R. P. F.

ANACLETI REIFFENSTUEL

THEOLOGIA MORALIS,

Cum Additionibus

R. P. F. MASSÆI KRESSLINGER,

DALMATII KICKH.

ET SUPPLEMENTIS

P. JO. DOMINICI MANSI.

TOMUS PRIMUS.

Digitized by Google

R. P. F.

ANACLETI REIFFENSTUEL

ORD. MIN. S. FRANCISCI

THEOLOGIA MORALIS

BREVI SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSA,

CUM NOVISSIMIS ACCESSIONIBUS

PP. MASSÆI KRESSLINGER

ET

DALMATII KICKH

EJUSDEM ORDINIS.

ACCEDUNT SUPPLEMENTA

Nunc primum edita

IN QUIBUS PRÆTER BULLAS SELECTAS

BENEDICTI XIV.

CONTINETUR

EPITOME DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ

EX OPERIBUS EJUSDEM PONTIFICIS

OPERA ET STUDIO

P. JO. DOMINICI MANSI

Congr. Matris Dei.

TOMUS PRIMUS.

MUTINÆ,

SUMPTIBUS JO: BAPTISTÆ ALBRITII, HIERONYMI FILII,

VENETI TYPOGRAPHI.

M D C C L V I I I.

Digitized by Google

Digitized by Google

BENIGNO LECTORI

JOANNES BAPTISTA ALBRITIUS.

OCTAVA Tandem vice prodit in Lucem ex typis meis Theologia Moralis R. P. Fr. Anacleti Reiffenſtuel, cujus operis laudem & utilitatem ſatis prædicat experientia, & repetitæ editiones in Germania, & Italia. Nihil enim Authorum merita illuſtrius commendat quam unanimis hominum & tempore & loco remotiſſimorum in ipſis operibus ſibi providendis conſenſus: ſiquidem neque locus remanet ſtudio partium, nec adulationi. Accedunt clariſſimorum hominum ſtudia, quibus idem opus utilius reddere novis acceſſionibus incubuere: R. P. Fr. Maſſæus Kreſslinger ex eadem Provincia Bavaria Ord. Min. S. Franciſci Reform. Lector Jubilatus, & tertio ex Provincialis plures utiliſſimas additiones operi inſeruit, illudque ſuccincta Propoſitionum damnatatum declaratione auxit: alias inde novas ſubjunxit R. P. Fr. Dalmatius Kickh ejuſdem Provinciæ Lector emeritus; & cum Theologia Moralis cum Jure Canonico pene cohæreat, alteraque altetam mirifice juvet ac ſuſtineat, magnaque inter Canonicum & Civile ſit affinitas, operæ pretium exiſtimavit modum legendi & ſcribendi Citationes utriuſque juris ſubnectere. Demum utiliſſima in hac mea editione ſuperadditur acceſſio, quam a R. P. Dominico Manſi Congregationis Lucenſis B. V. Matris Dei Viro Doctiſſimo & Italiæ noſtræ decore, toto etiam orbe editis operibus celeberrimo impetravimus. Hic paucis aliquot notis in ipſo opere ſparſim additis ſiquæ ſunt quæ novis Decretis Pontificiis corrigenda, obſervanda aut ſtabilienda occurrunt (quæ hoc ſigno † indicamus, ſicut quæ prius addita erant ſuis ſignis, ut inferius patebit denotantur) integram in ſupplemento ſynopſin addidit earum rerum, quas Benedictus XIV. feliciter regnans ad Moralem Theologiam & Jus Canonicum ſpectantes his ſerme viginti annis Pontificatus decrevit. Omnibus ſiquidem perſpicuum eſt Pontificem optimum Maximum Doctrina & eruditione celeberrimum, Paſtorali zelo inflammatum ſcientiam indefeſſo ſtudio, continua experientia per octoginta fere annos acquiſitam in Eccleſiæ Catholicæ utilitatem providentiſſime & laudabiliter hactenus impendiſſe. Teſtantur ejuſdem Conſtitutiones, Bullæ, Brevia, Decreta, quorum aliqua tribus ejuſdem Bullarii voluminibus continentur. Hinc prodire videmus recuſſa opera fere omnia quæ ſub tanto Pontifice eduntur ad Moralem, vel Canonicam ſcientiam ſpectantia cum acceſſione ex Bullario ejuſdem deſumpta. Nos ut communem uſum & utilitatem promoveremus præter Conſtitutiones quæ in ipſo opere ſunt inſertæ vel indicatæ, aliquas in Appendice ſubnectimus, vel ſaltem eorum indiculum, aut partem illam, quam magis opportunam duximus. Quæ circa damnatas Propoſitiones in editione ultima Germanica diviſa erant initio primi voluminis, & deinde in Supplemento ſeu Appendice operis, quod veluti parvum volumen ſeorſim editum eſt, & duobus tomis ſuperadditum, ſimul in Supplemento collegimus, & unita tranſtulimus, ita ut nihil ex aliis editionibus in noſtra deſideretur, nihil ex Authorum ſcriptis imminutum vel immutatum ſit, & ea commoditas emptoribus addatur, ut qui opus jam habent, omnes fere additiones ſibi ſola Appendice ſuperaddita facile poſſint providere. Ne tandem aliquid deſideretur tres ipſas Authorum Præfationes ſeu Proloquia hic ſubjungo; ac tantum omittenda cenſeo ex Germanicis editionibus Privilegia Bibliopolæ conceſſa, Approbatio Ordinis, Cenſuræ Theologicæ a Lectoribus ejuſdem Ordinis, & facultates ab Ordinariis locorum. Omnia plena ſunt debita operis laude, ſed quæ edendis operibus dari ſolet. Ex omnibus tamen conſtat ſæpe ſæpius hanc Doctrinam in examen adductam eſſe, & quam attenre & diligenter ipſum opus, & deinde operis additiones perpenſæ ſint & ad trutinam revocatæ, qua laude Doctrina a Cenſoribus ſit approbata, & tam ab ipſis Superioribus Ordinis Provincialibus Viſitatoribus, Generalibus &c. nec non ab Ordinariis locorum, & S. R. E. Cardinalibus quorum unus anno 1725. Generalis Ordinis munus obibat. Alter Friſingæ ubi opus prodiit anno 1754. Epiſcopus erat. Jam vero Præfationes ipſorum Auctorum ſubnectimus, & primo loco Proloquium R. P. Reiffenſtuel integrum damus:

Qua par eſt, reverentia & humilitate tuis, Benevole Lector, non tam faventibus, quam frequentibus oculis aſpiciendum, revidendumque ſeſe offert iſtud Theologiæ Moralis, brevi, claraque methodo comprehenſæ Opuſculum. Ejus intentio, finiſque eſt, & tuam, & Proximorum promovere ſalutem. Addat Divina Bonitas deſideratum Votis ſucceſſum. Quoniam vero in Librorum delectu nihil gratius accidere ſolet, quam ſi concurrat ſimul ſuccincta brevitas, ſcriptorum claritas, rerumque, atque doctrinarum univerſitas, & ad omnem uſum expedita utilitas: hæc eadem præſens Opuſculum per ſingula exhibere ſtuduit, tibique facere, atque utinam! & ſatisfacere. Ceterum, ut intentum ſuum aſſequeretur felicius, ſelegit Auctores probatiſſimos, Sententias probabiliores, magiſque fundatas (non tamen ſilendo probabiles) Concluſioneſque, aut ſolidis rationibus, aut ipſis SS. Canonum Auctoritatibus (queis & Theologia Moralis, & recta vivendi ratio ſeſe Deo jubente, ſubmittere, atque obſequi tenetur) fortiter ſtabilivit. Adduntur Decreta Summorum Pontificum noviſſima, &, ubi cavenda in docendo ſcandaloſitas, aut timenda in practicando temeritas, propoſitiones damnatæ propriis locis fideliter inſeruntur. Summaria præponuntur brevia, in quibus veluti illiadem in nuce, totam materiarum ſeriem, ſcopumque conſpicere valeas. Ut autem minori cum labore ſingula reperire liceat, hinc Elenchus Tractatuum, illinc Index Materiarum Alphabeticus inſerviet locupletiſſimus. Numeroſitatem Objectionum adhibere diſſuaſit ipſamet Theologiæ Moralis Methodus paſſim recepta, brevitaſque in fronte promiſſa; nonnullæ tamen majoris claritatis gratia nonnumquam apponuntur; alias ſi forſan alicubi deſideres, eas ſupplere poterunt vel rationes adductæ, vel SS. Canones, Legeſque allegatæ. Tuum penes hæc, Lector Benevole, ſit judicium: nam omnia, quæcumque ſequuntur, meliori ſint ſubmiſſa judicio, atque imprimis humillime ſubjecta Cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, utpote quæ, diſponente Domino, cunctorum Fidelium Mater eſt, & Magiſtra, c. *Damnamus. De Summa Trinitate, & Fide Catholica.*

In editione vero cui ſuas ſubjunxit Additiones R. P. Kreſslinger, ita *Proloquium ſecundum* (ut ipſe vocat) libro præfixit.

*Uti præfixus Libro titulus tibi, Benigne Lector, exhibet, poſt plures Germaniæ, & Italiæ Editiones denuo in Lucem prodit Rever. Patris Anacleti Reiffenſtuel Ordin. Min. & Provinciæ Noſtræ Alumni Theologia Moralis, augmentata tamen adhuc magis in omnibus ferme locis, & juxta noviſſimas Recentiorum Pontificum Bullas inſtructa. Quatenus autem hæ Additiones commodius a propria Auctoris Doctrina ſecerni valeant, initium & finis earum a potiori, ſi tamen fuerint notabiliores ac longiores, aliquo aſteriſco * ſignantur, & ſimul per hoc nomen* Additio *indicantur. Quod ſi poſt unum numerum ipſius Auctoris plures ſimiles Additiones occurrerint, immediate ſibi invicem ſuccedentes, etiam ſingulis diſtincta aliqua ciphra (uti vocant) adjungitur, ponendo e. g.* Additio I. Additio II. *&c. ut ſic commodius in Indice annotari, & in ſuis locis propriis facilius poſt numeros ordinarios ipſius Auctoris inveniri queant. Tu interim Amice Lector laborem iſtum benigno oculo proſequere, atque ad animarum ſalutem, quæ eſt unicus finis ac ſcopus, utere, & vale.*

Tandem R. P. Kickh præfationem addidit, quam omiſſa ea parte, qua rationem reddit cur in parvulos tomos opus ediderit, etiam nos adnectimus; nec nos tot multiplicatis voluminibus hanc Theologiam dividere exiſtimavimus; commoditas enim molis confuſione tot voluminum minime compenſatur; hinc omnes reliquæ non tantum noſtræ, ſed Germanicæ editiones ſemper in folio, ut ajunt, prodiere. Sic igitur præfatur R. P. Kickh.

*Offertur denuo tuis oculis, Benevole Lector, Spectanda, Luſtrandaque Theologia Moralis R. P. Reiffenſtuel toties recuſa, ac ipſo uſu ſatis hucuſque commendata. Ne tamen Ea velut antiqua diſplicere poſſit, novam ei formam addere conſtitui, non quod vetus haud arrideret, ſed quod novitatis avido admodum Sæculo aliqua ex parte parendum eſſe cenſerem. Nihilominus non ita rerum novarum ſtudio me abripi ſum paſſus, ut oblivioni dederim, aut ab illo ſejunxerim utilitatis vel ex ipſis recentioribus quoque aſſertis eruendæ propoſitum. Itaque eo collineavere præcipue tenues conatus mei, ut nonnulla, etiam ex veterum Theologorum Tractatibus, quæ prioribus a P. Anacleto traditis Lucem afferre poſſent, adderem, dein aliqua nuper exorta dogmata, quæ minus cum antiqua, receptaque doctrina convenire videntur, perſtringerem, alia demum noſtris temporibus a Supremo ac Sapientiſſimo feliciſſime Regnante Moderno Eccleſiæ Antiſtite BENEDICTO XIV. ſaluberrime Decreta, ac Scripta, tam ſcitu digna, quam obſervatu neceſſaria haud omitterem...... Addita mea poſteriora aſteriſcus duplex ** præmiſſus ſemper, & poſtpoſitus indicat, ſicut priora P. Maſſæi Kreſslinger aſteriſcus unus * indigitat...... Hæc ſunt, quæ iſta in editione maxime ſum molitus: ſi quid boni mea induſtria ei acceſſerit, id mecum Deo omnis boni Auctori tribue: ſi mala quædam repererit, meæ adſcribe imbecillitati, & pro tua benevolentia excuſa, atque emenda.*

In editione Germanica alia additur Præfatio in Supplemento, ſeu Appendice Operis, quam hic pariter exhibemus.

Veſtro, ac communi ut ſerviam commodo, atque utilitati publicæ; ex ordinatione & annu-

annutu Colendiſſimorum Superiorum meorum paucis ab hinc annis ad Theologiam Moralem noſtri Reverend. P. Anacleti Reiffenſtuel , compoſui Additiones . Labor iſte meus , ut ut exiguus , ultra omne Auctoris meritum , adeo benigne receptus erat , ut plura millia earumdem Additionum Exemplaria in Germania aliiſque locis iterato edita , diſtracta jam fuerint . Hæc eximia Lectorum benevolentia animum addidit , pro majori Neo - Confeſſariorum utilitate Succinctam hanc Damnatarum Propoſitionum Declarationem , tamquam ipſius Theologiæ Complementum , publicis , ex multorum conſilio , vulgandi typis , ut abſolutis feliciter veſtris ſtudiis , antequam actualem animarum curam exerceatis , opuſculum iſtud pro tempore bene viſo , attenta revolvatis mente , vobis exinde in tanta Sententiarum varietate ſolicite præcavendo , ne in ſacro Tribunali vel in nimiam laxitatem , vel etiam in nimium rigorem (utrumque enim Summus Pontifex in Propoſitionibus damnatis reprobat) declinetis . Unum adhuc ſcire vos cupio RR. DD. ac PP. Neo - Confeſſarii , nimirum , me Declarationi Propoſitionum Damnatarum , Theologiam Moralem *reſpicientium , ideo adjunxiſſe compendioſam Explicationem Propoſitionum ad Theologiam* Myſticam , *vel* Polemicam , *& ex parte ad* Speculativam *ſpectantium ; partim ut , ſi forſan nonnulli , apud mundum famam ſanctitatis occulte anhelantes , veſtrum frequentent Confeſſionale (prout ſimiles ordinarie ſolent , ad fraudes magis tegendas , accedere minus adhuc in praxi expertos) Regulas habeatis ſaltem potiores , veras a falſis ac ſimulatis diſcernendi gratiis atque donis ; partim etiam , ut inter medios in Romano Imperio Heterodoxos exiſtentes , compendioſam fidei veſtræ rationem reddere , vacillantes ſolidare atque inſtruere , & errantes in viam veritatis reducere valeatis . Hæc fuit unica Scribentis intentio , cui ſi effectus non reſpondeat , communis illius Proverbii pro veſtra benignitate recordemini :* ut deſint vires , tamen eſt laudanda voluntas . *Valete .*

SYNOPSIS
TOTIUS OPERIS.

TRACTATUS I.

De Actibus Humanis, & Conſcientia.

TRACTATUS II.

De Legibus.

TRACTATUS III.

De Peccatis.

TRACTATUS IV.

De Virtutibus Theologicis.

TRACTATUS V.

De Religione, & Vitiis oppoſitis.

TRACTATUS VI.

De Horis Canonicis, Juramento, & Voto.

TRACTATUS VII.

De Juſtitia, & Jure, cæteriſque Virtutibus Cardinalibus.

TRACTATUS VIII.

De Contractibus.

TRACTATUS IX.

De Præceptis Decalogi, ubi & de Reſtitutione.

TRACTATUS X.

De Præceptis Eccleſiæ.

TRACTATUS XI.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure Patronatus, & Decimis.

TRACTATUS XII.

De Immunitate Eccleſiaſtica, & Indulgentiis.

TRACTATUS XIII.

De Cenſuris, ac Irregularitate, aliiſque Pœnis Canonicis.

TRACTATUS XIV.

De Sacramentis.

TRACTATUS XV.

De Bulla Cruciatæ.

Digitized by Google

ELENCHUS,

Tractatuum, Diſtinctionum, Quæſtionum, & Paragraphorum hujus Tomi Primi.

TRACTATUS I.

De Actibus Humanis, et Conſcientia.

Diſtinctio Prima.

De Voluntario, & Involuntario.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit voluntarium? *fol.* 1

II. Quando affectus, velut indirecte, & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam? 2

III. Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirecte, ſeu in cauſa duntaxat voluntarium contrahatur? 3

** Quæſtio Addita. De actibus conjunctis cum omiſſione culpabili. 4

IV. An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium? 5

V. Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet Involuntarium? 6

Diſtinctio Secunda.

De natura Actus Humani, ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

Quæſtio I. Quid ſit Actus Humanus, ſeu Moralis? 7

II. Unde Actus Humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem? *ibid.*

III. Quomodo malitia, & præſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto, & circumſtantiis? 9

IV. De bonitate, vel malitia Actus Humani, 10

V. An detur Actus indifferens? 11

VI. Quid requiratur, ut Actus Humani boni ſint meritorii vitæ æternæ? 13

Diſtinctio Tertia.

De Conſcientia, ut Regula Actuum Humanorum.

Quæſtio I. De Natura, & diviſione Conſcientiæ ut ſic, ut & de Conſcientia recta, ſeu certa, 15

II. De Conſcientia erronea, ejuſque obligatione, 16

III. De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione, 17

IV. De Conſcientia probabili, & an ipſam licite ſequi poſſimus? 19

§. I. Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis? *ibid.*

§. II. An ſit licitum ſequi Sententiam probabilem, etiam in concurſu probabilioris, & tutioris? 20

§. III. Inferuntur Corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, & Advocato. 22

Quæſtio Addita in tres Additiones diviſa.

** An in Sacramentis Conferendis, & Suſcipiendis liceat Sequi Sententiam probabilem minus tutam præ tutiori. 23 25 26

Quæſtio V. De Conſcientia Scrupuloſa, ejuſque Signis, & Remediis contra Scrupulos. 27

TRACTATUS II.

De Legibus.

Diſtinctio Prima.

De Natura Legum.

Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit Lex? 29

II. De Conditionibus Legis, ejuſque Differentia a ſimplici Præcepto. 30

III. De Promulgatione ad Legem requiſita, 31

IV. De acceptione Legum, 33

V. Quænam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi? *ibid.*

Diſtinctio Secunda.

De Obligatione Legum.

Quæſtio I. De obligatione Legis Veteris, ejuſque ceſſatione, 34

II. De Obligatione Legis novæ ſeu Evangelicæ, ejuſque perfectione, 35

III. De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ? 36

IV. De Legibus pœnalibus, earumque obligatione. 38

Quæſtio Addita. ** An ignorantia excuſet a pœna Legis humanæ. 40

Append. I. De Lege irritante, ſeu invalidante Contractus alioſve actus. 41

Append. II. De Legibus ac Principum Edictis imponentibus Vectigalia &c. 42

Diſtinctio Tertia.

De Subiecto Obligationis Legum.

Quæſtio I. Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis? 44

II. An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legiſlator teneatur propriis? 45

III. An Peregrini obligentur Legibus, & Conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt? 46

IV. Reſolvuntur varia Quæſita quoad Peregrinos, 47

V. Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum? 48

Diſtinctio Quarta.

De Interpretatione, Diſpenſatione ac Revocatione Legum.

Quæſtio I. De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja. 49

II. De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus, 50

III. De Revocatione Legum. 53

IV. Quomodo Leges tollantur per contrariam conſuetudinem? 54

TRA-

TRACTATUS III.

De Peccatis.

Diſtinctio Prima.

De Diverſitate, & Diſtinctione Peccatorum.

Quæſtio I. Qua ratione Peccatum dividatur? 56
II. Quid ſit peccatum actuale, & quæ eius cauſa? 57
III. De Peccato habituali. 59
IV. Unde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum? 60
** Quomodo practice dignoſcenda Differentia ſpecifica Actuum præceptorum? 61
Addit. I. Quid dicendum de præceptis a Superioribus ſubditis in particulari impoſitis? Add. II. 62
V. Unde deſumatur Diſtinctio numerica Moralis peccatorum? 63
** Solvitur objectio Notabilis. Et ponuntur quædam illationes practicæ.
Addit. I. II. & poſt Addit. V. ** VI. 66

Diſtinctio Secunda.

De Peccato Mortali, & Veniali.

Quæſtio I. De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, ac venialis. 67
II. Quibus de cauſis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & econtra? 68
III. Quibus modis remittantur Peccata venialia? Ubi & de Sacramentalibus. 69

Diſtinctio Tertia.

De Septem Peccatis Capitalibus.

Quæſtio I. De Superbia, & variis eam concernentibus. 71
II. De Avaritia, & Filiabus ejus. 72
III. De Luxuria, & Filiabus ejus. ibid.
IV. De Invidia, ejusque Filiabus. 73
V. De Ira, & Filiabus ejus. ibid.
VI. De Gula, & Filiabus ejus. 74
VII. De Acedia, & Filiabus ejus. 75

TRACTATUS IV.

De Virtutibus Theologicis.

Diſtinctio Prima.

De virtutibus Theologicis generatim.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica? 76
II. De perfectione, & ceſſatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium? 77

Diſtinctio Secunda.

De Fide.

Quæſtio I. Quid ſit Fides, & quod objectum ejus? 78
II. Quænam puncta Fidei ſint neceſſario explicite credenda? 80
** An Virginitas perpetua B. Virginis & quænam Circumſtantiæ circa Paſſionem, Reſurrectionem & Aſcenſionem Chriſti explicite credendæ? Addit. ibid.
** An ſufficiat Symbolum tantum memoria tenere, & non intelligere Senſum ejus? vel e converſo, utrum ſufficiat ſcire ſolam ſubſtantiam in eo comprehenſam?
III. Quo tempore obligentur fideles ad eliciendum actum Fidei? 82
IV. Quæ ſit obligatio exterius confitendi & profitendi Fidem? 84

Diſtinctio Tertia.

De Eccleſia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

Quæſtio I. De vera Chriſti Eccleſia. 85
II. Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti? 86
III. De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis. 88
IV. De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ. 90
V. De Traditionibus. 91
VI. Quænam ſit totius Fidei reſolutio? 92

Diſtinctio Quarta.

De Vitiis Fidei oppoſitis.

Quæſtio I. Quotuplex, & quam grave peccatum ſit Infidelitas? 93
II. Quid requiratur ad formalem, & perfectam Hæreſin? 94
III. De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæreſin latam requiſitis, ejusque abſolutione. 96
IV. De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, & Diſputatione cum Hæreticis. 97

Diſtinctio Quinta.

De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

Quæſtio I. De Spe Theologica ejusque obligatione. 100
II. De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, ac Præſumptione. 101

Diſtinctio Sexta.

De Charitate ejusque Obligatione.

Quæſtio I. Quid ſit Charitas & quæ eius obligatio? 102
** De amore Dei Deſintereſſato & propoſitionibus quibusdam Fenelonii confixis. Addit. I. 103
** Continuatur hæc materia de amore puro. Addit. II. 104
** Illationes quædam ex dictis de amore Deſintereſſato Dei Addit. III. 105
II. De Dilectione Inimicorum. 107
III. De multiplicibus actibus Charitatis. 109
IV. De præcepto dandi Eleemoſynam. 110
V. De Correctione fraterna. 112

Diſtinctio Septima.

De Vitiis Charitati oppoſitis.

Quæſtio I. De Odio DEI, & Proximi. 114
II. De Scandalo. 116

Ap-

Append. Continens ſex utiles caſus circa materiam ſcandali. 118
III. De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate. 119
IV. De Bello, & variis ipſum concernentibus. 120

TRACTATUS V.

De Religione, Et Vitiis Oppositis.

Diſtinctio Prima.

De Virtute Religionis, & variis eius Actibus.

Quæſtio I. De natura, obiecto, & præſtantia virtutis Religionis. 122
II. De variis actibus virtutis Religionis. 123
III. De Adoratione Deo debita. 124
IV. De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum atque Imaginum. 125
V. De Oratione, & conditionibus ad ipſam requiſitis. 127

Diſtinctio Secunda.

De Vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum.

Quæſtio I. Quid ſit Superſtitio, & quæ ſpecies eius? 129
II. De Idololatria. 130
III. De Divinatione, eius ſpeciebus, & gravitate. *ibid.*
IV. De Vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate. 132
V. De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus. 133

Diſtinctio Tertia.

De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

Quæſtio I. De Tentatione Dei. 135
II. De Sacrilegio, & quale ſit peccatum. 136
III. De Simonia. 137
IV. Solvuntur alia Dubia circa Simoniam, eiuſque pœnas. 139
Append. Ad quartam Quæſtionem, continens adhuc nonnulla quæſita circa pacta, & Contractus ſimoniacos, ac circa reſtitutionem ſimoniace acceptorum. 141
V. De Blaſphemia. 143

TRACTATUS VI.

De Horis Canonicis, Juramento, et Voto.

Diſtinctio Prima.

De Horis Canonicis.

Quæſtio I. Quid ſint, & quo Jure obligent Horæ Canonicæ? 144
II. Quinam teneantur recitare Horas Canonicas? 145
III. Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas? 147
IV. Quænam intentio, & attentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum? 149
V. De Integritate, Continuatione, Ordine & Qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 153
VI. De Loco, & Tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ. 154
VII. De cauſis excuſantibus a recitatione Horarum Canonicarum. 155

Diſtinctio Secunda.

De Juramento.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Juramentum? 157
II. De Conditionibus ad Juramentum requiſitis. 158
III. Solvuntur diverſa Dubia Juramentum concernentia. 161

Diſtinctio Tertia.

De Voto.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Votum? 163
II. Quæ ſit obligatio Voti? 164
III. De ceſſatione, commutatione, & irritatione Votorum. 166
IV. De Poteſtate Diſpenſandi in Votis. 168
Append. Quomodo practice impetrari poſſit Diſpenſatio in Votis? 170

TRACTATUS VII.

De Justitia, et Jure, Cæterisque Virtutibus Cardinalibus.

Diſtinctio Prima.

De Virtutibus Cardinalibus.

Quæſtio I. De Prudentia, ejuſque partibus. 173
II. De Vitiis Prudentiæ oppoſitis. 174
III. De Juſtitia, & variis ipſam concernentibus *Remiſſive.* 175
IV. De Temperantia, & annexis Virtutibus. *ibid.*
V. De Fortitudine, ejuſque partibus, & oppoſitis Vitiis. 176
VI. Quæ requirantur ad Martyrium? *ibid.*

Diſtinctio Secunda.

De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

Quæſtio I. Quid ſit Juſtitia, & quæ Virtutes eidem annexæ? 178
II. De Diviſione Juſtitiæ in Commutativam & Diſtributivam. 179
III. Quid, & quotuplex ſit Jus? Ubi & de Actione reali, & perſonali. 180

Diſtinctio Tertia.

De ſpeciebus Juris in re.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Dominium? 181
II. Quid ſit Uſusfructus? 182
III. De Uſu juris, & variis ipſum concernentibus. 183
IV. Quid, & quotuplex ſit Poſſeſſio, & quæ ejus privilegia? 184

Di-

Digitized by Google

Diſtinctio Quarta.

De Objecto, & Subjecto capaci Dominii.

Quæſtio I. Quænam cadant ſub objectum Dominii? 185
II. De Peculio Filii familias, nec non, & bonis Uxoris. *ibid.*
III. De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum. 187
IV. De Dominio Religioſorum. 190

Diſtinctio Quinta.

De Acquiſitione Dominii.

Quæſtio I. De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis. 191
II. De Venatione, & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus. 193
III. De aliis modis acquirendi rerum Dominium Jure Gentium. 194

Diſtinctio Sexta.

De Præſcriptione, & Uſucapione.

Quæſtio I. Cur lex Præſcriptionis, ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in foro Conſcientiæ? 196
II. Quæ Conditiones requirantur ad præſcriptionem? 198
III. Quantum temporis requiratur ad Uſucapionem, ſeu Præſcriptionem complendam? 201
Append. Continens ſeptem Caſus de Præſcriptione. 203

TRACTATUS VIII.

De Contractibus.

Diſtinctio Prima.

De Contractibus in genere

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Contractus? 205
II. Qualis conſenſus requiratur ad valorem Contractuum? 207
III. Quinam contrahere poſſint? 208
IV. De Reſtitutione in integrum, & quibus competat? 210

Diſtinctio Secunda.

De Contractibus Gratuitis.

Quæſtio I. De Promiſſione, ejuſque obligatione. 211
II. De Donatione, & variis ipſam attinentibus. 212
Append. De variis donationibus in ſpecie. 213
III. Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum? 214
IV. Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depoſitarius, & hujuſmodi, ſi res commodata, depoſita, &c. apud ipſum pereat? 216

Diſtinctio Tertia.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita? 217
II. An teſtamentum non privilegiatum in Foro Conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis? 219
III. De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis. 220
Append. Continens ſex notabiles Caſus circa confectionem Teſtamenti ad cauſas pias. 222
IV. An omnes præſertim religioſi, eorumque Novitii teſtari poſſint? 224
V. An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari? 225
Append. I. An, & quomodo ambo Conjuges adhuc viventes erigere poſſint Teſtamentum reciprocum? 227
Append. II. An, & de quibus rebus Conjuges ex hac vita decedentes teſtari queant? Item de qualibus Bonis ſuperſtites relicti vidui, vel viduæ? 228
VI. De Codicillis, Legatis, & Fidei-Commiſſis. 229
VII. De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato. 230
Appendix. Praxis Conficiendi Teſtamentum. 232

Diſtinctio Quarta.

De Contractibus Oneroſis.

Quæſtio I. De Mutuo, & variis ipſum concernentibus. 233
Append. Additionalis continens varia Quæſita de Mutuo. 235
II. Quid ſit Uſura, & quo jure prohibita? 237
III. An Pactum remutuandi, &c. Contractus Mohatra, & Montes Pietatis contineant Uſuram? 239
IV. An aliqui Tituli excuſent ab Uſura? 240
V. De Pignore, & Hypotheca, ubi, & de Antichriſi, & pacto Legis Commiſſoriæ. 242
VI. De Cenſibus, & an ſint liciti? 243
VII. Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an licitum? 244
VIII. De Emptione, & Venditione. 246
Append. Ad Quæſtionem VIII. de Emptione & Venditione, in qua de hac materia adhuc ulteriora valde utilia, & practica per decem Additiones adjuncta continentur. 247
IX. De Ludo, & Sponſionibus. 250
X. De Contractu Societatis. 252
Quæſtio Additionalis de Locatione & Conductione. 255

TRACTATUS IX.

De Præceptis Decalogi, Ubi et De Restitutione.

Diſtinctio Prima.

De Præceptis Decalogi in genere, ac primis tribus in ſpecie.

Quæſtio I. Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi eorumque obligatione? 258

II.Quæ-

II. Quænam ſub Primo, & Secundo Præcepto Decalogi contineantur? 260
III. De Tertio Præcepto Decalogi, ejusque obligatione. *ibid.*

Diſtinctio Secunda.

De Quarto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes? 261
II. De Obligatione Parentum erga Filios. 262
III. De Obligatione Subditorum erga Superiores, & econtra. 263

Diſtinctio Tertia.

De Quinto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quænam Quinto Præcepto Decalogi prohibeantur? 263
II. Quodnam Homicidium ſit prohibitum? 264
III. De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus. 267
** Additio II. De Duello, quam graviſſime a Benedicto XIV. noviſſime ſit interdictum? 269
IV. De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii vel Mutilationis. 274

Diſtinctio Quarta.

De Sexto Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus. 275
II. De Fornicatione, Adulterio, & Stupro. 276
III. De obligatione Reſtitutionis ratione Stupri, & Adulterii. 278
IV. De Inceſtu, & Raptu. 272
V. De prima ſpecie Peccati contra naturam, quæ eſt Mollities. 280
VI. De cæteris ſpeciebus Peccati contra naturam. 283
VII. De Impudicitia, hoc eſt de oſculis, tactibus, aſpectibuſque impudicis; & an detur levitas materiæ in re venerea? 284

Diſtinctio Quinta.

De Septimo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quid ſit Furtum, & quæ quantitas ad Furtum mortale ſufficiat? 288
II. De minutis, ac Domeſticorum Furtis. 290
III. De Cooperantibus ad Furtum, vel injuſtam Damnificationem. 293
IV. De Reſtitutione, atque ordine in ipſa ſervando circa Bona Fortunæ. 295
V. Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati? 297
VI. De cauſis excuſantibus a Reſtitutione, omnino, vel ad tempus. 299

Diſtinctio Sexta.

De Octavo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. De Detractione, & variis ipſam concernentibus. 302
Append. Continens varia adhuc quæſita de Detractione. 305
II. De Contumelia. 307
III. De Convitio, Improperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo. 308
IV. Quibus modis Fama, vel Honor injuſte ablatus reſarciri poſſit, ac debeat? 309
V. De Cauſis excuſantibus a Reſtitutione Famæ, & Honoris. *ibid.*
VI. De Judicio Temerario, & Suſpicione. 315

Diſtinctio Septima.

De Nono, & Decimo Præcepto Decalogi.

Quæſtio I. Quænam Nono, & Decimo Præcepto Decalogi prohibeantur? 312
II. De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis. 313

TRACTATUS X.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

Diſtinctio Prima.

De Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ ſive de Feſtis.

Quæſtio I. Quænam generatim Primo, & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur? 316
II. Quæ opera diebus Feſtis prohibita ſint? 317
III. Quæ cauſæ excuſent Opera prohibita diebus Feſtis? 319
IV. Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtivis? 320
V. Quæ cauſæ excuſent a Præcepto audiendi Miſſam? 325

Diſtinctio Secunda.

De Tertio Præcepto Eccleſiæ; ſive de Jejunio.

Quæſtio I. Quid ſit Jejunium & quæ ejus requiſita? 323
II. Solvuntur varia Dubia circa tres Jejunii conditiones. 324
III. Quæ ſit obligatio Jejunii. 328
IV. Quæ cauſæ a Jejunio excuſent? 330

Diſtinctio Tertia.

De quarto, & quinto Præcepto Eccleſiæ; ſive de Annua Confeſſione, & Communione Paſchali.

Quæſtio I. Quid ſit, & quo jure, ac quando obliget confeſſio Sacramentalis? 333
II. Quomodo Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget? 334
III. An, & quæ ſit obligatio Juris tum Divini, tum Eccleſiaſtici ſumendi Euchariſtiam? 335
IV. Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtiæ ſolvuntur. 338
V. Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana? 340

TRA-

TRACTATUS XI.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, Jure Patronatus, et Decimis.

Diſtinctio Prima.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumque Collatione.

Quæſtio I. Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum? 341
II. De Collatione Beneficiorum. 343
III. Quinam Beneficia libere conferre poſſint? 344
IV. Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi, & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis. 346
V. Quæ ſint obligationes Beneficiorum? 348
Append. Qualiter Beneficiario obligato dimittere Beneficium ob ſimoniam in ejuſdem receptione commiſſam practice ſuccurri queat? 349

Diſtinctio Secunda.

De Incompatibilitate, Renuntiatione, & Permutatione Beneficiorum.

Quæſtio I. Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia? 352
II. Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia? 354
III. Quid, & quotuplex ſit Renuntiatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit? 355
IV. An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione? 356
V. An, & quomodo poſſit fieri Permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum. 357

Diſtinctio Tertia.

De Jure Patronatus.

Quæſtio I. Quid ſit Jus Patronatus, & quomodo acquiratur? 358
II. Quotuplex ſit Jus Patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat a Laicali? 360
III. De jure præſentandi, aliiſque juribus Patrono competentibus. 362

Diſtinctio Quarta.

De Decimis.

Quæſtio I. Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes? 363
II. Quo jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ? 364
III. Quibus ſolvendæ ſint Decimæ? 365
IV. Quibus modis eximatur quis a præſtatione Decimarum? 367

TRACTATUS XII.

De Immunitate Eccleſiaſtica, et Indulgentiis.

Diſtinctio Prima.

De Immunitate Eccleſiaſtica in ſe, ejuſque Speciebus.

Quæſtio I. Quid & quotuplex ſit Immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta? 368
II. In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum? 369
III. De Immunitate reali, & perſonali. 370

Diſtinctio Secunda.

De Jure Aſylorum.

Quæſtio I. Quo jure, quibuſque locis competat privilegium Aſyli? 372
II. Quæ perſonæ gaudeant jure Aſyli Eccleſiaſtici? 374
III. Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica? 376
IV. De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum. 378

Diſtinctio Tertia.

De Indulgentiis.

Quæſtio I. Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ? 383
II. Quid, & quotuplex ſit Indulgentia? 384
III. De poteſtate concedendi Indulgentias, & de conditionibus ad earum valorem requiſitis. 386
IV. De ſubjecto Indulgentiarum capaci, & quomodo proſint defunctis? 387
V. Varia Dubia de Indulgentiis breviter reſoluta. 388
VI. Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, & quales loco earum conceſſæ? 390
VII. De Indulgentiis Apocryphis ab Innocentio XI. reprobatis. 392
VIII. Quales ſoleant de facto Indulgentiæ concedi Eccleſiis, & Altaribus privilegiatis? 396
Append. Quænam Indulgentiæ a ſingulis Chriſtifidelibus facile obtineri poſſint? 400
IX. De Jubilæo, & variis ipſum concernentibus. 404
Append. I. Ad priorem Quæſtionem, explicans conditiones Jubilæi, ſuperiori Quæſtione enumeratas. 409
X. De facultate abſolvendi a reſervatis & commutandi Vota Tempore Jubilæi. 411
Append. II. Bulla ſuſpenſiva tempore Jubilæi in Anno Sancto. 415
XI. De Suffragiis. 424

THEO-

THEOLOGIÆ MORALIS

BREVI, SIMULQUE CLARA

METHODO COMPREHENSÆ

TRACTATUS PRIMUS.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET CONSCIENTIA.

QUONIAM a DEO, Auctore & Conditore ſuo, Homo ad ſupernatoralem Beatitudinem ordinatus eſſe dignoſcitur, comprimis neceſſe eſt media illa inveſtigare, quibus ad præparatam ſibi æternam Beatitudinem pervenire, Deumque tamquam ultimum Finem ſuum apprehendere valeat. Cum igitur juxta illud Davidicum, Pſalm. 36. *Declina a malo, & fac bonum*, alia ratione id fieri nequeat, niſi per exercitationem actuum bonorum, fugamque malorum: hinc in præſenti utiliſſimo, omnibusque, præſertim Confeſſariis, ſcitu ſumme neceſſario Tractatu, quem *De actibus Humanis & Conſcientia* inſcribunt, ea conſideranda occurrunt, quibus homo in ſuis actionibus ita poſſit dirigi, imo & alios dirigere, ut tandem exercitatione bonorum actuum, fugaque malorum, præparatam ſibi Gloriam æternam conſequi mereatur.

DISTINCTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex ſit voluntarium.

SUMMARIUM.

1. *Finis ultimus hominis.*
2. *Voluntarium accipitur tripliciter.*
3. *Voluntarium ſtricte, quid.*
4. *Voluntarium ſtricte, dividitur in perfectum & imperfectum.*
5. *Directum, & indirectum.*
6. *Et quomodo exerceatur?*
7. *Voluntarium ſecundum ſe, & in ſua cauſa.*
8. *Voluntarium interpretativum.*

2. CONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primo quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit abſque obligatione præcepti: ſic Religioſi præter officium Divinum quandoque dicuntur recitare quaſdam preces voluntarias, id eſt, abſque obligatione dicendas. Verum de voluntario taliter accepto hic non loquimur. Secundo *Voluntarium* ſumitur latiſſime, prout idem eſt, ac *Spontaneum:* quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinſeco cum prævia cognitione. Vel clarius, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit a potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo voluntarium convenit brutis, utpote quæ agunt ſponte ex inclinatione appetitus ſenſitivi, prævia cognitione ſenſitiva. Sed & de Voluntario tam large accepto, ac prout etiam convenit brutis, hic ſermo non eſt.

3. Tertio modo *Voluntarium* ſumitur ſtricte, ac prout illud derivatur a voluntate, & competit ſoli Naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit a voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur, *quod procedit a voluntate*, quia aliud eſt Voluntarium, aliud vero Volitum: nam pluvia, vel ſerenitas opportuna, eſt quidem ab agricola volita, non tamen ipſi voluntaria: utpote cum non procedat dicta pluvia, vel ſerenitas, ab ejus voluntate tanquam effectus ipſius; quamvis ſit objectum ſuæ voluntatis, ſeu volitum ab ipſa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præſenti.

4. CONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo ſumptum varie dividitur; & primo quidem in perfecte Voluntarium, & in Voluntarium imperfecte. *Voluntarium perfecte*, dicitur illud, quod procedit a voluntate ex prævia cognitione perfecta, ſeu deliberata objecti; quo modo peccatum, præſertim mortale, debet eſſe Voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtra eſt explicandum, quomodo motus voluntatis primi cenſentur voluntarii, ſeu potius ſemivoluntarii, eo quod procedant a cognitione imperfecta, ſeu indeliberata.

5. Deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Voluntarium directum*, ſeu directe voluntarium dicitur illud quod per ſe ac poſitive procedit a voluntate, in quantum agens eſt: quo modo actus voluntatis ſive eliciti, ſive imperati, cenſentur eſſe voluntarii. *Indirecte* vero illud dicitur *Voluntarium*, quod procedit a voluntate, in quantum non agit, cum tamen agere poſſet, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: ſic ſubmerſio navis cenſetur gubernatori ejus indirecte voluntaria, quando deſiſtit a gubernaculo mediante quo potuiſſet, ac debuiſſet impedire ſubmerſionem navis.

6. Ex quo patet, Voluntarium directe exerceri per actum poſitivum voluntatis; Voluntarium vero indirecte per omiſſionem actus, quem quis non ſolum potuit, ſed (ſi ſit ſermo de culpabili voluntario) debuit habere. Siquidem tunc ſolum effectus cenſetur indirecte, ſimulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cum tamen poſſit, & debeat agere: ſi enim gubernator navis non poſſit navem dirigere, vel quis alius adſit, cui gubernatio navis non eſt commiſſa, non

non imputabitur ei ſubmerſio ipſius. Verumtamen notanter additum fuit, *indirecte, ſimulque culpabiliter voluntarius*: ſimpliciter enim & abſolute ad voluntarium ſufficit, ut quis deliberate omittat opus, quod facere ſeu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum ſeu obligatio faciendi id, quod omittitur; quamvis ejuſmodi obligatio requiratur, ut omiſſio illa ſit culpabilis, & peccaminoſa. Guilil. Herincx. *part.* 2. *Summæ Theologicæ*, *Tract.* 2. *diſp.* 1 *num.* 19. & alii.

7. Ulterius Voluntarium dividitur in Voluntarium ſecundum ſe, & in voluntarium in ſua cauſa: ſive (ut alii loquuntur) in formaliter Voluntarium & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium ſecundum ſe* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod a voluntate ex proprio ac formali propoſito fit, ac dependet: ſic eſt voluntaria præſens lectio. *Voluntarium in ſua cauſa* (quod & *virtuale* appellatur) illud cenſetur, quod non in ſe, ſed ſolum in ſua cauſa cuipiam eſt Voluntarium, in quantum voluntas, etſi non intendat effectum, vult tamen cauſam illius effectus; unde & hic ſaltem virtualiter, ſeu in ſua cauſa cenſetur eſſe voluntarius: ſic illi, qui voluntarie ſe inebriat, cenſentur eſſe voluntariæ, ſaltem virtualiter, riaæ illæ, vel blaſphemiæ, quas in tali ebrietate committit, ſi prius novit, in ebrietate ſe ſuiſſe rixari, vel blaſphemare.

8. Huc additur *Voluntarium Interpretativum*, eſtque illud, quod adeſſe præſumitur, ſeu interpretatur ex aliquo ſigno extrinſeco, poſitivo vel negativo: ſic in Foro externo: *Qui tacet, conſentire videtur*, juxta Reg. 43. Juris in 6. Similiter Religioſus ſuo Superiore abſente, & urgente neceſſitate, rationabiliter ac honeſte quandoque quidpiam agit ex conſenſu ejus interpretativo, ſive rationabiliter præſumpto, dum ex aliis actibus prudenter interpretatur, & præſumit, ſuperiorem ſuum, ſi interrogaretur, in talibus circumſtantiis haud futurum invitum. Et hoc poſterius aliqui appellant *Voluntarium Interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominus *Voluntarium interpretativum*, prælertim in malam partem acceptum, non raro confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in cauſa: & ſic juxta ſatis communem modum loquendi, ſi quis projiciat ſagittam ad occidendam feram prævilo periculo occidendi hominem, ſi ſequatur homicidium, cenſetur occiſio iſthæc hominis eidem voluntaria in ſua cauſa, indirecte, atque interpretative, quamvis non fuerit intenta & directe volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirecte & in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?

SUMMARIUM.

9. *Quæ requirantur, ut effectus, veluti in cauſa voluntarius, imputetur ad culpam?*
10. *Corollaria.*
Loth, quomodo excuſetur ad inceſtu.
11. *Alia Corollaria.*
12. *Quæ excuſare ſoleant, ne effectus pravus, veluti in cauſa voluntarius imputetur?*
13. *Corollaria.*
14. *Explicatur amplius concluſio.*
15. *Quando imputetur effectus, veluti indirecte voluntarius?*
16 *Quando quis cenſeatur teneri ad tollendam cauſam peccati?*
** *An ſola dependentia actionis in ſe naturalis ab actione libera præcedente, cauſet imputabilitatem ad peccatum?* Additio. **

9. CONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in cauſa cenſeatur eſſe voluntarius, & cuipiam imputetur ad culpam, omnino requiritur, quod operans adverterit periculum ſecuturi effectus ad poſitionem illius cauſæ. Ita communis. Ratio eſt: quia ſi quis nullam de effectu ſecuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret prævisus, ac proinde neutiquam voluntarius, ſed potius ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philoſophorum: *Nihil eſt volitum, quin præcognitum.*

10. Infertur proinde I. Quod, quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate, voluntarie ſe inebriantibus imputentur ad culpam, eo quod potuerint prævideri, & etiam ſoleant actualiter prævideri ſaltem in confuſo, ac proinde ſint voluntarii ſaltem virtualiter & in ſua cauſa: nihilominus illi eventus, qui raro contingunt, nec fuerunt prævisi, ad culpam non imputentur. Et hac de cauſa Sanctus Auguſtinus *l.* 22. *c.* 44. *contra Fauſtum*, excuſat ipſum Loth ab inceſtu, quem ebrius admiſit, ut legitur *Gen. cap.* 19. eo quod non prævideriti, inceſtum ex ejus ebrietate ſecuturum.

11. Infertur II. Circumſtantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam; quia non fuerunt præviſæ in cauſa. Sic Jacobo Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam. *Gen.* 29. quia bona fide credebat, ſe ingredi ad Rachel conjugem ſuam. Econtra vero ſequitur, eum, qui ſcienter & voluntarie occidit mulierem gravidam, cenſeri etiam occidere infantem, licet hoc expreſſe non intendat. Ratio eſt: quia mortem infantis ſecuturam prævidere poterat, ac debebat, hoc ipſo, quod ſciebat, fœminam illam eſſe gravidam, ſicque conſequenter etiam habuerit ſaltem in confuſo notitiam de fœtu: & idem ſit in aliis hujuſmodi.

12. CONCL. II. Nihilominus ſola advertentia effectus pravi ex actione libera ſecuturi non ſemper ſufficit, ut is cuipiam imputetur ad culpam, & hoc tunc verificatur, quando ejuſmodi actio cæteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis, ſimulque effectus ille pravus non intenditur, neque in eo habetur complacentia. Ita Doctores communiter, quos refert; & ſequitur Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. diſp.* 45. *n.* 4. Ratio eſt: quia effectus per accidens, ac præter intentionem ſubſecutus non imputatur ei, qui jus ſuum proſequitur.

13. Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quod expertus ſe pollui equitatione, tamen abſque periculo conſenſus, non teneatur pedeſter incedere, & ab equitatione deſiſtere. Ratio eſt: quia equitatio eſt res utilis, neque cauſa per ſe & ſuapte natura talis effectus pravi, ſeu fœditatis. Infertur ulterius, quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria, vel utili corpori, ut eſt cibus, & potus moderatus, aut animæ, ut orare, ſtudere, vel utili aliis, prout eſt audire Confeſſiones, &c. nullam eſſe culpam, non deſiſtere a cauſa iſta, quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio ſecutura. Ratio, præter hactenus dicta, ulterior eſt: quia talis patitur pollutionem potius quam agit.

14. Dicitur notanter in Concluſione, *quando talis actio cæteroquin eſt licita, & neceſſaria vel utilis.* Siquidem quando abſque urgente neceſſitate exercetur actio ex ſua natura turpis, & per ſe tendens ad procurandam ejuſmodi fœditatem, ut ſunt tactus impudici, id eſt, facti non ex aliqua neceſſitate, &c. ſed ex animo libidinoſo circa partes inhoneſtas, &c. tunc non vitare ejuſmodi cauſas, eſt peccatum mortale, & cenſetur ipſamet pollutio eſſe voluntaria in ſua cauſa: & ſervata proportione idem dicendum de ſimilibus. Additur etiam in Concluſione, *ſimulque effectus ille pravus non intenditur*, &c. Nam ſi effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea ſubſequente deliberate delectaretur, ſibique complaceret in ea, certum eſt, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

15. CONCL. III. Ad hoc, ut effectus ad liberam omiſſionem alicujus actus conſequens, cuipiam imputetur ad culpam, veluti indirecte voluntarius, præter advertentiam illius effectus pravi ex ſua omiſſione ſecuturi, requiruntur inſuper tres aliæ conditiones; videlicet, quod poſſit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur agere. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *art.* 3. & communis. Ratio primæ conditionis eſt: quia nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt, ſiquidem *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta *Reg.* 6. Juris in 6. Ratio ſecundæ conditionis, quod nempe quis non agat, cum agere poſſit, patet ex eo: quia in omiſſione talis actus conſiſtit ratio Voluntarii indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quod quis teneatur agere, patet ex eo: quia, niſi hoc requireretur, DEO (quod abſit) imputarentur omnia peccata totius mundi, cum potuiſſet ea impedire non creando genus humanum, vel aliis modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque univerſorum Dominus, id facere non teneatur. Similiter ſubmerſio v. g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commiſſa, ac proinde tempore naufragii non fuit præſens: quod utique eſt abſurdum.

16. Quæres: quandonam quis cenſeatur teneri ad tollendam cauſam peccati, vel impediendum malum, ita ut hoc facere intermittenti cenſeatur ſubſequens

eſſe-

Digitized by Google

effectus malus fuiſſe indirecte voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Reſp. Id attendi debere ex variis præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Juſtitiæ, ſicque eſt magis adſtrictus, quam alius, quia videlicet ex officio ad ejuſmodi malum impediendum eſt obligatus: quomodo gubernator, cui cura navis eſt commiſſa, tenetur pro viribus impedire navis ſubmerſionem: & ſimiliter Prælatus ſubditorum peccata. Quandoque autem ejuſmodi obligatio conſurgit ſolum ex præcepto Charitatis, quo quilibet tenetur proximo ſuo in certis caſibus: quandoque vero ex præcepto alterius virtutis: prout in ſingulis Præceptorum materiis paſſim ſolent explicare Theologi.

ADDITIO.

** EX his infertur, limitandum eſſe ſequens ex §. 3. P. 1. Juris Naturæ VVolffiani depromptum aſſertum: *Actiones, quæ in ſe ſpectatæ naturales quidem ſunt, attamen ab actione quadam libera præcedente dependent, imputari poſſunt.* Siquidem, ut tales effectus ab actione libera, prævia dependentes imputari poſſint, non ſufficit ſola illa dependentia; ſed requiritur inſuper, ut effectus ipſe, vel periculum ejus fuerit præviſum, & præterea ſit obligatio omittendi illam actionem liberam, quæ eſt cauſa talis effectus. Alias enim motus venerei, vel cogitationes impuræ exortæ ex actione quadam libera, honeſta, & utili, ut ex ſtudio neceſſario, vel utili Medicinæ, in Medico, ex Colloquio honeſto cum altero ſexu, ſine ulteriore conſenſu, ſtatim ad culpam imputari poſſent: quod utique falſum eſt. Ita quoque in legem ſanæ doctrinæ delinquit illa Diviſio VVolffiana §. 6. ejuſdem 3tiæ Partis, qua actiones ad peccatum imputandas ſecat, in *deliberatas & indeliberatas*: quod enim indeliberatum eſt, voluntarium & liberum non eſt, atque adeo ad vituperium & peccatum imputari non poteſt. **

QUÆSTIO III.

Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirecte ſeu in cauſa dumtaxat voluntarium contrahatur.

SUMMARIUM.

17. *Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid?*
18. *Senſus propoſitæ Quæſtionis declaratur exemplis.*
19. *Aliud exemplum de dante alteri venenum.*
20. *Et de dormiente, donec ſequatur omiſſio Miſſæ; ac de Clerico, projiciente Breviarium in mare.*
21. *Reſolutio Quæſtionis.*
22. *Notabilis declaratio Concluſionis.*
23 *Solvitur objectio.*
24. *Alia objectio, ejuſque ſolutio.*
    (a) Tract. 1. Diſſ. 2. n. 30.
25. *Pœnæ, vel inhabilitates ob peccatum in cauſa dumtaxat voluntarium, quando incurrantur?*

17. ADVERTENDUM, per *Peccatum commiſſionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, ſeu quidpiam fieri prohibens: ut eſt furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: Non mœchaberis: Non occides, &c. Peccatum omiſſionis* econtra eſt illud, quod fit contra præceptum affirmativum, ſeu quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, & ſic de aliis loquendo. Hoc prænotato.

18. Senſus hujus quæſtionis eſt, quo tempore incurratur peccatum commiſſionis, vel omiſſionis, indirecte & in cauſa dumtaxat voluntarium. Ut ſi quis ante ebrietatem bene prævideat, ſe in ebrietate commiſſurum homicidium, vel adulterium, & nihilominus ſcienter ſe inebriet uſque ad privationem uſus rationis, ſicque committat homicidium, vel adulterium? Quæſtio remanet, an talis peccet peccato homicidii, vel adulterii eo tempore, quo ſcienter dedit cauſam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quando in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium? Et ratio dubitandi eſt: quia tempore actualis homicidii, ipſe per ebrietatem privatus eſt uſu rationis, uti ſupponitur; ergo non videtur pro eo tempore poſſe actualiter peccare.

19. Similiter, ſi quis ſcienter dedit alteri venenum, non niſi poſt aliquot hebdomadas mortem allaturum; rurſum quæritur, an talis peccet peccato homicidii pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter ſequitur homicidium, ſeu mors proximi? Et ratio dubitandi eſt: quia ille, qui dedit venenum, poteſt jam de peccato ſuo eſſe contritus tempore actualis mortis ſubſecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius poſſe: atqui nemo videtur poſſe actualiter peccare in eo, quod vitare non poteſt.

20. Inſuper, ſi aliquis mane voluntarie ſe inebriet, bene prævidens ſecuturam omiſſionem Sacri audiendi die Feſto; vel tamdiu dormiat, aut tergiverſetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Feſto, donec tandem actualiter ſequatur omiſſio Sacri; aut ſi Sacerdos navigaturus voluntarie projiciat Breviarium in mare, optime prævidens, inde ſe reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujuſmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? An videlicet ſolum pro tunc, quando ſcienter dederunt cauſam tali omiſſioni, vel an inſuper peccent adveniente illo tempore, quo currit præceptum audiendi Miſſam, aut recitandi Breviarium, non obſtante, quod tunc talis amplius Miſſam audire, vel Breviarium recitare non poſſit? Et hoc idem de innumeris aliis caſibus quæri poteſt.

21. CONCL. I. In his, & ſimilibus caſibus, Peccatum commiſſionis, aut etiam omiſſionis, indirecte vel in cauſa dumtaxat voluntarium, contrahitur mox in ipſa appoſitione cauſæ, vel impedimenti, quæ fuit in libera hominis poteſtate; non autem amplius tempore ſubſequenti: quo ſequitur v. g. mors alterius veneno cauſata, aut omiſſio Sacri, vel recitationis Breviarii, ſi tunc revera adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. *diſt.* 42. Maſtrius *lib.* 2 *Sent. diſp.* 6. *num.* 532. eſtque communis ſententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Concluſionis deſumitur imprimis ex rationibus dubitandi proxime allatis. Accedit, quod tempore appoſitionis cauſæ mortis proximi per porrectum venenum, jam ſit volitum homicidium ſaltem virtualiter, & in ſua cauſa; & ſimiliter tempore appoſitionis impedimenti audiendi Miſſam die Feſto, vel recitandi Breviarium, omiſſio hujus etiam indirecte, ac in ſua cauſa jam eſt volita: ergo tunc contrahitur tale peccatum, ſive commiſſionis, ſive omiſſionis, non autem tempore ſubſequenti, ſi revera tunc adſit impotentia actum prohibitum, actualis v. g. homicidii ſubſequentis, impediendi, vel actum præceptum Miſſæ audiendæ ponendi.

22. Dicitur notanter, *ſi tunc revera adſit impotentia impediendi mortem alterius, &c.* Siquidem certum eſt apud omnes, atque indubitatum, ſi tunc ſit in libertate ac poteſtate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v. g. homicidium veneno porrecto cauſatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi ſubſecutæ committi, vel potius continuari & conſummari peccatum homicidii; cum adſit libertas ſufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et ſimiliter, ſi tempore præcepti audiendi Miſſam adſit adhuc poteſtas & libertas ipſam audiendi, & tamen quis eam audire negligat etiam tunc committitur peccatum omiſſionis externæ: ſiquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo conſummatur, ac perficitur. Cæterum data concluſio loquitur in caſu veræ impotentiæ: actum prohibitum ex poſtfacto impediendi, vel actum præceptum ponendi; & ait, tunc ejuſmodi peccatum contrahi dumtaxat in ipſa appoſitione cauſæ vel impedimenti, utpote quæ fuit in hominis poteſtate.

23. Nec obſtat, quod, quando quis poſuit impedimentum audiendi v. g. Miſſam, nondum currebat præceptum Miſſæ audiendæ; ac proinde non videatur poſſe pro tunc tale peccatum omiſſionis Miſſæ contrahi. Reſpond. enim, quod licet tunc præceptum non obligarit ad ponendum actum auditionis Miſſæ, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito: hoc enim præcepto non ſolum præcipitur ipſa auditio Miſſæ, ſed etiam, ne voluntarie & abſque legitima ratione ponatur cauſa impeditiva illius: ſicuti ſimiliter præceptum non occidendi hominem, nedum prohibet actuale homicidium, ſed etiam, ne ponatur probabilis cauſa ipſius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæſtionis propoſitas.

24. Dices: Ut actus prohibitus, vel omiſſio actus præcepti, ſit formaliter peccatum, ſufficit voluntarium

indirectum, aut in cauſa: ergo illud etiam tempore ſubſequenti contrahitur. Conſequentia probatur. Tum quia jam adeſt ſufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut in cauſa. Tum quia tunc completur, ſive conſummatur peccatum actualis v. g. omiſſionis Miſſæ aut homicidii veneno cauſati. Tum tandem, quia alioquin non eſſet neceſſe, confiteri tales actus externos, aut omiſſiones ex priori data cauſa neceſſario ſubſecutas, & in ſe non liberas; quod videtur abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejuſque Propoſitionem 25. Reſpond. negando conſequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adeſſe quidem ſufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appoſitionis cauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ fuit in libera hominis poteſtate: non autem pro tempore ſubſequenti, ſi tunc revera (uti ſupponit Concluſio) adfuit impotentia ponendi actum præceptum, vel impediendi actum prohibitum. Ad alteram probationem claritatis gratia diſtinguitur aſſumptum: completur, ſive conſummatur tunc peccatum actualis v. g. omiſſionis Miſſæ, vel homicidii veneno cauſati, dumtaxat phyſice, ſive in genere entis, conceditur; completur etiam moraliter, ſive in genere moris, negatur; eo quod tunc omiſſio actus præcepti, vel eventus actus prohibiti, non amplius ſubſit libertati ac poteſtati hominis, ſicque ſecundum ſe non ſit capax malitiæ moralis. Ad ultimam probationem reſpondetur, in tali caſu per ſe loquendo ſatis quidem eſſe, ſi in Confeſſione ſufficienter explicetur ejuſmodi libera poſitio cauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ ſola ſupponitur fuiſſe in libertate, ſive poteſtate hominis, per accidens tamen, ſive quia alioquin non ſufficienter explicaretur illa libera poſitio cauſæ, aut impedimenti, ſive ob annexam Cenſuram, vel reſervationem actus opere externo conſummati, etiam quandoque requiri, ut explicetur ipſemet actus externus. Porro Decretum Alexandri VII. loquitur de peccato externo, quod tempore actualis commiſſionis ſuberat poteſtati ac libertati hominis, ut ſuo loco (*a*) dicitur.

25. CONCL. II. Nihilominus ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ ſive Jure Eccleſiaſtico, ſive Civili, in perpetrantes certa crimina ſunt ſtatutæ, regulariter loquendo non ſufficit ſola appoſitio cauſæ talis criminis, ſed requiritur, ut tale crimen opere externo conſummetur. Ita Doctores communiter. Sic v. g. ſi quis alteri machinetur mortem veneno porrecto, quamvis mortaliter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, ſi alterius mors actualis non ſubſequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, ſi ipſum, utpote aufugientem, non percuſſerit actualiter, non incurrit excommunicationem latam in percuſſores Clericorum: & idem fit in aliis ſimilibus. Ratio horum generalis eſt: quia leges pœnales ſunt ſtricte interpretandæ; ſimulque earum verba debent intelligi cum effectu, argum. cap. *Hæc autem verba de pœnit. diſt.* 1. juncta Gloſſa *ibidem*: nam ſola voluntas, ſeu conatus non ſolet per leges humanas puniri ſine effectu, niſi ſecus in ipſamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de crimine læſæ Majeſtatis, *l. Quiſque, C. ad legem Juliam Majeſtatis*; & notat communis Theologorum, & Canoniſtarum.

QUÆSTIO ADDITA.

De actibus conjunctis cum omiſſione culpabili.

SUMMARIUM.

An omnes actus, quomodocumque conjuncti cum omiſſione culpabili, & quando imputentur ad peccatum?

** DUbium eſt, an actus conjunctus cum omiſſione culpabili ſemper ſit peccatum? poteſt autem actus dupliciter conjungi cum omiſſione. 1. Taliter, ut is ſit cauſa directa vel indirecta omiſſionis, vel ſaltem medium per ſe influens in eandem. Ut ſi quis ideo omittat Sacrum die feſto, ut poſſit interea ſtudere. Ubi ſtudium eſt cauſa per ſe, & motivum omiſſionis Miſſæ. 2. Poteſt actus poſitivus tantum concomitanter, & quaſi impertinenter ſe habere ad omiſſionem, ita, ut nec cauſa per ſe, nec medium ſit illius. Ut ſi quis propter tempeſtatem pluvioſam, vel nimium frigidam ſerio ſtatuit omittere auditionem Miſſæ die Dominica, ne tamen interea domi otietur, vult ſtudere, dare eleemoſynam, orare. In hoc exemplo cauſa motiva omittendi Sacrum eſt tempus pluvioſum; ſtudium vero ſe habet tantum concomitanter, & per accidens ad omiſſionem, eo quod illud fuerit electum, & aſſumptum, poſtquam aliunde iſte homo jam efficaciter fuerit determinatus ad omittendam Miſſam. H. N.

Concl. 1. Actus poſitivus, qui ita eſt conjunctus cum omiſſione culpabili, ut ſit ejus cauſa directa vel indirecta, ſemper eſt peccatum. Maſtrius, Herincx, & alii. Prob. Actus ille, qui eſt cauſa per ſe peccati, eſt etiam ipſe peccaminoſus; atqui talis actus conjunctus cum omiſſione culpabili ſupponitur eſſe cauſa peccati: ergo & ipſe eſt peccatum. M. eſt certa: quia ille actus neceſſario debet eſſe peccaminoſus, qui per ſe in peccatum & malum morale influit.

Notandum tamen, quod iſti actus aliunde ex objecto proprio non mali, qui taliter ſunt cauſa culpabilis omiſſionis, participent ſuam totam malitiam ab ipſa omiſſione culpabili, nec ſpecialem ac diſtinctæ rationis malitiam contineant: ratio hujus eſt: quia ſtudium e. g. propter quod omittitur Sacrum, eſt ex ſe, & ex objecto ſuo honeſtum: ergo totam ſuam malitiam tantum habet ex omiſſione, ad quam concurrit. Atque univerſaliter verum eſt, quod media & cauſæ actionum pravarum ab his actionibus inficiantur, earumque malitiam participent, non autem diſtinctæ rationis malitiam ſibi vendicent, niſi & ipſa illa media vel cauſæ &c. ſint in ſe & ex objecto ſuo inhoneſta, ut fieret, ſi Sacrum die Dominica ideo aliquis omitteret, ut interea poſſet furari, vel libidini indulgere; tunc enim actus hic poſitivus furti præter culpam omiſſionis Sacri, etiam contineret diſtinctam, ac ſibi propriam malitiam oppoſitam Juſtitiæ &c.

Ex his deduces, quod neque in confeſſione neceſſario dici debeat motivum vel cauſa, propter quam omiſſum eſt Sacrum, dummodo illud motivum ſecundum ſe & ex proprio objecto non ſit moraliter malum. Quare, qui omittit Sacrum ob ſtudium, ſatisfacit, ſi dicat: omiſi die feſto Sacrum. Nam qui omiſit Sacrum ob ſtudium, peccat unico peccato omiſſionis: ergo hoc confiteri ſufficit.

Neque obſtat, quod in tali caſu ipſum ſtudium ſit malum, & participet malitiam omiſſionis; etenim actus illi, qui non ex proprio objecto ſunt inhoneſti, ſed tantum ideo moraliter ſunt mali, quia tamquam media, vel cauſæ in alios effectus pravos influunt, non debent explicari, ſed ſufficit explicare complete externam violationem præcepti, ad quam prædicta media aſſumuntur. Omnia enim ſunt unum peccatum in genere moris, & media in actuali & efficaci executione finis jam ſubintelliguntur. Sic etiam ille, qui ex efficaci intentione occidendi inimicum emit gladium, poſtea quæſivit inimicum, & tandem omnino occidit, hic, inquam, ſatisfacit ſe accuſando: occidit deliberate hominem vel inimicum. Ita egregie obſervat P. Henriee.

Concl. 2. Actus ille, qui tantum concomitanter ſe habet ad omiſſionem culpabilem, cui conjungitur, non eſt moraliter malus. Herincx & Maſtrius, quorum ultimus plures pro ſe allegat. Prob. Si talis actus poſitivus eſſet malus, tunc ideo, quia eſſet vel cauſa, vel effectus omiſſionis peccaminoſæ; ſed nec eſt ejus cauſa, nec effectus: ergo. M. videtur certa; nam actus ponitur in ſe & ex objecto honeſtus, v. g. ſtudium, Lectio, oratio &c. adeoque ſi eſſet talis actio mala, tunc ideo tantum, quia ille eſſet cauſa omiſſionis malæ, vel ejus effectus. Igitur m. prob. quoad 1. memb. Talis actus minime movet & influit in omiſſionem, cum hæc intelligatur jam aliunde cauſata ſcilicet per volitionem efficacem omittendi Miſſam ob pluviam vel frigus. Cujus ratio ulterior eſt: quia cauſa nulla influit in effectum jam antecedenter productum; atqui omiſſio illa Sacri ſaltem in propoſito & efficaci volitione hominis jam cenſetur producta ante electionem & volitionem ſtudii: ergo ſtudium, & electio ejuſdem minime eſt cauſa talis omiſſionis.

Prob. etiam 2. pars min. principalis. Neque ſtudium eſt aliquis effectus per ſe connexus cum omiſſione; non enim connectitur cum illa *phyſice*, cum omiſſio Sacri poſſit eſſe ſine ſtudio, Lectione &c. neque connectitur *moraliter*: nam non poteſt oſtendi, in quonam fundetur illa moralis connexio; certe non fundatur in præcepto prohibente ſtudium; ſi enim hoc prohiberetur in tali caſu, tunc eatenus, quatenus foret cauſa vel medium omittendi Sacrum; atqui jam probatum eſt, quod non ſit cauſa omittendi Sacrum; neque

que aſſumitur ut medium neceſſatio omittendi Sacrum, ut iterum ſuppono: ergo.

Ex quo habes, quod omiſſio Sacri ad ſummum ſit aliqua accidentalis occaſio ſtudii; nam quia homo tempore omiſſi Sacri non poteſt eſſe ſine omni actione, ideo eo tempore debet aliquam eligere, qualiſcumque demum ſit, v. g. ſtudium, Lectio, oratio &c. Neque actus ex eo, quod occaſionem ſumat ex malo, ſtatim & ipſe malus eſt, pœnitentia enim occaſionem ex peccato commiſſo accipit, & tamen minime mala, imo optima eſt.

Confirm. Concluſio a Maſtrio & Herincx. Suppoſita mala voluntate omittendi Sacrum, non tenetur homo eſſe otioſus, aut abſtinere ab omnibus operibus honeſtis & moraliter bonis: imo tunc melius eſt actionem aliquam exercere, quam omnino eſſe otioſum: ergo tunc omittens Sacrum non peccaret per opera honeſta tempore omiſſi Sacri peracta, & tantum concomitanter ſe habentia ad omiſſionem. Ex quo.

Inferes cum P. Herincx, quod homini efficaciter reſoluto ad omiſſionem Sacri poſſit ſuaderi exercitium lectionis, orationis &c. aut aliarum ſimilium honeſtarum occupationum interea peragendarum. Addit laudatus Scotiſta, quod ipſe omittens poſſit hoc vovere: aut etiam Superior primario præcipiens v. g. auditionem Sacri, poſſit ſecundario præcipere, ut, ſi quis omittat Sacrum, tempus omiſſionis Lectioni impendat. Ita ille. **

QUÆSTIO IV.

An violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium?

SUMMARIUM.

26. *Involuntarium aliud ſimpliciter, aliud ſecundum quid.*
27. *Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter.*
28. *Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.*
29. *Pro nullo metu debet quis peccare.*
    (b) Tract. 2. diſt. 2. q. 3.
30. *Pacta, contractus &c. metu initi, regulariter valent.*
    (c) De hoc Tract. 8. d. 1. n. 8. ſeqq.
31. *Metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum, & levis, quid?*
32. *Concupiſcentia antecedens minuit voluntarium.*
33. *Non item Concupiſcentia conſequens.*
34. *Peccatum ex infirmitate, ignorantia, & malitia. Paſſio poteſt omnino tollere voluntarium.*

26. ADVERTENDUM, quod Involuntarium dividatur in Involuntarium ſimpliciter, & in Involuntarium dumtaxat ſecundum quid. *Involuntarium ſimpliciter* dicitur illud, quod voluntas ſimpliciter & abſolute, ſeu independenter ab omni conditione non vult, atque omnino reſpuit. *Involuntarium ſecundum quid*, dicitur illud, quod quidem aliquo modo eſt involuntarium, ſimul tamen ratione alicujus additæ conditionis eſt voluntarium: ſic projectio mercium in mare tempore periculi naufragii, eſt involuntaria ſecundum quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imo libentius ſervaret, ſi poſſet abſque periculo vitæ, nihilominus tamen in tali neceſſitate conſtitutus vult eas projicere ad ſervandam vitam. Unde patet. Involuntarium ſecundum quid ſemper habere adjunctum aliquid de Voluntario. Hoc prænotato ſit.

27. CONCL. I. Violentia cauſat Involuntarium ſimpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio eſt, qui violentum dicitur illud, quod fit contra naturam atque intrinſecam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipſius externa contra ſuam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc, ſi Tyrannus cujuſpiam manus violenter moveret ad ſacrificandum Idolo thus, talis non peccaret; nam ejuſmodi actio foret ipſi ſimpliciter involontaria.

28. CONCL. II. Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; ac proinde id, quod metu fit, eſt ſimpliciter & abſolute voluntarium, involuntarium autem tantum ſecundum quid. Ita D. Thomas 1. 2. qu. 6. art. 6. & conſentiunt non ſolum omnes Theologi, ſed etiam Juriſtæ. Sic projectio mercium in mare eſt ſimpliciter voluntaria tempore tempeſtatis, propter timorem naufragii, cujus ſperatur eſſe impeditiva; non obſtante, quod ipſa ſecundum quid, id eſt prout conſideratur ſecundum ſe, atque extra hunc caſum neceſſitatis, ſit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis ſacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus eſt peccati; quia adeſt ſufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum eſt committere peccatum. Et hinc Juriſtæ dicere ſolent: *Coacta voluntas, eſt voluntas*, arg. c. *Merito 15. quæſt.* 1. & habet Gloſſa *ibidem*.

29. Cæterum licet *pro nulla metu debeat quis peccatum mortale incurrere*, ut dicitur c. *Sacris. De his, quæ vi metuſve cauſa, &c.* eo quod peccatum ſit omnium malorum graviſſimum propter offenſam DEI, utpote infiniti boni, quam continet: nihilominus Leges humanæ poſitivæ quandoque ceſſant obligare in caſu magni periculi ſeu damni, quod rationabiliter timetur ſecuturum; prout patet in præcepto Eccleſiaſtico Jejunii, quod non obligat cum probabili periculo, ſeu metu ſecuturæ infirmitatis; de quo alibi. (*b*)

30. Ex data Concluſione ulterius ſequitur, quod Pacta, Contractus, Tranſactiones, Renuntiationes, & conſimiles actus, quamvis fiant ex metu gravi, atque injuſte incuſſu, regulariter ſint validi, tam pro Foro externo, quam conſcientiæ, prout poſt Gloſſam *cap: Super hoc. Verſ. Reſignationis de Renuntiat.* tenet Enricus Pirrhing, *tit. de his, quæ vi metuſve cauſa fiunt, n.* 50. Sanchez *lib. 4. de Matrim. diſp. 8. n.* 4. & communior aliorum, paucis exceptis: quia videlicet, quod ex metu fit, ſimpliciter eſt voluntarium. Verum tamen eſt, quod ea, quæ per metum gravem atque injuſte incuſſum fiunt, ita ſuadente æquitate, ſint per ſententiam Judicis reſcindenda: unde *cap. 2. eod.* inquit Pontifex: *quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Quinimo dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponſalia, Profeſſio Religioſa &c. qui ob metum gravem, & injuſte incuſſum, (*c*) ipſo jure irriti ſunt; ratione quorum notanter additum fuit, *regulariter loquendo.*

31. Porro metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in conſtantem virum*) ille eſt, quem vir conſtans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad hujuſmodi metum, ſecundum Doctorem Subtilem *in 4. diſt. 29. q. un.* & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima eſt, quod malum, de quo eſt metus, ſit grave: hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in ſe, ut eſt v. g. mors, captivitas, carcer, mutilatio enormis, ſtuprum, & ejuſmodi; non autem ex vana & non fundata æſtimatione patientis, ſeu metuentis, qui poſſet alioquin leviſſimum malum tamquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requiſita eſt, quod ejuſmodi grave malum certo immineat; hoc eſt, ut non levi æſtimatione, ſed certitudinaliter, ſaltem certitudine ſufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod ſi alterutra harum conditionum deficiat, cenſebitur metus levis.

32. CONCL. III. Concupiſcentia, prout eſt Paſſio, ſeu motus appetitus ſenſitivi proſequentis bonum delectabile, aut fugientis malum; cujuſmodi ſunt amor, deſiderium, ſpes, gaudium, ira: Hujuſmodi inquam Concupiſcentia, ſeu Paſſio, ſi ſit antecedens, ſemper minuit voluntarium, ſeu volibilitatem actus, ad quem impellit; & conſequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1. 2. *q. 77. art. 6. & 7.* & communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia per Concupiſcentiam, ſeu paſſionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu ſenſitivo naturaliter exſurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamque trahit, ſeu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amoris, iræ &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cum illud voluntati magis ſit voluntarium, ad quod ipſa ſemetipſam movet, quam id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quaſi impellitur.

33. Dicitur notanter, *Concupiſcentia, ſeu paſſio antecedens.* Nam ſecus eſt dicendum de Concupiſcentia, ſeu paſſione conſequenti, quam videlicet quis voluntate propria excitat in appetitu ſuo ſenſitivo, ut inde promptius in objectum feratur; puta, ſi quis in ſe excitet magnum deſiderium vini, ut intemperantius ac delectabilius bibere poſſit; aut econtra, loquendo de operibus virtuoſis, ſi quis in ſe excitet magnum miſericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad ſubveniendum pauperibus, & hujuſmodi. Nam loquendo de tali paſſione conſequente noſtram volunta-

tem, fatentur omnes, eam non ſolum non minuere, ſed etiam augere voluntarium. Ratio eſt: quia ex magnitudine affectus voluntatis provenit, ut in appetitu ſenſitivo ſimilis effectus excitetur.

34. Confirmantur hactenus dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem ſuam, peccatum diſtinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et adducunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius eſſe, quam peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate, peccat occaſionaliter ex inclinatione Concupiſcentiæ antecedentis, ſeu appetitus ſenſitivi, cui voluntas nata eſt condelectari; ergo

Notant etiam doctores, poſſe accidere, quod quandoque paſſio omnino tollat voluntarium: quia poteſt dari paſſio aliqua vehementiſſima, quæ auffert judicium rationis; prout nonnunquam contingit ex melancholia, vel alia cauſa naturali, imo interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum inſaniunt: atqui ſine uſu ac judicio rationis non conſiſtit libertas, neque ratio voluntarii liberi: ergo. Verum regulariter hoc non contingit, ſed habent locum dicta in Concluſione.

QUÆSTIO V.

Quotuplex ſit Ignorantia, & an cauſet involuntarium?

SUMMARIUM.

35. *Ignorantia, quid?*
36. *Quæ ignorant homines, ſunt in duplici differentia.*
37. *Ignorantia varie dividitur.*
Ignorantia ſimplicis privationis, & pravæ diſpoſitionis.
38. *Ignorantia juris, & facti.*
39. *Ignorantia antecedens, concomitans, & conſequens.*
40. *Ignorantia invincibilis, & vincibilis quænam?*
* *Quandonam ignorantia vincibilis ſit actualiter imputabilis ad culpam?*
41. *Ignorantia craſſa, & affectata, quæ?*
42. *Ignorantia antecedens cauſat involuntarium ſimpliciter.*
43. *Concomitans facit non voluntarium.*
44. *Conſequens cauſat voluntarium, ſaltem indirecte & in ſua cauſa.*
45. *Regula generalis prædictorum.*

35. ADVERTENDUM, quod Ignorantia proprie dicta differat a ſimplici negatione ſcientiæ; talis enim negatio ſcientiæ datur etiam in lapide; Ignorantia vero importat privationem illius ſcientiæ, quam quis poſſet habere: unde ſolum earum rerum proprie dicimur habere Ignorantiam, quas pro tali ſtatu ac tempore ſcire poſſemus, & non ſcimus.

36. Porro ea, quæ ignorant homines, ſunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis ſcire: prout omnes tenentur communiter ſcire principaliores Articulos Fidei, & univerſaliora Juris præcepta; ſinguli autem ea, quæ ad proprium cujuſque ſtatum, vel officium ſpectant. Quædam vero ſunt, quæ licet quis ſcire poſſit, non tamen tenetur ea ſcire: uti ſunt pleræque doctrinæ Philoſophicæ, Geometricæ, Arithmeticæ &c. His prænotatis, ſit.

37. CONCL. I. Ignorantia proprie dicta, ſeu quæ importat privationem talium rerum, quarum notitiam quis habere poteſt, varie dividitur. Ita communis; idque patet inductione; ſiquidem omiſſis aliis diviſionibus, ſcitu minus utilibus, Ignorantia dividitur inprimis in Ignorantiam ſimplicis privationis, & in Ignorantiam pravæ diſpoſitionis. *Ignorantia ſimplicis privationis* eſt carentia ſcientiæ ſeu cognitionis alicujus, cujus quis fuiſſet capax pro tali tempore, & ſtatu: ut ſi quis adultus, & rationis compos, neſciat ea, quæ ſcire potuiſſet. *Ignorantia pravæ diſpoſitionis* eſt poſitiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non ſolum alicujus veritatis præſertim ſupernaturalis, cognitionem non habent, ſed inſuper erronee judicant rem aliter eſſe ac revera eſt.

38. Ignorantiæ alia celebris diviſio eſt in Ignorantiam Juris, & facti. *Ignorantia juris* eſt, cum quis ignorat legem, ſeu aliquid eſſe prohibitum aut præceptum: v. g. ſi quis neſciat, die Veneris eſſe prohibitam comeſtionem carnis; aut ſi quis neſciat, percuſſioni Clerici eſſe annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* eſt ſi quis ignoret factum ipſum eſſe prohibitum, quod tamen revera illicitum eſt ac prohibitum: ut ſi quis occidat hominem, putans eſſe feram; talis enim ignorat, hic & nunc a ſe fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obſtante, quod alioquin ſciat, homicidium eſſe prohibitum. Idem accidit, ſi quis neſciat carnem eſſe, quam comedit die Jejunii, vel ſi non recogitet, eſſe diem jejunii. Et hoc ultimum exemplum ideo hic apponitur, quia oblivio, & inconſideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rurſus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & conſequentem. *Ignorantia antecedens* eſt illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non ſolum explicitam, ſed etiam implicitam; ac proinde nullo modo voluntaria eſt, nec directe, nec indirecte. *Ignorantia concomitans* eſt ea, quæ concomitanter ſe habet ad actum voluntatis noſtræ; id eſt, quando Ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiamſi ſciretur, nihilominus ageretur: ſic fieret, cum quis vellet quidem occidere hoſtem, ſed ignorans eum occidit, putans ſe occidere feram. Tandem *Ignorantia conſequens* dicitur illa, quæ conſequitur aliquo modo voluntatem noſtram, vel explicitam, vel ſaltem implicitam, directam vel indirectam: & hinc Ignorantia conſequens cenſetur eſſe voluntaria, imo etiam culpabilis, ſi verſetur circa rem ſcitu neceſſariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humana impediri non potuit: ſeu (ut alii loquuntur) quæ morali diligentia ſuperari ac tolli nequivit, eo quod numquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de oppoſito; vel etiamſi in mentem venerit, tamen adhibita diligenti inquiſitione, ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit: & hujuſmodi ignorantia invincibilis re ipſa eſt ignorantia antecedens, de qua proxime dictum. *Ignorantia vincibilis* ea eſt, quæ morali diligentia ſuperari ac tolli, & oppoſita ſcientia acquiri potuiſſet, ac debuiſſet: & hujuſmodi ignorantia vincibilis in re coincidit cum ignorantia conſequente.

Additio.

* Ut autem dicatur aliquis ignorantia vincibili, actualiter ad culpam imputabili laborare, neceſſe eſt, ut id ipſum (nimirum quod debeat ignorantiam deponere) huic incidat; prout ex communiſſimo DD. recte notant La Croix *Tom. 1. Theolog. Moral. n. 748.* & Henno *Tract. de Conſcient. diſt. 1. quæſt. 5.* Id eſt; debet eidem pro tunc ex timore prudenti aliquo modo ſaltem in confuſo, ſi non circa certam ſpeciem peccati, occurrere periculum graviter errandi, & exſurgens exinde obligatio moralem diligentiam impendendi, ut hanc ſuam ignorantiam deponat. E. g. Ponamus quempiam ruſticum, qui ut juvenis pro addiſcenda Chriſtiana Doctrina facile potuiſſet, & debuiſſet ſæpius accedere Conciones, aut Catecheſes, ex quarum neglectu multa perpetravit illicita, quæ tamen pro tunc ignoravit eſſe peccata, ſicque nec in Confeſſionali clavibus Eccleſiæ ſubjecit; modo autem primum in provectiori ætate conſtitutus idem reſcit ex Concionatoribus aut Confeſſariis. Quæritur modo, an iſta peccata in juventute perpetrata cenſeatur ruſticus ille commiſiſſe ex ignorantia vincibili, quæ eſſet ad culpam imputabilis, ita ut de novo teneatur eadem tamquam ſufficienter voluntaria confiteri, vel non? & reſpondetur conformiter dictis: nimirum ſi huic periculum exinde errandi graviter, ſaltem in confuſo, & conſequenter obligatio per Catecheſes, aliaſve paſtorales inſtructiones, &c. errores deponendi jam in juventute occurrerint, reſolvitur affirmative; ſecus negative. Atque hæc Doctrina ex communiori Theologorum deſumpta bene debet notari ad tollendos multos ſcrupulos, & anxietates, ac ad ſolvendos plurimos caſus conſcientiæ: multa enim potuiſſent, & debuiſſent ſæpe ſciri, & fieri de quibus tamen non occurrebat pro tunc obligatio faciendi, aut periculum errandi. *

41. Porro ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, juxta quod ſequitur voluntatem noſtram vel directe, dum ſcilicet quis data opera vult ignorare, vel indirecte, quatenus non curat ſcire ea, quæ ſcire deberet, dividitur in affectatam, & in craſſam ſeu ſupinam. *Ignorantia craſſa ſeu ſupina* dicitur illa, qua quis non curat ſcire ea, quæ communiter homines ſui ſtatus & conditionis ſciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis data opera vult ignorare & non inquirere veritatem; ſive ob diſcendi tædium ac pigritiam, ſive ut ratione talis ignorantiæ circa legis obligationem habitæ vel excuſationem aliquam mereatur a tranſgreſſione legis,

vel

vel liberius ſe ſine remorſu conſcientiæ peccare poſſit. Juxta quod de talibus Job *cap.* 21. legitur: *Qui dixerunt DEO, recede a nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus*. Et Pſ. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*.

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, ſeu invincibilis cauſat involuntarium ſimpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia hujuſmodi ignorantia nec directe, nec indirecte eſt voluntaria, imo opus ex illa procedens non fieret, ſi ignorantia illa non adeſſet. Patet hoc in eo, qui occidit hominem, putans eſſe feram; nam is nullatenus hominem occideret, ſi talis ignorantia non adeſſet. Et hinc factum ex tali ignorantia, cum homini nullo modo ſit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem cauſat poſitive involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poſitive involuntarium dicit aliquid voluntati diſplicens; atqui occiſio ſui inimici, quem quis occidit, putans eſſe feram, non diſplicet voluntati, imo occidiſſet nihilominus, ſi sciviſſet, eum eſſe ſuum inimicum; ergo nec eſt ipſi involuntarium. Quia vero nihil eſt volitum, quin præcognitum, hinc ignorantia concomitans reddit talem occiſionem non voluntariam.

44. CONCL. IV. Ignorantia conſequens ſeu vincibilis, ſive affectata illa ſit, ſive craſſa & ſupina, non cauſat involuntarium, ſed voluntarium, ſaltem indirecte & in ſua cauſa: ac proinde factum ex tali ignorantia vincibili, ſeu conſequente procedens, eſt ſimpliciter voluntarium, ſaltem indirecte. Ita rurſum communis Theologorum. Ratio eſt: quia ipſamet ignorantia vincibilis, ſeu conſequens, eſt ſimpliciter voluntaria, vel directe, ſi eſt craſſa, & ſupina, ut patet ex earum explicationibus ſupra allatis; ergo etiam factum ex tali ignorantia non eſt involuntarium, ſaltem indirecte, ſive in ſua cauſa.

45. Cæterum pro complemento hactenus dictorum, Nota generaliter, dum dictum eſt, factum ex ignorantia eſſe involuntarium, ſive ſimpliciter, ſive ſecundum quid; illud intelligendum eſſe de objecto ſecundum eam rationem tantum, ſecundum quam ipſum fuit ignoratum, non autem in quantum ipſum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc ſi quis occidens alterum, ſciat quidem ipſum eſſe hominem, neſciat tamen eſſe Patrem ſuum, vel Sacerdotem; factum ea tali ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum eſt parricidium, vel ſacrilegium; non vero, in quantum eſt homicidium & ſic loquendo de ſimilibus.

DISTINCTIO II.

De natura Actus Humani, ſeu Moralis, & variis ipſum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Actus Humanus, ſeu Moralis?

SUMMARIUM.

1. *Actus humanus, & Actus hominis, differunt.*
2. *Actus humanus hic ſumitur pro morali, licet aliqui differant.*
3. *Actus humanus ſeu moralis?*
4. *Quomodo debeat fieri ad regulam noſtrorum actuum?*
5. *Regula morum alia remota, alia proxima.*

1. ADVERTENDUM I. Quod recepto Theologorum ſtylo non ſit idem. *Actus Humanus*: & *Actus hominis*: omnis enim actio ab homine quomodocumque elicita, etiamſi ſit mere naturalis, ut nutritio, augmentatio, &c. aut facta abſque advertentia ſeu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum movet, vel barbam fricat aliis intentus, poteſt dici actio ſeu *Actus hominis*: *Actus* autem *humani* proprie dicuntur actiones illæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt. Hinc Doctor Subtilis 2. *diſtinct.* 41. *quæſt. un.* optime eos appellavit *Actus non humanos*, qui procedunt ex ſola imaginatione, & non ex libero arbitrio impellente.

2. Advertendum II. Quod in propoſito Actus humanus communiter ſoleat a Doctoribus ſumi pro Actu morali, & cum eo converti, non obſtante, quod in rigore loquendo latius patere videatur Actus humanus, quam moralis; ſiquidem actus illi, quos non raro eliciunt pueri, libere quidem, ſed ante cognitionem boni, & mali moralis, virtutis nimirum ac vitii (ut dum ex apprehenſione, & cognitione ſolius commodi, vel incommodi corporalis, deliberate eligunt unum objectum præ alio v. g. ſaccharum præ ſale) poſſunt quidem dici *Actus humani*, ſed non in rigore loquendo *Actus morales*. Verum his non obſtantibus, ac reſtringendo & ſumendo Actum humanum, prout coincidit cum morali, ſit.

3. CONCL. I. *Actus humanus*, ſeu moralis ut ſic, bene definitur, quod ſit Actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam regulam noſtrorum actuum in ordine ad ultimum Finem noſtrum. Hæc Concluſio in re eſt communis, & probatur declarando ſingulas ejus particulas. Dicitur inprimis, *Actus voluntatis liber*: quia ad Actum humanum ſeu moralem omnino requiritur, quod ſit liber, id eſt, quod libere procedat a voluntate ex delectu operante; libertas enim actus, eſt fundamentum totius generis moris, & per conſequens boni vel mali moralis, etiam quoad malitiam venialem. Et additur, *elicitus cum advertentia rationis*: quia Actus moralis non ſolum debet procedere a voluntate quomodocumque, ſed operante cum advertentia rationis, ita videlicet, ut ratio ſeu intellectus advertat, quid agitur. Et defectu hujus conditionis actus illi, qui procedunt ex ſola imaginatione, ut puta inadvertenter fricare barbam, &c. non ſunt proprie loquendo morales, eo quod non eliciantur cum advertentia rationis.

4. Dicitur, *ad aliquam regulam noſtrorum actuum*. Quod intelligendum de Regula vel præcipiente, vel conſulente, vel permittente, vel prohibente, ut ſic ſub Actu morali generaliter ſumpto comprehendamus non ſolum actus morales bonos, qui nobis ſunt præcepti, vel ſaltem ſub conſilio propoſiti; ſed etiam indifferentes nobis permiſſos (de quibus infra *Quæſt.* 5.) atque inſuper actus moraliter malos, ſeu peccaminoſos, qui per Regulam noſtrorum actuum nobis ſunt prohibiti. Et defectu hujus conditionis, a ratione Actus moralis excluduntur illi, qui eliciuntur a pueris ante uſum rationis. Additur tandem, *in ordine ad ultimum Finem noſtrum*, ad quem per actus noſtros moraliter bonos accedimus, per malos vero ab eodem recedimus.

5. Quæres autem: quænam ſit illa Regula morum, a qua per acceſſum, vel receſſum, derivatur moralitas in Actus humanos. Reſp. cum D. Thoma 1. 2. *quæſt.* 19. *art.* 4. & communi Theologorum, ejuſmodi Regulam eſſe duplicem, remotam videlicet, & proximam. *Regula morum*, ſeu actionum noſtrarum moralium, *remota*, eſt Lex extrinſeca nobis præſcribens, quidnam ſecundum rectam rationem ſit agendum vel fugiendum: de qua in Tractatu II. qui eſt *De Legibus*, dicetur. *Regula proxima* actionum noſtrarum (quam Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. appellat *Regulam intrinſecam*) eſt ipſummet dictamen rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ, proxime nobis dictans, quidnam ſit conforme vel difforme legi extrinſecæ, ac proinde bonum, vel malum, faciendum vel omittendum. Et de hac proxima Regula morum fuſius agetur in ſequenti Diſtinctione, quæ erit *De Conſcientia*.

QUÆSTIO II.

Unde Actus humani deſumant ſuam bonitatem, vel malitiam moralem?

SUMMARIUM.

6. *Actus voluntatis alii eliciti, alii imperati.*
7. *Bonitas naturalis, & moralis in actibus noſtris, quæ?*
8. *Bonum triplex, delectabile, utile, & honeſtum.*
9. *Bonitas vel malitia Actus moralis ex triplici capite deſumitur.*
10. *Bonitas vel malitia ex objecto deſumpta, eſt primaria & eſſentialis actui; alia eſt accidentalis ſecundaria.*
11. *Circumſtantiæ quandoque tribuunt actui primam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ moralis.*
12. *Sola bonitas intentionis non ſufficit ad tollendam malitiam medii pravi.*
13. *Oculus ſimplex quis?*
14. Intentio judicat omnes, *quomodo intelligendum?*
15. *Numquam licitum eſt, facere malum culpæ cum ordinatione ad finem bonum.*
16. *Culpa vacat, eligere ex duobus id, quod minus malum de ſe foret, ſi unum neceſſario eligendum ſit.*
17. *Nova inſtantia, & notabilis ſolutio ipſius.*
** *Refellitur contraria opinio VVolfii quoad actiones honeſtas, liberas, & naturales.* addit.

6. ADVERTENDUM I. Quod actus voluntatis alii ſunt eliciti, alii imperati. *Actus voluntatis eliciti* dicuntur illi, qui ab ipſamet voluntate eliciuntur,

ſeu

ſeu immediate producuntur: uti ſunt actus volitionis, nolitionis, ac hujuſmodi. *Actus imperati* voluntatis ſunt alii, qui ex imperio ipſius voluntatis producuntur; uti ſi voluntas imperet potentiæ locomotivæ, ut pergat in Eccleſiam, talis ambulatio ex imperio voluntatis procedens dicitur Actus voluntatis imperatus; & idem dicendum de actibus ipſius intellectus, aut aliarum potentiarum, ex imperio voluntatis procedentibus. Imo notant Doctores, voluntatem etiam ſibi ipſi poſſe imperare actum v. g. deteſtationem de peccato commiſſo, ut proinde ſint aliqui actus a voluntate eliciti, & ſimul ab eadem imperati. Unde autem tales actus voluntatis, ſive eliciti, ſive imperati, ſuam deſumant bonitatem, vel malitiam moralem; quæſtio remanet.

7. Advertendum II. Quod in actibus noſtris duplex Bonitas conſiderari poſſit, una naturalis, alia moralis. *Bonitas naturalis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ in entitate actus naturaliter ſequuntur: ſic v. g. cantus bene conſonans, ac juxta regulas muſices factus, dicitur naturaliter bonus, quamvis forſan ſit laſcivus, & moraliter malus. *Bonitas moralis* conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent. Econtra vero *malitia moralis* conſiſtit in defectu omnium, vel ſaltem alicujus eorum, quæ actui humano ſecundum rectam rationem convenire debent: ſiquidem, ut poſt D. Dionyſium *lib. de Divinis Nominibus cap.* 4. notant Doctores, *Bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu.*

8. Advertendum III. Quod bonum communiter triplex aſſignetur, videlicet Bonum utile, bonum delectabile, ac bonum honeſtum. Ex his *Bonum delectabile* dicitur illud, quod operanti affert delectabilitatem; ut eſt cibus, vel potus. *Bonum utile* vero, quod affert utilitatem; ut ſunt divitiæ hujus mundi. Et certum eſt, in hujuſmodi duplici Bono non conſiſtere bonitatem moralem actus humani, cum ſæpius id, quod nobis utile aut delectabile accidit, ſit lege Divina prohibitum, ut patet in furto, quod furanti affert utilitatem: ac innumeris aliis. Tandem *Bonum honeſtum* idem eſt, ac moraliter bonum, eſtque illud, quod eſt ſecundum rectam rationem, id eſt, quod eſt conforme dictamini rectæ rationis, ſeu conſcientiæ noſtræ proponentis nobis, quidnam ſit conſentaneum legi extrinſecæ, ſive Divinæ; ſive humanæ, ac proinde moraliter bonum vel malum, proſequendum vel fugiendum, &c. Et proſequendo hujuſmodi bonum honeſtum, dicitur quis bene ſeu virtuoſe operari, ac propterea eſſe dignus laude atque præmio: qui vero ſecus agit, dicitur male ſeu vitioſe agere, atque eſſe dignus vituperio & ſupplicio. His prænotatis, ſit.

9. CONCL. I. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex triplici capite deſumitur, videlicet ex objecto, ex fine extrinſeco, qui dicitur *Finis operantis*, & denique ex aliis circumſtantiis. Ita Doctor Subtilis *in* 2. *diſt.* 40. eſtque in re communis Theologorum. Quæ quidem Concluſio ſic intelligenda eſt, quod ad bonitatem Actus moralis, ſive humani, debeat concurrere & bonitas objecti, & bonitas finis extrinſeci; & bonitas omnium circumſtantiarum; ita videlicet, ut in nullo horum ſit aliqua turpido moralis; ad malitiam autem Actus humani ſufficiat malitia uniuſcujuſque prædictorum trium. Ratio eſt quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu, ut jam ſupra dictum eſt n. 7.

10. CONCL. II. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex objecto deſumpta, eſt primaria, atque in hoc ſenſu etiam dicitur eſſentialis actui in genere moris ſpectato; deſumpta vero ex circumſtantiis qua talibus (ſub his etiam comprehendendo finem extrinſecum, ſeu intentionem operantis) eſt accidentalis & ſecundaria Ita Scotus *Quæſt.* 4. *Prologi*: cum ſuis, & aliis Theologis pluribus. Declaratur Concluſio exemplis: Si furtum in genere moris ſpectatum ſumit ſuam primariam malitiam ab objecto, ſeu re aliena, eo quod repugnet dari furtum, ſi res ablata non ſit aliena; ac proinde talis malitia ex objecto deſumpta, dicitur furto in genere moris ſpectato eſſe eſſentialis in eo ſenſu: quatenus in ordine ad ea, quæ ad extra Bonitatem aliquam vel malitiam in Actum moralem refundunt primarium ac principale eſt ipſum objectum. Quod ſi vero quis furetur ea ſimul intentione, ut poſſit fornicari, aut gulæ indulgere, tunc hæc malitia ex prava iſta intentione, ſeu fine extrinſeco deſumpta, erit furto accidentalis, quia poteſt adeſſe vel abeſſe, ſalva furti malitia eſſentiali; eritque ſimul ſecundaria, utpote cum jam aliam malitiam furto eſſentialem ſupponat.

11. Dicitur notanter in poſteriori parte Concluſionis, *deſumpta vero ex circumſtantiis qua talibus*. Fatendum quippe eſt, circumſtantiam quandoque tribuere actui rationem primam, atque eſſentialem bonitatis, vel malitiæ ſpeciem: in eo tamen caſu ipſæ deſinunt eſſe circumſtantiæ in genere moris, reſpectu talis actus (non obſtante, quod maneant ejuſdem circumſtantiæ ineſſe naturæ) ſed induunt rationem objecti, prout recte notat Doctor ſubtilis *loc. cit.* Sic fit, dum quis actionem ex ſe indifferentem, puta ſtudium, elicit ad honorem Dei, vel actionem bonam ob finem pravum, dando v. g. eleemoſynam ob vanam gloriam; in his enim caſibus ejuſmodi finis extrinſecus, ſeu intentio bona aut mala, confert actui primam omnino ſpeciem bonitatis vel malitiæ, utpote cum nullam aliam priorem, ſeu præexiſtentem ſupponat; Studium quippe ex ſe opus indifferens; bonitas vero eleemoſynæ ob illum pravum finem vanæ gloriæ corrumpitur, & ceſſat in tali actu.

12. CONCL. III. Sola intentio bona, ſeu bonitas finis extrinſeci, diminuit quidem malitiam medii pravi, ipſa tamen non ſufficit ad malitiam medii pravi omnino tollendam, imo potius totum opus eſt ſimpliciter malum. Ita communis. Sic v. g. mendacium officioſum non deſinit eſſe mendacium, eo quod per illud neceſſitati proximi ſubveniatur: quinimo, ut inquit D. Auguſtinus *lib. contra mendacium, cap.* 31. *Etiam ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio.* Similiter, ſi quis furetur animo dandi ex re furtiva eleemoſynam, non per hoc excuſatur a malitia furti, non obſtante, quod ejus malitia per hoc aliqualiter minuatur: ſiquidem, ut habetur *Rom. cap.* 3. non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Ratio horum generalis eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu; ergo ſi medium eſt malum, integra actio vitiabitur, atque evadet mala.

13. Obiicitur nihilominus contra hanc ſecundam Concluſionem. *Matth. c.* 6. dixit Chriſtus Dominus: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*: ubi per oculum denotatur intentio, ſecundum SS. Patres & Doctores paſſim; ergo ſi intentio, ſeu finis bonus eſt, totum etiam opus erit bonum. Reſp. negando conſequentiam: quia ut bene notat D. Bernardus *lib. de præcepto & diſpenſatione* (ubi hoc dubium ex profeſſo tractat) non eſt oculus ſimplex, niſi cum recta intentione etiam opus ſit rectum: etenim, ut intentio ſit bona, non ſolum finis bonus intendi debet, ſed etiam bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali.

14. Obiicitur ulterius. Juxta illud tritiſſimum axioma *Intentio judicat omnes*; ergo ſi quis bona intentione proximo ſubveniendi faciat mendacium officioſum, vel leve furtum, non videtur peccare. Probatur conſequentia ex S. Auguſtino, *in Præfatione ad Pſalm.* 31. ſic dicente: *Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cum facit, aſpiciat*: ergo. Reſp. negando conſequentiam; axioma illud intelligi decet juxta proxime dicta ex S. Bernardo: neque enim intentio eſt bona, niſi finis bonus intendatur & ſimul bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali. Ad S. Auguſtinum dicitur, eundem velle duntaxat, quod ad operis honeſtatem requiratur, ut agens aſpiciat ad bonum virtutis, illud attendendo atque volendo, & non opus ex ſe bonum, atque ante oculos humanos excellens, faciat ob pravum finem vanæ gloriæ, aut hujuſmodi, ne alioquin juſtum quidem faciat, ſed non juſte. Neutiquam autem vult S. Auguſtinus *loc. cit.* ex ſola bonitate finis deſumi bonitatem actus moralis, cum bonum debeat eſſe ex integra cauſa, malum vero ſit ex quolibet defectu. Hinc, ut legitur 1. *Reg. cap.* 15. Saul Rex plurimum reprehenſus fuit, eo quod quædam ſpolia ex cæde Amalec contra Dei præceptum reſervavit licet id fecerit ob honeſtum finem, nempe ut ex iiſdem ſpoliis Deo in ſignum gratitudinis ſacrificaret, atque hoſtias offerret.

15. Obiicitur tertio. Ex duobus malis minus eſt eligendum, *can. Duo mala, & can. Nervi diſt.* 13. ergo, ſi v. g. mendacium occurrat dicendum, ut vitentur graviora facinora; illud erit licitum. Reſp. negando conſequentiam: nam quamvis ex duobus malis minus ſit eligendum, quando eorum alterum neceſſario eſt faciendum; uti patet quotidie in Civilibus, nec non & Phyſicis, ubi Chirurgi ſecant infirmo manum: ut vitam ejus ſervent: numquam tamen eſt faciendum aliquod malum culpæ cum ordinatione ad aliquem finem bonum. Siquidem malum culpæ eſt gravius omni malo pœnæ, ac proinde numquam licite poteſt eligi pro quocumque malo pœnæ vitando: unde ut inquit Apoſtolus *ad Rom.* 3. Eorum damnatio juſta eſt, qui dicunt, faciamus mala, ut eveniant bona.

16. Ut-

Digitized by Google

16. Urgebis. Ergo ſaltem minus malum culpæ poteſt licite eligi ad ſugiendum majus malum culpæ. Reſp. negando ſequelam, vel potius ſuppoſitum ejus: nam ſi tanta occurrat neceſſitas, ut ex duobus, quorum alioquin quodlibet eſſet peccatum, neceſſario unum mihi ſit eligendum, debebit quidem eligi id, quod cæteroquin minus foret, illud tamen revera tunc non habebit rationem peccati, ſed vacabit omni culpa, prout cum D. Auguſtino *lib. contra mendacium c.* 18. notat communis Theologorum. Sic quando die Dominico debebo vel omittere auditionem Miſſæ; vel domi relinquere infirmum ſolitarium cum periculo vitæ ejus, eo quod non habeam alium, qui interea decumbenti inſerviat; tunc teneor eligere omiſſionem Miſſæ (nam minus obligat præceptum Eccleſiaſticum de Miſſa audienda, quam præceptum naturale de ſubveniendo proximo extreme indigenti) quamvis ipſa in tali caſu mihi ad culpam nullatenus imputetur.

17. Inſtabis. Ergo pariter, ſi poſſum meo mendacio impedire graviora alterius peccata, potero licite mentiri, neque mentiendo peccabo; quia ex duobus malis minus eligerem. Reſp. negando ſequelam: aliud enim eſt, ex duobus malis, quorum unum neceſſario eſt eligendum, minus eligere, juxta dicta *num. præc.* aliud vero, facere malum culpæ (nam mentiri eſt intrinſece malum) cum ordinatione ad vitandum majus peccatum alterius, quod alter libere non vero neceſſario, commiſſurus putatur, de quo *num.* 15. Et gravius longe mihi malum eſt, proprio peccato me coinquinare, quam ſine culpa mea alterius peccatum permittere, forte non futurum. Et certe (ut optime S. Auguſtinus *lib. contra mendacium cap.* 9. ſolvens hoc dubium, notavit) ſi hanc peccatis aperuerimus viam, ut committamus minora, ne alii committant majora, lato limite, imo nullo limite cuncta intrabunt, atque regnabunt, dum profecto & furtis noſtris ſtupra cavebuntur aliena &c. & non ſolum minora pro majoribus, ſed etiam (loquendo de maximis peccatis) pauciora peccata pro pluribus licita eſſe invenientur, quod abſit.

ADDITIO.

** QUæres: quid ſentiendum de his aſſertis VVolfianis: *Actio* (ſubintellige *recta vel honeſta*) *requirit omnium facultatum animæ conſenſionem*. P. 3. J. N. §. 16. & §. 53. *In actione recta nihil deſiderari debet ex parte ullius facultatis: ex parte facultatis locomotivæ requiritur organorum corporis actionibus internis conſentiens motus?*

R. Hæc placita impingunt contra veritatem: alias enim omnes motus appetitus ſenſitivi contra rationem & voluntatem reſiſtentem exurgentes eſſent peccata, & D. Paulus peccaſſet, dum condelectatus legi Dei ſecundum interiorem hominem, vidit aliam legem in membris ſuis, repugnantem Legi mentis ſuæ. *ad Rom.* 7. *v.* 22. 23. Certe Ipſe Chriſtus peccati reus eſſet, ſi ejuſmodi doctrina VVolfiana ſubſiſteret; nam & in monte Oliveti diſſentientem appetitum ſenſitivum ſenſit. Quod affirmare blaſphemum eſt.

Nec illo melior eſt iſta propoſitio VVolfiana ibidem §. 12. *Actiones liberæ, quæ cum naturalibus non per eaſdem rationes finales determinantur, ſed per diverſas, malæ ſunt*. Ex hac etenim doctrina ita inferri poſſet: Concoctio ciborum in ſtomacho, elaboratio Chyli, & ſanguinis, pulſus cordis ſunt actiones naturales, quorum ratio finalis eſt conſervatio vitæ, pugna militis juxta imperium ducis contra hoſtes eſt actio libera, & pro ratione finali habet oſtenſionem fidei, quam Principi ſuo debet: ergo hæc & illæ actiones non per eaſdem rationes finales determinantur: ergo hæc poſterior mala eſt; ut Clariſſimus, & ob ſcripta ſua nominatiſſimus Vir contra VVolfium jam antea eſt argumentatus. **

QUÆSTIO III.

Quomodo malitia, & præſertim bonitas debeat eſſe volita, ut eam Actus Humanus deſumat ex objecto & circumſtantiis?

SUMMARIUM.

18 *Ad malitiam actus contrahendam non eſt neceſſe, ut ea ſit directe volita, &c.*
19 *Corollarium notabile.*
20. *Ad bonitatem moralem actus ex objecto deſumendam requiritur, ut hæc ſit directe volita.*
21. *Licet neceſſe non ſit, ut ea appetatur tamquam objectum formale motivum.*
22. *Ut actus bonitatem moralem deſumat ex fine intrinſeco, & circumſtantiis, quid requiratur?*
23. *Quid obſervandum circa objecta indifferentia?*
24. *Sufficit cognoſci & amari honeſtatem implicite.*
25. *Bona intentio noſtris actionibus præfigenda, cur?*
26. *Commendatur bona intentio mane facta, & an ſufficiat?*
27. *Sufficit ad meritum intentio virtualis, & quæ ea ſit?*

18. CONCL. I. Ad hoc, ut actus moralis demat ſuam malitiam ex objecto aut circumſtantiis, non requiritur, ut malitia ipſius ſit directe volita & intenta, ſed ſufficit advertere aliquo modo, actum eſſe malum. Unde ad contrahendam malitiam ſufficit quodcumque voluntarium, ſive directum, ſive indirectum ac virtuale, ita omnes Doctores; & ratio eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu, prout poſt D. Dionyſium *cit. lic. de Divinis Nomin. c.* 4 ſentit communis Doctorum.

19. Infertur proinde: quamvis operans directe malitiam nolit, ipſique turpitudo actus diſpliceat, nihilominus hoc ipſo, quod actum illum faciat, cui adjunctam eſſe malitiam advertit, eum peccare. Ratio eſt: quia licet diſpliceat malitia, non tamen diſplicet efficaciter, ac proin ipſa malitia ſaltem indirecte, & in ſua cauſa, ſeu (ut alii loquuntur) interpretative eſt ipſi voluntaria, quod ſufficit ad malitiam actus. Et hoc quidem eſt certum: in eoque conveniunt Doctores paſſim: major autem difficultas eſt de bonitate actus, & quomodo ea debeat eſſe volita, ut ipſam actus deſumat ex objecto & circumſtantiis.

20. CONCL. II. Ut actus deſumat bonitatem moralem ex objecto, non ſufficit voluntarium indirectum ſeu interpretativum honeſtatis, ſed requiritur, ut hæc ſit præcognita, & directe volita: unde ſi quis faciat objective bonum, ſeu honeſtum, nulla habita ratione honeſtatis ipſius, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum; puta ſi quis faciat actum juſtitiæ in contractibus humanis ex intentione ſolius lucri, vel reddat alteri, quod ſuum eſt, ex ſolo metu humano, neutiquam curando, quod hoc ſit honeſtum, Deoque placitum, is non facit actum moraliter bonum & honeſtum: licet enim talis juſtum facere dici poſſit, non tamen juſte. Ita Doctor ſubtilis, *Quodlib.* 18. eſtque communis aliorum, paucis exceptis.

21. CONCL. III. Nihilominus ad contrahendam bonitatem ex objecto non eſt neceſſe, ut honeſtas ejus appetatur tamquam objectum formale motivum, ſeu ut ratio formaliter appetendi, ſatis quippe eſt, eam cognoſci ſimulque intendi, etiamſi talis honeſtas non ametur propter ſe, nec ſit ratio motiva actus, ſed aliqua alia bonitas, dummodo nulla apponatur mala intentio, aut alia prava circumſtantia. Ita Bartholom. Maſtrius *in* 2. *Sentent. diſp.* 3. *num.* 193. eſtque communior Doctorum. Sic enim, qui dat (forte juſſu Confeſſarii) eleemoſynam in ſatisfactionem ſuorum peccatorum, non ſolum elicit actum Pœnitentiæ, ſed etiam actum Miſericordiæ, non obſtante, quod in tali caſu motivum formale eliciendi actum illum eleemoſynæ ſit honeſtas Pœnitentiæ. Et hoc procedit de bonitate ex objecto deſumpta, & cui nulla prava circumſtantia admiſcetur.

22. CONCL. IV. Loquendo tamen de fine extrinſeco, & nonnullis circumſtantiis, debet quandoque honeſtas amari propter ſeipſam, ſeu formaliter intendi, ut actus illam honeſtatem contrahat. Ita Scotus, *Quodlib.* 18. §. *de primo*. Maſtrius *cit. diſ.* 5. *n.* 199. & videtur communis inter Doctores. Probatur ſimulque declaratur Concluſio: nam imprimis bonitas finis operantis (qui dicitur *Finis extrinſecus*) eſt omnino extrinſeca, & accidentalis actui; ergo ſi ipſa non ſit ratio motiva agendi, actuique ex intentione agentis data opera non conjungantur, nequaquam poterit actus eam finis extrinſeci honeſtatem participare. Sic v. g. quia jejunium ultra honeſtatem Temperantiæ, quæ ipſi ex objecto competit, poteſt ex intentione bona, ſeu fine extrinſeco operantis, aliam quoque accidentalem honeſtatem participare (nimirum Pœnitentiæ, ſi fiat ob cultum Dei) ut jejunium etiam hujſmodi honeſtates participet, neceſſe eſt, quod hæ per ſe intendantur ab operante: & idem ſit in ſimilibus.

23. Deinde etiam in objectis indifferentibus, ut actus ho-

honeſtatem cujuſpiam virtutis participet ex fine extrinſeco, ſeu bona intentione operantis, neceſſe eſt, operantem moveri ab honeſtate illius finis extrinſeci ſeu virtutis. Sic, ut actus comeſtionis, ſtudii, dormitionis, &c. qui ex ſe indifferens eſt, acquirat bonitatem Obedientiæ erga Deum volentem, quod tempore congruo moderate comedamus, dormiamus, ſtudeamus aut alia ejuſmodi opera exerceamus, neceſſe eſt, ut hujuſmodi honeſtas virtutis Obedientiæ erga Deum intendatur, & propter ſe appetatur; alioquin enim actus ille nullam bonitatem virtutis Obedientiæ contrahet, ſed remanebit in ſua indifferentia. Idem dicendum de aliis ſimilibus.

24. CONCL. V. Verumtamen dicta in præmiſſis Concluſionibus, ubi habetur, quod honeſtas debeat cognoſci, & amari, aut etiam per ſe intendi, non ſic intelligenda ſunt, quaſi exigatur reflexio cognitionis, vel volitionis circa honeſtatem objecti, aut circumſtantiarum: ſufficit enim, modo aliquo implicito, aut æquivalenti cognoſci, & appeti honeſtatem illam, apprehendendo v. g. objectum ut laudabile, ut dignum præmio, ut placitum Deo, ut commendatum a viris probis, vel in ſpeciali, ut opus Juſtitiæ, Charitatis, Obedientiæ &c. ſicque illud volendo. Hinc Chriſtus Matth. *cap.* 10 inquit: *Quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, tantum in Nomine Diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

25. Quæres, quid ſit ſentiendum de bona intentione noſtris operibus præfigenda? Reſp. I. Cur Libri Aſcetici adeo commendant bonam intentionem, ratio deſumitur ex dictis, ne videlicet alioquin juſtum quidem operemur, ſed non juſte; ſimulque negligamus innumeras occaſiones bene agendi; atque promerendi augmentum gratiæ & gloriæ cæleſtis, quas continuo habere poſſumus conſtituti in ſtatu gratiæ, dummodo ex bona intentione, puta Amoris Dei, aliarumque virtutum ſupernaturalium, eliciamus actiones noſtras, ſive ex objecto bonas ſive indifferentes.

26. Ubi quidem inprimis commendatur propoſitum initio diei conceptum, ob Dei Amorem omnia agendi ad ipſius perennem gloriam: ſed quia hujuſmodi intentio generalis non videtur poſſe virtualiter permanere, atque influere in omnes actiones totius diei: hinc eam interdiu renovandam, atque peculiaribus actionibus noſtris præfigendam, monet Jeremias Drexelius *lib.* 1. *Amuſſis, cap.* 5. §. 4. citans D. Thomam, alioſque. Et hæc etiam fuit expreſſa mens D. Bonaventuræ *lib.* 2. *diſt.* 41 *art.* 1. *quæſt.* 3. *ad.* 6. ubi ad hoc, ut actio aliqua ſit meritoria, requirit talem relationem ad Deum, *non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni, ſed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus ſequens directam habeat ad opus primum ordinationem, & conſequentiam*; cujuſmodi relationem in Deum, alii appellant, *Intentionem virtualem*. Concordat Doctor ſubtilis 2. *diſt.* 41. *quæſt.* un. ubi ait: *Non videtur minor relatio* (in Deum) *ſufficere ad meritum, quam relatio virtualis.*

27. Reſp. II. Nihilominus ſufficere ad meritum intentionem, ſeu relationem virtualem in Deum, fatentur tum citati, tum alii Doctores. Dicitur autem intentio virtualis, quæ licet actu jam præterierit, manet tamen in virtute ſua: & talis tunc cenſetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis prius habita facit omnia, quæ facit, tamquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuerit principium ordinatum ad omnes illos actus ſequentes. Exemplum hujus, propoſito noſtro accommodatiſſimum, ponit Scotus 4. *diſt.* 6. *quæſt.* 6. ubi ait: *Hoc modo intendens ire ad ſanctum Jacobum, ea intentione hujus finis ordinat multa alia neceſſaria ad illum finem: exequens autem illa ordinata, non ſemper cogitat de ſancto Jacobo, nec de reverentia ejus. Dico tamen, quod ſemper meretur, quia vel habet intentionem eorum, quæ ſunt ad finem illum, cujus eſt illa prima intentio, vel habet actus aliquot ſequentes ex illis intentionibus*: in quibus proinde virtualiter continuatur illa prima intentio eundi ad ſanctum Jacobum, non obſtante, quod interveniant aliqui actus diſtrahentes. Similia habet ſanctus Bonaventura *loc. cit.* hinc inferens: *de viris Religioſis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis onus: quidquid* (inquit) *faciunt, quod ad ſuæ Religionis obſervantiam ſpectat, ex prima intentione eſt eis meritorium ad ſalutem, niſi forte* (*quod abſit*) *contraria intentio ſuperveniat: in aliis autem, quæ ad Religionem non ſpectant, ſecus eſt, quia illa intentio non ſe extendit ad alia.* Hinc quoad ſimilia erit renovanda intentio, ne maneant in ſua indifferentia, & abſque merito: quamvis admodum ſit conſultum, meritorium, Deoque gratum, eandem etiam quoad reliquos actus iterare, tum ad debitum Deo ſervitium eo exquiſitius ferventiuſque præſtandum; tum ad augendos internos virtutum actus, & participandam multiplicem bonitatem extrinſecam.

QUÆSTIO IV.

De bonitate, vel malitia Actus externi.

SUMMARIUM.

28. *Bonitas vel malitia moralis, per ſe primo ineſt actui voluntatis interno.*
29. *Actus externus, ſaltem occaſionaliter, addit bonitatem &c. interno.*
30. *Habet etiam diſtinctam bonitatem, vel malitiam moralem ab interno.*
31. *Hoc amplius probatur.*
32. *Voluntas reputatur pro facto, quomodo?*
33. *Exemplum Viduæ, mittentis duo minuta in munera Dei, declaratur.*
34. *Actus interior & exterior, an ſint duo peccata?*
35. *Id amplius declaratur.*

28. CONCL. I. Bonitas, aut malitia Actus moralis, per ſe primo ineſt actui voluntatis interno atque elicito; in aliis autem actibus exterioribus ac imperatis, uti ſunt actus intellectus, atque actus potentiarum ſenſitivarum, & membrorum exteriorum, non niſi ſecundario & participative, id eſt, dependenter ab actu interiori voluntatis, reperitur bonitas, vel malitia moralis. Ita Doctor noſter 2. *diſt.* 42. *quæſt.* 2. & alii. Ratio eſt: quia cauſa prima eliciendi actum liberum, ſicque operandi bonum, aut peccandi, eſt voluntas: ergo etiam bonitas actus, vel malitia peccati, primario erit in actu voluntatis; in actibus autem aliarum potentiarum ſolum ſecundario, & dependenter ab actu voluntatis, ejuſque libertate.

29. CONCL. II. Actus externus regulariter loquendo, addit aliquid bonitatis vel malitiæ actui interiori; ſaltem cauſaliter, vel occaſionaliter. Hæc Concluſio ſic prolata eſt certa inter Theologos. Ratio eſt: quia dum ponitur Actus exterior, occaſione ejus regulariter loquendo intenditur, aut diutius continuatur interior; ergo vera eſt Concluſio, quod nimirum occaſione Actus exterioris & cauſaliter, regulariter addatur nova bonitas vel malitia actui interno, utpote qui occaſione Actus externi ſolet intendi, vel diutius continuari. Et hoc ipſum docet experientia: Si quis re ipſa Martyrium patitur, regulariter loquendo plus meretur, quam qui illud ſolummodo efficaciter exoptat; dum enim re ipſa patitur Martyrium, occaſione exterioris paſſionis elicit plures novos intenſiores actus internos voluntatis quibus Martyrium ob Dei amorem acceptat, & tolerat, ſimiliter, dum quis actu ipſo fornicatur, hic actus exterior reddit utique affectum internum fornicandi intenſiorem, quam ante fuerat, ut taceantur aliæ pravæ cupiditates, occaſione talis actus externi pravi in homine ſubſequentes. Et hoc quidem eſt certum, & a Doctoribus communiter conceſſum: an autem ipſemet Actus exterior ſecundum ſe addat ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interno, inter Theologos plurimum celebris eſt quæſtio, ad quam breviter reſpondendo, ſit.

30. CONCL. III. Actus exterior habet etiam bonitatem, vel malitiam moralem propriam, diſtinctam ab ea, quam habet actus interior voluntatis elicitus; ac proinde ſimpliciter loquendo, actus exterior ſuperaddit ſpecialem bonitatem, vel malitiam actui interiori. Ita Doctor Subtilis: *Quodlib.* 18. cum omnibus ſuis, quamvis multi alii Theologi teneant oppoſitum. Probatur Concluſio imprimis auctoritate D. Auguſtini *l.* 13. *de Trinit. c.* 5. dicentis: *Mala voluntate vel ſola quilibet miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc Gloſſa ſuper illud *Exod.* 20. *Non mœchaberis*, inquit: *Qui opus adjicit voluntati iniquitatem addit iniquitati.* Probatur eadem Concluſio ratione: Si actus externus non ſuperadderet ſpecialem malitiam actui interno malo, ſequeretur, actum externum non eſſe neceſſario confitendum; ſufficeret enim ſolum actum internum efficacem occidendi v. g. vel adulterandi, confiteri: conſequens eſt abſurdum, & contra Decretum Alexandri VII. an. 1665. ſequentem inter alias propoſitionem, ordine 25. damnantis: *Qui*

habet

habet copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam. Probatur ſequela, quia juxta ſententiam oppoſitam actus externus v. g. fornicationis, non habet ſpecialem malitiam ab interiori; ergo hoc ſolo explicato in Confeſſione, jam tota malitia ſui peccati explicaretur; & conſequenter, cum hoc dici nequeat, erit admittenda Concluſio.

31. Confirmatur Concluſio. Tum quia Deus ipſemet ſpecialibus præceptis prohibere dignatus eſt actum internum, & externum peccati; ut patet ex eo, quod ſexto præcepto Decalogi expreſſe prohibuerit adulterium, & nono pravam concupiſcentiam ſeu voluntatem adulterandi; ergo aliam agnovit malitiam in actu externo, quam interno, alioquin fruſtra multiplicarentur ejuſmodi præcepta. Tum quia plures Leges, tam Canonicæ, quam Civiles, puniunt actus externos, non tamen internos (non obſtante, quod hi in Foro externo legitime probentur, puta per propriam Confeſſionem) ut patet in excommunicatione annexa hæreſi formali externæ, non internæ; aut percuſſioni actuali Clerici, non autem voluntati hunc percutiendi, ac hujuſmodi. Tum quia actus externi ſunt vere liberi, haud obſtante, quod libertatem participent a voluntate, ejuſque imperio; ergo etiam ſunt boni vel mali, prout ſubſtant imperio voluntatis, & quidem diſtincta bonitate vel malitia, non minus, ac habent diverſam libertatem. Nam, ut ſubtiliter argumentatur Scotus *loc. cit.* voluntas utrique actui diſtinctam & propriam communicat libertatem, dum actui interno communicat libertatem, ut eliciens, qui proin eſt immediate voluntarius; exteriori vero communicat libertatem ut imperans, qui proinde (ne quoad propoſitum dicatur ſe habere, ſicut inſtrumentum inanimatum manu artificis motum) eſt ſaltem participative liber, ac mediate voluntarius. Tali libertate imperata (non vero elicita) cenſetur etiam liber actus fidei, qui equidem eſt immediate elicitus a cauſa naturali, nimirum ab intellectu; imperatus autem a cauſa libera, nempe voluntate: ubi tamen id ſufficit, ut talis actus dicatur ſpecialiter bonus, & meritorius, tamquam actus proprius Fidei Virtutis Theologicæ, diſtinctus ab ipſa voluntatis pia affectione credendi.

32. Objicitur tamen contra hanc concluſionem, afferendo plures SS. Patrum Auctoritates, ac præſertim illam D. Bernardi, *Epiſt.* 77. dicentis: *Legimus, qui viderit mulierem ad concupiſcendum, jam mœchatus eſt in corde ſuo. Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit neceſſitas.* Hæc ille. Reſp. Senſum talium locutionum eſſe, quod voluntas pro facto reputetur quoad culpam, & reatum in malo, non vero quoad quantitatem culpæ: uterque enim peccat mortaliter, tam adulterans, quam concupiſcens adulterium: ſed ille gravius, utpote iniquitatem addens iniquitati.

33. Quod ſi quis inſtet, juxta illud commune adagium: *Voluntas pro facto reputatur, ubi facultas operis deeſt:* unde etiam Chriſtus Lucæ *cap.* 21. Viduam pauperem, quæ miſit duo minuta in gazophylacium Templi, prætulit aliis, qui multa miſerunt; ergo. Reſp. dictum illud, *voluntas pro facto reputatur, &c.* verum eſſe, quantum ad ſufficientiam ad ſalutem, præmiumque ſubſtantiale in cœlis conſequendum; non vero, quantum ad præmii excellentiam, majoremque actus bonitatem. Et ita etiam dictum adagium explicat Divus Bonaventura hic *Diſt.* 49. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in fine.* Nec urget exemplum Viduæ pauperis, cum in illo caſu cætera non fuerint paria; nam Vidua illa pauper miſit duo minuta ex majori fervore, & charitate, quam cæteri, qui plus mittebant: hi enim, ut Chriſtus Dominus ibi atteſtatur, ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei, illa vero omnem victum ſuum, quem habuit, miſit.

34. Quæres, an actus interior & exterior ſint unum, vel duo peccata? Reſp. Quantum attinet ad praxim, ſufficit in Confeſſione explicare actum externum deliberate perpetratum, v. g. ſe furatum eſſe toties ſummam gravem; hoc ipſo enim indicatur etiam interna voluntas furandi, e qua derivatur malitia peccati in actum externum. Non autem ſufficit ei, qui actum internum, ſive propoſitum peccandi opere externo complevit, ſolum actum internum explicare, ſed tenetur etiam explicare actum externum, propter dicta *num.* 30. Et hæc eſt certa, atque omnimodis tenenda: præſertim poſt Decretum Alexandri VII. ibidem allatum. Nec obſtat, quod circumſtantiæ peccatorum aggravantes, juxta multos Doctores, non ſint neceſſario explicandæ in Confeſſione. Reſpondetur enim, peccatum externum etiam ſpecie morali differre ab interno; cum prima & generica peccatorum diviſio ſit in peccata cordis, oris, & operis, unde & aliud moraliter eſt, voluntas occidendi hominem, & aliud actualis occiſio hominis.

35. Num autem actus exterior & interior ſint unum vel duo peccata, eo quod habeant duplicem malitiam diſtinctam, eſt Quæſtio magis Theologica, & ſpeculativa. Poteſt tamen breviter dici, quod licet actus exterior & interior ſint duo peccata partialia, quatenus uterque actus in ſe ipſo formaliter conſideratus habet propriam ſuam malitiam; nihilominus tamen ſint unum peccatum totale, quatenus ſunt ad invicem ſubordinati, & naturaliter connexi: nam actus exterior naturaliter ſubordinatur interiori, a quo pendet in ſuo eſſe, & viciſſim actus interior pendet ab exteriori; tamquam ab objecto, & ultimo ſuo complemento.

QUÆSTIO V.

An detur Actus indifferens?

SUMMARIUM.

36. *Actus indifferens, quid?*
37. *Certum eſt, dari actus indifferentes ob defectum deliberationis.*
38. *Dantur inſuper actus humani indifferentes.*
39. *An homo teneatur omnem actum dirigere in finem honeſtum?*
   * *Vel in Deum ſumme diligibilem?*
   * *An liceat operari ex ſola delectabilitate objecti?*
   * *De imperfectionibus.*
   * *Diſtinguitur inter peccatum, & imperfectionem moralem, quo poſterior vel eſt negativa, vel poſitiva.*
   * *Actus indifferentes cum aliqua imperfectione poſitiva quandoque conjunguntur, ſed non neceſſario omnes.* addit.

36. ADVERTENDUM, quod per *Actum indifferentem* in propoſito intelligatur ille, qui nec bonus eſt nec malus in genere moris: ac proin neque ſpeciali laude & præmio dignus, neque vituperio aut ſupplicio. Unde Actus indifferens mediat inter actum moraliter bonum, & inter actum moraliter malum, ſeu peccaminoſum.

37. CONCL. I. Certum eſt, plures dari actus etiam in individuo, qui nec boni ſunt, nec mali propter inadvertentiam, & defectum actualis deliberationis, ac proinde hac ratione indifferentes; uti ſunt, ex inadvertentia & imaginatione quadam movere manum, fricare barbam, levare feſtucam, &c. & præſertim innumeri tales dantur in pueris. Et tales actus indifferentes dari, admittit pariter Doctor Angelicus 1. 2. *qu.* 18. *art.* 19. de iis autem non eſſe quæſtionem inter Theologos, notat Scotus *in* 2. *diſt. ante ſolutionem argumentorum,* cum defectu deliberationis non ſint actus humani, ſed extra genus moris. Igitur loquendo de actibus humanis libere, & cum advertentia rationis elicitis, ſit.

38. CONCL. II. Dantur inſuper actus humani indifferentes, qui nec boni, nec mali ſunt in genere moris, etiamſi libere & cum advertentia rationis eliciantur. Ita Doctor Subtilis *cit. diſt.* 31. D. Bonaventura 2. *diſt.* 41. *art.* 1. *quæſt.* 3. Alenſis, & quamplures Theologi, quamvis etiam non pauci oppoſitum teneant. Probatur Concluſio in primis auctoritate S. Hieronymi, *Epiſt.* 89. *ad S. Auguſtinum,* ſic ſcribentis: *Bonum eſt continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferens eſt ambulare, manibus capitis purgamenta projicere, ſputis rheumata jacere, hoc nec bonum, nec malum eſt: ſive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.* Hæc ille. Confirmatur. Quia nulla datur obligatio referendi quemcumque actum in finem honeſtum; ergo poteſt dari Actus indifferens. Probatur aſſumptum: tum quia nullibi legitur talis obligatio, ſimulque ea admodum foret dura & difficilis naturæ humanæ, ejuſque fragilitati, propter innumera hujus vitæ impedimenta, occupationes, atque diſtractiones. Tum quia alioquin actus ex objecto indifferentes, & in bonum finem non relati, ut puta moderate comedere, ambulare, purgamenta e naribus projicere, &c. non facta alia bona intentione, forent hoc ipſo mali,

& pec-

& peccata ſaltem venialia, ac proinde eſſent materia ſufficiens Sacramenti pœnitentiæ, & Confeſſionis: hoc autem eſt contra praxim prudentum Confeſſariorum, & communem ſenſum Fidelium: ergo. Item, quis reum peccati arguet illum, qui intermittit talem actum, qui tantum eſt de conſilio, non autem de præcepto? Etenim ſi talis intermiſſio foret peccaminoſa, eo ipſo eſſet ille actus, qui intermittitur obligatorius ac de præcepto, & non pure de conſilio.

39. Objicitur tamen aſſerendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. Tenetur homo quemcumque actum ex deliberatione procedentem dirigere in finem honeſtum; ergo nequit dari Actus indifferens, ſed erit vel bonus, ſi dirigatur in finem honeſtum, vel malus, ſi non dirigatur. Probatur antecedens: quia tenemur diligere Deum ex toto corde, & in tota anima noſtra Matth. 22. cum concordantiis: atqui hoc præceptum non obſervat is, qui ſcienter ac deliberate exercet actum indifferentem abſque ulteriori relatione in DEUM; ergo. Reſp. negando antecedens: id namque videtur eſſe contra communem ſenſum hominum, vix enim ullus eſt, qui quando lavat faciem, aut exſpuit, aliaque ſimilia opera ex ſe indifferentia exercet, cogitet ſe teneri ad apponendum ſemper bonum finem, non obſtante, quod valde conſultum, ſimulque meritorium, & laudabiliſſimum ſit ipſum apponere. Ad probationem antecedentis dicitur, præcepto diligendi Deum ſuper omnia, in hac vita ſatisfieri certis actibus poſitivis ſupernaturalibus, & abſtinentia ab actibus dilectioni Dei oppoſitis, ſimulque obſervatione mandatorum Dei, juxta illud Salvatoris. Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.*

Additio I.

* Inſtabis: Si non adeſt obligatio poſitiva quemcumque Actum deliberatum referendi in Deum ſumme diligibilem, tunc poſſumus admittere cum antiquis Philoſophis opera quædam media inter bonum & malum; atqui juxta D. Auguſtinum. *Epiſt. 19. ad Hieronymum. Cavendum eſt, ne ſicut Philoſophi quædam facta hominum media dicamus inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis numerentur*: ergo.

Reſpondeo D. Auguſtinum, ſi in fonte legatur, ibidem plane non contra noſtram ſtare ſententiam, quin imo potius nobis favere: etenim illa verba in minori allata non adducit ex mente propria, ſed agens de Petro & Paulo, &c. tantummodo ponit eadem verba per modum objectionis, ad quam reſpondet, non eſſe inconveniens cum Philoſophis admittere opera media, qualia cenſuit circumciſionem, aliaque cæremonialia Legis Veteris tempore Apoſtolorum ante promulgationem & obligationem Evangelii, tamquam pro tunc nec amplius præcepta, nec etiam prohibita; bene tamen permiſſa, ut ſic ſynagoga cum honore ſepeliretur. De quo vide infra *Tract. 2. diſt. 2. q. 5.*

Additio II.

* Urgebis: Si dantur actus indifferentes in individuo, tunc liceret operari ex ſola delectabilitate objecti e. g. audire concentum muſicæ, quia recreat; videre, vel odorare flores, quia delectant viſum ac odoratum, aut ſtudere Poeſi, ſive Mathematicæ ex animi oblectatione, &c. ſed non licet citra peccatum veniale operari ex delectabilitate objecti: ergo. Min. prob. quia alias liceret comedere, & bibere ad ſatietatem ex delectabilitate vel ex eodem motivo conjugibus exercere copulam; quod tamen utrumque ab Innocentio XI. damnatum eſt: cum Propoſitio ordine 8. ab eodem Pontifice confixa ſic ſonet; *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Altera ordine 9. taliter: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Ad hanc ſatis difficilem inſtantiam reſpondent aliqui I. diſtinguendo Maj. liceret ex ſola delectabilitate objecti operari, ſi objectum ſit tale, cujus delectabilitas non nimium ſoleat ordinarie abſorbere hominem in ipſa voluptate, concedunt; ſi eſſet tale objectum, cujus delectabilitas ſolet ordinarie nimium abſorbere hominem in ipſa voluptate, negant; talia autem objecta nimium ordinarie abſorbentia hominem in voluptate, ſeu trahentia ad voluptatem aliquam immoderatam forent iſta duo; nimirum exercitium copulæ, & comeſtio ad ſatietatem, ſuppoſito, quod ſemel liceret hæc facere ex ſola delectabilitate, in quibus plerumque vel voluptas immoderata actualiter interveniret, vel ſaltem grave periculum foret excedendi limites ipſius licentiæ ſeu permiſſionis: *nam neſcit cupiditas, ubi finiatur neceſſitas*, inquit D. Auguſtinus, qui etiam *lib. 4. cont. Julian. Apoſt. cap.* 14. addit, quod ſola voluptas in copula carnali ita hominem abſorbeat ut non facile ad Deum convertatur; ob quas rationes merito in ſimilibus objectis prohibetur operari ex ſola delectabilitate.

Reſp. II. Adhuc aliter diſtin. Major. liceret operari ex ſola delectabilitate objecti, quando ipſa delectatio eſt finis intentus a natura, conced. quando non eſt intentus a natura, & tamen aſſumitur, neg. Hoc autem contingit in memoratis Propoſitionibus damnatis; cum voluptas aſſumatur tamquam finis comeſtionis & operis conjugalis: uti patet ex illis verbis *ob ſolam voluptatem*, *&c.* Et ſi harum actionum quis a natura intentus non ſit voluptas, ſed comeſtionis competens hominis ſuſtentatio, & copulæ conjugalis extinctio libidinis, ac procreatio prolis.

Pauca natura iſtas duas actiones ordinavit ad conſervationem ſpeciei, & individui humani, atque delectationem illam in gula & in copula conjugali annexuit non ut finem hominis comedentis & generantis, ſed ut medium aptum ad comedendum & generandum, quale medium, ſi invertendo ordinem naturæ aſſumatur pro fine, ſæpius oberit potius, quam proderit conſervationi ſpeciei & individui humani ob periculum exceſſus juxta jam dicta in I. Reſponſione. Deinde finaliter loquendo, quamvis etiam poſſet probari univerſaliter in nullis actionibus eſſe licitum operari propter ſolam delectabilitatem, eo quod juxta S. Thomam 2. 2. *q.* 41. *art.* 6. omnia delectabilia ordinentur ad aliquam hujus vitæ neceſſitatem, tamquam ad ſuum finem naturalem; adhuc tamen non ſequitur, quod non poſſit dari actus moralis indifferens in individuo, habens pro fine ſuo ipſam neceſſitatem naturæ aliqualiter, etiam in minus notabilibus ſublevandum, e. g. abigere a facie muſcam, occidere pulicem aliqualiter moleſtum, vel excutere e veſtibus parum pulveris &c.

Additio III.

* Quæres, an actus indifferens inter bonum, & malum ita debeat eſſe indifferens, ut non ſolum peccatum, verum etiam omnem imperfectionem neceſſario excludat? Ante reſponſionem nota, quod imperfectio, prout diſtinguitur a peccato, & nec eſt materia ſufficiens ſe ſola pro abſolutione deſcribatur: *Actio vel omiſſio repugnans conſilio in re ad mores ſpectante.* H. N.

Reſp. Actus indifferens non neceſſario excludit imperfectionem, quin eadem cum ipſo ſtare poſſit, dummodo talis actus cæteroquin non ſit bonus, nec etiam malus in genere moris. Probatur ab exemplis: Sic enim *Intermittere Miſſam die non Feſta, non ſequi inſpirationes Divinas*, ad opera de conſilio tendentes, communiter cenſentur indifferentia, utpote omiſſiones rei nec præceptæ, nec prohibitæ, & tamen ſimiles ex communi æſtimatione reputantur imperfectiones (quid enim alias eſſet imperfectio?) ergo actus indifferens non neceſſario excludit imperfectionem. *

Additio

** Cum hic obiter ſolum Auctor priorum additionum tetigerit, Reiffenſtuel vero penitus omiſerit materiam de imperfectione morali ſcitu utiliſſimam maxime iis, qui Perfectionis ſeu Religioſæ, ſeu Chriſtianæ ſunt magis ſtudioſi, operæ pretium fore exiſtimavi exactiorem illius modo dare notitiam, eamque præſenti de actu indifferente Controverſiæ accommodare. Igitur.

Nota 1. licet admittatur, actum indifferentem ſemper dicere imperfectionem poſitivam in genere moris, tamen inde nihil admitti contra doctrinam præcedentem: hæc enim ſolam rationem peccati ab actu indifferente excludit: quippe defendit illa actum ita medium, qui nec *bonus* poſitive, nec poſitive *peccaminoſus* ſit.

Nota 2. aliud eſſe peccatum, & aliud eſſe imperfectionem moralem. Nam omne peccatum, etiam veniale, inducit culpam, & culpæ reſpondentem pœnam in altero mundo: unde etiam omne peccatum veniale materia

teria eſt confeſſionis: contra mera imperfectio in foro conſcientiæ non inducit culpam etiam levem, neque eſt materia confeſſionis.

Nota 3. duplicem eſſe imperfectionem moralem. Una eſt *negativa*, quæ conſiſtit in carentia vel omiſſione maioris perfectionis hic & nunc poſſibili: e. g. quando quis amat Deum, vel proximum, ſed non ita intenſe & perfecte, ſicut poſſet, ſi vellet toto conatu cooperari gratiæ acceptæ; quamvis interea eliciat actum omni ea parte poſitive bonum. Vel ſi quis omiſſo ſtatu vitæ melioris eligit minus bonum. Hæc imperfectio negativa neque reprehenſionem meretur, neque diſplicentiam divinam inducit, niſi aliquando in ea maior quædam inordinatio interveniat, & contra conſilium Dei hic & nunc practice & moraliter obſervabile, & efficaciter inculcatum agatur, & taliter tranſeat in poſitivam imperfectionem, ut ex dicendis colligetur, ratio huius eſt: quia Deus ob ſuam, quam erga noſtram imbecillitatem habet, clementiam, non ſemper ita impenſe deſiderat a nobis id, quod perfectius eſt, neque poſitive in omnibus circumſtantiis improbat modum agendi minus perfectum. Quare & in æſtimatione morali aliquis non ſtatim cenſetur poſitive reprehenſibilis, ſi non faciat ſemper, quod perfectius eſt.

Imperfectio poſitiva eſt omiſſio & actio libera facta contra conſilium hic & nunc a Deo, vel ſuperiore clare & efficaciter propoſitum, & practice obſervabile, ſeu tale, quod moraliter ob nimiam difficultatem non eſt impoſſibile. Ex quo habes, talem imperfectionem poſitivam incurri, quando a Deo, vel ſuperiore proponitur alicui prædicto modo, abſque omni tamen præcepto maius Dei beneplacitum: cui tamen homo deliberate non obſequitur, non habens in præſenti aliam excuſationem, quam illam vulgarem: *non obligor*. In exemplo: aliquis ſentit inſpirationem internam efficaciter incitantem, ut propter Deum abſtineat ab aliquo actu indifferente e. g. ab auditione muſicæ. Si ergo talis homo non obſtante hac efficaci inſpiratione negligit iſtam mortificationem ex ſolo hoc capite, quia non obligatur ad eam incurrit imperfectionem poſitivam agendo contra maius Dei beneplacitum hic & nunc ſatis energice propoſitum & practice ac moraliter obſervabile. Item tales imperfectiones committunt illi Religioſi, qui nulla cauſa urgente tranſgrediuntur ſtatuta ſuperiorum, ex hoc ſolo capite, quia non obligant in conſcientia: eſto enim non obligent ad culpam in foro conſcientiæ, nobis tamen inſinuant clare per ſuperiores legitimos Dei beneplacitum.

Eiuſmodi actio vel omiſſio poſitive imperfecta merito diſplicet Deo, & reprehenſionem meretur. 1. quia eſt aliqua valde vituperabilis inordinatio Dei beneplacitum rite cognitum, & practice obſervabile poſthabere ſuæ libertati, & ſuo commodo, & illud ſine cauſa ſufficiente negligere. 2. Etiam Principi, aut Patri merito diſplicet, ſi ſubditus aut filius non ſolum ſuum, præceptum, ſed etiam conſilium bonum, aut beneplacitum energice, & clare manifeſtatum, ac practice obſervabile ex mera ſua libertate negligit: ergo pariter diſplicebit Deo, ſi ipſius conſilium & beneplacitum etiam ſine præcepto obligante nobis tali ratione manifeſtatum negligimus. 3. Sancti fere omnes tales imperfectiones poſitivas reprehendunt; immo & eæ non raro ſunt in cauſa, cur ampliores gratiæ ſubtrahantur homini ſic illiberaliter agenti cum Deo. H. N.

Reſolvo, Actus indifferentes poſſunt conjungi & ſæpe conjunguntur cum aliqua imperfectione poſitiva. Ita R. P. Maſſæus Kreſſlinger ſuperius. Ratio hujus eſt: poſſunt fieri aliqui actus indifferentes illo tempore, & circumſtantiis, in quibus Inſpiratio Divina, vel conſilium Dei, aut Statutum ſuperiorum clare cognitum efficaciter ſuadet contrarium, ubi certo imperfectio poſitiva non evitatur. An vero omnis actus indifferens neceſſario ſit coniunctus ſaltem per ſe loquendo, cum aliqua imperfectione, res multum eſt dubia. P. Ulloa, & Ipſum ſecutus Clariſſimus P. Diehel in ſuis octo Problematis Problemate 4. fol. 208. tenent ſententiam affirmativam. Ratio ipſorum eſt, quia clarum eſt conſilium Dei in Sacra Scriptura expreſſum, ut cuius monemur, ut omnia, conſequenter etiam

opera ex obiecto indifferentia, ad finem honeſtum referamus; ſic 1. Corinth. 10. v. 31. *ſive manducatis, ſive bibitis, omnia in gloriam Dei facite*. Huic conſilio igitur contrarium facit, qui vel unum actum indifferentem ſine ordine ad finem honeſtum & Deum elicit.

Contra vero Clariſſimus P. Antonius Mayr, cui & ego ſubſcribo, videtur potius ſententiam oppoſitam tenere. Et ratio ſententiæ negativæ huius eſſe poſſet: quia ex una parte ſententia affirmativa imponit gravem obligationem ſub imperfectione poſitiva, alias incurrenda, omnia referendi ad finem honeſtum, ex altera parte hæc obligatio non ſatis probatur: ergo talis obligatio non eſt admittenda.

Prima pars Entymematis prob. nam etiam imperfectio poſitiva eſt malum ſatis notabile, cuivis perfectionis ſtudioſo multum timendum, poſt ſe trahens diſplicentiam divinam, reprehenſionem in genere moris, ſubtractionem gratiarum: adeoque ſat gravis foret obligatio, ſi quis ſub imperfectione poſitiva; alias incurrenda, adſtringeretur ad finem honeſtum præfigendum omnibus ſuis actionibus etiam ex obiecto indifferentibus. Accedit, quod hæc imperfectio facile contraheretur, eo quod ad illam ſufficeret advertentia etiam ſemiplena; ſicut & ad peccatum veniale talis ſemideliberata advertentia ſufficit. Proinde & adverſa ſententia nimium multiplicaret imperfectiones poſitivas. 2. *pars* vero primi Entymematis inde ſuadetur; quia ſententia illa D. Pauli, quam Adverſarii pro ſe adhibent, non poteſt in toto rigore verborum accipi; alias ſequeretur, quod non ſolum ad finem honeſtum, ſed etiam ad finem ſupernaturalem, nempe ad gloriam Dei omnes actiones noſtras referre deberemus; quod tamen nec Adverſarii admittunt. 2. Etiam Deus ſuadet nobis, ut Eum diligamus ex toto corde, ex totis viribus, & tamen nec juxta Clariſſimum P. Diehel ille, qui Deum non diligit ex omnibus viribus, ſeu ſecundum omnem poſſibilem intenſionem & perfectionem, ſtatim imperfectionem poſitivam contrahit: ergo a pari, quamvis moneamur omnia ad Dei gloriam referre, non tamen ſtatim cenſemur imperfectionem poſitivam contrahere, ſi unam vel alteram actionem indifferentem breviſſimo tempore durantem non ſic referamus. 3. Conſilium tam ſtrictum, & tam univerſaliter obligans ſub imperfectione poſitiva non eſt naturæ humanæ fragili multis diſtractionibus occupatæ conveniens; adeoque non eſt practice obſervabile. Quamvis igitur Deo per ſe magis placeat, ſi juxta monitum D. Pauli omnes omnino etiam minimæ actiones indifferentes ad Eius gloriam referantur; id tamen ab homine non ita rigide deſiderare videtur in omnibus circumſtantiis, ut aliquam etiam leviſſimam & breviſſimam actionem non ſic ad finem altiorem relatam improbet tamquam imperfectionem poſitivam, ſaltem tunc, quando nec inſpiratio interna efficaciter urget, neque monitum S. Pauli clariſſime proponitur, vel ſi tantum ſemiplena advertentia habetur ad monitum Apoſtoli. ”

QUÆSTIO VI.

Quid requiratur, ut Actus humani boni ſint meritorii vitæ æternæ?

SUMMARIUM.

40. *Meritum, quid?*
41. *Meritum de condigno, & Meritum de congruo, quod?*
42. *Ad Meritum de condigno, ex parte operantis requiritur Status viæ, & ſtatus gratiæ.*
43. *Status viæ, & Status gratiæ, quid?*
44. *Sancti in Cælis ſibi nihil amplius merentur; nec damnati demerentur,*
45. *Requiri Statum gratiæ ad meritum de condigno, probatur.*
Corollarium.
46. *Opera bona viva, mortificata, & mortua declarantur.*
47. *Opera bona mortua, ſeu in ſtatu peccati mortalis facta ad quid proſint?*

48. *Corollarium.*

* *An actus meritorius eo ipſo ſit etiam ſatisfactorius? Additio I.*
* *Cur animæ in purgatorio potius dicantur ſatiſpati? Additio II.*
* *Quandonam ad actum ſatisfactorium non requiratur Status gratiæ? Additio III.*

40. ADVERTENDUM I. Meritum ut ſic bene definiri, dicendo: *Meritum eſt actus laudabilis, exigens aliquo modo collationem præmii.* Dicitur, *actus laudabilis:* quia per actus peccaminoſos non meremur præmium, ſed potius ſupplicium. Simulque per hoc indicatur, quod actus meritorius debeat eſſe liber, & moraliter bonus; nam per ea, quæ naturaliter & neceſſario eveniunt, nec laudem meremur, nec vituperium.

41. Advertendum II. Meritum ut ſic communiter dividi a Theologis in Meritum de condigno, quod proprie & abſolute meritum dicitur; & in Meritum de congruo, quod dicitur meritum ſecundum quid dumtaxat, & cum additio ly, *de congruo. Meritum de condigno* generatim illud eſt, quod habet condignitatem & æqualitatem cum præmio: in quo ſenſu, loquendo de condigno vitæ æternæ, dicitur Sapient. 3. *Quoniam DEUS tentavit eos, & invenit illos dignos ſe.* Et Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in Albis, quia digni ſunt,* & alibi. *Meritum de congruo* illud dicitur, cui licet deſit talis condignitas & æqualitas, adhuc tamen congruum eſt, ut ex liberalitate remunerantis conferatur ipſi aliquod præmium. Et juxta hæc poteſt Actus moraliter bonus dividi in Actum meritorium de condigno, & de congruo: quod ut clarius intelligatur, ſit

42. CONCL. I. Ad Meritum de condigno vitæ æternæ, præter bonitatem moralem ipſius actus, requiritur ex parte operantis Status viæ, & Status gratiæ ſanctificantis; ac proinde ad actum bonum de condigno meritorium vitæ æternæ, hæc duo requiruntur neceſſario. Ita certa, & communis Theologorum.

43. Ubi ſciendum, quod per *Statum viæ* intelligatur decurſus vitæ præſentis, juxta phraſin Sacræ Scripturæ, quæ præſentem vitam appellat peregrinationem 2. *Cor.* 5. ibi: *Quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino,* & alibi. Per *Statum gratiæ* vero intelligitur ſtatus gratiæ habitualis, ſeu ſanctificantis; id eſt, quod quis ſit conſtitutus in gratia ſanctificante, per quam homo de facto ſit amicus DEI, ejuſque filius adoptivus, & dignus vita æterna. Et in tali Statu gratiæ de facto nullus eſt, quicumque habet peccatum mortale, ſive originale, ſive actuale nondum remiſſum; nam gratia habitualis, & peccatum de facto repugnant, ſicut lux & tenebræ. Hoc prænotato probatur prima pars concluſionis, quod nempe Status viæ requiratur ad Meritum de condigno vitæ æternæ. Sic enim 2. *Cor.* 6. dicitur. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Et Joan. 9. *Venit nox* (id eſt, mors) *quando nemo poteſt operari:* intellige, meritorie.

44. Infertur proinde, quod Sancti in Cœlis defectu hujus conditionis (id eſt, quia non amplius ſunt viatores) per intenſiſſimos actus amoris DEI nihil amplius ſibi mereantur; quamvis poſſint pro nobis intercedere, ſuaque interceſſione quidpiam nobis impetrare a Domino Deo. Similiter animæ in Purgatorio nihil amplius merentur in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ cœleſtis, per tolerantiam ſuarum pœnarum, quamvis ſatisfacere, ſeu potius ſatiſpati poſſint pro ſuis peccatis. Et econtra Damnati in inferno, licet continuo blaſphement Deum, non promerentur novum ſupplicium (eo quod amplius non ſint viatores) ſed pro peccatis in hac vita commiſſis dumtaxat æternaliter torquentur.

45. Altera pars Concluſionis, quod nempe ad Meritum de condigno requiratur Status gratiæ, eſt etiam certa inter Catholicos. Ratio eſt: quia propter impedimentum peccati mortalis nullus poteſt de condigno mereri vitam æternam: peccatori enim non debetur vita, ſed mors, juxta illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Accedit, quod quis per peccatum mortale conſtituatur inimicus DEI; ac proinde hoc ipſo ſit indignus amicitia, doniſque ipſius, præſertim ſupernaturalibus. Hinc ſequitur, quod peccator, quamdiu perſiſtit in ſtatu peccati mortalis, per eleemoſynas & alia opera bona tunc temporis peracta, nullum promereatur augmentum gloriæ cœleſtis, neque aliud donum ſupernaturale de condigno; quamvis non idcirco ejuſmodi bona opera ſint prorſus inutilia, propter dicenda in ſecunda Concluſione.

46. Et conformiter dictis Opera moraliter bona a Theologis communiter dividuntur in opera mortua, mortificata, & viva. *Opera bona viva,* ſunt opera moraliter bona in ſtatu gratiæ facta, quæque per nullum peccatum mortale ſubſequens mortificantur. *Opera mortificata,* ſunt opera moraliter bona, quæ quidem fuerunt facta in ſtatu gratiæ, adhuc tamen per peccatum mortale ſubſequens mortificantur: id eſt, impediuntur, ne habeant ſuum valorem promerendi vitam æternam ſtante ejuſmodi peccato mortali. Cæterum ſi homo per veram pœnitentiam denuo juſtificetur, tunc hujuſmodi merita bonarum operum per peccatum mortale mortificatorum iterum in hominis juſtificationem reviviſcunt, id eſt recuperant ſuum priſtinum valorem promerendi vitam æternam in Cœlis. *Opera bona mortua* dicuntur ea, quæ fiunt in ſtatu peccati mortalis: peccatum enim mortale eſt mors animæ. Et talia numquam reviviſcunt in ordine ad meritum vitæ æternæ quondam in Cœlis conſequendum, eo quod illud, quod numquam antea vixit, nequeat impoſterum reviviſcere.

47. CONCL. II. His tamen non obſtantibus, Opera bona in ſtatu peccati mortalis facta non ſunt penitus inutilia, nec idcirco ab homine intermittenda. Ita omnes Doctores Catholici. Ratio eſt: quia imprimis hujuſmodi Opera bona ſunt meritoria, ſaltem de congruo, quarumdam gratiarum actualium, ſeu auxiliorum ſupernaturalium, quibus ejuſmodi homo facilius perducitur, atque excitatur ad agendam veram pœnitentiam de peccatis, ut ſic juſtificetur. Deinde ſolent ejuſmodi homines per Dei miſericordiam præſervari a nonnullis periculis labendi in peccata graviora, aut clementer protegi, ne toties labantur, & ſic in altera vita gravius puniri non mereantur. Tertio hujuſmodi homines ſenſim aſſueſcunt exercitio bonorum operum, ac deinde facilius de peccatis commiſſis agunt pœnitentiam; & poſtmodum in ſtatum gratiæ reſtituti conſtantius perſiſtunt in continuandis, agendiſque aliis bonis operibus.

48. Et hujuſmodi effectus bonorum operum licet in ſtatu peccati mortalis peractorum, certe non ſunt modici: quamvis omnibus viribus cuique ſit allaborandum, ut Divina gratia adjuvante vel numquam labatur in peccatum mortale, vel ſi per fragilitatem humanam ceciderit, citius per veram pœnitentiam reſurgat, ſicque bona opera evadant meritoria de condigno augmenti gratiæ ſanctificantis, & vitæ æternæ, cum ſempiterno fructu in Cœlis quondam recipiendo.

Additio. I.

* Quæres, an actus meritorius eo ipſo ſit etiam ſatisfactorius? Ante Reſponſionem nota, quod Actus aliquis moraliter bonus quatenus *Meritorius* collationem præmii, quatenus vero *Satisfactorius* reſpiciat compenſationem pro pœna alioquin debita & ſubeunda in vindictam peccati.

Debet autem illud, quod Deo redditur in compenſationem pœnæ alias ſuſtinendæ, ſemper eſſe aliquo modo afflictivum, uti ex D. Thoma & S. Bonaventura advertit cum aliis Suarez *Tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 37. *ſect.* 6. Nam uti ad peccatum ipſum concurrit appetitus boni delectabilis indebiti, ita æquitas poſtulat, ut compenſatio fiat per ſubtractionem boni delectabilis, quæ ſubtractio ſolet eſſe aliquo modo afflictiva, utpote contra appetitum ſenſitivum inclinatum in bonum delectabile. H. N.

Reſp. Actus meritorius eſt etiam ſatisfactorius. Ita communis, & probatur, Actus meritorius eſt actus alicujus virtutis, prout conſideranti patet ex dictis præcedentibus; ſed Actus virtutis eſt etiam ſatisfactorius; nam Actus virtutis ſemper eſt aliquo modo afflictivus, utpote habens annexam aliquam difficultatem in retrahenda voluntate a bono delectabili, transferendo eamdem ad bonum honeſtum, quæ difficultas ſupe-

ſuperata tamquam aliquid afflictivum dein ordinatur in compenſationem pœnæ, alias ſubeundæ propter peccatum: ergo.*

Additio II.

* Cæteroquin uti ad actum meritorium de condigno vitæ æternæ deſideratur Status viæ, & gratiæ ſanctificantis, ita etiam defacto requiritur ad ſatisfactorium de condigno ex opere operantis pro pœna alias in Purgatorio toleranda.

Hincque Animæ in Purgatorio non dicuntur exhibere ſatisfactionem pro peccatis, ſed potius ſatispaſſionem; quoniam non ſunt in Statu viæ.

Item graves peccatores ſaltem de potentia Dei ordinaria non cenſentur ſatisfacere per ſuas caſtigationes & afflictiones pro peccatis in ordiue ad delendas pœnas Purgatorii, quia etſi ſint in via, non tamen exiſtunt in gratia ſanctificante, per quam unimur Chriſto, & in qua unione vis ſatisfaciendi per opera propria fundatur: in Chriſto enim *vivimus* (intellige, vita ſpirituali per gratiam ſanctificantem) *meremur & ſatisfacimus:* inquit Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 8. ubi vides, quod pariformiter loquatur de merito, ac ſatisfactione.

Nec opponas: Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam peccatis confeſſis debitam, quamvis eadem perſolvatur in ſtatu peccati mortalis, prout dicetur *Tract.* 14. *diſt.* 10. *quæſt.* 1. ergo ad ſatisfactionem quatenus remiſſivam pœnæ non requiritur Status gratiæ ſanctificantis. Reſpondeo enim diſting. antecedens. Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam ex opere operato, concedo; ex opere operantis, nego anteced. & ſimiliter diſtinguo conſequens: ad ſatisfactionem remiſſivam pœnæ alias in Purgatorio peccatis debitæ non requiritur Status gratiæ, ſi ſit remiſſiva ex opere operato, & præciſe reſpiciendo Merita Chriſti, concedo: ſi ſit remiſſiva ex opere operantis, & adjungendo merita propria per Merita Chriſti dignificata, nego conſequentiam.

Additio III.

* Dices adhuc: Si famulus in ſtatu peccati mortalis exiſtens dat pauperi eleemoſynam, ſibi ad hunc finem a Domino communicatam, fructus etiam ſatisfactorius adhuc manet Domino, ergo ad bonum opus, quale utique eſt elargitio eleemoſynæ, non requiritur ſtatus gratiæ ad obtinendum fructum ſatisfactorium.

Reſp. diſting. conſequens, non requiritur ſtatus gratiæ in eo, qui eſt cauſa primaria hujus boni operis: prout moraliter loquendo reſpectu actus miſericordiæ Dominus largiens revera eſt cauſa principalis, & primaria, neg. conſeq. In eo, qui eſt cauſa tantum inſtrumentalis, ſecundaria, & quaſi accidentalis, prout in præſenti cenſetur eſſe famulus, conc. conſeq.

Econtra vero ponamus alium caſum, quod alius Superior præcipiat ſuo ſubdito, ut pro certo Benefactore oret Roſarium; in tali caſu, ſi ſubditus recitaret Roſarium exiſtens in ſtatu peccati mortalis, & abſque contritione prævie elicita, fructus ſatisfactorius nec recitanti, nec Benefactori applicaretur; quia reſpectu hujus recitationis Roſarii ipſe recitans eſt cauſa eliciens principalis, in qua requiritur ſtatus gratiæ. Videantur dicenda *Tract.* 12. *Diſt.* 3. *quæſt.* 11. & Katzenberger *in Supplemento* 2. *cap.* 3. *ſect.* 4. *in Append. n.* 852.

DISTINCTIO III.

De Conſcientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & diviſione Conſcientiæ ut ſic; ubi & de Conſcientia recta, ſeu certa.

SUMMARIUM.

1. *Conſcientia, unde ſic dicta?*
 (a) Diſt. 2. n. 5.
 Remorſus conſcientiæ, & Teſtimonium ejus, quid?
2. *Conſcientia, quid?*
3. *Dividitur in quinque membra.*
4. *Conſcientia recta, quid?*
5. *Veritas duplex, ſpeculativa & practica.*

6. *Conſcientia recta duplex.*
7. *Quomodo differat a probabili?*
8. *Quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ?*

1. CONſcientia, quæ eſt regula proxima actionum humanarum, iuxta dicta ſuperius (a) ſumitur hic pro iudicio practico intellectus, proponente quidpiam homini ut bonum vel malum moraliter, ac proinde proſequendum vel fugiendum: ipſe enim actus intellectus practici, quo iudicat aliquid eſſe bonum, vel malum aut indifferens in genere moris, vocatuc *Conſcientia*, quaſi *Cordis ſcientia*, ut advertit D. Bernardus *lib.* 1. *de Conſcientia cap.* 8. & partim ſe extendit ad opera noſtra præterita, ea vel accuſando tamquam male facta, & dicitur *Remorſus Conſcientiæ:* vel commendando tamquam bene facta, & appellatur ab Apoſtolo 2. Cor. 1. *Teſtimonium Conſcientiæ noſtræ*; partim vero reſpicit opera inſtantia ſeu futura, dictando, quæ agenda ſint tamquam bona ſeu honeſta, quæque omittenda tamquam turpia ſeu inhoneſta, & dicitur alio nomine *Dictamen rectæ rationis*.

2. CONCL. I. *Conſcientia* eſt actus intellectus practici, iudicantis aliquid hic & nunc agendum eſſe; vel fuiſſe tamquam bonum & honeſtum, aut fugiendum eſſe, vel fuiſſe tamquam turpe & inhoneſtum. Ita Layman *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 2. quæ definitio in re eſt communis: quamvis Conſcientia quandoque etiam accipiatur pro habitu intellectus, id eſt, pro habituali dictamine intellectus, quo cognoſcitur hic & nunc operationem faciendam eſſe bonam, aut malam moraliter.

3. CONCL. II. Conſcientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra, ſcilicet in Conſcientiam rectam, erroneam ſeu falſam, dubiam, probabilem ſeu opinativam, & ſcrupuloſam. Ratio huius diviſionis eſt: quia Conſcientia nihil aliud eſt, niſi iudicium practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc a nobis ſit agendum, vel non agendum, iuxta regulas morum extrinſecas; atqui intellectus ſic iudicando, quandoque eſt certus in ſuo iudicio, & dicitur *Conſcientia recta*, ſeu certa: aliquando errat, & dicitur *Conſcientia erronea*: quandoque probabiliter iudicat, & vocatur *Conſcientia probabilis*, ſeu opinativa: interdum vero dubitat, ac neutri parti determinatum præbet aſſenſum, & eſt *Conſcientia dubia*: & tandem quandoque ſcrupulis agitatur, & dicitur *Conſcientia ſcrupuloſa*. Loquendo nunc de altera parte, Quæſtionis, ſit

4. CONCL. III. *Conſcientia recta* ſeu (ut alii loquuntur) certa & vera, recte definitur, quod ſit dictamen verum intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, quod faciendum eſt, eſſe bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, ſi huiuſmodi dictamen practicum intellectus ſit rectum, ac verum tam ſpeculativa, quam practica veritate, tunc huiuſmodi Conſcientia dicitur omnimode recta ſeu vera. Si autem ſit rectum, ſeu verum veritate dumtaxat practica, non autem ſpeculativa, tunc huiuſmodi Conſcientia dicitur ſolum practice vera: quæ diviſio conſcientiæ rectæ ut intelligatur.

5. Notandum, quod *Veritas ſpeculativa*, ſit veritas ſimpliciter & abſolute ſumpta, prout obiectum eſt in re: & hoc modo illud dumtaxat iudicium intellectus eſt verum, quod eſt conforme obiecto, ut ſe habet a parte rei; quod ita iudicat de obiecto, prout ipſum revera ſe habet a parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti ac firma exiſtimatione rei, ex gravibus motivis orta.

6. Hinc infertur, quod *Conſcientia tam practice, quam ſpeculative recta*, ſit dictamen intellectus, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, aliquid hic & nunc eſſe honeſtum, ac proinde proſequendum, quod revera a parte rei honeſtum eſt: prout ſit in innumeris actibus bonis atque honeſtis, qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque revera a parte rei ſunt honeſti. *Conſcientia ſolum practice recta*, id eſt dictamen verum veritate dumtaxat practica: id eſt, deſumptum ex prudentibus motivis, dictans abſque ulla formidine de oppoſito, hoc eſſe honeſtum & faciendum, quod tamen revera a parte rei non eſt tale. Exemplum huius habemus *Gen. c.* 29. cum Jacob Patriarcha optima fide, & conſcientia re-

cta ad Liam acceſſit, ita ſecum diſcurrens: *Honeſtum eſt, accedere ad propriam uxorem: hæc eſt mea uxor* (uti prudenter arbitrari debet Jacob, cum non niſi temere mala fide Labani, ſupponentis ſibi pro Rachele Liam, ſuſpicari potuiſſet) *ergo honeſtum eſt, ad hanc accedere*: quod tamen a parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, ſed Rachel.

7. Porro cum in definitione Conſcientiæ rectæ additur, *abſque ulla formidine de oppoſito*, per hanc particulam Conſcientia recta ſeu certa differt a Conſcientia probabili, utpote quæ non habetur ſine ulla formidine de oppoſito; prout ex dicendis infra *Quæſt.* 4. patebit.

8. Quæres quanta ſit obligatio Conſcientiæ rectæ ſeu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Reſp. certum eſſe, Conſcientiam rectam ſeu certam adeo obligare hominem, ut is delinquat, atque peccet, niſi illam in operando ſequatur, quod præſcribit aliquid ut faciendum vel fugiendum ſub præcepto & non tantum ſub conſilio. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia voluntas peccat, ſi in operatione non ſequatur ſuam regulam proximam: atqui Conſcientia, præſertim recta, eſt regula proxima voluntatis operantis, ſeu actionum ejus: ergo peccat voluntas, niſi Conſcientiam recte præcipientem, aut prohibentem, in operando ſequatur. Dicitur autem in reſponſione, & *non tantum ſub conſilio*; quia ſi Conſcientia recta quidpiam dumtaxat proponat agendum per modum conſilii, non autem præcepti, ſicuti non obligamur ſub peccato ad adimplenda omnia conſilia (quamvis eadem ſequi ſit melius, & conſultius) ita nec ſub peccato tenemur ſequi Conſcientiam rectam, quidpiam ſub conſilio dumtaxat proponentem: ut certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Conſcientia erronea, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

9. *Conſcientia erronea, quid?*
10. *Conſcientia practice dumtaxat recta an ſit erronea?*
11. *Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quid?*
(*b*) Diſt. 1. q. 5. n. 40.
12. *Conſcientia erronea quæcumque obligat negative &c.*
13. *Corollaria ex dictis.*
14. *Actio debet eſſe libera, ut quis peccet agendo contra Conſcientiam erroneam.*
15. *Ad hanc non ſufficit ſolus ſcrupulus.*
16. *Conſcientia invincibiliter errans, obligat etiam poſitive.*
17. *Corollarium.*
18. *Conſcientia vincibiliter errans obligat, ut eam deponamus, &c.*
19. *Alioquin peccabit operans, quamcumque partem eligerit.*
20. *Solvitur inſtantia.*
21. *Conſcientia erronea, quomodo deponenda?*
22. *Notabilis objectio; & quomodo Lex Divina nullum reddat perplexum?*
23. *Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum?*
24. *Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malum?*

9. CONCL. I. *Conſcientia erronea* eſt illa, quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod revera tale non eſt, abſque fundamento probabili. Et dicitur, *abſque fundamento probabili*, ad differentiam Conſcientiæ probabilis, quæ quandoque etiam dictat aliquid eſſe honeſtum ſeu licitum, quod a parte rei eſt inhoneſtum ac illicitum; & tamen quia id colligit ex motivis probabilibus, non dicitur conſcientia erronea, ſed probabilis.

10. Si quæratur, an Conſcientia practice dumtaxat recta, poſſit dici erronea, necne? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 1. *Theol. moral. num.* 14. hanc eſſe quæſtionem de nomine; nam hujuſmodi Conſcientia poteſt dici & recta, & erronea, ſub diverſo tamen reſpectu. Recta quidem reſpectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum ſatis eſt, ut ipſa non peccet; & hæc dicitur *Rectitudo practica*. At reſpectu objecti poteſt dici erronea, quia re ipſa errat circa objectum, putans eſſe honeſtum, quod tamen a parte rei tale non eſt.

11. CONCL. II. Conſcientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conſcientia erronea invincibilis* eſt, cujus error adhibita diligentia morali, vinci ſeu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius eſt, nec ad culpam imputatur: talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Conſcientia erronea vincibilis* eſt, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit; ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis exiſtit. Unde colligitur, hanc diviſionem Conſcientiæ erroneæ in Invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum diviſione Ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, de qua ſuperius (*b*) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, poſterior autem ex vincibili.

12. CONCL. III. Conſcientia erronea quæcumque, ſive vincibilis ſit, ſive invincibilis, præcipiens aliquid ut agendum vel fugiendum, obligat negative, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejuſmodi Conſcientiam erroneam nondum depoſitam, ſemper eſt peccatum. Ita certa, & communis Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide*, (id eſt, ex dictamine conſcientiæ) *peccatum eſt*. Et, ut inquit Innocentius III. c. *Literas, de Reſtit. ſpoliat: Quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam*. Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conſcientiam erroneam, vere conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obſtat, quod Conſcientia illa ſit erronea. Nam hoc ipſo, quod error ejus non cognoſcatur, agere contra ipſum eſt peccatum: ita cum Conſcientia illa proponit in apprehenſione operantis, objectum eſt faciendum aut fugiendum, ac ſi re ipſa ſic ſe haberet.

13. Ex dictis infertur, quod putans eſſe jejunium de præcepto, quando non eſt, peccet contra Temperantiam, ſi non jejunet, niſi Conſcientiam ſuam erroneam, melius inveſtigando veritatem, deponat. Similiter, ſi quis erronee putet, mentiri officioſe in tali caſu eſſe peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium ſit ſolum veniale. Inſuper ſequitur, quod operans contra Conſcientiam erroneam, ſive vincibilem, ſive invincibilem, peccet in ea ſpecie peccati, & contra illam virtutem, ſicuti intellectus falſo judicat: v. g. in prædictis duobus caſibus prior peccat contra virtutem Temperantiæ, alter in ſpecie mendacii mortalis. Item ſi quis erronee exiſtimet, ſe peccaturum mortaliter, operando contra hanc conſcientiam erroneam, peccabit mortaliter; ſi venialiter, venialiter: quod ſi Conſcientia dictet peccatum in genere: non deſcendendo ad aliquam ſpeciem ejus, erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati ſpeciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio conſiſtit in hoc, quod quis operetur contra dictamen ſuæ conſcientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conſcientia dictat.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib.* 1. *in Decalogum cap.* 11. *num.* 3. & aliis, ad hoc, ut quis contra Conſcientiam erroneam agendo peccet, neceſſarium eſſe, ut actio ipſius ſit libera. Hinc ſi quis in carcere v. g. conſtitutus exiſtimet, ſe peccare Miſſam non audiendo, non ideo peccat: ſimiliter non delinquit ſcrupuloſus, cum involuntarias ſuas paſſiones aut in oratione diſtractiones, peccata eſſe arbitratur. Ratio eſt clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali. Præludio* 9 *n.* 9. & Doctoribus communiter, quod ad hujuſmodi Conſcientiam erroneam inducendam non ſufficiat ſolus ſcrupulus in genere, vel in particulari. Hinc ſi quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur ſcrupulo aliquo in contrarium: quia ſcrupuloſus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinate ſic judicat, imo potius oppoſitum credit eſſe verum. Quod ſi tandem conſcientia erronea ſit dumtaxat conſulens, vel permittens, ſicut non eſt peccatum agere contra conſilium, ita nec foret peccatum agere contra iſtam Conſcientiam.

16. CONCL. IV. Conſcientia invincibiliter errans,

præ-

Digitized by Google

præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non ſolum obligat negative, ne ſcilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; ſed obligat etiam politive, ut ipſam ſequamur, ut proinde quis dictamen illius in operando ſequatur. Ita Scotus 2. *in Reportatis*, *diſt.* 39. Maſtrius *diſp.* 1. *Theol. moral. num.* 19. & communis Theologorum. Ratio eſt: quia ex quo Conſcientia eſt invincibiliter errans, taliter, ut nulla morali diligentia vinci ac deponi poſſit, ita ipſa ſe habet in prudenti ac inculpabili æſtimatione operantis, ac ſi eſſet ſimpliciter & abſolute recta; ergo tenetur quis eam ſequi, non minus, ac Conſcientiam rectam ſeu certam.

17. Infertur proinde, quod ſi quis mentiatur ad liberandum proximum e periculo vitæ, ob Conſcientiam vincibiliter errantem, putans, ſe ex miſericordia ad id teneri, is actum bonum faciat, & ſi non mentiatur, peccet contra virtutem Miſericordiæ. Dicitur notanter, *ob Conſcientiam invincibiliter errantem putans*, *&c.* nam ſi Conſcientia illa erronea fuiſſet vincibilis, aliud eſſet dicendum, juxta Concluſionem ſequentem.

18. CONCL. V. Econtra Conſcientia vincibiliter dumtaxat errans, proponens aliquid ut præceptum, quod revera prohibitum eſt, aut econtra, non ſolum non obligat poſitive, ut eam ſequamur, ſed neque licite ipſam ſequi poſſumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia ex una parte agere contra Conſcientiam erroneam, eſt peccatum, ut patet ex dictis *n.* 12. ex altera vero parte conſcientia talis erronea, utpote vincibilis, non excuſat a peccato; ergo qui eam ſequitur, revera peccat, & qui contra eam necdum depoſitam operatur, etiam peccat.

19. Supereſt proinde, quod quis obligetur ad deponendam Conſcientiam ſuam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta eſt, ut in ejuſmodi caſu, ſtante tali conſcientia erronea vincibili, quamcunque tandem partem quis elegerit, ſit peccaturus: nam ſi facit id, quod revera a lege præceptum eſt, operabitur contra Conſcientiam ſuam oppoſitum dictantem; ſin minus, ſed ſequatur dictamen Conſcientiæ ſuæ, peccabit contra legem, a qua non abſolvitur per errorem ſuæ Conſcientiæ, utpote mere vincibilem & culpabilem.

20. Nec dicas, poſſe hominem in tali occaſione conſtitui, ut non poſſit ſuam conſcientiam vincibiliter errantem deponere; prout v. g. contingeret, ſi alius non adſit, a quo poſſit conſilium petere, reique veritatem ediſcere, ipſe vero ſemetipſum adjuvare non valeat. Reſp. enim cum Maſtrio *diſp.* 1. *Theol. moral. n.* 34. & aliis, in hujuſmodi caſibus Conſcientiam illam revera reddi invincibilem; ſiquidem qui illam habet, non poteſt hic & nunc eam ſuperare atque deponere, ac proinde ſequendo illam non peccabit, prout dictum eſt *num.* 16. loquendo de Conſcientia invincibiliter errante.

21. Quod ſi quis quærat, quomodo conſcientia erronea ſit deponenda? Reſp. Quando Conſcientia erronea eſt vincibilis, eam facile deponi poſſe, dummodo quis debitam adhibeat diligentiam in inveſtigando rei veritatem, illudque attentius conſideret, in quo ſe falli ſuſpicatur, diſcurrendo ex primis principiis practicis ad ſuum errorem agnoſcendum. Idem, & quidem facilius fieri poteſt, adhibendo conſilium prudentioris, juxta illud Prov. 13. *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* & Eccleſiaſtici 32. *Fili, ſine conſilio nihil facias & poſt factum non pœnitebit.* Cæterum Conſcientia erronea invincibilis, hoc ipſo quod ſit invincibilis, moraliter deponi nequit: nam ad libitum, & ſine ulla ratione, non niſi temere deponeretur.

22. Objicies contra IV. & V. Concluſionem ſimul. Lex Divina nullum reddit perplexum: atqui hoc fieret, ſi conſcientia erronea ſive vincibilis, ſive invincibilis ſemper obligaret negative, ne ſcilicet voluntas contra ipſam agat; ergo Conſcientia erronea non ſic obligat. Major eſt certa, & ab omnibus conceſſa: quia Lex Divina numquam facit, quod homo neceſſario peccet, ita ut peccatum evadere non poſſit; nam hoc ipſo jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor vero probatur: poteſt enim quis ex Conſcientia erronea exiſtimare, utramque partem contradictionis eſſe peccatum; prout fieret, ſi quis die Feſto aſſiſtens moribundo exiſtimaret, eſſe peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac viciſſim eſſe peccatum mortale in tali extrema neceſſitate deſerere moribundum; ergo. Ad hanc obiectionem ſatis notabile, & quæ varie proponi, atque urgeri poteſt, Reſp. conceſſa maiori, negando minorem, eiuſque probationis conſequentiam: nam ſi eiuſmodi Conſcientia erronea ſit vincibilis, tenetur homo eandem deponere iuxta proxime dicta, & tunc alterutrum eligere, quod iudicat hic & nunc eſſe faciendum; videlicet (loquendo de præmiſſo caſu) audire Miſſam, ſi adſint alii, qui commode poſſint moribundo aſſiſtere, atque inſervire: vel, ſi hi non adſint, omittere Miſſam, & moribundo aſſiſtere, ob rationes mox dicendas.

23. Quod ſi vero Conſcientia erronea ſit invincibilis, & talis, quam deponere quis nequeat diſcurrendo per prima principia practica, vel petendo Conſilium a doctioribus; tunc tenetur homo in eiuſmodi caſu conſtitutus eligere illud, quod ſibi minus malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala, diſt.* 13. *& can. Juravit David* 22. *q.* 4. At vero, ſi eligat illud, quod gravius peccatum eſſe judicaverit, peccati reus erit, ut communiter notant Doctores. Ratio eſt: quia omne peccatum non ex neceſſitate, ſed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (iuxta datam hypotheſin) neceſſario ſit unum eligendum ab homine, non libertate, ſed neceſſitate eligit minus, ſicque non peccat: peccaret autem eligendo maius, quia poteſt exceſſum malitiæ eius vitare eligendo id, quod ſibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali caſu conſtitutus diſcernere, atque iudicare ex perplexitate aut alia cauſa non poſſit, quodnam illorum ſit minus malum ſive peccatum, ſed in utroque actu parem apprehendat malitiam, homo ille non peccabit, quidquid egerit ex utroque; quia nemo peccat neceſſitate. Exemplum huius proxime præmiſſum eſt. Aliud cum Laymano *lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 4. *n.* 4. aliud poteſt de Parocho, nam ſi Parochus ad Eccleſiam Feſto die veniens, ſacrificaturus pro populo, recordetur ſe ieiunum non eſſe, nec alius Sacerdos tunc accerſiri poſſit, qui celebret (in quo caſu Parochus videtur perplexus: ſi enim celebrem, cogitat ipſe, peccabo adverſus reverentiam Sacramenti, propter legem Eccleſiæ: ſi autem non celebrem, peccabo contra legem Charitatis, propter ſcandalum populi) profecto in tali caſu, ſi ſcandalum aliter evitari non poteſt, ut ſupponitur, Parochus celebrare deberet; cum lex Eccleſiaſtica cedat maiori legi Charitatis naturalis: ſi tamen hanc ipſam veritatem præ inopinata perturbatione perſpicere nequeat, nec alium habeat, a quo edoceatur, non peccabit Parochus, licet Sacrificio abſtineat cum ſcandalo populi.

QUÆSTIO III.

De Conſcientia dubia, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

25. *Conſcientia dubia, quid;*
26. *Dividitur varie juxta variam Dubii diviſionem.*
Dubium ſpeculativum, &
Conſcientia ſpeculative dubia, quid?
27. *Dubium practicum, &*
Conſcientia practice dubia, quid?
28. *Dubium practicum duplex generale?*
Et particulare, ſeu practice practicum.
29. *Dubium poſitivum, & negativum, ac Conſcientia poſitive ac negative dubia, quid?*
30. *Cum Conſcientia practice dubia illicitum eſt operari.*
31. *Et operans cum ea peccat pro qualitate dubii?*
32. *Loquendo tamen de dubio proprie practico.*
33. *Cum Conſcientia ſolum ſpeculative dubia, ſeu practice depoſita, non eſt illicitum operari.*
34. *Declaratur hoc exemplo.*
35. *In dubiis tutior pars eſt eligenda, quomodo?*
36. *Corollaria practica.*

25. CONCL. I. Per *Conſcientiam dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed anceps manet inter utramque, v. g. an hoc ſit licitum, vel non licitum, peccatum, nec ne? Unde dubium in præſenti accipitur proprie, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, adeo quod neutri determinatum præbeat aſſenſum.

26. CONCL. II. Conſcientia dubia varie dividitur, juxta variam ſcilicet Dubii diviſionem. Hinc, quia Dubium inprimis dividitur in practicum, & ſpeculativum, etiam conſcientia dubia communiter dividitur in Conſcientiam practice dubiam, & ſpeculative dubiam. *Dubium ſpeculativum* dicitur illud, quando dubitatur de veritate, id eſt, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directe de praxi, ſeu actione humana, num ea licita ſit, nec ne, ſed de quodam alio; an ita ſe habeat, nec ne, v. g. ſi dubito, utrum Baptiſmus collatus in nomine Chriſti tantum, ſit validus; utrum tali die ſit ieiunium, nec ne; utrum fundus, quem poſſideo, vere ſit meus; utrum votum caſtitatis emiſerim; utrum matrimonium, quod contraxi, ſit validum; utrum bellum, in quo milito, ſit juſtum &c. Hæc enim omnia & alia his ſimilia, ſpectant ad Dubium ſpeculativum: quia in ipſis directe ac immediate non quæritur de praxi, ſeu actione humana, an ea ſit licita, nec ne, ſed de quodam alio, ut patet; non obſtante, quod ex tali Dubio ſpeculativo multa poſtmodum Dubia practica oriri poſſint. Et juxta hoc *Conſcientia ſpeculative dubia* eſt intelligenda, quod nempe ſit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directe ac immediate de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne, ſed de aliquo alio; ut ſit in allatis exemplis.

27. *Dubium practicum* eſt, quando dubitatur de operatione; id eſt, practicum dubium dicitur illud, in quo directe quæritur de ipſa praxi, ſeu actione humana, num ea in talibus circumſtantiis ſit licita: nec ne? v. g. an hodie tenear ieiunare, an ſim obligatus hac die audire Miſſam, vel confiteri? an tenear reſtituere fundum, quem habeo &c. Et huic Dubio practico correſpondet *Conſcientia practice dubia*; eſtque illa, quæ dubitat immediate de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne? prout ſit in allatis exemplis, & aliis huiuſmodi.

28. Dubium practicum ſubdividitur a nonnullis Theologis in generale, & particulare. *Dubium practicum generale*, ſeu univerſale, dicitur illud, quando dubitatur in genere, an hæc, vel illa actio ſit licita; v. g. an per ſe loquendo liceat ad Beneficium Eccleſiaſticum eligere minus dignum relicto digniore; an liceat die Feſto bellare, piſcari, pingere &c. *Dubium practicum particulare* (quod proprie practicum, ſeu practice practicum appellatur) cenſetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hic & nunc licita ſit talis actio, nec ne? v. g. an hodie excuſer a ieiunio ob certas circumſtantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores ſuſceptos, &c. Et iuxta hoc etiam Conſcientia practice dubia ſubdividi poteſt.

29. Dubium ulterius a Theologis ſubdividitur in poſitivum & negativum. *Dubium poſitivum* tunc contingit, quando quis habet pro utraque parte iudicium probabile, quod aliquid ſit, & etiam quod non ſit. Et juxta hoc tunc dicitur *Conſcientia* noſtra *poſitive dubia*; quando pro utraque parte occurrunt rationes æque probabiles, adeo ut intellectus in neutram partem iudicium ſuum inclinet, ſed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes in ſuo iudicio maneat ſuſpenſus. *Dubium negativum* eſt, quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & ſic remanet ſuſpenſus neque affirmando, neque negando, quod talis actus ſit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conſcientia negative dubia* eſt explicanda.

30. CONCL. III. Cum Conſcientia vere practice dubia ſemper eſt illicitum operari: id eſt, ſemper eſt peccatum, operari ſtante Conſcientia vere ac proprie practice dubia, qua nempe quis dubitat, an in particulari illud ſit peccatum, nec ne, quod operatur. Ita Scotus *Quæſt.* 2. *Prolog. in fine, & in* 4. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. §. *Dico ergo*; eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia qui operatur cum Dubio proprie practico ſeu (ut alii loquuntur) practice practico, manifeſte ſe exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, iuxta illud Eccli. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit*. Confirmatur Concluſio ex illo Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: atqui illud, quod ſit cum Conſcientia practice dubia, non eſt ex fide, id eſt, ex dictamine Conſcientiæ; ergo eſt peccatum.

31. CONCL. IV. Operans cum conſcientia practica dubia, peccat pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat: ita ut, ſi dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; ſi venialiter, peccet venialiter, ſi dubitet, an in ſpecie furti delinquat, operando malitiam furti contrahat, & ſic loquendo de aliis. Ita rurſum Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores. Ratio eſt: quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo tranſgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea ſpecie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam eius contrahit. Probatur conſequentia: quia iuxta illud allegatum: *Qui amat periculum, in illo peribit*: atqui talis exponit ſe periculo peccandi in tali ſpecie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipſo; id eſt, peccat in tali ſpecie peccati. Et hoc Doctores paſſim extendunt ad caſum, quo cuipiam in confuſo proponitur aliquod opus peccaminoſum à Conſcientia, ſub dubio tamen, an ſit mortale vel veniale: nam exequens tale opus ſtante illo dubio practico (ſermo eſt de dubio proprie practico, & non de ſimplici anxietate, vel ſcrupulo) peccat mortaliter; quia operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi mortaliter. Concordant in ſimili dicta ſuperius *n.* 13. de Conſcientia erronea.

32. Additur notanter, *ſermo eſt de dubio proprie practico &c.* Nam dicta in hac utraque Concluſione, intelligenda ſunt de vero & proprie dicto dubio practico; id eſt, de tali, quo quis vere ac in particulari dubitat, an hoc vel illud ſit peccatum mortale vel veniale, ita quod habeat verum iudicium ſuſpenſum, neque illud deponat. Nam ſi quis vere dubitet, ſed ſolum patiatur quoſdam timores, anxietates, aut ſcrupulos, qui ſæpe etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra illos; præſertim ſi hoc faciat ex ratione aliqua probabili, vel ſequendo conſilium Confeſſarii, aut aliorum Doctorum, prout magis dicetur infra *Quæſt.* 5. agendo de Conſcientia ſcrupuloſa.

33. CONCL. V. Nihilominus operari cum ſcientia ſolum ſpeculative dubia, non ſemper eſt peccatum, etenim ſi tale dubium ex rationabili fundamento practice deponatur, peccatum non eſt facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo. Ita Doctor noſter in 4. *Diſt.* 30. *q.* 1. eſtque rurſum communis Doctorum. Ratio eſt: quia regula noſtrarum actionum non eſt notitia ſpeculativa, quæ in ſola objecti veritate cognoſcenda conſiſtit, ſed practica, quæ omnium circumſtantiarum qualitatem & conditionem perpendit; atqui objectum, quod ſecundum ſe & ſpeculative conſideratum apparet dubium, accedentibus certis circumſtantiis poteſt reddi practice certum, quod liceat: ergo.

34. Declaratur Concluſio exemplis: inprimis, ſi quis dubitet ſpeculative, an res, quam poſſidet, ſit ſua, nec ne, non obſtante ejuſmodi dubio ſpeculativo, poteſt practice judicare, ſibi deſacto licitum eſſe rem illa retinere, eo quod in dubio melior ſit conditio poſſidentis: ſicque licite; & abſque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui conſiderata qualitate morbi ſui ſpeculative dubitat; an ſibi liceat a divini Officii recitatione abſtinere, accedente Medici vel Confeſſarii conſilio practice eſt certus id ſibi licere: unde depoſito practice illo dubio ſuo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Inſuper miles, ſi ſpeculative dubitet de juſtitia belli, poteſt hoc dubium practice deponere, atque ad mandatum ſui Principis vel Ducis in eo militare, eo quod in dubiis ſtandum ſit judicio Superiorum, ſimulque ſibi a ſuo Principe hic & nunc pugna præcipiatur: & taliter deponens dubium ſuum ſpeculativum, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris aliis caſibus.

35. Quæres, quomodo ſit intelligendum illud commune

mune

mune dictum, *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, prout deſumitur ex Jure Canonic. *c. Juvenis de Sponſalibus*, & *c. ad audientiam de Homicidio*, & alibi. Reſp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam mere ſpeculativo, ſemper ſit eligenda tutior pars; nam dubium ſpeculativum poteſt ex rationabili fundamento practice deponi, ſicque ceſſat dubium: quia non eſt in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem. Sylveſter *verſ. Opinio*, *q.* 1. Quinimo in certis materiis poſſumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex Profeſſo dicetur *Quæſt. ſequenti.* Reſp. II. cum Ludov. Engel. *tit. de Voto*, *num.* 3. & aliis, hinc regulam plerumque eſſe tantum de conſilio, & non de præcepto, niſi quis in dubio practico perſeveret, neque ad ejus depoſitionem ſeſe reſolvere poſſit: tunc enim non licet agere cum tali Conſcientia practice dubia, ſed debet eligi pars tutior, juxta dicta *num.* 30. *&* 31. Alii reſpondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac proprie dicto, quando nimirum pro neutra parte adſunt ullæ rationes, vel ſaltem non ſufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus; ſecus autem eſſe in dubiis poſitivis, quando utrinque ſunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc poteſt reſponderi ad citatos textus Juris: nam exactior illorum Capitulorum explicatio ſpectat ad interpretes Juris.

36. Ex hactenus dictis infertur, ſi quis dubitat, utrum aliqua actio ſit peccatum, nec ne, videt autem, ommittendo talem actionem nullatenus ſe peccaturum, quod is teneatur perſeverante tali dubio abſtinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod ſi vero Conſcientia dubia exiſtat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipſa actio ſit peccatum, aut potius ejus omiſſio, tunc tutior pars ſic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam poteſt, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet conſilium a doctioribus, vel ex ſe diſcurrendo, Deumque rogando, ut ſe dignetur illuminare: hoc enim eſt tutius, utpote cum in depoſitione talis Conſcientiæ dubiæ nullum ſubſit periculum peccandi, bene tamen in executione aut omiſſione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte poſſit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali ſibi apparet; quia hæc cenſebitur tutior in tali caſu, juxta illud commune dictum (& habetur *can. Duo mala* & *can. Nervi diſt.* 13.) *Ex duobus malis minus eſt eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆSTIO IV.

De Conſcientia probabili, & an ipſam licite ſequi poſſumus?

37. PRÆSENS Quæſtio eſt una ex utiliſſimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia vero ipſa ob ſui nobilitatem, ſimulque copiam materiarum, longiori indiget diſcuſſione, ne ejus prolixitas pariat confuſionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid ſit Conſcientia, & Opinio probabilis.

SUMMARIUM.

38. *Conſcientia probabilis, quid?*
39. *Eſt cum formidine de oppoſito.*
40. *Diverſitas ſententiarum in dijudicando, quæ Opinio ſit probabilis.*
41. *Opinio probabilis, quæ?*
42. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca, vel extrinſeca, quid?*
43. *Eſt alia Magis, alia minus probabilis, & tuta.*
44. *Per probabilitatem quantumvis tenuem, Quid intelligatur?*
45. *Sententia Raymundi Lumbier.*
46. *Sententia Joannis de Cardenas.*

38. CONCL. I. *Conſcientia probabilis*, quæ etiam *opinativa* dicitur, eſt judicium intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus certo fundamento, aſſentit, & adhæret uni parti determinate, ſed cum formidine de oppoſito. Ita in re communis. Differt inprimis a Conſcientia certa ſeu recta, quod hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conſcientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de oppoſito. Differt etiam a Conſcientia dubia, utpote quæ neutri parti determinatum præbet aſſenſum, ſed manet anceps ac ſuſpenſa intra utramque contradictionis partem; non ſic Conſcientia probabilis, utpote quæ determinate aſſentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de oppoſito.

39. Dicitur notanter, *licet cum formidine de oppoſito*: nam cum illud fundamentum non ſit omnino evidens, ſed probabile tantum, poteſt ipſi ſubeſſe falſum. Cæterum per hanc formidinem de oppoſito tollitur quidem firmitas aſſenſus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinate aſſentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeo firmiter, prout fit in Conſcientia recta. Quod ſi vero intellectus in re morali formet judicium circa honeſtatem, malitiam aut indifferentiam actus, vel objecti dumtaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conſcientia probabilis, ſed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem quæſtionis, neceſſario prorſus præmittendam, eo quod Conſcientia probabilis ſequatur ad opinionem probabilem, ſicut aſſenſus concluſionis ad aſſenſum præmiſſarum, quænam in ſpecie opinio cenſeri debeat probabilis, prout ſecernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor eſt: quot enim capita, tot ſententiæ, & qui alicuius opinionis aſſertor eſt, illi veram probabilitatem aſſignat. Quinimo jamjam cruda illa quorumdam aſſertio cœpit in auribus prurire, quod unius aut alterius Auctoris dictum fundet opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculoſa ſane fuit, non immerito eamdem Sedes Apoſtolica rejiciendam cenſuit, dum Alexander VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni; debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tamquam improbabilem.* Hac itaque Propoſitione dimiſſa, ſit

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa cenſetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, ſimulque nullam contra ſe habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque diſſentit Ariſtoteles 1. *Top. cap.* 1. ubi ait: *Probabilia ſunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, vel ſapientibus omnibus aut plurimis.* Præſertim autem ad hoc, ut opinio cenſeri poſſit probabilis, requiritur, quod non ſit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctæ Matris Eccleſiæ, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum conſenſum: nam opinio in aliquo horum deficiens, non tam opinio cenſeri debet, quam Hæreſis, vel Error, aut Temeritas.

42. Cæterum quia grave illud fundamentum, cui opinio probabilis innititur, duplex eſſe poteſt, intrinſecum videlicet, atque ex ipſa rei natura, affectibus & circumſtantijs ipſius deſumptum, & extrinſecum; nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate depromptum: hinc dupliciter poterit opinio quædam operanti eſſe probabilis, ſcilicet vel probabilitate intrinſeca, vel probabilitate ſaltem extrinſeca. *Opinio probabilis probabilitate intrinſeca* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione: id eſt, ex principiis intrinſecis talis propoſitionis, qualia ſunt cauſæ, vel effectus ipſius, aut definitio, vel circumſtantiæ, aut quid ſimile. *Opinio probabilis probabilitate extrinſeca* cenſetur ea, quæ habetur ab auctoritate; id eſt, a gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potiſſimum habet locum reſpectu idiotarum, & hominum minus peritorum, qui rationes intrinſecas examinare, atque de ipſis judicium ferre non poſſunt: quibus proinde ad prudenter & rationabiliter, ſicque ad probabiliter operandum, ſufficit, ſi a Viro docto, prudenti pioque intelligant, hoc ſibi licere. Quinimo etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valde periti,

& ti-

& timoratæ conſcientiæ, majoris eſſe ponderis, quam eſſet ratio aliqua veriſimilis cæteroquin ad probabilitatem ſufficiens, inter alios notat Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 9. *num.* 8. cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem mature examinaſſe, probeque intelligere cenſetur, non ſit leve fundamentum.

43. Inſuper quia fundamentum illud, cui innititur opinio probabilis, poteſt eſſe majus & minus, ſeu magis minuſque grave; hinc ſequitur, inter opiniones probabiles dari latitudinem: ex his enim alia eſt probabilior, quæ videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribuſque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quæ licet habeat fundamentum ad probabilitatem ſufficiens, non tamen tam firmum, ut altera opinio. Tutior autem opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & poteſt bene accidere, quod opinio aliqua ſit tutior, non tamen probabilior imo minus probabilis. Exemplum ſit in ea quæſtione, an ſurripiens rem proximi in extrema neceſſitate, teneatur ad reſtitutionem, ſi ad pinguiorem fortunam perveneris: nam in hoc caſu tutius erit reſtituere, quia reſtituendo nequit committi peccatum: nihilominus oppoſita ſententia, negans obligationem reſtituendi, eſt probabilior, eo quod jure poli in extrema neceſſitate ſint omnia communis.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propoſitio noviſſime damnata ab Innocentio XI. eſtque ordine 3. & ſic ſonat: *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus ſemper prudenter agimus*. Reſp. I. Hæc propoſitio damnatur a Pontifice, *ſicut jacet*, prout in principio ſui Decreti monet idem Pontifex: unde cumprimis rejecta eſt ſententia, quæ indefinite, atque in omni caſu & materia licitam eſſe ſequelam opinionis probabilis aſſerit.

45. Reſp. II. Quænam ſit opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymundus Lumbier *Tom.* 3. *Summæ an.* 1737. diſtinguit duplex genus opinionum probabilium, eo quod aliæ ſint certe probabiles, & aliæ ſint probabiliter probabiles; & addit, per opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ ſolum ſunt probabiliter probabiles: id ipſum ſenſit Emmanuel de Filguera *in Lucerna Decretali, in expoſit.* 3. *Propoſit. Innocentii XI.* Et hi auctores per opinionem certo probabilem volunt intelligi eam, quæ eſt intrinſeca ex fundamentis, quibus innititur: vel ex Doctoribus, ſi exiſtat extrinſeca, qui eam tuentur, imo & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis opinio certitudinem tribuit ſive eam ſequenti, ſive conſulenti, quod ſit probabilis. Probabilitas probabiliter talis dumtaxat deſumitur ex paucis Doctoribus eam opinioni tribuentibus, ſed ab aliis plerumque probabilis non cenſetur: & adducunt, quod ejuſmodi opinioni probabiliter tali nefas ſit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, ſed tantum dubium.

46. Econtra Joannes de Cardenas, *in Criſi Theologica, ad Propoſitionem III. Innocentii XI. cap.* 5 *num.* 34. ait, quod opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur, non ſit ea, quæ eſt probabiliter probabilis (qui enim format judicium probabile de probabilitate opinionis, non habet dubium practicum de illa, ſed potius judicium reflexum certum) ſed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures autem Viri ſapientes dubitant de ejus probabilitate. Sive ea (inquit) cenſetur opinio tenuiter probabilis, de cujus probabilitate merito dubitatur: unde opinio tenuiter probabilis in idem recidit, ac opinio dubiæ probabilitatis, quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars eſt amplectenda. Plura de his citatus Cardenas: nobis in progreſſu non eſt ſermo de opinionibus tenuiter dumtaxat probabilibus.

§. II.

At ſit licitum ſequi Sententiam probabilem etiam in concurſu probabilioris & tutioris?

SUMMARIUM.

47. *Quæſtiones aliæ verſantes circa honeſtatem actus, aliæ circa Materiam facti, quæ?*
48. *Notabile diſcrimen inter utraſque.*
49. *Quod amplius declaratur.*
50. *Licitum eſt, in rebus moralibus ſeſe conformare Conſcientiæ vere probabili.*
51. *Fruſtra poſt factum inquiritur ſententia probabilis.*
52. *Ex propoſitionibus æque probabilibus, & circa honeſtatem Actus verſantibus, poteſt eligi quælibet pro libitu.*
53. *Imo & opinio vere quidem, ſed minus probabilis relicta probabiliori & tutiori.*
54. *Quamvis id non ſemper expediat.*
Neque locum habeat quoad Propoſitiones de Fide. (c) Tract. 4. diſt. 2. n. 30.
55. *Confeſſarius debet ſe conformare opinioni pœnitentis vere probabili.*
56. *Præmiſſa doctrina non habet locum in quæſtionibus circa Materiam facti verſantibus.*

47. ADVERTENDUM; quod quantum ad propoſitum, aliæ Quæſtiones verſentur circa honeſtatem actus, quæ ſolet vocari *Materia Juris*, & aliæ circa naturam, conditionem ſeu validitatem actus, quæ dici ſolet *Materia facti*, ut notat Maſtrius 1. *Sent. diſp.* 5 *n.* 142. & *in Theol. mor. diſp.* 1. *n.* 73. *Quæſtiones circa honeſtatem actus verſantes*, dicuntur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel actio illa ſit licita & honeſta, ita ut abſque peccato fieri poſſit: puta an vir ſexagenarius teneatur ad jejunium Eccleſiaſticum? an Clericus voluntarie diſtractus ſub recitatione Horarum Canonicarum, ſatisfaciat? an in die Feſto licitum ſit pingere? ac hujuſmodi. *Quæſtiones verſantes circa validitatem, naturam ſeu conditionem actus*, hoc eſt, circa Materiam facti, cenſentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur: puta, utrum Baptiſmus aqua roſacea collatus ſit validus? utrum hæc vel illa medicina ſit infirmo profutura? an hæc pars litigantium in Judicio habeat juſtam cauſam? in quarum prima quæritur de validitate actus ſive Baptiſmi, in ſecunda de natura ſeu virtute medicinæ, & in tertia de conditione cauſæ.

48. Eſt autem inter Quæſtiones prioris & poſterioris generis notabile diſcrimen: ſiquidem honeſtas actus proxime dependet totaliter a prudenti judicio operantis, cui ſi actus eſt conformis, hoc ipſo bonus eſt ac honeſtus; ſi difformis, malus. Ratio eſt: quia conſcientia eſt proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de ſe eſt potentia cæca, dictatur, quid ſit agendum vel fugiendum: unde fit, quod ſi actus eſt conformis Conſcientiæ practice rectæ, licet forſan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non ſit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus eſt de Quæſtionibus poſterioris generis, ſeu quæ verſantur circa Materiam facti: etenim actus non deſumit ſuam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio noſtri intellectus, quantumvis prudenti; ſed vel ex natura ſua intrinſeca, vel ex ordinatione aut inſtitutione extrinſeca alterius. Sic enim medicina, ſi a parte rei & ex intrinſeca natura ſua non eſt proficua, ſed nociva; nil proderit infirmo, imo ipſum occidet, non obſtante judicio probabili Medici, exiſtimantis eam profuturam. Similiter cauſa litigantis in Judicio non eſt juſta ex eo, quia eam Judex probabiliter cenſet juſtam, ſed quia ipſa a parte rei, & ſecundum Legum ordinationem talis eſt. Sic pariter Baptiſmus aqua roſacea collatus non valebit ob probabile judicium Miniſtri, arbitrantis ipſum valiturum, ſi revera talis non eſt ex inſtitutione Chriſti. Et hinc non mirandum, quod diverſo modo de his, ac de prioribus in progreſſu ſimus locuturi: nam ſequendo Sententiam probabilem circa honeſtatem actus, nul-

nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; ſecus accidit in materia facti, ubi ex ſequela opinionis minus probabilis relicta probabiliori ac tutiori incurritur magnum periculum nocumenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, ſi forſan a parte rei opinio illa tuo ſubſiſteret. His prænotatis ſit.

50. CONCL. I. Poteſt homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licite ſeſe conformare conſcientiæ ſeu opinioni vere probabili. Hæc concluſio ſic abſolute prolata, ac præſcindendo a quacumque probabilitate opinionis oppoſitæ, eſt ferme omnium Teologorum, imo & Juriſperitorum, prout fatetur Proſper Fagnanus *in cap. Ne irritatis, num. 45. de Conſtit.* quamvis ipſe poſtmodum contrariam ſententiam teneat. Ratio eſt: quia ut aliquis licite & honeſte operetur, ſufficit, quod quis regulam rectæ rationis ſequatur: ſed hoc ſit ſequendo Sententiam vere probabilem; hæc etenim non ex levi, ſed gravi fundamento auctoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi ſemper non poſſit omnimoda certitudo per rei evidentiam, conſequenter ſufficit certitudo ex probabilibus deſumpta, alioquin enim vix quidquam recte ageretur, propter incertitudinem rerum practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1790. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 3. non immerito damnavit: *Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

51. Objicies tamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinſecus infixam, non eſt certum; ergo non poteſt habere moralem certitudinem, & conſequenter neque eſſe regula recta noſtrarum actionum. Reſp. Antecedens eſſe verum ſpeculative, non autem practice; prout in ſimili dictum eſt ſupra *n.* 33. *& ſeqq.* de dubio ſpeculativo, & practico: hinc taliter diſtincto antecedente, negatur conſequentia. Solum hic vitandus quorumdam abuſus, qui poſt actum jam perpetratum ad medendum remorſibus Conſcientiæ ſuæ ſtudent caſibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ ſuo deſiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Horincx *diſp. 4. de Conſcientia quæſt.* 3. *n.* 25.) plane eſt medicinam ſperare poſt mortem: nam attendendum eſt dictamen Conſcientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud ſubſequens, utpote quod actum jam præteritum practice nequaquam dirigit.

52. CONCL. III. Inſuper, quando duæ occurrunt opiniones æque probabiles circa honeſtatem actus verſantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communiter Doctorum, præſertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. n.* 121. *& ſeqq.* Ratio deſumitur tum ex dictis *n.* 50. Tum *ex eo:* quia quando utraque opinio eſt æque probabilis (non enim repugnat, quod intellectus humanus ex diverſis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æque probabilem) non eſt major ratio, cur quis unam potius ſequi teneatur, quam alteram, ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obſtat, quod alterutra contradictionis pars a parte rei ſit falſa. Quia hoc ipſo, quod ejus falſitas determinate non cognoſcatur, neque moraliter cognoſci poſſit, ea etiam per errorem electa non violaretur formaliter præceptum aliquod, etſi materialiter contra illud ageretur; quod ſtante ejuſmodi Conſcientia vere probabili, culpa vacat ob rationes dictas.

53. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, etiam in concurſu probabilioris & tutioris, licite poteſt eligi opinio vera quidem, ſed minus probabilis, minuſque tuta; quamvis hoc non ſemper expediat. Ita communior Theologorum, præſertim Recentiorum, etſi Canoniſtæ, atque non pauci alii teneant contrarium. Ratio eſt. Tum quia, qui juxta opinionem vere probabilem operatur, non temere, ſed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honeſtas actus proxime dependeat a prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honeſtatem ſpectatis, qui ſe conformat dictamini Conſcientiæ vere probabilis, non exponit ſe ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, ſive ſibi, ſive proximo, ex dictis *n.* 48. *& ſeqq.* Tum quia Summi quoque Pontifices quandoque ſecuti ſunt opinionem probabilem, relicta probabiliori, ac tutiori, prout inter alios refert Bernardus Sannig. *Tom. 1. Scholæ Theologicæ, tract. 7. diſt.* 5. *q.* 3. *n.* 7. recte *n.* 4. præmittens, hanc Sententiam non eſſe revocatam per noviſſimum Decretum Innocentii XI. 2. Martii, 1679. emanatum. Et hoc ipſum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa initium ipſius Pontifex expreſſe declarat, ſe damnare Propoſitiones ibi contentas, *ſicut jacent:* partim quia prima & tertia propoſitio, quæ ad propoſitum præ ceteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de opinionibus, *quantumvis tenuis probabilitatis*, quales abiit deſcendere, ut ſupra *n.* 40. *&* 44. *& ſeqq.* notatur.

54. Additur notanter in Concluſione, *quamvis id non ſemper expediat*. Tum quia non omnia, quæ licent, ſemper expediunt juxta illud D. Apoſtoli 1. Cor. 6. *omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*. Tum quia, ut Doctor Subtilis *in* 3. *diſt.* 25. *q.* 1. § *Sed hic occurrunt*, recte monet. *In moralibus quando ſunt altercationes de aliquo peccato, quando primo eſt mortale, ut ſi unus peritus in ſcientia dicat, quod non licet ſic mercari, & alius dicat, quod licet, tutius eſt non procedere ſic, nec ſic, ſed expectare, quouſque veritas pateat.* Hæc ille, per ly *tutius eſt*, hanc partem optime conſulens, ſed eam ſub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam, quod præmiſſa Concluſio locum habere non poſſit quoad propoſitiones circa Myſteria, Fide Divina credenda formatas. Ratio hujus eſt: quia Concluſio ſolum loquitur de propoſitionibus vere probabilibus, atqui circa Myſteria, quæ Fide Divina credenda ſunt, propoſitio falſa in concurſu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, numquam poteſt habere rationem propoſitionis vere probabilis, prout infra ſuo loco (*c*) dicetur.

55. CONCL. IV. Confeſſarius tenetur conformare ſe quoad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, ſi ejus opinio vere probabilis ſit, etiam contra propriam opinionem; & conſequenter, ſi pœnitens bona fide ſequatur ſententiam, quæ a probatis Auctoribus tamquam tuta & probabilis defenditur; Confeſſarius vero eam ſpeculative improbabilem cenſeat, tenetur is, depoſito, ac relicto proprio judicio, beneficium abſolutionis eidem impendere. Ita Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 9. n.* 27. *& ſeqq.* & communior Doctorum; & favet Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 1. §. *Ex hoc dico*, volens, hoc obſervandum a Confeſſario in imponenda pœnitentia. Ratio eſt: quia audita Sacramentali Confeſſione, non poteſt Confeſſarius negare abſolutionem pœnitenti ritè diſpoſito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui pœnitens ſequendo opinionem vere probabilem non peccat, ac proinde (niſi aliud obſtet) recte eſt diſpoſitus; ergo non poteſt ipſi abſolutio denegari. Hinc Layman. *lib.* 2. *tract.* 5. *c.* 4. *n.* 10. ſic loquitur: *Reprehendenda eſt quorumdam Confeſſariorum conſuetudo, qui veriti pœnitentem contra propriam Sententiam abſolvere, eundem ad alium Confeſſarium ablegant, qui oppoſitam opinionem probabilem tenet: ſi enim ille alter abſolvere poteſt, cur non & tu poſſis? aut cur tua ſpeculativa perſuaſio pœnitenti obeſſe debet?*

56. CONCL. V. Etſi in Quæſtionibus de honeſtate actus præmiſſa doctrina locum habeat, aliter tamen eſt diſcurrendum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæſtiones de natura, conditione, aut valore actus, prout inter alia ſuadet diverſitas utriuſque ſupra *n.* 48. *&* 49. inſinuata. Dicendum proinde cum communiſſima, & receptiſſima Doctorum ſententia (quidquid unus, vel alter fruſtra reclamet) in Materia facti non eſſe licitum, ſequi Sententiam minus probabilem, minuſque tutam in concurſu probabilioris ac tutioris. Ratio eſt: quia nemo poteſt extra caſum neceſſitatis tuto, ac licite ſeſe exponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo: atqui in Materia facti ſequens opinionem minus probabilem in concurſu probabilioris ac tutioris, exponeret ſe gravi periculo inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra caſum neceſſitatis, utpote cum juxta hypotheſin tali periculo facile poſſit occurrere eligendo opinionem probabiliorem & tutiorem;

ergo

Digitized by Google

ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis de diligendo proximo, ſicut ſeipſum. Minor probatur inductione. Sic enim Sacerdos in adminiſtratione Sacramentorum adhibens materiam vel formam dubiam, minuſque probabilem & tutam, cum poſſit adhibere certam aut tutiorem, exponeret ſine ulla prorſus neceſſitate non ſolum periculo invaliditatis ipſum Sacramentum, ſed etiam recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum diſpendio æternæ ſalutis, ſi forte ſua Sententia minus probabilis a parte rei falſa eſſet. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quæ poſſet adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendæ ſanitatis, aut etiam vitæ, cum irreparabili damno. Item Judex, adjudicans cauſam parti, minus probabilem ſententiam habenti in Jure, exponeret ſe periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, probabiliorem ſententiam habenti. Siquidem ad evitanda illa damna proximo impendentia, nihil prorſus juvat probabile judicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Miniſtro Sacramentorum, Medico, Judice, Advocato.

SUMMARIUM.

57. *Tres aureæ Regulæ Scoti a Miniſtro Sacramentorum obſervandæ.*
58. *Non licet ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.*
59. *Dictæ Regulæ Scoti etiam obſervandæ a Medico, & Judice.*
60. *Quid obſervandum a Medico in curando infirmo?*
61. *Quid agendum Judici in judicando?*
62. *Præſertim quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles.*
* *Et quid in cauſis criminalibus?*
63. *Quid dicendum de Advocatis?*
64. *Quædam obligationes Advocatorum.*
65. *Solvuntur objectiones.*
66. *In Medicina & Jure, quomodo dentur opiniones probabiles?*
67. *Differentia inter Judicem & Advocatum, atque officium utriuſque.*
68. *Bellum inferre, & litem judicialiter movere differunt.*

57. QUantum igitur attinet inprimis ad Miniſtrum Sacramentorum, ſunt eidem obſervandæ, ac præ oculis jugiter habendæ, tres illæ aureæ Regulæ, quas Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3. *q.* 2. §. *Tertia de forma verſ. Circa iſtum*, adducit, & ſequuntur alii communiter. Prima eſt: *Si poſſibilitas adeſt, via tutiſſima eſt eligenda*; Secunda: *Si non adeſt poſſibilitas, via tutiſſimæ proxima eſt tenenda.* Tertia eſt iſta: *Ceſſante impoſſibilitate caute eſt ſupplendum, quod impoſſibilitas prohibebat.* Unde Baptiſmus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo ſub conditione iterandus eſt, ut dicitur in Jure Canonico *c. De quibus, de Baptiſmo.*

58. Unde jure merito noviſſime ab Innocentio XI. damnata eſt, & tamquam ſcandaloſa, & in praxi perniciosa prohibita ſequens Propoſitio ordine I. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis aut Epiſcopalis.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt damnata: ac proinde hactenus dicta, præſertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur.*

* Ubi tamen utiliter pro majori praxi ulterior circa hanc propoſitionem explicatio videri poterit in ſuccincta Declaratione propoſitionum damnatarum &c. quorſum Lector remittitur.

59. Licet autem ſupra dictos tres Regulas Doctor noſter ex profeſſo tradiderit obſervandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Miniſtro, ſeu ſpirituali Medico animæ; oportet nihilominus eaſdem (ſervata tamen proportione) etiam obſervari a vero Medico in curandis ægritudinibus hominis, atque etiam a Judice in ferendis ſententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant communiter Doctores, Medicum in curando infirmo debere ſequi ſententias certas, ſi adſint relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut notat Layman. *loc. cit. num.* 15. citans plures alios, etſi probabilis opinio ſit, medicamentum infirmo profuturum eſſe, non ideo ſequitur probabile eſſe, quod liceat Medico tale medicamentum dubium adhibere; quin potius, cum agatur de periculo corporis, ſecurior via eſt eligenda. Quare Medici, & Chirurgi, debent ſequi ſententias certas & ſecuras, ſi ſuppetant rejectis incertis ac dubiis, graviterque peccat Medicus, ſi experiendi tantum cauſa inexplorata medicamenta certis dimiſſis infirmo adhibeat, ejuſque ſanitatem & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quod ſi certa curatio non occurrat, tenetur Medicus ſectari ea, quæ probabiliora judicat, poſthabitis opinionibus minus probabilibus. Si vero nulla medicamenta ſuppetant niſi dubia & periculoſa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc vero tam ſpes ſanandi, quam timor & periculum nocendi, & quidem ſi Medicus intelligat, certo moriturum infirmum, niſi medicamentum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mortis, junctum tamen cum probabili ſpe conferendæ ſanitatis, adhibere poterit.

61. Quantum tandem attinet ad Judicem, etiam communiter notant Doctores, quod Judex teneatur judicare ſecundum ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus partium probabilior eſt, Jurique conformior. *L. ob Carmen* §. 3. *ff. de Teſtibus*: nam Judicis officium eſt, partibus litigantibus ſententiam dicere ſecundum merita cauſæ. Unde cavenda eſt doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propoſitam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Judicem relicta probabiliore judicare ſecundum alteram minus probabilem. Quinimo hæc ſententia modo eſt expreſſe rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propoſitionem: *Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

62. Similiter cavenda eſt illa nonnullorum Theologorum ſententia, qui volebant, quando utraque opinio eſt æque probabilis, integrum eſſe Judici, quam maluerit, opinionem eligere, & ſecundum eam judicare, imo ceſſante ſcandalo nunc ſecundum unam, nunc ſecundum aliam. Cavendum, inquam, eſt ab hujuſmodi ſententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum eſſe, ſi duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet eſſe juris interpretem, Juſtitiæque Adminiſtrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immerito Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 26. Propoſitionem damnavit. *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.* Igitur in tali caſu, ſi poſt cauſæ accuratam diſcuſſionem neutra litigantium pars, inſpectis allegatis, de facto, aut de jure ſuperare videatur; debebit Judex vel arbitros, partium conſenſu ſtatuere, vel compoſitionem ſuadere, imo etiam imperare, ſi caſus nimium ſit intricatus, cauſaque diutius jam protracta, vel denique cuilibet dimidium juris, aut rei de qua lis eſt, adjudicare: niſi forſan unus ex litigantibus foret in poſſeſſione rei litigioſæ; nam tunc potius huic Judex favere deberet; cum *in pari cauſa potior ſit conditio poſſidentis.* Reg. 65. Juris in 6. & Reg. 128. ff. de Reg. Juris.

Additio.

* Dices: Si Rationes & Probationes ſunt probabiliores, quod aliquis accuſatus, vel inquiſitus ob certum grave delictum e. g. Homicidii ſit nocens: interim tamen adhuc adſunt etiam rationes in contrarium vere probabiles, quod ſit innocens, Judex in tali caſu pronuntiat, ac ſententiam dicit pro reo, ſaltem non condemnando eumdem ad mortem: ergo poteſt Judex ſequi ſententiam minus probabilem. Ante reſpon-

ſponſionem nota, aliud eſſe judicium Civile, & aliud Criminale. Judicium Civile principaliter reſpicit commodum privatum litigantium. Criminale vero bonum commune, & vindictam publicam. H. N.

Reſp. conceſſ. antec. diſtinguo conſequens. Judex poteſt ſequi ſententiam minus probabilem in actionibus civilibus, neg. in criminalibus, ſubdiſt. poteſt ſequi talem ſententiam, quæ ſit minus probabilis attendendo præciſe ad principia directa & ſpeculativa, conc. quæ eſſet minus probabilis reſpiciendo pariter ad principia reflexa, & practica, neg. conſ. Nam attendendo ad principia reflexa, ipſa jura in criminalibus gravioribus præcipiunt, ut nullus ad graviſſimam ordinariam pœnam condemnetur, niſi ſimiles probationes ſint omnino claræ; quoniam *ſatius eſt, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare L. abſentem ff. de Pœnis*. Præſertim cum ex tali non condemnatione Reipublicæ nullum immineat periculum gravis mali, vel, ſi hoc adeſſet, reus poſſet accurate obſervari, aut omnino cuſtodiri pro exigentia periculi. Econtra vero ex condemnatione ad mortem Reo, forſan a parte rei innocenti immineret damnum irreparabile. *

63. Quæres, an id, quod proxime de Judice dictum eſt, ſimiliter de Advocato ſit ſentiendum? Reſp. negative, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. num.* 381. 387. *et ſeqq.* & quoſdam alios. Ratio eſt: quia Advocati officium non eſt, definire: ſive jus dicere inter partes contendentes, ſed uni parti litigantium aſſiſtere, atque patrocinium afferre: cum igitur, quotieſcumque cauſa dubia ſeu controverſa eſt, permittatur parti litem cum adverſario conteſtari, atque propoſitis juribus & rationibus ſuis ſententiam Judicis dirimentis exſpectare; conſequenter, ſi Advocatus cauſam clientuli non manifeſte iniquam, ſed probabilem judicet, licite ejus patrocinium ſuſcipit, etſi cauſam adverſarii probabiliorem, & facilius obtinendam arbitretur. Imo fieri poteſt, atque nonnunquam ſolet, ut pars illa, quæ a principio minus probabilis apparebat, in progreſſu litis probabilior evadat.

64. Notant tamen Doctores, quod Advocatus, cauſam dubiam ſuſcipiens, ad aliqua ſit obligatus. Et primo quidem, ut ante omnia diligenter inſpiciat cauſæ ſibi propoſitæ æquitatem, aut probabilitatem; & ſi injuſtam compertat, nullo modo ejus patrocinium ſuſcipiat. Ratio eſt: quia alioquin peccaret cooperando ad malum. Secundo, ut poſt diligentem totius cauſæ conſiderationem ſincere aperiat clienti, quantam probabilitatem, vel ſpem obtinendæ victoriæ habeat; alioquin enim, ſi falſa opinione aut ſpe inani victoriæ clientem detineat, ac ſumptibus fruſtra faciendis involvat, ad compenſationem damni ei obligatur. Tertio, ut Advocatus, qui cauſæ dubiæ patrocinium ſuſcipit, paratus ſit quamprimum deſiſtere, & clienti ſuo ſignificare, ſi in progreſſu litis ejus iniquitatem manifeſte deprehenderit: non tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. debet eam prodere, ut ſcilicet aliam partem juvet vel ſecreta ſuæ cauſæ alteri parti revelet, ſed debet cauſam deſerere, vel eum, cujus cauſam agit, inducere ad cedendum, vel componendum ſine adverſarii damno. Plura de hoc in Jure Canonico *lib.* 1. *tit.* 32. *n.* 69. *& ſeqq.*

65. Objicies I. Contra hactenus dicta. Ad prudenter operandum ſufficit certitudo moralis, non enim tenemur ſemper habere ſummam rei certitudinem, ſed ſufficit moralis; atqui ſimiliter Sacerdos, Medicus, & Judex habet certitudinem moralem, quod non peccet, nullumque damnum proximo inferat, eo ipſo, quod pro ſe habeant ſententiam vere probabilem; ergo. Reſp. negando minorem, loquendo de caſu, quo ejuſmodi opinio probabilis circa Materiam facti habetur in concurſu probabilioris, ac tutioris. Tunc enim Medicus v. g. non eſt moraliter certus de procuranda ſanitate infirmi, ſi neglecto tutiori ac probabiliori pharmaco, quod hic & nunc adhibere poſſet, adhibet aliud minus tutum, minuſque probabilem: neque etiam habet pro ſe ſententiam vere probabilem; quod id licite facere poſſit, tum ob grave periculum nocumenti infirmo inferendi, tum ob communem ſententiam Doctorum, id licite fieri negantium.

66. Dices: ſi hoc eſt verum, ergo in Medicina, in Jure, in Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur opinio probabilis; quia nemini unquam licebit eis uti: atqui hoc eſt abſurdum; ergo. Reſpond. ejuſmodi opiniones in Concurſu alterius opinionis probabilioris ac tutioris, dici ſolum probabiles ſpeculative, non autem practice. Ratio eſt: quia non poſſumus ex ipſis formare judicium practicum, quod dictet, hic & nunc eſſe licitum, abſque ulla neceſſitate omittere viam certam, vel ſaltem tutiorem, & eligere cum gravi periculo damni proximo inferendi aliam minus certam, minuſque tutam. Interim tamen ſpeculative etiam in medicina, Jure, & Sacramentorum adminiſtratione, dantur opiniones probabiles, quas licebit & expediet ſequi in caſu neceſſitatis, & quando opinio probabilior hic & nunc practicari nequit, juxta tres illas aureas Regulas ſupra *n.* 57. ex Doctore Subtili allatas.

67. Objicies II. Contra dicta *num.* 63. Judex tenetur ex officio ferre ſententiam pro parte probabiliori: ergo & Advocatus poterit ſolum defendere cauſam magis probabilem, alioquin enim defendendo cauſam minus probabilem induceret Judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam ſententiam, quam ita licite ferre non poſſet. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem: quia Judicis officium eſt definire, ac jus dicere inter partes litigantes, ſicque cauſa rite prius diſcuſſa tenetur ex officio pro parte probabiliori ſtare, ſententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non eſt definire, atque jus inter partes dicere, ſed tantum parti uni aſſiſtere, atque (ſub poſitis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per definitivam Judicis ſententiam fuerit deciſa. Nec idcirco Advocatus cenſetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam ſolum conatur oſtendere, partem ſui clientuli (prout nonnunquam in progreſſu litis apparet) eſſe veriorem, ſive probabiliorem; non autem vult, ut ſtante minori probabilitate talis cauſæ, pro ea feratur ſententia definitiva.

68. Urgebis: cujus cauſa exiſtit minus probabilis, non poteſt alteri bellum inferre: ergo neque litem judicialem ipſi movere, & conſequenter neque Advocatus tali cauſæ patrocinari. Reſpond. negando conſequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit ſolum inquiſitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: ſimulque hujus deciſio relinquitur Judici, cujus eſt, utriuſque partis fundamenta penitus expendere, ac poſtea litem ſententia definitiva decidere. Econtra illatio belli, eſt ipſamet ſententiæ executio; unde ſupponit, ſententiam eſſe latam, vel ſaltem debere fieri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus eſt minus probabile, non debet ſententia pro illo, ſed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non poteſt.

QUÆSTIO ADDITA

in 3. Additiones diviſa.

An in Sacramentis conferendis & ſuſcipiendis liceat ſequi ſententiam probabilem minus tutam pro tutiore?

Cum varia dubia circa hanc materiam poſſint oriri, merito exactior ejus diſcuſſio peti poteſt, quæ pro modulo meo ſequentibus dabitur. Unde ſit.

ADDITIO I.

Notanda, & aliquæ Concluſiones.

SUMMARIUM.

** *Certa ſententia diſtinguitur a probabili.*

Miniſter non ſequitur licite per ſe loquendo probabilem, minuſque tutam ſententiam de valore Sacramenti &c.

Eam ſequendo peccat regulariter contra Religionem, & Charitatem.

Imo, ſi non ſemper, certe aliquando contra Juſtitiam.

Neque

Neque ſuſcipienti per ſe licet ſequi ſententiam probabilem, minuſque tutam de valore Sacramenti.
Idque infertur ex propoſitione prima ab Innoc. XI. proſcripta.
Quid ſentiendum de opinione probabiliſſima?
Damnatio propoſitionum non eſt odioſa.

NOta 1. Sententiam certam diſtingui a probabili. Probabilis enim eſt fallibilis, certa vero importat aliquam infallibilitatem, ita, ut falſa eſſe nequeat, & ſi eſt certitudo *Metaphyſica*, tunc per abſolutam Dei potentiam, ſi eſt *phyſica*, tunc naturaliter, & ſecluſo miraculo, ſi eſt certitudo *moralis*, tunc moraliter implicat, talem ſententiam eſſe falſam. Hinc certitudo quoque moralis excludit omnem formidinem prudentem etiam radicalem de oppoſito; eſto enim obiectum poſſet naturaliter ſe aliter habere, quam iudicatur per ſententiam moraliter certam, id tamen non eſſet poſſibile, niſi rariſſime & cum maxima difficultate. Definiunt etiam aliqui ſententiam moraliter certam, quod ſit ea, quæ talibus momentis & motivis firmatur, ut oppoſitum non videatur amplius ſolide probabile. Non requiritur quidem ad moralem certitudinem, ut pro oppoſita ſententia nullus amplius ſtet author, neque ulla ratio apparens, ſed ſolum exigitur, ut oppoſita ſententia non ſit vere & ſolide probabilis: nam contra moraliter certam ſententiam non ſtat vera probabilitas, bene autem aliquis ſcrupulus, vel apparens argumentum contra ſententias etiam metaphyſice certas v. g. contra articulos fidei formari poteſt.

Nota 2. In hac controverſia præ oculis habendam eſſe propoſitionem ordine primam ab Innoc. XI. confixam, tam a P. Reiffenſtuel adductam præc. q. 4. n. 58. quæ ſic habet: *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutior, niſi vetet id Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* Per cuius tamen theſis damnationem minime prohibetur uſus ſententiæ vere probabilis circa illa, quæ ſolum ad licite, non vero ad valide adminiſtrandum Sacramentum exiguntur ut notat Holzmann, & patet ex illis particulis: *de valore Sacramenti*. H. N.

Concl. I. Non licet Miniſtro per ſe loquendo in Sacramentis conferendis ſequi ſententiam probabilem, minuſque tutam quo ad valorem Sacramenti, quando periculum invaliditatis non oritur ex conditione per Eccleſiæ ratificationem, ſupplebili. Communis.

Prob. 1. ex confixione propoſitionis ſuperius recitatæ. 2. Non licet Miniſtro per ſe, & extra caſus inferius ſpecificandus Sacramentum exponere periculo nullitatis; ſed exponeret Sacramentum periculo nullitatis ſequendo ſententiam mere probabilem minuſque tutam quoad valorem Sacramenti: ergo non licet per ſe & extra caſus inferius ſpecificandos ſequi ſententiam mere probabilem circa valorem Sacramenti. M. videtur patere, non enim licet Miniſtro abſque gravi irreverentia nulliter & invalide adminiſtrare Sacramentum: ergo neque licet illud periculo nullitatis exponere: quando enim factum aliquod cuidam non licet, neque ei licet ſe periculo talis facti exponere, ut in moralibus certum eſt, & peccat tam hic, qui actu tranſgreditur legem, quam ille, qui ſe periculo tranſgrediendi talem legem committit. min. vero probatur. Sacramenti valor dependet minime ab opinione noſtra, utut probabili, ſed a poſitione omnium illorum, quæ a Chriſto inſtituente ad valorem Sacramenti requiritur, hæc ſi adſint, valebit ſi unum eorum deſit, non valebit Sacramentum, etiamſi plurimi doctiſſimi ex gravibus motivis judicent illud valere: ergo Miniſter exponeret Sacramentum periculo nullitatis ſequendo ſententiam mere probabilem minus tutam, relicta tutiore; talis enim ſententia mere probabilis iuxta dicta eſt expoſita periculo falſitatis etiam propinquo, & poſſet a parte rei res aliter ſe habere, quam per illam iudicatur, & Sacramentum iuxta eam collatum non valere; ergo.

Confirm. Graviter peccat, qui proiicit ſagittam in aliquid a longe ſe movens, etiamſi probabilius credat eſſe feram, & minus probabiliter tantum putet eſſe hominem: ergo etiam peccat graviter, adminiſtrans Sacramentum juxta opinionem etiam probabiliorem, & minus tutam, iuxta quam credit illud valere. Prob. conſ. ideo proiiciens ſagittam &c. in allegato caſu peccat graviter, quia ſe committit periculo occidendi hominem, & opinio illa, utut probabilior, non poteſt facere, ut illud ſe movens ſit fera, & non humo ſi forte a parte rei homo ſit: ergo etiam graviter peccat adminiſtrans Sacramentum iuxta opinionem minus tutam, etiam probabiliorem de valore, quia Sacramentum exponit periculo nullitatis, & opinio illa probabilior non poteſt facere Sacramentum validum, ſi forte a parte rei non ſit validum, vel aliquid deſit ad eius valorem.

Peccat ergo talis Miniſter ſecutus ſententiam minus tutam mere probabilem. Imo contra virtutem Religionis, quod videtur colligi ex ipſa propoſitione confixa ab Innocentio XI. hæc ſiquidem dicit, non eſſe illicitum uſum talis opinionis probabilis, niſi id *vetet lex, aut conventio, aut periculum gravis damni*, ſeu niſi id vetet obedientia vi legis, aut Juſtitia vi conventionis, aut charitas vi damni inferendi ſuſcipienti. Ex quo ſequitur, veram eſſe ſententiam oppoſitam, quæ dicit, huiuſmodi uſum opinionis probabilis eſſe illicitum, etiamſi id non vetet obedientia, Juſtitia, aut charitas, ſed ſola Religio ob periculum fruſtrandi Sacramentum. Accedit ratio, quia gravem irreverentiam infert Chriſto exponens Sacramentum ab eo inſtitutum periculo fruſtrationis: nam Chriſtus inſtituit Sacramenta eo fine, ut, dum ponuntur præcipuæ eorum partes, fiant complete valida, & cauſent gratiam: quo fine Chriſtus & Sacramenta fruſtrantur, vel ſaltem periculo fruſtrationis exponuntur a Sacerdote, qui ſequitur ſententiam minus tutam mere probabilem: quod ſine gravi irreverentia erga Sacramenta, & eorum Inſtitutorem fieri nequit. 2. Poteſt etiam talis Miniſter peccare graviter contra charitatem: quia ſic adminiſtrans ſuſcipientem exponit periculo carendi fructu Sacramenti. 3. Poteſt eſſe mortale contra Juſtitiam, ſi nempe Miniſter v. g. Parochus ſuis Parochianis tenetur ex officio adminiſtrare Sacramenta, aut ſi ſe ingerat pro illo, qui ex officio obligatur. Imo Joannes Sanchez & alii apud la Croix dicunt, quemlibet Miniſtrum peccare graviter contra Juſtitiam ſequendo ſententiam minus tutam & probabilem de valore. Rationem dant: quia quilibet Miniſter, hoc ipſo, quod miniſtrare velit Sacramentum, tacite ſe obligat ad conferendum illud eo modo, quo ſibi vellet illud conferri ſuſcipiens: atqui ſuſcipiens cenſetur velle ſibi conferri Sacramentum eo modo, quo certo eſt validum, & minime ſubjectum periculo nullitatis; & ſane vellet aliquis petere Sacramentum ab alio Sacerdote, ſi ſciret hunc velle tantum agere ſecundum probabilia & fallibilia cum periculo nullitatis. Vide la Croix L. 6. p. 1. n. 104.

Concl. 2. Neque per ſe loquendo ſuſcipiens Sacramentum licite poteſt ſequi ſententiam minus tutam mere probabilem quoad valorem Sacramenti in iis, quæ ab Eccleſia non poſſunt ſuppleri. Viva in cir. propoſitionem Innocentii XI. n. 25. la Croix L. 6. p. 1. n. 105. Gormaz Tract. de Sacramentis in genere. n. 308. Felix Poteſtas Exam. Confeſſ. Tract. 1. p. 1. n. 75. Holzmann. t. 1. de Conſc. n. 158. Babenſtuber, & alii modo communiter.

Prob. Etiam ſuſcipiens Sacramentum, dum ſequitur ſententiam minus tutam, & ſolum probabilem circa valorem Sacramenti, exponit illud periculo fruſtrationis & nullitatis: ergo etiam ſuſcipiens non poteſt licite ſequi ſententiam minus tutam, & mere probabilem circa valorem Sacramenti. ant. conſtat: ſive enim aliquid deſit ex parte Miniſtri, ſive ex parte ſuſcipientis, quod requiritur ad valorem, non conficitur Sacramentum: ergo etiam ſuſcipiens, dum ſequitur probabilem & minus tutam de valore Sacramenti, illud exponit periculo nullitatis, æque ac Miniſter.

Confirm. Miniſter conficiendo Sacramentum non poteſt licite ſequi minus tutam & ſolum probabilem circa valorem Sacramenti, quia ſequendo in praxi talem ſententiam, exponeret Sacramentum periculo nulli-

lita-

litatis: ergo neque ſuſcipiens poteſt licite ſequi ſententiam minus tutam & mere probabilem circa valorem Sacramenti; quia & iſte exponeret Sacramentum periculo nullitatis. Ex quibus habes, quod *explicite & formaliter*, ſeu *in terminis*, tantum ſit damnatum, quod in Sacramentis conficiendis & conferendis liceat ſequi ſententiam probabilem & minus tutam de valore. Per hoc tamen ſtat, quod ſaltem *implicite* & *æquivalenter* ſit etiam alterum damnatum, quod liceat in ſuſcipiendis Sacramentis ſequi ſententiam ejuſmodi probabilem &c. illa enim propoſitio eſt damnata, virtualiter, & implicite, quæ quidem non eſt formaliter, ſeu in terminis confixa, ejus tamen falſitas legitime deducitur ex formaliter damnata, ut obſervat Gormaz & la Croix; ſed talis propoſitio eſt aſſerens, ſuſcipientem poſſe ſequi ſententiam minus tutam, tantum probabilem de valore: hujus enim falſitas legitime deducitur ex propoſitione prima ab Innocentio XI. confixa quæ loquitur de conferente, ut patet ex probatione hujus concluſionis

Ex his ſequitur ulterius, peccare eum graviter, qui in Sacramentis conficiendis, vel ſuſcipiendis ſequitur opinionem minus tutam, probabiliorem, aut etiam probabiliſſimam de valore, relicta tutiore. Henno tr. de Conſc. D. 3. q. ult. con. 1. la Croix L. 6. p. 1. n. 106. Ratio eſt: quia opinio etiam probabiliſſima, manet adhuc intra terminos probabilitatis, uti hic ſuppono: ergo eſt adhuc fallibilis, periculo falſitatis expoſita, & fundare poteſt prudentem formidinem de oppoſito, neque elidit probabilitatem ſententiæ oppoſitæ: ergo adhuc exponit Sacramentum periculo nullitatis: ergo etiam damnatum eſt, licere ſequi talem opinionem probabiliorem, vel probabiliſſimam. Neque contrarius eſt Viva, hic enim ſententiam probabiliſſimam confundit cum moraliter certa; taliter autem opinio probabiliſſima non amplius maneret intra limites probabilitatis, nec amplius foret moraliter fallibilis. Limitavi autem utramque concluſionem dupliciter: uno quidem per particulas: *per ſe loquendo*, alio per particulas: *in iis, quæ ab Eccleſia non poſſunt ſuppleri*. Rationes harum limitationum palam fient in ſequentibus concluſionibus ponendis Additione ſecunda, nunc autem

Objic. 1. Damnatio propoſitionum eſt odioſa: ergo cum propoſitio damnata loquatur de ſolo conficiente, ejus damnatio non debet extendi ad ſuſcipientem. R. n. a. Damnatio propoſitionum, cum declaret falſitatem, quæ pernicioſa poſſet eſſe fidelibus, potius beneficium & favorem, quam odium continet: & hic favor non ſolum reſpicit communitatem, quo in ſenſu omnis lex, etiam pœnalis, eſt favorabilis, quia omnis inſtituitur in bonum communitatis, ſed proſcriptio propoſitionum etiam reſpicit favorem ſingulorum fidelium in particulari: cuivis enim in particulari expedit eſſe immunem a tali errore, qui ipſi in via ſalutis obeſſe poſſet; atque in hoc ſenſu lex pœnalis non eſt favorabilis. Iterum leges pœnales tantum remote reſpiciunt bonum commune proxime vero tamquam medium bono communi promovendo apſum intendunt pœnam, & afflictionem hominis vel membri alicujus in communitate: at Damnatio propoſitionum ad normam aliarum legum favorabilium immediate intendit bonum cujusvis fidelis in particulari per liberationem a noxiis erroribus, & hanc liberationem ec favorem adhibet tanquam medium pro bono communi eugendo Reipublicæ Chriſtianæ.

Ob. 2. Conficiens Sacramentum agit nomine Chriſti: per conſequens hic debet eſſe magis reverens in conficiendis Sacramentis, quam ſuſcipiens, qui ſe tantum habet paſſive, nec agit nomine Chriſti: ergo ex damnatione circa conferentem non debet fieri extenſio ad ſuſcipientem. R. n. conſ. Miniſter & ſuſcipiens Sacramentum tenetur ex voluntate Chriſti curare, ne illud periculo nullitatis extra caſus infertus ſpecificandos exponatur, quod tamen neuter faceret extra hos caſus ſequens ſententiam probabilem minus tutam circa valorem Sacramenti. Unde uterque peccaret mortaliter, licet Miniſter forte gravius.

Ob. 3. Suſcipiens Sacramentum poteſt velle cedere jure, quod habet ad fructum Sacramenti, & velle carere tali fructu, quod non poteſt facere conferens; ergo bene poteſt ſuſcipiens Sacramentum periculo nullitatis exponere cum periculo carendi fructu Sacramenti, quamvis hoc non poſſit facere Miniſter conficiens Sacramentum. Ant. prob. Sacramentum eſt inſtitutum in utilitatem ſuſcipientis, non vero conficientis, qua utilitate poteſt ſponte carere velle ſuſcipiens, & ita periculo nullitatis Sacramentum exponere, non vero poteſt conferens pro libitu privare ſuſcipientem fructu Sacramenti. R. n. a. volens ſuſcipere Sacramentum non poteſt velle renunciare fructui Sacramenti; non enim poteſt fidelis licite velle ſuſcipere alio modo, quam quo Chriſtus inſtituit; atqui Chriſtus ita inſtituit Sacramenta, ut vulnerit per eorum confectionem in ſuſcipientibus cauſari fructum, & gratiam: & hinc ille ſuſcipiens peccat graviter, per cujus culpam fit, ut Sacramentum aliquod non habeat ſuum effectum.

Obji. 4. Pœnitens licite accedit ad Sacramentum pœnitentiæ cum ſola attritione: ſed ſententia docens ſolam attritionem ſufficere ad Sacramentum pœnitentiæ eſt mera probabilis: ergo ſaltem ſuſcipiens poteſt ſequi ſententiam mere probabilem. R. n. m. Hæc ſententia enim de ſufficientia attritionis eſt moraliter certa.

ADDITIO II.

Continuatio Quæſtionis additæ.

SUMMARIUM.

* *Licet in Sacramentis conferendis & ſuſcipiendis ſequi ſententiam minus tutam, moraliter certam de valore Sacramenti;*
Quid in caſu neceſſitatis,
Et extra hunc &c. in caſu ſingularis difficultatis.

Concl. 3. Licet in Sacramentis conficiendis & ſuſcipiendis ſequi ſententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. Viva in propoſitionem primam ab Innoc XI. confixam n. 27. la Croix L. 6. p. 1. n. 108. Henno tr. de Conſc. d. 3. q. ult. con. 1. Prob. 1. quia Innocentius ſolum damnavit, quod liceat ſequi ſententiam probabilem, non vero etiam damnavit, quod liceat ſequi ſententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. 2. Certitudo moralis excludit prudentem formidinem de oppoſito, ac de periculo nullitatis: ergo per praxin ſententiæ moraliter certæ ſatis conſulitur reverentiæ Sacramentorum. 3. Deus in negotio ſalutis æternæ non obligat homines ad adhibenda media metaphyſice, ſed ſolum moraliter certa; aliter via ſalutis non eſſet duntaxat arcta, ſed etiam impervia, & jugum Chriſti foret importabile, atque adeo minime ſuave: ergo.

Concl. 4. In caſu neceſſitatis, quando conferri, vel ſuſcipi debet Sacramentum, nec practicari poteſt tutior opinio, non ſolum poteſt, ſed debet quis procedere ſecundum ſententiam probabilem, & Sacramentum ſaltem ſub conditione adminiſtrare. Eſt certa: *neceſſitas enim*, ut ait D. Thomas, *non ſubjicitur legi*, & ſimul abſtergit irreverentiam Sacramento alias inferendam, præſertim dum illud ſolum ſub conditione adminiſtramus: ergo &c.

Confirm. Sacramenta ſunt inſtituta in favorem hominum: ergo in caſu neceſſitatis Chriſtus cenſetur potius velle Sacramentum exponi periculo nullitatis, quam animam hominis, in cujus favorem inſtitutum eſt, periculo perdendi ſalutem. Nec obſtat propoſitio damnata Innoc. XI, ex qua tantum ſequitur, non licere ſententiam probabilem &c. *relicta tutiore*; atqui in tali caſu neceſſitatis tutior ſententia non relinquitur, ſed non habetur: tunc enim cenſetur aliquis tutiorem relinquere, quando illam habet, & poteſt applicare; ſed in caſu neceſſitatis non ſupponitur haberi v. g. tutior materia: ergo neque ſupponitur relinqui. Quamobrem ſi Judæus moribundus petit baptizari, & non habes niſi cereviſiam, aut aquam roſaceam, debes in hac baptizare ſub conditione: in hoc enim caſu neceſſitas hominis, in cujus favorem inſtitutum eſt Sacramentum, & conditio appoſita abſtergit irreverentiam.

Concl. 5. Quamvis de valore Sacramenti agatur, neque ſit caſus abſolutæ neceſſitatis, neque etiam Eccleſia poſſit ſupplere, aut diſpenſare, tamen licitum eſt operari ſecundum ſententiam vere probabilem minus tutam, ſi alioquin adminiſtratio, aut ſuſceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis ſcrupulis, aut difficultatibus & incommodis juxta explicationem in Probat. 2. dandam. Illſung tract. 1. diſt. 1. num. 77. la Croix l. 6. p. 1. n. 117. & teſte hoc multi moderni DD.

Prob. 1. Certum eſt, quod Chriſtus noluerit adminiſtrationem vel ſuſceptionem Sacramentorum eſſe moraliter impoſſibilem, & odioſam miniſtrantibus, & ſuſcipientibus: ergo etiam certum eſt, quod Chriſtus non voluerit ſuſcipientem aut adminiſtrantem Sacramentum gravari nimiis anxietatibus, & difficultatibus, per quas utique ſuſceptio vel miniſtratio Sacramenti fieret moraliter impoſſibilis: ergo ſi nimiæ anxietates, & difficultates in ſuſceptione vel adminiſtratione non poſſunt vitari, niſi ſequendo ſententiam mere probabilem de valore Sacramenti, licitum eſt eam ſequi.

Prob. 2. Ex praxi Eccleſiæ, juxta quam baptizari poteſt infans, quem parentes tantum dicunt non eſſe baptizatum, cum tamen horum teſtimonium ſolum ſit probabile, 2. abſolvi poteſt pœnitens, qui ſolum probabiliter putatur eſſe diſpoſitus, imo de diſpoſitione pœnitentis vix unquam major haberi poteſt notitia, quam probabilis, licet enim det ſigna doloris & propoſiti, dicatque ſe omnia eſſe confeſſum, tamen hæc omnia nituntur dicto, & ſignis externis pœnitentis fallibilibus, quæ ſe aliter habere poſſunt: ergo. Hinc in tali caſu, ubi difficillime, & non niſi cum maximis ſcrupulis, poteſt haberi notitia major, quam probabilis, licet eam ſequi, etiamſi agatur de valore. Siquidem, in talibus caſibus ſi non liceret ſequi ſententiam probabilem &c. deberet relinqui ſæpiſſime adminiſtratio Sacramenti cum magno damno fidelium, quod neque Chriſtus, neque Eccleſia vult. Sane vix unquam poſſet homo abſolvi extra articulum mortis, in quo habetur caſus extremæ neceſſitatis, quia vix unquam poſſumus habere notitiam certam de diſpoſitione pœnitentis: ergo in ſolo caſu neceſſitatis ob dicta concluſione præcedente deberet abſolvi homo, ſi non liceret in tali caſu ſequi ſententiam probabilem. Neque diſſentit huic concluſioni Viva in propoſitionem ab Innoc. XI. rejectam n. 23. ubi requirit moralem certitudinem, ſaltem reſpectivam de diſpoſitione pœnitentis: nam certitudinem reſpectivam in hoc caſu confundit cum probabilitate explicata, quando contra eam non ſtat motivum grave in oppoſitum.

Obji. Innocentius univerſaliter damnavit, licere ſequi ſententiam probabilem, minus tutam. R. d. a. Innocentius univerſaliter damnavit, licere ſequi ſententiam probabilem &c. relicta tutiore, quando moraliter eſt poſſibile ſequi ſententiam tutiorem, c. a. ſecus n. a. Innocentius tantum damnavit, licere ſequi ſententiam talem probabilem, quando defectus per diſpenſationem aut ſuppletionem Eccleſiæ non tollitur, & ſic Sacramentum exponitur periculo nullitatis. 2. Quando moraliter, ſine nimiis ſcrupulis, & difficultatibus eſt poſſibile eligere & applicare ſententiam tutiorem: ſecus eſt, quando ſuppletur defectus juxta jam dicta, & quando moraliter non poteſt eligi, vel applicari tutior, quia tunc tutior non relinquitur; nam illa ſententia non relinquitur, cuius electio & applicatio moraliter implicat.

ADDITIO III.

Illationes Practicæ ex antecedentibus duabus Additionibus.

SUMMARIUM.

** *Adducuntur varii caſus de Sacramentis Baptiſmi, Pœnitentiæ, Matrimonii &c.*

Ex dictis ſequitur 1. Baptiſmum non poſſe extra caſum neceſſitatis adminiſtrari in acqua roſacea, aut alio humore, qui tantum probabiliter, non vero certo creditur eſſe materia ſufficiens, neque per formam, quæ tantum probabiliter eſt ſufficiens. Idem eſt de reliquis Sacramentis. Sic Sacramentum confirmationis non poteſt confici in ſolo oleo olivarum, benedicto ab Epiſcopo, ſed debet conferri per chryſma confectum ex oleo & balſamo, & pro conſecratione calicis non licet adhibere vinum congelatum, vel ſola verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, omiſſis ſequentibus. Ratio eſt: quia ſententiæ, quæ dicunt Sacramenta commemorata valere in allegatis materiis, vel formis, agunt de valore, & ſimul ſunt mere probabiles: ergo eas non licet ſequi iuxta propoſitionem damnatam. Ex eadem ratione non ſufficit in confeſſione peccatorum venialium mera non complacentia, & dolor virtualis incluſus in propoſito confitendi, neque ſufficit dolor, etiam non retractatus, qui longiſſimo tempore præceſſit confeſſionem, quia illæ ſententiæ, ab aliquibus traditæ, ad ſummum ſunt probabiles, & agunt de valore.

Sequitur 2. Non requiri Sacramento Pœnitentiæ contritionem intenſiſſimam, aut attritionem, quæ ſit exiſtimata contritio, aut ſingulas contritiones de ſingulis peccatis: nam hæc non requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ eſt moraliter certum. Eodem modo certum eſt ex praxi Eccleſiæ, & doctrina Tridentini, quod aliqua attritio ex metu gehennæ, vel ex motivo turpitudinis peccati concepta abſque alta dilectione Dei ſuper omnia poſſit ſufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ. Herincx, Felix Poteſtas, Holzman &c. Addit Viva in propoſitionem 1. damnatam ab Innocentio n. 26. certam quoque eſſe moraliter, & conſequenter in praxi tutam ſententiam, quod non requiratur ad hoc Sacramentum propoſitum non peccandi de cætero formale, ſed ſufficiat virtuale, item quod unus dolor, non retractatus, poſſit ſufficere pro duplici abſolutione & confeſſione, ſi una alteram ſtatim ſequatur; ſecus vero eſſe ait, ſi confeſſio altera priorem non ſtatim ſequatur. Nihilominus, quod ad me attinet, nullam ex his duabus ſententiis de propoſito virtuali & dolore uno ſufficiente ad duplicem confeſſionem in praxi ſequi auderem. Inſuper licet Sacramentum extremæ Unctionis adminiſtrare oleo, cui frequentius modica quantitas olei non benedicti admixta eſt, ita ut quævis quantitas olei non benedicti admixta ſemper ſit minor, quam quantitas benedicti, licet tandem non benedictum admixtum ſimul ſumptum majorem quantitatem efficiat, quam benedictum fuerit. Ratio hujus eſt: quia hæc eſt praxis Eccleſiæ, ut ſi neceſſitas requirat ob copiam infirmorum, ſæpius paullatim adjungatur oleum non conſecratum conſecrato, etiamſi poſt plures additiones major fiat quantitas olei non conſecrati: quam praxin etiam confirmavit 23. Sept. 1662. ſacra Congregatio conſulta a Diœceſi Hiſpalenſi, ut cum aliis refert Viva laudatus.

Sequitur 3. licere ſequi ſententias probabiles & minus tutas, quæ concernunt materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ v. g. quod non debeant neceſſario explicari in confeſſione peccata negative dubia, circumſtantiæ mere aggravantes &c. Viva cit. Cherub. Mayr Recollect. Moral. P. 1. c. 1. quæſ. 10. Holzman t. 1. de conſe. n. 158. Ratio eſt: quia ad valorem Sacramenti non requiritur confeſſio materialiter, ſed formaliter integra; atqui formaliter integram confeſſionem adhuc facit, qui omittit ea in confeſſione, ad quæ aperienda ſe non eſſe obligatum aliquis prudenter per probabilem ſententiam poteſt judicare; prout probabiliter & prudenter quis iudicare poteſt ſe non adſtringi ad confitenda peccata negative dubia, circumſtantias mere aggravantes &c. ergo. Maior eſt certa: quia ſæpe habetur confeſſio valida, quæ tamen non eſt materialiter, ſed ſolum formaliter integra, ut dum aliquod peccatum grave inculpabiliter ob ignorantiam omittitur &c. min. prob. quia confeſſio formaliter integra eſt illa, in qua aperiuntur ea ſolum peccata, quæ aliquis aperire poteſt, & tenetur; atqui aliquis non tenetur aperire ea peccata, a quorum confeſſione ſe excuſari probabiliter, & prudenter judicat.

Sequitur 4. *in quæſtionibus juris* licere ſequi ſententiam minus tutam & mere probabilem de valore matrimonii, ſaltem in iis, quæ pendent ex iure humano Eccleſiaſtico. Carden. in propoſitionem 1 Innoc. diſfert.

ſert. 2. n. 529. Viva in eandem propoſitionem n. 29. la Croix l. 6 p 3. n. 527. & alii ab his allegati. Ratio hujus eſt 1. quia defectus, ſi quis committeretur in tali caſu ſequendo ſententiam probabilem minus tutam, eſſet ſuppleb ilis per Eccleſiam, de cujus benignitate etiam certo præſumitur, quod velit illum ſupplere: ergo. 2. accedit praxis & conſuetudo Eccleſiæ, juxta quam matrimonium approbatur ut validum, quod cum hujuſmodi opinione probabili, & minus tuta de valore contrahitur. 3. Cauſa matrimonii eſt favorabilis *c. finali de ſententia & re judicata*; ergo taliter contractum cenſeri debet eſſe validum. 4. Urbanus VIII. rogatus, ut in India diſpenſaret cum Neophitis, ut poſſent aliquam uxorem ad arbitrium ducere ex pluribus prioribus, quas habuerunt, reſpondit, non eſſe opus ſua ſpeciali diſpenſatione, ſed ubi DD. *ſententiæ utrinque probabiles intercederent, ſequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores*: ergo SS. Pontifex cenſuit, quod liceat ſequi ſententias probabiles, etiam minus tutas de valore Sacramenti, & non adſtringit determinate ad ſequendam tutiorem, quæ erat, ut iſti Barbari illam, quam primo præ reliquis duxerunt, retinerent. Hanc reſponſionem Urbani VIII. refert Cardenas mox citatus n 553.

Dixi vero in hac illatione 1. *in Quæſtionibus juris*, ſeu quando quæritur, an jure Eccleſiaſtico ſit ſtatutum v. g. aliquod impedimentum, vel an jus Eccleſiaſticum ſtatuens impedimentum e. g. Criminis, aut aliud, ſe etiam extendat ad hunc caſum; tunc enim hæc aſſertio habet locum. Item dic, quando ille in impedimento diſpenſat, cui ſolum probabiliter, non vero certo competit jus diſpenſandi. Sic probabile ſolum, non vero certum eſt, Epiſcopum poſſe in caſu neceſſitatis diſpenſare in impedimentis quibuſdam dirimentibus: igitur, qui in tali neceſſitatis caſu ab Epiſcopo obtinuit diſpenſationem, poteſt ſecure & licite contrahere matrimonium: quia hæc eſt quæſtio juris, an Epiſcopo conveniat jus diſpenſandi in ejuſmodi caſu neceſſitatis, & ſimul eſt probabile Epiſcopo eam convenire.

Sed quid, ſi quæſtio eſt facti e. g. ſi certum eſt quidem jus, uti certum eſt jus ſtatuens impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis in certis gradibus, & dubitatur tantum de facto, an v. g. Perſonæ, quæ volunt contrahere, ſint conſanguineæ?

Reſpondet ad hoc dubium 1. Cardenas diſſ. 2. in propoſitionem 1. Innocentii, cum Viva in eandem propoſitionem *n. 35.* & aliis apud la Croix l. 6. p. 3. n. 533. contra Leſſium & plurimos alios. Quando in quæſtione facti ex conjecturis utrinque probabilibus reſultat purum dubium invincibile tamen, de impedimento dirimente, tunc licet cum tali probabilitate inire matrimonium. Ratio eſt: quia ſtante tali dubio invincibili libertas contrahentium eſt in poſſeſſione.

Reſpondet 2. Laudatus Cardenas n. 522. ſi habetur probabilitas facti de impedimento dirimente, nulla autem probabilitas de carentia impedimenti, tali caſu non licet inire matrimonium. Rationem dat; quia talis homo exponit Sacramentum periculo nullitatis, neque habet aliunde pro ſe principium aliquod directum aut reflexum, ex quo poſſet reddi certus valor Sacramenti. Addit capit. *inquiſitioni de ſententia excom.* ubi reſolvit Pontifex, eum, qui habet credulitatem probabilem & diſcretam de impedimento dirimente conſanguinitatis, vel affinitatis non poſſe petere, bene autem reddere debitum conjugale: ergo SS. Pontifex tale matrimonium non ſupponit abſolute & certo validum, alias etiam permiſiſſet petitionem debiti. Adjungit idem Carden. n. 524. qui habet meram probabilitatem facti de carentia impedimenti, nullam autem certitudinem, eum graviter delinquere contrahendo: rationem dat, quia non ſequitur, quod tutius eſt, & Sacramentum exponit periculo fruſtrationis. Verum contra hoc poſſet objici, etiam eum qui ſtante dubio facti invincibili, reſultante ex probabilibus utrinque conjecturis de impedimento dirimente contrahit, non agere, quod tutius eſt: ergo neque talem invincibiliter dubitantem poſſe contrahere. Et revera præplacet mihi ſententia Leſſii, Caſtropalao & aliorum, qui in dubio etiam invincibili, & probabilitate facti de impedimento dirimente univerſim negant, poſſe licite matrimonium contrahi. Ratio eſt: quia Eccleſia hujuſmodi matrimonia non ratificat, & inde ea declarat eſſe nulla, ſi poſt contractum superveniat certa notitia talis impedimenti dirimentis, eſto, dum fuit contractus celebratus, contrahentes habuerint pro ſe probabilitatem facti, vel dubium invincibile de carentia impedimenti; aſt non ſic diſſolvit Eccleſia, neque declarat nulla illa matrimonia, quæ cum probabilitate juris de abſente impedimento dirimente fuerint contracta, quamvis poſtea innoteſcat, quod ſententia aſſerens ſubſuiſſe impedimentum, etiam vere ſit probabilis: ergo. Et horum Authorum ſententia teſte la Croix in praxi tenenda eſt, ac in talibus caſibus ſaltem conditionate diſpenſatio petenda, ſi nempe ſit neceſſaria.

Dixi in aſſertione 5. licere ſequi opinionem probabilem minus tutam de valore matrimonii ſaltem in iis, quæ pendent a Jure Eccleſiaſtico. Nam in iis, quæ pendent a Jure Divino & naturali, uti ſunt impedimenta dirimentia Juris naturalis & Divini, eſt major difficultas. Ad quam tamen Cardenas, Viva, & alii reſpondent, etiam licere in his ſequi ſententiam vere probabilem: *tum*, quia Urbanus VIII. in reſponſione illa de matrimoniis Indorum conceſſit Miſſionarios poſſe ſequi ſententias vere probabiles, & favorabiles Barbaris, quamvis tunc fuerit dubium de impedimento dirimente Juris Divini, nempe de impedimento Ligaminis: *tum* quia Eccleſiæ in dubiis Juris naturalis & Divini de valore matrimonii convenit poteſtas decidendi & judicandi: ergo. Credo tamen hanc reſponſionem Adverſariorum eſſe limitandam ad illos caſus dubios Juris Divini & naturalis, in quibus Eccleſia ſolet & poteſt diſpenſare."

QUÆSTIO V.

De Conſcientia ſcrupuloſa, ejuſque ſignis, & remediis contra ſcrupulos.

SUMMARIUM.

69. *Conſcientia ſcrupuloſa, & ſcrupulus quid?*
70. *Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ, quæ?*
71. *Quæ ſit origo ſcrupulorum?*
72. *An ſit licitum operari contra conſcientiam ſcrupuloſam.*
73. *Solvitur objectio ſcrupuloſorum.*
74. *Alia ſcrupuloſorum inſtantia diluitur.*
75. *Explicantur quædam auctoritates.*
76. *Diſcrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupuloſos, quale?*
77. *Mala ſcrupuloſorum.*
78. *Remedia contra ſcrupulos, qualia?*
79. *Conſilium pro ſcrupuloſis, qui ſuæ conſcientiæ curam habent.*
80. *Quid de nimium ſcrupuloſis circa peccata præterita, & parum ſolicitis circa futura?*

69. *Conſcientia ſcrupuloſa* dicitur talis a *Scrupulis*. Porro *Scrupulus* eſt inanis apprehenſio & hinc ortus timor atque anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi revera non eſt. Unde *Conſcientia ſcrupuloſa* importat inanem apprehenſionem ex frivolis ortam rationibus, qua quis ſuſpicatur aliquid eſſe peccatum, quod non eſt.

70. Signa autem ſcrupuloſæ Conſcientiæ ſunt potiſſimum ſequentia. I. Pertinacia judicii, qua ſcrupuloſi homines *Doctoris*, aut ſui Confeſſarii conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt & fatigant, & tamen nullius judicio ſtant niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia v. g. in Horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, num hunc vel illum Verſiculum dixerint; imo nonnunquam contra proprium judicium, quod tale quid agere non ſit peccatum, adhuc ſunt inquieti, timentque, ne forte peccent, vel peccaverint. III. Perturbate agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus deſcendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum:

V. Timere in omnibus peccatum, & contra ſapientum, imo & contra proprium judicium eſſe inquietum. His accedit ultimum Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſignum, ſi nempe Confeſſarius judicat, talem eſſe ſcrupuloſum, juxta hactenus dicta. In particulari autem ſigna Scrupuli, hic & nunc præſentis, ſunt ſequentia duo: inprimis, ſi per illum experiaris, te nimium angi, & turbari. Deinde ſi alias expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento. Ita diſcurrit inter alios Hermannus Boſenbaum, *in Medulla Theolog. moral. lib. 1. tr. 1. cap. 3.*

71. Quæritur I. Quæ ſit origo Conſcientiæ ſcrupuloſæ, & ſcrupulorum? Reſp. cum Doctoribus paſſim, origines & cauſas Scrupulorum eſſe potiſſimum ſequentes. I. Eſt ignorantia; qui enim ignorantes ſunt, quibusvis facile moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melancholica. IV. Immoderatus, & indiſcretus fervor. V. Nimius timor ſervilis; hic enim animam tremulam & trepidantem facit. VI. Conſuetudo, ſeu converſatio cum Scrupuloſis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VII. cauſa ſcrupulorum, eſt permiſſio Dei, qui quandoque ſingulari ſua providentia ſuperbiam noſtram a ſcrupulis depaſci permittit, vel in fornace ſcrupulorum nos purgat, noſtramque fidelitatem ad augendum in nobis meritum probat; ubi in caſu ultimo ſæpius tales homines tempore mortis ſuæ non ſine admiratione Divinæ Providentiæ videmus maximis abundare conſolationibus ceſſante omni anxietate.

72. Quæritur II. An ſit licitum operari contra Conſcientiam ſcrupuloſam? Reſp. cum communi Doctorum, affirmative. Ratio eſt clara: quia Conſcientia ſcrupuloſa nititur ſolum levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus judicium eſt imperfectum atque imprudens; ergo licite ac laudabiliter ipſi reſiſtitur.

73. Nec dicatur I. cum ſcrupuloſis. Juxta illud commune dictum: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*; ergo. Reſp. enim, axioma illud loqui de Dubio proprie dicto, non autem de mero ac inani ſcrupulo, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod revera non eſt. Porro quomodo vulgatum hoc axioma ſit intelligendum, habetur ſuperius *n.* 35.

74. Nec dicatur II. Ad licite operandum neceſſario requiritur judicium intellectus ſaltem probabile de honeſtate operis: atqui ſtante ſcrupulo deeſt tale judicium intellectus; ergo eo ſtante non eſt licitum operari contra ſcrupulum. Reſpond. quippe negando minorem: nam ſcrupulus verus, quantumcumque urgeat minime tollit aſſenſum partis contrariæ, ſeu judicium intellectus de ipſo: quod ſi vere tollat determinatum aſſenſum alterius partis, jam non erit amplius ſcrupulus, ſed verum Dubium, ut recte notat Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 10. n.* 80. ac proinde cum ipſa procedendum foret juxta dicta ſuperius *Quæſt.* 3. Unde cum Conſcientia ſcrupuloſa facile tranſire poſſit in conſcientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quam miſer & periculoſus ſit ſtatus hominis vere ſcrupuloſi.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorii, ac refertur *can. 4. diſt. 5. Bonarum mentium eſt ibi culpam timere, ubi culpa non eſt.* Et illud *Proverb.* 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*, & alibi; ergo bene ſit, ſi quis eſt ſcrupuloſus. Reſpond. enim negando conſequentiam: hujuſmodi ſiquidem auctoritates loquuntur de Conſcientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conſcientia inaniter ſcrupuloſa, & plurimum cor affligente. Sed occaſione hujus.

76. Quæritur ulterius, quale ſit diſcrimen inter Timoratos timore DEI, & inter ſcrupuloſos? Reſpond. cum Petro Marchantio *Tomo I. Tribunalis, tract. 5. titul. 6. quæſt.* 2. & aliis, plures paſſim aſſignari differentias; cæteris tamen clarior eſt ea, quæ deſumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris DEI in timoratis, ſunt puritas & firmitas cordis, vigilantia, & ſolicitudo ſine anxietate, apprehenſio mali ſine turbatione, pœnitentia cum ſpe & amore conſervandæ juſtitiæ Fontem. Hinc timorati timore Divino, ob amorem Dei atque obſervantiam mandatorum ipſius, etiam verbum otioſum refugiunt, ſimulque imperturbati, ſtabiles & conſtantes incedunt viam mandatorum DEI, & cum cordis tranquillitate cuſtodiæ ſuæ invigilant, atque abſque turbatione ad DEUM ſuſpirant.

77. Econtra vero res ſe habet in ſcrupuloſis. Primo timor ſcrupuloſorum plenus eſt impuritate atque inconſtantia mentis. Deinde tantum abeſt, ut ſcrupuloſi in ſolicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, puſillanimitatem, tepiditatem, ac tædium nimiis boni devolvantur, ſimulque apprehenſio mali ſit in ipſis cum turbatione totius hominis, ita ut nec ſe ipſos capiant, imo quodam mentis delirio fatiſcant. Omittuntur alia plura diſcrimina, & mala Conſcientiæ ſcrupuloſæ.

78. Quæritur ultimo. Quænam ſint remedia contra ſcrupulos? Reſp. Inprimis ſaluberrimum contra ſcrupulos remedium eſſe, ſcrupulos contemnere: cum enim hi ex frivolis concipiantur rationibus, hinc tali inanitate perpenſa, jure merito contemnuntur, & licite contra eos quis operatur. Quia tamen ſcrupuloſus non ſemper ſemetipſum juvare poteſt, tunc alterum remedium eſt, ut ſcrupuloſus depoſito proprio judicio, & non obſtantibus ſuis rationibus, per omnia ſe ſubmittat judicio, ac verbo pii ac prudentis Viri, aut Confeſſarii, cum manifeſtum ſit, Deum non plus exigere a tali perſona afflicta. Confeſſarius autem ante omnia videat, quæ ſit cauſa ſcrupulorum, eamque cognitam laboret amovere. Præterea ſit is in ſuis Reſponſionibus reſolutus, atque, ne ſcrupolo inducatur, abſtineat a multis diſcurſibus, & probationibus ſuorum dictorum, cum in illis frequenter non deeſſet ſcrupuloſis talibus materia novorum ſcrupulorum. Quare urgeat Confeſſarius ſcrupuloſum, ut ſimpliciter ſuis dictis credat: alias certe via juvari poterit. Et hæc ſunt duo remedia præcipua contra ſcrupulos, quamvis plura a Doctoribus afferantur.

79. Ceteris tamen dimiſſis, conſulit Vaſquez 1. 2. *diſp.* 27. *cap.* 2. loquendo de illis ſcrupuloſis, qui ſimul conſcientiæ ſuæ curam habent, quod Confeſſarius, ſi ſemel cognoſcat talem ſcrupulis agitari, ei tale conſilium præbeat, ſuadeatque, ut nihil putet eſſe mortale, niſi quod manifeſte & abſque formidine videatur ipſi eſſe mortale. Imo vero interdum poteſt aliquis adeo eſſe ſcrupuloſus, ut niſi Jurare poſſit, illud eſſe mortale, credere non debeat mortale eſſe.

80. Difficilius remedium adhibetur illis ſcrupuloſis, qui ſunt nimium ſcrupuloſi circa præterita peccata, de futuris autem parum ſunt ſoliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus eſſe ſolet, ut frequenter ad Sacramentum Confeſſionis accedant, ſicque cautiores efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cetero autem remediis ſupra dictis utantur. Porro ſi aliqui vere judicentur ſcrupuloſi, etiamſi non ſint adeo cauti in evitandis futuris peccatis, non eſt cum illis ita ſevere agendum, ſicut cum illis, qui ſcrupuloſi non ſunt: quamvis ſimul attendere debeant ſcrupuloſi: ne manifeſte declinent ad alterum extremum, & prætextu ſcrupulorum evitandorum nimiam ſibi licentiam uſurpent, & interdum pro ſcrupulis vera, & manifeſte recta conſcientiæ dictamina contemnant, magnas trabes feſtucas reputent, & quaſi pulices camelos deglutiant. Unde in hiſce ſcrupulis curandis Confeſſarius magna conſideratione ſtatus Pœnitentis, prudentia, atque diſcretione procedere debet.

Digitized by Google

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

1. SIcuti Conſcientia eſt actuum humanorum regula, proxima tamen ſeu intrinſeca, ita & Lex eſt eorundem extrinſeca ſeu remota regula, cui, ut actiones noſtræ morales recte fiant, conformandæ ſunt. Quare Tractatus de Legibus ad Teologiam Moralem ex profeſſo pertinere dignoſcitur: nam quamvis Juriſconſulti Leges pertractent, id equidem faciunt diverſa plane ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Juſtitiam politicam procurandam, & conſervandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus ſunt regulæ extrinſecæ ſeu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis ſit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, oſtendentes, quatenus ſic hominem ſibi obſequentem ad Finem ultimum, quo tendit, æternamque ſalutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex ſit Lex?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Lex unde ſic dicatur?*
3. *Varia Legis nomina.*
   Et an Lex differat a Jure?
4. *Lex, quid?*
5. *Variæ Legis diviſiones.*
6. *Lex naturalis,*
7. *Et poſitiva, quid, & quomodo differant?*
8. *Lex poſitiva Divina, duplex.*
9. *Lex poſitiva humana, quotuplex? Jus Gentium.*
10. *Jus Civile.*

** *Refutatur ſententia Acatholicorum præſertim Wolffii de jure naturæ. & oſtenditur, hunc non contrariari Revelationem Divinam, ac Religionem Chriſtianam.* addit.

11. *Leges Eccleſiaſticæ, ſeu Canonicæ.*

2. UT a nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur a *legendo*, eo quod leges ſolebant olim in publicis tabulis ſcribi, & populo legendæ proponi, ut ſentit Iſidorus *Etymolog. cap.* 10. Sive *Lex* dicitur a *legando*, eo quod homines legibus ligentur, ſeu obligentur ad aliquid præſtandum, vel omittendum, ut inter alios vult Doctor noſter 4. *diſt.* 15. *qu.* 2. *art.* 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eo quod definiat, ac præſcribat, quod juſtum eſt: ſic dicimus Jus naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Eccleſiaſticum, quamvis ſtrictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur *c. Jus generale, diſt.* 1. *Jus generale nomen eſt, Lex autem juris eſt ſpecies.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*; eo quod ſit ſtabilis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Conſtitutio*, quia illam præcedere ſolet plurium conſilium, & conſenſus quidpiam conſtituentium ſeu ſimul ſtatuentium. Quamvis vero Legis nomen late ſumptum quamcumque regulam, ſeu agendorum normam ſignificet; quo ſenſu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, ſolent vocari Leges, proprie tamen loquendo, & quantum ad Propoſitum, Lex aliud non eſt, quam regula quædam actionum humanarum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur, ut ſic in genere moris bene ac honeſte agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, ſit

4. CONCL. I. Lex eſt recta agendorum ratio, a publica poteſtate communitati denuntiata, cum voluntate, eam perpetuo obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis verbis legem deſcribendo utantur; prout Herincx *Diſp.* 1. *de leg. q.* 1. ait; Lex nihil eſt aliud, quam regula ab eo, qui poteſtatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi ſe conformet: nam hujuſmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

5. CONCL. II. Lex ut ſic immediate dividitur in naturalem, & poſitivam: ex quibus Lex poſitiva ſubdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana vero in Jus Gentium, Eccleſiaſticum, & Civile.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legiſlatoris voluntate impoſita eſt, ſed congenita nobis cum ipſa natura, & ab hac profluens. Porro hujuſmodi Legem naturalem dari in nobis, eſt de fide certum: ſic enim lumen naturæ nobis dictat, non eſſe furandum, non occidendum, non falſum teſtimonium dicendum, & hujuſmodi. Hinc D. Paulus *Rom. c.* 2. inquit: *Gentes, quæ legem non habent* (ſcripturam videlicet) *naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* Et infra: *Qui oſtendunt opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*, & alibi.

7. *Lex poſitiva* (ſive *Jus poſitivum*) eſt, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet. Et dicitur, *Lex poſitiva*; quia a Superiore non ex quaſi neceſſitate, ac intrinſeca exigentia objecti, ſed libere & contingenter ponitur. Differt autem a Lege naturali, quod hæc ſit invariabilis, illa vero variabilis. Deinde, quod Lex poſitiva ex libera Legiſlatoris voluntate procedat, non item Lex naturalis, utpote quæ ex intrinſeca exigentia objecti provenit. Inſuper differunt in eo, quod illa, quæ iure naturæ ſunt prohibita, ideo prohibita ſint, quia in ſe mala; quæ autem Jure poſitivo prohibentur, ideo ſunt mala, quia prohibita: ſic enim comeſtio pomi vetiti in paradiſo ideo fuit mala & peccaminoſa, quia prohibita erat a Deo.

8. *Lex poſitiva Divina* eſt, quæ a Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita eſt. Et hæc ſubdividitur in Legem veterem, quam pro tempore veteris Teſtamenti Deus ipſe condidit, de multis diſponendo, quæ ad Jus naturale non ſpectant; ut fuerunt lex Circumciſionis, Lex Agni Paſchalis, & plurimæ aliæ leges circa Cæremonialia, & Judicialia veteris Teſtamenti: Et in Legem novam, ſeu Evangelicam, quam Chriſtus Dominus, Deus ſimulque homo inſtituit, atque in novo Teſtamento obſervari mandavit; prout amplius patet ex Sacra Scriptura.

9. Lex poſitiva humana eſt, quæ immediate fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & ſubdividitur in Jus Gentium, Jus Civile, & Jus Eccleſiaſticum. *Jus Gentium* eſt lex humana, quam omnes populi & variæ gentes inter ſe ſervare debent: ut eſt conſuetudo recipiendi Legatos ſub lege immunitatis ac ſecuritatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, jus belli fundatum in poteſtate illa, quam una Reſpublica vel Monarchia ſuprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam ſibi ab altera illatam: hæc enim & alia huiuſmodi, cum ſint plurimum conſona Legi naturali, omnium populorum conſenſu ſunt recepta & conſtituta: ac proinde dicuntur eſſe de Jure Gentium.

10. *Jus Civile*, ſeu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipſamque Rempublicam in pace & iuſtitia conſervandam ordinatur. Unde huiuſmodi Leges Civiles circa ordinanda bona temporalia præcipue verſantur; & quia non omnium Nationum iidem ſunt ſenſus & inclinationes (nam & *diverſitatem corporum, diverſitas ſæpe ſequitur animorum. c. Quia diverſitatem. De Conceſſion. Præbend.*) hinc non eſt unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, ſed variatur pro varieta-

te locorum, temporum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum. Et tales Leges Civiles ſunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas ſibi conſtituit.

ADDITIO CRITICA.

De Jure Naturæ Acatholicorum.

** SUbſiſtere hic oportet ob clamores, quos moderni Acatholici de ſuo Jure Naturæ, maxime Wolffiano excitant ad admirationem non modicam etiam plurium Catholicorum, quibus nova quæque præ veteribus plus æquo ſæpe non ſine periculo arrident. Itaque moderni heterodoxi præcipue eo tendunt ut officia hominis, ut talis ex natura ipſius *ſola ratione*, excluſa auctoritate tam Divina, quam humana, præſertim Eccleſiæ noſtræ dimetiamur. Qua de re affirmant audacius, quam verius, Catholicos Doctores a Chriſto nato uſque ad hæc tempora erraſſe admodum, quod Religionem Chriſtianam, & Revelationem Divinam Jure naturæ immiſcuerint.

Verum quam falſo hæc dicantur, quamque Reipublicæ humanæ perniciosa ſint, ſequentia breviter indicabunt. Quæro enim ex ita ſentientibus, pro quibus hominibus, vel pro quo ſtatu hominum ipſi cenſeant ſcribendum, ac tradendum Jus Naturæ? pro ſtatune illo, qui nunquam exſtitit, id eſt, *naturæ puræ?* & tali ratione ludunt, otioſisque conceptibus, qui modernæ hominum conditioni non proſunt, ſe & alios fatigant. An ſcribunt pro moderno hominum ſtatu, qui eſt naturæ elevatæ ad finem ſupernaturalem? aſt ſi hoc faciunt, excludere non poſſunt Religionem Chriſtianam, & Revelationem, ut in ipſam naturæ legem grande piaculum committere velint. Nam & ipſa natura dictat: credendum eſſe Deo revelanti, atque ei præcipienti obediendum; cum ergo in præſenti naturæ elevatæ ſtatu Deus plurima etiam ad mores pertinentia revelaverit, cumque præceperit, Chriſtianam Religionem eſſe amplectendam, Eccleſiamque juſſerit eſſe columnam & firmamentum veritatis, & audiendam ei, qui non velit eſſe ſicut Ethnicus & publicanus; conſequitur, ipſa lege naturæ imperante in moderno naturæ elevatæ ſtatu etiam in doctrina morum non eſſe excludendam Revelationem Divinam, aut doctrinam Religionis, & Eccleſiæ Chriſtianæ, imo ab his repetendam eſſe infallibilem veritatem circa juris naturalis placita. Quod inde

Confirmatur: Rationis noſtræ lumen multum eſt debile ob ipſam naturam noſtram corruptam, qui majores tenebras affundunt mala principia interdum a teneris annis hauſta, prava exempla alturum, vitia, & paſſiones, ac amor proprius, & alia ejuſmodi: & ideo, qui a ſolo rationis lumine, ſecluſa auctoritate Scripturæ, Eccleſiæque, ac SS. PP. qui ab ipſis Apoſtolis doctrinam moralem hauſerunt, vel hauſtam ab illis per alios quaſi per manus traditam acceperunt, duci anhelat, cæcus a cæco ducatum deſiderat.

Quod oſtenditur ulterius ex erroribus plurimis, quibus ſe in materia morali obſtrinxerunt etiam nominatiſſimi antiqui Philoſophi, ſolum obſcurum rationis lumen ſine revelatione ſecuti? quam abſurda de ſola beatitudine, & fine hominis ſunt commenti? In heterodoxis quoque modernis Doctoribus jus naturæ una ratione penſantibus, quot & quanti errores contra ipſam legem naturæ, ac doctrinam fidei, cui tamen nec ratio, nec jus naturæ contrarium eſſe poteſt, deteguntur, ut in Grotio, Hobbeſio, Thomaſio, Puffendorfio a Clariſſimo P. Schvvarz, in Wolffio, ab Eruditiſſimo P. Deſing in Ejus inſignibus ſcriptis hac ſuper re recenter in lucem datis?

Ex his breviter adductis facile concludes 1. optime facere Theologos Catholicos, dum in explanatione Juris Naturæ (quod tradiderunt omnes noſtri Caliſtæ in ſuis ſcriptis iam ante Acatholicos) etiam adhibent Sacram Scripturam, Auctoritatem Eccleſiæ, & SS. PP. nam & in his omnibus plurima reperiuntur, quæ mores informant, ius naturæ, hominiſque officia erga Deum, ſeipſum, & proximum amplius declarant, & horum obſervantiam adjuvant, ac caligini noſtri corrupti intellectus ſubſidium ferunt.

Inferes 2., e converſo heterodoxos, dum jus naturæ unica noſtra valde curta ratione conſiderant, ſecluſa auctoritate, rem pernicioſam moliri: nam talia principia ſuorum Naturæ ſcriptorum Lectoribus, vel auditoribus inſtillant, quæ ipſos præcipue ſi juniores ſint, ſenſim ſine ſenſu abducunt in purum Naturaliſmum, vel Libertiniſmum, contentos ſola honeſtate naturali, quam ſibimet ipſis, ſecundum cerebrum confingunt, parum vel nihil ſulciti de iis, quæ Deus, quæ Religio ab ipſis exigit. Mirandum ſane, & dolendum, quod tales libri de Jure Naturæ ab Acatholicis ſcripti, periculum in fide, cujus in contemptum, & præjudicium maximum cedunt, & contra quam plures errores ordinarie continent, abſque anxietate, & debita licentia legantur a Catholicis, cum tamen *Iſti Libri ſint a S. Matre Eccleſia prohibiti non ſine ratione*, ut ait Clariſſimus P. Deſing *in Juris naturæ larva detracta cap. 4. Them. 9.* quo in capite plura alia damna, quæ ex ſimilibus operibus de Jure Naturæ Acatholicorum oriuntur, recenſentur. Lege etiam Hipodigma Juris Naturæ R.P. Deſing. Nolim omnia mala referre, quæ ex hoc Jure Naturæ certe larvato, & corrupto metuere licet.

Demum id unum aſſero, doctrinam Juris Naturæ a noſtris Theologis Scholaſticis, ac Moralibus, Canoniſtis &c. ſolidius, clarius, & omni ex parte perfectius tradi, quam a Proteſtantibus quibuſvis. Auſim affirmare (& quidni auſim, cum aperta ſit veritas?) omnia, quæ bona ſunt in Acatholicorum hac de re libris, ex noſtris fere eſſe deprompta, cum in his jam fuerint optime diſcuſſa ante exortum Proteſtantium, ut vel ex ſolis Operibus SS. Thomæ, & Bonaventuræ liquidum eſt: quod Heterodoxi addiderunt, conſiſtit in Tautologiis, obſcuritatibus, ac erroribus non paucis, quibus, ut novum quid inveniſſe videantur, vetera bona, candide, ſane, ac clare tradita dogmata involverunt. Una lectione & comparatione utriuſque generis ſcriptorum opus eſt facienda a prudente, ac indifferente Lectore, & res tota erit in aprico. Cum ergo noſtris e fontibus puram ſanamque poſſimus bibere aquam, ad quid tam avide deſideramus haurire turbidam, ac noxiam ex alienis, alioquin prohibitis? **

11. *Leges* tandem *Eccleſiaſticæ* (quæ alio nomine *Leges Canonicæ* appellantur) ſunt illæ quæ pro gubernatione Eccleſiæ, atque ad ſpiritualem animarum profectum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatis atque Magiſtratibus Eccleſiaſticis legitime conduntur. Et tales ſunt, quæ tum in Jure Canonico continentur, tum a Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima auctoritate feruntur.

QUÆSTIO II.

De Conditionibus Legis, ejuſque differentia a ſimplici Præcepto.

SUMMARIUM.

12. *Legis encomia.*
Legis conditiones generatim, quæ?
13. *Lex debet eſſe recta agendorum ratio.*
14. *Ad eam requiritur auctoritas in Legiſlatore.*
15. *Ejuſque legitima promulgatio.*
16. *Et ut feratur cum voluntate obligandi ſubditos.*
17. *Lex quomodo debeat eſſe perpetua?*
18. *Lex quomodo differat a ſimplici Præcepto?*
19. *Alia differentia utriusque.*

12. CUm optima ſit lex, ſi recte feratur, atque cuſtodiatur, utpote quæ pravam concupiſcentiam hominum, ſeu (ut loquitur Gregorius IX. in Proœmio Decretalium) *effrænatam cupiditatem, ſui prodigam, pacis æmulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere ſatagit*; hinc ſumme neceſſarium eſt, ejuſdem conditiones rite cognoſcere: Et quidem Iſidorus, relatus *cap. 2. diſt. 4.* easdem paucis complectitur dicendo. *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat,*

nullo

nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta. Hæc ille. Brevius tamen omnes neceſſariæ legis conditiones continetur in ejus definitione *num.* 4. allata ubi dicitur: Lex eſt recta agendorum ratio, a publica poteſtate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi &c.

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut ſit *recta agendorum ratio*; ſive, ut ait citatus Iſidorus, quod ſit honeſta, juſta, poſſibilis &c. Siquidem lex injuſta non eſt abſolute dicenda *Lex*, ſed ſolum cum addito, *Lex iniqua*; & ſi conſtet eam eſſe talem, non tenentur eidem ſubditi obedire. Unde de hujuſmodi lege injuſta hic non agitur, ſed tantum de juſta.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima auctoritas legem ferendi in Legislatore, quæ conditio indicatur in ſupra poſita definitione per ly *a publica poteſtate*. Porro hujuſmodi poteſtatem condendi leges, & quidem univerſim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus poſitivis humanis, eaſdem poteſt ferre Summus Pontifex in materia ſpirituali, & concernente animarum ſalutem, rectamque Eccleſiæ gubernationem pro toto Orbe Chriſtiano, quia ipſi, tamquam ſuo in terris Vicario, commiſit Chriſtus Dominus in B. Petro Apoſtolo omnium ſuarum Ovium curam, ut habetur *Matth. 16. & Joan.* 21. Quin etiam alii Prælati Eccleſiaſtici inferiores, Epiſcopi, poſſunt leges quaſdam ferre, quæ tamen ſolum adſtringunt proprii Territorii ſubditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro ſuo regno, aliique Principes ac Magiſtratus ſæculares pro ſuis ſubditis leges ferre poſſunt, juxta quod propria cujuſque Poteſtas ac juriſdictio ſe extendit.

15. III. Ad rationem Legis requiritur legitima ejusdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per ly *communitati denuntiata*, id eſt, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Juriſconſultos dictum ex *can. 3. diſt. 4. Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Unde etiam ſi aliquis v.g. ex Senatu, a quo Lex conditur, certo ſciat, ſequenti Menſe, vel ſeptimana eamdem fore promulgandam, prout in Senatu jam decreverant, ante tamen actualem promulgationem non adſtringitur huic Legi. Verum de hac Legum promulgatione agetur ex profeſſo *Quæſtione ſequenti*.

16. IV. Requiritur, ut Lex a ſuperiore feratur *cum voluntate obligandi*; id eſt, quod Legislator velit communitati quidpiam præcipere, eamque ad obſervantiam legis obligare: nam ſi Princeps tantum quidpiam conſulat, aut a ſubditis fieri libenter ſe videre declarat, non autem clare jubeat, & præcipiat, lex non erit, ſed conſilium, aut beneplacitum Principis.

17. Tandem additur in allata definitione Legis ly *perpetuo obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat eſſe perpetua, id eſt, lata cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex poſitiva) ſed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno dumtaxat die, vel anno, ſed cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Intellige, quantum eſt, ex prima intentione Legislatoris, & niſi lex poſtmodum legitime revocetur.

18 Quæres, quomodo Lex differat a ſimplici Præcepto? Reſp. differre in pluribus. Nam inprimis Præceptum ſimplex proxime ac immediate fertur in perſonas ſingulares, earumque oſſibus adhæret, quocumque terrarum diſceſſerint: Lex vero cenſetur immediate afficere locum, ſeu territorium Legislatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire. Et idcirco fit, quod leges territorii non obligent cives abſentes; econtra tamen præcepta Superiorum, v. g. Prælatorum Regularium obligent ſubditos, ubicumque exiſtant: cum eis competat juriſdictio in ſubditos, non ratione loci, ſed per ſe ac ratione perſonæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad perſonas ſingulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec tranſit ad ſucceſſores; quale eſt, ſi pater quidpiam præcipiat filio; Abbas Religioſo; Princeps huic vel illi ſubdito: Lex vero imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præſentes, ſed etiam ad futuros; nam *Lex eſt commune præceptum*, *L. 1. ff. de Legibus*. Inſuper Præceptum expirat morte præcipientis: & abſque nova revocatione ceſſat ceſſante vita, aut officio præcipientis; Lex autem, & Statutum, durat etiam poſt mortem Legislatoris, ſemperque vim ſuam habet, donec revocetur, aut per contrariam conſuetudinem legitime abrogetur. Siquidem Leges ex natura ſua ſunt perpetuæ, non autem Præcepta ſimplicia, ſeu quæ non feruntur per modum conſtitutionis generalis.

QUÆSTIO III.

De Promulgatione ad Legem requiſita.

SUMMARIUM.

20. *Ut Lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio.*
21. *Leges, an interdum extendantur ad præterita?*
Et Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligent?
Quid de Conſtitutione Sixtina irritante matrimonia Eunuchorum de facto contracta?
22. *Solutio præmiſſorum.*
23. *Scriptura non eſt de ſubſtantia Legis.*
24. *Leges Imperatorum, qualem requirant promulgationem?*
25. *Quid de Statutis inferiorum Principum?*
26. *Lex Pontificia Romæ promulgata, an illico, obliget pro toto Mundo?*
27. *Fundamenta ſententiæ affirmativæ.*
28. *Corollarium pro hac ſententia.*
29. *Fundamenta ſententiæ negativæ, ab auctoritate.*
30. *Et ratione.*
31. *Confirmatur hæc ſententia.*
32. *In praxi quid obſervandum?*

20. CONCL. I. Ut Lex in conſcientia, & quoad culpam vel pœnam obliget, certum eſt, requiri ejus publicationem, ſeu promulgationem. Ita communis, ac præſertim Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 2. ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptiſmo in Lege Evangelica incœpiſſe Jeroſolymis primum in die Pentecoſtes, quando ibidem per Apoſtolos poſt receptum Spiritum ſanctum ſolemniter promulgatum fuit. Ratio eſt: quia Lex eſt communis vivendi regula, ſive commune præceptum: ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus obſervari, & quilibet ſecundum eam ſuas actiones inſtituere poſſit, prout lege jubente tenetur, & econtra tranſgreſſor legis juxta demeritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia merito excuſaret ſubditum ab obſervantia legis: *Cur enim* (inquit Imperator, *Auth. 66. Ut factæ novæ Conſtitutiones §. Sancimus. Collat. 5.*) *culpabimus eos, qui poſitas noſtras ignoraverint conſtitutiones?*

21. Nec obſtat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Conſtitut.* ibi: *Cum Leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, niſi nominatim in eis de præteritis caveatur*: in quo proin poſtremo caſu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari poteſt hæc inſtantia ex *Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ*, quas ſinguli Summi Pontifices a Principio ſui Regiminis circa cauſas Beneficiales, & Judiciales facere, vel a ſuis Prædeceſſoribus factas renovare, augere, vel minuere ſolent: atque *etiam* (ita ſonat earumdem præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & ſuo tempore duraturas, obſervari volunt*. Quinimo Sixtus V. in Conſtitutione, *cum frequenter* (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani*, *Conſtit.* 59. *dicti Pont.*) damnavit conjugia per Eunuchos, & Spadones non ſolum contrahenda, ſed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & conſequenter Lex Pontificia videtur extendi poſſe etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

22. Reſp. enim cum Lud. Engel, *tit. de Præbendis n.* 19. & aliis haſce & conſimiles leges, in quibus nominatim ſic cavetur, partim obligare quoad nullitatem actus in contrarium geſti, non vero quoad cul-

pam

pam, aut pœnam: de qua poſteriori obligatione dumtaxat in propoſito eſt ſermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id eſt, nondum ſententialiter deciſa) teneatur ferre ſententiam conformiter tali legi de novo conditæ: prout per quoſcumque Judices fieri jubetur cit. Conſtitutione Sixti V. §. 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apoſtolica obſervari debet.

23. Fatendum tamen, quod ad obligationem legis ſufficiat quævis promulgatio, ſive dein ea fiat per ſcripturam in publico loco affixam, ſive voce præconis: ſiquidem ſcripturam ad ſubſtantiam legis non requiri, ſed voce etiam, aliove ſigno eam communitati denuntiari poſſe, fatentur paſſim Doctores. Nec obſtat textus *can. 3. diſt. 1.* ibi: *Lex eſt conſtitutio ſcripta*. Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in ſcripturam redigi ſolet, ut perpetua ejus memoria habeatur, perpetuiſque temporibus inviolata perſeveret: partim ad differentiam Juris conſuetudinarii, quod dicitur *Jus non ſcriptum*, prout habetur §. *Conſtat. Inſtit. de Jure naturali, gentium, & civili*.

24. CONCL. II. Leges Civiles a ſupremo Principe Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut ſubditos obligent, requiritur earumdem promulgatio in ſingulis reſpective Provinciis, & ſi ſunt latæ abſque alia temporis determinatione, non obligant, niſi primum poſt duos menſes a tempore promulgationis legis. Ita Theologi, & Juriſconſulti communiter. Ratio eſt: quia ita expreſſe conſtitutum eſt in Jure Civili, atque approbatum praxi & conſuetudine Sacri Romani Imperii: ſiquidem *in Auth. Ut factæ novæ conſtitutiones &c. Collat. 5.* Rubrica Tituli abſolute ſic loquitur. *Ut factæ novæ conſtitutiones poſt inſinuationem earum poſt duos menſes valeant*.

25. Solum nota cum Doctoribus paſſim, hanc Imperatoriam Conſtitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum juriſdictio eſt anguſtior. Unde per ſe loquendo, & niſi aliud in ipſamet Lege præſcribatur, aut de longa conſuetudine fuerit obſervatum, Statuta inferiorum Principum ſufficienter promulgantur unica ſolemni publicatione facta in Curia aut præcipua Civitate; & tunc, ſi certum tempus expreſſum non habeant, obligant ſcientes ſtatim, ignorantes autem poſt tempus arbitrarium, quo rationabiliter poteſt præſumi de ipſorum notitia, & quod poſt tale tempus non debuiſſent Conſtitutionem ignorare.

26. CONCL. III. Etſi communior Doctorum ſententiat, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ in Curia, aliiſque locis conſuetis ſolemniter fuerit promulgata, quantum eſt ex ſe, ſive in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: oppoſita tamen ſententia, requirens ad obligationem earum ſaltem pro Foro interno, ſeu conſcientiæ, promulgationem Conſtitutionum Pontificiarum in ſingulis Diœceſibus vel Provinciis, non eſt improbabilis. Hæc Concluſio ex propoſito ſic ponitur ob magnam ſententiarum, atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas conſequentias, quæ melius relinquuntur judicio Superiorum, utpote quibus in dubio ſubditi obedire tenentur.

27. Ratio prioris, & communioris ſententiæ, quod nimirum ſola promulgatio Conſtitutionum Pontificiarum Romæ factæ ſufficiat ad earum obligationem, deſumitur inprimis ex Jure Canonico, *cap. 1. de Poſtulat. Prælat.* ubi dicitur, quod *id ſolum ſufficit, ut ad conſtitutionis Pontificiæ obſervantiam teneatur, qui noverit eam ſolemniter editam, aut publice promulgatam*: atqui hoc jam fit, ſi Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuipiam certo conſtet; ergo. Confirmatur hæc ſententia ex praxi, & ſtylo Curiæ Romanæ: ſiquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Conſtitutiones Pontificias Romæ publicatas etiamſi alibi promulgatæ non ſint: hoc autem non videretur juſtum eſſe, & æquitati conſentaneum, ſi dictæ Conſtitutiones non obligarent ubique, haud obſtante, quod in aliis Provinciis non ſint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla. *In eminenti*, (quæ habetur tom. 5. Bullarii Romani, *Conſtit.* 288. *dicti Pont.*) §. 12. expreſſe declaraverit, ad obligationem illius Bullæ ſufficere ſolam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo a pari idem dicendum de cæteris.

28. Ex hac ſententia, quam ſequitur communior Doctorum, ac præſertim Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 2. n. 4.* infert citatus Auctor, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ publicata eſt, quantum eſt ex parte ſui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Chriſtiano: cur autem quoad actum ſecundum (id eſt, ut re ipſa aliquis conſtringatur) non ſtatim omnes obliget, id, ait, non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, ſed ex defectu alicuius conditionis accidentalis, puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter diſcurrunt Doctores huius primæ ſententiæ.

29. Altera vero pars Concluſionis, continens ſententiam Doctorum aſſerentium, non ſufficere ſolam promulgationem Romæ factam, probatur inprimis ab auctoritate: ſiquidem ita ſentiunt Navarrus *cap. 23. Manualis. num.* 44. Medina 1. 2. *quæſt. 90. art. 4.* & inſuper pro hac ſententia Azorius *tom. 1. lib. 5. cap. 3. q. 3.* (ſed poſtea ſecutus priorem ſententiam) citat Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Scotum, & alios. Eandem ſententiam noviſſime ſecutus eſt Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis tract. 1. tit. 8. quæſt, 5.* ipſamque ex profeſſo docet Bernardus Sannig. *tom. 3. Theolog. tract. de Legibus diſt. 3. quæſt. 6.* atque probabilem cenſet Pirhing. *tit. de Conſtit. n.* 31. & ſequitur Ludov. Engel, *tit. de Conſtit. n. 67.* ubi etiam reſpondere conatur ad *cap. 1. de Poſtul. Prælat.* pro favore prioris ſententiæ ſupra *n. 27.* allegatum.

30. Fundamentum huius poſterioris ſententiæ eſt: quia Pontifices volunt Jus Civile ſervari, ubicumque Jure Canonico nihil eſt ſpecialiter conſtitutum, iuxta illud *c. 1. de Novi operis nuntiatione. Sicut Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*; atqui circa modum promulgandi Leges Eccleſiaſticas, in Jure Canonico nihil habetur clare conſtitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in ſingulis Provinciis, iuxta dicta n. 24. Confirmatur: quia ipſimet ſummi Pontifices defacto in quibuſdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in ſingulis Provinciis & Diœceſibus, ut patet ex *cap. Cum infirmitas, de Pœnit. & Remiſſ.* & Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Paſtorali*. [& habetur tom. 4. Bullarii Romani, *Conſt.* 62. *dicti Pont.*] & alibi: ſed fruſtra hoc fieri videretur, ſi generaliter, & abſque alia ſpeciali declaratione [quod additur propter Bullam. *n.* 27. citatam] Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet, etiam pro Foro Conſcientiæ; ergo.

31. Confirmatur ſecundo: quia, ut eleganter diſcurrit Sannig. *loc. cit.* Ipſamet lex Chriſti Domini non fuit ſufficienter Jeroſolymis in ipſo die Pentecoſtes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romæ dumtaxat promulgata. Conſequentia tenet, niſi detur diſparitas. Unde [infert citatus Auctor] ex hac ſententia patet, quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & Provinciis non obligent defacto, eo quod ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis de cauſis gravibus, v. g. ob laicam poteſtatem, vel defectum finis legis, non fuerint debite promulgatæ in ſuis Diœceſibus, iuxta Paparum voluntatem & mandatum, contra quas longa conſuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hactenus ille.

32. Quantum ad praxin attinet, In hac ſententiarum, & rationum varietate, ſubditis ſtandum inprimis erit judicio Superiorum ſuorum; nam his in dubio obedire tenentur. Deinde attendenda eſt praxis, & conſuetudo locorum, utpote quæ eſt tantæ efficaciæ, ut non tantum Jus dubium interpretari poſſit (nam *conſuetudo eſt optima legum interpres c. Cum dilectus, de conſuetud. & L. 20. ff. de Legibus*) ſed etiam legi ceteroquin manifeſtæ debito tempore derogare, *cap. ult. de Conſuetud.*

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

SUMMARIUM.

33. *Legem acceptari, & uſu recipi, quid?*
34. *Ad legem, an requiratur acceptatio populi?*
35. *Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo?*
36. *Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare.*
37. *Niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi, & quid tunc agendum?*
38. *Quid de ſingularibus quoad praxim?*
39. *Peccant non recipientes, neque obſervantes juſtam legem, donec uſu contrario abrogata ſit.*
40. *Cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent.*

33. ADVERTENDUM, quod Lex poſt promulgationem debite factam tunc cenſeatur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, ſcripto aut alio ſigno, vel quando ipſam in caſu occurrente obſervat. Deinde, dum Communitas legem obſervat, dicitur *lex* etiam eſſe *uſu recepta*. Hoc præmiſſo, ſit

34. CONCL. I. Ad naturam, & intrinſecam conſtitutionem legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & uſum Lex accidentaliter perficiatur ſeu confirmetur. Ita communis Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificis. Ratio eſt: quia ſupremo Principi, utpote Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque poteſtas deeſt ſubditos obligandi ad obſervantiam ſuæ legis. Non quidem voluntas, uti ſupponitur; eo quod velit condere novam legem. Neque deeſt poteſtas: quia Summo Pontifici in rebus ſpiritualem Eccleſiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Chriſtiani, tanquam Paſtori univerſali, Chriſtique in terris Vicario. In Imperatorem vero populus lege regia omnem poteſtatem contulit. *L. 1. ff. de Conſtitut. Principum*. Quod ſi in aliqua Republica adhuc vigeret Regimen Democraticum, in quo poteſtas ferendi Leges reſidet penes ipſam Communitatem, haud dubie requireretur acceptatio populi: Concluſio autem ſolum loquitur de Regimine Monarchico.

35. Nec obſtat illud Gratiani *can. 3. diſt. 4. Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur*. Reſp. enim, imprimis textum hunc aperte ſtare pro Concluſione, dum concedit, leges jam inſtitui per legitimam promulgationem, ac proinde ante earum acceptationem. Reſp. ulterius illud, quod ſubjungitur *firmantur, cum moribus utentium comprobantur*, non de firmitate intrinſeca & ſubſtantiali intelligendum eſſe, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; ſed de quadam extrinſeca duntaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobatæ, non facile amplius per contrariam legem, vel conſuetudinem abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanus *in c. Treugas. n. 49. de Treuga.*) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem ſtabilitatis non autem firmitatem auctoritatis.

36. CONCL. II. Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare ſub peccato; niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen ſententia noviſſime ab Alexandro VII. rejecta eſt, dum ab ipſo inter alias propoſitiones etiam ſequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a principe promulgatam*.

37. Dicitur in Concluſione, *niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi*. Nam quando ſubeſt rationabilis cauſa a Principe veriſimiliter ignorata, ſecus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumſtantiis contraria Principis voluntas ſatis colligitur; prout v. g. præſumi poſſe videtur in lege valde difficili, nimiumque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio abſolute obligare: ſed ſolum tentare populi ſenſum, & quomodo is tali lege ſeſe accommodet, ut juxta eam valeat poſtmodum Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali caſu non poteſt ſimpliciter rejicere legem, ſed debet ad Principem recurrere per remedium ſupplicationis pro ſublatione legis: qua ſtante ſupplicatione, licitum eſt populo, ſuſpendere obligationem legis; prout in ſimili habetur *c. Si quando, de Reſcriptis*, & notat Sannig. *Diſt. 3. de Legib. quæſt. 7. n. 4.* poſt Rodriguez, Bonacinam, & alios.

38. Addit Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 3. n. 3.* quamvis Lex Pontificia ſpectata ſua natura, quantum eſt de ſe, ſeu in actu primo, mox habeat vim obligandi ſubditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandus non eſſe, neque puniendos ſingulos e Communitate, ſi legem Pontificiam in ſua Diœceſi neque promulgatam, neque uſu receptam, ipſi quoque non obſervent; de quo plura citatus Auctor.

39. CONCL. III. Etſi primi, qui legem Pontificiam, vel Diœceſanam rite latam, & ſufficienter promulgatam non receperunt, neque obſervarunt, peccaverint, niſi juſtam cauſam habuerint non acceptandi, ſucceſſores tamen eorum illam non obſervando amplius non peccant. Ita Pirhing. *tit. de Conſtitut. n. 42.* & alii. Ratio eſt: quia, poſtquam talis Lex longo tempore in Diœceſi non eſt unquam recepta, neque obſervata, exiſtimare poſſunt ſucceſſores, illam per non uſum, ac vi contrariæ conſuetudinis jam præſcriptæ abrogatam eſſe.

40. Et ex his patet (inquit Herinca *diſp. 3. de Legibus n. 117.*) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis, & acceptationis, eſto ab initio culpabili, tandem in perfectam deſuetudinem devenerunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut exiſtiment, ac ſæpe non ſine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati ſuarum Diœceſium ob inveteratas, & rationabiles earumdem conſuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non graſſantur, imo vix noſcuntur. Interdum etiam Ordinarii ob poteſtatem Laicam non poſſunt exequi pro libitu ſuo mandata Apoſtolica, donec tandem tractu temporis eadem abeant in deſuetudinem.

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni per Legem humanam poſſint præcipi, vel prohiberi?

SUMMARIUM.

41. *Lege humana quænam generatim præcipi poſſint?*
42. *Corollaria.*
43. *Conſilia Evangelica, an poſſint præcipi?*
44. *Materia legis prohibitoria quæ?*
45. *Poteſt idem actus pluribus legibus præcipi.*
46. *Actus interni nequeunt lege humana præcipi.*
47. *Per ſe & indirecte.*
48. *Bene tamen indirecte & concomitanter.*
49. *Ratio ulterior Concluſionis.*
50. *Solutio objectionum.*
51. *Lege humana numquam poteſt præcipi inhoneſtum, bene tamen permitti.*

41. CONCL. I. Lege humana ſive Eccleſiaſtica, ſive Civili, poſſunt præcipi non ſolum opera Juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum; dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia Legiſlator poteſt ejuſmodi actiones præcipere, quæ ſunt utiles bono communi; aut prohibere, ſi earum omiſſio Communitati expedire videatur: atqui non ſola opera Juſtitiæ, ſed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

42. Sic imprimis Lege Eccleſiaſtica præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ, & Religionis, indicendo certorum dierum jejunium, ac præcipiendo devotam Miſſæ auditionem diebus Feſtivis & hujuſmodi, ut ſic popu-

Digitized by Google

populus Chriſtianus ad veri Dei cultum excitetur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem poſſunt lege humana præcipi, aut prohiberi, actiones ceteroquin ex natura ſua indifferentes: prout prohibetur Chriſtianis deferre arma ad Infideles, item labor ſervilis diebus Feſtivis, & huiuſmodi.

43. Dicitur notanter in Concluſione, *dummodo non ſint nimis ardua, atque difficilia*; ſiquidem Lex debet eſſe poſſibilis, & ſecundum naturam hominum, id eſt, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Eccleſia non poteſt abſolute præcipere actus conſiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Caſtitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religioſæ: hæc enim, licet ex poſt facto recte præcipiantur illis, qui ad eorum obſervantiam ſeſe prius per votum ſolemne Profeſſionis Religioſæ voluntarie obligarunt, utpote qui virtute ſui voti ad obſervantiam ipſorum tam obligantur juxta *Pſal. 75. Vovete & reddite Domino Deo veſtro*, & alibi: univerſaliter tamen, & ante ſpontaneam obligationem rationabiliter præcipi non poſſunt.

44. CONCL. II. Inſuper legis prohibitoriæ materia ſunt omnia illa, quæ juſtitiæ, aliiſque virtutibus, quarum obſervatio Reipublicæ utilis eſt, ſimulque facilis, contrariantur. Ratio eſt: quia leges feruntur in bonum Communitatis; ergo juſte prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CONCL. III. Poteſt idem actus pluribus titulis præcipi, aut prohiberi; puta Lege naturali, divina, ac humana ſimul. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia nihil impedit, quo minus idem actus pro meliori Juris Divini, aut naturalis obſervatione vel declaratione, Jure inſuper humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non ſolum Jure naturali ac Divino, ſed etiam Lege humana Eccleſiaſtica, tum Civili, ſub graviſſimis pœnis prohibetur; econtra vero honor debitus parentibus, aliiſque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus mere interni non poſſunt ulla Lege humana, ſive Civili, ſive Eccleſiaſtica, per ſe ac directe præcipi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio eſt: quia ſolus Deus eſt ſecretorum cognitor, & judex, atque, ut dicitur *Pſal. 7. Scrutans corda, & renes Deus*. Hinc etiam 1. *Regum* 16. habetur: *Homo videt ea, quæ parent; Deus autem intuetur cor*. Confirmatur Concluſio: ſiquidem *Eccleſia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis de Simonia*, & alibi: Et hac de cauſa Hæreſis, aut Simonia, vel Uſura mere mentalis, quamvis coram Deo ſint ex genere ſuo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt; prout communiter docent tum Theologi, tum Canoniſtæ. Imo eſt vulgatum inter Juriſconſultos dictum, & habetur *can. Cogitationis, de pœnitent. Diſt.* 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige, ab homine, bene tamen a Deo, ut explicat Gloſſa ibidem.

47. Notanter autem dictum eſt in Concluſione, *actus mere interni per ſe, & directe non poſſunt præcipi lege humana*: nam per accidens, & concomitanter bene poſſunt ſic præcipi, ut mox dicetur. Hinc ſit

48. CONCL. V. Prædictis tamen non obſtantibus, poſſunt actus aliqui interni Lege humana præcipi, vel prohiberi per accidens; ſeu directe & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem ſubſtantiam actuum externorum. Ita communior & probabilior Doctorum. Sic quippe Eccleſia præcipit diebus Feſtivis devotam auditionem Miſſæ, atque Confeſſionem Sacramentalem ſaltem ſemel in anno peragendam, ad quam utique illinc requiritur interior attentio; hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Miſſam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptiſmi aut Pœnitentiæ adminiſtret, conſequenter etiam per accidens, ſeu indirecte & concomitanter præcipit ut habeat internam intentionem ſacrificandi, Miſſamque applicandi, aut baptizandi, vel a peccatis pœnitentem abſolvendi: utpote cum ſine ea tales actus valide elici, atque moraliter ſubſiſtere non poſſint.

49. Ratio ulterior Concluſionis eſt: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo ſicut opus præceptum violari non poteſt, niſi per actum, vel omiſſionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde ſi quis ebrius, vel dormiens, die Feſto miſſæ interſit, non ſatisfacit præcepto, quia ipſam non audit actu humano ac morali. Accedit, quod in prædictis caſibus actus illi exteriores ſine ullo actu interiori, attentione ſcilicet vel intentione, forent mera ſimulatio, DEO & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimirum rite diſtinguendo, & concedendo, quod Eccleſia poſſit quidem præcipere actus internos indirecte, & concomitanter ut conjunctos externis, non vero per ſe & directe ſolvuntur plures objectiones & inſtantiæ, quæ in præſenti materia fieri poſſunt.

51. CONCL. VI. Quamvis Lege humana numquam poſſit præcipi aliquid injuſtum, ac inhoneſtum, ſeu peccaminoſum; nihilominus aliquando licite permittuntur quædam injuſta, atque inhoneſta ad evitationem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, ſed diſſimulando ejus pœnam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipſa definitione Legis; alioquin enim ipſa foret iniqua, ſicque non obligaret. Ratio vero ſecundæ partis eſt; quia quando utrumque malum omni diligentia poſſibili per legem evitari non poteſt, locum habet illud vulgatum: *Ex duobus malis minus eſt eligendum*; non quidem approbando minus malum, ſed quatenus utrumque impediri amplius non poteſt, minus eligendo tamquam medium ad evitandum majus malum.

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris ejuſque ceſſatione.

SUMMARIUM.

1. *Præcepta Veteris Legis alia moralia.*
   (a) Ut dicetur num. 11.
   Alia cæremonialia.
   Et alia judicialia.
2. *Unde dicta diviſio deſumatur?*
3. *Lex vetus obligabat ſolos Judæos per ſe loquendo.*
4. *An etiam obligarit Gentiles?*
5. *Ea ceſſavit introducta Lege Evangelica.*
6. *Circumciſio, & alia cæremonialia Legis veteris de facto ſunt illicita.*
7. *Sed poſt Chriſti mortem per aliquod tempus fuerunt licita.*
8. *Et quamdiu?*
9. *Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo ſint evacuata?*
10. *Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.*
11. *Præcepta moralia ipſius obligant de facto, & quare?*

(b) Ut dictum n. 5. & ſeqq.

1. ADVERTENDUM cum communi Theologorum, quod præcepta veteris Legis, ſeu Moſaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia ſiquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad morum diſciplinam ſpectabant: qualia ſunt, *non occides*, *non mœchaberis*, & hujuſmodi, quæ etiamnum remanſerunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Teſtamenti, ſed quatenus ſunt Juris Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta cæremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant; ac præſcribebant, quomodo, & quibus cæremoniis in veteri Teſtamento Deus fuerit colendus, ut ſic populus Judaicus, ad idololatriam propenſus, ab eadem retraheretur: ut Circumciſio, varii ritus Sacrificiorum, eſus Agni Paſchalis, & plura huiuſmodi, quæ paſſim in veteri Teſtamento, ac præſertim in libris Moyſis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus conſtituebatur rectus ordo populi tum inter ſe,

tum

tum quoad communitatem, atque in exarandis judiciis obſervandus: hujuſmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam iuſtitiæ, inter homines illos obſervandæ, determinationes, ad quas Judices populi Iſraelitici in deciſionibus occurrentium litium atque cauſarum attendere debuerunt.

2. Porro hæc triplex præceptorum veteris Legis diviſio clare habetur *Deut. cap. 6.* ubi dicitur: *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque judicia*; qualia alibi ſæpius leguntur. Hinc D. Apoſtolus *Rom. 7.* loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum*. *Sanctum* quidem quoad præcepta cæremonialia, utpote quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, eiuſque cultum exequendum. *Juſtum* propter præcepta iudicialia, quibus homo maxime ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique, quod ſuum eſt. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per ſe continent honitatem atque honeſtatem, & ordinant hominem potiſſimum ad ſe ipſum. Hoc prænotato, ſit

3. CONCL. I. Lex vetus per ſe loquendo obligabat ſolos Judæos. Ita Harinck *diſp. 2. de Legibus qu. 2. n. 15* eſtque communis Theologorum. Ratio eſt, quia ad Judæos ſolos Lex illa dirigebatur, illiſque ſolis fuit promulgata, ut conſtat ex Sacra Scriptura paſſim; atqui Lex non obligat niſi eos, ad quos dirigitur, & quibus iniungitur; ergo.

4. Dicitur, *per ſe loquendo*. Quia imprimis liberum fuit aliis Nationibus, Legem Moſaicam aſſumere, eamque profiteri per ſuſceptam Circumciſionem; hæc enim erat ianua Legis veteris, eo ferme modo, quo deſacto Baptiſmus eſt ianua Legis Evangelicæ, eiuſque Sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per poſitivam DEI iuſſionem in lege Moſaica mediante Decalogo renovata; nihilominus etiam Gentiles tenebantur eiuſmodi præcepta moralia obſervare, in quantum erant Juris naturæ.

5. CONCL. II. Lex vetus, eiuſque obligatio ceſſavit introducta Lege Evangelica. Iſta Concluſio eſt de fide; & habetur *Actor. c. 15.* ubi a ſanctis Apoſtolis in Concilio Jeroſolymitano congregatis, ex inſtinctu Spiritus Sancti decretum fuit, atque promulgatum, non amplius obligare Circumciſionem, aliaque Legalia veteris ſeu Moſaicæ Legis. Idem patet ex tota Epiſtola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Unde in iure Canonico, *cap. Majores, de Baptiſmo*, habetur: *Abſit, ut in illam damnatam hæreſin incidamus, quæ perperam affirmabat, Legem cum Evangel. & Circumciſionem cum Baptiſmo ſervandam.*

6. CONCL. III. Circumciſio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, deſacto in Lege Evangelica non ſolum penitus obligare ceſſarunt, ſed inſuper eorum obſervatio eſt prohibita, illicita, & mortiſera, ſeu mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum iuxta illud. 1. *Corinth. 10. Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cæremonialia principaliter inſtituta ad præfiguranda Chriſti Myſteria ut futura, eiuſque tanquam Meſſiæ in Lege promiſſi adventum, ergo cum eiuſmodi adventus, aliaque olim præfigurata Myſteria Chriſti iam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ ceſſarent, ne alioquin ſignificando aliquid ut futurum, quod tamen revera iam eſt factum, falſum ſignificarent.

7. Fatendum tamen eſt cum D. Auguſtino *Epiſt. 9. & 10. ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quod uſus atque obſervatio Legalium, ſeu Cæremonialium veteris Legis, etiam poſt Chriſti mortem atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus: modo in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur ut ſigna præfigurativa futurorum. Ratio eſt: quia ipſimet Apoſtoli ſæpius obſervarunt Legalia poſt Evangelium iam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illico mortiſera. Antecedens patet; ſic enim *Actorum c. 16.* S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actor. c. 21.* idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam addit D. Auguſtinus *loc. cit.* ut videlicet Synagoga ſepeliatur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur, ſicque ipſi facilius poſſent ad Fidem Chriſti converti, dum adverterent ſuas cæremonias, utpote pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque a Deo præceptas, non ita ſubito abrogari, atque contemni, ſicuti ritus Gentilium.

8. Cæterum ſucceſſu temporis, poſtquam veritas Evangelii magis, magiſque mundo illuxit, umbra Legis tandem omnino evanuit, adeo ut iam *Actor. c. 15.* appellaretur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderant, dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſis.* Unde patet, iam illo tempore non amplius obligaſſe legem Moyſis. Quo autem tempore ea cœperit eſſe illicita, eiuſque obſervatio mortiſera, variant Theologi, cum illud ex Sacra Scriptura clare non conſtet, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumcidarit Timotheum, atque ipſe purificatus aſcenderit in Templum, ut proxime dictum. Sunt, qui Legalium uſum volunt fuiſſe licitum uſque ad viginti quinque annos circiter poſt Chriſti Paſſionem, nonnulli aliter: quamvis certum videatur, quod ante mortem S. Ignatii Martyris ac tertii poſt S. Petrum Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopi, res iſta iam fuerit per Eccleſiam deciſa, ut notat Bernardus Sannig. *Diſt. 2. de Legibus qu. 3. n. 9.*

9. CONCL. IV. Præcepta iudicialia veteris Legis per adventum ac mortem Chriſti, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut deſinerent vi illius Legis obligare; nihilominus ob naturalem æquitatem poteſt eorum aliquorum obſervatio etiam nunc per Prælatos Eccleſiæ præcipi. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 104. *art.* 3. & alii communiter.

10. Unde eſt differentia inter Præcepta cæremonialia, & iudicialia Legis veteris. Nam cæremonialia adeo ſunt evacuata; ut non ſolum ſint mortua, ſive nullius amplius obligationis, aut utilitatis, ſed etiam mortiſera, ita ut illicitum ſit ea obſervare tempore Legis Evangelicæ. Judicialia vero, etſi non obligant tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imo nec obſervari poſſint ex obligatione ipſius: tamen ob eorumdem convenientiam, & æquitatem naturalem, poſſunt etiam deſacto abſque peccato obſervari, imo de novo præcipi per eos quorum eſt condere leges; prout hoc in nonnullis eorum fieri patet inductione. Sic inprimis deſacto ſolvuntur Decimæ Parochis, aliiſque Eccleſiæ Miniſtris, quia iure naturali, ſimulque Divino, debetur neceſſaria ſuſtentatio Eccleſiæ Miniſtris, iuxta illud Salvatoris, *Matthæi c. 10. Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et 1. *Corinth. 9. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier poſt partum ſtatim poſſit ingredi Eccleſiam, nec teneatur abſtinere per certos dies ſecundum Legem Moſaicam; ſi tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiu abſtinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *c. unde Purificatione poſt partum*. Idem patet in pluribus ſimilibus paſſim occurrentibus.

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, ſed quatenus ſunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Chriſtum denuo renovata. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis eſt; quia lex vetus per Chriſti adventum & mortem, fuit evacuata; (*b*) ergo vi ipſius præcepta moralia amplius non obligant. Ratio vero ſecundæ partis eſt: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis DEI & proximi, tum ad præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, ſimulque ſunt per Chriſtum renovata, ut habetur *Matth. c. 19. Marc. 10. & Lucæ* 18. ergo.

QUÆSTIO II.

De obligatione Legis novæ, ſeu Evangelicæ, eiuſque perfectione.

SUMMARIUM.

12. *Lex nova, quibus nominibus appelletur?*

13. *Lex Evangelica a Chriſto lata eſt pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos ac Gentiles.*

14. *Obli-*

14. *Obligavit tamen primum poſt ſui promulgationem.*
15. *Lex nova excedit veterem multis modis. I. Quia eſt facilior veteri,*
16. *Solvitur obiectio.*

(c) Juxta dicta quæſt. præc.

17. *II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ.*

(d) De hoc infra Tract. 14. Diſt. 1. num. 32. & ſeqq.

18. *III. Quia lex Evangelica per Filium DEI promulgata eſt &c.*

12. ADVERTENDUM, quod Lex nova variis nominibus appelletur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliis, vel potius in quatuor libris unius Evangelii contineatur regiſtrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris ſeu Moſaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertio dicitur *Lex libertatis*, *Jacob. c.* 2. Item *Lex Fidei*, *Rom. c.* 3. Et tandem *Lex gratiæ*, eo quod non ſolum gratiam multo copioſiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; ſed inſuper contineat, & afferat omnis gratiæ Auctorem Chriſtum JEſum. His prænotatis, ſit.

13. CONCL. I. Lex Evangelica, a Chriſto Domino condita eſt, lata pro toto Mundo; adeoque ad eam, atque ad ſuſcipiendum Baptiſmum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quod nempe Chriſtus ſit Auctor Legis Evangelicæ, deſumitur ex illo *Iſaiæ* 33. ubi de Meſſia venturo, ſeu Chriſto Domino prophetice prædicitur: *Dominus judex noſter, Dominus Legiſer noſter.* Unde & in Evangelio paſſim, ac præſertim *Joan. c.* 14. Chriſtus de ſuis legibus ait: *Mandata mea ſervate.* Altera pars, quod nempe Chriſtus Legem Evangelicam tulerit non pro uno dumtaxat populo, ſed pro univerſo Mundo, ipſemet expreſſit *Matth. c. ult.* præcipiens Apoſtolis: *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Et *Marci c. ult. Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Accedit ratio: quia Chriſtus fuit Redemptor totius Mundi: ergo & Legislator, condendo pro omnibus leges, per quas ad ſanctificationem, vitamque æternam pervenirent.

14. CONCL. II. Nihilominus Lex Evangelica poſt factam ſui inſtitutionem non ſtatim obligavit omnes, ſed primum, quando ſolemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jeroſolymis contigit in die Pentecoſtes, qua Apoſtoli accepto prius Spiritu ſancto cœperunt ſolemniter prædicare Baptiſmum ejuſque obligationem, dicentes: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, *Actorum c.* 2. In cæteris vero locis poſt menſem, vel annum, aut plures annos incępit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Chriſti ſerius, aut citius ſolemniter, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 3. *qu.* 4. cum aliis. Ratio huius patet ex dictis *diſt. præc. qu.* 2. & 3. ubi generatim dictum eſt, ad cuiuſque Legis obligationem requiri, quod ſolemniter promulgetur.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate ſeu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, aſſignando ſpeciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri ſeu Moſaica. Nam I. Lex Moſaica fuit gravior multo lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor. c.* 15. dixit de lege veteri: *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* Non quod Lex vetus abſolute fuerit obſervatu impoſſibilis (Deus enim non præcipit impoſſibilia) ſed quia obſervatu fuit admodum difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cæremonialium, tum iudicialium numeroſitate, quorum aliqua ſatis erant difficilia. Econtra de Lege Evangelica ait Chriſtus *Matth. c.* 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

16. Nec obſtat, quod Chriſtus *Matth. c.* 5. multa ſuperaddiderit Decalogo, dum v. g. ad illud præceptum, *non occides*, addidit, *non iraſci*, & huiuſmodi. Reſp. enim cum D. Auguſtino *lib.* 19. *contra Fauſtum* negando aſſumptum: Chriſtus enim nil ſuperaddidit, ſed tantum explicavit melius Decalogum reprobando expoſitionem antiquorum Phariſæorum. Adde, quod in Lege Evangelica ceſſarit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris Legis, etſi non moralium. (c)

17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & copioſiora auxilia gratiæ ad ferendum onus Legis, juſtitiamque operandam, quam in Lege Moſaica. Ratio eſt: quia in Lege Evangelica omnia ſeptem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato digne ſuſcipientibus; in Lege Moſaica vero ſola Circumciſio conferebat gratiam (d) & quidem reſpectu gratiæ Baptiſmalis admodum parvam. Inſuper in Lege Evangelica, eo quod merita Chriſti iam ſint actu exhibita, Spiritus Sanctus abunde datur credentibus; in Moſaica vero, quia merita Chriſti tunc ſolum erant prævisa, atque in futurum exhibenda, etiam menſura gratiæ dabatur modica.

18. III. Lex Evangelica eſt dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condiderit: nihilominus Moſaicam promulgavit per miniſterium Angelorum, Evangelicam vero per Filium ſuum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia: nam Myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis noſtræ in Lege veteri fuerunt multum occultata, aut ſolum præfigurata; quæ tamen in Lege Evangelica ſunt revelata, & clarius manifeſtata, aut iam in actu exhibita. Omittuntur plures aliæ ſimiles legis Evangelicæ prærogativæ, præ veteri, ſeu Moſaica.

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

SUMMARIUM.

19. *Poteſtas legislativa alia Eccleſiaſtica, alia Civilis; & quomodo differant?*

(e) Diſt. præc. n. 9. & 14.

20. *Leges humanæ tum Eccleſiaſticæ, tum Civiles, obligant in Conſcientia, & ſub peccato.*
21. *Solvitur objectio.*
22. *Id verum regulariter loquendo.*
23. *Lex humana obligat cum aperto vitæ periculo, quando ejus obſervantia eſt neceſſaria ad bonum publicum conſervandum.*
24. *Vel quando ejus violatio cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ poteſtatis.*

(f) Vid. tract. 7. diſt. 2. n. 49. & 50.

25. *Extra dictos duos caſus non obligat cum periculo vitæ, vel gravis incommodi.*
26. *Corollarium generale.*
27. *Aliud de infirmo, itinerante &c.*
28. *Quid liceat excommunicato, vel irregulari occulto, ad vitandam infamiam?*

* *Qualiter cognoſcatur obligatio gravis, vel levis?*

19. SUpponendum hic conformiter ſuperius (e) dictis, quod Lex ac poteſtas legislativa humana; alia ſit Eccleſiaſtica, alia Civilis. Differunt autem inter ſe varie. I Ratione originis: quia poteſtas legislativa Eccleſiaſtica proxime, ac immediate provenit a Deo prout patet ex verbis Chriſti *Matth.* 16. *Tibi dabo claves regni cælorum.* Et *Joan.* 21. *Paſce oves meas.* Item *Actorum* 20. *Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos, regere Eccleſiam DEI, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Econtra vero poteſtas legislativa civilis immediate provenit ab hominibus; utpote cum populo per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem, totam ſuam poteſtatem, *L.* 1. *ff. de Conſtitut. Principum* quamvis & hæc ſaltem mediate ſit a Deo, iuxta illud *Rom.* 13. *Non eſt poteſtas, niſi a Deo.* II. Differunt ratione obiecti, & finis: ſiquidem poteſtas legislativa Eccleſiaſtica per ſe, & directe, verſatur circa res ſpirituales, ad ſalutem animarum, & conſequendam vitam æternam ordinatas. Civilis vero poteſtas per ſe, ac directe, ſeu immediate, tantum reſpicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediate, ac per accidens,

Digitized by Google

dens, etiam ſalutem animarum reſpicere poſſit, in quantum vitia prohibet, ac punit. Unde ſequitur, quod hæ duæ poteſtates, Civilis nempe & Eccleſiaſtica, propriis officiis, ac dignitatibus diſcretæ ſint: quamvis Eccleſiaſtica ob excellentiam obiecti, & finis ſui, tanto præſtet Civili, quanto quæ ſunt ſpiritualia, præſtant corporalibus. His prænotatis, ſit.

20. CONCL. I. Leges humanæ juſtæ, ac legitime promulgatæ, non ſolum Eccleſiaſticæ, ſed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum tranſgreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxta quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non ſolum parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, iuſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli *Rom.* 13. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.* Et mox infra: *Subditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam;* id eſt, non ſolum metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

21. Quod ſi quis obiiciat. Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ; ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia eiuſdem eſt ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam tranſgreſſoribus inferre poſſe: ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. Negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc, ut poteſtas Civilis quidpiam in Conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legiſlativa quam habet a DEO, qui iuſſit legitimis Superioribus iuſta præcipientibus eſſe obediendum. Nec ideirco lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, tranſgreſſoribus impœnitentibus ſtatuam ſufficit, quod Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpote cuius mandatum ſimul violatur, & a quo etiam, ſaltem mediate, provenit poteſtas legiſlativa Civilis, iuxta effatum illud *Rom.* 13. *Non eſt poteſtas, niſi a DEO: itaque qui reſiſtit poteſtati, DEI ordinationi reſiſtit.*

22. Dicitur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*. Siquidem non omnes Leges humanas obligare in Conſcientia, patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* ubi oſtendetur, dari leges aliquas mere pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam ſubeundam.

23. CONCL. II. Quando legis obſervatio eſt moraliter neceſſaria ad publicum bonum conſervandum, tunc Lex humana poteſt obligare cum aperto vitæ periculo. Ita Herincx *diſp.* 3. *de Legibus quæſt.* 12. eſtque communis. Ratio eſt: quia conſervatio boni communis, omnino eſt præferenda bono vitæ privati hominis; ergo in tali caſu neceſſitatis poteſt Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare ſubditum ad obſervantiam legis cum periculo vitæ. Sic inprimis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoſo permanere in ſtatione ſua cum aperto mortis diſcrimine. Similiter tempore peſtis tenetur Parochus, tum vi officii ſui, tum præſertim accedente ſpeciali præcepto Epiſcopi, permanere in ſuo loco ad excipiendas peſtiferorum Confeſſiones, non obſtante manifeſto vitæ periculo. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ legis vel poteſtatis, tunc eſt lex ſervanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herincx cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic ſi quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadrageſimæ in contemptum Eccleſiaſticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, niſi carnes comedat; potius ei moriendum foret, quam ut in talibus circumſtantiis carnes comederet. Ratio eſt; quia violatio legis Eccleſiaſticæ in talibus circumſtantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, poteſtatiſque Eccleſiaſticæ; & comedens carnes ad talem Hæreticorum inſtantiam, eorum ſectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipſo opere contemneret poteſtatem Eccleſiæ: hoc autem nullo modo licet, ſed eſt intrinſece malum. Unde tali potius eſſet ſubeunda mors, quam ſi quis ex præfata cauſa oppeteret, revera foret Martyr (*ſ*), cum moreretur ob confeſſionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Eccleſiam a Chriſto accepiſſe poteſtatem certas leges Fidelibus imponendi.

25. CONCL. IV. Extra præfatos caſus Lex humana, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc *c.* 4. *de reg. juris*, dicitur: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet eſſe ſecundum naturam hominum; id eſt, conditioni humanæ accommodata: id autem non fieret, ſi leges humanæ ſemper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra caſus ſupra memoratos; ergo. Hinc

26. Infertur I. Quia duo memorati caſus ſunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amiſſionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius ſimilis gravis mali, quod conſiderata qualitate legis prudenter iudicatur tale.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preſſus gravi infirmitate corporis, de conſilio Medicorum comedit carnes diebus ieiunii; aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere feſſus, utitur ſecunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex ieiunii Eccleſiaſtici. Idem dicendum de iis, qui diebus Feſtivis remanent domi ad eius cuſtodiam, nec audiunt Miſſam in locis, ubi unica Miſſa celebratur. Innumera ſimilia exempla paſſim occurrunt.

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licite ſe gerere tamquam non excommunicatum, in quantum hoc eſt neceſſarium ad vitandam infamiæ notam, aut ſimilis mali periculum; adeoque ſi non habet, a quo abſolvi poſſit, non teneri abſtinere a Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum adminiſtratione, aut ab eligendo, & huiuſmodi, ſi abſque periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abſtinere non poſſit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, poteſt celebrare, ordines ſuſcipere &c. ſi tam cito nequeat obtinere diſpenſationem, & abſque gravi nota, vel damno, non poſſit diutius abſtinere. Et ita de multis aliis eſt diſcurrendum, ac notat cit. Herincx cum communi.

Additio.

* Quæres, ex quibus ſignis cognoſcatur, quod Legiſlator velit obligare non ſolum ſub levi, ſed etiam ſub culpa gravi? Reſp. ex ſequentibus. I. Si ipſa materia, quæ præcipitur, vel prohibetur, ſit gravis, nec aliunde ex circumſtantiis, vel ex conſuetudine tamquam optimam Legum interprete conſtet de voluntate alia Legiſlatoris, qui utique poſſet, ſi vellet, in materia etiam gravi tantum obligare ſub levi culpa, vel etiam ſub ſola pœna; cum tota ratio obligationis dependeat ab eiuſdem voluntate. II. Si ipſa verba Legis indicent mentem Legiſlatoris graviter obligare volentis, v. g. dum expreſſe poneret, quod graviter intendat obligare, vel quando adderet *præcipimus*, ſive *prohibemus in virtute Sanctæ Obedientiæ &c.* formalis enim obedientia non ſolet facile in levibus iniungi. III. Si adiiciatur pœna Excommunicationis maioris, ſuſpenſionis, vel interdicti; nam ſimiles pœnæ notabiles ſpirituales ex praxi Eccleſiæ non annectuntur in Jure Canonico peccatis venialibus. IV. Si communis Doctorum, cui non poſſet opponi gravis ratio in contrarium, vel ſi uſus, & conſuetudo optima Legum interpres, cenſeant per tranſgreſſionem talis Legis committi peccatum grave. Porro, quando ſimilia ſigna non adeſſent inſinuantia obligationem gravem, in dubio, num Legiſlator intenderit graviter vel leviter adſtringere ſubditos, potius iudicandum eſt de obligatione levi, quam gravi; nam *in dubiis benigniora præferenda ſunt*, juxta *Reg.* 56. *ff. de Regulis Juris.* Et *in obſcuris minimum eſt ſequendum. Reg.* 30. *de Reg. Juris in* 6. Ob quam ipſam rationem in dubio, num verba Legiſlatoris contineant veram legem, vel potius Conſilium, magis in favorem ſubditorum iudicandum erit poſterius. Quod idem ſentiendum, ſi conſideratis omnibus conſiderandis adhuc dubitetur, num lex ſit mixta, vel pure pœnalis. *

QUÆSTIO IV.

De Legibus Pœnalibus, earumque Obligatione.

SUMMARIUM.

29. *Lex humana moralis, & pœnalis, quid?*
30. *Dantur leges aliquæ mere pœnales.*
31. *Solvitur objectio.*
32. *Quod lex aliqua ſit mere pœnalis, pendet ex intentione Legiſlatoris.*
33. *Dicta intentio Legiſlatoris, unde deſumenda?*
34. *Ad ſubeundam pœnam ferendæ ſententiæ non tenetur Reus ante ſententiam judicis condemnatoriam.*
35. *Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ, & pœna ferendæ ſententiæ, quæ?*
36. *Et quando pœna cenſeatur eſſe latæ, vel ferendæ ſententiæ?*
37. *Alia hujus regula.*
38. *Verba illa*, Sit excommunicatus, anathema &c. *an contineant pœnam latæ ſententiæ?*
39. *Pœnæ latæ ſententiæ ſi non requirunt executionem externam, ſtatim habent locum in Conſcientia.*
40. *Secus, quando pœna illa requirit executionem externam &c.*
41. *Corollarium de Beneficiatis.*
42. *Diſparitas utriuſque caſus.*
43. *Inſtantia de inhabilitate ad Beneficia, & an hæc poſtulet ſententiam judicis?*
 * *Occurritur objectioni.*
44. *Quid dicendum de pœnis corporis afflictivis?*
45. *Corollaria notabilia.*

29. ADVERTENDUM, quod Lex humana, præter alias ſui diviſiones, communiter dividatur in moralem, ſeu abſolute obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, ſeu abſolute obligatoria dicitur illa, quæ mores ſolum dirigit, obligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam vero pœnam transgreſſoribus expreſſe imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* econtra dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur, ſub certa pœna poteſt eſſe multiplex, nimirum vel ſpiritualis, ut excommunicatio, Suſpenſio &c. vel temporalis, ut confiſcatio bonorum; vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio; fuſtigatio &c. Porro Lex pœnalis rurſum dividitur in mere pœnalem, & mixtam. *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum ſub culpa præſtandum, ſimulque ad certam pœnam transgreſſores obligat; & dicitur *Lex mixta*, quia eſt mixta ex morali, & pœnali. *Leges mere pœnales* appellantur eæ, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam: & tales dari modo dicetur. Hinc ſit.

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ pure pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam tranſgreſſoribus impoſitam. Ita communis Doctorum, & noviſſime ſequitur Chriſtoph. Haunoldus *tom. 1. de Juſtitia & jure, tract. 1. cap. 1. controverſ. 5.* quamvis Sanchez. *lib. 6. in Decalogum cap. 4. n. 12.* velit, ejuſmodi ordinationes ad ſolam pœnam obligantes, non eſſe proprie leges. Ratio Concluſionis eſt: quia lex non obligat ultra mentem Legiſlatoris. Unde in ſimili notant Doctores, quos citat & ſequitur Layman. *l. 1. tract. 4. c. 14. num. 2.* quod Legiſlator circa materiam cæteroquin gravem poſſit obligare ſolum ſub veniali: r[illegible] actus agentium non operantur ultra eorum inte[illegible]onem, *arg. cap. ult. de Præbendis*. Hinc dantur quædam Religioſorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, ſeu ſub peccato non obligant, ſed tantum ad pœnam a Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Conſtitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adverſantur, eorum tamen intermiſſio confert ad tranquillum Reipublicæ ſtatum; v. g. ne quis noctu ſine lumine ambulet, ne certum veſtium ornatum portet, & hujuſmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juſte non poteſt à Superiore infligi pœna; nam pœna eſt noxæ vindicta; ergo, Reſp. enim negando conſequentiam: quia licet in tranſgreſſione legis mere pœnalis nulla interveniat culpa Theologica, ſeu quæ ſit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Politica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religioſi conſtitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa merito caſtigatur competenti pœna.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua ſit mere pœnalis, non bene deſumitur ex ſola pœnæ adjectione; ſed id dependet ex intentione legiſlatoris, quæ tum ex verbis Legis, tum ex ſubjecta materia, aliiſque circumſtantiis, prudenti judicio deſumenda eſt. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt. 108. art. 4.* & alii communiter. Ratio eſt: quia imprimis adjectio pœnæ ſpiritualis v. g. Excommunicationis, Suſpenſionis, & hujuſmodi, potius indicat, legiſlatorem voluiſſe obligare ſub culpa: cum tales pœnæ non niſi ob culpam, ſeu peccatum, infligi ſoleant. Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde ſequitur, quod, quænam leges ſint mere pœnales recte non deſumatur ex adjectione pœnæ, ſed hoc pendeat ex intentione Legiſlatoris, utpote a qua leges ſuam vim obligandi habent.

33. Cæterum ejuſmodi intentio legiſlatoris, ſi non clare habetur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex ſubjecta materia, tum ex aliis circumſtantiis deſumenda erit: neque enim circa hoc certa & generalis regula dari poteſt. Hoc etiam multum juvat conſuetudo, utpote quæ eſt optima legum interpres: ſiquidem per conſuetudinem ex lege pœnali mixta poſſe fieri pure pœnalem, ac ceſſante reatu conſcientiæ manere ſolam pœnam Fori externi, obſervat Suarez *lib. 7. de Legibus, cap. 9. num. 11.* & Layman. *lib. 1. tr. 4. c. 24. num. 12.* & ſequitur Ludov. Engel. *tit. De Conſuetud. n. 17.* Qui addunt, id fortaſſe contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna ſcindere, ſive aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivæ fuerint, nihilominus potuerunt uſu fieri mere pœnales, & quaſi naturam mutare, quia non aliter ſunt receptæ.

34. CONCL. III. Quotieſcumque Lex pœnalis imponit pœnam primum a Judice infligendam, ſeu pœnam ferendæ ſententiæ, certum eſt, non obligare Reum ad ſubeundam, vel ſolvendam pœnam ante ſententiam Judicis condemnatoriam. Ita communis. Neque enim Reus ad amplius tenetur, quam lex ipſa imponit; hæc autem ſolum imponit, ut Reus pœnæ adjudicetur; quod ſpectat potius ad Judicem, quam ipſummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet dumtaxat pœnam ferendæ ſententiæ) quod is ante latam a Judice ſententiam poſſit valide, ac licite ſe gerere tamquam non excommunicatum, & non privatum; ſicque exercere omnes actus ſui officii, aut Beneficii: quia revera ante ſententiam Judicis necdum incurrit ejuſmodi pœnam, quamvis commiſerit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus eſt per Judicem. Sed illico pro hujus & ſequentium Concluſionum Intelligentia.

35. Quæres, quid ſit pœna ipſo jure inflicta, ſive latæ ſententiæ, & unde dignoſcatur, pœnam eſſe ferendæ ſententiæ, vel potius ipſo jure latam? Reſp. I. Pœna ipſo jure inflicta, ſeu latæ ſententiæ, dicitur illa, quæ poſito delicto ſtatim vi legis irrogatur; ut ſi in lege pœnali dicatur, *qui tale delictum commiſerit, ſit ipſo facto excommunicatus, officio aut beneficio privatus &c.* pœna primum per Judicem juxta præſcriptum legis infligenda vocatur illa, quam Legiſlator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, ſed primum per ſententiam Judicis imponendam ſtatuit: ut ſi dicatur, *qui tale delictum commiſerit, privetur officio, excommunicetur &c.* Et hæc alio nomine dicitur *Pœna ferendæ ſententiæ:* prior autem vocatur ſub aliis terminis, *Pœna latæ ſententiæ*.

36. Reſp. II. Pœna cenſetur lata ipſo jure, ſeu eſſe latæ ſententiæ, quoties in lege pœnali adhibentur hujuſmodi verba: *Ipſo facto, ipſo jure, Mox, ex tunc &c. ſit excommunicatus, ſuſpenſus vel privatus.* Inſuper

Digitized by Google

per eſt pœna latæ ſententiæ, ſi Legiſlator ſibi, vel legi ſuæ adſcribat ſententiam, dicendo v. g. *Auctoritate noſtra*, *Virtute hujus legis*, *ipſo jure*, *ſubjaceat tali pœnæ*. Addit Herincx *diſp.* 5. *de Legibus n.* 7. idem eſſe dicendum, ſi Lex utatur ſolo verbo indicativi modi, præſentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus*, *Suſpendimus*, *Excommunicationem ſe noverit incurriſſe*, *Sciat ſe eſſe excommunicatum*, & hujuſmodi.

37. Reſp. III. Si Lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipſam pœnam, ſed vel reatum pœnæ, dicendo, *qui hoc fecerit, reatum talis pœnæ incurrat*, *Fiat reus talis pœnæ*: vel ipſam actionem Judicis, dicendo: *Excommunicetur*, *Suſpendatur*, *Privetur ſuo officio*, *aut beneficio*. *Eſt excommunicandus*, *privandus &c.* Hujuſmodi, inquam, formulæ ſolum continent ſententiam ferendam; ſeu pœnam infligendam a Judice. Ratio eſt: quia de tali pœna ferendæ ſententiæ poſſunt ejuſmodi verba commode explicari; ergo etiam debent ſic explicari: ſiquidem *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxta *Regulam* 49. *Juris in* 6. cum concordantiis.

38. Reſp. IV. Num illa verba, *ſit excommunicatus*, *ſuſpenſus*, *privatus officio*, *ſit anathema*, & hujuſmodi, nullo alio addito contineant pœnam latæ ſententiæ, nec ne? variant Doctores. Affirmant non pauci, eo quod ejuſmodi verba imperativi modi afficiant immediate ipſammet pœnam. Oppoſitum nihilominus tenet Navarrus *cap.* 27. *Manuali num.* 52. ubi ait, quod hujuſmodi verba, *ſit excommunicatus*, non denotent ſententiam latam, ſed ferendam, niſi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus varie, & inprimis auctoritate Gloſſæ *cap* 2. *verſ. Sequeſtratus*, *de Foro competent.* Deinde, quia verbum *ſit* eſt futuri temporis, & poteſt commode explicari per ly *Fiat excommunicatus &c.* unde per illud non fertur ſententia ipſo jure, niſi aliquid aliud addatur, puta *ipſo jure*, *ipſo facto ſit excommunicatus &c* Tandem, quia ſtante dubio mitior pars in pœnis eſt eligenda; atqui præfata verba ſunt dubia, ut patet ex allatis rationibus, atque ipſa Doctorum varietate ſentiendi: ergo.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ ſententiæ ſi pœna ipſo jure impoſita aliam executionem externam non requirat, ſtatim ut factum illud, cui talis pœna ipſo jure annexa eſt, committitur, habet ipſa locum in Conſcientia. Ita Ludov. Engel *tit. de Conſtit. n.* 43. eſtque communior Doctorum. Et tales ſunt pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, & aliæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, item irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujuſmodi: nam tales pœnas, ſi ſint latæ ſententiæ ipſo facto, & ante omnem ſententiam Judicis incurri, recepta praxis uſus declaravit.

40. CONCL. VI. Si vero pœnæ ipſo jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti eſt amiſſio dominii, confiſcatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Eccleſiaſtici &c. ipſo jure ſtatuta) tunc ulterius ad obligationem in conſcientia producendam requiritur ſententia declaratoria Judicis ſuper crimine admiſſo, niſi lex in ſpecie addat clauſulam, *alia etiam declaratione non ſecuta*. Ita Engel *loc cit. num.* 43. Layman. *lib.* 1. *Tract.* 4. *c.* 15 *n.* 6. citans alios, & tenent Doctores paſſim. Deſumitur hoc ex *c. Cum ſecundum*, *de Hæreticis in* 6. ubi bona Hæreticorum ipſo jure confiſcantur, & tamen ipſi non illico in Conſcientia obligantur bona ſua tradere fiſco; quin etiam dictæ confiſcationis executio, ſeu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante ſententiam declaratoriam Judicis Eccleſiaſtici ſuper crimine hæreſis admiſſo: ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pœnis externam executionem requirentibus; *cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum*, *c. Inter corporalia*. *De Tranſlat. Epiſcop.*

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp.* 1. *de Legibus qu.* 1. *punct.* 7. §. 2. *n.* 15. & aliis, quod Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi forte in lege habeatur expreſſum, pœnam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illico debe-

ri ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

42. Quod ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſed executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo facto admiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non vero aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pœnæ poſitivæ, atque indigentes reali actione, ſeu executione. Cum igitur naturæ humanæ foret admodum grave quin & contrarium, quod quis delinquens teneatur in ſemetipſo exequi pœnam poſitivam, ſicque eſſe ſui ipſius & accuſator, & judex, & executor; ejuſmodi leges non cenſentur obligare in conſcientia ante ſententiam judicis, niſi ſecus in eis exprimatur.

43. Fateor, quod Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 30. *n.* 1. & 2. hanc reſponſionem impugnet eo quod inhabilitas ad Beneficia Eccleſiaſtica acquirenda, & ad ferendum ſuffragium ſint pœnæ duntaxat privativæ, & tamen poſtulent ſententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledeſma, quos citat. Verum hæc ipſa doctrina allegatorum Theologorum, ſententiam Judicis in his caſibus requirentium, non caret difficultate: non inhabilitatem ad electionem activam & paſſivam incurri ante omnem ſententiam Judicis, cenſent inter alios Suarez *lib.* 5. *de Legibus*, *cap.* 9. Engel *loc. cit.* & Layman. *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 15. *n.* 5. ubi bene notandum, quod aliter debeat in præſenti diſcurri de jure aliquo, ſeu Beneficio, quod necdum poſſidetur, ſub certa conditione acquirendo, & aliter de Jure quæſito, vel Beneficio jam legitime poſſeſſo iterum deperdendo: nam quoad poſterius, ut illud jus, vel poſſeſſio per pœnam ipſo jure illatam iterum amittatur, requiritur conformiter jam dictis *num* 40. prævia aliqua ſententia declaratoria, ſecus quoad prius, ſi nimirum agatur de Jure, ſeu Beneficio primum ſub certa conditione quærendo.

Additio.

* Atque ex hac doctrina patet reſolutio ſequentis dubii: cur nimirum Beneficiatus non teneatur propter pœnam ipſo jure illatam beneficium antea legitime obtentum atque poſſeſſum relinquere ante ſententiam declaratoriam Judicis, & quare nihilominus propter ſimilem pœnam obligetur in Conſcientia ante aliam ſententiam declaratoriam reſtituere pro rata fructus, ſi poſt primos ſex Menſes culpabiliter omiſerit recitare horas Canonicas? prout contraria ſententia ab Alexandro VII. anno 1665. expreſſe damnata eſt, quæ erat ſequentis tenoris: *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus horas, non debetur in Conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.* Reſp enim, Clericos illos Beneficiatos omittentes horas Canonicas ideo ante ſententiam declaratoriam teneri pro rata ad reſtitutionem fructuum; quia in eoſdem necdum (ſicuti quoad ipſum Beneficium actu poſſeſſum) habent jus quæſitum, ſed primum quærendum cum hac conditione annexa, ut recitent inter alia onera etiam horas Canonicas, quas ſi intermittunt, incurrunt pœnam præfatam, ſeu redduntur pro rata inhabiles ac incapaces ad ipſum jus alias primum quærendum, id eſt recipiendi dictos fructus; non autem per aliquam actionem ipſis adimitur quodpiam jus quæſitum, ſed quod jam actu poſſiderent. Videatur de hoc fuſius in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 2. §. 10 *a n.* 216. uſque *ad n.* 238.

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de pœnis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per ſe ipſum exequi pœnam aliquam honeſtam, & non nimis acerbam, poſtquam per ſententiam Judicis ad ipſam fuit condemnatus; puta, quod pergat in carcerem, ſubeat abſtinentiam aliquam, vel moderate ſe ipſum flagellet, prout moris eſt in quibuſdam Religionibus: nihilominus nequit Reus obligari, ut graviores pœnas corporis, utpote mortis, mutilationis &c. directe in ſemetipſo exequatur, ſed ſolum, ut ipſas per miniſtros Juſtitiæ illatas patienter ſuſtineat Ita communis

45. Unde paſſim notant Doctores, quod damnatus ad bibendum venenum, parere non teneatur; quod dam-

damnatus ad mortem inedia perferendam, poſſit licite comedere cibos ſibi clam allatos; quinimo quod damnatus ad mortem, vel mutilationem, poſſit etiam poſt ſententiam Judicis fugere, ſi via effugiendi pateat. Herincx *diſp. 5. de Legibus, quæſt. 3.* Engel *ubi ſupra*, n. 44. Layman, *loc. cit. num. 7. & ſeqq.* qui tamen recte addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut ſcalam aſcendere &c. nam hoc non eſt directe mortem inferre, ſed ſuſcecodam ſuſtinere, & per accidens ſoluto ac indirecte ad eam cooperari.

QUÆSTIO ADDITA.

An Ignorantia excuſet a pœna Legis Humanæ?

SUMMARIUM.

** *Utrum ignorantia invincibilis excuſans a culpa, etiam excuſet a pœna per legem ſtatuta?*

** *An ignorantia ſolius pœnæ excuſet ab illa incurrenda, ſi cenſuræ, & pœnæ extraordinariæ, ac improportionatæ, excipiantur?*

** CONCL. I. Ignorantia invincibilis, quæ excuſat hominem a culpa, eum etiam excuſat a pœna per legem ſtatuta, communis.

Prob. 1. c. 2. de *Conſtit.* dicitur: *Rem, quæ culpa caret, in damnum* (id eſt pœnam) *vocari non convenit*: ergo. Prob. 2, *ceſſante cauſa ceſſat effectus c. cum ceſſante 60. de appellationibus*; atqui culpa eſt cauſa pœnæ: ergo ceſſante culpa ceſſat pœna; conſequenter ubi nulla eſt culpa contracta propter ignorantiam Legis, ibi pœna locum non habet. Conſentit *Regula 23. de R. I. in 6.* aſſerens, ſine culpa aliquem non eſſe puniendum.

Concluſio hæc cum proportione etiam de lege pure pœnali intelligenda venit: nam neque ille, qui penitus neſcivit legem ejuſmodi mere pœnalem, & ſic ob ignorantiam neque culpam politicam contraxit, ad pœnam videtur eſſe obligandus: uti recte monet Herincx *tract. de Legibus d. 5. q. 4. n. 26.* Ex his deduces, illum, qui ob ignorantiam excuſatur a culpa gravi, non poſſe, nec debere puniri pœna gravi, et ſi interea peccaret venialiter. Ratio eſt: quia in hoc ceſſat enim culpa gravis.

Concl. 2. Ignorantia ſolius pœnæ non excuſat ab illa incurrenda, ſi cenſuræ & pœnæ extraordinariæ ac improportionatæ excipiantur. Reiffenſtuell *L. 5. Decret. Tit. 3. n. 311.* Herincx jam *cit. n. 29.* Covarruvias, ac plures alii apud Reiffenſtuel laudati contra aliquos alios.

Concluſio intelligenda venit de illo caſu, quo quis ſciens Lege Divina, naturali, vel humana eſſe prohibitam aliquam actionem, ignorat tamen pœnam ſpecialiter a *lege humana* in committentes tale crimen ſtatutam: v. g. fur aliquis bene ſcit, furtum eſſe graviter prohibitum a Jure naturali, Divino, & humano, ignorat autem pœnam ſuſpendii in furantes eſſe ſtatutam. Hoc notato

Prob. Concluſio 1. Ignorantia ſolius pœnæ non tollit cauſam pœnæ, ſeu culpam: ergo neque tollit effectum culpæ ſeu pœnam, tam ab hominibus, quam a Deo infligendam.

Prob. 2. Eo ipſo, quod quis transgrediatur legem obligantem, ſe facit reum pœnæ proportionatæ huic tranſgreſſioni, & in eam implicite conſentit, præcipue, quia cuilibet malefactori aliunde eſt notum crimina & delicta contra legem commiſſa poſſe & debere proportionata pœna caſtigari: ergo.

Prob. 3. Ex ipſa praxi omnium tribunalium, quæ malefactores pœna per legem ſtatuta afficiunt, eos condemnando ad patibulum, rotam &c. etſi has pœnas directe in ſua delicta ſtatutas eſſe ignoraverint: ergo. Dixi tamen 1. *ſi cenſuræ excipiantur*: hæ enim non incurruntur ab eo, qui ignoravit eas eſſe impoſitas a Jure; ut aliunde conſtat. Dixi 2. *ſi pœnæ extraordinariæ excipiantur*: hæ enim probabiliter non incurruntur etiam in foro externo civili ab illo, qui eas invincibiliter ignoravit eſſe annexas ſuo delicto, Navarrus, Sa, Tamburinus, la Croix, & alii. Ratio eſt: quia ex una parte videtur injuſtum aliquem affligere pœna illa, cui ſe nullo modo ſubjecit, & in quam neque virtualiter & implicite conſenſit; ex altera parte ignorans talem pœnam extraordinariam in eam non conſentit formaliter, & actu, quia eam non ſcit, neque virtualiter & implicite, quia implicite reus & delinquens ſolum conſentit in pœnam ordinariam & proportionatam: ergo &c.

Obj. 1. Pro contraria ſententia, quam P. Stoniſlaus Karg in Manuali Theologico-Canonico Legali de Irregularitate ex delicto, & conſequenter de aliis pœnis Eccleſiaſticis, non vero Civilibus ſuſtinet, *Part. 1. §. 2. N. 17.* pro ſe allegans plures graves Theologos. c. *ut animarum de conſtit. in 6.* dicitur: *ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes, dummodo eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.* Ex quo ſic argumentari licet: Hoc capitulum continet favorem animarum: ergo ample eſt interpretandum, ita quidem, ut ſenſum faciat, quod non ſolum ſententiæ cenſurarum, ſed & omnes ſententiæ, inhabilitates, ac pœnæ ſpirituales non ſtringant ignorantes: ergo ignorantia cujusvis pœnæ excuſat ab ea incurrenda. ℞. cum Covarruvia, citatum capitulum eſſe intelligendum de illa ignorantia, quæ facit actum involuntarium, & excuſat etiam a peccato: hæc enim ſimul excuſat a pœna, quæ primum ſequitur culpam, ut dictum eſt Concl. 1. Non autem loquitur capitulum de illa ignorantia, qua ſola pœna ignoratur, & quæ ſtat cum ſcientia prohibitionis ipſius actus.

Dices: Capitulum cit. loquitur de furto quod aliunde ſcitur eſſe prohibitum a Jure naturali & Divino: ergo capitulum non loquitur de illa ignorantia, quæ penitus cauſat involuntarium, & excuſat a peccato: per conſequens loquitur de ſola ignorantia pœnæ annexæ furto per ſtatuta Ordinariorum. ant. patet ex textu Capit. conſequentia etiam liquet; nam ſi furtum ſcitur eſſe prohibitum jure Divino, & naturali, jam habetur ſufficiens cognitio ad voluntarium & peccatum.

℞. cum Covarruvia n. 2. nam quando capitulum adducit exemplum furti, non amplius loquitur de ignorantia, ſed de puncto alio. Hinc notandum eſt ex Summario allegati capituli, quod in eo duo dubia ſint deciſa. Primum eſt, quod ſtatuta Ordinariorum non ligent invincibiliter ignorantes: alterum eſt, quod ſtatutum Epiſcopi ſubditum exiſtentem extra ſuam Diœceſin non liget. Pro primo dubio expediendo nullum caſum ſpecialem adducit Pontifex ſcilicet Bonifacius VIII. Auctor iſtius Capituli. Pro alio vero per parentheſin adducit cauſam furti. Id quod patet conſideranti ipſum textum, qui poſt ſuperius adducta verba ita habet: *Statuto Epiſcopi, quo (in omnes, qui furtum commiſerint) excommunicationis ſententia promulgatur: ſubditi ejus furtum extra diœceſin committentes, minime ligari noſcuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.*

Ex quibus habes, quod caſus furti in illo capitulo adductus, omnino ſit impertinens ad primam ejus partem, & primum dubium de ignorantia.

Obj. 2. Cenſuræ Eccleſiæ, ſcilicet excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum non incurruntur ab ignorante eas eſſe annexas ſuo delicto: ergo idem eſt de aliis pœnis Eccleſiaſticis. ℞. n. conſeq. cenſuræ enim imponuntur tanquam medicinæ præſervativæ, & admonitiones, quæ nimirum timore ſui debent abſterrere a culpa; atqui non poſſunt eſſe admonitiones, neque abſterrere a culpa, niſi præcognoſcantur, proinde etiam non incurruntur, niſi præcognoſcantur. Item per cenſuras punitur contumacia qua reus reſiſtit poteſtati Eccleſiæ, quatenus hæc aliquid ſub cenſura prohibet: neutrum ſit in aliis pœnis, quæ non in medicinam neque ob contumaciam ſpecialem, ſed in debitam & proportionatam vindictam culpæ commiſſæ imponuntur: ſi ergo culpa eſt commiſſa, jam habetur cauſa ſufficiens talium pœnarum.

Obj. 3. ad hoc, ut aliquis mereatur pœnam, debet in eam aliqualiter conſentire; ſed ignorans pœnam eſſe annexam, in eam non conſentit: ergo. ℞. D. ant. debet vel explicite vel implicite in eam conſentire

con-

con. mai. explicite ſemper n. mai. ſatis implicite conſentit in pœnam proportionatam delicto, dum voluntarie committit facinus, quod aliunde ſcit poſſe proportionata pœna vindicari a Superiore.

Ex dictis fit 1. Ignorantiam, quæ non excuſat a culpa gravi, ob quam imponitur, non excuſare quoque a pęna. Ratio eſt: quia hæc ignorantia non tollit cauſam pœnæ, ſcilicet peccatum grave: ergo neque tollit ipſam pœnam. Ex quo

Fit 2. Naque regulariter ignorantiam craſſam, ac vincibilem excuſare a pœna per legem dictata. Ratio eſt: quia hæc non excuſat a culpa gravi: ergo. Dixi tamen: *regulariter:* excipiendus eſt caſus, quo lex ae incurrendam pęnam requirit ſcientiam ad dolum v. g. dicendo: *qui temere hoc fecerit, præſumpſerit, ſcienter hoc attentaverit*, incurrat pęnam privationis beneficii: nam in tali caſu ad pœnam incurrendam non ſufficit culpa qualiſcumque, ſed quæ ſupponit ſcientiam, adeo, ut ſi quis eiuſmodi legem tranſgrediatur ex ignorantia vincibili aut craſſa, etſi ſufficienti ad peccatum mortale, non incurrat ſimiles pœnas. Ita Herincx *cit. n.* 27. aliud eſt, quando quis ſimiles leges violat ex ignorantia affectata; hæc enim in iure æquivalet temeritati ac ſcientiæ, adeoque neque in ſimili caſu a pœna excuſat, ut docet Suarez, ac plures alii apud Herincx, qui & eorum ſententiam valde probabilem cenſet contra Bonacinam.

Fit 3. Concluſionem noſtram ſpecialiter etiam locum habere in caſu, quo tranſgreſſor ſcit quidem actionem ſuam eſſe prohibitam lege divina, vel naturali, ignorat autem eam eſſe prohibitam lege humana, neque ſcit pęnam a lege humana ſtatutam. Ita Scotus 4. *d. 6. q. 8. n. 1.* Suarez, Herincx &c. Ratio eſt: quia tunc adeſt culpa, quæ eſt cauſa pænæ. Accedit, quod lex humana non ſolum intendat punire formalem ſui tranſgreſſionem, ſed etiam violationem Legis Divinæ, aut naturalis, præſertim ſi cadat in materiam etiam a ſe præceptam: ut bene obſervat P. Herincx.

Fit 4. Irregularitatem ex delicto, ita impedimenta matrimonii, quæ ob certa crimina ſunt ſtatuta, ut affinitas ex copula illicita, impedimentum uxoricidii etiam a fortiori incurri ab eo, qui ignorat ea eſſe annexa ſuo delicto, vel crimini. La Croix, & alii apud hunc, contra aliquos alios. Ratio huius eſt: quia irregularitas, & hec impedita non ſunt proprie pęnæ, ſed potius ſunt quædam inhabilitates a Jure ſtatutæ, & ſi forent pęnæ, non tamen eſſent medicinales, quæ contumaciam, & ſcientiam pœnæ prærequirerent: ergo etiam ab ignorantibus &c. incurruntur. **

APPENDIX I.

De Lege irritante, ſeu invalidante Contractus, aliosve Actus.

SUMMARIUM.

Utrum omnis Actus prohibitus ſubiaceat irritationi? Additio I.
Quid interſit, an actus aliquis per Judicem primum, vel per ipſum Jus pronuntiatur irritus? Additio II.
An omnis actus ipſo Jure pronuntiatus tamquam irritus reputetur pleniſſime irritatus? Additio III.
An actus aliquis ipſo quidem Jure pronuntiatus irritus, ſed nondum pleniſſime irritatus ſubſiſtat ſaltem in Foro interno, ſeu conſcientiæ ante aliquam ſententiam Judicis, vel exceptionem partis? Additio IV.
Corollaria ex hac doctrina. Additio V.
Solvitur notabilis objectio. Additio VI.

Additio I.

* NOn omnes contractus, aliive actus, qui per legem prohibentur, tubentur, eo ipſo neceſſario irritari, nam *multa prohibentur, quæ, ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, inquit Pontifex *cap. Ad Apoſtolicam de Regularibus*. Sic Matrimonium cum voto ſimplici caſtitatis, vel alio impedimento præciſe impedimento initum eſt quidem Prohibitum, non tamen irritum, ſeu invalidum. Quare ut actus aliquis a Lege prohibitus cenſeatur ſimul nullitati ſubjectus, debet id Legislator vel directe ac explicite exprimere, vel ſaltem indirecte, & implicite inſinuare. Explicite fit, ſi dicat e. g. talis actus irritetur, vel etiam talis actus ſit ipſo facto irritus &c. Implicite autem, dum abſque ſimili expreſſa mentione vel ad talem actum certas perſonas inhabilitat, vel præſcribit certam formam ſubſtantialem in contractu, ſeu tali actu obſervandam; nam ſi perſonæ inhabilitatæ poſtea hunc actum ſeu contractum inſtituunt, vel alias habiles præſcriptam formam non obſervant, eo ipſo talis actus ſeu contractus ſubjacet nullitati, quamvis nulla clauſula irritatoria ſit expreſſe adjuncta. *

Additio II.

* Porro ſicuti Lex pęnalis alia eſt latæ ſententiæ, alia primum ferendæ, ita pariformiter Lex irritans alia annullat actum ſeu contractum ipſo jure, alia vero invalidat eum primum per ſententiam deciſivam Judicis, e. g. ſi Lex dicat, *irritetur &c.* ſignum eſt, quod actus contra talem Legem factus tamdiu valeat, quamdiu per auctoritatem Judicis non reſcinditur: talis actus eſt contractus venditionis, in quo intervenit læſio ultra dimidium juſti pretii. *L. 2. C. De reſcindenda venditione*. Econtra vero ſi Lex abſolute pronuntiet aliquem actum ſeu contractum nullius roboris, ſive aliis utatur terminis explicitis, vel ſaltem implicite, invaliditatem ipſo Jure talem indicantibus, ſimilis actus cenſetur invalidus, etiam antequam Judex eundem ut talem decidat, idque vel pro utroque foro, ita, ut nullam obligationem talis contractus pariat, ne quidem naturalem, ac pro foro interno, vel præciſe pro foro externo taliter nimirum, ut ante declarationem Judicis equidem adhuc duret obligatio naturalis, etſi non civilis, prout nimirum memoratus actus ſeu contractus fuerit pleniſſime, vel non pleniſſime per ipſam Legem irritatus, pro quo *

Additio III.

* Notandum ulterius, quod tunc aliquis contractus, aliuſve actus, qui ſpectando ſolum Jus naturale foret adhuc validus, cenſeatur per Jus poſitivum pleniſſime irritari, quando vel in irritatione adduntur ſimiles clauſulæ: *Etiam in foro animæ non ſuffragetur:* ſive *quod obtentum eſt, non valeat ullatenus retineri:* aut taliter: *viribus carent abſque omni alia declaratione &c.* vel ſi etiam abſque ſimilibus clauſulis irritetur aliquis actus alias irreſcindibilis, nimirum talis, qui, ſi ſemel valet, ſemper valet, & ſi ſemel non valet, ſemper non valet, quales actus ſunt Matrimonium, & Profeſſio Religioſa; unde ſi Matrimonium propter certa impedimenta dirimentia pronuntiatur ab Eccleſia tamquam invalidum, vel Profeſſio ante annum decimum ſextum, aut abſque præmiſſo Novitiatu irrita, tales actus contra dictas Leges celebrati cenſentur ſemper irriti in Foro quoque conſcientiæ, & ante omnem ſententiam Judicis etiam præciſe declaratoriam. Quodſi vero actus, per Jus poſitivum etiam ipſo facto pronuntiati irriti, ex natura ſua exiſterent reſcindibiles, nec in irritatione eorum fuerit appoſita aliqua ex ſupra allegatis clauſulis, ſimiles actus dicuntur a Lege non pleniſſime irritari. Et de his ultimis finaliter quæritur, utrum, dum ipſo Jure, ſeu (quod idem eſt) ipſo facto explicite vel implicite pronuntiantur irriti per Legem, debeant ita reputari irriti, ut quoque ſint tales ante ullam Judicis ſententiam etiam præciſe declaratoriam, & quamvis nemo ſeſe excipiendo opponat, eiuſque reſciſſionem petat? Ad quod *

Additio IV.

* Reſpondeo, in his circumſtantiis ſimiles actus, etſi ipſo Jure per Legem pronuntiati irriti, in foro interno ſeu conſcientiæ probabiliſſime ante exceptionem, ſeu Judicis declarationem adhuc ſubſiſtunt. Ratio eſt: quia ſimiles actus Jure naturali ante Legum poſitivam irritantem ſubſtitiſſent ex una parte, uti ſupponitur, & ex altera non conſtat ſufficienter, quod Lex poſitiva eoſdem ita annullaverit, ut neque valeant in foro conſcientiæ ante exceptionem, ſeu Judicis declarationem; ergo Jus naturale manet adhuc in ſua poſſeſſione, debemoſque pro valore alicuius actus ſtare, quamdiu poſſumus. Accedit, quod

Lex poſitiva, ſi intendat ſimiles actus pleniſſime irritare, addat certas clauſulas ſuperius adductas; ergo dum has non adiungit, ſignum eſt, quod neque intendat irritare pleniſſime, & in foro conſcientiæ ante ſententiam Judicis declaratoriam. *

Additio V.

* Ex hac doctrina practice varios poteris reſolvere caſus de alienatione rei Eccleſiaſticæ facta non ſervata forma in Jure requiſita, de Teſtamento ſine debita ſolemnitate condito, de electione, in qua certæ conditiones per jus poſitivum ad valorem præſcriptæ non intervenerunt, de contractu cum pupillo abſque auctoritate Judicis celebrato, de donatione ultra quingentos ſolidos &c. nam etſi omnes iſti actus, ſeu contractus per Legem poſitivam Canonicam, vel Civilem pronuntientur directe vel indirecte ipſo jure nulli, poſſunt tamen exinde acquiſita, ſi nullum aliud peccatum in ſervando interveniat, in foro conſcientiæ licite retineri, & electus in poſſeſſione ſuæ præbendæ perſiſtere, uſque dum ſimiles actus per oppoſitionem partis adverſæ, ſeu declarationem Judicis declarentur nulli.

Additio VI.

* Dices, exinde ſequi, quod in effectu non ſit diſcrimen, ſive aliquid primum irritetur per ſententiam deciſivam, ſive pronuntietur ipſo jure irritum per ſententiam declaratoriam; cum utrobique in effectu non detur obligatio reſtituendi; aut actum recognoſcendi tamquam invalidum ante aliquam ſententiam. Reſpondeo, eſſe adhuc notabilem diverſitatem inter utramque irritationem ex eo, quod actus per ſententiam ſolummodo deciſivam irritandus primum incipiat computari tamquam nullus a tempore irritationis per Judicem factæ, non a tempore contractus inſtituti. Econtra vero actus ipſo jure nullus poſt ſententiam nullitatis declaratoriam ſemel pronuntiatam fictione Juris retrotrahitur quoad ſuos effectus ad tempus inſtituti contractus, ita, ut talis nulliter contrahens poſt ſententiam declaratoriam debeat reſtituere omnes fructus exinde non ſolum a tempore declarationis, verum etiam a die inſtituti contractus perceptos. E. g. ponamus: Petrus in aliquo teſtamento abſque debita ſolemnitate facto percepit equas, & vaccas, ex quibus ſucceſſu temporis acquiſivit hinnulos, & vitulos: in hoc caſu ſi teſtamentum impugnatur, ac a Judice declaratur, ipſo jure nullum, debebit Petrus reſtituere non ſolum equas & vaccas, verum etiam hinnulos, & vitulos. Item ponamus, quod Petrus vi alicujus teſtamenti abſque debita ſolemnitate facti acquiſierit hortum, ex quo intra certum tempus varios obtinuerit fructus in hoc caſu, ſi illud teſtamentum oppugnatur ac a Judice ipſo jure nullum declaratur, debebit Petrus reſtituere non ſolum hortum, verum etiam omnes fructus exſtantes, quos a tempore, quo hortum obtinuit, exinde acquiſivit. Videatur Reiffenſtuel in Jure Canonico *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. §. 11. & Tractatu de Regulis Juris *Regula ſexageſima quarta*.

APPENDIX II.

De Legibus ac Principum Edictis imponentibus Vectigalia, vel Tributa &c.

SUMMARIUM.

* *poteſtas imponendi Vectigalia vel Tributa fundatur in Juriſdictione: Juriſdictio quotuplex? Addit. I.*
* *Explicatur quælibet in ſpecie. Addit. II.*
* *Regalia quidnam importent? Addit. III.*
* *Vectigalia quotuplicia? Addit. IV.*
* *Tributa declarantur. Addit. V.*
* *Vocantur etiam Steuræ, Collectæ, Exactiones, Gabellæ, Acciſa, vel Indebita. Addit. VI.*
* *Specialiter de Capitatione. Addit. VII.*
* *Vectigalia imponere, an, & quando liceat? Addit. VIII. & Addit. IX.*
* *Quod conditiones requirantur, ut juſte imponantur Tributa? Addit. X. & XI.*
* *Quidnam ſit Principibus obſervandum in cudendis variis monetis? Addit. XII.*

Additio. I.

* CUm Poteſtas ferendi Leges, conſtituendi nova Vectigalia, & imponendi Tributa ac Collectas requirat aliquam ex parte ferentis, ſeu imponentis Juriſdictionem, & quidem maxime in Romano Imperio, non communem, ſed ſupremam; hinc pro claritate majori Notand. I. Quod Juriſdictio ſit quadruplex, nimirum *Suprema*, *Superior*, *Inferior* ſeu *Baſſa*, & *Simplex*; pro quibus omnibus *

* Notandum II. Quod *Juriſdictio ſimplex*, ſeu reſpective *infima* ſit poteſtas cognoſcendi aliquas cauſas civiles, & quidem abſque coercitione, ſeu jure exequendi ſententiam. Dicta Juriſdictio abſque poteſtate exequendi vix amplius eſt in uſu in noſtra Patria.

Juriſdictio inferior, ſeu *Baſſa* (ab aliis appellatur *Imperium mixtum*) eſt poteſtas diiudicandi, & exequendi ſeu coercendi quoad cauſas Civiles, vel etiam Criminales extra Jus Gladii. Hæc in noſtra Patria teſte Chlingenſperger *cap.* 4. *Juriſprudentiæ feudalis q.* 14. fuit ab Ottone Bavariæ Duce & Rege Hungariæ conceſſa Nobilitati Bavariæ ob præſtita merita in acquirendo pro tunc Regno Hungarico.

Juriſdictio ſuperior eſt poteſtas judicandi in cauſis non ſolum Civilibus, ſed etiam criminalibus gravioribus uſque ad pœnam capitis incluſive. Vocari quoque ſolet *Imperium merum*, atque in Bavaria, ubi hæc ſcribo, tribuitur Regiminibus, ac Præfecturis Electoralibus & quibuſdam civitatibus, ac talibus nonnullis Illuſtribus Familiis, quæ *Imperium merum* habent annexum ſuis Caſtris, qualia exinde vocantur Dynaſtiæ vulgo *Herrſchafften*, ad diſtinctionem Hoffmarchiorum habentium ſolummodo Juriſdictionem Baſſam.

Juriſdictio ſuprema eſt ſumma poteſtas ferendi Leges proprie tales, gubernandi Rempublicam, & dicendi Jus in Territorio cum prærogativis Regalibus, eaque Juriſdictio in Romano Imperio vel eſt *immediata* vel *ſubalterna*. Prior adſcribitur Imperatori in Romano Imperio; poſterior autem Electoribus, S. R. I. Principibus, aliiſque Imperii Statibus immediati. *

Additio III.

* Notandum III. Regalia majora ſupremæ Juriſdictionis præprimis *immediate* Imperatoriæ, deinde etiam ſaltem magna ex parte *ſubalternæ* annexa nihil aliud eſſe quam Jura Majeſtatis (uti vocantur) ſeu varias poteſtates, quibus veluti partibus Majeſtas tamquam totum quodpiam poteſtativum componitur. Talia Regalia cenſentur Jus aggratiandi, ſeu reis condemnatis promeritam & in Jure taxatam remittendi pœnam, Jus nobilitandi, Academias inſtituendi, monetas cudendi, Vectigalia, vel tributa imponendi: aliaſve Leges pro ſuo Territorio ſalutares condendi, de quibus, ac quænam ex his non ſolum Imperatorii, verum etiam immediatis Imperii Statibus conveniant, Publiciſtæ fuſius tractant, *

Additio IV.

* Notandum IV. Vectigalia in ſenſu communi dici omnes illos redditus, qui pro mercibus in Territorium invehendis vel avehendis, ſeu etiam pro tranſitura ſolvuntur. In ſenſu aliquo ſtrictiori præſtationes datæ pro mercibus vectibus *per aquam* vocantur *Portoria*, quod ſi *per terram*, proprie appellantur *Vectigalia*, quæ vero ſola tranſitura, nominantur *Pedagia*; & ea ſolvuntur ab his, qui per tale Territorium vel pedeſtres incedunt, vel etiam ſella, lectica, aut equo iter inſtituunt; nam etiam iſti in Jure reputantur quaſi pedeſtres, *L. Qui ſella ff. de Servit. Præd. ruſt.* Si aliqui per pontes euntes debent ſolvere præſtationes, nominantur eæ *Pontenagia*. Quod ſi per naves penſiles ſeu rotatiles ſuper aquas de una ripa in aliam transferuntur, ſolutiones præſtandæ dicuntur *Pontivegia*. *

Additio V.

* Notandum V. Tributum in ſenſu latiſſimo ſumptum (prout nimirum derivatur a verbo *Tribuo*) eſſe omne illud, quod Principi vel Reipublicæ tribuitur ex gravi cauſa: ſive fiat præciſe ob in vel avectionem mercium, ſive intuitu reparationis Pontium, aut ſecuritatis itinerum, ſive ex aliis motivis in diverſis rebus ad promovendum, vel conſervandum bonum publicum. Et in hoc ſenſu non ſolum Colle-

Collectas ac Gabellas, verum etiam Vectigalia, Portoria, atque Pedagia comprehendit. Aſt in ſenſu ad propoſitum noſtrum magis accommodo Tributa (germanice *Steur*) vocantur illæ contributiones, quæ extra avectionem, vel invectionem mercium, vel extra tranſituram, habentibus ſupremam Juriſdictionem ſolvuntur ex bonis immobilibus, vel etiam mobilibus, ad conſervandum ſtatum, ac competentem dignitatem Principis, aut ad congrue proſpiciendum aliis neceſſitatibus, & utilitatibus Reipublicæ, ſeu boni communis. *

Additio VI.

* Notandum VI. Quod ultimo deſcripta Tributa (vulgo Steuræ) alia ſint ordinaria, alia extraordinaria. *Priora* ſingulis plerumque annis in certa quantitate ſolvuntur: *Poſteriora* vero ingruente ſolum aliqua extraordinaria neceſſitate, aliave gravi cauſa. Vocantur autem Steuræ præſertim extraordinariæ de novo impoſitæ perſonis pro rebus, alio nomine *Collectæ*, *Exactiones*, *Tallia &c.* Item ſi certæ penſiones pecuniariæ Principi, vel Reipublicæ ſolvendæ imponuntur eſculentis vel poculentis (puta vino, cereviſiæ, carni &c.) nominantur ſubinde ab Auctoribus *Gabellæ*, vel *Acciſæ*, ab aliis *Acciſa*, vulgo *Aufſchlag*. Quando autem ex his ipſis poculentis dantur Principi aliqua in natura (uti in Bavaria ex qualibet urna vini ſex menſuræ) appellantur in noſtra Patria *Indebita*, germanice Umgeld. Extranei, præſertim Itali, uti Belletus, Sperellus, & Bartolus ajunt, Collectas imponi Subditis *Titulo Juriſdictionis*, Tributa autem præſertim antiqua ipſis rebus *Titulo Dominii*. Sed quidquid de hoc ſit, in præſenti nos accommodamus primæ explicationi. *

Additio VII.

* Notandum VII. Quod inter Tributa inveniatur quodpiam, quod vocari ſolet *Capitatio*, germanice *Kopf-ſteur*, estque memoratum Tributum jam agnitum ab Ethnicis, utpote datum a ſubditis tanquam profeſſio ſubjectionis, & agnitio publica Majeſtatis in ſuo Principe, ſine qua agnitione Rempublicam diu pacificam ſtare non poſſe optime ſciebant, ſicque hæc Steura redundabat in conſervationem Boni publici, ſeu Reipublicæ. Ut autem eadem apud Chriſtianos tolerari queat, debet eſſe modica (uti recte notat Auctor hujus operis in Jure Canonico *Lib. 3. Decret. tit. 39. n. 38.*) quando a ſingulis, etiam minimæ fortunæ hominibus, æque, ac a maximis præſtatur æqualiter ob ſubjectionem utrobique repertam; ubi tamen alias taxatio fieri debet potius juxta proportionem geometricam, reflectendo nimirum ſimul ad majora, vel minora Bona ſubditorum, & taxam inſtituendo proportionaliter juxta eorum æſtimationem. His notatis ponitur. *

Additio VIII.

* CONCL. I. Si Leges, aliæve ordinationes *Vectigalia*, non lucri, & quæſtus cauſa, ſed tantummodo *Titulo impenſarum*, nempe pro reſarcitione pecuniarum viarum, aut pontium expenſarum, vel expendendarum, in modica, ſeu minuta quantitate ſtatuant, eadem licite a tranſeuntibus exiguntur, dummodo hæ viæ, ſeu pontes ſingulorum per tranſeuntium utilitatem, ſeu majorem commoditatem vere concernant, nec limites excedant, neque poſt reſarcitionem expenſarum protrahantur, neque potius palliatum quodpiam aliud commodum privatum in occulto reſpiciant. Ita ſub his terminis communis, ipſumque Jus naturale dictat, ut, qui ſentit commodum, ſentiat & onus, conformiter *Reg. 55. Juris in 6.* Sic ex communi conſuetudine in Patria noſtra teſte Illuſtriſſimo Cancellario intimo Schmid *in Semi Centurio II. Controverſ. 20. n. 5. & 8.* Communitates quædam civitatum, ſeu oppidorum ſolent privatas quaſdam ponticulas, vel vias pro majori tranſeuntium commoditate, ſeu utilitate facere, quibus dein a Principe Territoriali conceditur, ut ab illuc euntibus pauculos nummos, aut crucigeros exigere poſſint, uſque dum exinde reſarciantur expenſæ propterea factæ, vel faciendæ pro conſervatione. *

Additio IX.

* Quod ſi quæras, quomodo ſimilia in Romano noſtro Imperio a Principe territoriali ſuis ſubditis concedi valeant, cum Receſſus Imperii de anno 1576. *§. Ulterius.* Germanice *Weiters ſeynd.* &c. *& ſeq.* ac Capitul. Leopoldi, §. 21. apud Chlingenſperg. *loc. cit. q. 22.* & apud Cancellarium intimum de Schmid pariter *loc. cit. n. 6.* omnino prohibeant, ne Principes ipſimet, aut vetera adaugeant, ſimulque ad nova inſtituenda, vel conſtituta reformanda, aut transformanda præter Imperatoris, etiam Electorum conſenſum requirant? Ad hoc dubium reſpondet Illuſtriſſ. D. de Schmid *loc. cit.* Dictam prohibitionem eſſe intelligendam de iis vectigalibus, quæ pro majori ſplendore Domus, ſeu Familiæ Principis &c. non reſpiciendo præciſe reſarcitionem expenſarum &c. cum gravamine commerciorum imponuntur in magna quantitate, non autem de talibus minutis, quæ tranſeuntibus reſpective nullum gravamen, ſed potius ſublevamen cauſant propter commoditatem viarum. *

Additio X.

* Concl. 2. Si *Tributa* quatuor conditiones ſtatim adducendas obſervant, Leges eadem imponentes juſtæ ſunt, atque ſimiles collectas teſte Chlingenſperger *loc. cit.* non tantum Imperator cum conſenſu Statuum juxta *Inſtrumentum Pacis art. 8.* verum etiam Principes Imperii, ſupremæ Superioritatis Jure gaudentes, adhibito conſenſu, vel conſilio Statuum Provincialium juxta diverſa pacta, ac territoriorum conditiones quatuor ſequentes. I. Ut cauſa motiva imponendi ſit cauſa ardua, atque redundans in Bonum Reipublicæ ſaltem mediate, uti ſic influit honorifica; & reſpectu ſtatus adhuc competens ſuſtentatio ſui Principis, dummodo non adſint bona ſufficientia Cameralia ad hunc finem deſtinata. II. Ut cauſa iſta motiva neceſſitatis, vel intentæ utilitatis ſit Tributo proportionata, quatenus Tributum non ſit majus, quam cauſa motiva imponendi exigit: in quo enim excedit, iniquum & reſtitutioni eſt obnoxium. III. Ut dictum Tributum non inſumatur in uſus alienos, ad quos populus neutiquam concurrere tenetur, puta ad luxum, ad mera voluptuaria, exceſſiva ædificia, prodigas largitiones &c. IV. Ne tale Tributum diutius duret, quam cauſa motiva poſtulat, niſi forſan nova ſuperveniat, quaſi æque gravis &c. ita ſub his limitationibus tenet communiſſima Theologorum æque ac Juriſperitorum, etiam (quantum ex nonnullorum perluſtratione mihi conſtat) Acatholicorum contra Machiavelliſtas, & nonnullos (utinam non plures) pſeudopoliticos ſectatores, tenentes in favorem ſuorum Principum, permiſſum eſſe collectare ſubditos, quomodo, & quando ſui Domini velint; cum tamen populus non ſit propter Principem, ſed Princeps propter populum, nec ei abſolutum dominium proprietatis competat in Bona ſubditorum.

Additio XI.

* *Et in hoc habent, quod multum attendant Conſiliarii, & Confeſſarii Principum* (inquit Auctor noſter Pater Reiffenſtuel *l. 3. Decret. Tit. 39. n. 42.*) *ne alias vel muti canes, vel adulantes Politici, vel diſplicere timentes, & ſe & Principes in æternum perdant.* Terribilem ad hoc propoſitum narrat hiſtoricus piiſſimus æque ac doctiſſimus Epiſcopus Tortonenſis Paulus Areſius *Tom. 5. de vitiis &c.* de quodam Pro-Rege Siciliæ, qui ſimilia Acciſa rei frumentariæ impoſuit; aſt morti proximus conſcientiæ ſtimulis agitatus inſtar bovis mugiit, ad ultimum uſque vitæ halitum exclamans: *Væ mihi jam ad tartara delapſuro propter grave ſcelus exorbitantis Tributorum impoſitionis a me commiſſum.* *

Additio XII.

* Corollarii loco, & incidentaliter adhuc annectere liceat, quod Conſiliarii Principum illi, quorum intereſt, ſi periculum æternæ damnationis evadere velint, bene attendere habeant, non ſolum, ne per varia Decreta, & Leges bonum publicum nimium oneretur Tributis, verum etiam, ne gravetur monetis talibus, quæ in valore intrinſeco a conſuetis nimium recedunt, ſicque cum magno Boni publici damno exponuntur periculo devalvationis, prout jam ſuo tempore Illuſtriſſimus Cancellarius intimus D. de Schmid *Tit. 1. art. 1. n. 131.* lamentabatur: *Deus ignoſcat* (ſunt ejuſdem verba formalia) *ſupremorum principum Miniſtris Cameralibus, & eorum ſubſtitutis Hebraeis, qui Imperium Romanum pro exiguo (ut vocant) appaldo multis millionibus ejuſmodi depravata moneta impleverunt, quo onere plebs relevari non poteſt, ſi ſuo tempore reductio monetæ fiat, niſi cum damnificatione &c.*

Si

Si igitur S. Aug. regula firma eſt, quod non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, Domine Deus! quid retribues his flagellatoribus monetæ, quando ſumes tempus ad vindictam? Ita ille. *

DISTINCTIO III.

De ſubjecto obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliiſque Eccleſiaſticis.

SUMMARIUM.

1. *Omnes Fideles obligantur legibus Pontificiis pro toto orbe latis.*
2. *Iiſdem obligantur etiam hæretici.*
3. *Solvitur inſtantia.*
4. *Corollarium.*
5. *Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Eccleſiaſticis.*
6. *Corollaria.*
7. *Limitatio.*
8. *Alia limitatio.*
9. *Leges inferiorum Prælatorum obligant ſolum ſubditos proprii territorii.*
10. *Religioſi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis?*
11. *Id ipſum amplius declaratur.*

* *An legibus Eccleſiæ adſtringantur pueri?*

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia ſpirituali, & ſalutem animarum, rectamque Eccleſiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Chriſtiano legitime latis, obligantur omnes Chriſti Fideles. Ita Catholici unanimiter. Ratio eſt: quia Chriſtus Dominus Divo Petro, eiuſque legitimis Succeſſoribus Romanis Pontificibus, omnium ſuarum Ovium curam demandavit *Joan.* 21. trina vice eidem præcipiens: *Paſce oves meas.* Accedit illa generalis promiſſio eidem facta *Matth. cap.* 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis:* nam ſub iſta generali promiſſione continetur etiam poteſtas condendi iuſtas leges, ut ſic Oves Chriſti ſecurius paſcantur.

2. CONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Chriſtiano latis. Ita communis Theologorum, adeo ut Lugo *diſp. de Pœnitentia ſect.* 7. *n.* 147. abſurdiſſimum eſſe dicat, ſi quis negaret, Hæreticos obligari Legibus Eccleſiaſticis jejunii, abſtinentiæ a carnibus, Cenſuris contra eos latis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia Hæretici per Baptiſmum jam ſunt ingreſſi Eccleſiam, ejuſque membra effecti; ergo obligantur legibus eiuſdem. Et certe, ſi ipſi non obligarentur Legibus Eccleſiaſticis, fruſtra tot leges pœnales in Jure Canonico, aliiſque Conſtitutionibus Eccleſiaſticis, contra Hæreticos fuiſſent latæ.

3. Nec obſtat, quod Hæretici reſiſtant Eccleſiæ, Summoque Pontifici, ac legibus ipſius. Reſp. enim, hoc neutiquam eos excuſare; cum ex ſuo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem a legibus. Quinimo Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de iure tenentur obedire) eo amplius peccant; *cum tanto ſint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent allegatam*: ut dicitur *in cap. ult. de Conſuetud.* Hinc in forma Reſp. diſtinguendo antecedens: Hæretici de facto reſiſtunt legibus Eccleſiæ, conceditur, de iure ipſis reſiſtunt, ut bene in hoc agant, negatur antecedens & conſequentia.

4. Ex hac Concluſione infertur cum Gobath *tract.* 9. *Theologiæ Experiment. n.* 49. *& ſeqq.* & communi aliorum, quandoquidem Hæretici ſubſint Legibus Eccleſiaſticis, quod eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Eccleſiaſtici, v. g. in tertio aut quarto gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, ſint nulla & invalida: unde ſequitur, quod ſi ad veram Fidem Catholicam convertantur, impetrata prius legitima diſpenſatione, horum matrimonia ſint renovanda.

5. CONCL. III. Judæi, Saraceni, atque Pagani, item Cathecumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Eccleſiaſticis. Ita communior, contra Innocentium, Hoſtienſem, & Fagnanum *c. Canonum ſtatuta. n.* 64. *de Conſtitut.* Ratio Concluſionis eſt: quia tales per Baptiſmi ianuam necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam, cui proinde ſubiecti non ſunt. Hinc in Jure Canon. *c. Gaudemus de Divortiis.* expreſſe dicitur, quod infideles & Pagani *Conſtitutionibus Canonicis non arctantur: quid enim ad nos ſecundum Apoſtolum* (1. *Corinth.* 5.) *de his qui foris ſunt, judicare?*

6. Infertur proinde, tales valide contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Jure dumtaxat Eccleſiaſtico: ut ſi contrahant in ſecundo, tertio, vel quarto gradu conſanguinitatis, aut affinitatis, & huiuſmodi. Infertur ulterius, Infideles non baptizatos, atque Catechumenos, non obligari lege Eccleſiaſtica de jeiunando, aut habenda abſtinentia carnium certis diebus ad Eccleſia præſcripta, & aliis huiuſmodi: ſiquidem tales necdum per Baptiſmum ingreſſi ſunt Eccleſiam, proinde eius legibus non ſubiiciuntur.

7. Limita tamen hoc primo, niſi huiuſmodi Leges Eccleſiaſticæ contineant Jus naturale, vel Divinum: ut puta de non blaſphemando, non furando, & huiuſmodi: nam ad talium legum obſervantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Eccleſiaſticæ, ſed vi Juris naturalis, aut Divini.

8. Limita ſecundo, niſi Judæi, aliive Infideles ſubſint Eccleſiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis locis: tunc enim iſti tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Eccleſiaſtico quoad ea, quæ eorum ſtatum concernunt non minus, ac tenerentur obedire legibus alterius Principis temporalis, ſi in eius territorio morarentur.

9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Eccleſiaſticorum ſolum adſtringunt ſubditos proprii ſui Territorii: & ſic Leges, ſeu Conſtitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant dumtaxat ſubditos intra talem Provinciam exiſtentes; Statuta vero Epiſcoporum obligant tantum ſubditos propriæ Diœceſis, dum intra ipſam exiſtunt; & ſic loquendo de aliis. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia ad obligationem legis neceſſaria eſt Juriſdictio: atqui hæc deficit, ſi alter non ſit ſubditus legiſlatoris, aut extra ipſius Territorium exiſtat: ergo. Hinc *cap. ult. de Conſtitut. in* 6. decernitur, quod ſi Epiſcopus per ſpeciale Statutum ſub pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v. g. furtum, eiuſmodi Statutum non obliget ſuos Diœceſanos extra ipſius Diœceſin actu exiſtentes; ac proinde hi, ſi extra illam Diœceſin delinquant, v. g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra Territorium jus dicenti impune non paretur*, prout ibidem ſubiungitur.

10. Quæres I. An Religioſi auctoritate Apoſtolica ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum legibus, ſeu Statutis? Reſp. I. Teneri in omnibus caſibus, qui in Jure ſunt expreſſi. Sic in Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 12. *de Regularibus*, habetur ſtatutum, ut Cenſuræ, & interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Epiſcopo, a Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque obſerventur. Item, ut Dies Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus ſerventur. Tacentur alii ſimiles caſus, utpote quorum notitia ſpecialiter Religioſis incumbit.

11. Reſp. II. Quamvis in aliis caſibus Religioſi exempti de jure non tenentur ad obſervantiam Statutorum Epiſcopalium, utpote a quorum iuriſdictione ſpecialiter ſunt exempti; nihilominus ratione ſcandali evitandi quandoque tenentur Regulares exempti etiam ad obſervandas alias Conſtitutiones Synodales, & Statuta Epiſcopalia, dummodo Statui Religioſo non repugnent, ſimulque ſpectent ad communem obſervantiam, ac devotionem totius populi; prout recte obſervat Sanchez *lib.* 4 *in Decalog. c.* 15. *n.* 21. Vaſquez & alii. Hinc quando Lege Diœceſana præcipiuntur ieiunia, populus valde ſcandalizabitur, ſi viderit talia ieiunia non obſervari a Religioſis illis, quos, utpote vitæ auſterioris profeſſores, iudicat ad hoc magis obligatos: unde revera ratione talis ſcandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia ieiunia obſervanda.

Ad-

Additio.

* Quæres II. An, & quando pueri aſtringantur Legibus Eccleſiaſticis? ℞. Pueri ante perfectum uſum rationis (qui primum poſt completum ſeptennium adeſſe præſumitur) non tenentur Legibus Eccleſiaſticis, uti nec perpetuo amentes Infantibus in hoc æquiparati. Ita præter alios Sanchez, Sayrus & Suarez cum Bonacina *Tract. de Legibus diſp.* 1. *quæſt.* 1. *punct.* 6 ac la Croix *lib.* 1. *num.* 676. Ratio eſt; quia ut hæ leges etiam in actu primo obligent, fundamentum harum obligationum eſt uſus rationis; & ſic antequam is adſit, poſſunt dicti licite, & abſque peccato diebus Dominicis, atque Feſtivis non intereſſe Miſſæ, ac tempore Jejunii comedere carnes; neque etiam peccant, qui ad hanc comeſtionem cooperantur, apponendo tales cibos, ſicut ſi apponerent Catechumenis ob eandem rationem; quia nimirum necdum ſub Lege comprehenduntur, ne quidem in actu primo: quamvis loquendo de allegatis Parvulis, ſaltem dum magis annis diſcretionis appropinquant, conſultius ſit, ut etiam iſti ſenſim aſſueſcant præceptis Eccleſiaſticis, licet necdum actu ſint capaces rationis perfectæ.

Porro diſcurrendo de aliis Præceptis Eccleſiaſticis, quæ majorem exigere videntur prudentiam, e. g. circa annuam Communionem Paſchalem, ut magis agnoſcentes gravitatem Myſterii Eucharistici cum majori reverentia accedere addiſcant, requirunt AA. cum Patre Henno *Tract. de Leg. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *art.* 2. *Concluſ.* 3. ultra ſeptennium aliquo modo plures annos ad obligationem contrahendam, uti patebit ex *Tract.* 10. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. Item, ut Pueri non ſolum culpam, ſed etiam pœnam ordinariam incurrant, Vaſquez, Soto & Emanuel Sa cum Buſenbaum *lib.* 1 *Tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 1. & Sabino Bononienſi in ſua Luce Morali *part.* 1. *tract.* 5. *quæſt.* 18. dederant regulariter loquendo, & niſi lex expreſſe aliter diſponat, pubertatem, quæ apud Maſculos anno 14. apud Puellas vero 12. abſolute contingit juxta dicendi *Tract VIII. Diſt. I. Quæſt. III.* prout etiam in Jure Civili Impuberes regulariter ſolent mitiori, quam ordinaria pœna caſtigari, eo, quia præſumitur, non in tantum malitiam actus penetraſſe, ſicuti puberes.

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legiſlatores teneantur propriis?

SUMMARIUM.

12. *In Legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid?*
13. *Leges & ſtatuta Laicorum non extenduntur ad Eccleſias, & Clericos, niſi approbentur ab Eccleſia.*
14. *Eiſdem tamen quandoque obligantur Clerici quoad vim directivam.*
15. *Corollarium.*
Non vero quoad vim coactivam.
16. *Legibus a Republica latis, tenentur ſinguli ex illa.*
17. *Princeps ſupremus tenetur propriis legibus vi directiva, non coactiva.*
18. *Corollarium de Papa, an obligetur præceptis totius Eccleſiæ?*
19. *Declaratur Concluſio.*

12. ADVERTENDUM, quod in Legibus duplex vis obligandi diſtingui ſoleat, una directiva, & alia coactiva. Ille dicitur a lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conſcientia, & ſub peccato tenetur ſervare talem legem: unde hujuſmodi obligatio eſt ſub culpa, ſive deinde dicta obligatio proveniat ex vi ipſiuſmet legis, prout leges ſolent obligare ſubditos; ſive aliunde, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille vero dicitur a lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad obſervantiam ejus ex vi ipſius legis, aut poteſtatis legiſlativæ, ita ut ſit legi ſubjectus, & ſi eam non obſervaverit, ſubjaceat pœnis per legem taxatis, aut per Legiſlatorem infligendis: unde hæc obligatio reſpicit pœnam trangreſſoribus incumbentem. His prænotatis, ſit.

13. CONCL. I. Leges civiles ſeu Statuta Laicorum directe, & ex ſua vi propria non extenduntur ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona, niſi ab Eccleſia approbentur: uti approbantur per privilegia conceſſa a Sede Apoſtolica aliquibus Principibus, de quibus Cler. Eros. Eccl. c. 27. citans plures alios DD. Hæc Concluſio habetur expreſſe in Jure Canonico variis in locis, ac præſertim cap. 7. & 10. *t. de Conſtitut.* Accedit ratio: quia Eccleſiæ, & perſonæ Eccleſiaſticæ (uti ſunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, ſunt exempta a juriſdictione Principum ſæcularium: atqui lex non obligat eos, in quos Legiſlator non habet juriſdictionem: ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obſtantibus, ſi Leges civiles expreſſe non diſponant de Eccleſiis, Clericis, eorumque bonis, ſed ob publicam utilitatem communiter quidpiam ſtatuant, neque aliunde repugnent Statui Clericali, aut immunitati Eccleſiaſticæ, eiſdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non quoad vim coactivam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia quamvis talis obligatio erga Clericos directe non poſſit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum juriſdictionis in Clericos: ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *turpis omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens, c. Quæ contra diſt.* 8) ſimulque ad vitandum ſcandalum aliorum, atque ad conſervandam unitatem & pacem Reipublicæ, partim vero dicta obligatio provenit ex auctoritate Eccleſiæ. Nam ut dicitur *cap.* 1 *de novi operis nuntiat. Sicut leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur*: illis videlicet, quæ communem concernunt Reipublicæ utilitatem, neque ſacris Canonibus, aut Immunitati Eccleſiaſticæ repugnant.

15. Infertur proinde, quod Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extra Provinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præſcribentes, & hujuſmodi, etiam obligent Perſonas Eccleſiaſticas, ſaltem quoad directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confuſio) quamvis non quoad vim coactivam, ita ſcilicet, ut Clerici ſubjaceant pœnis per leges Civiles ſtatutis, ac per Judices ſæculares puniri valeant; eum ſint exempti ab eorum juriſdictione. Unde Clerici, ſi fuerint tranſgreſſores talium legum, oblata querela deferendi ſunt ad judices ſeu Prælatos ſuos Eccleſiaſticos, abeiſque perpenſa gravitate materiæ, & ſcandali ſubmiti, pœna condigna affici debent, ſive ſtatuta per legem Civilem, ſive alia mitiore; prout notat Rodericus *tom.* 1. *qq. Regul. quæſt.* 66. *art.* 2 *Reg.* 9. Laymann *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 13. *n.* 4. & alii.

* Videatur de his fuſius, & utiliter in Jure Canonico Auctoris *lib.* 1. *Decret. Tit.* 2. §. 13. & 14.

Additio.

* Quodſi ſcire cupias, an, & quando Clerici obligentur illis Legibus ſeu Statutis Laicorum, quæ imponunt certa onera, puta Tributa, Vectigalia &c. Reſpondeo de hac obligatione fieri mentionem, & ſuo modo fuſiorem deductionem *Tract.* 12. *Diſt.* 1. *quæſt.* 3. quorſum Lector remittitur. Ut autem magis reſciatur, quid ſint Tributa & Veſtigalia, ac quotuplicia, & quo titulo ſimilia onera imponantur? Videatur deſuper ſuperius *Diſt.* 2. *Appendice* II. *poſt Quæſtionem* 4.*

16. CONCL. III. Quantum nunc attinet ad alteram partem Quæſtionis, & loquendo inprimis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium eſt, quin iiſdem ſinguli ex illa communitate obligentur: ſic quippe legibus a Magiſtratu latis tenentur ſinguli Conſiliarii, & ſtatutis per Canonicos capitulariter conſtitutis, obligantur ſinguli Canonici in particulari. Ratio eſt clara, quia ſinguli Canonici, vel Conſiliarii, ſunt ſubditi reſpectu totius Capituli, vel Magiſtratus; ergo & obligantur legibus ipſius.

CONCL. IV. Loquendo vero de Legibus ab aliquo ſupremo Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æque ac ſubditos decent, Princeps ſeu Legiſlator, ceſſante rationabili cauſa excuſante, tenetur etiam propriis legibus vi directiva, non tamen vi coactiva. Ita communior Doctorum. Ratio primæ partis, loquentis de vi directiva, eſt: quia alioquin ſubdi-

ſubditi ex libera tranſgreſſione propriæ Legis per Legislatorem facta facile ſcandalizarentur, ſimulque jure de talibus dici poſſet illud Salvatoris *Matth.* 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.* Hinc illud Catonis dictum: *Patere legem, quam tu ipſe tuleris. Cum omnes de Conſtitut.* Altera pars, quod Legislator non teneatur ſuis Legibus vi coactiva, probatur ex eo: quia, ut quis teneatur legibus vi coactiva, debet poſſe cogi per Superiorem ad earum obſervantiam, & ſi ipſas non obſervaverit, puniri: atqui Princeps ſupremus, ſeu Legislator non recognoſcit Superiorem in terris, a quo poſſit cogi, vel puniri, a ſe ipſo autem nemo proprie cogitur; ergo.

18. Infertur proinde, quod Papa non obligetur vi coactiva præcepto audiendi Miſſam, vel jejunandi diebus ſtatutis: quia non habet ſuperiorem in terris, a quo cogi poſſit ad talium legum Eccleſiaſticarum obſervantiam, & ob earum tranſgreſſionem puniri; a ſemetipſo autem nemo proprie cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus ſtatum ſuum æque ac alios decentibus, vi directiva, adeo ut peccaret, ceſſante rationabili cauſa excuſante, non obſervando ejusmodi leges, Eccleſiaſticas, a ſe vel ſuis Anteceſſoribus latas. Et ideo dicendum de Imperatore reſpectu Legum Imperalium æque perſonam Imperatoris decentium, & alia hujuſmodi.

19. Dicitur notanter in Concluſione, *loquendo de talibus legibus, quæ Principem æque ac ſubditos decent.* Siquidem certum eſt Principem atque Legislatorem iis legibus nullatenus obligari, quæ ad ſubditos directe feruntur, & in Principem proprie non cadunt: quales leges ſunt, ne quis in civitate arma ferat, ne veſtibus auro intexta utatur, ut quilibet tributa aliaſque exactiones diligenter ſolvat, & alia plura hujuſmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipſum aſtringere.

QUÆSTIO III.

An Peregrini obligentur Legibus, & conſuetudinibus locorum, per quæ tranſeunt?

SUMMARIUM.

20. *Peregrini tenentur legibus totius Eccleſiæ ubique locorum.*
21. *Tenentur etiam legibus particularibus locorum, quamprimum ibi domicilium figunt.*
22. *Si mora in aliquo loco ſit longior, tenetur peregrinus ad ejus leges.*
23. *Advenæ & peregrini quoad contractus tenentur legibus locorum.*
24. *Corollaria.*
25. *An Advenæ & peregrini teneantur aliis particularium locorum, variant Doctores.*
Sententia tamen affirmativa eſt communior.
26. *Hujus multiplex probatio.*
(o) Diſt. 1. n. 18.
27. *Quid dicendum de legibus univerſalis Eccleſiæ, quando ipſæ alibi, ſed non in propria patria obligant?*
28. *Corollarium de incolis regni Caſtellæ.*
Aliud de Germanis exiſtentibus in Italia.
29. *Contraria nonnullorum ſententia refertur.*
30. *Quid econtra dicendum de legibus, quæ vigent in patria, ſed non in loco, ubi quis hoſpitatur?*
* *Item, ſi in proprio quidem Territorio, ſed in loco exempto, exiſtente intra limites ejusdem?*

20. CELEBRIS: & plurimum practica Quæſtio eſt præſens, unde exactius declaranda propter quotidianorum caſuum emergentias. Et quidem, ut certa ab Incertis ſeparentur, certum inprimis, eſt legibus communibus totius Eccleſiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Chriſtianos; cum ſemper ſubſint jurisdictioni Eccleſiæ, ubicunque exiſtant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadrageſimæ & Vigiliarum, atque ad audiendam Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque; quia hæc ſunt de præcepto totius Eccleſiæ.

21. Certum inſuper eſt, illum, qui migrat aliorſum fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cum primum incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit eſſe incola illius loci. Sic conſtituens domicilium in Civitate Friſigenſi, mox tenetur ad ſervanda omnia Feſta particularia hujus loci, quæ ſunt de præcepto, quamvis primum heri vel nudiuſtertius advenerit.

22. Præterea ſi mora in aliquo loco ſit longior, ut puta hebdomadam, vel ſaltem per menſem, ratione cujuſdam negotii expediendi uſus communis docet, tales Peregrinos teneri ſeſe accommodare legibus & conſuetudinibus loci, obſervando ſcilicet Feſta vel jejunia de præcepto illius loci. Ratio eſt: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ alias ex diverſis hominum moribus perturbaretur. Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quaſi domicilium; nam quaſi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, abſque tamen animo ibidem perpetuo conſiſtendi. Quæſtio igitur remanet ſolum de Advenis & Peregrinis, qui vel per talem locum tranſeunt, vel ibidem pro brevi duntaxat tempore morantur abſque animo figendi domicilium, vel quaſi domicilium: & de his loquendo ſit

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum, per quæ tranſeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Concluſio eſt certa, & communis Doctorum; ac patet tum ex conſuetudine & communi ſenſu populorum, tum ex *cap. ult. de Foro competenti.* Ubi dicitur, quod *ratione contractus forum quis ſortitur*, atqui forum ſortiri, & legibus loci aſtringi, a pari procedunt? Similia habentur in Jure Civili: unde loquendo de legibus contractuum præſens Quæſtio non habet difficultatem.

24. Sic inprimis tenentur Peregrini ſervare formam contractuum in tali loco præſcriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatum, in emptione rerum perſolvendum. Inſuper ab iiſdem Advenis, ſeu Peregrinis, debet ſolvi vectigal alicui contractui juſte appoſitum; quia eſt onus contractus ibidem celebratis & idem dicendum de ſimilibus.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non aſtringi peculiaribus legibus atque conſuetudinibus particularium locorum, per quæ tranſeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hoſpitii reperiuntur, ceſſante tamen ſcandalo, & quando eæ non obligant in proprio ſuo domicilio; prout ſub datis limitationibus docet Sanchez *lib. 3. de Matrim. diſp.* 18. & rurſum *lib.* 1. *in Decalog. c.* 12. *n.* 38. citans Silveſtrum, Toletum, Roſellam, Azorium, pluresque alios, quibus poſtea acceſſerunt Sinnig. *diſt.* 4. *de Legib. quæſt.* 8. *num.* 9. Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman. *lib.* 1. *Tract.* 4. *cap.* 12. *n.* 4. inde inferens, quod peregrinus veniens Auguſtam die S. Udalrici, qui eo loco Feſtus eſt, non teneatur (per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo) Miſſam audire, & a ſervilibus operibus abſtinere, licet totum diem ibi manſurus ſit. Nihilominus oppoſita ſententia, quæ ejuſmodi obligationem admittit, eſt communior, eamque tenet Abbas *in c. Conſilium n.* 6. *de Obſerv. jejunior.* id probans ex textu illius Capituli. Hoſtienſis, Suarez, Vaſquez, Navarrus, Ledeſma, Covarruvias, Henriquez, Palaus, Lezana, Herincx, & Maſtrius *diſp.* 2. *Theolog. Moral. n.* 119. pro hac ſententia citans quamplures alios.

26. Ratio hujus poſterioris ſententiæ deſumitur inprimis ex Jure Canonico, *can. illa. diſt.* 12. ubi ex S. Auguſtino *Epiſt.* 118. refertur ſententia D. Ambroſii, dicentis: *Cum Romam venio, jejuno Sabbatho; cum Mediolani ſum, non jejuno: ſic etiam tu, ad quam forte Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Ubi Gloſſa *V. Societati* ait: *quod quilibet tenetur vivere ſecundum conſuetudinem illorum, inter quos verſatur, c. quæ contra. diſt.* 8. & *c. quiſquis diſt* 41. *Unde verſus:*

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

Accedit ratio: quia leges immediate cenſentur afficere locum, ſeu territorium legislatoris, atque hinc

in

in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire, ut dictum ſuperius (*a*) & notat Layman. *loc. cit. cap.* 18. *n.* 1. & 2. poſt Suarez, & alios; ergo hoc ipſo, quod Peregrinus reperiatur in tali loco, tenetur legibus particularibus illius, ac cenſetur ſubditus domini illius territorii. Unde ſecundum omnes Advena, non ſervans leges peculiares alicujus loci, poteſt a legislatore, ac Judice illius loci propter talium legum tranſgreſſionem puniri; & conſequenter ad eas obligatur.

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus univerſalis Eccleſiæ, Advenæ & Peregrini, licet in loco diu moraturi non ſint, ſed tantum tranſeant, obligantur communibus legibus & conſuetudinibus totius Eccleſiæ ibidem vigentibus, quamvis hæ in ipſorum patria ex ſpeciali privilegio, aut conſuetudine non obſerventur, neque obligent. Hæc Concluſio a fortiori procedit propter dicta *n. præced.* eſtque communis inter Doctores, paucis exceptis. Ratio ulterior eſt: quia Jus commune univerſos ex natura ſua obligat; & ſi alicubi ratione ſpecialis privilegii, vel conſuetudinis contrariæ non obliget, id videtur eſſe privilegium locale, ſeu loco cohærens, non autem perſonale, ſeu ſequens perſonam, quocumque ierit. Accedit, quod tales conſuetudines a Jure communi exorbitent: ſed quæ a Jure communi exorbitant, ſunt reſtringenda juxta *Reg.* 28. *Jur. in* 6. cum concordantiis.

28. Infertur proinde cum Doctoribus paſſim, quod Caſtellanus (id eſt, incola regni Caſtellæ in Hiſpaniis, ubi de antiqua conſuetudine licitum eſt, diebus Sabbatinis comedere extremitates, & inteſtina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur, peccet veſcendo extremitatibus ac inteſtinis illorum animalium diebus Sabbati. Similiter Germani, dum tempore Quadrageſimæ, vel aliis diebus jejunalibus morantur in Italia, tenentur abſtinere a lacticiniis, juxta conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ ibidem etiamnum vigentem, non obſtante, quod in Germania licitus ſit eſus lacticiniorum (id eſt; lactis, butyri, caſei, & ovorum) diebus jejunalibus. Et idem dicendum de aliis ſimilibus.

29. Cæterum quamvis hæc ſententia ſit valde communis, ſimulque tutior & probabilior, ac proinde ordinarie in praxi tenenda, maxime ut evitetur occaſio omnis ſcandali, nihilominus non deſunt Doctores aliqui oppoſitum tenentes cum Sanchez *lib.* 3. *de Matrimonio diſp.* 18. *num.* 7. quorum ſententiam non omnino improbabilem, cenſet Layman. *cit. cap.* 12. *n.* 3. dummodo abſit omne periculum ſcandali. Unde propter auctoritatem talium virorum doctorum (inquit Ludov. Engel. *tit. de Conſtit. n.* 30.) non auderem ſemper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret ſeu practicaret, præſertim antecedente aliqua rationabili cauſa, v. g. conſervandæ valetudinis, & remoto ſcandalo: ut ſi Germanus tempore Quadrageſimæ in Italia privatim comederet, ova, caſeum, & alia lacticinia. Hæc ille.

30. CONCL. IV. Econtra verò Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis, etiam in ſua patria vigentibus, ſi hæc non ſint in uſu in loco, ubi per modum hoſpitis reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia quilibet poteſt ſe accomodare rationalibus conſuetudinibus locorum, in quibus exiſtit. Hinc infertur, quod Germanus, ſi per regnum Caſtellæ in Hiſpaniis exiſtens tranſeat, poſſit ibidem diebus Sabbatinis licite veſci extremitatibus & inteſtinis animalium, quibus ibidem veſci licitum eſt. Similiter Itali, dum hoſpitantur, aut morantur in Germania, licite diebus jejunalibus comedunt lacticinia, non obſtante, quod hæc in Italia ſint graviſſime prohibita: & ſic loquendo de aliis. Ratio hujus ulterior eſt: quia nemo tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt; imo in hujuſmodi caſibus valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui morantur in tali loco.

Additio.

* Ob quod ipſum ultimum fundamentum ratione Privilegii localis non tenetur quis Legibus proprii Territorii, ſi exiſtat in loco exempto, quamvis dictus locus exemptus ſitus ſit intra limites proprii Territorii. Exemplificant Bonacina & Layman. apud Buſenbaum *Tract.* 2. *cap.* 2. *Dub.* 2. ſi Epiſcopus ſub pœna Excommunicationis vetaret luſum alearum, non obligarentur Clerici ludentes in loco exempto a Juriſdictione Epiſcopali ſuo intra Territorium.

QUÆSTIO IV.

Reſolvuntur varia quæſita quoad Peregrinos.

SUMMARIUM.

31. *Occaſio movendi ſequentes quæſtiones.*
32. *Diſcrepantia inter Calendarium novum, & antiquum.*
33. *An extra Parochiam, ubi eſt Feſtum, Parochiani poſſint alibi laborare?*
34. *An etiam exire ad alibi laborandum?*
35. *An talis mane exiens teneatur prius Miſſam audire?*
36. *Negativa eſt valde probabilis.*
37. *Quando teneamur prævenire audiendo Miſſam?*
38. *An diſcedens loco, ubi non eſt jejunium, perventurus tamen ad locum, ubi eſt jejunium, poſſit comedere carnes?*
39. *Utrum teneatur abſolvere jejunium Quadrageſimale, qui perveniat ad locum, ubi illud jam eſt abſolutum?*
40. *Ceſſante fraude, negative reſpondetur.*
41. *Quid, ſi in fraudem jejunii inde diſcedat?*
 * *Occurritur objectioni.*
42. *An contra, qui jejunium jam peregit teneatur rurſus jejunare?*

31. ADVERTENDUM, multa eſſe Feſta particularia locorum, quæ in una Diœceſi vel Parochia obligant ſub præcepto, in alia vero non obligant. Sic Feſtum S. Wolfgangi in Diœceſi Ratisbonenſi, die 31. Octobris, eſt de præcepto, non vero in vicina Diœceſi Friſingenſi: unde in ipſa civitate Landishutana licitum eſt, hac die opera ſervilia exercere, cum pertineat ad Diœceſin Friſingenſem, non vero in ſuburbiis ultra Iſaram, quia ſpectant ad Diœceſin Ratisbonenſem. Et Alia quam plura exempla paſſim habentur in confinibus duarum Diœceſium in ordine ad Feſta particularia dictarum Diœceſium.

32. Hoc idem contingit quoad Feſta & jejunia totius Eccleſiæ in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altera vero vetus obſervatur: nam quamvis hæc duo Calendaria conveniant quoad dies Dominicos, nihilominus quoad Feſta immobilia, una cum jejuniis præviis diſcrepant decem diebus, quoad Quadrageſimam vero, ac Feſta mobilia Paſchalis & Pentecoſtes, &c. quandoque concordant, quandoque pluribus hebdomadibus diſcrepant. Unde plures caſus formari poſſunt de iis, qui ab uno loco ad alium tranſeunt, an & quomodo teneantur ad hujuſmodi Feſta, vel jejunia de præcepto obſervanda. Hoc prænotato.

33. Quæritur I. An quando eſt Feſtum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non eſt, poſſint ſubditi Parochiæ, in qua eſt Feſtum de præcepto, extra limites ſuæ Parochiæ laborare? Reſp. Affirmative, prout tenet Leſſius *lib.* 4. *de juſt. & jur. cap.* 2. *n.* 55. Navarrus *cap.* 13. *Manualis n.* 5. & alii. Ratio eſt: quia Statuta, & conſuetudines locales, ſunt veluti loco affixæ; unde non ligant talia Feſta Parochianos, dum exiſtunt extra diſtrictum Parochiæ.

34. Quinimo Navarrus *loc. cit.* aſſerit, poſſe rationabiliter teneri, eos, qui in Feſti Vigilia, vel etiam ipſomet Feſto, a ſuo proprio loco in alium laborandi gratia exeunt, ubi Feſtum illud non obſervatur, juxta rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi eſt dies Feſtus. Accedit, quod tales videantur uti jure ſuo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali caſo ſolent ſervare diem Feſtum, quamvis ſi ab aliquibus ſententia Navarri practicaretur, non eſſet ipſis formandus ſcrupulus peccati; præſertim, ſi prius ante ſuum egreſſum audiant Miſſam, ut vult citatus Navarrus.

35. Quæritur II. An talis exiens a loco, ubi eſt Fe-

Digitized by Google

Feſtum de præcepto, teneatur audire ibidem Miſſam, ſi eodem die perveniat ad locum, ubi non eſt dies Feſtus? Affirmat Navarrus *cit. n. 5.* eo quod dies Feſtus, ubi aliquem deprehendit, obliget eum ad ſui obſervantiam.

36. Communior tamen, & valde probabilis ſententia eſt, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodo eodem mane ſit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Feſtus. Ratio eſt: quia, quando præcipitur auditio Miſſæ, ſubintelligitur tacita conditio, ſi toto illo tempore, quo Miſſæ celebrantur, quis manſerit in loco diei Feſti, & conſequenter ſubditus præcepto: talis autem adhuc mane eſt extra fines illius Parochiæ Feſtum de præcepto celebrantis, prout ſupponitur: ergo.

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Miſſam ante ſuum diſceſſum: quia tunc ſolum tenemur prævenire, quando manente vi præcepti, ſeu noſtra ſubjectione, videmus nos poſtea fore impediendos; ut cum quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Feſti, videt ſe horis poſterioribus impeditum iri negotiorum cauſa, tenetur prius audire Miſſam. Secus eſt, quando intra tempus implendi præceptum deſinit eſſe ſubditus alicuius loci particularis, & reperitur extra limites illius; prout argumentatur Leſſius *loc. cit. n. 56.* Tunc enim non teneretur prævenire; ſi cut a pari, ſi exiſterem in territorio hora ſeptima, & viderem, me per diſpenſationem fore a præcepto deobligandum hora 10. exinde non tenerer præveniendo exequi præceptum Miſſæ v. g. hora 7.

38. Quæritur III. An, qui mane diſcedit ex oppido, ubi non eſt ieiunium, poſſit comedere carnes, quamvis veſperi, vel meridie ſit venturus ad locum, ubi eſt ieiunium de præcepto? Reſp. affirmative, eo quod priori loco conſtitutus, nondum teneatur lege ieiunii poſterioris loci. Non tamen contra poteſt quis in loco domicilii, ubi eſt ieiunium, veſci carnibus, ſi inde mane diſcedat, perventurus ad locum, ubi non eſt ieiunium. Ratio eſt: quia tenetur legibus proprii domicilii, quamdiu in eo reperitur.

39. Quæritur VI. Utrum is, qui durante Quadrageſima negotiorum cauſa e loco proprii domicilii receſſit, ac venit in locum, ubi ob diſcrepationem novi & veteris Calendarii Quadrageſima jam eſt peracta, teneatur eamdem ibi perficere, & tamdiu abſtinere a carnibus, atque ieiunare, donec compleatur tota Quadrageſima? Ratio dubitandi eſt: quia præceptum ieiunii Quadrageſimalis eſt generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et huiuſmodi ſententia affirmativa utique eſt magis pia, tutior ac proinde Catholicis omnibus in praxi ſuadenda.

40. Nihilominus oppoſitum videtur probabilius, ſi loquamur de iis, qui non in fraudem ieiunii, ſed bona fide: v. g. negotiorum cauſa, ab uno loco in alium commigrarunt, præſertim cum valde difficile ſit, in convictu humano, ſeorſim ab aliis ſervare ieiunium, & cæteris omnibus a lege ieiunii ſolutis, ac Feſta Paſchalia cum gaudio celebrantibus, adhuc ieiunare, & Quadrageſimam continuare, prout tenet Leſſius ibidem *n. 51.* & Bonacina *diſp. 1. de Legibus quæſt. 1. punct. 6. n. 64.* cum aliis. Ratio generalis eſt: quia poteſt quis ſeſe moribus eorum, quibus cum vivit, accommodare, iuxta illud vulgatum, & ſuperius jam adductum:

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Et ſi ſis alibi, vivito ſicut ibi.

41. Dicitur notanter, *ſi loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii &c.* Siquidem ut dicitur *c. Sedes &c. Ex tenore de Reſcript. fraus, & dolus alicui patrocinari non debent:* unde non careret ſcrupulo peccati gravioris, ſi civis Landishutanus die 31. Octobris exiret ad ſuburbana civitatis ultra Iſaram, eo ſolum animo, ut ibi poſſet veſci carnibus (ſiquidem in Diœceſi Ratisbonenſi, ob ſolemnitatem S. Wolfgangi, Principalis Patroni, hac die non eſt ieiunium Vigiliæ omnium Sanctorum, ſed illud pridie anticipatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac ieiunii Vigiliæ omnium Sanctorum totam Eccleſiam obligantis; quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina *loc. cit.* ea ratione permotus, quod talis videatur uti iure ſuo: *nullus autem videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur. Reg. 55. ff. de Reg. Jur.*

Additio.

* Sed poteſt negari ſuppoſitum, quod nimirum quis habeat Jus præciſe eo fine exeundi e ſuo Territorio. Profecto, ſi quis illo ſolo fine a loco promulgati Concilii Tridentini exiret ad locum non promulgati Concilii, ut contrahere poſſet Matrimonium clandeſtinum, poſtea iterum redeundo ad ſuum proprium Territorium, tale Matrimonium non valeret iuxta Declarationes Cardinalium videndas *Tom. 4. Decret. Tit. 3. §. 3.* *

42. Quæritur V. Utrum econtra is, qui explevit ieiunium Quadrageſimæ, vel aliud, ſi venerit ad locum, ubi illud necdum eſt peractum (prout ſæpe fit itinerantibus ratione novi Calendarii non ubique recepti) teneatur ibidem rurſum a carnibus abſtinere, atque ieiunare? Reſp. cum citat. Leſſio *n. 52.* & aliis, talem non teneri: quia præceptum illud iam implevit: Eccleſia vero neminem obligat ad duplex ieiunium. Cavendum tamen, ne alii inde ſcandalizentur. Et hoc idem dicendum eſt de celebratione Feſtorum, ac ſimilibus aliis.

QUÆSTIO V.

Qua intentione, quibuſque actibus ſatisfiat præceptis Legum?

SUMMARIUM.

43. *Intentio duplex diſtinguenda.*
44. *Ut impleatur præceptum requiritur intentio faciendi opus.*
45. *Non tamen intentio ſatisfaciendi præcepto.*
46. *Corollaria.*
47. *Oportet tamen mutare animum.*
48. *Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex circumſtantia malum.*
49. *Solvitur objectio.*
50. *Niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti.*
55. *Poteſt quandoque uno actu ſatisfieri pluribus præceptis.*
52. *Fallit in debitis juſtitiæ.*
53. *Quid de Pœnitentia Sacramentali?*
54. *An eodem tempore per plures actus poſſit ſatisfieri pluribus præceptis?*
55. *Corollarium.*

43. QUantum ad primam Quæſtionis partem attinet, advertendum eſt, quod in executione operis præcepti poſſumus duplicem habere intentionem; unam præſtandi opus, quod præcipitur; alteram ſatisfaciendi præcepto per tale opus. Hoc prænotato Quæſtio remanet, quænam ex his intentionibus requiratur ad ſatisfaciendum præceptis, ſeu legibus.

44. CONCL. I. Ut præceptum actum humanum injungens adimpleatur, requiritur ad minimum intentio faciendi opus, quod præcipitur: ſic v. g. ut ſatisfaciat præcepto Divini Officii perſolvendi, requiritur intentio recitandi Horas Canonicas, ſeu orandi, & non ſufficit earum recitatio facta ſolo animo ſtudendi, vel diſcendi. Ita Sanchez *lib. 1. Decal. c. 13. n. 2.* Bonacina *diſp. 1. de Legibus q. 1. punct. 10. n. 2.* & alii. Ratio eſt: quia talia opera præcepta debent præſtari modo humano: non præſtantur autem humano modo, niſi adſit voluntas, & intentio eadem præſtandi: ſic enim recitatio Horarum Canonicarum facta recreationis, aut ſtudii cauſa, proprie non eſt oratio. Idem dicendum de eo, qui negotiorum cauſa, vel animo præciſe paſcendi oculos intrat in templum, nihil cogitans de Miſſa audienda, quæ interim celebratur; nam non cenſetur eam audiviſſe, cum defuerit animus ipſam audiendi.

45. CONCL. II. Nihilominus ad ſatisfaciendum præcepto non requiritur intentio ſatisfaciendi præcepto, ſed ſufficit intentio præſtandi opus, quod præcipitur. Ita cit. Sanchez *n. 9.* Suarez, Herinck *diſp. 3. de Legib. n. 8.* & alii. Ratio eſt: quia lex humana tan-

Digitized by Google

tentum præcipit voluntariam operis executionem, non autem quaſi reflexam implendi præcepti intentionem.

46. Infertur proinde, quod ſi quis die Feſto Miſſam reverenter audiat, non recordatus, eſſe diem Feſtum, is jam ſatisfaciat præcepto, ex communi Doctorum, ſententia. Quinimo licet Miſſam die Feſto attente audiens habeat expreſſam intentionem tunc non ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ, ſed aliam poſtea Miſſam audiendi, adhuc is ſatisfacit, ita, ut non teneatur poſtmodum aliam audire, prout notant cit. Auctores, & Layman. *cit. tract.* 4. *c.* 4. *n.* 7. Soarez, & alii; quamvis nonnulli contrarium ſentiant. Et eadem ratio eſt de Horis Canonicis: quod ſcrupuloſis notandum eſt, qui, cum videntur ſibi inter orandum diſtracti, officium vel partem officii recitant cum propoſito poſtea repetendi: neque enim tales tenentur repetere Officium, præſertim, ſi eorum diſtractio fuit involuntaria.

47. Fatendum tamen eſt, ſi quis in tali volontate non ſatisfaciendi præcepto permanſerit, eum peccaturum ratione pravæ ſuæ Intentionis; quam proinde tenetur deponere, animumque mutare. Similiter ſi quis in falſa perſuaſione maneat, quaſi præcepto non ſatisfecerit, peccabit ratione ſuæ conſcientiæ erroneæ, niſi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Miſſam audiat, ſive Horas Canonicas repetat; & idem dicendum de ſimilibus aliis.

48. CONCL. III. Poteſt quandoque adimpleri præceptum per actum ex aliqua circumſtantia malum. Ita Bonacina *loc. cit. punct.* 9. *n.* 1. Suarez, Sanchez & alii. Ratio eſt: quia talis adimplet ſubſtantiam præcepti; ergo etiam ſatisfacit præcepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumſtantiæ malæ. Idem probatur exemplis, ac inductione: ſic enim, qui ieiunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiæ, ut parcat ſumptibus; iam ſatisfacit præcepto ieiunii Eccleſiaſtici; cum abſtineat ab eſu carnium, & multiplici refectione. Similiter Sacerdos, qui Miſſam celebrat in ſtatu peccati mortalis, ſatisfacit & ſuæ obligationi, & præcepto audiendi Miſſam die Feſtivo, non obſtante, quod graviſſime peccet: ſiquidem ponendo actum præceptum iam adimplet quis id, quod injungebatur, & conſequenter ſatisfacit etiam præcepto.

49. Nec obſtat, quod talis non adimpleat modum ac finem præcepti, qui eſt honorare DEUM per actum præceptum. Reſp. enim, hoc neutiquam obſtare: quia modus non cadit ſub præcepto, dummodo non ſit de intrinſeca ratione actus præcepti. Et hoc idem dicendum de fine juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis præcepti non cadit ſub præcepto.*

50. Additur tamen, *niſi modus ſit de intrinſeca ratione actus præcepti*: nam quando modus eſt de intrinſeca ratione actus præcepti, nequit adimpleri præceptum non adimpleto modo. Sic ſacrilege confitens, non ſatisfacit præcepto Paſchalis Confeſſionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, tamquam partes ipſius, neceſſario debent concurrere contritio, & confeſſio omnium peccatorum. Similiter, ſi quis dormiens die Feſto aſſiſtat Miſſæ, neutiquam ſatisfacit præcepto Eccleſiæ: quia ad devotam Miſſæ auditionem requiritur, ut quis aſſiſtat modo humano, ſeu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in ſimilibus caſibus.

51. CONCL. IV. Poſſumus uno eodemque actu pluribus præceptis ſatisfacere, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap.* 14. *n.* 5. Herincx *num.* 85. & alii. Patet ex quotidiana praxi: ſic enim, qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis ſacri, ſimulque Beneficii Eccleſiaſtici, ſatisfacit una recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Feſtus de præcepto, incidunt in eumdem diem, non tenetur quis audire duas Miſſas. Inſuper qui vovit ieiunare die Veneris, ſatisfacit unico ieiunio, quamvis in eumdem diem incidant quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipſum generaliter contingit in illis caſibus, quando obligatio plurimum præceptorum cadit ſuper eamdem materiam.

52. Dicitur notanter, *niſi aliud colligatur ex mente præcipientis*. Sic enim inprimis non poſſumus unica ſolutione ſatisfacere pluribus obligationibus, ſeu debitis Juſtitiæ: nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum. Ratio eſt: quia in debitis Juſtitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem unum centum eſſe æquale debitis plurium centum. Secus eſt in debitis legalibus, utpote in quibus attenditur mens & intentio legiſlatoris; quæ ſæpius ferri poteſt in unum idemque opus.

53. Similiter, ſi cuipiam pro pœnitentia Sacramentali injungantur tria Roſaria, is non ſatisfacit recitando unicum Roſarium: quia circa hoc clara eſt intentio, & mens Confeſſarii præcipientis. Quinimo ſi Confeſſarius pro pœnitentia injungat auditionem Miſſæ, cenſetur (niſi oppoſitum aliunde colligatur) velle obligare ad aliam auditionem Miſſæ ab ea, quam quis die Feſto audire tenetur: ſecus, ſi imponat quotidianam auditionem Miſſæ, nam tunc ſatisfaceret pœnitens unica in Feſtis audita; quia hæc præſumitur fuiſſe intentio Confeſſarii, niſi is aliud expreſſiſſet.

54. CONCL. V. Inſuper poſſumus eodem tempore per diverſos actus ſatisfacere pluribus præceptis, quoties unus actus non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii paſſim. Ratio eſt: quia ille præcepto ſatisfacit, qui facit id, quod præceptum eſt: ſed quoties unus actus non impedit alium, poſſumus eodem tempore facere, quod pluribus præceptis eſt iniunctum; ergo.

55. Sic, qui tempore Miſſæ, recitat Horas Canonicas, ſatisfacit præcepto Miſſæ audiendæ ratione diei Feſti, utpote quam devote audit ſub ea recitando Horas Canonicas, ſimulque præcepto Officii Divini, utpote quod devote recitat; ſicque eodem tempore præſtat diverſos actus: quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia, ſi unus actus exercitium alterius impediret, clarum eſt, non poſſe eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri.

DISTINCTIO IV.

De interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

SUMMARIUM.

1. *Interpretatio, quid?*
2. *Interpretatio legum duplex; authentica, & doctrinalis.*
3. *Hæc potius menti Legiſlatoris, quam verbis convenire debet.*
4. *Mens Legiſlatoris unde præcipue cognoſcatur?*
5. *Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?*
6. *Lex pœnalis, & odioſa, ſtricte interpretanda?*
7. *Unde Verba ejus accipienda cum effectu.*
   Limitatur in crimine læſæ Majeſtatis &c.
8. *Leges favorabiles ample ſunt interpretandæ.*
   Nomine Clericorum, & populi qui comprehendantur?
9. *Epicheja, quid?*
10. *Et quomodo differat ab interpretatione legis?*
11. *Habet quandoque locum.*

1. INterpretatio aliud non eſt, quam verbi vel ſententiæ per aliud clarius explicatio: unde tunc fit interpretatio legis, quando ipſa per alia verba clariora explicatur.

2. Cæterum *Interpretatio legum* generatim duplex eſt, una *neceſſaria, ſeu authentica*, cui nempe neceſſario eſt acquieſcendum: & talis eſt illa, quam Princeps ſeu Legiſlator, aut ejus ſucceſſor, in ſuis Legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum eſt illud, quod habetur *L.* 11. *C. de Legibus* juncto Summario ibidem: *Ejus eſt legem interpretari, cujus eſt condere.* Et *c. Inter alia de Sent. Excommunic.* ibi: *Ut unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Alia Inter-

terpretatio legis dicitur *doctrinalis*, ſcholaſtica, ſeu magiſterialis: & talem poſſunt, ac ſolent dare Doctores, atque Auctores diverſorum Librorum, quæ tamen probabilitatem dumtaxat affert, non neceſſitatem: unde huic neceſſario inhærendum non eſt, niſi ſit communis Doctorum conſenſus, ac alia meliora Joria fundamenta non ſuppetant. Porro ut hujuſmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea rite ordinanda communiter ſolent dari quædam regulæ, Hinc ſit.

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: nam, ut dicitur *L. Scire*, *ff. de Legibus*. *Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere; ſed vim ac poteſtatem*. Et *Regul.* 88. *Juris in* 6. *Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.*

4. Cæterum mens legislatoris ex ratione in lege poſite præcipue cognoſcitur. Hinc *c. Intelligentia. de Verb. ſignificat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus*, Unde illud vulgatum: *Ratio legis eſt anima legis.*

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter ſunt accipienda: ſive, Jus generaliter & indiſtincte loquens, generaliter & indiſtincte eſt intelligendum, niſi per aliud diſtinguatur, Ita rurſum Doctores communiter. Hinc illud receptiſſimum: *Ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus*, prout loquitur Summarium *l. De pretio ff. de publiciana in rem actione*. Intellige, niſi jus illud per aliud diſtinguatur (quæ limitatio notenter in Concluſione additur) nam ſecus eſt dicendum, quando una lex generalis per aliam ſpecialem aut per rationis ac circumſtantiarum diverſitatem diſtinguitur.

6. CONCL. III. Lex pœnalis, item lex nova correctoria legis antiquæ, & omnis alia odioſa, in dubio ſtricte interpretanda eſt, nec facile extendenda ultra caſum & perſonas expreſſas. Ita unanimis Doctorum: ſiquidem juxta *Reg.* 15. *Juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Et *Reg.* 49. *eod. In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*. Dicitur notanter, *in dubio ſtricte interpretanda eſt &c.* Quia, ſi verba legis pœnalis, aut alterius odioſæ, ejuſque mens adeo clara ſint, ut ſalva ratione recti ſermonis non poſſint aliam interpretationem habere, lex erit obſervanda, non obſtante, quod odioſa & durior appareat: prout inter alias deſumitur ex *l. Proſpexit ff. Qui & a quibus manumiſſi*. ibi; *Quod quidem perquam durum eſt; ſed ita lex ſcripta eſt.*

7. Ex hac Concluſione inferunt Doctores, quod verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu arg. *c. Hæc autem verba. de Pœnit. diſt.* 1. ibi: *Hæc autem verba cum effectu accipimus*. Sic excommunicationem in percuſſores Clericorum latam non incurrit, qui Clericum voluit percutere, ſed non potuit; quia voluntas, ſeu conatus, non punitur ſine effectu. Excipe tamen crimen læſæ Majeſtatis *l. Quiſquis. C. Ad legem Juliam Majeſtatis* & nonnulla alia crimina in Jure ſpecialiter expreſſa: ſiquidem quoad talia etiam ipſi conatui, ſeu voluntati in opus exterius prodeunti, a Legibus Civilibus, & ſacris Canonibus, certæ pœnæ fuerunt decretæ, non obſtante, quod ea crimina non fuerint opere externo completa; idque factum eſt ob ſummam perniciem, quam Reipublicæ inferre ſolent.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles ample ſunt interpretandæ: ſive, in materia favorabili verba accipi debent ſecundum amplam ſuam ſignificationem. Siquidem juxta citatam *Reg.* 15. *Juris in* 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*. Intellige niſi aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, ſeu diſpoſitionis. Sic in materia odioſa nomine Clericorum non comprehenduntur Epiſcopi. *l. Quia periculoſum de Sent. excomm. in* 6. Neque Canonici, aut alii in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, *arg. c. Sedes de Reſcriptis*. Neque Religioſi, *arg. Clem.* 1. *De ſupplenda neglig. Prælat.* cum concordantiis: bene tamen in materia favorabili. Similiter ſub nomine populi in materia pœnali non comprehenditur Clerus, ac proinde interdicto populo non cenſetur interdictus Clerus, niſi ſecus fuerit expreſſum *c. Si ſententia de Sent. excomm. in* 6. tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantum Sæculares, ſed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis ſimilibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæſtionis partem.

9. Quæres, quid ſit Epicheja? Reſp. *Epicheja* * eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & bonum, declarans, caſum aliquem particularem ex mente legislatoris ob ſuas circumſtantias ſpeciales ſub lege univerſaliter lata non eſſe comprehenſum: nam in omnibus cauſis potior debet eſſe ratio æquitatis, quam ſtricti Juris. *l. Placuit C. de Judiciis.*

10. Differt autem Epicheja ſtricte loquendo ab Interpretatione Legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando ſunt obſcura & ambigua; per Epichejam vero interpretamur mentem legislatoris etiam in verbis de ſe claris: nimirum Generalibus, id eſt, ubi conſtat de univerſali verborum ſenſu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem caſum particularem ob certas circumſtantias voluerit, vel potuerit comprehendere ſub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque, dum ipſemet legislator amplius commode interrogari nequit de mente ſua, eſſe locum Epicheja in caſu aliquo particulari ob certas circumſtantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio eſt: quia de iis, quæ forte uno aliquo caſu accidere poſſunt, iure non conſtituuntur *l.* 4. *& duabus ſeqq. ff. de Legibus*. Etenim Legislator in lege ferenda communem ſpectat utilitatem, ac proinde ad id præſertim attendit, quod ut plurimum accidere ſolet: ſed poſſunt aliqui caſus particulares occurrere, quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiet, ita quidem, ut non ſolum non obliget, ſed neque licite ſervari poſſit; unde ipſa eſt tunc corrigenda per Epichejam. Sic enim, ſi lege Civili cautum ſit, ne tempore hoſtili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epichejam poſſunt ac debent aperiri, ſi cives hoſtium impetum fugientes in civitatem ſe recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

QUÆSTIO II.

De Diſpenſatione Legum, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Diſpenſatio quid?*
   * *Quomodo interpretanda?*
13. *Papa diſpenſat in omni lege Eccleſiaſtica, non vero Divina.*
14. *Poteſt tamen legem Divinam interpretari.*
15. *Legislator, ejuſque ſucceſſor, diſpenſat in propria lege, etiam ſecum ipſo.*
16. *Inferior nequit diſpenſare in lege Superioris, niſi in certis caſibus, &c.*
17. *Corollarium.*
18. *Diſpenſatio a Legislatore conceſſa ſine cauſa, eſt valida.*
19. *Sed non licita, nec ſic præſumenda.*
20. *An etiam peccet utens tali diſpenſatione?*
21. *Irrita eſt diſpenſatio conceſſa ſine juſta cauſa ab inferiore in lege Superioris.*
22. *Corollaria.*
23. *Diſpenſat. ob vel ſubreptitie obtenta non valet.*
24. *In diſpenſationibus clauſula*, ſi preces veritate nitantur, *vel exprimitur, vel ſubintelligitur.*
   * Corollarium.
25. *Quomodo Papa cenſeatur diſpenſare in votis, juramentis &c. cum tamen hæc obligent jure Divino?*
26. *Reſponſio verior.*
   (*b*) Tract. 6. Diſt. 2. n. 23.

* *An ceſſet diſpenſatio ceſſante cauſa? Additio I. & II.*
* *An ceſſet eadem morte concedentis? Add. III.*
* *Item, an morte Executoris? Add. IV.*

12. CONCL. I. *Diſpenſatio* eſt iuris communis relaxatio facta cum cauſæ cognitione ab eo, qui jus habet diſpenſandi. Ita Gloſſa *c. Requiritis*, 1. *quæſt.* 7. & Doctores communiter.

Addi-

Additio.

* Ex qua deſcriptione colligitur, quod diſpenſatio ordinaria ſit ſtricte interpretanda tamquam vulnus Juris, ſeu a Jure communi exorbitans, *arg. Reg. Quæ a Jure 28. de Reg. Juris in 6.* nec extendenda ultra propriam verborum ſignificationem, ordinaria loquendi. Quod ſi in diſpenſatione aliqua verba forent obſcura, dubia, vel incerta attendenda eſt ipſa ſupplicatio Legiſlatori, ſeu Superiori facta: nam Princeps precibus ſibi factis ſe ſolet accommodare; verba autem conformiter menti Principis interpretanda ſunt. *cap. In his de verb. ſignificat.*

13. CONCL. II. Papa poteſt diſpenſare in omni Jure Eccleſiaſtico, non autem in lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio eſt: quia inprimis legiſlator, vel ejus ſucceſſor, poteſt diſpenſare in propria lege; ſiquidem ejuſdem eſt ligare, & ſolvere. E contra vero inferior non poteſt tollere, aut relaxare legem Superioris: atqui Papa, utpote homo, eſt inferior reſpectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit diſpenſare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum ſit licitum, aut perjurium, & hujuſmodi.

14. Quo tamen non obſtante interdum in Lege Divina poſitiva habet locum interpretatio, quod ea ob certas circumſtantias hic & nunc per ſe ipſam obligare ceſſet: quo modo Judæi interpretati ſunt præceptum Divinum de Sabbato cuſtodiendo non obligare, ſed eis licitum eſſe pugnare, ſi ipſis die Sabbati pugna inferatur ab hoſtibus, ne alioquin citius diſperdantur a terra; ut legitur 1. *Machab. c.* 2. *v.* 41.

15. CONCL. III. Quilibet Legiſlator, aut ipſius ſuperior, vel Succeſſor in juriſdictione, poteſt cum ſuis ſubditis in Lege propria diſpenſare: imo etiam ſecum ipſo; cum non debeat eſſe deterioris conditionis, ac ſui ſubditi. Ita communis. Ratio: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipſius voluntatem poteſt auferri: nam *Omnis res, per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. cap.* 1. *de Reg. Juris.*.

16. CONCL. IV. Inferior non poteſt diſpenſare in lege Superioris, niſi in certis caſibus ex permiſſione Juris, aut delegatione Superioris ſibi facta, vel expreſſo privilegio, aut legitima conſuetudine, ejuſmodi poteſtatem diſpenſandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *Lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani*, *de Electione.*

17. Infertur proinde, quod Epiſcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat diſpenſare, niſi hujuſmodi poteſtas diſpenſandi ſibi competat ex permiſſione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, ſive ex privilegio, aut longæva conſuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujuſmodi capitibus poſſunt Epiſcopi ex cauſa rationabili diſpenſare circa obſervationem Feſtorum, ac jejuniorum totius Eccleſiæ, & quoad plura alia, pura circa levia, vel circa ea, quæ frequenter occurrunt, aut quando eſt neceſſitas & periculum in mora, ac præterea recurſus ad Summum Pontificem difficilis, &c.

18. CONCL. V. Diſpenſatio in Lege humana, ſi concedatur ſine juſta cauſa a Legiſlatore, vel ipſius Succeſſore, aut Superiore, valida eſt, ſed non licita. Ita Hartmcz *diſp.* 4. *de Leg. quæſt.* 1. *n.* 14. Bonacina *diſp.* 1. *de Legib. quæſt.* 2. *punct.* 3. Sanchez, Filiucius, aliique communiter, contra Vaſques & nonnullos alios, qui ejuſmodi diſpenſationem ajunt eſſe invalidam. Ratio primæ partis eſt; quia obligatio legis pendet a voluntate legiſlatoris; ergo ſi ipſe vult aliquem, etiam ſine juſta cauſa eximere ab obligatione legis, valebit ejuſmodi diſpenſatio; ſeu exemptio.

19. Altera vero pars ex eo patet. Tum quia ejuſmodi diſpenſatio non caret periculo ſcandali: tum quia diſpenſans ſine cauſa, imprudenter utitur ſua poteſtate, & temere eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens. c. Quæ contra. diſt.* 8. Quare etiam numquam præſumendum eſt, quod Legiſlator velit diſpenſare ſine aliqua rationabili cauſa; cum numquam præſumendum ſit, quod velit diſpenſando peccare, niſi aliunde expreſſe conſtet, quod diſpenſat in propria Lege ſine juſta cauſa; in quo quidem caſu.

20. Addunt multi Doctores, quod non ſolum peccet legiſlator ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſans, ſed etiam qui talem diſpenſationem poſtulat, aut eadem utitur: quamvis, an tale peccatum ſit ex genere ſuo mortale, vel dumtaxat veniale, iidem poſtmodum inter ſe varient, & plures velint per ſe loquendo, ac ſecluſo ſcandalo, id eſſe dumtaxat peccatum veniale. Sed verius eſt, utentem tali diſpenſatione (ſub data limitatione) nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam eſt exemptus a lege, ſimulque talis habet legitimam cauſam ſe ceteris non conformandi, videlicet diſpenſationem, prout notat citatus Herincx. *n.* 15. allegans Rodriquez, Navarrum, & alios.

21. CONCL. VI. Quod ſi vero Inferior ſine juſta cauſa diſpenſat in lege Superioris, v. g. Epiſcopus in Lege Pontificia, irrita eſt diſpenſatio. Ita communis. Ratio eſt: quia Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lege Superioris, niſi quatenus ipſi a Superiore conceſſa eſt facultas diſpenſandi; atqui non eſt veriſimile, Superiorem velle concedere Inferiori poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa; cum hoc eſſet in præjudicium boni communis, ſimulque talis facultas adverſaretur fini legis.

22. Infertur proinde I. Eum, cum quo inferior diſpenſavit abſque juſta cauſa in lege Superioris, non poſſe uti diſpenſatione: nam diſpenſatio eſt invalida; & conſequenter ille, cum quo fuit diſpenſatum, non eſt exemptus ab obligatione legis.

23. Infertur II. Etiam invalidam fore diſpenſationem a Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, ſi ejuſmodi diſpenſatio impetrata fuit per obreptionem, id eſt, narrata falſa cauſa, aut tacita veritate neceſſario exprimenda. Ratio eſt: tum quia hic non intervenit juſta cauſa diſpenſandi, eo quod cauſa illa non ſubſiſtat. Tum quia Deus Eccleſiæ Prælatis contulit ejuſmodi poteſtatem diſpenſandi in ædificationem, & non in deſtructionem, 2. *Cor. c.* 13. *v.* 10. atqui hoc fieret, ſi ipſi abſque ulla cauſa poſſent in Votis, Juramentis, & hujuſmodi diſpenſare; nam id non tam foret diſpenſare, quam diſſipare.

24. Et hac de cauſa, ſi Summus Pontifex cum aliquo diſpenſet ad factam præviam ejus ſupplicationem, ſolent communiter hujuſmodi clauſulæ in litteris diſpenſationis addi: *Si ita eſt*, *Si preces veritate nitantur.* Quinimo licet tales clauſulæ expreſſe non apponantur, ſemper tamen non ſolum in votis, & juramentis, ſed etiam ex mente Pontificis in aliis materiis tacite intelliguntur; prout clare habetur deciſum *cap.* 2. *de Reſcriptis.* Et hæc ſervata proportione ſunt intelligenda de aliis diſpenſationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Eccleſiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro foro conſcientiæ) a Confeſſariis tempore Jubilæi, ſive aliis habentibus poteſtatem diſpenſandi.

Additio.

* Ex quo colliges, quod diſpenſatio ſit invalida, ſi diſpenſandus in ſua ſupplica alleget cauſam motivam ſeu finalem a parte rei falſam, quamvis id etiam bona fide, & ex inculpabili ignorantia faceret, putans illam cauſam allegatam eſſe a parte rei veram. Dixi notanter *cauſam motivam falſam*: ſecus enim foret ſentiendum, ſi falſitas contingeret præciſe circa cauſam impulſivam: ubi nota, quod *motiva*, ſeu finalis cauſa vocetur illa, quæ movet actualiter Legiſlatorem ad diſpenſandum: *impulſiva* autem, ſine qua Legiſlator quidem ſeu Superior abſolute adhuc diſpenſaret, ſed tamen difficilius. Ita pulcherrime reſolvitur *c.* 20. *de Reſcriptis*, ubi etiam adhuc alia notabilia deciſa invenies. *

25. Quæres I. Quomodo ſit intelligendum, Papam poſſe diſpenſare ex gravi cauſa in Votis, Juramentis, Matrimonio, & hujuſmodi: cum tamen obligatio Voti ac Juramenti ſit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino eſt indiſſolubile; Papa autem in Jure Divino nequeat diſpenſare, juxta dicta. Reſp. in ſolutione hujus inſtantiæ Doctores variare. Nam inprimis dicunt aliqui, quos ſequitur Fagnanus *in c.*

Dudum n. 24. *de Elect.* in hujuſmodi caſibus Papam proprie non diſpenſare, ſed tantum declarare, ſeu interpretari Jus divinum ob aliquam neceſſitatem gravem, aut aliam circumſtantiam, in illo ſpeciali caſu non obligare; prout in ſimili *n.* 24. dictum eſt de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad obſervationem Sabbati. Verum hæc ſententia ea eu non placet: quia in diſpenſatione Votorum requiritur poteſtas juriſdictionis, ut conſtat ex praxi: atqui hæc non requireretur, ſi tantum interveniret interpretatio Juris Divini, cum hæc ſolum requirat prudentiam, cujus eſt actus: idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum abſque alia juriſdictione interpretantibus.

27. Alio modo reſpondet Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 24. *n.* 5. & *lib.* 8. *diſq.* d. *n.* d. cum aliis, docens, quod duplex ſit Jus naturale Divinum: aliud abſolutum, ut de non fornicando, non mentiendo, & in hoc Pontifex nullo modo diſpenſat. Aliud fundatum in actu vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum; & in hoc poteſt diſpenſare. Sed tunc non proprie diſpenſat Papa in Jure Divino, tollendo hujus obligationem (Jus enim Divinum eſt, ut, qui Votum habet, id impleat, & hoc ſemper manet) ſed diſpenſat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco DEI remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquiſitum, quo facto evaneſcit juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc amplius declarat Herincx *diſp.* 1. *de Legib. q.* d. *n.* 54. Quia (inquit) in diſpenſatione Votorum tantum concurrit remiſſio partis, cui facta eſt promiſſio: DEUS enim per ſuum in terris Vicarium remittit, ſeu condonat ius ſibi ex promiſſione acquiſitum: facta autem partis remiſſione ceſſat Voti, ſeu talis promiſſionis obligatio; quemadmodum etiam alia promiſſio, ſive contractus civilis, non obſtante, quod Jure naturæ obliget ad ſui impletionem, diſſolvitur, atque obligare ceſſat parte Jus ſuum remittente. Concordant dicenda inferius (*b*) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacite ſubintellectas, quarum tertia eſt hæc: *Niſi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum* (vel Votum factum) *eſt, obligationem remittat*: hoc enim facto ceſſabit illius obligatio, cum quilibet ſuo juri renunciare valeat. Porro praxis impetrandi diſpenſationes quoad Vota, vel etiam quoad impedimenta Matrimonii reperitur in ſuis propriis locis, nimirum *Tract.* 6. *diſt.* 3. *q.* 5. *Tract.* 14. *diſt.* 15.

Additio I.

* Quæres II. An ceſſet diſpenſatio actualiter iam facta, ſi ceſſat cauſa finalis, ſeu motiva adæquata, & totalis, antequam eadem diſpenſatio deducatur in uſum? Caſus poteſt eſſe ſequens: Bertha extra Matrimonium habuit copulam cum Caio ſuo conſanguineo in quarto gradu, atque eamde genuit prolem, ad quam legitimandam ad inſtantiam ſupplicantium actualiter diſpenſatur per deputatum in Reſcripto executorem, ut poſſint contrahere Matrimonium: interim tamen, antequam hanc diſpenſationem deducant in uſum, ſeu antequam actualiter contrahant Matrimonium, ipſa proles, cujus legitimatio erat in ſupplica adducta tamquam unica cauſa motiva diſpenſandi, moritur: quæritur iam, an nihilominus prædicti poſſint contrahere Matrimonium? Ante reſponſionem ſuppono, quod cauſa motiva diſpenſandi debeat verificari pro tunc, quando actualiter diſpenſatur, uti cum aliis advertit Covarruvias *de Matrim. p.* 2. *tom.* 1. *c.* 6. §. 9. *de diſpenſ. n.* 22. affirmans ita eſſe deciſum a Rota. Et hinc, ſi in dicto caſu proles moreretur ante actualem diſpenſationem, ceſſaret ipſa diſpenſatio, nec poſſet contrahi Matrimonium inter Caium & Bertham conſanguineos. Dubium vero remanet adhuc, ſi mors prolis contingeret poſt diſpenſationem iam factam, antequam fuerit Matrimonium actualiter contractum, an etiam tunc ceſſet diſpenſatio?

Reſpondeo non a paucis notanter a Caſtropalan *part.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 4. *punct.* 55. & a Patre Henno *Tract. de Leg. diſp* 3. *qu.* 15. *art.* 5. valde probabiliter defenditur, in ſimili caſu ceſſante poſt factam diſpenſationem cauſa motiva diſpenſandi non ceſſare diſpenſationem, ſed poſſe deduci in uſum; contraria tamen ſententia Thomæ Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. diſp.* 30. *n.* 14. ac plurium aliorum, nec cedit gravitate Auctorum, nec pondere rationum: etenim in actibus adhuc revocabilibus mens diſpenſantis non videtur ſe extendere ad illud tempus, a quo ſine peccato diſpenſatio non potuit inchoari; atqui non potuit licite & ſine peccato inchoari, abſque aliqua rationabili cauſa motiva: ergo. Quare loquendo in praxi circa caſum ſuperius ſpecificatum, ubi agitur de valore actus, mortua prole poſt conceſſam diſpenſationem ante contractum Matrimonium pro ſecuritate petatur adhuc diſpenſatio; quoniam, etſi attendendo ad principia directa ſententia Patris Caſtropalau &c. adhuc ſit valde probabilis; attamen contraria eſt tutior, hincque ubi agitur de valore Sacramenti, uti hic, merito ſequenda. Quodſi vero Matrimonium iam fuiſſet bona fide contractum, & dubium poſtea primum ſuperveniret, relinquendi ſunt in Matrimonio; quoniam ex una parte nec caret Sententia contraria ſua probabilitate; ex altera vero talibus conjugibus favet regula poſſeſſoria: ſicut a pari in aliis, caſibus, ſuperveniente dubio poſt contractum Matrimonium permittendi ſunt conjuges in ſua poſſeſſione. Ita ſuadet Boſco *part.* 6. *Theol. Sacram. diſp.* 12. *ſect.* 13. *concl.* 4. *n.* 312. Interea tamen, ſi etiam tales pro majori quiete adhuc volunt petere diſpenſationem, haud dubie agent tutiſſime. *

Additio II.

* Quæres III. An ceſſet diſpenſatio, ſi cauſa motiva diſpenſandi ceſſat, poſtquam diſpenſatio iam eſt deducta in uſum? & quidem ſi pro eo tempore ceſſat ſolummodo cauſa impulſiva, non autem motiva; vel ſi motiva tantum ex aliqua parte, non ex integro; quod tunc adhuc duret prior diſpenſatio, eſt communiſſima: difficultas tamen adhuc remanet, ſi apud illas perſonas particulares diſpenſatas cauſa motiva adæquate, & ex integro ceſſat, an tunc pariter ceſſet diſpenſatio? e. g. ponamus, quod quis diſpenſatus ſit ad comedendas diebus jejunalibus carnes ob infirmitatem, aut quoad Horas Canonicas ob oculorum imbecillitatem, quæritur, an talis adhuc ſit exemptus a Jejunio, vel Horis Canonicis, ſi ſanitas, poſtquam aliquo tempore iam uſus eſt diſpenſatione, ex integro ſit recuperata, & non tantum quis primum incipiat eſſe in ſtatu reconvaleſcentiæ. Item ſi viſus denuo perfecte poſt aliquod tempus redierit? ubi non deſunt Auctores, qui cum Diana, Salas, & Burghaber affirmativam defendunt ex ratione perſuaſ; quia obligatio legis ſemel per diſpenſationem extincta non amplius reviviſcit, nec, quod deſtructum eſt, reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt, id eſt, niſi Legiſlator, qui reſpectu talium perſonarum mediante diſpenſatione ſuſtulit legem, iterum eandem de novo ponat, ſeu reſuſcitet volendo, ut hi iterum obligentur. Communior tamen Doctorum diſtinguit, an per diſpenſationem cum una, vel altera perſona particulari factam redigatur quiſpiam in ſtatum irrevocabilem, vel non in adhuc revocabilem? nam in primo caſu concedit, non ceſſare diſpenſationem etiam ceſſante cauſa motiva diſpenſandi: ſic e. g. ſi in voto ſimplici Caſtitatis, vel etiam in impedimento conſanguinitatis ſuit diſpenſatum ad contrahendum Matrimonium propter paupertatem ſponſæ, non ceſſat diſpenſatio, nec opus eſt alia nova, ſi contracto iam Matrimonio fœmina illa ex donatione v. g. vel hæreditate ad pinguiorem fortunam devenerit; quia Matrimonium, in quo diſpenſatur, eſt ex ſua natura actus irrevocabilis: nam in hoc ſenſu verificatur ſequens 73. *Reg. Juris in* 6. *Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Quod ſi vero actus, in quo diſpenſatur, eſt revocabilis, puta in comeſtione carnis, exemptione a recitatione Breviarii, ceſſante certo cauſa motiva adæquata diſpenſandi, ceſſaret etiam diſpenſatio; quia Legiſlator in actibus revocabilibus cenſendus eſt diſpenſare velle tantum pro eo tempore, quo licite, & ſine peccato diſpenſare poteſt; atqui etiam in propria lege juxta jam dicta nequit licite diſpenſare ſine cauſa rationabili: ergo nec cenſendus eſt pro eo tempore, quo cauſa rationabilis non amplius durat, velle diſpenſare. Atque hæc, quæ dicta ſunt de diſpenſationibus,

part-

Digitized by Google

pariter debent intelligi de aliis gratiis, & privilegiis, quæ conceſſa ſunt contra Jus commune, & in præjudicium Tertii; de quibus vide Jus Canonicum *lib. 5. decret. tit. 33. num. 185.* *

Additio III.

* Quæres IV. An per mortem diſpenſantis ceſſet diſpenſatio, poſito, quod pro tunc cauſa motiva diſpenſandi ſubſiſtat? Caſus poſſunt eſſe varii: e. g. Bertha petiit Romæ diſpenſationem in voto perpetuæ Caſtitatis ob ſtimulum carnis, vel Caius, ut valeat contrahere cum ſua conſanguinea Cornelia a ſe imprægnata, & exinde diffamata, &c. Papa quidem annuit ſupplici petitio cum mandato exequendi, ſi preces veritate nitantur; interea tamen, antequam executioni mandetur illa diſpenſatio, Papa moritur. Quæritur jam, utrum adhuc diſpenſatio ſubſiſtat, vel an eadem ceſſet?

Reſp. I. Si gratia diſpenſationis jam actualiter eſt conceſſa, vel Jus ſupplicanti actualiter aliquo ſaltem modo acquiſitum, eadem durante adhuc cauſa motiva, non ceſſat morte diſpenſantis, quamvis ipſa needum fuiſſet executioni mandata: hincque, ſi fuerit deſuper quoque requiſita aliqua executio, eandem Executores deputati poſſunt, imo tenentur etiam poſt mortem diſpenſantis facere. Ita clariſſime reperitur deciſum *cap. 9. de Off. Delegat. in 6.* Atque ex hoc infertur, quod in allegatis ſuperius caſibus conceſſio Papæ non expiret, ſed deputati in Reſcripto Pontificio Executores debeant illam diſpenſationis gratiam durante adhuc pro eo tempore cauſa motiva executioni mandare; quia talis gratia non eſt facienda, ſed jam facta reſpectu Papæ; cum Orator, ſeu ſupplicans vi conceſſionis Pontificiæ habeat Jus quæſitum, & executores jubeantur exequi, ſi preces veritate nitantur.

Reſp. II. Si gratia diſpenſationis primum foret facienda, nec ullum Jus ſupplicanti acquiſitum e. g. ſi Papa dixiſſet, quod cogitet aliquando diſpenſare, vel ſi in Reſcripto diſpenſationis, ad executorem directo, ſequentia verba inferat: *Diſpenſes cum Titio, ſi expedire judicaveris &c.* in ſimili caſu re adhuc integra, per mortem diſpenſare volentis ceſſat, ſeu exſpirat diſpenſatio, quamvis cauſa motiva diſpenſandi perduraret. Ita eruitur *ex cap. Si cui nulla §. fin. de Præb. in 6.* Qualiter autem cognoſcatur, num aliqua gratia diſpenſationis ſit facta, vel facienda in dubio eruere poteris ex Jure Canonico *Lib. 5. Tit. 3. §. 10.* apud præſentem Auctorem; ubi is cum Abbate, & Sanchez *lib. 8. de Matrim. diſp. 28. n. 87.* & pluribus ibi relatis defendit, quod cenſeatur *gratia facta*, ſi in Reſcripto conſtituatur Executor neceſſarius, ſeu cum mandato exequendi, *ſi preces veritate nitantur*; econtra vero, ſi Executor denominetur, ut exequatur *juxta ſuum beneplacitum*, reputetur Executor voluntarius, ſicque *gratia primum facienda*, quæ exſpirat morte concedentis re adhuc integra. Ita communior, quamvis non deſint alii quoque cum Anchorano, Archidiacono, & aliis *gratiam factam*, & *faciendam* aliter applicantes.

Additio IV.

* Quær. V. An per mortem denominati in Reſcripto Executoris expiret facultas exequendi, vel tranſeat ad alium, e. g. demortui ſucceſſorem? Reſp. I. Si facultas exequendi fuit facta præciſe certæ perſonæ e. g. Sempronio; tunc, eo moriente, etiam expirat facultas exequendi. Ita deducitur ex Jure Canonico, *arg. cap. 42. de Officio & Poteſtate Judicis delegati.*

Reſp. II. Quod ſi facultas exequendi potius alligata fuit Officio, ſeu Dignitati e. g. *Epiſcopo, vel Officiali Diœceſis Friſingenſis*, prout ordinarie contingit; tunc tranſit hæc facultas ad Succeſſorem, in illa Dignitate, vel Officio. *arg. cap. 14. de Officio & Poteſtate Judicis deleg.* atque ex hac ratione credo, quod litteris diſpenſatoriis in cauſis matrimonialibus, quando conſtituitur in illis Executor, ſoleat plerumque ſuperinſcribi *Epiſcopo vel Officiali Diœceſis* N. vel *diſcreto Viro confeſſori ex approbatis ab Ordinario per pœnitentem eligendo*, non exprimendo eorum proprium nomen, & cognomen ſpecificum.

Porro in dubio, utrum hæc facultas ſit delegata Perſonæ, vel Officio, conſideranda eſt materia ſubjecta, ac totus contextus verborum, utrum exinde colligi non poſſit? Vide præſentem Auctorem *lib. 1. Decret. Tit. 29. n. 128.*

QUÆSTIO III.

De revocatione Legum.

SUMMARIUM.

27. *Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?*
28. *Leges ſemel latæ poſſunt juſtis de cauſis revocari.*
29. *Quæ ſint ejuſmodi juſtæ cauſæ?*
30. *Nova lex generaliter lata, tollit priorem contrariam.*
31. *Niſi prior ſit ſpecialiter loquens.*
32. *An tollat conſuetudines, vel ſtatuta particularia locorum?*
33. *An, & quando ceſſante cauſa legis, ceſſet ipſa lex?*
34. *Declaratur & limitatur data reſponſio.*
* *An ceſſante motivo legis in perſona particulari ceſſet ipſa Lex ex parte ejuſdem?*
* *Oſtenditur diſparitas inter Legem, & diſpenſationem.*

27. NOtandum, quod hæc tria inter ſe differant, videlicet Abrogatio legis, Derogatio Legis, & Irritatio Legis. *Abrogatio* quippe *legis* fit, quando lex totaliter caſſatur, & tollitur. *Derogatio legis* econtra eſt, cum lex ex parte ſolum tollitur, quatenus Legislator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut a generali conſtitutione certos caſus ſpeciales excipit; juxta quod *l. Derogatur 102. ff. de Verb. ſignif.* dicitur, *Derogatur legi, cum pars detrahitur; abrogatur legi, cum prorſus tollitur.* Tandem *Irritatio Legis*, fit, quando Lex ab inferiori Magiſtratu conſtituta, auctoritate Superioris reſcinditur, ſeu irrita & nullius roboris eſſe declaratur: ut ſi leges ab Epiſcopo latæ auctoritate Summi Pontificis annullentur, ſeu irritentur.

28. Concl. I. Leges ſemel latæ poſſunt denuo juſtis de cauſis revocari, idque poteſt fieri tum per ipſum legislatorem, tum per ejus ſucceſſorem. Ita omnes Doctores, atque conſtat ex praxi: ſic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias poſteriores; ut taceamus alias Conſtitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ juſtis de cauſis per Succeſſores fuerunt revocatæ.

29. Dicitur *juſtis de cauſis*. Quia nonniſi gravi de cauſa leges, legitima auctoritate conditæ, ſunt immutandæ: ſiquidem novitates plerumque querelas, & diſcordias pariunt; ac proinde, uti *L. 2. ff. de Conſtit. Princ.* notatur: *In rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.* Porro juſtæ cauſæ mutandi legem ſunt, ſi experientia teſte conſtet, legem aliquam, quæ a principio ſperabatur futura utilis, non expedire Reipubblicæ: aut ſi quidem a principio fuerat utilis, poſtmodum mutatis rerum circumſtantiis deſinat eſſe utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem perſonarum conſtitui: unde juxta horum diverſitatem nonnunquam variæ eduntur leges, atque etiam priores temperantur, ſupplentur, & corriguntur per poſteriores. Hinc illud vulgatum Canoniſtarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis jura: arg. c. Si peccaverit. 2. q. 1.* juncta Gloſſa *c. Si Eccleſia. v. Temporibus. 23. q. 4.*

30. Concl. II. Nova lex, ſeu Conſtitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiamſi de ipſa non faciat mentionem. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico. *c. 1. de Conſtit. in 6.* Accedit ratio: quia princeps non cenſetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam ſtatuit contrariam, aliam ipſo facto revocare dignoſcitur.

31. Cæterum hæc Concluſio intelligenda eſt de lege priori generaliter lata. Nam imprimis lex prior ſpecialiter loquens non tollitur per legem poſteriorem generaliter loquentem, ſed hæc per illam diſtinguitur: ſic v. g. leges generales de teſtamentis editæ, non

comprehendunt teſtamenta ad pias cauſas, aut teſtamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur ſpeciales leges: idem dicendum de aliis hujuſmodi.

32. Inſuper ab hac generali doctrina ſunt excipiendæ rationabiles conſuetudines, & particularia Statuta locorum: ſiquidem per legem generaliter latam non cenſetur Papa, vel alius Legislator, velle derogare particularibus locorum vel perſonarum Statutis, aut conſuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, niſi id exprimat. Ita enim habetur expreſſe deciſum *cit. cap. 1. de Conſtit. in 6.* Quia talia particularia ſtatuta, & conſuetudines locorum, cenſetur Legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam ſtatuere de ipſis niſi id exprimat. Dicitor notanter, *niſi id exprimat*: nam ſi Legislator exprimat, velle ſe derogare etiam particularibus locorum conſuetudinibus, aut Statutis, revera etiam iſtis derogatur. Id autem per hujuſmodi clauſulas in lege appoſitas, *nulla obſtante conſuetudine contraria*: ſive *non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus locorum*, aut hujuſmodi.

33. Quæres an ceſſante cauſa legis, Lex quoque ipſa ceſſare videatur? Reſp. Ceſſante cauſa motiva ſeu finali legis adæquata, ſive in totum, & reſpectu totius communitatis, ceſſat etiam obligatio legis, etiamſi non adſit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, prout habetur *c. Cum ceſſante, de Appellat.* Accedit, quod lex non obliget ultra mentem Legislatoris: atqui Legislator non præſumitur velle obligare ad obſervantiam legis, quando ceſſat cauſa motiva legis adæquata, ſeu in totum, ac reſpectu totius communitatis, quia tunc ceſſaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *ceſſante cauſa motiva adæquata, ſive in totum*. Quia ſi ob plures cauſas motivas lex condita ſit, & una cauſa ceſſet manentibus cæteris, non ceſſat obligatio Legis. Sic v. g. ceſſante una cauſa, propter quam impoſita ſunt tributa, non illico ceſſat obligatio ſolvendi tributa, ſi aliæ cauſæ eorum perſeverent. Et additur, *& reſpectu totius communitatis*: quia ſecus eſt dicendum, ſi cauſa legis ceſſet ſolummodo reſpectu particularis perſonæ, ſeu in caſu particulari: ſic v. g. quando ob periculum rixarum prohibetur noctu portatio armorum, punietur quis tamquam transgreſſor legis, ſi arma portaverit, quamvis teſtetur, nullum apud ſe ſubeſſe rixarum periculum: & taliter de aliis materiis diſcurrendo poſſunt reſolvi plurimi caſus. Ratio eſt: quia lex non reſpicit ſingulares tantummodo perſonas, ſed totam communitatem; ergo adhuc manet ejus obligatio, non obſtante, quod cauſa ipſius reſpectu particularis perſonæ, vel cauſæ ceſſarit. Quinimo, quando dubitatur, utrum cauſa legis ceſſaverit in totum, & reſpectu totius communitatis, ac per conſequens, an ceſſaverit obligatio legis, nec ne, præſumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget; ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis: atqui in tali caſu lex poſſidet, cum conſtet, legem latam eſſe, & dubitetur de ipſius ſublatione; ergo.

Additio I.

* Dices: Juxta doctrinam Quæſtione prima numero undecimo traditam poteſt quandoque fieri Epicheja, quod nimirum ex mente Legislatoris iſte, vel ille caſus particularis ſub Lege non comprehendatur: ſed Epicheja non videtur aptiorem habere locum, quam tunc, quando ceſſat finis legis, ſeu cauſa motiva in aliqua perſona particulari: ergo. Antequam reſpondeatur, nota, quod finis legis, ſeu cauſa motiva poſſit ceſſare, vel contrarie, vel ſolum negative. Tunc ceſſat finis Legis contrarie, quando fieret illicitus, vel ſaltem in aliquo caſu particulari ob varias circumſtantias valde difficilis, ſeu moraliter impoſſibilis: e. g. ſi allegata ſuperius quæſtione Civibus hoſtium impetum fugientibus intelligeretur ſub generali prohibitione interdictus in Civitatem ingreſſus, quamvis certo nullum foret periculum, ne ſimul ingrederentur.

Tunc vero finis legis dicitur ceſſare tantum negative, ſi is quidem non reddatur illicitus, aut moraliter impoſſibilis, attamen per obſervationem legis in hac, vel illa perſona particulari dictus finis, quem reſpectu communitatis in Lege ferenda ſibi Legislator præfigebat, non obtineatur: e. g. in abſtinentia a carne diebus Veneris, & Sabbatinis finis hujus legis eſt maceratio corporis: ponamus autem, quod unus vel alter dives magis delectetur comeſtione piſcium quam carnis, apud talem particularem perſonam ceſſaret finis legis negative. H. N.

Reſp. Diſting. min. Epicheja videtur habere locum &c. quando finis legis ceſſat contrarie, concedo; quando tantummodo negative ceſſat, neque aliunde gravis ratio ſuadet Epichejam: nego minorem & conſequentiam. Unde notanter dictum eſt præcedenter, *quandoque* tantum habere locum Epichejam: non enim debemus nobis in ſimilibus nimium abblandiri: alias ſane allegatus ſuperius dives poſſet diebus jejunalibus comedere carnes. *

Additio II.

* Urgebis: Juxta jam dicta præcedentis quæſtionis, ceſſante cauſa motiva ſe finali diſpenſationis in aliqua particulari perſona, ceſſat etiam quoad eandem regulariter diſpenſatio: ergo etiam ceſſante cauſa motiva, ac finali legis in aliqua perſona particulari, ceſſat ipſa lex. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt, quia ipſa diſpenſatio data eſt pro particularibus perſonis, ut ſupponitur; & hinc mirum non eſt, quod ceſſante in illis cauſa motivæ diſpenſationis ceſſet ipſa diſpenſatio; econtra vero lex non eſt lata pro perſonis particularibus, ſed pro tota communitate; hincque non ceſſat, niſi pariter cauſa motiva ceſſet reſpectu totius communitatis. Quod ſi etiam loquendo de diſpenſationibus, ponas aliquem caſum: quo conceditur diſpenſatio pro tota communitate, ibidem ob paritatem rationis de lege ſimiliter admittitur quod non ceſſet diſpenſatio, etſi cauſa motiva diſpenſandi ceſſet in una, vel altera particulari perſona. E. g. ponamus quod circa jejunium Quadrageſimæ diſpenſetur in aliquo oppido ob paupertatem civium cibos jejunales propter cariſtiam difficillime comparantium: in hoc caſu, etſi unus, alterve dives eandem difficultatem in emptione ciborum non pateretur, exinde tamen apud ipſum non ceſſaret diſpenſatio, quæ facta eſt pro tota communitate; hincque poſſet ſe aliis in diſpenſatione conformare, quod bene notandum ad ſolvendos plurimos caſus. *

QUÆSTIO IV.

Quomodo leges tollantur per contrariam Conſuetudinem?

SUMMARIUM.

35. *Conſuetudo ſumitur dupliciter.*
36. *Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundum legem, & contra legem.*
37. *Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, rationabilem tamen & legitime præſcriptam.*
38. *Quæ conſuetudo cenſeatur rationabilis?*
39. *Solvitur inſtantia.*
* *Occurritur alteri adhuc Objectioni.*
40. *Conſuetudo quomodo dicatur legitime præſcripta?*
41. *Per conſuetudinem contrariam decennio abrogatur Lex Civilis.*
42. *An decennium pariter ſufficiat ad tollendam legem Canonicam?*
43. *Probatur ſententia affirmativa.*
(c) Diſt. 1. q. 4. per totam.
44. *Solvuntur Objectiones.*
* *An conſuetudo legem tollat, ſi Legi addatur Clauſula derogativa conſuetudinis? Addit. I.*
* *An Lex abroget conſuetudines particulares? Addit. II.*

35. CONSUETUDO aliis verbis dicitur *Jus non ſcriptum*, ad differentiam legum, ſeu Conſtitutionum, quæ appellantur *Jus ſcriptum*. Porro generatim Conſuetudo dupliciter ſumitur; primo pro ipſo uſu, ſeu frequentatis actibus alicujus communitatis

tatis

eatis, & a nonnullis appellatur *Conſuetudo facti*: ſecundum pro ipſomet jure, quod tandem ex ejuſmodi diuturno uſu, & frequentiſſimis actibus naſcitur. Et hoc poſteriori modo *Conſuetudo* aliud non eſt, quam jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur: in qua, non autem in priori acceptione ſermo nunc eſt de Conſuetudine. Cæterum.

36. Conſuetudo generatim ſumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quæ eſt præter legem, ſecundum legem, & contra legem. *Conſuetudo præter legem* (quæ & *juris conſtitutiva* dicitur) eſt illa ipſa, quam ſuperiori numero deſcripſimus, ac reperitur in caſibus a jure non deciſis: unde hujus Conſuetudinis vis eſt, conſtituere jus novum, ubi nulla lex poſita fuit. Ubi tamen ab initio, vel ſaltem in continuatione requiritur intentio per hos actus inducendi obligationem: qualis intentio, ſeu conſenſus & voluntas adeſſe non cenſetur, ſi communitas aliqua ideo quidpiam facit; quia ex errore, ſeu ignorantia credit adeſſe legem & obligationem ſic faciendi; nam errantis, ſeu ignorantis, nullus eſt conſenſus, *L. 25. ff. de Juriſdict.* conſequenter nec adeſſe cenſetur voluntas ſeu intentio ſe obligandi. Et hinc ſi populus per multos annos obſervaret aliquod Feſtum vel Jejunium, putans ex errore illud eſſe præceptum, eatenus non induceretur conſuetudo obligativa præter legem. Porro in dubio probabilius præſumi poterit, hos actus potius ex devotione, quam ex intentione inducendi obligationem proceſſiſſe; quia libertas eſt in poſſeſſione; neque aliquis præſumitur ſibi voluiſſe onus imponere, niſi de eo ſufficienter conſtet. Suarez hic *l. 7. c. 15. n. 13. Conſuetudo ſecundum legem* eſt, quæ legem jam præexiſtentem ſupponit, eamque vel deducit in uſum, vel ſi ambigua eſt, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Conſuetudo eſt optima legum interpres. c. Cum dilectus, de Conſuet. & L. 37. ff. de Legibus*. Tandem *Conſuetudo contra legem* (quæ *& Deſuetudo*, ſeu *conſuetudo legi contraria* dicitur) eſt illa, qua lex vel uſu numquam recepta fuit, vel jam recepta uſu contrario denuo tollitur, & abrogatur: & de hac præcipue ſermo eſt in propoſito.

37. CONCL. I. *Lex* humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, dummodo ea ſit rationabilis, ac legitime præſcripta. Ita omnes Doctores, & habetur expreſſe *cap. ult. de Conſuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana:* ſiquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit conſuetudo, quæ potius dicenda eſſet corruptela; quinimo *tanto graviora ſunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut *cit. cap. ult.* notatur. Hinc prava conſuetudo pejerandi, blaſphemandi, vel fornicandi, numquam poteſt tollere legem Divinam de non pejerando, blaſphemando, aut fornicando.

38. CONCL. II. Ea conſuetudo generatim loquendo cenſetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adverſatur, neque Jure Canonico reprobatur tamquam corruptela, neque peccandi licentiam aut occaſionem præbet, neque alia ratione communi utilitati pernicioſa eſt: quæ vero in aliquo horum deficit, cenſetur irrationabilis, & conſequenter numquam poteſt induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib. 1. tract. 4. c. 24.* & alii.

39. Dices. Omnis lex debet eſſe rationabilis, & juſta; ergo hoc ipſo quælibet conſuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injuſta. Reſp. enim negando conſequentiam: quia nihil impedit, quod lex ſecundum unam rationem, & in ordine ad certum finem ſeu reſpectum fuerit rationabilis, ſimulque conſuetudo eidem contraria ſecundum aliam rationem, ac ſub diverſo reſpectu ac fine, etiam ſit rationabilis: ſic enim duæ contrariæ leges ſolent pariter eſſe rationabiles, prout videre eſt in mutatione, ſeu revocatione legum.

Additio.

* Urgebis: Actus conſuetudinis contra Legem ſunt irrationabiles; ergo etiam ipſa conſuetudo, quæ ex his actibus generatur. Conſequentia videtur patere ab exemplo; ſic enim ſi actus blaſphemandi ſunt irrationabiles, etiam conſuetudo blaſphemandi ex his generata cenſetur irrationabilis. Antec. vero probatur, actus introducentes conſuetudinem poſſunt eſſe peccaminoſi, cum valeat introduci conſuetudo contra Legem per actus etiam formaliter peccaminoſos, uti tenent Baldus, Sanchez, Diana, Lugo, Hoſtienſis, Jaſon, Joannes Andreas, Haunoldus &c. Sed actus formaliter peccaminoſi ſunt utique irrationabiles; cum nullum peccatum ſit rationabile: ergo. Reſp. Inprimis non deeſſe Auctores, qui, etſi concedant per actus materialiter peccaminoſos poſſe introduci conſuetudinem; id tamen negant de actionibus formaliter peccaminoſis. Et ita defendunt Layman, Azorius, Engel, Henno, Felix Poteſtas, & alii. Nihilominus, quia ex Jure Canonico *L. 1. Decret. Tit. 4. §. 5. n. 243.* cum ſuperius allegatis Doctoribus admittitur poſſe per actus formaliter peccaminoſos conſtitui legitimam conſuetudinem; ideo aliter.

Reſp. II. Conceſſo antec. negando conſequentiam; nam quoad actus præcedentes ipſam conſuetudinem Juris necdum adeſt conſenſus legalis ipſius Legislatoris, hincque hi actus ſcienter contra legem, & voluntatem Legislatoris exerciti ſunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter irrationabiles; econtra vero habita ipſa conſuetudine cum ſuis legitimis conditionibus, adeſt dictus conſenſus legalis, ſicque conſuetudo, & actus poſt eamdem eliciti non amplius erunt formaliter peccaminoſi, & conſequenter nec irrationabiles. De exemplo autem adducto circa blaſphemias negatur paritas: quia ibidem juxta jam dicta nec in actibus præcedentibus, nec in ipſa conſuetudine exinde generata (quæ tandem eſt facti, non juris) adeſt conſenſus legalis ſupremi Legislatoris, ſicuti quoad noſtrum propoſitum habetur in pura lege humana, dummodo dicta conſuetudo fuerit tempore legitimo continuata. *ut c. fin. de Conſuetudine.* *

40. CONCL. III. Conſuetudo dicitur legitime præſcripta in tantum, quatenus tempore a legibus definito a majori parte alicujus veræ communitatis eſt continuata. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo legitime præſcripta idem eſt, ac uſus longævus, ſeu longa conſuetudo, prout patet ex *c. Cum conſuetudinis.* & *cap. ult. de Conſuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur.

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & ſufficiat, ut conſuetudo cenſeatur legitime præſcripta, ita ut legem aboleat? Supponitur, non moveri hic quæſtionem de abolitione legis ſciente ipſomet Legislatore: nam ſi is reſciat, ſuam legem non obſervari, & tamen non contradicat, cum tamen facile poſſit, non requiritur certum tempus ex communi Doctorum; cum ibi Lex potius per tacitum conſenſum & per viam conniventiæ, quam per conſuetudinem abrogetur. Difficultas itaque ſolummodo reſtat, ſi id fiat Legislatore ignorante? ad quam Reſp. I. Ad conſuetudinem contra legem Civilem Principe ignorante inducendam requiritur, & ſufficit decennium. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo, ut deroget legi Civili, debet eſſe longa, quæ & ſufficit *arg. L. 1. C. Quæ ſit longa conſuetudo*: atqui per longam conſuetudinem intelligitur illa, quæ decennio duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus *L. Super longi. 11. C. de Præſcript. long. temp.* ibi: *Super longi temporis præſcriptione, quæ ex decem annis introducitur.*

42. Reſp. II. Loquendo de legibus Eccleſiaſticis, ſeu Canonicis, quamvis multi Doctores diſtinguendum cenſeant inter legem receptam, & numquam receptam; & hanc quidem decennio per contrariam conſuetudinem tolli concedant, ad illam autem tollendam requiri quadraginta annos, aſſerant: ut volunt Ludov. Engel *tit. de conſuetud. n. 15.* Layman. *l. 1. tract. 4. c. 3. n. 4.* Navarrus, Zoeſius, & alii plures. Nihilominus probabilius videtur, Jurique conformius, non eſſe opus memorata diſtinctione, ſed generaliter ad abrogandam quamcumque legem Eccleſiaſticam vi contrariæ conſuetudinis, rationabilis tamen, ſufficere decennium. Ita Leſſius *lib. 2. de juſt. & jure c. 6. n. 46.* Pirhing. *tit. de Conſuetud. n. 39.* Chriſtoph Haunold. *tract. 1. c. 3. Controv. 2. n. 130.* Sannig *diſtinct. 4. de Legibus. quæſt. 2. n. 5.* & innuit Henricx *diſp. 3. de Legibus. quæſt. 16. n. 217.*

43. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia ubi

Jus

Jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus: ſed Jus nullibi diſtinguit inter legem Canonicam uſu receptam, & non receptam; ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrinſecam conſtitutionem legis humanæ, ut dictum eſt ſuperius (*c*) parum refert, num lex Pontificia ſit aliquando recepta, nec ne; cum utraque jam habeat ſuam intrinſecam, & ſubſtantialem firmitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem ſententia: quia non eſt inducenda diſcrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur expreſſa diſpoſitio Juris in contrarium *arg. c. 1. De novi operis nunciat.* atqui ad abrogandam legem Civilem per contrariam conſuetudinem ſufficit decennium, ut dictum *n.* 14. & in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expreſſa diſpoſitio in contrarium; ergo,

44. Nec obſtat, quod *c. Audiris. de Præſcript. & c. Cum Eccleſia. de Cauſa poſſeſſ.* & alibi, ad præſcribendum contra bona, & jura Eccleſiaſtica requiratur ſpatium quadraginta annorum. Reſp. enim, ibi ſermonem eſſe de præſcriptione contra bona immobilia Eccleſiarum, atque earum jura, utpote quæ ſunt inſtar bonorum immobilium; prout deſumitur ex ipſomet textu: non autem de præſcriptione contra leges Eccleſiaſticas, ſive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Eccleſiam non currat niſi ſola centenaria præſcriptio *c. Cum vobis de Præſcript.* & alibi, leges Papales non niſi centenaria præſcriptione, ſeu conſuetudine in contrarium abrogari poſſent; quod eſt contra communem Doctorum.

Additio I.

* Quæres I. An, ſi Legislator humanus decernens legem velit, quod hæc valeat *non obſtante conſuetudine contraria*, vel *nulla obſtante conſuetudine*, an (inquam) nihilominus talis lex poſſit tolli per conſuetudinem contrariam? Reſp. probabilius affirmative, niſi talis conſuetudo reprobetur tanquam corruptela, ſeu valde irrationabilis. Ratio eſt: quia legislator per ſimiles clauſulas cenſetur ſolum improbare conſuetudines præſentes contrarias, ſi quæ exiſterent: non autem prohibet per eaſdem introductionem conſuetudinis in futurum. Et ita tenent Gloſſa, Abbas, Cardinalis Thuſcus, Covarruvias & alii citati in Jure Canonico *lib. 1. Decret. Tit. 4. §. 8. n. 185.*

Additio II.

* Quæres II. Quando conſuetudo ſemel contra aliquam legem legitime introducta cenſeatur iterum abrogata? Reſp. I. Conſuetudines locorum particularium per legem contrariam non cenſentur abrogatæ, ſi nulla addit clauſula abrogatoria. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicuti Legislator particularia locorum ſtatuta, ita & particulares locorum conſuetudines cenſetur ignorare, adeoque nec velle ſub lege Generali contraria comprehendere earum revocationem, niſi exprimat per aliquam clauſulam derogatoriam. Reſp. II. Si legi Generali contrariæ annexa ſit clauſula derogatoria: e. g. *nulla obſtante contraria conſuetudine &c.* tunc præſentes generales conſuetudines exinde cenſentur abrogatæ. Ita communis, & ratio eſt; quia alias dicta clauſula derogatoria nullum haberet effectum, prout patet conſideranti, & eruitur ex iam dictis præcedente quæſito. Reſp. III. Valde probabiliter tamen per dictam clauſulam derogatoriam, legi Generali contrariæ annexam non abrogatur præexiſtens conſuetudo immemorialis, id eſt illa, cuius determinatum initium memoriam hominum excedit. Ratio eſt: quia, ut illa, tamquam alias ſpecialiter privilegiata, cenſeatur ſublata, videtur requiri ut de eadem etiam fiat ſpecialis mentio, prout ſubinde contingit addendo legi contrariæ ſequentem clauſulam: *non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemoriali &c.* Et ita teſte Fagnano decrevit S. Congregatio, prout totum hoc videre poteris fuſius in Iure Canonico *Lib. 1. Decret. Tit. 4. §. 8.* per totum. *

TRACTATUS III.

DE PECCATIS.

POSTQUAM viſum eſt de Actibus Humanis generatim, nec non & de Conſcientia, utpote Regula proxima eorumdem, ſimulque de Legibus, quæ ſunt Regula remota atque extrinſeca ipſorum: merito ſubiungitur præſens Tractatus de Peccatis, utpote quæ fiunt per receſſum a memoratis actionum noſtrarum Regulis, ipſaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambroſius *lib. de Paradiſo. cap. 8. Quid eſt peccatum, niſi prævaricatio legis Divinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Prout id ipſum uberius declarabitur in progreſſu.

DISTINCTIO I.

De diverſitate, & diſtinctione Peccatorum.

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Peccatum generaliſſime,*
   Peccatum artis, & naturæ.
* *Item Peccatum Philoſophicum, & Theologicum.*
3. *Peccatum animi, quid?*
4. *Peccatum ut ſic dividitur,*
5. *I. Ratione diverſæ originis, in peccatum originale, &*
6. *Peccatum perſonale, quid?*
7. *II. Ratione objectorum in peccata carnalia &*
8. *Peccata ſpiritualia, quæ?*
9. *Avaritia cur numeretur inter peccata ſpiritualia?*
10. *III. Ratione legis violatæ, dividitur peccatum in peccatum commiſſionis & omiſſionis quid?*
11. *Præceptum aliud affirmativum, & aliud negativum; & quomodo differant?*
12. *IV. Ratione diverſæ radicis, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia.*

(*a*) Ut dictum tract. 1. diſt. 1. n. 48.

13. *Peccatum ex paſſione, ſeu infirmitate, &*
14. *Peccatum ex malitia, quid?*
15. *Peccatum actuale, & habituale.*

2. NOn loquimur hic de peccato generaliſſime ſumpto, ac prout non ſolum reperitur in anima ſeu moribus, ſed etiam in arte & natura: in qua acceptione generaliſſima peccatum definitur a S. Auguſtino *lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum. cap. 4.* dicendo: *Peccatum eſt tranſgreſſio legis.* In hoc enim ſenſu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in opere ſuo, illud non faciendo iuxta regulas artis; & vocatur *Peccatum artis*: ſicuti & natura tunc dicitur peccare in ſuis effectibus, quando producit monſtra; & appellatur *Peccatum naturæ*. In Propoſito non eſt ſermo de peccato artis, vel naturæ; ſed ſolum de peccato animi, ſeu in actibus moralibus commiſſo.

Additio.

* Poteſt autem illud peccatum animi conſiderari, vel quatenus eſt diſconveniens creaturæ rationali, vel quatenus eſt offenſivum DEI, & inductivum pœnæ. Sub prima conſideratione vocatur a nonnullis peccatum Philoſophicum; in ſecunda autem peccatum Theologicum. Porro regulariter ſaltem & ordinarie loquendo non datur purum peccatum Philoſophicum, quin concurrat Theologicum; quia ſaltem ordinarie, ac regulariter, quando apprehenditur peccatum

catum ut diſconveniens creaturæ rationali, etiam occurret aliquo modo tanquam diſplicens Deo; adeoque jam aderit ſimul peccatum Theologicum & offenſa Dei.

Atque propterea, dum aliqui Theologi verbis generalibus, & quaſi indiſcriminatim peccatum Theologicum a Philoſophico ſeparare voluerunt, ab Alexandro VIII. tamquam ſcandaloſa, temeraria, piarum aurium offenſiva & erronea rejecta eſt ſequens propoſitio: *Peccatum Philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale eſt tranſgreſſio libera Legis Divinæ, Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hæc propoſitio, uti jacet, utique eſt erronea; quia, ſi quis Deum ignorat, vel de eo, dum peccat, non cogitat; id fit ſaltem ordinarie vincibiliter, & culpabiliter; & conſequenter, ſi tunc graviter peccat, eo ipſo etiam committit offenſam Dei, ſicque peccatum Theologicum. Vide de hoc fuſius Auctores, qui ſcribunt in propoſitiones damnatas: non enim vacat hærere diutius in peccato Philoſophico, cum in præſenti potius reſpiciatur ad peccatum Theologicum, prout conſideratur in ordine ad tribunal Pœnitentiæ, in quo ſenſu ſit *

3. CONCL. I. Peccatum animi generatim aliud non eſt, quam aliquid denominans naturam intellectualem Deo diſplicentem, inducentque in anima reatum alicujus pœnæ; prout amplius explicabitur in ſequentibus.

4. CONCL. II. Peccatum ut ſic varie dividitur. Patet hoc inductione. Nam I. Ratione diverſæ originis, dividitur peccatum in originale, & perſonale; ex quibus perſonale ſubdividitur in actuale, & habituale; quorum utrumque denuo ſubdividitur in mortale, & veniale.

5. *Peccatum originale* dicitur illud, quod trahitur a primo parente noſtro Adamo per carnalem propagationem: ſiquidem juxta illud Apoſtoli *Rom. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Quod de peccato originali eſt accipiendum, prout communiter docent SS. Patres & Theologi, ipſumque Concil. Trid. *Seſſ. 5. in Decreto de Peccato originali.*

6. *Peccatum perſonale* eſt illud, quod a propria cujuſque voluntate contrahitur, atque a propria (ut ita dicam) cujuſque perſona committitur; unde & *Perſonale* appellatur. Et tale eſt quodlibet peccatum a nobis commiſſum, ſolo peccato originali excepto, utpote quod voluntate propria non commiſimus, ſed a primo parente noſtro Adamo commiſſum per naturalem propagationem ab eo derivatam contraximus. Quidnam autem ſit peccatum actuale & habituale, mortale & veniale, dicetur infra fuſius in propriis Quæſtionibus.

7. II. Ratione objectorum, circa quæ verſantur peccata, & a quibus actiones deſumunt ſuam ſpecificationem, dividuntur peccata in carnalia, & ſpiritualia, juxta illud Apoſt. 2. *Corinth. cap. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus*, & alibi. Porro *peccata carnalia* ſunt ea, quæ in concupiſcentia carnis, ſeu inordinata delectatione carnali conſiſtunt: qualia ſunt Gula, & Luxuria, & diverſæ peccatorum ſpecies ad hæc duo peccata reducibiles.

8. *Peccata ſpiritualia* dicuntur ea, quæ in concupiſcentia ſeu inordinata delectatione ſpirituali perficiuntur, & conſummantur: qualia ſunt Superbia, inanis Gloria, & hujuſmodi. Imo D. Gregorius *lib. 31. Moral. cap. 31.* inquit, quod Capitalium Vitiorum quinque ſint ſpiritualia, videlicet Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, & Acedia: duo vero carnalia, videlicet Gula ſeu ventris ingluvies, & Luxuria.

9. Nec obſtat, quod Avaritia verſetur circa objectum corporale, nempe circa pecunias; ac proinde non videatur eſſe Peccatum ſpirituale, Reſp. enim cum D. Thoma 1. 2. q. 72. a. 2. quamvis res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam ſit, & quantum ad hoc connumerari poſſit peccatis carnalibus, quia tamen ipſa delectatio non pertinet ad carnem, ſed ad ſpiritum, ideo S. Gregorius dixit, Avaritiam eſſe Peccatum ſpirituale, nam finis peccatorum carnalium eſt delectatio carnis.

10. III. Ratione legis violatæ, peccatum ut ſic dividitur in peccatum commiſſionis & omiſſionis. Per *peccatum commiſſionis* intelligitur id, quod fit contra præceptum negativum, ſeu contra legem quidpiam fieri prohibentem: ut eſt Adulterium, Homicidium & hujuſmodi; nam pugnant contra illa Præcepta Decalogi, *non mœchaberis, non occides &c. Peccatum omiſſionis* econtra dicitur illud, quo violatur præceptum affirmativum, ſive lex quidpiam fieri præcipiens: ut eſt omiſſio Miſſæ die Feſto, & hujuſmodi. Unde patet, quod peccatum commiſſionis opponatur præcepto negativo, peccatum vero omiſſionis præcepto affirmativo; ac proinde, quod hæc peccati diviſio deſumatur a lege, quæ violatur. Pro cujus clariori intellectu.

11. Notandum, quod lex, ſeu præceptum aliud ſit affirmativum, aliud negativum. *Præceptum affirmativum* eſt, quo præcipitur, ut fiat aliquid certo tempore: quale eſt illud Decalogi: *Memento ut diem Sabbati ſanctifices.* Item illud: *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Porro *Præceptum negativum* eſt, quo prohibetur aliquid, ne fiat; ut illud, *non mœchaberis, non occides &c.* Eſt autem inter hujuſmodi præcepta, ſeu leges notabile diſcrimen: nam Præceptum affirmativum obligat quidem ſemper, ſed non pro ſemper, id eſt, obligat non pro omni, ſed pro certo tantum & determinato tempore: ſic enim non omni tempore, ſed ſolum die Feſtivo tenemur audire Miſſam, item tenemur honorare Parentes, tempore opportuno ipſis deferendo honorem, eiſque ſuccurrendo in neceſſitate conſtitutis. Econtra Præceptum negativum obligat ſemper & pro ſemper, ſeu pro omni tempore: quia nullo prorſus tempore licitum eſt mœchari, aut abſque legitima auctoritate occidere hominem.

12. IV. Ratione diverſæ radicis, ex qua procedit, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia, ex paſſione, ac ex malitia. *Peccatum ex ignorantia* dicitur illud, quod ex ignorantia vincibili procedit. Dicitur, *ex ignorantia vincibili*: quia: quod ex ignorantia invincibili fit, omnino involuntarium cenſetur, ac proinde peccatum non eſt. (a)

13. *Peccatum ex paſſione*, ſeu infirmitate eſt, quod ex gravi motione appetitus ſenſitivi, originem ducit, trahentis voluntatem ad conſenſum: quale eſt, ſi quis gravi tentatione victus tandem ſuccumbit peccato. Et tale dicitur etiam *peccatum ex infirmitate*, eo quod ex infirmitate conditionis humanæ proveniat: cum naturale ſit voluntati, ut condelectetur motibus appetitus ſenſitivi, ob fomitem peccati ex peccato originali derelictum.

14. Tandem *peccatum ex malitia* eſt, quod abſque ignorantia vel paſſione quadam præcedente, committitur ex plena libertate, ſeu prava voluntate operantis, juxta illud *Job. cap. 34. Qui quaſi de induſtria receſſerunt a DEO.* Et hujuſmodi peccatum ex mera malitia commiſſum (cæteris paribus) eſt gravius, quam peccatum ex paſſione.

15. Inter alias autem peccati diviſiones celebris eſt illa, qua peccatum dividitur in actuale, & habituale; circa quam, quia plura occurrunt dicenda, hinc ea duabus ſequentibus Quæſtionibus expedietur, prius tamen agendo de peccato actuali, & poſtea de habituali.

QUÆSTIO II.

Quid ſit peccatum actuale, & quæ ejus cauſa?

SUMMARIUM.

16. *Peccatum actuale, quid?*
17. *Et quomodo definiatur?*
18. *Solvitur objectio.*
19. *In peccato actuali duo conſideranda, materiale ſcilicet, & formale, quid?*

20. *Pec-*

Digitized by Google

20. *Peccatum actuale formaliter non conſiſtit in poſitivo, ſed privativo.*
21. *Alia ratio Concluſionis.*
22. *Solvitur inſtantia.*
23. *Deus non eſt cauſa, & auctor peccati.*
24. *Deus concurrit ad materiale peccati, non tamen ad ejus formale.*
   * *Occurritur alicui Objectioni.*
25. *Deus quomodo dicatur hominem indurare, excæcare, &c.*
26. *Alii modi, quibus dicitur Deus hominem indurare, excæcare &c.*
27. *Cauſa propria & interna peccati eſt ſola voluntas creata.*
28. *Dantur etiam cauſæ externæ peccati, quæ?*
29. *Alia circa peccatum actuale remiſſive.*

16. PEr peccatum actuale intelligitur actualis tranſgreſſio legis Divinæ: unde tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex Divina, ſive deinde id contingat eliciendo actum a lege prohibitum, ſive omittendo præceptum. Tale peccatum actuale v. g. fit, dum quis actu mentitur, vel actu occidit hominem, aut actualiter omittit auditionem Miſſæ die Feſto. Et de hoc loquendo, ſit.

17. CONCL. I. *Peccatum actuale* bene definitur cum D. Auguſtino *l. 22. contra Fauſtum. cap. 27.* dicendo: *Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.* Dicitur primo, *dictum, factum, vel concupitum*, ad indicandum triplex peccatum, videlicet cogitationis, oris, & operis. Dicitur ulterius, *contra legem Dei*: nam quamvis etiam detur tranſgreſſio legis humanæ, ſive Eccleſiaſticæ, ſive Civilis, hæc tamen non aliter eſt peccatum, niſi quia eſt contra legem Dei, volentis ac præcipientis, ut noſtris legitimis Superioribus quidpiam juſte præcipientibus obediamus, prout patet ex quarto Præcepto Decalogi, & alibi ſæpe.

18. Si dicas objiciendo contra hanc concluſionem, allata definitio non convenit peccato actuali omiſſionis; ergo non eſt bona. Probatur antecedens: quia omiſſio actus præcepti v. g. auditionis Miſſæ die Feſto, nec eſt dictum nec factum, nec concupitum contra legem Dei, ſed potius libera omittentis actum omiſſio; ergo. Reſp. negando antecedens, ejuſque probationis conſequentiam: quia enim *affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus*, ut communiter notant Doctores, hinc in allata definitione ſub ly *dictum factum &c.* etiam horum negationes intelliguntur; id eſt, *non dictum, non factum contra legem Dei.*

19. Pro reſolutione ſequentis Concluſionis notandum breviter, quod in peccato actuali commiſſionis duo conſiderari poſſint, materiale ſcilicet & formale. *Materiale peccati* (quod alii *Subſtratum peccati* appellant) eſt ipſemet actus poſitivus hominis, quo perpetratur peccatum. *Formale* vero *peccati*, eſt privatio, ſeu carentia rectitudinis debitæ ineſſe illi actui, quæ nempe rectitudo, ſeu conformitas ad legem Divinam, deberet hic & nunc ineſſe actui humano, & non ineſt: & in hac carentia rectitudinis debitæ actui conſiſtit ratio formalis peccati, ſeu peccatum formaliter ſumptum. Sic in peccato homicidii, materiale, ſeu ſubſtratum hujus peccati, eſt extenſio manus, ac elevatio gladii erga hominem occidendum: formale vero, eſt privatio debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quatenus illa elevatio manus, percuſſioque fit contra prohibitionem legis Divinæ, volentis, ne homo injuſte occidatur; ac proinde actus ille caret ſua debita rectitudine, ſeu conformitate ad legem Dei, quam habere debet quilibet actus humanus. Et hoc idem fit in aliis peccatis actualibus commiſſionis, ac ſuo modo etiam in peccatis omiſſionis: quo prænotato, ſit.

20. CONCL. II. Peccatum actuale formaliter acceptum non conſiſtit in poſitivo, ſed privativo, id eſt, in carentia ſeu privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam. Ita Doctor Subtilis 2. *diſt.* 37. *q.* 5. cum ſuis (excepto Pontio) D. Bonaventura 2. *Diſt.* 37. *art.* 2. *q.* 5. Alenſi, & pluribus aliis, contra non paucos Theologos oppoſitum tenentes. Concluſio hæc ſequitur inprimis ex præcedenti Notando. Accedit auctoritas D. Auguſtini, qui ſuper illud *Joannis cap.* 1. *Sine ipſo factum eſt nihil*: per *Nihil* intelligit peccatum, atque ait: *Manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt*; ergo hoc nequit conſiſtere in poſitivo. Probatur deinde Concluſio ratione: quia, ſi peccatum formaliter conſiſteret in poſitivo, ſequeretur, quod Deus per ſe & directe eſſet cauſa peccati: ſed conſequens eſt falſum, ergo. Probatur ſequela: quia omne ens poſitivum per ſe & immediate efficitur a Deo, utpote ſine cujus immediato concurſu nulla cauſa ſecunda poteſt operari, aut aliquid efficere, ut magis oſtendi ſolet in Philoſophia.

21. Confirmatur hoc ex definitione peccati ſupra ex D. Auguſtino relata: nam in ea ly *dictum, factum, concupitum*, denotat materiale peccati; ly *contra legem Dei*, denotat formale peccati: atqui eſſe contra legem Dei, importat aliquid privativum, videlicet carentiam debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui humano, & non ineſt; ergo.

22. Nec dicas. Homicidium, Blaſphemia, & hujuſmodi, ſunt peccatum, ut patet: ſed Homicidium, Blaſphemia &c. conſiſtunt in poſitivo; ergo peccatum conſiſtit in poſitivo. Reſp. enim diſtinguendo minorem: ſed Homicidium, Blaſphemia, conſiſtunt in poſitivo, ſi ſumantur pro materiali, ſeu ſubſtrato peccati, conceditur; ſi ſumantur pro formali, negatur minor, & conſequentia. Sic enim conſiſtunt in privativo, nempe in privatione debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet ineſſe actui, & non ineſt: & hinc Homicidium in bello juſto, vel auctoritate publica erga malefactores factum, non eſt peccatum, eo quod hic non interveniat illa privatio conformitatis ad legem: quamvis quoad cætera in juſta hominis occiſione, ſint omnia æqualia. Verum de hoc plura in Theologia ſpeculativa.

23. CONCL. III. Quamvis peccatum aliquam cauſam habeat (eo ſaltem modo, quo privationes dicuntur habere cauſam) Deus tamen non eſt cauſa, & auctor peccati. Hæc Concluſio eſt de Fide certa, contra nonnullos Hæreticos. Ratio inprimis eſt, quia peccatum, cum ſit malum omnium maximum, quin & averſio a DEO tamquam ultimo Fine, repugnat infinitæ Sapientiæ, Juſtitiæ, & Bonitati Dei: unde is peccatum graviſſime, & ſub interminatione æternæ damnationis prohibuit. Accedunt clariſſima Sacræ Scripturæ teſtimonia, ut *Pſalm.* 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es. Sapi.* 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus.* Et alibi ſæpe.

24. Nec obſtat I. Quod Deus concurrat phyſice ac immediate, ad ſubſtratum & materiale peccati, puta ad elevationem manus in actu homicidii. Reſp. enim: licet Deus, tamquam cauſa prima & univerſalis, concurrat poſitive ad ſubſtratum ſeu materiale peccati, ut omnes fatentur; non tamen concurrit ad ipſius actus defectum, id eſt, ad privationem debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem Divinam, in qua privatione conſiſtit ratio formalis peccati: hanc enim DEUS ſolum permittit, quatenus hominem a rectæ rationis regula libere deviantem non impedit, ne tollat ejus libertatem; ac proinde vi pacti ſui generalis deſinendo cauſas ſecundas motus ſuos agere, permittit de facto hominem agere, quidquid vult, quem tamen, ſi peccaverit, nec pœnituerit, ſuo tempore ſeveriſſime eſt judicaturus, ac puniturus.

Additio.

* Nec refert, quod privatio illa debitæ rectitudinis ex ipſo materiali ſubſtrato peccati contra legem poſito exurgat neceſſario abſque novo alio concurſu: nam hoc non obſtante Deus ad materiale peccati concurrens adhuc nequit dici cauſa peccati formalis; quia illa privatio debitæ rectitudinis non reſultat ex materiali peccati, ut illud eſt effectus Dei, ſed præciſe ut eſt effectus cauſæ ſecundæ liberæ. Ratio hujus eſt; quia Deus concurrendo ad eſſe materiale peccati e. g. ad motum gladii, agit conformiter ſuæ Legi generali, qua ſtatuit ſe concurſurum ad motus cauſarum ſecundarum: econtra cauſa ſecunda libera deliberate agens concurrit ad eſſe materiale pec-

cati

cati difformiter Legi Divinæ prohibenti motum gladii ad occidendum proximum ; unde tuoc privatio debitæ rectitudinis ſurgit ea materiali ſubſtrato peccati, non prout eſt Dei, ſed creaturæ effectus.

25. Nec obſtat II. Quod Deus in S. Scriptura quandoque legatur hominem indurare, excæcare, & hujuſmodi : ut *Exod. 6. Ego indurabo cor Pharaonis. Iſaiæ 6. Excæca cor populi hujus*. Et alibi. Reſp. enim cum communi Theologorum, hujuſmodi S. Scripturæ loca non eſſe intelligenda de actione poſitiva, ita quod Deus immittat errores, aut duritiam in cor peccatoris, ut explicant nonnulli Hæretici (hoc enim repugnat citatis, & aliis pluribus Sacræ Scripturæ teſtimoniis) ſed ea inprimis quoad Deum eſſe intelligenda permiſſive, ſive quatenus is juſto ſuo judicio permittit peccata : Deus enim, partim ut ſalva remaneat homini peccatori ſua libertas, partim ut nonnumquam uno peccato libere ab aliquo eliciendo puniat aliud, partim ut homines juſti per malos quandoque exerceantur, partim ob alia ſua imperſcrutabilia judicia, permittit homines male agere, occaſione cujus hi ſubinde in peccatis magis indurantur, atque ad bonum faciendum excæcantur.

26. Deinde dicitur Deus hominem indurare, excæcare &c. ſubtrahendo ſpecialiora gratiæ actualis auxilia. Deus enim juſto ſuo judicio, ac in pœnam præſertim priorum peccatorum, ſubtrahit homini in peccatis inveterato, non quidem omnia, ſed ſolum ſpecialia & uberiora gratiæ actualis auxilia; ſine quibus ille poſſet quidem bene agere, prævidetur tamen a Deo non bene operaturus, idque ob propriam ſuam malitiam, & perverſam voluntatem. Ulterius alio modo dicitur Deus excæcare hominem, occaſionaliter videlicet, ſive inſcrutabili ſuo judicio aliquid ponendo, vel removendo, ex cujus poſitione, vel remotione, ſumit homo ex propria malitia occaſionem peccandi : ut quando reſpiciens ad munera Abel, præbuit occaſionem Cain ad æmulationem, ipſumque fratricidium (nam hæc poſſe Deum facere, non quidem ex primaria intentione peccati, ſed aliis de cauſis, certum eſt ; cum etiam homo in certis caſibus licite poſſit aliquid facere, vel omittere, non obſtante, quod prævideat proximum inde accepturum occaſionem peccandi) vel quando patienter & longanimiter fert iniquitates, qua patientia abutentes peccatores ſumunt majorem peccandi licentiam, ſicque dantur in reprobum ſenſum.

27. CONCL. IV. Cauſa propria, & interior peccati, & eſt ſola voluntas creata, deficiens a recta regula morum in operationibus liberis. Ita certa omnium. Ratio eſt: quia voluntas libera eſt debitrix, ut omnem actum ſuum, ſive elicitum, ſive imperatum, eliciat conformiter legi Divinæ; ergo hoc non faciendo peccat, ſicque eſt cauſa propria peccati.

28. Dicitur notanter, *cauſa propria, & interior peccati*. Nam dantur etiam cauſæ exteriores peccati : ex quibus inprimis eſt Diabolus, qui incitando, & tentando homines, eſt cauſa moralis inductiva peccati. Accedunt Mundi & Carnis illecebræ, ut patet : imo nonnumquam unus homo eſt alteri cauſa peccati; præterea etiam potentiæ exteriores ſunt ſæpe voluntati cauſa, ſeu potius occaſio peccati. Adhuc tamen hæc omnia non ſufficiunt ad peccatum, niſi voluntas libere conſentiat ; & alioquin potius præbent homini juſto atque in certamine conſtanti anſam victoriæ, meritique, & augmenti gratiæ & gloriæ cœleſtis.

29. Alia plura, quæ concernunt Peccatum actuale, partim colligi poſſunt ex dictis ſupra *Tract. 1. diſt.* 2. partim amplius patebunt ex dicendis, præſertim ubi agetur de *Peccato mortali & veniali*.

QUÆSTIO III.

De Peccato Habituali.

SUMMARIUM.

30. *Poſt actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator.*
31. *Quod in S. Scriptura dicitur* Macula.
32. *Peccatum habituale, quid?*
33. *Illud qua tale non addit novam malitiam.*
34. *Tamen per accidens, ſeu ratione alterius præcepti, quod violatur, quandoque novum peccatum committitur.*
35. *Poſt tranſactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, quæ?*
36. *Reatus pœnæ, & reatus culpæ, quid?*
Sententia Scotiſtarum.
37. *Hæc ſententia nulli ſubjacet cenſuræ.*
38. *Solvitur objectio.*
Peccatum habituale cur potius conſiſtat in reatu culpæ, quam privatione gratiæ?

30. CErtum eſt apud omnes, & dubitatum poſt actum peccatum phyſice iam præteritum, adhuc hominem manere peccatorem; atque adeo aliquid in eo relinqui, per quod in eſſe peccatoris conſtituitur, & a quo denominatur peccator, quouſque per veram pœnitentiam conſequatur remiſſionem ipſius. Patet hoc ex S. Scriptura paſſim, ut ex illo *Lucæ 7. Mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Matth. 9. Publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum JESU. Rom. 5. Cum adhuc peccatores eſſemus*; & alibi paſſim.

31. Hoc autem, a quo poſt tranſactum actum peccati denominatur quis peccator, vocatur in S. Scriptura *Macula*; ut *Jeremiæ 2. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua*. Et *Joſue c. 22. Uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in nobis permanet*. Et *Eccleſiaſt. 31. Qui inventus eſt ſine macula*; & alibi. Unde homo poſtmodum a tali Macula per peccatum contracta, dicitur maculatus, pollutus, immundus, coinquinatus, & abominabilis coram Deo, ut ſæpiſſime legitur in S. Literis; a qua proinde Macula Regius Pſaltes petivit ablui, & mundari; dum *Pſal.* 50. oravit dicens: *Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me*. His prænotatis ſit:

32. CONCL. I. Peccatum habituale nihil aliud eſt, quam peccatum actuale, cuius commiſſio phyſice iam præteriit, moraliter tamen permanet. Ita in re Doctores omnes, prout bene notat Maſtrius a. *diſp. 6. n.* 261. licet poſtmodum multum diſcrepent in aſſignando, quidnam ſit illud, ratione cuius peccatum phyſice iam tranſactum cenſeatur adhuc moraliter permanere, & durare, quouſque per veram pœnitentiam retractetur, & deleatur.

33. CONCL. II. Peccatum habituale qua tale non addit novam malitiam ſupra illam, quæ fuit admiſſa in inſtanti commiſſionis actualis peccati, quæque moraliter permanere dicitur. Ita rurſum omnes Theologi, nemine diſcrepante. Hinc fit, quod propter peccatum habituale præciſe non mereatur homo maiorem pœnam, ac ſupplicium, quantumcumque illud duret, quam fuerit promeritus in illo inſtanti ac momento, in quo actualiter peccavit.

34. Dicitur notanter, *præciſe propter peccatum habituale*. Quia, ſi occurrat tempus, quo urget Præceptum eliciendæ contritionis, amoris Dei, aut receptionis alicuius Sacramenti : & tunc homo negligat mediante contritione, aut digna Sacramenti receptione ſeſe reſtituere in ſtatum gratiæ, atque expellere peccatum habituale mortale, iam committet is novum peccatum mortale propter violationem huius præcepti ac proinde abſque dubio erit dignus maiori pœna. Verum hoc contingit non vi ipſius peccati habitualis qua talis, ac præciſe ſumpti, ſed per accidens ratione alterius occurrentis præcepti, quod de novo violatur, Et hoc idem dicendum de eo, qui de peccato ſuo præterito habet novam complacentiam: ſiquidem per hanc committitur novum peccatum actuale. Cæterum novo peccato actuali non ſuperveniente, ſola permanentia peccati habitualis non auget malitiam actus peccaminoſi præteriti, neque pœnam ipſi correſpondentem.

35. CONCL. III. Poſt tranſactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, peccante mortaliter. Primo enim is labitur in iram, atque inimicitiam Dei, cui æque *odio ſunt impius, & impietas ejus*, ut dicitur *Sap.* 14. Secundo, privatur homo per pec-

peccatum mortale gratia habituali, ſeu ſanctificante: ſiquidem defacto gratia & peccatum ſunt incompoſſibilia, eo ferme modo, quo lux & tenebræ. Tertio, remanet in homine reatus, id eſt, obligatio quædam ad pœnam ex actu peccaminoſo præterito contracta: ſtatim enim ac homo peccat, obligatur is ad pœnam peccato ſuo correſpondentem, quouſque pœna illa ſoluta fuerit, ac remiſſa.

36. Porro Reatus iſte dupliciter poteſt conſiderari: primo, prout talis obligatio ad pœnam dicit ordinem ad Deum, qui propter peccatum commiſſum decernit homini pœnam, ſuo peccato correſpondentem: & talis reatus, ſeu obligatio ad pœnam, dicitur *Reatus pœnæ*. Secundo, prout ejuſmodi obligatio ad pœnam reſpicit ipſum peccatum actuale præteritum, utpote ex quo proxime contrahitur, illudque immediate conſequitur: & talis Reatus, ſeu obligatio ad pœnam, prout reſpicit & proxime conſequitur ad ipſum actum peccati præcedentis dicitur proprio nomine *Reatus culpæ*. Et in hoc reatu culpæ, juxta Doctorem Subtilem 4. *diſt.* 55. *q.* 1. & Scotiſtas, conſiſtit formaliter Peccatum habituale; id eſt, ratione hujus Reatus culpæ cenſetur in homine peccatore moraliter remanere peccatum ſuum actuale phyſice jam præteritum, donec per veram pœnitentiam capietur, ipſeque gratia ſanctificans recuperetur.

37. Dices; S. Pius V. in Bulla, quæ incipit: *Ex omnibus* (eſtque confirmata a Gregorio XIII. & Urbano VIII. in hujus Conſtitutione 289. quæ incipit: *In eminenti*, ac refertur Tomo V. Bullarii Romani) inter alias propoſitiones Michaelis Baii damnavit hanc, ordine 56. *In peccato duo ſunt, actus & reatus; tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam*. Atqui hæc videtur eſſe ipſiſſima ſententia ex Scoto nunc relata: ergo. Reſp. negando minorem: ſiquidem Bajus ille aſſerebat, tranſeunte actu peccati in peccatore nihil manere, niſi reatum, ſive obligationem; ſicque volebat, in ipſo etiam remanere privationem gratiæ ſanctificantis, prout liquet ex ejus Propoſitione tum relata, tum 42. in qua negavit, juſtificationem hominis fieri per gratiam infuſam. Econtra Scotus, & Scotiſtæ unanimiter fatentur, remanere in peccatoribus ejuſmodi privationem gratiæ ſanctificantis. Tacentur plures aliæ diſparitates, quæ legentibus citatam Bullam facile patebunt; in qua ſimul §. 3. expreſſe notatur, quod Propoſitiones illæ *in proprio verborum ſenſu, ab aſſertoribus intento*, damnarentur.

38. Urgebis. Ergo peccatum habituale potius conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis quam in Reatu culpæ. Probatur ſequela. Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod tollitur in juſtificatione: ſed in juſtificatione tollitur ipſa privatio gratiæ, ergo. Reſp. negando antecedens, ejuſque probationis majorem claritatis gratia diſtinguendo: Peccatum habituale in eo formaliter conſiſtit, quod per ſe primo tollitur in juſtificatione, conceditur, quod per ſe ſecundo dumtaxat tollitur, negatur major: ſicque diſtincta minori negatur conſequentia. Nam quod per ſe primo tollitur in juſtificatione, ſunt ipſamet peccata phyſice præterita, & moraliter adhuc permanentia: cenſentur autem moraliter permanere propter Reatum culpæ, non propter privationem gratiæ. Et hoc amplius ex eo oſtenditur: tum quia hac ratione peccata venialia habitualiter permanent: id eſt: non propter privationem gratiæ (hanc enim non inducunt) ſed propter correſpondentem Reatum culpæ. Tum quia alioquin omnia peccata mortalia habitualia forent ejuſdem rationis, ac ſpeciei: non minus, ac privatio gratiæ eſt æqualis, ac ejuſdem ſpeciei, in omnibus peccatoribus peccato mortali obnoxiis. Uberior de hoc diſputatio relinquitur Theologiæ Speculativæ.

QUÆSTIO IV.

Unde deſumenda ſit Diſtinctio ſpecifica moralis Peccatorum.

SUMMARIUM.

39. *Cur non ſit ſermo de diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum?*
40. *Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, unde deſumatur?*
41. *Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis deſumitur per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes?*
42. *Vel rectitudines, quarum ſunt formaliter privationes.*
* *Solvitur aliqua inſtantia.*
43. *Ex ſola diverſitate præceptorum non ſemper recte infertur diverſitas ſpecifica peccatorum.*
44. *Quando ex diverſitate præceptorum poſſit colligi diverſitas ſpecifica peccatorum?*
45. *Saltem ab extrinſeco.*
** *Quomodo practice dignoſcenda differentia ſpecifica actuum præceptorum? Addit. I.*
** *Quid dicendum de præceptis a ſuperioribus ſubditis in particulari impoſitis? Addit. II.*
46. *Unicum eſt peccatum, non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Eccleſiaſticum.*
47. *Secus, ſi ad alterum quis teneatur ex voto.*
48. *Violatio Caſtitatis in Religioſo profeſſo, vel Clerico in Sacris, continet duplicem ſpecie malitiam. Non vero novam, ſi Religioſus ſit ſimul in Sacris.*
49. *Si votum & juramentum ſuper eadem re factum violetur, eſt duplex ſpecie malitia.*
Quid ſi violetur votum ſæpius renovatum?
** *Illationes practicæ de diſtinctione ſpecifica peccatorum. Addit.*

39. UT ex Titulo Quæſtionis patet, in propoſito non eſt ſermo de diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum, id eſt, de illa, qua peccata ſecundum ſuum eſſe materiale ab invicem diſtinguuntur (quæ diſtinctio deſumitur ab objectis, cum generaliter actus diſtinguatur per objecta) ſed de diſtinctione ſpecifica morali. Ratio eſt: quia hic loquimur de diſtinctione ſpecifica peccatorum in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, utpote cum juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. & Theologos unanimiter, teneantur Fideles in Confeſſione peccata ſua explicare non ſolum quoad numerum, ſed etiam quoad ſpeciem, ac circumſtantias peccati ſpeciem mutantes: ad hoc autem refert ſcire diſtinctionem, aut unitatem phyſicam peccatorum. Sic enim occiſio Laici, & Clerici, ſunt quidem phyſice loquendo ejuſdem ſpeciei, non tamen moraliter, utpote cum occiſio Clerici ſuperaddat ſpecialem malitiam Sacrilegii: econtra vero furtum bovis; & furtum centum florenorum, phyſice loquendo diſtinguuntur ſpecie, eo quod habeant objecta ſpecie diverſa; & tamen moraliter ſunt peccata, & furta ejuſdem ſpeciei. Igitur loquendo de diſtinctione ſpecifica morali peccatorum, ac in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem, ſit.

40. CONCL. I. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum omiſſionis, recte deſumitur ex actibus debitis, quorum ſunt omiſſiones, atque ideo omiſſiones illæ ſunt peccata ſpecie diſtincta, quæ privant actibus debitis ſecundum ſpeciem moraliter diſtinctis. Ita communiter Doctores. Sic v. g. omiſſio Miſſæ die Feſto audiendæ, diſtinguitur ſpecie ab omiſſione largitionis eleemoſynæ in caſu præcepto, quia ipſa Miſſæ auditio, atque elargitio eleemoſinæ, ſunt actus debiti ſpecie diſtincti. Econtra omiſſio Miſſæ in die Dominico, & omiſſio Miſſæ in die Feſto, non diſtinguuntur ſpecie moraliter, quia neque actus præceptus auditionis Miſſæ in prædictis diebus diſtinguitur ſpecie. Et in hoc conveniunt omnes: major autem difficultas eſt de peccatis commiſſionis, & unde deſumenda ſit eorum diſtinctio ſpecifica moralis; de quibus loquendo, ſit

41. CON-

41. CONCL. II. Diſtinctio ſpecifica moralis peccatorum commiſſionis, deſumitur recte per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum formaliter ſunt privationes. Ita Doctor noſter 2. *diſt.* 37. *q.* 1. cum ſuis, & aliis, qui tenent, peccatum actuale formaliter conſiſtere in privativo. Ratio eſt: quia univerſaliter privationes ſumunt ſuam ſpecificationem ab oppoſitis formis; ſic enim cæcitatis, & tenebræ diſtinguuntur ſpecie ab invicem, eo quod oppoſitæ formæ, nempe lux & viſus, ſpecie diſtinguantur: ergo, cum peccatum commiſſionis formaliter conſiſtat in privativo, juxta dicta *n.* 20. ejuſdem Diſtinctio ſpecifica recte deſumitur in ordine ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines, quarum eſt privatio.

42. Dicitur notanter ſub disjunctione, *per ordinem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines*. Nam ad diſtinctionem ſpecificam moralem peccatorum ſufficit, ut vel diverſis ſpecie virtutibus opponantur, ut furtum & fornicatio, quorum prius oppoſitum eſt virtuti Juſtitiæ, alterum virtuti Caſtitatis; vel ſaltem eidem virtuti ſecundum aliam & aliam ſpecie rectitudinem, ut avaritia & prodigalitas, quæ ſpecie differunt, non obſtante quod opponuntur eidem virtuti Liberalitatis: quia licet Liberalitas ſit unica virtus formaliter & adæquata, includit tamen duplicem rectitudinem per reſpectum ad duo extrema; id eſt, duplex rationis dictamen, quorum uno prohibetur exceſſus, cui opponitur prodigalitas, & altero defectus, cui opponitur avaritia.

Additio.

* Dices: Dantur peccata ſpecie diſtincta, quæ tamen nec ſunt contra diſtinctas virtutes, nec contra diverſas rectitudines ejuſdem virtutis: ergo regula aſſignata pro diſtinctione ſpecifica peccatorum non eſt adæquata. Prob. ant. furtum unius crucigeri, & furtum decem florenorum ſunt duo peccata ſpecie diſtincta; utpote cum unum ſit peccatum veniale, alterum mortale: & tamen opponuntur uni eidemque virtuti Juſtitiæ ſecundum eamdem rectitudinem, nimirum illam, ut non lædam proximum in bonis fortunæ: ergo. Reſ. neg. ant. quoad adductum exemplum; verum quidem eſt, furtum unius crucigeri, & furtum decem florenorum, etſi non ſpecie phyſica, bene tamen ſpecie Theologica ab invicem diſtingui; negatur tamen, quod ſint hæc duo furta contra eamdem rectitudinem Theologice, atque in ordine ad confeſſionale diſcurrendo: nam in hoc ſenſu alia eſt rectitudo non offendendi DEUM graviter per gravem damnificationem proximi in bonis fortunæ, & alia non offendendi Deum leviter per levem damnificationem proximi in bonis fortunæ. Ex tali modo etiam ſpecie Thologica diſtinguuntur conſenſus plenus, & conſenſus ſemiplenus circa idem peccatum carnis, cum ſint contra diſtinctas rectitudines Theologicas. *

43. CONCL. III. Ex ſola diverſitate præceptorum non ſemper recte, ac ſufficienter, colligitur ab extrinſeco diverſitas ſpecifica peccatorum. Ita communis. Ratio eſt: quia fieri poteſt, & ſæpe contingit, quod eadem res, & ex eodem motivo formali, tam præcepto Divino, quam humano, Eccleſiaſtico, & Civili præcipiatur, aut prohibeatur; ſic enim furtum prohibetur tum Jure naturali, ac Divino, tum humano, Eccleſiaſtico, & Civili: atqui ob hanc ſolam præceptorum diverſitatem furtum ſimplex non contrahit plures ſpecie malitias, ut omnes fatentur; ergo. Additur tamen in Concluſione, *non recte ſemper colligitur*, propter mox dicenda: hinc ſit.

44. CONCL. IV. Tunc ſolum ex diverſitate præceptorum poteſt ab extrinſeco colligi diverſitas ſpecifica peccatorum: quando præcepta illa ſunt formaliter diverſa; id eſt, quando ſub diverſis motivis formalibus, ad diverſas virtutes, aut rectitudines ſpectantibus, quidpiam præcipiunt, vel prohibent: ut v. g. quia datur præceptum Divinum prohibens furtum ſimpliciter ex motivo Juſtitiæ, & ſimul aliud præceptum Eccleſiaſticum prohibens furtum rei ſacræ ex motivo Religionis; hinc malitia furti rei ſacræ diſtinguitur ſpecie a malitia ſimplicis furti; & qui furatur rem ſacram, duplicem committit malitiam ſpecie diſtinctam, injuſtitiæ ſcilicet, & ſacrilegii. Prout etiam multi Doctores contra alios non improbabiliter pariformiter diſcurrunt, ſi quis equidem rem profanam, aſt in loco ſacro exiſtentem auferat. *can. Quiſquis inventus* 17. *q.* 4. Item tali modo colligitur, quod non jejunare in Vigilia SS. Apoſt. Petri & Pauli, & in ipſo dicto Feſto operibus ſervilibus vacare ſint duo ſpecie diſtincta peccata; quia jejunium in Vigilia & intermiſſio operum ſervilium in Feſto ex diverſis formaliter motivis præcipiuntur: jejunium quidem ex motivo temperantiæ, intermiſſio autem operum ſervilium in ipſo Feſto ex motivo Religionis, ut magis colantur memorati principes Apoſtoli. Et idem ſit in aliis ſimilibus, quæ prohibentur diverſis præceptis ex motivo diverſarum virtutum vel rectitudinum.

45. Dicitur notanter in Concluſione, *colligi poteſt ab extrinſeco*. Nam ſuppoſita etiam ejuſmodi lege formaliter diverſa, adhuc peccata illa ſpecificantur intrinſece penes diverſas illas virtutes, aut rectitudines, ex quarum motivo quidpiam eſt præceptum, vel prohibitum, & quarum peccata illa ſunt privationes: ex diverſitate præceptorum vero dicta diſtinctio ſolum colligitur ab extrinſeco.

Additio I.

** Pro pravi dignoſcendæ differentiæ ſpecificæ, prius attendendum eſt, cujus rectitudinis moralis ex lege debitæ privationem vel oppoſitionem actus peccaminoſus habeat. Ut iſtud intelligas, ulterius advertendum eſt, ex quonam motivo vel fine obliget lex illa, quam tranſgreditur ejuſmodi actus. Duplex autem motivum hic conſiderari poteſt, unum *intrinſecum*, & eſt rectitudo illa moralis, ad quam ea natura ſua intrinſeca & per ſe ſpectat, vel ordinem ſaltem fundamentaliter dicit actus ille, qui præcipitur, vel cui ex natura ſua ſaltem fundamentaliter repugnat ille actus, qui prohibetur. Taliter actus amoris DEI ex natura ſua intrinſeca ſpectat ad virtutem charitatis Dei, & petit poni ex motivo hujus virtutis, ſcilicet Bonitatis Dei: odium vero Dei ex natura ſua intrinſeca, ſaltem fundamentaliter repugnat rectitudini hujus virtutis. Item jejunium ex natura ſua intrinſeca ſpectat ad rectitudinem virtutis abſtinentiæ, & temperantiæ, cui proinde ex natura ſua opponitur violatio jejunii, ſaltem fundamentaliter. Dixi ſaltem *fundamentaliter*: nam hic conſideramus actus humanos ut priores ad legem, & ut objecta legis: pro quo priori non intelliguntur in ſe habere formalem moralitatem, proinde nec formalem rectitudinem, aut oppoſitionem & privationem formalis rectitudinis moralis; cum rectitudo formalis in propoſito ſit illa, quæ ex Lege deſcendit. Aliud eſt motivum *extrinſecum*, quod per ſe non ex natura actus, ſed ex voluntate Legiſlatoris intenditur. Sic poſſet Legiſlator præcipere jejunium ex motivo conſervandæ caſtitatis, vel colendi Sanctum. Nihilominus actus, qui ex fine extrinſeco intenditur, debet tamquam medium aliquo modo poſſe deſervire ad finem vel motivum extrinſecum perfectius conſequendum.

Porro, quando nil aliud conſtat ex verbis aut circumſtantiis Legum, præſumi debet, quod Legiſlator ferendo Legem aliquam communitati, per eam tantum obligarit ex fine & motivo intrinſeco. Herincx p. 2. D. 5. de peccato in communi. n. 48. la Croix L. 5. n. 137. Ratio eſt: quia ſic obligare ex ſolo fine & motivo intrinſeco, longe frequentius, & connaturalius eſt. 2. quia finis extrinſecus ſatis obtinetur mediante illo, ad quod præceptum per ſe ex fine & motivo intrinſeco obligat: ergo etiamſi accedat aliquis finis extrinſecus & remotus in ferenda aliqua Lege, tamen, niſi aliud clare exprimatur, ex illo fine extrinſeco Lex non obligat, ſed tantum ex intrinſeco. Sic Eccleſia præcipiens jejunium in Vigiliis Sanctorum, extrinſece intendit augmentum cultus Sanctorum inde obtinendum, & tamen qui violat hoc præceptum, non peccat contra Religionem, vel duliam, extrinſece intentam, ſed contra ſolam abſtinentiam, quæ intrinſece intenditur, & qua poſita jam promovetur cultus Sanctorum, dum per eam fideles magis fiunt diſpoſiti ad colendos Sanctos, & Feſtum diem religioſe agendum. Hæc aſſertio etiam

locum habet, quando dubium eſt, an Legislator voluerit obligare ſimul ex alio præterquam intrinſeco motivo: nam & tunc præſumi debet, quod tantum obligare velit ex intrinſeco motivo teſte le Croix citato; quia illud præſumi debet in eiuſmodi dubio, quod connaturalius & frequentius fieri ſolet; & quia obligationes novæ non ſunt adſtruendæ, niſi de illis ſatis conſtet.

Si vero Lex non habeat illud motivum intrinſecum, recte cenſemus eam obligare ex motivo extrinſeco. Le Croix cit. n. 238. Proinde violatio talis Legis refundet in actum malitiam huic motivo extrinſeco oppoſitam. e. g. Lex Eccleſiaſtica prohibet die Feſto laborem ſervilem; cum autem labor iſte, utpote in ſe honeſtus, non præbeat motivum prohibendi intrinſecum ex ſua natura deſumptum, ideo inferimus, eum eſſe prohibitum ex motivo extrinſeco colendi diem Feſtum, qui cultus ad virtutem Religionis pertinet. Unde qui die Feſto laboret ſerviliter, contra rectitudinem virtutis Religionis peccet.

Adde, niſi aliud clare exprimatur, vel aliunde conſtet, Leges tam Divinas, quam humanas non non obligare ordinarie, præciſe ex motivo obedientiæ, ſed vel ex motivo intrinſeco, vel extrinſeco diſtincto a motivo obedientiæ. Sic lex Divina non furandi obligat ex motivo intrinſeco Juſtitiæ, lex ſumendi digne Sacram Eucheriſtiam ex motivo Religionis, & ſic de aliis. Ex quo a fortiori ſequitur, quod ille, qui v. g. furando peccet ſimul contra præceptum Divinum & Eccleſiaſticum, non committat duplicem inobedientiam ſpecie diſtinctam, unam erga Deum, alteram erga Eccleſiam &c. nam dato etiam, quod inobedientiæ formalis erga Deum, & obedientia erga Legislatorem humanum ſpecie Theologica diſtinguantur, quod aliqui negant, alii vero ſatis probabiliter affirmant, tamen non eſt verum, quod in hoc actu committetur ſpecialis ac ſpecifica inobedientia erga Deum, aut Eccleſiam; ſiquidem tam Deus, quam Eccleſia ſolum ex eodem & ſolo motivo Juſtitiæ, non vero obedientiæ obligent ad non furandum. Id quod fatetur unanimis modernorum Th. Th. **

Additio II.

** Quæres, quid dicendum de præceptis, quæ Superiores imponunt perſonis ſubditis in particulari? R. In hoc puncto non conveniunt DD. teſte la Croix *l.* 1. *n.* 628. Multi docent, præcipientem alicui particulari ſubdito pro motivo principali habere ſolam honeſtatem obedientiæ: in quorum ſententia ille, qui bis fuiſſet graviter inobediens hodie omittendo actum Religionis ſibi a Superiore graviter præceptum, heri actum charitatis erga proximum &c. ſatisfaceret in confeſſione dicendo, bis fui graviter inobediens meo Superiori, non explicando, circa quam materiam fuerit inobediens. Verum Sroz *L.* 1. *p.* 5. *n.* 51. Caſtropoleo, Lugo, Dicaſtillo, & alii dicunt, præcipientem talem potius pro fine & motivo habere honeſtatem illius alterius virtutis, ad quam actio præcepta ſpectat. Et hæc reſponſio eſt conformior dictis, quæ etiam in praxi tenenda eſt. Unde ille, qui præceptum grave, a Superiore ſibi impoſitum violavit, debet addere, circa quam materiam præceptum violaverit, v. g. non fui obediens Superiori ſub gravi peccato injungenti auditionem Sacri. Ex quo infert Caſtropolao *Tom. I. t.* 2. *Diſp.* 3. *punc.* 3. *n.* 12. Religioſum profeſſum violantem grave præceptum ſui Superioris committere duplex ſpecie diſtinctum peccatum, unum contra votum obedientiæ & virtutem Religionis; alterum contra illam virtutem, vel rectitudinem, ad quam ſpectat actus præceptus. **

46. Ex dictis Deducitur I. cum Vaſquez. 1. 2. *diſp.* 98. *c.* 3. & aliis paſſim, non eſſe plura ſpecie vel numero diſtincta peccata, in Confeſſione neceſſario explicanda, cum quis non jejunat in aliqua Vigilia incidente in Quadrageſimam, aut Quatuor anni Tempora. Item ſi quis non audiet Miſſam die Dominico, in quem ſimul incidit Feſtum alicujus Sancti. Ratio eſt: quia jejunium, quamvis in dicto caſu bis vel ter præcipiatur ab Eccleſia; adhuc tamen ſemper præcipitur ex eodem motivo virtutis Temperantiæ: unde quamvis detur duplex cauſa, ſeu duplex titulus malitiæ, nempe duplex præceptum Eccleſiæ, adhuc erit unica malitia, unumque peccatum. Idem dicendum de altero exemplo, ubi auditio Miſſæ præcipitur in utroque caſu ex motivo virtutis Religionis.

47. Deducitur II. cum eodem Vaſquez, & aliis, ſecus eſſe dicendum de eo, qui Feria ſexta tenetur jejunare ex voto: is enim, ſi Feria ſexta, in quam ſimul incidit jejunium Eccleſiaſticum Vigiliæ, aut Quatuor Temporum, violet jejunium, peccabit duplici peccato, ſcilicet & contra virtutem Temperantiæ impoſitæ ratione præcepti Eccleſiaſtici, & contra virtutem Religionis ratione voti.

48. Deducitur III. Quod violatio Caſtitatis in Religioſo profeſſo, vel Clerico in ſacris Ordinibus conſtituto, duplicem habeat malitiam ſpecie diſtinctam, ac neceſſario in Confeſſione explicandam; nimirum luxuriæ contra Temperantiam, ſeu Caſtitatem, & Sacrilegii contra Religionem: quia motiva harum virtutum ſunt ſpecie diſtincta. Econtra Religioſus profeſſus, ſimulque in Sacris conſtitutus, non peccat nova ſpecie malitiæ propter duplex votum violatum, nempe votum Caſtitatis Religioſæ, & votum Caſtitatis ſacro Ordini annexum: quia hæc vota non ſunt diſtinctæ ſpeciei: ſola autem præceptorum diverſitas non facit malitias ſpecie diſtinctas, niſi etiam ſint contra diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. Unde ſufficit, quod talis in Confeſſione dicat, ſe commiſiſſe fornicationem contra votum Caſtitatis; uti poſt Sanchez *lib. 7. de Matr. diſp.* 27. *n.* 27. Bonacinam, & communiorem aliorum, contra Ledeſman, notat Maſtrius *diſp.* 14. *Theol. mor. n.* 32.

49. Secus foret, ſi votum, & juramentum ſuper eadem re factum violetur, quia tunc erit diverſæ ſpeciei malitia, neceſſario in Confeſſione explicanda. Sanchez ibidem *n.* 26. Etſi enim tam votum, quam juramentum pertineant ad virtutem Religionis, adhuc tamen ſpectant ad ipſam ſub diverſa ratione, atque rectitudine: votum quidem, ob fidem datam DEO ſervandam; juramentum vero, ne Deus in teſtem falſo adducatur. Quod ſi vero violetur votum, ſæpius, aut etiam millies renovatum, committitur unicum nihilominus peccatum: quia omnia ea vota eodem modo ad unam Religionis virtutem pertinent; ſimulque repetitio illa voti habet ſe, ſicut repetitum ejuſdem rei ab eodem Superiore præceptum. Et conformiter dictis reſolvi poterunt innumeri caſus, ex quibus etiam multi adhuc circa diverſas materias in propriis locis adducentur.

Additio.

** Sequuntur aliæ adhuc illationes practicæ. Itaque Deduces IV. Etiam duplex ſpecie diſtinctum peccatum eſſe, ſi violem jejunium ab Eccleſia mihi præceptum, & a Confeſſario ſimul pro pœnitentia injunctum. Herincx *p.* 2. *diſp.* 5. de peccato in communi *n.* 49. La Croix *L.* 5. *n.* 535. contra aliquos. Ratio eſt: quia hic actus opponitur duplici rectitudini præceptæ, vel duplici formaliter diverſo præcepto: Eccleſia enim præcipit jejunium illud ex motivo temperantiæ, Confeſſarius ex motivo ſatisfactionis Sacramentalis, & ob pœnitentiæ Sacramentum integrandum.

Deduces V. Peccata, quæ ſunt contra eandem virtutem per exceſſum & defectum, diſtingui ſpecie. Paulus Mezger *Tom.* 2. *Tract.* 4. *D.* 9. *art.* 2. *n.* 15. & alii. Quia eiuſmod peccata habent diverſam repugnantiam cum diverſa rectitudine & honeſtate eiuſdem virtutis: ut avaritia, & prodigalitas, quæ ſpecie diſtinguuntur; quia pugnant contra diverſas rectitudines eiuſdem liberalitatis.

Deduces VI. Peccata commiſſionis & omiſſionis, dum ſunt contra eandem virtutem, interdum ſpecie morali diſtingui, interdum eſſe eiuſdem ſpeciei. Mezger *cit. n.* 23. Holzman *t.* 3. de actibus humanis *n.* 666. Ratio eſt: quia commiſſio, & omiſſio, dum pugnant contra eandem virtutem, interdum opponuntur eidem, interdum eſſentialiter diverſæ rectitudini. Res declaratur exemplis. Eiuſdem ſpeciei ſunt commiſſio furti, & omiſſio reſtitutionis rei alienæ, quia præcipiuntur ex eodem motivo, ut cuique ſervetur ſuum ius illæſum, ſic etiam ſtudium, cuius cauſa omit-

ſa omittitur Sacrum, & omiſſio Sacri, ſunt idem ſpecie & numero peccatum: quia uno eodemque præcepto præcipitur directe auditio Sacri, & indirecte ſimul prohibetur poſitio omnis actus impedientis ab auditione Sacri. E converſo ſpecie differunt actus odii Dei, & omiſſio actus amoris illo tempore, quo ex præcepto debebat poni, quia opponuntur diverſis rectitudinibus & diverſis formaliter præceptis obligantibus ſub eſſentialiter diſtinctis motivis. Nam actus odii Dei prohibetur, ne poſitive velimus malum Summo Bono; actus amoris Dei vero præcipitur, ut poſitive ei bonum velimus; ſed poſitive nolle alicui malum, & poſitive velle alicui bonum ſunt in æſtimatione morali duæ ſpecie diſtinctæ rectitudines.

Deduces VII. Omnes detractiones eſſe ejuſdem ſpeciei Theologicæ: quia omnes bono ejuſdem ordinis, ſcilicet famæ adverſantur: ſicut & omnia furta gravia, quibus auffers modo aureum, modo bovem, nunc aliquid aliud, ſunt ejuſdem ſpeciei moralis, & tantum phyſice differunt. Hinc in confeſſione ſatis ſe accuſat, qui ſolum dicit, graviter detraxi alicui &c. nec debet addere in quanam materia detraxerit. Idem eſt de omnibus contumeliis, quia & iſtæ adverſantur eidem bono honoris. Aliter dicendum eſt de imprecationibus; cum mala, quæ homines imprecari ſolent, poſſint eſſe diverſiſſima & diverſis bonis oppoſita: poſſum enim imprecari alicui infernum, alteri infamiam, tertio mortem: quæ imprecationes diverſis bonis repugnantes ſpecie differunt. Vide P. Ant. Mayr *t. 5. n. 213.* ubi alios quoque Th. Th. allegat pro hac illatione. ''

QUÆSTIO V.

Unde deſumatur Diſtinctio numerica moralis Peccatorum?

SUMMARIUM.

50. *Ratio ordinis Quæſtionum.*
 Actus peccaminoſi phyſice diſtincti, non ſemper diſtinguuntur moraliter.
51. *Tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus peccaminoſi moraliter interrupti.*
52. *Quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Id fit I. per voluntatem contrariam.*
'' *Non tamen ſemper. Additio.*
53. *II. Per ceſſationem voluntariam ab actu.*
 ' *Niſi adſit propoſitum poſt iterum continuandi.*
54. *III. Juxta quoſdam etiam per ceſſationem involuntariam & naturalem. Sed hæc ſententia videtur limitanda.*
55. *Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, multiplicantur numero, quoties actus ipſi renovantur.*
56. *Peccata, quæ opere externo perficiuntur, quando multiplicentur numero?*
57. *Unico actu occidens decem homines committit unum numero peccatum.*
'' *Solvitur objectio notabilis.*
'' *Et ponantur quædam illationes practicæ.*
58. *Secus, ſi id fiat pluribus actibus externis diſtinctis.*
 Ampliatio dictorum ad alios caſus.
59. *Quid dicendum de actibus pravis incompletis, v. g. proxime præcedentibus, vel ſequentibus fornicationem?*
60. *Vel occiſionem inimici?*
61. *Quid de ſæpius percutiente, blaſphemante, contumelias iterante, in eodem commotionis impetu?*
 '' *Quomodo reſolutio ultimi dubii concordetur cum dictis prioribus? Add. I.*
 '' *Quid ſentiendum de ſæpius infra noctem fornicante, vel ſe polluente ex eodem æſtu libidinis? Add. II.*
 '' *Quid de intermittente per aliquod tempus reſtitutionem, quam facere facile potuiſſet, modo voluiſſet? Addit. III. & IV.*
 '' *Ponantur adhuc duo utilia Corollaria. Addit. V.*
'' *Quibus additur ſpeciale notandum. Additio VI.*

50. CUm juxta Sacrum Concilium Trid. *Seſſ. 14. c. 5. & can. 7.* & omnes Catholicos, in Sacramento Pœnitentiæ confiteri teneamur omnia, & ſingula peccata mortalia, tam quoad ſpeciem, & circumſtantias peccati ſpeciem mutantes, quam quoad numerum, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur: poſt explicatum modum dignoſcendi Diſtinctionem ſpecificam moralem, merito ſubiungitur præſens Quæſtio de diſtinctione numerica morali peccatorum. Et additur, *de Diſtinctione numerica morali.* Siquidem phyſice loquendo concedunt omnes, quod multiplicentur peccata numero juxta numericam multiplicationem actuum peccaminoſorum quod tamen moraliter loquendo non ſemper fit: quia multi quandoque actus peccaminoſi phyſice diſtincti, conſtituunt unum duntaxat numero peccatum moraliter loquendo; ut patet in eo, qui cogitat occidere ſuum inimicum, ac ea intentione quærit equum, præparat arma, accingit ſe itineri, ponit hoſti inſidias, & tandem ipſum actu occidit, hic enim multos quidem habet actus illicitos phyſice diſtinctos, moraliter tamen non niſi unum numero peccatum committit, ut patebit ex dicendis. Hoc prænotato, ſit.

51. CONCL. I. Loquendo de multiplicatione ſeu diſtinctione numerica peccatorum, tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia nullum eſt peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberate procedit: ergo tot ſunt peccata numero diſtincta, quot ſunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Sed modo

52. Quæritur, quandonam cenſeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Reſp. cum Maſtrio *diſp. 15. Theol. moral. n. 66.* & communi doctorum, Toties cenſetur actus voluntatis moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant; id eſt, quoties nullus effectus aſſignari poteſt, in quo virtualiter prior ejuſmodi actus permanere cenſeatur. Id autem pluribus modis accidere ſolet. Et primo quidem actus peccaminoſus moraliter interrumpitur (ita ut nec formaliter, nec virtualiter permanere cenſeatur) per voluntatem contrariam; prout fatentur omnes. Sic enim actus prior omnino revocatur, & per conſequens etiam formaliter interrumpitur: prout fit, ſi quis de priori actu peccaminoſo agit pœnitentiam, aut dolet ipſum ſe perpetraſſe.

Additio.

'' His non obſtantibus juxta aliquos probabiliter actus externi non interrumpuntur, nec multiplicantur numero, ſaltem ſemper, per quamlibet retractationem formalem etiam efficacem. Lugo *de Sacram. Pœnit. diſp. 16. n. 351.* Illſung *t. 2. d. 2. a. 60.* Antonius Mayr *t. 5. n. 196.* & alii contra la Croix *l. 5. n. 174.* & multos alios: Ratio horum eſt: quia poteſt eſſe tanta coniunctio inter partes vel plures actus externos, ut brevis interruptio per voluntatem contrariam, aut efficacem retractationem non poſſit tollere unitatem moralem actionis. Nec eſt paritas inter actus mere internos, qui in mente ſiſtunt, & ad aliquod opus exterius non ordinantur; quia 1. actus mere interni, ſi interius per retractationem abrumpuntur, non habent, in quo poſſint coniungi: aliud eſt de externis, etſi enim interna retractatio adſit, poteſt tamen haberi adhuc coniunctio externa. 2. Teſte Lugone immediate laudato *n. 567.* voluntates mere internæ non ordinatæ ad aliquid exterius facilius interrumpuntur, quam actus externi, eo quod opera externa, cum ſint ſenſibilia, facilius coniungantur in ordine ad unum humanum & morale faciendum; quam rationem etiam approbat Herincx.

Confirmatur & declaratur exemplis. 1. qui die ieiunii iam ſecum ſtatuit, in prandio nihil amplius comedere, ſi tamen, antequam a menſa ſurgat, novum afferatur ferculum, poteſt licite de iſto comedere, quin duplex prandium ſumat: quia continuatio illa ratione loci & temporis ſufficit ad non interrumpendum prandium, non obſtante brevi illa voluntate contra-

ria, vel retractatione. Ita Lugo cit. quod etiam tenent Leſſius, Filliucius, ac probabile cenſet Layman ab eodem Lugone allegatus, ac admittunt Herincx *p.* 2. de peccato in communi *n.* 56. la Croix *L.* 5. *n.* 574. Imo aliqui ſaltem ex his auctoribus concedunt, quamvis aliquis a menſa jam ſurrexerit, cum voluntate non amplius comedendi, ſi ſtatim redeat, poſſe iterum comedere, quin interrumpatur in æſtimatione morali prius prandium, aut duplex fiat refectio: ergo idem a pari in aliis eſt dicendum. 2. Petrus in die jejunii comedens carnes in prandio, retractat ſuam voluntatem, & non vult amplius comedere de carnibus; quia tamen novum videt afferri ferculum, iterum comedit de carnibus: in tali caſu ſecundum Lugonem laudatum Petrus committit unum numero peccatum, & ſatis ſe accuſat dicendo, ſe ſemel die jejunii comediſſe carnes: quia non obſtante hac retractatione manet unum moraliter prandium. 3. Paulus aliquem ex ſpiritu injuſtæ vindictæ ter quaterque percutit, ac poſt quatuor percuſſiones ceſſat cum animo non amplius percutiendi; ſed ſtatim, quia percuſſus forſan mala verba dedit, iterum incipit aliquoties percutere eundem. In hoc caſu Paulus has percuſſiones non tenetur confiteri ut duo diſtincta peccata teſte Lugone laudato *n.* 552. quia illa brevis voluntas contraria non videtur interrupiſſe unitatem vindictæ & percuſſionis. Addit aliud adhuc exemplum allegatus Cardinalis circa omiſſionem reſtitutionis: ut ſi fur concipiat intentionem reſtituendi rem ablatam, ſed ſtatim mutato animo velit retinere; videtur enim hic eſſe eadem retentio, ac ſi nulla retractatio, vel voluntas contraria interveniſſet. Videri etiam poteſt P. Antonius Mayr pro hac reſponſione adductus, qui prioribus hæc adjungit: *Pariter difficile mihi videtur, quod ſi aliquis cum altero litigare cœpit, vel etiam convitia ei dicere,* & ab amico perſuaſus dicat, ſe jam velle tacere adeo, que voluntatem ſuam retractat: ſed mox ab adverſario laceſſitus, iterum incipiat litigioſas voces jacere, difficile, inquam, videtur dicere, quod in hoc caſu ſint duo moraliter diſtincta peccata. Ita ſonant verba Clariſſimi hujus Doctoris. Ex quibus omnibus.

Colliges, ejuſmodi actus externos per retractationem vel voluntatem contrariam tantum moraliter interrumpi, quando aliunde non datur ratio continuationis & unitatis moralis. Verum hæc probabiliter dicta ſunt; nam revera altera ſententia, quæ aſſerit voluntatem efficacem contrariam, vel efficacem retractationem ſemper interrumpere moraliter etiam actus externos, videtur æque probabilis, vel omnino probabilior, docetorque a pluribus, poteſtque facile reſponderi ad illa, quæ a Lugone ſunt adducta. 1. quoad comeſtionem illam repetitam poſt retractationem non eſt paritas: quia Eccleſia tantum ex benignitate ejuſmodi comeſtionem repetitam cum priore reputat pro uno prandio. Ita Herincx laudatus. Ad reliqua exempla poteſt dici, quod ibi non intervenerit efficax vel abſoluta retractatio; ſi autem hæc intervenerit, tunc tenendum ſit, ejuſmodi actus externos numero multiplicari: quia actus externus ſuam libertatem ab interno accipit; conſequenter etiam multiplicationem ab eo habere poteſt, & in tali caſu habet: quia poſita efficaci retractatione ad novum & alterum actum ſequentem requiritur plane alia libertas, deliberatio & determinatio: ergo moraliter etiam eſt alius actus. Vide Herincx *diſp.* 5. *de peccato n.* 59. ubi ait, malos actus moraliter abrumpi, & numero multiplicari. Imo Si quis inimicum verberans, ſerio proponat deſiſtere, & mox renovata priore voluntate pergat percutere. Item Si pergens ad occidendum reſipiſcat, & rurſum repetita indignatione iter proſequatur &c. **

53. Secundo interrumpitur moraliter actus pravus per ceſſationem ab actu illo voluntariam, & liberam: ut ſi quis ſemel ſuum in procurando peccato quemvis irritum conatum peregit, & poſtmodum tædio, vel laſſitudine victus ab illo conatu pravo deſiſtit ſine propoſito ulterius progrediendi, jam prior ille actus cenſetur moraliter interruptus; prout D. Petrus intra breve tempus hac de cauſa ter Chriſtum negaſſe dignoſcitur. Ratio eſt: quia talis cenſetur actum illum interpretative revocare, hoc ipſo, quod ab illo actu pravo ceſſet voluntarie ſine propoſito ulterius pergendi.

Additio.

* Dicitur notanter: *ſine propoſito ulterius pergendi*: nam ſi tale propoſitum pergendi adeſſet, & Actus illi alias inter ſe forent moraliter unibiles ad unum completum colligendum, ceſſatio ab actu non faceret interruptionem moralem, & ſic nec numero multiplicaret peccatum. E. g. Si quis cum fœmina turpia, & ad copulam diſpoſitiva exercere inchoaſſet; interea tamen ob intervenientem aliam perſonam ad aliquod tempus ceſſaret, in animo tamen adhuc ſuo non revocans peccaminoſum illud propoſitum, in eo caſu, ſi poſt diſceſſum alterius denuo turpiſſimos priores actus proſequeretur, non cenſeretur inter hos & præcedentes intercedere interruptio moralis, ſed unum numero peccatum vi mali illius propoſiti moraliter continuatum committeretur, non obſtante ceſſatione illa voluntaria, prout bene notandum. *

54. Tertio non pauci Doctores, inter quos eſt Vaſquez 1. 2. *diſp.* 75. *c.* 3. tenent, etiam per ceſſationem involuntariam & naturalem, ſive ea fiat per ſomnum, ſive per diſtractionem ad alia, actum peccaminoſum moraliter interrumpi. Sed hæc ſententia patitur plures inſtantias; ac proinde nonnulli id relinquendum cenſent judicio prudentum, quia non in omnibus peccatis requiritur, ac ſufficit eadem unio, vel continuatio ad unitatem numericam moralem ipſorum: aut ſaltem dicta ſententia procedit ſolum in peccatis internis, quæ ſola mente conſummantur, ut eſt peccatum odii, hæreſis, & hujuſmodi; non autem in peccatis, quæ opere externo perficiuntur, prout amplius patebit ex ſequentibus: unde ſit

55. CONCL. II. Peccata interna, quæ ſolo animo perficiuntur, ut Hæreſis, Odium DEI vel proximi, Delectatio venerea moroſa, & hujuſmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipſe internus peccati renovatur. Ita communis; & ratio eſt, quia quilibet talis actus internus in ſe eſt perfectus, & conſummatus, ſimulque poſterior actus nullam habet dependentiam vel connexionem cum priori. Ex qua doctrina Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *c.* 3. *n.* 3. infert, fieri poſſe, quod idem homo mille peccata Odii, vel internæ Infidelitatis uno die committat. Quamvis plerumque impoſſibile ſit, internorum horum actuum, ſeu peccatorum numerum inire; idcoque ſatis ſit in Confeſſione moram temporis explicare, v. g. dicendo: *Integro anno perſtiti in inimicitia, & ſæpe cum inimici memoria occurrit, actus odii exercui, ferme in ſingulos dies, vel ſingulas hebdomadas:* hinc enim prudens Confeſſarius jam poterit formare judicium de ſtatu pœnitentis.

56. CONCL. III. Peccata, quæ opere externo perficiuntur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipſi exteriores peccatum illud conſummantes repetuntur. Ita Doctores communiter. Sic, qui plures homines ſucceſſive occidit, plura committit homicidia numero diſtincta. Similiter ſi quis ſæpius fornicetur quamvis eadem nocte, plura committit peccata fornicationis numero diſtincta, atque in Confeſſionali explicanda. Ratio eſt: quia interveniunt duo actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque cum ipſo habet connexionem: eo quod quilibet eorum in ſe ſit completus, & conſummatus actus.

57. Dicitur notanter I. *Plures homines ſucceſſive occidit.* Nam, ſi quis unico actu decem, vel plures homines occidat, vel occidere velit v. g. exploſione tormenti bellici, vel ſtratagemate, unum numero peccatum committit, gravius tamen; uti tenent Suarez *part.* 3. *tom.* 4. *diſp.* 22. *ſect.* 5. *n.* 33. Marchantius *tom.* 1. *Tribunalis tract.* 3. *tit.* 4. *quæſt.* 2. *concl.* 2. Navarus, Layman, & alii, contra Azorium *part.* 1. *lib.* 2. *inſtit. moral. c.* 4. *q.* 2. 2. Ratio eſt: quia hujuſmodi diſtinctio numerica objectorum, ut puta plurium hominum, eſt tantum materialis, cum actus, aut intentio occidendi, reſpiciat illa omnia per modum unius objecti formalis, totalis & adæquati: ceu ſi homini mediocriter diviti 10. aureos auferrem, forct unum numero peccatum, dum fieret per unum actum.

actum. Quamvis enim cæteroquin ſingula illa obiecta poſſent actui dare completam malitiam, attamen prout coniunguntur, atque ab actu per modum unius reſpiciuntur, conferunt actui ſimul unam completam malitiam, maiorem tamen; quam etiam quidam Doctores volunt eſſe in Confeſſione exprimendam.

Additio I.

"* Reſpondebis cum Holzman & aliis. Decem aurei eidem Paulo ablati coaleſcunt in unum obiectum; quia ſunt læſio iuris unius hominis: aſt contra decem homines habent diſtincta decem iura tam in vitam, quam in bona fortunæ &c. quæ iura non in unum coaleſcunt, & ſic eſt diſparitas inter furtum 10. aureorum uni homini ablatorum, & inter furtum, quo 10. aurei pertinentes ad 10. diſtinctos homines auferuntur: idem eſt de homicidio 10. hominum.

Contra eſt 1. plures homines ita coaleſcere poſſunt, ut per modum unius obiecti ab aliquo actu attingantur. Item, plures homines poſſunt coire in unam Rempublicam, familiam, aut collectionem qualemcumque: ergo plures homines poſſunt ab uno actu per modum unius attingi, atque hoc ſufficit ad unitatem moralem actus: nam alia coaleſcentia, quam Adverſarii videntur requirere, eſt in quæſtione, ac debet prius efficaciter probari.

Contra eſt 2. falſum eſt, quod univerſaliter obiecta & jura non coaleſcunt in unum, quando ſpectant ad diverſas Perſonas: ergo a. prob. ſi quis per iniuſtum pondus vel menſuram ſingulis hominibus ſolum inferat leve damnum, tamen ſingula damna coaleſcunt in unum grave ratione modi, quo inferuntur: unde & eiuſmodi damna per modum unius complexi prohibentur graviſſime, ut Sacra Scriptura nos docet *Proverb.* 11. dicens: *Statera doloſa abominatio eſt apud Dominum.*"

Additio II.

"* Ex dictis reſolves 1. tantum unum numero peccatum fieri, quando quis unico deſiderio intendit plures fornicationes ſucceſſive ponendas, vel plures occiſiones ſucceſſive vel ſimultanee faciendas. Illſung *tr.* 2. *diſp.* 2. *art.* 5. *n.* 48. Ratio eſt: quia ejuſmodi deſiderium eſt tantum actus unicus, & plures fornicationes, quamvis ſint actus completi, ſucceſſive ponendi, reſpicit per modum objecti unius. Ratio 2. etiamſi actus ſucceſſivi conſummati occiſionum, vel fornicationum non coaleſcant in unum actum exteriorem, coaleſcunt tamen in unum obiectum ſimul & ſemel volitum.

Reſolves 2. Illum, qui unico actu deſideravit 10. vel adhuc plures fornicationes committere, non debere in confeſſione numerum decem fornicationum exprimere: quia iſte numerus eſt tantum circumſtantia numerica, ac aggravans, quæ in confeſſione non debet neceſſario exprimi. Nihilominus talis homo non bene ſe accuſaret, ſi poſitive negaret eiuſmodi numerum, v. g. dicendo: *Habui deſiderium tantum unam fornicationem committendi*: ſic enim non confiteretur ſuum peccatum, ſed aliud; nam deſiderium unius eſt aliud numero peccatum, quam deſiderium decem fornicationum. Deberet ergo ea formula accuſationis adhiberi, quæ ſaltem implicite & in confuſo ſignificat eiuſmodi deſiderium ſic aggravatum: v. g. *unico actu deſideravi plures fornicationes committere*. Idem dic de eo, qui per unicam dictionem viginti perſonis detraxit: debet enim dicere, quod *pluribus perſonis unica dictione detraxerit*, licet non teneatur exprimere numerum determinatum perſonarum, quibus detraxit. Taliter qui 10. aureos una actione uni Petro abſtulit, non poteſt quidem dicere in confeſſione: *unum aureum abſtuli*; quia ſic non confitetur peccatum ſuum, ſed aliud. Non tenetur tamen dicere: 10. aureos abſtuli, ſed ſufficit dicere: *abſtuli ſummam gravem*: quod & adverſarii illi, qui negant circumſtantias notabiliter aggravantes eſſe materiam neceſſariam confeſſionis aſſerere debent. Ex quo

Reſolves 3. non ſatis ſe accuſare illum, qui unica intentione ſtatuit 10. homines occidere, ſi dicat: *volui committere homicidium*: hæc enim formula ex conſueto modo loquendi indicat, quod unum tantum hominem voluerit trucidare. Debet ergo dicere: *uno actu intentionis ſtatui occidere plures, vel volui facere ſtragem hominum*. Item ſi actu occidit 10. vel plures una actione, debet dicere: *una actione occidi plures, aut feci ſtragem hominum*. Ita etiam non rite confitetur coniugatus habens copulam adulterinam cum alia coniugata, ſi ſolum dicat, *ſe commiſiſſe adulterium*: Ratio eſt: quia hæc accuſatio ex communi ex uſu & modo loquendi tantum ſignificat adulterium ſimplex, & neque in confuſo explicat adulterium duplex: proinde talis non confiteretur peccatum ſuum, ſed aliud. Illſung *tract.* 2. *diſp.* 2. *art.* 5. *n.* 55. Antonius Mayr *tract.* 5. *n.* 217. *&* 218."

58. Quod ſi vero contingat, non uno eodemque actu, ſed pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis, decem homines ſucceſſive occidi, tunc erunt decem peccata Homicidii numero diſtincta, propter rationem poſitam in Concluſione. Et quod hic dicitur de Homicidio pariter intelligendum de aliis peccatis opere externo conſummatis, ut puta de Furtis, Blaſphemiis, Detractionibus, & huiuſmodi: nam auferens eodem actu res pluribus proprias, aut ſimul detrahens pluribus, vel blaſphemans omnes Sanctos, committit unum numero peccatum: ſecus, ſi id fiat pluribus actibus externis ab invicem diſtinctis.

59. Dicitur II. *Actus exteriores peccatum conſummantes ſeu completi*. Nam aliter eſt dicendum de quibuſdam actibus incompletis, qui ſolent eſſe vel via ad actum pravum conſummandum, vel ipſum comitari, aut eiuſdem eſſe complementum: uti reſpectu peccati Fornicationis ſolent eſſe delectatio inordinata circa tale peccatum, aſpectus, verba obſcœna, tactus impudici, & huiuſmodi, quæ vel ipſum opus pravum proxime præcedunt, vel comitantur, aut veluti conſuetæ appendices mox ſequuntur, ac explicato in Confeſſione ipſo pravo opere ſatis intelliguntur, & unum quoddammodo cum ipſo opere cenſentur.

60. Sic pariter, ſi quis volens occidere inimicum ſuum etiam aliquot dierum itinere diſtantem (prout exemplificat Tannerus *tom.* 2. *diſp.* 4. *q.* 2. *n.* 61. citans Navarrum, Valentiam, & alios) accipit arma, inſidet equo, vocat ſocios iam paratos ad occidendum, facit iter longum, ac interim animum occidendi ſæpius repetit, & ſomnum vel alia negotia interponit, tandem vero ponit inſidias, & actu occidit; cenſetur moraliter loquendo unum peccatum homicidii conſummati perpetrare, eo tamen gravius, cæteris paribus, quo diutius in tam pravo propoſito perſeveravit. Ratio eſt, quia prior prava voluntas in actione itineris, & aliis externis actibus ad finem illum ordinatis moraliter continuatur, & virtualiter perſeverat; & quamvis actus phyſice multiplicentur, non tamen moraliter. Sicut ergo, quæ plura ſunt in genere entis, una domus ſunt; ita actus illi in genere entis diſtincti, ſunt unum quid in genere moris, ſcilicet unum peccatum opere externo conſummatum, cum ad hoc illi omnes ordinentur tamquam actus incompleti ad completum.

61. His addes cum Doctoribus communiter, quod is, qui eodem commotionis impetu, eademque pugna vel contentione, alterum ſæpius percuſſit, vel contumelia reperita affecit, aut iterato blaſphemavit, ſemel tantum peccaſſe cenſeatur, ſaltem in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem: cenſetur enim moraliter loquendo eſſe unicus actus, propter ordinem unitatis moralis, quem actus illi repetiti ex eodem commotionis impetu procedentes inter ſe habent. Secus dicendum, ſi per intervalla ad verberandum quis proximum aggreditur, convitiatur, aut Deum blaſphemat.

Additio I.

* Quod ſi dubites, quomodo hæc ultima doctrina concurdet cum dictis in Concluſione tertia, in qua docetur, quod peccata externa completa toties multiplicentur, quoties actus completi (quales reputantur quælibet verbera, quælibet Blaſphemia, quælibet contumeliæ &c.) repetuntur? Reſp. præcedentem tertiam Concluſionem eſſe intelligendam, quando illi actus repetiti de ſe ita perfecte ſunt completi, ut nequeant amplius inter ſe per unionem moralem

conſtituere unum continuum; ſecus vero dicendum, quando equidem in ſe tales actus ſunt quid completum, potentes tamen adhuc cum aliis facere unum continuum morale. Sic e. g. quamvis comeſtio notabilis unius cibi de carne diebus jejunalibus ſit ſufficiens ad conſtituendum unum completum peccatum mortale, ſi tamen aliquis ſucceſſive plures ſimiles in uno prandio comederet, foret unum convivium continuum, & conſequenter unum numero peccatum, quamvis gravius: certe etiam in phyſicis, quamvis aqua A. ſit ens completum, poteſt tamen commixta cum aqua B. per unionem phyſicam conſtituere unum continuum phyſicum: cur ergo non pariter in moralibus? *

Additio II.

* Nec dicas: Ergo etiam erit unum continuum morale, & conſequenter unum numero peccatum, ſi quis ex eodem æſtu libidinoſo adhuc perdurante committat tres pollutiones, vel eadem nocte cum una tres fornicationes, ſicut ſi ex eodem contumelioſo impetu committeret tres Blaſphemias, vel tres contumelias ejuſdem ſpeciei.

Reſpondeo enim negando illatum. Diſparitas eſt; quia ex communi prudentum æſtimatione illæ completæ pollutiones & fornicationes ita ſunt in ſe ipſis actus perfecte completi, ut unus cum altero nequeat conſtituere unum morale, ac continuum; quoniam una pollutio, vel fornicatio non accepit ab altera augmentum intra eandem lineam: non enim talis juxta communem ſenſum prudentum cenſeretur ſemel pollutionem, vel ſemel aliquam graviorem fornicationem commiſiſſe, ſed tres. Econtra qui tribus verberibus, vel alapis repetitis, aut tribus continuis ejuſdem ſpeciei contumeliis alterum inhonorat, bene dicitur ex communi prudentum ſenſu ſemel verberaſſe Petrum v. g. ſed gravius, vel ſemel inhonoraſſe, ſed graviori contumelia, quam ſi tantummodo una alapa, vel una contumelia non repetita eumdem affeciſſet. Vide de hoc fuſius la Croix *lib. V. num.* 150. & *ſeqq.* *

Additio III.

* Quæres adhuc finaliter, quot numero diſtincta peccata committat ille, qui per aliquod tempus intermittit eam, quam poſſet, & teneretur facere reſtitutionem ablatorum in bonis famæ, ſeu fortunæ, aut executionem alterius rei, ad cujus impletionem obligatur ex præcepto, vel voto &c. Reſp. talem tamdiu unum tantummodo numero peccatum, gravius tamen committere, quamdiu moraliter manet idem numero propoſitum non reſtituendi rem alienam, vel non adimplendi rem promiſſam &c. Cenſetur autem id ipſum malum propoſitum non reſtituendi &c. moraliter permanere tamdiu, quamdiu quis interne, & habitualiter ita eſt diſpoſitus, ut quoties de facienda reſtitutione cogitat, ſemper vel poſitive concludat non reſtituere, vel negative ſe habens omittat velle reſtituere, aut Votum ſervare, etiam ſi ſibi occurrat ſua obligatio. Ita Sporer *tract. 4. Prælim. ad Præcept. ſecundæ Tabulæ cap. 3. ſect. 3. num.* 121. La Croix *lib. 5. num.* 181. & Sabinus Bononienſis *in ſua Luce Moral. part. 1. tract.* 35. *n.* 15 cum aliis. Ratio eſt: quia voluntas illa mala taliter adhuc permanens conjungit moraliter ſimilia ad invicem peccata per intermiſſionem reſtitutionis, vel executionis votorum &c. commiſſa. Confirmatur; ſi aliquid hanc moralem unionem interrumperet, ſicque peccata numero multiplicaret, foret vel ſomnus, vel diſtractio, vel converſio ad alia negotia diſparata: ſed nihil horum dictam moralem unionem interrumpit: ergo. Major eſt Adverſariorum: minor probatur a pari in alio exemplo: ponatur, quod quis habeat efficacem voluntatem trucidandi ſuum inimicum, præparet arma, & quærat occaſiones ubique locorum eumdem aggrediendi, tandem inveniat ipſum, & repetitis vulneribus occidat: in hoc caſu committitur unum numero homicidium, quamvis graviſſimum; nec continuatio, ſeu unio inter voluntatem efficacem occidendi, & inter ipſam occiſionem interrumpitur per ſomnum, diſtractiones, aut quia ſubinde talis Homicida ad alia diſparata negotia intra hoc tempus ſe convertit, modo id ipſum tempus intermedium inter priores, & poſteriores actus non ſit nimis longum: ergo pariformiter erit etiam hic diſcurrendum. *

Additio IV.

* Quod ſi dicta mala voluntas non reſtituendi, aut votum non exequendi &c. revocaretur, vel expreſſe, puta per contritionem &c. vel ſaltem interpretative, e. g. aſſumendo media reſtitutionis, voti executionis &c. & poſtea iterum de novo intermitteretur ipſa reſtitutio, aut voti executio, ſive de novo eliceretur malum propoſitum non reſtituendi, votum non exequendi, haud dubie ex communi Doctorum fieret interruptio inter actus priores & poſteriores, ſicque peccata multiplicarentur. Cæterum pro praxi Confeſſariorum notat ex DD. Sabinus Bononienſis *loc. cit. n.* 17 non debere euſdem quoad ſimiles caſus nimis eſſe anxios ac moleſtos pœnitentibus in inquirendo numero interruptionum, ſed ſufficere, ſi inquirant, quanto tempore res aliena voluntarie & culpabiliter detenta ſit, vel quamdiu culpabiliter votum non fuerit executioni mandatum &c. *

Additio V.

* Pro majori dictorum claritate ponuntur tamquam Corollaria duo caſus. *Primus*. Petrus famulus ante trimeſtre abſtulit Hero ſuo ſeptem florenos, quos adhuc culpabiliter retinet: modo confitetur, quod commiſerit furtum. In hoc caſu, ſi Pœnitens ſponte non expreſſerit, quærat Confeſſarius *primo*, num furtum ſit in materia gravi? *Secundo*, quanto tempore retineat hanc rem alienam culpabiliter? *Tertio*, an intra hoc tempus numquam voluerit reſtituere? Si numquam: continuabitur peccatum; alias autem multiplicabitur juxta numerum multiplicatæ volitionis reſtituendi.

Secundus caſus. Paulus ægrotus vovit peregrinationem ad divinam Virginem OEttinganam poſt recuperatam ſanitatem illico inſtituendam. Sanitati autem plene reſtitutus differt peregrinationem non ſolum per breve temporis ſpatium, quod non foret peccatum grave, ſed etiam uno, alterove anno, & quidem abſque ulla rationabili cauſa, ac quamvis facillime, ac commode eamdem conformiter ſuo voto facere potuiſſet. Modo id ipſum Clavibus Eccleſiæ in Sacramento Pœnitentiæ ſubjicit. In iſto ſecundo caſu pariformiter Confeſſarius indaget *prius*, a quanto tempore potuiſſet commode hoc votum exequi, quod neglexit? *Secundo*, an intra hoc tempus ſibi propoſuerit, illud executioni mandare, & quoties? Atque ex reſponſo pœnitentis denuo deſumet, num is unum vel plura numero diſtincta perpetraverit peccata. NB. Poſui notanter hic caſum, quo quis pro determinato tempore ſeu illico votum executioni mandandum adpromiſit: nam ſi nullum tempus executioni præfixiſſet, an etiam tunc differendo mortaliter peccaret, colligetur ex materia de votis. *

Additio VI.

** Notetur pariter ad finem ex P. Herincx *p. 2. diſp.* 5. de peccato *n.* 61. ſequens doctrina: Experientia docet, homines rudes, præſertim rarius confitentes, determinatum numerum peccatorum haud ſcire, minus exprimere poſſe, vel ſi rogati exprimant, ſæpe mere conjectando illum exprimere, ſive quia tacere erubeſcunt, ſive ut a moleſta Confeſſarii interrogatione ſe eximant. Proinde circa tales præcipue adlaborandum eſt, ut adſit ſeria contritio ac deteſtatio peccatorum cum propoſito ipſa, & occaſione ipſorum vitandi. De cætero autem ex notitia temporis elapſi ab ultima confeſſione, durationis peccati, ſtatus & conſuetudinis vivendi frequentia occaſionum &c. formare ſtudeat Confeſſarius, quale poterit, de numero peccatorum judicium, dum magis determinatum fruſtra ſe ſperare prudenter exiſtimabit. Ita Illuſtriſſimus Herincx. **

DISTINCTIO II.

De Peccato mortali, & veniali.

QUÆSTIO I.

De natura, conditionibus, & ſignis Peccati mortalis, & venialis.

SUMMARIUM.

1. *Peccatum mortale, quid?*
2. *Peccatum veniale, quid?*
3. *Peccatum mortale, & veniale, in nonnullis conveniunt.*
4. *In pluribus tamen differunt.*
5. *Ad quodcumque peccatum actuale tres requiruntur conditiones.*
   I. Ut ſit voluntarium.
6. *II. Ut ſit liberum.*
7. *III. Ut advertatur malitia peccati.*
8. *Ad peccatum mortale requiruntur alia tria, quæ?*
9. *Ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena intellectus.*
10 *Quænam cenſeatur perfecta advertentia & ſufficiens ad peccatum mortale?*
11. *Et quænam imperfecta, ſeu ſemiplena?*
12. *Signa, quibus in dubio diſcerni poſſit conſenſus perfectus ab imperfecto.*

Regula I. Regula II. Regula III. Regula IV.
* *Quale ſit Peccatum, ſi malum advertatur tantum in genere?*

1. CONCL. I. Per *Peccatum mortale* illud intelligitur, quod ita Deum offendit, ut in animam inducat privationem gratiæ ſanctificantis, & amicitiæ Divinæ (quæ privatio eſt mors animæ) & ſi quis in ea finaliter decedit, puniatur etiam pœna æterna, quæ eſt mors ſecunda. Et de hoc dicitur *Sapient. 16. Homo occidit per malitiam animam ſuam.* Et *Rom. 6. Stipendia peccati, mors.* Qua de cauſa recte peccatum iſtud appellatur *mortale*.

2. *Peccatum veniale* econtra illud dicitur, quod licet Deum offendat, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum DEO deſtruat, & inducat æternæ pœnæ reatum. Et dicitur *veniale* a venia, eo quod facilius veniam conſequatur, & aliquo modo venia dignum ſit. De hoc intelligitur illud *Proverb. 24. Septies enim cadit juſtus.* Et *Jacob. cap. 3. In multis offendimus omnes*, & hujuſmodi.

3. CONCL. II. Peccatum mortale, ac veniale, in nonnullis conveniunt, in pluribus tamen differunt. Et quidem conveniunt inprimis ex eo: quia non ſolum peccatum mortale, ſed etiam veniale, eſt actus moraliter malus, DEO diſplicens ipſumque offendens, ac proinde dignus ſupplicio ſibi correſpondente. Inſuper conveniunt: quia non ſolum peccatum mortale, ſed etiam veniale nequit eligi ad promovendam honeſtatem alterius finis; cum juxta illud Apoſtoli *Rom. 3.* non ſint facienda mala, ut eveniant bona. Tertio conveniunt: quia utrumque peccatum eſt actus humanus moraliter malus, ac proinde requirens voluntarium, atque libertatem ſufficientem. Inſuper utrumque peccatum a ſola creatura rationali, non autem a DEO, vel brutis elici poteſt. Sunt & nonnulla alia, in quibus peccatum veniale ac mortale conveniunt, quæ hic omittuntur.

4. Econtra vero differunt hæc duo: nam peccatum veniale longe facilius poteſt conſequi remiſſionem, quam mortale; unde jure merito illud vocatur veniale a venia. Deinde peccatum veniale non tollit vitam animæ, ſive gratiam ſanctificantem; neque excludit ab amicitia Dei, neque privat ipſum in perpetuum viſione Dei, ac æterna beatitudine: bene tamen peccatum mortale. Tertio peccatum mortale virtualiter ac moraliter magis amat creaturam, quam Deum, nam peccans mortaliter conſtituit ſibi ultimum finem in creatura, ſaltem virtualiter ac interpretative, quatenus per peccatum mortale convertitur ad creaturam, bene cognoſcens, quod per illam converſionem amittat conjunctionem cum Deo, & ab eo tamquam ultimo Fine ſuo ſeparetur: ſecus ſit in peccato veniali. Alia diſcrimina inter utrumque peccatum patebunt ex ſequentibus Concluſionibus.

5. CONCL. III. Ad contrahendum quodcumque peccatum actuale, ſive mortale, ſive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, id eſt, ut fiat a voluntate conſentiente. Et defectu hujus conditionis nullus actus eſt peccatum, qui non eſt voluntarius; ſive is ſit internus vel occultus, ut cogitationes contra Fidem, cogitationes blaſphemæ, motus carnis, etiamſi fiant uſque ad effuſionem ſeminis, dummodo non ſint voluntarii; ſive externus ac violentus, ut ſi cuipiam reluctanti manus elevetur a Tyranno ad thus Idolo incendendum, vel ſi ſtuprum virgini per vim inferatur. Hæc enim, & alia hujuſmodi, ſi ſint homini prorſus involuntaria, ejuſque voluntas in talia nullatenus conſentiat, peccata non ſunt, imo potius occaſio victoriæ, & augmenti meriti ſupernaturalis. Unde D. Auguſtinus *lib. De vera Religion. cap. 14.* ait: *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.*

6. Altera conditio, ad contrahendum quodlibet peccatum requiſita, eſt, ut ſit liberum; id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere, vel non facere. Et defectu hujus conditionis excuſantur a peccato motus primi iræ, concupiſcentiæ, & ſenſualitatis, qui præveniunt advertentiam & libertatem noſtram; item alii motus vehementiſſimi, quibus uſus rationis perturbatur, aut qui nobis dormientibus accidunt, vel contingunt omnino contra renitentiam noſtræ voluntatis.

7. Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia peccati. Et defectu hujus conditionis excuſatur a peccato, qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans de jejunio in tali die; item qui lapidem projicit fortuito, non videns periculum aliquod lædendi tranſeuntes; item qui celebrat contractum uſurarium, non advertens ipſum eſſe talem. Cæterum hæc tria perfectius debent concurrere ad peccatum mortale, quam veniale; ut mox amplius dicetur.

8. CONCL. IV. Tria inſuper ad peccatum mortale requiruntur, quorum, ſi unum deſit, jam non amplius ſit peccatum mortale, ſed ad ſummum veniale. Primo enim, ex parte intellectus requiritur plena advertentia, & deliberatio. Secundo, ex parte voluntatis requiritur perfectus conſenſus. Et tertio, ad peccatum mortale requiritur gravitas materiæ. Ita Doctores omnes; idque importat ipſa gravitas peccati mortalis, utpote digni æterna damnatione.

9. CONCL. V. Quamvis advertentia ad peccatum mortale requiſita debeat eſſe plena, & perfecta, per firmum judicium intellectus de malitia actus, vel ſaltem de periculo ipſius, ut dictum eſt: nihilominus ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena, ſeu imperfecta notitia, per imperfectum & ſemiplenum judicium de malitia actus, vel periculo ipſius. Ita rurſum communis. Ratio diſcriminis inter peccatum mortale, & veniale eſt, quod hoc ſit levis duntaxat offenſa Dei, nec ſeparans hominem ab amicitia ipſius, ſicuti peccatum mortale; ergo etiam ſufficit minor advertentia, ac deliberatio, ad contrahendum peccatum veniale, quam mortale. Sed occaſione hujus.

10. Quæritur I. Quænam cenſeatur eſſe perfecta advertentia, & ſufficiens ad peccatum mortale? Reſp. I. Nullum eſt peccatum mortale in conſenſu voluntatis, niſi cogitatio aliqua præceſſerit (& quidem cogitatio expreſſa, quam vocant actualem) malitiæ moralis, vel periculi, vel ſaltem expreſſa aliqua dubitatio. Ratio eſt: quia ſi nihil horum præceſſerit, cenſetur adfuiſſe naturalis inconſiderantia & oblivio malitiæ actus. Et hinc communiter Doctores eum excuſant a peccato, qui in die jejunii comedit carnes, nihil cogitans de præcepto ſeu die jejunii: & idem de aliis ſimilibus dicendum.

11. Reſp. II. Cum Sanchez *diſp. 2. in Decalogum c. 1 n. 10.* & aliis, quod tunc plena deliberatio adſit, quando tatiu perfecte animadvertit objectum malum

lum quoad circumſtantias, quibus moveri poteſt ad illud excutiendum: ſemiplena autem & imperfecta, cum quis ita animadvertit, aut animadvertere poteſt quadam præſenti cogitatione, ut poſſit quidem excutere malum illud, ſed non tam facile, eo quod nondum plene cernat, in quonam, vel quali motu hæreat; prout ſolet accidere ſemidormientibus, ſeu illis, qui nondum plene a ſomno excitati, pollutionis ſibi contingentis malitiam advertunt.

12. Quæritur II. Quomodo, quibuſve ex ſignis in dubio diſcernere poſſimus, an quis habuerit conſenſum perfectum, & ſufficientem ad peccatum mortale, vel imperfectum dumtaxat, qui non ſufficit ad mortale? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 13. *Theol. Mor. num.* 13. Bonacina, Reginaldo, & aliis, id ex ſequentibus regulis dignoſci poſſe. I. Si homo advertens ad peccatum ita ſe cognoſcit eſſe animo diſpoſitum, ut quamvis illud facile committere poſſet, non committeret; tunc ut plurimum ſignum eſt, atque judicandum, non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ſufficientem ad mortale. II. Si dubitans ſit vir adeo bonæ & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat, in dubio ut plurimum judicandum eſt eum non habuiſſe plenam advertentiam, & perfectum conſenſum; licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit. Secus eſt dicendum de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfecte. Ratio diſcriminis eſt: quia, cum prior ſummo odio peccatum mortale proſequatur; ſi in illud plene, deliberate, ac perfecte conſenſiſſet, facile diſcerneret, econtra vero, cum poſterior illud parvi faciat, ſi minime conſenſiſſet, nullum in ipſo ſuboriretur dubium. III. Quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno, an in vigilia, ſeu dum eſſet ſui compos, vel potius dum ebrietate aut phreneſi correptus fuit, non leve ſignum eſt, feciſſe ſeu voluiſſe ſine plena advertentia & conſenſu: nam quæ cum plena advertentia & conſenſu fiunt, faciliime cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plene advertente; cum rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actionibus cognitionem, niſi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Aliam, & ordine IV. regulam addit Sanchez *lib.* 1. *Decalog. cap.* 1. *num.* 18. dicens: Quando motus pravus tempore fere imperceptibili inſurgit, & paulo poſt, quamprimum in mentem venit, eum adverſari rationi, voluntas ipſum expellere curat, eſt ſignum, aut nullius, aut imperfecti conſenſus præſtiti.

Additio.

* Quæres III. An cenſeatur haberi advertentia ſufficiens ad mortale, ſi incidat tantum in genere objectum vel actionem eſſe malam, abſque eo, quod occurrat in ſpecie, num ſit peccatum mortale, vel veniale? Reſp. I. Si incidat objectum vel actionem eſſe malam in genere, & ſimul occurrat periculum, quod poſſit eſſe mortale peccatum, in hoc caſu habetur ſufficiens advertentia ad peccatum grave, cum probe cognoſcatur adeſſe periculum gravis peccati, quæ cognitio ſufficit ad contrahendum peccatum grave, uti patet de eo, qui operatur cum dubio practico. Ita in hoc ſenſu communis.

Reſp. II. Si nihil occurrat de periculo peccati mortalis, & de obligatione ante operationem melius indagandi ex apprehenſione periculi exſurgente, tunc non habetur ſufficiens advertentia ad peccatum mortale; quamvis apprehendatur aliqua malitia in genere prorſus abſtrahendo a mortali & veniali; adeoque talis operatio erit tantum venialiter mala. Ita Felix Poteſtas in ſuo Examine *Tom.* 1. *part.* 4. *cap.* 6. *n.* 3724. & la Croix *Lib.* 1. *n.* 3. cum Navar. Arriag. Gobat. Valentia &c. contra Maſtrium, Bonacinam, Tannerum, Azorium &c. Ratio eſt; quia gravitas in tali caſu nullo modo eſt cognita neque in confuſo; adeoque nec voluntaria. Nec dicas: etiam levitas peccati non eſt cognita expreſſe in eo caſu, & tamen eſt ſufficienter voluntaria; cum etiam in iſta ſententia contrahatur adhuc leve peccatum: ergo pariformirer poteſt diſcurri de gravitate. Reſp. enim negando conſequentiam: major enim requiritur adverrentia ad peccatum mortale ſeu grave, quam ad veniale, ac leve; quia ad peccandum venialiter ſatis eſt, quod talis cognoſcat ſe peccare, & non cognoſcat ſe graviter peccare; ſicuti ad peccatum veniale ſufficit advertentia ſemiplena, non item ad mortale. *

QUÆSTIO II.

Quibus de cauſis peccatum ex genere morrale, fiat per accidens veniale, & econtra.

SUMMARIUM.

13. *Peccatum veniale triplex eſt, videlicet veniale ex genere ſuo.*
Ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus.
(b) Juxta dicta n. 8.
14. *Peccatum mortale duplex: aliud tale ex genere ſuo. Aliud ex accidenti.*
15. *Peccatum ex genere mortale tribus modis poteſt fieri veniale per accidens.*
16. *Peccatum veniale quomodo generatim fiat mortale per accidens?*
17. *Iſtud fit I. ratione conſcientiæ erroneæ, vel dubiæ.*
18. *II. Ratione finis mortalis adjuncti.*
Et quomodo hoc intelligendum?
19. *III. Ratione contemptus;*
Et quando fiat tranſgreſſio legis ex contemptu?
20. *Corollaria.*
21. *IV. Ratione nimii affectus, volentis tranſgredi præceptum ſub mortali obligans.*
22. *V. Ratione gravis ſcandali.*
(*c*) Tract. 4. Diſt. 7. quæſt. 2.
23. *Addunt aliqui periculum proximum incidendi in mortale.*
24. *Periculum proximnm peccandi mortaliter quod?*
(*d*) Tract. 14. Diſt. 8. quæſt. 3.

13. CONCL. I. Peccatum veniale triplex eſt; aliud enim eſt veniale ex ſuo genere & objecto, aliud ex parvitate materiæ, & aliud ex imperfectione actus. Ita communis. *Peccatum ex genere ſuo veniale* dicitur illud, quod verſatur circa objectum, quod per ſe, & abſolute ſpectatum, eſt materia offenſæ levis: ut cogitatio vana, verbum otioſum, mendacium jocoſum, riſus immoderatus, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia talia ex objecto non habent gravem cum recta ratione, ac lege Dei repugnantiam. *Peccatum veniale ex parvitate materiæ* dicitur illud, quod licet ex genere ſuo eſſet mortale v. g. furtum, ob levitatem tamen materiæ eſt veniale: ut eſt furtum unius oboli, aut alterius rei levis. Tandem *peccatum veniale ex imperfectione actus* dicitur, quod fit veniale ex defectu perfectæ deliberationis, quamvis ex objecto foret mortale. Siquidem ad peccatum mortale requiritur plena deliberatio, ac perfectus conſenſus (*b*) unde, ſi talis non adſit, actus ex genere ſuo mortalis, per accidens redditur venialis: uti ſunt ſubiti, ac non plene deliberati motus odii, invidiæ, luxuriæ, ſuperbiæ, & huiuſmodi.

14. CONCL. II. Peccatum mortale duplex eſt, aliud quidem mortale ex genere ſuo, aliud vero mortale ex accidente. Ita rurſum communis Doctorum. Porro *peccatum mortale ex genere ſuo* dicitur illud, quod per ſe graviter lædit charitatem Dei, vel proximi, aut nos ipſos: & talia peccata ex genere ſuo mortalia ſunt omnia, quæ ſunt contra Virtutes Theologicas, item ferme omnia, quæ fiunt contra præcepta Decalogi, dummodo excipias mendacium jocoſum, una cum ſimilibus, nam illud ex genere ſuo non eſt mortale, quamvis ſit contra octavum Præceptum Decalogi. *Peccatum mortale ex accidente* dicitur, cum actus aliquis cæteroquin venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mortalis: quod, quomodo contingat, patebit ex dicendis. Hinc ulterius fit.

15. CONCL. III. Peccatum ex genere ſuo mortale, poteſt fieri veniale per accidens tribus de cauſis. I. Si ex parte intellectus non adſit perfecta advertentia malitiæ: prout fit, ſi quis ex imperfecta advertentia rationis gravem vindictam proximo appetat.

tat. II. Ex parte voluntatis, ſi nempe non adſit perfectus conſenſus voluntatis: cujus ſigna ſunt, ſi quis valde timide, ac ſuſpenſe, proceſſiſſe ſe meminit: vel ſi ſemidormiens fuit non plene ſui compos, judicetque, ſe id non fuiſſe facturum, ſi plene vigilaſſet, & hujuſmodi, de quibus dictum *n.* 12. Tandem III. Peccatum mortale poteſt per accidens fieri veniale ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti: prout furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione parvitatis materiæ poteſt fieri veniale. Ratio horum omnium patet ex dictis ſupra *n.* 8. eſtque certa, & communis inter Theologos. Modo cæteroquin bene advertas, quod dentur aliqua peccata, quæ ex parte materiæ non recipiunt parvitatem; uti odium Dei, Blaſpemia, &c.

16. CONCL. IV. Peccatum ex genere ſuo veniale, poteſt per accidens fieri mortale variis etiam modis; qui tamen omnes hac univerſali regula comprehenduntur, quod tunc *Peccatum ex genere veniale fiat per accidens mortale, quando ſupervenit aliqua circumſtantia transferens illud ad ſpeciem peccati mortalis.* Ita certa, & communis Doctorum; & mox explicabitur ſequenti Concluſ. unde ſit.

17. CONCL. V. Quinque præſertim de cauſis, ſeu modis, peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale. I. Ratione conſcientiæ erroneæ, vel dubiæ, quando videlicet committitur practice dubitando, vel erronee credendo; ſe facere peccatum mortale. Ratio hujus patet ex dictis *Tract. I. Diſt.* 4. *quæſt.* 2. *&* 3.

18. II. Peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale ratione finis mortalis adjuncti, id eſt, quando intentio eſt mortalis; ut, ſi quis faciat mendacium jocoſum, ut fœminam inducat ad fornicationem. Ratio eſt: quia, cum finis mortalis intendatur, jam committitur peccatum mortale ratione hujus pravi finis. Cæterum hoc non ita accipiendum eſt, quaſi tunc duplex peccatum grave committatur, unum mendacii mortalis, & alterum fornicationis deſideratæ, ac utrumque in Confeſſione ſit neceſſario explicandum; ſatis enim eſt, illud malum deſiderium, utpote ex quo tota malitia mortalis in id veniale derivatur, fateri in Confeſſione, prout notat Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. c.* 5. *n.* 7. Nam ſecluſa malitia finis mortalis, mendacium illud manet veniale, quod non eſt neceſſario confitendum; licet optimum ſit, illud quoque fateri. Et idem dicendum de ſimilibus.

19. III. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione contemptus, id eſt, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia de ſe venialis, committitur ex formali contemptu Legis, vel Legiſlatoris: hoc enim eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ, ac formalis inobedientiæ; & licet materia legis obligantis ſub veniali ſit levis, contemptus tamen legis eſt gravis. Circa hoc notandum cum Doctore Angelico. 2. 2. *q.* 186. *art.* 9. & aliis communiter, quod tunc aliquis tranſgrediatur præceptum ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis, vel Regulæ ſui ordinis, & ex hoc procedit ad faciendum aliquid contra legem, ſeu Regulam: id eſt, contemptus præcepti eſt cauſa illius peccati committendi, atque ideo quis præceptum violat, quia ipſi, aut Superiori præcipienti ſubjici non vult. Quare contemptus formaliter & directe tendit contra legis, ac Legiſlatoris ſuperioritatem: atque idcirco ex veniali reddit peccatum mortale.

20. Infertur proinde I. Quod peccare ex contemptu importet duo, nempe actum peccandi, & cauſam ejus: requiritur enim, ut quis peccet ex contemptu præcepti, id eſt, ideo, quia præceptum eſt. Infertur II. cum cit. D. Thoma, & aliis paſſim, quando quis propter aliquam cauſam particularem, v. g. ex concupiſcentia, vel ira inducitur ad aliquid faciendum contra legem, vel Regulam, quod is non peccet ex contemptu, ſed ex aliqua alia cauſa, v. g. ex ira, concupiſcentia, vel prava conſuetudine. Imo ſola prava conſuetudo peccandi non illico arguit contemptum legis; quamvis frequentia peccati diſpoſitive inducat ad contemptum, juxta illud *Prov.* 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

21. IV. peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione nimii affectus; id eſt quando in veniali conſtituitur ultimus finis. Cæterum ad hoc non ſatis eſt, quod committens veniale feratur nimis intenſo affectu in objectum ejus, ſed tunc illud evenit, quando quis eo affectu committit peccatum ex genere veniale, ut vellet illud committere etiam tranſgrediendo præceptum ſub mortali obligans. Sic fit, ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, verba otioſa, & hujuſmodi, ut malit die Feſto omittere Sacrum, quam illis privari. Item, ſi quis committat veniale cum ea animi præparatione, ut, quamvis eſſet mortale peccatum, adhuc illud perpetraret. Hic tamen affectus non tantum habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum mortale contrahatur: quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitus tantum eſt paratus.

22. V. Veniale tranſit in mortale ratione gravis ſcandali, quod peccator ſecuturum prævidit; aut prævidere potuit, ac debuit: ut ſi ex tali peccato veniali præbeas alteri directam occaſionem blaſphemandi, quia in tali in caſu peccato veniali quidpiam ſuperadditur graviter charitati proximi repugnans. Sed de hoc plura alibi (*c*) agendo de ſcandalo.

23. Addunt aliqui, quod veniale, vel etiam opus indifferens, tranſeat in mortale ratione periculi proximi in mortale incidendi: quando nimirum quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in peccatum mortale labitur, vel in proximum periculum peccandi mortaliter.

42. Porro periculum proximum peccandi mortaliter illud eſſe cenſetur, quod ex ſuo genere frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit; vel ſi experimento conſtet in hoc homine talem effectum habere, ut nunquam, vel ferme numquam eo utatur ſine novo peccato. Gobat. *tr.* 7. *Theol. Experim. n.* 505. *& ſeq.* ac alii. Et illud quidem Auctores moraliter determinant, hoc modo: Si quis, inquiunt, exiſtens in ejuſmodi occaſione decem vicibus, ſepties, aut ultra in peccatum cadat, eſt occaſio proxima; unde in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculi ſe expoſuit, quia eodem peccati genere peccavit, juxta illud *Eccleſiaſtici* 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Verum de hoc alibi. (*d*)

QUÆSTIO III.

Quibus modis remittantur peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus.

SUMMARIUM.

25. *Hic non agitur de remiſſione peccati mortalis.*

(*c*) Tract. 14. Diſt. 2. q. 2. & 3. ac Diſt. 6. q. 3.

26. *Peccata venialia multis remediis extra Sacramentum Pœnitentiæ expiari poſſunt.*
27. *I. Per contritionem?*
28. *II. In homine juſto etiam per attritionem de illis conceptam.*
29. *III. Per actum aliarum virtutum, qui æque placeat Deo, &c.*
30. *IV. Per omnia Sacramenta novæ legis rite ſuſcepta.*
31. *Sacramentalia vero non remittunt venialia per ſe ac immediate.*
32. *Sed remote ſolum, ac mediate.*
33. *Sacramentalia, quid, & quot ſint?*
34. *Inter ea numeratur oratio quotidiana Fidelium.*
35. *Aſperſio Aquæ benedictæ, &c.*
36. *Manducatio panis benedicti.*
37. *Confeſſio generalis.*
38. *Largitio eleemoſynæ.*
39. *Et benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati.*

UT ex titulo Quæſtionis patet, non loquimur hic de peccato mortali, nam quæ diſpoſitio ad ejuſdem remiſſionem requiratur, & quibus modis virtute contritionis perfectæ, aut dignæ receptionis Sacramentorum illud remittatur, dicetur ſuo loco. (*e*) Sed loquendo de peccatis venialibus, ſit.

26. CONCL. I. Certum eſt, quod peccata venialia

lia non ſint materia neceſſaria Sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde aliis etiam modis extra illud poſſint remitti. Ita omnes Catholici; & patet ex Concilio Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 5. ubi dicitur: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur; quamquam recte & utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quod piorum hominum uſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt.* Hæc Concilium: ubi bene notandum ly *multiſque aliis remediis expiari poſſunt.*

27. CONCL. II. Extra Sacramentum delentur peccata venialia imprimis per Contritionem; & quidem omnia, quorum diſplicentiam continet, ſeu de quibus in genere ſaltem habetur Contritio. Ita communis Doctorum; ſiquidem Contritio perfecta ſufficit ad tollenda peccata mortalia; ergo multo magis ad venialia, ſi de illis habeatur. Solum hic adde cum Suarezio *part* 3. *tr.* 4. *diſp.* 11. *ſect.* 3. *n.* 6. & aliis, quod, licet quæcumque Contritio, etiam remiſſa, ſufficiat ad tollendam omnem culpam eorum peccatorum venialium, de quibus habetur, non tamen ſemper ſufficiat ad tollendam omnem pœnam eis correſpondentem: ad hoc enim requiritur major ſatisfactio pœnalis, niſi ſuppleatur per intenſiores actus Virtutum.

28. CONCL. III. Peccata venialia extra Sacramenta, delentur in homine juſto etiam per Attritionem de eiſdem conceptam. Ita Suarez *loc. c. v.* 11. Maſtrius *diſp.* 21. *Theol. moral. n.* 82. Tannerus, aliique, contra Vaſquez, & quoſdam Recentiores, in homine juſto ad deletionem peccati venialis extra Sacramentum requirentes Contritionem formalem, vel ſaltem virtualem. Ratio autem noſtræ Concluſionis eſt: quia peccata venialia non ſunt tam gravis offenſa Dei, ſicuti mortalia; ergo etiam minor ſufficit ſatisfactio pro eorumdem remiſſione, quam pro remiſſione peccatorum mortalium.

29. CONCL. IV. Etiam per actus aliarum Virtutum, qui æque placent Deo, ac veniale diſplicuit, delentur peccata venialia hominis juſti, ſi actus illi virtuoſi eliciantur in ordine ad deletionem peccati venialis, aut ſaltem a Deo ad talem finem acceptentur. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 21. *quæſt.* 1. §. *In iſta quæſtione.* Maſtrius *loc. cit. n.* 83. & alii. Ratio deſumitur imprimis ex illa Salvatoris promiſſione *Lucæ c.* 6. *Dimittite, & dimittemini.* Et ſimilis promiſſio etiam de aliarum actibus Virtutum, ac præſertim Miſericordiæ, paſſim habetur in Scriptura ſacra. Accedit Concilium Trid. *loc. cit.* ubi ait, peccata venialia multis aliis remediis expiari poſſe.

30. CONCL. V. Peccata venialia remittuntur ex opere operato per omnia Sacramenta novæ legis cum debita diſpoſitione ſuſcepta, dummodo ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Ita Maſtrius ibidem *n.* 85. cum communi SS. Patrum, & Doctorum. Ratio eſt: quia omnia Sacramenta novæ Legis ſunt inſtituta a Chriſto Domino ad ſanctificandas animas noſtras ex opere operato, ſeu ex virtute Dominicæ Paſſionis, atque conferendam digne ſuſcipientibus remiſſionem peccatorum.

31. CONCL. VI. Sacramentalia vero qualia ſunt Aſperſio Aquæ benedictæ, Manducatio panis benedicti &c. non habent vim remittendi venialia ex ſe atque immediate, ſed remote ſolum & mediate, quatenus propter fidem, & preces, atque ſuffragia Eccleſiæ, quæ in benedictione Aquæ luſtralis, & hujuſmodi orat, ut res illæ benedictæ conferant ad ſalutem mentis & corporis devote recipientium, impetrant nobis a Deo auxilia gratiæ prævenientis atque excitantia nos ad eliciendos actus bonos Pœnitentiæ, vel aliorum virtutum, per ſe ſufficientes ad Remiſſionem peccatorum venialium; ſimulque, quia ejuſmodi Sacramentalia propter Eccleſiæ preces juvant ad impetranda nobis alia Dei beneficia, v. g. dæmonis compreſſionem, præſervationem a peccandi periculis, & corporis ſanitatem. Ita Doctor Subtilis 4. *diſt.* 21. *q.* 1. D. Thomas, & communior Theologorum contra Azorium *part.* 1. *Inſtit. moral. lib.* 4. *cap.* 21. *q.* 4. & quoſdam alios. Ratio quoad primam partem eſt: quia hujuſmodi Sacramentalia non habent talem virtutem remittendi venialia ex inſtitutione Chriſti, utpote de qua nullibi conſtat, ſicuti de virtute Sacramentorum: Eccleſia vero ex ſe hanc virtutem eiſdem dare nequit.

32. Secunda vero pars, quod Sacramentalia ſaltem remote (modo in Concluſione explicato) remittant venialia, probatur ex eo: quia Deus non ſinit Eccleſiæ preces omnino eſſe irritas, & inanes. Quamvis interim negari non poſſit, hunc effectum remiſſionis peccatorum venialium non eſſe omnino infallibilem; & hoc præcipue propter exiguam fidem, ac devotionem recipientis, aut ejus indiſpoſitionem, alioquin certe aſperſio Aquæ benedictæ dormienti facta, conferret ipſi effectum remiſſionis peccatorum venialium, quod nemo dicet. Sed occaſione hujus.

33. Quæres, quid ſint Sacramentalia? Reſp. *Sacramentalia* nihil aliud ſunt, quam res ſacræ ſeu actiones aut remedia quædam ab Eccleſia inſtituta, quibus ſolet attribui effectus remiſſionis peccatorum venialium, modo proxime declarato. Communiter autem hujuſmodi Sacramentalia enumerantur ſex, ad quæ cætera reducuntur, & continentur ſequenti verſiculo:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

34. Per ly *Orans*, denotatur quotidiana Oratio Fidelium, ac præſertim *Pater noſter*; de quo dicitur *c. de quotidianis, de Pœnit. diſt.* 3. *De quotidianis, brevioribus, levibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio Fidelium ſatisfacit, eorum eſt enim dicere, Pater noſter, qui es in cælis &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Huc reducitur Tunſio pectoris.

35. Per ly *Tinctus*, ſignificatur aſperſio Aquæ benedictæ: de qua *c. Aquam, de Conſecr. diſt.* 3. ſic legitur: *Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat, & mundabat: multo magis aqua ſale aſperſa, divinisque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat.* Huc reducitur Unctio cæremonialis in Regem, & ſimiles Unctiones; item impoſitio Cineris benedicti.

36. Per ly *Edens*, intelligunt aliquam dignam Sacroſanctæ Euchariſtiæ, imo cujuslibet Sacramenti ſuſceptionem. Verum hoc non tam videtur ſpectare ad Sacramentalia, quam ad ipſa Sacramenta: & hinc alii per ly *Edens*, intelligunt devotam manducationem Panis benedicti, & hujuſmodi. Ubi tamen DD. ſuadent, imo Greiſerus apud la Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 227. obligat, ut, niſi velimus noſmetipſos tali Benedictione indignos reddere, reſidua ſimilium rerum ſpecialiter ſic benedictarum e. g. Oſſa Agni, vel putamina Ovorum tempore Paſchali benedictorum reverenter, ac decenter tractemus, potius comburendo quam talia oſſa canibus, aut ovorum illorum putamina in ſimetum projiciendo.

37. Per ly *Confeſſus*, communiter intelligitur Confeſſio generalis, quæ in hunc finem ab Eccleſia eſt inſtituta, ut dicatur in principio Miſſæ, atque ſub Prima, & completorio.

38. Per ly *Dans*, denotatur elargitio Eleemoſynæ; juxta illud *Tob.* 4. *Eleemoſyna ab omni peccato liberat: Daniel. c.* 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*, & alibi: Huc reducuntur alia Opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia.

39. Tandem per ly *Benedicens*, deſignatur Benedictio Epiſcopi, vel Abbatis conſecrati alios benedicentis; prout explicat Bonacina *tom.* 1. *diſp.* 5. *qu.* 6. *ſect.* 2. *punct.* 2. citans plures alios, & tenet Gloſſa in Proœmio Sexti Decretalium V. *Benedictionem*: ubi inquit: *Per benedictionem Prælati devote ſuſceptam venialia remittuntur*: atque ad hoc allegat. *c. Dictum eſt*; & *c. Maledictum*, & *cap. Intra* 1. *quæſt.* 1. quamvis non adeo clare id habeant.

DISTINCTIO III.

De Septem Peccatis Capitalibus.

QUÆSTIO I.

De Superbia, & variis eam concernentibus.

SUMMARIUM.

1. *Peccata capitalia ſunt ſeptem? & cur ſic appellentur?*
2. *Superbia, quid?*
3. *Superbia ſi ſit conſummata, eſt peccatum mortale.*
4. *Secus, ſi ſit imperfecta.*
5. *Plures ſunt filiæ Superbiæ, quæ?*
6. *Vana gloria, quid?*
7. *Et quale peccatum?*
8. *Præſumptio, quid, & quale peccatum?*
9. *Ambitio, quid, & quale peccatum?*
10. *Superbia, cur dicatur, vitium capitale?*
11. *Quænam ſint remedia contra Superbiam?*

1. SUpponitur cum D. Gregorio *lib. 31. moral. c. 31* & communi Doctorum, ſeptem eſſe peccata Capitalia: quæ ſunt, Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Ira, Gula, & Acedia. Et hæc dicuntur *Capitalia*, quoniam ab his alia peccata oriuntur, & inſtar capitis, quod influit in membra, ipſa influunt in alia peccata; ut inquit D. Gregorius *loc. cit.* Siquidem ex his ſeptem capitalibus vitiis frequentius cætera peccata oriuntur, ſecundum rationem cauſæ finalis; licet nonnulla ex aliis cauſis interdum oriantur. Et quia Superbia vitiorum omnium mater eſt, ac regina (*in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Tob. 4.*) de ea merito ante illa peccata capitalia tractatur.

2. CONCL. I. *Superbia* eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ ſuper alios, Maſtrius *diſp. 15. Theol. mor. n. 137.* Dicitur *excellentiæ ſuper alios*: nam Superbia proprie dicta involvit affectum immoderatum excellentiæ ſuæ relatæ ad alios, quibus aliquis præeſſe cupit, aut antecellere: prout deſumitur ex ipſo nomine ſuperbiæ; etenim *ſuperbire* hic dicitur a *ſuper*, & *ire*, quia nempe ſuperbus ſuper alios, & ſupra ſuam menſuram ire vult. In quo ſenſu D. Auguſtinus *lib. 14. de Civitate Dei c. 3.* ait: *Quid eſt ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus?* Nec obſtat, quod idem S. Auguſtinus *loc. cit. c. 13.* aſſerat, quod ſibi placens immoderate, ſit ſuperbus. Nam hoc recte a Doctore noſtro ibidem explicatur de ſuperbia large dicta (quam alio nomine *Philautiam* vocant) cum ſuperbia proprie accepta involvat relationem excellentiæ ſuper alios dictum.

3. CONCL. II. Superbia eſt peccatum mortale, ſi ſit conſummata & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut DEO, Superioribus, eorumque legibus ſubjici nolit. Ita certa, & communis Doctorum. Quinimo ejuſmodi ſuperbia conſummata eſt peccatorum graviſſimum: taliſque præcipue datur in diabolo, ac peſſimis hominibus; eſtque radix omnium peccatorum, prout declarabitur *n. 10.*

4. Dicitur notanter, *ſi ſit conſummata, & perfecta*. Siquidem imperfecta tantum ſuperbia, qua quis non renuens iis ſubjici, quibus debet, in ſuo duntaxat affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale peccatum, ut docent paſſim Doctores: quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, ſeſe plus juſto efferre, non eſt adeo gravis inordinatio. Et quamvis ſuperbia ex genere ſuo ſit peccatum mortale, nihilominus aliqui motus ipſius propter imperfectionem actus, aut alias circumſtantias, poſſunt eſſe veniales: foret tamen gravis inordinatio, adeoque peccatum mortale, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, vel complacentia in aliorum abjectione.

5. Etſi plures ſoleant aſſignari Filiæ ſuperbiæ, ut Inobedientia, Jactantia, Hypocryſis, Contentio, Pertinacia, Diſcordia, Curioſitas, tres tamen ſunt præcipuæ, videlicet Vana gloria, Præſumptio, & Ambitio, quæ ideo dicuntur Filiæ ſuperbiæ, quatenus ab ea originantur. Maſtrius *diſp. 15. Theol. mor. n. 138.* cum aliis.

6. CONCL. III. *Vana gloria*, quæ eſt una ex præcipuis Filiabus ſuperbiæ, eſt cupiditas inanis gloriæ. Ratio eſt: quia vane glorioſus vult propriæ manifeſtationem excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ; unde appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & ſic oritur ex ſuperbia, tanquam infelix ſoboles ipſius.

7. Porro Vana gloria eſt peccatum per ſe, ſeu ex genere ſuo tantum veniale, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 132. art. 3.* eo quod hoc vitium ex genere ſuo, & ſecundum ſe ſpectatum, nec Deo, nec proximo, gravem inferat injuriam. Hinc concionari v. g. vel alias actiones ſacras facere ob vanam gloriam, eſt tantum veniale peccatum. Quo tamen non obſtante, vana gloria ſæpe fit peccatum mortale per accidens; idque vel ratione materiæ, ſi nimirum gloriatio ſit de re mortaliter mala: quia approbatio operis pravi, eandem cum illo ſpeciem habet: vel ratione notabilis damni proximo illati; ut ſi quis prorumpat in gravem ejuſdem contumeliam, qualis fuit jactantia Phariſæi, *Lucæ 18.* dicentis: *Non ſum ſicut cæteri hominum: raptores, injuſti, adulteri: velut etiam hic publicanus*, aut hujuſmodi.

8. CONCL. IV. *Præſumptio* eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires: cum enim homo vult dicere, vel facere aliquid ſupra id, quod poteſt, dicitur *Præſumptuoſus*. Eſt autem Præſumptio communiter, ac ex genere ſuo, peccatum veniale: fit autem per accidens mortale, ſi gravis injuria Deo, aut damnum proximo inferatur: v. g. ſi quis præſumeret juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri, officium Medici, Advocati, Confeſſarii &c. ſine debita peritia ſuſcipere; aut ſi quis aliquid præſumit cum periculo probabili gravis damni proprii corporalis, vel ſpiritualis incurrendi, abſque cauſa.

9. CONCL. V. *Ambitio*, quæ eſt una ex præcipuis Filiabus ſuperbiæ, eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti: ut ſi ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus. Eſt per ſe peccatum veniale: fit autem mortale vel ratione materiæ, ea qua honor inordinate petitur; vel ratione medii mortalis, per quod honor quæritur; vel ratione gravis damni, quod proximo infertur. Quod ſi vero moderate honor appetatur ob honeſtum finem, nullum erit peccatum, ſed actus Magnanimitatis.

10. Quæres, cur Superbia dicatur eſſe vitium Capitale? Reſp. id intelligendum eſſe potiſſimum de ſuperbia completa, quæ omnem humilitatem & ſubjectionem excludit: ut cum quis in tantum ſeſe extollit, ut nolit legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, eſſe ſubjectus. Hæc autem non tantum eſt vitium Capitale, ſed etiam regina & mater omnium vitiorum, juxta D. Gregorium *lib. 3. moral. cap. 31.* idque tum propter univerſalem ejus influentiam, quam habet in omnia vitia: tum quia ex eo, quod quis renuat eſſe ſubjectus legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, aperitur porta latiſſima omnibus peccatis, legumque tranſgreſſionibus. Hinc *Eccleſiaſtici 10.* dicitur: *Initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem.*

11. Quæres ulterius, quænam ſint remedia contra ſuperbiam? Reſp. cum communi Doctorum, eadem eſſe remedia Superbiæ, quæ Humilitatis adjumenta, de quibus fuſe libri Aſcetici. Tria tamen præcipue ſunt remedia contra Superbiam a Doctore Angelico 2. 2. *q. 162. art. 6. ad 1.* aſſignata, ad quæ cætera reduci poſſunt. Primum eſt conſideratio propriæ infirmitatis: juxta illud *Eccleſiaſtici 10. Quid ſuperbis terra & cinis?* Secundum, eſt conſideratio magnitudinis Divinæ, ſecundum illud *Job. 15. Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus?* Tertium, eſt conſideratio imperfectionis propriorum bonorum, de quibus homo ſuperbit, juxta illud *Iſaiæ 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quaſi flos agri. Et Iſaiæ 64. Quaſi pannus menſtruatæ juſtitia noſtra.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De avaritia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

12. *Avaritia, quid?*
13. *Avaritia, quale ſit peccatum?*
14. *Ipſa rectiſſime numeratur inter peccata capitalia, cur?*
15. *Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptem, nempe, Obduratio cordis, Inquietudo mentis,*
16. *Violentia, Fallacia, Perjurium, Fraus, & Proditio.*

12. CONCL. I. *Avaritia* eſt immoderatus appetitus habendi pecunias, ſive poſſeſſiones. Ita in re communis. Dicitur, *immoderatus appetitus*: nam ſi ipſe ſit ordinatus, qualis fuit in Abraham, Jacob, & multis aliis, pecunias & poſſeſſiones cupientes ob debitum finem habentibus, peccatum non erit; juxta illud *Pſal. 61. Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*. Et additur, *habendi pecunias, ſive poſſeſſiones*: quia circa has, tamquam objectum ſuum, verſatur Avaritia. Quod ſi vero fiat ſermo de immoderata cupiditate habendi voluptates, mundanam excellentiam, aut aliud ejuſmodi bonum creatum, non erit proprie Avaritia, & prout hæc eſt ſpeciale vitium.

13. CONCL. II. Avaritia, prout adverſatur Juſtitiæ, eſt ex genere ſuo peccatum mortale; quamvis per accidens poſſit fieri veniale propter imperfectionem actus, aut levitatem materiæ, ſicut de furto dici ſolet. Prout vero Avaritia opponitur liberalitati, eſt peccatum ex genere ſuo veniale; niſi in tantum creſcat amor divitiarum, ut præferatur Charitati Dei, aut proximi, volens potius tranſgredi præceptum ſub mortali obligans, quam largiri ſuas pecunias, dando v. g. eleemoſynam pauperi in extrema neceſſitate conſtituto. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 118. *art.* 4. & alii paſſi.

14. CONCL. III. Avaritia rectiſſime numeratur inter Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia ex Avaritia, velut ex fonte & radice, multa alia peccata oriuntur; ſicut patet ex ſeptem Filiabus ejus mox enarrandis. Hinc 1. *Timoth.* dicitur: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas*. Sic enim *Eccleſiaſt.* 10. dicitur: *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet*. Unde *ad Coloſſ.* 3. Avaritia appellatur *Simulacrorum ſervitus*, qualia paſſim habentur in Scriptura ſacra.

15. CONCL. IV. Filiæ Avaritiæ ſunt ſeptem, ac recte recenſentur a D. Gregorio *cit. lib.* 31. *moral. cap.* 31. dum ait: *De Avaritia proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur*. Ratio eſt; quia Avaritia excedit in duobus: videlicet in retinendo, & in acquirendo. Ut excedit in retinendo, parit *Obdurationem cordis*, claudens viſcera ſua ad preces pauperis. Ut vero excedit in acquirendo, ſic in affectu parit *inquietudinem mentis*, ſeu ſupervacuas curas, queis avarus, ſemper in craſtinum ſolicitus, ſuperflue agitatur: nam, ut dicit *Eccleſiaſtes c.* 5. *Avarus non implebitur pecunia*.

16. Porro in effectu inducit Avaritia ad alias quinque Filias. Nam interdum impellit, ut vim proximo quis inferat, aliena rapiendo; uti faciunt fures & raptores; & ſic committitur *Violentia*. Interdum inducit ad committendum dolum, ut fit in contractibus illicitis, vel licitis male exercitis. Qui dolus ſi committatur ſimplici verbo, erit *Fallacia*; ſi additum fuerit juramentum, erit *Perjurium*. At ſi dolus committatur in opere, vel id fit circa rem aliquam, & erit *Fraus*; vel contra perſonam, & dicetur *Proditia*. Et ſic in omnibus ſunt ſeptem Filiæ Avaritiæ.

QUÆSTIO III.

De Luxuria, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

17. *Luxuria quid, & quale peccatum? Ejus ſpecies, quæ?*
    (*a*) Tract. 9. diſt. 4. per totum.
18. *Luxuria recte numeratur inter vitia capitalia.*
19. *Ejus filiæ ſunt octo; nimirum*
20. *Cæcitas mentis.*
21. *Præcipitatio.*
22. *Inconſiderantia.*
23. *Inconſtantia.*
24. *Amor ſui, & Odium Dei.*
25. *Affectus præſentis ſæculi, &*
26. *Horror futuri ſæculi.*

17. CONCL. I. *Luxuria* eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum. Ita communis. Et hoc peccatum eſt ex genere ſuo mortale, ac inter vitia Intemperantiæ vel maxime exprobrabile. Ejus ſeptem ſpecies recte numerantur, videlicet Fornicatio, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam; quamvis nonnulli omittant unam, videlicet Sacrilegium. Verum de Luxuria, ejuſque ſpeciebus alibi. (*a*)

18. CONCL. II. Luxuria recte connumeratur inter ſeptem Vitia Capitalia. Ratio eſt: quia multa alia ex illa oriuntur, tum propter vehementiam delectationis venereæ, tum propter connaturalitatem hujuſmodi concupiſcentiæ, unde ex ejus appetitu procedit homo ad multa vitia perpetranda, prout nimium quotidie probat miſera experientia.

19. CONCL. III. Filiæ Luxuriæ poſt S. Gregorium *cit. lib.* 31. *moral. c.* 31. & communem Doctorum, convenienter numerantur octo; nempe Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſiderantia, Amor ſui, Odium Dei, Affectus præſentis ſæculi, & Horror futuri ſæculi. Harum priores quatuor ſe tenent ex parte intellectus, ejuſque vires atque operationes valde deordinant; aliæ quatuor ſe habent ex parte voluntatis, ipſiuſque deordinant operationes.

20. *Cæcitas mentis*, quæ eſt prima Luxuriæ Filia, facit, quod luxurioſus non apprehendat bonum & malum, ut ſunt. Hinc *Danielis c.* 13. de tali dicitur: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum*. Videmus proinde, tales homines bona ſua cum Filio Prodigo, de quo *Luca c.* 15. diſſipare vivendo luxurioſe, & honorem parvi pendere, ac multa alia ſibi inconvenientia facere. Et hoc exprimunt Pictores pingendo ſubinde Libidinem in forma puellæ, velatos oculos habentis.

21. *Præcipitatio* impedit actum intellectus ſeu rationis, qui eſt conſilium de his, quæ agenda ſunt propter finem. Nam qui cæco amore aguntur, abſque conſilio præcipitanter operantur, ſibique de rebus agendis conſulere nequeunt, ut eas dirigant ad debitum finem: & hinc ſæpe in varia mala labuntur propter conſilii defectum.

22. *Inconſiderantia* eſt tertia Luxuriæ Filia, quia per Luxuriam impeditur, ac deordinatur rectum rationis judicium de agendis: qui enim hac pice maculantur, inconſiderate agunt, quæ proprium ſtatum & perſonam decent. Hinc *Danielis c.* 13. legitur de Senibus luxurioſis: *Everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum juſtorum*.

23. *Inconſtantia* facit, quod quis ex affectu voluptatum venerearum a piis propoſitis facile deficiat. Nam homo ex impetu concupiſcentiæ impeditur, ne exequatur id, quod recta ratio faciendum eſſe dictavit, unde in omnibus ſuis decretis inconſtans apparet: eſtque hujuſmodi peccator difficilis curationis.

24. *Amor ſui*, ac viciſſim *Odium Dei*, dicuntur Filiæ Luxuriæ, eo quod luxurioſus homo ob voluptates ſeipſum faciat finem ſuarum actionum, non Deum; imo laſcivus ſolet a rebus Divinis abhorrere, atque ab ipſo Deo, tamquam peccatorum vindice. Unde

patet

patet, hæc duo deordinare voluntatem, eiuſque actum, quoad appetitum finis, ne ſcilicet debitum Finem ultimum, qui eſt ſolus Deus, proſequatur.

25. *Affectus præſentis ſæculi*, & viciſſim *Horror futuri ſæculi*, ſunt etiam Filiæ Luxuriæ: amor enim voluptatum carnalium ita animum luxurioſi afficit, ut ſubinde etiam Beatitudini æternæ paratus foret renuntiare, ſi præſentibus frui jugiter permitteretur. Et hinc oritur.

26. *Horror futuri ſæculi*. Quia luxurioſus, dum nimis carnalibus delectationibus detinetur, contemnit & faſtidit ſpirituales: & quia nimia detentio & perſeverantia in delectationibus carnalibus hinc animum captivavit, illinc vero contemplatio gravitatis peccati cum terrore inferni cor affligit, mox ſequitur Horror futuri ſæculi, in tantum, quod homo quandoque prolabatur in deſperationem. Ecce! in quot laqueos incidunt, qui in hoc turpiſſimo vitio habituantur.

QUÆSTIO IV.

De Invidia, eiuſque Filiabus.

SUMMARIUM.

27. *Invidia quid?*
    Invidus proprie, quid?
28. *Corollaria.*
    * *Quid de Mercatoribus cupientibus habere Emptores ad alios euntes?*
29. *Invidia, quale peccatum?*
30. *Invidia recte connumeratur inter vitia capitalia.*
31. *Ejus filiæ ſunt quinque; nimirum.*
    Suſurratio, Detractio, Exultatio in adverſis proximi, Afflictio in proſperis ejus, & Odium.

27. CONCL. I. *Invidia* eſt triſtitia de bono proximi, prout proprium malum æſtimatur, & diminutivum proprii boni, ſeu propriæ gloriæ ac excellentiæ. Hoc enim vitium eſt præcipue de bonis, in quibus eſt gloria & honor; eſtque ad illos tantum, quibus homo vult ſe æquare, vel præferre, non autem reſpectu multum diſtantium, cum nullus plebeius v. g. homo, niſi inſanus, ſtudeat ſe æquare, vel præferre in gloria Regi, aut alteri multum excellentiori. Porro per Invidiam volumus, & deſideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit. Unde proprie *Invidus* dicitur, qui triſtatur de bono alterius, putans inde propriam excellentiam diminui.

28. Infertur proinde, quod triſtari de bono alterius, non quia ipſe tale bonum habet, ſed quia nos tale bonum non habemus, non ſpectet ad peccatum Invidiæ: nam hæc triſtitia proprie eſt Zelus, & æmulatio; & ſi ſit de bonis honeſtis, eſt laudabilis, juxta illud 1. *Cor.* 12. *Æmulamini charismata meliora*. Infertur ulterius, ſi quis triſtetur de bono alterius, in quantum imminet ſibi exinde periculum cujuſpiam nocumenti (ut puta ſi quis triſtetur de exaltatione ſui Inimici, timens, ne ab ipſo poſtea lædatur) quod talis triſtitia non ſit invidia, ſed magis effectus timoris; ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 36. *art.* 2. & ſequuntur alii.

Additio.

* Ex his ipſis dictis pariter infertur, quod proprie invidia non ſit, nec grave peccatum, ſi Mercator, ſive alius Artifex, vel Opifex triſtetur ex eo, quod vicinus vendat, & non ipſe: etenim talis triſtitia non tam verſatur circa bonum alterius, quam circa malum proprium; quod eſt carentia venditionis; unde non tam triſtatur, quia alter vendit, quam quia ipſe non vendit tantum, quantum alter. Prout recte cum Burghaber, & La Croix advertit Franciſcus Henno *Tract. de Peccatis diſp.* 4. *qu.* 3. *concluſ.* 1. Nec dicas: ſi alter pariter non venderet, nec ille prior triſtaretur: conſequenter triſtatur de bono alterius, adeoque de bono alieno. Reſp. enim venditionem alterius eſſe quidem occaſionem propriæ triſtitiæ, ſed non motivum ejuſdem, prout tamen requiritur ad invidiam. Ita Henno *loc. cit.* Interea tamen, ſi ſimilis triſtitia procedit ex interna radicata paſſione & averſione erga alterum, qua ſæpius jam erat gaviſus de alterius infortunio, ſignum eſt evidens latentis invidiæ, & odii erga proximum. In dubio (ut practice loquamur) quærat Confeſſarius ex tali homine pœnitente, an, ſi æqualem alteri acceſſum habuiſſet emptorum, nihilominus fuiſſet contriſtatus de eiuſdem fortuna, & ſi deprehendas animum eiuſdem diſpoſitum, ut credat, quod ſic &c. prudenter deducet Confeſſarius, hanc triſtitiam proceſſiſſe ex invidia. *

29. CONCL. II. Invidia eſt peccatum mortale ex genere ſuo, contrarium Charitati: quia Charitas gaudet de bono proximi, Invidia vero triſtatur de bono proximi. Poteſt nihilominus Invidia fieri peccatum veniale, tum ob imperfectionem conſenſus, & non plenam advertentiam; tum ob materiæ levitatem, uti pueris contingere conſuevit, qui de levibus aliorum puerorum bonis triſtitiam capere ſolent.

30. CONCL. III. Invidiæ peccatum recte inter vitia Capitalia numeratur a S. Gregorio *ſæpe cit. lib.* 31. *moral. cap.* 31. & communi Theologorum. Siquidem ex ipſa invidia, tamquam ex capite, multa alia peccata originem ducunt, uti patet ex quinque Filiabus eius mox enarrandis: ac merito tum a ſacra Scriptura, tum SS. Patribus graviſſime perſtringitur.

31. CONCL. IV. Filiæ Invidiæ recte e S. Gregorio *loc. cit.* aſſignantur quinque; quæ ſunt Odium, Suſurratio, Detractio, Exultatio in adverſis proximi, & Afflictio in proſperis eius. Invidus namque, dum de bono proximi triſtatur, putans, inde ſuam excellentiam diminui, ob hanc triſtitiam tollendam movetur ad deſiderandum, quod proximus illo bono careat: unde incipit ſuo conatu gloriam alterius diminuere; idque vel occulte, & tunc ſequitur *Suſurratio*; vel manifeſte, & tunc ſequitur *Detractio*. Quod ſi conſequatur ſuam intentionem, gaudet de illius adverſitate: ſi vero non poteſt, affligitur de ipſius proſperitate: & ſi hæc triſtitia duret, poſtea generat *Odium*. De hoc peccato dicitur *Sap.* 2. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

QUÆSTIO V.

De Ira, & Filiabus eius.

SUMMARIUM.

32. *Ira, quid? eſt bona, ſi modum non excedat,*
    Et Satellitium rationis.
33. *Ira inordinata, quale peccatum?*
34. *Filiæ iræ ſunt ſex, nempe*
35. *Indignatio.*
36. *Tumor mentis.*
37. *Clamor.*
38. *Contumelia.*
    (d) Tract. 9. diſt. 6. quæſt. 2. per totum.
39. *Blaſphemia.*
    (e) Tract. 5. diſt. 3. q. 5. per totum.
40. *Rixa.*

32. CONCL. I. *Ira*, prout eſt unum ex peccatis Capitalibus, eſt inordinatus appetitus vindictæ. Dicitur, *inordinatus*: nam ſi ordinate appetatur vindicta, non eſt peccatum. Quinimo Ira, ſi præſcriptum rationis modum non excedat, bona eſt; & habet in homine eum locum, quem miles in Republica: nec immerito dicitur *Satellitium rationis*, de qua intelligendum illud *Pſal.* 4. *Iraſcimini, & nolite peccare*. Sic fit, ſi vindicta appetatur debito modo, puta exigente Juſtitia per miniſtros Juſtitiæ. Similiter peccatum non eſt, ſi Superiores debito cum moderamine iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt.

33. Quod ſi Ira modum e ratione præſcriptum non ſervet, adeoque ſit inordinata, jam erit peccatum. Et quidem, ſi Ira modum a ratione præſcriptum excedat ex parte objecti, expetendo ſcilicet injuſtam vindictam, v. g. ob cauſam non legitimam, aut majorem vindictam, quam oportet, vel abſque debita auctoritate Superioris exequendam, eſt ex genere ſuo peccatum mortale; quamvis per accidens ob imperfectionem actus, vel levitatem vindictæ appetitæ, poſſit fieri veniale. Et de tali Ira, præſertim tendente ad vindictam mortis intelligitur illud Salvatoris.

Matth. 5. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Si vero Ira non ſervet præſcriptum a ratione modum dumtaxat ex parte ipſius motus, tunc erit ex genere ſuo peccatum veniale; quamvis per accidens poſſit fieri mortale, utpute ratione affectus adjuncti, quo quis paratus exiſtit aliquid facere, quod eſt peccatum mortale, vel ſi quis deliberate modum adeo excedat, ut videatur potius fera beſtia quam homo, erumpendo in geſtus enormes, tunſiones, ſpumas, membrorum contorſiones &c. uam ſimilia magis, vel ſaltem æque creaturam rationalem tamquam Imaginem Dei deturpant, quam plena ebrietas: uti recte cum noſtro Marchantio & Sporero advertit Henno *Tract. de Peccatis. diſp.* 4. *quæſt.* 5. *Concluſ.* 2.

34. CONCL. II. Filiæ Iræ communiter a Doctoribus cum cit. D. Gregorio *lib.* 31. *Moral. cap.* 31. ſea aſſignantur; quæ ſunt, Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blaſphemia, Rixa.

35. *Indignatio* eſt inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet, ſe Indigne ab alio tractari. Eſt communiter veniale peccatum; imo ſi ea juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, vel contemptum perſonæ gravem.

36. *Tumor mentis* eſt, quo quis moroſe excogitat diverſas vias vindictæ iiſque cogitationibus animum tumefacit. Quale ſit peccatum judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur accedente ſufficienti deliberatione.

37. *Clamor* eſt, cum iratus extollit vocem multa inordinata & confuſe effutiens. Eſt communiter peccatum veniale, niſi aliud addatur, utputa blaſphemia, vel contumelia, aut hujuſmodi.

38. *Contumelia* eſt dictum, vel factum injurioſum, quo quis proximo præſenti palam aliquod malum obiicit, aut ejus honorem & exiſtimationem palam violat. Eſt ex genere ſuo peccatum mortale, niſi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuſet; de qua amplius alibi. (*d*)

39. *Blaſphemia* fit, cum jactamus convitia in Deum, aut Sanctos: eſtque peccatum mortale, niſi inadvertentia, aut indeliberatio excuſet. De hac etiam ex profeſſo alibi. (*e*)

40. *Rixæ* tandem, ſi modum graviter non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecus, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes.

QUÆSTIO VI.

De Gula, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

41. *Gula, quid?*
   Committitur quinque modis.
42. *Gula ut ſic dividitur in commeſſationem, & ebrietatem.*
43. *Eſt de ſe, ac ex genere ſuo, peccatum veniale.*
44. *Nihilominus per accidens fit mortale in pluribus caſibus.*

(f) Diſt. 2. n. 21.

45. *Ebrietas, quid?*
46. *Differentia inter dormientem, & ebrium.*
47. *Ebrietas plena eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
48. *Signa plenæ ebrietatis, quæ?*
49. *Quando cenſetur ebrietas voluntaria, ſicque peccatum mortale?*
50. *Inebriare ſe cauſa recuperandæ ſanitatis, vel tuendæ vitæ, non eſt peccatum.*
   * *Quid ſentiendum, ſi fiat ex alio fine?*
51. *Comedentes, & bibentes ob ſolam voluptatem, an peccent?*
52. *Gula eſt peccatum capitale, cujus quinque ſunt Filiæ, nimirum.*
53. *Hebetudo mentis.*
54. *Immoderata lætitia.*
55. *Multiloquium.*
56. *Scurrilitas; & quomodo hæc differat a ſtultiloquio?*
   Et multiloquio?
57. *Et Spurcitia, ſeu Immunditia.*

41. CONCL. I. *Gula* eſt inordinatus appetitus cibi, & potus. Ita in re communis. Sive ut aliqui loquuntur, *Gula* eſt vitium in appetitione, & uſu cibi & potus, debitum modum excedens, delectationis gratia. Hoc autem fieri poteſt quinque modis, ſequenti verſiculo comprehenſis:

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Præpropere edit quis, quando tempore jejunii ante horam comedendi fit comeſtio. *Laute*, quando quis cibos nimis exquiſitos, ac delicatos, vult comedere. *Nimis*, quando plus juſto comeditur. *Ardenter*, ſi voraciter quis comedat. *Studioſe*, dum quis quærit cibos nimis accurate præparatos.

42. CONCL. II. Gula opponitur virtuti Temperantiæ, & Sobrietatis; atque ut ſic dividitur in Comeſſationem & Ebrietatem, tamquam in duas ſpecies, quarum illa in inordinato appetitu ſeu exceſſu ciborum, hæc vero in exceſſu potus committitur. De his dicitur *ad Gal.* 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio &c. ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

43. CONCL. III. Tametſi vitium Gulæ inter peccata Capitalia recte numeretur, eo quod plurium aliorum origo eſſe ſoleat; nihilominus per ſe loquando, atque ex genere ſuo, ea eſt peccatum veniale. Ita Sylveſter *V. Gula n.* 2. allegans mentem D. Thoma pluribus in locis, Maſtrius *Diſp.* 15. *Theol. Moral. n.* 146. Reginaldus *lib.* 15. *n.* 46. & alii. Ratio eſt: quia Gula præciſe ſumpta, & ſecluſis malitiis contra alias Virtutes pugnantibus non repugnat graviter Charitati Dei, vel proximi. Unde ſi quis edat ante tempus, ſi nimis exquiſita, ſi plus juſto, ſi nimia voraciter ad modum canum, vel nimis exquiſite præparata (qui ſunt quinque modi peccandi vitio Gulæ) per ſe loquendo non peccat mortaliter.

44. Nihilominus per accidens, & ob adjunctam malitiam aliis Virtutibus repugnantem variis modis Gula fit peccatum mortale, atque juxta allegatam ſententiam D. Apoſtoli *ad Gal.* 5. inducit amiſſionem vitæ æternæ. Idque inprimis accidit ratione perverſæ voluntatis, quando ſcilicet in tali delectatione Gulæ conſtituitur finis ultimus, juxta quod de ſimilibus legitur *ad Philipp.* 2. *Quorum Deus venter eſt:* hac enim ratione generaliter ex peccato veniali fieri per accidens mortale, jam ſupra (*f*) dictum eſt. Sic fit, quando homo adeo inhæret delectationibus ciborum & potus, ut ob eas paratus ſit legem Dei graviter violare: puta, ſi quis ob id furetur, vel contractus faciat iniquos, ſi violet jejunia Eccleſiæ diebus prohibitis veſcendo carnibus, vel ſæpius comedendo; ſi non ſolvas creditoribus, ut opipare victites, ac hujuſmodi. Deinde Gula fit mortale peccatum ratione gravis nocumenti, ſi id homo corpori ſuo advertenter adferet. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus, ac præſertim in ebrietate, quæ eſt altera ſpecies Gulæ ut ſic, & contradiſtincta a Comeſſatione, de qua proinde loquendo, ſit

45. CONCL. IV. *Ebrietas* eſt exceſſus in potu inebriante, cauſa voluptatis, donec uſus rationis adimatur. Ita in re Doctores communiter. Dicitur, *donec uſus rationis adimatur.* Siquidem malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo conſiſtit, quod quis tantum ob voluptatem, aut ingluviem, advertenter ſe privat uſu rationis, & quidem violenter, ac modo innaturali rationem perturbando, ſeque privando proxima poteſtate utendi ratione ad omnem ſubitam neceſſitatem.

46. Et hoc ultimum notanter additur, ad excludendum ſomnum: nam etiam dormiens privatus exiſtit uſu rationis, ſed modo naturali ab Auctore naturæ inſtituto, ad virium naturalium conſervationem. Simulque dormiens non ſimpliciter exiſtit privatus uſu rationis, quia excitatus a ſomno, quocumque tandem tempore, mox habet proximam poteſtatem utendi ratione ad omnem neceſſitatem: hoc autem ſecus fit in plene, ac perfecte ebrio, uti patet.

47. CONCL. V. Ebrietas plena & perfecta, qua prædicto modo uſus rationis plene ſopitur, eſt ex genere ſuo peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt:

eſt: quia cenſetur gravis difformitas, magnumque malum, abjecta rationis poteſtate ad brutorum ſtoliditatem voluptatis cauſa ultro ſe abiicere. Unde ebrietas inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cœlorum, merito connumeratur *cit. cap. 5. ad Galatas.*

48. Dicitur, *Ebrietas plena & perfecta*, Nam, ſi quis poſt potum adhuc diſcernere poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum eſt plena ebrietas; ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, ſi deliberate ſit commiſſum. Leſſius *lib. 4. de juſt. & jure. c. 3. n. 30.* Bonacina *diſp. ult. in Decalogum. q. 1. punct. 1. n. 4.* & alii: qui ſimul pro ſigno ebrietatis ponunt, ſi quis temulentus non advertit, quid agat, & bonum a malo non diſcernat; adeoque ſequenti die non meminerit, quid pridie fecerit, dixerit, aut qua ratione domum veneris &c. cum alias talium rite meminiſſe ſoleat.

49. Cæterum allata Concluſio intelligenda eſt, dummodo ejuſmodi ebrietas ſit voluntaria. Et hoc ſit, quando quis ebrietatem intendit directe, vel ſaltem indirecte, nempe tantum bibendo, quantum poſeſt, non curans, an ſequatur ebrietas, nec ne; vel quando quis advertit ſe inebriandum, ſi pergat potare, & nihilominus non deſiſtit. Quod ſi quis non præviderit periculum ebrietatis (prout accidit in ebrietate Noe *Gen. 9.*) & ignorans fortitudinem potus, vino circumventus fuit, aut in auram exiens vento turbatur, nec hoc prævidit, vacat ſaltem mortali.

50. Inſuper Concluſio poſita duntaxat procedit, ſi ebrietas fiat cauſa voluptatis. Nam non eſſe peccatum, inebriare ſe ex præſcripto Medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit in caſu quopiam extraordinario, tenent Sylveſter, Cajetanus, Toletus, Layman, & alii. Siquidem malitia ebrietatis in eo conſiſtit, quod quis ſine juſta & gravi cauſa, tantum ob voluptatem, adeo ſe ingurgitet, donec uſu rationis privetur, ut notat Mailrius *diſp. 15. Theol. Moral. n. 147.* In caſu autem poſito adeſt juſta cauſa reparandæ ſanitatis. Et ob eandem rationem non eſſe peccatum, ſi quis cogatur bibere intento enſe, alioquin interficiendus, tenent Leſſius, Azorius, Reginaldus, & alii.

Additio.

* *Nec dicas*, Ex hac ultima doctrina ſemel admiſſa ſequi videtur, quod pariformiter liceat ſeſe ad invicem provocare ad hauſtus cum manifeſto periculo plenæ ebrietatis ex parte unius ſaltem Potatorum, ſi alter tamquam Victor eainde lucretur certas pecunias ad hunc finem poſitas? quoniam tales non bibunt ob *voluptatem*, ſed ut obtineant honorem, ac pecunias.

Nam contra eſt, quod non ſolum formalis ebrietas, quæ nimirum ſit ex motivo *voluptatis*, ſed etiam alia voluntaria, ac violenta per potum privatio totalis rationis (quæ ab aliis vocatur ebrietas materialis) ſit illicita: utpote notabilis difformitas creaturæ rationalis, ſaltem tunc quando cauſa motiva ſeſe inebriandi non ſit valde ardua, qualis haud dubie nequaquam foret præciſe lucrum pecuniarum, ac putativus ille honor, quem ſimiles compotatores ſibi accreſcere imaginantur. De hoc fuſius videatur Gobat. *in Quin. Tr. 5. c. 6. S. 5. a n. 26. uſque ad num. 36.* Legatur quoque deſuper S. Auguſt. *Serm. 231. de tempore* taliter ſcribens: *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine &c. o infelicitas generis humani! quam multi inveniuntur, qui ebrioſos, & luxurioſos amplius, quam oportet, cogunt bibere, & ante oſtium pauperibus petentibus vel unum calicem diſſimulant dare - - - Et quod pejus eſt, aliqui Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipſi rogant alios plus bibere, quam expedit &c. ſi te, & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum.* Ita S. Auguſtinus. *

51. Quæres incidentaliter, an comedentes, & bibentes ob ſolam voluptatem captandam, peccent venialiter? Ad hoc olim multi Doctores reſponderunt negative: verum eorum ſententia amplius teneri non poteſt, cum ſit noviſſime rejecta ab Innocentio VI. qui inter alias etiam ſequentem Propoſitionem, ordine 8. damnavit: *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Ubi tamen bene notandum ly *ob ſolam voluptatem*: nam ſi quidem ſentiatur voluptas, verumtamen ob hanc ſolam quis non comedat, vel bibat, ſed ad conſervandam valetudinem, aut reſtaurandas vires, peccatum nullum committitur; cum hic ſit finis a natura intentus moderatæ comeſtionis. Videantur dicta *Tract. 1. diſt. 2. quæſt. 5. poſt. num. 39.*

52. CONCL. VI. Gula merito inter Peccata capitalia connumeratur, eo quod ſit mater plurium vitiorum, prout nimium probat (proh dolor!) ipſa experientia: præcipue autem; teſte S. Gregorio *cit. cap. 31.* quinque infelices gignit Filias, quæ ſunt, Hebetudo mentis, Immoderata Lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

53. *Hebetudo mentis*, ſeu Stupiditas conſiſtit in eo; quod non poſſit quis orare, aut alia hujuſmodi præſtare. Hæc ſit mortalis tunc, quando quis inordinate bibendo, vel comedendo, voluntarie redditur ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria; vel ad quæ ex officio, aut alias ſub gravi peccato quis tenetur.

54. *Immoderata*, ſeu inepta *lætitia* hoc loco non quamvis inordinatam denotat lætitiam, qualis omne peccatum comitari ſolet, ſed eam præcipue, quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus vel choreas inhoneſtas &c. Et hujuſmodi immoderata lætitia ſit mortale peccatum, quando eſt inductiva ad conſenſum aut delectationem mortalem; vel ad eam ordinatur.

55. Per *Multiloquium* peccatur juxta illud *Proverb. 10. In multiloquio non deerit peccatum.* Et quidem tunc peccat quis mortaliter per Multiloquium, quando illo utitur in gravem irreverentiam Dei, aut in tantum eo delectatur, ut paratus ſit illud præferre impletioni alicujus præcepti ſub culpa mortali obligantis: alioquin vero, ac ex genere ſuo, eſt peccatum veniale.

56. *Scurrilitas* idem eſt, ac jocularitas quædam, proveniens eſt defectu rationis, quæ ſicut non poteſt cohibere verba, ita non poteſt cohibere exteriores geſtus. De hac, ſicut & de Stultiloquio, ſit mentio *ad Epheſ. cap. 5.* ubi etiam Scurrilitas aperte ſecernitur a Stultiloquio, dum dicitur: *Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Differt autem Scurrilitas a Stultiloquio, quod Scurrilitas dicat quamdam inhoneſtatem in verbis & geſtibus, v. g. Scurrilia dicere, canere, vel alia hujuſmodi ad riſum excitandum agere. *Multiloquium* vero conſiſtit in ſuperfluitate verborum: quæ ſi proferantur abſque recta ratione, ſeu judicio intellectus, *Stultiloquium* erit. Porro Scurrilitas per ſe, & ſecluſo ſcandalo, eſt peccatum veniale: foret tamen mortale, ſi fieret cauſa delectationis venereæ.

57. *Spurcitia tandem* ſeu *Immunditia*, attenditur ſecundum inordinatam emiſſionem quarumcumque ſuperfluitatum, ſpecialiter vero quantum ad emiſſionem ſeminis: & hæc, ſi voluntaria ſit, eſt peccatum mortale. Tantum autem cibi vel potus capere, ut vomitus ſequatur, ſi uſus rationis non adimatur, per ſe loquendo non videtur peccatum mortale; ut notat communior, & probabilior Doctorum.

QUÆSTIO VII.

De Acedia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

58. *Acedia quid?*
59. *Acedia dupliciter accipitur,*
 I. *Generaliter.*
60. *II. Specialiter, & quale peccatum ſit?*
61. *Acedia recte ponitur inter vitia capitalia.*
62. *Acediæ filiæ ſunt ſex, nempe.*
63. *Malitia.*
64. *Rancor,*

65. *Puſillanimitas.*
66. *Deſperatio.*
67. *Torpor*, &
68. *Evagatio mentis. Huc ſpectat curioſitas, Verboſitas, & Inquietudo.*

58. CONCL. I. Acedia generaliter denotat incuriam; negligentiam, & pigritiam quamdam: in propoſito autem, & prout eſt ſeptimum peccatum Capitale, *Acedia* eſt faſtidium rerum ſpiritualium. Unde directe repugnat effectui Charitatis, qui eſt, gaudere de bono ſpirituali.

59. Porro Acedia ſumitur dupliciter. Primo generaliter, pro omni tædio, & torpore animi, bona facere negligentis: & hoc modo Acedia non habet rationem ſpecialem vitii, quia omne vitium refugit ſpirituale bonum virtutis oppoſitæ; ut patet in luxurioſo, & guloſo, quorum prior triſtatur de bono Continentiæ, poſterior de bono Abſtinentiæ, illudque refugit, prout eſt laborioſum, aut corpori moleſtum, vel delectationis ejus impeditivum.

60. Secundo Acedia ſumitur ſpecialiter, ſeu prout eſt ſpeciale vitium: & conſiſtit in triſtitia de bono Divino, de quo alioquin Charitas gaudet: & hoc modo Acedia ex ſe, ac genere ſuo, eſt peccatum mortale, quia directe repugnat Charitati Dei: utpote cum ſit triſtitia ac tædium de ipſa amicitia Dei, mediante habituali charitate alias obtinenda: quoniam hæc ipſa ab acedioſo apprehenditur tamquam mala appetitui ſenſitivo, propter adjunctas difficultates obtinendi, atque conſervandi eandem per virtutum exercitia, & illicitarum voluptatum fugam. Priori autem modo, ſeu generaliter ſumpta Acedia, tunc demum eſt peccatum mortale, cum propter eam committitur opus prohibitum, vel omittitur opus præceptum ſub mortali.

61. CONCL. II. Acedia, prout eſt triſtitia de ſpirituali bono Divino, ac ſpeciale vitium recte a S. Gregorio *lib. 31. Moral. cap. 31.* inter vitia capitalia numeratur, utpote cum plura alia vitia oriantur ex ea ſecundum rationem cauſæ finalis. Nam ſicut homines multa operantur propter delectationem, tum, ut ipſam conſequantur, tum quia ex ejus impetu ad aliquid agendum permoventur, ita etiam propter triſtitiam multa operantur, vel ut ipſam evitent, vel quia ejus pondere in aliqua mala agenda prorumpunt.

62. CONCL. II. Filiæ Acediæ merito ſex enumerantur a S. Gregorio *loc. cit.* & aliis, quæ ſunt Malitia, Rancor, Puſillanimitas, Deſperatio, Torpor circa præcepta, ac Evagatio mentis circa ipſa.

63. *Malitia* non ſumitur hic, prout eſt genus omnium vitiorum; ſed accipitur ſpecialiter pro ea malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet bene feciſſe, vel impleviſſe id, ad quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficia, v. g. deſiderando, ſe non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum &c. eſt autem malitia ſic ſumpta ex genere ſuo mortale peccatum.

64. *Rancor* etiam non accipitur hic communiter pro odio; ſed pro quadam indignatione contra eos, qui ad ſpiritualia bona inducunt.

65. *Puſillanimitas* eſt reſpectu conſiliorum, qua nimirum homo Divina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi non audet ex mero animi timore: utputa, ſi quis a jejuniis, Religione, & hujuſmodi virtutum actibus ſe ſubtrahit; ex timore deficiendi. Et hæc ex genere ſuo eſt veniale peccatum, niſi ratione voti, aut alia de cauſa quis ſit obligatus ad talia bona opera exequenda.

66. *Deſperatio*, intellige, conſequendæ æternæ beatitudinis, eſt peccatum mortale, quando cum conſenſu rationis pleno ſit, ut eſt certum.

67. *Torpor* eſt circa præcepta, quando ſcilicet homo negligit & omittit facere ea, quæ ſunt ex præcepto facienda. Alii vero per Torporem intelligunt eum, cum bona opera non fiunt cum debito fervore.

68. Tandem *Evagatio mentis* eſt, qua quis in exercitio operum ſpiritualium evagatur circa illicita, aut impertinentia. Et hæc, ſi fiat per cogitationem, diffundentem ſe ad cognitionem impertinentium, dicitur *Curioſitas*: ſi vero per locutionem, dicitur *Verboſitas*: & ſi per inquietudinem corporis, quando ſcilicet aliquis per inordinatos membrorum motus vagationem indicat mentis, tunc dicitur *Inquietudo*.

T R A C T A T U S IV.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

1. JUſtitia Chriſtiana generatim duo involvit, fugam ſcilicet peccatorum, & actionem bonorum operum; juxta quod dicitur *Pſal. 36. Declina a malo, & fac bonum.* Et *Iſaiæ cap. 1. Quieſcite agere perverſe diſcite bene facere.* Quia igitur præcedenti Tractatu viſum eſt de Peccatis, ſupereſt, ut perſpecta peccatorum malitia, Virtutum excellentia, decor, & natura declaretur; atque earum inprimis, quæ cæteras antecellunt, uti ſunt Virtutes Theologicæ, ſic dictæ, quia Deum pro ſuo immediato objecto reſpiciunt. Porro Tractatus de Virtutibus Theologicis celebris eſt, atque ob ſui utilitatem, ſimul ac neceſſitatem, non ſolum in Theologia ſpeculativa, ſed etiam Morali communiter examinatur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Theologicis generatim.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit tum Virtus ut ſic, tum Theologica?

SUMMARIUM.

1. *Juſtitia Chriſtiana involvit duo: quæ?*
2. *Virtutis nomen varie accipitur. Et quomodo in propoſito?*
3. *Virtus quid?*
4. *Sumitur magis proprie pro habitu.*
5. *Virtus ut ſic tripliciter dividitur.*
6. *Virtutes intellectuales, & morales, quid?*
7. *Virtutes infuſæ & acquiſitæ dantur, & quid ſint?*
8. *Virtus Theologica, quid?*
9. *Virtutes Theologicæ quomodo differant a Moralibus?*
10. *Religio, quomodo reſpiciat Deum?*
12. *Tres tantum ſunt Virtutes Theologicæ.*

2. PRo clariori reſolutione præmittendum, quod nomen Virtutis latiſſime ſpectatum varias habeat ſignificationes: Et inprimis quandoque Virtus accipitur pro quacumque perfectione, præſertim ea, quæ in vi ſeu facultate operandi conſiſtit. Sic *Pſal. 32.* dicitur: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Sic econtra membra languida hominis, dicuntur eſſe deſtituta omni virtute ſua. Deinde nomen Virtutis ſumitur nonnumquam pro effectu ſeu opere, quod per excellentem vim operativam attingitur, ſeu efficitur: ſic *Marc. c. 6.* dicitur de Chriſto: *Non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sed hæ Virtutis acceptiones noſtro propoſito parum deſerviunt. Tertio igitur, & magis ad propoſitum, Virtus accipi ſolet, vel pro actu, ſive operatione moraliter bona; ut eſt actus Fidei, Spei, & Charitatis Divinæ, actus humilitatis, patientiæ, & hujuſmodi: in quo ſenſu D. Auguſtinus *l. 2. De libero arbitrio*,

cap.

Digitized by Google

cap. 19. dixit: *Virtutem eſſe bonum uſum liberi arbitrii*. Vel pro habitu, ſeu facilitate & promptitudine quadam, inclinante ad ejuſmodi bonam operationem: & hæc poſterior eſt magis propria Virtutis acceptio, de qua loquendo, ſit

3. CONCL. I. *Virtus* generatim ſumpta, eſt habitus perficiens ſubſtantiam intellectualem, & ad bonam operationem inclinans. Ita in re communis Doctorum. Unde & Ariſtoteles 2. *Ethic. cap.* 6. dixit, quod Virtus hominis aliud non ſit, quam habitus, ex quo & bonus homo ipſe efficitur, & bonum ejus opus: ſive, ut verbis ejuſdem utamur, *virtus eſt quæ facit habentem, & opus ejus bonum*. Et in hoc ſenſu Virtus opponitur vitio; nam vitium reddit habentem malum, & opus ejus malum.

4. Dicitur I. *Habitus*. Quamvis enim Virtus quandoque ſumatur pro ipſomet actu virtuoſo, ut proxime dictum eſt; communis tamen, & magis proprie, accipitur pro habitu, ad eliciendos ejuſmodi actus bonos inclinante: neque enim illico ſolet dici virtuoſus, temperans, vel manſuetus &c. qui unum vel alterum actum virtutis temperantiæ, vel manſuetudinis elicuit, ſed qui ex actibus illis jam frequentatis acquiſivit habitum, ſive promptitudinem quamdam ſic operandi. Dicitur II. *Perficiens ſubſtantiam intellectualem*: quia Virtus proprie accepta non datur in brutis, aut rebus inanimatis, ſed in homine dumtaxat, & Angelis, perfectiſſime autem in DEO. Dicitur III. *& ad bonam operationem inclinans*: quia ſicut generaliter habitus inclinant ad actus ſibi correſpondentes prompte atque faciliter eliciendos, ita & Virtus jam habituata, ſeu radicata in homine.

5. CONCL. II. Virtus generatim dividitur tripliciter, nimirum ex parte ſubiecti in Virtutes intellectuales & morales, & ex diverſitate cauſæ efficientis in infuſas & acquiſitas, & ex diverſitate obiecti in Theologicas & Morales. Ita communis, idque probatur inductione.

6. Inprimis enim *Virtutes intellectuales* ſunt eæ, quæ Intellectum, in quo ſubiectantur, perficiunt: & tales iuxta Ariſtotelem 6. *Ethic. c.* 3. ſunt quinque, videlicet Intellectus, Scientia, Sapientia, Ars, & Prudentia; nam hæ ſpectant ad intellectum, in eoque ſubiectantur: quibus addi poteſt Fides infuſa & Theologica, quam Philoſophus ignoravit. Verum de his (dempta Prudentia, & Fide, de quibus infra ſuo loco) melius agitur in Philoſophia. *Virtutes morales*, prout contradiſtinguuntur ab intellectualibus, dicuntur, quæ ſubiectantur in appetitu rationabili (hoc eſt, in voluntate) & verſantur circa dirigendos mores, atque iuxta dictamen rectæ rationis moderantur, & dirigunt affectus animi noſtri. Et huiuſmodi virtus moralis tum ab Ariſtotele 2. *Ethic. cap.* 6. & Doctore noſtro 3. *diſt.* 36. *quæſt. un.* §. *Dicitur*, tum ab aliis paſſim definitur, dicendo: *Virtus eſt habitus electivus in mediocritate conſiſtens, quoad nos determinata ratione prout definierit ſapiens*.

7. Deinde dari Virtutes infuſas, & acquiſitas, patet ex eo: quia cum Virtutes nobis a natura non inſint, imo de facto; ac poſt lapſum primi parentis noſtri Adæ, cogitationes hominum potius intentæ ſint ad malum ab adoleſcentia ſua; hinc quæ generatim ſunt cauſæ effectivæ Virtutum, videlicet Deus per infuſionem earum, & proprium exercitium hominis quo quilibet ſibi comparat quoſdam habitus virtuoſos. Proinde & iuxta hoc duplex principium effectivum, Virtutes ut ſic recte dividuntur in infuſas, & acquiſitas. Et quidem *Virtutes infuſæ* dicuntur eæ, quæ nobis a Deo immediate infunduntur; ut ſunt habitus Fidei, Spei, & Charitatis, qui etiam parvulis in Sacramento Baptiſmatis divinitus infunduntur; ut taceantur eæ Virtutes, quæ Angelis, & primis noſtris Parentibus in ſua creatione a Deo infuſæ fuerunt. *Virtutes acquiſitæ* econtra ſunt, quæ noſtra induſtria, noſtriſque frequentatis actibus comparantur, ſeu acquiruntur: ut ſunt habitus Temperantiæ, Manſuetudinis, & huiuſmodi; nam, ut inquiunt Philoſophi, *ex frequentatis actibus ſit habitus*. Cæterum de tertio membro datæ diviſionis in Virtutes Theologicas, & Morales, mox amplius dicetur; hinc ſit

8. CONCL. III. *Virtus Theologica* ut ſic recte deſcribitur, dicendo: Virtus Theologica eſt virtus a Deo

infuſa, cuius principalis actus tendit in Deum tamquam obiectum immediatum. Ita in re Doctores communiter. Dicitur inprimis, *Virtus a DEO infuſa*: nam Virtutes Theologicæ, prout ſumuntur pro habitu, infunduntur homini a Deo in Sacramento Baptiſmi. Et additur, *cujus principalis actus tendit in Deum*; quia non eſt neceſſe, ut omnis eius actus immediate tendat in Deum; nam actus ille, quo quis credit revelationem Divinam, Mundum eſſe creatum in tempore, canem Tobiæ in huius adventu moviſſe caudam ſuam *Tob. cap.* 11. eſt quidem actus Fidei, non tamen tendit in Deum immediate. Sufficit proinde ad rationem Virtutis Theologicæ, quod actus eius principalis ſic immediate tendat in Deum, utpote in quem credimus, quem conſequi ſperamus, quem ſuper omnia amamus.

9. Cæterum per illa verba *tanquam objectum immediatum*, aſſignatur differentia Virtutum Theologicarum a Moralibus; proveniens ex diverſitate obiecti. Siquidem Virtutes Theologicæ habent pro ſuo immediato obiecto Deum, in quem earum actus principalis tendit tanquam in obiectum terminativum *Quod*: ſecus autem in Virtutibus Moralibus, puta in Religione, Temperantia, Miſericordia, & aliis huiuſmodi: nam hæ pro ſuo immediato obiecto non habent Deum, ſed vel cultum DEO exhibendum, vel paſſiones moderandas, aut miſeriam indigentium ſublevandam &c. Quamvis & hæc ſaltem mediate ac remote tendant in Deum, propter quem tales actus boni eliciuntur.

10. Si dicas. Religio etiam immediate reſpicit Deum, utpote cui defert cultum debitum, Eumque honorare ſatagit; ergo. Reſp. claritatis gratia diſtinguendo antecedens: Religio reſpicit Deum ut objectum immediatum, ac terminativum *Quod*, negatur; ut objectum *Cui*: conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia. Quia Virtutes Theologicæ reſpiciunt Deum ut obiectum *Quod*, & quidem principaliter (nam actus principalis earum eſt, credere Deum eſſe, ſperare Deum conſequi in æterna beatitudine, Deum ſuper omnia amare) Religio vero pro objecto *Quod* reſpicit cultum Deo referendum, ipſum vero Deum reſpicit dumtaxat ut objectum *Cui*, cui videlicet cultum illum deferre laborat.

11. CONCL. IV. Tres tantum dantur Virtutes Theologicæ, videlicet Fides, Spes, & Charitas, & non plures. Ita omnes Theologi; nam prædictis tribus dumtaxat convenit definitio Virtutis Theologicæ proxime allata. Hinc & Apoſtolus 1. *Corint.* 13. has tres tantum enumerat, dicens: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc*. Et Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *c.* 7. de his tribus ſolummodo mentionem facit, dum inquit: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem & charitatem*. Quo tamen non obſtante quælibet harum Virtutum Theologicarum diſtinguitur in habitualem, & actualem; per hanc intelligendo actuale exercitium, ſive actum ipſum Fidei, vel Charitatis; per illam vero habitum iſtarum Virtutum divinitus nobis infuſum.

QUÆSTIO II.

De perfectione & ceſſatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium?

SUMMARIUM.

12. *Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores Moralibus.*
13. *Inter Theologicas quæ ſit perfectior?*
14. *Charitas amittitur per omne peccatum mortale, non Fides & Spes.*
15. *Hæ tamen tunc informes ſunt, non vivæ.*
16. *In Beatis manet Charitas, non Fides, & Spes.*
17. *Virtutes conſiſtunt in medio, vel formaliter, vel tantum materialiter.*
18. *Et habent medium vel ex parte objecti, vel ſolum ex parte actus.*
19. *Virtutes Theologicæ, an, & quomodo habeant medium?*

12. CONCL. I. Virtutes Theologicæ ſunt perfectiores omnibus Virtutibus Moralibus. Ita communis: nam Theologicæ habent perfectius obiectum, videlicet ipſummet Deum.

13. CONCL. II. Inter ipſaſmet Virtutes Theologicas omnium excellentiſſima eſt Charitas, deinde Spes; non obſtante, quod ordine generationis Fides præcedat Spem, & hæc Charitatem. Ita communis omnium, cum Doctore Angelico 1. 2. *q.* 63. *art.* 3. & deſumitur ex illo 1. *Corinth.* 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum eſt Charitas.* Accedit ratio: quia Charitas nos perfectius coniungit Deo, quam Fides, & ſpes. Imo Charitas eſt mater omnium Virtutum, ac ſine ea cæteræ Virtutes non ſunt meritoriæ, nec proſunt de condigno ad vitam æternam, iuxta illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 13. *Et ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, Charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

14. GONCL. III. Charitas amittitur quidem per quodlibet peccatum mortale, non tamen ſemper Fides & Spes. Ita omnes Theologi. Nam Charitas de facto eſt incompoſſibilis cum quolibet peccato mortali, ac per illud demeritorie deſtruitur: habitus vero infuſus Fidei amittitur per oppoſitum actum Infidelitatis, & Spes per actum Deſperationis.

15. CONCL. IV. Fides & Spes, quando in peccatoribus reperiuntur ſine Charitate, non obſtante, quod in propria ſua ſpecie ſint perfectæ, nihilominus ſunt informes, non vivæ, ac imperfectæ in tantum, quia non perducunt ad beatitudinem. Ita Doctor Subtilis 3. *diſt.* 36. §. *De tertio*, idque deſumitur tum ex verbis Apoſtoli 1. *Corinth.* 13. proxime relatis: tum ex illo *ad Galat.* 5. ubi dicitur: *in Chriſto JESU neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per Charitatem operatur.* Et in hoc ſenſu D. Auguſtinus *lib.* 15. *de Trinitate cap.* 18. ait: *Sine Charitate quippe Fides poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe.* Et *lib.* 14. *de Civitate Dei cap.* 9. *Sic igitur fides eſt quidem ſine Charitate, ſed non perfecta virtus.*

16. CONCL. V. In Patria, ſeu in Statu gloriæ cœleſtis, non remanet in Beatis Fides & Spes, bene tamen Charitas. Ita omnes Doctores. Probatur hoc imprimis de Fide: quia Fides eſt ſolum de illis rebus, quæ non videntur; unde D. Auguſtinus *Serm.* 27. *De verbis Apoſtoli*, ait: *Quid eſt Fides? Credere, quod non vides.* Atqui Beati vident Deum ſemper, ac intuitive; ergo non poſſunt amplius in Deum credere. Confirmatur: quia, ut inquit Apoſtolus 1. *Corinth.* 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie &c. Cum autem venerit, quod perfectum eſt, evacuabitur, quod ex parte eſt.* Probatur idem de Spe: quia ut ait Apoſtolus *Rom.* 8. *Spes quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?* atqui Sancti in cœlis vident id, quod eſt obiectum Spei, ſcilicet Deum, Eoque perfecte fruuntur; ergo amplius non ſperant. Quod autem in Beatis maneat Charitas, certum eſt, iuxta illud 1. *Corinth.* 13. *Charitas numquam excidit.* Unde Sancti in cœlis perfectiſſime amant Deum.

17. Quantum attinet ad poſteriorem partem Quæſtionis, eſt præmittendum, quod Virtutes varie poſſint intelligi conſiſtere in medio, videlicet formaliter & ſecundum ſe, vel dumtaxat materialiter. *Formaliter*, & ſecundum ſe, *virtus conſiſtit in medio*, quando ipſemet habitus virtutis inter duos extremos habitus vitioſos ſibi oppoſitos verſatur, prout Liberalitas mediat inter Avaritiam, & Prodigalitatem; nam quodlibet horum vitiorum extreme opponitur Liberalitati: Avaritia quidem per defectum, ſumptus etiam neceſſarios non faciendo; Prodigalitas vero per exceſſum, exponendo bona ſua in ſumptus non neceſſarios. *Materialiter* dicitur *virtus conſiſtere in medio*, quando ex una quidem parte contingit formaliter peccari contra illam virtutem; ex altera vero parte non ſit, ſed ſolum per oppoſitionem ad aliam virtutem ob certas rationes & circumſtantias: ſic Temperantia mediat inter Intemperantiam in cibo & potu, & inter Inediam: nam Inedia, per quam quis voluntarie ſe interficit, formaliter non opponitur Temperantiæ, ſed Charitati erga ſeipſum.

18. Alio adhuc modo Virtutes poſſunt intelligi habere medium, nempe vel ex parte objecti: vel ſolum ex parte actus. Priori modo contingit, Virtutes habere medium, quando objectum actus virtuoſi ita requirit medium, ut neque certam menſuram ejus excedere, neque ab eadem deficere poſſit: ſic fit in virtute Temperantiæ, quæ ſalvatur in mediocritate cibi & potus ſumendi, ita ut neque minus ſumatur, quam exigit natura juxta præſcriptum rectæ rationis. Poſteriori modo Virtus intelligitur habere medium, quando virtus non petit certum modum ex parte objecti obſervandum, bene tamen in actibus circa illud verſantibus, ne ſcilicet alio modo, quam oportet, exerceantur: ſic amor Dei conſiſtit in medio; nam non poteſt excedere ex parte objecti (Deus enim eſt dignus omni amore) bene tamen ex parte actus, volendo ſcilicet amorem Dei elicere illicito modo, v. g. occidendo ſe ipſum.

19. CONCL. VI. Virtutes Theologicæ habent quidem ſuo modo medium, quod poſſunt, ac debent obſervare; non tamen habent medium ex parte objecti ſui formalis, ſed ſolum ex parte actus, ſive exercitii earum. Ita communis; idque ſuadetur ex illo vulgato dicto: *Virtus conſiſtit in medio.* Hinc, *Iſaiæ cap.* 30. dicitur: *Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram* (ſcilicet per exceſſum) *neque ad ſiniſtram* (nempe per defectum) qualia etiam habentur *Deut.* 5. & *Proverb.* 4. Et D. Apoſtolus *Rom.* 12. generatim præcipit, *Non plus ſapere, quam oportet ſapere.* Accedit ratio: quia in exercitio Virtutum Theologicarum poteſt dari non ſolum defectus, prout fit in omiſſione talium actuum tempore urgentis præcepti (ut taceamus vitia extreme oppoſita per defectum, nempe Infidelitatem, Deſperationem, & odium Dei) ſed etiam exceſſus, ſi actus illi fiant modo indiſcreto, *& plus quam oportet, ſapere* volendo; prout hæret, ſeipſum ob amorem Dei putativum interficiendo aut eodem immolando filium ſuum, prout olim fecerunt Gentiles.

DISTINCTIO II.

De Fide.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Fides, & quod obiectum eius?

SUMMARIUM.

1. *Fidei nomen varie accipitur.*
2. *Aliæ Fidei acceptiones,*
3. *Fides ſupernaturalis actualis,*
3. *Et habitualis, quid?*
5. *Obiectum materiale Fidei, quod?*
6. *Objectum Fidei complexum, & incomplexum, quid?*
7. *Corollaria.*
(a) Diſt. 3. quæſt. 5.
8. *Objectum formale Fidei eſt veritas Dei.*
9. *Plebes, quomodo credant ob propoſitionem Concionatoris?*
10. Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret Auctoritas, *quomodo intelligendum.*

1. STYLO receptiſſimo inter Virtutes Theologicas primo loco ponitur Fides, non quod ea ſit dignior cæteris, ſed quia, ut inquit Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 8. *Fides humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*: quod intelligendum de Fide ſupernaturali, & Theologica. Siquidem generatim Fidei nomen varie ſumitur, quandoque pro Fidelitate ſeu veritate in ſervandis promiſſis: in quo ſenſu is dicitur ſervare Fidem, qui ſtat ſuis promiſſis. Deinde pro conſcientia, ſeu dictamine ejus: ſi accipitur *Rom.* 14. *Omne quod non eſt ex fide* (id eſt, quod eſt contra dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt.* Quo modo etiam in Jure dicitur quis bonæ fidei poſſeſſor, qui bona conſcientia quidpiam poſſidet,

det , credens , illud eſſe ſuum . Tertio , Fides quandoque ſumitur pro fiducia conſequendi rem deſideratam , aut promiſſam : prout accipitur *Matth.* 14. *Modicæ fidei , quare dubitaſti ?* Et *Jacobi cap.* 1. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans* . Quamvis hunc locum multi Doctores non abſque fundamento accipiant de ipſo actu Fidei Theologicæ , ſeu aſſenſu credulitatis Divinarum promiſſionum , cujus effectus eſt prædicta fiducia , juxta illud *Marci cap.* 11. *Omnia , quæcumque petitis , credite , quia accipietis* .

2. Rurſus aliquando fides accipitur pro objecto fidei , juxta illud Symboli S. Athanaſii : *Hæc eſt fides Catholica* , id eſt , Articuli Fidei Catholicæ , ſeu objecta materialia ejus. Ultimo tandem , & proprie , ac quantum ad propoſitum , accipitur Fides pro Virtute intellectuali , & quidem Theologica , qua creditur aliquid propter auctoritatem Dei illud revelantis. Et dicitur , *propter auctoritatem DEI* : non enim hic loquimur de Fide humana , qua aliquid creditur propter auctoritatem hominum illud affirmantium ; ſed ſermo eſt ſolummodo de Fide Divina , de qua Apoſtolus *ad Heb.* 10. dicit : *Juſtus ex fide vivit*. His prænotatis , ſit

3. CONCL. I. *Fides ſupernaturalis actualis* eſt actus ſupernaturalis , quo quis concurrente ſimul gratia Divina excitante , & colluſtrante aſſentitur alicui propoſitioni ex eo , quia Deus ſumme verus ipſam revelavit . Ita in re communis . Siquidem motivum Fidei actualis eſt veracitas Dei , quidpiam nobis revelantis : nam quia Deus , qui nec fallere poteſt , nec falli , hoc aut illud hominibus revelare dignatus eſt , hinc Fide Divina credimus , illud eſſe verum .

4. CONCL. II. *Fides ſupernaturalis habitualis* eſt virtus divinitus nobis infuſa , & donum Dei , quo firmiter aſſentimur iis omnibus , quæ a Deo nobis revelata ſunt , quatenus ſunt revelata . Ita communis Doctorum. Neque enim differt hæc definitio ab ea , quam affert S. Paulus Apoſt. *ad Heb.* 11. dicens : *Eſt autem fides , ſperandarum ſubſtantia rerum , argumentum non apparentium* , Nam ly *argumentum non apparentium* , indicat totam naturam Fidei in data definitione clarius explicatam : *argumentum* enim idem eſt , ac firma adhæſio intellectus : ly *non apparentium &c.* denotat , quod talis firma & infallibilis adhæſio intellectus nitatur certitudine revelationis Divinæ , factæ de iis , quæ quidem nondum videmus , ſperamus tamen conſequi in cælis. Unde additur , *ſperandarum ſubſtantia rerum* : quibus verbis partim nobis indicatur primarium objectum Fidei , qui eſt Deus , quemque pie vivendo in cœlis conſequi ſperamus: partim vero manifeſtatur quædam Fidei proprietas , utpote quæ debet eſſe certa & infallibilis , unde appellatur *ſubſtantia* : ſimulque eſt fulcrum Spei Chriſtianæ , nam quæ ſperamus , fide Divina fiunt nobis certa .

5. CONCL. III. Objectum materiale primarium incomplexum Fidei , eſt ſolus Deus ; quamvis omnes aliæ a Deo nobis revelatæ propoſitiones ſpectent ad objectum materiale , minus tamen principale , & complexum fidei Divinæ. Ita rurſum Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt : quia , ut inquit D. Auguſtinus *lib.* 4. *de Civitate Dei . cap.* 20. *Fidei primum , & maximum officium eſt , ut in verum credatur Deum* . Accedit , quod inter omnia credibilia omnium maximum , atque præſtantiſſimum ſit ipſemet Deus ; utpote qui eſt Ens infinitum , & ſumme bonum , & ad cujus cognitionem omnia cætera credibilia referuntur : atqui hoc intelligitur per objectum primarium materiale Fidei ; ergo. Hinc in Symbolo Apoſtolorum mox a principio dicitur : *Credo in Deum &c.* & poſtmodum pro clariori ejus cognitione cæteri Articuli ſubjunguntur.

6. Altera pars ex eo patet : quia per objectum materiale Fidei intelligitur illud , quod eſt credendum fide Divina , præſertim quando per auctoritatem Eccleſiæ nobis conſtat de tali revelatione a Deo facta ; ergo etiam omne iſtud ſpectat ad objectum materiale. Et additur , *complexum* : nam per *Objectum Fidei complexum* intelligitur tota propoſitio objectiva divinitus revelata , cui aſſentimur mediante actu Fidei : *per incomplexum* vero intelligitur ſubjectum , & prædicatum talis propoſitionis divinitus revelatæ .

7. Infertur proinde quod ad objectum materiale Fidei ſpectet inprimis Deus , ejuſque exiſtentia , & Myſterium SS. Trinitatis. Deinde creatio Mundi , & redemptio generis humani per Chriſtum facta . Inſuper quidquid in S. Scriptura , ſeu Libris Canonicis continetur : nam quamvis eorum aliqua parum videantur ad Dei cognitionem facere , ut , quod canis Tobiæ caudam moverit , quod Saul quæſierit aſinas , & hujuſmodi ; nihilominus quia & hæc a Spiritu ſancto in Sacris Litteris nobis ſunt revelata , pertinent ad objectum materiale , minus tamen principale Fidei , ſuntque credenda propter auctoritatem Divinæ veritatis , ac revelationis. Inſuper ſpectant ad objectum materiale Fidei ea , quæ ex Traditione Apoſtolica nobis Eccleſia proponit credenda , ut dicetur inferius. (*a*)

8. CONCL. IV. Objectum formale & motivum Fidei ſupernaturalis , eſt prima & infallibilis veracitas Dei , ſeu veritas ejus in revelando. Ita Doctor Subtilis *Quæſt.* 2. *Prologi* . cum Scotiſtis , & multis aliis. Ratio eſt : quia ideo credimus Fide Divina articulis Fidei , quia Deus eos nobis revelavit , & ideo credimus Deo revelanti , quia eſt prima veracitas ; ergo veracitas Dei revelantis eſt ratio motiva Fidei Divinæ , & conſequenter ejus objectum formale .

9. Nec dicas. Plurimi de plebe credunt articulis Fidei , non ex motivo veritatis Dei revelantis , ſed ob propoſitionem Concionatoris , vel Eccleſiæ Catholicæ : atqui hi eliciunt veros actus Fidei Divinæ ; ergo . Reſpondetur enim , diſtinguendo majorem : credunt articulis Fidei , ob ſolam propoſitionem Concionatoris , aut Eccleſiæ , negatur ; credunt ob hanc , & ſimul implicite apprehenſam revelationem veraciſſimam Dei , conceditur major : & eodem modo diſtincta minori , negatur conſequentia . Siquidem dum homines ſimpliciores credunt articulis Fidei , ſibi per Concionatores atque Eccleſiam propoſitis , ſimul apprehendunt , id a Deo fuiſſe revelatum , ob cujus infallibilem veracitatem credunt auditis , ac propoſitis per Eccleſiam & Concionatores . Nam , ut dicitur *Rom.* 10. *Fides ex auditu , auditus autem per Verbum Chriſti* . Et 1. *Theſſ.* 2. *Quoniam , cum accepiſſetis Verbum auditus DEI , accepiſtis illud non ut verbum hominum , ſed ſicut eſt vere Verbum Dei* . Occaſione cujus proinde.

10. Quæritur , quomodo ſit intelligendum illud dictum S. Auguſtini *lib. contra epiſt. Fundamenti cap.* 5. *Ego vero Evangelio non crederem , niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas* . Unde eſt communis praxis Fidelium , qui credunt , quidquid Sancta Mater Eccleſia credendum proponit ? Reſp. hoc ex eo fieri , non quod Eccleſiæ auctoritas ſit objectum formale Fidei , ſeu ratio motiva credendi (hæc enim eſt ſola veracitas Dei , quidpiam revelantis) ſed quia Eccleſiæ auctoritas eſt ratio nobis proponens , ſeu oſtendens objecta credendi . Nam per Eccleſiam proponuntur , ac exhibentur nobis illi Articuli , qui ſunt credendi , atque per ipſam ſive libri Canonici Sacræ Scripturæ , ſive Traditiones Apoſtolicæ determinantur , atque declarantur , quod ſint a Deo revelati , & a Spiritu Sancto dictati , vel a Chriſto oretenus Apoſtolis traditi , atque per Apoſtolos poſteris : ſicque ſit , quod hi potius , quam alii per Hæreticos , vel apocryphos libros jactitati , propter infallibilem veracitatem Dei Fide Divina ſint a Fidelibus credendi . Quia igitur Spiritus Sanctus in negotio tanti momenti non ſinit Eccleſiam , dilectam ſuam Sponſam , errare , ſecuriſſime , & abſque ullo erroris periculo creduntur propter Dei veracitatem , & fide Divina omnia ea , quæcumque Eccleſia nobis ſic credenda proponit . Et hoc innuunt citata S. Auguſtini verba : *Evangelio non crederem , niſi me Eccleſiæ commoveret auctoritas* : prout clare indicat ly *commoveret* .

QUÆ.

QUÆSTIO II.

Quænam puncta Fidei ſint neceſſario explicite credenda.

SUMMARIUM.

11. *Credere explicite, & implicite, quid?*
Fides explicita, & implicita, quæ?
12. *Salus animæ, prima, & ultimata.*
Neceſſitas medii, & neceſſitas præcepti, quid?
13. *Fides tum habitualis, tum actualis, quomodo neceſſaria ad ſalutem?*
14. *Infantibus & perpetuo amentibus, non eſt neceſſaria fides actualis.*
15. *Neceſſitas explicite credendi aliquos Articulos non eſt æqualis reſpectu omnium.*
16. *Fides explicita de exiſtentia DEI, & ut Remuneratoris, requiritur neceſſitate medii.*
17. *Idem affirmant multi de Myſterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi.*
18. *Notabilis objectio ſolvitur.*
19. *Dicta ſolutio propugnatur, & objectio retorquetur.*
20. *Cognitio, & fides ex puris naturalibus non juvat ad juſtificationem.*
21. *Aliud eſt, explicite credere, aliud explicite ſcire Articulos Fidei.*
22. *Non pauci tenent oppoſitam ſententiam.*
23. *Quænam teneantur Fideles explicite credere neceſſitate præcepti?*
** *Item an Virginitas perpetua B. Virginis, & quænam circumſtantia circa Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti explicite credenda? Addit.*
** *An ſufficiat Symbolum tantum tenere memoria, & non intelligere ſenſum ejus? vel e converſo, utrum ſufficiat ſcire ſolam ſubſtantiam in eo comprehenſam?*
24. *Doctrina notabilis quoad hoc.*
* *Alia adhuc notabilis doctrina.*

11. ADVERTENDUM cum communi Doctorum, dupliciter nos poſſe credere Articulos Fidei, nimirum explicite, & implicite. *Credere explicite* idem eſt, quod diſtincte & in particulari credere aliquod Myſterium Fidei; puta, quod Deus ſit unus in eſſentia, & in perſonis trinus; quod Chriſtus pro nobis ſit paſſus, &c. Unde *Fides explicita* dicitur, per quam res divinitus revelata, in ſe, & ſub propria ratione creditur: ut fit in allatis exemplis. *Implicite* vero *credere* idem eſt, ut alicui propoſitioni Fidei aſſentiri confuſe, in communi ſeu univerſali, quatenus virtualiter continetur in alia propoſitione, quam diſtincte credimus: ut, ſi quis credat, quidquid ſancta Mater Eccleſia credendum proponit; talis enim implicite credit omnes Articulos Fidei. Hinc *Fides implicita* appellatur, per quam credimus res in univerſali, ſeu prout in aliqua alia propoſitione continentur.

12. Notandum ulterius, quod duplex poſſit intelligi neceſſitas Fidei ad ſalutem animæ (ſive primam, quæ eſt gratia ſanctificans ſive ultimatam, quæ eſt æterna gloria, ſeu viſio beatifica in Cœlis) una medii ſeu finis, alia præcepti. *Neceſſitas medii*, ſeu finis, dicitur illa, qua quidpiam ita eſt neceſſarium ad finem, puta ad ſalutem animæ conſequendam, ut ſine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis, v. g. animæ ſalus, obtineri non poſſit: ſic in ſtatu Evangelii Baptiſmus aliquis, nimirum vel Fluminis, vel flaminis, vel Sanguinis eſt neceſſarius ad vitam æternam, quia ſine eo, etiam ex ignorantia invincibili, aut impotentia phyſica non ſuſcepto, ſalus æterna obtineri non poteſt; uti patet in parvulis in utero materno decedentibus. *Neceſſitas præcepti* dicitur ea, qua quidpiam ſub obligatione præcepti neceſſario præſtandum eſt ad conſequendam ſalutem æternam, eo quod alioquin quis tranſgrediendo præceptum mortaliter peccaret, niſi excuſet ignorantia, vel impotentia. Addunt Doctores tertium membrum, nempe *Neceſſitatem medii, & præcepti ſimul*: prout defacto adultis hominibus neceſſarius eſt Baptiſmus Fluminis determinate ad ſalutem, caſu quo poſſunt eum in re ſuſcipere. His prænotatis, ſit

13. CONCL. I. Fides non ſolum habitualis, ſed & actualis, ſeu accepta pro ipſo actu credendi aliquod ſupernaturale objectum, fuit omnibus, uſum rationis habentibus, pro quocumque Statu neceſſaria ad gratiam, & æternam gloriam conſequendam, & quidem neceſſitate medii ſeu finis, adeo, ut ea prætermiſſa ſalus animæ obtineri numquam potuerit, nec poſſit, etiamſi inculpabiliter ſeu ex ignorantia invincibili non habeatur. Ita communis Theologorum, & patet ex illo *ad Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere DEO: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Quæ verba non ſolum de Fide habituali, quam ſolam ſuſcipiunt parvuli in Sacramento Baptiſmatis, ſed etiam de Fide actuali quorumdam Myſteriorum quandoque ab adultis habenda, communiter intelliguntur a Doctoribus; idque ex ſe ipſis ſatis indicant. Hinc Innocentius XI. merito inter alias propoſitiones ſequentem, ordine 16. damnavit, *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.*

14. Dicitur notanter, *omnibus hominibus uſum rationis habentibus*. Quia Infantibus, ac perpetuo amentibus, non eſt neceſſaria Fides actualis, ſed ſufficit habitualis, id eſt, habitus Fidei ſupernaturalis in Sacramento Baptiſmatis infuſus. Unde Concilium Trid. *Seſſ. 7. can. 13. de Baptiſmo*: ait *Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, ſuſcepto Baptiſmo inter fideles computandos non eſſe: ac propterea praſtari, omitti eorum Baptiſma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.*

15. CONCL. II. Licet omnes Fideles teneantur explicite credere aliquos Articulos Fidei, hæc tamen neceſſitas non eſt æqualis reſpectu omnium. Ita Scotus 3. *diſt.* 25. *q.* 2. & alii. Ratio eſt: quia Majores Eccleſiæ, ut Prælati & præſertim Epiſcopi, tenentur habere fidem magis explicatam Myſteriorum Fidei Catholicæ, utpote qui ſubditos ſuos ex officio inſtruere tenentur de rebus Fidei. Minores vero, præſertim rudiores & ſimpliciores, de neceſſitate non tenentur omnes & ſingulos Articulos explicite & diſtincte credere, ſed ſufficit, principaliores credere explicite (quinam autem hi ſint, mox dicetur) cæteros vero credere implicite, ſeu in generali, credendo quidquid Eccleſia credendum proponit.

16. CONCL. III. Fides explicita de exiſtentia veri Dei, & quod is ſit juſtus remunerator, decernens præmia juſtis, & improbis ſupplicia, omnibus adultis uſumque rationis habentibus, eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Ita communis Doctorum, & deſumitur ex citatis illis verbis Apoſtoli *Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere DEO: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Hinc Innocentius XI. merito inter alias ſequentem, ordine 22. Propoſitionem damnavit: *Non niſi fides unius DEI neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.*

17. CONCL. IV. Inſuper multi Doctores volunt, neceſſario eſſe explicite credendum neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, nec non Myſterium Incarnationis, nempe Filium DEI eſſe pro nobis incarnatum, Chriſtumque eſſe verum Deum & hominem. Ita ſentit Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 2. *n.* 8. *& ſeqq.* citans pro hac ſententia D. Thomam, Gabrielem, Molinam, Valentiam; idemque tenent Maſtrius, Sannig, Filliucius, Baſſæus, aliique plures. Rationem dant: quia hæc duo Myſteria ſunt fundamentum totius noſtræ ſalutis. Nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptiſmus, ſine quo nemo poteſt ſalvari: per Chriſtum vero ſumus ſalvati, atque redempti; ipſeque ſimul eſt verus Deus; verique Dei Filius, per quem creati ſumus.

18. Nec obſtat (inquiunt) quod multi Gentiles, quin & adulti prius in infantia baptizati, v. g. pueri in ſylvis enutriti, & paulo poſt acquiſitos annos diſcretionis morientes, aut muti & ſurdi a nativitate, invincibiliter ignorent hæc Myſteria, utpote numquam ſibi propoſita. Reſp. enim, tales non damnari

nari propter peccatum Infidelitatis, ſed vel propter peccatum originale, vel propter alia peccata contra Legem Naturæ commiſſa. Quod ſi vero quis eorum jam baptizatus numquam mortaliter peccaverit, ad Divinam providentiam pertinet, ut vel ſpeciali lumine ſupernaturali interius illuſtretur, vel ab aliquo alio hæc Fidei Myſteria eidem proponantur, ut explicite credere poſſit; prout id ſimili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis *Actor. cap.* 8. & Cornelio Centurioni. *Actor.* 10.

19. Neque hæc reſponſio cuipiam rara, vel voluntarie data videatur. Siquidem allata inſtantia non ſolum urget contra ſententiam, admittentem, quod explicite credendum ſit neceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ; ſed ea etiam ſolvenda eſt ab omnibus Theologis, utpote qui juxta noviſſimum Decretum Innocentii X. *num.* 16. allegatum, admittere tenetur, quod Fides explicita *unius DEI ut Remuneratoris* ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Nam pariter quæritur, quomodo explicite poſſit credere in Deum ut Remuneratorem, ſicque ſalvari mutus & ſurdus a nativitate, aut puer jam baptizatus, ſed poſt acquiſitos annos diſcretionis illico moriens, qui de æterna retributione, atque de Deo ut Remuneratore, invincibiliter nihil unquam audiit, imo (loquendo de illo ſurdo) neque audire potuit?

20. Nec juvat dicere, talia lumine naturali poſſe cognoſci. Nam (ſi non detur reſponſio proxime allata) contra eſt: quia vel Deum ut Remuneratorem non licet naturali ratione cognoſcere, vel ſi hoc fieri poſſit (prout naturaliter poteſt cognoſci, atque demonſtrari exiſtentia Dei) tamen iſtud non ſufficit ad ſalutem, juxta cit. Decretum Innocentii XI. in quo pariter ſequens, ordine 23. Propoſitio, damnata legitur; *Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimileve motivo ad juſtificationem ſufficit.* Et merito hæc Propoſitio eſt damnata: nam, ut loquitur Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*: atqui hujuſmodi initium, fundamentum & radix, nequit haberi ex puris naturalibus: quidquid olim contradixerint Pelagiani & Semipelagiani hæretici; ergo.

21. Addunt tamen Auctores hujus ſententiæ, quod aliud ſit, *explicite credere* Articulos Fidei; & aliud, *explicite ſcire*, ita ut quis interrogatus poſſit rationem reddere de prædictis Myſteriis Fidei: primum enim neceſſarium eſt neceſſitate medii, non ſecundum. Inſuper (inquiunt) ſufficit, hujuſmodi Articulos & Myſteria Fidei cognoſcere ſaltem ſecundum ſubſtantiam, imo ſi quis tamen hebes ſit, ac obtuſus ingenio, ut non poſſit hos omnes Articulos capere ſecundum ſubſtantiam, ſufficit, ſi ſaltem aſſenſum præbuerit hujuſmodi Articulis ad ſalutem neceſſariis, eoſque crediderit, dum ſibi proponebantur a Parocho, vel alio. Quia ſic jam tales explicite credunt, licet non explicite ſciant illos, ita ut interrogati poſſint apte reſpondere, & rationem reddere: hoc enim poſterius non eſt neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii, ſed ſolum neceſſitate præcepti, a qua tamen rudes excuſantur ratione ſuæ impotentiæ. Baſſæus. *V. Fides I. n.* 51. cum aliis.

22. Dicitur ulterius in Concluſione, *n.* 17. data: *Inſuper multi Doctores volunt &c.* Nam oppoſitam ſententiam, videlicet hæc duo Myſteria Fidei non eſſe neceſſario credenda neceſſitate medii, ſed duntaxat neceſſitate præcepti, etiam non pauci tenent; ut Lugo *diſp.* 12. *de Fide n.* 91. *& ſeqq.* citans Medinam, Vegam, Suarez, Turrianum, pluresque alios; eamque non minus probabilem cenſet Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 8. & Herincx *diſp.* 7. *de Fide n.* 49. Ratio horum eſt: quia neceſſitas illa medii poſt prædicationem Evangelii neque habetur clare ex S. Scriptura, neque ex traditione Patrum, neque ex ratione; nam tam rationes, quam teſtimonia S. Scripturæ, atque Sanctorum Patrum, commode intelliguntur de neceſſitate præcepti, non medii.

23. CONCL. V. Omnes Fideles, poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, tenentur neceſſitate præcepti explicite credere, & ſaltem quoad ſubſtantiam ſeu craſſo modo ſcire Myſteria contenta in Symbolo Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Sacramenta maxime neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam; reliqua vero tunc, quando quis ea recepturus eſt, & v. g. Matrimonium initurus, item Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. Ita Doctores communiter. Qua de cauſa omnes ejuſmodi Articuli, & materiæ, dicuntur *Prima Fidei Rudimenta*, quæ in Catecheſibus publice circumferuntur in Eccleſia, & omnibus proponuntur tamquam explicite credenda, & ſcienda.

Additio.

** Quamvis contenta in Symbolo ſciri ſolum debeant quoad ſubſtantiam, tamen non ſufficit Symbolum iſtud tenere tantum memoria, & non intelligere ſenſum ejus. Cum id perinde ſit, ac neſcire. Hos inter neſcientes computari poſſunt ignari Linguæ latinæ, qui tamen non calleat Symbolum, niſi latine, ut ait Herincx *Diſp.* 7. *de Habitu & actu Fidei. N.* 60. E converſo non exigitur, ut Symbolum ſciatur memoriter, dummodo ſciantur quoad ſubſtantiam in eo comprehenſa, ut de iis interrogatus quis poſſit apte reſpondere. Id enim, & non plus ipſe ſimplex textus Symboli, ac Chriſti ſuave jugum, & ipſe communis ſenſus fidelium petunt. Itaque de SS. Trinitatis Myſterio expreſſo in Symbolo ſufficit ſcire, quod in una Natura Divina ſint tres Perſonæ diſtinctæ realiter, ſcilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quæ non ſint tres Dii, ſed unus tantum Deus, vel, ut dicit Herincx, quod Pater ſit Deus; Filius ſit Deus, Spiritus S. ſit Deus, & tamen nequaquam ſint tres Dii, ſed unus tantum Deus. De Incarnatione Verbi Divini ſufficit ſcire, quod Filius Divinus humanam carnem, & naturam ex Maria Virgine aſſumpſerit, adeoque Chriſtus ſit verus Deus, veruſque homo ſimul, conceptus ſine opera maritali, per cooperationem Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine. Tali modo diſcurrendum eſt fere de reliquis.

Dubitant tamen aliqui, an Virginitas perpetua B. Virginis, etiam poſt partum, ratione tertii articuli ſit explicite credenda? Salmanticenſes *Tom.* 5. Curſus Theol. moralis affirmant: quia hoc ſatis exprimitur in Symbolo, dum dicimus: *natum ex Maria Virgine*: cum enim abſolute appellet Virginem, non debemus ea verba reſtringere ad determinatum ſtatum, ſed extendere ad omnem, id eſt, ante, in, & poſt partum: adde, quod hæc circumſtantia Virginitatis perpetuæ in Deipara commendet maxime excellentiam Myſterii Incarnationis. Nihilominus huic reſponſioni contradicunt Azorius, Sanchez, Joann. Ponc. apud Herincx cit. N. 61.

Circumſtantias Paſſionis *ſub Pontio Pilato*, & Reſurrectionis Chriſti *tertia die* Herincx, & Salmanticenſes exiſtimant non eſſe ſciendas, & credendas explicite ſub gravi obligatione: quia ſunt levioris momenti, & parum conducunt ad excellentiam redemptionis generis humani, quamvis levem obligationem agnoſcat noſter Poncius *Diſt.* 25. *in Comment. N.* 101. eo quod alias non fuiſſent poſitæ in Symbolo. Idem videtur eſſe de Sepultura Chriſti, ut loquuntur Herinx & Salmanticenſes, cum non ſit circumſtantia adeo gravis, ſed ſolum pars articuli, quæ novam difficultatem non habet, ſervitque unice ad confirmandam veram mortem Chriſti, & declarandam reſurrectionem Ejuſdem, quæ utraque aliunde ſupponitur ſatis credita & cognita. Contra vero judicant Salmanticenſes circumſtantiam *Crucifixionis* eſſe expreſſe credendam, quia peculiariter per eam commendatur opus Redemptionis humanæ, & ideo hæc circumſtantia ſingulariter prædicatur a S. Paulo 1. Corinth. 1. *Prædicamus Chriſtum crucifixum*. Unde & alii aſſerunt, ſub mortali debere fideles ſcire ſe ſignare ſigno crucis.

Deſcenſus Chriſti ad inferos eſt explicite ſub obligatione gravi credendus. Lugo, Salmanticenſes, Herincx, & alii contra Suarez, Caſtro Palao, & alios; ratio eſt: quia deſcenſus ad inferos, ſive partes inferiores terræ fuit ab Apoſtolis in Symbolo poſitus tamquam novus peculiaris articulus, & non tamquam circumſtantia alterius articuli: accedit, quod per hunc deſcenſum cognoſcatur clarius Redemptionis

Chri-

Chriſti univerſalitas, & efficacia, quæ uſque ad inferos penetravit, e manibus tenebrarum, & ex umbra mortis animas Sanctorum eruendo.

Pariter Seſſio Chriſti ad Dexteram Patris eſt explicite credenda, & ſcienda. Herincx, Salmanticenſes, & alii: Ratio eſt: quia his verbis indicatur æqualitas gloriæ, quam Chriſtus ut Deus cum Patre habet, & ſuprema gloria & poteſtas, quam Poſt Patrem ut homo obtinet, ſupra & in omnes Angelos & homines juxta illud Pauli Hebræ. 1. ad quem Angelorum dixit aliquando, ſede a dextris meis? quæ cum in aliis articulis non ſint declarata, cenſendum eſt, ea in hoc eſſe ſignificata ea intentione, ut explicite credantur. Tandem communionem Sanctorum cenſent plures non eſſe explicite credendam ob difficultatem intelligendi, quæ etiam Doctores circa ſenſum in varias opiniones abripit. Interea, quod rem ipſam concernit, non eſt tanta difficultas, cognoſcendi ſenſum ſub his verbis latentem, ſive dein per communionem hanc intelligatur participatio eorumdem Sacramentorum, ſeu potius participatio mutua bonorum operum, & orationum, quam etiam rudes Catholici norunt, & ideo Sanctos orant, ac mutuas orationes petunt. Herincx *diſp. 7. de Habitu, & Interno actu Fidei. n. 63.* **

24. Hoc tamen intellige: niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet: nam iſthæc neceſſitas, talia explicite credendi & ſciendi, eſt præcepti duntaxat; unde poteſt excuſare impotentia, aut invincibilis ignorantia, non minus, ac in aliis præceptis. Quod notandum pro hominibus agreſtibus, & hebetibus: quamvis & vi pro viribus ſint inſtruendi, ut præter primaria Fidei Myſteria ſciant ſaltem ea, quæ ad dignam Sacramentorum receptionem ab ipſis peragendam, & ſtatus ſui conditionem obſervandam, requiruntur. Certe Innocentius XI. anno 1679. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 64. damnavit: *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiam ſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri JESU Chriſti.* Hactenus Propoſitio damnata. Væ autem Paſtoribus, quibus ex Officio ſub graviſſimo peccato incumbit pueros, alioſque ignorantes ſuæ Parochiæ in ſimilibus inſtruere, ſi ex ſocordia negligant. O! quam longe utilius inquit P. Herincx hic *D. 7. n. 42.* inſtituerentur coram plebe Conciones Catecheticæ, quam conceptus ſubtiles captum plebis excedentes.

Additio.

* Quæret occaſione damnatæ Propoſitionis prius allatæ, quid ergo agendum Confeſſario, ſi in Confeſſionali deprehendat puerum, aut alium rudem vincibili laborare ignorantia principalium Myſteriorum Fidei, SS. Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ, qui tamen ſerio promittit, quod ea velit proxime addiſcere, ſicque ignorantiam ſuam deponere? Ante Reſponſionem ſuppone, quod talis nequiret abſolvi, ſi nollet eam, quam poſſet, deponere ignorantiam, uti per ſe patet ex propoſitione damnata, & ratione: etenim talis nolens deponere ignorantiam vincibilem, quam poſſet, eſt in actuali voluntate peccatum ſuum grave continuandi, ſic utique incapax abſolutionis? Quod ſi autem ſerio promittat, ſe velle proxime hanc ignorantiam deponere, de qua nunc cordi intime dolet: Reſp. conformiter libello ſuccincte declaranti propoſitiones damnatas I. Extra articulum mortis neque tunc talem eſſe abſolvendum, antequam eundem Confeſſarius breviter, ac pro modulo pœnitentis inſtruat de Myſterio *SS. Trinitatis, & Incarnationis.* Ratio eſt: quia juxta prius dicta ſaltem probabile eſt, hæc duo Myſteria eſſe neceſſario credenda non ſolum neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii, adeoque exponeretur Sacramentum probabili periculo nullitatis, ſi talis, antequam hæc credat Myſteria, actu abſolveretur; nam, ſi quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſine his nequit Sacramentum Pœnitentiæ valide ſubſiſtere &c. Sic ſi quis neque crederet Deum ut Unum, & Remuneratorem, talis, niſi prævie inſtrueretur, invalide abſolveretur, non ſolum ſi laboraret ignorantia vincibili, ſed etiam invincibili: nam abſque neceſſariis neceſſitate medii nequit aliquis obtinere gratiam ſanctificantem, adeoque nec gratiam abſolutivam.

Reſp. II. Si pœnitens iſte de ſuis peccatis omnibus, ac virtualiter de iſta ignorantia (ſuppoſito, quod fuerit vincibilis) vere doleat cum propoſito, nec tamen ob periculum imminentis mortis amplius tempus videretur ſupereſſe, prævie ante abſolutionem hunc inſtruendi de dictis Myſteriis *SS. Trinitatis, & Incarnationis*, abſolvi debet, non quidem abſolute, ſed conditionate: nam pariter probabile, imo probabiliſſimum eſt, dicta Myſteria eſſe neceſſaria tantum neceſſitate præcepti, non autem medii, adeoque bona ejus voluntas in his circumſtantiis, ubi amplius inſtrui nequit, redderet hunc capacem abſolutionis, non quidem abſolutæ (ne ob probabilitatem alterius contrariæ ſententiæ Sacramentum exponeretur periculo invaliditatis) ſed conditionatæ. Videatur Dominicus Viva in ſua Trutina Theologica in dictam propoſitionem. *

QUÆSTIO III.

Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei;

SUMMARIUM.

25. *Præceptum Fidei affirmativum, & negativum, quid?*
26. *Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei &c.*
 Alia per ſe & directe, alia per accidens.
27. *Datur præceptum Divinum per ſe obligans quandoque ad actum Fidei.*
28. *Non ſufficit actum Fidei tantummodo ſemel in vita elicere.*
29. *Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat.*
30. *Quando infidelibus adultis cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita?*
 (*b*) De hoc inferius Diſt. 3. n. 55. & ſeqq.
31. *Circa Myſteria Fidei non licet ſequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore; & cur?*
32. *Quando pueri baptizati teneantur elicere actum Fidei?*
33. *Secundum tempus, quo præceptum Fidei per ſe obligat.*
34. *Tertium tempus dictæ obligationis. Diverſa Doctorum ſententia circa tempus, quo in vita decurſu tenemur elicere actum Fidei.*
35. *Rarius peccatur contra hoc præceptum Fidei cur?*
36. *Quartum tempus, quo per accidens & indirecte obligamur ad actum Fidei.*
37. *Qualis Confeſſio tunc ſufficiat?*
38. *Quintum tempus, quo obligat præceptum Fidei, eſt articulus mortis.*
 Moribundi ad actus virtutum Theologicarum maxime excitandi.

25. CONveniunt Doctores, præceptum Fidei duplex eſſe, unum affirmativum, aliud negativum. *Præceptum Fidei affirmativum* importat, ut ea omnia, quæ a DEO ſunt revelata, atque ut talia nobis per Eccleſiam propoſita, credamus. *Negativum* eſt, ut Fidem nunquam negemus, neque diſſentiamus rebus Fidei, nec etiam erroneis dogmatibus Divinæ veritati contrariis ab Eccleſia reprobatis fidem præſtemus. Quia igitur certum eſt inter Doctores, quod præcepta negativa obligent ſemper & pro ſemper; hinc in nullo prorſus caſu, aut tempore, licitum eſt Fidem negare aut falſum credere. Econtra vero, quia præcepta affirmativa obligant quidem ſemper, ſed non pro ſemper (id eſt, obligant ſolum pro determinato tempore, ac in certis caſibus & circumſtantiis) hinc Quæſtio remanet, quandonam illud affirmativum Fidei præceptum obliget, ſive quonam tempore quis teneatur ad eliciendum actum Fidei, & quidem internum: nam de Confeſſione externa Fidei dicemus *Quæſt. ſeq.*

26. Cæterum duplex conſiderari poteſt obligatio eliciendi actum internum Fidei (quod ſervata proportione pariter dicendum de obligatione eliciendi actum Spei, vel Charitatis &c. una per ſe & directe, altera vero indirecte & per accidens. Prior obligatio

tunc

tione cenſetur adeſſe, quando præceptum affirmativum Fidei (Spei, vel Charitatis &c.) ex ſe ipſo, atque immediate obligat, ita ut omittens tunc actum Fidei, contra hanc virtutem directe peccet. Indirecte ſeu per accidens dicitur obligare præceptum affirmativum Fidei, quando talis obligatio provenit ratione alterius præcepti obligatorii, quod obſervari non poteſt abſque actu Fidei: ut quando actus Fidei eſt medium neceſſarium ad implendum præceptum alterius virtutis; quod ſervari nequit, niſi præcedat actus Fidei.

27. CONCL. I. Datur præceptum divinum per ſe obligans ad eliciendum quandoque actum internum Fidei. Ita communis Theologorum; atque deſumitur ex S. Scriptura paſſim, ut ex *cap. 16. Marci n. 19.* allegando; & *cap. 1. ad Rom. Juſtus autem ex fide vivit. Ad Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere DEO: credere enim oportet &c.* cum concordantiis. Hinc merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine primam propoſitionem, damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

28. CONCL. II. Præceptum Divinum de eliciendo actu Fidei per vitæ decurſum ſæpius obligat, nec ſufficit actum Fidei tantummodo ſemel in vita elicere. Ita certa, & communis; atque præter textus S. Scripturæ proxime citatos, probatur ex illo 1. *Corinth. 16. Vigilate, ſtate in fide.* Et 1. *Petri 5. Cui* (diabolo) *reſiſtite fortes in fide.* Nam hujuſmodi vigilantia, reſiſtentia, & ſtatio in Fide, non ſalvatur proprie in ſolo habitu, ſed dicit actuale exercitium, ſimulque perſiſtentiam in ea cum frequentatione actuum. Hinc rectiſſime Innocentius XI. damnavit ſequentem, ordine 17. Propoſitionem: *Satis eſt, actum fidei ſemel in vita elicere.* Item hanc ordine 65. *Sufficit illa Myſteria ſemel credidiſſe;* ubi ſermo eſt de Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti. Verum deſcendendo magis ad particularia tempora dictæ obligationis, ſit.

29. CONCL. III. Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat, illud eſt, quando Fides cuipiam primitus ſufficienter proponitur; tunc enim præceptum hoc per ſe obligat ad eliciendum actum credendi. Ita communis; & colligitur ex illo Salvatoris *Marc. cap. 16. Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Quæ poſtrema verba gravem obligationem denotant, cum nemo, niſi ob peccatum mortale condemnetur. Sed occaſione hujus.

30. Quæres, quandonam cenſeatur cuipiam vera Fides ſufficienter propoſita? Reſpond. I. Loquendo de adultis infidelibus, tunc fides cenſetur ipſis ſufficienter propoſita, ita ut non temere aut imprudenter, ſed prudenter credant, & non credendo peccent contra præceptum Fidei, quando rationibus, ſignis ſive notis, aut etiam miraculis, aliiſque probationibus, accedente præſertim interiore lumine ſupernaturali, ita illis credibilia proponuntur Myſteria Fidei, ut recta ratio eiſdem dictet, noſtram Fidem eſſe veram, & contrariam Sectam eſſe falſam; juxta quod dicitur *Pſalm. 92. Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis* (*b*) Et merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 4. Propoſitionem damnavit; *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

31. Neque obſtat, quod in aliis materiis moralibus quandoque liceat ſequi opinionem minus probabilem. Diſparitas enim eſt: quia in talibus non ſemper poteſt, adhibita etiam quacunque diligentia, certitudo, atque veritas ipſa deprehendi: bene tamen circa Myſteria de Fide credenda. Unde cognoſcens ex memoratis motivis, ſuam opinionem circa credenda de Fide minus probabilem exiſtere, aut accedente interiori lumine ſupernaturali tenetur probabiliorem, tutioremque partem ſequi, & credere, aut conſulendo doctores, & divinum auxilium ferventius implorando veritatem Fidei Catholicæ amplius inveſtigare. Quod ſi vero vel ex ſuperbia, vel ex inordinato terrenorum affectu, aut negligentia aliunde culpabili id facere intermiſerit, jam hoc ipſo ignorantia veræ Fidei erit vincibilis, atque culpabilis. Neque opinio illa veritati Fidei contraria reſpectu talis hominis poteſt revera dici probabilis, eo quod ſit deſtituta gravi fundamento: cum contra eam ſtet, ſeu militet ratio convincens, ex infallibili veracitate DEI revelantis deprompta, quam talis, cognita præſertim majori probabilitate aſſertionis Catholicæ, magis inveſtigare & potuiſſet, & debuiſſet, ac nihilominus hoc culpabiliter facere neglexit, haud obſtante, quod iſtud cognoverit eſſe negotium graviſſimum, & tangens æternitatem.

32. Reſp. II. Loquendo de pueris inter Fideles educatis, tunc illi tenentur vi hujus præcepti elicere actum Fidei, quando rationis uſum conſecuti Myſteria Fidei audiunt, apprehenduntque, quod illa credere ſit neceſſarium ad ſalutem. Unde, ſi tunc non eliciunt actum Fidei, peccant contra iſtud præceptum, niſi forte per inadvertentiam excuſentur, aut actus Fidei notabiliter non differatur. Et hoc ultimum idcirco additur: quia ejuſmodi obligatio non eſt accipienda pro metaphyſico inſtanti, ſed morali; ita videlicet, ut in re tanti momenti non fiat notabilis mora, arbitrio viri prudentis. Sanchez *lib. 2. in Decal. cap. 1. n. 3. & ſeqq.* Herincx *diſp. 7. de fide. quæſt. 6. n. 76.* & alii.

33. CONCL. IV. Alterum tempus, quo præceptum Fidei per ſe obligat, tunc eſt, quando urget gravis tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit; tunc enim tempus eſt reſiſtendi contrariis actibus Fidei, ſeque in vera Fide muniendi. Idem dicendum, quando imminet periculum abnegandæ Fidei ex horrore tormentorum: idque ob rationem datam. Item, quando inſtat præceptum exterius confitendi Fidem: hanc enim debito ac veraciter confiteri non poſſumus, niſi interior Fidei aſſenſus accedat. Herincx *num. 77.* Sanchez, Baſſæus *V. Fides I. n. 16.* & alii.

34. CONCL. V. Inſuper per vitæ decurſum aliis quandoque temporibus urget præceptum eliciendi actum internum Fidei. Ita communis, atque deſumitur ex dictis *Concl. I. & II.* Verumtamen in aſſignando determinato tempore hujus obligationis, multum variant Auctores: nam aliqui ſtatuunt tempus unius anni: ut Sanchez *loc. cit. n. 3.* poſt Ledeſmam. Alii aſſignant Feſta ſolemniora, in quibus celebrantur aliqua Myſteria Fidei; tunc enim dicunt, teneri nos virtute hujus præcepti elicere actum Fidei circa talia Myſteria. Quidam vero non improbabiliter aſſerunt, ſingulis diebus Dominicis adeſſe talem obligationem credendi: quorum ſententiæ favet Doctor Subtilis *3. diſt. 9. quæſt. un. §. De ſecunda.* dicens, *quod Dominicis diebus ſaltem videatur adoratio aliqua neceſſario exhibenda Deo.* Et tandem nonnulli cenſent, hoc committendum cujuſque arbitrio, dummodo actus internus credendi non nimium differatur: eo quod tempus hujus obligationis nullibi clare determinatum reperiatur.

35. Pro praxi tamen advertendum, quod quamvis Fideles ſæpius in vita teneantur elicere actum internum Fidei, ut dictum eſt: nihilominus ipſi ob hoc non debent reddi anxii & perplexi, quaſi non ſemper ſatisfeciſſent. Nam imprimis plerumque excuſantur ratione ignorantiæ, vel inadvertentiæ hujus obligationis; eoque magis, quod neque Doctores conveniant in determinatione temporis, quo urget dicta obligatio, contra quam proinde rarius peccatur. Deinde practice loquendo ejuſmodi obligationi cenſetur ſatisfieri per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum Actuum bonorum, utputa Spei, Charitatis Dei, Pœnitentiæ, Orationis, devotæ recitationis Symboli, formatione ſigni Crucis, auditione Miſſæ, ac hujuſmodi. Herincx. *loc. cit. num. 76.* Sannig. *diſt. 1. de Fide. quæſt.* 21. *n. 3.* & alii.

36. CONCL. VI. Ulterius per accidens & indirecte obligatur quis ad internum actum Fidei eliciendum, quotieſcumque adeſt obligatio exercendi actum alterius virtutis præſupponentis actum Fidei. Ita certa, & communis. Ratio clara eſt: quia, ſi quis obligetur ad exercitium alterius virtutis, hoc ipſo obligatur ad ponenda media ipſius, atque omnia illud, ſine

quo

quo nequit haberi exercitium actus præcepti. Sicqui in certis circumſtantiis tenetur Contritionem elicere, tenetur pariter actum Fidei habere; non enim poteſt quis propter Deum offenſum conteri de peccatis, niſi credat & DEUM eſſe, & ipſum pœnitentibus peccata remittere. Idem ſervata proportione dicendum in caſu, quo quis obligatur elicere actum Spei, vel Charitatis, aut Religionis &c. cum & hi præſupponant actum Fidei.

37. Dicitur in Concluſione, *per accidens & indirecte*. Siquidem hæc Concluſio loquitur de illis caſibus, in quibus præceptum Fidei non obligat per ſe & directe, ſed dumtaxat per accidens, quatenus homo aliunde tenetur elicere actum certæ virtutis, quem elicere nequit abſque præſuppoſito actu Fidei. Et hinc, qui in tali caſu non elicit actum illius alterius virtutis, v. g. non convertitur ad DEUM per veram contritionem, ſatisfacit in Confeſſione, dicendo: *Se non elicuiſſe talem actum virtutis*, v. g. Contritionis, *cum elicere teneretur:* nam præceptum Fidei tunc per ſe non obligabat. Baſſæus *V. Fides I. n.* 15. & alii.

38. CONCL. VII. Quintum & ultimum tempus, quo obligat hoc præceptum, eſt articulus mortis. Ita communis. Ratio eſt: quia tunc magis tenetur homo ſe munire adverſus tentationes diaboli, ſeque conjungere DEO, tamquam ultimo Fini, per actum Fidei, quæ eſt prima, & omnium reliquarum virtutum fundamentum, ac radix noſtræ juſtificationis. Et hinc præſertim moribundi excitandi ſunt ad eliciendos actus Fidei, aliarumque virtutum Theologicarum, nec non & Contritionis, prout paſſim monent Ritualia Diœceſana, aliique libri: idque tum ex eo, ut per exercitium harum præſtantiſſimarum virtutum homo moriturus ſeſe amplius conjungat DEO, tamquam ultimo Fini: tum quia hujuſmodi actus ſunt valde meritorii, atque ad depellendas, ſuperandaſque tentationes diabolicas, tunc fortius urgentes, efficaciſſimi: tum quia præceptum Divinum de exercendis harum virtutum actibus maxime tunc obligare dignoſcitur.

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio exterius confitendi, & profitendi Fidem?

SUMMARIUM.

39. *Actus Fidei, item Confeſſio & Profeſſio Fidei quomodo differant?*
40. *Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe.*
41. *Etiam externa Fidei confeſſio quandoque eſt de præcepto.*
42. *Duplex neceſſitas externæ confeſſionis Fidei.*
43. *Quando obligemur ad externam Fidei confeſſionem?*
44. *Caſus, in quibus neceſſe eſt Fidem occultare modo licito.*
45. *Varii modi Fidem licite occultandi.*
Quando liceat eam occultare tacendo, vel non?
46. *Quando Fides poſſit, vel non poſſit occultari fugiendo?*
47. *Licitum eſt, eam occultare ſignis ex ſe indifferentibus.*
48. *Niſi ea præcipiantur in contemptum Fidei, &c.*
49. *Et niſi ſint inſtituta ad profitendam falſam Religionem.*
50. *Quid, ſi talia fiant per jocum, aut in Comœdiis?*
51. *Veſtibus infidelium, quando ſit licitum uti?*
52. *Et quando non?*
* *Item quando liceat æquivocare?*

39. NOTANDUM, quod aſſenſus ſeu actus Fidei corde fiat, confeſſio autem Fidei præſtetur ore; juxta illud Apoſtoli *ad Rom. cap.* 10. *Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sicut autem exterior confeſſio Fidei fit verbis, ita profeſſio fit factis, aut rebus externis v. g. veſtibus, vel aliis in ſignum illius aſſumptis.

40. CONCL. I. Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe. Ita eſt de Fide, atque in Concilio Romano ſub S. Cornelio Papa definitum contra hæreſin Elceſaitarum, dicentium, poſſe inſtante perſecutione negari Fidem exterius, dummodo ea corde retineatur. Sed Catholica veritas aperte deſumitur ex verbis Chriſti *Matth.* 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item 2. *Timoth. cap.* 2. *Si negaverimus eum, & ille negabit nos.* & alibi. Hoc ipſum confirmat exemplum tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exterius negare.

41. CONCL. II. Etiam externa Fidei confeſſio pro aliquo tempore eſt de præcepto. Ita rurſum omnes Catholici. Patet hoc ex illis verbis Chriſti. *Matth.* 10. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* & alibi.

42. Dicitur notanter, *pro aliquo tempore*. Duplex enim eſt neceſſitas externæ confeſſionis Fidei in præmiſſis duabus Concluſionibus inſinuata. Una negativa, ſcilicet Fidem exterius non negandi: & hæc, cum in præcepto negativo fundetur, obligat ſemper & pro ſemper; numquam enim licitum eſt, Fidem exterius negare, licet corde retineatur juxta dicta *n.* 40. Altera eſt affirmativa, videlicet Fidem exterius confitendi, ſive verbis ſive factis: & hæc neceſſitas, quia fundatur in præcepto affirmativo, obligat quidem ſemper, non tamen pro ſemper, ſed pro aliquo determinato dumtaxat tempore. Quale autem ſit hoc tempus per ſequentes Concluſiones reſtat declarandum: hinc ſit

43. CONCL. III. Tunc obligamur ad externam Fidei confeſſionem, quando per ejus omiſſionem ſubtraheretur notabilis ac magnus honor debitus DEO, aut utilitas proximis, ne pervertantur in fide, impendenda. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Unde ſi quis de Fide interrogatus taceret, & ex hoc crederetur, quod Fides non eſſet vera, aut alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide, peccatum fieret: nam in hujuſmodi caſibus obligat præceptum confitendi Fidem, cum omiſſio talis confeſſionis foret contra honorem Dei, vel utilitatem proximi ſpiritualem.

44. Secus eſt, quando ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla honori Divino injuria notabilis infertur, neque tale imminet detrimentum proximo in ipſa ſua vera Fide, imo potius timetur turbatio Infidelium ſuboritura abſque alia utilitate Fidei, aut Fidelium: nam tunc non obligat præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ (etſi hanc negare numquam liceat) neque eſt laudabile, in tali caſu Fidem publice confiteri, imo neceſſe tunc eſt, eam occultare modo licito. Unde ait Chriſtus *Matth.* 7. *Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis*, & canes *converſi dirumpant vos*. Ita recte obſervat Doctor Angelicus *loc. cit. ad* 3. & alii paſſim.

45. CONCL. IV. Extra caſum, quo propter honorem DEI, vel proximorum ſalutem urget præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ, licite Fides occultatur variis modis. Et I. quidem tacendo, vel interrogantem, ſi fuerit privata perſona, ratione quadam congruenti eludendo. Additur notanter, *ſi fuerit privata perſona*: nam interrogatus de ſua Fide ab eo, qui publica auctoritate fungitur, aut a Judice, tenetur ex præcepto affirmativo Fidei eam ſine ambiguitate & verborum æquivocatione ingenue confiteri, etiamſi ex illa Fidei confeſſione ſibi mors impendeat: quia tunc redundat ingens honor DEI, & Fidei noſtræ. Nec obſtat, quod ſit ſecutura perturbatio Infidelium: hæc enim ob tantam utilitatem honoris divini, Fideique Chriſtianæ, tunc eſt contemnenda: ſic enim ſemper ſenſit S. Rom. Eccleſia, & exemplum dederunt SS. Petrus & Joannes *Act.* 4. Hinc Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 18. damnavit: *Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut DEO, & Fidei glorioſum conſulo: tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.*

46. II. Poteſt licite Fides occultari fugiendo. Siquidem licitum eſt homini Chriſtiano, tempore perſecutionis fugere, vel ſeſe occultare, ne cogatur de

rebus

rebus Fidei reſpondere, ſicque poſſit periculum vitæ evadere: unde dixit Salvator: *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*. Accedit ratio: quia ſic fugiens non ſignificat, ſe non eſſe Chriſtianum, vel ſe negare Fidem; ſed potius indicat contrarium, ſcilicet ſe nolle Fidem Chriſti negare, ac malle fugiendo periculum eam negandi evitare. Poteſt tamen contingere, quod hujuſmodi fuga ob aliquas ſpeciales circumſtantias reddatur illicita, ſi nimirum ex tali fuga redundet periculum in honorem DEI aut proximorum ſalutem, quod ſua præſentia evitaretur: ut ſi Epiſcopus, vel Parochus tempore perſecutionis fugiat, cum tunc maxime illius opera & auxilio ſubditi indigeant; tenentur enim ex officio ſubditis ſuis conſulere in neceſſariis ad ſalutem. Unde Chriſtus *Joan. cap.* 10. ait: *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit*.

47. III. Licitum eſt occultare Fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia; non vero illis, quæ ad profitendam falſam Religionem inſtituta ſunt. Ita Maſtrius *diſp.* 50. *Theol. Moral. num.* 12. & communis aliorum. Sic, ut alii taceantur, S. Sebaſtianus in Aula Diocletiani licite occultavit fidem chlamyde militari, ut Chriſtianos commodius adjuvare valeret. Similiter ſecluſo ſcandalo non eſt illicitum ingredi Templa hæreticorum, vel eorum Conciones audire curioſitatis gratia, cum talis ingreſſus de ſe ſit indifferens. Item tranſiens per loca Infidelium, & hæreticorum, poteſt diebus jejunii veſci carnibus metu mortis, carceris, vel amiſſionis bonorum, alioquin, ſi deprehenderetur, incurrendæ: qui etiam eſus carnium ex ſe eſt indifferens, neque abſtinentia illa eſt introducta ab Eccleſia ad diſcernendos Catholicos ab hæreticis, nec urget præceptum jejunii Eccleſiaſtici cum tanto periculo mortis, aut hujuſmodi. Et idem dicendum de ſimilibus.

48. Hæc tandem intellige, niſi Princeps infidelis aut hæreticus talia præciperet in contemptum Fidei; vel ad profitendam falſam Sectam ſuam: quia tunc talia non licerent, cum cederent in contemptum Fidei, aut legis Eccleſiaſticæ; unde potius cuidam moriendum eſſet, quam comedere carnes diebus prohibitis in contemptum Fidei, vel Eccleſiæ Catholicæ appoſitas. Similiter non liceret illis diebus comedere carnes ab Infidelibus, vel hæreticis appoſitas ad explorandum, an quis ſit Catholicus, ſi inde ſequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum, juxta dicta *n.* 43. atque docet cum aliis citatus Maſtrius *n.* 53. Unde Apoſtolus 1. *Corinth.* 8. ait: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum*.

49. Additur notanter *n.* 47. *non vero illis, quæ ad profitendam falſam Religionem inſtituta ſunt*. Sic enim non eſt licitum, imo foret peccatum contra præceptum negativum Fidei, ſacrificare Idolis, vel coram illis genua flectere, aut imaginem inanium deorum ad collum geſtare, vel alias cæremonias, ſeu actiones facere, quæ ex ſua natura proteſtativæ ſunt falſæ Religionis, etiamſi quis talia ficte faceret. Ratio eſt: quia tales actiones cultum ſuperſtitioſum intrinſece continent, ſuntque ex ſua natura falſæ Religionis proteſtativæ; unde neque metu mortis licet eum cultum exterius exhibere, quantumvis animo ficto.

50. Excipe, niſi id fiat per modum joci, aut repræſentationis, prout in Comœdiis fieri ſolet: hæc enim non eſt illicita, cum non ſit falſæ fidei proteſtatio, ſed potius repræſentatio illius per modum irriſionis, idque aſpicientibus abunde pateat, uti ſupponitur.

51. Quæres I. An licitum ſit Fideli per Provincias Infidelium tranſeunti, illorum veſtibus uti ad occultandam Fidem cauſa mortis vitandæ? Reſp. Solutionem patere ex hactenus dictis: nam licitum eſt deferre habitum Infidelium, qui ab iſtis portatur ſine ullo Religionis intuitu, ſed ſolum varius eſt pro diverſitate Nationum, & Provinciarum, prout paſſim in Anglia, atque aliis hæreticis Provinciis, eorum veſtibus utuntur Catholici. Idem etiam quandoque fit in Turcicis Regnis.

52. Secus foret dicendum, neque liceret uti talibus infidelium veſtibus, ſi eſſent per ipſorum Principes inſtitutæ ut ſignum ad eorum Sectam profitendam: nam tunc, qui talibus veſtibus ad profeſſionem falſæ Religionis deputatis uteretur, hoc ipſo talem Sectam vel Religionem exterius profiteretur, quod eſt contra præceptum negativum Fidei de non profitenda falſa Religione, neque neganda exterius vera Fide, ut dictum *num.* 40.

Additio.

* Quæres II. An licitum ſit Sacerdoti, aut Religioſo vitandæ mortis cauſa, vel ob aliquod notabile Bonum ſpirituale ſalutis animarum tacere, vel verbis ambiguis ſeu æquivocis eludere, ſuppoſito, quod interrogetur a Principe, ſive Magiſtratu acatholico, per cujus regionem tranſit, num ſit Sacerdos, vel Religioſus? Reſpondetur affirmative, niſi ex circumſtantiis honor Divinus notabiliter, aut ſalus animarum eorundem in fide periclitaretur. Ita Sporer *Parte* 2. *in I. Præcept. Decal. cap.* 2. *Sect.* 4. §. 1. Ratio eſt: quia hæc interrogatio non eſt de ipſamet noſtra Fide (cum multi ſint Catholici, & tamen nec Sacerdotes, nec Religioſi) ſed tantum de aliquo particulari ſtatu, nimirum Clericali vel Monachali, quem injuſte & ex mero odio erga hunc ſtatum interroganti non tenemur cum tam gravi damno proprio, vel alieno confiteri, adeoque erit locus verbis indifferentibus & ambiguis: quoniam qua talis Judex vel Magiſtratus in his circumſtantiis non legitime interrogat. Quinimo, ſi talis poſitive negaret coram hæreticis, ſe eſſe Sacerdotem, vel Religioſum, committeret quidem mendacium, ſicuti ſi id faceret coram Catholicis, non tamen grave in materia fidei. Secus dicendum, ſi negaret, ſe eſſe Catholicum, vel Papiſtam; ubi per Papiſtam intelligitur ordinarie ſubditus Papæ quoad ſpiritualia. Ita noſter Franciſcus Henno *Tract. de Virtut. diſp.* 4. *quæſt.* 1. *Concl.* 1. *Reſolut.* 8.

DISTINCTIO III.

De Eccleſia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

QUÆSTIO I.

De vera Chriſti Eccleſia.

SUMMARIUM.

1. *Eccleſia, quid?*
   Dividitur in Triumphantem, Purgantem, & Militantem.
2. *Eccleſia Militans ſumitur dupliciter.*
   Synagoga, quæ?
3. *Vera Chriſti Eccleſia in terris eſt viſibilis.*
4. *Solvitur objectio hæreticorum.*
5. *Veræ Eccleſiæ Caput inviſibile eſt Chriſtus,*
   Viſibile Summus Pontifex.
6. *Nec tamen Eccleſia eſt biceps.*
7. *Vera Eccleſia Chriſti non poteſt errare in Articulis Fidei, neque deficere.*
8. *Extra eam nemo ſalvatur.*
9. *Quid dicendum de Catechumenis.*

1. NOmine Eccleſiæ, quantum ad propoſitum, communiter a Doctoribus Catholicis intelligitur certus hominum cœtus, ad veram Dei cognitionem & cultum, veramque Religionis ſocietatem divinitus evocatus. Et Eccleſia ſub hac ratione generaliter ſumpta dividitur in *Eccleſiam Triumphantem*, quæ beatos in cœlis complectitur: *Purgantem*, quæ continet Animas Purgatorii: & *Militantem*, quæ Fideles in præſenti vita etiamnum cum hoſtibus humani generis militantes comprehendit. Nihilominus adhuc triplex hæc Eccleſia propter unitatem Capitis ſui, quod eſt Chriſtus Dominus, cenſetur unica tantum Eccleſia, tres ejuſmodi diverſas partes in ſe continens, juxta quod dicitur in Symbolo: *Credo in Unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*.

2. Cæterum in præſenti potiſſimum ſermo eſt de Eccleſia Militante. Et hæc rurſus dupliciter ſumitur; primo late, ſeu univerſaliter pro cœtu omnium Fidelium

ab initio mundi uſque ad finem ejus exiſtentium: quemodo loquitur S. Gregorius Papa *Homil.* 19. *in Evangel. Univerſalis Eccleſia, ab Abel juſto uſque ad ultimum Electum, qui in fine mundi naſciturus eſt.* Deinde, & quidem frequentius, Eccleſia ſumitur pro cœtu, ſeu congregatione omnium Chriſti Fidem atque doctrinam profitentium, quæ ſub uno & ſummo poſt Chriſtum Capite & Paſtore in terris gubernatur. Et hoc modo ſumimus Eccleſiam in propoſito: nam Eccleſia Dei, prout erat ſub veteri teſtamento, ſeu tempore Legis Moſaicæ, proprio nomine *Synagoga* appellatur; juxta quod ait Breviarium Romanum, *die 8. Maji*; de S. Michaele Archangelo: *Eum ut olim Synagoga Judæorum, ſic nunc cuſtodem & patronum Dei veneratur Eccleſia.*

3. CONCL. I. De fide eſt, veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem: cujus quidem Caput primarium, ſed pro nunc inviſibile, eſt Chriſtus Dominus; poſt ejus vero diſceſſum Caput viſibile totius Eccleſiæ Militantis eſt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius. Ita omnes Catholici; quamvis hæretici hoc viſibile Caput Eccleſiæ communiter negent, ac multifarie impugnent, perpetuoque odio proſequantur, cum videant, ab Eodem ſuas hæreſes palam confundi, condemnari & profligari. Prior pars hujus Concluſionis, videlicet veram Chriſti Eccleſiam in terris eſſe viſibilem, probatur ex S. Scriptura contra Hæreticos. Et inprimis illo Salvatoris *Matth.* 18. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ, ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Similiter S. Paulus ait *Actor. cap.* 20. *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei*, Et 1. *Timoth.* 3. inquit idem Apoſtolus: *Hæc tibi ſcribo, ut ſcias, quomodo oporteat te in Domo DEI converſari, quæ eſt Eccleſia DEI vivi.* Atqui nemo poteſt dicere Eccleſiæ, neque ſcire, num alter eam audiverit, neque etiam poteſt quis regere Eccleſiam Dei, niſi ea ſit viſibilis, & ſciatur, quæ ſit illa Eccleſia; ergo.

4. Nec obſtat, quod objiciunt hæretici. Quidquid fide credimus, non eſt viſibile: ſed Eccleſiam fide credimus juxta illud Symboli Apoſtolici: *Credo in Sanctam Eccleſiam Catholicam*; ergo ea non eſt viſibilis. Reſp. enim inprimis retorquendo argumentum; nam Chriſtus *Joan.* 20. dixit: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*: ergo in ſano ſenſu, quod videmus, credere poſſumus, dum videlicet aliud videmus, & aliud credimus, prout ſit in propoſito. Reſp. itaque ſecundo, majorem eſſe veram duntaxat in hoc ſenſu, quod ſub ea ratione, qua aliquid videtur, id ſub fidem non cadat; quamvis bene poſſit credi ſub alia ratione, ſub qua non videtur, ut probat exemplum S. Thomæ Apoſtoli. Sic in propoſito Eccleſia eſt viſibilis, in quantum videntur homines eam conſtituentes, & auditur profeſſio Fidei, ac cernuntur ſacræ Cæremoniæ: quod autem iſthæc conſtituant veram Chriſti Eccleſiam, hoc non videtur, ſed creditur, Deo id multipliciter atteſtante.

5. Altera pars Concluſionis, quod hujus veræ Eccleſiæ Caput primarium ſit Chriſtus, nemo Chriſtianorum eſt, qui neget; id ſiquidem expreſſiſſime docet Apoſtolus *ad Epheſ. cap.* 5. dicens: *Chriſtus eſt caput Eccleſiæ.* Et rurſum *Epheſ.* 1. *Et ipſum* (Chriſtum) *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*: videlicet Corpus myſticum, cujus ipſe eſt Caput myſticum, & quidem ob ſuam ſupremam excellentiam, atque Divinitatem, primarium & principale. Ultima tandem pars, quæ eſt contra hæreticos; probatur ex eo: quia quamvis Chriſtus in cœlis exiſtens maneat adhuc Caput Eccleſiæ inviſibile, quatenus eamdem adhuc gubernat, & regit, fovetque per internum influxum gratiarum ſupernaturalium: non tamen manet Caput viſibile Eccleſiæ Militantis, utpote quam non amplius per ſemetipſum gubernat modo viſibili (prout olim fecerat in vita ſua) cum nec amplius eidem Eccleſiæ Militanti ſit viſibiliter præſens. Unde ne Eccleſia ſua viſibilis careret Capite viſibili, ſanctum Petrum, atque ejus legitimos Succeſſores, Summos videlicet Pontifices, conſtituit Caput Eccleſiæ viſibile, ſuumque in terris Vicarium, dicens eidem Petro poſt reſurrectionem ſuam trina vice *Joan.* 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* Id ipſum patet ex aliis Sacræ Scripturæ locis, prout amplius oſtendunt Controverſiſtæ.

6. Nec dicas, hinc ſequi, quod Eccleſia ſit biceps, & conſequenter monſtruoſa. Negatur enim ſequela. Quia Chriſtus eſt Caput Eccleſiæ primarium, atque inviſibile; S. Petrus vero, ejuſque legitimi Succeſſores, ſunt Caput Eccleſiæ duntaxat ſecundarium & vicarium, viſibile tamen, quod eſt primario ſubordinatum. Unde non ſequitur, quod Eccleſia ſit biceps; ſicuti neque Regnum quodcumque temporale cenſetur biceps, quod in abſentia ſui Regis gubernatur per Proregem, utpote qui plene ſubordinatur Regi, ipſiuſque vices duntaxat gerit, ac ejus nomine cuncta gubernat.

7. CONCL. II. Vera ac viſibilis Eccleſia ex ſpeciali promiſſione Chriſti, & aſſiſtentia Spiritus ſancti, non poteſt errare in Articulis Fidei, neque omnino deficere. Ita omnes Catholici; quamvis hæc Concluſio intelligenda ſit non de aliqua parte Eccleſiæ (nam certum eſt, aliquam partem Eccleſiæ, id eſt, nonnullos Chriſtianos, imo & aliquas partes Orbis Chriſtiani errare poſſe, & reipſa quandoque errasse) ſed de tota & univerſali Eccleſia. Concluſio ſic explicata probatur ex illo Salvatoris *Matth.* 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Item *Matth.* 28. promiſit Chriſtus Eccleſiæ perpetuam ſuam aſſiſtentiam, dicens: *Et ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi. Joan. c.* 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Et *Timoth.* 3. vocatur *Eccleſia DEI vivi, columna & firmamentum veritatis.* Atqui ſi Eccleſia univerſalis in Fide aliquando erraret, aut omnino deficeret, jam prævalerent adverſus eam portæ inferi, neque ipſa eſſet columna & firmamentum veritatis, neque aliæ dictæ Chriſti promiſſiones verificarentur; ergo.

8. CONCL. III. Extra veram Chriſti Eccleſiam nemo poteſt ſalvari. Ita certum, eſtque deciſum in Concilio Generali, ſeu Lateranenſi ſub Innocentio III. atque refertur *cap. Firmiter, de Summa Trinitate*, ubi dicitur: *Una vera eſt Fidelium univerſalis Eccleſia; extra quam nullus omnino ſalvatur.* Idque SS. Patres paſſim declarant exemplo Arcæ Noe, extra quam regnante diluvio nullus hominum mortem evaſerat; ac præſertim S. Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum Papam (& habetur *c. Quoniam vetuſto* 24. *q.* 1.) ubi Cathedram S. Petri, ſeu Eccleſiam Catholicam Arcæ Noe comparans, ſubjungit: *Si quis in Arca Noe non fuerit regnante diluvio.*

9. Nec obſtat, quod juxta D. Ambroſium, aliosque Sanctos Patres & Theologos, Catechumeni poſſint ſalvari, & multi ſalventur, qui tamen per Baptiſmum necdum ſunt ingreſſi Eccleſiam Dei. Reſp. enim cum Sannig. *Diſtinct.* 3. *de Fide quæſt.* 1. *a.* 6. & aliis, allatam Concluſionem eſſe intelligendam ſic, quod nemo poſſit ſalvari extra Eccleſiam, id eſt, qui nec re, nec voto eſt in Eccleſia: Catechumeni autem, licet per januam Baptiſmi actu recepti necdum ſint ingreſſi Eccleſiam, nihilominus voto jam ſunt in Eccleſia. Et hoc ſufficit ad ſalutem, non minus, ac Baptiſmus in voto ſuſceptus; mediante quo, ſi deſit occaſio recipiendi Sacramentum Baptiſmi, poſſe hominem ſalvari, patet ex Concilio Trident. *Seſſ. 6. cap.* 4. ac pluribus locis Juris Canonici, & præſertim ex *cap. Veniens, de Presbyt. non baptizato* ibi: *Cum quis non ſolum per Sacramentum Fidei, ſed per Fidem etiam Sacramenti efficiatur procul dubio membrum Chriſti.*

QUÆSTIO II.

Quænam ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti.

SUMMARIUM.

10. *Ratio præſentis Quæſtionis.*
11. *Notæ Eccleſiæ a modernis hæreticis aſſignatæ rejiciuntur.*
12. *Veræ Notæ Eccleſiæ Chriſti ſunt quatuor, nempe.*
13. *Quod ſit Una.*
14. *Sancta.*

15. *Ca-*

15. *Catholica.*
16. *Et Apoſtolica.*
17. *Hæ quatuor notæ conveniunt ſoli Romanæ Eccleſiæ.*
18. *Ea eſt Una, & nulla alia Secta.*
19. *Ea eſt ſancta.*
20. *Ea eſt Catholica, non vero ulla Secta hæreticorum.*
21. *Eadem eſt Apoſtolica.*
22. *Methodus breviſſima reducendi hæreticos ad Fidem Catholicam.*

10. SCiendum, quod ab initio naſcentis Eccleſiæ jam diverſæ fuerint exortæ ſectæ & hæreſes, quarum quælibet prætendebat, apud ſe verſam conſiſtere Eccleſiam, hocque ſignis, ſeu notis ac Symbolis quibuſdam oſtendere conabantur. Ut igitur vera Eccleſia deprehendi, & a falſis ſectis dignoſci valeat, conſulto recurrendum eſt ad veras Eccleſiæ notas.

11. Hæretici noſtri temporis ſatis communiter duas aſſignant Eccleſiæ notas, videlicet veram & inconcuſſam prædicationem Evangelii, & ſincerum uſum Sacramentorum. Verum hæc ſententia communiter rejicitur a Catholicis: ſiquidem notæ veræ Eccleſiæ debent ipſa eſſe notiores (generatim enim notæ debent eſſe notiores ea re, cujus ſunt notæ, quia alias non eſſent notæ, ſed ignotæ (ſimulque aliis ſectis ſeu Eccleſiis falſis non communes, ut patet, alioquin enim non ſufficienter diſcernerent veram Eccleſiam a falſis. Atqui ita accidit prædictis duabus notis: nam quælibet hæreticorum Secta, tum Ariana, Sabelliana, tum Lutherana, Calviniana, Zvvingliana, & Anabaptiſtica &c. hactenus ſemper jactitavit, & adhuc jactitat, apud ſe eſſe veram prædicationem Evangelii, uſumque ſincerum Sacramentorum (quod ipſum cumprimis, atque veraciter de ſe affirmat S. Mater Eccleſia Catholica) hinc prædicta duo non poſſunt eſſe ſigna, ſymbola, notæque veræ Eccleſiæ Chriſti, ac proinde aliæ erunt inveſtigandæ. Unde ſit

12. CONCL. I. Veræ notæ Eccleſiæ Chriſti principaliter ſunt quatuor, videlicet quod ea ſit UNA, SANCTA, CATHOLICA, ET APOSTOLICA. Ita omnes Catholici. Siquidem hæ quatuor notæ partim habentur in Symbolo Apoſtolorum, ubi dicitur, *Credo in Sanctam Eccleſiam Catholicam:* partim in Symbolo Nyceno & Conſtantinopolitano, in quo aliæ duæ clarius ſunt expreſſæ, vel additæ; videlicet, quod ſit *Una* (quæ particula tamen in Symbolo Apoſtolico ſufficienter jam continetur, dicendo in ſingulari, *Sanctam Eccleſiam*) & *Apoſtolica*, dicendo: CREDIMUS UNAM, SANCTAM, CATHOLICAM, ET APOSTOLICAM ECCLESIAM. Et hoc quidem Symbolum, utpote in Concilio Conſtantinopolitano Anno Domini 381. receptum, approbatur, & in SS. Miſſæ Sacrificio ferme quotidie recitatur a tota Eccleſia univerſali, imo neque ab hæreticis noſtri temporis negatur: unde reſtant ſolum prædictæ quatuor notæ explicandæ.

13. Prima igitur Eccleſiæ nota eſt, quod ſit Una *Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* 1. *Corinth.* 14. Cæterum hæc Eccleſiæ unitas conſiſtit imprimis in unitate Capitis, quatenus omnes in Eccleſia exiſtentes idem agnoſcant Caput, tum inviſibile, ſive Chriſtum Dei Filium, tum viſibile, ſive Summum Pontificem, Chriſti in terris Vicarium. Deinde in Unitate & concordia doctrinæ, juxta illud *Hebr.* 13. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Et rurſum in unitate cultus Divini, & uſus Sacramentorum, quatenus idem apud omnes Sacrificium offertur, æqualitas in cultu Divino obſervetur, atque eadem Sacramenta & cum iiſdem cæremoniis diſpenſentur. Et hanc tantam principalem unitatem, in vera Eccleſia Chriſti obſervandam, inſinuat D. Apoſtolus, ex inſtinctu Spiritus ſancti, ſcribens *ad Epheſ. c.* 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma.*

14. Secunda veræ Eccleſiæ nota eſt, quod ſit SANCTA: juxta quod loquitur Apoſtolus *Epheſ.* 5. vocans *Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit Sancta & immaculata.* Dicitur autem Eccleſia, quantum ad propoſitum, præcipue ea eo *Sancta*: quia profeſſio ejus & doctrina eſt ſancta nihilque continens contra rectam rationem, bonoſque mores, juxta illud *Pſal.* 18. *Lex Domini immaculata, convertens animas, teſtimonium Domini fidele &c. Juſtitiæ Domini rectæ.* Inſuper Eccleſia dicitur *Sancta*, quia a Viris Sanctiſſimis propagata ſemper fuit, & in ea plurimi eximiæ Sanctitatis Viri per cuncta ſemper ſæcula floruerunt, & florent.

15. Tertia Eccleſiæ nota eſt, quod ſit CATHOLICA, id eſt, univerſalis. Et quidem vera Eccleſia dicitur univerſalis ſeu Catholica, imprimis quoad locum, quatenus toto Orbe terrarum diffuſa eſt, juxta illud *Marci* 16. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et *Actorum cap.* 1. *Eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & uſque ad ultimum terræ.* Deinde vera Chriſti Eccleſia dicitur univerſalis, etiam ratione temporis, quia ſemper durabit, & numquam deficiet, juxta illud *Matth.* 16. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Et *Matth. ult. Et ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* & conſequenter etiam ſemper manebunt Rectores Eccleſiæ, ſicque & ipſa Eccleſia perſeverabit uſque ad Conſummationem ſæculi, Finemque Mundi.

16. Quarta tandem veræ Eccleſiæ nota eſt, quod ſit APOSTOLICA. Porro vera Eccleſia Chriſti dicitur *Apoſtolica*; tum quia in Apoſtolis initium habuit, ab eiſque per univerſum Orbem propagata eſt; tum præſertim, quantum ad propoſitum, quia in ea datur continua ſucceſſio Epiſcoporum ab Apoſtolis deducta uſque ad moderna tempora; qualem continuam, & non interruptam ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos, nulla alia Congregatio habet præter Romanam Catholicam Eccleſiam. Hinc S. Auguſtinus *contra Epiſt. Manichæi c.* 7. inquit: *in Catholica Eccleſia tenet me ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt Reſurrectionem Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.* Quænam autem ſit hæc ſucceſſio Sacerdotum, idem S. Auguſtinus *Epiſt.* 165. *ad Generoſum*, declarat dicens: *Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens* (numerat omnes Romanos Pontifices uſque ad ſua tempora) *Siricio Anaſtaſius: in hoc ordine nullus Donatiſta* (Lutheranus) *Epiſcopus invenitur.* Idem paſſim obſervant alii Sancti Patres, hanc continuatam ſucceſſionem Epiſcoporum, tamquam efficaciſſimo argumento, ad oſtendendam contra hæreticos veram Eccleſiam nitentes.

17. CONCL. II. Hæ quatuor veræ Eccleſiæ Chriſti notæ conveniunt S. Romanæ Eccleſiæ, & nulli alii Sectæ. Hæc Concluſio eſt rurſus omnium Catholicorum; & quia plurimum ab ipſa dependet, oportet eam breviter per ſingulas partes probare.

18. Primo igitur S. Mater Eccleſia Romana (quam Hæretici ex contemptu, & odio in Summum Pontificem, appellant *Papiſticam*) eſt *Una*; tum quia præter Chriſtum, Caput inviſibile veræ Eccleſiæ, agnoſcit unum Caput viſibile in terris, Papam videlicet legitimum Petri Succeſſorem, Chriſtique in terris Vicarium: quod nulla alia Secta facit. Habet & unitatem atque concordiam veræ doctrinæ, cultus Divini, uſus Sacramentorum, eiuſdemque incruenti Sacrificii Miſſæ, per totum quaquaverſum Orbem terrarum. Hoc autem nulli Sectæ hæreticorum competit, cum neque habeant unitatem capitis viſibilis in terris, neque conveniant in unitate doctrinæ, uſuque & numero Sacramentorum, ut palam eſt cuilibet terras hæreticorum vel parum peragranti. Certe plerique eorum, qui ab hæreticis ad Catholicos, atque in gremium S. Matris Eccleſiæ redeunt, pro motivo ſuæ converſionis allegare ſolent diſcordiam ſuorum, concordiamque Catholicorum in doctrina Fidei, cultuque Divino. Quære ubique terrarum apud Catholicos noſtros, an credant ſub ſpeciebus panis, & vini illico poſt verba conſecratoria adeſſe SS. Corpus & Sanguinem Chriſti, & reſpondebunt omnes per quatuor mundi partes diffuſi, ac bene in fide Catholica inſtructi, ſe firmiter ſic credere. Quære in locis, in quibus Lutherani ſunt permixti cum Calviniſtis, & reſpondebunt priores, ſe credere adeſſe Corpus Chriſti quidem, non tamen illico poſt Conſecrationem, ſed ſub manducatione; poſteriores autem dicent, omnino

non adeſſe realiter, ſed tantum figurative. Item Lutherani Rigidi in multis condemnabunt eos, quos vocant Moderatos, & viciſſim hi ultimi rejicient in ſua doctrina primos. En! pulchram unitatem! Quare huc quadrat illud S. Hieronymi *Epiſt. 58. ad Damaſum* ubi ait: *In tres partes ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere me feſtinat &c. Ego interim clamito: Si quis Cathedræ Petri jungitur, meus eſt. Meletius, Vitalis, atque Paulinus* (Lutherus, Calvinus, Zvvinglius, &c.) *tibi hærere ſe dicunt: poſſem credere, ſi hoc unus aſſereret*: NUNC AUT DUO MENTIUNTUR, AUT OMNES.

19. Secundo, Eccleſia Romana eſt *Sancta*, tum propter Sanctitatem doctrinæ, quam perpetuo tradit, docens præcepta Dei eſſe obſervanda &c. ubi econtra Lutherani, aliique Sectatores aſſerunt, ea eſſe obſervatu impoſſibilia, & plura hujuſmodi. Tum propter Viros Sanctiſſimos, a quibus propagata, aucta, defenſa & propugnata ſemper fuit, puta SS. Apoſtolos, Sanctos Eccleſiæ Doctores, Auguſtin. Hieron. Ambroſ. Gregorium, Bernardum, Thomam Aquinatem, Bonaventuram, alioſque. Tum propter hos eoſdem, alioſque plurimos Viros Sanctitate vitæ conſpicuos, qui a tempore Apoſtolorum usque nunc in Eccleſia Romana ſemper floruerunt, & adhuc florent, de quibus extent integri librorum Tomi: adeo, ut ſolus Ordo Seraphicus a tempore Lutheri numeret circiter quadraginta ſolemniter Canonizatos & Beatificatos; & quaſi innumeros alios vitæ ſanctitate, miraculiſque conſpicuos; ut taceamus cæteras Religiones, totamque Eccleſiam Catholicam. Ubi econtra Lutherani, aliique hujus temporis Sectarii, neque unum e ſuis Sanctum, ſive vitæ Sanctitate & miraculorum gloria conſpicuum, aſſignare valent: talem nimirum, qui pariter ab aliis ſic coleretur, uti tamen plurimi ex Acatholicis tamquam Sanctos venerantur Doctores Catholicæ Eccleſiæ; puta Hieronymum, Auguſtinum, Baſilium, Chryſoſtomum &c. Imo apud Adamum Floro in ſuo articulo Decretorio. *cap. 6. §. 6.* ipſemet Lutherus *in cap. 5. Epiſt. ad Galatas*, & adhuc clarius *in Epiſt. de Anabaptiſtis ad duos Parochos*, fatetur, *in Papatu eſſe nucleum Chriſtianiſmi, & multos pios magnoſque Sanctos*.

20. Tertio, S. Romanam Eccleſiam eſſe *Catholicam*, id eſt toto Orbe terrarum nobis cognito diffuſam, clarum eſt: cum non ſolum in Europa, imo & in Aſia, & Africa, in medio gentis perverſæ Mahumeticæ, atque in ipſa America longe, lateque diffundatur. Econtra Sectarii, ſive Lutherani, ſive Calviniſtæ, aut Anabaptiſtæ &c. non niſi in parva Germaniæ parte concluſi tenentur: aut ſi aliqui eorum propter negotiationes, & lucra mundana, in Indiis Orientalibus, vel Occidentalibus de facto exiſtent, in comparatione ad Catholicos modicum ſane locum occupant. Accedit, ipſos hæreticos extreme inter ſe diſſidere, & quamlibet eorum Claſſem damnare alteram, veluti in fide aberrantem, ut proinde facta supputatione ſingulæ eorum Sectæ non niſi minimum locum obtineant. Unde hoc intelligentes ipſimet hæretici, nomen Catholicorum appropriate attribuunt Romano-Catholicis. Quod ipſum jam ſuo tempore factum, recte notavit D. Auguſtinus *lib. de vera Religione. cap. 7.* dicens: *Tenenda eſt nobis Chriſtiana Religio, & ejus Eccleſiæ Communicatio, quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur, non ſolum a ſuis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint enim, nolintve ipſi quoque hæretici, & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant, non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab univerſo Orbe nuncupatur.* Hactenus, & ad propoſitum efficaciſſime D. Auguſtinus: qui idem S. Pater *Libro contra Epiſt. fundament. cap. 4.* hoc ipſum confirmat.

21. Quarto, Sanctam Romanam Eccleſiam eſſe *Apoſtolicam*, ſive in ea dari continuam Succeſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos, patet vel maxime in continua & nunquam interrupta ſucceſſione Romanorum Pontificum, a quibus alii Epiſcopi per totum terrarum Orbem ſemper fuerunt creati, & deſtinati. Admittunt Acatholici potiores ipſimet cum D. Auguſtino ſuperius citato legitimam & non interruptam ſucceſſionem Pontificum a Petro uſque ad quartum vel quintum circiter ſæculum; oſtendant ergo, efficaciter tamen (nam contrariæ calumniæ, & falſa argumenta fuerunt pridem a Bellarmino & aliis Controverſiſtis Catholicis ſoluta) Eccleſiam Romanam poſtea ab hac *Apoſtolica Succeſſione* defeciſſe.

Quod autem rurſum hæc nota ly *Apoſtolica* neque Lutheranæ neque Calvinianæ, aut ulli Sectæ conveniat, patet ex eo, quia non apparet ullum veſtigium talis ſucceſſionis: nam quæro ex Lutheranis, vel Calviniſtis, ſi Eccleſiam ſuam velint ab Apoſtolis abſque interrupta ſerie deſcendere, ſicque *Apoſtolicam* eſſe, ubinam ergo eadem Eccleſia tamquam Apoſtolica, per Apoſtolos & legitimos Succeſſores continuata, poſt prima quatuor ſæcula uſque ad adventum Lutheri, aut Calvini &c. extiterit? *Romanæ* nolunt hoc prædicatum concedere. Præcedentibus antiquis Hæreticis pariter via attribuent; nam quinam fuerunt illi Hæretici, & cur non eorum ſymbolum aſſumpſerunt, ſed novum corpus doctrinæ ſymbolicæ cuderunt, ſi apud dictos hæreticos Apoſtolica una ſancta Catholica extitit Eccleſia.

Nec reponant in anguſtias redacti pro ultimo ſuo refugio, Eccleſiam veram pro illo tempore intermedio manſiſſe tantummodo penes paucos quoſdam quaſi inviſibilem. Nam quomodo ſic perſtitiſſet *Catholica*, ſeu per univerſum mundum diffuſa? quam notam antiquiſſima Concilia, Nicenum, Conſtantinopolitanum, imo ipſimet Apoſtoli in communi ſymbolo Apoſtolorum veræ Eccleſiæ attribuerunt? Et quis ſibi perſuadeat, Eccleſiam veram, mille ferme annis fuiſſe a Deo adeo derelictam, & ignotam; cum tamen pronuntietur *Matth. cap. 16. ſupra Petram*, & per D. Auguſtinum civitas *Matth. 5. ſupra montem poſita*, quæ non poteſt abſcondi?

22. CONCL. III. Methodus breviſſime atque efficaciſſima, errantes animas, & hæretica pravitate ſeductas reducendi ad Fidem Catholicam, eſt clare proponere atque explicare eiſdem præmiſſas quatuor notas veræ Eccleſiæ Chriſti. Ita Controverſiſtæ. Et ratio eſt: quia datur ſolum una Eccleſia Chriſti non plures, ut conſtat ex Symbolo Apoſtolorum, in quo in ſingulari dicitur, *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam*. Simulque illa vera Eccleſia Chriſti eſt infallibilis in ſuis dogmatibus, neque poteſt errare in Fide, idque ob infallibilem Chriſti promiſſionem, ut dictum *num. 7.* ac proinde, quidquid ea proponit eſſe Fide Divina credendum, abſque ullo erroris periculo credere oportet veracitatem Dei talia revelantis, nobiſque per Eccleſiam ſuam proponentis. Cum igitur ex ſupra dictis quatuor Eccleſiæ notis pateat, Eccleſiam Romanam Catholicam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, utpote cui ſoli competunt quatuor illæ notæ, non autem Sectæ Lutheri, Calvini, aut alii, jam ipſa in dogmatibus Fidei eſt infallibilis; conſequenter cum ea rite creditur Purgatorium, numerus ſeptenarius Sacramentorum, Miſſæ Sacrificium, & ſic diſcurrendo de cæteris Fidei Myſteriis.

QUÆSTIO III.

De Sacra Scriptura, ſeu Libris Canonicis.

SUMMARIUM.

23. *Libri Canonici ſeu S. Scriptura, qui?*
24. *Numerus eorum in Eccleſia Catholica eſt antiquiſſimus.*
25. *Solvitur objectio cum notabili Additione.*
26. *Hunc vel illum librum eſſe Canonicum, unde conſtet?*
    (a) Supra n. 7.
27. *Declaratur amplius Concluſio.*
28. *Vulgata vetus Editio S. Scripturæ eſt authentica, & quænam ſit illa?*
29. *An in hac qualibet minima vocula ſit de Fide?*
30. *Verior opinio.*
31. *Solvuntur objectiones.*
32. *Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari juſte eſt interdicta.*
33. *Quid in Germania quoad hoc?*

23. CON-

23. CONCL. I. Numerus Librorum S. Scripturæ, qui & *Libri Canonici* appellantur, ille eſt, quem ponit Sacrum atque Oecumenicum Concilium Trident. *Seſſ. 4. in Decreto de Can. Scrip.* ubi Libros Canonicos ex unanimi totius Eccleſiæ conſenſu, & antiquiſſimorum Conciliorum veſtigia inhærendo, recenſet eoſque veluti a Spiritu ſancto dictatos recipit, ac veneratur, dum inter alia ſic habet. *Sunt verò infra ſcripti: Teſtamenti Veteris, quinque Libri Moyſis, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Neemias, Tobias, Judith, Heſter, Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores: id eſt, Oſea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & ſecundus. Novi Teſtamenti, quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apoſtolorum a Luca Evangeliſta conſcripti: quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Thimoteum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri Apoſtoli duæ, Joannis Apoſtoli tres, Jacobi Apoſtoli una, Judæ Apoſtoli una, & Apocalypſis Joannis Apoſtoli. Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.* Hactenus verbatim Concilium Tridentinum.

24. Unde patet, Librum tertium & quartum Eſdræ, ſimulque librum tertium Machabæorum non eſſe ex Libris Canonicis, quamvis in Biblia communiter apponantur, ne penitus pereant. Cæterum prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non eſt novus, quinimo eſt antiquiſſimus in Eccleſia Catholica; & receptiſſimus. Sic quippe S. Auguſtinus *lib. de Doctrina Chriſtiana cap. 8.* omnes & ſingulos præfatos Libros inter Canonicos reponit, atque enumerat. Similiter omnes illi Libri inter Canonicos recepti ſunt in Concilio Carthaginenſi (anno 397. celebrato) *cap* 47. item in Concilio Romano primo ſub Gelaſio Papa anno 494. celebrato, atque in aliis ſubſequentibus Conciliis, & præſertim in Florentino in Decreto Unionis.

25. Nec obſtat, quod olim de Libro Tobiæ, Judith, & quibuſdam aliis fuerit controverſia inter Catholicos Doctores, eoſque quidam SS. Patres excluſerint e numero Librorum Canonicorum. Reſp. enim, id contigiſſe ante definitionem Eccleſiæ, quando te adhuc dubia, & necdum per Eccleſiam definita, utraque pars probabiliter amplecti, & teneri poterat; prout fieri ſolet in aliis materiis necdum ab Eccleſia definitis, & adhuc inter Catholicos Doctores controverſis. At poſt definitionem Eccleſiæ nullus Sanctus Pater, aut alius vere Catholicus, ullum ex præfatis Libris Canonicis rejecit.

Additio.

* Quodſi autem quæras, ex qua igitur cauſa multi Hæretici ex numero Librorum Canonicorum, S. Scripturæ excluſerint præter Libros Machabæorum, & nonnullos alios in veteri, etiam in novo Teſtamento, Epiſtolam Pauli ad Hebræos, Epiſtolam Jacobi, Epiſtolam Judæ, & Apocalypſin? Reſpondeo cum Bellarmino *Tom. 1. Controverſ. lib. 1. de Verbo Dei.* ex Francolino *in ſuo Tyrocinio part. 1. §. 3.* ob eandem cauſam, ob quam tempore S. Auguſtini Manichæi, aliique Hæretici rejecerunt omnes Libros veteris Teſtamenti, de quibus iratus ſanctus Pater *Libro de Dono perſeverantiæ* ait: *Scripturas ſic accipiunt, ut ſuo quodam privilegio, imo ſacrilegio, quod volunt, ſumant, quod nolunt, rejiciant*: quando nimirum id ſuis principiis (uti in Libris Machabæorum commendatio precum pro defunctis perſolvendarum) minus favere agnoſcunt: etſi id ipſum jam ab antiquo receptum, & a moderna Catholica Romana Eccleſia; habente omnia ſigna veræ Eccleſiæ in præcedenti Quæſtione explicata, fuerit tamquam de fide agnitum. Undenam ergo aliunde illi Hæretici, qui omnia ex Verbo Dei ſcripto clare probari poſſe contendunt, ſuos præciſe Libros S. Scripturæ eſſe Canonicos ſufficienter oſtendere queunt? exhibeant nobis clarum aliquem Textum, quem nec D. Auguſtinus (utique doctior hiſce) potuit invenire, utpote qui juxta dicta nequidem Evangelio credidiſſet, niſi auctoritas Eccleſiæ eum commoviſſet. Et quidem jure merito; ex quo alio enim, niſi ex hac ipſa Auctoritate tam numerus determinatus librorum, quam legitima verſio, ac interpretatio Sacræ Scripturæ in tanta diſceptantium, etiam ipſorummet inter ſe Heterodoxorum varietate (ubi e. g. apud Ignatium Schwarz in *Inſtit. Hiſtor. cap. 1. Epiſtolam Divi Jacobi* Calvinus vocat *auream*: Lutherus autem *Stramineam*: Zwingliani Lutherum appellant *apertum verbi Divini carnificem, atque corruptorem*: econtra Lutherus Zwinglianos *Interpretes ſtultos, & clitellarios &c.*) undenam (inquam) niſi ex dicta Eccleſiæ Auctoritate deſumi finaliter & quietative poterunt?

26. CONCL. II. Hunc vel illum Librum eſſe Canonicum, & habere auctoritatem S. Scripturæ a Deo dictatæ, aliunde non conſtat, quam ex Traditione Majorum, & definitione Eccleſiæ. Ita omnes Catholici. Siquidem Eccleſiam in rebus Fidei ob ſpecialem aſſiſtentiam Spiritus ſancti errare non poſſe, jam (*a*) dictum eſt; ergo quidquid ipſa Fidelibus credendum, & tamquam Librum a Spiritu ſancto dictatum eſſe proponit, pro tali indubie recipiendum eſt. Accedit, quod plura Evangelia ſub nomine diverſorum Apoſtolorum, ut Thomæ, Thaddæi, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. fuerint conſcripta, de quibus fit mentio *c. Sancta Romana diſtinct.* 15. ergo neceſſaria fuit auctoritas Eccleſiæ, quæ innitendo continuæ Traditioni ab Apoſtolis hauſtæ, atque a Spiritu ſancto peculiariter directa, hujuſmodi noxias & apocryphas ſcripturas a veris diſcerneret, verumque Evangelium a Deo dictatum Fidelibus credendum proponeret. Et hinc rectiſſime S. Auguſtinus *lib. contra Epiſtolam Manichæi. cap.* 5. palam proteſtatur dicens: *Ego vero non crederem Evangelio, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret Auctoritas.* Et rurſum ibidem ait, *Evangelium Nazaræorum non admittum, quia non admittitur ab Eccleſia.*

27. Veriſſimum quidem eſt, potuiſſe Deum pluribus aliis modis veram Fidem, verbumque ſuum, ſeu S. Scripturam manifeſtare hominibus, puta per ſemetipſum immediate, vel per Angelos &c. Verumtamen ſicut olim Saulum (id eſt, Paulum Apoſtolum) & Cornelium Centurionem, & Eunuchum Reginæ Candacis, non per ſe, aut Angelos ſuos, in vera Fide erudire voluit, ſed per homines, videlicet per Ananiam, Petrum Apoſtolum, & Philippum, ut legitur in Actibus Apoſtolorum *cap. 8. 9. & 10.* ita etiam ordinarium medium agnoſcendi veram Scripturam Sacram aliud eſſe noluit, quam auctoritatem Eccleſiæ Catholicæ, utpote quæ teſte ipſomet Spiritu ſancto *1. Timoth. 3. Eſt columna & firmamentum veritatis*. Hinc jam a primordiis ſuis, orta circa obſervantiam Legalium diſſenſione, S. Mater Eccleſia, in Spiritu ſancto ex Apoſtolis, aliiſque Fidelibus legitime congregata *Actor. cap.* 15. determinavit, Gentiles ad Fidem Chriſti converſos non obligari Lege Moſaica.

28. CONCL. III. Sacra Scriptura, in vulgata veteri Editione contenta, vere eſt authentica. Ita noviſſime declaravit, & propter antiquiſſimum Eccleſiæ uſum obſervari ſtatuit Concil. Trident. *Seſſ. 4. in Decreto de Editione Librorum*, his verbis. *Inſuper eadem Sacroſancta Synodus ſtatuit, & declarat, ut hæc ipſa vetus & vulgata Editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præſumat.* Hæc Concilium.

Additio.

* Ut autem habeatur plena notitia, quænam ſit illa *vulgata Editio* Sacræ Scripturæ, a Concilio Tridentino juxta primum dicta, agnita tamquam authentica, notandum eſt ex Tyrocinio Francolini Romæ a Reverendiſſimo P. Magiſtro Sacri Palatii approbato.

I. Quod originales, & primævi omnes ſacri Codices veteris Teſtamenti fuerint Hebraice in lucem dati, exceptis Libris Tobiæ, Judith, Eſdræ, ac Danielis ab initio Chaldaice, & ſecundo Machabæorum, teſte D. Hieronymo, Græca vulgatis. Econtra quoad novum Teſtamentum originales Libri, ſi Francolino fides aſt, primitus fuerunt Græce editi, exceptis epiſtola D. Pauli ad Hebræos, & Evangelio S. Matthæi Hebraico-Syriace, ſeu potius Syro Chaldaica conſcriptis. Putant nonnulli Evangelium S. Marci in principio Latine fuiſſe vulgatum.

Notandum II. Primam illam Editionem veteris Teſtamenti tempore captivitatis Babylonicæ, ſi non ex integro deperditam, ſaltem fuiſſe magna ex parte vitiatam, atque corruptam, quam Eſdras Divino plenus Spiritu integræ fidei reſtituit, aſt poſtea Rabbinorum ignorantia, vel Amanuenſium ſive imperitia, ſive incuria ſucceſſive ſaltem ex aliqua parte iterum depravavit.

Notandum III. Quod poſt Hebraicam præcipua ſit veteris Teſtamenti Editio Græca ſeptuaginta duorum Interpretum Seniorum Hebræorum, utramque linguam perfecte callentium, qui juſſu Philadelphi Regis Ægypti ducentis & quinquaginta circiter annis ante Chriſtum in Inſula Pharos mirabili conſenſu litteras Divinas ex lingua Hebraica ſelectis Exemplaribus magis authenticis, & Deo ſingulariter aſſiſtente tranſtulerunt in linguam Græcam, hacque verſione non ſolum Eccleſia Græca, verum etiam ipſimet Apoſtoli & Evangeliſtæ jam uſi fuerunt, quæ tamen defacto non amplius eſt pura, ſuoque originali conformis, uti jam ſuo tempore obſervavit S. Hieronymus in præfatione ad Paralip.

Notandum IV. Quod demum quoad utrumque Teſtamentorum ſubſecuta fuerit Editio Latina, ubi præcipue duæ verſiones circumferebantur; una *antiqua*, incerti Auctoris, altera vero *nova*, juſſu S. Damaſi Papæ a S. Hieronymo conſcripta: ex quibus duabus non longa poſt tempora S. Gregorii cum maturiſſimo examine, & poſt longam diſcuſſionem, ac collationem cum Exemplaribus majoris fidei conflata eſt unica; quæ appellatur *vulgata*, & communis, quam Concilium Tridentinum *loc. cit.* vult haberi pro authentica, ex qua reliquæ verſiones deſumi debent, ſi tamquam legitimæ agnoſci velint ab Eccleſia noſtra: tamquam illa, quæ habet notas veræ Eccleſiæ.

29. Num autem quælibet minima vocula, & particula Editionis vulgatæ, ſit de fide, variant Doctores. Affirmant Franciſcus Turrianus 2. 2. *diſt.* 22. *dub.* 4. & quidam alii. Tum quia idem Concilium Trid. *cit. Seſſ.* 4. ait: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Editione habentur, pro ſacris & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit*; atqui etiam omnes voculæ ſunt partes. Tum quia alioquin tota Editio vulgata nutabit, ſi in ea quidpiam non canonicum, & quod non eſt de Fide, contineri dicatur: nam, ut inquit D. Auguſtinus *Epiſt. 9. ad Hieronymum. Sacra Scriptura, quæ ad fidem poſteris edita eſt, admiſſa auctoritate mendacii tota dubia nutat & fluctuat.*

30. Oppoſitam nihilominus ſententiam plures alii Theologi & Controverſiſtæ tenent, ut Bellarminus *lib. 9. de verbo DEI cap.* 11. Bernardinus Vetveris *in Speculo veræ Eccleſiæ lib.* 2. *cap.* 6. *art.* 4. *n.* 3. Tannerus *tom* 3. *diſp.* 1. *De fide quæſt.* 5. *n.* 79. Burghaber *Controverſ.* 4. n. 16. citans alios. Aſſerunt enim, quamvis Editio vulgata pro authentica ab omnibus habenda ſit, utpote quoad fieri potuit, pura & emendata, nihilque continens, quod ſit contra Fidem Catholicam, & bonos mores; nihilominus eam necdum ita ab omnibus mendis purgatam eſſe, quin adhuc emendari poſſit, aut aliquibus in locis, ubi jam olim ejusdam lectiones variabant, locus eſſe valeat diſceptationi, & aliqua alia lectio ei, quæ in vulgata Editione poſita eſt, ſubinde præferri. Ratio eſſe poteſt: quia hoc ipſum videtur inſinuare Præfatio Bibliis vulgatæ Editionis præfixa, dum ait: *Quam quidem* (Editionem vulgatam) *ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita cæteris omnibus, quæ ad hunc uſque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque eſſe minime dubitandum.* Et infra: *In hac tamen pervulgata lectione, ſicut nonnulla conſulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt.*

31. Nec obſtat Concilium Trid. *loc. cit.* Quia loquitur de partibus, utputa Capitulis, atque integris Libris quorum nonnullos Hæretici, contra quos præcipue agit Concilium, rejecerunt; non autem de voculis, ſeu particulis. Idque ex eo amplius patet, quod primum poſt dictum Decretum Concilii Trid. Editio vulgata per Theologos a Sede Apoſtolica ad hoc deſtinatos fuerit reviſa, & in nonnullis emendata. Dictum autem D. Auguſtini procedit admiſſo ſemel in quapiam Scriptura mendacio, quale nefas eſt admittere in Editione vulgata Bibliorum.

32. CONCL. IV. Lectio Sacræ Scripturæ in lingua vulgari ſine Epiſcopi, aut Inquiſitoris licentia juſte fuit interdicta. Et hæc quidem prohibitio habetur in *Indice Librorum prohibitorum. Regula* 4. Ratio huius prohibitionis ibidem affertur: quia experimento manifeſtum eſt, ſi Sacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri. Siquidem S. Scriptura, ob altitudinem Myſteriorum ſupernaturalium, de quibus tractat, ac plurimas locutiones Propheticas, & allegoricas &c. non tam intellectu facilis & clara eſt, ut a quovis, etiam cæteroquin indocto homine, vel muliercula, ſtatim poſſit recte intelligi, prout præſumptuoſe jactitant Hæretici moderni. Sed de hoc plura *Quæſt. ſeq.*

33. Notat tamen Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 8. Quod hæc prohibitio non legendi Sacra Biblis vulgari idiomate, in hiſce Regionibus noſtris recepta non ſit. Nam, ut inquit Nicolaus Serarius, *non puniuntur, ſed laudantur, qui in Germania noſtra, nulla diſerte petita facultate, Biblia vulgata Eckii, vel Dietenbergii legant.* Verſio autem Germanica Lutheri, & aliorum hæreticorum, prorſus interdicta eſt, utpote peſtifera, ob multas admixtas depravationes, & falſas interpretationes.

QUÆSTIO IV.

De multiplici Senſu, Obſcuritate, atque Interpretatione Sacræ Scripturæ.

SUMMARIUM.

34. *Senſus S. Scripturæ duplex, litteralis & myſticus.*
35. *Senſus litteralis alius proprius, alius improprius.*
36. *Senſus myſticus, quis?*
37. *Eſt multiplex, ut*
  Senſus Allegoricus,
  Anagogicus; & Tropologicus ſeu Moralis.
38. *Univerſim quatuor ſenſus S. Scripturæ,*
39. *Et ſingulis excellebant ſinguli Eccleſiæ Doctores.*
40. *Quid ſenſus Accommodatitius S. Scripturæ?*
41. *S. Scriptura ſæpius eſt obſcura.*
42. *Ipſamet S. Scriptura hoc teſtatur.*
43. *Interpretatio canonica S. Scripturæ pertinet ad Eccleſiam.*
44. *Doctrinaliter eam interpretari, quibus conveniat?*

34. CONCL. I. Generatim, ac prima ſui diviſione, Senſus Sacræ Scripturæ alius eſt litteralis, alius ſpiritualis ſeu myſticus. Ita communis. Et quidem *Senſus litteralis* eſt, quem verba ipſa immediate ſignificant: prout v. g. hoc nomen *Jeruſalem* ſignificat civitatem Palæſtinæ, ac plurimæ hiſtoriæ in S. Scriptura contentæ litteraliter ſignificant res olim geſtas.

35. Porro Senſus iſte litteralis S. Scripturæ ſubdividitur in proprium, & in improprium ſeu figuratum. *Proprius eſt*, quem verba in propria ſua ſignificatione uſurpata immediate ſignificant: prout ſit, dum dicitur David eſſe Rex, Jeruſalem capta &c. *Senſus improprius, ſeu figuratus* eſt, quem verba improprie ſeu figurate accepta ſignificant: puta, quem habent per quamdam Metaphoram, Metonymiam, Catachreſin, aut aliam Figuram Rhetoricam: quales locutiones figuratæ in S. Scriptura ſunt ſatis frequentes,

ac præ-

ac præſertim in Prophetis, imo & alibi. Sic Chriſtus Dominus noſter dicitur Leo, Petra, Lapis angularis, Agnus, Vitis &c. per ſimilitudinem quamdam, ac methaphoram, non per proprietatem. Sic etiam Deus, qui tamen eſt puriſſimus Spiritus, dicitur habere manus, quatenus eſt Omnipotens; videre oculis, quatenus eſt Omniſcius; habere pedes, quia eſt ubique, iraſci, pœnitere, ac hujuſmodi, ob diverſos effectus ſuos.

36. *Senſus myſticus, ſeu ſpiritualis* S. Scripturæ eſt ille, qui non ſignificatur per verba immediate, ſed mediate ſolum; quatenus ſignificatur per res illas, quas verba immediate ſignificant. Sic hiſtoria Agni Paſchalis *Exodi cap.* 12. relata, litteraliter ſignificat ritum Agni Paſchalis a Judæis olim immolandi; ſpiritualiter vero ſeu myſtice ſignificat Chriſtum pro ſalute totius Mundi in ara Crucis poſtmodum immolatum: idem videre eſt in aliis innumeris.

37. Cæterum Senſus ſpiritualis, ſeu myſticus S. Scripturæ, rurſum dividitur in Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum ſeu Moralem, juxta numerum videlicet trium Virtutum Theologicarum, quibus hi tres Senſus myſtici S. Scripturæ correſpondent. Siquidem *Senſus Allegoricus* correſpondet Fidei, & tunc habetur, quando verba S. Scripturæ præter ſenſum litteralem, quem habent, ſignificant aliquid pertinens ad Fidem. *Senſus Anagogicus* correſpondet Spei, & tunc habetur quando verba S. Scripturæ præter ſenſum litteralem, quem continent, ſignificant aliquid pertinens ad vitam æternam, quam ſperamus. *Senſus* tandem *Tropologicus ſeu Moralis* correſpondet Charitati, & habetur, quando præter ſenſum litteralem verborum ſignificatur aliquid pertinens ad inſtructionem morum: ſeu opera Charitatis exercenda.

38. Et conformiter dictis communiter a Doctoribus dicuntur eſſe quatuor Senſus S. Scripturæ, videlicet Litteralis, Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus ſeu Moralis, de quibus extant ſequentes duo verſiculi.

Littera geſta docet: quid credas, Allegoria.
Moralis, quid agas; quo tendas, Anagogia.

Et hi quatuor Senſus commode oſtenduntur in nomine *Jeruſalem*: nam hæc vox Litteraliter ſignificat urbem Palæſtinæ; Allegorice Eccleſiam Militantem, Anagogice Eccleſiam Triumphantem, & Tropologice ſeu Moraliter quamcumque Animam fidelem. Iidem ſenſus vel omnes, vel ſaltem aliqui reperiuntur in Cæremoniis veteris Legis, Vaſibus Sanctuarii, & aliis hujuſmodi, quæ proinde varie exponuntur a Sanctis Patribus, & Doctoribus Eccleſiaſticis.

39. Notandum quoque eſt a Viris doctis, juxta hos quatuor ſenſus S. Scripturæ quatuor dari præcipuos Doctores Eccleſiæ, videlicet S. Hieronymum, S. Ambroſium, S. Auguſtinum, S. Gregorium Papam; & ſingulos in ſingulis S. Scripturæ ſenſibus principaliter excelluiſſe, Hieronymum in Litterali, Ambroſium in Allegorico, Auguſtinum in Anagogico, & Gregorium in Morali.

40. Tacetur hic ſenſus Accommodatitius S. Scripturæ, quo videlicet dicta de uno poſtmodum accommodantur alteri, ac eo dicuntur: ſiquidem iſte proprie non eſt verus aliquis S. Scripturæ ſenſus, ſed potius traductio verborum S. Scripturæ a ſuo ſenſu ad alium, ab Auctore Deo non intentum. Nihilominus hic modus applicandi, ſeu accommodandi S. Scripturam, ſi cætera concurrant, malus non eſt, imo practicatur ab Eccleſia Catholica paſſim in Breviario, & Miſſali Romano, dum dicta de Abraham, Noe, & aliis veteris Teſtamenti accommodantur ad diverſos Sanctos novi Teſtamenti. Idem Senſus Accommodatitius a SS. Patribus frequenter adhibetur in ſuis Libris ac Homiliis, idemque in Concionibus frequens eſt, ac utiliſſimus, nam verba S. Scripturæ miram quamdam gravitatem & energiam præ ſe ferunt, ita ut ad perſuadendum ſint accommodatiſſima. Cavendum tamen, ne quamvis occaſione verba S. Scripturæ accommodentur, ſeu applicentur ad profana, ſcurrilia, fabuloſa, & hujuſmodi: id enim nefas eſt atque in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. graviter prohibitum.

41. CONCL. II. Sacra Scriptura ſæpius eſt obſcura, neque eſt tam perſpicua, aperta, & intellectu facilis cuivis, etiam indocto homini vel mulieribus, quin indigeat vera & genuina interpretatione. Ita omnes Catholici Doctores contra Hæreticos. Ratio eſt: quia S. Scriptura tractat de ſummis & altiſſimis Fidei Myſteriis, rebuſque ſupernaturalibus, nempe de SS. Trinitate, Incarnatione Filii Dei, Sacramentis, Prædeſtinatione, & aliis hujuſmodi captum humanum, niſi Fides adjuvet, longe ſuperantibus. Inſuper ſacra Scriptura continet plurimas locutiones allegoricas, & figuratas, imo non pauca, quæ prima fronte videntur contraria, verba etiam ambigua, ac phraſes Hebraicas. Atqui talia non illico poſſunt patere hominibus idiotis & indoctis, multo minus quibuſvis mulierculis: alioquin certe SS. Patres, atque Eccleſiæ Doctores, fruſtra tantum temporis conſumpſiſſent in ſtudio, & intelligentia ſacræ Scripturæ.

42. Confirmatur. Ipſamet S. Scriptura teſtatur, quædam in ea reperiri obſcura, & intellectu difficilia, quæ proinde indigent vera interpretatione. Hinc quippe Chriſtus, incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur duobus Diſcipulis, euntibus in Emmaus, Scripturas, quæ de ipſo erant *Luc.* 24. Similiter Chriſtus Dominus poſt ſuam glorioſam Reſurrectionem *aperuit illis* (id eſt, Diſcipulis ſuis) *ſenſum, ut intelligerent Scripturas*. Atqui hoc non fuiſſet neceſſe, imo fruſtraneum, poſt tot prædicationes integro triennio ex ore Chriſti jam auditas, ſi S. Scriptura eſſet ex ſe prorſus clara, & cuilibet aperta, ut præſumptuoſe jactitant Hæretici. Accedit, quod ipſemet Spiritus ſanctus per os D. Petri expreſſe teſtificetur, in S. Scriptura, & præſertim in Epiſtolis D. Pauli, eſſe quædam intellectu difficilia: ſic enim habetur 3. *Petri cap.* 3. *in quibus* (nempe Epiſtolis D. Pauli) *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*. Hæc ibi:

43. CONCL. III. Interpretatio canonica & infallibilis S. Scripturæ, verique ſenſus illius ad Eccleſiam pertinet. Ita omnes Catholici, habeturque expreſſe in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto de edit. & uſu Sac. Libr.* hiſce verbis: *Quem* (ſenſum S. Scripturæ) *tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione ſanctarum Scripturarum*. Unde dicitur *Matth.* 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*.

44. CONCL. IV. Interpretari S. Scripturam etiam doctrinaliter, non cuilibet convenit, ſed Viris dumtaxat doctis & idoneis, ac præſertim iis, quibus id ex officio incumbit, utpote Eccleſiæ Doctoribus, Epiſcopis, & hujuſmodi. Ita communis. Ratio eſt: quia alioquin adeſſet manifeſtum periculum errandi in interpretatione ſacræ Scripturæ, ſi hanc indocti paſſim & præſumptuoſe attentarent. Accedit quod Deus in Eccleſia ſua voluerit obſervari hierarchiam, & ſubordinationem ſubditorum erga Superiores, atque eſſe ordinem inter Doctores & diſcipulos, inter Paſtores & oves, ut alii doceant, alii diſcant, alii Scripturam interpretentur, alii alia officia exerceant. Unde *Epheſ.* 4. dicitur: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum*, Et 1. *Corinth.* 12. *Numquid omnes interpretantur?* Quaſi diceret, *non*; ſed illi ſolum, quibus id ex officio incumbit, quique a Deo ad hoc electi ſunt.

QUÆSTIO V.

De Traditionibus.

SUMMARIUM.

45. *Traditio quid?*
46. *Eſt triplex, nempe Traditio Divina, Apoſtolica, & Eccleſiaſtica.*
47. *Traditiones Divinæ ſunt admittendæ.*
* *Quod ampliatur adhuc magis.*
48. *Ipſæ ſunt ejuſdem infallibilitatis, ac Verbum Dei ſcriptum.*
49. *Regula dignoſcendi Traditiones Divinas.*

45. Tra-

45. T*Raditionis* nomine intelligitur in propoſito doctrina quædam ad Religionem ſpectans, quæ tamen expreſſe in ſacra Scriptura non habetur, neque ex illa clare deducitur; ſive dein hujuſmodi doctrina in libris SS. Patrum ſcripta reperiatur, ſive non.

46. Dividitur autem Traditio in Divinam, Apoſtolicam, & Eccleſiaſticam. *Traditio Divina* (quæ & *Verbum Dei non ſcriptum* appellatur) ea eſt, quam Apoſtoli immediate a Spiritu ſancto dictatam, vel ex ore Chriſti acceperunt, quæque ab Apoſtolis promulgata, & continua ſucceſſione conſervata, & quaſi de manu in manum ad noſtra uſque tempora tradita fuit: qualis traditio potiſſimum habetur circa materiam & formam Sacramentorum, & alia hujuſmodi in Eccleſia Catholica perpetuo cuſtodita, quæ tamen in S. Scriptura expreſſe non habentur. *Traditio Apoſtolica* ſolet nonnumquam confundi cum Divina, eo quod hæc ab Apoſtolis promulgata fuerit: proprie autem Traditio Apoſtolica vocatur ea, quæ ab Apoſtolis inſtituta eſt cum aſſiſtentia Spiritus ſancti, nec tamen in S. Scriptura reperitur expreſſa; ut eſt jejunium Eccleſiaſticum, certis temporibus ab Apoſtolis inſtitutum. *Traditio* tandem *Eccleſiaſtica* dicitur conſuetudo quædam antiqua ab Epiſcopis, vel populo fideli in Eccleſiam introducta. In præſenti ſermo eſt præcipue de Traditionibus Divinis, ſeu Verbo Dei non ſcripto.

47. CONCL. I. Præter S. Scripturam ſunt admittendæ, & obſervandæ, quædam Traditiones, ſeu Verbum Dei non ſcriptum. Ita omnes Catholici; eſtque noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto de Canonicis Scripturis*. Idem communiter probatur ex S. Scriptura 2. *Theſſ.* 2. ubi Apoſtolus præcipit, dicens: *Ita fratres ſtate, & Tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*. In quem locum S. Chryſoſtomus ita ſcribit: *Hinc patet, quod non omnia per epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine litteris: eadem vero fide digna ſunt tam illa, quam iſta.* Eodem modo paſſim loquuntur alii ſancti Patres.

Additio.

* Et quomodo ante Legem ſcriptam in ipſa Lege naturæ, poſt tot ſæcula ſibi invicem ſuccedentia haberi potuit notitia de remedio contra peccatum originale, præſertim quoad ſemellas &c. Idem de futuro Meſſia &c. niſi per continuas Traditiones cum ſpeciali aſſiſtentia Spiritus ſancti? undenam Moyſi, primo ſacri Textus Scriptori, poſt bis mille annos, & ultra hæc ipſa notitia, una cum altera de Mundi primordiis, de Paradiſo, de primis Parentibus illuc collocatis &c. communicata fuit, niſi præter ſpecialem Dei vigilantiam per tales Traditiones? nam uti genealogica Tabula Saliani apud Ignatium Schvvartz *in inſtit. Hiſtor.* oſtendit, *Amram*, Pater Moyſis pluribus adhuc annis cum *Levi* Atavo ſuo, econtra *Levi* cum *Iſaac* annis triginta tribus circiter, *Iſaac* cum *Sem* quinquaginta, *Sem* cum *Mathuſalem* nonaginta octo, & demum *Mathuſalem* cum *Adamo* centum quadraginta tribus annis convixerunt, ex quo notitiam de creatione Cœli, & Terræ, ac Hominis de limo terræ, de ligno ſcientiæ boni & mali, de transgreſſione Precepti Divini in comedendo fructu, de venturo Meſſia, &c. haud dubie a Protoparente Adamo per ſucceſſivas Traditiones haurire potuerunt. Si autem admittuntur Traditiones Divinæ in antiquo, cur non pariter in Teſtamento novo? Nec dicatur, Chriſtum novi Teſtamenti Auctorem reprehendiſſe Judæos propter Traditiones, dum *Matth.* 15. inquit: *irritum feciſtis Mandatum DEI propter Traditionem veſtram*. Reſpond. enim, Chriſtum ibidem reprehendiſſe non Traditiones Divinas, & Apoſtolicas, ſed Phariſaicas, quarum aliquæ erant inutiles, aliæ etiam ex parte periculoſæ. Cæteroquin Traditiones Divinas, & Apoſtolicas voluit Apoſtolus *ad Theſſalonicenſes*, *loc. cit.* obſervari. *

48. CONCL. II. Traditiones Divinæ ſunt ejuſdem infallibilitatis & auctoritatis, cujus eſt ipſum Verbum Dei ſcriptum. Ita rurſum omnes Catholici. Unde Tridentinum Concilium *cit. Seſſ.* 4. ſic ait: *Sacroſancta Synodus Traditiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel oretenus a Chriſto, vel a Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, & veneratur*. Accedit ratio: quia verbum Dei, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, eandem vim atque infallibilitatem habet; cum non ſolum in ſcriptis; ſed & in verbis ſuis Deus ſemper ſit infallibilis.

49. CONCL. III. Regula dignoſcendi Traditiones Divinas ab Apoſtolicis, vel Eccleſiaſticis ex eo habetur, ſi Eccleſia ipſa judicet, hanc vel illam Traditionem eſſe Divinam: quod quidem patere poteſt vel ex definitione Eccleſiæ facta in Concilio Generali, aut per Summum Pontificem loquentem (ut ajunt) ex Cathedra, vel ſi unanimis conſenſus SS. Patrum, & Doctorum id teſtetur.

QUÆSTIO VI.

Quænam ſit totius Fidei Reſolutio.

SUMMARIUM.

50. *Reſolvere Fidem quid?*
51. *Reſolutio Fidei a priori fit in primam veracitatem Dei nobis revelantis.*
(*b*) Diſt. 1. quæſt. 1. n. 8.
52. *An reſolvatur ultimate in Deitatem?*
53. *Inſtantia de circulo proponitur.*
54. *Et ſolvitur.*
55. *Motiva credibilitatis Fidei, quæ?*
56. *Fides non reſolvitur in motiva humana.*
57. *Actus Fidei non eſt merus actus intellectus. Sed ad ipſum requiritur pia affectio voluntatis.*
58. *Propoſitio damnata refertur, ac refutatur.*
59. *Aliæ duæ propoſitiones damnatæ quo ad propoſitum.*

50. ADVERTENDUM, quod *Reſolvere Fidem* aliud non ſit quam ordine retrogrado ea, quibus ad Actum Fidei pervenimus, relegendo inveſtigare principium ſeu motivum primum, cui totius Fidei certitudo innititur. Quando enim interroganti redditur ultima ratio nos movens ad actum Fidei, & ad quem nulla alia movit, tunc Fides noſtra ultimo reſolvi dicitur, ac proinde ibidem ſtandum eſt, ne detur proceſſus in infinitum. Hoc prænotato, ſit

51. CONCL. I. Loquendo de Reſolutione Fidei in objectum ſuum formale, ſic Fides Divina a priori & ultimate reſolvitur in primam veritatem, ſeu veracitatem Dei nobis revelantis. Ita Doctor noſter 3. *Diſt.* 33. eſtque communis Theologorum. Ratio eſt: quia objectum formale, & motivum Fidei ſupernaturalis, eſt prima & infallibilis veracitas Dei, ſeu veritas ipſius in revelando, ut dictum ſuperius (*b*) & conſequenter in eam Fides Divina a priori ac ultimate reſolvitur. Unde ſi quæras, cur credam Myſterium SS. Trinitatis? Reſp. Quia Deus hoc revelavit. Si rurſus quæras, cur credam Deo revelanti? Reſp. Quia Deus eſt prima Veritas, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Et hic datur ſtatus in aſſignanda ratione Fidei ſupernaturalis, & a priori.

52. Si dicas, Deus eſt prima veritas in revelando ratione Deitatis; ergo Fides ultimate reſolvitur in Deitatem, utpote ratione cujus competit Deo infallibilis veracitas. Reſp. negando conſequentiam: etſi enim veracitas reſolvatur in Deitatem tamquam in rationem eſſendi, non tamen reſolvitur in eam tamquam in ratione formalem credendi: hæc enim potius ſiſtit in ipſa veracitate, quia Fides non attendit, unde iſta veracitas Deo competit. Herincx *diſp.* 2. *de Fide quæſt.* 3. *n.* 11. Vel dic cum aliis, diſtinguendo conſequens: Ergo Fides ultimate reſolvitur in Deitatem materialiter, ſive in ſenſu reali, concedItur; formaliter, ſeu tamquam in rationem formalem credendi, negatur conſequentia.

53. Neque dicas, prius datam reſponſionem non ſufficere, cum ulterius quæri poſſit, cur credam, hoc Myſterium SS. Trinitatis Deum revelaſſe? Neque reſpondere juvat (inquies) quia in ſancto Evangelio ſic ſcriptum habetur: nam urgetur, quærendo, cur potius credam Evangelio S. Matthæi &c. quam Evan-

Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, vel hujuſmodi? Quod ſi cum S. Auguſtino *lib. contra Epiſtolam Manichæi c. 5.* dicam, Evangelio S. Matthæi credo, quia me Catholicæ Eccleſiæ illud amplectentis, atque a Deo revelatum eſſe atteſtantis, & veluti Fide Divina credendum proponentis, commovet auctoritas; non ſic Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, aut aliis ejuſmodi ſcripturis, cum non ſic ab Eccleſia admittantur. Rurſum urgebis, quærendo, cur credam Eccleſiæ? Et ſi hujus infallibilem auctoritatem ex S. Evangelio probare quis conetur, replicabis, hic committi circulum vitioſum probando S. Scripturam per auctoritatem Eccleſiæ, & hujus auctoritatem viciſſim probando per ſacram Scripturam.

54. Ad hanc inſtantiam, quæ in quacumque ſententia urget: Reſpondatur negando aſſumptum, vel potius ſuppoſitum totius diſcurſus: nam dum quæritur, cur credam, Deum hoc revelaſſe, non amplius petitur ratio a priori, ſeu cauſa formalis & motiva credendi Myſterium a Deo revelatum, ſed petitur ratio a poſteriori, ſeu quoad nos reſpectu ipſius revelationis factæ. Porro hæc duo, ut patet ex terminis, ſunt valde diverſa: & primum quidem ſpectat ad motivum formale Fidei, poſterius vero ad motiva credibilitatis Fidei. Quod ut melius intelligatur, ſit

55. CONCL. II. *Motiva credibilitatis Fidei* dicuntur ea, propter quæ moraliter ſit evidens, quod Myſteria noſtræ Fidei ſint a Deo revelata, & conſequenter propter infallibilem eius veracitatem credibilia: iuxta quod *Pſal. 92.* dicitur. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Porro huiuſmodi motiva Doctor noſter Subtilis *q. 2. Prologi §. Contra omnes iſtos, & ſeqq.* ad hoc capita apte reducit; quæ ſunt, Prænuntiatio Prophetica, Scripturarum concordia, Auctoritas ſcribentium, Diligentia recipientium, Rationabilitas contentorum, Irrationabilitas ſingulorum errorum, Eccleſiæ ſtabilitas, & Miraculorum claritas. Et propter huiuſmodi motiva credibilitatis, Myſteria Fidei ſiunt evidenter credibilia, hoc eſt, evidenter digna, quod credantur eſſe a Deo revelata, prout tradit Eccleſia Catholica.

56. Nec dicas. Omnia iſta motiva ſunt humana, utpota per libros, narrationem Seniorum, prædicationem Parochorum, vel dictamen rationis naturalis: atqui Fides Divina reſolvitur in talia motiva; ergo ſequitur, eam reſolvi in mera motiva humana, quod eſt abſurdum. Reſp. enim, quidquid ſit de maiori, negando minorem: quia ipſa Fides Divina non reſolvitur in talia motiva, tamquam rationem formalem & ultimatam credendi, ſed iudicium dumtaxat credibilitatis obiecti Fidei. Nam quia Deus regulariter non loquitur immediate nobis ſingulis, hinc aſſenſus Fidei ſupernaturalis ordinarie non ſit, niſi prævia ſide humana, qua quis prius credit ſuo Prædicatori, vel Eccleſiæ (quam per ſupra dictas Notas, veram eſſe Eccleſiam Chriſti agnovit) proponenti Myſteria Fidei, atque teſtificanti, ea eſſe a Deo revelata, iuxta illud *Rom. 10. Fides ex auditu*. Hoc autem ſemel ſuppoſito, intellectus fidelis ac perſuaſus, talia eſſe a Deo revelata, totum ſe convertit in ipſius Dei veracitatem, ac propter iſtam unice per actum Fidei ſupernaturalis aſſentitur Myſteriis veræ Fidei.

57. Hoc ipſum amplius declaratur ex eo: quia actus Fidei ſupernaturalis non eſt merus actus intellectus, ſed ad eum etiam prærequiritur actus voluntatis, imperantis aſſenſum Fidei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis. Siquidem actus Fidei Theologicæ ſunt liberi (alioquin enim meritorii non eſſent) ac proinde non præciſe conſiſtunt in actibus intellectus, quæ eſt potentia naturalis, ſed inſuper ad eos requiritur pia affectio ſupernaturalis voluntatis, qua iſthæc intellectui imperet, ut propoſitis ſibi articulis, ſimulque motivis credibilitatis accedente ſimul gratia colluſtrante Dei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis firmiſſime aſſentiatur eiuſmodi Myſteriis, credendo vera eſſe, quæ Deus nobis revelare dignatus eſt. Quod ipſum apertius docet Concilium Tridentinum *Seſſ. 6. c. 6.* ibi: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam; dum excitati gratia Divina, & adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes, vera eſſe, quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt.* Et hinc ſit, quod audita eadem veræ Fidei prædicatione quidam credant, alii non: quia nimirum illi gratiæ Divinæ excitanti, & adiuvanti libere cooperantes, ſuo intellectui imperant, ſimulque eliciunt actum Fidei ſupernaturalis, non vero cæteri.

58. Huc facit noviſſimum Decretum Innocentii XI. inter alias Propoſitiones ſequentem, ordine 19. damnantis; *Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus Fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium*. Et merito hæc Propoſitio damnatur: ſiquidem intellectus ex vi obiecti propoſiti non neceſſitatur ad aſſenſum, niſi ubi adeſt evidentia veri (nam *Fides, eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Hebr. 11.*) ergo ex vi ſuius obiecti intellectus numquam neceſſitatur ad aſſenſum Fidei, & conſequenter ad hunc determinari debet per imperium voluntatis, ut firmius in obſequium fidei ſic obiecto adhæreat, quam mereatur pondus rationum (intellige præcedentium motivorum credibilitatis) ad aſſenſum impellentium.

59. Quantum ad præſentem de Fide materiam, ſunt inſuper eaedem aliæ duæ Propoſitiones, itidem ab Innocentio XI. damnatæ. Earum prior, ordine 20. ſic ſonat: *Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.* Altera vero ordine 21. ita docuit: *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.* Ambæ Propoſitiones, *ſicut jacent*, damnatæ ſunt, ac proin vitandæ.

Additio.

* Ubi denuo adverte, etiam has ambas Propoſitiones fuiſſe vel ea ea ratione jure meritiſſimo reprobatas, nam vel ille aſſenſus, de quo loquuntur iſtæ propoſitiones, nititur ſumma Dei veritate in dicendo, vel alio motivo creato, & quidem tali, quod ex gravi ratione apparet fallibile? ſi poſterius; non eſt actus ſupernaturalis Fidei, nec Virtutis Theologicæ: cum non habeat pro objecto Deum, puta in præſenti, quatenus ſumme verum in dicendo. Si prius: quomodo poſſum prudenter repudiare hunc aſſenſum, aut de veritate ejuſdem prudenter, ac probabiliter formidare? cum ex una parte Deus loquens nec fallere, nec falli queat, ex altera vero, *quod ſit locutus Deus*, non habeam ullam NB. gravem rationem dubitandi: nam motiva credibilitatis, præcedentia actum Fidei, me reddunt moraliter certum, Deum fuiſſe locutum. Quomodo ergo NB. *prudenter* poſſum aſſenſum iſtum repudiare, vel NB. prudenter formidare, ne non ſit locutus Deus; cum non apprehendam *rationem gravem* formidandi? alias enim ſtante hac actuali gravi formidine de oppoſito, non eliceretur verus actus fidei, foretque obligatio ulterius, quantum moraliter fieri poteſt, indagandi veritatem. *

DISTINCTIO IV.

De Vitiis Fidei oppoſitis.

QUÆSTIO I.

Quotuplex, & quam grave peccatum ſit infidelitas?

SUMMARIUM.

1. *Infidelitas alia poſitiva, alia negativa.*
2. *Culpabilis, & inculpabilis.*
3. *Infidelitas pure negativa, & privativa, quid?*
4. *Species Infidelitatis generatim ſunt tres, nempe Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis.*
5. *Pagani, qui? Judæi, & Hæretici, qui?*
6. *Quæ infidelitas ſit cæteris gravior?*
7. *Infidelitas, an ſit peccatum?*
8. *Et quale?*

1. INfidelitas hic ſumitur, prout eſt oppoſita Fidei Theologicæ. Et hæc generatim eſt duplex: una poſitiva, qua aliquid creditur contrarium Fidei: qua-

qualis eſt in Hæreticis, Judæis, ac Ethnicis adultis. Altera negativa, quæ eſt abſentia, vel carentia Fidei; qualis habetur ab ignorantibus Myſteria veræ Fidei.

2. Utraque Infidelitas ſubdividitur in culpabilem, & inculpabilem: nam poteſt quis non tantum vincibiliter & culpabiliter ignorare Myſteria Fidei, aut credere erroneum in Fide, ſed quandoque etiam invincibiliter, credendo erronee aliquid a Deo eſſe revelatum, quod tamen tale non eſt, imo a parte rei exiſtit falſum atque erroneum.

3. Porro ignorantia invincibilis Myſteriorum Fidei, ſeu carentia involuntaria Fidei, vocatur a Theologis *Infidelitas pure negativa*, qualis datur in iis, qui nihil unquam de Fide audierunt, ſive ſint parvuli, ſive adulti. Ignorantia autem vincibilis, & voluntaria Myſteriorum Fidei, appellatur *privativa*; nec aliud eſt, quam carentia Fidei in eo, qui cum poſſet, & deberet Fidem habere audiendo prædicationem Evangelii, id negligit: quo modo ſolum in adultis reperiri poteſt, eſtque ex genere ſuo peccatum mortale. His prænotatis, ſit

4. CONCL. I. Species infidelitatis generatim ſunt tres, videlicet Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. Ita Theologi communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. Unde & Eccleſia Catholica in die Paraſceves pro iſtis tribus tantum generibus Infidelium, nempe pro Hæreticis, Judæis, & Paganis, ſigillatim orare conſuevit. Accedit ratio: quia aut Infidelitas adverſatur veræ Fidei nullo modo, ne quidem in figuris, ſuſceptæ; & eſt *Paganiſmus*: aut adverſatur Fidei, ſuſceptæ ſolum in figuris, & umbra veteris Legis, nempe in Circumciſione, aliiſque cæremoniis Legis Moſaicæ, & eſt *Judaiſmus*; aut adverſatur Fidei in ſe formaliter ſuſceptæ, & eſt *Hæreſis*; vel ſi quis ad Paganiſmum, ſive Judaiſmum deficiat, appellatur proprio nomine *Apoſtaſia a fide*: quomodo Julianus Imperator, a Chriſtianis ad Ethnicos deficiens, dicitur *Julianus Apoſtata*.

5. Igitur *Pagani* ſunt, qui ſentiunt contraria Fidei Chriſtianæ, quam nullo modo profitentur: ut ſunt Idololatriæ colentes plures deos, aut idola ſua; item Turcæ, qui licet unum Deum profiteantur cœli terræque Conditorem, negant tamen & SS. Trinitatem & Chriſtum, neque alias veritates Fidei admittunt, ut a Chriſto revelatas, vel quatenus ad Fidem Chriſtianam pertinent, ſed quatenus a Mahometh Pſeudo-Propheta eas acceperant. *Judæi* dicuntur, qui etiamnum legem Moſaicam ad litteram obſervant, circumcidendo ſe, ac alia Legalia (quæ fuerunt umbra futurorum, per Chriſtum jam completorum) ſuperſtitioſe cuſtodiendo, totumque novum Teſtamentum negando, ſperantes Chriſtum primum venturum, utpote quem necdum veniſſe pertinaciter credunt. *Hæretici* tandem vocantur, qui poſt receptum Sacramentum Baptiſmi pertinaciter ſentiunt, ſeu errant contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ, duo ſiquidem ad hæreſin formaliter ſumptam requiruntur, videlicet & error in intellectu contra aliquam veritatem Fidei, & pertinacia in voluntate, ut magis dicetur *Quæſt. ſeq.*

6 CONCL. II. Quamquam extenſive, ſeu ratione errorum materialium cum Fide pugnantium, gravior ſit Infidelitas Paganorum, quam Judæorum, & dein gravior Judæorum, quam Hæreticorum: nihilominus intenſive, ſeu loquendo quantum ad rationem culpæ, gravior eſt Infidelitas Hæreticorum, quam Judæorum, & horum, quam Paganorum. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 10. *art.* 6. & Theologi communiter. Ratio primæ partis eſt: quia Gentiles, ſeu Pagani, in pluribus articulis errant contra Fidem, quam Judæi; & hi in pluribus, quam Hæretici, ut patet; quia Paganiſmus negat omnia divinitus revelata, Judaiſmus ea ſolum, quæ ſunt novi Teſtamenti, Hæreſis autem aliqua horum: atqui per Infidelitatem extenſive graviorem intelligitur ea, quæ pluribus Fidei articulis opponitur, ſeu quæ in pluribus errat contra veram Fidem; ergo. Altera pars deſumitur ex *Epiſt.* 2. *S. Petri cap.* 2. ubi de Hæreticis, ſeu relapſis a Fide dicitur: *Facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis, non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti.*

7. CONCL. III. Etſi infidelitas mere negativa, qualis reperitur in iis, quibus vera Fides nunquam fuit annunciata, ſicque hanc inculpabiliter ignorant, proprie non ſit peccatum, ſed potius pœna peccati originalis, Infidelitas tamen poſitiva voluntaria eſt graviſſimum peccatum. Ratio primæ partis deſumitur ex defectu voluntarii ad peccatum requiſiti, unde Chriſtus *Joan.* 15. ait: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*, videlicet Infidelitatis; hincque merito inter alias propoſitiones Michaelis Baji etiam ſequens, ordine 68. rejecta eſt: *Infidelitas pure negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.* Altera vero pars Concluſionis, nempe infidelitatem poſitivam eſſe graviſſimum peccatum, habetur ex S. Scriptura paſſim, ut *Marci ult. Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Item *Joan.* 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt.* & alibi.

8. Cæterum hoc peccatum incredulitatis, ſeu infidelitatis poſitivæ gravius eſt, quando eſt recte volitum per voluntatem repugnantem auditui Fidei, vel etiam audita, Fidemque contemnendo. Unde ex genere ſuo, ac per ſe loquendo Infidelitas eſt gravius peccatum omnibus illis, quæ contrariantur Virtutibus moralibus, puta furto, adulterio, homicidio, & hujuſmodi: quamvis per accidens, nempe propter imperfectionem actus, poſſit interdum Infidelitas eſſe minus grave peccatum.

QUÆSTIO II.

Quid requiratur ad formalem & perfectam Hæreſin?

SUMMARIUM.

9. *Hæreſis unde ſic dicatur?*
10. *Et quid ſit?*
11. *Ad hæreſin formaliter ſumptam requiritur & error in intellectu.*
12. *Corollarium.*
13. *Et pertinacia in voluntate.*
14. *Hinc errans contra Fidem, ſed paratus credere, quod credit Eccleſia, non eſt hæreticus. Cautela Scriptorum Catholicorum.*
15. *Quid ſi aliquis ignoret, opinionem ſuam adverſari ſenſui Eccleſiæ?*
(*a*) Juxta dicta Diſt. 2. n. 30.
16. *Pertinacia ad hæreſin requiſita, in quo conſiſtat?*
17. *Corollarium.*
18. *Hæretici formales, &*
19. *Hæretici materiales, qui?*
20. *Dubitans de Fide peccat peccato hæreſis.*
21. *Dummodo excipiatur natus inter hæreticos, donec ſufficienter inſtruatur.*
22. *Quid dicendum de involuntariis cogitationibus hæreticis?*
23. *Dubitans in Fide, an incurrat excommunicationem?*

9. ETſi præſens Quæſtio procedat de omnibus tribus Infidelitatis ſpeciebus, ſpecialiter tamen moveri ſolet de Hæreſi, utpote magis obvia, quamvis quæ de hac dicuntur, ſuo modo locum habeant in aliis infidelitatibus. Porro Hæreſis eſt nomen græcum, & dicitur ſic ab electione; atque ex uſu Scriptorum Eccleſiaſticorum plerumque accipitur in malam partem, nempe pro ea electione, qua ex arbitrio noſtro contra doctrinam Chriſti, & ſenſum S. Matris Eccleſiæ eligimus nobis, quid credere velimus.

10. CONCL. I. *Hæreſis* eſt error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Chriſtianæ, quam ſuſcepit, ſeu profeſſus eſt. Ita in re communis Doctorum, & magis patebit ex dicendis. Solum Nota, ad Hæreſin requiri, ut quis Fidem Chriſti aliquando ſuſceperit per Sacramentum Baptiſmi, vel alias eandem publice profeſſus ſit; alioquin enim error contra Fidem eſſet Paganiſmus, vel Judaiſmus. Cathecumeni tamen, id eſt, in Chriſtum credentes: ſed nondum baptizati; ſi poſt ſuſceptam Chriſti Fidem ad Hæreticos deficiant, coram

Deo

Deo vere ſunt Hæretici, licet non ſubjaceant pœnis ab Eccleſia contra Hæreticos latis, eo quod per Baptiſmum necdum ſint ingreſſi in Eccleſiam. Pirhing *tit. de Hæretic. num.* 3. & alii.

11. CONCL. II. Ad Hæreſin formaliter ſumptam duo inſimul requiruntur, nimirum & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. Ita communis. Et quidem requiri errorem in intellectu, patet: quia Hæreſis eſt ſpecies Infidelitatis: hæc autem importat errorem in intellectu contra veram Fidem.

12. Inferunt proinde Doctores, quod ſi quis metu mortis, ſeu pœnarum neget exterius Fidem, aut aliquid Fidei contrarium affirmet abſque tamen interiori mentis aſſenſu (id eſt, non credendo id, quod ore profert) quamvis graviter peccet contra præceptum profitendi exterius Fidem, vero tamen & proprie coram Deo, & in foro conſcientiæ non ſit Hæreticus: quia Hæreſis eſſentialiter conſiſtit in interno judicio erroneo intellectus contra veram Fidem, quale hic non adeſſe ſupponitur. Additur notanter, *coram DEO, & in Foro conſcientiæ*. Siquidem in foro externo Eccleſiæ talis cenſetur hæreticus, atque ut hæreticus per Inquiſitores hæreticæ pravitatis merito punitur: nam *Eccleſia non judicat de occultis. c. Erubeſcant. diſt.* 32. *&c. Sicut tuis, de Simonia*.

13. Quod autem ſimul ad formalem & perfectam Hæreſin requiratur pertinacia in voluntate, fatentur paſſim Doctores. Unde D. Auguſtinus *Epiſt.* 162. ac refertur *can. Dixit Apoſtolus* 24. *q.* 3. ſic ait: *Qui ſententiam ſuam quamvis falſam, atque perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed a ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*. Hæc ibi.

14. Inferunt rurſum Doctores, quod errans contra Fidem ſimul tamen judicio Eccleſiæ ſe ſubmittens, paratus credere, quod ipſam credere intellexerit, non ſit hæreticus: quia in ſuo errore non eſt pertinax. Idque deſumitur ex Jure Canonico. *cap. Damnamus de ſumma Trinitate*. ubi hac de cauſa Joachim Abbas non cenſetur hæreticus, non obſtante, quod docuerit ſententiam hæreticam ibidem damnatam, quia videlicet ſcripta ſua ſubmiſit judicio Sedis Apoſtolicæ, atque non fuit pertinax, ac proinde neque hæreticus, ſed erraticus, ut loquitur Fagnanus *ad cit. c. Damnamus n.* 26. Et hac de cauſa Scriptores Catholici caute in principio, vel fine librorum ſuorum, ſolent apponere proteſtationem, qua omnia ſua dicta & ſcripta judicio & correctioni Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ ſubiiciunt: per hoc ſiquidem evitant periculum hæreticæ pravitatis, etſi forſan in eorum ſcriptis, per inadvertentiam irrepens doctrina ab Eccleſia damnata reperiretur. Fagnanus *loc. cit. n.* 53.

15. Quinimo addunt Doctores, quos citat, & ſequitur Pirhing *tit. de hæreticis. n.* 2. quod ſi quis ignoret, etiam ea ignorantia mortaliter culpabili & craſſa, opinionem ſuam adverſari doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ, iam non ſit proprie hæreticus, neque Eccleſiaſticis Hæreticorum pœnis obnoxius. Rationem dant: quia deeſt pertinacia, quæ requirit ſcientiam, quod contrarium teneatur ab univerſali Eccleſia Chriſti. Accedit, quod peccatum hæreſis non ſit peccatum ignorantiæ, ſed peccatum infidelitatis poſitivæ: ad hanc autem requiritur, ut Myſteria Fidei cuipiam ſufficienter proponantur (*u*)

16. CONCL. III. Pertinacia ad Hæreſin formalem requiſita non conſiſtit in hoc, quod quis errorem ſuum acriter & mordicus diu retineat, & pertinaciter tueatur: ſed in eo conſiſtit dicta pertinacia, quod quis ſuum contra Fidem errorem retineat, poſtquam contrarium eſt ipſi ſufficienter, nimirum taliter propoſitum, ut de eodem amplius rationabiliter dubitare nequeat, ſive quando ſcit contrarium teneri a reliqua univerſali Chriſti Eccleſia, cui in judicium ſuum vult præferre. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 24. eſtque in re communis. Ratio eſt: quia quilibet in rebus credendis tenetur ſe ſubiicere regulis ab Eccleſia præfixis, utpote quæ eſt *columna & firmamentum veritatis* 1. *Timoth.* Igitur ſi quis hoc non ſecerit, iam plus nimio & inordinate adhæret errori ſuo, atque ideo pertinax in eo cenſeri debet.

17. Infertur proinde, quod ad hanc pertinaciam non requiratur maior mora temporis, quam quæ requiritur ad hoc, ut cum plena advertentia poſſit quis judicare de veritate Fidei ſufficienter ſibi propoſita, & nihilominus ſuo velit judicio adhærere. Multo minus requiritur prima, vel ſecunda correctio; quamvis hæc poſſit conducere ad plene cognoſcendam latentem pertinaciam contra veritatem Fidei.

18. CONCL. IV. Recte proinde Hæretici dividuntur in formales, & in materiales tantum. *Formales Hæretici*, de quibus ſolis definitio Hæreſis, aliaque antecedentia procedunt, dicuntur illi, qui cum pertinacia eligunt, vel ſequuntur ſententiam hæreticam contra definitionem Eccleſiæ; ſive id fiat lucri temporalis gratia, ſive intuitu vanæ gloriæ, vel odii, aut vindictæ. Et de his loquitur S. Auguſtinus *lib. de Fide Catholica*, atque refertur *c. Firmiſſime, de Hæretic. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel ſchiſmaticum cum diabolo & Angelis ejus æterni ignis incendio participandum, niſi ante finem vitæ, Catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus Eccleſiæ*. Hæc ille.

19. *Hæretici materiales* (qui tamen juxta S. Auguſtinum *num.* 13. relatum, *nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi*) dicuntur illi, qui non ex malo animo aut pertinacia, ſed ex ſimplicitate, aut defectu debitæ informationis errant circa Fidem. Et horum multi ſunt in vulgo Hæreticorum; nam defectu pertinaciæ nemo eſt hæreticus formaliter, qui paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit veram Chriſti Eccleſiam contrarium tenere, vel ita diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter, ut a ſuo errore diſcederet, ſi ſciret eum eſſe veræ Fidei contrarium. Maſtrius *loco citato* & alii.

20. Quæres, an dubitans de Fide ſufficienter ſibi propoſita committat Hæreſin? Reſp. I. Qui circa Fidei articulum, ſeu propoſitionem aliquam ſufficienter ſibi propoſitam deliberate dubitat, peccat peccato hæreſis, cum virtualiter judicat, ejuſmodi articulum Fidei habere incertam veritatem. Hinc Stephanus Papa, relatus *cap.* 1. *de Hæretic.* ait: *Dubius in fide, infidelis eſt*, ſive hæreticus.

21. Dicitur notater, *circa articulum Fidei ſufficienter ſibi propoſitum*. Nam, ut cum aliis notat Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 13. *n.* 5. hinc excipiendi ſunt illi, qui inter hæreticos nati & educati Catholicam Religionem ignorant: his enim dubitare interim licet, donec inſtruantur: & argumenta ſeu motiva credibilitatis Fidei noſtræ ſufficienter & recte apprehendant. Ratio eſt: quia talis dubitatio in iſtis non eſt conjuncta cum pertinacia, imo eam ordinant ad penetranda melius fundamenta Fidei Catholicæ, exemplo Beroenſium, qui audita prædicatione *S. Pauli*, *ſuſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent*, ut legitur in Actibus Apoſtolorum *cap.* 17.

22. Additur etiam, *deliberate dubitat*: alioquin enim ob defectum voluntarii peccatum non incurritur. Et hinc annotandum eſt, eximendum fore ſcrupulum iis, qui de Fide Catholica dubitare ſe putant, eo quod hæreticæ aut blaſphemæ cogitationes ipſis occurrere ſoleant: cum enim has ſerio deteſtentur, & numquam (uti ſupponitur) in animum venire exoptant, inſuper proteſtationem faciant eis numquam conſentiendi, non poſſunt culpæ imputari, ſed magis merendi apud DEUM occaſionem præbent. Et certe ſolet diabolus animas Deo devotas ſæpius per fortiſſimas imaginationes, & vivaciſſimas repræſentationes ſic torquere, ac ſi actualiter conſenſiſſent; ubi tamen tales ſe pleniſſime ſubmittere debent inſtructioni docti Confeſſarii, nec multum cum antiquo ſerpente diſputare, ne ſicuti prima Mater noſtra Eva decipiantur.

23. Reſp. II. An dubitans de Fide, ſuamque dubitationem ſigno exteriori ſufficienter manifeſtans præter peccatum mortale inſuper incurrat excommunicationem ipſo jure latam in Hæreticos; major eſt difficultas. Affirmant plerique in caſu, quando quis deliberate dubitat, ſuamque dubitationem ſigno exter-

eterno ſufficienter prodit: Idque aſſerunt propter rationes *n.* 20. allatas. Negat Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 8. *n.* 109. poſt Sa, eo quod talis hæreſin plane conſummatam & perfectam non habeat. Idem probabile cenſet Lud. Engel *in Collegio Juris Canonici tit. de Hæreticis. num.* 2. cum aliis.

QUÆSTIO III.

De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæreſin requiſitis, ejuſque abſolutione.

SUMMARIUM.

24. *Inter alias hæreticorum pœnas prima eſt excommunicatio.*
25. *Ad excommunicationem ob hæreſim incurrendam quatuor conditiones requiruntur I.*
26. II. 27. III. 28. *&* IV. *Conditio.*
29. *De Jure communi nequeunt Epiſcopi abſolvere ab hæreſi.*
30. *Solvitur inſtantia.*
31. *Tamen in Germania ſolent habere ſpecialem licentiam abſolvendi ab ea.*
    * *Quibuſnam hæc licentia concedi ſoleat?*
32. *In mortis articulo poteſt quilibet Sacerdos abſolvere ab hæreſi, & aliis caſibus &c.*
33. *An tum ſimplex Sacerdos poſſit abſolvere præſente proprio Confeſſario?*
34. *Quis ſit modus recipiendi hæreticos reſipiſcentes?*
35. *In praxi quid dicendum de abſolutione eorum, qui ſunt hæretici materialiter.*
    (b) Ut dictum n. 25.
    Aut etiam formaliter?
    (c) Ut dictum n. 31.
    * *Notabile Corollarium practicum.*

24. INTER varias Hæreticorum pœnas, Jure tum Canonico tum Civili contra eoſdem latas, de quibus fuſius agunt Juriſconſulti, maxima & prima eſt excommunicatio maior: quam non quidem ipſo Jure Divino, ſed antiquiſſimo Jure Eccleſiaſtico incurrunt. Et licet olim hæc excommunicatio non fuerit latæ ſententiæ, poſtmodum tamen & ipſo iure incurrebatur tamquam cenſura latæ ſententiæ, & defacto eſt reſervata Summo Pontifici per Bullam Cœnæ Domini, ſic dictam, quia quotannis a Summo Pontifice promulgari ſolet in die Cœnæ Domini. His prænotatis, ſit

25. CONCL. I. Ad excommunicationem ob Hæreſin incurrendam ſequentes quatuor conditiones requiruntur. Prima eſt, ut quis ſit hæreticus formalis: nam hæretici materiales dumtaxat, ſicuti iuxta S. Auguſtinum ſuperius relatum inter hæreticos deputandi non ſunt, ita neque excommunicationem in hæreticos formales latam incurrunt. Hinc tales a proprio Parocho poſſunt Sacramentaliter abſolvi: quamvis aliquarum Eccleſiarum conſuetudo exigat, ut tales etiam materiales hæretici mittantur ad eos, qui ab hæreſi poteſtatem abſolvendi habent. Layman ibidem *cap.* 13. *n.* 4. Pirhing *tit. de Hæreticis. n.* 16. & alii.

26. Secunda conditio ad incurrendam dictam excommunicationem requiſita eſt, ut quis hæreſin internam ſignis externis manifeſtet: ſiquidem ob ſolam hæreſin mente conceptam non incurri excommunicationem, eo quod Eccleſia non puniat actum mere internum, paſſim fatentur Theologi, ac proinde ab eadem poſſunt abſolvere quivis expoſiti Confeſſarii. Sufficit autem ad incurrendam excommunicationem propter hæreſin, quod hæc ſufficienter exprimatur ſigno exteriori quamvis occultiſſimo, ac nullo prorſus alio teſte præſente. Dicitur tamen, *ſufficienter exprimatur*, propter ſequentes conditiones.

27. Tertia itaque conditio eſt, ut actio externa, per quam hæreſis interna manifeſtatur, ſit mortaliter peccaminoſa. Unde excommunicatus non eſt, qui hæreſin animo conceptam alteri manifeſtat conſilii petendi cauſa, vel ut ab eo melius inſtruatur: nam huiuſmodi manifeſtatio non eſt mala ſeu peccaminoſa, quinimo actus bonus, qui ab Eccleſia puniri non poteſt.

28. Quarta tandem conditio eſt, ut aliquis hæreſin ſuam exterius manifeſtet animo eam aſſerendi, ſeu profitendi. Ratio eſt: quia excommunicatio lata eſt propter externum peccatum hæreſis, quale non eſt niſi illud, quod ab interna hæreſi informatur, dum quis eam exterius aſſerere, vel adſtruere intendit. Hinc ſi quis in ſomno vel plena ebrietate proferat verba hæretica, non incurret hanc Excommunicationem, cum deſit animus. Item ſi quis lapſus interne in hæreſin Lutheri, carnes comedat die ab Eccleſia interdicto ex mera voracitate ſeu gula, excommunicationem non incurrit: quia comedere carnes ex ſe eſt res indifferens, ipſas vero manducare die jejunii eſt peccatum gulæ, ob violatam legem Eccleſiaſticam ex motivo Temperantiæ latam. Quod ſi vero per talem carnium comeſtionem velit ſuam hæreſin internam exterius manifeſtare (quod ipſum ex aliis circumſtantiis, puta loci, temporis &c. determinandum erit) tunc excommunicationem in Hæreticos latam incurrit; quia hæreſin internam ſufficienter opere externo manifeſtat.

29. CONCL. II. Quamvis de Jure communi non poſſint Epiſcopi, multo minus alii inferiores abſolvere ab excommunicatione propter hæreſin contracta extra mortis articulum, ſeu periculum, ac ſecluſo privilegio ſpeciali: nihilominus tale privilegium in partibus Germaniæ habent plerique Epiſcopi, poſſuntque talem poteſtatem quibuſdam aliis viris idoneis communicare. Prima pars, licet ob textum Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *de Reformat.* a nonnullis Doctoribus fuerit olim in dubium revocata, deſumitur ex terminis Bullæ Cœnæ Domini, in qua inter alia ſic dicitur: *Cæterum a prædictis ſententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc: niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſſit.*

30. Nec obſtat, quod hæc verba per quoſdam Auctores explicata fuerint de abſolutione ab hæreſi dumtaxat publica. Reſp. enim eorum ſententiam amplius ſuſtineri non poſſe, ob Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 3. damnantis: *Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus ſermo eſt, Anno* 1629. 18. *Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium viſa & tolerata eſt.* Hactenus Propoſitio damnata.

31. Altera vero pars patet ex praxi: ſiquidem, ut teſtatur Gobat *tract.* 7. *Theol. experim.* 331. plerique Epiſcopi Germaniæ inter alias complures facultates Spirituales, ad reiteratam ſupplicationem, a Sede Apoſtolica de quinquennio in quinquennium obtinere ſolent ſpecialem licentiam abſolvendi ab hæreſi, quam & quibuſdam aliis viris idoneis valeant communicare. Unde in caſu emergente talis licentia (ſi aliunde a Sede Apoſtolica ſpecialiter non habeatur) erit petenda a Reverendiſſimo Domino Ordinario loci, vel eius in Spiritualibus Vicario Generali.

Additio.

* Dicitur notanter, *Si aliunde a Sede Apoſtolica hæc licentia ſpecialiter non habeatur*: prout tamen quibuſdam humiliter ſupplicantibus ſolet hæc gratia ſpecialis in Germania concedi. Sic in noſtra Provincia ad humilem inſtantiam ſingulis quinquenniis renovandam conceditur tam Provinciali, quam uni ex Fratribus in ſingulis Conventibus per dictum Provincialem deputando facultas abſolvendi in Foro conſcientiæ Hæreticos etiam ſæculares extraneos ab Hæreſi, & libros Hæreticorum, (paucis exceptis) legendi vel retinendi, ad quos haud dubie etiam poterunt ſimiles hæretici mitti pro abſolutione: prout plura de hac & aliis materiis Hæreſin concernentibus videre poteris fuſius in Jure Canonico *l.* 5. *T.* 7. per totum.

32. CONCL. III. In mortis articulo, vel etiam probabili periculo, poſſunt quilibet Confeſſarii (imo & Sacerdotes quicumque) abſolvere ab hæreſi,

atque

atque annexa excommunicatione, omnibuſque aliis caſibus Papæ reſervatis quoslibet pœnitentes, dummodo de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautionem, ſi opus fuerit, idoneam præſtiterint. Ita communis Doctorum: idque patet tum ex relatis verbis Bullæ Cœnæ Domini, ubi articulus mortis expreſſe excipitur: tum ex Concilio Trid. *Seſſ. 14 cap. 7 de Pœnitent.* ubi ſic habetur: *Veruntamen pie admodum in Eccleſia DEI cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideo omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.* Ita Concilium Tridentinum admodum provide pro ſalute animarum ſic diſponens. Ex quibus verbis S. Concilii tam amplis docet unanimis Doctorum, quod quilibet etiam ſimplex Sacerdos, & imo & Sacerdos degradatus, excommunicatus, irregularis, apoſtata, poſſit in mortis articulo abſolvere, ſi non adſit proprius Confeſſarius, Parochus, vel Epiſcopus.

33. Num autem præſente proprio Confeſſario, puta Epiſcopo, vel Parocho, poſſit ſimplex Sacerdos abſolvere in mortis articulo, variant Doctores. Negant multi, eo quod prædicta facultas abſolvendi ſolum videatur tunc conceſſa ſimplici Sacerdoti ob extremam moribundi neceſſitatem, quæ iam ceſſat, ſi adſit proprius Epiſcopus, vel Confeſſarius, aut Parochus. Et hæc ſententia in praxi merito eſt obſervanda, ne ob defectum praxis, atque uberioris ſcientiæ contingat error per ſimplicem Sacerdotem cum periculo ſalutis æternæ morituri. Nihilominus ſecluſo tali periculo poſſe tunc ſimplicem Sacerdotem abſolvere, non obſtante præſentia proprii Parochi vel Confeſſarii probabile cenſent multi alii Doctores, eo quod Concilium Tridentinum *loc. cit.* loquatur indiſtincte, quod nulla ſit reſervatio in mortis articulo: atqui *ubi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. l. de Pretio. ff. de Publiciana in rem action.* Ergo.

Hæc tamen facultas data omnibus indiſcriminatim Sacerdotibus abſolvendi in mortis articulo, non prodeſt ſi abſolvendus ſit a ſacerdote ſocius criminis in re venerea & in mortis articulo; tunc enim illicite id præſtaret, niſi in caſu, in quo mors urgeret, nec poſſet alius ullo modo vel ſaltem citra infamiæ periculum acciri. Valeret tamen hæc abſolutio pœnitenti alias diſpoſito; ſed Confeſſarius incideret in excommunicationem. Vide Bullas Rom. Eccleſiæ, & Apoſtolici numeris Benedicti XIV. hic in Appendice.

34. Quæres, quis ſit modus recipiendi Hæreticos reſipiſcentes? Reſp. I. Eos, qui a ſecta Lutheri, Calvini, vel alia recedere volunt, antequam ad profeſſionem Fidei, atque ad Sacram Confeſſionem admittantur, eum primis ſufficienter eſſe inſtruendos in neceſſariis Fidei Catholicæ. Alioquin enim multi ficte accedent ob timorem Magiſtratus ſæcularis, aliamve cauſam, nec diu in Fide Catholica permanebunt, ſed facile in ſuos errores hæreticos relabentur; unde multa incommoda oriri poterunt. II. Hæreticus reſipiſcens debet abiurare hæreſim ſuam, prout ordinatur in Jure Canonico, *c. Si qui voluerint &c. 1. Saluberrimum, 1 q. 7.* Et hæc abiuratio communiter fit coram Sacerdote & teſtibus; faciendo publicam Profeſſionem Fidei, prout præſcribitur in Ritualibus Diœceſanis, aliiſque Libris de hac materia tractantibus. Tandem III. peracta iſta Profeſſione Fidei poſt prævium ſufficientem inſtructionem perficienda, reſipiſcens ab hæreſi admittitur ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Communionis.

35. Porro ſi talis reperiatur ſolum fuiſſe materialiter hæreticus, aut ex quacumque cauſa non incurriſſe ſententiam excommunicationis latam in hæreticos, poterit is abſolvi a quolibet Confeſſario approbato. Siquidem Summus Pontifex ordinarie nullum peccatum ſibi reſervat, niſi propter annexam excommunicationem ſibi reſervatam: unde ſublata iſta excommunicatione, vel ob ignorantiam, aut aliam cauſam ex ſuperius ſpecificatis ſub n. 25. *ac ſeqq.* non contracta, poteſt quilibet Confeſſarius ab hæreſi quoad culpam abſolvere. In praxi tamen attendere oportet conſuetudinem locorum, juxta quam tales etiam materiales hæretici, qui primum ab Hæreſi tranſeunt ad Catholicos, mittuntur ad eos, qui poteſtatem abſolvendi ab hæreſi habent. (*b*) Quodſi vero quis fuerit hæreticus formaliter, neque Confeſſarius poteſtatem abſolvendi ab excommunicatione propter hæreſin contracta habet, tunc vel mittat pœnitentem ad eum, qui ſimili poteſtate pollet, vel ipſemet hanc licentiam per ſpeciales ſupplices literas ab Epiſcopo loci, ſeu ipſius Vicario Generali obtinere ſatagat: nam in hiſce partibus ferme omnes Epiſcopi ſpecialem habent facultatem abſolvendi ab Hæreſi, quam etiam aliis Viris qualificatis delegare poſſunt.

Additio.

* Pro praxi, quando veniret aliquis Hæreticus, qui primum ab Hæreſi ad Fidem Catholicam tranſiret, obſerventur dicta priora. Si vero alius Catholicus extra articulum, vel probabile periculum mortis accederet ad Confeſſarium non præditum facultate abſolvendi a Caſibus Bullæ Cœnæ, & ſe accuſaret, quod e. g. non crediderit, *dari Purgatorium*, aut *Chriſtum exiſtere ſub ſpeciebus Euchariſticis &c.* antequam talem dimittat ad alium ſpeciali facultate abſolvendi præditum, quærat prius ex eo. I. An deliberate, vel indeliberate id contingerit? Item num ſcienter vel ignoranter? ſi indeliberate vel ex ignorantia Hæreſeos fecerit, res eſt ſalva; poterit enim abſolvere; alias autem indaget. II. Utrum hanc Hæreſin etiam deliberate ſigno aliquo exteriori manifeſtaverit, & quidem animo aſſerendi eamdem. Quod ſi unicum ex his requiſitis deſit, poterit adhuc abſolvere, alias indaget III. An huic ſuo aſſerto Hæretico exterius deliberate prolato cognoverit ſaltem in confuſo eſſe annexam aliquam pœnam gravem Eccleſiaſticam, puta excommunicationem? nam ſi hanc neque in confuſo ſciviſſet, non obſtante, quod per hanc ſuam manifeſtationem graviſſime peccaret, adhuc non incurreret excommunicationem, & conſequenter adhuc validé & licite daretur abſolutio a tali Confeſſario; cæterum Caſus Papales juxta communem non reſervantur niſi propter annexam excommunicationem, quæ, ſi ignoratur, neque incurritur.

Ex quo patet, quam imprudenter & indiſcrete agant illi Confeſſarii, qui, quam primum intra confitendum quidpiam de Hæreſi audiunt, illico Confeſſionem abrumpunt, & pœnitentes nunc fortaſſis melius, quam alio tempore diſpoſitos mittunt ſine abſolutione ad quoſdam facultate abſolvendi a Caſibus Bullæ Cœnæ præditos: ubi ipſimet ſæpius præſertim ſimpliciores & rudiores abſolvere potuiſſent ſi circa priora tria puncta ſeſe informari curaſſent. *

QUÆSTIO IV.

De Apoſtaſia, Lectione Librorum prohibitorum, Diſputatione cum Hæreticis, aliave cum ipſis communicatione.

SUMMARIUM.

36. *Apoſtaſia a Fide, quid?*
37. *Apoſtaſia a Religione, Vel Conventu.*
38. *Et Apoſtaſia ab Ordine, quid?*
39. *Lectio librorum perverſorum, præſertim hæreticorum recte prohibita.*
* *Etſi in particulari aliqua perſona ceſſet periculum ſubverſionis.*
40. *Duplex circa eam prohibitio Eccleſiæ, una contenta in Bulla Cœnæ.*
* *Quatuor circa dictam prohibitionem ſunt notanda.*
41. *Excuſat parvitas materiæ, & quæ talis ſit?*
42. *Altera prohibitio reperitur in Indice librorum prohibitorum.*
43. *Diſputare de rebus Fidei, quando licitum?*
44. *Laicis prohibitum eſt ſic diſputare.*
45. *Quandonam id ſit licitum Clericis?*
46. *Catholicis an liceat comitari funera hæreticorum?*
* *An etiam ſepelire in cœmeteriis Catholicorum? Additio I.*
* *Item an liceat famulari apud Hæreticos? Addit. II.*

* *Item an, & qua communicatio ſit prohibita cum Judæis, & Paganis? Addit. III.*

36. CONCL. I. *Apoſtaſia a Fide* eſt totalis diſceſſio a Fide Chriſtiana. Ita communiter. Unde tunc proprie committitur Apoſtaſia a Fide, cum quis non tantum in parte ſuſceptam Fidem Chriſtianam deſerit, ſed in totum, puta deficiendo ad Paganiſmum, prout fecit Julianus Apoſtata, vel ad Judaiſmum. Fatendum tamen; quod communiter etiam a Fide Catholica tranſiens ad Hæreticos dicatur apoſtatare; ſed hæc locutio non eſt tam propria.

37. Dicitur, *Apoſtaſia a Fide*. Nam præter hanc eſt adhuc duplex Apoſtaſia, videlicet a Religione, & ab Ordine. *Apoſtaſia a Religione* eſt criminoſa & mortifera receſſio ab Inſtituto Ordinis Religioſi ſine animo revertendi. Et recte apponitur, *criminoſa receſſio*; nam qui cum licentia Prælati egreditur, v. g. tranſiens ad arctiorem Religionem, vel ejectus a Religione, aut ſecundum Canones ad Epiſcopalem Dignitatem promotus, Apoſtata non eſt. Additur etiam, *ſine animo revertendi*: nam ſi quis ad tempus vagaretur ſine licentia Prælati, Fugitivus potius cenſeretur ſpectato Jure communi, quam Apoſtata; licet juxta particulares quarumdam Religionum Conſtitutiones etiam hi nomine Apoſtatarum quandoque comprehendantur, eorumque pœnis ſubjaceant; ut de Ordine FF. Minorum obſervat Sanctorius de Melſi *in Statuta Generalia. cap. 2. Statuto 62.* Huc reducitur *Apoſtaſia a Conventu, vel Habitu*, & fit, quando aliquis Religioſus ſine licentia Prælati recedit a Conventu, vel omnino habitum Regularem dimittit.

38. *Apoſtaſia ab Ordine* dicitur, cum quis in ſacris Ordinibus conſtitutus, puta Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos ad ſtatum conjugii, vel laicalis converſationis, dimiſſo habitu Clericali, propria temeritate ſe transfert. Pœnæ talium Apoſtatarum præter peccatum mortale, quod incurrunt, plures ſunt in Jure Canonico ſtatutæ, de quibus alii.

39. CONCL. II. Lectio librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, quando ex ea aliquod morale periculum ſubverſionis imminet, eſt indubie Jure Divino naturali prohibita, hinc quia ejuſmodi periculum frequenter imminet, abſolute loquendo recte S. Mater Eccleſia lectionem Librorum perverſorum, præſertim hæreticorum, prohibuit. Nam, ut dicitur 2. *Timoth. c. 2. Sermo eorum ut cancer ſerpit:* unde eſt merito vitandus, atque per modum juſtæ cautelæ pie admodum Eccleſia Catholica Fideles ab hujuſmodi venenoſis ſcriptis avertit.

Additio.

* Nec dicas, apud te ceſſare periculum ſubverſionis, quod erat finis, ſeu cauſa motiva prohibitionis legendi libros Hæreticos. Reſp. enim etiam tranſmiſſo, quod circa tuam perſonam particularem nullum ſubſit periculum perverſionis (de qua tamen tua præſumptione multum dubito) adhuc te non poſſe libros Hæreticos legere; quia, uti patet ex jam dictis *Tract. de Legibus*, ſi ceſſat cauſa motiva Legis non in univerſali communitate, ſed tantum in particulari perſona, exinde non ceſſat ipſa Lex. Et certe, ſi ſub hoc prætextu illico & ordinarie abſque concurſu aliarum adhuc graviorum circumſtantiarum liceret legere libros Hæreticos, facile quamplures curioſi ſe præſumerent, nullum ſubeſſe lectioni periculum, & exinde legentes non pauci ſucceſſive perverterentur. Fateor tamen ſubinde in extraordinariis circumſtantiis dandum eſſe locum Epicheiæ, ut vero alicui docto, ac pio ex præſumpta licentia liceat quidpiam in libris Hæreticis inquirere, ac legere, ſi exinde defenditur ex una parte Eccleſiæ honor, qui alias pati deberet, aut prudenter ſperatur converſio cujuſdam Hæretici; ex altera vero parte ob periculum in mora non facile patet recurſus ad illum, qui poſſet dare licentiam hos libros legendi. Ita exemplificant in certis caſibus, rarioribus tamen, P. Marchantius *Parte 2. Tribunal. tract. 2 lect. 4. q. 3 dub.* 1 la Croix *Tomul. 8 lib. 7 num.* 343 & Sporer *Tract. 2 in 1 præcept. Decal. cap. 3 ſect. 4 §. 1 num. 37.* *

40. CONCL. III. Circa Lectionem librorum prohibitorum duplex defacto eſt conſideranda prohibitio Eccleſiæ. De poſteriori agetur *n.* 42. Prior vero eſt contenta in Bullæ Cœnæ Domini, in qua excommunicantur excommunicatione Papæ reſervata, Hæreticorum libros hæreſin continentes, vel de Religione tractantes, ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, retinentes, imprimentes, vel quomodolibet defendentes.

Additio.

* Obſervanda ſunt in hac tertia Concluſione ſingula verba, atque ex his deducendum, quatuor conditiones requiri, ut quis legens tales libros excommunicationem Bullæ Cœnæ Papæ reſervatam incurrat. I. Debet eſſe liber. II. Alicujus Hæretici. III. Hæreſin continere, vel ſaltem de Religione tractare. IV. Scienter legi.

Defectu *primæ conditionis* juxta quoſdam non incurreret iſtam excommunicationem, qui legeret Manuſcripta Hæretici non compacta, ſeu ordinata per modum alicujus libri. Ita Rodriguez, Barbarinus, Tamburinus, Dominicus Viva & alii apud la Croix *loc. cit. num.* 339 quod tamen mihi videtur difficile: melius autem meo judicio alii ſaltem tunc concedunt, quando iſta manuſcripta non accedunt ad quantitatem decem foliorum.

Defectu *primæ conditionis* eximeretur ab Excommunicatione Bullæ Cœnæ, qui legeret libros Ethnicorum, Judæorum, vel etiam Catholicorum, quamvis aliqua falſa dogmata ibi continerentur. Ratio eſt; quia ſolum libro alicujus Hæretici hæc pœna Excommunicationis in Bulla Cœnæ annectitur: ergo in hac odioſa materia Excommunicatio tamquam graviſſima pœna non debet extendi ad alios libros; nam *odia reſtringi, favores convenit ampliari. Reg. 15. Juris in 6.* Ob quam ipſam rationem non contraheret Excommunicationem Bullæ Cœnæ Papæ reſervatam, qui in libris Catholicorum Doctrinam Hæreticorum ad verbum relatam legeret: nam adhuc verum eſſet, quod non legeret librum alicujus Hæretici, quamvis cæteroquin, ſi id ex malo fine faceret, haud dubie graviter peccaret.

Defectu *tertiæ conditionis* non foret Excommunicatus Excommunicatione majori Papæ reſervata in Bulla Cœnæ, qui legeret Hæreticorum libros Hiſtoricos, Philoſophicos, Juriſtas vel Medicos; nam etſi ſint Hæreticorum, non tamen tractant de Religione, ac ſua Hæreſi, ſaltem non ex profeſſo. E contra vero incurreret dictam Excommunicationem, qui legeret librum alicujus Hæretici de Religione ex profeſſo tractantem, ſive exponendo S. Scripturam, ſive Theologiam, ſive Conciones aut caſus Conſcientiæ, ſive alia, quæ ad cultum Dei vel Sanctorum aut ad ſalutem animarum ſpectant, teſte Suarez *de Fide, D. 20. Sect. 2 n.* 16 quamvis talis liber nullam in ſe Hæreſin contineret: nam Bulla Cœnæ prohibet legere librum alicujus Hæretici ſub diſtinctione *Hæreſin continentem, vel de Religione tractantem*, quia non vult Eccleſia, ut Filii ſui ex aqua turbida bibant, & ex putrido loco margaritas colligant, nec petit in Religione inſtrui ab Hæreticis.

Defectu *quartæ Conditionis* non contraheret ſæpius mentionatam Excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui ex ignorantia etiam craſſa & culpabili legeret talem librum, ſive ſit ignorantia facti, ſive juris, id eſt, ſive neſciat librum hunc eſſe alicujus Hæretici, ſive ignoret, lectioni dicti libri fore annexam Excommunicationem. Videantur de his latius Sporer *loc. cit.* §. 1 *& ſeqq.* La Croix *loc. cit. n.* 328. *& ſeqq.* ac Felix Poteſtas in ſuo Examine *Tom. 2 p. 2 n. 8 per totum*. Atque has quatuor Conditiones pro praxi bene notent illi Confeſſarii, qui non habent ſpeciale Privilegium abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ: exinde enim videre poterunt, num ſuos pœnitentes, qui confitentur, ſe quidpiam in libro hæretico legiſſe, abſolvere valeant, nec ne? Etenim ſi quatuor allegatæ conditiones concurrent, extra articulum vel periculum mortis &c. debebunt abſtinere, & ad alios facultate præditos mittere.

41. Quod tamen intelligendum eſt, niſi taliter legentes excuſet parvitas materiæ; ut juxta quoſdam AA. eſt una pagina, etiam libri in folio impreſſi. Pirhing. *tit. de Hæreticis n.* 20 citans alios. Imo plures Do-

ctores

ctores cenſent, dictam excommunicationem non incurri ab eo, qui ſecluſo alio ſubverſionis periculo legit Epiſtolam, Concionem, aliamve brevem ſcripturam, etiam impreſſam alicujus hæretici, atque hæreſin continentem? quia verba Bullæ Cœnæ in rigore intellecta loquuntur de libris; prædictæ autem ſcripturæ non cenſentur vulgariter nomine libri, prout obſervat Herincx. *diſp. 9 de Fide. quæſt.* 8 *n.* 85 & Sanchez *l.* 2 *in Decalog. c.* 10 *n.* 29. maxime ſi hæ Scripturæ ſint minores decem folia, uti vult Tamburinus. Ideoque catholici his in locis non faciunt ſibi ſcrupulum, ſi ſecluſo alio periculo legant Epiſtolam, vel concionem quamdam hæreticam, quam interdum ab amicis hæreticis accipiunt; quamvis, quia facile venenum latentis hæreſis poteſt inficere corda incauta, Parochis & Confeſſariis merito ſit invigilandum, ut talia evitentur.

42. Altera Eccleſiæ prohibitio circa lectionem librorum, ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitorum, continetur in Indice Librorum prohibitorum, qui juſſu S. Concilii Tridentini, & auctoritate SS. Pontificum editus eſt, & continet plures regulas. Et quidem virtute dicti Indicis Librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt, incurrunt excommunicationem, non tamen reſervatam Papæ, qui legunt libros ob errores vel errorum ſuſpicionem prohibitos. Dicitur, *ubi is receptus eſt*: nam Indicem librorum prohibitorum quoad ſecundam Claſſem non eſſe in Germania receptum, aſſerunt multi Auctores, ac præſertim Layman. *lib.* 2 *tract.* 5 *c.* 15 *n.* 8.

43. CONCL. IV. Etſi licitum ſit Viris doctis & quandoque neceſſarium, juſtam ob cauſam de rebus Fidei cum Infidelibus diſputare, id tamen non niſi debitis cum circumſtantiis eſt faciendum. Ita communis. Et quidem prima pars patet exemplo Chriſti, qui diſputavit cum Phariſæis *Joan. c.* 8 & alibi. Similiter S. Stephanus diſputaſſe legitur cum Judæis *Actor.* 6. Paulus cum Judæis & Græcis *Actor.* 9 quod ipſum SS. Patres contra Hæreticos ſæpius feciſſe dignoſcuntur. Altera vero pars probatur inductione: imprimis enim ad id ex parte diſputantis requiritur congrua ſcientia; quia viris indoctis de Fide diſputare non licet ob periculum, multos errores proferendi cum jactura & dedecore Fidei Catholicæ, atque ſcandalo audientium.

44. Secunda requiritur ex parte diſputantis, ne eidem ſit inhibita diſputatio lege aliqua poſitiva humana. Sic quippe in Jure Canonico *c.* 2 *de Hæret. in* 6 ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ prohibetur Laicis, *publice vel privatim de Fide Catholica diſputare*; notat tamen Herincx *diſp. 9 de Fide quæſt.* 3 *n.* 34 poſt Coninch, & alios, præmiſſam legem ſeu prohibitionem vel non eſſe uſu receptam, vel uſu contrario abrogatam in terris, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt: quia paſſim ibidem cum Hæreticis in privatis colloquiis diſputant laici, & ſæpe id neceſſarium eſt pro avertendo puſillorum ſcandalo, præſertim ubi propter perſecutiones Hæreticorum Clerici non tolerantur.

45. Tertio requiritur finis honeſtus, videlicet defenſio veræ Fidei, errorum confutatio, confirmatio Fidelium, Infidelium converſio, aut Infirmorum confortatio. Item, ut ex tali diſputatione ſperare liceat utilitatem quamdam & fructum: ſive in eo, cum quo ſit diſputatio, ſive in audientibus: alioquin enim diſputatio foret inutilis, aut ob pravum finem penitus illicita.

46. Quæritur I. An liceat Catholicis comitari funera Hæreticorum ad ſepulturam? Reſp. hic opus eſt diſtinctione. Et quidem in locis, ubi prohibitum eſt Catholicis converſari cum Hæreticis, ſub pœna excommunicationis, palam eſt, non licere eorum funera comitari: alioquin enim quia ageret contra juſtam, gravemque prohibitionem. Econtra vero in illis locis, ubi Catholici promiſcue vivunt cum Hæreticis, & quotidie ſine alia prohibitione cum iiſdem converſantur, licitum eſt Catholicis comitari funera Hæreticorum, intereſſe eorum nuptiis, agere ibidem Paranymphum &c. Ratio eſt: tum quia hic ceſſat omne ſcandalum, ſimulque nulla eſt prohibitio in contrarium, uti ſupponitur; tum quia ſepelire mortuos ſecundum ſe eſt opus bonum Miſericordiæ corporalis; tum tandem, ut notat Layman. *l.* 2 *tract.* 5 *part.* 2 *cap.* 4 *circa finem*, talis comitatus, cognationis, vel neceſſitudinis gratia præſtitus, potius ſpectat ad communionem politicam, non autem eſt approbatio hæreſis.

Additio I.

* Quær. II. An in Germania, ubi Hæretici ſunt tolerati, funera eorum licite ſepeliri poſſint in Cœmeteriis Catholicorum? Reſp. I. Si moriantur tamquam notorie Hæretici formales, de per ſe loquendo non poſſunt licite ſepeliri in Cœmeterio Catholicorum. Ita ſub his terminis communis, quantum conſtat. Ratio eſt, quia ſi decedunt tamquam Hæretici formales notorii, moriuntur in notorio gravi peccato, ſed in notorio gravi peccato mortui nequeunt, de per ſe loquendo, in loco ſacro, uti eſt Cœmeterium Catholicorum, ſepeliri, prout fatentur omnes cum Gloſſa *in cap. Ex parte de Sepultura. V. Communicabatur*; ergo. Quia tamen ſæpius non conſtat notorie in particulari, num iſti, vel illi ſint Hæretici formales, vel tantum materiales &c. Hinc Reſp. II. Abſolute loquendo juxta probabiliorem ſententiam Hæretici etiam in Germania non ſunt ſepeliendi in Cœmeterio Catholicorum, niſi ubi adeſt conſuetudo contraria legitime præſcripta, vel ubi alias imminet periculum gravis mali ob potentiam Hæreticorum, uti tempore hoſtili facile contingere poteſt. Hæc reſponſio magis probata reperietur *Tract.* 13 *Diſt.* 2 *q.* 2 *num.* 21 *& ſeqq.* ac in Jure Canonico *lib.* 3 *Decret. Tit.* 28 §. 3 *per totum*; quorſum hic lector brevitatis gratia remittitur.

Additur autem notanter I. *Ubi non adeſt conſuetudo contraria*; quæ tamen dicitur vigere in quibuſdam Germaniæ locis, prout ex Layman & Card. de Lugo advertit la Croix *Tomul.* 1 *lib.* 2 *n.* 111. Certe vidi etiam Eccleſias in Germania, in quibus Catholici & Acatholici mutatis vicibus ſua Officia celebrant.

Additur II. *Vel ubi alias imminet periculum gravis mali*; nam cum iſto non obligat Lex humana, prout jam annotatur in Jure Canonico *loc. cit.* n. 78. *

Additio II.

* Quær. III. An in Germania Catholici licite famulentur apud Hæreticos? Reſp. I. Si adeſſet periculum proximum perverſionis, nequeunt famulari Catholici apud Hæreticos. Ita communis & recta, nam *qui amat periculum, peribit in illo*.

Reſp. II. Si abſit hoc periculum perverſionis, nec aliunde quidquam obſtet, in Germania, ubi Hæretici cum Catholicis impune vivunt permixti; poſſunt Catholici famulari Hæreticis, eo ipſo, cum Hæretici ſint tolerati, & cum ipſis citra Excommunicationem in Germania communicari poſſit: licet cæteroquin ordinarie talis famulatus non ſuadetur, & ſi fiat, expreſſe ſubjungatur a Theologis, ut ſimilis famulus, antequam operas Hæretico addicat, hanc conditionem apponat, ut nimirum permittatur obſervare præcepta Eccleſiæ.

Reſp. III. Etiam abſente periculo perverſionis nequeunt Catholici famulari apud Hæreticos, ſi Catholici per hunc famulatum frequenter ſine rationabili cauſa impediuntur ab obſervatione præceptorum Eccleſiæ, e. g. audiendi Miſſam, abſtinentiæ a comeſtione carnis diebus Veneris ac Sabbatinis, vel ab operibus ſervilibus die feſtivo &c. Ita cum Bonacina, Layman & aliis Caſtropalao hic *Tit.* 21 *p. ult. n.* 6. Ratio eſt; quia quilibet Catholicus tenetur præcepta Eccleſiæ ſervare, quando id ſine gravi ſuo incommodo & damno facere poteſt: poſſent autem tales famuli obſervare præcepta Eccleſiæ ſine gravi ſuo incommodo & damno, quando nimirum inveniunt faciliter Dominos Catholicos æque bonos & quaſi idem, vel tantummodo paulo minus dantes ſalarium: ergo in ſimili caſu tenentur potius accedere Dominos Catholicos, quam Acatholicos pro famulatu. Id ipſum exemplificat la Croix *l.* 2 *n.* 130 taliter: Offerat Dominus Catholicus æque bono famulo pro ſalario ſex florenos, Acatholicus ſeptem, in eo caſu potius Catholici, quam Acatholici ſervitium eligere debet, ſuppoſito, quod ab Acatholico frequenter impediatur ab obſervatione

præceptorum Eccleſiæ, quia defectus unius floreni non eſt notabile damnum. Quod ſi vero catholicus Dominus vellet dare in eo caſu tantummodo quatuor florenos, vel adhuc minus, videretur, reſpectu famuli alicujus grave damnum, ſeu ceſſatio notabilis lucri in comparatione ſeptem florenorum, quos porrigere vult Acatholicus: unde in tali caſu non teneratur operas ſuas adducere Catholico, ſi cæteroquin abſit periculum perverſionis apud Hæreticum; quoniam præcepta Eccleſiæ cum vere notabili incommodo ſeu damno gravi non obligant, quale damnum, ſeu potius lucrum ceſſans adeſſet in præſenti.

Reſp. IV. Si talis Catholicus raro impeditur ab obſervatione alicujus præcepti Eccleſiaſtici, vel ſi frequenter quidem; aſt cum gravi cauſa e. g. ſi debet cuſtodire pecora, vigilare in excubiis militaribus, navigare in mari per aliquot menſes &c. In ſimilibus caſibus, non obſtante tali impedimento, poteſt licite famulatum præſtare Hæretico. Ita cum Gobat & Layman la Croix *loc. cit. n.* 105. Ratio eſt, quia regulariter loquendo in ſimilibus circumſtantiis impediretur pariſormiter, ſi has operas addixiſſet alicui Domino Catholico, adeoque ex parte Domini Acatholici non intercedit aliquod ſpeciale impedimentum: licet cæteroquin pro majori adhuc ſecuritate (quoniam occulte venenum Hæreticum aliquoties inſtillatur ſuaviter) etiam tali famulo conformiter dictis præcedentibus haud dubie magis Dominus Catholicus, quam Hæreticus foret ſuadendus. Videatur de ſimilibus fuſius Gobat *in Quinario. Tit.* 5 *cap.* 33 *a num.* 93 *& in Theolog. Experiment. Tit.* 5 *a num.* 313.

Additio III.

" Quæritur IV. Quænam communicatio cum Judæis vel Paganis, aut Saracenis ſit prohibita Chriſtianis? Reſpond. I. Chriſtianis non tantum prohibetur communicare in cæremoniis Judæorum v. g. in Circumciſione, vel Agni Paſchalis comeſtione &c. ſed etiam illicitum eſt, habitare cum Judæis, vel famulari in ipſorum ædibus, uti expreſſe deciditur *cap. Ad hæc de Judæis & Saracenis*. Ubi tamen putat Coninch apud la Croix *lib.* 2 n. 84 quando Fidelibus prohibetur habitatio cum Judæis, intelligi ſolam habitationem illam, in qua Chriſtianus ſit ſimul ſubditus Judæo. Quod autem de Judæis, cum proportione ſentiendum quoque eſt de Paganis & Saracenis, conformiter *c. Judæi de Judæis & Saracenis*. Reſpond. II. Prohibitum pariter eſt, ne Chriſtiani Judæos ad convivium invitent; item ne ipſi a Judæis invitati compareant. Ita expreſſe habetur *c. Omnes* 28 *quæſt.* 1. Exiſtimat tamen denuo Coninch cum Azorio, illam tantum comeſtionem cum Judæis prohiberi, in qua Judæi diſcretionem ciborum obſervant juxta legem Moiſaicam; ubi puto obſervandam eſſe conſuetudinem locorum, ſi cæteroquin abeſt periculum ſeductionis. Reſp. III. Quod attinet Mercaturam, & in ſimilibus commercium cum Judæis, id quidem defacto permiſſum eſt Chriſtianis: attamen ordinarie loquendo peccatum grave cenſetur, rem apud nos ſacram, apud ipſos vero contemptam, puta Statuam Chriſti, vel Crucem iiſdem vendere. Ratio eſt: quia ordinarie periculum ſubeſt irreverentiæ, irriſionis, vel blaſphemiarum Chriſti Domini. Reſp. IV. Non ſolum Jure Eccleſiaſtico, verum etiam Civili prohibitum eſt Chriſtianis commercium inſtituere cum Saracenis, aliiſve Infidelibus, quoad arma aliave materialia bellica, quæ contra Chriſtianos deſerviunt, ipſis ſubminiſtranda. Ita habetur non ſolum in Jure Canonico. *c.* 6 *c.* 11 *& c.* 17 *de Judæis & Saracenis* ac inſuper in Bulla Cœnæ Domini, verum etiam in Jure Civili *L. Nemo.* 2 C. *Quæ res exportari*; illud ipſum ſub pœna capitali, & confiſcatione omnium Bonorum interdicitur. Videatur de his ulterius in caſu extraordinario præſens Auctor *Lib.* 5 *Decret. Tit.* 6 & cum la Croix, Buſcobaum *loc. cit.* "

DISTINCTIO V.

De Spe, atque oppoſitis Vitiis.

QUÆSTIO I.

De ſpe Theologica, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

1. *Spei variæ acceptiones.*
2. *Spes Theologica, quid?*
3. *Spes actualis.*
4. *Objectum materiale primarium Spei eſt Deus.*
   (*a*) Ut dictum Tract. 4. D. 1. q. 8. & ſeq.
5. *Ad objectum materiale ſecundarium Spei, quæ ſpectent?*
6. *Objectum formale Spei Theologicæ, quod?*
7. *Solvitur inſtantia.*
   Amor Dei duplex, amicitiæ ſcilicet, & concupiſcentiæ.
8. *Spes Divina eſt infallibilis, quomodo?*
9. *Præceptum Spei aliud negativum, aliud affirmativum.*
10. *Affirmativum, quando obliget per accidens?*
    (*b*) Diſt. 2. quæſt. 3. n. 36. & 37.
11. *Et quando obliget per ſe & directe?*
    (*c*) Cit. Diſt. 2. quæſt. 3. per totum.

1. OMiſſis aliis Spei acceptionibus, huc minus attinentibus, Spei nomen aliquando ſumitur pro ipſa re ſperata, juxta illud D. Apoſtoli *ad Titum* 2 *Expectantes beatam Spem*. Quandoque pro aliquo, in quo ſperatur, ſeu ſpes noſtra ponitur, prout accipitur, *Pſal.* 90. *Tu es Domine ſpes mea*. Magis tamen ad propoſitum, ſumitur Spes pro habitu, vel actu quodam voluntatis, exſpectantis bonum futurum, arduum item ac difficile. Quod ſi bonum illud ſit naturale, ita ut viribus naturæ acquiri poſſit, erit ſpes humana: ſi vero ſupernaturale, ut bonum gratiæ & gloriæ cœleſtis, ad quod conſequendum opus eſt auxilio Dei, dicetur Spes Theologica ſeu Divina. Et de hac loquendo, ſit

2. CONCL. I. *Spes Theologica* eſt virtus divinitus infuſa, qua deſideramus conſequi Bonum infinitum, ex gratia & meritis ut parta adipiſcendum. Ita deſumitur ex Doctore noſtro 3 *diſt.* 26 *q. un.* Nec re differt ab illa vulgata definitione, quæ dicitur: *Spes eſt virtus divinitus infuſa, per quam certa cum fiducia noſtræ ſalutis, & æternæ vitæ bona expectamus*: nam noſtræ ſalutis, & æternæ vitæ bona primario & principaliter conſiſtunt in conſecutione infiniti Boni, qui eſt Deus Ter Opt. Max. ejuſque viſione & fruitione beatifica, quam non niſi ex gratia Divina, & accedentibus meritis noſtris conſequimur.

3. Cæterum Spes Theologica actualis eſt actus ſupernaturalis, quo deſideratur Bonum infinitum, DEUS: nam deſiderare idem eſt in re, ac ſperare æternam beatitudinem, ut notat Sannig *Tom.* 4 *diſt.* 4 *quæſt.* 1 *n.* 7. Porro per Spem Divinam, veluti anchoram fortiſſimam, firmantur Viatores ad obtinendum æternum beatitudinis Bonum in cœlis, quod prius fide perceperunt: unde non immerito a Magiſtro Sententiarum (id eſt, Petro Lombardo) 3 *diſt.* 26 appellatur *Spes, certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus: ſine meritis enim ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.*

4. CONCL. II. Objectum materiale primarium, ſeu principale Spei Theologicæ eſt Deus, ſeu conſecutio Boni infiniti, conſiſtens in viſione & fruitione beatifica Dei. Ita in re communis. Siquidem illud Spe Divina primario ac immediate ſperamus, ſeu conſequi deſideramus, quod nos perfecte beatificat: atqui hoc non præſtat, niſi DEUS Ter. Opt. Max. quatenus eodem in cœlis cum Sanctis ſuis beatifice fruimur. Accedit, quod, ſi DEUS non eſſet objectum immediatum Spei ſupernaturalis, Spes non eſſet virtus Theologica; ſiquidem ad virtutem Theologicam acquiritur, ut actus principalis ipſius tendat in Deum tamquam objectum immediatum. (*a*)

5. CON-

5. CONCL. III. Ad objectum materiale & ſecundarium Spei Theologiæ ſpectant omnia bona, tam ordinis ſupernaturalis, ut ſunt auxilia Divina, gratia ſanctificans, condonatio peccatorum, ac hujuſmodi, quam ordinis naturalis, quæ aliquo modo remote conducunt ad attingendum objectum principale Spei, ut puta panis quotidianus &c. Ita communis. Siquidem ea omnia poſſunt ordinari ut media, vel proxima, vel ſaltem remota ad attingendum objectum principale Spei, id eſt, Dominum Deum in æterna gloria beatifice poſſidendum.

6. CONCL. IV. Objectum formale Spei Theologicæ eſt ipſamet Bonitas Dei, quatenus nobis bonus eſt. Ita Doctor Subtilis 3. *diſt. 26. quæſt. un.* Tannerus *tom. 3. diſp. 2. quæſt. 2. n. 14.* citans D. Thomam, Suarez, & alios; Herincx *diſp. 10. de Spe. quæſt. 1. num. 11.* Sannig, & alii: quamvis nonnulli diſſentiant, & præſertim illi qui tenent, quod objectum formale Spei, ſeu motivum ſperandi ſit ſumma & infinita Dei promittentis Fidelitas, qui, quod promiſit, poteſt præſtare, quia omnipotens eſt; vult præſtare, quia benigniſſimus eſt, & certiſſimo præſtiturus, quia fideliſſimus eſt: ut proinde (*inquiunt*) ſicuti objectum formale Fidei Theologicæ eſt infallibilis Veracitas, & Charitatis infinita Bonitas Dei, ſic & Spei objectum formale ſit ſumma ejuſdem Fidelitas in ſervandis promiſſis. Sed quidquid ſit de hac Sententia, captu cæteroquin faciliori, ratio Concluſionis eſt: quia illud eſt objectum formale Spei, quod propria movet ad appetitum, ſeu deſiderium objecti materialis: ſed talis ratio motiva eſt bonitas Dei, ut nobis bonus eſt, ſeu commodum affert; ergo. Minor ex ſe patet: quia voluntas nihil appetit, niſi ſub ratione boni.

7. Nec obſtat, quod Deus ſub ratione Boni ſit objectum formale Charitatis. *Reſp.* enim, adhuc diſparitatem eſſe: quia Deus eſt objectum Charitatis, ut eſt infinite bonus in ſe, ſeu ut eſt ſummum Bonum propter ſe diligibile amore amicitiæ: Spei vero eſt Deus objectum formale, ut eſt bonus nobis, & diligibilis amore concupiſcentiæ. Duplex quippe a Theologis ſolet diſtingui amor Dei: unus amicitiæ, ſive (ut alii loquuntur) benevolentiæ, quo bona Deo volumus, quatenus ipſi ſunt bona; alter concupiſcentiæ, quo Deo bona volumus, quatenus nobis ſunt bona: ut ſi Deum amamus, quia eſt nobis benignus, miſericors &c. Additur notanter, *nobis*: quia ſi Deus amatur, quatenus in ſe eſt bonus, miſericors, infinite perfectus &c. erit amor amicitiæ, qui eſt proprius Charitatis Theologicæ: amor autem concupiſcentiæ eſt proprius Spei Theologicæ, & imperfectior priori. Solum adde cum Herincx. *loc. c. n.* 10. quod promiſſio Divina ſit conditio requiſita, ut poſſimus convenienter ſperare, non autem ratio formalis, & motiva Spei Theologicæ.

8. CONCL. V. Etſi Spes Divina abſolute loquendo ſit infallibilis, & certa, juxta illud *Rom. 5. Spes autem non confundit.* & alibi: nihilominus per accidens, & ex parte noſtri ea poteſt eſſe incerta & fallax. Ita Filiucius *tract. 22. n. 248.* & alii. Ratio eſt: quia Spes conſequendi vitam æternam ſupponit etiam noſtram cooperationem, & merita: atqui de his non habemus certitudinem, nam, ut dicitur *Eccl. cap. 9. Sunt juſti, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrum amore, an odio dignus ſit.* Et hinc ſit, quod ex parte noſtra Spes ſit incerta, imo quandoque vana & fallax ob defectum noſtræ cooperationis, quamvis in ſeipſa propter infallibilem promiſſionem DEI ſit certiſſima, dummodo aliunde nihil deficiat.

9. CONCL. VI. Certum eſt, extare præceptum Spei Divinæ: idque aliud eſt negativum, quo tenemur numquam deſperare, neque præſumere, ac proinde obligat ſemper, & pro ſemper: aliud affirmativum, quo aliquoties per vitæ decurſum tenemur elicere actum Spei. Hinc quippe *Pſal. 4.* dicitur: *Sperate in Domino. Et ad Titum cap. 2. Sobrie, juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem.* Et ſimilia in S. Scriptura paſſim occurrunt: unde merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine 1. Propoſitionem damnavit: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Hæc propoſitio eſt damnata.

10. CONCL. VII. Præceptum affirmativum Spei per accidens ſeu indirecte obligat, quoties obligat aliquod aliud præceptum, quod obſervari nequit abſque actu Spei Divinæ, ſaltem virtuali. Sic ſit, quando urget præceptum agendi pœnitentiam de peccatis; nam veram pœnitentiam non poteſt quis agere, niſi ſaltem virtualiter ſperet, ſeſe veniam ſuorum peccatorum conſecuturum ex meritis Chriſti, Deique miſericordia; prout in ſimili dictum eſt ſuperius (*b*) de præcepto affirmativo Fidei.

11. CONCL. VIII. Præceptum affirmativum Spei per ſe & directe obligat inprimis circa initium vitæ, quando videlicet quis ſufficienter inſtructus de rebus Fidei, ſe ſe ad Deum convertere tenetur, juxta illud *Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maxime in Deum ſperare tenetur; tum ob tentationes eo tempore ingruentes; tum etiam, quia tunc potiſſimum eo quod debemus intentionem dirigere, quo migrandum eſt, nempe ad Deum in æterna beatitudine æternaliter conſequendum. Obligat inſuper quandoque præceptum affirmativum Spei Divinæ ſub decurſu vitæ noſtræ; verumtamen hujuſmodi obligationi ſufficienter ſatisfit per actus Spei, qui concurrunt in exercitio aliarum virtutum; prout in ſimili dictum eſt ſupra (*c*) fuſius declarando, quo tempore teneantur Fideles elicere actum Fidei Theologicæ; quæ (ſervata tamen proportione) huc erunt applicanda.

QUÆSTIO II.

De Vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet ac Præſumptione.

SUMMARIUM.

12. *Spei per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum Præſumptio.*
(d) Ut dictum diſt. 1. n. 17. & ſeqq.
13. *Deſperatio, in quo conſiſtat?*
14. *Quale ſit peccatum?*
15. *Quid agendum circa perſonas afflictas?*
16. *Peccata in Spiritum ſanctum, quæ? Inter ea cur numeretur Deſperatio?*
17. *Hæc poteſt conſiſtere cum & ſine actu infidelitatis. Deſperatio, quid?*
18. *Præſumptio, quid?*
19. *Poteſt committi dupliciter.*

12. CUM qualibet virtus ſuo modo conſiſtat in medio (*d*) hinc contra eam contingit peccari partim per defectum, partim per exceſſum. Id ipſum videre licet in Spe Theologica, utpote cui per defectum opponitur Deſperatio, per exceſſum autem Præſumptio: non quidem, ac ſi nimium poſſimus in Deo ſperare (Deus enim eſt infinite bonus, omnipotens, fidelis, miſericors &c. ac proinde ex parte objecti ſui formalis non poteſt fieri exceſſus contra Spem Theologicam) ſed ſolum, quatenus ex parte actus, ſeu exercitii Spei Theologicæ poteſt fieri exceſſus, in quantum actus Spei exercetur modo indebito. Siquidem Spes Theologica includit judicium, & deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo debito, id eſt ex meritis Chriſti, & accedente propria cooperatione: Deſperatio econtra involvit judicium de ea numquam conſequenda; Præſumptio vero includit judicium, ac deſiderium conſequendi æternam beatitudinem modo aliquo indebito, v. g. per ſolam fidem, vel ex puris naturalibus, aut vivendo ſcelerate, ut amplius in progreſſu declarabitur. Hinc ſit

13. CONCL. I. Deſperatio opponitur virtuti Spei per defectum, & committitur, cum quis deſperat, ſeſe remiſſionem peccatorum, & gloriam æternam eſſe conſecuturum, atque ideo omnem conatum eamdem

Digitized by Google

conſequendi intermittit. Duo ſiquidem in Deſperatione interveniunt; primo judicium intellectus, quo quis judicat, ſibi nimis arduum, & impoſſibile eſſe conſequi beatitudinem: ſecundo fuga voluntatis, qua quis refugit ſalutem tamquam obtineri impoſſibilem, atque ideo ab ejus procuratione ob difficultatem mediorum apprehenſam deſiſtit. Ita Maſtrius *diſp.* 10. *Theolog. Moral. n.* 40. & alii: quamvis bene notet Herincx. *diſp.* 10. *n.* 50. quod Deſperatio proprie ſit in ipſa voluntate, & actu ipſius, quo quis non vult amplius proſequi beatitudinem, aut media ad eam conſequendam opportuna adhibere; judicium vero illud, quo quis putat, ſe non amplius obtenturum beatitudinem, potius ſit aliquid prævium, atque inducens ad Deſperationem, non autem proprie Deſperatio.

14. CONCL. II. Deſperatio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque inter cætera maxime periculoſum. Ratio eſt clara: quia Deſperatio directe opponitur Spei Theologicæ: & quia avertit hominem ab ultimo Fine ſuo, ſeu cœleſti beatitudine, ſimulque media omnia ad hanc conſequendam abiicit, quis neget, eam eſſe maxime periculoſum peccatum? Unde Iſidorus *lib.* 2. *de Summo Bono. cap.* 14. ait: *Perpetrare flagitium, mors animæ eſt; deſperare autem, deſcendere in infernum.*

15. Hoc tamen intelligendum eſt de vera, & voluntaria Deſperatione: nam quandoque accidunt tentationes violentæ, afflictiones graves, & inconſolabiles mœſtitiæ, quibus interdum animæ cruciantur, ita ut omni Spe deſtitutæ videantur. De his autem non procedunt hactenus dicta; quia ſunt potius timores, & anguſtiæ excitatæ a diabolo, vel ex turbatione quadam, aut etiam complexione melancholica provenientes, abſque vero & deliberato conſenſu voluntatis. Super his tamen prudenter invigilare debent Confeſſarii, hujuſmodi afflictas perſonas in Domino paterne conſolando, eiſque oſtendendo, quod talia culpa vacent, quamdiu voluntas eiſdem non conſentiat; ac proinde eaſdem adhortando, ut agnita propria infirmitate, atque demeritis, ſe ſe projiciant in ſinum bonitatis & miſericordiæ DEI, meritaque ſalutiferæ Paſſionis JESU Chriſti Domini, ſimulque non obſtantibus quibuſcumque afflictionibus, & mœſtitiis, bonum operari minime deſiſtant.

16. CONCL. III. Deſperatio recte connumeratur inter peccata in Spiritum ſanctum, quæ communiter cum Magiſtro Sententiarum 2. *diſt.* 43. & D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 14. *art.* 2. ſex enumerantur, videlicet Deſperatio, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, & fraternæ gratiæ Invidentia. Ita Doctores communiter: nam Deſperatio ipſam Dei oblatam munificentiam & gratiam, quæ Spiritui ſancto, ceu Fonti omnium bonorum tribui peculiariter ſolet, ex malitia contemptim abiicit; juxta quod impii dixerunt *Jeremiæ* 18. *Deſperavimus: poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſquiſque pravitatem cordis ſui mali faciemus.*

17. CONCL. IV. Deſperatio poteſt conſiſtere ſine actu Infidelitatis, quamvis non raro habeat annexam Infidelitatem. Ita Maſtrius *loc. n.* 34. cum aliis. Ratio primæ partis eſt: quia poteſt quis actum Deſperationis elicere, quamvis non ſentiat aliquid contra Fidem: ut ſi quis credat quidem, Deum eſſe juſtum ac miſericordem, deſperet tamen ex eo, quia judicat ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem ob ſuam pronitatem ad peccandum, & contrarietatem, quam in ſe experitur ad bene agendum. Altera pars ex eo liquet: quia Deſperatio facile excæcat intellectum, ut quis credat, Deum non eſſe infinite bonum, ac miſericordem. Unde Cain ob Abel occiſum a Deo correptus, deſperans, Deique miſericordiam negans, ait: *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear. Gen.* 4. Et in hoc poſteriori ſenſu Magiſter Sententiarum *loc. cit.* definit Deſperationem, dicendo: *Deſperatio eſt, qua quis diffidis penitus de bonitate Dei, æſtimans ſuam malitiam Divinæ bonitatis magnitudinem excedere.*

18. Quantum nunc attinet ad Præſumptionem, quæ eſt alterum peccatum Spei Divinæ oppoſitum per exceſſum, ea recte definitur, dicendo: *Præſumptio eſt Spes obtinendi a Deo gratiam & gloriam æternam inordinate*, id eſt, aliter quam Deus obtinendam ſtatuit. Et huiuſmodi Præſumptionem eſſe peccatum ex genere ſuo mortale, atque unum ex ſex peccatis in Spiritum ſanctum, conveniunt Doctores.

19. Dupliciter autem peccatum Præſumptionis committi poteſt. Primo, cum quis præſumit, ſe Divinam gratiam, aut æternam gloriam ex ſeipſo, & propriis naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe: quo modo Pelagiani, antiqui hæretici, & a D. Auguſtino acerrime impugnati, præſumebant, ſe poſſe propriis viribus ſine ſupernaturali auxilio Dei omnia præcepta ſervare, & æternam betitudinem mereri. Secundo contingit Præſumptio, quando econtra quis præſumit, ſe ſola Dei miſericordia, ac liberalitate, Chriſtique meritis, abſque propria pœnitentia, & cooperatione per bona opera beatitudinem, vitamque æternam conſecuturum. Et talis erat Præſumptio Lutheranorum, aliorumque quorumdam Hæreticorum, qui per ſolam Fidem in Chriſtum abſque aliis bonis operibus ſperarunt beatitudinem adipiſci, quam S. Concilium Trid. *Seſſ.* 6. *cap.* 9. appellat *inanem hæreticorum fiduciam*, & in progreſſu pluribus refutat.

DISTINCTIO VI.

De Charitate, ejuſque obligatione.

QUÆSTIO I.

Quid, ac quotuplex ſit Charitas, & quæ ejus Obligatio?

SUMMARIUM.

1. *Charitas & amor, generatim quid?*
2. *Charitas, ut virtus Theologica, quid, & quod objectum ejus?*
   (a) Iuxta dicta Diſtin. 5. n. 7.
3. *Deus quomodo appelletur Charitas?*
4. *Præceptum de diligendo Deum, partim affirmativum, partim negativum.*
5. *Satisfit diligendo Deum ſuper omnia appretiative.*
6. *Deum ſuper omnia amare intenſive, & appretiative quid?*
7. *Probatio Concluſionis.*
8. *Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium.*
9. *Quo determinato tempore illud obliget?*
   (b) Diſt. 2. q. 3. per totum.
   Tres propoſitiones quoad hoc damnatæ.
   * *De amore deſintereſſato, & quibuſdam propoſitionibus Fenelonii Addit. I. & II.*
   * *Illationes quædam ex dictis de amore deſintereſſato Addit. III.*
10. *Tria ſunt diligenda, Deus, nos ipſi, & proximus.*
11. *Præceptum diligendi proximum, quantum, & unde oriatur?*
12. *Ei non ſatisfit per ſolos actus externos.*
13. *Debemus etiam diligere corpus noſtrum.*
14. *An creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ?*
   * *Quis Ordo Charitatis inter nos & proximos obſervari debeat? Addit. I. & II.*

1. CHARITATIS nomen generatim quidem ſignificat idem, ac amor ſeu dilectio; plerumque tamen tum in S. Scriptura, tum a SS. Patribus ſumitur in bonam partem, nempe pro amore boni honeſti, ſeu bona voluntate: Amor autem indifferenter in bonam & malam partem accipitur, nempe vel pro amore Dei, vel mundi, & pro amore tum honeſto, tum illicito, & carnali. In præſenti igitur loquimur de Charitate, prout eſt tertia Virtus Theologica, & omnium aliarum virtutum præſtantiſſima, de qua Apoſtolus 1. *Corinth.* 13. inquit: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas; tria hæc; major autem horum eſt Charitas.*

2. CONCL. I. Charitas eſt virtus divinitus infuſa, qua diligitur Deus propter ſe ſuper omnia, & proximus propter Deum. Ita in re communis. Porro obje-

ro obje-

ro objectum materiale primarium Charitatis eſt Deus: objectum vero ſecundarium ipſius eſt proximus noſter, & omnia alia honeſte amabilia, ſeu quæ poſſunt ad gloriam Dei, ſicque propter ipſum amari; nam *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Prov. c. 16.* Objectum formale Charitatis DEI eſt ipſamet infinita DEI bonitas, qua ipſe in ſe bonus eſt, & amabilis amore amicitiæ; (*a*) ob hanc quippe bonitatem, veluti propter rationem formalem, atque motivam DEUS tamquam infinitum Bonum eſt amandus ſuper omnia.

3. Dices 1. *Joan. c.* 4. dicitur: *Deus Charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet*; ergo Charitas non eſt virtus aliqua infuſa. Reſp. negando conſequentiam: etenim textus allegatus inprimis eſt intelligendus cauſaliter, eo modo, quo Deus dicitur ſpes noſtra, patientia noſtra, juſtitia noſtra, & hujuſmodi, prout paſſim legitur in S. Scriptura. Deinde Deus dicitur eſſe Charitas, eo quod ſit eſſentialiter Charitas increata; unde etiam Spiritus ſanctus appropriate dicitur *Amor*. Hoc tamen non obſtante adhuc in hominibus juſtis datur Charitas creata, qua ipſi ſuper omnia diligunt Deum propter ſe, ſeu infinitam bonitatem ſuam, & proximum propter Deum.

4. CONCL. II. Extat Præceptum de diligendo Deum ſuper omnia, idque partim eſt negativum, ne videlicet Deum odio habeamus, aut aliquid agamus, quod diſſolvat amicitiam noſtram cum Deo, peccando videlicet mortaliter; partim affirmativum, ut obſervemus mandata ejus. Ita unanimis Fidelium, & patet ex plurimis S. Scripturæ locis. Sic enim *Deuter. 6.* & *Matth.* 22. legitur: *Diliges Dominum, Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: hoc eſt maximum, & primum mandatum.* Item *Joan.* 14. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.* Et ſimilia plura occurrunt paſſim. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 1. Propoſitionem damnavit: *Homo nullo umquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

5. CONCL. III. Præcepto diligendi Deum ſuper omnia, ſeu ex toto corde, ſatisfit diligendo efficaciter Deum ſuper omnia appretiative. Ita communior Doctorum, paucis exceptis, qui volunt adeſſe obligationem diligendi Deum ſuper omnia etiam intenſive. Cæterum ut hæc Concluſio melius intelligatur.

6. Notandum cum Scoto 3. *diſt.* 27. *q. un.* §. *Quantum ad illam*, & aliis, dupliciter poſſe Deum ſuper omnia amari, videlicet intenſive, & appretiative. Tunc Deus dicitur *ſuper omnia amari intenſive*, quando actus amoris Dei eſt intenſior, ac vehementior omni alio amore; tunc vero dicitur Deus *amari ſuper omnia appretiative*, quando Deus magis æſtimatur, quam omnes creaturæ, ita ut his omnibus præferatur, & nullius creaturæ timore, aut amore velit quis Deum offendere. Sic Chriſtus *Matth.* 10. ait: *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Et Paulus *Rom.* 8. *Nulla creatura poterit nos ſeparare a charitate DEI.* Poteſt autem facile contingere, ut quis magis intenſive unum diligat, & ſimul aliud magis appretiative: ſic enim mater magis intenſive diligit filium parvulum, ſed magis appretiative filium adultum, qui gubernat rem domeſticam; quia hunc magis æſtimat præ illo, quamvis alterum juniorem teneriori affectu amoris proſequatur. Hac terminorum explicatione præmiſſa.

7. Probatur Concluſio. Nam ſenſus præcepti de diligendo Deo ex toto corde &c. eſt, ut Deum diligamus ſuper omnia, ita ut nullius creaturæ amore velimus ejus præcepta tranſgredi, ipſumque mortaliter peccando offendere. Sic quippe 1. *Joan.* 2. dicitur: *Qui autem ſervat verbum ejus, vere in hoc Charitas Dei perfecta eſt.* Accedit, quod de facto nobis conſtare vix poſſit, quiſnam actus amoris ſit intenſior altero, quinimo plerumque parentes ſolent multum intenſe amare filios, & conjuges ſeſe mutuo; ergo, ſi magis intenſive tenerentur amare Deum, forent in perpetuo periculo tranſgrediendi hoc præceptum; quod non eſt dicendum. Sufficit igitur, amare Deum appretiative ſuper omnia, quatenus plus æſtimatur Deus cæteris omnibus, adeo ut nullius creaturæ amore velit quis Deum offendere.

8. CONCL. IV. Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium, ita ut actus amoris Dei non multo tempore omittatur. Deſumitur hoc ex magnitudine hujus præcepti, de quo Salvator ait *Matth.* 22. *Hoc eſt maximum, & primum mandatum*, & conſequenter per vitæ decurſum ſæpius obligat.

9. Quo autem determinato tempore currat ejuſmodi obligatio, variant Doctores, quamvis conveniant paſſim in hoc, quod cenſeant obligare. I. Circa initium uſus rationis. II. Circa finem vitæ. III. Quando quis gravi urgetur tentatione, præſertim odii Dei cum periculo conſenſus, niſi ad Deum per actum amoris convertatur. IV. Tota vita ſæpius, ita videlicet, ut non multo tempore differendus ſit actus dilectionis Dei, eo ferme modo, quo ſuperius (*b*) determinatum eſt tempus, quo Fideles tenentur elicere actum Fidei Theologicæ. Hinc conformiter dictis ibidem *n.* 33. Doctor Subtilis 3. *diſt.* 27. *q. un.* §. *Quantum ad ſecundum*; dubitative tamen innuit, hoc præceptum urgere ſingulis diebus Dominicis, dum ait; *Quando autem ſit hoc* (ut quis teneatur habere actum dilectionis Dei) *forte determinavit hoc illud Præceptum divinum: Sanctifica Sabbatum &c. & Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico. de Conſec. diſt.* 1. *can. Miſſas*. Hæc ille. Solum nota, ſequentes Propoſitiones eſſe vitandas, utpote quas damnavit Innocentius XI. quarum prima, ordine 5. ſic habet; *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.* Altera, ordine 6. talis eſt: *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.* Ultima, ordine 7. ita ſonat: *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.* Omnes hæ tres Propoſitiones ſunt damnatæ, *ſicut jacent*; & merito, ut probant auctoritates S. Scripturæ *n.* 4. & 8. allegatæ.

ADDITIO I.

De Amore Dei Deſintereſſato, & Propoſitionibus quibuſdam Fenelonii confixis.

** SCiendum eſt, ab Innoc. XII. Anno Chriſti 1699. 12. Maii reprobatum eſſe Librum Franciſci de Salignac Fenelon Archiepiſcopi Cameracenſis, Viri alioquin & doctrina & pietate excellentis, de vita interiore Gallice editum, excerptis ex eo ſpeciatim 23. Propoſitionibus, quas Idem S. Pontifex ut *temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac reſpective erroneas* proſcripſit. Ut videre eſt in Decreto Pontificio *Cum alias*, ad initium hujus operis poſito cum inſertis omnibus Theſibus Fenelonianis, quæ fuere confixæ. Inter has ad noſtrum propoſitum præcipue notandæ ſunt, quæ loquuntur de amore puro *Benevolentiæ* vel *Deſintereſſato*, quo Deus amatur unice propter ſuam bonitatem, qua in ſe, non vero ut nobis bonus eſt, ſeu ſine intuitu noſtri intereſſe, noſtræ utilitatis, & felicitatis, ac aliorum bonorum, quæ a Deo ſperamus. Quare hic amor vocatur *puræ benevolentiæ*, qui ſolius amati, ſeu Dei bonum tam intrinſecum, id eſt, perfectiones ejus, ac extrinſecum, id eſt, ejus honorem pro motivo habet, non vero bonum amantis, ſeu noſtrum: nam amor, quo concupiſcimus noſtrum bonum, & amamus Deum ut nobis beneficum, vocatur amor *concupiſcentiæ, & intereſſatus*. Utrique huic amori addi poteſt *mixtus* ex ambobus, quo Deus amatur ut in ſe, & ut nobis bonus.

Prima itaque Theſis Feneloniana damnata ſic ſonat: *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla admixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.* Secunda hæc eſt: *In ſtatu vitæ contemplativæ ſeu*

uniti-

amittitur omne motivum intereſſatum timoris & ſpei : Similia reperiuntur propoſitionibus quarta, & vigeſima tertia. H. P. ſint

CONCL. I. In propoſitionibus Fenelonii proſcriptus eſt ſtatus habitualis, & ſtabilis amoris puri benevolentiæ, ſeu amor ita purus, & deſintereſſatus, ut pro omni tempore excludat timorem & ſpem. Ita Anton. Mayr *T. 7. Theol. n.* 747. Virgil. Sedlmayr in *Reflex. Crit. ſupra Ideam Amoris n.* 5. Maſſæus Kreſslinger *Succinct. Declar. Propoſitionum damnat.* 2. §. 5. *n.* 29. *& ſeq.* ac peculiariter feliciſſime regnans BENEDICTUS XIV. in aureo ſuo opere *de Beatif. & Canoniz. l.* 2. c. 31. n. 7. *& ſeq.* Atque in hoc ſenſu eſſe damnatas illas propoſitiones, ex ipſis earum terminis clarum eſt. Ratio vero eas rejiciendi fuit, quia Fenelonius in iis aſſeruit ſtatum habitualem, ſeu ſtabilem incompoſſibilem cum exercitio virtutum ſpei, & timoris: quod falſum eſt; cum nullus ſtatus tam perfectos eſſe poſſit in hac vita noſtra, in quo non poſſint, & non debeant hæ virtutes exerceri. Sic nullus eſt ſtatus in quo penitus, & pro omni tempore ceſſet obligatio præcepti ſpei, ſive per ſe ſtringentis, ſive ratione inſurgentium tentationum, quibus nullus ſtatus, etiam perfectorum, eſt liber, & quibus ſuccumberet humana infirmitas, niſi ſpe futurorum bonorum ſuſtentaretur. Et jam ante Fenelonium Alexand. VII. proſcripſit iſtam ordine primam propoſitionem: *homo nullo unquam tempore vitæ ſuæ tenetur elicere actum fidei*, NB. *Spei*, *& Charitatis &c.* ergo in quocumque perfectionis ſtatu quis ſit conſtitutus, tamen non eſt exemptus ab obligatione eliciendi actum ſpei.

Id quod confirmatur exemplis Sanctiſſimorum, qui elicuerunt actus Spei, & reſpexerunt ad bona futura a Deo promiſſa, & his ſe excitaverunt in adverſitatibus & tentationibus ſuis. Ita S. David *Pſal.* 118. v. 112. ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem*. De Moyſe dicitur ad *Hebr.* 11 v. 26. *Majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti; aſpiciebat enim in remunerationem*. S. Paulus 2 *Timoth.* 1 v. 12 de ſe dicit: *ob quam cauſam etiam hæc patior, ſed non confundor; ſcio enim, cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare in illum diem*. Iterum 2 *Timoth.* 4. *In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex*. Quamvis hi Sancti frequentiſſimi fuerint in exercendis actibus puriſſimæ charitatis, ſuo tamen quoque tempore elicuerunt actus ſpei, & pro motivo reſpexerunt proprium intereſſe, ſeu retributionem: ergo ſtatus etiam perfectiſſimi amoris & unionis cum Deo non eſt incompoſſibilis cum omni actu ſpei, nec hunc poſitive excludit.

Adde, quod in S. Scriptura ſine exceptione beati pronuntientur, qui ſperant in Domino. *Beati omnes, qui confidunt in eo. Pſ.* 2. *Qui ſperat in Domino, beatus eſt. Proverb.* 16 v. 20. *Benedictus vir, qui confidit in Domino. Jerem.* 17 v. 7. Proinde & perfecti ac contemplativi, dum ſperant in Deo ipſis benefico, adhuc beati ſunt, nec a perfectionis tramite aberrant.

Quæ dixi de ſpe, pugnant quoque pro timore pariter ad virtutem ſpei ſpectante; ſicut enim ad hanc pertinet proſequi bona æterna, ita ad eam quoque attinet fugere, vel timere malum ei oppoſitum, nimirum pœnam æternam, vel etiam purgatorii a vita æterna retardantis. Dein S. Scriptura omnibus, atque adeo etiam perfectis inculcat timorem, ad *Philipp.* 2 v. 12 dicitur: *cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*. *Matth.* 10. *Timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam*.

Præterea ratione tentationum perfectis & contemplativis occurrentium, poteſt eſſe obligatio eliciendi ſæpius motum pœnarum æternarum, ut ejuſmodi actibus animæ ſanctæ, & Deo unitæ muniantur contra peccata. Sic *Eccli.* 27 dicitur: *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, cito ſubvertetur domus tua*: ergo Juſtis, & in quocumque ſtatu perfectionis exiſtentibus non eſt impoſſibilis timor iſte adeo ſalutaris, ac utilis, imo & aliquando neceſſarius; cum alias ad ipſum non poſſent perfecti & contemplativi unquam obligari, quia ad impoſſibile nemo obligari poteſt. Hinc David exclamavit *Pſ.* 118. *Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui*; ac S. Hieronymus in continuo fuit timore, S. Hilarion imminente quoque morte non ſine metu fuit: id etiam aliis Sanctis in amore Divino exercitatiſſimis accidit: ergo ſtatus Sanctitatis, unionis cum Deo, & excellentis Charitatis non excludit timorem ſalutarem. Qua de re S. Scriptura dicit *Pſal.* 111. *Beatus vir, qui timet Dominum*, & *Pſal.* 146. *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia ejus*.

Obj. 1. Fenelonius quoque in ſtatu illo habituali amoris puri admittit ſpem: ergo non recte hic impugnatur. A. conſtat ex ejus propoſitione 11. R. n. ant. Nam ſpes, quæ affirmatur in propoſitione 11. Fenelouiana, non eſt actus ſpei ſtricte talis, ſed charitatis, ſic enim habet propoſitio illa: *In hoc ſtatu anima amittit ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt, in ſuis actibus directis, & intimis ſpem perfectam, quæ eſt* NB. *deſiderium deſintereſſatum promiſſionum*. Aſt deſiderium deſintereſſatum non quærens bonum proprium non eſt ſpes Theologica.

Objic. 2 *Joan.* 4 *Charitas perfecta foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet*, qui autem timet, non eſt perfectus in charitate: ergo ſtatus perfectæ charitatis excludit timorem. R. D. ant. Charitas perfecta foras mittit timorem ſerviliter ſervilem, cum quo conjuncta eſt talis diſpoſitio animi, ut quis adhuc peccatum vellet, ſi pœnam non timeret c. ant. omnem timorem n. ant. Hinc ex S. Auguſtino ait S. Thomas 2. 2 *q.* 19 *a.* 9 *in corp. Timor ſervilis poteſt habere annexam voluntatem peccandi*. De hoc S. Auguſtinus ſolum dicit *Epiſt.* 120 c. 21 *Timor non eſt in charitate, quia charitas perfecta foras mittit timorem, ſed illum ſervilem*, cum quo nempe ſtat voluntas peccandi conditionata, ſi pœna non timeretur. Porro non nego, aliquem Sanctum aliquando in particulari caſu ita poſſe contemplatione ſolius Divinæ bonitatis abſorberi, & ita amore Summi boni exardeſcere, ut nullatenus attendat ad motivum aliquod timoris, ubi contingenter, & accidentaliter amor ob defectum propoſitionis motivorum, non autem ex natura ſua excludit timorem. Quod notandum ad explanandas quaſdam auctoritates. De ſe autem ipſi actus amoris benevolentiæ, concupiſcentiæ & timoris poſſunt ſimul in eadem voluntate ſtare, ut in hoc exemplo; *Domine tu minaris infernum, ſi te non amem, & promittis æterna gaudia, ſi te amem, & impellit tua propria infinita perfectio & bonitas, ut te amem: ergo ex omnibus his motivis te ſtringo, te amo &c.*

Objicit 3. Auctor Ideæ Amoris in Animadverſionibus editis Anno 1749 pag. 201 num. 112. Timor S. Hilarionis, & aliorum Sanctorum fuit paſſio involuntaria, a Dæmone ſuggeſta: ergo ex hoc nihil probatur. R. Hoc, quod in antecedente ponitur, pro ſua libertate dixerit vir ille: Ego n. a. cum enim timor gehennæ poſſit eſſe actus bonus, in S. Scriptura commendatus, & juxta propoſitionem 14. ab Alex. VIII. proſcriptam ſupernaturalis, cur dicamus eum in Sanctis proveniſſe a ſuggeſtione Dæmonis, & fuiſſe involuntarium?

ADDITIO II.

Continuatur eadem materia de doctrina Feneloniana & Amore puro &c.

CONCL. II. In doctrina Feneloniana non eſt directe, aut indirecte confixus actus amoris puri deſintereſſati. Ita laudati pro priore Concluſione, quibus accedit Honoratus Tournely *de Sacrament. Pœnitent. q.* 4. *art.* 1. *concl.* 3. cum communiſſima aliorum contra D. Amore in ſua Idea amoris.

Prob. 1. Ex ipſis propoſitionibus damnatis Fenelonii, quæ ſolum loquuntur de ſtatu habituali amoris puri habitualiter & permanenter ac neceſſario pro ſemper excludente timorem, & ſpem, ac omne motivum intereſſatum: propoſitio enim prima ſic habet: *Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt charitas*

tu-

tas pura &c. alia aſſerit: *In ſtatu vitæ contemplativæ amittitur omne motivum intereſſatum timoris & ſpei.*

Prob. 2. Conſultores Romani, qui interfuerunt actui proſcriptionis Fenelonii, ut refert Ant. Mayr t. 7 *Theol. Schol. n.* 746. teſtantur, quod SS. Pontifex Innoc. XII. in Doctrina Fenelonii non reprobaverit actum amoris puri a ſpe, & metu, ſed ſtatum permanentem, & habitualem ſolum. Idipſum irrefragibili ſuo teſtimonio confirmat Ipſe Summus feliciſſime regnans, ac ſapientiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. Hic enim in ſuo omnibus numeris abſolutiſſimo opere *de Beatif. & Canoniz. L.* 2 *c.* 31 actum puræ benevolentiæ cujuſdam Servi Dei, in ſcriptis ab hoc relictum, quo diu noctuque ſtuduit amare Deum, atque ſine intuitu ullius præmii ſolummodo propter Deum, approbavit; ac a propoſitionibus Fenelonii damnatis vindicavit: ergo actus amoris puri non eſt in doctrina Fenelonii confixus.

Prob. 3. Non eſt confixus actus charitatis Theologicæ, & perfectæ; ſed actus charitatis Theologicæ & perfectæ eſt actus amoris puri & deſintereſſati, quo Deus amatur propter bonitatem & perfectionem ſuam ut ipſi Deo, non ut bonum nobis, prout juxta P. Anton. Mayr docent, & docuerunt omnes Th. Th. Tournely vero citatus pro hac concluſione allegat plures SS. PP. & addit, horum SS. PP. doctrinam conſpirantibus votis ſecuti fuiſſe omnes Scholæ Theologi: ergo actus amoris puri & deſintereſſati non eſt confixus. min. vero ex unanimi fere omnium Th. Th. teſtimonio eſt certa, & ea clare traditur a D. Thoma. 2 2 *q.* 17 *art.* 8 *in corp.* ſic dicente: *Amor quidam eſt perfectus, quidam imperfectus. Perfectus quidem Amor eſt, quo aliquis* NB. *ſecundum ſe amatur, utpote cui aliquis vult bonum, ſicut homo amat amicum. Imperfectus amor eſt, quo quis amat aliquid non ſecundum ipſum, ſed ut illud bonum ſibiipſi proveniat, ſicut homo amat rem, quam concupiſcit. Primus autem amor pertinet ad charitatem, quæ inhæret Deo ſecundum ſe ipſum: ſed ſpes pertinet ad ſecundum amorem, quia ille, qui ſperat, aliquid, ſibi obtinere intendit.* Ecce juxta D. Thomam Charitas Theologica tamquam virtus ſpecifica a ſpe & aliis virtutibus diſtincta reſpicit pro motivo præciſe Deum in ſe abſolute bonum, abſque reſpectu ad proprium amantis intereſſe, utpote quod eſt motivum ſpei. Quod etiam S. Paulus 1 *Corinth.* 13 *v.* 5 comprobat inquiens: *Charitas non quærit, quæ ſua ſunt.*

Ex quibus fluit, nec indirecte eſſe damnatum actum amoris puri: certum eſt enim, actum præcipuæ virtutis aſſertum a SS. PP. & concordi Th. Th. conſenſu defenſum nec indirecte a Sede Apoſtolica poſſe reprobari. a Ideo indirecte eſſet damnatus actus puri amoris, quia ſtatus fixus, & habitualis puri amoris eſt damnatus: ſed hoc falſum eſt, cum inter ſtatum permanentem, & actum amoris puri ampla eſt diſparitas. Etenim ſtatus habitualis, cum ſit permanens & ex natura ſua perpetuus, ſi eſſet etiam, & quidem eſſentialiter purus, ac ex natura ſua incompoſſibilis cum ſpe & timore, ut Fenelonius adſtruit homo nunquam poſſet ſatisfacere obligationi timoris & ſpei ſæpius concurrenti in vita, ut dictum eſt: quod ſequitur minime in actu aliquo tranſeunte amoris puri: nam hic actus ex una parte cum tranſit, non tollit facultatem ſaltem alio tempore eliciendi actum ſpei & timoris; ex altera parte actus amoris non ita purus adſtruitur ab omni ſpe, & timore, ut cum hoc non ſit ſimul compoſſibilis; ſed hoc duntaxat affirmatur, actum charitatis Theologicæ, ſpecifice talem non reſpicere ſuo motivo partiali intereſſe proprium amantis: ergo neque indirecte, ſeu per neceſſariam conſequentiam ex ſtatu habituali amoris puri Fenelonianoi damnato deductam damnatus eſt actus amoris puri.

ADDITIO III.

Illationes quædam ex dictis de Amore Deſintereſſato Dei.

INferes 1. Non recte ſtatui ab Auctore Ideæ amoris Dei, actum Charitatis Theologicæ, a Deo nobis præceptum ex natura ſua & formaliter reſpicere non ſolam bonitatem Dei abſolutam, ſed & noſtrum intereſſe: Id enim non ſubſiſtere patet ex dictis, & etiam ex hoc: quia præceptum Divinum imperat, ut Deum diligamus *ex toto corde*. At vero juxta Auctorem Ideæ Deus diligendus eſſet *corde diviſo*, ſeu non eſſet diligendus amore puro, quo unice diligitur Deus, & ejus bonum, ſed amore mixto & diviſo, quo ſimul diligitur Deus, & intereſſe noſtrum. Accedit, quod alias actus amoris Theologici præceptus ſimul ex natura ſua eſſet actus ſpei, nec ab hoc diſtingueretur, utpote pro objecto motivo eſſentiali habens intereſſe noſtrum, & Deum ut nobis bonum, qui eſſentialiter a ſpe reſpicitur. Et quis neget hoc vel ſimili actu ſatisfieri præcepto charitatis: *Quia Deus meus es infinite perfectus, & propter te ipſum es omni amore digniſſimus, amo te, & ita amo te, ut licet non benefaceres mihi, nec cælum dares, tamen te ex toto corde amarem?* Similes enim actus ſæpius a Sanctis ſunt eliciti, ut oſtendit Clariſſimus Virgilius Sedlmayr Reflexione Critica in Ideam Amoris §. 7 quibus haud dubie illi ſatisfecerunt præcepto charitatis Divinæ. Interea allatus actus minime includit proprium intereſſe, eſt tamen compoſſibilis cum actu ſpei; poſſet enim ſtatim ei ſubjungi: *Quia tamen o Deus meus ex nimia tua erga me bonitate mihi promittis Cælum & beatitudinem æternam ſpero & deſidero.*

Inferes 2. Sequentem actum, quem Auctor Ideæ amoris Divini proponit pro exemplo amoris perfecti amicitiæ c. 1 non eſſe actum amoris Dei, nec illo ſatisfieri præcepto charitatis Theologicæ &c. Actus apud ſuum Auctorem ſic ſonat: *O Deus meus, tu es meum ſummum bonum, mea unica felicitas, finis ultimus omnium deſideriorum meorum, mea immenſa, ac æterna voluptas: verbo: Deus meus & omnia te æſtimo, ac præfero omnibus aliis rebus creatis, honoribus, divitiis, & voluptatibus, te unicum his omnibus contemptis ambio, felix eſſe cupio, beatitudinem ac vitam æternam quæro, ſed hanc beatitudinem in te quæro, ut ideo fruar te, ſervio tibi. Servibo mandata tua, quia merces mea es magna nimis, te mihi ſolum dona, & ſufficit mihi.* Ratio hujus aſſerti eſt: hic actus neque mixtus eſt ex benevolentia, & concupiſcentia, qualis etiam juxta Adverſarium deberet eſſe actus charitatis Theologicæ præceptus, ſed eſt actus mere concupiſcentiæ, reſpiciens Deum pure quatenus nobis, non vero quatenus in ſe abſolute bonum: ergo non foret actus charitatis, ſed ſpei, & deſiderii beatitudinis. Ex quo colligere licet, doctrinam Adverſarii communiſſimo ſenſui Chriſtianorum Doctorum, & indoctorum contrariam eſſe aptam, ut homines & indoctos abducat a modo formandi verum actum Amoris Divini, & contritionis perfectæ: ut liquet partim ex hac formula, partim etiam inde, quia dum juxta nova iſta placita nimis forent ſoliciti de Intereſſe proprio immiſcendo ſuo actui, facile poſſent oblivisci veri & neceſſarii motivi charitatis Divinæ, ſeu bonitatis Dei abſolutæ, qua in ſe infinite perfectus & bonus eſt, ubi nullatenus actum amoris Divini, aut contritionis perfectæ haberent cum diſpendio maximo animarum ſuarum, ut non ſine animi ſui dolore jam advertere plures in ſacra ſcientia verſatiſſimi.

Inferes 3. Amorem Theologicum, & præceptum eſſe quidem actum amoris amicitiæ; ſed eo ipſo eſſe puræ benevolentiæ, & non concupiſcentiæ. Communis. Prima pars prob. quia S. Scriptura homines juſtos & Deum diligentes ſæpius vocat amicos Dei: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis. Joan.* 15. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus. Pſal.* 138 & alibi. Confirm. Charitas habet conditiones communiter a Th. Th. requiſitas ad veram amicitiam.

2. eſt amor benevolentiæ, & quidem mutuus inter Deum & hominem juſtum ac amantem: ſic enim diligit Juſtus Deum propter Deum: & Deus diligit hominem Juſtum propter ipſam Juſti utilitatem, volendo ei beatitudinem æternam: Unde Deus *Proverb.* 8 dicit: *Ego diligentes me diligo*. 2 Hic amor mutuus eſt notus utrique amanti; cum enim Deus, qui eſt omniſcius, per ſe cognoſcere debet, neque latet hominem: nam eo ipſo, quod Deum amet, cognoſcit, quod debeat redamari a Deo. 3 Deus & homo Juſtus communicant inter ſe in bonis quidem, cum homo innumera beneficia a Deo recipiat; homo vero Deo viciſſim conferat non quidem beneficia, ſed obſequia, honorem, laudem, & gloriam. In ſimilitudine vero communicant; quia homo per charitatem, quæ eſt ipſa gratia ſanctificans, fit naturæ Divinæ quodammodo particeps & Deificatus. Hinc ait Joannes in 1ma ſua Epiſt. *c.* 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus.*

Habetur etiam unio animarum; charitas enim nos facit unum ſpiritum cum Deo. Hinc ait Apoſtolus 1. *Corinth.* 6 *qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt.* Datur etiam communicatio conſiliorum; Deus enim ſecreta ſua Juſtis manifeſtat; ſicut Chriſtus *Joan.* 15 dicit: *Vos autem dixi amicos, quia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Tandem charitas præſtat ſecuritatem, quia generat fiduciam de Divina bonitate, ne nimis anxie timeamus damnationem.

Prob. 2 Pars Illationis: quod amor iſte debeat eſſe puræ benevolentiæ. Amicitiæ nomen juxta antiquam inſtitutionem (ſecundum quam ſignificationes nominum debent accipi) ſignificat puram benevolentiam, qua alteri propter ipſum bene volumus, ſine admixta concupiſcentia, qua nobis bonum deſideramus. Ita enim ait S. Thom. 2. 2 *q.* 23 *art.* 1 *in corp.* Non quilibet amor habet rationem amicitiæ, ſed amor, qui eſt cum benevolentia, quando ſcilicet ſic amamus aliquem, ut ei bonum velimus; ſi autem rebus amatis non bonum velimus, ſed ipſum earum bonum nobis velimus, ſicut dicimur amare vinum, aut equum, aut aliud hujuſmodi, non eſt amor amicitiæ, ſed concupiſcentiæ. Nec aliter loquuntur Ariſtoteles 8. Eth. *c.* 2 & Cicero *l.* 2 de finibus. Hinc amicitia importat mutuam redamationem, & communicationem bonorum non ex affectu proprii intereſſe, ſed ex affectu pure gratioſo, & benevolo. Sic amor amicitiæ tendit in Deum, eum amando propter ipſum, & Deus, quæ amicis ſuis præſtet, eorum in utilitatem, & commodum facit, quamvis omnia ultimato ad ſe ceu finem *Excellentiæ*, non vero utilitatis, qualem a creatura non recipit, referat. Porro amicitia noſtra erga Deum habet ſibi adjunctam communicationem beatitudinis *effectivam*, ſaltem in jure ad eam: hoc ipſo enim Deus homini beatitudinem promittit, & aliquando communicat, quia homo non operatur hujus, ſed Dei ſolius intuitu: unde recte S. Bernardus L. de diligendo Deo dixit: *Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmii intuitu diligendus ſit.* Qua de re non capio, qui D. Amort ex Legibus amicitiæ, & communicatione bonorum inter amicos poſſit inferre, quod actus amoris Divini, qui eſt amor amicitiæ, neceſſario miſceatur ex benevolentia, & concupiſcentia, cum potius oppoſitum inde concludere deberet. Pariter non percipio, qui auctor Ideæ *c.* 3 in fine ex inclinatione naturali omnibus hominibus indita ad appetendam beatitudinem velit deducere, amorem Dei perfectum neceſſario debere eſſe intereſſatum. Nam hic non eſt quæſtio de appetitu illo naturali & neceſſario, qui cum Liber non ſit, nec bonus, nec malus, nec meritorius eſt. Sed loquimur de concupiſcentia, & appetitu voluntario & libero, ac virtuoſo; qui eo ipſo, cum liber ſit, libere omitti poteſt. Nonne nihil volitum, quin præcognitum? & numquid Deus poteſt nobis per intellectum proponi ſolum ut in ſe bonus, & abſtrahi a bonitate ejus erga nos, a beatitudine ab Ipſo nobis promiſſa? in tali autem caſu voluntas actu amoris unice ferretur in Deum qua in ſe bonum, quia ſic ſolum eſt cognitus, non vero in beatitudinem noſtram, aut Ejus bonitatem reſpectivam, tunc non cognitam. Ita argumentatur pro noſtra ſententia Ipſe SS. D. N. BENEDICTUS XIV. a Cujus placitis auctor Ideæ huc in puncto plurimum diſtat.

Tandem notes, SS. PP. quos pro ſe adducit laudatus Auctor Ideæ, non raro loqui de Amore, vel charitate in genere, prout ſub ſe comprehendit perfectam & imperfectam, tamquam duas ſpecies diſtinctas; & ſic utique importat & benevolentiam, quæ perfectæ competit charitati, qua amatur Deus propter ſe, & ut in ſe bonus, & concupiſcentiam, quæ imperfectæ convenit, qua Deus amatur propter nos, & ut nobis bonus. Verum hic non loquimur de charitate Dei generice, ſed de perfecta & Theologica ſpecifice tali, quæ ex ſua natura reſpicit Deum unice propter Deum in ſe infinite bonum, & abſtrahit a bonitate ejus reſpectiva, qua nobis bonus eſt. Ex dictis fere omnia ſolvi poſſunt, quæ noſtris aſſertis opponitur. Qui plura deſiderat, conſulat Libellos Clariſſimi P. Virgilii Sedlmayr hac ſuper re editos, ſicut Tournelium citatum. **

10. CONCL. V. Ex Charitate generatim tria nobis ſunt diligenda, videlicet Deus, Noſmetipſi, & Proximus. Patet hoc ex illo *Matth.* 22. *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum, ſicut teipſum*: nam hoc ipſo, quod mandatur, ut quis diligat proximum, ſicut ſeipſum, dilectio ſui ipſius non tantum innuitur (quamvis, cum hæc a natura ſatis dictetur, quinimo homini congenita exiſtat, expreſſiori præcepto opus non fuerit) ſed inſuper ipſa præfertur dilectioni proximi.

11. Cæterum in allato S. Scripturæ textu ly *ſicut* denotat ſimilitudinem, non æqualitatem; prout accipitur *Matth.* 5. *Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt*, & alibi ſæpe. Hinc non jubemur diligere proximum, quantum nos, ſed ſicut nos; hoc eſt, primo loco poſt Deum nos ipſos, deinde ad normam, & exemplar noſtræ dilectionis proximum. Charitas enim inclinat potius in bonum ſui ſubjecti, quam alicujus extranei, idque ob majorem conjunctionem; nam potior eſt unitas, quam unio. Verum ipſa dilectio proximi neceſſario ſequitur ex præcepto diligendi Deum, prout notat Doctor Subtilis 3 *diſt.* 37. *q. un.* §. *Contra*: nam amans perfecte Deum, hoc ipſo debet velle, quod & proximus amet Deum? quia proximus eſt quoddam bonum extrinſecum Dei, cujus gloria augetur per hoc, quod proximus ipſum amet, eique ſerviat. Unde ad Charitatem ſpectat, hæc & ſimilia bona deſiderare proximo propter Deum (quod etiam dicendum de bonis proximi corporalibus, aliiſque externis, quatenus conſiderantur ut cedentia ad gloriam Dei) quia ad eamdem virtutem pertinet intentio finis, & electio mediorum. Herincx. *part.* 3 *diſp.* 11 *q.* 4 & alii.

12. CONCL. VI. Præcepto diligendi proximum (quando videlicet illud obligat in occaſionibus ſublevandæ neceſſitatis, aut deponendi odium, vel hujuſmodi) non ſatisfit per ſolos actus externos; ſed adeſt obligatio diligendi ipſum etiam per actus internos & formales Dilectionis. Deſumitur hoc ex pluribus S. Scripturæ teſtimoniis: ut ex illo *Matth.* 22 & *Luc.* 10. *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.* Idem 1 *Joan.* 4 *Chariſſimi, ſi Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere*, ubi in ſequentibus plura quoad hoc. Unde Apoſtolus *Rom. c.* 12 vult, ut ſit *dilectio ſine ſimulatione*: atqui ea, quæ exhiberetur actu exteriori, ſed abſque ullo actu interno dilectionis, non eſſet ſine ſimulatione; ergo. Et hinc Innocentius XI. ſequentes duas propoſitiones damnavit, quarum prior, ordine 10. ſic ſonat: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* Altera vero, ordine 11. eſt talis: *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.* Et merito utraque eſt damnata: nam diligere, toties in S. Scriptura præceptum quoad proximum, importat etiam actum internum & formalem, ſuo tempore prodeuntem in opus externum, juxta, illud 1. *Joan.* 3. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate*, cum concordantiis.

13. Addunt quoad præmiſſa Doctores cum S. Auguſtino *lib.* 1 *de Doctrina Chriſtiana, c.* 23 etiam corpus proprium ex charitate eſſe diligendum, eo quod

poſſit

poſſit participare æternam beatitudinem, poſtquam fuerit reunitum animæ poſt generalem Reſurrectionem. Verum hoc membrum ſufficienter iam includitur ſub dilectione ſui ipſius. Neque huic dilectioni corporis repugnat moderata & rationabilis caſtigatio carnis; quinimo cum eiuſmodi diſcreta carnis mortificatio ſit medium conſequendi æternam cum anima felicitatem, ea ſpectat ad verum corporis amorem, ſicut ad amorem filii diſciplina debita a dilectiſſimis parentibus impoſita.

14. Quæres I. An etiam creaturæ irrationales ex Charitate ſint diligendæ? Reſp. cum D. Thoma 2. 2 *q.* 25 *art.* 3 & alii paſſim; quamvis ex charitate poſſimus diligere creaturas irrationales, ſicut bona, quæ aliis ex charitate dilectis volumus, quatenus ſcilicet ex charitate volumus eas conſervari ad honorem Dei, & utilitatem noſtram, vel proximorum; iuxta quod *Exodi* 23 præcepit Deus: *Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis eum eo.* Nihilominus creaturæ irrationales non ſunt amandæ ſecundum ſe, quaſi ipſis propter ſemetipſas, & abſque reſpectu ad honorem Dei, vel utilitatem noſtram, aut proximorum velimus bonum: quia charitas fundatur ſuper communicatione beatitudinis æternæ, cuius creatura irrationalis capax non eſt: neque etiam ea eſt proximus noſter, ac proinde Præceptum Dilectionis ad ipſam non extenditur.

Additio I.

* Quæres II. Qualis ordo Charitatis inter nos, & proximos noſtros ſit ſervandus; Reſp. ut ordo Charitatis inter nos & proximos noſtros ſervandus melius cognoſcatur, communiter DD. triplicem ordinem, ſeu tres gradus aſſignant.

Primus gradus eſt, ut poſt Deum ſuper omnia diligendum unuſquiſque diligat ſemetipſum, quoad Bona ſpiritualia ſaluti animæ neceſſaria, & poſtea proximum quoad eadem Bona ſpiritualia, ita quidem, ut huic in extrema neceſſitate deperdendæ ſalutis æternæ conſtituto teneatur aliquis cum periculo non quidem propriæ vitæ ſpiritualis, bene tamen propriæ vitæ corporalis ſuccurrere, ſuppoſito, quod ſit ſpes certa per actionem ſuam proximo in extrema neceſſitate ſalutis æternæ conſtituto ſuccurrendi, & quod proximus ille in dicta neceſſitate poſitus ſe ipſum iuvare nequeat: nam ſi unquam, certe in ſimili caſu tenemur implere iſtud præceptum Domini, quo ex Charitate iuxta S. Joan. 1 *cap.* 3 *debemus pro fratribus animas ponere.* Ex quo inquit D. Auguſt. *lib. de Mend. c.* 6. *Temporalem vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitabit Chriſtianus amittere.*

Secundus gradus, ut diligat ſe ipſum quoad bona vitæ ſuæ corporali neceſſaria, & poſtmodum proximum quoad eadem bona huic ad conſervationem vitæ neceſſaria.

Tertius gradus, ut diligat ſe ipſum ſecundum alia bona temporalia conſervationi ſtatus &c. congrua: poſtea taliter diligat proximum ſuum, ſublevando eiuſdem neceſſitates de ſuperfluis ſtatus &c. Ita cum communi Sabinianus Bononienſis *in ſua Luce Morali part.* 1 *tract.* 58 *n.* 13. Et patet ea ratione, quæ utique nobis dictat, quod bona ſpiritualia tamquam excellentiora corporalibus, & corporalia ad conſervationem vitæ corporalis neceſſaria tamquam maiora aliis temporalibus, quæ tantum conſervationem ſtatus reſpiciunt, ſint præferenda: ita tamen, ut in pari neceſſitate eiuſdem ordinis & gradus Charitas poſſit incipere ab ego (uti aiunt) id eſt a propria perſona: quinimo in neceſſitate ſpirituali ſic debet fieri, anteponendo ſalutem æternam periclitantis animæ propriæ. Quod idem quamplures Doctores de vita corporali, quando uterque eſt in æquali vitæ periculo, ſentiendum putant per ſe loquendo, & ſi cætera ſunt paria: nam (inquit D. Auguſt. *lib. de Mend. c.* 6) *Si quis pro alterius vita temporali ſuam ipſam temporalem perdat, non eſt jam diligere ſicut ſeipſum, ſed plus, quam ſe ipſum, quod ſanæ Doctrinæ regulam excedit.* Dico notanter *per ſe loquendo*, id eſt, niſi adſit altius motivum ſpirituale, alicuius heroicæ virtutis, quod traheret aliquem ad præponendum vitam alterius propriæ periclitanti. Et ex his gradibus. *

Additio II.

* Infertur I. Si per unicum mendacium poſſet aliquis ad veram fidem convertere omnes Indos, non liceret. Ratio eſt: quia ageret contra bonum ſpirituale animæ propriæ, eandem aliquo peccato maculans: bonum autem ſpirituale proprium ac ſalus animæ propriæ anteponitur aliis.

Infertur II. Si infans necdum baptizatus foret proximus morti, nec adeſſet Parochus aut alius ex officio ſeu iuſtitia obligatus ad Sacramentum hoc adminiſtrandum &c. teneretur alius ex Charitate etiam cum periculo deperdendæ vitæ corporalis baptizare. Ratio eſt: quia infans hic exiſtit in extrema ſpirituali neceſſitate, ſpiritualis autem extrema neceſſitas alterius, cæteris paribus, & dummodo ſit certa ſpes liberandi proximum ab hac extrema neceſſitate, eſt præponenda vitæ corporali propriæ iuxta communem DD. quidquid contradicant pauci apud Patrem Sporer *Tract.* 3. *in IV. Præcept. Decalog. cap.* 6 *Sect.* 4 *n.* 127. Hoc tamen intellige, niſi & talis, qui poſſet infantem baptizare, etiam in peccato mortali exiſtat, vel ſaltem ſit dubius de eodem, duriſſimum enim foret ita impræparatum emergente ſubitaneo caſu in infelicem æternitatem, vel ſaltem in periculum ejuſdem ſeipſum præcipitare cum dubio deperdendæ ſalutis æternæ.

Infertur III. Si latro ſtricto gladio alicui minaretur mortem, poſſet hic non ſolum ſe defendere, ſed etiam, quando aliter tuto evadere nequiret, latronem per modum inculpatæ tutelæ occidere, quamvis prævideret, animam ejuſdem ad infernum eſſe detrudendam. Ratio eſt; quia hic latro non fuit in extrema neceſſitate ſpirituali, ſed potius in extrema malitia, qui facile ſe juvare potuiſſet, modo voluiſſet a ſuo peſſimo propoſito deſiſtere: non tenemur autem cum periculo proximo vitæ corporalis talibus ſuccurrere, qui ex propria voluntate ſe præcipitant in periculum proximum æternæ damnationis.

Infertur IV. Quod tempore famis poſſimus alicui alteri præſertim Reipublicæ multum utili, vel ſuperiori cedere panem, tempore naufragii concedere tabulam ad enatandum, tempore peſtis inſervire infectu, quamvis noſmetipſos præcipitemus exinde in proximum periculum mortis corporalis: Ratio eſt; quia, licet conformiter dictis nequeamus vitam noſtram corporalem præcipitare in manifeſtum periculum præciſe ob conſervationem vitæ corporalis alterius, poſſimus tamen id ex motivo altiori eliciendæ virtutis heroicæ Charitatis, quæ eſt bonum ſpirituale, conſequenter altioris ordinis ac gradus. Qualiter autem in bonis temporalibus, & quando debeamus ſuccurrere proximo, dicetur agendo de eleemoſyna.

QUÆSTIO II.

De Dilectione Inimicorum: ubi etiam de Reconciliatione cum ipſis.

SUMMARIUM.

15. *Datur ſpeciale præceptum de diligendis inimicis.*
16. *Ut illius tenemur inimicis exhibere generalia ſigna dilectionis.*
17. *Vindicta quibus interdicta?*
18. *Exempla de Dilectione inimicorum.*
19. *Tenemur deponere odium, & internum rancorem erga inimicum.*
(c) Ut dictum n. 57.
20. *Eique veniam roganti remittere offenſam, non item ſatisfactionem, vel damnum illatum.*
* *Ubi etiam in Additione explicatur, quid ſit offenſa?*
21. *Specialia ſigna dilectionis, an exhibenda inimicis?*
22. *Corollaria.*
23. *Limitatur allata doctrina.*
24. *Licitum tamen eſt, odiſſe peccatum inimici.*
25. *Atque de ejus punitione lætari.*
* *Quid ſit Reconciliatio? Addit. I.*
* *Quomodo eandem, qui prior offendit, teneatur inchoare? Addit. II.*

* Quid

* *Quid ſi duo ſeſe mutuo ad invicem offenderunt? Addit. III.*
* *Qualiter offenſus teneatur petenti veniam remittere? Addit. IV.*

15. CONCL. I. Certum eſt, dari ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis. * Ita Omnes Catholici: ſic enim expreſſe præcepit Chriſtus Dominus *Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.* Et hoc non eſſe conſilium dumtaxat, ſed verum præceptum, eſt communis, & conſentiens omnium Theologorum ſententia; prout notat Maſtrius *diſp. 10. Theol. Mor. n. 53.* Accedit illud *Levit. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ.* Et *Proverb. 25. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da ei bibere.* Item *ad Rom. c. 12. Nulli malum pro malo reddentes &c.* Cæterum Quæſtio potiſſimum remanet, ad quænam ſe extendat iſt hoc præceptum Charitatis de diligendis inimicis: unde ſit

16. CONCL. II. Ex ſpeciali præcepto Charitatis ſunt inimicis exhibenda generalia ſigna dilectionis, quæ communiter omnibus ejuſdem ſtatus & conditionis hominibus præſtare ſolemus. Ita communis: Ratio eſt: quia talis negatio generalis ſigni dilectionis, ſeu excluſio ab eo, vindictæ cupiditatem indicat, quæ privatis eſt interdicta, juxta cit. textum, *non quæras ultionem*, & alibi.

17. Dicitur notanter, *quæ privatis eſt interdicta*. Nam alia ratio eſt in Parente, Prælato, aliiſque Superioribus, qui ſubditos in ſe peccantes a communibus beneficiis, aut amoris indiciis, correctionis gratia aliquamdiu poſſunt excludere; quamvis ſi alter ſit emendatus, & ſufficienter correctus, ejuſmodi communia amoris indicia rurſum ſint illi exhibenda. Sic pater offenſus a filio, poteſt in locum pœnæ eidem negare reconciliationem; imo a domo ad tempus excludere, donec reſipiſcat, aut convenientem pœnam luiſſe cenſeatur, exemplo Regis David, qui diu a facie ſua excluſit Abſalon filium ſuum 2 *Reg.* 14. Atque id ſæpe a parentibus practicatur, quando liberi contra eorum voluntatem contrahunt nuptias ſtatui non convenientes.

18. Ex præmiſſa Concluſione infertur primo cum Doctoribus paſſim, inimicum non eſſe excludendum a generali dilectione proximorum. Unde ſi quis communiter oret pro omnibus, excluſo inimico, peccat: quamvis enim ad orandum nullo præcepto teneatur, tamen eo ipſo, quo pro omnibus orat, nequit tuta conſcientia inimicum excipere. Similiter qui omnibus pauperibus occurrentibus eleemoſynam diſtribuit, peccat eam negando uni pauperi ſuo inimico. Idem multi extendunt ad caſum, quo quis pluribus ſimul occurrens, ſalutat omnes præter inimicum: quia in tali eventu videtur negare ſignum univerſale Charitatis, & videtur adeſſe notabilis contemptus, aut ſcandalum. Verumtamen etſi frequenter id accidat, nihilominus Baſſæus *V. Charitas n.* 14 cum aliis Auctoribus notat, bene ponderandum eſſe magnitudinem ſcandali, & intentionem perſonæ: ſi enim vel nullum, vel parvum ſit ſcandalum, idque fiat non ex odio, ſed in ſignificationem gravaminis accepti, ut alter deinceps caveat offenſam inferre, non videtur peccatum ſaltem mortale incurri.

19. Infertur II. Quemlibet obligari ad deponendum odium, atque internum rancorem erga inimicum, qui comitatur appetitum vindictæ: idque tum per textus S. Scripturæ *n.* 15 allegatos; tum ex illo *Matth.* 6. ubi Chriſtus nos in hunc modum orare præcepit: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hinc idem Salvator noſter *Matth.* 18 dixit: *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Ex hac ipſa de cauſa tenetur quis etiam cavere a ſignis quibuſdam propinquis: quæ gerunt probabilem ſuſpicionem rancoris: ut cum quis numquam vult loqui injurianti; vel, cum ei obviat, divertit, vel etiam deliberate ac voluntarie torvo vultu reſpicit, & hujuſmodi: nam ex talibus ſignis patet inimicitia, ſingulque oportet etiam *ab omni ſpecie mali abſtinere, 1. Theſſal. 5.* Hoc tamen limita, niſi ejuſmodi ſigna exteriora conformiter dictis *n.* 17 ad tempus negentur in juſtam punitionem, quam comitatur zelus juſtitiæ (c) vel niſi negentur ex eo, quia alioquin timetur inimicus in ſua malitia futurus obſtinatior, aut provocandus ad aliud malum inferendum, ſive aliud inconveniens inde oriturum prævideatur. Angelus *V. Diligere.* & alii.

20. Infertur III. Quod proximo veniam ſincere roganti teneamur remittere offenſam, ſeu (quod idem ſonat) veniam dare. Hinc quidem Chriſtus *Luc.* 17. præcepit, dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, & pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi*, cum concordantiis. Non tamen idcirco ab offenſo neceſſario remittenda eſt ſatisfactio pro injuria, vel reſtitutio pro damno ſibi illato: quinimo injuriam, vel damnum paſſus, poteſt petere debitam ſatisfactionem, & ſi alter hanc ultro præſtare nolit, etiam via Juris, intentando videlicet Actionem injuriarum, vel petendo reſtitutionem, ſeu recompenſationem damnorum illatorum, coram competenti Judice eamdem poſtulare. Ratio hujus eſt: tum quia licitum eſt cuilibet, jus ſuum in judicio proſequi (dummodo hoc fiat ſecluſo omni pravo affectu, atque animo præciſe ex odio perſonæ ſeſe vindicandi) hinc enim conſtituuntur Judices, tamquam publici Miniſtri juſtitiæ: tum quia aliud eſt malevolentia, aliud injuria, vel damnum illatum; illam quidem nunquam licitum eſt fovere, bene tamen pro hac debitam petere ſatisfactionem, vel damni dati recompenſationem.

Additio.

* Pro clariori hujus ultimæ illationis intelligentia bene notandum, quid ſit offenſa, & qualiter ea poſſit cum injuria aut damno conjungi, vel non? Itaque offenſa deſcribitur, quod ſit *Irritatio voluntatis alterius, qua nimirum alteri moleſtiam inferimus, atque exinde eidem ſufficiens motivum præbemus ad diſplicentiam & indignationem erga nos concipiendam.* Atque hæc offenſa poteſt eſſe vel cum, vel ſine læſione Juris alterius. Si abſque læſione Juris contingat, appellatur offenſa ſimplex: ſic dicitur offendi tuus amicus, cui indigenti & commodato petenti denegas ſine gravi ratione aliquem librum, ad quem ille nullum habet cæteroquin verum jus. Quod ſi autem dicta offenſa fuerit facta cum læſione alterius Juris, tunc vel ita læditur jus illius, ut ſimul ipſe exinde aliqua re, quam poſſidet, privetur, vel non? ſi prius: dicitur offenſa conjuncta cum damno: ſi poſterius, ſaltem adhuc eſt offenſa conjuncta cum injuria: e. g. Petrus peccans cum uxorata cenſetur marito facere injuriam, quoniam lædit jus, quod maritus habet in corpus ſuæ conjugis; quamvis cæteroquin nec proles nec aliud reale damnum ex adulterio ſequatur. Injuriam itaque, vel damnum non tenetur quis petenti veniam remittere, bene tamen offenſam: id eſt, obligatur offenſus alteri humiliter roganti veniam ſincere per verba vel alia ſigna æquivalentia poſitive manifeſtare, quod illam internam indignationem antea ratione offenſæ conceptam nolit amplius voluntarie & deliberate in mente fovere; licet cæteroquin in Judicio poſſit debitam adhuc ſatisfactionem ratione injuriæ, aut reſarcitionem ratione damni in re a ſe poſſeſſa illati exigere. Vide Sporer *tract. 2 in 1 Præcept. Decalog. cap. 6 per totum*, ubi exacte hanc materiam examinat. *

21. CONCL. III. Specialia ſigna, & argumenta Dilectionis inimicis exhibere; vel eoſdem peculiari benevolentia & dilectione proſequi, conſilium eſt, non præceptum. Ita communis. Ratio eſt: quia non tenemur inimicos magis diligere, quam alios proximos. Nihilominus conſilii, & majoris perfectionis eſt, ita ſeſe propter Deum ſuperare, ut etiam ſingularem benevolentiam inimicis impendamus, exemplo Chriſti Domini, qui pro ſuis crucifixoribus oravit.

22. Infertur proinde cum Laymanno *lib.* 2 *tract.* 3 *c.* 4 & aliis, inimicum ægrotum inviſere, mœſtum ſolari, hoſpitio recipere, obviam factum ſalutare, familiariter cum eo agere, ac hujuſmodi, per ſe loquen-

quendo, atque extra caſum neceſſitatis aut ſcandali, non eſſe de præcepto: quia hæc ſunt ſpecialia amoris ſigna, quæ inimicis nemo tenetur exhibere, quamvis talibus ſpecialibus benevolentiæ ſignis exhibitis inimicos diligere, ſit opus Miſericordiæ ſpiritualis, & valde meritorium.

23. Additur notanter, *per ſe loquendo &c.* Nam ſecus eſt, ſi cæteroquin ſequatur ſcandalum, aut inimicus in gravi neceſſitate poſitus ejuſmodi benevolentia, vel auxilio ſpecialiter indigeat. Siquidem inprimis quilibet tenetur ſcandalum, & ruinam proximi vitare, quoties poteſt abſque gravi ſuo detrimento. Unde peccat, ſi quis citra grave ſuum detrimentum ac incommodum negando ſpecialia ſigna amoris, quæ antea præſtare ſolebat, majus erga ſe hominis odium, vel iram concitat. Idem dicendum, ſi ſperet, ſalutatione inimici, vel ſimili benevolentiæ ſigno, animum ejus ſibi, ac Deo facile reconciliandum, & nihilominus ejuſmodi ſigna ſubtrahat, quæ tamen facile (uti ſupponitur) exhibere poſſet. Layman. *loc. cit.* Deinde ſi inimicus ſit in caſu neceſſitatis conſtitutus, urget illud, quod habetur *Prov. cap.* 25. & *Rom.* 12. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Hinc obſervant Doctores, quod quilibet ſemper debeat animo paratus eſſe, ſpeciatim ſubvenire inimico, cum is graviter indiguerit, & alter commode potuerit.

24. CONCL. IV. Licitum tamen eſt & honeſtum, in peccatoribus & inimicis odiſſe atque deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, & optare, ut a Deo, aut a Superioribus puniatur. Ita Scotus 3. *diſt.* 30. *q. un.* Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 55. & alii. Ratio eſt: quia ſic non habetur odio perſona inimici, quæ ad imaginem Dei formata eſt, & capax exiſtit æternæ beatitudinis, ſed potius ejus peccatum, quod tolli, & corrigi, atque puniri volumus. Unde & Regius Pſaltes, *Pſal.* 103. exoptat, dicens: *Deficiant peccatores a terra, & iniqui, ita ut non ſint*: id eſt, efficiatur, ne amplius ſint peccatores.

25. Et hac ratione per Judices, ac publicos juſtitiæ Miniſtros, rectiſſime peccatores puniuntur, imo & pro communi Reipublicæ tranquillitate, aut exigente juſtitia, ultimo quandoque ſupplicio afficiuntur. Atque eadem ratione licitum eſt, de ejuſmodi malefactorum punitione lætari, quatenus nimirum per eam tollitur malum peccati, & publicum Reipublicæ incommodum; & econtra triſtari, ſi videmus peccatores proſperare. Aliud enim eſt peccatum in proximo odiſſe, ejuſque punitionem, & correctionem optare: aliud vero perſonam proximi odio habere, quæ ad imaginem Dei facta eſt, atque æternæ gloriæ capax exiſtit. Illud licitum eſt atque bonum, non autem iſtud.

Additio I.

* Quæres. Quandonam, & qualiter quis teneatur ex charitate ſeſe cum ſuo inimico iterum reconciliare? Ante Reſponſiones nota I. Quod reconciliatio tunc fieri dicatur, quando ab uno per verba vel facta venia ac remiſſio offenſæ petitur, & ab altero hæc venia datur. Nota II. Neminem poſſe inimicum ſuum etiam ante reconciliationem interne odio habere, volendo præciſe huic malum, quatenus ipſi malum eſt, hoc enim foret peccatum juxta dicenda *Diſt. ſeq. q.* 1. Nota III. Neque poſſe quempiam ordinarie & regulariter inimico ſuo etiam ante reconciliationem ſigna communia denegare, uti cum ſuis exceptionibus jam patet ex dictis ſuperioribus. Quæſtio igitur ſolummodo remanet, quandonam teneatur ab inimico ſpecialiter veniam errorum petere, verbo, facto vel ſpecialibus quibuſdam ſignis, ſicque reconciliationem incipere. Item quandonam alter veniam petitam obligetur dare, & conſequenter reconciliationem complere? H. N.

Additio II.

* Reſp. I. Si quis alterum innocentem graviter offendit, & exinde ſibi inimicum fecit, tenetur ille reconciliationem incipere verbo, aut facto, ſive aliis veris ſignis veniam rogando, vel aliam ſufficientem ſatisfactionem loco offenſæ æquo gratam ſubſtituendo. Ita communiſſima Doctorum cum Patre Sporer. *loc. cit. Sect.* 3. & ratio patet ex materia de Reſtitutione. Excipe tamen I. Si læſus fuerit abſens nec facile conveniri poſſit. Excipe II. Si hæc petitio veniæ fieri deberet cum graviori tuo damno, quod tamen gravius damnum non facile præſumi debet; ſi enim nequeas citra diminutionem famæ ac proſtitutionem Auctoritatis v. g. tamquam Superior &c. verbis petere veniam, poteris id facere factis per ſpecialia ſigna amicitiæ, paterni affectus &c. Excipe III. Si prævideatur, quod læſus petitionem veniæ non ſit accepturus, aut inde magis ſit irritandus &c. &c. *

Additio III.

* Reſp. II. Si duo mutuo ſeſe ad invicem offenderunt, & inimici facti ſunt, tunc vel ſunt offenſæ æquales, vel inæquales? Si ultimum: tenetur incipere reconciliationem, qui gravius offendit; alias vero, qui prius. Quodſi offenſæ forent moraliter quaſi tempore ſimultaneæ, & gravitate æquales, utrique æque incumbit data opportuna occaſione inchoare reconciliationem; cum non ſit major ratio, cur potius unus, quam alter incipiat. Poſito autem, quod unus ex iſtis ex gravi ratione prudenter præſumat, alterum non correſponſurum pariter ab ipſo petendo veniam, poterit quaſi in titulum compenſationis mutuæ interea ſuſpendere reconciliationem: ſicuti, ſi forent duo debitores ad invicem, & alter debitum non reſtitueret, poſſet & prior ſuum debitum interea in titulum compenſationis retinere: conſulitur tamen in ſimili caſu aliquis tertius tamquam mediator, qui rem pacifice inter hos componat.

Additio IV.

* Reſp. III. Si offendens veniam verbis ſincere rogavit, aut factis aliam æquivalentem ſatisfactionem congruo tempore exhibuit ſuo inimico offenſo, ſicque reconciliationem incœpit, tenetur alter eandem reconciliationem complere ignoſcendo, ſeu remittendo offenſam: ſalvo tamen adhuc ſemper ſuo jure (ſi eo voluerit uti) petendi coram legitimo Judice debitam & proportionatam ſatisfactionem, aut damni reſarcitionem. Ita colligitur partim ex illo *Matth. cap.* 6. *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter cœleſtis dimittet peccata veſtra.* Partim ex numero vigeſimo hujus Quæſtionis.

Dicitur autem notanter I. *Si offendens veniam petiit*: nam alias nec offenſus tenetur dare eandem per externa quædam ſpecialia reconciliationis ſigna, licet cæteroquin nec tali quidem poſſit offenſus ordinarie negare ſigna communia, aut internum erga eum fovere odium.

Dicitur II. *Si ſincere petiit*: nam ſi tantum pſeudopolitice rogaſſet, venenum adhuc occulte reſervans in ſinu ſuo, utique alter non teneretur veniam dare, complendo ſic reconciliationem per ſpecialia aliqua ſigna externa; cum talis ſimulatorie petens ſit pejor non petente, utpote fraudulenta figens oſcula, qualia ſpecialiter deteſtatur Sacr. Scriptur. *Proverb. c.* 27. *v.* 6.

Dicitur III. *Si congruo tempore petiit*: nam ſi offenſa fuerit atrox, & adhuc recens, juxta Patrem Sporer *loc. cit. n.* 43. offenſus non tenetur illico complere externam reconciliationem dando veniam (videtur enim id juxta DD. ſupra humanam fragilitatem) modo cæteroquin conformiter dictis interne nullum interea odium, & injuſtam vindictam, ſeu malevolentiam in pectore retineat. Sabinus Bononienſis *part.* 1. *Lucis moralis Tract.* 18. *n.* 42. *

QUÆSTIO III.

De multiplicibus actibus Charitatis.

SUMMARIUM.

26. *Actus Charitatis, qui?*
27. *Dilectio,*
Beneficentia,
28. *Gaudium,*
29. *Pax, &*
30. *Miſericordia, quid?*
Hujus vitia oppoſita, quæ?
31. *Opera Miſericordiæ corporalia,*

32. Et ſpiritualia, quæ?
33. Ex iis duo præcipue examinantur a Theologis.

26. **C**ONCL. I. Plures ſunt actus, vel potius effectus Charitatis, videlicet Dilectio, Beneficentia, Gaudium, Pax, & Miſericordia; hujuſque rurſum alia ſunt opera corporalia, & alia ſpiritualia. Ita communis, & patet inductione.

27. Primus igitur, a præcipuus Charitatis actus internus eſt *Dilectio*, qua alteri per Charitatem volumus bonum. Porro huic interno actui Charitatis, quatenus tendit ad proximum noſtrum, reſpondet actus aliquis externus, qui dicitur *Beneficentia*, eſtque veluti exceptio ipſius dilectionis internæ: ſiquidem per Beneficentiam proximo re ipſa bonum tribuimus, quod ei volumus, ex interno Charitatis affectu, ſiva dilectione. Hinc 1. *Joan. cap.* 3. dicitur: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate*, id eſt, tum animo, tum externa exhibitione.

28. *Gaudium* non tam virtus eſt, quam effectus virtutis, ſed ipſius Charitatis; nec aliud eſt, quam quies animi in bono præſente & poſſeſſo. Nam, dum Deum ex Charitate diligimus, mox lætamur de ipſius bonis, utputa de infinitis perfectionibus Divinis, de exaltatione Nominis ſui, converſione Gentium, ac hujuſmodi: ac ſimiliter, ſi proximum veraciter diligimus, gaudeamus de bonis ipſius, videlicet de converſione ejus a peccatis, de profectu in virtutibus, imo & de bonis aliis tum ſpiritualibus, tum temporalibus.

29. *Pax* ſimiliter eſt actus, ſed potius effectus Charitatis, juxta illud Apoſtoli *ad Galat.* 5. *Fructus autem ſpiritus eſt charitas* (id eſt actus dilectionis internæ) *gaudium, pax &c.* Et *Pſalm.* 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Porro Pax ſecundum D. Auguſtinum *lib.* 19. *de Civitat. Dei. cap.* 13. eſt *Tranquillitas ordinis*. Conſiſtit autem in hoc, quod noſtra voluntas Divinæ voluntati cohæreat, ad eamque reliqua interiores appetitiones accommodet. Item in eo, quod noſtra voluntas cum proximi voluntate concordet in iis, quæ ad eius ſalutem æternamque beatitudinem pertinent.

30. *Miſericordia* eſt virtus proxime ex Charitate trahens originem, eaque inter virtutes proximum reſpicientes tenet principatum. Definitur autem a S. Auguſtino *lib.* 9. *de Civitat. Dei. cap.* 5. quod ſit *alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſio, qua, ſi poſſimus ſubvenire compellimur.* Duo quippe Miſericordia complectitur, videlicet dolorem illum, qui ex alieni mali conſideratione naſcitur, & actum virtutis, quo, ſi poſſumus, alienæ miſeriæ ſubvenire conamur; quod fit per opera Miſericordiæ, tum corporalia, tum ſpiritualia. Hinc virtuti Miſericordiæ per exceſſum opponitur nimia cordis mollities, ſeu nimia indulgentia: per defectum vero cordis durities, atque crudelitas.

31. CONCL. II. Opera Miſericordiæ recte dividuntur in corporalia, & ſpiritualia. Ita communis. Et quidem corporalia (ſic dicta, quia ad corpus reſeruntur, & circa illud exhibentur) ſunt ſeptem; videlicet, Eſurientes paſcere, ſitientibus potum dare, nudos operire, captivos redimere, ægrotos viſitare, peregrinos hoſpitio ſuſcipere, mortuos ſepelire. De quibus omnibus fit mentio *Matth. cap.* 25. atque extant plurimi alii textus S. Scripturæ paſſim occurrentes, & loquitur ille vulgatus verſiculus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

32. Opera Miſericordiæ ſpiritualia, ſeu quæ ad animum referuntur, ſunt itidem ſeptem; videlicet, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recte conſulere, pro ſalute proximi orare, conſolari mœſtos, improborum injurias patienter ferre, aliorum offenſam remittere. Et de his loquitur alter vulgatus verſiculus, ſub ly *conſule* etiam *docere* complectens, dum habet:

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

33. Ceterum dimiſſis aliis actibus Charitatis, utpote de quibus minor eſt difficultas, Theologi potiſſimum bina opera Miſericordiæ examinare ſolent, videlicet largitionem Eleemoſynæ, per quam pleraque opera Miſericordiæ corporalis exercentur, & Correctionem fraternam: unde de his, eorumque obligatione ſpeciales Quæſtiones inſtituentur.

QUÆSTIO IV.

De Præcepto dandi aleemoſynam.

SUMMARIUM.

34. Eleemoſyna, quid?
35. Eleemoſyna quandoque eſt de præcepto?
36. Ad obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent, quæ?
37. Corollarium.
38. Neceſſitas proximi triplex, extrema, gravis, & communis.
39. Bona ſuperflua naturæ, &
Superflua ſtatus, quæ?
40. Tempore neceſſitatis extremæ proximi danda Eleemoſyna de ſuperfluis naturæ ſub præcepto.
41. Limitatur hæc doctrina.
** Occurritur objectioni.*
42. De ſuperfluis naturæ, & ſtatui danda eſt Eleemoſyna etiam gravem neceſſitatem patientibus.
** Corollaria.*
43. In neceſſitate communi tenetur quis de bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui dare Eleemoſynam ſub veniali.
44. Niſi ſubſit ratio negandi; & quæ?

34. **A**DVERTENDUM, quod *Eleemoſyna* generaliſſime accepta communiter definitur, quod ſit alienæ miſeriæ ſublevatio. Et hoc modo eleemoſyna tam late patet, quam late ſeſe extendunt miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta; ſicque Eleemoſyna complectitur ſub ſe omnia opera Miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia. Magis tamen propoſitum Eleemoſyna accipitur pro opere Miſericordiæ corporali; eſtque opus, quo aliquid ex compaſſione propter Deum indigenti datur. Unde Eleemoſyna eſt actus externus virtutis Miſericordiæ, quatenus procedit ex motivo ſublevandi miſeriam proximi; quamvis etiam eſſe poſſit actus Charitatis, ſi fiat ob amorem Dei.

35. CONCL. I. Eleemoſyna quandoque eſt de præcepto, tenemurque ſub peccato mortali aliquando per Eleemoſynam ſuccurrere proximo. Ita omnes Catholici. Patet id ex S. Scriptura, ut *Eccleſiaſtici* 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Item *Luc.* 11. *Verumtamen quod ſupereſt, date Eleemoſynam*, & alibi. Et quidem Eleemoſynam corporalem non tantum ſub conſilio, ſed quandoque cadere ſub præcepto, patet ex illo *Matth.* 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum: eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare &c.* Siquidem nullus damnatur ob omiſſionem conſilii, ſed ſolum ob violationem præcepti.

36. CONCL. II. Ad incurrendam obligationem dandi Eleemoſynam duo concurrere debent, videlicet quod & accipiens in neceſſitate conſtitutus ſit, & dans habeat bona ſuperflua, unde dare poſſit Eleemoſynam. Ita Doctores paſſim. Idque deſumitur ex S. Scriptura clare ut ex illo 1. *Joan.* 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et conſequenter, ut propter negatam Eleemoſynam perdatur Charitas Dei, ſeu gratia ſanctificans, requiritur, ut frater ſeu proximus noſter habeat neceſſitatem, ſimulque nos habeamus ſubſtantiam, ſeu media ſufficientia eum juvandi. Idem patet ex cit. *verbis Matth.* 25. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi &c.*

37. Infertur proinde, ſi quis non habeat, unde det Eleemoſynam, eumdem contra hoc præceptum non peccaturum; quia ad impoſſibile nemo obligatur. Similiter ſi quis habeat quidem bona plurima, ſed non adſit, qui habeat veram neceſſitatem, non tenebitur præcepto dandi Eleemoſynam. Sed modo reſtat difficultas, quæ neceſſitas proximi inducat obligationem dandi eidem Eleemoſynam, & quis cenſeatur habere bona ſuperflua, ita ut obligetur de ipſis dare Eleemoſynam, ſuppoſita, ſibique patefacta vera neceſſitate proximi.

38. Pro

Digitized by Google

38. Pro reſolutione hujus Quæſtionis neceſſario eſt præmittendum, quod triplex poſſit intelligi neceſſitas proximi. Una extrema, cui ſi non ſuccurratur, proximi vita, certo, vel probabiliter periclitabitur. Altera neceſſitas dicitur gravis, cui ſi non ſubveniatur, proximus vitam ægre & difficulter conſervabit. Tertia neceſſitas eſt communis, & ordinaria; qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent.

39. Deinde etiam dupliciter poteſt quis intelligi, habere ſuperflua bona. Primo quidem ſuperflua naturæ; qualia cenſentur ea, quæ non ſunt neceſſaria ad vitam ſuam ſuorumque ſuſtentandam, ſive deinde requirantur ad honeſtam conſervationem ſtatus ſui, ſive non. Secundo ſuperflua ſtatui perſonæ; qualia bona cenſentur ea, quæ etiam non ſunt neceſſaria ad conditionem, ſeu ſtatum perſonæ decenter conſervandum. Et hæc diſtinctio oſtenditur a contrario ſenſu; nam, ut ex terminis patet, neceſſaria ad naturam dicuntur, quæ requiruntur præciſe ad vitam conſervandam; neceſſaria ad ſtatum vero, quæ ad ſuum, ſuorumque ſtatum decenter conſervandum requiruntur. Nunc ſit

40. CONCL. III. Tempore neceſſitatis extremæ, vel quaſi extremæ proximi, Eleemoſyna eſt danda ſub præcepto de ſuperfluis naturæ ſeu vitæ, quamvis ſint neceſſaria ſtatui perſonæ; maxime ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus. Ita communis, & certiſſimum aſſerit Joannes Cardenas *ad Propoſit. 12. Innocentii XI. n. 9.* Et hoc quidem clare deſumitur ex hactenus citatis, aliiſque pluribus textibus Sacræ Scripturæ. Accedit ratio: quia ordine Charitatis, per ſe loquendo, præferenda eſt vita proximi decentiæ ſtatus noſtri. Hinc S. Ambroſius relatus *c. Paſce. diſt.* 86 ſic ait: *Paſce fame morientem; quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poterat, ſi non paviſti, occidiſti.*

41. Dicitur, *maxime ſi id fieri poſſit ſine gravi diſpendio proprii ſtatus.* Quia imprimis ceſſat hæc obligatio, quando quis non poteſt ſuccurrere proximo, niſi cum plena everſione ſui ſtatus; tum quia Charitas non obligat reſpectu proximi cum detrimento proprio reſpective adeo gravi, tum etiam, quia utilius eſt Reipublicæ, Nobilem retinere ſtatum ſuum, quam quod privatus pauper vitam, alioquin ad breve tempus duraturam, non tam cito finiat, prout argumentatur Herincx *diſp.* 12 *quæſt.* 3 *n.* 46. Deinde nemo tenetur pauperi magnam dare quantitatem pecuniæ ad emendam exquiſitiſſimam medicinam ipſi neceſſariam, ſed ſufficit adhibere media communia. Layman. *lib.* 2 *tract.* 3 *cap.* 6 *n.* 4. Sa *V. Eleemoſyna n.* 4 & alii. Inſuper ceſſat iſthæc obligatio, ſi ſibi conſtet, quod ab alio juvandus ſit pauper; nam tunc is non cenſetur eſſe in extrema neceſſitate.

Additio.

* Nec opponat: Bona temporalia pro conſervatione ſtatus ſunt inferioris ordinis vita corporali alicujus hominis privati: ergo hæc Bona ad Conſervationem vitæ corporalis proximi expendi debent etiam cum valde gravi diſpendio proprii ſtatus; ſicuti ob eandem rationem conformiter dictis antecedentibus vita noſtra corporalis exponi debet periculo ad conſervandam vitam ſpiritualem proximi noſtri in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituti. Reſp. enim ad iſtam meo judicio (ſpeculative loquendo) ſatis difficilem objectionem, *Inprimis* hoc argumentum probare nimium: videlicet, quod contra communem omnium etiam proborum perſuaſionem dives teneretur quinque millia aureorum cum deperditione proprii ſtatus expendere, ſi per medicamenta tanti pretii vita corporalis unius pauperculi privati, cujus Reipublicæ non multum intereſt, conſervari poſſit; cum tamen vitam ſuam propriam non obligentur homines privati tam extraordinariis medicamentis tanti pretii, ſed ordinariis, ac communibus ſolum conſervare. Item non ſunt homines privati ex communi DD. adſtricti pro conſervanda vita propria ſubire conditionem aliquam duriſſimam extraordinariam: ergo multo minus pro vita aliena. Foret autem homini e. g. Nobili duriſſimum dejici de ſtatu ſuo, aut valde grave diſpendium in eodem pati, ut exinde vita corporalis unius pauperculi, Reipublicæ non multum proficui ad tempus conſervetur, cui fortaſſis melius eſſet in altera vita his miſeriis liberari, quam prolongando vitam corporalem eas ulterius ſuſtinere; quare in forma.

Reſp. II. Diſting. anteced. vita alicujus hominis privati eſt altioris ordinis, quam bona temporalia illa, ex quorum carentia quis debet quidem aliquod, ſed non nimium grave diſpendium ſtatus pati, con. ex quorum carentia deberet pati valde grave diſpendium ſtatus, aut omnino de eodem dejici, nego anteced. nam in æſtimatione morali, & reſpiciendo utilitatem Reipublicæ vita alicujus hominis privati non cenſetur pretioſior, quam multa millia florenorum, queis membra Reipublicæ indigent ad conſervationem ſtatus, ut exinde ſuis temporibus bonum publicum promovere, & neceſſitatibus ipſius Reipublicæ ſuccurrere queant. Videantur la Croix *lib.* 2 *n.* 201 & Sporer *part.* 3 *ſuper Decalog. Tract.* 3 *cap.* 6. *ſect.* 2 *n.* 51. Cæteroquin ipſa vita ſpiritualis, ſeu æterna ſalus alicujus animæ pretioſo ſanguine JESU Chriſti redemptæ ita eſt altioris ordinis, ut nulla bona inferiora huic in æſtimatione morali quoad æternam ſalutem valeant æquiparari; *Quid enim prodeſt homini* (inquit Chriſtus apud Matth.) *ſi mundum univerſum lucretur; anima vero ſuæ detrimentum patiatur;* Licet cæteroquin etiam ibidem (juxta jam dicta) requirantur certæ notabiles conditiones, ut quis cum periculo deperdendæ vitæ corporalis teneatur alterum in extrema neceſſitate perdendæ ſalutis æternæ conſtitutum juvare.

42. CONCL. IV. Loquendo nunc de bonis ſuperfluis & naturæ, & ſtatui perſonæ, conveniunt Doctores, ex eiſdem dandam eſſe Eleemoſynam non ſolum patientibus extremam, ſed etiam gravem duntaxat neceſſitatem. Hinc, ut omittantur citati Sacræ Scripturæ textus, S. Ambroſius *lib.* 1 *Officiorum cap.* 31 ait: *Grandis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat: ſi ſcias, eum fame laborare, ærumnam pati, præſertim ſi mendicare erubeſcat.* Quibus poſtremis verbis eos indicat, qui honeſtis parentibus nati ſæpe graviore paupertate premuntur, dum publice mendicare erubeſcunt. Et quia in nonnullorum ſententia vix amplius dabatur ſuperfluum ſtatui, ſicque præſens præceptum, dandi Eleemoſynam graviter indigentibus de ſuperfluis ſtatui, plurimum enervabatur; jure meritiſſimo Innocentius IX. inter alias ſequentem, ordine 12. Propoſitionem damnavit: *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.*

Additio.

* Ex hac præcedente Concl. colliges I. Qualiter peccent illi Medici, vel Chirurgi, qui, quamvis ſciant unum alterumve pauperem gravi infirmitate preſſum, nolunt tamen unquam ſine oblatione pecuniæ accedere, quamvis ſæpius poſſent levibus medicamentis etiam citra grave ſuum damnum juvare.

Colliges II. Quali culpæ ſint obnoxii illi Advocati, qui nunquam cauſas pauperum eo, quia pingues non ſunt, volunt ſuſcipere, etſi ſæpius juſtiſſimas, & quæ brevi poſſunt expediri, ſicque eorum miſeria ſaltem ex parte alleviari.

Colliges III. Quam Deo & naturæ humanæ (uti inquit Henno hic) ſint exoſi illi divites, ac præſertim Eccleſiaſtici, qui tempore publicæ neceſſitatis granaria frumentis redundantia accumulant ſub ſpe majoris pretii & lucri, ubi interim pauperes in valde gravi neceſſitate conſtituti vix non fame pereunt; ſuper hos veniet maledictio a Spiritu Sancto *Proverb.* 11. ipſis comminata ſequentibus verbis: *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis; Benedictio autem ſuper caput vendentium.*

Colliges IV. Non eſſe immunes a peccato gravi illos, quibus nihil, quo aliis in gravi, vel extrema neceſſitate conſtitutis ſuccurrere poſſint, ſupereſt ex eo, quia plura, quam ſtatum deceret, impendunt (prout in formalibus ait Henno *Tract. de Virt. diſp.* 6 *quæſt.* 12 *art.* 1 *Concluſ.* 3) ad veſtium pompam, ædium magnificentiam, epulas frequentiores & ſplendidiores, ludos inordinatos, curioſitatis lenocinia, canum & equorum multitudinem &c. *

43. CONCL. V. Tandem loquendo de neceſſitate commu-

communi, utrum ex bonis ſuperfluis naturæ, & ſtatui perſonæ ſit ſub præcepto, vel tantum de conſilio danda Eleemoſyna pauperibus communem neceſſitatem patientibus, variant Doctores. Verum communior & probabilior ſententia ait, adeſſe obligationem ſaltem ſub veniali: cum quilibet ex præcepto Charitatis teneatur ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, ſi facile poſſit.

44. Intellige, niſi adſit ratio aliqua negandi: quia tunc nulla omnino culpa foret, negare Eleemoſynam. Porro ejuſmodi juſta cauſa negandi Eleemoſynam pauperibus rogantibus inter alias cenſetur ea, ſi dives propoſitum habeat aliis pauperibus dandi, vel loco aut tempore opportuniori, ſive pauperibus magis indigentibus. Quod ſi vero abundans divitiis omnes prorſus pauperes a ſe repellat, in malo plane ſtatu verſari videtur, utpote cum divite Epulone omni Charitate Dei & proximi exutus, atque inordinato nimium amore divitiarum affectus, cum Chriſtus dicat *Matth. 6. Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ.* Layman *loc. cit. n. 5.* & alii.

QUÆSTIO V.

De Correctione fraterna.

SUMMARIUM.

45. *Correctio proximi duplex, Judicialis, & Fraterna.*
46. *De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum.*
47. *Quod ex genere ſuo obligat ſub mortali.*
48. *Quatuor conditiones requiruntur, ut hoc præceptum obliget; quæ?*
 * *Ex his tres caſus ſignantur.*
49. *Hoc præceptum obligat omnes, magis tamen Superiores, quam ſubditos.*
50. *Et hi varius contra illud mortaliter peccant.*
51. *In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo a Chriſto præſcriptus.*
52. *Caſus, in quibus non eſt neceſſe præmittere monitionem ſecretam, cum Addit. I. & II.*
53. *Aliter corripiendus inferior, aliter æqualis, aliter Superior; quomodo?*
54. *Prælati Eccleſiæ in Concionibus non taxandi.*
 * *An & qualiter corrigendi peccantes ex ignorantia, vel obligatione.*

45. ADVERTENDUM, quod Correctio proximi delinquentis duplex ſit, una judicialis, altera Fraterna. *Judicialis* dicitur illa, quæ fit a Poteſtate publica in bonum commune: id eſt: quando adhibetur remedium peccatis delinquentium a publicis Juſtitiæ Miniſtris, ſecundum quod ea redundant in detrimentum boni communis. Et talis correctio eſt actus Juſtitiæ vindicativæ: verum de ipſa in propoſito non eſt ſermo. *Correctio fraterna* dicitur ea, quæ adhibet remedium peccato, in quantum eſt quoddam malum ipſius delinquentis. Et hæc eſt actus Miſericordiæ ſpiritualis, quo per convenientem ſermonem proximum a malo peccati avertere, & ad bonum honeſtum adducere conamur juxta illud *Pſal. 140. Corripiet me juſtus, & increpabit me.* De qua loquendo ſit.

46. CONCL. I. De Correctione fraterna habetur ſpeciale præceptum juxta illud Salvatoris *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quinimo hoc præceptum non ſolum eſt Divinum poſitivum, ſed etiam naturale, quo membra ejuſdem corporis ſe mutuo juvare tenentur, unde dicitur *1 Corinth. 12. Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Et generaliter in lege Evangelica nullum præceptum Divinum continetur, quod non ſit Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide. D. Thomas 1. 2 *quæſt.* 108 *art.* 2 & 3 & alii.

47. CONCL. II. Præceptum hoc ex genere ſuo obligat ſub mortali. Ita Maſtrius *diſp. 10. Theol. Moral. n. 67* cum communi. Ratio eſt: quia Correctio fraterna fit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum mortale, juxta cit. textum *Matth. 18. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, & conſequenter hoc præceptum eſt de materia gravi. Accedit, quod præceptum Eleemoſynæ corporalis obliget quandoque ſub mortali; ergo multo magis Correctio fraterna, utpote Eleemoſyna ſpiritualis, per quam ſubvenitur neceſſitati ſpirituali proximi.

48. Intellige tamen cum Baſſæo *Tom. 1. V. Correctio fraterna n. 7.* & aliis quod hoc præceptum obliget non quidem ſemper & pro ſemper (cum ſit præceptum affirmativum) ſed dumtaxat pro aliquo tempore, ſeu concurrentibus certis conditionibus. Inter has autem conditiones prima eſt, ut moraliter certus ſim de peccato proximi; alias enim non niſi temerarie agerem, ipſum corripiendo. Secunda, ut ſit ſpes fructus, ſaltem probabilis: nam ſi nulla adſit ſpes fructus ex noſtra correctione ſecuturi, ſed magis appareat periculum ſecuturæ deteriorationis, aut aliorum malorum, ea erit omittenda, aut differenda in aliud tempus opportunius. Tertia conditio eſt, ut correptio commode fieri poſſit. Et quarta, ut non adſit magis idoneus ad corripiendum, qui poſſit, ac velit hoc onus ſubire.

Additio I.

* Quod ſi has quatuor conditiones bene notes, poteris exinde reſolvere plurimos caſus. Majoris claritatis gratia ſolummodo ponuntur tres. *Primus.* Cajus maritus videt, quod conjux ſua nimiam & ſibi aliquo modo ſuſpectam habet familiaritatem, & converſationem cum aliquo magno Domino, cujus ipſe reſpective eſt ſubditus: manifeſtat hanc ſuam diſplicentiam uxori, quæ tamen innocentior Metello non vult familiarem hanc intermittere converſationem: videt præterea Cajus, quod, ſi eamdem abſolute prohiberet, grave damnum a ſuo Domino ſit paſſurus, aut omnino ab officio amovendus. In hoc caſu, ſi præmiſſa proteſtatione, ſeu ſalutari ac efficaci adhortatione moraliter poſſibiles cæteroquin faciat præcautiones &c. non tenetur hanc converſationem abſolute interdicere; partim, quia de peccato uxoris non eſt certus; partim, quia exinde graviſſimum ſibi immineret damnum. *

Additio II.

* *Caſus ſecundus.* Petrus audivit virum magnæ Auctoritatis graviter contra alios murmurantem; prudenter autem timet, quod, ſi eumdem corrigeret, nihil efficeret, ſed ad majorem indignationem commoveret; in tali paſſu poteſt licite correctionem intermittere, quia non foret ſpes fructus; ad duo autem Petrus attendat, inprimis ne ſignis tales detractiones approbet: dein, ut, ſi poſſibile, eumdem ad alium indifferentem diſcurſum pertrahat. *

Additio III.

* *Caſus tertius.* Bertha famula bene advertit, quod altera ancilla, aut etiam filia heri ſui ſuſpecta foveat cum ſervo, vel alio conſortia, quæ etiam poſt privatam admonitionem continuant. Si indicet hero, vel ejuſdem uxori, prævidet, quod vel per ipſam propalationem patris ſeu matrisfamilias ſecreti non tenacis, vel aliunde procus ille ſit deventurus in notitiam charitative nunc denuntiantis, cum gravi ſuo damno per procum inferendo: taliter non eſt adſtricta ad ulteriorem correctionem, mediante denuntiatione faciendam: uti nec etiam, ſi prævideret, ſe nihil per ſuam correctionem, vel denuntiationem effecturam; cum fides non adhibeatur, &c. Et quoties in Confeſſionali, ſi fraternæ correctiones ſeu Charitativæ denuntiationes injunguntur, ſimilia a confitentibus percipiuntur reſponſa? *Ego jam intimavi patri, & matrifamilias, nihil dicunt.* Sive: *Ego jam detuli Superiori, & monui, non vult audire &c.* vel ſic: *Pater Reverende, abſit a me, ut denuntiem, debeo cum ipſis vivere, quotidie agere, & certo ipſis innoteſcet, me detuliſſe, haberemque exinde continuas mortificationes, perſecutiones graves &c.* vel aliter: *Pater Reverende, facerem totum libenter, ſed ſua Reverentia non novit hanc perſonam, ſi reſciret enim, quod ego per modum fraternæ correctionis denuntiaſſem, prout probabiliter in notitiam deveniret, non eſſem ſecurus in vita & membris &c.* Allegationes iſtæ, ſi veritate nitantur, plane excuſant in ſimili caſu a correctione ſeu denuntiatione fraterna. *

49. CON-

49. CONCL. III. Etſi hoc præceptum Correctionis fraternæ generatim omnes obliget, tam ſubditos, quam Superiores; ſtrictius tamen obligat Prælatos & Superiores; quibus aliorum cura incumbit. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 68. cum communi. Ratio primæ partis (quæ tamen intelligenda eſt concurrentibus præfatis quatuor conditionibus) patet ex illis generalibus verbis Chriſti *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum.* Altera vero pars ex eo probatur, quia ſubditi tantum ex Charitate tenentur corrigere proximum, Superiores vero non ſolum ex Charitate, ſed ſimul etiam ex Juſtitia, ac vi officii ſui.

50. Quinimo in hominibus vulgaribus, qui non habent tantam auctoritatem, neque tantam prudentiam ad corripiendum proximum, hoc præceptum non tam frequenter occurrit. Unde præceptum iſtud eſt ample accipiendum, nec facile credendum, timoratos homines mortaliter contra illud peccare, præſertim ſi non fuerint Superiores. Imo etiam concurrentibus ſupra dictis quatuor conditionibus fieri poteſt, ut tantum peccetur venialiter, ſi nempe omittatur correptio ex quadam puſillanimitate, verecundia, timore aut tepiditate, qua quis reputet ſe minus idoneum ad faciendam correctionem, vel non exiſtimat, ſe tam ſtricte obligari ad eam faciendam.

51. CONCL. IV. In Correctione fraterna ſervandus eſt ordo, quem Chriſtus explicando obligationem Legis Naturalis præſcripſit *Matth.* 18. illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum &c. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.* Ratio hujus ſaluberrimæ conſtitutionis eſt, ut ſic conſulatur famæ proximi, & fraterna correctio fiat modo, quo poteſt, ſecretiori, ac peccatum ipſius abſque cauſa non manifeſtetur.

52. Cæterum hoc ipſum intelligendum eſt regulariter loquendo, & concurrentibus certis conditionibus; unde in pluribus caſibus neceſſarium non eſt ſervare hunc ordinem, imo interdum non expedit eundem obſervare. Et ita inprimis accidit, quando peccatum proximi eſt publicum: hinc quippe dicitur 1. *Timoth.* 5. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* Quod intelligitur de peccatis publicis: nam ut loquitur S. Auguſtinus, *c. Quis aliquando. §. Hæc ergo de Pœnitent. diſt.* 1. relatus; *Publica noxa publico eget remedio.* Secundo, ſi ex prima admonitione ſecreto facienda non ſperetur aliquis fructus, quin potius timeantur lites, odia, diſſenſiones inde orituræ, aut quod delinquens ſuum peccatum ſit confirmaturus &c. ceſſat obligatio eam faciendi: ſiquidem ad inutile, vel nocivum nemo obligatur: ſimulque deficiente fine adæquato legis (qualis in propoſito eſt emendatio fratris, ejuſque ſpiritualis profectus) ceſſat ipſa lex. Tertio, ſi peccatum proximi quamvis occultum, veriſimiliter credatur ſeu timeatur adhuc futurum, ſimulque vergat vel in præjudicium tertii, vel in perniciem Communitatis; ut eſt proditio patriæ, diſſeminatio hæreſum, aut hujuſmodi. Nam cum talibus peccatis communiter privata monitione ſatis certo & efficaciter conſultum eſſe non videatur; imo potius perverſi homines dum ſe deprehendendos vident, calidius ſuam nequitiam occultare ſoleant, ceſſat prævia ſecretæ monitionis obligatio: quia juxta ordinem Charitatis, ſpectatis omnibus circumſtantiis, major eſt habenda ratio boni communis, quam privatæ famæ delinquentis. Vide de hoc fuſius Jus Canonicum *Lib.* 5 *Tit.* 1 §. 2 & §. 6.

Additio I.

* Quæres. An quoad peccata occulta quidem, attamen ſimul vergentia in præjudicium alicujus Reipublicæ debeat ante denuntiationem Superiori faciendam præcedere aliqua monitio privata, quando equidem non ſcitur pro certo futurus relapſus, dubitatur tamen de ſeria emendatione? R. Stante tali dubio non requiri præviam monitionem privatam, ob rationem ſuperior numero jam aſſignatam; quia ſtante tali dubio, & conſequenter periculo emendationis debet præferri Bonum commune Bono privato, neque talis denuntiatio Superiori facta eſt peccaminoſa diffamatio errantis, utpote quæ non eſt *injuſta ablatio famæ ejuſdem.* Audiatur deſuper D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 7. in formalibus ſequentis tenoris: *Quod ſi aliquis occulte tractet, quomodo Civitas tradatur hoſtibus, vel ſi Hæreticus privatim homines a Fide avertat; quia ille, qui ſic occulte peccat: non ſolum in te NB. peccat, ſed etiam in alios, oportet NB. ſtatim procedere ad denuntiationem, ut hujuſmodi nocumentum impediatur, niſi forte aliquis NB. firmiter exiſtimaret, quod ſtatim poſſit per ſecretam admonitionem hujuſmodi mala impedire.* Subſumitur: atqui dubitans de ſeria emendatione, non exiſtimat *firmiter* per admonitionem ſecretam impediri hujuſmodi mala: ergo. *

Additio II.

* Cæterum ſi quis NB. *firmiter* coram Deo conſcientioſe exiſtimaret, per ſecretam, ac privatam monitionem impediri in futurum ſimilia mala, equidem D. Thomas non agnoſcit obligationem (intellige ex jure naturali vel Divino) immediate talem peccantem denuntiandi Superiori abſque prævia monitione privata; hoc tamen non obſtante poteſt per Superiores illos, qui alias habent poteſtatem ferendi leges, fieri ſtatutum ſeu præceptum humanum in ſimilibus Communitati præjudicioſis peccatis immediate denuntiandi peccantem Superioribus, ſi videant, illud ly *firmiter* ſæpius non niſi firmo fundamento, ſed potius ſuggeri ab amore proprio, vel ſi experientia doceantur, circa ſimile crimen occultum privatam monitionem ordinarie nihil, vel parum juvare, ſed relapſum potius prudenter eſſe timendum. Ita Felix Poteſtas cum aliis a ſe citatis *in Examine Eccleſiaſtico Tom.* 2. *part.* 3 *num.* 613. & Maſtrius *in Theologia Moral. diſp.* 10. *quæſt.* 3. *art.* 5. *præſertim n.* 93. & *n.* 94. *

53. CONCL. V. In caſibus, in quibus urget præceptum prævie monendi errantem, aliter corripiendus eſt inferior, aliter æqualis & aliter Superior. Ita certa, & communis Doctorum; & patet clare ex S. Scriptura. Siquidem inferior plerumque prius increpandus, & poſtea manſuete hortandus eſt, monente Apoſtolo *Galat.* 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Æqualis vero amice commonendus eſt juxta illud 2 *Theſſal.* 3. *Nolite quaſi inimicum reputare, ſed corripite ut fratrem.* Superior denique humiliter potius rogandus eſt, quam redarguendus, ſecundum quod dicitur 1 *Timoth.* 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.*

54. Præcipue tamen cavendum, ne Prælati Eccleſiæ in publicis Concionibus taxentur coram plebecula; ex hoc enim nullus fructus ſperari poteſt, quin potius timenda eſt mentis amaricatio, plebis offenſio & ſcandalum, ac vilipenſio Prælatorum. Hinc merito in *Clem.* 1 *Privileg. Religioſis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ diſtrictius inhibetur, ne in Sermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant.* Et S. Hieronymus *Epiſt.* 4 *ad Ruſticum*, relatus *can. Si Clericatus.* 16. *q.* 1. optimum omnibus relinquens exemplum, ait: *Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de Clericis, & de Miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere: habent illi ordinem, & gradum ſuum.*

Additio.

* Quæres: An ſit obligatio fraterne corrigendi, ſeu admonendi illum, qui peccat ex ignorantia aliqua, vel oblivione? e. g. Si quis ignorans die prohibito comederet carnes, aut nocte iret cubitum oblitus orare Horas Canonicas &c. Reſp. I. Si ignorantia vincibilis fuerit, omnino adeſt obligatio fraternæ correctionis, ſi adſit ſpes emendationis, & ſimul habeantur reliquæ conditiones ſuperius *num.* 48. ſpecificatæ. Ratio eſt; quia talis peccat: ergo pariformiter tenemur, ſi commode poſſumus per correctionem fraternam eumdem in viam meliorem reducere, ſicuti, ſi alia peccata committeret. Reſp. II. Si ignorantia, vel oblivio fuerit invincibilis, equidem Bonacina abſolute docet, neminem teneri ad correctionem fraternam, niſi quis aliunde fuerit obligatus ex officio, uti Paſtor reſpectu ovium concreditarum & Confeſſarius reſpectu pœnitentium, vel niſi tranſgreſſio fuerit in præjudicium tertii. Nam (inquit) tantum obligamur vi Legis Divinæ corrigere pecca-

Digitized by Google

peccatum proximi ob periculum animæ; quale tamen non adeſſet, ſi fuerit tranſgreſſio ex ignorantia vel oblivione invincibili: hoc idem concedunt Oviedo, Banez, Navarrus & Valentia ſaltem in Lege humana. Econtra Sanchez, Franciſcus Henno, Caſtropalao, & alii contradicunt, dicentes, adeſſe obligationem corrigendi; tum quia ſic videtur exigere reverentia Legis; tum quia alias poſſet contrahi habitus contra legem, & inde magna inclinatio tranſgrediendi etiam tunc, quando cognoſcitur voluntas legislatoris contraria. Hæc ultima ſententia conſulitur ſuppoſito, quod ex una parte talis correctio faciliter fieri poſſit, ex altera vero maxima & quaſi certa affulgeat ſpes fructus. Merito tamen monet La Croix *lib.* 2 *n.* 214. opus eſſe hic diſcretione; etenim imprudenter ageret, qui inculpabiliter errantem in re nulli prorſus noxia corrigeret cum non levi ejuſdem erubeſcentia, vel confuſione, aut aliorum incommodo: prout juxta P. Gobat *in Theolog. Exper. Tit.* 3 *num.* 343 male fecit ille, qui Sacerdotem oblitum Stolæ de hoc defectu non ſine confuſione admonuit ad aram ſub ipſo Sacrificio. *

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitati oppoſitis.

QUÆSTIO I.

De Odio Dei, & Proximi.

SUMMARIUM.

1. *Deus ſecundum ſe nequit odio haberi, ſed ſolum quoad effectus ſuos.*
2. *Odium Proximi, duplex, perſonæ, ſeu Odium inimicitiæ, & qualitatis, ſeu odium abominationis.*
3. *Odium Dei, quale peccatum?*
4. *Odium Proximi eſt ex ſuo genere ſuo mortale.*
5. *Poteſt per accidens fieri veniale.*
6. *Odium inimicitiæ ſemper illicitum, non ſic odium abominationis.*

(*a*) Ut dictum diſtin. 6. n. 25.

7. *Corollaria de Odio inimicitiæ, ſeu perſonæ.*
8. *Et Odio qualitatis perſonæ, quod vocant abominationis.*
9. *Optare ſibi mortem a Deo, quando non ſit peccatum?*
10. *Cavenda quoad propoſitam quædam Propoſitiones damnatæ.*
11. *Ratio damnationis refertur.*
12. *Aliæ Propoſitiones damnatæ.*

* *Quomodo dictæ Propoſitiones ſint intelligendæ; Addit. I. II. III. & IV.*

13. *Maledictio, quale peccatum ſit?*
14. *Et cui virtuti repugnet?*
15. *De invidia, Accedia, remiſſive.*

(*b*) Tract. 3 diſt. 3 quæſt. 4. & 7 per totas.

1. ADVERTENDUM, quod Deus dupliciter conſiderari poſſit: primo ſecundum ſe, ut eſt ſummum, ac infinitum Bonum; & ſic a nullo poteſt Deus odio haberi; nam ubi nulla eſt ratio mali, ibi nullus poteſt eſſe actus odii. Deinde poteſt Deus conſiderari quoad effectus ſuos; quatenus ſcilicet punit peccatores, leges ac præcepta carni contraria poſuit, immittit calamitates hujus ſæculi diverſas, & tandem tranſgreſſores mandatorum ſuorum æternaliter cruciat in inferno: & hoc pacto dæmones, & nonnulli perverſi homines Deum odio proſequuntur.

2. Advertendum ulterius, quod Odium proximi duplex eſſe poſſit. Unum dicitur *Odium perſonæ*, quo perſonæ cuipiam nobis diſplicenti malum volumus, quatenus ipſi malum eſt: & hoc alio nomine dicitur *Odium inimicitiæ*. Alterum appellatur *Odium qualitatis*, quo perſonam adverſamur dumtaxat ſecundum malum ipſi adjacens, quod nobis vel aliis contrarium eſt, non autem ſecundum ſeipſam: & hoc vocant *Odium abominationis*. Laymann *lib.* 2. *q. cap.* 8 *n.* 1 & alii.

3. CONCL. I. Odium Dei eſt peccatum graviſſimum Charitati oppoſitum, neque illud ob parvitatem materiæ poteſt fieri veniale. Ita Bonacina *diſp.* 3. *de Præceptis Decalogi*, *qu.* 4 *punct. ult.* & alii. Ratio eſt: quia quodlibet odium in Deum repugnat ſummæ ejus Bonitati.

4. CONCL. II. Odium proximi ex genere ſuo eſt peccatum mortale, oppoſitum Charitati. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicuti virtute Charitatis Deum & proximum diligimus, ita actibus Charitati oppoſitis homo Deum & proximum deteſtatur; ergo & odium proximi eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cum opponatur excellentiſſimæ virtuti Charitatis.

5. Dicitur *ex genere ſuo*. Siquidem odium proximi poteſt fieri veniale, tum ob imperfectum animi conſenſum, ſeu indeliberationem actus (quod etiam in odio Dei locum habet) tum ob parvitatem materiæ: ut ſi quis leve malum alicui optet, aut ſi levem aliquam diſplicentiam, ſeu modicam averſionem habeat erga proximum: hic enim non peccat mortaliter. Idem dicendum, etiam ſi quis faſtidium, indignationem, & quandam modicam averſionem concipiat erga eos, qui nobis ſpiritualia conſulunt, puta erga Concionatores, Confeſſarios &c.

6. CONCL. III. Etſi interdum licitum ſit, hominibus malis, ſive peccatoribus ex odio abominationis, ſeu ob qualitates pravas ipſis adjunctas optare malum, v. g. ut fur Reipublicæ noxius ſuſpendatur, non quidem hoc optando, quatenus malum ipſius eſt, ſed quatenus boni rationem habet, atque inde majora mala impediuntur (*a*) nihilominus odium inimicitiæ, quo perſonam proximi odio habemus, Charitati ſemper adverſatur, ut dictum *Concluſ. præced.* Hinc.

7. Infertur I. Eum graviter peccare contra Charitatem, qui alicui magnum malum exoptat ex diſplicentia perſonæ, ſeu quatenus abſolute ipſi malum eſt, non vero ob bonum ipſius vel alterius. Idem de eo dicendum, cui perſona alterius tamquam infeſta, & odioſa diſplicet, ſicque ipſam non eſſe deſiderat, aut aliud grave malum ex animo precatur. Atque hoc ipſum procedit de iſto, qui gaudet, ſeu complacet de gravi malo proximi, quia ipſi malum eſt. Ratio eſt clara: quia hæc pertinent ad odium perſonæ, quod vocant *Odium inimicitiæ*. Et exinde peccat mortaliter, qui ex eo fine recitat Pſalmum 108. ut mala ibi contenta veniant ſuper inimicum ſuum, prout exemplificat Buſembaum hic.

8. Infertur II. Secus eſſe dicendum de eo, qui gaudet de malo alicujus, vel triſtatur de ipſius bono ex honeſto motivo. Sic quippe a peccato mortali excuſatur, qui de alicujus infirmitate, vel morte lætatur, eo quod ſic non poſſit amplius nocere Communitati, aut ſibi eſſe occaſio peccandi. Similiter non peccat, qui triſtatur, dignitates conferri indignis, impios exaltari, ſicque habere anſam amplius nocendi probis hominibus: quia hæc ſpectant ad odium qualitatis perſonæ, quod alio nomine *Odium abominationis* appellant. Quinimo Bonacina *loc. cit. num.* 7. hoc extendit ad matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eo quod non habeat, unde eas vel ob deformitatem vel inopiam honeſtis nuptiis tradat.

9. Inſuper paſſim Doctores a peccato excuſant eos, qui cum debita reſignatione in Divinam voluntatem, atque patientia (ſecus, ſi fiat ex impatientia, aut deſperatione) ſibi a Deo mortem exoptant ad ſubterfugiendas multiplices graves miſerias hujus ſæculi. Et multo magis id dicendum, ſi tale deſiderium concipiatur ex metu Deum offendendi peccato mortali, aut ex deſiderio ipſum æternaliter vivendi in æterna beatitudine, nam tale deſiderium paſſim a libris aſceticis commendatur tamquam bonum, laudabile, Deoque placens, juxta illud Apoſtoli *Philipp.* 1. *Deſiderium habeas diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.*

10. Ne autem in præſenti materia laxentur habenæ malitiis hominum ob indiſcretas, imo ſcandaloſas quorundam illationes, merito huic malo Sedes Apoſtolica providendum cenſuit, dum Innocentius XI. Anno 1679. ſequentes Propoſitiones, *ſicut jacent, ut minimum tamquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas* (ita ſonat cenſura) *eſſe damnandas, & prohibendas ſtatuit, & decrevit.* Una, & ordine 13 ſic ſonat: *Si*

cum

cum debita moderatione fiat, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum. Ita Propoſitio damnata.

11. Ratio hujus damnationis eſt; quia quamvis ordinate, & ſalva Charitate fieri valeat, quod quis ſive ob bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, aut propter bonum commune Reipublicæ, vel etiam ad evitandum ingens malum temporale optet alteri mortem, vel aliquod temporale incommodum, prout notat tum Doctor Angelicus 2. 2 *q. 76. art.* 1 & 3 *diſt.* 10 *art.* 2 tum doctor Subtilis 3 *diſt.* 30 *q. un.* (ſic enim principalis intentio non fertur ad malum, ſed ad bonum ſpirituale ipſius, vel alterius, vel ad bonum Communitatis, & ut alter nocere deſinat) nihilominus illicitum eſt, & Charitati repugnans, optare mortem proximo ob tale emolumentum, quod ſolummodo ſperatur, & ad quale adhuc ne quidem habetur jus, aut ob quodcumque etiam modicum: quia tale bonum cenſetur eſſe levioris momenti facta comparatione cum vita hominis, adeoque hoc bonum non erit motivum honeſtum, & ſufficiens pro eliciendo licite tali actu, ut recte notat Joan. Cardenas *in Chriſi Theologica ad cit. Propoſitionem* 13. *Innocentii XI. cap.* 3.

12. Altera, & ordine 14. Propoſitio damnata ſic ſonat: *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.* Similiter & ſequens Propoſitio, ordine 15 merito eſt damnata: *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis a ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.* Hæ proinde Propoſitiones, tamquam damnatæ, erunt cavendæ, idque ob rationes *num. præc.* allatas, quæ fortius urgent in propoſito ob amorem a filiis ſpecialiter debitum parentibus. Aliam adhuc declarationem harum Propoſitionum videre poteris apud *Sporer Tract.* 2 *in I. Præcept. Decalog. cap. 6. Sect.* 1 §. 4.

Additio I.

* Quæres I. Ex qua Regula dignoſci queat, licitum eſſe de incommodo, ac damno alterius ob commodum, ac emolumentum proprium exinde oriturum gaudere, vel vice verſa triſtari de bono, ac commodo alterius ob malum ſibi propterea timendum? Ante Reſponſionem Nota I. Quod aliud ſit *gaudere* de incommodo, malo, ac damno alterius (v. g. de morte immatura Parentis) quatenus id alteri damnoſum eſt, ita, ut ipſum damnum alteri obveniens ſit motivum gaudendi: & aliud *gaudere* de damno, malo, & incommodo alterius, quatenus ex hoc ipſo alterius incommodo, ſeu damno obvenit mihi quodpiam bonum, ſeu emolumentum: primum gaudium juxta præcedentia dicta certo non eſt licitum, foretque odium inimicitiæ; quoad ſecundum vero, ubi bonum, ſeu emolumentum mihi obveniens eſt motivum gaudendi, Nota II. Quod emolumentum mihi obveniens tamquam motivum gaudendi (puta in allegato caſo hæreditas paterna) poſſit *imprimis* ita influere qua bonum reduplicative, ut tamen de medio acquirendi illud bonum (puta in præſenti de immatura morte Parentis) prorſus præſcindatur: *ſecundo* taliter, ut etiam per iſtud gaudium ac complacentiam ipſum medium acquirendi alteri damnoſum (puta in præſenti ipſa immatura mors) ſimul immediate ac directe attingatur, non quidem tamquam finis ac motivum acquirendi, ſed tamquam medium: ſic etiam loquendo de voluntate efficaci, ſi volo ſumere medicinam, ut acquiram ſanitatem, non ſolum volo ſanitatem, ſed etiam ipſam medicinam, & quidem ſanitatem tamquam motivum, ſeu cauſam finalem, medicinam autem tamquam medium acquirendi hunc finem. Præcedens gaudium præciſivum damni alterius in ſimilibus non videtur illicitum, neque ſub propoſitione damnata comprehenſum uti advertit Joan. Kugler in ſua Chriſi ſuper Cardenam, hic, eſtque ad tollendos multos ſcrupulos bene advertendum, præſertim in Primogenituris & Majoratibus, ubi mortem Primogeniti, vel ſenioris familiæ expectare neceſſe eſt. De altero vero reſtat adhuc difficultas: quære. *

Additio II.

* Reſpondeo ex libello ſuccincte propoſitiones damnatas declarante: ad dignoſcendam liceitatem ſimilium actuum debet quaſi ponderatio ab intellectu inſtitui inter commodum, ſeu emolumentum ex una, & inter incommodum, ſeu damnum ex altera parte: ſi emolumentum proprium ſit præponderans damno, ſeu incommodo alterius, licet gaudere de illo, dummodo citra tuam culpam alteri illud incommodum evenerit. Similiter ſi incommodum, ac damnum proprium eventurum ſit valde grave, & quaſi præponderans emolumentum alterius, licitum erit tibi de bono alterius triſtari. Econtra vero, ſi malum alterius præponderet bono proprio, ſeu tuum emolumentum reſpective, & in comparatione damni alterius ſit tantummodo leve, non licebit tibi de alterius damno gaudere: ſicuti neque licitum erit triſtari de adepto alterius emolumento, ſi tantum exinde tibi comparative exiguum incommodum oritur. Ratio utriuſque partis eſt; quia inſtituendo ad invicem ponderationem in libra Charitatis prior modus gaudendi, ſeu contriſtandi, ubi non ſimul cooperor ad malum alterius, nec impedio ejus emolumentum, non videtur contra ordinem rectæ Charitatis, bene vero modus poſterior, uti docet Dominicus Viva in Trutina Theologica *part.* 1. *Propoſit.* 13. & *ſeqq.*

Additio III.

* Exemplificatur pro majori claritate in ſequentibus caſibus præcedens Doctrina: ſic I. Filia multum a Patre ſollicitata ad peccatum carnis, poteſt gaudere de immatura morte Parentis propter conſervationem ſalutis ſpiritualis propriæ animæ: nam ſalus animæ propriæ eſt bonum præponderans ſaluti corporali Parentis. Item II. licet triſtari, ſi homicidæ, aliique peſſimi malefactores paſſim tolerentur impune in detrimentum Reipublicæ; nam bonum Reipublicæ eſt præponderans vitæ malefactorum. Econtra III. Eſt prohibitum Matri gaudere de morte ſuæ filiæ, eo quod a marito ſuo eadem ſubinde fuerit aliquo modo acerbioribus verbis increpata, & exinde apud Matrem querula, a quibus moleſtiis mater nunc eſt liberata: nam modicæ hujus moleſtiæ liberatio non eſt bonum præponderans malo mortis filiæ. Aliter foret ſentiendum, ſi præcedentes ærumnæ filiæ fuiſſent valde graves, & ſic vita valde amara: nam *melior eſt mors, quam vita amara. Eccli. cap.* 30.

IV. Pariter illicitum eſt de victoria a Catholicis contra Hæreticos reportata triſtari ex eo, quia unus ex hiſce occiſis hæreticis erat tuus conſanguineus, ſolitus tibi ſingulis annis quaſdam conferre gratias nunc ſublatas: nam bonum Reipublicæ Catholicæ eſt bonum præponderans damno tuo privato, quod ex morte occiſi nunc ſuffers. *

Additio IV.

* Quæres II. An, ubi licitum eſt de incommodo alterius ob emolumentum proprium ex poſt facto gaudere, pariter ex hoc fine liceat alteri hoc incommodum antecedenter optare, ſeu inefficaciter deſiderare? Ante Reſponſionem nota, quod deſiderium inefficax non ſit voluntas abſoluta, quæ taliter vult objectum, ut ſimul inquirat media obtinendi illud: hoc enim non foret licitum, uti patebit ſequentibus exemplis. Quare deſiderium inefficax eſt tantummodo voluntas conditionata, qua exoptat, ut, ſi malum præponderans aliter tolli, vel bonum præponderans aliter acquiri non poſſet, id fieret (abſque tamen ſua cooperatione) etiam morte alterius. H. N.

Reſpondet apud dictum Dominicum Viva Pater Vaſquez *par.* 2 *part.* 114. affirmative. Ratio eſt; quia hoc deſiderium inefficax in effectum non aliter influit, quam gaudendo de illo objecto; prout apud Viva advertit Divus Thomas. Sic in exemplo: Filia a Patre Vitrico blandis verbis ſæpius ad peccatum carnis allecta, etſi nequeat efficaciter influere in mortem Patris propter has blanditias, poteſt tamen inefficaciter optare mortem naturalem Patris, ut exinde liberetur a periculoſa hac ſollicitatione. Sic etiam, quando quis ducit vitam valde amaram, etſi nequeat ſe vita privare, ac propterea media exqui-

quirere, poteſt tamen ſibi mortem optare, ſeu ineſficaciter deſiderare, prout taliter Elias 3 *Reg. cap.* 19. petiit animæ ſuæ, ut moreretur ad evadendas Jezabelis inſidias. Simile petitum legitur ad Dominum a Moyſe factum. *Num. c.* 11.

13. Quæres III. Quale peccatum ſit maledictio, qua alicui homini malum imprecamur, v. g. ut fulmine, laqueo pereat, diabolus eum rapiat &c. Reſp. I. Certum eſt, maledicere alicui ſerio, & ex animo, eſſe ex genere ſuo peccatum mortale, quamvis ex inconſideratione actus, vel levitate materiæ, aut ſi non fiat ſerie, ſed potius ad oſtendendam ſuam diſplicentiam vel indignationem poſſit eſſe veniale: puta ſi parens filio, hera ancillæ malum imprecetur, non ex animo deliberato, ut ita eveniat, ſimulque id fiat abſque notabili honoris imminutione; uti poſt alios exemplificat Layman *loc. cit. cap.* 8 *num.* 8. Atque tales imprecationes ſolent fieri frequenter in jumenta, & alias creaturas non rationales.

14. Reſp. II. Proximo ſine juſta cauſa ſerio maledicere, ſeu malum optare, Charitati repugnat, & ad peccatum Odii pertinet, interdum etiam Juſtitiæ repugnat, & ad contumeliam ſpectat. Ita communis. Exemplum prioris eſt: ſi quis cupiam abſenti ex animo maledicat; nam hoc ſoli Charitati contrariatur. Exemplum poſterioris eſt: ſi quis ſerio maledicat præſenti, ac in faciem ipſius; hoc enim inſuper continet contumeliam, quia lædit honorem proximi.

15. Solent hoc loco Doctores agere pariter de Invidia, & Acedia, utpote quæ etiam ſunt peccata mortalia Charitati repugnantia. Verum de iſtis jam dictum ſuperius (*b*) explicando ſeptem peccata Capitalia, inter quæ & hæc duo connumerantur.

QUÆSTIO II.

De Scandalo.

SUMMARIUM.

16. *Scandalum quid?*
17. *Scandalum activum ſeu datum, quid?*
    Eſt adhuc duplex.
18. *Scandalum paſſivum generatim.*
    Scandalum acceptum.
    Subdividitur in Scandalum Puſillorum, & Phariſaicum.
19. *Peccatum ſpeciale Scandali, quando committatur?*
20. *Non ſemper eſt peccatum mortale.*
21. *Scandalum activum quando, & quale peccatum ſit?*
22. *Id ipſum amplius oſtenditur.*
23. *Cauſa juſta faciendi aliquid indifferens, quo alter creditur abuſurus, quæ?*
24. *Vitanda tamen propoſitio damnata.*
    * *Circa cujus intellectum varia ponuntur notabilia.*
25. *Scandalum mere paſſivum interdum permitti poteſt, interdum non.*
26. *Quando non poſſit permitti?*
    Et quando poſſit.
27. *An ex cauſa licitum ſit petere ab alio talia, quæ non ſine peccato præſtiturus exiſtimatur?*
    Exempla, in quibus id licet.
28. *Quid dicendum de Scandalo Puſillorum, & Phariſæorum?*

16. CONCL. I. Scandalum recte definitur dicendo: *Scandalum* eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ita communis. Dicitur, *dictum vel factum*: quia externa tantum actio (ſubintellige quoque omiſſionem ejus) poteſt habere rationem Scandali, non autem ſola cogitatio interna. Et additur, *minus rectum*: quia non ſolum actio mala, ſed quæ tantum habet ſpeciem mali, poteſt habere rationem Scandali, ſi alteri occaſionem peccandi præbitura ſit. Quod ſi talis actio ne quidem ſpeciem alicujus mali præ ſe ferat, omnino non dicitur ea actio ſcandaloſa loquendo de Scandalo activo, cujus præciſe non autem Scandali paſſivi natura hic deſcripta fuit. Ut autem utriuſque Scandali diſtinctio ab invicem magis cognoſcatur, ſequitur.

17. CONCL. II. Scandalum aliud dicitur activum, & aliud paſſivum. *Scandalum activum*, quod & datum appellant, eſt illud, cui proxime data definitio convenit, & de quo ex profeſſo loquimur. Et hoc rurſus duplex eſt: nam Scandalum activum aliud eſt proprium, ſeu per ſe tale, dum ſcilicet quis expreſſa intentione dat alteri occaſionem peccandi hortando, inducendo, vel faciendo aliquid, quod per ſe eſt inductivum ad peccatum, & hoc dicitur *Peccatum ſpeciale ſcandali*. Aliud eſt improprie activum: ut ſit, ſi quis ejuſmodi actionem exerceat, quæ ſuapte natura apta eſt alteri occaſionem peccati præbere, etſi hoc non intendat: ut ſi quis die jejunii carnes comedat coram talibus perſonis, quæ ſpectatis circumſtantiis poſſunt inde accipere occaſionem violandi præceptum Eccleſiæ, vel Fidei iacturam faciendi.

18. *Scandalum paſſivum* generatim eſt ipſa ſpiritualis ruina proximi, in quam quis labitur occaſione ab alterius dicto, vel facto accepta. In propoſito tamen paſſivum accipitur, prout contradiſtinguitur ab activo, atque alio nomine dicitur *Scandalum acceptum*, ſeu *Scandalum mere paſſivum*: eſtque illud, cum & præter intentionem operantis, & præter naturam, ſeu conditionem operis alter ex eo peccandi occaſionem accipit; atque per hoc diſtinguitur a Scandalo activo: & ſubdividi poteſt in *Scandalum Puſillorum*, quod ex hominis ignorantia, vel fragilitate provenit, & in *Scandalum Phariſæorum*, quod ex mera malitia alterius ortum habet: prout olim Phariſæi, propria malitia, & invidia erga Chriſtum excæcati, ex optimis ejus actionibus, miraculis, & doctrinis ſcandalizati ſunt, a quibus proinde *Scandalum Phariſaicum* appellatur.

19. CONCL. III. Peccatum Speciale Scandali activi committitur, quoties quis dat, ſeu dare intendit alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis, ea nempe intentione (ſaltem interpretativa) quidpiam inductivum ad malum dicendo, ſuadendo, aut etiam faciendo, ut alter peccet; & talis, qui alium inducit ad peccatum intendens illius damnum ſpirituale, peccat duplici peccato, videlicet peccato ſpeciali Scandali, quod opponitur Charitati, & Correctioni fraternæ, ſimulque eo peccato, quod ab altero committitur, ſeu ad quod induxit alterum. Ita Doctores communiter. Ratio eſt, quia, qui ex intentione eſt cauſa peccati alterius, hoc ipſo vult illud peccatum, & conſequenter etiam ipſius eſt reus, & non ſolius peccati Scandali. Hinc talis non ſatisfacit in Confeſſione, dicendo, ſe alterum ad peccatum induxiſſe, ſed tenetur inſuper exprimere ſpeciem peccati, ad quod induxit, utpote vel directe, vel ſaltem indirecte & in ſua cauſa voliti.

20. Advertendum tamen, non ſemper eſſe peccatum mortale, licet quis expreſſe intendat ruinam proximi; quia ſi hoc ſit duntaxat peccatum veniale, utputa levis indignatio, ad quam quis proximum inducere intendit, erit tantum peccatum veniale. Ratio eſt: quia quantitas culpæ peccati Scandali ex ſolo proximi damno deſiderato penſanda eſt. Baſſæus *V. Scandalum n.* 6.

21. CONCL. IV. Scandalum activum ſuperius explicatum ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quoties quis tenetur impedire occaſionem peccati proximi, abſtinendo ab opere illo, quod eſt occaſio Scandali, & non abſtinet, ſive deinde intendat ruinam proximi, ſive non: e. g. Si quis provocaret alterum amicitiæ cauſa ad hauſtus, ex quibus prævidetur ſecutura plena ebrietas alterius. Ita communis, & ratio clara eſt: quia (ut ſupponitur) tenetur impedire occaſionem peccati proximi, & non impedit: unde locum habet Salvatoris *Matth.* 18. *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Additur notanter, *quoties tenetur impedire abſtinendo &c. & non abſtinet*: quia non ſemper tenetur quis abſtinere, ut amplius declarabitur in ſequentibus.

22. CONCL. V. Licet is, qui abſque ſufficienti & juſta cauſa facit opus ſpeciem mali præ ſe ferens (idem a potiori dicendum de opere ex ſe malo, ſeu pecca-

peccaminoſo) quo credit alios abuſuros ad peccatum, cenſeatur regulariter cooperari peccato alieno, dando Scandalum activum, & conſequenter peccet: nihilominus ſi quis aliquid ex ſe indifferens faciat juſta intercedente cauſa, non peccat, quamvis ex eo alterum videat ſumpturum occaſionem peccandi, dummodo hoc nullatenus intendat. Ita Doctores paſſim. Ratio primæ partis eſt: quia quilibet tenetur, quantum commode poteſt, præcavere, atque impedire peccatum proximi; aliter enim faciendo cenſetur illud ſaltem indirecte, ſive in ſua cauſa velle. Altera vero pars ſuadetur ex eo: quia talis non cenſetur cooperari, neque velle peccatum alterius, ſed jure ſuo utendo illud dumtaxat permittere.

23. Porro juſta cauſa faciendi aliquid indifferens, quamvis eo credatur alter abuſurus, non ſolum eſt grave damnum, quod quis pateretur abſtinendo a tali opere, verum etiam quævis alia cauſa, quæ judicio viri prudentis juſta cenſetur. Nam non ſemper æqualis cauſa erit proportionata ad excuſandam miniſtrationem indifferentium cuipiam abuſuro factam: ſed quandoque major, vel minor requiritur cauſa, prout & illa indifferentia remotius, aut propinquius ad illum abuſum propinquat, vel etiam gravior, aut minus gravis eſt obligatio illius virtutis, cui peccatum illud proximi hac occaſione committendum opponitur, uti notat Sanchez *lib. 1 in Decalogum cap. 7 n. 12* cum aliis. Sic vendens ornamenta, vel fucos, quibus mulier iam parata abutetur, excuſari poteſt a peccato mortali; ſi ipſo non vendente alter venderet: quia vendere talia ex ſe eſt indifferens, ac remote ſolum dat anſam peccato, ſimulque ſubeſt proportionata cauſa vendendi; nam alioquin mercatori ſequeretur damnum notabile, cum negando talia paſſim amitteret emptores. Et ob eandem cauſam excuſari poſſunt caupones vinum præbentes illis, qui timentur ſe inebriaturi, vel præbentes cœnam eis, qui eandem in die ieiunii petunt; item & famuli parantes menſam, aut menſæ inſervientes, vel cibos coquentes: quia hi non concurrunt ad potationem, vel comeſtionem, ut eſt inebriatio, vel fractio ieiunii, ſed ut eſt quid deſerviens ad refectionem, quod non eſt intrinſece malum, ſed indifferens.

24. Econtra vero Innocentius XI. iure ſequentem Propoſitionem, ordine 51 damnavit: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Et merito hæc Propoſitio damnata, ſicque vitanda eſt, eo quod actiones illæ admodum propinque ad peccatum accedant, imo ad id cooperantur, dum quis eas ſcienter exercet.

Additio I.

* Aſt dubitabis, quidnam circa Propoſitionem hanc damnatam ſit ſentiendum, ſi talis famulus non ſolum male tractetur v. g. verberibus excipiatur, torvis oculis aſpiciatur, aut a domo expellatur, verum etiam ſic expulſus nullum alium Dominum acquirat; atque exinde non ſine magno dedecore, & ſumma mentis afflictione mendicare cogatur, poteritne ſaltem in his circumſtantiis abſque incurſu in Propoſitionem damnatam præfatas actiones Domino exhibere, cum proteſtatione tamen, quod eas non exerceat eo fine, ut per has ad ſtuprum cooperari velit? Reſpondeo uti in ſuccincta declaratione Propoſitionum damnatarum, non deeſſe Doctores: qui cum Lumbier, & Dominico Viva hic (In quorum ſententiam videtur etiam P. Reinſtenſtuel iuxta verba ultima prioris numeri inclinare) ſentiunt, tales actiones neque tunc licere famulo, eo quod iudicent eas intrinſece malas, quia omnino proxime influunt in ipſum peccatum ſtupri: ſicuti ergo (inquiunt) iuxta communiſſimam DD. ob omnino proximum influxum in peccatum non licet, haud obſtante periculo mortis, Catholicis apud Turcas captivis admovere ignem tormentis bellicis ad occidendos Chriſtianos, neque vocare concubinam ad peccandum cum ſuo Hero (cum dicta ob tam proximum influxum videantur intrinſece mala) ita a pari non licebunt (aiunt iſti Doctores) famulo memoratæ actiones ob quodcunque periculum, ac damnum. Ita illi. Dantur tamen etiam alii DD. qui cum Caſtropalao ſentiunt Contrarium, iudicantes illas actiones, non æque ac occaſionem Chriſtianorum per admonitionem ignis ad tormenta, &c. eſſe intrinſece malas, cum, etſi multum appropinquent peccato, non tamen ſint immediate perpetrativæ alicuius peccati; nam poſſet Herus ea ipſa famuli cooperatione uti ad ſubveniendum virgini, ſi forſan hæc adigeretur ab alio, ſicque ad operandum bene &c. adeoque (addunt) licitas videri actiones illas famuli, non quidem ad evadenda mala gravia in ipſa Propoſitione allegata, bene tamen ad evitanda alia longe graviora, ac ſæpius morte acerbiora. Profecto, quia actiones ſequentes in bonum finem poni poſſent, licitum eſt iuxta Suarez, Sanchez, Leſſium, & Layman captivis in triremibus Turcarum Chriſtianis ob metum mortis, aut alterius mali ipſa morte acerbioris remigare contra Chriſtianos, ſarcinas, & arma ad bellum neceſſaria convehere, & propugnacula ædificare, etſi iſta omnia iniuſte a Turcis ordinentur ad delendos Chriſtianos. *

Additio II.

* Cæterum, quoniam in praxi quoad caſus particulares adhuc, non obſtante doctrina præcedenti, ſæpius occurrunt dubia, an citra peccatum ſcandali hanc vel illam actionem (eodem modo proportionaliter diſcurre de omiſſione) ponere valeas, ex qua alter occaſionem ſumit peccandi? ad tollendas varias animi anxietates bene obſerva ſequentes Regulas I. Quod numquam liceat aliquam actionem ex parte tua de ſe peccaminoſam ponere, ex qua alter pariter anſam peccandi accipiat: ſic famulo numquam licet oretenus, vel per litteras Domini agendo internuntium incitare, ſeu citare concubinam expreſſe ad peccandum, vel propria manu tales litteras invitatorias nomine Heri ſcribere. Rebellus, Sanchez, & Viva hic. II. Si actio tua non ſit de ſe mala, ulterius adverte, quomodo hæc ad peccatum ulterius concurrat, an remotius, an propinquius? maior enim deſideratur cauſa, ſi concurſus ad peccatum eſt propinquus, quam ſi remotus: hinc (teſte Viva hic) cauſa, quæ excuſat a locando domum meretrici, non ſufficit ad aperiendum oſtium venienti ad actualiter peccandum cum Hero: & cauſa, quæ ſufficit famulo ad comitandum Dominum, qui pergit ad amaſiam, eſt inſufficiens ad deferendam ſcalam, ac ad ſubmittendos humeros. III. Pariter reflecte ad quantitatem damni proprii, ſi hanc tuam actionem intermittas: nam quo maius eſt damnum proprium alias eventurum, eo magis excuſatur actio a peccato Scandali: ſic conformiter dictis, iuxta Caſtropalaum contra alios, periculum mortis, aut graviſſimæ paupertatis excuſat a peccato famulum deferentem Hero ſuo ſcalam &c. non item torvus vultus ſui Domini &c. IV. Attende ad quantitatem peccati occaſione tuæ actionis ab altero perpetrandi; etenim quo gravius eſt illud, eo maior ex parte tua requiritur cauſa actionem ponendi. V. Conſidera, an te non concurrente, facile alii reperirentur hanc actionem poſituri, vel non? minor enim cauſa ſufficit in priori quam poſteriori caſu. Hinc (uti docte adducit P. Viva hic) facilius excuſantur vendentes chartiſolia, aleas, gladios &c. quibus non pauci abutuntur quam vendentes venenum, quod non facile reperitur vendibile, nec niſi cum maxima circumſpectione vendi ordinarie ſolet.

25. CONCL VI. Scandalum mere paſſivum, ſeu acceptum ex noſtra operatione, quæ neque in ſe, neque in ſpecie externa illicita eſt, interdum permitti poteſt, interdum non. Ita Layman *lib. 2 tract. 3 cap. 13 num.* 8 cum aliis communiter. Ratio eſt, quia præceptum impediendi ſpiritualem ruinam proximi non permittendo Scandalum paſſivum, eſt præceptum affirmativum: hoc autem non ſemper obligat, ſed concurrentibus certis conditionibus.

26. Itaque Scandalum mere paſſivum permitti non poteſt, ſed debet impediri, quotieſcumque nulla ratio neceſſitatis, vel utilitatis propriæ, aut alienæ, ſeu gravis incommodi vitandi cogit nos quidpiam age-

agere, ex quo putamus alterum fore ſcandalizandum, ſeu ſumpturum occaſionem peccandi: quia lex Charitatis nos obligat impedire peccata proximi, non minus ac alia ejus damna, ſi facile poſſumus. Econtra vero ob cauſam neceſſitatis, vel utilitatis poteſt permitti Scandalum mere paſſivum; ac proinde, ſi urget neceſſitas, vel utilitas, licite aliquid cæteroquin non malum fit a nobis, quamvis exinde alii ſumant Scandalum, ſeu occaſionem peccandi. Exempla nonnulla patent ex dictis *n.* 13.

27. Quinimo fas eſt ob juſtam cauſam neceſſitatis, ſeu utilitatis petere ab altero talia, quæ recte & ſine peccato fieri poſſunt (notanter hoc additur, quia numquam licet inducere alterum ad agendum id, quod ſine peccato fieri nequit) tametſi alter male, & non ſine peccato hoc præſtiturus exiſtimetur. Sic licite ab uſurario in caſu indigentiæ petitur mutuum, quamvis ille ſciatur uſuras exacturus, & ſic peccaturus. Similiter, ſi id neceſſitas poſtulet, poſſum ab Infideli juramentum exigere, licet ſciam ipſum juraturum per falſos deos. Inſuper Parochianus poteſt a Parocho concubinario exigere, & recipere Sacramenta, quamvis timeat, hunc non niſi cum peccato miniſtraturum. Ratio eſt; quia talia opera poſſunt licite præſtari, nam poteſt Sacerdos præmiſſa, ſi velit Confeſſione, vel ſaltem Contritione abſque ullo peccato miniſtrare Sacramenta, alter jurare per Deum verum, ſi hunc agnoſcere valit, aut dare gratis mutuum: unde, quia habeo juſtam cauſam exigendi, non pecco talia exigendo, ac permittendo eorum peccata.

28. CONCL. VII. Maior tamen cauſa requiritur ut permittatur Scandalum paſſivum ex infirmitate, aut ignorantia, quod vocant *Scandalum Puſillorum*, quam requiratur ad permiſſionem Scandali Phariſaici, ſeu ex malitia. Ita communis. Unde notant Doctores, Scandali Phariſaici nullam plerumque habendam eſſe rationem: ſi autem prævideatur Scandalum ex ignorantia, vel fragilitate ſecuturum, plerumque, conformiter tamen modificationi præcedentibus duobus numeris aſſignatæ, eſſe condeſcendendum, aut præmittendam debitam inſtructionem, vel admonitionem.

APPENDIX.

Continens ſex utiles caſus circa materiam Scandali.

* *De impura loquente coram aliis. Addit.* I.
* *De Ruſtico ebrio coram aliis blaſpemante. Addit.* II.
* *De Nobili obſcœnas imagines in ſua domo habente. Addit.* III.
* *De Matrona ab aliis impure amata. Addit.* IV.
* *De Puella ſibi timente, ne per ſuum veſtitum aliis Scandalo exiſtat. Addit.* V.
* *De Patreſamilias tentante famulorum fidelitatem per expoſitionem pecuniæ. Addit.* VI.

Additio I.

* Ex dictis reſolvuntur variis caſus. I. Petrus impura locutus eſt coram aliis non quidem ex motivo impuro, ſed præciſe ex animi levitate, de quo ſe accuſat in confeſſionali. In hoc caſu, ſi fuerint præſentes tales perſonæ, quæ facile exinde potuiſſent induci ad impuram complacentiam &c. Peccavit Petrus graviter peccato Scandali activi; quamvis dubitet, num alii actualiter fuerint ex ſuis dictis ſcandalizati: nam ad peccatum ſcandali activi ſufficit, quod fuerit grave periculum ſcandali ſumendi, ſi tamen effutiens hæc impura advertit pro tunc, illud ſubeſſe periculum. Unde decipiuntur tales, qui putant ſe a peccato Scandali jam exemptos eſſe, dummodo ſimilia non proferant coram puerulis aut parvis puellis. Hoc tamen verum eſt, quod excuſari a peccato Scandali poſſint, ſi hæc verba impura prolata fuerint coram talibus, apud quos ob varias circumſtantias non ſubeſt periculum, quod exinde ad peccatum impuræ complacentiæ multum alliciantur: e. g. ſi aliquis conjugatus ruſticus apud alios ſimilia conditionis inter laborandum ex levitate animi ſuis diſcurſibus impura quædam verba immiſcuiſſet abſque mala intentione, prout ſæpius evenire ſolet. *

Additio II. *

* Caſus II. Paulus ruſticus crapoloſus erumpit in blaſphemias coram aliis piis & devotis, qui deſuper diſplicentiam & indignationem oſtendunt, ſeu (ut vulgus loquitur) non parum exinde ſcandalizantur; quæritur ergo, an ruſticus dederit Scandalum, de quo ſe debeat ſpecialiter in confeſſionali accuſare? Reſp. Etſi ratione crapulæ contra temperantiam & propter blaſphemias contra religionem peccaverit, ſi deliberate fecerit, ſpeciale tamen peccatum Scandali in confeſſionali detegendum non commiſit. Ratio eſt: quia Scandalum tunc committitur, quando quis per aliorum dicta vel facta ad peccatum inducitur, atqui pii devoti audientes blaſphemias non fuerant inducti ad peccatum; nam diſplicentia & indignatio exinde ab illis concepta ſuis juſta, ſi non excedat in modo; ergo. Quare tales devoti dicuntur ſcandalizari tantum impropria & abuſive, uti recte cum Caſtropolao notat Felix Poteſtas *tom.* 1. *Exam. Confeſſ. part.* 2 *cap.* 2 *n.* 327 *prope finem*. Aliud foret, ſi dictus ruſticus ſimilia proferret coram ſuis prolibus, quæ facile a ſuis parentibus blaſphemias addiſcunt &c. *

Additio III.

* Caſus III. Cornelius nobilis retinet in ſuis hypocauſtis artificioſas quaſdam obſcœnas, queis parietes exornat, imagines, cum proteſtatione tamen, quod non ex malo fine, ſed tantum ratione artificii eaſdem conſervet, quæritur, an peccet peccato Scandali? Reſp. Nobilem iſtum, ſi tales imagines retineat palam, graviter peccare peccato Scandali activi, ſaltem ſi eaſdem non cooperiat, & liberum ad illas videndas acceſſum aliis indiſtincte concedat. Ita cum Diana La Croix hic *n.* 236. Ratio eſt: quia ſimiles imagines magis ſolent movere ad obſcœnas cogitationes, quam ſermo impurus: ergo eas non amovens magis peccabit Scandalo activo, quam miſcens ſermones impuros. Viderint jam illi Pictores vel Sculptores, qui artificio ſuo abutentes tales imagines pingunt vel ſculpunt, & exinde ſunt origo, ac cauſa primaria omnium talium malorum. *

Additio IV.

* Caſus IV. Maria Matrona honeſta ex certis ſignis vel ab experientia edocta bene cognoſcit, quod a quodam viro contra voluntatem ſuam impure ametur, quale periculum majus eſt, ſi aſpiciendi eam ſeſe offerat occaſio. Hinc quærit ex Confeſſario, an hoc non obſtante poſſit extra peccatum Scandali proſpicere per feneſtras, ſi ab ipſo exinde videatur, adire aliquem conventum aut convivium, cui talis intervenit, vel num potius obligetur ab his abſtinere? Reſpond. I. Si a ſimilibus deberet abſtinere longo tempore, non obligatur. Ratio eſt: quia ex una parte dictum ſcandalum foret tantummodo paſſivum, ex altera vero conformiter dictis nemo tenetur vitare Scandalum paſſivum cum gravi ſuo incommodo, quale foret longiori tempore ſeſe ſimilibus privare ob alterius peccatum, quale poſſet, dummodo vellet, alter vitare ipſemet. Reſpond. II. Si deberet dicta Matrona citra ſuum notabile incommodum, præjudicium, aut damnum tantummodo ad breve tempus ſive una, vel altera vice a ſimilibus abſtinere, obligaretur, ſuppoſito, quod aliquis ex humana fragilitate ſciretur inde lapſurus. Ratio eſt: quia juxta jam dicta *n.* 26 tenemur impedire ſub his limitationibus Scandalum Puſillorum. Reſpond. III. Si alter talia peccata committeret ex mera malitia, non obligaretur Matrona ſupra memoratas viſitationes, aliaſque actiones ſub culpa gravi intermittere. Ratio eſt: Quia Scandalum illud foret mere Phariſaicum, cujus plerumque nulla habenda eſt ratio, quando quis propterea deberet non ſine aliquali ſaltem moleſtia privari libertate ſua in alias licita. Videantur Sporer *part.* 3 *in Decalog. cap.* 1 *Sect.* 2 *num.* 34. La Croix *Tom.* 1 *lib.* 2 *num.* 245 & 247. Felix Poteſtas *Tom.* 1. *Exam. Conſ. part.* 2 *cap.* 2 *n.* 326. 343. Porro cenſentur ordinarie hæc fieri ex mera malitia alterius, quan-

Digitized by Google

quando illa de induſtria quærit proterva ſimiles occaſiones, vel ſaltem eaſdem abſque ullo ſigno emendationis ſæpe frequentat, nec deſiſtit, quamvis per verba, vel ſigna etiam perſonæ ab ipſa impure amatæ bene advertat diſplicentiam ejuſdem &c. *

Additio V.

* Caſus V. Titia & ſtemata & forma illuſtris virgo timet ſibi, ne per mundum ſuum muliebrem, quamvis nihil mali exinde intendat, aliis tamen ſcandalum præbeat. Quæritur itaque, an iſto timore non obſtante adhuc tali ornatu veſtita ſine peccato incedere valeat, nec ne? Ad hoc cum Sporer *part. 5. in quintum Præceptum Decalog. cap. 1. num. 38. & 39.* ac Buſembaum *lib. 2. Tract. 3. cap. 2. dub. 5. art. 2.* Reſpond. I. Si Titia ſciret, quempiam per ſuum ornatum ſumpturum eſſe ſcandalum in particulari, deberent applicari cum proportione dicta præcedentis Caſus. Reſpond. II. Si dicta Virgo illuſtris nullum particularem determinate ſciat ſcandalizandum, ſed tantum in genere timeat aliquos forſan ſcandalizandos fore, non tenetur exinde abſtinere a mundo muliebri ſtatui ſuo competente, modo aliorum laſciviam non intendat, nec el placeat dicta aliorum luxuria; licet forſan complacentiam venialiter peccaminoſam haberet, quod laudetur tamquam formoſa. Ratio eſt: quia alias ſub mortali deberent ſimiles formoſæ Virgines quaſi perpetuo, vel ſaltem ad longum tempus abſtinere tali ornatu; quia hoc periculum in genere tamdium duraret, quamdiu durat pulchritudo veſtium, ac formæ: atqui hoc foret nimis difficile, ac planum ſcrupulis, & conſequenter non obligatorium; cum non teneamur impedire Scandalum paſſivum cum tanta noſtra difficultate: ergo. Quinimo Felix Poteſtas *Tom. 1. Exam. Confeſſ. part. 2. cap. 2. n. 331.* cum Sporer & Buſembaum *locis cit.* excuſant a mortali (non tamen a veniali) ſi talis virgo uteretur veſtitu etiam ſuperfluo ac vano v. g. fucando faciem, utendo crinibus alienis, ac denudando aliqualiter collum & pectus juxta communem talis regionis conſuetudinem, niſi tamen talis denudatio vel ornatus foret valde turpis & ad libidinem provocans. Rationem aſſignat Buſembaum iſtam: quia huic ſexui, præſertim ſi maritum quærat, nimis grave eſſet perpetuo talibus abſtinere ſub peccato mortali, præciſa ex eo, ut aliorum Scandalum paſſivum impediat. Cæterum loquendo de denudatione colli præfata, A. A. doctrina cauta, & non niſi cum magna circumſpectione practicetur, ne nimia laxitate major cauſa peccandi præbeatur. Et hinc addunt Doctores, ut denudatio pectoris liberior, quantum fructuoſe fieri poterit, a Confeſſariis diſſuadeatur, imo etiam præſertim ſi ex Confeſſione noſcetur, iſtam denudationem huic feminæ, vel aliis in particulari fuiſſe occaſionem frequentioris lapſus, poſitive interdicatur. Profecto Innocent. XI. ſub ſuo regimine in alma Urbe Romana prohibuit, ne feminæ ſic ſcandaloſo modo nude incedentes communicarent: & Chriſtus ipſemet S. Birgittæ *lib. 7. Revel. cap. 16.* ſummam diſplicentiam, quam in tali denudatione concipit, manifeſtavit, ac *lib. 8. cap. 57.* ſubiunxit, quanto periculo gravis peccati ob ſcandalum ſe tales exponant & quantum gratiæ ipſis ſubtrahatur. Vide etiam deſuper terribilem Viſionem *lib. 6. Revel. cap. 52.* *

Additio VI.

* Caſus VI. Quidam Paterfamilias, ut ſecurior ſit de fidelitate famuli ſui, hominis quidem alias valde dextri, in hoc tamen puncto ſibi non parum ſuſpecti, relinquit in menſa certam pecuniam, quæritur, an facere poſſit citra peccatum Scandali? Reſpond. affirmative: ratio eſt, quia in tali caſu ad ſummum adeſſet Scandalum paſſivum, quod non tenemur impedire, ſi habeamus gravem rationem in contrarium, prout contingeret in præſenti: cum dominus id faceret, partim, ut a ſua ſuſpicione liberetur, partim, ut de famuli fidelitate certior reddatur, ſicque ipſi plura confidere queat &c. Quinimo Felix Poteſtas *Tom. 2. Exam. Confeſſ. part. 2. cap. 2. n. 336.* ex Caſtropalao ſubiungit, quod Pater, ſi habeat filium probabiliſſime aliquoties ſubtrahentem ex ciſta parentis, ſemper tamen, ſi interrogetur, negantem, poſſit relinquere clavem in arca, quaſi ejus oblitus, aut apponere nummos in loco patenti ex eo fine, ut filius in furto deprehenſus efficacius corrigatur, & puniatur, ſicque deſiſtat: tum quia hæc actio eſt pura occaſionis permiſſio facta ex gravi ratione, nimirum ut deprehenſus poſſit efficacius corrigi, & pertrahi ad emendationem: tum quia eſt res valde indifferens, & ea poſita filius adhuc eſt liber ad non furandum: tum quia talis permiſſio compenſatur ipſa correctione, ad quam maxime Pater habet onus. *

QUÆSTIO III.

De Diſcordia, Contentione, & Schiſmate.

SUMMARIUM.

29. *Diſcordia, quid?*
30. *Contentio, quid?*
31. *Contentio, quale peccatum?*
32. *Schiſma, quid?*
33. *Et quale peccatum?*
34. *Schiſma aliud purum, aliud conjunctum cum hæreſi.*
35. *& 36. Quid faciendum tempore Schiſmatis, quando electi ſunt duo Pontifices?*
37. *& 38. Optima Practica pro tali tempore.*

29. CONCL. I. *Diſcordia* eſt diſſenſio voluntatum circa bonum, quod ex Charitate velle debemus. Ita D. Thomas 2. 2. *q. 37. art. 1.* & alii. Sicut enim concordia & pax conſiſtit in conſenſione voluntatum, ita diſcordia in earum diſſenſione. De hac utraque extat vulgatum illud proverbium. *Concordia res parvæ creſcunt, Diſcordia magnæ dilabuntur.* Dicitur in data definitione, *diſſenſio voluntatum circa bonum*: nam diſcordia circa malum non eſt vitioſa, ſed laudabilis. Et additur, *quod ex Charitate velle debemus*, non enim eſt peccatum Diſcordiæ, diſſentire in bono, quod facere ex Charitate non tenemur, v. g. ſi ſocium rogantem, ut cum eo Religionem ingrediaris, aut peregrineris, ſequi recuſes.

30. CONCL. II. *Contentio* eſt impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Ita Layman. *lib. 2. Tract. 3. cap. 11.* cum aliis. Et hæc dupliciter fieri poteſt, nimirum vel ex intentione formali, quando ſcilicet quis agnitam veritatem impugnat: vel ex intentione virtuali, ſi quis doctrinam impugnet non curans, ſive ea ſit vera, ſive falſa.

31. Cæterum Contentio, ſeu veritatis impugnatio eſt ex genere ſuo peccatum mortale (quamvis ob imperfectionem actus, vel parvitatem materiæ poſſit eſſe veniale) quia opponitur Charitati, & Paci. Unde Apoſtolus *ad Galat. 5.* inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cœlorum, enumerat *Contentiones*: Hoc tamen intellige de tali veritatis impugnatione, quæ ſerio fit: nam ſi a Scholaſticis exercitii cauſa, aut ad explorandam alterius doctrinam fiat cum debitis circumſtantiis, ea ſolet eſſe laudabilis.

32. CONCL. III. *Schiſma* eſt illicita diviſio, per inobedientiam ab unitate Eccleſiæ facta. Ita in re communis: Et ſenſus eſt, quod peccatum Schiſmatis committatur, quando quis ſeſe ſegregat ab unitate Eccleſiæ, prout ea eſt Corpus myſticum ex diverſorum ſtatuum Fidelibus, tamquam membris inter ſe, & cum uno Capite Chriſto, ejuſque in terris Vicario connexis compoſitum.

33. Schiſma opponitur Charitati, qua tenemur diligere Corpus myſticum Eccleſiæ, ejuſque Caput viſibile, Chriſtique in terris Vicarium Romanum Pontificem. Unde D. Auguſtinus *lib. 1. de Serm. Domini. cap. 5.* ait: *Ubi Charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quam charitatem, ſi Schiſmatici haberent, non dilaniarent Corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.*

34. CONCL. IV. Schiſma ſubdividitur in purum, & conjunctum cum hæreſi. *Schiſma purum* non opponitur Fidei, ſed Charitati dumtaxat & paci: ut ſi quis ex mera malitia abſtraheret ſe ab obedientia veri Romani Pontificis, & alteri adhæreret. *Schiſma conjunctum cum hæreſi* dicitur, quando inſuper negatur aliqua propoſitio Fidei, utputa Primatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, aut hujuſmodi. Et quidem Schiſ-

ma

ma plerumque tandem tranſit in hæreſim, prout notatur *can. Inter hæreſim.* 24. *q.* 3. ibi : *Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt : Cæterum nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur.*

35. Quæres, quid faciendum ſit tempore Schiſmatis, quando electi ſunt duo Summi Pontifices? Reſp. I. Si ſit unus certus Papa, de quo prudenter dubitari non poteſt, ei erit adhærendum, & qui alteri favent, ſunt Schiſmatici.

36. Reſp. II. Si vero in tali caſu legitimus Papa ſit dubius, ita ut non poſſit prudenter cognoſci, nulli eſt adhærendum. Ita Sanchez *diſp.* 12. *de Schiſmate. ſect.* 2. *n.* 11. Cajetanus, Sylveſter, Baſſæus, & alii. Ratio eſt : quia revera tunc nemo ex iſtis duobus habet verum jus in Eccleſia acquiſitum. Accedit, quod temerarium ſit, ac periculoſum, dubia habere pro certis.

37. Itaque unuſquiſque tunc ſe gerat ut unum Eccleſiæ membrum, & Chriſto Capiti adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certo adhærere, quando Eccleſiæ proviſum fuerit de certo; quod ſi contrarium fiat, Schiſma fovetur, & hac ex parte peccari poteſt. Interea vero Chriſtiana Plebs ſatisfaciet adhærendo ſuis Epiſcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, ſemper parata adhærere illi Papæ, quem Eccleſia tanquam legitimum receperit. Et hæc ſententia Suarezii eſt tutior, & in praxi tenenda.

38. Nihilominus Sayrus *in Theſauro lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 22. & Trulleneb. arbitrantur, quod quamdiu cauſa eſt dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac ſe pro Summis Pontificibus gerunt, nec per Concilium Generale res eſt determinata, tam ipſi, quam ſequaces eorum a peccato excuſentur, dummodo parati ſint ad determinationem Concilii Papatu ſe abdicare, & ejuſdem Concilii determinationi, ac decreto acquiaſcere. Cæterum prior Suarezii ſententia tutior eſt, & merito tenenda : Baſſæus *Tom.* 2. *V. Schiſma. num.* 5. & alii.

QUÆSTIO IV.

De Bello, & variis ipſum concernentibus.

SUMMARIUM.

39. *Ratio Ordinis.*
40. *Bellum, quid, & quomodo differat a Seditione, & Rixa?*
41. *Bellum ex natura ſua licitum eſt, ſi debitas conditiones habeat.*
42. *Tres ad Bellum juſtum conditiones requiruntur, quæ?*
   * *Specificantur adhuc aliæ conditiones.*
43. *Poteſt dari Bellum ex utraque parte juſtum formaliter, non autem materialiter.*
44. *Subditi in dubio de juſtitia belli poſſunt parere Principi.*
45. *Quid dicendum de extraneis?*
46. *Vel paratis ſequi quodcumque Bellum?*
47. *In Bello juſto licite occiduntur nocentes.*
48. *Quid de innocentibus?*
49. *In Bello juſto, cui acquirantur bona hoſtium?*
50. *Quid de injuſto?*
   * *Quid de Bello juſto ſpecialiter quoad bona ſpiritualia? Additio I.*
   * *Ad quem ſpectent Bona mobilia Hoſti denuo erepta, ac recuperata? Addit. II.*
   * *An in his Bonis priores Domini poſſint prætendere jus Poſtliminii, & quando? Additio III.*
   * *Quæ ſint ſpecialia peccata militantium? Additio IV.*

39. SOLENT hoc loco paſſim Doctores agere de bello, ſive quod per ipſum Charitas plurimum lædatur, præſertim ſi eſt injuſtum ; ſive quia finis Belli pax eſt, & ſecuritas *arg. c. Noli* 23. *q.* 1. ibi : *Bellum geritur, ut pax acquiratur.* De quo proinde loquendo, ſit.

40. CONCL. I. *Bellum* eſt conflictus armorum, auctoritate Principis Superiorem non recognoſcentis indictus. Ita communis. Differt autem a Seditione, & Rixa, quod Bellum ſit multitudinis contra extraneos ; *Seditio* multitudinis contra multitudinem ejuſdem Communitatis : *Rixa* vero paucorum, vel ſingulorum contra paucos, vel ſingulos.

41. CONCL. II. Bellum, ſi debitis conditionibus veſtitum ſit, ex natura ſua licitum eſt. Patet hoc ex innumeris S. Scripturæ locis. Idque intelligendum eſt, ſive Bellum ſit mere defenſivum, utpote quia Jure naturæ licitum eſt vim vi repellere ; ſive etiam offenſivum, quo ſumitur publica vindicta de gravibus injuriis, ſi aliunde congrua ſatisfactio obtineri nequeat.

42. CONCL. III. Ad Bellum juſtum tres præſertim requiruntur conditiones, videlicet auctoritas legitima Principis Superiorem non recognoſcentis, juſta cauſa, & recta intentio. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 40. *art.* 4. Et quidem, ſi prima vel ſecunda conditio deſit, Bellum non ſolum Charitati, ſed etiam Juſtitiæ contrarium eſt cum onere reſtituendi damna illata : ſi autem deficiat ſola tertia conditio, id eſt, intentio recta ex ſe loquendo non eſt contrarium Juſtitiæ ſed ſoli Charitati. Maſtrius *diſp.* 10. *Theol. Moral. n.* 107. & alii.

Additio.

* Porro ſtante etiam cæteroquin cauſa juſta Belli non cenſetur recta adeſſe intentio Principis Bellum indicentis. I. Si minima ſubſit ſpes Victoriæ : quia tunc temeritatis argueretur Princeps, qui ſubditos graviſſimo periculo multorum damnorum exponeret ob exiguam ſpem. II. Si damna, quæ ex bello ſequuntur, longe prævaleant utilitati Victoriæ ſperatæ ; quia Princeps in ſuis actionibus potius Bono Reipublicæ, quam commodo privato providere debet. Imo Auguſtus, Scipio, Alexander Magnus, & Lucullus (teſte Plutarcho in Lucull.) dicere ſolebant, *malle ſe unum civem ſervare, quam mille hoſtes occidere.* III. Si prævideatur ex dicto Bello, hoſtes Eccleſiæ futuros per fœdera ſumme ipſis favorabilia &c. longe potentiores, & Bonum Religionis notabiliter eſſe diminuendum. Ita cum Victoria, Valentia, Coninch &c. Suarez *diſp.* 13. *de Charitate. Sect.* 4. *n.* 8. & Molina *T.* 2. *de Juſt. diſp.* 107. *V. Recte admonet.* *

43. CONCL. IV. Poteſt Bellum ex utraque parte eſſe juſtum formaliter, non tamen materialiter. Ita cit. Maſtrius *num.* 119. cum communi. Et quidem Bellum non poſſe ex utraque parte eſſe juſtum materialiter, ſeu a parte rei, ac per ſe loquendo, patet ex eo : quia realiter & a parte rei ſoli uni parti poteſt competere jus. Cæterum quia ſæpe ob ignorantiam, vel diverſarum opinionum probabilitatem hoc jus ignoratur, hinc per accidens ſeu formaliter accidere poteſt, Bellum ex utraque parte eſſe juſtum ; prout ſimile quid ſæpenumero contingit in cauſis civilibus, ſive forenſibus.

44. CONCL. V. Subditi in dubio de juſtitia Belli, pro Principe ad Bellum eos vocante præſumere, eique parere, & militare poſſunt : Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *n.* 7. cum aliis. Ratio eſt, quia in dubio quiſque tenetur obedire Principi, vel Superiori ſuo. Sufficit proinde, ut talibus ſubditis (idem dic de militibus conductitiis, ſi illis poſtea Bellum imperetur, de cujus juſtitia dubitant) manifeſte non conſtet de injuſtitia Belli.

45. Cæterum milites extranei, atque voluntarii, vocati ad Bellum juſtitiæ cauſam magis examinare tenentur ; & ſi de juſtitia belli dubitent, ita ut in neutram partem prudenter aſſentiantur, plerumque militare non poſſunt ; quia nulla cogente, aut excuſante obediendi neceſſitate exponunt ſe periculo graviſſimæ injuriæ inferendæ. Dicitur, *plerumque* : nam ſi quidem cauſa bellandi ſpeculative appareat dubia, ſimul tamen præſumptio ſit, Principem cum Conſiliariis cauſam illam prius diligenter examinaſſe, bonaque fide ad Bellum procedere, damnari non debent milites, etiam extranei, ſi eidem, depoſito practice ſuo dubio, pro ſtipendio ſerviant. Layman. *loc. cit.* cum aliis.

46. II-

46. Illud vero apud omnes in confeſſo eſt, milites, qui parati ſunt ſequi quemcumque ad Bellum vocantem, ſive juſtum ſit ſive injuſtum, dummodo ſtipendium præbeat, verſari in malo ſtatu, & niſi propoſitum mutent, a Confeſſario abſolvi non poſſe. Layman *ibidem*. Baſſæus V. & alii.

47. CONCL. IV. In Bello juſto licite occiduntur omnes nocentes ac rebelles, non ſolum in ipſo pugnæ congreſſu, ſed etiam poſt partam victoriam, ſi eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem atque ſecuritatem firmandam neceſſaria videatur: niſi forte ſub promiſſione vitæ ſe ſe dederint, tunc enim pactum erit ſervandum. Ita Maſtrius *loc. cit.* cum communi. Additur tamen, *niſi forte ſub promiſſione &c.* nam ut dicitur. *c. Noli* 23. *q.* 1. *Fides, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt.*

48. Porro Innocentes (quales de Jure naturæ ſunt pueri, ac mulieres? de Jure vero Eccleſiaſtico Religioſi, Clerici, peregrini, homines ſimplices ac ruſticani, idque ſecundum juris præſumptionem, quamdiu contrarium de ipſis non oſtenditur *arg. c. Innovamus. de Tregua & pace.*) Innocentes, inquam per ſe atque ex intentione in Bello occidere numquam licitum eſt: per accidens tamen, ac præter intentionem aliquando poſſunt occidi, utquia ſi Bellum geri, vel victoria obtineri nequit, niſi innocentes una cum nocentibus, quibus permixti ſunt, ſimul occidantur: prout accidit in arcium everſione, urbium expugnatione &c. nam tunc ratio boni communis præponderat privato.

49. CONCL. VII. In bello juſto bona mobilia temporalia ab hoſtibus capta Jure Gentium fiunt occupantis; quod verum eſt, niſi conſuetudo, vel leges particulares locorum contrarium ſtatuant: Bona autem immobilia fiunt Principis, vel Reipubblicæ juſtum Bellum indicentis. Ita communis, & patet ex §. *Item ea. Inſtit. de Rerum diviſione.* Ibi: *Ea, quæ ex hoſtibus capimus, Jure Gentium ſtatim noſtra fiunt.* Concordat textus *l. Si quid Bello ff. de Captivis.* Juncta Gloſſa ibidem, recte hoc de rebus mobilibus intelligente. Quod ſi tamen alicubi vigeat lex particularis, vel conſuetudo, ut tota præda in communi reponatur, & ſingulis æqualiter dividatur, juxta illud Davidis Regis effatum 1. *Reg.* 30. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident:* ea omnimodis erit obſervanda.

50. Dicitur notanter, *in Bello juſto*; nam capta ab hoſtibus in Bello injuſto omnia ſunt obnoxia reſtitutioni, ut dictum *n.* 42. Plura de Bello dicere non juvat, ſi verum eſt illud Poetæ.

Nulla ſalus Bello: pacem depoſcimus omnes.

Additio I.

* Quinimo bona mobilia ſpiritualia, ſeu principaliter ad finem ſpiritualem ordinata, v. g. Patenæ, Calices pretioſa paramenta &c. etiam in Bello juſto Eccleſiis ablata non fiunt capientium, cum ſint res extra commercium humanum. Ita Suarez *diſp.* 13. *de Charit. ſect.* 7. *n.* 17. Sylveſter V. *Bellum III. num.* 6. & Petrus Marchantius *Tom.* 3. *Trib. Sacrament. ſect.* 6. *Tit.* 2. *q.* 3. *Concl.* 4. adeoque tenerentur milites Chriſtiani ſimilia deprædantes iterum reſtituere, quia tales res non ſunt ſub commercio humano. Quoniam vero hoc in praxi raro fieri videmus, præſertim, ſi milites Hæretici cum Catholicis commixti ſunt, permittunt, immo ſuadent Doctores, ut alii incolæ ſimiles res ſpirituales a militibus vili pretio (prout plerumque milites hic ſolent venales exponere) comparent cum hac intentione, quod illas velint iterum Eccleſiæ, ad quam ſpectant, ſi eadem reſcierint, reſtituere recepto redemptionis pretio, quale pretium etiam teneretur Eccleſia reddere, utpote cujus negotium utiliter talis geſſit. Ita Diana *part.* 6. *Tract.* 4. *Reſol.* 23. Baſſæus V. *Bellum. n.* 19. & Bonacina *de Reſtit. in part. diſp.* 2. *q. ult. ſect.* 1. *punct. ult. n.* 24. *

Additio II.

* Quærit. I. Ad quem pertineant bona mobilia temporalia per hoſtem ablata & denuo per milites defenſores illius Regionis recuperata? Caſus poteſt eſſe iſte. Huſari hoſtiles ea licentia ſui Capitanei deprædati ſunt certos pagos, præter pecora alia inſuper bona auferentes, & in ſua caſtra tamquam in locum tutum deportantes. Intra paucos dies hi Huſari ab aliis militibus dictæ Regionis defenſoribus ex improviſo obruuntur, quibus etiam tota præda, Huſaris partim cæſis, partim in fugam actis, in manus venit. Quæritur jam, an dicti milites teneantur hanc prædam iterum reſtituere prioribus Dominis, vel num poſſint ſibi retinere? Reſp. I. Si pecora vel alia bona temporalia dicti milites virtute bellica ab hoſtibus Huſaris recuperarunt pro tunc, quando hi eam prædam necdum ad caſtra, aliumve locum tutum deportarunt, tenentur iterum ruſticis reſtituere; cum tali modo hi militea non fiant Domini prædæ: taliter enim intelligendus eſt textus *L. Ab Hoſtibus* 12. *C. de Poſtliminio reverſis* ubi eruitur, militem eorum, quæ virtute bellica acquiſivit, non Dominum, ſed defenſorem eſſe debere. Atque ſic ſentiunt Angelus, ac Salicet in *L. ab Hoſt. C. de Capt.* & eo modo etiam explicanda erit Gloſſa apud Gothofredum *in L. in Bello. § Si quis ſervum ff. de Captiv. & Poſtlim.* dum inquit: *Res meas virtute Bellica recuperatas mihi gratis debere reſtitui.* Reſp. II. præfati milites hanc prædam recuperarunt jam deportatam antea ab hoſtibus in tutum locum, non obligantur reddere primo ſpoliatis. Ita deſumitur ex *L. Si quid Bello* 28. *ff. de Capt.* ibi: *Si quid bello captum eſt in præda eſt, non poſtliminio redit.* Intellige: ſi recuperatur ab hoſtibus jam tranquille poſſidentibus & quidem virtute bellica: ſic enim hæ leges ad invicem concordantur, prout bene notandum. *

Additio III.

* Quærit. II. An bona mobilia temporalia, quæ ab hoſte in bello juſto capta, & poſtmodum incolis illius regionis, in quo ſpolium contigit, vendita fuerunt, poſſint denuo prætendi a primis Dominis jure Poſtliminii? Caſus formari poteſt ſequens. Militea caſtra metati in terra hoſtili, data ab eorum Præfecto ſpoliandi licentia, divitem prædam ex confinibus ad caſtra tamquam locum tutum comportarunt; poſt aliquod tempus diſcedere juſſi, quoniam non omnia utenſilia ex preda acquiſita ſecum commode accipere poterant, non pauca ex iis vili pretio quibuſdam incolis horum confinium vendiderunt. Quæritur modo, an illi, qui fuerunt antea horum utenſilium Domini poſſint oblato pretio ab emptoribus ſaltem per ſententiam judicis eadem iterum prætendere jure Poſtliminii? ubi nota, quod jus Poſtliminii nihil aliud ſit, quam *Jus amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, ac in ſtatum priſtinum reſtituendæ.* H. N.

Reſp. Prædicta bona mobilia temporalia, ſi emptoribus pretium, quod dederunt, offeratur, poſſunt iterum prætendi a primis Dominis jure Poſtliminii, ſaltem in locis; ubi lex Poſtliminii adhuc eſt in uſu. Probatur ex *L. in Bello* 12. §. *Si quis ſervum ff. de Captiv. & Poſtliminii &c.* ibi: *Si quis ſervum captum ab hoſtibus redemerit, protinus eſt redimentis, quamvis ſciemus alienum fuiſſe, ſed oblato ei pretio, quod dedit, Poſtliminio rediiſſe, aut receptus eſſe ſervus credetur.* Ubi Gloſſa apud Dionyſium Gothofredum ſic habet: *Res meas ab hoſte qui recuperat, eas mihi reſtituere cogitur.* Accedit lex *Id quod* 9. *ff. de Legat. I.* Ita præter Covarruviam *part.* 2. *Relect. c. Porrectum. de Regul. Tom.* 1. §. *ij. de Cap. in Bello & ſervit. perſon. n.* 7. etiam ſentiunt Jaſon, Bartolus & Paulus Caſtrenſis in dictam legem ſcribentes, ubi ultimus ſic habet: *Poſtquam res fuit noſtra, ſperatur recuperari fictione Poſtliminii, quod locum habet in rebus, ſicut in perſonis.* Nec opponas textum Juris ſuperiori quæſito allegatum, *L. Si quid, ff. de Captiv. &c.* ibi: *Si quid in Bello captum eſt, in præda eſt, non poſtliminio redit.* Reſp. enim conformiter dictis, allegatam ſuperiori quæſito legem loqui de recuperatis virtute bellica ex preda in loco tuto poſita, ubi lex ſpecialiter propter virtutem bellicam militibus favet, in præſenti autem ſit ſermo de recuperatis ab hoſte per emptionem, quæ duo ad invicem non debent confundi. *

Additio IV.

* Quærit. III. Qualia ſint ſpecialia peccata, quæ poſſunt in Bello committere Principes, Duces, & milites? Reſp. I. Poſito etiam Bello juſto, Principes peccant. *Inprimis*, ſi ſtipendia non tribuant in pretium labo-

laborum & periculorum, quæ miles ſubit. *Secundo*, ſi negligant reſarcire damna, quæ milites ex denegatione ſtipendii neceſſitate preſſi ſubditis aliis inferunt: ſolent enim ob dictam cauſam non dati ſtipendii vicinos Populos moleſtare, & varia ab aliis extorquere. *Tertio*, ſi ſine cauſa, & temere exercitium periculo maximo exponant: non enim Princeps Dominus eſt vitæ ſubditorum, ſed Gubernator, neque pro ſuo arbitratu poteſt bona illorum expendere, ſed prout communi bono neceſſarium fuerit; alias non Rex, ſed Tyrannus erit. Reſp. II. Duces militiæ graviſſime peccant, & ad reſtitutionem obligantur. *Inprimis*, ſi plures milites repræſentent, quam ſecum habeant, aut juſta conſuetudo admittat, ut ſic plura ſtipendia accipiant, & ſibi retineant. *Secundo*, peccant Duces & Commiſſarii exercitus, ſi vel ex negligentia vel muneribus Judæorum &c. excæcati pabulum pro equis, vel alimenta pro militibus ſcienter permittant advehi jam corrupta, ex quibus ſequatur mors militum vel equorum, aut morbi &c. *Tertio*, peccant Duces tranſeuntes cum ſuo exercitu, præſertim Caſtrorum metatores, qui tenent loca vicina ſuſpenſa, neque manifeſtant, quo ſint diverſuri; ut ſic accedat, & offerat unuſquiſque locus magnam quantitatem pecuniæ, ne illuc exercitus tranſeat. *Quarto*, peccant Duces, ſignantes ultra legitimam conſuetudinem ſuos famulos in milites & centuriones, ut ſtipendium a Principe deſignatum imminuant, & ſibi illam partem reſervent. Reſp. III. Milites peccant, *Inprimis*, ſi temere & abſque ulla neceſſitate periculo vitæ ſe exponunt; at quando eſt probabilis ſpes utilitatis Reipublicæ &c. laudabile erit militi, & actus fortitudinis vitam ſuam periculo exponere, *Secundo*, peccant, ſi Stationem aut pugnam deſerant, etſi adſit periculum mortis; nam ſic totam communitatem exponerent periculo. *Tertio*, peccant mortaliter, ſi a caſtris deficiant: quia ſub hac obligatione ſunt conducti, nam ſi hæc facultas diſcedendi libera eſſet cuilibet militi, non poſſet Dux ſecure ad bellum procedere; cum enim exiſtimaret, ſufficientem numerum habere ad pugnam, vacuum ſe & inermem inveniret. *Quarto*, ſi ultra debitum ſtipendium quidpiam notabile accipiant præter id, quod conſuetudine jam recepta illis debitum eſt; unde etiam obligati ſunt ad reſtitutionem. *Quinto*, qui pabulationem in terra amica (ſecus in terra hoſtili) inſtituunt, quamvis ſufficiens pabulum aliunde advehatur, aut pretio comparari valeat, Leſſius *in Auct. V. Bellum Caſu* 4. Quamvis non deſint Auctores teſte la Croix *lib. 3. part. 2. num. 883.* exiſtimantes ea communi conſuetudine licitam eſſe pabulationem tamquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ Bellum geritur. Si plura ſcire cupis, vide noſtrum Petrum Marchantium *Tom. 3. tract. 6.* per totum.

Cæterum, uti juxta commune Proverbium; *qui bellum dicit, omne malum dicit*, ita juxta effatum Henric. III. Imperatoris, *qui bellum impedit, maledictionem in benedictionem convertit*. Unde qua teſte Polybio *lib. 15. mucro ſemel evaginatus ægre reconditur*, conſequenter juxta ſententiam Terentii: *Omnia prius experiri conſilio, quam armis ſapientem decet*. Atque Rex libenter incipiens bellum optime comparatur ab Auguſto Imperatore alicui aureo hamo quoſdam capere piſciculos allaboranti, cujus abrupti hami damnum nulla captura compenſari poteſt.

T R A C T A T U S V.

DE RELIGIONE, ET VITIIS OPPOSITIS.

1. PRÆSENS de Religione Tractatus, & cuivis Catholico perutilis, & Confeſſariis ſcitu admodum eſt neceſſarius: cum enim ad Religionis virtutem pertineat, uni DEO debitam exhibere reverentiam & cultum, eademque inter alias virtutes Morales ſit excellentiſſima, utpote proximius ad DEUM accedens, in quantum operatur ea, quæ directe & immediate ordinantur in honorem Divinum; hinc patet, quam utilis ſit cuilibet tantæ virtutis exactior notitia, ad perfectiorem illius exercitationem apprime conducens.

D I S T I N C T I O I.

De Virtute Religionis, & variis ejus Actibus.

Q U Æ S T I O I.

De natura, objecto, & præſtantia Virtutis Religionis.

S U M M A R I U M.

1. *Utilitas præſentis Tractatus.*
2. *Religio, unde ſic dicta?*
3. *Sumitur tripliciter.*
4. *Religio, quid?*
5. *Cultus & Honor differunt: quomodo?*
6. *Objectum Religionis quale?*
   (*a*) Ut dictum Tract. 4. Diſt. 1. n. 8. & 10.
7. *Religio inter virtutes Morales præſtantiſſima.*
8. *A Religione poſſunt imperari actus virtutum Theologicarum, & aliarum omnium.*

2. NOmen *Religionis a religando* dictum eſt, eo quod nos Omnipotenti DEO religet, ſeu aſtringat, juxta illud D. Auguſtini *lib. De vera Relig.* circa finem: *Religet nos Religio uni Omnipotenti Deo*. Quamvis alii aliam hujus nominis derivationem aſſignent, dum volunt, Religionem dici *a relegendo*, quod ea, quæ ad cultum Divinum pertinent, ſæpius ſint animo relegenda, ſeu revolvenda; vel tandem a *reeligendo*, quod per eam Deum, quem per peccatum rejecimus, rurſum eligamus, ſeu reeligamus.

3. Tripliciter autem ſumitur Religio. I. Pro virtute, qua debitum Deo cultum exhibemus. II. Pro formula cultus Divini omnibus communi, per quam mancipantur homines obſequio divino, quantum præciſe neceſſarium eſt ad ſalutem conſequendam; ſic dicitur Religio Chriſtiana, & Religio Catholica. III. Pro Statu Religioſo; nec aliud eſt, quam Fidelium ad Chriſtianæ Charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus: in quo ſenſu dicitur *Religio Seraphica*, *Religio S. Dominici &c.* & ejus Profeſſores dicuntur *Religioſi*, & quandoque *Regulares* a ſpeciali Regula, quam profitentur. In propoſito ſumitur Religio in prima duntaxat acceptione, ſeu quatenus eſt virtus, prout inſcriptio præſentis Diſtinctionis, & Quæſtionis ſatis indicat, ibi: *De Virtute Religionis*.

4. CONCL. I. *Religio* eſt virtus moralis, inclinans ad debitum cultum DEO tamquam primo rerum omnium Principio exhibendum. Ita Lactantius *lib. 4. Divin. Inſtit. cap. 28.* eſtque in re communis. Dicitur, *Virtus*, quæ particula ſtat loco generis. Et additur: *Moralis*, ad differentiam Virtutum Theologicarum, a quibus diſtinguitur.

5. Dicitur ulterius, *ad debitum cultum* &c. ubi per cultum intelligitur honor, non quidem quomodocunque, ſed cum quadam animi ſubmiſſione exhibitus *DEO tamquam primo rerum omnium Principio*, prout denotant verba ſequentia. Nam hujuſmodi ſubmiſſionem honor in genere non includit: quia honor exhibetur non ſolum Superioribus, ſed etiam æqualibus, imo & inferioribus, juxta illud Apoſtoli *Rom. 12. Honore invicem prævenientes*. Honor quippe generatim nihil aliud eſt, quam teſtimonium excellentiæ alterius; Cul-

Cultus autem ulterius addit ſubmiſſionem unius ad alium: unde DEUS honorat quidem Sanctos, non vero colit. Nos vero per virtutem Religionis non ſolum abſolute ſeu nude honoramus, Deum, ipſius proteſtando excellentiam, ſed etiam colimus, proteſtando ſupremam ejus excellentiam, noſtramque ad ipſum ſubmiſſionem, tamquam ad primum rerum omnium Principium: utpote cum omnia producat, conſervet, atque gubernet infinita Sapientia, Bonitate, atque Potentia ſua.

6. CONCL. II. Objectum materiale atque immediatum Religionis, ſive *Objectum Quod* (ut loquuntur Theologi) non eſt DEUS, ſed ipſemet debitus cultus Deo exhibendus; quamvis virtus Religionis remota quodammodo, & indirecte, etiam Deum reſpiciat pro objecto, nempe pro *Objecto Cui*: id eſt, quem attingit per actos ſuos tamquam finem, ſeu cui debitum cultum exhibere ſtudet. Ita Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jure cap. 36. dubitat. 2.* Herincx *diſp. 1. de Religione, quæſt. 1.* eſtque in re communis; Ratio eſt, quia per hoc Religio differt a tribus Virtutibus Theologicis Fide, Spe, & Charitate, quod hæ immediate reſpiciant Deum; tamquam *Objectum Quod*, ſaltem primarium, ideoque immediate nos conjungat Deo. Econtra vero Religio reſpicit immediate cultum Deo exhibendum, tamquam *Objectum Quod*, ipſum vero Deum tamquam *Objectum Cui*, ſeu mediante cultu, qui ei exhibetur. (*a*) Porro Objectum formale Religionis vel eſt ipſa Divina Excellentia, vel debitum in ea fundatum, indeque conſurgens honeſtas colendi Deum.

7. CONCL. III. Etſi Virtutes Theologicæ ſint præſtantiores Religione, eo quod immediate attingant Deum, tamen inter Virtutes Morales Religio eſt omnium præſtantiſſima. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *quæſt. 81. art. 6.* Ratio eſt: quia excellentia virtutum deſumitur ex præſtantia objecti, ac modi illud attingendi: atqui Religio poſt Virtutes Theologicas (utpote quæ pro objecto immediato habent ipſummet Deum) habet objectum præſtantiſſimum, videlicet debitum cultum Deo exhibendum, ſimulque magis de propinquo accedit ad Deum, tamquam ultimum Finem noſtrum: ergo. Minor probatur inductione: nam Miſericordia v. g. reſpicit pro objecto miſeriam Proximi ſublevandam, Juſtitia jus ſuum cuilibet reddendum, & ſic loquendo de cæteris: at Religio reſpicit pro objecto cultum Deo exhibendum, ſicque propinquius attingit Deum.

8. CONCL. IV. Nihilominus actus Virtutum tum Theologicarum, tum aliarum omnium poſſunt a virtute Religionis imperari, ſicque aliquo modo ad hanc ſpectare. Ita Herincx *loc. cit. num. 3.* Baſſæus *tom. 2. V. Religio 7. num. 5.* & alii. Ratio eſt: quia omnes actus aliarum Virtutum poſſunt aſſumi ut medium colendi Deum, atque ſupremam ejus excellentiam profitendi. Sic D. Auguſtinus *c. 3. Enchyridii*, ait, quod *Deus colitur Fide, Spe, & Charitate.* Similiter D. Jacobus *in ſua Canonica. cap. 1.* ait: *Religio munda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Hoc quippe verificatur ex eo, quatenus ex motivo colendi Deum, noſtramque erga eum ſubmiſſionem profitendi, tales Virtutum actus elicimus, qui proinde a Virtute Religionis imperantur, ſeu cauſantur. Niſi dicere velis cum Leſſio *loc. cit. n. 12.* Religionem & Cultum interdum ſumi generatim pro omni Virtutis officio, quo ordinamur ad Deum, ſicque accipi in citato S. Scripturæ textu.

QUÆSTIO III.

De variis actibus virtutis Religionis.

SUMMARIUM.

9. *Religio generatim, & proprie accepta.*
10. *Actus Religionis univerſi quot?*
11. *Alii ſunt interni, alii externi.*
12. *Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis, quid?*
13. *Devotionis largior acceptio.*
14. *Devotionis cauſa.*

15. *Sacrificium proprie, quid?*

(*a*) Tract. 14. Diſt. 5. per totam.

(*b*) Ut dictum Quæſt. præc. n. 5.

16. *Sacrificium ſumitur quandoque large.*
17. *Oblatio late, & proprie accepta, quid?*

(*c*) Plura de his Tract. 11. Diſt. 4. n. 9. & ſeq.

18. *Primitiæ quid?*
19. *Decimæ quid?*

(*d*) Tract. 11. diſt. 4. quæſt. 1. & ſeq.

20. *Adjuratio quid?*
21. *Fit duobus modis.*
22. *Laus Dei.*

9. ADVERTENDUM, quod quamvis Religio interdum ſumatur generatim pro omni actu virtuoſo, quo ad DEUM ordinamur, eique obedire & placere ſtudemus (nam & hoc modo ſervire Deo, ſicque noſtram erga Deum ſubmiſſionem profiteri ſatagimus) proprie tamen illi ſunt actus virtutis Religionis, atque ab ea proxime eliciuntur, qui peculiariter continent noſtram erga Deum ſubjectionem, ſeu quibus proprie ſignificamus Divinam Excellentiam, & noſtram erga Deum ſubmiſſionem. Et de his loquendo, ſit

10. CONCL. I. Actus Religionis univerſim ſunt undecim, videlicet Adoratio, Oratio, Devotio, Sacrificium, Oblatio, Primitiæ, Decimæ, Votum, Juramentum, Adjuratio, & Laus Dei. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt. 82. & ſeqq.* cum communi, & patebunt ſingula magis ex dicendis.

11. CONCL. II. Ex hujuſmodi actibus Religionis alii ſunt interni, alii externi. Horum priores ſunt, qui ſola mente interius perficiuntur, ut ſunt Devotio, & Oratio; datur enim & Oratio mentalis, ac proinde hæc non neceſſario in opus externum prodit. Poſteriores ſunt, qui in opus externum prodeunt: ut ſunt Sacrificium, Oblationes, præſtatio Primitiarum, vel Decimarum, & hujuſmodi. Et de his omnibus ſingillatim agendo, ſit

12. CONCL. III. *Devotio*, ut eſt ſpecialis actus Religionis, nihil aliud eſt, quam interna quædam ſui ipſius ad Cultum Divinum oblatio, ſeu traditio; & recte deſcribitur, dicendo: Devotio eſt actus voluntatis humilis, offerentis ſeipſum Deo ad ſerviendum. Ita communis: nam *Devotio* ſumitur a *devovendo*, ſeu ſe ad alicujus ſervitium totaliter obſtringendo. Unde & olim apud Gentiles *Devoti* dicebantur, qui ſe ipſos Idolis devovebant in mortem.

13. Dicitur notanter *Devotio, ut eſt ſpecialis actus Religionis.* Siquidem Devotio quandoque ſumitur non pro actu peculiari, ſed pro ipſa pia affectione, ſeu promptitudine ad faciendum ea, quæ ſunt Cultus Divini, ut ſunt Orationes, Laudes Dei, Sacrificium &c. Qua ratione illi, qui prompte & ferventer talia affectant, & ſuperatis vani timoris, tergiverſationis, & aliarum perturbationum difficultatibus, cum gaudio ſpirituali ſimilia præſtant, dicuntur *Devoti*, & merito; quia oſtendunt ſe ſe Divino Cultui & ſervitio eſſe totaliter addictos, & mancipatos. Hinc etiam nonnumquam illi, qui in ſæculo vivunt ſub obedientia & directione alicujus Patris Spiritualis, *Devoti* appellantur, utpote ſpecialius Dei ſervitio dedicati.

14. Porro Devotionis hujus cauſa principalis eſt Spiritus Sanctus, intellectum illuminans, & voluntatem accendens: quamvis ex parte noſtra plurimum ea foveatur ex attenta & frequenti conſideratione Divinarum Perfectionum, Beneficiorum Creationis, Conſervationis, Gubernationis, ac præſertim Redemptionis per Chriſtum factæ, atque viciſſim propriæ noſtræ indigentiæ & miſeriæ. Nam ex harum pia ruminatione oritur in nobis humilitas, & pia affectio totaliter nos Divino cultui & ſervitio mancipandi, ſicque immiſcent ſe diverſi actus aliarum Virtutum, præſertim Theologicarum.

15. CONCL. IV. *Sacrificium* proprie acceptum, ac prout eſt actus diſtinctus a cæteris actibus Religionis, eſt oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, qua ſignificatur ſupremum Dominium atque excellentia Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum, mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, ſeu immutatione. Ita in re communis. Dicitur, *Oblatio exter-*

na. Quia Sacrificium proprie dictum eſt actus Religionis, & quidem externus, conſiſtens in externa alicujus rei oblatione: prout in Veteri Lege factum legimus in immolatione boum, arietum, vitulorum, hircorum, Agni Paſchalis, atque in effuſione diverſorum libaminum. Sed hæc omnia Sacrificia defacto in Lege Evangelica coadunata ſunt in uno tremendo & inſtituendo Miſſæ Sacrificio, de quo tamen plura ſuo loco. (*a*) Dicitur ulterius, *qua ſignificatur ſupremum Dominium Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum*. Siquidem in hoc conſiſtit ratio virtutis Religionis, quod Deo debitum exhibeamus cultum cum noſtra erga ipſum ſubmiſſione. (*b*)

16. Additur vero, *Sacrificium proprie acceptum, & prout eſt actus diſtinctus a exteris actibus Religionis*. Siquidem large ac improprie loquendo Sacrificium quandoque accipitur pro quolibet opere bono, quod inſtar Sacrificii Deum placat, & conciliat: quo modo Contritio, Eleemoſyna, imo & quodvis opus juſtitiæ non raro in S. Scriptura Sacrificium vocatur, ut *Pſal. 50. Sacrificium DEO Spiritus contribulatus. Pſalm. 4. Sacrificate ſacrificium juſtitiæ*. Et *Pſalm. 49. Sacrificium Laudis honorificabit me*, & alibi. Verum in hiſce textibus Sacrificium non accipitur proprie, ac prout eſt actus ſpecialis Religionis, ſed improprie, atque large pro quolibet actu bono in Deum relato.

17. CONCL. V. *Oblationis* nomen dupliciter ſumitur. I. Late ſeu generice, pro omni videlicet re ad cultum Divinum oblata, ſeu data: quomodo quaslibet oblationes ad Dei cultum factas, & ipſas quoque Primitias atque Decimas comprehendit. II. Proprie, ac prout eſt ſpecialis actus Religionis; ſicque Oblatio accipitur pro ſpontaneis illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ob Dei cultum, atque honorem ad Altare deferre ſolent: quales oblationes ad Templum, & Arcam Dei olim plurimas factas eſſe, conſtat ex S. Scriptura paſſim; taleſque etiam defacto tum ſub Miſſarum Solemniis, tum alias crebro fieri videmus. (*c*)

18. CONCL. VI. *Primitiæ* vocantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, & arborum, DEO ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis, noſtræque ſubjectionis oblati. Unde patet, oblationem Primitiarum eſſe ſpecialem actum virtutis Religionis, & quidem externum: cum non niſi per actualem primorum fructuum ad Dei cultum oblationem fiat. Cæterum in animalibus *Primitiæ* proprio nomine appellantur *Primogenita*.

19. CONCL. VII. *Decimæ* recte definiuntur, quod ſint pars decima omnium fructuum juſte acquiſitorum Deo in recognitionem univerſalis ſui Dominii debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis, & deſumitur ex *can. Decimas Deo 16. quæſt. 7.* & *cap. Tua nobis, De Decimis*. ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis Dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe Decimas & primitias aſſeverans*, cum concordantiis. Verum de Decimis, quin & Oblationibus ac Primitiis, ex profeſſo alibi. (*d*)

20. CONCL. VIII. *Adjuratio* eſt rei ſacræ conteſtatio ad permovendum alterum. Ita communis. Sic *1. Theſſal. cap. ult.* Apoſtolus petiit, dicendo: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epiſtola hæc*. Item *Matt. 26.* Princeps Sacerdotum adjuravit Chriſtum, dicendo: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus*, & alibi. Igitur Adjuratio debite facta eſt actus Religionis; quia per Divini Nominis invocationem, vel alterius rei ſacræ reverentiam adjurando alterum, boni quidpiam ab eo obtinere contendimus: eſtque Deo gratiſſimum, ſi reverentia & amore ſui quiſpiam adjuranti obſequatur, prout & Chriſtus illico Principi Sacerdotum ſe ſe adjuranti obſecutus fuit, dicendo manifeſte veritatem, de qua interrogabatur.

21. Duobus autem modis Adjuratio fieri poteſt, videlicet præcipiendo, &. deprecando. Exemplum prioris habetur in citatis verbis Apoſtoli *1. Theſſal. cap. ult.* Et hoc modo etiam adjurantur dæmones in Exorciſmis Eccleſiæ, eiſdem imperando, & hac Divini Nominis, atque rerum cæleſtium conteſtatione terrorem incutiendo. Exemplum poſterioris habetur in precibus Eccleſiæ, per Chriſti adjurationem ſupplicantis exaudiri, dum in earum fine ſubjungere ſolet: *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum* &c. vel abſolute, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*. Item & in Litaniis deprecari Deum, *Per crucem & paſſionem, per mortem & ſepulturam* Chriſti Domini, ac hujuſmodi.

22. CONCL. IX. Cum Laus præconium importet, ac proprie ſit populi de aliquo recta loquentis, prout explicat Calepinus: quid ſit Laus Dei, notum erit omnibus Laudes Divinas in Eccleſia quotidie & audientibus, & perſonantibus, juxta illud *Apoc. 19. Laudem dicite Deo noſtro omnes Servi ejus, & qui timetis eum, puſilli & magni*. Et *Pſalm. 33. Semper laus ejus in ore meo*. Quamvis Laus Dei, dum fit a nobis Viatoribus, ferme ſemper Orationi miſceatur, ſicque ad hanc reduci poſſit, ut notat Leſſius *lib. 2. cap. 37. n. 1.*

QUÆSTIO III.

De Adoratione Deo debita.

SUMMARIUM.

23. *Adoratio, quid?*
24. *Adoratio mere civilis, ſeu politica,*
   Et Sacra ſeu Religioſa.
25. *Hujus tres ſunt ſpecies, nimirum Latria, Hyperdulia, & Dulia.*
26. *Adorationis objectum duplex, materiale & formale.*
27. *Deo debetur Cultus Latriæ.*
28. *Tres Perſonæ Divinæ ſunt una Adoratione adorandæ, quomodo?*
29. *Chriſtus adoratur Cultu Latriæ.*
30. *SS. Euchariſtiæ Sacramentum eſt adorandum Cultu Latriæ.*

23. EXPLICATIS præcedenti Quæſtione nonnullis actibus virtutis Religionis, qui minori diſcuſſione indigere videbantur, pergendum ad reliquos (Juramento, & Voto ad ſpecialem Tractatum reſervato,) ſingillatim explicandos. Et primo loco occurrit Adoratio, utpote præſtantiſſimus Religionis Actus, per quem veremur ſupremam Dei Majeſtatem, noſque illi, quanta poſſumus, corporis & animæ demiſſione ſubjicimus. Siquidem, ut inquit S. Damaſcenus *Orat. 1. De Imaginibus*, *Adoratio eſt ſubmiſſionis nota*, id eſt, Adoratio eſt actus, quo quis alteri ſe ſubmittit in recognitionem ſuæ excellentiæ.

24. Quia vero varia ſunt excellentiarum genera, hinc pariter diverſæ diſtinguuntur Adorationum ſpecies. Et quidem inprimis datur Adoratio mere civilis, ſeu politica: qualis exhiberi ſolet Regibus, Principibuſque propter excellentiam ſui ſtatus, ſeu poteſtatis humanæ, quam præ aliis habent: quo modo paſſim in S. Scriptura leguntur quidam adoraſſe ſuos Reges: ut David *1. Reg. 20. Adoravit tertio* Jonathan, *cadens pronus in terram*. Verum de Adoratione mere Civili in propoſito non agitur, ſed ſolum de Adoratione ſacra ſive religioſa, quæ cuipiam exhibetur ob excellentiam ſuam ſacram & ſupernaturalem. Et de hac loquendo, ſit.

25. CONCL. I. Adorationis ſacræ ſeu Religioſæ tres ſunt ſpecies, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia. Ita communis Catholicorum. *Latria* juxta receptum Theologorum ſenſum ſignificat ſupremam & ſingularem illam Adorationem, quæ ſoli Deo propter ſummam atque infinitam ſuam excellentiam debetur: unde taliter deſcribi ſolet: Adoratio Latriæ eſt actus Religionis, quo quis alteri (ſcilicet DEO) ſeſe ſubmittit tamquam habenti ſupremam ſupra ſe excellentiam. Per *Hyperduliam* intelligitur Adoratio, ſeu cultus ille, qui exhibetur creaturæ cuipiam propter ſingulariſſimam ſuam excellentiam: & talis competit Beatiſſimæ MARIÆ Virgini propter excellentiam Maternitatis Dei, ac ſpecialiſſimam ſanctitatem, aliaque excellentiſſima dona ſua. Per *Duliam* vero communiter intelligitur cultus ille, qui debetur Sanctis propter ſupernaturalem excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ, quam habent in Cœlis.

26. Et notandum eſt, quod objectum Adorationis

Digitized by Google

nis ſit duplex, formale ſcilicet & materiale. *Objectum formale* Adorationis eſt ratio ipſa, propter quam aliquid adoratur: cujuſmodi ratio adorandi ſemper eſt dignitas, & excellentia reperta in perſona, quæ adoratur. *Objectum materiale* eſt ipſamet res, ſeu perſona adorata, in qua reperitur ejuſmodi excellentia. Sic cum Chriſtum Dominum adoramus cultu Latriæ, ipſemet Chriſtus eſt obiectum materiale Adorationis, Divinitas vero Chriſti, eiuſque ſuprema excellentia eſt obiectum formale ipſius.

27. CONCL. II. DEO, totique Sanctiſſimæ Trinitati, ac cuilibet Perſonæ Divinæ debetur cultus Latriæ. Ita certa, & indubitata omnium Catholicorum: cum quælibet Perſona Divina ſit DEUS; DEO autem propter ſupremam ſuam in omnes excellentiam deberi cultum Latriæ, patet ex ipſa huius nominis explicatione iam poſita.

28. CONCL. III. Tres Perſonæ Divinæ una Adoratione ſunt adorandæ, non quidem ſic hoc intelligendo, quaſi una non poſſit diſtincte ab aliis adorari, ſed ſic, quod aliæ duæ explicite non excludantur. Ita communis Theologorum, ac præſertim Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Moral. n.* 18. Ratio prioris partis eſt: quia una eſt Eſſentia, Excellentia, Divinitas atque Majeſtas omnium trium Perſonarum Divinarum & per conſequens una Adoratio debetur omnibus. Altera pars patet; quia ſicut unam Divinam Perſonam poſſumus diſtincte concipere ab alia, ita & adorare, modo alteram explicite non excludamus. Unde in Litaniis nunc Patrem, nunc Spiritum ſanctum invocamus; & pleræque Orationes Eccleſiæ diriguntur modo ad Filium, modo ad Spiritum ſanctum, quamvis interim cæteræ Perſonæ explicite non excludantur. Impium enim ac nefarium eſſet, alias excludere explicite; quia licet tres ſint Perſonæ SS. Trinitatis, una tamen omnium eſt Eſſentia, Divinitas atque Maieſtas. Hinc dum unam Perſonam SS. Trinitatis adoramus, ac invocamus, ſemper implicite ad alias duas, ceu unum Deum noſtra dirigitur adoratio, atque invocatio.

29. CONCL. IV. Chriſtus eſt adorandus Adoratione Latriæ. Eſt de Fide. Ratio eſt: quia Chriſtus non ſolum eſt homo, ſed etiam verus Deus, cui utique debetur cultus Latriæ. Nec obſtat, quod Chriſtus ſimul includat naturam humanam, quæ non videtur poſſe adorari cultu Latriæ. Reſp. enim, hinc ſolum ſequi, quod natura humana non ſpectet ad obiectum formale Adorationis, ſive quod non ſit ratio formalis adorandi Chriſtum, utpote quæ eſt Divinitas eius: non autem, quod non ſpectet ad obiectum materiale, ſeu *Quod* Adorationis, ut loquuntur Theologi. Nam, qui juxta Symbolum S. Athanaſii, licet Chriſtus ſit *Deus & homo, non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus*, etiam unica Adoratione Latriæ is adoratur: in qua tamen ratio formalis & motiva adorandi eſt Divinitas eius, obiectum vero materiale ſeu *objectum quod*, ac terminus adæquatus huius Adorationis eſt unus ac totus Chriſtus, verus Deus, veruſque homo.

30. CONCL. V. Etiam Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum eſt adorandum cultu Latriæ. Ita omnes Caholici; eſtque noviſſime definitum in Concilio Tridentino *Seſſ.* 13. *cap.* 5. & *can.* 6. ibi: *Si quis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum unigenitum DEI Filium non eſſe cultu Latriæ, etiam externo adorandum &c. vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus Adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.* Ratio eſt: quia in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento adeſt, realiterque continetur Chriſtus Dominus, verus Deus, cultu Latriæ digniſſimus.

QUÆSTIO IV.

De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.

SUMMARIUM.

31. *Adoratio abſoluta, & reſpectiva, quid?*
32. *Sancti in cœlis adorantur Cultu Duliæ, & B. V. MARIA Cultu Hyperduliæ abſoluto.*
33. *Hic cultus eſt ſacer.*
34. *SS. Reliquiæ, & Imagines quomodo venerentur?*
 * *Subjunguntur tria notanda. Addit. I.*
 * *Qualiter debeat conſtare de identitate Corporis? Addit. II.*
35. *Verba notabilia Conc. Trident. circa cultum SS. Imaginum.*
36. *Imagines poſſunt dupliciter conſiderari, quomodo?*
37. *Objectio Hæreticorum contra Imagines diluitur.*
38. *Homines Sancti necdum Canonizati non poſſunt cultu publico honorari, bene tamen privato.*
39. *Cultus publicus, & privatus, qui?*
40. *Corollaria de cultu privato.*
41. *Corollaria de cultu publico.*
42. *Limitatio prædictorum.*
 * *Verba formalia ejuſdem Decreti. Addit. I.*
 * *Quænam ex his deducantur? Addit. II. Forma Canonizationis, quæ nunc eſt, olim non requirebatur.*
43. *Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum.*
44. *Declaratio dicti Decreti.*

31. ADVERTENDUM, quod Adoratio alia ſit abſoluta, alia reſpectiva. Abſoluta convenit rei intellectuali, quæ per ſe honorabilis, atque adorabilis eſt: ſic DEUS, ac Chriſtus cultu Latriæ abſoluto eſt adorandus. Unde *Adoratio abſoluta* illa eſt, qua quis colitur ob perfectionem, atque excellentiam ſibi intrinſecam. *Adoratio reſpectiva* vero, qua quis adoratur ſeu colitur propter excellentiam alterius, quam repræſentat, aut in ordine ad eam conſideratur: unde hæc convenit rebus etiam ratione carentibus, utpote ſacris Imaginibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium, quem repræſentant, honorantur. His notatis ſit.

32. CONCL. I. Sancti cum Chriſto in cœlis regnantes adorantur, ſeu coluntur cultu Duliæ abſoluto propter excellentiam ſuæ ſanctitatis & gloriæ: Beatiſſima Virgo MARIA vero cultu Hyperduliæ, tum ob perfectiſſimam atque excellentiſſimam eius præ cunctis puris creaturis Sanctitatem & gloriam, tum ob ſingulariſſimam dignitatem Maternitatis DEI, qua vere nominatur, & eſt Mater DEI & Chriſti. Ita omnes Catholici.

33. Et nota, huiuſmodi Adorationem ſeu cultum Sanctorum (qui duo termini apud Theologos inter ſe confunduntur; quamvis inter rudiores, ac præſertim in publicis Concionibus lingua germanica habitis, ly *Adorare* cultum Latriæ Deo debitum, & ly *colere* ſeu *venerari* cultum Sanctorum denotare ſoleat) eſſe cultum ſacrum & religioſum: quia obiectum eius formale, nempe excellentia Sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, propter quam Sanctos tamquam Dei Amicos veneramur, eſt aliquid ſacrum & ſupernaturale. Unde ſequitur, cultum Sanctis cum Chriſto in cælo regnantibus exhibitum ſpecie diſtingui a cultu mere civili & politico, qui hominibus, v. g. Regibus, Principibus &c. propter dignitatem ſui ſtatus, vel poteſtatem humanam dari ſolet.

34. CONCL. II. Sacræ Reliquiæ, & Imagines Sanctorum venerantur cultu Duliæ reſpectivo, Imagines autem Beatiſſimæ MARIÆ Virginis cultu Hyperduliæ reſpectivo; ac tandem Imagines DEI & Chriſti, item & Sacra Crux Chriſti cultu Latriæ reſpectivo. Ita rurſum Catholici omnes. Et quidem loquendo de ſacris Reliquiis Sanctorum in Concilio Tridentino *Seſſ.* 25. *in Decreto de Invocatione Sanctorum &c.* ſic habetur ſtatutum: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda, a Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præſtantur.* Hæc Concilium, exinde oppoſitum affirmantes denuo condemnans, prout jam pridem eos damnavit Eccleſia.

Additio I.

* Porro circa venerationem publicam Reliquiarum notanda ſunt *inprimis* verba Concilii Trid. *Seſſ.* 25. *in Decreto mox citato*, ubi quoad receptionem novarum Reliquiarum ait: *Non eſſe recipiendas novas Reliquias, niſi recognoſcente, & approbante Epiſcopo, qui ſimul,*

atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Conſilium Theologis, & aliis viris piis, ea faciat, quæ veritati, & pietati conſentanea judicaverit. Secundo notanda veniunt verba S. Congregationis poſt allegatum Caput poſita ſequentis tenoris: *Sacra Cardinal. Congregatio ſic cenſuit: Sanctorum Reliquiæ antiquæ habendæ ſunt in illa veneratione, qua hactenus fuerunt: ſi vero ſint novæ, Epiſcopus ſervet hoc Decretum*, intellige, quomodo antecedenter allegatum fuit.

Notanda ſunt *Tertio* ſequentia duo Decreta, quorum prius ſic habet: *Officium ſit duplex minus de illo Sancto, cujus habetur Reliquia inſignis, ſcilicet Brachium, Caput, Crus vel ea pars Corporis, in qua paſſus eſt Martyr, dummodo ſit integra & non parva, & modo ſit approbata, cujus ratione ſit Symbolum in Miſſa.* Ita Decretum 8. April. 1628. Alterum: *De Sancto, cujus habetur corpus, vel inſignis Reliquia, non poteſt fieri Officium, niſi conſtet de identitate, & niſi reperiatur in Martyrologio Romano.* *

Additio II.

* Qualiter autem non phyſice ſed tantum moraliter, & veroſimiliter debeat conſtare de identitate Corporis, varios modos Felix Poteſtas *Tom. 1. Exam. part. 2. cap. 6. num. 1587.* docte aſſignat; e. g. probatur identitas Corporis. I. Per inſtrumentum publicum ſeu authenticum. II. Per ſcripturam etiam non authenticam, ſubſcriptam tamen a Superiore & duobus teſtibus, vel ſaltem præter ſubſcriptionem Superioris habentem appreſſum Sigillum. III. Per Scripturam antiquam, quamvis non authenticam, repertam tamen apud Reliquias. IV. Per antiquam traditionem ſeu vocem publicam & communem &c. Putat autem allegatus Auctor ex Bord. tempus antiquum hic cenſeri ſexaginta annos &c.

35. Loquendo nunc de cultu Sacrarum Imaginum, quas tum memoriæ gratia, atque ad recolenda Chriſti & Sanctorum geſta, tum ad impertiendum eidem honorem debitum atque venerationem retinendas eſſe, Fides Catholica, atque perpetua Traditio Eccleſiæ docet, ſunt inprimis bene notanda verba S. Concilii, Trid. *loc. cit.* ſic ſtatuentis: *Imagines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas, & retinendas, iiſque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant: ſed quoniam honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illæ repræſentant, ita ut per Imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim vero ſecundæ Nicenæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum.* Hæc Concilium: cui modo loquendi ubique nos oportet inſiſtere.

36. Ulterius quoad hunc Sacrarum Imaginum cultum advertendum eſt cum Filiucio *tract. 23. de Religione, cap. 1. n. 27.* & aliis, dupliciter Imagines conſiderari, ac venerari poſſe. Primo, quatenus ſunt res quædam ſacræ, ſpectantes ad uſum Pietatis & Religionis; quod eſt conſiderare Imagines materialiter. Deinde quatenus ſunt Imagines, ac repræſentativæ Prototypi; quod eſt conſiderare Imagines formaliter. Si ergo conſiderentur Imagines primo modo, honorandæ ſunt tantum ut res quædam Sacræ; prout etiam veſtes ſpectantes ad uſum Pietatis & Religionis in veneratione habentur: ſi ſecundo modo, honorandæ ſunt ſicuti Prototypa, cultu tamen reſpectivo. Circa quod ultimum extat communiſſimum inter Doctores dictum, quod ſi Prototypon adoretur adoratione Latriæ abſoluta; Imago ejus adoranda ſit adoratione Latriæ reſpectiva; ſi autem Prototypon adoratur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ abſoluta, Imago ejuſdem adoretur adoratione Hyperduliæ, vel Duliæ reſpectiva.

37. Nec dicatur cum Hæreticis: *Exodi c. 20.* habetur. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ in cœlo deſuper &c.* ergo uſus imaginum eſt illicitus. Reſp. enim negando conſequentiam: nam loco citato, & in aliis hujuſmodi S. Scripturæ locis non prohibentur Imagines abſolute, vel quodcumque ſculptile; ſed ſolum, ut non fiant ad adorandum ea. Unde *loc. cit.* mox ſubjungitur: *Non adorabis ea, neque coles*: eo videlicet modo, ſive cultu Divino, quo Gentiles adorabant communiter ſua idola, deoſque alienos. Et certe, ſi Imaginum, aut cujuſcumque ſculpturæ uſus fuiſſet dictis verbis abſolute prohibitus, Salomon peſſime egiſſet, quod in templo Jeroſolymitano poſuerit duos Cherubim *3. Reg. 6.* Imo & Deus præcepiſſet contraria, dum Moyſi *Num. cap. 21.* præcepit, ut faceret Serpentem æneum: quod abſit dicere.

38. CONCL. III. Homines vitæ Sanctitate, vel Martyrii fama inſignes, quamdiu a Summo Pontifice vel Eccleſia in numerum Sanctorum necdum ſunt relati, non poſſunt ordinarie (exceptionem vide infra *n. 42.*) cultu publico & ſolemni honorari: bene tamen cultu privato. Ita Bellarminus *lib. 1. de Sanctis. cap. 10.* Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 43. n. 3. & ſeqq.* & alii communiter. Idque deſumitur ex *cap. 1. & 2. de Reliquiis & venerat. Sanct.* ubi prohibetur, aliquem publice venerari pro Sancto abſque auctoritate Romanæ Eccleſiæ, ſicque a ſenſu contrario privatus honor permittitur.

39. Porro per *Cultum privatum* intelligitur ille, qui non exhibetur tamquam inſtitutus ab Eccleſia, neque nomine Eccleſiæ, ſed fit ex peculiari devotione colentis; ſive deinde talis cultus fiat privatim, ſive publice videntibus aliis. *Cultus* autem *publicus*, ſeu ſolemnis non ideo dicitur talis, quod coram aliis exhibeatur; ſed quia defertur nomine Eccleſiæ, & tamquam ab ea inſtitutus.

40. Hinc ſequitur I. Imaginem Sancti nondum Canonizati, quinimo neque Beatificati, poſſe in domibus noſtri depingi & retineri, licere pedes vel manus talium deoſculari, ipſorum veſtes accipere, Reliquias aſſervare, in eorum honorem jejunare, preces ad Deum fundere &c. ſive alii hoc videant, ſive non, dummodo abſit ſcandalum. Ratio eſt; quia hujuſmodi cultus eſt privatus, & non fit nomine Eccleſiæ.

41. Sequitur II. Non poſſe Epiſcopum in honorem Sancti necdum Canonizati diem Feſtum inſtituere: quia cultus publicus, qualis eſt celebratio Feſti Sanctorum nondum Canonizatorum reſervatus eſt Summo Pontifici *cit. cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanctorum.* Item non licet privatim, aut publice in Litaniis, vel Officio Divino invocare Sanctum nondum Canonizatum: quia Litaniæ, & Divinum Officium ſunt cultus, qui Sanctis exhibetur tamquam inſtitutus ab Eccleſia, & nomine totius Eccleſiæ. Sanchez *loc. cit. n. 5.* Bonacina *diſp. 3. in Decalogum. quæſt. 1. num. 2.* cum aliis. Idem dicendum de SS. Miſſæ Sacrificio ob eandem rationem: unde, ſi a Fidelibus petatur celebratio Miſſæ in honorem alicujus Sancti necdum Canonizati, oportet celebrare Miſſam de Feſto vel feria occurrente, & non propriam Miſſam acceptam de Communi cum memoria, & invocatione talis Sancti. Inſuper non licet necdum Canonizati Reliquias publice venerandas proponere, ſive in Proceſſionibus circumferre, aut Altaria vel Templa ipſis dedicare: hujuſmodi quippe cultus pariter cenſetur publicus, ac proprius eorum, qui ab Eccleſia in Sanctorum numerum ſunt relati.

42. Veruntamen hoc intelligendum eſt, niſi vel ſpeciali Indulto Apoſtolico proviſum fuerit: quo modo patet aliunde, non raro hactenus pro certis locis unum vel alterum prædictum, imo & ipſam celebrationem Divini Officii de nonnullis Sanctis conceſſam eſſe, abſque alia ſolemni eorum Canonizatione. Vel niſi per antiquam Traditionem aut univerſalem Eccleſiæ conſenſum de cujuſpiam Sanctitate conſtet: nam hujuſmodi approbatio æquivalet Canonizationi, & antiquitus non requirebatur forma Canonizationis, quæ nunc in uſu eſt. Bonacina *cit. n. 2.* Sanchez *n. 11.* Suarez, & alii, & concordant dicenda *n. ſeq. in fine.*

Additio I.

* Verba formalia Decreti, mandante & approbante Summo Pontifice Alexand. VII. editi, & tam in

noſtri

noſtri Breviarii Rubricis particularibus *n.* 64. quam in Theatro Regularium Patris Lantuſca reperibilia ſunt ſequentia. *Sacra eadem Congregatio præſentibus declarare & juſſione removere non intendit cultum Beatis per communem Eccleſiæ conſenſum, vel per immemorabilem temporis curſum, per Patrum virorumque Sanctorum ſcripta, vel temporis centum annorum metam excedentis ſcientiam ac tolerantiam Sedis Apoſtolicæ, aut Ordinariorum hactenus præſtitum, aut certis modo aut forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum, ſi a centum annis citra cultus hujuſmodi aliqua ex parte conſtiterit auctus, & extenſus, eo caſu S. eadem Congregatio eundem in priſtinum reduci jubet, prout quamvis cultum extra caſus prædictos ad expreſſa tantum verbaliter in Apoſtolicis indultis omnino revocari mandat.* Hucuſque formalia S. Congregationis. *

Additio II.

* Ex quibus colliges, quod neque de aliquo Beato necdum Canonizato liceret, quando non adſunt ſuperius allegatæ conditiones, recitare Officium Divinum, aut Miſſam, imo nec exponere in Eccleſia eiuſdem Reliquias &c. prout expreſſe declaravit Sacra Congregatio apud Lantuſca *loc. cit.* Excipe tamen, niſi adſit ſpecialis licentia Summi Pontificis, qualem ſolet in proceſſu Beatificationis ordinarie concedere: & quidem *Primo*, ut talis Beati imagines radiis, ſeu ſplendoribus exornentur. *Secundo*, ut Reliquiæ eiuſdem venerationi Fidelium exponantur. *Tertio*, ut Officium & Miſſa de eodem ſingulis annis celebretur, non tamen ab univerſali Eccleſia, ſed a certo ſolum Regno, Provincia, Oppido, vel Religione; ubi a poſteriori ſubiungi ſolet, ut etiam alii Sacerdotes ad ſimiles Eccleſias confluentes Miſſam de eodem Beato legere valeant. *Quarto*, ut primo Beatificationis anno in Eccleſiis huiuſmodi Civitatis, vel Diœceſis, aut Religionis ſolemnia dictæ Beatificationis cum Officio & Miſſa ſub ritu duplicis maioris una vice inſtituantur. Videantur deſuper Bullarium Clementis XI. Conſtitutione 82. ac Breve Apoſtolicum Innocentii XIII. quando noviſſime Andream Conti ex Ducali ſua ſtirpe natum, & zeloſiſſimum noſtræ Seraphicæ Religionis iam ante quadringentos circiter annos Alumnum numero Beatorum aſſociavit; ubi etiam pro celebranda Triduana Solemnitate per tres continuos dies plenarias indulgentias ſemel a quolibet Fideli lucrandas ſubiunxit. *

43. CONCL. IV. Imaginibus Defunctorum, qui cum bona Sanctitatis fama deceſſerunt non poſſunt apponi Aureolæ, ſive Radii, neque ipſæ in Oratoriis, aut locis publicis exponi, donec a Sede Apoſtolica Beati declarentur, & ſi quæ appoſitæ ſunt, omnino amoveri debent. Ita Angelus Lantuſca *in Theatro Regularium. V. Beatificatio num.* 2. idque patet ex Decreto Urbani VIII. quod incipit: *Sanctiſſimus* (& habetur tomo 4. Bullarii Romani *Conſtit.* 39. *dicti Pontificis*) atque ex alia ſpeciali eiuſdem Conſtitutione, quæ incipit: *Cæleſtis Hieruſalem* (ac refertur in citat. Bullario *Conſtitut.* 134. *dicti Pont.*) ubi præfatus Pontifex, volens occurrere abuſibus, qui irrepſerunt in colendis quibuſdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama vel opinione defunctis, & necdum Canonizationis, vel Beatificationis honore ab Apoſtolica Sede inſignitis, ſub gravibus pœnis prohibuit, ne eiuſmodi hominum cum Sanctitatis, ſeu Martyrii fama (quantacunque illa ſit) defunctorum Imagines cum laureolis, radiis ſeu ſplendoribus in Oratoriis, Eccleſiis, aliiſque locis publicis aut privatis apponantur; neve eorum geſta, miracula, revelationes, ſeu quæcumque beneficia, tamquam eorum interceſſionibus a Deo accepta, ſine recognitione & approbatione Ordinarii in libris enarrentur, prout de hoc fuſius in jure Canon. *lib.* 3. *Tit.* 45. *n.* 59. & ne ad eorum ſepulchra Tabellæ, atque Imagines ex cera, argento, aliave materia confectæ, vel lampades appendantur. Ubi tamen illico ſubiungens Summus Pontifex declarat, quod per ſupra ſcripta præiudicare in aliquo nolit, neque intendat iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum, vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum Virorumque Sanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii coluntur.

44. Quia vero poſtmodum occaſione dicti Decreti a quibuſdam revocabatur in dubium, an Tabellas & Imagines, quas impoſterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conſervare liceret? eadem Sanctitas ſua, quæ tantummodo voluit occurrere abuſibus, qui irrepere videbantur, in alio Decreto (& refertur in cit. Bullario ad finem prææallegatæ *Conſtit.* 39. nec non & in *cit. Conſtit.* 134.) declaravit, quod ſuæ intentionis nunquam fuerit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum & Imaginum huiuſmodi, ita ut approbantibus Ordinariis in ſecreto aliquo ſeorſum ab Eccleſia loco cuſtodire, ibidemque iam antea collocari, & aſſervari poſſint, ut, ſi quando Dominus talium Virorum merita Beatificationis, ſeu Canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent huiuſmodi Sanctitatis qualeſcumque probationes, Apoſtolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ.

QUÆSTIO V.

De Oratione, & Conditionibus ad ipſam requiſitis.

SUMMARIUM.

45. *Oratio varie accipitur.*
46. *Oratio propriiſſime accepta, quid?*
47. *Oratio mentalis,*
Vocalis,
Publica, &
Privata, quæ?
48. *Oratio aliqua eſt præcepta.*
49. *Quibus temporibus urgeat præceptum Orationis?*
50. *Quæ bona recte per Orationem poſtulentur a Deo?*
51. *Oratio debite facta habet infallibilem effectum.*
52. *Sed quatuor ad hoc requiruntur conditiones.*
53. *I. Ut Oratio fiat pro ſeipſo.*
54. *II. Ut petantur neceſſaria ad ſalutem.*
55. *III. Ut Oratio ſit pia.*
(c) Ut dictum Tract. 1. diſtinct. 2. num. 42. & 45.
56. *IV. Ut fiat perſeveranter.*
57. *Cauſa, cur multi petant, nec accipiant, quæ?*
58. *Preces noſtræ debite factæ, numquam ſunt irritæ etiam pro bonis temporalibus.*
59. *Cautela petentium bona temporalia.*

45. ORatio quandoque ſumitur large, videlicet pro quacumque actione bona, atque ex pia intentione procedente: In qua acceptione videtur intelligendum illud *Lucæ* 18. *Oportet ſemper orare, & non deficere.* In quem textum Venerab. Beda ait: *Semper orat, qui ſemper ſecundum Deum operatur.* Deinde ſumitur Oratio magis proprie, nimirum pro quovis animi pio motu erga Deum: hoc modo capitur a S. Damaſceno *lib.* 3. *de Fide cap.* 24. dicente, quod *Oratio ſit aſcenſus mentis ad Deum*; & ſic comprehendit ſub ſe etiam illos pios motus Intellectus & voluntatis, quibus Deum laudamus, benedicimus, atque pro acceptis beneficiis gratias agimus. Propriiſſime tandem Oratio ſumitur pro petitione, ſeu poſtulatione alicuius boni ad Deum facta, cuiuſmodi petitionem ipſum ly *Orare* ex primæva ſua inſtitutione importat.

46. CONCL. I. *Oratio* propriiſſime accepta eſt rationabilis alicuius boni a Deo poſtulatio: ſive, eſt decentium a DEO petitio. Ita in re communis. Tria ſiquidem in oratione ſpectari poſſunt. I. Deſiderium noſtrum, quo bonum aliquod nobis, aliiſve conferri, vel malum averti cupimus. II. Huius deſiderii practica quædam explicatio, qua Deum conamur inducere ac permovere, ut id præſtet, pro quo rogamus. III. Collatio boni deſiderati; qualis ſit a Deo. Ipſa vero eſſentia Orationis conſiſtit in ſecundo actu, nimirum in explicatione deſiderii noſtri per modum deprecationis, ſeu petitionis.

47. CONCL. II. Oratio recte dividitur in mentalem & vocalem, ac rurſus in publicam & privatam. Ita communis. *Oratio mentalis* eſt, quæ non

voce

voce, ſed mente formatur, exercendo videlicet interiores animæ potentias circa Deum, & Myſteria potiſſimum Fidei, cum interna & familiari ad Deum collatione, variiſque piis affectibus voluntatis: prout fit in Meditatione, de qua D. Auguſt. *lib. de Spiritu & anima cap.* 49. ait: *Meditatio parit ſcientiam, ſcientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio vero perficit orationem*. Cæterum *Oratio vocalis* eſt, quæ formatur diſtinctis verbis ad extra prolatis, exprimentibus pium internum deſiderium noſtrum ad Deum. Additur notanter, *exprimentibus pium internum deſiderium*; nam hæc ſine ulla attentione atque interiori affectu prolata, parum prodeſt, quin potius iram Dei provocat, juxta illud vulgatum:

Si mens non orat, in vanum lingua laborat.

Et tales merito reprehenduntur illis verbis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Iſaiæ 29. Matth.* 14. *Oratio publica* dicitur, quæ nomine totius Fidelis populi per Miniſtros Eccleſiæ Deo offertur; ut fit in Miſſa, & Horis Canonicis: & talis neceſſario debet etiam eſſe vocalis. *Oratio privata* eſt, quam ſinguli privatim quocunque decenti modo peragunt; de qua loquitur Apoſtolus 1. *Tim.* 2. *Volo ergo in omni loco* &c.

48. CONCL. III. Oratio aliqua eſt præcepta a Deo, & adultis uſum rationis habentibus neceſſaria ad ſalutem. Ita communis & patet ex S. Scriptura, Orationem paſſim nobis inculcante; ut *Coloſſ.* 4. *Orationi inſtate, vigilantes in ea*. Item 1. *Theſſ. ult. Sine intermiſſione orate*, & alibi. Accedit ratio: quia auxilia Divinæ gratiæ, ſine quibus homo nequit conſequi ſalutem, communiter a Deo non conferuntur, niſi ad humiles preces noſtras, juxta illud *Matth.* 7. *Petite, & dabitur vobis*.

49. Porro tempora neceſſaria orandi, ſeu quibus urget præceptum Orationis, apte determinantur a Sannig *tract. de Relig. diſt.* 1. *q.* 3. & aliis; ut primo. ſit neceſſitas orandi ad Deum tempore obligationis, quo peccator tenetur ſe reponere in ſtatum gratiæ. Deinde tempore gravis tentationis, quæ alio congruenti remedio repelli nequit. Rurſus tempore manifeſti periculi mortis, quam conſtitutus in illo ſubire debet. Quarto tempore gravis preſſuræ Reipublicæ, aut Proximi, quæ ſola oratione abolere poteſt. Et tandem quotieſcunque aliquod auxilium Divinum ſpeciale neceſſarium eſt ad ſalutem ſpiritualem, vel corporalem. Atque ut taceantur particulares obligationes Clericorum, aut Beneficiariorum ad perſolvendum Horas Canonicas, vel Confitentium ad implendam Pœnitentiam injunctam, haud deſunt Doctores non excuſantes a peccato veniali eos, qui mane ac veſperi orare negligunt, tum Deo gratias debitas referendo pro receptis præteritis die aut nocte beneficiis, tum ejus auxilium implorando pro evitandis inſtantibus periculis. Cæteri vero ſatis communiter fatentur, Orationem non poſſe intermitti ad longum tempus, utpute ad menſem, vel, ut aliqui volunt, ad octo dies. Herinck *diſp.* 1. *de Religione. q.* 3. *num.* 19. & concordant dicta ſuperius *Tract.* 4. *diſt.* 2. *q.* 3.

50. CONCL. IV. Non modo bona ſpiritualia, ſed etiam temporalia a Deo recte poſtulantur; ita tamen, ut bona temporalia, v. g. ſanitas, longitudo vitæ, officia, divitiæ &c. non omnino abſolute, ſed ſolum ſub conditione, quatenus ad bonum ſalutaremque uſum, atque ad vitam æternam conſequendam proſunt, neque saluti animæ obſunt, recte a DEO poſtulentur. Ita communis, & conſtat ex Oratione Dominica, in qua juxta Chriſti inſtructionem bona tum ſpiritualia, tum temporalia poſtulantur. Quod autem bona temporalia non abſolute, ſed duntaxat ut conducentia ad vitam æternam, recte poſtulentur a Deo per Orationem, patet ex eo: quia non raro ejuſmodi bona ſunt homini occaſio ruinæ ſpiritualis, ac protrahunt in peccatum; unde in hujuſmodi circumſtantiis, Deo optime præcognitis, male eadem abſolute peterentur.

51. CONCL. V. Oratio, ſi fiat cum debitis conditionibus indubitatam, atque ex Chriſti promiſſione infallibilem habet efficaciam. Ita Sannig *loc. cit. n.* 6. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *c.* 1. & Theologi communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 83. *art.* 15. *ad* 2. Habetur hoc clare ex S. Scriptura, ac Chriſti promiſſione, dicentis *Matth.* 7. *Petite, & dabitur vobis*. Item *Luc.* 11. *Omnis, qui petit, accipit*. Et rurſum *Joan.* 16. *Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, atqui promiſſio Chriſti eſt infallibilis; ergo.

52. CONCL. VI. Conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat, quod petit, quatuor ſunt: ut videlicet quis pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem, pie & perſeveranter. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* Et hæ quatuor conditiones continentur in præallegatis Salvatoris verbis *Joan.* 16. Nam ly *dabit vobis*, primam conditionem ly *ſi quid* ſecundam: ly *nomine meo*, tertiam; ac tandem ly *petieritis*, quartam ſatis demonſtrat.

53. Prima itaque conditio eſt, ut *Oratio fiat pro ſe ipſo*, non pro aliis, juxta doctrinam S. Auguſtini *tract.* 102. *in Joannem*, dicentis: *Exaudiuntur omnes pro ſeipſis, non autem pro omnibus; quia non utcumque dictum eſt, Dabit, ſed, Dabit vobis*. Nam etſi pro aliis quoque ex charitate orare poſſimus, ac debeamus juxta illud *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini, multum enim valet oratio juſti aſſidua*. Ideo tamen difficilior impetratio cenſetur eſſe pro altero, quam pro ſeipſo: quia, ut Deus conferat gratiam, ſeu donum, quod petitur, debet homo eſſe diſpoſitus ad recipiendum, quæ diſpoſitio non eſt in libera poteſtate orantis, ſi pro alio oret, bene tamen, quando orat pro ſeipſo. Quod, ſi perſona altera, pro qua oratur, ſit debite diſpoſita, etiam Orationem factam pro ipſa, cæteriſque veſtitam conditionibus, comprehendi ſub dicta Chriſti promiſſione merito cenſet Layman *loc. cit. n.* 10.

54 Altera conditio eſt, ut *petantur neceſſaria ad ſalutem*. Nam, ut diſcurrit D. Auguſtinus *loc. cit. Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem ſalutis*. Et infra: *Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omnino res eſt, ſed quia in tanta rei comparatione, quidquid aliud concupiſcitur, nihil eſt*.

55. Tertia conditio eſt, ut *Oratio ſit pia*, videlicet actus virtutis Religionis, per quem homo ſe Deo, tamquam ſupremo Domino ſubjicit. Ad hoc autem multum conducit humilitas orantis, plena fides ſeu fiducia in Deum; opera Miſericordiæ &c. juxta varios, & paſſim obvios textus S. Scripturæ. Ut vero is, qui orat, ſit in ſtatu gratiæ conſtitutus, tametſi ad impetrationem Orationis, ſtantibus ſupra dictis conditionibus, abſolute non requiratur, ut patet ex oratione Publicani a Deo exauditi, cum dixit *Lucæ* 18. *Deus propitius eſto mihi peccatori*: requiritur tamen ſtatus gratiæ ad meritum de condigno vitæ æternæ, atque augmenti gratiæ ſanctificantis. (e)

56. Quarta eſt, ut *perſeveranter oremus*: id eſt, non ſtatim deſiſtamus ab Oratione, ſi nos non exaudiri arbitremur, ſed iterato, ſæpius, & inſtanter petamus, ſecundum illud *Luc.* 18. *Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere*. Et *Coloſſ.* 4. *Orationi inſtate*. Etenim, ut S. Auguſtinus *Serm.* 5. *de Verb. Domini cap.* 5. monet, ideo Deus tardius nonnunquam dat, quæ petimus, ut tandem ferventius & perſeverantius orantes, plus etiam impetremus ac petimus. Quædam etiam non negantur, ſed, ut congruo tempore dentur, differuntur.

57. Ex dictis patet ad communem multorum hominum querelam, qui orant, & non accipiunt. Cauſa quippe eſt, cur multi non obtineant, quod petunt: quia nimirum conditiones præſcriptas non obſervant; ac præſertim bona temporalia petendo, eadem non ad debitum finem, ſive ſalutem animæ ſuæ referunt, juxta illud *Jacobi* 4. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis*. Unde D. Baſilius *Serm. de orando Deum*, inquit, *Ideo quandoque petis, & non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leviter, vel non conferenda tibi, vel deſtitiſti*.

58. Imo dum cæteroquin debite rogamus pro bonis temporalibus, v. g. moderatis divitiis, ſanitate &c. quas nobis non expedire neſcimus, non idcirco irritæ erunt preces illæ: tum quia, ſi fiunt in ſtatu

gra-

gratiæ, ſunt meritoriæ gloriæ cœleſtis, & augmenti gratiæ: tum quia in tali caſo ordinarie loco ejuſmodi bonorum temporalium, v. g. ſanitatis, divitiarum, quæ Deus novit nobis magis fore nociva, ſicque miſericorditer negat, ſolet Deus debite rogantibus conferre alia bona temporalia, vel ſaltem ſpiritualia ſpecialium auxiliorum gratiæ, magis profutura ad conſequendam vitam æternam. Audiatur Jeremias Drexelius. *lib. 5. Heliotropii cap. 2.* dicens: *Certiſſimum eſt, nullas preces cum debita voluntatis reſignatione factas eſſe irritas, nullas omnino: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur.* Et S. Iſidorus 10 Sententiis: *Creberrime non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem.*

59. Quod ſi vero abſque debita in Divinam voluntatem reſignatione, quin & *obſtinate, quidpiam a Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod ut optimus Pater negavit, ut rigidus Judex permittit in noſtrum malum.* Ac proinde, *in omnibus omnino precibus illud Domini pro clauſula uſurpandum: Verumtamen non mea, o Deus, ſed tua voluntas fiat*; prout devotiſſime monet citatus Drexelius.

Peritum Confeſſarium ignorare non decet ex Benedicti XIV. Indulto Indulgentiam plenariam ſemel ſingulis menſibus concedi illis qui toto menſe quotidie orationi mentali unum ſaltem horæ quadrantem tam publice, quam private impenderint, & confeſſi ac refecti Sacramento Euchariſtiæ pro concordia Chriſtianorum Principum oraverint; quam etiam Indulgentiam elargitur iis, qui aſſidue eam orationem præſtiterint, vel eam rudes homines docuerint. Denique tam docentes, quam qui erudiendos in ea ſe præbent confeſſi & Sacra Communione refecti ſingulis vicibus ſeptem annos & totidem quadragenas lucrantur. Vide Bullam in Appendice.

DISTINCTIO II.

De Vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Superſtitio, & quæ ſpecies ejus.

SUMMARIUM.

1. *Religio conſiſtit in medio. Quæ vitia eidem opponantur?*
2. *Superſtitio, quid?*
3. *Contra Religionem quomodo poſſit peccari per exceſſum?*
   (a) Conformiter dictis Tract. 4. diſt. 1. n. 19.
4. *Superſtitionis duæ ſunt ſpecies.*
5. *Una ratione rei cultæ, quæ coli non deberet; & quomodo hæc ſubdividatur?*
6. *Altera ratione Cultus incongrui, & ejuſque ſubdiviſio.*
7. *Cultus falſus, quis, & quomodo accidat?*
8. *Et quale peccatum?*
9. *Cultus ſuperfluus, quis?*
10. *Et quale peccatum?*

1. SICUT in cæteris Virtutibus, ita & in Religione vendicat ſibi locum illud vulgatum: *Virtus conſiſtit in medio.* Unde Poeta canit:

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere virtus.

Igitur contra Religionem poteſtati peccari tum per exceſſum, & nomine generico dicitur *Superſtitio*; tum per defectum, & vocatur *Irreligioſitas.* Utraque harum varias ſub ſe ſpecies complectitur. Et quidem ſub Irreligioſitate continentur ea vitia, quæ pertinent ad contemptum ſeu irreverentiam Dei, ac rerum ſacrarum, cujuſmodi ſunt Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium ac Violatio Voti, de quibus ſigillatim dicetur tum in ſequenti Diſtinctione, tum alibi propriis in locis. Superſtitio continet ſub ſe Idololatriam, Divinationem, vanam Obſervationem, & Magiam una cum aliis adhuc duabus Superſtitionis ſpeciebus, quæ contingunt ex parte cultus indebiti, de quibus omnibus in præſenti Diſtinctione, ordiendo a Superſtitione, ejuſque ſpeciebus in genere.

2. CONCL. I. Superſtitio in genere eſt falſa religio, ſeu vitioſus cultus veri aut falſi Numinis, ac recte definitur: *Superſtitio* eſt vitium Religioni oppoſitum ſecundum exceſſum, quo quis Divinum cultum vel illi exhibet, cui non debet, vel eo modo, quo non debet. Ita in re communis. Etſi enim vel maxime Superſtitio committatur in cultu falſorum Deorum, tamen etiam in cultu veri Dei hoc vitium accidere poteſt, prout patet in Judæis defacto Legalia veteris Legis obſervantibus, & in Hæreticis, qui olim aquam pro vino, vel ſanguinem infantum in Euchariſtia offerebant, qui idcirco non Religioſi, ſed Superſtitioſi nuncupandi ſunt, quamvis vero Deo talia præſtiterint. Itaque Superſtitio utrumque complectitur, & cultum falſorum Deorum, & exceſſum in cultu veri Dei.

3. Neque dicas. Deus eſt dignus omni laude, cultu ac reverentia; ergo non poteſt dari exceſſus in ejus cultu, neque peccari contra virtutem Religionis per exceſſum. Reſp. enim (a) conceſſo antecedente, diſtinguendo conſequens: ergo non poteſt dari exceſſus ex parte objecti virtutis Religionis, id eſt, reſpectu Majeſtatis Divinæ, utpote quæ digniſſima eſt omni honore & cultu, conceditur: non poteſt dari exceſſus ex parte modi incongrui, aut cultus indebiti ratione rei cultæ, negatur conſequentia. Sicut enim v. g. Amor Dei ex parte objecti non habet medium, imo eo perfectior eſt, quo intenſius fertur in Deum utpote objectum infinite amabile, habet tamen medium ex parte actus; quia poteſt dari exceſſus in ejus exercitio, ſi nimirum modo illicito Dei Amorem elicere velimus, nos v. g. interficiendo: ita & Religio ex parte objecti, quod eſt Divina Majeſtas, medium non habet, neque patitur exceſſum, bene tamen ex parte actus, uti fit, ſi verum Deum falſo, aut indebito cultu colamus, vel loco veri DEI falſum Numen adoremus.

4. CONCL. II. Duæ ſunt ſpecies Superſtitionis, in quas ipſa immediate dividitur, nempe Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, & Superſtitio ratione cultus incongrui, dum modo indebito ſeu inconvenienti verus Deus colitur. Ita communis, & patet ex proxime dictis. Porro utraque hæc Superſtitionis ſpecies rurſum ſubdividitur, & hinc fit

5. CONCL. III. Superſtitio ratione rei cultæ, quæ coli non deberet, ſive Superſtitio ratione cultus falſi Numinis ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem, Obſervantiam ſuperſtitioſam, & Magiam. Ita Herincx *diſp. 8. de Religione, n. 3.* & communior, quamvis Filiucius *tom. 2. tract. 5. n. 4.* addat pro quinta ſpecie Maleficium: alii vero ad vanam ſeu ſuperſtitioſam Obſervantiam referant Magiam, & Maleficium, ac proinde tres dumtaxat Superſtitionis ſpecies ex parte rei cultæ, quæ coli non deberet, aſſignent. Ratio Concluſionis eſt: quia vel diabolus honoratur ut Numen, & eſt Idololatria; vel colitur, ut aliquid occultum revelet, & eſt Divinatio; vel, ut dirigat in operando, & ſic eſt Superſtitio vanarum Obſervationum, aut Magia, ad quam reducitur Maleficium, prout amplius patebit ex dicendis.

6. CONCL. IV. Superſtitio ratione cultus incongrui ſubdividitur in Superſtitionem cultus falſi, & Superſtitionem cultus ſuperflui. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt. 93. art. 1. & 2.* cum communi: & patet inductione. Siquidem

7. *Cultus falſus*, ſeu mendax dicitur, vel quia habet falſam ſignificationem: ut ſi quis defacto coleret Deum cæremoniis Judaicis, quæ ſignificant Chriſtum venturum: vel quia imitatur quis falſo verum cultum: ut ſi quis falſis miraculis veram doctrinam Chriſtianam confirmare velit, aut proponat falſas Reliquias: item ſi quis mutet materiam, vel formam Sacramentorum animo colendi Deum, prout faciunt Hæretici noſtri temporis in Cœna ſua committentes Superſtitionem falſi cultus; non enim Chriſti inſtitutum, ſed ſuas inventiones pertinaciter ſequun-

quuntur. Inſuper ejuſmodi cultus poteſt eſſe falſus, ac mendax falſitate ex parte ipſius colentis ſe tenente: ut dum quis Deum colit tamquam publicus ab Eccleſia conſtitutus Miniſter, cum commiſſionem ſeu poteſtatem nullam habeat, vel talem non habeat; puta ſi quis Sacrificium offerat, cum Sacerdos non ſit, cuius exemplum habemus in Saule 1. *Reg.* 13.

8. Et quidem certum eſt, quod huiuſmodi Superſtitio, atque omnes illi Superſtitioſi, falſique cultus ſint ex genere ſuo peccatum mortale: tum quia gravis inde irreverentia Deo infertur: tum quia ſunt falſitates pernicioſæ, atque nonnumquam naſcuntur ex infidelitate ac Hæreſi, uti ſit in Ritibus ſuperſtitioſis Judæorum, & Hæreticorum: tum tandem, quia prædicatione falſorum Miraculorum, nec non & falſarum Reliquiarum ſuppoſitione obfuſcatur fides verorum, minorque reverentia & cultus eiſdem exhibetur: & hinc eos, qui prædicant falſa miracula, vel incerta, excommunicari refert Navarrus *cap.* 27. *Manualis n.* 212. idque deſumitur *ex Conſtit.* 21. Leonis X. *Superna Majeſtatis*, & habetur *tom.* 1. Bullarii Romani.

9. *Cultus ſuperfluus* econtra dicitur ille, quando præter morem Eccleſiæ ponitur Religio in quibuſdam circumſtantiis, vel rebus, in quibus non eſt ponenda: ut ſi quis Deum colere aggrediatur illis ritibus, modo, ſeu cæremoniis, quæ neque ad ipſius Dei gloriam, neque ad ſpiritus excitandi devotionem inſerviunt, aut quæ ſunt contra ſtatuta, vel conſuetudinem Eccleſiæ: uti foret in Miſſa ſæpius dicere Alleluia, plures Cruces facere, quam ſit præſcriptum, in eadem tot vel taliter diſpoſitas candelas, & non plores adhibere, audire Miſſam a Sacerdote, qui nominatur Joannes, aut huiuſmodi.

10. Cæterum Cultus iſte ſuperfluus, ſeu tales ritus ſuperſtitioſi, ſecluſo ſcandalo & Eccleſiæ contemptu, ſunt ordinarie tantum peccata venialia, ut docent Caietanus, Leſſius, Layman, Navarrus, Toletus, & alii. Quod intelligendum, niſi eſſet cultus non tantum vanus, ſed etiam turpis, aut alias graviter in eodem excederetur, nam tunc incurri peccatum mortale pro gravitate materiæ, certum eſt.

QUÆSTIO II.

De Idololatria.

SUMMARIUM.

11. *Idololatria, quid?*
12. *Eſt peccatum graviſſimum.*
13. *Idololatria metaphorice accipitur pro omni peccato mortali.*
14. *Hic ſumitur proprie, nec tamen comprehendit Cultum Sanctorum.*

(*b*) Diſt. præc. quæſt. 4. per totum.

11. CONCL. I. *Idololatria*, quæ eſt prima Superſtitionis ſpecies, & ex ſuo genere peccatum mortale graviſſimum, recte deſcribitur, quod ſit ſervitus, quæ ſoli Deo debetur, exhibita alicui creaturæ. Ita in re communis. Dicitur, *Servitus*: quia per Idololatriam Idololatræ ſerviunt Idolis, cultum Latriæ ſoli Deo debitum illis impendendo, iuxta quod dicit Apoſtolus *Rom.* 1. *Servierunt creaturæ potius, quam Creatori.*

12. Quod autem Idololatria ſit peccatum mortale graviſſimum, patet ex eo: quia Idololatra per Idololatriæ peccatum honorem Divinum, ipſamque Divinitatem, quantum in ſe eſt, transfert in creaturam, teſte Apoſtolo. *Rom.* 1. *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem corruptibilis imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*; & alibi. Unde ſicut in Republica graviſſimum cenſeretur crimen læſæ Maieſtatis honorem Regium, ipſamque Regiam Maieſtatem in alium, quam legitimum Principem ex plena ſcientia, quantum in ſe eſt, transferre, ita & in propoſito graviſſimum crimen eſt læſæ Maieſtatis Divinæ, gloriam Dei in Creaturam, ſeu Idolum transferre.

13. Notandum tamen, quod nomen Idololatriæ dupliciter accipiatur, primo quidem proprie pro cultu, quo creatura colitur loco Dei, deinde metaphorice pro omni peccato mortali, quo quis mortifere inhæret creaturæ: quo modo *ad Epheſ. cap.* 5. Avaritia vocatur *Idolorum ſervitus*. Et in hoc ſenſu S. Hieronymus *in cap.* 2. *Amos*, ait: *Avarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus penem & Beelphegor colit, laſciva mulier, quæ, cum ſit in deliciis, vivens mortua eſt, adorat venereas voluptates.* Et merito omne peccatum mortale in ſub nomine Idololatriæ metaphorice ſumptæ denotatur: cum peccator per peccatum mortale voluntarie recedens a Deo, ut creaturæ adhæreat, cenſeatur pluris facere creaturam, quam Deum, ac proinde illam habere loco Dei, hæcque ipſi eſſe inſtar Idoli.

14. Sed hoc loco Idololatria proprie ſumitur pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Nec tamen idcirco cultus Sanctorum cum Chriſto in cœlis regnantium, aut Sacrarum Imaginum erit Idololatria: nam illos non honoramus ut Deos, ſed ut Amicos DEI, cohæredes Chriſti, noſtroſque apud Deum interceſſores: Imagines autem cultu dumtaxat veneramur reſpectivo, ut iam dictum ſuperius. (*b*)

QUÆSTIO III.

De Divinatione, variiſque eius ſpeciebus, & gravitate.

SUMMARIUM.

15. *Divinatio, quid?*
16. *Contingit dupliciter.*
17. *Divinationis per expreſſam dæmonis invocationem varii modi, qui?*
    Ea eſt graviſſimum peccatum, nec admittit parvitatem materiæ.
18. *Divinatio per tacitam dæmonis invocationem, quæ?*
19. *Ejus plures ſunt ſpecies. I. Aſtrologia judiciaria.*
    Sed naturalis eſt licita.
    * *Quidnam ſentiendum, ſi ex puncto nativitatis aliqua prædicantur?*
20. *II. Phyſiognomia,*
    Metopoſcopia, & Chiromantia.
    Verum naturalis licita eſt.
21. *III. Obſervantia ſomniorum.*
22. *Et quale peccatum ſit?*
23. *Unde dignoſci poſſit ſomnium eſſe a Deo, vel potius a dæmone?*
24. *IV. Hujus Divinationis ſpecies eſt Augurium.*
25. *Et V. Sortilegium.*
    Sortes diviſoriæ, &
    Sortes conſultoriæ ſunt licitæ.
    Sortes divinatoriæ illicitæ.
26. *Solvitur inſtantia ex nonnullis exemplis adducta.*
27. *Divinatio qualibet eſt peccatum mortale.*
    Supra num. 17.
28. *Dummodo ſerio & firma fide fiat, alias ſecus.*
    * *Quidnam ſtatuendum, ſi ſimilia fiant joci cauſa?*

15. CONCL. I. *Divinatio* (prout de ea hic loquimur, eſtque ſpecies Superſtitionis) eſt inquiſitio de aliquo occulto, ope vel diſciplina dæmonis facta. Quo modo Divinatio paſſim accipitur in S. Scriptura, in qua ſoli illi vocantur *Divini*, qui ope dæmonis divinant, ſeu futura aut incerta revelare nituntur. Etſi enim dæmones non poſſint certo recognoſcere futura, circa quæ potiſſimum verſatur Divinatio (quamvis latius accepta etiam ad aliorum occultorum, v. g. theſaurorum abſconditorum inquiſitionem, ope dæmonis factam, ſe extendat) longe tamen plura dæmones de rebus futuris, aliiſque occultis cognoſcere poſſunt, quam homines.

16. CONCL. II. Divinatio dupliciter contingit, nimirum vel per expreſſam dæmonis invocationem, vel per implicitam. Ita certa & communis. Ex his ulterius.

17. Prima Divinationis ſpecies, ſeu in qua diabolus expreſſe invocatur, multis modis contingit, prout nimirum diabolus diverſimode conſulitur, aut conſultus reſpondet. Aliquando enim apud veteres Gentiles

tiles conſulebatur per ſacrificia animalium, & diabolus reſpondebat per ſigna quædam apparentia in exitis animalium; & vocatur *Haruſpicium*. Aliquando conſulebatur per preces coram idolis profuſas, & ſolebat dæmon reſpondere per Idola; & dicitur *Oraculum*. Aliquando conſulebatur in Pythonicis, vel Pythoniſſis, quos ipſe poſſederat: quandoque id accidit per varias adjurationes, figuras, unctiones, ſpecula, aliaque ſigna per diabolum inſtituta, & media deteſtanda, quæ Dominus DEUS paſſim in S. Scriptura execratur. Et hanc Divinationis ſpeciem, in qua diabolus expreſſe invocatur, eſſe graviſſimum peccatum mortale, certum eſt, & indubitatum, eo quod importet conſortium, & ſocietatem cum dæmone, perpetuo & infenſiſſimo hoſte veri Dei. Et hac de cauſa recte notant Doctores, ut Bonacina *diſp.* 3. *in Decalogum q.* 5. *punct.* 3. *n.* 17. Heriocx. *cit. diſp.* 7. *n.* 16. & alii, non dari parvitatem materiæ a mortali excuſantem, ſi Divinatio ſerio fiat.

18. Altera Divinationis ſpecies, ſeu quæ continet tacitam & implicitam dæmonis invocationem, fit, cum quis notitiam alicujus rei ex ſigno aliquo conſequi ſerio confidit, quam illud naturaliter nullo modo indicare poteſt: tunc enim Divinator talem notitiam a dæmone tacite deſiderare convincitur, cum certum ſit, ejuſmodi ſigna vanitatis a DEO inſtituta non eſſe.

19. Hujuſmodi Divinationis, quæ fit per pactum implicitum, plures ſpecies recenſet D. Thomas 2. 2. *q.* 95. *art.* 3. *& ſeqq.* quem ſequuntur alii. Prima eſt Divinatio per Aſtra, vocaturque *Aſtrologia judiciaria*, quæ ex aſpectu, ſitu, & motibus aſtrorum eventus a libero arbitrio pendentes certo prædicit, vel præteritos aut præſentes occultos effectus ab influxu aſtrorum nullatenus dependentes revelat: v. g. Platonem tale conjugium celebraturum, eſſe auctorem hujus furti, moriturum ruinam ſuarum ædium &c. Dicitur notanter, *eventus a libero arbitrio pendentes &c.* nam per hoc nullatenus reprobatur Aſtrologia naturalis, qua ſitus & motus aſtrorum obſervantur, atque ex iis colliguntur effectus pure naturales, ut eclypſes, pluviæ, ſiccitates, morbi animalium, peſtes, ſalubritates &c. Hæc enim omnino licita eſt, & humano generi perquam utilis.

Additio.

* Quinimo a Leſſio, & Buſembaum excuſantur a peccato illi, qui ex puncto Nativitatis, ſive Horoſcopo non quidem certo, ſed probabiliter prædicunt complexionem corporis, & inclinationes naturales; nam aſtra inclinant, etſi non neceſſitent. Item ſubdit la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 9. non eſſe peccatum ſaltem mortale, per Aſtrologiam velle cognoſcere aliquod contingens liberum tantum aliquo modo conjecturaliter, non autem quaſi certo futurum &c. Adducit equidem P. Sporer *Tract.* 2. *in præcept. I. Decalog. c.* 9. *ſect.* 2. *n.* 16. Bullam *Cœli & terræ*; editam motu proprio a Sixto V. & ab Urbano VIII. die 13. Martii 1631. Conſtitutione *Inſcrutabilis Judiciorum &c.* renovatam, in qua prohibet Aſtrologis prædicere actiones ab humana voluntate dependentes, etiamſi proteſtentur & adjungant, ſe id non affirmare tamquam certum. Aſt Suarez, Delrio, Valentia, aliique dictam prohibitionem apud eumdem auctorem valde probabiliter reſtringunt ad ſolum forum externum ob præſumptionem nimirum ſuperſtitionis etiam internæ ſimul latentis, quamvis externe proteſtentur ad tegendas fraudes, & vitandas pœnas. Profecto in his regionibus ſibi conſcientiæ paſſim non ducunt, qui ſimiles libellos de Horoſcopo tractantes legunt: quamvis ego, niſi ſimul jungatur conſideratio temperamenti proprii, & aliarum circumſtantiarum in particulari occurrentium, eoſdem nihil prorſus æſtimem ordinarie: quoniam illud punctum nativitatis, quod hi Aſtrologi exactiſſime attendendum ajunt, deprehendi vix poteſt ob rapidiſſimum motum Cœlorum, prout id jam obſervavit apud Sporer *loc. cit. num.* 14. D. Auguſtinus *lib.* 2. *de Doct. Chriſt. cap.* 22. *

20. Secunda hujus Divinationis ſpecies eſt *Phyſiognomia*, per quam ex corporis, puta vultus, manuum &c. lineamentis libere contingentes eventus, aut proſpera vel adverſa prædicuntur. Ejus partes ſunt *Metopoſcopia & Chiromantia*, quarum prior ex facie hominis, frontiſque inſpectione, altera vero ex manuum lineamentis, quid cui eventurum ſit, divinat, ſeu prædicit, ut ſolent facere Cingari. Dicitur rurſum: *libere contingentes eventus*: datur enim etiam Phiſiognomia, Metopoſcopia, & Chiromantia naturalis, per quam ex corporis & membrorum habitudine ac proportione, vultus item ac manuum lineamentis, de corporis valetudine ac temperamento, conſequenter de hominis etiam ingenio, atque animi propenſione, nec non & de superventuris morbis, morte, vel ſanitate prædictio aliqua vel conjectura licite fieri poteſt. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 43. *n.* 45. Delrio *lib.* 5. *cap.* 3. *q.* 4. Sanchez, Layman, & alii.

21. Tertia dictæ Divinationis ſpecies fit per ſomnia. Et quidem tunc *Obſervantia ſomniorum* eſt illicita, & cum dæmonis pacto ſaltem implicito conjuncta, cum ex illis vane ac temere fit conjectatio de effectu libere eventuro, aut mere caſuali vel fortuito. Talis Obſervantia ſomniorum multum apud Ethnicos fuit uſitata, & a S. Scriptura graviter reprehenſa: ut *Levit. cap.* 19. *Non augurabimini, neque obſervabitis ſomnia*, & alibi. Unde & 2. *Paralip.* 33. graviter taxatur Manaſſes, quia *obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſerviebat*. Cum enim ſomnia pleraque naturaliter contingant, atque alia & alia juxta diverſam corporis conſtitutionem, ac temperamentum, aut præcedentes animi affectiones, aliaſque cauſas naturales provocentur, nequit ex iiſdem capi prænotio de eventibus liberis, niſi vel a Deo, vel a diabolo immittantur: ergo quoties non dignoſcuntur eſſe a Deo, ſi quis ex eiſdem divinet, ſubjicit ſe diſciplinæ diaboli.

22. Ex his ſequitur, quod Divinatio ex obſervatione ſomniorum ſit ex genere ſuo peccatum mortale. Per accidens nihilominus poteſt Obſervantia ſomniorum quandoque eſſe venialis: utpura ratione ſimplicitatis, dum homo rudis ea putat eſſe a Deo: vel quia ſolum tenuiter credit eiſdem. Quod ſi ſomnia putentur provenire ex cauſis naturalibus, licitum eſt ex iiſdem capere conjecturas de ejuſmodi cauſis, v. g. de valetudine, vel conſtitutione corporis, ac hujuſmodi; Somnia autem divinitus immiſſa, certum eſt, eſſe ſequenda; qualia leguntur habuiſſe Joſeph Pro Rex Ægypti *Geneſ. cap.* 37. S. Joſephus Sponſus Beatæ MARIÆ Virginis *Matth.* 1. Tres Magi *Matth.* 2. aliique plures; juxta quod *Num.* 12. Deus dixerat: *Si quis fuerit inter vos Propheta* Domini, *per ſomnium loquar ad illum*.

23. Quæres, unde dignoſci poſſit, ſomnium eſſe a Deo, vel potius a dæmone? Reſp. Inter ſomnium Divinum & diabolicum communiter diſcernunt Viri ſancti & Doctores, tum ex materia fineque ejus, utrum ad rem bonam & honeſtam, an vero ad turpem impellat: tum ex interna ſomniantis, atque ex ſomno excitati affectione: ut eſt illuſtratio, & conſolatio animi, inſolita promptitudo ad Dei obſequium, & hujuſmodi: nam talia a ſomnio Divino cauſantur. Econtra vero ſomnia diabolica vel ad malum inclinant, vel animum perturbant, & ad Dei obſequium tardiorem reddunt, ipſumque intellectum obnubilare ſolent.

24. Quarta Divinationis ſpecies fit per avium, piſcium, aut aliorum animalium obſervationem, & dicitur *Augurium*. Hæc futuros liberos eventus, vel caſus mere fortuitos enuntiat e volucrum volatu, aut cantu, vel ex piſcium motu, animalium occurſu, voce, & ſimilibus; ac prohibetur a S. Litteris ſæpius, præſertim locis n. 21. allegatis. Quo tamen non obſtante, ex avium volatu, piſcium in mari occurſu &c. poſſunt naturaliter colligi pluviæ, ſerenitates, tempeſtates, & hujuſmodi effectus naturales, quos animalia citius præſentiunt, quam homines.

25. Quinta ſpecies Divinationis eſt per ſortes (& dicitur *Sortilegium*) quæ eventus futuros, vel veritatis occultæ manifeſtationem explorat per ſortes. Eſt autem triplex genus ſortium, nempe diviſorium, conſultorium, & divinatorium. *Sortes diviſoriæ* ſunt, quæ applicantur ad dividendas hæreditates, ad litem diri-

Digitized by Google

dirimendam, ad honeſtum luſum &c. Et hæ per ſe malæ non ſunt, ſed ſæpe bonæ ac utiles, juxta illud *Proverb.* 18. *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque dijudicat.* Porro *Sortes conſultoriæ* ſunt quibus a DEO poſtulatur occultæ veritatis manifeſtatio, vel conſilii directio: iſtæ etiam non ſunt prohibitæ ſi cauſæ neceſſitas, ſive honeſtas ita exigat, aptiorque modus non appareat dubium vincendi: vel ſi alias ſpeciali Dei juſſu aut inſtinctu fiant, de quibus dicitur *Proverb.* 16. *Sortes mittuntur in ſinum, ſed a Domino temperantur.* Tandem *Sortes divinatoriæ* ſunt, quibus abſconditæ veritatis notitia, vel conſilii directio non a Deo, & conſequenter a dæmone expreſſe, vel tacite imploratur. Et hæ ſuperſtitioſæ, illicitæ atque prohibitæ ſunt, prout habetur *can. Sortes* 26. *q.* 5. cum concordantiis: quia continent expreſſam, vel tacitam dæmonis invocationem. Unde merito *cap.* 1. *&* 2. *tit. de Sortilegiis.* ſub gravibus pœnis prohibetur, ne per ſortes inquiratur auctor furti, vel quid impoſterum futurum ſit: & ſimiliter *c. ult. eod. tit.* generaliter ſortium uſus in Electionibus ad beneficia Eccleſiaſtica damnatur.

26. Nec obſtat, quod peccatum Achan ſorte deprehenſum legatur *Joſue* 7. & Jonas ſorte deprehenſus fuerit *Jonæ c.* 1. Item Jonathas mel deguſtans 1. *Reg.* 14. imo & Saul militis fortibus in univerſas Tribus Iſrael electus in Regem 1. *Reg.* 10. & hujuſmodi. Reſp. enim, quod talia ex ſpeciali juſſu, aut inſtinctu Dei facta credantur: non tamen idcirco *ſortibus indifferenter eſt credendum, cum privilegia ſingulorum non poſſint legem facere communem.* ut dicitur *c. Non ſtatim.* &c. *Non exemplo.* 26. *q.* 2.

27. CONCL. III. Divinatio, & quælibet prædictarum ſpecies eſt ex genere ſuo peccatum mortale, ſive fiat cum expreſſa, ſive cum tacita dæmonis invocatione. Ita communis; & patet ex dictis (*e*) quia Divinatio importat conſortium; & ſervitutem cum dæmone, perpetuo Dei hoſte; ac ipſum homo tacite honorat, ejuſque diſciplinæ ſeſe ſubjicit, ab eodem occulta vel futura edocendus.

28. Hoc tamen intelligendum, ſi Divinatio ſerio fiat, & cum firma fide. Quod ſi vero joci cauſa quis oſtendat, ſe velle futura divinare, interim credens, totum eſſe fuiſſe futile & inane, communiter Doctores cenſent, talem non incidere in culpam gravem; cum ſit potius quædam vanitas, quam ſuperſtitio, ut ait Bonacina *diſp.* 3. *in Decal. q.* 5. *p.* 3. *n.* 18. *&* 19. Ubi etiam ſomnia, ſortes &c. a mortali excuſat, ſi quis per ſimplicitatem (quod in mulierculis facilius locum habet) illis fidem præſtet: ut quando ex ruditate putat, a Deo eſſe, vel tenuiter credit. Hoc modo multæ vanæ, atque inutiles obſervationes, v. g. exſternutatione, vulturis occurſo, corrigiæ ruptione, & hujuſmodi vanitates excuſari poſſunt a culpa mortali; quia non firma fides, ſed vana tantum formido eis tribuitur.

Additio.

* Cæterum conſulto adhuc monet Caſtropalao *Tract.* 17. *diſp.* 1. *punct.* 3. *num.* 6. *&* *punct.* 8. *n.* 4. ad finem, quod etiam joci cauſa tentare ſimilia res ſit plena periculo: partim, quia ſæpe interne ſaltem aliqualis fides adhibetur, & eventus dubia mente exſpectatur: partim quia ille, qui prædictis ſignis effectum caſu correſpondere expertus fuerit, facile incitabitur ad eadem ſigna ſerio animo alia vice repetenda, cujus deceptionis periculo hoc jocandi methodo ſe expoſuerat.*

QUÆSTIO IV.

De vana Obſervantia, ejuſque ſpeciebus, & gravitate.

SUMMARIUM.

29. *Vana Obſervantia, quid?*
30. *Et quomodo diſtinguatur a Divinatione?*
31. *Ejus tres ſunt ſpecies, quæ?*
32. *Ars notoria, quid?*
33. *Obſervantia ſanitatum, quid?*
34. *Et quo pacto hæc cognoſci poſſit?*
35. *Obſervantia eventuum, quid?*
    Et quomodo a Divinatione differat?
36. *Vana Obſervantia, omneſque ſpecies ejus ſunt peccatum mortale.*
37. *Niſi excuſet ignorantia &c.*
38. *Licitum tamen eſt geſtare Agnos DEI, Cruces &c.*
39. *Conſuetudines aliquid faciendi, vel omittendi certis Feſtis, an damnandæ?*
40. *Quid in dubio, num effectus excedat vires cauſæ naturalis?*
41. *Proteſtatio quando excuſet?*

29. CONCL. I. *Vana Obſervantia* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inutilia ad aliquid præſtandum, vel impediendum, ad quod a Deo vel natura nullam virtutem habent: uti contingit, quando quis mediis inutilibus contendit acquirere bona temporalia, ſanitatem, vel ſcientiam, aut quando aliquibus verbis intendit alligare dæmonem, eumque includere in annullo, vaſe, aut cum quis mittit chirographum animalibus noxiis, vel eis litem movet, ut illa expellat, aut cum quis certis ſchedulis, vel verbis a globorum ictibus immunem ſeſe reddere ſatagit, & hujuſmodi. Ita Doctores communiter.

30. Cæterum dicta vana Obſervantia diſtinguitur a Divinatione, quod hæc circa ſpeculativam occultorum, aut futurorum effectuum cognitionem verſetur, illa vero ad opus aliquod præſtandum, vel impediendum tendat, utpote ad obtinendam corporis ſanitatem, theſauri abſconditi inventionem, & quidem per pactum aliquod cum dæmone, ut dictum eſt.

31. CONCL. III. Vanæ Obſervantiæ tres ſunt ſpecies, nempe *Ars notoria*, *obſervantia ſanitatum*, & *Obſervantia eventuum*; ad quas ſpecies cæteræ ſunt revocandæ, ſive cum expreſſa, ſive cum tacita, ſeu implicita dæmonis invocatione fiant. Ita rurſum communis; idque amplius patebit ex dicendis diſcurrendo de ſingulis. Unde ut

32. CONCL. III. *Ars notoria* eſt, cum per precationes quaſdam verborum ignotorum, inſpectiones certarum figurarum, & alia hujuſmodi media prorſus inutilia expectatur ſcientia infuſa quarundam rerum abſque alio labore. Hac arte utuntur Anabaptiſtæ, dum ſumpto poculo ſuæ Cœnæ in inſtanti aliquando ſcripturarum antea omnino ignotarum ſcientiam conſequuntur, dæmone indubie eam ſuggerente, vel per os ipſorum loquente; ipſiſque ſic dementante, ut S. Scripturas ſe intelligere putent.

3. CONCL. IV. *Obſervantia ſanitatum* eſt ſuperſtitio, qua adhibentur media inania & inutilia ad ſanandos morbos hominum, vel brutorum: ut contingit, dum ad ſanitatis conſervationem, recuperationem, vulnerum ſanationem, dolorum mitigationem, ab hoſtibus, globorumque ictibus protectionem, atque immunitatem, & hujuſmodi adhibentur verba, ſigna & cæremoniæ, quæ nec ex Divina inſtitutione, nec a natura ad id vires ullas habent. Ita paſſim Doctores. Sed quia res quamplures habent varias virtutes naturales non raro hominibus ignotas, hinc

34. Quæres, quo pacto dignoſci poſſit hæc ſpecies vanæ Obſervantiæ? Reſp. cum Filliucio *Tom.* 2. *diſp.* 24. *c.* 6. *n.* 158. *&* 159. & aliis, id potiſſimum ex ſequentibus circumſtantiis agnoſci. I. Si adhibeantur verba ignota, aut characteres ignoti: talia enim implicite referuntur ad dæmonem ea inſtituentem, atque intelligentem. II. Si inſerantur aliqua falſa, apocrypha, aut minus certa, ut quod Chriſtus habuerit febres, ſpaſmum &c. III. Si cauſa applicetur improportionata ad effectum, vel in loco diſtanti a paſſo. Idem dicendum de iis, qui adhibent verba, ſigna, cæremonias, imagines aſtronomicas, & ſimilia ad obtinendam ſanitatem, ad quam tamen procurandam nullam ex ſe vim habent: unde neceſſe eſt, quod hanc habeant aliunde, non quidem a bonis Angelis, vel a Deo, cum id legitime non conſtet, imo per Prælatos Eccleſiæ prohibeatur atque per Theologos & Concionatores concorditer negetur; ergo eam habere ab arte diabolica, præſumendum eſt. Et ex his regulis innumeri caſus in praxi poſſunt reſolvi, quorum plurimos refert Gobat *Tract.* 11. *Theol. Experimentalis*, *parte* 4. *de Superſtitionibus.*

35. CON-

Digitized by Google

35. CONCL. V. *Obſervantia eventuum*, quæ eſt tertia ſpecies vanæ Obſervantiæ, contingit, quando fortuito aliquid accidit vel occurrit, ex quo homo ſibi, vel alteri, aliquid proſperi, aut adverſi conjectat, indeque ſuas actiones moderatur: ut ſi v. g. egredienti domum occurrat lepus, aut is picam pictitantem audiat, & inde malum ſibi augurium præſagiens domum revertatur. Hæc vanæ Obſervantiæ ſpecies Divinationi *Quæſt. præced.* explicatæ valde vicina eſt: differt tamen ab ea per hoc, quod in iſta vana Obſervantia principaliter intendatur directio operationum, & quidem ex ſignis fortuito occurrentibus, aut incidentibus: in Divinatione autem ſigna ex propoſito quærantur, & adhibeantur, & quidem ea principaliter intentione, ut notitia acquiratur futurorum, aut occultorum.

36. CONCL. VI. Hactenus explicata vana Obſervantia, & ſingulæ tres eius ſpecies ex genere ſuo ſunt peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt clara: quia continent aut expreſſam, aut ſaltem implicitam ſocietatem, pactumque cum dæmone, eiuſque auxilii invocationem, utpote a quo vel ſcientiæ infuſio, vel curatio morborum, aut operum noſtrorum directio expectatur.

37. Addunt tamen Bonacina *cit. diſp.* 3. *q.* 5. *p.* 4. Leſſius, Valentia, Sanchez, Herincx, aliique communiter, homines ſimplices ſæpius a peccato mortali excuſari ratione ignorantiæ, aut bonæ fidei; quia nihil mali in his contineri putant: cum ab huiuſmodi hominibus non tam facile ſemper illud apprehendatur. Inſuper tradit Filliucius *diſp.* 24. *n.* 171. etiam peccatum tantum veniale committi, ſi id fiat ex intentione dandi operam eiuſmodi vanitatibus, non tamquam efficacibus, ſed ex quadam levitate: ut ſi quis ſemel annulum moveri ſinat ſuper filum, idque joco faciat, & ad experiendum effectum cauſa curioſitatis. Hic tamen ſunt recolligenda, quæ diximus ad finem præcedentis Quæſt.

38. CONCL. VII. Nihilominus licitum eſt geſtare Agnos Dei, Evangelium S. Joannis, Cruces benedictas, & huiuſmodi res ſpirituales atque ſacratas, ad ſanitatem recuperandam, vel contra maleficia præſervandum, ſimileſque effectus conſequendos, dummodo nihil ſuperſtitioſum (de quo *Tract. XI. diſt.* 8. *Append. I. Addit. X.* agetur) intervenerit. Ita D. Auguſtinus *tract.* 7. *in Joannem*, & tenent Catholici unanimiter: dummodo talia debita cum reverentia atque fiducia in Deum geſtentur, & nulla conditio ſuperſtitioſa ſuperveniat propter adiunctam ſpem in modo ſcribendi, portandi, appendendi, aut alia loci vel temporis inani obſervatione, ad Divinum cultum, reverentiamque minime pertinente.

39. Utrum autem damnandæ, vel excuſandæ ſint quædam conſuetudines, quibus nonnulli aliquid facere, vel omittere ſolent certis diebus feſtivis, diſtinguendum eſt. Si enim hæc faciant, ut ſe magis excitent ad precandum propter affectum, quam ſpecialiter habent erga Sanctum, a quo opem & auxilium ſperant, non committitur Superſtitionis peccatum, ſecluſo ſcandalo, & alia prava intentione. Item non eſt ſuperſtitioſum, notare tempora, vel dies, quibus maior vel minor influxus cœlorum reperitur, ſeu quæ aptiora v. g. ſunt ad certas herbas medicinales colligendas, atque ad ſcindenda ligna; vel ad evitandam rerum corruptionem &c. Hoc enim non excedit vires naturæ, atque quotidiana experientia comprobatur.

40. Tandem, quando rationabiliter dubitatur, an effectus ſit a cauſa naturali (multa enim ſunt ſecreta naturæ, virtuteſque arcanæ, doctiſſimorum etiam quandoque virorum ingenia ſubterfugientes) quando, inquam, rationabiliter dubitatur, an huiuſmodi effectus excedat vires cauſæ naturalis, præſumendum eſt, provenire a cauſa naturali. Bonacina *cit. q.* 5. *punct.* 2. *n.* 9. citans Leſſium, Suarez, Sanchez, Layman, & alios. Ratio eſt; tum quia dubium explicandum eſt in mitiorem partem: tum quia multæ res naturales admirabili præfulgent virtute, pleriſque etiam viris doctis incognita.

41. Quamobrem excuſandi ſunt illi, qui huiuſmodi res, de quarum virtute naturali dubitatur, ad expellendum morbum adhibere intendunt, dummodo proteſtationem præmittant, nolle ſe effectum conſequi, ſi aliqua ſubſit virtus ex quocunque pacto diabolico, & ſuperſtitioſo. Secus dicendum, quando palam eſt, effectum excedere vires cauſæ naturalis; ac proinde certo, vel fere certo conſtat, actum huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſum, ſeu rem vanam, & inutilem eſſe ad talem effectum: tunc enim ſubeſt malitia Superſtitionis, cum adhibeatur medium inutile ad illum effectum. Neque in tali caſu, ubi conſtat certo de inefficacia mediorum, prodeſt proteſtatio, cum ſit contraria facto: niſi forte id fiat alia intentione, nempe ad convincendum & confundendum dæmonem, non ad experiendum effectum.

QUÆSTIO V.

De Magia, & Maleficio, aliiſque huc attinentibus.

SUMMARIUM.

42. *Magia rationalis, quid?*
   Eſt periculoſa.
43. *Magia ſuperſtitioſa, quid?*
44. *Duplex ejus finis.*
   Magia proprie.
   Maleficium, vel Veneficium, quid?
45. *Magia & Veneficium eſt peccatum mortale, & habet annexa multa alia peccata.*
46. *Remedia Maleficiorum alia moralia,*
47. *Alia naturalia,*
48. *Et alia ſupernaturalia, quæ?*
49. *Licitum eſt tollere ſigna Magica, ut diabolus nocere deſinat.*
   * *Num etiam ſit licitum adhibere alia contraria?*
50. *Dummodo id fiat abſque novo Maleficio.*
51. *Solvitur inſtantia.*
   (c) Tract. 4. diſt. 7. n. 27.
   * *Aliqua Corollaria.*
52. *Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente?*
53. *Maleficus pœnitens non tenetur curare ſibi chirographum à dæmone reſtitui.*
   Bene tamen rumpere aliud, ſi quod penes ſe habet.
54. *Alia tunc a Confeſſario obſervanda.*
55. *Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data?*
56. *Quomodo is muniendus contra relapſum.*

42. SCIENDUM, quod Magia communiter duplex diſtinguatur, una naturalis, & altera ſuperſtitioſa, ſeu diabolica. *Magia naturalis* eſt ratio quædam operandi mira per cauſas naturales abſque dæmonis opera. Hanc Magiam, etſi de ſe mala non ſit, tamen ut periculoſam, & ſenſim ad ſuperſtitiones manuducentem paſſim cenſent Doctores eſſe cavendam: quia ingenia humana rebus curioſis & inutilibus implicat, magiſque ſemper curioſa reddit, & ſucceſſive ad Magiam ſuperſtitioſam inducit. Unde merito Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure. cap.* 44. *n.* 1. omnes libros, qui Magiam naturalem tradunt, ſuſpectos habendos eſſe, & tamquam periculoſos, præſertim juventuti, vitandos aſſerit.

43. *Magia ſuperſtitioſa* (quam alii *Diabolicam* appellant, & de qua ſolum hic agitur) eſt ratio quædam operandi mira per ſigna ope dæmonum: ſicut enim Magia naturalis utitur cauſis naturalibus, ita Magia ſuperſtitioſa utitur nonnullis ſignis, quibus ex pacto quodam allicitur dæmon, ut faciat id quod Magus vult.

44. Porro Magia ſuperſtitioſa duplex eſt, ſeu potius duplicem habet finem. Primus finis eius eſt propria oſtentatio, aliudve commodum ſuum, aut alienum; & ſic communi nomine vocatur *Magia*: nam Magia proprie eſt ratio quædam operandi mira ope dæmonum. Alter finis ipſius eſt noxa alicui inferenda, & proprio nomine dicitur *Maleficium*, vel *Veneficium*. Maleficium quidem, ſi noxa inferatur incantationibus, ſeu carminibus, characteribus, aliiſque huiuſ-

modi ſignis ex pacto cum dæmone inito. Veneficium vero, quando malis pharmacis, ſive venenis, v. g. veneno amatorio, ſeu philtro id fit; quamvis nonnunquam etiam Incantatores appellentur Venefici.

45. CONCL. *unica*. Magia, ſicut & Veneficium, ac Maleficium ex genere ſuo eſt peccatum mortale, utpote continens expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem, ac proinde ſocietatem & benevolentiam erga illum. Ita omnes Doctores. Quinimo Magia ordinarie multa alia peccata annexa habet; ut ſunt hæreſis, abnegatio Dei & ſanctorum, idololatria, blaſphemia in Deum & Sanctos, profanatio & abuſus rerum ſacrarum, maxime Sacroſancti Euchariſtiæ Sacramenti, luxuria, & nefariæ cum dæmone commixtiones &c. Ea inſuper inferre ſolet maxima damna in bonis temporalibus proximorum, homicidia præſertim infantium, mortes animalium, vaſtationes ſegetum, & huiuſmodi. Ex quibus, aliiſque ſimilibus effectibus colligere licet immanitatem huius criminis, merito ſuata Leges etiam Civiles ignibus plectendi. Sed occaſione præmiſſorum.

46. Quæres I. Quænam remedia adverſus Maleficia ſint adhibenda? Reſp. Remedia Maleficiorum quædam ſunt naturalia, quædam ſupernaturalia, & quædam moralia. Horum poſtrema ſunt ea, quæ pertinent ad pactum cum dæmone diſſolvendum, quando ex pacto nocet: quod fit amovendo ſigna Magica, ad quorum præſentiam diabolus nocumentum infert, de quo mox plura *n.* 49. *& ſeqq.*

47. Naturalia remedia Maleficiorum plerumque parvam vim habent, quia diabolus facile omnem illorum actionem eludit, ſi velit, & a Deo permittatur. Bonum tamen eſt illa ab initio experiri iuxta præſcriptum medicorum, ſeu quæ ipſi magis congrua judicabunt.

48. Supernaturalia, ſeu ſpiritualia, atque Eccleſiaſtica remedia Maleficiorum ſunt optima, & horum decem numerantur cum Leſſio *cit. cap.* 44. *num.* 28. Bonacina, Reginaldo, & aliis. I. Magna fides & fiducia in Deum, ſeu Divinam protectionem. II. Suſceptio Baptiſmi, ſi quis nondum eſt baptizatus. Vel III. loquendo de baptizatis, Confeſſio Sacramentalis peccatorum; ſæpe enim ob peccata permittitur diabolo poteſtas in hominem, quibus per veram pœnitentiam, vitæque emendationem deletis, hæc quoque evaneſcit. IV. Sumptio Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti. V. Exorciſmi Eccleſiæ, quorum maximam eſſe vim probat praxis, atque ordinatio Eccleſiæ, cuius nomine fiunt, ipſaque quotidiana experientia. VI. Aqua benedicta; hæc enim habet vim ex precibus Eccleſiæ ad avertendas dæmonis infeſtationes. VII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei ſacri, Panis & Sal benedictum, & ſimiles res ab Eccleſia benedictæ, ob prællegatam rationem. VIII. Signum S. Crucis, cujus vis maxima eſt contra omnes Diaboli machinationes. IX. Invocatio Sanctiſſimi Nominis JESU, B. MARIÆ Virginis, Sancti Angeli Cuſtodis, & aliorum Sanctorum. X. Oratio, præſertim conjuncta jejunio, ut patet ex Verbis Chriſti *Matth.* 17.

49. Quæres II. An liceat tollere ſigna Magica, v. g. ligaturas, nodos, volumina capillorum &c. eo fine, ut diabolus nocere deſinat? Reſp. I. Certum eſt, & fatentur omnes, ſi nullum novum adhibeatur Maleficium, hujuſmodi ſigna licite poſſe tolli; idque tum in contemptum diaboli, atque Magicæ ſuperſtitionis; tum in odium facinoris, quo Maleficus ea poſuit veluti teſſeram ſui pacti cum dæmone. Ratio clara eſt: quia ſic ſolummodo evertuntur opera diaboli, ejuſque atque Malefici impietas execratur. Et hoc quidem licitum eſt facere etiam ea intentione, ut dæmon nocere deſinat: quia ejuſmodi remotio ſignorum (ſecluſo novo Maleficio) non eſt invocatio dæmonis ex natura rei, ſed potius everſio prioris pacti per Maleficum cum Cacodæmone initi, & deſtructio operum diaboli. Et in hoc ſenſu loquitur Doctor Subtilis 4. *diſt.* 34. *quæſt. un.* dicens, quod ridiculum ſit quærere, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum: non enim* (inquit) *ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera diaboli.*

Additio.

* Reſp. II. Ex eodem Fundamento, ut ſolvatur Maleficium, non ſolum licet tollere ipſa ſigna magica, ſed etiam adhibere alia poſitive contraria ex ſe indifferentia, quibus conventio diabolica tollatur. Ita Hiquæus in Scotum *lib.* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *n.* 45. Delrius *lib.* 6. *diſquiſit. Magic. c.* 2. *ſect.* 2. *q.* 3. Sanchez *lib.* 7. *de Matr. diſp.* 95. *&* 96. Caſtropalao *T.* 17. *diſp.* 2. *punct.* 2. Sporer *part.* 2. *in* I. *Præcept. Decalogi cap.* 9. *num.* 41. & alii; ac patet ex inculpata Judicum praxi, qui in hunc finem maleficos lavari, & pilos eorum abradi curant, ut ſi forſan aliquod Maleficium ex pacto dæmonis ſub capillis occultatum eſſet, quo inſenſibiles, & tormentis facile ſuſtinendis pares redderentur, his mediis deſtruatur. Ratio autem huius eſt: quia, ut ſupponitur, talia ſigna ex una parte pacto diaboli in contrarium poſita ex ſe ſunt indifferentia; ex altera vero ipſum peſſimum pactum exinde ſolvitur, ac via nocendi eluditur in eiuſdem contemptum. Nec dicas: talia media e. g. Sagam, quæ te tangit, repercutere, ut ſoluto ſic pacto diabolico nocere amplius nequeat &c. videri a diabolo ipſomet eſſe inſtituta in ſignum ceſſationis a nocendo, & conſequenter applicantem eadem conſpirare cum dæmone ſaltem implicite. Reſpondeo enim, omiſſis hic brevitatis gratia aliis ſolutionibus, cum Sporer *loc. cit.* pie, & probabiliſſime credi, diabolum, utpote ex ſe, ſuaque damnula propenſione ad moleſtandos mortales limitationis impatientem, potius ex imperio Dei arctari ad huiuſmodi conditiones, ſeu contraria ſigna pactis ſuis apponenda, ut hoc modo vis ſua intra debitos limites divinitus coarctata exiſtat cum non exigua ſua mortificatione, dum experitur ſuperbiſſimus ille ſpiritus, fortitudinem ſuam, ac libertatem & appetitum nocendi tam exigua re materiali conſtringi; ſicut a pari plurimum vexatur, dum quamvis Ens nobiliſſimum localiter & objective ſeſe igni alligatum videt, atque exinde præter intellectum etiam libertatem ſuam eſſe coarctatam. *

50. Reſp. III. Nihilominus non licet tollere Maleficium, vel ſigna Magica per novum Maleficium, neque hoc a Malefico temere petere, quamvis hic ſeſe paratum offerat. Ita certa & communis. Ratio eſt: quia adhibitio novi Maleficii eſt intrinſece mala, cum ſit uſus artis Magicæ, & tacita vel expreſſa dæmonis invocatio ad aliquem effectum obtinendum; ac proinde nullo modo bene fieri poteſt, neque peti, neque, ut id fiat, aſſenſus præberi iuxta illud Apoſtoli. *Rom.* 1. *Qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolum, qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.*

51. Nec dicas. Licitum eſt petere pecuniam ad uſuram ab uſurario parato dare, item exigere iuramentum ab eo, qui paratus eſt per falſos deos iurare: ergo etiam licitum erit alterius, qui ad id paratus eſt incantatione & Maleficio uti ad amovenda a nobis vel aliis Maleficia. Reſpond. enim negando conſequentiam, & paritatem. Ratio diſparitatis eſt: quia id, quod in dictis caſibus petitur, nempe pecunia mutua, vel iuramentum ex ſe malum non eſt, & bene fieri poteſt, ſi velit is, a quo petitur, ut dictum ſuperius (c) ſecus eſt in noſtro caſu, ubi Maleficium (iuxta hypotheſin) non niſi per novum Maleficium tolli poteſt.

Additio.

* Ex dictis colliges I. Si adſit vetula, de qua dubites, num ſit ſaga, non licere invertere ſcopas, ut, ſi ſaga eſt, abire non poſſit, niſi greſſu averſo ſeu cancrino. II. Nec proiicere e lecto pulvinar, ut deſuper ſedere cogatur. III. Nec lac, quod ex maleficio non coagulatur in butyrum calefacere ad ignem, ut totus calor transferatur in ſagam, & exinde nocere deſinat, tuque butyrum recuperes. Ratio prohibitionis horum & aliorum ſimilium eſt: quia non ſolum ſolvitur prius pactum (quod alias liceret) ſed præterea novum involvitur, cum ſagæ per ſimilia non præciſe in ſtatum naturalem ſuum redigantur, ſed præterea aliquid de novo facere cogantur, ad quod non niſi mediante novo diabolico pacto ſaltem implicito adſtringi poſſent. *

52. Quæres III. Quid agendum Confeſſario cum Malefico pœnitente? Reſp. cum Bonacina *diſp.* 3. *in Decalogum. quæſt.* 5. *punct.* 5. *n.* 55. Sanchez *lib.* 2.

in De-

Digitized by Google

in Decalog. c. 40. *n.* 52. & aliis, ante omnia inquirendum eſſe, an Maleficus inierit pactum cum dæmone: id ſiquidem tenetur Maleficus inprimis diſſolvere. Videtur autem ejuſmodi pactum ſufficienter diſſolvi per veram ac ſinceram de ſuis peccatis actam pœnitentiam, ex puro corde peccata deteſtando, ac dæmoni renuntiando, & toto affectu DEI Miſericordiam implorando.

53. Non tamen neceſſe eſt, ut Maleficus pœnitens curet chirographum a dæmone reſtitui, quia per veram pœnitentiam ſufficienter recedit a pacto. Sanchez *cit. cap.* 40. *n.* 53. Suarez, Candidus Brognolus, & alii. Quod ſi vero ipſemet Maleficus apud ſe habeat chirographum, vel ejus exemplar (regulariter enim, ut notat Candidus Brognolus Bergomenſis, *in Manuali Exorciſtarum. part.* 2. *cap.* 2. *art.* 3. §. 10. cum aliquis homo Deo abrenuntiat, ac dæmoni ſe devovet, ſolent duo fieri chirographa, vel ſi quis ſcribere neſciat, alia duo ſigna confici, quorum unum apud dæmonem conſervatur, alterum apud Magum, vel Maleficum) tunc is tenetur alterum, quod penes ſe habet, perfringere, aut ipſimet Confeſſario tradere: idque partim in deteſtationem criminis, partim, ut externus teſtetur internam, ac perfectam dæmoni abrenuntiationem, ſinceramque in Deum converſionem. Alioquin enim, ſi hujuſmodi externum ſignum, quod penes ſe habet, nollet Maleficus deſtruere, adhuc eo ipſo pergeret, internum voluntatis actum in dæmonis obſequium profiteri.

54. Secundo debet Confeſſarius inquirere a Malefico, an commiſerit illa enormia peccata ſuperius *num.* 45. recenſita, vel alia hujuſmodi: quibus intellectis debito modo procedat, prout cæteroquin neceſſe eſt ad Confeſſionem Sacramentalem.

55. Tertio, ſi aliquid ope diaboli Maleficus acquiſitum haberet, quod cujuſdam tertiæ perſonæ eſſe cognoſceret (puta, quia huic a diabolo ſublatum, & Malefico traditum ſuit, prout ſæpe contingit) illud domino ſuo erit modo competenti reſtituendum, ſicuti in rebus furto ablatis fieri debet. Si vero aliunde, utputa ex occultis theſauris, aut ex rebus in mari totaliter deperditis eam rem diabolus habuerit, Magoque tradiderit, ex eadem perſonis illis Magus ſatisfacere tenebitur, quibus fortaſſe damna in rebus ſuis familiaribus, aut animalibus intulit. Et hoc idem dicendum, ſi haberet aliunde, unde damna illata reſarcire poſſit: nam reſtitutio rerum injuſte ablatarum, & aliorum damnorum illatorum recompenſatio erit neceſſario facienda, niſi impotentia excuſet, prout aliunde conſtat.

56. Quarto, ne maleficus pœnitens iterum ſeducatur, & ad vomitum redeat, ſimulque ut is a dæmoniacis divexationibus, non raro redituris, magis magiſque præſervetur, eundem Confeſſarius muniat remediis ſpiritualibus, nimirum Agnis Dei, aut aliis rebus conſecratis ipſi communicatis, ſimulque eum exhortetur ad crebro eliciendos actus Virtutum Theologicarum, atque ad meditationem Dominicæ Paſſionis, deteſtationemque ſuorum graviſſimorum peccatorum, nec non & aliarum Virtutum exercitium, præſertim vero ad frequentiorem Sacramenti Pœnitentiæ, atque Euchariſtiæ receptionem. Quin etiam poterit quandoque Confeſſarius adhibere Exorciſmos convenientes, quales pro hujuſmodi hominibus tum in Ritualibus Diœceſanis, tum in aliis Benedictionum Libellis paſſim reperiuntur. Plura de Maleficis & Maleficiatis, vel etiam a dæmone obſeſſis vide *Tract.* 14. *Diſt.* 8. *poſt. Quæſt.* 3. *Appendice prima.*

DISTINCTIO III.

De Vitiis Religioni oppoſitis per defectum.

QUÆSTIO I.

De Tentatione Dei.

SUMMARIUM.

1. *Irreligioſitas, quid, & quæ vitia ſub ſe contineat?*
2. *Tentatio alia probationis.*

Alia ſeductionis.

3. *Tentatio Dei, quid?*
4. *Eſt duplex, expreſſa & interpretativa.*
5. *Tentatio Dei ex genere ſuo eſt peccatum mortale.*
6. *Purgationes vulgares ſunt prohibitæ.*
7. *Solvitur inſtantia.*
8. *Tentatio Dei per accidens poteſt eſſe venialis.*

1. UT patet ex dictis *Diſtinct. præced. num.* 1. alia Vitia opponuntur Religioni per exceſſum, alia per defectum. Viſis itaque hactenus prioribus pergendum ad poſteriora, quorum omnium genus eſt *Irreligioſitas*, quæ eſt defectus cultus Deo debiti. Porro ſub Irreligioſitate tamquam ſpecies ſub ſuo genere continentur Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blaſphemia, Perjurium, atque violatio Voti, de quorum quatuor prioribus in præſenti Diſtinctione, de aliis duobus in ſequenti Tractatu dicetur. Et quidem ordiendo a materia præſentis Quæſtionis.

2. Tentatio generatim eſt dictum, vel factum ad capiendum de aliquo experimentum, ut ſciatur, quantæ ſit potentiæ, prudentiæ, ſcientiæ, & hujuſmodi. Et hæc dicitur *Tentatio probationis*, ſeu experimenti: quo modo Deus dicitur tentaſſe Abraham, Job, Tobiam, & alios Sanctos, dum immiſſis adverſitatibus eorum obedientiam, patientiam, atque in aliis virtutibus conſtantiam experiri voluit. Eſt & alia, quæ dicitur *Tentatio ſeductionis*, ſeu inductionis ad peccatum, quo modo diabolus tentat homines, dum eos ad malum ſeu peccatum incitat. In propoſito ſumitur Tentatio priori modo, & quidem in malam partem, quatenus nimirum homo inique tentat Deum, volens aliquam ejus perfectionem experiri: de qua loquendo, ſit

3. CONCL. I. *Tentatio Dei* eſt actus Religioni oppoſitus, quo quis abſque juſta cauſa dicit, aut facit aliquid ad capiendum experimentum de Divina quapiam perfectione; utpute de Potentia, Sapientia, Juſtitia, aliiſve Dei Attributis. Ita Herincx *diſp.* 8. *de Relig. quæſt.* 1. Leſſius, eſtque in re communis. Dicitur, *actus Religioni oppoſitus*: quia eſt quædam Dei irreverentia, velle de perfectionibus ejus experimentum ſumere abſque juſta cauſa, & relictis mediis ordinariis a Deo inſtitutis. Et additur, *abſque juſta cauſa*: quia ſi talis adſit, non erit Tentatio: ut ſi fiat ex Divino inſtinctu, vel ſi quis habeat donum miraculorum, aut ſanitatum, vel ſi honor DEI, atque defenſio Religionis poſtulet aliquod opus, ad quod tale experimentum eſt neceſſarium. Porro per *experimentum Divinæ perfectionis* intelligitur omne extraordinarium opus, vel auxilium DEI ſupra communem rerum ordinem præſtandum, quo Divina Potentia, Sapientia, Juſtitia &c. quaſi experientia ipſa cognoſcatur.

4. CONCL. II. Tentatio Dei poteſt fieri dupliciter, expreſſe ſcilicet, vel interpretative. Ita communis. Et quidem *Tentatio DEI expreſſa* tunc accidit, quando aliquid fit directe ea intentione, ut experimentum capiatur de quadam Dei perfectione, ut ſi te projicias in puteum, experturus, an Deus te ſinat ſubmergi, vel an poſſit te ſalvare. *Interpretativa tentatio Dei* contingit, quando quis non intendit explicite tale experimentum de Divina perfectione, facit tamen aliquid ob finem alium, quod ex ſe requirit extraordinarium Dei auxilium; illudque temere expectat: ut ſi quis tota quadrageſima velit cibo & potu abſtinere ad Chriſti exemplum, perſuaſus, Deum vires præbiturum (niſi id fieret ex ſpeciali inſtinctu Divino) aut ſi alicui alteri periculo abſque neceſſitate ſe committat, a quo ſine extraordinario auxilio Dei, quod temere expectat, liberari nequit. Huc etiam pertinent Purgationes vulgares de quibus *n.* 6.

5. CONCL. III. Tentatio Dei, prout fit abſque juſta cauſa, regulariter loquendo, atque ex ſuo genere eſt peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: tum quia adverſatur excellentiſſimæ inter morales Virtuti Religionis, & conſequenter ex ſuo genere eſt peccatum mortale; tum quia vel tentando Deum quis eſt incredulus, aut dubius de aliqua ipſius perfectione, & conſequenter præter malitiam Infidelitatis irrogat Deo graviſſimam injuriam;

prout fecerunt olim perfidi Judæi de quibus dicitur *Pſal.* 77. *Tentaverunt Deum in cordibus ſuis, dicentes: Numquid & panem poterit dare, aut parare menſam in deſerto?* vel tentans petit a Deo auxilium extraordinarium ſine juſta cauſa, quod arguit gravem audaciam, ſicque irreverentiam erga Majeſtatem Divinam, quæ ter ſancte, ſimulque humiliter ac reverentialiter eſt tractanda: atque inſuper eſt illud contra ſapientiſſimam Dei ordinationem, qua voluit ſervari ordinem naturalem, neque abſque neceſſitate eumdem invertendum ſtatuit. Unde Chriſtus dæmoni, præcipitium è Templi pinnaculo, unde tamen per ſcalas deſcendere poterat, ſuggerenti reſpondit *Matth.* 4. *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

6. Hinc mortaliter peccaminoſa eſt omnis illa Tentatio, qua tentans Deum abſque alia neceſſitate committit ſe aperto periculo vitæ; utpute projiciendo ſe in ignem, aut præcipitando ex turri, interim putans, Deum eſſe ipſum ſalvaturum. Huc etiam ſpectant *Purgationes vulgares* (ſic dictæ, quod nullo jure, ſed *populari intentione, & fabricante ſunt omnino fictæ invidia. c. Mennam.* 2. *q.* 5.) quales olim fieri conſueverant ferventis ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactu, & hujuſmodi, in quibus expectabatur incolumitas a Deo extraordinarie præſtanda innocenti, quæ merito reprobantur a Jure Canonico *cit. c. Mennam* & *c. Omnibus.* & *c. Conſuluiſti.* 2. *q.* 5. Item Purgationes, quæ duello fiunt, in quo expectatur, ut Deus tueatur partem innocentem; quod itidem damnatur *can. Monomachiam.* 2. *q.* 5. & *c.* 1. *ac ſeqq. de Purgat. vulgari*; & in Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 19. *de Reform.*

7. Nec obſtat, quod Deus olim videatur quandoque huiuſmodi Purgationibus miraculo faviſſe. Reſp. enim, id factum eſſe, vel ob ſimplicitatem illius ſæculi, atque antequam tales Purgationes fuerunt publice ab Eccleſia damnatæ, vel quia innocentes ſuſpecti ad eas adhibendas cogebantur. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 4. Quandoque tamen effectus non reſpondebat, de quo refertur inſigne exemplum *cap.* 2. *de Purg. vulgari.*

8. Dicitur nihilominus in Concluſione, *regulariter loquendo*, ad denotandum, quod Tentatio Dei aliquando per accidens poſſit eſſe peccatum veniale. Et hoc contingit vel ratione inconſiderationis, aut ignorantiæ non craſſæ, vel ratione parvitatis materiæ, aut periculi; ut quando quis levi morbo affectus, vane ſperat ſanitatem a Deo relictis mediis ordinariis. Bonacina *cit. diſ.* 3. *quæſt.* 9. *n.* 6.

QUÆSTIO II.

De Sacrilegio, & quale ſit peccatum.

SUMMARIUM.

9. *Sacrilegium, quid?*
10. *Ejus tres ſunt ſpecies.*
11. *I. Qua violatur Perſona ſacra.*
12. *II. Qua locus ſacer.*
13. *Et III. Qua aliæ Res ſacræ violantur.*
    Huc ſpectat abuſus ſententiarum S. Scripturæ.
14. *Sacrilegium eſt ex genere ſuo peccatum mortale.*
15. *Clerici, & Religioſi, a quibus abſtinere teneantur ratione Voti Caſtitatis?*
16. *Sacrilegium per accidens fit quandoque peccatum veniale.*
17. *Non omne peccatum a Perſona ſacra commiſſum eſt Sacrilegium.*

9. SACRILEGIUM, quod a *ſacris legendis*, id eſt, ſuffurandis ſic dicitur, proprie accipitur pro violatione, ſeu indigna tractatione rei ſacræ, ſive pro iniuria, ac irreverentia illa, quæ infertur DEO per indignam tractationem rerum ſacrarum. Et de hac loquendo, ſit

10. CONCL. I. Sacrilegiorum univerſim tres ſunt ſpecies: aut enim Sacrilegium fit contra Perſonam ſacram, aut contra Locum ſacrum, aut contra Rem Sacram. Ita Doctores communiter; & ratio eſt: quia generatim etiam tria ſunt genera rerum ſacrarum, videlicet perſonæ, loca, & res aliæ ad Divinum cultum ordinatæ.

11. Porro ad primam Sacrilegii ſpeciem, qua violatur Perſona ſacra, pertinet percuſſio Clerici, fornicatio Ordine ſacro initiati, ſive Religioſi, aut Religioſæ, & cuiuslibet Votum Caſtitatis habentis. Huc addunt Doctores pertractionem perſonarum Eccleſiaſticarum ad Tribunal ſæculare, earumdem incarcerationem, & huiuſmodi, utpote quibus indigne tractantur perſonæ Deo ſacratæ.

12. Ad ſecundam ſpeciem Sacrilegii pertinent omnia, quæ fiunt contra ſanctitatem Loci ſacri: ut ſunt deſtructio malitioſa Loci ſacri, everſio Altarium, iniurioſa effuſio ſanguinis, vel ſeminis humani in Loco ſacro; item ſi confugientes ad locum ſacrum, tamquam ad Aſylum, per vim inde extrahantur, & huiuſmodi.

13. Ad tertiam Sacrilegii ſpeciem pertinent ea peccata, quibus aliæ Res ſacræ temerantur, ſeu iniurioſe tractantur. Dicuntur autem Res ſacræ inprimis Sacramenta, deinde Vaſa ſacra, veſteſque benedictæ, Reliquiæ Sanctorum, Dei ac Sanctorum Imagines, & denique ea omnia, quæ adhibitis certis precibus, ac Ritibus Eccleſiaſticis ſunt conſecrata, & pertinent ad cultum Divinum, atque miniſterium Eccleſiaſticum. Inſuper ad hanc tertiam Sacrilegii ſpeciem ſpectat abuſio ſententiarum ſacræ Scripturæ ad ſuperſtitiones, ad ſtabiliendas hæreſes, ad amatoria, fabuloſa, vana, ſcurrilia, adulationes, detractiones, libellos famoſos, & huiuſmodi: quam quidem temeritatem graviter inhibuit Concilium Trid. *Seſſ.* 4. *in Decreto de Editione, & uſu ſacrorum Librorum*, atque omnes huius generis homines, ſeu violatores, ac temeratores verbi Dei, iuris & arbitrii pœnis per Epiſcopos coerceri præcepit.

14. CONCL. II. Sacrilegium ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis: nam opponitur excellentiſſimæ inter Morales virtuti Religionis. Sic quippe certum eſt, eſſe peccatum mortale, quando Sacrilegium fit in contemptum Rei ſacræ; prout ſolent facere Hæretici, cum Vaſa ſacra, Imagines DEI, Sanctorum, & huiuſmodi profanant, & vaſtant. Similiter conſtat, committi peccatum mortale Sacrilegii, quando fit aliquid voluntarie ac deliberate in materia gravi, quod habet peculiarem repugnantiam cum ſanctitate Rei ſacræ: ut eſt percuſſio Clerici, item peccatum carnis cum perſona DEO ſacrata, vel ab eadem Perſona ſacra commiſſum &c. quia talia notabiliter contraveniunt ſanctitati Rei ſacræ eique gravem inferunt irreverentiam.

15. Ubi ſciendum, quod Religioſi Profeſſi, aut Clerici in ſacris conſtituti ratione Voti Caſtitatis teneantur abſtinere ab omni deliberata venerea delectatione, actuque tum interno, tum externo, qui eſt contra Caſtitatem: uti ſunt non ſolum fornicatio, aut alius actus venereus, ſed etiam turpes cogitationes, delectationes moroſæ, aſpectus impudici, vel tactus obſcœni &c. Unde quidquid in ſæcularibus extra coniugium eſt aliquo modo peccatum contra caſtitatem, id in Religioſis, & Clericis memoratis etiam eſt Sacrilegium ratione Voti; adeoque habet duplicem malitiam: ita tamen, ut malitia Sacrilegii ſit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis eſt mortalis, venialis vero, in quibus illa eſt venialis, prout non raro contingit ratione imperfecti voluntarii. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 41. *n.* 78. Sylveſter, Layman, & alii.

16. CONCL. III. Nihilominus per accidens quandoque Sacrilegium poteſt fieri peccatum veniale. Ita communis. Sic inprimis accidit, quando irreverentia Rei ſacræ illata eſt duntaxat levis: prout fieri poteſt in aliquali inhonoratione, aut dilaceratione Imaginum ſecluſo contemptu, in levi abuſu ſacrarum Veſtium ad profanos uſus, in allegatione cuiuſdam ſacræ Sententiæ ad iocum, & idem dicendum de aliis huiuſmodi levioribus irreverentiis erga Res ſacras, quæ non excedunt peccatum veniale, ſecluſo contemptu, propter parvitatem materiæ, ſeu irreverentiæ commiſſæ. Similiter erit peccatum veniale tantum, & quandoque nullum; ſi irreverentia aliqua fiat Rei ſacræ ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia non craſ-
ſa,

ſa, vel invincibili: hæc enim a peccato mortali excuſat in omni materia.

17. Tandem notandum cum Herincx *diſp.* 8. *de Relig. quæſt.* 2. *n.* 12. & aliis, non omne peccatum e Perſona ſacra, vel in Perſonam ſacram commiſſum eſſe Sacrilegium proprie & formaliter, ſed illud tantum, quod directe committitur contra ſanctitatem Perſonæ. Hinc inebriatio, ſuperbia, mendacium, ac huiuſmodi, ſi committantur a Perſona ſacra, non ſunt Sacrilegia. Similiter neque ira erga Perſonam ſacram habita, citra corporalis injuriæ illationem, eſt Sacrilegium: cum talia directe non repugnent eius ſanctitati, bene tamen percuſſio corporalis ipſius.

QUÆSTIO III.

De Simonia.

SUMMARIUM.

18. *Simonia, unde ſic dicta.*
19. *Ea eſt ſpecies Sacrilegii.*
20. *Simoniæ definitio declaratur.*
21. *Simonia quam grave peccatum?*
22. *Eſt triplex?*
23. *Simonia mentalis, quid?*
24. *Simonia conventionalis, quid?*
    Alia pure conventionalis, & alia mixta.
25. *Simonia confidentialis declaratur.*
26. *Simonia realis,*
27. *Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit Simonia.*
28. *Simonia non eſt intuitu ſpiritualium functionum dare, aut recipere aliquid per modum ſtipendii.*
29. *An de hujuſmodi ſtipendio licitum ſit paciſci?*
30. *Idipſum magis declaratur.*
    * *Addita quædam cautela quoad Parochos.*
31. *Simonia non eſt dare quid ad redimendam injuſtam vexam circa ſpiritualia.*
32. *Fallit Concluſio in beneficiis Eccleſiaſticis, ſi quis needum habet jus in re.*
33. *Licitum eſt, dare vel recipere pretium pro labore per accidens conjuncto cum ſacro Miniſterio.*
34. *Non item pro labore intrinſeco, ſive per ſe conjuncto cum ipſo.*

18. SIMONIA a Simone Mago nomen, atque in Lege Evangelica trahit, non obſtante, quod jam in lege veteri a Balaam *Num. cap.* 22. & a Giezi *lib.* 4. *Regum cap.* 5. & a nonnullis aliis hoc peccatum legatur commiſſum. Dicitur nihilominus *Simonia* a *Simone* Mago, qui, cum vidiſſet, quod per manuum impoſitionem ab Apoſtolis daretur Spiritus Sanctus (ut legitur in actibus Apoſtolorum *cap.* 8.) obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc poteſtatem, ut, cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum Sanctum.* Cui S. Petrus Apoſtolus reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum DEI exiſtimaſti pecunia poſſideri.*

19. Eſt igitur Simonia ſpecies Sacrilegii; cum vendere rem ſacram, ſeu ſpiritualem pretio temporali ſit contra reverentiam Deo in rebus ſacris debitam, ſimulque violet ipſius rei ſacræ ſanctitatem, quæ cum gratioſe a nobis a DEO concedatur in noſtram proximorumque ſalutem, atque inſuper tantæ ſit dignitatis, ut ſit pretio inæſtimabilis, ac proinde dignis debeat dari gratis, juxta illud Salvatoris *Matth.* 10. *Gratis accepiſtis, gratis date:* nihilominus æſtimato pretio venditur, aut emitur, rebus temporalibus æquiparata humanis contractibus ſubiicitur.

20. CONCL. I. *Simonia* eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum pretio temporali. Ita Gloſſa *in Rubricam. tit. de Simonia.* Eſtque definitio hæc communiter recepta inter Doctores, & patebit ex eius declaratione. Dicitur I. *Studioſa voluntas*, id eſt, actus deliberatus voluntatis: & hæc particula ſtat loco generis, reliqua adduntur per modum differentiæ. Dicitur II. *Emendi vel vendendi:* ſub qua particula comprehenduntur omnes Contractus, & pacta oneroſa, in quibus datur pretium temporale, vel eius æſtimatio pro ſpirituali, ſive id fiat per veram emptionem aut venditionem, ſive per aliquam permutationem, aut alium huiuſmodi Contractum oneroſum. Dicitur III. *Pretio temporali* ſub qua particula comprehenditur non ſolum omnis pecunia, ſed etiam, quidquid pecunia eſt æſtimabile, ut eſt munus a lingua, munus a manu, & munus ab obſequio. De quibus fuſius *n.* 39. Hinc in Jure Canonico *c. Sunt nonnulli*, 1. *q.* 1. reprobatur veluti ſimoniacum, *Munus ab obſequio. Munus a manu, & Munus a lingua.* Et *can. Salvator.* 1. *q.* 3. dicitur: *Quiſquis igitur res Eccleſiaſticas non ad hoc, ad quod inſtituta ſunt, ſed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecunia largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt.* Cum concordantiis.

21. CONCL. II. Simonia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita certa omnium, & patet ex ſupra citatis verbis D. Petri *Actor.* 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum DEI exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Unde paſſim SS. Canones graviter reprehendunt Simoniam, appellantes eam *Execrabile vitium, turpiſſimum lucrum, piaculare flagitium, ſimoniacam peſtem, hæreſin ſimoniacam, ad cujus comparationem omnia crimina quaſi pro nihilo reputantur:* uti videre eſt *c. Reperiuntur & c. Quicumque. ac ſeqq.* 1. *q.* 1. & *c. Patet.* 1. *q.* 7. & *c. Per tuas, de Simonia*, & alibi. Ex quibus verbis facile patet gravitas huius criminis.

22. CONCL. III. Simonia recte dividitur in mentalem, conventionalem, & realem. Ita communis, & patebit ex earum explicatione. Itaque.

23. *Simonia mentalis* eſt internum propoſitum, quo quis, dum confert alteri ſpirituale, intendit eum obligare ad reddendum temporale, vel econtra, ſine ullo pacto exteriori expreſſo, vel tacito: ut ſi quis alicui inſerviat cum intentione ipſum obligandi, ut in mercedem ſibi conferat Beneficium Eccleſiaſticum, quamvis nullum pactum exterius circa hoc interveniat. Unde per Simoniam mentalem non intelligitur hic merum propoſitum committendi Simoniam (quamvis & hoc jam ſit peccatum) ſed intelligitur ea Simonia, quæ quidem aliquem actum externum habet v. g. dationem pecuniæ, vel famulitium, malitia tamen eius non ſe prodit exterius, ſed in ſola mente manet, eo quod nullum pactum externum neque tacitum interveniat.

24. *Simonia Conventionalis* eſt, quando non ſolum eſt internum propoſitum obligandi, ſed etiam proceditur ad externam conventionem, ſeu pactum expreſſe aut tacite factum, dandi ſive recipiendi rem ſpiritualem pro temporali, abſque tamen executione, ſaltem utrinque facta. Additur notanter, *ſaltem utrinque facta:* nam alia eſt *Simonia pure conventionalis*, quæ videlicet ex neutra parte eſt completa, ut ſi quidem pactum fuerit initum conferendi Beneficium Eccleſiaſticum pro certa pecunia, adhuc tamen neque Beneficium collatum, neque pecunia ſoluta eſt. Alia vero eſt *Simonia Conventionalis mixta*, quæ nimirum eſt completa ſolum ex parte unius, ſive dando pretium nondum collato Beneficio, ſive econtra.

25. Simoniæ Conventionalis ſpecies quædam eſt *Simonia*, quæ dicitur *Confidentialis*, qua quis cuipiam Beneficium Eccleſiaſticum procurat eligendo, præſentando, reſignando, confirmando, aut alia ratione cum certa confidentia, ſeu pacto inito, ut is, qui Beneficium accepturus eſt, illud ipſum ſibi procuranti, vel alteri, utpute fratri aut nepoti ſuo, cum fructibus, ut aliqua eorum portione ſuo tempore cedat. Et adverſus hanc Simoniacæ pravitatis ſpeciem, quam *Confidentialem*, ſeu *Beneficiorum confidentiam* appellant, eo quod circa ſola Beneficia Eccleſiaſtica contingat, & per quam ex illicita beneficentia quandoque illa aſſervabantur perſonis pro tempore inhabilibus, vel etiam nondum natis, edidit Pius IV. ſeveriſſimam Bullam, quæ incipit, *Romanum Pontificem* (habeturque *tom.* 2. *Bullarii Romani. Conſtit.* 85. *dicti Pont.*) in qua ſub graviſſimis pœnis ipſam prohibuit, eamque prohibitionem innovavit S. Pius V. in ſua Conſtitutione 85. *Intolerabilis.*

26. Tandem *Simonia realis*, quando pactio ex utraque parte impleta eſt, ſaltem inchoate: ut ſi collatio Beneficii facta eſt, & viciſſim pretium ſolutum, aut ſaltem pars pretii data pro eo.

27. CONCL. IV. Et certum ſit, committi Simoniam, ſi pretium temporale exigatur pro ipſa adminiſtratione Sacramentorum, ſepulturæ Eccleſiaſticæ, confirmationem electionum, inſtallatione in Beneficiis, ac huiuſmodi, nihilominus ſi quid gratis detur, ac recipiatur, Simonia non committitur. Ita communis. Et quidem prior pars ſequitur ex dictis *n.* 20. Unde in Jure Canonico *tit. de Simonia. c. Non ſatis &c. Cum in Eccleſia. & c. Ad Apoſtolicam.* & alibi. graviſſime reprehenduntur, ac prohibentur pravæ conſuetudines exigendi pro ſimilibus ſacris functionibus pretium temporale; quamvis laodabiles conſuetudines erga ſanctam Eccleſiam, pia Fidelium devotione introductæ, ſponte aliquid dandi Eccleſiæ Miniſtris talia ſpiritualia miniſtrantibus obſervari præcipiantur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis, quæ amplius habetur *can. Sicut Epiſcopum. 1. q. 2.* & alibi.

28. CONCL. V. Inſuper Simoniam non eſt, ſi intuitu ſpiritualium functionum, utpote adminiſtrationis Sacramentorum, Concionum, Miſſarum celebrandarum, ac huiuſmodi, datur aut recipitur aliquid per modum ſtipendii, hoc eſt tamquam aliquod medium pro iuſta & congrua ſuſtentatione Miniſtri Eccleſiaſtici. Eſt certa, atque communis, & patet ex unanimi ſenſu, & praxi quotidiana Fidelium. Ratio eſt; quia unuſquiſque meretur ſuſtentari ab illo, in cuius licito miniſterio occupatur. Unde dicit Chriſtus Dominus *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et Apoſt. 1. *Corinth.* 9. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* quaſi diceret: id magnum non eſt, ſed debitum: prout ex contextu patet. Quinimo ex eiuſmodi textibus inferunt Doctores, quod eis, qui miniſtrant populo ſpiritualia, debeatur ſuſtentatio ex Juſtitia, ſicut operario merces ſive cibus: unde appellatur *Stipendium ſuſtentationis*, quia vere debitum ut ſtipendium, iuxta illud 1. *Corinth.* 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis?*

29. Addunt non pauci, quos ſequitur Layman *l.* 4. *tract.* 10. *c. ult.* §. 2. *n.* 55. etiam licitum eſſe Miniſtris Eccleſiaſticis, quantum eſt ex natura rei, de eiuſmodi ſtipendio congruo ſuſtentationis ob ſpiritualia miniſteria perſolvenda paciſci. Ratio eſt: tum quia quilibet poteſt paciſci de eo, quod ſibi Jure naturæ debetur: tum quia Clerici ſic paciſcentes non exiguunt aliquid tamquam pretium ſpiritualis miniſterii (hoc enim tamquam maius omni pretio temporali gratis exhibent, & alioquin manifeſtam committerent Simoniam) ſed eiuſmodi miniſterium ſacrum gratis exhibentes, requirunt duntaxat congruam a populo ſuſtentationem, atque ad maiorem huius ſecuritatem paciſcuntur de certa eius quantitate; ubi hæc Superiorum auctoritate, vel conſuetudine nondum eſt determinata, vel ſi eſt determinata, ut integre præſtetur.

30. Notanter hic additur, *id eſſe licitum quantum eſt ex natura rei.* Siquidem ſpectato Jure communi antiquo fuiſſe Simoniam, ſaltem Juris humani Eccleſiaſtici ſic paciſci, cenſet Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure c.* 8. *n.* 49. id probans ex *cap. ult. de Pactis*: & aliis textibus Juris Canonici: quibus tamen per contrariam conſuetudinem in quibuſdam rebus, & functionibus, ait eſſe derogatum. Deinde ubi ſtipendium functionis a Prælatis, vel conſuetudine eſt determinatum, non poteſt illud excedi ſine iniuſtitia. Tandem, qui ſic paciſcuntur, cavere debent, ne habeant intentionem paciſcendi de pretio Officii ſpiritualis, ſed tantum de mediis pro congrua ſuſtentatione ipſius perſonæ; caveant etiam, ne imperiti ea tali pacto offendantur, & ſcandalizentur, qui proinde monendi ſunt, pecuniam non pro ipſa actione ſacra, ſed pro neceſſaria ſolum ſuſtentatione poſtulari.

Additio.

* Inſuper quoad adminiſtrationem Sacramentorum, & ſimilium functionum Parochialium Beneficiati Curati, præſertim alias ſatis bene proviſi, attendere debent, ne præcedenti doctrina abutantur, maxime ne reſpectu pauperum ſint nimium rigidi, cupidi, & violenti in exactione pecuniarum pro adminiſtratione Sacramentorum, aliarumve functionum Parochialium apud infirmos ſuos Parochianos, nolentes ipſis talia præſtare, niſi prius ſecuri reddantur de temporali recipiendo illo, quod, alias (uti aiunt & prætendunt) de conſuetudine dari ſolet. Etenim ſaltem ſimilis conſuetudo cum tali nimirum violentia, ſordida avaritia, & ſcandalo in exigendo conjuncta, nequaquam a Jure (uti perperam credunt) admittitur, ſed potius reprobatur *cap.* 9. *de Simonia*: ſequentibus formalibus: *Horribile nimis eſt, quod in quibuſdam Eccleſiis - - - - - - - - pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, & Benedictionibus nubentium, ſeu aliis Sacramentis aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere; quia legem mortis de longa invaluiſſe NB. conſuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora ſint crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant - - - - diſtrictius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi* (nimirum ſimoniacu) *ſe noverit habiturum.* Nolumus per hæc rejicere exactiones moderatas, ac rationabiles, bene tamen adeo ſcandaloſas, & ſordidas, per citatum textum prohibitas; ubi eatinde pauperculi Parochiani infirmi a recipiendis mature Sacramentis vel abſterrentur, vel ſaltem, ut parcant ſumptibus, in tantum prolongant, ac differunt, uſque dum morte ipſa præveniantur. Væ aliquando talibus avaris Paſtoribus qui plane hoc ſordido modo non oves paſcere, ſed potius ſemetipſos ſaginare velle convincuntur.

31. CONCL. IV. Non eſt Simonia, dare pecuniam ſolum ad redimendam vexam circa ſpiritualia, quam quis injuſte patitur. Ita communior Doctorum contra Innocentium; idque deſumitur tum ex *c. Quæſitum* 1. *q.* 3. tum ex *c. Dilectus*: juncta Gloſſa *ibid. de Simonia.* ubi talis redemptio injuſtæ vexæ refertur, nec tamen reprehenditur, imo potius approbatur. Accedit ratio: quia dans pecuniam ex tali cauſa, non dat ipſam pro re ſpirituali, & tamquam pretium ipſius, ſed dat ipſam pro tollenda vexa, ſeu auferendo iniquo gravamine, atque ad removendum impedimentum pravæ voluntatis alterius. Sic v. g. licitum eſt, ſaltem urgente caſu neceſſitatis, aut alterius gravis periculi, dare pecuniam ratione Sacramentorum adminiſtrandorum illi Clerico, qui non vult ea miniſtrare gratis: non quidem ut pretium Sacramentorum (hoc enim eſt intrinſece malum, atque ſimoniacum, & in nullo prorſus caſu licitum) ſed tamquam medium ad removendum impedimentum pravæ voluntatis, ſeu avaritiæ alterius atque ut is a peccato injuſtæ vexationis abducatur, & ad officium ſuum rite præſtandum inducatur.

32. Cæterum hæc Concluſio patitur limitationem in Beneficiis Eccleſiaſticis: in his quippe non eſt licitum, quin potius ſimoniacum, dare pecuniam pro redimenda vexa, quando offerens pecuniam necdum habet ius in re, ſive ius quæſitum in beneficio. Deſumitur autem hæc limitatio ex *cap. Matthæus de Simonia.* ubi electus a maiori parte, aliis tamen contradicentibus, ſi his det, aut dari conſentiat pecuniam ut a contradictione deſiſtant, ac ipſe poſtea confirmetur, cenſetur Simoniacus, & obligatus ad reſignandum Beneficium. Ratio eſt: quia ſic daretur pecunia ad conſequendum ipſum ius ſpirituale, prout diſcurrit Abbas Panormitanus *ſuper citat. c. Matthæus de Simonia*, clare diſtinguens, quod pro iure quærendo non ſit licitum tali dare pecuniam etiam ad redimendam vexam, ob textum & rationem allegatam: ſed quando ius cuipiam iam eſt quæſitum, & vexatur quis in eo, bene dari poſſit pecunia pro redimenda vexatione, per textus & rationes *num. præc.* adductas, quia tunc non amplius ſterneretur via per pecuniam ad Beneficium Eccleſiaſticum. Hoc ipſum tradit Layman *cit.* §. *n.* 22. *& ſeq.* citans alios, & Ludov. Engel *tit. de Simonia. n.* 31. ubi etiam reſolvit, quod lite beneficiali pendente abſque labe Simoniæ non poſſit fieri tranſactio (ſecus dicendum de compoſitione amicabili) ut adverſarius accepta pecunia a lite deſiſtat, per textum clarum *cap. Conſtitutus. & c. Super eo de Tranſactionibus.* Plura adhuc circa vexam videri poterunt in Jure Canonico *lib.* 5. *tit.* 3. §. 13.

Digitized by Google

Additio.

* Dices: Ex iſta doctrina ſequi, quod Simonia committatur, ſi e. g. Petrus invidis quibuſdam, & malevolis hominibus per certas pecunias obſtruat os, ut eundem denigrare ceſſent partim apud certum Parochum, pingue ſuum Beneficium ſibi ipſi alias legitime reſignare volentem; partim apud Patronum dicti Beneficii: Reſpondeo enim negando illatum; talis enim pecunia non datur NB. *Ipſi habenti Jus reſignandi, vel præſentandi ad Beneficium* (tunc enim non careret labe Simoniæ) ſed potius alicui tertio, ut ceſſet a denigratione tamquam injuſta vexa. Vide de hoc Jus Canonicum Patris Reiffenſtuel *lib.* 5. *Decr. tit.* 3. §. 13. *n.* 308. *& ſeqq.* & Friderich *in QQ. Canonicas de Simonia cap.* 2 §. 6. *n.* 97. *&c.* *

33. CONCL. VII. Loquendo de corporali labore, defatigatione, atque moleſtia in ſacris Miniſteriis, utpote in celebrationibus Miſſarum, adminiſtrationibus Sacramentorum, aut Conſecrationibus Eccleſiarum &c. occurrente & an pro eodem licitum ſit dare, vel recipere pretium, diſtinguendum eſt. Et quidem conveniunt Doctores, pro labore aut obligatione, quæ ſacro Miniſterio per accidens conjuncta eſt, licite aliquid dari, & accipi ut pretium: prout fit, quando Sacerdos iter longum conficere debet ad celebrandam in certa Eccleſia Miſſam, vel adminiſtrandum Sacramentum, aut quando Capellanus obligare ſe debet ad perſiſtendum in ſuis ſpiritualibus functionibus toto anno, præſertim tempore peſtis, & hujuſmodi. Ratio eſt: quia talis labor aut obligatio ex ſe eſt pretio æſtimabilis, & per accidens ſolum hic & nunc annectitur ſpirituali Miniſterio.

34. Secus dicendum de labore intrinſeco, ſeu qui per ſe ac neceſſario conjunctus eſt cum ſacro Miniſterio: nam pro tali ſimoniacum eſt dare, vel recipere pretium, *arg. c. Si quis objecerit*, 1. *q.* 3. & *c. Ad noſtram. de Simonia.* ubi generaliter *mandatur, quatenus pro Miniſterio Eccleſiaſtico exercendo nullatenus pecunia exigatur.* Quo tamen non obſtante poteſt aliquid dari ac recipi per modum juſti ſtipendii, ſeu tamquam aliquod medium ad honeſtam ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, ut dictum *n.* 28. Et hoc ſolum volunt nonnulli antiquiores Auctores, qui videntur oppoſitum tenuiſſe: nam commode explicantur, quod loquantur de juſto ſtipendio, Miniſtris Eccleſiæ in gratiam Fidelium laborantibus debito ad ipſorum ſuſtentationem, non autem de pretio laboris ſpiritualis. Laymen *lib.* 4. *tract.* 10. §. 14. *num.* 41. & alii.

QUÆSTIO IV.

Solvuntur alia Dubia circa Simoniam, ejuſque pœnas.

SUMMARIUM.

35. *Simonia alia Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici*
36. *Exempla Simoniæ Juris Eccleſiaſtici.*
37. *Papa an poſſit involvi crimine Simoniæ.*
38. *Pretium ſimoniacum, quid & quotuplex?*
39. *Munus a manu, & lingua, & ab obſequio, quid?*
40. *Ad Simoniam requiritur pactum, quale & quando?*
41. *Corollaria.*
42. *Solvitur inſtantia de obligatione Antidorali.*
43. *Simoniacum eſt, dare temporale tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale.*
    Propoſitio damnata refertur.
44. *Per gratuitam compenſationem, quid intelligatur in ipſa?*
45. *Aliæ propoſitiones quoad propoſitum cavendæ.*
46. *Unde colligendum, an quid detur vel accipiatur ex pacto ſimoniaco, nec ne?*
47. *Pœnæ contra Simoniacos in Jure ſtatutæ.*
    Eas non inducit Simonia mentalis.
48. *Neque conventionalis.*
    Excepta confidentiali.
49. *Quid, ſi Simonia conventionalis poſtmodum hinc inde compleatur.*
50. *Simonia realis inducit pœnas Juris, quando fit in ingreſſu Religionis, Ordine vel Beneficio.*
    Beneficium ſimoniace recipienti, quid agendum?
51. *Diſpenſatio ſuper Beneficio ſimoniace recepto, a quo poſſit dari?*
    Et qualiter ſit obtinenda?
52. *Allegatæ ſuperius pœnæ non incurruntur, ſaltem non ante ſententiam judicis, ſi committitur in aliis caſibus aliqua Simonia.*

35. QUÆRITUR I. An Simonia alia ſit Juris Divini, alia Juris Eccleſiaſtici? Reſp. affirmative cum Gloſſa communiter recepta *c. Ex parte* 12. *V. Dimittere de Offic. & Poteſt. Jud. Deleg.* ubi ait: quod *quædam ſunt prohibita, quia ſimoniaca: ut vendere Sacramenta &c. Et quædam ſimoniaca, quia prohibita; & ſunt illa, quæ per Conſtitutionem Eccleſiæ facta ſunt ſimoniaca.*

36. Exemplum Simoniæ Juris duntaxat Eccleſiaſtici, eſt imprimis permutatio præbendarum, ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ ſi fiat pacto interveniente, ac propria auctoritate, ſine interventu Epiſcopi, prohibentur tamquam ſimoniaca. *c. Quæſitum de rerum permutat.* & alibi: cum tamen permutare unam rem ſpiritualem cum alia ſpirituali (ut ſunt duo Beneficia) ex natura ſua non ſit ſimoniacum. Aliud exemplum habetur *can. Placuit; ut nullus* I. *q.* 1. ubi pro modico balſamo, quod benedictum pro Sacramento Baptiſmi datur per Eccleſias prohibetur exigi tremiſſis, tamquam ſpeciem habens Simoniæ. Similiter *c. Non ſatis* & *c. ea quæ, de Simonia.* cavetur, ut pro Chriſmatis & Olei receptione nulla cujuſquam pretii exactio attentetur. Atqui hoc non eſſe Simoniam Juris Divini, ſed duntaxat Eccleſiaſtici, patet ex eo: quia oleum vel balſamum illud, quod benedicitur, ſecundum ſe eſt pretio æſtimabile, ſicque pro eo pretium recipi, Jure divino aut naturali non prohibetur: ergo prohibitio illa, ob ſpeciem Simoniæ, fit ſolo Jure Eccleſiaſtico.

37. Hinc infertur, quod Papa quidem poſſit involvi crimine Simoniæ, quæ eſt juris Divini, vendendo v. g. Sacramenta, quia & Papa eſt ſubjectus Legi Divinæ, nihilominus in ipſo non habeat locum Simonia Juris duntaxat Eccleſiaſtici, qualis reperitur in iis, quæ ſunt ſimoniaca, quia prohibita; ut notat Fagnanus *c. Cum pridem, n.* 55. *de Pactis.* Zoeſius *tit. de Simonia. n.* 1. 26. & communis. Siquidem Summus Pontifex *ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poteſt ſupra jus diſpenſare, c. Propoſuit. de Conceſſ. præbendæ.* Similque anteceſſor *ſucceſſorem ſuum quomodolibet non obligavit: cum non habeat imperium par in parem*, prout notatur in *c. Exiit.* §. *Cæterum de Verb. ſignif. in* 6. cum concordantiis.

38. Quæritur II. Quid, & quotuplex ſit pretium ſimoniacum? *Pretium Simoniacum* eſt aliquid temporale datum pro ſpirituali. Et hoc in Jure Canonico vocatur *Munus*; non quidem, prout munus ſignificat donum gratuitum, ſed prout importat onus ſeu debitum ex obligatione. Cæterum hujuſmodi Munus eſt triplex, videlicet Munus a manu, Munus a lingua, & Munus ab obſequio, prout patet ex dictis, & textibus *num.* 20. allegatis.

39. Per *Munus a manu* intelligitur non ſolum pecunia, ſed etiam omnis res temporalis pretio æſtimabilis *c. Totum.* 1. *q.* 3. Per *Munus a lingua* intelliguntur laudes, preces, ſeu recommendationes apud Principem v. g. vel populum, ea pacto interponendæ, pro eo vel amicis ejus, qui Beneficium vel rem ſpiritualem cuipiam contulit, vel collaturus eſt: ſic enim res ſpiritualis pacto interpoſito datur pro illa recommendatione, & econtra, cum tamen ejuſmodi recommendandi obligatio ſit quid temporale, ac pretio æſtimabile. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 35. *dubit.* 20. & alii. Et hac de cauſa, ſi detur aliquid temporale Officialibus pro præbendo duntaxat aditu, vel Mediatori pro labore illo, quem in ſuſcipit in ſemel vel ſæpius adeundo Collatorem Beneficii, aut ratione alicujus imminentis damni, v. g. periculi diſgratiæ avertendi, non committi Simoniam, cenſent Navarrus *cap.* 23. *Manualis. n.* 106. & Layman *loc. cit. n.* 65. quia videlicet talia in ſe ipſis ſunt pretio æſtimabilia. Secus foret, ſi pro ipſo Beneficio conferendo, vel per potentes interceſſores impetrando, daretur,

tur, aut reciperetur pecunia, ut patet. Tandem per *Munus ab obſequio* intelliguntur ſervitia, ſeu obſequia temporalia cuipiam præſtita, ſeu præſtanda ſub pacto, ſeu obligatione Beneficii Eccleſiaſtici collati, ſeu conferendi, & econtra.

40. Quæritur III. Quid cenſendum de pacto ſimoniaco? Reſp. I. Certum eſt, ad rationem Simoniæ illius, quæ habet annexas in Jure Canonico certas graves pœnas, requiri pactum expreſſum vel tacitum, dandi rem ſpiritualem pro temporali, aut econtra, ita videlicet, ut dans temporale intendat alterum obligare ad reddendum ſpirituale, & econtra. Quamvis idcirco non negatur, poſſe dari Simoniam ex parte unius dumtaxat; prout patet in Simone Mago, qui ſolus, non autem D. Petrus, incurrit Simoniam. Idem accidere ſolet in Simonia mentali.

41. Infertur proinde, ſi quis det honorarium alicui ad captandam dumtaxat eius benevolentiam, vel conciliandam amicitiam, ut poſtea ſui memor ex benignitate ſola & abſque ullo pacto etiam implicito præcedente conferat Beneficium, vel aliam rem ſpiritualem, non committit Simoniam; quia deeſt pactum, & totum hinc inde gratis datur. Idem dicendum, ſi quis inſerviat Epiſcopo gratis ad conſequendam eius benevolentiam, vel ut is ſuam ſcientiam atque dexteritatem perſpectam habeat, ſicque citius alliciatur ad conferendum ſibi Beneficium: deeſt enim pariter omne pactum, uti ſupponitur. Leſſius *loc. cit*, Layman *cit. cap. ult.* §. 2 & 3. & alii, poſt Gloſſam *Cum eſſent. ℣. Promiſerat. de Simonia.*

42. Nec obſtat, quod ex talibus obſequiis, atque honorariis, oriatur obligatio quædam Antidoralis; id eſt talis, qua dans obligat alterum naturaliter ad remunerandum ex virtute gratitudinis. Reſp. enim cum Navarro *c.* 23. *Manualis. n.* 106. Leſſio, & aliis, hoc non obſtare; quia ad Simoniam requiritur obligatio ex Juſtitia, ſive ut ex pacto expreſſo vel tacito, detur temporale pro ſpirituali. At obligatio Antidoralis, ſeu remuneratoria ſolum eſt ex decentia & honeſtate, & procedit ex liberalitate; ſimulque ex ſe non determinatur ad reddendam rem ſpiritualem, cum alia ratione remunerando poſſit eidem ſatisfieri, nec propria eſt obligatio.

43. Reſp. II. Nihilominus dare temporale tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, ſimoniacum eſt. Ratio eſt; tum quia, quando temporale aſſumitur ut motivum eiuſmodi, iam æquivalenter coram Deo oblatio illa eſt emptio, & res temporalis eſt pretium, ſimulque per temporale paratur via ad ſpirituale obtinendum, prout fecit Simon Magus, ſponte offerendo pecuniam ad conſequendam poteſtatem ſpiritualem; cui proinde dixit S. Petrus *Actor.* 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.* Tunc quia hic intervenit pactum, ſi non explicitum, ſaltem implicitum, dum ideo datur temporale, ut alter moveatur, ſeu tacite obligetur ad reddendum ſpirituale, quæ eſt ipſiſſima Simonia & quidem realis, ſi illud pactum vel per verba expreſſa, vel ſaltem ex circumſtantiis externis manifeſtetur: alias vero mentalis, quamdiu intentio iſta alterum ſic tacite obligandi, atque movendi aliunde exterius etiam per certas circumſtantias ſe non prodit. Hinc merito Innocentius XI. inter alias ſequentem, ordine 45. Propoſitionem damnavit, ſicut iacet: *Dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam, quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut econtra.*

44. Ubi circa poſteriora huius damnatæ Propoſitionis verba notandum cum Joanne Cardenas *in Criſi Theologica, ad dictam Propoſitionem* 45. *num.* 37. *& ſeqq.* quod per gratuitam compenſationem intelligatur ea, quæ fit cum pacto, ſeu interveniente obligatione dandi aliquid titulo gratitudinis: ut ſi Patronus conferat Clerico Beneficium cum pacto, ut ſe gratum exhibeat, & ex gratitudine det ipſi aliquam pecuniam (prout eſſe licitum paciſci de dando ex gratitudine dono temporali pro ſpirituali, & econtra, olim fuit opinio quorundam) nam qui ſic exigit titulo gratitudinis aliquid temporale, excedit limites obligationis Antidoralis, utpote quæ non determinat aliquid temporale, ſed poteſt aliunde impleri; prout bene notat cit. Cardenas *num.* 46. & jam dictum eſt ſupra *num.* 42.

45. Quoad præſentem materiam cavendæ ſunt inſuper aliæ duæ Propoſitiones, quarum prior, ordine 22. ab Alexandro VII. damnata fuit, & ſic ſonat: *Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Altera vero, illico ſequens ſupra memoratam Propoſitionem 45. ab Innocentio XI. condemnatam, ſic habet: *Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale: imo etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis ſic, ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.* Hæc utraque propoſitio merito eſt condemnata, ut ſatis patet ex hactenus dictis.

46. Reſp. III. An aliquid detur, vel recipiatur ex pacto ſimoniaco, vel potius ex alio juſto titulo, pro Foro interno ſeu conſcientiæ facile dijudicatur, utpote in quo propria cujuſque intentio ſeu mens inſpicitur: ſiquidem bona intentio ponit rem extra vitium, mala vero parit Simoniam ad minimum mentalem. Zoeſius *tit. de Simonia. num.* 55. loquendo vero pro foro externo, in dubio ex circumſtantiis id erit dijudicandum; & quantum ad hoc, *Tria ſunt maxime attendenda, perſonæ ſcilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris & donationis tempus*, uti notatur *c. Etſi quæſtiones, de Simonia.*

47. Quæritur IV. Quænam pœnæ in Jure ſint contra Simoniacos, ſtatutæ? Reſp. I. Diverſæ quidem ſunt pœnæ in Jure ſtatutæ, etiam ipſo facto incurrendæ per Simoniacos, prout habetur in *Extravag. Sane* & *Extravag. Cum deteſtabile*, de Simonia (nam, ut ibidem notat Pontifex, *Plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere ſolet a vitiis*) nihilominus nulla Simonia duntaxat mentalis inducit ejuſmodi pœnas. Ita communis, & deſumitur *ex cap. ult. de Simonia* ibi: *Pro Simonia, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente delinquitur, ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori.*

48. Reſp. II. Inſuper Simonia pure conventionalis non inducit ipſo facto pœnas a Jure ſtatutas: nam Canones ſtatuunt pœnas in eos, qui *quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiſerint. Extrav. Cum deteſtabile, juncta Extravag. Sane eod.* Idem probabilius dicendum de Simonia conventionali mixta (dummodo hinc excipiatur, ea quæ appellatur *Confidentialis*, ſeu *Confidentia beneficiorum*, propter ſpecialem Bullam S. Pii V. *Intolerabilis* de qua *num.* 25.) ut notat Navarrus *cap.* 23. *Manualis num.* 104. Zoeſius, Engel, Leſſius, Covarruvias, & communior. Ratio eſt: quia nullibi in Jure habentur tales pœnæ clare expreſſæ contra Simoniam conventionalem, etiam mixtam: ſtante autem dubio, *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* juxta *Reg.* 49. *Juris in* 6. cum concordantiis.

49. Fatendum tamen, quod tum Simonia conventionalis, tum etiam mentalis ſit grave peccatum. Quinimo ſi Simonia conventionalis poſtmodum ex parte utriuſque compleatur in totum, vel in partem, hinc dando pretium vel partem ejus, illinc vero rem ſpiritualem, v. g. Beneficium Eccleſiaſticum, etiam incurruntur pœnæ ipſo Jure ſtatutæ contra Simoniacos, ac retrotrahuntur ad tempus pactionis præteritæ; juxta ſtylum antiquum Curiæ Romanæ. Navarrus *cit. n.* 104. Leſſius *lib.* 2. *c.* 35. *num.* 151. & alii.

50. Reſp. III. Simonia realis, quæ committitur in ingreſſu Religionis, in Ordine (id eſt, in ſuſceptione, vel collatione Sacramenti Ordinis) vel in Beneficio Eccleſiaſtico, inducit ipſo facto pœnas a Jure ſtatutas. Ita communis, & habetur clare *in cit. Extravag. Sane* & *Extravag. Cum deteſtabile de Simonia*, ubi committentes huiuſmodi Simoniam realem ipſo facto excommunicantur, aliiſque pœnis ſubiiciuntur, quæ ibidem enumerantur. Et præſertim *cit. Extravag. Cum deteſtabile*, circa committentes Simoniam in Beneficiis Eccleſiaſticis ſtatuitur, quod non ſolum ipſo facto incurrant excommunicationem Summo Pontifici reſer-

reſervatam, ſed inſuper talis collatio, ſive proviſio irrita ſit, nullumque jus tribuat, adeo *ut nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit, reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit adſtrictus*.

Quia igitur omnis collatio Beneficii, quam ſimoniaca contingit labe fieri, viribus omnino caret, atque exinde jus cuipiam nullatenus acquiritur, juxta *cit. Extravag. Cum deteſtabile*, hinc ille, qui Beneficium ſimoniace recepit, tenetur (ceſſante legitima diſpenſatione) Beneficio taliter acquiſito renunciare. Angelus *V. Renuntiatio n.* 13. Sylveſter *V. Simonia q.* 13. §. *Octavum*. & alii, non tamen debet talis dimittere poſſeſſionem Beneficii, quam de facto habet, abſque licentia legitimi Superioris; ſed abſtineat a perceptione fructuum, excepta ſtricta neceſſitate vitæ, & quærat, quam cito poterit, reſignare, uti notat Angelus *n.* 13.

51. Additur vero, *ceſſante legitima diſpenſatione*. Nam inprimis, qui Beneficium ſimplex per ſimoniam ab aliis commiſſam ignoranter recepit, neque eamdem Simoniam ratam habuit, & poſtmodum cognita rei veritate Beneficium illud reſignat, poteſt per Epiſcopum diſpenſari ad Beneficium illud retinendum *arg. cap. penult. de Electione*. ſecus, ſi ſit Prælatura, Dignitas, vel Beneficium curatum: quia circa majora cautius eſt agendum; ſicque Epiſcopus quoad iſta non poteſt diſpenſare. Supple conformiter dictis in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 3. *num.* 337. ſaltem, ſi obtentio talis Prælaturæ &c. jam fuit etiam in Foro externo per ſententiam reprobata. Gloſſa *fin.* & Barboſa *ad cit. cap. penult. num.* 4. Pirhing. *tit. de Electione. n.* 98. *& ſeqq.* & alii. Quod ſi ipſemet Beneficiarius commiſit Simoniam, aut eam ab aliis commiſſam ratam habuit, nequit Epiſcopus cum eo diſpenſare ad retinendum Beneficium ita ſimoniace acquiſitum, ſed ſolus Papa *arg. cit. Extrav. Cum deteſtabile*.

Deinde loquendo de Foro conſcientiæ, & quando Simonia eſt occulta, poterit adiri Summus Pontifex vel potius Maior Pœnitentiarius ipſius, & expoſito rite per litteras crimine Simoniæ (tacito tamen nomine Rei, prout in impetratione diſpenſationis ſuper occultis impedimentis matrimonii fieri ſolet juxta inferius dicenda *Tract.* 14. *Diſt.* 14. *num.* 170. *&* 171.) ſupplicari eidem, ut præter abſolutionem ab excommunicatione de opportuno diſpenſationis, ſeu habilitationis remedio ſupplicanti providere dignetur, vi cuius idem ſupplicans pro Foro conſcientiæ impoſterum valeat tale Beneficium retinere, eiuſque fructus percipere, & hactenus perceptos retinere, allegatis in hunc finem veris, & rationabilibus cauſis, utputa periculo ſcandali, aut infamiæ, quæ ex dimiſſione Beneficii oriri poſſet, vel paupertate Beneficiarii &c. prout totum hoc fuſius exprimitur in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. tit.* 3. §. 14. & hic *Tract.* 11. *Diſt.* 1. *poſt quæſt.* 5. *in Appendice*. Ubi pariter invenitur, quam difficulter diſpenſetur cum Simoniacis ſimilibus.

52. Dicitur notanter *num.* 50. *quæ committitur in ingreſſu Religionis, Ordine, vel Beneficio Eccleſiaſtico*. Siquidem nulla alia Simonia, etiam realis, inducit, pœnas Juris ipſo facto, & ante ſententiam Judicis, niſi in tribus dumtaxat enumeratis caſibus, prout obſervant Leſſius *num.* 130. Pirhing *de Simonia*, *num.* 154. Navarrus, aliique communiter. Quare ſi quis committat Simoniam in adminiſtratione aliorum Sacramentorum, quam Ordinis, vel in Conſecrationibus, Benedictionibus, Diſpenſationibus, aut huiuſmodi, graviter quidem peccabit, non tamen ipſo facto incurret pœnam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel inhabilitatis alicuius. Ratio eſt; quia nullibi in Jure exprimitur pœna ipſo facto incurrenda, præter tres Simoniæ ſpecies proxime enumeratas; quamvis *c. quidquid.* 1. *q.* 1. committens Simoniam in Baptiſmo, vel collatione Chriſmatis, dicatur *competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus*, atque etiam *c. Qui alium* & *c. Sicut* & *c. Ea quæ de Simon.* convicti de Simonia iubeantur deponi: nam hæc verba non indicant pœnam latæ, ſed dumtaxat ferendæ ſententiæ.

APPENDIX.

Ad quartam Quæſtionem, continens adhuc nonnulla quæſita circa pacta, & Contractus ſimoniacos, ac circa reſtitutionem ſimoniace acceptorum.

SUMMARIUM.

- *An accipiens ſpirituale poſſit illud retinere, ſi rem promiſſam temporalem non extradat? Addit. I.*
- *Quidnam ſentiendum, ſi rem temporalem pro ſpirituali actu jam dediſſet? Addit. II.*
- *An, & quando recipiens rem temporalem pro ſpirituali obligetur eandem reſtituere, & cui? Addit. III.*
- *Reſolvuntur exinde varii caſus. Addit. IV.*

Additio I.

* QUÆRES I. An, qui accepit ſimoniace aliquod ſpirituale pro re temporali promiſſa quidem, ſed nondum extradita, poſſit illud ſpirituale retinere in Foro conſcientiæ ante ſententiam Judicis? Quæſitum (quod, uti & ſequentia, loquitur de acceptis ſpiritualibus non ex iuſto titulo, ſed per Simoniam) præſupponit tamquam certum, omne pactum tale ſimoniacum verſans circa aliquod ſpirituale ex una, & circa rem temporalem ex altera parte eſſe prorſus nullum iuxta clarum textum Juris *cap. fin. de Pactis*, nam ſpiritualia, & ſacra in commercium civile evenire nequeunt, iuxta Legem 83. §. 5. *ff. de Verborum obligationibus*. Unde nec ſimoniace promittens temporale pro ſpirituali, nec viciſſim repromittens ſpirituale pro temporali obligantur ad executionem ſui promiſſi ante actualem traditionem, quoniam nemo adſtringitur ad faciendum id, quod ſine proprio peccato executioni mandari nequit. Ex qua ultima ratione eruitur, quod promittens pretium temporale pro re ſpirituali (puta pro particula ſacræ Crucis, vel pro pretioſa Cruce terræ ſacræ, aut pro alia inſigni Reliquia) ſibi actu iam tradita, necdum obligetur alteri viciſſim extradere e. g. pecuniam ſimoniace antea promiſſam; quinimo nec poſſet, niſi vellet omnino donare cum ſeria proteſtatione, quod nullatenus velit eſſe adſtrictus ad dandum temporale vi præcedentis, contractus ſimoniaci, utpote nullius valoris exiſtentis, ubi tamen non raro periculum ſubeſt, ne hæc donatio potius ſit palliata, quam vere gratuita. Hoc ſuppoſito adhuc dubium remanet, utrum actualiter ſimoniace accipiens aliquod ſpirituale pro re temporali promiſſa quidem, ſed nondum tradita teneatur ad reſtitutionem huius reis ſpiritualis actu iam receptæ: vel an eandem poſſit retinere, quin extradat viciſſim pretium temporale promiſſum? ad quod

Reſpondeo I. In materia beneficiali, ſi quis interveniente Simonia confidentiali adeptus eſt aliquod Beneficium, nequit illud retinere etiam in Foro conſcientiæ, quamvis nullum aliud pretium alteri dediſſet. Ratio quia in Simonia confidentiali nullitas collationis, & inhabilitas ad dictum Beneficium incurritur per ſolam ejuſdem collationem & acceptationem abſque extraditione alterius rei cuiuſdam temporalis, uti eruitur ex iam dictis ſuperius.

Reſpondeo II. Utrum eodem modo diſcurrendum ſit de aliis rebus ſpiritualibus ab altero acquiſitis, non conveniunt Doctores, nec deſunt, qui putant, talem rem ſpiritualem e. g. particulam ſacræ Crucis &c. retineri poſſe quamvis temporale pretium, propterea per pactum Simoniacum alteri promiſſum, non detur viciſſim, quam ſententiam etiam antecedenter tenuit P. Pichler; eam tamen poſtea in ſuo Candidato Juriſprudentiæ abbreviato *lib.* 5. *tit.* 3. *n.* 22. retractavit, & ad reſtituendam iterum rem ſpiritualem adſtrinxit ex hac, meo iudicio, valde efficaci ratione; quia dans ſpirituale tamquam habens dominium, ſeu ius ad illud abſolute non tenebatur ex una parte id alteri dare: ex altera vero tribuens alteri, huic non dedit animo donandi, ſed ſub conditio-

tione (quamvis illicita, & ſimoniaca) ut recipiat viciſſim temporale, ſicque eius voluntas transferendi in alterum, non verificata conditione, fuit inefficax. *Nec dicatur*, illam conditionem tamquam turpem eſſe habendam pro non adiecta; *Reſpondetur* enim negando illatum; cum id non procedat illimitate in omni materia, ſed ſolum ſtatuatur in Jure quoad Teſtamentum, Matrimonium, & Religioſam Profeſſionem, vel tandem, ubi quis aliunde abſolute ad alteri dandum iam obligatus exiſtit; uti ſic adſtringitur Parochus ſufficienter proviſus pauperibus ægrotis Sacramenta gratis conferre, & Eleemoſynarius pauperibus dare Eleemoſynam ſibi a Domino commiſſam; non autem in noſtro caſu dans rem ſpiritualem e. g. ſacras pretioſas Reliquias: quamvis enim etiam in hoc ſuppoſito, ſi in alterum hanc rem ſpiritualem transferat, debeat qua talem gratis dare; abſolute tamen loquendo NB. non tenetur eamdem in alterum transferre &c. quod bene notandum, ut variis facile præveniatur objectionibus. Vide de appoſitione conditionum *T. 8. Diſt. 1. q. 5. poſt n. 12.* *

Additio II.

* Quæres II. An ſaltem ille, qui pro ſpirituali adepto viciſſim ſimoniace iam actualiter extradidit rem temporalem promiſſam, valeat obtentum ſpirituale retinere? Reſpondeo I. Quoad Beneficia negative. Ratio eſt: quia per mutuam illam traditionem completur Simonia realis, quæ collationem Beneficii facit nullam, & recipientem ad dictum Beneficium inhabilem, conſequenter obligat ad dimittendum Beneficium, & fructus eatantes, quos iuxta *Extravag. Deteſtabilis inter Communes de Simonia.* non fecit ſuos, pari modo uti Beneficiatus intermittens Horas Canonicas. Excipe tamen, ſi quis invincibiliter ignoraſſet, talem contractum (puta per Tertium, ipſo invincibiliter ignorante, inſtitutum) eſſe ſimoniacum, in quo ultimo caſu poſſet titulo præſcriptionis poſt triennium iuxta valde probabilem ſententiam Beneficium cum fructibus retinere vi Regulæ Cancellariæ de poſſeſſione triennali Beneficii. De quo vide partim *Tract. 11. Diſt. 1. poſt num. 80. in Appendice* partim in Jure Canonico *lib. 5. Decret. tit. 3. § 13. num. 320. ac ſeqq.*

Reſpondeo II. Loquendo quoad alia ſpiritualia poſſunt ea tuta conſcientia ante ſententiam Judicis condemnatoriam retineri. Ita communis, & ratio eſt; quia in tali caſu accipiens pretium temporale actualiter pro re ſpirituali abſolute, quamvis illicite tranſtuliſſe præſumitur, niſi expreſſe excipiat, ius rei ſpiritualis in priorem ex altera talem translationem nullum Jus ipſo facto irritante: ergo. Putat tamen P. Pichler *lib. 5. Tit. 3. n. 63.* ſi alter pœnitentia ductus reſtitueret præcedenti pretium, & repeteret iterum ſuam rem ſpiritualem, ipſi eamdem quoque eſſe reſtituendam. *

Additio III.

* Quæres III. An, & quando reciproce recipiens ſimoniace quodpiam temporale pro ſpirituali poſſit illud temporale e. g. pecuniam retinere? & quando teneatur reſtituere memoratum temporale pretium? Reſpondeo I. Loquendo de receptis propter collationem Beneficiorum, ſicut inſtitutus, electus, vel præſentatus ſimoniace nequit ipſum Beneficium, ſic nec propter illam inſtitutionem, collationem, electionem, vel præſentationem ſimoniace accipiens pecuniam poterit retinere illam, ſed tenetur reſtituere, & quidem poſt ſententiam Judicis huic Eccleſiæ, in qua alter ſimoniace obtinuit Beneficium; ante ſententiam vero probabiliter illi, a quo dictam pecuniam recepit. Ita partim clare colligitur *cap. de hoc. de Simonia* partim ſuſius declaratur in Jure Canonico *lib. 5. Decret. Tit. 3. §. 12. n. 295. & 296.* Item *§. 13. n. 326. 327. & 328.* Ubi adiungitur, *poſſe talem excuſari a reſtitutione titulo præſcriptionis*, ſi nimirum in recipiendo bona fide proceſſit, & requiſito ad præſcriptionem debito tempore poſſeſſionem huius rei temporalis continuavit; quo tamen caſu, ſi ignorantia Juris interveniſſet, quamvis invincibilis, quoad tempus præſcriptionis reflectendum videtur ad dicta *Tract. 7. Diſt. 6. q. 2. Addit. I. poſt n. 10.*

Reſpondeo II. Loquendo de aliis temporalibus ſimoniace propter ſpiritualia receptis, diſtinctio eſt facienda, an recipiens pretium temporale peccaverit præciſe contra virtutem Religionis, vel an etiam contra virtutem Juſtitiæ? ſi *prius*? acceptum illud temporale retinere poteſt ante ſententiam Judicis condemnatoriam. Ratio huius eſt: quia aliæ virtutes extra Juſtitiam non obligant ad reſtitutionem rei acceptæ. Secus dicendum, ſi peccaſſet contra virtutem Juſtitiæ commutativæ; nam per ſe ex Tractatu de Juſtitia notum iam eſt, ex læſione virtutis iuſtitiæ commutativæ exſurgere obligationem reſtituendi. Cenſetur autem peccari contra virtutem huius iuſtitiæ dupliciter. *Imprimis*, ſi aliquod temporale abſque alio legitimo titulo accipiatur pro illa re ſpirituali, quæ vel nullum, vel ſaltem non proportionatum commodum temporale coniunctum habet, uti ſunt SS. Reliquiæ, particulæ S. Crucis &c. *Secundo*, ſi accipiatur pretium temporale pro re ſpirituali, quod equidem commodum temporale habet coniunctum; interim tamen dans aliunde iam obligatus eſt illud alicui alteri tribuere, & quidem gratis, prout taliter tenetur Epiſcopus conferre Beneficia vacantia. *

Additio IV.

* Ex hac duplici Reſponſione ultimi quæſiti plures reſolvi poſſunt Caſus. *Primo*, qui accepit pretium temporale pro Roſario terræ ſanctæ, atque in ea receptione exceſſit æſtimationem, quæ habetur ratione materiæ & expenſarum, alias deſuper in itinere fieri ſolitarum, tenetur illum exceſſum exigenti reſtituere. Ratio eſt: quia ſpiritualitas Roſarii ratione Indulgentiarum, & attactus ad loca ſancta nequit venire in commercium temporale, ſicque petens pretium temporalem ob rem, quæ nullam temporalem utilitatem habet annexam, non ſolum contra Religionem, verum etiam peccat contra Juſtitiam.

Secundo. Ex eodem fundamento pariformiter ſentiendum de pretio temporali ſimoniace comparato propter particulam S. Crucis, vel ob inſignes Reliquias, aut Statuam aliquam Beatiſſimæ Virginis miraculoſam; nam etiam tunc peccatur contra iuſtitiam, & res temporalis eſt obnoxia reſtitutioni. Quod ſi quis tamen venderet Imaginem miraculoſam cariori pretio ex eo, quia ſe privat lucro temporali notabili, alias ob magnum ad hanc imaginem confluxum hominum ſibi quoad diſtracta eſculenta, & poculenta obveniente, non peccaretur contra iuſtitiam commutativam, ſi pretium reſpectu lucri ceſſantis foret proportionatum; ſicque nec teneretur talis ad reſtitutionem, uti advertunt Suarez, & Pirhing apud Schmalzgrueber *lib. 5. Decret. Tit. 3. num. 290.*

Tertio. Similiter ad reſtitutionem obligatur Epiſcopus, vel alius Prælatus Eccleſiaſticus, ſi vendat Beneficia Eccleſiaſtica, quorum collatio ad ipſum pertinet vi ſui officii: nam quamvis hæc Beneficia habeant annexam aliquam utilitatem temporalem, ad quam venditor reſpicere videtur, deberet tamen vi officii ſui talis Prælatus Eccleſiaſticus eadem aliis conferre, & quidem gratis, & conſequenter obligatur ad reſtitutionem, ſi non faciat, utpote peccans contra iuſtitiam. *Nec dicatur*, talem quidem obligari indeterminate alicui conferre ſimilia Beneficia, ſed non huic determinate, adeoque ſi libertime unum præ alio ſeligat, poſſe pro iſta determinatione ab illo circa læſionem iuſtitiæ accipi pecuniam: nam *contra eſt*, quod hæc ipſa aſſertio ſit damnata ab Alexandro VII. Propoſitione 22. quæ ſic ſonabat: *Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia interveniente pecunia non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

Quarto. Econtra excuſatur a reſtitutione acceptorum Monaſterium, quod propter ingreſſum, vel admiſſionem ad S. Profeſſionem a Candidatis accepit certam ſummam pecuniariam. Nam vel has pecunias recepit titulo *ſuſtentationis*, *dotis*, aut titulo *legitimæ*, (puta facta cæteroquin renuntiatione ad hæreditatem in futurum) vel præciſe acquiſivit intuitu ingreſſus, & admiſſionis ad S. Profeſſionem? ſi prius, potuit id cum certo moderamine omnino licite fieri conformiter fundatæ doctrinæ Patris Pichler in Candida-

didato abbreviato Juriſprudentiæ *lib.* 5. *Tit.* 3. *n.* 16. *&* 17. ſi vero poſterius: equidem ob malam hanc intentionem, & pactum receptio iſta fuit ſimoniaca; præciſe tamen contra virtutem Religionis, non iuſtitiæ commutativæ, ſicque nec reſtitutioni obnoxia, niſi fuerit Monaſterium valde opulentum, ſimulque NB. ad certum numerum ſuorum reſtrictum, quos ea fundatione aliiſque mediis, ſufficientiſſime ad hunc ipſum finem præſcriptis, ſuſtentare obligatur: tunc enim faceret iniuriam aſpirantibus, nihilominus ab ipſis ſub palliato titulo *ſuſtentationis*, re ipſa autem conformiter *cap.* 40. *de Simonia* per pactum ſimoniacum ſaltem implicitum pecunias extorqueret, ſicque propter iniuriam contra iuſtitiam illatam non poſſet tales pecunias retinere *de per ſe loquendo*, & niſi Summus Pontifex *Extravag. Sanc. Inter communes de Simonia*, gratioſe ſaltem cum Monialibus diſpenſaſſet, ut dictæ pecuniæ (exempli gratia titulo paſtus, vel etiam titulo honorariorum, ſeu iocalium &c. interveniente pacto ſimoniaco receptæ communitati Monaſterii tamquam cauſæ piæ applicari valeant. Videatur Jus Canonicum (nimirum huius Auctoris Patris Reinffeſtuel) *lib.* 5. *Tit.* 3. *n.* 298. *& ſeqq.* Schmalzgrueber *lib. & Tit. eodem n.* 289. Et Pichler ibidem in ſuo Candidato abbreviato Juriſprudentiæ *num.* 16. *&* 17.

QUÆSTIO V.

De Blaſphemia.

SUMMARIUM.

53. *Blaſphemia vi nominis, quid?*
54. *Ejus definitio.*
    Qua declaratur.
55. *Datur Blaſphemia in Deum, & Sanctos.*
56. *Blaſphemia dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem.*
57. *Eſtque ex genere ſuo peccatum mortale.*
    Nec admittit parvitatem materiæ.
58 *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*
59. *Corollaria.*
60. *Ex ita dicere:* Corpus Dei, Chriſma, Sacramenta *&c. quale peccatum?*
61. *Quid de nonnullis aliis verbis?*
62. *An omnes Blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei?*
63. *Quid de Blaſphemia in Deum, & Sanctos?*
64. *Sententia oppoſita non caret ſua probabilitate.*
    Quidnam practice agendum Confeſſariis cum pœnitentibus Blaſphemis?

53. BLASPHEMIA eſt nomen græcum, & juxta nominis etymologiam idem eſt, ac *Nocens dictum*; unde & Maledictioni, Convitio, atque Contumeliæ convenire poteſt: communiter tamen ſumitur pro verbo contumelioſo in Deum. Et hoc annotavit D. Auguſtinus *lib.* 2. *De moribus Manichæorum cap.* 11. dicens: *eſt autem Blaſphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis. Itaque jam vulgo Blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere: de hominibus namque dubitari poteſt, Deus autem ſine controverſia bonus eſt.* Hæc ille. Et de tali Blaſphemia loquendo, ſit

54. CONCL. I. *Blaſphemia* eſt contumelioſa in Deum locutio: ſive (ut alii loquuntur) Blaſphemia eſt verbum maledictionis, convitii, ſive contumeliæ in Deum. Ita in re communis. Unde patet, quod Blaſphemia immediate opponatur Laudi Dei.

Dicitur *locutio contumelioſa*. Quia Blaſphemia conſiſtit præcipue in verbis irreverentibus, injurioſis, & Divinum Nomen ſeu honorem lædentibus, etſi aliquando etiam committatur ipſis factis, utpute ſi Deus contumelioſo ſigno vilipendatur, ut exſpuendo in cœlum, aut hujuſmodi. Datur inſuper Blaſphemia cordis, ſeu interna, non minus, ac dari ſolet Laus interna Dei: circa quam nihilominus bene attendendum eſt, num adfuerit plena advertentia & conſenſus, vel potius dumtaxat ſint cogitationes blaſphemæ incidentales, & involuntariæ: hæ enim peccatum non ſunt, aut ſaltem non grave defectu voluntarii, plenæque deliberationis.

55. Dicitur ulterius, *contumelioſa in Deum*. Quia, ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. Blaſphemia eſt peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia Divinæ Bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod ei minime convenit. Cæterum per hoc non negatur, dari etiam Blaſphemiam in Beatiſſimam Virginem MARIAM, alioſque Sanctos: etenim, ſicut Deus laudatur & honoratur in ſuis Sanctis, horumque gloria redundat in Deum, ſic etiam Blaſphemia erga Divam Virginem, & Sanctos redundat in ipſum Deum.

56. CONCL. II. Blaſphemia inter alias diviſiones ſuas præcipue dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem ſeu ſimplicem. *Blaſphemia hæreticalis* eſt illa, quæ Articulis Fidei directe opponitur: ſeu qua aliquid aſſeritur Fidei contrarium per verbum indicativi modi: ut ſi quis dicat *Deus eſt crudelis, injuſtus, mendax, infidus, qui res hominum non curat*; vel ſi quis dicat: *o Deum injuſtum!* aut *abnego Deum* &c. *Blaſphemia ſimplex*, ſeu *non hæreticalis* dicitur, quæ Articulis Fidei directe non opponitur, ſed aliquid vituperabile permodum deteſtationis, & quaſi imprecationis in Deum profert: ut ſi quis Deo maledicat, aut optet, non eſſe Deum.

57. CONCL. III. Blaſphemia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, eſtque lethalis culpa, quoties cum perfecta advertentia verba Blaſphemiæ proferuntur. Ita communis: ſiquidem Blaſphemia gravem infert Deo injuriam. Quinimo notant Doctores, Blaſphemiam ratione parvitatis materiæ non poſſe fieri peccatum veniale (in ipſa enim non datur parvitas materiæ, cum omnis Blaſphemia gravem injuriam Deo inferre videatur) ſed tantum ex indeliberatione, & inadvertentia actus poſſe quandoque Blaſphemiam fieri veniale peccatum.

58. Circa quod bene notanda eſt doctrina, quam tradit Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 73. *art.* 2. quod *peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda*. Hæc quippe doctrina etiam locum habet in verbis Blaſphemiam ſonantibus, vel non ſonantibus; quibuſcumque enim verbis utaris, non eris reus Blaſphemiæ in Foro Dei, ſi abſit omnis tam indirecta ſeu virtualis, quam directa ſeu formalis intentio inhonorandi Deum: & econtra coram Deo judicaberis Blaſphemus, etiamſi ſanctiſſimis verbis inhonores ex intentione Creatorem tuum. In Foro autem externo præſumitur quis eo ſenſu locutus, quem verba ex communi uſu loquendi indicant: Unde D. Gregorius *lib.* 26. *Moral. c.* 7. relatus *can. Humana* 22. *q.* 5. ſic loquitur: *Humanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia foris ſonant: Divina vero judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* Hinc

59. Infertur I. Si quis verba Blaſphemiæ proferat animo nec actualiter, nec virtualiter advertente, puta in ebrietate, non eſſe Blaſphemiam proprie dictam, ſed tantum materialem. Additur notanter, *animo nec actualiter, nec virtualiter advertente*: quia licet non poſſit eſſe malitia peccati Blaſphemiæ, niſi homo actualiter vel virtualiter intelligat, ſeu advertat ad verba, quæ ore profert; ſufficit tamen ad hoc indirecta, & virtualis attentio, & intentio. Unde ſi quis ſcienter ac ſerio loquatur verba, quæ ex propria ſignificatione, modo proferendi, aliiſque circumſtantiis Divini honoris diminutionem continent, quamvis homo eam directe non intendat, adhuc tamen committit Blaſphemiam: ſicut a pari ad peccatum detractionis, vel contumeliæ erga hominem non requiritur formale nocendi propoſitum, ſed ſufficit virtuale. Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 6. *n.* 2. 6. *&* 7. ac alii.

60. Infertur II. cum Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 32. Laymano, Caietano, Navarra, & aliis, non eſſe proprie Blaſphemiam, quando quis in ira, vel rixa cum aliquo enunciat quidpiam de Deo, quod verum eſt, utpute ex indignatione dicendo: *Corpus Dei, Chriſma, Sacramenta* &c. Quia etſi irreverenter dicantur, non tamen proferuntur per modum contumeliæ, iniuriæ Deo irrogatæ, nec aliquid falſum

Deo

Deo tribuunt, ſicque plerumque non ſunt peccata mortalia: dummodo affectus ille indignationis, & iræ non tendat in Deum, ſed tantum contra hominem, vel jumentum, cui aliquis iraſcitur; quod ex modo dicendi, aliiſque circumſtantiis erit dignoſcendum. Verum hoc non obſtante ejuſmodi verba ſicta temere & irreverenter proferre in ira, eſt peccatum cujuſdam Irreligioſitatis, ſed tantum veniale, ut aiunt Sanchez, Caietanus, Armilla, & alii: quamvis ob ſcandalum, vel periculum formaliter blaſphemandi mortale fieri poſſit ideoque homines a tali Irreligioſitate, & apparente Blaſphemia merito abſterrendi ſint.

61. Hoc autem intellige, ſi ejuſmodi verba ſecundum ſe Divini honoris diminutionem nullam exprimant: nam ſi verba talia, aut tali modo proferantur, ut contumeliam Dei, aut Sacramentorum ſignificent: videlicet: *Gantz Tunnen Sacrament*, *gantz Gallee Sacrament*, *Gotts buadert tauſend Sternen Sacrament*, *das dich Gottes Chriſman ſchende* (ut exemplificat, & docet Layman *loc. cit. n.* 12. & poſt eum Gobat *tract.* 11. *Theolog. Experiment. n.* 739. cum aliis) cenſeri debent Blaſphemiæ, dummodo attenderit ad vilipenſionem Dei, aut rei ſacræ, quæ talibus verbis exprimitur. Sæpe autem homines ejuſmodi verba blaſphema proferunt inadvertenter, & materialiter tantum, non attendendo quid ſignificent: tum vero excuſantur a peccato mortali, dummodo inictim conentur perverſam ejuſmodi conſuetudinem deponere.

62. Quæres I. An omnia peccata Blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei? Reſp. I. Blaſphemia hæreticalis ſpecie diſtinguitur a ſimplici Blaſphemia. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia illa opponitur etiam Fidei, hæc autem Religioni tantum, quæ duæ virtutes ſunt ſpecie diverſæ.

63. Reſp. II. Probabilius eſt, etiam Blaſphemiam in Deum, & Blaſphemiam in Sanctos ſpecie diſtingui, Ita Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Moral. n.* 46. poſt Caſpenſem, & alios, contra Sanchez *cit. cap.* 33. *n.* 38. Caietanum, Bonacinam, Azorium, alioſque. Ratio datæ reſponſionis eſt: quia cultus Deo debitus eſt Latriæ; cultus vero Beatiſſimæ Virgini MARIÆ, & Sanctis debitus, Hyperduliæ vel Duliæ: atqui hi cultus ſpecie differunt, ergo etiam Blaſphemia in Deum, & Blaſphemia in ſanctos ſpecie differunt, cum opponantur ejuſmodi diverſo cultui, Deo & Sanctis debito.

64. Cæterum quia oppoſita ſententia, aſſerens Blaſphemias in Deum, & Sanctos eſſe ejuſdem Speciei, eo quod opponantur eidem virtuti Religionis, quæ tribuit cultum Deo, & Sanctis propter DEUM (non obſtante, quod hic cultus ſit diverſus ab illo) multorum Doctorum exiſtit, neque caret ſua probabilitate: hinc ipſa nonnunquam Confeſſariis deſervire poterit, præſertim quoad pœnitentes, hanc diverſitatem ultro non exprimentes.

Additio.

* Quæres II. Quomodo ergo practice agendum ſit quoad Pœnitentes, qui confitentur, ſe blaſphemaſſe? Reſp. Eoſdem I. eſſe interrogandos, an deliberate vel indeliberate fecerint? nam ſi ex mera præcipitantia (prout ſæpe contingit, quando ſuper homines vel jumenta indignantur) non conſiderando perfecte malitiam actus blaſphemaſſent, ab ulterioribus interrogationibus omnino ſuperſedere poteſt Confeſſarius: teneutur tamen etiam tales, ſi in blaſphemando jam contraxiſſent habitum, haud dubie impendere diligentiam, ut iterum deſueſcant. Quod ſi vero Pœnitentes reponerent (prout frequenter audies) fuiſſe factum ex ira, urgendi ſunt; num ſub ira ſaltem in confuſo recogitaverint de gravi offenſa, nec ne? Et profecto, ſi aliquo modo longius tales Blaſphemias, præſertim notabiliores protraxerint, in dubio præſumendi ſunt blaſphemaſſe deliberate. II. Poſtquam Confeſſarius ex prima interrogatione cognovit, blaſphemias fuiſſe deliberato, ac ſerio animo prolatas, inſtet ulterius, quibus verbis blaſphemaverint? nam homines maxime plebeii ſolent ſæpius hæc tria confundere, *Blaſphemare*, *imprecari*, & *jurare*; Germanice *Schelten*, *Fluchen*, *Schwœren*, quæ tamen ſpecie omnino differunt, ut recte advertit Sporer hic. Item ex hoc ipſo reſponſo Pœnitentium eruet Confeſſarius, num forſan ſimpliciter Sacramenta protulerint e. g. dicendo Germanice *Sacrament*, aut *Gottes Sacrament*, quæ verba abſente ſcandalo peccatum veniale non excederent, & potius ad Irreligioſitatem, quam ad Blaſphemiam reducerentur; vel num etiam veras Blaſphemias effuderint? Quando in notitiam veræ alicuius Blaſphemiæ devenerit Confeſſarius, III. Indaget de numero, quoties interpolatis vicibus deliberate contigerit? Hoc ſibi etiam notet Confeſſarius, quod Blaſphemiæ, quæ effutiuntur v. g. a deſperantibus ex maligno affectu ſeu indignatione erga ipſum Deum, ſint quidem reſpective in Germania rariores, aſt tamen periculoſiores, quam ſi effunderentur ex indignatione erga homines, vel jumenta, ob & graviores ac ſubinde Hæreticales.

T R A C T A T U S VI.

DE HORIS CANONICIS, JURAMENTO ET VOTO.

1. INTER alios Religionis actus connumerari Juramentum & votum, ſuperius (*a*) jam dictum eſt; verum de ipſis merito ſeorſum agitur, tum ob copioſiorem, quam continent, materiam, ſpecialeſque difficultates, tum majoris claritatis gratia. Quia vero Horæ Canonicæ comprehenduntur ſub Oratione, uno ex primariis actibus virtutis Religionis, prius de eiſdem ſub propria diſtinctione dicendum erit.

D I S T I N C T I O I.

De Horis Canonicis.

Q U Æ S T I O I.

Quid ſint, & quo Jure obligent Horæ Canonicæ.

S U M M A R I U M.

1. *Ratio Ordinis.*
2. *Horæ Canonicæ, quæ? Dicuntur Officium Eccleſiaſticum, & Divinum.*
3. *Officium Eccleſiaſticum, Nocturnum, & Diurnum, quid? Laudes an poſſint ſeparari a Matutino?*
4. *Officium totum conſtat ſeptem Horis Canonicis. Myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri.*
5. *Uſus Horarum Canonicarum jam a tempore Apoſtolorum.*
6. *Eas non primitus inſtituit S. Gelaſius I.*
7. *Obligatio recitandi Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed Eccleſiaſtici.*
8. *Solvunt objecta.*
9. *Nova inſtantia de Clericis Beneficiariis proponitur.*
10. *Ea diluitur oſtendendo, quod etiam Clerici Beneficiarii ſolo Jure Eccleſiaſtico teneantur ad Horas.*

1. CONCL. I. Nomine *Horarum Canonicarum* intelliguntur eæ preces vocales, quæ ex præcepto Sacrorum Canonum ab Eccleſiaſticis perſonis nomine Eccleſiæ DEO perſolvuntur in Breviario, atque alio nomine appellantur *Officium Eccleſiaſticum*, item *Officium Divinum*: de quo Seraphicus Doctor S. Bu-

(*a*) Tract. 5. diſt. 1. n. 10.

S. Bonaventura *in Speculo Novit. part. 1. cap. 16.* veriſſime dixit: *Nemo Dei ſe æſtimet ſervum, ſi Dei potiſſimam negligat ſervitutem, quæ appropriato vocabulo Dei ſervitium* (Officium Divinum) *nuncupatur.*

3. Porro totum Officium Eccleſiaſticum dividitur in Diurnum, & Nocturnum; ſicuti colligitur ex Jure Canonico *cap. Dolentes de Celebrat. Miſſarum* ibi: *Diſtricte præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium, nocturnum, pariter & diurnum, quantum Deus eis dederit, ſtudioſe celebrent pariter & devote.* Ubi per *Nocturnum Officium* intelligitur id, quod de nocte dici conſuevit, & vulgo *Matutinum* nuncupatur, cui juxta morem Eccleſiæ Romanæ *Laudes* adjunguntur, etſi hæ olim in multis Eccleſiis fuerint a Matutino, intempeſta nocte (uti nunc multi Religioſi Ordines etiamnum faciunt) perſoluto ſeparatæ; quemadmodum & de facto in nocte Nativitatis Domini fieri ſolet. Ad cujus imitationem, inquit Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 2.* cum aliis, neque hodie quidquam obſtat, quo minus in privata Oratione preces Nocturnæ a Laudibus ſeparentur; quamvis in publico Choro cujuſque Eccleſiæ conſuetudo ſit ſervanda. Per *Officium Diurnum* econtra intelliguntur cæteræ Horæ Canonicæ, quæ die ſunt perſolvendæ.

4. Hoc totum Officium Divinum communiter ſeptem partibus, ſeu Horis Canonicis conſtare dicitur, juxta illud Pſalmiſtæ *Pſalm. 118. Septies in die laudem dixi tibi. Qui ſeptenarius numerus* (ſubjungit Concilium Agathenſe relatum *c. de Celebrat. Miſſ.*) *a nobis impletur; ſi Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & completorii tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi:* Hæc ibi. Accedit etiam myſtica ratio hujus ſeptenarii numeri Horarum Canonicarum: ſeptem quippe ſunt dona Spiritus Sancti, ſeptem diebus completa fuit creatio mundi, ſeptem ſunt mundi ætates, ſeptem petitiones Orationis Dominicæ, ſeptem Pſalmi Pœnitentiales, ac præſertim ſeptem præcipua Dominicæ Paſſionis Myſteria, in quorum proinde commemorationem ſeptem Horæ Canonicæ recitantur, juxta illos vulgatos verſiculos, in Gloſſa *cap. 1. De Celebrat. Miſſ.* relatos.

Hæc ſunt, ſeptenis propter quæ pſallimus Horis,
Matutina *ligat Chriſtum, qui crimina purgat.*
Prima *replet ſputis: cauſam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *Cruci nectit: latus ejus* Nona *bipertit.*
Veſpera *deponit: tumulo* Completa *reponit.*

5. CONCL. II. Uſus Officii Divini, ac recitatio Horarum Canonicarum eſt antiquiſſimus in Eccleſia, & jam a tempore Apoſtolorum inchoatus, atque celebratus. Ita Doctores communiter, & colligitur ex illo *Actorum 3. Petrus & Joannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam.* Et *Actor. 16. Media nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum.* Item *Actor. 10. Aſcendit Petrus in ſuperiora, ut oraret circa horam ſextam.* Accedit illud Clementis Papæ I. *lib. 8. Conſtit. Apoſtol. can. 34.* ſic dicentis: *Precationes facite mane, hora tertia, ſexta, & nona, & veſpere, atque ad Galli cantum.*

6. Nec obſtat, quod aliqui aſſerant, a Gelaſio I. vel S. Gregorio Magno Horas Canonicas cœpiſſe. Id ſiquidem non recte dici, patet ex proxime allatis auctoritatibus cum S. Scripturæ, tum S. Clementis Papæ I. qui S. Petri Apoſtoli Diſcipulus extitit, & fortaſſis tamen (inquit Azorius *Tom. 1. lib. 10. cap. 2.* Filliucius) Gelaſius Papa legem publicam conſtituit, qua Clerici preces Canonicas ſepties in die perſolvere cogerentur; ita, ut, quod antea uſu & conſuetudine antiqua ſervabatur, lege deinde lata fuerit confirmatum, ac perpetuo in Eccleſia ſervari præceptum: eo ferme modo, quo S. Calliſtus Papa I. conſtituit Quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apoſtolica Traditione acceptum ab omnibus ſervaretur; ut habetur in ejuſdem Feſto, *die 14. Octobris*, ac refertur *can. 1. diſt. 76.* Certe S. Gregorius Magnus Eccleſiaſticum Officium auxiſſe legitur in ſua Vita, & per conſequens illud primitus non inſtituit, ſed antea jam inſtitutum augmentavit.

7. CONCL. III. Obligatio recitandi ſeptem Horas Canonicas non eſt Juris Divini, ſed ſolum Eccleſiaſtici. Ita Sannig *diſt. 2. de Horis Canonicis num. 5.* Azorius, & alii, contra Abbatem *in cap. 1. de Celebrat. Miſſ.* & alios nonnullos, volentes eſſe Juris Divini. Ratio eſt: quia nullibi habetur expreſſum præceptum Divinum recitandi ſeptem Horas Canonicas in S. Scriptura, ſed hic mos primum ab Apoſtolis tamquam Eccleſiæ prælatis, ac Rectoribus incœpit; qui poſtmodum a Succeſſoribus Romanis Pontificibus expreſſius fuit præceptus.

8. Nec dicas cum oppoſita ſententia *Pſ. 118.* dixit Regius Pſaltes, *Septies in die laudem dixi tibi*; ergo hoc eſt Juris Divini. Reſp. enim negando conſequentiam: nam hinc quidem factum Regis Davidis habetur, non autem aliquod jus conſtituitur: alioquin non tantum Clerici, ſed vel maxime Reges obligarentur ad recitandum ſeptem Horas Canonicas, quod nemo dixerit. Verum quidem eſt, quod Eccleſia hoc Davidico exemplo cælitus inſtructa ad imitationem ipſius legem ſanciverit, ut Clerici ſeptem Horas Canonicas perſolverent; inde tamen non ſequitur, id eſſe Juris Divini. Niſi velimus Jus Divinum nimis late ſumere pro omni eo, quod habetur in S. Litteris, ac ex eis derivatur: quo modo auctores oppoſitæ ſententiæ videntur impræſentiarum Jus Divinum accipere, latius tamen, quam par eſt.

9. Urgebis autem, Clerici ſunt in ſortem Domini vocati: atque ideo *Clerici* dicti, ut habetur *can. Duo ſunt. 12. quæſt. 1.* Item Clerici percipiunt Decimas, proventus Eccleſiaſticos, redditus annuos Beneficiorum, aliaſque eleemoſynas a Laicis, ut pro ipſis Deum precentur: ergo Jure Divino, quin & naturali tenentur ad recitandas Horas Canonicas. Probatur conſequentia: quia, qui de Altari vivit, Altari inſervire tenetur, atque, ut dicitur *cap. ult. de Script. in 6. Beneficium Eccleſiaſticum datur propter officium*, ſimulque lex Juſtitiæ, vel ſaltem gratitudinis poſtulat, ut Clerici pro Fundatoribus atque Benefactoribus, quorum eleemoſyna ſuſtentantur, Deum precentur. Ob has, aliaſque ſimiles rationes, loquendo de Clericis Beneficiatis, multi Auctores, & nominatim Abbas *cap. 1. de Celebrat. Miſſarum.* Navarrus *cap. 7. de Ordinatione num. 3.* Zabarella, Roſella, Tabiena, Armilla, aliique ſcorium, hujuſmodi Clericos Beneficiarios etiam Jure Divino, imo & naturali, urgente nimirum lege Juſtitiæ, & non tantum Jure Eccleſiaſtico, teneri ad recitandas Horas Canonicas. Hoc tamen non obſtante, ſit

10. CONCL. IV. Etiam Clerici Beneficiarii ſolo Eccleſiæ præcepto tenentur ad recitandas ſeptem Horas Canonicas. Ita Sylveſter *V. Hora quæſt. 8. dicto 9.* Azorius *lib. 10. cap. 4. quæſt. 13.* & alii. Ratio eſt: quia etſi Clericus Beneficiarius debeat ſervire Eccleſiæ, neque pro benefactoribus, ipſiſque Fundatoribus de Jure naturali, id eſt, lege Juſtitiæ, & Gratitudinis, Deum deprecari: inde tamen continuo non ſequitur, hoc fieri debere recitando ſeptem Horas Canonicas. Ratio hujus eſt: quia dantur alia ſervitia ſpiritualia Clericis Beneficiariis præſcripta, queis Eccleſiæ ſervire debent, poſſetque dictæ obligationi naturali abunde ſatisfieri, ſi qualeſcumque preces ad Deum pro benefactoribus, atque Fundatoribus Beneficiorum perſolverent; ergo obligatio determinate recitandi ſeptem Horas Canonicas non eſt de Jure naturali ac Divino, & conſequenter ſolum de Jure Eccleſiaſtico. Et per hoc patet ad rationes oppoſitæ ſententiæ, quæ ſolum probant, aliqua ſervitia Eccleſiaſtica, preceſque a Clericis Beneficiariis eſſe perſolvendas Jure naturali; non autem determinate ſeptem Horas Canonicas, niſi accedente primum præcepto Eccleſiaſtico.

QUÆSTIO II.

Quinam teneantur recitare Horas Canonicas?

SUMMARIUM.

11. *Tria genera hominum, de quibus procedit Quæſtio.*

12. *Clerici in Sacris conſtituti tenentur recitare Horas Canonicas.*
13. *Subdiaconus tenetur eas dicere jam primo die, quo ordinatur, & quas?*
14. *Clerici in Sacris, etſi ſint excommunicati, ſuſpenſi &c. tenentur recitare Horas.*
15. *Excommunicati tamen non debent dicere,* Dominus vobiſcum.
16. *Clerici non beneficiarii Minoriſtæ non tenentur ad Horas.*
17. *Sola Profeſſio Religioſa non inducit obligationem recitandi Horas.*
18. *Religioſi quinam, & unde teneantur recitare Horas Canonicas?*
* *Occurritur Objectioni.*
19. *Novitii, an ſub culpa teneantur recitare Horas?*
20. *Quid de Societate JESU, & nonnullis Monaſteriis Monialium?*
21. *Quanta ſit obligatio Religioſorum perſolvendi Horas Canonicas in Choro?*
* *Quot debeant in Choro eſſe præſentes?*
22. *Quid de Religioſo Clerico, ad ſtatum Laicalem tranſlato?*
23. *Quid de Clerico Profeſſo, ſed ejecto ex Monaſterio?*
24. *Clerici Beneficiarii, qui?*
(*b*) Tract. 18. diſt. 1. quæſt. 1.
25. *Clerici Beneficiarii obligantur ad Horas Canonicas.*
26. *Quibuſdam tamen exceptis.*

11. TRIA ſunt genera hominum, de quibus præſens Quæſtio movetur: nam alii ſunt Clerici non Beneficiarii, & alii Religioſi, & hi ſive ſint ſuſpenſi, excommunicati, degradati, aut Religioſi ex ordine ejecti, ſive non. De quibus omnibus per ſequentes Concluſiones ſigillatim dicendum.

12. CONCL. I. Clerici omnes in Ordinibus ſacris conſtituti, licet nullum Beneficium Eccleſiaſticum habeant, ad recitandas Horas Canonicas ſub culpa mortali ſunt obligati. Ita omnes Doctores; idque loquendo de Sacerdotibus clare habetur in Jure Canonico *c. Presbyt. & c. Dolentes de Celebrat. Miſſarum.* Loquendo autem de Diaconis, & Subdiaconis, utpote de quibus citati Canones expreſſe non loquuntur, dicta obligatio fundatur, atque deſumitur ex generali ac memoriali conſuetudine Eccleſiæ, nam conſuetudo legitime præſcripta habet vim legis, ſimulque ea eſt *optima legum interpres c. Cum dilectus de Conſuet.*

13. Et notandum cum communi Doctorum, quod initiatus ſacro Subdiaconatus Ordine teneatur jam primo die, quo Ordinem iſtum ſacrum recepit, Officium Divinum perſolvere: quamvis primo illo die nondum teneatur totum illius diei Officium dicere, ſed obligetur ſolum ad eas Horas Canonicas recitandas, quæ correſpondent tempori illius diei, quo ordinatus fuit, ſicque obligationem recitandi contrahit; puta, ut incipiat a Sexta vel Nona, ſi illo tempore fuit ordinatus in Subdiaconum. Layman. *lib. 4. tract. 2. cap. 6. num. 3.* & communis. Notant inſuper Doctores, talem non ſatisfacere præcepto, ſuæque obligationi, ſi recitet Horas illas Canonicas ante Ordinationem ſuam in Subdiaconum, quia (inquiunt) pro illo priori tempore necdum concurrit præceptum recitandi Horas, & conſequenter tunc nondum potuit illi præcepto ſatisfieri.

14. CONCL. II. Ejuſmodi Clericus non liberatur hac obligatione recitandi Horas; etiamſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus, depoſitus, aut degradatus. Ita communis. Ratio eſt: tum quia per excommunicationem v. g. non tollitur Ordo ſacer, utpote cujus character indelebiliter inhæret animæ, & conſequenter neque tollitur obligatio recitandi Divinum Officium eidem annexa: tum quia nemo debet ex propria culpa, & iniquitate commodum reportare; prout fieret, ſi quis excommunicatus, aut ob propriam culpam degradatus liberaretur ab obligatione dicendi Horas Canonicas.

15. Obſervat etiam Bonacina *Tom. 1. diſp. 1. de Horis Canon. q. 2. punct. 3. n. 3.* Clericum degradatum, aut excommunicatum non poſſe, dum recitat Divinum Officium, dicere *Dominus vobiſcum:* ſed debere loco illius dicere, *Domine exaudi*; quia hæc eſt functio Ordinis, & communicatio quædam in Officiis Divinis, quæ non eſt licita excommunicatis. Imo Suarez, & Navarrus, relati a Bonacina *Tom. 1. diſp. 2. de Excommunicatione q. 2. punct. 3. §. 2. n. 6.* cum quibuſdam volunt, excommunicatum incurrere irregularitatem, dicendo etiam privatim, *Dominus vobiſcum.* Sed hoc non videtur admittendum; quia parvitas materiæ ſicut excuſat a mortali peccato, ita & ab irregularitate, quæ oritur ex delicto, & impoſita eſt ob peccatum mortale. Bonacina *loc. cit.* Henriquez, Filiucius, & alii.

16. CONCL. III. Clerici non Beneficiarii, neque Religionem profeſſi, conſtituti ſolum in quatuor Ordinibus minoribus, non obligantur recitare Horas Canonicas. Ita unanimis Doctorum: idque patet ex communi Eccleſiæ conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, ſimulque ex eo, quia ejuſmodi obligatio nullibi reperitur in Jure expreſſa.

17. Quantum attinet ad alterum genus hominum, nempe Religioſorum, ſciendum eſt, ex vi ſolius Religioſæ Profeſſionis non ſequi obligationem dicendi Horas Canonicas; ut inter alios bene notat Reginaldus *lib. 18. cap. 11. num. 137.* Patet hoc tum ex eo: quia Profeſſio ipſa Religionis ordinarie obligat tantum ad tria vota eſſentialia, Paupertatis nimirum, Caſtitatis, & Obedientiæ, ſervanda ſecundum Regulam: tum quia dantur Religiones non deputatæ ad Chorum ſed quæ inſtitutæ ſunt præcipue ad exercenda corporalia Miſericordiæ opera in Hoſpitalibus, vel ad Militiam adverſus Infideles, vel ad aliquas actiones ſpirituales: imo & in Religionibus Choro addictis dantur Laici, ſeu Converſi profeſſi, quos conſtat non teneri ad recitationem Horarum Canonicarum. Hinc videndum, quinam Religioſi; & ex quo fundamento teneantur recitare Horas Canonicas?

18. CONCL. IV. Religioſi omnes, ac ſinguli (exceptis Novitiis, & Laicis converſis) qui profitentur Religionem Choro addictam, tenentur ſub mortali ad perſolvendum Divinum Officium, tametſi ad nullum Ordinem ſacrum ſint promoti; idque vel ratione propriæ Regulæ (ut FF. Minorum Clerici profeſſi, quibus etiam ante receptionem Ordinum ſacrorum *cap. 3. Regulæ*, præcipitur, ut faciant Divinum Officium ſecundum ordinem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ) vel ſaltem vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis cum tanta obligatione accepta eſt. Ita Doctores communiter, paucis exceptis, quos allegat, & rejicit Layman *loc. cit. n. 1. & 2.* Ratio eſt: quia conſuetudo habet vim legis, eſtque dicta conſuetudo in Religionibus Choro addictis paſſim recepta.

Additio.

* Reſpondent equidem contrariæ ſententiæ Patroni, quod hæc generalis conſuetudo, quatenus habet vim legis, eſtque obligatoria, ſit præciſe acceptata in tantum, ut hæc obligatio efficiat ipſam talem Religionem Choro addictam in communi ad recitationem in publico, non autem ſingula ejuſdem membra in particulari, ſi abſint a Choro, ita nimirum, ut ſub mortali equidem nequeat talis Religioſa familia intermittere Chorum in aliquo Monaſterio: bene tamen perſonæ particulares, ſi abſentes a Choro non recitent Horas Canonicas privatim, a mortali excuſentur, niſi aliunde vi Regulæ, aut ſacri Ordinis ſuſcepti ad Divinum Officium adſtringantur: nam *contra* eſt, quod communior Doctorum vi dictæ conſuetudinis generalis, quoad Religiones Choro addictas non ſolum in communi, ſed etiam quoad ſingula membra in particulari agnoſcat introductam obligationem recitandi Horas Canonicas. Licet cæteroquin, ut verum fatear, etiam altera ſententia contraria, quam tenent Joannes Medina, Alphonſus a Caſtro, Cajetanus, Armilla, Petrus Marchantius, Leſſius, Bordonus, ac alii apud Sporer *part. 1. Theolog. Sacrament. in Append. cap. 1. n. 14.* & quæ plurimum poterit deſervire pro ſcrupuloſis Religioſis, ac Monialibus, non careat ſua probabilitate, quidquid contradicant denegando hic probabilitatem Sanchez, Re-

ginal-

ginaldus, ac Diana apud La Croix hic, & Martinus Archi-Epiſcopus Panormitanus apud Felicem Poteſtas *Tom. 1. Exam. Confeſſ. part. 2. cap. 3. num. 426.* Interea tamen, quantum ex Doctoribus potui colligere, verum adhuc manet, quod ſententia prima agnoſcens vi generalis conſuetudinis etiam obligationem in particulari per ſe loquendo, & præſcindendo ab una vel altera Religione in ſpecie ſit communior. *

19. Dicitur notanter in Concl. I. *Exceptis Novitiis, & Laicis profeſſis:* ſiquidem Laici Choro addicti ſunt. Novitios autem Clericos, Chorumque frequentantes, etſi Paludanus affirmare videtur, teneri perſolvere Officium Divinum, eo quod ex eleemoſynis vivant, & gaudeant privilegiis Clericorum: communis tamen opinio cenſet, eos non teneri, prout obſervat Azorius *loc. cit. cap. 6.* & Bonacina *diſp. 1. de Horis Canon. q. 2. punct. 2. n. 1.* Ratio eſt: quia ex quo necdum ſunt Religionem profeſſi, ſed libere poſſunt exire, ad onera Religionis non tenentur ſub obligatione. Adde, de Novitiis non currere conſuetudinem neceſſario dicendi Divinum Officium. Unde Novitii in favorabilibus quidem veniunt nomine Religioſorum, non vero in odioſis.

20. Dicitur II. *Vi generalis conſuetudinis*; hæc enim potiſſimum eſt ratio, cur Religioſi Profeſſi Choro addicti jam ante receptum Subdiaconatum teneantur ſaltem in communi recitare Horas Canonicas. Unde ſi hæc conſuetudo in aliqua Religione abſolute non viget (ſicut dicitur eſſe in Societate JESU, habente circa hoc ſpecialem Conſtitutionem Pauli III. *Regimini militantis Eccleſiæ* §. 12. & habetur. *tom. 1. Bullarii Roman. Conſt. 25. dicti Pontif.*) non erit ulla obligatio ante promotionem ad Ordines ſacros. Ex hac ipſa de cauſa multa Monaſteria Monialium, quæ hactenus conſueverunt recitare duntaxat curſum S. Officium parvum B. MARIÆ Virginis, non obligantur ad recitandas Horas Canonicas.

21. CONCL. V. Etſi Communitas Religioſi Ordinis Choro addicti ex generali conſuetudine teneatur ſtatutis temporibus Horas Canonicas in Choro perſolvere: eaque obligatio, quæ procul dubio ſaltem quoad habendum Chorum gravis eſt, inprimis Prælato incumbat, ut curam adhibeat, ne in ſua Eccleſia cantus Horarum Canonicarum debitis temporibus intermittatur, ad ſingulos tamen reliquos hæc obligatio in particulari quoad ipſam frequentationem Chori non deſcendit: quare peccati mortalis damnari non debet, qui cæteris in Choro rite canentibus ob pigritiam abeſt. Ita communis. Ratio eſt: quia talis quidem dignus eſt pœna a ſuo Prælato juxta Ordinis Conſtitutiones infligenda, nulla tamen conſuetudine introducta eſt tam gravis obligatio, ſeu ſingulos obligans ſub peccato mortali. Quod ſi quis juſto impedimento detentus abſit, utpote ratione Concionum, vel Confeſſionum excipiendarum, certum eſt, eum nullatenus peccaturum, nec aliquam pœnam fuiſſe promeritum propter abſentiam a Choro.

Additio.

* Cæteroquin, ut obligationi recitandi Horas Canonicas publice in Choro ſatisfiat, noſter Franciſcus Henno *Tom. 1. Tract. in Præcepta Decalogi diſp. 1. quæſt. 3. art. 1. Concluſ. 2.* ait, ſufficere tres præſentes; econtra vero P. Sporer *loc. cit. n. 17.* requirit ad minimum quatuor. Rationem aſſignat iſtam, quia eſſentia Chori conſiſtit in decenti, ac decora alternatione cantantium: alternatio autem decenter, & decore fieri nequit in paucioribus, quam quatuor: ubi tamen ſubjungit, quaternarium numerum poſſe compleri etiam ex Novitiis: quia in favorabilibus æquiparantur Profeſſis. Prout pariformiter ſentit P. Gaudentius Kerchkove *in ſuis Commentariis cap. 2. §. 2. n. 21. & 22.* Prout tamen ſententiam Patris Henno poſſe ſecure practicari, ſi alii confeſſionibus excipiendis, concionibus faciendis, aut infirmis viſitandis &c. occupati exiſtant. *

22. CONCL. VI. Religioſus Clericus profeſſus, necdum ſacris Ordinibus initiatus, qui Superioris auctoritate ad ſtatum Laicalem Converſorum translatus eſt, a recitando Divino Officio liber eſt. Ita communis. Ratio eſt: quia mutavit ſtatum, cui talis obligatio annexa eſt.

23. Num autem idem dicendum ſit de ejuſmodi Religioſo nondum ſacris Ordinibus initiato, ſi fuit ejectus ex Monaſterio, variant Doctores. Et quidem Azorius *cit. loc. 10. cap. 6. q. 6.* poſt Navarrum *cap. 7. de Oratione n. 20.* probabilius cenſet, talem ejectum Religioſum adhuc obligari ad recitandas Horas Canonicas, eo quod etiamnum ſit Religioſus, ſuoque vitio contigerit, ut a Monaſterio ejiceretur: ſimulque æquum non cenſeatur, ut quis ex ſuo delicto commodum reportet. Eum nihilominus ab ejuſmodi obligatione liberum pronuntiat Herincx *tract. 4. de Religione diſp. 2. n. 6.* poſt Bonacinam, & alios: quia (inquit) per ſententiam remotus eſt a ſtatu, in quo erat conſuetudo obligans, & translatus eſt ad ſtatum, in quo non reperitur iſta obligatio & conſuetudo.

24. Quantum attinet ad tertium genus hominum, ſcilicet Beneficiarios, notandum, per Clericos Beneficiarios intelligi eos, qui habent Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, ſive deinde ſint inſigniti Ordine aliquo ſacro, ſive non. Nomine autem Eccleſiaſtici Beneficii intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod officium ſpirituale perſonæ Eccleſiaſticæ auctoritate Eccleſiæ conſtitutum: prout amplius ſuo loco (*b*) explicabitur. Et de hujuſmodi Beneficiariis loquendo, ſit.

25. CONCL. VII. Clerici Beneficium Eccleſiaſticum poſſidentes, etiamſi nullo ſacro Ordine ſint inſigniti, obligantur ad Horas Canonicas recitandas. Ita certa, & communis: & patet tum ex *cap. Dolenter* ſupra *n. 3.* relato: tum ex aliis Summorum Pontificum Conſtitutionibus: ſiquidem *Beneficium datur propter officium cap. ult. de Reſcript. in 6.*

26. Excipiuntur tamen quædam Beneficia v. g. Præpoſituræ, Perſonatus &c. quibus ex ſpeciali ſua inſtitutione ſolum annexa eſt obligatio recitandi Officium parvum B. M. Virginis, aut quid aliud ſimile. Excipitur etiam is, qui titulum quidem Beneficii obtinet, ſed per eum non ſtat, quo minus defacto aliquos fructus percipere queat, ſive per ſe, ſive per alios, aut in aliis Subſtitutis: talis quippe ex communi Doctorum ſententia non tenetur ad Horas Canonicas recitandas; nemo enim ſuis ſtipendiis militare cogitur, & qui Altari deſerviunt, de Altari participant *1. Corinth. 9.* Herincx *part. 3. tract. 2. diſp. 7. n. 58.* Navarrus *cap. 7. de Orat. num. 28.* Layman *cit. cap. 5. num. 3. & ſeqq.* & alii.

QUÆSTIO III.

Quanta ſit obligatio recitandi Horas Canonicas?

SUMMARIUM.

27. *Obligati ad Horas, & eas in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter omittentes peccant mortaliter.*

28. *Quænam cenſeatur pars notabilis, ſufficiens ad peccatum mortale?*

(*c*) Relato ſuperius n. 3. & 4.

29. *Quot peccata mortalia committat omittens Officium totius diei?*

30. *An peccet duplici peccato omittens Officium, ad quod tenetur ratione Ordinis ſacri ſimul & Beneficii?*

31. *Beneficiarii omittentes Horas tenentur ad reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis.*

32. *Idque poſt ſex menſes adepti Beneficii, ac Jure Eccleſiaſtico. Rata neglecti Officii, quomodo taxanda?*

33. *An tunc etiam reſtituendi fructus percepti ratione aliarum obligationum? cum Additione.*

34. *Vitanda circa hoc quædam Propoſitiones damnatæ.*

* *An oneri reſtitutionis etiam ſubjaceant Proviſores & Cooperatores? Addit. I.*

* *Num Beneficiati inculpabiliter omittentes? Addit. II.*

* *Utrum obligentur ad reſtitutionem, ſi culpabiliter intermittant tantum levem partem? Addit. III.*

* *Quidnam dicendum, ſi voluntarie ſint diſtracti ſub Horis Canonicis? Addit. IV.*
35. *Officium Defunctorum, & Litaniæ majores &c. an extra Chorum ſub præcepto dicendæ?*
36. *Affirmativa eſt tenenda.*
37. *Solvitur ratio dubitandi.*
* *Cui facienda ſit reſtitutio?*

27. CONCL. I. Omnes hactenus enumerati, atque ad dicendas Horas Canonicas obligati peccant mortaliter, ſi eas vel in totum, vel quoad partem notabilem culpabiliter, ſeu abſque rationabili cauſa excuſante dicere omittant. Ita certa, & communis, Ratio eſt quia eſt præceptum grave, & quidem in materia gravi, ſpectante ad virtutem Religionis, non minus, ac præceptum audiendi Miſſam diebus Feſtivis; ergo etiam transgreſſio talis præcepti eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Sed occaſione hujus Concluſionis,

28. Quæritur I. Quænam ſit cenſenda pars notabilis, cujus omiſſio conſtituit peccatum mortale? Reſp. Quamvis non parum varient circa hoc doctores, uti videre eſt apud Reginaldum *lib.* 18. *cap.* 21. *n.* 143. *& ſeq.* dum Navarrus tertiam partem unius Horæ ſufficere, Roſella vero totius Officii unius diei omiſſionem requiri ad conſtituendum peccatum mortale aſſerit: ſed ambo improbabiliter. Communior tamen Doctorum opinio (paucis diſſentientibus, aut Veſperas Sabbati Sancti ob ſui brevitatem excipientibus, apud Gobat *tract.* 5. *Theolog. Experim. num.* 608. *&* 609. videtur tenere, voluntariam omiſſionem cujuſcumque Horæ Canonicæ ſufficere ad peccatum mortale; idque etiam Doctores intelligunt de uno Nocturno Matutini, utpote æquivalente uni Horæ minori. Fundatur hæc ſatis communis recepta ſententia *in cap.* 1. & *c. Dolentes de Celebrat. Miſſ.* (*c*) ubi omnes ſeptem Horæ ſignificantur, ac nominatim quotidie recitari præcipiuntur: unde deducitur, unam Horam omiſſam cenſeri partem notabilem.

29. Quæritur II. Quot peccata mortalia committat omittens integrum Officium unius diei? Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure cap.* 37. *n.* 53. putat, tot numero peccata committi, quot ſunt Horæ; eo quod ſingulæ ſint diſtincta officia, diſtinctis temporibus ex præcepto Eccleſiæ perſolvenda. Sed melius Herincx *diſp.* 2. *de Hor. Can. q.* 1. *n.* 8. Gobat *loc. cit. num.* 617. Bonacina *diſp.* 1. *q.* 5. *punct.* 2. *n.* 6. Navarrus, & alii reſpondent, eſſe unicum peccatum, gravius tamen. Ratio eſt: quia omittitur unicum tantum integrum Officium unius diei, cujus ſingulæ Horæ ſunt pars: ergo etiam ſit unicum dumtaxat peccatum externum conſumatum omiſſionis.

30. Quæritur III. An peccet duplici peccato, qui omittit Officium Divinum, ad quod recitandum tenetur ratione Ordinis ſacri ſimul & Beneficii? Affirmant Bonacina *loc. cit. num.* 4. Leſſius *num.* 52. Sanchez, Suarez, & alii & ſequitur Sannig *cit. diſt.* 2. *quæſt.* 3. *n.* 16. Rationem afferunt: quia talis Clericus Beneficiarius in Sacris conſtitutus peccat & contra virtutem Religionis, cujus intuitu obligatur ratione Ordinis ſacri, & contra Juſtitiam ratione Beneficii. Sed Herincx *loc. cit. n.* 9. cum Diana *part.* 1. *tract.* 12. *de Horis Canon. reſol.* 6. & aliis, probabilius negat, committi duo peccata, etſi duobus vel pluribus titulis quiſpiam ad Horas Canonicas recitandas obligetur. Ratio eſt: quia Clericus Beneficiarius omittens Horas non peccat contra Juſtitiam, ſed tantum contra Religionem; ac præceptum Eccleſiæ, quæ iſtam obligationem Beneficiariis impoſuit; prout nec tenentur Jure naturæ ad reſtitutionem fructuum, ſed tantum ex præcepto Eccleſiæ poſt primos ſex menſes, ut mox amplius dicetur. Et per hoc ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

31. CONCL. II. Præter reatum culpæ lethalis, ſi Beneficiarii Horas Canonicas culpabiliter, ſeu ceſſante legitimo impedimento intermittant, poſt ſex menſes a Beneficio obtento obligantur ad fructuum perceptorum reſtitutionem pro rata omiſſionis. Ita certa, & communis omnium; habeturque expreſſe ſtatutum in Generali Concilio Lateranenſi, ſub Leone X. *Seſſ.* 9. quam Conſtitutionem innovavit, magiſque explicavit S. Pius V. Conſtit. 135. quæ incipit, *Ex proximo* (ac refertur *tom.* 2. *Bullarii Romani*) ubi imprimis Pontifex ſic loquitur: *Ex proximo Lateranenſi Concilio ea ſalubris ſanctio emanavit, ut quicumque habens Beneficium Eccleſiaſticum, cum cura, ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, Divinum Officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, Beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis Officii & temporis ſuos non faciat, ſed eos tamquam injuſte perceptos in fabricas ipſorum Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.* Hæc ibi.

32. Ex quibus verbis colligitur primo, hanc obligationem reſtituendi fructus Beneficii pro rata neglecti Officii incipere dumtaxat poſt primos ſex menſes a tempore adepti Beneficii computandos (nam exceptio illa, *ſi poſt ſex menſes*, firmat regulam in oppoſitum) quamvis ille, qui primis ſex menſibus, ceſſante legitimo impedimento, Officium non dixerit, grave peccatum intelligatur admiſiſſe, prout ſubdit Pontifex ibidem. Colligitur ulterius; hujuſmodi obligationem reſtituendi fructus eſſe Juris dumtaxat Eccleſiaſtici: tum quia ortum habet ex ſalubri ſanctione Concilii Lateranenſis: tum quia, ſi eſſet Juris naturalis, aut Divini, pariter pro primis ſex menſibus dicta obligatio procederet. Ut autem intelligatur, cujuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda, idem Pontifex in citata ſua Conſtitutione declarando ſtatuit, *Ut, qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes Beneficii, vel Beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur; qui vero Matutinum tantum, dimidiam, qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum ejuſmodi diei amittat.* Hæc Pontifex.

33. Cæterum quoad memoratam obligationem reſtituendi notandum eſt, quod quamvis Azorius *cit. cap.* 14. *quæſt.* 5. ob tam generalem S. Pii V. loquendi modum & Conſtitutionem teneat, quod Beneficiarius omnes ſui Beneficii fructus, etiam illos, quos propter alias obligationes, utpura Conciones, Sacramentorum adminiſtrationem, Miſſæ celebrationem &c. ſi ſimul eſt Parochus, ſibi comparaverat, pro rata neglecti Divini Officii reſtituere teneatur, oppoſitum tamen, nempe tuta conſcientia poſſe eam fructuum partem retineri, quam ejus labor, quo alioquin inſervivit Eccleſiæ, promeruit, cum multis aliis Auctoribus a ſe allegatis probabile, & in praxi tutum cenſet Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 5. *num.* 1. *&* 2. & Sa *V. Beneficium n.* 58. quorum poſterior proinde ſubjungit, quod ſufficiat Parocho reſtituere quintam partem, Canonico quartam, aliis Beneficiariis tertiam. Sed melius Layman attendendum cenſet ad aliorum quantitatem officiorum, quæ quandoque plura quandoque pauciora ſunt; ac proinde hoc erit prudentis, & timorati Viri arbitrio dijudicandum.

Additio.

* Pater Ludovicus Engel apud Patrem Pichler in ſuo Candidato Juriſprudentiæ abbreviato *Tit.* 41. *n.* 3. exiſtimat, ſi portio redditùum Parochialium unius diei eſſent tres floreni, Parochum ob omiſſas præciſe Horas Canonicas non niſi ad unum florenum exinde reſtituendum obligari.

34. Circa hoc tamen notanda, & vitanda erit gemina Propoſitio, noviſſime ab Alexandro VII. condemnata, quarum prior, ordine 20. ſic ſonat: *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus Horas, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quod ſit pœna.* Altera, ordine 33. ſic habet: *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui Beneficii fecerit.* Utraque, inquam, hæc Propoſitio eſt damnata, ac proin evitanda.

Additio I.

* Quæres I. An pœnæ reſtitutionis fructuum a S. Pio V. Beneficiatis non recitantibus Breviarium impoſitæ ſubjaceant etiam Proviſores, & Cooperatores?

Reſp. I. Proviſor, qui ad tempus conſtituitur, ut nomine Parochi v. g. ægroti aut alias impediti admi-

adminiſtret Sacramenta, aliaque munera Parochialia, non tenetur ad reſtitutionem, ſi omittat Breviarium, quamvis ratione Ordinis ſacri graviter peccet. Ratio eſt; quia talis non eſt verus Beneficiarius, & ſuum ſalarium potius habet ob alias functiones Parochiales: ſecus dicendum quoad Vicarios perpetuos, qui ſunt veri Beneficiati, ſicque omittentes Horas Canonicas obligantur pro rata ad reſtitutionem, uti recte notat Henno *Tom. 1. Tract. in Præcept. Decalog. diſp. 1. quæſt. 3. art. 1. Concl. 3. Reſolut. 4.* Reſp. II. Ob rationem ſuperius quoad Proviſores adductam pariformiter excuſantur Cooperatores Parochorum non habentes verum Beneficium. Item illi Sacellani, in quibuſdam arcibus, vel alias apud Nobiles exiſtentes, qui equidem ſingulis annis percipiunt certos fructus ob quædam miniſteria ſpiritualia, interea tamen illa Sacellania non eſt erecta auctoritate Epiſcopi. Ita Sporer *part. 1. Theolog. Sacram. in Appendice cap. 1. n. 29.* *

Additio II.

* Quæres II. An pœnæ reſtitutionis fructuum adſtringantur Beneficiati, qui inculpabiliter v. g. ex naturali oblivione, vel ob infirmitatem, aut aliud juſtum impedimentum omittunt Horas Canonicas? Reſp. negative. Nam pœna ſupponit alias culpam; ergo etiam hic debet præcedere culpa, ut incurratur illa pœna inhabilitans ad perceptionem fructuum pro rata. Aliam adhuc rationem vide infra *num.* 91. Quintmo cum Gobat, Sporer *loc. cit. num.* 33. & la Croix *lib. 4. num.* 1210. excuſat Beneficiatum taliter ægrotum, ut nequeat recitare Horas Canonicas, quamvis hæc infirmitas fuiſſet contracta ex propria culpa Beneficiati v. g. propter exceſſivum potum: etſi enim talis antecedenter deſtruendo ſanitatem haud dubie contraxerit culpam, attamen hic & nunc factus ægrotus, & forſan de ſuo peccato contritus non peccat omittendo Horas Canonicas; adeoque, cum ipſa omiſſio Officii Divini apud talem non amplius ſit peccaminoſa, præſumendum erit de benignitate Eccleſiæ, quod etiam huic omiſſioni non annexuerit pœnam reſtitutionis, uti advertit Sporer hic. *

Additio III.

* Quæres III. An Beneficiatus obligetur aliquid reſtituere, ſi quidem culpabiliter quidpiam ex Horis Canonicis intermittat, non tamen talem partem, quæ conſtitueret peccatum mortale. Reſpond. negative: nam Bulla S. Pii V. injungit ſolum reſtitutionem illis, qui intermittunt culpabiliter NB. aliquam Horam Canonicam: ergo, cum talis in caſu noſtro ne quidem æquivalenter integram Horam Canonicam omittat, neque imponenda erit pœna reſtitutionis; cum non conveniat, pœnas ampliari, ſed potius reſtringi. Sporer *loc. cit. num.* 35. & la Croix *lib. 4. num.* 1212. *

Additio IV.

* Quæres IV. An Beneficiati teneantur ratione Officii Divini facere reſtitutionem, ſi nihil quidem omiſerunt, bene tamen Horas Canonicas voluntarie interne diſtracti perſolverunt? Reſp. I. Inprimis illos AA. qui admittunt cum diſtractione voluntaria pure interna impleri adhuc præceptum Eccleſiaſticum de recitatione Officii Divini, nec graviter exinde peccari, pariter facile concedere, quod conſequenter Beneficiati, etſi voluntarie diſtracti, non obligentur reſtituere fructus: & ſane pro hac ſententia plurimum ſcrupuloſis favorabili a Patre la Croix *lib. 4. n.* 1340. *& ſeqq.* adducuntur ultra viginti quatuor Doctores non ſine gravibus fundamentis: quia tamen quæſtione ſequenti contraria opinio agnoſcetur ſaltem ut probabilior, hinc Reſp. II. Dato etiam, quod illa graviter peccet, qui voluntarie Horas Canonicas ſine attentione interna recitat, adhuc tamen probabiliter ſuſtineri poteſt, quod non obligetur ad reſtitutionem fructuum. Ita cum Soto, Toleto, Corduba, Garzia, Gobath, & aliis la Croix *lib. 4. Theol. Moral. num.* 1213. & Sporer *hic cap. 2. ſect. 2. num.* 88. Ratio eſt, quia Bulla Piana pœnam reſtitutionis ſolummodo impoſuit intermittentibus omnino recitare Horas Canonicas: ergo in odioſis non eſt extenſio facienda ad eos, qui diſtracte recitant Horas Canonicas. *

35. Quæres V. An Officium Defunctorum in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum; item Litaniæ majores in feſto S. Marci, ac tribus diebus Rogationum privatim ſint a præfatis Clericis, Religioſis, ac Beneficiariis de præcepto recitandæ? Ratio dubitandi eſt: quia S. Pius V. in Bulla *Quod a nobis*, Breviario præfixa, ab obligatione recitandi extra Chorum diebus in Rubricis præſcriptis eximit Officium B. MARIÆ Virginis, & Defunctorum, item ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, & Graduales. Et quidem Diana *part. 1. reſol. 42. de Horis Canonicis*, loquendo de Litaniis, poſt paucos alios a ſe allegatos, probabile cenſet, non teneri eos privatim recitare Litanias in diebus Rogationum, qui non interſunt Proceſſionibus.

36. Reſpond. tamen cum Herincx *diſp. 2. q. 2. n.* 14. Gobat *tract. 5. Theol. Experim. n.* 614. Gavanto *p. 2. ſect. 7. cap.* 13. allegante Suarium, & ſequitur Bonacina *tract. 23. cap. 7. num.* 243. Officium Defunctorum in die Commemorationis Animarum, ac Litanias præfatis diebus etiam privatim recitandas eſſe ex præcepto. Ratio eſt: quia Officium Defunctorum cenſetur eſſe pars Officii diei Animarum, cui, idcirco in Calendario, & Martyrologio tribuitur nomen Commemorationis Defunctorum: Litaniæ autem ut præfatis diebus privatim dicantur ab iis, qui non interſunt Proceſſionibus, expreſſe præſcribunt Rubricæ. Neque Litanias commemorat, & excipit S. Pius V. in præallegata Bulla, quæ tamen jam olim præceptæ fuerunt *c. Rogationes de Conſec. diſt.* 3. Accedit communis ſenſus Doctorum, & praxis Fidelium optima legum interpres.

37. Et per hoc patet ad rationem in oppoſitum. Siquidem S. Pius V. de Litaniis nullam facit mentionem, ac proinde obligationem eaſdem privatim dicendi non tollit. Et dum obligationem recitandi privatim, ſeu extra Chorum, Officium Defunctorum in citata Bulla ſuſtulit, loquitur de diebus Ferialibus, quCis illud Officium aliquoties per annum dicendum eſſe volunt Rubricæ non autem ſub hac generali abrogatione, ſeu deobligatione comprehenditur Dies Commemorationis Defunctorum; cum ſit pars Officii illius diei. Atque ex his inferunt Doctores, Beneficiatum talia ceſſante juſto impedimento non recitantem, teneri ad reſtitutionem fructuum pro rata partis omiſſæ.

Additio.

* Quær. ultimo. Cui facienda ſit reſtitutio fructuum ex omiſſione Officii Divini reſultans. Reſpondeo eandem reſtitutionem fructuum eſſe faciendam vel fabricæ, ſeu ornatui illius Eccleſiæ, in qua quis habet Beneficium, vel pauperibus. Ita cum communi Felix Poteſtas *Tom. I. Examinis Confeſſ. part. 2. cap. 3. num.* 496. & Sabinus Bononienſ. *in ſua luce Moral. part. 2. tract.* 54. *n.* 41. Porro inter pauperes comprehenduntur etiam pauperes aliæ Eccleſiæ; item illi, qui ſecundum ſuum ſtatum ſunt pauperes, uti Religioſi. Item etiam pauperes Conſanguinei, Fratres, Parentes &c. Quin etiam poterit talis Beneficiatus ſibimetipſi juxta dicenda *n.* 90. applicare, ſi vere pauper e. g. propter tenues redditus exiſtat: item licite per ſuam intentionem in partem ſatisfactionis computaret illas eleemoſynas, quas alias daret pauperibus, modo non annumeret parti ſatisfactionis eas, quas jam tribuerat pauperibus ante omiſſionem Officii Divini: hoc enim foret illicitum & ab Alexandro VII. juxta jam dicta *num.* 34. reprobatum. Videantur Sporer *loc. cit. n.* 40. & la Croix *loc. cit. num.* 1216.

QUÆSTIO IV.

Quænam intentio, & attentio requiratur ad recitationem Horarum Canonicarum?

SUMMARIUM.

38. *Quæ ſit ſtudioſe & devote celebrare Officium Divinum?*
39. *Attentio circa orationem vocalem triplex, ad verba, ad ſenſum, ad finem orationis.*
40. *Requiritur intentio orandi.*
(*d*) De hoc Tract. 2. diſt. 3. n. 44.
41. *Sufficit tamen ad ſatisfaciendum intentio virtualis.*

42. *Quælibet attentio, tam ad verba, ad ſenſum, quam ad Deum ſufficit.*
43. *Voluntarie diſtractus abſque ulla interiori attentione non videtur ſatisfacere.*
Oppoſita quorundam opinio refertur.
44. *Ratio Concluſionis.*
45. *Solvitur objectio cum alia inſtantia.*
(e) Conformiter dictis tract. 2. Diſt. 1. n. 46. 48. & ſeq.
46. *Leviter dumtaxat diſtractus ſatisfacit.*
47. *Quid, ſi diſtractio non ſit plene voluntaria? Vel omnino involuntaria?*
48. *Remedia ad repellendas diſtractiones opportuniora, quæ?*

38. EST hic recolendum ex dictis *quæſt. 1. n. 3.* quod in *c. Dolentes de Celebrat. Miſſar.* præcipiatur, ut Divinum Officium *ſtudioſe celebretur pariter & devote.* Ubi Gloſſa notat; *Studioſe*, quantum ad officium oris, verba non ſyncopate pronuntiando. *Et devote*, quantum ad officium cordis, juxta illud Apoſtoli *Epheſ. 5. Cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Unde Gloſſa *c. Cantantes diſt. 92.* huſce vulgatos verſiculos refert:

Non vox ſed votum; non muſica chordula, ſed cor;
Non clamans, ſed amans, cantat in aure Dei.

Igitur ad devotionem, ſeu officium cordis requiritur tum intentio, tum attentio, de qua alii duo verſiculi ſic canunt;

Dirige cor ſurſum: bene profer: reſpice ſenſum
Inque Choro ne ſis corpore, mente foris.

39. Advertendum quoque cum D. Thoma 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. & communi Doctorum, quod attentio triplex ſit, quæ orationi vocali poteſt adhiberi: una ad verba, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis proferendis erret. Secunda ad ſenſum verborum, qua attenditur, quid verba ſignificent, & hanc habere nequeunt ignari illius idiomatis, in quo recitatur Divinum Officium, v. g. Moniales ignorantes linguam latinam; quamvis poſſint habere primam & tertiam attentionem, ſicque omnino ſatisfacere. Et tertia ad finem orationis, qua nempe attenditur ad Deum ceu terminum noſtræ orationis, & ad rem, pro qua oratur; quæ eſt omnium optima; atque etiam ab idiotis, linguæque, in qua Divinum Officium recitatur, ignaris haberi poteſt. Prima harum attentionum, ut ait Filliucius, dicitur materialis, ſecunda litteralis, & tertia ſpiritualis.

40. CONCL. I. Certum eſt, intentionem aliquam orandi, ſeu recitandi Horas Canonicas neceſſariam eſſe: alias ejuſmodi recitatio non eſſet actus humanus, honeſtus, ac devotus, neque proprie oratio. Unde ſi quis legeret Horas Canonicas in ſomnio, ſub quo nonnulli loqui ſolent, vel recreationis aut ſtudii cauſa, talis non impleret præceptum, quia non haberet intentione orandi. (*d*)

41. CONCL. II. Ad orandum, & ſatisfaciendum præcepto ſufficit intentio virtualis ac implicita, neque requiritur neceſſario intentio expreſſa & formalis. Ita Navarrus *cap. 13. de Oratione num. 16. & ſeqq.* Filliucius *tract. 23. cap. 2. num. 71.* & Doctores communiter. Ratio eſt: quia ejuſmodi intentio virtualis, ac implicita ſufficit ad actum moralem. Talis intentio v. g. eſt in eo, qui habet voluntatem ſatisfaciendi ſuæ obligationi, vel dicendi Horas Canonicas, ut debet. Imo ſufficere ajunt, animo deliberato capere Breviarium, ire ad Eccleſiam ſeu Chorum, ita, ut interrogatus vere reſponderet, ſe id facere ad recitandum Horas, vel ſatisfaciendum ſuæ obligationi. Et hoc confirmatur ex dictis ſupra *Tract. 2. Diſt. 3. Quæſt. 5. num. 45. & ſeqq.* ubi oſtenſum eſt, ad ſatisfaciendum præcepto non requiri ſpecialem intentionem ſatisfaciendi (dummodo non habeatur intentio contraria) ſed ſufficere intentionem præſtandi opus, quod præceptum eſt, utpote ſtudioſe pariter & devote recitandi Divinum Officium.

42. CONCL. III. Loquendo nunc de attentione, ſufficit quidem ad ſatisfaciendum præcepto recitandi Horas Canonicas quælibet trium ſupra enumeratarum attentionum, videlicet, ad verba, ad ſenſum, & ad Deum vel finem Orationis; tamen ſecunda attentio eſt præſtantior, quam prima; & tertia, quam ſecunda. Ita poſt D. Thomam *loc. cit.* communis Doctorum. Notat tamen Navarrus *cap. 28. de Orat. n. 28.* id, quod de tertia attentione ad Deum dicitur, eſſe intelligendum, dummodo interim, quantum neceſſe eſt, attendatur, ne orans erret in verbis, dicendo aliud vel aliter, quam quod, vel quomodo præceptum eſt.

43. CONCL. IV. Qui voluntarie, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo in alia per cogitationem diſpertio, atque ideo abſque ulla prædictarum trium interiori attentione Horas Canonicas perſolvit, non videtur ſatisfacere præcepto. Ita communior, probabilior, & ſecurior Doctorum ſententia, quam tenent Azorius *cap. 12. quæſt. 6.* Bonacina *diſp. 1. quæſt. 3. punct. 2. §. 2.* Maſtrius *diſp. 2. Theol. Moral. num. 92.* Sannig *quæſt. 2. n. 11.* Herincx, Navarrus, Leſſius, Suarez, Reginaldus, Layman, aliique plures: quamvis non deſint oppoſitum tenentes, quos citat, & ſequitur Diana *part. 1. tr. 12. reſol. 2.* qui volunt, interiorem attentionem ad Horas Canonicas non requiri, ſed ſufficere exteriorem; ut videlicet eas recitans exterius reverenter aſſiſtat, nec ſeſe occupet in aliquo negotio incompatibili cum attentione interiori, utpote confabulando, ſcribendo, jocando &c. hancque ſolam exteriorem attentionem (inquiunt) præcipi in ſæpe *cit. c. Dolent. de Celebr. Miſſar.* non autem interiorem.

44. Probatur tamen Concluſio. Quia *cit. c. Dolentes.* præcipitur, ut Officium Divinum devote recitetur: atqui devotio eſt actus internus; ergo. Confirmatur. Oratio non ſubſiſtit perfecte ſine omni interiori attentione, neque eſt actus devotionis, ſed potius ſimulatio quædam devotionis aut orationis, quam merito Chriſtus reprehendit *Matth. 15.* Dicens: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me;* ergo ſolam exteriorem orationem ſine ulla prorſus interiori attentione non cenſetur Eccleſia præcipere, & conſequenter ea ſola non ſufficit ad ſatisfaciendum præcepto.

45. Nec dicas. Eccleſia non poteſt præcipere actum internum; ergo neque attentionem internam in Horis Canonicis. Reſp. enim (*e*) quamvis Eccleſia non poſſit per ſe ac directe præcipere actum mere internum, ſeorſim ſumptum; poteſt tamen Eccleſia ipſum conpræcipere, ſeu indirecte & concomitanter præcipere una cum actu externo, quando ad ejus perfectionem actus interior requiritur. Prout in propoſito attentio interior requiritur ad rationem perfectæ orationis, cum ſine ulla attentione interiori potius eſſet ſimulatio orationis, ut dictum: Eccleſia vero non præcepit ſimulationem orationis, vel etiam orationem qualemcunque demum, ſed orationem devotam.

Additio.

* Nec inſtes, orationem devotam. *c. Dolentes de Celebr. Miſſ.* in tantum ſolummodo præcipi, ut præter intentionem internam orandi habeatur ſaltem attentio aliqua externa; agitur enim ibidem contra illos, qui in Choro ſub Officio fabulantur, ſicque nec externam habent attentionem, ex qua ſimul cum prævia intentione interna adæquate componitur eſſentia orationis; nullatenus autem ad formam eſſentialem ejuſdem requiritur ſimul attentio interna: nam ſi inſuper ad ſubſtantiam orationis (quæ ſola ab Eccleſia videtur præcipi) exigeretur attentio interna, tunc neque voluntarie diſtractus ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ; cum talis neque eſſentiam orationis poneret, ſicque ſe haberet, ac ſi nihil oraſſet.

Reſpondetur enim veroſimiliter Eccleſiam ibidem *c. Dolentes & Seſſ. 24. de Reform. c. 12.* præcipere abſolute, & illimitate talem orationem, quæ Deo non diſplicet, ac potius ad miſericordiam, quam ad indignationem commovet, qualis foret utique illa cum voluntaria (ſecus cum involuntaria) diſtractione interna; cum videatur peccatum irreverentiæ, exterius Deum alloqui, & profiteri, ſe eundem colere, atque deliberate id interius non præſtare, prout Chriſtus

dus ipſemet conqueritur citatis verbis ; *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me:* Unde, etſi fortaſſis ad ſubſtantiam orationis non requiratur attentio interna, videtur tamen ea pertinere ad circumſtantias ipſius orationis, quas in præſenti videtur Eccleſia ſimul reſpexiſſe ſaltem probabilius. Interim tamen non nego, contrariam opinionem, quæ vel maxime pro ſcrupuloſis deſervit, habere ſuam quoque probabilitatem, pro qua Thomas Hurtado apud la Croix *lib. 4. num.* 1340. præter D. Antonium adducit ultra viginti quatuor Auctores. Cæterum, pro majori declaratione noſtræ ſententiæ. *

46. Dicitur notanter in Concluſione, *voluntarie, ſeu ſua ſponte diſtrahitur, & toto animo in alia per cogitationem diſperſo &c.* Nam inprimis; ſi quis Horas Canonicas animo duntaxat leviter diſtracto perſolvat, juxta communem & certam Doctorum ſententiam mortaliter non peccat, & ſatisfacit præcepto. Et certe, cum ſola attentio ad verba ſufficiat, facile eſt, præcepto Eccleſiæ in hac re ſatisfacere, ut bene notat Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jure cap.* 37. *n.* 69. & 70. Ubi etiam addit, ſi quis cum hac attentione, ſaltem confuſa ad Deum, vel ad verba, poſſet ſimul ad alia attendere (ſicut illi, qui ternas ſimul, vel plures epiſtolas dictant) quod talis ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ, nec peccaret mortaliter, juxta Navarrum *cap.* 13. *num.* 23. quamvis peccaret venialiter ob irreverentiam admiſſam.

47. Deinde ſi diſtractio non ſit plene voluntaria, vel contingat ſolum ex imperfecta animi deliberatione, rurſus certum eſt, ſatisfieri præcepto, nec committi peccatum mortale; quamvis ob negligentiam in repellendis diſtractionibus commiſſam quandoque peccatum veniale contrahatur. Quod ſi autem diſtractio omnino fuerit indeliberata, atque involuntaria, & patienter tolerata, homine, quod in ſe eſt, faciente, tunc ejuſmodi diſtractiones, quibus homo invitus abripitur ex humana fragilitate, nequaquam ei ad ullum peccatum imputabuntur; imo ſunt non raro homini devoto materia patientiæ, mediumque, quo Deus animas noſtras a ſuperbia, vanæque gloriæ inquinamentis tutari, propugnareque ſolet.

48. Quæres, quænam ſint remedia ad repellendas animi diſtractiones opportuniora? *Reſp.* eſſe potiſſimum ſequentia. Primum eſt, æſtimatio magna de Divino Officio: oratione ſiquidem Deum alloquimur, quia, teſte S. Damaſceno *lib. 3. de Fide cap.* 24. *Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum;* ſimulque Breviarium plenum eſt pulcherrimis Virtutum affectibus, utiliſſimiſque petitionibus ab ipſo Spiritu ſancto dictatis. Secundum, renovatio attentionis per certa intervalla, maxime ad verſum *Gloria Patri &c.* procurata. Tertium accurata ſenſuum cuſtodia, quæ eſt mater & conſervatrix devotionis. Quartum, præſentia Dei, & Sanctorum, memoriæ firmiter, ab initio maxime orationis, per devotam præparationem impreſſa. Et tandem remedium ultimum, eſt obligationis noſtræ & officii conſideratio, ſi videlicet quis perpendat, ſe iden ab Eccleſia ordinatum eſſe, ut Dei obſequio laudibuſque ſe totum impendat, & quaſi Legatus neceſſitates Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fideliumque petitiones Deo proponat, & commendet.

QUÆSTIO V.

De Integritate, Continuatione, Ordine, & Qualitate, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

SUMMARIUM.

49. *Septem requiſita ad debitam Horarum Canonicarum recitationem.*
50. *Contra Integritatem Officii Divini, qui peccent? Et quomodo?*
51. *Satisfacit, qui recitat cum ſocio non obligato.*
   * *Quidnam tali ſit obſervandum?*
52. *Quid de occupatis in pulſandis organis, ponendis libris &c.*
53. *Continuatio Horarum etiam requiritur.*
54. *Niſi excuſet juſta cauſa, qualis?*
55. *Alioquin peccatur venialiter.*
   * *Solvitur objectio.*
56. *Ordo inſuper requiritur, & qualis?*
57. *Cauſa licite invertendi ordinem Horarum.*
   * *Varia exinde Corollaria.*
58. *Qualitas in Divino Officio, quæ ſervanda? Quo Breviario atendum?*
59. *Recitans Horas ex Breviario alieno, an peccet mortaliter?*
60. *Non commutandum Officium unius diei in aliud alioquin peccatur, & quomodo?*
61. *Quid, ſi aliud Officium ſit æquivalens, aut interveniat cauſa?*
62. *Utputa error, aut inconſiderantia.*
63. *Corollarium.*
64. *Quid agendum, ſi quis hodie legit Officium, aut Lectionem diei craſtinæ.*
65. *Aut omiſit hodie recitare de Feſto occurrente?*
   * *Alii adhuc varii Caſus, qui in præſenti evenire poſſunt. Additio I. II. III. & IV.*
   * *De Feſtis ad libitum notabilis doctrina. Addit. V. & VI.*

49. AD ſtudioſam, & devotam Horarum Canonicarum recitationem, juxta Doctores communiter, ſeptem requiruntur, nempe Attentio (ſub qua & Intentio recitandi comprehenditur) Integritas, Continuatio, Ordo, Qualitas, Locus, & Tempus accommodatum. Et quia de Attentione ad recitationem Horarum Canonicarum requiſita jam dictum *Quæſt. præc.* hinc de aliis ſex requiſitis pro majori hujus materiæ quotidie occurrentis intelligentia ſigillatim dicetur in hac, & ſequenti Quæſtione. Quantum igitur imprimis attinet ad Integritatem Divini Officii, ſeu Horarum Canonicarum, ſit

50. CONCL. I. Contra Integritatem Officii Divini (præter eos, qui illud vel ex toto, vel quoad partem notabilem penitus omittunt) peccant, qui Horas Canonicas recitant verba mutilando, ſyncopando, deglutiendo, ſi id ſcienter fiat: ſecus, ſi id vel vitio linguæ, vel conſuetudine quadam inveterata, & quoddammodo in naturam converſa accidat. Ita communis, & colligitur ex *c. Dolenter de Celebrat. Miſſarum & Clem.* 1. *eod.* ubi taliter verba ſyncopantes merito reprehenduntur. Ordinarie tamen preces, quæ ita recitantur non ſunt neceſſario repetendæ: nam etſi non nihil ea in re (quando fit voluntarie) peccetur, legis tamen ſubſtantia ſervatur, atque regulariter parvitas materiæ excuſat: niſi ſit defectus omnino gravis, tunc enim ſecus foret dicendum.

51. CONCL. II. Satisfacit præcepto Eccleſiæ qui Horas Canonicas recitat alternis verſibus cum ſocio libero ac minime ad eas recitandas obligato. Ita communis, & patet ex praxi quotidiana: nihil enim refert, an ſocius ſit præcepto adſtrictus, nec ne; cum adhuc totum Officium Divinum ſtudioſe, pariter ac devote perſolvatur.

Additio.

* Porro, qui cum ſocio, vel cum aliis in Choro Officium recitat, tria ſibi principaliter annotare debet ex allegandis Doctoribus. *Primo*, ut non ſolum ad ea, quæ vocaliter profert, attendere; ſed etiam ad dicta Chori, vel ſui ſocii ſaltem aliquo modo conetur, alias enim (ut bene docet Sporer de Horis Canonicis *num.* 506. & la Croix *lib. 4. num.* 1295.) non cenſeretur una oratio, cum partem ab altero recitatam non faceret moraliter ſuam, ſi nullo modo ad dicta alterius auditum ſuum vellet applicare. *Secundo*, quod ſi ſuum auditum ad dicta alterius applicet, & tamen aliqua verba ob v. g. celerem linguam, vel vocis exilitatem ſocii ſui, aut ob intervenientem ſtrepitum non recipiat, non teneatur exinde Horas illas repetere; nam per ſocietatem ipſam, & ſimul per animi applicationem moraliter poſſibilem ad dicta alterius cenſetur adeſſe adhuc moraliter una Oratio juxta Felicem Poteſtas *Tom. 1. Exam. part. 2. cap. 3. num.* 444. Sabinum Bononienſ. in ſua Luce Moral. *part. 2. Tract.* 54. *num.* 26. & Tamburinum *lib. 2. Decalog. cap. 5. §. 4. n.* 12. & 13. licet circa hoc ſecundum punctum non deſint, qui cum Patre Henno *Tom. 1. Tract. de Horis Canonicis.*

diſp.

diſp. 1. *q.* 3. *art.* 3. tenent contrarium, loquendo de recitatione extra Chorum. *Tertio*, quod talis, ſi animum ſuum applicet ad recitata ab altero, eaque ſaltem a potiori percipiat, econtra vero advertat, ſuum ſocium eſſe diſtractum, nec attendere aciſſim ad dicta ſua, nihilominus ipſemet attendens ſatisfaciat officio. Ratio eſt: quia per debitam recitationem ſuæ partis, & attentionem debitam ad recitationem alterius partis cenſetur moraliter, quantum concernit ſuam perſonam, perſolviſſe totum officium, uti teſte Sporer hic *n.* 507. ſentiunt omnes. *

52. CONCL. III. Illi, qui inter publicam Horarum Canonicarum recitationem ex officio, vel Superioris juſſu occupantur in pulſandis organis, vel ponendis libris, aut thurificandis Altaribus (unde non raro fit, ut aliquam partem Divini Officii nec proferant, nec audiant) ſatisfaciunt obligationi recitandi, quamvis talem partem non dicant per ſeipſos. Ita Reginaldus *lib.* 18. *n.* 160. & alii. Ratio eſt: quia cum illi ad celebritatem Divini Officii occupentur in tali ſervitio, totus Chorus ſupplet pro ipſis, ita, ut ſatis dicere exiſtimentur, dum miniſtrant dicentibus.

53. CONCL. IV. Quantum attinet ad Continuationem Horarum Canonicarum, ea inſuper ad ſtudioſam Divini Officii recitationem requiritur, ut nempe illud non interrumpatur ceſſante iuſta cauſa. Ita communis: alioquin enim nonnulla committeretur irreverentia, ſi abſque ulla prorſus cauſa interrumperetur Divinum Officium.

54. Dicitur notanter, *abſque ulla prorſus cauſa:* nam ſi cauſa iuſta interrumpendi recitationem Divini Officii interveniat, nullum ne quidem veniale peccatum committitur. Et tales cauſæ variæ eſſe poſſunt: utpote, ſi Superior pſallentem avocet, vel occurrat ad neceſſarium exercitium Charitatis proximo exhibendum; item ſi interponantur aliqui pii affectus meditationis, devotioniſque internæ; vel ſi quid facias ad tollendam diſtractionem; aut ſi quid interius te inquietum facit, ideoque breviter id in charta annotes, vel Confeſſionali exſpectes Pœnitentes, quorum aliqui, dum interim recitas Horas, accedunt, & huiuſmodi.

55. Quod ſi autem abſque ulla rationabili cauſa interrumpatur Officium Divinum, præſertim loquendo, vel agendo aliena a recitatione, aut profana, peccati venialis culpa non evitatur, uti colligitur ex ſæpe *cit. c. Dolentes*. Peccatum vero mortale non erit, quantacumque fiat interruptio, dummodo omnes Horæ abſolvantur intra eundem diem: ſiquidem adhuc impletur ſubſtantia præcepti, ſimulque ſingulæ partes habent ſuum pondus, atque ſignificationem, ſuntque per ſe quædam preces & laudes Divinæ.

Additio.

* Dices: Si in eadem Hora, vel in eodem Pſalmo fit inſigna & notabilis interruptio, tunc inter Verſus & Pſalmos recitatos, & inter reſiduos adhuc reſtantes tollitur unio moralis, quæ ſpectat ad ritum & normam ab Eccleſia præſcriptam: ergo ſaltem in tali caſu peccatur mortaliter, niſi repetatur totum, ſuppoſito, quod non adſit alia cauſa gravis excuſans.

Reſp. Ita quidem ſentire Suarez, Vaſquez, Gavantum, & nonnullos alios; econtra vero Arriaga, Layman, Sanchez, Bonacina, Sporer & plures apud la Croix, ac cum eodem *lib.* 4. *n.* 1306. tenent, ipſam unionem inter Pſalmos non præcipi *ſub mortali peccato*; cum quilibet Verſus habeat ſuam propriam completam ſignificationem; vel ſi ſub grave præcipiatur etiam aliqua unio moralis, non requiri aliam, quam quæ fit aut per intentionem intra diem continuandi reſiduum, aut ſaltem per hoc, quod reſtantia intra tempus, quo durat obligatio, adhuc addantur, ſicuti a pari cenſetur una moraliter Diſputatio, vel una Confeſſio, licet horis ante meridianis utraque inchoetur, & interveniente prandio, aliiſque gravibus negotiis poſt notabile temporis intervallum primum poſt meridiem continuetur. *

56. CONCL. V. Ordinem quod attinet, etiam ordo in recitatione Horarum Canonicarum requiritur, nempe ut non invertatur ordo earum inter ſe, dicendo v. g. Sextam ante Primam, vel Tertiam, ſed recitentur eo ordine, qui ex præſcripto Eccleſiæ in Breviario ponitur. Ita rurſus omnes Doctores.

57. Cæterum hæc conditio leviter duntaxat obligat, poteſtque facile juſta cauſa intervenire, ſaltem in Officio privato, Horas tranſponendi: ut ſi quis ab amico, vel Superiore invitatur ad recitandam ſecum Primam, cum needum recitaverit Matutinum, poteſt hoc poſtea recitare. Item accedens ad Chorum poteſt cum Choro pergere, & Horas needum lectas, vel ex oblivione dilatas poſtea dicere. Similiter ſerius intrans Chorum, parte Horæ iam inchoata, poteſt cum Choro pergere, & poſt expletum Officium partem illam ſupplere, prout paſſim tradunt, atque exemplificant Doctores.

Additio.

* Item ſi in itinere conſtitutus non habeat ſecum Breviarium, vel habens quidem, nequeat tamen commode ſub actuali via v. g. ob Pſalmos peregrinos recitare Matutinum, talis poterit antea dicere Horas minores ex Diurnali, ſi nequeat commode præveniſſe domi quoad Matutinum. Similiter dicendum eſt, ſi talis ſecum portaſſet in via Breviarium compendioſum, in quo Pſalmi ipſius Matutini reperiuntur abſque Lectionibus: tunc enim poterit recitare Pſalmos Matutini & Laudum, imo & reliqua dilatis Lectionibus: Ita la Croix *lib.* 4. *num.* 1309. Quod ſi ſimilia fierent abſque omni rationabili cauſa, peccaretur venialiter. Pariformiter ſi adſit cauſa rationabilis v. g. ſi quis modo habet accomodum ſocium, cum quo recitet Matutinum ſequentis diei, poterit illud cum eodem dicere, quamvis nondum perſolverit Veſperas & Completorium diei currentis. Ita Sporer *hic n.* 134. & la Croix *l.* 4. *n.* 1315. Item ſi quis fuerit oblitus debiti Hymni, Lectionum competentium, vel aliquarum Commemorationum, aut partis cujuſdam Horæ, & recordetur ad noctem v. g. ſub examine, poterit ſupplere abſque eo, quod teneatur aliquid aliud repetere. La Croix *loc. cit. n.* 1311. cum aliis a ſe citatis. *

58. CONCL. VI. Quod ad Qualitatem attinet, Qualitas in Divino Officio attenditur inprimis ex eo, quod recitetur Breviarium approbatum ab Eccleſia, quale eſt ſolum Breviarium Romanum novum juſſu S. Pii V. editum: illis tamen Ordinibus, Monaſteriis, Eccleſiiſque exceptis, quos ab ipſa prima inſtitutione a Sede Apoſtolica approbata, vel conſuetudine, quæ, vel ipſa inſtitutio ducentis annis correctionem Breviarii novi, factam anno 1586. Per S. Pium V. anteceſſit, aliis certis Breviariis uſos fuiſſe conſtiterit, quibus inveteratum illud jus dicendi, & pſallendi, ſuum Officium præfatus Pontifex non ademit. Ita Bulla dicti Pontificis Breviario Romano præfixa.

59. Quæres autem, an recitans Horas Canonicas ex Breviario alieno, ſed approbata conſuetudine ducentorum annorum peccet mortaliter? Affirmant multi, negat Sylveſter v. *Hora quæſt.* 12. melius tamen dicitur cum Reginaldo *lib.* 18. *num.* 170. non eſſe peccatum, ſi id fiat uno vel altero die juſta de cauſa, v. g. iuvando in recitando infirmum, aut Prælatum defeſſum, vel ob repentinam neceſſitatem ſtudendi, ac huiuſmodi.

60. CONCL. VII. Qualitas Officii Divini ulterius attenditur penes hoc, ut recitetur Breviarium Romanum non commutando Officium unius diei cum altero. Unde peccat mortaliter, qui data opera recitat aliud Officium notabiliter brevius, quam ſit Officium cadens & ordinatum pro tali die. Ita Sannig *diſt.* 2. *de Horis Can. qu.* 3. *num.* 3. Herincx *diſp.* 2. *de Horis Can. qu.* 3. *num.* 18. cum communi. Ratio eſt: quia alioquin citra peccatum mortale poſſet quotidie recitari Officium Paſchale, quod eſt contra communem Doctrinam, & Decretum Alexandri VII. qui anno 1666. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 34. damnavit: *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto*. Accedit alia ratio: quia hoc modo omittitur magna & notabilis pars Officii diei, & quidem contra ordinationem Eccleſiæ ſine iuſta cauſa; ergo eſt peccatum mortale.

61. Dicitur, *qui data opera, & ſine juſta cauſa recitat*

Digitized by Google

citat aliud Officium notabiliter brevius, peccat mortaliter. Nam ſecus dicendum eſt, ſi quis aliud Officium recitet æquivalens Officio occurrenti, vel ſi ex inadvertentia, aut ob aliam rationabilem cauſam recitet etiam aliqualiter minus. Ratio eſt: quia talis partim ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti recitando ſeptem Horas Canonicas; partim non cenſetur Eccleſiam notabiliter defraudare, aut ſaltem non advertenter ac deliberate; ergo. Hinc

62. Infertur I. Si quis Officium vel ex toto, vel ex parte, per errorem aut inconſiderantiam mutavit, recitando aliud, cum non teneri ad repetitionem Horarum jam lectarum; etſi eas repetere ad ſervandam debitam qualitatem Officii Divini, utique ſit laudabilius. Ratio eſt: quia is præcepto Eccleſiæ jam ſatisfecit, neque Eccleſia præſumitur velle ad duo Officia aſtringere, cum præſertim, qui ſine culpa eſt.

63. Infertur II. Cum Herincx *loc. cit. n.* 19. Lugone, Tamburino, aliiſque, quos refert, & ſequitur Gobat *tr. 5. Theolog. Experim. n.* 642. quando incœpiſti per inadvertentiam recitare Officium non præſcriptum, & recitato jam Matutino primum advertis errorem, ſi nolis ab initio repetere, poſſe te pergere corrigendo ex tunc errorem, ac recitando Officium præſcriptum illius diei quoad reliquas Horas: quidquid contradicat Caramuel *in Theol. Regul. diſp.* 110. ubi aſſerit, te fore obligatum ad pergendum in tuo errore, ne alioquin conſles tale Officium, quale non reperitur in toto Breviario.

64. Quæres I. Si quis hodie legiſſet Officium craſtinum, aut Lectiones Scripturæ diei craſtinæ aſſignatas ex inadvertentia, quid erit craſtina die recitandum? Reſp. cum Lugone *lib. 5. Reſponſ. Moral. dub.* 8. Herincx *loc. cit. n.* 20. Sanctig. *qu.* 3. *num.* 5. & aliis, recitandum rurſus eſſe officium craſtinum. Ratio eſt: quia pro tali die eſt præceptum obligans de perſolvendo iſto Officio, cui heri, cum tempus præcepti necdum curreret, non fuit ſatisfactum. Fateor, quod Gobat *loc. cit. n.* 640. nonnullos Doctores, ac rationes in oppoſitum adducat; verum & ipſe potius huic ſententiæ inſiſtendum exiſtimat.

65. Quod ſi quis per errorem, vel oblivionem, omiſit hodie recitare de Feſto novem Lectionum Sancti occurrentis, illud vel eo anno penitus ipſi erit omittendum, ut probabilius cenſet Gobat *l. c. n.* 638. vel poterit prima die non impedita recitari, ut alii exiſtimant.

Additio I.

* Item: ſi quis a Diœceſi, in qua certum Feſtum univerſale e. g. S. Franciſci ob intervenientem Dedicationem, vel Patrocinium fuit translatum, venerit in locum, ubi jam erat illud celebratum; non tenetur ibidem illo anno de dicto Sancto recitare Officium, ſed poterit ſe accomodare Calendario loci. Dico notanter: *non tenetur*; nam poſſe id recitare adhuc, die alias non impedito, admittit Sporer *part.* 1. *Theolog. Sacramen. in Append. cap.* 2. *ſect.* 4. *num.* 125. *

Additio II.

Quær. II. An, ſi quis Peregrinus veniat in aliam Diœceſin, ſeu Religioſus in aliud Monaſterium ſui Ordinis &c. ubi eſt duplex, poſſit ſe quoad Officium conformare huic loco quamvis in ſua Diœceſi, ſeu in ſuo Monaſterio ſit de Dominica, vel de Feria? Reſp. talis poteſt ſe conformare; quia peregrinus poteſt frui privilegio loci. Ita Sporer *l. c. n.* 122. & la Croix *l.* 4. *n.* 1252. cum aliis. Dixi autem notanter: *poteſt ſe conformare*: non tamen obligatur, ſed licite adhuc ibidem privatim recitabit Feſta Diœceſi vel Monaſterio ſuo propria, etiamſi hæc fuerint de Dedicatione vel de Reliquiis ſuæ Eccleſiæ. Sporer *loc. cit.* cum Suarez & Gobat. *

Additio III.

Quær. III. An, ſi talis peregrinus primum cras venturus ſit ad illum alterum locum, jam poſſit hodie præveniendo recitare Veſperas, ac pro ſubſequenti die Matutinum de illo Sancto, qui colitur ibid. in Diœceſi, vel Monaſterio alieno? Reſp. affirmative. Ita denuo Sporer *loc. cit. num.* 129. & Tamburinus *lib.* 2. *in Decalog. c.* 5. §. 2. *n.* 25. Nam, cum Veſperæ illæ ac ſubſequens Matutinum ſint partes Officii loci illius, in quem talis cras venturus eſt, non erit inconveniens, poſſe illud Officium hodie anticipato inchoare. *

Additio IV.

* Quær. IV. Quandonam poſſint celebrari Horæ Canonicæ de quibuſdam Reliquiis? Reſp. ut dictum Officium Horarum Canonicarum celebrari queat, debet eſſe pars aliqua inſignis, uti Caput, Brachium, Crus, &c. & quidem alicujus Sancti in Martyrologio Romano deſcripti, de cujus identitate ſufficienter conſtat. Ita colligitur ex variis Decretis jam ſuperius *tr.* 5. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. allegatis. Scio quidem doctrinam Patris Claudii la Croix *lib.* 4. *n.* 1260. dicentis illud Decretum requirens pro recitatione Horarum Canonicarum, ut Reliquia ſit alicuius Sancti in Martyrologio Romano deſcripti eſſe ſubtractum e Typographia Apoſtolica, ſicque cenſeri tacite revocatum: meo tamen judicio iſta doctrina viri huius alias eruditiſſimi in hoc puncto nullatenus ſequenda eſt. Quod enim memoratum Decretum in viridi exiſtat obſervantia, patet tum ex Bullario Innocentii XII. cui illud de novo inſertum fuit *Conſtitut.* 105. *Folio apud me* 289. tum ex Rubricis Breviarii noſtri Ordinis confirmatis ab eodem Innocentio XII. per Bullam ſpecialem *Ad perpetuam rei memoriam. die* 25. *Novemb. an.* 1696. ubi pariter dictum Decretum reperitur tanquam validum ac firmum. Pariformiter cenſuerunt practici & doctiſſimi viri, quos Romæ ſpecialiter in hoc puncto conſului. Quin imo La Croix ad finem Libri IV. ſe ipſum in hoc corrigit. *

Additio V.

* Quæres V. Quandonam poſſint recitari Horæ Canonicæ de Feſtis ad libitum? Reſp. regulariter loquendo, & niſi una, vel altera ſacra Religio &c. obtineat aliquod particulare Privilegium, ſimilis Recitatio Horarum præciſe fieri poteſt pro tunc, quando illo die non occurrit Dominica, vel octava, vel aliud Feſtum pro illo die de præcepto: nam ſi tale adeſſet, quamvis inferioris ordinis, (puta ſemiduplex) alterum ad libitum etiam duplex deberet cedere, & illo anno omnino intermitti. Quod ſi cum Feſto ad libitum concurreret aliud de præcepto, non habens hunc diem proprium, ſed translatum, poſſent de altero ad libitum recitari Horæ Canonicæ, & translatum ulterius transferri. Totum hoc deſumitur ex Decreto S. Congregationis Rituum 24. Janu. anno 1682. edito, ubi ad Quæſitum *Proponentis* reſponſum fuit, *Prædicta officia SS. ad libitum etiam duplicia, occurrentia diebus Dominicis, Octavis, & Natalitiis SS. alicujus Religionis, vel Diœceſis ex vi Calendarii proprii, a Sede Apoſtolica approbati, quamvis ſub ritu ſemiduplici de præcepto celebrandis, non eſſe transferenda, ſed omitti debere: ſi autem occurrant eodem die, in quo alias aliquod Feſtum translatum poni deberet, tunc liberum fore, declaravit, eadem Officia ad libitum recitare, & Officium translatum ulterius ad alium diem non impeditam transferre, prout etiam omiſſo Officio, quod ſemel per Hebdomadam, aut Menſem ex Apoſtolico Indulto recitari conceſſum eſt, Officium ad libitum eodem die currens recitari poſſe decrevit.* Hucuſque Decretum S. Congregationis Rituum. Poſſet autem ulterius moveri dubium; an, dum in octavo die alicuius Feſti ſolemnis nequit celebrari Feſtum ad libitum, id ſaltem fieri poſſit, ſi tale Feſtum ad libitum caderet in diem infra octavam non ſpecialiter privilegiatam? ad quod equidem la Croix *l.* 4. *num.* 1274. reſpondet affirmative; ego autem huic reſolutioni conformare me nequeo, tum quia etiam dies infra octavam eſt de præcepto, tum quia in Rubricis particularibus noſtri Breviarii, ſpecialiter ab Innocentio XII. per Bullam *Ex poni nobis.* editam 3. Decembris anno 1697. approbati, ante Titulum primum *num.* 12. reperitur Decretum Sacræ Romanæ Congregationis editum 12. Auguſti 1691. ſequentis tenoris: *Nec hujuſmodi Officia ad libitum recitentur, dum occurrunt infra octavas, non privilegiatas, etiamſi ſint particulares, & propriæ Religionis.* Vide de hoc fuſius Cajetanum Merati per plures annos S. Congreg. Rituum Conſultorem in ſuo

The-

Theſauro Romæ noviſſimæ edito *Tom. II. part. 1. ſect. 3. cap. 10. num. 11. fol. apud me 143. & ſeqq.*

Additio VI.

* Quæres VI. An quoad recitationem Horarum Canonicarum idem, ac præcedenter ſit ſtatuendum, ſi facultati recitandi Officium de aliquo Sancto &c. non equidem inſerantur expreſſe hæc verba *ad Libitum*, ſed ſequentia: *Sacra Congregatio recitari poſſe conceſſit*, vel *indulſit?* Ratio dubitandi eſt, quia *poſſe recitari*, & *ad libitum eſſe recitationem* videntur æquivalentia, & conſequenter eodem modo videtur ſentiendum, uti ſuperius *Additione V.* Reſpondeo tamen, hoc non obſtante, ſimilia Feſta, reſpectu quorum quoad facultatem recitandi de his Horas Canonicas, inſeruntur dicta verba *recitari poſſe*, habenda eſſe non tamquam *Feſta ad libitum*, ſed tamquam *Feſta de præcepto*, & conſequenter in occurrentiis, vel concurrentia aliorum Feſtorum eodem modo, uti de aliis Feſtis de præcepto in ſimili caſu, quoad recitationem Horarum Canonicarum ſentiendum. Ita Cajetanus Merati *loc. cit.* adducens Decretum S. Congreg. Rituum die 16. Septemb. anno 1730. editum ſequentis tenoris: *Supplicatur declarari an ſub Nomine Sanctorum ad libitum comprehendantur Officia duplicia, & ſemiduplicia Sanctorum NB. recitari conceſſa abſque expreſſa nota (ad libitum) ſed tantum cum ſequenti clauſula NB. nimirum recitari poſſint, & valeant, vel recitari poſſe cenſuit? &c. Et Sac. Rit. Congregatio, dubio propoſito reſpondit negative:* id eſt, non comprehendi ſub Nomine Sanctorum ad libitum. Maiorem huius declarationem dat Henricus Piſart in Directorio Canonico *Tit. 11. n. 21.* dicens, memorata Feſta non in alio ſenſu tamquam *ad libitum* cenſeri debere, quando ſunt conceſſa ſub illis terminis *celebrari poſſe*, *recitari poſſe*, quam, quod liberum fuerit Epiſcopis, aut Ordinum Superioribus ea acceptare, vel non; ſemel autem hac acceptatione a Superioribus admiſſa liberum non eſſe ſubditis ſervare, vel non, ſed reputari debere *tamquam de præcepto*, adeoque eſſe ex genere illorum, quæ, ſi uno die nequeunt celebrari, poſſint transferri in alium non impeditum quoad recitationem Horarum Canonicarum. Quod tamen conformiter dictis non procedit circa Feſta ad libitum. *

QUÆSTIO VI.

De Loco & Tempore, quibus perſolvendæ ſunt Horæ Canonicæ.

SUMMARIUM.

66. *Ratio Ordinis.*
67. *Extra Chorum, ubi poſſit recitari Officium Divinum?*
68. *Canonici tenentur recitare officium in Choro.*
69. *Niſi adſit neceſſitas, conſuetudo, vel inſtitutio ſpecialis.*
70. *Quo tempore recitandæ Horæ in & extra Chorum?*
61. *Matutinum & Laudes poſſunt pridie veſperi recitari.*
Sed circa horam variant Doctores.
Additio.
72. *Horæ Minores, ac Veſperæ quo tempore recitandæ?*
73. *Quid de Veſperis in Quadrageſima?*
74. *An ſatisfaciat incipiens Officium ante mediam noctem diei ſequentis?*
Negat unica recitatione pro duobus diebus ſatisfieri.
75. *An ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante dictum Matutinum?*

66. EXPLICATIS prioribus quinque conditionibus, ad ſtudioſam & devotam recitationem Officii Divini requiſitis, nempe Attentione, Integritate, Continuatione, Ordine, & Qualitate, pergendum ad alias duas, & nimirum ad Locum & Tempus, quo illud recitari poſſit, ac debeat. Hinc ſit

67. CONCL. I. Quantum attinet ad Locum, illi, qui ad Chorum deputati non ſunt, poſſunt ubique Officium Divinum recitare, dummodo non recitent in loco indecenti, aut ubi attentio impediri poſſit. Ita communis, & ratio eſt clara: quia nullum Jus reperitur, quo quis Choro non obligatus teneatur Divinum Officium in certo loco recitare. Unde ſatisfacit præcepto, ſive Officium recitetur ſtando, ſive ſedendo, ſive ambulando, ſive domi, ſive in vinea &c. dummodo recitetur ſtudioſe pariter ac devote (modo hactenus explicato) ſimulque non in loco indecenti; hoc enim eſſet contra debitam reverentiam.

68. CONCL. II. Canonici tenentur recitare Divinum Officium in ſua Eccleſia iuxta inſtitutionem Beneficii; niſi alio cogat neceſſitas, aut permittat longæva conſuetudo, vel Fundatoris inſtitutio. Ita communis. Ratio eſt: quia Canonici tenentur ſatisfacere intentioni Fundatorum; ſimulque *in Clem. 1. de Celebrat. Miſſar.* iniungitur Canonicis onus canendi Horas Canonicas in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis. Accedit, quod *Beneficium detur propter Officium*, atque ut inſerviatur Eccleſiæ *c. ult. de Reſcript. in 6.*

69. Additur Notanter, *niſi alia cogat neceſſitas, aut permittat conſuetudo &c.* Nam inprimis neceſſitas non habet legem: unde *cap. 4. de Reg. juris.* dicitur: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum:* ut ſi quis ſit infirmus, aut iuſta de cauſa abſens. Inſuper conſuetudo cuiuslibet Eccleſiæ, atque Fundatoris inſtitutio circa hoc bene ſunt attendendæ, ac iuxta eas maior vel minor obligatio Canonicorum aſſiſtandi Choro colligenda. † Canonici tenentur recitare divinam Pſalmodiam in Choro, nec ſufficit ſola aſſiſtentia, niſi ad hoc obtinuerint ab Apoſtolica Sede Privilegium adhuc vigens. Ita ſentit Pontifex Benedictus XIV. in Encyclica ad epiſcopos Italiæ: *Cum Semper*. Bullar. Tom. I. num. CIII. Quomodo autem Religioſi ſint Choro aſtricti, dictum eſt ſupra *num.* 21.

70. CONCL. III. Loquendo tandem de Tempore, in publico Officio Chori ſervanda eſt conſuetudo recepta cuiuslibet Eccleſiæ: in privata vero recitatione Horarum Canonicarum, etſi laudabiliſſimum ſit ſingulas Horas ſuis temporibus orare, nihilominus ad vitandum peccatum mortale ſufficit, ut recitentur eo intervallo, quod eſt intermedium noctis præcedentis & ſequentis. Ita omnes Doctores. Unde qui intra hoc tempus recitat, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, nec peccat mortaliter, etiamſi omnes Horas abſolvat mane poſt mediam noctem, aut primum veſperi ante aliam mediam noctem: quamvis ſit peccatum veniale, ſi id fiat abſque cauſa rationabili, aut aliæ Horæ ultra debitum tempus ſine cauſa differantur.

71. CONCL. IV. Nihilominus ea recepta Eccleſiæ conſuetudine licitum eſt recitare Matutinum, & Laudes ſequentis diei, pridie ad veſperam, nempe poſt tempus Veſperarum & Completorii circa horam quartam pomeridianam. Ita communis: nam conſuetudo derogat rigori Juris poſitivi *c. ult. de Conſuet.* eſtque optima legum interpres. Imo Gobat *tr. 5.* Theol. Exper. *n. 679.* allegat plures Doctores, qui docent, quod is non peccet mortaliter, qui incipit ſtatim hora ſecunda poſt meridiem. Et licet citatus Auctor id ſolum admittat juſta cauſa urgente, ut ſi v. g. forent excipiendæ Confeſſiones ab hora tertia uſque ad cœnam; alii vero, ac præſertim Eſcobar tr. 5. *Exam. 6. num. 60.* talem damnent peccati mortalis: idem tamen Eſcobar culpæ venialis duntaxat reum cenſet inchoantem citra juſtam cauſam media tertia, nullius, qui tertia.

Additio.

* Ut autem intra tot ſententiarum varietatem perplexæ non reddantur conſcientiæ, Rev. Camera Apoſt. Romæ edidit Anno 1706. ſequentem illimitate declarationem, qua nimirum hora pridie inchoari poſſit Matutinum. Id eſt,

20. Januarii, hora 2. cum quadrante.
13. Februarii, med. 3.
5. Martii hora 2. cum quadrant.
18. Martii, hora 3.
4. Aprilis, hora 3. cum quadrante.

20. Apri-

20. Aprilis, med. 4.
10. Maii, hora 3. cum 3. quadrantib.
8. Junii, hora 4.
5. Auguſti, hora 3. cum 3. quadrantib.
21. Auguſti, med. 4.
7. Septembris, hora 3. cum quadrante.
24. Septembris, hora 3.
21. Octobr. hora 2. cum 3. quadrantib.
20. Octobris, med. 3.
18. Novembris, hora 2. cum quadrante.
15. Decembris, hora 2.

Huic Declarationi haud dubie poterit ſe quilibet etiam abſque ulteriori urgente præveniendi neceſſitate ſecure accommodare. *

72. Cæterum Horæ Minores non poſſunt dici pridie, ſed ſolum poſt mediam noctem diei occurentis: poſſunt tamen omnes uſque ad Veſperas excluſive ob cauſam honeſtam vel utilem, v. g. ob majorem commoditatem ſtudendi, ob iter inchoandum, vel alias hujuſmodi cauſas, recitari mane. Ut autem Veſperæ poſſint mane dici extra tempus Quadrageſimæ, requiritur paulo major cauſa, ut tenet citat. Gobat. *n.* 682. aſſerens, eum peccaturum venialiter, qui ante meridiem recitat Veſperas, & Completorium abſque rationabili cauſa.

73. Porro Rubrica illa Breviarii, quæ in Quadrageſima vult Veſperas dici ante prandium, ſolum Chorum obligat; uti notat Tobias Lohnat *Inſtruct.* 2. *part.* 4. §. 10. *q.* 3. poſt Gobat. *loc. cit. num.* 688. dicentem, fas quidem eſſe in Quadrageſima, Veſperas dicere ante prandium private, at non eſſe neceſſe.

74. Quæres, an præceptum recitandi adimpleat is, qui incipit hodiernum Officium recitare paulo ante mediam noctem diei ſequentis, utpote media duodecima, ſi idipſum abſque interruptione proſequatur poſt mediam noctem? Affirmat Leander *Quæſt. Moral. part.* 1. *& in ord.* 6. *tr.* 8. *diſp.* 4. *qu.* 109. Ratio eſſe poteſt: quia præceptum celebrandi Miſſam inter auroram & meridiem ſervatur incipiendo Miſſam paulo ante meridiem, etſi pars ejus abſolvatur primum poſt meridiem, ut tenent Doctores paſſim; ergo a pari idem dicendum in propoſito. Cæterum Gobat *loc. cit. n.* 685. hanc Leandri ſententiam ex profeſſo rejicit, utpote repugnantem communi judicio & praxi omnium Superiorum, Confeſſariorum, & aliorum Doctorum. Illud certum eſt, quod quis noctu recitans totum Officium, non poſſit pro duobus diebus ſatisfacere: nam recitatio quælibet Officii eſt onus affixum cuilibet diei in particulari, atque hinc Alexander VII. ſequentem Propoſitionem, ordine 35. iure damnavit: *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.* Hinc tenendum oppoſitum.

75. Quæres ulterius, an ſit peccatum mortale, celebrare Miſſam ante recitatum Matutinum? Reſp. negative cum Leſſio *l.* 2. *de Juſt. & Jur. c.* 37. *n.* 81. quidquid pro & contra diſputent Doctores apud Barboſam *part.* 2. *Off. & Pot. Epiſc. alleg.* 24. *n.* 55. ubi viginti Auctores citat, dicentes, eſſe peccatum mortale, ſine rationabili cauſa celebrare Miſſam nondum dicto Matutino, & triginta octo alios, qui negant, id eſſe peccatum mortale. Ratio horum eſt: quia nihil in Jure de hoc præceptum reperitur, neque conſuetudo contraria ſub tam gravi obligatione eſt recepta. Nec obſtant Rubricæ Miſſalis *Tit. de præparat. Sacerdot. celebraturi*. Ubi dicunt Miſſam eſſe celebrandam *ſaltem Matutino cum Laudibus abſoluto*. Nam, cum nullum verbum præcepti contineant, tam gravem obligationem non cenſentur inducere. Imo Gobat *loc. cit. n.* 667. etſi velit, non eſſe abſque cauſa rationabili practicandam mitiorem ſententiam, eo quod recitatio Matutini ſit optima præparatio ad Sacrum, ne venialem quidem culpam per ſe loquendo hic intervenire cenſet.

QUÆSTIO VII.

De cauſis excuſantibus a recitatione Horarum Canonicarum.

SUMMARIUM.

76. *Oblivio inculpata excuſat a recitatione Horarum. Quid in dubio de recitatione?*
77. *Gravis infirmitas etiam excuſat, Quid in dubio?*
* *Præſertim in abſentia Medici, & Confeſſarii?*
78. *Aut ſi infirmitas eſt levior?*
79. *An prævidens impedimentum futurum, teneatur prævenire recitando Horas?*
80. *An morbi cauſa impeditus teneatur audire alium recitantem?*
81. *Occupatio gravis etiam excuſare poteſt, quæ?*
82. *Impotentia quoque excuſat.*
(c) Tract. 1. Diſt. 1. n. 20. & ſeqq.
83. *An, qui non poteſt recitare totum Officium, teneatur recitare partem, quam poteſt?*
84. *An, qui ſolus recitare nequit, teneatur adhibere ſocium?*
85. *Legitima diſpenſatio etiam excuſat a recitatione Horarum.*
(d) Conformiter dictis n. 7. & ſeq.
86. *Item & metus gravis.*
(e) Tract. 2. diſt. 2. n. 25. & ſeq.
87. *An qui non poteſt per ſeipſum, teneatur recitare per alium?*
88. *An quis Officium omiſſum teneatur recompenſare alio die?*
89. *Et an Beneficiarius ſupplens alio die, liberetur ab onere reſtituendi fructus?*
90. *Quid, ſi ille Beneficiarius ſit pauper?*
91. *An Beneficiarius ex juxta cauſa non recitans teneatur reſtituere fructus?*

76. CONCL. I. Prima cauſa excuſans ab officio Divino eſt naturalis, ſeu inculpata oblivio recitandi, unam, vel plures Horas: unde qui ex oblivione inculpabili eas omittit, non peccat. Ita certa, & communis. Notat tamen Herincx *diſp.* 2. *de Horis Canon. n.* 46. quod, ſi quis advertat, id ſibi frequenter contingere, dum ſtatis temporibus non perſolvit, omni culpa non vacet: tenebitur enim poſtmodum meliorem circa hoc attentionem habere. Si vero dubitet, an recitaverit, ſtat poſſeſſio pro præcepto. Secus eſt, ſi certus de recitatione Horæ dubitet de Pſalmo aliquo in Hora certo recitata incluſo: tunc enim præſumitur, Pſalmum illum cum reliqua materia cohærenter eſſe recitatum, quamquam ob naturalem inadvertentiam, uti ſæpe ſit, memoriam ſubterfugiat.

77. CONCL. II. Altera cauſa excuſans ab Officio Canonico eſt gravis infirmitas, id eſt, talis ut ſine magna difficultate, vel corporis periculo Horariæ preces recitari non poſſe videantur. Ita rurſus communis: & deſumitur ex c. *Clericus victum*, *diſt.* 91. In dubio tamen aut Confeſſarius erit conſulendus, vel prudentis & probi Medici judicio acquieſcendum: tametſi enim Medicus (ſicut & Confeſſarius) in lege recitandi Horas Canonicas vel etiam jejunii diſpenſare nequeat, poteſt tamen infirmum dubio liberare, atque ſecundum præſentes circumſtantias declarare, iuſtam excuſationis cauſam ipſum hic & nunc habere.

Additio:

* Aſt ponamus, nec Medicum, nec Confeſſarium adeſſe, vel præſentes ipſoſmet dubitare, num morbus ſit adhuc vere gravis, vel non, ſive, num recitatio Breviarii ſit allatura grave nocumentum, nec ne? quid tunc erit ægro agendum? Reſp. I. Simili ægro eſſe ſuadendum, ſi Regularis ſit, ut adeat ſuum Superiorem, qui in pleriſque Religionibus præſertim mendicantium in dubio omnino poteſt diſpenſare, prout quoad noſtram Religionem patet ex Compendio Privileg. v. *Officium Divinum* & v. *Infirmi Fratres* §. 12. & 22. Nec debet Superior ipſemet in ſimili-

milibus eſſe ſcrupuloſus. Quod ſi vero Superior non ſit præſens, vel ægrotus non exiſtat talis Regularis, quid tunc erit faciendum? Reſp. II. Talem ægrotum in dubio non teneri ad recitationem Breviarii, uti recte præter alios notant Sporer *hic c.* 3. *n.* 159. & la Croix *l.* 4. *n.* 1225. Ratio eſt: quia non ſolum ipſum nocumentum, ſed etiam periculum futuri nocumenti liberat a recitatione Breviarii; ſed quando adeſt ſimile dubium, adeſt etiam eo ipſo tale periculum, uti conſideranti patet: ergo. *Nec dicas*, dubius, num ſit exemptus a lege, nec ne, tenetur ad obſervantiam legis, cum Lex exiſtat in poſſeſſione, melior autem ſit conditio poſſidentis; & conſequenter ægrotus dubitans, num hic & nunc ſit exemptus a recitatione Breviarii, adſtringetur ad illud ſtante hoc dubio: *Reſpondeo* enim loquendo de legibus præciſe Eccleſiaſticis diſting. ante. cum dubio &c. tenetur quis ad obſervantiam legis, niſi ex hac ipſa obſervantia reſultet periculum gravis nocumenti, conc. ſi reſultet tale periculum, nego: nam ad obſervantiam legis Eccleſiaſticæ non tenemur cum tam gravi periculo deperdendæ ſanitatis. Et hoc bene ſibi notent tam circa recitationem Breviarii, quam ex paritate rationis circa Jejunium non ſolum ægroti, verum etiam Confeſſarii, qui ad eoſdem vocantur.

78. Dicitur in Concluſione, *gravis infirmitas* &c. Siquidem communiter notant Doctores, nonnullas eſſe corporis ægritudines, quæ Clericos ab eo onere non liberant: vel quia ſunt leviores, quales fere ſunt leviores capitis; pectoris aut ſtomachi dolores, ut exemplificat Azorius *cit. lib.* 10. *c.* 13. vel quia ad tempus tantum juſtam excuſationem afferunt, qualis ſolet eſſe febris quartana, aut tertiana levis non multum vexans, nec notabiliter homines faciens imbecilles, quæ proin communiter non excuſat ægrorum a recitando Officio, quia plerumque tempus a morbo liberum relinquit; quod ad orandum eligi poſſit, ſaltem anteponendo vel poſtponendo, ut notant Abbas, Innocentius, Layman.

79. Et quamvis nonnulli apud Gubar *Tract.* 5. *Theol. Experim. n.* 711. negare videantur, quod teneatur quis prævenire tempus, ſi ſciat, poſtmodum ſe impediendum ea impedimento involuntario (ſecus juxta omnes, ſi quis ſponte poneret tale impedimentum) quia v. g. paroxiſmus febrilis impediet tempus Veſperarum: nihilominus timorati quique non facile intermittent Officium Divinum, ſi poterunt prævenire. Quinimo juxta communiorem, & probabiliorem ſententiam ad hoc tenentur; cum obligatio recitandi Divinum Officium ſit annexa ſubſtantialiter toti diei, & accidentaliter ſolum determinatis horis ipſius.

80. Quæres, an, qui morbi cauſa Divinum Officium perſolvere nequit, teneatur ſaltem alium audire illud recitantem? Affirmant nonnulli, ejuſmodi ægrotum debere alium recitantem audire, quoties commode poſſit audire, & non recitare: communis tamen eſt aliorum opinio, ægrotum ea lege minime teneri: neque enim ullus extat, Canon, quo id præcipitur, neque ratio, quæ id convincit. Azorius *loc. cit. q.* 3. Navarrus, & alii.

81. CONCL. III. Inſuper gravis & repentina occupatio quæ ſine ſcandalo, aut notabili detrimento proprio, vel alieno omitti aut differri non poteſt, cum ea autem Officii Divini recitatio moraliter loquendo conſiſtere nequit, excuſat a recitatione Horarum Canonicarum. Ita Layman, Navarrus, aliique paſſim. Exempla ſunt: ſi ad ægrotum periculoſe decumbentem, & quaſi jam morti proximum ex improviſo eundum ſit pro excipienda Confeſſione &c. ubi longo tempore quis detinetur, puta uſque ad 12. nocturnam: ſi populi tumultus ſubito exortus ſedandus ſit: ſi in Sacra v. g. Hebdomada non ſolum Confeſſiones magno pœnitentium concurſu Sacerdoti excipiendæ ſint, ſed etiam Conciones ad populum eidem habendæ &c. quando tamen tali caſu preces Horariæ intra eundem diem naturalem ſine magna difficultate anteponi, vel poſtponi poſſunt, id fieri debebit, prout notant iidem Auctores. Quod maxime verum eſt, ſi ſimiles caſus eventuri prævidentur.

82. CONCL. IV. Impotentia quoque, qualis eſt in cæco, aut in eo, qui Breviarium in itinere amiſit, neque aliud acquirere poteſt, excuſat ab obligatione ſæpe dictæ recitationis. Ratio eſt: quia *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari c.* 6. *de Reg. Juris in* 6. Verum nihilominus eſt, eum, qui ſponte Breviarium v. g. in mare projicit, unde pluribus diebus Horas recitare non poſſit, peccaturum mortaliter per talem Breviarii projectionem. Ratio eſt clara: quia per ejus abjectionem voluntariam (ſi non urgeat aliqua neceſſitas illud abjiciendi) per ſe & proxime impedimentum voluntarie apponit, quo minus poſſit ſequentibus diebus divinum Officium perſolvere, cujus proinde omiſſio eidem in cauſa cenſetur fuiſſe voluntaria, ut alibi (*c*) dictum.

83. Quæres autem occaſione hujus, & præcedentis Concluſionis, an infirmus, vel alias legitime impeditus, qui non poteſt totum Officium recitare, teneatur ſaltem partem recitare, quam poteſt? Negarunt olim non pauci Doctores; eorum tamen ſententia amplius ſuſtineri nequit, cum Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 54. damnaverit: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* Hac igitur rejecta Propoſitione reſpondetur, affirmativam ſententiam eſſe tenendam: unde ſi indubitatum ſit, te integram aliquam Horam, puta Tertiam vel Veſperas, commode recitare poſſe, licet alias Horas non poſſis, teneris illam recitare. Ita Layman *loc. cit. n.* 2. Suarez *l.* 4. *de Horis c.* 28. Maſtrius *diſp.* 14. *Theol. Moral. n.* 57. fuitque hæc ſententia ante Decretum Innocentii XI. jam inter Doctores communior & probabilior, eo quod quælibet Hora per ſe ſit Canonica oratio, a reliquis Officii partibus diſtincta.

84. An autem, qui Horas Canonicas ob ſupervenientem cæcitatem, aut aliud impedimentum recitare ſolus non poteſt, ſed cum ſocio, teneatur eum ſibi adſciſcere, variant Doctores. Et quidem nonnulli affirmant, negant vero Leſſius, Henriquez, & alii, quos allegat Bonacina *diſp.* 1. *q.* 6. *punct.* 2. *n.* 8. Cæteri reſpondent ſub diſtinctione, & affirmant, illum duntaxat teneri adhibere ſocium, qui vel antea conſueverat adhibere, vel poteſt ipſum commode habere: alias vero non teneri, etiamſi conſulendum ei ſit, ut ſibi ad tam pium opus ſocium, quoad poteſt, procuret.

85 CONCL. V. Præter cauſas hactenus enumeratas, & magis frequentes inſuper excuſat legitima diſpenſatio. Ita Doctores paſſim. Et inprimis diſpenſationem Summi Pontificis, etiam ſine cauſa conceſſam, excuſare a recitatione Divini Officii, concedunt omnes illi, quicunque (*a*) Horas Canonicas jure duntaxat humano Eccleſiaſtico præceptas eſſe aſſerunt. Negant autem Abbas *c.* 1. *de Celebrat. Miſſar.* & alii, qui volunt Jure Divino teneri Clericos ad ſeptem Horas Canonicas: quamvis (ſubjungit Abbas) quia iſta determinatio, ſeu diſtinctio Officii Divini eſt de jure poſitivo, licite Papa diſpenſare valeat circa ejus mutationem. An autem, & quomodo etiam Epiſcopus, vel Superior Regularis poſſit cum ſuis ſubditis ex cauſa gravi & juſta diſpenſare circa recitationem Officii Divini, fuſius explicant Doctores.

86. CONCL. VI. Tandem a recitatione Horarum Canonicarum poteſt excuſare metus gravis: ſicut accidit in caſu, quando Clericus tranſiturus eſt per latrones, vel loca Hæreticorum aut Infidelium cum periculo gravi, ita ut ſi deprehenderetur, in certum ac evidens vitæ periculum aut alia gravia incommoda deveniret. Ita communis; & ratio clara eſt: quia cum tanto periculo leges Eccleſiaſticæ non obligant, prout alibi (*e*) dictum.

87. Pro complemento hujus materiæ, Quæres I. An, qui per ſeipſum non poteſt ex juſta cauſa recitare Horas, teneatur eas recitare per alium? Reſp. cum Doctoribus communior negative: quia ex nullo jure conſtat talis obligatio recitandi per alium, ſi quis per ſeipſum non poteſt. Accedit, quod obligatio recitandi Divinum Officium ſit perſonalis, cui proinde per alium ſatisfieri nequit conformiter Concilio. Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. c.* 12. ibi: *Omnes Di-*

vina

Digitized by Google

vina Officia per ſe, non per ſubſtitutos obire compellantur. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias damnavit Propoſitionem, ordine 21. *Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet*.

88. Quæres II. Num talis teneatur Officium omiſſum alio die recompenſare? Reſp. iterum negative. Ratio eſt: quia onus perſolvendi Officium eſt affixum diei; obligatio autem affixa diei tranſit cum ipſo die, nec poteſt eidem altero die ſatisfieri: prout in ſimili ſine juſta cauſa negligens audire Miſſam die Feſto non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, ſi Miſſam audiat ſequenti die feriali.

89. Sunt quidem aliqui Doctores, nempe Filliucius *tr.* 23. *c.* 10. *n.* 307. Major, Paludanus, Ledeſma, Molfeſius, aliique, quos refert Bonacina *quæſt.* 5. *punct.* 2. *n.* 5. aſſerentes, Beneficiarium, qui alio die ſupplet defectum, omiſſione Divini Officii commiſſum liberari ab onere reſtitutionis, quorum ratio eſt; quia talis rependit æquale recitando alio die, ſicque facit reſtitutionem in ſpiritualibus. Oppoſita tamen ſententia, quam tenet Caramuel *Reſol.* 24. & communior aliorum, quamque probabiliorem cenſet Bonacina ibidem, negat, talem liberari ab onere reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis Breviarii. Ratio eſt: quia obſtat præceptum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. & Conſtitutio S. Pii V. injungentis reſtitutionem fructuum pro rata omiſſionis Officii, utpote *quos non fecit ſuos*, ut loquitur Pontifex in Conſtitutione *num.* 31. allegata; ergo tenetur hoſce reſtituere tamquam non ſuos.

90. Illud tamen recte admonet Navarrus *c. 7. de Hor. Can. n.* 34. ac ſequitur Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 5. *n.* 1. cum aliis; ſi ipſemet Beneficiarius pauper ſit, fructus reſtituendos pro rata omiſſionis Divini Officii eidem per modum eleemoſynæ applicari poſſe. Tamen conſultum erit in hoc caſu, ſi Confeſſarius aliam ſimilem ſatisfactionem imperet, puta ut oret, vel ſacrificet pro defuncto Fundatore; aut, ſi malit, Officium neglectum ſuppleat: & ſic fructus pro rata neglecti Officii eidem per modum eleemoſynæ applicari ſinantur.

91. Quæres ultimo, an Beneficiarius, qui ex iuſta cauſa omittit recitare Horas Canonicas, teneatur reſtituere fructus Beneficii pro rata omiſſionis? Reſp. negative, idque conſtat ex citata Conſtitutione S. Pii V. qua Beneficiarii non recitantes Horas poſt primos ſex menſes *ceſſante legitimo impedimento* obligantur ad reſtitutionem fructuum; ergo, qui ob legitimum impedimentum non recitant, hoc ipſo nihil tenentur reſtituere: nam *exceptio firmat regulam in oppoſitum* juxta vulgatum Canoniſtarum dictum, atque deſumitur ex *l. Quæſitum* §. 43. *ff. De inſtructo, vel inſtrum.* juncta Gloſſa v. *Non poteſt non videri*.

DISTINCTIO II.

De Juramento.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Juramentum?

SUMMARIUM.

1. *Juramentum debite factum eſt bonum. Et quomodo?*
2. *Juramentum, quid?*
3. *Ejus diviſiones.*
4. *Juramentum aſſertorium, & promiſſorium.*
5. *Juramentum ſimplex, & ſolemne.*
6. *Juramentum per ſimplicem Dei conteſtationem, & per execrationem.*
7. *Juramentum an ſit.* Per fidem meam &c.
8. *Quid pro foro externo?*
9. *Aliæ jurandi formulæ examinantur.*
10. *In illis intentio loquentis ſpectanda.*
11. *An hoc* Auff mein Ayd, *vel* auff mein Seel, *ſit Juramentum?*

* *Quales formulæ non contineant Juramentum?*
* *Ad detur Juramentum abſque verbis?*

1. NOMEN *Juramenti* in propoſito intelligitur actus Religionis, quo quis DEUM in teſtem adhibet ad confirmationem eorum, quæ affirmat, vel promittit, eaque ratione profitetur, Divinam veritatem eſſe indefectibilem. Neque enim Juramentum debite factum ex ſe eſt malum, ſed potius actus Religionis: unde *Deuter. 6.* dicitur: *Dominum Deum tuum timebis: ac per nomen illius jurabis*. Sed hoc intelligendum eſt de Juramento debite facto, ſive quando juratur in veritate, judicio, atque juſtitia, prout requiritur *Jerem. c.* 4. & *Quæſt. ſeq.* amplius dicetur: quia Juramentum non eſt de genere eorum bonorum, quæ per ſe bona ſunt, & frequentanda; ut eſt Oratio, Eleemoſyna & hujuſmodi; ſed quæ bona ſunt dumtaxat ſuppoſita neceſſitate, ſeu cauſa rationabili. Et de tali loquendo, ſit

2. CONCL. I. *Juramentum* recte definitur dicendo: Juramentum eſt invocatio Divini Numinis in teſtimonium alicujus rei. Ita D. Auguſtinus *de Serm. Dom. in monte cap.* 17. & alii. Ratio eſt: quia finis immediatus uſus Juramenti eſt confirmatio rei dubiæ, ſeu controverſæ juxta illud *Hebr. c. 6. Omnis controverſiæ finis ad confirmationem eſt Juramentum*: quo videlicet aliquid affirmamus, vel promittimus ſub obteſtatione Divini Numinis, ejuſque teſtimonii invocatione.

3. CONCL. II. Inter varias Juramenti diviſiones præcipua eſt illa, qua Juramentum dividitur in aſſertorium, & promiſſorium. Ita Scotus 3. *diſt.* 39. *qu. un.* & alii communiter. Ratio eſt: quia aut Juramentum fit ad fidem veritatis narratæ adſtruendam, illi, qui audit: aut fit ad promiſſionem firmandam, qua alteri vel ſponte, vel ex ejus impulſu quidpiam promittimus: atqui prius Juramentum eſt aſſertorium, poſterius promiſſorium: ergo. Itaque

4. *Juramentum aſſertorium* eſt, quo ſimpliciter ſine alia promiſſione aliquid affirmamus, vel negamus. *Juramentum promiſſorium* dicitur, quod ad confirmationem promiſſionis, pollicitationis, aut ulterius contractus, ſeu pacti corroborationem adiicitur. Et ad hoc Juramentum promiſſorium (ut notat Engel *tit. de Jurejurando num. 6.*) duplex requiritur veritas: una intentionis, ſeu veritas dicti, qua jurans verum exiſtimat eſſe id, de quo jurat. Et altera executionis, ſeu veritas facti, qua quis in animo habet ſervare illud, quod promittit, ſuoque tempore ſervat.

5. CONCL. III. Juramentum tum aſſertorium, tum promiſſorium ulterius dividitur in ſimplex, & ſolemne. *Simplex* dicitur omne illud, quod ſolemne non eſt. *Solemne Juramentum* eſt, quod per certam verborum formulam, vel corporalem alicujus rei v. g. Sancti Evangelii attactum perficitur coram Superiore, ut majorem auctoritatem, æſtimationemque habeat: quale potiſſimum ſolet fieri in Judiciis, in profeſſione Fidei, fidelitatis, in homagiis, & hujuſmodi.

6. Rurſus Juramentum aliud eſt per ſimplicem Dei conteſtationem, aliud vero per execrationem (quod & *Juramentum execratorium* appellatur) & fit, cum jurans ſibi ipſi, vel alteri ſibi charo mali quidpiam a Deo falſitatis vindice imprecatur, niſi verum ſit, quod aſſerit, aut promittit, e. g. dicendo: *Deus me puniat, ſi falſa loquor: Diabolus me rapiat, ſi meis non ſtem promiſſis &c.* Ubi tamen advertendum, quod, ſi quis per talem execrationem ſibi imprecetur malum inferendum ab aliqua creatura, ſemper intendi, & ſubintelligi debeat *permittente Deo tamquam ſpeciali vindice*: alias enim non foret Juramentum. Porro *Juramentum per ſemplicem conteſtationem DEI* cenſetur omne id, quod fit abſque tali execratione. Sed occaſione præmiſſorum.

7. Quæres I. An Juramentum cenſeri debeat, ſi quis per fidem ſuam, aut honorem Sacerdotalem, vel Nobilitatis ſuæ aliquid affirmet, vel promittat? Reſp. cum Engel. *tit. de Jurejur. n.* 3. Leſſio *lib. 2. de Juſt. & Jure. cap.* 42. *n.* 4. & aliis, huiuſmodi interpoſitionem fidei factam hac formula *per fidem meam, fide boni Sacerdotis*, & hujuſmodi, non continere Juramentum proprie dictum. Ratio eſt: quia per iſta verba Deus non vocatur in teſtimonium, ſed proferens tantum indicat, ſe omnino deliberatum, ac memorem fidei, conſcientiæ, & ſtatus ſui loqui. Quod ſi tamen

aliquis per Fidem Chriſtianam ſeu Catholicam, aut per S. Evangelium rem promitteret, ſive confirmaret, pro Juramento haberi deberet: quia cenſeretur Auctorem Fidei in teſtem ſtatuere.

8. Notant tamen Doctores, hujuſmodi interpoſitionem fidei, quam faciunt Eccleſiaſtici ſub honore Sacerdotali aut Religionis, item Perſonæ Illuſtres ſub honore ſuæ Dignitatis, Nobilitatis &c. in Foro externo Juramenti loco acceptari, maxime in cauſis minoribus, in quibus non decet Eccleſiaſticos jurare. Quinimo Reges, & Principes non facile aliorum more jurare ſolent, ſed loco juramenti in fide, ſeu per fidem Principis promittere. Laymann. *l. 4. tr. 3. c. 2. n. 3.*

9. Quæres II. Quid ſentiendum de aliisquibuſdam jurandi formulis? Reſp. inprimis certum eſt, hanc eſſe veram eamque expreſſam Juramenti formam: *Juro per Deum: Per Deum ita eſt: Deum teſtem invoco: Deus mihi teſtis eſto.* Quia hujuſmodi formulæ expreſſam invocationem Divini teſtimonii in ſe continent; unde ſi adſit animus ſeu intentio jurandi, certum eſt, habere rationem jurandi.

10. Quod ſi quis per ſimplicem aſſertionem hujuſmodi verba proferat, *Coram Deo hæc dico: Deus ſcit, me verum dicere: Deus videt ita eſſe &c.* non erit Juramentum; quia Juramentum debet in ſe continere non meram aſſertionem, ſed etiam invocationem Divini teſtimonii, ſaltem virtualem. Verum in his, & aliis hujuſmodi jurandi formulis ſpectanda eſt vel maxime intentio loquentis: qua de cauſa hujuſmodi dicta quandoque ut Juramenta uſurpantur; ut videre eſt apud S. Paulum 2. *Tim. 4. Teſtificor coram Deo. Ad Galat. 1. Coram Deo, quia non mentior. Ad Rom. 1. Teſtis mihi eſt Deus:* quibus verbis Apoſtolus juraſſe exiſtimatur. Econtra multi jurant ex ira, qui non intendunt proprie jurare, ſed potius imprecari malum, vel patefacere iram, ut obſervat Leſſius *cap. 42. n. 7.* Unde & huc applicandum illud iam citatum dictum D. Thomæ 2. 2. *q. 73. art. 2. Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*

11. Quæres III. Utrum iſthæc formula, *Volo, dictum meum eſſe juramentum (vulgo, auff mein Ayd)* veram Juramenti rationem habeat? Reſp. I. In Foro externo, ſeu judiciali talia verba prolata ad petitionem Judicis exigentis, ut quis juratus annuat, cenſetur Juramentum. Laymann *loc. cit. n. 1.* poſt Sanchez *lib. 3. in Decalog. cap. 2. n. 4.* Reſp. II. Verba illa, *auff mein Ayd*, vulgari ſermone plerumque Juramentum continent, ſi deliberate proferuntur. Ratio eſt: quia ad jurandum ſatis eſt, velle verba uſurpare in ſenſu a jurantibus communiter uſurpato: atqui hæc formula juxta conſuetudinem Germanorum pro juramento uſurpari ſolet; ergo tale præſumendum eſt, niſi de alia uſurpantis intentione conſtet. Pariter teſte Caſtropalao *T. 14. D. 1. p. 1. num. 7.* cenſentur ex communi uſu continere Juramentum illa verba: *per animam meam:* Germanice, *auff mein Seel, bey meiner Seel:* ſumitur enim hic anima, quatenus eſt imago SS. Trinitatis, & ſic jam quatenus reſpicitur Deus.

Additio I.

* Quær. IV. Quænam formulæ communiter cenſeantur non continere rationem Juramenti? Reſp. ſequentes formulæ, niſi quis per eaſdem expreſſe intenderet jurare, non ſignificant rationem Juramenti, ſi pronuntietur: *Dico in veritate, ſim nequam, ſim fur, ſi non ita ſit: amputentur mihi ambæ aures, vel abſcindatur mihi naſus, ſi res ſe ita non habeat: tam verum eſt, quam ſol lucet, quam hic ſto &c.* Ratio eſt: quia hujuſmodi verbis nec ex ſe, nec ex communi ſenſu, ac uſu hominum intelligitur Deus vocari in teſtem dictorum, ita cum Buſembaum, & aliis la Croix *lib. 3. part. 1. num. 256. & ſeqq.* ac Sporer *Tract. 3. in Præcept. Decal. cap. 1.* Ex quibus colligitur, quod neque committat perjurium, qui ſimilia etiam deliberate profert in re falſa. *

Additio II.

* Quær. I. An detur aliquod juramentum ſine verbis? Reſp. affirmative. Ita cum communi viz non in terminis Sabinus Bononienſis *Tract. XV. num. 15.* Ratio eſt: quia non minus a legitimo ſuo Superiore interrogatus ſub obteſtatione Divini Judicii &c. cenſetur interpretative aliquid affirmare vel negare, ſi ſolum capite annuat, ac ſi verbis exprimere: pariſimiliter dic, ſi reſpondeat ſigno alio ſenſibili e. g. pro more Religionis ponendo manum ſupra S. Scripturam, vel ſuper porrectam imaginem Crucifixi; aut ad Sceptrum, ſeu, quando eſt Sacerdos per tactum ſui pectoris. Unde in nonnullis locis introducta fuit conſuetudo, ut uno prælegente formulam Juramenti reliqui jubeantur levare tres primos digitos in ſignum, quod jurent abſque eo, quod aliquid aliud pronuntient.

QUÆSTIO II.

De conditionibus ad Juramentum requiſitis.

SUMMARIUM.

12. *Tres Juramenti comites, Veritas, Judicium, & Juſtitia.*
13. *Quale peccatum, ſi deſit judicium in Juramento?*
14. *Conſuetudo incaute jurandi, quale peccatum?*
15. *Quid de conſuetudine jurandi ſine juſta cauſa?*
16. *Juſtitia, quomodo requiratur ad Juramentum?*
17. *Juramentum promiſſorium ſine animo exequendi eſt perjurium.*
18. *Si fiat circa rem malam, quale peccatum?*
19. *Juramentum de re illicita non obligat.*
20. *Item: ſi fiat Juramentum de faciendo opere indifferenti.*
21. *Corollaria.*
22. *Alia notabilia Corollaria.*
23. *In omni Juramento, & Voto quatuor conditiones ſubintelliguntur, quæ?*
24. *Conditiones, quæ tacite ſeu de Jure inſunt, non faciunt actum conditionatum.*
25. *Juramentum promiſſorium de re bona obligat.*
26. *Quid, ſi fiat de opere minus bono?*
27. *Veritas etiam requiritur in Juramento.*
28. *Perjurium, quid?*
Eſt peccatum mortale.
29. *In Perjurio non datur parvitas materiæ.*
30. *Poteſt fieri veniale ex defectu voluntarii, ac deliberationis.*
Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.
* *Qualiter quis debeat rem apprehendere veram, ut deſuper poſſit jurare? Addit. I.*
* *Quomodo practice ſit interrogandus, qui confitetur, ſe juraſſe? Addit. II.*
* *Qualiter ſit adſtrictus, qui ſe obligavit ſub Juramento de ſervando ſecreto? Addit. III.*
* *Quid ſentiendum de mercatoribus jurantibus circa taxam pretii? Addit. IV.*

12. CONCL. I. Certum eſt, atque ab omnibus conceſſum, ut Juramentum ſit licitum, & opus bonum, actuſque virtutis Religionis, tres requiri conditiones, tamquam comites ejus, nempe Veritatem, Judicium, & Juſtitiam, & juxta illud *Jerem. 4. Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia.* Veritas in eo conſiſtit, ut veraciſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in teſtimonium falſi, ſeu mendacii. Juſtitia conſiſtit in eo, ut æquiſſimi Numinis teſtimonium non adducatur in confirmationem dicti, aut rei iniquæ, & peccato obnoxiæ. Judicium, ſeu judicii diſcretio in eo, ut cum prudenti intellectus conſideratione, ac pia & reverenti voluntatis affectione non ſine neceſſitate, aut magna utilitate juretur.

13. CONCL. II. Quantum attinet ad ultimam Juramenti conditionem, quæ eſt *Judicium*; conveniunt Doctores, ſi deſit duntaxat (id eſt, ſi ſine juſta cauſa, & imprudenter juretur, quod verum eſt) ordinarie non eſſe, niſi peccatum veniale. Ratio eſt: quia tunc non latet gravis irreverentia, cum Deus adhuc adducatur in teſtimonium rei veræ, licet ſine juſta cauſa, & ſic imprudenter. Verum occaſione hujus.

14. Quæres, quale peccatum ſit conſuetudo incaute jurandi? Reſp. I. Conſuetudo jurandi indiſcri-

ſcriminatim verum & falſum, etiam cum advertentia, quamdiu voluntaria eſt, conſtituit hominem in ſtatu peccati mortalis. Ita Herinca *part. 3. diſp. 6. q. 2. n. 15.* & alii. Ratio eſt: quia ea vi illius conſuetudinis eſt homo in maximo periculo perjurii committendi; juxta quod *Eccleſiaſtici cap.* 23. dicitur: *Vir multum jurans implebitur iniquitate.* Additur, *quamdiu voluntaria eſt*; quia, ſi homini dicta conſuetudo efficaciter diſpliceat, vi illius diſplicentiæ, & propoſiti eam deponendi interrumpitur conſuetudo.

15. *Reſp.* II. Si conſuetudo ſit tantum jurandi ſine juſta cauſa, & imprudenter, ea quidem non conſtituit hominem in ſtatu damnationis, eſt tamen omnino diſſuadenda. Ratio eſt: tum quia ſine juſta cauſa jurare ad minus eſt peccatum veniale: tum quia Juramentum a Chriſto extra neceſſitatem prorſus reprehenditur *Matth. 5. Ego autem dico vobis, non jurare omnino &c. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt:* Intellige, ſi non ſubſit juſta cauſa, ſeu neceſſitas jurandi. Unde *Eccleſiaſtici* 23. dicitur: *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa.* Cum concordantiis.

16. CONCL. III. Quantum attinet ad alteram Juramenti conditionem, quæ eſt *Juſtitia* (id eſt, ut res, de qua juratur, ſit res honeſta, juſta, nullique peccato obnoxia) multiplici opus eſt diſtinctione. Et quidem inprimis diſtinguendum inter Juramentum aſſertorium, & promiſſorium: atque loquendo de Juramento aſſertorio, facto circa rem injuſtam, vel peccatum alterius, illud regulariter eſt peccatum duntaxat veniale, ſi veritas ſubſit. Herincx *loc. cit. n.* 13. & communis. Dicitur, *regulariter*: quia videtur mortale, ſi Juramentum aſſumatur ut inſtrumentum peccati, puta, ſi per Juramentum confirmetur gravis detractio infamatoria Proximi: econtra vero, ſi quis in Judicio legitime interrogatus ſub Juramento teſtificetur de peccato Rei nullum erit peccatum. Quod ſi vero Juramentum ſit promiſſorium, ad dijudicandam ejus malitiam, vel etiam obligationem, multipliciter rurſus erit diſtinguendum, præſertim an opus illud, ſuper quod cadit Juramentum promiſſorium, ſit bonum indifferens, vel malum; atque, an adfuerit ex parte jurantis ſufficiens deliberatio, ſimulque animus id exequendi, nec ne. Hinc ſit

17. CONCL. IV. Quandocumque Juramentum promiſſorium deliberate ſit, ſive ſuper re bona, ſive mala, aut indifferenti, ſine animo exequendi, committitur perjurium. Ita communis. Quia Deus deliberate (ſecus, ſi id fiat ex inadvertentia) adducitur in teſtimonium rei falſæ: in quo formaliter conſiſtit malitia perjurii.

18. CONCL. V. Si Juramentum promiſſorium deliberate fiat circa rem malam animo illud exequendi, jam ratione illius affectus interni pravi erit peccatum mortale, vel veniale pro gravitate operis exequendi; ſimulque Juramentum, quatenus eſt teſtificatio Dei ſuper re illicita facienda, habebit diſtinctam malitiam pro gravitate operis exequendi, niſi forte inadvertentia excuſet. Ita Leſſius *cit. cap.* 42. *n.* 18. & alii.

19. CONCL. VI. Juramentum de re illicita præſtitum nullam parit obligationem. Ita communis, *arg. cap. Quanto, de Jurejurando.* ubi dicitur quod *Juramentum non fuit inſtitutum, ut eſſet vinculum iniquitatis.* Et *Reg.* 58. *Juris, in* 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum Juramentum.* Hinc jurans, quod nollit inimico ignoſcere, nullum proximo auxilium facere & hujuſmodi ex tali Juramento non obligatur: quia, ut dictum, Juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis.

20. CONCL. VII. Ex Juramento de faciendo opere indifferenti nulla quoque oritur obligatio; utpura ſi quis juret, feſtucam ſe levaturum, ſe barbam fricaturum &c. Ita communis. Ratio eſt: quia hujuſmodi actiones non ſunt fructuoſæ, quin potius impeditivæ majoris boni. Verumtamen hoc intelligendum eſt, niſi alia cauſa, ex qua actiones cæteroquin indifferentes honeſtatem virtutis acquirant, adjiciatur: ut v. g. ſi jures, te ædes alicujus non ingreſſurum, cum tali meretrice non locuturum &c. cauſa vitandi peccati, jam ob hanc additam cauſam actio illa, vel potius omiſſio actionis erit capax obligationis Juramenti, quamdiu periculum illud durat.

21. Ex his patet reſolutio illorum caſuum quotidianorum, nempe de Patre jurante, ſe graves pœnas repetiturum a filio, de Hera jurante, ſe non ſervaturam diutius hanc, aut illam ancillam, de Fratre, vel Condiſcipulo, ſe apud Patrem vel Magiſtrum accuſaturum eſſe ſuum fratrem, vel condiſcipulum, de Mercatore, ſe hanc mercem non viliori pretio venditurum, vel non majori empturum, de Aulico, ſe non priorem ſeſſurum, non priorem ingreſſurum &c. Nam inprimis, ſi tales ſerio jurant, nec tamen habent intentionem exequendi id, de quo faciendo jurant, delinquunt mortaliter, juxta dicta *n.* 17. & amplius notat Gobat *tract.* 11. *Theol. Experim. n.* 528. quia tunc in tali Juramento deeſt veritas, atque Deus adducitur in teſtem falſitatis.

22. Nihilominus, ut idem Gobat notat, raro hujuſmodi homines peccant mortaliter non faciendo poſtmodum id, quod ſerio jurarunt ſe facturos: ut quando Pater videt, filium alia ratione emendatum, vel maternis lamentis domum impletum iri, ſi cædatur filius albæ gallinæ, ac proinde minas remittat; quod etiam de cæteris dicendum. Ratio eſt: quia vel hujuſmodi Juramenta non fiunt ex motivo Virtutis, ſed, ut frequenter contingere ſolet, ex impatientia, & propoſito vindictæ; ac proinde non obligant, cum ſint facta de re mala, nempe propter vindictam, aut iram ſuam complendam. Vel, & quidem non raro fiunt de re indifferenti v. g. non prius ſedere, intrare &c. vel inutili, ut ſi corrigendus jam aliunde emendatus ſit, neque correctione amplius indigeat: vel non gravi, ut ſi pater juravit, ſe caſtigaturum puerum ita promeritum, & poſtea ſine cauſa omittat; prout exemplificat Layman. *cit. tract.* 3. *cap.* 54. *n.* 6. Aut certe ſolet frequenter intervenire una ſaltem ex quatuor illis conditionibus, quæ ſubintelliguntur in omni Juramento promiſſorio. Hinc ſit

23. CONCL. VIII. In quolibet Juramento promiſſorio (imo & Voto) quamvis abſolute facto, tacitæ quædam conditiones ſubintelliguntur. Ita deſumitur ex *c. Quemadmodum* juncta Gloſſa V. *Conditio de jurejur.* & notat Abbas ibidem *n.* 8. Pirhing *tit. de Jurejur. n.* 119. & communis. I. Conditio eſt, *Si potero*: quia ad impoſſibile nemo obligatur. II. *Salvo jure, & auctoritate Superioris*: quæ conditio deſumitur tum ex *c. Ad noſtram* 21. *de Jurejur.* tum ex *c. Non eſt de Voto.* ibi: *Non eſt voti dicendus tranſgreſſor, qui, quod vovit, auctoritate Sedis Apoſtolicæ diſtulit adimplere.* III. Conditio eſt. *Niſi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum eſt, obligationem remittat*, ſive expreſſe, ſive tacite: quia quilibet poteſt cedere juri ſuo, illudque remittere. Et tandem IV. eſt. *Dummodo res in eodem ſtatu permanſerit*, id eſt, notabilem mutationem non accipiat: quia notabilis mutatio quaſi aliud objectum facit, ad quod veriſimili præſumptione jurantis, & promittentis intentio ſe non extendit.

24. Nec dicas. Juramentum ſub conditione conceptum eſt conditionale; ergo ſi in omni Juramento (imo & Voto) tacite inſunt prædictæ conditiones, illud omne erit conditionale, & conſequenter nullum abſolutum, quod eſt contra communem Doctorum. *Reſp.* enim diſtinguendo antecedens: Juramentum ſub conditione extrinſeca conceptum (utpura, juro me hoc facturum, ſi navis ex India advenerit, ſi Petrus erit Romam iturus &c.) eſt conditionale, conceditur: Juramentum ſub conditione, quæ tacite ſeu de jure ineſt, conceptum eſt conditionale, negatur antecedens, & conſequentia. Nam generaliter conditiones, quæ tacite ſeu de jure inſunt, non faciunt actum conditionatum *arg. L. 3. ff. de Legatis I. & l. Conditiones ff. de Condition. & demonſtrat.* ibi: *Conditiones, quæ tacite ineſſe videntur non faciunt legata conditionalia.* cum concordantiis.

25. CONCL. IX. Juramenta promiſſoria, quæ cedunt in honorem DEI, tum ad bonum tertii, Eccleſiæ aut Communitatis, ſiuntque circa materiam honeſtam, pariunt obligationem. Ita communis. Et merito quoad hoc traditur hæc generalis regula ex *c. Si vero.* & *c. Cum contingat. de Jurejurando.* deſumpta: *Omne Juramentum editum in alterius utilitatem ſervandum*

eſt, ſi ſine peccato, ſeu ſalutis diſpendio ſervari poteſt. Ratio eſt: quia talia Juramenta involvunt reverentiam Divini Numinis ſimulque ſunt honeſta; ergo ex motivo Religionis pariunt obligationem ea adimplendi, ſubintellige, niſi excuſet una ex proxime dictis quatuor conditionibus, in omni Juramento promiſſorio tacite ſubintellecta.

26. CONCL. X. Juramentum conceptum de opere minus bono, & cujus oppoſitum eſt melius, non obligat niſi ſit factum in favorem tertii. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia in ſimili, hac ipſa de cauſa Votum de opere minus bono editum non obligat, aut ſaltem ipſius voventis, ſive jurantis arbitratu poteſt commutari in melius: puta, ſi voviſti Deo te uxorem ducturum, potes abſque alia diſpenſatione Religionem ingredi, aut in ſæculo perpetuam Caſtitatem ſervare, cum hoc ſit opus melius. Similiter, ſi voviſti (idem dicendum, ſi juraſti) te hac hora oraturum, poſtea vero intelligas, gratius Deo futurum, ſi ægroto aſſiſtas opemque feras, non teneris Juramento aut Voto, cum in talibus circumſtantiis non ſit de meliori bono, ſed præcedat auxilium infirmo præſtandum. Additur notanter in Concluſione, *niſi ſit factum in favorem alterius;* tunc enim obligabit Juramentum, niſi illud alter remittat: quia in promiſſione facta homini, aut Juramento in ejus favorem præſtito ſpectatur quid illi gratius ſit; in promiſſione vero facta Deo, quid melius. Layman *lib. 4. tract. 3. cap. 6. n. 6.* & alii.

27. CONCL. XI. Quantum attinet ad tertiam Juramenti conditionem, quæ eſt *Veritas* (& conſiſtit in eo ut Dei veraciſſimi teſtimonium non adducatur in confirmationem falſi, aut mendacii) certum eſt eamdem requiri ad Juramentum licitum, eaque deficiente committi Perjurium, quod ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

28. Porro *Perjurium* proprie dictum eſt Juramentum falſum, quo quis aliquid ſub obteſtatione Divini Numinis confirmat eſſe verum, quod tamen credit eſſe falſum; vel e contra, ait eſſe falſum, quod putat eſſe verum. Vel brevius; *Perjurium* eſt Juramentum de falſo in opinione jurantis. Ita Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. n. 58.* & alii. Additur, *in opinione jurantis:* quia quamvis, quod quis jurat eſſe verum vel falſum, ſit tale a parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, nihilominus pejeraret; quia deliberate Deum in teſtem rei juxta ſuam opinionem falſæ adduceret. Infertur proinde omne Perjurium cum deliberatione factum eſſe peccatum mortale: quia reverſa eſt gravis irreverentia Deo illata, ipſum deliberate adducere in teſtem mendacii. Et hoc idem dicendum ſi quis dubitet de veritate rei: tum exponeret ſe manifeſto periculo adducendi Deum in teſtem falſitatis, ac proinde peccaret.

29. Nec obſtat, quod materia ſit levis aut exigui momenti. Adhuc enim intervenit tota Perjurii malitia, in hoc conſiſtens, quod DEI veraciſſimi teſtimonium in confirmationem falſitatis, & mendacii adducetur. Inferunt proinde Doctores communiter, in Perjurio non dari parvitatem materiæ, quæ ipſum a mortali excuſet ob rationem prædictam: quia nimirum in quolibet Perjurio, deliberate & advertenter facto, tota hujus peccati malitia reperitur. Unde merito Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnavit: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.*

30. Additur notanter, *deliberate & advertenter facto.* Quia, ut notat Doctor noſter *3. diſt. 39. quæſt. un.* eſtque communis, Perjurium ſine deliberatione factum non eſt peccatum mortale: cum generaliter ad omnem actum humanum, ac præſertim ad peccatum mortale requiratur voluntaria, ac ſufficiens deliberatio. Unde quamvis numquam ratione parvitatis materiæ; adhuc tamen ratione defectus voluntarii, aut ſufficientis deliberationis quandoque homines a peccato mortali contingit excuſari: dum videlicet proferunt verba, ex ſe quidem Juramentum falſum ſonantia, ſed ſine intentione actuali, vel virtuali Deum in teſtem falſitatis adducendi, aut quia id faciunt non cum plena deliberatione: ſiquidem, ut monet ſæpe citatus D. Thomas *2. 2. quæſt. 73. art. 2. Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.*

Additio I.

* Quær. I. Qualiter quis debeat rem aliquam judicare veram, ut deſuper jurare poſſit? Reſp. Sanchez, Caſtropalao & Diana teſte la Croix *lib. 3. part. 2. n. 267.* putant, eſſe ſufficiens, ſi tantum probabiliter ea res judicetur vera, ſaltem, ſi Juramentum fuerit extrajudiciale. E contra vero Suarez, Dicaſtillo aliique apud eumdem la Croix loco cit. exiſtimant requiri moralem certitudinem talem, ut de oppoſito non adſit formido prudens, ſeu fundata in ratione gravi, vel ſaltem juxta la Croix, ut de oppoſito non habeatur formido æqualis; alias enim quis ſe exponeret periculo gravis alicujus Perjurii. Et hæc ſententia nihil æque, ac Patri la Croix, uti & Patri Sporer *tract. 3. in Decalog. cap. 1. num. 96. & ſeqq.* placet; ubi tamen ex eodem Auctore adhuc adverte, in cauſis mere favorabilibus ſufficere aliquo modo minorem certitudinem; in aliis vero, ubi alteri grave incommodum naſci poſſet, requiri majorem, ut quis deſuper valeat jurare, præſertim in judicialibus.

Additio II.

* Quær. II. Quomodo practice interrogandus, qui confitetur ſe juraſſe? Reſp. Talem eſſe interrogandum eodem ferme modo, quo ante de Blaſphemis *Tr. 5. diſt. 3. quæſt. 5.* mentionem fecimus. Nimirum I. Num deliberate vel indeliberate? Quodſi deliberate ac ſcienter juraverit, indagetur II. Qualiter ergo juraverit, ex hoc enim interrogatorio Confeſſarius deſumet, num verba illa prolata verum Juramentum ſignificent, nec ne? Quodſi hæc verba fuerint dubia, interroget III. Qua mente protulerit? nam ſi per eadem non intendiſſet ſcienter, & poſitive Deum in teſtem vocare, non diceretur jurare; atque ſic ſæpiſſime contingere teſtatur Sporer *Tract. 3. in II. Præcept. Decalog. cap. 2. ſect. 1. §. 2. num. 9.* Quando autem per eadem intendiſſet jurare, aut ipſamet verba deliberate prolata indubitato, & expreſſe ſignificarent Juramentum, Confeſſarius ille, niſi ex circumſtantiis aliunde jam deſumpſerit interroget ſimilem pœnitentem IV. Num in re vera vel falſa juraverit? ubi ex jam antea dictis notandum quod perjurium ſit Juramentum de falſo in opinione ſeu mente jurantis; verum autem Juramentum de vero in mente vel opinione ipſius jurantis. Hinc decipiuntur rudes illi, qui credunt ſe pejeraſſe, quia tractu temporis experiuntur rem juratam aliter ſe habere quamvis tempore Juramenti optima fide crediderint, eamdem rem eſſe veram. E contra vero errant pariter, qui exiſtimant, ſe falſo non juraſſe ex eo, quia poſtea vident, rem eſſe veram, quam tamen falſam putabant in ipſo actu jurandi. Ita recte Sabinus Bononienſis *in Luce Morali. Tract. 15. n. 19.* Demum finaliter V. Si Confeſſarius deprehendat, Pœnitentem quoad Juramenta peccaſſe mortaliter, haud dubie erit etiam inquirendum de numero, quoties nimirum interpolatis vicibus ſimilia Juramenta contigerint? Cæterum, num & quando teneatur aliquis Pœnitens circa Juramentum promiſſorium ſervare ipſam rem jurato promiſſam, colliget Confeſſarius ex jam dictis.

Additio III.

* Quæres III. An, & quando in Confeſſionali a peccato excuſari poſſit Pœnitens, qui Juramento promiſerat, communicatum quodpiam Secretum v. g. Medicinæ nulli revelare, ſi illud tamen manifeſtet? Reſp. Si nec pœnitens nec ille, qui talem pœnitentem docuit, neque etiam alius per alia medicamenta poſſint citra manifeſtationem hujus ſecreti ſufficienter providere bono publico, vel tertio ſimili morbo periculoſe laboranti, haud dubie excuſabitur a peccato illud Secretum revelans; uti etiam, ſi mortuo illo, qui pœnitentem docuit, ſimul ars iſta emoreretur, niſi pœnitens manifeſtet alteri. Ita cum pluribus Sporer *Tract. 3. in Decalog. cap. 1. ſect. 2. n. 40.* & la Croix *tom. 2. lib. 3. n. 329.* Ratio eſt: quia in ſimilibus circumſtantiis foret contra charitatem, nolle artem talem revelare, aut ad poſteros tranſmittere: Juramentum autem, quod utique non eſt vinculum iniquitatis, neu-

tiquam

tiquam adſtringit contra virtutem Charitatis. Quodſi vero ſimiles circumſtantiæ non adſint, tenetur pœnitens Secretum celare. *

Additio IV.

* Quær. IV. An, & quomodo in Confeſſionali a perjurio excuſari poſſint Mercatores, qui iurant, ſe non poſſe tali pretio merces vendere: item merces ſibimetipſis pluris conſtare, cum tamen neutrum in rigore videatur verum? Reſp. Ex la Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 301. primos excuſari poſſe per hoc, quod intelligant, & ſatis ſciantur ſignificare velle, ſe non poſſe cum honeſto & mediocri lucro ita vendere. Secundi vero poterunt excuſari per id, quia, quando dicunt ſibi pluris conſtare, ſcimus, quod non intelligant nude pretium rei emptæ, ſed etiam computent partim expenſas v. g. vecturæ &c. partim proportionalem partem ſumptuum, quos toto anno faciunt in ſuam communem negotiationem; hæc enim omnia iuſte poſſunt venire nomine pretii, quo res ipſis conſtat. Quodſi locutiones eorum non eſſent in hoc ſenſu veræ, mentirentur, &, ſi jurarent, pejerarent. Ita cum Gobat la Croix *loc. cit.* ego autem ſubiungo, talia Juramenta eſſe cæteroquin Mercatoribus diſſuadenda ob periculum periurii non raro interveniens.

QUÆSTIO III.

Solvuntur diverſa adhuc Dubia, Juramentum concernentia.

SUMMARIUM.

31. *Violatio Juramenti promiſſorii, quale peccatum?*
32. *Quid, ſi res ſub Juramento promiſſa ſit levis?*
33. & 34. *An liceat Juramentum exigere a juraturo falſum?*
35. *Præſertim in Judicio?*
36. *Aut a juraturo per falſos Deos, vel Mahometem?*
37. *Vel a juraturo bona fide contra veritatem?*
38. *An liceat jurare cum reſtrictione mentali?*
39. *Vel æquivoce?*
40. *Quid, ſi injuſte cogatur ad jurandum?*
* *Num liceat uti Amphibologia, & quando? Additio I. & ſeqq.*
41. *Juramentum, quis poſſit irritare, diſpenſare, commutare &c.*
(*a*) Diſt. ſeq. quæſt. 4.

31. QUÆRITUR I. Utrum violatio Juramenti promiſſorij, præſertim in re parva, ſit peccatum mortale? Reſp. I. Si promiſſio Juramento firmata ſit rei notabilis ſeu gravis, violatio eius erit peccatum mortale. Ita Doctores communiter. Ratio eſt, quia, ut iam dictum *num.* 4. ad Juramentum promiſſorium requiritur duplex veritas; una intentionis, ſeu veritas dicti, qua quis ab initio debet habere intentionem ſervandi id, quod promittit; & altera executionis, ſeu veritas facti, qua ſuo tempore ſervandum eſt id, quod ſub Juramenti Religione quis promiſit. Itaque ſi quis ceſſante iuſto impedimento, ac nulla ſubſiſtente conditione tacita ex quatuor illis *n.* 23. aſſignatis, atque in omni Juramento promiſſorio tacite ſubintellectis non impleat id, quod ſe facturum ſub Juramento promiſit, iurans, quantum in ſe eſt, facit, ut Deus falſum teſtatus ſit.

32. Reſp. II. Num autem idem dicendum ſit, ſi materia ſub Juramento promiſſa ſit levis, ac parvi momenti, variant Doctores. Et quidem affirmativam ob reverentiam Divini Numinis obſervare procul dubio laudabiliſſimum eſt, atque omnimodis conſulendum. Negativam tamen ſententiam, id eſt, peccatum mortale tunc non committi, tenent Reginaldus *lib.* 18. *n.* 97. Suarez, Sanchez, Sotus, pluresque alii. Ratio deſumitur ex dictis *n.* 23. ubi diximus, plures conditiones dari, quæ excuſant iurantem ab obligatione implendi Juramentum promiſſorium, quarum una eſt: *Si is in cujus gratiam juratur id remittit.* Atqui nullus cenſetur facile, & rationabiliter velle obligare ſub gravi culpa ad præſtandam materiam levem, quam quis promiſit ſibi ſub Juramento: ergo non erit peccatum mortale, materiam levem ſub Juramento promiſſam non adimplere: idque tum ob tacitam remiſſionem alterius, in cujus favorem juratur; tum ob levitatem materiæ, utpote quæ in ſimili etiam in Votis excuſat.

33. Quær. II. An liceat Juramentum exigere ab eo, quem quis ſcit falſo juraturum, aut juraturum per falſos Deos, vel per Mahometem Pſeudoprophetam? Reſp. I. Si quis exigat Juramentum ab aliquo, quem neſcit juraturum falſo, non peccat. Ita communis, & ratio clara eſt: quia ignorantia ipſum excuſat, præſertim accedente bona fide, qua ſperat, alterum reverentia Numinis non auſurum falſo iurare. Id tamen abſque juſta cauſa non eſt faciendum: quia ſicuti peccatum eſt, ſaltem veniale, abſque neceſſitate verum jurare, ita etiam alterum abſque neceſſitate ad Juramentum adigere, juxta illud Salvatoris *Matth.* 5. *Quod abundantius eſt, a malo eſt.*

34. Reſp. II. Cum Doctore Angelico 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. & aliis, fas non eſſe, niſi juſta cauſa ſubſit, exigere Juramentum ab eo, qui ſcitur pejeraturus. Ratio eſt: quia inducere aliquem ad peccatum mortale, puta ad perjurium in caſu noſtro, eſt peccatum mortale: tenemur enim, quantum in nobis eſt, tantam Dei injuriam, & proximi peccatum evitare.

35. Dicitur notanter, *abſque juſta cauſa*. Nam inprimis Judex, ſi tamquam perſona pubblica ſecundum ordinem iuris exigat a litigante Juramentum; non peccat, ſive ſciat eum falſo iuraturum, ſive non: tum quia fecit id, ad quod ex officio tenetur, petente præſertim parte adverſa: tum quia Judex non debet ſequi privatam ſcientiam, ſed præſcriptum Juris, adhibendo ea, quibus ſolet elici veritas, alioquin daret iuſtam cauſam ſcandali. Quando tamen Judex id commode poteſt declinare, debet, ut notat inter alios Leſſius *lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 49. plures cauſas ſubjungens.

36. Inſuper, ubi iuſta ratio ad damnum, vel injuriam cavendam ſuppetit, etiam in contractibus, & aliis cauſis poteſt quis exigere Juramentum ab eo, qui per falſos Deos, aut Mahometem Pſeudoprophetam noſcitur iuraturus, non quidem, ut determinate iuret tali modo, ſed abſolute & in genere: ſicuti poſt D. Auguſtinum *Epiſt.* 154. *ad Publicolam* notant Doctores communiter. Sic Laban, iniens fœdus cum Jacobo, iuravit per Deum Abraham, & Deum Nachor *Gen.* 31. Idipſum eſt quotidianum apud Mercatores cum Infidelibus contrahentes. Id tamen ſine iuſta cauſa exigere non licet, neque etiam permiſſum eſt, aliquem inducere ad hoc determinate, quod per falſos Deos iuret, quia cooperaretur peccato alterius.

37. Quæritur III. An liceat exigere Juramentum ab eo, qui bona fine iurabit contra veritatem, id eſt, firmiter ſibi perſuadens eſſe verum, de quo iurat, quod tamen a parte rei eſt falſum? Reſp. negative, prout notat Herincx *diſp.* 6. *de Religione n.* 36. cum Doctoribus communiter, contra paucos alios. Ratio eſt: quia reſpectu petentis eſt inductio ad falſitatem teſtificandam, & iurandam, quod eſt intrinſece malum.

38. Quæritur IV. An liceat æquivoce vel cum reſtrictione mentali iurare? Reſp. I. Hic inprimis cavendæ ſunt Propoſitiones illæ, quas Innocentius XI. *ſicut jacent, ut minimum tamquam ſcandaloſas, & in praxi perniczioſas* merito damnavit, quarum prior, ordine 25. ſic habet: *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.* Altera ordine 26. eſt hæc: *Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.* Tertia ordine 27. & itidem damnata taliter ſonat: *Cauſa utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.* Quarta ordine 28. eſt illa: *Qui mediante commendatione, vel munere ad magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare Juramentum, quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu* ad

ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. Ita Propoſitiones damnatæ.

39. Reſp. II. Quando quis ſe ſponte offert ad jurandum, vel ſi legitime ad hoc compellitur v. g. per Judicem juridice interrogantem, peccat mortaliter, ſi alieno ſenſu juret. Ita communis, & patet tum ex Propoſitionibus proxime relatis, ac damnatis; tum ex eo, quia ſi juridice interrogatus, æquivoce atque in alio ſenſu jurare poſſet, facile perverteretur judicium. Accedit, quod juridice interrogatus teneatur obedire Judici, ſicque jurare in ſenſu ab eodem intento; ergo jurans æquivoce, vel cum reſtrictione mentali, committeret perjurium.

40. Reſp. III. Nihilominus, quando aliquis injuſte cogitur ad juramentum, non peccat jurans amphibologice, ſi juſta ita jurandi cauſa ſubſit ad veritatem aliquam diſſimulandam. Ita cit. Leſſius n. 47. Layman *l.* 4. *tract.* 3. *cap.* 14. n. 7. & alii. Atque hanc doctrinam non contineri ſub cenſura Propoſitionum damnatarum ſupra allegatarum, ſatis indicat Joan. Cardenas *in Criſi Theol. ad dictas Propoſitiones, præſertim num.* 77. Ratio eſt: quia amphibologicæ locutionis unus ſenſus verus eſt, ergo ſecundum illum, poſtulante tali neceſſitate, locutio illa poteſt Juramento confirmari, cum enim injuſte quis cogatur ad Juramentum, non tenetur loqui ad mentem alterius.

Additio I.

* Verum ut clarius innoteſcat, quando Amphibologiæ uſus liceat, & ſaltem a mendacio & conſequenter etiam a perjurio, ſi Juramentum adderetur, alienus ſit, eſt notandum, quod Innocentius XI. ſupra *n.* 38. relatus ſolum damnet Amphibologiam, quæ ſit cum reſtrictione pure mentali, innuatque per eam committi perjurium & mendacium. Ratio eſt: quia in Amphibologia cum reſtrictione pure mentali verba non ſignificant, quod loquens in mente ſentit; ergo per hujuſmodi Amphibologiam committitur mendacium (mentiri enim eſt contra mentem ire) & conſequenter ſi adjungatur Juramentum, etiam perjurium. Quocirca, cum non ſic omnis Amphibologia ex reſtrictione pure mentali deſcendat, ac proin non quævis damnata eſſe videatur, breviter inquirendum ſupereſt, quandonam illa liceat?

I. Itaque cenſent Doctores licere Amphibologiæ uſum, dum verba ſunt æquivoca, & ſecundum duplicem ſenſum conceptui mentali correſpondere poſſunt: atque tunc, ſi adſit ratio occultandi veritatem ab altero intentam, licite uſurpas verba in alio ſenſu, quam ſit ſenſus interrogantis, modo ad talem conceptum exprimendum verba eâ ſe apta ſint: ſic canis ſignificat terreſtrem, marinum vel cæleſtem &c. *

Additio II.

* II. Licet uti Amphibologia, quando verba a loquente juxta certas temporis, loci, vel perſonarum circumſtantias ſenſibiles determinantur ad alium ſenſum, quam illa ſecundum ſe, & nude ſpectata ſignificant. Ut ſi quis interroget, an Petrus ſit in urbe, & tu ob certas rationes volens abſcondere locum, ubi exiſtat, manu, vel digito deſignans reſpondeas: *Non eſt hic*, id eſt, *in loco, in quo tu ſtas, & quorſum digito monſtras*. Non debemus autem hoc duplici modo uti paſſim ſine aliqua neceſſitate, aut alia valde rationabili cauſa; alias perderetur confidentia, & tolleretur ſincera fidelitas in commercio humano: multo minus debemus ad tales modos ſine magna neceſſitate aut notabili utilitate adhibere Juramentum. *

Additio III.

* III. Si verba propter certa Myſteria ſumantur in ſenſu metaphorico (quo juxta D. Auguſtinum *lib. Contra mendacium cap.* 10. Jacob ſe vocavit primogenitum) quamvis in ſenſu ſibi proprio aliud diverſum a mentali conceptu loquentis ſignificent; non tamen fit mendacium. Exemplo nobis ſit ipſa æterna Veritas, dum ſe ipſam in Myſtico & Metaphorico ſenſu *templum* nuncupavit, dicens: *deſtruite templum hoc*: minime ignarus, per verba ea juxta propriam ſignificationem Judæos audientes in notitiam templi manu facti deductum iri. *

Additio IV.

* IV. Non fit mendacium, ſi quis reſpondeat interroganti in eo ſenſu, in quo habet jus interrogandi, non obſtante, quod iſte in alio ſenſu verba percipiat. Hinc ſi fur, nulla de ſuo furto præcedente infamia, ſed ſola vel deferentis aut Judicis pro libitu aſſumpta ſuſpicione judicialiter inquiratur, an *furtum commiſerit*, licite reſpondet: *furtum non commiſi*, videlicet; quod foret materia judiciariæ inquiſitionis, & de quo Judex interrogare poſſet. Item ſi Puella ab aliis v. g. inducta ſcripſit cuidam litteras amatorias tales, quæ plane vi verborum in foro externo indicarent promiſſionem matrimonii, cujus executionem etiam alter prætendit, quamvis a parte rei, & coram Deo (prout ſupponimus in caſu) Puella nunquam intenderit per has litteras promittere matrimonium: in tali caſu, ſi Puella fateretur has litteras eſſe ſuas, in foro externo certe condemnaretur ad contrahendum; quare etiam cum Juramento, ſi a Judice id imponatur, poteſt negare has litteras eſſe ſuas, videlicet in ordine ad promiſſionem Matrimonii. Nec eſt iſta pura reſtrictio mentalis, Puella enim non tenetur alio, niſi eo modo reſpondere, quo Judex pro tribunali ſedens habet jus interrogandi; atqui ir in dicto caſu non habet jus interrogandi circa dictas litteras niſi in ordine ad matrimonium: nimirum an litteras has ſcripſerit, intendendo per eas promittere Matrimonium; ergo etiam Puella non tenetur, niſi in ordine ad hunc finem Judici reſpondere, & conſequenter, cum in ordine ad dictum finem litteras non ſcripſerit, etiam ſine mendacio negat, ſe ſcripſiſſe, quoniam interrogatio & reſponſio ſic conveniunt. Plura de ſimilibus vide apud Cardenas *in ſua Criſi Theologica ſuper dictas Propoſitiones n.* 48. *& ſeqq.* ac apud Sporer *part.* 3. *in Decal. cap.* 1. *ſect.* 3. §. 4.

Additio V.

* V. Mendacium non committit ille, qui dicit, ſe neſcire id, quod non noſcit ſcientia communicabili, id eſt tali, quam liceret alteri communicare: etenim verbum *neſcire* ex ſui inſtitutione non tantum ſignificat, rem non ſcire ſimpliciter, ſed etiam non ſcire eam ſcientia communicabili, in iis videlicet circumſtantiis, ubi occultari petit, ut notat communis Theologorum, atque ita, ſi interrogatus de aliquo ex ſolo Confeſſionali cognito, quod tibi non licet revelare, reſpondeas *neſcio*, non loqueris cum pura reſtrictione mentali, ſed uſurpas verbum ex ſe, & ex recepto uſu, ac hominum inſtitutione correſpondens conceptui tuo mentali. Hinc D. Auguſtin. *lib.* 1. *de Trinitate cap.* 12. innuit, quod res occultanda nos faciat neſcientes. Iſque pariter modus loquendi erat Salvatori, dum apud Marcum *c.* 13. ita diſſerit: *De illo autem die vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius &c.* eo quod de die illa ſcientiam communicabilem Filius non habuerit &c. Quod ſi licitum mihi foret id, de quod interrogor, alteri manifeſtare, jam non amplius video, quomodo poſſit ad celandum uti quis hoc modo, debetque modus iſte non nimium extendi in commercio humano, nec fieri abuſus, ne tollatur ſinceritas in converſatione humana. *

41. Quær. V. & ultimo. Quis poſſit irritare, diſpenſare, relaxare, aut commutare Juramentum promiſſorium? Reſp. de hoc inferius (*a*) fore dicendum, agendo de Voto. Nam qui poteſt Votum relaxare, diſpenſare, irritare, vel commutare, poterit etiam Juramentum promiſſorium ſoli Deo factum: quia Votum, & Juramentum pium in Jure & apud Doctores æquiparantur quoad vinculum, & ambo ſimilem erga ſolum Deum ex virtute Religionis obligationem continent: ideoque depoſitum de uno, cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. diſp.* 7. n. 18. Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 11. cum communiori, contra Navarrum, & paucos alios.

D I-

DISTINCTIO III.

De Voto.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Votum?

SUMMARIUM.

1. *Votum, quid?*
2. *Promiſſio, quid? & quomodo differat a ſimplici Propoſito?*
3. *An promiſſio ſolo animo concepta obliget?*
4. *Deliberatio requiritur ad Votum; & quanta?*
5. *Votum fit ſoli Deo.*
   Promiſſio etiam hominibus fieri poteſt.
6. *Votum eſt de meliori bono.*
7. *Matrimonium, an ſit materia apta Voti?*
   * *Item num valeat Votum non committendi unquam aliquod peccatum etiam leviſſimum?*
8. *Voti diviſiones variæ.*
   Votum ſimplex, & Votum ſolemne, quid?
9. *Differentia Voti ſolemnis a ſimplici.*
10. *Votum perſonale, reale, & mixtum.*
11. *Votum abſolutum, & conditionatum.*

1. CONCL. I. *Votum* eſt promiſſio deliberate facta DEO de meliori bono. Ita communis. Dicitur. I. *Promiſſio.* Quia ad Votum non ſufficit nudum & ſimplex propoſitum aliquid melius agendi vel faciendi: ſed ulterius requiritur promiſſio cum vera voluntate ſeſe obligandi, ut habetur *cap. Litteraturam, de Voto.*

2. Cæterum *Promiſſio* eſt deliberata, & ſpontanea fidei obligatio, facta alteri de re bona poſſibili. Et differt per hoc *a ſimplici Propoſito*, quod Promiſſio inducat obligationem faciendi id, quod promittitur: Propoſitum autem, licet ſit firmum ac deliberatum, ex ſe talem obligationem non inducit. Maſtrius *diſp. 4 Theolog. Moral. num. 26.* cum aliis. Hinc promiſſio Deo facta de bono meliori coincidit cum Voto: & poteſt fieri non ſolum oretenus, ſed etiam per ſolum actum locutionis interioris, dummodo fiat deliberate, & cum animo ſeſe obligandi.

3. Nec obſtat, quod in promiſſione homini facta ſecus fiat, neque ſufficiat ſola interior promiſſio, niſi hæc verbis aut aliis ſignis exterioribus ſufficienter manifeſtetur, atque a Promiſſario acceptetur. Reſp. enim diſparitatem eſſe: quia, ut dicitur 1. *Reg. 16. Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Unde promiſſio Deo facta, licet animo tantum interno, mox a DEO cordium noſtrorum inſpectore videtur, & acceptatur; ſicque illico obligat, dummodo ſit deliberate concepta. Secus fit in promiſſione homini facta: nam hæc neque cognoſci poteſt ab homine, cui fit, neque ab ipſo acceptari, quouſque verbis vel aliis ſignis exterioribus ſufficienter exprimatur.

4. Dicitur II. In allata definitione Voti, *deliberate.* Quia promiſſio ſubita & inconſiderata, non ſufficit ad rationem Voti: ſiquidem Votum eſt lex aliqua privata, qua quis Deo ſe obligat; nemo autem ſe obligare vere cenſetur, niſi plenam habeat deliberationem ejus, quod facit. Unde Vota infantium ob defectum ſufficientis uſus rationis non tenent, neque etiam obligat Votum per ſemiplenam duntaxat deliberationem editum; imo tanta & talis requiritur deliberatio ad validitatem Voti, quanta requiritur ad peccatum mortale committendum. Henricus *diſp. 4. de Voto, quæſt. 1. num. 1.* & alii paſſim.

5. Dicitur III. *Deo facta.* Quia, cum Votum proprie ſit actus Religionis & Latriæ, ſoli Deo fieri debet. Quare, dum aliquid vovemus Sanctis, ſenſus eſt, illud voveri Deo Sanctis noſtri emiſſi Voti futuris teſtibus, vel id DEO voveri in honorem Sanctorum: quo modo etiam templa & Altaria ædificamus DEO in honorem Sanctorum, nam in Sanctis ipſum Deum coli, ac venerari, fatentur omnes Catholici. Circa quod D. Thomas 2. 2. *qu. 88. art. 5. ad 3.* obſervat, quod Votum ſoli Deo fiat, ſed promiſſio poſſit fieri homini: qualis promiſſio de re bona homini facta, puta, Sanctis in cœlo, Prælatis Ordinum &c. poteſt cadere ſub Voto, in quantum homo vovet Deo, ſe impleturum, quod Sanctis vel Prælatis promittit.

6. Dicitur IV. *De meliori bono.* Quia ad Votum duæ ulterius requiruntur conditiones: una eſt, ut illud, quod vovemus, ſit opus bonum moraliter, ſimulque poſſibile, ſive deinde jam aliunde ſit præceptum, ſive non: altera, ut bonum illud melius ſit, quam ejus oppoſitum, id eſt, ut non ſit privativum, aut ex ſe impeditivum alterius operis excellentioris, & perfectioris poſſibili.

7. Hinc Matrimonium, regulariter loquendo, non eſt apta materia Voti: quia melior eſt virginitas matrimonio; unde ipſa ſemper poteſt eligi, ac licite conſervari, non obſtante Voto de ineundo matrimonio. Dicitur, *regulariter loquendo:* nam matrimonium etiam poteſt cadere ſub Voto, quando per Matrimonium ob ſpeciales circumſtantias poteſt procurari majus bonum, prout fieret, ſi vovens frequenti periculo peccati carnis obnoxius voveat matrimonialem ſtatum, tamquam remedium ſuæ incontinentiæ, citius aſſumere. *Melius eſt enim nubere, quam uri,* ut inquit Apoſtolus 1. *Corinth. 7.*

Additio.

* Quodſi indages, an validum ſit votum non committendi toto tempore vitæ ullum peccatum etiam veniale, quale Votum pro zelo ſuo ſolent ſubinde emittere nonnullæ devotulæ? Reſp. Ordinarie dictum Votum juxta communiorem D. D. contra nonnullos pronuntiari invalidum; quia bonum illud non eſt tale, quod foret moraliter poſſibile ſpectata fragilitate hominis poſt lapſum, conſequenter non cenſeretur prudenter emiſſum: cum vovens moraliter certo tranſgrederetur illud, ſicque tantummodo propter Votum tale præberetur occaſio duplicandi peccatum moraliter certo faciendum, quale Votum in ſimilibus circumſtantiis plane non videtur acceptum Deo. Ita Sporer *tr. 3. in Decal. c. 2. ſect. 2. n. 37.* qui *n. 38.* ob eandem rationem ſimili modo diſcurrit, ſi tale Votum non quidem ad perpetuum, ſed tamen ad longum tempus v. g. ad integrum annum fuiſſet emiſſum.

Econtra validum erit Votum vitandi omnia peccata mortalia, vel certa venialia in ſpecie, v. g. numquam deliberate mentiendi, ſive etiam vitandi in genere illa peccata venialia, quæ non ſolum ſemiplene, ſed plene deliberato animo committuntur. Ratio horum omnium eſt, quia ſimilia etiam cum ordinario auxilio Divino moraliter vitari poſſunt, Sporer *loc. cit. n. 39.* Quinimo, ſi adſit internus ſpecialiſſimus ſtimulus cum extraordinariis auxiliis Divinis, neque auderem declarare tamquam invalidum Votum abſolutum non committendi quodcumque veniale. Certe S. Thereſia vovit efficere ſemper, quidquid perfectius eſſe cognoſceret. *

8. CONCL. II. Plures ſunt diviſiones Voti; ex quibus tamen præcipua eſt illa, qua Votum dividitur in ſimplex, & ſolemne. Ita communis; & patebit explicando ſingulas diviſiones ejus. Igitur, quantum attinet ad præmiſſam diviſionem, *Votum ſimplex* conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta ſine alia ſolemnitate. *Votum ſolemne* dicitur illud, quod ſolemnizatur per ſuſceptionem ſacri Ordinis aut per Profeſſionem Religionis ab Eccleſia approbatæ, ut dicitur *cap. un. de Voto in 6.* Et tale Votum ſolemne, eſt Votum perpetuæ Caſtitatis Ordinibus ſacris annexum: quo pariter ſpectant tria Vota ſubſtantialia Religionum, nimirum Obedientiæ, Paupertatis, ac perpetuæ Caſtitatis, & ſi quæ alia ſunt Vota Religionum approbatarum.

9. Unde non ex eo Votum ſolemne differt a Voto ſimplici, quod hoc ſit factum privatim, illud publice; cum econtra poſſit accidere: ſed ex eo, quod Votum ſolemne ſolemnizetur per ſuſceptionem Ordinis ſacri, vel Profeſſionem Religioſam, ratione cujus aliquis magis ſe ponit in poteſtate Eccleſiæ quantum ad materiam Voti. Hoc quippe non fit in Voto ſimplici, cum ob id Eccleſia non accipiat majorem

jorem poteſtatem in ſic voventem, ſicuti vi Voti ſolemnis accipit in Clericos in ſacris conſtitutos, ac in Religioſos ſolemniter profeſſos: qua de cauſa hos ad Matrimonium ex poſt facto contrahendum illegitimavit Eccleſia, non autem contrahentes cum ſimplici Voto Caſtitatis, ſed iſtos reliquit Divino judicio. Scotus 4. *diſt.* 38. *q. un.* & alii.

10. Votum ulterius dividitur in perſonale, & reale. *Perſonale* eſt, quo DEO promittitur aliqua actio ipſius perſonæ voventis: ut cum quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, aut hujuſmodi. *Votum reale* eſt, quo res aliqua DEO promittitur; utpura largitio eleemoſynæ, aut alia res externa pretio æſtimabilis. Addunt Doctores tertium membrum, nempe *Votum mixtum*, eſtque illud, quod ex utroque participat, ut, ſi quis voveat peregrinationem ad D. Virginem Lauretanam, ibique elargiri certam eleemoſynam ad Eccleſiæ illius utilitatem, vel hujuſmodi.

11. Votum dividitur rurſus, in abſolutum, & conditionatum. *Abſolutum* eſt, quod independenter ab omni conditione emittitur. *Conditionatum* vero, quod fit ſub conditione, ac proinde non impleta conditione illa nullam obligationem inducit: ut ſi quis voveat peregrinationem ſi a tali morbo convaleſcat, ſi ſuus filius ſit ſanitatem recuperaturus; nam non ſecuta convaleſcentia, aut ſanitate filii, ad implendum Votum non tenetur. Et idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO II.

Quæ ſit Obligatio Voti?

SUMMARIUM.

12. *Tranſgreſſio Voti eſt mortalis ex genere.*
13. *Per accidens poteſt eſſe venialis.*
14. *In Juramento falſo non excuſat levitas materiæ, ſecus in violato, cur?*
    (*b*) Juxta dicta diſt. præc. n. 27. & 29.
    * *Ex quo cognoſci poſſit, num hæc vel illa materia ſit levis? Additio* I. & II.
15. *Dubius de omiſſione Voti, non tenetur.*
16. *Solvitur inſtantia.*
    (*c*) Tract. 1. diſt. 3. n. 30. & 35.
17. *Certus de Voto, ſed dubitans de intentione ſe obligandi, tenetur.*
18. *Votum ſine temporis determinatione quando obliget?*
    * *Quanta debeat eſſe dilatio Voti, ut ſit peccatum mortale? Addit.* I. & II.
19. *Voti obligatio eſt perſonalis.*
20. *Dummodo excipiantur Vota realia.*
21. *Quid de Votis Communitatum?*
22. *Factum alienum ſi voveatur, quomodo explicandum?*
23. *Vovens tenetur implere Votum per ſeipſum.*
24. *Et impeditus non tenetur ſubſtituere alium.*
    * *Duo Corollaria. Addit.* I. & II.

12. CONCL. Tranſgreſſio Voti ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita communis. Ratio eſt: quia Votum tendit ad Fidelitatem DEO ex virtute Religionis præſtandam. Unde dicitur *Eccl. cap.* 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voveris, redde: multoque melius eſt non vovere, quam poſt Votum promiſſa non reddere.*

13. CONCL. Nihilominus ob levitatem materiæ tranſgreſſio Voti efficitur venialis. Idem die, ſi quis etiam in gravi materia voluiſſet expreſſe ſe tantum obligare ſub levi. Ita pariter communis, & ratio eſt: quia Votum eſt quaſi privata lex, quam ſibi quis imponit; atqui in legibus excuſare parvitatem materiæ a culpa mortali, uti etiam intentionem Legiſlatoris tantum ſub levi obligare volentis, aliunde liquet. Sic qui ſingulis diebus vovit dicere tria *Pater & Ave*, & poſtmodum quandoque, ſecluſo contemptu, omittit recitare, non peccat mortaliter ob levitatem materiæ. Similiter, ſi quis vovit recitare Roſarium in honorem B. MARIÆ Virginis, & poſtmodum omittit dicere pauca aliquot *Ave*, pari ratione non peccat mortaliter. Idem dicendum de ſimilibus.

14. Nec dicas. Jurans falſum, etiamſi res ſit parva, peccat mortaliter; ergo. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: quia in omni perjurio, etiam circa rem levem deliberate commiſſo, intervenit tota malitia perjurii, dum DEUS adducitur in teſtem falſitatis. (*b*) Secus eſt in Voto circa materiam levem violato, ubi proinde excuſat levitas materiæ non minus, ac in furto. Accedit, quod, quamvis in Juramento aſſertorio levitas materiæ non excuſet a peccato mortali, ſi quis deliberate falſum juret, ob rationem præmiſſam, nihilominus violatio Juramenti promiſſorii, ſi materia ſub Juramento promiſſa ſit levis, a pluribus Doctoribus excuſatur a culpa mortali, prout dictum *Diſtinct. præc. num.* 32.

Additio I.

* Poſito autem, quod libenter ſcire cuperes aliquam regulam, ex qua menſurari queat, num hæc vel illa materia Voti intermiſſa cenſeri debeat gravis vel levis? Reſp. ex communi DD. illam materiam eſſe gravem reſpectu Voti, quæ ſpectatis omnibus circumſtantiis cenſeretur gravis, ſi de ea ferretur Lex, ſeu Eccleſiaſticum quodpiam præceptum ſub mortali obligans: nam Votum obligat inſtar præcepti; cum ſit quædam privata lex, quam quis ſibimet imponit. Sic juxta Sanchez, Ledeſmam, & Dianam apud la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 448. & apud Sporer *tract.* 3. *in Decal. cap.* 2. *sect.* 3. *num.* 85. Confeſſio mortalium, & communio, auditio Miſſæ, recitatio Breviarii &c. ſi voveantur, reputantur materia gravis, quia ſolent alias præcipi ſub mortali, & in Voto cenſentur ſimilia, eadem integritate atque iiſdem modis aſſumpta, ac in præcepto. Unde ſimile Votum intermittens peccaret graviter, niſi vovens expreſſe tantum voluiſſet ſe obligare ad ſimilia ſub levi, quod tamen in materia gravi ordinarie non præſumitur, niſi aliunde clare conſtet. Sic ponamus in exemplo, quod aliquis jejunium voverit, talis ſub gravi tenetur jejunare, & quidem obligatur ad abſtinentiam tam a carne, quam a duplici refectione, niſi expreſſe aliter vovens voluerit. Ratio eſt: quia pari modo obligat Eccleſiæ Præceptum de Jejunio. Item, ſi vovit certas preces, tenetur recitare cum intentione, & aliquali attentione ſaltem illa, quæ requiritur ad ſubſtantiam Orationis, uti dicitur quoad Horas Canonicas.

Additio II.

* Aſt hac reſponſione needum perfecte quietatus, indagabis ulterius. Utrum ſi quis materiam parvam e. g. trium *Pater* & *Ave* quotidie vi voti expendam non ſolum una alterave vice, ſed frequenter infra annum intermittat, illæ materiæ parvæ ſæpius intermiſſæ ad invicem uniantur moraliter: ſicuti uniuntur plura parva furta commiſſa, ſicque conſtituant unam materiam gravem, ut cujus propter frequentes tales omiſſiones peccatur graviter? Ad hoc dubium optime reſpondet la Croix *tom.* 2. *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 450. quod equidem aliqui apud Dianam *part.* 3. *tract.* 5. *Reſp.* 24. abſolute dicant, materias illas non uniri, nec unquam peccari mortaliter, quantumcumque hæ parvæ materiæ ſæpe omittantur: alii vero abſolute teneant uniri, & peccari mortaliter, quando tam ſæpe omittuntur, ut ſimul unitæ facerent aliquam materiam gravem. Azorius autem, Granado, Vaſquez, Sanchez communiter probabilius diſtinguunt, & dicunt, ſi Votum erat affixum diei, materias illas parvas non uniri, ſed obligationem extingui cum die; ſi autem tale Votum non erat affixum diei, materias has uniri, & obligationem ſupplendi tranſire ad ſequentes dies, ideoque poſſe tandem perveniri ad materiam gravem. In dubio, an a vovente res promiſſa fuerit affixa diei, necne? Sotus, Ledeſma, Suarez, Layman, Caſtropalao & Tannerus cum Diana *part.* 5. *T.* 5. *R.* 52. dant hanc regulam, ut Vota ſint perſonalia, id eſt, de actione tantum præſtanda a vovente v. g. de Orationibus, præſumatur obligatio eſſe affixa diei, & ſic deſinere cum die: ſi autem Vota ſint realia, id eſt, de aliqua alia re præſtanda v. g. de eleemoſyna, præſumatur eleemoſyna non deſinere cum die, adeoque

ſure

fore mortale, ſi tot diebus omittatur, ut ſiat materia gravis. Ratio eſt: quia utraque Vota communiter ſuos cum tali intentione; ergo in dubio præſumuntur ſic facta, quia ex communiter contingentibus eſt prudens præſumptio &c. atque hæc regula placet etiam Patri Sporer *loc. cit. n.* 505. Item P. Gobat *T.* 11. *num.* 85. ait, in ſimilibus abſolute eſſe recurrendum ad intentionem voventis, an nempe voluerit alio die recompenſare, ſi uno die rem Deo promiſſam negligeret: in dubio autem præſumendum erit, quod noluerit obligationem unius diei copulare cum obligatione alterius diei, ideoque peccari tantum venialiter; quia ubi poſitive non conſtat aliunde, quod quis voluerit eſſe adſtrictus ſub gravi, obligationes potius ſunt reſtringendæ, quam ampliandæ, quoniam præſumitur actus ita confectus, ut ſit minus, quam fieri poteſt, oneroſus. Menoch. *lib. 6. præſumpt.* 9. nam *Quidquid adſtringendæ obligationis eſt, id, niſi palam verbis exprimatur, omiſſum intelligendum eſt. L. Quidquid* 99. *ff. de verb. Obligat.* *

15. CONCL. III. Qui dubitat, num Votum emiſeris, nec ne? non obligatur Voto: & idem dicendum, ſi dubitet, fueritne Votum, vel dumtaxat propoſitum? præſumitur enim non fuiſſe Votum. Ita Engel *tit. de Voto. num.* 2. Reginaldus *lib.* 18. *num.* 276. & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*, juxta *Reg.* 65. *Juris in* 6. Talis autem dubitans eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis.

16. Nec obſtat illa communis regula, quod *In dubiis tutior pars ſit tenenda. c. Juvenis, de Sponſalibus*, cum concordantiis. Reſp. enim, hanc regulam plerumque eſſe tantum de conſilio, non de præcepto: vel quando eſt de præcepto, loquitur præcipue de dubio practico, ad cujus depoſitionem quis ſe reflectere non poteſt; quia ſtante dubio practico, non licet contra conſcientiam practice dubiam operari, ut jam ſuo loco (*c*) dictum.

17. CONCL. IV. Econtra ſi quis ex tenore verborum veram promiſſionem indicantium certus ſit de Voto, dubitet autem, an habuerit intentionem ſe obligandi, aut ſufficientem deliberationem? tenetur Voto. Ita Sanchez *lib. 1. de Matrim. diſp.* 9. Sannig *diſt. 4. de Relig. q. 2. n. 6.* & alii. Ratio eſt: quia tunc Votum ſtat in poſſeſſione, ac proinde obligat: præſumitur enim, Votum eſſe editum juxta naturam Voti, id eſt, cum animo obligandi ſe, ac ſufficienti deliberatione, quandoquidem de oppoſito poſt ſufficientem diſquiſitionem conſtare nequeat. Excipe, ſi Votum fuerit emiſſum ante Septennium: tunc enim in dubio præſumitur uſus rationis completus necdum adfuiſſe: quinimo teſte Gobat apud la Croix *lib. 3. p. 1. num.* 387. in his partibus ſeptemtrionalibus non debet facile cenſeri uſus rationis perfectus ante novem annos advenisse.

18. CONCL. V. Votum ſine temporis determinatione editum executioni mandari debet, cum primum commode poteſt. Ita communis. Et deſumitur ex *cap.* 23. *Deuter.* ibi: *Cum Votum voveris Domino, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris; reputabitur tibi in peccatum.*

Additio I.

* Quodſi quæras ulterius, quouſque ſimile Votum differri poſſit abſque mortali? Reſpondet denuo fundata cum Patre Sporer *tract. 3. in Decal. cap. 2. ſect. 3. num.* 115. Pater la Croix *loc. cit. num.* 446. eſſe difficile id definire: interea tamen poſſe univerſaliter dici: quod Vota, quæ durant uſque ad mortem, uti ſunt Votum Religionis, votum ſuſcipiendi ſacros Ordines &c. minori tempore ſint differenda, quam alia Vota e. g. peregrinationis, vel eleemoſynæ, quæ non ſic durant. Ratio eſt: quia hæc poſtrema Vota dilatione non minuuntur, ſed quocumque tempore fiant, integre præſtantur: econtra priora Vota dilatione minuuntur, quia, cum vi Voti, v. g. Religionis obligeris Deo ſervire uſque ad mortem, quantum differs Votum, tantum detrahis de tempore ſerviendi ſpecialiter Deo, & conſequenter de Voto &c. Tamburinus cum S. Antonino apud Sanchez hic *cap.* 14. *num.* 21. exiſtimat, quoad Vota indeterminato tempore emiſſa; quæ præterea non durant uſque ad mortem, & reſpectu quorum ipſa dilatio nec quidpiam imminuit de ſine Voti, nec grave habet periculum adjunctum propter oblivionem, aut aliud intercedens impedimentum omnino intermittendi, quod foret tantum peccatum veniale quantumcumque diu ſimilia Vota differantur: quæ regula etiam plurimum placet Patri Sporer *loc. cit. n.* 116. atque ab eodem in praxi tuta pronunciatur. Econtra vero Ferdinandus Caſtropalao hic *n.* 7. judicat ſatis rigoroſe: nimirum quoad Votum Religionis fore mortale, ſi ſine omni prorſus rationabili cauſa differatur ultra ſex menſes, quoad reliqua Vota autem ſaltem non a mortali excuſat, ſi ſine cauſa differantur ad duos, treſve annos quamvis hac dilatione non minuantur. Ratio ipſius eſt; quia ſuo judicio in hoc videtur gravis deordinatio, ſicuti ſi rem homini debitam tamdiu differres dare ſine aliqua cauſa rationabili.*

Additio II.

* Cæterum hoc quoque ex Doctoribus teſte Boſenbaum hic poterit eſſe conſolationi, quod minor cauſa requiratur ad differendum, quam ad omittendum ex integro Votum. Pater Sporer more ſuo practice & valde utiliter *loc. cit. num.* 121. *& ſeqq.* ponit aliquas cauſas & caſus licite differendi executione alicujus Voti per duas ſequentes Reſolutiones. I. Sufficiens cauſa differendi Votum ſine determinato tempore emiſſum cenſetur eſſe, ſi ſpes ſit quod Votum poſtea commodius, utilius, & cum majori devotione ſit executioni mandandum: id enim cedit ad majorem DEI gloriam & honorem, v. g. qui vovit peregrinationem ad aliquam ædem ſacram, exſpectare poteſt uſque ad certum Feſtum, in quo ibidem magna celebratur ſolemnitas. II. Adoleſcens, qui vovit ingredi Religionem, poteſt exſpectare ad tempus magis aptum, donec ætate & viribus convaleſcat ad perferendum magis rigorem Ordinis vel donec neceſſariis ſcientiis plus imbuatur, ſi futurus ſit Clericus, ſive donec utilem Monaſterio artem perfectius addiſcit, ſi recipiendus eſſet pro Laico. Certe noſter doctiſſimus Corduba Juvenem duodecim annos natum, ac noſtram Seraphicam Religionem voventem ſentit, poſſe differre ingreſſum uſque ad 17. vel 18. ætatis annum ut interim ſufficiens robur ad ſupportanda Ordinis onera acquirat.

19. CONCL. VI. Obligatio Voti eſt perſonalis, ita ut ſolum voventem, & non aliam perſonam obliget, dummodo excipiantur Vota realia. Ita Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 6. &* 10. cum communi. Ratio deſumitur ex illo *Pſalm.* 65. *Reddam tibi Vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Accedit ratio: quia obligatio Voti ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet, cum ſit quaſi privata quædam Lex; ergo non alium, quam ipſum voventem aut conſentientem obligat. Additur hic notanter, *aut conſentientem:* quia, ſi quis in ſe ſponte ſuſcipiat obligationem exequendi alterius Votum, tenetur; nam tunc non ex aliena, ſed ex propria voluntate obligatur, quia obligationem alterius in ſe ſponte ſuſcipit.

20. Dicitur in Concluſione, *dummodo excipiantur Vota realia:* ſiquidem horum Votorum obligatio tranſit ad hæredes *arg. c. Ex parte de Cenſibus.* & fatentur paſſim Doctores. Ratio eſt: quia Vota realia obligant voventem, non quomodocumque, ſed quatenus eſt dominus rei promiſſæ; ergo ſicut dominium rei illius, ita & obligatio ex emiſſi Voti realis eidem annexa tranſit ad hæredem, ſuppoſito, quod deductis debitis, & expenſis funeris adhuc aliquid de bonis defuncti ſuperſit: nam hoc ipſo, quod quis hæreditatem adit, cenſetur contractum iniviſſe ad ſolvenda omnia defuncti debita, & Vota realia. Hinc Sanchez *lib. 4. in Decal. cap.* 15. *num.* 25. ait, hæredem obligari ad ſolvenda defuncti Vota realia, non vi Voti (nam & hoc ſolum voventem afficere poteſt) ſed vi contractus memorati.

21 Ex data Concluſione, ac præſertim priori parte ipſius infertur I. cum Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 6.* citante Suarezium, Vaſquez & Sanchez: quodſi Communitas aliqua certum Votum ediderit, quotannis v. g. peregrinationem inſtituendi, Poſteri eorum non obligentur ea virtute Religionis, ſeu vi Voti, in quod ipſi non conſenſerunt: quamvis interdum

dum ratione pacti, vel ſtatuti, aut longæ conſuetudinis ab Ordinario Loci tacite vel expreſſe approbatæ ſubſit obligatio ejuſmodi Votum obſervandi prout amplius explicat Sanchez *cit. c. 15. num. 16. & ſeqq.*

22. Infertur II. Quod factum alienum voveri non poſſit, v. g. alium jejunaturum, Religionem ingreſſurum &c. Ne autem irrita omnino ſit ejuſmodi Voti promiſſio, non raro uſurpata, ita explicari debet, quod animus voventis fuerit obligare ſe ad curandum quantum in ipſo eſt, ut alter promiſſum adimpleat: ſic enim non alienum, ſed potius proprium factum promittitur. Unde liberi non obligantur Voto parentum offerentium eos Religioni, niſi ex debito quodam honeſtatis, aut niſi intelligentes conſentiant, vel poſtea ratificent: alioquin jure contradicere poſſent, eo quod Religionis ingreſſus liber eſſe debeat. c. *Praeſent. 20. quaeſt. 3.*

23. Infertur III. Quod vovens teneatur Votum perſonale per ſeipſum implere, & non liberetur, ſi per alium impleat, v. g. qui vovit, ſe jejunaturum, vel peregrinaturum &c. non ſatisfacit, ſi alium roget, ut loco ſui jejunet, peregrinetur &c. Ratio eſt: quia vovens factum proprium promiſit; ergo ad illud ipſemet obligatur. Ex quo

24. Infertur ulterius, quod, ſi quis Votum ſuum perſonale ipſemet implere non poſſit, non teneatur alium rogare, vel ſubſtituere, qui impleat. Ratio eſt: quia actus ſe non extendit ultra intentionem agentis *arg. cap. ult. de Praebendis*, cum concordantiis: atqui intentio voventis fuit (uti ſupponitur) ſe factorum, v. g. ſe oraturum, jejunaturum, peregrinaturum &c. ergo ipſe ſolus obligatur, & conſequenter, ſi id præſtare non poſſit, ceſſat obligatio Voti, nec tenetur illud per alium implere, etſi etiam ad hoc ſeſe obligare intenderit. Quamquam ſubſtituere alium in caſu juſti impedimenti procul dubio ſit laudabile; & in eo caſu ſubſtitutus, ſi in ſe hoc onus ſuſcipere promiſerit, etiam exequi tenebitur, *ſup. Licet. de Voto &c.*

Additio I.

* Quæres I. An, ſi quidam copulative, ſeu inſimul conjunctim vovit peregrinari v. g. Oettingam, & ibidem ſimul offerre Calicem in honorem B. Virginis: poſtea autem ante Voti executionem moriatur, an, inquam, hæredes defuncti teneantur aliquid præſtare, & quid? Ante reſponſionem ſuppono I. Simile Votum eſſe mixtum, id eſt partim perſonale, partim reale, uti conſideranti patet. Supp. II. Poſſe unum alteri annecti vel tamquam præciſe acceſſorium, vel etiam ut æque principale. Si annectitur tamquam acceſſorium, tunc qui liberatur a principali, ordinarie etiam liberatur ab acceſſorio: nam acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis *Reg. 42. Juris in 6.* Econtra vero ſi alterum connexum foret æque principale, poteſt quis liberari ab uno, quin eximatur ab altero, uti patebit ex proxime dicendis. H. S.

Reſp. I. Niſi ante mortem alter expreſſe obligaſſet hæredes ſub excluſione alias ab hæreditate, hi non tenerentur loco defuncti peregrinationem inſtituere, nec etiam illas expenſas, quas alter ſub itinere alias facere debuiſſet, illuc mittere, ut ponantur in cippo. Ratio primi eſt; quia Votum peregrinandi eſt perſonale, quod juxta jam dicta non tranſit ad hæredes. Ratio ſecundi eſt, quia expenſæ ſub itinere peregrinationis faciendæ ſunt reſpectu peregrinationis præciſe quid acceſſorium, adeoque extincta obligatione quoad principale etiam extinguetur quoad acceſſorium. Profecto ob eamdem rationem ipſemet vovens, ſi necdum mortuus, bene tamen infirmus lecto fuiſſet affixus, neutiquam fuiſſet obligatus pecunias ſub itinere alias conſumendas mittere ad locum peregrinationis. Reſp. II. Tenentur tamen hæredes ad locum peregrinationis mittere Calicem ſaltem in æquivalenti. Ratio eſt: quia quoad hoc erat Votum reale, & æque principaliter annexum, uti præſumitur in rebus tanti pretii, niſi expreſſe aliter conſtet de mente voventis, adeoque tranſit ad hæredes. Sporer *loc. cit. n.* 236. & alii. Quod ſi res ſimili cum peregrinatione promiſſa foret exigui pretii e. g. ſi quis voviſſet ſimul cum peregrinatione ponere in cippum quoſdam crucigeros &c. crederem illam rem promiſſam eſſe merum quodpiam acceſſorium, quod extinguitur cum ſuo principali: interea tamen pro majori ſecuritate ſuaderem ut illi crucigeri offerantur in alia ſimili Eccleſia. *

Additio II.

* Quæres II. De qua ſubſtantia, & quanti pretii debeat eſſe Calix Voto promiſſus & mittendus ab hæredibus ad locum peregrinationis? Reſpondeo cum Sanchez, Sporer, Suarez & aliis, nec requiri, ut dictus Calix conficiatur ex auro, nec ſufficere, ut ſit ex cupro, vel ſtanno. Quare debeat eſſe argenteus: ex tali enim materia communiter ſolent confici Calices *arg. c. Ut Calix. 45. de Conſecrat. diſt.* 1. pretium autem Calicis non debet quidem eſſe adeo magnum; aſt tamen competens, prout ibidem communiter ad Miſſæ Sacrificium adhiberi ſolet, conſideratis ſimul circumſtantiis ipſius ſtatus perſonæ voventis, & aliis. Sic etiam, quando quis voviſſet in perpetuum certæ Eccleſiæ providere de vino quoad celebrationem Miſſarum, tam ipſe, quam, eo mortuo, Succeſſores tenerentur dare vinum non quidem adeo generoſum, nec tamen etiam ſufficeret infimæ ſortis, ſed obligarentur in dubio dare mediocre, prout communiter ſolet applicari in illa vicina. Cæterum generalius loquendo, quando attentis omnibus circumſtantiis quis in dubio ſe reſolvere nequit circa quantitatem vel qualitatem, aut numerum, ſeu pondus & menſuram ipſius rei promiſſæ, conſolationi eſſe & pro reſolutione deſervire poterit textus Juris Canonici *cap. Ex part. 18. de Cenſibus.* ubi dum dubitatur, in quanam menſura res promiſſa ſolvi debeat Pontifex reſpondit ſequentibus notabilibus formalibus: *Cum non conſtet ad quam menſuram anteceſſores eorum prædicta Vota perſolverint, credimus diſtinguendum, utrum habitatores regionis ipſius qui ea continuo perſolverunt, ad unam eamdemque menſuram hujuſmodi vota perſolverint, an ad varias & diverſas? In primo enim caſu ad eamdem & illi ſolvere ſunt cogendi. In ſecundo volentes ſolvere ad minorem, non ſunt cogendi, ut ad majorem perſolvant:* NB. *quoniam, cum hujuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt a viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tamquam Exactores videantur lucris temporalibus inhiare.*

QUÆSTIO III.

De Ceſſatione, Commutatione, & Irritatione Votorum.

SUMMARIUM.

25. *Obligatio Voti quatuor modis deſinere poteſt.*
26. *Ceſſante cauſa finali ceſſat Votum.*
27. *Ceſſat etiam Votum ob mutationem materiæ.*
28. *Clauſulæ in omni Voto ſubintellectæ.*
    (*d*) Diſt. præc. n. 23.
29. *Votum conditionale ceſſat non impleta conditione.*
30. *Quid de Votis temporalibus? Vel affixis certo tempori?*
    * *Ex quo cognoſcatur, Votum eſſe certo tempori affixum?*
31. *Votorum Commutatio propria auctoritate poteſt fieri in melius.*
32. *Limitatur hoc.*
33. *In Profeſſionem Religioſam omnia Vota commutantur*
34. *Quid de Commutatione Voti in opus æquale?*
    * *Qualis tunc requiratur cauſa?*
35. *Vota a quibus irritari poſſint?*
36. *Corollaria.*
    (*e*) Diſt. præc. n. 23.
37. *Limitatio circa poteſtatem irritandi Vota.*
38. *Impuberum Vota omnia poſſunt irritari a Parentibus. Pubertas quando incipiat?*
39. *Prælati an, & quæ Vota Religioſorum irritare poſſint?*
40. *Quid de Votis liberorum puberum, & ſervorum?*
41. *Et quid de Votis Conjugum?*
    Ratio generalis dictorum.

25. ADVERTENDUM cum Doctoribus communiter, quatuor potiſſimum modis obligationem Voti deſinere poſſe. I. Per Ceſſationem; cum

cum nempe Votum ex ſe ipſo ceſſat obligare abſque ulla commutatione, irritatione, vel diſpenſatione, quod variis ex cauſis contingere poteſt, uti mox dicetur. II. Per Commutationem. III. Per irritationem Voti, auctoritate Superioris factam. IV. Per legitimam Diſpenſationem, quæ contingit tunc, quando legitima Superioris auctoritate ex cauſa rationabili cum vovente ſuper Voto diſpenſatur. De quibus tribus prioribus per ſequentes Concluſiones plura, de Diſpenſatione vero in ſubſequenti quæſtione.

26. CONCL. I. Quantum imprimis attinet ad Ceſſationem Votorum, ceſſante cauſa finali ac principali Voti ceſſat quoque obligatio ejus: v. g. ſi voviſti, te peregrinaturum pro impetranda valetudine filii, is vero ante peractam peregrinationem moriatur, liberatus es a Voto. Item, ſi miſericordia motus erga alium, quem in lacero habitu videbas, voviſti ei dare eleemoſynam: ſi is pauper non eſt, non teneris; quia cauſa finalis huius largitionis erat ſublevatio pauperis. Ita Suarez *lib. 4. de Voto cap.* 18 & alii.

27. CONCL. II. Ceſſat inſuper obligatio Voti ob mutationem materiæ, ſi videlicet ea fiat impoſſibilis, illicita, indifferens aut maioris boni impeditiva. Ratio eſt: quia in eiuſmodi caſu neque Votum incipere potuiſſet, cum hoc debeat eſſe de re poſſibili, licita, bona, & maioris boni non impeditiva. Idem dicendum in caſu, ſi poſtea tam notabilis rerum mutatio accidat, vel ſpecialis & inopinatus caſus occurrat, ut rationabiliter præſumi poſſit, voventis intentionem ad eiuſmodi eventum, aut caſum ſpecialem ſe non extendiſſe. Ratio eſt: quia actus non ſe extendit ultra intentionem agentis. Accedit, quod lex poſitiva in eiuſmodi caſibus per epicheiam ſoleat admittere benignam interpretationem; ergo idem dicendum de Voto, utpote quæ eſt lex quædam privata, quam ipſemet vovens ſibi impoſuit.

28. Quinimo in omni voto tacite ſubintelligitur iſthæc conditio: *Si res in eodem ſtatu permanſerit*; prout a parte ſupra (*d*) de Juramento dictum eſt. Sic qui vovit peregrinationem longam, vel magnam eleemoſynam, ſuperveniente gravi morbo, aut inopinata depauperatione non tenetur voto. Similiter ſicut ægritudo v. g. excuſat a præcepto ieiunii Eccleſiaſtici, ita etiam ſufficit ad excuſandum ab obſervatione ieiunii Voto promiſſi: & idem de ſimilibus.

29. CONCL. III. Votum conditionatum ceſſat obligare, ſi non impleatur conditio appoſita: ſic qui vovit peregrinationem, ſi ſanitatem filio, vel aliud beneficium obtineat, hoc non obtento ad Votum non tenetur. Ratio eſt: quia generaliter conditio appoſita ſuſpendit actum, eaque non eveniente nihil debetur; cum non fuerit animus ſeſe obligandi, niſi in eventu ipſius conditionis.

30. CONCL. IV. Qui Votum temporale emiſit, v. g. Votum Caſtitatis ad biennium, elapſo biennio liber eſt a Voto. Idem eſt de Voto affixo certo tempori, puta ieiunandi diebus Sabbatinis in honorem B. MARIÆ Virginis: nam, ſi intermiſit eo die ieiunium, ſive culpabiliter, ſive ſine culpa, amplius alio die non tenetur ieiunium illud peragere. Ita Doctores communiter, ac præſertim Herincx *part. 3. Theologiæ. diſp. 4. de Voto, quæſt.* 4. neque enim vovens voluit ſe obligare, niſi pro tali determinato tempore.

Additio.

* Cæteroquin ſpeciale ſignum eſt, quod quis rem promiſſam voluerit affigere certo tempori, ſi ob particularem devotionem talis temporis vel aliam ſpecialem connexionem cum tali tempore Votum illud fuiſſet emiſſum, uti cum communi notat Sanchez *lib. 4. Moralium. cap.* 14. *n.* 25. *& ſeqq.* e. g. voviſti audire Sacrum die Veneris ob ſpecialem devotionem Paſſionis Domini, vel ieiunium die Sabbati in honorem B. Virginis, ſive ex eadem ratione ſingulis diebus Sabbatinis totius anni, aut in aliquo profeſto ſpecialis tui Patroni, ſi tali die omittas culpabiliter, vel inculpabiliter, non teneris ſupplere altero die. Idem dic, ſi voviſſes peregrinari Romam Anno Sancto, nam & hoc Votum ceſſat Anno Sancto tranſacto. Sporer *tract. 3. in Decal. cap. 2. ſect. 3. num.* 101. *

31. CONCL. V. Quantum attinet ad Votorum Commutationem, vovens proprio arbitrio poteſt Votum ſuum commutare in id, quod ſpectatis omnibus manifeſte melius, ſeu præſtantius eſt. Ita communior Doctorum apud Sanchez *lib. 4. in Decal. cap.* 49. & Layman. *cit. tract. 4 cap. 8. n.* 19. & deſumitur ex Jure Canonico *c. Pervenit. 3. de Jurejurando.* ibi: *Non enim propoſitum aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.*

32. Hoc autem intelligendum, ſi opus ſit manifeſte melius: nam in dubio ſtat poſſeſſio pro obligatione Voti ad rem promiſſam, quæ proinde mutari non poteſt ſine Superioris auctoritate. Excipi etiam debent Vota Summo Pontifici reſervata: qualia ſunt quinque, videlicet Votum perpetuæ Caſtitatis, Religionis, Peregrinationis Romanæ, ſeu ad limina Apoſtolorum, Peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtella, & Peregrinationis in Terram Sanctam. Siquidem horum commutationem ipſemet Papa ſibi propriam reſervavit, ac proinde in alia, etiam manifeſte præſtantiora opera (ſola Profeſſione Religioſa excepta) ſine Summi Pontificis auctoritate commutari nequeunt.

33. Dicitur, *ſola Profeſſione Religioſa excepta*: nam in Votum Religioſæ Profeſſionis poſſunt commutari omnia Vota antecedentia tam realia, quam perſonalia, etiam Summo Pontifici reſervata; prout habetur *c. Scripturæ, de Voto.* ubi dicitur: *Reus fracti Voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur Religionis obſervantiam commutare.*

Supra quod Capitulum Juris Canonici S. Thomas 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 1. doctiſſime ita diſcurrit: *Omnia alia Vota ſunt particularium operum: ſed per Religionem homo totam vitam ſuam Dei obſequio deputat; particulare autem in univerſali includitur, & ideo Decretalis in c. Scripturæ, de Voto, dicit, quod reus fracti Voti non habeatur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſervantiam commutat. Hinc Religionem ingrediens non tenetur implere Vota vel Jejuniorum, vel Orationum, vel aliorum hujuſmodi, quæ exiſtens in ſæculo fecit: quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ. Et etiam ſingulares obſervantiæ Religioni non competunt, & Religionis onus ſatis hominem onerat, ut alia ſuperaddere non oporteat.* Ita ille.

34. CONCL. VI. Commutatio Voti in aliud opus æquale, proprio voventis arbitrio fieri non poteſt, ſed opus eſt auctoritate Prælati puta Papæ, vel Epiſcopi, aut eius, qui ab his habet commiſſionem ſeu poteſtatem delegatam. Ita Sanchez *lib. 4. Decal. cap. 49. n.* 13. Layman *n.* 19. Sannig. *diſt. 4. de Voto. quæſt.* 4. *n.* 3. & communior contra quoſdam alios, qui putant, per quemlibet Confeſſarium poſſe Votum commutari in opus æquale. Ratio Concluſionis eſt: quia commutatio Voti eſt actus iuriſdictionis. *arg. cap. 1. de Voto.* ergo ea non competit Confeſſario, niſi habeat poteſtatem delegatam, ſed ſolis Prælatis. Nec obſtat, quod quilibet poſſit Votum ſuum commutare in id, quod eſt manifeſte melius, abſque alia iuriſdictione. Reſp. enim, id fieri ex eo, partim quia promiſſio rei minoris abunde ſolvitur in præſtatione rei maioris: partim quia is, cui fit Votum (nempe Deus) conſentit in ſolutionem melioris. *arg. cit. c. Scripturæ. de Voto.*

Additio.

* Porro ut commutatio ab habente poteſtatem fiat debito modo in aliud opus æquale, requiritur aliqua cauſa, ſufficit tamen quævis rationabilis e. g. ſpecialis utilitas vel conſolatio &c. ipſius voventis. Quinimo in Jubilæo, aiunt Suarez, Gobat, Sanchez & alii apud la Croix *loc. cit. n.* 525. ſufficere generalem cauſam boni communis, ob quod datum eſt Jubilæum. Quando autem contingeret iſta Voti commutatio ab aliquo habente poteſtatem diſpenſandi in aliud opus minus, quoniam tunc eſſet ſimul partialis diſpenſatio, requireretur maior cauſa, non tamen tanta, quanta deſideratur ad diſpenſandum ex integro. Videantur cauſæ pro legitima diſpenſatione *num.* 50. allegandæ, quæ certo pugnant a fortiori, ſi talem

tem

tem aliqualis interveniat commutatio: quinimo pro nunc non requiritur in tanto gradu, eo ipſo, quoniam ſimul aliquid aliud, quamvis minus materiæ promiſſæ ſubrogatur. Cæterum ſacta ſemel per legitimam Juriſdictionem commutatione prius Votum omnino ceſſat, niſi aliter expreſſe diſpoſuerit commutans, hincque, ſi ſubrogatum ſucceſſu temporis evaderet inutile vel moraliter impoſſibile, non teneretur quis loco ſubrogati redire ad prius Votum. La Croix, *lib. 3. part. 1. n. 516.* *

35. CONCL. VII. Quantum attinet ad Irritationem Votorum: Vota facta de re in alterius poteſtate conſtituta irritantur, ſi hic contradicat, & opus promiſſum abſolute nolit fieri. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 8. & Doctores communiter. Idque intellige, quod ad hujuſmodi irritationis validitatem nulla alia requiratur cauſa, præter ipſam Superioris voluntatem. Ratio eſt: quia, ut Votum obliget, præter alia requiritur, quod perſona vovens ſit ſui iuris quoad illud quod Voto promittitur: neque enim poteſt quis per promiſſionem ſeſe firmiter obligare ad id, quod non eſt in ſua poteſtate, ſed in poteſtate alterius.

36. Hinc *Numer. cap.* 30. mandatur, quod ſi mulier quæ vel eſt in domu patris atque in ætate adhuc puellari, vel maritum habuerit, quidpiam voverit, & ſic ſe Juramento adſtrinxerit, ſi pater aut maritus ejus contradixerit, tam Vota quam Juramenta ejus irrita ſint, nec eam obligent, eo quod pater, aut maritus contradixerit. Et hoc idem dicendum eſt de aliis huiuſmodi perſonis, quæ non ſunt omnimode in ſua poteſtate, ſed ſub poteſtate alterius, atque adeo non habent liberam facultatem vovendi, ut ſunt Religioſi, ſervi, filiifamilias &c. Hi tamen vovendo non peccant, quia in eorum Votis ſubintelligitur tacita conditio: *Si placuerit Superioribus meis, voveo, hoc vel illud me facturum*, ut dictum ſuperius. (*e*)

37. CONCL. VIII. Nihilominus allata doctrina ſeu Concluſio proxima, intelligenda eſt de iis dumtaxat Votorum materiis, in quibus præfatæ perſonæ voventes non ſunt ſui iuris, ſed ſubiectæ poteſtati alterius: nam Vota quoad alias materias facta, in quibus dictæ perſonæ non ſubiiciuntur alterius poteſtati, valida ſunt, neque irritari poſſunt. Eſt ſatis communis inter Doctores: quia tunc ceſſat ratio in priori Concluſione allata, nempe ſubiectio reſpectu alterius, ob quam dumtaxat datur poteſtas irritandi Vota. Res tota magis patebit exemplis, atque inductione: itaque

38. I. Conveniunt Doctores cum D. Thoma 2. 2. *q.* 88. *art.* 9. omnia Vota impuberum ſive perſonalia, ſive realia, irritari poſſe a Patre, Tutore, aut aliis perſonis, quarum poteſtati ſubſunt: idque accidit tum ob defectum rationis, quem impuberes patiuntur, tum quia ſunt naturaliter ſub cura Parentum, vel Tutorum, qui eis loco Parentum ſunt. Porro in maſculis ad pubertatem requiruntur quatuordecim anni completi, in fæminis vero duodecim anni completi; antea vero cenſentur impuberes. Nec obſtat, quod quandoque ante dictam ætatem cuipiam adveniat iudicii maturitas, aut quis etiam Votum ingrediendæ Religionis emiſerit. Adhuc enim irritari poſſunt talia Vota ab impubere edita, ut docet Sanchez *lib.* 4. *Decalog. cap.* 35. *n.* 11. Layman. *loc. cit. cap.* 7. *n.* 10. & alii, eo quod Jura quoad hoc non diſtinguant.

39. II. Conveniunt Doctores, id, quod proxime dictum eſt de impubere, videlicet omnia vota ejus irritari poſſe a Patre, pariter intelligendum eſſe de Religioſis profeſſis; utpote qui per Votum obedientiæ penitus abnegarunt propriam voluntatem, neque amplius habent velle & nolle. Excipe tamen Votum Religionis arctioris ingrediendæ: utpote ad quam tranſitus eiſdem Religioſis a Jure conceditur, *c. Licet de Regularibus*, ſimulque ea Vota, quæ ipſamet Ordinis conſtitutio efflagitat; nam talia non poſſe a Prælatis irritari, palam eſt.

40. III. Loquendo de Votis liberorum puberorum adhuc in patria poteſtate exiſtentium, quidquid pauci contradicant, ſatis etiam inter Doctores convenit, quod Pater non poſſit omnia Vota liberorum puberum irritare, ſed ea tantum, quæ patriæ poteſtati præjudicium afferunt; puta, quæ liberam & expeditam familiæ gubernationem impediunt, vel filium aut filiam nimis abſtrahunt ab obedientia & cura paterna, & hujuſmodi; nam in his ſolum filius puber eſt ſubjectus Patri. Et eadem ratione Vota ſervorum, ſive mancipiorum, illa tantum a Dominis irritari poſſunt, quæ, & quatenus ſervitutis obligationi officiunt.

41. IV. Conveniunt paſſim Doctores, quod maritus non poſſit omnia Vota uxoris irritare, ſed ea tantum, quæ, & quatenus juri ſuo, quod habet ad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, præjudicium afferre poſſunt. Prout viciſſim etiam uxor ea ſolummodo Vota mariti reſcindere, atque irritare poteſt, quæ derogant iuri ſuo, quod habet in corpus mariti, v. g. ne abſtinentia immoderata affligatur, & huiuſmodi. Ratio horum omnium generalis eſt ea, quæ affertur in utraque præmiſſa concluſione: quia Vota poſſunt irritari a Superiore in his tantum, in quibus alter ipſi ſubiicitur: atqui filiifamilias, ſervi, uxor, &c. non ſubiiciuntur parentibus, dominis, marito &c. quoad omnia, ſed tantum quoad aliqua, ipſorum ſtatum concernentia, de quibus paſſim, & fuſius Auctores: ergo.

QUÆSTIO IV.

De Poteſtate diſpenſandi in Votis.

SUMMARIUM.

42. *Datur in Eccleſia Dei poteſtas diſpenſandi in Votis.*
43. *Hæc poteſtas reſidet generaliter pro toto Orbe in Papa.*
Quibus aliis ea competat? remiſſive.
44. *Quam poteſtatem diſpenſandi in Votis habeant Confeſſarii Ordinum Mendicantium.*
45. *Vota Summo Pontifici reſervata, quæ?*
46. *Ea ſunt ſtricte interpretanda.*
Quid de Voto Caſtitatis non perpetuæ, vel non integræ?
Item de Voto conditionato?
Ac pœnali?
47. *Limitatio quoad Confeſſarios Mendicantium.*
* *Ulterior Doctrina quoad Confeſſarios Mendicantium.*
48. *Poſſunt Mendicantes diſpenſare ad petendum debitum cum conjugibus inceſtuoſis, & contrahentibus cum Voto Caſtitatis, & qui?*
* *Quomodo poſſint cum ſimilibus diſpenſare?*
49. *Diſpenſatio in Votis, ut ſit valida, requirit cauſam.*
50. *Cauſa juſta diſpenſandi in Votis, quæ?*
(*f*) Juxta dicta n. 4.
(*g*) Ut dictum n. 27. & ſeqq.
51. *An prædicta habeant locum in Votis in favorem tertii emiſſis?*
52. *Qui poteſt diſpenſare in Votis, an idem poſſit in Juramentis?*
(*h*) Diſt. præc. n. 41.
53. *Quid de Regularibus Mendicantibus?*
* *Introductio ad Appendicem.*

42. CONCL. I. Certum eſt inter Catholicos, dari poteſtatem in Eccleſia Dei diſpenſandi ſuper Votis, ipſi a Chriſto conceſſam. Patet hoc tum ex perpetua praxi, & traditione Eccleſiæ, tum ex illa generali poteſtate, D. Petro, ac legitimis eius Succeſſoribus a Chriſto conceſſa *Matth.* 16. & 18. *Tibi dabo claves Regni cœlorum* &c. *Et quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Nam ly *quodcumque ſolveris*, etiam Diſpenſationem, ſeu ſolutionem a Voto, & Juramento, complectitur. Quomodo autem Diſpenſatio in Votis, & Juramentis fieri poſſit, non obſtante, quod eorum obligatio ſit Jure Divino, dictum eſt ſupra *Tract.* 2. *diſt.* 4. *n.* 25. & 26.

43. CONCL. II. Eiuſmodi poteſtas diſpenſandi in Votis, primario, ac generaliter pro toto Orbe, ex Jure Divino reſidet in Summo Pontifice, tamquam legi-

Digitized by Google

legitimo Petri Succeſſore, Chriſtique in terris Vicario: ut patet ex citato S. Scripturæ textu, ſpecialiter de D. Petro, ac legitimis ejus Succeſſoribus loquente. Quibus aliis autem, ſive Jure ordinario, ſive ex delegata poteſtate, aut privilegiis a Summo Pontifice ſibi conceſſis id competat, quilibet in particulari, conſiderato ſuo ſtatu, melius dignoſcere poterit. Nihilominus loquendo de Seraphici Ordinis privilegiis, ſit

44. CONCL. III. Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & qui participant in eorum privilegiis, habent poteſtatem delegatam diſpenſandi in omnibus Votis (ſimulque commutandi omnia Vota etiam jurata, ex extenſione Gregorii Papæ XIII.) in quibus de jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi. Ita Herinca *diſt. 4. de Voto. q. 6. num. 66.* id ex plurium Summorum Pontificum conceſſionibus copioſe demonſtrans. Quamvis enim Innocentius VIII. hinc exceperit vota peregrinationis ultra duas dietas: tamen ex conceſſione aliorum Pontificum, ac nominatim Eugenii IV. Pauli III. & Gregorii XIII. dicta reſtrictio eſt ſublata; ut patet ex Compendio Privilegiorum Mendicantium *V. Votum. in Capucini Annotatione.* & Emman. Roderico. *Tom. 1. Quæſt. Regul. quæſt. 63. art. 3. & 4.*

45. Dicitur notanter, *in quibus de Jure ordinario diſpenſare poſſunt Epiſcopi.* Siquidem Epiſcopi, etſi jure ordinario poſſint diſpenſare in omnibus aliis Votis, non tamen in iis (extra caſum neceſſitatis, & impedimenti recurſus ad Summum Pontificem) quæ ſunt Papæ ſpecialiter reſervata. Et quidem ejuſmodi Vota Summo Pontifici reſervata regulariter ſunt quinque, ſcilicet Votum Caſtitatis perpetuæ (ſubintellige, & integræ) Votum Religionis ab Eccleſia approbatæ, Votum peregrinationis Romam ad limina Apoſtolorum, peregrinationis ad S. Jacobum in Compoſtella, & peregrinationis in Terram Sanctam. Unde in his neque Confeſſarii Ordinum Mendicantium diſpenſare poſſunt, utpote quæ Summo Pontifici ſpecialiter reſervantur, & in Regularium privilegiis communiter excipiuntur.

46. Porro hæ exceptiones, cum iuri ordinario Epiſcoporum præiudicent, ceu odioſæ ſunt ſtrictæ interpretationis, ac proinde in propria verborum ſignificatione accipiendæ. Unde Epiſcopi iure ordinario (conſequenter Confeſſarii Ordinum Mendicantium, & Communicantium in privilegiis eorum rite approbati, ex delegata poteſtate ſibi a Summis Pontificibus conceſſa) poſſunt diſpenſare in Voto Caſtitatis non perpetuæ, ſed ad certum dumtaxat tempus promiſſæ v. g. ad annum, vel decennium. Item in Voto Caſtitatis non integræ v. g. non fornicandi, non nubendi, non petendi debitum, ſervandi virginitatem dumtaxat, quæ per unicum lapſum carnis irrecuperabiliter amittitur, ſitque poſtmodum obſervatu impoſſibilis: ſecus, ſi vovens virginitatem intendiſſet per talia verba ſeſe obligare ad Caſtitatem abſolutam: nam Deus intuetur cor, ſicque Votum hoc, utpote Caſtitatis abſolutæ ac perpetuæ, foret indiſpenſabile per Papa inferiorem. Item poſſunt ſupradicti diſpenſare in Voto conditionato ante conditionem impletam; ut, ſi voveat quis Religionem, aut Caſtitatem perpetuam, ſi ex morbo convaleſcat, poterunt diſpenſare in Voto, antequam hæc conditio impleatur: ſecus, ſi Votum impleta conditione omnino purificetur, ut habet Herincx *cit. diſp. quæſt. 6. num. 62.* eſtque probabilior, quamvis Sanchez *lib. 8. de Matrim. diſp. 10. num. 13.* & Diana *part. 3. tr. 5. reſol. 25.* cum aliis non improbabiliter aſſerant, etiam poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpenſare. Item poſſunt prædicti diſpenſari a ſupradictis in Voto pœnali v. g. ſi fornicatus fuero, voveo me ingreſſurum Religionem, ſive ante (ut eſt communior ſententia) ſive poſt eventum peccati, atque incurſam pœnam; prout ſentit cit. Sanchez *num. 7. & 8.* citans non paucos alios Auctores.

47. Notanter autem hactenus dictum, *in quibus de jure ordinario poſſunt Epiſcopi diſpenſare:* ut excipiantur illi caſus, in quibus competit Epiſcopis facultas diſpenſandi etiam in Votis Papæ reſervatis, ratione neceſſitatis extraordinariæ, & quando eſt impedimentum adeundi Summum Pontificem. In iſtis enim caſibus, ut docet Layman *cap. 8. n. 56.* citans alios, nequeunt Confeſſarii Ordinum Mendicantium, vel Communicantium in privilegiis eorumdem diſpenſare; ſed opus eſt recurſu ad Epiſcopum; quamvis nonnullis, ab Herincx relatis *loc. cit. n. 69.* prædicta limitatio non placeat.

Additio.

* Licet autem quoad quinque Vota reſervata, quando eadem fuerunt certa, & non ſolum dubia, ac præterea abſoluta, & determinata, Confeſſarii Ordinum Mendicantium nequeant diſpenſare quoad ſubſtantiam, poterunt tamen cum gravi cauſa quoad indeterminata, ſeu alternativa e. g. *voveo ire Romam, vel per menſem jejunare;* item etiam in Votis determinatis quoad circumſtantias accidentales talibus Votis additas. Ita communis teſte Sporer *tract. 3. in II. Præcept. Decal. c. 3. ſect. 3. n. 67.* Ratio horum eſt: quia reſervatio eſt odioſa, ſicque reſtringenda. Hinc, prout cum aliis notat la Croix hic n. 544. ſi voviſti ire Romam ad limina Apoſtolorum pedeſter, vel hoc anno, aut ſub habitu cuiuſdam Eremitæ, ſeu ſemper per viam mendicando &c. poſſunt hæ circumſtantiæ ex gravi ratione tolli, vel adhuc melius commutari, ut e. g. per currum, alio tempore commodiori, vel in veſtibus ac expenſis tuis illuc te conferre queas. Item ſuppoſito, quod Votum illud abſolutum iam fuerit aliquando a Summo Pontifice commutatum in aliam materiam, prædicti Confeſſarii ſunt præditi poteſtate cum valde gravi ratione circa illam alteram materiam diſpenſandi, vel magis denuo in aliud diſtinctum opus commutandi. Ita Sanchez *l. 8. de Matrim. diſt. 9. n. 20.* & Card. Lugo *lib. 6. Reſp. Moral. dub. 1.*

48. CONCL. IV. Inſuper ex ſpeciali conceſſione S. Pii V. vivæ vocis oraculo facta, quin & iterata conceſſione Eugenii IV. Congregationi S. Benedicti tum Caſſinenſi, tum Valliſoletanæ facta, nec non facultate Julii II. eidem Congregationi Valliſoletanæ impertita (ac referuntur ſingillatim a Petro de Murga *Tom. 2. Diſquiſit. Moral. diſquiſ. 5. dub. 13. §. 6. n. 121. & ſeqq.* & Ant. Quintanadvenas *tr. 9. Singular. 2. 3. & 4.*) poſſunt Confeſſarii Mendicantium diſpenſare ad petendum debitum cum iis coniugibus, qui contraxerunt Matrimonium cum Voto ſimplici Caſtitatis antea emiſſo: item & cum inceſtuoſis coniugibus, qui contracto iam Matrimonio cum alterius coniugis conſanguinea intra ſecundum gradum adulterium perpetrarunt: ſi tamen tales Confeſſarii ſint viri docti atque ad hoc a ſuo Provinciali deputantur. Et hæc quidem deputatio eſt neceſſaria iuxta tenorem conceſſionis & praxin prout notat Herinca *cit. diſp. 4. n. 68.* & Portel. *in Dubiis Regularium V. Confeſſ. num. 23.* ubi bene addit, quod eiuſmodi licentia cuipiam Confeſſario ab uno Provinciali facta, non exſpiret amoto Provinciali ab officio; eo quod illa facultas non detur a Provinciali, ſed ad commiſſionem ſive deputationem ipſius a Papa, cuius gratia iam facta non exſpirat morte concedentis. Sunt quidem nonnulli Auctores, qui, præmiſſam Provincialis deputationem non requiri aſſerunt, quos refert, ac ſequitur Antonius a Spiritu S. Carmelita *in Directorio Regularium part. 1. tract. 2. diſp. 1. ſect. 2. §. 3. n. 112.* & Diana *part. 3. tract. 2. reſol. 14. & part. 5. tract. 13. reſol. 46.* ubi hoc ipſum non improbabile cenſet, licet in priori loco oppoſitam ſententiam ſequatur. Verum tenor conceſſionis S. Pii V. quam refert Rodericus *Tom. 1. qq. Regul. quæſt. 63. art. 1. & 2.* expreſſe requirit, quod eiuſmodi diſpenſatio in Foro conſcientiæ ad petendum debitum fiat *ex commiſſione Provincialis.*

Additio.

* Illud adhuc notanter ſubiungendum eſt, quod, etſi Confeſſarii privilegiati cum aliquo habente Votum perpetuæ Caſtitatis, & nihilominus abſque relatione ipſius Voti peccaminoſe Matrimonium contrahente diſpenſent quoad petendum debitum coniugale; hæc tamen diſpenſatio ſe non extendat ad alia. Hinc ſi talis extra Matrimonium committeret peccatum carnis, cenſeretur adhuc tranſgredi Votum. Item mortua ſua coniuge non poſſet talis tranſire ad ſe-

*cundas nuptias, niſi impetret diſpenſationem in ipſo Voto Caſtitatis: etenim antea præciſe fuit diſpenſatus quoad petendum debitum quoad Matrimonium præcedens actualiter jam contractum. Ita Card. de Lugo *lib. 6. Reſp. Moral. dub.* 1. & Leſſius *in Auctuario V. Votum. caſu.* 1.*

49. CONCL. V. Diſpenſatio in Votis, ut ſit valida, requirit cauſam juſtam diſpenſandi. Ratio eſt: quia poteſtas diſpenſandi in jure Superioris, nempe ipſius Dei, Prælatis Eccleſiæ data eſt *in ædificationem, & non in deſtructionem*: ut dicit Apoſtolus 2. *Corinth.* 13. *v.* 10. Id autem non eſſet, ſi poſſent diſpenſare abſolute abſque ulla cauſa.

50. Porro cauſæ juſtæ diſpenſandi in Votis oriuntur ex variis motivis. I. Ex imperfectione actus, ſi abſque prudentia & perfecta deliberatione, in ira, metu, mœrore, vel tenera ætate &c. Votum factum ſit *arg. c. 2. de Voto.* quamvis ob imperfectionem actus, & defectum ſufficientis deliberationis quandoque Votum penitus non obliget. (*f*) II. Ex materia Voti, ſi nimirum voventi, ſpectata corporis conſtitutione, naturæ fragilitate &c. Votum ipſum majoris ruinæ periculum pariturum videatur, adeoque ſpectatis omnibus diſpenſatio ad ſpiritualem ejus utilitatem (quæ præcipue hic conſideranda eſt) ceſſura videatur. III. Ob difficultatem exequendi Votum poſtea ſupervenientem, vel ante non prævisam; quamvis interdum, ſi hæc gravis & manifeſta ſit, obligatio Voti per ſe ſine diſpenſatione ceſſet (*g*). IV. Ob neceſſitatem, vel magnam utilitatem Reipublicæ, aut familiæ, ut, ſi quis longas peregrinationes voviſſet; eum præſtaret, ipſum familiæ, vel Reipublicæ regendæ intereſſe, aut hujuſmodi. Unde bene Innocentius III. relatus *cap. Magna de Voto.* ait: quod in materia diſpenſationis Votorum hæc tria ſemper conſideranda ſint, videlicet, *quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatem, & quid expediat ſecundum utilitatem.*

51. Quæres, num prædicta etiam locum habeant in Votis in favorem tertii emiſſis, ut puta in Voto dandi eleemoſynam certæ perſonæ indigenti, aut certæ Eccleſiæ; ita ut ejuſmodi Votum adhuc poſſit commutari, vel diſpenſari ab habentibus facultatem commutandi, vel diſpenſandi Vota? Reſp. eſſe diſtinguendum. Nam ſi ejuſmodi perſonæ pauperi, vel Eccleſiæ per acceptationem ab ipſo, vel Rectore Eccleſiæ, aliove adminiſtratore factam jus acquiſitum jam fuit, tunc amplius abſque ejuſdem conſenſu commutationi, vel diſpenſationi locus non eſt; quia privilegia commutandi, vel diſpenſandi in Votis intelliguntur eſſe conceſſa ſine præjudicio atque injuria tertii. Secus dicendum de ejuſmodi Votis ſpectatis ante factam illam acceptationem: quia enim tertio tunc necdum aliquod jus, actio, aut petitio competit Vota in alicujus tertiæ perſonæ pauperis, aut Eccleſiæ commodum & favorem edita per diſpenſationem vel commutationem tolli poſſe, communior eſt ſententia. Ita Lud. Miranda *Tom.* 1. *Manual. Prælat. qu.* 48. *art.* 4. Layman *tract.* 4. *de Voto c.* 8. *num.* 21. Sylveſter & alii.

52. Tandem pro fine hujus materiæ, & conformiter dictis ſupra (*h*) notandum, quod, qui habet poteſtatem diſpenſandi, ſeu commutandi Vota, cenſeatur ſimiliter habere facultatem diſpenſandi, ſeu commutandi Juramenta. Ratio deſumitur ex dictis ibidem: quia Votum & Juramentum promiſſorium DEO factum æquiparantur quoad vinculum; ideoque diſpoſitum de uno cenſeri etiam debet diſpoſitum de altero. Et quidem inter omnes convenit, eos qui ratione muneris ſui ordinariam habent poteſtatem commutandi, vel diſpenſandi Vota (ut ſunt Epiſcopi, cæterique quaſi Epiſcopalem jurisdictionem ordinariam habentes) poſſe eadem quoque auctoritate reſpectu ſibi ſubjectorum Vota jurejurando confirmata commutare, vel diſpenſare.

53. Aſt loquendo de Regularibus Mendicantibus, & Communicantibus in eorum privilegiis, qui quoad ſæculares pœnitentes habent poteſtatem ſolum delegatam diſpenſandi, vel commutandi Vota (exceptis quinque Votis Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervatis) variant Doctores, an dicti Religioſi ſimiliter habeant poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi Juramenta. Siquidem Azorius *part.* 1. *lib.* 11. *c.* 10. *q.* 2. cum quibuſdam aliis ſententiam negativam tenet. Nihilominus partem affirmativam, videlicet Religioſos Mendicantes poſſe diſpenſare, vel commutare etiam Juramenta, tenent plures alii Doctores, quos citat & ſequitur Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. diſp.* 2. *n.* 18. Sannig *diſt.* 6. *de Juram. q.* 3. *num.* 8. Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure, c.* 42. *n.* 59. & alii: nam militat æque pro illis ſuperius allata ratio. Accedit extenſio Gregorii XIII. juxta quam poſſunt Regulares Mendicantes commutare Vota etiam jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii, prout habetur in Compendio Privilegiorum. *V. Votum in Capucini Annotatione.*

Additio.

* Cæterum hic eſt finis Tractatus VI. quoad doctrinam Anacleti Reiffenſtuel; quia tamen in quarta Editione ſub iiſdem numeris continuatis ſubjunxi pro praxi aliquam quæſtionem, volui eam etiam de novo hoc eodem modo, ne in Indice aliqua confuſio contingat, apponere, aliquibus tamen adhuc additis per modum Appendicis.

APPENDIX.

Quomodo practice impetrari poſſit Diſpenſatio in Voto.

SUMMARIUM.

54. *Ponitur caſus conformis materiæ.*
55. *Indaget Confeſſarius I. An puella vere Votum emiſerit?*
56. *Indaget II. An fuerit votum perpetuæ Caſtitatis?*
57. *III. An fuerit abſolutum, vel conditionatum?*
58. *IV. in qua ætate fuerit emiſſum?*
59. *V. Indaget, an quoad diſpenſationem non ſit periculum in mora?*
60. *Norma Supplicationis faciendæ.*
61. *Norma Reſponſionis ad Supplicam.*
62. *Quidnam debeat notare Executor diſpenſationis circa Confeſſionem Menſtruam injungendam?*
63. *Quidnam obſervandum circa alia pietatis opera injungenda?*
64. *Qualis adhuc Inſtructio danda ab Executore tali diſpenſato?*
65. *Qualiter Diſpenſatus ſit abſolvendus?*
66. *Qualiter practice ſit procedendum, ut diſpenſetur in Voto Religionis.*
67 *Ponitur Supplica circa Votum Religionis.*
68. *Reſcriptum ad priorem Supplicam.*
69. *Qualiter diſpenſetur cum talibus, ſi non adſit periculum.*

54. PONAMUS Caſum in Voto Caſtitatis; nimirum, quod quædam puella ſoluta voverit perpetuam Caſtitatem, modo autem ſuis orbata Parentibus ſit in eo ſtatu, ubi variis exponitur periculis incontinentiæ; quare inſtanter petit diſpenſari ad effectum nubendi. Quæritur quomodo practice res inſtituenda?

55. Reſpondeo, Confeſſarium prudenter & recte agere quoad praxin, ſi indaget I. Num talis puella vere emiſerit Votum intendendo ſe obligare ſub culpa, vel ſolummodo firmum elicuerit Propoſitum quoddam ſervandi Caſtitatem, eo ferme modo quo homines in Confeſſionali ſibi ſæpius firmiſſime proponunt vitare deinceps peccata confeſſa, non tamen exinde vovent? Quod ſi puella dicat, ſe tantum feciſſe Propoſitum, aut ſaltem prudenter dubitet, num fuerit Propoſitum, vel verum Votum? neutiquam obligabitur; quoniam libertas eſt in poſſeſſione: Quando vero judicat, ſe voluiſſe pro tunc obſtringere Voto, ulterius

56. Indaget II. Quomodo ergo voverit? nimirum an hoc votum fuerit perpetuæ & integræ Caſtitatis; nam (uti jam dictum *præced. quæſt. n.* 44. *& ſeqq.*) in votis *non nubendi*, *ſervandæ Virginitatis*, aut *Caſtitatis perfectæ* quidem, ſed non *perpetuæ* poterunt denuo diſpenſare Confeſſarii privilegiati: ubi tamen

men in ſimilibus ſemper noteint præſati, ne hoc faciant ſine cauſa; alias enim erit invalida diſpenſatio. Item ne facile diſpenſent ex integro, ſed ſubiungant e. g. Confeſſionem ſingulis menſibus biennio faciendam &c. Item addant in Votis perpetuis, etſi non perfectis e. g. in voto non nubendi &c. opus ſaltem leve perpetuum, puta, qualibet ſeptimana duo vel tria *Pater noſter*, *& Ave Maria*, vide Sporer *part.* 3. *Theolog. Moral. cap.* 3. *ſect.* 4. *n.* 128. Quod ſi vero talis emiſerit Votum integræ & perpetuæ Caſtitatis,

57. Indaget III. An hoc Votum fuerit abſolutum, vel conditionatum? etenim in conditionato adhuc poſſet Confeſſarius privilegiatus diſpenſare ſaltem ante adventum conditionis; quin etiam teſte Sporer *Tract.* 3. *in Decal. c.* 3. *ſect.* 3. *n.* 63. & *n.* 66. valde probabiliter etiam conditione iam impleta, præſertim ſi Vota fuerint pœnalia, de quo pariter iam facta eſt mentio ſuperius *n.* 56. Quando vero foret abſolutum,

58. Indaget IV. Qua ætate emiſerit hoc votum? etenim ante annos pubertatis (NB. maſculini dicuntur impuberes, uſquedum annum decimum quartum, femellæ vero, uſquedum duodecimum compleverunt) emiſſa Vota, & poſtmodum in pubertate non de novo ratificata, poſſunt irritari ab ipſomet Parente vel Tutore pupilli, & quidem ordinarie ſine ulla cauſa gravi, cum voluntas horum in voluntate Patris aut ſui Tutoris exiſtat. Vide Jus Canonicum *lib.* 3. *Decret. tit.* 34. *n.* 12. *&* 15. & infra *tract.* 12. *D.* 3. *de Jubilæo. q.* 10. Si autem promiſiſſet, aut de novo ratificaſſet adepta iam pubertate,

59. Indaget, & attendat V. Num forſan non adſit urgens neceſſitas diſpenſandi, ſimulque periculum in mora, puta; ſi ex dilatione uſque ad reſponſum Pontificis ex parte voventis, ſeu inter contracturos urgeat periculum incontinentiæ, ſcandali, vel alterius gravis mali? Si matrimonium differri nequeat ſine gravi dedecore ſponſi aut ſponſæ, vel familiæ, aut ſine infamia ob imprægnationem ſponſæ, ſive quia alias proles maneret illegitima; quoniam e. g. Caius contracturus morti eſt vicinus: in quibus, & ſimilibus caſibus poſſet diſpenſare iuxta dicta antecedentia Ordinarius ſeu Epiſcopus ſupplicantis; alias vero erit ſcribendum Romam ad Sacram Pœnitentiariam, illas Litteras vel per tertium, puta, per Generalem Procuratorem Ordinis, aut per aliquem Agentem Romanum, vel immediate per poſtam ordinariam dirigendo Romam ad maiorem Pœnitentiariam cum ſequenti ſuperſcriptione: *Eminentiſſimo & Reverendiſſimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario &c.*

60. Porro in dicta Epiſtola veridice quoque ſpecificet cauſam, ob quam Orator, ſeu Oratrix ſupplicat diſpenſari; ſolet autem S. Pœnitentiaria commutando Votum Caſtitatis ad effectum contrahendi matrimonium diſpenſare ob ſequentes cauſas: nimirum ob ſtimulos carnis, quando ſcilicet vovens, ſive ſit vir, ſive mulier, ita tis ſtimulis agitatur, ut continenter vivere non poſſit, ſimiliter ad conſervandam nobilem Familiam. Item quoad mulieres etiam, ſi non patiantur ſtimulos, maneant tamen in aliquo periculo amittendi pudicitiam; utpote quia puella pauper, & pulchra, vel orbata parentibus exiſtit, vel ob alias cauſas, uti teſtatur Tiburtius Navar. *part.* 1. *Manuduct. cap.* 5. In noſtro caſu poſſet Supplica ſic formari.

N. Puella ſoluta emiſit Votum Caſtitatis perpetuæ; ſed cum adſit, vel futurum eſſe prævideat periculum incontinentiæ (ſi alia foret cauſa petendi diſpenſationem, eadem inſeratur) *humillime ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum nubendi, quam gratiam ſtudebit pro poſſibili precibus ſuis demereri. Dignetur autem Eminentia Veſtra reſcribere ad NN. in Diœceſi N. Oppido N.* Hic ponatur una cum expreſſione Diœceſis & Oppidi nomen & cognomen illius, ad quem Litteræ diſpenſatoriæ debent dirigi e. g. ad Confeſſarium, nullatenus autem exprimatur verum nomen & cognomen ipſius ſupplicantis, puta in præſenti caſu illius puellæ ſolutæ: nam in Pœnitentiaria ſimilia omittuntur.

61. Ad factam Supplicationem ſolet ordinarie accommodando ad præſentem caſum reſponderi in forma ſequenti:

SI PERICULUM.

Sacra Pœnitentiaria tibi Confeſſario a Latrice præſentium electo concedit facultatem, ipſi Latrici præfatum, Votum ad effectum nubendi tantum, Auctoritate Apoſtolica diſpenſando, commutandi in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & in alia Pœnitentiæ opera per te injungenda, inter quæ ſint etiam aliqua pietatis, quæ quotidie facere teneatur, ut ea adimplens memor ſit ſemper obligationis, qua emiſſo Voto adſtringebatur, prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, in Foro conſcientiæ & Sacramentali Confeſſione tantum. Imo, quod ſi viro, cui conjungetur ſupervixerit, caſtitatem ſervet, ut prius obligata, & ſi unquam extra matrimonium fornicata fuerit, aut mortuo viro alteri nupſerit abſque nova diſpenſatione, ſciat ſe contra Votum Caſtitatis facere, & debitum conjugale exigere non poſſe. Et ita eam moneas &c.

62. Circa præſentem ordinariam formulam Diſpenſationis Executor per has Litteras deputatus notet I. ſequentem clauſulam: *Diſpenſando commutes in Sacramentalem Confeſſionem ſemel quolibet menſe, & alia Pœnitentiæ opera præfatæ injungenda &c. inter quæ ſint etiam alia pietatis, quæ quotidie facere teneatur.* Ex qua deducitur, tria debere diſpenſando iniungi. 1. Sacramentalem Confeſſionem quolibet menſe, vel ſi ob negotia, aut alias graves rationes id fieri non poſſet, etiam licitum foret (quidquid demum nonnulli contradicant) eandem ad bimeſtre, vel trimeſtre extendere, ſaltem ſi clauſula ſic habeat: *Singulis menſibus, vel quoties tibi videbitur:* aut ſaltem ſi ad finem hujus ſpecificationis addat; *prout ſecundum Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris &c.*

63. Cæterum iſta Confeſſio menſtrua probabilius ac tutius iuxta Sanchez, Palao, ac Syrum Placentium &c. debet eſſe 1. ſupererogatoria, ſicque aliunde e. g. ob Pœnitentiam medicinalem a Confeſſario ſibi injunctam &c. non debita, 2. Debent imponi etiam alia opera, puta, medium Roſarium inter octiduum ſemel recitandum &c. vel reſpectu divitum opus miſericordiæ qualibet ſeptimana ſemel &c. vel lectio ſpiritualis, aut aliqualis mortificatio in cibo vel potu &c. vel oratio pro Defunctis præſertim quoad pauperes, quæ apud eoſdem loco eleemoſynæ corporalis poterit ſuccedere &c. prout ſecundum Deum & animæ ſalutem, ſtatum, ſexum, & ætatem pœnitentis expedire videbitur &c. 3. Debent præterea adjungi adhuc aliqua opera quotidiana, puta, ſingulis diebus de mane & de nocte unum *Ave Maria* &c.

64. Notet Executor hujus Diſpenſationis II. quod præterea Pœnitentem oporteat inſtruere in ſequentibus. Primo. Quod hæc opera pietatis quotidiana iniungantur, ut quotidie recordetur obligationis, quam ob votum habebat. 2. Quod commutatio, quæ datur ad poſſe contrahere matrimonium, ad nihil inſerviat, quouſque ipſum matrimonium contrahatur, & ſi carnaliter peccaret ante talem contractum, contra votum delinqueret: Unde nec tenetur implere pœnitentias impoſitas, niſi a die contracti & conſummati matrimonii. 3. Quod commutatio, quæ datur, non ſolum valeat ad poſſe contrahere matrimonium, ſed etiam ad poſſe reddere & exigere debitum coniugale. 4. Quod hæc commutatio valeat ſolum ad contrahendum & conſummandum ſemel matrimonium, unde mortuo viro, cum quo modo intendit contrahere, alium ducere non poteſt ſine nova diſpenſatione; cum ſtatim obligatio voti reviviſcat, ſicut erat a principio, ob conditionem in formula diſpenſationis expreſſe adiungi ſolitam: ubi tamen redeunte obligatione voti probabilius teſte la Croix *lib.* 1. *n.* 518. ceſſat iterum obligatio perſolvendi opera alia pia ſubrogata. 5. Quod, ſi durante matrimonio extra illius uſum ſibi licitum, alium actum carnis peccaminoſum fecerit, contra votum peccet, & teneatur hanc circumſtantiam aperire in Confeſſione.

65. Notet III. Quod poſt hanc inſtructionem talis pœnitens impoſita prius pœnitentia pro peccatis etiam aliis in Confeſſione detectis, abſolvatur in forma Eccleſiæ conſueta a cenſuris & peccatis per iſta verba: *Do-*

minus noſter JESUS Chriſtus te abſolvat. &c. Deinde *ego te abſolvo a peccatis tuis &c.* quibus ſubjungat: *Item Auctoritate Apoſtolica ſpecialiter mihi delegata tibi Votum Caſtitatis, quod emiſiſti ad effectum, ut matrimonium contrahere, ac debitum conjugale reddere, & exigere licite valeas, in opera tibi præſcripta diſpenſando commuto in Nomine Patris &c. Paſſio Domini Noſtri &c.* Et licet iſta formula expreſſa non ſit omnino de eſſentia diſpenſationis, attamen ſaltem eſt valde congrua.

66. Quæres, quomodo practice procedendum, ut diſpenſetur cum aliquo in voto Religionis? Exempli gratia ſumamus hunc caſum, quod quis voverit ingredi certam Religionem, poſtea tamen ſeductus, in juventute nomen dederit *militiæ*; modo autem exauctoratus, ac ſtimulis carnis agitatus cupiat nubere, quomodo ergo inſtruenda Supplica?

67. Reſpondeo, præmiſſis, & cum grano ſalis applicatis prioribus indagationibus de voto ſimplici Caſtitatis, adhuc præterea ante inſtructionem cujusdam formulæ ſpecialiter notandum venit Confeſſario ex Leſſio *lib. 2. cap. 41. dub. 5.* multipliciter quempiam poſſe vovere ingreſſum in aliquam Religionem. *Primo* generatim non ſpecificando aliquam certam. *Secundo*, ſpecificando apud ſe aliquam certam Religionem, puta S. Dominici, S. Franciſci &c. *Tertio* determinando etiam particularem locum ob ſpecialem ad hunc affectum, e. g. huc numero Monaſterium S. Bernardi, S. Auguſtini &c.

Qui *primo modo* vovit, ſi non admittitur, in uno Ordine, debet tentare alium, idque ad tres, vel quatuor. Ita Sylveſter *V. Religio 2. quæſt. 16.* Non tamen tenetur ad alias Religiones diſtitas, aut ubi notabiliter eſt aliud clima & modus vivendi, pergere pro petenda ſuſceptione. Item, ſi non recipitur in alia Religione moderata etiam ſuæ Regionis, non obligatur ad ſtrictiſſimam, niſi ſimilia expreſſe voverit aut ex circumſtantiis idem clare deducatur. Quinimo, ſi etiam, voluiſſet ſub voto comprehendere Religionem ſtrictiorem, poſſet ex gravi cauſa Confeſſarius privilegiatus commutare in mitiorem; cum non diſpenſaret in voti ſubſtantia, ſed tantum in accidentalibus, prout præter alios obſervant la Croix *lib. 3. part 1. num. 550.* & Spores *Tract. 3. in Decal. cap. 3. num. 67.*

Qui vovit *ſecundo modo*, vel eſt talis Ordo, ubi Superiores cujuslibet Monaſterii in ſpecie Candidatos recipiunt, & tunc non receptus in uno obligatur tentare adhuc duo vel tria alia loca ejusdem Ordinis. niſi aliud ex ipſa voventis intentione, aut circumſtantiis clare colligatur. Quod ſi vero foret Ordo, in quo poteſtas recipiendi reſideret penes ipſum Provincialem reſpectu omnium Monaſteriorum ſuæ Provinciæ, puto, talem ob paritatem rationis ſatisfacturum voto, ſi ter in Capitulo compareat, & non ſuſcipiatur neque Promiſſum futuræ ſuſceptionis acquirat. Imo, ſi ſtatim ab initio nulla ſpes prudens futuræ ſuſceptionis eſſet (puta, ſi Provincialis, ac vocales candide dicerent, prout, ſi tales reſciunt, ſæpius ſolent recte dicere, nullam ſpem futuræ ſuſceptionis adeſſe) non obligatur vovens amplius ſecunda vice ſuſceptionem tentare.

Qui *tertio modo* Votum emiſit determinando locum particularem, ſi ibidem ſerio, & non ſolum cauſa magis probandi ſpiritum, patiatur repulſam, neutiquam tenetur alia loca tentare. Porro ſi ſimiles aliquando fuerint recepti, & demum poſtea intra annum probationis non ex dolo prius intento, ſed ex alia cauſa egrediuntur, omnino a Voto abſolvuntur; utpote cum voverint quidem ingreſſum, ſed non Profeſſionem; prout in dubio non debet fieri extenſio ad Votum ipſiuſmet Profeſſionis faciendæ, quoniam odia non ſunt extendenda. His ergo præſuppoſitis ac prævie conſideratis, ſi Confeſſarius adhuc invenerit neceſſarium ſcribere Romam, Supplicam inſtruere poterit, ut ſequitur.

NN. Miles pro nunc exauctoratus, antea Studioſus fecit Votum in humanioribus ſcholis ut Juvenis annorum (hic ſpecificentur anni) *quod ingredi velit aliquam Religionem aſſumendo ibidem ſtatum Clericalem: quia tamen de facto tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur; tum ob mores militares depravatos ſe minus capacem judicat ad ſervitia talis Religionis, præſertim etiam, quia ſpecies illæ ad ſtudia ut plurimum evanuerunt; hinc humillime ſupplicat pro commutatione hujus Voti ad effectum contrahendi matrimonium. Pro qua gratia permanebit perpetuus ad DEUM pro ſua Sanctitate interceſſor.*

68. Ad hanc Supplicam Reſcriptum Romanum ſimilis erit plerumque Formulæ.

Pro parte Latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipſe ut Juvenis annorum &c. ingreſſum in certam Religionem ſimpliciter voverit, aſſumendi ibidem Statum Clericalem: cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, tum ob ſtimulos carnis, quibus multum agitatur, tum ob depravatos mores militares ſe minus capacem judicet ad ſervitia Religionis, hinc pro conſcientiæ ſuæ quiete cupit Votum hujusmodi ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter, ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer provideri. Nos igitur qui pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, ejusmodi Supplicationibus inclinati Auctoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa diſcretioni tuæ committimus quatenus ſi ita eſſe per diligentem Oratoris examinationem ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris, eundem a mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta injuncta ei penitentia ſalutari ſibique Votum prædictum ad hoc, ut matrimonium legitime contrahere poſſit, in frequentiam Sacramentalis Confeſſionis peccatorum ſuorum ſingulis ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ ſint etiam aliqua Religionis, quæ quotidie facere teneatur ad eum finem, ut ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua hujusmodi Voto adſtringebatur, prout ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando commutes in foro Conſcientiæ, & Sacramentali Confeſſione tantum. Datum Romæ &c.

69. Circa Executionem hujus diſpenſationis Confeſſarius deputatus Executor quatuor notet.

I. quod in hoc Reſcripto diſpenſationis non ſoleat, uti ſi diſpenſatur in Voto ſimplici Caſtitatis, apponi illa clauſula: *Si alteri, cui conjungetur ſupervixerit, Caſtitatem ſervet, ut prius &c.* Unde Votum Religionis abſolute per commutationem in alia opera tollitur; ideoque monendus eſt pœnitens, quod ad hoc Votum (niſi expreſſe aliter fuiſſet in Reſcripto poſitum) numquam amplius adſtringatur, & ideo, ſi uxori ſupervixerit poſſit aliud matrimonium contrahere, poſito, quod ad effectum matrimonii ſit tale Votum commutatum. Ita recte noſter Tiburtius Navar. Pœnitentiarius Apoſtolicus Lateranenſ. *in Manuduct. ad praxin part. 1. de Formulis Votorum cap. 4.*

II. Notet Confeſſarius ſequentem clauſulam in tali Reſcripto ordinarie reperibilem: *Eundem a mutatione propoſiti abſolvas.* Ubi *per mutationem propoſiti* intelligitur illud peccatum, quo quis hoc Votum forſan eſt tranſgreſſus; puta ex ſurditate nimium differendo Votum; a quo peccato conceditur Confeſſario Executori poteſtas abſolvendi. Quod ſi ex me quæras, quid proſit illa conceſſio, cum alias Confeſſarii jam habeant poteſtatem abſolvendi a ſimili peccato? Reſpondeo nihilominus apponi dictam clauſulam pro majori ſecuritate, ut, ſi forſan aliunde illud peccatum numeraretur inter caſus reſervatos, pro hac vice ille Confeſſarius, Executor poteſtatem haberet abſolvendi, etſi eidem alias non competeret.

III. Notet aliam clauſulam: *Commutes in Confeſſionem Sacramentalem &c.* de qua clauſula cum grano ſalis diſcurrendum, ſicut ſuperius de Voto ſimplici Caſtitatis diſcurrebamus. Poterit autem pro illis operibus perpetuis ibidem præceptis, quæ non ſunt quotidiana, injungi e. g. Viſitatio Eccleſiæ Ordinis, quem voverat, ſemel per hebdomadem, aut Communio in feſtis præcipuis dicti Ordinis. Idem quoad opera quotidiana ibidem contenta poterit imponi geſtatio Chordæ, Corrigiæ, vel Scapularis Ordinis, & ſimul

reci-

recitatio unius *Pater & Ave* &c. in honorem Fundatoris Ordinis.

IV. Notet Confeſſarius, quod, ſi non adſit ex parte diſpenſandi verum periculum incontinentiæ, ſed petatur diſpenſatio ob alias cauſas, v. g. ratione provectæ ætatis, quæ videtur oneribus Religionis ſuſſerendis impar, vel quia v. g. aliquis exiſtens in Ordinibus ſacris puta Sacerdos ſæcularis cupit ab hoc Voto Religionis emiſſo eſſe liber &c. in ſimili caſu non ſoleat addi clauſula ad effectum nubendi, ſed potius alia: *Dummodo cælibem vitam ducat*, vel *ad effectum remanendi in ſæculo in vita cælibe &c.* Ubi haud dubie nequit vi talis diſpenſationis contrahi matrimonium.

Plura adhuc de iſta materia, ſi dicta tibi non ſufficiant, videre poteris in Jure Canonico Patris Reiffenſtuel *lib. 3. Decret. Tit. 34.*

TRACTATUS VII.

DE JUSTITIA ET JURE, CÆTERISQUE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

1. POST explicatas Virtutes Theologicas, atque Religionem utpote inter Virtutes Morales præſtantiſſimam, ipſa materiarum connexio ſubminiſtrat Tractatum de Virtutibus Cardinalibus, ac præſertim de Juſtitia & Jure, utpote de qua occurrunt difficultates ſpecialiores, atque ob earum præſtantiam ſcitu admodum neceſſariæ: adeo, ut materia de Juſtitia & Jure, ob ſui excellentiam, ſimul & neceſſitatem, non ſolum in Theologia Morali, verum & Speculativa ſuſius atque ex profeſſo tractari conſueverit. Nec immerito: ſiquidem & Spiritus ſanctus, tantæ virtutis neceſſitatem generi humano inculcaturus, per os Sapientis ipſo exordio Libri Sapientiæ exclamat, dicens: *Diligite Juſtitiam, qui judicatis terram*. De qua proinde, unica diſtinctione de cæteris Virtutibus Cardinalibus præmiſſa, præſens Tractatus inſtituitur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Cardinalibus.

QUÆSTIO I.

De Prudentia, ejuſque partibus,

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis, ac præſtantia hujus Tractatus.*
2. *Virtutes Cardinales, quot?*
   Et cur ſic dictæ?
3. *Prudentiæ encomia.*
4. *Prudentia, quid?*
5. *An ſit unicus habitus?*
6. *Partes ſubjectivæ, potentiales, & integrales Prudentiæ, Juſtitiæ &c. quid?*
7. *Partes ſubjectivæ Prudentiæ ſunt quinque; nimirum Monaſtica,*
8. *Oeconomica, Politica, ſeu Civilis, Legiſlativa, & Militaris.*
9. *Partes potentiales Prudentiæ tres.*
   Eubulia, Syneſis, & Gnome.
   Epicheja, quid?
   (*a*) Ut dictum Tract. 2. Diſt. 4. num. 9. & ſeq.
10. *Partes integrales Prudentiæ ſunt octo? quæ?*

2. CONVENIUNT Doctores, quatuor eſſe Virtutes Cardinales, videlicet Prudentiam, Juſtitiam, Temperantiam, & Fortitudinem, de quibus legitur *Sapient. cap. 8. Sobrietatem enim & Prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus*, uti per ſobrietatem Temperantia, & per virtutem Fortitudo deſignatur. Idcirco autem hæ quatuor dicuntur *Virtutes Cardinales*, quia ſunt tamquam aliarum Virtutum fontes & cardines: nam quemadmodum oſtium in cardine; ſic omnis honeſtæ vitæ ratio in illis verſatur, atque univerſa boni operis ſtructura eiſdem innititur.

3. Inter has autem primum locum ſibi vendicat Prudentia, quæ licet ſecundum eſſentiam ſuam ſit Virtus intellectualis, adhuc tamen inter Morales merito connumeratur, eo quod actionum noſtrarum moralium ſit directiva. Qua de cauſa pluribus paſſim ea encomiis cohoneſtatur: Prudentia etenim, ſive diſcretio, a S. P. N. Franciſco (teſte S. Bonaventura *cap. 5. Legendæ*) recte vocatur *Auriga virtutum*: ipſa ſiquidem eſt lux agendorum, ars recte vivendi, voluntatis oculus, cæterarum virtutum dux, fons & norma, ſine qua nulla poteſt conſiſtere. Nam, ut inquit S. Bernardus *Serm. 49. ſuper Cantica*: *Tolle diſcretionem* (Prudentiam) *& virtus vitium erit*. Unde & in Jure Canonico *c. Præſentium* 1. *quæſt. 5.* & *c. Cuſtos, de Offic. Cuſt.* legitur, quod Prudentia, ſive *Diſcretio mater eſt omnium virtutum*.

4. CONCL. I. Prudentia eſt recta agendorum ratio, ſive eſt virtus, quæ ſecundum honeſti rationem quid agendum, quidve fugiendum ſit, homini proponit. Ita in re communis, nam inquit S. Baſilius *Serm. in Princip. Proverb. Prudentia eſt recta eorum, quæ agenda & non agenda ſunt, cognitio.*

5. Quia tamen diverſa ſunt ſpecie agibilia moralia, per prudentiam in particulari dijudicanda; hinc ipſa non eſt unicus habitus ſpecie indiſtinctus, ſed tot dantur habitus partiales Prudentiæ ſpecie diſtincti, quot ſunt virtutes ſpecie diverſæ in voluntate, reſpicientes diverſa agibilia moralia, quæ a Prudentia in particulari dijudicanda, & dirigenda ſunt. Quamvis omnes illi habitus partiales conſtituant unum totalem habitum Prudentiæ in viro prudente; unum, inquam, non ſpecie, ſed genere: prout cum Doctore Subtili 3. *diſt. 36. quæſt. un. §. De alia.* notant Scotiſtæ communiter contra nonnullos alios.

6. Pro intellegentia ſequentium eſt præmittendum, quod partes Prudentiæ (idem eſt de Juſtitia, Temperantia, & Fortitudine dicendum) aliæ dicantur ſubjectivæ, aliæ potentiales, aliæ integrales. *Partes ſubjectivæ* ſunt ſpecies, ſeu inferiora, in quas ejuſmodi virtus ſubdividitur. Nomine *Partium potentialium* intelliguntur virtutes, Prudentiæ v. g. affines, ad quam proinde ratione magnæ ſuæ cognationis reducuntur, eique annecti ſolent. *Partes integrales* tandem vocantur eæ, quæ ad perfectum actum Prudentiæ concurrere debent; unde hæ non ex eo dicuntur integrantes, quaſi virtutem ipſam integrent & componant, quemadmodum manus, pes & caput integrant corpus hominis; ſed quod ad perfectum actum virtutis omnes concurrant, ut dictum.

7. CONCL. II. Partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies ſub Prudentia tamquam ſub genere contentæ, ſunt quinque, videlicet Monaſtica, Oeconomica, Politica, Legiſlativa, & Militaris. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt. 47.* & alii. Ratio eſt: quia *Prudentia* generatim alia eſt *Monaſtica* (quam & *Perſonalem* appellant) eſtque ea, qua quiſque ſibi & propriæ ſuæ directioni proſpicit; & alia *Gubernativa*, quæ aliorum proſpicit directioni: atqui Gubernativa ulterius apte ſubdividitur in quatuor enumeratas poſteriores ſpecies; quælibet enim earum proſpicit directioni aliorum, ſed diverſimode; ergo in omnibus erunt quinque.

8. Cæterum *Prudentia œconomica* eſt, quæ totius familiæ honeſtam inſtitutionem tuetur, & gubernat, ejus bonum dumtaxat attendens. *Prudentia politica*, *ſeu civilis* eſt, qua quis recte novit adminiſtrare rempublicam, legumque obſervantiam procurare: hæc enim ſpectat bonum commune Civitatis, ſeu reipublicæ, ſicut œconomice familiæ. *Prudentia Legislativa* eſt, qua quis novit idoneas leges condere: & hæc vel maxime neceſſaria eſt Legislatoribus. Tandem *Prudentia militaris* eſt, qua recte adminiſtratur militia: & hæc requiritur in militibus, & amplius in belli Ducibus, ut militia recte adminiſtrata bonum commune ſtrenue defendatur.

9. CONCL. III. Partes potentiales prudentiæ tres communiter aſſignantur cum D. Thoma *loc. cit. quæſt.* 51. videlicet Eubulia, Syneſis, & Gnome. *Eubulia* (latine bona conſultatio) eſt habitus recte inclinans ad conſultandum, ſeu ad excogitanda media apta pro conſecutione finis. *Syneſis* (quod latine eſt, ſenſate diſcernere) eſt habitus diſponens ad ferendum rectum judicium de particularibus operabilibus conſultatis, idque juxta regulas communes. *Gnome* eſt habitus recte judicandi ex principiis quibuſdam altioribus præter ordinarias leges, ſive contra tenorem verborum legis: prout fit per Epicheiam, quæ eſt benigna legis interpretatio ſecundum æquum & juſtum, quæque nonnunquam determinantur; ſeu practicanda judicantur aliqua contra verba legis, etſi non contra mentem legis; eo quod ejuſmodi caſum ob ſpeciales circumſtantias non cenſeatur Legislator comprehendere voluiſſe ſub lege generaliter lata. (*a*) Notat tamen Herinx *diſp.* 5. *de Prudentia. quæſt.* 1. *n.* 25. quod Syneſis & Gnome revera ſint ipſamet Prudentia, eamque integrent, uti diverſi habitus circa diverſas concluſiones integrant unam ſcientiam totalem.

10. CONCL. IV. Partes integrantes, ſive integrales Prudentiæ, a S. Thoma *loc. cit. quæſt.* 48. & aliis, octo numerantur. I. *Memoria præteritorum*; nam hæc magnam opem affert ad recte formandas deliberationes de fine, ac mediis ad finem aſſumendis; quia ex ea naſcitur experientia, optime rerum magiſtra. II. *Intellectio*; id eſt, cognitio primorum principiorum practicorum. III. *Docilitas*: qua quis facilitatur ad prompte acquieſcendum monitis prudentium, quibus recte inſtruitur. IV. *Solertia*: qua operans diſponitur ad facilem, & ſubitam mediorum excogitationem. V. *Ratio*; qua quis promptus efficitur ad inferendum unum ex alio ſimili, atque applicandum principia generalia ad particulares concluſiones. VI. *Circumſpectio*; per hanc quippe habilitatur homo ad recte expendendas omnes circumſtantias actionis moralis. VII. *Prudentia*; qua recte expenduntur futura agibilia moralia, veluti jam connexa cum præſentibus. VIII. *Cautio*; qua inſtruitur operans, qualiter declinare debeat impedimenta occurrentia, & ne ſub ſpecie boni voluntas applicetur malis. Sciendum tamen, quod prædictæ octo non eodem modo cenſeantur partes integrantes Prudentiæ: nam quinque priores eatenus dicuntur tales, in quantum prærequiruntur ut conditiones præviæ ad actum, ſeu executionem Prudentiæ; ſed tres poſteriores, quatenus ſint aliqui actus Prudentiæ, ut notat Sannig *diſt.* 2. *de Prud. quæſt.* 1. *n.* 11.

QUÆSTIO II.

De Vitiis Prudentiæ oppoſitis.

SUMMARIUM.

11. *Prudentiæ quæ vitia opponantur?*
12. *Per defectum contra Prudentiam peccatur Præcipitatione, Inconſideratione, Inconſtantia, & Negligentia.*
13. *Per exceſſum contra eam peccatur ſex modis.*
14. *Prudentia carnis, quæ?*
15. *Aſtutia, quid?*
16. *Dolus, &*
17. *Fraus, quid?*
18. *Solicitudo temporalium, quæ?*
19. *Non prohibetur moderata ſolicitudo temporalium.*
20. *Solicitudo futurorum, quæ?*

11. CONCL. I. Licet omne peccatum opponatur Prudentiæ, eo quod ſit contra rectum ejus dictamen: magis tamen directe, ac generatim loquendo, opponitur Prudentiæ hinc per defectum Imprudentia, illinc per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum, Prudentia falſa ſive fucata. Ita communis, & ratio eſt: quia Prudentia conſiſtit in medio, non minus, ac aliæ Virtutes morales, ergo poteſt contra eam peccari non ſolum per defectum, ſed etiam per exceſſum, ſeu quaſi exceſſum. Unde inquit Apoſtolus *Rom.* 12. *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*

12. CONCL. II. Per defectum, ſive Imprudentiam, peccatur contra virtutem Prudentiæ quadrupliciter, videlicet Præcipitatione, Inconſideratione, Inconſtantia, & Negligentia. Et quidem *Præcipitatione* peccatur contra Prudentiam, dum quis propoſito aliquo fine ſtatim opus aggreditur, non præmiſſa ſufficienti deliberatione de totius negotii qualitate, de mediis illud exequendi, deque cavendis impedimentis. *Inconſideratione* peccatur contra ipſam, dum temere judicatur, & concluditur de ipſo opere exequendo, non præmiſſa diligenti rerum ac circumſtantiarum inſpectione. *Inconſtantia* vero contra Prudentiam peccat ille, qui rebus jam ſemel deliberatis, ac recte judicatis, ſine ulla, vel certe ſine ſufficienti cauſa mutat judicium ſuum. Et tandem contra eamdem prudentiam peccatur *Negligentia*, quæ eſt omiſſio diligentiæ requiſitæ in actu intellectus ad excitandam & dirigendam voluntatem, ac vires externas, ut exequantur illud opus, quod faciendum eſſe, judicatum eſt.

13. CONCL. III. Per exceſſum, aut quaſi exceſſum, ſeu potius quadam falſa ſeu fucata ſpecie Prudentiæ, peccatur contra eam ſex modis, videlicet Prudentia carnis, Aſtutia, Dolo, Fraude, Solicitudine temporalium, & Solicitudine futurorum. Ita communis.

14. *Prudentia carnis* ea dicitur, qua quis novit excogitare idonea media ad opera carnis complenda: qualia ſunt fornicatio, immunditia, gula, ira, & cætera hujuſmodi, quæ recenſet Apoſtolus *Galat.* 5. Et hæc prudentia carnis, qua quis vivit ſecundum carnem, id eſt, ſecundum inſtinctus, commoditates ac motus naturæ corruptæ, opponitur Prudentiæ ſpiritus, quæ novit excogitare idonea media ad opera ſpiritus ſeu virtutum perficienda. De qua utraque legitur *Rom. cap.* 8. *Prudentia carnis, mors eſt; Prudentia autem ſpiritus, vita & pax: quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo.*

15. *Aſtutia* ſumitur hic in malam partem, nempe pro notitia pravorum mediorum ad fallendum proximum idoneorum cum affectu id opere exequendi. Et hæc continet artem ſimulandi, & diſſimulandi; eſtque ſpecies quædam Prudentiæ Carnis: illi etenim maxime videntur eſſe prudentes ſecundum carnem, qui modos norunt occultos fallendi proximum, & ſic obtinendi bona temporalia. Porro Aſtutiæ vitium alio nomine dicitur *Cordis duplicitas*: de qua *Eccleſiaſtici.* 2. dicitur: *Væ duplici corde, & labiis ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.*

16. *Dolus* eſt actus externus, ſeu executio ipſius Aſtutiæ, & habet præcipue locum in materia Juſtitiæ, puta in contractibus humanis. Et communiter definitur, quod ſit machinatio ad circumveniendum, decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

17. *Fraus* ferme idem eſt, quod dolus: differt tamen ea eo a dolo, quod Fraus fiat per facta; ut, cum menſura eſt minor juſto, vel cum moneta eſt adulterina, & hujuſmodi. Unde Fraus eſt quid minus commune, quam Dolus.

18. *Solicitudo temporalium* eſt nimia mentis occupatio in conquirendis, & conſervandis rebus temporalibus, proveniens ex inordinato habendi amore, & amittendi timore. Unde tria in hoc vitio includuntur, nempe nimius affectus ad bona temporalia, timor & anxietas in iis conquirendis vel conſervandis,

dis, ſimulque nimia occupatio mentis in illis cogitandis & tractandis. Et hanc ordinatam temporalium Solicitudinam, veluti valde perniciosſam animæ, paſſim reprehendit Scriptura Sacra, & vel maxime Chriſtus Dominus *Matth.* 6. dicens: *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini.* Et alibi.

19. Cæterum prædictis verbis prohibetur ſolum inordinata temporalium Solicitudo; id eſt, ea quæ eſt coniuncta cum nimio affectu temporalium, nimiaque mentis occupatione, & anxietate in iis corradendis, & conſervandis. Siquidem moderata ſolicitudo & proviſio temporalium, quæ fit abſque nimio ad eadem affectu, cordiſque anxietate, non ſolum non eſt prohibita, ſed etiam commendatur *Proverb.* 6. ibi: *Vade ad formicam, o piger.* Et *Proverb.* 10. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis.* Huc facit illa generalis maledictio toti humano generi data *Gen.* 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane.*

20. Tandem *Solicitudo futurorum* eſt ſpecies quædam Solicitudinis temporalium, & conſiſtit in nimia animi occupatione circa futura, maxime, ut vitæ neceſſaria habeantur, quæ eſt coniuncta cum cordis anxietate, & parva fiducia Divinæ Providentiæ: ut, cum quis plus iuſto ſolicitus eſt de victu, veſtitu, aliiſque rebus neceſſariis in futurum annum, menſem, vel diem.

QUÆSTIO III.

De Juſtitia, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

21. *de his remiſſive.*

21. MATERIA præſentis quæſtionis commodius examinabimus inferius *Diſtinctione ſequenti. Quæſt.* 1. *&* 2.

QUÆSTIO IV.

De Temperantia, & annexis Virtutibus.

SUMMARIUM.

22. *Temperantia quid?*
    Sumitur etiam large.
23. *Ejus partes ſubjectivæ ſunt tres.*
    Abſtinentia,
    (*b*) Tract. 3. Diſt. 3. Quæſt. 6.
    Sobrietas, &
    (*c*) Cit. quæſt. 6. n. 45. & ſeqq.
24. *Caſtitas*
    (*d*) Tract. 9. Diſt. 4. quæſt. 1. & ſeqq.
    Pudicitia, & Continentia reducuntur ad Caſtitatem.
25. *Partes potentiales Temperantiæ, quæ?*
26. *Manſuetudo,*
27. *Clementia,*
28. *Studioſitas,*
29. *Humilitas, &*
    (*e*) Tract. 3. Diſt. 3. quæſt. 1.
30. *Modeſtia, quid, & quæ vitia ei opponantur?*
31. *Eutrapelia, quid?*
32. *Temperantiæ partes integrantes ſunt Verecundia, & Honeſtas.*

22. CONCL. I. *Temperantia* eſt Virtus refrænans inordinatos appetitus & concupiſcentias corporis, præſertim circa guſtum & tactum. Ita communis. Dicitur notanter, *præſertim circa guſtum & tactum*: quia Temperantia proprie dicta proxime verſatur in moderandis voluptatibus guſtus & tactus, quæ ſolent oriri ex eſculentis, poculentis, & venereis. Unde nemo proprie iudicatur intemperans, qui immodice delectatur in contemplatione rerum naturalium, in honoribus, in picturis, aut cantibus cæteroquin honeſtis, vel in odoriferis, & huiuſmodi: ſed talis proprie dicitur curioſus ambitioſus, vel alio eiuſmodi nomine notatur. Verum hoc intelligendum de Temperantia proprie dicta: nam ſi ea ſumatur generaliter & large, ſic *Temperantia* eſt virtus, quæ refrænat affectum hominis ab iis, quæ ipſum quomodocumque contra præſcriptum rationis alliciunt.

23. CONCL. II. Temperantiæ proprie acceptæ tres potiſſimum ſunt partes ſubjectivæ, ſeu ſpecies videlicet Abſtinentia, Sobrietas, & Caſtitas; quamvis nonnulli addant Pudicitiam. *Abſtinentia* eſt virtus, quæ ſecundum rectam rationem moderatur appetitum, uſumque ciborum oblectantium. Huic peculiariter adverſatur *Gula*, quæ eſt inordinatus appetitus, vel uſus ciborum voluptatis cauſa: ſed de hac jam alibi. (*b*) *Sobrietas* eſt virtus, quæ ſecundum rectam rationem moderatur inordinatum appetitum, uſumque potionis, vim inebriandi habentis. Huic adverſatur *Ebrietas*, quæ eſt exceſſus in potu inebriante voluptatis cauſa factus, donec uſus rationis ſopiatur, de qua pariter iam dictum. (*c*)

24. *Caſtitas* tandem eſt virtus, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum; & hæc triplex eſt, nempe Virginalis, Vidualis, & Coniugalis: de qua, ſicut & de oppoſitis vitiis, ex profeſſo alibi. (*d*) *Pudicitia* eſt moderantia circa oſcula illicita, tactuſque impudicos, & ſimiles laſcivias; aſpectuſque venereos: & dicitur *Pudicitia*, quatenus pudori, qui in uſu illorum intervenire ſolet, conformis exiſtit: quia tamen cenſetur una eademque virtus circa prævia, & circa principale, hinc pudicitia commode reducitur ad Caſtitatem. Idem dicendum de *Continentia*, quæ eſt Virtus refrænans motus concupiſcentiæ carnalis contra rectam rationem inſurgentes: quinimo hæc in re eſt ipſa Caſtitas.

25. CONCL. III. Ad temperantiam plures aliæ reducuntur virtutes, quæ & partes potentiales ipſius appellantur ratione magnæ ſuæ affinitatis, quam cum Temperantia habent; videlicet Manſuetudo, Clementia, Studioſitas, Humilitas, Modeſtia, Eutrapelia.

26. *Manſuetudo* eſt virtus temperans irrationabiles paſſiones iræ, juxta menſuram rectæ rationis. Et dicitur, *juxta menſuram rectæ rationis*: nam contra eam poteſt peccari tum ſecundum exceſſum per peccatum iracundiæ, tum ſecundum defectum per iræ vacuitatem, ſcilicet non increpando, caſtigando, & vindicando malum, ubi & ſicut oportet.

27. *Clementia*, magnam cum Manſuetudine gerit affinitatem, nec aliud eſt, quam levitas Superioris adverſus inferiorem in conſtituendis pœnis. Huic per exceſſum adverſatur *Crudelitas*: per defectum vero *nimia*, ſeu indiſcreta *Lenitas*.

28. *Studioſitas* eſt virtus, inordinatam ſciendi cupiditatem temperans: nam omnis homo naturaliter ſcire deſiderat. Eidem ſecundum exceſſum opponitur *Curioſitas*, quæ eſt ſuperflua cognoſcendi, aut diſcendi cura, quamque prohibitam legimus *Eccleſiaſtici*, *cap.* 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, & in pluribus operibus ejus* (Dei) *ne fueris curioſus.* Secundum defectum adverſatur eidem *Negligentia*, quæ eſt voluntaria omiſſio eorum addiſcendorum, quorum cognitio ad cuiuſque ſtatum vel officium ſpectat.

29. *Humilitas* eſt virtus temperans inordinatum appetitum tendendi ad excelſa. Sive, ut eam S. Bernardus *tract. de* 12. *gradibus Humilitatis*, definit: *Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui agnitione ſibi ipſi vileſcit.* Huic ſecundum exceſſum contrariatur *Superbia*, de qua iam alibi, (*e*) & ſecundum defectum *nimia Abjectio ſui.*

30. *Modeſtia* eſt virtus moderans exteriores corporis actiones iuxta præſcriptum rectæ rationis: eſtque alia Modeſtia, quæ ſervatur in verbis, alia, quæ in factis: & alia, quæ in exteriori cultu, ſive in decenti apparatu veſtium, conviviorum, atque ſupellectilis, iuxta proprii cuiuſque ſtatus menſuram obſervanti. Modeſtiæ ſecundum exceſſum opponitur *Petulantia*, & *Inſolentia*, ſecundum defectum vero *morum Ruditas.*

31. Tandem *Eutrapelia* eſt virtus, in recreationibus honeſtis, atque ad animi & corporis refocillationem ſuſceptis, rectum rationis moderamen ſervans:

vans: nam exceſſus in eiſdem, ſicut & nimius defectus in vitio ſunt.

32. CONCL. IV. Partes integrantes Temperantiæ ſunt Verecundia, & Honeſtas. *Verecundia* quandoque accipitur pro paſſione, ſicque importat dolorem, vel timorem, conſurgentem ex conſideratione alicuius facti inferentis dedecus, ſed accepta pro habitu vel actu virtuoſo, *Verecundia* eſt virtus, a turpibus & inhoneſtis cupiditatibus retrahens. *Honeſtas* viciſſim eſt virtus, inclinans ad decorem in abſtinentis inhoneſtarum voluptatum reſplendentem.

QUÆSTIO V.

De Fortitudine eiuſque partibus & oppoſitis vitiis.

SUMMARIUM.

33. *Ratio ordinis. Fortitudo large, quid?*
34. *Fortitudo proprie, quid? Vir fortis, quis?*
35. *Fortitudinis partes potentiales, quæ?*
36. *Magnanimitas, Confidentia, Patientia, & Perſeverantia quid?*
37. *Fortitudini opponitur Timiditas, Stupiditas animi.*
38. *Audacia, & Ignavia animi.*

33. POSTQUAM de Temperantia, quæ turpia refugit, & abſtinet ab illicitis voluptatibus dictum eſt, reſtat agendum de Fortitudine, quæ boneſta aggreditur, & animi dolorem fortiter ſuſtinet: eo præſertim, quod & ipſa occupetur in moderandis paſſionibus animi, ne mentem ab honeſto avocent, atque illis præſertim, quæ pertinent ad fugam corporalem malorum. Poteſt equidem Fortitudo in largiori ſenſu accipi pro firmitate animi in bono honeſto, qualis in cuiuslibet virtutis actione reperitur, verum in hac acceptatione ea non eſt virtus a cæteris diſtincta, ſed potius conditio ad omnem virtutem requiſita. Proprie igitur loquendo de Fortitudine, ſit

34. CONCL. I. *Fortitudo* eſt virtus, quæ voluntatem inclinat ad labores perferendos, & iuſta pericula aggredienda. Ita in re communis. Siquidem hæc virtus mediocritatem tenet inter Timiditatem & Audaciam, iuxta illud Ariſtotilis 3. *Eth. c.* 6. dicentis: quod ea ſit *Mediocritas circa metum & audaciam*, nam Fortitudinis virtus conſiſtit in perpeſſione iuſtorum laborum, quos fugit Timiditas, & in aggreſſione iuſtorum periculorum, ubi Audacia in quælibet pericula proruit, ſive iuſta ſint & honeſta, ſive non. Unde *Vir fortis* eſt, qui honeſtatis cauſa nunc quidem cum fiducia pericula aggreditur & tolerat, quando, ubi, & ſicut ratio dictat, nunc vero ingruentia mala timet, aut ſuſtinet, quæ & quando timere, aut tolerare oportet. Et de talibus legitur *Hebr.* 11. *Fortes facti ſunt in bello.*

35. CONCL. II. Partes fortitudinis potentiales (nam ſubiectivas non habet, quia hæc virtus verſatur circa materiam valde ſpecialem, quæ plures virtutum ſpecies conſtituere nequit) ſunt præſertim Magnanimitas, Confidentia, ſive Securitas, Patientia, & Perſeverantia: quæ, quia ſunt multum affines ipſi Fortitudini, recte partes potentiales ipſius dicuntur.

36. *Magnanimitas* eſt virtus, ad opera magna & heroica in omni virtutum genere inclinans. *Confidentia* (quam alii *Securitatem* appellant) eſt quietatio voluntatis orta ex fiducia, qua quis rationabiliter confidit, ſe malum imminens ſuperaturum. *Patientia* eſt virtus, quæ in adverſis rebus animi mœrorem temperat, ac mala præſentia æquanimiter tolerat. Et tandem *Perſeverantia* eſt virtus; conſiſtens in eo, quod quis in bene cœptis pergat, eaque uſque ad finem continuet; iuxta quod *Matth. cap.* 10. Salvator ait: *Qui autem perſeveraverit uſque ad finem, hic ſalvus erit.*

37. CONCL. III. Fortitudini, quæ hinc timorem, illinc nimiam fiduciam, ſive audaciam moderatur, per exceſſum & defectum utriuſque opponuntur varia vitia. Inprimis enim per exceſſum timoris opponitur ipſi *Timiditas*, qua fit, ut mala imminentia nimium formidentur, & non aggrediantur, etiam dum recta ratio dictat aggreſſionem eorum. Per defectum vero timoris opponitur eidem *Stupiditas animi*, qua quis ob animi ſtuporem nulla mala ſeu pericula formidat, etiam quando eadem formidare, & cavere ſecundum rectam rationem deberet.

38. Deinde per exceſſum fiduciæ opponitur Fortitudini *Audacia*, ſeu temeritas in aggrediendis periculis quando, quomodo, vel ubi non oportet. Per defectum vero fiduciæ opponitur Fortitudini aliud vitium, & dicitur *ignavia animi*, nihil audentis, ubi, quando & quomodo aggredi, vel ſuſtinere oporteret.

QUÆSTIO VI.

Quæ requirantur ad Martyrium?

SUMMARIUM.

39. *Martyrium excellentiſſimus actus Fortitudinis.*
40. *Martyrium, quid?*
41. *Ad illud in adultis quæ requirantur?*
42. *Quid ſufficiat in parvulis?*
43. *Hæretici propter ſectam ſuam occiſi, non ſunt Martyres.*
44. *Ad Martyrium in adultis requiritur ejus acceptatio.*
45. *Quid, ſi dormiens occidatur in odium Fidei?*
46. *Milites pugnantes contra Infideles, an ſint Martyres?*
47. *Quid, ſi pugnent intentione defendendi Fidem?*
48. *Exercent actum valde meritorium.*
Sententiæ notabiles circa hoc.
(ſ) Vide dicenda in ſimili. n. 55. & 57.
49. *Morientes pro defenſione cujuslibet virtutis ſupernaturalis, ſunt vere Martyres.*
50. *Exempla hujus.*
51. *Quid ſi, Tyrannus alios prætextus fingat?*
52. *Ad Martyrium requiritur, ut mors inferatur: quomodo?*
53. *Miſſi in carcerem, vel exilium propter Fidem, an, & quando ſint Martyres?*
54. *Martyres deſiderio, an ſint proprie Martyres?*
55. *Pulchra ſententia circa Martyrium ſine ſanguine. Quæ explicantur.*
56. *Morientes in pia cauſa v. g. ſervitio peſtiferorum, an ſint Martyres?*
57. *Senſus fidelium antiquitus circa hoc.*
58. *Ad Martyrium requiritur vel ſtatus gratiæ, vel diſpoſitio ad eam.*
59. *Ejuſmodi debita diſpoſitio, quæ?*
60. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

39. FORTITUDINIS virtus vel maxime eluceſcit occurrentibus malis ſeu periculis repentinis, iiſque maximis, ut puta, quæ mortem inferunt. Unde colligunt Doctores, Martyrium eſſe excellentiſſimum Fortitudinis actum; nam Martyres propter teſtimonium Chriſti, ſervandumque bonum veritatis Fidei ipſam vitam profundere non perhorreſcunt. *Martyr* enim græce, latine *Teſtis* eſt: unde *Martyres Chriſti* dicuntur quaſi teſtes ipſius, ſive veritatis, quæ per Chriſtum nobis innoteſcit. Agendo igitur de Martyrio, ſit

40. CONCL. I. *Martyrium* eſt tolerantia voluntaria mortis ex odio veræ Fidei, vel alterius Virtutis Chriſtianæ inflictæ. Patebit hoc amplius ex declaratione conditionum ad Martyrium requiſitarum: unde ſit

41. CONCL. II. Ad verum Martyrium tamquam excellentiſſimum actum virtutis Fortitudinis, requiritur in adultis ex parte intellectus vera Fides, ac deinde ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro Fide Chriſti, vel pro defenſione alterius Virtutis ſupernaturalis. Ita communis.

42. Dicitur I. *Requiritur in adultis*; nam in parvulis, qui nullum actum proprium elicere poſſunt, datur Martyrium abſque actu propriæ voluntatis, quando occiduntur odio Fidei: ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode Rege propter Chriſtum occiſi rite ab Eccleſia coluntur tamquam Martyres. Ratio eſt: quia licet nullum poſſint elicere actum, quo accipiant Martyrium propter Fidem, adhuc tamen

Digitized by Google

men re ipſa propter Fidem perdunt animam ſuam; ergo eam rurſus in cœlis invenient, juxta illam generalem promiſſionem Chriſti *Matth.* 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me inveniet eam*. Quinimo ex ſpeciali privilegio Chriſti occiſio propter cauſam Fidei eſt parvulis inſtar Baptiſmi: unde ſalvantur, etiamſi in utero materno occidantur propter Chriſtum, utpote proprio ſanguine baptizati.

43. Dicitur II. *Requiritur ad Martyrium ex parte intellectus vera Fides*: quia, ut dicitur *Hebr. cap.* 11. *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo*. Unde hæretici, ſi occidantur propter ſectam ſuam hæreticam, quam profitentur, Martyres non ſunt: nam, ut S. Auguſtinus *in Pſalm.* 34. ait: *Martyrem non pœna, ſed cauſa facit*; pœna enim communis eſt latroni & Martyri, hæretico & Catholico, ſed cauſa diſpar.

44. Dicitur III. *Deinde ex parte voluntatis pia voluntas tolerandi mortem pro Fide Chriſti*. Siquidem ad Martyrium in adultis omnino requiritur, ut mors voluntarie acceptetur propter Fidei veritatem tuendam: nam ſicut ad Baptiſmum fluminis, ita & ad Martyrium, ſeu Baptiſmum ſanguinis requiritur conſenſus, ſive prævia acceptatio illius.

45. Hinc ſi quis adultus in odium Fidei Chriſtianæ dormiens occidatur, cum antea de morte propter Fidem inferenda nihil omnino cogitaſſet, atque eam nullatenus acceptaverit, non eſt proprie cenſendus Martyr, prout notat Leſſius *lib. 3. de Juſt. & Jure. cap.* 1. *n.* 24. & Layman *lib. 3. ſect. 3. n.* 4. citans Suarezium. Secus foret, ſi quis ob Fidem in vincula conjectus ſtatuiſſet ſecum mori potius, quam Fidem negare: nam ſi talis poſtea in odium Fidei dormiens interficiatur, verus Martyr erit; eum in ſimili etiam ille Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiat in ſomnis, qui illud antea deſideraverat.

46. Quæres, an milites, qui in bello pro defenſione veræ Fidei contra Infideles ſuſcepto pugnantes occiduntur, ſint Martyres? Reſp. I. Certum eſt, ſi ejuſmodi milites intentionem ſuam non referant ad cauſam Fidei, vel aliud motivum ſupernaturale, ſed ad alium finem, ut puta honorem, pecuniam, vel bonum duntaxat humanum Reipublicæ, eos occumbendo in tali bello neutiquam effici martyres, cum non moriantur propter Chriſtum, aut in teſtimonium alicujus virtutis ſupernaturalis a Deo revelatæ, ſed ob finem mere humanum.

47. Reſp. II. Suppoſita pia intentione defendendi veram Fidem contra hoſtes ejuſdem, ipſoque ſtatu gratiæ, milites in tali bello pugnantes exercent actum valde meritorium; ſi tamen pugnando occidantur, proprie Martyres non ſunt. Ratio poſterioris partis eſt: quia milites actu pugnantes non voluntate, ſed potius neceſſitate mortem ſuſtinent; quinimo hanc hoſtibus inferrent, niſi ab ipſis vincerentur. Inſuper ipſi non præſeferunt manſuetudinem Chriſti, cujus paſſio eſt exemplar veri Martyrii, quique, *cum pateretur, non comminabatur*. 1. *Petri* 2. Leſſius *loc. cit. n.* 36. Layman, & alii. Accedit praxis, ac ſenſus Eccleſiæ, quæ decedentes in actuali pugna nunquam conſuevit colere pro Martyribus.

48. Prior autem pars ex eo patet: quia milites illi, cæteroquin in ſtatu gratiæ conſtituti, & ex tali optima intentione pugnantes, publicum Deo, veræque Fidei teſtimonium perhibent, hujuſque augmentum atque propagationem totis viribus promovere ſatagunt, atque pro ejuſdem defenſione mortem ſaltem indirecte acceptant, dum periculo ipſius manifeſto ſeſe exponere non perhorreſcunt. Huc faciunt verba illa Leonis Papæ IV. exhortatoria ad milites pro Chriſtianorum defenſione pugnantes, & conſolatoria morientium in hac piiſſima intentione, quæ referuntur *c. Omni timore* 23. *q.* 8. ibi: *Omni timore, ac terrore depoſito contra inimicos ſanctæ Fidei, & adverſarios omnium Religionum agere viriliter ſtudete. Novit enim Omnipotens, ſi quilibet veſtrum morietur, quod pro veritate Fidei, & ſalvatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt: & ideo ab eo præmium cæleſte conſequetur*. Idipſum S. Joannes a Capiſtrano ſuis Cruce ſignatis contra Turcas, infenſiſſimos Chriſtiani Nominis hoſtes, prope Belgradum fortiter pugnaturis, affectuoſe proponebat, illis (apud Waddingum ad Annum 1456.) verbis: *O quam felices, qui in hac pugna Chriſti morientur; quia ſtatim ab Angelis cum ſanctis Martyribus, qui pro Fide mortui ſunt, coronabuntur*. (ſ)

49. Dicitur IV. *Vel pro defenſione alicujus veræ Virtutis ſupernaturalis*: nam non ſolum, qui propter Confeſſionem Fidei, ſed etiam, qui pro defenſione aliarum virtutum ſupernaturalium moriuntur, Martyrii palmam conſequuntur. Generaliter enim loquendo omnia virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, ſunt quædam Fidei proteſtationes: quia, dum quis potius vult mori, quam Deum peccato quopiam offendere, ipſo facto proteſtatur, Deum eſſe Summum Bonum, ac omnibus aliis bonis creatis præferendum; quod eſt articulus Fidei Chriſtianæ.

50. Infertur proinde, quod omnium Virtutum ſupernaturalium opera poſſint eſſe cauſa Martyrii. Sic enim S. Joannes Baptiſta eſt Martyr, quia in odium Virtutis ac Veritatis, quam libere ac impavide prædicabat, fuit occiſus. Similiter multæ Sanctæ Virgines ſunt Martyres, eo quod fuerint mortuæ pro defenſione Virginitatis. Sic etiam S. Thomas Epiſcopus Cantuarienſis eſt Martyr; quia pro Catholica Eccleſia, ejuſque immunitate defendenda mortuus eſt: idem dicendum de plurimis aliis.

51. Et notandum, quod ſi quis ob prædictas cauſas occidatur, vere ſit Martyr, licet Tyrannus alios falſos prætextus fingat. Nam & Judæi ſub prætextu violatæ Legis Moſaicæ, & quod ſe Regem feciſſet, Chriſtum Dominum velut malefactorem occiderunt, qui tamen Martyr fuit, imo Dux, & Princeps Martyrum. Similiter in primitiva Eccleſia non raro occidebantur Martyres, vere quidem in odium Fidei, ſed ſub prætextu perverſionis Reipublicæ: quibus ſimilia poſtmodum plurimis aliis SS. Martyribus falſo impoſita fuerunt.

52. CONCL. III. Ad Martyrium inſuper requiritur, quod mors inferatur, ita, ut vel mors re ipſa ſequatur (& hoc eſt perfectiſſimum, & completum genus Martyrii) vel ſaltem poſita fuerit cauſa ſufficiens, ex qua naturaliter ipſa mors conſequeretur, niſi divinitus impediatur. Ita communis, & ſequitur Harioex *diſp. 8. de Baptiſmo quæſt.* 5. Sic enim S. Joannes Evangeliſta ab Eccleſia celebratur inter Martyres, eo quod miſſus fuerit in ferventis olei dolium, & eadem ratione tres Pueri in fornacem Babylonicam miſſi Martyres cenſentur; quia pro cultu unius veri Dei lethalem cruciatum (etſi poſtea divinitus impeditum) fornacis ardentis ſubire non exhorruerunt.

53. Infertur proinde I. Quod proprie & perfecte Martyres non ſint, qui in vincula conjecti, vel in exilium acti, aut omnibus bonis ſuis ſpoliati multa pro Fide Chriſti patiuntur, niſi forte ſecundum quod ex his mors ſequatur, prout notat D. Thomas 2. 2. *q.* 125. *art.* 2. nam talia de ſe non ſunt illativa mortis: quinimo conſueverunt homines omnia hujuſmodi ſubire, & graviſſimos etiam corporis dolores ſuſtinere, ut vitam conſervarent. Quod ſi vero ex præmiſſis ipſa mors ſequatur, Martyrium perficitur, ut patet exemplo SS. Martyrum & Pontificum Marcelli, Joannis, Sylverii, Martini, & Pontiani, quos in carcerem, vel exilium miſſos, atque ibi ærumnis confectos Eccleſia pro Martyribus veneratur.

54. Infertur II. Quod Martyres ſolo deſiderio non ſint proprie Martyres, non obſtante, quod amoroſiſſimo ejuſmodi deſiderio maximum in cœlis cumulum meritorum conſequantur, ac, etiamſi affectus Martyrii ad effectum non deducatur, nihilominus ipſa ſola eorum voluntas *Deo Judice coronetur*, *c. Numquid Cain. de Pœnit. diſt.* 1. quia videlicet re ipſa non ſuſtinent mortem propter Confeſſionem veræ Fidei, neque cauſam proximam illius.

55. Nec obſtat id, quod de S. Martino Turonenſi Epiſcopo canit Eccleſia: *O ſanctiſſima anima, quam etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmam tamen Martyrii non amiſit*. Quo faciunt plures aliæ SS. Patrum ſententiæ: ut illa S. Hieronymi in Epitaphio Paulæ circa finem: *Non ſolum effuſio ſanguinis in Confeſſione reputatur, ſed devotæ quoque mentis ſervitus imma-*

cula-

cultis quotidianum eſt martyrium. Accedit D. Auguſtinus *Serm.* 250. *de Tempore.* ibi: *Chriſtianis quotidiana Martyria deeſſe non poſſunt. Sicut enim Caſtitas, & Veritas, & Juſtitia Chriſtus eſt: ſic & ille, qui eis inſidiatur perſecutor eſt. Qui in aliis defendere, & in ſe cuſtodire voluerit, Martyr erit.* Item S. Bernardus *in Sentent. brevior Parcitas in ubertate, Largitas in paupertate, Caſtitas in juventute, Martyrium eſt ſine ſanguine.* Et concordant plures ſimiles SS. Patrum ſententiæ. Reſpondetur enim, hujuſmodi auctoritates loqui de Martyrio non proprie, ſed per quandam ſimilitudinem; ut explicat D. Thomas 2. 2. *qu.* 125. *art.* 4. *ad* 1. Unde idem D. Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate.* præfert Martyrium perpetuæ virginitati. Martyrium enim inter omnes actus virtuoſos maxime demonſtrat perfectionem Charitatis juxta illud Salvatoris *Joan.* 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

56. Infertur III. Quod morientes in cauſa pia v. g. vitam proſtituentes ob amorem Dei in ſervitio peſtiferorum proprie non ſint Martyres, eo quod mors eiſdem non inferatur odio Fidei Chriſtianæ, vel alicujus Virtutis ſupernaturalis. Martyrium enim eſt teſtimonium externum, quod Chriſto, vel ejus doctrinæ præbetur per hoc, quod quis mortem pro ea voluntarie ſubeat; quod non fit, niſi adſit, qui mortem inferat, ut Chriſtum vel ejus doctrinam nobis auferat. In quo ſenſu loquitur ille vulgatus Martyrum patientiam commendans verſiculus: *Actio diſplicuit, Paſſio grata fuit:* per actionem denotans crudelitatem Tyrannorum mortem inferentium, per paſſionem vero patientiam SS. Martyrum.

57. Fatendum tamen, quod olim eos, *qui cum peſtis ſæviſſima graſſaretur Alexandriæ, morbo laborantibus miniſtrantes libentiſſime mortem appetiere, velut Martyres religioſa fidelium fides venerari conſuevit:* ut legitur in Martyrologio Romano *ad diem* 28. *Februarii.* Quod quidem factum fuit propter excellentiam operis adeo heroici, atque eximiæ Charitatis, Chriſto in ſuis membris (Fidelibus nimirum) exhibitæ: Quamvis ſimul notanter ibidem addatur ly *velut Martyres;* ad inſinuandum, quod proprie loquendo, & in toto rigore tales non ſint Martyres.

58. CONCL. IV. Ut Martyrium cuipiam proſit ad ſalutem, requiritur inſuper ſtatus gratiæ, vel ſaltem legitima diſpoſitio ad gratiam, juxta illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 13. *Et ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt.* Quibus verbis excluduntur illi, qui nec Charitatem habent, nec ad eam ſunt diſpoſiti, ut ſunt Schiſmatici, Hæretici, aut alii peccatis mortiferis affectu inhærentes, prout inter alios obſervat Herincx *diſp.* 8. *de Baptiſmo. qu.* 3. *n.* 24.

59. Porro diſpoſitio debita ad Martyrium in peccatoribus non ſolum eſt contritio perfecta, ſed etiam attritio, ut innuit D. Thomas *part.* 3. *qu.* 78. *art.* 1. dicens: *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi:* ad hujus enim fructum conſequandum ſufficit in peccatoribus attritio. Concordant Scotus 4. *diſt.* 14. *qu.* 2. §. *Ex his.* ac ſequuntur Leſſius, Maſtrius, Herincx, & alii.

60. Atque de hujuſmodi Martyribus verificatur illud D. Auguſtini *Serm.* 17. *de Verbis Apoſtoli,* & refertur *cap. Cum Martha.* §. *Tertio loco. de Celebrat. Miſſar. injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod intellige, dummodo de ejuſmodi Martyrio propter Chriſtum perpeſſo legitime conſtet.

DISTINCTIO II.

De Virtute Juſtitiæ, ac Jure generatim.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Juſtitia, & quæ Virtutes eidem connexæ?

SUMMARIUM.

1. *Juſtitia varia acceptiones.*
2. *Ejus acceptio magis propria.*
3. *Juſtitia proprie ſumpta, quid?*
4. *Reddit alteri jus, & quale?*
5. *Debitum legale, & Debitum morale, quid?*
6. *Virtutes Juſtitiæ annexæ, quæ?*
   (a) Tract. 5. Diſt. 1. per totum.
7. *Pietas varie accipitur.*
8. *Obſervantia, quid?*
9. *Juſtitia proprie dicta, an detur inter patrem & filium, dominum & ſervum?*
10. *Gratitudo, quid?*
    Ejus officia quinque.
11. *Veritas, quid?*
    Mendacium triplex, jocoſum, officioſum, & pernicioſum.
12. *Amicitia, & Affabilitas, quid?*
    Et quomodo differant?
    Adulatio, & Moroſitas, quid?

1. JUSTITIÆ nomen varie ſumitur: & in primis Juſtitia communiſſime, ac ſecundum rationem ſuam generaliſſimam aliud non eſt, quam *rectitudo voluntatis propter ſe ſervata,* ut poſt D. Anſelmum *de Veritate cap.* 12. loquitur Scotus 4. *diſt.* 46. *quæſt.* 1. Et hoc modo Juſtitia in ſe continet Virtutes omnes, atque in S. Scriptura non raro ſic accipitur; ut *Matth.* 5. *Beati, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam,* & alibi. Deinde ſumitur Juſtitia pro ipſamet rectitudine actus, in quo ſenſu bona opera exercentes dicuntur operari juſtitiam, juxta illud *ad Hebr.* 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam.* Sed de Juſtitia taliter accepta hic non eſt ſermo.

2. Ulterius igitur, & magis ad propoſitum Juſtitia ſumitur pro habitu, ſeu virtute inclinante voluntatem ad reddendum alteri debitum ſuum, qualecunque illud ſit: juxta quod loquitur Apoſtolus *ad Rom.* 13. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* Unde Juſtitia ſic accepta comprehendit ſub ſe omnes eas virtutes, quæ reſpiciunt alterum in ordine ad reddendum ipſi quoddam debitum; cujuſmodi Virtutes recenſentur *n.* 6. *& ſeqq.* Ultimo tandem Juſtitia ſumitur ſtricte & proprie, quomodo reſpicit debitum legale, ac jus proprie dictum, reddendum alteri. Et in hac ultima acceptione loquendo de Juſtitia, ſit

3. CONCL. I. *Juſtitia* ſtricte & proprie ſumpta bene definitur cum Ulpiano *l. Juſtitia. ff. de Juſtitia & Jure.* taliter: *Juſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens.* Quæ definitio communiter eſt recepta, & ſenſum facit: Juſtitia eſt virtus, inclinans, & firmans voluntatem ad perpetuo tribuendum jus ſuum unicuique. Dicitur, *conſtans & perpetua voluntas:* quæ particula ſtat loco generis; commune eſt enim omni virtuti, quod ſit conſtans & perpetua voluntas, id eſt, firmus habitus voluntatis, inclinans ipſam non ad unam dumtaxat diem, vel annum, ſed quantum eſt ex natura talis habitus, perpetuo circa proprium objectum recte operandi.

4. Et additur, *jus ſuum unicuique tribuens;* ſive, ut alii legunt, *jus ſuum cuique tribuendi:* quæ particula ſtat loco differentiæ, per quam Juſtitia differt a cæteris Virtutibus tamquam per proprium objectum, quod eſt jus ſuum cuique tribuere. Dum autem dicitur, *jus ſuum,* id intelligendum eſt de Jure proprie dicto, ſeu debito legali, non autem de jure large ſumpto, ac debito morali tantum. Et per hoc differt Juſtitia proprie dicta, & hic definita ab Obſervantia, Pietate, & aliis hujuſmodi Virtutibus, quæ licet alterum reſpiciant, non tamen reddunt ipſi debitum aliquod legale, ſeu jus proprie dictum, ſed morale ſolum, ac proinde non ſunt Juſtitia proprie dicta.

5. Porro *Debitum legale* (quod eſt debitum ſtricte, & proprie dictum) illud eſt, ad quod reddendum, & quidem quoad æqualitatem quis lege adſtringitur. Et additur, *quoad æqualitatem:* quia, dum redditur, ſeu ſolvitur debitum legale, ſervatur Juſtitia proprie dicta, ad quam inter alia requiritur æqualitas dati & accepti, ita ſcilicet, ut ſi debeam centum, reddam centum, vel quid æquivalens: & ſi non poſſet fieri talis æqualitas, hoc ipſo jam non poſſet eſſe

lex

lex de debito illo totaliter reddendo, utpote cui numquam poſſet ſatisfieri, ſicque non interveniret debitum legale. *Debitum morale* econtra dicitur illud, ad quod alteri reddendum obligatur quis ſolum moraliter, ac ex honeſtate virtutis, id eſt, quod vel eſt altioris ordinis, & ita magnum, ut non poſſit ei reddi ad æqualitatem, ac proinde ſolum obligat ad ſatisfaciendum ipſi pro viribus, ſeu quantum eſt moraliter poſſibile; vel ita parvum, ut non inducat obligationem legalem & ſtrictam, ſed moralem duntaxat, quæ ex quadam honeſtate virtutis procedit; prout ſic in Virtutibus Juſtitiæ annexis, de quibus ſit

6. CONCL. II. Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes ejus potentiales dicuntur omnes illæ, in quibus intervenit quidem aliquod debitum ad alterum, illud tamen non eſt legale, ſed duntaxat morale: eo quod ſit (uti proxime explicatum) adeo magnum, ut non poſſit illi ſatisfieri ad æqualitatem, aut ita parvum, ut non inducat veram obligationem legalem & ſtrictam, ſed duntaxat ex quadam honeſtate virtutis procedentem. Prioris generis ſunt Religio, Pietas, Obſervantia, & Obedientia, quæ eſt pars Obſervantiæ. Poſterioris generis eſt Gratitudo, Veritas, Amicitia, Affabilitas, & ſi quæ ſunt aliæ hujuſmodi Virtutes, in quibus eſt ſolum debitum morale ad alterum. Ita communis poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 80. Nam ſolum iſta virtus, quæ reſpicit debitum legale, ac jus proprie dictum, alteri reddendum cenſetur juſtitia proprie dicta; cæteræ vero, quæ reſpiciunt quidem debitum alteri reddendum, ſed duntaxat morale, hoc ipſo deviant a ratione perfectæ Juſtitiæ, tamen, quia reſpiciunt aliquod debitum erga proximum, cenſentur Virtutes Juſtitiæ annexæ, ac veluti partes illius potentiales, uti ſunt enumeratæ. Et quidem de *Religione* jam dictum eſt ſuo loco. (*a*)

7. *Pietas* quandoque ſumitur pro ſtudio internæ devotionis, & ſinceri affectus erga Deum & proximum, in quo ſenſu 1. *Timoth.* 4. dicitur: *Exerce teipſum ad pietatem.* Et infra: *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ*, & alibi. Quandoque Pietas accipitur pro miſericordia, ſeu benigno affectu erga alios, præſertim filios noſtra ope indigentes, qua ratione Pietas paſſim in S. Scriptura Deo attribuitur, ut *Eccleſiaſtici* 2. *Quoniam pius, & miſericors eſt Deus.* & alibi. In propoſito tamen Pietas ſumitur pro ſpeciali virtute, qua debitum cultum exhibemus parentibus, tamquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum auctoribus.

8. *Obſervantia* eſt virtus, qua debitus cultus defertur Superioribus, tamquam gubernationis noſtræ auctoribus. Sicuti enim pietas colit parentes, eo quod ſint nobis poſt Deum auctores vitæ, atque educationis noſtræ; ita Obſervantia defert cultum Superioribus, quia ſunt auctores noſtræ gubernationis. Ad hanc reducitur *Obedientia*, quæ quatenus eſt ſpecialis virtus, ideo aliquid facit, quia præceptum eſt. Et prædictæ tres virtutes, nempe Religio, Pietas, & Obſervantia reſpiciunt debitum adeo magnum ad alterum, ut non poſſit eidem ſatisfieri ad æqualitatem, unde verſiculi illi:

Dignis Cœlitibus, Genitoribus, atque Magiſtris,
Pro merito grates reddere nemo poteſt.

9. Sed occaſione dictorum, quæres incidentaliter, an inter patrem & filium, dominum & ſervum (id eſt, mancipium) poſſit intercedere Juſtitia proprie dicta? Reſp. negative, loquendo de ipſis ſpectatis quoad jura & debita, quæ ſunt inter eos qua tales. Ita Ariſtoteles 5. *Ethic. cap.* 6. Scotus *cit. diſt.* 46. *quæſt.* 1. & alii: Ratio eſt: quia ad Juſtitiam proprie dictam requiritur jurium alteritas, id eſt, jurium diſtinctio: atqui hæc non habetur inter patrem & filium, inter dominum & ſervum qua tales, cum filius & ſervus non ſint ſui juris reſpectu patris, ac domini; ergo. Additur tamen: *loquendo de ipſis ſpectatis quoad jura & debita, quæ ſunt inter eos qua tales.* Quod enim filius ut filius debet patri, debet ei lege Pietatis, non Juſtitiæ. Si vero ipſi ſpectentur, ut ſunt diſtincti homines, atque in multis rebus ſui juris, ac diverſa jura habentes, ſic inter eos poteſt eſſe Juſtitia, & injuria: ut, ſi filius ut ſit emancipatus, vel habeat bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, & hæc ipſi a patre contra fas auferantur: item ſi dominus ſervum occidat, vel mutilet; nam in vita, membriſque conſervandis, ſervus non ſubeſt domino, ſed eſt ſui juris.

10. Quantum attinet ad Virtutes poſterioris generis, itidem Juſtitiæ annexas, *Gratitudo* eſt virtus, qua iis, qui de nobis bene meriti ſunt, non ſolum gratias agimus, ſed etiam, cum poſſumus, referimus. Ejus officia ſunt quinque, videlicet beneficii accepti æſtimatio, ejus benigna acceptatio, gratiarum actio, grata commemoratio, & tandem repenſio.

11. *Veritas*, ſive *Veracitas* eſt virtus qua nos proximis tales dictis & factis exhibemus, quales re ipſa ſumus. Huic opponitur *Mendacium*, eſtque locutio contra mentem, cum ſcilicet aliud loquimur exterius, aliud interius ſentimus. Et dividitur communiter ratione finis, & effectus in jocoſum, officioſum, & pernicioſum. *Mendacium jocoſum* eſt, quod fit cauſa voluptatis abſque alterius nocumento. *Officioſum*, quod fit cauſa utilitatis, ſimulque nemini nocet: & horum utrumque eſt peccatum ex genere veniale. *Pernicioſum* eſt, quo alicui injuſte nocetur, ſive alteri proſit, ſive non. Et hoc ex genere ſuo eſt peccatum mortale, atque graviſſime paſſim in S. Scriptura perſtringitur, quamvis per accidens, atque ob levitatem materiæ, ſeu nocumenti illati poſſit eſſe veniale.

12. *Amicitia* eſt virtus, qua aliqui mutuam apertamque inter ſe benevolentiam gerunt, ſeque invicem bonis afficere volunt honeſtatis gratia, & non ſolum jucunditatis. *Affabilitas* eſt virtus, quæ procurat, ut converſatio noſtra in communi hominum conſuetudine ſit grata, & talis, qualem eſſe decet ſpectata conditione noſtra, & eorum, quibuſcum agimus, aliiſque circumſtantiis. Differt ab Amicitia, quod hæc inter notos duntaxat, Affabilitas vero inter quoſvis, etiam ignotos locum habeat: item, quod Affabilitas in ſermone, & vitæ conſuetudine verſetur, Amicitia potiſſimum in affectu. Contra Affabilitatem delinquitur tum per exceſſum ſeu nimio placendi ſtudio, dum quis in omnibus ſe accommodat aliis, omnia probat, omnia laudat: & hoc ſi fiat propriæ utilitatis cauſa, erit *Adulatio*; ſi ſolum, ut quis placeat, is *Blandus* appellatur. Tum per defectum, eſtque *Moroſitas*, qua quis proximo in congreſſibus nonnullam moleſtiam ac tædium affert, dum parum curat, ſeſe accommodare, ſed aſper eſt & pronus ad contradicendum.

QUÆSTIO II.

De diviſione Juſtitiæ in Commutativam, & Diſtributivam.

SUMMARIUM.

13. *Juſtitia dividitur in Commutativam & Diſtributivam.*
14. *Juſtitia Commutativa, quæ?*
15. *Qualem ſervet æqualitatem?*
16. *Juſtitia Diſtributiva, quæ?*
17. *Hæc ſervat proportionem Geometricam, illa Arithmeticam.*
18. *Proportio Arithmetica, & Geometrica, quæ?*
19. *Utraque Juſtitia dividitur in præmiativam & punitivam.*
20. *Juſtitiæ objectum, quale?*

13. CELEBRIS eſt hæc diviſio Juſtitiæ in commutativam, & diſtributivam ab Ariſtotele 5. *Ethic. cap.* 2. aſſignata, & communiter recepta. Earum utraque eſt Juſtitia proprie dicta, obſervans debitum legale, & reddens alteri, quod ſuum eſt, ad æqualitatem, ſed cum diſcrimine: nam una ſervat æqualitatem Arithmeticam, altera tantum Geometricam, prout amplius declarabitur.

14. CONCL. I. *Juſtitia commutativa* dicitur illa, quæ

quæ verſatur in commutationibus rerum, pactis, & contractibus faciendis. Et hæc tunc obſervatur, quando fit commutatio rerum ſecundum æqualitatem dati & accepti: id eſt, conſiderando ſolum valorem rerum ſine ullo reſpectu ad perſonas, ut videlicet tanti valeat, moraliter ſaltem, res reddenda, quanti valet accepta, qualeſcunque tandem ſint perſonæ, ſive nobiles, ſive ignobiles. Sic fit, quando quis debet alteri centum, & ipſi reddit centum, vel aliquid illis centum æquivalens. Idem accidit in rerum venditionibus, ſi tanti res vendatur, quanti moraliter ſaltem, & juxta communem hominum æſtimationem hic & nunc valet.

15. Et additur, *moraliter ſaltem*. Nam dicta æqualitas non ſemper debet eſſe omnino exacta & metaphyſica, ſed ſufficit moralis, quæ habetur juxta prudentem hominum æſtimationem, prout inter alios notat Maſtrius 3. *Senten. diſp.* 3. *num.* 150. Patet hoc manifeſte in rerum emptionibus & venditionibus, in quibus exacta & metaphyſica illa æqualitas attingi ſemper non poteſt, ſed ſolum moralis: ſic enim equus, aut quodcunque aliud animal vivens æſtimato pretio juſte venditur, & emitur, non obſtante, quod aurum totius mundi non æquivaleat entitati unius equi, cum omne vivens ſimpliciter nobilius ſit non vivente; quia in tali venditione & emptione ſaltem intervenit æqualitas moralis, taxanda juxta prudentem æſtimationem hominum, atque exigentiam & utilitatem humani convictus, propter quem hæc utiliora, ac proinde magis cara, illa vero minus utilia neque minus cara eſſe cenſentur.

16. CONCL. II. *Juſtitia diſtributiva* econtra illa eſt, quæ commoda & onera communia, ut puta officia, beneficia, communes exactiones, tributa &c. diſtribuit inter partes Communitatis cum proportione Geometrica ad ſingulorum merita, vel ſtatus conditionem. Ita in re communis. Talis Juſtitia diſtributiva debet obſervari, quando honores vel præmia diſtribuuntur juxta cujuslibet meritum, & proportionem ſtatus, dando ſcilicet majora magis de Republica meritis, aut in majore dignitate conſtitutis; & minora aliis juxta cujusque meritum, ſtatuſque conditionem. Idem fit in impoſitione communium onerum: nam plura (cæteris paribus) debet contribuere ad communes Reipublicæ neceſſitates, qui majora habet bona ſeu prædia poſſidet.

17. CONCL. III. Juſtitia commutativa & diſtributiva varie differunt, præcipue vero in hoc, quod Juſtitia diſtributiva ſervet proportionem ſive æqualitatem Geometricam, commutativa Arithmeticam. Ita Scotus 4. *diſt.* 46. *quæſt.* 1. dicens, quod in *diſtributiva requiratur æqualitas proportionis, non quantitatis; in commutativa ſecundum aliquos æqualitas quantitatis, non tamen proportionis*. Maſtrius *diſp.* 3. *Theol. Moral.* n. 1. & alii. Ratio eſt: quia finis intrinſecus Juſtitiæ commutativæ eſt, conſtituere æqualitatem inter datum & acceptum, v. g. centum reddendo pro centum: Juſtitiæ vero diſtributivæ finis intrinſecus eſt, conſtituere æqualitatem inter proportionem & proportionem, ut nimirum talis ſit proportio inter res & onera, quæ diſtribuuntur, qualis eſt proportio inter conditiones perſonarum, quibus fit diſtributio.

18. Porro per *æqualitatem*, ſeu *proportionem Arithmeticam*, intelligitur vera æqualitas rei ad rem, ut puta centum ad centum, aut alterius juſti pretii ad rem emptam, ſine ullo habito reſpectu ad perſonas. Per *proportionem Geometricam* vero intelligitur ea, qua ſingulis tribuitur id, quod debent habere, cum inæqualitate tamen, juxta ſcilicet inæqualitatem ipſarum perſonarum, & cum proportione ad ſtatum atque conditionem ſingulorum. Unde ſequitur & alia differentia: nam in Juſtitia diſtributiva, atque proportione Geometrica, habetur reſpectus ad perſonas, earumque qualitates; prout patet in exemplis *n.* 16. adductis: ſecus fit in Juſtitia commutativa, & proportione Arithmetica, ubi ſine ullo perſonarum reſpectu res ipſæ (id eſt, data & recepta) inter ſe comparantur.

19. CONCL. IV. Utraque hæc Juſtitia, ſcilicet tam commutativa, quam diſtributiva, dividitur ulterius in præmiativam, quæ pro meritis reddit præmia, & in punitivam, ſeu vindicativam, quæ pro delictis reddit ſupplicia. Ita Doctores communiter, & probatur inductione. Quia in primis Juſtitia diſtributiva tunc eſt præmiativa, quando honores, officia, & hujuſmodi, in præmium præſtitorum beneficiorum diſtribuit, inæqualiter tamen juxta inæqualitatem ac proportionem ſtatus & conditionis ſingulorum, dando ſcilicet plus perſonis in majore dignitate conſtitutis, & minus in minore dignitate conſtitutis; prout communiter fieri ſolet. Tunc vero Juſtitia diſtributiva eſt punitiva, quando nocentes, ut par eſt, ſuppliciis afficit, habita tamen ratione dignitatis, ſeu ſtatus perſonarum; ſic adulterium v. g. in privatis perſonis alicubi pro prima vice punitur, ſtatuendo ipſas cum publico deſpectu ante fores Eccleſiæ, in perſonis autem dignioribus mulcta pecuniaria. Et ſimile quid in multis aliis pœnis infligendis obſervari ſolet. Deinde, quod dicta diviſio conveniat Juſtitiæ commutativæ, patet ex eo: quia hæc tunc cenſetur eſſe præmiativa, quando diſtribuuntur æqualiter præmia juxta æqualitatem meritorum, nulla habita ratione conditionis, dignitatis & ſtatus perſonarum, quibus fit illa diſtributio. Eſt etiam punitiva, quando æqualia pro delictis ſupplicia inferuntur; ſic enim commutando, pro meritis redduntur præmia æqualia, pro delictis vero ſupplicia. Maſtrius *in* 3. *diſp.* 7. *num.* 177. poſt Scotum 4. *diſt.* 46. *quæſt. un.* §. *Hic primo*. & alios.

20. Quæres, quodnam ſit objectum Juſtitiæ proprie dictæ? Reſp. cum communi, objectum ejus eſſe jus proprie dictum, ſeu jus alteri obſtrictum. Ratio eſt: quia illud eſt objectum formale virtutis, ad quod virtus principaliter ordinatur; atqui Juſtitia proprie dicta principaliter ordinatur ad hoc jus conſtituendum, alterique reddendum, ut patet ex ejus definitione *num.* 3. data: ergo. Reſtat proinde de hoc jure agendum.

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit jus? Ubi & de Actione reali, & perſonali.

SUMMARIUM.

21. *Juris variæ acceptiones.*
(c) Ut dictum Tract. 2. diſt. 5. num. 3. & ſeqq.
22. *Jus, ut eſt objectum Juſtitiæ, quid?*
23. *Dividitur in Jus ad rem, &*
24. *Jus in re, quid?*
25. *Jus in re, & Jus ad rem, quomodo differant?*
26. *Actio, quid?*
(d) De hac infra Tract. 9. Diſt. 5. n. 117. & 118.
27. *Dividitur in Actionem realem, & perſonalem.*
28. *Realis, ſeu Actio in rem, &*
29. *Perſonalis, ſeu Actio in perſonam, quid?*
*. *Actio realis quotuplex?*

21. ADVERTENDUM, quod Jus varias habeat acceptiones. Quandoque enim Jus accipitur pro facultate aliquid agendi legitime, & inculpate: quomodo dici ſolet, aliquem uti jure ſuo, dum id agit, quod licite agere poteſt. Interdum pro ſententia Judicis, ut *cap. ult. de Conſtitut. in* 6. ibi: *Extra territorium Jus dicenti impune non paretur*. Aliquando pro ipſa Juris, ſeu Legum ſcientia: quo modo Studioſi, qui Jus Civile aut Canonicum audiunt, dicuntur Juri operam dare. Sumitur præterea nomen Juris, ut idem eſt ac Lex: quo pacto illud dividi ſolet in Jus naturale & poſitivum, in Jus divinum & humanum, & hoc rurſum in Jus Canonicum & Civile. (c) Tandem, & quantum ad propoſitum, Jus accipitur, prout eſt objectum Juſtitiæ, de quo loquendo, ſit

22. CONCL. I. *Jus* eſt facultas ſeu poteſtas legitima, quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquid faciendum, ita, ut ab illius rei obtentione, ſeu retentione: vel ab illa actio-

Digitized by Google

actione facienda licite impediri non poſſit. Ita Maſtrius *diſp. 3. Theol. Moral. n. 2.* Sive, ut alii brevius loquuntur. *Jus* eſt facultas utendi re pro libita citra injuriam alterius.

23. CONCL. II. Jus taliter acceptum præcipue dividitur in Jus ad rem, & Jus in re. Ita communis; & habetur *cap. ult. de Conceſſ. Præbend. in 6.* ibi: *In quibus Beneficiis jus non eſſet quæſitum in re, licet ad rem.* Porro *Jus ad rem* dicitur, quo ipſa res nondum eſt affecta ſeu obligata, ſed habetur tantum Jus in ordine ad acquirendam poſſeſſionem & dominium illius rei, antequam hæc actu poſſideatur. Sive, ut alii loquuntur,, *Jus ad rem* (quod etiam *Jus perſonale* vocatur) illud eſt, quod non tribuit actionem in rem ipſam, ſed tantum in perſonam, ſe ab illius rei conſecutione impedientem. Et tale Jus eſt, quod alicui competit per donationem, & emptionem, alioſque hujuſmodi contractus erga rem ſibi donatam, venditam &c. antequam illius rei traditio ſibi fiat: ſi enim res illa alteri vendatur, ac re ipſa tradatur, manebit ipſi, nec poteris tu eam vendicare, aut in judicio repetere; quia res illa nondum erat tua facta ante actualem traditionem, ſed tantum habes actionem perſonalem in eum, qui te fraudavit. Tale etiam Jus ad rem eſt illud, quod quis conſequitur per electionem, aut præſentationem ad Beneficium Eccleſiaſticum, item per inſtitutionem in hæredem ante aditionem hæreditatis, & hujuſmodi.

24. *Jus in re* econtra dicitur illud, quod rem ipſam ſibi devinctam, & obligatam habet: ſive, quod habetur in re aliqua, cujus poſſeſſio, & dominium actu jam cuipiam eſt comparatum. Aut magis iuridice loquendo. Jus in re dicitur id, quod tribuit actionem in rem ipſam, ſeu actionem realem, quæ dicitur *Rei vendicatio*, ſive (ut alii loquuntur) *Rei vindicatio*, de qua mox plura. Et tale Jus in re e. g. eſt illud, quod habetur per emptionem, & alios contractus ſecuta rei traditione: item quod acquiritur in Beneficio Eccleſiaſtico per actualem eius collationem, ſive inveſtituram, & huiuſmodi.

25. Eſt autem notabile diſcrimen inter Jus in re, & Jus ad rem. Siquidem Jus in re ita facit rem propriam illius, qui habet tale Jus reſpectu ipſius rei, ut in quocumque loco hæc ſit, ad cuiuſcumque manus deveniat, is habeat facultatem, ubicumque eam repererit, recipiendi, & a quocumque repetendi, & quiſquis eam receperit, ex Juſtitia teneatur ipſam reſtituere. Sic v.g. ſi equus Petri fuit furto ablatus, poterit eum Petrus repetere, ubicumque invenerit, non obſtante, quod alius equum bona fide emerit: quia talis equus eſt Petro obſtrictus, & ipſe reſpectu huius equi habet Jus in re; omnis autem res tranſit cum ſuo onere, quo eſt affecta. Cæterum Jus ad rem non tribuit huiuſmodi facultatem in rem ipſam, ſed titulum duntaxat iuſtum, & Jus aliquod inchoatum ad acquirendum illius rei dominium. Ex quo fit, quod, ſiquis impediatur a conſecutione talis rei, reſpectu cuius ſibi competit Jus ad rem, non poſſit rem ipſam vindicare, atque in iudicio repetere, ſeu duntaxat actionem perſonalem inſtituere adverſus eum, qui ipſum iniuſte impedit, vel impedivit ab illius rei conſecutione. Hoc ut melius intelligatur,

26. Quæres I. Quid ſit Actio generatim, ſimulque Actio realis, & perſonalis? Reſpond. I. *Actio* generatim aliud non eſt, quam *Jus perſequendi in judicio, quod ſibi debetur*. Ita habetur §. 1. *Inſtitut. de Actionibus*, eſtque communis. Dicitur, *in judicio*: quia nemo ſibi ipſi Jus dicere poteſt, neque quod ſibi debetur, privata occupare auctoritate, cum idcirco conſtituti ſint Magiſtratus: dummodo excipiatur caſus, in quo locus eſt occultæ compenſationi (*d*) aut quando eſt periculum in mora, prout a iure in furto deprehenſo quilibet repetere poteſt rem furtivam.

27. Reſp. II. Actio ut ſic recte dividitur in Actionem realem, & perſonalem. Ita communis; & habetur clare §. *Omnium. Inſtit. de Action.* ibi: *Omnium autem actionum ſumma diviſio in duo genera deducitur: aut enim in rem ſunt, aut in perſonam. Nam agit unuſquiſque aut cum eo, qui ei obligatus eſt, vel ex contractu, vel ex maleficio: quo caſu proditæ ſunt actiones in perſonam, per quas intendit adverſarium ei dare, aut facere oportere, & aliis quibuſdam modis. Aut cum eo agit, qui nullo jure ei obligatus eſt, movet tamen ei de aliqua re controverſiam: quo caſu proditæ actiones in rem ſunt; veluti ſi rem corporalem poſſideat quis, quam Titius ſuam eſſe affirmet, poſſeſſor autem dominum ejus ſe eſſe dicat; nam ſi Titius ſuam eſſe intendat, in rem actio eſt.* Hæc ibi. Et ſciendum, quod Actiones in rem, alio nomine in Jure appellentur *Vendicationes*; & Actiones in perſonam, dicantur *Conditiones*, ut habetur §. *Apellamus inſtit. de Actionibus.*

28. Reſp. III. *Actio realis* (quæ & *Actio in rem* appellatur) ea eſt, quæ adhæret rei, ipſam inſequitur; adeo, ut in cuiuſcumque poſſeſſionem res nobis obligata devenerit, ab eodem repoſci, & vendicari poſſit; & ſi probaverimus, rem eſſe noſtram, etiam in Judicio neceſſe habeat poſſeſſor eam nobis reſtituere. Ita habetur tum *cit.* §. *Omnium. Inſtit. de Action.* tum *l. Officium. ff. de Rei vendicatione*, eſtque communis.

29. *Actio perſonalis*, ſeu *Actio in perſonam*, eſt illa, quæ proxime tendit in perſonam nobis obligatam ex contractu aliquo, vel delicto. Et dicitur, *perſonalis*: quia quamvis hæc actio ſit in ordine ad aliquid recuperandum ab adverſario, quod tibi fieri vel dari ab eo petis, nihilominus Actio illa ita cohæret perſonæ, ut ipſa contra alium, qui rem illam forte detinet, inſtitui non poſſit. Sic v. g. ſi mutuo dediſti Caio centum florenos, quos ille Titio donavit, & tradidit, in hoc caſu Actio duntaxat perſonalis contra Caium, nulla vero contra Titium tibi competit.

Additio.

* Quæres II. Quotuplex ſit Actio realis? Reſp. quotuplex eſt *Jus in Re*, totuplex eſt Actio realis, ſi quis in tali Jure reali læditur. *Jus autem in re* in quatuor ſpecies ſubdividitur, nimirum in *Dominium*, *Poſſeſſionem*, *Servitutem*, & *Pignus*; nam res illa ipſamet, quæ nobis aliquo ſaltem modo *immediate* ſubiecta eſt, vel reſpicitur ut *noſtra*, vel ut *aliena*. Si ut *noſtra*, tunc vel eſt *vere noſtra*, vel tantum *putative*, ac *præſumptive*? ſi *prius* conſurgit *Dominium* & actio realis competens Domino, vocatur in Jure *Rei vendicatio* proprie & ſpeciali nomine talis. Si *poſterius*, puta ſi quis ab altero, quem bona fide putavit Dominum (etſi a parte rei talis non fuerit) accepit rem ſibi extraditam, reſultat *Poſſeſſio*, vi cuius competit actio realis *Publiciana*, ſic dicta a Prætore Publio Auctore, contra quemcumque alterum extraneum, ad quem talis res poſſeſſa deveniret. Quod ſi illa res, quæ nobis immediate ſuo modo ſubiecta eſt, reſpicitur non ut *propria*, ſed ut *aliena*, refert perpendere, an ea nobis ſubiiciatur in *utilitatem*, vel tantum in *ſecuritatem*? Quod ſi in *utilitatem*, appellatur *Servitus*, utpote cum iuxta dicenda Servitus ſit *Jus quodpiam in re alterius conſtitutum in utilitatem noſtram*, atque exinde competit Actio realis *Confeſſoria* (ſic nimirum a Juriſtis appellata) contra quemcumque, qui nos hoc Jure reali impedire, vel privare contendit. Quando autem res aliena præciſe conſtituta fuit in *ſecuritatem* noſtram, appellatur *Pignus*, & ſi res illa a Debitore transferretur in aliquem Tertium, Creditor contra quemcumque talem haberet Actionem realem *Hypothecariam*, ſeu (uti vocant Civiliſtæ) *quaſi Servianam*.

DISTINCTIO III.

De ſpeciebus Juris in re.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex ſit Dominium?

SUMMARIUM.

1. *Juris in re ſpecies, quæ?*
2. *Dominium communiſſime, quid?*
   Dominium Divinum, & humanum.
3. *Dominium humanum aliud jurisdictionis,*
   Aliud proprietatis.

* *Notabile Corollarium circa operas a Domino habente*

ſimul in ſubditos juriſdictionem prætenſas.
4. *Dominium proprietatis perfectum, &*
5. *Imperfectum.*
Hoc ſubdividitur in Dominium directum, & Dominium utile.
6. *Alia de Dominio remiſſive.*

1. JUris in re variæ ſunt ſpecies, quarum aliquæ rem ipſam, aliæ uſum rei reſpiciunt. Et quidem prioris generis eſt *Dominium*, quo quis de re ſua poteſt facere quod vult, dando, vendendo, commutando &c. & ſi impediatur, poteſt in Judicio experiri, prout *n.* 4. declarabitur. Accedit *Poſſeſſio*, quæ (ſi eſt juſta, ſimulque pacifica) Dominio addit, quod in tali jure non impediatur. Et tandem *Proprietas*, quæ inſuper dicit; quod quis in tali jure parem non habeat. Poſterioris generis, ſive Juris in uſu rei, duæ ſunt ſpecies, videlicet *Uſusfructus* & *Uſusjuris*: de quibus in progreſſu breviter. Incipiendo igitur a Dominio, ejuſque diviſionibus, ſit

2. CONCL. I. *Dominium* communiſſime ſumptum aliud non eſt, quam facultas diſponendi de re tanquam ſibi ſubjecta. Sic quippe juxta communem apprehenſionem Dominium habere cenſetur, qui aliquid habet, de quo jure proprio, ſeu circa alterius ordinationem, diſponere pro nutu poſſit; quod idcirco dicitur eſſe ſuum. Atque in hac tam generali acceptione illud cumprimis ſubdividitur in *Dominium Divinum*, quale competit Deo per eſſentiam in omnes creaturas, & in *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, ſeu poteſtatem ſibi a Deo collatam in alias creaturas; juxta illud *Gen.* 1. *Creſcite, multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cœli, & univerſis animantibus quæ moventur ſuper terram.* Et de hoc Dominio humano, quod & *Politicum*, agitur in propoſito.

3. CONCL. II. Dominium humanum ſeu politicum, aliud eſt Dominium Juriſdictionis, & aliud Dominium proprietatis, quorum quodlibet denuo ſubdividitur. Ita communis, & patet inductione. Et quidem *Dominium Juriſdictionis*, eſt poteſtas gubernandi ſuos ſubditos, id eſt, illis aliquid præcipiendi, vel prohibendi, ac illos judicandi, puniendi, vel præmiandi: hi quinque enim ſunt actus gubernandi. Porro Dominium juriſdictionis ſubdividitur in ſæculare, quale eſt in Imperatoribus, Regibus, Ducibus &c. reſpectu populorum ſibi ſubditorum in negotiis ſæcularibus: & in Eccleſiaſticum, quale eſt in Summo Pontifice, Epiſcopis, aliiſque Prælatis Eccleſiaſticis, qui habent ſubditos in ſpiritualibus. *Dominium proprietatis* econtra eſt Jus diſponendi de re ſua pro libitu, niſi lege prohibeatur; de quo potiſſimum loquemur.

Additio.

* Ante ulteriorem tamen hujus *Dominii proprietatis* declarationem, & diviſionem adhuc prænotatum velim circa *Dominium juriſdictionis temporalis*, quod eodem gaudentes inter alia a ſubditis etiam prætendant certa ſervitia, ſeu operas ruſticas, vulgo in noſtra Patria *Scharwerk* vocatas, de quibus fuſiſſime per plures articulos Illuſtriſſ. D. Schmid in *Comment. ad Statuta Bavarica Tit.* 25. tractat ſapienter advertendo, quod ſæpius contra juſtitiam in iiſdem contingant abuſus e. g. dum prætendunt a ſubditis tales operas ad quæſtus, & magna exinde captanda lucra; cum tamen intuitu juriſdictionis Baſſæ præciſe debeantur ad neceſſitatem corporalem, & domeſticam Dominorum juriſdictionalium ſublevandam: item dum Domini juriſdictionales opera hac Ruſticorum non indigentes extorquent ab invitis per varias fraudes, vel metu injuſte incuſſo multas loco earum pecunias, cum tamen operæ ſint in obligatione, non ipſa pecunia; aliud autem pro alio, debitore invito, peti nequit *l.* 2. *C. Si cert. pet.* Item dum prædictas operas ſubditorum, quibus ipſimet Domini juriſdictionales revera non indigent, aliis Dominis pro pecunia concedunt; cum tamen ordinarie ſint ſervitia obſequialia, & perſonalia, quæ aliis locari, aut delegari, nequeant. *l.* 26. §. 12. *ff. De condictione indebiti.* Unde pro praxi, ſi ſimilia proponunt tales Domini in Confeſſionali conſilii cauſa, tu mi Confeſſarie bene obſerva, ne decipiaris admittendo in præjudicium ſubditorum, quæ a parte rei non ſunt licita. Potius, niſi in Jure etiam patrio ſis verſatus, mitte ſimiles ad juriſperitos doctos, & conſcientioſos, qui præter Jura ſimul attendentes ad conventiones, & pacta Dominos inter & ſubditos inita, melius eoſdem inſtruere poterunt, quænam operæ, ac qualiter ſubditis a Dominis Juriſdictionalibus imponi citra peccatum injuſtitiæ valeant. Nunc pergendo ad alterum Dominium, nimirum proprietatis, ſit *

4. CONCL. III. Dominium proprietatis aliud eſt perfectum, aliud imperfectum. Ita rurſum communis. *Dominium proprietatis perfectum* (quod & *plenum* dicitur) communiter ſolet definiri, dicendo: *Dominium eſt jus perfecte diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur*: Dicitur, *jus*: quæ particula ſtat loco generis. Dicitur, *perfecte diſponendi de re*; quæ particula ſtat loco differentiæ, ſimulque denotat, hic definiri Dominium perfectum diſponere de re ſua, eaque uti pro ſuo arbitratu, ipſam vel ſervando, vel vendendo, donando, commutando, vel etiam deſtruendo, *niſi lege prohibeatur*. Et hoc ultimum idcirco additur, quia licet Dominium ex natura ſua tale ſit, ut tribuat poteſtatem diſponendi de re ſua pro libitu, tamen interdum lege prohibente fit, ut hæc poteſtas non poſſit exire in actum. Sic pupillus prohibetur alienare rem ſuam, cum tamen ſit verus dominus: ſimiliter quandoque lege prohibente non licet vendere res ſuas externis Nationibus, eo quod ſit prohibita talium mercium extractio e Provincia; quibus ſimilia contingunt paſſim in aliis caſibus.

5. *Dominium proprietatis imperfectum* (cui pariter convenit proxime data Dominii definitio, dummodo in ea omittatur ly perfecte) vel habet tantum proprietatem rei abſque emolumentis ſeu fructibus, vel econtra emolumentum abſque proprietate; & juxta hoc ſubdividitur in directum, ac utile. *Dominium directum* continet ſolam rei proprietatem: unde habens hujuſmodi Dominium dici ſolet *Proprietarius*, id eſt, habens talis rei proprietatem. Et tale Dominium directum habet Princeps in Feudis, Dominus in prædio ad Emphyteuſin dato, & omnis ille, qui dicitur dominus cujuſpiam rei, cujus Uſusfructus alteri conceſſus eſt. *Dominium utile* duntaxat continet ſolam rei utilitatem, ſeu emolumentum: & tale eſt: quod habet Feudatarius, Emphyteuta &c. reſpectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphyteuſin &c.

6. Cæterum de Dominio hactenus explicato, & quibus competat, quibuſque modis acquiratur, plures occurrunt difficultates, de quibus in ſequentibus Diſtinctionibus dicetur, poſtquam in præſenti cæterarum ſpecierum Juris natura fuerit explicata.

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſusfructus.

SUMMARIUM.

7. *Uſusfructus, quid?*
Jus utendi, & Jus fruendi, quomodo differant?
8. *Fructus rei, quid?*
9. *Uſufructuarius, quid?*
10. *Uſufructuarius ad quid teneatur?*
11. *Tenetur recte colere rem Uſufructuariam.*
Et in ea modicas expenſas facere.
* *Uſusfructus quomodo diſtinguatur ab Emphyteuſi, & Feudo?*

7. CONCL. 7. *Uſusfructus* recte definitur, dicendo: *Uſusfructus eſt Jus alienis rebus utendi, fruendi, ſalva rerum ſubſtantia.* Ita habetur *l.* 1. *ff. de Uſufructu & c.* ac §. 1. *Inſtit. eod.* eſtque communis. Et quidem in hac definitione ly *Jus*, ſtat loco generis, reliqua ponuntur loco differentiæ. Dicitur deinde, *utendi*; & mox additur ly *fruendi*, id eſt, percipiendi fructus rei: tum ut indicetur effectus illius Juris, quod tribuitur cuipiam per uſumfructum, qui eſt legitima poteſtas utendi & fruendi re aliena, ſal-

ſalva tamen ejus ſubſtantia: tum quia *Jus utendi*, & *Jus fruendi* re aliena, valde differunt: nam is, qui habet ſolum Jus utendi re aliqua, gaudet nudo duntaxat uſu illius, ita ut, quamvis poſſit re illa uti pro ſuis neceſſitatibus, ex ea tamen fructus non percipiat. Sic qui habet Jus utendi equa alterius, poteſt quidem ea uti ad ſuas neceſſitates; fructus tamen ejus, id eſt, equæ partus non erit ſuus, ſed domini proprietarii equæ. Econtra Jus fruendi tribuit cuipiam hujuſmodi jus, ſeu poteſtatem percipiendi fructus rei alienæ: quale Jus utendi & fruendi ſimul, importat Uſusfructus, ut ex ipſo nomine patet: ac proinde Uſusfructus eſt pinguior uſu juris.

8. Porro *Fructus rei* dicitur, quidquid ſalva rei ſubſtantia ex re illa eſt perceptibile. Sic cenſetur eſſe fructus in grege ovium aliorumque animalium; lac, lana, fœtus; in fundo fœnum, ſegetes, fructus arborum, virgulta, arboreſque cæduæ, ita, ut ſuccidi poſſint (non vero fructiferæ) lapides in lapidicinia, in domo locatio, & his ſimilia: prout habetur *l.* 10. *& ſeqq. ff. de Uſufructu*.

9. Dicitur ulterius in definitione Uſusfructus, *re aliena*, ut excludatur jus utendi & fruendi, quod quiſque habet in re ſua, cujus plenum obtinet Dominium; quia talis non dicitur Uſufructuarius, non obſtante, quod utatur re illa, ejuſque fructus percipiat; ſed dicitur Dominus illius rei, quod eſt quid majus. Tandem additur, *ſalva rei ſubſtantia*: quia Uſufructuarius (id eſt ille, qui habet Uſumfructum rei alienæ) tenetur rem illam, ex qua fructus percipit, integram Proprietario ſervare.

10. Quæres I. Ad quid teneatur Uſufructuarius? Reſp. Uſufructuario in primis incumbit ſolvere impenſas, quæ ratione fructuum percipiendorum fieri debent. Tenetur inſuper Uſufructuarius ad præſtandas collectas, tributa, & ſimiles præſtationes reales, quæ pro re fructuaria debentur, prout habetur deciſum *l. 7. §. Hactenus ff. de Uſufructu &c.* Nam *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra* juxta *Regulam 55. juris in 6.*

11. Tenetur rurſum Uſufructuarius rem illam, cujus habet Uſumfructum recte colere, eaque quaſi bonus paterfamilias uti; prout liquet ex ipſa definitione Uſusfructus, dum dicitur eſſe jus utendi & fruendi *ſalva rei ſubſtantia*. Hinc inferunt Doctores, idque deſumunt ex *cit. l. 7. §. Hactenus*, quod, qui habet Uſumfructum fundi, teneatur in locum arborum demortuarum novas ſubſerere, juxta arbitrium boni viri, & qui habet Uſumfructum ædium, teneatur ſaltem modicas expenſas facere ad ſarta tecta conſervanda. Dicitur, *modicas expenſas*, nam ad magnas non tenetur ipſemet Uſufructuarius, ſed proprietarius rei, niſi forſan aliter inter eos conventum fuerit. Omittuntur nonnulla alia, obligationem Uſufructuarii, ipſumque Uſumfructum concernentia, cum ſit materia magis Juridica, & plurimum pendeat ex particularibus pactibus, & conventionibus cum Domino proprietario initis.

Additio.

* Quæres II. An, & quomodo *Uſusfructus* diſtinguatur ab *Emphyteuſi*, & *Feudo*? Ratio dubitandi eſt, quia non ſolum *Uſufructuarius*, verum etiam *Emphyteuta*, ac *Fundatarius* ſeu *Vaſallus*, uti, ac frui poſſunt re in *Emphyteuſin* vel *Feudum* conceſſa. Ante Reſponſionem nota, tum ex dicendis infra *Diſt. 6. poſt numer. 30. in Appendice Addit. II.* tum fuſius ex Jure Canonico Auctoris *Lib. 3. Decret. Tit. 18. & Tit. 20.* quod Emphyteuſis ſit *ille Contractus, quo res immobilis cum translatione Dominii utilis, retento Dominio directo, alteri fruenda & colenda conceditur ſub onere Laudemii* (vulgo Anfall) *ſemper pro inveſtitura ſeu admiſſione novi coloni, & inſuper certæ annuæ penſionis, tum in recognitionem Dominii directi, tum in recompenſationem fructuum perſolvenda*. Contra vero Feudum proprie formaliter & eſſentialiter ſpectatum eſt *ille Contractus, quo alicui conceditur res immobilis, aut immobili æquivalens cum translatione Dominii utilis ſub onere fidelitatis ſeu obſequii ſpecialis*. H. N.

Reſp. *Uſusfructus* formaliter ſpectatus, præprimis differt *a Feudo & Emphyteuſi*; quia Emphyteuta, & Vaſallus in re emphyteutica, ac feudali habent *Dominium utile*, & loquendo de actione *utilem rei vendicationem*; econtra vero Uſufructuarius equidem habet *Jus in re* ad dies vitæ ſuæ, non vero aliquod *Dominium* proprietale, hincque eidem equidem *actio confeſſoria*, non autem *utilis rei vendicatio* competit, uti recte advertit Chlingenſperger *lib. 2. Inſtit. Tit. 4. Concl. 3.* & ſatis clare exprimitur *Leg. 1. ff. Si ager vectigal.* ac *l. 25. ff. de Verb. ſignificat.* Dein quando cum Emphyteuta contingit mutatio, ita, ut novus colonus inveſtiatur, præſtatur ſaltem unum *Laudemium* Domino directo, & inſuper ſingulis annis præter *canonem annuum* leve quid in recognitionem Domini directi, quæ duplex penſio annua præſertim in his terris practicatur. Vaſallus autem proprie talis vi infeudationis non ad ſimilia, ſed potius ad *Fidelitatem*, ut nimirum damna Domino directo, vel perſonis ei proxime conjunctis impendentia avertat, ſpecialiter obligatur. Quæ omnia hæc ſpecialia non requiruntur apud Uſufructuarium. Plura ſi cupis de *Emphyteuſi* & *Feudo* ſcire, reperies in Jure Canonico *locis ſuperius citatis*: In præſenti ſufficit, adduxiſſe differentiam inter Emphyteuſin, Feudum, & Uſumfructum *

QUÆSTIO III.

De Uſu Juris, & variis ipſum concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Uſus facti, & Uſus juris.*
13. *Uſus juris, quid?*
14. *Et quomodo differat ab Uſufructu?*
15. *Uſuario, quæ jura competant, nec ne?*
16. *Habenti Uſum domus, quid liceat?*
17. *Minus juris eſt in Uſu, quam Uſufructu.*

12. ADVERTENDUM, quod Uſus dupliciter ſumi poſſit. I. Pro ipſo actu utendi re alterius, ſive pro actuali uſu licito rei alienæ, & dici ſolet *Uſus facti*, ſeu *nudus Uſus rei*: qualis eſt actualis equitatio ex permiſſione proprii Domini facta in equo alieno, vel actualis inhabitatio domus alienæ, & hujuſmodi. II. Accipitur Uſus pro ipſomet jure utendi re aliena, v. g. pro jure illo, quod quis ratione prævia ſolutionis habet equitandi tali equo, vel inhabitandi domum alienam, & vocari ſolet *Uſus juris*: de quo loquendo, ſit

13. CONCL. I. *Uſus juris* recte ſolet definiri, dicendo: Uſus eſt Jus utendi tantum re aliena, ſalva ejus ſubſtantia. Ita Doctores communiter. Dicitur *jus utendi*: quia hic definitur Uſus juris, non autem Uſus facti tantum, de hoc enim, cum nihil juris præbeat utentibus, minus ſolliciti fuerunt Doctores. Ejus tamen mentio fit *c. Exiit. Nec quiſquam de Verb. Signif. in 6.* ubi Pontifex ita loquitur: *Qui inquam, uſus non juris, ſed facti tantummodo nomen habens, quod facti eſt tantum, in utendo præbet utentibus, nihil juris.*

14. Dicitur ulterius, *utendi tantum*, per quam particulam Uſus juris differt ab Uſufructu, cum quo in cæteris particulis omnino convenit: ſiquidem minus juris eſt in Uſu, quam in Uſufructu, & cui Uſus alicujus rei competit, vel in teſtamento relictus eſt, uti quidem ea re poteſt, frui vero non poteſt.

15. Infertur proinde, quod Uſuarius, id eſt, is, cui Uſus alienæ rei v. g. horti eſt conceſſus, poſſit quidem in ipſo horto deambulare, ac poma, olera & reliqua, quæ ibi naſcuntur, ad ſuum, ſuæque familiæ, & hoſpitum victum accipere *l. Plenum ff. De uſu & habitatione.* non poſſit tamen omnes fructus recipere, eoſque ſuo arbitratu vendere, ſeu alienare, ſicuti poſſet, ſi haberet Uſumfructum horti. Item, ſi cui in teſtamento legetur Uſus jumentorum, vel gregis ovium ac vaccarum, non poteſt percipere pecorum fœtus, vel lanam (hæc enim in fructu magis, quam in Uſu numerantur) neque lac, niſi in modica quantitate, & quatenus ad victum quotidianum opus eſt: poteſt autem bobus, vel jumentis uti ad arandum, ad agrum ſtercorandum, & ad omne aliud miniſte-

rium, ad quod boves apti ſunt: prout expreſſe habetur deciſum *cit. l. Plenum, ff. De uſu & habitat. & §. 5. Inſtit. Eod,* eum concordantiis.

16. Similiter, cui Uſus domus, ſeu inhabitatio eius relicta fuit in teſtamento aut aliunde competit de iure, poteſt quidem non ſolum in propria perſona, ſed etiam cum ſua familia in ipſa habitare, imo & inquilinum ſecum recipere, aut aliquos hoſpites: non tamen poteſt domum alteri locare, neque inhabitationem eius alicui concedere ſine ſe, neque Uſum huiuſmodi vendere; prout ſimiliter deciſum habetur *l. Cui Uſus. & ſeqq. ff. De uſu & habitatione.*

17. Ex quibus patet, minus eſſe iuris in Uſu, quam in uſufructu: nam prædicta omnia (dempta venditione Uſusfructus) competunt Uſufructuario, non autem Uſuario tantum. Cæterum illis ipſis modis, quibus Uſusfructus conſtituitur, vel finitur, etiam nudus Uſus conſtitui, atque deſinere ſolet. *cit. §. 1. Inſtit. de uſu & habitatione.* De quibus plura Juris Conſulti,

QUÆSTIO IV.

Quid, & quotuplex ſit Poſſeſſio, & quæ eius privilegia?

SUMMARIUM.

18. *Poſſeſſio, unde ſic dicta?*
    Varie accipitur.
19. *Ejus diviſio.*
20. *Poſſeſſio facti, ſeu naturalis tantum, & Poſſeſſor bonæ & malæ fidei.*
21. *Poſſeſſio juris & facti ſimul, & quid?*
22. *Poſſeſſionis definitio explicatur.*
    Res incorporales proprie non poſſidentur.
    Res corporales, & incorporales, quæ?
23. *Depoſitarius non poſſidet, cur?*
24. *Poſſeſſionis privilegia plura.*
25. *Enumerantur præcipua.*
    (a) Diſt. 6. n. 5. & ſeqq.
26. *Poſſeſſor, ſi ſpolietur, ante omnia reſtitui debet.*
    Poſſeſſor invaſus poteſt vim vi repellere.

18. POſſeſſio ſic dicitur a pedibus, & ſonat idem quaſi *pedum poſitio*, prout notatur *l. 1. ff. De acquirenda vel amitt. poſſeſſ.* nam per pedum poſitionem ſuper bona immobilia, ut puta, ſuper agrum, vel domum, ſolet acquiri Poſſeſſio. Tribuitur autem hoc nomen interdum ipſis rebus poſſeſſis; ut *Pſal. 77. Tradidit poſſeſſionem eorum igni. Matth. 19. Erat enim habens multas poſſeſſiones.* & alibi. Verum hoc loco Poſſeſſio accipitur pro actu, vel iure poſſidendi, a quo denominatur quis poſſeſſor. Et notanter ſub disiunctione dictum eſt, *pro actu vel jure poſſidendi*: hæc enim duo non ſunt idem, & quamvis poſſint inſimul coniungi (uti ſit in poſſeſſione iuris & facti ſimul) adhuc tamen ab invicem ſeparari valent, prout accidit in Poſſeſſione facti tantum. Hinc ſit

19. CONCL. I. Poſſeſſio ut ſic dividitur in Poſſeſſionem iuris tantum, facti tantum, & in Poſſeſſionem iuris & facti ſimul. Ita in re communis, & patet inductione. Siquidem *Poſſeſſio juris tantum* (quæ alio nomine appellatur *Poſſeſſio civilis*) eſt ipſummet ius poſſidendi rem, ſolo animo retentum: & habetur, quando quis rem ſuam ipſo facto non amplius poſſidet, nihilominus de iure, ſed ſolo animo eius poſſeſſionem retinet, & continuat. Hoc modo civiliter, ſeu de iure poſſidet, qui abeſt quidem a rebus ſuis, adhuc autem animo eas poſſidet, ſeu occupat, eo quod non diſceſſerit inde animo relinquendæ poſſeſſionis, ſed poſtea reverſurus.

20. *Poſſeſſio facti tantum* (quam & *naturalem tantum* appellant) eſt ſolus actus poſſidendi ſine iure: & talem dumtaxat poſſeſſionem habet poſſeſſor rei alienæ, eo quod iure poſſidendi ſit deſtitutus. Ubi ſimul advertendum, quod, ſi poſſeſſor rei alienæ poſſideat eam ut ſuam bona fide (id eſt, ſi ipſe habeatur pro domino, ac ipſemet bona fide credat, ſe eſſe dominum huius rei, revera tamen non ſit, ſed ad alium pertineat rei illius dominium) tunc dicatur is *Poſſeſſor bonæ fidei*, atque eiuſmodi rem bona fide poſſidere. Si quis vero rem alienam mala fide poſſideat, bene ſciens, eam rem non eſſe ſuam, prout fur poſſidet rem furtivam, dicitur is *Poſſeſſor malæ fidei*.

21. Tandem *Poſſeſſio juris & facti ſimul* (quæ etiam *civilis & naturalis ſimul* eſt) vocatur ea, quæ includit ſimul utrumque, id eſt, tam ius, quam actum poſſidendi. Et talis Poſſeſſio competit cuilibet domino, rem ſuam per corporalem inhæſionem poſſidenti, id eſt, qui in re, quam de iure poſſidet, vel in aliqua parte eius præſens exiſtit, aut ſaltem res poſſeſſa eſt in conſpectu eius, ut ipſam videat, vel partem eius: nam quodlibet horum ſufficit ad poſſeſſionem facti, ſeu naturalem continuandam, ſive deinde tale quid fiat per ſe, ſive per alium ſuo nomine. Et de hac loquendo, ulterius ſit

22. CONCL. II. *Poſſeſſio* eſt rei corporalis detentio, corporis, & animi, & iuris adminiculo. Ita Gloſſa communiter recepta *l. 1. ff. De acquirenda vel amitt. poſſeſſ.* Dicitur *detentio rei*: quia ad hoc, ut quis rem actu poſſideat, neceſſe eſt, eam aliquo modo detinere, ſeu occupare, vel per ſe vel per alium, qui ſuo nomine eam detinet: hoc enim eſſentialiter requiritur ad poſſeſſionem iuris & facti ſimul, de qua procedit data definitio. Et additur, *rei corporalis*: nam res incorporales proprie non poſſidentur, ſed dicuntur quaſi poſſideri. *arg. c. cum Eccleſia, de Cauſa Poſſeſſ.* ubi Pontifex poſſeſſionem iuris ſpiritualis eligendi appellat *quaſi poſſeſſionem*, iuncta *l. Sequitur §. Si viam ff. de Uſurp. & Uſucap.* Porro *Res corporales* ſunt eæ, quæ ex ſui natura tangi poſſunt; veluti ager, veſtis, equus, aurum, & huiuſmodi. *Res incorporales* vero, quæ tangi non poſſunt: ut ſunt ea, quæ conſiſtunt in iure v. g. ius eligendi, ius patronatus, ius ad hæreditatem, Uſusfructus, & alia huiuſmodi iura.

23. Dicitur ulterius, *corporis & animi adminiculo*: quia ad poſſeſſionem unum ſine altero non ſufficit, ſed requiritur, ut quis rem corporaliter apprehendat, ſeu detineat, ſimulque ut eam detineat tanquam ſuam, ſicque animo poſſidendi, & non ſolum nomine alterius ipſam habeat. Hinc Depoſitarius (id eſt, ille, qui rem alterius apud ſe depoſitam retinet) non dicitur poſſidere depoſitum, quia non detinet illud animo poſſidendi, ac retinendi ſibi. Additur vero, *& juris adminiculo*: quæ particula ſonat idem, ac *jure non refragante*, ſive, ut habeatur poſſeſſio illa non contra ius & fas: nam data definitio convenit Poſſeſſioni iuris & facti ſimul. Et per hoc excluditur Poſſeſſio manifeſte iniuſta, qua v. g. fur, aut alius rei alienæ invaſor poſſidet rem alienam: ſiquidem talis non habet poſſeſſionem iuris & facti ſimul, quia non detinet rem illam iuris adminiculo, ſed contra ius & fas; quamvis habeat poſſeſſionem facti, ſeu naturalem.

24. Quæres, quidnam privilegii conferat Poſſeſſio? Reſp. plura ſane privilegia, & commoda afferre Poſſeſſionem: adeo quidem, ut, quando a duabus partibus litigantibus de proprietate alicuius rei controverſia coram Judice agitatur, plerumque, & ferme ſemper exiſtat ingens contentio de ipſa Poſſeſſione; uti notatur *§. Retinendæ Inſtit. de Interdictis.*

25. Et primo quidem in tali caſu, ſi videlicet oboriatur controverſia inter quoſdam de rei proprietate, ſive dominio, & adhibita diligenti inquiſitione maneat adhuc dubium, cuiuſnam res illa ſit, tunc melior eſt conditio poſſidentis, & ipſi adiudicabitur cauſa iuxta *Reg. 65. Juris in 6. In pari delicto, vel cauſa potior eſt conditio poſſidentis.* Deinde Poſſeſſio parit in iudicio præſumptionem dominii: unde in prædicto caſu poſſeſſor non tenetur probare, rem eſſe ſuam, ſed alter, qui eam repetit, & quidem, ſi hic non ſatis probaverit rem eſſe ſuam, nihil obtinebit, ſed alter remanebit in poſſeſſione, etiamſi revera res eius non ſit; prout expreſſe habetur *cit. §. Retinendæ Inſtit. de Interdictis.* Ulterius Poſſeſſio, ſi ſit bonæ fidei, ſuo tempore parit præſcriptionem; id eſt, facit, ut res, quæ prius revera non erat tua, elapſo tempore a Jure definito fiat tua, ita ut non amplius tenearis eam Domino, poſtea primum ipſam repetenti, reſtituere;

Digitized by Google

re; de quo plura inferius (a) agendo de Præſcriptione.

26. His accedit, quod ſi Poſſeſſor privata alicujus violentia de poſſeſſione rerum ſuarum exturbetur, aut ea clam ſpolietur, ante omnia debeat fieri reſtitutio ſpoliati; non obſtante, quod occupator alleget titulum, velitque probare, rem illam eſſe ſuam: generaliter enim reſtitutio ſpoliati ante omnia fieri debet *c. In litteris. & ſeqq. de reſtit. ſpoliat.* Nec poteſt cogi ſpoliatos (dummodo probaverit, ſe per adverſarium violenter, aut clam poſſeſſione rei ſuæ ſpoliatum fuiſſe) ad alios cauſæ articulos reſpondere, donec ſibi reſtitutio ſpolii facta ſit: & tunc primum pars adverſa, ſi quidpiam proponere voluerit, audiri debet *arg. c. 2. & c. Conquærente. Eod.* cum concordantiis. Tandem poſſeſſor ab altero invaſus poteſt vim vi repellere, remque ſuam defendere, etiam armis, ſi ita opus fuerit: aut jam expulſus poſſeſſionem ſuam repetere, dummodo id ſtatim, ſive in continenti fiat. *c. Olim. de reſtit. ſpoliatorum, & l. Quod eſt §. 9. de Vi, & vi armata.*

DISTINCTIO IV.

De Objecto, & Subjecto capaci Dominii.

QUÆSTIO I.

Quænam cadant ſub objectum Dominii?

SUMMARIUM.

1. *De cujus Dominio hic agatur?*
2. *Sub Dominium hominis cadunt res inferiores corporea. Et quid de ſuperioribus?*
3. *Unus homo poteſt cadere ſub Dominium alterius, quomodo?*
4. *Homo non habet Dominium vita ſua.*
5. *Solvitur inſtantia.*
   (b) De hoc amplius Tract. 9. Diſt. 3. n. 20. & ſeqq.
6. *Dans nomen militia non vendit vitam ſuam.*
7. *Homo eſt Dominus propria fama.*
8. *Non tamen ſine cauſa poteſt tantum bonum prodigere.*

1. NON eſt ſermo in propoſito de Dominio DEI, quod eſſe ſupremum atque perfectiſſimum in omnes creaturas, de fide eſt. Neque agitur hic de Dominio Angelorum, ſed duntaxat de Dominio hominis, inveſtigando, quænam cadant ſub perfectum Dominium hominis, id eſt, quænam ſint illæ res, in quas homo poteſt habere Dominium perfectum.

2. CONCL. I. Omnes res corporeæ inferiores, utputa, agri, montes, flumina, plantæ, beſtiæ, metalla &c. cadunt ſub Dominium hominis. Ita communis; & patet ex illo *Gen. cap. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram.* & alibi. Dicitur notanter, *res corporeæ inferiores &c.* ſiquidem rerum ſuperiorum, quales ſunt Angeli; & corpora cœleſtia, homo non dicitur proprie habere Dominium, bene tamen quorundam effectuum ab ipſis profectorum, ut luminis caloris &c. item hinc certa jura proveniunt, ut puta jus proſpectus, & hujuſmodi quæ alio nomine appellantur *ſervitutes*, de quibus Juriſperiti.

3. CONCL. II. Poteſt unus homo cadere ſub Dominium alterius, & hic in ipſum habere non ſolum Dominium jariſdictionis, ſed aliquo modo etiam proprietatis. Ita rurſum communis. Prima pars de Dominio juriſdictionis eſt clara: ſic enim Pater in filium, Dominus in ſervos, Rex aut Imperator in ſubditos ſuos habet Dominium juriſdictionis. Altera pars, quod etiam aliquo modo unus homo habeat Dominium proprietatis in alium, patet in mancipiis, ſeu ſervis proprie dictis, quorum olim frequens erat uſus, & poterant a dominis ad libitum vendi. Additur tamen, *aliquo modo*: quia dominus non habet tale Dominium in ſervum, ſeu mancipium proprie dictum, ut poſſit ipſum pro libitu & abſque ulla cauſa occidere, ſicut poteſt jumentum ſuum interficere: nam hoc eſt contra illud Præceptum Decalogi, lumine naturæ notum, *Non occides.*

4. CONCL. III. Homo non habet Dominium vitæ ſuæ, ſed iſtud penes ſolum Deum remanet, unde homo eſt quidem procurator, cuſtos, & quaſi uſuarius vitæ ſuæ, non autem dominus. Patet hoc ex illo *Sapientiæ 16. Tu es Dominus, qui vitæ & mortis habes poteſtatem.* Accedit ratio: quia alioquin, ſi homo eſſet Dominus vitæ ſuæ, poſſet licite ſe privare vita, ac ſeipſum interficere: hoc autem eſt falſum & contra citatum illud, *Non occides*; ergo. Cæterum licet homo non ſit dominus vitæ ſuæ, eſt tamen ejuſdem procurator, & cuſtos, atque uſuarius, ita, ut habeat jus ea fruendi, eamque defendendi contra injuſtos invaſores, ac vim vi repellendi atque idcirco, qui privata auctoritate, ac ſine juſta cauſa aufert vitam proximo, vel eam aliqua ratione violat & diminuit, facit ipſi injuriam.

5. Si dicas. Poteſt homo licite uti vita ſua cum periculo mortis, v. g. aſſiſtendo peſtiferis cum periculo contagionis, vel occurrendo hoſtibus primo loco in acie belli; ergo habet Dominium vitæ ſuæ. Reſp. negando conſequentiam: quamvis enim homo in quibuſdam caſibus habeat facultatem utendi vita ſua cum probabili periculo mortis, non tamen habet poteſtatem, ut vitam directe ac per ſe poſſit deſtruere, ſed ſolum per accidens & indirecte, quatenus juſta de cauſa poteſt quidpiam agere, cui videt annexum eſſe periculum vitæ ſuæ. (b) Dominium autem includit facultatem utendi re quapiam pro libitu, per ſe quoque ac directe ejus ſubſtantiam deſtruendo, ſi placuerit.

6. Quod ſi urgeas. Poteſt homo vitam ſuam alteri vendere, prout fit, dum quis dat nomen militiæ: ergo. Reſp. negando aſſumptum; falſiſſimum quippe eſt, eos, qui dant nomen militiæ, vendere vitam ſuam pro pretio ipſis tunc ſoluto, cum ſolummodo vendant miniſterium, ſeipſos paratos offerendo ad ſuſtinendos quoſcunque labores atque onera militiæ, etiam cum vitæ periculo, imo, ſi opus fuerit, uſque ad effuſionem ſanguinis.

7. CONCL. IV. Homo vere quidem eſt dominus propriæ famæ, & honoris, adhuc tamen ſine cauſa tantum bonum prodigere, & licite negligere non poteſt. Ita D. Thom. 2. 2. *q. 73. art.* 4. ubi docet, in cujuſque arbitrio eſſe, pati detrimentum ſuæ famæ, niſi vergat hoc in periculum aliorum; Maſtrius *diſp.* 3. *Theol. Moral. num.* 34. Leſſius, & alii. Ratio eſt: quia homo poſt vitam a DEO acceptam comparat ſibi primum bonam famam; ergo non eſt ratio, cur non ſit dominus ejus, ſicut eſt aliarum rerum, quas proprio labore acquirit. Et hinc multi Sancti propriam famam, & honorem poſitive ſpreverunt, ut per virtutem Humilitatis vitam æternam tutius conſequerentur. Sic D. Auguſtinus ſcripſit Libros Confeſſionum, & S. P. N. Franciſcus e publico loco ſuos defectus denuntiavit: quod idem in ſimili factum eſt ab aliis pluribus Sanctis.

8. Cæterum non eſſe licitum, ſine cauſa tantum bonum propriæ famæ & honoris prodigere, patet ex illo *Eccleſiaſtici* 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi & magni.* Unde D. Auguſtinus *lib. de bono viduitatis c.* 22. & refertur *c. Non ſunt audiendi* 11. *q.* 3. ſic inquit: *Nobis neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.* Et idem *in Serm. de Communi vita Clericorum* relatus *c. Nolo.* 12. *q.* 1. *ait: Conſcientia neceſſaria eſt tibi, fama proximo tuo: qui fidens conſcientiæ ſuæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt.*

QUÆSTIO II.

De Peculio Filiifamilias, necnon & Bonis Uxoris.

SUMMARIUM.

9. *Peculium, unde ſic dictum?*
10. *Peculium Filiifamilias caſtrenſe.*
11. *Quaſi caſtrenſe,*
12. *Profectitium, &*

13. *Adventitium. quid?*
 * *Ac quotuplex?*
 * *Item quandonam in Filiosfamilias hæc ipſa patria poteſtas finiatur?*
14. *Bona dotalia, & paraphernalia uxoris quæ?*
15. *Dotis proprietas manet penes uxorem.*
16. *Excepto uno, vel altero caſu.*
17. *quid de Bonis paraphernalibus uxoris?*
18. *Corollaria.*
19. *Quomodo peccet uxor, accipiens ex bonis mariti?*
 * *Num Acquæſtus numeretur inter bona uxoris?*
 Addit. I. & II.

(c) Tract. 9. Diſt. 5. n. 28. & ſeqq.

9. PEculium, ut habetur *l. Depoſiti. ff. de Peculio. dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſive patrimonium puſillum.* Et quantum attinet ad primam partem Quæſtionis, Peculium Filiifamilias, id eſt talis, qui necdum emancipatus, ſed patriæ poteſtati adhuc ſubjectus exiſtit, communiter quadruplex aſſignatur, videlicet caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium.

10. *Peculium Caſtrenſe* dicitur illud, quod Filiusfamilias acquirit in caſtris, non acquiſiturus aliunde: & hujusmodi Bona, quæ ipſe acquirit, dum militat in caſtris, dicuntur *Bona caſtrenſia.*

11. *Peculium quaſi caſtrenſe* eſt, quod Filiifamilias qui ſunt Magiſtri artium liberalium, Medici, Clerici ex Beneficio, ſeu Officio Eccleſiaſtico, vel Advocati, de publico acquirunt: & ſi quis Filiusfamilias habeat talia Bona, dicitur is habere *Bona quaſi caſtrenſia*, ſeu *Peculium quaſi caſtrenſe*. Porro Bona ejuſmodi ſive caſtrenſia ſive quaſi caſtrenſia pleno jure tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum ſemper ad filios pertinebant, & adhuc pertinent; prout fatentur Juriſtæ, & Theologi unanimiter, ac videri ulterius poterit *Tract. 8. Diſt. 1. Concl. 2.*

12. *Peculium profectitium* dicitur, quod de rebus paternis proficiſcitur; & filius in ipſis negotiando lucratur. Et hoc totum, tam quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum Patri acquiritur; ut habet communis Doctorum.

13. Tandem *Peculium Adventitium* dicitur omne illud, quod Filiofamilias advenit ex alia cauſa, quam ex enumeratis; ut puta, quod advenit, ſeu acquiritur ipſi per teſtamentum ab avo, vel avia, vel aliquo alio factum, aut ex artificio, ſive ex proſpera fortuna, vel hujuſmodi. Et horum Bonorum adventitiorum, ſi fuerint adventitia ordinaria, uſumfructum habet pater, quamdiu filius eſt ſub ſua poteſtate: dominium autem eorum remanet filio.

Additio I.

* Dixi notanter, *ſi fuerint adventitia;* nam aliter ſentiendum de adventitiis extraordinariis: ubi bene nota diſtinctionem inter Bona adventitia ordinaria, & extraordinaria ſeu irregularia, quorum priora ſunt, de quibus Paterfamilias uſumfructum habet: poſteriora vero, quorum uſufructu is non gaudet: qualia enumerantur ſequentia quinque I. Quæ donantur Filiofamilias a Principe, vel Auguſta. *L. Cum multa. 7. C. de Bonis, quæ liberis.* II. Bona, quæ Filiofamilias relinquuntur conditione hac expreſſe adjecta, ne ad Patrem perveniat uſusfructus. *Authent. Excipitur C. Eodem.* III. Illa, quæ diſſentiente Patre conſequitur ex ſucceſſione vel alio juſto titulo. *L. ult. C. Eodem* IV. Ea, quæ Filiusfamilias adipiſcitur ſuccedendo una cum Patre vel Matre in Bona defuncti fratris, aut ſororis. *Authent. Item Authent. Item C. Eodem.* V. Si Pater ſponte renuntiet uſufructui ſibi a lege permiſſo. *Authent. Idem eſt §. 2. C. de Bonis, quæ Liberis, &c.* *

Additio II.

* Cæterum hæc ipſa Patris poteſtas in Filiosfamilias tollitur I. Morte ipſius Patris non ſolum naturali, ſed etiam civili, puta, ſi Pater propter grave delictum deportetur, ſeu in perpetuum mittatur exilium &c. II. Per adeptam a filio aliquam Dignitatem: ſic apud Romanos Jure Novellarum *Novell.* 81. a poteſtate Patria fuerunt liberati filii Conſules facti, vel ſaltem Conſulares, Præfecti prætorii, Magiſtri militum &c. quinimo teſte Illuſtriſſ. Cancellario intimo de Schmid *in Comment. ad Jus Bavaricum Tit. 3. art. 2. n* 37. hodierno tempore plerique indulgent Conſiliariis Principium hoc privilegium exemptionis a Patria poteſtate. III. Per Emancipationem, ſi nimirum Pater filium coram publico judicio clariſ, & expreſſis verbis ex ſua Patria poteſtate dimittit, ac liberum facit. IV. Juſtis nuptiis, idque de conſuetudine (non autem de jure poſitivo) in omnibus ferme Europæ partibus, maxime ſi matrimonio juncti non amplius habitant in domo paterna. V. Profeſſione Religioſa, qua ex altiori motivo Profeſſi per vota ſe potius conjiciunt in poteſtatem ſui Superioris. VI. Per ſuſceptionem Ordinum, quoad hoc, ut bona poſt Clericatum acquiſita pleno jure habeant, nec Patri amplius uſusfructus quæratur. VII. Saltem in Patria noſtra vi Juris Bavarici eximuntur a Patria poteſtate liberi, qui etiam necdum nupti propriam tamen œconomiam, & focum tenent, certas proprias negotiationes, aut opificia inſtituunt &c. dummodo id fiat cum præſcitu, & conſenſu Patris, quem conſenſum Pater abſque valde gravibus cauſis denegare non debet, ſi Proles jam vigeſimum quintum annum compleverit. Videatur Illuſtriſſ. Schimd *l. c. art. 1. & 2.* *

14. Quantum attinet ad alteram quæſtionis partem, ſeu ad Bona Uxoris, eſt notandum, alia eſſe Bona Uxoris dotalia, alia paraphernalia. *Bona dotalia* aliud non ſunt, quam dos, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine datur marito ad onera Matrimonii ſuſtinenda, nimirum ad alendam uxorem, liberos, familiam &c. hæc enim cura præcipue incumbit marito. *Bona paraphernalia* Uxoris econtra dicuntur res illæ, quas Uxor præter dotem, quam marito pro oneribus Matrimonii dedit, ſimul attulit, ſibique reſervavit: prout etiam inter paraphernalia computantur, quæ Uxor ex ſucceſſione parentum, vel fratrum acquirit. Hoc prænotato, ſit

15. CONCL. I. Quamvis Uxori remaneat proprietas dotis marito allatæ (excepto uno, vel altero caſu) nihilominus plena Bonorum dotalium adminiſtratio, & uſusfructus ad maritum attinet, idque tum ad alendam Uxorem atque familiam, utpote quæ cura ſpecialiter incumbit marito, tum ad alia onera matrimonii ſubeunda. Ita communis, eſtque clare deciſum *l. 2. & l. Dotis fructum. ff. de jure dotium.* cum concordantiis. Imo dotis proprietas ita remanet penes Uxorem, ut pro ea ſint ipſi tacite hypothecata omnia bona mariti, donec ſibi dos reſtituatur *text. clar. l. In rebus. C. de Jure dotium.* Quare ſoluto matrimonio per mortem viri præfertur Uxor in repetenda dote omnibus aliis perſonalibus creditoribus, etiam tempore prioribus, & hypothecam non habentibus. Quin etiam durante matrimonio, ſi maritus ad inopiam vergit, ita ut periculum ſit, ne dotem aggrediatur, & abſumat, fas eſt Uxori eam repetere. *arg. cit. l. In rebus C. Eod.* & amplius declarat Layman *l. 3. tract. 4. cap. 13. num. 7.*

16. Dicitur notanter in Concluſione, *excepto uno, vel altero caſu*: nam duo præcipue dantur caſus, in quibus Dominium dotis plene ad maritum tranſit, ſed cum obligatione tantundem ſoluto matrimonio reſtituendi. Primus eſt, ſi dos conſiſtat in numerata pecunia, vel aliis rebus uſu conſumptibilibus *arg. l. Res in dotem ff. de Jure dotium.* Secundus eſt, ſi res dotales uſu non conſumptibiles, ut puta fundus, domus &c. æſtimatæ dentur, non quidem eo ſolo animo, ut ſciatur earum valor, ſi forte deperditæ vel diminutæ fuerint culpa mariti, ſed ita æſtimatæ, ut æſtimatio faciat venditionem & emptionem: nam tunc maritus acquirit Dominium ipſarum, & ſummæ pecuniariæ taxatæ velut pretii debitor efficitur, ac (niſi ſecus conventum fuerit) ſoluto matrimonio poteſt retinere rem, & offerre pecuniam taxatam *tex. clar. l. Quoties C. de Jure dotium.* Eſt autem inter dotem, quæ tranſit in Dominium mariti, & quæ non tranſit, hoc notabile diſcrimen, quod in caſu, quo dos tranſit in Dominium mariti, rerum dotalium periculum ad maritum ſpectet *arg. cit. l. Res in dotem ff. Eod.* quod alioquin ad Uxorem, tanquam Dominam earum rerum, pertineret; quia quælibet

res domino ſuo ſtat, aut cadit, melioratur vel perit. Verum de dote plura Juriſperiti.

17. CONCL. II. Quantum eſt de Jure Cæſareo, & niſi erecta aliqua pacta dotalia, aliter diſponant, Uxor in Bona paraphernalia non ſolum proprietatem, ſed etiam plenum dominium atque adminiſtrationem habet, ita, ut maritus ea nolente nequaquam hujuſmodi Bonis ſeſe immiſcere poſſit, quamvis bonum atque conſultum ſit mulieri, quæ ſeipſam committit marito, res etiam ſuas pari arbitrio gubernari. Ita habetur expreſſe in Jure Civili *l. Hac lege*, C. *de Pactis conventis*, eſtque communis. Additur tamen, *quantum eſt de Jure Cæſareo*: quia in aliquibus locis, præſertim extra Romanum Imperium exiſtentibus, ſervantur aliæ Leges, non vero Jus commune Cæſareum, prout nominatim de Belgio teſtatur Herincx *diſp.* 1. *de Contractibus num.* 55.

Additio.

* Quinimo Juris Civilis Interpretes apud Chlingeoſperger *l.* 2. *Inſtit. Imp. Tit.* 8. *q.* 1. *&* 2. ſcribentes, etiam in Romano Imperio quoad certos caſus concedunt in paraphernalia Uxoris marito non quidem Dominium, bene tamen legitimam adminiſtrationem, ita, ut, quamvis fructus non lucretur, poſſit tamen eos, in ſuam, & Uxoris utilitatem (non vero in diſpendium) impendere *Leg. fin. de Pactis conventis*, ubi notabilem diſtinctionem faciunt inter *paraphernalia & receptitia* Bona Uxoris: *priora* dicunt, quæ Uxor jam dotata præter dotem habet, aut acquirit ex ſucceſſione Parentum, Fratrum &c. aut aliunde ex proſpera fortuna: *poſteriora* vero, ſeu receptitia eſſe dicunt, quæ Uxor, dum dotem ſibi conſtituit, ad liberum uſum expreſſe ſibi reſervavit, nec in mariti poteſtate eſſe voluit; & quoad hæc ultima ne quidem adminiſtrationem concedunt marito, quamvis eadem facile poſſit præfato expreſſe, vel tacite concedi quoad priora. *

18. Ex dictis infertur, virum graviter peccare, conſumendo, ac dilapidando Bona paraphernalia Uxoris ſine ejus licentia, utpote cum rem alienam abſumat. Quinimo etiamſi marito committatur Bonorum paraphernalium adminiſtratio, adhuc tamen is gravem admittit injuſtitiam, ſi prædicta Bona in potationes, venerem, aliaſque prodigas aut turpes alienationes expendit. Gobat *tract.* 5. *Quinarii*. *c.* 24. *n.* 4. *& ſeq.*

19. Infertur ulterius, etiam Uxorem graviter peccare, & quidem mortaliter, ſi ſummam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, eo rationabiliter invito, accipiat: quia accipit illud, cujus dominium, vel certe adminiſtratio ad ipſam non pertinet, ſed ad maritum, qui eamde tenetur providere familiæ. Additur notanter, *ſummam notabilem*: quia non peccat mortifere, ſi quantitas judicio prudentis, ſpectato ſtatu, opibus, aliiſque circumſtantiis non ſit notabilis: imo in hujuſmodi furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quam in aliis. Verum de hoc, & quando uxor peccet, ſurripiendo ex bonis communibus, plura inferius (c) agendo de furto.

Additio I.

* Quær. An etiam Acquæſtus numerentur inter Bona uxoris: ante Reſp. notandum Acquæſtus vocari illa lucra, quæ conſtante matrimonio opera & induſtria æquali utriuſque conjugis acquiruntur, hincque, ſi maritus penicillo, & uxor acu phrygia pingendo lucrum capiant, tale cujuslibet lucrum particulare non computatur inter Acquæſtus; quoniam non contingit communi Induſtria: adeo reſpectu cujuslibet potius numeratur inter ſua paraphernalia H. N.

Reſp. Acquæſtus quoad medietatem merito inter Bona uxoris numerantur, hincque uxori poſt mortem mariti illa medietas reſtituenda eſt, niſi aliter quoad pacta dotalia fuerit conventum, aut particularia adſint ſtatuta, vel conſuetudines. Ita Barboſa in *c.* 2. *Donat. inter virum & uxorem n.* 6. Gonzalez *ibid. num.* 5. & Gutierrez *lib.* 2. *Pract. Quæſt.* 118. *num.* 4. ac probatur ex ipſo *cap. de Donat. inter virum & uxorem*, ubi ſoluto matrimonio cogitur vir reſtituere dotem, & dividere Bona NB. quæ communiter eis obvenerunt; adeoque ſignum eſt, quod medietas Acquæſtuum merito inter Bona uxoris numeretur. Præſumuntur autem eſſe Acquæſtus illa lucra tempore matrimonii acquiſita, quæ conjugibus ex communi negotiatione, mercatura, aut cauponaria eveniunt, vel etiam, quæ ex talibus opificiis, aut actibus obtinentur, quorum lucra ex emptione & venditione rerum a potiori cauſantur; ubi uxores æque ac mariti pecuniam recipiunt, atque exinde communem quærunt ſuſtentationem, e. g. talia lucra ſunt, quæ obtingunt vi ſuæ artis vel opificii Piſtoribus, Cereviſiariis, Lanionibus, Librariis, placentarum Coctoribus, Unguentariis, Saponariis, &c.

Additio II.

* Dixi notanter: *niſi particularia adſint Statuta*, quæ nimirum aliter diſponunt circa Acquæſtus, prout in Jure Bavarico *Tit.* 1. *art.* 1. ſtatuitur, quod equidem Uxor deficientibus Liberis accipiat dimidietatem Acquæſtuum; aſt his extantibus ſive ex illo, ſive ex præcedenti matrimonio, tantum partem filialem. Hoc tamen Statutum Illuſtriſſ. Commentator de Schmid *ibidem. n.* 40. *ac ſeqq.* intelligit de illis præciſe mulieribus, quæ non exercent cum marito communem cauponariam, negotiationem, aut nundinationem: duriſſimum enim videtur, quod aliqua Materfamilias, concurrentibus v. g. Liberis alterius matrimonii debeat eſſe contenta unica tantum portione filiali, ita, ut notabilem adhuc partem de dimidio laboris, ac ſudoris ſui cogatur relinquere privignis ſuis, qui tamen plerumque ingrati ſunt, & honeſtiſſimis etiam Novercis ſua invident. Videatur in emergentia caſus allegatus Illuſtriſſ. Commentator in *Tit.* 1. *art.* 1. *& art.* 10. *

QUÆSTIO III.

De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiatiorum.

SUMMARIUM.

20. *Bona Clericorum quadruplicia, nempe*
21. *Bona patrimonialia,*
22. *Bona quaſi patrimonialia ſeu induſtrialia,*
 * *Inter qualia Bona computantur redditus Stolæ, & diſtributiones quotidianæ, ſeu Præſentiæ?*
23. *Bona mere Eccleſiaſtica, &*
24. *Bona parſimonialia Clericorum.*
25. *Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum Dominium Bonorum patrimonialium.*
26. *Imo & quaſi patrimonialium ſeu induſtrialium.*
27. *Corollaria.*
28. *Poſſunt etiam pro libitu diſponere de Bonis parſimonialibus.*
29. *Bonorum mere Eccleſiaſticorum acquirunt quidem Dominium, ſed cum onere ſuperflua in pias cauſas erogandi.*
30. *Quod procedit de facto.*
 Diviſio Bonorum Eccleſiaſticorum, quando ſit facta?
31. *Rationes, probantes dictum Dominium Clericorum.*
32. *Rationes oſtendentes obligationem erogandi ſuperflua in pias cauſas.*
33. *Quo jure Beneficiarii teneantur ſuperflua in pias cauſas erogare?*
 Referuntur diverſa ſententia.
 (*a*) Tract. 4. Diſt. 6. quæſt. 4.
34. *Sententia probabilior.*
35. *Dicta obligatio eſt perſonalis Clericorum.*
36. *Corollarium.*
37. *Solvitur inſtantia.*
 (*b*) Diſt. 3. n. 4.
38. *Quantitas ſufficiens ad peccatum mortale ratione bonorum Eccleſiaſticorum male expenſorum, quæ?*
39. *Et quomodo computanda?*
40. *Objectiones notabiles ſolvuntur.*
41. *Bona Eccleſiaſtica, quomodo dicantur res Dei?*
42. *Item res ſeu patrimonia pauperum?*

43. Cle-

43. *Clerici, in quo ſenſu dicantur Diſpenſatores &c. Bonorum Eccleſiæ?*
44. *An Clerici teſtari poſſint?*

20. CELEBRIS eſt hæc Quæſtio, tractans de Dominio Clericorum Beneficiatiorum, id eſt eorum, qui habent Beneficium Eccleſiaſticum, ſive curatum, ſive non curatum. Pro cujus reſolutione notandum, quod Bona Clericorum quadruplicia diſtingui ſoleant: videlicet Bona patrimonialia, quaſi patrimonialia, ſeu induſtralia, mere Eccleſiaſtica, & tandem parſimonialia.

21. *Bona patrimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericis obveniunt hæreditate, donatione, arte, aliave profana cauſa, qua ſolent & Laici acquirere.

22. *Bona quaſi patrimonialia ſeu induſtrialia* ſunt, quæ a Clericis acquiruntur ex induſtria ſpirituali, ſive ea extraordinariis functionibus Eccleſiaſticis abſque Beneficio: veluti celebratione Miſſarum votivarum, Concionibus, Confeſſionibus audiendis, Cantu Eccleſiaſtico, agendo Capellanum, ac hujuſmodi. Et recte cum Navarro *Tract. de Redditibus Eccleſiaſtic. monit.* 19. Bona quaſi patrimonialia Clericorum dicuntur ea omnia, *quæ ſunt quæſita ratione Clericalis Ordinis, vel officii, alia ratione, quam Juris recipiendi fructus Beneficiales.*

Additio.

* Atque hinc etiam redditus Stolæ, id eſt, illa bona, quæ Parochis ex Benedictione Nuptiarum, adminiſtratione Sacramentorum, ac Sepulturis &c. obveniunt, communior Doctorum modernorum inter Bona induſtrialia ſeu quaſi patrimonialia numerat; quia Clericis curatis non intuitu Beneficii, ſed præciſe intuitu laboris ſpiritualis per modum ſtipendii dantur. Quod idem Covarruvias, Pithing, Engel, & Thuſeus ſentiunt ob paritatem rationis (uti credunt) de diſtributionibus quotidianis, ſeu illis fructibus, qui dantur Canonicis intuitu cujuſdam laboris, nimirum ſi præſentes in Choro exiſtant. Nihilominus, quoniam diſtributiones illæ quotidianæ ex ipſis bonis mere Eccleſiaſticis communiter deſumuntur, eaſdem adhuc naturam Bonorum Eccleſiaſticorum retinere, alii exiſtimant, quod ſaltem intellige, ſi alii fructus groſſi præter diſtributiones quotidianas non adſint. De quo vide Jus Canonicum *lib.* 3. *Decret. Tit.* 25. §. 1. *n.* 9. & Vincentium Petra apud Schmalzgrueber. *lib.* 3. *Tit.* 4. §. 4. *n.* 77. & 78. *

23. *Bona mere Eccleſiaſtica* ſunt illa, quæ a Clericis acquiruntur ratione alicujus Beneficii Eccleſiaſtici, quod habent; qualia bona ſunt ea, quæ acquiruntur intuitu Epiſcopatus, Canonicatus, Parochiæ, aut alterius Beneficii Eccleſiaſtici; uti ſunt ordinarii redditus eorum, decimæ, fundationes, fructus agrorum, aliarumque rerum ad Beneficium ipſum ſeu Eccleſiam pertinentium.

24. *Bona* tandem *parſimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericus aliquis ex redditibus Eccleſiaſticis de congrua ſuſtentatione parcius, quam conformiter ſtatui honeſte potuiſſet, vivendo ſibi ſubtraxit. His prænotatis, ſit

25. CONCL. I. Clerici ſæculares Beneficiarii habent plenum dominium Bonorum ſuorum patrimonialium, unde de iſtis libere donare, aut alio modo diſponere poſſunt, imo etiam teſtari, ſeu teſtamentum facere. Ita communis, & habetur clariſſime *cap. Quia nos.* & *c. Relatum.* 12. *de Teſtament.* ibi: *Cæterum quæ Clericis ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, diſtribuuntur pro arbitrio decedentis.* Accedit ratio: quia Clerici ſæculares nullo modo abdicarunt dominium Bonorum ſuorum, ſicuti abdicare ſolent Religioſi.

26. CONCL. II. Etiam de Bonis quaſi patrimonialibus ſeu induſtrialibus Clerici ſæculares libere diſponere poſſunt, imo etiam teſtari. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 37. Navarrus, Covarruvias, & alii communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia ejuſmodi Bona præſtantur a Fidelibus abſque ullo onere expreſſo, vel tacito, dandi ſuperflua pauperibus (quale tamen onus Bona Beneficiorum habent annexum) ſed dantur eis veluti ſtipendium ſuæ ſuſtentationis, & tamquam merces laborum ſuorum, atque operum perſonalium ſpiritualium ſibi præſtitorum. Unde talia non immerito æquiparantur Bonis Clericorum patrimonialibus; nam *dignus eſt operarius mercede ſua. Luc. c.* 10.

27. Ex dictis infertur cum cit. Leſſio, & aliis, quod Clerici non magis ex Bonis quaſi patrimonialibus teneantur in pios uſus expendere, quam ex Bonis patrimonialibus; nam amborum Bonorum habent plenum dominium, ac liberam adminiſtrationem. Infertur ulterius, quod, ſi Clerici de his vivant, vel expendant in pias cauſa, tantundem accipere poſſint de Bonis Eccleſiaſticis, & de eis diſponere ad libitum, ſicut de Bonis patrimonialibus: quia, cum habeant jus vivendi ex Beneficio Eccleſiaſtico, non tenentur vivere ex aliis ſuis bonis; unde, ſi de his vivant, poſſunt uti compenſatione.

28. CONCL. III. Inſuper de Bonis parſimonialibus, quæ Clerici de congrua ſuſtentatione parcius vivendo ſibi ex redditibus, ſive Bonis Eccleſiaſticis ſubtraxerunt, poſſunt iidem Clerici pro libitu diſponere. Ita Covarruvias *c.* 7. *de Teſtam. num.* 9. Leſſius *n.* 39. Engel *Tit. de Teſtam. n.* 7. & alii ſatis communiter contra Abbatem, & nonnullos alios. Ratio eſt: quia hujuſmodi pars fructuum Eccleſiaſticorum eſt juſta merces eorum, qui Eccleſiæ ſerviunt: hinc redeunt fundamenta prioris Concluſionis. Major difficultas eſt de cæteris Bonis ſeu redditibus mere Eccleſiaſticis, quæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluunt, de quibus loquendo, ſit

29. CONCL. IV. Clerici Beneficiarii acquirunt defacto verum Dominium hujuſmodi Bonorum Eccleſiaſticorum, id tamen habent cum onore, ſuperflua in pauperes, aliasque pias cauſas erogandi. Ita quoad primam partem probabilior, ſimulque communior Doctorum, præſertim modernorum, quamvis ſit contra Navarrum *tr. de Redditibus. quæſt.* 1. *monit.* 21. & *ſeqq.* Sannig. *diſtinct.* 5. *de Juſtit. & Jure. quæſt.* 4. & multos alios tum Theologos, tum Canoniſtas, præcipue antiquiores, quos refert Leſſius *l.* 2. *c.* 4. *n.* 41. quique volunt, Clericos non eſſe Dominos illius portionis ſuperfluæ, ſed ſolum Oeconomos, & Diſpenſatores, adeo, ut ea juſtitia teneantur eam erogare in pias cauſas, & ſi ſecus egerint, teneantur ad reſtitutionem Eccleſiæ, pauperibus, vel aliis piis cauſis faciendam ex aliis Bonis, quæ pleno jure obtinent, puta ex patrimonialibus, induſtrialibus, vel parſimonialibus. Et hæc quidem ſententia non caret ſua probabilitate, ſimulque veluti tutior in praxi merito tenenda.

30. Nihilominus data Concluſio eſt probabilior, & inter modernos communior, quæ tamen ſolum procedit *defacto*, hoc eſt, pro tempore poſt diviſionem Bonorum Eccleſiaſticorum, per Simplicium Papam circa annum Domini 470. factam. Siquidem tunc creſcente multitudine Clericorum, variiſque ſubortis incommodis dictus Pontifex Bona Eccleſiaſtica in quatuor partes diviſit, quarum prima tribuebatur Epiſcopo, ſecunda Clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricis Eccleſiaſticis: fuitque iſthæc diviſio per Gelaſium Papam confirmata, ut habetur *c. de Redditibus. c. Conceſſo.* & *c. Quatuor.* 12. *q.* 2. Porro ante factam ejuſmodi diviſionem Bonorum Eccleſiaſticorum (quorum altera parte Clericis attributa ſimul fuerunt erecta Beneficia Eccleſiaſtica) omnes oblationes atque redditus erant bona communia ſingulis, prout quiſque opus habebat, diſtribuenda, & vivebant Clerici in communi, ſicut modo Religioſi.

31. Probatur nunc prima pars Concluſionis taliter explicata ex Jure canonico: nam *cap. un. de Clericis non reſident. in* 6. dicitur, quod Clerici, qui extra caſus a Jure conceſſos non interſunt Divinis Officiis, *ſi de diſtributionibus ipſis quidquam receperint, rerum ſic receptarum Dominium non acquirant*: ergo ſupponitur, quod alii Clerici Beneficiarii, qui interſunt Divinis Officiis, acquirant Dominium ſuorum redditRuum Eccleſiaſticorum, atque diſtributionum quotidianarum; alioquin fruſtra privarentur non intereſſentes tali Dominio. Deinde Concilium Lateranenſe ſub Leone X. & S. Pius V. in ſua Conſtitutione, quæ incipit *Ex proximo.* (& habetur *Tom.* 2. *Bullarii Romani. Conſtitut.* 135. *dicti Pontificis*) ſtatuunt,

ſtatuunt,

tuunt, atque declarant, quod Clerici Beneficiarii pro rata omiſſionis Horarum Canonicarum *fructus non faciant ſuos*; ergo ceteri recitantes cenſentur fructus facere ſuos: nam argumentum a ſenſu contrario in Jure reputatur fortiſſimum. Et hoc ipſum clarius oſtendit Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 12. *de Reformat.* ubi vult, quod Clericus, in caſu ibidem expreſſo delinquens, *privetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Ubi ponderandum ly *quos ratione præbendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos*. Accedit ratio: quia Clerici ſæculares Beneficiarii de facto capaces ſunt Dominii; ergo, cum tot Jura illud ipſis concedere videantur ſuper redditus Eccleſiaſticos, non eſt hoc eiſdem denegandum.

32. Altera pars Concluſionis, quod Clerici tale Dominium habeant cum onere ſuperflua in pauperes aliaſque pias cauſas erogandi, eſt communis Doctorum ſententia, de qua teſtantur Leſſius *loc. cit. n.* 47. Herincx *diſp.* 4. *de Juſt. & Jure. n.* 130. aſſerens, apud Doctores communiter eſſe indubitatum, Clericos graviter eſſe obligatos ad ſuperflua expendenda in pias cauſas, Lugo *diſp.* 4. *de juſt. & jure. ſect.* 2. *n.* 1. dicens, quod communis eſt omnium Doctorum ſententia, adeſſe talem obligationem, ac alii. Et hoc deſumitur imprimis ex *can.* 39. *&* 75. *Apoſtolorum*: atque ex pluribus textibus Juris Canonici: ut ex *c. Quia tua.* 12. *q.* 1. ibi: *omne quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogandum eſt &c.* & *c. Res Eccleſiæ.* 12. *q.* 1. & alibi. Hinc S. Urbanus Papa (atque refertur in Breviario Romano die Feſto ipſius. 25. Maii) de Bonis Eccleſiæ attributis ſcripſit his verbis; *Ipſæ res fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios uſus, quam Eccleſiaſticos, & Chriſtianorum fratrum, vel indigentium converti: quia vota ſunt Fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum*. Concordat. Concilium Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 1. *de Reform.* ubi *Omnino eis* (Epiſcopis aliiſque Beneficia habentibus) *interdicit, ne ex redditibus Eccleſiaſticis conſanguineos familiareſve ſuos augere ſtudeant: cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant*. Ita Trid.

33. Quo autem Jure huiuſmodi obligatio erogandi ſuperflua in pias cauſas incumbat Beneficiariis, variant Doctores. Et quidem, quotquot cum Navarro negant, Clericos acquirere Dominium talium Bonorum mere Eccleſiaſticorum ſuperfluorum, conſequenter inferre ſolent, eos jure naturali, ac Divino ex motivo virtutis Juſtitiæ teneri talia in pias cauſas expendere; ne alioquin alienum rapere, aut male expendere convincantur. Alii vero qui tale Dominium Clericis admittunt, iterum in diverſas abeunt ſententias; imprimis enim nonnulli volunt cum Layman *l.* 4. *tract.* 2. *c.* 3. *n.* 3. eos nihilominus ex virtute Juſtitiæ obligari. Aliqui cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 47. & Soto arbitrantur, eam obligationem procedere ſolum ex præcepto poſitivo Eccleſiæ, paſſim in SS. Canonibus inculcato: cui ſententiæ favet Herincx *loc. cit. n.* 135. Quidam cum Fagnano *in c. Si quis ſane. n.* 1. *& ſeqq. de Peculio Clericor.* aſſerunt, Beneficiarios teneri ex lege Charitatis redditus ſuperfluos in pauperes erogare. Sed hanc ſententiam reliqui admittunt duntaxat in caſu, quo adſunt pauperes in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituti: nam tunc equidem tenentur Clerici (imo & Sæculares) eiſdem de ſuperfluis ſubvenire ex præcepto Charitatis, non vero extra talem caſum neceſſitatis, ut alibi (*a*) dictum.

34. Alii tandem, & quidem probabilius aſſerunt cum cit. Lugone *n.* 16. *& ſeqq.* dictam obligationem oriri ex virtute Religionis, & quantitate ipſorum Bonorum, quæ ſunt Res Dei, atque ex primæva Fundatorum intentione, per Eccleſiam ipſumque Beneficiarium in inſtitutione, vel receptione Beneficii Eccleſiaſtici acceptata, & cultui Divino ſpecialiter deputata, ut proinde non niſi pie & religioſe expendi debeant. Ratio eſt: quia hujuſmodi Bona ſunt ſpecialiter oblata, & deſtinata ad cultum Divinum, unde & dicuntur *Res DEI*, *Vota Fidelium* &c. eaque Bona recipiunt Clerici Beneficiarii ab Eccleſia ſub iſta obligatione (hoc eſt, tamquam *Vota Fidelium, & Res DEI* &c., per textus proxime allegatos: ergo hoc ipſo tenentur Clerici ex motivo Religionis ab Eccleſia & Fundatoribus intento ſuperflua in cultum Divinum, piaſque cauſas expendere, atque aliter expendendo peccabunt contra virtutem Religionis, non minus ac hæres non adimplens vota realia defuncti. Nam & hujuſmodi vota, ſuppoſita tamen defuncti voluntate, atque adita hæreditate, obligant hæredem ex virtute Religionis, cujuſmodi obligatio eſt de jure naturali & Divino.

35. Notant tamen Doctores cum Leſſio *lib.* 2. *c.* 19. *n.* 48. quod hujuſmodi obligatio ſit perſonalis Clericorum: hinc alii ab his accipientes non amplius hoc jure tenentur; nam quamvis Beneficiarius ille res mere Eccleſiaſticas ſuperfluas male in cauſas profanas expenderit, nec non peccaverit, valida tamen fuit diſpoſitio eius, cum habuerit Dominium illorum Bonorum, licet cum onere perſonali ſuperflua in pias cauſas expendendi.

36. Ex dictis infertur cum D. Thoma *Quodlibeto* 6. *art.* 12. quod Clerici talia Bona, ſeu redditus mere Eccleſiaſticos ſuperfluos in cauſas profanas impendentes obligentur quidem ad agendam pœnitentiam, non vero ad faciendam reſtitutionem. Ratio eſt: quia, cum peccent, ſi male expendant Bona mere Eccleſiaſtica in res profanas, hinc tenentur agere pœnitentiam de hoc ſuo peccato; reſtituere vero nihil tenentur, cum habuerint Dominium talium Bonorum.

37. Nec dicas. Si Clerici Beneficiarii habent Dominium talium Bonorum; ergo hoc ipſo libere de eis diſponunt, ſicque non peccant illa expendendo etiam in cauſas profanas. Reſp. enim negando conſequentiam: quia, ut iam ſupra (*b*) dictum, *Dominium eſt Jus perfecte diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur*: in propoſito autem Clericis Beneficiariis prohibitum eſt, tales redditus Eccleſiaſticos in cauſas profanas expendere, & quidem non ſolum Jure Canonico pluribus in locis, verum etiam Jure naturali & Divino, dum ex motivo virtutis Religionis iubentur Bona Divino cultui ſpecialiter deſtinata, Deoque oblata non niſi ad dictum finem cauſaſque pias expendere.

38. Verumtamen circa hoc advertendum, quod notabilis ſumma, ſufficiens ad conſtituendum peccatum mortale ratione ſuperfluorum Bonorum Eccleſiaſticorum in cauſas profanas expenſorum, vocetur ea, non quæ furto ſublata ſufficeret ad peccatum mortale, ſed quæ cenſeri poteſt pars aliquo modo notabilis reſpectu ipſorum redditunm ſuperfluorum Beneficiarii; prout obſervat Lugo *loc. cit. n.* 42. Herincx *num.* 134. Molina, Coninch, & alii. Ratio diverſitatis eſt: quia Clerici habent Dominium illorum Bonorum, non ſic fur in re furtiva. Deinde hic non verſamur in materia Juſtitiæ, ſicuti accidit in furto; cum obligatio dandi ſuperflua in pias cauſas oriatur ex motivo duntaxat Religionis, ſicque ſatis ſit ad vitandam gravem culpam, eadem taliter expendere, ut ſi non mathematice, ſaltem moraliter quis ipſa pie & Religioſe expendiſſe dici poſſit: quod ſalvatur, quamdiu notabilis dictorum redditu um pars male non impenditur.

39. Inſuper præter detracta bona patrimonialia, induſtrialia, & parſimonialia hic habenda eſt ratio perſonæ Clerici, & aliarum circumſtantiarum: nam, quæ reſpectu inferioris Beneficiarii poſſent cenſeri ſuperflua, non ſunt talia reſpectu alterius in altiori gradu conſtituti; & quæ cæteroquin male impenſa dici poſſent, concurrentibus certis circumſtantiis talia non ſunt, unde hæc prudenti, ſimulque pro iudicio diſcernenda veniunt.

40. Obiicies maioris claritatis gratia cum Navarro, & aliis contra primam partem datæ Concluſionis. In *c. Quia juxta.* 16. *q.* 1. dicitur: *Juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus, res Eccleſiæ vota eſſe Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Inſuper D. Auguſtinus, relatus *c. Si privatim.* 12. *q.* 1. & rurſus *c. Quod autem.* 23. *q.* 7. loquens de bonis Eccleſiæ, inquit: *Non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus.*

mus. cum pluribus concordantiis: ergo ſi Bona Eccleſiæ ſunt res Dei, & patrimonia pauperum, & ipſi Clerici duntaxat eorum Diſpenſatores, & quodammodo Procuratores, non Proprietarii, hoc ipſo non habent Dominium ipſorum. Reſp. negando conſequentiam, & explicando dictas, atque alias conſimiles auctoritates.

41. Imprimis enim Bona Eccleſiaſtica dicuntur *Res Dei*, quatenus cultui Divino ſpecialiter ſunt dedicata, & oblata a Fidelibus: non autem, quaſi Dominium eorum præciſe maneat penes Deum, cum certum ſit, eorum Dominium tranſire in Eccleſiam, juxta illud *c. Nulli, q. 2, Omne, quod Domino conſecratur, Sanctum Sanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum*.

42. Deinde hujuſmodi Bona dicuntur *Res, ſeu patrimonia pauperum*: tum ex eo, quia collata fuerunt ad honeſtam ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, qui ante erectionem Beneficiorum & diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum (de qua n. 30.) vere pauperes erant, & nihil proprii in particulari habebant: tum etiam ea dicuntur Bona ſive patrimonia pauperum, non proprie & quoad Dominium ſeu proprietatem, ſed quoad debitum ſeu obligationem erogandi eadem pauperibus, in quantum neceſſariam & decentem ſuſtentationem excedunt, prout explicat Fagnanus *cap. Si quis ſane. num. 4. & 5. de Peculio Clericorum*. Et quidem ejuſmodi obligatio communiter habetur, non quidem ex debito Juſtitiæ, ſed Religionis.

43. Tandem Clerici dicuntur Diſpenſatores, & quodammodo Procuratores Bonorum Eccleſiæ, alludendo ad tempora primitivæ Eccleſiæ, atque ante erectionem Beneficiorum, & diviſionem Bonorum Eccleſiaſticorum, per Simplicium Papam primum factam: nam antea Clerici erant pauperes, nihilque in particulari poſſidebant, ſed eis per Epiſcopos Bona Eccleſiæ, aliaque a Fidelibus oblata opportune dividebantur, prout habetur *c. Epiſcopus* & *c. Præcipimus 12. q. 1.* & alibi. Quod ſi nonnullæ auctoritates reperiantur, quæ videntur loqui de tempore poſt factam prædictam diviſionem, eæ intelligendæ ſunt de Bonis ipſi duntaxat Eccleſiæ addictis, ut puta agris, vineis, aliiſque poſſeſſionibus (nam horum Clerici Beneficiarii etiam defacto ſunt ſolum Adminiſtratores) non vero loquuntur de ipſorum redditibus: imo horum Dominium acquirunt Clerici, ſed cum onere ſuperflua in pauperes erogandi, ut ſupra oſtenſum.

44. Num autem Clerici de Bonis ſuis teſtari valeant, commodius dicetur *Tract. ſeq. Diſt. 3.* agendo de Teſtamentis. *Quæſt. 5.* ubi præſens materia amplius declaratur.

QUÆSTIO IV.

De Dominio Religioſorum.

SUMMARIUM.

45. *Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt incapaces Dominii rerum temporalium.*
46. *Quid de Novitiis, ac emittentibus Vota ſimplicia in Societate JESU?*
47. *Habent Religioſi quaſi Dominium Bonorum ſpiritualium.*
48. *Qui Religioſi habeant Dominium rerum temporalium in communi?*
49. *Dominium iſtud non eſt omnino liberum.*

(*c*) Tract. 8. Diſt. 3. Quæſt. 4. num. 38. & ſeqq.

45. CONCL. I. Religioſi ſolemniter profeſſi ſunt in particulari penitus incapaces omnis Dominii, ac juris rerum temporalium, ita, ut nemo eorum quidpiam ſuo nomine, ſeu tanquam proprium poſſit tenere. Ita certa, & communis omnium. Patet hoc imprimis ex *c. Cum ad Monaſterium, de Statu Monachorum*. ibi: *Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia Caſtitatis, adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere*. & alibi. Concordat Concilium Trident. *Seſſ. 25. c. 2. de Regularibus*. plura circa hoc ſtatuens.

46. Dixitur *Religioſi ſolemniter profeſſi*: quia Novitii retinent Dominium bonorum ſuorum. Quinimo etiam illi, qui in Societate JESU finito biennio probationis emittunt tria vota ſubſtantialia, ſed ſimplicia ſolum, Paupertatis, Caſtitatis & Obedientiæ, adhuc retinent Dominium bonorum ſuorum per aliquod tempus a Superioribus præſcribendum, quo faciant abdicationem bonorum ſuorum; quamvis interim eo Dominio licite uti non poſſint ſine conſenſu Superiorum propter Votum ſimplex Paupertatis: prout patet ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino* 1584. edita, habeturque *Tom. 2. Bullarii Romani. Conſtit. 89. dicti Pontificis*.

47. Additur etiam in Concluſione, *bonorum temporalium*: quia jurium, & Bonorum ſpiritualium poſſunt Religioſi habere Dominium, vel quaſi Dominium; unde ſimplex Religioſus retinet jus honoris, ac famæ ſuæ juxta D. Thomam 2. 2. *q. 186. art. 7. ad 4.* item jus eligendi, præſentandi, confirmandi, abſolvendi, ſuſcipiendi alimenta de bonis communibus Monaſterii, ac hujuſmodi, adeo, ut etiam poſſit agere nomine proprio ſuper hujuſmodi juribus in ordine ad ſpiritualia bona ſibi competentibus, caſu quo negarentur: nam per Votum Paupertatis Religioſi non renuntiant bonis ſpiritualibus nec juribus prædictis, ſed tantum temporalibus, ſive bonis exterioribus. Miranda *tom. 1. Manualis Prælat. Quæſt. 28. art. 1. in fine*. & alii.

48. CONCL. II. Religioſi profeſſi cujuſcumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Obſervantia, & Capucinorum) poſſunt in communi habere Dominium bonorum temporalium, ita, ut hæ eorumdem Congregationes, Monaſteria ſeu Domus vero Dominio poſſideant. Ita rurſum certa, & communis, atque habetur expreſſum & noviſſime conceſſum in Concilio Trid. *Seſſ. 25. cap. 3. de Regularibus*.

49. CONCL. III. Nihilominus Dominium iſtud Religioſorum in communi, atque Monaſteriorum non eſt omnino liberum & independens, ſicuti eſt Dominium Sæcularium. Ita certa, & communis. Ratio eſt: quia Sæculares poſſunt libere diſponere de rebus ſuis; Dominium vero Religioſorum in communi habet annexum onus, ut non poſſit Monaſterium alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretioſa, niſi ex juſta cauſa, & ſervatis debitis Juris ſolemnitatibus, atque aſſenſu Summi Pontificis (quamvis in Germania, & quibuſdam locis remotis de conſuetudine, atque ob locorum diſtantiam, & difficultatem adeundi Summum Pontificem ſufficiat aſſenſus Epiſcopi, ut notat Ludov. Engel *Tit. De rebus Eccleſiæ non alienandis n. 15.*) Quod ſi ſecus fiat, alienatio illa eſt irrita, atque non ſolum alienans Bona Eccleſiaſtica, ſed etiam ſic alienata ſuſcipiens incurrit pœnam excommunicationis, juxta *Extravag. Ambitioſæ tit. De Rebus Eccleſiæ non alienandis*. Cæterum, an Religioſi poſſint condere Teſtamentum, vel facere donationem mortis cauſa, dicetur infra (*c*) ſuo loco: alia vero melius ex ſpecialibus ſingulorum Ordinum Regulis, & Conſtitutionibus patebunt.

DI-

DISTINCTIO V.

De Acquiſitione Dominii.

QUÆSTIO I.

De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Boniſque incertis, ac Theſauris inventis.

SUMMARIUM.

1. *Res corporales aliæ, quæ carent Domino.*
2. *Aliæ, quæ habent Dominum certum vel incertum.*
3. *Quibus modis generatim acquiratur rerum Dominium?*
   (a) De hoc Diſt. ſeq. per totum.
   (b) De hoc agetur Tract. 8. per totum.
4. *Quid de modo acquirendi rerum Dominium Jure belli?*
   (c) Tract. 4. Diſt. 7. Quæſt. 4.
5. *Res, quæ nullius ſunt, Jure naturæ fiunt primo occupantis. Limitatur hoc.*
   * *Quid ſentiendum de Bonis Peregrinorum?*
6. *Bona incerta, quæ? & ad quid teneatur eorum inventor?*
7. *An Dominus amittat rerum deperditarum Poſſeſſionem:*
   Ac Dominium?
8. *An ab inventore retineri poſſint poſt diligentem inquiſitionem Domini?*
   Refertur aliorum ſententia.
9. *Theſaurus, quid?*
   * *Corollarium.*
10. *Theſaurus inventus cujus ſit?*
11. *Quid dicendum ſpectato Jure civili?*
    * *Quid, ſi inveniatur fortuito in alieno fundo?*
12. *Quid, ſi Theſaurus invenitur in alieno fundo, vel data opera arte magica?*
13. *An licitum ſit emere fundum, in quo ſcitur latere Theſaurum?*
    * *Num Theſaurus ſpectet ad Emphyteutam?*

1. ADVERTENDUM, quod res corporales, quæ ſub Dominii proprietatis cadere poſſunt, generatim ſint duplicis generis. Quædam enim etiamnum nullius ſunt, ſed carent proprio Domino, ut ſunt gemmæ in litore maris, piſces maris, volucres cœli, & alia hujuſmodi, quæ necdum in Dominium cujuſpiam devenerunt. Et horum Dominium potiſſimum acquiritur Occupatione, id eſt, talia fiunt regulariter primo occupantis.

2. Aliæ vero res corporeæ ſunt, quæ habent Dominum. Et hæ rurſum diſtinguuntur in eas, quæ habent certum Dominum, uti ſunt Bona Petri, Bona Pauli, &c.; & in eas, quæ habent Dominum incertum, id eſt talem, de quo ignoratur, quis ille ſit; ut, ſi invenio rem perditam ab altero, & neſcio, quis ille ſit: & hæc alio nomine ſolent dici *Bona incerta*.

3. CONCL. I. Tribus præſertim modis generatim rerum corporalium Dominium acquiri ſolet. I. Jure naturali, ſeu Gentium: & hoc fit multipliciter, nimirum Occupatione, Nativitate, Alluvione, Specificatione, Acceſſione, Confuſione, Commixtione, Ædificatione, Plantatione, Fructuum perceptione, & Traditione, de quibus plura in progreſſu. II. Solet acquiri rerum Dominium Jure Civili, atque Canonico; idque contingit potiſſimum mediante Præſcriptione, atque Uſucapione, utpote quæ ad magis conſervandam pacificam hominum converſationem, præcludendaſque infinitas lites per leges tum Civiles, tum Eccleſiaſticas fuit introducta & conſtituta. (a) III. Acquiritur rerum Dominium privata hominum voluntate, dum per varias conventiones, pacta & contractus, homines Dominium rerum ſibi antea propriarum in alios transferunt. (b)

4. His addi poſſet modus acquirendi rerum Dominium Jure belli (intellige) juſti. Verum modus iſte poteſt comprehendi ſub primo, quo acquiritur rerum Dominium Jure Gentium, & commode reducitur ad Occupationem: quamvis enim hæc potiſſimum habeat locum in iis rebus, quæ antea nullius ſunt, ac proinde Jure Gentium fiunt primo occupantis, tanquam potentis, tamen ad Occupationem etiam reduci poſſunt capta ab hoſtibus, eo quod & hæc, ſi ſint mobilia, regulariter fiant primo occupantis, ut alibi dictum. (c)

5. CONCL. II. Res illæ, quæ nullius ſunt, Jure naturæ ac Gentium fiunt primo occupantis, niſi lege aliqua humana earum Dominium cuipiam alteri applicetur. Ita communis, habetur expreſſum §. *Feræ inſt. de rerum diviſione* ibi: *Feræ igitur beſtiæ, & volucres, & piſces, & omnia animalia, quæ mari, cœlo, & terra naſcuntur, ſimul atque ab aliquo capta fuerint, Jure Gentium ſtatim illius eſſe incipiunt: quod enim ante nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur.* Quod idem ibid. §. *Lapilli.* 18. ſtatuitur de gemmis in litore maris repertis.

Additur notanter in Concluſione, *niſi lege aliqua humana earum Dominium cuipiam alteri applicetur*; nam tunc eſſet ſtandum diſpoſitioni talis legis communis, utpote juſtæ, atque auctoritate publica in Bonum Communitatis latæ: prout fit in Bonis vacantibus, id eſt, in Bonis morientium ſine hærede, & abſque facta aliqua diſpoſitione; hujuſmodi enim Bona, quamvis Dominum amplius non habeant, non fiunt primo occupantis, ſed ea diſpoſitione Juris applicantur Fiſco *L.* 1. 4. & 5. *C. De bonis vacantibus.*

Additio.

* Quod ſi illi, qui ab inteſtato moriuntur, fuerint Peregrini, eorum Bona pariter non fiunt primo occupantis, ſed ex Juris ordinatione applicantur per Epiſcopum cauſis piis, ſi Hæredes extantes non ſciantur, vel ea Bona hiſce e. g. ob nimiam diſtantiam ea una, & rerum relictarum minorem æſtimationem ex altera parte extradi nequeant. *Authent. Omnes Peregrini. C. Communia de Succeſſionibus.* Crederem optimum fore, ſi præter expenſas funerales reſiduum in ſimili emergentia daretur ad legendas Miſſas pro defuncto Peregrino. *

6. CONCL. III. Bona incerta (id eſt, ea, quæ quidem Dominum habent, ſed ignoratur quis ille ſit; uti ſunt Bona caſu amiſſa, & ab altero inventa, aut quæ in periculo naufragii projecta fuerunt in mare, & poſtmodum ad litus evaſerunt) hujuſmodi, inquam, Bona incerta quiſquis repererit, obligatur ea reſtituere veris Dominis, ſi eos dignoſcere poſſit, teneturque ad Dominos illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere. Ita Doctores communiter poſt D. Auguſtinum *lib.* 50. *Homiliarum. Hom.* 9. & refertur *c. Si quid.* 14. *q.* 5. ibi: *Si quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti.* Ratio eſt: quia ille, qui ejuſmodi res amiſit, earum Dominus eſſe non deſinit: atqui unaquæque res debet reddi Domino ſuo; ergo.

7. Nec obſtas, quod rerum mobilium deperditarum, ita, ut ignoremus, ubi ſint, illico amittamus poſſeſſionem *arg. l. Si id, quod ff. de Acquir. poſſeſſ.* ibi: *Si id, quod poſſidemus, ita perdiderimus, ut ignoremus, ubi ſit, deſinimus poſſidere.* Reſp. enim primo, hoc non procedere, ſi adhuc adhibemus diligentem inquiſitionem ad recuperandam ejuſmodi rem amiſſam: nam quamdiu intendimus, quærimus, & ſolicitamus, ut inveniatur, necdum penitus perdita eſt poſſeſſio ipſius, ſed retinetur adhuc civilis poſſeſſio cum ſpe recuperandi etiam naturalem, uti notavit Zaſios *ad cit. l. Si id, quod num.* 5. & 8.

Reſp. ſecundo, quamvis rerum deperditarum, ita ut poſt fruſtra adhibitam diligentem inquiſitionem ignoremus, ubi ſint, amittamus poſſeſſionem, non tamen idcirco perdimus ipſarum Dominium, ſiquidem facilius amittitur rerum poſſeſſio, quam Dominium *l. Si quis vi, ff. de acquir. poſſeſſ.* cum ſimilibus. Quia igitur Dominium rei deperditæ remanet adhuc penes priorem dominum, hinc oritur obligatio eandem reſtituendi vero Domino, ſi invenitur: & quorumdam contraria perſuaſio merito reprobatur a D. Hieronymo *in lib. Levit.* ac refertur *c. Multi* 14. *q.* 5. illis verbis: *ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit: cui*

habeo

habeo reddere? Diſcunt ergo peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inventum non reddat.

8. CONCL. IV. Quod ſi poſt diligentem inquiſitionem factam Dominus talium rerum incertarum v. g. amiſſarum, & ab alio inventarum, amplius dignoſci non poſſit, juxta communem magiſque piam ſententiam eæ erunt pauperibus erogandæ, aut in alios pios uſus inſumendæ; quamvis non deſint Doctores, probabiliter aſſerentes, quod res illæ inventæ licite ab inventore retineri poſſint, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus illarum non compareat. Ratio primæ partis eſt: quia, ſi res ipſimet Domino amplius reſtitui non poſſint, ſaltem reſtitui & applicari debent iis, quibus velle Dominus præſumitur, ut applicentur: atqui tales ſunt pauperes, & aliæ piæ cauſæ; nam quilibet rationabiliter velle præſumitur, res ſuas applicari pauperibus, aut aliis piis cauſis ad remedium animæ ſuæ, ſi eas alia ratione acquirere nequeat.

Altera nihilominus pars concluſionis probatur auctoritate Doctorum ſatis gravium, qui eam probabilem cenſent, inter quos ſunt Leſſius *lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 48. Layman. *lib.* 3. *tract.* 1. *c.* 5. *n.* 24. Herincx. *diſp.* 4. *de Juſt. & Jur. q.* 8. *n.* 149. Maſtrius *diſp.* 3. *Theol. Moral. n.* 52. Sotus, Petrus, Navarrus, Ledeſma, Medina, & alii: ſiquidem nullo (inquiunt) clato Jure naturali, aut Eccleſiaſtico prohibetur inventor ejuſmodi Bona inventa retinere. Quinimo videtur Communitas hominum in talem retentionem tacite conſentire: ſiquidem hac ratione compenſari ſolent fortuita rerum amiſſarum damna, & qui hodie amiſit, cras caſualiter inveniendo rem alterius, cujus Dominus poſt adhibitam debitam diligentiam inveſtigari nequit, rurſus reſarcire poterit jacturam rei ſuæ antea deperditæ.

9. CONCL. V. *Theſaurus eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Ita diffinitur Theſaurus *l. Numquam. ff. De acquirendo rerum dominio.* & ſequuntur Doctores communiter. Dicitur, *depoſitio pecuniæ*: ubi ſub nomine pecuniæ intelliguntur quævis opes mobiles, puta gemmæ, vaſa, catenæ, nummi aurei & argentei. *L. un. C. De Theſauris.* Et additur, *vetus*: quia, ſi non ſit vetus, adeo, quod amplius non extet memoria ejus, non cenſebitur Theſaurus proprie dictus.

Additio.

* Hinc, ſi e. g. inveniatur ciſta repleta nummis, ex quorum ſaltem nonnullorum inciſus figuris v. g. moderni Imperatoris vel ex ipſo anno, cujus monetæ appoſitio eruitur, hanc pecuniam non ita pridem, puta tempore noviſſimi belli fuiſſe abſconditam, talis ciſta inventa non poterit dici proprie Theſaurus, ſed ſi reſciatur, reſtituenda erit Domino: alias vero inter Bona incerta computabitur; ſicque eodem modo, uti in præcedentibus de Bonis incertis ab alio inventis erit diſcurrendum.

10. CONCL. VI. Spectato Jure naturali, & Gentium, Theſaurus proprie dictus tranſit in Dominium inventoris, utpote primo occupantis; ſpectato tamen Jure communi Civili opus eſt diſtinctione. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 5. Layman *loc. cit. n.* 23. & alii. Ratio primæ partis eſt: quia, quæ nullius ſunt, Jure naturali & Gentium ſunt primo occupantis: atqui Theſaurus proprie dictus nullius eſt, cum jam Dominum non habeat; ergo. Nec obſtat, quod forſan ex ſignis poſſit cognoſci; a quorum Majoribus fuerit reconditus. Reſp. enim, hoc nihil referre; quia, quod deſiit tanto tempore poſſideri, ceſſavit pariter eſſe in Dominio cujuſquam. Et huic parti favet textus cit. *l. Numquam ff. De acquirendo rerum Dominio.* ubi poſt datam theſauri definitionem illico ſubjungitur: *Sic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius ſit.* Verum Gloſſa ibidem hoc intelligit, quando quis in ſuo fundo Theſaurum invenit: alias vero dicendum cenſet, prout habetur *L.* 1. *C. De theſauris, & §. Theſaurus Inſtit. De rerum diviſion.* quæ eſt altera pars noſtræ Concluſionis. Pro cujus intelligentia, ſit

11. CONCL. VII. Spectato Jure Civili, Theſaurus in proprio fundo inventus totus eſt inventoris: ſi vero in alieno fundo, non data ad hoc opera, ſed fortuito Theſaurum quis invenerit, utpote arando terram, vel alio quocumque caſu, dimidium erit Domini fundi, & dimidium inventoris. Ita expreſſe habetur in Jure Civili *cit. L. un. C. De theſauris, & §. Theſauros.* 39. *Inſtit. De rerum diviſion.* Et quidem, cum hæc conſtitutio pœnalis non ſit, ſed ſecundum æquitatem naturalem lata, ac definitiva proprietatis rerum, videtur obligare in conſcientia ante Judicis ſententiam, prout notant Leſſius, & Layman. *loc. cit.* poſt Covarruviam, Caietanum, Navarrum, & alios, & concordant proxime dicta *num.* 6.

Additio.

* Si inquiras, an pariformiter Theſaurus caſu fortuito in alieno fundo repertus dividatur, poſito, quod inveniatur in loco ſpectante ad Fiſcum, aut ad aliquam Communitatem, vel ad Eccleſiam, puta, ſi reperiatur in ipſa Eccleſia vel ejuſdem Cœmeterio &c. Reſpondeo affirmative. Ita enim deciditur *cit. §. Theſauros Inſtit. De rerum diviſ.* Nec dicas, juxta citatum textum Juris Theſaurum in loco ſacro caſu fortuito repertum pertinere ex toto ad inventorem. Reſp. enim diſting. anteced. Si ejuſmodi locus ſacer pariter ad inventorem quaſi ad Dominum ſpectet; v. g. ſi reperiretur in propria ſua privata domeſtica Capella, conceditur: ſi locus hic ſacer ſpectat ad aliquam Eccleſiam, negatur: non enim Eccleſia debet eſſe deterioris conditionis, ac alii. Chlingenſperg. *Lib.* 2. *inſtitut. Tit.* 1. *q.* 35. & 36.

12. CONCL. VIII. Quod ſi quis data opera in alieno fundo Theſaurum ſcrutetur, atque inveniat ſine conſenſu Domini, totum fundi Domino reddere compellendus eſt, atque ulterius puniendus: ſi autem Theſaurus arte magica, quamvis in proprio fundo, repertus fuerit, tunc totus Fiſco adjudicabitur per ſententiam Judicis, idque fit in pœnam criminis. Ita habetur *cit. L. un. C. de theſauris*, & ſequuntur Doctores communiter. Quamvis Herincx *loc. cit. n.* 148. recte notet, quod utraque hæc diſpoſitio Juris, utpote pœnalis, non obliget ante ſententiam Judicis, ad inſtar aliarum pœnarum.

13. CONCL. IX. Qui ſcit alicubi Theſaurum latere, & emit locum, antequam effodiat, nullam facit venditori injuriam, & fit Dominus totius Theſauri poſtmodum eruti. Ita deſumitur ex *l. a Tutore* 67. *ff. de rei vendicat.* & tenent Leſſius, Herincx *n.* 149. aliique paſſim. Ratio eſt: quia eruitur poſtea Theſaurus ex proprio fundo, nec tenebatur priori Domino indicare ipſum, imo neque hic fuit in ejus Dominio. Huc quadrat Parabola a Chriſto allata de margarita pretioſa, inventa in agro, quem idcirco quis emiſſe legitur. *Matth. cap.* 13.

Additio I.

* Quæres an, ſi quis equidem non abſolute emat illum locum, in quo noſcit latere Theſaurum, bene tamen dictum locum accipiat in Feudum, vel Emphyteuſin, an, inquam, talis Emphyteuta vel Feudatarius fiat Dominus totius Theſauri ex illo loco a ſe eruti, vel num debeat potius medietatem Theſauri reſtituere Domino directo? Reſp. Theſaurum talem ab Emphyteuta vel Feudatario ipſomet repertum ſpectare ex integro ad Emphyteutam, ſeu Feudatarium. Quinimo, ſi Theſaurus iſte inveniretur caſu fortuito ab alio tertio, adhuc ſaltem medietas Theſauri præfato Emphyteutæ &c. tribuenda eſſet pertinente altera medietate ad inventorem. Ratio eſt: quia Dominium utile non ad Dominum directum, ſed ad Emphyteutam ſeu Feudatarium ſpectat, adeoque huic poſteriori, non priori competit frui hac utilitate ex inventione Theſauri eveniente. Ita cum Haunoldo, Illſung & Card. de Lugo, la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 108. Chriſtiano Chlingenſperg. *de Jure Feudali cap.* 10. *Q.* 2. qui tamen, hic, etiam *in Inſtitut. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 34. addit, hodiernis moribus ipſoſmet Principes ſupremos jure Regalium Theſauros ubique in locis ſuorum ſubditorum inventos vel ex toto, vel pro parte ſibi attribuere. Quod idem teſtatur la Croix *loc. cit. n.* 111. qui ultimus adhuc ſubjungit; quod memorati ſupremi Principes plus tamen faveant, ac relinquant illis, qui venas metallorum, quam qui latentem Theſaurum inveniunt,

Digitized by Google

niunt, ut nimium ſic ſuos magis ad indagandas hasce metallorum venas, quæ alias pars fundi cenſerentur, incitent. *

Additio II.

* Noſter Pater Henno *Tom. 2. Tract. 2. quæſt. 5. Concluſ. 5. Theologiæ &c.* ponit in formalibus ſequens quæſitum: *Petes, an Princeps ſtatuere poſſit, ut Theſaurus ubicumque repertus etiam in fundo proprio, totus ſibi reddatur, excepta quarta, aut quinta parte Inventori relicta? Reſp. affirmative, quidquid contradicant aliqui, quorum ſententiam improbabilem vocat Clavis Regia. Ratio eſt: quia ſi, non obſtante jure Gentium totum Inventori adjudicante, potuerint Imperatores ad ſervandam pacem mediam partem aſſignare Domino fundi, & alteram Inventori, quidni poſſet Princeps ſupremus, aut Reſpublica fere totam ſibi aſſignare ad ſuſtinenda Regni, aut Communitatis onera?* Ita Auctor citatus. *

QUÆSTIO II.

De Venatione & Piſcatione, ac variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

14. *Poſſunt Principes venationem, & piſcationem interdicere.*
15. *Solvitur inſtantia.*
    Jus Naturæ aliud præceptivum, aliud permiſſivum.
* *Corollarium ad Principes.*
16. *Qui contra juſtam prohibitionem venatur, peccat, tenetarque damnum compenſare.*
17. *Quando cenſeatur gravis obligatio damni compenſandi?*
18. *Is tamen acquirit dominium Feræ captæ.*
19. *Solvitur inſtantia.*
    Duplex jus in propoſito conſiderari poteſt.
20. *Quid de animalibus domeſticis, vel in certo loco conclusis?*
* *De feris in ſaſala, & de piſcibus in lacu incluſis?*
21. *An fera laqueo intricata ſit eximentis, vel laqueum ponentis?*
* *De columbis & apibus avolantibus.*

14. CONCL. I. Non obſtante, quod feræ ſylveſtres ſub nullius dominio exiſtant, ac proinde ſpectato Jure Gentium fiant primo occupantis *arg. §. Feræ. Inſtit. de rerum diviſ.* adhuc tamen poſſunt Principes venationem, piſcationem, & captionem hujuſmodi animalium ex rationabili cauſa aliis interdicere. Ita Covarruvias *part. 2. in reg. Peccatum §. 8.* Leſſius *cit. cap. 5. n. 33. & ſeqq.* & alii ſatis communiter, quamvis non defuerint oppoſitum tenentes, quos referunt iidem Auctores. Concluſio deſumitur imprimis ex receptiſſima praxi, qua in plerisque Regnis, ac Provinciis Principes talem faciunt prohibitionem. Accedit ratio: quia populus poteſt cedere juri ſuo; unde cum Principibus convenientem ſuo faſtigio apparatum, atque honeſtas pro ſua Dignitate recreationes populus concedere teneatur, conſuetudine hoc jus Principibus conceſſum eſſe, dicendum eſt. Idipſum ſuadetur ex eo; quia quilibet poteſt alium prohibere, ne in ſuo fundo venationem, aucupium, vel piſcationem exerceat; ergo & Princeps pro ſuo territorio. Antecedens patet ex *l. Item, ſi fundi. ff. De uſufructu &c.* ubi dicitur: *Aucupiorum quoque & venationum redditum ad fructuarium pertinere.* Et *§. Feræ Inſtit. de rer. diviſ. Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, poteſt a domino, ſi is præviderit, prohiberi, ne ingrediatur.*

15. Nec dicas: Jure Naturæ & Gentium licitum eſt, animalia libera capere: atqui Princeps non poteſt tollere Jus Naturæ; ergo. Reſp. enim, venationem eſſe Jure Naturæ licitam eatenus ſolum; quatenus ipſa non eſt prohibita Jure Naturæ, ſicut furtum; non autem ſic, quaſi ejus prohibitio ob rationabiles cauſas certis perſonis facta ſit contra Jus Naturæ. Hinc ſic applicata majori diſtinguitur minor: Princeps non poteſt tollere Jus Naturæ præceptivum, id eſt, illud, quo quidpiam Jure Naturæ præcipitur, aut prohibetur, conceditur: non poteſt tollere Jus Naturæ negativum, ſeu permiſſivum tantum, & quoad unum vel alterum objectum determinatum, præſertim accedentibus juſtis cauſis, negatur minor, & conſequentia; quia multa ſunt Jure Naturæ permiſſa & licita, quæ tamen juſtis de cauſis Jure humano poſtmodum prohibentur; alioquin certe nec ejus carnium poſſet certis diebus ab Eccleſia interdici, cum ſit Jure Naturæ licitus, id eſt, non prohibitus hoc Jure.

Additio.

* Illud tamen recte monet Principes Wagnereck *de Venat. lib. 4. n. 24. & ſeqq.* ut, dum aliis venationes prohibent, ipſimet eodem Jure venandi ita utantur, quatenus exinde ſubditi non graventur contra charitatis & juſtitiæ Leges, prout utique fieret, ſi per equos venatorios prata, & agri ſubditorum conculcentur, vel ex neglectu venationis feræ adeo multiplicentur, ut agris infelicium ſubditorum, qui venari prohibentur, valde gravia ac ſæpe majora, quam per integram ſteuram (ut ſæpius meis auribus lamentantes audivi) inferant damna, ubi plane meo judicio ad reſtitutionem ſimilium damnorum ex juſtitia obligantur; cum ſint efficax cauſa intermittentes tales venationes, & tamen rigidiſſime inſuper prohibentes, ne ſimiles ruſtici, aliive ſubditi feras occidant, vel per explosionem ſclopetorum, aliisve ſufficientibus mediis a pratis, ſeu agris arceant, atque depellant. *

16. CONCL. II. Qui ſtante tali prohibitione in loco publico, ſeu per induſtriam humanam non concluſo venatur, vel in publicis lacubus ſeu fluminibus piſcatur, aut aucupio volucres capit, peccat contra juſtam prohibitionem, atque virtutem Juſtitiæ, & obligatur ad compenſationem damni illati; quamvis acquirat dominium feræ captæ; atque ad iſtius reſtitutionem non teneatur. Ita Sannig *diſt. 2. de Juſtitia. q. 2. n. 14.* Leſſius *loc. cit. num. 43.* Tannerus *tom. 3. diſp. 4. q. 6. n. 355.* & alii. Ratio primæ partis deſumitur ex dictis *n. 14.* nam talis non ſolum agit contra juſtam prohibitionem, ſicque ratione commiſſæ inobedientiæ puniri meretur, ſed etiam violat jus venandi, piſcandi, in tali loco alteri competens.

17. Num autem in particulari caſu illa hæc obligatio reſtituendi, ſive compenſandi damnum illatum ſit gravis, nec ne, dijudicandum erit ex qualitate injuriæ, vel læſionis juris venandi, piſcandi &c. Principi, vel Reipublicæ competentis item ex gravitate damni illati, ut puta ſi animalia capta ſint magni pretii, & multa, adeo ut ſoboles ferina notabiliter extinguatur, vel ſi ob frequentiam venationis feræ ſint redditæ fugaces &c. de quibus plura citatus Leſſius, Tannerus, Lugo *diſp. 6. de Juſt. & Jur. ſect. 7.* & alii, arbitrantes: quod unam alteramve feram capere non cenſeatur notabiliter damnoſum, ita, ut attingat culpam mortalem, niſi forſan quis ex officio & ob datum ſalarium adſtrictus eſſet, feras talis ſylvæ Domino ejuſdem, vel habenti ibidem jus venationis reſtituere.

18. Altera pars Concluſionis ex eo probatur: quia talis fera ſylveſtris, vel avis, etiamnum gaudet naturali ſua libertate, ac proinde necdum eſt ſub dominio Principis, aut domini fundi, ſed eſt nullius; ergo tranſit in dominium primo occupantis, qualis in propoſito cenſetur is, qui cœpit eam. Ex quo prorſus ſequitur, quod is non teneatur reſtituere feram captam, utpote quæ antea nullius erat, & per capturam facta eſt ſua.

19. Si dicas, hanc Concluſionem ſibi ipſi contradicere, dum nunc admittit, feram ſylveſtrem tranſire in dominium capientis, veluti primo occupantis; & tamen in priori parte aſſerit, talem peccare contra virtutem Juſtitiæ, ac teneri ad reſtitutionem. Reſp. negando illatum: nam quantum ad propoſitum, ac ſtante præfata prohibitione venandi, piſcandi &c. duplex jus conſiderari poteſt. Primo quidem ipſum jus venandi, piſcandi &c. in tali loco; & hoc, ſtante ejuſmodi juſta prohibitione, competit Principi, vel Domino territoriali, læditurque per venationem, vel piſcationem ipſo invito ab altero factam. Secundo jus in ipſam feram; & hoc non competit Principi, vel Domino territoriali, ſicque per capturam feræ ſylveſtris, ceu gaudentis ſua naturali libertate non læditur. Unde

ſit, quod ratione prioris iuris læſi teneatur is, qui venatur vel piſcatur in loco publico prohibito, ad competentem reſtitutionem, ſeu recompenſationem damni illati, ratione alterius vero, utpote revera in feram non habiti, ad nihil teneatur.

20. Dicitur nihilominus in Concluſione: *in loco publico, ſeu non concluſo*; nam præſens Concluſio ſolum intelligenda eſt de iis animalibus, quæ necdum ſunt manſuefacta, neque capta, atque in certo loco incluſa: ſecus enim dicendum foret de animalibus natura manſuetis & domeſticis, uti ſunt gallinæ, anates domeſticæ, oves, boves, porci, & huiuſmodi; quæ proinde, ſi poteſtatem Dominorum longius aberrando evaſerint, capere non licet, vel ſi ab aliquo capiantur, ſunt Dominis reſtituenda; alioquin furtum committeretur. §. *Gallinarum Inſtit. De rerum diviſ.* Similiter licitum non eſt capere feras natura ſylveſtres, ſed certo in loco iam concluſas, v. g. in hortis, vel in nemoribus muro circumdatis, aut piſces ex piſcinis &c.; talia enim animalia iam non amplius gaudent ſua naturali libertate, ſed, cum per induſtriam humanam contineantur ſub tali certa cuſtodia, exiſtunt ſub Dominio eius, qui eſt Dominus illius horti, nemoris, piſcinæ &c.

Additio.

* Aſt ponamus, feras quaſdam in Inſula valde ſpatioſa, puta duarum vel trium leucarum, vel piſces in Lacubus ampliſſimis e. g. in Lacu Podamico vulgo *Boden See*, Sevenſi &c. incluſos, exiſtentne hæc animalia ſub dominio illius, ad quem ſpectat Inſula, ſeu Lacus, aut cedunt ejuſdem ſpatium, vel fiunt capientis eo modo, quo in fluminibus? Ante reſolutionem notandum pro iunioribus, *Lacus* dici illas aquas, in quibus piſces non habent æque liberum in & egreſſum, ac in fluminibus, qui Lacus, ſi ſint maiores, vocantur germanice *See*, ſi minores; *Weyher*: diſcernuntur autem ambo a ſtagnis, eo quod proprie *Stagna* vulgo *Alt Waſſer*, cenſeantur aquæ relictæ ex aliquo flumine ſuum alveum mutante, ubi ſæpius copioſa pars piſcium cum ſua genitura remanet. Hoc notato, equidem de ſtagnis, & lacubus minoribus, atque etiam ſuo modo de maioribus, ubi tamen aquæ emitti, ſicque piſces ad libitum facile capi poſſunt, meo iudicio non eſt difficultas, quod memorati piſces ſpectent ad Dominum lacus, ſeu ſtagni ob dicta præcedentia. Diſcurrendo autem de omnino maioribus, ubi nec aqua mitti, ſicque nec piſces ad libitum capi poſſunt, Reſp. non deeſſe graves Auctores, qui cum Cardinali de Lugo, Leſſio, Haunoldo, Dicaſtillo, & aliis apud la Croix *Lib.* 3. *p.* 2. *n.* 257. exiſtimant, eodem modo ſentiendum hic eſſe, ſicuti prius quoad animalia in liberis nemoribus, ſeu fluminibus exiſtentia, eo quod etſi aliquo modo ſint incluſa, videantur tamen in tantum adhuc ſua gaudere libertate, ut via non æque difficulter in tanto diſtrictu capi queans, ac in Sylvis, vel fluminibus, ſicque eadem videatur ratio, ac de prioribus. Atque de his ipſis loquitur noſter P. Reginaldus Schoettl in ſuo Venatore ſcrupuloſo, *Scrupulo* 9. Nec puto ejuſdem doctrinam, qua ob rationem proxime allegatam ſentit cum DD. citatis, continere (ſi in fonte legatur) ea paradoxa, quæ contra eum adducit Illuſtriſſ. Cancellarius de Schmid in ſuis Commentariis ad Jus Bavaricum *Tit.* 29. *art.* 4. *n.* 6. *& ſeqq.* Profecto Magnif. D. Chriſtophorus de Chlingenſperg in Univerſitate Ingolſtadienſi celebris per plures annos Jurium Profeſſor *lib.* 2. *Inſtit. Tit.* 1. *Q.* 22. tenens tamquam probabilius, tales piſces captos cedere occupanti, aſſignans diſparitatem inter piſcinas, & ſimilia ſtagna, ac lacus, ſimulque addens, quod auferentes non ſint fures, alia tamen extraordinaria pœna afficiendi, ſicuti (meo judicio) ſeripetæ in alterius Territorio, ſi deprehendantur, caſtigantur ſeveriſſime, ex quo tamen non ſequitur, quod fera capta non ſit capientis. Conſerantur dicta ſuperius *n.* 16. *& ſeqq.*

21. Quæres I. Cui competat dominium feræ laqueo intricatæ, aut piſcis naſſa concluſi, ſi eximatur ab alio, quam ponente laqueum, vel naſſam? Reſp. hic variare Doctores: nam aliqui dominium adjudicant ejuſmodi feras eximenti *arg. l. In laqueum ff. De acquir. rerum dominio*, ubi Summarium ſic habet: *Quod in laqueum meum incidit, non eſt meum, niſi manualiter capiatur.* Nonnulli autem videntur tenere oppoſitum. Verum rectius diſtinguitur cum Sannig. *cit. diſt.* 6. *quæſt.* 2. *num.* 1. *&* 2. Tannero *loc. cit. n.* 356. & aliis: quia vel fera, aut piſcis inextricabiliter concludebatur laqueo, ſive naſſa, vel ita duntaxat, ut diu luctando ſeſe adhuc expediret. Si primum, ſit tendentis laqueum, vel ponentis naſſam: quia nihil intereſt, an manu, vel inſtrumento quis feram apprehendat. Si ſecundum, ſit eximentis illam feram, utpote quæ adhuc, antequam eximeretur, cenſebatur habere naturalem libertatem. Et hoc totum videtur velle textus *l. In laqueum*, ſi bene perpendatur.

Additio.

* Quær. II. Cui competat dominium apum, aut columbarum ex tuo alveari, vel columbario avolantium? Reſp. I. Examen apum tuarum avolans tamdiu ſpectat ad tuum dominium, quamdiu verſatur in tuo conſpectu, nec eſt difficilis ejuſdem proſecutio; alioquin vero occupantis erit. Ita expreſſe dicitur in Jure §. 14. *Inſtit. De rer. diviſ.* Reſp. II. Quoad columbas avolantes, & alia ſimilia animalia, quæ abire & redire ſolent, iuxta formulam Juris §. 14. *Inſtitut. De rerum diviſion.* hæc regula comprobata eſt, ut euſque tua eſſe intelligantur, quouſque animum revertendi habeant; hincque nec pro tunc licet aucupium harum tuarum domeſticarum columbarum, ſi in agros avolant, niſi ſciantur notabiliter deſtruere ſemina. Porro animus revertendi videtur deſinere tunc quando revertendi cauſuetudinem deſeruerunt: ubi in dubio, & niſi particulares circumſtantiæ aliter ſuadeant, deſeruiſſe eandem conſuetudinem iuxta multos præſumuntur; ſi, quamvis in ſua naturali libertate relictæ, bis terve tempore conſueto non redierint, vel iam duobus, aut tribus diebus emanſerint, ſeſe v. g. alliciando columbis alterius columbarii &c. Ita Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 48. Attendantur pariter in ſimili caſu particularia locorum ſtatuta, & incolarum mores, ac praxis communis: ſic enim noſter Pater Franciſcus Henno, Auctor alias ſatis rigidus *tom.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 3. *Concluſ.* 2. teſtatur de ſua patria ad evitanda jurgia & diſcordias legitimam ibi conſuetudinem introductam eſſe, ut columbæ e columbario proprio ad alienum ultro divertentes fiant poſterioris columbarii: quod meo iudicio facilius adhuc admitti poterit, ſi tales columbæ, quamvis naturali libertati relictæ duobus vel tribus diebus permaneant in poſteriori columbario; aut ſi cum alienis columbis evolantes, cum ipſis iterum ſæpius, puta ter, quaterve redeant ad alienum poſterius columbarium. Item in Hiſpania, teſte Lugone, reperitur ſpecialis aliqua lex, quæ columbarum capturam, ſeu jaculationem permittit extra leucam a propriis columbariis exiſtentium: idque ad declinandas varias lites. *

QUÆSTIO III.

De aliis modis acquirendi rerum Dominium jure Gentium.

SUMMARIUM.

22. *Inter modos acquirendi rerum Dominium eſt Nativitas.*
23. *Alluvio, & quando?*
    * *De nova Inſula, vel alvei mutatione.*
24. *Specificatio.*
    * *Quidnam dicendum, ſi ſpecies nova poſſit reduci ad priorem materiam?*
25. *Acceſſio,*
26. *Confuſio, & commixtio, & quomodo differant?*
27. *Regula pro Confuſione materiarum.*
28. *Alia regula pro commixtione ſpecierum.*
29. *Specialis regula pro commixtione nummorum.*
30. *Cur nummi poſt commixtionem fiant accipientis, non alia res?*
31. *Ædificatio, quomodo ſit modus acquirendi rerum Dominium?*
32. *Item Plantatio.*
    * *Solvitur objectio.*
33. *Fructuum perceptio, &*

34. *Tra-*

34. *Traditio.*
35. *Solvitur inſtantia.*

22. SECUNDUS modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Nativitas*; per quam noſtra fiunt, quæ ex animalibus noſtro Dominio ſubjecta naſcuntur, uti habetur §. *Item ea* 19. *Inſtit. de rer. diviſione*. Unde cui competit Dominium, vel ſaltem uſusfructus pecudum, ut puta ovium, equorum, vaccarum, & hujuſmodi, etiam agnorum, hinnulorum, & vitulorum ex ipſis natorum Dominium acquirit.

23. Tertius modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Alluvio*. Porro *Alluvio* eſt incrementum latens, quo flumen tuo fundo paulatim aliquid adjicit, & adeo latenter, ut vix notari queat, quantum quovis momento accedat. Et quod per hujuſmodi Alluvionem agro tuo flumen adjicit, Jure Gentium tibi acquiritur. Quod ſi vero vis fluminis non latenter, ſed aperte partem de prædio tuo detraxerit, & vicini prædio appulerit, palam eſt, eam tuam permanere; prout clariſſime habetur §. *Præterea* 20. *Inſtit. Eod.*

Additio.

* Ad hunc tertium modum acquirendi Dominium per alluvionem etiam reducitur acquiſitio novæ terræ vel per exſurgentem aliquam novam in flumine inſulam, vel per alvei mutationem. Loquendo de nova aliqua inſula §. 22. *Inſtitution. de rerum diviſione.* leguntur ſequentia formalia: *Inſula, quæ in mari nata eſt (quod raro accidit) occupantis fit; nullius enim eſſe creditur. At Inſula in flumine nata (quod frequenter accidit) ſiquidem mediam partem fluminis tenet, communis eſt eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia poſſident pro modo ſcilicet latitudinis cujuſque fundi, quæ prope ripam ſit. Quod ſi alteri parti proximior ſit, eorum eſt tantum, qui ab ea parte prope ripam prædia poſſident.* Ita formalia textus, cui ex Chlingenſperg. *lib.* 2. *Inſtit. tit.* 1. *q.* 46. prope finem ſubjungo, hodiernis moribus quandoque pro locorum diverſitate ortas de novo Inſulas titulo Regalium ſibi applicare Principes & territorii Dominos: quemadmodum in Bavaria Inſulæ in Danubio ex inveterata conſuetudine ad Principem ſpectant, ſecus in Oeno. Ita ille. Aliam diſtinctionem in Bavaria facit Illuſt. Baro de Schmid tribuens abſolute Principibus Dominium quoad Inſulas in fluminibus navigabilibus exortas, ſecus ſi non fuerint navigabilia: videatur in Jure Bavarico *Land Recht tit.* 25. *art.* 8. *n.* 10. *& ſeqq.* Diſcurrendo autem de naturali alvei mutatione, cui pro tunc acquiratur prominentis terræ Dominium, denuo ex textu Juris §. 23. *Inſt. de rerum diviſione*, deſumitur ibi: *Quod ſi (flumen) naturali alveo in univerſum derelicto ad aliam partem fluere cœperit, prior quidem alveus, vulgo* Kino Gaall *eorum eſt, qui prope ripam ejus prædia poſſident, pro modo ſcilicet latitudinis cujuſque agri quæ prope ripam ſit: novus autem alveus ejus Juris eſſe incipit, cujus & ipſum flumen eſt, id eſt publicus. Quod ſi poſt aliquod tempus ad priorem alveum reverſum fuerit flumen, rurſus novus alveus eorum eſſe incipit, qui prope ripam ejus prædia poſſident. Alia ſane cauſa eſt, ſi cujus totus ager inundatus fuerit; neque enim inundatio fundi ſpeciem commutat, & ob id, ſi receſſerit aqua, palam eſt, eum fundum manere, cujus & fuit.* Hucuſque deciſio juris, quæ, cum clara ſit, ulteriori explicatione non indiget. *

24. Quartus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Specificatio*, per quam intelligitur formatio, ſeu introductio formæ, vel quaſi formæ in alienam materiam, vel partim alienam, partim propriam. Sic qui bona fide, & nomine proprio ex ſua & aliena lana veſtimentum confecit, hac ratione ejus dominus efficitur, quamvis domino lanæ alienæ ſit reſtituendus valor ipſius lanæ. Verum hic modus acquirendi rerum Dominium nonnullas habet limitationes, de quibus agitur §. *Cum ex aliena.* 25. *Inſtit. De rerum diviſione*.

Additio.

* Porro inter alias limitationes citato §. *Cum ex aliena.* 25. *Inſtit. De rerum diviſion.* ſectas præcipua eſt, quod ſpecificans etiam bona fide non fiat Dominus illius rei alienæ, in quam novam formam introduxit, ſi eadem ſpecies ad priorem rudem materiam reduci queat, uti contingit, ſi ex alieno argento fiat nova ſtatua; ubi potius in ſimili caſu remanet Dominium penes illum, qui antea extiterat Dominus ipſius talis materiæ. Et hinc, ſi talis ſtatua ab aurifabro vendatur tertio, eadem poteſt rei vindicatione immediate repeti a Domino materiæ, apud quemcumque illa ſtatua exiſtat. Econtra vero, ſi pannifex ex empta alterius lana, quam ignoravit eſſe alienam, confeciſſet pannum, vel piſtor ex alieno frumento farinam, ſeu panem, vel lanio ex alienis ovibus mactatis præparaſſet carnes, ac poſtea vendidiſſet tertio pariter exiſtenti in bona fide, neutiquam poſſet per Dominum materiæ hujuſce exigi immediate pannus, ſeu panis aut carnes ab illo tertio, cui talia juſto pretio vendebantur: neque etiam in conſcientia tertius obligaretur reſtituere, ſed potius, ſi ille, ad quem antea materia ſpectabat, habeat præciſionem eandem, vel contra auferentem, ſi reſciatur, vel contra pannificem, ſeu piſtorem, aut lanionem per actionem in factum (uti Juriſtæ aiunt) inſtituere deberet. Ratio eſt: quia, cum illa res nequeat utiliter redigi in priorem materiam, talis ſpecificans, ſeu introducens inibi formam per ipſummet Jus factus eſt Dominus, quod dein Dominium tranſtulit per venditionem in tertium, & conſequenter, cum non amplius maneat talis rei Dominus ille, ad quem antea ſpectabat materia, neque poterit eandem rem a tertio bonæ fidei poſſeſſore, qui exinde non eſt factus ditior, rei vendicatione exigere. Videatur deſuper Chlingenſperg. *lib.* 2. *Inſtitut. tit.* 1. *q.* 38. *& quæſt.* 39. poteritque id pro reſolutione multorum caſuum deſervire. *

25. Quintus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Acceſſio*; cum videlicet quid minus ſua cauſa alteri rei accedit, ſeu adjicitur: tunc enim, licet hoc pretioſius ſit, quam id, cui adjicitur, Acceſſionis jure acquiritur Domino rei illius, cui adjectio facta eſt. Sic, ſi veſti tuæ intexatur purpura aliena, purpura veſti cedit, prout dicitur *loc. cit.* §. *Si tamen* 26. Addunt autem circa hoc Doctores limitationem, niſi purpura facile, atque ſine læſione veſtimenti poſſet eximi: tunc enim purpura illa eſſet ſeparanda, ſuoque Domino in ſpecie potius reddenda; alioquin autem ſufficit pretium ejus reddere.

26. Sextus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Confuſio*. Cui accedit Septimus, qui eſt *Commixtio*: & hæc differt a Confuſione penes hoc, quod in Commixtione corpora ſeparata inter ſe quoad ſubſtantiam remaneant, prout fit in commixtione duorum frumentorum inter ſe; in Confuſione vero corpora in unum coeant, prout fit in permixtione vini & tui vini per errorem, aut induſtriam in eodem dolio facta.

27. Porro de his duobus modis in Jure §. *Si duorum* 27. *&* §. *Quod ſi frumentum*. 28. *inſt. De rerum diviſ.* ſequentes regulæ ponuntur. Prima, loquens de Confuſione, talis eſt. Quando utriuſque voluntate confunduntur materiæ duorum Dominorum, veluti ſi vina ſua confuderint, aut ex vino & melle mulſum fecerint, totum corpus inde reſultans utriuſque commune eſt: idem dicendum, licet non voluntate amborum Dominorum, ſed fortuito illa confuſio facta fuerit.

28. Altera regula, loquens de commixtione, ſic habet. Quando ſpecies duorum Dominorum, ut puta frumenta, ex utriuſque voluntate commiſcentur, efficiuntur communes: quia ex conſenſu utriuſque ſingula v. g. grana, quæ cujuſque propria fuerant, mutuo communicantur. Quod ſi caſu ea commixtio facta fuerit, aut unus miſcuerit ſine alterius conſenſu, non fit aliquid commune: quia ſingula corpora in ſua ſubſtantia durant, ac proinde non magis iſto caſu fit commune frumentum, quam grex intelligitur eſſe communis, ſi pecora unius mixta fuerint pecoribus alterius. Unde tunc arbitrio judicis æſtimandum erit, quale cujuſque frumentum fuerit; vel (juxta Gloſſam ibidem) ut cuilibet tantum frumentum reſtituatur, quantum fuit ſuum, quando non apparet, quodnam fuerit ſuum.

29. Speciale quid habetur in pecunia, ſive nummis.

l. Si alieni 78. *ff. De ſolutionibus*: ibi: *Si alieni nummi, inſcio vel invito Domino, ſoluti ſunt, manent ejus, cujus fuerunt* (& hic ante aliam mixtionem, poſtquam diſcerni nequeant, non fiunt accipientis) *Sed ſi mixti aliis ſunt, ita ut diſcerni non poſſint, ejus fieri, qui accepit, in libris Caſſii ſcriptum eſt, ita, ut furti actio Domino cum eo, qui dediſſet, competeret*. Et hoc eſt ſpeciale in nummis, ut hi commixti propriis nummis, ita ut amplius diſcerni nequeant, tranſeant in Dominium accipientis, ſive bona, ſive mala fide v. g. a fure, emente a mercatore pannum, dati fuerint: ſic tamen, quod Domino competat actio furti contra dantem, puta contra furem, qui illam pecuniam abſtulit, & mercatori debet. Quinimo & ipſe fur, facta ſemel commiſtione pecuniæ furtivæ cum propria acquirit illius Dominium, ſed duntaxat imperfectum, hoc eſt, cum obligatione tantundem reſtituendi, quantum furto abſtulit.

30. Porro in aſſignanda diſparitate inter commixtos nummos, & grana frumenti, & quod illi tranſeant in Dominium accipientis poſt commixtionem, non grana ſine mutua utriuſque Domini voluntate commixta, laborant Doctores. Congruentia tamen eſſe poteſt: tum quia majus periculum eſt in nummis, utpote præ cæteris rebus furto expoſitis, ac ne eorum Dominium ſemper maneat incertum: tum quia nummi a publica æſtimatione, ſuum habent valorem, atque ſtatim, ut expenduntur & commiſcentur, intelliguntur conſumpti, non ſic grana frumenti aliis permixta.

31. Octavus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Ædificatio*. De hac §. *Cum in ſuo* 29. *Inſtit. De rerum diviſ.* ſtatuitur primo, quod ſi quis in ſuo ſolo ſeu fundo domum ex aliena materia bona fide ædificaverit, ipſe fiat Dominus ædificii: quia omne, quod ſolo inædificatur, ſolo cedit. Verumtamen Dominus materiæ, quamvis eam ſtante ædificio vendicare non poſſit, poteſt tamen petere ſatisfactionem pro materia; & ſi aliqua de cauſa dirutum ſit ædificium, atque ipſe materiæ æſtimationem necdum accepit, poteſt hanc vendicare in ſpecie. Deinde decernitur ibidem, quod, ſi quis viciſſim in alieno ſolo ſciener ex ſua materia domum ædificat, non ſolum tunc ædificium ſolo cedat, atque illius fiat domus, cujus eſt ſolum, ſed inſuper ædificans amittat proprietatem materiæ, ita ut diruto ædificio eam vendicare non poſſit: quia ſic temere ædificando ſua voluntate materia illa cenſetur eſſe alienata; videtur enim donaſſe, quod nullo jure urgente concedit. Verum hoc iterum habet ſuas limitationes, de quibus Juriſconſulti.

32. Nonus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Plantatio*: de qua §. *Si Titius*. 31. *Inſtit. Eod.* habetur, quod, ſi quis alienam plantam in ſuo ſolo poſuerit, ipſius erit; & e converſo, ſi quis ſuam plantam in alieno ſolo poſuerit v. g. in ſolo Titii, erit alterius, nempe Titii, dummodo radices egerit (nam antequam planta radices egit, ipſius permanet, cujus fuerat antea) quia ſicut ædificia, ita multo magis plantæ & arbores ſolo cedunt, utpote cum a terra ſuſtententur, capiantque inde alimentum, vitam & incrementum ſuum; atque hinc Jure Gentium fiunt illius, cujus eſt ſolum. Æſtimationem tamen plantæ, atque impenſi laboris mercedem repetere poteſt, qui in alieno ſolo plantas poſuit, vel frumento conſevit, dummodo id bona fide factum ſit; prout ibidem §. *ſeq.* ſubjungitur, atque in ſimili dictum eſt *n. præced.* de ædificante in alieno fundo.

Additio.

* Dices. Si ædificium, & planta, vel arbor cedit ſolo, ita ut Dominus fundi quoque acquirat talium rerum Dominium, tunc pari modo ſcriptura cedit chartæ, & pictura tabulæ, in qua ſcribitur, vel pingitur; cum pariter ſint baſis & ſubſtratum, in quo characteres & colores ponuntur: conſequens dici nequit ob clarum textum in contrarium §. *Si quis in aliena*. 34. *Inſt. De rerum diviſione*. ergo nec antecedens. Reſp. quoad ſcripturam in ordine ad Chartam papyraceam eodem modo eſſe ſentiendum, ſicut reſpectu ſoli quoad ædificium, & plantationem, uti expreſſe ob rationis paritatem deciditur *lib.* 2. *Inſtit. Tit.* 1. §. 33. ubi tamen de Jure Civili *loc. cit.* §. 34. pretioſa pictura expreſſe excipitur, ut ea quoad Dominium non cedat tabulæ; unde exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis. *

33. Decimus modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Fructuum perceptio*. Porro de hoc modo ſic habetur §. *Si quis a non Domino*. *Inſtit.* 35. *De rerum diviſ. Si quis a non domino, quem dominum eſſe credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet juſta cauſa aque bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus eſſe pro cultura & cura. Et ideo, ſi poſtea Dominus ſupervenerit, & fundum vendicet; de fructibus ab eo conſumptis agere non poteſt. Ei vero, qui alienum fundum ſciens poſſederit, non idem conceſſum eſt: itaque cum fundo etiam fructus, licet conſumpti ſint, cogitur reſtituere.* Hæc ibi. Ex quibus patet, quod bonæ fidei poſſeſſor Jure Gentium fructus faciat ſuos, nec eos conſumptos teneatur reſtituere vero Domino, ſi is poſtmodum comparuerit, & fundum evicerit: ſecus ſit de malæ fidei poſſeſſore; nam is etiam fructus perceptos cogitur reſtituere.

34. Ultimus tandem modus acquirendi rerum Dominium Jure Gentium eſt *Traditio*; de qua §. Per traditionem Inſt. eod. dicitur ſic: *Per traditionem quoque jure naturali res nobis acquiruntur, nihil enim tam conveniens eſt naturali æquitati, quam voluntatem domini, volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi: & ideo cujuſcumque generis ſit corporalis res, tradi poteſt, & a domino tradita alienatur*. Hæc ibi.

35. Nec obſtat, quod Traditio fiat privata voluntate hominum, rem ſuam in alios transferentium, ac proinde male videri poſſit, quod Traditio connumeretur inter modos acquirendi rerum Dominium Jure Gentium. Reſp. enim negando ſequelam: quia, quamvis Traditio fiat privata voluntate hominis, rem ſuam alteri tradentis, huic tamen Traditioni Jure Gentium, atque naturali convenit poteſtas transferendi rerum Dominium in alios. Sicut a pari, quamvis Occupatio rei ſub nullius Dominio exiſtentis fiat induſtria humana, atque voluntate privata cujuſpiam rem illam ſuo labore occupare ſatagentis, jus tamen, ſeu poteſtas transferendi rerum Dominium in primo occupantem convenit Occupationi ex Jure naturæ, atque Gentium, & non ſolum ex conſtitutione quadam humana (prout id convenit Præſcriptioni, juxta dicenda *Diſtinct. ſequenti*) atque ideo ſicut Occupatio, ita & Traditio merito connumeratur inter modos acquirendi rerum Dominium Jure Gentium.

DISTINCTIO VI.

De Præſcriptione & Uſucapione.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Præſcriptio? Item cur Lex Præſcriptionis ſeu Uſucapionis ſit introducta, & an valeat in Foro Conſcientiæ?

SUMMARIUM.

1. *Præſcriptio, quomodo ſumatur?*
2. *Præſcriptio, & Uſucapio, quid?*
3. *An differant?*
4. *Jus Præſcriptionis, quo Jure ſit introductum?*
5. *Habet locum etiam in Foro Conſcientiæ.*
6. *Id amplius oſtenditur.*
7. *Nemo debet locupletari cum alterius jactura, quomodo?*

* *Præſcriptio alia dicitur privativa, alia vero poſitiva. Addit. I.*
* *Alia ordinaria, alia extraordinaria. Additio II.*
* *Contra quas perſonas valeat introduci? Additio III.*
* *An per actus meræ facultatis? Addit. IV. & V.*

1. PRÆSCRIPTIO ſumitur in propoſito pro acquiſitione dominii, atque eliſione juris alterius, abſque ejus conſenſu ex ſola legis diſpoſitione tempore legibus definito. Et de Præſcriptione hoc modo ſumpta

pia merito impræſentiarum agitur, ut intellectis habeamus diverſis modis acquirendi rerum dominium Jure Gentium, etiam percipiatur modus acquirendi rerum Dominium Jure Civili, & Canonico.

2. CONCL. I. *Præſcriptio* eſt acquiſitio dominii rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito bona fide continuatam. Ita in re communis, & concordat hæc definitio cum illa, quæ *L. 3. ff. De uſurpat. & uſucap.* habetur, ibi: *Uſucapio eſt acquiſitio, vel adjectio dominii, per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti.* Ubi tamen per ly *acquiſitio dominii* etiam ſubintelligitur eliſio juris alterius, utpote per quam ſimiliter ſuo modo acquiritur jus aliquod, quod antea alteri competebat: cæteræ autem particulæ patebunt ex decurſu.

3. Porro, licet inter Præſcriptionem & Uſucapionem nonnullas Doctores differentias aſſignare conentur, de facto tamen ex recepto modo loquendi plerumque inter ſe confunduntur: niſi quod Uſucapio proprie tantum rebus corporalibus conveniat, at vero Præſcriptio generaliorem habeat ſignificationem, & rebus tam corporalibus, quam incorporalibus competat. Verum quidem eſt, quod Præſcriptio triennalis (qualis datur inter res mobiles) frequentiori uſu in Jure dicatur uſucapio; ex quo proinde nonnulli cum Gloſſa *L. 3. ff. De uſurpat. & uſucap.* deducunt aliam differentiam inter Uſucapionem & Præſcriptionem, quod nimirum illa proprie ſit rerum mobilium, hæc immobilium: quam differentiam etiam Doctor Subtilis *4. diſt. 15. Quæſt. 2. §. De Secundo.* Supponere videtur, ibi: *Ex hoc dico, quod Præſcriptio in immobilibus; & Uſucapio in mobilibus &c.* Sed hæc differentia non ſemper attenditur, nam in Jure Uſucapio quandoque etiam ad res immobiles refertur, & econtra Præſcriptio ad res mobiles: prout fit *§. 1. Inſt. de uſucap.* & alibi: unde parum, & ferme nihil ab invicem differunt, ratione cujus Doctores eodem modo de utriſque diſcurrunt.

4. CONCL. II. Jus Præſcriptionis ſeu Uſucapionis introductum eſt Jure humano poſitivo, tum Civili, tum Eccleſiaſtico, ob publicam utilitatem & quietem; ne incerta eſſent ſemper rerum dominia, & infinitæ oriretur lites circa earum proprietatem. Ita habetur *l. 1. ff. De uſurpat.* eſtque communis. Ratio eſt: quia non illico ſequitur, *rem iſtam emi, vel alter mihi donavit, legavit &c. ergo eſt mea:* nam ſi ille, qui mihi eam tradidit, Dominus non fuit, neque me Dominum facere potuit, juxta *Reg. 79. Juris in 6. Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.* Proinde, niſi Lex ob diuturnam poſſeſſionem bona fide habitam, & juſto titulo comparatam illius rei dominium expreſſe mihi attribueret, nunquam de hoc ſecurus forem: nam ſemper timere poſſem, ne quis ſuperveniat, illius rei, tamquam ante plurimos annos ſibi vel ſuis parentibus injuſte ablatæ, dominium ſibi vendicans.

5. CONCL. III. Translatio dominii facta auctoritate legis per Præſcriptionem, atque Uſucapionem, juſta eſt, ſimulque per eam transfertur rerum dominium necdum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ, adeo quidem, ut, ſi Præſcriptio cujuſdam rei legitime ſit completa, poſtmodum talis non amplius teneatur ad reſtitutionem rei jam præſcriptæ, etiamſi poſtea certo cognoſcat, rem fuiſſe alienam. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia juſte poteſt transferri rerum dominium per Legem communem juſtam, & legitime promulgatam; ergo idem dicendum de lege Præſcriptionis.

6. Confirmatur. Quia Lex Præſcriptionis ex una parte eſt plurimum utilis ac proficua Reipublicæ, & quieti communi, imo etiam neceſſaria ad reſcindendas infinitas lites; ex altera vero parte per eam nemini infertur injuria: nam ſicut hodie a Sempronio præſcribitur contra Titium, huicque reio ſuam certo temporis ſpatio repetere negligenti ejuſdem dominium vi præſcriptionis adimitur, ita vi ejuſdem Præſcriptionis poteſt Titius alio tempore quidquam præſcribere contra Sempronium, vel quemcumque alium, qui negligit rem ſuam debito tempore repetere. Adde, quod talis ſibi, ac propriæ negligentiæ, quam Jura ob bonum publicum merito caſtigant, culpam imputare debeat, ſi tanto tempore negligat rem ſuam repetere, quantum Jura requirunt ad Præſcriptionem.

7. Dices. Juxta illud lumine naturæ notum *Nemo debet locupletari cum alterius jactura:* ſed hoc fit in Præſcriptione; ergo. Reſp. majorem eſſe intelligendam de injuſta locupletatione, qualis eſſet, ſi quis in emptione, aliiſve contractibus proximum circumveniret, atque deciperet, ſicque cum ejus jactura locupletaretur injuſte: non autem dictum illud eſt intelligendum de Juſta locupletatione, qualis eſt ea, quæ fit in bello juſto, & in legitima Præſcriptione per auctoritatem Legis, ex publica & juſta cauſa transferentis dominium unius in alium, atque in ſimilibus aliis caſibus.

Additio I.

* CONCL. IV. Præſcriptio ut ſic ab aliquibus *imprimis* dividi ſolet ratione effectus in poſitivam & privativam. Hanc diviſionem faciunt P. Schmier *in Tract. de Præſcr. c. 1. ſect. 3.* & P. Pichler *lib. 2. Decret. tit. 26. §. 1. n. 7.* Vi Præſcriptionis poſitivæ (inquiunt) novum aliquod jus a tertio acquiro; econtra vero vi Præſcriptionis privativæ ab onere aliquo liberor, e. g. ſi Titius præſcribit jus eundi per pratum Caii, vel illic currus ducendi &c. talis Præſcriptio diceretur poſitiva. Quod ſi vero certo tempore a Jure definito, puta decennio, Titius ſimiles actus non amplius exerceret in prato Caii, præfatum jus extingueretur, atque Caius, cujus pratum ab hoc onere, ſeu obligatione liberatur, diceretur præſcribere Præſcriptione privativa, & hinc etiam ab aliquibus Præſcriptio ut ſic definiri ſolet, quod ſit *modus acquirendi a Jure approbatus, quo per poſſeſſionem debito modo, & tempore continuatam obtinetur Jus, vel liberatio aliqua.* *

Additio II.

* Ulterius ratione temporis ſolet Præſcriptio dividi in ordinariam & extraordinariam. *Ordinaria* vocatur illa, quæ tempore ordinario, id eſt, juxta dicenda triennio in rebus mobilibus, & decennio vel vicennio (quale tempus etiam in Jure dicitur longum) in rebus immobilibus finitur. Extraordinaria dicitur, quæ *tempore longiſſimo* (quale tempus dicuntur triginta vel quadraginta anni) completur. Atque ad eandem ſpectat etiam Præſcriptio ſexaginta, octoginta, vel centum annorum: item Præſcriptio immemorialis, quæ requirit tempus immemoriale, ſeu poſſeſſionem tam diuturnam, ut ejus initium excedat memoriam hominum de facto exiſtentium, ad qualem Præſcriptionem immemorialem probandam juxta Maſcardum *de probat. volum. 2. concluſ. 1042. num. 5. & 6.* ſufficit, ſi teſtes quinquaginta quatuor annorum (alii putant ſufficere quinquaginta duos, vel etiam quinquaginta & unum) teſtentur, ſe ſemper ſic vidiſſe practicari, nec aliter audiviſſe ab aliis: quinimo communem eſſe opinionem, quod per homines modo viventes non ſciatur hujus initium, etſi fortaſſis ex documentis probari poſſet, ante ducentos v. g. vel trecentos annos contrariam fuiſſe praxin. De hoc ultimo adhuc fuſius ad finem materiæ de Præſcriptione. *

Additio III.

* Quæres I. Contra quas perſonas poſſit introduci Præſcriptio? Reſp. Contra omnes illas perſonas, quæ ſunt capaces alicujus Juris realis, vel perſonalis, nec a Jure prohibentur agere, poteſt Præſcriptio introduci. Ita cum communi Pichler *lib. 2. Decret. tit. 26. num. 77.* & Schmier *Tom. 1. Juriſprudentiæ. lib. 1. tr. 2. cap. 3. ſect. 2. §. 1.* cum Rota Romana *in Rec. p. 4. tom. 1. deciſ. 316. num. 8.* Ratio eſt: quia tales poſſunt præſcribere contra alios, ergo merito pati debent, ſi & Præſcriptio fiat contra ipſos. Cæterum, quia Filiusfamilias, quamdiu eſt ſub patria poteſtate, nequit ſuo nomine agere quoad bona adventitia ordinaria, nec uxor conſtante matrimonio quoad dotalia, conſequenter merito nec quoad iſta Bona contra eoſdem ſub illo tempore Præſcriptio inchoari poteſt, prout ſtatuunt Jura *L. Super annali 1. §. 2. C. de Annal. Except. & L. In rebus dotal. 17. ff. De jure dotium.* Vide de hoc plura apud Juriſtas. *

Additio IV.

* Quær. II. An contra perſonas & earum Jura per

actus meræ facultatis introduci queat Præſcriptio? Antequam reſpondeam, ſuppono, quod per actus meræ facultatis intelliguntur illi, quos citra ullam obligationem aut conventionem ſolent elicere aut omittere homines, vel ex mero arbitrio, vel præciſe ex cauſa liberalitatis, hoſpitalitatis, vel familiaritatis, quales actus per ſe loquendo ex communi perſuaſione hominum ſunt, aliquem ad prandium invitare, ab hoc piſtore panes accipere, hoc molendinum pro conficienda farina accedere &c. H. N.

Reſp. Per actus meræ facultatis non introducitur contra alium Præſcriptio. Ita teſte P. Schmier *loc. cit. cap. 4. ſect. 1. §. 3. num. 71.* communiſſima DD. & patet ex *L. Viam publicam. 2. ff. De via publica & itinere*. Porro in dubio ſæpius emergente, num hi actus, aut omiſſiones in particulari ſint meræ facultatis, nec ne? utiliter vide citatum Auctorem, ſimulque adverte ex Chlingenſperger *lib. 2. Inſtit. tit. 2. quæſt.* 20. quod, ſi per ſimiles actus prætendens Præſcriptionem, prohibeat, vel præcipiat, & alter acquieſcat libere, jam magnus exinde favor acquiratur præſcribenti. *

Additio V.

* Dices. Si quis alicui Hoſpitali per triginta annos continuos elargitur quolibet anno triginta florenos, adſtringitur etiam poſtea continuare, ſi Hoſpitale ulterius exigit, quamvis dans reponat, ſe præcedenter ex mera liberalitate dediſſe; ut decidit Rota apud Schmier *loc. cit. num.* 81. ergo per actus etiam liberæ facultatis poteſt contra aliquem introduci Præſcriptio. Reſp. conceſſo antecedenti negando conſequentiam: talis enim adſtringitur continuare ſolutionem non ex eo, quaſi vero contra eundem propter actus liberos etiam NB. cognitos ut tales fuiſſet præſcriptum, ſed potius, quia hi actus tanto jam tempore uniformiter continuati præſumuntur in Jure proceſſiſſe ex putativa dantis obligatione. Unde majoris claritatis gratia potuiſſet etiam diſtingui antecedens: talis adſtringitur ſolutionem continuare, quatenus præſumitur præcedentes actus proceſſiſſe ex putativa obligatione, conc. antec. ſi agnoſcerentur præcedentes actus tanquam ex mera liberalitate procedentes, neg. antec. & conſequentiam. Unde quoad ſimiles donationes ſeu largitiones, ſi longo tempore continuentur, omnino prænotandum, ut ſpontaneæ largitatis proteſtatio præmittatur, alias enim, ſi ſimiles largitiones conſtanter, ac uniformiter uni certæ perſonæ, vel certo loco fiant tempore ad præſcribendum ſufficienti, nec aliunde clare appareant proceſſiſſe ex mera liberalitate, potius præſumuntur factæ ex putativa obligatione; ſicque dans ſtante tali dubio condemnabitur ad continuationem: nam juxta claram Legem Civilem *L. 25. ff. de probat.* in dubio, num pecuniæ ſolutæ debitæ fuerint, vel indebitæ, *præſumptio pro eo eſt, qui accepit; qui enim ſolvit, numquam ita reſupinus eſt, ut facile ſuas pecunias jactet.* *

QUÆSTIO II.

Quæ Conditiones requirantur ad Præſcriptionem?

SUMMARIUM.

8. *Ad Præſcriptionem quæ conditiones requirantur?*
9. *Ad eam requiritur Poſſeſſio.*
   * *Quotuplex ſit Poſſeſſio, & qualis ad Præſcriptionem requiratur? Additio I. & II.*
10. *Bona fides.*
   * *Qualiter debeat eſſe conſtituta bona fides, & quando ea adeſſe præſumatur? Addit. I. & II.*
11. *Et an cum dubio poſſit præſcriptio inchoari?*
12. *Vel continuari?*
   Item an Succeſſori noceat mala fides Anteceſſoris?
13. *Juſtus Titulus.*
14. *Tituli nomine quid intelligatur?*
   (a) Ut dictum n. 5. & ſeqq.
15. *Titulus, quando requiritur ad Præſcriptionem?*
   * *Qualis Titulus ad Præſcriptionem requiratur? Addit. I. & II.*
16. *Et quod res ſit apta præſcribi.*
17. *Dupliciter dicuntur res non poſſe præſcribi.*
18. *Vel quia ordinario tempore non uſucapiuntur.*
19. *Vel quia nullo modo præſcribi poſſunt.*

8. CONCL. I. Ad præſcriptionem legitimam quatuor requiruntur Conditiones. I. Poſſeſſio rei legitimo tempore a Jure definito continuata. II. Bona fides. III. Juſtus Titulus. IV. Ut res illa ſit apta præſcribi. Ita in re communis: & quamvis nonnulli enumerent quinque, tamen ipſi primam conditionem hic aſſignatam dividunt in duas, eaſque omnes ſequentibus verſiculis comprehendunt.

> *Non uſucapies, niſi ſint tibi talia quinque.*
> *Sit res apta, fides bona, ſit titulus quoque juſtus,*
> *Poſſideas juſte, completo tempore legis.*

9. Prima itaque conditio ad præſcriptionem neceſſaria eſt *Poſſeſſio legitimo tempore a Jure definito continuata.* Siquidem, ut habet *Reg. 3. Juris in 6. Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit:* quia Præſcriptio fundatur ſuper poſſeſſione: ubi autem fundamentum non eſt, ſuperædificari non poteſt. Porro hujuſmodi poſſeſſio debet tempore a Jure definito continuari: de quo tempore, & quantum illud ſit, dicetur *Quæſt. ſeq.*

Additio I.

* Eſt autem poſſeſſio quadruplex, alia naturalis, alia civilis, alia mixta ex utraque, & demum alia civiliſſima. *Poſſeſſio naturalis* dicitur detentio actualis rei nomine ſuo, & taliter poteſt etiam fur rem furtivam poſſidere. *Poſſeſſio civilis* eſt animus poſſidendi cum juris adminiculo, id eſt non reſragante, & hanc poſſeſſionem civilem fur non habet ob defectum bonæ fidei. *Poſſeſſio mixta* eſt detentio actualis rei, Juris ac animi adminiculo: & talem poſſeſſionem exercet non ſolum Dominus rei propriæ hanc actualiter poſſidens, ſed etiam poſſeſſor bonæ fidei rei privatæ alienæ, quam credit, ſeu exiſtimat citra peccatum injuſtitiæ, ac bona conſcientia eſſe ſuam, eamque ſic actualiter detinet. *Poſſeſſio civiliſſima* dicitur, quæ ex mera diſpoſitione legis, conſuetudinis, aut ſtatuti abſque alio actu corporis noſtri acquiritur, quatenus utinrum quis præciſe fictione juris reputatur rem aliquam non ſolum mente, ſed etiam actuali poſſeſſione detinere, etſi nullo modo eandem rem unquam adhuc reprehenderit actualiter: talem poſſeſſionem dicitur conſecutus ille, cui traditur actuale inſtrumentum ſuper contractum e. g. emptionis cujuſdam rei confectum atque erectum, etſi nondum illam rem ex ulla ſui parte apprehenderit. *L. Emptionem 1. C. de Donat.* *

Additio II.

* Cæterum ad Præſcriptionem neutiquam in jure cenſetur ſufficiens poſſeſſio mere naturalis; cum talem etiam fur reſpectu rei furtivæ exercere valeat, ſed ad inchoandam eandem, ſi agitur de jure novo vi Præſcriptionis obtinendo, requiritur vel poſſeſſio mixta, id eſt, ex naturali & civili conflata, vel ſaltem civiliſſima per fictionem Juris mixtæ in quibuſdam a jure expreſſis caſibus æquivalens. Ad continuandam autem Præſcriptionem ſemel legitime inchoatam ſufficit poſſeſſio civilis tantum, qualem habet, qui corpore quidem abiit a rebus ſemel legitime apprehenſis, inde tamen non diſceſſit animo relinquendi poſſeſſionem, ſed poſtea reverſurus. Ita expreſſe diſponitur *L. Licet C. de acquirenda poſſeſſione* ibi: *Licet poſſeſſio* (& conſequenter Præſcriptio) *nudo animo acquiri non poſſit; tamen ſolo animo retineri poteſt.* *

10. Secunda Conditio ad Præſcriptionem requiſita eſt *bona fides*: quia, ut inquit *Reg. 2. Juris. in 6. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, & alibi. Porro *bona fides* in propoſito aliud non eſt quam *conſcientia ſeu credulitas, qua quis prudenter ſibi perſuadet, rem eſſe ſuam*, ſeu (uti alii univerſalius definiunt) *qua quis prudenter judicat, ſe nil agere contra jus quodpiam alterius.* Dicitur, *prudenter*: quia, ſi ex ignorantia craſſa, vel inordinata cupiditate illa perſuaſio procedat, non erit fides bona.

Addi-

Additio I.

* Obiicies: qui contra clara jura prohibentia etiam ex invincibili ignorantia aliquid facit, eſt in mala fide apud Juriſtas: atqui talis adhuc poteſt præſcribere non quidem Præſcriptione ordinaria, ſed ſaltem extraordinaria, ut cum Haunoldo, & pluribus aliis tenet Schmier. *de præſcript. c. 5. ſect. 1. §. 5.* ergo etiam cum mala fide poteſt aliquis præſcribere, & conſequenter bona non eſt conditio ad Præſcriptionem neceſſario requiſita. Major probatur ex *L. 7. C. De agric. & cenſ.* & ſic habetur: *Malæ fidei poſſeſſorem eſſe nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur.* Et hinc abſolute loquendo ab ipſis Juriſtis a ratione malæ fidei ſoli illi excipiuntur, apud quos ignorantia, ſeu error Juris toleratur, qui exinde non ſolum tempore longiſſimo, ſed etiam, ſi habeant ſimul titulum, ordinario cum tali errore poſſunt præſcribere; quales ſunt Minorennes, ac Milites, & in quibuſdam caſibus Fœminæ, atque Ruſtici *L. 9. §. 1. ff. De juris & facti ignorantia. & L. ult. C. Eod.* Reliqui omnes excluduntur. Ad hanc obiectionem Reſp. I. Imprimis minorem non eſſe ita certam, quin aliqui Auctores contradicant, volentes, quod nullo tempore, etiam extraordinario, cum fide ſolum iuridice mala præſcribatur, ut videndum apud Engel *L. 2. Decret. tit. 26. n. 15.* & apud Fachinæum *Lib. 8. c. 28.* Sed quidquid de hoc ſit, Reſp. II. diſt. maj. talis eſt in mala fide iuridica, conced. in mala fide Theologica, neg. maj. ac conceſſa minori ſimiliter diſting. conſequens; poteſt etiam apud illos, reſpectu quorum ignorantia iuris non toleratur, præſcribi cum mala fide iuridica ſaltem Præſcriptione extraordinaria, tranſmitt. cum mala fide Theologica, neg. Uti enim iuxta *dicenda tract. 8. diſt. 2. quæſt. 4. num. 34.* duplex eſt culpa Theologica & Juridica, ita & duplex mala fides. *

Additio II.

* Cæteroquin bona fides in præſcribente regulariter præſumitur, niſi mala per graves rationes aliunde probetur *argument. L. Merito autem ff. Pro ſocio.* Dixi *regulariter*: quoniam hæc regula ſuas quoque habet exceptiones, ubi potius creditur adeſſe mala fides, niſi contrarium aliunde oſtendatur in ſequentibus. I. Quando poſſeſſor talis rei fuit ab initio per perſonam fide dignam admonitus, ne hanc rem acciperet, eo quod non ſpectet ad vendentem, ſi nihilominus eandem abſque ulteriori indagatione comparet. II. Si ante comparationem talis rei iam ſit fama per viciniam, rem emendam non eſſe venditoris. III. Si filius familias ſub patria poteſtate conſtitutus ferat res emendas tales, quæ prudenter nequeunt eredi Bona Caſtrenſia, vel quaſi Caſtrenſia, aut extraordinaria adventitia. IV. Si homo graviter ſuſpectus de furto afferat has res emendas, quando vero hæc ſuſpicio non niteretur gravi, ſed tantum levi fundamento, deberet talis venditor magis cenſeri iuſtus, quam fur, *arg. cap. fin. de Præſumpt.* uti etiam cum aliis advertunt Engel *L. 2. Dec. tit. 26. n. 14.* Schmier *Tom. 1. Juriſprudentiæ. l. 1. Tr. 2. c. 5. n. 85. & ſeqq.* V. Ordinarie quoad illos, reſpectu quorum error iuris non toleratur, ſaltem iuridice mala potius, quam bona fides cenſeretur adeſſe, ſi contractus cum alio initus, vi cuius prætenderetur præſcriptio aliqua longi temporis inchoaſſe, foret a Jure claro reprobatus, e. g. ſi emeretur res Eccleſiæ pretioſa ſine debitis ſolemnitatibus, nam *qui contra Jura mercatur, præſumitur bonam fidem non habere. Regul. 82. de Reg. Juris in 6.* de quo fuſius in Jure Canonico *l. 2. Decret. tit. 26. §. 3. num. 67. & ſeqq.* VI. Et ultimo bona fides non adeſſe cenſetur, ſi præſcriptionem allegantı fortiter ipſummet cum gravi præſumptione reſiſtat, nec is valeat pro ſe iuſtum titulum ſpecialem, quo rem debito tempore poſſidet, vel ſaltem abſque titulo ſpeciali tempus immemoriale allegare, atque probare. Tali modo Jus reſiſtit Clerico extraneo, ſi contra Parochum ſuum in aliena Parochia vel præſcribere Decimas, prout totum deſumitur clare ex *c. 1. De Præſcript. in 6.* Unde talis Clericus deberet, vel probare ſpecialem aliquem titulum, quo Jus decimandi acquiſivit, vel tempus immemoriale, quo poſſedit: alias non poterit decimas præſcribere. *

11. Quæres I. An dubitans, utrum res ſit ſua vel aliena, cenſeatur habere bonam fidem ſufficientem ad Præſcriptionem, ac proinde ſtante tali dubio poſſit præſcribere? Reſp. I. Si dubium adfuit ab initio, non poteſt ita dubitans inchoare Præſcriptionem, quamdiu manet illa dubitatio. Ita communis. Ratio eſt: quia dubitans, an res ſit ſua vel alterius, iniuſte agit ſibi eam arrogando: cum non ſit melior ſua conditio, quam alterius, de quo dubitatur, utrum forſan ſit Dominus; ergo jam non cenſetur habere bonam fidem.

12. Reſp. II. Quando dubium ſupervenit ei, qui bona fide cœpit poſſidere, non obſtat illud Præſcriptioni continuandæ, neque interrumpit poſſeſſionem, dummodo interim poſſeſſor moralem diligentiam adhibeat in inveſtiganda veritate rei. Ita communior, & probabilior Doctorum, paucis exceptis. Ratio eſt: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, iuxta *Reg. 65. Juris in 6.* ergo, ſi is, qui incipit dubitare, jam prius bona fide poſſederit rem, melior eſt ejus conditio, quam alterius non poſſidentis. Unde patet diſparitas inter hunc & priorem caſum: ſimulque ſequitur, quod quidem ſtante tali dubio non poſſit quis inchoare poſſeſſionem rei (cum non ſit melior ſua conditio, quam alterius) bene tamen poſſeſſionem prius jam bona fide cœptam continuare, non obſtante dubio poſtmodum superveniente; dummodo non intermittat adhibere moralem diligentiam in inveſtiganda veritate rei.

Additio.

* Quæres ulterius II. An Succeſſor, qui ab altero etiam Theologice malæ fidei poſſeſſore acquiſivit aliquam rem, cenſeatur habere bonam fidem ſufficientem ad Præſcriptionem, ſi hanc malam fidem Anteceſſoris ſui invincibiliter ignoravit? Ratio dubitandi eſt; quia mala fides Anteceſſoris ſaltem fictione juris transfunditur in Succeſſorem immediatum tam univerſalem, quam particularem. *L. Cum Hæres. ff. De diverſ. temp. Præſcript. & Authent. malæ fidei. C. De præſcript. longi temp.* adeoque ſicut illa mala fides Theologice talia excludit Præſcriptionem Anteceſſoria, ita pariter de Succeſſoro immediato videtur eſſe ſentiendum: cum valorem Præſcriptionis potiſſimum ex Jure, a quo dependet, deſumere debeamus.

Ante Reſponſ. notandum, quod Succeſſor Univerſalis ille dicatur, qui in Bona defuncti ſuccedit tanquam Hæres ſive ab inteſtato, ſive ex teſtamento. Succeſſor autem particularis vocatur, qui ſuccedit in aliqua re particulari ex titulo ad transferendum habili, puta donatione, permutatione, emptione &c. H. N.

Reſpondeo I. Etſi ex communi DD. Succeſſori immediato non obſit quo ad Præſcriptionem fides mala Anteceſſoris; de Jure tamen communi mala fides Anteceſſoris obeſt Succeſſori immediato tam univerſali, quam particulari quoad Præſcriptionem *ordinariam longi temporis*, puta decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes. Ita communis: & deſumitur clare ex Legibus, & rationibus in dubitatione allegatis; dummodo bene advertatur, quod loquamur *de jure communi*: nam ſpecialiter diſcurrendo de Jure Bavarico mala fides Anteceſſoris neutri ex Succeſſoribus immediatis obeſt juxta *tit. 9. art. 7.* de quo videatur inſignis Commentariſta de Schmid ibidem.

Reſpondeo II. Loquendo de tempore longiſſimo triginta vel quadraginta annorum, præſens Auctor Pater Reiffenſtuel *lib. 2. decret. tit. 26. n. 134. ac ſeq.* equidem cum pluribus putat, pariter Succeſſori univerſali obeſſe malam fidem Anteceſſoris ſui immediati; alii tamen cum Magnif. D. Chliogenſperg *l. 2. inſtit. tit. 6. q. 12.* non improbabiliter exiſtimant, eam malam fidem non obſtare Succeſſori etiam univerſali. Ratio (& quidem meo iudicio valde gravis) adducitur iſta: quia fides mala tempore longiſſimo neque nocet *Jure Civili*, utpote, quod tali tempore præſcriptionem concederet etiam ipſimet Anteceſſori habenti fidem malam non ſolum per fictionem iuris, ſed etiam (uti ponamus) Theologice

gice talem: neque *Jure Canonico*, quod tantum reprobat malam fidem Theologicam, tanquam peccati nutritivam, qualis tamen in præſenti non reperitur apud ſimiles Succeſſores, invincibiliter, (uti ſupponitur in caſu) ignorantes Anteceſſoris malam fidem Theologicam, ſicque ſuam poſſeſſionem abſque peccato inchoantes. *

13. Tertia conditio ad Præſcriptionem requiſita eſt *juſtus Titulus*; non quidem verus, atque a parte rei ſubſiſtens (nam hic una cum traditione, atque poſſeſſione, rei dominium transfert, ut amplius præſcriptione opus non ſit) ſed coloratus vel ſaltem rationabiliter ex facto alieno exiſtimatus, id eſt, Titulus putativus, nimirum, qui juſto errore putatur interveniſſe, quamvis revera non intervenerit.

14. Porro *Tituli* nomine in propoſito intelligitur cauſa ex ſe habilis ad transferendum Dominium, vel uſucapiendi conditionem præbens: uti ſunt donatio, emptio, tranſactio, hæreditas, legatum, & hujuſmodi. Siquidem per tales modos, ſi tradens fuit Dominus rei alteri traditæ, transfertur dominium rei in ipſum: ſi vero non erat Dominus, idque a recipiente ignoretur, ſaltem uſucapiendi ſeu præſcribendi conditionem præſtat. Unde ſi talis poſtmodum bona fide poſſeſſionem dictæ rei legitimo tempore continuet, ſicque Præſcriptionem illius compleat, non tenebitur amplius eam reſtituere vero Domino, etiamſi poſtea error deprehendatur, ac manifeſtum fiat, rem illam a principio fuiſſe alterius, neque potuiſſe ſibi ab eo, a quo acceperat, tradi Titulo donationis, vel emptionis &c. (*a*)

15. Notandum vero circa hanc tertiam conditionem, quod Titulus non neceſſario requiratur in omni Præſcriptione (contrarium enim patebit ex dicendis *n.* 21. *&* 22.) ſed tunc præcipue, quando Jus commune contrarium eſt præſcribenti, vel habetur præſumptio contra ipſum prout notatur *c.* 1. *de præſcript. in* 6. Si enim tunc non poſſit allegari Titulus, cenſebitur quis rem poſſidere mala fide, niſi allegetur Præſcriptio temporis immemorialis, quæ eſt inſtar Tituli, imo quo non poteſt allegari melior Titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnanus *cap. Cum Apoſtolica. n.* 6. *De his, quæ fiunt a Prælatis*. Inſuper requiritur Titulus ad hoc, ut Præſcriptio poſitiva compleatur, ſeu abſolvatur tempore breviori, atque ordinario, de quo amplius *cit. num.* 21. *&* 22.

Additio I.

* Dices: Si non adeſt juſtus Titulus, non acquiritur dominium: ergo, ut vi Præſcriptionis acquiratur dominium, Titulus requiritur non ſolum, uti proxime dictum eſt, quando jus præſcribenti reſiſtit, aut quando illa tempore ordinario abſolvitur, ſed ad omnem prorſus poſitivam etiam extraordinariam Præſcriptionem. Antec. prob. *ex L.* 24. *C. de rei vindicat.* ibi: *Nullo juſto Titulo præcedente ratio Juris quærere dominium prohibet*. ergo. Antequam reſpondeam, ex Patre Schmier hic notand. I. Alium eſſe Titulum generalem, alium ſpecialem. Prior dicitur ille, qui communis eſt pluribus ſpecialibus, uti eſſe poteſt Titulus *pro ſuo*; nam omnis, qui Emptione vel Donatione aut Hæreditate rem acquirit, *pro ſuo* poſſidet, atque hic Titulus, quatenus generalis juxta communem non ſufficit ad Præſcriptionem ordinariam. Poſterior (nimirum Titulus ſpecialis) vocatur, qui ad unam duntaxat ſpeciem reſtringitur e. g. Titulus *Emptionis*, *Donationis &c.* Notand. II. Titulum adhuc aliter dividi in verum, coloratum, exiſtimatum ſeu putativum, & præſumptum. *Verus* eſt cauſa ſpecialis, ex qua dominium de facto transfertur actualiter, ubi non eſt neceſſaria ulterior ulla Præſcriptio, e. g. ſi verus Dominus mihi donet ſuum equum. *Coloratus* eſt cauſa ſpecialis actualiter concurrens, ſuapte natura ad transferendum Dominium idonea, eſto hic & nunc illud ob defectum tenentem ſe ex parte tradentis non transferatur: ſic, ſi bona fide emi catenam auream a non Domino, habeo Titulum emptionis coloratum. *Titulus exiſtimatus* dicitur cauſa ſpecialis ad transferendum dominium habilis, quam ſubeſſe credimus, cum tamen non ſubſit. Quod contingere poteſt dupliciter, nimirum vel errore facti proprii, vel ex errore facti alieni: ſic, ſi librum aliquem mihi crederem eſſe a Petro donatum, cum tamen is præciſe mihi perſonaliter commodaverit, foret error facti proprii. Econtra ſi ſervus meus librum a Petro talem commodato accipiens mihi perſuaderet, ab eodem fuiſſe donatum, eſſet error facti alieni, ſeu ex facto alieno proveniens. Demum *Titulus præſumptus* vocatur, qui non certatur: qualis ſit in ſpecie, ſed ob diuturnitatem temporis præſumitur in genere aliquis adeſſe Titulus, quicumque demum ſit. H. N. *

Additio II.

* Reſpond. ad object. diſting. conſequens. Ad omnem Præſcriptionem poſitivam, etiam extraordinariam requiritur Titulus vel coloratus, vel præſumptus, conc. ſemper neceſſario coloratus, negatur conſequentia. Quare finaliter ſciendum ex Jure, quod ad Præſcriptionem ordinariam poſitivam Bonorum mobilium ac immobilium requiratur Titulus aliquis ſpecialis actualiter exiſtens coloratus vel ſaltem exiſtimatus ex errore facti alieni, qui non ſolum debet dici, ſed de eodem quoque ſufficienter conſtare etiam in foro conſcientiæ, cum leges per ordinariam Præſcriptionem non concedant translationem dominii, niſi dependenter a ſimili Titulo. Econtra nullatenus ſufficit Titulus exiſtimatus ex errore facti proprii, multo minus Titulus præſumptus, ſeu generalis. Econtra vero ad Præſcriptionem extraordinariam omnino ſufficiens eſt, præter bonam fidem Theologicam, Titulus præſumptus ob temporis diuturnitatem. Et quidem, ſi bona præſcribenda habent fortem contra ſe Juris reſiſtentiam. Titulus iſte præſumptus abſque aliquo alio ſpeciali colorato ſolummodo admittitur, ſi ſimul concurrat tempus immemoriale: in aliis autem, ubi Jus ſpecialiter non reſiſtit, ſufficit tempus longiſſimum, triginta nimirum annorum in rebus profanis, & quadraginta in Juribus Eccleſiaſticis, ac in aliis Bonis ad Eccleſiam ſpectantibus, quale tempus, ſi adeſt, non amplius oportet eſſe ſolicitum de inquiſitione alicujus Tituli ſpecialis. Ita omnia ex variis legibus, quas brevitatis gratia hic omitto, probat P. Schmier *Tom.* 1. *Juriſprud. lib.* 1. *tr.* 2. *c.* 5. *ſect.* 2. §. 2. *&* 3. *

16. Quarta, & ultima conditio ad Præſcriptionem requiſita eſt, ut *res ſit apta præſcribi*: id eſt, ut ſit talis, in qua per legem, aut ſpecialem rationem non prohibetur fieri Præſcriptio, utpote quæ jure humano duntaxat eſt introducta, ne rerum dominia diutius eſſent in incerto.

17. Ubi tamen notandum cum Leſſio *l.* 2. *c.* 6. *dubit.* 15. quod quædam in Jure dicantur non poſſe præſcribi, ſeu uſucapi, quia ordinario tempore non uſucapiuntur, quædam vero, quia nullo modo præſcribi poſſunt.

18. Prioris generis ſunt res furtivæ, ac res vi poſſeſſæ: de quibus §. *Furtivæ. Inſtit. de uſucap.* dicitur: *Furtivæ res, & quæ vi poſſeſſæ ſunt, non poſſunt uſucapi*. Nam quamvis hæ ab ipſo fure, vel raptore nunquam poſſint præſcribi defectu bonæ fidei, ſimulque etiam a tertio aliquo, qui eas bona fide a fure accepit, non præſcribantur tempore ordinario, eo quod res furtivæ ſint vitioſæ: nihilominus ipſæ ab illo tertio bonæ fidei poſſeſſore præſcribuntur tempore longiſſimo, ſeu poſt triginta annos, prout Doctores communiter tenent, & probant ex *l. Sicut in rem. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*. Similiter §. *Res fiſci. inſtit. de uſucap.* habetur, quod *Res fiſci uſucapi non poteſt*, & tamen bona fiſco jam incorporata præſcribuntur annis quadraginta. *L. Omnes C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*.

19. Poſterioris generis, quæ ſcilicet ex eo in jure dicuntur non poſſe præſcribi, quia nullo modo, nulloque tempore præſcribi poſſunt, ſunt in primis res publicæ, id eſt, publicis uſibus deputatæ; ut forum, pons, portus, via publica, & alia hujuſmodi. Item res ſacræ, & Loca Religioſa, uti Calices, Eccleſiæ, Cœmeteria &c. Deinde homo liber nullo tempore præſcribi poteſt. Inſuper Laici non poſſunt præſcribere Jura Spiritualia v. g. Jus decimarum Eccleſiaſticarum, Jus conferendi Beneficia Eccleſiaſtica, & hujuſmodi, cum talia nec poſſidere poſſint *c. Cauſam. De præſcrip.* eſtque communis Doctorum. Secus eſt dicendum de Jure Patronatus, nam hujus Laici

non

Digitized by Google

non ſunt incapaces, ſed habilitati a Summo Pontifice. Plura adhuc de ſimilibus, quæ præſcribi nequeunt, videre poteris in Jure Canonico *lib.* 2. *decret. tit.* 26. §. 2.

QUÆSTIO III.

Quantum temporis requiratur ad Uſucapionem ſeu Præſcriptionem complendam?

SUMMARIUM.

20. *Res mobiles, & immobiles, quæ?*
   * *Item quid ſit Servitus, & quotuplex? Additio I. & II.*
21. *Res mobiles privatorum, quo tempore præſcribantur?*
   (*a*) Juxta dicta n. 18.
22. *Et quo bona immobilia privatorum?*
   * *Item quo tempore Bona immobilia Communitatum, Civitatum, & Principum?*
23. *Præſentes, aut abſentes, qui dicantur?*
24. *Quid de partim præſente, partim abſente?*
   * *Quo tempore præſcribantur Servitutes? Addit. I. & II. ac III.*
25. *Bona immobilia contra Eccleſiam &c. quo tempore præſcribantur?*
   (*b*) Quæſt. 2. n. 4.
26. *Specialia quoad hoc privilegia quorundam Monaſteriorum, & Ordinum.*
27. *Quo tempore res mobiles Eccleſiarum, vel Monaſteriorum præſcribantur?*
28. *Ad Præſcriptionem requiritur etiam poſſeſſio continua.*
29. *Præſcriptio interrumpitur tum naturaliter.*
30. *Tum civiliter.*
   * *Item ſubinde dormit.*
   * *Figurantur notabiles caſus de Præſcriptione.*

20. ADVERTENDUM, quod, quantum ad propoſitum, ſit diſtinguendum inter res mobiles, & immobiles. *Mobiles* ſunt, quæ loco moveri poſſunt: ut pecunia, veſtis, navis, animalia &c. *Immobiles* vero, quæ loco moveri non poſſunt: ut prædia, domus, agri, & hujuſmodi. Porro nomine immobilium hic etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia (notanter dicitur, *actiones ad immobilia*: nam actiones ad mobilia regulariter, v. g. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, ſicut ipſa pecunia) atque inſuper nomine immobilium intelliguntur Beneficia, cenſus, reditus, jus Patronatus, uſusfructus, ſervitutes prædiorum, & ſimilia: hæc enim omnia fixa manent, & inſtar immobilium afferunt fructum ſuum & commoditatem.

Additio I.

* Advertendum ulterius, quod Servitus vulgo, *Grund-Dienſtbarkeit*, computata inter bona immobilia communiter deſcribatur, *eſſe jus quodpiam in re alterius conſtitutum vel in utilitatem rei noſtræ vel ſaltem in utilitatem perſonæ noſtræ*. Quod ſi tale Jus fuerit principaliter conſtitutum in utilitatem rei noſtræ, dicitur *Servitus realis*, ſicque Jus illud adhæret prædio noſtro, & id tranſit etiam ad tertium, ad quem prædium noſtrum pervenit. Econtra vero, ſi tale Jus ex re alterius conſtitutum foret principaliter in utilitatem perſonæ noſtræ, vocaretur *Servitus perſonalis* (ab aliis *mixta*) atque cum perſona noſtra extingueretur: tales Servitutes perſonales in Jure reputantur uſus, vel uſusfructus, aut habitatio. Poſſunt autem tam perſonalis quam realis acquiri per pacta, vel per ultimam voluntatem, vel demum Præſcriptione, de qua in præſenti. *

Additio II.

* Porro Servitus realis dividitur in affirmativam & negativam: item in ruſticam & urbanam. *Affirmativa* eſt jus aliquid faciendi in fundo alterius, v. g. Jus immittendi tignum in ejus parietem, Jus hauriendi aquam in alterius domo &c. *Negativa* eſt Jus, quo alterum poſſum prohibere, ne aliquid in fundo ſuo faciat, e. g. ne ædes ſuas altius tollat, vel ne feneſtram faciat verſus meam domum &c. *Servitus ruſtica*, dicitur, quæ ex ſua natura & origine debetur prædio ruſtico. *Urbana* vero quæ ex ſua natura & origine debetur prædio Urbano. Appellatur autem ut Juris communis prædium Urbanum illud, quod vi ſuæ originis & naturæ principaliter factum eſt inhabitandi, negotiandi, recreandi cauſa; Ruſticum vero, quod principaliter conſtitutum fuit ad fructus colligendos ſeu conſervandos, vel ad pecora recipienda &c. *Leg.* 1. *ff. commun. præd.* In Territorio Bavariæ ſpecialiter juxta Jus ejuſdem *Tit.* 26. *art.* 2. abſolute appellatur *Servitus Urbana* Jus quodpiam in alterius domum, horreum, vel alia æqualia ædificia acquiſitum. Econtra vero *Servitus Ruſtica* Jus aliquod conſtitutum in alterius agrum, campum, ſylvam, hortum, piſcinam, ſeu ſtagnum & ſimilia &c. His notatis, ſequitur *

21. CONCL. I. Res mobilis privatorum cum titulo, & bona fide præſcribuntur triennio: ſine titulo autem requiritur ſpatium triginta annorum. Ita communis. Et quidem prima pars expreſſe habetur *L. un. C. De uſucapione transformanda, &* §. 1. *Inſtit. de uſucap.* ubi præmiſſa mentione de titulo, & bona fide ſubjungitur: *Cautum eſt, ut res quidem mobiles per triennium uſucapiantur.* Verum hinc excipiendæ ſunt res furtivæ & vi poſſeſſæ. (*a*) Altera pars, quæ itidem eſt communis, deſumitur ex *l. Sicut in rem. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* Et diſparitas eſt: quia ſpectata naturali æquitate, ipſaque legum diſpoſitione minus tempus requiritur, & ſufficit ad præſcribendam rem cum titulo, quam ſine titulo, non obſtante, quod utrobique requiratur bona fides, ſine qua nulla prorſus Præſcriptio locum habet.

22. CONCL. II. Ad præſcribenda bona immobilia privatorum cum titulo, loquendo de Jure communi, requiritur ſpatium decem annorum inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes: ſine titulo autem utrobique requiritur tempus triginta annorum: uti etiam ſimile ſpatium 30 annorum exigitur ad præſcribendas ordinarie actiones ſeu obligationes perſonales. Ita rurſum communis Doctorum. Et quidem prior pars habetur expreſſe *cit.* §. *Inſtit. de uſucap.* cum concordantiis. Altera vero deſumitur ex *cit. l. Sicut in rem. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*.

Additio.

* Dicitur notanter in concluſione, *ad præſcribenda Bona immobilia privatorum*: nam Bona immobilia Communitatum Sæcularium, ac Civitatum valde probabiliter etiam cum titulo non niſi annis 30. præſcribuntur, uti deduci videtur *ex Novella* 111. *cap. unico*; ubi quidem ad præſcribendum contra loca Religioſa anni 40. requiruntur; contra alias vero perſonas, ſeu cauſas (intellige privilegiatas) tricennalis, ſeu 30. annorum Præſcriptio tanquam ſufficiens inſinuatur; quamvis jure antiquo *L.* 23. *C. de SS. Eccleſiis*, tam contra loca pia, quam contra civitates, ut præſcriberetur, ſpatium centum annorum fuerit requiſitum. Item contra bona immobilia patrimonialia Principum præſcribenda (quod pariter Auctores ſentiunt de civitatibus Imperialibus, & Statibus liberis Imperii quaſi Principi æquiparatis) exiguntur 40. anni *Leg. fin. C. de fundis patrimonial.* junctis Notis Gothofredi. Videatur Pichler *lib.* 2. *decret. tit.* 26. *num.* 29. *in Candid. Juriſp. abbrev.* & Schmier hic *cap.* 5. *num.* 553. *ac ſeqq.* *

23. Cæterum *Præſentes* in propoſito dicuntur illi, qui in eadem Provincia commorantur: *Abſentes*, qui in diverſis Provinciis habitant, ſive deinde res in eadem Provincia ſita ſit, ſive alibi. Quinimo Lugo *diſp.* 7. *de juſt. & jure num.* 67. poſt alios notat, illud, quod dictum eſt de diverſis Provinciis, de facto habere locum in diverſis Territoriis habentibus proprium ſuum Gubernatorem, qui ſoli Principi, vel Senatui ſubeſt. Juxta quam proinde ſententiam illi dicuntur eſſe præſentes, qui in eodem Territorio habitant: abſentes vero, qui in diverſis Territoriis commorantur.

24. Addunt Juriſconſulti juxta *Authent. Quod ſi quis C. de præſcript. longi temporis*, quod, ſi quis partim abſens ſit, partim præſens, tempus abſentiæ duplicari debeat, ita, ut ſupra decennium tot anni adjician-

cientur, quot annis ex decennio fuit abſens. Unde, ſi quis per octo annos præſens fuerit, deinde per duos abſens, hi duo abſentiæ anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi; atque ita hæc Præſcriptio ante duodecim annos non complebitur.

Additio I.

* CONCL. III. Ad præſcribendas ſervitutes perſonales illas, quæ ab aliis vocantur mixtæ: item ad præſcribendas ſervitutes reales præſente ſimul titulo colorato cum bona fide ſimile tempus requiritur, quale ſuperius ad præſcribenda cum titulo bona privatorum immobilia deſideratur. Ita deſumitur ex *L. ult. C. de præſcript. longi temporis*, & videri poteſt ulterius probatum in Jure Canonico *l. 2. decr. tit. 26. §. 6. num. 556. & ſeqq.* Hoc ſolum adverte, quod ſervitus realis negativa tunc præſcribi incipiat, quando Dominus in re ſua aliquid facere vult, & alter præſcribens eundem bona fide prohibet, inhibendo e. g. ne domum altius tollat &c. *

Additio II.

* CONCL. IV. Quo tempore per præſcriptionem ſine titulo acquirantur ſervitutes reales in rebus alienis, faciendum eſt diſcrimen inter ſervitutes continuas & diſcontinuas: nam *continuæ* etiam ſine titulo cum ſola ſcientia & patientia illius, contra quem præſcribitur, acquiruntur decennio inter præſentes & vicennio inter abſentes *arg. L. 10. ff. Si ſervitus vindicetur*, & *L. 2. C. de ſervitutibus & aqua*. Econtra vero ad præſcribendas ſine titulo ſervitutes *diſcontinuas* juxta communiorem, ac præſertim in Bavaria requiritur tempus immemoriale *L. Servitutes 14. De ſervit.* & Jus Bavaricum *Tit. 26. art. 4. & 5.* Ubi nota, quod ſervitus realis *continua* in Jure nominetur ea, quæ ad continuationem ſuam non indiget novo facto hominis: talis ſervitus eſt Jus tigni immittendi in domum alterius: quando enim ſemel tale tignum illic immiſſum eſt, ulteriori hominis facto non indiget. Econtra ſervitus *diſcontinua* etiam quoad continuationem facto hominis opus habet, cum exercitium uſus talis ſervitutis contingat per factum hominis: quales ſervitutes ſunt jus eundi, vel plauſtra ducendi per fundum alterius, quæ utique non dicuntur continuari ſine novo facto hominis. *

Additio III.

* CONCL. V. Servitutes reales ruſticæ, ac perſonales uſusfructus & uſus ſemel præſcriptæ iterum amittuntur, ſeu extinguuntur abſque aliquo alio per ſolum non uſum ſpatio decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes; nec tenetur ille, cujus prædium erat obligatum, alterum monere, ut non negligat ſuum Jus ex Præſcriptione antea acquiſitum. Ita communis, & patet *ex L. Sicut uſumfructum. C. de ſervitutibus & aqua*. Dixi notanter: *Servitutes ruſticæ abſque aliquo alio amittantur ſolo non uſu*; nam, ut pariter intra tale tempus extinguantur ſervitutes urbanæ, neutiquam ſufficit ſolus non uſus, ſed & inſuper exigitur, ut alter, cujus prædium ſervituti ſubjectum eſt, exerceat contra præſcribentem bona fide oppoſitum aliquem actum poſitivum ſuæ libertatis poſſeſſorium: e. g. ut Jus immittendi tignum in alterius murum iterum deperdatur, non ſufficit, ut ille, cui memoratum Jus competit, eodem per decennium non utatur; ſed & inſuper alter, poſito, quod velit præſcribens tignum immittere in eum murum, debet bona fide reſiſtere, e. g. obſtruendo foramen, in quod tignum alias immitteretur; a quo tempore, ſi prior exinde quieſcit, incipit Præſcriptio, quæ dein tempore ordinario decennii inter præſentes complebitur, uti paſſim notant utriuſque Juris Doctores *in l. Hæc autem jura. ff. De ſervitut. urban. præd.* *

25. CONCL. VI. Ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam, Monaſterium, vel Hoſpitale, aut contra alias pias cauſas requiruntur quadraginta anni: idem dic quoad jura talium, quæ habent circa res immobiles; item quoad jura eorum ſpiritualia: excepta tamen Eccleſia Romana, contra quam ac ejus jura currit ſola centenaria Præſcriptio, exceptis etiam nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, qui ſpeciali privilegio ſunt muniti, ita, ut majori, quam quadraginta annorum Præſcriptione gaudeant. Ita rurſum certa, & communis Doctorum, & clare conſtat tum ex *Auth. Quas actiones. C. De Sacroſanctis Eccleſiis*, tum ex *cap. de quarta.* & *c. Ad aures.* & *c. Ad audientiam. De præſcript.* & alibi ſæpe. Nec mirandum, quod in allatis hactenus Concluſionibus præcipue adducantur auctoritates Juris, non autem rationes: ſiquidem Præſcriptio fundatur in ſolo Jure humano, tum Civili, tum Canonico, ut jam ſupra (e) dictum.

26. Porro quod additum eſt in concluſione de nonnullis Monaſteriis, ac Ordinibus Religioſis, eſt notandum cum Leſſio *lib. 2. c. 6. dubitat. 7.* Engel, Molina, & aliis, quod Monaſteria quædam, & Ordines ſpecialiter ſint privilegiati, ut majore, quam quadraginta annorum Præſcriptione gaudeant; ita videlicet, ut minoris temporis Præſcriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV. de plenitudine poteſtatis conceſſit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non niſi annis ſexaginta poſſint contra ipſum præſcribi; & idem conceſſit Julius II. Congregationi S. Salvatoris. Quinimo Ordini Ciſtercienſium, nec non & Ordinibus Mendicantium, primum in Hiſpania, & deinde per communicationem in Superiori Germania, a diverſis Pontificibus conceſſam eſſe centenariam Præſcriptionem, docet poſt Arnoldum Rath, & alios Ludovicus Engel in Collegio Juris Canonici *tit. de præſcript. n. 33.*

27. Dicitur notanter in concluſione: *ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam &c.* Nam, utrum res mobiles ad eccleſiam, vel Monaſteria pertinentes uſucapiantur triennali poſſeſſione; prout *num. 25.* dictum eſt de rebus mobilibus privatorum, vel an gaudeant Præſcriptione quadraginta annorum, variant Doctores. Et quidem res Eccleſiaſticas mobiles triennali poſſeſſione uſucapi, affirmant Leſſius *loc. cit. n. 22.* Layman, Vallenſis, Pirhing. aliique plures, idque probant ex *Auth. Quas actiones. C. De SS. Eccleſiis*. Econtra vero eaſdem pariter gaudere præſcriptione quadraginta annorum, æquius eſſe putant Abbas Panormitanus. *c. 1. de in integrum reſtit.* & Hoſtienſis, eo quod Jus Canonicum, concedens Eccleſiis aliiſque piis locis Præſcriptionem quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non diſtinguat, & proinde nec nos diſtinguere debeamus. Et hanc poſteriorem ſententiam, præſertim circa bona Eccleſiaſtica mobilia pretioſa abſque debitis ſolemnitatibus alienata, recipiendam cenſet Engel *loc. cit. num. 28.*

28. CONCL. VII. Præter tempus prædictum requiritur inſuper ad Præſcriptionem, quod poſſeſſio fuerit continua, & non interrupta. Ita communis. Nam Jura inter alias conditiones ad Præſcriptionem requirunt, quod ejuſmodi poſſeſſio fuerit continua, ut patet ex definitione ipſius *n. 2.* allata: quando autem ipſa interrumpitur, hoc ipſo continua non eſt.

29. Duplex autem eſt interruptio Præſcriptionis, una naturalis, altera civilis, ut notat Gloſſa communiter recepta in *c. Illud De præſcript. Naturaliter interrumpitur præſcriptio*, quando aliquid incipit deficere ex his, quæ neceſſario requiruntur ad Præſcriptionem: ut ſi ſucceſſu temporis superveniat mala fides, ſeu certa notitia rei alienæ, aut, ſi quis amittat poſſeſſionem rei tam naturalem, quam civilem, non obſtante, quod id fiat per injuriam alterius.

30. *Civiliter interrumpitur Præſcriptio*, quando manentibus naturalibus Præſcriptionis interpellatur poſſidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum diſpoſitione talem interruptionem inducit, ut puta per conteſtationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem Rei, prout deſumitur ex *l. 2. & 3. C. de annali exceptione*. Si tamen Actor ſuccubuerit in lite, vel litem ſponte deſeruerit, aut ſi animo tantum interrumpendi Præſcriptionem litem moverit (quod ex circumſtantiis juxta prudens arbitrium Judicis colligendum erit) non interrumpitur Præſcriptio. Gloſſa *c. Placuit §. Poteſt 16. q. 3.* Pirhing. *tit. de Præſcript. n. 134.* Leſſius *n. 49.* & alii.

Additio.

* Quæres, an idem ſit *interrumpi* Præſcriptionem, & *dormire* eandem? Reſpondeo, neutiquam; nam quando interrumpitur Præſcriptio, tempus præteritum

rum non amplius valet, ſed debet de novo inchoari. Econtra vero, quando præciſe dormit, equidem tempus illud intermedium dormitionis non numeratur; aſt tamen remoto illo, ob quod Præſcriptio dormiebat, impedimento, tempus præteritum adhuc computatur, ſic cum ſubſequenti connectitur. Taliter dormire dicitur Præſcriptio in ætate pupillari; item tempore belli, aut peſtis, ſi Jus tunc non dicatur; ſimiliter Præſcriptio contra Eccleſiam aliquam, ſi Prælatus ejuſdem ſit dilapidator, aut fuerit mortuus, uſque ad novum Rectorem &c. Vide Jus Can. *lib.* 2. *decret. tit.* 26. §. 7. *n.* 192. *& ſeqq.* *

APPENDIX.

Continens ſeptem Caſus de Præſcriptione.

* Ut praxis hujus materiæ magis capiatur, & ſcio, ſi illi, qui dum vel parum de Præſcriptione in Theologia audiunt, illico tanquam Juvenes Confeſſarii varios etiam difficiles deſuper ſibi propoſitos caſus reſolvunt abſque maturo examine prævio, num vere adſint omnes conditiones ad legitimam Præſcriptionem requiſitæ &c. deinceps cautiores fiant, conſultum duxi per modum Additionum ſeptem ſubjungere caſus de Præſcriptionibus, quorum ſit *

Additio I.

* I. Petro nobili, ejuſque Anteceſſoribus per plures annos uniformiter factæ ſunt certæ præſtationes annuæ a quibuſdam ſuorum ſubditorum; modo autem Petrus perluſtrando acta ſui archivii nihil invenit de hac obligatione, quinimo tales ſe produnt circumſtantiæ, quæ potius docent contrarium, nempe obligationem ad hanc ſolutionem non adfuiſſe unquam. Quærit itaque ex Confeſſario, an hoc non obſtante poſſit bona conſcientia deinceps titulo Præſcriptionis ſimiles præſtationes recipere? Reſpond. Si non conſtet poſitive de mala fide Theologica ante completum tempus, & hæ præſtationes triginta annis continuis proceſſerint etiam ex titulo tantum præſumpto, poſſunt eadem licite continuari titulo Præſcriptionis, dummodo non habeant conjunctam ſimul reſiſtentiam Juris. Quod ſi vero dicta Juris reſiſtentia fuiſſet his exactionibus annexa, requireretur ad legitimam Præſcriptionem abſque titulo tempus immemoriale. Ita præter P. Franciſcum Schmier P. Pichler *lib.* 2. *tit.* 26. *n.* 84. Ratio patet ex jam dictis *hac tertia quæſt.*: quia nempe tales obligationes ſunt perſonales: perſonales autem obligationes introducuntur, & extinguuntur annis 30. ordinarie *l.* 3. *c. de Præſcript.* 30. *ann.* ubi autem Jus reſiſtit, tempore immemoriali abſque titulo *cap.* 1. *de præſcript. in* 6. Illud adhuc ſuperaddo notanter, quod non tantum debeat dici, adeſſe tempus immemoriale (prout ſæpius aliqui ſibi blandientes facile id credunt in ſuum commodum abſque ulteriori indagatione) ſed & de eodem ſufficienter conſtare. *

Additio II.

* II. Paulus pariter nobilis inhærens veſtigiis Anteceſſorum ſuorum exigit bona fide a Colonis, ſi qui moriuntur, paſſim etiam ab habentibus emphyteuſin hæreditariam duplex Laudemium, nimirum pro *diſceſſu & acceſſu*, de qua tamen ruſticorum obligatione duplicis Laudemii nihil poſitiva conſtat neque ex libris emphyteuticis, neque ex prævio aliquo legitimo pacto ſpeciali cum primo illo Domino directo, qui res illas in emphyteuſin hæreditariam dabat, ac cum Colonis deſuper inito. Et quia hiſce ſtantibus audit ab alio Docto, ſimilem exactionem duplicis Laudemii eſſe in Jure prohibitam, quærit ex Confeſſario; an ergo graviter peccet hanc praxin tanto tempore jam continuatam proſequendo titulo Præſcriptionis.

Ante reſponſionem nota hic breviter I. Quod emphyteuſis ſit ille contractus, quo res aliqua immobilis cum translatione dominii utilis, retento dominio directo, ſeu proprietate, alteri fruenda & colenda pro annua penſione, in recognitionem dominii directi præſtanda, conceditur; ubi ille, qui concedit, dicitur in Jure Dominus directus: alter vero, cui ſit conceſſio, vocatur Colonus ſeu emphyteuta. Nota II. Quod emphyteuta quatuor habeat obligationes, nimirum *Primo*, ut ſervet pacta in hoc contractu inita. *Secundo*, ut colat, & conſervet rem emphyteuticam. *Tertio*, ut ſingulis annis ſolvat certam penſionem, quæ appellatur *Canon annuus*. *Quarto*, ut facta aliqua rei emphyteuticæ alienatione Domino directo det Laudemium. Nota III. Quod Laudemium de Jure communi ſit quinquageſima, de Jure autem Bavarico juxta locorum obſervantiam ordinarie vigeſima pars æſtimationis rei emphyteuticæ. Dictum Laudemium de Jure communi citra ſpecialia pacta unicum, & quidem juxta Jus commune in ſola alienatione rei emphyteuticæ, de Jure autem Bavarico etiam in aliis mutationibus Domino directo a Colonis dandum conceditur *L.* 3. *prope finem. C. de jure emphyteutico*. Ubi plura deſuper in emergentia caſus vide apud AA. infra citandos; nos enim hic immoramur in ſola Præſcriptione. H. N.

Reſpondeo, talem Nobilem non poſſe continuare bona conſcientia quoad emphyteuſes hæreditarias exactionem ſecundi Laudemii mortualis pro diſceſſu, niſi oſtendere queat, ſic fuiſſe practicatum tempore immemoriali. Vide deſuper Jus Canonicum Patris Reiffenſtuel *lib.* 3. *decr. tit.* 18. *num.* 231. Auguſt. Michel *Volum.* 2. *Theolog. Canonico-Moralis part.* 1. *tract.* 2. §. 1. *punct.* 2. *num.* 13. *& ſeqq.* Ratio eſt: quia tali præſcriptioni reſiſtit Jus *L.* 3. *C. de Jure emphyteutica*: atqui juxta dicta ex *cap.* 1. *De Præſcriptione in* 6. ubi reſiſtit Jus ſine ſpecifico titulo requiritur ad Præſcriptionem tempus immemoriale: ergo pariter hic. Quod etiam de Jure Bavarico gratis concedit Chlingenſperg *lib. Feud. c.* 8. *q.* 8. *object.* 3. non ſolum quoad feuda, ſed etiam quoad emphyteuſes, ſi loquamur de exactione ſecundi Laudemii mortualis, quod petitur ob diſceſſum per mortem emphyteutæ: quamvis clariſſimus Commentariſta in Jus Bavaricum Schmid *Tit.* 21. *art.* 21. *n.* 3. univerſaliter ad introducendam Præſcriptionem hujus Laudemii per modum diſceſſus tantummodo exigat in Bavaria tempus 30. annorum ex eo valde gravi fundamento, quia nimirum Jus Bavaricum huic Laudemio per modum diſceſſus non reſiſtit, ſed generaliter, ac poſitive, ubi eſt in *obſervantia*, ejus continuationem permittit. Idem dictus auctor repetit *ſemicent.* 1. *Controverſ.* 31. *n.* 14. *& ſeqq.* *

Additio III.

* III. Coloni aliqui cujuſdam Nobilis obligantur præter triticum ſingulis annis dare quaſdam præſtationes culinarias, puta anſeres, gallinas & pullos &c. quas tamen intermiſerunt ultra 30. annos. Dominus horum ſubditorum perluſtrans aliquando exactius libros ſuos emphyteuticos, invenit hanc ruſticorum obligationem, hincque conformiter petit has præſtationes culinarias deinceps quoque faciendas, ac inſuper reſarcitionem præcedentium hucuſque omiſſarum. Ruſtici ſeſe excuſant ex eo, quod ultra 30. annos nemo haſce unquam ab ipſis exegerit. Quæritur ergo, an exinde prætendere queant Præſcriptionem tam quoad præteritas omnes, quam quoad præſtationes culinarias futuras? Ante Reſolutionem reflexio facienda eſt ad Quæſtionis I. Concluſionem quartam, in qua Præſcriptionem diviſimus in poſitivam & privativam, quarum ultima foret prætenſa a Ruſticis, eo quod non exigant vi hujus ſibi quidpiam præſtari, ſed potius ſeſe a præſtatione liberari, ſicque Dominum ſuo jure per Præſcriptionem privari. H. N.

Reſpondeo, equidem DD. in hoc puncto non convenire: communior tamen, & meo judicio verior eſt ſententia eximens ruſticos titulo Præſcriptionis privativæ, præſtationibus culinariis tam præteritis quam futuris. Ita ſentiunt Abbas Panormitanus, Paulus Caſtrenſis, Alexander de Imola, Joannes Andreas, Bartolus, Baldus, Borboſa, Cardinalis Tuſcus, & alii apud Franciſcum Schmier hic *c.* 4. *ſect.* 2. *num.* 199. *& ſeqq.* Ratio eſt prima: quia juxta caſum primum jus exigendi tales præſtationes annuas Præſcriptione 30. annorum acquiritur; ergo etiam a pari tali tempore extinguitur, præſertim cum *L.* 3. *ac* 4. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum* omnis actio Præſcriptione longiſſimi temporis extingui dicatur. Ratio ſecunda deſumitur *ex leg.* 26. *C. de uſuris*, ubi a pari etiam obli-

obligatio ſolvendi uſuras, quæ alias foret annua, antica Præſcriptione temporis longiſſimi tollitur. Ratio tertia eruitur ex Jure Canonico *c.* 4. & 6. *de Præſcript.* ubi annua obligatio ſolvendi Decimas Epiſcopo vel Parocho Præſcriptione tollitur, ſi eadem ſolutio non fuerit facta annis quadraginta: ergo etiam obligatio ſolvendi annuas præſtationes extinguetur, ſi ea non fuerit obſervata triginta annis; nam cur in antecedenti requirantur plures (nimirum quadraginta anni) ratio eſt, quia ibidem præſcribitur contra Jura Eccleſiaſtica, ubi juxta jam dicta deſiderantur anni quadraginta; alias vero regulariter triginta. *L.* 3. & *C.* 4. *de Præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum.* *

Additio IV.

* **IV.** Jacobus Decanus cujuſdam Eccleſiæ Collegiatæ, perluſtrando Capituli Archivium, ex antiquis inſtrumentis deprehendit, aliquot Anniverſaria non ſervari conformiter Fundationi, utpote, cum ibidem ſemper Miſſæ aliquot privatæ ſimul cum ſolemni dicendæ fuerint injunctæ, quæ tamen non amplius per plurimos annos celebrantur. Quærit ergo is ex Confeſſario ſuo, an Miſſæ privatæ hucuſque bona fide intermiſſæ non debeant reſarciri; item num praxis illa celebrandi ſolum Officium ſolemne poſſit etiam deinceps continuari, cum non conſtet poſitive per gravia fundamenta de aliqua reductione Miſſarum auctoritate legitima facta, prout ſupponitur.

Reſp. Si praxis iſta obtinuit tempore immemoriali, poteſt bona conſcientia continuari, nec eſt ulla obligatio reſarcitionis, cum nihil poſſit aſſignari, quod obſtaret tali Præſcriptioni. Ita la Croix *lib.* 4. *Theol. moral. num.* 852. Hancque ſententiam quoad poteſtatem præſcribendi contra onera Miſſarum ſecuta eſt Rota, uti teſtatur Card. Tuſcus *Litt. S. concl.* 424. *n.* 9. Corad. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 324. Quinimo apud la Croix *loc. cit.* non deſunt etiam etiam graves Auctores, qui idem defendunt de tempore longiſſimo; quod tamen ultimum mihi, niſi ſimul adſit, & oſtendi poſſit ſpecialis aliquis titulus, apparet difficilius; cum videatur adeſſe reſiſtentia Juris: quoniam Concilium Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* prohibet ſpecialiter derogari fundationibus, & Bulla Pii IV. confirmans continet decretum irritans, quidquid contra factum fuerit.

Additio V.

* **V.** Joannes Beneficiatus longiſſimo tempore legit ſingulis ſeptimanis quinque Miſſas pro Fundatoribus, credens ſe taliter eſſe obligatum; modo autem acquirens antiquum fundationis inſtrumentum deprehendit in eodem tantummodo peti ſingulis hebdomadibus tria Sacra. Quærit itaque ex Confeſſario, an per illud longiſſimum tempus contra ſe ipſum ſit exinde introducta Præſcriptio, ut teneatur etiam deinceps hebdomatim continuare celebrationem quinque Miſſarum pro Fundatoribus, vel an poſſit bona conſcientia una cum ſuis Succeſſoribus ſolum legere tres in futurum? Reſpondeo, rem non carere ſua difficultate, uti poterit videri apud P. Schmier; ſi enim poteſt aliquis præſcribere contra Fundatores ad extinguendum numerum Miſſarum conformiter dictis præcedentibus, cur non poterit præſcribi a Fundatoribus contra Beneficiatum ad illum numerum Miſſarum augendum? Hoc tamen non obſtante cum eodem auctore ſentio probabilius, quod contra Joannem Beneficiatum non ſit introducta Præſcriptio, adeoque poſſit deinceps hebdomatim tantum applicare tria Sacra pro Fundatoribus. Ratio eſt fundamentalis: quia, ut contra ipſum procederet Præſcriptio, Fundatores præſcribentes jus illud, deberent habere voluntatem præſcribendi contra dictum Beneficiatum, ut ſic acquirant poſſeſſionem: ſed non cenſentur habere eam voluntatem utilem ad poſſidendum & præſcribendum: ergo. Min. probatur; vel enim tales Fundatores jam ſunt mortui, prout plerumque contingit, & hi nil cenſentur de terrenis amplius poſſidere, vel adhuc vivunt, & iſti utpote bene ſcientes ex inſtrumento a ſe erecto, non eſſe obligationem celebrandi plura, quam tria Sacra, non præſumuntur de novo velle obligare ad quinque; nam alias, ſi ſcientes contrarium, vellent novum onus imponere, forent in mala fide: ergo. Ita P. Schmier approbante & confirmante Facultate Juridica Salisburgenſi reſolvit in ſua Juriſprudentia *tom.* 1. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 2. §. 1. *num.* 183. ubi etiam contrarias ſolvit objectiones. Idem tenent Tamburinus & Paſqualigus cum la Croix *lib.* 4. *n.* 853. *

Additio VI.

* **VI.** Ut Andreas obtineret Canonicatum, conſanguineus ejuſdem Turnario promiſit, ac etiam dedit pingue honorarium inſcio Andrea. Poſtquam jam integro triennio Andreas pacifice Beneficium cum titulo colorato legitimæ inſtitutionis poſſedit, devenit in notitiam hujus rei; hinc dubitans quærit ex Confeſſario, an teneatur Canonicatum dimittere, vel num poſſit titulo Præſcriptionis ulterius retinere? Ante Reſponſ. Nota I. tanquam certum, quod Simonia adhuc ſit, ſi temporale propter Beneficium datur a tertio etiam ignorante illo, qui Beneficium acquirit. *c. Quicumque* 1. *q.* 3. Quapropter ſi Andreas hunc ſimoniacum ingreſſum reſciret ante triennium, teneretur aut Canonicatum dimittere, aut diſpenſationem impetrare. Nota II. quod per Regulas Cancellariæ ille, qui Beneficium aliquod per triennium pacifice poſſedit, nullatenus deſuper moleſtari queat: & ſi alius poſtea obtineret contra hunc poſſeſſorem litteras ad dictum Beneficium, nullæ forent, ac irritæ. H. N.

Reſp. Completo bona fide triennio poteſt Andreas Canonicatum titulo Præſcriptionis tuta conſcientia retinere abſque ulteriori aliqua diſpenſatione. Ita Navarrus *lib.* 3. *conſil.* 30. *de Præbend.* Thomas Sanchez *in Decalog. lib.* 7. *cap.* 29. *n.* 89. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 25. *n.* 140. & alii contra Leurenium *part.* 2. *Fori Benef. quæſit.* 827. ac Covarruviam *Regul. poſſeſſ. part.* 2. §. 10. *n.* 10. *concluſ.* 6. & 7. Ratio eſt: quia tam fortes hic in favorem triennalis poſſeſſionis ponuntur clauſulæ, quam in alia Præſcriptione: ergo pariformiter non ſolum pro foro externo, ſed etiam pro interno, ſicut in aliis Præſcriptionibus eruor intelligendæ. *Nec dicas*, ab hac triennali poſſeſſione excipi ingreſſum ſimoniacum, qualis erat in præſenti. Reſp. enim excipi ingreſſum ſimoniacum per Beneficiatum, vel ſaltem eo approbante factum, non autem ipſo ignorante per tertium commiſſum. Videatur Jus Canon. Reiffenſt. *lib.* 5. *tit.* 3. *num.* 278. *

Additio VII.

* **VII.** Mathias Colonus Bavariæ prætendit, quod habeat prædium ſuum jus cædendi ligna, & paſcendi pecora in fundo Joannis, eo quod id ipſum jam anteceſſores ſui ante plurimos annos abſque ulla contradictione exercuerint. Quærit ergo Joannes ex Confeſſario, an poſſit bona conſcientia contra Mathiam litem movere: eo quod nequeat ille aliquem hujus juris prætenſi titulum ſpecialem exhibere? Reſpond. cum hæc ſit ſervitus, vel quaſi ſervitus diſcontinua, quæ juxta dicta, ac præſertim de Jure Bavarico abſque titulo ſpeciali non præſcribitur, niſi tempore immemoriali, non tenetur ulterius Joannes tale præjudicium tolerare, ſed poteſt cauſam ſuam in judicio proſequi, in quo etiam victoriam obtinebit, niſi Mathias probare queat tempus immemoriale: ubi nota, quod ea, quæ ſunt auditu perceptibilia, per auditum, & viſibilia (uti in præſenti) per viſum probentur.

Porro per teſtes annorum quinquaginta quatuor, vel ſaltem quinquaginta unius probatur tempus immemoriale, ſi quilibet eorum deponat. I. Quod ita viderit practicari per quadraginta annos, nec ſciat tempore vitæ ſuæ aliter fuiſſe practicatum. II. Quod neque alios noſcat, qui vidiſſent, aut a videntibus ipſimet audiviſſent initium talis uſus, ſeu, quod tempore ſuæ vitæ practicatum fuiſſet contrarium. III. Quod inſuper eorum, qui hujus praxis notitiam habere poſſunt, communis ſit opinio, ſe pariter nec vidiſſe initium hujus uſus, nec ab ipſiſmet videntibus audiviſſe: prout talem opinionem ſeu famam commu-

nem

nem exſtare, per duos vel tres probari poterit. Ita deducitur ex *L. 28. ff. de probat.* ibi: *Si arbiter animadvertere debeat, an operis facti memoria exſtet, hoc et quærendum eſt, an aliquis meminerit, id opus factum eſſe &c. Cum interim nemo ſit eorum, qui id meminerit, quibus Conſulibus id viderit: ſed cum omnium hæc eſt opinio, NB. nec audiſſe, nec vidiſſe, cum id opus fieret, neque ex iis audiſſe, qui vidiſſent, aut audiſſent &c.* *

T R A C T A T U S VIII.

D E C O N T R A C T I B U S.

1. INter alios modos acquirendi rerum Dominium recte connumerantur Contractus, ſic dicti, *quia* (ut inquit Doctor Subtilis 4. *diſt.* 15. *qu.* 2. §. *De ſecundo*) *ibi ſimul trahuntur voluntates partium; trahitur enim iſte ad transferendum in illum incommodo, quod expectat ab illo, vel quod expectat transferendum in ſe.* Et de Contractibus procedit illud vulgatum Doctorum: *Quod in principio eſt voluntatis, ex poſt facto fit neceſſitatis*, id eſt, poſt Contractum ſemel rite celebratum *arg. l. Sicut C. De obligat. & action.* Unde haud immerito de Contractibus, utpote quorum obligatio non ſolum pro Foro externo, verum etiam in Foro conſcientiæ atque interno locum habet, impræſentiarum agitur.

DISTINCTIO I.

De Contractibus in genere.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Contractus?

SUMMARIUM.

1. *Contractus, unde ſic dicti?*
2. *Contractus accipitur large & ſtricte.*
3. *Contractus large, ſeu pactum, quid?*
4. *Requirit neceſſario plurium conſenſum in idem.*
5. *Et quidem reciprocum.*
6. *Promiſſio, antequam ſit acceptata, non obligat.*
7. *Diſcrimen inter promiſſionem Deo, & homini factam.*
8. *Contractus proprie, quid?*
9. *Solvitur objectio.*
 * *Contractus quotuplex?*
10. *Contractus explicitus, & implicitus, ſeu interpretativus, ac quaſi Contractus, quid?*
11. *Contractus lucrativus, ſeu gratuitus, & onerofus, quid?*
12. *Contractus abſolutus, & conditionatus quid?*
 (*n*) Tract. 6. Diſt. 2. num. 24.
 * *Conditio adjecta poteſt eſſe honeſta vel non, Et quid utrobique ſentiendum. Additio I.*
 * *Qualis ſit differentia adjicere quidpiam Contractui tanquam conditionem, & adjicere tanquam modum? Addit. II.*
 * *Solvitur objectio. Addit. III.*

2. CONTRACTUS dupliciter accipitur, large & ſtricte. *Contractus large* acceptus coincidit cum Pacto generatim ſumpto; quo modo omnem prorſus Contractum, ſive gratuitum, ſive onerofum ſub ſe comprehendit. *Contractus ſtricte* acceptus ſub ſe complectitur ſolum Contractum onerofum, ſeu reciprocum, qui nempe ex utraque parte paciſcentium, ſeu contrahentium parit obligationem. Hoc ipſum ut una cum annexis clarius intelligatur, ſit

3. CONCL. I. *Contractus large* acceptus, ſeu *Pactum* generatim ſumptum *eſt duorum, vel plurium in idem placitum, & conſenſus.* Ita *L. 1. ff. de pactis.* Scotus 4. *diſt.* 46. *q.* 1. §. *Ad ſolutionem*, & alii.

4. Dicitur: *duorum, vel plurium placitum, & conſenſus.* Nam, ut recte *cit. l.* 1. notatur, nullus eſt Contractus, nullaque obligatio, quæ non habeat duorum vel plurium conſenſum, ſeu conventionem in idem; id eſt; plurium in unum, unamque ſententiam conſenſum in ordine ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum. Unde, ſi unus quidpiam donavit, aut promiſit: alter vero id non acceptavit, aut recuſavit, jam non fuit Contractus, neque oritur inde aliqua obligatio.

5. Neceſſe inſuper eſt, ut talis duorum conſenſus ſit reciprocus, id eſt, inter ſe mutuo factus: quia ad Contractum non ſufficit, ut quovis modo duo in idem conſentiant, ſed requiritur, ut conſenſus ſuos in ſe mutuo dirigant. Hinc donatio & promiſſio, etiamſi a duobus communi conſenſu fiat reſpectu unius tertii, antequam ſit acceptata ab illo tertio, ejuſque conſenſus reciprocus accedat, non habet rationem Contractus ſeu Pacti, ſed primum poſt ejus acceptationem.

6. Quinimo ex hoc generatim infertur, quod nulla promiſſio ſeu pollicitatio, antequam ſit acceptata, pariat quamdam obligationem, ne quidem naturalem, aut in Foro conſcientiæ. Unde ſi alteri promiſiſti, aut donaſti quidpiam interius ſolummodo, non obligaris. Idem dicendum, quando tu ſigno externo tuam promiſſionem vel donationem manifeſtaſti, alter vero eam necdum intellexit, aut non acceptavit: ſiquidem in neutro caſu fuit Contractus ob defectum reciproci conſenſus: & conſequenter nulla obligatio inde ſubſecuta.

7. Et hinc diſcrimen eſt inter Votum ſeu promiſſionem DEO factam, & Promiſſionem homini factam: Illa quippe, licet interno tantum animo concepta ſit, illico a DEO cordium inſpectore cognoſcitur, & acceptatur: hæc vero niſi externo ſigno manifeſtata, & Promiſſario indicata fuerit, ab eo neque cognoſci, neque acceptari poteſt: nam *homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor. 1. Reg.* 16. Et hinc plures Doctores, de pacto inter homines exiſtente loquentes, aſſerunt, quod pactum ſit *duorum reciprocus in idem conſenſus, ſigno ſenſibili expreſſus*: nam aliter homines nequeunt conſenſum alterius cognoſcere, & acceptare.

8. CONCL. II. *Contractus proprie*, ac in rigore accipitur pro pacto reciproco onerofo, quod ex utraque parte paciſcentium ſeu contrahentium obligationem parit. Unde recte definitur *L. Labeo 19. ff. De verb. ſignif.* dicendo: *Contractus eſt ultro citroque obligatio*, id eſt, duorum vel plurium in idem conſenſus, ultro citroque obligationem pariens: qualis eſt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, & hujuſmodi, ubi venditor eſt obligatus ad dandam mercedem, emptor vero ad refundendum pretium &c.

9. Nec dicas. Inter Patrem & filium, ſubditum & Superiorem &c. datur mutua, ſive ultro citroque obligatio, non tamen Contractus; ergo data Contractus definitio non eſt bona. Reſp. enim diſtinguendo antecedens: inter Patrem & filium, ſubditum & Superiorem &c. datur mutua obligatio, orta ex Juſtitia commutativa, negatur, orta ex aliis Virtutibus, ut puta ex Pietate, Obſervantia, & hujuſmodi, conceditur antecedens, ſed negatur conſequentia: nam Contractus eſt ultro citroque obligatio, quæ oritur ex motivo Juſtitiæ commutativæ poſt mutuum contrahentium conſenſum.

Additio.

* Solet autem Contractus ut ſic proxime explicatus diverſimode a Juriſtis dividi: puta in Contractum ſeu *pactum nudum*, & in *veſtitum* item in *nominatum* ac *innominatum*: præterea in Contractum *bonæ fidei*, & *ſtri-*

ſtricti Juris. Ubi *Pactum nudum* dicitur illud, quod in ſola conventione paciſcentium conſiſtit abſque aliquo alio extrinſeco, quo veſtiatur: idque habet quidem obligationem naturalem, non tamen civilem, id eſt, obligat quidem in conſcientia, non tamen parit actionem de rigore Juris civilis, ne lites nimium multiplicentur. *Pactum veſtitum* nominatur, cui præter conventionem partium aliquod aliud Juris adminiculum accedit, ratione cujus actio civilis in Foro externo oritur: puta ſi nomine ſpecifico in Jure exornetur, uti Emptio, Venditio, Locatio, Conductio &c. vel ſi ſcriptura, aut juramento interveniente veſtiatur &c. Contractus *nominatus* appellatur, qui proprium ſpecificum in Jure nomen habet, e. g. Emptio, Venditio &c. hincque eo ipſo etiam talis Contractus eſt pariter pactum veſtitum: *Innominatus*, qui tali proprio ſpecifico nomine eſt deſtitutus: cujus ultimi quatuor ſunt modi. I. *Do, ut des*; e. g. do vinum, ut des triticum. II. *Do, ut facias*: e. g. do triticum, ut mihi excolas vineam meam. III. *Facio, ut des*: e. g. excolo tibi vineam, ut mihi des triticum. IV. *Facio, ut facias* e. g. reficiam tibi domum tuam, ut tamen tu mihi excolas meum hortum. Demum Contractus *bonæ Fidei* eſt ille, in quo Judex poteſt multa decernere ex æquo & bono, etſi ea verbis expreſſa non fuerint: tales Contractus ſunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, & alii §. *Actionum. Inſt. de action.* enumerati. *Contractus ſtricti Juris*, in quo Judex ad rigorem verborum præciſe attendit, *L. 99. ff. de verb. oblig.* prout ſimiles cenſetur Mutuum, Cenſus, Emphyteuſis &c. ſed de his omnibus plura Juriſtæ: in ſpecie videatur Reiffenſtuel *lib. 1. decret. tit.* 35. quæ autem magis concernunt Theologus ſumendo Contractum in ſenſu aliquo largiori, prout nimirum eſt plurium conſenſus in idem, adhuc ut *

10. CONCL. III. Contractus variæ ſunt diviſiones. Et quidem is primo dividitur in explicitum & implicitum. *Contractus explicitus*, ſeu formalis eſt, qui fit expreſſa partium conventione, & hic proprie dicitur *Contractus*. *Implicitus*, ſeu *interpretativus* eſt, qui fit implicite ſolum, & abſque ulla expreſſa pactione: qualis eſt Tutela (id eſt, quando quis in ſe ſuſcipit officium Tutoris) & quodvis aliud officium. Qui enim aliquod officium ſuſcipit, eo ipſo ſeſe obligat alter erga alterum, & alter obligatur erga ipſum, juxta leges & conſuetudines circa tale officium receptas, neque requiritur alia conventio expreſſa: & hic dicitur *quaſi Contractus*.

11. Deinde Contractus in communi dividitur in lucrativum, & oneroſum. *Contractus lucrativus* (quem & *gratuitum* appellant) eſt, in quo nihil rependitur: ut Promiſſio, donatio, Commodatum &c. Huc referri poſſunt Teſtamentum, & Legatum, quæ ſunt donationes quædam in diem. *Contractus oneroſus* eſt, in quo aliquid loco ejus, quo datur, reddi debet, vel præſtari, ut fit in Emptione, Locatione, & hujuſmodi.

12. Tertio Contractus dividitur in *abſolutum & conditionatum*. Ille eſt, qui fit independenter a quacumque conditione: hic vero, qui fit dependenter ab aliqua conditione extrinſeca; v. g. dono tibi meum equum, ſi eris promovendus ad tale officium, vel ſi navis ex Indiis advenerit. Porro valor Contractus conditionati pendet ab eventu, ſeu veritate conditionis adjectæ, eaque non exiſtente, ſeu non impleta nullam inducit obligationem, idque defectu conſenſus, eo quod quis non aliter contrahere intenderit, niſi ſub eventu talis conditionis extrinſecæ. Et additur *conditionis extrinſecæ*: nam conditiones, quæ tacite de jure inſunt, v. g. ſi potero, *ſi alter non reſiliat a Contractu &c.* non reddunt Contractum conditionatum, prout in ſimili de Juramento ſuperius (*a*) dictum eſt.

Additio.

* Porro circa Contractum conditionatum illud adhuc reſtat notandum, quod conditio adjecta poſſit eſſe vel honeſta ſeu indifferens, vel inhoneſta. Quando conditio adjecta fuerit honeſta ſeu indifferens (prout exempla habes in ſuperiori numero) tunc equidem ante adventum conditionis nulla actualis oritur obligatio implendi Contractum; interea tamen tenetur ſic conditionate promittens exſpectare eventum conditionis, ita ut interim nequeat pro libitu ſuam promiſſionem ab altero acceptatam revocare. Econtra vero, ſi illa conditio fuerit inhoneſta, e. g. ſi Titius ad Bertam dixiſſet, *dabo tibi decem florenos, ſi conceſſeris uſum corporis tui*, talis promittens haud dubie non tenebitur exſpectare eventum tam turpis conditionis, ſed poterit promiſſionem hanc pro libitu ſuo illico revocare. Quod ſi tamen Titius eandem non revocaſſet, & Berta ſub pacto e. g. recipiendi decem florenos uſum corporis actu conceſſiſſet, obligaretur Titius, ſaltem de Jure naturali loquendo, extradere decem florenos, uti Sporer *tract. 6. in Decalog. c. 2. ſect. 1. num.* 18. recte advertit. *

Additio II.

* Quæres, an idem ſit adjicere quidpiam Contractui tanquam *conditionem*, & addere huic tanquam modum? Reſpondeo, illa duo inter ſe eſſe diſtinctiſſima, uti patebit ex terminorum explicatione: nam ſi adjicitur veluti præciſe modus abſque eo, quod ſimul ſit cauſa motiva, tunc adjungitur incontinenti tanquam acceſſorium Contractui ſubſtantialiter in ſe jam completo. Econtra vero, ſi additur tanquam conditio, tunc ingreditur ſubſtantiam Contractus tanquam cauſa motiva, ita ut ſine eadem Contractus ſubſtantialiter non diceretur completus. Atque hinc, quamdiu non adeſt conditio, tamdiu non adeſt obligatio promiſſi conditionati: econtra vero actualis obligatio promiſſi in propoſitione modali oritur illico, quamprimum talis promiſſio profertur, quamvis ipſe modus adjunctus necdum adſit: interea tamen alter, cui promiſſio fit, gravatur, ut in futurum adimplere modum ſtudeat. Item exinde, ſi in propoſitione conditionata conditio adjuncta fuerit inhoneſta, ea non adimpleta, ad nihil obligatur promittens. Econtra ſi in modali propoſitione modus additus fuerit inhoneſtus, aut impoſſibilis, talis modus habetur pro non adjecto, & promittens adhuc adſtringitur ad ſervandum promiſſum, etſi ab altero non ſervetur modus: nam pereunte acceſſorio non ſequitur, quod etiam pereat principale. Ita accurate notat Pater Sporer *loc. cit. num. 17. & ſeqq.* Cæterum conditio ordinarie, & niſi ex circumſtantiis aliter colligatur, denotatur per particulam *Si*, modus vero per particulam *Ut* e. g. talis propoſitio, *ſi fueris conſecutus gradum Doctoratus, promovebo te ad officium Præfecturæ*, foret conditionata; econtra vero, quando diceretur: *Subminiſtro tibi alimenta ad proſequenda tua ſtudia, ut aliquando fias Clericus*, hæc propoſitio eſſet modalis, uti recte Pichler *lib. 2. Decret. tit. 35. n. 5.* In dubio autem præſumendum erit, id quod additur, magis eſſe conditionem, quam modum. *L. 109. ff. de condit. & demonſtr.*

Additio III.

* Dices: ſi Contractui matrimoniali, vel Teſtamento, aut Profeſſioni religioſæ adjiciatur conditio turpis, habetur pariter pro non adjecta, & Contractus adhuc obligat, prout ex Haunoldo, Sanchez, & Cardinali de Lugo oſtendit la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 590. ergo non eſt notabile diſcrimen, ſive aliquid adjiciatur tanquam conditio, ſive tanquam modus.

Reſp. Neg. conſequentiam. Etenim, quod in dubio ſimile Matrimonium, Teſtamentum, aut Profeſſio adhuc regulariter obligent, quamvis conditio illa turpis vel impoſſibilis non adimpleatur, item quod præfata conditio habeatur ibidem tanquam non adjecta, id provenit ob ſpecialem favorem circa iſta tria ex particulari diſpoſitione juris poſitivi, & nullatenus exinde eſt facienda extenſio ad alios Contractus conditionatos, reſpectu quorum adhuc verum manet, quod talis conditio turpis reputetur tanquam adjecta, ita, ut ea ex altera parte non adimpleta, neque ille, qui hanc conditionem in Contractu poſuit, obligetur adimplere Contractum ob defectum conſenſus, quem expreſſe alligavit tali conditioni. Atque hoc bene notandum: deſerviet enim ſuo tempore ad reſolutionem variorum caſuum. Videatur deſuper la Croix *loc. cit.* *

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO II.

Qualis Conſenſus requiratur ad valorem Contractuum?

SUMMARIUM.

13. *Ad conſenſum pro valore Contractuum requiruntur quatuor conditiones.*
14. *Error circa ſubſtantiam reddit Contractum nullum.*
 * *Limitatio hujus doctrinæ.*
15. *Secus, quando contingit ſolum circa qualitatem.*
 * *Tria notabilia Corollaria.*
16. *Metus gravis ab intrinſeco proveniens non invalidat Contractum.*
17. *Idem eſt de metu ab extrinſeco, ſed juſte incuſſo.*
18. *Contractus ex metu gravi injuſte incuſſo celebrati.*
19. *Aliqui ſunt ipſo jure invalidi, alii per ſententiam Judicis reſcindendi.*
 (*b*) Tract. 1. Diſt. 1. n. 28. & 30.
20. *Contraria quorumdam opinio.*
 (*c*) Tract. 1. Diſt. 1. n. 31.

13. CONCL. I. Ad valorem Contractuum omnino requiritur mutuus, & reciprocus contrahentium conſenſus, ut patet ex ipſa definitione Contractus *num.* 8. allata. Porro ad talem conſenſum quatuor communiter requiruntur conditiones. I. Ut conſenſus ſit plene deliberatus, & liber: de quo plura in ſequentibus Concluſionibus. II. Ut conſenſus ſit ſerius, ſeu promiſſorius, id eſt, fiat cum voluntate ſerio contrahendi, in qua jam involvitur animus ſe obligandi juxta naturam Contractus celebrati. Ratio hujus conditionis eſt: quia conſenſus ſimulatus revera conſenſus non eſt, ſed tantum fingitur: ſine conſenſu autem Contractus validus non eſt. Unde infertur, quod ficte contrahens re ipſa ex tali Contractu non obligetur, utpote qui Jure naturæ irritus eſt, & nullus: peccat tamen juxta gravitatem materiæ, qui proximum ſua fictione injuſte decipit; unde & tenetur eidem ad recompenſationem damni, ſi quod fortaſſe fuit ſubſecutum ob ſuam fictionem. III. Ut conſenſus internus aliquo ſigno externo ſit expreſſus: alioquin enim alter contrahentium non poſſet cognoſcere, neque acceptare conſenſum præſtitum: ſine tali autem acceptatione contractus non obligat. IV. Ut talis conſenſus acceptetur ab altero, cum quo fit contractus, ob rationem paulo ante poſitam, de qua acceptatione vide plura inferius *diſt.* 2. *q.* 2. *n.* 18. *& ſeqq.*

14. CONCL. II. Quando in altero contrahentium contingit error circa ſubſtantiam rei, Contractus Jure naturæ eſt irritus, v. g. dum emitur aurichalcum pro auro, vitrum pro gemma, & hujuſmodi; aut dum econtra venditur, & donatur gemma pro vitro &c. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia tunc deeſt conſenſus ſubſtantialis: *cum nullus ſit errantis conſenſus*, ut dicitur *l. Non idcirco. C. de juris & facti ignorantia*, & alibi; nam emens intendit emere aurum vel gemmam, non vero aurichalcum, vel vitrum: ſine conſenſu autem contractus eſt nullus; ergo. Infertur proinde, quod, dum quis gemmam vendidit, exiſtimans, eſſe cryſtalli fragmentum, emptor re comperta ad reſtitutionem gemmæ teneatur, aut ad juſtum ei pretium perſolvendum, prout de novo inter ipſos conventum fuerit; quia prior emptio fuit nulla, & irrita. Leſſius *l.* 2. *c.* 17. *n.* 27. cum communi.

Additio.

* Hanc doctrinam de nullitate contractus, ſi erretur in ſubſtantia, limitant Sanchez *l.* 2. *de matrim.* & Lugo *de jure & juſt. diſp.* 26. in caſu, quo res, quæ pro alia ſubſtantialiter diverſa traditur, æque bona eſt, utilis, atque conducens ad uſum, ac finem comparantis eandem: tunc enim videtur adeſſe alterius conſenſus ſaltem interpretativus. Hinc valide & licite (inquiunt) poteſt dari unum medicamentum a petito ſubſtantialiter diverſum, quando certo conſtat, ad finem intentum æque deſervire. Ubi tamen caute procedendum, atque ne forſan cupiditas lucri æqualitatem in pretio, aut ſimilem bonitatem & utilitatem fingat, ubi tamen revera, & a parte rei ſic non eſt: prout contingere poteſt apud Pharmacopolas, qui, dum certas ſpecies ſimplices vel compoſitas a Medico pro ægrotis præſcriptas ad manus non habent, interea tamen eruбeſcunt id manifeſtare, ne ſuæ officinæ exinde minoris æſtimentur, alias ſubſtituunt, quas non certo ſciunt, eundem effectum habituras, cum non levi nocumento ægroti, & proſtitutione Medici. Vel, qui loco vini Hiſpanici ad reſtaurandas reconvaleſcentis vires petiti aquam melliam, neſcio quibus cum ingredientis, componunt: ſimilis error in ſubſtantia certo facit contractum aliquem invalidum. *

15. Dicitur cæteroquin notanter in concluſione: *quando contingit error circa ſubſtantiam*. Nam ſi error contingit ſolum circa qualitatem accidentalem, contractus eſt validus, modo error, vel dolus non dederit cauſam contractui, id eſt, modo non vere cauſa motiva principalis hujus contractus extiterit, neque qualitas illa fuerit in pactum deducta per modum conditionis. Ratio eſt: quia talis vere conſentit in emptionem iſtius rei, ſeu ſubſtantiæ ejus. Deinde error ille (prout ſupponitur) non dedit cauſam contractui, neque qualitas illa fuit deducta in pactum ut conditio: nam alioquin hac deficiente corrueret contractus ob dicta *num.* 12. ſimulque, quantum attinet ad prius, errantis nullus foret conſenſus.

Additio I.

* Infertur proinde, quod invalidus ſit contractus, ſi res illa, quæ comparatur, eſt quoad ſubſtantiam phyſicam equidem eadem, ac illa, quæ petitur: interea tamen in ordine ad finem, ſeu motivum principale omnino inutilis, vel ſaltem tam parum utilis, ut moraliter cenſeatur nullam omnino continere utilitatem quoad intentum. Ratio eſt: quia tunc deficiente cauſa motiva principali cenſetur pariter deficere conſenſus in contractum, quamvis cæteroquin error ille tantum circa aliquam qualitatem phyſicam verſetur. E. g. ponamus, Petrus voluit emere vinum forte. NB. ut exinde perduret uſque ad nuptias poſt aliquot ſeptimanas primum inſtituendas; venditor autem, ut facilius vina debilia diſtrahat majori, & proportionato reſpective pretio, huic neſcio dedit vinum debile ac non firmum, quod poſt ſeptem vel octo dies corrumpitur; talis contractus ex defectu motivi eſt nullus, & tenetur venditor in conſcientia pretium ex integro refundere, quamvis illud vinum in ſubſtantia phyſica non differret a vino forti, & cæteroquin pretium fuiſſet proportionatum pro vino debili.

Idem dic ob eandem rationem, ſi pharmaca evanida pro aptis ad medicinas conficiendas, vel ſemina corrupta pro idoneis ad ſeminandum venduntur: nam ſimilia ad finem illum, in ordine ad quem principaliter petuntur, ſunt ex toto, ſaltem moraliter loquendo, inutilia. Et hinc nullæ ſunt, ac reſtitutioni obnoxiæ illæ venditiones, quas multi circumforanei practicant, qui ab initio pretioſa unguenta vel pharmaca, queis promiſſi correſpondent effectus, aliquibus paucis equidem valde vendunt, ex hoc tamen præciſe motivo, ut ſic plures ad emendum alliciant, quos ſi præſentes viderint, in magna copia deprædicata unguenta ſeu pharmaca diſtrahunt, adeo tamen alterata, aliiſque inutilibus rebus in tanta copia commixta, ut ad promiſſum finem, ob quem emuntur, moraliter prorſus fiant inepta, ac incapacia. Nec dicant, ſe non poſſe alias ſine honeſto lucro tam vili pretio vendere: Reſpondeo enim, adeoque eoſdem debere ſimiles praxes deceptorias omnino deinceps intermittere. *

Additio II.

* Infertur ulterius, quod econtra validus ſit contractus, ſi emas vinum recens, quod credebas antiquum, ſive lymphatum, aut alio minus generoſo compatibili mixtum, quod judicabas purum, ſeu ſtannum commune, quod exiſtimabas Anglicum, vel pannum in Germania confectum, quem putabas Hollandicum &c. nam in tali contractu ex una parte non datur alia ſubſtantia: ex altera autem qualitas iſta, reſpectu cujus error contingit, non fuit in Pactum deducta, ac præterea res iſta comparata adhuc moraliter ſaltem notabiliter, etſi fortaſſis non in tantum, deſervit ad finem ſeu motivum principale contractus, prout

ſupponitur. Nec refert, quod fortaſſis habitualiter ita fueris diſpoſitus, ut, ſi hanc qualitatem abeſſe, & dictum errorem accidentalem interveniſſe ſcivisses, non contraxiſſes: nam talis diſpoſitio habitualis non aufert valorem alicujus contractus onerofi ordinarie, dummodo qualitas illa non fuerit actualiter per modum conditionis in Pactum deducta, nec error dederit cauſam motivam ac principalem contractui. Certe multi mariti crediderunt ante contractum matrimonialem ſponſas ſuas nobiles, divites, pulchras, morigeras &c. ac poſtea experiuntur contrarium: nec tamen exinde matrimonium cenſetur nullum, quamvis probabiliſſime non contraxiſſent, ſi ſimilia ante matrimonium præſcivisſent. Vide de hoc la Croix *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 612. ubi etiam duas objectiones notabiles ſolutas reperies. *

Additio III.

* Duo tamen debent tales diſtrahentes ſibi bene notare. *Imprimis*, quod, ſi ſubſtantia illa equidem ad finem a comparante intentum moraliter, & ſuo modo deſerviat, aſt tamen multo minus, ſic decipiendo in qualitate, vel quantitate, aut commixtione, adhuc peccent graviter. *Secundo*, quod, ſi ob defectum ſimilem res eſſet minoris æſtimationis, & hi nihilominus æquali pretio, ac ſi defectus iſte non adeſſet, diſtraxiſſent, teneantur quoad exceſſum ad reſtitutionem, niſi læſio ſit modica, prout dicetur *diſt.* 4. *q.* 8. *n.* 95. *& ſeqq.* Idque bene obſervent laniones, qui majoris lucri gratia carnem vaccinam pro bovina, piſtores, qui panem alteratum & ſiligine mixtum pro pure triticeo, ruſtici, qui frumentum aqua humectatum, ſicque intumefactum, atque quoad menſuram ampliatum pro ſicco vendunt aliis non intelligentibus pretio æquali. Idipſum alte ſibi imprimant ſartores, qui vetuſtas, & ſuo modo jam attritas veſtes ita appoſite purgare, reficere, atque apparenti quadam ſpecie adornare ſciunt, ut eaſdem pro novis, & integris vendant.

Item ſutores, qui madefactione, percuſſione, calefactione, aliiſque modis corium jam obſoletum adeo immutare noſcunt, ut quaſi novum appareat: cum tamen exinde miſeri emptores longe breviori tempore ſimilibus veſtibus, aut calceamentis uti queant, ac ſi fuiſſent, prout jactabantur. Præſertim vero id advertant vinitores ac œnopolæ, qui vino debili addunt varias ingredientias ex ſulphure & aliis materiis ſanitati non adeo conducentibus, quæ quidem vinum reddunt guſtui amœnum, aſt ſtomacho, & capiti nocivum: ſi enim (inquit nonnemo) reliquiæ de tali vino in tabula remanentes lignum quaſi corrodunt, quid cauſabit ſucceſſu temporis notabilior hujus vini quantitas in ſtomacho? Sane tales vinitores ſeu œnopolæ non ſolum adſtringuntur ad reſtitutionem pretii quoad exceſſum, ſed etiam ad recompenſandum damnum, ſi exinde cauſatus fuiſſet morbus, & propterea notabiles expenſæ factæ in medicinas, de quo, uti & de pluribus aliis, quæ addi adhuc poſſunt, videatur Jus Canonicum *lib.* 3. *decret. titul.* 17. *

16. CONCL. III. Metus gravis ab intrinſeco proveniens (hoc eſt, non incuſſus a cauſa libera, ſed naturali, prout eſt metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, beſtias &c.) non invalidat contractum. Ita rurſum certa, & communis, atque deſumitur ex *c. Sicut nobis. De Regularibus*, ubi Votum Religionis, emiſſum a conſtituto in lethali infirmitate, cenſetur validum; ergo ſi Vota, & hujuſmodi, ex metu facta tempore naufragii, vel infirmitatis lethalis, valida ſunt, & obligant ad ſui impletionem, ut omnes fatentur, idem dicendum erit de contractibus.

17. CONCL. IV. Similiter metus ab extrinſeco proveniens, juſte tamen incuſſus, contractum non invalidat. Ita pariter unanimis Doctorum. Ratio eſt: quia talis metus juſte incuſſus non infert cuipiam injuriam. Hinc validum eſt matrimonium metu juſtæ excommunicationis contractum. Similiter, qui promiſit aliquid, ne accuſetur de crimine, de quo jure poterat accuſari, tenetur ſtare promiſſis, non obſtante, quod promiſerit ob metum accuſationis: idem dicendum de ſimilibus.

18. CONCL. V. Loquendo tamen de metu gravi ab extrinſeco proveniente, ſimulque injuſte incuſſo, omnes contractus ex hujuſmodi gravi metu ad extorquendum conſenſum injuſte incuſſo celebrati, vel ſunt ipſo jure invalidi, vel ſaltem per ſententiam Judicis reſcindendi. Ita communis Doctorum, atque deſumitur ex Jure Canonico *c. Abbas*, & *c. Ad audientiam. De his, quæ vi, metuſve cauſa fiunt*: ubi generales hæ regulæ dantur: *Quæ metu, & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Item: *Quæ vi, metuſve cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis.*

19. Probatur eadem Concluſio; ſimulque ſub disjunctione loquens declaratur per inductionem. Nam imprimis dantur aliqui contractus, qui, ſi ex hujuſmodi metu celebrentur, ipſo jure invalidi exiſtunt, cum in eis requiratur plena libertas. Sic quippe matrimonium, & ſponſalia, item promiſſio dotis, veluti acceſſoriæ ad matrimonium, nec non & profeſſio Religioſa, & quædam his ſimilia, quæ enumerat Gloſſa magna *c.* 2. *de his, quæ vi, metuſve cauſa &c.* ſi fiant ex metu gravi, & injuſte incuſſo, ſunt ipſo jure invalida. Alii vero contractus, quamvis ob metum gravem ab extrinſeco injuſte illatum ordinarie non reddantur ipſo jure invalidi (nam, ut loquuntur Juriſtæ, *Coacta voluntas eſt voluntas*) nihilominus ſuadente æquitate per ſententiam Judicis reſcindendi ſunt, ut jam ſuperius (*b*) dictum.

20. Quinimo non deſunt Doctores, quos refert Sanchez *lib.* 4. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 2. inter quos ſunt Sotus & Molina, ac ſequitur Maſtrius *diſp.* 4. *Theolog. mor. num.* 23. qui volunt, quoslibet contractus metu gravi initos ipſo jure irritos & invalidos eſſe, aut ſaltem, ut vult Herincx *diſp.* 1. *De contractibus. q.* 3. *num.* 46. eſſe irritabiles pro arbitrio metum paſſi, vel per Judicem pro Foro externo. Cæterum hactenus dicta intelligenda ſolummodo ſunt de metu gravi, ſeu cadente in conſtantem virum, non autem de metu levi: prout habetur *c. Cum dilectus. De his, quæ vi, metuſve cauſa &c.* Quinam autem cenſeatur eſſe metus gravis, ſuperius (*c*) dictum eſt.

QUÆSTIO III.

Quinam contrahere poſſint?

SUMMARIUM.

21. *Ætates hominis ſunt Infantia, Pueritia, Adoleſcentia, Juventus, vel virilis ætas, Senectus, & Decrepiditas.*
22. *Infans, Impubes, Pubes, Minor, ſeu Minorennis, Major, ſeu Majorennis.*
23. *Pupillus, quid?*
Pupillus pubertati, vel infantiæ proximus, quis?
24. *Generatim, qui poſſint contrahere?*
25. *An & Religioſi?*
* *An Filiifamilias? Item Uxores? Addit. I. & II.*
26. *Utrum Pupillus, vel Minorennis?*
27. *Corollarium de Pupillo emente ſine Tutoris conſenſu:*
28. *Vel ludendo perdente.*
29. *An Minorennis, vel Pupillus tunc obligetur naturaliter?*
30. *Quid de Pupillo infantiæ proximo?*
* *Quid de Prodigo contrahente;*
31. *Quid, ſi contrahant Pupilli vel Minorennes cum conſenſu Tutoris, vel Curatoris?*
* *Et an præter conſenſum Tutoris, vel Curatoris requiratur Decretum judicis?*
32. *Differentia inter Tutorem, & Curatorem.*
33. *Obligatio civilis & naturalis: ac obligati civiliter, & naturaliter, qui?*
34. *Obligationis naturalis effectus, qui?*

21. ADVERTENDUM, quod, quamvis Doctores varie diſtinguant ætates hominis, dum alii plures, alii pauciores aſſignant, prout refert Fagnanus *c. Cum ſit. num.* 14. *De Converſ. conjugat.* communior tamen eſt ſententia Gloſſæ *in Proœmio Libri ſexti Decretalium Verſ. Perfectus*, quæ ſex tantum ætates, ſeu ſtatus hominis aſſignat. Prima eſt *Infantia*, quæ durat uſque ad ſeptimum annum completum. Secunda eſt *Pueritia*, quæ in fœminis durat uſque ad duodecimum, in maſculis vero uſque ad decimum quartum

annum

annum completum. Tertia eſt *Adoleſcentia*, durans uſque ad vigeſimum quintum completum. Quarta eſt *juventus* vel *virilis ætas* durans uſque ad quinquageſimum annum; quamvis alii juventutem, & ætatem virilem dividant, & hanc ab anno quadrageſimo, vel ſaltem quinquageſimo, uſque ad quinquageſimum nonum computent. Quinta eſt *Senectus*, quæ eainde uſque ad annum ſeptuageſimum protenditur. Sexta eſt *Senium*, ſeu *Decrepiditas*, quæ abinde continuatur uſque ad mortem.

22. Advertendum ulterius, quod juxta præmiſſas vitæ humanæ ætates varia nomina ſortiatur homo. Atque, ut omittatur nomen Juvenis, Viri, Senis, & huiuſmodi, quæ ad propoſitum minus attinent, imprimis homo dicitur *Infans*, qui eſt minor ſeptem annis completis. Exinde vero, quia pubertas in maſculis expleto decimo quarto anno, in fœminis autem expleto anno duodecimo mox incipit: hinc maſculi ante expletum decimum quartum annum dicuntur *Impuberes*, eoque expleto *Puberes*, fœminæ autem ante duodecimum expletum *Impuberes*, poſtea vero *Puberes*, & *Minorennes*. Porro *Minor*, ſeu *Minorennis* dicitur pubes uſque ad vigeſimum quintum annum expletum, & quidem expletum de momento in momentum: poſtquam vero impleverunt modo deſcripto annum vigeſimum quintum (de Jure Bavarico autem annum vigeſimum primum) vocantur Maiores, ſeu Maiorennes.

23. Rurſus *Pupillus* dicitur, qui, cum adhuc impubes ſit, deſiit eſſe in poteſtate patris, vel per mortem eius, vel per emancipationem: & hic vel eſt pubertati proximus, vel infantiæ proximus, prout magis accedit ad pubertatem, vel infantiam. *Pupillus pubertati proximus*, ſi maſculus eſt dicitur ille, qui habet ætatis decem annos cum dimidio; ſi fœmina, quæ habet novem annos cum dimidio: ante hoc autem tempus dicitur *Pupillus infantiæ proximus*, ſi eſt ſupra ſeptimum; vel Infans, ſi eſt infra ſeptimum. Hiſce terminis prænotatis, ſit

24. CONCL. I. Generatim loquendo omnes, & ſoli illi contrahere poſſunt, qui habent liberam bonorum adminiſtrationem. Ita omnes Doctores. Cæterum inter eos, qui non habent liberam bonorum adminiſtrationem, imprimis ſunt infantes, amentes, aut aliàs uſu rationis carentes: tales enim, licet ſint capaces dominii, non tamen uſus vel liberæ adminiſtrationis eius ob defectum rationis, unde nec contrahere poſſunt.

25. Similiter Religioſi ſolemniter profeſſi, cum nullius rei dominium habeant ob votum paupertatis, conſequenter nequeunt legitime diſponere de bonis Monaſterii, neque contrahere ſine conſenſu Prælati. Prælati vero, & conſtituti ab eo Adminiſtratores bonorum communium poſſunt quidem contrahere, ſed in multis caſibus non, niſi dependenter a conſenſu Capituli ſeu Communitatis, & ad uſus determinatos duntaxat pro ut fuſius explicatur *lib. 3. decr. tit. 13.* Reſtat nunc ulterius particulariter agendum de filiisfamilias ſub patria poteſtate conſtitutis, de uxoribus, atque de Pupillis, & Minorennibus, Patre mortuo, relictis, an & quando prædicti contrahere valeant? & licet de Filiisfamilias, atque Uxoribus id erui iam poſſet ex dictis *Tract. 4. diſt. 4. q. 2.* quo loco fuit indicatum, in quibus bonis Filiisfamilias, & Uxores habeant Dominium &c. ut tamen de ſingulis clare procedatur.

Additio I.

* CONCL. II. Filiiſfamilias *Impuberes* ne quidem conſentiente Patre poſſunt contrahendo ſe obligare in ſuum incommodum, uti clare deciditur §. 10. *Inſtit. de inutilibus ſtipulationibus*. Quoad *Puberes* autem reflectendum eſt ex *Tr. 7. diſt. 4. q. 2.* ad Bona diverſa, utrum nimirum ſint talia, reſpectu quorum habent Dominium ſimul, ac uſumfructum, & adminiſtrationem, vel non? quoad priora libere poſſunt contrahere iuxta denuo Jus clarum *l. 4. §. 1. ff. De caſtrenſi peculio*; quoad poſteriora vero abſque conſenſu Parentis nil agere poſſunt in eiuſdem præiudicium iuxta *Leg. ult. §. 5. C. De bonis, quæ liberis*. Videatur Franciſcus Schmier *li. 3. Juriſprudentiæ. Tract. 3. c. 5. §. 3.* *

Additio II.

* CONCL. III. Uxores viventibus adhuc ſuis maritis quoad illa bona, reſpectu quorum nullo modo, neque quoad adminiſtrationem dependent a ſuis maritis, poſſunt libere in vivis contrahere. Ita ſub his terminis Communis, patetque ex paritate dictorum in concluſione præcedenti. Ratio principalis eſt: quia reſpectu talium Bonorum plenum habent Dominium; dummodo cæteroquin ex *Tract. 7. diſt. 4. q. 2.* recolligatur, quotuplicia ſint Bona uxorum, & ſimul reflectatur ad privilegium, quod in contrahendo habent mulieres vi Senatus conſulti Velleiani, de quo infra hoc Tract. *diſt. 4. q. 5. Additione poſt n. 9.* *

26. CONCL. IV. Pupillus pubertati proximus, ac Minorennis poteſt quidem ſine auctoritate Tutoris vel Curatoris contrahere in ſuum commodum, non tamen in ſuum incommodum ſeu præiudicium, ita ut civiliter obligetur. Ita communis. & habetur expreſſum *Inſtit. de auctorit. tutor.* ibi: *Si quid dari ſibi ſtipulentur, non eſt neceſſaria Tutoris auctoritas; quod ſi aliis promittant pupilli, neceſſaria eſt Tutoris auctoritas. Namque placuit, meliorem quidem ſuam conditionem licere eis facere etiam ſine Tutoris auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum Tutoris auctoritate.* Unde, ut ait Gloſſa ibidem, *Contractus claudicat quandoque*.

27. Infertur proinde, quod celebrato emptionis contractu Pupillus, ſine Tutoris conſenſu emens, non poſſit actione civili compelli invitus ad ſtandum contractui, & ſolvendum pretium emptionis: ipſe tamen Pupillus, ſi contractui ſtare velit, poteſt actione civili cogere venditorem ad tradendam ſibi mercem pro conſtituto pretio. In quo proinde caſu claudicat Contractus, ut dictum.

28. Inſuper infertur cum Laymano *lib. 3. tract. 4. c. 9. n. 10.* & aliis, quod, ſi Pupillus, vel Minor habens Curatorem (ſecus dicendum, ſi hic Curatorem non habeat) quidpiam ludendo perdidit, aut alio Contractu promiſit, id ſolvere non teneatur, ſed poſſit ſe exceptione Legis Civilis defendere, niſi Minor ſe ſoluturum iuraſſet. Quod ſi vero Pupillus, vel Minor ſolvit creditori, poteſt iſ tuta conſcientia rem retinere, donec ab eo repetatur per beneficium Legis talem repetitionem concedentis; cum hic ſaltem obligatio naturalis interveniat, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur.

29. Dicitur notanter: *cum hic ſaltem obligatio naturalis interveniat*. Nam etſi Pupillus pubertati proximus, ac Minorennis non obligetur civiliter, ſi contrahat ſine Tutoris vel Curatoris auctoritate, nihilominus obligatur naturaliter, ac in Foro conſcientiæ: quamvis huiuſmodi obligatio naturalis ſit aliquo modo inefficax, utpote quæ per exceptionem ex beneficio Legis Civilis non compellentis Pupillum ad ſolutionem, elidi poteſt, adeo, ut neque in Foro conſcientiæ ſolvere teneatur, niſi quatenus locupletior factus eſt; prout obſervat Leſſius *lib. 2. c. 17. n. 61.* Sanchez *l. 6. de matrim. diſp. 38. n. 21.* Layman *n. 7.* Sannig *diſt. 11. de Juſtitia qu. 3. n. 9.* Communior Doctorum, etſi nonnulli diſſentiant. Ratio autem, cur oriatur obligatio naturalis, donec per exceptionem Legis elidatur, illa eſt: quia hic vere intervenit conſenſus Pupilli, vel Minorennis; atqui ex conſenſu oritur obligatio naturalis *l. Stichum. 95. §. Naturalis ff. De Solution.* ergo.

30. Intellige dummodo Pupillus ſit pubertati proximus: nam, cum Pupillus infantiæ proximus vix ullum intellectum habeat, ideo Jura omnem ex parte eius obligationem tollunt; de quo proin Pupillo intelligendus eſt textus *l. Pupillus 59. ff. de oblig. & action.* ibi: *Pupillus mutuam pecuniam accipiendo, ne quidem jure naturali obligatur*. cum concordantiis.

Additio.

* Idem ait cum Sanchez la Croix *l. 3. part. 2. n. 682.* tenendum eſſe de prodigo habente Curatorem, cui ſpecialiter a Judice interdicta eſt adminiſtratio Bonorum: nam & talis abſque Curatoris auctoritate contrahens facit contractus irritos, neque transfert dominium *L. Is cui bonis. 6. ff. de verb. oblig.* Hinc, qui cum tali prodigo contraxit, v. g. ludendo lucratus eſt ex ipſius pecuniis, tenetur in conſcientia etiam

ante ſententiam Judicis reſtituere, quamvis prodigus non repetat, neque poterit ſecum contrahentem cogere ad ſervandum contractum. Ita la Croix *loc. cit.* & ratio eſt: quia talis, cui adminiſtratio ſpecialiter interdicta eſt, in odium prodigalitatis omnino inhabilitatur ad ſimilia. *

31. CONCL. V. Pupillus, & multo magis Minorennis cum conſenſu & auctoritate Tutoris, vel Curatoris poteſt valide contrahere, & ſic contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter. Ita communis; & habetur *l. Impuberes ff. de auctoritate & conſenſu Tutorum.*

Additio.

* Ubi tamen, ſi agitur de eorum Bonis immobilibus, vel mobilibus pretioſis, præter auctoritatem Tutoris, vel Curatoris inſuper intervenire neceſſe eſt aliquod decretum Judicis, ut exinde Pupilli vel Minores adhuc ſecuriores exiſtant, ne in bonis ſuis notabile damnum patiantur *L. 22. c. de adminiſtratione Tutorum, & Curatorum.* Quod ſi tales (uti ſubjungit Pichler in Epitome Juris Canonici *l. 1. tit. 35. num. 8.*) diſponant per Teſtamentum, vel Profeſſionem Religioſam, illud decretum Judicis non requiritur; quia pro tempore mortis vel Religioſæ Profeſſionis aliunde prædicti exuuntur quaſi ſuam perſonam omnibus Bonis temporalibus, ſicque ceſſat apud eos finis Legis, ne nimirum cum damno priventur ſuis Bonis. *

32. Quæres, quæ ſit differentia inter Tutorem & Curatorem? Reſp. eos differre potiſſimum in ſequentibus. Siquidem Tutor datur uſque ad tempus pubertatis ad tuendam præcipue perſonam Pupilli, ſecundario autem ad bona ejus adminiſtranda: ſecuta pubertate Tutela finitur: Curator autem pueris, & puellis puberibus datur uſque ad vigeſimum quintum annum potiſſimum, ut bonis eorum præſit, ſeu adminiſtrator exiſtat. Deinde Tutor impuberi, etiam invito dandus eſt: ſed Curator puberi non datur, ſi eſt invitus; & tunc puber per ſeipſum valide contrahere poteſt, & contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter, niſi in caſu, quo graviter læſus eſt, eidem ſubvenitur per beneficium reſtitutionis in integrum, juxta dicenda *qu. ſeq.*

33. Quæres ulterius, quid ſit obligari civiliter, & naturaliter? Reſp. *Obligatio civilis* dicitur ea, quæ aut legibus conſtituta, aut certo Jure Civili comprobata eſt. *Obligatio naturalis* vero, quæ ex Jure Gentium per conſenſum oritur. Hinc ille dicitur *obligari civiliter*, qui in Foro externo, ac Civili conveniri poteſt. *Naturaliter* vero *obligatur*, qui ex Jure Gentium obligatus exiſtit, ac proinde ſaltem in Foro conſcientiæ tenetur, niſi beneficio Legis Civilis, ſeu per reſciſſionem actus ope Judicis factam a tali obligatione naturali liberetur.

34. Porro obligationis naturalis plures ſunt effectus, quorum primus, iſque præcipuus eſt, quod creditori jus tribuat accipiendi, ac retinendi, ſi, quod naturaliter ipſi debitum eſt, nulla oppoſita exceptione ſolvatur: & hic eſt effectus principalis, & inſeparabilis ab obligatione naturali. Secundus obligationis naturalis effectus eſt, quod impediat debiti ſoluti repetitionem. Tertius, quod tribuat cuipiam jus exceptionis, & compenſationis. Et quartus, quod in obligatione naturali poſſit accedere fidejuſſor. Verum hi tres poſteriores effectus obligationis naturalis quandoque ex diſpoſitione juris communis ſeparantur, ac præſertim in Pupillis, & Minoribus, ſi ſine Tutoris vel Curatoris conſenſu ſeſe cuipiam obligent. Layman *lib. 3. tract. 4. c. 9. n. 9.* & alii.

QUÆSTIO IV.

De reſtitutione in integrum, & quibus competat?

SUMMARIUM.

35. *Reſtituere in integrum, quid?*
36. *Beneficium reſtitutionis, in quibus caſibus conceditur?*
37. *Conceditur omnibus ætate minoribus,*
38. *Excipiuntur aliqui caſus,*
39. *Beneficium reſtitutionis in integrum competit Eccleſiis &c.*
40. *Debet peti intra quadriennium.*
41. *Quadriennium hoc quando incipiat?*
42. *Præſertim ſi Prælatus Eccleſiæ male alienans diutius vixit.*
43. *Beneficium reſtitutionis in integrum, quibus aliis competat?*

35. R*Eſtituere in integrum* idem eſt, ac reducere aliquem in eum ſtatum, in quo erat ante læſionem *arg. l. 1. c. de ſententiam paſſis.* Nam ob æquitatem naturalem, ac Jure communi ſic diſponente Judex certis hominibus in contractu, vel alia actione graviter læſis, aut deceptis cognita cauſa ſubvenit reſtituendo eos in integrum: ſic enim Minorennis, videns in aliquo contractu ſe graviter fuiſſe læſum, ſi petat intra debitum tempus, ut reponatur in eo ſtatu, in quo fuit ante læſionem, Judex beneficio reſtitutionis in integrum eidem ſubvenit, ipſumque ponit in ſuo priſtino ſtatu.

36. Conceditur autem hoc beneficium reſtitutionis tunc ſolum, quando læſio eſt notabilis: nam ſi læſio ſit duntaxat modica; tunc extraordinarium hoc auxilium tribuere non convenit, ut dicitur *l. Scio ff. de integrum reſtit.* & alibi. Siquidem juxta illud tritum axioma: *De minimis non curat Prætor*; vel ut Gloſſa *cit. l. verſ. Summam.* loquitur: *De minimis non curandum.* Inſuper beneficium reſtitutionis in integrum, utpote quod eſt remedium extraordinarium, non conceditur, ſi aliud remedium ſuppetat contractum revocandi, *text. clar. l. In cauſa 16. ff. de Minoribus.* His prænotatis, ſit

37. CONCL. I. Beneficium reſtitutionis in integrum conceditur omnibus ætate minoribus (id eſt, qui vigeſimum quintum ætatis annum necdum compleverunt) ſi ea contractu, vel quaſi contractu graviter prudentum judicio læſi ſunt. Ita habetur *L. 1. & ſeqq. ff. de Minor. viginti quinque annis.* Ratio hujus conſtitutionis eſt: quia fragile eſt, & infirmum hujus ætatis conſilium, & multis captionibus ſuppoſitum, multorumque inſidiis expoſitum; unde iſtud extraordinarium auxilium eiſdem Prætor pollicitus eſt, prout ibidem loquitur textus. Et quidem hæc concluſio intelligenda eſt, quamvis ejuſmodi contractus fuerit initus cum Patris, vel Curatoris conſenſu, imo etiam Judicis decreto interveniente: adhuc enim beneficio reſtitutionis locus erit. *L. 2. c. Si Tutor; vel Curator intervenerit*, cum concordantiis.

38. Excipiuntur tamen aliqui caſus a dicta regula. I. Si talis poſt expletum vigeſimum quintum ætatis annum factus major ratificet ea, quæ in minori ætate cum Tutoris, vel Curatoris conſenſu egit, tunc enim beneficium reſtitutionis petendæ perdit, *L. 1. & 2. C. Si major factus &c.* II. Si minor pubertate jam adepta contractum a ſe initum juramento ſponte facto confirmavit, *l. Sacramenta puberum. C. Si adverſus venditionem.* Omittuntur nonnullæ aliæ limitationes minus ad propoſitum attinentes.

39. CONCL. II. Beneficium reſtitutionis in integrum competit inſuper Eccleſiis, aliiſque locis piis. Ita habetur clare in Jure Canonico *tit. De in integrum reſtit.* per plura Capitula: ſiquidem Eccleſia fungitur jure minoris. Quod ſi vero perſonæ Eccleſiaſticæ in propriis juribus, aut bonis ſuis patrimonialibus, aliiſve privatis lædantur, non competit eis beneficium reſtitutionis: quia ceſſat tunc communis favor Eccleſiæ.

40. CONCL. III. Ad petendam reſtitutionem in integrum ex quacumque cauſa hodie conceditur continuum quadriennium. Ita habetur expreſſe *L. ult. C. de temporibus in integrum reſtitutionis*, & tenent Doctores communiter.

41. Circa quod notandum, quod quadriennium iſtud in reſtitutione Minorum inchoetur primum ab ætate legitima, ſeu a primo die exacti vigeſimi quinti anni, ceſſante tamen alio impedimento. In reſtitutione vero Eccleſiæ, aliorumque piorum locorum incipit dictum quadriennium a tempore factæ læſionis; ſicuti conſtat ex *c. Eccleſia, De reſtit. in integrum in 6.*

42. In-

42. Intellige: *Niſi prævaricationis, vel fraudis manifeſtæ probetur ſuper hoc interveniſſe commentum, aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum*; prout limitatur *cit. c. Eccleſia*. Ubi proinde Gloſſa V. *Cauſa*, & Fagnanus *c. Requiſivit. n.* 14. *de reſtitur. in integrum*, poſt Abbatem, & alios inferunt, poſſe concedi Eccleſiæ beneficium reſtitutionis etiam poſt quadriennium, ſi Prælatus male alienans (hoc eſt, cum gravi damno Eccleſiæ) tanto tempore vixit: nam hoc quadriennium non currit, quamdiu vivit Prælatus, qui male alienavit, *arg. c. Si ſacerdotes.* 16. *q.* 3. Ratio hujus eſſe videtur: quia Prælatus ille non facile revocabit factum ſuum; & ſic Eccleſia, quantum ad propoſitum, tunc cenſetur carere legitimo defenſore, ut proinde juſta cauſa ſubſit eandem reſtituendi poſt quadriennium.

43. Pro complemento hujus Quæſtionis ſciendum, quod Reſpublica quoque jure Minorum gaudeat, adeoque auxilium reſtitutionis implorare poſſit. *L.* 4. *C. Quibus ex cauſis majores &c.* ubi dicitur, quod Reſpublica æquiparetur minori, & ideo habeat beneficium reſtitutionis in integrum. Idque extendunt Doctores primo ad Principem, tanquam caput Reipublicæ. Deinde ad Univerſitatem Studioſorum, cum in ea non pauci, imo plerique minorennes reperiantur. Tertio ad Vicos communitatem habentes. Tandem idem beneficium quandoque conceditur rudibus, ut ruſticis, mulieribus &c. prout amplius declarant Canoniſtæ.

DISTINCTIO II.

De Contractibus Gratuitis.

QUÆSTIO I.

De Promiſſione ejuſque Obligatione.

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis.*
2. *Promiſſio, quid?*
3. *Quomodo differat a Propoſito.*
4. *Propoſitum non ſervare an ſit peccatum?*
5. *Promiſſionis quanta ſit obligatio?*
6. *Loquendo de Promiſſione proprie dicta.*
7. *Excuſantur multæ Promiſſiones a mortali, cur?*
   (*a*) Diſt. 1. n. 15.
   * *Notabile Corollarium.*
8. 9. 10. 11. 12. *Promiſſio variis modis obligare deſinit.*
   (*b*) Tract. 6. diſt. 2. n. 23.
   * *Specialia de triplici Promiſſione in particulari.*

1. PRÆMISSIS illis, quæ concernunt Contractus in genere, pergendum ad explicandos Contractus in ſpecie, ordiendo a Contractibus gratuitis ſeu lucrativis, qui ex una ſolum parte obligationem inducunt, ſive, in quibus nihil rependitur: ut eſt Promiſſio, Donatio, Commodatum, Precarium, & Depoſitum. Et quidem incipiendo a Promiſſione, ſit

2. CONCL. I. *Promiſſio* eſt ſpontanea & deliberata fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona, & poſſibili. Ita in re communis. Et hujuſmodi Promiſſio tunc fit, quando quis ſponte, & liberaliter, atque animo ſeſe obligandi, & quidem deliberate pollicetur alteri quidpiam dare, vel facere, quod honeſte poteſt. Dicitur primo, quod promiſſio ſit *de re quapiam bona:* ſiquidem ut habet *Regula* 69. *Juris in* 6. *In malis promiſſis fidem non expedit obſervari*: idque intelligendum, etiamſi Promiſſio ſit juramento firmata: nam *non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*. *Reg.* 58. *Juris in* 6. Et additur, *& poſſibili:* quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta *Reg.* 6. *Eod.*

3. Dicitur ulterius, *obligatio fidei:* per quod Promiſſio differt a Propoſito; nam Promiſſio eſt actus, quo quis ſe alteri obligat ad aliquid dandum, vel faciendum juxta proxime dicta, & explicatur per verbum, *promitto me facturum, aut daturum hoc, vel illud.* Econtra Propoſitum, licet ſit firmum ac deliberatum, ex ſe nullam inducit obligationem: concipitur enim ſine actuali obligatione, ac explicatur per verbum, *faciam, dabo*, &c. ſed non intenditur obligatio.

4. Infertur proinde, quod, ſi quis Propoſitum utcumque firmum non ſervaverit, peccati propterea reus non ſit, cum nulla ſe obligatione conſtrinxerit; ut puta, ſi quis propoſuit jejunare, dare eleemoſynam, aut certas preces perſolvere. Intellige, niſi quis aliunde ſit obligatus ad tale quid faciendum, aut niſi id fiat ex inordinata paſſione, gravi ſocordia, vel negligentia. Quinimo Layman *lib.* 3. *n.* 16. poſt Leſſium *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 49. in tali inordinata bonorum Propoſitorum mutatione agnoſcit peccatum inconſtantiæ, ex genere ſuo veniale, cum ſit quædam inordinatio mentis, quod bene conſultatum, judicatum & acceptatum eſt, leviter & ſine ulla rationabili cauſa derelinquere.

5. CONCL. II. Promiſſio proprie dicta, ſi ſit legitime facta, & ab altero acceptata, ex genere ſuo obligat ex Juſtitia, & ſub peccato mortali, niſi rei promiſſæ parvitas excuſet. Ita Doctores communiter. Unde illud vulgatum dictum: *Omne promiſſum cadit in debitum, arg. c. Qualiter, de Pactis*, ibi: *Studioſe agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, & alibi. Ratio eſt: quia promittere proprie loquendo non eſt utcumque verum dicere, ſed ſimul aſtringere alteri fidem ſuam.

6. Dicitur, *Promiſſio proprie dicta:* ſiquidem præſens Concluſio ſolum procedit, ſi quis vere promittat animo ſe obligandi: nam ſi abſque animo obligandi ſe facta ſit Promiſſio, non tenetur vi illius quis adimplere promiſſum, eo quod revera non fuerit Promiſſio proprie dicta, cum deficiat voluntas ſe obligandi.

7. Et hinc Infert Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. diſp.* 5. *n.* 25. quod plurimæ Promiſſiones excuſari poſſint a mortali: quia per eas non intendunt homines ſe obligare præciſe, ſed ex quadam benevola honeſtate; vel ignorant tantam ex ſimplici Promiſſione conſurgere obligationem, exiſtimantes, ſolum ſe obligari ad ſuum tuendum honorem. Unde in proverbium abiit, *Verba urbanitatis minime obligare*. Hæc ille. Verumtamen hoc intelligendum; ſecluſo alio damno proximi: alioquin haberent locum dicta ſuperius (*a*) de cæteris ficte contrahentibus.

Additio.

* Notent ſibi ultima hujus numeri verba illi Pſeudo-liberales promittentes, qui ad alterum honorandum e. g. ad Natalem ipſius neſcio quot Miſſas offerunt, interne tamen nil minus, quam promiſſum ſervare cogitant: ponamus enim, quod alii, qui has obligationes acceptant, ſint ex voto, vel ex ſtipendio obligari ad aliquot Miſſas legendas, & hi propter tales oblationes onus celebrandi in iſtos promittentes transferant, certe exinde, ſive propter oneris translationem, ſive ob damnum alias emergens tenentur in ſimili caſu ſub gravi peccato eaſdem celebrare, aut celebrari facere, quamvis ficto animo vel præciſe ex quadam benevola honeſtate, aut ſolo titulo fidelitatis obtulerint. Nec eximit tales a gravi peccato doctrina Molinæ & Cardinalis de Lugo, qui cum Sporer *Tract.* 6. *in Decalog. cap.* 2. *ſect.* 2. *n.* 69. ſentiunt, ſi promittens liberaliter voluerit ſe ſimpliciter obligare etiam in re notabili, non tamen cogitaverit, vel ſe determinaverit, ex qua virtute, aut an graviter, vel leviter? quod tunc ſtante tali dubio ſolum venialiter ex virtute fidelitatis obligetur promittens, nam hæc doctrina ſaltem tunc non ſubſiſtit, quando alter, cui fit promiſſio, habet obligationem gravem, & eandem promittens externe in ſe ſuſcipit, cum propter talem fictam oneris in ſe ſuſceptionem ſit cauſa notabilis damnificationis & omiſſionis rei graviter obligantis. *

8. CONCL. III. Promiſſio valida variis modis obligare deſinit. Ita communis, idque patet inductione. Et I. Ceſſat Promiſſio obligare propter condonationem Promiſſarii, potentis condonare: nam quilibet ſuo juri renunciare poteſt. II. Ceſſat obligare Promiſſio per mutationem objecti, ſi videlicet res promiſ-

Digitized by Google

miſſa fiat interim impoſſibilis, illicita per leges, damnoſa vel inutilis Promiſſario, in cujus utilitatem, commodum & gratiam facta eſt Promiſſio.

9. III. Ceſſat obligare Promiſſio propter ſupervenientem ſine ſua culpa talem mutationem ſtatus rerum, ut judicio prudentum (quod ex qualitate rei promiſſæ, & ipſarum perſonarum formandum eſt) cenſeatur Promiſſor talem eventum non voluiſſe comprehendere: ſiquidem ultra ejus intentionem non obligat Promiſſio. Sic fieret, ſi quis pauperi promiſit centum florenos, & poſtmodum ipſemet promittens in paupertatem incidat, adeoque iis ad honeſte ſuſtentandum ſe, ſuamque familiam indigeat. Item ſi quis puellæ promiſit Matrimonium, quæ poſtmodum fit pauper, multum deformis, aut ab alio corrumpitur, & hujuſmodi; prout in ſimili ſuperius (*b*) dictum eſt, agendo de Juramento.

10. IV. Ceſſat Promiſſio obligare propter ingratitudinem Promiſſarii (id eſt, illius, cui facta eſt Promiſſio) hæc enim non tantum obligationem Promiſſionis tollit, ſed inſuper, ſi ſit gravis, donationem facit revocabilem *cap. ult. De Donationibus*.

11. V. Ceſſat talis obligatio Promiſſionis per compenſationem, dum videlicet duo ſibi invicem quidpiam promiſerunt, & alter non vult ſtare promiſſis: tunc enim neque prior manet obligatus ad ſtandum ſuo Promiſſo.

12. VI. Ceſſat obligare Promiſſio ob non ſubſiſtentiam cauſæ principalis: ut ſi cuipiam intuitu paupertatis quidpiam promiſiſti, quem poſtea comperis revera non eſſe pauperem. Idem dicendum, ſi intuitu præſtationis beneficii facta erat Promiſſio remuneratoria, & tamen illud beneficium præſtitum non eſt, ſed falſo ita exiſtimatum.

Additio.

* Quæres, quid ſentiendum ſit de tribus ſequentibus Promiſſionibus? *Imprimis*. Si maritus uxori, quam (cum nullas habeat proles) inſtituit in teſtamento hæredem, promittat, quod non velit teſtamentum hoc mutare. *Secundo*. Si is uxori ad mortem decumbenti promittat, quod ea mortua non velit ducere aliam. *Tertio*. Si vivente adhuc ſua uxore alicui alteri, abſque tamen interventu copulæ carnalis, promittat matrimonium poſt mortem ſuæ conjugis ineundum? Reſpondeo ad I. Talem Promiſſionem non valere, ſaltem niſi pacta dotalia per diſpoſitionem inter vivos uxori talem ſucceſſionem prævie adpromiſerint. Ita Leſſius apud la Croix *lib. 6. part. 3. n. 56.* Ratio eſt: quia de eſſentia teſtamenti cenſetur, ut voluntas teſtandi ſit ambulatoria, relinquendo nimirum teſtatori jus teſtandi liberum; rerum autem eſſentia mutari nequit per pacta privata.

Reſpondeo ad II. Aſſecurationem hanc mulieri factam vel eſſe tantum firmum propoſitum (niſi forſan fiat omnino animo ficto ob alios fines politicos) vel ſaltem non obligare ex juſtitia: imo invalidam cenſeri, ſi potius ſaluti expediat ducere de novo uxorem. Ita la Croix *loc. cit.* Vide & applica dicta *num. 6. & 7.*

Reſpondeo ad III. Promiſſionem iſtam eſſe graviter peccaminoſam; cum exinde præbeatur anſa captandæ mortis primis conjugis. Ita clare habetur *c. Si quis. De eo, qui duxit in matrimonium*; videtur tamen vi textus citati, & juxta Averſam poſt mortem uxoris præcedentis dictam Promiſſionem non eſſe dirimendam, quin ſaltem adhuc ſe habeat per modum ſimplicis promiſſi, quidquid apud la Croix contradicant Abbas, Alexander & Anchuranus.

QUÆSTIO II.

De Donatione, & variis ipſam attinentibus.

SUMMARIUM.

13. *Donatio, quid?*
14. *Dividitur in mere gratuitam, & remuneratoriam.*
15. *Donatio mortis cauſa, quæ?*
16. *Poteſt ſemper revocari, ſicut & Teſtamentum.*
17. *Donatio inter vivos, quæ, & an revocari poſſit?*
18. *Hæc ante acceptationem non obligat.*
19. *Cenſetur acceptari a præſente, & tacente.*
20. *An poſſit acceptari pro alio, aut pro determinata Eccleſia?*
21. *Donatio ante actualem rei traditionem non dat jus in re.*
22. *Donatio ultra 500. Solidos non valet quoad exceſſum.*
23. *Per Solidum intelligitur Aureus.*
24. *Declaratur Concluſio.*
25. *Excipitur Donatio ad pias cauſas.*
26. *Et nonnullæ aliæ Donationes.*

13. CONCL. I. *Donatio*, quæ juxta nominis etymologiam idem eſt ac *doni datio*, bene deſcribitur cum Scoto 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. quod ſit datio rei mere liberalis. Sive, ut alii loquuntur, *Donatio* eſt translatio dominii alicujus rei per actum mere liberalem in alium facta: & hæc proprie appellatur Donatio.

14. CONCL. II. Donatio dividitur multipliciter. Et imprimis dividitur ipſa in *Donationem mere gratuitam*, cui proxime data definitio convenit: & in *Donationem remuneratoriam*, quæ fit intuitu alicujus accepti beneficii. Deinde in *Donationem abſolutam*, ſeu puram, & in eam, quæ fit ſub conditione aliqua, v. g. dono tibi hunc agrum, ſi Romam perrexeris. Præcipua tamen diviſio eſt illa, qua ipſa dividitur in Donationem inter vivos, & in Donationem mortis cauſa.

15. *Donatio mortis cauſa* dicitur ea, quæ fit intuitu mortis, & facta mentione ejuſdem: cum nempe quis ita donat, ut, ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit; ſin autem ſupervixiſſet, is, qui donavit, reciperet. Quod poſterius etiam dicendum, ſi eum Donationis pœnituiſſet, aut ſi prior deceſſiſſet ille, cui cauſa mortis donatum eſt, prout habetur § 1. *Inſtit. de Donationibus*.

16. Infertur proinde, quod hæc Donatio mortis cauſa, ſicut & Teſtamentum, ac quodlibet Legatum quocumque tempore revocari poſſit uſque ad mortem. Neque ad hanc revocationem requiritur alia cauſa præter liberam voluntatem donantis, vel teſtantis: ſiquidem, cum talis Donatio fiat cauſa mortis, ac ſub conditione, *ſi moriar*, antea ſemper licet pœnitere. Unde eſt illud vulgatum axioma inter Juriſtas: *Ambulatoria eſt voluntas defuncti uſque ad vitæ ſupremum exitum, l. Quod ſi.* 4. *ff. De adimendis legatis*. Sed de Donationibus mortis cauſa plura *Diſt. ſeq. per totum.* agendo de Teſtamentis.

17. *Donatio inter vivos* eſt, quæ fit ſine ulla mortis ſuſpicione ex mera liberalitate, & ea mente, ut res donata fiat ſtatim accipientis *arg. L. 1. ff. de Donationibus*. Unde hujuſmodi Donatio ſemel perfecta temere revocari non poteſt. Dicitur, *temere revocari non poteſt*: nam ob certas cauſas, veluti ob ingratitudinem Donatarii (ſi nempe impias manus in Donatorem injecerit, aut ei graves injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, aut vitæ periculum inferre præſumpſerit) Donatio inter vivos per ipſum Donatorem revocari poteſt, non tamen per ejus hæredem, ſi ipſe Donator tacuit; prout expreſſe habetur *cap. ult. de donationibus*. & alibi. Et de hac Donatione inter vivos ex profeſſo hic agitur.

18. CONCL. III. Donatio ante acceptationem non parit ullam obligationem, poteſtque libere revocari etiamſi quis abſolute ſe obligare voluerit. Patet hoc ex dictis *Diſt. præc. num.* 4. & 6. nam nullus eſt contractus, nullumque pactum, donec adſit conſenſus reciprocus duorum.

19. Notandum tamen cum Sanchez *lib.* 1. *de Matr. diſp. 6. num.* 11. & communiori Doctorum, paucis exceptis, quod Donatio præſenti & tacenti facta jam cenſeatur ab eo eſſe acceptata: quia in favorabilibus, *Qui tacet, conſentire videtur*, juxta *Regulam* 43. *Juris in 6.* Imo ſi Donatio fiat ipſimet Deo, vel ad ejus honorem cuipiam Sancto, valet ea irrevocabiliter, nec opus eſt ulteriore acceptatione; cum Deus illico accepiet Donationem ad honorem ſuum factam.

20. Notandum ulterius, quamvis pro alio Promiſ-

ſio.

ſionem, aut Donationem nemo poſſit, regulariter loquendo, acceptare abſque ſpeciali ejus mandato, ſeu commiſſione: id tamen fallere in nonnullis caſibus. Siquidem primo, ſi Donatio fiat determinatæ Eccleſiæ, vel alicui alteri cauſæ piæ, poteſt ea a quolibet, etiam homine privato acceptari, dummodo verba ad ipſum dirigantur. Et notanter hoc ultimum additur: quia, ſi verba nullo modo, neque expreſſe, neque implicite ad ipſum diriguntur, is non poterit acceptare Promiſſionem, vel Donationem pro alio; prout ex communi docet Covarruvias *in c. Quamvis, de pactis. in 6. part.* 2. §. 4. *num.* 13. & Leſſius *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 49. Nam ſi verba ad eum nullatenus diriguntur, non intervenit reciprocus conſenſus, qualis tamen requiritur ad omne pactum, omnemque Promiſſionem, atque Donationem. Deinde in quibuſdam caſibus; dummodo verba dirigantur ad ipſum præſentem, poteſt Pater vel Mater Donationem acceptare pro Filio, Tutor pro Pupillo, Curator pro Minore, Filiusfamilias pro Patre, Servus pro Domino, Monachus pro Monaſterio, & alii hujuſmodi.

21. CONCL. IV. Donatio mere verbalis ante actualem rei traditionem non dat jus in re, ſed ad rem duntaxat. Ita communis: quia, ut dicitur *l. Traditionibus. C. De pactis.* ibi: *Traditionibus, & uſucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.* Unde licet acceptes Donationem verbalem, qua tibi Cajus donat equum abſentem, non per hoc acquiris jus in re, ac dominium equi ante traditionem: & hinc, ſi interea Cajus donet, aut vendat equum alteri, eique tradat, is dominium equi acquirit; tu autem habes actionem perſonalem in Cajum pro injuria tibi facta ratione juris ad rem, quod vi Donationis habebas in equo.

22. CONCL. V. Donatio inter vivos ultra quingentos Solidos Jure communi Cæſareo eſt invalida, niſi accedat inſinuatio apud Judicem: ſed quoad exceſſum duntaxat ipſa non valet, ſimulque certis adhuc caſibus exceptis. Ita communis, & habetur expreſſe deciſum *L. penult. C. de donationibus*, & alibi. Et hoc quidem rationabiliter eſt conſtitutum, ut obvietur fraudibus nonnullorum, ſimulque, ne cives cæteroquin locupletes per exceſſivas Donationes temere factas ad paupertatem redigantur.

23. Porro per quingentos Solidos hodie communiter intelliguntur quingenti Aurei, ſeu Ducati, qui faciunt mille Imperiales noſtrates; nam in Jure Aureus accipitur pro Solido, ita ut ſeptuaginta duo Solidi, ſeu Aurei faciant unam libram auri, prout ſenſit Gloſſa §. *fin. Inſtit. De pœna temere litigantium.* Ut ſi quis ultra quingentos tales ſolidos velit donare inter vivos, opus eſt, ut Actis publicis intervenientibus talem Donationem inſinuet apud Magiſtratum, & judicis auctoritas accedat, alioquin ipſa quoad exceſſum non valebit.

24. Dicitur, *quoad exceſſum non valebit:* nempe quoad illam quantitatem ſummæ, quæ excedit quingentos Solidos. Siquidem quoad ſummam quingentorum Solidorum Donatio illa valebit. *l. Sancimus. C. De donationibus.* Accedit ratio: quia, ut habet *Regula 37. Juris in 6. utile non debet per inutile vitiari*; quod communiter intelligitur, quando utile ab inutili ſeparari poteſt, prout fit in propoſito.

25. Additur in Concluſione: *ſimulque certis adhuc caſibus exceptis.* Nam ſunt nonnulli caſus, in quibus ſuſtinetur Donatio ultra quingentos Solidos. Sic enim primo valet Donatio in quacumque quantitate, etiam ſine inſinuatione apud Judicem, ſi facta eſt Eccleſiæ, vel ad alias cauſas pias: quia Jus Civile pietatis opera impedire, vel reſtringere non poteſt; cum Chriſti conſilium ſit *Matth.* 19. *Vade, vende, quæ habes, & da pauperibus.* Dummodo tamen Donatio non ſit inofficioſa, id eſt, talis, quæ liberis legitimam Jure naturæ a parentibus debitam adimat, aut quæ viciſſim a liberis indiſcrete facta ſubtrahat parentibus media ad ſuſtentationem neceſſaria: nam talem Donationem Chriſtus quoque reprobat *Matth. cap.* 15.

26. Deinde valet Donatio etiam ultra quingentos Solidos facta a Principe, vel Principi a privato. Rurſum valet ejuſmodi Donatio, quæ fit militibus a belli Ducibus ex propriis bonis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. Inſuper valet Donatio, quæ fit ob cauſam, ut puta ad militiam, aut nuptias, ad redimendos captivos, & ad ædium deſtructarum reparationem. Item valet Donatio remuneratoria beneficiorum, ac obſequiorum præſtitorum, prout habetur *l. Sancimus* & *l. Si quis pro redemptione. C. De Donationibus* & alibi.

Additio.

* Quinimo loquendo de Foro interno, & ante ſententiam Judicis, aut requiſitionem Donantis etiam reliquæ Donationes, quingentos Solidos excedentes, in tantum valent, ut eoſdem ſponte donatos, & extraditos non teneatur Donatarius iterum reddere quoad illum exceſſum, niſi repetat Donator: repetenti tamen (inquit Chriſtoph. Chlingenſperg *lib.* 3. *Inſtit. Tit.* 7. *q.* 16. *object.* 5.) tenetur in conſcientia reſtituere, ſicut & ejus hæredibus: intellige, niſi adſit aliqua ex ſuperius allegatis exceptionibus. *

APPENDIX.

De variis Donationibus in ſpecie.

SUMMARIUM.

* *De Donationibus, quas Parentes faciunt ſuis liberis. Addit. I.*
* *An ſint computandæ in hæreditatem? Additio II.*
* *De Donationibus Sponſorum ad invicem. Additio III.*
* *De Donationibus, quas ad invicem faciunt Maritus, & Uxor. Additio IV.*
* *Donationibus Epiſcoporum, Prælatorum &c. ex bonis Eccleſiaſticis. Additio V.*

Additio I.

* Quæres I. Quid ſentiendum ſit de Donationibus, quas parentes faciunt ſuis prolibus nondum emancipatis? Reſp. I. Si hæ Donationes factæ fuerint a matre, avia vel avo materno, firmæ exiſtunt, nec ad libitum revocari valent. Ita cum aliis Molina *Tom.* 2. *de Jur. & Juſt. diſp.* 291. & Sporer *Tract.* 6. *in Decal. cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 42. Ratio eſt: quia nullus textus Juris aſſignari poteſt, per quem ſimiles Donationes infirmarentur. Reſp. II. Si fiant a Patre tales Donationes, regulariter loquendo, non ſunt firmæ, ſed ab ipſo pro libitu iterum revocari poſſunt, niſi juramento fuerint confirmatæ. Ita deducitur *ex L.* 3. *C. De inofficioſis donation.*

Dixi: *regulariter loquendo, hæ Donationes non ſunt firmæ:* nam patitur hæc regula aliquas exceptiones, ubi ſimiles Donationes firmantur: ſic contingit I. Si res donata fuerit Proli a Patre tradita; & per mortem Patris, vel per emancipationem Prolis confirmata. II. Si fuerit Donatio remuneratoria, ob meritum in recompenſationem aliorum beneficiorum ſeu extraordinariorum laborum. III. Si fuerit facta ob certam cauſam, puta Filio ad Nuptias, Filiæ in dotem, vel ad ingreſſum Religionis; nam ſimiles Donationes nequeunt amplius pro libito revocari. Vide Sporer *loc. cit.*

Additio II.

Quæres II. An Donationes alicui ex Prolibus factæ, poſtea Parente mortuo, conferendæ ſint cum reliquis bonis relictis in diviſionem Hæreditatis? Hæc controverſia ſæpius jam graves tricas inter Fratres & Sorores ad invicem, mortuis eorum Parentibus, excitavit, aliquibus, qui minus in vivis receperunt, volentibus, ut illi, qui plus acquiſierunt, patiantur dictum exceſſum computari in diviſionem Hæreditatis, aliis vero prætendentibus, eum exceſſum eſſe gratis donatum a Parentibus adhuc vivis, ſicque nec ſubjacere collationi Hæreditatis. Porro ante reſolutionem notandum, quod non moveatur quæſtio, ſi Parens ipſemet expreſſe ſe declaraverit: nam ſi in tempore Donationis voluerit tales res donatas conferri poſtea in Hæreditatem, haud dubie ſic debebunt conferri; ſicut econtra, ſi noluerit computari, neque computabuntur in diviſionem Hæreditatis, modo aliis neceſſariis Hæredibus adhuc remaneat legiti-

gitima. Dubium itaque ſolummodo remanet, quando Parens nihil in teſtamento, vel ab inteſtato deſuper diſpoſuit. H. N. Reſp. I. Si ſimiles Donationes factæ fuerint Filio propter nuptias, aut Filiæ in dotem, vel per modum dotis ob ingreſſum Religionis, dictæ Donationes mortuo Parente conferendæ ſunt in diviſionem Hæreditatis, ſi Parens in vivis aliter expreſſe non diſpoſuerit. Ita eruitur *ex L. 17. C. De Collationibus*. Reſp. II. Si extra ſpecificatas aliæ Donationes, inter vivos factæ, fuerint validæ & firmæ, eæ tempore mortis Parentum non ſunt computandæ in diviſionem Hæreditatis. Ita interius Bavariæ Cancellarius Schmid in Commentariis *in Jus Bavaric. Tit. 36. art. 10. num. 16.* Ratio eſt: quia ſimiles res præſumuntur gratis donatæ abſque onere computationis in legitimam, prout recte advertit Schmid *loc. cit.* Sunt autem in ſpecie loquendo tales. *Imprimis*. Donationes remuneratoriæ ob Beneficia præſtita, aut extraordinarios labores juxta communem Doctorum. *Secundo*. Equus & arma, quæ ſubminiſtrantur Filio eunti ad militiam *l. 4. C. Familiæ erciſcundæ*. Pariformiter ſentiendum de expenſis in ſtudia cujuſdam Filiorum factis *l. 50. ff. Familiæ erciſcundæ*, quoniam armis & apparatui militari æquiparatur apparatus literarius, hocque procedit ſaltem, ſi exceſſus expenſarum quoad ſtudia non ſit nimius reſpectu aliorum Liberorum. *Tertio*. Pariter in diviſionem Hæreditatis non computantur quotidiana alimenta, & veſtimenta liberorum *L. un. §. 2. C. De Contract.* Ratio eſſe poteſt: quia hæc cauſa liberorum communis eſt, cum omnes veſtimentis indigeant, licet forſan per accidens uni plus, quam alteri obvenerit, quod ad evitandas lites non ſolet inter liberos attendi, niſi exceſſus patenter fuerit nimius. Quod ſi plures ſimiles caſus occurrerent, eoſdem videre poteris in Jure Bavarico, *Tit. 36. art. 10. ac 14.* & apud Schmid ſoliſſime in id gloſſantem, vel apud Sporer *Tract. 6. in Decalog. cap. 3. ſect. 3. num. 43. & ſeqq.* *

Additio III.

* Quæres III. Quid ſtatuendum ſit de illis Donationibus, quas Sponſi ad invicem faciunt, antequam actualiter Matrimonium contrahant? Reſp. I. Si Matrimonium poſtea contrahatur, ac conſummetur, illa pars, cui res antea donatæ fuerunt, eaſdem pleno jure ſuas facit. Ita docet Sanchez *lib. 6. de Matrim. diſp. 19.* ac probatur ex Jure *arg. L. Si mater & Si a ſponſo. C. de donat. ante nupt.* Reſp. II. Si illa pars, cui res a comparte donata eſt, ex ſua culpa ſponſalia non ſervet, tenetur rem donatam reſtituere: ſi vero ex culpa donantis non ſequatur Matrimonium, nihil amplius obligatur Donatarius reddere. Ita habetur *textu claro L. Cum veterum. C. de donation. ante nupt.* Reſp. III. Si ex nulla culpa donantis, ſed v. g. morte, aut profeſſione Religioſa alterutrius ſponſorum Matrimonium non fuerit ſecutum, pariter adſtringitur illa pars, quæ rem donatam accepit, iterum reſtituere *L. Si a ſponſo. & L. Cum veterum. C. de donat. ante nupt.* ubi tamen excipitur Sponſa illa, quæ poſt Sponſalia accepit a Sponſo oſculum, vel cum eo exercuit copulam: hæc enim rei donatæ adhuc in ſimili caſu poterit retinere medietatem. *

Additio IV.

* Quær. IV. Quid dicendum ſit de Donationibus, quas ad invicem inſtituunt Maritus & Uxor tempore actualis Matrimonii? Reſp. Tales Donationes, regulariter loquendo, non eſſe firmas, ſed poſſe ad nutum donantis revocari. Ita deducitur *cap. fin. de donat. inter virum & uxorem.* Dixi: *regulariter loquendo*; nam dantur caſus excepti, ubi tales Donationes etiam ante mortem donantis firmæ cenſentur, nec ad ejuſdem libitum revocari poſſunt. I. Si fuerint factæ remunerationis cauſa ob alia obſequia a conſorte præſtita, dummodo inter obſequia & remunerationem ſit aliqua proportio ſeu æqualitas. Ratio eſt: quia ſic conjuges magis ſtimulantur ad obſequia extraordinaria ſibi invicem præſtanda *arg. L. 3. & L. 27. ff. de donat.* II. Si factæ fuerint inter Principes & Comites Sacri Romani Imperii. Sanchez *lib. 6. de Matrim. diſp. 8. num. 1.* III. Si inter alias perſonas conjugatas fuerint res donatæ exigui pretii. Barboſa *in cap. fin. de donat.* IV. Si fuerint Donationes mutuæ, ſaltem quando una non excedit notabiliter alteram. *L. 7. §. 2. ff. de donation.* V. Demum firmantur etiam aliæ Donationes per ipſam mortem donantis conjugis, ſi non exceſſerint 500. ſolidos. Quod ſi vero dictam ſummam exceſſiſſent, per ſolam mortem non firmarentur, niſi tales Donationes iterum in Teſtamento vel Codicillo repetitæ fuiſſent. *L. 25. C. donat. inter vir. & uxor.* ac Chlingenſperg. *lib. 2. Inſtit. Tit. 7. q. 13.* Alias exceptiones vide in Jure Canonico *lib. 4. Decret. Tit. 20. §. 1.* hic poſitæ ſunt communiores. *

Additio V.

* Quæres V. Quid reſolvendum ſit circa illas Donationes, quas ex Bonis Eccleſiaſticis faciunt Epiſcopi, aliive Prælati Eccleſiarum, ſeu Monaſteriorum, & eorum Adminiſtratores? Ante reſponſionem Not. I. Quod hic non ſit ſermo de Bonis Eccleſiaſticis Menſæ, vel honeſtæ ſuſtentationi Prælatorum (ſi quæ talia ſint) incorporatis; nam quod de illis æque ac alii poſſint libere diſponere, inter DD. convenit, dummodo bene notetur, quod teneantur ſuperflua erogare in cauſas pias.

Notand. II. Quod neque inſtituatur in præſenti Quæſtio de Bonis ipſius Eccleſiæ immobilibus vel mobilibus pretioſis; nam quod ad alienationem horum præter gravem cauſam requiratur etiam conſenſus Capituli, patet ex Titulo Juris Canonici *c. 1. De rebus Eccleſiæ alienandis*. Dubium itaque ſolummodo movetur circa mobilia quoad Donationes moderatas H. N.

Reſp. I. Epiſcopi, aliive Prælati Eccleſiaſtici poſſunt de Bonis Eccleſiæ mobilibus facere Donationes reſpective modicas, ac moderatas, maxime ſi fuerint remuneratoriæ, vel procedant ex cauſa pietatis, eleemoſynæ, aut miſericordiæ. Probatur ex ſenſu contrario: quia *c. 2. de donationibus*, ſolum prohibentur *Donationes graves, & magni momenti*: & certe alias; præſertim apud monaſteria non evitabitur gravis murmuratio, & avaritiæ ſuſpicio.

Reſp. II. Religioſi extra monaſterium degentes, & acquirentes cum licentia Superiorum Beneficium cum libera adminiſtratione, poſſunt de redditibus Beneficii donare, ut alii Clerici Beneficiati; cum habeantur inſtar aliorum a Superioribus ſuis non reſtricti, uti ſupponitur.

Reſp. III. Si tamen eorum, vel aliorum Monaſteriorum Officialium poteſtas a Superioribus ſit limitata, tenentur ſe huic limitationi conformare juxta laudabiles conſuetudines, & conſenſum Superiorum ſaltem prudenter interpretativum. Videatur de hoc Auctor in Jure Canonico. *lib. 3. Decr. Tit. 24.*

QUÆSTIO III.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

SUMMARIUM.

27. *Commodatum, quid?*
28. *Quomodo differat a Locatione,*
29. *Pignore, & Depoſito, ac Mutuo?*
* *Ad quid teneatur utens re commodata?*
30. *Precarium, quid?*
31. *Depoſitum, quid?*
32. *Depoſitarius re depoſita utens ſine licentia, peccat.*
33. *Limitatur Concluſio.*
* *Et ſubjungitur notabile quæſitum duplex. Addit. I. & II.*

27. CONCL. I. *Commodatum eſt alicujus rei ad aliquem ſpecialem uſum gratuito facta conceſſio.* Ita Gloſſa *c. un. V. Commodatum. De commodato*, eſtque in re communis. Ubi tamen notandum: quod hic commodatum definiatur, prout ſumitur pro contractu: ſubinde enim Commodatum accipitur etiam pro ipſa re commodata. Et quidem is, qui rem ſuam alteri commodat, dicitur *Commodator*, ſeu *Commodans*: qui vero accipit rem ab alio ſibi commoda-

modatam, appellatur *Commodatarius:* & idem dicendum de Depoſitario, Mutuatario, & hujuſmodi terminis.

28. Dicitur imprimis in data definitione, *alicujus rei:* intellige, ſive ea immobilis ſit, ut puta domus, aut ſtabulum, ſive mobilis, præſertim quæ uſu non conſumitur, licet minuatur, ſeu atteratur, ut equus, veſtis, vaſa &c. hæc enim omnia commodari poſſunt *L.* 1. *ff. Commodati.* Et additur, *gratuito facta conceſſio:* in hoc ſiquidem differt Commodatum a Locatione, uti fuſius videri poterit in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. Tit.* 18. ubi etiam plura notabilia circa Locationem, emergente aliquo caſu inveniuntur; uti & illud, quod res tunc proprie intelligatur commodata, ſi nulla mercede accepta cuipiam utenda traditur, alioquin mercede interveniente locatos uſus rei videatur. *Gratuitum enim Commodatum eſſe debet.* uti notatur §. *Item. Inſtit. Quibus modis re contrahitur obligatio.*

29. Dicitur ulterius, *ad uſum:* in hoc quippe Commodatum differt a Pignore, & Depoſito, quorum uſus non conceditur: nam ſi Creditur pignore, vel Depoſitarius re depoſita, Domino invito utatur, furtum committit, §. *Furtum autem fit. Inſtit. De obligationibus, quæ ex delicto &c.* Deinde per hoc differt Commodatum a Mutuo, utpote in quo rei datæ dominium transfertur, in Commodato vero ſolus uſus dominio, aut poſſeſſione penes Commodantem remanente. Additur vero, *ad aliquem ſpecialem uſum:* non enim licitum eſt uti re commodata ad alium uſum, quam ad quem conceſſa eſt, *arg. cap. un. de commodato.* ibi: *Niſi poſt uſum expletum, cujus gratia res fuerat commodata.* & alibi.

Additio.

* Porro, qui utitur re commodata, tenetur ad ſumptus ordinarios circa eandem, e. g. obligatur præbere pabulum equo commodato, vel ſoleis ferreis, ſi deficerent, inſtruere: non tamen tenetur ex propriis ad ſumptus extraordinarios v. g. ad expenſas pro equo ægroto iterum ſanando, aut pro redimendo, ſi equus ille citra culpam fuerit captus ab hoſtibus. Ita ex Cardinali de Lugo la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 821. *

30. CONCL. II. *Precarium eſt, quod precibus petenti utendum conceditur, quamdiu is, qui conceſſit, patitur.* Ita habetur *L.* 1. *ff. de precario*, eſtque communis. Unde Precarium ferme convenit cum Commodato, cum utrumque gratis fiat; differt tamen a Commodato in hoc, quod Commodatum fiat ad certum tempus, vel certum uſum, ita ut antea res commodata a Domino repeti non poſſit, eo autem finito reſtituenda ſit, quamvis non repetatur; *cum dies ſtatuta pro domino interpellet. cap. ult. de locato.* & alibi. Econtra Precarium quocumque tempore revocari poteſt: nam, qui precario concedit, ſic dat, quaſi tunc recepturus, cum ſibi libuerit *cit. L.* 1. *ff. de precario.* Intellige, dummodo non ſtatim revocetur ſine cogente neceſſitate, ne fruſtra, & illuſorie conceſſum videatur, ac beneficium alicui præſtitum, ipſi damnoſum exiſtat.

31. CONCL. III. *Depoſitum eſt, quod cuſtodiendum alicui datur.* Ita habetur *L.* 1. *ff. Depoſiti.* Et quidem Depoſitum regulariter fit gratia ſolius deponentis; nulla mercede data vel promiſſa: alioquin ſi pro cuſtodia rei detur merces, jam hoc caſu Depoſitum tranſibit in contractum Locationis & Conductionis; cum Depoſitarius accipiens mercedem, cenſeatur operas ſuas ad rem cuſtodiendam alteri locaſſe. ut dicitur *cit. L.* §. *Si veſtimenta.* 8. *ff. Depoſiti.*

32. CONCL. IV. Si Depoſitarius re depoſita ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta Domini licentia utatur, aut ipſam alienet, peccat, & furtum committere cenſetur. Ita habetur *l. Si ſacculum ff. Depoſiti.* & §. *Furtum autem fit* 6. *Inſtit. de obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur*, cum concordantiis. Ratio eſt: quia uſus rei non eſt ipſi conceſſus, ſed tantum res ipſa; ut eam cuſtodiat.

33. Additur tamen, *ſine expreſſa, vel rationabiliter præſumpta Domini licentia;* Siquidem quando Depoſitarius bona fide exiſtimat, Domino id non diſplicere, ſi utatur re depoſita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur, idque multo magis dicendum, ſi Dominus expreſſam utendi licentiam conceſſerit. Addit Leſſius *lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 5. quando depoſitum eſt res uſu conſumptibilis, v. g. triticum, vinum &c. & Depoſitarius certus eſt, ſe quando depoſitum repetetur, paratum habiturum, aliud ejuſdem menſuræ & bonitatis, tunc non fore peccatum, ſaltem mortiferum, & uti Depoſito, & illud alienare: quia nullum incommodum taliter infertur deponenti; unde is rationabiliter cenſetur non eſſe invitus.

Additio I.

* Quæres I. An, ſi quis ex præſumpta licentia uſus fuerit re depoſita ipſo uſu conſumptibili, teneatur poſtea deponenti eandem in ſimili ſpecie reddere, vel num ſufficiat, ſi reſtituat pretium, quo res depoſita tempore uſus æſtimabatur? Caſus poteſt eſſe ſequens. Cajus ruſticus tempore belli depoſuit apud Hoſpitem 10. ſcaphas frumenti; cum tamen ſucceſſu temporis immineret probabile periculum, ne totum frumentum, ſi diutius ſerveretur, ex integro corrumpatur, prædictus Hoſpes alias pro ſe ſuaque familia indigens frumento, illud ſibi applicat. Ceſſante hoſtium inſultu ſequitur annus valde ſterilis, & ſchaſa frumenti conſtans antea quinque, aſcendit in pretio ad decem florenos. Quæritur ergo, an Hoſpes ſatisfaciat conſcientiæ ſuæ, ſi Ruſtico pro qualibet ex decem ſcaphis frumenti conſumpti det quinque florenos, prout tempore, quo acceperat, quælibet ſcapha æſtimabatur, vel num potius obligetur quamlibet ſcapham 10. florenis emere, & ſic in ſpecie deponenti decem ſcaphas reſtituere? Reſpondeo, eſſe in ſimili caſu attendendum, num quis illam rem depoſitam ex præſumpta deponentis licentia voluerit ſibi comparare titulo emptionis, vel titulo mutui? ſi titulo *emptionis*, ſatisfacit, dum reddit pretium, quo tempore uſus illa res æſtimata fuit; quæ emptio & venditio referat pretium rei emptæ ad tempus contractus; econtra vero, ſi titulo *mutui* accepit, obligatur in ſpecie ſimilem rem (id eſt, quoad caſum præſentem 10. ſcaphas frumenti) reſtituere: nam in mutuo non pretium rei, ſed eadem res & ſpecie & bonitate reſtitui debet, uti clare colligitur ex *L.* 3. *ff. de rebus creditis.* ac præter alios ſic ſentiunt Layman *lib.* 3. *Theolog. Moral. Tract.* 4. *cap.* 15. & Sporer *Tract.* 6. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 1. *n.* 7. Habet tamen talis Depoſitarius, qui titulo mutui rem depoſitam accepit, etiam hanc utilitatem, ut, ſi interea ſimilis res in pretio non creſceret, ſed potius decreſceret; adhuc ſatisfaceret reſtituendo eandem ſpecie, puta in præſenti decem ſcaphas frumenti, etſi longe minori pretio comparatas: qualiter non poſſet facere, ſi titulo emptionis comparaſſet, ſed deberet reddere pretium in eo valore, quo res depoſita tempore emptionis æſtimabatur. *

Additio II.

* Quæres II. An, ſi quis, eo quod ſibi a deponente aliunde ex juſtitia quidpiam debeatur, titulo compenſationis uſus fuerit pecunia depoſita abſque licentia deponentis, teneatur eandem iterum reſtituere deponenti? Reſpondeo affirmative ſaltem in Foro externo; ubi (niſi oſtendere queat, quod ipſemet pro conſervando depoſito expenſas tales facere debuerit, *arg. L. In rebus.* 18. §. 4. *ff. Commodati.*) ad reſtitutionem deponenti faciendam condemnabitur, quia jus ſuum, quod reciproce prætendit, debuiſſet alia via apud Judicem quærere. Ita ſatis clare habetur *cap.* 2. *de depoſito & Leg. Si quis. C. Depoſiti.* Ex quo deducitur, quod multo minus Depoſitarius poſſit Creditori deponenti, quamvis requiſitus ab eo, propria auctoritate ex depoſito aliquid tradere Titulo recompenſationis; uti ex Lugone, & aliis advertit la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 832. deducitur a fortiori ex Juribus ſupra citatis. *

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depoſitarius, & huiuſmodi, ſi res commodata, depoſita &c. apud ipſum pereat?

SUMMARIUM.

34. *Culpa aliter accipitur apud Juriſtas, quam Theologos, & quomodo?*
35. *Culpa juridica ſeu civilis, Caſus, & Dolus quid?*
36. *Culpa juridica triplex. Lata, quæ æquiparatur Dolo, Levis, & Leviſſima, quæ?*
37. *Commodatarius, aut Depoſitarius non tenetur de caſu fortuito.*
38. *Niſi aliter fuerit conventum.*
39. *Aut ſi fuerit in mora reddendi.*
40. *Vel niſi caſus ſua culpa acciderit.*
 * *Quid ſentiendum, ſi acciderit culpa Nuntii intermedii?*
41. *Spectando Jus naturale, quiſnam tenetur de damno dato in re alterius?*
42. *Secundum Leges humanas, tenetur Commodatarius de culpa leviſſima, Depoſitarius ſolum de dolo, cur?*
43. 44. 45. *Tres Regulæ, quantum ad Propoſitum.*
46. *An dictæ Regulæ obligent in conſcientia ante ſententiam Judicis?*
47. *Loquendo de damno ex culpa levi, vel leviſſima in contractibus dato, communior aſſirmat.*
48. *Verum ſententia negativa non eſt improbabilis.*
49. *Quid, ſi dubitetur, an culpa tua damnum acciderit?*
50. *Depoſitarius, vel Commodatarius, an poſſit ſalvare res proprias omiſſis alienis, ſi non poteſt utraſque?*
51. *An ſalvando alienas pretioſiores, poſſit petere compenſationem?*
 * *Quid ſentiendum, ſi res aliqua fuerit depoſita apud Religioſum inſcio Monaſterio?*

34. ADVERTENDUM quoad propoſitum, quod culpa aliter accipiatur apud Juriſtas, aliter apud Theologos: ſiquidem apud Theologos culpa idem eſt, ac peccatum, ſive id mortale ſit, ſive veniale: apud Juriſperitos vero culpa idem eſt, ac omiſſio alicuius diligentiæ; unde ſequitur quodpiam damnum proximo. Et poteſt facile contingere, quod huiuſmodi culpa iuridica ſeu civilis ſit homini involuntaria, & omni peccato coram DEO vacet: veluti ſi ex naturali oblivione librum tibi commodatum in publico loco reliquiſti, unde ſequitur eius amiſſio, culpam iuridicam commiſiſti, quamvis coram Deo nihil peccaveris ob huiuſmodi naturalem inadvertentiam.

35. Differt autem culpa huiuſmodi a Caſu, & Dolo: nam culpa quæcumque civilis poteſt caveri diligentia hominis, cum ſit omiſſio illius diligentiæ, quam homines diligentes, vel ſaltem diligentiſſimi talis ſtatus & conditionis adhibere ſolent. Caſus autem eſt rei inopinatæ eventus, qui neque a diligentiſſimo prævideri, & caveri poteſt: ſic caſu fortuito fiunt, quæ contingunt per bellum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandinem, fulmina, & his ſimilia. Dolus vero dicitur omnis calliditas, fallacia, & machinatio ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita. *L. 1. ff. de Dolo malo.*

36. Porro culpa iuridica, ſeu civilis, communiter dividitur in culpam latam, levem, & leviſſimam. *Culpa lata* eſt omiſſio eius diligentiæ & circumſpectionis, quam paſſim homines eiuſdem conditionis adhibere ſolent: qualis foret, ſi quis librum commodatum relinqueret foris ante oſtium, qui proinde perditur. Et talis culpa lata, licet dolus proprie non ſit, tamen in Jure æquiparatur dolo. *L. 1. ff. Si menſor falſum &c.* ibi: *Lata culpa plane dolo comparabitur.* cum concordantiis. *Culpa levis* eſt omiſſio eius diligentiæ, & circumſpectionis, quam ſolent homines diligentiores illius conditionis, vel artis adhibere: & talis culpa foret illius, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinqueret, oſtio tamen aperto; nam homines diligentiores ſolent claudere ianuam. *Culpa* tandem *leviſſima* eſt omiſſio eius diligentiæ, quam diligentiſſimi & prudentiſſimi adhibent: qualis foret eius, qui librum ſibi commodatum intra cubiculum relinquens clauſit quidem oſtium, ſed non tentavit manu, an illud bene ſit obſeratum: prout hasce culpas exemplificat Navarrus *cap. 17. Manualis num. 178.* & alii. His prænotatis, ſit

37. CONCL. I. Si res apud Commodatarium, aut Depoſitarium fortuito caſu pereat, ad nullam ipſe reſtitutionem tenetur (nam qualibet res Domino ſuo perit) niſi aliter expreſſe ſit conventum, aut ipſe fuerit in mora reddendi, vel niſi ex ſua culpa fuerit data occaſio tali caſui fortuito. Ita Doctores communiter, & habetur expreſſum in Jure Canonico *cap. un. de commodato.* ibi: *Cum gratia ſui tantum quis commodatum accipit, de leviſſima etiam culpa tenetur: licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari.* Hæc ibi.

38. Additur notanter I. *Niſi aliter expreſſe ſit conventum:* nam ſi pactum intervenit de præſtando ſeu reſarciendo damno, quomodocumque res pereat, tenebitur quis etiam de caſu fortuito, eo quod periculum rei in ſe ſuſceperit, ſeque obligaverit ad quodcunque damnum reſarciendum: ſiquidem: *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur,* *Reg. 85. Juris in 6.*

39. Additur II. *Niſi fuerit in mora reddendi:* quia, ſi quis tardaverit reddere Domino Commodatum poſt expletum ejus uſum, vel Depoſitum, poſtquam illud Dominus repetivit, ſicque fuerit in mora reddendi, tenebitur etiam de caſu fortuito: nam *Mora ſua cuilibet eſt nociva.* *Reg. 25. Juris in 6.* Intellige, niſi res eodem modo fuiſſet peritura apud Dominum; quia tunc non cenſeretur Domino fuiſſe cauſa damni, ſicque non obligaretur ad recompenſationem damni. Leſſius *lib. 2. cap. 7. num. 38.* & alii.

40. Additur III. *Niſi caſus fortuitus ſua culpa acciderit:* prout fieret, ſi vas argenteum, tibi pro convivio in civitate celebrando commodatum, tecum accepiſti peregre profectus, ſicque illud in naufragio, vel prædonum incurſu perdidiſti; nam tunc teneberis de hoc caſu fortuito, utpote qui tua culpa accidit, quia Commodatum ſine licentia commodantis foras extuliſti. Et hæ tres limitationes expreſſe habentur in *cit. cap. un. De commodato.*

Additio.

* Quod ſi reſcire deſideres, an inter caſus fortuitos, ita ut Commodatarius ab onere reſtitutionis ſit liber, numerari valeat, ſi rem commodatam is tradat nuntio, ut Domino reſtituat: hic vero cum eadem occulte aufugiat? Reſp. Si nuntius iſte fuerit habitus communiter fidelis, tunc inter caſus fortuitos talis fuga nuntii computatur, & res ipſi Domino perit, ac Commodatarius ab onere reſtitutionis liberatur: ſecus vero dicendum, ſi ipſe nuntium conſtituat, de cuius fidelitate ſibi alias ſufficienter non conſtat; tunc enim Commodatarius ſic faciens non eſt abſque culpa. Vide Jus Canonicum *lib. 3. Decret. Tit. 15. §. 2. num. 34. & ſeqq.*

41. CONCL. II. Siſtendo intra limites Juris naturalis, nemo tenetur de damno dato in re alterius, etiamſi ſit apud ipſum ex contractu, niſi ob dolum ſui deliberatam culpam latam; ſive, niſi res illa pereat apud ipſum ex tanta ſua negligentia ſeu culpa, quæ ſit peccatum mortale. Ita Leſſius *loc. cit. n. 28.* cum aliis. Notanter dicitur: *ſiſtendo intra limites Juris naturalis,* propter ſequentem Concluſionem: unde ſit

42. CONCL. III. Spectando tamen leges humanas, aliter de hoc eſt diſcurrendum. Siquidem, loquendo de Commodato, *cum gratia ſui tantum quis commodatum accipit, de leviſſima etiam culpa tenetur,* ut habetur *cit. cap. un. de commodato*, cum concordantiis. Econtra vero Depoſitarius ordinarie tenetur ſolum præſtare dolum, & culpam latam *arg. l. 1. Depoſiti.* ibi: *Qui depoſitum accipit, dolum & latam culpam præ-*

ſtare

ſtare debuit. & tenent Doctores communiter. Ratio diverſitatis inter Commodatarium, & Depoſitarium eſt: quia Depoſitum regulariter fit gratia ſolius Deponentis, ut illud ipſi ſecure aſſervetur; Commodatum vero gratia ſolius Commodatarii, cujus neceſſitati atque indigentiæ per rem commodatam quis ſubvenit: atqui naturalis æquitas poſtulat, ut major adhibeatur diligentia in cuſtodienda re aliena, quam quis ad ſolam ſuam utilitatem accepit, quam ſi eam accepiſſet ob alterius duntaxat gratiam & utilitatem: ergo.

43. Porro ut tota hæc materia clarius præ oculis habeatur, en tibi tres regulas, quas Doctores paſſim aſſignant, atque deſumunt ex variis textibus utriusque Juris. I. Regula: In contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum (prout regulariter loquendo fit in Depoſito) præſtatur dolus, & culpa lata ſolum: exceptis tamen quibuſdam contractibus, nempe Tutelæ, Mandati, & Negotiorum geſtorum, in quibus ob ſpecialem rationem etiam præſtatur culpa levis, ut dicitur *l. Contractus* 23. *ff. de Reg. Juris*, & amplius explicant Juriſtæ: qui pariter ob ſpecialem Juris diſpoſitionem *Leg.* 3. *ff. Nautæ, Caupones*. hoſce, & quoſcumque alios, qui ex officio ſuſcipiunt depoſita, condemnant, atque ad reſtitutionem obligant; ſi etiam ex culpa tantum leviſſima illorum Depoſitorum quodpiam perierit, aut deperditum fuerit.

44. II. Si contractus fiat gratia recipientis tantum (prout regulariter fit in Commodato) tunc præſtatur non ſolum dolus & culpa lata, ſed etiam culpa levis atque leviſſima *arg. cit. c. un. de commodato*. Excipe Precarium, in quo, quia totaliter ex liberalitate concedentis deſcendit, atque ad libitum ejus quolibet tempore revocari poteſt, nonniſi dolus & culpa lata præſtatur. *text. clar. l. Quæſitum §. Eum quoque. ff. de precario*.

45. III. Quod ſi vero Contractus fiat gratia utriusque (prout contingit in Pignore, quo datur & gratia Creditoris, ut ei fiat aſſecuratio rei creditæ, & gratia Debitoris, ut ei ſub aſſecuratione pignoris quidpiam mutuo concedatur) tunc præſtatur dolus & culpa lata, ſimulque culpa levis, non autem leviſſima *arg. l. Si, ut certo. §. Nunc videndum eſt. ff. Commodati*. & tenent Doctores communiter. Verum occaſione præmiſſorum

46. Quæres I. An datæ Regulæ, ſeu Leges obligent in conſcientia ante ſententiam Judicis ad reparationem damni, ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima dati? & notanter additur, *ex culpa duntaxat levi, vel leviſſima*: nam ſi deliberate detur damnum ex dolo, vel culpa lata (qualis, ut dictum, dolo æquiparatur) certum eſt, adeſſe obligationem in conſcientia reſarciendi damnum tertio illatum in Contractibus, non minus, ac extra illos.

47. Reſp. quamvis communior ſit ſententia, dictas leges ſtatuentes obligationem reſtituendi ratione damni ob culpam levem, vel leviſſimam in contractibus dati, obligare in conſcientia, & ante ſententiam Judicis, nihilominus oppoſita ſententia, negans talem obligationem in conſcientia, ſaltem antequam ab altera parte exigatur, vel etiam ante ſententiam Judicis, non eſt improbabilis, præſertim loquendo de damno ex culpa leviſſima dato. Ita Lugo *diſp.* 8. *de Juſt. & Jure ſect.* 8. *num.* 105. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 43. & in ſimili Sanchez *lib.* 1. *de Matr. diſp.* 37. *n.* 4. citans alios. Ratio prioris partis eſt: quia ejuſmodi obligatio non tam deſcendere videtur ex culpa, quam ex natura contractus, prout argumentatur Navarrus *cap.* 17. *Manualis n.* 184. contra Sotum: nam hoc ipſo, quod quis ineat talem contractum, cenſetur ſe obligare ad præſtandam eam diligentiam, quam leges & natura talis contractus requirunt.

48. Altera pars, quæ negat talem obligationem in conſcientia, ſaltem antequam exigatur reparatio damni a parte adverſa, vel etiam ante ſententiam Judicis, ex eo ſuadetur: quia prædictæ leges contractuum non videntur cum tanto rigore in Foro conſcientiæ receptæ: nemo enim eſt, qui pignori, vel rei conductæ, aut etiam commodatæ putet ſe majorem cuſtodiam debere ex Juſtitia, ac pro Foro conſcientiæ, quam Dominus ipſe adhibere ſolet. Accedit, quod

potius cenſeatur eſſe caſus fortuitus, ſaltem pro Foro conſcientiæ, ſi ob culpam leviſſimam, quæ propter naturalem oblivionem & inadvertentiam accidere poteſt, periit res aliena tibi commodata, abſque ulla tua culpa Theologica. Vide dicenda *Tract.* 9. *diſt.* 5. *quæſt.* 5.

49. Quæres II. Quid juris, quando dubium exiſtit, an culpa tua damnum acciderit? Reſp. Quando Depoſitarius, vel Commodatarius rationabiliter dubitat an Depoſitum vel Commodatum ſua culpa perierit, nec ne, ſatis convenit inter Doctores, quod is non teneatur in conſcientia ad aliquam reſtitutionem: tum quia in dubio non præſumitur delictum: tum etiam, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. In Foro tamen externo, ſi res Depoſitarii manſerint incolumes, præſumitur de dolo. *arg. cap.* 2. *de depoſito*. ibi: *Bona fides abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſalvis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti*: juncta *l. Quod Nerva. ff. Depoſiti*. cum concordantiis. Quod ultimum intelligendum eſt, niſi Depoſitarius probet, Depoſitum caſu periiſſe, vel non potuiſſe, ſimul cum rebus ſuis, imminente v. g. incendio, ſalvari; tunc enim ceſſaret præſumptio doli.

50. Quæres III. Utrum Depoſitarius, vel Commodatarius poſſit ſubvenire propriis rebus, vel potius teneatur ſalvare res depoſitas vel commodatas, ſi utraſque ob caſum fortuitum, ut puta ob exortum improviſum incendium, aut irruptionem hoſtium ſalvare nequeat? Reſp. hic opus eſt diſtinctione: nam ſi res tuæ ſint pretioſiores aliis depoſitis, vel commodatis, fatentur omnes, quod poſſit præferre tuas pretioſiores aliis minus pretioſis, ſi ambas ſalvare nequeas; maxime cum quilibet magis teneatur diligere ſe, quam alium. Abbas *cap.* 2. *de depoſito*. & alii. Quod ſi vero res depoſitæ, vel commodatæ ſint pretioſiores tuis, teneris eas præferre rebus tuis vilioribus, eaſque ſalvare tuis minoris momenti relictis: quia hoc ſuadet Prudentia, & æquitas naturalis.

51. Notat tamen Leſſius *l.* 2. *cap.* 27. *n.* 28. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 7. *n.* 7. Quod ſi Depoſitarius, vel Conductor, aliena propriis præferendo, paſſus fuerit jacturam, is poſſit petere compenſationem damni ſibi emergentis, eo quod nulli officium ſuum debeat eſſe damnoſum. Secus eſt in Commodatario: nam, cum in hujus ſolius gratiam Commodatum ſit factum, tenetur is Commodantem ſervare indemnem, etiam diligentiſſime cuſtodiendo res ſibi commodatas.

Additio.

* Quæres IV. An Eccleſia, vel Monaſterium teneatur ad recompenſationem Deponenti faciendam, ſi citra conſenſum Capituli, ſeu Conventus res depoſita apud Rectorem Eccleſiæ vel Religioſum ex ſua culpa pereat. Reſp. negative, dummodo hæc ipſa res depoſita non fuerit converſa in utilitatem Eccleſiæ vel Monaſterii. Ita ſtatuitur, *cap.* 1. *de depoſito*. & ratio eſt: quia *delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ, ſeu Monaſterii, redundare*. *Reg.* 76. *juris in* 6. Vide Jus Canon. *lib.* 3. *Decret. Tit.* 16. *num.* 49. *& ſeqq.* *

DISTINCTIO III.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum, & quæ ejus requiſita?

SUMMARIUM.

1. *Teſtamentum, quid?*
   * *Qualiter debeat eſſe conſtituta Voluntas Teſtatoris?*
2. *Dividitur in ſolemne, & minus ſolemne, ſeu privilegiatum,*
3. *Paganum, & militare. Teſtamentum ſcriptum ſeu clauſum, & Teſtamentum nuncupativum, quid?*
4. *Hoc a Notario ſolet redigi in ſcripturam, cur?*
5. *Ad Teſtamentum ſolemne ſcriptum requiruntur plura;*

1. *Hæredis inſtitutio.*
6. *II. Septem Teſtes.*
7. *III. Ut teſtes ſint legitimi; & qui ſint tales?*
8. *IV. Ut teſtes ſint rogati.*
9. *V. Subſcriptio, & ſubſignatio Teſtamenti.*
* *Quædam de jure Bavarico quoad ſubſcriptionem, & ſubſignationem?*
10. *VI. Unitas contextus &c.*
11. *Ad Teſtamentum nuncupativum, quæ requirantur?*
* *An id valeat per annutum?*

1. CONCL. I. *Teſtamentum* juxta nominis etymologiam idem eſt, ac *teſtatio mentis;* & recte definitur *L. 1. ff. Qui teſtamenta.* dicendo: *Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ juſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit.* Quamvis enim aliqui majoris claritatis gratia addere ſoleant ly *cum directa hæredis inſtitutione;* tum ad exprimendam differentiam Teſtamenti a Codicillo, & aliis ultimis voluntatibus; tum quia inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti: nihilominus Juriſconſulti hanc particulam ſubintelligi volunt ſub ly *juſta ſententia*, id eſt, legitima, ſive juri conſona, & habens omnes ſolemnitates Juris, inter quas eſt directa hæredis inſtitutio.

Additio.

* Porro, ut Teſtamentum, ſeu etiam aliquod legatum valeat, illa voluntas Teſtatoris requiſita debet eſſe *actualis* & *efficax:* pro quo bene notandum, quod voluntas illa, qua aliquando volo facere Teſtamentum, & hunc vel illum hæredem inſtituere, non ſit voluntas efficax actualiter teſtativa; ſicut a pari illa voluntas, qua vult Petrus aliquando Matrimonium contrahere, non eſt illa actualis voluntas, qua Matrimonium ipſum actu contrahitur. Quinimo tales formulæ: *Volo aliquando facere Teſtamentum, & ibidem tui eſſe memor*, ſive: *ſis in tuo ſervitio fidelis, & faciam ſuo tempore aliquod pro te legatum in meo Teſtamento;* vel: *cogito te inſtituere Hæredem &c.* potius cenſenda ſunt propoſita & velleitates, quam efficax voluntas actualiter teſtativa, prout cum Rota Romana *in Rec. part. 2. deciſ. 576. num. 3. & part. 7. deciſ. 108. num. 4.* advertit Card. de Luca *de Teſtament. diſc. 13. num. 5. & ſeqq.* Unde ſi ſimilem formulam proferat herus ad famulum, maritus ad uxorem, &c. & poſtmodum morte præventi Teſtamentum non condant, vi horum verborum nequeunt tales occulta uti compenſatione, &, ſi jam feciſſent, obligandi ſunt a Confeſſariis ad reſtitutionem. *

2. CONCL. II. Teſtamentum varie dividitur. Et imprimis aliud eſt perfectum ſeu ſolemne, cui quadrat proxime data definitio; aliud minus ſolemne ſeu privilegiatum, quod, etſi careat ſolemnitatibus Jure communi cæteroquin requiſitis, tamen ex privilegio valet: ut eſt Teſtamentum ad pias cauſas, Teſtamentum inter liberos conditum, Teſtamentum militare, aut factum tempore peſtis, vel coram Principe, ſive apud Acta Judicis, de quibus infra *Quæſt. 3.*

3. Rurſus Teſtamentum dividitur in paganum, & militare: hoc fit a militibus in caſtris, illud domi in pace. Teſtamentum paganum, ac ſolemne dividitur ulterius in ſcriptum ſeu clauſum, & nuncupativum. *Teſtamentum ſcriptum*, ſeu *clauſum*, ſic dicitur, quod ſcripto fiat ſervata debita forma Juris: & hujuſmodi Teſtamentum ſcriptum, ſeu clauſum præcipue tunc fit, quando Teſtator latere vult id, quod in Teſtamento continetur, prout notatur *l. Hac conſultiſſima. C. de Teſtament.* Porro *Teſtamentum nuncupativum* dicitur illud, quo Teſtator non interveniente ſcriptura coram teſtibus ad hoc convocatis nuncupat, ſeu oretenus exprimit nomen hæredis, quidque aliud de ſuis bonis poſt mortem fieri velit.

4. Notat tamen Layman *lib. 3. tract. 5. c. 1. num. 3.* cum aliis, quod hodie nuncupatio talis coram teſtibus facta plerumque a Notario publico ſoleat in ſcripturam redigi; non quidem ad ſubſtantiam actus ſervandam, ſed ad meliorem rei geſtæ comprobationem, ac Teſtamenti ſecuritatem: quia fieri poteſt, ut teſtes interim moriantur, vel inhabiles reddantur, quominus coram Judice voluntatem Defuncti declarare valeant, quorum defectum abunde ſupplet publicum inſtrumentum Notarii.

5. CONCL. III. Ad Teſtamentum ſolemne ſcriptum, ſeu clauſum ſequentia requiruntur I. Hæredis inſtitutio: ſiquidem *Inſtitutio hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius teſtamenti* §. *Ante hæredis* 34. *Inſtit. de Legatis.* ac proinde ſpectat ad ejus ſubſtantiam: & *alioquin inutile eſt teſtamentum, in quo nemo hæres inſtituitur*, ut dicitur §. *Imprimis. Inſtit. De fidei commiſſar. hæred.* cum concordantiis. Et per hanc conditionem præcipue differt Teſtamentum a Codicillo, & aliis ultimis voluntatibus, eo quod in Teſtamento fiat directa hæredis inſtitutio, non item in Codicillo.

6. II. Requiruntur ſeptem teſtes. Et quidem loquendo de Foro externo, ac quantum eſt de Jure Civili, numerus ſeptenarius teſtium non tantum eſt de forma probatoria, ſed etiam de ſubſtantia Teſtamenti; adeo quidem, ut ſi unus deficiat, Teſtamentum Jure Civili corruat. *arg. l. Si unus. C. De Teſtamentis.* ibi: *Si unus de ſeptem teſtibus defuerit, deficit Teſtamentum.* Covarruvias *cap. 10. De Teſtament. num.* 14. Bartolus, Jaſon, & alii.

7. III. Requiritur, ut hujuſmodi teſtes ſint legitimi, id eſt, tales, qui de Jure non prohibentur eſſe teſtes in Teſtamento. Et iſti, quantum eſt de Jure Civili, ac loquendo de Teſtamento ad cauſas profanas, debent eſſe homines liberi, maſculi, puberes, & nonnullis aliis qualitatibus præditi, de quibus fit mentio §. *Teſtes.* & §. *Pater. Inſtitut. De Teſtam.* Hinc in tali Teſtamento nequit teſtis eſſe fœmina, neque pupillus, neque ſervus ſeu mancipium, neque furioſus, neque prodigus declaratus, neque infamis, neque ſurdus & cæcus, imo etiam Monachus nequit eſſe teſtis, niſi accedente licentia Superioris ſui. Inſuper in ejuſmodi Teſtamento teſtes eſſe non poſſunt, qui ſub poteſtate Teſtatoris ſunt, aut qui in illo Teſtamento hæredes inſtituuntur (bene tamen ii, quibus duntaxat aliquid legatur) nec, qui exiſtunt in poteſtate hæredum: *Reprobatum eſt enim in ea re domeſticum teſtimonium*, ut habetur *cit.* §. *In teſtibus. Inſtit. De Teſtamentis.*

8. IV. Requiritur, quod teſtes ſint rogati, ut ſic excludatur omnis ſuſpicio, ac ſubornatio. Rogare autem in propoſito nihil aliud eſt, quam teſtes certiorare, quare ſint huc convocati: unde non ſufficerent Teſtes fortuiti, vel tranſeuntes duntaxat, niſi etiam dicto modo rogarentur, ſeu certiorarentur.

9. V. Requiritur ſubſcriptio, & ſubſignatio hujuſmodi teſtium. Nam in Teſtamento ſcripto neceſſe eſt, ut teſtibus præſentibus Teſtator ſuum eſſe Teſtamentum dixerit, quod offertur, eique ipſe Teſtator imprimis coram teſtibus ſua manu in aliqua parte ſubſcripſerit: quo facto etiam teſtes uno eodemque die, ac tempore ſubſcribere, & ſigillis ſuis Teſtamentum conſignare debent. Quod ſi vero Teſtator litteras ignoret, vel ob infirmitatem, aut aliam quamcumque cauſam ſubſcribere nequeat, tunc octavus ſubſcriptor pro eo adhibendus eſt, prout expreſſe ſtatuitur *cit. l. Hac conſultiſſima. C. De Teſtamentis.*

Additio.

* Utrum autem æque ſufficiat quoad teſtes, ſi ſcribere quis eorum neſciat, & loco talis ſubſcribat ſubſtitutus ex ipſis Conteſtibus, alia eſt quæſtio: ubi præſens Auctor *in Jure Can. Tit. 26. num. 25. & 26.* diſtinctionem facit inter Jus commune, & Bavaricum, circa poſterius affirmat ſufficere; inſiſtendo autem Juri communi negat, niſi Teſtator fuerit ruſticus, & quidem exiſtat in loco, ubi teſtes litterarum periti non inveniuntur, de quo Teſtamento adhuc recurret mentio infra *n. 33.* Videantur in Jure communi *Lex 21. Hac conſultiſſima.* & *Lex finalis. C. De Teſtamentis.* Quoad Jus Bavaricum autem *Tit. 34. art. 2.* in quo textu pariter quoad obſignationem dictorum teſtium invenietur differentia alia inter Jus commune, & Bavaricum; quoniam ultimum in Patria, qua ſcribo, requirit ex parte teſtium ſigillum non qualecumque, ſed ſpeciale habens *Caſſidem* & *Arma*, conſequenter infertur, in Bavaria, ſi intendatur confectio Teſtamenti ſolemnis, non ſufficere ſigilla, quibus talia Sacerdotum, aut ſpira piſtorum, vel aliorum neſcio quæ ſigna

Digitized by Google

ſigna repræſentantur: interea tamen in textu Juris Bavarici admittitur tanquam ſufficiens, ſi major pars teſtium ſigillum cum Caſſide & Armis apponat, a quibus deinde reliqui teſtes, ſimile ſigillum non habentes, etiam commodatum accipere poſſunt, dummodo id in ſubſcriptione exprimant. Ita declarat Illuſtriſſ. Commentator Schmid *in Tit.* 34. *art.* 2. atque vel exinde deducitur, quantis periculis impugnationum exponatur Teſtamentum ſolemne, unde potius conſulitur Teſtamentum ad acta, de quo ſuo loco. *

10 VI. Requiritur unitas contextus; quod nempe hæc omnia fiant uno eodemque continuato, & non interrupto tempore, abſque alterius negotii interpoſitione, aut dilatione, niſi forſan ob neceſſaria naturæ aliud fieri deberet, idque leve foret. Tandem etiam requiritur, quod teſtes omnes ſimul præſentes ſint, ipſumque Teſtatorem videant, & audiant; prout omnes haſce Teſtamenti ſolemnis ſcripti conditiones uberius explicant Juriſperiti.

11. CONCL. IV. Ad Teſtamentum nuncupativum ferme eædem requiruntur conditiones, quæ ad Teſtamentum ſcriptum; dummodo demantur ſcriptura teſtamenti, & ſubſcriptio, ac ſubſignatio teſtium, loco quorum requiritur, ut Teſtator coram teſtibus ſimul præſentibus (ut ſupra) nuncupet, ſeu nteretenus exprimat nomen hæredis, quidque aliud de bonis ſuis poſt mortem fieri velit. Patet hoc ex *cit. l. Hac conſultiſſima. §. Per nuncupationem. C. De Teſtament.* & *§. Sed hæc quidem. Inſtit. Eodem.*

Additio.

* Quæres. An valeat Teſtamentum noncupativum ſolemne, vel etiam ad Acta ſtctum, ſi Petro e. g. ex inſperato periculoſa Infirmitate obruto, vocentur ſeptem teſtes cum Notario, vel Judex, aut Conſul cum duobus Deputatis (ſi Teſtamentum intenditur nuncupativum ad Acta) interea tamen, uſque dum hi compareant, ita deſtituatur viribus ipſe Teſtator, ut iis advenientibus non niſi ad præviam uxoris ſuæ prolibus deſtitutæ, vel alterius interrogationem, *num tandem velit eſſe Hæredem ſuorum bonorum*, proferre quidquam amplius valeat, quam *ita*, aut *volo*, ſeu *placet*, vel ſi omnino non amplius loqui poſſit, ſed tantummodo capite annuat; an (inquam) tale Teſtamentum noncupativum valeat.

Reſp. Niſi vel per ſcripturam Teſtatoris agnitam ut talem, vel per alios teſtes, vel aliunde ſufficienter noſcatur, hanc fuiſſe jam antecedenter voluntatem morituri teſtatoris, tunc tale Teſtamentum ſaltem ad cauſas profanas factum non valet. Ita cum Julio Claro, Zoeſio, Covarruvia, & aliis præſens Auctor in *Jure Can. lib. 3. Tit. 26. num. 63.* Et ratio eſt: quia in tali caſu non ſufficienter ac plene conſtat de ſeria, & deliberata voluntate Teſtatoris, prout ad ſubſtantiam Teſtamenti requiritur; cum ſupplicari non immerito liceat, ægrotum cum morte luctantem, & ad æternitatem ſuos cogitatus dirigentem pauca hæc verba potius protuliſſe, vel capite annuiſſe, ad removendam moleſtiam & importunitatem interrogantis, quam ex ſerio animo teſtandi. Videantur in emergentia ſimilis caſus utiliter hic Auctor *loc. cit. a num. 56.* & Cancellarius intimus de Schmid *in Comment. ad Tit. 34. art. 5.* Dixi notanter ſaltem *factum ad cauſas profanas*; nam quoad *cauſas pias* potat præſens Auctor *loc. cit. num. 150.* cum aliis pluribus valere; quamvis meo judicio, niſi ſimul alia de voluntate Teſtatoris adſint indicia, neque illud periculo impugnationis careret: cum in præſenti neque ſufficienter conſtet de voluntate Teſtatoris, eſſentialiter requiſita etiam *quoad ipſam ſubſtantiam*, & non præciſe *quoad modum*, ac cæteroquin agatur de præjudicio Tertii, utrum Hæredis alias ab inteſtato ſuccedentis.

QUÆSTIO II.

An Teſtamentum non privilegiatum in Foro conſcientiæ validum ſit, ſi ei deſint ſolemnitates Juris Civilis?

SUMMARIUM.

12. *Rationes aſſerentium, tale Teſtamentum in Foro conſcientiæ eſſe invalidum.*
13. *Fundamenta oppoſitæ ſententiæ, ſeu quod tale Teſtamentum validum ſit.*
14. *Corollarium hujus ſententiæ.*
15. *Tertia ſententia media, aſſerens,*
16. *Ejuſmodi Teſtamentum in Foro conſcientiæ validum ante ſententiam Judicis.*
(r) Juxta dicta Diſſ. 1. n. 34.
17. *Invalidum, quatenus reſcindi debet per ſententiam Judicis.*
18. *Solvuntur rationes primæ ſententiæ.*
(d) Diſſ. 1. n. 34.
19. *Satisfit rationibus ſecundæ extremæ ſententiæ.*

12. CIRCA reſolutionem hujus celebris Quæſtionis practicæ admodum variant Doctores, & generatim in tres diverſas abeunt ſententias. Prima eſt Covarruviæ. *c. 10. De Teſtament. num. 12. & 19.* Henriquez *diſp. 2. q. 4. De Teſtament. num. 60.* Vaſquezii, & quorumdam aliorum, qui docent, hujuſmodi Teſtamentum etiam in Foro conſcientiæ invalidum eſſe, ut proinde hæres in tali Teſtamento inſtitutus, & Legatarii (id eſt, ii, quibus aliquid in Teſtamento illo eſt legatum) teneantur ad reſtitutionem, hæredibus ab inteſtato venientibus faciendam, omnium eorum, quæ ex tali Teſtamento acceperunt. Rationem dant: tum quia Jus civile hujuſmodi Teſtamentum vult haberi pro infecto, illudque ait ſine dubio nullum eſſe; ut patet ex *cit. l. Hac conſultiſſima. C. De Teſtament.* ibi: *Ex imperfecto Teſtamento voluntatem tenere defuncti, niſi inter ſolos liberos a parentibus utriuſque ſexus habeatur, non volumus.* juncta *l. Si unus. C. Eod.* tum quia, ſi talia Teſtamenta in Foro conſcientiæ eſſent valida, inique judices facerent ea infringendo, imo foverent apertam injuſtitiam; dum hæredibus ab inteſtato adjudicant bona defuncti, quæ aliis hæredibus in Teſtamento relicta ſunt.

13. Secunda ſententia eſt Leſſii *lib. 2. de Juſt. & Jure cap. 19. dub. 3. num. 12.* Sanchez *diſp. 12. de Juſt. quæſt. 3. num. 9.* Maſtrii *diſp. 4. Theol. Moral. num. 52.* & plurium aliorum. Et hæc ſententia immediate tenet oppoſitum priori, dum docet, tale Teſtamentum in Foro conſcientiæ validum eſſe, & licite retineri, quod ex tali Teſtamento poſſidetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Idque probari ſolet tum auctoritate plurium Theologorum, hanc ſententiam tenentium: tum ex eo, quia leges irritantes Teſtamenta debitis ſolemnitatibus deſtituta fundantur in præſumptione fraudis. *§. 4. Inſtit. de Teſtament.* ergo, ubi fraus abeſt, etiam ipſæ leges ceſſant obligare, cum præſumptio cedat veritati. Et hinc *l. Quæſtionem. C. De fideicommiſſis.* Confeſſio hæredis jurata abſque alia ſolemnitate ſufficit, ut is teneatur ſolvere Fideicommiſſum, nec auditur volens ſe tueri ea minus ſolemni voluntate. Et ſimile quid habetur *l. Non dubium. C. De Teſtamentis*, ubi approbatio hæredis facit, ut is teneatur ſolvere Legata, & Fideicommiſſa ex inutili Teſtamento relicta.

14. Ex qua ſententia proinde infert citatus Leſſius *num. 21. & ſeqq.* hæredem ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem defuncti, teneri reſtituere hæreditatem, & ſolvere Legata illis, quibus Teſtamento minus ſolemni debentur. Item infert, quod, ſi hæres ab inteſtato retineat hæreditatem & Legata, poſſint illi, quibus aliquid per tale Teſtamentum fuit relictum, uti occulta compenſatione, cum revera res illæ ſint ipſorum.

15. Tertia tandem ſententia, quam præ cæteris probabilem, & in praxi expeditam, ac tutam cenſet Layman *lib. 2. tract. 4. cap. 17.* & tenet Dominicus Sotus cum nonnullis aliis, eſt media inter duas præmiſſas ſententias, quæ docet, ejuſmodi Teſtamentum quadam ratione eſſe validum, & quadam invalidum; validum quidem, antequam per ſententiam Judicis irritetur, ſeu irritum declaretur; invalidum vero, quatenus ejuſmodi Teſtamentum minus ſolemne poteſt, imo & debet per ſententiam Judicis irritum declarari, ac reſcindi, ſi lis ſuper eo mota fuerit, & ad Judicium ſæculare deferatur.

16. Ratio hujus tertiæ ſententiæ, quæ præ cæteris placet, utpote probabilior, deſumitur ex eo: quia

imprimis hanc videntur convincere fundamenta præmiſſæ utriuſque extremæ ſententiæ, utpote quarum prior habet locum poſt ſententiam Judicis: poſterior vero ante ſententiam Judicis. Confirmatur, & ulterius prima pars, qua dicitur, tale Teſtamentum carens ſolemnitatibus Juris Civilis eſſe validum pro Foro Conſcientiæ ante ſententiam Judicis, probatur ex eo: quia in tali Teſtamento ſaltem adeſt obligatio naturalis, donec exceptione Legis Civilis elidatur; atqui obligatio naturalis ſufficit ad transferendum dominium: (c) ergo Teſtamentum illud transfert dominium, ſicque eſt validum, donec per ſententiam Judicis irritetur. Unde infertur, quod hæres in Teſtamento minus ſolemni inſtitutus poſſit rem ſibi relictam juſte retinere, donec ab ipſo per ſententiam Judicis repetatur.

17. Secunda pars tertiæ ſententiæ, qua dicitur, tale Teſtamentum minus ſolemne in tantum eſſe invalidum, quatenus debet reſcindi per ſententiam Judicis, probatur ex eo. Quia Teſtamentum imperfectum eſt invalidum ſecundum Jus Civile; atqui Judex debet judicare ſecundum Leges ac Jus Civile: ergo: Accedit, quod lex, ac ſententia Judicis ſecundum Leges judicantis, ſi eſt juſta in Foro externo, ſit etiam juſta in Foro conſcientiæ, niſi fundetur in falſa præſumptione, prout allegatis pluribus Auctoribus docet Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 10. *num.* 11. & Layman *loc. cit. num.* 8. ergo etiam ſententia Judicis, qua ſecundum Leges Civiles irritat Teſtamentum minus ſolemne, erit juſta, & conſequenter Teſtamentum illud poſt ſententiam Judicis invalidum, etiam in Foro conſcientiæ.

18. Quod ſi contra hanc ſententiam obiiciantur, atque urgeantur fundamenta utriuſque extremæ ſententiæ. Reſp. imprimis ad textus *num.* 12. allegatos, Leges Cæſareas Teſtamentis minus ſolemnibus reſiſtere tantum civiliter, non autem naturaliter. Porro effectus obligationis naturalis præcipuus eſt ille, quod cuipiam Jus tribuat accipiendi, & retinendi illud, quod naturaliter ſibi debetur, ſi id nulla oppoſita exceptione ſolvatur, prout jam dictum ſuperius. (d) Quia vero obligatio naturalis duplex eſt, una omnino efficax, altera aliquo modo inefficax, utpote quæ per exceptionem ex beneficio legis Civilis elidi poteſt, ut advertit cit. Layman. *cap.* 9. *num.* 9. hinc dicendum, Teſtamenta minus ſolemnia habere obligationem naturalem duntaxat aliquo modo inefficacem; quæ proinde per exceptionem ex beneficio Legis, ac ſecutam ſententiam Judicis elidi poteſt.

19. Reſp. deinde ad fundamenta alterius ſententiæ *num.* 13. allata. Ad primum diſtinguitur antecedens: Leges illæ fundantur in præſumptione fraudis univerſalis, conceditur; in præſumptione fraudis particularis, negatur. Unde quia adhuc ſubeſt præſumptio fraudis univerſalis, hoc eſt, talis præſumptio, quæ generatim de fraudibus circa Teſtamenta ob avaritiam hominum facile contingentibus concipitur, Jure ad præcavendum eiſdem fraudibus ſic diſponente, rite per ſententiam Judicis Teſtamenta minus perfecta reſcindi poſſunt. Ad alterum dicitur, illud eſſe ſpeciale: quia hæres jurato confitens, hanc fuiſſe voluntatem Defuncti, aut approbans Legata ex inutili Teſtamento relicta, hoc ipſo cenſetur voluntatem Defuncti agnoviſſe, & ratam habere; ſicque noluit Jus Civile, obligationem naturalem talis ultimæ voluntatis per ſententiam Judicis reſcindi.

QUÆSTIO III.

De Teſtamentis ad pias cauſas, aliiſque privilegiatis.

SUMMARIUM.

30. *Teſtamenta privilegiata, quæ?*
Teſtamentum ad pias cauſas, quod?
21. *Ad hoc quænam requirantur, & ſufficiant?*
22. *Duo Teſtes in Teſtamento ad pias cauſas non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed probatoria.*
23. *Hinc ſcriptum manu Teſtatoris valet abſque alio Teſte.*
24. *Idem, ſi hæredi certo conſtet de diſpoſitione ejus ad pias cauſas.*
25. *Quid juris, ſi moriturus cœpit facere Teſtamentum, & non abſolvit?*

(c) Num. 21. & 22.

26. *Solvitur inſtantia.*
27. *An credendum Parocho, vel Confeſſario circa Legata pia a defuncto relicta?*
28. *Cautela circa hoc obſervanda.*
* *Cum ſolutione objectionis.*
29. *Confeſſarii non facile intereſſe debent confectioni Teſtamenti &c.*
30. *Teſtamentum inter liberos eſt privilegiatum.*
* *Ad quas perſonas ſe hoc privilegium extendat?*
31. *Teſtamentum militare eſt privilegiatum, quomodo, & quando?*
* *Item quoad quales milites?*
32. *Teſtamentum ad actis eſt privilegiatum.*
33. *Quid liceat hominibus ruſticis?*
34. *Quid juris de Teſtamento tempore peſtis?*
35. *Limitatio notabilis ſupradictorum.*
* *Sex caſus notabiles circa confectionem Teſtamenti ad pias cauſas.*

20. T*Eſtamenta privilegiata* dicuntur ea, in quibus vel nulla Juris Civilis ſolemnitas, vel non tam plena & perfecta, ſicut in aliis requiritur. Et inter hujuſmodi Teſtamenta privilegiata primum ſibi locum vendicant Teſtamenta ad pias cauſas. Porro *Teſtamentum ad pias cauſas* dicitur illud, in quo hæres inſtituitur pia cauſa, uti Eccleſia, Monaſterium, pauperes: ſive, quod principaliter & directe fit ob Dei, & Sanctorum honorem, atque animæ ſuæ ſalutem, v. g. quod pro Eccleſiis, aliiſque piis locis, vel in captivorum redemptionem, pauperum aut Religioſorum ſuſtentationem, in mortuorum ſuffragia, & alia hujuſmodi pietatis opera factum eſt.

21. CONCL. I. Ut Teſtamentum ad pias cauſas ſit validum in Foro tum interno, tum etiam externo, non requiruntur neceſſario ſeptem teſtes, aut aliæ ſolemnitates Juris Civilis, ſed ſufficiunt ea, quæ ſunt de Jure Naturæ, & Gentium, nimirum, ut ſit poteſtas in diſponente, capacitas in eo, in cujus favorem diſponitur, & libertas in diſpoſitione, ſimulque adſint duo teſtes. Ita Covarruvias *cap.* 11. *de Teſtam. n.* 1. Leſſius *lib.* 1. *cap.* 19. *dub.* 2. eſtque communis. Sic enim clare deciſum habetur *cap. Relatum* 11. *de Teſtam.* Unde, cum hæc materia ſit ſpiritualis, tenendum eſt Jus Canonicum in utroque Foro, videlicet tam Eccleſiaſtico, quam Civili, atque etiam in Terris Romani Imperii: quod ipſum confirmat praxis communiter recepta.

22. CONCL. II. Prædicti duo teſtes in Teſtamento ad cauſas pias non ſunt de forma ſubſtantiali, ſed tantum de probatoria: adeoque ejuſmodi Teſtamentum validum eſt, etiamſi duo teſtes non fuerint adhibiti, dummodo aliunde conſtet de mente Teſtatoris, ſua bona ad pias cauſas relinquentis. Ita Fagnanus *c. Relatum n.* 8. *& ſeqq. de Teſtament.* Covarruvias *loc. cit. n.* 12. Leſſius *n.* 7. Layman *lib.* 3. *tr.* 5. *c.* 2. eſtque nunc communis Doctorum. Ratio eſt: quia in Teſtamentis ad pias cauſas non procedunt Leges Civiles ob defectum juriſdictionis; in Jure Canonico autem nullibi habetur Decretum irritans ejuſmodi Teſtamenta ſine duobus teſtibus facta ad cauſas pias: dummodo aliunde certo conſtet de mente Teſtatoris, ut puta per propriam ejus ſcripturam, vel ſi hæres ipſemet ex ore Teſtatoris audivit ultimam illius voluntatem, ſive certum Legatum relictum ad cauſas pias. Accedit, quod in ſimili Teſtamentum inter liberos, ſive ſcriptum, ſive ſubſcriptum manu Teſtatoris valeat quoad liberos abſque alio teſte. *l. Hac conſultiſſima.* *§. Ex imperfecto. C. de Teſtam.* juncta *Auth. ſeq.* Et conformiter dictis.

23. Infertur I. Validum eſſe Teſtamentum, & quamcumque ultimam voluntatem ad cauſas pias manu Teſtatoris ſcriptam, vel ſubſcriptam, etiamſi nullus teſtis adhibitus fuerit; modo ſufficienter conſtet, eſſe Teſtatoris ſcripturam. Quia, ut dictum, interventus teſtium non requiritur ad ſubſtantiam Teſtamenti facti ad pias cauſas, licet ſæpe duo vel tres te-

ſtes

ſtes requirantur ad probationem, ſi aliud probationis genus haberi non poſſit; ergo, dum ſufficienter conſtat, hanc eſſe Teſtatoris ſcripturam, atque ultimam ejus voluntatem, valebit ad pias cauſas abſque aliis teſtibus.

24. Infertur II. Si hæredi certo conſtet, voluntatem Teſtatoris fuiſſe, ut aliquid in pias cauſas expendatur, eundem in Foro conſcientiæ obligatum eſſe ad ſatisfaciendum, eſto in Foro externo id nequaquam probari poſſit. Ratio eſt: quia tunc probatione opus non eſt, quando de veritate conſtat. Layman *ibid. n.* 5. & ſequitur ex dictis.

25. CONCL. III. Si moriturus cœpit facere Teſtamentum, vel Codicillum, & morte præventus non abſolvit; licet ſecundum alia irritum ſit, valet tamen quoad Legata pia, quæ in ſua illa imperfecta diſpoſitione jam expreſſerat. Ita Abbas Panormitan. *cap.* 1. *de Succeſſion. ab inteſtato.* Covarruvias *cap.* 11. *de Teſtam. n.* 14. Barboſa, Layman *n.* 6. & alii. Ratio prioris habetur *l. Si is, qui. ff. Qui teſtamenta.* ubi dicitur: *magis cœpiſſe talem Teſtamentum facere, quam feciſſe.* Verum hoc ipſum patitur quandam limitationem, & valet tale Teſtamentum, ſi nomen hæredis jam eſt expreſſum: licet ſecus ſit, ſi quis volens plures hæredes inſtituere, unius nomen expreſſerit, & non alterius, ut *loc. cit.* dicitur, & amplius explicant Juriſtæ. Ratio ſecundæ partis eſt: quia diſpoſitio Juris Civilis quoad Legata ad cauſas pias non valet, ob rationes proxime (*e*) dictas.

26. Neque obſtat, quod talis Teſtator adhuc potuerit immutare diſpoſitionem ſuam. Reſp. enim, quamvis id fieri potuiſſet, tamen re ipſa illud factum non eſſe: unde cum Teſtator actu nullam mutationem ſignificaverit, naturali pariter, & Canonico Jure debent talia pia Legata firma permanere; eo præſertim, quod ſint pro remedio animæ Teſtatoris jam defuncti.

27. Quæres, an credendum ſit Parocho, vel Confeſſario, qui poſt mortem Parochiani, vel confitentis ſui producit ſchedulam continentem Legata quædam ad pias cauſas, quam hominem illum, antequam diſcederet, ſcripſiſſe, vel dictaſſe aſſeverat; & num talis diſpoſitio pro ultima legitima voluntate haberi debeat? Reſp. I. Si manus Teſtatoris agnoſcitur, vel duobus teſtibus probari poteſt, tunc pia ejus voluntas omnimode eſt executioni mandanda: cujus ratio patet ex dictis *num.* 21. & 22.

28. Reſp. II. Si ipſemet Parochus, vel Confeſſarius Legata annotavit, non creditur illi ſine alio teſte. Ratio eſt: quia juxta illud Salvatoris *Matth.* 18. & *Luc.* 17. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum*, Unde illud commune dictum, *vox unius, vox nullius*, *arg. c. Licet* & *c. In omni* & *c. Venient. de Teſtibus*, juncta *l. Juriſjurandi. C. Eod.* Hinc monendi ſunt Parochi, aliique Confeſſarii, ut ultimas ejuſmodi diſpoſitiones ad pias cauſas non ſuſcipiant, niſi advocatis duobus ſaltem teſtibus, maſculis aut fœminis, quamquam etiam unus cum Parocho ſufficere poterit, uti notat Layman *ibidem*.

Additio.

* Dices. In cauſis favorabilibus, quale eſt Teſtamentum ad cauſas pias, unus teſtis ad faciendam fidem ſufficit, *arg. can. Cum itaque.* 112. *de Conſecrat. Diſt.* 4. ergo, poſito, quod ægrotus a Parocho, vel Confeſſario conſilium petat, ipſique ſuam voluntatem ultimam circa cauſas pias adaperiat, non eſt neceſſe, ut Parochus, ſeu Confeſſarius adhuc alium teſtem ſecum aſſumat. Reſp. diſting. antec. in cauſis favorabilibus ſpecialiter in Jure exceptis, & quæ non vergunt in præjudicium tertii, ſufficit unus teſtis, conc. an aliis, neg. antec. Inter illas autem cauſas in Jure ſpecialiter exceptas diſpoſitio ad cauſas pias facta, quæ cæteroquin tendit in præjudicium hæredis ab inteſtato, non legitur comprehenſa, niſi dictum talis unius Teſtis ſimul aliis adminiculis Juris & fomentis veritatis adjuvetur; unde debemus ſtare textibus generalibus utriuſque Juris *c.* 23. *de Teſtibus.* & *L.* 9. *C. de Teſtib.* ubi leguntur hæc formalia: *Manifeſte ſanccimus, ut unius omnino Teſtis reſponſio non audiatur, etiamſi* NB. *præclaræ Curiæ honore præfulgeat.*

Porro inter cauſas ab hac lege ſpecialiter exceptas, & ubi unicus teſtis ſufficit, ſunt *imprimis* ille, quæ alteri non afferunt præjudicium *can. Cum itaque* 112. *de Conſecrat. Diſt.* 4. *Secundo.* Cauſæ matrimoniales, quando agitur de contrahendo, & objicitur impedimentum dirimens. *c. Super eo* 22. *de Teſtibus.* *Tertio.* Si Miniſter publicus teſtetur de actu a ſe geſto vi ſui officii. *L.* 2. *C. de Ponderatoribus.* *Quarto.* Si fide dignus interpres explicet peregrinum idioma *L.* 1. *§. fin. ff. de verbor. obligat.* *Quinto.* Si ipſemet Teſtator in Teſtamento expreſſe cavit, ut huic uni plena fides habeatur *L.* 14. *ff. de dote prælegata.* Quoad alia vero Teſtamenta, vel Legata etiam pia, non legitur, quod uni Teſti plena fides adhibeatur abſque aliis adminiculis, hincque in caſu emergenti adhibeat Parochus, vel Confeſſarius præter ſeipſum ſemper adhuc alium, ſaltem unicum Teſtem, vel etiam duos, maxime ſi ipſemet ſeſe non libenter immiſcere velit; nam *

29. Recte Layman *cap.* 5. *n.* 20. advertit, ad hoc ut Confeſſarii, præſertim Religioſi, majore ſpiritua libertate, & fructu, hominum animas juvare poſſint, plerumque non expedire, quod confectioni Teſtamentorum ipſi interſint, aut Teſtatori in particulari ſuadeant, quibus hæreditas vel Legata relinqui debeant, præſertim propriis Eccleſiis aut Conventibus, ſed expediat ferme in genere tantum pias diſpoſitiones commendare: niſi Teſtator conſilium petens dirigendus ſit, ipſique explicandum, quidnam conſideratis omnibus honeſtius, & ad animæ ſuæ ſalutem utilius, Deoque gratius exiſtimetur.

30. CONCL. III. Quantum ad alia Teſtamenta privilegiata attinet, ſecundum inter ea locum obtinet Teſtamentum inter Liberos; id eſt, illud, quod a patre, matre, aliove utriuſque ſexus aſcendente inter Liberos conditum eſt: valet enim, licet ſit imperfectum, & Juris ſolemnitate deſtitutum, ut puta quia non interfuerunt ſeptem teſtes, vel non rogati, aut non maſculi &c. dummodo adhuc voluntas Teſtatoris ſufficienter ſit declarata. Ita omnes Doctores; eſtque expreſſum *l. Hac conſultiſſima. §. Ex imperfecto. C. de teſtam.* cujus verba *n.* 12. relata ſunt.

Additio.

* Ubi tamen adhuc duo in ſimili Teſtamento privilegiato inter Liberos advertenda ſunt. *Imprimis*, quod valeat tantum pro ipſis Liberis, non autem pro aliis perſonis, ſeu cauſis profanis extraneis, ſi tales cum prioribus cohæredes fuiſſent inſtitutæ *l. Hac conſultiſſima. §. Ex imperfecto, C. de Teſtament.* Quinimo multum inter Doctores controvertitur, an in ſimili Teſtamento privilegiato ſubſiſtant Legata profana, ſi quæ inſerta fuiſſent circa extraneos. *Secundo* notandum eſt, quod diſtinctio fieri debeat inter ſimile Teſtamentum nuncupativum, & ſcriptum: nam in *nuncupativo* ſufficit conſtare de voluntate Teſtatoris per duos teſtes etiam non rogatos, maſculos, vel fœminas; in *ſcripto* autem ſimili Teſtamento (niſi forſan pariter duo teſtes adhibeantur) requiritur, ut vel propria manu Teſtator ipſemet ſcribat ſimile Teſtamentum, vel ab alio ſcriptum ſubſcribat, vel a cunctis Liberis ſuis ſubſcribi curet, cuivis eorum relinquendo ſaltem legitimam, & quidem *Titulo heredis*, ſimulque ſingulorum nomina, atque deſignatas portiones diſtinctis verbis (non autem præciſe ſignis, ſeu ciffris Arithmeticis) exprimendo, cum appoſitione diei, & anni, quo tale Teſtamentum ſuit conditum. Ego paucis tali, ut evitet omne periculum impugnationis, ſuaderem, ut ſi ſuis Liberis velit eſſe abſcondita contenta, ipſe vel ſcribat vel ſubſcribat illud, apponendo ſuum ſigillum, & rogando duos teſtes, ut pariter ſe ſubſcribant. Videantur deſuper Reiffenſtuel *lib.* 3. *Decret. Tit.* 26. §. 7. & in Bavaria Schmid *in Comment. ad Tit.* 34. *art.* 8. *

31. Tertium locum inter privilegiata tenet Teſtamentum militis, quod in bellica expeditione conſtitutus condidit; nam milites ejuſmodi habent privilegium, ut teſtari valeant, quomodo poſſunt, ac volunt, & ideo, quod in vagina, vel clypeo, aut in pulvere inſcripſerint gladio, ſub ipſo tempore, quo in prælio vitæ ſortem derelinquunt, habetur pro Teſtamento valido, *text. clar. l. Milites, C. de teſtament. militis* & §. 1. & *ſeq. Inſt. de militari teſtam.* Intellige dummodo de hac eorum voluntate ultima

legitime conſtet; aut ea per duos teſtes probari poſſit. Verum hæc doctrina procedit duntaxat de militibus, dum actu ſunt in caſtris, ſeu in actuali expeditione bellica; nam domi exiſtentes tenentur teſtari juxta Leges communes, *l. Ne quidam C. Eod.* Teſtamentum tamen, quod in caſtris fecerunt, non jure communi, ſed juxta privilegium militare, poſt miſſionem honeſtam ſibi factam, intra annum tantum valeat, *l. Ex teſtamento. C. de teſtament. milit. & §. Sed hactenus. Inſtit. de milit. teſtam.*

Additio.

* In Romano Imperio ob Receſſum ejuſdem de anno 1512. de facto diſtinctio eſt facienda inter milites actualiter in expeditione bellica, vel obſidione urbis, aut obſeſſæ defenſione exiſtentes, & inter alios in caſtris, abſque actuali expeditione ſecure morantes: nam quoad poſteriores (non autem quoad priores) exiguntur juxta dictum Receſſum Imperii duo teſtes non ſolum de forma probativa, ſed etiam de forma ſubſtantiali. Cæterum militibus in caſtris exiſtentibus apud Chriſtophor. Chlingenſperg. *lib. 2. Inſtit. Tit. 11. quæſt. 1.* annumerantur etiam illi, qui equidem ibi necdum exiſtunt, ſunt tamen in via ad eadem, ita tamen, ut & ipſi duos ſaltem teſtes adhibeant. Utrum autem pariter accenſeantur militibus quoad privilegiata Teſtamenta Medici militares, Chirurgi, Laniones, Piſtores, Mercatores, Concionatores caſtrenſes, aliique ſimiles, qui caſtra ſequuntur, aliud eſt dubium; ubi Chlingenſperg. *loc. cit. quæſt. 6.* ipſis hoc privilegium, ſi non de ſtricto jure, ſaltem de æquitate concedit; quando ordinatione Principis, bellum gerentis (ſecus ſi ex propria ſolum voluntate quæſtus cauſa) caſtra ſequuntur: quod tandem etiam non improbat Cancellarius Schmid *Tit. 34. art. 7. num. 16.* ſi ſimiles in acie quoque ſint præſentes, & ibi remediis ſpiritualibus, vel temporalibus ſubveniant militibus, ut vel ſic, dum ſentiunt onus, ſentiant & commodum *

32. Quartum locum inter privilegiata tenet Teſtamentum coram ſupremo Principe factum, vel eidem per oblatas preces inſinuatum, atque ad acta (ut loquuntur) publica repoſitum: valet enim abſque ſolemnitate teſtium, dummodo per ſubſequens Teſtamentum non revocetur, neque alius error intervenerit præter defectum teſtium. *l. Omnium. C. de teſtam.* Siquidem Princeps ſuperat omnes ſolemnitates teſtium, ac ſubſcriptionum, ejuſque præſentia facit ceſſare omnem fraudem ſimulque apud Acta, nec non coram Judice ſemper præſumitur adeſſe multitudo hominum. De his Teſtamentis ad acta plura videantur inferius poſt Quæſtionem VII. in Appendice ultima, *Addit. II. III. & IV.* Item in Jure Canonico *lib. 3. Decret. Tit. 26. §. 9.*

33. Quinto hominibus ruſticis conceſſum eſt *l. ult. C. de teſtament.* ut in locis, in quibus eſt raritas Literatorum, non teneantur attendere ad Legum ſubtilitates, ſed poſſint teſtari ſecundum eorum conſuetudinem, ita tamen, ut adhibeantur ſeptem teſtes, ſi ibi reperiantur; ſin autem in eo loco minime inventi fuerint ſeptem teſtes, ſufficiant quinque, non autem pauciores.

34. De Teſtamento tempore peſtis condito dubitant, & variant Doctores, utrum valeat cum minore numero teſtium, quam ſeptem. Verum alicubi Conſtitutiones municipales, ac præſertim Bavaricæ expreſſe declarant, valere ejuſmodi Teſtamentum coram quinque teſtibus factum a quocumque, in loco, qui ob peſtis vehementiam eſt bannizatus; vel ſi locus necdum quidem ſit bannizatus, Teſtator tamen acta eſt peſte infectus.

Additio.

* Etſi cæteroquin Jus commune *l. 8. Caſus. C. de Teſtamentis* quoad Teſtamenta tempore peſtis facienda ſatis rigoroſum ſit, nihil de requiſitis ad ſolemnitatem remittendo, niſi unitatem contextus, ſeu ſimultaneam conjunctionem, & conſociationem teſtium; puto tamen, ſi peſtis omnino ſæviat, ita ut dum jura ſilent, ob timorem infectionis vix amplius reperiatur, qui Teſtamentum ad Acta recipiat, de æquitate ſufficere, ſi quomodocumque, vel per duos teſtes fide dignos, vel aliunde voluntas Teſtatoris ſecure cognoſcatur; peſtis enim adeo vehemens eſt inſtar belli, quod Deus contra homines inſtituit, ſi ergo in acie ſufficit ſecure conſtare quomodocumque de voluntate militis teſtantis: cur non pariter in loco adeo vehementer peſtifero? Unde ſententiam Andreæ Gail. *lib. 2. obſervat.* 118. *num.* 17. cum Mynſinger, volentium tempore peſtis ſufficere duos teſtes, & Berlichii *lib. 3. Concluſ.* 5. defendentis, tempore peſtis quoad confectionem Teſtamentorum ſolam veritatem, non requiſitas alias ſolemnitates inſpici debere, puto ſaltem in ſimili caſu extraordinario locum habere. Videatur Reiffenſtuel *lib. 3. Decret. Tit. 26. §. 8.* poteritque hac ſententia deſervire in caſu neceſſitatis, dum aliud remedium teſtare volenti non ſuppetit. *

35. Tandem notandum, quod hactenus dicta locum duntaxat habeant loquendo ſecundum Jus commune Cæſareum, & ſecluſis ſpecialibus locorum conſuetudinibus, ſtatutis, & aliorum Regnorum legibus. Nam in terris temporali jurisdictioni Papæ, ſeu Eccleſiæ ſubjectis ſufficit facere Teſtamentum ſecundum formam Juris Canonici, id eſt coram Parocho, & duobus aut tribus teſtibus *c. Cum eſſet. de teſt.* ſiquidem, ut habetur *Matth. 18. In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Sic etiam Venetiis, & Viennæ in Auſtria duos teſtes ſufficere ajunt: ut taceantur ſpecialia quorundam locorum privilegia, ſtatuta, & conſuetudines, vi quarum nonnullæ ſolemnitates ibidem in Teſtamentis remiſſæ ſunt.

APPENDIX.

Additionalis continens ſex notabiles caſus circa confectionem Teſtamenti ad cauſas pias.

Additio I.

* AMadæus ante mortem ſuam fecit Teſtamentum, & in eo hæredem univerſalem inſtituit Confraternitatem Redemptionis Captivorum: cum autem in illa civitate non adeſſet Confraternitas hujus nominis, ſed alia, nimirum SS. Sacramenti, hinc illa ultima prætendit hæreditatem; contra vero excipiunt conſanguinei ipſius defuncti Amadæi, dicendo, quod in tali caſu Teſtamentum ſit nullum, utpote cum Confraternitas Redemptionis non exiſtat in loco, conſequenter ipſi ſuccedant ab inteſtato. Quæritur jam, an tale Teſtamentum pium ſit a parte rei invalidum, nec ne? Ratio dubitandi, & quæ deſerviret pro Conſanguineis deſuncti, eſt: quia etiam ad Teſtamentum pium requiritur efficax voluntas actualiter teſtativa, quæ tamen hic non videtur adeſſe, utpote cum non ſubſiſtat hæres denominatus, nimirum Confraternitas Redemptionis. Hoc tamen non obſtante Cardinalis de Luca *Tom. 2. Theatri Veritatis. de Teſtam. diſ.* 22. reſpondet, talium Conſanguineorum, ſucceſſionem ab inteſtato prætendentium, cauſam eſſe deſperatam; atque hoc ob favorem cauſæ piæ, inter cujus privilegia connumeratur iſtud, quod incertitudinis defectus non vitiet pias diſpoſitiones; cenſeturque talis voluntas adhuc efficax teſtativa quoad ſubſtantiam ex ea ratione, quia diſpoſitio ſimilis principaliter dirigitur in ipſum Deum, & bonum animæ teſtantis (quod bonum principale in hoc caſu adhuc obtinetur) unum vero, vel alterum pium opus in ſpecie potius reſpicit modum, quam ſubſtantiam. Quod ſi ulterius indages, ad qualem ergo cauſam piam in ſpecie ſpectet hæreditas? Reſp. ſi ex aliis circumſtantiis colligatur, quod teſtator voluerit intelligere per Confraternitatem Redemptionis Confraternitatem SS. Sacramenti, haud dubie ad illam pertinebit memorata hæreditas; alias autem vel ipſemet Reverendiſſimus Ordinarius deberet conſcientioſam, & prudenter regulatam facere diſpoſitionem ad alias cauſas pias, vel certe eamdem hæreditatem prætendere poſſet Fabrica S. Petri utpote cum talis cauſa pia, quæ ſuccedit vi Teſtamenti, in ſpecie non ſit certa, ſed incerta; Fabrica autem S. Petri dicitur illud tribunal auctoritate Summi Pontificis erectum, quod exigit, atque ad alia pia opera applicat pias diſpoſitiones incertas. Unde, poſito, quod

quod ex circumſtantiis Confraternitas SS. Sacramenti probare nequiret, ſe fuiſſe intellectam a Teſtatore, in eo caſu Conſanguinei ipſius defuncti, forſan pauperes, poſſunt apud Fabricam S. Petri obtinere compoſitionem, ut aliquam partem bonorum defuncti obtineant. Videatur Card. de Luc. *loc. cit.* & *tom. 3. de Relatione Romanæ Curiæ diſc. 20.* *

Additio II.

* Andreas propria manu ſcripſit, vel ſaltem ſubſcripſit, & quod adhuc melius, ſuo quoque ſigillo munivit quoddam teſtamentum, in quo hæredem inſtituit Fœdus charitatis, tanquam cauſam piam. Hoc teſtamentum etiam poſt mortem in ſuo pulpito inventum fuit; quæritur, an tale Teſtamentum valeat? Reſp. affirmative: ſi enim ſufficienter conſtat, quod Teſtamentum ab Andrea ſit ſcriptum, vel ſaltem ſubſcriptum & ſignatum, etiam ſufficienter conſtat de voluntate Teſtatoris; hoc autem ſufficit quoad Teſtamentum ad cauſas pias: ergo. Quia vero hæredes ab inteſtato forſan dicerent, hunc characterem non eſſe Andreæ, ſed alium ſuppoſititium; ut proin tale teſtamentum minori periculo exponeretur, ſuaſiſſem adhuc, ut præter ſubſcriptionem propriam Andreas quoque alios duos teſtes, qui ſeſe ſubſcriberent, rogaſſet; nec foret neceſſe, hiſce teſtibus contenta in ſcriptis ad legendum dare, modo in genere diceret, *Chariſſimi hic continetur mea ultima voluntas circa mea bona temporalia: rogo itaque, ut gravemini hujus eſſe teſtes, & vos ſubſcribere.* Ubi quilibet teſtium in ſubſcriptione poſſet uti ſimili formula: *Ego N. teſtor, quod præſens ab Andrea N. audiverim, in præſenti libello & charta contineri ſuam ultimam voluntatem.* *

Additio III.

* In domo Bertrandi ſubito mortui præciſe reperitur aliqua ſchedula, in qua legitur, quod Fœdus charitatis ad ſublevandos pauperes inſtituat pro hærede. Dubitatur, num eatenus hæc cauſa pia poſſit prætendere hæreditatem, cum excipiant defuncti conſanguinei alias ab inteſtato ſuccedentes? Fundamentum illorum eſt: quia talis annotatio in ſcheda videtur potius velleitas, & præparatio ad futurum Teſtamentum, quam actualis diſpoſitio, hincque non ſubſiſtit in ratione Teſtamenti, prout etiam cum nonnullis aliis ſentit Julius Clarus *in §. Teſtam. q. 7. n. 2.* Hoc tamen non obſtante reſpondeo, niſi aliunde conſtet, & a Conſanguineis ſucceſſionem ab inteſtato prætendentibus poſitive probari queat, quod in hac ſcheda voluerit Bertrandus tantum per modum præparationis quædam in ſchedula annotare, non autem actualiter diſponere, tunc in favorem Teſtamenti pii potius in dubio præſumitur, quod vi hujus ſchedæ Bertrandus actualem fecerit diſpoſitionem, & Teſtamentum, ſaltem ſi annus, menſis, dies, & alia verba complementum actus plerumque in Teſtamentis denotantia adjuncta ſint. Maſcardus *de Probat. volum. 4. concluſ.* 1359. *n.* 68. *& ſeqq.* & ex profeſſo, ac fuſius Menochius *l. 3. conſil.* 224. Quinimo ipſe quoque Julius Clarus *loc. cit.* prope finem noſtram ſententiam in praxi conſulit. Dixi autem: *ſaltem ſi annus, dies &c. adjuncta ſint*; nam alias res valde periculoſa videtur, præſertim, ſi neque ſigillum eſſet appreſſum, nec ſe Teſtator ad talem ſchedam ante ſuam mortem remiſiſſet. De hoc fuſius videri poterit apud Card. de Luca *Tom. 2. de Teſtam. diſ. 15. per totum.* *

Additio IV.

* Cajus ſatis dives (utpote cujus ſumma aſcendit ad 6000. florenos) unicum ex uxore ſua jam defuncta ſuſcepit filium Jacobum, Patri non adeo obedientem, ac de facto in militia exiſtentem. Memoratus Cajus fratri ſuo Titio pauperi, multiſque liberis gravato mutuos dat 3000. florenos. Paulo poſt factus ægrotus hunc fratrem ad ſe vocat, eique occulte inſinuat, quod ipſum, & quidem quatenus pauperem, ex amore Chriſti una cum filio Jacobo hæredem inſtituat, relinquendo pro portione hæreditaria medietatem horum bonorum, nimirum illos 3000. florenos, quos alias deberet titulo mutui: ac demum intra paucos dies obit Cajus. Filius ejuſdem ex militia redux hæreditatem capit: videns autem partim maſſam hæreditaris ultra ſpem ſuam diminutam, partim ex fama percipiens, quod Frater defuncti magnam Parenti ſuo debuerit pecuniæ ſummam, eandem prætendit; atque Titio negante, ſe quidquam debere, ad Judicem defert: dubitatur, an Titius Frater defuncti poſſit ſummam hanc pecuniarum bona conſcientia retinere, & in judicio, ſi etiam ad juramentum cogeretur, negare, ſe quidquam debere titulo mutui Cajo Fratri? Ratio dubitandi eſt: quia equidem multi graves DD. defendunt, ſi Teſtamentum non eſt veſtitum debitis ſolemnitatibus, conſtet autem alicui certo de voluntate Teſtatoris; quod in foro interno is ante exceptionem partis in judicio poſſit ſummam ſibi vi talis Teſtamenti a Teſtatore conſtitutam &c. retinere: negant autem communiter, id fieri poſſe, poſtquam in foro externo hæres ab inteſtato in judicio contra talem excepit. Reſp. tamen, Titium abſolute poſſe hanc ſummam pecuniariam retinere, non obſtante illa partis adverſæ exceptione; imo etiam, ſi adigeretur ad juramentum, optima conſcientia jurare valeret, ſe nec obulum debere fratri ſuo defuncto, cum ſane a parte rei nihil amplius debeat tam in foro interno, quam externo, ſuppoſito, quod hæc ſumma ipſi tanquam pauperi fuerit remiſſa: nam, etſi alias in caſu, quo Teſtamentum pro foro externo non eſt privilegiatum, illa DD. ſententia præciſe pro foro interno, & ante ſententiam Judicis procedat; ſecus tamen, ubi Teſtamentum eſt privilegiatum taliter, ut quoque pro foro externo ſufficiat, ſi a parte rei adſit voluntas Teſtatoris efficax; & actualiter teſtativa, nec efficaciter revocata, prout cenſetur adfuiſſe in præſenti. Plus adhuc addo; exiſtimo enim, in dato caſu, ſi in foro externo Titius Frater defuncti per Chirographum proprium, forſan adhuc inter ſcripturas defuncti repertum, vel per teſtes de debito convinceretur, ſicque ad reſtitutionem a Judice condemnaretur, talem iterum ex bonis alterius, ſi habeat ſecuram occaſionem, poſſe uti occulta recompenſatione: nam ſententia Judicis in dato caſu nititur falſa præſumptione; cum a parte rei nihil amplius in foro interno, & externo a Titio debeatur, hincque hæc ſententia in conſcientia non obliget, prout DD. paſſim docent *Titulo de Præſumptionibus.* *

Additio V.

* Demetrius cujuſdam in Bavaria oppidi Præfectus Matrimonio ſibi jungit Bertam, forma æque, ac virtutibus quidem divitem, cæteroquin tamen inopem puellam, quæ nec dotem afferre potuit, nec eandem maritus ſupplevit, aut Contradotem conſtituit, conſolando tamen ſuam ſponſam, quod, ſi bene ſe geſſerit, ſpecialiter ejuſdem in Teſtamento memor eſſet, quin & hæredem inſtituere velit, poſito, quod ſine liberis decedat. Elapſo anno, & nullis ex Berta ſuſceptis liberis, Demetrius ſubito periculoſe decumbit, vocat Confeſſarium, & finita Confeſſione, aliiſque peragendis devote peractis, ſeſe in præſentia Confeſſarii, & uxoris ſuæ ad faciendum Teſtamentum præparat, uxorem quatenus pauperem ex amore Dei ex aſſe hæredem inſtituturus: in quem finem etiam famulum quemdam ad Magiſtratum mittit, rogando, ut duos deputet, qui Teſtamentum ſuum, quod interim conſcribere incipit, ad Acta recipiant. Exiſtente famulo adhuc in via, & vix una, alterave de Teſtamento ſcripta lineola adeo ingraveſcit morbus, ut ſummum exiſtat periculum, ne uſque ad Deputatorum adventum interim moriatur. Mulier cogitans futuram ſuam, ſi privetur hæreditate, miſeriam, lacrymabunda petit a Confeſſario conſilium: quid igitur emergenti ex improviſo ſimili caſu a Confeſſario ſuadendum?

Reſp. in ſimili caſu uxori ſuadendum eſſe, ut, uſque dum Deputati a Magiſtratu veniant, convocet interim duos, vel tres vicinos pro teſtibus, ſive viros, ſive mulieres, juxta Covarruviam *in c. Relatum. De Teſtament.* Vel, ſi ne quidem id admitteret periculum in mora, curet advenire aliquos Domeſticos, famulos, aut ancillas, omnes enim tales in eo caſu probabiliſſime ſufficient pro teſtimonio cites ultimam ægrotantis voluntatem ferendo, quamvis hi forent

Digitized by Google

rent Conſanguinei Uxoris, etiam ſorores, ac fratres, quando aliter fieri nequit, vel qui ipſimet per modum Legati aliquid ex Teſtamento reportarent. Ita quoad cauſas pias (inter quas in noſtro caſu numeratur Uxor quatenus pauper) Chlingenſperger *l. 2. Inſtit. Imper. Tit. 10. qu. 55. & 16.* ac Reiffenſtuel *De Teſtamentis. §. 15. & 16.* Modo cæteroquin memorati vocati teſtes ipſimet verbis, vel ſignis ex Teſtatore hanc ultimam ejus diſpoſitionem percipiant, nimirum quod eam N8. tanquam pauperem ex amore Dei inſtituat hæredem &c. Invigilet præterea Confeſſarius, ut in eo caſu etiam ſuetus ſuus, ſi quem aſſumpſit, pro majori ſecuritate huic actui præſens caveat: etenim licet ob multas graves rationes summopere ſuadeatur, ut Religioſi ſe ipſimet non intrudant ad ferendum in judiciis ſimile teſtimonium; contingere tamen poteſt, ut charitas ex circumſtantiis id ſuadeat, ſaltem ſuppoſito, quod reliqui, qui interfuerunt, a Judice tanquam inepti ob alias cauſas rejicerentur a ferendo teſtimonio.

Vides itaque Confeſſarie, quomodo emergente ex improviſo ſimili caſu conſilium in arena capere queas, ſuggerendo modum ſuperius in reſolutione explicatum. Quod ſi Vir ceſſante deliquio iterum ſe recolligeret, uſquedum Deputati a Magiſtratu adveniant, poterit in illorum præſentia ſuam mentem de novo per modum Teſtamenti nuncupativi aperire, vel, ſi mavult, & tempus admittit, hanc ultimam ſuam voluntatem in Scriptis clauſam extradere, rogando, ut recipiant ad Acta, prout praxis extradendi taliter ſuſius declaratur alibi. *

Additio VI.

* Ethardus maligna vexatur febri, inde ex miſericordia receptus ad noſocomium vocat Confeſſarium, cui etiam finita Confeſſione confidenter aperit, quod ex labore, & induſtria ſibi comparaverit 200. florenos domi in quadam ciſta inveniendos; & quia nullos habet hæredes neceſſarios, vult, ut poſt mortem medietas extradatur noſocomio in aliqualem recognitionem, pro altera autem medietate curet Confeſſarius præter funeralia ordinaria legi miſſas pro anima ſua; & ita præfatus decedit ex hac vita. Conſanguinei autem, quibus Confeſſarius hanc ultimam defuncti voluntatem aperit, nolunt dictis adhibere fidem, petentes ſibimet ipſis adjudicari hanc ſummam. Quæritur, an id bona conſcientia facere queant? Reſp. Si Confeſſarius, quando Ethardus ægrotus ſibi talia ore tenus manifeſtavit, nullum adhuc ſecum teſtem aſſumpſit, non tenentur huic ſoli adhibere fidem Conſanguinei, hincque bona conſcientia petere queunt a Judice hanc ſummam, ſaltem detractis prius expenſis funeralium, ſibi adjudicari. Ratio patet ex dictis; quia licet teſtes quoad Teſtamenta, vel Legata pia non ſint de forma ſubſtantiali; requiruntur tamen neceſſario pro foro externo ſaltem duo de forma probatoria, ſi aliunde non conſtet de voluntate Teſtatoris. *

QUÆSTIO IV.

An omnes, præſertim Religioſi, eorumque Novitii, teſtari poſſint?

SUMMARIUM.

36. *Poſſunt omnes homines teſtari, niſi Jure prohibeantur.*
37. *Quales jure prohibeantur teſtari?*
38. *Religioſi ſolemniter profeſſi nequeunt facere Teſtamentum.*
39. *Secus de emittentibus Vota ſimplicia in Societate Jeſu.*
40. *Excipiuntur Religioſi, habentes a Papa facultatem teſtandi, & ordines militares.*
41. *An Religioſi poſſint facere donationem mortis cauſa?*
42. *Novitii Religionum libere teſtantur.*
43. *Teſtamenta Novitiorum an ſubſint Decreto Concilii Tridentini?*
44. *Sententia negativa; unde valent, quocumque tempore fiant.*

36. CONCL. I. Omnibus hominibus libera facultas eſt de bonis ſuis teſtandi, niſi Jure prohibeantur. Ita certa, & communis. *Nihil enim eſt, quod magis hominibus debeatur, quam ut ſupremæ voluntatis (poſtquam aliud velle non poſſunt) liber ſit ſtylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium*, ut dicitur *L. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſiis*.

37. Additur tamen limitatio, *niſi Jure prohibeantur*: nam imprimis aliqui prohibentur Jure naturali facere Teſtamentum, eo quod careant uſu rationis, uti ſunt infantes; item furioſi & amentes, niſi pro tempore, quo habent lucida intervalla. *l. Furioſum. C. Qui Teſtamenta facere poſſunt*. Deinde alii teſtari prohibentur Jure poſitivo, uti prohibentur ſaltem ad cauſas profanas teſtari filii, ac filiæ puberes quidem, ſed adhuc ſub paterna poteſtate exiſtentes, niſi habeant bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia. Item impuberes etiam quoad bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, ſaltem ſi intenderent pro hærede inſtituere cauſam profanam. *L. fin. de Teſtam. milit.* Item prodigi a Judice declarati, quibus nempe bonorum adminiſtratio eſt interdicta: Rei criminis læſæ majeſtatis, vel proditionis Patriæ (ſecus, ſaltem de conſuetudine, in his Terris ſentiendum de aliis Reis ad mortem condemnatis, & in Jure non ſingulariter exceptis) item Proſcripti, ſeu Banniti a Cæſare. Hi (inquam) omnes prohibentur facere Teſtamentum; quibus accedunt nonnulli adhuc alii, qui referuntur tum *§. 1. ac ſeqq. Inſtit. Quibus non eſt permiſſum facere Teſtamentum*, tum alibi. Verum cæteris dimiſſis, & in extraordinariis caſibus Lectore remiſſo ad Jus Canonicum *l. 3. Decret. tit. 26. §. 10.* quantum attinet ad Theologiam Moralem, quæſtio præcipua eſt de Regularibus, nec non & Clericis Beneficiariis; unde ſit

38. CONCL. II. Prælati Religioſorum Ordinum, aliique Regulares ſolemniter profeſſi, non poſſunt condere Teſtamentum, & factum ab ipſis eſt irritum, paucis duntaxat caſibus exceptis. Ita certa, & communis, atque habetur clariſſime *c. Quia ingredientibus. 19. q. 3.* juncta *Autent. Ingreſſi. C. De Sacroſanctis Eccleſiis*. & alibi. Ratio eſt: quia Religioſi propter ſolemne Votum paupertatis nihil poſſident proprium, de quo teſtari poſſunt, cum omnia ſint Monaſterii.

39. Dicitur notanter in Concluſione, *Regulares ſolemniter profeſſi*: ſiquidem præter Novitios, de quibus infra, etiam illi, qui in Societate Jeſu, finito biennio Probationis, duntaxat tria Vota ſubſtantialia ſimplicia emiſerunt, adhuc retinent dominium bonorum ſuorum, poſſuntque poſtmodum licite ac valide, accedente licentia ſuorum Superiorum, de eiſdem teſtari; prout habetur ex Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino*. & refertur *Tom. 2. Bullarii Romani. Conſtitut. 89. dicti Pontificis*.

40. Dicitur ulterius, *paucis duntaxat caſibus exceptis*: nam hic excipiuntur illi Religioſi, quibus a Summo Pontifice conceſſa eſt facultas teſtandi: qualis non raro dari ſolet iis, qui extra Clauſtrum obtinent Beneficium Eccleſiaſticum, præſertim Epiſcopatum, aut Cardinalatum. Deinde excipiuntur Religioſi Ordinum Militarium, qui, cum non voveant tam rigidam paupertatem, ſed bona ſua retineant, poſſunt ſaltem cum licentia Superioris de bonis, & redditibus ſuis, Teſtamentum facere. Pirhing. *tit. de Teſtam. num.* 49. Niſi dicere velis, hanc teſtandi facultatem ſeu jure, ſeu conſuetudine, conceſſam eſſe Religioſis Ordinum Militarium.

41. Addit Sanchez *l. 7. in Decalog. cap. 8. num. 51.* citans quoſdam alios, & ſequitur Layman. *l. 3. tr. 5. c. 3. num. 4.* valde probabile eſſe, quod Religioſus cum Prælati licentia (qui tamen hanc ante mortem Religioſi ſemper revocare valet) poſſit etiam mortis cauſa donationem facere. Idipſum, dummodo res ſit modica, admittit Pirhing. *loc. cit. num.* 48. quia ſi res modica ſit, ut Prælatus licentiam dare poſſit donandi inter vivos, cur non etiam mortis cauſa?

42. CONCL. III. Novitii Religionum libere poſſunt de bonis ſuis teſtari. Ita communis; atque habetur *c. Si qua mulier. 19. q. 3.* Ratio eſt: quia Novitii ſunt ſui Juris, ac bonorum ſuorum Domini,

ni, libera excundi poteſtate præditi. Verum occa. ſione hujus

43. Quæres, an valeat Teſtamentum, vel alia quæcumque renunciatio, aut obligatio facta a Novitio ante duos menſes a ſua Profeſſione, aut etiam ante ingreſſum Religionis? Ratio dubitandi deſumitur ex Concilio Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 16. *De Regularibus.* ubi ſtatuit in hunc modum: *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuſcumque cauſæ piæ valeat, niſi cum licentia Epiſcopi, ſive ejus Vicarii fiat intra duos menſes proximos ante Profeſſionem &c. aliter vero facta, ſit irrita, & nullius effectus &c.* Hæc ibi. Et iſta quidem procedere de obligationibus, variiſque donationibus durante Novitiatu per Novitios factis, certum eſt. Utrum autem loquantur etiam de Teſtamentis, quæri poteſt.

44. Reſp. breviter. Teſtamenta, Codicilli, & Donationes mortis cauſa, ſub hoc Decreto Concilii Tridentini non comprehenduntur; unde valent, quocumque tempore fiant etiam ante ingreſſum Novitii in Religionem. Ita Barboſa *in Collectaneis ad cit. c.* 16. *Concilii Tridentini num.* 14. citans plurimos alios Doctores, unico ſolo oppoſitum tenente. Quinimo Fagnanus *in c. Quia ingredientibus. num.* 17. *De Teſtament.* refert, quod Sacra Congregatio conſulta, an Decretum dicti *c.* 16. loquens de renunciatione, locum habeat in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus, cenſuit non habere locum. Accedit ratio: quia, ut notat Miranda *in Manuali Prælatorum tom.* 1. *q.* 23. *art.* 4. mens Concilii Trident. ſolum fuit, eas renunciationes prohibere, per quas Novitii depauperantur, ita ut poſtea egeſtate & inopia compulſi, cogantur profiteri inviti: hoc autem non contingit in Teſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus; cum ante Profeſſionem ſemper libere revocari poſſint; ergo.

QUÆSTIO V.

An Clerici Sæculares Beneficiarii valeant teſtari?

SUMMARIUM.

45. *Clerici Sæculares libere teſtantur de Bonis patrimonialibus, induſtrialibus & parſimonialibus.*
(*f*) Tract. 7. Diſt. 4. quæſt. 3. num. 25. 26. & 28.
46. *Secus de Bonis mere Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi.*
47. *De his tamen ante mortem elargiri poſſunt.*
48. *Ac de ſpeciali facultate Summi Pontificis teſtari.*
49. *Conſuetudine acquiri poteſt facultas teſtandi ad cauſas pias.*
50. *An etiam facultas libere teſtandi ad cauſas profanas?*
Sententia negativa.
(*g*) Tract. 7. Diſt. 4. quæſt. 3. n. 32.
51. *Sententia affirmativa.*
52. *Sententia media, juxta quam*
53. *Conſuetudine poteſt acquiri facultas, ut Clerici de Bonis mere Eccleſiaſticis valide teſtentur ad cauſas profanas;*
54. *Non vero licite.*
(*h*) Tract. 7. Diſt. 4. qu. 3. n. 32. & 34.
55. *Reſpondetur ad inſtantias ſecundæ ſententiæ.*
(*i*) Tract. 2. Diſt. 4. n. 25. & 26.
56. *Conſuetudo teſtandi Clericorum, quæ?*
57. *Et quomodo intelligenda, ſi teſtentur ad cauſas profanas?*
58. *Reſponſio ad fundamenta primæ ſententiæ.*
* *Reflexio circa hanc ſententiam.*

45. CONCL. I. Clerici ſæculares, ſive Beneficiarii, ſive non Beneficiarii, poſſunt libere teſtari, etiam ad cauſas profanas, de Bonis ſuis patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus, ſive induſtrialibus, quæ ſuo labore atque induſtria compararunt; nec non & de Bonis parſimonialibus, quæ parcius vivendo de congrua ſuſtentatione ſibi ſubtraxerunt ex proventibus ſuorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum. Concluſio hæc ſequitur ex jam ſupra dictis de dominio Clericorum, ac probatur iiſdem auctoritatibus Juris, & rationibus, quæ ibidem (*f*) allegatæ ſunt; eſtque ſatis communis inter Doctores.

46. CONCL. II. Loquendo vero de Bonis mere Eccleſiaſticis, ſpectato Jure communi, Clerici Beneficiarii non poſſunt de iiſdem teſtari, vel diſponere mortis cauſa, etiam ad pias cauſas; ſed ea debent relinquere Eccleſiæ, quæ in talibus bonis ſuccedit. Hæc Concluſio habetur clariſſime. *c. Ad hæc. De Teſtamentis* ibi: *Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de Jure teſtari non poſſunt.* Idemque tam de immobilibus, quam mobilibus eſſe intelligendum, declaratur *c. Relatum.* 12. *Eod.* cum concordantiis. Idque merito per SS. Canones ſtatutum fuit, ut Beneficiarii promptiores redderentur ad bona Eccleſiaſtica ſuperflua majori cum merito in vivis erog
anda in pias cauſas, ſcientes, nullam ſibi poteſtatem ſupereſſe de eiſdem poſt mortem diſponendi; prout notavit Navarrus, & cum ipſo Layman. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Porro quod ſpectato Jure communi talia bona penes Eccleſiam remanere debeant, patet ex *c. Cum in Officiis de Teſtament.* juncto *cit. c. Relatum.*

47. Dicitur notanter I. *Non poſſunt diſponere mortis cauſa*: ſiquidem Clerici, dum ſunt in vivis, optimo jure, magnoque cum merito, redditus Eccleſiaſticos ſuperfluos in pauperes, aliaſque pias cauſas erogant. Deinde poſſunt de talibus iidem Clerici, dum ſunt in ultima ægritudine conſtituti, tam pauperibus, locisque Religioſis, quam etiam ſuis inſervientibus quidpiam elargiri; prout expreſſe habetur *cit. cap. Relatum.* 12. *De Teſtam.* ibi: *Conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de his* (bonis mobilibus per Eccleſiam acquiſitis) *pauperibus, & Religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierunt, ſive Conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferuntur.*

48. Dicitur II. *Spectato Jure communi*; nam ſecus eſt, ſi quiſpiam facultatem de talibus bonis teſtandi obtinuerit a Summo Pontifice, qui eam concedere poteſt, & de facto ſæpe conceſſit. Quinimo Paulus V. in ſua Conſtit. quæ incipit, *In eminenti.* die 6. Aprilis, 1606. edita (& refertur *Tom. Bullarii Romani Conſt.* 18. *dicti Pont.*) omnibus & ſingulis Curialibus, & in ipſa Urbe, & intra decem milliaria (non tamen extra debitam Reſidentiam) decedentibus, conceſſit liberam facultatem teſtandi de quibuſvis redditibus Eccleſiaſticis, etiam decimalibus Beneficiorum, ac etiam in favorem Conſanguineorum ſuorum, & quod hi eiſdem ab inteſtato ſuccedant; prout amplius videre eſt *in cit. Conſtitutione.*

49. Deinde Doctores communiter admittunt, conſuetudine pariter poſſe induci facultatem teſtandi ad pias cauſas. Siquidem Clerici ſolo Jure Canonico prohibentur condere Teſtamentum: atqui Juri Canonico per longævam & rationabilem conſuetudinem derogari poteſt; ergo. Unde in locis, ubi viget talis conſuetudo teſtandi, Clericus Beneficiarius valide & licite teſtabitur ad pias cauſas.

50. Utrum autem conſuetudine induci poſſit facultas de Bonis mere Eccleſiaſticis teſtandi ad cauſas etiam profanas, major difficultas eſt. Et quidem talem conſuetudinem, ceu corruptelam, ac foventem peccatum reiiciunt Tannerus *Tom.* 3. *diſp.* 4. *q.* 6. *num.* 249. Layman. *l.* 4. *tract.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. Pirhing. *tit. De Teſtament. num.* 42. Ludov. Engel. *part.* 4. *Manualis Paroch. q.* 4. *num.* 26. Navarrus, & alii. Ratio eorum eſt: quia conſuetudo, quæ legi naturali & Divinæ repugnat, non valet; *arg. c. ult. de Conſuet.* & potius eſt dicenda *pernicioſa corruptela*, *c. Mala Conſuetudo. diſt.* 8. atqui talis cenſetur eſſe præſens conſuetudo, quia, ut dictum ſuperius, (*g*) omnes Doctores fatentur, Beneficiarios mortaliter peccare, ſi redditus mere Eccleſiaſticos notabiliter in cauſas profanas expendant, ſicque conſuetudo hoc permittens erit nutritiva peccati.

52. Econtra Auguſtinus Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſtici univerſi cap.* 17. *num.* 67. & 68. putat conſuetudine induci poſſe, quod Clerici de talibus fructibus Beneficiorum ſuorum in uſus non pios licite teſtari poſſint: citatque inter alios primo loco pro hac

ſen-

ſententia Covarruviam (ſed male, ut ex hujus verbis *n. ſeq.* referendis liquet; quam probare nititur ex eo: tum quia Papa nonnunquam ſolet dare licentiam teſtandi de hujuſmodi bonis; ſed quæ ſunt acquiſibilia privilegio, ſunt pariter acquiſibilia conſuetudine: tum quia neque Romani Pontifices noſtris temporibus, neque Jura hactenus iſtam conſuetudinem improbarunt, quod utique (ait) feciſſent, ſi intellexiſſent, conſuetudinem hanc animas illaqueare, & Clericos ſic diſponentes in peccato mori.

52. Tertia, & inter utramque præfatam media, cæteriſque probabilior ſententia tenet, ejuſmodi conſuetudinem validam quidem eſſe, adeo, ut & Judex relicta hæredibus inſtitutis adjudicando, & ipſi hæredes recipiendo, in conſcientia tuti ſint, non tamen licitam, ſed Clericos ad profana de bonis mere Eccleſiaſticis diſponentes peccare. Ita Leſſius *l. 2. de Juſt. & Jur. cap.* 19. *n.* 44. Zoeſius *tit. De Teſtam. n.* 7. Covar. *r.* 7. *De Teſtam. n.* 23. pluresque alii ab his relati. Et notandum, quod, quamvis Covarruvias *cit. num.* 23. *& ſeqq.* ad longum probare nitatur ejuſmodi conſuetudinem eſſe validam, idem nihilominus *loc. cit. ad finem num.* 27. expreſſe moneat, diſputationem ſuam eo animo, præſertim a Clericis recipi debere: *ut ſit illis ſatis, culpa mortalis criminis eſſe eos infectos, ſi male præter uſum neceſſarium, & pias largitiones, illas* (redditus ſuperfluos) *diſtribuere non vereantur.*

53. Et quidem, quod ejuſmodi conſuetudo ſit valida, probatur ex eo: quia Clerici de talibus bonis valide; quamvis non licite, diſponunt in vita ad cauſas profanas; ergo idem poſt mortem fieri poteſt accedente ejuſmodi longæva conſuetudine. Probatur conſequentia. Tum quia ſolo Jure Eccleſiaſtico Clerici de talibus teſtari prohibentur; atqui Juri Eccleſiaſtico per conſuetudinem contrariam derogari poteſt: tum quia conſuetudo illa valide teſtandi non eſt irrationabilis, imo (ut notat Zoeſius ibidem) fundatur in publica Reipublicæ tranquillitate, quæ alias ſæpe turbaretur, ſi ejuſmodi Teſtamenta non tenerent. Nam cum Clerici libere teſtentur de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, & parſimonialibus, ut dictum *num.* 45. & habet recepta Doctorum ſententia, ab eiſdem vero poſt mortem illorum Clericorum, bona mere Eccleſiaſtica ſuperflua abſque litigio cum hæredibus inſtituendo diſcerni vix poſſint: hinc conſuetudo illa deſervire poterit ad præſcindendas innumeras lites cum hæredibus talium Clericorum cæteroquin multipliciter inſtituendas, ſicque ad publicam Reipublicæ pacem.

54. Cæterum, quod Clerici de bonis mere Eccleſiaſticis ad profana diſponentes peccent, ſequitur ex jam ſupra dictis (*b*) cum ipſi Jure non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam ſuppoſita, & per Beneficiarium acceptata Eccleſiæ & Fundatorum intentione, virtute Religionis; adeoque Jure naturali & Divino, teneantur redditus ſuperfluos in cauſas pias erogare: atqui contra Jus naturale ac Divinum nulla valet conſuetudo. Accedit: quia, ut argumentantur Leſſius, & Layman, omnes Doctores fatentur, Beneficiarios gravius peccare, ſi Eccleſiaſticos proventus ſuperfluos in uſus profanos expendant in vivis; ergo multo magis, ſi de eiſdem taliter teſtentur: nam ſemper minus conceſſum fuit Clericis Beneficiariis, de talibus bonis condere Teſtamentum, quam diſponere inter vivos.

55. Nec urget inſtantia Barboſæ, nempe quod Papa quandoque concedat licentiam libere teſtandi de talibus bonis. Nam imprimis hujuſmodi licentia eſt ſtrictæ interpretationis, utpote a jure communi exorbitans, ſicque non extendenda ad alios caſus non expreſſos. *arg. c. de Filiis Presbyt. in* 6. Deinde dictum illud, *acquiſibilia privilegio ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine*, non eſſe univerſaliter verum, præſertim ſi conſuetudo illa ſit irrationabilis, aut a Jure reprobata, notant Fagnanus in *c. Cum contingat. n.* 8. *& tt. De Foro competente.* & Layman *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 24. *n.* 9. & alii paſſim. Inſuper, cum *Beneficiorum Eccleſiaſticarum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere*, ut habetur *c. Licet. de Præbendis. in* 6. non mirum, quod ipſe circa eorundem bona poſſit gravibus de cauſis aliud ordinare, qui circa ipſa etiam Vota, & Juramenta (non obſtante, quod ſuppoſita ſemel voventis, vel jurantis intentione, obligent ex virtute Religionis, Jureque naturali ac Divino) juſtis intervenientibus cauſis diſpenſare poteſt, modo alibi (*c*) jam declarato.

56. Dum autem allegatur conſuetudo, ſimulque connivenctia Summi Pontificis, Reſp. opponendo illud vulgatum dictum. *c. Cum jam dudum de Præbendis. Multa per patientiam tolerantur, quæ, ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia non debent tolerari.* Deinde de ejuſmodi conſuetudine ſufficienter conſtare non videtur: nam Clerici majorem ſuæ conſcientiæ, profectuſque ſpiritualis curam gerentes, paſſim teſtantur (in locis, ubi viget teſtandi conſuetudo) ad pias cauſas, imo nonnulli eorum, præſertim Epiſcopi, ſpecialem petunt a Summo Pontifice licentiam teſtandi.

57. Alii vero, dum teſtantur ad cauſas profanas, ad eas diſponunt de bonis ſuis patrimonialibus, induſtrialibus, vel parſimonialibus, magno labore per vitæ decurſum acquiſitis, & de quibus poſſunt libere diſponere: ſimulque in funeralia, Miſſas, eleemoſynaſque (ſub his etiam computando Legata pauperibus conſanguineis relicta) tantum relinquere ſolent, donec ſuæ conſcientiæ obligationi ſatisfactum rationabiliter judicent: imo, ut hoc eo ſecurius fiat in nonnullis Diœceſibus, ubi conſuetudo facultatem teſtandi Clericis tribuit, etiam Ordinarii loci expreſſus conſenſus deſuper requiritur. Quod ſi unus, vel alter (quod non facile præſumendum) ſecus egerit, inde non illico colligi poterit conſuetudo teſtandi de bonis mere Eccleſiaſticis ad cauſas profanas, cum hæc non niſi a majore parte Communitatis introduci valeat.

58. Ad fundamenta prioris extremæ ſententiæ *n.* 50. adductæ, in eo conſiſtentis, quod ſi Clerici taliter teſtando peccent, hoc ipſo conſuetudo illa ſit invalida, cum foveat peccatum. Reſp. negando conſequentiam cum ſua probatione: quia, ut recte notat citatus Zoeſius, hominis eſt hoc vitium, non rei, aut conſuetudinis: unde abuſus licentiæ, quam Clerici ex longæva conſuetudine acquiſierunt ad teſtandum, poteſtque rectiſſime practicari teſtando ad pias cauſas, non ponit juris iniquitatem. Et patet hoc in ſimili: nam Clerici in vita valide de talibus bonis mere Eccleſiaſticis diſponunt ad cauſas profanas, neque tamen hæc licentia cenſetur fovere peccatum ex eo, quod illicite id faciant. Idque non alia de cauſa, niſi quia vitium hoc non vi dictæ licentiæ, ſed ex ejus duntaxat abuſu proficiſcitur.

Additio.

* Hæc tertia & media ſententia mihi (ut verum fatear) ſemper viſa fuit captu valde difficilis, prout etiam præſens Auctor in Jure Canonico *l.* 3. *Decret. Tit.* 26. §. 51. eandem non amplius defendit. Etſi enim alias aliqua reperiantur valida, & tamen non licita (ſic *e. g.* Petrus, qui antea habuit ſponſalia de futuro cum Maria, valide poſtea, ſed tamen illicite contrahit matrimonium de præſenti cum Berta) id tamen non procedit in caſu noſtro *vi conſuetudinis*, ſuppoſita illa ſententia, quod Clerici Jure Divino ex virtute Religionis teneantur ſuperfluos redditus Eccleſiaſticos erogare in cauſas pias: nam contra Jus Divinum nulla datur, ſicque nec valida conſuetudo, quæ potius cenſenda eſt corruptela, prout annotatur *Tract.* 2. *diſt.* 4. *q.* 4. *n.* 37. Unde, qui cum Reiffenſtuel in Jure Canonico, & cum P. Franciſco Schmier, pluribuſque per hos citatis defendunt, Clericos Jure Divino obligari ſuperflua de Bonis Eccleſiaſticis erogare in cauſas pias, conformius, meo judicio, principiis Canoniſticis inferunt exinde, conſuetudinem contrariam eſſe prorſus nullam, ſicque nec validam. Econtra vero, qui tenent cum aliis, præſertim non paucis Recentioribus, Clericos præciſe ex præcepto Eccleſiaſtico adſtringi ad erogandos ſuperfluos Eccleſiaſticos redditus in cauſas pias, etiam conſequenter hinc ajunt, conſuetudinem contrariam eſſe validam, & licitam tanquam non pugnantem

coo-

Digitized by Google

contra Jus Divinum, nec a Jure Canonico reprobatam poſitive tanquam irrationabilem, ac corruptelam. Ita propugnant Barboſa, Garzias, Gonzalez, Haunoldus, ac plures cum P. Schmalzgrueber *l. 3. Decret. Tit. 26. §. 4. num. 85. & ſeqq.*

APPENDIX.

An, & quomodo ambo conjuges adhuc viventes poſſint erigere Teſtamentum reciprocum?

SUMMARIUM.

* *Teſtamentum reciprocum quid? Addit. I.*
* *Quomodo practice fiat inter Conjuges, ſi nulli extent Liberi? Addit. II.*
* *Qualiter ſi adſint Hæredes neceſſarii? Additio III.*
* *An una pars poſſit tale Teſtamentum revocare, altera comparte ignorante? Additio IV.*
* Item: *An in eo caſu cenſeatur quoque revocatum Teſtamentum alterius compartis; ac quomodo? Addit. V.*

Additio I.

* TESTAMENTUM reciprocum dicitur illud, quo duo vel plures mutuo conſilio a conſenſu ſe ad invicem Hæredes inſtituunt, vel aliud in eo ad invicem ordinant; illudque fieri poteſt, vel in una eademque charta, ſeu (ut loquuntur Juriſtæ) in uno codice ſeu membrana cum iiſdem ſolemnitatibus, vel in duplici & diſtincta charta cum diſtinctis ſolemnitatibus. Quoad ultimum hunc teſtandi reciproce modum non eſt difficultas; cum ſic fieri queat a quolibet, alias ad teſtandum habili, dummodo obſerventur omnia alia ad valorem requiſita, ac utrobique inſtituatur Hæres talis, qui alias eſt capax, cum non ſit privilegiatum ſimile Teſtamentum. Quoad primum modum autem, an valeat ubique in eadem charta, & ſub iiſdem ſolemnitatibus; affirmat Illuſtriſſ. Schmid *in Comment. Tit. 34. art. 1. n. 30. & art. 2. n. 1.* Chriſtophorus autem de Chlingenſperg. *l. 2. Inſtit. Tit. 10. qu. 37.* negare videtur, addens tamen cum communi, quod hæc facultas condendi Teſtamentum Conjugibus ad invicem conceſſa ſit per Leges, prout etiam frequenter ſimile Teſtamentum reciprocum facere ſolent, maxime, ſi non habeant neceſſarios Hæredes in linea aſcendente, & quoad lineam deſcendentem ſint deſtituti Liberis, vel Nepotibus, aut relicti ingreſſi fuerint Monaſterium incapax etiam in communi bonorum. H. N. *

Additio II.

* Quær. I. Quidnam practice obſervandum Conjugibus neceſſarios Hæredes non habentibus, reciprocum Teſtamentum, quo ſe ad invicem in una eademque charta Hæredes inſtituunt, facientibus? Reſp. Debere quemlibet Conjugum ultimam ſuam voluntatem tam quoad Legata, quam quoad ipſum Hæredem diſtinctim, & quoad ſua bona propria exprimere. E. g. præprimis Maritus, poſtquam animam ſuam in manus ſui Creatoris commendavit, exprimat, qualiter velit poſt mortem corpus ſuum terræ mandari, quot Miſſas deſideret, quidnam ad cauſas pias, vel profanas legare intendat &c. & demum adjungat, quod, ſi ante Uxorem ſuam morietur, eandem bonorum ſuorum Hæredem inſtituat: demum ſalutarem clauſulam codicillarem ſuperaddat, ſe ſubſcribat, & ſigillum ſuum apponat cum annotatione diei, menſis, & anni, quibus conditum fuit hoc Teſtamentum. Ex poſtfacto in eadem charta, ſeu membrana ſubſequitur Teſtamentum Uxoris, ubi exprimat, quod ipſa pariter, ſi præmoriatur, Maritum Hæredem bonorum ſuorum inſtituat. Reliqua obſervet, uti præcedenter &c. & , ſi deſideretur formula alicujus Teſtamenti, poterit a quolibet Conjugum cum grano ſalis adhiberi illa, quæ ad finem hujus diſtinctionis reperitur annexa. Porro, ſi tale reciprocum Teſtamentum Conjugum tradatur ad Acta, res ulteriori difficultate caret. Quod ſi vero condatur ſolemne ſcriptum, equidem ad utrumque, in eadem charta ſcriptum, non requiruntur plures, quam ſeptem præciſe teſtes legales; vult tamen cum aliis pluribus Gail apud Cancell. de Schmid *Tit. 34. art. 1. n. 32.* ut teſtes in ſuis ſubſcriptionibus exprimant, ſe Teſtamentum utriusque tam Mariti, quam Uxoris nomine ſubſcribere, & ſubſignare. De Jure Bavarico *Tit. 34. art. 12.* ſufficit, ſi primi duos teſtes exprimant, quod fuerint rogati, & quod hæc ſit utriuſque Conjugis ultima voluntas.

Additio III.

* Quær. II. Quidnam attendendum Conjugibus, qui habent Hæredes neceſſarios, ſi reciprocum Teſtamentum condere, & ſeſe invicem Hæredes inſtituere velint? Reſp. In ſimili Teſtamento attendi debere, ne prætereantur Hæredes neceſſarii, quin ſimul ſaltem in legitima, nullo onere gravata, inſtituantur, & quidem Titulo honorabili &c. uti loquuntur Jura, ac ulterior videri poterit probatio *qu. 7. n. 73.* Cæterum Maritus, proles poſt ſe relinquens, ſolet ſæpe uxorem ſuam inſtituere non tam Hæredem quoad proprietatem, quam quoad uſumfructum, vel ſaltem quoad adminiſtrationem bonorum, quamdiu non tranſit ad ſecundas nuptias, ut nimirum relicta Uxor Vidua exinde a prolibus magis honoretur, & major obedientia ei præſtetur. Quo caſu pulcherrima notanda vide apud præſentem Auctorem Reiffenſtuel in Jure Canonico *l. 3. Decret. Tit. 26. §. 12.* *

Additio IV.

* Quær. III. An in dicto reciproco Teſtamento Conjugum facto in una eademque charta poſſit una pars ſuam ultimam voluntatem iterum revocare, ſciente id, vel etiam neſciente altera comparte? Reſp. I. De per ſe loquendo quælibet pars poteſt, quamdiu vivit, ſuam ultimam voluntatem iterum revocare; cum hæc libertas & poteſtas revocandi ſit quaſi de eſſentia Teſtamenti *l. 4. de adimendis, vel transferendis legatis.* Reſp. II. Si altera compars ſciat hanc revocationem, & tamen non contradicat, cum facile poſſet, manet adhuc illud Teſtamentum quoad ordinationem, quam compars fecerat, in vigore ſuo, cum videatur ſaltem tacite conſentire in hanc revocationem prioris partis: Teſtamentum enim reciprocum, quamvis in una, eademque charta ſcriptum, adhuc cenſetur duplex, ubi, dum una pars revocavit ſuum, non ſequitur, quod pariter altera compars, & non contradicens, quoque ſuum revocaverit Teſtamentum. Reſp. III. Si una pars revocavit Teſtamentum ſuum clandeſtine (e. g. clam longe aliud recentius Teſtamentum ad Acta apud diverſum Judicem reponens) altera comparte ante mortem ſuam, nec quidquam de hac clandeſtina revocatione ſciente, in tali caſu regulariter loquendo cenſetur etiam compars ſuam revocare ordinationem, quantum concernit ea, quæ fecerat in favorem alterius partis revocantis: nam uti commune fert proverbium, frangenti fidem (præſertim tam ſubdole) fides frangatur eidem. Et ita quidem in Jure noſtro Patrio clare deciditur *Tit. 34. art. 23.* Ex quo Illuſtriſſ. Commentator ibidem *n. 12.* in formalibus infert, quod, ſi illa compars, quæ de alterius mutatione Teſtamentaria nullam habuit cognitionem, præmortua fuerit, debeat ordinatio ſeu Teſtamentum præmortuæ partis pariter pro revocato haberi; quatenus & in quantum conditum eſt in favorem ſuperſtitis Conjugis, niſi adeſſent tales circumſtantiæ, ex quibus adhuc colligi poſſit, compartem ſic circumventam adhuc in ſua manere ordinatione. *

Additio V.

* Quod ſi autem ulterius quæras, ad quemnam ergo in hoc ultimo caſu ſpectet id, quod a parte præmortua in illo Teſtamento fuerat diſpoſitum in favorem conthoralis, quæ tamen ſuam ordinationem clam, & ſubdole revocavit? Reſp. Eſſe diſtinguendum; nam vel fuit in illo Teſtamento reciproco ex parte taliter ſubdole decepti, & modo præmortui ſimul inſtitutus alius cohæres, vel non? In primo caſu portio illa accreſcit cohæredi, uti deducitur ex *Leg. 9. ff. de ſuis, & legitimis hæredibus.* In poſteriori vero obtingit illi, qui alias ſuccederet ab inteſtato, uti clare, & ſolide oſtendit Illuſtriſſ. Cancell. de Schmid *loc. cit. n. 14.* *

A P-

APPENDIX II.

An, & de quibus rebus Conjuges ex hac vita decedentes teſtari queant? Item de qualibus Bonis ſuperſtites relicti vidui, vel viduæ?

SUMMARIUM.

* *Declaratur ſtatus quæſtionis.* Addit. I.
* *Fit principalis reflexio ad pacta dotalia.* Addit. II.
* *Qualiter moriturus Conjux poſſit teſtari de Bonis Paraphernalibus?* Addit. III.
* *Qualiter de Dotibus?* Addit. IV.
* *Subjungitur aliqua cautela.* Addit. V.
* *Circa quæ Viduus ſuperſtes poſſit facere Legatum vel Teſtamentum?* Addit. VI.
* *De quibus bonis teſtari queat Vidua, mortuo prævie Marito ſuperſtes?* Addit. VII.

Additio.

* VOlui hanc quæſtionem prioribus annectere, non quidem eo fine, ut Confeſſarii ex profeſſo ſeſe confectioni Teſtamentorum immiſceant (quod abſit) ſed potius, ut, ſi ſubinde conſilium dare charitas, & aliæ circumſtantiæ apud ægrotos ſuadeant, addiſcant, cauti, & circumſpecti eſſe, ne per malum conſilium in cauſa ſint, ut deinde totum Teſtamentum & optima Teſtatorum voluntas ab impugnantibus invertatur. Porro duo hic moventur dubia, quæ ad invicem confundi non debent: nam *quoad primum* examinatur, an & qualiter Maritus e. g. ſi præmoriatur Uxori, vel vice verſa Uxor, ſi præmoriatur Marito, ante diſceſſum ſuum ex hac ad alteram vitam condere queat Teſtamentum; *Quoad ſecundum* vero dubium inquiritur, an & de quibusnam bonis ipſimet, decedente conſorte ſuperſtites viduus aut vidua illud ipſum Teſtamentum facere poſſint, ſive liberi adſint, ſive non? Quoad primum dubium, *

Additio II.

* CONCL. I. Num, & qualiter Conjux ex hac ad alteram vitam decedens poſſit ante mortem ſuam facere Teſtamentum, ante omnia deſumi debet ex pactis dotalibus, quæ inſpici debent, ſi tamen aliqua per modum contractus inter vivos fuerint ante initum matrimonium erecta. Ita communis; & ratio eſt: quia vi talis contractus dotalis erecti altera compars ſuperſtes acquirit jus, adeoque nequit ex hac vita decedens in ſuperſtitis præjudicium quidpiam ſine ejuſdem conſenſu diſponere; quod bene notent Confeſſarii forſan a morituris circa ultimam diſpoſitionem conſulti, ne cæco modo ſuadeant aliquam ultimam diſpoſitionem etiam ad cauſas pias, antequam prius informati ſint, an, & qualia pacta dotalia fuerint tempore matrimonii erecta, ut ſic talis diſpoſitio non fiat in præjudicium juris tertii, alias merito invalidanda.

Additio III.

* CONCL. II. Si nulla pacta dotalia fuerint erecta, vel ſaltem in ipſis nulla facta ſit mentio quoad Bona Paraphernalia, tunc libere de ipſis conjux ex hac vita decedens, ſive fuerit Maritus, ſive Uxor, poteſt diſponere mortis cauſa: dummodo non fiat hæc diſpoſitio in tanta quantitate, ut liberi, aliive neceſſarii Hæredes, ſi qui extent, priventur ſua legitima, quæ legitima computari debet ex omnibus Bonis decedentis, & quam volumus ſemper ſalvam intelligi. Ita denuo communis; paritque ratio ex natura Bonorum Paraphernalium: & quoniam acquæſtus, ſeu illa lucra, quæ conſtante matrimonio communi labore, ac induſtria utriuſque conjugis acquiruntur, merito Bonis Paraphernalibus annumerari poſſunt, hinc pariformiter de illis diſcurrendum, quod nimirum conjux decedens de ſua medietate ante mortem libere valeat diſponere, niſi aliter fuerit ordinatum per pacta dotalia, vel ſpecialia locorum ſtatuta; nam mulier e. g. tantum de Jure Canonico c. 10. *de Conſuet.* excluditur a medietate bonorum, quia commiſit adulterium; ergo a ſenſu contrario, ſi illud non commiſiſſet, neque excluderetur a medietate. Quoad Bavariam videantur intimus Bavariæ Cancellarius Schmid in ſuis Commentariis. *Tit. 1. Juris Bavarici. art. 1. n. 40. & ſeqq.* & dicta *Tract. 7. diſt. 4. poſt. n. 59. Addit. II.*

Additio IV.

* CONCL. III. Conjux ex hac vita decedens etiam ante mortem poteſt teſtari quoad bona ſua dotalia, ſeu contradotalia ſaltem, ſi nulli extent Hæredes neceſſarii, ac dummodo non fuerit aliter diſpoſitum in pactis dotalibus. Ita ſub his terminis, quantum mihi conſtat, denuo communis: & ratio eſt: quia alias, ſi talis conjux decederet ab inteſtato, hæc bona poſt mortem in ſimili caſu devenirent ad Hæredes non neceſſarios defuncti, adeoque ante mortem ſuam de iis poterit libere facere Teſtamentum. Illud tamen in Bavaria ſpecialiter advertat ſimilis Teſtator, quod ſuam compartem in hac vita adhuc relictam nequeat uſufructu ex dote vel contradote, quamdiu vivit ſuperſtes, privare; quoniam uſusfructus dotis vel contradotis in Bavaria ſemper ſuperſtiti conjugum, etſi nulla deſuper erecta fuiſſent pacta dotalia, debetur per reliquum tempus vitæ ſuæ, ac primum poſt mortem ſuperſtitis reſtituitur illi, qui inſtitutus fuerat Hæres, uti habetur *Tit. 5. Juris Bavarici. art. 5. 3. & 4.* *

Additio V.

* Dixi notanter: *Conjugem decedentem ex hac vita poſſe teſtari de bonis dotalibus &c. ſaltem ſi nulli extent Hæredes neceſſarii*; nam, ſi tales adeſſent, major circa dotalia, poſito, quod Dos foret profectitia (id eſt a Patre vel Avo deſcendens) eſſet difficultas; ubi Doctores inter ſe non conveniunt, uti videri poteſt apud Fachinæum *lib. 3. Controverſ. 51.* ſicque ſimile Teſtamentum expoſitum foret periculo multarum litium, ſi Hæredibus neceſſariis circa dotem profectitiam tantummodo legitima relinqueretur, & reſiduum de dote iſta extraneis legaretur. Atque hæc quoad reſolutionem primi dubii, circa quæ bona decedens ex hac vita diſponere queat, dicta ſufficiant; loquendo autem circa ſecundum dubium de bonis ſuperſtitis conjugis. *

Additio VI.

* Quær. I. Circa quæ ex conjugibus ſuperſtes Viduus facere poſſit aliquod Teſtamentum, vel Legatum? Reſp. Denuo præſcindendo a ſpecialibus pactis dotalibus, & inſiſtendo præciſe juri communi; mortua prævie Uxore ſuperſtes Viduus ſalva Legitima Hæredum neceſſariorum libere teſtari poteſt. I. De ſuis Allodialibus, quæ vel jam inter ſua patrimonialia numeravit ante matrimonium, vel in matrimonio ex hæreditate, aliove titulo ipſum ſolum reſpiciente acquiſivit. II. Quoad contradotem, ſi antea aliquam attulit, quæ poſt mortem Uxoris libere redit ad eundem. III. Quoad fructus, quos ex allata dote ante mortem Uxoris obtinuit; nam hi fructus debentur Marito etiam quoad proprietatem ob onera prius in matrimonio ſupportata. IV. Quoad donationes ſibi ab Uxore tempore matrimonii factas, & ejuſdem morte confirmatas modo ſuperius allegato. V. Quoad acquæſtus, ſeu lucra conſtante matrimonio adepta, ſaltem quoad eam partem, quæ ejuſdem induſtriæ, ac labori correſpondet: in dubio autem lucra illa potius ad virum, quam mulierem ſpectare præſumuntur. *lib. Quintus Mutius. ff. de donat. inter. virum, & uxorem.* *

Additio VII.

* Quæres. Circa quæ teſtari poſſit, ſi mortuo prævie Marito ſuperſtes ſit Vidua? Reſpond. Mortuo prævie Marito ſuperſtes Vidua (ſalva prolium legitima) libere teſtari poteſt, vel legare. I. Quoad paraphernalia omnia in genere loquendo. Magis autem de aliquibus in ſpecie diſcurrendo. II. Quoad Morgenaticam, quæ eſt donatio illa, quam mulier altero nuptiarum die acquiſivit in remunerationem allatæ virginitatis. III. Quoad ſponſalitiam largitatem, ſub qua conformiter dictis intelliguntur illa munera, quæ mulier accepit a viro ante matrimonium intuitu ejuſdem. IV. Quoad bona conſtante matrimonio per propriam induſtriam acquiſita e. g. ſi ſcivit Uxor artificioſe acu phrygia pingere, unguenta conficere, obſtetricem agere &c. V. Quoad medietatem acquæ-

ſtuum

ſtuum communi induſtria ac labore acquiſitorum, ſaltem ubi vi opificii inter conjuges cenſetur interceſſiſſe tacitus contractus ſocietatis; uti apud Cereviſiarios, Piſtores, Laniones: hæc enim omnia hucuſque enarrata merito computantur inter bona ſua propria. VI. Etiam quoad bona dotalia, ſaltem quando non amplius exiſtit hujus Viduæ Parens, vel Avus, ſuppoſito, quod dos ab eo alias provenerit. Tandem VII. Quoad monilia, veſtes ſericas Uxori comparatas, aliaque munera 500. ſolidos non excedentia, & a viro tempore matrimonii donata, ac ipſius morte confirmata. Ratio generalis eſt; quia de Jure communi horum omnium bonorum habet dominium, adeoque etiam de his libere diſponere valet, ubi non poteſt oſtendi, quod aliquo Jure prohibeatur. Plura adhuc videri poterunt alia ſpecialia in Jure Bavarico *Tit.* 1. *art.* 2. 3. *&* 4. & apud inſignem ejuſdem Commentarium Schmid *ibid.* *

QUÆSTIO IV.

De Codicillis, Legatis, & Fideicommiſſis.

SUMMARIUM.

59. *Codicillus, quid?*
60. *Et quomodo fieri poſſit?*
 (k) Quæſt. 3. n. 21. & ſeqq.
 * *Nonnulla notabilia circa Codicillos.*
61. *Codicilli, ad quid inſerviant?*
62. *Clauſula Codicillaris quomodo apponatur?*
63. *Et multiplex ejus effectus.*
 * *Quem effectum habeat reſpectu FF. Minorum?*
64. *Legatum, quid?*
65. *In Teſtamento minus ſolemni ad cauſas pias valeat Legata profana.*
66. *Corruente Teſtamento minus ſolemni ad cauſas profanas, non corruant Legata pia.*
67. *Solvitur inſtantia.*
68. *Fideicommiſſum exæquatur Legato.*
 * *Fideicommiſſum quotuplex? Addit. I. & II.*

59. CONCL. I. *Codicillus* dicitur quaſi *parvus codex*, & in propoſito aliud non eſt, quam ultima cujuſpiam voluntas abſque hæredis inſtitutione. Unde Codicillus eſt quaſi imperfectum Teſtamentum: tum quia non requirit ſolemnitates Teſtamenti: tum quia Codicillo hæreditas directe dari non poteſt, nec etiam auferri juxta claram diſpoſitionem Juris. §. 2. *Inſtit. De Codicillis.* ibi: *Codicillis hæreditas neque dari, neque adimi poteſt, ne confundatur Jus Teſtamentorum, & Codicillorum, & ideo nec exhæredatio ſcribi.*

60. Porro Codicillus fieri poteſt ſive in ſcriptis, ſive etiam nuncupative, ſeu oretenus: ad ejus tamen valorem requiruntur, & ſufficiunt quinque teſtes, ſive maſculi, ſive fœminæ; qui etiam ſe ſubſcribere debent, ſi Codicillus fiat in ſcriptis, quamvis ſigilla apponere non ſit neceſſe, *L. ult. C. De Codicillis.* Et hoc intelligendum, ſi fiat ad cauſas profanas: nam Codicillus ad cauſas pias factus non requirit tantas ſolemnitates, prout in ſimili de Teſtamentis ad pias cauſas ſuperius (*k*) dictum eſt.

Additio.

* Pariter, ſi Codicillus aliquis novus ſive ante, ſive poſt Teſtamentum jam factum, ſive etiam ſine ullo Teſtamento ad Acta reponatur, utique non deſideratur numerus teſtium; cum hi neque ad ſimile Teſtamentum ad acta datum requirantur. Item quia, teſte Cancellario intimo Bavariæ de Schmid *in Comment. ad Tit.* 37. *art.* 1. *num.* 8. *&* 9. in Civitate Metropolitana Monacenſi quilibet civis Teſtamentum ſuum facere poteſt coram duobus teſtibus, a fortiori ad Codicillum talium civium ſimiliter non requiruntur plures, quam duo teſtes, uti advertit Chriſtoph. Chlingenſperg. *L.* 2. *Inſtit. Tit.* 25. *Quæſt.* 1. *Object.* 3. Inſuper, cum in Bavaria (imo juxta Beſoldum & alios apud Schmid *loc. cit. art.* 2. *num.* 2. probabilius etiam de Jure communi) Teſtamento alicui inſeri poſſit ſequens clauſula: *Volo inſuper, ut quidquid huic meo Teſtamento in vacuis foliis, ſeu ſpatiis ipſius Teſtamenti, vel in ſcheda aliqua ſeparata adjecero, valeat eodem modo, ac ſi prius jam huic Teſtamento inſertum eſſet.* Hac (inquam) clauſulæ memoratæ inſertione ſuppoſita, ſi poſt Teſtamentum ſcribat Teſtator de novo ſchedam, in qua adhuc varia exprimit legata, vel declarationes Teſtamenti cum annotatione diei, & anni, ac ſubſcriptione Nominis, valet talis ſcheda, quin neceſſarii ſint quinque teſtes; dummodo præciſe noſcatur character Teſtatoris, vel dictus character per duos teſtes e. g. ſe ſubſcribentes probari queat, uti expreſſe habetur in Jure Patrio *Tit.* 37. *art.* 2. & ibi Schmid ſuſius. Unde circa numerum teſtium quoad Codicillos attendi debet pariter ad Statuta municipalia, & conſuetudines locorum legitime introductas. *

61. Inſerviunt autem Codicilli præcipue ad Legata, & Fideicommiſſa, atque Donationes mortis cauſa faciendas, utpote quæ per Codicillum fieri poſſunt. Juvant etiam ad Teſtamentum declarandum, atque immutandum ſalva hæredis inſtitutione, eique addendum. Quinimo quando Teſtamentum habet inſertam clauſulam Codicillarem, ſi ipſum ob defectum alicujus ſolemnitatis non poteſt valere ut Teſtamentum, valebit tamen ut Codicillus.

62. Etenim frequenter Teſtatores in ſuis Teſtamentis apponere ſolent clauſulam Codicillarem, idque vel expreſſe, dicendo: *Si hæc diſpoſitio mea non valet vi Teſtamenti, volo, ut valeat vi Codicilli*, vel tacite, ac virtualiter, dicendo: *Si hæc diſpoſitio non valet ut Teſtamentum, valeat modo, quo ſecundum Jura poteſt, meliori.*

63. Neque inaniter iſthæc clauſula Codicillaria apponitur, utpote cujus effectus non ſunt exigui. Siquidem ejuſmodi Teſtamentum, ſi vel ab initio habeat defectum, vel eum ex poſtfacto acquirat, ita ut non poſſit valere per modum Teſtamenti ſolemnis, valebit ſaltem per modum Codicilli; dummodo adfuerint teſtes ſufficientes ad Codicillum. Unde quamvis in tali Teſtamento minus ſolemni inſtitutio hæredis irrita ſit, ac proinde hæres ab inteſtato ſuccedat: tamen tenetur is hujuſmodi Teſtamentum quoad omnia alia adimplere, ſolvendo ſcilicet Legata, Fideicommiſſa, & hujuſmodi. Sunt & alii effectus clauſulæ Codicillaris, verum de iis Juriſperiti, atque Jus Canonicum *lib.* 3. *Decret. Tit.* 26. §. 21.

Additio.

* Unum adhoc quæri poſſet, utrum nimirum, dum Fratres Minores S. Franciſci Regulam pure obſervantes, qui conſequenter vi declarationum Nicolai III. & Clementis V. *juxta dicenda n.* 72. immediate Hæredes in aliquo Teſtamento inſtitui nequeunt; ſi tamen ab aliquo hujus rei ignaro ex affectu erga eos bona fide Hæredes ſcriberentur, annexa tamen clauſula Codicillari præcedenti numero declarata, an (inquam) hæc clauſula Codicillaris ſit tantæ virtutis, ut ille, qui vel in Teſtamento fuit Cohæres ſcriptus alias capax bonorum, vel ſi nullus Cohæres eſt expreſſus, qui alias in ſimili caſo ab inteſtato ſuccedit, teneatur FF. Minoribus prius detracta Trebellianica, vel Falcidia (qui termini magis declarabuntur *Quæſt.* 7.) reſiduum moderatum, & ſtatui eorum non difforme dare per modum eleemoſynæ, ac pii legati pro neceſſitatibus præteritis, præſentibus, vel imminentibus Fratrum Minorum? Ad hoc quæſitum ſub his limitationibus ſe Magnifico Profeſſori Jurium Gleile conformare videtur P. Franciſcus Schmier celeberrimus per plures annos Rector Magnificus in Univerſitate Salisburgenſi, *De Teſtam. c.* 1. *ſect.* 3. §. 3. *num.* 192. reſpondendo affirmative. Ratio eſt: quia ex hac clauſula Codicillari colligitur, quod voluntas interpretativa Teſtatoris fuerit, ut illa eleemoſyna Fratribus Minoribus detur modo poſſibili, quo ipſis accipere eſt licitum vi ſacræ Regulæ, & Declarationum Pontificiarum; atqui ſub his terminis & limitationibus ipſis eſt licitum recipere non quidem per modum hæreditatis, ſed per modum legati ex virtute clauſulæ Codicillaris: ergo. *

64. CONCL. II. *Legatum eſt donatio quædam a defuncto relicta, ab hærede præſtanda.* Ita habetur §. 1. *Inſtit. De Legatis.* Dicitur, *donatio quædam*: quæ particula ſtat loco generis. Additur deinde, *ab hærede præ-*

ſtanda: per quod differt Legatum a Donatione mortis cauſa, quæ non neceſſario fit ab hærede, cum poſſit fieri, ac plerumque fiat ab ipſomet donante, quamvis ante mortem ipſius non confirmetur, ſed revocari poſſit.

65. Quæres, an Teſtamentum minus ſolemne ad cauſas pias factum valeat etiam quoad Legata profana; & econtra corruente Teſtamento profano, corruant pariter Legata pia inſerta? Reſp. I. Teſtamentum minus ſolemniter factum principaliter ad pias cauſas valet etiam quoad Legata profana in eo contenta. Ita Covarruvias *c. 11. De Teſtam. num.* 2. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 9. Engel *tit. De Teſtam. num.* 19. & communis, paucis exceptis. Ratio eſt: quia *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. Reg.* 42. *Juris in* 6. atqui Teſtamentum valet in dato caſu: ergo & Legata eidem inſerta, cum ſint quid acceſſorium, quamvis cæteroquin profana.

66. Reſp. II. Econtra vero Teſtamento ad cauſas profanas corruente ob defectum ſolemnitatum, non idcirco corruunt inſerta Legata pia, ſed valent. Ita cit. Covarruvias *n.* 4. Leſſius *num.* 9. Engel, & alii; idque merito tenendum favore cauſæ piæ (*Nam ſummam eſſe rationem, quæ pro Religione facit.* habetur *L. Sunt perſonæ. ff. De Religioſis & ſumptibus funerum*) ſimulque ob remedium animæ Defuncti.

67. Neque urget allata regula, *Acceſſorium &c.* Nam inter alias limitationes ea non procedit, quando in acceſſorio reperitur ſpecialis ratio, quæ non reperitur in principali, propter quam illud corruente principali ſuſtineatur: prout in propoſito eſt favor religionis, atque remedium animæ defuncti.

68. CONCL. III. *Fideicommiſſum* dicitur illud relictum, quod fidei committitur hæredis, ab eo dandum alicui alteri; ſic fit, cum Teſtator dicit: Hæres, fidei tuæ committo, ut poſt aditam hæreditatem ex ea tantam, aut tantam partem, vel hoc aut illud prædium huic conſignes; idque vel ſtatim, vel poſt mortem tuam &c. Porro hæres ſic Fideicommiſſo gravatus, appellatur *Fideicommiſſarius*. Quoad alia vero de Fideicommiſſis eodem ferme modo eſt diſcurrendum, ſicut de Legatis; nam, ut *L.* 1. *ff.* 1. *De Legatis*. habetur: *Per omnia exæquata ſunt legata Fideicommiſſis*.

Additio I.

* Supple, ultima dicta, quod nimirum *Fideicommiſſa æquiparentur Legatis*, eſſe intelligenda de particularibus Fideicommiſſis. Ubi ſciendum, quod aliud dicatur Fideicommiſſum *univerſale*, aliud *particulare*: prius eſt, vi cujus hæres ſuccedens ex Teſtamento, vel etiam ab inteſtato jubetur alteri v. g. poſt certum tempus, aut primum poſt ſuam mortem hæreditatem totam, vel aliquam partem, puta tertiam aut quartam totius hæreditatis relinquere: Fideicommiſſum particulare econtra, quando per Teſtatorem ſeu Fideicommittentem jubetur tantum certa aliqua res determinata (puta *hoc prædium*, *hoc caſtrum*, vel *hæc domus*) alteri ab Hærede conſignari, quo caſu conformiter dictis Fideicommiſſarius talis particularis æquiparatur Legatario; ſicque æqualiter utrobique ſentiendum. *

Additio II.

* Porro tam in Fideicommiſſo univerſali, quam particulari a Teſtatore, ſeu primo Fideicommittente integra ſæpe Familia (præſertim apud Illuſtres pro conſervatione ejuſdem) ſubſtituitur ſucceſſive, ac cum certo ordine. Et quidem, ſi *Primogenitus* alicujus Lineæ, e. g. Petrus ex dicta Familia cum ſuis ſucceſſive ſemper deſcendentibus, vocetur ad ſucceſſionem; hac autem ſuorum deſcendentium linea extincta *Secundogenitus*, puta Paulus cum ſua linea, ſeu ſucceſſione, atque ſic deinceps, tale Fideicommiſſum communiter appellatur *Primogenitura*. Econtra vero, ſi Teſtator, ſeu primus Fideicommittens voluit, ut ſemper *natu maximus* de familia illa ſuccedat, ſive is deſcendat ex linea iſta ultimi Succeſſoris, ſive ex altera, dummodo ſit Senior Familiæ; in hac ordinatione Fideicommiſſum hoc dicitur *Majoratus*. In genere autem ſimilia dicuntur *Fideicommiſſa Familiæ*, ſeu *Gentilitia*, de quibus in caſu emergenti plura videre poteris in Jure Canonico Auctoris *lib.* 3. *Decret. Tit.* 26. §. 19. *

QUÆSTIO VII.

De Inſtitutione Hæredum, Falcidia, Trebellianica, & Succeſſionibus ab inteſtato.

SUMMARIUM.

69. *Hæres neceſſarius, & non neceſſarius, qui?*
* *Utrum, & quomodo Fratres, & Sorores ſint Hæredes neceſſarii?*

70. *Hæredis inſtitutio eſt fundamentum totius Teſtamenti.*
* *Hæres inſtitutus quas contrahat obligationes?*

71. *Qui poſſint inſtitui Hæredes?*
72. *Quid de FF. Minoribus de Obſervantia, & Capucinis?*
73. *Hæredibus neceſſariis debet relinqui Legitima, & quomodo?*
74. *Legitima portio, quæ?*
75. *Ea non habet locum in Regnis, Ducatibus &c.*
76. *Hæredi non neceſſario inſtituto, quantum relinquendum?*
77. *Falcidia quid? & unde ſic dicta?*
78. *Trebellianica, quid?*
79. *An ſit obligatio faciendi Teſtamentum?*
80. *Hæredes ab inteſtato, qui? & quando ſuccedant?*
81. *Ordines ſuccedentium ab inteſtato, qui?*
* *An, & in quo Liberi illegitimi ſucceſſionem prætendere poſſint?*

82. *Fiſcus, an computandus inter ordines ſuccedendi ab inteſtato?*
* *Formula faciendi quodcumque Teſtamentum practice.*

69. ADVERTENDUM, quod Hæres alius ſit neceſſarius, alius non neceſſarius. *Hæres neceſſarius* dicitur, quem Teſtator in portione legitima inſtituere cogitur, niſi juſtam exhæredandi cauſam habeat. Tales Hæredes neceſſarii ſunt Deſcendentes in linea recta, nempe Filii, Filiæque, Nepotes, Pronepotes, ex legitimo matrimonio procreati. Iis autem deficientibus Hæredes neceſſarii ſunt Aſcendentes in linea recta, nempe Pater, Mater, Avus, Avia, ita tamen, ut ſi adſint Deſcendentes, ſeu Liberi, nihil de Jure debeatur Aſcendentibus pro legitima, *text. clar. Auth. De hæredibus ab inteſtato. cap.* 1. *Collat.* 9. *Hæredes non neceſſarii* ſunt reliqui omnes præter enumeratos, ſive, qui Teſtatori non ſunt conjuncti in linea recta. Unde ſequitur, quod Frater aut Soror de jure non ſit obligatus ad inſtituendum pro Hærede ſuos Fratres, aut Sorores, eorumve Filios, neque ad relinquendum eiſdem legitimam; quod a fortiori extendes ad cæteros Conſanguineos, vel Affines. Ubi tamen

Additio.

* Notandum eſt ulterius, quod, etſi fratres & ſorores Teſtatoris non ſint Hæredes neceſſarii, ſed poſſint omnino etiam quoad legata præteriri in aliquo Teſtamento juxta ſententiam communiorem conformiter §. 1. *Inſtit. De inofficioſo Teſtamento*. ac Juri Bavarico *Tit.* 36. *art.* 7. nihilominus tamen, ſi in dicto Teſtamento Hæres inſtitueretur perſona turpis (e. g. nota aliqua meretrix, ſeu concubina, aut perſona infamis infamia juris, vel facti, aliave macula affecta) tunc illud ſaltem per *querelam inofficioſi Teſtamenti* de Jure communi poſſent impugnare prædicti fratres, atque ſorores. Hoc autem privilegium impugnandi ſimile Teſtamentum non extenditur ad talium fratrum vel ſororum liberos, per textum *Leg.* 21. C. *De inofficioſo Teſtamento*. Quinimo nec id competit fratribus vel ſororibus præcise uterinis, ſed germanis, vel ſaltem conſanguineis, juxta *L.* 27. C. *Eod.* ubi nota, quod frater & ſoror *uterini* dicantur, qui præciſe ex eadem Matre, *Conſanguinei*, qui ſolum ex uno Patre, *germani*, qui ex uno eodemque Patre, & Matre ſunt progeniti. Hoc prænotato ſit *

70. CONCL. I. Inſtitutio Hæredis eſt veluti caput, atque fundamentum totius Teſtamenti. Ita habetur in Jure Civili variis in locis; ut §. *Ante Hæredis. Inſtit. De Legatis*, & *l. Proxime. ff. De his, quæ in Teſtam. delentur*. & alibi. Hinc non valet Teſtamentum, præſertim ad cau-

ad cauſas profanas (non de Teſtamentis ad cauſas pias, utpote in quibus ſufficiunt ſolemnitates Juris naturalis, Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jure cap.* 19 *num.* 8. citans Juliam Claram, tenet oppoſitum) in quo nemo Hæres inſtituitur, quamvis ſecus ſit dicendum de Codicillo.

Additio.

* Habet autem inſtitutus Hæres, ſi abſque beneficio Inventarii adivit hæreditatem (id eſt, ſi ſe tanquam Hæredem declaravit, & agnovit acceptando hæreditatem) ſequentes duas principales obligationes. I. Sicuti ſuccedit in omne jus activum, ita pariter in omne paſſivum, ſicque tenetur ſolvere omnia debita defuncti, ſi etiam hæreditatem excederent. Ratio eſt: quia poſt aditam abſque beneficio Inventarii hæreditatem, Hæres cenſetur juxta Jus una eademque cum defuncto perſona, conſequenter eodem modo, ac defunctus obligatur. II. Tenetur quoque ſolvere omnia legata in Teſtamento ſpecificata, nec poteſt uti Falcidia: nam aditio hæreditatis reputatur quaſi contractus cum Legatariis, quo hiſce ſeſe Hæres cenſetur obligare §. 5. *Inſtit. De obligationibus, quæ quaſi ex contractu naſcuntur.* Unde circumſpectiores Hæredes; qui aliunde non ſunt certificati de nullo ſibi ſubſecuturo damno in aditione hæreditatis, vel ante aditionem ejuſdem petunt ſpatium deliberandi, quod ipſis etiam concedi ſolet, intra quod ſecure ſe poſſunt informare, quanta ſit hæreditas, quanta debita, & quot, ac quanta legata ſolvenda; vel equidem adeunt hæreditatem citius, ſed cum beneficio *Inventarii*, quod nihil aliud eſt, quam legitima ſpecificatio omnium bonorum, jurium, & debitorum defuncti &c. fitque diverſiſſimo modo juxta diverſa Statuta municipalia, & diverſas locorum conſuetudines. *

71. CONCL. II. Omnes homines, non tantum ſinguli ac privati, ſed etiam Communitates, Monaſteria, & Collegia, Hæredes inſtitui poſſunt, niſi ſpecialiter a jure prohibeantur. Ita communis.

72. Porro præter alios, qui de jure communi ob certas cauſas, vel delicta prohibentur Hæredes inſtitui, de quibus Juriſtæ, vi ſuæ Regulæ, ac Profeſſionis, non poſſunt inſtitui Hæredes in teſtamento Fratres Minores de Obſervantia, atque Capucini, adeo, ut nec eorum Monaſteria in communi valeant inſtitui, prout declaravit Clemens V. *in Clem. Exivi. De verborum ſignificatione.* Quo tamen non obſtante, conſideratis eorum neceſſitatibus, certiſque moderaminibus obſervatis, poteſt eiſdem quidpiam in Teſtamento relinqui per modum Legati, uti declaravit Nicolaus III. *c. Exiit. De verb. ſignif. in 6.* Dummodo non dimittatur eis valor ipſius hæreditatis, vel tanta ejus pars quaſi ſub modo & forma Legati, ut præſumi poſſet, hoc in fraudem fieri; prout limitat citat. Clemens V.

73. CONCL. III. Hæredibus neceſſariis debet in Teſtamento relinqui portio legitima, & quidem titulo honorabili inſtitutionis, ſive jure hæreditario, atque ſine appoſito gravamine; adeo quidem, ut alioquin talia gravamina habeantur pro non appoſitis; vel Hæredibus neceſſariis competat actio ad petendum complementum legitimæ, ſi in minori quantitate, quam legitima portione, Hæredes inſtituantur; vel ad omnino reſcindendum Teſtamentum, ſi nulla appoſita juſta cauſa exhæredandi penitus fuerunt præteriti, ac nihil ipſis jure Inſtitutionis relictum. Ita habetur tum in Jure Civili *Auth. Ut, cum de appellatione. cap. Aliud quoque. Collat.* 8. cum Concordantiis, quas citat Layman. *lib. 3. tract. 5. cap. 5. num.* 21. tum in Jure Canonico *c. Raynutius. De Teſtam.* ubi dicitur, quod *Legitima portio eſt debita jure naturæ.*

74. Circa quod notandum, quod legitima portio Deſcendentium ſit triens (id eſt, tertia pars totius hæreditatis) ſi non ſint plures Liberi, quam quatuor: ſemis autem (ſeu media pars totius ſubſtantiæ) ſi ſint plures Liberi, quam quatuor. Loquendo vero de Aſcendentibus, legitima Aſcendentium ſemper eſt triens, ſive tertia pars totius hæreditatis. Ubi per hanc intelligitur tota ea ſubſtantia, quæ ſolutis omnibus debitis, atque funeralibus pro defuncto peragendis, poſt mortem Teſtatoris remanet.

75. Veruntamen ea, quæ nunc dicta ſunt de portione legitima Liberis danda, locum duntaxat habent in bonis privatis, non item in Regnis, Ducatibus, & Comitatibus Magnatum: talia enim bona in pleriſque Provinciis ad Primogenitum pertinent, aſſignata tamen aliis Liberis ſufficienti ſuſtentatione, pro conſervanda dignitate ſtatus & familiæ ſuæ.

76. CONCL. IV. Quod ſi in Teſtamento inſtituatur Hæres non neceſſarius, debet ei ſaltem quarta pars totius hæreditatis ſeu ſubſtantiæ libera remanere, ut ſic onera hæreditaria ſuſtinere valeat: alioquin ſi tam multa a Teſtatore facta ſint legata, vel donationes mortis cauſa, ut Hæredi non remaneat quarta pars totius hæreditatis, licebit eidem detrahere Falcidiam; aut ſi gravetur tam magnis multiſque Fideicommiſſis, ut eidem non remaneat quarta pars hæreditatis libera, detrahet Trebellianicam. Ita habetur in Jure Civili variis in locis, ut *L.* 1. *& ſeqq. ff. Ad legem Falcidiam, & toto tit. ff. ad S. C. Trebellianum.* cum Concordantiis.

77. Porro per *Falcidiam* intelligitur quarta pars omnium bonorum, quæ aderant tempore mortis Teſtatoris, deducto tamen prius ære alieno, atque expenſis funeram, quam licet detrahere Hæredibus inſtitutis (ſervata tamen proportione) a ſingulis legatis, ſi tam multa ſunt legata, ut dicta quarta pars eiſdem non remaneat libera, donec iſta compleatur. Et hujuſmodi quarta pars appellatur *Falcidia*, a ſuo auctore *Falcidio* Tribuno plebis, qui primus legem tulit (quæ ex ſuo nomine *Lex Falcidia* nuncupatur) ut quarta pars ſemper ſupereſſet, ac remaneret Hæredibus in Teſtamento inſtitutis.

78. *Trebellianica* ferme coincidit cum Falcidia, niſi quod hæc reſpiciat Legata, illa vero Fideicommiſſa, a quibus detrahitur. Siquidem Trebellianica detrahitur a Fideicommiſſis, ſi tam multa, vel gravia facta ſint a Teſtatore, ut Hæredibus non remaneat quarta pars omnium bonorum, poſt debitorum, ac funeralium ſolutionem reſtantium libera, & abſque ullo onere, donec dicta quarta pars remaneat libera Hæredibus inſtitutis. Et dicitur *Trebellianica*, a ſuo auctore *Trebellio* Conſule, a quo Senatuſconſultum Trebellianum prodiit, hoc ipſum diſponens.

79. Quæres, an ſit obligatio aliqua faciendi Teſtamentum? Reſp. breviter, neminem quidem in Foro conſcientiæ per ſe obligatum eſſe ad condendum Teſtamentum, ſed interdum per accidens talem adeſſe obligationem, ne alioquin lites, aut alia incommoda oriantur. Layman. *lib. 3. tract. 5. c. 3. num.* 10. & alii.

80. CONCL. V. Quando nullum omnino factum eſt Teſtamentum, aut illud ex quodam defectu irritum fuit, & caſſatum, tunc tali Defuncto ſuccedunt Hæredes ab inteſtato, id eſt, illi, qui ſecundum Jura ſuccedunt, quando nullum factum eſt Teſtamentum. Ita communis, & patet ex utroque Jure.

81. Diverſi autem ſunt ordines Succedentium ab inteſtato, quorum prior ſemper poſteriorem excludit. Primus eſt Deſcendentium, ſeu Liberorum. Quod ſi vero unus ex liberis defunctus ſit, & reliquerit Nepotes, tunc hi perſonam Patris repræſentant, & in ejus locum ſuccedunt; ac proinde in diviſione hæreditatis cum Patruo ſuo, aut filiis ejus ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes. *§. Cum filius. Inſtit. de hæreditatibus, quæ ab inteſtato &c.* & alibi. Secundus ordo eſt Aſcendentium, ſeu Parentum (cum quibus tamen ſimul vocentur, ſeu ad hæreditatem admittuntur fratres & ſorores duplicis vinculi, hoc eſt, ex eodem patre & matre cum defuncto geniti: *Authent. de Hæredibus ab inteſtato. Collat.* 9.) & , amplius non exiſtentibus Parentibus, Avorum. Tertius eſt, Collateralium, id eſt, Fratrum Sororumque, & hiſce deficientibus aliorum Conſanguineorum propinquorum. Et quartus, Conjugum inter ſe.

Additio.

* Quæres. An liberi quoque naturales, vel ſpurii, aut ex damnato coitu progeniti poſſint prætendere aliquod jus ſucceſſionis ab inteſtato reſpectu ſuorum parentum? Ante Reſponſionem nota ex *lib. 3. Decret,*

Tit. 26. *a.* 410. quod *Naturales* filiæ, vel filii ſint, qui procreantur ex ſolutis tempore ſaltem conceptionis habilibus ad invicem contrahendum matrimonium. *Spurii*, vulgo *quæſiti*, ad propoſitum dicuntur, qui ſunt quidem geniti a duobus ſolutis, de ſe ad contrahendum habilibus, matre tamen exiſtente meretrice paſſim viris expoſita, unde merito dubitatur de vero patre. *Nati damnato coitu* cenſentur, qui proveniunt ex parentibus, neque tempore conceptionis habilibus ad contrahendum, puta nati ex copula adulterina, vel inceſtuoſa, aut ſacrilega: ubi advertendum, quod etiam iſti ſubinde, ſed in alio ſenſu, nominentur *Spurii*. H. N.

Reſp. I. Liberi naturales per ſubſequens inter parentes matrimonium legitimati poſſunt jus ſucceſſionis prætendere, uti alii legitimi, quibus in jure æquiparantur. *c.* 6. *Qui filii ſint legitimi*. Econtra vero legitimati præciſe per reſcriptum Principis poſſunt ſolummodo quoad bona paterna prætendere jus ſucceſſionis; ſi non extant Liberi naturales & legitimi ſimul juxta *Novellam* 89. *cap.* 9. quinimo juxta Jus Bavaricum *Tit.* 39. *art.* 3. ut hi ſucceſſionem prætendere queant, neque debent extare collaterales, nec aliqua legitima conjux defuncti.

Reſp. II. Liberi naturales non legitimati juxta *Authent. Licet. C. de naturalibus Liberis* & juxta jus Bavaricum *Tit.* 39. *art.* 3. in bonis paternis, ſi adſint legitimi Liberi, aut ſaltem legitima ſupervivat Conjux, vel de Jure Bavarico, ſi ſuperſint etiam adhuc collaterales ipſius defuncti, nullum jus ſucceſſionis poſſunt prætendere; in eorum vero defectu duas habent uncias ex *Aſſe*, cum matre talium naturalium liberorum, ſi adhuc vivat, dividendas. Ubi adverte, quod *As* dicatur Hæreditas, in duodecim portiones, quæ unciæ vocantur, diviſa.

Reſp. III. Quoad bona materna, inſiſtendo Juri communi, & præcindendo a Statutis municipalibus, ac locorum conſuetudinibus, Liberi naturales quoad jus ſuccedendi concurrunt cum legitimis, uti a fortiori deſumitur ex §. *Noviſſime*, *inſtit. de Senatuſconſulto Orphitiano*.

Reſp. IV. Liberi ſpurii nequeunt prætendere jus ſucceſſionis quoad patrem, utpote incertum: bene vero quoad matrem; cum limitatione tamen, ut, ſi ea fuerit Illuſtris, & habeat proles alias ex legitimo matrimonio procreatas, hæc prætenſio ſucceſſionis, juxta *L. Si qua Illuſtris. C. Ad Senatuſconſultum Orphitianum*, ex parte ſpuriorum non procedat. Quinimo de Jure Bavarico conformiter *Tit.* 39. *art.* 5. idem ſentiendum, ſive mater ſpuriorum fuerit Illuſtris, ſive non.

Reſp. V. Nati ex damnato complexu nec quoad bona paterna, nec quoad materna poſſunt prætendere jus ſucceſſionis: quinimo rigor Juris Civilis *Authent. Licet. C. de natural. Liber.* & *Authent. Ex complexu. C. de inceſt. nup.* neque his ultimis jus ad alimenta tribuit, quem tamen rigorem Jus Canonicum *c. Cum haberet. De eo, qui duxit in Matrimonium*. prope finem ſuſtulit, ſaltem ut his prolibus (quod a fortiori dicendum quoad præcedentes in defectu aliorum ſufficientium mediorum) ſuccurratur in alimentationem.*

82. Tandem his omnibus deficientibus ſuccedit Fiſcus: quamvis nonnulli merito non computent Fiſcum inter ordines ſuccedendi ab inteſtato, eo quod cæteris deficientibus capiat bona, non jure ſucceſſionis hæreditariæ, ſed potius jure Regalium, tamquam vacantia. Sed de hoc plura Juriſtæ.

APPENDIX.

Ac quæſtio Additionalis ultima.

Quomodo practice fiat aliquod Teſtamentum, & qualiter tradatur ad Acta?

SUMMARIUM.

* *Quomodo practice fiat Teſtamentum? Add. I.*
* *Qualiter illud detur ad Acta? Addit. II.*
* *An poſſit cuicumque Judici extradi? Ubi & alia notabilia. Addit. III.*
* *An poſſit Teſtamentum mitti per aliquem tertium ad Acta? Addit. IV.*

Additio I.

* QUær. I. Quomodo fiat practice aliquod Teſtamentum? Reſp. modo ſequenti, qui mutatis mutandis poterit deſervire pro aliquo Formulari. Nimirum:

In Nomine Sanctiſſimæ, & individuæ Trinitatis &c.

Serio revolvens animo, hominibus infallibiter ſtatutum eſſe ſemel mori, ſeriaque mente recogitans, diem æque incertum eſſe, ac horam mortis, liberrima voluntate, & plene capax rationis de bonis meis ultimam diſpoſitionem, ſeu Teſtamentum feci, ut ſequitur.

Imprimis, *& ante omnia animam meam offero Creatori ſuo omnipotenti Deo, humillime, & inſtantiſſime rogando, ut per infinitam ſuam miſericordiam, per merita, & paſſionem Domini Noſtri Jeſu Chriſti eandem, pretioſo ſanguine redemptam, hæredem facere velit Regni Cœleſtis.*

Secundo. *Quoniam corpus humanum a limo terræ formatum pulvis eſt, & ab anima ſeparatum in pulverem revertetur, hinc etiam corpus illud conſigno terræ, volendo, ut terræ mandetur abſque ſpeciali pompa, conformiter tamen meo ſtatui apud NN.* (hic ſpecificetur locus ſepulturæ, maxime ſi eligatur aliqua ſepultura extraordinaria) *ordinando præterea, ut celebretur in bonum animæ meæ dies Depoſitionis &c.* NB. addatur, an deſideret etiam diem ſeptimum, trigeſimum, vel aliud officium: item, quot Miſſas quolibet ex his diebus: poſſet quoque denominare ſtipendium pro qualibet Miſſa.

Poſtmodum ſequuntur Legata pia, & profana, ſi quæ inſerere intendit, prout hic aliqua apponuntur exempli gratia:

Tertio. *Specialiter lego trecentos florenos pro ſexcentis Miſſis in bonum animæ meæ celebrandis, medium florenum determinando pro qualibet Miſſa.* NB. Si quos ſpecialiter velit, qui ſuas Miſſas legant, nominet eoſdem.

Quarto. *Sorori meæ pro memoria, & in aliqualem recognitionem benevolentiæ mihi ſæpius exhibitæ, lego octo, quos habeo, annulos aureos.*

Quinto. *Confraternitati N. dentur centum floreni per modum Legati.* Et tali modo poſſunt adjungi adhuc plura alia. Quod ſi vero nulla alia ſuperſint, ponatur.

Sexto. *Cum agnoſcam, ante omnia ad valorem Teſtamenti tanquam fundamentum ejuſdem requiri inſtitutionem Hæredis, hinc pro univerſali bonorum meorum Hærede honorabili titulo inſtitutionis denomino, & inſtituo N.* Hic ſpecificatur Hæres, & ſi placet, adjicitur certa conditio, ubi de adjectione conditionum videre poteris Jus Canonicum in 3. *Decret. de Teſt.* §. 13. *n.* 437. *& ſeqq.*

Ultimo Tandem, *ut hæc mea ultima voluntas eo citius optatum finem obtineat, pro executore ejuſdem denomino N.* (hic exprimit illum, quem vult habere ſpecialem Executorem; alias vero, ſi nollet aſſumere ſpecialem, hoc punctum non foret neceſſarium) *eique viginti florenos* (ſi tamen aliquid Executori dare velit) *in aliqualem recognitionem laboris in ſe ſuſcipiendi aſſigno. Et ita demum, reſervata mihi libera poteſtate mutandi, augendi, minuendi, addendi &c. finio, uti incœpi, hoc meum Teſtamentum in nomine Sanctiſſimæ, & individuæ Trinitatis, quod pro majori robore propria manu ſcripſi, & ſigillo meo munivi.* Quod ſi propria manu non ſcriberet, ſed tantum ſubſcriberet, ponatur ſic: *quod propria manu ſubſcripſi &c.* Cæterum ſolent poſt hæc verba alii adjungere ſequentia, jam ſuperius in Additione *poſt num.* 60. declarata. *Quidquid autem huic meo Teſtamento adjecero in vacuis ſpatiis, vel in ſeparata aliqua ſcheda, valeat eodem modo, ac ſi prius jam huic Teſtamento inſertum eſſet.* Demum ſubjungitur clauſula codicillaris.

Volo autem, ut, ſi hæc mea ultima diſpoſitio non valeret tanquam Teſtamentum, ſaltem valeat tanquam Codicil-

dicitur, aut Donatio mortis cauſa, vel alia quocunque modo meliori, quo de Jure, Statuto, vel conſuetudine valere poteſt.

Actum Die Menſe

Anno

NB. Annotantur locus, dies, menſis, & annus quibus conditum eſt Teſtamentum, atque ſe ſubſcribit Teſtator, aliaque obſervantur, quæ tam hic, quam in Jure Canonico fuſius fuere adducta.

Additio.

* Quær. II. Qualiter Teſtamentum practice ſemel factum tradatur ad Acta, ut exinde ſecurius ibidem ſubſiſtat contra impugnantes valorem ejuſdem.

Ante Reſponſionem ſuppono, quod, etſi Teſtamentum, quod factum eſt ad cauſas pias, non indigeat multis, dummodo conſtet de Teſtatoris voluntate e. g. per ſubſcriptionem propriam cum ſigillo, ſi habeatur, & pro adhuc majori ſecuritate, ac probatione per duos teſtes ſubſcriptos: nihilominus magno opus ſit labore, & circumſpectione, ſi quodpiam Teſtamentum condatur ſolemne, in quo Hæres eſt cauſa profana, cum conformiter dictis quæſtione prima hujus Diſtinctionis plures conditiones ad ſimile Teſtamentum ſolemne requirantur, ex quibus facile aliqua poteſt deficere, ſicque valor Teſtamenti periculo impugnationis ſubjacere. Quare communiter ſuadent Doctores, ut pro majori ſecuritate tale Teſtamentum ſcriptum, prætermiſſis aliis ſolemnitatibus, potius tradatur ad Acta, apud quæ eodem gaudet privilegio, ac ſi foret ſolemne. Quomodo autem hæc extraditio fiat, indagatur in præſenti: ad quod reſp. Extraditionem Teſtamenti ad Acta fieri modo ſequenti. Si Teſtator adhuc ſanus ſit; ipſemet perſonaliter Judicem, ſeu Magiſtratum adeat extradendo huic ſuam ultimam voluntatem clauſam, & rogando, ut Auctoritate Judicis ſuſtineatur, ſibique recepiſſe conſignetur. Quod ſi Teſtator domi ægrotus decumbens, aliamve ob cauſam Judicem accedere nequeat, eundem mediante aliquo Procuratore, aliove prudenti homine requirat, ut vel ipſemet ad domum ægroti dignetur venire, vel ſaltem alios ſuo nomine deputare, qui Teſtamentum ad Acta recipiant. Venientem autem Judicem, ſeu Deputatos cum debita reverentia excipiat, eiſque Teſtamentum, & quidem clauſum ac obſignatum, ſi inibi contenta celare cupit, extradat dicendo, quod in hac charta contineatur ſua ultima diſpoſitio, liberrime, & pleno intellectu facta; roget porro, ut ad Acta recipiatur, & ſibi aliquod recepiſſe, ſeu authentica atteſtatio de receptione extradatur. *

Additio III.

* Cæterum conformiter Juri Canonico *L. 3. Decret. tit. 26. §. 9.* a Teſtatore, ſuam ultimam diſpoſitionem ad Acta dante, adhuc tria utiliter annotanda veniunt: nimirum I. Quod etiam Judici alias incompetenti ſimile Teſtamentum dari queat; hinc valet, gaudetque privilegio Teſtamenti ad Acta, ſive Conſilio Aulico, aut alicui Regimini, ſive Magiſtratui, aut loci Præfecto ac Judici, etiam alterius civitatis offeratur, quamvis hic Judex foret alias dignitate inferior Teſtatore, modo habeat juriſdictionem ordinariam civilem ad certas cauſas non reſtrictam. Pariter tanquam privilegiatum ſubſiſtit, ſi a Laico apud Judicem Eccleſiaſticum, vel econtra a Clerico apud Judicem Laicum deponatur. II. Notetur, quod, ſi ad Acta Judicis in communitate conſiſtentis ſuam ultimam diſpoſitionem dare intendit, mittere debeat ad Primarium talis Communitatis, puta ad Præſidem Conſilii, aut Cancellarium, vel ad Conſulem illum, qui pro tempore fungitur officio, eumque requirere, ut curet deputari quoſdam ex illo Senatu vel Conſilio, qui Teſtamentum ad acta ſuſcipiant. III. Notetur, ut ſi unicus Judex, vel unus tantum Deputatus veniret ad ægrotum, extraditio Teſtamenti fiat in præſentia duorum teſtium pro majori ſecuritate & fidei robore conformiter *c. 28. de Teſt. & Atteſt.*

Additio IV.

* Quær. III. An ſufficiat ad rationem Teſtamenti privilegiati ad Acta, ſi Teſtator ægrotus, non exſpectans adventum Judicis, ſeu Deputatorum a Magiſtratu, mittat per tertium Teſtamentum ſuum clauſum ad eoſdem? Reſp. Si per duos teſtes, vel aliunde probari queat, illum tertium fuiſſe conſtitutum ab ægroto ad hunc finem Procuratorem, tunc probabiliter ſufficit; alias vero non. Quinimo adſunt Auctores, qui cum Konig, Schmalzgrueber, & Chlingenſperg. *lib. 2. Inſtit. tit. 10. q. 29.* cenſent, etiam primum ſufficere, adeoque ſecuriſſimum erit, ut Teſtator vel ipſemet accedat, vel ut ægrotus expectet venientem ad ſe Judicem aut Deputatos, quibus Teſtamentum ſcriptum extradat, prout etiam ſuadetur *in lib. 3. Decret. tit. 26. n. 723.* *

DISTINCTIO IV.

De Mutuo, & Contractibus onerosis.

QUÆSTIO I.

De Mutuo, & variis ipſum concernentibus.

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis.*
2. *Mutuum dupliciter accipitur.*
3. *Mutuum ut contractus, quid?*
4. *Declaratur ejus definitio.*
   * *Solutio notabilis objectionis.*
5. *In ſolutio dominium rei transfertur in Mutuatarium.*
6. *Qui poſſint Mutuum dare, vel accipere?*
7. *Civitas, Eccleſia, Monaſterium &c. quando obligetur ex Mutuo?*
8. *Filiifamilias mutuo accipientes ſine conſenſu Parentum, juvantur S. C. Macedoniano.*
9. *Limitatur hoc in pluribus caſibus.*
   * *Utrum Juramentum enervet Senatusconſultum Macedonianum, videtur diſtinctione ſolvendum. Addit. I.*
   * *Tractatur etiam de Senatusconſulto Vellejano quoad mulieres. Addit. II.*
   * *Quo loco ſit facienda ſolutio pecuniæ mutuatæ? in Append. Addit. I.*
   * *Quo tempore ea ſit præſtanda? Addit. II.*
   * *An eadem fieri poſſit per partes? Addit. III.*
   * *Quo ordine? Addit. IV. V. VI. & VII.*
   * *De qua ſorte ſit facienda? Addit. VIII.*
   * *Declaratur magis difficultas per aliquem caſum. Addit. IX.*
   * *Solvitur notabilis objectio. Addit. X.*
   * *Mutuum ſi quis actualiter nondum accepit pecuniam, & tamen jam dedit obligationem de receptione, quomodo tali ſuccurrendum? Addit. XI.*
   * *Debitor Mutuum accipiens, ſi non ſit ſolvendo, ad quidnam adigi poſſit? Addit. XII.*

1. POſt Contractus gratuitos, nec non & Teſtamenta agendum reſtat de Mutuo, & de Contractibus oneroſis, qui magis proprie ſunt Contractus, utpote reciprocam hinc inde obligationem continentes. Agitur autem imprimis de Mutuo, eo quod Mutuum ſit unica veluti ſedes Uſurarum, quarum notitia neceſſaria eſt ad omnes propemodum Contractus ſequentes, ne in illis Uſuræ vitium admiſceatur. Et quidem

2. *Mutuum* ſic dictum eſt, quaſi *ex meo tuum*. Et interdum ſignificat ipſam rem, quæ mutuo traditur, interdum vero ipſum Contractum Mutui: & in hac poſteriori acceptione ſermo eſt in præſenti de Mutuo.

3. CONCL. I. *Mutuum*, ut ſumitur pro ipſo Contractu ſeu mutuatione, recte deſcribitur, dicendo: Mutuum eſt traditio rei numero, pondere, vel menſura conſtantis, facta eo animo, ut ſtatim fiat accipientis, cum obligatione, ut ſimilis in ſpecie & bonitate reſtituatur. Ita deſumitur ex *l. Mutuum ff. de rebus creditis*, & tradit Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. cap. 20. num. 3.*

4. Dicitur, *traditio rei*: quia mutuum perficitur tradi-

gradatione, & ante actualem rei mutuatæ traditionem non cenſetur eſſe Mutuum. Et additur, *rei numero, pondere, vel menſura conſtantis*: quia hujuſmodi rebus fieri ſolet Mutuum, ut in vino, oleo, frumento, pecunia monetata, ære, argento, auro. Dicitur ulterius, *facta eo animo, ut ſtatim fiat accipientis*: quia *Mutuum* dicitur, quaſi *ex meo tuum*; ita enim a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat. Et additur; *cum obligatione, ut ſimilis in ſpecie reſtituatur*: ſi enim reddenda ſit res alterius ſpeciei, non erit Mutuum, ſed Permutatio, prout fieret, ſi pro vino mihi dares frumentum. Quod ſi vero eadem numero res foret reſtituenda, etiam non eſſet Mutuum, ſed Commodatum, vel Depoſitum, prout notatur *cit. l. Mutuum ff. de rebus creditis*. & alibi.

Additio.

* Quod ſi opponas contra hanc I. Concluſionem, poſſe loco mutuati auri itidem quoad valorem reddi in argento, niſi expreſſe conveniatur, ut iterum in auro reſtituatur, adeoque non requiri ad rationem Mutui ſemper, ut reſtituatur a Mutuatario eadem res ſpecie: nam aurum, & argentum utique ſpecie differunt. Reſpond. diſting. conſeq. non requiritur ad rationem Mutui, ut res ſemper ſpecie phyſica eadem reſtituatur, conc. non requiritur ſaltem eadem ſpecie morali, neg. conſeq.

Nec exinde inferas, quod ſequeretur ad rationem Mutui ſufficere, ſi e. g. loco frumenti daretur in æquivalenti pecunia vel vinum, quoniam in æſtimatione morali cenſeretur idem reddi: *nam contra eſt*, quod tunc non amplius quidpiam redderetur ejuſdem moraliter ſpeciei in ſe, ſed tantum in æquivalenti, nec eſſet ille contractus *Mutui*, ſed potius, ſi loco frumenti daretur pecunia, foret contractus Emptionis, ac Venditionis, aut, ſi loco frumenti ſubſtitueretur in æquivalenti vinum, aut oleum, diceretur contractus Permutationis: non tenetur autem ille, qui alteri quidpiam dedit Mutuum, loco contractus Mutui acceptare contractum Emptionis, aut Permutationis.

Cur vero quoad pecunias ſufficiat ad rationem Mutui, ſi loco auri reddatur argentum, & cur idem dici nequeat, ſi loco frumenti daretur in æquivalenti oleum, vel vinum, ratio eſt: quia in pecuniis mutuatis non tam attenditur ad ipſam materiam monetæ regulariter, niſi deſuper ſpeciale pactum intercedat; quam ad valorem extrinſecum ejuſdem auctoritate publica conſtitutum, qui valor poteſt utique eſſe idem etiam reſpectu argenti: econtra vero in aliis rebus, ſi mutuantur, reſpicitur ad ipſam materiam mutuatam, & conſequenter Mutuatarius debet vere eandem in ſe ſpeciem reſtituere, nec tenetur mutuans aliam acceptare. Videatur præter inferius dicenda deſuper Sporer *Tract. 6. in Decalog. cap. 4. ſect. 1. §. 3. n. 7. & ſeqq.* *

5. CONCL. II. In Mutuo rei datæ dominium transfertur in Mutuatarium; unde ſi res mutuata pereat, quocunque tandem caſu, aut infortunio, eadem perit Mutuatario. Ita *cit. lib. Mutuum. ff. de rebus creditis*. eſtque communis. Ratio eſt: quia quælibet res Domino ſuo perit: atqui in Mutuo datum de meo fit tuum, ut ipſum nomen ſignificat; ergo transfertur dominium rei in eum, qui rem mutuo accipit, qui dicitur *Mutuatarius*.

6. CONCL. III. Omnes, qui contrahere poſſunt, etiam Mutuum dare, & accipere poſſunt. Ita communis, & patet ex terminis: quia contrahere ut ſic tanquam genus complectitur ſub ſe omnes Contractus, & conſequenter etiam Mutuum. Solum duo valde notabilia quoad propoſitum ſunt addenda; itaque

7. Notandum imprimis occaſione dictorum, quod Civitas, Eccleſia, Monaſteria, aliaque pia loca ex Mutuo, quod eorum Rectores vel Adminiſtratores ſuſceperunt, tunc ſolum obligentur, ſi Creditor, in quem onus probandi rejicitur, oſtenderit, pecuniam in Civitatis, vel Eccleſiæ, aut aliorum piorum locorum utilitatem fuiſſe converſam: alias enim ſoli Adminiſtratores conveniri poterunt, non vero Civitas, vel Eccleſia, Ita Ludov. Engel *tit. de pactis n. 43.* idque deſumitur ex *l. Civitas. ff. de rebus creditis*. juncto *cap. 1. de Solutionibus*. cum concordantiis.

8. Notandum ulterius, de filiisfamilias peculiariter eſſe conſtitutum in Jure Civili per Senatus conſultum Macedonianum, quod, ſi filii ſine conſenſu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipſi, neque parentes ipſorum teneantur eam ſolvere, ſed poſſint contra excipere per dictum Senatuſconſultum Macedonianum. Et hoc privilegium factum eſt non tam in favorem filiorum, quam parentum, quorum vitæ filii inſidiabantur, ut hæreditate paterna potiti debita contracta ſolverent: quod quidem privilegium habet locum etiam in Foro interno, ſeu conſcientiæ. Leſſius *l. 2. c. 20. n. 8.* Hernnex *diſp. 3. de Contractibus. n. 5.* Sanchez: & alii.

9. Limitatur hoc I. Niſi filius habeat bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia; nam tunc ipſe ex his tenetur ſolvere, nec poteſt uti exceptione S. C. Macedoniani. Limitatur II. Quando filius publice putabatur eſſe ſui juris. Limitatur III. Si filiusfamilias mutuo accepit non pecuniam, ſed rem aliam: ut triticum, vinum, & ſimilia: nam lex ſolum loquitur de Mutuo pecuniarum. Limitatur IV. Si pecunia verſa ſit in commodum Parentum; aut hi ſolui fuerint, pecuniam a filiis acceptam ſolvere. Limitatur V. Si pater debuiſſet eam ſecundum rectam rationem ſuppeditare: ut ſi filius abſens cauſa ſtudiorum accipiat Mutuum neceſſarium, ut vivat, vel libros emat &c. nam hujuſmodi expenſas ſecundum rectam rationem tenentur parentes facere. Limitatur VI. Si filius juravit ſe ſoluturum; nam tunc non poterit uti exceptione S. C. Macedoniani, ſed tenebitur ſolvere, quando commode poterit: quia omne juramentum ſervandum eſt, quod ſine peccato obſervari poteſt.

Additio I.

* Hanc ultimam limitationem equidem P. Pichler in ſua Epitome Juris Canonici *Lib. 5. tit. 19. num. 15.* admittit, ſi mutuans filiusfamiliar factus fuerit exinde ditior, non luxide has pecunias mutuatas dilapidando: alias vero negat tale juramentum ſtringere ad ſolutionem Mutui, ex ea ratione ſatis efficaci; quia nimirum talis renuntiatio juramento firmata, ſi obligaret, cederet in præjudicium Tertii, nimirum Patris, in cujus favorem Senatus conſultum Macedonianum potiſſime conditum fuit; quia is adhuc exponeretur periculo inſidiarum &c. nullum autem juramentum obligat tendens in præjudicium Tertii innocentis. *

Additio II.

* Notandum denique, de Mulieribus pariter eſſe ſpecialiter per Senatus conſultum Vellejanum decretum in Jure, quod, ſi pro aliis mutuo quidpiam accipientibus fidejubeant, talis fidejuſſio regulariter nulla ſit, ita, ut ne quidem tales Mulieres in conſcientia obligentur in defectu principalium Debitorum ad ſolvendum Mutuum, niſi, de jure communi loquendo, hæc fidejuſſio fiet inſtrumento deſuper publice erecto, & tribus teſtibus ſubſignato. *L. Antiqua. 23. §. fin. C. Ad Senatus conſultum Vellejanum*. ubi præterea certiorari debent dictæ fœminæ de Privilegio Senatus conſulti Vellejani, an huic velint expreſſe renuntiare; alias enim vi dicti privilegii Senatus conſulti Vellejani (quod ipſis peculiariter ob fœmineam levitatem, & judicii imbecillitatem, ne tam faciliter inducantur, conceſſum eſt) adhuc contra talem fidejuſſionem poſſent excipere. Videantur deſuper Jus Canon. Patris Reiffenſtuel *lib. 3. Tit. 22. num. 18. & ſeqq.* ac Illuſtriſſim. D. Schmid in Comment. ad Jus Municipale Bavaricum, *Land-Recht Tit. 1. art. 11. ac ſeqq.* Tu Confeſſarie cave, ne facile te ſimilibus immiſceas, niſi in Jure communi, & patrio (ubi ſæpe particularia ſtatuuntur) ſis verſatus, aut ſaltem allegatos Auctores, vel alios authenticos prius deſuper conſulueris. *

APPENDIX,

Additionalis continens varia Quæſita de Mutuo.

Additio I.

* QUær. I. Quo loco ſolutio mutuatæ pecuniæ, aut alterius rei ſit facienda? Reſp. ſolutionem faciendam eſſe in eo loco, in quo pecunia vel alia res mutuo data eſt; nec Debitor tenetur Mutuum, quod reſtituitur, ad alium locum propriis expenſis mittere, nec Creditor obligatur in alio loco acceptare, niſi ſponte cum Debitore conſentiat, ut in alio loco ſolvatur, aut niſi aliter fuerit expreſſe conventum tempore dati Mutui. Ita deduco ex Jure Canonico *lib. 3. Decret. tit. 23. num. 54.* Ratio eſt: quia nullus convenientior, quam locus dati Mutui pro ſolutione aſſignari poteſt, uti fuſe deducit Leſſius de Juſt. & Jur. *lib. 2. cap. 15. Dub. 8. num. 56.* *

Additio II.

Quær. II. Quo tempore ſolutio mutuatæ pecuniæ, vel alicujus rei ſit facienda? Reſp. I. Si tempus certum fuit in Contractu Mutui præfixum, illud quoad ſolutionem obſervari debet, ita quidem, ut, ſi ex culpabili dilatione ſolutionis Creditor patiatur damnum, id debeat a Debitore reſarciri: nam *Mora ſua cuilibet eſt nociva. Reg. 25. Juris in 6.* Nec per hoc Debitor excuſatur, quod elapſo termino ſolutionis præfixo Creditor non inſtiterit pro ſolutione; nam etiam eo non urgente ipſe dies præfixus interpellat pro Creditore. *cap. fin. De locato, & conducto.* juncta Gloſſa *V. Statuta.* Unde talis, etſi non teneatur a ſtatu ſuo omnino cum magno dedecore decedere, obligatur tamen in eodem juxta communem DD. parcius vivere, ac remittere de ſplendore apparatus, conviviorum, famulorum, equorum, ludorum &c. uti optime advertit Pater Sporer *Tract. 4. in Decalog. c. 4. ſect. 3. num. 65.* quatenus exinde debito tempore ſuis Creditoribus ſatisfacere queat. Quod bene notent Confeſſarii, ſi tales obærati cum eodem luxu ad Confeſſionale veniant.

Reſp. II. Si nullum tempus fuit ſolutioni a Creditore præfixum, & Creditor poſſet facile ſolutionem petere, modo vellet, in ſimili caſu, poteſt eadem differri, uſque dum Creditor exigat; dummodo non prævideatur, ipſum Debitorem interea dejici in ſtatum impotentiæ ſolvendi. Ita in Jure Canonico *lib. 3. Decret. Tit. 23. num. 47.* citatur pro hac ſententia communis; & ratio eſt: quia in Jure ſolum tunc obligatur Debitor abſque monitione ad ſolvendum, quando præfixus eſt certus dies: ergo a ſenſu contrario, ſi is præfixus non fuit, nec Lex aliunde ſpecialiter monet ad ſolvendum, poterit ſolutionem differre, uſquedum petatur. Quinimo non deſunt graves Auctores, qui defendunt, in ſimili caſu (ubi nimirum nec ſpecialis aliqua lex, nec dies præfixus, nec ipſe Creditor interpellans Debitorem ad ſolvendum) extingui debitum præſcriptione, ſi intra 30. annos Mutuum a Creditore non exigitur: ſicuti a pari etiam ſervitutes reales ruſticæ, ac perſonales extinguuntur præſcriptione per non uſum; ubi nec alter, cujus prædium ſervituti ſubiectum fuit, tenetur monere priorem, ut ia utatur jure ſuo, antequam id præſcriptione extinguatur, uti jam dictum *Tract. 7. Diſt. 6. quæſt. 3. poſt. num. 24. Addit. II.* & ita quidem ſentiunt Panormitanus, Bartolus, Hoſtienſis, Schmier & alii apud, & cum Patre Pichler in Epitome Juris Canonici *lib. 2. tit. 26. num. 18.* *

Additio III.

* Quær. III. An ſolutio mutuatæ pecuniæ, aut alterius rei debeat tempore præfixo ſimul, & ſemel præſtari ex integro, vel num fieri poſſit per partes? Reſp. Niſi Creditor ipſemet velit eſſe contentus cum ſolutione per partes, aut aliter tempore contractus Mutui conventum fuerit, ſolutio debet fieri ſimul & ſemel ex integro, ſicuti ſimul & ſemel illa Summa mutuata accepta fuit, uti ſupponitur. Ratio eſt: quia ſolutio per partes ſæpe non exigua incommoda & pericula ſibi annexa habet, quæ talia Creditor non tenetur ſubire, uti recte ſtatuitur *L. Plane. 2. ff. Familiæ Erciſcundæ.* *

Additio IV.

* Quær. IV. Quo ordine hæc ſolutio Creditoribus a Debitore ſit præſtanda? Antequam reſpondeam,

Notand. I. Ex Communi DD. quod ille Debitor, qui habet ſufficientia media ad ſatisfaciendum omnibus, ad nullum in ſolvendo adſtringatur ordinem, dummodo cuilibet Creditorum debito tempore ſolvat id, quod debet; quæſtio igitur ſolummodo agitatur de eo Debitore, cui deficiunt media ad ſatisfaciendum omnibus Creditoribus. Ubi

Notand. II. Quod Creditores alii dicantur Hypothecarii, & alii Chirographarii. *Priores* vocantur, qui ſibi non ſolum obligatam habent perſonam Debitoris, ſed etiam immediate res ejuſdem, idque vel expreſſe per factum hominis, puta per legitimum inſtrumentum, vel tacite per ipſummet Jus. *Poſteriores* vero qui ſolum ipſam perſonam Debitoris ſibi immediate tenent obligatam.

Notand. III. Quod tacitam hypothecam in bona Debitoris per ipſummet Jus, etſi alia expreſſa mentio deſuper in aliquo inſtrumento non fiat, habeant Uxores in bona Mariti quoad ſuam dotem allatam, Pupilli in bona Tutoris, Minorennes in bona Curatoris, ſi quem habeant, & cauſæ piæ in bona ſuorum Adminiſtratorum; item reſpectu ſuorum Debitorum omnes reliqui, qui in ſequenti proxima Additione ponuntur ante Creditores Chirographarios, etſi non habeant aliquam hypothecam expreſſam. His notatis *

Additio V.

* Reſp. I. De Jure communi, ſi Debitor non eſt ſufficiens ſolvendi omnibus Creditoribus de bonis ſuis, talis ordo in præſtanda ſatisfactione obſervari debet. I. Solvantur ſumptus judiciales ratione proceſſus Edictalis &c. juſte prætenſi. II. Solvantur ex bonis Debitoris ab Hæredibus (ſi principalis jam foret mortuus) expenſæ funebres. III. Debita tempore ultimæ infirmitatis apud Medicos, & Pharmacopolas, vel Chirurgos contracta. IV. Quod ſi Debitor haberet propriam domum, ea vendita, de comparata exinde pecunia ante alios ſatisfiat illis Creditoribus, qui prius ad eam emendam, vel ædificandam, aut reparandam, ſeu conſervandam, materialia, vel pecunias dederunt mutuas. V. Præſtetur ſatisfactio Uxori quoad dotem allatam, ſi eadem a Marito fuerit conſumpta. VI. Satisfiat Pupillis, Minorennibus, vel Cauſis piis ex rebus Debitorum, ſi Debitores hi fuerint Tutores, Curatores, vel Adminiſtratores cauſarum piarum, & bona ſibi concredita diſſipaverint. VII. Succedat Fiſcus. VIII. Solvantur alii Creditores Hypothecarii, qui antecedenter non ſunt memorati, quin & illi præponuntur aliis poſt quartam claſſem collocatis, puta Uxori, Pupillis, Minorennibus, & Cauſis piis, ac Fiſco in ordine ad ea bona, reſpectu quorum oſtendere poſſunt, quod jam habeant anteriorem, ſeu antiquiorem, quam allegatæ perſonæ hypothecam. Quod ſi ſubinde ſimul concurrant plures Creditores Hypothecarii ejuſdem claſſis, ſeu ordinis, ac qualitatis (puta ſi pluribus mutuantibus pecuniam ad emendam domum eadem ſit hypothecata) præponatur antiquior; nam apud hos verificatur commune illud *Regulæ 54. Juris. in 6. Qui prior eſt tempore, potior eſt jure.* IX. Veniant Creditores Chirographarii ſpeciali quodam privilegio muniti; quales teſte Pichler in ſua Juris Canonici Epitome *Lib. 3. Decret. Tit. 23. num. 6.* ſunt dantes Mutuum ad emendam, vel reparandam domum, aſt ſine conſtitutione hypothecæ: item Reſpublica, Civitas, Communitas, Eccleſia, Monaſteria, Cauſæ piæ, vel Pupilli hypotheca deſtituti. X. Deinum, ſiquid adhuc ſupereſt de bonis Debitorum, detur Creditoribus Chirographariis ſimplicibus; ſingulis proportionaliter pro ſua rata, ita, ut, qualis eſt proportio debiti quoad quantitatem, talis ſit proportio ejus, quod quiſque accipit ad id, quod alii accipiunt. Videatur Jus Canonicum *Lib. 3. Decret. Tit. 23. num. 79. & ſeqq.* ubi plures pro hoc ordine reſtitutionis Leges invenientur.

Reſp. II. De Jure Bavarico vi Statutorum Municipalium *de Proceſſu Edictali, Titulo 2.* Sequens ſervatur

tur ordo in ſolvendis Creditoribus. I. Ponuntur ſumptus Judiciales. II. Impenſæ funerales, quibus æquiparantur expenſæ in Medicos, Pharmacopolas, & Chirurgos. III. Merces operariorum, & famulitii domeſtici quoad unum annum lui ſervitii. IV. Qui tribuerunt pecunias ad reparandam, vel comparandam domum modo ſuperius indicato; item qui dederunt frumentum ad ſeminandum in agro; pariter huc reducuntur ea, quæ ſunt debita Principi ex Collectis, ac Tributis juſtis; uti & debita Domino directo ex præſtationibus dominicalibus ſui coloni. V. Veniunt Uxores quoad dotem & contradotem, ſeu donationem propter nuptias; item quoad Morgennaticam, ſeu illam donationem, quam Maritus facit Uxori in remunerationem delibatæ Virginitatis, imo etiam quoad allata Marito Paraphernalia, ſaltem ſi expreſſam ſibi deſuper hypothecam conſtituerint. VI. Pupilli, Minorennes, Communitates, ac Cauſæ piæ, uti in ſyſtemate priori. VII. Fiſcus &c. VIII. Illi Creditores alii, qui ſibi de expreſſis hypothecis vigilarunt per inſtrumenta publica coram ordinario Magiſtratu erecta. IX. Illi hypothecarii, quorum inſtrumenta non coram Magiſtratu ordinario, ſed præciſe coram aliquo Notario, & Teſtibus, vel ab ipſo Debitore adhibitis tribus Teſtibus ſunt erecta, & ſigillata. X. Chirographarii illi, qui nullam quidem nec tacitam, nec expreſſam habent hypothecam, bene tamen aliquod perſonale privilegium, vi cujus reliquis non ſic privilegiatis Chirographariis præferuntur. Videatur in caſu emergenti Illuſtriſſ. Dom. Schmid de Proceſſu Edictali. *

Additio VI.

* Quær. V. An Debitor non ſufficiens ad ſatisfaciendum cuilibet ex Creditoribus teneatur non ſolum in foro externo, ſed & foro interno anteferre Creditori Chirographario Hypothecarium, ſive expreſſe, ſive tacite ſibi obligata habentem bona Debitoris? Reſp. Talis Debitor quoque in foro interno, & in conſcientia tenetur quoad bona hypothecata Creditorem Hypothecarium anteferre Chirographario etiam anteriori, ſeu antiquiori, poſito, quod Debitor dando dicta bona Chirographario non amplius poſſet alteri Hypothecario ſatisfacere. Ita eruitur *ex l. Eos, qui C. Qui potiores in pignore*, quæ Lex vel ideo etiam obligat in conſcientia, quia fundatur in ipſa æquitate naturali: nam quotiam per hypothecam ſive expreſſam, ſive tacitam non ſolum Debitor, ſed ipſa res quoque obligatur, ac fit quaſi inchoative Creditoris; hinc ſicuti Dominus rei præferendus eſt aliis Creditoribus, ita & Creditor Hypothecarius Chirographario merito præferri debet. Atque hinc talis Creditor Hypothecarius, ſi ipſo inſcio Debitor rem hypothecatam alienaverit; eandem poſt excuſſionem Debitoris principalis actione reali hypothecaria perſequi poteſt, apud quemcumque Poſſeſſorem ea exiſterit. *L. Perſecutione, & Authent. Hoc ſi. C. de Pignoribus &c.* *

Additio VII.

* Quær. VI. An, ſi duo Creditores Hypothecarii ejuſdem claſſis ac qualitatis ſimul concurrant, ac, in quantum, pro tunc non poſſit quoad conſcientiam, & in foro interno occulte Debitor ſolvere ex his illum, qui magis ſibi placuerit, poſito quod nequeat ſatisfacere utrique? Reſp. negative: deberet enim cæteris paribus etiam in conſcientia anteponi in ordine ad bona hypothecata Creditor ejuſdem ordinis anterior, ſeu qui habet jus antiquius, ac prius, ſi talis adſit. Ita habetur *Reg. 54. Juris in* 6. Et patet ex paritate a matrimonio deſumpta: ſic enim, ſi Bertha promiſit Matrimonium Titio & poſtea Cajo, etiam in conſcientia, ac foro interno præponi debet Titius; quia habet jus prius, ac antiquius Cajo.

Nec dicas; Quoad Creditores Chirographarios, ſi plures adſint, non attenditur ad prioritatem, & poſterioritatem temporis, ſed poteſt a Debitore impotenti omnibus ex integro ſatisfacere, præponi ille, qui prius petiit debitum. *L. Scimus.* 22. *§. Etſi præfatam.* 4. *C. de jure deliberandi &c.* ac nullo ex ipſis petente, inter ſimiles Chirographarios Creditores fit diviſio pro rata cujuslibet: ergo pariter ſic fieri poterit quoad Creditores Hypothecarios: ſi plures ſimiles ejuſdem ordinis concurrant, & conſequenter Debitor non tenetur in conſcientia antiquiorem præponere.

Reſpondeo enim imprimis, non deeſſe AA. qui apud la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 403. cum Card. de Lugo, Valentia, Tuleto, Medina &c. negant antecedens, nimirum, quod in debitis Chirographariis Creditor recentior poſſit anteponi antiquiori: ſed quoniam cum noſtro Franciſco Henno quoad Creditores Chirographarios S. Antoninus, Sylveſter, Layman, Herincx, Caſtropalao, Sporer, Bonacina, Buſembaum, ac RR. communiter concedunt illud antecedens ob ſatis claram Legem ſuperius allegatam, forſan, uti in Præſcriptione, ita & hic ad excitandam magis vigilantiam & diligentiam taliter per Dominium altum ob graves rationes diſponentem ſpecialiter circa Creditores Chirographarios; hinc ego tranſmiſſo illo antecedenti nego conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia Chirographarii Creditores præciſe ſibi habent immediate obligatam perſonam Debitoris, Hypothecarii autem etiam immediate ac determinate bona ejuſdem; hincque mirum non eſt, quod præcedat in ordine ad iſta bona hypothecata ille, qui in eadem antiquius jus habet, præſertim cum hic non habeamus contrariam Legem, quinimo *Regula* 54. *De Regulis Juris in* 6. cæteris paribus poſitive ſtet pro Creditore Hypothecario antiquiori. Plura ſi cupis, fuſius vide apud la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 374. *& ſeqq.* qui etiam *num.* 388. ſubjungit, ut, ſi quoad anterioritatem, vel poſterioritatem debitorum ſolvendorum conſulatur Theologus, ſeu Confeſſarius, is in caſibus difficilioribus non reſolvat ex tempore, ſed potius remittat ad Juriſtas, aut conſulat Auctores; nam plurima hic pendent a Jure poſitivo, & Legibus particularibus, vel conſuetudine certorum locorum. *

Additio VIII.

* Quær. VII. In qua ſorte, pretio, & valore pecunia mutuata ſit ſolvenda; ſi interea eadem quoad valorem ſuum creſcat, vel decreſcat? Reſp. Niſi expreſſe aliter fuerit conventum, pecunia mutuata ſolvi debebit tempore debito in eo valore, in quo fuerat dicta pecunia tempore dati Mutui, abſque eo, quaſi deberet Mutuatarius reſtituere Mutuanti eandem ſortem monetæ. Ita ſentiunt Layman, Covarruvias, & alii inferius citandi. Quinimo Pichler. *lib. 3. Decretalium Tit.* 23. *num.* 24. pro Germania ſpecialiter addit, ſi ibidem juxta communem uſum, ac prauin conventum fuerit, ut in reſtitutione Mutui ſolvantur floreni Rhenani, *gut Rheiniſche Gulden*, ſolutio fieri poſſit tam in moneta aurea, quam argentea tali, quæ non tantum in una limitata regione, ſed communiter uſualis eſt, niſi expreſſa conventio, vel ſaltem implicita de aliquo certo metallo ex circumſtantiis ſpecialibus deſumi queat: quales circumſtantiæ ſpeciales forent, ſi fuiſſet conventum, ut ſolutio fiat *Moneta Rhenana in auro*, tunc enim in auro ſolutio deberet fieri; quia floreni argentei non ſolent in Germania ponderari, ſicuti moneta aurea, uti citatus Auctor ex Wethnero Mingauer, & Franciſco Schmier advertit. *

Additio IX.

* Porro, ut totum clarius intelligatur, formatur ſequens caſus. Tempore hoſtili hoſtes inter alias (uti vocant) contributiones exigunt a quodam oppido ter mille quingentos florenos in moneta noſtra, omnia alias, ſi Cives renuerint, devaſtaturi. Magiſtratus dicti oppidi depauperatus, cum conſenſu Civium, ut ſe redimat a vexa, mutuo a quodam divite accipit mille ducatos, qui pro tunc, ſupponamus in caſu, computando quemlibet aureum pro tribus & medio floreno in moneta noſtra, Summæ 3500. florenorum æquivalebant. Intra aliquod tempus quilibet ſimilis aureus diminuitur quoad valorem medio floreno, ſicque mille tales non amplius 3500. ſed ſolummodo 3000. æſtimantur florenis. Quæritur itaque Magiſtratus, an ſatisfaciat, nec ne, ſi termino præfixo Mutui futuro, reddat ſimiles in ſpecie, prout accepit, mille aureos? Item invertamus caſum, ponendo, quod quilibet ducatus intra hoc tempus in valore adhuc medio floreno aſcendiſſet, ita, ut 1000. ducati Bavarici pro nunc non amplius, uti tempore dati Mutui conficiant Summam ter mille quingentorum,

ſed

Digitized by Google

ſed quater mille florenorum: quæritur, an Magiſtratus, hoc non obſtante, debeat reſtituere mille Ducatos ejuſdem ſpeciei, prout mutuos accepit; vel num ſufficiat, ſi totidem reſtituat, ut æquivaleant ter mille quingentis florenis, prout æſtimabantur, quando Magiſtratus mutuum accepit? Reſp. Magiſtratum nec ſatisfacere in primo caſu, quo valor cujuslibet aurei medio floreno deſcendit, ſi tantum mille tales aureos in ſpecie mutuanti redderet; nec in altero caſu, quo valor cujuslibet aurei medio floreno aſcendit, obligari reſtituere ſimiles mille aureos in ſpecie, ſed, niſi fuerit in mora culpabili ſolvendi, aut expreſſe aliter conventum fuiſſet, ſufficere, ſi vel in alia moneta 3500. florenos, vel in auro reddat *octingentos ſeptuaginta quinque* ſimiles aureos, qui aſcendente valore, computando nunc quemlibet aureum pro quatuor florenis, conficiunt in æſtimatione ter mille quingentos, qualem Summam tempore haſtili Magiſtratus mutuo accepit. Ita Molina *de Juſt. & Jur. Tom.* 2. *Tract.* 2. *Diſp.* 312. *Concluſ.* 1. Sporer *Tract.* 6. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 1. *num.* 13. & Caſtropalao *part.* 7. *Operis Moralis de Juſt. & Jur. tract.* 32. *diſp.* 4. *punct.* 1. *num.* 7. Ratio noſtra colligitur ex tam dictis: quia nimirum in pecunia non tam intrinſeca bonitas materiæ (niſi deducatur in pactum) attenditur, quam valor extrinſecus, quo auctoritate publica illa pecunia tempore dati Mutui communiter æſtimabatur, prout erui poteſt ex Jure Canonico *cap. Olim. De cenſibus*: ubi decernitur, cenſum eſſe ſolvendum ſecundum monetam priorem & non poſteriorem, quæ forte curret minoris valoris. Et *cap. Cum Canonicis. Tit. eodem*, ſtatuitur, penſionem eſſe ſolvendam juxta æſtimationem prioris pecuniæ, quando impoſita eſt penſio. Videri poteſt de hoc fuſius in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. Tit.* 23. §. 2. *

Additio X.

* Dices cum Adverſariis. Qui mutuo accepit 1000. ſcaphas frumenti, non tenetur plus, nec poteſt minus, quam totidem in ſpecie reddere ſcaphas, ſive valor frumenti tempore, quo tenetur reſtituere, interea quoad pretium deſcenderit, ſive aſcenderit, *L. Cum quid.* 3. *ff. de rebus creditis*. ergo etiam, qui acceperit mutuo 1000. aureos, non tenetur plus, nec poteſt minus, quam 1000. aureos in ſpecie reſtituere, ſive valor monetæ intra illud tempus decreverit, ſive creverit. Reſp. Negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt: quia in aliis rebus extra pecuniam, principaliter in Mutuatione intrinſeca bonitas materiæ mutuatæ reſpicitur, prout teſte Caſtropalao uſu & conſuetudine confirmatum eſt, & nos jam ſupra *diſſ.* 2. *q.* 3. agendo de depoſito, in quodam caſu inſinuavimus; econtra vero in pecunia potius ad extrinſecum valorem attenditur, prout eruitur ex tam ſuperius allegatis textibus Juris Canonici. *

Additio XI.

* Quær. VIII. Quid agendum illi, qui fidens alteri, a quo petiit mutuo pecunias, ſcribit obligationem, quaſi eas jam acceperit, cum tamen datum adhuc nil fuerit? Reſp. Talem in foro quidem interno ad nihil teneri; interea tamen, quia in foro externo contra ipſum produceretur ſcripta illa obligatio, qua fatetur, ſe memoratum Mutuum actu accepiſſe, in eo caſu, ſi a parte rei nihil adhuc accepiſſet, poterit ſe defendere per integrum biennium, a tempore contractus Mutui computandum, exceptione *non numeratæ pecuniæ*, & tunc prætenſus Creditor debet poſitive probare, quod pecuniam mutuam dederit, alioquin cadet cauſa, licet ſcriptam alterius obligationem exhibeat. Ita deducitur *ex toto Titulo C. De non numerata pecunia*. Ratio eſt: quia deſiderans rem aliquam ſibi dari mutuo ſpe citius obtinendi Mutuum, de facili inducitur ad anticipandum confeſſionem accepti, quod a parte rei promiſſum quidem, ſed nondum acceptum fuit, ſicque tali pauperculo per exceptionem non numeratæ pecuniæ in jure ſubvenitur. E contra vero, ſi ille, qui alteri mutuavit actualiter pecunias, fidens ſuo Debitori proxime ſolutionem promittendi dediſſet quietantiam, quaſi actu jam ſolviſſet, cum tamen nihil reſtituerit, in eo caſu poſſet Creditor intra ſpatium 30. dierum (aſt non ultra) contra ſuum Debitorem pariter excipere de non numerata pecunia, tuncque tenebitur Debitor probare ſolutionem, non obſtante, quod exhibeat quietantiam de ſolutione jam facta. *L. In contractibus. C. De non numerata pecunia*. Cautio autem contra ſimiles exceptiones erit, ſi ſuper hunc contractum Mutui adhibeantur teſtes, ſeu omnino erigatur inſtrumentum publicum, in quo tabellio atteſtetur, in præſentia ſui, & teſtium, pecuniam eſſe numeratam. Ita cum Laymann, Molina, & Haunoldo Sporer *Tract.* 6. *in Decal. cap.* 4. *ſect.* 1. *n.* 29. la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 840. & Chlingenſperg. *lib.* 3. *Inſtitut. Tit.* 22. *q.* 7. *ac ſeqq.* *

Additio XII.

* Quæt. IX. Si debitor Mutuum accipiens non ſit ſolvendo, ad quidnam adigi poſſit? Reſp. Talis Debitor, ſi fuerit Laicus, & ad Judicem delatus, vi Juris communis debebit cedere bonis, ac permittere, ut ea ſubhaſtentur. Ita deciditur *L.* 1. *C. Qui bonis cedere poſſunt*. Debebunt tamen ipſi relinqui neceſſaria ad ſuſtentationem; *Nec enim fraudandus eſt alimentis quotidianis*, inquit *Lex. Qui bonis. ff. de ceſſione bonorum*. Cæterum talis Ceſſionarius per dictam ceſſionem neutiquam deobligatur a ſolutione, in quantum poteſt, ſi poſtea ad pinguiorem fortunam venerit, uti clare habetur. *L. Is, qui. ff. de ceſſione bonorum*. Reſp. II. Si talis Debitor fuerit Clericus, ordinarie, & ſervatis certis conditionibus ei competit *Privilegium Competentiæ*, uti vocatur, vi cujus, nec excommunicari, nec incarcerari poteſt, ſi actione perſonali conveniatur etiam apud Judicem Eccleſiaſticum, nec bonis cedere tenetur. Ita habetur expreſſe *cap. Odoardus. de ſolutionibus*. Et ratio ulterior eſt: quia etiam milites obærati non tenentur cedere bonis juxta *L.* 6. *&* 18. *de re judicata*: bona autem eſt argumentatio a militiæ terrenæ ad militem cœleſtis militiæ. Dixi notanter, *Servatis certis conditionibus*: inter quas principalis eſt, ut ob inopiam taliter ſit impotens, ut abſque dedecore Status Clericalis ſolvere nequeat etiam quoad partem; alias enim contumaciter recuſans a Judice Eccleſiaſtico in carcerem poſſet conjici, uti notat Fagnanus in citatum Capitulum *Odoardus*. Inſuper debet talis Clericus præſtare idoneam cautionem de ſolvendo, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit, uti citatum Capitulum *Odoardus*. expreſſe requirit, ac inſuper debet abeſſe omnis dolus erga illum, qui dedit Mutuum, qualis tamen abeſſe non cenſeretur, ſi Clericus tempore dati Mutui ſe finxiſſet Laicum, aut ſi pendente lite ſuper hoc principali debito interea reſidua bona alienaret in fraudem Creditoris. *

QUÆSTIO II.

Quid ſit Uſura, & quo Jure prohibita?

SUMMARIUM.

10. *Uſura varie accipitur.*
11. *Uſura, quid?*
12. *Nomine lucri Uſurarii, quid intelligatur?*
13. *Id debet provenire vi Mutui.*
14. *Uſura expreſſa, & Uſura palliata, ſeu virtualis, quid?*
15. *Uſuræ ſunt prohibitæ Jure tum humano, tum Divino.*
16. *Solvitur parabola Patrisfamilias.*
17. *Deus an conceſſerit Judæis exercere Uſuras?*
18. *Alia reſponſio & melior.*
19. *Uſura etiam Jure naturali illicita eſt.*
20. *Solvitur inſtantia.*
21. *Diſparitas magna inter Contractum Locationis, & Mutui.*
22. *Uſurarius non comparat dominium rei uſurariæ.*
23. *Quid de pecunia uſuraria?*
   (a) Tract. 7. Diſt. 5. n. 28. & 29.
24. *Pœna Uſurariorum.*
   * *An in Uſura detur parvitas materiæ?*

10. USura varie accipitur. Primo quidem, prout idem eſt, ac uſus. Deinde pro commodo, ſive fructu ex rei uſu proveniente; prout Cicero *lib. de Senectute*, ait: *Terra nunquam ſine Uſura reddit*, quod

quod accepit. Denique ſumitur Uſura, ut idem eſt, ac lucrum ex Mutuo; & alio nomine *Fœnus* dicitur; & in hoc ſenſu procedit præſens Quæſtio de Uſura. Quæ adhuc dupliciter accipi poteſt, nempe vel pro ipſo lucro uſurario, prout dicitur quis ſolvere Uſuras, vel pro pacto de lucro temporali ſupra ſortem reddendo præciſe ratione Mutui.

21. CONCL. I. *Uſura* eſt lucrum immediate ex Mutuo proveniens. Ita communis Doctorum, quamvis Uſura hic ſumatur pro ipſo lucro Uſurario. Quod ſi vero Uſura accipiatur pro contractu Uſurario, tunc *Uſura* aliud non eſt, quam mutuatio cum pacto expreſſo, vel implicito, recipiendi aliquid ſupra ſortem ratione Mutui.

22. Dicitur, *Uſura eſt lucrum*: ubi nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, ac pretio æſtimabile, quod ultra ſortem mutuo datam accipitur, quaſi ratione Mutui ex obligatione debitum ſit; ſive deinde illud ſit pecunia, ſive frumentum, vel alia res pretio æſtimabilis, aut etiam obligatio civilis quidpiam ex pacto ſeu debito ſibi præſtandi ratione Mutui, v. g. rurſum ſibi mutuandi, apud ſe emendi merces, ſibi vendendi, aut operas ſuas locandi, & hujuſmodi. Uno verbo: *Lucrum Uſurarium* eſt, quidquid temporale, ac pretio æſtimabile ultra ſortem mutuo datam accipitur, quaſi ratione Mutui ex obligatione, ſeu pacto expreſſo, vel tacito debitum ſit; ut notat D. Thomas 2. 2. *q. 78. art.* 2. communiter receptus, & deſumitur ex *c. Si fœneraveris. & ſeqq. 14. quæſt.* 3.

23. Dicitur ulterius, *immediate*: id eſt, ex vi pacti mutuationis. Si enim Mutuatarius propria ſponte aliquid tribuat, aut viciſſim obſequium Mutuanti præſtare velit ex mera benevolentia, liberalitate, ſive gratitudine, aut ex ſpe alliciendi Mutuantem ad continuandum Mutuum, non erit Uſura, dummodo illud non exigatur tamquam debitum. Additur tandem *ex Mutuo proveniens*: quia Mutuum eſt unica veluti ſedes Uſuræ. *c.* 2. *& ſeqq.* 14. *q.* 3. Unde ſi quis lucrum acquirat ex Locatione, Conductione, & ſimilibus Contractibus, Uſura non committitur, quia tale lucrum non provenit ex Mutuo. Ut autem cenſeatur lucrum ex vi Mutui provenire, requiritur, ut vel expreſſe vel tacite Mutuator intenderit, Mutuatarium ex vi pacti mutuationis obligare ad hujuſmodi lucrum præſtandum ultra ſortem principalem.

24. CONCL. II. Uſura recte dividitur in expreſſam, & tacitam ſeu palliatam. Ita communiter; & patet expliecando terminos. Et quidem *Uſura expreſſa* dicitur, quando expreſſe exigitur pretium pro Mutuo: ut ſi quis dat mutuos centum florenos eo pacto, ut poſt annum reddantur ſibi centum, & tot vel tot ultra. *Uſura palliata*, tacita, ſeu virtualis eſt, quæ committitur in contractu Mutui, non formalis & expreſſi, ſed alterius contractus nomine, ac ſpecie, velut pallio occultati: ut ſi mercator ob ſolam dilationem ſolutionis pretii (ſecus, ſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis &c.) merces multo carius vendat: nam hoc in re aliud non eſt, quam emptori mutuam dare pecuniam, poſt aliquod tempus cum auctario recipiendam; quod reprobatur *c. In civitate. de Uſuris*. Aliud exemplum Uſuræ palliatæ habetur in contractu Mohatræ, de quo *num.* 26. *&* 27.

25. CONCL. III. Uſuræ non tantum Jure humano Eccleſiaſtico, ſed etiam Divino ſunt prohibitæ. Ita unanimis Catholicorum Doctorum, & habetur aperte in Jure Canonico, quod non ſolum Uſuras ſub graviſſimis pœnis prohibet, ſed etiam *cap. Super eo. de Uſuris.* expreſſe dicit, quod *Uſurarium crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur*. Quinimo pertinaciter aſſerens, exercere Uſuras non eſſe peccatum, veluti hæreticus eſt puniendus. *Clem. un. de Uſuris.* Porro, quod Uſuræ etiam Jure Divino ſint prohibitæ, clare deſumitur ex S. Scriptura. Nam *Levitici cap.* 25. dicitur: *Ne accipias Uſuras ab eo, nec amplius, quam dediſti*. Et infra. *Pecuniam tuam non dabis ei ad Uſuram*. Item *Ezechielis cap.* 18. Propheta inter peccatores numerat *ad Uſuram dantem, & amplius accipientem*. Et *Lucæ* 6. ait Chriſtus: *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*. & alibi.

26. Dices I. Chriſtus in parabola Patrisfamilias peregre proficiſcentis, ut habetur *Lucæ* 19. ſervis ſuis talenta dedit ad negotiandum, & ſervo nequam, recondenti pecuniam in ſudario exprobravit, eumque graviſſime puniri præcepit, quod pecuniam ſuam non dederit nummulariis, hac addita cauſa: *Et ego veniens cum Uſuris exegiſſem illam*; ergo non eſt intrinſece malum, aut Lege Divina prohibitum, accipere Uſuras pro pecunia mutuata. Reſp. negando conſequentiam: quia, ut communiter reſpondent Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 1. Uſura ibi metaphorice ſumitur pro augmento & ſupercreſcentia bonorum ſpiritualium, ſeu pro bona applicatione talentorum naturalium nobis a Deo conceſſorum: hanc enim a nobis Deus exigit, volens, ut de die in diem in bono proficiamus; ſiquidem in via Dei non proficere, deficere eſt.

27. Urgebis. Deus olim Judæis conceſſit Uſuras exercere *Deuter.* 23. dicens: *Non fœnerabis fratri tuo ad Uſuram, ſed alieno*; ergo Uſuræ non ſunt intrinſece malæ, neque prohibitæ. Reſpondent aliqui cum D. Thoma *loc. cit.* Judæis fuiſſe olim conceſſum exercere Uſuras erga alienigenas, non tanquam licitum, ſed permiſſive ad evitandum majus malum, ne ſcilicet a ſuis fratribus Uſuras acciperent; cum fuerint multum avaritiæ dediti.

28. Alii vero dicunt, & quidem melius, Judæis fuiſſe licitum exercere Uſuras erga Gentiles, eo modo, quo eiſdem conceſſum fuit *Exod.* 12. ut Ægyptios ſpoliarent vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus ſibi commodatis: quatenus nempe Deus, qui eſt univerſorum Dominus, dedit Judæis dominium in bona Ægyptiorum injuſte ſe gravantium, ac in alia bona Gentilium, utpote hoſtium ſuorum, quos proinde juſte poterant ſpoliare rebus ſuis, & hac ratione Mutui dati ſibi acquirere, utpote jure dominii a Deo ſibi conceſſi jam ſuas. Unde ſicuti Judæi, ſpoliando Ægyptum, non commiſerunt furtum, ita nec commiſerunt Uſuram, accipiendo fœnus pro Mutuo ab infidelibus: cum utrobique acceperint id, quod ſuum erat auctoritate Divina.

29. CONCL. IV. Uſura etiam Jure naturali illicita eſt, & prohibita. Ita Doctores Catholici communiter. Ratio eſt: quia accipiendo Uſuram pro rebus uſu conſumptibilibus, puta pro vino, oleo, pecunia &c. mutuo datis, vel venditur id, quod non eſt ſuum, vel eadem res bis venditur: atqui utrumque eſt injuſtum, & Juri naturali repugnans, cum in contractibus humanis requiratur æqualitas dati & accepti; ergo. Major declaratur: quia Mutuans alteri centum florenos, vel centum modios tritici, transfert dominium pecuniæ vel tritici in alium, ac tantundem ſuo tempore recepturus eſt; & ſic eſt æqualitas. Si autem poſt annum ultra hanc ſortem exigat quinquaginta alios florenos, vel vendit, aut ſibi reſtitui vult eandem rem bis; vel vendit, quod amplius non eſt ſuum, cum dominium Mutui tranſierit in Mutuatarium: atqui utrumque horum repugnat Juri naturali; ergo.

30. Nec poteſt dici, quod pro uſu ſortis, v. g. pecuniæ, vel tritici, poſſit peti lucrum, prout fit in Locatione; nam contra eſt. Uſus, ſeu utilitas rei pertinet ad Dominum: ſed Mutuatarius eſt Dominus rei mutuatæ, ut patet ex dictis; ergo ad Mutuatarium pertinet etiam uſus rei mutuatæ, & non ad Mutuantem: & conſequenter hac ratione uſus conceſſi non poteſt licite & juſte quidpiam exigere ultra ſortem principalem, cum uſus rei non amplius ſit ſuus.

31. Neque obſtat adductum exemplum de contractu Locationis, cum ſit maxima diſparitas inter contractum Mutui, & Locationis. Nam in hoc contractu Locator manet Dominus rei locatæ, & conſequenter utilitas ex re ſua a Conductore percepta etiam ipſum reſpicere debet, ſecus fit in Mutuo, ubi ex meo tuum fit. Præterea Locatio eſt talium rerum, quæ permanentes uſum & utilitatem afferunt: pecunia autem ex ſua natura ſterilis eſt; unde maxime præter naturam eſt, ut in fœnore nummus nummum pariat.

Sed dices. Remutuare eſt pretio æſtimabile; ergo etiam mutuare: & conſequenter licite pro hoc exigitur aliquid ultra ſortem. Antecedens probatur. Mutuare cum pacto remutuandi eſt Uſurarium, ut dicitur *n.* 22. *& n.* 25. ſed non eſſet Uſurarium, niſi iſtud eſſet quid pretio æſtimabile; ergo. Reſp. diſtinguendo

doantecedens: remutuare eſt pretio æſtimabile pro parte remutuantis, quaſi ille pro actu remutuationis a ſe factæ (etiam ſecluſo damno emergente, & lucro ceſſante &c.) licite poſſit pecuniam exigere, negatur; remutuare eſt pretio æſtimabile pro parte recipientis, ſive habentis alterum ſibi ex pacto prævio obligatum ad remutuandum ſuo tempore, conceditur quidem antecedens cum ſua probatione, ſed negatur conſequentia.

22. CONCL. V. Uſurarius non comparat dominium rei per Uſuram acceptæ. Ita communis. Ratio eſt: quia deeſt titulus, ſive juſta cauſa Uſuras accipiendi: atqui ſine juſto titulo rerum dominia non transferuntur; ergo.

23. Hoc tamen intelligendum, niſi pecunia uſuraria cum aliis juſte acquiſitis permixta fuerit, ut amplius diſcerni non poſſit: nam tunc per accidens, ſeu jure permixtionis efficeretur ſua. *arg. l. Si alium. ff. 78. de ſolution.* qua de cauſa etiam pecunia furtiva, alteri pecuniæ propriæ permixta efficitur recipientis, ut alibi (*a*) dictum. Verumtamen hoc dominium eſt duntaxat imperfectum & cum obligatione tantundem reſtituendi, quantum quis per furtum vel Uſuras acquiſivit, non obſtante dicta commixtione.

24. CONCL. VI. Pœnæ Uſurariorum variæ ſunt in Jure ſtatutæ I. Notorie Uſurarius eſt ipſo Jure Infamis. *c. Infames. 3. q. 7.* II. Uſurarius notorius non eſt admittendus ad Communionem Altaris, id eſt, ſumptionem ſacræ Euchariſtiæ; neque ejus oblationes accipiendæ ſunt, neque ipſe mortuus Eccleſiaſticæ Sepulturæ tradi debet. III. Teſtamentum, & quævis alia ultima voluntas Uſurarii manifeſti ipſo jure irritum eſt, niſi ante mortem reſtituerit, quæ per Uſuras acquiſivit, vel de eorum reſtitutione idoneam cautionem per pignora videlicet, aut Fidejuſſores dederit; prout habetur *c. Quia in omnibus. De Uſuris juncto cap. 2. Eodem n. 6.* † Quoad Uſuras legenda eſt Encyclica Benedicti XIV. ad Epiſcopos Italiæ, quam hic in Appendice referemus.

Additio.

* Quæres. An in Uſura non detur parvitas materiæ, quæ excuſat a peccato mortali? Reſp. ex la Croix *L. 3. part. 2. n. 848.* dubitaſſe quidem aliquos apud Dianam; quia quidquid etiam minimum accipitur, Uſura eſt: ſed ratio illa non movet; ſicuti enim, quidquid accipitur alienum, furtum eſt, non tamen ideo grave, ſi res aliena fuerit minuta, ita etiam quamvis Uſura ſemper ſit, quid ultra ſortem accipitur, non tamen gravis erit, ſi res ſupra ſortem exacta fuerit levis. Card. de Lugo. *de Juſt. & Jur. d. 25. n. 252.*

QUÆSTIO III.

An pactum remutuandi? &c. Contractus Mohatra, & Montes Pietatis contineant Uſuram

SUMMARIUM.

25. *An ſit Uſura, mutuare cum pacto remutuandi &c.*
26. *Contractus Mohatra, quis?*
27. *Eſt illicitus.*
28. *Montes Pietatis, qui? eorumque origo.*
29. *Ratio movendi difficultatem.*
30. *Contradictio nonnullorum.*
31. *Montes Pietatis ſunt liciti, & pii.*

25. QUæritur I. Utrum ſit Uſura, mutuare cum pacto, atque obligatione, ut mihi viciſſim remutues, aut certum officium conferas, vel ut ex mea officina, quæ tibi opus ſunt, emas, & hujuſmodi? Reſp. Si talia dentur ſolummodo ex titulo remunerationis, aut ſi quis det mutuo ob ſperatam hujuſmodi remunerationem, ſecluſo alio pacto, non eſt Uſura: ſecus dicendum, ſi ejuſmodi obligatio remunerandi, officium conferendi, vel apud ſe merces emendi &c. in pactum deducatur, idque tanquam debitum exigatur. Patet hoc ex dictis *Quæſt. præced. n. 12.* eſtque communis Doctorum. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 42. Propoſitionem damnavit: *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex Benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum, ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Hæc, inquam, Propoſitio eſt falſa, & damnata.

26. Quæritur II. An Contractus Mohatra ſit illicitus, ac Uſurarius, nec ne? Ubi per contractum *Mohatra* dictum intelligitur ille, qui ſic celebratur: petit quis mutuos centum florenos a mercatore, & mercator non vult pecuniam mutuare, ſed paratus eſt illi vendere merces credito, ſed ſummo pretio, v. g. centum quinque florenis, ut eas vendat numerata pecunia, cui voluerit, & ille res ſic emptas denuo offerat mercatori, qui eaſdem emit, vel potius redimit pecunia numerata, pretio tamen medio, vel infimo, v. g. centum florenis, aut nonaginta quinque. Ita contractum Mohatræ explicat Leſſius *lib. 2. cap. 21. n. 130.* & concordat Joannes Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem 40. ex damnatis ab Innocentio XI.* quamvis addat, quod in eo emantur credito merces ſummo pretio, cum pacto tamen retrovendendi infimo pretio pecunia numerata.

27. Reſp. Talem contractum eſſe illicitum. Ita noviſſime declaravit Innocentius XI. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 40. condemnando: *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.* Ratio eſt: quia talis Contractus continet Uſuram mentalem, vel palliatam; nam hujuſmodi venditio & emptio cum pacto redimendi, præſumitur tantum ficta venditio & emptio, in effectu autem eſt Mutuum cum lucro ex fœnore.

28. Quæritur III. Utrum Montes Pietatis ſint Uſurarii, nec ne? Ubi ſciendum, Montes Pietatis in Italia, & aliis pluribus locis eſſe uſitatos, & dici Æraria publice conſtituta, ut ad ea indigentes quaſi ad montem refugium habeant, ne magis ab Uſurariis, præſertim Judæis opprimantur. Cum enim per Judæorum immoderatas Uſuras (utpote qui pro ſingulis florenis mutuo datis ſolent unum circiter crucigerum per ſingulas hebdomadas exigere, ſicque lucrum uſurarium per anni decurſum ferme exæquet ſortem principalem) pauperes plurimum fuerint preſſi, plures ſucceſſive celeberrimi Concionatores ex Ordine Fratrum Minorum, ut S. Jacobus de Marchia, B. Bernardinus de Feltria, aliique Viri doctrina & ſanctitate celebres ejuſmodi Montes Pietatis publicis ſuis Concionibus conſtrui, atque inſtitui fecerunt; ea primum lege, ut ſub ſufficienti cautione pignoris præſtiti ex ejuſmodi Montibus gratis Mutuum pauperibus indigentibus daretur.

29. Quia vero miniſtri talium Montium Pietatis non potuerunt gratis laborare, atque ex ipſis Montibus ſuſtentari congrue non poterant (nam alioquin Summa capitalis brevi defeciſſet) hinc poſtmodum pro eorum miniſtrorum ſuſtentatione, & rerum ad Montes Pietatis pertinentium neceſſaria conſervatione, ſine ipſius Montis Pietatis lucro, ſeu augmento, moderatum aliquid & neceſſarium (puta per annum duo, tres, quatuor, aut quinque florenī in centum) a Mutuatariis præſtari, & exigi cœptum fuit. Si autem intra tempus præfinitum Mutuatarii non ſolviſſent debitum, tunc pignus vendebatur, & detracta ſorte, exiguoque illo adjecto, reſiduum de æſtimatione pignoris debitori reſtituebatur.

30. Contradixerunt multi hujuſmodi Montibus Pietatis tanquam Uſurariis, eo quod ultra ſortem principalem quidpiam exigeretur: unde controverſia iſta ad Sedem Apoſtolicam iterato fuit devoluta. Verum hujuſmodi Montes Pietatis per diverſos ſucceſſive Summos Pontifices, ac tandem in Concilio Lateranenſi, Seſſione 10. per Leonem X. fuerunt ſolemniter approbati tanquam liciti, & omni ſpecie mali carentes, ut patet ex ejuſdem Bulla *Cum inter nonnullos.* in dicto Concilio edita. Hinc

31. Reſp. Montes Pietatis liciti ſunt, & pii, non obſtante, quod in debitam miniſtrorum ſuſtentationem, atque ad Montis neceſſariam conſervationem modicum quid ultra ſortem principalem exigatur. Patet hoc ex definitione citati Concilii Generalis Lateranenſis, & approbatione Leonis X. aliorumque Summorum Pontificum. Accedit ratio: quia quamvis in hujuſmodi Montibus Pietatis aliquid detur ultra ſortem, id tamen non exigitur, neque datur tanquam lucrum

ex Mu-

ex Mutuo, ſed pro ſumptibus neceſſariis ad Montis conſervationem, & pro ſtipendio miniſtrorum, qui Montem adminiſtrant, & ſemper parati eſſe debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, cuſtodiendaque, conficiendos libros rationum, cæteraque neceſſaria præſtanda. Nam, quia *dignus eſt operarius mercede ſua*, ut inquit Chriſtus *Lucæ* 10. iure tales a Mutuatariis ſuſtentari merentur, in quorum gratiam laborant, & inſerviunt Monti Pietatis.

QUÆSTIO IV.

An aliqui Tituli excuſent ab Uſura?

SUMMARIUM.

32. *Ratione lucri ceſſantis, damni emergentis &c. an in Mutuo poſſit quid exigi?*
33. *Corollarium de lucro ceſſante, &*
34. *Damno emergente.*
35. *Limitatio præmiſſorum.*
36. *Recipi aliquid ultra ſortem tanquam* Intereſſe, *quid?*
37. *Corollarium de periculo amittendi ſortem, aut tam difficulter recuperandi.*
38. *An in mutuo poſſit paciſci de pœna ſolvenda &c.*
39. *Pœnam nemo poteſt imponere, niſi Superior, quomodo?*
* *Pœna conventionalis quandonam poſſit per privatos imponi ob non ſolutum Capitale?*
40. *Pro ſola carentia pecuniæ nihil poteſt exigi.*
41. *Solvitur objectio.*
42. *Minus eſt, actionem habere, quam rem, quomodo?*
43. *An auctoritate Principum ſupremorum poſſit in Mutuo aliquid exigi ultra ſortem?*
44. *Poteſt lege Uſuris ſtatui modus, non tamen ex eo dici licita.*
45. *Jure Civili an approbentur Uſuræ?*
46. *Quid cenſendum de praxi Romani Imperii, exigente quinque pro centum?*
47. *Aliorum opinio refertur.*
48. *Alii juſti Tituli, hanc praxim excuſantes.*
I. Ob contractum Societatis.
II. Ob contractum Cenſus.
Regula practica circa juſtitiam Contractuum.
* *An extra Uſuram poſſit de reſtante Intereſſe exigi novum intereſſe? Addit. I. & II.*
* *An citram Uſuram poſſint plura Intereſſe computari in novum aliquod Capitale? Additio III.*

32. QUæritur I. An liceat aliquid in mutuo ultra ſortem exigere ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi ſortis principalis amittendæ, ac huiuſmodi? Reſp. Affirmative, prout tenent Leſſius *lib. 2. cap. 20. dubit. 12. & ſeqq.* Layman, & alii ſatis communiter, paucis exceptis. Ratio eſt: quia ſpes lucri, qua ſe privat Mutuator in gratiam Mutuatarii, eſt pretio æſtimabilis (& idem dicendum de damno emergente, ac periculo amittendæ ſortis principalis, & hujuſmodi) ergo licite aliquid ratione ipſius exigi poteſt, ac talis compenſatio in pactum deduci. Hinc

33. Infertur I. Quod liceat aliquid ultra ſortem accipere ratione lucri ceſſantis, ſi videlicet Mutuatori ex eo, quod alteri mutuum det, lucrum abſcedat, veluti ſi mercator det mutuos centum florenos, ex quibus alioquin fuiſſet negotiaturus cum ſpe, intra certum tempus lucrandi quinque alios florenos, poteſt iſtos a Mutuatario ultra ſortem exigere: quia non dicitur petere Uſuras, ſed potius Intereſſe, & ne ipſe mercator ratione mutui dati ex lucro ſibi ceſſante damnum patiatur.

34. Infertur II. Etiam ratione damni emergentis poſſe aliquid exigi ultra ſortem tanquam Intereſſe, ſi Mutuatoris revera interſit non mutuare: ut, ſi mutuam des pecuniam, quam deſtinaveras ad emendum frumentum tempore abundantiæ, & poſtea pretio maiori illud emere cogaris. Siquidem compenſatio talis damni, Mutuatori emergentis, merito in pactum deducitur; cum nemo cum ſuo damno regulariter mutuare teneatur, & ſoleat.

35. Verum notant Doctores, illud intelligendum eſſe, dummodo Mutuum vera ſit cauſa talis damni emergentis, vel (loquendo de priori Corollario) lucri ceſſantis, neque plus exigatur ratione illius lucri ceſſantis vel emergentis damni, niſi quantum arbitrio boni viri, ſpectatis omnibus cauſis, atque circumſtantiis, illud æſtimetur: nam plus exigens, licet proprie non committat Uſuram, eo quod illud non exigat vi mutui, tamen admittit iniuſtitiam, pretium exceſſivum exigendo ratione lucri ceſſantis vel damni emergentis. Leſſius *lib. 2. cap. 20. num. 96.* Pirhing. *tit. De Uſuris. num. 40.* & alii.

36. Sciendum inſuper, illud, quod in eiuſmodi caſu exigitur ultra ſortem, ſive Summam capitalem, non accipi veluti Uſuram (hoc eſt, vi Mutui) ſed tanquam *Intereſſe*. Aliud ſiquidem eſt mutuum, aliud lucrum ceſſans, vel damnum emergens occaſione mutui dati: unde quamvis mutuum debeat dari gratis, ſicque pro mutuo ſecundum ſe præciſe ſpectato nihil ſupra ſortem exigi poſſit, adhuc tamen mutuans poteſt aliquid exigere, ut lucrum inde ſibi ceſſans, vel damnum emergens compenſetur: *Ne diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe. arg. c. Pervenit. De fideiuſſoribus.* Et hoc in iure vocatur *Intereſſe*, prout notat Gloſſa *c. Quoniam. 14. q. 4.* atque deſumitur ex *l. Si commiſſa. ff. Ratam rem haberi.* ibi: *In tantum competit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui*; cum Concordantiis.

37. Infertur III. Similiter ob probabile periculum amittendi ſortem principalem, cui Mutuator ſe exponit mutuans homini non ſatis noto, vel non induſtrio, aut pluribus debitis obſtricto, vel dubiæ fidei: item ratione difficultatum, aut expenſarum, quæ in recuperanda ſorte principali metuuntur, licite aliquid ultra ſortem exigi. Ratio eſt: quia exponere res ſuas periculo in gratiam alterius, aut ſubire difficultatem eaſdem acquirendi, eſt quid pretio æſtimabile: cum nemo teneatur gratis pro altero curas ſuſcipere, aut res ſuas periculo exponere. Deinde Uſura non fit, niſi exigendo aliquid ultra ſortem vi Mutui; atqui hoc non fit in caſibus præmiſſis; ergo.

38. Quæritur II. Utrum in Mutuo ſit licitum paciſci, quod, ſi Mutuatarius ſtatuto tempore non ſolverit Mutuum, teneatur certam pœnam ſolvere ultra ſortem principalem? Reſp. Affirmative, cum Scoto *4. diſt. 15. quæſt. 2. §. De ſecundo.* & alii paſſim. Ratio eſt: tum quia talis pœna imponitur, atque exigitur ad hoc, ut Mutuatarius hac ratione quaſi conſtringatur ad ſortem principalem ſtatuto tempore reddendam, & ne culpa ſua impune fallat; tum quia ea non ſolvitur præciſe vi Mutui, ſed ob moram, ſive culpam ſolvendi Mutuum: ſiquidem Debitor, qui eſt in mora culpabili, peccat contra Juſtitiam, retinendo alienum invito Domino, ac proinde is iuſte punitur pœna conventionali.

39. Dices. Nemo poteſt alteri pœnam imponere, niſi Superior; ergo. Reſp. Diſtinguendo aſſumptum. Nemo poteſt pœnam legalem, atque judicialem imponere niſi Superior, conceditur: nemo, niſi Superior, poteſt imponere pœnam conventionalem, negatur. Hæc ſiquidem ex pacto, & mutuo paciſcentium conſenſu, atque conventione proficiſcitur, iuxta quod *Reg. 86. Juris in 6.* dicitur: *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, cum Concordantiis: prior autem vel ab ipſamet lege, vel ab auctoritate Superioris v. g. Judicis deſcendit, & ad eam poteſt obligari etiam invitus, ſed non niſi per Superiorem.

Additio.

* Urgebis. Talis exactio pecuniæ ſupra ſortem per modum pœnæ foret Uſura; ſed iuxta dicta præcedentia omnis Uſura eſt illicita, ac iure prohibita Divino, & naturali: ergo etiam ſimilis exactio. Ante Reſponſionem notandum, quod alia dicatur Uſura *compenſatoria*, ſeu reſtauratoria, alia *moratoria*, ſeu punitoria, & alia præciſe *lucratoria*. *Prima* contingit, quando ultra ſortem quid exigitur ob lucrum ceſſans, aut damnum emergens, vel ob periculum amittendæ ſortis principalis. *Secunda*, ſi quid imponitur ultra ſortem per modum pœnæ ob culpam, propter non ſolutum debito tempore ipſummet Capitale, commiſſam. *Tertia*,

tia,

Digitized by Google

tia, ſi præciſe intuitu Mutui lucrum ultra ſortem quæritur, quamvis nullum periculum amittendæ ſortis, vel lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut culpa moræ, aliusve legitimus Titulus interveniat H. N.

Reſp. conceſſa maj. diſting. minorem: juxta dicta præcedentia omnis uſura eſt illicita præciſe lucratoria absque aliquo alio Titulo, aut legitima conſtitutione, concedo; ſi fuerit compenſatoria, vel moratoria, nego minorem, & ſub data diſtinctione conſequentiam. Cæterum, ut Uſura proprie moratoria, ſeu ſolummodo in pœnam moræ (non autem ſimul propter notabile lucrum ceſſans, aut damnum emergens) impoſita evadat licita, debet *Imprimis* ex parte Mutuatarii vere culpa interveniſſe in non ſolvendo præfixo tempore. *Secundo*, pœna impoſita debet eſſe moderata, & culpæ proportionata. *Tertio*, mora interveniens circa non factam tempore præfixo ſolutionem debet eſſe non nimis modica, ſed ſuo modo notabilis. Videatur præſens Auctor *lib.* 5. *Decret. Tit.* 19. §. 5.

40. Quæritur III. An pro ſola carentia pecuniæ poſſit in Mutuo quidpiam exigi? Reſp. negative. Siquidem carentia illa pecuniæ ad aliquod tempus eſt intrinſeca & eſſentialis Mutuo; ergo ſicuti pro Mutuo, ita & pro illa carentia nihil licite exigitur. Hinc Alexander VII. Anno 1666. iure condemnavit hanc ordine 42. Propoſitionem: *Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.* Nam falſitas huius Propoſitionis patet ex proxime allata ratione. Similiter merito Innocentius XI. ſequentem inter alias ordine 41. Propoſitionem damnavit: *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a Mutuatario exigere, & eo titulo ab Uſura excuſari.* Ita ſonat Propoſitio damnata.

41. Nec urget, quod pecunia præſens, ſeu numerata videatur pretioſior numeranda. Reſp. enim, hoc non accidere ratione pucuniæ ſecundum ſe præciſe ſpectatæ, ſed quatenus præſens pecunia eſt utilis ad negotiandum, lucrumque quærendum &c. Alioquin conſiderando pecuniam ſecundum ſe præciſe, atque independenter a lucro ceſſante, & ſecluſo omni damno emergente, periculoque amittendi ſortem principalem, & difficultate iſtam recuperandi, tantundem eſt pecuniam iacere in propria, vel alterius ciſta. Quinimo ſecurius pro parte mutuantis manebit pecunia illa apud Mutuatarium, ut ſi furto, aut alio caſu inopinato pereat, damnum Mutuatario emergat non Mutuanti, qui eam poſtea ſtatuto tempore absque alia difficultate (uti ſupponitur) integram recipiet.

42. Neque etiam obſtat *Reg. Minus* 204. *ff. De Regulis Juris* ibi: *Minus eſt actionem habere, quam rem.* Nam, ut recte notat Gloſſa ibidem, id procedit ratione dubii eventus executionis, & ſententiæ incertæ, nec non & difficultatis in proſequenda actione intervenientis: alioquin enim ſecluſis ſimilibus periculis, & incommodis locum habet *Reg. Is, qui actionem.* 15. *ff. Eod.* aſſerens: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.*

43. Quæritur IV. An auctoritate Principum ſupremorum, vel conſuetudine Provinciarum poſſit in Mutuo quidpiam exigi ultra ſortem? Ratio dubitandi eſt, quia imprimis Jure Civili videtur hoc concedi, ut *l. Placuit. ff. De Uſuris.* ibi: *Placuit, Uſuras licitas peti poſſe.* iuncta *L. Eos, qui C. Eod.* cum Concordantiis. Deinde id convincere videtur praxis totius Romani Imperii, poſt Receſſum Deputatorum Imperii Spiræ, Anno 1600. celebratum, & a Rudolpho II. confirmatum, quinque pro centum mutuo datis annuatim recipiens. Tandem Princeps ſupremus ob dominium altum poteſt per commune Statutum, ſeu Legem, aut etiam Reſcriptum ex cauſa iuſta & publica transferre dominium rerum quarumdam ab uno in alterum, ut patet in Præſcriptione: ergo idem poteſt fieri in moderatis Uſuris.

44. Reſp. I. Quamvis valeat lex, quæ ad vitandum maius malum ſtatuat certum modum Uſuris, ne videlicet Uſurarii ſub aliquo pretextu lucri ceſſantis, vel damni emergentis &c. nimium a Debitoribus extorqueant: nulla tamen lege, vel conſuetudine Provinciarum poſſunt Uſuræ reddi licitæ. Prima pars eſt communis Doctorum, eamque tradit Engel *tit. De Uſuris. n.* 10. Sic enim Uſuræ non approbantur ut licitæ, ſed permittuntur duntaxat, ac nimius exceſſus earum cohibetur. Altera pars ſequitur ex dictis *n.* 15. *& ſeqq.* quia Uſuræ ſunt prohibitæ Jure Divino, & naturali, cui nulla lege poſitiva, vel contraria conſuetudine derogari poteſt. *arg. cap. ult. De Conſuetudine.*

45. Ad rationes dubitandi, & imprimis ad textus Juris Civilis dicitur, de mente Juris Civilis varias eſſe Doctorum ſententias, nam nonnulli volunt, Jure Civili eſſe quidem permiſſas Uſuras, in quantum eas non punit, ad evitanda maiora mala, ſeu peccata, non tamen approbari tanquam licitas: prout ſimile quid contingit in publicis lupanaribus, & quibusdam aliis. Alii Jus Civile explicant de Uſuris (ut vocant) compenſatoriis, quidpiam ultra ſortem exigentibus ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, vel alterius juſti Tituli: non vero de Uſuris lucrativis, hoc eſt, de iis in quibus exigitur lucrum vi Mutui ultra ſortem principalem. Quod ſi vero leges Civiles permitterent Uſuras haſce lucrativas, dicendum, eas, ceu foventes peccatum, eſſe correctas Jure Canonico *Clem. un. De Uſuris.*

46. Ad Receſſum Spirenſem, & praxin Germaniæ reſpondet Engel *loc. cit. n.* 20. poſt Henricum Caniſium *De Uſuris c.* 1. *n.* 9. jure Imperii quinque pro centum permitti ex præſumptione lucri ceſſantis, damni emergentis, aut alterius iuſti Tituli: unde communiter Summa illa dicitur peti & accipi per modum *Intereſſe.* Ac proinde, ſi pecunia revera fuiſſet otioſa apud Mutuantem, & nihil interſit eam mutuo dari, volunt plerique (inquit Engel) talem non fore immunem ab Uſura in Foro conſcientiæ, ubi non ex præſumptione, ſed ex veritate proceditur.

47. Dicitur notanter, *volunt plerique*: nam propter ultimam rationem dubitandi *num.* 43. allatam conantur aliqui hanc conſuetudinem ab Uſura excuſare, eo quod exceſſus ille non recipiatur præciſe vi Mutui (hoc enim repugnat Juri naturali, ac Divino) ſed ob auctoritatem ſupremi Principis, ſeu Reipublicæ, propter publicam utilitatem ob dominium altum validantis tale pactum. Ita Chriſtoph. Haunoldus *Tom.* 3. *de Juſt. & Jure tract.* 9. *c.* 3. §. 2. citans Sa *V. Contract. num.* 4. & Tammerum *tom.* 3. *diſp.* 4. *quæſt.* 7. *dub.* 3. *num.* 79. atque illam ipſam ſententiam noviſſime multis rationibus ſtabilire nititur Pichler in ſua Epitome Juris Canonici *lib.* 5. *Tit.* 19. *num.* 4. *&* 5. allegans pro eadem Gletle, Placidum Bockn, pluresque alios.

48. Additur etiam *num.* 46. *aut alterius juſti Tituli:* ſiquidem præter lucrum ceſſans, aut damnum emergens poſſunt intervenire nonnulli iuſti Tituli, annuatim accipiendi quinque v. g. pro centum, ac præſertim ſequentes. I. Ob contractum Societatis, ſive expreſſum, ſive ſaltem implicitum, ac lege publica, vel conſuetudine patria conſtitutum, in quo unus pecuniam, alter vero induſtriam confert: nam iuſtum eſt, ut, ſi alius mediante mea pecunia negotietur, lucrumque honeſtum acquirat, virtute talis contractus Societatis mihi partem lucri attribuat. Engel *tit. De Uſuris* §. 3. *num.* 11. Hoc ipſum plures Doctores concedunt etiam de illo contractu Societatis, quo quis ſalva ſorte principali, ac poteſtate diſſolvendi pro libitu contractum ipſum dat mercatori pecuniam ut is inſtituta negotiatione, ſive lucrum inde capiat, ſive damnum patiatur, in annos ſingulos teneatur certum quid ſolvere v. g. quinque pro centum, ita tamen, ut ſoluto illo modico alter velit, debeatque ſemper eſſe contentus, non conſiderato maiori lucro, ſi quod inde mercatori advenerit. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 18. *num.* 11. Poſt Hoſtienſem; Navarrum, Covarruviam, & alios. II. Ob contractum Cenſus, ſi debitæ conditiones concurrant, poſſe annuam penſionem iuſte exigi, amplius patebit ex proxime dicendis *Quæſt.* 6. *per totum.*

Et quidem paſſim fatentur Doctores, contractum in aliqua Regione uſitatum, & a Viris etiam probis atque honeſtis celebrari ſolitum non facile condemnandum eſſe iniquitatis, ſimulque ex parta rudiorum

ſufficere, ſi implicite intendant iuſtum talem Titulum, unde conſuetudo illa ortum habuit, aut velint contrahere modo, quo de iure poſſunt, meliori. Quod ſi quis autem ex mutuata pecunia ſua lucrum quærat præciſe vi Mutui, id nulla ratione poteſt a peccato excuſari, cum repugnet Juri naturali, ac Divino.

Additio I.

* Quær. V. An Anatociſmus, ſeu Contractus ille ſit Uſurarius, quo ex ipſo Intereſſe non perſoluto exigitur novum Intereſſe? Caſus pro maiori claritate ſigurari poteſt ſequens. Petrus dedit Paulo mutuo bis mille florenos; ubi in Germania vel ob præſumptum titulum lucri exinde ceſſantis, vel etiam iuxta alios ob auctoritatem Principis vi Domini alti ad evitandas lites & ſcrupulos alias circa lucri ceſſantis quantitatem orituros &c. abſolute, ſic ſtatuentis, pro quolibet numero *centenario* florenorum deberent quolibet anno a Debitore ſolvi quoad Intereſſe *quinque*, & ſic pro bis mille florenis *centum*: in hoc caſu, ſi Paulus anno elapſo dictum Intereſſe centum florenorum non ſolveret. Quæritur, an Petrus non poſſit in annum futurum loco *ipſius intereſſe centum florenorum* exigere quinque florenos tanquam novum Intereſſe, & ſic deinceps annis ſequentibus? Reſp. Talem contractum eſſe Uſurarium, quia in Jure reprobatur ille titulus, quo Uſuræ novæ ab ipſis Uſuris exiguntur, uti textu claro deciditur, *L. Ut nullo modo* 28. *C. De Uſuris*. *

Additio II.

* At promoveamus caſum ulterius, ponendo quod dictus Paulus Debitor iam decem annis nullum ſolverit ex Capitali Intereſſe, ita ut præter Capitale bis mille florenorum ipſum Intereſſe intra hoc tempus debitum iam aſcendat ad mille florenos: modo autem, decennio elapſo, tandem Paulus, vel Hæres eiusdem vellet ſolvere Petro ex Capitali mille florenos, ita ut adhuc in futurum deberet ſolam medietatem Capitalis, & mille florenos ratione dilati per decennium Intereſſe. Quæritur, an Petrus teneatur hos mille florenos pro medietate Capitalis accipere, vel potius, num poſſit a Paulo prætendere, ut eoſdem mille florenos ſolvat tanquam debitum Intereſſe intra decennium conficiens dictam Summam.

Reſp. Paulum Debitorem hic agere aſtute, circumveniendo ſuum Creditorem: etenim dum videt, quod Petrus Creditor nequeat bona conſcientia ab ipſo Intereſſe, iam ad mille florenos intra decennium aſcendente, exigere novum Intereſſe, bene vero a ſeta Capitali, libentius vult reſtare deinceps Debitor medietatis ex parte Capitalis, & totius Intereſſe, quam ſolvendo ex integro Intereſſe remanere Debitor totius Capitalis, nam in primo caſu obligaretur deinceps annis ſequentibus tantum pro intereſſe ſolvere quinquaginta florenos, cum ex Capitali non plures deberentur, quam mille: quod reſtans autem Intereſſe nequiret exigi novum Intereſſe. E contra in ſecundo caſu remanente Capitali bis mille florenorum, deberet adhuc ſingulis annis pro Intereſſe ſolvere centum florenos, uti calculanti patet. Et hinc in ſimili caſu Petrus Creditor poteſt obligare Paulum ſuum Debitorem, ut potius ſolvat totum Intereſſe, & poſt, ut dum demum Capitale ſolvat, prout in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. Tit.* 23. *num.* 44. deducitur *L. In his. ff. De ſolutionibus*. *

Additio III.

* Quær. VI. An ſit Uſura, ita ut nullo Titulo excuſari queat, ſi multa Intereſſe, ex principali ſorte nondum ſoluta, computentur in novum aliquod Capitale, ex quo dein tanquam Capitale exigatur novum Intereſſe? ut clarius capiatur, inſiſtendo caſui præcedentis quæſiti indagatur, utrum Petrus v. g. Intereſſe illud, quod intra decennium a Paulo Debitore ex ſorte principali non perſolutum aſcendit ad mille florenos, nequeat computare tanquam novum aliquod Capitale, ex quo ſingulis annis exigat Intereſſe quinquaginta florenorum, Titulo lucri ex non perſoluto Intereſſe ceſſantis, & damni emergentis &c. Ratio dubitandi & affirmativam tenendi eſt: quia ſi hos mille florenos Paulus Debitor tempore debito ſolviſſet, eoſdem Creditor aliis mutuaſſet, ex quibus tale Intereſſe conformiter praxi Imperii Romani recepiſſet.

Hoc tamen non obſtante, reſpondeo, etſi nequeat oſtendi, talem praxim eſſe reiectam Jure naturali, aut Divino, reprobatur tamen ſaltem in contractu Mutui tanquam Uſuraria Jure poſitivo civili, uti patet ex *L.* 28. *C. de Uſuris*. ibi: *Ut nullo modo Uſuræ Uſurarum a Debitoribus exigantur &c. quapropter hac apertiſſima lege definimus*, N.B. *nullo modo licere cuiquam Uſuras præteriti temporis vel futuri in ſortem redigere & earum iterum Uſuras ſtipulari*. Vide de hoc, uti & pluribus aliis materiis circa Uſuras, ſi occurrant, in Jure Canonico *lib.* 5. *Decret. Tit.* 19. præſertim §. 2. Ego dubito, an hæc Lex ubique uſu ſit recepta; ſaltem in aliis debitis vidi practicari contrarium a viris etiam conſcientioſis, qui, dum Emphyteutæ ſeu coloni longo tempore Dominis directis non ſolverunt Canonem annuum, eundem in ſimul computarunt in novam aliquam ſortem principalem, exigendo deinceps exinde annuum Intereſſe. *

QUÆSTIO V.

De Pignore, & Hypotheca, ubi & de Antichreſi, & Pacto Legis Commiſſoriæ.

SUMMARIUM.

49. *Pignus, unde ſic dictum?*
 (c) Quæſt. 1. n. 2.
 Quomodo differat ab Hypotheca?
50. *Pactum Antichreſeos, quid?*
51. *Eſt regulariter illicitum.*
52. *Niſi interveniat alius iuſtus titulus.*
53. *Pactum Legis Commiſſoriæ, quid?*
54. *In Pignoribus an valeat?*
 * *Cum aliqua Declaratione.*

49. **P***ignus appellatur a pugno, quia, res, quæ pignori dantur, manu* (ſeu pugno) *traduntur: unde etiam quidam putant, pignus proprie rei mobilis eſſe*, prout notatur *l. Plebs.* 238. *ff. De verb. ſignif.* Porro Pignus accipitur vel pro re ipſa in Pignus data, vel pro contractu, ac reſultante inde obligatione Pignoris, ut in ſimili dictum ſuperius de Mutuo. (c) Differt autem Pignus ab Hypotheca, quod Pignus proprie dictum ſit rei mobilis, Creditori a Debitore traditæ ad præſtandum ſecuritatem de ſolvendo debito, vel adimplendo promiſſo; Hypotheca vero ſit rei immobilis, ut ſi alteri in ſecuritatem ſolvendi debiti hypothecetur ager, domus, vel huiuſmodi res immobilis. De cætero Pignus, & Hypotheca pari ferme paſſu ambulant, & quod dicitur de uno, ſervata proportione intelligendum eſt de altero. Quinimo allata quoque differentia non ſemper obſervatur; nam pignus quandoque attribuitur rei etiam immobili, quæ traditur Creditori *arg. l.* 2. *ff. De Religioſis*, *& ſumptibus funerum.* ibi: *Qui Pignori dedit agrum*. Circa quod

50. Quæritur I. An Pactum Antichreſeos ſit licitum, nec ne? Ubi ſciendum eſt, Antichreſin eſſe Pactum inter Creditorem & Debitorem, ut Creditor tamdiu Pignore uti, & fructus eius lucrari poſſit, donec debitum ſibi reſtitutum ſit. Quo prænotato

51. Reſp. Cum communi, pactum Antichreſeos regulariter eſſe illicitum, ac Uſurarium. Ratio eſt: quia alioquin Creditor ultra pecuniam, quam mutuo dedit, aliquid lucrabitur cauſa ſolius Mutui, quæ eſt Uſura; ſiquidem in tali caſu Creditor lucraretur fructus ex Pignore. Hinc in Jure Canonico. *c. Cum contra De Pignoribus*. habetur; quod *ſecundum ſanctiones fructus reſtitui, & in ſortem debeant computari*. Hinc etiam *cap.* 1. *&* 5. *De Uſuris*. dicitur, quod ſit Uſura, lucrifacere fructus rei pignoratæ.

52. Dicitur *regulariter*: nam poſſunt quandoque alii iuſti Tituli intervenire, ut liceat fructus ex Pignore lucrari. Primus eſt: ſi fructus ex Pignore, vel Hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ Jure Cenſus, ſuper eadem Hypotheca ſecundum morem Patriæ conſtituti, exigi poteſt. Secundus eſt; ſi Creditor fundum, qui Pignori deſtinatus erat, certo pretio emat cum pacto revendendi; nam tunc Creditor ſit verus Dominus illius fundi, quamvis ipſum reven-

revendere teneatur, quando alter vult pretium principale refundere. His addi poterunt caſus illi, in quibus ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis licitum eſt aliquid in Mutuo ultra ſortem principalem exigere: item & nonnulli alii caſus, de quibus Canoniſtæ.

53. Quæritur II. An in pignoribus licitum ſit Pactum Legis Commiſſoriæ? Ubi notandum, quod Pactum Legis Commiſſoriæ dicatur illud; quo Creditor cum Debitore convenit, ut, ſi intra certum tempus non fuerit debitum ſolutum, Pignus pleno iure acquiratur Creditori.

54. Reſp. Cum communi Doctorum, huiusmodi Pactum Legis Commiſſoriæ in Pignoribus non valere; ſed veluti Uſurarium reprobari, & quidem tam a Jure Canonico, C. *Significante. De Pignoribus*. quam a Jure Civili, *l. ult. C. De pactis pignorum*. Ratio eſt: quia Pignus ordinarie plus valet quam ipſum debitum; unde eiusmodi Pactum vere eſt Uſurarium. Debet proinde in tali caſu Pignus vendi, ac pretium ſortem principalem excedens ipſi Debitori reſtitui: ſicuti obſervatur in Montibus Pietatis, ſi debitum tempore definito non ſolvatur. Nonnulla alia, quæ de Pignoribus dicenda forent: potius ad Juris Interpretes examinanda pertinent, quam ad Theologiam Moralem.

Additio.

* Id unicum adhuc notari velim circa Pactum Legis Commiſſoriæ; quod, dum ſtatuitur, vendito Pignore pretium, ſortem principalem excedens, debere reſtitui Debitori, id non ita intelligendum veniat, quaſi præter ſortem principalem, antea mutuatam alias nihil pro Intereſſe ſolito, & a Jure, ac legitima conſuetudine, vel ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, vel propter moram (ſi tamen de mora punitoria conventum fuerit) retineri poſſit. Plura de Pacto Legis Commiſſoriæ vide *lib. 3. Decret. Tit. 21. §. 2. num. 55. & ſeqq.* *

QUÆSTIO VI.

De Cenſibus, & an ſint liciti?

SUMMARIUM.

55. *Cenſus quid?*
56. *Cenſuarius & Cenſualiſta, quis?*
57. *Cenſus diviſiones.*
58. *Cenſus reſervativus, quis? & an liceat?*
59. *Cenſus realis, & perſonalis, quis?*
60. *Cenſus perpetuus, redimibilis, & irredimibilis, Cenſus temporalis, & Cenſus vitalitius quid?*
61. *Cenſum conſignativum eſſe licitum, oſtenditur auctoritate.*
62. *Ratione idipſum probatur.*
63. 64. 65. *Conditiones Jure naturæ requiſitæ ad Cenſum.*
66. *Aliæ Conditiones ad Cenſum Jure Eccleſiaſtico requiſitæ.*
67. *Quoad has tamen attendenda locorum conſuetudo.*
68. *Cenſus perſonalis, an licitus?*
69. *Solvitur objectio contra Cenſus.*
70. 71. *Inter Cenſum & Mutuum differentia multiplex.*

55. CONCL. I. Dimiſſis variis aliis acceptionibus, *Cenſus* in propoſito idem eſt, ac ius contractu aliquo conſtitutum, percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius. Ita in re communis. Nam quamvis interdum ipſa penſio vocetur Cenſus, proprie tamen loquendo Cenſus non eſt ipſa penſio, ſed ius eam exigendi. Et hinc, ſi per contractum Cenſualem quis vendat Cenſum non vendit pecuniam, aut fructus annuos, ſed ius quodam, ratione cuius emptor Cenſus poteſt annuatim exigere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius.

56. Porro venditor Cenſus (id eſt ille, qui accepta certa pecuniæ quantitate ſupponit rem ſuam Cenſui, ſeſe obligando ad ſolvendam annuatim certam penſionem ex ea) dicitur *Cenſuarius*. Qui vero pretium dedit; ſicque Cenſum, ſeu Ius percipiendi penſionem annuam ex re alterius emit, vocatur *Cenſualiſta*.

57. CONCL. II. Cenſus varie dividitur: & primo quidem in reſervativum, & conſignativum, deinde in realem & perſonalem, in perpetuum, ac temporalem, & huiusmodi. Ita communis.

58. *Cenſus reſervativus* dicitur, cum quis rem ſuam pleno iure dominii (id eſt, tam quoad dominium directum, quam quoad utile) transfert in alium, donando, legando, vendendo, aut permutando, reſervata ſibi annua penſione ex re illa præſtanda. Et hunc eſſe licitum, deſumitur ex *L. ult. C. de rerum permutat.* & patet exemplo Joſephi, Ægypti proregis, qui Ægyptiis dedit Terras, prius titulo Permutationis pro tritico ſubiectis dominio Pharaonis, ſub annuo Cenſu Pharaoni præſtando *Geneſ. c. 47.* *Cenſus Conſignativus* dicitur, quando quis ſuper bonis ſuis, quorum dominium directum, ac utile retinet, vel etiam ſuper perſona ſua alteri jus penſionis annuæ conſignat. Et poteſt hic Cenſus alteri conſtitui mediante contractu Donationis, Venditionis, vel Permutationis, aut alio conſimili, quamvis hic potiſſimum ſit ſermo de Cenſu, qui emptione conſtituitur.

59. *Cenſus conſignativus*, ſubdividitur in realem, ac perſonalem. *Realis* eſt, qui fundatur ſuper re v. g. ſuper domo, agro, vinea ſua, & ideo comitatur rem ad quemcumque poſſeſſorem perveniat, donec Cenſus redimatur. *Cenſus perſonalis* eſt, qui fundatur ſuper certa perſona obligante ſe ad annuam penſionem ſine ordine ad aliam rem, ex qua penſio ſit ſolvenda; quamvis interdum ſecuritatis gratia fundus aliquis hypothecæ ſupponatur, ut ex eo præſtetur penſio, ſi hæc a perſona debitrice nequeat obtineri.

60. Inſuper ratione temporis futuri dividitur Cenſus in perpetuum, & temporalem. Perpetuus autem ſubdividitur in redimibilem, qui videlicet reſtituto per venditorem pretio poteſt redimi, & irredimibilem, qui amplius redimi nequit. Temporalis etiam ſubdividitur in eum, qui extenditur ad certum tempus v. g. ad triginta, vel 50. annos, & in eum, qui extenditur ad tempus incertum, ut puta ad vitam unius hominis, vel duorum, & hic *Cenſus* proprio nomine dicitur *Vitalitius*.

61. CONCL. III. Cenſus conſignativus realis, ſive perpetuus, ſive temporalis, etiam vitalitius eſt licitus, ac neutiquam uſurarius, ſi eo pretio fuerit emptus, quod vel lex taxavit, vel loci conſuetudo approbavit. Ita omnes Doctores & conſtat ex *Extravag. Martini V. & Caliſti III.* quarum utraque habetur in Jure Canonico inter Extravagantes communes, *tit. de Emptione & Vendit.* ubi ex profeſſo definitur, eiusmodi contractus Cenſuales, ſeu Cenſus emptos, in quorum redditibus, ac fructibus pleræque Monaſteriorum, Hoſpitalium, Eccleſiarum, & Beneficiorum Eccleſiaſticorum fundationes, atque proventus dignoſcebantur conſiſtere, *eſſe licitos, Jurique conformes, & vendentes eoſdem, ad ipſorum ſolutionem Cenſuum, & redituum juxta dictorum contractuum tenores efficaciter teneri.*

62. Accedit ratio, quia Uſura non committitur, præterquam in Mutuo. *arg. can. Si fœneraveris. 14. q. 3.* & patet ex ipſa definitione Uſuræ *n.* 12 allata: atqui in Cenſu non intervenit Mutuum, ſed vetus contractus Venditionis, & Emptionis; nam Cenſuarius vendit ſub certa pecunia ipſi Cenſualiſtæ ius percipiendi fructus aliquos ex ſuo agro, prædio &c. ergo. Confirmatur: quia Cenſus eſt veluti pars quædam Uſusfructus: nam continet ius percipiendi partem fructuum ſive annuorum redituum, quod ius eſt hic & nunc certa pecunia comparatum, non minus, ac donatione, vel titulo legati comparari poteſt.

63. CONCL. IV. Nihilominus, ut contractus Cenſualis ſit licitus ac iuſtus, Jure naturæ requiruntur ſequentes conditiones. Prima eſt: ut Cenſus conſtituatur in re frugifera, ut eſt ager, domus, & huiusmodi. Nam vi Cenſus venditur ius percipiendi fructus alicuius rei & conſequenter hæc debet eſſe frugifera.

64. Secunda conditio, Jure naturæ requiſita ad contractum cenſualem eſt, ut iuſto pretio Cenſus vendatur, & ematur. Hæc enim conditio ex natura rei requiritur ad quamcumque venditionem, & emptionem. Cenſetur autem iuſtum pretium, quod vel lege, conſuetudine, aut ſaltem iis deficientibus, arbitrio proborum & prudentum virorum taxatum eſt: quale in Imperio communiter cenſetur eſſe centum pro quinque annuatim præſtandis.

Digitized by Google

65. Tertia conditio, quod, ſi res Cenſui ſubjecta pro parte, aut ex toto pereat, vel in perpetuum (ſecus, ſi ad modicum tempus cum reſuſione fructuum alio tempore percipiendorum) infrugifera reddatur, etiam Cenſus ipſe pro rata, juxta commenſurationem, pro parte, aut ex toto pereat. Siquidem Cenſualiſta habet jus ad fructus rei, ſeu eſt Dominus hujus juris: quælibet autem res Domino ſuo fructificat, aut perit. Hinc ſi caſu fortuito domus Cenſui ſubjecta pereat abſque culpa Cenſuarii, perit Cenſus: ſecus, ſi pereat v. g. Incendio ex culpa Cenſuarii: nam tunc is vel debet refundere pretium Cenſus, vel hunc ſuper alia re immobili conſtituere; ut poſt Leſſium *l.* 2. *c.* 22. *n.* 88. notat Pirhing. *tit. de Uſuris. n.* 80. pluribus hanc conditionem explicans.

66. Præter has Jure naturæ ad Cenſum requiſitas conditiones ſunt nonnullæ aliæ, quæ vel in duabus Extravag. Martini V. & Caliſti III. indicantur, vel in Bulla S. Pii V. quæ incipit: *Cum onus Apoſtolicæ*. ſuper Cenſibus edita (ac refertur *tom.* 2. *Bullarii Romani Conſtit.* 79. *dicti Pont.*) de novo requiruntur, ut quod Cenſus non niſi ſuper re frugifera immobili; vel quæ pro immobili habetur, conſtituatur: quod Cenſus impoſterum non niſi redimibiles conſtitui poſſint: quod pretium Cenſus augeri, vel novus ſuper eadem re conſtitui non poſſit, & hujusmodi.

67. Verum hæ conditiones hic omittuntur, tum brevitatis gratia, tum quia quoad eas tendenda eſt locorum conſuetudo, cum nonnullis earum, utpote mero Jure humano Eccleſiaſtico requiſitis: per contrariam conſuetudinem derogari poſſit. Et certe Bullam citatam Pii V. non eſſe ubique receptam; ut in Belgio, Gallia, Germania &c. cenſet Leſſius *cit. c.* 22. *dubit.* 13. in quibus proinde locis non forent Uſurarii Cenſus illi; qui aliter conſtituti ſunt, ac in Bulla S. Pii V. præſcribitur.

68. CONCL. V. Etiam Cenſus perſonalis eſt licitus, quantum eſt ſpectata natura rei. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 18. Layman, & communior Doctorum, quamvis nonnulli teneant oppoſitum. Ratio eſt: quia & hic ſolummodo venditur jus annuatim percipiendi aliquid ex lucris, quæ Cenſuarius ſua induſtria acquirit: ergo cedit ratio ſuperius allata. Additur vero, *quantum eſt ex natura rei:* ſiquidem juxta citatam Bullam S. Pii V. ſecundum quam Cenſus non niſi in re immobili frugifera conſtitui poteſt, ſecus eſſet dicendum.

69. Objicies generatim contra omnes Cenſus. In venditione aut Emptione Cenſuum intervenit Mutuum virtuale, ſeu quaſi Mutuum; ergo & Uſura palliata. Antecedens probatur; nam in re idem eſt, emere pro 1000. florenis Cenſum annuum 50. florenorum, ac mutuos dare 1000. florenos ſub lucro 50. florenorum per ſingulos annos recipiendo, cum utrobique Summa capitalis ſalva maneat. Reſp. negando aſſumptum cum ſua probatione; multiplex enim eſt differentia inter Cenſum, & Mutuum. Prima eſt: quia in Cenſu emitur jus percipiendi certos fructus ex re vel perſona alterius, in Mutuo, utpote quod gratis fit, nullum tale jus emitur.

70. Secunda differentia inter Cenſum, & Mutuum eſt; quia Mutuatarius cogitur ſimilem in ſpecie, ac bonitate rem mutuam, ſeu ſortem reddere, imo ad eam reddendam vi Mutui ſe obligat: ſecus fit in Cenſu, ubi Cenſuarius vi hujus contractus (ſecluſo pacto redimendi ad arbitrium Emptoris, utpote prohibito per Bullam S. Pii V. aut niſi Cenſuarius velit ſponte Cenſum redimere) non tenetur reddere ſortem, ſed duntaxat annuam penſionem.

71. Tertia differentia eſt, quia in Mutuo ſub Uſuris obligatio principalis eſt ad ſortem reddendam, & acceſſoria ad Uſuras: in contractu autem cenſuali principalis obligatio eſt ad reddendam penſionem annuam, nulla ad ſortem, niſi quis velit Cenſum redimere. Tandem nullus juſtus Titulus poteſt aſſignari recipiendi aliquid ultra ſortem vi Mutui, ut patet ex dictis *n.* 59. *& ſeqq.* ſecus fit in Cenſu juxta proxime dicta.

QUÆSTIO VII.

Quid: & quotuplex ſit Cambium, & an licitum?

SUMMARIUM.

72. *Cambium, quid?*
73. *Et quomodo differat a Mutuo? Cum Additione.*
74. *Campſor, & Campſarius, quis?*
75. *Cambium reale, & ſiccum.*
76. *Cambium minutum, & Cambium locale, ſeu per litteras, quid?*
77. *In Cambio minuto licite aliquid accipit Campſor.*
78. *Tituli in eo plus accipiendi, quam dandi.*
79. *An pecuniam auream alteri ſolvendam liceat nuntio prius permutare, retento lucro?*
80. *Limitatur ſolutio.*
81. *Etiam in Cambio locali licite Campſor aliquid lucratur.*
82. *Titulus accipiendi plus in Cambio locali.*
83. *Alii Tituli.*
84. *Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium.*
85. *Quid de conditionibus Cambio reali præſcriptis?*
* *Qualenam pretium ſit juſtum reſpectu Cambii?*

72. CONCL. I. Cambium generatim idem eſt, quod permutatio: ſed ex uſu vulgato, & quantum attinet ad propoſitum, accipitur pro permutatione numiſmatum, ſoletque communiter definiri, dicendo: *Cambium* eſt permutatio pecuniæ pro pecunia.

73. Differt autem Cambium a Mutuo, quod contractus Mutui unica pecuniæ traditione perficiatur, quæ reddi debet poſt temporis intervallum: Cambium vero, cum ſit quædam ſpecies Permutationis, *do, ut des*, non ante perfectum cenſetur, quam utrinque pecuniarum traditio facta ſit. Deinde Cambium fit ob aliquam diverſitatem pecuniarum ultro, citroque dandarum, cujus diverſitatis ratio in Mutuo non habetur.

Additio.

* Item Cambium conſiſtit in permutatione ſolius pecuniæ; Mutuum vero juxta dicta *Quæſt.* 1. *n.* 4. poteſt conſiſtere in quacumque re fungibili. Inſuper Mutuum eſt contractus ſtricti juris, in quo creditæ pecuniæ uſura, quatenus ob damnum emergens, vel lucrum ceſſans prætenſa, juxta *L.* 24. *ff. de præſcriptis verbis*. non debetur ſaltem in foro fori, niſi in ſtipulationem deducta; econtra Cambium majores habet pro ſe præſumptiones, & favores: licet etiam ibidem (cum quantitas determinata damni emergentis, vel lucri ceſſantis ſit difficilis probationis) in Cambiis extraordinariis, cum magnis Principibus inſtitutis, conſulatur, ut eadem conformiter §. 7. *Inſtit. de verb. obligat.* ſingulariter ſpecificetur, ac inſuper addatur, quod contractus ille ſit Cambialis; quoniam non deſunt Doctores, cum Konigke, Werner, Franck &c. negantes, obligationes illas reputari tanquam Cambium, niſi hoc nomen, ly *Cambium*, in litteris vel explicite, vel ſaltem implicite occurrat.

74. Porro ille, a quo petitur pecunia permutanda, dici ſolet *Campſor*: alter vero, ad cujus petitionem pecunia ipſi commutatur, *Campſarius* appellatur.

75. CONCL. II. Cambium dividitur in reale, & ſiccum. Ita communis. *Cambium reale* eſt legitima permutatio pecuniarum, ex qua juſte aliquid lucri capi poteſt. *Cambium ſiccum* vocatur, quod non eſt verum Cambium, ſed fingitur eſſe, eo quod imaginem quandam Cambii præſeferat: ut, quando habetur ſola ratio temporis, aut quando fingitur alibi ſolutio facienda, & fit eodem loco cum uſura. Et dicitur *ſiccum:* quia caret humore, ſeu juſto titulo ad pariendum lucrum. Unde hujusmodi Cambia ſicca, tanquam uſuraria damnavit S. Pius V. in Bulla de Cambiis edita, quæ incipit: *In eam pro noſtro*. (& habetur *Tom.* 2. *Bullarii Romani. Conſtit.* 118. *dicti Pont.*) quamvis cæteroquin in ea appellet *Cambiorum uſum legitimum, & quem neceſſitas, publicaque utilitas induxit:* quod de Cambiis realibus, atque uſurpatis intelligendum.

76. CON-

Digitized by Google

76. CONCL. III. Cambium reale ſubdividitur in minutum, & locale. *Cambium minutum* eſt permutatio numiſmatum diverſæ rationis, & ſpeciei, ut, ſi major pecunia, ut puta Ducatus, cum minore, vetus cum nova, patria cum externa, aurea cum argentea, argentea cum cuprea, vetita cum legitima permutatur. Et dicitur *Cambium minutum*: quia in eo frequentius pecuniæ grandiores cum minutioribus commutantur v. g. Ducatus, vel Thalerus cum ſeſtertiis, aut crucigeris. *Cambium locale* eſt illud, in quo pecunia præſens commutatur cum pecunia diſtante in alio loco; hocque duplici modo contingere poteſt, nimirum, ut vel Campſor det pecunias Campſario in hoc loco e. g. Monachii, ubi de facto iiſdem Campſarius indiget, & iterum ab eodem recipiat in alio loco, in quo ſuis Campſarius pecunias habet, puta Romæ; vel econtra, ut Campſor in hoc loco recipiat a Campſario pecunias, & huic in altero loco iterum per ſuos Factores, aut Correſpondentes tribuat. Et hoc ultimum dicitur etiam *Cambium per litteras*, quia nimirum litteræ dantur, quibus mandatur Correſpondenti, ut in altero loco pecunias ſolvat.

77. CONCL. IV. In Cambio minuto licite aliquid lege definitum, accipit Campſor a Campſario ſupra valorem nummi permutari. Ita omnes Doctores. Siquidem, ut bene notat S. Pius V. in Bulla proxime citata, hujuſmodi Cambiorum uſum neceſſitas, publicaque utilitas induxit: alioquin enim advenæ, & peregrini in terris alienis vix poſſent aliquid emere; cum non eadem moneta ubique ſit in uſu, ac proinde non uſualem oportet commutare pro uſuali mediante iſthoc Cambio minuto.

78. Porro titulus in Cambio minuto accipiendi plus, quam dandi eſt multiplex, primus eſt locatio operæ & obſequii, quod Campſor præſtat congregando omnis generis pecunias, quæ permutari petentibus poſſint, atque paratum ſe præbendo ad eaſdem commutandas ſecundum Campſariorum voluntatem. Alter titulus eſt lucri, vel commodi ceſſantis: nam ſæpe accidit, unum genus monetæ plures, eaſque pretio æſtimabiles commoditates habeat, quam alterum. Tertius eſt labor numerandi pecuniam. Plures ſimiles titulos refert Leſſius *l.* 2. *cap.* 23. *dub.*

79. Quæres, an, ſi famulo, vel nuntio tradam centum Ducatos in auro, ut ſolvat meo creditori, non curans, qua ſpecie id fiat, & ille Ducatos illos prius commutet pro moneta argentea cum lucro, eaque poſtmodum ſolvat Creditori, retento lucro, licite id fiat, vel potius teneatur talis ad reſtitutionem illius lucri? Reſp. talem non teneri ad reſtitutionem lucri. Ita Leſſius *loc. cit. n.* 18. & alii. Ratio eſt: quia illud lucrum eſt fructus induſtriæ, proveniens ex negotiatione pecuniaria, famuli induſtria & periculo facta, ac proinde nec Domino pecuniæ debetur, nec etiam ſuo Creditori, utpote cui integre per aliam pecuniam ſatisfit.

80. Dicitur notanter in caſu poſito, *non curans, qua ſpecie id fiat*: nam ſi mens Domini erat, ut illam pecuniæ ſpeciem, ut puta centum Ducatos in auro, famulus ſuo Creditori traderet, eo quod cuperet illi gratificare, vel dare occaſionem lucri tunc peccaret famulus, commutando pecuniam illam in aliam ſpeciem cum lucro: quia ageret contra juſtam Domini intentionem. Unde, ſi exinde alteri ſequatur damnum tenebitur ad reſtitutionem, ſeu recompenſationem illius.

81. CONCL. V. Etiam in Cambio locali licite poteſt aliquid a Campſore lucrari, idque variis ex titulis: ſic v. g. ſi Campſor Monachii accipiat a Campſario 100. florenos, datis eidem litteris, ut Romæ a ſuo Correſpondente accipiat tantum 95. vel quid ſimile, cum detractione alterius juſti, & conſueti Campſorum lucri ſive auctarii, licite id fit. Ita Doctores communiter: & patet ex citata Bulla S. Pii V. Siquidem hunc Cambiorum uſum neceſſitas, & publica utilitas induxit, ne videlicet in terras remotas abituri ſummo cum incommodo, quin & periculo magnum pecuniæ pondus ſemper ſecum portare cogantur.

82. Cæterum cauſa, ſeu juſtus titulus plus accipiendi, quam poſtea dandi, imprimis eſt acceſſorius Contractus locatæ operæ ad pecuniam formaliter, vel virtualiter transferendam in locum, quo Campſarius vult. Si enim Monachio Romam uſque centum florenos transferre deberes, multum laborem, periculumque ſubiturus eſſes; hoc autem onere te liberat Campſor, cum in ſe recipiat obligationem numerandi tibi Romæ condictam pecuniam cum magna tua commoditate: atqui tale obſequium eſt pretio æſtimabile ut patet; ergo. Et ex hoc fit; ut, quo longius diſtat locus, ad quem Cambium inſtituitur, & quo periculoſior via; eo majus auctarium exigi poſſit, & ſoleat.

83. Secundus titulus, quo lucrari poteſt Campſor in hoc locali Cambio, eſt aſſecuratio ac præſtatio periculi. Siquidem Campſor accipiens hic pecuniam alio trajiciendam, non ſolum ſuſcipit onus transferendi pecuniam illam, ſed etiam periculum, ut, ſi pereat, non danti, ſed ipſi Campſori pereat: atqui præſtare tale periculum trajectionis, atque aſſecurationem eſt pretio æſtimabile, ut conſtat; ergo. Accedunt alii tituli, ac præſertim illi, qui in ſimili de Cambio minuto procedunt, ac *n.* 78. referuntur.

84. CONCL. VI. Cambium ſiccum eſt illicitum, ac uſurarium. Ita declaravit S. Pius V. in citata Bulla de Cambiis, quæ incipit: *In eam pro noſtro*. Et talia ſunt illa, in quibus ex intentione contrahentium poſt aliquod tempus cum lucro fit ſolutio in eodem loco, eo quod alter alibi pecuniam non habeat, ut jam *n.* 75. explicatum.

85. Tandem ſciendum, quod S. Pius V. in citata Bulla quaſdam conditiones in Cambiis realibus obſervandas præſcripſerit: verum notat Leſſius *cit. cap* 23. *num.* 93. quod eædem paucis in locis, & forte nullibi (ſaltem quoad omnes conditiones) ſint uſu receptæ.

Additio.

* Quær. Qualenam juſtum Cambii pretium ſit cenſendum? Reſp. I. Campſoribus, Negotiatoribus, præſertim vi officii ſui in bonum Reipublicæ conſtitutis, qui nunquam relinquunt pecuniam otioſam, e Jure Civili L. 26. §. 1. C. *de Uſuris*. concedi *beſſem*, ſeu *octo* pro centum florenis: a Diana autem *Tract.* 8. *Reſolut. Moral. de contractibus. Reſol.* 6. *& ſeq.* & a Gail *lib.* 2. *Obſervat.* 6. *n.* 3. etiam ultra, pro ratione majoris vel minoris laboris, aut periculi, vel lucri ceſſantis, aut damni emergentis, reſpiciendo etiam ad curam in aggregandis variarum ſpecierum monetis, atque ad expenſas in transportatione ſcribendis, ac expediendis litteris, nec non in habendis & ſuſtentandis famulis vel peritis, ac fidelibus faciendas. Quare generaliter loquendo. Reſp. II. ex la Croix *L.* 3. *Tract. Moral. part.* 2. *n.* 1031. Juſtum pretium eſſe illud quod lege, vel legitima conſuetudine, aut communi hominum proborum æſtimatione taxatur ſpectata utilitate monetæ permutandæ, loci diſtantia, periculo viarum, ac copia, vel penuria pecuniarum, aut Mercatorum in aliquo loco. Poteſt autem ratione Cambii accipi pretium communiter taxatum, quamvis per accidens ipſimet Campſori talis pecuniæ translatio (ut hic e. g. Monachii recipiat a Campſario pecunias, quas ei per litteras Romæ iterum ſolvendas curat) ſit valde utilis & commoda; nam ad hoc, ut communis aliqua æſtimatio imponi poſſit, & pretium accipi, ſufficit, quod talis translatio pecuniæ ſit plerisque incommoda, non autem fiat in gratiam Campſarii: ſic etiam a pari, ſi conduxiſſes Titium, ut equum tuum duceret Monachio Ulmam, quamvis is etiam ex alia cauſa eo proficiſci vellet, foretque illi hic & nunc valde commodum uti hoc equo; poſſet nihilominus acceptare pretium conductionis. Ita ex Leſſio, Layman & Sporer reſolvit la Croix *loc. cit.* Illud tamen pariter ex Buſembaum ibidem ſibi notet Campſor, quod, ſi Cambio, vel aliter pecuniam adulterinam accipiat ſive ex ignorantia, ſive ex inadvertentia, non poſſit illam aliis expendere, neque ex eo, quod deceptus ſit, alios iterum decipere; cum actio qua deceptus eſt, nullum ad hoc jus tribuat. *

QUÆSTIO VIII.

De Emptione, & Venditione.

SUMMARIUM.

86. *Emptio, & Venditio, quid?*
87. *Pretium rerum duplex, legitimum & vulgare.*
88. *Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili.*
89. *Pretium vulgare triplex, ſummum, medium, & infimum.*
90. *Pretii vulgaris juſtitia, unde deſumenda?*
91. *Corollarium.*
92. *Cauſa mutandi pretii rerum.*
93. *Corollaria.*
94. *Ratione Officii mercandi poteſt res pluris vendi.*
* *An etiam ob ſingularem affectum, vel ſpecialem utilitatem Emptoris poſſit res pluris vendi?*
95. *Pro Foro Conſcientiæ qualibet læſio in Emptione, & Venditione reſarcienda.*
96. *Secus pro Foro externo.*
97. *Aut ſi læſio ſit modica.*
98. *Aut aliud ex circumſtantiis colligatur.*
* *Corollarium.*
99. *Res tanti valet, quanti vendi poteſt, quomodo?*
* *Non poteſt licite deveniri ad pretium ſummum per fraudes.*
100. *Invitus regulariter cogi non poteſt ad vendendum.*
101. *Fallit in caſu publicæ neceſſitatis.*
102. *Atque ob publicum favorem.*

86. CONCL. I. *Emptio* eſt pactio pretii pro merce. *Venditio* econtra eſt pactio mercis pro pretio. Ita communis, & deſumitur ex §. 1. *Inſtit. De emptione*. Tria ſiquidem ad ſubſtantiam Emptionis & Venditionis requiruntur. Primo res, quæ veneat, ſive ea nunc exiſtat, ut equus, vacca; ſive ſit futura, ut fructus naſcituri, item iura, & actiones: nam hæc omnia nomine mercis; ſeu rei venalis intelliguntur. Secundo requiritur pretium; nam ſine pretio Venditio nulla eſt, debetque ſimul pretium in numerata pecunia conſiſtere; alioquin enim non Venditio & Emptio, ſed rerum Permutatio foret. Tandem ad Venditionem & Emptionem requiritur pactio, id eſt, ut in rem vendendam; & pretium pro ea præſtandum Venditor & Emptor conſentiant.

87. CONCL. II. Pretium rerum generatim eſt duplex, unum legitimum; quod ſcilicet a Magiſtratu eſt taxatum, alterum vulgare, quod ex valore rei plurium iudicio dependet. Ita rurſum communis, & patet inductione: ſic enim, ut occurratur avaritiæ Venditorum ſolet taxari in plurimis Regionibus pretium circa carnes apud laniones, circa vinum apud œnopolas, vel circa cereviſiam apud Hoſpites, aut circa panem apud piſtores &c. Econtra vero quoad merces reſpectu Mercatorum habetur pretium vulgare; nec illæ taxari ordinarie ſolent a Poteſtate publica.

88. CONCL. III. Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili, nec licet illud præterire. Ratio eſt: quia hoc eſt cenſendum verum rei pretium, quod a Magiſtratu definitum eſt, ne excedatur; ſimulque iudicium Magiſtratus; qui auctoritate publica, & boni communis intuitu tale pretium conſtituit, eſt præferendum iudicio populari. Intellige, dummodo mutatis circumſtantiis copiæ, inopiæ, & ſimilibus, Magiſtratus non ſit notabiliter negligens in pretio legitimo mutando, nam alioquin lex cenſeretur iniqua, & poſſet res vendi pretio vulgari. Leſſius *lib. 2. cap. 21. num. 14.* & alii. Videatur etiam in ſimili emergentia auctor *lib. 3. Decret. titul. 17. §. 5. num. 135. & ſeqq.*

89. Pretium vulgare econtra non conſiſtit in indiviſibili, ſed habet quandam latitudinem. Hinc fit, ut pretium vulgare iuxta Doctores communiter ſit triplex, videlicet ſummum, medium, & infimum. Siquidem pretium vulgare plurimum pendet ab æſtimatione & affectu hominum, qui ſubinde varii de rebus varie judicant; & aliqui æſtimant novem flurenis, alii æſtimant decem, alii undecim.

90. CONCL. IV. Loquendo de pretio rerum vulgari generatim, iuſtum mercis pretium eſt, quod loci conſuetudo approbat ſecundum communem hominum æſtimationem, quæ quidem æſtimatio deſumitur ex abundantia vel penuria illius mercis, atque ordinaria acquirendi facultate, utilitate vel uſu, aliiſque huiuſmodi circumſtantiis. Ita iure communis. Hinc

91. Inferunt Doctores, quos citat & ſequitur Layman *lib. 3. tr. 4. c. 17. num 9.* cum nihil contra iuſtitiam peccare, qui frumentum pretio conſueto vendit conſcius, brevi tempore ſuperventuram frumenti copiam, vel hoſtium incurſionem; aut huiuſmodi, ſi hæ cauſæ minuendi pretii publice ignorentur. Ratio eſt: quia rerum pretia non ex privata unius, aut alterius hominis notitia vel affectione, ſed ex communi hominum æſtimatione ac ſenſu accipienda ſunt. Idem de ſimilibus dicendum.

92. CONCL. V. Variæ ſunt cauſæ, ob quas rerum venalium pretia augeri, vel minui ſolent. Ita communis. Sic enim paſſim penuria mercium, multitudo emptorum, & paucitas vendentium auget rerum pretia: ac econtra mercium abundantia, multitudo vendentium, & paucitas emptorum minuit pretia. Hinc in tranſitu alicuius Principis cum magno comitatu rerum pretia accreſcere ſolent: in fine autem nundinarum, dilapſis Emptoribus, merces vilius emuntur: idem fit tempore peſtis, & poſt partam ab hoſtibus victoriam.

93. Similiter merces, quæ ſub haſta venduntur, minoris æſtimari ſolent, quam quæ in propria Officina quæruntur, & rogantur. Item merces, quæ per partes venduntur; carius diſtrahuntur ob maiorem moleſtiam, minuſque lucrum, quam quæ in magna quantitate. Sic etiam ob ſingularem affectionem, aut commoditatem, quam Venditor ea re vendita habet, eaque in gratiam Emptoris ſe ſpoliat, poteſt res carius vendi: & contra, ſi Emptoris commodum non ſit emere, ſed a Venditore rogetur: ob hanc circumſtantiam aliquantulum minuitur pretium mercis.

94. Tandem, ut taceantur plures alii Tituli variandi pretia rerum, licitum eſt rem pluris vendere ratione officii mercandi. Sic enim mercatores poſſunt paulo pluris vendere; quam ab aliis vendi ſoleat, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ratio eſt: quia pretio eſt æſtimabile; quod illi ea officio curas, laboreſque in rebus conquirendis, conſervandis, & diſtrahendis aſſidue impendant, & quidem cum periculo, ne aliquæ merces tractu temporis ipſis pereant. Solet etiam a Mercatoribus augeri pretium, ſi in obtinenda ſolutione prævident difficultates, moleſtias, labores &c. vel ſi ipſis ex dilata ſolutione obveniat lucrum ceſſans, aut damnum emergens. Videatus fuſius in Jure Canonico *lib. 3. Decret. titul. 17.*

Additio.

* Utrum autem poſſint Venditores augere pretium ſuæ mercis etiam exinde præciſe, quia cognoſcunt apud hos, vel illos Emptores in particulari reſidere ſpecialem affectionem aliquam erga dictas merces, vel quia vident, dictos Emptores ſingularem utilitatem, quam alii communiter non haberent eiuſdem Communitatis, reportaturos, alia foret Quæſtio, & ratio affirmandi videtur: quia iuxta dicta *n. 93.* ob ſpecialem affectum Venditoris erga mercem poteſt augeri pretium mercis: cur ergo non pariformiter ob ſpecialem affectum Emptoris erga eandem? Hoc tamen non obſtante

Reſp. cum communi, talem praxin eſſe illicitam, & reſtitutioni obnoxiam, ſaltem ſi affectus ille erga mercem eſt tantum particularis reſpectu unius vel alterius Emptoris. Ratio eſt: quia nemo cogitur emere ſuam propriam commoditatem, ut recte advertit D. Thomas 2. 2. *q. 77. art. 1.* Item Venditor non poteſt vendere, niſi quod præcedenter ſuum eſt: atqui affectus ille, commoditas, ſeu particularis utilitas, tenens ſe præciſe ex parte Emptoris, non eſt quid ſuum, ſeu non eſt Venditoris; ergo. Unde patet diſparitas inter hunc & alterum caſum *n. 93.* relatum: nam ſi ſpecialis ille affectus ante Venditionem teneat ſe ex parte Venditoris, puta, quia pretioſa pictura provenit a Maioribus Venditoris, vel ei donata a Principe, ſicque ſpecialiter æſtimata, in illo contractu Venditionis & Emptionis ſe Venditor in gratiam Emptoris privat aliquo, quod antea ſuum erat; hincque exinde licite carius vendit mercem,

dum-

dummodo præcedenter moneatur deſuper Emptor: econtra vero illud non contingit, uti conſideranti patet, ſi affectus ille, aut utilitas ſpecialis ſe teneat ex parte tantum unius, vel alterius Emptoris. Dixi notanter, *ex parte unius tantum, vel alterius Emptoris*: nam ſi affectus ille erga mercem eſſet communis certæ cuidam Nationi, ac Populo, eaindeque tam creſceret in illa Communitate æſtimatio rei, hincque huic Nationi carius, quam alteri licite vendi poſſet. Ex quo Covarruvias, Caſtropalao, Salas & alii apud Reiffenſtuel *lib. 3. Decret. tit. 17. §. 5. num.* 130. approbant praxin illam, qua Europæi Indis; & Æthiopibus res viliſſimas, puta acus, vel parvos cultellos, (quos tamen Indi pluris, aurum econtra & gemmas necdum politas ob magnam copiam minoris æſtimant) maximo pretio vendunt, qui exceſſus pretii ſola computatione periculorum & expenſarum in navigatione factarum, alias extra communem maiorem Communitatis æſtimationem vix iuſtificari poſſet. *

95. CONCL. VI. In Foro Conſcientiæ omnis Venditio & Emptio; in qua latitudo iuſti pretii exceditur, eſt iniqua, & lædens alterum tenetur ad reſtitutionem; niſi læſio ſit valde modica, aut liberalis datio vel remiſſio eius, qui deceptus fuit, ſaltem præſumpta acceſſerit. Ita D. Auguſtinus *lib. 13. de Trinit. c. 3.* eſtque communis Doctorum; id enim exigit Juſtitia commutativa, quæ in contractibus vult ſervari æqualitatem.

96. Dicitur, *in Foro Conſcientiæ*: quia in Foro externo ob multitudinem litium evitandam non ſuccurritur alicui, niſi ſupra dimidium iuſti pretii deceptus fuerit; nam tunc primum conceditur Actio Venditori contra Emptorem, ut vel rem emptam reſtituat, vel id, quod deeſt, iuſto pretio ſuppleat, prout habetur *l. Rem. majoris. C. De reſcindenda vendit.* iuncto *c. Cum dilecti.* & *c. Cum. cauſa. de Emptione.*

97. Dicitur ulterius, *niſi læſio ſit valde modica*: nam tunc non tenetur quis ad reſtitutionem ob levitatem materiæ. Quinimo, quia durum eſt inter homines, in contractibus ſemper obſervare exactiſſimam juſtitiam, ſimulque modus contrahentium quaſi fundatus ſit ſupra illud Legis naturæ; *Quod tibi vis fieri, alteri facias*: hinc Doctor ſubtilis 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *art.* 2. notat ferme omnem contractum concomitari aliquam donationem, & mox ſubiungit, *ſatis probabile eſſe, quod, quando contrahentes ſunt mutuo contenti, mutuo volunt ſibi comittere, ſi ſecundum aliquid deficiunt ab illa juſtitia requiſita.* Et hanc doctrinam communiter recipiunt Doctores, ac ex ea Layman. *loc. cit. num. 6.* format hanc Regulam *in dubio eſt æſtimandum, quod contrahentes invicem remittere & condonare velint, ſi in contractu inæqualitas modica, & non admodum notabilis accidat.*

98. Secus eſt dicendum, ſi ſit notabilis inæqualitas: tunc enim non eſt præſumenda donatio, vel remiſſio, niſi ex circumſtantiis de liberali donatione, aut ultronea remiſſione poſſit ſumi coniectura: ut ſi Emptor cognatus ſit Venditoris, & alias benefacere ſolitus, aut ſi læſio facile potuit deprehendi, & huiusmodi.

Additio.

* Ex hac Concluſione inferes graviter peccare, nec excuſari ab onere reſtitutionis illos mercatores, opifices, vel artifices, qui, ut ipſos Dominos ad ſuas trahant officinas, ſervitiales eorum variis corrumpunt honorariis: poſtmodum vero in conſueta ſpecificatione debitorum; non advertentibus Dominis, notabiliter excedunt valorem rerum venditarum ut ſumptus propter eadem honoraria factos tali modo iterum occulte recompenſent: nam ſimiles non ſervant æqualitatem inter pretium & res venditas, dum invitis Dominis in Venditione illarum rerum transgrediantur notabiliter latitudinem iuſti pretii. *

99. Quæres I. Quomodo intelligendum ſit illud commune dictum: *Res tanti valet, quanti vendi poteſt?* Et illud; quod habetur *l. In cauſæ cognitione 16. ff. de Minoribus.* ubi dicitur: *In pretio emptionis & venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumvenire?* Reſp. cum communi, huiusmodi dicta intelligenda eſſe de circumventione intra limites iuſti pretii, ſeu iuſtæ æſtimationis, quia iuſtitia pretii non conſiſtit in indiviſibili.

Additio.

* Verum ut iſta circumventio intra latitudinem iuſti pretii liceat, atque ab onere reſtitutionis immunis ſit, non debet deveniri ad pretium ſummum per fraudes v. g. per diminutionem ulnæ, menſuræ, vel ponderis &c. Ut totum clarius in exemplo eveniat, ponamus ſequentem caſum. Petrus Mercator libenter venderet merces ſuas pretio ſummo: quia tamen prævidet, exinde deficere Emptores, ut eorum maior fiat confluxus, deinceps has merces apparenter venales exponit pretio infimo, occulte tamen pondera, ulnas, vel alias menſuras, quibus hæ merces dimetiuntur ita diminuit ut nihilominus vi talis diminutionis occultæ, conſideratis conſiderandis ad pretium ſummum aſcendatur. Talis circumventio nullatenus eſt licita, uti recte cum Molina, Diana & Sporer advertit Lugo *de Juſt. & Jur. diſp. 26. ſect.* 8. Ratio eſt, partim, quia taliter vendentes proprie non ſtant contractui cum Emptoribus inito de vendenda e. g. integra legitima, & non corrupta ulna panni, vel integro pondere ſacchari, ſeu integra menſura olei &c. partim, quia per ſimilem fraudem ipſos Emptores, ſibi falſo perſuadentes, ſe merces apud Petrum pretium infimo comparare poſſe, illegitimo modo ab aliis Venditoribus abſtrahunt: licet enim quilibet mercator ſuas merces laudare licite valeat, quamvis per illam ſuadam Emptores ab aliis Venditoribus abſtrahat, non tamen id poterit facere per falſas impoſturas, dolos & fraudes. *

100. Quæres ulterius II. An quis invitus cogi poſſit ad vendendum rem ſuam? Reſp. cum communi id regulariter loquendo fieri non poſſe. Ratio eſt: quia quilibet eſt Dominus rei ſuæ, ſicque de ea diſponere poteſt pro libitu, vel eam retinere, prout ſibi placuerit.

101. Dicitur; *regulariter loquendo*: nam ſunt excipiendi aliqui caſus, in quibus etiam invitus cogitur vendere rem ſuam. Primo quidem, in caſu publicæ neceſſitatis, ſic enim, ſi publica urgeat neceſſitas, v. g. tempore inopiæ frumenti; aut aliorum victualium ad uſum quotidianum requiſitorum poſſunt iuſto per Magiſtratum taxato pretio ſubditi cogi ad vendendum eiusmodi res pro ſublevanda publica neceſſitate.

102. Secundo, ob publicum etiam favorem cogitur quis vendere rem ſuam: ſic quippe, ſi domus v. g. vel fundus privatæ perſonæ neceſſarius ſit ad conſtructionem, vel ampliationem Civitatis, vel Viæ publicæ, aut Principis Palatii: ſive Templi, Monaſterii, Collegii, vel etiam Hoſpitalis, cogitur quis eiusmodi domum vel fundum taliter neceſſarium iuſto pretio vendere. Siquidem in huiusmodi caſibus favor publicæ utilitatis, vel neceſſitatis præponderare debet privatis commodis. Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 9. num.* 34. & alii.

APPENDIX.

Ad Quæſtionem VIII. de Emptione & Venditione, in qua de hac materia adhuc ulteriora valde utilia & practica per decem Additiones adiuncta continentur.

SUMMARIUM.

* *Quis debeat pati damnum, ſi res empta determinata pereat ante traditionem? Additio I.*
* *Quid ſentiendum; ſi res indeterminata ante traditionem fiat deterior? Additio II.*
* *Ad quem ſpectet lucrum, ſi res aliqua per tertium majori pretio vendatur, vel minori ematur, quam fuerit petitum? Additio III.*
* *Occurritur Objectioni. Additio IV.*
* *Ad quem pertineat lucrum de Chirographis minori pretio emptis? Additio V. VI. & VII.*
* *An Mercatoribus, vel aliis liceat inſtituere Monopolia vel Propolia? Additio VIII.*
* *De Libris Mercatorum in ordine ad Emptionem & Venditionem. Additio IX.*

* De

* *De Evictione, Jure Retractus, de Pacto retrovenditionis, ac de Arrhis, aliisque remiſſive. Additio X.*

Additio I.

* QUæres I. Ad quem ſpectet damnum cuiuſdam rei determinatæ emptæ, ſi contractus Venditionis equidem fuerit abſolutus & in ſe perfectus, aſt res illa pereat, antequam fuerit actu tradita, vel pretium ſolutum? Ante reſolutionem Nota I. Quod alius contractus Venditionis & Emptionis ſit abſolutus, & alius conditionatus, ſeu quaſi conditionatus. Prior cenſetur perfectus iam ante rei traditionem: nam iſte contractus iuxta communem ſolo conſenſu perficitur, quamvis exteroquin ante rei venditæ traditionem &c. Emptori dominium nondum acquiratur. Poſterior vero ne quidem perfectus cenſetur ante eventum conditionis. Nota II. Quod contractus quaſi conditionatus reputetur, quando res emenda necdum in individuo fuerit determinata, prout contingere ſæpius poteſt, ſi quidpiam ematur ex re conſiſtente in pondere, numero & menſura: facit enim talis Emptio quaſi hunc ſenſum conditionatum: *Emam e. g. ex hoc acervo tritici 10. modios, ſi fuerint menſurati, ex hoc grege decem oves ſi fuerint determinatæ in individuo: ex hac carne decem libras, ſi fuerint ponderatæ?* unde, antequam facta ſit menſuratio, determinatio, ſeu ponderatio, nondum cenſetur talis contractus perfectus, atque abſolutus. Nos maioris claritatis gratia de contractu abſoluto, & quoad res determinatas facto ponimus ſequentem caſum.

Additio II.

* Caius Lanio cuiuſdam Civitatis proficiſcitur in certum oppidum, ubi venales exponuntur a Ruſticis boves, ex quibus Lanio ſeligit in individuo duodecim, eoſque emit abſolute; antequam autem hi fuiſſent actualiter extraditi, aut pecunia Ruſticis deſuper data ſuperveniunt Huſari abigentes una cum aliis etiam illos duodecim boves.

Quæritur ergo, cuinam pereant, num Ruſticis, vel Lanioni? Et videtur quidem ab initio eoſdem perire Ruſticis, ſicque nec Lanionem teneri ad ſolutionem pretii, quia res quælibet Domino ſuo perit; atqui ante traditionem actualem, vel ſolutionem pretii Ruſtici adhuc ſunt Domini boum; ergo. Hoc tamen non obſtante Reſp. Si illi duodecim boves Lanioni tradendi iam fuerint ex grege quoad individuum determinati, niſi aliter expreſſe fuerit conventum, tunc Lanioni pereunt; quamvis enim ante actualem traditionem horum Ruſtici adhuc ſint Domini, ex ſpeciali tamen Juris diſpoſitione quoad contractum emptionis & venditionis damnum (uti pariter lucrum) ad emptorem, puta in præſenti ad Lanionem, ſpectat etiam ante actualem rei emptæ traditionem. Ita eruitur ex claris textibus Juris §. 3. *inſtit. de Emptione, & Vendit.* & *L. Neceſſario. ff. de pericul. & commod. rei venditæ.* Nec dicas: ſi quis ex acervo tritici (puta conſtante 100. modiis) duodecim modios emeret, & poſtea ex dicto acervo duodecim modii in vermes abirent, tales modii non emptori, ſed venditori perirent, neque obligaretur emptor venditori condictum dare pretium. *L. Quod ſæpe.* 35. §. 5. *ff. de contrah. empt.* ergo etiam in noſtro caſu duodecim boves ab Huſaris ablati potius Ruſticis venditoribus, quam Lanioni emptori peribunt, nec tenebitur Lanio ſolvere pretium.

Reſp. enim negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt; quia illi duodecim modii ex acervo tritici nondum fuerunt admenſi, ſicque necdum contractus perfectus ac abſolutus, bene vero duodecim boves ex grege determinati, uti ſupponitur in caſu; alias enim, ſi nec boves, quinam in ſpecie ex grege tradendi Emptori fuiſſent ſelecti, haud dubie pariter nec hi perirent Lanioni Emptori; ſed potius Ruſticis Venditoribus. Vide de hoc fuſius in Jure Canonico *lib. 3. decret. titul.* 17. §. 8.

Additio III.

* Quær. II. Ad quem pertineat damnum, vel lucrum, ſi ex re conſiſtente in numero pondere, vel menſura quidpiam adhuc indeterminatum ematur, interea tamen ante actualem determinationem, aut ponderationem, ſeu menſurationem tota illa res non quidem ex integro pereat, fiat tamen deterior: vel etiam melior? Reſp. tam lucrum, quam etiam damnum (niſi Venditor fuerit in menſurando, aut determinando culpabiliter moroſus) pertinere ad Emptorem: unde ſi Emptor contraxerit ex certo acervo tritici accipere duodecim modios, & poſtmodum totus ille acervus ante traditionem in corruptionem degeneret, teneretur Emptor nihilominus duodecim modios ex hoc ipſo acervo a venditore menſurandos recipere, modo dictus Venditor in dando non fuerit culpabiliter moroſus. Ita Franciſcus Henno in ſua Theolog. *tom. 2. tr. 2. diſp. 7. q. 7. concl. 3.* nam venditor non cenſetur in contractu iſto ſe aliter voluiſſe obligare, quam ad exhibendam rem talem, qualis citra ſuam culpam erit tempore actualis traditionis ſeu menſurationis &c. Ex quo cit. Auctor reſolvit; ſi vinum venditum ante traditionem, aut menſurationem aceſcat, ſi frumentum degeneret in corruptionem, ſi boves, equi fiant macilenti, ſi eorum pretium decreſcat, idque fiat ſine culpa, aut mora venditoris, damnum illud obvenire emptori, ſicut ipſi obvenit commodum; ſi vinum e. g. fiat generoſius interea; aut carius &c.

Additio IV.

* Quær. III. Ad quem ſpectet lucrum, ſi aliqua res per Tertium tanquam per deputatum maiori pretio vendatur, vel carius ematur, quam Dominus rei vendendæ, aut ille, cui emitur, petierit? Caſus ex reſolutione huius quæſiti eruendi poſſunt frequenter in Confeſſionali contingere, e. g. Dominus quidam dicit ad Proxenetam, videas, ut pro hac mea veſte vendenda acquiras triginta florenos: Proxeneta autem vendidit eandem quadraginta: quæritur iam, an decem florenos valeat ſibi retinere Proxeneta, quoniam Dominus datis ſibi triginta florenis ſatisfactionem omnimodam habuiſſe viſus fuit, imo gratias egit? Item Ancilla ab Hera ſua, acceptis quinque florenis, miſſa ad nundinas varia emit, & quidem gnara mercari pretio infimo e. g. quatuor florenis: interea tamen redeundo domum indicat, ſe comparaſſe pretio medio, puta, quinque florenis, qua Emptione etiam Hera eſt contenta: cupit ergo Ancilla ex Confeſſario ſcire, an exceſſum pretii infimi, puta unum florenum reſiduum poſſit ſibi appropriare bona conſcientia? Reſp. in utroque caſu, regulariter loquendo, nec Proxenetam, nec Ancillam poſſe bona conſcientia retinere exceſſum pretii. Ita cum aliis Molina *diſp.* 353. Lugo *de Jure & Juſt. diſp.* 26. & Leſius *lib. 2. c. 21. dub.* 19. Ratio eſt: quia ordinarie, & regulariter exiſtimantur ſimiles conſtituti utiles negotiorum Geſtores, reſpectu quorum, ſi Domini principales certum deſignarunt pretium, ſolum ideo fecerunt, ut non infra illud res vendatur, aut ſupra id res ematur, non autem quaſi maius lucrum donare vellent ipſis deputatis, niſi ex verbis, vel aliis circumſtantiis hæc donatio, erui poſſet, ut certe obſervatur in Jure Canonico *lib. 3. decret. tit. 17. §. 14. num.* 428. *& ſeqq.* ubi plura adhuc alia notabilia videri poterunt.

Nec dicas, talem Deputatum poſſe reſiduum lucri retinere ex ea ratione, quia ipſemet poteſt ſtatim eam rem emere minori illo pretio, & ſic emptam poſtmodum tanquam ſuam pretio maiori, iuſto tamen alteri iterum vendere, ac lucrum ſpeciale ex hac negotiatione acquiſitum ſibimet applicare. Reſp. enim, præterquam, quod non ita ſoleant practicare fideles & utiles negotiorum Geſtores, talem excuſationem etiam ex eo non procedere, quia ordinarie falſum eſt; quod tales Deputati actualiter ſibi hanc rem emant; alias enim deberent pariter in ſe periculum huius rei, ſi forſan ex caſu fortuito periret, ſuſcipere, quod tamen ægre facerent. Aliquid tamen minus notabile de extraordinario lucro talibus Deputatis, quando extraordinariam diligentiam quoad tam bonam mercationem adhibuerunt, ſubinde pro aliquali recompenſatione admitterem, ſi alias Dominus, vel Hera fuerint valde tenaces, ita ut tales Deputati currendo, & recurrendo plateas plus in calceamentis non raro deſtruxerint, quam recognitionis exinde accipiant. Caute tamen procedendum; ne mentiatur iniquitas ſibi. *

Addi-

Additio V.

* Quær. IV. Ad quem ſpectet lucrum, ſi Chirographa, ſeu Nomina per Tertium minori pretio emantur, quam foret ipſummet debitum in his litteris obligatoriis contentum? Supponitur hic, quod per Nomina, ſeu Chirographa intelligantur iura illa & actiones, quæ alicui, puta Creditori, competunt ad petendam ab altero ſolutionem debitam, de quibus fuſius diſcurrit Caſparus Manzius in ſuo Præſidio Creditorum *part. 3. per tot.* utiliter explicans Legem Anaſtaſianam a ſuo Auctore Anaſtaſio Imperatore ſic dictam, ac præter Cardinalem Tuſcum plures allegans Doctores. Hoc ſuppoſito Reſp. lucrum ex ſimilibus Chirographis minori pretio per tertium emptis ſpectare ad Emptorem, dummodo communiter talia Chirographa vere minoris æſtimentur, puta, quia pro iis obtinendis communiter faciendi ſunt ſumptus maiores, ſubeundi communiter extraordinarii labores, vel pericula dependendæ ex integro ſortis principalis ob ingruens e. g. bellum, aut ſuſtinendæ communiter notabiles moleſtiæ ob abſentiam, potentiam, tenacitatem, vel paupertatem, aliamve odioſam qualitatem Debitoris, ſive, quia propter numerationem præſentis pecuniæ loco ſimilium Chirographorum adeſt lucrum ceſſans aut damnum emergens. Ita ſub his terminis communis, atque in Jure Canonico dictum fuit *lib. 3. Decr. tit. 17. §. 3. n. 61.* Ratio aſſignatur iſta: quia iuſtum pretium rerum communi hominum æſtimatione ſtatuitur *L. pretia rerum. 63. ff. ad leg. Falcid.* Omnium autem prudentum iudicio debitum, quod communiter abſque difficultate, periculo, expenſis, aut lucro ceſſante, vel damno emergente &c. obtineri nequit, minoris, ac in ſe ipſo eſt, æſtimatur, adeoque etiam minori pretio comparari poterit: & conſequenter, ſi poſtea per accidens exinde ille, qui ſimilia Chirographa comparavit, maius lucrum reportet acquirendo e. g. integram debiti ſolutionem, id Emptoris erit.

Nec refert, quod ille tertius, qui dicta Chirographa comparavit, ob certam aliquam circumſtantiam v. g. ob favorem Principis, vel ipſiusmet alterius Debitoris &c. poſſit abſque omni prorſus difficultate, & periculo, nec non ſine ullo lucro ceſſante, ac damno emergente integram debitorum ſolutionem obtinere: etenim hoc in particulari prorſus per accidens eſt, &, ut aliquid minori pretio comparari poſſit, ſufficit, ut communiter minoris æſtimetur: ſic etiam res aliqua ſub haſta exiſtens, & exinde communiter minoris æſtimata minori pretio emi poteſt, quamvis ſit eiuſdem bonitatis, & ad eundem finem eodem modo deſerviat, ac ſi a Mercatore pluris ſimilem rem vendente comparetur. *

Additio VI.

* Dices. Ex hoc ſequeretur, quod etiam ille v. g. Princeps, qui debita contraxit, poſſit talia chirographa minori pretio emere, quia quilibet eo pretio rem comparare poteſt, quo communiter eadem res æſtimari ſolet. Reſp. diſt. illatum, nimirum, ſi talis Debitor e. g. Princeps non ſit ipſemet in cauſa, ut ſimilia Chirographa minoris æſtimentur, conceditur quidem illatum ob rationem in obiectione aſſignatam: ſecus vero dicendum, ſi foret in cauſa: tunc enim talis iniuſte damnificat ſuos Creditores, ut rem minori pretio vendant, adeoque tenetur ſimile damnum reſarcire ex titulo iniuſtæ damnificationis. *

Additio VII.

* Aſt ponamus (inquies) quod alicuius Principis plurimis debitis obærati Officialis, puta Quæſtor, Theſaurarius, vel alius adminiſtrans ærarium publicum non ſit in cauſa debitorum a ſuo Principe contractorum, poteritne iſte Officialis ſimilia Chirographa communiter minoris æſtimata ipſemet minori pretio emere, & poſtea ſibimet ipſi ex ærario publico integram debitorum in talibus Chirographis contentorum ſolutionem præſtare? Ad hoc dubium præſens Auctor P. Reiffenſtuel in ſuo Jure Canonico *loc. cit. n. 64.* quamvis dicat, talem praxin eſſe periculoſam; videtur tamen inclinare in affirmativam cum Layman & Leſſio; quia ſimiles Officiales in data hypotheſi non ſunt deterioris conditionis, quam alii, quando adeoque alii, etiam ipſi poterunt illa Chirographa eodem pretio comparare, & poſtea ex ærario publico, uti alios, ita & ſe ipſos ex integro ſolvere. Econtra Pichler *lib. 5. Decret. tit. 19. num. 32.* videtur defendere negativam: quia talis Officialis Principis ſuper ærarium publicum conſtitutus habet eandem obligationem ſolvendi debita Principis, ac ipſemet Princeps & conſequenter, ſicuti iuxta dicta, ipſemet Princeps non poteſt Chirographa minori pretio a Creditoribus emere, ſi ipſemet eſt in cauſa, cur ea minoris æſtimentur, ita nec talis eiuſdem Officialis. Fundamentum iſtud meo iudicio efficaciter urget in caſu, quo ſimilis Theſaurarius, qui habet propterea honeſtum ſalarium, ut Officium ſuum utiliter ac fideliter adminiſtret, neſcio quas excuſationes & impoſſibilitates prætendit, ſi creditoribus principalibus ex ærario publico integra debita ſolvere deberet: econtra vero, ut quoad integram ſummam, in talibus Chirographis a ſe levi pretio comparatis, contentam ſibimetipſi ex ærario publico ſatisfaciat, in dicto ærario publico facile ſufficientia invenit media. Quodſi autem formemus Caſum, in ærario publico revera non haberi ſufficientes pro debita ſolutione pecunias, hincque eaſdem Creditori principali urgenti, nec ulterius exſpectare volenti ſubminiſtrari a Theſaurario ex ſuo proprio marſupio, emendo dicta Chirographa eo pretio, quo ob commune periculum &c. ex tunc æſtimantur, difficile eſt, hanc facultatem emendi Theſaurario in data hypotheſi denegare, cum vi Officii ſui non videatur ſe obligaſſe ad hoc, ut, dum nihil eſt in ærario publico nequeat ex proprio marſupio ipſomet emere Chirographa eo pretio, quo ex tunc iuſte æſtimantur; modo cæteroquin bene obſervet, ne, dum denuo pecuniæ in ærarium publicum influunt; ſe in ſolutione huius debiti anteponat aliis Creditoribus anterioribus, quibus Princeps citius, ac prius, quam illi, a quo Chirographum emit, ſolutionem præſtare deberet, de quibus vide ſupra *Tract. 8. diſt. 4. quæſt. 1. poſt num. 9. Addit. V. VI. & VII.*

Additio VIII.

* Quæres V. An Mercatoribus, vel aliis liceat inſtituere Monopolia, vel Propolia, & tali modo per Venditiones lucrum capere? Ante Reſponſionem nota, quod Monopolium ſit vox Græca, latine idem ſignificans, ac *Venditio unius*, cenſeturque tunc contingere, quando penes unum aliquem, aut paucos ſolos tota certæ cuiuſdam rei vendendæ poteſtas exiſtit: e. g. quando non licet, niſi uni, vel paucis quibuſdam coemere, & iterum vendere tabacum, ſalpam, vinum, vel frumentum &c. Propolium eſt unius, vel nonnullorum in ſimul conſpirantium prævia coemptio certarum rerum, antequam hæ publice venales exponantur, ut exinde ob futuram in publico foro paucitatem Venditorum ſimilium mercium poſſint res illas carius ſolito vendere, ſicque magnum capere lucrum. H. N.

Reſp. I. Tam Monopolia, quam Propolia privata, quæ nimirum tantum pro quæſtu, & lucro unius vel alterius privati hominis inſtituuntur, ſunt prorſus illicita, ſicque nec tale lucrum bona conſcientia, ac licite fieri poteſt. Ita patet apud Illuſtriſſ. Cancell. de Schmid *tom. 1. Semicent. 2. controverſ. 39.* ex variis rigidiſſimis prohibitionibus Imperatorum, quibus concordat Jus Bavaricum agendo de bona Politia *lib. 2. tit. 11. art. 1. & 3.* Ratio eſt: quia exinde fit maior cariſtia, pretia rerum creſcunt, ſicque pauperes ſubditi miſeri premuntur. Voluit quondam (teſte Schmid *loc. cit.*) magnus quidam Miniſter ſimile quodpiam Monopolium certæ cuiuſdam mercis, ne ſua pecunia maneret otioſa, a Principe impetrare, cui, dum Princeps ad conſenſum iam inclinaret, tam Theologi, quam Juriſperiti cordate reſponderunt, allegatam cauſam nullo modo eſſe iuſtam ac legitimam pro conceſſione; cum ex illa nihil in utilitatem Reipublicæ redundet, econtra vero aliis pauperculis ſubditis pluribus, qui ex ſimili mercantia victum ſuum quotidianum quærebant, plurimum decedat.

Reſp. II. Propolia, & Monopolia publica, quæ nimirum ſerviunt pro neceſſitate, vel utilitate Boni publici, auctoritate publica licite inſtitui, & lucra exinde hauſta illuc applicari poſſunt; ſive deiu Princeps ipſemet tale Monopolium exerceat, ſive nonnullis paucis concedat, ut tamen notabilius lucrum ad bonum publicum refundant; ubi tamen in ultimo ca-

ſu

ſu (uti recte notat Felix Poteſtas in examine Eccleſiaſtico *tom. part. 2. num.* 2505.) Princeps rerum pretium iuſtum conformiter iudicio expertorum debet determinare, ne nimium ſimiles Euclioneſ in taxando ad maius pro ſe ipſis lucrum capiendum excedant, ſicque cives plus æquo graventur, prout non raro ſtudent ſimiles Euclioneſ Principibus multa promittere, exinde autem, ut ſervent, & a ſuo officio non deiiciantur, miris modis ſubditos torquere, & decipere ſolent. Ita ſub his terminis communis. Ratio eſt: quia nihil videtur efficaciter opponi poſſe, quin in bonum Reipublicæ (e. g. ut exinde ſubditi non ita graventur collectis, ſeu ſteuris extraordinariis) valeant tales Principes ſibi applicare illud lucrum, quod alias in Emptione & Venditione poſſent aliis ſuis ſubditis iuſte concedere. Ne tamen in his fiat exceſſus, & forſan tantummodo quæratur a Principibus lucrum non tam pro competenti, ac ſtatui conveniente ſuſtentatione, quam potius pro ſe tantum privatim, & pro ſuo quæſtu proprio, ac luxu &c. hiſce Illuſtriſſ. Cancell. intimus de Schmid *loc. cit.* memoratu dignum proponit exemplum in Theodoſio (alii vocant Theophilum) Imperatore, qui ad ſuam Auguſtiſſimam Conthoralem ſimilia Monopolia ſuadentem ita exprobrando fuit locutus: *Cum me Deus Imperatorem deſignarit, tu me Mercatorem facere contendis? Scio autem, Mercaturam privatis hominibus eſſe conceſſam, ut modum habeant tolerandæ vitæ. Quod ſi Nos præter Imperii opes etiam mercaturæ emolumenta interceperimus, undenam ſubditi victum comparabunt?* Ita ille. *

Additio IX.

* Quæres ultimo. Quidnam probent Mercatorum libri, in quibus continetur, pro re empta necdum ab Emptoribus ſolutum eſſe pretium? Reſp. Etſi tales libri tanquam ſcripturæ privatæ, de Jure quidem econtra ſcribentem, pro ipſo autem regulariter non probent *cap. 14. de fide inſtrum.* Nihilominus teſtibus Cail, Lautterbach, Bruneman, & aliis apud Franciſcum Schmier *lib. 2. tract. 3. cap. 6. ſect. 3. §. 4.* de moderna conſuetudine ſaltem ſemiplenam probationem faciunt, niſi aliunde reddantur ſuſpecti. Ratio eſt: quia in ſimilibus cauſis non agitur iuxta ſtrictos apices Juris, ſed ex æquo, & bono. Et hinc Judex, aliis probationibus deficientibus, poſito, quod Emptores pretium iam eſſe ſolutum affirmarent, econtra vero dicti Mercatores negarent exhibendo deſuper pro ſe ſuos libros, poſſet mentionatis Mercatoribus, ſi alias communiter habeantur pro fide dignis, iuramentum ſuppletorium deferri, quo depoſito Emptores condemnarentur ad ſolvendum pretium. Quod ſi Mercator conſcribens iam obiiſſet, nihilominus hi libri propter mortem eiusdem fidem facerent pro Hærede ſimilis Mercatoris etiam abſque alio iuramento, cum tantum importet mors, quantum iuramentum, prout *lib. 2. Decret. tit. 22. num.* 218. annotatur. *

Additio X.

* Supereſſent adhuc plura de Emptione, & Venditione, & quidem imprimis de *Evictione*, an nimirum, & quando Venditor debeat Emptori in contractu Emptionis cavere de damno ac intereſſe, ſi forſan res vendita foret aliena, & ſuo tempore evinceretur a vero Domino, cui comparenti ac rei vendicatione agenti deberet a Judice res illa reſtitui. Item *ſecundo* agendum reſtaret de *Jure Retractus*, ſeu Protimiſeos, vi cuius proximus e. g. Venditoris conſanguineus rem Tertio venditam poteſt retrahere, ſeu eodem pretio ipſemet emere. Item *tertio* dicendum occurret *de Pacto retrovenditionis*, ſeu de Emptione cum onere reluitionis. Item de Arrhis contractui Emptionis, & Venditionis ſæpe adiectis: præprimis *de Arrha poenali*, & *Arrha honoraria*, ac *de Arrha obligatoria*, quæ ultima datur in partem pretii, uti *poenalis* in pœnam non ſervati contractus, & *honoraria*, quam Venditor plerumque ſibi pro honoranda uxore ſua in ſtipulationem deducit. Quia tamen ſimilia potius ad Jus Civile, & Canonicum, quam ad Theologiam moralem ſpectare dignoſcuntur; ideo plura de his in præſenti non tractantur, & in emergentia caſus benevolus Lector ad Juriſperitos remittitur, ubi ſpecialiter legi poterunt præſens Auctor in Jure Canonico *lib. 3. Decret. tit. 17.* Chriſtoph. Chlingenſperg. *lib. 3. inſtit.* 24. & in Jure Patrio Cancellarius intimus de Schmid in Commentariis *tit. 6. & ſeqq.*

QUÆSTIO IX.

De Ludo, & Sponſionibus.

SUMMARIUM.

103. *Ludus dupliciter accipitur.*
104. *Ludi contractus, an licitus?*
105. 106. 107. *Tres conditiones ad juſtitiam Ludi requiſitæ: ubi etiam de variis fraudibus.*
108. *Ludere principaliter propter lucrum, an ſit peccatum?*
109. *Alia reſponſio.*
110. *Luſus alearum eſt Clericis, & Religioſis prohibitus.*
111. *Per Luſum alearum quid intelligatur?*
112. *Luſus alearum etiam Laicis de Jure prohibetur.*
113. *Qui lucratur Ludo prohibito, an teneatur ad reſtitutionem?*
* *An in tali Luſu perdens teneatur alteri dare id, quod deperdidit, vel ſe exceptione tueri valeat?*
114. *Sponſio quid?*
115. *Certus de veritate nequit Sponſionem inire.*
116. *Niſi poſtmodum incipiat dubitare.*
117. *Aut proteſtetur alteri.*
118. *Valet juramentum, vel votum non amplius ludendi.*
119. *Sed quale?*
120. *Violatio talis juramenti, quale peccatum?*
121. *Hoc amplius declaratur.*
* *Alia Additio de voto non ludendi.*

103. QUantum ad primum attinet, Ludus dupliciter accipitur. I. Pro dictis, vel factis, ad oblectationem animi deſtinatis. II. Pro contractu, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Et in iſto poſteriori ſenſu hic de Ludo agitur.

104. CONCL. I. Ludi contractus iure naturæ eſt licitus, dummodo debitæ conditiones adſint. Ita communis. Ratio eſt: quia ſicut in poteſtate cuiuslibet eſt, rem ſuam alteri donare abſolute, ita etiam in alterum transferre ſub quapiam conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex intentione pendeat. Quinimo, ſi Ludus debito modo inſtituatur, erit actus duarum virtutum, Juſtitiæ videlicet, ac Eutrapeliæ, ſimulque utilis eſſe poteſt ad vitandum otium, & quæ inde conſequuntur mala. Layman *lib. 3. tr. 4. c. 21. n. 2.* & alii.

105. CONCL. II. Tres potiſſimum conditiones requiruntur ad iuſtitiam contractus Ludi. Primo, ut ludentes habeant liberam diſpoſitionem rei, quam in Ludum deponunt. Hinc quando alter ludentium non poteſt rem depoſitam alienare, ut Religioſus invito Prælato (ſecus; accedente eius conſenſu) & Filiusfamilias non habens bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, neque alia a parte ſibi conceſſa ad animi oblectationem, ſeu liberam adminiſtrationem, tunc is neque Ludo quidquam acquirere, neque perdere poteſt: unde, ſi lucretur, tenetur ad reſtitutionem, ſicut & ille, qui ab eo lucratus eſt. Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 26. n. 32.* Layman *n. 5.* & alii.

106. Secunda conditio ad iuſtitiam contractus Ludi requiſita eſt, ut alter alterum per iniuriam, ut puta minis, fraude vel conviciis ad Ludum non pertraxerit: alioquin enim, ſi ille ſic pertractus perdat, alter eſt ei cauſa damni per iniuriam, ac proinde tenetur ipſi ad reſtitutionem; ut docet Leſſius *n. 7.* Caietanus, Covarruvias, Sotus, & communior aliorum, etſi quidam non improbabiliter oppoſitum teneant, eo quod talis ſimpliciter voluntarie, ac cæteroquin in illo luſu æque lucrari ac perdere potuerit, ut inquit Bonacina apud Sporer *tract. 6. in Decalog. c. 6. n.* 65. qui & idipſum verum credit, ſi fiat ſolummodo inductio ad ludendum perſuaſione, importunis precibus, aut levi tantum metu.

107. Tertia conditio iuſtitiæ Ludi eſt, ut ludentes

non utantur fraudibus contra leges Ludi; alioquin tenentur ad reſtitutionem ejus, quod ſic lucrati ſunt. Porro leges Ludi ſunt, quas ipſi ludentes communi conſenſu inter ſe ſtatuerunt, aut ſi nihil ſpeciale ſtatuerunt, quæ eo loco communi conſuetudine ſunt receptæ. Nihilominus aſtutiæ illæ, quæ vel communi conſuetudine receptæ ſunt, vel in quas expreſſe, aut tacite ludentes conſentiunt, ſunt licitæ: ut ſi quis, advertens ſe lucraturum, provocet adverſarium ad duplum deponendum, aut ſi videat errantem in numerandis ſignis, & non moneat, quilibet enim ſuas duntaxat partes agit.

Additio.

* Econtra fraudibus contra leges utuntur, ſicque lucrum, ſi quod exinde reportant, reſtituere obligantur *Primo* illi, qui plura ſigna, ſeu puncta, non advertente colluſore, notant, ſeu numerant, quam a parte rei habent, ſicque lucrantur. *Secundo*. Qui chartas de induſtria notant exterius, ut exinde in notitiam chartifoliorum ſui colluſoris deveniant. Quod ſi ante luſum non ſignaſſent, nec noviſſent, ſed tantum inter ludendum eaſdem a tergo obſervare & noſcere ſtuderent, Sanchez, Lugo, & Diana apud Buſembaum hic putant, hanc fraudem eſſe licitam, atque in hoc luſores inter ſe convenire, eum etiam reliqui colluſores, dummodo attendere velint, idipſum obſervare poſſent. *Tertio*. Qui de induſtria (ſecus dic, ſi fiat caſu, & ex negligentia colluſoris) ſe ita collocant, ut alterius chartas inſpicere poſſint, vel alios ex ſpectatoribus habeant, qui ipſos de ſorte ſuorum colluſorum tacite ſignis admoneant. *Quarto*. Qui ſuffurantur chartas meliores, vel arte quadam ita dextre componunt, ut illas in diſtribuendo accipiant, vel ſi falſificant aleas &c. Hi omnes (inquam) fraudes contra leges luſuum exercent, & niſi inter ſe ipſos aliter convenerint, atque expreſſe, vel tacite remittant, obligantur ad reſtitutionem lucri non ſolum acquiſiti; verum etiam ſaltem illius, quod alii ab ipſis, alias certo victis, obtinuiſſent, ſi ſimilis fraus non obſtitiſſet. Sporer *loc. cit. n. 66.*

Quod ſi vero dubium foret, utrum abſente tali fraude alii quidpiam fuiſſent lucrati? Lugo apud la Croix *lib. 3. part. 2. n.* 1081. exiſtimat, deceptorem ultra lucrum ab aliis acquiſitum non teneri reſtituere de ſuis plus ultra; quia eſt in poſſeſſione rei ſuæ ad quam alii decepti non habent ullum certum titulum; quamvis Molina putet, etiam deceptorem obligari in eo caſu præter lucrum aliquid addere de ſuo, ſi probabilius appareat, alios in luſu futuros fuiſſe alias victores, ſi alter non decepiſſet, quia hæc ſpes lucrandi apud colluſores in eo caſu erat pretio æſtimabilis, quæ fuit ipſis per deceptorem injuſte oblata. *

108. CONCL. III. An ludere principaliter propter lucrum ſit peccatum, & quale, variant Doctores. Non deſunt, qui id grave peccatum reputent, ut Gabriel, Abulenſis, aliique: quos pro hac ſententia refert Lugo *diſp. 31. de Juſt. & Jure ſect. 5. n. 3.* Fundamentum eorum eſt: quia ſic deſideratur, & intenditur principaliter damnum proximi, quod pugnat contra illud decimum Præceptum Decalogi: *Non concupiſces rem proximi tui*. Verum hæc ſententia paſſim relinquitur: tum quia contra dictum Præceptum duntaxat eſt, deſiderare rem proximi modo illicito v. g. cupiendo eam acquirere per furta, rapinas, vel dolos, non autem modo licito, volendo, ut ea res fiat tua per juſtum contractum, ut puta per emptionem, donationem, ludum &c. tum quia alioquin lucrum nullatenus intendi poſſet, ne quidem ut finis minus principalis, quod eſt contra communem ſenſum hominum.

209. Alii itaque multi volunt, ludere principaliter propter lucrum eſſe peccatum ſaltem veniale. Ita Navarrus *c. 20. Manualis num. 7.* & 8. Azorius, & alii. Ratio eorum eſt: tum quia finis Ludi eſt recreatio licita, non autem lucrum: tum quia Ludus cum illa intentione factus continet avaritiam. Cæterum quia deſiderium lucri, niſi nimium ſit, non ſemper continet avaritiam, cum poſſit lucrum honeſte appeti, & procurari; hinc Lugo *cit. ſect. 5. n. 4.* ait, quod, quando debitæ circumſtantiæ concurrerent; non ſit, cur damnetur peccati venialis, qui propter lucrum principaliter ludit.

110. CONCL. IV. Nihilominus Clericis, & Religioſis Jure Canonico prohibitus eſt Luſus alearum. Ita habetur *Can. 41. & 42. Apoſtolorum*, ac refertur *can. 1. diſt. 35.* ibi: *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus aleæ atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut Communione privetur: ſimiliter etiam Laicus*. Concordat textus *cap. Clerici officia. de vita & honeſt. Cleric.* ibi: *Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint*. Et Concilium Tridentin. *ſeſſ. 22. c. 1. de reform.* ubi omnes antiquos Canones quoad hoc innovavit.

111. Porro nomine Luſus alearum in jure ſignificantur omnes illi Ludi, qui magis fortuna, quam arte & induſtria ludentium reguntur. Et licet Doctores advertant, textus Juris allegatos loqui de iis, qui non ſemel vel bis, aut ad breve tempus recreationis gratia & in modica quantitate luſerint, ſed de iis, qui ejuſmodi Ludo prohibito deſerviunt, id eſt crebro, & per longum tempus ludunt, nihilominus pleri que notant Religioſos adhuc magis Luſum alearum dedecere, ſimulque ab ipſis propter Statum perfectionem, & ſcandalum pode gravius in hoc genere delinqui.

112. CONCL. V. Luſus alearum etiam Laicis eſt de Jure prohibitus. Patet hoc tum ex *cit. can. 1. diſt. 35.* tum ex *l. Alearum. C. de Aleatoribus*, ubi alearum uſus generaliter prohibetur adeo, *ut nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in ſpecie; & ſi contra factum fuerit, nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & actionibus competentibus repetatur ab his, qui dederint &c.* Hæc ibi; cujus quidem ſaluberrimæ Conſtitutionis (quæ, utinam ubique terrarum eſſet in vigore) ratio ibidem redditur: quia quidam ſic ludentes propriss perdiderunt ſubſtantias, & conſequenter blaſphemare, id eſt, Deo ma edicere conantur.

113. CONCL. VI. Utrum is, qui Ludo prohibito aliquid eſt lucratus, teneatur ad illius reſtitutionem, variant Doctores. Affirmant D. Thomas *in 4. diſt. 15. q. 2. art. 4.* Richardus, & alii. Communior tamen ſententia tenet, acquiſita Ludo prohibito poſſe retineri, neque neceſſario in Foro conſcientiæ reſtituenda eſſe, donec per ſententiam Judicis reſtitui jubeantur. Ita Covarruvias *in c. Peccatum. De Reg. Jur.* 12. 6. §. 4. *num.* 5. Leſſius *cit. cap. 26. num.* 17. Sanchez, & alii. Ratio eſt: quia contractus Ludi Jure naturæ habet vim transferendi rerum dominium: Jus autem tum Civile, tum Canonicum; etſi prohibeat Ludum alearum, nullibi tamen prohibet tranſlationem dominii, neque irritum reddit contractum Ludi, ſed ſolum concedit perdenti repetitionem in judicio, adeo, ut per ſententiam Judicis recuperari debeat amiſſum; prout deſumitur ex citatis ſupra *num.* 112. textibus Juris. Unde infertur, non ſufficere, ut repetitio privatim fiat; aut etiam, ut fiat in Judicio, niſi ſequatur condemnatio, qua victor jubeatur reſtituere: de hac enim loquitur Jus *loc. cit.* ac proinde ante ſecutam condemnationem Judicis, victor nihil tenetur reſtituere. Leſſius *num.* 19. Layman. *cit. cap.* 21. *num.* 2. & alii.

Additio.

* Ponamus autem, quod ille, qui cum altero inſtituit luſum prohibitum, dum jam plurimas pecunias deperdidit, exinde magis incaleſcens luſerit ulterius in defectu ulterioris pecuniæ præſentis credito, & quidem denuo infortunatus iterum notabilem quantitatem perdat. Quæritur, an victor poſſit cogere victum ad extradendas illas promiſſas credito pecunias, taliter, ut victus nequeat ſe defendere exceptione Legis?

Reſp. Victorem in ſimili caſu neutiquam poſſe cogere victum, qui ſe defendit exceptione Legis, quæ non ſolum in pœnam victoris, ſed etiam in favorem ipſius devicti (ne tot depauperentur) lata eſt: ſi enim actualiter ſolvens in tali luſu prohibito poteſt apud Judicem pecunias ſolutas repetere, multo magis quoad necdum ſolutas poterit ſe defendere exceptione Legis: nam *cui damus actionem* (inquit Imperator *L. invitus. 156. ff. de Regulis Juris*) *eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit*. Videantur deſuper, uti in variis aliis caſibus occurrentibus extraordinariis la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 1067. *ac ſeqq.*

ſeqq. Sporer *tract. 6. in Decalog. cap. 6. ſect. 4. num.* 83. & apud hos plures alii. Optandum ſane foret, ut ad has leges tam ſalutares ſe reflecterent ſupremi Principes, & ubi tales ludos vel maxime prohibuerunt: (ne nimirum per exceſſivam rerum ſuarum perditionem depauperentur Liberi cum Uxoribus, imo ſæpius integræ Familiæ) pariter dictas Leges executioni mandarent. *

114. CONCL. VIII. Quantum ad alteram partem Quæſtionis attinet, *Sponſio* eſt contractus, in quo duo aut plures de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes ſibi viciſſim aliquid ſpondent, ut ejus ſit, qui veritatem ſit aſſecutus. Ita in re communis. Et quidem Sponſionis contractus eſt Ludo valde affinis, ac proinde, quæ de Ludo dicuntur, poſſunt ſervata proportione ad hunc contractum applicari.

115. Quæres autem, an certus de eventu, vel veritate rei poſſit nihilominus Sponſionem inire, atque inde lucrum accipere? Reſp. Regulariter loquendo non poſſe. Ratio eſt: quia tunc vel error dat cauſam contractui; neque enim quiſpiam cenſetur velle ſpondere cum eo qui habet certitudinem rei, vel ſaltem non ſervatur æqualitas, cum hic, utpote certus, nulli periculo perdendi ſeſe exponat, bene tamen alter.

116. Dicitur, *regulariter loquendo:* nam imprimis ille, qui a principio certus videbatur de veritate rei, quam ſuſtinebat, ſi poſtea altero pertinaciter contradicente, ac ſpondere volente, incipiat formidare, & dubitare, advertens jam alias contigiſſe; ut deceptus fuerit etiam in iis, quæ ſibi prius certa apparebant, poterit tunc licite lucrari propter aliquale illud periculum, cui in ſua æſtimatione ſe expoſuit. Ita Lugo *diſp.* 31. *num.* 79. Molina, & alii.

117. Deinde ſi habens certitudinem proteſtetur alteri, ſe eſſe certum, nec velle, nec poſſe ſpondere, eo quod nulli periculo ſe exponat, & tamen ille alios concedat, veliſque ſpondere, non obſtante certitudine illa, multi Doctores volunt, Sponſionem acceptari, lucrumque retineri poſſe. Rationem dant: quia tunc nulla intervenit fraus, aut injuria, ſibique debet alter imputare ſuam temeritatem. Sunt tamen alii Doctores, qui id negant, eo quod tunc non ſervetur æqualitas, quæ requiritur ad contractum Sponſionis, ut uterque aliquale periculum ſubeat, poſſitque & vincere, & vinci. Lugo ibidem *num.* 18. & alii. In praxi expeditius erit, ſequi dicta *n. præced.*

118. Quæres, quid ſentiendum de juramento, & voto non amplius ludendi, vel ſpondendi? Reſp. I. Quamvis Ludus ſecundum ſe ſit res indifferens, & quæ poteſt bene vel male fieri, nihilominus votum vel juramentum de abſtinendo a Ludo validum eſt. Ita Sanchez *lib.* 3. *in Decalog. c.* 18. *num.* 1. Lugo *loc. cit. num.* 2. contra paucos alios, qui putarunt, votum vel juramentum de abſtinendo a quolibet Ludo, etiam licito, eſſe invalidum, eo quod Ludus licitus ſit actus virtutis Eutrapeliæ. Probatur autem concluſio a ſimili: quia valet votum & juramentum abſtinendi a Matrimonio, quod tamen res bona eſt, & Sacramentum; ergo multo magis abſtinendi a delectatione Ludi, ut quis Deo amplius vacare poſſit, vitetque peccata non rara inter ludendum fieri ſolita: nam hæc voluntas eſt de meliori bono.

119. Hoc tamen intelligendum eſt de voto, vel juramento deliberate facto, atque ad bonum finem ordinato, alioquin enim, ſicut generaliter votum, vel juramentum de re indifferenti, atque in DEI honorem nullatenus conducente non valet, ita & in propoſito fieret.

120. Reſp. II. Quando violatio talis juramenti, vel voti ſit grave vel leve peccatum, deſumendum eſt ex intentione jurantis, vel voventis. Ratio eſt: quia votum, & juramentum eſt quædam privata lex, quam quis ſibi ipſi propter DEUM imponit; ergo eatenus aliquis obligabitur, quatenus intendebat ſeſe obligare. Unde vovens, vel jurans deliberate, quod velit abſtinere ab omni Luſu, ſive illicito, ſive licito, ſive in magna, ſive in modica quantitate; tenebitur abſtinere ab omni: ſecus, ſi vovit, vel juravit ſolum abſtinentiam ab illicito, vel Luſu magnæ quantitatis.

121. Reſp. III. Quando non conſtat de expreſſa jurantis, vel voventis intentione, tunc ea ex ipſius fine deſumenda erit. Ita Sanchez *loc. cit. num.* 3. idque declaratur inductione. Sic imprimis, quando finis jurantis fuit, privare ſe temporali hac delectatione, ut peccata ſua puniret, Deoque magis ſervire valeat, & ſi non conſtat de alia ejus intentione, cenſetur ſub hoc juramento omni Luſui, ſive magnæ ſive parvæ quantitatis renuntiaſſe, & tunc, an fractio ſit mortalis, vel venialis, dijudicandum eſt ex duratione Ludi: ubi ſi Luſus non extendatur ad duas horas, Caſtropalao, & Tamburinus cum Sanchez *lib.* 3. *c.* 18. *num.* 7. excuſant a mortali. Quod ſi finis jurantis, vel voventis fuit vitare jacturam pecuniæ ipſamque prodigalitatem: tunc ex quantitate pecuniæ Ludo expoſitæ penſanda erit quantitas culpæ, imo ſi tunc ludatur in levi duntaxat quantitate, nullum erit peccatum.

Additio.

* Quæres ulterius, quid adhuc addendum ſit circa votum non ludendi? Reſp. ſequentia I. Si quis vovit eo fine, ut evitet rixas, blaſphemias, aut juramenta, ſuppoſito, quod hæc alias naſcantur ex luſu a ſe facto nomine proprio, talis poterit adhuc ludere pro alio, quia hic luſus non cenſetur in ſimili caſu per votum excluſus. Item loquendo de ſe ipſo poterit tertio dare pecunias, ut is ludat loco ſui, item poterit facere Sponſiones de hoc vel illo lucraturo; nam talis proprie non ludit ipſemet: adeoque in odioſis non eſt ad iſta facienda extenſio in his circumſtantiis. II. Si quis in vindictam, ac ſignum malæ voluntatis & averſionis cum certo homine voviſſet non ludere, votum tale non adſtringeret, cum id non ſit vinculum iniquitatis. III. Si quis voviſſet non ludere cum certo homine, vel in certa domo &c. quia firmiter ſibi perſuadet, ſe cum iſto homine determinato, vel in illa domo nil poſſe lucrari, ſimile votum pariter non teneret, cum foret de re vana, & quaſi ſuperſtitioſa. Ita quoad omnia la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 454. *& ſeqq.* Secus tamen puto dicendum, ſi quis voviſſet non ludere cum hoc homine, quia experientia jam fuit doctus, quod ſæpius blaſphemaverit ob intrabilem, & rixoſum modum agendi ejuſdem, ſi cum ipſo luſum inſtituit. *

QUÆSTIO X.

De Contractu Societatis.

SUMMARIUM.

122. *Societas quid?*
Eſt frequens in negotiantibus.
123. *Socii qui?*
124. *Societatis Contractus quomodo differat a Mutuo?*
125. *Societas expreſſa, & tacita, quæ?*
126. *Societas vitæ, &*
127. *Societas bonorum.*
Societas quæſtuoſa, quæ?
128. *Ad hanc requiruntur quinque conditiones.*
129. *Prima.*
130. *Secunda.*
131. *Tertia.*
132. *Quarta.*
133. *&* 134. *In Societate an ſit licitum pactum de aſſecuratione ſortis principalis?*
135. *Quælibet res Domino ſuo perit, quomodo?*
136. *Inſtantia ex Bulla Sixti V. reſolvitur.*
137. *Inſtantia alia ſolvitur.*
138. *Quinta Societatis conditio quæ?*
139. *In contractu Societatis de qua culpa teneatur ſocius?*
140. *Corollarium.*
141. *Hujuſque declaratio.*
142. *Expenſæ factæ cauſa Societatis ſunt ſolvendæ ex communi.*
143. *Niſi ſecus fuerit conventum.*
144. *Idem dicendum de moderatis eleemoſynis,*
145. *Et integris a Socio in itinere factis,*
146. *Et damnis ſine ſua culpa ex cauſa Societatis incurſis.*
147. *Secus ſi Socius ex ſua culpa in damnum incidit.*
148. *Vel non ex cauſa Societatis.*
149. *Societas finitur pluribus modis. I. II. III.*
150. *IV.*

150. *IV. Morte naturali ſocii.*
151. *Imo & morte civili ejuſdem.*
152. *V. Interitu rei,*
153. *Et egeſtate ſocii.*
154. *Societate finita qualiter facienda ſit diviſio bonorum?*
155. *Socius ſuas operas locans, an eas etiam alteri locare poſſit?*
156. *Et quomodo ſecus?*

122. CONCL. I. *Societas* eſt honeſta duorum pluriumve conventio, ad commune lucrum, ſecundum proportionem rerum contributarum inter eos æque diſtribuendum, ſuam pecuniam, induſtriam, ſeu laborem conferentium. Ita deſumitur ex *L. 4. & ſeqq. ff. Pro ſocio*, eſtque in re communis. Et quidem contractus Societatis eſt frequentiſſimus in negotiationibus, præſertim copioſioribus, eo quod ad haſce exercendas ſæpe facultates unius non ſufficiant; vel ſaltem ob multa pericula, quæ terra marique oriri ſolent, non ſit conſultum, ut quis omnes ſuas facultates ſimul uni eidemque negotiationi impendat, ſed commodius id fiat, ſi plurium opes atque induſtriæ cum æquali omnium lucro, & damno, in unum conferantur.

123. Porro qui contractum Societatis inter ſe ineunt, in Jure appellantur *Socii*; ut liquet ex toto *Tit. ff. Pro Socio*. Ubi *L. 19. & 20.* additur, quod, ſi ego cum Titio ineam ſocietatem, Titius poſſit quidem ſecum admittere alium ſocium; puta, Cajum; nihilominus per hoc Cajus non ſit futurus meus ſocius (nam quia Societas conſenſu contrahitur, ſocius mihi eſſe non poteſt, quem ego ſocium habere nolo) ſed is ſolius Titii, qui eum admiſit, ſocius exiſtat: unde *Socii mei ſocius meus ſocius non eſt*, prout loquitur Ulpianus ibidem.

124. Differt autem contractus Societatis a contractu Mutui, juxta D. Thomam 2. 2. *qu. 78. art. 3. ad 5.* & alios, vel maxime ex eo, quod, licet utrobique interveniat aliqua contributio pecuniæ, vel aliarum rerum, hæc tamen fiat valde diverſo modo. Siquidem in Mutuo dominium rei mutuatæ transfertur in Mutuatarium: unde ille, cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenetur eam reſtituere integre; ac proinde non poteſt plus exigere ille, qui mutuavit. Secus accidit in contractu Societatis; nam dominium rei in ſocietatem collatæ remanet adhuc penes conferentem, ita quod cum periculo ipſius mercator, ſeu ſocius de ea negotietur, vel artifex operetur, & ideo licite poteſt partem lucri inde provenientis expetere, tamquam de re ſua.

125. CONCL. II. Societatis plures ſunt ſpecies. Imprimis enim alia eſt expreſſa, alia tacita. *Societas expreſſa* eſt, quæ verbis, ſeu litteris expreſſis de rerum ſuarum communione inter duos, vel plures deliberate contrahitur: atque in hac oportet attendere ſpecialia pacta contrahentium, contractui *Societatis* nonnunquam legitime opponi ſolita; ſiquidem *contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur*, juxta Reg. 85. Juris in 6. cum ſimilibus. *Societas tacita* eſt, quæ ſine verbis, ſeu litteris per actus ſociales rebus ipſis contrahitur: uti contingit, ſi duo fratres ætate majores quidpiam in commune contulerunt, atque ex eo negotiati ſunt. Atque in hac proceditur ſecundum ipſam naturam Societatis ut ſic, eo quod nulla ſpecialis conventio intervenerit.

126. Deinde Societas alia eſt vitæ, alia bonorum. *Societas vitæ* dicitur, quando duo, vel plures conjunctim vivunt ad unum panem, & vinum, ſeu (ut dici ſolet) ad eandem menſam. Et tales debent conferre ſuos redditus, ſeu proventus uſque ad neceſſitatem victus; ita tamen, ut ſi unus eorum in convictu ex laboribus ſuis, vel bonis adventitiis, plus contulerit præ alio, id repetere non poſſit: nam fructus conſumpti, jure Societatis vitæ cenſentur invicem communicari. Reliqua tamen bona non rediguntur in communia, ſed remanent ſingulorum propria. Franciſcus Montica *lib. 6. de Tacitis Conventionibus, tit. 2. num. 5. & tit. 3. num. 12.*

127. *Societas bonorum* econtra dicitur, quæ initur in bonis. Atque hæc juxta diverſitatem bonorum ſubdividitur in Societatem animalium, in Societatem officiorum, ac vectigalium; item in Societatem omnium bonorum, & in Societatem aliquorum bonorum, puta ratione negotiationis in unum collatorum, quæ dicitur *Societas quæſtuoſa, & lucratoria*. Et de hac poſteriori præcipue nunc loquimur, quamvis illa, quæ de Societate quæſtuoſa in progreſſu dicentur, etiam cæteris (ſervata tamen proportione) commode applicari poſſint.

128. CONCL. III. Ad Societatem quæſtuoſam, ut ſit licita, quinque requiruntur conditiones, quarum una deficiente redditur illicita. Ita Reginaldus *in Praxi Fori Pœnitentialis. lib. 25. cap. 18. num. 33. & ſeq.* Bonac. *tom. 2. diſp. 3. de Contractibus. q. 5. punct. 1. num. 3.* & alii.

129. Prima conditio eſt, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honeſta: hoc eſt, ut negotiatio illa, cui ſortes conferuntur, ſit licita, nec in Jure prohibita. Unde iniqua, & invalida eſt Societas, quæ initur ad exercendas uſuras, aut committendas fraudulentas emptiones, & venditiones, *l. Nec prætermittendum. ff. Pro ſocio.* Sicut & ipſo jure nullius eſt momenti Societas illa; *quæ dolo malo*, aut fraudandi cauſa inita fuit, uti contingit in latronibus, & hujuſmodi. *L. 3. §. fin. ff. eod.*

130. Secunda. Ut ſinguli Socii aliquid conferant in commune, ſive dein contribuant pecuniam, aut alia bona, ſive operam, ſeu induſtriam ſuam: nam pauperiores plerumque ſupplent opera, quod alii præſtant pecuniis, *l. Societas. §. 5. Pro ſocio*. In tali enim communi collatione bonorum, ſeu laborum, conſiſtit natura contractus Societatis: uti liquet ex ejus definitione, junct. *cit. cap. 5. & ſeqq. ff. eodem.*

131. Tertia. Ut ſervetur æqualitas inter Socios tam quoad damna, quam quoad lucra: ita videlicet, ut pro rata collatæ ſortis, aut induſtriæ, ſinguli æqualiter lucrentur; vel pereunte per caſum fortuitum communi ſorte, ſive parte ipſius, omnes æqualiter damnum ſuſtineant. Et notanter dicitur, *pro rata collata ſortis, &c.* Quia lucrum, ſicut damnum emergens, eſt computandum juxta proportionem quantitatis per ſingulos ad ſortem principalem collatæ, vel impenſæ induſtriæ; Ut ſi Titius ad ſortem principalem contulit 900. & Cajus 600. Mævius vero impendit operam ſuam æſtimatam 100. ac detractis omnibus expenſis, remaneat lucrum 640 florenorum, tunc Titio ex hoc lucro, juxta proportionem collatæ ſortis principalis, debentur 360. Cajo 240. Mævio 40. flurent; prout facile deprehenditur per Arithmeticam mediante *Regula Aurea*, vulgo *Del trè* appellata, ſed ſpecialius ad propoſitum loquendo, per *Regulam Societatis*.

132. Quarta conditio, ad juſtitiam quæſtuoſæ Societatis requiſita, eſt: Ut ſors principalis, ſeu pecunia per ſocium in commune collata, ſubjaceat periculo conferentis: ita ut, ſi pereat abſque culpa ſocii, pereat illi, qui eam in commune contulit. Nam quælibet res Domino ſuo perit: atqui Dominus pecuniæ in communem ſortem collatæ, eſt ipſemet conferens, ut dictum *num.* 124. Navar. *cap. 17. Manu. num. 251. & ſeqq.* Covar. *l. 3. Var. Reſol. c. 2. Concl. 1. & 2.* Bonac. *cit. quæſt. 7. punct. 1. num. 4.* cum aliis. Quinimo Sixtus V. in 55. Conſtitutione, quæ incipit: *Deteſtabilis avaritia* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani*) ex profeſſo damnat, & tanquam uſurariam pravitatem ſapientes reprobat omnes contractus, conventiones, & pactiones, quibus cavetur, ut in ſingulos annos, aut menſes per alterum ſocium, durante Societate certa lucri quantitas, & ſumma, veluti 10. pro quolibet centenario ſolvatur, ac nihilominus ſors ipſa principalis, etiam ſi fortuito caſu quamlibet jacturam, vel amiſſionem ſequi contigerit, ſemper alteri maneat, & integra a ſocio recipiente reſtituatur: talis enim pactio videtur ſapere uſuram palliatam.

133. Controvertunt nihilominus DD. utrum his non obſtantibus in Societatem licitum ſit pactum de aſſecuratione ſortis principalis, ſaltem ſub præſtatione juſti pretii pro impoſito aſſecurationis gravamine; vel ea lege, ut remiſſo in compenſationem dicti gravami-

nis majori lucro incerto, velit quis eſſe contentus modico duntaxat lucro, certo tamen, puta quinque pro centum in annos ſingulos ſibi præſtandis? Negant non pauci, licitum eſſe tale pactum aſſecurationis; idque ob rationes *num. praced.* allatas, ut Sotus *l. 6. de juſtit. quæſt. 6. art. 2.* Azor. *part. 3. lib. 9. cap. 3. quæſt. 9.* & quidam alii, quos citat Lugo *diſp. 30. de juſt. & jur. ſect. 4. num. 39.*

134. Oppoſitum tamen, ſeu affirmativam ſententiam eſſe jam ſatis communem, & veriorem, cenſet Lugo *loc. cit. num. 40. & ſeq.* Leſſius *lib. 2. de juſtit. & jur. cap. 25. dub. 3. num. 23.* Navarrus *cap. 17. Manu. num. 254.* Covarruvias *lib. 3. Var. reſolut. cap. 2. concl. 3.* Layman *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap. 20. num. 2. & 4.* Bonacina *cit. punct. 1. num. 3. verſ. Dixi: niſi.* Reginaldus *lib. 25. cap. 29. num. 396. & ſeqq.* cum pluribus aliis, quos citant. Fundamentum hujus ſententiæ deſumitur *ex l. Si non fuerint. ff. Pro ſocio*, ubi dicitur, *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum vero commune ſit, ſi tanti ſit opera, quanti damnum eſt*, hoc eſt periculum damni ſubeundi, ut explicat Gloſſ. *ib. verſ. Damnum eſt.* Accedit ratio, quia contractus aſſecurationis, ſeu ſuſcipiendi periculum rei alienæ, eſt pretio æſtimabilis, ac de jure licitus, *arg. l. In navem. ff. Locati*: ergo poteſt conjungi contractui Societatis cæteroquin pariter licito: nullo enim jure reperitur prohibitum, duos contractus cæteroquin licitos conjunctim fieri, & permiſceri. Atqui ita fit in contractu illo Societatis, ubi periculum ſortis amittendæ alter ſocius redimit præſtito juſto pretio, vel remittendo ſpem majoris lucri: ergo.

135. Nec obſtat, quod quælibet res Domino ſuo pereat. Nam hoc verum eſt regulariter loquendo, ac ſecluſo ſpeciali pacto, quo quis periculum rei alienæ ſponte in ſe ſuſcipit; alias ſecus. Sic quippe in ſimili Commodatarius, vel Depoſitarius regulariter non tenetur de caſu fortuito, quo res commodata, vel depoſita abſque ſua culpa periit: ſecus tamen, ſi præceſſit pactum de præſtando caſu fortuito *c. un. de Commod. & c. 2. de Locato.* cum ſimilibus.

136. Ad allegatam Sixti V. Conſtitutionem inquit Lugo *cit. diſp. 30. ſect. 4. num. 37.* allegans plures alios, ipſummet Sixtum V. de ſenſu dictæ Bullæ interrogatum reſpondiſſe, ſe in ea ſolum voluiſſe prohibere injuſtos contractus, & conventiones ſolitas Societatibus apponi, quas Claſſici Doctores condemnarent, non autem eas, quas iidem approbarent, tanquam juſtas. Accedit Rota *in deciſ. Romana Societatis die 3. Junii 1602. coram Coccino*, ubi cenſuit, dictam Bullam comprehendere ſolum exſus uſurarios de Jure communi, additis tamen majoribus pœnis. Id ipſum ſuadetur ex eo, quia poſt memoratam Bullam Sixtinam paſſim ſimiles contractus celebrantur: ut de Luſitania, Belgio, aliiſque Provinciis teſtantur Molina, Leſſius, & alii. Quare dicendum, hanc fuiſſe mentem Pontificis, vel certe Bullam illam aliter non eſſe uſu receptam. Ita diſcurrit Lugo *ubi ſupra.*

137. Ad ultimum negatur Aſſumptum. Licet enim pactio illa ſapiat uſuram palliatam, quando ex vi ſolius Societatis fit pactum de aſſecuratione ſortis principalis; ſecus tamen eſt, quando expreſſe, vel tacite apponitur alius contractus, quo redimitur periculum amittendi ſortem principalem præſtando aliud juſtum pretium, vel in ejuſdem compenſationem remittendo ſpem majoris lucri incerti, ut dictum.

138. Quinta tandem conditio ad licitam Societatem requiſita eſt, ut juſta pacta ab initio inter Socios inita ſerventur, vel, ſi nihil expreſſe conventum eſt, loci conſuetudo attendatur: ſimulque non immiſceatur fraus, dolus ſive deceptio aliqua, aut alia culpa ex parte ſociorum; alioquin ea hoc ipſo foret injuſta, & induceret obligationem reſtituendi damnum inde ſecutum, etiam pro Foro conſcientiæ. Sic fieret, quando adminiſtrans communem pecuniam Societatis inde clam fraudaret, ſurripiendo in ſuos privatos uſus; vel quando lucrum proveniens, non fideliter ex æquo divideretur inter ſocios pro rata contributæ ſortis principalis; item, quando ex culpa ſocii perit communis pecunia, vel lucrum, aut pars ipſius. Quæ omnia ut clarius intelligantur, ſit

139. CONCL. IV. In contractu Societatis, ſi quid pereat caſu fortuito, & abſque culpa ſociorum, damnum cenſetur commune, juxta dicta *num. 132.* alioquin vero tenetur ſocius de dolo, culpa lata, & levi, non autem de leviſſima. Ita deducitur *ex l. Socius ſocio. ff. pro ſocio. & §. ultim. inſtit. de Societate.* ac tradit Angelus *in Summa, v. Societas 1. num. 16.* Leſſius *deciſ. 25. num. 37.* Bonac. *cit. quæſt. 7. punct. 2. num. 3. verſ. Dixi in quarta.* & alii. Nam quia contractus Societatis celebratur in utilitatem utriuſque, conſequens eſt, quod præſtetur non ſolum dolus, & culpa lata, ſed etiam levis, non autem leviſſima, *arg. l. Si, ut certo. §. Nunc videndum eſt. ff. Commodati.* eſtque jam dictum ſupra *tract. 8. diſt. 2. num. 45.*

140. Infertur proinde, quod ſi aliquid damni acciderit, ex culpa ſaltem levi ipſius ſocii, & ſi res communes furto fuerint ablatæ ex defectu debitæ cuſtodiæ, tale damnum non futurum commune: quinimo ſocius ille, qui ejuſmodi culpam commiſit in non diligenter cuſtodiendo, tenetur cæteris ſociis ad reſtitutionem. Leſſius, Bonacina, *ubi ſupra*, & alii. Idemque dicendum de ſimilibus: quamvis loquendo pro Foro conſcientiæ, & ante ſententiam Judicis, hoc ipſum non nihil limitetur ſupra *cit. diſp. 2. n. 46. & ſeqq.*

141. Solum adde, quod, quando unus ſocius ab aliis convenitur propter ea, quæ ratione Societatis debet, is non ſit condemnandus in plus, quam commode facere poteſt, ita ut non egeat. Textus eſt *in l. Verum eſt. §. 1. ff. pro ſocio.* addita illa congruentiæ ratione: *Hoc enim ſummam rationem habet: cum Societas jus quodammodo fraternitatis in ſe habeat.* Quamquam illud intelligendum ſit, dummodo ſocius dolo non fecerit, quo minus integre ſatisfacere poſſet, *cit. l. Verum eſt. §. Tempus autem.* Simulque cautionem præſtet de integre ſatisfaciendo, ſi pervenerit ad meliorem fortunam, *d. l. Verum eſt. §. Id facere.* Layman *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap. 20. num. 6.*

142. CONCL. V. Expenſæ non ſuperfluæ cauſa Societatis factæ a ſocio apponente induſtriam ſunt communes, ac ſolvendæ ex communi pecunia Societatis; niſi aliter conventum ſit inter ſocios, vel conſuetudine receptum. Ita Angelus *verſ. Societas. 1. num. 22.* Reginaldus *lib. 25. num. 395.* Bonacina *cit. diſp. 3. de contractibus, q. 6. punct. 4. num. 3.* & alii. Ratio eſt, quia lucrum inter ſocios dividendum non intelligitur, niſi deductis neceſſariis expenſis, *l. Mutius. ff. pro ſocio*, ſicut & fructus ſolum intelliguntur deductis neceſſariis expenſis, *l. Fructus. ff. de operibus ſervor.* cum ſimilibus. Et hinc juxta Doctores paſſim neceſſariæ illæ expenſæ, quas facit ſocius in tranſportandis, vel conſervandis mercibus, & aliæ hujuſmodi, ſolvi debent ex communi pecunia Societatis.

143. Intellige, niſi antea conventum fuerit inter ſocios, ut is ex propriis pecuniis neceſſarias expenſas ſolveret, quas poſtmodum reciperet a cæteris ſociis; aut niſi hoc ipſum conſuetudine receptum ſit; prout accidit, quando pro conſervatione mercium, vel pro acquiſitione deſiderati lucri, expenſæ quædam neceſſario ſunt faciendæ, nec amplius ſuppetit pecunia, quæ extrahatur ex communibus bonis Societatis: tunc enim ſocius negotiator non ſolum ex præcepto Charitatis, ſed etiam ex lege Juſtitiæ tenetur dictas expenſas facere ex propriis bonis poſtea in tempore caſ recepturus a ſociis: vel, ſi non habet proprias pecunias, debet has mutuo petere ab aliis. Ita Leſſius *cit. c. 55. num. 36.* Bonacina *d. punct. 4. num. 5.* Layman *cit. c. 20. num. 5.* & alii. Siquidem ſocius negotiator ratione contractus Societatis (& conſequenter etiam ex juſtitia) tenetur adhibere pro conſervandis bonis communibus eam diligentiam, quam quiſque diligens adhibere ſolet circa res proprias, alioquin is committeret culpam ſaltem levem: atqui in dicto caſu quiſque diligens impenderet ſuas pecunias, vel ſi non haberet, mutuo acciperet alienas, ne majus damnum incurreret; ergo ad hoc ipſum tenetur ſocius, & quidem ex juſtitia.

144. Ampliatur Concluſio ad moderatas Eleemoſynas, quales ſocius ponens induſtriam facere poteſt ad invocandum Divinum auxilium pro felici ſucceſſu Societatis; nam etiam iſtæ ex communibus bonis ſolvendæ ſunt. Layman *eo. n. 5.* Bon. *loc. cit. punct. 4. n. 3. & 4.* allegans alios,

145. Am-

145. Ampliatur ulterius Concluſio ad integras expenſas, quas faciat ſocius in itinere cauſa Societatis ſuſcepto. Licet enim Sylv. V. *Societas*. 1. *quæſt*. 12. Angelus *cit. num*. 12. & nonnulli alii exiſtiment, huic deducendas eſſe illas impenſas, quas ſocius ille domi feciſſet; nihilominus magis accommodate ad Jura, & praxim videtur dicendum, integra impendia itineris ex communi ſorte eſſe præſtanda. *arg. l. Si fratres*. §. *Si quis ex ſociis*. *ff. Pro ſocio*. Huic quippe ſocio propter Societatem proficiſcenti (veluti ad merces emendas) viatica indiſtincte conceduntur ex bonis Societatis. Navar. *c*. 17. *Man. n*. 285. iſtud intelligens, niſi pactum in contrarium interveniſſet. Leſſius *cit. c*. 25. *n*. 35. Layman *ubi ſupra num*. 5. Bonac. *punct*. 4. *n*. 3. cum aliis.

146. Ampliatur tertio, quod, ſi ſocius abſque culpa ſua, etiam levi, ex cauſa Societatis damnum incurrit (ut puta, quia reſiſtendo prædonibus volentibus auferre bona Societatis, vulneratus eſt, multaſque poſtea expenſas fecit ad ſe curandum) etiam tales expenſæ ſint communiter faciendæ. Textus eſt *in l. Cum duobus*. §. *Quidam*, & *l. Secundum Julianum*. *ff. Pro Socio*; ac tradidit Angelus *verſ. Societas* 1. *n*. 15. Layman *cit. c*. 20. *n*. 5. Bonacina *punct*. 4. *n*. 1. & communis aliorum.

147. Additur notanter, *Si ſocius abſque culpa ſua, etiam levi &c.* Nam ſecus dicendum, ſi ſocius ex ſua culpa in tale damnum incidit, v. g. provocando alium rixis, in quibus poſtea ſauciatur. Tum, quia is tenetur de culpa etiam levi, ut dictum *n*. 129. & *ſeqq*. Tum, quia æquum non eſt, ut Societas damnum patiatur ex culpa alicujus ſocii: cum peccata ſuos auctores tenere debeant, *c. de his, quæ ſiunt a maj. p. cap*. Simulque non debeat alteri per alterum iniqua conditio inferri. *l. Non debet*. *ff. de Reg. Jur*. cum ſimilibus.

148. Additur ulterius, *ex cauſ. Societatis*. Nam damna propria, quæ ſocius aliunde incurrit, puta, ſi ob privatas inimicitias ab aliquo vulneratus ſit, aut aliquid ipſi ex propriis rebus furto ablatum fuerit, non debent eſſe communia. Talia enim non venerunt in Societatem; *l. Socium, qui*. §. *fin. ff. Pro ſocio*; & quia nec proveniunt ex cauſa Societatis, nulla ſubeſt ratio obligans cæteros ſocios ad reſarcienda hujuſmodi damna. Accedit, quod etiam lucra, quæ non ex cauſa Societatis, ſed aliunde, v. g. ex paterna hæreditate proveniunt, neutiquam ſunt communia; idem ergo dicendum de damnis aliunde ſocio obvenientibus. Bon, *loc. cit.* & alii.

149. CONCL. VI. Societas pluribus modis finitur, qui recenſentur *in l. Verum eſt*. 64. & *l. Actione*. 66. *ff. Pro ſocio*. Et quidem I. Finitur Societas finito tempore ad Societatem conſtituto, *cit. l. Actione*. §. *Item qui Societatem*. II. Finita negotiatione, *d. l. Actione*. §. *Item ſi alicujus*. III. Per renuntiationem, ſeu conſenſum mutuum omnium ſociorum: alias vero, ſi unus duntaxat renuntiet, ipſe quidem a ſe liberabit ſocios ſuos, ſe vero non liberabit ab ipſis, quando Societatis interſuit, non dirimi tunc ſocietatem; prout amplius declaratur *in l. Actione*, §. *Diximus*.

150. IV. Finitur Societas morte naturali unius ſocii, etiam ſi Societas cum pluribus contracta fuerit, & plures ſuperſint, *cit. l. Actione*. §. *Morte unius*. & *l. Verum*. §. *Societas ſolvitur*. *ff. Pro ſocio*. Etenim in Societate eligitur induſtria perſonæ; qualis expirat ſuperveniente morte naturali ſocii, ignoratur enim qualis futura ſit induſtria hæredis, atque ideo hæres defuncti ſocii non ſuccedit in locum eius, niſi novo conſenſu ineatur ſocietas. *l. Nemo poteſt* & *l. Plane ſibi. ff. eod.*

151. Atque iſtud extenditur ad mortem etiam civilem cuiuſpiam ſociorum *cit. l. Verum*. §. *Societas ſolvitur*. qualis cenſetur incurri per exilium, imo per Profeſſionem Religioſam. Bonac. *cit. diſp*. 3. *q*. 6. *punct. ult. n*. 4. Regin. *l*. 25. *n*. 175. & alii.

152. V. Solvitur Societas interitu rei: hoc eſt, quando vel ſors capitalis periit in totum, vel conditionem ita mutavit, ut non amplius ſit in commercio hominum, puta, quia facta eſt Religioſi, Deoque conſecrata, *cit*. §. *Societas ſolvitur*. Addit. Bonac. *loc. cit. num*. 5. poſt Sylveſt. *verſ. Societas*. 1. *q*. 14. & alios, Societatem finiri non ſolum, quando tota pecunia capitalis interiit, ſed etiam, quando modica, & exigua duntaxat remanſit: quia non cenſetur alter ſocius in tali caſu ſe voluiſſe obligare ad præſtandam operam ſuam, quæ eſt longe majoris valoris.

153. Tandem Societas finitur, egeſtate alterius ſocii; ut, quando ejus bona publicantur, aut oppreſſus ære alieno cedit bonis ſuis *cit. l. Actione*. §. *Publicatione*, *ff. Pro ſocio*. Idemque dicendum, quando alter ſocius jam depauperatus non poteſt contribuere promiſſam pecuniam, vel quando is promiſit operam ſuam, ſed hanc ob ſupervenientem infirmitatem præſtare nequit. Bonac. *cit. num*. 5. cum aliis.

154. CONCL. VII. Finita Societate diviſio bonorum, ſeu lucri provenientis, facienda eſt inter ſocios ad æqualitatem, juxta proportionem illius, quod quiſque contulit in Societatem, ita ut, qui æqualiter contulerunt pecuniam vel induſtriam, æquale lucrum recipiant: inæqualе vero, qui inæqualiter contulerunt. Ita communis, & ratio eſt: quia hujuſmodi diviſionem æqualem lucri inter ſocios exigit naturalis æquitas, & virtus juſtitiæ; ſic enim unicuique datur, quod ipſi debetur. His accedunt dicta *num*. 131.

155. Quæres, utrum is, qui Societatem quandam iniens operas ſuas ad ejus expeditionem obligavit, licite poſſit aliam adhuc Societatem inire, ſuaſque operas eidem impendere. Reſp. Licite hoc fieri, quoties iſtud quis præſtare poteſt abſque præjudicio prioris Societatis, alias ſecus. Ita Bonac. *ubi ſupra quæſt*. 1. *n*. 4. poſt Molin. *diſp*. 419. Rebell. *lib*. 10. *q*. 8. *n*. 4. & alios cum communi. Ratio prioris partis eſt: quia tunc nullam facit injuriam ſociis prioris Societatis, neque violat pactum cum eiſdem initum; cenſetur enim ſolum ſe priori Societati obligaſſe, quatenus opus eſt, ne Societas damnum patiatur, alioquin, ſi ultra nihil agere liceret, potius præberetur cauſa otiandi.

156. Altera pars de ſe patet. Quia iniens ſecundam Societatem cum præjudicio prioris ageret contra iuſtum Societatis contractum cum priori iam initum; unde non ſolum peccaret, ſed etiam teneretur ad reſtitutionem omnium damnorum, ſi qua exinde ſociis prioris Societatis obveniant; faceret enim contra juſtitiam, non ſervando pacta ipſis promiſſa cum eorundem præiudicio. Sicut a pari famulus, qui ab uno Domino conductus, fuit, alterius Domini negotiis ſeſe immiſcere non poteſt cum præiudicio prioris; alioquin teneretur huic ad reſtitutionem damni illati, cum ex vi contractus conductionis teneatur huic fideliter deſervire, omneque damnum ipſius, quantum poteſt, avertere.

QUÆSTIO ADDITIONALIS.

De Locatione, & Conductione.

SUMMARIUM.

* *Locatio, & Conductio, quid, & quotuplex? Additio I.*
* *Locator rerum ad quæ obligetur? Additio II.*
* *Deducuntur ex obligatione Locatoris varii caſus. Additio III.*
* *Locator operarum quales habeat obligationes? Additio IV.*
* *Quas obligationes contrahat Conductor rerum? Additio V.*
* *Item quales Conductor operarum? Additio VII.*

QUoniam Locatio & Conductio æque, ac Emptio & Venditio, Contractus oneroſus ultro citroque obligatorius exiſtit, atque de eodem non raro variæ difficultates etiam in Confeſſionali proponuntur, merito, dum in præſenti Diſtinctione de Contractibus oneroſis agitur, hæc ultima Quæſtio annectitur ſuccincte per quæſita examinando magis neceſſaria, ac quoad reſidua Lectorem ad Jus Canonicum dicti Auctoris *lib*. 3. *decret. tit*. 18. remittendo. Itaque ſit

Additio I.

* Quæres I. Quid, ac quotuplex ſit Locatio & Conductio, & quomodo ab aliis contractibus diſtinguatur? Ante reſponſionem nota, quod, ſicut Emptio & Venditio ex ſeipſo, ita pariter Locatio & Conductio ſit unicus contractus, ſub diverſo tamen reſpectu; nam ſicut prior contractus reſpectu venditoris dicitur Venditio, & reſpectu emptoris Emptio, ita in præſenti Contractus hic dicitur Locatio reſpectu locantis, & Conductio reſpectu conducentis. H. N.

Reſp. I. Locatio & Conductio eſt ille Contractus, *quo uſus, vel etiam uſusfructus rei, aut opera, ſeu labor Perſonæ pro certa mercede alteri conceditur.* Ita in re communis. Porro ille, qui dat mercedem, *Conductor*, alter, qui pro conceſſo uſu rei, vel pro opera ac labore accipit mercedem, *Locator* vocatur. Differt autem Locatio & Conductio *imprimis* ab Emptione & Venditione; quia in Emptione per traditionem transfertur dominium rei in Emptorem, non ſic in præſenti in Conductorem: item in Emptione & Venditione debet pretium conſiſtere in numerata pecunia, non ſic neceſſario in Locatione, & Conductione. *Secundo* differt ab Emphyteuſi; quia ibi a Domino directo (uti ex ſupra dictis patet) conceditur Emphyteutæ *dominium utile* rei pro *Laudemio*, quod pariter non contingit hic. *Tertio* differt a Commodato, quia ibidem res aliqua ad uſum conceditur gratis; hic autem interveniente mercede.

Reſp. II. Præter plures Locationis & Conductionis diviſiones, apud Juriſtas videndas, alia eſt Locatio rerum, & alia operarum, uti ex ipſa definitione Locationis jam colligi poteſt. Item loquendo de Locatione ipſarum rerum, alia eſt, qua res aliquæ conceduntur ad ſolum uſum, uti domus, vel equus; alia, qua res datur etiam ad fructus ex illis percipiendos, ad quam reducitur illa conventio, mediante qua grex ovium, vel vaccarum locatur ea conditione, ut Conductor ſingulis annis certam quantitatem lanæ, butyri vel caſei Locatori præbeat &c. vocaturque talis Locatio apud Italos *Socida*. Item eſt alia Locatio, qua Conductor pro re ſibi locata porrigit pecuniam, uti contingit ordinarie, quamvis non neceſſario: alia vero, qua e. g. prædium ruſticum non pro pecunia, ſed pro certa parte fructuum impenſis, & periculis Conductoris conſignatur: qui contractus ſolet vocari *Affictus*. Demum alia etiam Locatio, qua tantum certæ res particulares in contractum veniunt, & alia, qua integræ alicujus Provinciæ, vel diſtrictus fructus, & reddìtus alteri conceduntur, diciturque *Admodiatio*. *

Additio II.

* Quær. II. Ad quæ obligetur Locator rerum? Ante Reſponſionem nota, præprimis in Locatione & Conductione rerum attendendum eſſe ad ſpeciales deſuper conventiones, & locorum conſuetudines particulares juxta *l. 19. c. de Locat. & Conduct.* abſtrahendo autem ab hiſce, & inſiſtendo Juri. Reſp. Locatorem obligari ad ſequentia. I. Ut, regulariter loquendo, concedat uſum rei locatæ Conductori, modo, & tempore per conventionem determinato *l. 15. ff. Locati Conducti*. niſi tamen Conductor re locata ad alios uſus, quam ad quos vi contractus conceſſa eſt, abutatur cum periculo notabilis deſtructionis ipſius domus, vel etiam incendii, quale foret, ſi inſcio prævie Locatore exerceretur alchimia, ſimilia laboratoria erigerentur, vel ſi in illa domo conductor male aut perverſe verſaretur, e. g. commercia meretricia introducendo, de quo fundate Schmid in Comment. Bavar. II. Obligatur Locator, ut rem locatam taliter præparet, vel deterioratam ita reparet, quatenus conductor eadem ad finem ſuum commode uti, vel frui valeat, juxta *l. 15. §. 1. & l. 25. §. 2. ff. Locati Conducti*. III. Ut præſtet tributa, aliave ſimilia onera, ſi quæ imponuntur *l. un. ff. de via publica, & ſi quid in ea factum*. IV. Ut reſarciat damna ex vitio rei locatæ non manifeſtato, aliave ex culpa lata Locatoris, vel etiam levi, conductori cauſata *l. 19. ff. Locati Conducti*. V. Ut refundat conductori expenſas forſan ab eo factas in rem ipſam locatam, & quidem non tantummodo neceſſarias; verum quoque utiles, etiam ſuo modo majores; dummodo poſt tempus Locationis hæc utilitas adhuc duret, & ſequens adhibeatur diſtinctio, ut, ſi utiles fuerint majores, requiratur prævius conſenſus Domini, ſecus, ſi eſſent reſpective modicæ: quoad voluptarias autem Conductoris omnino non tenetur Locator facere aliquam recompenſationem, *l. 55. §. 1. Locati Conducti*. VI. Ut, niſi aliter fuerit conventum, remittat proportionaliter de mercede, ſi Conductor abſque ſua culpa non potuit uti re locata, vel modicos tantum ex ea percipere fructus; dummodo damnum exinde Conductori exortum fuerit notabile, nec fertilitate præcedentium, vel ſubſequentium annorum compenſetur. Ita clare deciſum invenitur *c. 3. de Locat. & Conduct. & l. 15. ff. Locati Conducti*. *

Additio III.

* Ex his ſex obligationibus Locatoris juxta earum ordinem ſex deduces caſus. I. Quod peccet Locator graviter, & ad reſarcitionem damni emergentis, atque lucri ceſſantis obligetur, ſi ante tempus conventum inquilinum ſuum e domo expellat, tantummodo, ut propter majorem commoditatem, majus lucrum, & propriam utilitatem (ſecus dicendum, ſi ſiat id ex neceſſitate ante Locationem non prævìſa) domum immutet, aut magis ampliet &c. Quod ſi Locator domum venderet intra tempus Locationis abſque pacto retinendi Conductorem, & Emptor novus nollet amplius tolerare Inquilinum, deberet quidem is, niſi aliter in Locatione expreſſe conventum fuerit, etiam ante tempus conductionis elapſum abire, vel alias per Judicem cogeretur; quia Succeſſor particularis (qualis eſt Emptor vel Donatarius) non tenetur ſtare Locationi ſui Anteceſſoris, juxta *l. 9. c. de Locat. & Conduct.* Locator tamen prior obligaretur in eo caſu non ſolum mercedem conductam pro rata temporis remittere: ſed etiam, quanti intereſt Conductoris, uſum rei ante finitum tempus ſibi injuſte ademptum reſarcire.

II. Pariter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, præſertim in caſu damni emergentis ille Dominus, qui Villico locat villam ruinoſam, vel ſimile ſtabulum, aut locum, ubi greges ſtare oportet; interim tamen defectus iſtos ante Locationem, dum locus a Conductore prius inſpicitur, ita artificioſe ſcit abſcondere, ut futurus Colonus minime advertat.

III. Si e. g. in magna aliqua civitate domibus contributiones pro Illuminatione de nocte imponerentur, ut nimirum in certo diſtrictu ad evitandas varias inconvenientias de nocte habeant expoſitas publice accenſas lucernas, in eo caſu peccaret Locator, ſi Conductorem vellet cogere ad ſolutionem; cum incumbat Locatori. Id tamen verum quoque eſt, quod Locatori vitio verti nequeat, ſi creſcentibus in dies quaſi ſimilibus oneribus, etiam ipſe poſt tempus deſignatæ prioris Locationis finitum, in nova Locatione aſcendat in pretio mercedis proportionaliter, ita tamen, ut conſideratis omnibus conſiderandis maneat adhuc intra latitudinem infimi, & ſummi pretii.

IV. Si quis alteri equum aſſuetum ſeſe in aquam mittere locaret, nec deſuper conductorem moneret, etiam peccaret, atque merces forſan propterea perditas, aliave damna exinde ſecuta obligaretur recompenſare.

V. Peccaret Locator, ſi renueret, ut Conductor in ſolutione mercedis conductæ deducat expenſas factas in reſtaurandis januis, feneſtris, vel fornacibus valde ruinoſis &c. dummodo a parte rei fuerint tales. *arg. l. Si merces. 25. §. 2. ff. Locati Conducti*. Ratio eſt: quia hæ expenſæ ſunt neceſſariæ, vel ſaltem valde utiles, & etiam poſt tempus Locationis durant, pro utilitate ipſius Locatoris.

VI. Haud dubie peccaret immiſericors ille Dominus, qui Ruſtico Conductori ſuorum agrorum nihil de penſione vellet remittere, quamvis is citra ſuam culpam tempore meſſis vix ſemen in terram jactum, vel ſaltem, deducto prius ſemine & impenſis, ne quidem tot fructus acceperit, ut adæquarent medietatem penſionis annuæ præſtandæ. Hoc tamen ultimum intellige, niſi aliqua adſit de exceptionibus ſuperiori Additione allegatis. *

Addi-

Additio IV.

* Quæres III. Ad quænam Locatores operarum, puta Famuli, Operarii, Officiales, aliique ſalario vel mercede conducti obligentur? Reſp. I. Tenentur toto illo tempore, quo locaverunt operas, permanere in ſuo officio, ita quidem, ut ſi abſque legitima cauſa ante tempus conventum abirent, tenerentur Dominis conducentibus ad intereſſe, & inſuper deperderent totam mercedem. *arg. l. Dominus. 55. ff. Locati Conducti*. Ratio eſt: quia revera Reipublicæ intereſt, ne ſimiles ſervitia Dominorum ſuorum contra Locationis tempus deſerant pro libito ſuo. Quod ſi id fieret ex cauſa gravi, & Dominus alium æque idoneum ſtatim ad manus haberet, nequiret is bona conſcientia præfato Locatori totum ſalarium, ſeu mercedem, ſed tantum pro rata temporis abſentiæ detrahere.

II. Obligantur tales Locatores operarum, ſeu laborum ſuorum fideliter officium ſuum peragere, & in caſu culpabilis in hoc negligentiæ ex Juſtitia pro rata laboris debiti intermiſſi, vel negligenter peracti mercedem ſeu ſalarium remittere, vel ſi jam accepiſſent, iterum reſtituere, atque inſuper reſarcire damna inde Domino ſecuta. E. g. Paſtor mercede interveniente locans operas ſuas in cuſtodiendis gregibus obligatur ad reſtitutionem, ſi ſua culpa animal perit, vel perditur. *l. 9. §. 4. & l. 40. ff. Locati Conducti*. quod bene notent Cuſtodes ſuper rem certam mercede conducti, ac Famuli & Officiales Principum; ubi tamen, ſi culpa in ſimilibus caſibus non fuerit Theologica, ſed præciſe juridica, reflectendum erit ad doctrinam traditam *tr. 8. diſt. 2. q. 4. & tr. 9. diſt. 5. q. 5.*

III. Nequeunt ſimiles Locatores ſuorum laborum (puta Famuli, vel etiam Officiales, aut Principum Conſiliarii, aliæve Perſonæ pro mercede, vel ſalario ſervitia præſtantes, ſuaſque operas locando) per modum compenſationis quidpiam Dominis occulte ſurripere, ſi tantum probabiliter judicent, ſalarium ſuum eſſe minus juſto: ſecus dicendum, quando evidens foret, mercedem, ſeu ſalarium eſſe totoſtum. Ita deducitur ex Propoſitione, ordine 37. ab Innocentio XI. damnata, de qua *tract. 9. diſt. 5. quæſt. 2. num. 39. & ſeqq.* & adhuc fuſius practice, & pulcherrime *lib. 3. Decret. titul. 18. §. 4. num. 105. & ſeqq.* *

Additio V.

* Quæres IV. Quas obligationes contrahat Conductor rerum? Reſp. Juxta varia Jura paſſim apud Canoniſtas, in Titulum de Locato & Conducto ſcribentes, contrahi a Conductore rerum obligationes ſequentes, I. Tenetur re conducta uti tanquam bonus Paterfamilias, & quidem, citra conſenſum Domini ſaltem rationabiliter præſumptum, non niſi ad uſum conductum; hinc nequit uti equo ad vehendum, ſeu gravo onus trahendum, quem præciſe conduxit ad equitandum. Cæteroquin ad eundem uſum, ad quem ipſe conduxit, non prohibetur alteri perſonæ idoneæ ad utendum loco ſui iterum locare, niſi in prima Locatione aliter fuerit conventum, prout expreſſe habetur *l. Nemo 6. C. de Locato, & Conducto*.

II. Nequit Conductor rem ſemel conductam deſerere ante completum tempus Conductionis ſine legitima abſolute gravi cauſa, quales ſunt e. g. ſi ſubſit verum periculum ruituræ domus conductæ, etiam ab expertis ſic judicatum, vel ſi domus notabiliter infeſtetur ſpectris &c. alias enim, *Qui contra Legem Conductionis fundum ante tempus ſine juſta, ac probabili cauſa deſeruerit, ad ſolvendum totius temporis penſiones ex Conducto conveniri poteſt*, uti ſonant formalia Juris *l. Dominus. 55. §. 2. ff. Locati Conducti*. Quod ſi cauſa fuerit legitima, tenetur tantum pro rata temporis, quo re conducta utitur. Non cenſetur autem legitima ſeu abſolute gravis, & ſufficiens ad detractionem penſionis pro rata temporis, ſi talem rem conductam propter majorem ſuam præciſe commoditatem, aut propriam utilitatem deſerat, v. g. ſi aliorſum procurandi lucri proprii gratia diſcedat, vel quia alibi ad majorem dignitatem eſt promotus, vel quia ob matrimonium contractum, & ampliorem familiam ampliori indiget habitatione, vel ſi aliquod intervenerit impedimentum tenens ſe præciſe ex parte Conductoris. Videantur la Croix *lib. 3. part. 2. num. 1030.* cum Sporer a ſe citato, & Reiffenſtuel *lib. 3. Decret. titul. 18. num. 74. & 75.*

III. Obligatur Conductor Locatori reſarcire damna in re locata ſua culpa, etiam levi, illata, e. g. (prout in formalibus exemplificat Piehler hic) ſi domus per culpam Inquilini, aut domeſticorum conflagret, confringantur fornaces, feneſtræ &c. ubi tamen loquendo de culpa ſuorum domeſticorum Conductor non tenetur, ſi alias ſelegit ſedulos & bonos domeſticos. Excipe, niſi talis domeſticus delinquat circa ſuum proprium Officium, puta, ſi ancilla Conductoris ad pecora deputata in ſtabulo ignem negligenter cuſtodiat, & inde comburatur tota domus. In ſimili enim caſo poſſet ipſemet Conductor ex Lege Aquilia conveniri ad recompenſandum damnum. Ubi tamen tu Confeſſarie ante ſententiam judicis ſemper te reflecte ad dicta de culpa juridica, & Theologica, & ſimul in dubio, utrum tale damnum contigerit ex culpa Conductoris, vel caſu præciſe fortuito, utiliter revolve doctrinam præſentis Auctoris *lib. 3. Decret. tit. 18. §. 3.* quo loco inter alia invenies, in dubio Locatori incumbere probationem, quod tale incendium contigerit culpa Conductoris. *

Additio VI.

* Quæres V. Quas obligationes habeat Conductor operarum? Reſp. ſequentes: I. Tenetur ei, qui ſuas locavit operas, diligenter ſolvere mercedem integram tempore debito, atque etiam lucrum ceſſans, & damnum emergens, ſi debito tempore non ſolvit pretium. *l. 17. C. de Locat. & Conduct.* Quinimo mortuo intra hoc tempus Conductore, obligatur quoque Hæres etiam ad ſolvendam integram mercedem uſque ad tempus antea conventum, etſi non indigeat amplius Famuli opera. Ex hoc pulchre infert præſens Auctor *loc. cit. num. 91.* quod Principes, & alii Domini, ſeu Conductores præter grave peccatum teneantur ad reſtitutionem damnorum, quæ Officiales, vel Famuli ab ipſis conducti ob culpabilem moram ſolvendi patiuntur: puta ſi propterea credito, & ſic carius emere, vel debita exinde deficiente pecunia, alta contrahere, ſicque ex mutuo Capitali *Intereſſe* ſolvere cogantur. Idem dicendum de honeſto lucro ob dilatam culpabiliter ſolutionem ceſſante.

II. Si Conductor ante Locationis tempus finitum abſque legitima cauſa expellat eum, qui huic ſuas operas locavit, tenetur is integram huic ſolvere mercedem, niſi forſan conductus, puta Famulus, vel Officialis operas ſuas ſtatim æquali pretio alteri locaverit. Ita clare deducitur partim ex *l. 19. §. 9. & l. 38. ff. Locati Conducti*. Quod ſi Conductor quidem directe talem e. g. Famulum non expelleret, ita tamen eundem tractaret, aut ad illicita pertraheret, ut exinde Famulus ipſemet ſponte diſcederet, idem eſſet ſentiendum, ac ſi expelleret: cum plane talis iniquus Conductor ſit in cauſa, quod alter intra hoc tempus non acquirens æquale ſervitium patiatur iſtud damnum.

III. Si Conductor operarum nequeat toto illo tempore pro Locatione determinato uti opera perſonæ conductæ ob aliquod interveniens impedimentum, ſeu aliam circumſtantiam ſe tenentem non ex parte Locatoris, ſed ex parte Conductoris, nequit propterea quidquam detrahere de mercede pro tempore hujus abſentiæ, niſi interea perſona conducta ſtatim alteri operas ſuas pro æquali mercede locaverit. Ita denuo clare deciditur *l. 38. ff. Locati Conducti*. & exinde infertur, quod Dominus, ſi intra hoc tempus a Principe ob aliquod delictum fuerit depoſitus a ſuo Officio, ſicque non amplius indigens Amanuenſi conducto, eundem dimittat intra tempus conductionis, nequeat propterea diminuere ſalarium pro rata abſentiæ; bene vero ſi hæc abſentia contigiſſet ex culpa illius, qui Domino ſuam operam locavit, puta ſi intra locationis tempus dictus Amanuenſis fuiſſet aliquot menſibus ob certa delicta incarceratus &c.

IV. An conductor obligetur locatori operas ſuas dare integram mercedem, ſi intra tempus hoc iſte locator factus fuerit infirmus; non conveniunt DD. teneri tamen, ſi infirmitas modico tempore duravit, vel ſi deſuper expreſſe conventum fuerit, aut adſit

communis conſuetudo (qualis conſuetudo vigere dicitur quoad ægrotos Officiales, & Conſiliarios Principum teſte Reiffenſtuel *loc. cit. n.* 103.) videtur extra controverſiam; quoad alios vero notabili tempore ægrotantes, Reſp. cum pluribus contra alios probabilius negative, regulariter loquendo; quia *l.* 5. ſtatim in principio, *ff. de Conductione data cauſa*. Conductori competit actio ſeu conditio repetendi mercedem, quam dedit alteri, ut Capuam iret, ſi hic valetudine præpeditus ire nequiverit &c. conſequenter infirmitas locantis operas, ſi ob eandem dictas operas exhibere nequeat, eſt cauſa ſufficiens pro rata temporis denegandi mercedem.

Nec dicas. Clerico Beneficiato ægrotanti etiam longiori tempore adhuc dari debent redditus Eccleſiaſtici: ergo etiam Famulo infirmo. Reſp. enim negando paritatem: nam Clerico huic dantur hi redditus non præciſe uti Famulo ob operas perſonales, ſed ex ſingulari diſpoſitione etiam ob excellentiam Status Clericalis, ne in dedecus dicti Status vel mendicare, vel primum poſt multas ambages, & cum maximo periculo Titulum Menſæ quærere cogatur. Interim non nego, quod dentur Conductores valde miſericordes, qui Famulis, præſertim alias bene meritis propter morbum unius vel alterius menſis nihil de mercede detrahere ſolent. *

TRACTATUS IX.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, UBI ET DE RESTITUTIONE.

1. DEcalogi nomine intelliguntur decem Præcepta illa quæ olim miniſterio Angelorum in duabus Tabulis lapideis deſcripta, & per manus Moyſis Populo Iſraelitico tradita, & promulgata fuerunt, prout legitur *cap.* 20. *Exod. & cap.* 5. *Deuteronomii*, ac alibi. Eorum priora tria DEUM immediate reſpiciunt, dicunturque *Præcepta primæ Tabulæ*: ſeptem poſteriora Proximum ſpectant, & vocantur *Præcepta ſecundæ Tabulæ*. Quæ quidem Decalogi Præcepta tum ex naturali lumine generi humano indita, tum rurſus a Chriſto Domino, utpote ſupremo Legislatore, non ſolum innovata, ſed etiam magis explicata & ampliata fuerunt, prout Evangelicæ Legis major perfectio poſtulabat; uti habetur *cap.* 5. & *cap.* 19. *Matthæi*, & alibi. De his ergo Decalogi Præceptis, ſimulque occaſione quinti, & trium ſequentium Præceptorum, *de Reſtitutione* ratione Homicidii, Stupri, Furti, ac Detractionis facienda (aliis pluribus materiis ad propria loca remiſſis) in præſenti Tractatu dicetur. Faveat Ille, Qui dixit *Matth.* 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*.

DISTINCTIO I.

De Præceptis Decalogi in genere, ac primis tribus in ſpecie.

QUÆSTIO I.

Quid generatim cenſendum ſit de Præceptis Decalogi, eorumque obligatione?

SUMMARIUM.

1. *Decalogi Præcepta, quæ?*
   Dividuntur in Præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ.
2. *Excellentia Præceptorum Decalogi.*
3. *Ea ſunt de Jure naturali.*
4. *Atque obligant pro quocumque ſtatu.*
5. *Solvitur inſtantia de ſanctificando die Sabbati.*
6. *Alia inſtantia de Idololatria.*
7. *Cauſa diſpoſitiva ad Idololatriam, quæ?*
   Ejuſdem cauſa conſummativa.
8. *Omnia præcepta moralia reducuntur ad Præcepta Decalogi.*
9. *Mandatum de diligendo DEO, & Proximo, an reducatur ad Decalogum?*
10. *Quomodo ad id reducantur Præcepta circa ceremonias veteris Legis, & ritus Sacramentorum, Legeſque cæteræ?*
11. *Violatio omnium Præceptorum Decalogi eſt ex genere ſuo mortalis.*
12. *Per accidens tamen poteſt eſſe venialis.*
   (*a*) Ut dictum Tract. 3. diſt. 1. n. 8. & 15.
13. *Notabilis differentia inter ipſa Præcepta Decalogi.*
14. *Utrum DEUS poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi?*
15. *Exempla talis diſpenſationis.*
16. *Solvitur objectio, oſtendendo, ibi interveniſſe veram diſpenſationem.*

2. RECTE notavit D. Auguſtinus *q.* 140. *ſuper Exodum*, Decalogum, in quo Divinæ Legis præcepta continentur, eſſe omnium Legum Epitomen abſolutiſſimam, Summamque omnium eorum, quæ homini Chriſtiano agenda ſunt, in eodem expreſſam eſſe, fatetur Concilium Colonienſe *in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis*. Unde ſi Præcepta ipſius bene intelligantur, ſufficient ad omnes actus humanos tum interiores, tum exteriores recte ordinandos; cum omnia præcepta moralia reducantur aliqua ratione ad Præcepta Decalogi. Hinc ſit

3. CONCL. I. Præcepta Decalogi ſunt de Jure naturali, atque obligant pro quocumque Statu. Ita communis; & ratio eſt: quia præcepta Decalogi ſunt de his, quæ ſtatim in promptu mens hominis ſuſcipit, & quorum contrarium videtur repugnare rationi. Hinc *Rom. cap.* 2. dicitur: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: ejuſmodi legem* (id eſt, ſcriptam) *non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis*.

4. Proinde Præcepta Decalogi quocumque tempore obligabant, etiam antequam promulgarentur a Moyſe, ſive jam in ſtatu Legis Naturæ, atque obligant de facto in ſtatu Legis Evangelicæ, eo quod lumine naturali notum ſit, non eſſe furandum, non blaſphemandum, non mentiendum, ac hujuſmodi. Quamvis, ut magis memoria tenerentur, ac frequentius in cognitione verſarentur, convenienter poſtmodum ea fuerint ſcripta, & a Moyſe promulgata, atque a Chriſto amplius declarata.

5. Si dicas: Præceptum ſanctificandi Sabbatum non amplius urget, cum ex traditione Apoſtolorum pro Sabbato colamus Diem Dominicam; ergo hoc Præceptum non eſt de Jure naturali. Reſp. diſtinguendo antecedens: Præceptum ſanctificandi Sabbatum non amplius urget, quatenus eſt cæremoniale veteris Legis, conceditur; quatenus eſt morale, negatur antecedens, & conſequentia. Siquidem Præceptum de Sabbato ſanctificando partim eſt morale, partim cæremoniale. Morale quidem, quatenus præcipitur, quod homo aliquo tempore vacet Rebus Divinis, & ſic eſt de Jure naturali, atque etiamnum obligat, juxta *Pſal.* 45. *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*. Cæremoniale vero, quatenus in Lege veteri pro tali cultu determinabatur dies Sabbatinus, & ſic de facto non obligat.

6. Quod ſi urgeas: Si Præcepta Decalogi ſunt lumine naturali nota, quomodo igitur ante Chriſti adventum Idololatria ferme totum Orbem occupavit, quæ tamen eſt contra primum Præceptum Decalogi? Reſp.

Digitized by Google

Reſp. Exiſtentiam veri DEI, Huncque eſſe colendum, homines lumine naturali cognoverunt, aut ſaltem, dummodo voluiſſent, neque propria malitia excæcati fuiſſent, ex creaturis hujus Mundi cognoſcere potuiſſent: prout aperte teſtatur D. Apoſtolus *Rom.* 1. *Invisibilia DEI a creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles. Quia, cum cognoviſſent DEUM, non ſicut DEUM glorificaverunt &c.*

7. Porro cauſa diſpoſitiva ad Idololatriam partim fuit inordinatum deſiderium præſentiæ mortuorum, quibus erigebant ſtatuas, ut in his velut præſentes cernerentur, qui mortui fuerant; partim tyrannis, ob quam Belus (qui eſt Nemrod, de quo legitur *Geneſ.* 10.) a filio ſuo Nino, Aſſyriorum Rege, jubebatur in erecta ſibi ſtatua coli, ut non mortuus, ſed Deus eſſe videretur; de quo execrando cultu Beel, nec non & tyrannide diverſorum Regum, ſubditos ad Idololatriam provocantium, toties in S. Scriptura fit mentio. His acceſſit ſucceſſu temporis convaleſcens iniqua conſuetudo, quæ tantus error pro lege cuſtodiebatur; prout uberius habetur *Sapient. c.* 14. Tandem, Deo ob malitiam hominum permittente, alia cauſa (quam *conſummativam Idololatriæ cauſam* appellat Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 94. *art.* 41.) acceſſit ex parte dæmonum, qui ſe colendos hominibus errantibus exhibuerunt, dando in Idolis reſponſa, & aliqua, quæ mirabilia videbantur, faciendo.

8. CONCL. II. Omnia Præcepta moralia poſſunt aliqua ratione ad Præcepta Decalogi reduci. Ita D. Auguſtinus *L. de decem Chordis*. Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. mor. num.* 3. & communis; idque patet inductione. Siquidem tria prima Decalogi Præcepta ordinant hominem ad DEUM, ſeptem vero poſteriora ad proximum: ex quibus priora tria complectuntur aliquo modo, quæcumque ad DEI cultum pertinent, atque explicari ſolent in Tractatu *De Religione, De Fide, Spe, & Charitate*, & alibi. Porro ſub honore Parentibus exhibendo etiam continentur reverentia, ſuſtentatio, obedientia, & alia hujuſmodi, tam ipſis, quam cæteris legitimis Superioribus præſtanda, & econtra horum obligatio erga ſibi ſubjectos: per ſequentia vero ſex Præcepta prohibentur omnia nocumenta, quæ poſſunt Proximis inferri in bonis animæ, corporis, fortunæ, & famæ, prout amplius patebit ex dicendis.

9. Obiicies I. Mandatum de diligendo DEO, & Proximo non reducitur ad Præcepta Decalogi, ſed potius hæc reducuntur ad illud *Matth.* 22. *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo &c. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & prophetæ;* ergo. Reſp. negando antecedens; licet enim Præcepta Decalogi ad illa duo mandata Dilectionis DEI, & proximi reduci poſſint tamquam ad prima principia practica moralia (continentur enim Præcepta Decalogi in ipſis, tanquam Concluſiones in Præmiſſis) nihilominus viciſſim etiam illa duo mandata reducuntur ad Præcepta Decalogi, atque in iſtis continentur tamquam Præmiſſæ in Concluſionibus, in quibus, per partes explicantur.

10. Objicies II. Si omnia Præcepta moralia continentur aliquo modo in præcepta Decalogi; ergo ſuperfluunt innumeræ aliæ leges, tum Divinæ, tum Humanæ, Civiles, ſive Eccleſiaſticæ. Reſp. negando conſequentiam. Siquidem, ut taceantur plurimæ Leges cæremoniales veteris Legis, nec non & Præcepta Legis Evangelicæ circa ritus Sacramentorum, quæ non ſunt Jure naturali cognita, ſed pendent a libera voluntate DEI, neque aliter ad Decalogum reduci poſſunt, niſi quatenus Jure naturali docemur, DEUM eſſe colendum Cæremoniis ſacris a ſe ordinatis, atque ſuppoſita Divina inſtitutione ac revelatione, Fide inſtruimur, hoſce ſacros ritus Sacramentorum a DEO præceptos eſſe. Ut, inquam, hujuſmodi Leges taceantur, omnes aliæ Leges aliquo modo reduci poſſunt ad Præcepta Decalogi, utpote quæ explicant, atque ad caſus ſpeciales juxta rerum, temporum, locorum, perſonarum, aliarumque circumſtantiarum exigentiam applicant, eorumque determinant obligationem: alioquin, ſi Lex aliqua pugnaret contra Præceptum Decalogi, eo ipſo foret injuſta.

11. CONCL. III. Omnium & ſingulorum Præceptorum Decalogi violatio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quamvis per accidens non raro a mortali excuſet tum parvitas materiæ, ubi dari poteſt (non enim ſemper, ac in omnibus dari poteſt, ut patet in Juramento falſo, in blaſphemia, & nonnullis aliis) tum defectus deliberationis, aut plenæ advertentiæ. Ita communis. Prior pars patet: quia omnia Præcepta Decalogi verſantur circa talem materiam, cujus violatio graviter repugnat Dilectioni DEI, vel Proximi, aut alteri virtuti, niſi excipere placeat mendacium jocoſum, & officioſum, cujuſque prohibitio ad octavum Præceptum Decalogi, cæteroquin ex genere ſub mortali obligans, reducitur.

12. Altera pars liquet ex eo, quia generaliter ad peccatum mortale requiritur plena advertentia rationis, ac deliberatio voluntatis; alioquin, ſi eſt ſemiplena, ſeu imperfecta ſolum, ex peccato de genere ſuo mortali fit per accidens peccatum veniale (*a*) quo modo & perjurium, ſi fit ex aliqua inadvertentia, poteſt reddi veniale.

13. CONCL. IV. Inter præcepta Decalogi eſt notabilis differentia, quod aliqua eorum ſimpliciter loquendo obligent poſitis quibuſcumque circumſtantiis, quædam vero non ſimpliciter & abſolute obligent, ſed ſub certis ac determinatis ſolum circumſtantiis. Ita Maſtrius *loc. cit. n.* 6. & alii, ac probatur inductione. Nam imprimis Præcepta illa, quibus prohibetur Odium DEI, Idololatria, Perjurium, Blaſphemia, Mendacium, & alii tales actus intrinſece mali ſemper obligant poſitis quibuſcumque circumſtantiis, ita ut actus oppoſiti in nullo prorſus caſu reddantur liciti; etiamſi quis poſſet vitam ſuam ſalvare, aut totum mundum redimere. Econtra vero præceptum non furandi, non occidendi, & quædam ſimilia obligant ſolum ſub certis circumſtantiis, ut puta ne quis ſurripiat rem alienam Domino rationabiliter invito, ne proximus indebite occidatur &c. Et quidem manentibus talibus circumſtantiis ſemper obligant; ſi vero mutentur, non obligant; unde in extrema neceſſitate licite quis ſurripit rem Proximi, ſicut & in bello juſto licita ſunt ſpolia hoſtium; ſimiliter malefactores, & hoſtes in bello juſto recte occiduntur.

14. Ex his patet reſponſio ad illam quæſtionem inter Theologos agitatam, utrum DEUS poſſit diſpenſare in Præceptis Decalogi? Reſp. enim, quamvis Nominales affirment, Deum poſſe diſpenſare in omnibus Præceptis Decalogi, Thomiſtæ vero id abſolute negent, nihilominus cum Doctore Subtili 3. *diſt.* 37. *quæſt. un.* mediam ſententiam eſſe tenendam, & dicendum, quod in illis Præceptis Decalogi, quæ ſunt de Jure naturali ſtricte ſumpto (ut eſt præceptum non blaſphemandi, non pejerandi &c.) Deus non poſſit diſpenſare, bene tamen diſpenſare valeat in aliis, quæ non ſunt de Lege naturali ſtricte, ſed ſolum large accepta, ut eſt Præceptum non occidendi, non furandi &c. Quare eatenus dicuntur eſſe de Lege Naturæ, quatenus regulariter loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis ſunt conſona primis principiis, & concluſionibus Legis Naturæ.

15. Porro in hiſce poſterioribus poſſe Deum diſpenſare, ita videlicet, ut accedente Divina auctoritate licitum evadat, quod alioquin illicitum foret, probatur ex S. Scriptura. Sic quippe Deus diſpenſavit cum Abrahamo, ut potuerit filium ſuum innocentem Iſaac occidere; aut ſaltem voluntatem efficacem occidendi habere. Similiter diſpenſavit cum Hebræis exeuntibus de Ægypto, ut licite potuerint optima quæque vaſa ejus, aurea, & argentea ſibi mutuo data, auferre. Item diſpenſavit cum iiſdem Judæis in Polygamia ſeu ſimultanea pluralitate uxorum, in Libello repudii, & nonnulliis aliis hujuſmodi.

16. Si dicas: In prædictis non interveniſſe veram diſpenſationem quoad Præcepta Decalogi, ſed tantum eſſe factam mutationem materiæ Præcepti, aut poſitionem alicujus circumſtantiæ, ſub qua Leges illæ Juris naturalis non amplius obligabant: nam (inquies) Præceptum non occidendi, aut non furandi &c. ſolum prohibet furtum, vel homicidium indebite factum, quale non eſt, ſi id fiat ex conceſſione,

vel

vel mandato Dei, qui habet ſupremum in res noſtras, vitamque dominium. Reſp. Hoc parum urgere: nam diſpenſatio tunc accidit, quando ab habente legitimam facultatem fit relaxatio Juris communis; atqui talis relaxatio Juris communis fit in caſibus poſitis; quia accedente mandato Dei poterat Abraham licite velle occidere Iſaac innocentem, quod alioquin non potuiſſet; & ſimiliter ex conceſſione Divina licite potuerunt Judæi auferre bona Ægyptiorum (non obſtante, quod furtum proprie non admiſerint) quæ alioquin ſine peccato auferre non potuiſſent; ergo tunc facta eſt vera diſpenſatio. Et certe, ſi hic nulla interveniebat diſpenſatio proprie dicta, ſed ſola mutatio materiæ Præcepti, ſequitur, nullam omnino dari proprie diſpenſationem, ſed omnes prorſus diſpenſationes eſſe meram Legis ceſſationem, ortam ex mutatione materiæ, & circumſtantiarum; nam ſuperveniente diſpenſationis legitimæ circumſtantia ceſſat ſemper ac ubique obligatio Legis reſpectu diſpenſati.

QUÆSTIO II.

Quænam ſub primo, & ſecundo Præcepto Decalogi contineantur?

SUMMARIUM.

17. *Diviſio Præceptorum Decalogi juxta quoſdam.*
18. *Communior eorum diviſio, hujuſque ratio.*
19. *Præceptum primum Decalogi, quale?*
20. *Et quæ præcipiat, ac prohibeat?*
21. *De his remiſſive.*
 (*b*) Tract. 4. & 5. per totum.
22. *Præceptum ſecundum Decalogi, quod, & quale?*
23. *Quænam eodem prohibeantur, & præcipiantur?*
24. *De his remiſſive.*
 (*c*) Tract. 6. diſt. 2. & 3. per totum.
 (*d*) Nempe Tract. 5. per totum & Tract. 6. diſt. 1.

17. ADVERTENDUM, quod non deſint SS. Patres, qui diſtinguendo Præcepta Decalogi inter ſe ponunt quatuor Præcepta pertinentia ad Deum, & ſex pertinentia ad Proximum, qui proinde Præceptum de *Non concupiſces &c.* ad unicum revocant; primum autem, vel ſecundum Præceptum dividunt in duo, prout faciunt S. Eſichius, & Hieronymus, atque Origenes, relati a D. Thoma 1. 2. *q.* 100. *art.* 4.

18. Communior tamen, & magis recepta eſt diviſio præceptorum Decalogi, quam ponit D. Auguſtinus *q.* 71. *in Exodum.* ut ſint tria Præcepta primæ Tabulæ pertinentia ad Deum, & ſeptem Præcepta ſecundæ Tabulæ pertinentia ad Proximum. Ratio hujus communis diviſionis eſt; quia ea, quæ ad Deum pertinent, convenienter ad tria Precepta reducuntur. Deinde, cum concupiſcentia uxoris Proximi ſpectet ad concupiſcentiam carnis, & concupiſcentia bonorum temporalium Proximi pertineat ad concupiſcentiam oculorum, recte D. Auguſtinus duo de his Præcepta diſtinxit, juxta illam generalem diviſionem peccatorum 1. *Joan.* 2. aſſignatam, ibi: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Hac igitur præceptorum Decalogi diviſione retenta, quam poſuit D. Auguſtinus, ſit

19. CONCL. I. Primum Præceptum Decalogi ita ſonat: *Ego ſum Dominus DEUS tuus &c. non habebis deos alienos coram me*, uti legitur *Exod. c.* 20. Et hoc Præceptum partim eſt affirmativum, partim negativum: ex una enim parte aliquid præcipit, & ex altera aliquid prohibet, prout obſervat Catechiſmus Romanus *part.* 3. *c.* 2. eſtque ſenſus Præcepti: *Me verum Deum coles, & diis alienis cultum non adhibebis.*

20. Et quidem quatenus hoc Præceptum eſt affirmativum, ſeu quatenus quidpiam agendum præcipit, verſatur illud circa actus virtutis Religionis, mandatque, uni DEO verum cultum, venerationemque debitam eſſe exhibendam; atque inſuper ad hoc Præceptum revocantur quæcumque pertinent ad tres Virtutes Theologicas, Fidem, & Spem, & Charitatem, utpote quibus immediate attingimus Deum, tanquam objectum; atque ultimum Finem noſtrum. Quatenus vero Præceptum illud eſt negativum, prohibetur per illud non ſolum Idololatria, atque omnis Superſtitio, ſed etiam Infidelitas, Deſperatio, atque Odium Dei, omneque aliud hujuſmodi peccatum.

21. quia igitur de Religione, ejuſque diverſis actionibus, atque oppoſitis vitiis, nec non & de Fide, Spe, & Charitate in propriis Tractatibus jam actum eſt (*b*) alia circa primum Præceptum Decalogi hoc loco dicenda non ſuperſunt: unde ad ſecundum pergendo, ſit

22. CONCL. II. Secundum Præceptum Decalogi *c.* 20. *Exod.* his verbis exprimitur: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Et ſimiliter hoc Præceptum, etſi verbis negativis comprehendatur, partim eſt affirmativum, partim negativum: nam dum prohibet aſſumere Nomen Domini in vanum, vel falſo iurando, vel aliter Sacroſanctum Dei nomen vane atque irreverenter uſurpando, polluendo, aut contemnendo, ſimul præcipit, debitam Divino Nomini reverentiam, atque honorem exhibendum eſſe.

23. Itaque imprimis hoc ſecundo Præcepto Decalogi prohibetur, ne Diviniſſimum Nomen quoquo modo vane ſeu irreverenter aſſumatur, aut falſo iurando, aut Nomen Dei in leviſſimis rebus temere ad teſtimonium adducendo, aut hoc Sanctiſſimum Nomen blaſphemando, maledicendo, ſive conviciis infectando, aut etiam vota male reddendo, & huiuſmodi. Deinde præcipitur debitus honor Divino Nomini impendendus, ac reverentialis eiuſdem invocatio, ſimulque, ut in Nomine iſto juremus in veritate, iuſtitia, & iudicio, iuxta illud *Jeremiæ* 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia.* Quibus addere oportet nuncupationem votorum, & debitam eorum præſtationem, prout Pſalmiſta ait: *Pſal.* 75. *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro.*

24. Cæterum, quia tum de iuramento, eiuſque conditionibus, atque oppoſito vitio Periurii, tum de Voto, eiuſque obligatione, atque ceſſatione abunde iam ſuperius (*c*) dictum eſt: reliqua vero, reverentialem Divini Nominis aſſumptionem concernentia comprehenduntur in Tractatu de Religione, (*d*) non oportet eadem hoc loco repetere.

QUÆSTIO III.

De Tertio Præcepto Decalogi, ejuſque obligatione.

SUMMARIUM.

25. *Præceptum tertium Decalogi, quale? Et ratio ordinis.*
26. *Præceptum hoc partim eſt morale, partim cæremoniale.*
27. *Quatenus morale, obligat de facto, Non vero, quatenus cæremoniale.*
 (*e*) Ut dictum Tract. 2. diſt. 2. q. 1.
28. *Pro Sabbato ſubſtituta eſt dies Dominica.*
29. *Idem Præceptum eſt & affirmativum, & negativum.*
 (*f*) Tract. 10. diſt. 1. per totum.

25. TERTIUM Decalogi Præceptum his verbis expreſſum habetur *Exodi c.* 20. *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Et quidem iſtud ordine pulcherrimo ſubiungitur duobus primis: nam quia ex Lege Naturæ debemus Deo Fidelitatem, Reverentiam, & Famulatum, ipſumque tum corde, tum ore, tum opere honorare; hinc in primo Decalogi Præcepto inſtruimur quoad interiorem cultum, fidelitatemque Deo exhibendam, quæ conſiſtit in agnitione, cultuque unius veri Dei, & falſorum deorum reprobatione: in ſecundo docemur, reverentiam Deo, ac Divino Numini impertiri, eiuſque Nomen verbis pravis in vanum non uſurpare, & nunc in tertio Præcepto

Pro inſtruimur, debitum Deo ſamulatum in gratiarum actionem pro perceptis beneficiis Creationis, Redemptionis, aliiſque innumeris devote præſtare, quod fit diem Sabbati ſanctificando, modo explicando. Hinc fit

26. CONCL. I. Tertium iſtud Præceptum partim eſt morale, & partim cæremoniale. Ita communis, eſtque breviter jam dictum ſuperius *n.* 5. Et quidem hoc Præceptum cenſetur eſſe morale, atque ex ipſa Lege naturali deſcendens, quatenus per id abſolute præcipitur, ut homo ſepoſitis temporalibus negotiis aliquod vitæ ſuæ temporis ſpatium Divino cultui impendat, Religioniſque exercitiis vacet: ad hoc enim tenetur homo ex Inſtinctu ipſius naturæ. Cæremoniale vero eſt, quatenus hoc tempus colendi Deum juxta Legem Moſaicam debebat eſſe dies Sabbati.

27. Priori modo, ſeu quatenus eſt morale, Præceptum hoc omnes ſemper & eodem modo obligavit, & obligat; cum ab ipſa Lege naturali derivetur obligatio, ut quandoque Deum veneremur, colamuſque ob beneficium Creationis, Conſervationis, aliaque innumera beneficia, idque partim in Ipſum credendo, ſperando, eumque ſuper omnia diligendo, partim Eundem diverſis Religionis actibus humiliter colendo. Cæterum poſteriori modo, ſeu quatenus eſt unum ex Præceptis Cæremonialibus Legis Moſaicæ, cum poſt Chriſti adventum, atque inducta Lege Evangelica omnia Præcepta Cæremonialia veteris Legis expiraverint (*e*) utpote quæ fuerunt umbra futurorum per Chriſtum jam impletorum, ſicque de facto ſuperſtitioſe obſervarentur ob falſam eorundem ſignificationem, hinc etiam iſtud tertium Præceptum Decalogi, quatenus cæremoniale eſt, obligare ceſſavit.

28. Unde per ſanctos Apoſtolos loco diei Sabbatini ex inſtinctu Spiritus Sancti ſubſtitutus fuit in memoriam Dominicæ Reſurrectionis Dies Dominicus; de quo jam fit mentio *cap.* 1. *Apocalypſis*, ibi: *Fui in ſpiritu in Dominica die:* & loco aliarum Solemnitatum Judaicarum, ut explicat D. Thomas 1. 2. *quæſt.* 103. *art.* 3. *ad* 4. alii ſucceſſive dies Feſti per Sanctam Matrem Eccleſiam inſtituti ſunt, atque determinati, ut in illis ſpeciali ratione Deo debitus cultus per pia Religionis exercitia impendatur.

29. CONCL. II. Tertium hoc præceptum Decalogi partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita communis. Idque deſumitur inter alia ex illo *Exod. cap.* 16. *Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino &c. Maneat unuſquiſque apud ſemetipſum;* id eſt (ut explicat Doctor Subtilis 3. *diſt.* 27. *quæſt. un.* §. *Quantum ad ſecundum*) *recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum* per actus virtuoſos. Et Eccleſia ſpecificavit, quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico. *De Conſecr. diſt.* 1. *can. Miſſas.* 64. Unde, quatenus hoc Præcepto injungitur exercitium actuum virtuoſorum, cenſetur eſſe affirmativum: quatenus vero prohibentur opera ſervilia, atque Judicium mortis & ſanguinis, omniſque ſtrepitus forenſis *cap.* 1. *& ult. De Feriis.* hac ratione Præceptum hoc eſt negativum. Verum de his ex profeſſo inferius (*f*) agendo de Præceptis Eccleſiæ.

DISTINCTIO II.

De Quarto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quæ ſit obligatio Filiorum erga Parentes?

SUMMARIUM.

1. *Ratio Ordinis quarti Præcepti.*
2. *Honor Parentum tria comprehendit.*
3. *Et ſunt actus Pietatis.*

(*a*) Ut dictum Tract. 7. diſt. 2. n. 6. & 7.

4. *Reverentia Parentibus debita, in quo conſiſtat?*
5. *Contra eam qualiter peccetur?*
6. *Amor Parentibus debetur.*
7. *Non tamen hi ſunt præferendi Deo.*
8. *Obedientia Parentibus præſtanda, & in quibus?*
9. *Filius an poſſit ingredi Religionem invitis Parentibus?*
10. *Quid, ſi Parentes ſint in gravi neceſſitate?*
11. *An Filius teneatur egredi ob extremam Parentum neceſſitatem?*

1. POSTQUAM Supremus Legiſlator in Præceptis primæ Tabulæ compendioſo, ſimulque ordinatiſſima ſerie tradidiſſet ea, quæ Divinum Cultum, Honorem, atque Amorem reſpiciunt, declaraturus in altera, eaque ſecunda Tabula, quæ ad Dilectionem Proximi pertinent, ſapientiſſime primo loco ponere dignatus eſt Præceptum de honore Parentibus impendendo, utpote qui poſt ipſummet DEUM ſunt particulare principium noſtrum, *Exodi cap.* 20. dicens: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Et addidit: *ut ſis longævus ſuper terram.* Ad quæ verba æternæ Veritatis reſpiciens D. Paulus *ad Eph.* 6. ſubjungit: *Quod eſt mandatum primum in promiſſione.*

2. Cæterum, ut notat Catechiſmus Romanus, & unanimis Doctorum, nomine honoris Parentibus exhibendi tria præcipue ſignificantur, videlicet Reverentia, Amor, & Obedientia. Addunt nonnulli ſuſtentationem Parentibus indigentibus ſubminiſtrandam: verum hæc commode reducitur ad amorem eiſdem impendendum.

3. Notandum autem, quod prædicta tria ſint actus propriæ virtutis, quæ *Pietas* dicitur, eſtque ſpecialis virtus ſub Juſtitia contenta, tanquam pars potentialis ipſius: (*a*) cum enim ad rationem Juſtitiæ pertineat, reddere cuique debitum ſuum, etiam Pietas, qua parentibus debitum amorem, honorem, atque obedientiam præſtamus, merito ſub ipſa contineri cenſetur. Neque enim hic ſumitur Pietas pro ſtudio internæ devotionis, ac ſinceri affectus erga Deum & Proximum, quomodo paſſim accipitur in S. Scriptura 1. *Timoth.* 4. *Exerce te ipſum ad pietatem.* & alibi. Sed ſumitur hic Pietas pro illa ſpeciali virtute, qua colimus Parentes, tanquam vitæ & educationis noſtræ poſt Deum auctores, debitam ipſis reverentiam, amorem, & obedientiam præſtando.

4. CONCL. I. Quantum attinet ad reverentiam, ex virtute Pietatis tenemur exhibere cultum, & reverentiam Parentibus, non ſolum externam, quæ præſtatur ſignis & officiis externis, ut puta ipſis aſſurgendo, famulando, honorifice de illis loquendo &c. ſed etiam internam, quæ conſiſtit tum in poſitivo actu recognitionis ſuperioritatis, benevolentiæ, æſtimationis, & cujuſdam timoris filialis: tum in fuga vilipenſionis, malevolentiæ, rancoris, contemptus interni, ac hujuſmodi pravorum affectuum. Ita Henrica *diſp.* 10. *De Religione. qu.* 1. *n.* 2. Bonacina *part.* 2. *diſp.* 6. *qu. un. punct.* 2. & alii.

5. Hinc, qui verbo, geſto, aliove ſigno exteriori gravem juxta morem Religionis, ac communem hominum æſtimationem Parentibus inferunt irreverentiam, peccant mortaliter; juxta quod *Exod. c.* 21. dicitur: *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Et *Deut.* 27. *Maledictus, qui non honorat patrem ſuum, & matrem.* Quinimo notant Doctores communiter, injuriam, quæ aliis hominibus illata mediocris foret, poſſe eſſe gravem, ſi Parentibus inferatur. Sic, prout exemplificat Bonacina *loc. cit.* & Baſſæus *V. Filius. n.* 4. graviter peccant filii, qui Parentes animo deliberato ad notabilem provocant iracundiam verbis contumelioſis. Item & ille mortaliter peccat, qui Parentem percutit, etiamſi hæc percuſſio cæteroquin levis foret. Idem dicendum cenſet, ſi filius cum ſufficienti deliberatione manum ad percutiendum elevet: hæc enim communi hominum ſenſu gravis in Parentes injuria, & irreverentia reputatur. Verum iſta intelligenda ſunt per ſe loquendo, ac niſi indeliberatio actus a mortali excuſet.

6. CONCL. II. Quantum attinet ad Amorem, quo filii tenentur ſuos Parentes proſequi, obligatio hæc certa eſt. Nam cum quilibet Jure naturæ teneatur diligere Proximum ſuum, quanto magis proprios Parentes? utpote ſibi conjunctiſſimos, & amplius præ cæteris proximos, cum ab ipſis vitam, & eſſe ſuum poſt Deum acceperit.

7. Parentes tamen idcirco non ſunt præferendi

Deo,

Dei, neque magis præ ipſo diligendi, iuxta Salvatoris *Matth.* 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Et *Lucæ* 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Non quod re ipſa, & abſolute odio haberi debeant Parentes, ſed comparative, & reſpective ad Deum: tum quia magis appretiative diligendus eſt: tum etiam, quia, ſi Parentes quidpiam mali, ſeu illiciti præcipiant, quodque eſſet contra legem Dei, eiſdem non eſt obediendum, iuxta illud *Act.* 4. *Si juſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate.* Hinc S. Gregorius Papa *Hom.* 37. *in Evangelia*, ad propoſitum ſic loquitur: *Sed ſi vim præcepti perpendimus, utrumque agere per diſcretionem valemus, ut uxorem, & eos, qui nobis carnis cognatione conjuncti ſunt, & quos proximos novimus, diligamus, & quos adverſarios in via DEI patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.*

8. CONCL. III. Tandem, quantum ad Obedientiam, certum quoque eſt, Filios teneri obedire Parentibus quidpiam legitime præcipientibus. Unde & Apoſtolus *ad Epheſ.* 6. ait: *Filii, obedite Parentibus veſtris in Domino*, cum pluribus concordantiis. Et quidem tenentur ipſis obedire in iis, quæ ſpectant ad bonos mores vel ad domus gubernationem, ita ut, ſi obedire recuſant in materia gravi, & magni momenti, peccent mortaliter: idque multo magis dicendum, ſi id ex contemptu, aut animi obſtinatione faciant. In rebus autem pravis, ſeu quæ ſine peccato fieri nequeunt, obedire non tenentur, iuxta dicta *num. præced.* Verum occaſione dictorum,

9. Quæres: An Filius poſſit ingredi Religionem invitis Parentibus? Reſp. cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 6. & Doctoribus communiter. Si Parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate, ita ut Filiorum obſequio multum indigeant, poſſunt Filii Religionem intrare etiam contra præceptum Parentum. Ratio eſt: quia in ſtatu eligendo Filius eſt ſui iuris, ac proinde poſt annos pubertatis quilibet ingenuus libertatem habet quantum ad ea, quæ pertinent ad diſpoſitionem ſui ſtatus, præſertim in his, quæ ſunt Divini obſequii. Inſuper magis eſt obediendum vocanti Deo, quam Parentibus carnalibus. Unde Chriſtus *Matth.* 8. reprehendit Diſcipulum, qui nolebat eum ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Et S. Hieronymus *in Epiſt. ad Heliodorum*, quem refert D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 101. *art.* 4. ait: *Per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, ad vexillum Crucis evola: ſummum genus pietatis eſt, in hac re fuiſſe crudelem.* † Hac ipſa ratione Benedictus XIV. in ſua ad Cardinalem Quirinum Epiſtola Bullarii Tomo II. Numero XXV. iudicat, Archidiaconum, qui ad Religionem tranſiit invito Epiſcopo ſuo, id de iure potuiſſe, quamquam merito cenſet debuiſſe illum, niſi alia obſtitiſſent, facultatem, & conſilium petere ab eodem Epiſcopo.

10. Dicitur conſtanter, *ſi Parentes non ſint conſtituti in gravi neceſſitate*: etenim ſi Parentes in tanta neceſſitate conſtituti exiſtant, quod ipſis commode aliter, quam per obſequium Filiorum ſubveniri non poſſit, non licet Filiis prætermiſſo Parentum obſequio Religionem ingredi, ſed debent eis remanendo in ſæculo ſubvenire, idque tum Jure naturali, tum Divino, de honorandis Parentibus: dummodo remanendo in ſæculo poſſint ſubvenire tali neceſſitati Parentum, & ingrediendo non poſſint. Ita Doctor Angelicus *cit. quæſt.* 189. *art.* 6. & *quæſt.* 101. *art.* 4. eſtque communis. Unde inter alias conditiones recipiendorum in Ordinem Seraphicum numeratur & hæc, quod non relinquant Parentes in ſæculo in gravi neceſſitate conſtitutos. Siquidem & Chriſtus Dominus *Matth.* 15. graviter redarguit Phariſæos, qui intuitu Religionis, & muneris Deo per filios oblati honorem, id eſt, ſuſtentationem Parentibus debitam ſubtrahebant.

11. Quinimo, ſi Filius iam ingreſſus ſit Religionem, in eaque Profeſſionem emiſerit, Parentes autem eius in extremam neceſſitatem ex caſu aliquo devolvantur, tenebitur Filius, admonito prius ſuo Superiore, ac niſi mediante huius vigilantia Monaſterium, ſive Religio æque bene ſuccurrere poſſit, ac velit egredi ad ſubveniendum extremæ ſuorum Parentum neceſſitati, dummodo veriſimile ſit, quod egrediens poſſit ipſis ſubvenire: ad hoc ſiquidem obligat Filium ipſa Lex naturalis, & Divina. Si autem neceſſitas Parentum, ſit tantum gravis, non tenetur egredi, tenetur tamen ſalva ſui Prælati obedientia, & ſuæ Religionis ſtatu, pium ſtudium adhibere, qualiter ſuis Parentibus ſuccurrat, aut per alios ſubveniatur.

QUÆSTIO II.

De Obligatione Parentum erga Filios.

SUMMARIUM.

12. *Parentum obligatio erga Liberos.*
13. *Tria generatim debent Parentes Liberis.*
14. *Alimentatio neceſſaria, quid involvat?*
15. *Mater primo triennio tenetur alere prolem, poſtea Pater.*
16. *Limitatur hoc.*
17. *Parentes debent theſaurizare Filiis, quomodo?*
18. *Parentes tenentur inſtruere Liberos in neceſſariis ad ſalutem.*
19. *Tenentur Liberis relinquere libertatem circa electionem ſtatus.*
Excommunicantur, qui cogunt mulierem ad ingreſſum Monaſterii.

12. SICUT Filii erga Parentes, ſic etiam Parentes erga Filios ad aliqua charitatis officia obligantur. Et nomine Parentum intelliguntur non tantum ipſi Genitores, ſed etiam Avus, Proavus, aliique Aſcendentes. Nec refert, quod hoc Præceptum Decalogi de ſola Filiorum obligatione loquatur; nam, quia reciprocam obligationem ipſe naturalis inſtinctus, & affectus Parentum erga Liberos ſatis inculcat, neceſſe non fuit, ſpeciali præcepto eandem explicare, iuxta commune adagium: *Per naturam ſenſualitatis amor potius deſcendit, quam aſcendit.*

13. CONCL. I. Ex hoc Parentum amore erga Filios tria potiſſimum Parentes illis debent. Primum eſt alimentatio neceſſaria. Secundum inſtructio in Fide, Religione, & bonis moribus. Tertium cura, ſtudium, & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu pro conditione perſonæ Liberi collocentur. Ita Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. Mor. num.* 94. & *ſeq.* & communis aliorum.

14. Tenentur itaque imprimis Parentes gravi obligatione Juris naturalis curare conſervationem, & educationem Liberorum ſuorum, hoc eſt, ſubminiſtrare alimenta, & alia vitæ neceſſaria, puta, victum, veſtitum, habitationem, & tempore adverſæ valetudinis convenientes medicinas, & hujuſmodi. Hoc tamen intelligendum eſt, quamdiu Filii illis indigent, nec ſibi ipſis providere poſſunt.

15. Et quidem ad Matrem proprie ſpectat, alere Filios & Filias uſque ad finem tertii anni, ſimulque lactare Filios per ſe, vel per bonam nutricem, quando juſta de cauſa per ſe non poteſt. Poſt triennium vero Liberorum educatio uſque ad emancipationem pertinet ad Patrem, ut dicitur *l. Nec Filium. C. De Patria poteſtate.* Unde illi vulgati verſiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque Minorem.
Majorem vero paſcere Patris erit.

16. Hoc tamen limitandum primo, niſi Mater dives ſit, & Pater pauper: tunc enim etiam poſt triennium ſpectabit ad Matrem alere Filium. Limitandum ulterius, niſi Pater ex Infidelitate converſus ad veram Fidem, Matre in Infidelitate permanente, petat Filium etiam triennio minorem ſibi aſſignari, ut eum ad veram Fidem perducat: quia tunc id erit faciendum, prout habetur *cap.* 2. *De converſione infidelium.* juncta Gloſſa ibidem. Idque merito ſtatutum eſt in favorem Fidei Chriſtianæ: *nam ſummam eſſe rationem, quæ pro Religione facit*, habetur *l. Sunt perſonæ. ff. De Religioſis, & ſumpt. funerum.*

17. Huc accedit obligatio, qua Pater tenetur providere Filiis in futurum, quantum honeſte poteſt, habita ratione circumſtantiarum particularium, ita ut poſſit, vel relinquat illis ſufficientem hæreditatem ad

vitæ

vitæ ſuſtentationem, & conditionem ſtatus, vel certe ea ratione dirigat, ut ipſimet addiſcendo aliquam artem, aut ſcientiam poſſint ſibi ipſis providere de neceſſariis. Et hoc innuunt illa verba Apoſtoli 2. *Corinth.* 12. *Nec enim debent Filii Parentibus theſaurizare, ſed Parentes Filiis.* Nam Filii per accidens duntaxat, hoc eſt, propter ſupervenientem eorum neceſſitatem tenentur ſuccurrere Parentibus; econtra vero Parentibus per ſe convenit, ut ſubveniant Filiis: & propter hoc non ſolum ad horam debent eis ſubvenire, ſed ad totam ſuam vitam, quod eſt *theſaurizare*, ut optime notat Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt.* 101. *art.* 2. *ad.* 2. Hinc inferunt Filliucius *tract.* 28. *part.* 2. *num.* 28. Bonacina *cit. diſp.* 6. *punct.* 5. & alii. Parentes illos graviter peccare, qui diligentiam ſaltem mediocrem non adhibent, ut bona acquirant, quibus Filii alantur, & hæreditatem habeant juxta ſui ſtatus conditionem, vel ſi bona dilapidando impotentes ſeſe reddant ad Liberos honeſte ſecundum ſtatum ſuum educandos, & dotandos.

18. Quantum ad alteram Parentum obligationem, tenentur ii ſub gravi obligatione inſtruere Liberos per ſe, vel per alios in neceſſariis ad ſalutem. Unde procurare tenentur, ut rudimenta Fidei addiſcant, ſcilicet Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum Apoſtolorum, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, neceſſariam doctrinam de Sacramentis, & alia hujuſmodi. Debent inſuper illos verbis & exemplis, addita etiam, ſi opus fuerit, charitativa correctione, & paterna caſtigatione, ad bonos mores, ac vitam Chriſtianam inducere, & a peccatorum occaſionibus avertere. Et quidem graviter peccant Parentes, ſi in talibus fuerint notabiliter negligentes, cum a tali eorum inſtructione plurimum pendeat ſalus Liberorum, & bona horum converſatio per vitæ decurſum: nam, ut *Proverb. cap.* 22. legitur: *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.*

19. Tertio tenentur Parentes Liberis relinquere libertatem circa electionem ſtatus, ita ut eum eligere ſinant, ad quem ipſos a Deo vocari cognoverint. Unde graviter peccant Parentes, ſi abſque juſta cauſa Filios impediant, ne Religionem ingrediantur, aut econtra, ſi eos invitos dolis, vel minis ad ingreſſum Religionis cogant. Quinimo Concilium Trident. *Seſſ.* 25. *De Regularibus. cap.* 18. excommunicat omnes, & ſingulas, perſonas, quæ quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut quamcumque aliam mulierem invitam, præterquam in caſibus a Jure expreſſis, ad ingrediendum Monaſterium.

QUÆSTIO III.

De Obligatione Subditorum erga Superiores, & econtra.

SUMMARIUM.

20. *Parentum nomine, qui omnes hic comprehendantur?*
21. *De Obligatione Subditorum erga Superiores.*
22. *Præſertim erga Prælatos Eccleſiæ.*
23. *Superiorum obligatio erga Subditos, quæ?*

20. ETSI nomine Parentum, quos in honore habendos eſſe, ſtatuitur hoc quarto Præcepto Decalogi, præcipue intelligantur ii, qui eos ſecundum carnem genuerunt: nihilominus hoc nomine, ſimul ac præſenti Præcepto omnia ea perſonarum genera comprehenduntur, quæ quandam in nos ſuperioritatem habent, & ad ſequentia quatuor capita communiter reducuntur. Primum eſt Parentum, qui ſecundum carnem nos genuerunt. Alterum eſt Superiorum, poteſtatem ſpiritualem in nos habentium: ut ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores &c. Tertium eſt Superiorum, poteſtatem in nos ſæcularem habentium: quales ſunt Reges, Principes, Duces, & Domini. Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſuper nos poteſtatem habent: quales ſunt Magiſtri, Tutores, & hujuſmodi. Hinc

21. Infertur I. Quod ea, quæ de officiis & obligationibus Filiorum erga Parentes, & Parentum erga Filios hactenus dicta ſunt, ſervata debita proportione etiam intelligi debeant de officiis & obligationibus Pupillorum erga Tutores, & alios Parentum vicem gerentes: item de officiis, & obligationibus ſervorum, ſubditorum, & quorumcumque inferiorum erga Dominos, aut ſuperiores ſuos, & econtra. Maſtrius *cit. diſp.* 11. *n.* 98. Navarrus, Bonacina, & alii paſſim; idque ex *cap.* 6. *ad Epheſios.* & *cap.* 3. *ad Titum.* & aliis pluribus S. Scripturæ locis ſatis obviis clare liquet.

22. Infertur II. Quod Chriſtiani omnes teneantur ſub gravi culpa obedire Summo Pontifici, utpote Chriſti in Terris Vicario, in rebus ad Fidem, & Chriſtianam diſciplinam pertinentibus. Similiter, quod Diœceſani Epiſcopis, Parochiani Parochis, Servi Dominis, Subditi Superioribus, & Populi Principibus ſuis obligentur præſtare obedientiam in his, in quibus reſpective ipſis ſubſunt, eiſque reverentiam, & amorem ſpecialem, aliaque officia, quæcumque recta ratio & prudentia id poſtulat, exhibere.

23. Infertur III. Quod viciſſim etiam omnes Superiores teneantur ad diligenter gerendam ſibi Subditorum curam, tum in temporalibus, tum in ſpiritualibus, prout cujuſque officium & conditio poſtulat. Ratio eſt: quia ejuſmodi Superiores ſunt caput Subditorum, ideoque tenentur quodammodo, ſervata tamen proportione, ad eadem, ad quæ Parentes erga Filios. Totam hanc Superiorum erga Subditos, horumque erga Superiores obligationem paucis complectitur Apoſtolus *ad Hebræos cap.* 13. ſcribens: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis, ipſi enim pervigilant,* QUASI RATIONEM PRO ANIMABUS VESTRIS REDDITURI.

DISTINCTIO III.

De Quinto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quænam Quinto Præcepto Decalogi prohibeantur?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Hoc Præcepto prohibetur quodcumque homicidium, ſimulque.*
3. *Damnum injuſtum corporis, Mutilatio enormis, & non enormis.*
4. *Quin etiam interior voluntas deliberata occidendi, vel injuſte lædendi proximum.*
5. *Intellectus verborum Chriſti, Matth.* 5.
6. *Tres gradus ad homicidium.*
7. *Quæ alia hoc quinto Præcepto prohibeantur?*
   (*a*) Tract. 3. diſt. 3. quæſt. 5. & Tract. 9. diſt. 6, q. 2. & 3.
8. *Quomodo intelligendum?* Cogitationis pœnam nemo patitur.

1. AGGREDIMUR nunc ea Præcepta Decalogi ſecundæ Tabulæ, quæ ſunt negativa, ſeu quibus expreſſe prohibetur, quodcumque jus Proximi violare, aut ipſum in bonis ſuis injuſte lædere. Quia vero inter alia bona hominis primum locum obtinet vita, merito in hoc quinto Præcepto Decalogi per illa verba *Exod.* 20. *Non occides*, ſeveriſſime a DEO interdicitur homicidium, ac quæcumque injuſta læſio corporalis Proximi. Hinc ſit

2. CONCL. I. Hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcumque homicidium injuſte illatum, tam proximi, quam ſui ipſius. Ita certa, & communis, ac habetur expreſſe *c. Si non licet* 23. *q.* 5. atque patet ex illis generalibus verbis; *Non occides.* Et quidem hoc Præcepto non ſolum homicidium opere conſummatum, quod eſt ultimum damnum in corpore, videlicet mors, ſed etiam quodcumque aliud damnum injuſtum in corpore citra mortem inferri prohibetur.

3. Porro hujuſmodi damnum injuſtum in corpore citra mortem aliud eſt irremediabile, ut mutilatio, aliud

aliud remediabile, ut vulneratio, aut alia læſio curabilis. Rurſus mutilatio alia eſt enormis, quæ impedit ex toto actum aliquem humanum, qui competeret homini ſecundum illam partem amputatam; ut contingit in amputatione manus dexteræ. Alia non enormis, id eſt, non impediens actum humanum: ut amputatio digiti, vel alicujus partis digiti. Scotus 4. *Diſt.* 15. *q.* 3. §. *De ſecundo*, & alii.

4. CONCL. II. Quinto isto Præcepto Decalogi non tantum prohibetur homicidium exterius, ſicut intelligebat Populus carnalis Judæorum in Veteri Teſtamento, qui ſolum reputabat illud prohiberi, pro quo inferebatur pœna ab ipſa lege Moſaica, ſed etiam ſecundum verum intellectum, atque authenticam declarationem Supremi Legiſlatoris prohibetur interior deliberata voluntas occidendi, vel lædendi Proximum ex iracundia. Ita ſiquidem Chriſtus Dominus *cap.* 5. docuiſſe legitur: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis manifeſte Chriſtus rejicit errorem Judæorum, putantium, quod ſolum homicidium exterius hoc Præcepto prohibeatur, dum etiam iram, ſeu quemlibet internum vindictæ appetitum prohibitum eſſe oſtendit.

5. Ubi pro clariori dictorum verborum, & ſententiæ ſeverioris intelligentia advertendum eſt cum S. Thoma 2. 2. *quæſt.* 158. *art.* 3. *ad* 2. quod ibidem Dominus loquatur de illo motu iræ, in quo quis appetit Proximi occiſionem, aut quamcumque gravem læſionem: nam talis appetitus, ſi conſenſus rationis plene ac perfecte ſuperveniat, eſt peccatum mortale, quod ipſum contextus verborum ſatis indicat.

6. Advertendum ulterius cum Leſſio *lib.* 4. *de Juſt. & Jure, cap.* 4. *num.* 26. & aliis, quod Salvator noſter dictis verbis explicaverit tres gradus ad homicidium. Primus eſt ira interna optans mortem Proximi. Secundus eadem ira prorumpens in contumeliam, ſed leviorem, qui indicatur per *ly raca*, quod juxta D. Auguſtinum eſt interjectio ſpernentis, & adverſantis. Tertius eadem ira erumpens in contumeliam gravem, manifeſtam, qualis indicatur per ly *fatue*.

7. CONCL. III. Inſuper hoc quinto Præcepto Decalogi prohibetur quodcumque convitium, aut probrolum & injurioſum verbum ex ira, vel appetitu vindictæ prolatum in Proximum, imo & quilibet iræ motus præſcriptum a ratione modum excedens, ſimiliter etiam internus vindictæ appetitus, etiamſi neque actu, neque ullo verbo, aut ſigno exteriori prodatur. Ita Doctores Catholici paſſim, & patet ex præallegatis verbis Chriſti Domini. Sed de his alibi. (*a*)

8. Nec dicas: juxta *L.* 18. *ff. De Pœnis*, & refertur *can. Cogitationis. De Pœnit. diſt.* 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*. Reſp. enim cum Gloſſa ibidem communiter recepta, id intelligendum eſſe coram hominibus: nam, cum homo non ſcrutetur cogitationes, neque percipiat ſecreta cordium, bene verificatur, quod cogitationis pœnam nemo patitur ab hominibus. Secus eſt in ordine ad DEUM, qui *ſcrutatur corda, & renes. Pſal.* 7. unde coram DEO cogitatio prava ac deliberata incurrit culpam, & meretur pœnam, juxta omnes, & patet ex nono, & decimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO II.

Quodnam Homicidium ſit prohibitum?

SUMMARIUM.

9. *Seipſum directe occidere non licet, abſque Divina revelatione.*
10. *Facta quorumdam Sanctorum excuſantur.*
11. *Indirecte ſe occidere ex juxta cauſa non eſt illicitum. Hujus exempla.*
12. *Et ratio.*
13. *Non tenemur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis.*
14. *Quid de Religioſis?*
* *Quid de ægrotis? Addit. I. & II.*
* *Quid de Militibus in Bello juſto? Addit. III.*
15. *Auctoritate publica poſſunt occidi malefactores.*
* *Num etiam malefactor, qui ſe opponit Lictoribus?*
16. *Auctoritate etiam privata poteſt occidi iniquus aggreſſor pro tuenda vita &c.*
17. *Servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. Hoc declaratur.*
18. *Corollaria.*
* *Aliud notabile Corollarium.*
19. *Idem licitum pro defendenda pudicitia.*
20. *Si ea aliter defendi nequeat.*
21. *Num liceat pugnis repercutere?*
22. *An liceat occidere furem ob defenſionem ſuarum facultatum, vel honoris?*
23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. *Propoſitiones diverſæ circa hoc damnatæ & cavendæ.*
30. *Item aliæ Propoſitiones.*

(*a*) Partim infra Quæſt. ſeq. num. 37. partim ſupra Tract. 4. diſt. 7. num. 10. & 12.

* *Major declaratio aliquarum Propoſitionum damnatarum. Addit. I. & II.*
* *Quanta debent eſſe ſumma in Bonis Fortunæ, ut liceat ob eandem aggreſſorem occidere? Additio III.*
* *An liceat occidere furem jam actu aufugientem? Addit. IV.*
* *Solvitur aliqua Objectio. Additio V.*

9. CONCL. I. Abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione non eſt licitum ſeipſum directe atque ea intentione occidere, ad cavendum tandem quodcumque malum. Ita habetur *c. Si non licet*, 23. *quæſt.* 5. aliique citatis. Probatur autem partim ex generali prohibitione hujus quinti Præcepti Decalogi, partim ex eo: quia homo non habet jus & auctoritatem in propriam vitam, cum non ſit dominus abſolutus vitæ ſuæ (hic enim eſt ſolus DEUS) ſed duntaxat cuſtos & uſuarius, quatenus jus habet cuſtodiendi vitam ſuam & membra contra quemcumque iniquum aggreſſorem, eiſque utendi ad Dei laudem.

10. Dicitur notanter, *abſque Divina auctoritate, ſeu revelatione*: tum propter exemplum S. Apolloniæ Virginis & Martyris, ſemetipſam in rogum ſibi præparatum conjicientis: tum aliorum quorumdam Martyrum, ac præſertim Fœminarum, quæ ſeipſas morti tradiderunt, ne pudicitiam amitterent: id enim feciſſe creduntur ex Divina inſpiratione, prout eas excuſat S. Auguſtinus *lib.* 1. *De Civitate Dei. cap.* 20. & concludit textus *cit. c. Si non licet.* 23. *quæſt.* 5.

11. CONCL. II. Licitum tamen eſt, juxta de cauſa aliquid facere, vel omittere: unde certe ſcitur præter intentionem noſtram mors ſecutura, ſicque ſeipſum indirecte occidere. Ita Scotus 4. *diſt.* 14. *quæſt* 3. §. *De ſecundo*, & communis aliorum. Probatur Concluſio inductione. Sic enim miles poteſt, imo tenetur non deſerere ſtationem ſuam, etſi moraliter certus ſit ſeſe occidendum ab hoſtibus. Similiter, tempore peſtis, poteſt quis inſervire infectis peſte, etſi putet ſe pariter inficiendum. Poteſt item quis injicere ignem in pulverem tormentarium ad evertendam turrim hoſtilem, licet certum ſit momento ſeſe diſſipandum: prout exemplificat Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure, cap.* 9. *dubitat.* 6. *num.* 27. *& ſeqq.* plura ſimilia exempla adducens.

12. Ratio horum generalis eſt: quia in talibus circumſtantiis proprie quis ſeipſum non interimit, ſed ruina turris, vel impetus ignis, aut peſtis &c. Neque talis ſeipſum interimere intendit, ſed bono communi conſulere, hoſtibuſque Reipublicæ vires nocendi ſubtrahere. Hinc *lib.* 1. *Machabæorum*, *cap.* 6. laudatur Eleazarus, quod ad liberandum Populum ſuum interfecerit elephantem hoſtilem, cujus caſu videbat ſe opprimendum, ſicut & poſtmodum oppreſſus eſt, proprioque triumpho ſepultus.

13. Similiter nemo tenetur vitam ſervare, niſi mediis ordinariis, & communibus. Unde Gobat *tract.* 5. *Quinarii, cap.* 1. *num.* 35. poſt Victoriam, & alios tradit, non teneri quempiam ad locum etiam propin-

quum

Digitized by Google

quam migrare ob ſalubriorem auram, neque bibere vinum, quamvis Medicus dicat, eius potu vitam ad decennium prolongatum iri, niſi forte ab eius longævitate penderet ſalus Reipublicæ.

14. Et infra *num.* 60. *& ſeqq.* ſubiungit, quod nullus Religioſus teneatur a ſuo Superiore petere potum, victum, aut veſtitum diverſum ab iis, quæ ſunt in eius Conventu, Monaſterio, Collegio uſitata, quamvis non peccet, ſi ratione infirmitatis formidatæ peculiarem potum petat rogando; ſecus, ſi petat efflagitando tanquam debitum. Huc facit S. Bernardus *Serm.* 30. *in cantica*, ubi graphice deſcribit Religioſum plus, quam oportet, ſuæ valetudini ſtudentem, ac proin inter alia querita...tem: *Legumina ventoſa ſunt, caſeus ſtomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquæ non ſuſtinet pectus, piſces de ſtagno, aut de lutoſa aqua meæ penitus complexioni non congruunt &c.* Subdit autem inter alia Sanctus Pater: *Puta te, quæſo, Monachum eſſe, non Medicum; nec de complexione iudicandum, ſed de profeſſione.* Ratio iam fuit antea inſinuata: nimirum quia nemo tenetur ſuam vitam ſervare, niſi mediis reſpectu ſui ſtatus ordinariis.

Additio I.

* Non dicas: Si nemo tenetur ſuam vitam ſervare, niſi mediis ordinariis, tunc ægrotus, quin dicatur ſeipſum indirecte occidere, poteſt bona conſcientia reſpuere medicinas in periculo mortis, quamvis illæ medicinæ non ſint nimium pretioſæ, & cæteroquin foret magna ſpes reconvaleſcentiæ, ſi eaſdem, quas abſque ingenti difficultate poſſet, etiam ſumeret. Reſp. omnino negando illatum, & eiuſdem ſuppoſitum, quaſi nimirum medicinæ reſpectu ſtatus infirmorum eſſent quid extraordinarium: etenim hæ, præſertim non nimis pretioſæ, in ſimilibus circumſtantiis reſpectu ſtatus ægrotantium non ſunt extraordinaria, ſed potius ordinaria remedia. Hoc tamen verum eſt, quod exinde ſequatur, nec ægrotos (niſi ſalus Reipublicæ aliter ſuadeat) teneri in ſimili caſu applicare media extraordinaria, puta reſpectu ſtatus nimis pretioſa, aut valde dura; e. g. vir non tenetur admittere abſciſſionem cruris, aut virgo infirma attactum Medici, ſeu Chirurgi in partibus inhoneſtis, vel mulier non potens parere exciſſionem fœtus &c. Videatur la Croix *lib.* 3. *part.* 1 *n.* 769. item *num.* 776. *ac n.* 784. *&* 785. *

Additio II.

* Nec urgeas ulterius: Si probabilis ſpes ſit per exciſſionem fœtus ſalvandi Prolem quoad vitam ſpiritualem, ut nimirum eadem exinde deveniat ad Baptiſmum, tenetur Mater admittere ſectionem Cæſaream, quamvis hoc remedium ſit extraordinarium & valde doloriferum: ergo ſimiliter Mater ad ſalvandam vitam ſuam propriam corporalem obligatur admittere exciſſionem fœtus, & conſequenter ad ſalvandam vitam adſtringitur quis adhibere quoque media extraordinaria, quamvis valde dolorifera. Ante Reſponſionem notandum ex P. Ildephonſo Tauſch *Diſp.* 1. *Quæſt.* 3. *Reſolutionum Theologicarum* nomine ſectionis Cæſareæ hic nil aliud intelligi, quam uteri Matris prægnantis a latere inciſionem arte Chirurgica ita affabre factam, ut fœtus, dum Mater eum pariendo eniti impotens eſt ſectione facta extrahi, vel alia circa eundem fieri queant, quæ factu tunc neceſſaria. Et quamvis hæc ſectio plerumque difficilis exiſtat, & ſæpe periculoſa, nam tamen, ſi præſens ſit Chirurgus in arte peritus, fieri poſſe extra periculum vitæ ſive Matris, ſive Prolis, teſtantur plures apud Theophilum Raynaudum *Tom.* 14. *De ortu Infant. per ſect. Cæſar. c.* 2. *&* 3. ac in hac ipſa urbe Monacenſi, ubi ſcribo, frequens oſtendit experientia per famoſum ac valde peritum quempiam Chirurgum Gallicum palam facta H. N.

Reſp. negando conſequentiam, & paritatem; & diſparitas eſt, quia in antecedenti agitur de vita ſpirituali, non autem ſic in conſequenti: vita autem ſpiritualis eſt longe altioris ordinis quam vita corporalis, & exinde non mirum, quod ſi adſit peritus Sectionis Cæſareæ, & affulgeat probabilis ſpes ſalvandi alterum quoad vitam ſpiritualem, quod (inquam) aliquis teneatur ex præcepto charitatis (præſertim propria Mater) etiam cum notabili moleſtia & ſenſibili dolore corporali ſalvare vitam ſpiritualem alterius, ſemetipſum iuvare impotentis atque in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituti, quæ omnia non verificantur in caſu præſenti. Videatur de hoc fuſius P. Ildephonſus Tauſch. *loc. cit.* *

Additio III.

* CONCL. III. Licita eſt occiſio Hoſtium nocentium in ipſo conflictu, aut obſeſſione, aut expugnatione Fortalitii &c. ſive bellum illud fuerit defenſivum, ſive etiam offenſivum dummodo iuſtum. Ita communis, ſuitque totum id jam fuſius declaratum *Tract.* 4 *Diſt.* 7. *quæſt.* 4. quorſum Lectorem remitto, ſolumque ex dictis ibidem addo, equidem talem occiſionem juxta AA. pariter fieri licitam etiam poſt conflictum, ſi vita non fuerit condonata, & id ad vindicandam injuriam ob ſpeciale aliquod atrox crimen morte dignum, & ad aliorum terrorem, ſive ad acquirendam, firmandamque Reipublicæ pacem videatur neceſſarium, aut ſaltem valde conducens; alias autem jam bello devictos, & captos trucidare fas non eſt, nec conveniens Chriſtianæ manſuetudini: uti nec hoſtes occidere veneno, inficiendo, puteos farinam, aquas, glandes, &c. quod foret contra Jura belli. Item licitum non eſt, fœminas, aliasve perſonas defendis armis ineptas, ſi ob defectum annonæ ab urbe obſeſſa pellantur, fame enecare, ſed debent vel iterum in urbem repelli, ſi ſit ſpes recipiendi, vel ipſis concedi tranſitus per caſtra, dummodo ab his expulſis revera nullum immineat obſidentibus periculum. Similiter non licet captum innocentem parvulum Filium Gubernatoris civitatis velle ſuſpendere, niſi ipſe Gubernator ſtatim urbem illam extradat obſidentibus. Ratio eſt: quia non licet Innocentes, quales forent omnes hi enarrati per ſe & indirecte occidere juxta jam dicta. Plura de his vide in Jure Canonico præſentis Auctoris *lib.* 5. *Decret. Tit.* 12. *

15. CONCL. IV. Licita eſt occiſio alterius, quando fit auctoritate publica per Juſtitiam punitivam ob patrata ſcelera. Ita communis, & patet tum ex illo *Exod.* 22. *Maleficos non patieris vivere.* tum idem probatur ratione: quia ſceleratorum hominum punitio prorſus neceſſaria eſt ad vitam hominum politicam, & quietam; alioquin enim ſcelera invaleſcerent, & probi præ malitia atque infeſtationibus impiorum non poſſent ſecure vivere.

Additio.

* Quod ſi Lictores ſeu ſatellites auctoritate publica aliquem malefactorem iuſſi ſint capere, is vero ſe opponat, ne comprehendatur: ut tunc ſimilis malefactor a ſatellitibus occidi licite poſſit Julius Clarus, & Farinacius apud La Croix *loc. cit.* *num.* 797. ſequentes ſex requirunt conditiones. 1. Ut crimen ſit atrox. 2. Ut Lictores habeant mandatum ob id capiendi malefactorem. 3. Ut capiendus armata manu reſiſtat. 4. Ut capiendus iam ſit diffamatus de tali crimine. 5. Ut is alio modo comprehendi nequeat, niſi occidendo eum. 6. Ut timeantur graviora mala, ſi evaderet. *

16. CONCL. V. Etiam auctoritate privata licitum eſt occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem ob defenſionem vitæ ſuæ, & integritatem membrorum, quamvis talis aggreſſor fuerit furioſus, aut plene ebrius; quoniam & hic malum graviſſimum infert, & talem materialiter invaſor injuſtus eſt; dummodo totum illud fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita rurſum communis. Ratio eſt: quia Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, ſicque iniquum aggreſſorem, qui tibi vitam eripere conatur, prævenias, & occidas, ſi aliter mortem evadere nequis. Unde *c. Significaſti* 2. *de Homicidio.* dicitur: *Vim vi repellere omnes leges, & omnia Jura permittunt.*

17. Sed mox pro confirmatione ſecundæ partis Concluſionis ibidem ſubiungitur: *Tamen id debet fieri non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam*; hoc eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Porro moderamen inculpatæ tutelæ in homicidio tunc cenſetur adhiberi, quando quis occidit ſolum, quia revera in conſcientia, & ſine dolo ac fraude putat, ſe non poſſe evadere, niſi occidat.

18. Hinc infertur, quod ſi quis cum levi percuſſio-

ne poteſt ſe ab aggreſſore defendere, tunc eum licite occidere non poſſit. Item, qui abſque gravi dedecore, aut alio ſuo incommodo poteſt fugere, vel clamare & implorare auxilium, tenetur ad id. Similiter ſi is, qui te invaſit, iam fugiat, vel deſiſtat nocere, ita ut amplius non ſit metuendus, non tibi licet eum perſequi, & occidere; quia talis occiſio non eſſet amplius in defenſionem vitæ, ſed in vindictam accepti vulneris: niſi forte periculum adeſſet novæ invaſionis, & quod alter regrediens te denuo ſit aggreſſurus. Semper enim ad futurum malum eſt reſpiciendum, ad quod duntaxat vitandum iuſta defenſio conceditur, non autem ad præteritum, cuius non eſt defenſio, ſed vindicta.

Additio.

* Cæterumquin per modum iuſtæ defenſionis, & ſervatis conditionibus moderaminis inculpatæ tutelæ proxime explicatis licet occidere actualem inſidiatorem etiam præveniendo eundem, nec tenetur quis prius ictum exſpectare alterius, e. g. adverſis latronem, vel hoſtem tuum inter dumeta ex inſidiis ſclopetum proxime parantem, ut contra te exoneret; in hoc caſu non teneris exſpectare, uſque dum actu fiat exploſio ſclopeti, ſed potes, ubi nulla via ſupereſt fugæ, talem inſidiatorem præveniendo occidere, vel graviter vulnerare, uti recte Sporer *Tract. 5. c. 2. ſect. 3 n.* 150.

19. CONCL. VI. Etiam pro defendenda pudicitia licitum eſt occidere invaſorem, ſeu eum, qui tentat aliquam perſonam violare, ſi aliud remedium pudicitiam defendendi non ſuppetat. Ita Leſſius *l. 2. c. 9. dubit.* 12. & alii. Ratio eſt; quia pudicitia eſt bonum ſummæ æſtimationis, ac pretioſior multis opibus: ſimulque in tali caſu adeſt periculum peccati, ne videlicet perſona violanda ob carnis fragilitatem tandem conſentiat.

20. Verum data Concluſio pariter, uti inſinuatum iam fuit, intelligenda eſt, quando pudicitia, vel etiam integritas carnis aliter defendi non poteſt, nam, quando aliter periculum illud effugere potes, non licet tibi iniuſtum aggreſſorem occidere, aut vulnerare, cum non amplius obſervaretur moderamen inculpatæ tutelæ.

21. Num autem, quando fœmina, vel iuvenis ſollicitatur, ſive contrectatur, aut oſculum accipit ab aliquo laſcivo, liceat talem poſt ipſum oſculum ſeu tactum percutere, ſeu alapam infligere, exiſtimat Lugo *diſp.* 10. *de Juſt. & Jure ſect.* 10 *n.* 196. non eſſe in hoc ſcrupuloſe agendum, ſed id licite fieri poſſe, imo & aliquando expedire, non ſolis verbis aſperioribus, ſed manibus quoque puritatem animi & conſtantiam graviter oſtendere: etenim id puella facit non tam in vindictam, quam in defenſionem pudicitiæ pro futuro; nam ſi non oſtendat indignationem, credet amaſius, gratum ei hoc eſſe, atque alia vice iterum tentabit ſimilia.

22. CONCL. VII. Etſi Doctores aſſerant, licitum eſſe occidere furem in defenſionem tuarum facultatum, ſi is ſit fur nocturnus: aut ſi ſit fur diurnus, telo tamen ſe defendat, ut habetur *l. Itaque 4. ff. Ad Legem Aquiliam* & tenet Covarruvias *in Clem. Si furioſus. part.* 3 *§. un. num.* 6. ac Leſſius *loc. cit. dubit.* 11. cum aliis: dummodo ipſæ facultates ſint magni momenti, nec ſit ſpes illas aliter recuperandi. Etſi inſuper multi affirment Doctores, quos allegat, & ſequitur Tannerus *Tom.* 3. *diſp.* 4 *quæſt.* 8. *num.* 73. fas eſſe pro defenſione honoris aggreſſorem iniuſtum occidere, ſi nec aliter defendi, nec facile recuperari læſus honor poſſit: tamen, ne via pateat homicidiis apertatur, ſequentes Propoſitiones, partim ab Alexandro VII. & partim ab Innocentio XI, damnatæ, merito erunt obſervandæ, atque omnimodis evitandæ.

23. Hinc ſciendum, quod Alexander VII. in ſpeciali Decreto, *die* 24. *Septembris* 1665. emanato inter alias plures Propoſitiones, etiam ſequentes damnaverit. Prima (in Decreto ordine 17.) ſic habet. *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit; uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni, publice & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.*

24. Secunda (ordine 18.) *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam iudicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.*

25. Tertia (ordine 19.) *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.*

26. Quarta, quæ una cum ſequentibus damnata eſt ab Innocentio Papa XI. in Decreto, 1679 *die* 2. *Martii* edito (eſtque in Decreto ordine 30) ſic ſe habet: *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.*

27. Quinta (ordine 31.) *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.*

28. Sexta (ordine 32.) *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam, ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

29. Septima (ordine 33.) *Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contra iniuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter* (id eſt, defenſione occiſiva) *defendere: ſicut & ius habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra earum poſſeſſionem iniuſte impedientem.*

30. His addi poterit Propoſitio 13. 14. 15. item 34. & 35. in eodem Decreto Innocentii XI. damnata: ſed earum qualibet iam alibi (*b*) refertur. Hæ igitur omnes Propoſitiones, utpote latam homicidiis portam aperientes, & ſingulæ ipſarum, tanquam ſcandaloſæ, & in praxi pernicioſæ merito a ſumma Sede damnatæ ſunt, adiuncta graviſſima prohibitione, ne defendantur, aut ad praxim deducantur. Proinde nonnulli Libri impoſterum caute legendi, & ſi in eiſdem huiuſmodi occurrerint ſententiæ, oportebit ab his cavere.

Additio I.

* Quær. I. Cur liceat occidere aggreſſorem in Bonis fortunæ, ſi ſumma ſit ſuo modo notabilis, & cur non aggreſſorem per verba iniurioſa ſeu contumelioſa in Bonis famæ ac honoris: cum tamen honor & fama ſint Bonum notabilius Bonis fortunæ? Reſp. Rationem huius ac diſparitatem inter utraque Bona eſſe, quia *imprimis* occiſio Infamatoris non eſſet certum medium conſervandi famam; quinimo ſæpius eandem magis diminueret, atque talis a prudentibus potius homo nimis vindicativus, & paſſionatus audiretur. *Secundo*. Quia bona fortunæ ſemel amiſſa veriſimiliter amplius recuperari nequeunt, uti ſupponitur: alias enim nec liceret propter eadem raptorem occidere, cum excederetur moderamen inculpatæ tutelæ: econtra vero Bona famæ, vel honoris ordinarie recuperari facile poſſunt, ſaltem auctoritate Judicis: puta per actionem iniuriarum, per actionem ad palinodiam, per retorſionem verbalem &c. *Tertio*. Quia, ſi talis famæ defenſio ordinarie liceret, tenderet in maximam perniciem Reipublicæ, præſertim cum plurimi vel ex ſuperbia, aut invidia, aliove malo affectu, vel ex præoccupatione iudicii, amore proprio, aut aliis paſſionibus excæcati, facile ſibi fingerent, ab hoc vel illo imminere proximum periculum infamiæ, vel læſionis honoris &c. ſicque plurima committerentur duella æque, ac homicidia, & conſequenter Reſpublica etiam notabilibus ſuis civibus, alias ad eam defendendam aptiſſimis copioſe privaretur, prout ante hac miſere experta eſt Gallia. Vide de hoc fuſius Auctores in propoſitiones damnatas ſcribentes, notanter Cardenam, & Dominicum Viva hic. *

Additio II.

* Porro ſi quis non ſolum verbo iniurioſo (uti fit per contumeliam) aggrederetur alterius honorem, ſed ſimul aliud grave malum reale intentando, quod haud aliter, quam armis averti valeret, poſſet illud repelli per modum inculpatæ tutelæ etiam apprehen-

Digitized by Google

hendendo gladium &c. quamvis poſtea ſequatur alterius occiſio. Ex quo Cardenas apud la Croix *l.* 3. *p.* 1. *n.* 802. deducit: I. Quod Titius maritus videns adulterum volentem ingredi ad uxorem ſuam, poſſit huic opponere gladium, ut deterreatur adulter, & emaneat: quod ſi vero ex tunc adulter viciſſim ſtringat gladium, viam vi facturus, ſi Titius nequeat aliter arcere, poteſt occidere, & in hoc tuetur non ſolum honorem ſuum, ſed etiam ius Tori, imo & vitam ſuam, quam ſtringendo viciſſim gladium adulter vult Titio eripere, ut viam ſibi paret ad uxorem ejuſdem. II. Si Petrus fuſte intentet ignominioſam percuſſionem Paulo, qui ſine gravi nota aliter fuga declinare non poteſt, in eo caſu Paulus poteſt opponere gladium, ut avertat intentatam percuſſionem graviter ignominioſam. Quod ſi Petrus viciſſim opponat gladium, jam non tantum aggreditur honorem, ſed etiam vitam Pauli; unde Paulus, ſi aliter non poſſit, licite vim arcebit, etiam ſi aliter fieri nequit, defenſione occiſiva. Idem dic, ſi quis præter verba contumelioſa, quibus alterum afficit, pariter tentet ipſi ſurripere ſummam notabilem in bonis fortunæ. *

Additio III.

* Quær. II. Quanta debeat eſſe ſumma in Bonis fortunæ, ut cenſeatur notabilis, ob quam liceat raptorem, ſeu furem ſervato moderamine inculpatæ tutelæ occidere, aut graviter lædere? Reſp. I. Quantitas illa debet eſſe major, quam quæ ſufficeret in ratione furti ad peccatum mortale. Ita Sporer *Tract.* 5. *in V. Præcept. Decalog. cap.* 2. *ſect.* 3. *num.* 157. Ratio eſt; quia regulariter ad peccatum grave furti, præſertim reſpectu mediocriter divitis ſufficit ablatio unius aurei, qui tamen aureus, ſaltem regulariter loquendo, non ſufficeret ad occidendum raptorem etiam ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, cum Propoſitio contraria ſuperius jam allegata ſit damnata ab Innocentio XI. ordine 31. Ex quo infert P. Sporer, peſſime egiſſe cuſtodem vineæ, qui pauperculum uvas aliquas carpentem, cum clamore monitus non mox ceſſaret, ſclopeto traiectum occidit: item alibi pariter peccaſſe cuſtodem raparum agri, qui puerum rapas extrahentem ſecuri iacta graviſſime læſit in femore cum periculo vitæ.

Reſp. II. In ſpecie, ac in particulari nequit quantitas regula aliqua univerſali definiri, ſed debet conſiderari diverſitas ſtatus, num ſit illuſtris vel plebeius, dives, vel pauper &c. Ita denuo Sporer *loc. cit.* Ratio eſt: quia ablatio reſpectu unius *v. g.* pauperis poteſt eſſe notabilis, quæ tamen non cenſetur talis reſpectu valde divitis. Cardenas apud la Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 808. putat, reſpectu omnium etiam ditiſſimorum cenſeri in præſenti rem magni momenti valorem quadraginta Imperialium. Loquendo autem in ſpecie de Pauperibus exiſtimat Sporer cum aliis, reſpectu eorum rem magni eſſe momenti unum alterumve aureum ablatum, ſine quibus difficulter aliquo notabili tempore vitam ſuam ſuſtentarent: nam Propoſitio illa, quæ tenuit licere occidere raptorem ob unius aurei ablationem, propterea ab Innocentio XI. rejecta eſt; quia poſuit, id licere *regulariter*, quod utique falſum eſt, non tamen obſtat Doctrina Patris Sporer, non regulariter, ſed tantummodo in caſu extraordinario reſpectu pauperum loquentis. Quoad vero magis divites admittit Molina *Tom.* 4. *tract.* 3. *diſp.* 16. nec quatuor ducatos ſufficere, ut propter eoſdem fur occidi licite poſſit, ſicque mitti in infernum. Porro, an etiam per moderamen inculpatæ tutelæ, & abſque peccato alterum occidens non incurrat irregularitatem ex defectu lenitatis, dicetur *Tract.* 13. *diſt.* 3. *n.* 65. *& ſeqq.* *

Additio IV.

* Quær. III. An liceat raptorem *Bonorum* fortunæ occidere, non ſolum tunc, quando intentat eadem auferre, ſed etiam quando talia iam actu abſtulit, & cum his ſeſe fugæ commiſit? Reſp. Affirmative, ſi fur ſit ſub actuali fuga conſtitutus, & talis res, quæ ſit magni momenti, alia via recuperari nequeat. Ita Sporer *Tract.* 5. *c.* 2. *ſect.* 3. *n.* 156. la Croix *l.* 3. *p.* 1. *num.* 810. & apud eundem Card. de Lugo cum communi. Ratio eſt: quia re ipſa talis fugiens, antequam rem in locum tutum ponat, cenſetur continuare actualem aggreſſionem, & ablationem: uti recte advertit Illſung apud la Croix *loc. cit.* Adeoque, ſicut ſub actuali aggreſſione, ita & ſub actuali fuga licebit occidere, ſi alia via recuperandi non ſuperſit: neque cenſetur exerceri vindicta, ſed potius moderamen inculpatæ tutelæ, præſertim, ſi quis talem fugientem clamando, dum tempus adhuc permittit, præmoneat, quod, niſi rem dimittat, ſclopetum v. g. in eum explodat. *

Additio V.

* Dices: ſi quis alteri non ſolum verbalem, ſed etiam realem iniuriam v. g. infligendo alapam, aut fuſte percutiendo intulerit, & poſtea aufugerit, talis actu fugiens nequit occidi: ergo etiam actu fugiens occidi non poterit, qui damnum intulit in Bonis fortunæ. Anteced. patet ex propoſitione damnata ab Innocentio XI. & ſuperius *n.* 26. relata. Conſequentia vero videtur tenere a fortiori; cum talis iniuria realis, præſertim Equeſtri, Nobili, aliterve honorato viro illata apprehendatur malus ſæpe malum, quam furtum quadraginta imperialium. Reſp. neg. conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt, *imprimis*; quia alter per ipſam turpem fugam iam ſe reum videtur fateri, ac ignavum & timidum, ſicque læſo exinde ſuus honor redire apud alios. Deinde alia diſparitas eſt; partim, quia occiſio, ordinarie loquendo, non eſt aptum remedium ac acquirendum honorem per alapæ inflictionem, ac fuſtis percuſſionem læſum; partim, quia alia ordinarie ſuppetunt media recuperandi iterum honorem ac ſatisfactionem. Unde occiſio in ſimili caſu excederet moderamen inculpatæ tutelæ, & videretur potius vindicta, quæ privato homini non licet. Quid autem dicendum foret, ſi irrecuperabiliter honorem una cum tuo officio deperderes, dicetur quæſtione ſequenti præſertim de Duello loquendo. *

QUÆSTIO III.

De Homicidiis ſpecialem malitiam continentibus.

SUMMARIUM.

31. *Homicidium ſimplex, & qualificatum.*
32. *Occiſio Parentum, Conſanguineorum &c. ſuperaddit ſpecialem malitiam.*
33. *Quid de abortu?*
Et an illum procurans fiat irregularis?
34. *Foetus, quando animetur?*
35. *Contra procurantes abortum rigida Bulla Sixti V. Moderata tamen per Gregorium XIV. & quomodo?*
36. *Pœnæ procurantium abortum fœtus animati.*
37. *Gemina propoſitio circa materiam abortus.*
* *Quam difficulter impetretur diſpenſatio quoad irregularitatem ratione procurati abortus contractam?*
38. *Proditio Patriæ, & machinatio contra Principem eſt ſpeciale peccatum.*
39. *Homicidium ſacrilegum quod?*
40. *Ejus duplex ſpecies.*
(c) Ut dictum Tract. 5. diſt. 3. n. 12.
41. *Homicidium quandoque aggravatur ex modo occidendi.*
(d) De hoc Tract. 12. diſt. 2. n. 36. 37. & 39.
(e) Vide Tract. 3. diſt. 1. n. 41. & ſeqq.
42. *Duellum, quid, & quam graviter prohibitum?*
** *Et quænam ad illud requirantur conditiones? Addit. I.*
** *Referuntur propoſitiones damnatæ de duello. Addit. II.*
** *Non licet acceptare duellum ex motivo tuendi honorem, & famam, aut propulſandi contumeliam illatam, aut evadendi notam timiditatis Addit. III.*
** *Nec ad ſervandas una cum honore opes, vel officium, quo ſe, & ſuos ſuſtentat. Addit. IV.*

** *Imo honoris tuendi, vel ignominiæ vitandæ gratia neque ſimulatum, & ſine periculo vulneris, aut necis licet inire duellum. Addit. V.*

** *Referantur pœnæ ab Eccleſia in duellum decretæ. Addit. VI.*

** *De occiſione ſui ipſius, vulgo Suicida.*

31. ADVERTENDUM, quod Homicidium generatim aliud ſit ſimplex, aliud qualificatum. Hujus poſterioris generis eſt occiſio parentum, aut perſonarum propinquarum, & vulgo *Parricidium* appellatur. Item Homicidium ſacrilegum, proditorium, & ſi quod eſt ſpecialem malitiæ qualitatem, ſive circumſtantiam includens, quæ non reperitur in ſimplici homicidio. His prænotatis, ſit

32. CONCL. I. Homicidium, quo occiditur aliqua perſona ſanguinis cognatione, vel affinitate conjuncta, ſuperaddit ſpecialem malitiam in Confeſſione explicandam: ut ſi quis occidat aliquem ex ſuis parentibus, vel fratrem, ſororem, nepotem, aut alium cognatum, vel affinem. Ita certa, & communis. Hujuſmodi enim Homicidia ſunt Parricidia, & ſpecie diſtincta ab aliis homicidiis: quia ſunt non ſolum contra Juſtitiam Proximis conſervandam, ſed etiam contra Pietatem, qua honorare debemus Parentes (& ſuo modo præ cæteris) perſonas nobis carnis propinquitate, vel affinitate conjunctas.

33. Huc accedit, ſi Parens deliberate abortum fœtus animati procurat: nam non ſolum ſimplex Homicidium, ſed & Parricidium, committit, ut notant communiter Doctores. Quod ſi vero quis malitioſe impediat, ne fœtus humanus concipiatur, aut per pocula, alioſve illicitos modos, fœtus needum animati abortum procuret, peccat is quidem graviter, & mortaliter, non tamen vere Homicidium, ſed quaſi Homicidium committit; *Arg. c. Quod vero & c. Moyſes 32. quæſt. 2. junct. c. Si aliquis. D. Homicidio*, ubi de tali dicitur, *quod ut homicida teneatur*. Hinc licet procurans abortum fœtus animati fiat irregularis, cum ſit vere & proprie Homicida; ſecus tamen eſt dicendum, ſi fœtus needum fuit animatus *text. clar. c. Sicut ex litterarum. De Homicidio*.

34. Cæterum animatio fœtus poſt organizationem embryonis ſolet in maſculis accidere die 32. a conceptione, & aliquando citius, vel tardius: in fœminis die 42. & aliquando citius, aut tardius, prout poſt Hyppocratem notat Leſſius *l. 2. De Juſt. & Jure c. 9. num. 65.* & Lugo *diſp. 10. ſect. 6. num.* 133. Fatendum tamen, quod non pauci poſt Gloſſam *Clem. un. v. Si-mul unitas. De Summa Trinit.* arbitrentur, animationem maſculi 40. & fœminæ 80. die a conceptione fieri, econtra vero nonnulli, atque inter eos quidam præclari Medici aſſerant, animam rationalem ordinarie ſtatim infundi circa ſeptimum a conceptione diem, quæ proinde; ut Temiſtius *in 1. de Ani. cap.* 22. loquitur, *ipſa ſibi efformat, & præparat domicilium: non efformatum ante & præparatum ſubit*. Verum, quidquid ſit de hoc, priorem ſententiam Gloſſæ utpote benigniorem, & communi perſuaſioni conformem, Forum etiam externum ſequi ſolet quoad pœnam homicidii ordinariam.

35. His adde cum Barboſa *part. 3. de Off. & Pot. Epiſc. alleg. 51. num. 136. & ſeqq.* quod contra procurantes abortum, conſulentes, & quocumque modo conſentientes Sixtus V. Anno 1588. ediderit rigidam Bullam, quæ incipit: *Effrænatam*, ac refertur *Tom. 2. Bullarii Romani Conſtit. 87. ipſius*. Eam tamen moderatus eſt Gregorius XIV. in Bulla, *Sedes Apoſtolica* 1591. edita (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani Conſtit. 8. dicti Pont.*) ubi hic pœnas procurantium abortum fœtus inanimati, vel præbentium mulieri venena ſterilitatis reduxit ad terminos Juris communis, juxta quod tales puniendi ſunt ut homicidæ. *c. Si aliquis de Homicidio*: non tamen fiunt irregulares. *c. Sicut ex litterarum. eod.* Pœnas vero eorum, qui abortum fœtus animati procurant, eatenus moderatus eſt, ut a peccato, & excommunicatione, quam juxta Bullam Sixtinam tales incurrunt Summo Pontifici reſervatam, quilibet Confeſſarius, ad hos caſus per Ordinarium loci ſpecialiter deputatus abſolvere poſſit.

36. Sequitur proinde, quod procurans abortum fœtus animati de facto præter contractam exinde irregularitatem ſiat excommunicatus, quamvis hæc excommunicatio non amplius ſit reſervata Papæ, ut dictum. Deinde ſequitur, quod non ſint ſublatæ aliæ pœnæ in cit. Bulla Sixti V. contra procurantes abortum conſtitutæ: uti ſunt pœnæ in utroque Jure homicidiis conſtitutæ, ac, ſi tales fuerint Clerici, cujuſvis Privilegii Clericalis, Dignitatis, Beneficiique Eccleſiaſtici privatio, atque Inhabilitas ad talia impoſterum conſequenda: item pœna Degradationis, ac traditionis Curiæ ſæculari &c. Nam de hiſce pœnis, earumque moderamine nihil diſpoſuit Gregorius XIV. & conſequenter eas in ſuo vigore reliquit, prout amplius patet ex citatis Bullis, ac Barboſa ibidem.

37. Inſuper cavenda erit, quantum ad Propoſitum, duplex Propoſitio, noviſſime ab Innocentio XI. condemnata, quarum prior, ordine 34. latam procurationi abortus viam aperuit; docendo: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur*. Altera, ordine 35 & malitia prioris amplius extendens, ita ſonat: *Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi*. Et hæc quidem Propoſitio manifeſte refellitur ex S. Scriptura; nam legitur *Jeremiæ. c. 1. Antequam exires de vulva, ſanctificavi te*. Et *Lucæ 1. Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*. Et *Gen. 25. Dedit Dominus conceptum Rebeccæ, ſed collidebantur in utero ejus parvuli*. Talia quippe, ac præſertim ſanctificatio, non poſſunt convenire, niſi enti animato, ac ſuppoſito rationali. Prior vero Propoſitio merito reprobatur: quia abortus, etiam fœtus inanimati, eſt gravius peccatum pollutione, cum procuratio abortus opponatur proximius generationi: atqui non licet procurare pollutionem, etiam ad vitandam mortem; ergo multo minus abortum.

Additio.

* Cæteroquin tum ex dictis ſuperioribus, tum ex Jure Canonico *l. 5. Decret. tit. 10. num. 15.* inferes, quam infelices ſint præſertim Clerici abortum fœtus animati, effectu deſuper ſecuto, directe vel indirecte procurantes, vel conſilium, ſeu auxilium ad eundem de induſtria præbentes, ſive ſint *curati*, ſive *ſimplices*, ſive Beneficium habeant, ſive non: ſi enim nullum pro illo tempore Beneficium adhuc habeant, etiam tale acquirere licite nequeunt, niſi diſpenſentur a Papa, quamvis delictum tale ſit occultum. Si vero Beneficium habent, illud quidem ante ſententiam dimittere non tenentur per ſe, attamen ante ſententiam, & licet delictum ſit occultum, ſunt ipſo facto irregulares, conſequenter præter alios irregularitatis effectus non amplius poſſunt, ſi citra infamiam abſtinere valeant, juxta dicta *Tr. 2. D. 2. q. 3. num.* 28. celebrare Miſſas, quas tamen plurima Beneficia requirunt, conſequenter vel ex hoc capite tenentur, quantum ſine gravi diffamatione poſſunt, dimittere Beneficium, cujus obligationi nequeunt ſatisfacere, niſi diſpenſentur a Papa, quod difficillime & non niſi urgentiſſimis de cauſis fieri ſolet. Unum ſaltem conſolatorium pro talibus additur in jure Canon. *l. 5. Decret. Tit. 52. num.* 25. Quod nempe hi Beneficio actu poſſeſſo ſaltem tunc ulterius frui licite valeant, ſi illud præter recitationem Horarum non requirat exercitium perſonale alicujus Ordinis Sacri. *

38. CONCL. II. Parricidalibus Homicidiis addi poteſt Proditio Patriæ, aut ſi ei vis inferatur: item machinatio contra Regem, ſive Principem Patriæ. Hæc enim ſunt ſpecialia peccata contra Pietatem erga Patriam, ac in Jure reputantur crimina læſæ Majeſtatis, & graviſſimis pœnis merito ſubjiciuntur.

39. CONCL. III. Datur ulterius homicidium, & ſacrilega percuſſio, qua peccatur contra ſpecialem virtutem Religionis, per quam debemus honorem, & reverentiam perſonis, locis, aliiſque rebus DEO ſacratis. Ita communis.

40. Porro hujuſmodi Homicidium, & percuſſio ſacrilega habet duas ſpecies. Una eſt, qua occiditur, vel percutitur injuriose aliqua perſona Eccleſiaſtica, id eſt, Clericus, vel Religioſus: & tales Clericorum percuſſores ipſo facto incurrunt excommunicationem

nem iſtam *can. Si quis ſuadente 17. quæſt. 4.* Altera Homicidii ſacrilegi ſpecies eſt, qua occiditur, vel percutitur quis usque ad ſanguinis effuſionem in loco ſacro; violatur enim tunc locus ſacer, & conſequenter committitur Sacrilegium.

41. CONCL. IV. Inſuper aggravatur Homicidium voluntarium ex modo occidendi: ut ſi quis occidat proximum proditorie (hoc eſt, vel ſub ſpecie amicitiæ, vel ſolitum ſecurum, nihilque mali prævidentem, v. g. veneno, a tergo, de nocte, vel per inſidias &c.) aut ſi per Aſſaſſinium Homicidium fiat, dum quis data pecunia conducit occiſorem, aut illis accepta conductus occidit. Et quidem huiuſmodi circumſtantiam eſſe in Confeſſione explicandam, cenſet Azorius *part. 3. lib. 2. cap. 18. §. fin.* eo quod ſpecialem deformitatem contineat, quia adimit alteri ius naturale ſeſe defendendi: unde utrumque, ſcilicet tam Homicidium proditorium, quam Aſſaſſinium non gaudet Immunitate Eccleſiaſtica, (*d*) atque alias a Legibus graviſſime punitur. Verum Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. num. 119.* arbitratur, pœnas ſtatutas contra Homicidium qualificatum v. g. proditorium, non oſtendere differentiam ſpecificam a non qualificato: nam diſtinctio ſpecifica peccatorum deſumitur per oppoſitionem ad diverſas ſpecie virtutes, vel rectitudines. (*e*)

42. Quæres I. Quid cenſendum ſit de Duello? Reſp. *Duellum* (quod alio nomine, a Græcis derivato, *Monomachia* dicitur) eſt pugna ſingularis ex condicto. Et hoc quidem, ſi fiat privata auctoritate, Jure tum Civili, tum Canonico ſub graviſſimis pœnis prohibetur. Sic, ut aliæ plures Duellantium pœnæ taceantur in Concilio Tridentino *Seſſ. 25. cap. 19. de Reform.* pœna excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, perpetuæque infamiæ decreta eſt in committentes Duellum, eorumque Patrinos: ſimulque ſtatuitur, ut, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant Eccleſiaſtica Sepultura, addita etiam pœna excommunicationis in ſpectatores, ſi nimirum hi ſint tales ex propoſito, & data opera: item in dantes conſilium in cauſa Duelli, ipſorumque locorum Dominos, qui locum ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint. Rationem rigidæ Conſtitutionis ibidem additur: quia *deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo eſt introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur.* Siquidem in actuali Duello decedentes recta in infernum deſcendunt, cum moriantur in ſtatu actualis peccati mortalis, de quo vix habent ſpatium pœnitendi.

Additio I.

** Pro notione Duelli melius intelligenda hæc notes. Primo Duellum, non eſt pugna ſingularis duorum, qualiſcumque, qualem interdum committunt fœminæ, in capillos mutuo involantes, aut viri pugnis inter ſe decertantes, ſed eſt pugna *cruenta* facta ad inferenda gravia vulnera, mutilationem, aut ipſam mortem. Secundo debet fieri *ex* condicto, vel *ex* pacto prævio, quo utrinque duellum deliberate acceptatur. Hinc iuxta communem non ſunt duella, ſed meræ rixæ, dum aliqui abſque prævia condictione, vel conventione ſtatim ex ſubita exurgente ira arma ſtringunt, & pugnant: dum inimici in via fortuito occurrentes certis gladiis decertant: dum unus alterum rei huius neſcium quærit, aut eius tranſitum explorat, ac cum tranſeunte in continenti congreditur. In his enim omnibus deficit condictum, & conventio. Tertio debet etiam condici, & deſignari prævie certus locus, & tempus, adeo, ut ſi locus ſolus & non tempus, vel hoc, & non ille condicatur, duellum proprie non fit. Ita enim Gregorius XIII. Conſtit. *ad tollendum* anno 1582. edita eos duelli reos ſtatuit, qui *ex condicto ſtatuto tempore, & in eo convento* monomachiam commiſerint. Non cenſetur autem locum, & tempus deſignaſſe, quando rixantes in loco anguſto, Sacro, aut ad pugnandum inepto, dicunt: *Exeamus hinc*, & egreſſi ilatim pugnant. Aliud eſſet, ſi egredientes dicerent: *Exeamus ad locum talem*: quia tunc deſignatur explicite locus, & *implicite* ac æquivalenter (quod ſufficit) determinatur tempus, videlicet præſens, de quo tamen inſurtus. Ita Noſter Henno *Tract. in Decalog. Diſp. 5. q. 5. Concl. 1.* ſubiungens, nec duelli reum in ordine ad pœnas incurrendas reputandum eſſe, qui poſtquam ad alterum id acceptantem dixerit: *Quandocumque reperero te in loco apto rem armis decidemus*: poſtea data occaſione cum illo altero ipſo facto certamen init: hic enim nec locus, nec tempus fuere definita. Idem aſſeritur de illis, qui repente ira exardeſcentes domum currunt arma ſumpturi, & dein proximo, quo conveniunt, loco pugnam aggrediuntur, dummodo prius de loco nihil fuerint locuti: unde ille probabilius a duello haud excuſabitur, qui dicit: *mane hic: ſumptis armis ſtatim redibo &c.* quia isti in caſu locus per particulam *hic*, & tempus per reditum alterius determinantur. Videtur tamen huic, ſicut & aliis ex P. Henno ſuperius relatis caſui contradicere Noſter Felix Poteſtas *in Exam. Confeſſar. Tom. 1. P. 2. n. 2135.* ita pronuncians: *Non incurrit pœnas duelli, qui in rixa & calore iracundiæ inimicum ad duellum invitat, & ſtatim ad locum aptum accedentes ſimul pugnant. Clericatus cap. 149. n. 6. & Sanchez. Lib. 2. dec. cap. 39. n. 8. cum aliis, quia non pugnant præmeditate, & ex prævia conventione, ſed ex ſubito calore iracundiæ; adeoque non ex condicto. Sanchez cit. addit. tunc fieri ex iracundia calore, quando inter invitationem, & acceſſum ad pugnam nullus actus medius interceſſit.* Duellum eſt duplex: alterum *ſolemne*, in quo interveniunt certæ ceremoniæ, ut provocatio per miſſam chartam, electio Patrinorum, ac teſtium, conceſſio loci, ſeu *campi franci*: alterum *non ſolemne*, quod propter definitionem loci & temporis alias ſolemnitates non habet. **

Additio II.

** De Duello pleniſſimam Zelo Apoſtolico Conſtitutionem, cuius initium eſt: *Deteſtabilem*: edidit feliciſſime regnans SS. Pontifex BENEDICTUS XIV. quam totam videre eſt in præſentis Theologiæ moralis Supplemento. Ex qua modo reſumo iſta: „ Extiterunt (ſic loquitur alte dictus) quam proxime recentiores alii, qui etſi Duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi cauſa, vel levioris momenti res fortunaſque ſervandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumſtantiis, & caſibus, vel amittendi Officii, & ſuſtentationis, vel denegatæ ſibi a Magiſtratu Juſtitiæ, defenſionis innoxiæ titulo, ea licere pronuntiarunt. Laxas, & periculi plenas opiniones huiuſmodi, ex vulgatis eorum Libris ad Nos delatas, ubi primum accepimus earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, & quibuſdam Dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magiſtris ſpecialiter ad id per Nos deputatis commiſimus; qui re mature diſcuſſa, latis coram Nobis tum voce, tum ſcripto ſuffragiis, infra ſcriptas Propoſitiones cenſura, & proſcriptione dignas exiſtimarunt.

PRIMA PROPOSITIO:

„ Vir militaris, qui, niſi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidoloſus, timidus, abiectus & ad Officia Militaris ineptus haberetur, indeque Officio, quo ſe ſuoſque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis, alias ſibi debitæ, ac promeritæ ſpe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet, Duellum.

II.

„ Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

„ Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ, & officii.

IV.

„ Licitum eſt, in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad conſervandas cum „ hono-

„ honore fortunas, quando alio remedio earum jactura
„ propulſari nequit.

V.

„ Aſſerta licentia pro ſtatu naturali, applicari
„ etiam poteſt ſtatui Civitatis male ordinatæ, in qua
„ nimirum, vel negligentia, vel malitia Magiſtratus,
„ juſtitia aperte denegatur. „ Hucuſque Laudatiſſi-
„ mus, ac Sapientiſſimus Pontifex damnans (ut ex ſequentibus patet) recitatas propoſitiones tanquam *falſas*, *ſcandaloſas*, ac *pernicioſas*. „

Additio III.

„ Ex his & aliis per Alexandrum VII. ac Innoc. XI. confixis Theſibus inferes 1. Non licere provocare ad duellum, nec illud acceptare ex motivo tuendi honorem & famam, aut propulſandi contumeliam illatam, aut evadendi notam timiditatis alias incurrendam. Ita nunc communiſſima ac certa ſententia. Ratio eſt 1. quia contrariam opinionem expreſſe rejecit Clem. VIII. in Conſtit. *Illius vices* §. 6. ubi Duella damnat ineunda *ſub pretexta proprii vel alieni honoris & famæ tuendi, aut lædendi, ſive ad illatæ propalſatæve contumeliæ aut injuriæ probationem, ſeu tollendam illius ſuſpicionem &c.* 2. Id ſequitur ex propoſitione ada proſcripta, ad minus ut ſcandaloſa ab Alexandro VII. *Vir Equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* 3. Medium tam barbarum ac crudele non eſt aptum ad tuendum vel reparandum, ſed potius perdendum honorem: eſt enim actus ſummæ ſtultitiæ, quo ſalus utriusque pugnantis tam corporalis, quam ſpiritualis manifeſto periculo exponitur, propria ac privata & plene deliberata attentatione, atque ex condicto: eſt ſimul graviſſima injuria primo in Deum, cui ſoli convenit Dominium in vitam & membra hominis: dein in Rempublicam humanam, cui Civis eripitur, vel ſaltem læditur: ac denique in Magiſtratus, & Principes, quorum jus vindicandi injurias, ſatisfactionem præſtandi læſo &c. proterve uſurpant, ordinem judiciorum evertunt, Leges Duellum graviſſime prohibentes contemnunt &c. quid ergo famæ, quid honoris affert tanta, tamque ſtolida malitia? Præterea monomachus aut vincat, aut vincetur? Succumbenti per ſe adhæret dedecus. Imo ſi in conflictu decedit, privatur ſepultura Eccleſiaſtica, relicta de ſe exiſtimatione, quod æterni ſupplicii probro ſit ſubjectus, quæ famam certe non augent, ſed abolent penitus. Si viceris; alterumque occiderit, reus duelli & homicidii ceu infamis in manus carnificis incidet, ni relicto officio, patria &c. turpi fuga ſibi conſulat. Adde, per hoc, quod alterum occidas, aut vulneres nemini te perſuaſurum, falſum eſſe crimen, quod interfectus tibi objecit. Quod ſi famam tuam defendere cupis, ita te moribus & vita geras, ne alii fidem habeant, mala de te dicendi. 4. Modus hic defenſionis per duellum non ſervaret moderamen inculpatæ tutelæ: Nam ut modus occiſivus, vel talis, qui habet adjunctum periculum occiſionis poſſit aſſumi, duo requiruntur, ut ait Viva in propoſitionem 22. ab Alexandro VII. reprobatam: primum eſt, ut evidenter grave damnum inferatur, ſecundum eſt, ut certo ac evidenter aliter damnum illud nequeat impediri, vel reparari. Jam vero non eſt certum, quod per calumniam grave damnum honoris & famæ quis patiatur, cum cordati & prudentes viri (imprudentium judicia non ſunt curanda) tali calumniatori raro fidem adhibeant, & adeo calumnia ſuum auctorem maculet. Nec eſt certum, quod aliter gravis infamia non poſſit evitari nimirum implorata Judicis auctoritate, qui judicet de injuria, quin ad cruentam purgationem, de ſe inutilem progredi ſit neceſſe. Etiam in ſtatu militari injuria affecti ſua remedia inveniunt apud competentes Judices experientia teſte. Peſſime proin, & ineptiſſime quis conaretur per crudele medium monomachiæ ſuam famam contra calumnias tueri. Verum pro dilucidatione adductorum.

Dices 1. Provocatus ad Duellum per recuſationem illius, incurrit ſaltem notam timiditatis. R. finge ergo ſ. te incurrere revera notam timiditatis, quid deinde? hæc nota tantum malum non eſt, ut ei tollendo medium atrociſſimum monomachiæ adhibere liceat. Eſt viri fortis hanc notam, & ſiniſtrum quorundam hominum judicium, æquo animo ferre, & contemptum contemnere. 2. Notam hanc non incurrit revera apud prudentes, & cordatos, ſed potius his eſſet ſtolidus, ſi Duellum acceptaret contra Divina, humanaque mandata, ac ipſam legem naturalem. Solum a paucis idiotis, quibus cor non ſapit, ut loquitur Gaietanus, & qui vani nominis umbram ſequuntur, notaretur timiditatis: ſed horum ſtupida judicia ridenda ſunt. 3. Exiſtimat P. Viva *in Propoſit. 2. Alexand. VII. num.* 5. poſſe magno cum honore monomachiam detrectari etiam a Viro Equeſtri ſi provocanti reſpondeat, ſe in medium more conſueto proditurum, ac paratum eſſe contra injuſtam aggreſſionem non fuga, ſed juſta defenſione ſe tueri, & a defenſione deſtiturum, ubi alter oppugnare ceſſat. Neque contra iſtam reſponſionem militat conſtitutio Religionis militaris S. Jacobi approbatæ ab Alexand. III. & aliis SS. Pontificibus, vi cujus Candidatus repellitur, qui duellum, ad quod fuit provocatus, recuſavit. Hæc, inquam, Conſtitutio non obſtat: quia virtute illius tantum repellitur, qui duellum non acceptat ex mera puſillanimitate & timore: admittitur vero ille, qui detrectat certamen iſtud ſingulare ideo, ne DEI, & Principum mandata violet, ac contra naturæ legem vitam ſuam prodigat. Ita Salmanticenſes *tom. 5. Curſus Theol. Moral. Tract. 25. de Præcep. Decal. Punct. 7. n. 165.* & ſubdunt: *Si vero verba dictæ Legis aliud alicui ſonare videantur, emendanda ſunt: ſunt enim reprobata a Concilio Tridentino, & Alexand. VII. qui poſt præfatas Conſtitutiones relata Decreta ediderunt.*

Dices 2. *Fama, & vita pari paſſu ambulant*: ſed pro vita tuenda, ſi aliter defendi non poſſit, licet inire duellum: ergo. R. ſ. N. min. ut dicetur inferius Illat. 2. R. 2. D. Maj. in aliquibus, & ſervata debita proportione c. M. in omnibus. n. Maj. Primo verum non eſt, quod bonum vitæ non ſit præferendum bono famæ: Et ſi hoc etiam permitteretur, attamen ad propoſitum non eſt paritas facienda. 1. Vita unius cæde alterius defendi poteſt, & occiſio alterius medium unicum eſt ad tuendam propriam vitam, ubi illa licet: aſt fama & honor duello, vel nece alterius defendi non poteſt, ut ex dictis ſequitur: atque adeo duellum, & occiſio alterius hic eſt medium ineptum, ibi eſt aptum. 2. Malum mortis, quod ſtricto enſe minatur invaſor, eſt evidens, & ſimul medium defendendi non eſt aliud ſuper, quam occiſio invaſoris: aſt non eſt evidens malum, quod conatur inferre calumniator, ut iterum ex præmiſſis patet. 3. Vita ſemel ablata recuperari nequit, fama ſemel vere vel apparenter ablata, denuo reſtitui poteſt Judicis interventu, vel alia via, quam monomachia.

Dices 3. Poteſt facile contingere, ut Judex in civitate male ordinata querelam de injuria illata non audiat, vel alias non ſuppetat modus alius evadendi infamiam, quam per duellum cum diffamatore initum. R. Dato hoc caſu, non conceſſo, cum metaphyſicus videatur; permiſſo igitur hoc, non tamen licet tunc duellum, quia facile homines ex paſſione hallucinantur, & ſibi perſuadere poſſunt, damnum grave eſſe illatum & illud aliter, quam duello declinari haud poſſe. Unde (ita loquitur Viva laudatus) *debuit abſolute a natura tale medium ad vitandam calumniam prohiberi, eo quod majus eſſet damnum in Republica ex frequentibus cædibus, quæ haberentur quam bonum, quod inde ſequeretur: & quia bonum publicum prævalere debet privato, ideo toleranda potius in aliquo caſu aliqua dehonoratio, quam permittenda iſta defenſio occiſiva.* Plura huc pertinentia in ſtatim ponenda illatione afferentur. „

Additio IV.

„ Inferes 2. Non licere acceptare, nec offerre Duellum ad ſervandas una cum honore opes, vel officium, quo ſe & ſuos quis ſuſtentat. Henno *Theol. Dogmat. tom. 2. Tract. in Decalog. Diſp. 5. Concl. 3.* *Salmanticenſes priore addit. citati n. 164.* Hæc illatio omnino vera eſt ob contrariam opinionem nuper a SS. D. N. BENEDICTO XIV. damnatam propoſitione 1. ſic habente: *Vir militaris, qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad officia Militaria ineptus, haberetur, indeque*

que Officio, quo ſe ſuosque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis, alias ſibi debitæ, ac promeritæ, ſive carere perpetuo deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet Duellum. Ratio eſt: quia oppoſita & confixa doctrina aperiret latam ianuam Officialibus præcipue militiæ, imo & nobilibus in aulis Principum degentibus ad omnia duella acceptanda, cum ſibi (nimirum iuxta corruptum mundi judicium) perſuaſum habeant; quod ſi non acceptent, fœdentur in honore & timidi credantur, indeque officiis ſuis, quibus ſe & ſuos ſuſtentant, exſpoliandi, & ad vacantia ut inepti ſint perpetuo reiiciendi: atque hac de cauſa non multum dubitarent etiam offerre duellum illi, a quo iniuria ſunt laceſſiti, ut ſic ſua opinione honorem læſum repararent, & notam timiditatis, & officii privationem evaderent. Eam ob rem doctrina illa contraria iuſte ut ſcandaloſa, & pernicioſa eſt confixa. 2. Defenſio iſthæc cruenta per duellum eſt immoderata, ſeu non ſervat moderamen inculpatæ tutelæ: ergo ipſo iure naturæ eſt illicita: nam lumen naturæ exigit, tam duram, ſocietati humanæ tam repugnantem defenſionem, qua propria & aliena vita manifeſto periculo exponitur, eſſe uſurpandam cum moderamine maximo; ſi tamen aliquando uſurpanda ſit. Ant. prob. tum quia duellum non manet intra limites defenſionis, cum tam provocans ad illud quam acceptans ſint invaſores, & aggreſſores, cum uterque privata auctoritate directe ac deliberate intendat occidere: tum quia alia mitiora adſunt media reparandi honorem læſum, & impediendi damnum in officio, & bonis fortunæ inde forte imminens. Do verba Clariſſimi P. Placidi Bœckn *L. 5. Decret. t. 24. n. 7.* ubi ita loquitur: *Indubitatum tenemus, caſum ejuſmodi, quo ob defectum alterius medii uſus bujus ſententiæ* (nempe contrariæ modo condemnatæ a SS. Pontifice) *liceat poſterioribus ſaltem ſæculis, quibus vis omnis privata in Germania interdicta eſt, vix adhuc fuiſſe datum, nec unquam facile deinceps dandum, ideoque memoratam ſententiam vix in praxin redigi poſſe. Siquidem dum communi omnium Imperii Statuum conſenſione omnes violentiæ, ac nominatim duella ſunt prohibita, certe Imperii Status, modo implorati, huiusque propriæ ſanctionis quam ſine læſione honoris ſui ipſi neglectim habere haud poſſunt admoniti fuerint, obligationi ſuæ non deerunt. Sed eſto, rem ab eis diſſimulari, confugium ad ſupremum Imperii Monarcham patet; de cujus Majeſtate citra ſummam temeritatem ac ſacrilegium nemo aſſeruerit, quod nolit, repellendo tanto flagitio, cujus extirpationi ſeveriſſima illa Imperialis conſtitutio lata eſt, ſua authoritate intervenire. Si difficilem dicas acceſſum prudenter id credi nequit ſimili in negotio, præſertim quando implorans vir illuſtris eſt: erit ſaltem, qui ſupplicem tuum libellum offerat; ac, ſi nullum repereris, Diœceſeos Ordinarium require, efficiet hic, ut preces tuæ ad competentem locum perveniant; ipſe Pontifex, ſi ad eum recurreris, pro paterna ſua vigilantia ac ſollicitudine id curabit*. Hæc media ſi modo tentaveris, moraliter erit certum, ita tibi conſulendum fore, ut nec honorem, nec officium deperdas, nec a quoquam propterea ſine gravi pœna tibi poſſit illudi. Ita Clariſſimus Bœckn.

Profecto non facile credendum eſt defuturum remedium hoc in puncto ei, qui efficaciter fugit duellum & qualemcumque contemptum imprudentum ex detrectatione monomachiæ remanentem forti vult animo perferre. Cum vero dedecus iſtud, quod recuſato duello timetur, plerumque nimis, quam oportet, vellicet mentem, inde, ut opinor, non raro accidere ſolet, ut ſimilis dedecoris, quod tantum in depravato hominum, quibus cor non ſapit, iudicio fundamentum futile habet, impatientes hallucinari incipiant, & ſibi fingant, cum honore etiam periclitari fortunas, officium, ac ab hoc dependentem ſtatui ſuo neceſſariam ſuſtentationem, ac ideo etiam ſibi licere duellum ac defenſionem illam cruentam Juri naturali, Divino, & Humano adeo adverſantem.

Aſt fingamus particulari in caſu tentanti omnia denegari ubique iuſtitiam, ita, ut ſi honorem ablatum repetere, & officium ad ſuam & ſuorum ſuſtentationem neceſſarium conſervare velit, ſolo id duello conſequi poſſit; quid hoc rerum in articulo conſilii? Aio, abſtinendum eſſe a Duello, etiam talibus in circumſtantiis illicito. Id enim clare fluit ex Theſibus quarta & quinta nuper a Moderno Univerſæ Eccleſiæ Paſtore damnatis: quæ ita ſonant; 4ta: *Licitum eſt, in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad conſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulſari nequit*. 5ta: *aſſerta licentia pro ſtatu naturali applicari etiam poteſt ſtatui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia, vel malitia Magiſtratus, juſtitia aperte denegatur*. Ratio eſt: quia duellum auctoritate privata ſuſceptum eſt iure naturæ illicitum: ergo neque propter damnum licet graviſſimum in bonis fortunæ, officii, ſuſtentationis ſtatui neceſſariæ fit licitum. Sicut pollutio, vel Idololatria iure naturæ illicita non fit licita, quia alioquin, ſi eam vites, exſpoliatio bonorum, & alia maxima te damna certo manent. Proinde ſi tale damnum non eſt impedibile, eſt plane per accidens, & caſui fortuito, ac infortunio adſcribendum, æque, ac ſi fulmen de cœlo lapſum omnem tuam conſumeret ſubſtantiam, ac te ad extremam pauperiem redigeret. Neque enim natura ob damnum unius particularis hominis rariſſime ſecuturum debuit admittere defenſionem & aggreſſionem tam immoderatam, ſocietati humanæ adeo noxiam, quæ anſam hallucinandi, ac plures cædes patrandi præberet, cum quilibet vir militaris, vel nobilis offenſus poſſet ſibi perſuadere, cum honore læſo periclitari officium &c. et ita ſibi non eſſe interdictam monomachiam &c.

Confirmatur per propoſitionem 18. ab Alexand. VII. reiectam: *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum vitare*. Juxta quam certum potius damnum tolerandum, quam medium adeo durum, nempe cædes Judicis, teſtis &c. licet inique agentium ſit uſurpandum. Etenim ſi ſemel in aliquo caſu liceret talis defenſio, anſam præberet aliis pluribus cædibus, cum ex paſſione facile quivis ſibi ſuadere poſſet, Judicem ſibi eſſe infenſum, vel a contraria parte corruptum, & contra ſe iniuſtam pronuntiaturum ſententiam &c. ergo etiam in hic agitato caſu Duelli potius certum damnum officii &c. eſt tolerandum, quam tam dura defenſio, que ſimul eſt aggreſſio, privata auctoritate aſſumenda; quia & hæc ſemel licita panderet ianuam pluribus malis. Itaque in ſimilibus licentiis Reipublicæ humanæ periculoſis advertendum eſt, quod Lex naturæ prohibens fundetur non tam in cavendo damno actuali, quod privatis, vel bono publico ex tali aſſerta vel permiſſa licentia oritur quam in ipſo præcavendo communi periculo damni imminentis ſocietati humanæ ex tali licentia nimiis exceſſibus obnoxia, ac nimis periculoſa: ergo quamvis talis lex per accidens in damnum privati hominis cederet, tamen adhuc obligaret ob bonum commune per ſe intentum & promovendum per præcavendum periculum commune. Propter eiuſmodi periculum commune fornicario iure naturæ eſt & manet illicita, etiam pro caſu, in quo aliquis putaret, bonam prolis educationem non eſſe defuturam; quia, etſi in particulari caſu educationi iſti proſpectum ſit, commune tamen periculum manet, præſertim, quia ſemel aſſerta hac licentia quivis æſtu libidinis percitus ſibi fingere poſſet bonæ educationi eſſe proſpiciendum, & ſic luxuriæ habenæ laxarentur ubique.

Dices 1. Licet contra aggreſſorem bonorum fortunæ magni valoris ſe defendere defenſione per ſe occiſiva cum moderamine inculpatæ tutelæ: ergo etiam licet ſe defendere inito duello contra eum, qui ob iniuriam illatam eſt cauſa iacturæ bonorum, fortunæ, officii &c. quia talis eſt continuus aggreſſor bonorum alterius. Hoc argumentum, cum in corona Doctiſſimorum aliquando Virorum eſſet propoſitum occaſione propoſitionum recenter proſcriptarum; unus Eruditiſſimus Theologus ſtatim negavit antecedens, dicens, non licere bona fortunæ ſic defendere, quia nec ob ea amplius licet duellum admittere. Verum quidquid ſit de hoc. Tranſmittamus interea Ant. & negemus conſequentiam & paritatem. In primo enim caſu, dum contra furem actu bona tua invadentem arma ſtringis, mere te defenſive habes: dum duel-

duellum inia ſive provocatus, ſive provocans, non ſolum defenſor, ſed & aggreſſor es, ut dixi ſuperius. 2. Dum ſubito fur tua bona, vel latro tuam vitam invadit, eſt periculum in mora, nec Judex implorari poteſt; aut ibi pugnandum, aut cedenda bona, vel vita ipſa: aſt læſus ab aliquo, vel provocatus ad duellum moram & modum habet alia mitiora media applicandi, invocando Magiſtratus auxilium, & ſic recuperandi honorem ablatum, & cum hoc ſalvandi bona fortunæ periculo iacturę propter honorem læſum expoſita. ergo ſi furem bona fortunæ magni valoris auferentem in certo caſu occidere potes, non ſequitur, quod etiam duellum in noſtro, quo diſputamus, caſu poſſis ſubire.

Dices 2. Saltem in caſu denegatæ iuſtitiæ, de quo ſupra, homo redigitur in ſtatum naturæ; atqui homini in ſtatu naturæ, utpote ſuperiorem non recognoſcenti, ſeu libero ab omni ſuperioritate licet bellum privatum, & duellum in ordine ad recuperandum bona fortunæ decenti ſuſtentationi neceſſaria &c. ergo & in caſu denegatæ iuſtitiæ &c. licet R. 1. N. ſuppoſit. Maj. quod talis caſus moraliter ſit impoſſibilis, ſi offenſus, vel provocatus velit omnia media tentare R. 2. N. Maj. In caſu male adminiſtratæ, vel adminiſtrandæ iuſtitiæ non redigitur homo ad ſtatum naturalem, ut propria auctoritate defenſione cruenta vel duello ſe poſſit contra iniquum Judicem tueri: ergo multo minus in caſu denegatæ, vel non adminiſtratæ duntaxat Juſtitiæ. R. 3. conformiter propoſitioni quartæ recenter damnatæ: Duellum privatum ab homine privato aſſumendum, tanquam Societati humanæ ſumme perniciosum, eſt illicitum iure naturæ; ergo etiam ſic eſt illicitum pro ſtatu naturali, præſertim mixto, qualis unice, non autem purus teſte Clariſſimo P. Schmier *Jur. Publ. univ. l. 3. c. 1. n. 7.* iuxta modernam Divinam Providentiam extitit, aut exiſtere potuit, ubi licet aliqui ſine Lege & Rege, ac Magiſtratu aliquo vixerint, nulli ſubiecti, ſe tamen in familias diviſerunt, & ſic adhuc vivunt aliqui Africæ, & Americæ populi. Jam ſi apud hos iure naturæ liceret cuilibet privato pro libito iniurias illatas vindicare; præſertim aggreſſione cruenta, & occiſiva, malorum plurimorum periculum immineret Societati humanæ. Unde egregie monet, & cavet Molina, ne apud Braſiliæ populos per familias diſpartos & nulli ſubiectos aliquis privatus ex proprio ſingulari, ſed familiæ iudicio talia adverſus alterum privatum machinetur; cum nemo ſit in propria cauſa bonus judex, præcipue, ubi ob acceptam offenſam, damnum toleratum &c. bilis ebulliens inſpirat plura Juſtitiæ, & charitati contraria. Sed & alia ex cauſa forte damnata fuit propoſitio illa quarta; quia in ſubſidium quintæ fuit admiſſa fere eodem quoad ſubſtantiam modo, quem per modum obiectionis hic poiui. Interea ſive rationes damnationis præfatarum Theſium attigerim, ſive non, eæ tamen vitandæ in praxi ſunt, tanquam falſæ, ſcandaloſæ, ac perniciosæ.

Dices 3. Ergo neque ad vitam ſalvandam licet ſuſcipere privata auctoritate duellum. R. cum P. Henno citato, & la Croix *l. 3. p. 1. n. 837.* concedendo illatum; Duellum enim non eſt neceſſarium ad ſalvandam vitam; cum hanc defendere queas in continenti, ſi invadaris, neque ad hoc opus eſt, ut ex condicto certo tempore, & loco, quo non es in inſtanti impetitus, dimices, & ſic etiam aggreſſorem agas. Hinc, ſi quis diceret, te ſtatim occidam, niſi cras hac hora, hoc loco mecum duellum committas, non liceret tale duellum acceptare. Non foret tamen prohibitum ita reſpondere, te non ſolum cras, ſed ſemper defenſurum vitam tuam, ſi quis aggrediatur: ſi alter huiusmodi reſponſo haud contentus mox vim inferret, & occidere vellet, non foret vetitum, te, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, defendere etiam alterum interficiendo; aſt tali modo duellum non eſſet, ſed rixa. Atque in hoc ſenſu intelligendus eſt Reiffenſtuel, de Duello ad vitam ſervandam neceſſario ſuperius ante has Additiones loquens. "

Additio V.

" Inferes 3. Non licere honoris tuendi, vel ignominiæ vitandæ gratia inire ſimulatum duellum ſine periculo vulneris aut necis &c. Felix Poteſtas cum aliis contra alios. Eſt certa, & ſequitur ex ſecunda propoſitione a BENEDICTO XIV. proſcripta: *Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ viliſpenſionis vitandæ gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.* Et ratio eſt: ſi vera duella non licent, neque ſimulata licere poſſunt; quare enim fictum quis init duellum, niſi ut alius perſuadeat, ſe vere duello decertare? atqui tali modo auctoritatem duellis ſeriis conſiliat, ea peſſimo ſuo exemplo roborat, & facto ſuo oſtendit, ſibi non eſſe curæ Leges Divinas, vel humanas, nec legem naturæ, quibus duella prohibentur. Atque adeo, ſi vera duella non licent, neque ficta, quæ veris auctoritatem tribuunt, licent. Paucis: dum Deus, Eccleſia ac Principes duella prohibent, ſimulque vetant, ne alii ad illa pravo exemplo invitentur; quale pravum exemplum, & ſcandalum certe datur per fictum, ab aliis pro ſerio habitum, duellum: Inde

Sequitur 1mo, quod neque pro officio, & fortunis ad vitæ ſuſtentationem neceſſariis liceat fictum committere duellum, etiam tunc, dum ſatisfactio conveniens non eſt obtinenda: quia neque tunc licent vera: ergo neque ficta duella, quæ ad vera alliciunt, & illa roborant, ac contemptum Legis naturæ, Divinæque ac humanæ duella vetantis continent.

Sequitur 2do, neque licitam eſſe ſatisfactionem illam militarem, quam Dux alicui dignitate inæquali, & multo inferiori a ſe iniuria forte affectodat ſolum evaginato gladio. Nam eſt res magni certe ſcandali, ſi primi ordinis Dux, cui ex officio incumbit ſimiles abuſus in exercitu abolere ipſe ſuo facto demonſtret, honorem viri militaris læſum non via iuris, ſed armis debere reſarciri. "

Additio VI.

" Inferes 4. Plures pœnas eſſe ab Eccleſia in duellum decretas. Inter has præcipua eſt excommunicatio maior latæ ſententiæ, qua innodantur a Trid. Seſſ. 25. c. 19. Principes permittentes Duellum, in eo pugnantes, conſilium dantes, favorem præbentes, Patrini, ſpectatores &c. quia tamen excommunicatio hæc afficit ſolum duellum ſolemne, ideo Gregor. XIII. illam extendit ad privatum, voluitque eam incurri pariter a provocantibus, etiam pugna non ſecuta: Deinde Clemens VIII. reſervavit illam quoque relate ad Regulares intra Urbem, & Italiam, ne vi Privilegiorum ſuorum ab illa abſolverent. Duellantes etiam & Patrini bonorum omnium proſcriptione, ac perpetua infamia plectuntur, Domini vero territoriales, qui locum, ſeu *campum francum*, ut vocant, concedunt, ſua Juriſdictione privantur. De his & aliis duellantium pœnis plura Canoniſtæ. Inſuper qui in *conflictu* tali deceſſerit ad ſepulturam Eccleſiaſticam non admittitur. De huiusmodi pœnis laudatiſſima quoque Conſtitutio BENEDICTI XIV. præ oculis habenda eſt. In hac primo proſcribitur iſta propoſitio numero 3tia: *Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ, & officii.* Deinde ſaluberrime in eadem Conſtitutione ordinatur, ut ſequitur: „Jam vero, ut exi-
„ tioſam Duellorum licentiam, in Chriſtiana, ac præ-
„ ſertim Militari Republica, non obſtantibus providis
„ legibus a pleriſque etiam Sæcularibus Principibus
„ & Poteſtatibus ad eandem extirpandam laudabili-
„ ter editis, adhuc gliſcentem, validiore manu coer-
„ ceamus, graviſſimumque ſcelus Apoſtolicæ diſtri-
„ ctionis gladio magis magiſque inſequamur, om-
„ nes, & ſingulas dictorum Romanorum Pontifi-
„ cum Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutiones ſupe-
„ rius enunciatas, quarum tenores, ac ſi præſentibus
„ de verbo ad verbum Inſertæ forent, pro ſufficienter
„ expreſſis haberi volumus, Apoſtolica auctoritate con-
„ firmantes, & innovantes, ad hoc, ut pœnarum
„ gravitas, & ſeveritas maiorem perditis hominibus
„ ingerat peccandi metum, Noſtro Motu proprio, ac
„ de Apoſtolicæ auctoritatis plenitudine, earundem
„ præſentium Litterarum ſerie ſtatuimus, atque de-
„ cernimus, ut ſi quis in duello, ſive publice ſive
„ privatim indicto, hominem occiderit, ſive hic
„ mortuus fuerit in loco conflictus, ſive extra illum
„ ex vulnere in duello accepto, huiusmodi homi-
„ cida, tanquam interficiens proximum ſuum animo
„ præmeditato ac deliberato, ad formam Con-
„ ſtitu-

„ ſtitutionis felicis recordationis Prædeceſſoris Noſtri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit *Ex quo Divina*, data VI. Idus Junii anno Domini MDCCXXV. ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excluſus, & repulſus omnino cenſeatur; ita ut a cujuſcumque Sacri aut Religioſi loci Aſylo, ad quod confugerit, ſervatis tamen de jure ſervandis, extrahi, Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi poſſit, & debeat; ſuper quo Nos Epiſcopis, aliiſque Superioribus Antiſtitibus, ad quos reſpective pertinet, & pertinebit imposterum, neceſſarias & opportunas facultates præſentium quoque tenore impertimur. Quin etiam, vivente adhuc altero in ſingulari certamine graviter vulnerato, ſi percuſſor in locum immunem ſe receperit, ex quo eveniente illius morte, fugam arripere, & legum ſeveritatem evadere poſſe proſpiciatur; Volumus, & reſpective permittimus, ut, quatenus periti ad inſpiciendum vulnus acciti, grave vitæ periculum adeſſe retulerint, percuſſor ipſe, prævio ſemper Decreto Epiſcopi, & cum aſſiſtentia perſonæ Eccleſiaſticæ ab eodem Epiſcopo deputatæ, ab hujuſmodi loco immuni extractus, ſine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Eccleſiæ reſtituere debeant, ſi vulneratus ſuperſtes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio ſunt, conſtitutum, alioquin in eaſdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. Litteris conſtitutæ ſunt adverſus illos, qui delinquentem in aliquo ex caſibus ibidem expreſſis, ex indiciis ad id ſufficientibus ſibi traditum, reſtituere recuſent, poſtquam is in ſuis defenſionibus hujuſmodi indicia diluerit.

„ Præterea, ſimili motu & auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturæ ſacræ privationem a Sacroſancta Tridentina Synodo Inflictam morientibus in loco Duelli, & conflictus, incurrendam perpetuam fore, etiam ante ſententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, ſive duellum publice, ſive privatim indictum fuerit, ac etiamſi vulneratus ante mortem non incerta Pœnitentiæ ſigna dederit, atque a peccatis & cenſuris abſolutionem obtinuerit; ſublata Epiſcopis, & Ordinariis locorum ſuper hac pœna interpretandi, ac diſpenſandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi ſceleris, ac debitam Eccleſiæ Legibus obedientiam præſtandi. „ Hactenus SS. Pontifex, qui ſubin omni, qua poteſt, contentione obteſtatur omnes Chriſtianos Principes, ut junctis ſtudiis malo iſti reſiſtant, quibus revera & maxima hac in re incumbit obligatio, ut adeo recte dicat la Croix *l.* 3. *p.* 1. *n.* 855. Principem, vel Superiores ſæculares eſſe incapaces abſolutionis, qui provocantem ad duellum non puniunt valde graviter, etiam non ſecuta pugna: a fortiori id aſſerendum eſt de negligentibus animadvertere condigna ſeveritate in eos, qui actu duello ſunt congreſſi: ſiquidem Superioris eſt applicare media neceſſaria pro malo Reipublicæ humanæ pernicioſiſſimo eliminando, quod vix ſine graviſſimis pœnis exterminabitur. Non abs re erit addere, quæ Clariſſimus P. Boekhn *L.* 5. *Decret. tit.* 14. *n.* 8. ſuppeditat Magiſtratibus media maximam ſuam, quam iſto in negotio habent, adimplendi obligationem, ita diſſerens: *Cæterum omnium Principum & Magiſtratuum graviſſima obligatio eſt, ut ipſi opportunis modis tantum nefas coerceant ac impediant. Laudat ideo Mauritius Henricum II. & Carolum IX. Galliæ Reges, qui perpetua Lege, rigidiſque ſub pœnis duella damnarunt, periculum vero laſæ exiſtimationis nomine illorum, qui mendacium aut ſimilem criminationem gladio ulti non fuerint, in ſeſe receperunt. Expediret quoque ſimiles leges, ne in oblivionem vel neglectum veniant, ſingulis annis, ac in omnibus præcipuis locis promulgari. Monet inſuper* Puffendorf. *de Jure Natur. lib.* 2. *cap.* 5. *§.* 12. *ut, cum certa ignominiarum genera perſonis illuſtribus in gravem contemptum cedant, Magiſtratus aſperas in eos pœnas ſtatuant, qui ejuſmodi convitio talem perſonam offendere fuerint auſi. Porro idem lib.* 8. *cap.* 4. *advertit, legibus duella prohibentibus eam quoque utiliter fore addendam, ut, quicumque Nobiles ſunt, ac haberi cupiunt, juramento obſtringantur, quod ad duellum nec ſint provocaturi, nec provocanti comparituri, quodque duellum detrectantem ſuo conſortio excludere, aut deridere haud velint: cujuſmodi ſane juramentum, ſi etiam ab omnibus militibus præſtandum foret, plurimum faceret ad malum hoc inveteratum ſtirpitus evellendum.* Hæc P. Bockn. Neque alia deerunt remedia, quæ ſi fuerint executioni mandata, certo id efficient, ut deteſtabilis, juri naturali, Divino, ac humano immane repugnans, ac Societati humanæ adeo noxius uſus Duellorum e Chriſtiano orbe proſcribatur omnino. „

Additio VII.

* Quæres II. Quandonam, ſi ex illis, qui ſine ſufficienti cauſa duellum inſtituerunt, unus invenitur mortuus, is poſſit in loco ſacro ſepeliri, dum ante mortem dedit adhuc aliqua ſigna Pœnitentiæ? Ante reſponſionem ſuppon. I. Ex Concil. Trident. *Seſſ.* 25. *de Reform. cap.* 19. quod inter alias graviſſimas pœnas a duellantibus incurrendas etiam numeretur illa, ut *ſi in conflictu deceſſerint, perpetuo careant ſepultura Eccleſiaſtica.* Supp. II. Ut hæ, aliæque pœnæ in Tridentino ſpecificatæ incurrantur, requiri duellum proprie dictum; unde, etſi etiam rixæ particulares cum gladiis, vel ſclopetis ad vindicandum, ſeu (uti ajunt) ad præſtandam ſibimetipſi ſatisfactionem ſint graviſſimum peccatum mortale, non tamen ſubjacent allegatis pœnis. His ſuppoſitis,

Reſp. I. Si quis duellans culpabiliter in eodem graviter fuerit vulneratus, ac primum non alterove poſt duellum die ex vulnere ſub ſignis pœnitentiæ mortuus, talis non eſt privandus ſepultura Eccleſiaſtica. Ita communis; & ratio allegata in Jure Canonico eſt loco ſuperius citato *n.* 44. nimirum, quia vi Concilii Tridentini hæc pœna ſolummodo annexa eſt, ſi quis decedat in ipſo duello: talis autem non cenſetur moraliter mori in ipſo duello, ſed poſt illud; ergo. Reſp. II. Si duellum propriè tale inſtituens, ſive dein illud ſit privatum, ſive publicum, brevi poſt vel in ipſo loco duelli, vel in alio quidem loco, ſed tamen paulo poſt duellum eodem adhuc die moriatur, ſicque ſine ſufficienti aliquo morali intervallo, conflictum inter & mortem intercedente, caret ſepultura Eccleſiaſtica, etſi ante mortem dederit pœnitentiæ ſigna. Ita partim eruitur ex c. 1. *De Torneamentis*. Partim ex Rituali Romano juſſu Pauli V. edito, *Titulo De Exequiis*, ibi: *Negatur ſepultura Eccleſiaſtica morientibus in duello, etiamſi ante obitum dederint ſigna Pœnitentiæ*. Ad duo tamen Parochus, in cujus diſtrictu cadaver taliter duellantis, & brevi poſt mortui reperitur, advertat. *Imprimis*, num conſtet, quod inter eoſdem interceſſerit verum duellum? nam, ſi non fuiſſet proprie tale, ſed potius rixa, huic ante mortem ſigna pœnitentiæ edenti ſepultura non deberet negari. *Secundo*, ſi fuiſſet duellum proprie tale, attendat ulterius, an illud ſit notorium, ſeu publicum: etenim, ſi notorium non foret, in materia iſta pœnali, & conſequenter odioſa neutiquam deneget ſepulturam abſolute, ſed rem deferat ad Epiſcopum, ejuſque deciſionem expectet. Quod ſi ob nimiam ab Ordinario diſtantiam deciſio ejus in ſimili caſu expectari nequiret, in Nomine Domini hunc interea, præſertim ſi adhuc ante obitum in loco conflictus non ſolum dederit ſigna pœnitentiæ, ſed & Sacramentaliter adhuc ante mortem abſolutus fuerit, ſepeliat in loco ſacro, remque poſtea deferat ad Ordinarium. Videatur La Croix *lib.* 3. *Theolog. Moral. part.* 1. *num.* 863. *& ſeqq.* * † In his omnibus rerum eventibus, ſi vulneratus in duello, vel in ipſo actu, vel extra poſt aliquot dies ex vi vulneris gravis judicati & in duello accepti obierit, datis licet antea non ambiguis pœnitentiæ argumentis, privandus eſt Eccleſiaſtica ſepultura, ut Jure novo decernit Benedictus XIV. in ſua Conſtitutione *Deteſtabilem* edita Anno MDCCLII. quarto Idus Novembris.

* Quæritur III. Quandonam Homicida ſui ipſius (vulgo *Suicida* dictus) poſſit ſepeliri in loco ſacro? Ante Reſponſionem nota ex jam dictis tanquam certum, quod non liceat ſeipſum directe occidere &c. Quæſtio reſtat quandonam taliter inventum liceat

ceat ſepelire in loco ſacro? ad quod Reſp. I. Si ex ſe, vel ex circumſtantiis ſufficienter conſtet, quod quis plene compos mentis, deliberate ex tædio vitæ, vel ex deſperatione, aut ex metu mortis ignominioſæ, ſibi a Poteſtate publica ob ſua delicta inferendæ, ſeipſum occiderit, nequit ſepeliri in loco ſacro, uti clare colligitur ex *can. Placuit*. 23. *q.* 5. ibi: *Placuit, et qui ſibi ipſis voluntarie aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam inferant mortem, ad ſepulturam eorum cadavera non deducantur*. Quod tamen cum aliis Sylveſter *V. Sepultura*, limitat, etſi tales adhuc ante mortem ſuam ſciantur deſuper doluiſſe, & pœnituiſſe *arg. c.* 20. *De ſentent. excommunicat. in* 6. ubi etiam ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi decedat prohibetur in loco ſacro ſepeliri NB. *niſi pœnituerit*.

Reſpond. II. In dubio, utrum Suicida plene rationis compos fuerit, vel ſi dubitetur, an inventus mortuus ſibimetipſi vim intulerit, aut caſu potius, vel ab alio occiſus obierit? Doctores communiter in benigniorem partem pro mortuo inclinant, præſumentes tam enorme, & quaſi contra naturam pugnans delictum ab eodem non fuiſſe commiſſum, ſaltem tunc, quando erat ſanæ mentis. Ita cum pluribus aliis præſens Auctor *l.* 3. *Decret. Tit.* 28. §. 3. Franciſcus Schmier *L.* 3. *Juriſpr. Tract.* 1. *part.* 3. *c.* 2. *num.* 46. Schmalzgrueber *L.* 3. *Decret. Tit.* 28. *num.* 66. & Pichler *in Epitome Juris Canonici ibidem num.* 2. Qui tamen addit, expedire ſtante dubio, ut talis clam & nocte in loco ſacro ſepeliatur ad cavendam populi offenſionem, quod verum puto, ſi grave adſit periculum offendendi plebem. Vincentius Petra *Tom.* 5. *Comment. Conſtitut.* 2. *Honorii III. n.* 30. *&* 31. exiſtimat, ſi quiſpiam in via reperiatur interfectus, vel in puteo mortuus, aut flumine merſus, eundem in loco ſacro (quidni publice) eſſe ſepeliendum; cum probabile ſit, eundem vel caſu, vel ab aliis potius, quam a ſeipſo interfectum fuiſſe: econtra vero alium, qui januis clauſis laqueo ſuſpenſus invenitur, ſepultura Eccleſiaſtica privandum cenſet, quod vel maxime procedit, ſi ſimul circa Roſarium, Scapulare, & ſimilia a ſe amoviſſe reperiatur, nec aliæ valde graves circumſtantiæ contrarium ſuadeant. *

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione ratione injuſti Homicidii, vel Mutilationis.

SUMMARIUM.

43. *De quo Homicidio ſit ſermo?*
44. *Ratione vitæ Proximo injuſte ablatæ, quid tenetur Homicida reſtituere?*
45. *An hæc obligatio procedat ſolum ex naturali æquitate.*
46. *Vel etiam ex Juſtitia?*
47. *Omnia damna ex occiſione alterius ſecuta reſarciri debent &c.*
48. *Corollarium.*
* *Quid ſpecialiter notandum ſit de damnis mortem occiſi ſubſequentibus? Additio I. & II.*
49. *Quid de reſtitutione ob Mutilationem?*
50. *An pro dolore ex vulnere, ipſaque cicatrice ſit aliquid reſtituendum?*
Fundamentum negativæ ſententiæ.
51. *Oppoſita ſententia probabilior.*
* *Qualis pœnitentia ſit injungenda Homicidæ?*

43. UT ex titulo Quæſtionis patet, ſermo hic eſt de Homicidio injuſto, atque illicita mutilatione: nam certum eſt, quod alterum occidens in bello juſto, vel ob neceſſariam ſui defenſionem ad nullam teneatur reſtitutionem; quod pariter dicendum, ſi quis alterum penitus involuntarie, aut omnino caſualiter occidat. Verum loquendo de Homicidio injuſto atque voluntario, fatentur omnes, Homicidam, etſi alter ante mortem ſuam condonaverit, teneri ad reſtitutionem damni illati, utpote cum Homicidium ſit actus multum damnificans proximum: non tamen conveniunt Doctores, de quo damno teneatur ad reſtitutionem. Pro cujus reſolutione, ſit

44. CONCL. I. Ratione vitæ Proximo injuſte ablatæ tenetur Homicida vel ex juſtitia, vel ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate pro anima occiſi, quem non conſtat eſſe mortuum in peccato mortali, orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus DEO ſatisfacere, ac præſertim Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium pro refrigerio animæ ejus offerendum curare: quod proinde poterit ipſi convenienter pro aliqua parte Satisfactionis Sacramentalis in Confeſſione injungi. Hæc Concluſio ſic prolata eſt in re communia; nam damnificans alterum adeo graviter in vita debet reſarcire damnum illatum modo, quo poterit, meliori. Idipſum confirmant dicenda *n.* 46.

45. Additur in Concluſione notanter ſub disjunctione, *vel ex Juſtitia, vel ex ſaltem de conſilio, & ex naturali æquitate*: nam circa fundamentum hujus obligationis adeſt nonnulla concertatio ſpeculativa inter Theologos. Et quidem Lugo *diſp.* 11. *De Juſt. & Jure ſect.* 1. Leſſius, Vaſquez, aliique plures volunt dictam obligationem procedere duntaxat ex naturali quadam æquitate, non autem ex motivo Juſtitiæ: cum vita hominis non ſit pretio æſtimabilis, neque poſſit eidem adæquate, ſeu ad æqualitatem ſatisfieri.

46. Econtra vero, quod Homicida teneatur etiam ex Juſtitia ad aliquam reſtitutionem faciendam pro vita ipſius occiſi, ſatis oſtendit Doctor Angelicus 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. *ad* 1. ubi ſolvens hanc inſtantiam præmiſſis aliis ſic refert: *Et ideo, quando id, quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recompenſatio, qualis poſſibilis eſt*. Id ipſum expreſſe tenet Doctor Subtilis 4. *diſt.* 25. *q.* 3. §. *De ſecundo*; tum quia pro vitæ ablatione regulariter eſt ſtatuta Lex talionis, ſcilicet, ut Homicida moriatur, ſicque reddatur vita pro vita: tum quia, ſi talis redditio non fiat, tenetur quis ad aliam reſtitutionem æquivalentem vitæ, quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquivalentia in talibus, hoc eſt, faciendam ſaltem in ſpiritualibus; nam hoc exigit Juſtitia. Et per iſtud ſimul patet ad rationem oppoſitæ ſententiæ.

47. CONCL. II. Omnia damna ex occiſione alteri occiſo in bonis ſuis ante mortem adhuc obvenientia etiam in Foro conſcientiæ, & ante Judicis ſententiam ſunt reſarcienda pro poſſibili ab eo, qui injuſte alterum occidit. Ita Scotus *loc. cit.* & communis Doctorum. Ratio clara eſt: quia injuſtus damnificator tenetur ex Juſtitia ad reparandum damnum injuſte illatum, etiam in Foro conſcientiæ. Hinc

48. Infertur, expenſas pro curatione occiſi, dum is non ſtatim mortuus fuit, per Homicidam eſſe ſolvendas: atque inſuper hæredibus ejus ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato ſuccedentibus in jus ipſius defuncti omnia damna lucri ceſſantis (id eſt, omnia ea emolumenta, quæ occiſus ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter ipſis lucratus fuiſſet adhuc ante mortem ſuam, etſi per vulneris inflictionem ab ipſo hoc lucro fuiſſet impeditus, detractis tamen iis, quæ ipſemet vivens conſumpſiſſet) eſſe compenſanda, & reſtituenda. Et idem dicendum de aliis ſimilibus damnis, mortem occiſi antecedentibus, quæ tamen omnia prudentis arbitrio in caſibus particularibus ſunt æſtimanda.

Additio I.

* Indagabis autem hic incidentaliter, quid ergo ſentiendum ſit de damnis temporalibus mortem occiſi ſubſequentibus? Ubi notandum, quod damna temporalia mortem occiſi *antecedentia* dicantur ea, quæ occaſione homicidii inferuntur ipſimet vulnerato in Bonis ſuis ante mortem ejuſdem, de quibus proxime dictum fuit. Damna vero temporalia mortem *ſubſequentia* vocantur illa, quæ primum poſt mortem occiſi inferuntur aliis perſonis in futurum, quibus occiſus antea ex officio, vel arte, aut induſtria ac opera præſtabat alimenta &c. modo autem præfati illis in futurum carere debent, & de his quæritur in præſenti, ad quod Reſp. Si aliæ perſonæ propter mortem occiſi privantur in futurum aliqua re, ad quam antea habuerunt quodpiam jus, tenetur occidens damnum ipſis exinde obventurum recompenſare. Ita cum Leſſio, Marchantio, Molina & aliis Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 3. *ſect.* 6. *num.* 227. *& ſeq.* Ratio eſt: quia tales injuſte per Homicidam damnificantur, & privantur vero aliquo jure, quod antea habuiſ-

buiſſent reſpectu occiſi etiam in futurum, ſi is ſupervixiſſet: ergo ex communibus principiis Theologiæ damnificans Homicida obligatur ad refarcitionem. *

Additio II.

* Ex quo infertur, quod, ſi occiſus reliquerit poſt ſe parentes, uxorem, vel proles, quas antea, ſibimet ipſis alimenta præſtare inſufficientes, per ſuum officium, artem, ſeu induſtriam alebat, quod, inquam, in ſupplementum occiſi ante omnem ſententiam Judicis teneatur id ipſum modo ſtatui competente facere homicida injuſtus uſque ad tempus, quo prudenter credebatur alias ſupervicturus alter, ſi non fuiſſet occiſus, reſpiciendo ad ætatem ejuſdem, num fuerit adhuc vegetus &c. & ad vires, num robuſtus, vel imbecillis? item attendendo, uſque ad quale tempus ſimiles alter aluiſſet. Ratio eſt: quia antea hæc alimenta occiſus talibus præbebat non ſolum ex miſericordia & liberalitate, ſed in ſimilibus circumſtantiis etiam debebat ex juſtitia. Econtra vero, ſi parentes (uti ſubjungit Sporer *loc. cit.*) ſint divites, filii jam puberes & ad ſe ipſos alendos apti, uxor non egeat, utpote ſufficientiſſime proviſa aliis mediis, vel per alias nuptias in eundem felicitatis ſtatum repoſita, ad nullam reſtitutionem loquendo de damnis mortem ſubſequentibus obligabitur homicida ante Judicis ſententiam. Ratio eſt: quia talibus in ſimili caſu nihil debebatur ex juſtitia ab ipſomet occiſo, ſi ſupervixiſſet, adeoque non cenſetur veram injuriam per hoc paſſi. Idem dic, ſi occiſus fuit Nobilis, vel alias opulentus vivens ſine ſpeciali aliqua arte, vel officio de bonis propriis, quæ ſuis reliquit Hæredibus: vel ſi alias talis occiſus jam fuerit ſenex, decrepitus, infirmus, qui nihil amplius officio, arte, induſtria, ac opera ſuis procurare potuit; vel ſi homo iners, atque inutilis extiterit; qui arte, induſtria, vel opera ſua neglectis ſuis nihil amplius comparare ſolebat: etenim in ſimilibus caſibus per mortem illius familia ratione ſuſtentationis, vel lucri nullum patitur detrimentum, uti conſideranti patet, & conſequenter talem occidens ratione damni mortem ſubſequentis ad nullam reſtitutionem obligabitur. Videantur deſuper Sporer *loc. cit.* & La Croix *l.* 3. *pag.* 2. *n.* 296. *& ſeq.* *

49. CONCL. III. Loquendo de reſtitutione ob mutilationem Proximi, & alia damna corporis, communiter ea fieri debet per compenſationem pecuniariam: quæ quidem reſtitutio non ſolum debet correſpondere expenſis factis in curatione, ſed etiam damno, quod quis incurrit per mutilationem, pro toto tempore futuro, quo uſurus fuiſſet membro abſciſſo. Hinc in Jure Canonico *c.* 5. *De Injuriis & damno dato* juxta illud *Exod. c.* 21. ſic ſtatuitur: *Si rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lecto, qui percuſſerit, operas ejus, & impenſas in Medicos reſtituat.* Hæc ibi. Sed occaſione horum

50. Quæres I. Cum læſio, triſtitia, & dolor ex vulnere, aut carentia membri reſultans, ipſaque cicatria ſit vere damnum corporale injuſte Proximo illatum, an vulnerans, vel mutilans idcirco etiam pro his obligetur ad aliquam reſtitutionem? Reſp. Reſolutionem hujus pendere ex proxime dictis *Concluſione prima*: nam Auctores illi, qui Homicidam pro vita hominis ad nullam reſtitutionem faciendam ex Juſtitia teneri cenſent, conſequenter in propoſito idem docent. Et huic ſententiæ favet textus *l. ult. ff. de his, qui effuderint &c.* ubi legitur: *Cum liberi hominis corpus læſum fuerit, Judex computet mercedes Medicis præſtitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta ſunt: præterea operarum, quibus caruit, aut cariturus eſt ob id, quod inutilis factus eſt: cicatricum aut deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.* Hæc ibi.

51. Hæc ſententia probabilis eſt, tum ob allegatum textum Juris Civilis, additamque rationem, tum ob multiplicem Auctoritatem. Oppoſita tamen ſententia eſt probabilior, ac fundamentis Doctoris tum Angelici, tum Subtilis *n.* 49. relatis, conformior. Nam allegatus textus Juris præcipue loquitur pro Foro externo, in quo negatur Actio pro cicatricibus, id eſt, nulli conceditur, Actionem inſtituere ad petendum aliquid in Foro externo pro cicatricibus, aut vita hominis: ſiquidem de iis, quæ ſpectant ad Forum conſcientiæ, Jus Civile minus fuit ſolicitum, ſi cæteroquin provideatur pacificæ, & bonæ Reipublicæ gubernationi. Unde Leſſius *l.* 2. *De Juſt. & Jure. c.* 9. *dubit.* 15. non obſtante, quod priorem ſententiam amplexus ſit, tandem *n.* 145. fatetur, pro damno vitæ, & pro injuria deberi ſatisfactionem quamdam ſignis doloris, & petitione veniæ; imo interdum, ſaltem ex Charitate, & naturali æquitate, adeſſe obligationem ad aliquam pecuniariam ſatisfactionem, præſertim ſi hæredes ſint pauperes.

Additio.

* Quæres II. Quidnam ſit practice injungendum Homicidæ in Confeſſionali pro aliqua ſatisfactione? Ad hoc quæſitum P. Sporer (etſi teneat is, Homicidam directe ratione privationis vitæ per ſe ad nullam obligari recompenſationem, cum ea fuerit bonum altioris ordinis) nihilominus *Tract.* 5. *in Decalog. c.* 3. *ſect.* 2. *num.* 60. reſpondet ex Comitolo *l.* 4. *Moral. c.* 11. *nu.* 8. ubi ſequitur: *Homicidæ Pœnitentia ſalutaris eſſet* I. *Veniam petere a propinquis occiſi.* Supple: ſi homicidium ſit publicum, nihilque aliud obſtet. II. *Iiſdem amiſſa damna refarcire,* (intellige modo ſuperius in hac quæſtione indicato) ubi bene diſtingue inter damna mortem occiſi antecedentia, & inter ſubſequentia. III. *Pro anima defuncti per unum annum ſingulis ſeptimanis curare unam Miſſam celebrari* (aut ſaltem, puto ego, ſi divites non ſunt, ſemel ſpecialiter eandem intra ſeptimanam pro anima defuncti devote audire.) IV. *Aliquam eleemoſynam taliter per annum juxta Homicidæ facultatem pauperibus erogare.* V. *Lytanias vel Roſarium B. Virginis eodem modo per annum perſolvere.* VI. *Præterea per eundem annum ſemel per menſem communicare.* VII. *Per totam vitam quotidie unum Pater & Ave flexis genibus pro anima occiſi perſolvere.* Hæc Comitolus: interea tamen non neceſſario Confeſſarius homicidæ adſtringitur ad ſingula, ſed poterit in aliquo caſu particulari quoad multa, quæ non concernunt refarcitionem Juris læſi, pœnitentiam pro ſua prudentia augere, vel minuere juxta conditionem perſonæ pœnitentis, aliaſque circumſtantias. *

DISTINCTIO IV.

De Sexto Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Caſtitate, & oppoſito vitio Luxuriæ, ac utriuſque ſpeciebus.

SUMMARIUM.

1. *Quæ hoc Præcepto prohibeantur, & cur hic agatur de Caſtitate.*
2. *Caſtitas, quid?*
   (a) Conformiter dictis Tract. 7 diſt. 1 num. 24.
3. *Caſtitas alia perfecta, alia imperfecta.*
4. *Caſtitas adhuc triplex.*
5. *Conjugalis, vidualis, & virginalis, quæ cæteris perfectior.*
6. *Virginitas, quid, & quæ importet?*
7. *Quid de virgine vim paſſa?*
8. *Luxuria, quid?*
   (b) Ut dictum Tract. 3 diſt. 3 q. 3.
9. *Luxuriæ ſpecies, quæ?*
10. *An omnes diſtinguantur in genere Luxuriæ?*
   (c) Tract. 5 diſt. 3 n. 11 14 & 15.

1. SEXTO Decalogi Præcepto, quod *Exod. c.* 20. proponitur his verbis: *Non mœchaberis*, non ſolum prohibetur Adulterium, quod proprie *Mœchia* dicitur, verum etiam univerſaliter omnis illicitus concubitus, & inordinatus actus in materia venerea. Antequam autem fœditas, malitiaque hujus vitii explicetur, cum contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant, operæ pretium fore viſum eſt, ipſius Caſtitatis naturam, excellentiamque declarare, quam admiratus Sapiens exclamando dixit: *Sap.* 4. *O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate! immortalis eſt enim memoria illius: quoniam apud DEUM nota eſt, & apud homines.*

2. CON-

2. CONCL. I. Caſtitas eſt ſpecies Temperantiæ, quæ moderatur inordinatum appetitum, uſumque venereorum. Ita communis. (*a*) Sicut enim Abſtinentia, & Sobrietas moderantur inordinatum appetitum & uſum in eſculentis, & poculentis, ita Caſtitas moderatur inordinatum appetitum venereorum.

3. CONCL. II. Caſtitas generatim alia eſt perfecta, alia imperfecta. *Perfecta* eſt, quæ ab omnibus voluptatibus carnis tam licitis, quam illicitis perpetuo abſtinere proponit: unde hæc etiam affectum nuptiarum excludit. *Imperfecta* vero eſt, quæ ad tempus id proponit, vel ſolum intendit ab illicitis abſtinere, ſed licitis moderate uti, prout fit in Matrimonio.

4. Deinde Caſtitas communiter dividitur in Conjugalem, Vidualem, ac Virginalem. Et de hiſce tribus caſtitatis ſpeciebus mentionem faciens D. Auguſtinus *lib. de Viduitate*, inquit: bona eſt pudicitia coniugalis, melior vidualis, & optima virginalis. Item D. Hieronymus *c. 13. in Matthæum*, & *lib. 1. contra Jovinianum*, ac alii fructum centeſimum aſſignant Virginibus, ſexageſimum Viduis, & trigeſimum honeſtis, piiſque Coniugibus.

5. *Caſtitas Conjugalis* eſt prædicta Caſtitas imperfecta, quæ delectationes & tactus circa res venereas moderatur in coniugatis, ut debito, & licito duntaxat modo admittantur: videlicet cauſa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, vel reddendi debitum, & hoc temporibus, ac locis congruis, modo naturali, non autem explendæ libidinis gratia. *Caſtitas Vidualis* eſt, ſi poſt obitum alterius coniugis ſervatur perfecta Caſtitas. Tandem *Caſtitas Virginalis* eſt ipſamet Virginitas: & hæc eſt abſolute perfecta Caſtitas, & omnium perfectiſſima; prout oſtendit D. Apoſtolus 1. *Cor.* 7. eſtque unanimis SS. Patrum ſententia, ac noviſſime definitum in Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *Can.* 10. ibi: *Si quis dixerit, ſtatum coniugalem anteponendum eſſe ſtatui Virginitatis, vel cælibatus, & non eſſe melius ac beatius manere in Virginitate, aut cælibatu, quam jungi matrimonio, anathema ſit*. Concordant dicta *n. præced.*

6. Porro Virginitas deſcribitur a S. Auguſtino *lib. de S. Virginitate cap.* 13. quod *ſit in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio*. Duo enim dicit Virginitas, integritatem videlicet corporis, in tantum, ut nunquam in perpetuum conſentiatur in carnis corruptionem, ac inſuper propoſitum obſervandi integritatem illam in perpetuum. Unde vere Virgines non ſunt parvuli, quantumvis carne integri, quia huiuſmodi propoſitum non habent: neque adulti volentes aliquando nubere, eo quod propoſitum perpetuo ſervandi Virginitatem non habeant: nec etiam illi, qui mentaliter conſentiunt in rem veneream ſine opere ſubſecuto, ob rationem proxime dictam. Verum in his Virginitas amiſſa adhuc recuperabilis eſt per pœnitentiam; ut habet Summa Angelica *Verſ. Virginitas*, & Sylveſter *ibidem num.* 2. & alii. Quamvis Leſſius *lib.* 4. *c.* 2. *num.* 113. arbitretur, in talibus non manere virtutem Virginitatis, eo quod hæc dicat propoſitum perpetuo abſtinendi a venereis: licet adhuc vulgo dicantur *Virgines*, quia manet corporis Integritas, adeoque ſtatus ille, qui communiter vocatur Virginitas.

7. Additur notanter: *in tantum, ut nunquam conſentiatur in carnis corruptionem*, qualis fit per fornicationem, aut pollutionem voluntariam &c. Etenim nihil obeſt Virginitati, ſi clauſtra pudoris violenter infringantur per involuntariam pollutionem, aut paſſivam oppreſſionem Virginis, ſi deſit conſenſus huius in ipſam. Quinimo tunc locum habet illud S. Luciæ Virginis & Martyris dictum ad Paſchaſium Præfectum: *Si invitam juſſeris violari, Caſtitas mihi duplicabitur ad coronam*.

8. CONCL. III. Caſtitati opponitur Luxuria, quæ eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum. Ita communis. Et iſtud, cæteroquin turpiſſimum vitium, eſt unum ex ſeptem peccatis Capitalibus (*b*) de quo recte Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 151. *art.* 4. *ad* 3. dicit, quod inter cætera Intemperantiæ vitia præcipue ſint exprobrabilia peccata venerea.

9. CONCL. IV. Species Luxuriæ ſunt ſeptem videlicet ſimplex Fornicatio, Adulterium, Inceſtus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam, quorum ultimum ſubdividitur in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam, ac indebitum concumbendi modum. Ita Maſtrius *diſp.* 15. *Theol. mor. num.* 141. Sannig *diſt.* 2. *de Temperantia quæſt.* 3. *num.* 4. & alii: quamvis nonnulli ommittant Sacrilegium, id eſt, Sacrilegum concubitum a perſona, vel cum perſona per votum ſimplex, vel ſolemne Caſtitatis, aut ſuſceptionem Ordinis ſacri DEO ſacrata commiſſum.

10. Notat tamen Herinex *diſp. de Temperantia quæſt.* 3. *n.* 19. quod proprie ſola Fornicatio, & Vitium contra naturam ſpecie diſtinguantur in genere Luxuriæ. Nam cætera, quantum ad malitiam Luxuriæ, conveniunt cum Fornicatione, cui ſingula ſuperaddunt ſpecialem malitiam extra genus Luxuriæ: Adulterium quidem malitiam Iniuſtitiæ, Inceſtus malitiam contra Pietatem, Stuprum malitiam violentiæ, Raptus pariter, & demum Sacrilegus concubitus malitiam contra Religionem. In propoſito de ſingulis (dempto Sacrilegio, de quo iam alibi (*c*) dictum) ſpecialiter loquendo, ſit

QUÆSTIO II.

De Fornicatione, Adulterio, & Stupro.

SUMMARIUM.

11. *Fornicatio, quid, & quam grave peccatum?*
12. *Fornicatio eſt intrinſece mala.*
13. *Concubinatus, quid, & quanta ejus malitia?*
    * *Fornicatio quotuplex? ubi etiam Corollarium pro Confeſſariis.*
14. *Fornicatio cum ſponſa alterius, an addat ſpecialem malitiam?*
15. *Peccatum carnale fidelis cum infideli, an habeat malitiam ſpecie diſtinctam?*
16. *Adulterium, quid, & quot modis contingat?*
17. *Adulterii quanta malitia, & quæ ejus pœna?*
18. *Adulterium eſt gravius Fornicatione, etiam conſentiente altero conjuge.*
19. *Stuprum variis modis accipitur.*
20. *Stuprum propriiſſime, quid, & quæ pœna ejus?*

11. CONCL. I. *Simplex Fornicatio* eſt peccatum Luxuriæ, quo ſolutus cum ſoluta per carnalem commixtionem peccat. Ita communis. Et quidem Fornicationem eſſe peccatum mortale, de Fide eſt; & habetur ex illo *ad Epheſ.* 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti, & DEI*, & *ad Galat.* 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam; qui talia agunt, regnum DEI non conſequentur*, & alibi.

12. Quinimo Fornicatio, non ſolum eſt peccatum mortale ex prohibitione legis Divinæ, ſed etiam eſt intrinſece mala, ipſique rectæ rationi diſſona. Hinc quippe D. Apoſtolus 1. *Cor.* 6. pluribus rationibus demonſtrat malitiam ejus: implicat autem, quod malitia cujuſpiam probetur argumentis petitis a ratione, niſi ejuſmodi malitia ſit diſſona rationi. Accedit, quod vagus concubitus, ſive fornicarius ſit contra bonum prolis: nam ad educationem hominis non ſolum requiritur cura matris, a qua nutritur, ſed multo magis cura patris, a quo eſt inſtruendus, & defendendus, atque in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus: ac proinde contra naturam hominis eſt, quod utatur vago concubitu, utpote per quem tollitur certitudo prolis reſpectu patris, & & econtra, prout optime argumentatur Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 154. *art.* 3. Hinc merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 48. Propoſitionem damnavit: *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malum, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.*

13. Ad hanc Luxuriæ ſpeciem reducitur *Concubinatus*, qui eſt fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa, eſtque peccatum grave, ac periculoſum, eo quod hominem in continuo ſtatu peccati mortalis detineat: quia Concubinarius, quamdiu Concubinam retinet, in continua pro-

Digitized by Google

propoſito, ſaltem virtuali, peccandi permanet, ut proinde de ejuſmodi homine Concubinario dici poſſit illud *Jobi cap. 15. Bibit quaſi aquam iniquitatem.* Unde Doctores communiter docent, Concubinarium, ſicut & Meretricem abſolvi ordinarie non debere, niſi dimiſſa prius concubina, eaque e domo ejecta; alioquin enim non adeſſet in ipſo firmum propoſitum emendationis, cum vellet perſeverare in occaſione proxima peccandi.

Additio.

Porro fornicatio alia eſt perfecta, alia imperfecta. Prima contingit, quando ſemen viri ſoluti immittitur in vas debitum fœminæ ſolutæ: atque de hac fit ſermo in quæſtione præſenti. Fornicatio imperfecta cenſetur, quando a ſolutis copula ſolummodo imperfecta exercetur, puta, quando vir ſub actuali copula, vel omnino nullum ſemen emittit, vel poſt inceptam copulam, excitata jam ad ſeminandum natura, reſilit, ſemenque diſpergit extra. Atque id, ſi ita fieret in actu fornicario (idem dic, ſi contingeret in adulterio, & ſtupro) neceſſario in Confeſſionali deberet explicari; quoniam fornicatio perfecta & imperfecta diſtinguuntur ſpecie, atque hæc copula imperfecta, ſi exerceatur abſque emiſſione ullius ſeminis, continet peccatum impuriſſimi tactus, ſeu, uti loquitur Sporer hic, actum extremæ impudicitiæ cum manifeſto periculo pollutionis: quando vero illud ad extra diſpergitur ad impediendam imprægnationem, prout ſæpius fit, reduceretur ad peccatum mollitiei cum affectu fornicario conjunctæ.

Econtra vero, poſito, quod copula exerceatur cum immiſſione ſeminis in vas debitum, cenſetur adhuc fornicatio perfecta ejuſdem ſpeciei, quamvis non ſervetur modus, ſeu ſitus naturalis, ſed fiat ſtando, jacendo a latere, a tergo brutorum more, vel exerceatur viro ſuccubo, dummodo cæteroquin ipſum ſemen extra non diſpergatur, atque exinde generatio impediatur: etſi enim ſimilea modi ex mera luxuria exerciti merito ſint improbandi, non tamen in ſimili caſu transferunt fornicationem ad alienam ſpeciem moraliter peccaminoſam. Hinc pro praxi (inquit Sporer *part. 4. Theolog. Sacram. c. 3. ſect. 1. num. 574.*) quando ſoluti confitentur, ſe commiſiſſe fornicationem, & aliquando modeſtia terminis interrogando refertur a Confeſſario, quod eadem non imperfecta fuerit, ſed perfecta, ad evitandum modo poſſibili ſcandalum etiam puſillorum neutiquam ulterius a Confeſſario ordinarie urgeantur, præſertim fœminæ, de modo, & ſitu, quo copulam exercuerint: quia juxta jam dicta, & juxta dicenda *n. 66.* per diverſum ſitum, & diſlocatum modum non additur præter peccatum fornicationis aliud grave, nec mutatur ſpecies fornicationis, ſed tantummodo aggravatur, modo ſemen viri adhuc finaliter ad vas naturale fœminæ deveniat, ibique retineri valeat. Videatur Sporer *loc. cit. cap. 2. ſect. 3. num. 493.*

14. Quæres, an fornicatio cum ſponſa alterius de futuro addat ſpecialem malitiam? Affirmant multi Doctores, ſponſalia addere fornicationi ſponſi, aut ſaltem ſponſæ novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in Confeſſione neceſſario explicandam. Econtra alii negant, & quidem probabilius, ut docet Maſtrius *diſp. 11. Theol. Moral. num. 139.* Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia per ſponſalia de futuro nondum ſponſus acquiſivit jus in corpus ſponſæ; hoc enim jus conſequitur ſolum per Matrimonium de præſenti.

15. Quæres ulterius, an peccatum carnale, perſonæ Fidelis cum infideli v. g. Judæa, vel Turciſſa ſit fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam, & in Confeſſione neceſſario aperiendam? Affirmat hoc poſterius Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 5.* cum nonnullis aliis, eo quod ſpeciali ratione conjugium Fidelis cum infideli fuerit prohibitum per Eccleſiam, videlicet ob motivum Religionis; & quia talia conjugia ſunt damnoſa tum Fideli, tum bonæ educationi prolis: atqui hæc eadem ratio militat in acceſſu fornicario; ergo. Negant econtra Azorius *part. 3. lib. 3. cap. 29.* Tamburinus, Diana, Filiucius, & alii: tum quia nullo iure probatur, malitiam illam eſſe ſpecie diſtinctam: tum quia in Matrimonio eſt longe maior coniunctio, quam in acceſſu fornicario; ergo non valet aſſumpta paritas.

16. CONCL. II. *Adulterium* eſt peccatum Luxuriæ, quo violatur fides coniugalis, & fit acceſſus ad alienum thorum. Contingit vero Adulterium tribus modis. I. Quando ſolutus miſcetur carnaliter cum coniugata. II. Quando coniugatus cum ſoluta. III. Quando coniugatus cum coniugata. Et quidem primis duobus modis committitur Adulterium ſimplex, tertio autem modo duplex, neceſſario proinde in Confeſſione aperiendum: quia tunc duæ iniuriæ committuntur in utriuſque coniugem innocentem, ac fidem duplicem coniugalem, duplexque Sacramentum Matrimonii.

17. Porro Adulterium eſſe peccatum mortale, certum eſt; unde ſpecialiter hoc ſexto Decalogi Præcepto dicitur: *Non mœchaberis.* Quinimo tanta eius eſt malitia, ut ei ſecundum Leges Civiles pœna capitis ſtatuatur: *l. Quamvis 30. C. Ad Leg. Jul. de Adulteriis*, ibi: *Sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet:* iuncto *§. Item Lex Julia. Inſt. de Publicis Judiciis.* Quamvis Doctores velint, hanc pœnam non competere niſi pro Adulterio duplicato, ſive formato (quale eſt, quod committitur a perſonis utrinque coniugatis) vel ſæpius repetito, id eſt, de quo iam ſemel punitus eſt Reus: atque etiam hæc pœna in fœminis ob ſexus fragilitatem mitigata fuerit *Auth. Sed hodie. C. Ad leg. Jul. de Adult.* ubi inter alia ſtatuitur, quod *hodie adultera verberata in Monaſterium mittatur.*

18. Inſuper certum eſt, Adulterium eſſe gravius peccatum ſimplici fornicatione; quinimo duplex ſpecie diſtinctum in ſe continet peccatum: quia præter communem Luxuriæ malitiam, quæ etiam datur in fornicatione, continet novam & ſpecialem iniuſtitiam, atque iniuriam, quæ infertur coniugi innocenti, cuius ius in corpus ſuæ conſortis violatur, ſimulque Statui ac Sacramento Matrimonii. Ex hoc intellige, etiamſi alter coniux conſentiat in eiuſmodi turpem actum: adhuc enim ob iniuriam fidei coniugali, & Sacramento Matrimonii irrogatam eſt Adulterium, & continet ſpecialem malitiam. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 50. Propoſitionem merito damnavit: *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; adeoque ſufficit in Confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.*

19. CONCL. III. Stuprum tribus modis ſumitur. Primo, pro omni concubitu legibus prohibito. Sic non tantum Defloratio virginis, ſed etiam Adulterium, Inceſtus, & Sodomia ſtuprum dicitur. Quo modo Stuprum in Jure Civili quandoque ſumitur, ut *l. Inter liberos. ff. Ad Legem Juliam de Adulteriis.* Ibi: *Lex Julia ſtuprum, & adulterium promiſcue appellat.* Et *l. Stuprum. ff. Eod.* ibi: *Adulterium in nupta admittitur, ſtuprum in vidua, vel virgine, vel puero,* cum Concordantiis. Deinde, & magis ſtricte Stuprum ſumitur pro illicita defloratione Virginis ſub cura parentum exiſtentis; ut loquitur D. Thomas 2. 2. *quæſt. 154. art. 6.*

20. Tertio tandem ac propriiſſime Stuprum ſumitur pro violenta Virginis corruptione. Unde Stupratores, & corruptores Virginum proprie dicuntur illi, qui vim inferunt. Et ſic propria ratio Stupri conſiſtit in hoc, quod Virginitati, ſeu clauſtro virginali vis inferatur: quare ſupra fornicationem addit iniuriam gravem in puellam, cui per vim integritas corporis (quæ maximi æſtimari ſolet ac debet) adimitur. Sic Stuprum eſt graviſſimum peccatum, quod etiam iuxta Jus commune Cæſareum pœna mortis plectitur, ſive illa perſona, cui vis illata eſt, ſit virgo, ſive corrupta, puta maritata, aut vidua. § 8. V. *Sin autem inſtit. de publicis judiciis*, & alibi: licet adhuc gravius puniatur in Virgine ob deflorationem.

QUÆSTIO III.

De obligatione Reſtitutionis ratione Stupri, & Adulterii.

SUMMARIUM.

21. *Qui virginem conſentientem defloravit, an teneatur ei ad reſtitutionem?*
22. *Vel ſaltem parentibus ejus?*
23. *Quid pro Foro externo?*
 * *An pro hoc Foro teneatur ſimul dotare, & ducere?*
24. *Quid, ſi vi, vel fraude quis uſuram corporis a virgine extorſit?*
25. *Limitatio hujus ſolutionis.*
 * *Quid ſentiendum, ſi ſimul eandem impregnaverit?*
26. *Qui ſub promiſſione Matrimonii, etiam ficta aliquam defloravit, tenetur eam ducere.*
27. *Limitatur hoc.*
28. *Partu non ſecuto, an conjux adulterans teneatur quid reſtituere?*
29. *Secuto partu tenetur Adultera damnum reſarcire, quibus?*
30. *Quibus modis id fieri poſſit?*
 * *Qualis ſit obligatio, ſi Adultera dubitet, ex quo conceperit?*
31. *Non tenetur Adultera crimen ſuum revelare,*
32. *Nec filius tenetur credere matri, aſſerenti, ſe eſſe ſpurium.*
33. *Quid dicendum de Adultero?*
34. *Quando, & quomodo ipſe teneatur ad reſtitutionem?*

(*a*) Ut dictum ſuperius diſt. 2. n. 13.

21. CONCL. I. Qui virginem conſentientem defloravit abſque vi, vel fraude, aut promiſſione Matrimonii, corruptor in Foro conſcientiæ ad nihil ei tenetur, quidquid ſit de Juris humani diſpoſitione, quæ ante ſententiam Judicis non obligat. Ita Leſſius *lib. 2. cap. 10. dubit. 1. & 2.* Maſtrius *diſp. 9. Theol. Moral. num. 57.* & alii. Ratio eſt: quia volenti non fit injuria, juxta *Reg. 27. Juris in 6.* ibi: *Scienti & conſentienti non fit injuria, neque dolus.* Quinimo tunc non committitur proprie Stuprum, cum abſit vis: licet in ſenſu largiori Stuprum appellari poſſit.

22. Et quamvis aliqui Doctores velint, in tali caſu corruptorem teneri aliquid reſtituere parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt puella deflorata: eo quod & his videatur injuria, damnumque aliquod irrogatum; cum hac de cauſa cogantur augere dotem ad inveniendas filiæ æque competentes nuptias, ac ſi violata nunquam fuiſſet. Alii tamen magis communiter, & probabiliter id negant; ut notat citatus Maſtrius *n. 58.* idque tum ob rationem prædictam: tum quia puella habet liberum uſum ſui corporis, poteſtque abſque parentum, vel curatorum injuria nubere ad libitum, etiam minus æquali; ergo neque puella eis injuriam facit, neque deflorator, de puellæ ipſius conſenſu apponens impedimentum meliorum nuptiarum.

23. Dicitur in Concluſione, *in Foro conſcientiæ*: nam in Foro externo virgo deflorata ſemper præſumitur ſeducta, niſi contrarium probetur. Lugo *diſp. 12. de Juſt. & Jur. num. 3.* Et hinc deflorator obligatur ad reſtitutionem illam, quam Jura imponunt iis, qui Virginem ſeduxerant; de quibus in Jure Canonico *cap. 1 de Adulteriis*, ſic ſtatuitur: *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.* Cæterum ante ſententiam Judicis corruptor ad hoc non tenetur, ſi abſque vi, vel fraude virginem ſponte conſentientem defloravit.

Additio.

* Quinimo neque in Foro externo taliter ſeducens, aut ſeduxiſſe ex præſumptione judicatus, obligatur ſimul, & copulative ſeductam *dotare & ducere*: etſi enim Capitulum primum præcedenti numero allegatum inſinuare id videatur per verba *dotabit eam*, & *habebit uxorem*, recepta tamen Tribunalium praxis, & communis conſuetudo, quæ eſt optima Legum interpres, dictionem *et* ſumit in præſenti pro *vel*, ita ut ſenſum faciat, quod ſeducens teneatur vel *ſeductam ducere*, vel ſi Puella, aut Parens puellæ id nollet, *ſaltem eam dotare*. Non enim novum eſt in Jure, ut dictio *et* ſumatur pro diſtinctione *vel*, ſicut habetur *l. Sæpe 53. ff. de Verb. ſignif.* ibi: *Sæpe ita comparatum eſt, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis*, de quo fuſius videri poterit præſens Auctor in Jure Canonico *lib. 4. decret. tit. 1. §. 4.* Nos vero iterum redeundo a Foro externo ad Forum Internum, quamvis in eodem deflorator ante ſententiam Judicis juxta jam dicta non ducere, nec dotare, nec damnum aliquod reſarcire teneatur defloratæ: etſi tam pingues non amplius illa, ut prius, obtineat nuptias, ſuppoſito nimirum, quod eadem abſque promiſſione Matrimonii ſponte in deflorationem conſenſerit, nec de copula habita a defloratore apud alios (utpote cum delictum adhuc eſſet occultum) diffamata fuerit. Aliter tamen ſentiendum, & ad omne damnum emergens defloratæ reſarciendum talis a Confeſſario adſtringendus foret, ſi vel diffamaverit, occultum pandendo aliis delictum, vel ſimul vis, aut fraus, atque exinde præter deflorationem inſuper aliud damnum defloratæ acceſſiſſet. Unde ſequitur *

24. CONCL. II. Qui vi, aut fraude uſuram corporis a Virgine extorſit, etſi abſque promiſſione Matrimonii, tenetur eam vel Matrimonio ſibi copulare, vel damnum aliunde reparare. Ita Leſſius *loc. cit. n. 10.* Maſtrius *n. 59.* Navarrus, & alii. Ratio eſt: quia tunc damnum per injuriam illatum eſt; ergo debet reſarciri: hoc autem fit vel Matrimonio, vel damni æſtimatione; ergo ad alterutrum horum tenetur, & quidem in Foro conſcientiæ, atque ante ſententiam Judicis.

25. Hoc tamen intelligendum eſt cum cit. Leſſio *n. 15.* & aliis, niſi puella talis poſtea æque commodis potita ſit nuptiis, ita ut nihil detrimenti acceperit: quia in tali caſu deflorator non obligabitur eidem quidquam neceſſario reſtituere, cum damnum nullum re ipſa ſit ſecutum, præter ipſam pudicitiæ deflorationem, quæ irreparabilis eſt, & pretio non æſtimanda. Et hoc plerumque contingit, quando defloratio virginis eſt occulta, nec coram hominibus manifeſtata.

Additio.

* Porro etſi nec, qui virginem ſponte conſentientem defloravit, nec etiam qui eandem abſque promiſſione Matrimonii bonis verbis, blanditiis, & munuſculis quidem ad copulam induxit, ita tamen, ut nihil detrimenti præter amiſſionem virginitatis acceperit, etſi (inquam) tam in priori, ac poſteriori, ſub illa limitatione propoſito caſu deflorator non obligetur defloratæ dare certas pecunias; nihilominus tamen, ſi ex copula fuerit eandem impprægnata, tenetur is tanquam pater conceptam ex copula fornicaria prolem alimentare ſaltem poſt primum triennium, uſque dum proles ad eam veniat ætatem, ut ſibimetipſi alimenta procurare queat: deflorata vero primo triennio tenetur proli præbere lac. Quod ſi ob alia impedimenta nequiret id facere, vel proles nollet lac maternum recipere, pater obligabitur ſuis expenſis, ſi quæ neceſſariæ forent, alia proli congrua procurare alimenta. Item, ſi deflorator ex defectu mediorum id facere non poſſet, vel etiam ex malitia non vellet, adſtringitur in ſubſidium ipſamet mater id præſtare. Alias communiter ad præſens inſtitutum ſequentes duo circumferuntur Verſus a Gloſſa, & jam ſupra *diſt. 2. num. 15.* adducti.

Mater alit prolem trimum, trimoque minorem,
Majorem vero paſcere Patris erit.

De his vide plura in Jure Can. *lib. 4. decr. tit. 1. §. 4. n. 133.* & dicenda hic *n. 34.* *

26. CONCL. III. Qui promiſit conjugium, & ea ſpe

ſpe ſeu conditione uſuram corporis impetravit, tenetur eam ducere, etiamſi hîc promiſiſſet. Ita omnes Auctores. Ratio eſt: quia vel ſincere promiſit corruptor Matrimonium, & tunc tenebitur vi promiſſionis; nam omne promiſſum cadit in debitum: vel ficte, & tunc tenebitur ratione iniuſtæ deceptionis, atque ſubſecutæ læſionis.

27. Excipe, niſi deflorator talia ſigna dederit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit, promiſſioni ſubeſſe dolum, aut ipſam conditionis, ſeu ſtatus inæqualitatem agnoſcens facile ſuſpicari potuit, illum ſimulate ſolum nuptias promittere, ut ea frueretur. Ratio huius limitationis eſt: quia in tali caſu ipſa non præſumitur decepta, ſed fingere deceptionem, ac ex mera ſua voluntate conſenſiſſe in actum turpem; unde corruptor in Foro Conſcientiæ ad nihil ei tenetur, iuxta dicta *n.* 21. & notat citatus Maſtrius *n.* 62. cum aliis.

28. CONCL. IV. Quantum attinet ad obligationem reſtitutionis ex Adulterio provenientem: etſi Adulterium ſit peccatum graviſſimum, & contra Juſtitiam, eo quod adulterans coniugem innocentem lædat in iure ſuo, quod habet in corpus ipſius; ſi tamen partus, aut aliud damnum non ſit ſecutum, non tenetur coniux adulterans pro hac iniuria, coniugi innocenti illata, ad aliquam compenſationem pecuniariam, ſed ſufficit ſatisfactio per ſigna doloris, aut veniæ petitionem ab offenſo, ſi eidem Adulterium coniugis innoteſcat. Quod ſi iniuria talis ſit penitus occulta, hæc ſatisfactio locum non habet, ſed ſufficit ſeria pœnitentia, & ſatisfactio coram Deo. Ita communis.

29. CONCL. V. Quod ſi partus ſit ſecutus, tenetur Adultera, quantum fieri poteſt ſine famæ diſpendio, & vitæ periculo, procurare, ne legitimi hæredes, ac alter coniux innocens ratione huius ſuppoſitæ illegitimæ prolis aliquod damnum patiantur. Ita Scotus 4. *diſt.* 15. *q.* 2. & communis aliorum. Ratio clara eſt: quia per educationem prolis adulterinæ minuitur ſubſtantia legitimorum Filiorum, alteriuſque coniugis innocentis: & ſi proles adulterina ſupervivat, atque cum legitimis filiis hæreditatem adire velit, multum illis rurſum de ſua portione detrahetur. Atqui horum omnium damnorum cauſa eſt coniux iniuſte ſupponens partum adulterinum: ergo ipſa ex Juſtitia tenetur laborare, ut hæc damna legitimis hæredibus non obveniant, aut ſi eventura ſunt in alio reſarciantur, ſicque fiat debita reſtitutio, ſeu recompenſatio damnorum illatorum.

30. Quæres: quomodo huiuſmodi reſtitutio, ſeu damnorum illatorum compenſatio fieri poſſit? Resp. a Doctoribus, & præſertim Scoto *loc. cit.* varios aſſignari modos, quorum principaliores ſunt ſequentes. I. Si coniux adultera habeat bona paraphernalia, debet, quantum iura permittunt, eadem relinquere legitimis filiis in compenſationem damnorum illatorum: quod idem facere poterit ex dote ſua. II. Tenetur diligentiam adhibere, ut ex labore ſuo lucrum capiat, ſicque bona filiorum legitimorum pro compenſatione damnorum illatorum adaugere valeat. III. Debet ſolitos ſumptus imminuere, quantum commode poteſt ſpectata conditione ſtatus, valetudinis &c. ob eundem finem.

Additio.

* Ponamus autem quod adultera certo non ſciat, ſed prudenter dubitet v. g. ob vicinitatem copulæ mariti, num proles ſit ex marito, vel adultero concepta, ſicque legitima, vel ſpuria, in ſimili caſu iuxta la Croix *Lib.* 3. *Theol. Mor. part.* 2. *num.* 335. tam adulter, quam adultera excuſabitur ab hoc onere reſtitutionis: quia in dubio præſumitur pro Matrimonio, cui proles tanquam favor adiudicatur; uti tenent non ſolum Card. de Lugo, Haunoldus, & Illſung; ſed etiam teſte Tamburino hic *lib.* 7. *c.* 3. §. 4. communis DD. Quod ſi vero ponas, ex una parte certum eſſe, quod proles ſit ex adulterio concepta, ex altera vero incertum a quo, cum fœmina intra breve tempus cum pluribus adulterium commiſerit, in ſimili caſu, recte inquit la Croix *loc. cit. num.* 337. ſingulos adulteros ſecundum proportionem dubii eſſe obligatos ad partialem reſtitutionem alimentorum, & partis hæreditariæ prolibus legitimis ſubtractæ, ita, ut huius portionis hæreditariæ unum dimidium reſtituere debeat adultera, alterum vero ipſimet hi adulteri loco patris certi. Ratio eſt: quia ex una parte hic non poteſt præſumi in favorem Matrimonii, uti prius; quoniam certo ſcitur prolem eſſe ex adulterio conceptam: ex altera vero parte ſinguli ex adulteris poſuerunt cauſam ſufficientem generandi prolem, ac præterea ſinguli communi opera ſunt cauſa ipſius incertitudinis, quæ illa impedit, ne ab uno determinato exigi poſſit debita reſtitutio; conſequenter cenſentur ſinguli in hoc damnum virtualiter conſenſiſſe, volendo nimirum ipſam copulam huiuſmodi damnorum cauſativam. *

31. CONCL. VI. Nihilominus Adultera non tenetur ſe prodere, aut crimen ſuum revelare ullo modo, neque in mortis articulo, neque per Confeſſarium, ſed tenetur ſolum aliis modis iam enumeratis laborare, quantum poteſt, ut hæreditas relinquatur veris heredibus, aut in alio compenſetur. Ita communis. Ratio eſt: quia talis revelatio non poteſt fieri ſine iactura famæ, atque honoris, imo nec facile fieret ſine periculo vitæ, aut aliorum incommodorum: atqui cum iactura famæ nemo tenetur reſtituere bona fortunæ, utpote quæ ſunt ordinis inferioris; ergo.

32. Accedit quod talis revelatio plerumque ſit inutilis, cum filius non teneatur credere matri ſuæ, aſſerenti, ſe eſſe ſpurium: tum ob præſumptionem, ac publicam opinionem, qua cenſetur eſſe legitimus filius; & natus ex Matrimonio: tum ob poſſeſſionem, in qua exiſtit, nec proinde ex ea eiici poteſt, donec convincatur. Quinimo nonnulli Doctores, quos citat Fagnanus *c. Cum eſſes. num.* 130. *de Teſtamentis*, & ſequitur Menochius *de Arbitrariis Judicum. lib.* 2. *Cent.* 2. *num.* 28. fatuum reputant filium, ſi credat matri aſſerenti, eum ex adulterio eſſe genitum.

33. CONCL. VII. Loquendo nunc de Adultero, non tenetur is illico credere mulieri adulteræ, dicenti, prolem natam eſſe ſuam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt: quia poteſt probabiliter, & prudenter præſumere, fœminam potius ex marito ſuo concepiſſe, niſi de oppoſito conſtet; ut puta quia maritus abfuit, ſive, quia mater ſic dicit, & inſuper tempus partus correſpondet cum tempore habitæ copulæ, vel concurrant aliæ conjecturæ.

34. Quod ſi vero Adulter cognoſcat, prolem eſſe ſuam, vel certe nullam habeat juſtam cauſam dubitandi, tenetur & ipſe ad reſtitutionem pro ſua parte. Et quidem imprimis obligatur reſtituere, ſeu compenſare ea, quæ impenſa ſunt in alimenta prolis a tertio anno ætatis, & deinceps: nam educatio prolis primo quidem triennio ad matrem pertinet, ſequentibus autem annis ad patrem. (*a*) Deinde ejuſmodi Adulter tenetur una cum Adultera, reſarcire damnum, quod legitimis filiis ex illegitima ſucceſſione obventurum eſt, etiamſi ſuo conſilio non fuiſſet auctor ſuppoſitionis. Ratio eſt: quia Adulter iniquo facto ſuo una cum matre eſt cauſa damnorum filiis legitimis illatorum; ergo una cum ipſa tenetur ad reſtitutionem: eo præſertim, quia iniquo ſuo facto matrem coegit, pro conſervanda ſua fama prolem adulterinam ſupponere. Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure cap.* 10. *dubit.* 6. cum communiori; quamvis quoad hoc ultimum Scotus, Henriquez, & nonnulli alii oppoſitum teneant, loquendo de Adultero, qui non dedit Adulteræ conſilium ſuppoſitionis.

QUÆSTIO IV.

De Inceſtu, & Raptu,

SUMMARIUM.

35. *Inceſtus, quid?*
36. *Superaddit luxuriæ ſpecialem malitiam.*
Et ad quot gradus extendatur?
37. *Inceſtus inter diverſos gradus an ſpecie diſtinguantur?*
38. *Sententia probabilior.*
* *Altera tamen etiam valde probabilis.*
39. *Raptus, quid?*

40. Ad Raptum tria requiruntur; quæ?
41. Quæ ejus malitia?
42. Quæ pœna in Raptores conſtituta?

35. CONCL. I. *Inceſtus* eſt peccatum Luxuriæ cum conſanguinea, vel affine, intra gradus jure prohibitos commiſſum. Ita in re communis.

36. Porro Inceſtus eſt peccatum mortale, ſuperaddens Luxuriæ ſpecialem malitiam contra Pietatem, & quidem eo graviorem, quo gradus conſanguinitatis, vel affinitatis, inter peccantes eſt propinquior. Ratio eſt: quia eſt contra reverentiam juri ſanguinis debitam, ipſamque virtutem Pietatis. Unde ex inſtinctu naturali apud omnes Gentes damnatur concubitus cum conſanguineis in linea aſcendente, vel deſcendente, imo etiam in linea collaterali intra certos gradus: quamvis Jure Eccleſiaſtico extenſa ſit poſtmodum talis prohibitio uſque ad quartum gradum conſanguinitatis, & affinitatis ex copula licita, ſeu conjugali conſurgentis: vel ſi affinitas conſurgat ex copula illicita, ſive fornicaria, uſque ad ſecundum gradum incluſive ex nova Conſtitutione Concilii Trid. *Seſſ.* 24. *De reformat. matrim. c.* 4. intra quos gradus conſequenter cenſetur contrahi Inceſtus, ſi peccetur carnaliter.

37. Quæres: an Inceſtus inter diverſos conſanguinitatis, vel affinitatis gradus commiſſi diſtinguantur ſpecie, adeo, ut ipſe gradus conſanguinitatis, vel affinitatis ſit neceſſario in Confeſſione explicandus? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 11. *Theol. Mor. num.* 155. tres eſſe diverſas Doctorum ſententias. Nam Navarrus, Valentia, Vaſquez, & quidam alii volunt, omnes illos gradus ſpecie diſtingui. E contra Tamburinus, Cajetanus, Sotus & Thomiſtæ paſſim cum S. Thoma 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 2. volunt, omnes illos gradus, & Inceſtus in iiſdem commiſſos, eſſe ejuſdem ſpeciei. Rationem dant: quia in iis omnibus peccatur contra eandem Pietatis virtutem, & reverentiam juri ſanguinis debitam, & conſequenter in iis omnibus reperitur una ſpecie deformitas: licet intra eandem ſpeciem modo gravior, modo levior juxta majorem, vel minorem graduum diſtantiam. Et hæc ſententia tunc præcipue deſervire poterit, quando pœnitens non poteſt explicare gradum Inceſtus, quin Confeſſarius veniat in notitiam complicis.

38. Tertia ſententia eſt media admittendo diſtinctionem ſpecificam in aliquibus, non tamen in omnibus. Hæc imprimis admittit, quod Inceſtus cum conſanguinea ſpecie differat ab Inceſtu cum affine in eodem gradu; iſta enim vincula ſpecie differunt. Leſſius *lib. De Juſt. & Jur. c.* 3. *num.* 79. Deinde eadem ſententia docet, Inceſtum commiſſum cum conſanguinea in linea recta, ut puta cum matre, vel avia ſpecie diſtingui ab Inceſtu cum aliqua in linea collaterali commiſſo v. g. cum, ſorore, vel conſobrina; nam nullo unquam caſu licitus congreſſus cum conſanguinea in linea aſcendente, ſecus in collaterali. Tandem dicta ſententia docet, etiam Inceſtum in primo gradu conſanguinitatis lineæ lateralis, reſpectu remotiorum eſſe ſpecie diſtinctum: quem proinde, ſicut & primum gradum affinitatis in Confeſſione exprimendum putant. Ratio horum ab ipſis aſſignatur iſta: quia longe alia reverentia debita eſt matri, quam ſorori, & conſequenter immanior cenſetur eſſe Inceſtus cum matre commiſſus: prout hoc ipſum natura dictat, a tali coitu plus, quam ab alio abhorrens. Idem dicendum putant reſpectu ſororis in ordine ad alios remotiores gradus.

Additio.

* Illam tertiam ſententiam equidem præſens Auctor P. Anacletus in prioribus Editionibus judicat probabiliorem, huic tamen contradicit noſter P. Franciſcus Henno *Tract. in Decalog. Diſp.* 6. *q.* 3. *Concl.* 3. qui etſi gratis admittat, Inceſtum quemlibet continere duo ſpecie diſtincta peccata, unum contra Caſtitatem, & alterum contra Pietatem ob reverentiam ſanguinis: negat tamen valde probabiliter meo judicio cum ſententia ſecunda, unum Inceſtum ab alio ſpecie morali diſtingui. Ratio ipſius eſt; quia quilibet Inceſtus ex eodem fine, & motivo prohibetur; nimirum, ut ſervetur *honor*, & *reverentia* inter certas perſonas: ſicuti ob eandem rationem etiam furta ſunt ejuſdem ſpeciei moralis conformiter dictis; quia nimirum, quamvis verſentur circa diverſas res, ſicque aliqua diverſitas materialis, & accidentalis ſæpius inter ipſa reperiatur, nihilominus ex eodem fine, & motivo prohibentur, nimirum, ut proximus ſervetur indemnis *in Bonis fortunæ*: ex quo ipſo fundamento dictum eſt, detractiones v. g. queis quis denigratur ut fornicarius, & tanquam fur, eſſe ejuſdem ſpeciei; quia nimirum ex eodem motivo, ut nimirum proximus ſervetur indemnis *in Bonis famæ*, prohibentur. *

39. CONCL. II. *Raptus* hoc loco proprie dicitur, cum perſona aliqua invita abducitur per vim ad libidinem explendam, vel ad Matrimonium contrahendum. Ita deſumitur ex *c. Lex illa.* 36. *quæſt.* 1. & *c. Si quis virginem.* 36. *qu.* 1. juncto Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reformat. Matr. c.* 6.

40. Colligitur proinde, ad Raptum proprie dictum tria requiri. I. Abductio perſonæ raptæ a domo ſua, vel paterna, ejuſque in aliena detentio: unde Raptus non committitur ab eo, qui Virginem in domo paterna repertam ibidem violat, aut, vi opprimit, ſed id potius erit Stuprum. II. Requiritur, ut abductio illa fiat cauſa libidinis, vel Matrimonii contrahendi: in quo caſu Raptus eſt impedimentum dirimens Matrimonii, ex Conſtitutione nova Concilii Tridentini *cit. c.* 6. III. Requiritur vis illata: unde, quando nulla vis infertur fœminæ, ſed ipſa ſponte conſentit, & inſciis parentibus cum amaſio diſcedit, proprie Raptus non eſt, ſed fuga voluntaria.

41. Raptus igitur inter ſpecies Luxuriæ merito reponitur ratione intentionis pertinentis ad Luxuriam; quia ſemper libidinis cauſa fit. Quamvis ſimul aliam malitiam contra Juſtitiam includat, qua vis infertur puellæ.

42. Unde merito graves pœnæ utrinque Jure in Raptores ſunt conſtitutæ; videlicet de Jure Civili pœna capitis, *l. un. C. de Raptu Virginum*. De Jure Canonico autem publica pœnitentia, & ut Raptor ſine ſpe conjugii maneat, *c. Raptor*, & *c. Statutum* 27. *q.* 2. His noviſſime Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. Matr. c.* 6. alias pœnas addidit, videlicet pœnam excommunicationis a Raptore, & omnibus illi conſilium, auxilium, aut favorem præbentibus ipſo jure incurrendam, perpetuæque infamiæ; & quod inter Raptorem, & Raptam, quamdiu hæc in poteſtate Raptoris manſerit, nullum poſſit conſiſtere Matrimonium.

QUÆSTIO V.

De prima ſpecie Peccati contra naturam, quæ eſt Mollities.

SUMMARIUM.

43. *Peccatum contra naturam, quid, & quæ ſpecies ejus?*
44. *Mollities, ſeu immunditia, quid, & quale peccatum?*
* *An ſubinde ſit duplex peccatum? Additio I.*
* *Quid ſit ſentiendum de Pollutionibus Mulierum? Additio II.*
45. *Mollities eſt intrinſece mala, & in nullo caſu licita.*
46. *Non licet Medicis, media applicare infirmis ad eam procurandam.*
47. *Quid de aliis pharmacis?*
48. *Solutio notabilis inſtantiæ.*
49. *Omnes Pollutiones ſunt ejuſdem ſpeciei.*
50. *Per accidens tamen eis conjungi poſſunt aliæ ſpecie malitiæ.*
* *Duo notabilia Corollaria. Additio I. & II.*
51. *Pollutio indirecte voluntaria eſt peccatum mortale.*
52. *Quid, ſi non fuerit prævisus talis effectus ex poſito cauſa ſecuturus?*
53. *Aliæ limitationes.*
(b) Tract. 1. Diſt. 5. n. 52. & 53.
54. *Qualiter peccaminoſus ſit effectus pollutionis, ſi cauſa eſt tantum venialiter mala?*
55. *Quid de pollutione in ſomno ortu?*
56. *An ſit licitum deſiderare pollutionem?*
57. *Aut ſimplici affectu de ea naturaliter ſecuta gaudere?*

58. Di-

58. *Diſtillatio, quomodo differat a pollutione?*
59. *An hactenus dicta habeant locum in Diſtillatione?*
* *Item quid de humore menſtruali?*

43. PEccatum *contra naturam*, quod eſt vitium inter cæteras Luxuriæ ſpecies graviſſimum, eſt actus Luxuriæ, ex quo non poteſt ſequi humana generatio: ſive, quo pervertitur ordo a natura præſcriptus, ita ut conceptio fieri nequeat. Porro hujuſmodi vitium dividitur in quatuor ſpecies, videlicet in Mollitiem, Beſtialitatem, Sodomiam & indebitum concumbendi modum, de quibus ſingillatim in hac, & ſequenti Quæſtione.

44. CONCL. I. *Mollities*, quæ alio nomine ab Apoſtolo 2. *Corinth.* 12. & *Gal.* 5. vocatur *Immunditia*, eſt peccatum contra naturam, per quod voluntarie pollutio, ſeu ſeminis effuſio quæritur extra concubitum. Hæc eſt peccatum mortale, quando perfecte voluntaria exiſtit, cum ſit contra ordinem naturæ, & generationis, atque excludit a regno Dei juxta illud 1. *Corinth.* 6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt.* Et *cit. c.* 5. *ad Galat. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria &c. Quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

Additio I.

* Dices: Datur etiam pollutio, ſeu ſeminis effuſio intra concubitum, prout ſæpius contingit apud ſolutos, qui concumbendo ſiſtunt præciſe in tactibus enormibus una cum effuſione ſeminis ad extra, ne imprægnatione coram ſæculo confundantur: ergo ad rationem mollitiei non requiritur, ut fiat pollutio extra concubitum. Reſpondeo diſting. conſeq. non requiritur ad rationem mollitiei, ut fiat extra concubitum, ſi ſit pollutio, ſeu mollities ſimplex, nego, ſi ſit mollities qualificata, id eſt, conjuncta cum aliquali ſaltem copula imperfecta, concedo conſequentiam. Eſt autem bene notandum, quod, ſi pollutio ſit conjuncta cum concubitu, ſicque in re ipſa, ſeu in actu exercito cum effectu ad certam perſonam, non ſolum peccatum mollitiei, ſed etiam aliud juxta qualitatem perſonarum concumbentium contrahatur, prout dicetur *num.* 50. *

Additio II.

* Cæteroquin in definitione mollitiei ſtudio abſtrahitur, num illa pollutio, ſeu ſeminis effuſio fiat intra, vel extra locum debitum, ut ſic ſub mollitie fluxus ſeminis, ſive foras effundatur, ut ſit in maribus, ſive intus diffluat in matricem, prout ordinarie contingit apud fœminas, ſub hac deſcriptione comprehendatur: etenim, uti recte cum Buſembaum hic docet Henno *Tract. in Decalog. diſp.* 6. *quæſt.* 7. *art.* 1. *Concluſ.* 1. etiam fœminæ, licet ſeminent in vaſe ad generationem ſubſerviente, pollutionis tamen culpam incurrunt, dum id deliberate, & extra aliquam copulam ad generationem de ſe ſufficientem faciunt. Hinc errant Confeſſarii (pergit citatus Henno) putantes, ex parte fœminarum tunc ſolummodo adeſſe pollutionem, quando aliquem fluxum humoris extra corpus ſentiunt, alias non; cum tamen hæ ſæpe exterius ſentiant alicujus humoris madorem, puta, menſtrualis fluxum ſine pollutione, imo ſine delectatione illa, quæ in vera pollutione, aut peccaminoſa inferius explicanda diſtillatione evenire ſolet. Econtra vero, præſertim accedentibus laſcivis cogitationibus, oſculis, vel tactibus &c. patiantur interius veras pollutiones ſine fluxu externo: prout accidit, dum ſemen de vaſe deciſum ad matricem mittitur, quod fœminæ facile ſentiunt, imo magna voluptate percipiunt. Fatendum tamen, aliquando per motus valde violentos, & enormes eaſdem etiam exterius pati pollutionem, licet rarius. Ita ille.

Ego autem illibenter quidem hæc addidi, timendo, ne caſtos offendam oculos, & aures, interea tamen, cum omnia ſint munda mundis, addere neceſſarium duxi, ne tot errores in hac, uti delicata, ita etiam (utinam non) frequenti materia contingant apud juvenes Confeſſarios damnantes fœminas, aliquoties alias anxias, cum maxima earum perturbatione alicujus gravis pollutionis, ubi tamen potius eſt fluxus menſtrualis, & econtra a peccato mollitiei excuſantes, ubi tamen illud vere commiſerunt: Interea oportet, præſertim ſi fœminæ ipſæmet ſe in Confeſſionali deſuper non accuſent expreſſe, Confeſſarios, maxime juvenes, eſſe cautiſſimos in interrogando. *In materia caſtitatis* (inquiunt Buſembaum, & Sporer tractando de Sacramento Pœnitentiæ) *interrogationes debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem det inveſtigandi aut traducendi Confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut ſe, vel illum periculo exponat.* Et Coninch ait: *præſtat aliquando Sacerdotem minus perfecte peccatum intelligere, quam ſibi, vel pœnitenti aliquod ſcandalum cauſare.* *

45. CONCL. II. Mollities eſt intrinſece mala, adeo, ut nunquam quovis prætextu, etiam ſedandæ tentationis (nam hoc eſt ſuccumbere) vel tuendæ ſanitatis cauſa, licitum ſit procurare pollutionem, neque Medicus poſſit præbere medicinam eo fine, ut naturam ad eam concitet. Ita communia. Nam voluntaria illa emiſſio ſeminis humani eſt contra primarium finem, ob quem a natura eſt inſtitutum. Et ſi ſemel licitum eſſet, ex tali prætextu procurare pollutionem ob naturalem delectabilitatem, & paſſim prætenſum ejuſmodi motivum, via latiſſima huic fœditati aperiretur, *immutando naturalem uſum in eum, qui eſt contra naturam*, *Rom. cap.* 1. cum maxima jactura generationis humanæ. Hinc merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 49. Propoſitionem damnavit, *Mollities jure naturæ prohibita non eſt: unde, ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria.*

46. Et hinc, quantum attinet ad alteram partem Concluſionis, media huc præciſe tendentia ſuadere, vel applicare infirmis, graviſſime prohibetur Medicis c. *Cum infirmitas*, §. *fin. De Pœnit. & Remiſſion.* ubi: *Cæterum, cum anima ſit multo pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur.*

47. Dicitur notanter in Concluſione *præbere medicinam eo fine, ut naturam ad eam concitet:* nam dare pharmaca, quibus ſemen in ſanguinem, vel alium humorem reſolvatur, culpa vacat, ut notant Bonacina *tom.* 1. *quæſt.* 4. *de Matrim. punct.* 10. *num.* 12. Sanchez, & alii. Deinde, licet forte ſemen, ſi corporis ſanitati officere cœperit, prout aiunt DD. obeſt ſanitati ſemen jam corruptum, detrahi poſſit medicamento cathartico (eo modo, quo bilis, pituita, & melancholia abſque libidinis ſenſu) tamen non poteſt pelli eo actu & impetu, quem natura fecit illi proprium, neque hoc fine a Medicis pharmacum præſcribi; quia hic ſolius prolis cauſa a natura inſtitutus eſt, & alioquin procuraretur pollutio. Leſſius *lib.* 4 *cap.* 3. *num.* 96.

48. Nec obſtat, quod licita ſit emiſſio ſanguinis, imo & amputatio manus ad vitæ conſervationem. Reſp. enim negando paritatem. Quia ſemen eſt inſtitutum ad propagationem ſpeciei, unde nec ejus uſus aliter licitus, niſi ob dictum finem in legitimo Matrimonio: at ſanguis, manus &c. ſunt ordinata ad conſervationem, & functiones individui, unde non mirum, quod ob ejus conſervationem expelli, vel reſecari poſſint, cum bonum totius præferendum ſit bono partis. Accedit, quod in illius emiſſione ſubſit delectatio naturaliter conſurgens, inductiva ad mala in Concluſione allata: ſecus in emiſſione ſanguinis, aut amputatione manus.

49. CONCL. III. Omnes pollutiones ſecundum ſe ſpectatæ ſunt ejuſdem ſpeciei. Ita Azorius *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 21. Bonacina *loc. cit. num.* 25. & alii. Ratio eſt: quia habent eandem deformitatem, & contrarietatem cum recta ratione.

50. Dicitur, *ſecundum ſe ſpectatæ:* quia per accidens poſſunt conjungi aliæ malitiæ ſpecie diſtinctæ: nam ſi polluit ſe perſona voto caſtitatis obſtricta, additur nova malitia Sacrilegii: ſi conjugata, nova malitia contra Caſtitatem conjugalem, bonumque Matrimonii: item ſi aliqua perſona ſe polluit cum imaginatione, ſeu deſiderio peccandi cum hac vel illa perſona ſoluta, conjugata, voto Caſtitatis obſtricta &c. aliæ ſpecie diſtincta turpitudo adjungitur juxta qualitatem perſonæ illicite concupitæ. Et hoc ipſum erit dicendum, ſi iſtud peccatum extra concubitum committatur a plu-

a pluribus perſonis, una adjuvante alteram: nam etiam tunc exprimenda in Confeſſione erit qualitas perſonæ complicis, num eadem fuerit ejuſdem vel diverſi ſexus, num ſoluta, vel ligata, num DEO ſacra, vel non, utpote cujus peccato quis cooperatur, vel eam ad hoc induxit.

Additio I.

* Unde pro praxi, ſi e. g. Titius tuus pœnitens in Confeſſionali dicat, quod ſe polluerit, tu mi Confeſſarie non ſolum de numero pollutionum ſollicitus eſſe debes, ſed etiam reflexionem facere, ac niſi aliunde jam ſcias, interrogare I. De ſtatu pœnitentis, quiſnam ſit, utrum ſolutus, vel ligatus? II. Num acceſſerint tactus impudici, vel oſcula laſciva &c. aut ſimilia cum alia perſona, prout frequenter contingit apud diverſum ſexum; Quando vero ſe ſolo fecit pollutionem. III. Utrum non habuerit pro tunc ſimul reflexionem, & affectum ſpecialem, vel etiam deſiderium ad alias perſonas, & ad quas, num ad ſolutas, vel ligatas? quod ſi tuus pœnitens reſpondeat, ſe habuiſſe quidem ſub pollutione reflexionem ad fœminas, ſed ſolum in confuſo, ad nullam autem determinatam, vel ſi ad determinatam v. g. ligatam, tantummodo quatenus formoſam, ejuſmodi ſpeciem pulchram ſibi intentionaliter proponendo, non autem quaſi volendo, ſeu optando cum eadem peccare, ſed a qualitate perſonæ prorſus abſtrahendo: in ſimili caſu non contraheretur ſpecialis malitia qualitatis, uti recta Sporer *part. 4. Theolog. Sacrament. cap. 3. ſect. 5.* 619. eo fere modo, quo inferius *diſt. 7. num. 55. & 56.* dicetur de delectationibus moroſis. *

Additio II.

* Aſt ponamus Confeſſionale tuum accedere fœminam civicam, vel etiam nobilem erubeſcentiæ alias deditam (ruſticellæ ſubinde ſunt nimis apertæ ultra, quam neceſſarium, aut expediens eſt) quæ ſe accuſat, quod peccaverit *contra ſextum Præceptum*, qualiter hæc prudenter erit examinanda? Talis præſuppoſita cognitione ſtatus pœnitentis, num ſit ſoluta, vel ligata &c. interrogetur I. Qualiter peccaverit, num *cogitatione*, *verbo*, vel *opere* &c. Quod ſi dicat, ipſo opere perfectæ fornicationis ſe peccaſſe, indagetur cum quibus, & quoties, reſque erit abſoluta. Quando vero reſpondet, ſe peccaſſe quidem carnaliter, ſed non perfecte, vel ſe non peccaſſe in opere, ſed tantum amaſio admittendo tactus impudicos, vel impura oſcula &c. interrogetur II. Cum quibus perſonis id contigerit, num cum ſolutis, vel ligatis? Quod ſi partim cum ſolutis, partim cum ligatis, interrogetur III. Quoties cum ſolutis, & quoties cum ligatis? Item IV. Poterit addi pro interrogatione quarta, ſi in Confeſſione ex circumſtantiis colligatur, quod tactus fuerint aliquo modo magis qualificati, aut oſcula in longius tempus protracta, ſeu voluptas valde intenſa exinde capta, poterit (inquam addi) num nihil aliud exinde ſit ſubſecutum? Si reſpondeat: *Nihil*, in Nomine Domini conformiter dicta *Addit. II.* poſt *num.* 44. ſuperſedeat ulteriores facere interrogationes, poterit enim prudenter ſe reſolvere, quod vel pollutio ſubſecuta non ſit, aut a muliere invincibiliter ignorata, vel ſaltem, quod non adſtringatur ulterius interrogare ob periculum ſcandali. Subinde etiam honeſtiores fœminæ ad quartam interrogationem; *an nihil exinde ſubſecutum fuerit?* reſpondent, magnam ſe exinde ſenſiſſe delectabilitatem, per quam intelligunt, & modeſtis terminis, inſinuare volunt ipſam pollutionem. *

51. CONCL. IV. Pollutio indirecte voluntaria, hoc eſt, illa, quæ prævidetur ſecutura ex poſitione alicujus cauſæ, quæ evitari poſſet, ac deberet, pariter eſt peccatum mortale, ſaltem ſi ipſa cauſa in genere Luxuriæ ſit graviter peccaminoſa, atque ex ſe multum excitativa talis effectus. Ita ſub his terminis communis. Sic fit, quando quis præviſa ejuſmodi fœditate ſecutura vacat libidinoſis, ſeu ex venerea delectatione provenientibus oſculis, tactibus, amplexibus, & aliis hujuſmodi, quæ ſunt cauſa propinqua pollutionis, & ex natura ſua talis turpitudinis excitativa. Ratio eſt: quia in talem cauſam conſentiens hoc ipſo in effectum inde connaturaliter ſecuturum conſentire convincitur.

52. Dicitur in concluſione, *quæ prævidetur ſecutura*, nam ſi operans nullo modo advertit ad periculum ſecuturi effectus pravi, tunc ejuſmodi effectus, ut puta pollutio, neque in ſe, neque in ſua cauſa cenſetur voluntarius, utpote nullo modo præviſus.

53. Et additur, *ex poſitione cauſæ, quæ evitari poſſet, ac deberet*; nam quando ejuſmodi actio exteroquin licita eſt, & neceſſaria, vel utilis, ac proinde non adeſt obligatio eam vitandi: effectus inde ſequens, etiam præviſus ſecluſo alio conſenſu, non imputatur ad culpam, prout jam ſuperius (*b*) dictum fuit. Ex hinc licitum eſt ſumere medicinam ad expellendos varios alios corpori noxios humores ordinatam, etſi per accidens citra complacentiam veneream exinde ſequatur vel hanc expulſionem comitetur pollutio. Item Parochus, imo & alius Confeſſarius, ex officio non obligatus, poteſt excipere Confeſſiones, Chirurgus, vel Medicus tangere partes fœminæ, indigentis cura, aut ſtudere rebus medicis, ac hujuſmodi, non obſtante præviſo periculo pollutionis ſecuturæ, dummodo hanc minime intendat, neque in eam libidinoſe conſentiat. Similiter expertus, ſe pollui ex equitatione abſque periculo proximo conſenſus, non tenetur pedeſter incedere. Ratio generalis eſt: quia talia vel fiunt ex officio, aut Charitate erga proximum, vel ſaltem ſunt utilia operanti, & cæteroquin honeſta & licita, neque cauſa per ſe, ac ſuapte natura proxima talis fœditatis. Sanchez *lib. 9. de Matrim. diſt. 45. num. 7. & ſeqq.* Azorius *cit. cap. 23. quæſt. 4. & 5.* Leſſius, Bonacina, & communis.

NB. *Subſequentia duo Quæſita non equidem ſunt ab ipſo Anacleto formata, ſed a me addita: quia tamen jam in priori Editione 1722. emanata collocata fuerunt ſub numeris ordinariis, etiam hic taliter relinquuntur, ne fiat confuſio in Indice, addendo tamen ſolitos Aſteriſcos.*

* 54. Quæres I. An ſi cauſa pollutionis ſit tantum venialiter mala, hoc non obſtante, effectus exinde ſecutus cenſeatur mortaliter peccaminoſus? e. g. ponamus, quod pollutio ſequatur ex ſemideliberata complacentia, vel ex curioſo aſpectu faciei alicujus fœminæ ſolutæ, quæritur, an talis pollutio ſit mortaliter peccaminoſa? Ad hoc quæſitum ex Leſſio, & Sanchez noſter Patritius Sporer *part. 4. Theol. Sacram. ſect. 5. §. 6.* & ex utroque Marchantio, Salas, Vaſquezio, ac plurimis aliis la Croix *lib. 3. part. 1. num. 922. & ſeqq.* reſpondent tripliciter I. Si cauſa in genere luxuriæ non tantum venialiter, ſed etiam mortaliter mala foret, atque ex ſua natura proxime inducens ad ſimilem fœditatem, tunc effectus ſecutus, nempe pollutio, haud dubie foret mortaliter peccaminoſus, prout jam ſupra Concluſione IV. fuit inſinuatum. II. Si cauſa illa in genere Luxuriæ eſt tantum peccatum veniale, etiam graves motus, vel ipſa pollutio exinde ſecuta, minime tamen intenta, & ſecluſo ſemper periculo conſenſus in illam, erit duntaxat venialiter mala. Ratio eſt: quia, cum tunc pollutio non ſit volita in ſe, ſed tantum in ſua cauſa, in tantum mala erit, in quantum mala eſt ipſa cauſa, & conſequenter, ſi cauſa fuerit tantummodo venialiter mala, pariter effectus imputabitur tantum venialiter malus. III. Quando cauſa, ex qua ſequitur pollutio non eſt peccatum in genere Luxuriæ, quippe natura ſua non ordinata ad rem veneream, etſi mortaliter peccaminoſa in alio genere, puta ſi die Veneris comederes carnes, ex quo ad noctem in ſomno ſequeretur pollutio, exinde effectus pollutionis non erit mortaliter peccaminoſus, ſi in illa pollutione non habeatur libidinoſa complacentia, & pariter excludatur periculum proximum conſenſus. Ratio eſt: quia tunc illa cauſa non videtur per ſe, ac proxime, ſed tantum per accidens, ac leviter & remote influere in ſimilem effectum. Atque ex his reſponſionibus (inquit P. Sporer) tolluntur plurimi ſcrupuli, & ſolvuntur innumeri caſus. Licet cæteroquin caſta mens etiam talia ſtudeat amovere ex abominatione hujus fœditatis. *

* 55. Quæres II. An liceat pollutionem involuntarie e. g. in ſomno ortam permittere, ſecludendo omnem affectum ad eandem, ac cæteroquin ſe habendo negative? Ad hoc quæſitum denuo reſpondet P. Sporer,

Digitized by Google

rer, uti ſequitur: quando motus venereus, ac ipſa decisio ſeminis accidit in ſomno, ſed emiſſio ſeu effluxio fit poſtea in vigilia (& multo magis, ſi ipſa emiſſio ſeminis jam incœpit in ſomnis, & paſſim adhuc fit in vigilia) ſecluſo conſenſu in illam, nullum fit peccatum juxta Gerſon, Sanchez, Tamburinum. Ratio eſt: quia, uti ſupponitur, pollutio incœpit involuntarie, continuatio autem effuſionis ſeminis eſt ſolum effectus naturalis cauſæ præcedentis, quæ hic & nunc impediri amplius via poteſt, & conſequenter nec quis tenetur: vel enim conatus ille reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturæ impetum extra ſuam ſedem ſemine jam deciſo, corpus ſupra modum gravabitur, & periculo infirmitatum exponetur. Cavendum tamen vel maxime, ne evigilans non tantum permittat, ſed etiam poſitivo conatu promoveat, vel compleat, quod utique non liceret citra grave peccatum, ſi vere deliberate fieret: nam in eo caſu aliquoties non tam perfectum, quam imperfectum voluntarium intervenire, experientia patet. Tutiſſime aget taliter evigilans, ſi ſaltem circa ſimilem fœditatem ſimplicem diſplicentiam eliciat, ac ſe B. Virgini immaculate conceptæ, aut ſuo Angelo tutelari commendet, ejuſdem implorando aſſiſtentiam, ne conſentiat poſitive. *

56. Quæres III. An licitum ſit deſiderare, vel delectari de pollutione naturaliter ſecuta. Reſp. I. Illicitum eſt, eam deſiderare, vel de ipſa jam ſecuta gaudere ob delectationem; neque ullo modo fas eſt, ipſam procurare, aut ad eam active cooperari, vel quidpiam facere eo fine, ut eveniat. Ita omnes Doctores; nam conſenſus in eam, cooperatio, vel intentio jam foret peccatum mortale.

57. Reſp. II. Nihilominus ſimplici affectu, & ſine ulla procuratione, ob finem honeſtum v. g. ſedandæ tentationis, vel ſanitatis ergo deſiderare, ut pollutio naturaliter eveniat, aut de ea naturaliter ſecuta gaudere, multi Doctores non illicitum cenſent; ut Leſſius *cit. cap.* 3. *num.* 105. Navarrus c. 16. *Man. num.* 7. Layman *lib.* 3. *ſect.* 4. *num.* 17. & alii. Qui tamen recte addunt, ejuſmodi ſimplex deſiderium, vel gaudium indicare imperfectum Caſtitatis affectum: nam Viri perfecti ob amorem puritatis, & timorem conſentiendi in carnalem delectationem, vel maxime abhorrent ab omni, quamvis naturaliter eveniente, carnis impuritate.

58. Quæres ulterius. An, quæ hactenus dicta ſunt de pollutione, etiam locum habeant in diſtillatione? Ubi notandum ex Gerſone *parte* 2. *tract. de Poll.* D. Thoma, Sanchez, & aliis, quod e corpore humano per meatus membrorum pudendorum præter urinam, verumque ſemen procedat humor quodammodo medius, qui poteſt vocari ſalivalis, vel ſputalis. Et hic quidem ab humore ſeminali non ita facile ſecernitur propter ſimilitudinem coloris infectionem, carniſque commotionem, quæ aliquando ipſum comitatur: differt tamen præ cæteris in hoc, quod facilius fluat, nec tanta carnis commotione, ſicuti ſeminalis, & quandoque imperceptibiliter, ac ſine ulla carnis commotione. Hoc prænotato,

59. Reſp. Quando diſtillatio accidit abſque ulla carnis commotione, de ea non eſt curandum, cum ſit veluti quidam ſudor fluens: ſecus eſt, quando ipſa fit cum magna carnis commotione. Ita Sanchez *cit. diſp.* 45. *num.* 2. & *num.* 31. Bonacina *punct.* 20. *num.* 23. & alii. Ratio poſterioris partis eſt: quia ejuſmodi commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis, & veluti inchoata pollutio; ergo ſi eſt voluntaria, etiam diſtillatio erit mortalis ob ejuſmodi delectationem veneream. De hac proinde erunt applicanda hactenus dicta, non vero de ea, quæ contingit abſque dicta commotione carnali.

Additio.

* Doctiſſimus Gerſon apud noſtrum Petrum Marchantium *in ſuis notabilibus Reſolut. de Sacrament. Pœnitent. Caſu III.* ſpecificatis humoribus addit adhuc alios duos; verba formalia ejus ſunt ſequentia: *alius additur humor (præſertim in mulieribus) qui vocatur menſtrualis: & huic ſimilis quandoque maſculo accidit ex infirmitate*, præſertim circa plenilunium cum intolerabili pruritu ob ſuam ſalſedinem in partibus verecundis, & quaſi cum ſtranguria. De priori jam dictum eſt ſupra. Loquendo de poſteriori, humor ille in ſuo fluxu, teſte eodem Gerſone, vix, aut numquam cauſat tale modum delectationis, & concuſſionis totius corporis ſpecialiter in partibus inverecundis, nec ita obnubilat in ſuo exitu rationem, uti humor ſeminalis. Et hinc Marchantius de eodem proportionaliter eo modo reſolvit, quo nos de illa diſtillatione, quæ abſque magna carnis commotione evenit, & admittit fricationem in genitalibus ad ſedandum pruritum hunc, quamvis exinde per accidens ſequatur effuſio ejuſdam ſalſi humoris. Cavendum tamen, ne quis hac doctrina abutatur, & mentiatur iniquitas ſibi. *

QUÆSTIO VI.

De cæteris ſpecialibus Peccatis contra naturam.

SUMMARIUM.

60. *Beſtialitas, quid?*
61. *Non variatur ſpecie ob diverſitatem beſtiarum.*
62. *Concubitus cum dæmone, quale peccatum?*
63. *Sodomia, quid?*
64. *Sodomitarum pœna.*
    (r) Juxta dicta Tract. 2. diſtin. 2. num. 40. & ſeqq.
65. *Indebitus concumbendi modus, quid?*
66. *Quale peccatum præpoſterus coitus inter conjuges?*
67. *Peccata contra naturam diſtinguuntur ſpecie.*
68. *Solvitur objectio.*
69. *Plures Luxuriæ ſpecies concurrunt quandoque in eodem actu.*

60. CONCL. I. *Beſtialitas*, quæ eſt ſecunda ſpecies peccati contra naturam, tunc committitur, quando concumbit quis cum re animata, non ejuſdem ſpeciei cum homine. Hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in Foro etiam ſæculari pœna mortis, & combuſtionis merito punitur.

61. Cæterum iſtud peccatum contra naturam non variatur ſpecie ex eo, quod committatur cum animalibus ſpecie diſtinctis, ut puta ove, equa, cane &c. Omnia enim conveniunt in hac una ratione, quod non ſint ejuſdem ſpeciei cum homine: malitia autem Beſtialitatis conſiſtit in hoc, quod non ſervetur eadem ſpecies, & natura. Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *n.* 161. & alii communiter.

62. Quæres: An concubitus cum dæmone ſit ſpecies Beſtialitatis? Reſp. cum cit. Filliucio, & aliis, peccatum cum dæmone aſſumente formam hominis, maris, vel fœminæ, aut alicujus belluæ ſemper dici peccatum Beſtialitatis (quia etiam dæmon eſt diverſæ ſpeciei ab homine) ſed ultra hanc peccati malitiam etiam ſuperaddere vitium Irreligioſitatis, & Superſtitionis ob ſocietatem cum dæmone habitam in illo actu venereo. Addendum etiam cum citato Auctore *n.* 162. quantum eſt ex parte affectus, talia peccata poſſe eſſe diverſæ ſpeciei, cum ſi quis cum dæmone coeat in forma mulieris affectu fornicario adulterino, vel inceſtuoſo, erit præter peccatum Beſtialitatis, & Superſtitionis, etiam peccatum Fornicationis, Adulterii, vel Inceſtus ratione illius pravi affectus, atque voluntatis, quam habet.

63. CONCL. II. *Sodomia* eſt peccatum contra naturam, quo ex affectu ad indebitum ſexum vir concumbit cum viro, vel fœmina cum fœmina. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 154. *art.* 11. & alii.

64. Hoc peccatum eſt graviſſimum, atque in cœlum clamans *Gen.* 19. ob quod Sodoma & Gomorrha cum finitimis civitatibus cœleſti igne vindice conflagrarunt. Hinc Jure quoque Civili tanti ſceleris Rei igne concremantur: at Jure Canonico olim Laici excommunicabantur, Clerici vero deponebantur, & in Monaſterium detrudebantur. Nunc vero, quod attinet Clericos, juxta Bullam S. Pii V. quæ incipit: *Horrendum illud ſcelus* (& habetur *tom.* 2. *Bullarii Romani conſt.* 72. *dicti Pontif.*) Clerici Sodomitæ ipſo Jure ſunt privati privilegio Clericorum, & dignitate, Officio, & beneficio Eccleſiaſtico: quamvis, quia

hac

Digitized by Google

hæc Conſtitutio eſt pœnalis, atque requirens executionem externam, ea primum in conſcientia obliget poſt ſententiam Judicis declaratoriam. (c)

65. CONCL. III. Ultima ſpecies peccati contra naturam, ſive *Indebitus concumbendi modus* eſt peccatum contra naturam, per quod vir concumbit cum fœmina modo indebito, ita, ut impediatur generatio. Ita Filliucius *loc. cit. n.* 156. & alii.

66. Dicitur notanter, *ita, ut impediatur generatio*: nam alioquin in rigore non erit peccatum contra naturam, cum ei non conveniat definitio *n.* 43. data. Hinc ſecluſo hoc, ac etiam periculo impediendi generationem, præpoſterus coitus inter conjuges peccatum mortale non eſt: ordinarie tamen eſt peccatum veniale, & quidem grave in ſuo genere, niſi aliqua neceſſitas excuſet, ut puta, quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio propter pinguedinem aliter fieri non patitur. Et hinc conjuges ſic congredientes extra caſum neceſſitatis graviter reprehendendi ſunt ob periculum impediendæ generationis. Maſtrius *diſp.* 51. *Theol. Moral. num.* 135. Filliucius, Bonacina, & alii. Verum occaſione prædictorum

67. Quæritur I. An prædicta quatuor peccata contra naturam diſtinguantur ſpecie in genere moris? Reſp. affirmative cum Maſtrio *loc. cit. n.* 137. *ac ſeqq.* & communi. Ratio eſt: quia, licet opponantur eidem virtuti Caſtitatis, tamen ipſi opponuntur ſecundum diverſam ſpecie rectitudinem. Et hinc diverſam deformitatem, atque diſſonantiam cum recta ratione continet Beſtialitas, & Sodomia, quam ſimplex pollutio.

68. Nec obſtat, quod omnia hæc ſint peccata contra naturam. Reſp. enim, peccatum contra naturam eſſe genus reſpectu dictarum quatuor ſpecierum: alioquin enim, niſi intercederet ejuſmodi diſtinctio ſpecifica in genere moris, ſequeretur, quod, ſi quis ſemel habuiſſet pollutionem, ſemel commiſiſſet Beſtialitatem, & ſemel Sodomiam, ſatisfaceret in Confeſſione, dicendo: *Ter peccavi contra naturam*: quod eſt contra communem ſenſum Doctorum. Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 24. Propoſitionem damnantis: *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in Confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.*

69. Quæritur II. An plures Luxuriæ ſpecies neceſſario in Confeſſione explicandæ, quandoque in eodem actu concurrant? Reſp. cum Scoto *Quodlib.* 19. §. *De primo.* & Doctoribus communiter, affirmative. Sic enim peccatum carnis a Clerico in Sacris conſtituto, vel alio habente votum Caſtitatis, cum conſanguinea ſua conjugata commiſſum una cum effuſione ſeminis extra vas, præter reatum Adulterii continet malitiam ſpecie diſtinctam Sacrilegii, atque Inceſtus, & Peccati contra naturam. Idem contingere poteſt in deſideriis illicitis, & carnalibus ſic: quippe voto Caſtitatis obſtrictus, ac ſeipſum voluntarie polluens cum imaginatione, atque affectu ad perſonam conjugatam ſibi conſanguineam, præter malitiam peccati contra naturam, & Sacrilegii, etiam ob pravam illam concupiſcentiam internam, deſideriumque carnale, contrahit malitiam Inceſtus, atque Adulterii, neceſſario in Confeſſione aperiendam, utpote circumſtantiam ſpeciem mutantem: & idem dicendum de ſimilibus.

QUÆSTIO VII.

De impudicitia, hoc eſt oſculis, tactibus, aſpectibuſque impudicis; & an detur levitas materiæ in re venerea?

SUMMARIUM.

70. *Impudicitia eſt circa oſcula, tactus &c. venereos.*
71. *Oſcula, tactus &c. impudici, quale peccatum inter ſolutos?*
Præparatoria Stupri, quæ?
72. *Quid de oſculis, & amplexibus cauſa amicitiæ?*
73. *Vel tactibus ex joco, aut levitate habitis?*
74. *Sive ex cauſa juſta, v. g. medendi factis?*
An fœmina teneatur tale genus medendi admittere?
75. *Quid de frictione pudendorum?*
76. *Tactus, & aſpectus impudici inter conjuges, an, & quale peccatum?*
* *An liceant, ſi ſubinde ſequatur pollutio?*
77. *Num liceant inter Sponſos de futuro?*
78. *Aut tactus in partibus honeſtis cauſa delectationis ſenſitivæ?*
* *Solvitur objectio, & declaratur differentia inter delectationem veneream, & ſenſibilem. Addit. I. & II.*
79. *Tactus impudici inter perſonas ejuſdem ſexus, quale peccatum?*
80. *In Tactibus libidinoſis explicanda circumſtantia perſonarum complicum.*
81. *Aſpectus, verba, & cantus turpes inter ſolutos, quale peccatum?*
82. *Quid, ſi fiant ex levitate, curioſitate &c.*
83. *Diſcrimen inter tactum, & viſum.*
84. *Aſpectus curioſi, præſertim fixi, quam periculoſi?*
* *Quid de pueris & puellis copulæ necdum capacibus? Addit. I.*
* *Quid de ſimul balneantibus? Addit. II.*
* *Quid de aſpectibus & tactibus impudicis animalium? Addit. III.*
* *Quid ſit ſtatuendum de Choreis? Additio IV. & V.*
85. *Levitas materiæ in re venerea, an detur? I. Sententia.*
86. *II. Sententia.*
87. *III. Sententia, merito tenenda ex auctoritate,*
88. *Et ratione.*
89. *Solvuntur rationes primæ,*
90. *Et ſecundæ ſententiæ.*

70. ADVERTENDUM, quod Impudicitia ſit circa oſcula, tactus, & alios actus circumſtantes actum venereum, prout notat D. Thomas 2. 2. *q.* 154. *art.* 1. *ad* 5. de hac loquitur Apoſtolus *ad Galat.* 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. Quæ dico vobis, ſicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Quod, ut melius intelligatur, ſit

71. CONCL. I. Certum eſt, quod oſcula, tactus & amplexus impudici, id eſt, habiti cauſa delectationis venereæ, & ſenſibilis ex commotione ſpirituum generationi deſervientium conſurgentis, inter perſonas ſolutas etiam quoad partes, alias de ſe non inhoneſtas, ſint peccata mortalia. Ita Sanchez *lib.* 9. *de matr. diſp.* 46. *n.* 7. & communis aliorum, idque patet ex cit. textu D. Pauli *ad Galat.* 5. cum Concordantiis. Ratio eſt: quia ejuſmodi oſcula, tactus & amplexus impudici, ſuapte natura ordinentur ad copulam carnalem, ad eamque proxime diſponunt ob vehementem corporis, ſpirituumque generationi deſervientium commotionem, & hoc ipſo ſunt pollutio aliqua inchoata: ergo. Hinc Gloſſa *in l. Quod ait ff. Ad legem Juliam de Adulteriis*, præparatoria ſtupri refert his verbis:

Viſus, alloquium, tactus, poſt oſcula, factum. Concordat Decretum Alexandri VII. inter alias Propoſitiones etiam hanc, ordine 40. damnantis: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

72. Dicitur notanter in Concluſione, *impudici, id eſt, habiti cauſa delectationis venereæ*: nam ſi talia oſcula, vel amplexus fiant cauſa amicitiæ ſecundum morem patriæ, communiter excuſantur a peccato: quia oſcula, vel tactus de ſe non ſunt intrinſece mali, ſed indifferentes, ſimulque hic fiunt ex honeſto fine, nimirum in ſignum mutuæ benevolentiæ, pacis, & debiti obſequii. Nec obſtat, quod inde conſurgat quandoque motus inordinatus ſenſualitatis; dummodo eidem non præbeatur deliberatus aſſenſus, nec habeatur libidinoſa complacentia; nam alioquin ejuſmodi prava complacentia utique foret peccaminoſa.

73. Dein.

73. Deinde ſi tactus, amplexus, vel oſcula ſolum habentur ex joco, vel quadam animi levitate, aut alia conſimili ratione, non vero cauſa delectationis venereæ, per ſe loquendo non excedunt culpam venialem. Laym. *lib.* 3. *ſect.* 4. *num.* 11. citans communem Doctorum. Quamvis recte idem poſt Sanchez *loc. cit. num.* 55. hinc excipiat tactus valde turpes & impudicos, ut puta partium vicinarum verendis, vel ipſarum verendarum: nam hi ultimi, ſi abſque neceſſitate, vel utilitate (quod additur propter dicenda numero ſequenti) fiant etiam ex joco inter perſonas diverſi ſexus in prædictis partibus inhoneſtis immediate (ſecus ſi obiter tantum ſupra veſtes) non excuſantur a peccato mortali, eum ex natura rei ſimiles tactus ad delectationem veneream propinque tendant, eamque valde excitent inter perſonas diverſi ſexus, niſi forſan ætas infantilis a gravitate peccati eximat, prout exinde Sanchez, & Jacobus Marchanſius eximunt a gravi peccato (non item a veniali) ancillas, puellas veſtientes, lavantes, eorumque pudenda ex curioſitate per breve temporis ſpatium, ſecluſo conſenſu, vel complacentia turpi, tangentes: nam licet etiam iſtæ mortaliter peccare poſſint, ſi id mora longiori faciant, ob morale periculum conſenſus libidinoſi: ſi tamen brevi temporis ſpatio contingat, non ſolet ſimilis tactus ex ſua natura tendere propinque ad delectationem veneream, eamque valde excitare.

74. Rurſum ſi tactus etiam inter perſonas adultas diverſi ſexus in partibus inhoneſtis fiat cauſa medendi, aut alia neceſſaria, vel juſta, ſecluſo alio pravo affectu, nullum eſt peccatum: cum talis contactus, utpote ex Charitate ordinatus, vel ex alio juſto motivo procedens, ſit conſentaneus rectæ rationi. Notat tamen Leſſius *cit. lib.* 4. *c.* 3. *num.* 60. poſt Navarrum *c. Si cui. num.* 13. *de pœnit. diſt.* 5. quod mulier, præſertim virgo, non tenetur tale genus medicandi in partibus ſecretioribus admittere: tum quia mens caſta a tali curatione non minus, quam a morbo abhorret: tum quia nemo tenetur admittere id, cui eſt conjunctum periculum motus pravi, aut delectationis carnalis.

75. Ex eadem cauſa neceſſitatis excuſatur tactus, ſeu fricatio propriorum pudendorum ad ſedandum pruritum, in illis partibus quandoque vehementius conſurgentem. Imo Layman *cit. ſect.* 4. *num.* 13. poſt Sanchez, & Petrus Marchantius *in Reſolutionibus ad tomum* 3. *Tribunalis additis caſu* 3. poſt Sancium, & Villalobum exiſtimant, non eſſe peccati damnandum, qui ejuſmodi moleſtiſſimum pruritum fricatione ſedare conatur, quamvis cum periculum pollutionis, dummodo non ſubſit periculum conſenſus in iſtam.

76. Additur inſuper in Concluſione, *inter perſonas ſolutas*: in primis enim conveniunt Doctores, conjugibus ejuſmodi tactus eſſe licitos, ſi ad copulam conjugalem referantur, utpote ad quam licite ſe excitant. Deinde tactus, oſcula, & aſpectus ejuſmodi inter conjuges, ſi fiant cauſa ſolius voluptatis, ſunt quidem culpabiles, ſed non mortaliter, etiamſi capiantur ob delectationem abſque intentione copulæ conjugalis: quia Matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis. Intellige, dummodo abſit periculum pollutionis: nam alioquin juxta Bonacinam *tom.* 1. *quaſt.* 4. *de matrim. punct.* 9. *num.* 6. Leſſium, Layman, Maſtrium &c. a mortali non excuſarentur.

Additio.

* Putant tamen aliqui graves DD. inter conjuges etiam hos tactus admitti poſſe, etſi ſubinde accidentaliter per eos ſequatur pollutio, ſi adeſſet aliunde aliqua juſta cauſa tales tactus concedendi, qualis foret juxta Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 49. *num.* 37. Perez *diſp.* 45. & Dianam *part.* 6. *tract.* 6. *reſol.* 27. manifeſtatio, & conſervatio mutui amoris, præſertim ex parte reddentis. Vide de hoc ſuſius Jus Canonicum *lib.* 4. *decr. tit.* 15. *præſertim num.* 65. & Patritium Sporer *part.* 4. *Theol. Sacrament. c.* 2. *ſect.* 3. §. 4. *num.* 500. Cui equidem doctrinæ ſubſcribo, ſi ex his tactibus oriatur pollutio tantum *ſubinde*: tunc enim, ſi exinde pollutio non oriatur valde frequenter, hic & nunc apud hos conjuges non videtur ex una parte adeſſe periculum proximum pollutionis, ex altera præfati tactus cohoneſtantur per contractum præcedentem Matrimonii. *

77. Num autem inter Sponſos de futuro liceant tactus, & oſcula, alia difficultas eſt. Et quidem tactus impudicos inter Sponſos non excuſari a mortali, paſſim fatentur Doctores, eo quod hi proxime diſponant ad copulam, quæ non eſt illis licita. Quod ſi oſcula, & amplexus de ſe non ſint impudici, ſimulque fiant abſque fine venereæ delectationis, ſed intuitu honeſti amoris, benevolentiæ, aut neceſſitudinis, culpa vacant. Navarrus *c.* 14. *manual. num.* 19. & ſequitur ex dictis *num.* 72.

78. Verum loquendo de hujuſmodi tactibus, qui poſt ſponſalia abſoluta potius fiunt cauſa delectationis ſenſitivæ in partibus cæteroquin honeſtis, variant Doctores. Et quidem Navarrus *loc. cit. num.* 12. Layman *num.* 11. Cajetanus, Sa, pluresque alii eos excuſant a mortali, dummodo non ſubſit periculum pollutionis, vel conſenſus in actum turpem: quia tunc ſunt Sponſalia ſunt initium, ſeu prævia diſpoſitio Matrimonii; & ſic hos actus reddunt licitos, ſi abſit periculum pollutionis, vel ulterioris conſenſus; quamvis ejuſmodi periculum, aut ipſos tactus impudicos brevi ſubſecuturos, præſertim ſi Sponſi ſoli abſque arbitris converſantur, ſpectata fragilitate humana raro abeſſe, ultro fateantur. Oppoſitum tenent Henriquez, Rebellus, & quidam alii, quorum ſententiam tutiorem, & probabiliorem cenſet Bonacina *loc. cit. num.* 6. & Maſtrius *diſp.* 51. *num.* 142. Ratio hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia hæc delectatio ſenſitiva circa potentiam *Tactus* a natura inſtituta eſt ut prævia diſpoſitio ad copulam; & conſequenter, cum hæc inter Sponſos de futuro illicita ſit, idem cenſendum de illa. Accedunt dicta ſuperius *num.* 71. ac præcipue Decretum Alexandri VII. ibidem citatum.

Additio I.

* Objicies contra hanc ultimam ſententiam Patris Reiffenſtuel. Delectatio ſenſitiva non eſt peccatum grave, ſicut delectatio venerea, ſed tantum veniale; ergo quamvis inter ſponſos de futuro delectatio venerea hauſta ex tactu & oſculis in partibus cæteroquin honeſtis alterius ſexus adhuc ſit peccatum mortale, non tamen erit mortale, ſi hæc delectatio fuerit ſolummodo ſenſibilis. Sic enim etiam quoad potentiam viſivam, ſi fœmina præciſe aſpiciatur ex curioſitate, quia formoſa eſt, ſicque objectum pulchrum, & viſu delectabile, talis curioſus aſpectus non erit peccatum mortale, quamvis foret tale, ſi aſpectus contingeret ex delectatione venerea. Accedit, quod aſpectus alterius ſexus in partibus cæteroquin honeſtis ex levitate animi facti, item ſimiles tactus, & oſcula ex joco non excedant culpam levem: cur ergo tactus, & oſcula ſint peccata mortalia, ſi fiant ex delectatione ſenſibili abſque tamen venerea? Nam ſi hæc ultima ſimul accederet, gratis conceditur, & ex damnata Propoſitione Alexandri VII. ordine 40. clare colligitur, quod tunc culpa foret mortalis.

Fateor ingenue, fundamenta iſta apud me (ſalvo meliori) faciunt ſententiam primam Navarri, Laymani, & aliorum valde probabilem, ſuppoſito, quod tactus, vel oſcula facta in partibus honeſtis alterius ſexus non ſint preſſa, & ex magno ardore impreſſa, nec per longam moram repetita, aut nimium qualificata, nec etiam apud iſtam, vel illam perſonam exiſtat periculum proximum ſubſecuturæ exinde, & admittendæ delectationis venereæ; & ſub hac limitatione ipſa etiam admittit Henno *Tract. in Decal. diſp.* 6. *quaſt.* 9. *art.* 1. *concl.* 2. Generaliter tamen, & abſolute, ac univerſaliter prolatam illam ſententiam practice loquendo non approbarem, ſed præplacet ſententia Henriquez, ac Maſtrii a P. Reiffenſtuel adducta tanquam teſte Bonacina probabilior; quoniam ſimilis delectatio ſenſibilis orta in potentia ſenſitiva tactus, maxime ſi ſit nimis intenſa &c. poſt ſe ordinarie, & quaſi ex natura ſua trahit etiam delectationem veneream. *

Additio II.

* Ut autem totus diſcurſus præcedentis Additionis adhuc magis capiatur, & objectio, ex cujus reſolutione multi caſus practici inferri poſſunt, ex integro ſolva-

ſolvatur, prænotandum ex la Croix *lib. 5. de peccatis num. 93.* quod *delectatio venerea* ſit illa, quæ ſentitur circa partes genitales per commotionem ſeminis, vel ſpirituum generationi deſervientium, qui ſpiritus re ipſa ſunt ſubtilis ſanguis veluti in aerem attenuatus. *Delectatio ſenſitiva* eſt, quæ oritur ex applicatione ſenſus ad objectum, v. g. loquendo de potentia tactus, ſi apprehendatur manus tenelli pueri, quatenus caro ejusdem adhuc mollis eſt &c. Hæc delectatio ſentitur communiter circa pectus cum aliquo calore, vel quaſi cum emotione ſanguinis, aut ſpirituum animalium circa cor &c, ſi eſt valde intenſa, ſolet pariter ordinarie propter magnam connexionem potentiæ tactivæ cum concupiſcentia carnis cauſare delectationem veneream. H. N.

Ad objectionem reſpondetur neg. conſeq. primi antecedentis, ſuppoſito, quod delectatio illa ſenſibilis in potentia tactus reſultans fuerit valde intenſa, ſeu qualificata, puta, cauſata per oſcula preſſa, ardentia, vel longiori tempore repetita, ſeu qualificata. Ad primam inſtantiam de aſpectu negatur paritas: quia potentia viſiva non tam propinque movet ad delectationem veneream, quam potentia tactus juxta dicenda inferius *Concluſione IV.* Nota etiam, quæ ibi ſtatim ſubſequenti numero adjunguntur de aſpectibus fixis. Ad II. inſtantiam de tactibus, ſeu oſculis ex levitate, vel joco factis en patet diſparitas, quia ex levitate, aut joco facti nec ſunt tam preſſi, nec tam ardentes, aut in longius protracti, uti hic ſuppono, & conſequenter nec movent tam propinque ad veneream delectationem, ſicuti ſi fiant ex intenſa delectabilitate ſenſitiva. Videantur Gobat *in Theolog. experim. tract. 7. num. 350.* Sporer *Tract. 1. Theol. Moral. cap. 5. ſect. 2. num. 19.* & la Croix *lib. 3. part. 1. num. 888. & ſeqq.* ac *lib. 5 num. 93. & ſeqq.* ubi pro, & contra exacte hanc difficultatem examinat. *

79. CONCL. II. Tactus impudici ſeu venerei inter perſonas ejuſdem ſexus ſunt graviora peccata mortalia, quam inter perſonas ſolutas diverſi ſexus. Ita Layman. *cit. ſect. 4. num. 13.* Et ratio eſt: quia ejuſmodi tactus venerei ex natura ſua tendunt ad peccatum mollitiei, vel etiam ſodomiæ, quod gravius eſt ſimplici fornicatione. Dixi notanter: *Tactus venerei*, id eſt, facti ex motivo laſcivo; nam, ſi a perſonis ejuſdem ſexus exercerentur tales tactus tantummodo ex levitate animi, vel joco, dum, v. g. ſimul natant, aut balneant, Sanchez *lib. 9. diſp. 46. num. 22.* excuſat a mortali peccato, quod Silvius apud Sporer cenſet, admitti poſſe, ſi leviter, & quaſi per tranſennam fierent: tunc enim non ſolent ordinarie excitare propinque ad venerem: alias ſecus. Denique ſe ipſum tangere aut aſpicere ex ſola curioſitate, vel levitate, ſeu secluſa mala intentione, vel turpi conſenſu, aut periculo, limites peccati venialis non excederet, cum minor videatur indecentia in corpore proprio, quam alieno, & talis tactus in proprio corpore ordinarie non adeo excitet ad venerem, quam in corpore alieno: ubi tamen caute utantur hac doctrina illi Juvenes, qui alias peccato mollitiei ſunt dediti, ne mentiatur iniquitas ſibi.

80. Porro circa hactenus dicta ulterius quoque contra quoſdam Neotericos notandum eſt cum Sanchez *lib. 9. de Matrim. diſp. 46. num. 27.* quod, quando tactus libidinoſi juxta dicta ſunt peccatum mortale, neceſſario in Confeſſione fatenda ſit circumſtantia perſonæ tum agentis, tum patientis, v. g. an fuerit conjugata, conſanguinea, voto obſtricta &c. Nam hujusmodi tactus ſunt ejuſdem malitiæ moralis, cujus eſt actus conſummatus copulæ, ad quam ſuapte natura referuntur. Hoc ipſum ex profeſſo tradit Azorius *part. 3. lib. 3. cap 25. quæſt. 5.* allegans communem.

81. CONCL. III. Aſpectus, turpiloquium, turpes cantilenæ, ac hujuſmodi, ſi cauſa delectationis venereæ inter perſonas ſolutas fiant, ſunt peccata mortalia. Ita Layman *num. 13.* cum communi: nam ipſamet delectatio venerea talibus prohibita eſt; ergo & illud omne, quod fit cauſa illius venereæ delectationis. Hinc Salvator *Matth. 5.* inquit: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

82. Dicitur, *ſi cauſa delectationis venereæ*: nam, ſi fiant ex quadam levitate, curioſitate, aut ob voluptatem, quæ præciſe ex ipſa narratione capitur, vel alium hujuſmodi vanum finem, non vero ob delectationem veneream, communiter venialia cenſentur, per ſe loquendo; ert ratione ſcandali, vel periculi proximi labendi in gravius peccatum mortalia eſſe poſſunt. Sanchez *cit. diſp. 46. num. 34. & ſeqq* Leſſius *lib. 4. de Juſt. & Jur. c. 3. num. 63.* & alii. Quod ſi talia fiant inter ipſoſmet conjuges, patet ex dictis *num. 76.* an, & quale ſint peccatum.

83. CONCL. IV. Nihilominus datur aliquod diſcrimen inter tactum & viſum, in eo conſiſtens, quod tactus, amplexus & oſcula magis propinque tendant ad concubitum, adeoque delectatio ſenſibilis inde conſurgens frequentius ſit venerea & mortalis, atque ad eam Luxuriæ ſpeciem reducatur, in qua eſſet, ſi coitus ſequeretur, & propterea in Confeſſione exprimi debeat circumſtantia perſonæ tactæ. E contra viſus, ſive aſpectus mulieris, quin & alloquium illius propinque non tendit ad concubitum, poteſtque ex pluribus titulis licite fieri; puta ob debitam urbanitatem, aut ad ſe cognoſcendum poſtea, ſi iterum convenerint, vel ad reprehendendam illius vanitatem, vel eam de rebus honeſtis commonendam. Quinimo, ſi ejuſmodi aſpectus fiat ob ſolam curioſitatem, tantummodo erit peccatum veniale, niſi ſerio & deliberate contingat in partibus denudatis omnino obſcœnis diverſi ſexus, ubi a peccato gravi haud eximeretur talis curioſus aſpectus, quando fortaſſis ætas adhuc infantilis non excuſat.

84. Fatendum tamen, quod tales aſpectus curioſi, præſertim fixi & diuturni, ſint valde periculoſi, & innumeri ex illis fuerint perducti ad lapſum. Nam exinde naturaliter conſurgit commotio ſpirituum generationi inſervientium, & in membris rebellio, & in affectu complacentia; quin & ipſemet diabolus ſeſe immiſcere ſolet, faciendo, ut ſpecies viſa aſſidue obverſetur phantaſiæ, quæ ſenſim affectum allicit, & naturam commovet. Hinc non immerito *Eccleſiaſtici cap. 31.* dicitur: *Nequius oculo quid creatum eſt?* Et Regius Pſaltes precatur *Pſal. 118. Averte oculos meos, ne videant vanitatem: in via tua vivifica me.* Et econtra 2. *Petri 2.* ſcelerati quidam memorantur, *oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabiles delicti.* Unde & Daniel Seni illi, caſtam Suſannam deperienti, improperavit: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum. Dan. 13.*

Additio I.

* Cæteroquin, quæ diximus de aſpectibus fixis, & tactibus impudicis verendorum, intelligenda ſunt etiam in ordine ad illas perſonas, quæ equidem perfectam copulam cum emiſſione ſeminis exercere necdum valent ob defectum ætatis debitæ, puta quia necdum ſunt puberes, adhuc tamen jam ſufficienter rationis in tantum capaces ſunt, ut inter bonum & malum, honeſtum ac inhoneſtum ſufficienter diſcernere queant, uti vel maxime contingere ſolet, ſi tales jam ſint pubertati proximiores; quia ſimiles actus de ſe tendunt ad pollutionem, & apud tales ſaltem excitare ſolent ſpiritus genitales, ſeu venereos, atque exinde aliquam veneream cauſare delectationem, ob quam ipſam rationem etiam ſimiles actus cenſentur interdicti Eunuchis; quamvis & iſti perfectam copulam ob defectum perfecti ſeminis exercere nequeant, uti recte advertit la Croix *lib. 3. p. 1. n. 906. & 908.* *

Additio II.

* Ex dictis colliges, quid ſentiendum ſit de praxi illa plurium puberum, vel ſaltem pubertati proximorum in ſimul corpore nudo natantium; nam ſi ſint ejuſdem ſexus, ſeque ibidem ex curioſitate vel levitate in partibus verecundis invicem aſpiciant, ſecluſo tamen conſenſu, vel complacentia impura, non erunt condemnandi peccati mortalis, ſed tantum venialis, ſecus, ſi forent diverſi ſexus; tunc enim forent mortale etiam ſecluſa alia impura complacentia, cui adeoque corruptelæ Parochi loci modo poſſibili contradicere debent. Sanchez *lib. 5. moral. c. 6. num. 12. 13. 27. & 28.* Et Sporer *part. 4. Theolog. Sacram. cap. 3. ſect. 6. num. 693.* Ratio eſt: quia, ſi hæ perſonæ ſunt diverſi ſexus, tales aſpectus, quatenus ſerio facti ex ſenſualitate, ex ſe ſolent ordinarie vehemen-

tec

ter incitare ad venerem, ſecus, ſi forent ſexus ejuſdem. Quinimo in ſexu eodem Buſembaum hic excuſat a mortali etiam leves tactus ſubinde inter natandum ex levitate, ſeu petulantia citra tamen ullum deſiderium, vel complacentiam impuram factos: quia & iſti, ſi facti fuerint obiter inter perſonas ejuſdem ſexus, & non frequenter, non ſolent propinque ex ſe excitare ad venerem; quamvis cæteroquin circa potentiam tactus ob majorem conjunctionem cum concupiſcentia carnis adhuc majus ſuo modo videatur ſubeſſe periculum, quam circa viſum. Et certe, ſi tactus forent preſſi, ſeu replicati &c. proxime ad ſodomiam, ſeu pollutionem diſponerent, hincque forent haud dubie graviſſime peccaminoſi. Unde finaliter Henno *in Decalog. diſp. 6. qu. 9. art. 3. concl. 2.* ſubjungit utiliſſime quoad balneationes ſequentia formalia: *Advertendum viris, & fœminis ſe lavantibus, quærenda eſſe loca ita ſecreta, ut ad illas perſonis alterius ſexus non pateat acceſſus propter evidens ſcandali periculum. Unde non video, quomodo excuſari poſſint a mortali, qui de die in plena civitate, quam v. g. perlabitur certus fluvius, ſe nudos exhibent coram mulieribus natandi cauſa. Similes igitur natationes publicas interdicere debent Magiſtratus, imo expediret, ut nunquam adoleſcentes inter ſe natarent, niſi coopertis ſecretioribus. Tot lapſus, tot horribilia non evenirent.* Ita ille. *

Additio III.

* Quæres I. Quid ſentiendum ſit de aſpectibus, & tactibus animalium? Reſp. I. Aſpicere ex curioſitate, ſeu animi levitate animalia coeuntia, ex ſe & abſente periculo proximo impuræ delectationis moroſæ, non eſt peccatum mortale, ſed tantum veniale, ſi non interveniat complacentia, ſeu conſenſus venereus. Ita Henno *loc. cit. concl. 1.* & Sporer *part. 4. Theolog. Sacram. cap. 3. ſect. 6. num. 697.* Ratio eſt; quia non ſolet ſimilis aſpectus ex ſe vehementer incitare ad venerem, ſicuti tamen fortiter incitat, ſicque graviter peccaminoſus foret aſpectus deliberatus curioſus copulæ humanæ. Reſp. II. Animalia minora e. g. catellos, catos molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare eſt ſolum veniale peccatum, ſi deſuper nulla venerea deliberata habeatur complacentia. Ita Sanchez *lib. 9. diſp. 46. num. 15.* Sporer & Henno *loc. cit.* Ratio eſt; quia etiam ſimilis tactus non notabiliter excitare ſolet ad libidinem. Quoad animalia vero grandiora, ſi tactus genitalium curioſus non tantummodo levis, ſed moroſus & vehemens foret, Henno *loc. cit. diſp. 6. qu. 9. art. 2. concluſ. 3.* a peccato mortali non excuſat ob longe majus ex ſe periculum delectationis libidinoſæ circa animalia grandiora quoad potentiam tactus. *

Additio IV.

* Quæres II. Quid ſtatuendum ſit de choreis inter perſonas diverſi ſexus inſtitutis? Reſp. I. Si in choreis exhibentur geſtus laſcivi, tactus parum pudici, motus erga ſe ad invicem ad impuritatem proclives, eædem ab urbibus, pagis, & domibus ſunt ablegandæ. Ita communis, & ratio eſt; quia ſimiles choreæ natæ ſunt, tum ſaltantes, tum ſpectantes ad libidinem provocare, & eo quidem magis, quantum frequentius hiſce exceſſivæ compotationes aſſociantur: de quibus tripudiis S. Carolus Borromæus cum aliis SS. PP. intelligi debet, quando *Tract. adverſus choreas*, inquit: *chorea mundana circulus eſt, cujus centrum diabolus, & cujus circumferentia ſunt angeli ejuſdem*. Reſp. II. Si ſimilia mala abſint, choreæ ſecundum ſe ſunt indifferentes, adeoque licitæ; niſi fiant ex fine pravo, aut alicui ſpecialiter occaſionem proximam præbeant graviter cum altero ſexu peccandi. Ratio eſt; quia choreæ ex ſe ipſis non ſunt natæ proxime provocare ad libidinem. Et ita ſub his terminis DD. diverſarum etiam nationum conveniunt: nam ſic ſentiunt præter Cajetanum, Sylveſtrum, Angelum, Azorium, Buſembaum, & alios Felix Poteſtas Italus in ſuo examine *Tom. 1. p. 2. num. 390. & ſeqq.* Franciſcus Henno Gallus *in Decal. diſp. 6. qu. 9. art. 3.* & Sporer Germanus *in Theol. Moral. c. 5. ſect. 2. num. 20.* qui ultimus ex Filiucio *Tract. 33. c. 10. num. 229.* hæc ponit formalia: *Ruſtici diebus feſtis non ſunt prohibendi a choreis, modo fiant poſt Miſſam, tum quia aliter otio vacarent, quod pejus eſſet: tum quia fiunt pro more regionis, & publice coram aliis, ideoque magna ex parte auferetur libidinis occaſio &c.* Hiſce Sporer loc. cit. ſubjungit, ut ſequitur: *Addo ego experientia patuiſſe, poſt abrogatas illas choreas publicas multo majora mala perpetrata fuiſſe quam iis permiſſis*. Sed & ego adhuc ſuperaddo, invigilandum eſſe, ne poſt finitas choreas publicas facile concedatur junioribus ruſticis forſan jam bene crapulatis, ut cum puellis amatis domum eant, præſertim ſoli cum ſolis; ubi ſæpe ignis adhuc ſub choreis publicis gliſcens in apertum prorumpit incendium. Reſp. II. Etſi non ſit peccatum accedere choreas de ſe indifferentes, & a ſuperius enumeratis malis circumſtantiis præciſas, nihilominus ſi in particulari quis experiatur, ſe ſæpius etiam ſub his alias in ſe indifferentibus choreis lapſum eſſe carnaliter in peccatum grave, vel cogitationibus ac complacentiis impuris, vel verbis, aut operibus, tali in particulari non licebit ordinarie has, ubi ita lapſus fuerat, choreas amplius accedere. Ratio eſt: quia tali dictæ choreæ forent periculum proximum peccandi; tenemur autem ex communi DD. occaſionem proximam peccandi vitare ſub gravi. *

Additio V.

* Notent ſibi hoc I. Puellæ, quæ non horrent etiam ut larvatæ accedere choreas in privatis locis inſtitutas, in quibus, experientia teſte, oſculis, vel tactibus ſollicitatæ jam ſæpe naufragium virginitatis ſuæ fecerunt. Notent ſibi II. idipſum quoque in choreis publicis illæ filiæ, vel ancillæ, quæ tempore nuptiarum procurant a parentibus, vel heris ſuis acceſſum ad eaſdem, ut ibidem NB. cum procis ſuis, forſan jam ex parte crapulatis, aut vino æſtuantibus, & a quibus alias jam ſe non adeo caſte amari ſciunt, poſſint ſaltare, & inter ſaltandum, ſi non externis actibus manifeſtare, ſaltem interne neſcio quas impuras complacentias in corde nutrire. Porro, cum mala ſuperius mentionata ſeſe choreis non raro ingerant, prudentiſſime agunt Patres, & Matresfamilias, ſi filios, ac filias, & ancillas ſuas modo moraliter poſſibili cohibeant *Primo*, ut ſaltem choreas privatas, & occultas in domibus, & conventibus ſibi non ſufficienter perſpectis inſtitutas omnino non adeant, præſertim ipſis non præſentibus. *Secundo*, ut choreas publicas ſaltem non nimium frequenter accedant: ſi enim non in ipſo acceſſu rariori, ſaltem in frequentiori pericula invenient. *Chorea, & tripudia* (inquit S. Franciſcus Saleſius *introduct. vitæ devotæ. part. 3. cap. 33.*) *ex ſe indifferentia ſunt, attamen hoc exercitium* NB. *communiter uſurpatum valde in partem mali propendet, & proinde periculorum plenum eſt*. Quare *cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius*, ait Eccleſiaſticus *c. 9. v. 4.* Volui hæc aliquo modo fuſiori calamo adjungere; quia in libris rarius, in praxi autem frequentius cernuntur. *

85. Quæres III. An detur levitas materiæ in re venerea? Reſp. In reſolutione hujus Quæſtionis variare Doctores. Affirmant nonnulli, quos citat Baſſæus, *V. Peccatum I. n. 7.* pro hac ſententia allegans Sanchez, Navarrum, Vaſquez, Sotum, & quoſdam alios. Rationem dant, quia non videtur ratio; cur in aliis materiis communiter poſſit dari levitas materiæ, & non in propoſito. Deinde quis credat (inquiunt) quod quis non poſſit ex levi & ſenſuali curioſitate aſpicere fœminam tranſeuntem, vel ejus manum aut pedem premere, digitos intorquere &c. quin ulterius velit progredi?

86. Alii diſtinguunt inter materiam luxuriæ & veneream; nam luxuria (ajunt) late patet ad omnem culpam, pertinentem maxime ad ſenſum tactus, ſed res venerea, quam proprie vocamus libidinoſam, reſtringitur ad culpas pertinentes ad generationem. Atque hæc delectatio venerea oritur in, vel circa partes genitales ob commotionem, vel alterationem ſpirituum generationi ſervientium. Qua diſtinctione ſuppoſita aſſerit hæc ſententia, in materia luxuriæ poſſe

dari

Digitized by Google

dari parvitatem materiæ, ut ſi fiat tactus levis ex joco, vel curioſitate, vel quando matres aut nutrices magna cum ſuavitate tangunt, vel oſculantur pueros tenellos &c. Negant vero, dari parvitatem materiæ in re venerea: nam eo ipſo, quod venerea eſt, pariter eſt inchoatio copulæ, aut pollutionis, quæ inter ſolutos ſemper eſt peccatum mortale, dummodo ſit perfecte voluntaria. Maſtrius *diſp.* 11. *n.* 495. poſt Tamburinum *lib.* 7. *cap.* 8. §. 5. & quidam alii.

87. Tertia, & cæteris probabilior, ſimulque communior ſententia aſſerit, quamvis in materia venerea poſſit dari, & ſæpenumero detur peccatum veniale ratione imperfecti conſenſus, vel ob defectum plenæ advertentiæ & deliberationis, ut eſt certum, atque indubitatum, eo quod in hac pugna quotidiana facillime contingat aliqua negligentia in repellendis turpibus motibus, vel etiam imperfecta complacentia, ſufficiens ad peccatum veniale: nihilominus ait, in re tam lubrica ex ſola parvitate materiæ non dari peccatum veniale, modo cæteroquin adſit deliberata advertentia, & voluntarium ſufficiens ad peccatum mortale conſtituendum. Ita Sanchez *lib.* 5. *in Decal. cap.* 6. *num.* 12. ubi priorem ſententiam ſuam revocat, ſimulque aſſerit a ſummis Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V. hanc poſteriorem ſententiam eſſe approbatam. Concordat noviſſimum Decretum Alexandri VII. *n.* 71. jam citatum, in quo damnatur ſequens Propoſitio, ordine 40. *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

88. Accedit ratio: quia omnis delectatio venerea eſt inchoatio quædam pollutionis: atqui omnis talis inchoatio cæteroquin ſufficienter deliberata & voluntaria, eſt peccatum mortale, ergo. Major deſumitur ex Galeno *lib.* 14. *de Uſu partium. cap.* 9. *&* 10. ubi ait, quod delectatio venerea ſit, quæ in carne conſurgit ex motu humoris ſeroſi, qualis eſt ſubſtantia ſeminis incaleſcentis per commotionem ſpirituum generationi ſubſervientium.

89. Ad rationem contrariæ ſententiæ *n.* 85. adductæ, atque ad primam earum dicitur, etiam in materia Blaſphemiæ, Perjurii, & quibuſdam aliis non dari peccatum veniale ex ſola parvitate materiæ: unde non mirum, quod idem dicatur de materia, ſeu delectatione venerea, cæteroquin plene deliberata & eo modo voluntaria, prout ad grave peccatum conſtituendum conformiter dictis requiritur. Ad alteram dicitur, tactus non cara excuſari a mortali, eo quod non ob delectationem veneream, ſed potius ex joco, levitate, aut alio conſimili vano fine fiant: alias foret ſecus dicendum.

90. Ad ſecundam ſententiam, ejuſque fundamenta reſpondetur eodem modo: nam, quidquid ſit de data diſtinctione inter materiam luxuriæ, & veneream (quæ pro ſolutione hujus difficultatis minus eſt neceſſaria, cum hic præciſe quæratur, an non detur parvitas in ipſa materia venerea N. B. *directe* volita) ad tactus ex ſe non impudicos, atque ex joco, levitate vel curioſitate factos, jam patet ex dictis. Oſcula vero materna, vel Nutricum inde merito excuſantur; quia non ob delectationem veneream (nam hæc plene voluntaria non vacaret culpa gravi) ſed ex materno, caſtoque amore erga proprias proles, aut ætatem tenellam, innocentemque proficiſci ſolent: quia igitur oſcula, juxta conſuetudinem patriæ ex motivo amicitiæ facta, communiter excuſantur a peccato, non mirum, etiam oſcula materna, vel nutricum, ad abblandiendum tenellæ ætati exhibita, pariformiter excuſanda fore.

* De hoc Quæſito adhuc recurret mentio inferius *Diſt.* 7. *quæſt.* 2. *n.* 15. & poſt *num.* 18. *Additione I.* agendo de delectatione moroſa, utrum eadem etiam minima, deliberata tamen, ſemper ſit peccatum mortale?

DISTINCTIO V.

De ſeptimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Furtum, & quæ quantitas ad Furtum mortale ſufficiat?

SUMMARIUM.

1. *Septimum Præceptum, quale?*
2. *Furtum quid?*
3. *Tria ad Furtum concurrunt, quæ?*
   Plagium, quid?
   (*a*) Diſt. 4. n. 39. & ſeqq.
4. *Furtum non ſit, ſi dominus non eſt rationabiliter invitus.*
   (*b*) De hoc infra n. 10. & 13.
5. *Furtum quale peccatum?*
6. *Quæ quantitas ſufficiat ad Furtum mortale?*
7. *Ea definienda tum ex quantitate rei ablatæ, tum ex circumſtantiis &c.*
8. *Taxatio ejus juxta varios ſtatus hominum.*
9. *Alius modo taxandi juxta victum unius diei.*
   * *Solvitur notabilis Objectio. Addit. I. & II.*
   * *Ponitur cautela pro Confeſſariis. Addit. III.*
   * *An pariformiter ſit diſcurrendum, ſive res ablata ſit ſacra, ſive profana? Addit. IV.*
10. *In extrema neceſſitate licitum eſt, aliena ſurripere.*
11. *Niſi detinens ſit in pari neceſſitate.*
12. *Magis debet quis diligere ſe, quam Proximum, quomodo?*
13. *Objectio notabilis, & an tunc ſit licitum furari?*
14. *An idem poſſit fieri in gravi neceſſitate?*

1. SEPTIMUM Præceptum Decalogi per modum negationis traditur *Exod. cap.* 20. illis verbis: *Non furtum facies*; eoque non tantum prohibetur Furtum, ſed etiam quæcumque injuſta rei alienæ contrectatio, aut damnificatio, quæ multiplicibus modis accidere poteſt. Inſuper virtute ejuſdem Præcepti præcipitur reſtitutio rei alienæ; quia ſicut præceptum affirmativum includit virtualiter negativum (prout præceptum de diligendo Proximo involvit aliud, ne Proximum injuſte lædamus) ita econtra Præceptum negativum de non furando includit affirmativum, ut injuſte ablatum reſtituamus; juxta quod poſt S. Auguſtinum dicitur *Reg. 4. Juris in 6. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.* Nunc, quantum attinet ad Furtum, ſit

2. CONCL. I. *Furtum* eſt occulta acceptio rei alienæ domino rationabiliter invito. Ita in re communis Theologorum. Concordat textus *L.* 1. *ff. de Furtis.* ibi: *Furtum eſt contrectatio rei fraudoloſa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſve.*

3. Tria ſiquidem ad rationem Furti concurrunt. I. Quod ſit contra Juſtitiam; nam Furtum aufert alienum domino rationabiliter invito. II. Quod aliquis rem ab altero poſſeſſam auferat, ſive contrectet lucri faciendi cauſa: nam Furtum proprie eſt rerum mobilium, non vero immobilium vel incorporalium, quæ contrectari, ſive ab uno loco in alium moveri nequeunt. Deinde per hoc differt Furtum ab injuſta damnificatione, utpote in qua deſtruitur res aliena, nihil autem aufertur lucri faciendi cauſa. Tandem per hoc differt Furtum ab Adulterio, & Homicidio, quæ ſunt peccata contra perſonam: item a Plagio; ſeu crimine Plagiatus (quod committitur ab eo, qui hominem liberum, v. g. uxorem, vel prolem alterius aufert ad vendendum, aut retinendum in mancipium) ſimulque a Raptu, de quo jam ſupra. (*a*) III. Requiritur ad Furtum, ut res aliena occulte auferatur: nam per hoc ſpecie morali differt Furtum a Rapina, quæ eſt occupatio rei alienæ cum violentia, nimirum dum ſciente domino, & vim patiente aufertur ipſi invito ſuum.

4. Additur notanter in Concluſione, & prima conditione Furti, *domino rationabiliter invito*: nam, qui

qui ab amente, ebrio, vel furioſo gladium auſert, ne ille aliquem percutiat, Furtum non committit: etſi enim alter ſit invitus; non tamen eſt invitus rationabiliter. Idem dic, ſi uxor mariti pecunias ſervet, ne commeſſationibus aut ludis perdat, aut vinum ſubtrahat, ne inebriatur, & poſtmodum rixas incipiat &c. Similiter, qui in extrema neceſſitate conſtitutus ab alio auſert, quod ſibi ad vitæ ſuſtentationem eſt neceſſarium, furari non dicitur: tum quia non auſert alienum, eo quod in extrema neceſſitate Jure naturæ ſint omnia communia: tum quia hac ipſa de cauſa alter non eſt rationabiliter invitus. (*b*)

5. CONCL. II. Furtum ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei Furto ablatæ excuſet a mortali. Ita communis: idque patet ex *cit. cap.* 20. *Exod. Non Furtum facies*. Item ex illo 1. *Corinth.* 6. *Neque fures, neque rapaces regnum DEI poſſidebunt*. Quod autem parvitas materiæ excuſet a mortali, patet de furante unicum obulum, vel huiusmodi.

6. Quænam autem quantitas ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale Furti, tot propemodum ſunt ſententiæ, quot capita. Cuius diverſitatis ratio eſt; quia malitia & gravitas Furti provenit ex damno, quod Proximo iniuſte infertur; non autem omnes patiuntur æquale damnum ex iactura eiusdem quantitatis, ac rei. Siquidem maius cenſetur damnum ex re ablata tempore annonæ, minus tempore abundantiæ: maius, ſi auferatur pauperi, minus, ſi diviti: maius, ſi auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, ſicque exigua pecuniæ quantitate poteſt vita ſuſtentari; minus, ubi argentum eſt in abundantia &c. Hinc ſit

7. CONCL. III. Quantitas Furti ad peccatum mortale ſufficiens non poteſt una certa abſolute taxari, ſed ea prudentum arbitrio definienda eſt non ſolum ex quantitate rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ per Furtum læſæ, temporis, locorum, & huiuſmodi. Hæc ſententia eſt communior Doctorum, & patet ex proxime dictis: quia, quod reſpectu unius cenſetur notabile, reſpectu alterius non cenſetur tale, ſed potius modicum, & parvi momenti. Similiter, quod tempore annonæ eſt quid magnum, tempore ubertatis cenſetur parvum &c. Hinc bene conſiderandæ ſunt prudenti iudicio omnes circumſtantiæ.

8. Juxta hanc ſententiam poteſt probabiliter dici cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 29. *& ſeqq.* quod reſpectu omnium, etiam Regis, & hominis prædivitis, unus Aureus (vulgo apud noſtrates, unus Ducatus) videatur quid notabile. Deinde reſpectu mediocriter divitum quatuor Regales (*Regalis*, italice *Julius* valet decem circiter cruciferos, aut tres paceos noſtrates, ut indicat Lugo *diſp.* 16. *de J. & J. n.* 20. Leſſius autem *loc. cit. n.* 20. quatuor Regalas appellat unum florenum: alii parum plus, vel minus valere tales monetas æſtimant) quatuor, inquam, Regales, vel unus florenus reſpectu mediocriter divitum cenſetur quid notabile, iuxta Petrum Navarrum, & alios. Tertio, reſpectu Mechanicorum quantitas notabilis cenſentur duo Regales, vel aliquid ultra. Quarto, reſpectu Pauperis ſufficiat unus Regalis, vel etiam dimidius.

9. Alii vero, atque inter eos Sannig *diſt.* 20. *de Juſt. quæſt.* 5. *n.* 7. & Layman *lib.* 3. *tr.* 3 *part.* 2. *n.* 3. probabiliter cenſent, eam eſſe notabilem Furti quantitatem, ac peccati mortalis materiam, quæ ad victum unius diei ſufficit illi homini, cui iniuria Furti infertur. Veluti ſi a Mercatore valde divite fureris duos, vel tres noſtrates florenos, a Cive mediocriter divite duodecim, vel quindecim paceos, a Ruſtico, vel Cive mechanico tenuioris fortunæ, id eſt tali, qui uno die præciſe labore ſuo tantum lucratur, quantum ad competentem ſtatui ſuo ſuſtentationem ſufficeret, abſque alio remanente deſuper lucro, quinque vel ſex paceos, ab Operario tres, vel quatuor paceos, a Mendico paucos nummos, quibus uno die utcunque ſe aluiſſet: nam auferre cuipiam victum unius diei, non immerito quid notabile reputatur. Duo autem, vel tres Ducati, a quocunque tandem auferantur, etiam Rege potentiſſimo, peccatum mortale conſtituunt, iuxta communem.

Additio I.

* Nec dicas: duos vel tres ducatos non ſufficere pro ſuſtentatione unius diei reſpectu potentiſſimi Regis, adeoque conformiter præcedenti doctrinæ neque conſtituere peccatum grave, ſi tali Regi auferantur. Reſp. enim ad illam obiectionem la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 997. negando anteced. ſi volumus reſpicere ſolam perſonam Regis, atque ordinariam eiusdem menſam, & quidem prudenter œconomicam ac frugalem: extraordinaria autem convivia, & aulæ pompa, atque apparatus armorum huc non ſpectant, ſed ſolummodo attenditur ad ſuſtentationem diurnam ordinariam. Vide Sabin. Bononienſ. *in Luce Morali tract.* 31. *num.* 20. *

Additio II.

* Quod ſi autem ulterius velis libenter ſcire, cur ergo gravitas Furti deſumatur potius per ordinem ad ſuſtentationem diurnam, cuilibet ſtatui proportionatam quam reſpiciendo ad aliquid? Reſp. ex la Croix *lib.* 3 *Theolog. Moral. part.* 1. *n.* 995. hoc ideo fieri, quia *indigere ſuſtentatione diurna* eſt commune omni homini, adeoque exinde commode peti poteſt regula communis, ut nimirum cenſeatur univerſaliter grave & prudenter ſenſibile detrimentum, ſi quis per integrum diem hac ſua ſuſtentatione privatur, dum huic de bonis externis tanquam mediis ad hunc finem (nimirum ad vitæ ſuſtentationem) præcipue ordinatis tantum auſertur, quantum alias ſufficeret pro una diurna ſuſtentatione; hoc enim ab omnibus fere hominibus prudentibus reputatur per ſe notabile damnum, uti recte advertit noſter Sabinus Bononienſ. *in ſua Luce Morali, part.* 1. *Tract.* 31. *n.* 22. *

Additio III.

* Porro, quando quoad gravitatem Furti dignoſcendam ab Auctoribus recurritur ad ſuſtentationem diurnam, duo præcipue notanda ſunt. *Inprimis*, quod per ſuſtentationem hic intelligantur neceſſaria ad honeſte vivendum, & quidem ſecundum communem & mediocrem modum, quem ſervant homines ſimilis conditionis, uti ſuperius ſuo modo inſinuatum iam fuit. *Secundo*, quod allegata menſura dignoſcendi gravitatem Furti tantummodo fiat in ordine ad perſonas extraneas, & quidem in eo caſu, quo ſimilis quantitas ſimul & ſemel auſertur: nam, ſi eadem ſumma ſurriperetur occulte a domeſticis, vel quidem ab extraneis, ſed per furta minuta, tunc in utroque caſu requiritur maior quantitas ad conſtituendum peccatum grave; cum ordinarie utrobique homines non ſint tam cito graviter inviti, ut dicetur inferius Quæſtione ſequenti.

Interea tamen ex Leſſio *lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 73. hoc ſibi adhuc bene notent Confeſſarii, ut pœnitentibus illis, qui commode vel ipſis Dominis, vel aliis pauperibus reſtituere poſſunt, ordinarie inculcent onus illud reſtitutionis, quamvis Furta eorum needum conſtituiſſent ſummam gravem, præſertim ſi res ſimul & ſemel, vel etiam per Furta minuta ablata ſuo modo proximius accedat ad aliquam ſummam notabilem: nam tunc non tam facile, ſicuti in rebus leviſſimi momenti præſumi prudenter poteſt condonatio Domini, adeoque ſaltem ſub culpa levi adſtringuntur ad reſtitutionem, & præterea non reſtituentes exponuntur periculo, ne pauca etiam adhuc ex ſe levis Furta ſuperaddentes, eandem compleant ſummam gravem, faciendo computationem ac moralem unionem cum præcedentibus: item alias homines per huiuſmodi furtula fiunt ad furta maiora proniores. *

Additio IV.

* Quæres I. An circa materiam gravem vel levem Furti eodem modo diſcurrendum ſit, ſive res ſacræ, ſive profanæ auferantur? Ad hoc dubium ex Baldellio la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1003. reſpondet; ſi materia Furti ſacrilegi ſit res, quæ pretio temporali ſolet æſtimari (uti ſunt Patena, Calix, Caſula &c.) gravitas vel levitas Furti ſacrilegi eo modo, quo in aliis profanis determinari debet, attento valore ſecundum communem æſtimationem. Quod ſi vero res aliqua adæquate ſit ſacra v. g. Reliquiæ, exiſtimant nonnulli, non dari parvitatem materiæ, ſed ſemper peccari mortaliter, quantumcunque parum abſtrahatur: quia Clemens VIII. Paulus V. & Urbanus VIII. excommunicant ipſo facto illos, qui abſque conſenſu

ſenſu eorum, qui præſunt Eccleſiis in diſtrictu Romano, extrahunt minimas particulas, & quidquid poteſt habere umbram aut prætextum alicuius Reliquiæ. Recte tamen notant Sanchez, Bonacina, Caſtropalao & alii cum Diana *p. 5. Tract.* 25. pro locis extra diſtrictum Romanum dari parvitatem materiæ, & conſiderandam eſſe dignitatem, aut raritatem Reliquiarum: ideoque fore mortale, ſi quis minimam particulam Sacræ Crucis furaretur: econtra fore veniale, ſi quis a corpore alicuius Sancti auferret aliquid pulveris, capillum, aut ſimile quid, quod neque deformat ipſas Reliquias, neque earum æſtimationem diminuit. Hucusque ex Baldellio le Croix *loc. cit.* *

10. Quæres II. Utrum in extrema, vel etiam gravi neceſſitate licitum ſit aliena occulte ſibi ſurripere? Reſp. I. In extrema neceſſitate id licitum eſt pro vitæ ſuæ conſervatione, niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate. Ita Scotus 4. *diſp.* 15. *quæſt.* 2. *ad* 5. & alii. Siquidem in articulo extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia, non quidem hoc ita intelligendo, quaſi per extremam neceſſitatem ſtatim transferatur dominium omnium rerum in habentem eam; ſed quia quoad ius utendi in ordine ad conſervationem vitæ, omnia tunc ſunt communia. Hinc *c. Exiit.* §. *nec quicquam. De verb. ſignif. in* 6. dicitur: *Nec iure poli in extremæ neceſſitatis articulo ad providendam ſuſtentationi naturæ via omnibus extrema neceſſitate detentis conceſſa præcluditur, cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit exempta.*

11. Additur notanter: *niſi & ipſe detinens ſit in pari neceſſitate*, tunc enim hoc non liceret, prout bene notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Ratio eſt: quia tunc duplici iure res illa detinenti debetur. Primo, propter æqualem extremam neceſſitatem. Secundo, propter dominium, poſſeſſionemque rei, a qua nunquam cecidit.

12. Neque hiſce obſtat, quod quis magis debeat diligere ſe, quam proximum. Reſp. enim, id intelligendum eſſe de dilectione ordinata: talis autem non foret, ſi quis magis vellet conſervationem iniuſtam vitæ ſuæ, quam conſervationem iuſtam vitæ proximi. Unde non obſtante dilectione ſui ipſius, magis debet latro ſuſtinere ſuſpendium, quam occidere ſuſpendentem, ut evadat.

13. Urgebis autem contra principalem reſponſionem. Innocentius XI. in Decreto 1679. die 2. Martii emanato, inter alias Propoſitiones damnavit etiam hanc, ordine 36. *Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi*; ergo data reſponſio non videtur poſſe ſubſiſtere. Reſp. negando conſequentiam: nam, ut habetur in Præfatione dicti Decreti, Propoſitiones illæ, *ſicut iacent*, ſunt damnatæ. Unde merito cavenda erit iſta: *Permiſſum eſt, furari in gravi neceſſitate.* Deinde allata noſtra reſponſio ſolum dicit, tunc licitum eſſe, rem alterius ſurripere pro vitæ ſuæ conſervatione, non autem aſſerit, permiſſum eſſe, furari in extrema neceſſitate: nam hac ſtante nequit Dominus eſſe rationabiliter invitus, cum iure poli omnia ſint communia pro neceſſario uſu ad vitam conſervandam. Et quia Furtum eſt occulta acceptio rei, domino rationabiliter invito, proprie loquendo implicat in terminis, Furtum committi, & dominum non eſſe rationabiliter invitum, aut, ſi hic ſit rationabiliter invitus, eiusmodi Furtum eſſe licitum.

14. Reſp. II. In gravi duntaxat neceſſitate non eſt licitum furari, neque ſurripere rem proximi. Ita conformiter Doctori Subtili *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 9 *Theol. Moral. num.* 21. appellans hanc ſententiam communiorem & veriorem, quamvis nonnulli apud Lugonem *diſp.* 16 *De J. & J. num.* 153. oppoſitam ſententiam probabilem cenſuerint. Deſumitur hoc inprimis ex allegato Decreto Innocentii XI. Accedit ratio: tum quia ſola extrema neceſſitas facit, ut omnia ſint communia, non vero gravis: tum quia per oppoſitam ſententiam datur anſa non ſolum pauperibus, verum & aliis in gravi neceſſitate conſtitutis, paſſim occulte aliena ſurripiendi, imo vertus furandi, ut ſic evadere poſſint publicam ignominiam, ſtatus ſui amiſſionem, vitæ abbreviationem &c. Unde plurimum Reſpublica perturbaretur, eo quod tales neceſſitates crebrius occurrere ſoleant.

QUÆSTIO II.

De minutis, ac Domeſticorum Furtis.

SUMMARIUM.

15 *Modicum furans animo furandi plura, ſi poſſet, peccat mortaliter.*
16 *An teneatur ad reſtitutionem?*
17 *Quomodo peccet, qui per furta minuta intendit diteſcere?*
18 *Declaratur amplius.*
19 *Solvitur notabilis inſtantia.*
20 *Furantes minuta tenentur reſtituere, quomodo?*
* *Quid, ſi per hæc Furta minuta non intenderint diteſcere?*
21 *Ad Furtum mortale in minutis requiritur maior quantitas, & qualis?*
* *Præſertim, ſi res fuerit ablata pluribus Addit. I.*
* *Notabile corollarium de Sartoribus, Textoribus &c. Addit. II.*
22 *Per Furta domeſtica poteſt graviter delinqui.*
23 *An ex iis naſcatur Actio Furti?*
24 *Quid quoad Furta famulorum, aut mercenariorum?*
25 *Ad grave Furtum Domeſticorum requiritur maior quantitas.*
26 *Quid de Furto Filiifamilias?*
* *Maxime quoad eſculenta & poculenta?*
27 *Præſertim operantis in obſequium patris?*
28 *Uxor ſurripiendo poteſt graviter peccare.*
29 *Quæ quantitas ad hoc requiratur?*
30 *Quid, ſi abſumat in bonum familiæ?*
31 *Aut maritus non ſit invitus &c.*
32 *Quid de Bonis paraphernis uxoris?*
(c) Tract. 7 Diſt. 4 q. 2. n. 17
33 *Uxor poteſt facere donationes, ac eleemoſynas, quas?*
* *Specificatur a nonnullis Doctoribus certa aliqua quantitas.*
34 *Item Impenſas neceſſarias pro ſuſtentatione familiæ, vide adiunctam Additionem.*
35 *Aut averſione gravis damni.*
36 *Quid, ſi maritus ſit diſſipator Bonorum communium?*
37 *Ad furtum grave famulorum maior requiritur quantitas.*
38 *Hæc unde colligenda?*
39 *Propoſitio damnata, & ratio damnationis eius.*
40 *Quid in caſu manifeſtæ iniuſtitiæ?*
* *Qualiter in Confeſſionali debeat Confeſſarius in materia Furti practice examinare?*

15. CONCL. I. Si quis modicum quid auferat, animo tamen & voluntate plura auferendi, ſi poſſet, certum eſt, quod peccet mortaliter. Ratio eſt clara: quia talis habet pravam voluntatem, & affectum furandi quantitatem notabilem, ſi poſſet: atqui ſola voluntas prava iam ſufficit apud DEUM pro peccato gravi: ergo. *loc. cit. num.* 3. ſi pœnitens confiteatur, modicum quid ſeſe furatum, eum quandoque a Confeſſario eſſe examinandum, an non habuerit animum plura ſurripiendi, ſi adfuiſſet occaſio.

16. Cæterum talis fur, non obſtante pravo affectu interiori quantitatem notabilem furandi, ſi poſſet, non incurreret ſententiam excommunicationis alicubi latam in eos, qui rem notabilem furantur: neque tenebitur ſub mortali (bene tamen ſub veniali, ſi poſſit) ad illius modici reſtitutionem; cum in executione a parte rei tantum modicum quid abſtulerit.

17. CONCL. II. Qui per Furta minuta intendit diteſcere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem; peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo Furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ procedente. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti, invito Domino, ſimulque ſingula externa Furta procedunt ex intentione mortifera furandi ſenſim quantitatem notabilem. Unde de ſimilibus dicuntur *Proverb.* 11 *Statera doloſa abominatio eſt apud Dominum.* Et *Deuter.* 25 *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, maius & minus &c. Abominatur enim DEUS eum, qui facit hæc.*

18 No-

18. Notat tamen Leſſius *cit. cap.* 12. *num.* 48. in ſingulis hujuſmodi Furtis minutis non committi novum peccatum mortale, ſed continuari jam cœptum, omnes enim iſtæ acceptiones, & detentiones acceptorum cenſentur una continua executio illius pravæ intentionis.

19. Nec obſtat dictis in Concluſione, quod talis a pluribus ſucceſſive minuta ſurripiens nemini faciat, neque facere intendat notabilem injuriam, ac proinde non videatur peccare mortaliter. Reſp. enim, etſi nemo in particulari ſentiat grave detrimentum, tamen reſpectu Communitatis hoc eſt magnum incommodum, & valde repugnans ſocietati humanæ, atque in omni Republica bene inſtituta adeo exoſum, ut gravibus pœnis paſſim puniri ſoleat: ſicque tanquam res admodum noxia ſocietati humanæ merito ſub peccato mortali prohibita cenſetur.

20. Ex his infertur, quod ſic furantes minuta, ut puta fraudantes pondera, menſuras &c. teneantur ad reſtitutionem iis, a quibus acceperunt, quantum poſſunt: v. g. in ſimili occaſione Furta minuta commiſſa dominis minutim ſupplendo, aut ſi ii ignorentur, vel amplius conveniri non poſſint, talia pauperibus erogando, prout in ſimili dicitur *c. Cum. tu. De Uſuris.* Et merito Innocentius XI. inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 38. damnavit: *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis, reſtituere, quod ablatum eſt per pauca Furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.*

Additio.

* Aſt ponamus, quod quis per plures res minutas ſive uni, ſive pluribus ablatas non voluerit diteſcere, ſed eadem Furta minuta tantum ex occaſione ſucceſſive commiſerit, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, conſtituentne ſimilia plura Furta peccatum mortale, ſi tandem perveniatur ad ſummam gravem &c.? Item obligaturne talis ſub mortali ad reſtitutionem? Reſp. I. Quando talis auferens advertit, ac ſe reflectit, hanc materiam ex ſe levem concreſcere cum præcedentibus ablatis in ſummam aliquam gravem, tunc deliberate ac reflexe pro eo tempore, quo actualiter ſic concreſcit, auferens peccat mortaliter, & ſub mortali tenetur ad reſtitutionem, quamvis dicta materia ex ſe foret levis. Ita cum communi contra nonnullos Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 5. *num* 37. Ratio a la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 5005. recte aſſignatur iſta; quia voluntas intendens retinere priores materias, & adjiciens hanc habet pro objecto totam illam materiam moraliter inter ſe unitam, quæ gravis eſt, & graviter damnificat. Excipe tamen, niſi ſimul pro tunc quis habeat efficacem voluntatem ex præcedentibus Furtis minutis reſtituendi ſaltem tantum, ut non amplius conficiatur exinde, & cum materia præſenti moraliter una ſumma gravis: tunc enim ablatio non foret peccatum grave.

Reſp. II. Si auferens plures res leves per plura Furta minuta, nec habuit intentionem diteſcendi, nec ullam fecit in auferendo reflexionem, quod concreſcant Furta hæc minuta antecedentia & ſubſequentia ex parte objecti ſeu materiæ ablatæ in ſummam notabilem, ſeu damnum grave tertii, vel alicujus Communitatis, tunc equidem talis auferendo non peccavit mortaliter, obligatur tamen nihilominus ad reſtitutionem, ſaltem ſi res illa coaleſcens in ſummam notabilem apud ipſum adhuc exiſtat in ſpecie, vel in æquivalenti, id eſt, ſi exinde factus fuerit ditior. Ita ſub his terminis teſte Sporer *Tract.* 5. *in Decalog c.* 5. *ſect.* 2. §. 3. *num.* 40. Communis, ac certa Doctorum, & patet ex Propoſitione damnata ſuperius *num.* 20. allegata. Nec dicas: ex delictis venialibus (qualia ſolummodo intervenirent in præſenti) alias juxta multos Doctores non oriri obligationem ſub gravi ad reſtitutionem. Reſp. enim, in præſenti hanc obligationem reſtituendi ſub gravi oriri non jam ratione delicti in ipſa injuſta acceptione ſeu ablatione commiſſi, quam ratione rei acceptæ, ſeu rei alienæ detentæ in quantitate notabili: tenemur enim rem alienam notabilem apud nos exiſtentem ſub gravi, quando recognoſcimus alienam, reſtituere, quamvis eandem ab initio recepiſſemus abſque interventione ullius peccati etiam venialis, credentes bona fide, & ignorantia invincibili, rem iſtam eſſe noſtram, dummodo res iſta apud nos adhuc exiſtat in ſpecie, vel in æquivalenti; e. g. putavi hanc catenam auream hæreditate acquiſitam eſſe meam, poſtea autem experior, eam fuiſſe Furto ablatam, teneor in hoc caſu reſtituere, etſi accipiendo nullum prorſus peccatum commiſerim. Quod ſi vero ponas in caſu, quod præcedentes res leves, per Furta minuta abſque aliqua reflexione ad concreſcentiam exinde ſummæ gravis ablatæ, omnino ſint jam conſumptæ, ita, ut neque ex his ſurripiens factus fuerit ditior; in ſimili emergentia non deſunt Auctores, qui ex allegato ſuperius fundamento commoti cum Oviedo, Diana &c. contra alios negant adeſſe obligationem ſub gravi reſtituendi taliter ablata. De quo vide fuſius la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 245. *ac ſeqq.* ubi plures rationes pro & contra adducit, & demum concludit, quod, etſi ex tali peccato veniali ob ſemideliberationem actus non oriatur obligatio gravis, bene tamen ex oriri valeat, ſi tale peccatum veniale fuerit deliberatum, & ex ejus multiplicatione concreſcat materia gravis. *

21. CONCL. III. Non eadem quantitas, quæ ſimul accepta ſufficeret ad Furtum grave, ſufficit ad hoc, quando per plura fortuita Furta minuta ad eam pervenitur, ſed requiritur major quantitas. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia domini non ita facile ſunt inviti in his Furtis interpolatis, fortuitis, taliaque minus ægre ferre ſolent, quam ſi eadem quantitas ſimul ac ſemel auferatur. Unde Leſſius *loc. cit. n.* 46. inquit: Si mortifere peccat, & ad reſtitutionem is tenetur, qui ab eodem homine aufert decem ſimul, requirentur quindecim, vel ſexdecim, aut etiam viginti, ut quis ſub mortali teneatur reſtituere ablatum per Furta minuta fortuita, præſertim ſi longis intervallis facta ſint.

Additio I.

* Similiter Leſſius cum Sanchez, Rebello & aliis ſubjungit ex eodem fundamento, eo majorem requiri quantitatem ad conſtituendum peccatum grave in genere Furti, quo plures numero fuerint illi, qui per Furta minuta erant damnificati: nam damnum diviſum in plures, cenſetur minus ſenſibile. Hincque Molina & Diana in ſimili caſu requirunt ſaltem duplum: Sanchez & Cardenas putant, ſi auferatur a pluribus, qui unam communitatem conſtituunt, unum aureum ſufficere ad peccatum mortale: aſt judicio Patris la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1010. poterit quandoque extendi ulterius, ſi communitas ſit magna & dives, puta ſub qua multi mercatores & opulenti cives continentur: ultra duos tamen ducatos non vult extenſionem admittere, loquendo de extraneis. *

Additio II.

* Tandem pro complemento primæ partis hujus quæſtionis de Furtis minutis extraneorum adhuc indagabis, quid ergo practice ſentiendum ſit de illis Sartoribus, Molitoribus, Textoribus ac ſimilibus Opificibus, qui pluribus ſucceſſive per Furta minuta ſurripiunt fragmenta, ſeu reliquias materiæ datæ? Reſp. cum Lugone *de J. & J. diſp.* 16. *ſect.* 4. §. 2. Diana *part.* 2. *tract.* 6. *Reſolut.* 56. ac Sporer *tract.* 5. *in Decalog. ſect.* 2. §. 4. *num.* 68. Si ſimilia fragmenta ſint ſuo modo majora, vel alias in pretio alicujus momenti, quæ a Dominis curantur, & concreſcant in materiam gravem, peccari mortaliter eo modo, quo diſcurrebatur ante ad rebus minutis uni, vel pluribus ablatis. Secus ordinarie dicendum, ſi talia fragmenta ſint levis momenti; cum ſimilia a dominis ordinarie non multum curentur, vel omnino pro derelictis habeantur, adeoque non cenſeantur ad invicem concreſcere in unam materiam gravem: quod maxime verum eſt, ſi ſimilia levia fragmenta abſque aliquo lucro ſpeciali exinde quæſito iterum aliis, ſpecialiter pauperibus, applicentur. *

22. Quæres nunc quoad alteram partem Quæſtionis, quid ſentiendum ſit de furtis Domeſticorum, id eſt, uxoris, filiorum, famulorum &c. Reſp. I. Certum eſt, eos poſſe peccare mortaliter peccato gravis Furti, ſi rationabiliter, & graviter invito patrefamilias notabile aliquid ſurripiant. Patet hoc ex illo generali Præcepto Decalogi: *Non furtum facies.*

23. Solum hic notandum eſt, etſi tales in Foro

conſcientiæ vere ſint fures, adhuc tamen contra eos in Foro externo non dari propriam Actionem Furti pœnalem, & famoſam. Et quidem inter coniuges vere poſſe dari Furtum, adeo ut eiuſmodi res tanquam furtiva uſucapi *non* poſſit, quamvis ob honorem Matrimonii ceſſet inter eos *Actio Furti*, nec vocetur *Furtum*, ſed meliori nomine *Amotio*, & inde ſequens *Actio rerum amotarum*, clare habetur *L. 1. & ſeqq. ff. De actione rerum amotarum*. Similiter, ſi filius, vel ſervus ſurripiat patri vel domino, Furtum committit, & rem effici furtivam, non autem inde naſci Actionem Furti, textus eſt *§. Hi qui. Inſt. De Obligat. quæ ex delicto &c.* cum non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quam nobiſcum ipſis agere poſſimus.

24. Tandem, quod alia Furta domeſtica, videlicet commiſſa a famulis, aut mercenariis nobiſcum degentibus, ſi leviora fuerint, publice vindicanda non ſint, proinde non pariant Actionem Furti, patet ex *l. Perſpiciendum ff. De Pœnis*. Unde, ſi per talia Furta læſis, poſtmodum fiat debita ſatisfactio mediante reſtitutione ablatorum, ceſſat in Foro externo omnis Actio pœnalis & famoſa. Quod ſi hoc non fiat, ac proinde paterfamilias a domeſticis, vel eorum familiaribus nequeat rem ablatam recuperare, tunc is etiam Judicis auxilium implorare poterit, quo hi ad reſtitutionem compellantur. Quinimo ſi eorum Furta ſint immodica, vel nimis multiplicata, etiam pœna corporali puniri ſolent, prout poſt Julium Clarum *lib. 5. Sentent. §. Furtum, num. 22.* notat Layman *cit. cap. 5. n. 4.*

25. Reſp. II. Certum videtur, ad Furtum grave Domeſticorum non ſufficere eandem quantitatem, quæ ad grave Furtum hominis externi ſufficeret. Ita Lugo *diſp. 16. de J. & J. ſect. 4. num. 63.* & alii communiter. Ratio eſt: quia reſpectu Domeſticorum non ita facile invitus eſt paterfamilias, ſicut adverſus extraneos, ut patet ex communi ſenſu hominum.

26. Et quidem de Filiisfamilias loquendo, parentes non raro magis ſunt inviti quoad modum, quam quoad ſubſtantiam. Et fortaſſe (ut inquit Lugo *loc. cit. num. 76.*) diſplicet uſus ipſe in tali, vel tali materia, non tamen volunt ſemper graviter obligare filium ad culpam lethalem in ea acceptione, & multo minus ad reſtitutionem, poſtquam pecunia conſumpta eſt.

Additio.

* Præſertim non oportet ordinarie loquendo facere multos ſcrupulos circa eſculenta, & poculenta, ſi filiifamilias ipſimet abſumpſerint: ſecus ſi in magna reſpective quantitate alia vendiderint, & pecunias exinde comparatas ad malos uſus luxuriose applicarint, vel ſi ſimilia in notabili quantitate aliis minus indigentibus & lubricis hominibus donarint, forſan ut per eoſdem occaſiones acquirant, impura, aliave illicita deſideria ſua executioni mandandi.

Item quamvis AA. moderni communiter admittant nobiſcum, quod furari tres ducatos reſpectu extranei ſit grave peccatum, etſi auferantur prædiviti alicui Regi, nihilominus quoad domeſticos, & filioſfamilias Navarrus, Leſſius, Filliucius & alii apud Sporer & la Croix hic volunt, Filium non eſſe condemnandum peccati mortalis, ſi duos vel tres aureos auferat a patre valde divite: quod etiam non improbat Cardinalis de Lugo. *

27. Adde ex eodem Lugone *num. 77.* & aliis, quando filius in commodum & obſequium patris ultra ſuum debitum operatur, & lucratur, poſſe in mercedem ſui laboris & obſequii (niſi aliunde præſtetur) aliquid accipere. Sed ne laxentur habenæ filiis ad Furta domeſtica, illud bene notandum eſt, quod dicitur *Prov. 28. Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, & a matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.*

28. Uxorem quod attinet, ea quidem peccat, & quidem mortaliter, ſi ſummam notabilem ex bonis mariti, vel quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, utpote qui ex ipſis tenetur providere familiæ, ipſo rationabiliter invito accipiat. In hiſce tamen caſibus multa ſunt obſervanda.

29. I. In hujuſmodi Furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quam in aliis: hæc autem quantitas judicio prudentis, ſpectato ſtatu, opibus & cæteris, dijudicanda eſt, num ſit notabilis, & excedens notabiliter conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis, nec ne.

30. II. Si uxor abſumat in bonum familiæ, in quod maritus ipſe erat abſumpturus, ipſa non obligatur ad quidquam reſtituendum, prout inter alios notat Gobat *tract. 5. Quinarii. cap. 22. num. 28.* Ratio eſt: quia nullo damno reali, & æſtimabili afficit hoc modo maritum; eſto, affecerit eum injuria, uſurpando ſibi ipſius officium, atque adminiſtrationem bonorum communium.

31. III. Si maritus ipſe aut omnino invitus non ſit, ſed rogatus facile concederet, aut ſi irrationabiliter ſolum invitus, non peccat uxor aliquid ex eiuſdem bonis ſurripiendo. Ratio eſt clara: quia aut maritus invitus non eſt, aut certe non rationabiliter invitus, uti ſupponitur, ergo uxor iam hoc ipſo non committit Furtum in tali caſu, prout liquet ex ipſa definitione Furti, de qua *n. 2. & ſeqq.*

32. IV. Poteſt inſuper uxor libere donare ex bonis ſuis paraphernis, ſpectato Jure communi Cæſareo, ac niſi aliter inter virum & ipſam fuerit conventum *l. Hac lege. C. De Pactis conventis*. Verum de hoc iam alibi. (c)

33. V. Poteſt etiam uxor ex bonis communibus facere donationes, & eleemoſynas ſecundum conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis. Quod ſi vir vetet, videtur vetare exceſſum, alioquin foret irrationabiliter contrarius, ſeu invitus; ſiquidem uxor non eſt mancipium viri, ſed ſocia, habens etiam quandam auctoritatem adminiſtrationis, etſi viro ſubiectam, ne quid inordinate fiat; unde nequit et maritus omnes donationes, etiam moderatas, & rationabiles prohibere.

Additio.

* Diana, Tamburinus & Banez loquentes de expenſis, quas uxor facit in eleemoſynas, & alias honeſtas donationes, aiunt, uxorem non eſſe condemnandam gravis peccati, ſi taliter expendat ſingulis annis partem vigeſimam lucri annui, ſeu annuorum redituum; quam regulam obſervari poſſe, inquit Sporer *Tract. 5. in Decalog. c. 5. ſect. 2. num. 52.* Ubi tamen ſapienter ſubiungit, eandem regulam habere locum ſolummodo tunc, quando redditus anni non ſunt nimii: nam alias uxor Principis v. g. poſſet ſingulis annis citra mortale peccatum auferre marito decem millia ducatorum, ſi redditus annui Principis forent ducenta millia, utpote cum decem millia ducatorum forent vigeſima pars talis ſummæ; atqui hoc videtur contra communem perſuaſionem, idque nec ditiſſimorum conſuetudo probat; ergo. *

34. VI. Inſuper poteſt uxor in ſuis, liberorum, totiuſque familiæ neceſſitates, atque adeo in victum, veſtitum, medicinas accipere, & convertere tantum, quantum teneretur maritus; poſito, quod hic præ avaritia, vel ignorantia non ſubminiſtret iſta neceſſaria.

Additio.

* Sic ſi Pater filio ad bellum vel ad ſtudia miſſo non ſuppeditaret neceſſaria ſecundum ſtatum, poſſet eadem occulte ex bonis mariti ſeu ex communibus, ſi adſint, mittere mater, uti tenet Lugo *de J. & J. diſp. 16. num. 68.* modo matrum nimius erga filios & excæcatus amor non ſæpius ſuggerat neceſſitatem, ubi nulla eſt e parte rei. Item adverte, quod hæc doctrina concedens matribus licentiam occulte quidpiam mittendi filiis pro conſervando ſtatu, intelligenda ſit circa proles ex hoc ipſo patre genitos. Etenim, ſi uxor illa haberet proles ex præcedenti matrimonio, deberet potius hiſce, quando aliunde proviſæ non ſunt, ſuccurrere ex propriis, ſi quæ habet; licet cæteroquin Auctores nec ſimilem uxorem mortalis peccati condemnent, ſi prolibus ex præcedenti matrimonio, vel etiam parentibus ſuis aut fratribus ac ſororibus conſideratu ſtatu ſuo vere pauperibus, applicaret eas eleemoſynas & donationes, quas alias, conformiter dictis præcedentibus, facere poſſet. Aſt ne quid nimis; alias forſan mentietur iniquitas ſibi. *

35. VII. Poteſt ulterius uxor eas alienationes facere, quas neceſſarias rationabiliter iudicat ad avertendum a marito grave damnum, ſive temporale

v. g.

v. g. morbum, mortem, carcerem, ſi præ avaritia vel ignorantia id negligat maritus (ſicuti feciſſe Abigail ad perpetuam eius laudem legitur 1. *Reg.* 25.) ſive ſpirituale, largiendo eleemoſynas, ne DEUS ipſum ob flagitia puniat, ſed miſericorditer convertat. Sic enim utiliſſime gerit uxor negotium mariti, cuius damnum etiam redundaret in ipſammet uxorem; ac proinde ea nequit rationabiliter eſſe invitus.

36. Addit Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 87. & Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 13. *num.* 7. quando maritus eſt diſſipator bonorum communium patrimonii in potationes, largas donationes, vel mulieres, non prohiberi uxorem, ſi ita opus eſſe videatur, occulta compenſatione uti (eo quod vir tali modo facit iniuriam uxori) aliquid de bonis mariti ſubtrahendo: idem dic, ſi maritus taliter diſſiparet allatam ab uxore dotem; dummodo caveat, ne ſoluto matrimonio propter ignorantiam factæ occultæ compenſationis reſtitutio dotis ipſi denuo fiat ex integro.

37. Quantum attinet ad famulos, & famulas, certum quoque eſt plus requiri in iis ad Furtum grave quam in extraneis. Ratio eſt; quia domini ſciunt, attenta fragilitate humana non poſſe moraliter loquendo, ita ab iis adminiſtrari res domeſticas ſibi commiſſas, quin aliquid, præſertim in eſculentis, & poculentis, adhæreat manibus contrectantium: ſicut, qui conducit operarios in vineam, ſupponit pro certo, uvas ab ipſis comedendas uſque ad libitum & ſaturitatem, nec poſſe bovi trituranti os alligari.

38. Porro, quænam quantitas ſufficiat ad peccatum mortale in famulis & ancillis, a multis pendet circumſtantiis, ac præſertim a liberalitate & tenacitate dominorum, quorum aliqui liberaliores ſunt, nec volunt erga famulos iuris rigorem exercere, ſed humana & communi fidelitate contenti eſſe, dummodo cæteroquin ſua munia exacte præſtent.

39. Ne autem huiusmodi famulis laxentur habenæ ad Furta domeſtica, Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 37. Propoſitionem damnavit: *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam maiorem iudicant ſalario, quod recipiunt.* Et merito dicta propoſitio, *ſicut iacet, ut minimum tanquam ſcandaloſa, & in praxi perniicioſa*, damnata fuit, quia erat inductiva famulorum ad plurima Furta: eo præſertim, quod iudicium de inſufficientia ſalarii relinquebat ipſis famulis, qui ſtante quocunque dubio, ob naturalem erga ſeipſos affectum, facile pro ſe iudicarent; cum tamen nemo poteſt eſſe iudex in propria cauſa. Accedit, quod iniquum ſit, patremfamilias, qui eſt in poſſeſſione ſuorum Bonorum, ſuperveniente dubio de ſufficientia ſalarii, per occultam ſurreptionem a dicta ſuorum bonorum poſſeſſione deturbare, contra illud vulgatum: *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis. arg. c. In pari. de Reg. Juris. in* 6.

40. Quod ſit vero luce meridiana clarius ſit, herum committere iniuſtitiam, vel minuendo ſalarium ex iuſtitia debitum, vel non ſolvendo mercedem pacto promiſſam tunc dictæ Propoſitionis damnatio locum non habet: & poterit famulus in iudicio petere æqualitatem mercedis ſibi debitæ, aut, ſi ex aliqua cauſa id obtinere nequeat, extraiudicialiter ſibi occulte compenſare, Joan. Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem* 37. *Innocentii XI. n.* 38. *& ſeqq.* Videatur etiam Jus Canonicum *lib.* 3. *Decret. Tit.* 18. §. 4. *n.* 105. *ac ſeqq.* ubi fuſius declaratur hæc Propoſitio damnata.

Additio.

* Cæterum pro praxi eorum, quæ præcedentibus duabus quæſtionibus diximus, ponamus, quempiam accedere Confeſſionale, qui ſe accuſat, quod furatus fuerit: ex tunc imprimis Confeſſarius, niſi pœnitens ipſemet ſpecificaverit, quæret de quantitate rei ablatæ, quam ſi reſpectu cuiuslibet ſtatus abſolute gravem deprehenderit, petat numerum, quoties diſtinctis ac interruptis vicibus materiam gravem abſtulerit, eumque obliget ad reſtitutionem, niſi aliqua adſit ex cauſis excuſantibus infra enarrandis. Quando materia ablata eſt talis, quæ non reſpectu cuiuslibet illico cenſetur mortalis, tunc Confeſſarius, ut gravitatem aut levitatem Furti, nec non obligationem gravem vel levem reſtituendi recte dignoſcere queat, prudenter reſpiciat ad ſequentes circumſtantias. I. Advertat, *quisnam* ſit auferens, num domeſticus vel extraneus? quod ſi domeſticus, num filius aut uxor vel potius famulus illius, cui res aufertur? II. Attendat; *cuinam* res illa ſit ablata, num uni vel pluribus, an diviti vel pauperi, num mercatori aut civi communi, vel ruſtico aut operario &c. III. *Quomodo* fuerit ablata, an ſimul & ſemel, vel ſucceſſive per Furta minuta? quod ſi per plura Furta minuta, num habuerit animum eainde deſiſtendi, vel ſaltem ſe reflexerit, quod exinde deveniatur ad ſummam gravem vel non &c. & commodas reſolutiones deſumet ex iam dictis. Sic enim, ſi *Filius familias* ſuo *Parenti* valde *diviti* aliquid abſtulit *ſucceſſive per Furta minuta*, iam confluunt ſimul tres cauſæ, ſingulæ diminuentes gravitatem Furti. Et licet ſane non expediat, ſimilia paſſim manifeſtare talibus pœnitentibus, ne ad Furta promptiores fiant, ſed potius conſultum ſit, eosdem iuxta iam dicta nihilominus ad aliquam reſtitutionem, quantum prudenter poſſibile, adſtringere, vel ſaltem propterea certas preces iniungere, deſerviunt tamen non raro iſta pro conſolatione Confeſſarii, ut gravitatem vel levitatem peccati, & exinde exurgentem gravem vel levem obligationem reſtituendi, aut omnimodam condonationem dignoſcere valeat.

QUÆSTIO III.

De Cooperantibus ad Furtum, vel iniuſtam Damnificationem.

SUMMARIUM.

41. *Damnificatio iniuſta dupliciter fit.*
42. *Novem genera cooperandi ad Furtum, vel damnificationem.*
    (*d*) De hoc Quæſt. ſeq. n. 60. & ſeqq.
43. *Juſſio, &*
44. *Conſilium, quot denotet?*
45. *Quando conſulens teneatur ad reſtitutionem?*
46. *Obiectio notabilis.*
47. *Regula* 62. *Juris in* 6 *declaratur.*
48. *Conſenſus quid importet?*
49. *Et quando cenſeatur efficax?*
50. *Palpo, quis, & quando teneatur ad reſtitutionem?*
51. *Recurſus, quid, & quomodo fiat?*
52. *Participans dupliciter fit.*
    (*e*) Adde dicta Tract. 4. diſt. 7. quæſt. 2. n. 23. & 24.
    Corollarium de militibus ſimul deprædantibus.
53. *Mutus,*
54. *Non obſtans, &*
55. *Non manifeſtans, qui?*
56. *Et quomodo peccent, ac reſtituere teneantur?*

41. CERTUM eſt, quod contra ſeptimum Præceptum Decalogi non tantum delinquatur per Furtum, aut Rapinam, iniuſte aliena ſurripiendo, aut violenter rapiendo, ſed etiam per quamcunque iniuſtam Damnificationem Proximi in bonis fortunæ. Dupliciter autem hoc poteſt contingere. Primo immediate, ſeu per ſe ipſum id exequendo, ut ſi quis per ſe ipſum furetur, aut rapiat violenter rem Proximi, vel ipſius bona damnificet. Secundo mediate cooperando ad tale Furtum, Rapinam, vel Damnificationem, ut mandando, conſulendo, vel alio ſimili modo.

42. Cæterum horum modorum cooperandi ad Furtum, vel Damnificationem alterius novem ſunt genera, quæ non ſolum incurrunt reatum peccati cooperando ad tale iniuſtum opus, ſed etiam obligant ad reſtitutionem in ſolidum (*d*) & hiſce communibus verſiculis apte comprehenduntur:

Quilibet in ſolidum reddat prius iniuriato.
Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus,
Participans, Mutus, non obſtans non manifeſtans.

Quorum priores ſex modi poſitive cooperantur ad Furtum, vel damnum iniuſtum inferendum, tres autem poſteriores negative, id eſt, omittendo id, quod ex officio, atque iuſtitia facere tenebantur. Omnes autem hasce perſonas, prædictis verſiculis comprehenſas, oportet breviter declarare. Itaque

43. *De Juſſione* imprimis loquendo, hoc nomine ille ſignificatur, qui ita jubet, ut alterius animum ad Furtum, vel Damnificationem injuſtam inferendam moveat: ut ſi pater filio, dominus ſervo, aut aliis perſonis, ſibi ſubditis, jubeat Furtum, aut Rapinam facere, vel aliud damnum Proximo inferre. Talis ſecundum omnes non ſolum peccat jubendo opus pravum, ſed etiam cenſetur cauſa damni illati per eum, qui ejus juſſa ſequendo damnum intulit, & conſequenter etiam tenetur ad reſtitutionem injuſte ablatorum, ſive compenſationem damnificatorum.

44. De *Conſilio* nunc loquendo, ſub Conſilio ſeu conſulente comprehenduntur ii, qui ſuo pravo conſilio permovent alterum actualiter ad aliquod malum, damnum ſive maleficium, Proximis injuſte inferendum. Huc pertinent adhortationes, preces, atque promiſſiones, ut alter excitetur efficaciter ad damnum injuſtum inferendum. Et tales non ſolum peccant mortaliter, ſi fraude, vel culpa lata (ut vocant Theologi) iniquum conſilium dederint, ex quo grave damnum Proximo ſubſecutum eſt, ſed etiam tenentur ad reſtitutionem.

45. Intellige, ſi altero pravum conſilium ſuum ſequente, grave damnum re ipſa ſequatur: nam, ſi ſecus fiat, id eſt, ſi alter pravum conſilium non ſequatur, ac proinde conſulens non fuerit efficaciter cauſa damni alicujus, etſi graviter peccaverit ratione pravi affectus interioris, utique mali conſilii, non tamen quidpiam tenetur reſtituere; eo quod altero meliora conſilia ſequente nullum inde damnum cuipiam actualiter evenerit.

46. Dices: Nullus tenetur ſequi conſilium, quinimo exporare ac deliberare debet apud ſemetipſum, an illud ſibi expediat, nec ne. *l.* 2. *ff. Mandati*. ergo non videtur, quod Conſulens unquam poſſit incurrere obligationem reſtituendi. Accedit *Reg.* 62. *Juris in* 6. ibi: *Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.* cum Concordantiis. Reſp. I. retorquendo argumentum: ergo, cum allata Regula Juris loquatur de conſilio non fraudulento, ſecus erit dicendum de fraudulento, nam exceptio firmat regulam in oppoſitum.

47. Reſp. II. Argumentum, atque citatam Regulam procedere de conſilio dato circa contractus, vel quaſi contractus: nam, ſi ex tali conſilio, tamen non fraudulento, alteri illud exequenti, eveniat damnum, Conſulens ei ad nihil tenetur, ob rationes dictas. Secus eſt de conſilio dato circa maleficia, vel quaſi, v. g. committendi Furtum, Homicidium: ſi enim ex tali conſilio fuit damnum cuipiam tertio efficaciter ſecutum, tunc in ſolidum tenetur Conſulens, non quidem illi, cui conſilium dedit (quia is ſcire debebat, id ſibi non expedire) ſed alteri, contra quem conſilium dedit, quemque ſuo conſilio efficaciter damnificavit. Gloſſa *ad cit. Reg.* 62. *Juris in* 6.

48. Quoad *Conſenſum* adverte, quod nomine Conſenſus in Propoſito intelligatur efficax approbatio, aut ſuffragium ad malum inferendum: veluti, ſi aliquis e Magiſtratu, Concilio, vel Capitulo præſtet ſuffragium, & conſenſum ad inferendum bellum injuſtum, vel quodcunque damnum iniquum.

49. Et dicitur notanter, *efficax approbatio, aut ſuffragium*, id eſt tale, a quo pendet, ut res fiat, ita, ut ex ejuſdem efficaci influxu damnum injuſtum re ipſa ſubſequatur. Nam, ſi a conſenſu tuo non pendeat, ut malum inferatur, nec ne, eo quod auctoritatem nullam habeas, vel ſi abſque tuo conſenſu jam alii æque fuerint parati ad damnum inferendum, ac inſuper tuum ſuffragium ſuo conſenſu, ac per majora jam prævenerint, non cenſeris cauſa damni efficax: ac proinde, licet juxta gravitatem exceſſus potueris peccaſſe mortaliter ob pravam voluntatem, qua conſentiebas ad malum, nihilominus ad reſtitutionem, ſeu damni recompenſationem non teneberis, quia per te re ipſa nullum efficaciter damnum illatum eſt. Et ex hoc innumeri caſus poſſunt reſolvi.

50. Quoad *Palponem* ſciendum, quod nomine Palponis, ſeu Palpanis intelligatur adulator laudans damnificantem, aut ſcelus patraturum commendans, ſic quod ex hoc alter incitatur ad damnificandum. Huc pertinet exprobratio ignaviæ, quod quis v. g. injuriam acceptam nolit ulciſci, ac hujuſmodi. Et talis non ſolum peccat juxta gravitatem materiæ, pravæque intentionis, ſed etiam tenetur ad recompenſationem gravis damni illati, quando ex tali adulatione, laudatione, aut exprobratione ignaviæ alter efficaciter excitatur, atque impellitur ad maleficium perpetrandum. Ratio eſt clara: quia talis Palpo eſt cauſa efficax damni illati; nam ſine tali palpatione (uti ſupponitur) damnum alter non intuliſſet.

51. Per *Receptum* intelligitur hic, quicunque refugium, aut ſecuritatem, vel quodlibet receptaculum præbet malefactori, ex quo is movetur ad inferendum damnum. Et hæc allecuratio poteſt fieri vel receptando perſonam, vel rem ablatam, aut ejus inſtrumenta occultando, aliiſque ſimilibus modis, quibus alter animatur, atque efficaciter movetur ad inferendum Proximo malum, vel omittendam debitam reſtitutionem. Quod ſi, excluſa ſpe præbendi refugium ad furta continuanda, talem præciſe recipias, ne tanquam amicus hic & nunc diffametur, vel etiam abſcondas ex miſericordia, ne a lictoribus deprehendatur, non diceris præbere receptum.

52. Quoad *Participantem* eſt notandum, dupliciter aliquem poſſe eſſe participem, ſeu participantem damni illati. I. Quia participat de re injuſte ablata, ut puta quia eſt particeps prædæ jam factæ: & hac ratione præter peccatum, quod incurrit, tenetur ad reſtitutionem pro ea parte, quæ ipſi obvenit. II. Si quis participet in ipſa actione mala, & injuſta, ut ſi quis adjuvet furem ad Furtum perpetrandum, v. g. ſcalas apponendo, vel ipſas fure aſcendente ſuſtinendo, excubias agendo, prædam aſportando, aut ſimiles actiones exercendo, quæ in talibus circumſtantiis proxime juvant ad peccatum. Et tunc, ſi ita efficaciter influat, ut ſine eo actio damnoſa vel omnino non poneretur, vel ſaltem non fieret abſque alia nova cauſa ſuperaddita, non ſolum peccat pro qualitate damni, ſed etiam tenetur ſuo ordine reſtituere in ſolidum totum damnum, ſi ita in totum damnum influxerit. Debet autem concurſus ille eſſe proximus. Atque hinc notanter additur: *Quæ in talibus circumſtantiis proxime juvant ad peccatum*: nam ſecus dicendum, ſi opus illud de ſe indifferens ſit, ſimulque proxime non juvet ad peccatum alterius, neque fiat ad cooperandum inferenti injuſtum damnum, ſed ob alium rationabilem finem v. g. ad avertendum grave malum alias ſibi imminens, prout exinde excuſantur miſelli ruſtici, ſi pecora a militibus in confinibus deprædata abigant, ad id faciendum ab ipſis ſpoliatoribus coacti ſub gravibus minis. Item ſi de ſe indifferentia fiant ad reddendum licitum obſequium jure cuipiam debitum. (c)

Additio.

* Ex quo inferes, quod ſi tres vel quatuor gregarii milites ſeſe ad invicem excitantes & commoventes, ſicque unus dependenter ab alio communi conſilio intrent vineam vel cellam vinariam non hoſtilem, eandem ex integro ſpoliando, vel plures graſſatores ſimili modo expilent domum, quod, inquam, omnes peccent graviter, & in ſolidum obligentur ſinguli ſub gravi ad reparationem totius damni ab ipſis cauſati, quamvis nonnulli horum tantum ex præda paucos botros, vel modicum vinum, vel tantum nonnullos crucigeros accepiſſent. Ratio eſt: quia ſinguli non ſolum in re accepta, ſed in ipſa actione mala & graviter alteri noxia participarunt, ac unus ab altero dependenter influendo efficaciter totum effectum cauſavit. Secus dicendum, ſi abſque communi conſilio, ſeu ad invicem dependentia ab aliquibus Furta ſimilia fuiſſent perpetrata, tunc enim, qui tantum modicum abſtuliſſet, quamvis forſan conſcius Furti aliorum, non tamen exinde peccaſſet mortaliter, nec teneretur ſub gravi ad reſtitutionem. Ita cum Leſſio, Card. de Lugo, Sanchez, Diana ac aliis, Sporer *tract.* 5. *cap.* 5. *ſect.* 2. *n.* 47. & la Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 1010. Ratio eſt: quia talis tantum participat quoad ipſam rem acceptam, quæ levis eſt, utpote non influens in actionem aliorum. Excipe tamen, ſi huic deprædationi interfuiſſet præter gregarios Dux militum, vel ejuſdem ſubordinatus: talis enim, quia *non obſtitit*, prout tamen ex officio tenebatur, quin & adjuvit, adſtringitur in ſolidum ad refectionem totius damni, prout recte notat noſter Henno *Tom.* 2. *Tract.* 1.

diſp.

diſp. 4. *quæſt.* 4. ad finem, & colligetur ex dicendis proxime.

53. Quod attinet ad reliqua tria, nempe ly *Mutus non obſtans*, *non manifeſtans*, quibus indicantur negative concurrentes ad Furtum, aut aliam injuſtam Damnificationem: imprimis per *Mutum* intelligitur ille, qui id, ad quod ex officio tenebatur, omittit præcipere, ſi erat Superior; conſulere, ſi Conſultor; clamare, aut ſtrepitum facere, ſi erat Cuſtos rei, ad damnum impediendum.

54. *Non obſtans* dicitur, qui omittit opem vel operam, qua poterat damnum impedire, & quam ex officio tenebatur navare: ut Princeps, Magiſtratus, Præpoſiti viarum, & ſimiles.

55. *Non manifeſtans* denotat eum, qui, cum ex officio teneatur, omittit manifeſtare malefactorem; idque ſive ante factum, quando damnum erat impediendum, ſive poſt factum, quando id eſt reſarciendum: ut Cuſtos rei alienæ cuſtodiendæ deputatus.

56. Et quidem certum eſt, quod tales peccent juxta gravitatem ſuæ negligentiæ, damnique inde ſequentis: utpote cum ex officio teneantur impedire damnum, ſimulque illud impedire commode & abſque gravi præjudicio poſſint, uti ſupponitur. Quinimo tales etiam ſuo modo tenentur ad reſtitutionem ratione damni ex ſua taciturnitate, vel non reſiſtentia Proximo emergentis, prout amplius patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* Hinc ſit

QUÆSTIO IV.

De Reſtitutione, atque ordine in ipſa ſervando, circa bona Fortunæ.

SUMMARIUM.

57. *Reſtitutio, quid?*
58. *Eſt neceſſaria ad ſalutem.*
59. *Duæ generatim ſunt radices, ſeu cauſæ Reſtitutionis, quæ?*
60. *Obligatio reſtituendi in ſolidum, quid?*
61. *Qui omnes teneantur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, vel damnificationis?*
   (ſ) Ut ſæpius dictum quæſt. præc.
62. *Cauſa totius damni tenetur reſtituere totum, cauſa partis partem.*
63. *Quid de tribus modis negative cooperantibus?*
64. *Quo ordine ſinguli teneantur ad Reſtitutionem? Per ordinem quid intelligatur?*
65. *Detinens rem alienam primo loco tenetur.*
66. *Quis ordo in Reſtitutione ob damnificationem injuſtam?*
   * *An hic ordo procedat etiam quoad cauſas negative influentes? Addit. I. & II.*
67. *Si res furtiva caſu pereat apud furem, adhuc is reſtituere tenetur.*
68. *Niſi ſimiliter periiſſet apud Dominum.*
69. *Reſtitutio cui facienda?*
70. *I. Regula quoad hoc.*
71. *II. Regula.*
72. *III. Regula.*
   * *Cui ſit facienda Reſtitutio, ſi Dominus ſit abſens? ubi & alia notabilis doctrina.*
73. *Reſtitutio quando facienda?*
74. *Quid in caſu impedimenti temporalis?*
   * *Præſertim quoad ægrotos.*

57. QUÆRITUR I. Quid ſit Reſtitutio, & ex quibus cauſis oriatur? Reſp. I. *Reſtitutio* (ſic dicta, quaſi *rei* in ſtatum priſtinum *ſtatutio*) quantum ad propoſitum, eſt actus Juſtitiæ, quo ſit rei alienæ redditio, vel damni injuſte illati compenſatio. Ita in re communis.

58. Porro Reſtitutionem eſſe ad ſalutem neceſſariam de præcepto, patet ex illo Decalogi: *Non furtum facies*. Quia ejuſdem rationis eſt furari, & detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi poteſt. Hinc S. Auguſtinus *Epiſt.* 54. ac refertur *c. Si res aliena*. 14. *q.* 6. ait: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, ut dixi, cum reſtitui poteſt*. Hæc ille.

59. Reſp. II. Duæ generatim circa bona Fortunæ, ſive res temporales exteriores ſunt radices, ſeu cauſæ Reſtitutionis: una ex parte rei acceptæ, ſeu poſſeſſæ, quæ domino ſuo reddi debet; cum res quælibet juxta vulgata Juris clamet ad dominum ſuum. Altera ex parte injuſtæ acceptionis, ſive damnificationis. Ratione prioris capitis tenetur quis reſtituere rem depoſitam, vel commodatam, ac hujuſmodi, quando poſtulatur a domino, vel tempus præſtitutum elapſum eſt. Ratione poſterioris capitis non ſolum tenetur fur reſtituere vero domino rem furtivam; ſed etiam injuſte Proximum damnificans recompenſare damnum illatum, & quidem in ſolidum, juxta Doctores communiter, & patet ex verſiculis *n.* 42. relatis. Sed occaſione horum

60. Quæritur II. Quid ſit obligatio reſtituendi in ſolidum? Reſp. cum communi. Per *Obligationem reſtituendi in ſolidum* intelligitur illa, qua quis efficaciter ad furtum, vel damnum cooperans obligatur ad reſtituendum ſeu ſolvendum totum id, reſpectu cujus erat cauſa efficax, ſi alii, ſive principales, ſive cooperantes, non ſolverint. Quod ſi unus eorum prius illi, qui paſſus eſt damnum, reſtituat, cæteri liberantur a debito Reſtitutionis in comparatione ad ipſum damnificatum (alioquin enim idem damnum ſæpius eidem deberet reſarciri, quod non exigit Juſtitia) adhuc tamen iidem, poſito, quod ſint in uno, eodemque ordine conſtituti (de quo ordine Reſtitutionis agetur *n.* 64. *& ſeqq.*) tenebuntur pro rata portione, quæ eos contingit, partem ſuam refundere illi, qui damnificato totum damnum prior compenſavit, atque reſtituit. Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *§. De quart.* & alii.

61. Quæritur III. Quinam ratione injuſtæ acceptionis, vel damnificationis bonorum Fortunæ, teneantur reſtituere in ſolidum? Reſp. I. Omnes illi tenentur ad Reſtitutionem in ſolidum, qui ſua juſſione, conſilio, conſenſu, vel alio ex prædictis novem modis fuerunt cauſa efficax damni injuſte illati. Ita communis, idque deſumitur tum ex illo D. Apoſtoli *Rom.* 1. *Non ſolum, qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*. Tum ex *c. Notum ſit* 2. *q.* 1. ubi dicitur, quod *facientem, & conſentientem par pœna conſtringit*. Tum tandem ex eo: quia omnes illi ſupponuntur fuiſſe cauſa efficax damni illius, reſpectu cujus dicuntur obligati reſtituere in ſolidum; nam, ſi vel talis juſſio, aut conſilium pravum non fuit in opus deductum altero meliora conſilia conſequente, vel ſaltem non fuit cauſa efficax damni, utpote independenter a tali conſilio illati, nulla ex parte eorum oritur obligatio Reſtitutionis. (ſ) Unde ille vulgatus verſiculus, ſupra jam relatus, & loquens de omnibus prædictis novem damnificantium generibus, ſic de illis pronuntiat:

Quilibet in ſolidum reddat prius injuriato.

Et hinc merito Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 39. Propoſitionem damnavit: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad Reſtitutionem.*

62. Reſp. II. cum Leſſio *Lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 32. & aliis, quod ad priores quinque modos attinet, nempe *Conſulens, Mandans, Conſentiens, Laudans & receptans* (de ſexto modo, nempe de *Participante*, jam dictum eſt *n.* 52.) tenentur ii ad reparationem totius damni in ſolidum, ſi totius damni illati cauſa fuerunt, vel partis, ſi partis tantum illati damni cauſa extiterunt. Hinc ſequitur, quod ſi volenti furari decem, efficaciter juſſiſti, ſuaſiſti &c. ut acciperet alios decem, tenearis tantum ad decem: ſi vero is efficaciter non intenderat quidpiam furari, ad tuum autem conſilium furetur viginti, illo non reſtituente teneberis totos viginti reſtituere, eo quod cauſa efficax fueris totius damni per furtum illati: & ſic de ſimilibus diſcurrendum.

63. Reſp. III. Quod ad cæteros tres modos attinet, qui negative cooperantur ad damnum Proximi tamquam *Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans*: iſti tunc ſolum obligantur, dum ex officio tenentur ad impediendum Proximi damnum, idque ex culpa gravi non impediunt, etſi commode, & abſque gravi ſuo præjudicio, uti ſupponitur, poſſint. Leſſius ibidem *num.* 69. *& ſeqq.* cum communi. Additur notanter,

dum

Digitized by Google

dum ex officio tenentur: nam qui non obligatur ad impediendum damnum Proximi ex officio, licet teneatur ex Charitate, ac proinde non impediendo peccet, non tamen tenetur damnum reſarcire; cum violatio Charitatis non inducat neceſſitatem Reſtitutionis, ſed ſolum violatio obligationis juſtitiæ, juxta Doctores paſſim.

64. Quæritur IV. Quo ordine teneantur prædicti ad Reſtitutionem faciendam? Ubi per *Ordinem* non intelligitur prioritas temporis: omnes enim ſuo modo (eo nimirum, qui præſcribitur inferius *num. 66.*) & niſi aliunde excuſentur, obligantur ſtatim facere Reſtitutionem poſt Furtum, vel damnum Proximo illatum, quamprimum fieri poteſt; cum præceptum non retinendi rem alienam injuſte, & conſequenter reſtituendi ſit negativum, ſicque obliget ſemper, & pro ſemper. Unde per *ordinem* intelligitur hic prioritas quoad gravitatem criminis, & obligationis.

65. Reſp. I. Si aliquid Proximo injuſte eſt ablatum, primo loco, & ante omnes tenetur is reſtituere, ad quem res furtiva pervenit. Ratio clara eſt: quia talis obligatur ratione rei alienæ apud ipſum exiſtentis; quæ obligatio eſt ſumma; nam quælibet res tranſit cum ſuo onere, ſimulque res aliena, quamdiu extat in ſpecie, per ſe debetur, ſemperque clamat, ut dici ſolet. Quod ſi is rem jam conſumpſerit, neque habeat aliunde, unde reſtituat, tunc altero loco tenetur Jubens, tertio Executor, & poſtmodum alii, ut in ſimili mox dicetur.

66. Reſp. II. Si vero nihil ablatum eſt, ſed tantummodo damnum Proximo injuſte illatum, primo loco tenetur is damnum reſarcire, qui coegit, vel fraude induxit; aut alteri imperavit damnum illud inferre, cui alter non fuit auſus contradicere: ut ſi Dux belli injuſti imperet militi, ut occidat, incendat, ſpoliet. Idem dicendum de eo, qui ſuo nomine procuravit fieri maleficium, ſeu injuſtam damnificationem. Ratio utriuſque partis eſt: quia talis cauſa eſt primaria, movens cæteras, ac proinde tenetur ante alias ad Reſtitutionem. Imo ob hanc rationem notant Doctores, quod ſi talis reſtituat, aliæ concauſæ ſecundariæ non teneantur eidem quidquam refundere. Secundo loco tenetur Executor, in quantum fuit executor furti, vel damni injuſte illati. Tertio demum loco tenentur cæteri, qui conſilium ad illud dederunt, qui conſenſerunt, laudaverunt, aut recurſum vel obſequium præſtiterunt. Ita tamen ſemper, ut, ſi hi, qui primo loco ſunt poſiti, ſuam obligationem reſtituendi non obſervaſſent, aut in ſtatu impoſſibilitatis exiſterent, teneantur illi, qui ſecundo loco ſunt collocati, & in horum defectum tertio loco poſiti: ſinguli in ſolidum.

Additio I.

* Quod ſi dubites, num tres cauſæ negative influentes, nimirum *mutus*, *non obſtans*, *non manifeſtans* eodem ordine (nimirum tertio loco) quoad obligationem reſtituendi ſint ponendæ; ſicuti cauſæ ſecundariæ poſitive ad damnificationem concurrentes? Ad hoc dubium tibi ex Leſſio, Card. de Lugo, Haunoldo, ac Laymann &c. reponit la Croix *lib. 3. part. 2. num. 63.* cauſas illas poſitivas teneri adhuc reſtituere ante cauſas negative influentes; quia poſitive influentes revera procurant damnum, negative autem ſolummodo id non impediunt. Et conſequenter cauſæ negativæ in ordine ad faciendam reparationem damni videntur ponendæ *quarto loco*. E. g. ponamus, quod unus famulus efficaciter extraneis ſibi notis, aut ex conſanguineis ſuadeat, vel etiam claves ſubminiſtret, ſive modum oſtendat, quomodo ab hero hujus famuli ex granario, cella vinaria, vel culina quædam occulte ſurripere valeant. Alter famulus ſcit, nec ſimilia furta ſæpius reperta domino indicat. In ſimili caſu poſt ipſos fures *priori loco* ſeu ordine prior famulus ſuadens, & primum *poſteriori* alter mutus ſeu non manifeſtans obligatur ex Juſtitia reſtituere.*

Additio II.

* Nec dicas: allegatum exemplum de famulis omnino non eſſe ad propoſitum; quia poſterior famulus *non manifeſtans*, ſi non poſitive ad furtum cooperetur, ne quidem *quarto loco* ad reſarcitionem damni adſtringitur: quoniam non tenebatur ex Juſtitia admonere dominum, cum ad hoc propter ſalarium ſe non obligaverit, ſed tantum, quod ſuum officium, ſuper quod conſtitutus eſt, velit fideliter adminiſtrare, adeoque ſolummodo obligatur ex Charitate, uti alii extranei homines, ſi non manifeſtarent ſimilia furta; notum autem eſt apud Theologos, quod opus, ad quod erat quis obligatus ex Charitate, omittens equidem peccet, non autem obligetur ad Reſtitutionem. Reſp. enim, ita quidem aliquos DD. & me judicio non improbabiliter diſcurrere, nihilominus communis DD. negat dictum antecedens: etenim vel ille poſterior famulus fuit expreſſe vi officii ſui ac ſalarii ſuper culinam, aut frumentum &c. conſtitutus, vel non. Si primum; tunc certo juxta omnes *non manifeſtans* peccat contra Juſtitiam, adeoque obligatur *quarto loco* ad Reſtitutionem. Si vero vi ſalarii ſui non erat conductus ad ſimiles res cuſtodiendas, ſed ad alias functiones peragendas, tunc etſi non expreſſe vi ſalarii ſui, tamen tacite cenſetur ſe obligaſſe ad manifeſtanda furta extraneorum, ſi quæ ſciat, & abſque gravi præjudicio poſſit manifeſtare. Ita enim communis habet perſuaſio dominorum tales famulos conducentium, prout contra Molinam, Rebellum & Bonacinam putat la Croix *lib. 3. part. 2. num. 46.* eſtque hoc (inquit Leſſius apud eundem) quaſi de Jure Gentium, quod quivis famulus cenſeatur tacite ſe obligare vi ſalarii ſui *ad manifeſtanda furta extraneorum*: ſecus communiter ſentiunt DD. quoad *furta domeſticorum*. Unde, ſi famulus advertat alium famulum vel domeſticum furari ex rebus Domini ſui, & ſileat, quamvis talis peccet contra Charitatem, quando facile abſque ſuo gravi præjudicio manifeſtare poteſt, non tamen obligatur ullo modo ad faciendam Reſtitutionem, niſi huic vi officii ſui cuſtodia rei eſſet ſpecialiter commiſſa, uti communiter tenent omnes, prout ait Cardinal. de Lugo apud la Croix *loc. cit.**

67. Quæritur V. Utrum, ſi res furtiva pereat apud furem, is adhuc teneatur ad Reſtitutionem? Reſp. Si res furtiva, vel alias injuſte parta caſu pereat, nihilominus qui abſtulit, tenetur ad Reſtitutionem pretii, niſi ea ſimiliter fuiſſet certo peritura apud dominum. Prior pars eſt D. Thomæ 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 6. & communis Doctorum. Ratio eſt: tum quia Reſtitutio ad hoc ordinatur, ut illi, qui per actionem injurioſam minus habet, ſuppleatur: tum quia Reſtitutio generatim oritur vel ratione rei alienæ, vel ratione injuſtæ acceptionis, ſive damnificationis: atqui hæc in propoſito intervenit; ergo.

68. Additur, *niſi ea ſimiliter fuiſſet certo peritura apud dominum*: utpote inundatione aquarum, vel injuſta incurſione hoſtium, aut hujuſmodi. Nam tunc non teneri furem, aut iniquum rei alienæ occupatorem ad Reſtitutionem, cenſent Covarruvias *part.* 2. *in c. Peccatum* §. 6. *num.* 5. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 92. Sylveſter, & alii, contra quoſdam oppoſitum tenentes: quia, ſi res certo apud dominum æque peritura fuiſſet (ſecus, ſi de hoc ſit dubium) nullum notabile detrimentum eidem accidit, eo quod perierit apud furem, vel iniquum illum detentorem, & non potius penes ipſum dominum.

69. Quæritur VI. Cui facienda ſit Reſtitutio? Reſp. cum Doctore Subtili 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. & communi aliorum, ponendo quaſdam regulas, quæ deſumuntur ex Jure Canonico *c. Cum tu. De Uſuris.* ubi circa Reſtitutionem uſurarum (& eadem ratio eſt de aliis male ablatis) habetur ſtatutum, *Quod ii, qui uſuras extorſerunt, cogendi ſunt eas his, a quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere, vel (his non ſuperſtitibus) pauperibus erogare; dummodo in facultatibus habeant, unde ipſis poſſint eas reſtituere: cum juxta verbum Beati Auguſtini, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde uſuras valeant reſtituere, non debent ulla pœna mulctari, cum eos nota paupertatis evidenter excuſet.* Hæc Pontifex *loc. cit.* Unde iſta applicando ad noſtrum propoſitum, ſit

70. Regula I. Reſtitutio eſt facienda ipſi damnificato, ſi poſſibile eſt: id eſt, ſi, qui damnum intulit, novit eum, & habeat ipſum præſentem, vel eidem mittere poſſit abſque majori incommodo, quam illud, quod mittendum eſt, eſſet utile ipſi, cui mittitur.

71. Re-

71. Regula II. Si non ſit poſſibile Reſtitutionem ipſi damnificato facere, quia ipſe mortuus eſt, reſtituendum erit ejus hæredibus, ſeu propinquis. Nam Lege naturæ præſumitur, quod damnificatus in cauſa talis impotentiæ potius velit Reſtitutionem fieri ſuis hæredibus, ſeu propinquis, utpote quibus jure naturali magis conjunctus eſt, quam aliis extraneis.

72. Regula III. Si neutrum horum fieri poteſt, vel quia tam ipſe, quam ejus propinqui jam mortui ſunt, vel quia ex una parte non eſt prudens ſpes de reditu Domini ad locum vicinorum, ex altera autem majores ſumptus eſſent ponendi in mittendo, quam illud valeat illi, cui mitti deberet, reſtituendum erit cauſis piis, vel pauperibus. Quod ſi talis damnificans ſit ipſemet pauper, poteſt id ſibi applicare tanquam pauperi. Suadetur tamen ex tunc, ut adjungantur preces pro Domino perſolvendæ.

Additio I.

* Aſt ponamus, in præcedentibus tribus Regulis Dominum ab altero damnificatum neſciri, vel eſſe abſentem ſine prudenti ſpe reditus in tanta diſtantia, ut abſque maximis expenſis, ipſum debitum ſuperantibus, huic ſatisfactio præſtari nequeat, vel eundem ex aliqua veriſimili relatione fuiſſe creditum mortuum, hinc in dictis caſibus Reſtitutionem bona fide fuiſſe applicatam pauperibus, quid faciendum, ſi poſtea Dominus rei ex inſperato comparear? Ante reſponſionem nota ex communi, quod bonæ fidei poſſeſſor rem alienam cognitam, ut talem, teneatur Domino reddere, ſi extat adhuc apud ipſum in ſpecie; ſecus vero, ſi bona fide alienavit, vel conſumpſit, ignorans, eam eſſe alienam, & neque ex hac conſumptione vel alienatione factus ditior. Econtra vero malæ fidei poſſeſſor, ſive factus ſit ditior ex re aliena, ſive non, tenetur ſatisfacere Domino, vel in ejus defectum dare pauperibus. H. N.

Reſp. Sub diſtinctione; nam vel illa res in pauperes diſtributa adhuc apud eoſdem exiſtit, vel non? Si prius (quod tamen raro continget) tenentur ipſimet pauperes, quamvis ſint bonæ fidei poſſeſſores, dum reſciuntur, & conveniri poſſunt, iterum reddere; cum hiſce ſimiles res videantur datæ ſolum conditione implicita, *ſi Dominus verus non amplius compareat*. Quando vero talis res jam fuit a pauperibus, uti alia eleemoſyna conſumpta, nec damnificans, nec pauperes tenentur aliquid reddere Domino comparenti. Non *damnificans*: utpote, qui nec titulo *rei acceptæ* obligatur, cum talis *res* apud eundem non amplius exiſtat: nec titulo *injuſtæ acceptionis* adſtringitur, quoniam huic obligationi jam videtur ſatisfeciſſe, eandem rem bona fide, & præmiſſa prius debita de Domino indagatione erogando in pauperes. Deinde nec *Pauperes* tenentur iterum reſtituere, qui jam bona fide conſumpſerunt, non exinde (uti ſupponitur) facti ditiores, & conſequenter res ſibi diſtributas nec in æquivalenti apud ſe retinentes. Sporer *Tract.* 4. *in Decal. cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 104. & la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 95.

Additio II.

* Porro incidentaliter hic bene advertendum adhuc venit ex Patre Sporer *Tract.* 4. *in Decal. cap.* 2. *ſect.* 3. §. 4. *num.* 101. quod tunc ex re aliena abſumpta quis cenſeatur factus ditior, & conſequenter talem rem adhuc in æquivalenti apud ſe retinere, ſi per conſumptionem hujus rei, ſeu occaſione illius rei conſumptæ ſuum patrimonium in aliquo eſt auctum, vel ſi exinde aliquid lucratus eſt, ac poſſidet, quod alioquin non haberet loco rei alienæ. Quod ſi vero occaſione ejuſdem rei alienæ abſumptæ patrimonium ſuum in nullo eſt auctum, non dicetur quis ditior factus. *

73. Quæritur VII. Quando facienda ſit Reſtitutio? Reſp. Reſtitutio regulariter loquendo, & niſi adſit alia cauſa rationabiliter excuſans, ſtatim facienda eſt, quamprimum commode fieri poteſt. Ita communis, & ratio eſt: quia *reſtituere* eſt actus præcepti negativi, quo tenemur non detinere alienum domino rationabiliter invito; ac proinde obligat ſemper, & pro ſemper. Unde ſicuti tenemur, ab alio quocumque actu peccati mortalis ceſſare ſtatim, ita etiam ab injuſta detentione rei alienæ.

74. Dicitur, *domino rationabiliter invito*: nam ſi eſſet impedimentum ad tempus legitime excuſans Proximum a facienda Reſtitutione, ipſe, cui res injuſte ablata eſt, vel non eſſet invitus, vel ſaltem non rationabiliter, quod alter differat Reſtitutionem exteriorem ad aliquod tempus opportunius. Unde talis, ſuppoſita voluntate reſtituendi, quamprimum poterit, non peccat Reſtitutionem differendo. Verum de hoc inferius *quæſt.* 6.

Additio.

* Cæterum, quod ſi etiam aliquis abſque cauſa ſufficienti differret actualem Reſtitutionem ad aliud tempus, ſi tamen haberet voluntatem reſtituendi, & præterea dilatio ultra tempus debitum non foret notabilis, non illico peccaret exinde mortaliter per dictam dilationem, ſed tantum venialiter, quoniam Dominus non cenſetur prudenter eſſe invitus graviter, niſi prævideat etiam per modicam illam dilationem imminere grave periculum, ne omnino reſtituatur: quale periculum non raro contingere poteſt, ſi periculoſe decumbens abſque rationabili cauſa vellet differre ulterius onus Reſtitutionis. Ex quibus ultimis dictis cum Molina, Card. de Lugo, Illſung, Tamburino, & la Croix communiter advertunt Doctores, homines in periculo mortis conſtitutos ordinarie non eſſe abſolvendos, ſi non preſſi magna neceſſitate commode abſque periculo ſcandali, infamiæ, aut alterius gravis cauſæ poſſint pro tunc reſtituere, & nihilominus velint onus illud in hæredes rejicere: tali enim modo creditores ſuos exponerent periculo proximo injuſtorum damnorum gravium, quia hæredes præſertim Magnatum (inquit la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 357.) ſæpe negligentes eſſe ſolent in Reſtitutione. *

QUÆSTIO I.

Ex qua culpa oriatur obligatio Reſtitutionis ratione damni dati?

SUMMARIUM.

75. *Damnificatio, quid?*
76. *Ea variis modis accidere poteſt.*
(g) Vide de his Tract. 8. diſt. 2. num. 34. 35. & 36.
77. *Si nulla culpa intervenit, ob damnum datum nemo regulariter reſtituere tenetur.*
78. *Quid, ſi infans aut furioſus damnum intulit?*
79. *Aut adhibita fuit omnis cautela, ne damnum ſequatur?*
80. *Quid, ſi animal damnum intulit?*
(h) Tract. 8. diſt. 2. n. 37. & 38.
81. *Dolo vel fraude damnum inferens, ad quid teneatur?*
82. *Quid, ſi quis dolo aut fraude alium impedivit a conſecutione alicujus boni?*
83. *Quid, ſi hoc accidit abſque vi, dolo aut fraude?*
84. *Corollarium.*
85. *Aptiſſima declaratio præmiſſarum concluſionum.*
86. *Inferens damnum extra officium & contractum, ex qua culpa teneatur reſtituere?*
87. *An tunc ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis?*
88. *Per culpam Theologicam, quando cenſeatur damnum illatum?*
89. *Ex ſola culpa civili levi, aut leviſſima non oritur obligatio reſtituendi pro Foro conſcientiæ.*
90. *Secus pro Foro externo.*
91. *Ratio diverſitatis.*
92. *Ac notabilis inſtantiæ ſolutio.*
* *Solvitur ulterior inſtantia.*
93. *Quæ ſit obligatio reſtituendi ob damnum in officio datum?*
94. *Corollaria*
95. *Limitatio circa profitentes extraordinariam diligentiam.*
96. *De obligatione reſtituendi ex contractu, remiſſive.*
(i) Tract. 8. Diſt. 2. q. 4. per totum.

75. PRÆSENS Quæſtio potiſſimum procedit de Damnificatione non lucroſa, ſive damno dato abſque eo, quod aliquid commodi, ſeu lucri eam-

exinde pervenit ad damnificantem: atque definiri ſolet, quod ſit jactura data in bonis externis Proximi abſque eorum uſurpatione. Et per hoc ejuſmodi injuſta Damnificatio differt, ſaltem materialiter, a Furto & Rapina, aliiſque iniquis uſurpationibus; eo quod fur, vel iniquus invaſor rem alienam ſibi vendicet, atque inde lucrum capturus in uſum ſuum accipiat: ſecus ſit in damno dato, ut puta ſi quis ædes vel ſegetes Proximi incendat, ejus animalia interficiat &c.

76. Cæterum hujuſmodi Damnificatio in rebus externis Proximi primum dupliciter poteſt accidere: videlicet uno modo, deſtruendo illi id, quod actualiter aut virtualiter habet: v. g. domum incendendo, animalia ejus in tenera ætate occidendo, recentes arborum plantationes eradicando &c. Altero modo, impediendo eum, ne aliquod bonum conſequatur, ad quod adipiſcendum ſpem concepit. Deinde id fieri poteſt cum, vel ſine culpa aliqua Theologica, aut Civili, ſive lata, levi, ſive leviſſima. (*g*) Et tandem Damnificatio illa contingere poteſt extra officium, & contractum, aut in officio ſeu interveniente aliquo contractu v. g. Commodati, Depoſiti &c. Et de his omnibus per ordinem reſtat dicendum.

77. CONCL. I. Regulariter loquendo, & in Foro tum externo, tum conſcientiæ nemo tenetur ad Reſtitutionem ob damnum alteri ſubſecutum vel illatum, ſi nulla culpa Theologica, aut Juridica intervenit. Ita in re communis. Sic nemo tenetur de damno dato rebus hoſtilibus in bello juſto, vel illato ad ſe defendendum cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut quod dat Judex exequendo munus ſuum in puniendis Reis & hujuſmodi, prout aliunde liquet.

78. Deinde hoc idem dicendum, ſi caſu fortuito, atque ſine omni culpa Theologica, & Civili damnum datum fuit: ut ſi inſans, vel furioſus, qui eſt incapax culpæ, damnum intulit. *c. illud relatum*, 15. *q.* 1. & *l. Sed & ſi* 5. §. 2. *ff. Ad Legem Aquiliam*, nam quia tales doli capaces non ſunt, damnum ab eiſdem illatum reputatur inter caſus fortuitos, niſi culpa alicujus alterius præceſſerit.

79. Tandem generaliter, ſi quis aliquid operetur, v. g. in loco deſerto emittat ſagittam, adhibita omni diligentia, ne cuipiam damnum eveniat, & tamen non obſtante omni ſua cautela nihilominus alteri damnum ſequatur, non tenetur reſtituere: quia aberat omnis culpa ex parte ejus. Unde *cap. ult. De injuriis & damno dato*, Pontifex ſic ait: *Sane licet, qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui, ut non accideret, de contingentibus nil omiſit*.

80. Additur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo*: fallit enim hoc, ſi animal tuum abſque alia culpa tua damnum intulit, ut puta percutiendo, vel occidendo animal Proximi, aut ſegetes depaſcendo: teneberis enim damnum illarum reſarcire, niſi tali obligatione te ipſum eximere velis, tradendo animal vivum, quod damnum intulit, pro occiſo, aut pro damno per illud illato, *ex. cap. ult. De injur. & damno dato*. juncta *l.* 1. *ff. Si quadrupes pauperiem &c.* Inſuper, ſi res apud aliquem ſit ex contractu v. g. Commodati, atque expreſſe de hoc conventum fuerit, tenebitur is etiam de caſu fortuito; prout ſibi (*b*) dictum.

81. CONCL. II. Qui dolo vel fraude damnum dedit, certum eſt, quod peccet mortaliter, atque ſub gravi culpa ad Reſtitutionem teneatur, ſi quantitas rei damnificatæ quantitatem notabilem aſcendat: imo talis injuſte damnum inferens rem alienam deſtruendo, vel deteriorando, tenetur reſtituere non ſolum damni dati valorem, ſed etiam lucrum ceſſans, ac quodlibet aliud damnum ex illa injuſta læſione cauſatum. Ita communis. Nam lex Juſtitiæ, quæ læditur, horum omnium recompenſationem exigit, ut injuſte damnificato ſatisfiat.

82. CONCL. III. Loquendo de bonis primum conſequendis, ſi quis directe (hoc eſt, intentione damnificandi Proximum) eundem metu injuſte incuſſo, fraude vel dolo impedit a conſecutione alicujus boni v. g. officii ſive beneficii, ſibi ex juſtitia necdum debiti, ſed ſolum ex liberalitate alterius conferendi, tenetur quidem eidem ad aliquam Reſtitutionem, non tamen obligatur ipſi reſtituere totum illud bonum, neque valorem eidem æquivalentem, ſed aliquam dumtaxat portionem, pro ratione illius ſpei conſequendi dictum bonum. Ita Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *Ad ultimum principale*. Cavellus *in Scholio ibidem*. & alii. Ratio prioris partis eſt: quia licet alter jus needum habuerit ad rem, quam alius ex mera liberalitate collaturus fuiſſet, jus tamen habuit, ne per media illicita, & injuſta, videlicet per vim ſeu metum injuſte incuſſum, fraudem aut dolum ab ejuſdem conſecutione impediatur: unde, ſi quis eum taliter injuſte impediat, tenetur ipſi ad recompenſam pro ratione valoris ſpei, qua ſperabatur illius boni conſecutio. Altera pars ex eo patet: quia multum intereſt inter habere, & prope eſſe; ergo.

83 CONCL. IV. Quod ſi quis impediat alterum a conſecutione alicujus boni ſine vi, metu, fraude aut dolo, idque fiat non ex animo nocendi Proximo, qui impeditur, ſed ex intentione proprii commodi, vel alterius amici, ad nullam tenetur Reſtitutionem. Ita cum Doctore noſtro *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 9 *Theolog. Mor. num.* 25 & alii.

84 Hinc ſi quis ſciat, teſtatorem velle Legatum aliis relinquere, & precibus ab illo obtineat, ut voluntatem ſuam mutet, & potius ſibi aut ſuo conſanguineo relinquat, nulla hinc exurgit obligatio reſtituendi: quia hoc totum ſit ſine ulla fraude, dolo, metu, aut alia injuſtitia, ſimulque quilibet habet jus procurandi ſibi bonum, ſervatis circumſtantiis juſtis & honeſtis.

85. Hoc ipſum Doctor Subtilis *loc. cit.* paucis verbis, ſimulque aptiſſimo exemplo amplius declarat; dicens: *Si quis tantummodo propriæ utilitati intendebat providere, & ſic procurat ſibi, & ex conſequenti alius præter intentionem illius damnificatur, iſte ad nihil tenetur illi: quia licet unicuique ſibi ipſi providere, alio neglecto. Confirmatur hoc per illud l.* 1. *§. Idem aiunt. ff. De aqua pluviali arcend. Si præſcindo venas in fundo meo, per quas derivabatur aqua ad puteum alterius, intentione nocendi ſibi, teneor ad Reſtitutionem damni. Sed ſi hoc facio ſine fraude, intendens conſulere propriæ utilitati, ut quia mihi eſt utile facere murum, qui non poteſt convenienter fundari ſine præciſione illarum venarum, non damnifico alium: quia jus habeo faciendi utilitatem meam in fundo meo. Et ff. de Regul. Jur. Nemo damnum facit, niſi qui illud facit; quod facere jus non habet. Iſte autem habet jus procurandi ſibi beneficium ſervatis circumſtantiis juſtis & honeſtis*. Hæc Scotus.

86. CONCL. V. Qui nec ex officio, nec ex contractu obligatus eſt ad alterius damnum præcavendum, pro Foro conſcientiæ ſolum tenetur ad Reſtitutionem damni, ſi noceat ex culpa Theologica, non autem ob culpam mere Civilem, ſaltem ſi illa culpa civilis fuerit præciſe levis, vel leviſſima: & loquendo de obligatione ante ſententiam Judicis. Prior pars, quod nimirum teneatur ad Reſtitutionem damni, ſi talis noceat ex culpa Theologica, eſt communis inter Doctores, quamvis iidem poſtmodum in hoc diſſentiant, utrum ad inducendam, obligationem gravem reſtituendi in Foro conſcientiæ, ſufficiat culpa Theologica venialis, vel requiratur mortalis.

87 Et quidem ſufficere culpam Theologicam venialem, Layman *lib.* 3 *tract.* 3 *part.* 1 *cap.* 6 *n.* 4 putat eſſe probabilius, eo quod altera radix Obligationis reſtituendi ſit injuſta acceptio, ſive læſio; ſed qui per venialem injuriam damnum infert, revera alterum injuſte lædit, ergo. Oppoſitum nihilominus tenet Leſſius *lib.* 2 *cap.* 7 *num.* 29 poſt Sotum, & alios, idemque probabile cenſet cit. Layman: nam, quando duntaxat culpa venialis interceſſit v. g. ob imperfectam animi conſiderationem, actus ille in genere moris, atque injuriæ non eſt perfectus: atqui actus in genere moris, & injuriæ imperfectus, ut puta elicitus cum imperfecta advertentia rationis, non poteſt eſſe cauſa obligationis gravis atque perfectæ in eodem genere, pro Foro conſcientiæ: ergo. Addit tamen idem Leſſius, quod, quando damnum illatum grave eſt, ordinarie loquendo culpa ſive negligentia, qua commiſſum eſt, cenſeatur mortalis, niſi aliunde conſtet non eſſe.

88 Cæ-

88. Cæterum per culpam Theologicam, & peccatum proprie dictum tunc cenſetur quis damnum intuliſſe, quando vel ex directo nocendi propoſito, abſque juſta cauſa damnum intulit, vel quando perſpecto damni inferendi periculo, actione aliqua non abſtinuit, cum potuiſſet ac debuiſſet abſtinere, vel quando damnum inferri non impedivit, cum potuiſſet, atque ad hoc ex Juſtitia tenebatur, prout deſumitur ex *cap. ultim. De injuriis & damno dato*.

89. Altera pars Concluſionis, quod nempe non detur obligatio reſtituendi ante ſententiam Judicis, ſi fuerit culpa civilis præciſe levis, vel leviſſima, eſt cit. Leſſii *n.* 24. Lugonis *diſp.* 8. *de J. & J. ſect.* 3. & 4. ac aliorum. Ratio eſt: quia in Foro conſcientiæ & ante ſententiam Judicis nemo tenetur in ſuis actionibus majorem diligentiam adhibere ad hoc, ut non cenſeatur alterum injuſte lædere, quam communiter homines ejuſdem profeſſionis in talibus præſtare ſolent, ne ſibi, vel aliis noceant: ſed qui admittit culpam civilem levem (idem a fortiori dicendum de culpa leviſſima) omittit diligentiam, quam communiter homines talis conditionis non adhibent; hi enim communiter non ſolent eſſe diligentiores, aut diligentiſſimi; ergo. Unde fit, quod ejuſmodi damnum potius cenſeatur caſuale & fortuitum, quam ipſi voluntarium, ſaltem in Foro conſcientiæ.

90. Dicitur notanter, *in Foro conſcientiæ*: nam ſecus eſt dicendum in Foro externo; qui enim ex negligentia mere civili, ſive ea ſit culpa levis, vel leviſſima damnum intulit; in Foro externo per actionem ex Lege Aquilia de damno dato ad integram ejus recompenſationem compelli poteſt; prout habetur *cit. cap. ult. De injuriis & damno dato*: ibi: *Si culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem forte tuliſti, aut hæc imperitia tua ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere vel jacturam*. Concordat Jus Civile *l.* 2. *& ſeqq.* ac præſertim *L.* 44 *ff. Ad Legem Aquiliam*. ibi *In Lege Aquilia & leviſſima culpa venit*.

91. Verum hæ Leges, ceu nimia rigidæ, & in Foro animæ vix practicabiles in hoc cum tanto rigore non videntur receptæ, ac proinde in Foro conſcientiæ, ante condemnationem Judicis, ad nihilum obligatus eſſe cenſetur, qui abſque culpa Theologica, ſive peccato injuſtitiæ per culpam civiliter duntaxat æſtimatam fuit cauſa cuiuſpiam damni ſubſecuti nullo præcedente contractu. Siquidem fini dictarum Legum, nec non & boni communis emolumento abunde ſatisfit, ſufficienterque providetur, eo quod prædictæ perſonæ in Foro externo, & poſt ſententiam Judicis etiam in Foro conſcientiæ ad damnum reſarciendum obligentur.

92. Dices. Si talis non tenetur in conſcientia, ante ſententiam Judicis; ergo neque poſt ipſam tenebitur, quin potius ejuſmodi ſententia erit injuſta. Reſp. negando conſequentiam: nam, cum ejuſmodi Leges, volentes reſarciri damnum etiam ex culpa levi, atque leviſſima datum, juſtiſſimis de cauſis, atque intuitu totius boni communis latæ fuerint; partim, ut quilibet amplius invigilet, ne ſua vel ſuorum culpa damnum aliquod Proximis inferatur, ſicque pax communis, & publica civium quies, atque inde unitas ſuorum conſervetur; partim, ut & præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum, quæ in Foro externo ſunt difficiliores probatu, ſententia Judicis conformiter dictis Legibus lata merito etiam in Foro conſcientiæ obligat, non obſtante, quod ante eam needum adfuerit talis obligatio reſarciendi damnum ex culpa mere Civili levi, vel leviſſima, & ſine omni culpa Theologica illatum.

Additio.

* Inſtabis. Culpa civilis lata obligat ante ſententiam Judicis: ergo etiam culpa levis, ac leviſſima. Reſp. neg. conſequentiam & paritatem. Diſparitas eſt; quia ſaltem ordinarie culpa Civilis lata ſolet eſſe conjuncta cum culpa Theologica gravi, prout jam ſupra *n.* 87 ex parte inſinuatum fuit; non ſic culpa levis, vel leviſſima. Quod ſi tamen ponas caſus quoſdam extraordinarios, in quibus culpa lata civilis v. g. ob naturalem inconſiderantiam aut ignorantiam invincibilem cum culpa Theologica conjuncta non fuit, in ſimili emergentia (quæ tamen fortaſſis ordinarie non contingit) negat P. Pichler *lib.* 5. *Jurisprudentia ſacræ tit.* 36. *n.* 15 adeſſe obligationem in Foro conſcientiæ reparandi ante ſententiam Judicis damnum datum ex culpa lata mere Juridica abſque Theologica ob paritatem rationis: quia etiam tale damnum coram Deo eſt involuntarie, & quaſi caſu fortuito datum. *

93. CONCL. VI. Loquendo de obligatione reſtituendi ex damno in officio dato, nemo tenetur in Foro conſcientiæ ad reparandum damnum ex culpa duntaxat levi aut leviſſima in officio commiſſo, ſed ex culpa lata, quæ Theologica ſit gravis & mortalis. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 7 *n.* 38 & alii. Ratio eſt, quæ ſupra: nemo enim tenetur in officio ſuo eſſe diligentior, doctior, ac prudentior, quam ejuſmodi homines paſſim eſſe ſolent.

94. Infertur proinde, quod Magiſtratus, Medicus, Advocatus, Architectus, & ejuſmodi Officiales in Foro conſcientiæ immunes ſint a culpa atque obligatione reſtituendi, ſi eam habeant, adhibeantque doctrinam, prudentiam, ac diligentiam, quæ paſſim aliis ejuſmodi officii communis eſt. Unde, ſi contingat, Advocatum cadere cauſa, eo quod non præſtiterit, quod doctiſſimus & diligentiſſimus præſtitiſſet, fecit tamen bona fide, quod ſolent diligentes & docti in ſimilibus præſtare, non tenetur ad aliquam Reſtitutionem. Idem dicendum de Medico, Architecto, Magiſtratu & aliis hujuſmodi.

95. Excipe tamen, niſi quia ad extraordinariam diligentiam ſeſe obligaſſet, profitendo ſe diligentiorem ac peritiorem aliis, & hac ratione eum, qui talem quærebat, ad ſe pertraxiſſet; tunc enim tenetur ex culpa levi, & leviſſima, ſecundum quantitatem culpæ: quia eo ipſo ſumma diligentia, ſaltem implicite, deducta fuit in pactum.

96. Tandem, quæ ſit obligatio reſtituendi, ex Contractu v. g. Commodati, Depoſiti &c. ſuperius (*i*) in proprio loco dictum eſt.

QUÆSTIO VI.

De cauſis excuſantibus a Reſtitutione, vel omnino, vel ad tempus.

SUMMARIUM.

97 *Cauſæ excuſantes a Reſtitutione variæ.*
98 *I. Impotentia, ſeu inopia debitoris.*
99 *Per hanc ſuſpenditur, non autem extinguitur obligatio reſtituendi.*
100 *Limitatur in caſu extremæ neceſſitatis.*
101 *Niſi quis alienum ante eam accepiſſet.*
102 *Aut res ablata poſt eam adhuc extaret.*
103 *Gravis neceſſitas dat facultatem differendi Reſtitutionem.*
104 *Regulæ duæ circa hoc.*
* *Notabilis objectio ſolvitur.*
105 *Quid, ſi creditor ſit in pari neceſſitate?*
(*k*) Vide dicta ſuperius n. 10 & ſeqq.
106 *Quid, ſi quis ſtatum ſuum acquiſivit injuſte v. g. per rapinas, uſuras &c.*
* *Quid, ſi neceſſitas gravis duret in perpetuum? Addit. I. & II.*
107 *II. Periculum infamiæ, vitæ vel membrorum.*
108 *Quid, ſi poſſit fieri Reſtitutio per alium?*
109 *Cautela circa hoc ſervanda.*
Et quid juris, ſi alter defraudet?
110 *III. Condonatio creditoris.*
111 *Quæ conditiones ad eam requirantur?*
112 *Sufficit quandoque remiſſio rationabiliter præſumpta.*
113 *Regula circa hoc.*
114 *Aliud notabile.*
115 *IV. Si res reſtituenda ſit creditori nocitura.*
116 *V. Præſcriptio.*
(*l*) Ut dictum Tract. 7. Diſt. 6. n. 5. & ſeqq.
117 *VI. Compenſatio.*
118 *Conditiones ad occultam compenſationem, ut ſit licita, requiſitæ.*
119 *VII. Ceſſio bonorum, & quid juris hæc tribuat?*
120 *Aliæ cauſæ excuſantes a Reſtitutione generatim.*

121

21 *VIII. Ignorantia, quod res ſit aliena.*
22 *Et hæc alia facti, alia juris.*
23 *IX. Dubium, & quando?*
24 *Tacentur aliæ,*

97. CAUSAS excuſantes a Reſtitutione plures adducunt Doctores, adeo ut Leſſius *lib. 2. de J. & J. cap. 16. n. 1.* poſt Jo. Medinam enumeret duodecim, Gregorius a Valentia quindecim, & Reginaldus *lib. 1. cap. 13. n. 250.* ſexdecim adducat. Earum principaliores ſunt, quæ ſequuntur.

98. Prima cauſa excuſans a Reſtitutione eſt *Impotentia*, ſeu inopia debitoris. Hæc ab omnibus Doctoribus remittitur; & ratio clara eſt, quia ad impoſſibile nemo tenetur. Unde D. Auguſtinus, relatus *can. Si res aliena. 14. q. 6.* optanter ait: *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, ut dixi, cum reſtitui poteſt. Plerumque enim, qui auſert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo: nec aliud habet, unde reſtituat. Huic certe non poſſumus dicere; Redde quod abſtuliſti.* Hæc S. Auguſtinus.

99. Circa quod Notandum I. cum communi, per dictam Impotentiam, ſeu inopiam debitoris ſuſpendi quidem obligationem reſtituendi, non autem penitus extingui. Unde excuſat non omnino, ſed duntaxat ad tempus, quamdiu videlicet durat illa impotentia: nam quando quis eſt impotens, pro tunc quidem non tenetur, cum reſtituere non poſſit: tenetur tamen poſtea, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit, prout habetur *c. Odoardus de Solution.*

100. Excipitur tamen is, qui in extrema neceſſitate quidpiam accepit, atque conſumpſit, utpote panem, vel aliud quidpiam ad victum, vitamque conſervandam neceſſarium; talis enim, juxta ſatis communem Doctorum, non tenetur reſtituere, etiamſi poſtmodum perveniat ad pinguiorem fortunam. Ratio eſt: quia in extrema neceſſitate ſunt omnia communia; ergo accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate conſtitutus, re ipſa alienum non conſumpſit, ſed id, quod ſibi cum altero tunc erat commune: & conſequenter ea neceſſitate tranſacta ad nihil tenetur alteri ex Juſtitia.

101. Dicitur notanter, *accipiens, & conſumens alienum in actuali extrema neceſſitate*: nam, ſi quis alienum accepit ante illam extremam neceſſitatem, non liberatur ab obligatione deinceps, poſtquam devenerit ad pinguiorem fortunam reddendi æquale; quia illa obligatio ortum habuit ab illa injuſta acceptione, quæ per ſupervenientem extremam neceſſitatem non eſt extincta, ſed ſopita. Scotus *4. diſt. 15. quæſt. 2. ad 5.*

102. Deinde, ſi res ablata non fuerit conſumpta in ipſa neceſſitate, ſed poſt eam adhuc extet, tenetur quis eam reddere. Unde accipiens equum alienum, ut manus inimicorum evadat, vitamque ſalvet, ceſſante hoc periculo tenetur equum reſtituere: nam ad illam neceſſitatem ſublevandam non fuit neceſſarius ipſemet equus, ſed ſolum uſus ejus; & conſequenter, cum res adhuc extet in ſpecie, oportet eam reddere: quia extrema neceſſitas non tribuit jus ad amplius, niſi quantum opus eſt ad eam ſuperandam. Leſſius *lib. 2. cap. 16. n. 3.*

103. Notandum II. Conformiter Scoto *cit. quæſt. 2 §. De quinto ſcilicet &c.* paucis hanc materiam ſubtiliter pertractanti, quem alii communiter ſequuntur, quod neceſſitas non ſolum extrema, quando, ſi debitor reſtituat, fame e. g. periturus eſt, ſed etiam gravis, quando, ſi reſtituat, etiam difficulter ſuſtinebit, vel ſtatum ſuo juſte, & non per rapinam, vel uſuras, neque per alia media illicita acquiſito excidet, facultatem præbeat talem differendi Reſtitutionem, aut paulatim & per partes reſtituendi. Ratio eſt: quia quilibet rationabiliter (ſubdit Scotus) *debet magis velle, quod vitetur magnum incommodum proximi reſtituentis, quam modicum incommodum ſuum, vel aliquid in illa modica dilatione reſtituentis.* Hæc ille.

104. Notandum III. Quod ad propoſitum noſtrum & conformiter Doctori ſubtili *loc. c.* duæ paſſim a Doctoribus ponantur regulæ generales, quas refert Laymann *lib. 3. tract. 2. cap. 12. n. 1.* Prima eſt: *Nemo tenetur reſtituere cum ſuo notabiliter majore detrimento, quam ſit creditoris commodum.* Secunda: *Quotieſcunque dominus ſive creditor rationabiliter contentus eſſe debet, ut reſtitutio differatur, poteſt differri, quamvis ille invitus ſit.*

Additio.

* Dices: Cenſetur Dominus rationabiliter invitus, ſi alter ob gravem neceſſitatem quam patitur, aut ne cadat a ſtatu, rem aliquam Domino occulte auferr; ergo etiam cenſebitur ita rationabiliter invitus, ſi talis fur ob gravem, quam patitur, neceſſitatem, rem ſemel injuſte ablatam retinet: nam rei alienæ retentio cenſetur ipſamet continuata ejuſdem rei ablatio, & conſequenter, ſicut non licet ob gravem neceſſitatem rem alienam auferre juxta communiſſimam ſententiam (quoniam contraria Propoſitio ab Innocentio XI. ordine 36. damnata videtur, quæ ſic ſonabat: *Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate ſed etiam in gravi*) ita nec licebit eandem rem alienam ſemel injuſte ablatam retinere, ejuſque Reſtitutionem ad tempus differre ob gravem aliquam neceſſitatem &c. Antequam ad hanc objectionem meo judicio ſpeculative ſatis difficilem reſpondeam, Nota I. Quod *furari* ſit præciſe contra aliquod præceptum negativum, nimirum contra illud: *Non furtum facies*; econtra vero retinere rem alienam equidem etiam ex una parte pugnat contra dictum præceptum negativum; interea tamen ex alia parte talem ſecundario opponatur ſimul præcepto affirmativo, nimirum huic *reſtitue*, id eſt, exercere actionem poſitivam Reſtitutionis. Nota II. Præcepta pure negativa magis obligare, quam illa, reſpectu quorum etiam includuntur præcepta affirmativa, uti per exempla oſtendit Card. de Lugo *de J. & J. d. 13. n. 51.* & ratio eſt: quia præcepta negativa facilius obſervari poſſunt, quam affirmativa, cum priora, præter ſe non agere, poſteriora vero *agere* præcipiant: facilius autem utique ſit non agere, quam agere? H. N.

Reſp. Ad hanc objectionem negando conſequentiam & paritatem: diſparitas eſt; quia *furari* præciſe pugnat contra illud præceptum negativum *non furtum facies*, quod, dum facilius obſervari valet, etiam magis, ſeu in pluribus circumſtantiis obligat: econtra vero *retinere illam rem alienam*, etſi juxta multos Doctores principaliter etiam opponantur prædicto præcepto negativo, pariter tamen eſt præterea etiam contrarium alicui præcepto affirmativo, nempe huic *reſtitue*, quod tamquam difficilius eo ipſo etiam cenſetur non in tam frequentibus circumſtantiis, quam alterum præciſe, & ſolummodo negativum obligare; ob quam ipſam rationem, etſi aliquis nequeat Petro e. g. rem ſuam auferre ob periculum diffamationis apud alios, poteſt tamen ex communi DD. & conformiter dicendis inſertus rem ſemel Petro ablatam retinere ad tempus ob idem periculum diffamationis. Unde finaliter etiam falſum eſt, quod, ſi adſit vere gravis neceſſitas, ob quam Reſtitutio differtur, pro tunc illa retentio rei alienæ ad tempus ſit vere continuatio NB. *injuſtæ ablationis*; ſeu falſum eſt in ſimili emergentia, quod dicta *retentio* dici queat *injuſta continuata ablatio.*

105. Cæterum prædicta doctrina, aſſerens, neceſſitatem gravem in ſenſu explicato excuſare a Reſtitutione, quaſdam patitur limitationes. Et primo quidem ea intelligenda eſt, niſi creditor ſit in pari neceſſitate: quia tunc tenebitur quis ei reſtituere, juxta communiorem ſententiam. Ratio eſt: quia in pari neceſſitate, & cauſa, potior eſt conditio creditoris, quam debitoris, multoque magis melior debet eſſe conditio innocentis, quam nocentis, ſi debita ex delicto ſunt contracta. Excipiunt quidem nonnulli extremam neceſſitatem, in qua (inquiunt) melior eſt conditio poſſidentis, cum omnia tunc ſint communia: ſed de hoc ipſo Doctor noſter ibidem, & quidam alii non immerito dubitant ob rationes allatas, quæ fortius urgent, quando & ipſe creditor rem adhuc, ſaltem civiliter, poſſidet. (k)

106. Limitatur ulterius data doctrina, dummodo quis ſtatum illum juſte, & non per rapinas, vel uſuras, neque per alia media illicita acquiſiverit; quia, ſi quis rapinis, uſuris, aut ſimilibus fraudibus ad aliquem honorabilem ſtatum perveniſſet, teneretur etiam cum ejus amiſſione ſtatim reſtituere. Ratio eſt: tum quia *fraus & dolus alicui patrocinari non debent. c. Sedes &c. Ex tenore. de Reſcriptis*: tum quia hoc non eſt

tum

tam ſtatum ſuum ammittere, quam alienum dimittere, & ad ſuum reverti. Verumtamen hæc ipſum intelligendum eſt, niſi debitor ille paſſim habeatur vir probus & honeſtus, ita ut non poſſit ſubito ſtatum ſuum mutare, niſi de ſuis fraudibus ſe infamet; tunc enim ſenſim poſſet reſtituere, quia periculum infamiæ excuſaret, ne ſtatim teneretur, ut dicetur inferius.

Additio.

• Aſt ponamus, quod ſuperius *n.* 103. deſcripta neceſſitas gravis, vel in proxime allegato caſu periculum gravis infamiæ, ſive etiam alia gravis cauſa, quæ alias concedit dilationem Reſtitutionis ad aliquod tempus, durent ex parte debitoris in perpetuum, excuſabiturne nihilominus talis debitor a facienda Reſtitutione? Ad hoc dubium la Croix *lib.* 3. *Theol. Moral. part.* 2. *n.* 431. reſpondet, uti ſequitur: *ſi talis neceſſitas, aut impedimentum grave Reſtitutionis futurum eſſet perpetuum, certum eſt, debitorem teneri intra ſtatum ſuum quam parciſſime vivere, vel ſaltem, quantum moraliter poſſibile, per vices reſtituat partes debiti. Fatetur tamen Lugo D.* 24. *a n.* 19. *& idem videntur inſinuare alii apud Layman lib.* 3. *tr.* 2. *cap.* 22. *n.* 1. *agnoſcitque probabile Illſung, Debitorem talem etiam in perpetuum excuſandum, ſi damnum a Debitore ſubeundum eſſet notabiliter (& quidem meo judicio valde notabiliter) majus damno creditoris.* Hucuſque la Croix, cui videtur aſſentire Sporer *tract.* 4. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. §. 4. *n.* 69. ſic e. g. ſi quis Petro valde diviti mercatori abſtulit 50. aureos, quos nequit reſtituere abſque certo periculo gravis infamiæ, utique tamdiu excuſatur a Reſtitutione, quamdiu durat hoc periculum, etſi perſeveraret illud uſque ad mortem ſuam. Etenim (ſuppoſito, quod non idem periculum gravis infamiæ ſubeat Petrus creditor ex carentia horum 50. aureorum) videtur in ſimili caſu Petrus creditor irrationabiliter invitus, ac contra legem Charitatis, ſi vellet in talibus circumſtantiis nihilominus alterum obligare ad difficillimum actum poſitivum Reſtitutionis. Idem dic, ſi alter per Reſtitutionem talium 50. aureorum deberet omnino & cum graviſſimo ſuo damno decedere a ſtatu ſuo, alias juſte acquiſito. •

Additio II.

• Quod ſi urgeas ulterius, quid ergo tali, apud quem cauſa differendi Reſtitutionem durat in perpetuum, ulterius ſit agendum? Reſp. ſub diſtinctione; vel enim cauſa illa concedens licentiam differendi Reſtitutionem eſt ipſa gravis neceſſitas debitoris, vel alia, puta periculum gravis infamiæ alias per Reſtitutionem incurrendæ? Quod ſi poſterius, tunc debitor talis, præſertim ſi fur extiterit, & ſecure præviderit, impedimentum Reſtitutionis fore perpetuum, tenetur debitum illud, ſi neque per tertium v. g. per Confeſſarium citra periculum gravis infamiæ reſtituere poſſet, erogare pauperibus, aliiſve cauſis piis, cum exinde non redigatur ad paupertatem, nec adſtringatur propterea decedere a ſuo ſtatu juſte quæſito, prout ſuppono. Econtra vero, ſi illa cauſa concedens licentiam differendi Reſtitutionem fuerit ipſa gravis neceſſitas debitoris alias per Reſtitutionem incurrenda, puta, ſi deberet exinde decedere ſtatu ſuo juſte quæſito, tunc poterit ſibi tanquam pauperi tantum reſervare, quantum ſuppoſita prius retractione ſplendoris nimii ſtatus &c. in Domino fuerit judicatum neceſſarium ad honeſtam adhuc conſervationem ſtatus, vel ne deveniat in notabilem ac valde ſenſibilem paupertatem: reſiduum tamen tenetur reddere domino, aut in eius defectum pauperibus, aliiſve cauſis piis. Bonum præterea erit meo iudicio, ſi tali debitori pauperi, ut magis adhuc recordetur præcedentis ſuæ obligationis, inſuper iniungantur certæ preces, aliave bona opera perſolvenda pro domino. Videantur la Croix *lib.* 3. *Theol. Moral. part.* 2. *num.* 365. *ac ſeqq.* & præſertim *num.* 425. ac Sporer *Tract.* 4. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 73. qui ulterius adhuc pro conſolatione Confeſſariorum, & praxi ſubiungit, quod minus gravis neceſſitas, ac minus damnum debitoris ſufficiat ad differendam Reſtitutionem, ſi debita fuerint incerta, quam ſi fuiſſent certa. Dicuntur autem debita incerta, quæ non alicui determinato domino, vel ſaltem non cognito obſtringuntur, qualia ſunt, quæ incurruntur apud Beneficiatos ob intermiſſum Breviarium, vel ab illis, qui per furta minuta in ulnis, menſuris, aut ponderibus commiſſa fuerunt, diverſos ignotos confluentes emptores, ſingulos minutim, decipiendo. •

107. Secunda cauſa, excuſans a Reſtitutione, & ex parte jam ſuperius indicata, eſt *Periculum infamiæ*, & multo magis *vitæ*, vel *membrorum*: nam ob tale periculum poſſe differri Reſtitutionem, donec eiuſmodi periculum ceſſet, paſſim tenent Doctores. Ratio eſt: quia bona ordinis inferioris non ſunt neceſſario reſtituenda cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris. Hinc enim communiter docetur, utpote fundatum in ratione naturali, quod magis diligenda ſint bona animæ, quam corporis, deinde magis bona corporis, quam famæ, & tandem magis bona famæ, quam fortunæ, iuxta illud *Proverb.* 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, cum Concordantiis.

108. Circa hoc tamen recte obſervat D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 6. *ad* 2. & ſequuntur alii, quod, qui non poteſt per ſe ipſum reſtituere abſque detrimento famæ, vel corporis (v. g. rem clam reponendo in loco debito ac ſecuro, ut ad dominum perveniat) poſſit autem ſic reſtituere per aliam perſonam ſecretam & fidelem, ut puta per ſuum Confeſſarium, id faciendum eſſe. Ratio eſt: quia, ſi hoc modo poterit fieri Reſtitutio abſque periculo famæ (atque etiam vitæ, & membrorum) ex una parte ceſſant rationes differendi Reſtitutionem: ex altera vero parte urget præceptum reſtituendi, quamprimum fieri poterit.

109. Cæterum monet Navarrus *c.* 17. *Manual. num.* 67. poſt S. Antoninum, caute hoc eſſe practicandum, & conſultum fore, quod per illam perſonam intermediam petatur ſyngrapha a creditore, in qua is confiteatur, ſe accepiſſe tantam ſummam per N. pro ſolutione eius, quod alius (ſine huius nominis expreſſione) ſibi debebat, eaque ſchedula poſtmodum debitori, ſive pœnitenti clam reddatur. Ratio huius cautelæ eſt: quia, ſi quis in genere debeat quidpiam reſtituere, v. g. decem florenos, vel etiam aliquid iniuſte acquiſitum in ſpecie ut puta torquem auream furto ſublatam, idque committat perſonæ intermediæ, quam fidelem exiſtimavit, v. g. Confeſſario, ad reſtituendum, ſed ea defraudet, vel aufugiat, non ceſſabit obligatio primi debitoris. Leſſius *cit. c.* 6. *dub.* 6. Layman *num.* 9. & communior aliorum. Nam ſi res fuit indeterminate debita v. g. pecunia decem florenorum: ea, ſi caſu pereat, perit domino ſuo, qui in propoſito eſt debitor. Quod ſi vero debeatur res quæpiam in ſpecie, quæ fuerat iniuſte acquiſita (ſecus, ſi iuſte fuiſſet obtenta, ut puta inventa) tunc interceſſit culpa, ſicque, qui rem eiuſmodi ſurripuit, tenetur de caſu eius fortuito, eo quod apud dominum non ita periiſſet.

110. Tertia cauſa excuſans a Reſtitutione eſt *Condonatio creditoris*. Hæc, ſi fiat cum debitis conditionibus, excuſat a Reſtitutione juxta omnes. Ratio eſt: quia, cum creditor ſit dominus ſuæ rei, poteſt is cedere iuri ſuo, illudque debitori remittere, quo facto expirat obligatio Reſtitutionis.

111. Dicitur, *ſi fiat cum debitis conditionibus:* nam ad hoc ex communi ſententia requiruntur ſequentes tres conditiones. Prima eſt, ut hæc remiſſio, ſeu Condonatio ſit omnino libera, hoc eſt, non extorta metu gravi, vel fraude. Secunda, ut is poſſit condonare. Tertia, ut talis Condonatio non ſit a Jure prohibita, ſive quod Jus non reſiſtat Condonationi.

112. Circa hoc punctum advertit Lugo *diſp.* 21. *de Juſt. & Jure ſect.* 4. *num.* 52. quod, ſicut ſufficit remiſſio creditoris expreſſa, ſic etiam poſſit eiuſdem remiſſio, & voluntas rationabiliter præſumpta excuſare debitorem a Reſtitutione, vel ſaltem a ſtatim facienda. Hinc ibidem *num.* 53. advertit poſt Molinam, excuſari poſſe a peccato mortali aliquando domeſticos, qui aliqua ſurripiunt, invito quidem domino quoad modum ſurripiendi occulte, & ſine licentia, non tamen quoad ſubſtantiam rei acceptæ: quia licet dominus ſit invitus circa talem acceptionem, poſtquam res conſumpta eſt, aliquando non eſt invitus quoad retentionem.

213. Unde regula generalis colligi poteſt (ſubdit idem Lugo) ad excuſandos plures pœnitentes a Reſtitutione, quando ſcilicet putant, quod, ſi per ſe, vel per alios manifeſtarent domino ſuum debitum, ipſe liberaliter condonaret, & nollet obligare ad Reſtitutionem: jam enim datur voluntas præſumpta domini ſufficiens, ut retentio non fiat invito domino quoad ſubſtantiam rei.

214. Advertit ulterius citatus Auctor n. 54. communem latis eſſe ſententiam, quæ dicit, non eſſe furtum grave, quando aliquis accipit rem non petitam, quam, ſi petiiſſet, dominus dediſſet. Quod alii extendunt etiam ad eum caſum, quando domino diſplicet modus ille accipiendi ſine licentia, dum tamen non diſpliceat ſubſtantia; pro quo utroque aſſerto plures ab ipſo allegantur Doctores. Verumtamen hi paſſim notant, allatam doctrinam non habere locum, quando dominus non concederet rem ad illum uſum: ut ſi dominus concederet quidem aliquid libenter ad comedendum, tu autem accipias ad vendendum, ad quod dominus etiam rogatus non concederet.

215. Quarta cauſa excuſans a Reſtitutione eſt, *Si rei reſtituendæ ſit creditori nocitura*; tunc enim ejus Reſtitutionem eſſe differendam ex motivo Charitatis, nec ſtatim fieri debere, donec periculum talis nocumenti ceſſaverit, fatentur omnes Doctores. Solet hoc vulgari exemplo declarari. Si quis v. g. apud alterum arma, vel gladium ſuum depoſuit, & poſtmodum factus inſanus eadem repetit, ut aliquem occidat, vel lædat, in tali caſu Depoſitarius non tenetur mox gladium reſtituere, ſed oportet ejus Reſtitutionem differre.

216. Quinta cauſa eſt *Præſcriptio*; hæc enim, poſtquam bona fide, ac tempore a legibus definito, aliiſque debitis concurrentibus conditionibus jam abſoluta eſt, non ſolum in Foro externo, ſed etiam in Foro conſcientiæ vim habet excuſandi debitorem a Reſtitutione, adeo, ut, licet poſtmodum certo conſtet, rem fuiſſe alterius, eam amplius reſtituere non teneatur. (*l*)

217. Sexta cauſa excuſans a Reſtitutione eſt *Compenſatio*: ſi videlicet quis abſtulit quidpiam ab eo, qui tantundem ſibi tenebatur ſolvere. Verumtamen ſciendum, quod hujuſmodi occulta Compenſatio in Foro conſcientiæ non ſit licita, niſi concurrentibus ſequentibus conditionibus.

218. I. Ut debitum ſit certum, id eſt, ut moraliter conſtet, rem eſſe tuam, aut tibi ex Juſtitia deberi: nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis, ſicque non licet mediante occulta Compenſatione alterum privare ſua poſſeſſione. Inſuper non licet uti occulta Compenſatione, ſi res illa non eſt debita ex Juſtitia, ſed ſolum ex gratitudine: nam hæc non inducit ſtricte & proprie dictum debitum. II. Ut non poſſis rem illam alia ratione recuperare, vel ſaltem non abſque notabili moleſtia, aut expenſis, vel amiſſione favoris, aut benevolentiæ, ſive jactura honoris: ut ſi debitum quidem ſit certum, ſed tibi deſint probationes, tunc enim locus erit occultæ Compenſationi. III. Ut non fiat Compenſatio in re alterius, ſed in re ipſius debitoris: nam Compenſatio non aliunde, ſed ex bonis debitoris fieri debet; alioquin tertius injuſte gravaretur. IV. Ut in Compenſatione non plus accipiatur, quam debetur; alioquin exceſſus ille foret contra Juſtitiam, ſicque in conſcientia reſtituendus. V. Ut attendat, quatenus abſit grave periculum ſcandali, ne videlicet Compenſatio iſta alicui alteri cum gravi ſuo præjudicio, ac damno imputetur tanquam Furtum; item, ut abſit periculum infamiæ, ne talis deprehenſus tanquam fur habeatur, & puniatur; nam Judices ſolent tales Compenſationes punire ut furta, præſertim ſi debitum non poſſit liquido probari. Bonacina *Tom.* 2. *diſp.* 1. *de Reſtitut. quæſt. ult. punct.* 2. *num.* 10. *& ſeqq.* Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 57. & alii. Videri etiam deſuper poterit Jus Canonicum *Lib.* 3. *tit.* 23. §. 2.

219 Septima cauſa a quibuſdam aſſignatur *Ceſſio bonorum*, qua debitor ea relinquit creditoribus. Verumtamen recte inter alios notat Navarrus *cap.* 17. *Manual. num.* 8d. quod, quamvis Ceſſio bonorum in Foro externo excuſet quoad debita ex contractibus orta, ne debitor propter ea poſſit conjici in carcerem, vel ulterius a creditoribus moleſtari, *arg. l.* 1. C. *Qui bonis cedere &c.* & quoad nonnullos alios effectus: nihilominus in Foro conſcientiæ non magis excuſet Ceſſio bonorum, quam neceſſitas ſine Ceſſione excuſaret. Unde poſt Ceſſionem ſunt cedenti ſuæ artis inſtrumenta, & aliqua ad victum judicio boni viri neceſſaria relinquenda *l. Qui bonis ff. De ceſſione bonorum*, quæ tamen etiam ſine Ceſſione retineri poſſunt, cum nemo pro facienda Reſtitutione teneatur ſe ſpoliare neceſſariis vitæ, ita ut mendicare cogatur.

220. Præter has principaliores cauſas, quæ excuſant ab obligatione Reſtitutionis, vel omnino, vel ad tempus, dum conſtat, certam alioquin adeſſe obligationem reſtituendi, dantur variæ aliæ, quæ in tantum excuſant, quatenus vel non conſtat, hic & nunc adeſſe obligationem reſtituendi, ut fit, quando ignoratur, vel rationabiliter dubitatur, num res, quam quis poſſidet, ſit aliena, nec ne; vel quia ob varias circumſtantias fit, quod revera obligatio reſtituendi hic & nunc non incurratur: ut, ſi quis accipiat alienum in extrema neceſſitate, vel ſi quis inferat damnum hoſtibus, ea eiſdemque prædam agat in bello juſto, & alia hujuſmodi plura, quæ ex propriis locis erunt deſumenda. Itaque loquendo ſolum de prioribus.

221. Octava cauſa excuſans a Reſtitutione eſt *Ignorantia probabilis, vel invincibilis juris, aut facti, quod res ſit aliena*. Nam talis ignorantia excuſat a peccato; ergo etiam a Reſtitutione. Porro quantum ad propoſitum,

222. *Ignorantia probabilis, vel invincibilis facti* eſt illa, qua quis probabiliter, vel ex errore invincibili exiſtimat, rem eſſe ſuam, quæ revera non eſt ſua: prout fieret, ſi quis bona fide rem alienam per hæreditatem acquiſivit. *Ignorantia juris* eſt, qua ignoratur, quid ſit juris: quando v. g. jus eſt obſcurum, & controverſum de aliquo contractu, num ſit licitus, nec ne; vel quando quis conſulit viros doctos ſuper obligatione reſtituendi, qui reſpondent, nullam adeſſe obligationem, cum tamen revera a parte rei ſubſit, tunc enim ſequens eorum reſponſum ignorantia juris laboraret.

223. Nona cauſa excuſans a Reſtitutione eſt *Dubium*, quod poſſidens poſt adhibitam ſufficientem diligentiam in inveſtigando, num res ſit ſua vel alterius, adhuc habet: ſiquidem in dubio melior eſt conditio poſſidentis juxta *Reg.* 65. *Juris, in* 6. Proinde talis vi hujus rationis licite poteſt retinere rem, quamdiu dubitat, num res illa ſit ſua, vel alterius. Et hoc ipſum extendere oportet ad dubium circa injuſtam damnificationem ſubortum: unde Leſſius *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 38. aſſerit, communem ferme Doctorum ſententiam eſſe, ſi quis ſolum dubitet, an cauſa damni fuerit, v. g. an alios ſuo conſilio, vel laude efficaciter permoverit ad damnum inferendum, nec ne, talem non teneri ad Reſtitutionem; cum in dubio melior ſit conditio poſſidentis.

224. Plures aliæ cauſæ, veluti excuſantes ab obligatione reſtituendi adducuntur a Doctoribus, ut dictum *num.* 97. ſed præmiſſæ ſunt principaliores: cæteræ vero vel minus ad praxin conducunt, vel rarius occurrunt, quas proinde huc adducere non eſt neceſſe.

DISTINCTIO VI.

De Octavo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

De Detractione, & variis ipſam concernentibus.

SUMMARIUM.

1. *Octavo Decalogi Præcepto quæ prohibeantur?*
2. *Honor, & fama differunt, quomodo?*
3. *Detractio, quid?*
4. *Detractio quibus modis fieri poſſit?*
5. *Ejus gravitas.*

(*a*) Con-

(*a*) Conformiter dictis Tract. 3. Diſt. 2. num. 15.
* *Magis exemplificatur, exinde varia Corollaria inferunt. Addit. I. & II.*
6. *Detractio formalis, & materialis, quid?*
7. 8. 9. 10. *Caſus aliqui, in quibus licitum eſt, manifeſtare crimen, vel defectus Proximi.*
(*b*) Tract. 4. Diſt. 6. quæſt. 5.
(*c*) Ut dictum cit. Diſt. 6. n. 52.
Ratio horum generalis.
11. *Crimen falſum cuipiam imponere ſemper eſt illicitum.*
12. *Solvitur objectio.*
13. *Utrum audita referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio peccet mortaliter?*
14. *Ideirco eſt rara fides &c.*
15. *Tamen periculoſum eſt talia referre, & quale id peccatum?*
16. *An, qui detractorem audit, peccet mortaliter?*
17. *Quid, ſi ei Detractio non placeat, tamen non reſiſtit?*
18. *Quid, ſi commode reſiſtere nequeat?*
19. *Detractori quomodo reſiſtatur?*

1. OCTAVUM Præceptum Decalogi *Exodi cap.* 20. & *Deuter. cap.* 5. hiſce verbis comprehenditur: *Non loqueris contra Proximum tuum falſum teſtimonium:* eoque iuxta communem Doctorum ſententiam prohibetur omnis iniuſtitia & iniuria, quæ Proximo verbis inferri poteſt: ut ſunt Detractio, Contumelia, Convitium, Irriſio, Suſurratio, Mendacium, & huiuſmodi, quæ ſub falſo teſtimonio contra Proximum tanquam ſub principaliori comprehenduntur; ut notat D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 6. de quibus proinde breviter in hac Diſtinctione tractandum erit, incipiendo a Detractione: cuius natura ut exactius intelligatur,

2. Advertendum eſt, quod, quamvis Honor, & Fama quandoque ſumantur pro eodem, revera tamen differant. Nam *Fama bona* eſt communis opinio virtutis, ſapientiæ, & rerum præclare geſtarum alterius: *Honor* autem eſt teſtimonium excellentiæ alterius. Item Fama conſiſtit in interiore opinione, &, dum exit in opus externum, dicitur Laus, vel (loquendo de mala fama) Vituperatio: Honor vero conſiſtit in externa ſignificatione noſtræ exiſtimationis de excellentia alterius: unde ſupponit opinionem excellentiæ ipſius, & intentionem exterius per aliquod ſignum eam teſtificandi: quod ſi deeſſet eiuſmodi opinio excellentiæ, atque intentio exterius eam teſtandi, potius foret illuſio, quam honor. Hoc prænotato, ſit

3. CONCL. I. Detractio eſt alienæ famæ occulta & iniuſta læſio, ſeu denigratio. Ita in re communis. Duo quippe requiruntur ad Detractionem. Primo, ut aliquid dicatur, quod iniuſte alterius famam, quam poſſidet, in animo Proximi extinguere, aut minuere valeat. Deinde, ut fiat occulte, id eſt, non præſente illo, cui detrahitur, ſaltem iuxta intentionem dicentis, ſi quis enim in præſentia alicuius, famæ eiuſdem detrahere intendat, iam non erit ſimplex Detractio, quæ directe lædit famam, ſed Contumeliam honorem alterius in coram violans.

4. CONCL. II. Detractio poteſt fieri dupliciter directe videlicet, & indirecte. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 73. *art* 1. *ad* 3. & alii. Directe quidem fit Detractio quatuor modis. I. Imponendo crimen falſum. II. Amplificando, ſeu exaggerando crimen verum. III. Pandendo crimen occultum. IV. Siniſtre interpretando opus bonum alterius, dum ſcilicet quis coram aliis factum alterius ſiniſtre interpretatur. Indirecte etiam contingit Detractio quatuor modis. I. Negando recte facta, vel dotes alterius. II. Ea extenuando. III. Tacendo bona alterius eo loco, & tempore, quo tuum ſilentium alii interpretantur tacitam vituperationem. IV. Simulare, & frigide laudando, ut quando quis ſimulat, ſe velle laudare aliquem, & tamen nihil affert laude dignum. Omnes iſti octo modi detrahendi ſuccincte comprehenduntur ſequentibus duobus verſibus:

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remiſſe.

5. CONCL. III. Detractio ſive viventi, ſive iam mortuo facta ea genere ſuo eſt peccatum mortale contra Juſtitiam, gravius quidem furto, ſed levius homicidio. Ita Doctores communiter, & ratio eſt, quia lædit Proximum in bono plurimum gravi, quodque præſtantius eſt pecunia, iuxta illud *Proverb.* 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Item *Eccleſiaſtici* 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi & magni.* Unde & Poeta canit:

Omnia ſi perdas, famam ſervare memento.

Dicitur notanter in Concluſione, *ex genere ſuo*: ſiquidem Detractio ſæpe eſt peccatum duntaxat veniale, vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. (*a*)

Additio I.

* Materia autem levis in præſenti illa læſio cenſetur, quæ, conſideratis circumſtantiis, prudentum iudicio ſolummodo vim habet ſimilis conditionis homines de facto leviter contriſtandi, ſeu levem tantummodo dolorem cauſandi. Quod ſi vero læſio foret talis, quæ conſideratis ſimul confluentibus circumſtantiis iure merito poteſt etiam iudicio prudentum ſimilis conditionis homines graviter contriſtare, ac amicitiam inter eos diſſulvere, talis læſio cenſeretur materia gravis. Et licet regulariter, ac ordinarie loquendo, quando Confeſſarius dubitat, num hæc vel illa læſio in particulari habeat vim iudicio prudentum graviter vel leviter contriſtandi, ſicque num læſio ſit gravis vel levis? poſſit regulariter teſte Spoter *tr.* 5. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 57. ſe reſolvere, quod peccatum grave occultum de altero abſque ſufficienti cauſa revelatum habeat vim graviter contriſtandi, econtra vero peccatum leve revelatum tantummodo eundem iuxta prudentum iudicium ſoleat leviter contriſtare; dantur tamen ſubinde ob certas confluentes circumſtantias caſus ſpeciales, reſpectu quorum etiam grave peccatum occultum ex iudicio prudentum habeat ſolummodo vim leviter contriſtandi, econtra vero peccatum leve, vel etiam præciſe defectus naturales occulti revelati ea vi ſint præditi, ut poſſint merito etiam ex iudicio prudentum graviter contriſtare; ſic iuxta communem DD. revelare de plebeio maxime in Germania, quod plene ſe nupero feſto inebriaverit, de milite, quod duellaverit, de iuvene ruſtico, vel pariter de milite, quod habeat amaſiam &c. non cenſetur gravis Detractio, adeoque ordinarie nec peccatum grave in genere Detractionis. Econtra vero de Viro valde gravi dicere paſſim, quod ſit levibus mendaciis deditus, reputatur gravis Detractio. Ratio utriuſque eſt; quia prima revelatio apud ſimilis conditionis homines non ſolet cauſare gravem triſtitiam; quinimo non raro hi ſimilibus gloriantur: econtra vero de Viro valde gravi manifeſtare, quod ſit deditus mendaciis, merito apprehenditur etiam a prudentibus tanquam aptum, gravem in eiuſdem animo cauſandi triſtitiam. *

Additio.

* Ex hac Doctrina inferes I. Manifeſtare aliquem eſſe luſcum, gibboſum, duri ingenii &c. communiter non eſſe materiam gravem, quæ conſtitueret peccatum mortale; partim, quia ſunt defectus præciſe naturales, & quidem ordinarie de ſe brevi patentes, ac citra aliquam culpam graviter infamatoriam regulariter contracti; partim, quia communiter alteri revelatio de his non eſt multum præiudicioſa, aut ſit patefactio ex gravi cauſa.

Nec dicas. Ergo pariter non erit materia gravis, ſi quis alterum, qui occulte laboraret morbo gallico, manifeſtaret, cum etiam hic defectus ſit naturalis. Reſpond. enim neg. illatum: etſi enim pariter hic defectus ſit naturalis; quia tamen frequentiſſime contrahitur ex lue venerea, præberet manifeſtans aliis audientibus occaſionem credendi, talem veneri deditum, & conſequenter reſpectu illius, reſpectu cuius eſt materia gravis manifeſtare, quod ſit fornicarius, pariter erit grave, dicere aliis abſque alia cauſa gravi, quod laboret morbo gallico, ſaltem, ſi non

addatur, quod innocenter contraxerit, e. g. jacendo in ſimili lecto &c.

Infertur II. Non eſſe materiam gravem dicere de alio unum malum actum equidem necdum cognitum, qui tamen de pluribus ſimilibus in eodem genere jam eſt infamis Item de infami in uno crimine aliud valde affine. (ſecus dic, ſi foret diſparatum) manifeſtare; e. g. de notorio fornicario dicere, quod nuper miſerit ad aliquam puellam litteras amatorias. Ratio eſt: quia exinde non notabiliter augetur infamia, ſeu triſtitia. Buſembaum, Leſſius & Navarrus.

Infertur III. Ordinarie loquendo, & niſi talis, de quo ſubſequentia dicuntur, aliunde patiatur exinde notabile damnum v. g. in aliqua Promotione, Officio &c. non eſſe materiam gravem dicere de altero, quod ſit ſuperbus, iracundus, avarus, piger &c. quia talia modus loquendi communiter, & niſi ſpeciales circumſtantiæ aliud inſinuent, ſolet potius indicare paſſiones naturales & inclinationes ad ſimilia vitia, quam ipſummet peccatum, vel certe ſolummodo defectus in ſimilibus leves, & non graviter peccaminoſos, uti ſentiunt AA. infra citandi. Oportet tamen meo judicio in hoc puncto caute procedere, ne loquaces ſibi nimium ablandiantur cum magno aliorum præjudicio.

Inferes IV. Non eſſe gravem materiam dicere de aliquo, quod ſit ſcrupuloſus, ſi ſignificetur, aut ex circumſtantiis intelligatur ab audientibus, per ly *ſcrupuloſum*, intelligi timoratam & de peccato ſollicitam conſcientiam, prout apud perverſum hoc ſæculum, teſte la Croix, vix nomen ſcrupuloſi effugiet, qui accurate vult facere, quod debet. Si autem per ſcrupuloſitatem intelligitur inanis & futilis apprehenſio, & inde exorta anxietas abſque ulla gravi ratione, atque ſic dicatur de homine gravi, qui habet, atque habere debet famam boni judicii, & magnæ prudentiæ, hæc læſio erit materia gravis, ſi aliunde hæc ſcrupuloſitas non ſit jam nota. Ratio eſt: quia exinde alii credere poſſunt, virum iſtum habere defectum judicii, ac prudentiæ, timendo, ubi nulla gravis ratio timendi ſubeſt: atqui dicere de Viro magnæ auctoritatis talia, quæ apud audientes cauſare poſſunt opinionem, quod is habeat defectum judicii, & prudentiæ, utique eſt materia gravis, cum præbeat occaſionem contriſtandi graviter: ergo. Quod, ſi diceretur idem de homine juvene, vel indocto, talis læſio ſeu manifeſtatio defectus naturalis conformiter jam dictis non foret materia gravis. Ita tenent cum communi DD. la Croix *lib. 3. part. 2. n. 1202.* Sporer *loc. cit.* Henno *Tract. in Decalog. diſp. 9. quæſt. 3. art. 1.* Felix Poteſtas *in Exam. Conf. tom. 1. part. 2. n.* 2754. *& ſeqq.* Sabinus Bononienſis *in ſua Luce morali part. 1. Tract. 36. num. 27. & ſeqq.* ac Bonacina *de Reſtit. in particulari diſp. 2. quæſt. 4. punct. 2. per totum.*

6. CONCL. IV. Detractio recte dividitur in formalem, & materialem. Ita communis. Et quidem *Detractio formalis* eſt, quæ fit ea intentione, & propoſito alienam famam denigrandi: quæ utique eſt peccatum mortale, ſi quis graviter famam Proximi lædere intendat. *Detractio materialis* eſt, quando quis expreſſe non intendit lædere famam Proximi, ſed ex quadam loquacitate narrat peccata, vel defectus ipſius, unde læditur bona fama ejus. Cæterum circa hoc poſterius membrum eſt notandum, quod, licet Detractio materialis tam perfectum voluntarium non habeat, ſicut formalis, ac proinde frequenter ob actus imperfectionem a peccato mortali excuſetur, adhuc tamen ſit peccatum mortale, ſi id, quod advertenter narratur, famam proximi graviter lædat. Ratio eſt: quia, etſi expreſſe quis non intendat lædere famam Proximi, adhuc tamen implicite & in ſua cauſa hoc intendit, dum vult illud, unde per ſe gravis læſio ſequitur.

7. Quæritur I. An in nullo caſu licitum ſit, manifeſtare occultum crimen, vel defectus Proximi? Reſp. dari aliquos caſus, in quibus id fieri poteſt abſque vitio Detractionis. Sic imprimis Detractio non eſt, ſi quis ſervato modo correctionis fraternæ patefaciat teſtibus, vel Superiori crimen fratris in bonum ipſius, nempe ut emendetur; de quo jam ſupra. (*b*)

8. Deinde licitum eſt, manifeſtare crimen alterius occultum ad impediendum notabile damnum Proximo, vel toti alicui Communitati, vel etiam ipſimet manifeſtanti alias impendens, ſive temporale, ſive ſpirituale, quando id ad hoc neceſſarium eſt. (*c*) Hinc, ſi novi, Titium eſſe furem, poſſum monere eos, quibuſcum habitat, ut ſibi caveant, & ſic de ſimilibus.

9. Inſuper ex eadem ratione, quando agitur de Officio, vel Beneficio conferendo, de Matrimonio contrahendo, de Religione ſuſcipienda, poſſunt juſta impedimenta, etſi cæteroquin occulta, manifeſtari, ſi ex illis notabile incommodum merito timeri poſſit.

10. Similiter licitum eſt, ejus, qui fictis virtutibus famam ſibi paravit, ſimulationem aperire, ſi ea vergat in alicujus detrimentum: ut ſi quis ſimulet ſe peritum Advocatum, Medicum, Confeſſarium, Pharmacopolam &c. & conſtet mihi, non eſſe talem. Leſſius *lib. 2. cap. 11. dubit. 9.* & alii. Ratio horum omnium generalis eſt: quia nemo habet jus tuendæ famæ ſuæ cum tanto damno, Proximis injuſte obveniente; ergo in præmiſſis caſibus non committitur Detractio, utpote quæ eſt alienæ famæ injuſta læſio, qualis ibi non intervenit.

11. Cæterum hactenus dicta intellige de crimine, aut defectu cæteroquin vero, licet occulto. Nam crimen falſum cuipiam imponere, ſemper eſt illicitum, & vocatur *calumnia*, eſtque in materia gravi mortale: falſitatem enim præponere, in nullo caſu licitum exiſtit; cum mendacium ſit intrinſece malum, &, ſi ſit in materia gravi, peccatum mortale. Unde non immerito Innocentius XI. ſequentes duas damnavit Propoſitiones, quarum prior, ordine 43. ſic habet, *Quidni non niſi veniale ſit, detrahentes auctoritatem magnam, ſibi noxiam, falſo crimine elidere?* Altera, ordine 44. taliter ſonat: *Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.*

12. Nec dicas: Æque prohibitum eſt, detrahere Proximo, manifeſtando crimen grave occultum illius, ac imponendo illi crimen falſum; ergo ſi hoc non licet, neque illud licitum erit etiam pro impediendo gravi damno noſtro, Reipublicæ, aut aliorum. Reſp. enim negando ſuppoſitum: nam manifeſtare crimen verum, ſed occultum Proximi ex juſta cauſa, ut puta ad impediendum grave damnum nobis, Reipublicæ, aut tertio impendens, quodque alia ratione impediri nequit, non eſt detrahere, ut dictum *num.* 8. 9. & 10. at imponere grave crimen falſum, vel eſt mendacium grave, & lethale, vel etiam eſt contra juſtitiam, prout poſt D. Thomam 2. 2. *quæſt. 69. art. 2.* notat Jo. Cardenas ad dictas Propoſitiones Innocentii XI. *c.* 3. & 4.

13. Quæres II. Utrum audita, vel alia quælibet referens abſque aſſeveratione, & ſub dubio peccet mortaliter, & teneatur ad Reſtitutionem? Hanc Quæſtionem ex profeſſo tractat, & ſubtiliter reſolvit Scotus 4. *diſt. 25. quæſt. 4. art. 1.* quem ſequitur Layman *lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 3. n. 7.* cum aliis.

14. Et quidem imprimis reſpondet Doctor noſter: ſi quis non imponit in publico crimen alteri, ſed murmurat, vel indiſcrete loquitur, vel alicui coram multis narrat, tamen non tanquam ſibi certum, ſed ſic ſe audiviſſe &c. quod ideirco rara fides ſit; quia multi multa loquuntur. Et ideo dicens, ſe tantum audiviſſe, niſi ex modo dicendi oſtendat aliquam majorem certitudinem, quam ex communi relatione, non aufert alteri ex natura actus bonam famam; quia ſi audientes firmiter credant illud, de quo ſermo eſt, eſſe criminoſum, id ex eorum levitate accidit; quia, *Qui credit cito, levis corde eſt. Eccleſiaſtici cap. 19.*

15. Addit deinde Doctor Subtilis *loc. cit.* cum a ſcandalo puſillorum oporteat cavere, & multi ſint tales puſilli, leves ad credendum mala de Proximis, ideo periculoſum eſſe, ſimilibus (id eſt eis, qui proni ſunt non ſolum ad ſuſpicandum, ſed etiam ad facile credendum de Proximo grave malum) talia audita ex relato referre. Quod ſi vero hoc fiat animo malo, lædendi ſcilicet alterius famam, non eſt facile excuſa-

cuſare, quin ſit contra Charitatem, & per conſequens peccatum mortale. Si autem fiat coram talibus ex inconſideratione, dorum eſt dicere, quod exeat genus peccati venialis: quia lingua in lubrico poſita eſt: &, *ſi quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Jacobi cap.* 3.

16. Quæres III. An, qui detractorem audit, peccet mortaliter, & ad Reſtitutionem teneatur? Reſp. I. Qui audit Detractiones abſque reſiſtentia, videtur detractori conſentire, unde fit particeps peccati ejus: &, ſi quidem ipſum inducat, vel excitet ad detrahendum, aut placeat ei Detractio propter odium illius, cui detrahitur, non minus peccat, quam detrahens, imo quandoque magis. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 4. cum communi. Unde D. Bernardus *lib.* 2. *de Conſideratione*, ſub finem, ait: *Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim*. Ratio eſt: quia talis non ſolum peccato alieno, id eſt, Detractione conſentit, in eoque ſibi complacet, ſed & quandoque ad ipſum inducit; unde, ſi ita inducit, gravius peccat, quam detractor ipſe.

17. Reſp. II. Si non placet ei Detractionis peccatum, ſed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multo minus, quam detrahens, & plerumque venialiter, licet quandoque etiam peccatum mortale eſſe poſſit. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* cum aliis.

18. Sed hoc intelligendum eſt, dummodo quis abſque incommodo, poſſit Detractionem impedire: nam, ſi commode detrahentem corrigere non poſſit, Detractionem impedire non tenetur, ſicque nullatenus peccat; quia Charitas cum gravi incommodo non obligat, prout paſſim notant Doctores. Hinc ſequitur, quod is, qui ſibi grave damnum timet corrigendo, ut puta injurias, aut verbera; vel rationabilem habet verecundiam, eo quod ſit filius, aut famulus detrahentis, vel nullius auctoritatis reſpectu illius, non teneatur ei reſiſtere, aut ipſum corrigere. Idem dicendum, ſi probabiliter exiſtimat, ſuam monitionem nihil profuturam.

19. Ceterum reſiſtitur detractori, vel redarguendo ipſum modeſtis verbis, ut puta, quod quis peccet detrahendo fratri, vel diſcurſum interrumpendo, aut ſi fieri poteſt, alioſum divertendo, vel ſaltem oſtendendo per triſtitiam faciei, quod ſibi diſpliceat Detractio: quia, ut dicitur *Proverb.* 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.*

APPENDIX.

Continens varia adhuc quæſita de Detractione.

SUMMARIUM.

* *Utrum peccet gravia referens de homine aliquo audientibus incognito? Addit. I.*
* *An graviter delinquat, qui uni tantum homini, & taciturno revelat? Additio II.*
* *Item, qui crimen in una Communitate jam publicum propalat in altera, ubi adhuc eſt incognitum? Addit. III. & IV.*
* *Quot homines ſcire debeant crimen, ut illud dicatur publicum? Addit. V.*
* *An Detractiones ſint ejuſdem ſpeciei? Additio VI.*
* *Qualiter detractores ſint practice in Confeſſionali examinandi? Addit. VII.*

Additio I.

* QUÆR. I. Utrum delicta gravia occulta aſſeverative referens de aliquo ſibi, & aliis audientibus incognito, v. g. de homine aliquo larvato, vel ſi de cognito quidem, aſt non apud alios audientes nominato, peccet mortaliter, & teneatur ad reſtitutionem?

Reſpondeo quoad utrumque negative, dummodo abſit periculum ex hac narratione occultorum gravium deveniendi in notitiam perſonæ illius, quæ commiſit, præterea dummodo hæc manifeſtatio criminis non redundet in præjudicium & notabilem infamiam Familiæ; cujus eſt membrum ille, qui dictum crimen perpetravit. Ita ſub his terminis Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 61. & Henno ibidem *diſp.* 8. *quæſt.* 3. *art.* 2. *Concluſ.* 4. cum communi. Ratio eſt: quia ſub his limitationibus non infertur grave præjudicium individuo ipſius perſonæ incognitæ, & conſequenter nec eadem rationabiliter propterea triſtatur graviter.

Dixi autem notanter: *Dummodo hæc manifeſtatio non redundet apud audientes in infamiam Familiæ, cujus eſt membrum*: tunc enim foret grave, etſi perſona non nominetur, quæ commiſit, quoniam merito præbetur exinde tali Familiæ occaſio juſte triſtandi graviter, e. g. ſi diceres: in hoc Monaſterio certus Religioſus (quem tamen in individuo non nominares) commiſit nuperrime fornicationem &c. Quamvis enim (uti recte inquit Sporer hic) aliqua Communitas re ipſa non maculetur ex unius hominis ſcelere, ſicut nec Collegium Apoſtolorum ex perfidia Judæ: maculatur tamen apud homines ſimpliciores, & imperfectos, quibus id ſæpe multiplici ſcandalo & occaſioni vilipendendi Monaſterium eſſe ſolet, ſi hæc de membro alicujus Familiæ, quam communiter ſanctam & piam reputant, vulgentur. Quod ſi diceres taliter de membro innominato alicujus civitatis, non incurreres peccatum grave Detractionis; quoniam etiam ſimplices audientes exinde non multum ſcandalizantur, nec occaſionem deſumunt vilipendendi civitatem, utpote alias probe gnari, in tam ampla hominum ſæcularium Communitate etiam reperiri aliquos improbos.*

Additio II.

* Quær. II. Utrum in genere Detractionis peccet mortaliter, qui abſque juſta aliqua, & rationabili cauſa uni tantum, vel alteri prudenti, de quo moraliter conſtat, eundem ulterius non evulgaturum, nec nocumento futurum, refert grave crimen de alio, nominando hanc ipſam perſonam, quæ crimen illud commiſit? Reſp. Talem probabilius peccare mortaliter. Ita cum Card. de Lugo, Illſung, ac communiori DD. Sabinus Bononienſis *part.* 1. *Lucis Moralis Tract.* 36. *num.* 37. & Franciſcus Henno *Tract. in Decalog. diſp.* 8. *quæſt.* 3. *art.* 2. *Concluſ.* 3. contra Cajetanum, Reginaldum, Tamburinum, Felicem Potestà, alioſque. Fundamentum principale eſt: quia etiam apud unum tantum Virum gravem per talem manifeſtationem deperdere ſuam famam, ac æſtimationem, cenſetur prudentum judicio notabile damnum aptum cauſandi merito magnam triſtitiam: ſicuti a pari ob hanc ipſam rationem judicium temerarium ortus de alio, etiam ſepoſito periculo ulterioris divulgationis, in re gravi conceptum reputatur peccatum mortale; quia nimirum etiam apud unum illum, qui tale judicium temerarium elicuit, exinde deperdere ſuam æſtimationem, cenſetur notabile damnum, ut cujus, etſi fama ipſa apud Communitatem, hujus criminis ignaram, non deperderetur, apud illum tamen, qui temerarium judicium formavit, vel in præſenti, qui manifeſtantem de altero grave crimen audivit, eadem fama notabiliter cenſeretur diminuta ſeu denigrata, quod tam ad rationem temerarii judicii, quam ad rationem Detractionis ſufficit.

Dixi autem notanter: *Si contingat abſque juſta cauſa*: etenim ſi fieret cum cauſa gravi, puta conſilii aut auxilii petendi gratia, nec poſſit haberi, niſi crimen, & criminoſum manifeſtando, non erit peccatum Detractionis, uti recte advertit Henno *loco citato*, qui ulterius in terminis formalibus ſubjungit, neque peccare ſaltem mortaliter juxta Sylvium & alios, qui ad ſolamen, aut doloris mitigationem injuriam magnam ſibi ab altero occulte illatam, uni aut alteri manifeſtares, modo abſit affectus Vindictæ, & Detractionis, nec pluribus aperiatur, quam poſtulet doloris injuſte illati amaritudo. Ratio eſt: quia videtur nimis durum, quod quis teneatur in ſecreto illatam ſibi injuriam concoquere, ut parcat famæ injuriantis, qui noluit ipſemet injuriato parcere. Unde cenſetur talis injuriando, ſe voluiſſe huic inconvenienti exponere: cum ſciret, aut ſaltem prudenter ſcire deberet, hujus-

modi revelationem per injuriam ſolere valde frequenter ex injuria illata ſubſequi. Hæc ultima doctrina de juſta querela contra injuriantem mota ad captandum exinde ſolatium, hæc (inquit) ultima doctrina, ſi debite fuerit circumſtantionata, poterit quidem aliquoties Confeſſario deſervire poſt jam factum; aſt in futurum erit vel ex eo diſſuadenda, quia lingua labilis vix terminos debitarum circumſtantiarum ſibi ponere poterit, præſertim apud homines vindicativos, & fœminas paſſionatas.

Additio III.

* Quæres III. Utrum in genere Detractionis peccet mortaliter, qui crimen a parte rei verum ac grave apud unam Communitatem una cum perſona jam publicum, ſeu publice notum refert, ac revelat aliis intra, vel extra eandem Communitatem, qui dictum crimen, vel ſaltem perſonam ream nondum ſciverunt? Ante Reſp. advertendum, tripliciter poſſe crimen fieri notum, ſeu publicum alicui communitati. Imprimis *Jure*, ſi nimirum a Communitate ſciatur per confeſſionem Rei in judicio publico, vel per ſententiam Judicis jam publicatam. Deinde *Facto* per ipſam facti evidentiam apud tot, ut attenta Conditione illorum, qui eandem evidentiam habent, & qualitate Communitatis arbitrio Prudentum judicetur, nulla amplius tergiverſatione celari poſſe. Denique tertio præciſe ex *Fama*, quando nimirum eadem non a garrulis mulierculis abſque fundamento (tunc enim foret potius rumor inanis) ſed ex veriſimilibus indiciis originem trahens, ad majorem partem Communitatis pervenit. Nos in præſenti loquemur præciſe de crimine notorio notorietate ſeu publicitate Juris vel Facti. Alterum de publicitate per Famam communem differemus ad Quæſitum ſequens. H. N.

Reſpond. I. Si crimen ſit publicum *Jure* ſeu (ut alii loquuntur) notorium notorietate Juris, tunc poſt ſententiam Judicis publice latam poteſt illud una cum Reo citra peccatum grave Detractionis etiam aliis jam ejuſdem loci incolis adhuc ignorantibus, quam diſſitorum locorum habitatoribus manifeſtari. Ita teſte Sporer communiſſima. Ratio eſt: quia exigente ſic Bono publico talis graviter Reus in pœnam criminis ſua fama privatur abſolute, & propterea etiam publice ſententia fertur, ac confluenti ex quibuſcumque locis populo audiendi publicationem ſententiæ licentia datur, ut exinde homines alii magis a ſimilibus criminibus deterreantur. Dicitur autem notanter: *poſt ſententiam Judicis publice latam*; nam ſi ſententia iſta non publica feratur, ſed tantum privatim intra aliquam particularem Communitatem cum intentione, ut non vulgetur ulterius. v. g. ſi fiat in certo Monaſterio vel Religioſa Familia, non liceret tale crimen, ſeu talem Reum aliis extraneis adhuc occultum propalare; quoniam Judex talem Reum non abſolute, ſed tantum in ordine ad certam Communitatem ſua fama privavit, hincque ad publicationem ſententiæ non quoſcumque confluentes admiſit: quoniam ſi ſimilia vulgarentur ubique, ordinarie non ſolum illa perſona particularis, ſed etiam tota ſacra ac innocens aliqua Religio infamaretur.

Reſp. II. Si tale crimen eſt publicum ſeu notorium notorietate *Facti*, poteſt abſque peccato gravi Detractionis, ille, qui crimen commiſit, manifeſtari aliis ejuſdem Communitatis adhuc ignaris. Ita apud Patrem Sporer hic Sentus *in 4. ſent. diſt. 15. quæſt. 4.* cum communiſſima DD. & ratio eſt: quia pro tunc ex communiſſima Doctorum perſuaſione, & teſte Leſſio ex conſuetudine totius Orbis cenſetur talis criminoſus reſpectu ſimilis Communitatis ſpoliatus jure & poſſeſſione ſuæ famæ, eo ipſo, quia crimen ejuſdem ex ſua culpa adeo publicum evaſit, ut moraliter reputetur impoſſibile, quin in aliorum cohabitantium notitiam perveniat.

Reſp. III. Si facti evidentia crimen alicujus eſt publicum ac notorium in aliqua Communitate abſolute, puta in pago, oppido, civitate, poteſt is, qui hoc crimen perpetravit, citra grave peccatum Detractionis manifeſtari in locis quoque viciniorihus, vel aliis etiam ſuo modo remotioribus, quæ tamen commerciorum conſortio ita ſunt conjuncta, ut ad illa facile reſpective brevi, ac quaſi moraliter certo idem rumor ſit perventurus. Ita cum Molina, Soto, Layman & Petro Navarro, Sporer *Tract. 6. in Decal. cap. 4. ſect. 3. num. 71.* & teſte eodem communis. Ratio eſt, quæ prior; quia rem moraliter æſtimando, fama abſolute amiſſa in hoc loco etiam in vicino, vel tam conjuncto amiſſa cenſeri poteſt, ita ut moraliter impoſſibile reputetur, quin & fama, alias cito volans, pariter brevi ad alia loca perveniat.

Dicitur autem notanter: *Licere ſic manifeſtare in aliis locis conjunctis &c. ſi evidentia facti ſit notorium in aliqua Communitate N. B. abſolute*. Secus enim dicendum, ſi tantum foret notorium *limitate*, reſtringendo illam notorietatem præciſe intra cancellos cujuſdam Communitatis particularis reſpective, puta ad certum genus perſonarum e. g. ad certum Collegium vel Monaſterium talis Civitatis: tunc enim extra corpus Monaſterii non liceret vicinis ſæcularibus, vel adjacentibus aliis Conventibus dictum crimen grave ipſis adhuc ignotum manifeſtare: quoniam exinde conformiter dictis non ſolum ipſe Religioſus, ſed etiam Collegium ſeu Monaſterium infamaretur. Nec dicas, licere etiam juxta Molinam, & Rebellum ſaltem tunc manifeſtare & aliis Monaſteriis eiſdem, ſi fuerint ejuſdem Ordinis: nam etſi ob paritatem rationis id concedatur cum la Croix, quoad ea Monaſteria intra unam Provinciam ſita, ubi Religioſi mutantur de loco in locum, negatur tamen in aliis caſibus: quinimo ad avitandas ſæpe varias inconvenientias, & diſcordias inter Religioſos ſaltem diſſuadetur, ex virtute Charitatis, etiam quoad Monaſteria ejuſdem Provinciæ, ſi nulla alia cæteroquin habeatur rationabilis cauſa manifeſtandi.

Reſpond. IV. In locis remotioribus illis quorſum alias moraliter loquendo fama non poterat pervenire, probabilius non licet citra peccatum grave Detractionis aliquem, qui crimen grave notorietate facti publicum perpetravit, propalare. Ita Franciſcus Henno *Tract. in Decal. diſp. 8. quæſt. 3. art. 3. Concluſ. 1.* & Sporer *Tract. 6. in Decalog. cap. 4. ſect. 3. num. 71.* ac apud ipſum plures contra tamen non paucos teſte Henno *loc. cit.* Ratio eſt: quia licet peccans publice cedat implicite juri famæ ſuæ in locis vicinioribus, vel ratione commercii conjunctis, non tamen quoad alia remota: ideo enim cenſetur renuntiare juri ſuo quoad loca priora, quia fama moraliter loquendo eſt crimen illuc alias perlatura; ergo ubi moraliter fama non eſt perlatura (uti ſe res habet quoad loca remotiora proxime explicata) neque cenſebitur renuntiare ſuo juri.

Nec dicas: publicum publicitate Juris per ſententiam Judicis poteſt ubivis etiam in remotioribus locis vulgari: ergo etiam publicum per evidentiam facti. Reſpond. enim cum Patre Henno negando conſeq. & paritat. Diſparitas eſt, quod in primo caſu infamia univerſalis ſit pœna culpæ impoſita, non ſic in caſu ſecundo. *

Additio IV.

* Quær. IV. An crimen, quod eſt publicum non quidem notorietate Juris & facti, ſed tantum per famam communem, poſſit, aliis adhuc ignaris ex Communitate, aut vicinia revelari? Reſpond. Si ſit vere fama communis (& non potius rumor inanis) de gravi crimine ab aliquo commiſſo, Doctores ſuperius allegati in ordine ad ulteriorem manifeſtationem ſimili modo diſcurrunt de eadem, ac de notorietate facti ob paritatem rationis; quoniam & talis fama communis cito volat ad aures aliorum, ut moraliter vix amplius poſſe occultari credatur. Interea tamen, quia ſæpe putatur eſſe potius rumor inanis abſque ſolido fundamento a garrulis, vel leviter credulis in vulgum ſparſus, quam vera fama communis circa crimen grave ab altero e. g. Petro commiſſum, hinc bene reſpiciatur, undenam rumor iſte ortum habuerit; nam ſi conſtet, quod ipſemet e. g. Petrus, de quo eſt rumor, non levia præbuerit mala indicia taliter de ſe diſcurrendi, libimet ipſi imputet eam propalationem. Econtra vero, ſi nec ex viris fide dignis, nec ex prævius gravibus indiciis ſciatur origo ſimilis rumoris, ſit cautus ille, qui præciſe habens informationem ex rumore, aliis ex Communitate vel vicinia ignaris refert,

referſt, ne aſſertive tale crimen divulget de altero, ſed vel reticeat, quod conſultiſſimum, vel ad minus ſaltem addat, eſſe quidem rumorem, ſe tamen neſcire, undenam rumor ille originem traxerit, & an nitatur ſolido fundamento? ſolent enim non raro a parte rei Innocentes per rumorem inanem falſo diffamari tanquam Rei. *

Additio V.

* Quær. V. Quot homines crimen ab aliquo commiſſum ſcire debeant, quatenus illud dicatur publicum, ſeu notorium notorietate Facti taliter, ut exinde in Communitate ſeu vicinia ulterius aliis citra grave peccatum Detractionis revelari queat? Reſpondet ad hoc ſatis difficile & intricatum quæſitum Sabinus Bononienſis *part. 1. Lucis Moralis. Tract. 36. num.* 39. ut aliquod delictum egrediatur limites occulti, & fiat publicum, ſicque aliis ex Communitate, vel vicinia revelari queat abſque gravi peccato Detractionis, debere illud præciſe ſciri a tot hominibus, ut attenta quantitate Communitatis, & qualitate hominum prudentum arbitrio cenſeatur impoſſibile ulterius cohibere famam communem de eodem. Alii DD. etiam ſpecificant certum numerum hominum, quo habito, juxta proportionem majoris vel minoris Communitatis, cenſeatur adeſſe prudens arbitrium, tale delictum ita iam innotuiſſe, ut fama de eodem amplius cohiberi nequeat. Sic enim nonnulli apud la Croix & Sporer hic putant ſufficere, ſi ſciant *decem*, quia iſte numerus ſufficit ad conſtituendum populum ſeu Parochiam *l. 4. §. 3. ff. Vi bonorum raptorum*. Alii reſtrigunt adhuc ad minorem numerum, & credunt ad publicum ſufficere, ſi reſciant *ſex*: nam (inquiunt cum Abb. *in can. De manifeſt. 2. q. 1.*) equidem verum eſt ad Communitatem Parochiæ faciendam requiri decem perſonas; aſt, ut quidpiam intra hanc Communitatem dicatur notorium, ſeu publicum, non neceſſario debet reſciri ab omnibus membris eiuſdem, ſed ſufficit, ſi cognoſcatur a maiori parte illius, qualem maiorem partem reſpectu numeri *denarii* utique conficiunt *ſex* perſonæ. Molina, Lugo, & Haunoldus apud la Croix *lib. 3. part. 2. num.* 1229. dicunt, quando Communitas conſtat perſonis viginti, tunc eſſe aliquid publicum, ſeu notorium fama, quando *ſeptem* ſciunt. Si 100. quando *quindecim*. Si 1000. quando *viginti*, qui ſint ex diverſis domibus. Si autem Civitas conſtaret 5000. civibus, ſufficere, quod ſciant *triginta* ſparſi per illam Civitatem, aut quod una platea vicina id ſciat; quia tunc moraliter impoſſibile eſt celari, attenta humana fragilitate, & linguæ lubrica volubilitate. Deſervient ſubinde ſimilia Confeſſario in perplexitate pro conſolatione, ſi neſciat ſe reſolvere, num hoc, vel illud crimen in particulari juxta prudens arbitrium debeat dici publicum, vel non? prout praxis & experientia docebunt. *

Additio VI.

* Quær. VI. An una Detractio ſit eiuſdem ſpeciei cum altera? Reſp. affirmative. Ita præter alios Boſco *Diſp. 7. de Sacrament. Poenitent. ſect.* 10. & la Croix *Lib. 3. part. 2. num.* 1227. Ratio eſt: quia tota malitia ſpecifica harum Detractionum conſiſtit in iniuſta denigratione famæ alterius; atqui hæc malitia ſpecifica reperitur in qualibet Detractione: ergo quælibet eſt eiuſdem ſpeciei. Ob quod ipſum fundamentum etiam DD. cum Sporer *tract. 5. in Decalog. cap. 4. ſect. 6. num.* 145. inferunt, quod una contumelia ſit eiuſdem ſpeciei cum altera; quia per omnes læditur honor, in cuius læſione conſiſtit malitia ſpecifica contumeliæ: ſic etiam furtum gemmæ, & furtum equi, ac furtum auri ſunt eiuſdem ſpeciei moralis; quia ubique fit læſio bonorum fortunæ, in qua læſione conſiſtit malitia ſpecifica furti: pariformiter ob eandem rationem iudicia temeraria, quando v. g. quis iudicat Petrum fornicarium, & Paulum furem, ſunt eiuſdem ſpeciei: quia tota malitia ſpecifica iudicii temerarii in hoc conſiſtit, quod exinde lædatur ius, quod alter habet ad bonam exiſtimationem ſui, quæ læſio utrobique reperitur, uti recte cum Buſembaum, Eſcobar, Filiucio advertunt Poteſtas *tom. 1. part. 2. num.* 2753. & Sabinus Bononienſis *part. 1. tract. 36. num.* 43. *

Additio VII.

* Quær. VII. Quomodo practice ſit interrogandus, qui confitetur, ſe detraxiſſe? Reſp. talem eſſe interrogandum I. Num contigerit in materia levi, vel gravi, ſeu tali, quam ipſe gravem reputaret, ſi contra ſemetipſum talis Detractio facta fuiſſet? Quod ſi contigiſſet in materia gravi; interrogetur ulterius II. Num talia de altero aſſertive dixerit, vel tantum præciſe relative nihil augendo, vel addendo, ita ut prudenter credi poſſit, audientes non adhibuiſſe exinde poſitive fidem relatis? Quod ſi protuliſſet aſſertive, interrogetur III. Utrum illa res fuerit vera, vel falſa? &, ſi vera, num occulta vel publica? IV. Quoties deliberate contigerit in materia gravi occulta? V. Demum obligandus eſt ad Reſtitutionem, niſi adſit aliqua ex cauſis excuſantibus.

Cæterum finaliter circa iſtam materiam ad duo prælertim genera pœnitentium attendat Confeſſarius. Primum genus eſt nimis *laxum*, alterum nimis *anxium*. *Priores* ſunt illi, qui quaslibet ferme res de altero prolatas reputant leves, cum tamen, ſi de ipſis ſimilia ſpargerentur, judicarent, neſcio, quam graves; tales interrogandi ſunt, quidnam ergo in ſpecie occultum protulerint contra alterum, ut exinde noſcatur, an materia fuerit gravis vel levis? *Poſteriores* mox ſibi timent de gravi peccato, ſi quidpiam narrent de Proximo, etſi jam publicum, vel majori ſaltem parti Communitatis notum, vel quamvis talem manifeſtationem requireret bonum Reipublicæ, ſeu utilitas alicujus Communitatis, aut ſalus Proximi temporalis vel ſpiritualis &c. & hi magis ſunt inſtruendi a Confeſſario conformiter jam dictis. *

QUÆSTIO II.

De Contumelia.

SUMMARIUM.

20. *Contumelia, quid?*
21. *Ex tribus modis accidit, quibus?*
    * *Concurrit ſæpe cum Detractione.*
22. *Eſt ex genere peccatum mortale.*
23. *Per accidens tamen poteſt fieri veniale.*
24. *Leve convitium quando fieri poſſit ſine omni peccato?*
25. *Alii tales caſus.*

20. CONCL. I. *Contumelia a contemnendo* dicta eſt, eſtque injuria, qua alicujus præſentis honor & exiſtimatio palam violatur. Ita tit re communis. Differt autem Contumelia a Detractione, quod hæc directe famam lædat, Contumelia honorem. Detractio inſuper fit occulte, & in abſentia, ſicuti furtum: Contumelia vero fit palam, & in faciem, ut rapina, aut clam quidem ſed ea intentione, ut veniat ad notitiam ejus, in quem conjicitur: prout contingit per Scripturas, ac Libellos famoſos.

21. CONCL. II. Contumelia tribus modis accidit, verbo, ſcripto, & facto. Et quidem ſub Contumelia, quæ fit verbo, comprehenditur Convitium, Improperium, & Maledictum. Contumelia, quæ ſcripto fit, animo infamandi, *Libellus famoſus* in Jure appellatur. Ad contumeliam tandem, quæ facto fit v. g. honoratum virum verberando, domi includendo, pertinet Irriſio, & Subſannatio.

Additio.

* Porro quamvis Contumelia juxta jam dicta a Detractione diſtinguatur, & quidem ſpecie, cum hæc duo vitia reſpiciant duo ſpecie diſtincta objecta formalia, Detractio quidem *famam*, quam denigrat, Contumelia vero *honorem*, quæ lædit, nihilominus ambo ſæpius confluunt in uno, eodemque actu, etſi cæteroquin etiam verum ſit, quod ſubinde ad invicem ſeparentur. Sic v. g. ſi alteri objectas crimen occultum grave aliis præſentibus, cenſeretur adeſſe, ac ſimul in illo actu concurrere Contumelia & Detractio; quoniam ſimul læditur fama & honor. Quod ſi vero alicui ſoli, nemine alio præſente, crimen in occulto objeciſti in faciem, vel etiam alapam viro gravi in occulto, & quod maneat occultum, inflixiſti,

ſti, non læſiſti famam per Detractionem, bene tamen honorem per Contumeliam. Econtra, ſi coram aliis, ipſo tamen etiam ex tua intentione non præſente, de quo loqueris, crimen grave occultum manifeſtaſti, læſiſti famam per Detractionem, non autem honorem per Contumeliam. Ita recte notat Sporer *Tract. 5. in Decalog. cap. 4. ſect. 4. num. 135.*

22 CONCL. III. Contumelia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Ita Doctores unanimiter, & patet ex illo Salvatoris *Matth. 5. Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Nam, ut inter alios explicat hunc locum Cornelius a Lapide, ſub ly *Fatue* hic intelliguntur reliqua conviciorum, dicarum, calumniarum, probrorum, & imprecationum genera: quæ ſunt peccata mortalia, ſi valde Proximum dehonorent, aut ex animo graviter nocendi cupido proferantur.

23. Dicitur, *ex genere ſuo*: ſiquidem verbum contumelioſum per accidens poteſt fieri veniale, tum ob defectum voluntarii, ac indeliberationem actus, tum ob levitatem materiæ, ſi nimirum Contumelia vel in ſe ipſa levis ſit, vel ſaltem cum habitudine ad perſonam, cui infertur, vel a qua infertur. Nam eadem Contumelia, quæ erga dominum, patrem, virum gravem & honoratum prolata, foret peccatum mortale; erga ſubditum, fœminam, vel puerum, veniale eſſe poteſt. Similiter viro gravi ac honorato dicere, *Fatue*, eſt gravis Contumelia, vili vero & ſtupido, qui revera eſt fatuus, erit levis.

24. Imo notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt. 72. art. 2.* joci cauſa, & ad convenientem animi recreationem, non vero ad dehonorationem Proximi dicere aliquod leve convitium, aut leves alicui defectus objicere, poſſe pertinere ad Eutrapeliam, ac fieri ſine omni peccato: dummodo debitæ circumſtantiæ adhibeantur, nec periculum adſit Proximum contriſtandi, vel ad iram commovendi. Alioquin enim ſtante tali periculo dicere Proximo convitium, repugnaret Charitati.

25. Inſuper juſtæ objurgationis, correctionis, ac diſciplinæ cauſa parentes licite filios ſuos, magiſtri diſcipulos, domini ſervos durius per verba Convitii ſeu Contumeliæ pungunt, caſtigant, & increpant, dummodo moderate ad juſtam correctionem id fiat. Sic quippe Chriſtus Dominus Petrum vocavit *Sathanam Matth. 16.* Et Paulus *ad Galatas cap. 3.* vocat eos *inſenſatos*: rurſumque Chriſtus duos diſcipulos, euntes in Emmaus, vocavit *ſtultos & tardos corde*. Cujus rationem dat Doctor Angelicus *loc. cit.* quia ſicut licitum eſt aliquem verberare & flagellare virga cauſa diſciplinæ, ita etiam verbis. Tamen, ut bene idem cum S. Auguſtino *lib. 2. de Sermone Domini in Monte, cap. 30.* obſervat, raro, & non niſi ex magna neceſſitate, hujuſmodi objurgationes ſunt adhibendæ.

QUÆSTIO III.

De Convitio, Improperio, Maledicto, Irriſione, Suſurratione, ac Libello famoſo.

SUMMARIUM.

26. *Convitium, quid, & quomodo differat a Contumelia?*
27. *Improperium, quid?*
28. *Maledictum, ſive Maledictio, quid?*
29. *Unde ejus malitia dimetienda?*
(*d*) Adde dicta Tract. 4. Diſt. 7. n. 53. & 54.
30. *Irriſio, ſeu Deriſio, ac Subſannatio, quid?*
31. *Suſurratio, ejuſque gravitas, quæ?*
* *Solvitur objectio.*
32. *Libellus famoſus, & quæ ejus pœna?*

26. QUANTUM ad *Convitium* attinet, Convitium ſæpe confunditur cum Contumelia: ſtricte tamen loquendo differt ab ipſa per hoc, quod per verba contumelioſa cuipiam repræſentetur, atque exprobretur defectus culpæ; v. g. quod ſit fur, adulter, damnum habens; per Convitium vero exprobretur defectus pœnæ, vel naturæ, vocando e. g. hominem ineptum, ſtupidum, truncum &c. Unde, ſi quis alicui injurioſe objiciat, cum eſſe cæcum, Convitium quidem dicit, ſed non Contumeliam infert, ſtricte loquendo: ſi vero ipſi dicat, quod ſit fur, non ſolum Convitium, ſed etiam Contumeliam infert. Verum, ut jam dictum eſt, Convitium, & Contumelia non raro ſumuntur pro eodem.

27. *Improperium* exprobrat Proximo defectum minorationis, ſeu indigentiæ. Et tunc proprie fit, quando aliquis injurioſe alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit ei neceſſitatem patienti; de quo dicitur *Eccleſiaſtici* 20. *Exigua dabit, & multa improperabit.*

28. *Maledictum*, ſeu *Maledictio* quandoque ſumitur pro dictione cujuslibet convitii, & mali in Proximum; & in hac acceptione jam ampla in propoſito non ſumitur. Proprie tamen illud accipiendo, ac prout eſt ſpeciale vitium, *Maledictum* eſt imprecatio mali pœnæ facta alicui: ut ſi cuipiam quis imprecetur diabolum, fulgura, vel alia hujuſmodi mala.

29. Hujus peccati malitia potiſſimum dimetienda eſt ex advertentia, deliberatione, animoque proferentia: nam ſi ex inconſideratione, vel ſine pravo animo proferantur ex ira ſubito talia verba Maledictionis, non illico cenſendum eſt, committi peccatum mortale; niſi id fiat deliberate, & pravo animo, juxta ſæpe jam allatam doctrinam S. Thomæ 2. 2. *quæſt. 73. art. 2.* quod *Peccata verborum maxime ſunt ex intentione dicentis dijudicanda.* (*d*)

30. *Irriſio*, ſeu *Deriſio* ſignificat riſum cum alterius contemptu: unde intendit erubeſcentiam, ſeu confuſionem deriſi. Et per hoc Irriſio differt ab aliis linguæ vitiis, atque continet interdum culpam levem nonnumquam graviorem, aliquando etiam lethalem, pro contemptu & dignitate illius perſonæ, cui irridetur, & magnitudine turpitudinis ad jocum arreptæ. Huc pertinet *Subſannatio*, quæ contingit geſtibus deriſoriis, ut naſo contracto, vel rugato, & hujuſmodi: qualia multa contigerunt Chriſto Domino in ſua paſſione, præſertim tempore Coronationis ſpineæ. *Matthæi* 26.

31. *Suſurratio* eſt peccatum linguæ, dum quis occulte de Proximo male loquendo, odium ejus, ac diſſenſionem animorum molitur: nam finis Suſurrationis eſt diſcordiarum inter amicos diſſeminatio. De gravitate hujus vitii linguæ diſſerens Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt. 74.* ait: quod, quanto amicitia præſtat famæ, tanto Suſurratio, per quam amicitia tollitur, ſit gravius peccatum Detractione; cum peccatum in Proximum tanto ſit gravius, quanto per ipſum majus nocumentum Proximo infertur; ſintelige, ex genere ſuo, ac cæteris paribus. Hinc *Eccleſiaſtici* 28. dicitur: *Suſurro, & bilinguis maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem &c.* Et enarratis multis aliis graviſſimis ejus malis, ſubditur: *Qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requieſcat.*

Additio.

* Dices. Suſurratio non eſt Detractio, nec Contumelia proprie loquendo, ſed diſtinctum peccatum gravius Detractione, & Contumelia; ergo non deberet in hac quæſtione, in qua explicantur diverſi modi, quibus contingit Contumelia *verbo*, *ſcripto*, vel *facto*, collocari. Anteced. probatur: quia hoc vitium Suſurrationis tollit majus Bonum, quam priora duo, nimirum *Amicitiam*, quæ majus eſt Bonum, quam *honor & fama*: quoniam *Amico fideli nulla eſt comparatio*, *Eccleſiaſtici cap. 6.* uti etiam ex parte jam ſupra notatum eſt, & advertit Henno *tract. in Decalog. diſp. 8. quæſt. 3. art. 7. Concluſ. 1.* ergo. Reſp. negando primam conſequentiam: eth enim proprie Suſurratio nec ſit Detractio, nec contumelia, ſed peccatum utroque hoc vitio gravius, uti bene probat Divus Thomas apud Franciſcum Henno *loc. cit.* nihilominus tamen ſaltem reductive hic, ubi de vitiis linguæ diſſeritur, congrue inſeritur, quatenus eſt vitium linguæ ſumme noxium Communitati, ac tollens majus Bonum honore & fama hominis. *

32. *Libellus famoſus* eſt ſcriptura, quæ infamiam alicujus continet nondum publicatam, ut edatur, & publi-

Digitized by Google

publica fiat. Huc etiam reducitur pictura famoſa, v. g. appingere animo diffamandi alterius januæ cornua, vel patibulum &c. Pœna componentis, ſeu projicientis Libellum famoſum (quam etiam incurrit, qui Libellum famoſum invenit, & non ſcindit, ſed manifeſtat aliis) de Jure Civili eſt pœna capitis *l. un. C. De famoſis libellis*, & alibi. Quod intelligendum eſt, quando Libellus continet aliquid grave, quod, ſi infamatus commiſiſſet, dignus eſſet morte. De Jure autem Canonico talis impoſtor punitur pœna perpetuæ infamiæ. Ex quo patet gravitas Libelli famoſi.

QUÆSTIO IV.

Quibus modis Fama, vel Honor injuſte ablatus reſarciri poſſit, ac debeat?

SUMMARIUM.

33. *Falſum crimen ſcienter imponens quomodo reſtituat?*
34. *Crimen verum, ſed occultum revelans quomodo reſtituere poſſit?*
35. *Injuſte infamans tenetur ad damnorum in Bonis temporalibus illatorum recompenſam.*
    * *Quid, ſi fecerit ex inconſiderata loquacitate?*
36. *Honor injuſte ablatus quomodo reſarciri valeat?*
37. *Quando tunc requiratur veniæ petitio, nec ne?*

33. CONCL. I. Si quis falſum crimen ſcienter Proximo impoſuit, oportet, ut reſtituat famam retrahendo verbum ſuum apud eos, quibus dixerat, & ad quos infamia criminis pervenit. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. Scotus 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 4. & communis. Ratio eſt: quia hoc exigit Juſtitia in reddendo Proximo, quod ſuum eſt, quæ alias non ſervaretur. Interdum tamen ſatis erit, ſi infamator dicat, ſe fuiſſe deceptum, aliter rem ſeſe intellexiſſe &c. dummodo per hoc famæ Proximi ſufficienter caveatur.

34. CONCL. II. Si Detractio deliberate, ac ſcienter committitur revelando verum crimen, ſed occultum, non ſervato ordine Juris, talis Detractor non quidem tenetur retractare verbum ſuum, dicendo, ſe eſſe mentitum, aut falſum dixiſſe &c. (quia hoc faciendo mentiretur, quod nulla de cauſa eſt licitum, multo minus præceptum) nihilominus tenetur in alio licito modo facere reſtitutionem, dicendo v. g. *Non credatis, eum eſſe talem, male enim dixi, aut fatue dixi, ſeu erravi &c.* hæc enim vera ſunt: nam talis male, & fatue dixit, dum peccatum occultum Proximi in publico propalavit, non ſervato ordine Juris. Ita Doctor noſter *loc. cit.* & alii.

35. CONCL. III. Qui alterum injuſte infamavit, ita ut ex infamia alteri ſcienter & deliberate aſperſa ſecutum ſit damnum in bonis temporalibus, tenetur etiam damni illati compenſationem facere. Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *dubit.* 19. cum aliis. Ratio eſt: quia ejuſmodi infamatio eſt actio injurioſa; atqui omne damnum, quod Proximo infertur per actionem injurioſam, eſt reſtituendum; ergo. Hinc, ſi quis injuſta ſua infamatione cauſa fuit, quod alter Officio, vel dignitate ſua privatus fuerit, aut illud non aſſecutus, tenetur pro poſſibili tale damnum recompenſare, reſtituendo, quantum valebat illud Officium &c. vel ſpes illud obtinendi, boni viri arbitrio, prout uberius declaratum eſt ſupra *Diſt.* 5. *num.* 81. 82. *& ſeqq.*

Additio.

* Quod ſi quæras, an hæc obligatio reparandi famam, & compenſandi damna exinde ſecuta adſtringat etiam illum, qui ex inconſiderata loquacitate, & non plena advertentia alteri graviter detraxit? Reſp. Hæc obligatio reparandi famam adſtringit, vel ex virtute Juſtitiæ, vel ſaltem ex virtute Charitatis, etiam illum, qui ex præcipitantia ac inconſiderata loquacitate alteri graviter detraxit, ſuppoſito tamen, quod abſque gravi incommodo famam alterius reſarcire valeat. Ita ſub his terminis communiter apud la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1134. & apud Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 4. *num.* 86. Ratio eſt: quia talis poſuit, quamvis non plene deliberate, cauſam illam, ex qua alter fuit infamatus apud alios, adeoque tenetur, ſi commode valeat effectum tam malum exinde cauſatum removere. Ob quam ipſam rationis paritatem etiam ille, qui ex oblivione Theologice inculpabili reliquit candelam accenſam in hypocauſto, per quam cauſatum eſt incendium, cenſetur obligatus cooperari ad extinctionem dicti incendii, ſi abſque notabili damno proprio & gravi incommodo poſſit.

Dixi notanter: *ſi abſque gravi incommodo poſſit*, per quas particulas fit diſtinctio inter eum, qui deliberate ac ſcienter aliquem graviter diffamat, & inter illum, qui id facit ex non plena advertentia; nam prior obligatur, cæteris paribus, & quando aliis mediis reſtitutio fieri nequit, reſtituere etiam cum certo periculo propriæ infamiæ per revocationem incurrendæ; non autem ſic poſterior: ſicut a pari juxta jam dicta in Bonis fortunæ notabiliter deliberate, cæteris paribus, tenetur ad reſtitutionem, quamvis reſtituendo æque grave damnum exinde pati deberet, ac alter ſuſtinet vi ablationis; non autem ſic adſtringitur, qui in Bonis fortunæ illud damnum cauſavit citra culpam Theologice gravem, ob non plenam advertentiam ad actum; prout jam antea inſinuatum fuit juxta valde probabilem ſententiam *diſt.* 5. *quæſt.* 5. *num.* 87. Ex quo fundamento facile colliges, quod talia ex inconſiderata, ac non plene deliberata loquacitate detrahens, neque obligetur ſubſecuta damna alia in Bonis fortunæ reſarcire cum ſuo gravi detrimento. *

36. CONCL. IV. Quantum attinet ad obligationem reſtituendi honorem, per Contumeliam, & alia peccata linguæ injuſte ablatum, poteſt id duplici modo reſarciri, uno modo per externam aliquam obſequii exhibitionem, & declarationem abſque ulla expreſſa petitione veniæ: alio modo condonatione, quæ vel ſponte fit ab inhonorato, vel prævia humili veniæ petitione per inhonorantem facta. Ita Maſtrius *diſp.* 8. *Theolog. Moral. num.* 70. cum aliis.

37. Cæterum, an ſufficiat primo duntaxat modo reſtituere honorem, vel inſuper requiratur expreſſa veniæ petitio, non poteſt abſolute decidi, ſed id ex gravitate injuriæ, & conditione perſonæ offenſæ, aliiſque circumſtantiis prudentis viri judicio definiendum eſt. Siquidem, ſi Superiores, vel Prælati aliquando inferiores, vel plebeios Contumelia afficiant, non decet veniam ab iſtis petere, ne frangatur regendi auctoritas: ſed ſufficit, ſi benigne eos tractent, ac ſignis vel factis oſtendant, ſe illos non deſpicere. Econtra vero, ſi injuria adeo gravis ſit, & a ſubdito Superiori, vel a plebeio cuipiam Nobili, aut alii viro multum honorato, quem forſan fuſte percuſſit, illata, ita ut alio modo compenſari non poſſit talis injuria, niſi veniam petendo, & inhonoratus aliam ſatisfactionem ſuſcipere nolit, niſi veniæ petitionem, tunc offendens tenetur illam petere. Alioquin autem, quando aliter, quam per veniæ petitionem, honor reſtitui poteſt, nemo ad veniam petendam cogendus eſt, ſed ad eum modum, qui eſt in conſuetudine, atque a prudentibus ſufficiens judicatur. Maſtrius *loc. cit.* & alii.

QUÆSTIO V.

De Cauſis excuſantibus a Reſtitutione Famæ, & Honoris.

SUMMARIUM.

38. *Variæ cauſæ excuſantes a Reſtitutione Famæ, & Honoris.*
39. *Regulæ tres circa hos obſervandæ.*
40. *I. Cauſa excuſans a Reſtitutione Famæ, ſi infamia non eſt ſecuta.*
41. *II. Si verbum, alioquin infamans, jam abiit in oblivionem.*
    * *Quid ſi dubitetur, num illud abierit in oblivionem?*

42. *III.*

42. *III. Si Fama aliunde recuperata fuit.*
43. *IV. Si crimen occultum, alia ratione publicum evaſerit.*
44. *V. Si Reſtitutio Famæ facta ſit impoſſibilis.*
45. *VI. Si ea nequeat fieri abſque periculo vitæ.*
46. *VII. Vel non ſine amiſſione Famæ majoris momenti.*
47. *VIII. Cauſa excuſans eſt juſta condonatio.*
48. *IX. Compenſatio juſta.*
49. 50. 51. 53. 54. 55. *Adhuc plures aliæ cauſæ excuſantes.*

(c) Juxta dicta num. 14.

38. VARIAS cauſas paſſim enumerant Theologi, propter quas ceſſat obligatio reſtituendi Famam, aut honorem, ut videre eſt apud Lugonem *diſp.* 15 *de Juſt. & Jur. ſect.* 2. Leſſium *lib.* 2. *cap.* 11. *dubit.* 26. Maſtrium *diſp.* 8. *Theol. Moral. num.* 71. *& ſeqq.* Reginaldum *lib.* 10. *cap.* 23. & alios paſſim. Verum, antequam hæ enumerentur,

39. Advertendum generaliter, certum eſſe ex communi Theologorum ſententia, ad hoc, ut Fama per Detractionem læſa (idem ſervata proportione dicendum de Honore) ſit reſtituenda, haſce tres conditiones concurrere debere. I. Ut Fama Proximo re ipſa ſit ablata. II. Ut ſit injuſte ablata. III. Ut eadem poſſit denuo obtineri, & non fuerit aliunde jam recuperata. Et defectu harum conditionum, aut ſaltem unius, vel alterius earundem, diverſæ oriuntur cauſæ excuſantes a Reſtitutione Famæ & Honoris; quamvis etiam ea aliis capitibus nonnullæ ſubortiantur.

40. Prima igitur, cauſa excuſans a Reſtitutione Famæ, eſt: ſi revera ex cujuſpiam oblocutione nulla fuit infamia ſecuta; quia nimirum vel Infamator nullius erat fidei (quod ſæpe accidit) ac proinde ejus dictis audientes fidem non adhibuerunt, vel quia illi, apud quos infamavit, jam ſciebant crimen illud; vel ſaltem (ut loquitur Leſſius) jam ſciebant ſimilia, ita, ut infamia non fuerit notabiliter aucta. Ratio eſt clara: quia, quod re ipſa ablatum non eſt, hoc ipſo reſtitui non debet.

41. Secunda cauſa, a Reſtitutione Famæ excuſans, eſt: ſi id, quod contra bonam Famam alterius quis locutus eſt, tam in oblivionem abiiſſe prudenter exiſtimatur. Ita rurſum communis; & ratio eſt: quia in tali caſu Fama jam cenſetur recuperata, vel certe damnum illatum omnino evanuiſſe. Imo velle ſe retractare coram illis, apud quos alter diffamatus fuit, infamia jam in oblivionem abeunte, non tam eſſet Famam reſtituere, quam rurſus infamare: ſic enim revocaretur in memoriam crimen illud, quod ab eorum memoria jam exciderat; unde plus nocumenti ſequeretur, quam utilitatis Proximo.

Addenda.

* Aſt ponamus, quod dubitetur, num crimen illud apud alios jam in oblivionem abierit, vel non, quid tunc faciendum? Reſpondeo, duas regulas tali eſſe obſervandas. I. Regula ex Cardinali de Lugo *de J. & J. diſp.* 15. *ſect.* 3. *num.* 35. eſt deſumpta, ut infamator talis ſibimet ipſi ſuam propriam perſonam ante oculos ponat, quomodo nimirum, ſi ſibimet hæc infamatio ab alio fuiſſet illata, vellet in his circumſtantiis fieri, & hoc ipſum circa infamatum præſtet. II Regula, quod, ſi circa propriam perſonam ſe reſolvere non poſſet, notet, ex Navarro & Leſſio apud la Croix *lib* 3 *part.* 2. *num.* 1255. quod ſtante iſto dubio ob periculum, ne per ſimilia dicta ſpecies forſan jam ſepultæ denuo reſuſcitentur, non facile ſit renovanda memoria criminis, niſi evidens conſtet adeſſe aliud periculum, ne data occaſione memoria criminis apud eos, quibus antea illud revelatum fuit, iterum redeat: interea tamen ſtante tali dubio ſaltem indirecte reſtituat famam laudando, quantum moraliter poſſibile, & recommendando illum, cui detraxit apud eos, coram quibus antea crimen occultum manifeſtavit, uti recte notat Molina apud Sporer *Tract.* 5. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 5. *n.* 113.

42. Tertia cauſa eſt: ſi fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam. Hæc enim eſt una ex conditionibus ad obligationem Reſtitutionis Famæ requiſitis, ut conſtat ex ſupra dictis. Id autem fieri poteſt vel virorum gravium teſtimonio, vel ſi infamia vitæ probitate penitus ſit abſterſa, aut alio conſimili modo.

43. Quarta eſt: ſi crimen occultum, quod aliquibus revelaſti illicito modo, ac injuſto (nam ſi licite, ac juſta de cauſa id factum eſt, nulla ſubeſt obligatio Reſtitutionis) alia ratione fiat publicum, ceſſat obligatio Reſtitutionis. Ratio eſt: quia talis, poſtquam crimen ſuum publicatum fuit, amiſit jus ad Famam, ita ut nemo ex juſtitia teneatur amplius priorem exiſtimationem de illo retinere; & conſequenter neque tu teneris ei ex Juſtitia Famam reſtituere, poſtquam tale crimen aliunde publicatum eſt.

44. Quinta cauſa excuſans eſt: ſi Famæ reſtitutio facta ſit impoſſibilis. Ratio eſt manifeſta: quia ad impoſſibile nemo tenetur.

45. Sexta eſt: ſi Reſtitutio Famæ non poſſit fieri ſine periculo vitæ. Ratio eſt: quia generatim nemo tenetur reſtituere bona ordinis inferioris cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris: vita autem eſt bonum altioris & ſuperioris ordinis, quam ſit Fama. Hoc tamen intelligendum eſt, niſi & alteri ex tali infamia damnum æquale vel etiam maius emergat in bonis ordinis ſuperioris, nempe in ſpiritualibus, aut vita corporali: tunc enim ſecus foret dicendum, & adeſſet obligatio reſtituendi.

46. Septima eſt: ſi non poſſit fieri Reſtitutio ſine amiſſione Famæ, quæ ſit longe majoris momenti: ut ſi Prælatus, vel Vir illuſtris infamavit plebeium, non tenetur cum jactura ſui nominis, aut notabili detrimento proprii honoris revocare, ſed ſufficit, ut illum laudet in eo genere virtutis, ubi ſic infamavit, vel alio meliori modo Famam reſtituat, quo ſine iactura propriæ Famæ id facere poterit. Ratio eſt: quia ille plebeius non poteſt cum ratione exigere, ut talis Prælatus, Reipublicæ adeo utilis, Famam ſuam tanti momenti amittat, ſed debet eſſe contentus laude, humanitate, aut etiam aliqua pecuniaria compenſatione, iudicio prudentum facienda.

47. Octava eſt iuſta condonatio: intellige, quæ ab eo facta eſt, cuius infamia non redundat in alios. Ratio eſt: quia homo eſt dominus propriæ Famæ, & Honoris: ergo, ſi infamatio ipſum ſolum tangat, nec redundet in alios (ſecus foret, ſi infamia redundaret in alios) poteſt cedere iuri Reſtitutionis Famæ, eiusque obligationem alteri condonare, præſertim propter Deum, aut alium finem honeſtum.

48. Nona eſt iuſta compenſatio: ut ſi ab eo, quem infamaſti, pari modo ſis infamatus. Hoc tamen intelligendum, non quod talis viciſſim poſſit alterum licite infamare (hæc enim foret manifeſta vindicta, quam nemo privata auctoritate poteſt facere; ſimulque, ut dicitur 1. *Petri* 3. debemus eſſe *non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*) ſed ſolum, quod talis alium iniuſte infamans, a quo antea iniuſte fuerat infamatus, non teneatur ei ad Reſtitutionem, ſi alter ſibi reſtituere nolit; cum poſſit uti compenſatione, ſervata tamen æqualitate, quantum fieri poteſt.

49. Decima eſt: bona fide perſuaſus, eſſe verum & publicum, narraſti aliquid, & Proximum diffamaſti, nec poſſis ſine propria infamia, vel magno damno fortunarum reſtituere, non teneris Famam cum tali tuo incommodo reſtituere. Ratio eſt: quia tale damnum abſque tua culpa intuliſti, hoc ipſo, quod id bona fide narraveris. Porro cauſæ hactenus enumeratæ ſunt principaliores, quamvis nonnullæ aliæ ab Auctoribus referantur: ſiquidem ulterius, ut notat Reginaldus *loc. cit. ſect.* 2. atque

50. Undecimo ceſſat obligatio Reſtitutionis Famæ, vel honoris, quando ex tali Reſtitutione imminet periculum peccati mortalis, vel gravis ſcandali aliorum. Ratio eſt: quia res ordinis inferioris non ſunt reſtituendæ cum jactura rerum ordinis ſuperioris: atqui bona animæ procul dubio ſunt bona ordinis altioris, quam bona Famæ; ergo. Verum Caſus hic vix habet locum, niſi forte perſona infamans fuerit omnino magnæ Auctoritatis, ita ut ex eius peccato manifeſtato timeatur merito ſcandalum aliorum.

51. Duodecimo. Quando is, qui alterum infamavit, fecit id propter ipſius bonum ſpirituale: ut quando pec-

do peccatum ejus retulit Prælato, aut alteri, qui poterat illum juvare, nec vellet obeſſe. Sed talis revera alterum injuſte non diffamavit; unde nec mirum, quod ad Reſtitutionem non teneatur.

52. Decimotertio. Cum id, quod aliis dixit, erat indifferens, & poterat tam in bonam, quam malam partem accipi, ſed, qui audierunt, interpretati ſunt in malam partem. Ratio eſt: quia id ex audientium malitia contingit, nam cæteroquin verba & facta in partem meliorem ſunt interpretanda, juxta legem Charitatis de diligendo Proximo.

53. Decimoquarto. Quando quis ſolum narravit audita, & dixit, ſe audiviſſe, nihil addendo, ex quo faceret credulitatem. Nam talibus dictis rara fides adhibetur, & ſi adhibeatur, id potius ex audientium levitate contingit; quia, *qui cito credit, levis eſt corde. Eccleſiaſtici* 19. (*e*).

54. Decimoquinto. Quando quis ita narrat crimen alterius, ut ſimul narret pœnitentiam, quam egit. Hoc tamen monet Reginaldus procedere tantum, quando talis narratio gloriam Dei concernit: prout S. Thomæ Apoſtoli incredulitas, S. Petri trina negatio, & aliorum quorumdam crimina, ſimulque pœnitentia crebro recenſentur ad Fidelium ædificationem.

55. Decimoſexto. Quando quis alterum infamat tantum in occaſione remota, & per accidens: ut ſi quis jocans cum aliquo, illi crimen objiciat, quod putat, non eſſe ab ipſo commiſſum, & ipſe vociferando, atque indignando conqueratur vehementius, ex quo alii ſuſpicantur, aut credunt, eum eſſe talis criminis reum.

QUÆSTIO VI.

De Judicio temerario, Suſpicione, & Dubitatione.

SUMMARIUM.

56. *Hæc tria differunt. Dubitatio,*
57. *Suſpitio, &*
58. *Judicium, quid?*
59. *Suſpicari, vel judicare de Proximo ob ſufficientia improbitatis indicia per ſe peccatum non eſt.*
60. *Tutius tamen eſt, animum ab hoc cohibere.*
61. *Concluſio declaratur.*
62. *Judicium temerarium eſt peccatum ex genere ſuo mortale.*
63. *Idque ulterius probatur.*
 * *Quandonam per illud peccetur mortaliter?*
64. *Temere de Proximo malum ſuſpicari per ſe eſt veniale.*
65. *Per accidens tamen poteſt fieri mortale.*
66. *Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, & qualiter?*
67. *Idipſum amplius declaratur.*
 * *Licitum tamen eſt contra talem prudentes facere præcautiones.*

56. CONTRA Octavum Præceptum Decalogi etiam contingit peccari per Judicium temerarium, ac ſiniſtram Suſpicionem de Proximo: nam & hæc pertinent ad falſum teſtimonium, ſi non ore, ſaltem corde contra Proximum prolatum. Ubi prænotandum, quod hæc tria, videlicet Dubitatio, Suſpicio, & Judicium inter ſe differant. *Dubitatio* quippe non eſt verus aſſenſus, ſed veluti Suſpenſio animi in neutram partem ſeſe determinantis, ac veluti in ancipiti hærentis.

57. *Suſpicio* eſt aſſenſus debilis, innexus cum dubitatione de oppoſito, & hæc poſtmodum ſubdividitur in Suſpicionem levem, gravem, & violentam: quarum prior valde debilem aſſenſum, multum vero dubitationis continet; altera econtra, quæ & *Suſpicio vehemens* appellatur, plus habet aſſenſus, & parum dubitationis. *Suſpicio violenta* tandem (quæ in c. *Litteris*. 12. *de Præſumption.* appellatur *violenta & certa Suſpicio*) idem eſt, ac præſumptio violenta; qualis propemodum omnem excludit Dubitationem, & fidem integram atque credulitatem ex conjecturis, ſeu indiciis hauſtam producit. Navarr. *in Can. Si quis. num.* 8. *&* 9. *de Pœnit. diſt.* 7. Layman *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 1. citans alios.

58. *Judicium* eſt firma animi ſententia, ſeu aſſenſus. Atque illud aliquando eſt prudens, ſi nimirum innitatur ſufficientibus indiciis ſeu conjecturis ad generandum firmum aſſenſum de alterius probitate, vel improbitate. Aliquando eſt imprudens, ſeu *temerarium Judicium*, nempe quod ejuſmodi ſufficientibus indiciis non innititur, atque hoc ipſum ſervata proportione dicendum de Suſpicione, & Dubitatione, quarum utraque vel eſt prudens, vel temeraria, ſi innititur, vel non innititur ſufficientibus ad rationabiliter dubitandum, vel ſuſpicandum indiciis. Quibus prænotatis, ſit

59. CONCL. I. Suſpicari, vel judicare de Proximo, ubi ſufficientia improbitatis indicia ſe produnt, per ſe loquendo nullum eſt peccatum. Ita Navarrus *in Commentario in Rubric. de Judiciis num.* 47. Azorius *part.* 3. *lib.* 13. *cap.* 11. Layman *lib. cit. num.* 4. & communis. Ratio eſt: quia in tali caſu, ubi ſufficientia adſunt improbitatis indicia, proximus amittit jus bonæ ſuæ exiſtimationis reſpectu illius, cui crimen eſt cognitum ex illis ſufficientibus ſignis; unde iſte taliter ſuſpicando, vel etiam judicando neque peccat contra charitatem proximi, neque contra juſtitiam. Idipſum patet *ex can. Quod ſuſpecti*. 3. *quæſt.* 5. & *c. Suſpicionis*. 39. *de offic. deleg.* cum ſimilibus; ubi licite ac juſte ob legitima indicia nunc Judices, nunc Teſtes, aliique poſſunt recuſari. Quod etiam de peccato Proximi licitum ſit judicare, ubi adſunt ſufficientia ejus indicia, patet vel ex ipſa praxi publicorum Judiciorum, atque Magiſtratuum, qui ex officio tenentur judicare de peccatis ſubditorum. Ubi nota hic incidentaliter, quod minora ad formandam prudentem ſuſpicionem, quam ad formandum prudens Judicium ſufficiant Indicia.

60. Fatendum tamen, quod extra caſum neceſſitatis, vel utilitatis tutius ſit, animum a Suſpicionibus, & Judiciis circa peccata aliena penitus cohibere: idque ob periculum errandi, cum facile contingere poſſit, ut decipiamur circa ſufficientiam indiciorum, & ubi etiam talia adſunt, adhuc dubitari poſſit de operantis intentione, quæ ſoli Deo nota exiſtit.

61. Dicitur in Concluſione, *ob ſufficientia indicia*: nam ſi quis concipiat majorem, quam indicia promereantur Suſpicionem, peccat, non quidem, quia ſuſpicatur, ſed quia plus, quam cauſa ſuſpicandi exigit, ſuſpicatur. Navarrus *cit. n.* 47. Et addit: *per ſe loquendo*: ſiquidem per accidens pluribus ex cauſis poteſt reddi illicitum tale Judicium, vel Suſpicio: ut ſi quis exinde concipiat grave odium erga Proximum, & hujuſmodi.

62. CONCL. II. Judicium temerarium de Proximo in materia gravi deliberate conceptum eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Ita D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 60. *art.* 3. illud inter alia probans ex illo 1. *Corinth.* 4. *Nolite ante tempus judicare*. ubi Gloſſa deſumpta ex S. Auguſt. *Tract.* 90. *in Joan.* ſubdit: *Et ſi ergo Suſpiciones omnino vitare non poſſumus, quia homines ſumus: judicia tamen, id eſt diffinitiva firmaſque ſententias continere debemus*. Idipſum docet Layman *ubi ſupra n.* 5. Angelus *in Summa V. Judicium n.* 17. & alii communiter. Ratio eſt: quia hoc repugnat graviter virtuti Juſtitiæ: nam quiſque habet jus ad bonam exiſtimationem ſui, ſeu, ut ſaltem non judicetur poſitive malus, donec per ſufficientia ſigna demonſtretur malus: ergo temere, ſeu abſque ſufficienti indicio firmam de ipſius improbitate concipere ſententiam, eumque in corde ſuo condemnare, repugnat virtuti Juſtitiæ: ſicque eſt peccatum ex genere ſuo mortale.

63. Unde ad indicandam hujus vitii, ſeu Judicii temerarii gravitatem, Chriſtus *Matth.* 7. *& Luca* 6. dicere dignatus eſt: *Nolite Judicare, & non judicabimini; Nolite condemnare, & non condemnabimini*. Nam ibidem ſermonem eſſe de Judicio temerario, patet ex ſequentibus verbis: *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui &c.* ponderando ly *Feſtucam*. Item *Jac. c.* 4. *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem, detrahit legi, & judicat legem*, cum ſimilibus. Hinc in Jure Canonico *c. Eſtote miſericordes &c. De Reg. Jur.* dicitur:

Digitized by Google

citur : Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta, quæ dubia ſunt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.

Addita.

* Cæteroquin, ut actu per judicium temerarium peccetur mortaliter, ſemper præ oculis habendæ ſunt quinque conditiones ad hoc grave peccatum contrahendum requiſitæ, quæ etiam ex jam dictis poſſunt erui. I. Ut materia ſit gravis, de qua gravitate eodem modo diſcurritur, uti de gravi materia reſpectu detractionis. II. Ut aſſenſus circa illam materiam ſit firmus, & non tantum debilis; ubi Cajetanus apud Buſembaum hic cenſet, eum aſſentiri firmiter, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet, ſibi certam, aut fere certam videri: eum vero ſuſpicari, qui reſpondet, ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. III. Ut dictus aſſenſus ſit voluntarius & deliberatus. IV. Ut motiva aſſentiendi ſint inſufficientia ad prudentem firmum aſſenſum. V. Ut etiam pro tunc, quando talis aſſenſus elicitur, vel poſitive noſcantur motiva eſſe inſufficientia, vel ſaltem dubitetur, num ſint ſufficientia, & nihilominus v.g. ex odio, rancore, aut male habituata & paſſionata natura abſque ulteriori indagatione firmus eliciatur aſſenſus, quamvis bene advertatur obligatio inquirendi prius de ſufficientia motivorum, uti recte advertit Haunoldus *de J. & J. tom.* 2. *n.* 520.

Quod ſi una ex his conditionibus deficiat, talis aſſenſus jam non amplius mortaliter peccaminoſus erit. Ex quo deducit Molina *hic d.* 13. *num.* 4. viros timoratos raro quoad iſtud punctum peccare mortaliter, quoniam ordinarie una ex allegatis deerit conditionibus. Item exinde infert la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1189 *prope finem*, ſcrupuloſos vix unquam condemnandos eſſe tanquam reos in iſta materia alicujus peccati mortalis, quia iſti homines vix unquam habent vera judicia, præſertim his conditionibus qualificata, quamvis ſe habere putent, ſed ſunt vel meræ apprehenſiones violentæ, vel impreſſiones phantaſiæ apud illos, præſertim Melancholicos, ita fortes, ut videantur aſſenſus, cum tamen ſæpius ne quidem ſint voluntariæ Suſpiciones. Deſerviunt iſta Confeſſario, qui, ſi ſimiles confeſſiones accedunt, debet eoſdem judicare ſecundum ordinarie contingentia, niſi certo & expreſſe ſibi conſtet de contrario: interea tamen etiam in hoc invigilet Confeſſarius, ne tales id, quod interius judicant, etiam exterius aliis manifeſtent, ſicque detrahant. *

64. CONCL. III. Temere de proximo ſuo malum ſuſpicari, per ſe loquendo, eſt peccatum duntaxat veniale, idque multo magis de temeraria Dubitatione eſt dicendum. Ita D. Thomas *cit. quæſt.* 60. *art.* 3. Navarrus *in Commentario in Rubric. de Judiciis num.* 58. *& ſeq.* Angelus *Verſ. Præſumptio*. Layman *cit. cap.* 2. *num.* d. & alii. Ratio eſt: quia ex una parte per ſolam Suſpicionem, utpote conſiſtentem in debili aſſenſu, & conjunctam cum dubitatione, bona fama atque exiſtimatio Proximi graviter non læditur: ex altera vero parte, quoad quis levibus indiciis dubitare incipiat de bonitate fratris, procedit ex fragilitate humana, ſicque ex genere ſuo peccatum veniale involvit.

65. Additur notanter, *per ſe loquendo :* quia per accidens bene poteſt Suſpicio fieri peccatum mortale: ut ſi quis ex ſiniſtra Suſpicione erga Proximum animo retenta concipiat grave odium, vel contemptum ipſius, aut ejuſmodi temeraria Suſpicio in opus externum graviter peccaminoſum prodeat, ut puta, Proximi famæ detrahendo, vel in electione, aut promotione ad dignitates alium minus dignum, vel penitus indignum ipſi præferendo, & hujuſmodi.

66. Quæres, qualiter ſit intelligendum dictum illud: *Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda*, prout habetur *in cit. cap. Eſtote miſericordes. de Reg. Jur.* ac tradit D. Auguſt. *lib* 2. *de Serm. Dom. in Monte cap.* 18. eſtque communis. Reſp. I. Loquendo de vero dubio, ſeu exiſtentibus ſufficientibus argumentis ad dubitandum de probitate Proximi, Regula illa non eſt intelligenda *affirmative*, quaſi nihilominus primum teneamur exiſtimare innocentem (nemo enim obligatur ad exponendum ſe periculo erroris, quale in tali caſu immineret) ſed debet accipi *negative :* ita videlicet, ut, quamdiu res eſt dubia, ſententia non feratur in deteriorem partem; hac enim ratione evitatur quodlibet periculum erroris, ſimulque nulla proximo infertur injuria: unde & in foro externo, quamdiu reus de crimine convictus non eſt, abſolvitur, non quidem affirmando, crimen ab eo commiſſum non eſſe, ſed ſolum pronuntiando, crimen contra ipſum legitime probatum non fuiſſe. Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jur. cap.* 19. *dub.* 4. Layman *ubi ſupra num.* 7. & alii.

67. Reſp. II. Alter dictæ Regulæ ſenſus eſt, quod facta dubia, quæ poſſunt referri in bonam & malam partem, debeant, ſuppoſito, quod quis velit circa talia facta dubia elicere judicium aliquod poſitivum, ac determinatum, potius ſemper interpretari in bonam partem. Ita deſumitur *ex can. In Scripturis diſt.* 96. ac notat Gloſſa *in can. Abſit* 11. *quæſt.* 4. *Verſ. Siniſtrum.* Abb. *in c. Eſtote miſericordes num.* 5. *de Reg. Jur.* & communis. Ratio eſt: quia ex tali interpretatione & ipſius intellectus inclinatione in partem meliorem nullum imminet periculum inferendi injuriam proximo, bene tamen, ſi fieret interpretatio in partem pejorem. Accedit, quod id ipſum ſuadeat Dilectio proximi, ac præceptum Divinum de non judicando.

Additio.

* Porro, etſi ſtante dubio poſitivo (quando nimirum æque rationes graves ſunt pro, ac contra) vel etiam ſtante dubio negativo (quando nimirum nec graves rationes ſunt pro, nec contra) etſi, inquam, ſtante tali dubio nequeas aliquem determinate, ac poſitive judicare malum, cum is ſtante ſimili dubio exiſtat in poſſeſſione, melior autem ſit conditio poſſidentis, poteris tamen hoc non obſtante, in ſimili vero dubio facere præcautiones, ne, ſi forſan eſſet malus, exinde damnificeris. Ita Henno *Tract. in Decalog. diſp.* 8. *quæſt.* 2. *concluſ.* 4. Sporer *ibidem tract.* 5. *cap.* 4. *ſect.* 2. *num.* 36. & Sabinus Bononienſ. *par.* 1. *tr.* 36. *num.* 144. Ratio eſt: quia, uti bene adjungit Henno, taliter agere eſt actus prudentiæ, & vigilantiæ, nec alteri ſit injuria; quia nullum jus habet nondum ſufficienter cognitus, cur teneamur ipſi poſitive fidere in damni periculo, cum inter homines ſint fideles, & infideles, juſti & injuſti, probi & improbi: Idem exemplificant Sporer & Sabinus Bononienſis *loc. cit.* taliter: licet occludere pecunias, quia poſſibile eſt, aut ſaltem fieri poteſt, quod famuli vel hoſpites non ſint fideles: item filiæ interdicere, ne cum certo juvene converſetur; quia poſſibile eſt, aut fieri poteſt, ut ab eo ſeducatur, & ita diſcurrendo de pluribus aliis; quia in ſimilibus caſibus non judicas, de facto actu eſſe tales, ſed poſſe eſſe tales, vel ſaltem ſucceſſive fieri tales: paucis, æquivalenter ſic dicis: *non nego hominem illum eſſe bonum, nolo tamen propterea ſubire periculum, quod ſubeſſe poſſet, ſi forte ſit malus.* Attendant autem hic ſibi aliqui nimium ſuſpicioſi, ne iſta doctrina abutantur, & ſuis nimiis præcautionibus tales ponant actus, ex quibus præbetur aliis merito occaſio ſuſpicandi, quaſi hi, contra quos illæ exceſſivæ præcautiones fiunt, eſſent poſitive infideles &c. ac mali. *

DISTINCTIO VII.

De Nono, & Decimo Præcepto Decalogi.

QUÆSTIO I.

Quænam Nono, & Decimo Præcepto Decalogi prohibeantur?

SUMMARIUM.

1. *Nonum, & Decimum Præceptum Decalogi quod? Mala prava concupiſcentia.*
2. *Præſertim voluptatum carnalium, divitiarum.*

3. *Quid*

3 *Quid generatim de pravis concupiſcentiis?*
4 *Fomes peccati hoc duplici Præcepto non prohibetur.*
5 *Motus concupiſcentiæ quando ſint peccatum?*
6 *Nono Præcepto Decalogi quæ prohibeantur?*
7 *Contra Decimum Præceptum qui peccent?*

1. UTRUMQUE hoc Decalogi Præceptum peccata cordis, pravamque concupiſcentiam expreſſius inhibens, *Exodi* 20. & clarius *Deut. cap.* 5. ſequentibus verbis proponitur: *Non concupiſces uxorem proximi tui.* Et rurſus: *Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt.* Et merito: nam, quanta mala ex inordinata concupiſcentia cordis oriantur, S. Jacobus in ſua Canonica *cap.* 4. ex inſtinctu Spiritus Sancti compendioſe declarat illis verbis: *Unde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris?* Et 1. *Jo.* 2. *Quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Ad hanc igitur edomandam concupiſcentiam hoc duplici Præcepto DEUS iubet, *Non concupiſces.*

2. Quia vero vel maxime prava concupiſcentia voluptatum carnalium, & divitiarum generi humano nociva eſt, atque periculoſa, utpote ad quam homines naturaliter magis ſunt proclives, hinc Æterna Sapientia utramque ſpeciali præcepto explicite atque expreſſe prohibendam cenſuit, non obſtante, quod implicite atque indirecte iam in ſexto, atque ſeptimo Decalogi Præcepto prohibeatur.

3 Inſuper, quia iuxta illud 1. *Reg.* 16. *Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor*; hoc duplici Præcepto pariter innuitur, omnes alias internas concupiſcentias pravas, & voluntarias delectationes, animique propoſita contra alia Præcepta Divina prohiberi, juxta quod Chriſtus Dominus *Matth.* 15. expreſſius declarare dignatus eſt, dicendo: *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, falſa teſtimonia; & hæc coinquinant hominem.* Ut autem clarius intelligatur intentio huius duplicis Præcepti Decalogi, ſit

4. CONCL. I. Hoc duplici Præcepto Decalogi non prohibetur concupiſcentia illa, quæ ex peccato originali reſidua eſt, & communiter *Fomes peccati* appellatur. Ita omnes Catholici, ac noviſſime Concilium Trid. *Seſſ.* 5. ubi ait: *Manere autem in Baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur, & ſentit: quæ, cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti JESU gratiam repugnantibus, non valet.* Accedit ratio: quia eiuſmodi motus appetitus ſenſitivi neque in noſtra ſunt poteſtate & libertate, ac proinde fruſtra prohiberentur, neque ſunt peccatum, quamdiu ipſis voluntas non conſentit. Siquidem, ut ait D. Auguſtinus *lib. de vera Religione, c.* 14. *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi voluntarium non ſit.*

5. CONCL. II. Tunc motus concupiſcentiæ in appetitu ſenſitivo ſunt peccatum, ac contra hæc ultima Præcepta Decalogi, quando accedit conſenſus voluntatis. Ita omnes Catholici. Et quidem, ſi conſenſus voluntatis ſit perfectus, ac plene deliberatus, in materia, cæteroquin gravi, committitur peccatum mortale: ſi vero ſolum imperfectus, ac non plene deliberatus, erit duntaxat peccatum veniale. Et hoc poſterius pariter dicendum, ſi verſetur circa materiam levem, puta, quando quis vult furari unum obolum.

6. CONCL. III Nono Præcepto Decalogi ſpecialiter prohibetur Delectatio moroſa, atque illicitum deſiderium in materia venerea, de quibus ex profeſſo in ſequenti Quæſtione. Quinimo eiſdem peccatis, corde ſeu cogitatione deliberata perpetratis, peccatur contra hoc Præceptum, quibus, ſi opere perpetrantur, peccatur contra Præceptum ſextum: iuxta quod dicit Salvator *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Addit Navarrus *cap.* 19. *Manual. num.* 1. quod etiam peccet contra hoc Præceptum mortaliter, qui deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoſo mortali ab alia perſona, quamvis ipſe non ſic amet: quia talis conſentit peccato mortali ſuo, vel alieno.

7. CONCL. IV. Contra Decimum, ac ultimum Præceptum Decalogi peccant illi, qui nimis aviditate divitias expetunt, & modis pravis, atque illicitis artibus opes augere concupiſcunt: illi, qui ludis immoderate abutuntur: deinde mercatores, qui rerum penuriam, & annonæ caritatem expetunt: item milites, qui bellum deſiderant, ut illis ſuppetat facultas furandi, ac huiuſmodi. Ita Catechiſmus Romanus, & Doctores paſſim. Quantum autem huiuſmodi prava, & inordinata deſideria noxia ſint, ſi fiant, & habeantur animo deliberato, deducitur ex illis verbis Apoſtoli 1. *Timoth.* 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus: nam, qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidem appetentes erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis,* Hæc ibi.

QUÆSTIO II.

De Delectationibus moroſis, & Deſideriis illicitis.

SUMMARIUM.

8 *Delectatio moroſa generatim, quid?*
9 *Unde ſic dicatur?*
10 *Deſiderium illicitum, quid, & quomodo differat a Delectatione moroſa?*
11 *Delectationes moroſæ venereæ, & deſideria venerea, quid?*
12 *Et quale peccatum?*
13 *Cogitationis peccatum pertinet ad ſpeciem, ad quam peccatum operis.*
14 *Peccatum Cogitationis an contrahat ſpeciales malitias circumſtantiarum actus externi?*
15 *Negatur hoc quoad Delectationes moroſas.*
16 *Affirmatur quoad Deſideria illicita.*
17 *Diſparitas inter hæc.*
18 *An quis peccet, tempore jejunii moroſe ſe delectando in eſu carnium?*

* *Adiungitur notabilis Additio magis declarans num.* 13. *& numerum* 14. *circa peccata Cogitationis. Addit. I.*
* *An Delectatio moroſa de objecto turpi ſemper ſit graviter peccaminoſa? Addit. II.*
* *An cogitatio ſpeculativa de objecto turpi arguat Delectationem moroſam graviter peccaminoſam? Additio III.*
* *An optatio conditionata objecti turpis arguat internam Delectationem moroſam graviter peccaminoſam? Additio IV.*
* *An involvatur eadem, ſi viduæ de copula præterita, & ſponſi de futura deliberate recogitent, atque in eadem complaceant? Addit. V.*
* *An ea cenſeatur adeſſe, ſi quis ſe habeat ſolum negative? Addit. VI.*
* *Quid de motibus carnalibus emnde ortis ſentiendum? Addit. VII.*

8. ADVERTENDUM, quod *Delectatio moroſa* generatim ſit ſimplex & deliberata complacentia, quam voluntas capit ex cogitatione rei illicitæ ſine intentione ipſam in opus deducendi: ut ſi quis contentus ſit ſola Delectatione cogitationis interioris, v. g. complacendo ſibi de occiſione inimici, aut copula carnali abſque operis intentione.

9. Porro huiuſmodi *Delectatio* dicitur *moroſa* non ratione temporis, quo quis eiuſmodi cogitationi illicitæ immoratur (poteſt enim breviſſimo tempore peccari per Delectationem moroſam, dummodo adſit perfecta advertentia, & conſenſus voluntatis) ſed ratione negligentiæ, ignaviæ, & moræ ipſius voluntatis, quæ advertens malitiam ſuæ cogitationis nihilominus perſeverat moroſe in ipſa, ac ſibi in ea complacet, cum ipſam expellere deberet.

10. Econtra vero *Deſiderium illicitum* eſt actus, & motus efficax voluntatis, quo appetit, & fertur in obiectum prohibitum: id eſt, quo voluntas vult, ac deſiderat actum peccaminoſum ipſo opere perpetrare, ſi adeſſet facultas. Unde Deſiderium illicitum per hoc differt a Delectatione moroſa, quod Delectationes moroſæ ferantur in objectum ut aliquo modo præ-

ſens ſine intentione progrediendi ad ipſam operis executionem, Deſideria autem ferantur in obiectum, ſeu in rem deſideratam ut abſentem (Deſiderium enim eſt de bono abſente, ut inquit Ariſtoteles) ſimulque tendant in executionem operis, ſi adſit facultas. Hanc generalem doctrinam ad propoſitum applicando, ſit

11. CONCL. I. *Delectationes moroſæ venereæ* ſunt illæ, quæ ex rebus obſcœnis cogitatione vel imaginatione apprehenſis cum plano, & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur, quamvis nulla ſubſit voluntas eam illam turpem, v. g. actum fornicationis, opere complendi. Econtra *Deſideria illicita venerea* ſunt illa, per quæ quis ipſum actum obſcœnum opere externo perficere deſiderat: ut puta, dum quis cupit virginem deflorare, ſive deinde media opportuna ad id opere perficiendum inquirat, ſive non, dummodo id deliberate deſideret facere, ſi facultas adeſſet. Ita in re communis.

12. Et quidem tam Delectationem, quam Deſiderium illicitum in materia venerea eſſe peccatum mortale, ſi adſit perfecta deliberatio, & conſenſus voluntatis certum eſt inter Doctores; & patet tum ex Nono Præcepto Decalogi, tum ex eit. illo Salvatoris *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Ut tamen alia nonnullæ difficultates breviter explicentur, hinc

13. Quæritur I. An cogitationis peccatum pertineat ad eandem ſpeciem, ad quam peccatum operis? Reſp. Affirmative, cum Leſſio *lib. 4. de Juſt. & Jur. num.* 112. & communi aliorum. Ratio eſt: quia in conſenſu Delectationis eſt tacita approbatio operis. Hinc Delectatio ex cogitatione fornicationis concepta pertinet ad ſpeciem fornicationis, & quæ ex cogitatione peccati contra naturam, pertinet ad ſpeciem peccati contra naturam: quoniam peccatum fornicationis, & peccatum contra naturam etiam in genere luxuriæ ſunt duæ diſtinctæ ſpecies, & conſequenter etiam Delectationes circa has diſtinctas ſpecies verſantes. Item Delectatio, quæ oritur ex imaginaria occiſione inimici, ſpectat ad ſpeciem homicidii, & quæ ex phantaſia indebitæ excellentiæ concipitur ad ſpeciem ſuperbiæ. Et quoad hoc conveniunt Doctores paſſim.

14. Quæritur II. An, ſi actus exterior ob ſpeciales circumſtantias ſpeciem peccati mutantes, plures in ſe contineat malitias, eas omnes contrahat peccatum cogitationis? Reſp. cum communi Doctorum, hic eſſe diſtinguendum inter Delectationes moroſas, ac Deſideria illicita.

15. Et quidem, ſi quis ſimpliciter ac præciſe ſe oblectet cogitatione moroſa peccati carnalis cum muliere, quæ ipſi eſt conſanguinea, vel Deo per votum ſacra, aut coniugata, eo quod ſit pulchra, ac proinde obiectum Delectationis venereæ, non vero quatenus eſt coniugata &c. is committit unum peccatum mortale internæ Delectationis venereæ moroſæ contra virtutem Caſtitatis. Ita Layman *lib. 1. tract. 3. cap. 6. num.* 15. Leſſius *loc. cit. num.* 123. & plures alii, quos allegant quamvis nonnulli contradicant.

16. Secus eſt dicendum de Deſiderio illicito, quo quis deſiderat vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum tali fæmina, quam alterius uxorem, perſonam ſacram, vel conſanguineam eſſe non ignorat: nam tunc eiuſmodi circumſtantia pravo Deſiderio, ſeu propoſito ſpecialem addit malitiam peccati.

17. Ratio diverſitatis inter hunc, & priorem caſum eſt: quia Deſideria illicita tendunt in ipſam actionem externam, eandem deſiderando perficere, ſi poſſunt; ergo & eandem cum ipſa actione externa habent malitiam. Delectationes vero moroſæ ſiſtunt præciſe in complacentia carnali obiecti, quatenus intentionaliter præſentis in intellectu præciſe (iuxta caſum poſitum) ſequeſtrantes reliquam malitiam, quæ in actione reperitur ratione circumſtantiæ coniugii, voti, vel conſanguinitatis annexa.

18. Si dicas. Ergo pariter quis peccabit tempore ieiunii Quadrageſimalis delectando ſe moroſe in cogitatione eſus carnium, cum de hac, & de Delectatione moroſa venerea videatur eſſe eadem ratio. Reſp. negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia Delectatio moroſa venerea verſatur circa obiectum ex ſe & intrinſece malum, cauſatque præterea naturaliter inordinatam corporis commotionem, ac libidinoſam pruriginem, quæ diſponit ad pollutionem; unde & ipſa illicita eſt, ac Lege naturali prohibita. Secus eſt de ſimplici imaginatione eſus carnium tempore ieiunii, ſecluſa voluntate, ſive conſenſu contra Præceptum pro tali tempore veſcendi carnibus prohibitis: ſiquidem pro illo tempore eſus carnium non Jure Naturæ, ſed ſola Lege poſitiva Eccleſiaſtica prohibitus eſt: ſimulque prohibetur ſola actio externa eſus carnium, nec non & voluntas comedendi ipſas tempore vetito, non autem inhibetur ipſa interior Delectatio circa eſum ipſarum, ſecluſa alia prava voluntate carnes comedendi tempore vetito. Verum quidem eſt, in huiuſmodi cogitationibus ſæpe contingere peccatum veniale, dum ſuperflua in ipſis quæritur Delectatio.

Additio I.

* Quæres III. Quomodo Quæſitum I. & Quæſitum II. quoad dicta de Delectatione moroſa ad invicem concordentur? Ratio dubitandi eſt; quia Quæſitum I. ait, loquendo de Delectatione moroſa, ipſam ſpectare ad eandem ſpeciem, ad quam ſpectat peccatum operis, & conſequenter Delectatio concepta ex cogitatione fornicationis, & ea, quæ oritur ex cogitatione peccati contra naturam, erunt peccata ab invicem ſpecie diverſa. Econtra vero Quæſitum II. dicit, ſi ipſum peccatum operis, ſeu actus exterioris ob ſpeciales circumſtantias ſpeciem mutantes plures in ſe contineat malitias, eas tamen univerſim non eo ipſo contrahere Delectationem moroſam circa tale opus, & conſequenter Delectationes moroſæ circa mulierem conſanguineam, vel Deo per votum ſacram, aut coniugatam in genere Delectationis erunt eiuſdem ſpeciei, ſuppoſito nimirum, quod per intellectum a determinata perſona, & a carnali affectu ſingulari ad illam omnino intentionaliter abſtrahatur? Reſp. Illa duo Quæſita, de quibus fuſius la Croix *tom. 6. part.* 2. *num.* 2023. *ac ſeqq.* taliter commode concordari poſſe, dicendo, quod Quæſitum I. ſit intelligendum in caſu, quo ipſa peccata operis, ſeu actuum exteriorum, etiam quatenus e. g. in genere luxuriæ intellectui præſentantur præciſe in ordine ad Delectationem moroſam, verſantur vel circa diverſa ſpecie obiecta in illo ipſo genere, vel ſaltem circa moraliter diverſos modos tendendi in obiectum; ubi ipſæ Delectationes circa dicta cenſentur æque diverſas ſpecies contrahere, ſicuti cenſentur diverſæ ſpeciei Delectabilitates.

Econtra vero Quæſitum II. loquitur in caſu, quo obiecta, & modi tendendi in eadem NB. in illo genere, quo intellectui, a circumſtantiis externis in ordine ad Delectationem intentionaliter præſcindenti, repræſentantur, ſpecie morali ab invicem non diverſificantur. E. g. quia copula naturalis carnalis *in genere luxuriæ* (ſub qua ſola repræſentatur intellectui in ordine ad Delectationem) eſt eiuſdem rationis, ſive verſetur circa conſanguineam, vel circa aliquam aliam ligatam, aut Deo per votum ſacram, hinc neque Delectatio verſans circa unam, vel alteram erit ſpeciei diverſæ, dummodo (quod ſemper notandum) in Delectatione prorſus abſtrahatur ab aliis circumſtantiis operis externi. Econtra vero, quia copula carnalis naturalis, & peccatum contra naturam (puta copula Sodomitica) propter diverſum modum tendendi etiam *ex genere luxuriæ* ſunt ab invicem diverſæ, pariter erit dicendum de Delectabilitatibus & delectationibus circa eaſdem. *

Additio II.

* Quæritur IV. An Delectatio moroſa de re turpi, ac venerea, id eſt circa copulam carnalem, vel circa ea, quæ eandem proxime circumſtant, aut diſponunt &c. ſemper ſit ita mortaliter peccaminoſa, ut nunquam ex parte obiecti intra terminos peccati venialis contineatur, ſuppoſito, quod fuerit deliberate voluntaria & abſoluta? Ante reſponſionem, Nota I. Gratis admitti, talem Delectationem moroſam frequenter ſolummodo eſſe venialiter peccaminoſam ex parte ſubiecti ob non plene cognitam malitiam ex parte intellectus, vel ob ſemiplenam tantummodo deliberationem ex parte voluntatis; dubium vero hic præciſe agitatur ex parte obiecti, an nimirum deliberata aliqua immediata, abſoluta & directa Delectatio circa obiectum

Digitized by Google

lectum turpe, ac venereum non poſſit eſſe ita levis, ac remiſſa, ut non excedat culpam venialem? ubi Nota II. Quod Delectatio moroſa de re turpi, ſeu de objecto aliquo venereo poſſit eſſe vel mere ſpiritualis, vel etiam carnalis. *Prima* in ſola voluntate reſidet ſine actuali hic & nunc ſenſu perceptibili commotione turpi in corpore. *Secunda* conjunctam habet actualem commotionem ſeminis, vel ſpirituum genitalium, & exinde Delectabilitatem ſenſibus perceptibilem; hæcque frequentius contingit, præſertim, ſi Delectatio illa fuerit aliquo modo intenſior. H. N.

Reſp. Omnis deliberata, & abſoluta Delectatio moroſa de objecto venereo, etiamſi foret mere ſpiritualis, eſt mortaliter peccaminoſa apud illos, quibus illicita eſt copula. Ita S. Thomas 1. 2. *qu.* 74. *art.* 8. cum communi. Ratio eſt; quia omnis talis Delectatio eſt de objecto graviter malo; quoniam, juxta jam dicta *diſp.* 4. *qu.* 7. *num.* 85. *& ſeqq.* in ipſo objecto venereo immediate & abſolute volito non datur levitas materiæ; ergo talis Delectatio erit actus mortaliter malus; nam actus ſumit malitiam ſuam ab objecto, in quod tendit; ſic enim etiam Delectatio moroſa deliberata in blaſphemando eſt mortalis, quia ipſa blaſphemia, in quam illa Delectatio tendit tanquam in ſuum objectum, eſt graviter mala.

Dixi autem notanter: *Delectatio moroſa* NB. *de objecto venereo*; nam, ſi non foret talis Delectatio moroſa de objecto venereo, ſed de alio ſenſibili, etiamſi ex mera curioſitate, non excederet hæc Delectatio juxta Sporer, & alios graves Auctores limites peccati venialis, quamvis exinde exſurgant motus carnales citra tamen periculum conſenſus, aut complacentiæ formalis in eiſdem: ſi enim Delectatio ſenſibilis hauſta ex aſpectu curioſo faciei formoſæ alicujus mulieris non involvit peccatum grave quoad oculum corporalem, neque illud importabit quoad oculum ſpiritualem, ſeu intellectum: uti enim ait Sporer, quando cauſa talium citra formalem impuram in iis complacentiam habitorum eſt tantum venialiter culpabilis, etiam non major culpa, quam venialis derivatur in ipſos effectus, id eſt, motus carnales per accidens exinde citra impuram in ipſis complacentiam reſultantes. *

Additio III.

* Quæritur V. An cenſeatur adeſſe Delectatio moroſa graviter peccaminoſa, ſi cogitatio de objecto turpi præciſe fuerit ſpeculativa, non autem practica? Antequam reſpondeam, notandum ex la Croix *lib.* 3. *part* 1 *num.* 896. quod cogitatio ſpeculativa de objecto turpi ſit illa, quæ quidem cognoſcit Delectabilitatem hujus objecti, non tamen exinde appetitus movetur ad eam Delectabilitatem amandam, ſibique in objecto quatenus apprehenſo ut ſic delectabili complacendum. Econtra cogitatio practica de objecto turpi ita apprehendit Delectabilitatem illius objecti, ut ex hac ipſa Delectabilitate tanquam ex motivo formali feratur appetitus in illud objectum amandum, ſibique in eo ut intentionabiliter præſenti complacendum. H. N.

Reſpond. I. Si cogitatio de objecto turpi fuerit præciſe ſpeculativa, exinde non cenſetur illico adeſſe delectatio moroſa graviter peccaminoſa. Ita la Croix *loc. cit.* ac *lib.* 5. *num.* 508. Et patet de aliquo ſtudente Caſibus, vel de Confeſſario, qui, dum cogitat, legit, & etiam ſubinde loquitur de copula carnali, bene intelligit ejuſdem Delectabilitatem, non tamen etiam ipſius voluntas movetur ad eam objective præſentem, quatenus objectum delectabile amandam.

Reſpond. II. Si ex tali cogitatione ſpeculativa ob alium finem honeſtum, v. g. ut ſtudeatur Caſibus elicita exurgit in appetitu ſenſitivo amor, ſeu Delectatio carnalis contra propriam voluntatem, neque tunc cenſetur adeſſe Delectatio moroſa graviter peccaminoſa. Ita la Croix *loc. cit.* cum communi. Ratio eſt: quia, ut ea Delectatio ſit graviter peccaminoſa, debet deliberate eſſe elicita ab ipſa voluntate, & non ſolum ab appetitu ſenſitivo. Interea tamen merito habent, quod ſibi timeant de cogitatione non ſolum ſpeculativa, ſed etiam practica, ac cum Delectatione moroſa conjuncta, illi, qui ſimilia in libellis (quos vulgo vocant Romanza) ardenter legunt, & reflexe conſiderant ſine vera rationabili cauſa, vel taliter picturas valde obſcœnas etiam fixis oculis, aut longiori temporis mora, ac ſerio conſiderant; a quo enim motivo alio ſimiles ad legendum cum tanta aviditate, vel ad adeo ſixe conſiderandum tale objectum cum tanto periculo trahuntur, quam ab ipſa delectabilitate objecti apprehenſa? Scio quidem aliquorum ſimilium excuſationes, quod nimirum non ex delectabilitate objecti quatenus venerei, ſed potius ex modo proponendi ſimilia artificioſe trahantur ad legendum, ſeu conſiderandum: ſic, exemp. gr. (inquiunt ulterius,) ſi quis videt amicum ſuum prono vultu in terram lapſum, & efferentem ſordidum naſum, ſi ſibi complaceat, & exinde rideat, id non fit ob ipſum lapſum amici (de hoc enim dolet) ſed de modo lepido cadendi. Aſt timeo ſane, ne ſæpius amor proprius aſſingat externe tale pallium, ne ſimiles mortaliter peccaſſe videantur. Et, ſi præciſe delectatis in modo, & arte, cur non æque avide, & ardenter alios hiſtoricos libros honeſtos æque artificioſe compoſitos legis? cur non æque libenter alias pariter artificioſas honeſtas picturas conſideras? Videatur Sporer *in Decal. part.* 1. *cap.* 6. *ſect.* 4. *n.* 30. *

Additio IV.

* Quæritur VI. An ille ſit arguendus habitæ Delectationis moroſæ graviter peccaminoſæ, qui deliberate ſecum ipſo cogitavit, vel coram aliis protulit hæc formalia: *Vellem cum hac, vel illa puella fornicationem committere, dummodo non foret grave peccatum?* Reſpond. Si ſimiles propoſitiones conditionatæ procedant ex affectu voluntatis & appetitu ſenſitivo ad objectum ſimile carnale delectabile tanquam intentionaliter præſens (uti plerumque ſit apud alios luxurioſos) tunc indicant latentem Delectationem moroſam graviter peccaminoſam. Ita cum aliis Sporer *Tract.* 1. *in Decalog. cap.* 6. *ſect.* 3. *n.* 20. & la Croix *lib.* 5. *n.* 87. Ratio eſt: quia apud tales ipſa Delectabilitas, quæ in copula apprehenditur, trahit tanquam motivum formale voluntatem & ſimul ipſum appetitum ſenſitivum ad taliter optandum: atque, ubi motivum formale voluntatis eſt ipſa Delectabilitas objecti venerei, ſemper ex parte voluntatis, & appetitus ſenſitivi intervenit Delectatio, ſeu complacentia moroſa reſpectu talis objecti; ergo. Nec refert, quod talis nolit hic & nunc in his circumſtantiis, quibus eſt illicita, ipſam copulam: etſi enim nolit copulam in actu exercito, vult tamen delectabilitatem ex eadem ut objective, ſeu intentionaliter præſente moventem ad ipſum actum Delectationis, ſeu complacentiæ, quod non licet; cum talis Delectatio ex ſua natura commoveat, & ſecum trahat ſaltem aliquos ſpiritus vitales generationi deſervientes, & ad ſemen excitantes, atque impuram complacentiam in partibus inhoneſtis ordinarie cauſantes.

Interea tamen etiam id ſapienter advertit Sporer *loc. cit.* quod ſimiles enuntiationes conditionatæ ſubinde fieri ſoleant non ex affectu voluntatis actualis, ſed potius, ut per eaſdem ſignificetur propenſio habitualis in Delectationem, niſi turpitudo peccati, vel offenſa divina ab ipſa actuali Delectatione abſterreret; & tunc conſtat, non eſſe peccatum, quin potius propenſio in ipſum peccatum motivo tali *offenſæ Dei*, ſeu *turpitudinis peccati* reprimitur. *

Additio V.

* Quæritur VII. An involvat aliquam Delectationem moroſam graviter peccaminoſam, ſi Viduæ de copula præterita, & Sponſi de futura deliberate recogitantes exinde concipiant complacentiam? Reſp. Si talis complacentia ſit voluntarie ſenſibilis, equidem jam ex dictis in præcedenti Quæſito poteſt erui, quod involvat Delectationem pariter moroſam graviter peccaminoſam; cum & illa multum ex ſua natura excitet ſpiritus genitales ad ſeminationem, quæ utique Viduis, & Sponſis de futuro non licet. Aſt de hoc fuſius ex profeſſo *Tract.* 14. *diſt.* 13. *quæſt.* 6. *Additione II. & III. poſt num.* 90. agendo de Sponſalibus, & Matrimonio, quorſum Lector pro hic, & nunc remittitur: vel ſi placet, poterit etiam videri Pater Sporer, qui totam materiam de Deſideriis, & Delectationibus fuſiſſime examinat *part.* 3. *ſuper Decalog. cap.* 6. *ſect.* 3. *&* 4. *

Additio VI.

* Quæritur VIII. An interpretative inferatur hæc Delectatio moroſa voluntatis graviter peccaminoſa, ſi quis deliberate circa motum appetitus ſenſitivi concupiſcibilis ſponte naſcentis ſe habeat negative, ſeu permiſſive? Reſp. I. Si fiat exinde, ne quis per poſitivam reſiſtentiam impediatur a Delectatione, quam ſuggerit appetitus ſenſitivus, haud dubie inferetur exinde graviter peccaminoſa Delectatio. Idem dic, ſi foret prudens periculum conſenſus formalis in Delectationem appetitus ſenſitivi, cum utrobique habeatur affectus ad concupiſcentiam carnalem. II. Si id fiat ex cauſa rationabili, nullum erit peccatum; cum exinde argui nequeat affectus ad peccatum propter cauſam gravem permittendi. Tales cauſæ iuxta la Croix *l.* 5. *n.* 110. *& ſeqq.* ſunt, ſi probabiliter timeatur, ne reſiſtendo magis augeatur tentatio, vel ſi ob nimis longam durationem valde grave accideret continuo poſitive reſiſtere. Reſp. III. Abſente cauſa rationabili. AA. inter ſe non conveniunt. Et quidem multi cum Caſtropalao volunt apud talem negative ſe habentem adhuc non inferri Delectationem voluntatis graviter peccaminoſam, cum non adſit voluntas peccandi: contraria tamen ſententia Suarezii, Vaſquezii, Sanchezii, & aliorum volentium, ut ſaltem ſimplex diſplicentia eliciatur, eſt ſecurior, ac merito in praxi tenenda: nam hæc, ſi non ſit efficax ad cohibendam Delectationem appetitus ſenſitivi, ſaltem a conſenſu impedit voluntatem. Videatur la Croix *loc. cit.* & fiat ſimul reflexio ad dicta *diſt.* 4. *q.* 5. *num.* 55. *

Additio VII.

* Quæritur IX. An ſi ex admiſſa deliberate Delectatione moroſa, vel etiam Deſiderio ſequantur motus carnales, hi pariter ſint exponendi in Confeſſionali? Reſp. ſi tali Delectationi ſeu Deſiderio non ſit ſimul adiunctus deliberatus tactus impurus, aut periculum proximum pollutionis, tales motus non eſſe neceſſario in Confeſſionali explicandos. Ita ex Cardenas denuo la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1028. Ratio eſt: quia hi motus ſaltem aliquales ordinarie alias ſolent comitari Delectationem moroſam maxime deliberatam, hincque ſufficienter iam intelliguntur, ſi explicetur in Confeſſionali ipſa voluntaria Delectatio moroſa. *

T R A C T A T U S X.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

1. POſt Præcepta Decalogi, quibus inter alia debitam legitimis Superioribus reverentiam, obedientiamque præſtare, divinitus edocemur, receptiſſima methodo agitur de Præceptis Eccleſiæ, cuius Prælatos Æterna Veritas adeo honorandos cenſuit, ut de eiſdem in perſona ſuorum Diſcipulorum, tunc præſentium, pronuntiare dignata fuerit *Lucæ cap.* 10 *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et rurſum *Matth. c.* 18. *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.*

DISTINCTIO I.

De Primo & Secundo Præcepto Eccleſiæ, ſive de Feſtis.

QUÆSTIO I.

Quænam generatim Primo & Secundo Præcepto Eccleſiæ injungantur.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Præcepta Eccleſiæ generalia quinque.*
Tenor primi, & ſecundi.
3 *Præceptum de celebratione Feſtorum partim affirmativum, & partim negativum eſt.*
4 *Dies Feſti quando inchoandi?*
5 *An in ipſis Fideles præter Miſſam teneantur ad alia pia opera?*
6 *Præſertim ad audiendam Concionem.*
7 *Solvitur inſtantia.*
Fideles monendi, ut accedant propriam Parochiam.
8 *Datur in Eccleſia poteſtas inſtituendi Feſta.*
9 *Feſta ab Epiſcopis præcepta, etiam a Regularibus ſervanda.*

2. PRÆCIPUA Præcepta Eccleſiæ, & cuivis Chriſtiano ſcitu, atque obſervatu neceſſaria communiter quinque numerantur, non obſtante, quod plurima alia Præcepta Eccleſiaſtica, particulares hominum Status concernentia, & in Sacris Canonibus expreſſa reperiantur. Ex illis autem quinque præcipuis, ſimulque generalibus Eccleſiæ Præceptis primum communiter ſequentibus verbis proponitur: *Statutos Eccleſiæ dies feſtos celebrato;* de quo fit mentio frequenter in Jure Canonico, ut *c. Nullus & ſeqq.* 15. *qu.* 4. & *can.* 1. & *ſeqq. de Conſec. diſt.* 3. nec non & toto *tit. de Feriis*. Secundum Præceptum Eccleſiæ, & priori connexum ſequentibus verbis complecti ſolet: *Sacrum Miſſæ Officium diebus Feſtis reverenter audito;* de quo habetur *can. Miſſas* 64. *de Conſec. diſt.* 1. Et de his ſigillatim in progreſſu.

3. CONCL. I. Præceptum Eccleſiaſticum de celebratione Feſtorum partim eſt affirmativum, partim negativum. Ita Herincx *part.* 3. *diſt.* 3. *de Feſtis n.*8. eſtque communis. Nam, quatenus illud eſt affirmativum, præcipitur devota Miſſæ auditio omnibus diebus Feſtivis: quatenus vero eſt negativum, præcipitur abſtinentia ab operibus ſervilibus, & nonnullis aliis, de quibus fit ſermo *cap.* 1. *de Feriis*, ubi Pontifex *omnes dies Dominicos* (idem dicendum de Feſtivis) *a veſpera in veſperam cum omni veneratione decernit obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere, ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur, nec Sacramenta (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur* Hæc ibi: etſi poſtmodum *cap. ult. de Feriis*, recte hoc limitetur, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.*

4. CONCL. II. Quamvis in Jure Canonico *cit. cap.* 1. *de Feriis*, dicatur, quod dies Feſti incipere debeant a veſperis præcedentis diei, & durare uſque ad veſperas diei ſequentis, idque in Officio Divino, ſeu recitatione Horarum Canonicarum etiamnum obſervetur; tamen, quantum attinet ad abſtinentiam ab operibus ſervilibus, aliiſque ſupra enumeratis, rationabili & antiquæ locorum conſuetudini ſtandum eſt. Ita expreſſe habetur *cap. Quoniam de Feriis*. Idem patet ex *c. ult. de Conſuet.* ubi generaliter dicitur, quod conſuetudo rationabilis, & legitime præſcripta deroget Juri poſitivo humano. Hinc ex uſu Romanæ Eccleſiæ, qui per totam fere Europam invaluit, ſolent incipere Feſta a media nocte, & terminari in ſequenti media nocte *arg. l. More Romano. ff. de Feriis*. Quamvis, ſi alia alicubi ſit conſuetudo, ea recte obſervetur.

5. CONCL. III. Etſi ſaluberrimum ſit, ſummeque omnibus ſuadendum, ut Fideles ad majorem dierum Feſtorum venerationem, debitaſque DEO pro innumeris receptis beneficiis grates rependendas, præter devotam auditionem Miſſæ, aliis quoque pietatis operibus vacent, ac præſertim Concioni attente interſint, ſpeciali tamen Præcepto Eccleſiaſtico ad id non obligantur. Ita Maſtrius *diſp.* 11. *Theol. moral. n.*81. Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *c.* 3. *q.* 7. Herincx *loc. cit n.* 9. & alii. Nullibi enim tale præceptum aperte habetur.

6. Nec obſtat Concilium Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum Verbum DEI.* Nam, quamvis

vis

vis nonnulli Doctores, quos citat Barboſa *in Collectan. ad cit. cap. 3. Concilii Trid.* c. 15. inde inferant, atque ex ly *teneri unumquemque* deducant eiusmodi obligationem intereſſendi Concioni Parochiali, tamen Concilium non loquitur de rigoroſa obligatione Juris poſitivi. Et hoc deſumitur tum ex ly *Moneat Epiſcopus*, quod patet non involvere præceptum: tum ex addita clauſula, *ubi commode id fieri poteſt*: tum ex communi ſenſu Fidelium, qui a tempore citati Concilii Tridentini tam gravem obligationem in dictis verbis non agnoverunt.

7. Nec dictis obſtant illa verba, *unumquemque teneri*: nam inprimis hæc verba, etiam in toto rigore accepta, non loquuntur de obligatione abſoluta, ſed ſolum ſuppoſita commoditate. Deinde ea commode intelliguntur de obligatione audiendi Verbum DEI, non quæ procedit Jure aliquo Eccleſiaſtico, ſed quæ procedere ſolet ex lege Charitatis, qua quisque tenetur habere curam animæ ſuæ, ſibique providere de ſcientia neceſſaria ad ſalutem, & obſervantiam mandatorum DEI, atque adhibere non ſolum media ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam utilia, inter quæ connumeratur devota Concionum auditio. Et merito monendi ſunt Fideles ad accedendum propriam Parochiam, utpote in qua denuntiari ſolent dies Feſti, atque occurrentia ieiunia, & alia de præcepto obſervanda; quamvis cæteroquin ſufficiat, Concionem extra Parochiam ſuam audire. Barboſa *loc. cit.* poſt Suarez, Hetinck, & alii.

8. CONCL. IV. Eſſe poteſtatem in Eccleſia inſtituendi Feſta de præcepto, de fide eſt; atque patet ex perpetua traditione, & uſu Eccleſiæ, a temporibus Apoſtolorum uſque nunc continuato. Quinimo etiam Epiſcopi reſpectu ſuarum Diœceſium cum conſenſu Cleri, & ſaltem tacito Populi poſſunt inſtituere quædam Feſta; prout habetur *cap. ult. de Feriis*, & alibi.

9. CONCL. V. Dies Feſti ab Epiſcopis in ſua Diœceſi præcepti ſervari debent ab omnibus etiam exemptis, ac Regularibus. Ita expreſſe ſtatuitur in Concilio Trid. *Seſſ. 25. cap. 12. de Regularibus*, ibi: *Dies etiam Feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus, ſerventur.*

QUÆSTIO II.

Quæ Opera diebus Feſtis prohibita ſint?

SUMMARIUM.

10 *Opera corporis & animæ, ſeu corporalia, & liberalia, quæ?*
11 *Opera corporalia ſervilia ſeu Mechanica, & Opera non ſervilia, quæ?*
12 *Diebus Feſtis non prohibentur Opera animæ, nec pietatis aut neceſſitatis.*
13 *Opera non ſervilia quæ prohibeantur?*
(a) De hoc Quæſt. ſeq. num. 27. & ſeqq.
14 *Opera ſervilia Feſtis diebus prohibita.*
15 *Dies Feſti Chriſtianorum non tam ſtricte obligant, ut olim Judæorum.*
16 *Venari, & piſcari an ſit prohibitum die Feſto?*
17 *An tunc liceat ſcribere, etiam ob lucrum?*
18 *Pingere etiam licitum?*
* *Magis amplificatur. Item, num liceat colorare aſſeres, &c.*
19 *Quid dicendum de Typographis?*
20 *Itineratio an licita die Feſto?*
21 *Qui actus Judicii Forenſis diebus Feſtis prohibeantur? Judicii tres partes.*
22 *Quomodo liceant ob neceſſitatem, vel pietatem?*
23 *Quæ liceant Advocato, vel Doctori diebus Feſtis?*
24 *Opera ſervilia per notabilem diei Feſti partem exercere eſt mortale peccatum.*
25 *Quænam cenſeatur pars notabilis?*
26 *Quæ alia circa hoc conſideranda?*

10. ADVERTENDUM, *Opera* noſtra alia eſſe *corporis, ſeu corporalia*, quæ nimirum per corporis exercitationem peraguntur; alia eſſe *Opera animæ*, qualia ſunt legere, ſcribere, docere, diſputare, concionari, conſulere, & ſimilia; quæ idcirco Opera animæ dicuntur, quia ab anima præcipue procedunt, & ad animum excolendum ſpectant; atque ideo nomine *Opera liberalia* vocantur.

11. Rurſum Opera corporalia alia ex genere ſuo ſunt ſervilia, alia non item. *Opera ſervilia* dicuntur, quæ ex ſe habent quemdam famulatum, & ſolum ab iis communiter exercentur, qui aliis inſerviunt; ut opus arandi, fabricandi, ſeminandi, ſuendi; & alia huiusmodi Opera mechanica, quæ ſervis proprie conveniunt, etiamſi per liberos nonnunquam exerceantur. Et hæc appellantur etiam *mechanica*, eo quod per artes mechanicas dirigantur, atque diſtinguuntur ab operibus liberalibus, quod hæc non habeant effectum materialem, vel corporeum, aut, ſi habent, is principaliter ordinetur ad animum excitandum, vel inſtruendum: contra vero Opera mechanica poſt ſe relinquunt effectus corporeos, atque in commodum corporis proxime tendentes. *Opera* ex genere ſuo *non ſervilia* viciſſim dicuntur illa, quæ proprie non conveniunt ſervis; ſed omnibus communia ſunt, tam dominis, quam ſervis: ut iter facere, ſaltare, digladiari, & huiusmodi.

12. CONCL. I. Diebus Dominicis, Feſtivisque non ſunt prohibita opera animæ, neque opera pietatis, aut neceſſitatis. Ita communis; & patet ex *cap. 1. & ult. De Feriis n. 3.* allegatis. Adde cum Navarro *c. 13. Manual. num. 5.* & aliis (quidquid nonnulli contradicant) huiusmodi opera, quæ diebus feſtis fieri conceduntur, non ſolum gratis; ſed etiam ob pecuniam atque animo recipiendi mercedem, licite peragi poſſe: ſiquidem intentio, atque propoſitum lucrandi non facit opus ſervile, aut illicitum, quod ex ſe non eſt tale.

13. CONCL. II. Opera non ſervilia quædam diebus Dominicis ac Feſtivis ſunt conceſſa, quædam non. Patet hoc ex *cit. cap. 1. de Feriis*, ubi dictis diebus prohibetur fieri *Mercatum*, ſive mercatura; item *Placitum*, cuius nomine venit quælibet lis, iurgium, ſeu cauſa Forenſis, quæ in Judicio agitetur: item & *Præſtatio Sacramenti*, hoc eſt, iuramenti iudicialis; adeoque neque teſtes tunc recipere, aut examinare licet, utpote qui prius iurare debent, niſi ſuadente pietate, aut urgente neceſſitate, (*a*) non obſtante, quod talia neutiquam ſint opera ſervilia, quinimo a dominis communiter præſtentur. Porro reliqua opera non ſervilia, demptis enumeratis, non ſunt illicita diebus Feſtis.

14. CONCL. III. Opera ſervilia diebus Dominicis, Feſtivisque ſunt prohibita: unde, qui talia dictis diebus per notabilem partem (de qua *num. 25.*) ſine iuſta cauſa excuſante exercet, peccat mortaliter. Ita communis; & patet ex *cit. cap. 1. de Feriis*, atque recepta conſuetudine Eccleſiæ, & communi ſenſu Fidelium. Concordat illud *Levitici c. 23. Omne opus ſervile non facietis in eo*: nam hoc præceptum, utpote iudiciale, ac ex parte mortale, Eccleſia innovavit.

15. Recte tamen notant Doctores cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 4. quod dies Feſti Chriſtianorum, utpote poſt ceſſationem Legalium veteris Legis Jure duntaxat Eccleſiaſtico introducti, non ita ſtricte obligent, ſicut olim obligabat Præceptum Divinum de obſervando Sabbato. Unde multa nobis permittuntur diebus Dominicis, Feſtivisque, ut ignem ſuccendere, cibos coquere, iter facere, & huiuſmodi, quæ in Sabbatis antiquæ Legis non licebant, *Exod. cap.* 35. & *cap.* 16. & alibi. Simulque circa prohibita in noſtris Feſtivitatibus facilior eſt diſpenſatio, quam olim in Sabbato. Navarrus *c.* 13. *Manual.* c. 2. Azorius, & alii. Verum occaſione præmiſſorum occurrunt plura dubia. Hinc

16. Quæritur I. An venari, & piſcari ſit opus ſervile, ac prohibitum in die Feſto? Reſp. Venari, & piſcari ex ſe, ac niſi addantur opera ſervilia, non cenſentur prohibita, ſi fiant duntaxat recreationis cauſa, cum non ſint ſervilia, ſed potius liberalia, & communia ſervis & dominis. Bonacina *tom.* 2. *diſp.* 5. *quæſt. unic. punct.* 2. *num.* 23. Azorius, & alii. Dicitur notanter, *niſi addantur opera ſervilia*: nam fatendum, quod venatio & piſcatio non liceat, quando

eſt conjuncta cum aliis operibus ſervilibus pro ut accidere ſolet in venationibus clamoroſis cum canibus, & apparatu inſtrumentis, nec non & in operoſis multique laboris, & piſcatoriæ Tribui quaſi propriis piſcationibus: quales proinde in Jure *c. Licet de Feriis*, duntaxat concedunt tempore neceſſitatis, ſeu propter occurſum lucri tranſeuntis, eo quod tales piſces raro & certis duntaxat temporibus apparere ſoleant, ut Halecia, & hujusmodi.

17. Quæritur II. An ſcribere, ſi fiat ob lucrum, ſit opus ſervile, & conſequenter die Feſto prohibitum? Reſp. Cum ſcribere ſit opus mentis, & locutio quædam permanens, ordinata ad inſtructionem mentis propriæ, vel alienæ, idcirco ex ſe cenſetur opus liberale, nec ſit ſervile ob id, quod fiat ob lucrum. Ita Navarrus *loc. cit. num.* 5. & alii. Ratio eſt, quia Eccleſia non prohibuit operari in die Feſto propter mercedem, niſi in quantum prohibuit totum opus; ergo, cum ſcribere die Feſto non prohibeatur, utpote opus liberale conformiter iam dictis, neque prohibitum eſt ſcribere propter mercedem. Idem juxta probabiliorem ſententiam eſt dicendum de tranſcriptione, quæ Notariis & Scribis fit ex officio, & pacta mercede: ſiquidem tranſcribere non eſt aliud, quam ſcribere; ergo, ſi hoc de ſe eſt licitum die Feſto, erit & illud.

18. Quæritur III. Utrum pingere diebus Feſtis ſit prohibitum? Reſp. Hic varias eſſe Doctorum ſententias, quæ ſequenti modo videntur poſſe concordari. Et quidem plerique fatentur non eſſe illicitum, ob ſolam voluptatem, aut recreationis cauſa quaſdam delineationes facere: quod ipſum videtur ſuadere communis ſenſus hominum. Deinde Layman *lib. 4. tract. 7. cap.* 2. *num.* 3. poſt Medinam, & Lopez, probabile cenſet, quod pingere in aliqua tabella, ſine apparatu & magno labore opus ſervile non ſit, ideoque nec prohibitum die Feſto per ſe loquendo: quia talis pictio, perinde ac ſcriptio, conſiſtit in ducendis lineis, ac figuris; & conſequenter idem dicendum de tali pictione ſine apparatu, ſimulque ſecluſo ſcandalo facta, quod de ſcriptione. Tandem extra præfatas limitationes die Feſto pingere, communis ſententia Doctorum negat eſſe licitum, eo modo, quo negat eſſe licitum ſculpere: quia (inquiunt) pingere per ſe loquendo eſt opus ſervile, cum ſoleat fieri ab iis, qui aliis inſerviunt, ut argumentatur Bonacina *loc. cit. num* 25. citans alios; ſimulque eſt mechanicum, cum reſpiciat opus ſenſibile & externum artefactum, principaliter non ordinatum ad inſtruendum animum, licet pictores contendant, ſuam artem eſſe unam ex liberalibus. Maſtrius *diſp.* 11. *num.* 24. Herincx & alii.

Additio.

* Sporer *tract.* 3. *in Decalog. cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 45. cum Medina, & aliis equidem adhuc non improbabiliter negat ſuppoſitum ipſius Patris Maſtrii, & Herinca, quaſi nimirum pingere per ſe loquendo eſſet aliquod opus ſervile, ac mechanicum, cum actio talis pictoria æque, ac ſcriptoria, vel alicuius operis delineatio principaliter conſiſtat in ducendis lineis, ſeu figuris, abſque notabili labore corporali (ſecus dic de arte ſculptoria) formatis, & conceptus interni expreſſivis, ac propterea, uti formoſa atque artificioſa aliqua ſcriptura, vel etiam delineatio ex mente ſcriptorum, ac delineatorum, ita actio pictoria ex mente pictorum annumeretur non operationibus mechanicis, & ſervilibus, ſed illis artibus liberalibus quas diebus Feſtivis exercere licet, prout id ipſum ex eodem fundamento contra Franciſcum Henno *in Decalog. diſp* 3. *quæſt.*4. *art.* 2. *concluſ.* 1. *reſol* 6. tanquam probabile de arte pingendi acu phrygia defendunt Sporer *loc. cit.* Felix Poteſtas *tom.* 1. *Exam. part.* 3. *num.* 2132. Sibill. Bononienſis *part.* 1. *tract.* 17. *num.* 43. atque hoc, uti & fabricare flores ſericos ad imitationem naturæ ſaltem ad tempus, & ad repellendam otioſitatem cum licentia Confeſſarii concedit Monialibus Franciſcus Barelli *part.* 2. *Reſolutionum pract. reſolut.* 6. Item id admittunt Azorius & Pelliaarius quoad nobiliſſimas Matronas: Tamburinus tamen ſimul ſuadet, ut talia faciant pro neceſſitate pauperis Eccleſiæ, vel egenorum. Sed quidquid finaliter demum ſit de illa controverſia, cuius utrinque Auctoritates DD. & fundamenta ſatis percepta fuere, practice loquendo poterit quidem Confeſſarius ſimilia, de quibus dubitatur, & inter DD. controvertitur, num ſint mechanica, ac ſervilia, nec ne? & quæ inſuper abſque ſtrepitu externo, & notabili labore manuali fiunt, tandem una, alterave hora ad oblectandum animum, & repellendam otioſitatem permittere, ſi propterea non negligantur Divina, prout Sylveſter, Emanuel Sa, & alii apud Layman, & Sporer *loc. cit. num.* 54. ex hoc fine concedunt puellis, etiam nere moderate, & poſt Divina, ne otio vacent, vel ad feneſtras conſpiciendas ſe præbeant: ordinarie tamen, ac generaliter, & abſolute loquendo, maxime in locis, ubi nondum eſt introducta talis conſuetudo, diſſuadeat, niſi ſimul alia gravis cauſa talia faciendi concurrat. Illud præterea notet Confeſſarius, quod, etſi controverſum ſit inter DD. num liceat diebus Feſtivis pingere, hoc tamen juxta eoſdem tanquam certum admittatur, quod non liceat pro tunc colores conterere, vel tingere ſolummodo, puta colorare aſſeres, aut pannos, vel dealbare parietes: nam ſimilia manualia ſpectant ad famulantes nec per ſe ordinantur principaliter ad manifeſtandum conceptum internum, ſeu ad oblectandum & inſtruendum animum, hincque juxta communem æſtimationem prudentum potius inter opera mechanica & ſervilia computantur. *

19. Quæritur IV. Quid dicendum de Typographis? Reſp. I. Certum eſt, quod actualis impreſſio foliorum ſit opus ſervile, ac proinde prohibitum. Num autem artificioſa illa ordinatio, ſeu compoſitio characterum ſit opus ſervile, nec ne, major eſt difficultas, eo quod ipſa videatur æquipollere ſcriptioni. Nihilominus Herincx *diſp.* 3. *de Feſtis quæſt.* 2. *num.* 25. & Baſſæus *verſ. Feſtum* II. *num.* 8. citans communem; contra Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 62. & Layman, etiam compoſitionem characterum inter opera ſervilia, & mechanica connumerat, cum per ſe non ordinetur ad locutionem, & expreſſionem mentis, ſicuti tranſcriptio, ſed ſit præparatio materiæ & fabricatio inſtrumenti mechanici ad opus mechanicum: ſcilicet ad ipſam impreſſionem. Verum Typographi ordinantes characteres in ea perſuaſione ſunt quod poſt rem Divinam licite compenſare poſſint ea, quæ præcedentibus diebus neglexerunt, ut inquit Layman *loc. cit. num.* 3.

20. Quæritur V. An itineratio ſit opus ſervile? Reſp. cum communi, itinerationem non eſſe opus ſervile, nec per ſe prohibitam diebus Feſtis ſive inſtituatur pedibus, ſive curru, vel equo, aut navi; quia potius cenſetur eſſe opus naturale, ordinatum ad corporis conſervationem, & ad negotia ubique exercenda. Verum hoc intelligendum eſt, niſi itinerationi addantur circumſtantiæ annexæ operibus ſervilibus: ut ſi magno cum labore imponenda ſint jumentis, ſeu navibus, vel curribus onera, quæ ducantur; vel ſi animalia onuſta, aut currus onuſti &c. de uno loco ad alium deferantur. Hinc cit. Layman *num.* 5. cum aliis infert, quod tale iter die Feſto inchoare conceſſum non ſit, quamvis inchoatum continuare liceat, ſi commode abrumpi non poſſit.

21. Quæritur VI. Quinam actus judicii Forenſis diebus Feſtis ab Eccleſia prohibeantur extra caſum neceſſitatis & pietatis, per textus *num.* 3. relatos, cum Concordantiis? Reſp. In primis hæc prohibitio generatim procedit de omnibus cauſis, ſeu litibus tum criminalibus, tum civilibus, utpote quæ omnes fieri ſoleant cum ſtrepitu Forenſi, ſeu Judiciali proceſſu. Deinde eadem prohibitio intelligenda eſt de omnibus partibus Judicii, quæ ad tres revocantur. Prima eſt inchoatio cauſæ per Rei citationem, quippe quæ eſt baſis, & fundamentum Judicii. Secunda eſt proceſſus & fit per cauſæ cognitionem, examinatis & juratis teſtibus, exhibitisque Inſtrumentis. Tertia per ſententiæ prolationem, ejusque executionem. Et omnes tales actiones (*niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*) non ſolum diebus Feſtivis prohibitæ ſunt, ſed etiam ipſo iure nullæ, & irritæ, adeo quidem, *ut conſentientibus etiam partibus nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit hujusmodi diebus promulgari*; prout habetur *c. ult. de Feriis*.

22. Additur vero, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas*

ſua-

ſuadeat: nam tunc ſecus eſt dicendum. Et quidem ſatis magnæ neceſſitatis; ratio eſt, ſi alio tempore teſtes vocari, aut Judex adiri non poſſit ſaltem ſine iactura diurnæ mercedis, qua pauperes maxime ſolent indigere, ut notant Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 5. *n.* 9. Navarrus *cap.* 3. *Manual. num.* 13. & alii. Quas ob cauſas excuſantur in aliquibus locis Judices ruſticorum, diebus Feſtis jus dicentes, aut ſententiam promulgantes, quando aliis diebus ruſticani homines adeſſe, vel commode abſque iactura mercedis diurnæ vocari nequeunt: quod ipſum conſuetudo aliquarum Regionum comprobat. Idem dicendum de cauſis, quæ celeritatem requirunt, eo quod alioquin res peritura ſit, vel ſi latro de fuga ſuſpectus die Feſto poſſit capi, & incarcerari.

23. Non tamen idcirco prohibetur, quin Advocatus poſſit die Feſto dare operam ſtudiis cauſa litium ſcribere, quibus ſtuduit, informare Judicem ſcripto, agere privatim de lite cum Procuratore, & referre cauſam apud Judicem, ut ea cognita commodius ferat ſententiam. Similiter licitum eſt Doctori, conficere conſilia diebus Feſtis, & Civibus ad conſilia convenire, & eligere ad officia. Inſuper poſſunt die Feſto confici teſtamenta, ſcripturæ, donationes, renunciationes, & huiuſmodi. Ratio horum omnium eſt: quia talia ſunt opera animæ, & non ſunt opera ſervilia, neque comprehenduntur in proceſſu Judiciario.

24. CONCL. IV. Opera ſervilia, vel alia prohibita diebus Dominicis, aut Feſtivis, per notabilem diei partem exercere abſque legitima cauſa excuſante, eſt peccatum mortale. Ita communis: quia violaretur Præceptum Eccleſiaſticum in materia gravi, pertinente ad virtutem Religionis. Unde merito Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 52. Propoſitionem damnavit: *Præceptum ſervandi Feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.*

25. Verum, quantum temporis requiratur, ut quis cenſeatur notabili parte diei laborare, ſicque peccare mortaliter, non conveniunt Doctores, prout videre eſt apud Filiucium *tract.* 27. *cap.* 11. & alios. Nam Aliqui unam integram horam cenſent eſſe partem notabilem, ſicque materiam peccati mortalis: alii econtra tres horas requirunt, quas ex viginti quatuor horis diei cenſent partem notabilem. Communior tamen, cæteriſque probabilior ſententia eſt media, quæ laborem ſervilem duarum horarum plus minus requirit, & ſufficere ait ad notabilem diei partem, atque peccatum mortale conſtituendum.

26. Recte tamen monet citatus Filiucius, conſiderandam ſimul eſſe qualitatem operis atque laboris, & an nulla concurrat neceſſitas. Nam ſi labor ſit levior, aut aliqua neceſſitas concurrat, facile etiam quis diutius laborans excuſabitur a culpa mortali: quod proinde prudentis viri iudicio dimetiendum erit. Hinc non facile pauperes fœminæ, vel ancillæ peccati mortalis damnandæ ſunt, quæ diebus Feſtivis aliquot horas inſumunt nendo, vel veſtes ſuas aut ſuarum prolium reſarciendo, ſive ad fugandum otium atque inutilia colloquia, ſive ob paupertatem, & quia diebus ferialibus deſtituuntur tempore ad talia peragenda opportuno.

QUÆSTIO III.

Quæ cauſæ excuſent exercentes opera prohibita diebus Feſtis?

SUMMARIUM.

27 *Quæ generatim cauſæ excuſent exercentes opera prohibita?*
28 *Neceſſitas quando ſic excuſet?*
29 *Corollarium circa bonum vitæ.*
(*b*) Ut dictum Tract. 2 diſt. 2 n. 25 & ſeq.
30 *Aliud circa bona fortunæ.*
31 *Sartores quando excuſentur perficientes die Feſto veſtes? Quid de præparatione panni?*
32 *Alia Corollaria.*
* *Num liceat die Feſto exercere opera ſervilia cauſa pietatis?*
33 *Molere die Feſto an liceat?*
34 *Occurſus lucri tranſeuntis an excuſet?*
35 *Conſuetudo quid circa hoc valeat?*
* *Eadem quoad varia exemplificatur.*

27 CONCL. I. Etſi plures cauſæ referri ſoleant, quæ excuſare poſſunt exercentes opera prohibita diebus Feſtis, eæ tamen commode reducuntur ad neceſſitatem, & pietatem. Ita deſumitur ex *c. ult. de Feriis*, ubi prohibentur diebus Feſtis opera illicita, *niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat.* Siquidem neceſſitas non habet legem: *c. Quod non eſt, de Reg. Juris*, ibi: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum.* Pietas etiam excuſat exercentes erga pauperes, vel miſerabiles perſonas opera Miſericordiæ, vel præſtantes ea, quæ ad Divinum cultum pertinent: *nam ſummam eſſe rationem, quæ pro Religione facit*, textus eſt *l. Sicut perſonæ* 43 *ff. de Religioſis & ſumpt. funer.* Hinc verſus illi:

Non recto ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.

28 CONCL. II. Tunc cenſetur adeſſe neceſſitas exercendi opera cæteroquin die Feſto prohibita, quando imminet notabile damnum animi, aut corporis ſive proprii, ſive alieni, aut bonorum temporalium ſive propriorum, ſive alienorum. Ita Reginaldus *lib.* 19. *num.* 50. Navarrus, aliique; quamvis utrum hic, & nunc eiuſmodi notabile damnum ſit metuendum, prudentis viri arbitrio dijudicandum ſit. Res exemplis fiet clarior.

29. Sic inprimis laborantes die Feſto excuſat neceſſitas imminens propriæ conſervationis, vel ſuſtentationis ſuæ vitæ, aut familiæ, quia lex Eccleſiaſtica non obligat cum tanto gravamine Fidelium. (*b*) Hac ratione excuſantur pauperes, qui, niſi die Feſto laborent, nequeunt ſe ſuſtentare, & huiuſmodi.

30. Deinde neceſſitas, ſeu imminens notabile damnum in bonis fortunæ excuſat coquentes calcem, aut vitrum die Feſto: quia hoc genus operis inchoatum non poteſt intermitti abſque notabili damno. Similiter excuſantur agricolæ tempore meſſis laborantes, ne ſegetes amittant ob pluviam; in quo tamen vel alio ſimili caſu (puta tempore Vindemiarum) ad cavendum ſcandalum, conſultius eſt, adhibere conſilium Parochi, ac petere diſpenſationem vel licentiam.

31. Ob eandem rationem excuſantur in multis caſibus ſartores, perficientes veſtes die Feſto: ut puta ſi illæ debeant inſervire pro eiuſmodi Feſto, vel ſi ſint veſtes ſponſi ſeu ſponſæ, proxime nuptias celebrantium, aut veſtes lugubres, vel eorum, qui iis indigent ad ſervandam decentiam ſtatus. Idem cenſet Baſſæus *verſ. Feſtum III. num.* 1. ſi ſartores timeant aliquod notabile incommodum, vel acerbas reprehenſiones, ac iniurias ex eo, quod non perfecerint veſtes ante Feſtum. Præparatio autem veſtium, quæ fit per ſciſſuram & præparationem panni die Feſto, ex eo excuſari poteſt, quia non eſt labor ſervilis, cum proprie competat Magiſtris, nec habeat adiunctum magnum laborem.

32. Huic accedit neceſſitas Reipublicæ, utpote cui magis ſubveniendum eſt, quam privatæ. Sic excuſantur reficientes pontes, vel milites facientes aggeres die Feſto, vel alia ſervilia opera peragentes pro defenſione patriæ. Item neceſſitas Proximi; nam ob hanc licitum eſt die Feſtivo laborare ad extinguendum incendium in domo Proximi, & Chirurgo ad ſublevandum infirmum, & huiuſmodi.

Additio.

* CONCL. III. Loquendo nunc conformiter *cap.* 5. *De Feriis*, quoad alteram cauſam excuſantem, ob quam laborare licet; quæ dicitur *Pietas*, tunc eadem adeſſe cenſetur, ſi opera ſervilia, quæ diebus Feſtivis exercentur proxime ad DEI Cultum ſpectent. Ita communis. Ratio eſt: quia tales actiones per propinquitatem ad DEI Cultum quaſi artes liberales reputantur ſaltem ex conſuetudine: hinc licitum eſt diebus Feſtivis Altaria candelabris, imaginibus, & aliis ornamentis veſtire, prout etiam in antiquo Teſtamento (uti S. Matthæus *c.* 12. eruit ex libro *Levit. cap.* 24.) Sacerdotes die Sabbati faciebant omnia,

quæ erant neceſſaria in Templo: etenim præceptnillo abſtinendi ab operibus ſervilibus, ut exinde promoveatus Cultus Divinus, non cenſentur prohibite illa, quæ pertinent proxime ad ipſum Cultum Divinum. Dico notanter: *Quæ pertinent proxime ad Cultum Divinum*; nam, ſi tantum ſpectarent ad eundem remote, ex communiori DD. contra tamen non paucos apud la Croix *lib. 3. part. 1. num. 586.* non liceret propterea exercere opera vere, proprie ſervilia; alias certa foret licitum contra communem perſuaſionem diebus Dominicis citra ullam neceſſitatem, aliamve gravem rationem ædificare Eccleſias, ſecare ligna, & ſculpere imagines pro conſtructione Altarium &c. His tamen non obſtentibus (inquiunt Sporer, & la Croix hic) diebus Dominicis, & Feſtivis ſepulchrum Chriſti, Præſepe Domini, moles artificioſas ad excipiendam Eucharistiam conſtruere, ſeu collocare Scenam in Eccleſiis ad repræſentationem Sacram, excuſari a mortali, non tamen a veniali, ſi præcedentibus diebus relis commode fieri potuiſſent. Ratio eſt: quia, etſi forſan ſimilia, quorum erectionem in multis locis praxis jam obtinuit, non influant omnino proxime in Cultum Divinum, ita, ut etiam de per ſe, & abſente alia cauſa rationabili a peccato levi excuſeot, videntur tamen propioque accedere ad talem influxum, ſicque tales actiones non prohiberi ſaltem ſub gravi. *

33. Quæres. An liceat die Feſto molere triticum, quando molendinum agitatur aqua, vel vento? Reſpondet Baſſæus *loc. cit.* affirmative, atque pro hac ſententia allegat Bonacinam, Rodriquez, & alios: quia (inquit) tunc aut nullus, aut exiguus labor intervenit. Verum ſecluſa neceſſitate, aut ſpeciali alicujus loci conſuetudine, hoc paſſim admittendum non eſt, idque tum ratione ſcandali vitandi, tum quia in molendinis non modicus ſimul labor ſervilis intervenit. Unde Bonacina *tom. 2. diſp. 5. qu. un. punct. 3. n. 9.* ait, ſi tales molitores notabilem temporis partem in his inſumant, eos non excuſari, niſi id faciant ex neceſſitate, v. g. ob multitudinem concurrentium ad molendinum, quibus ſatisfacere nequeunt diebus feriatis.

34. Inſuper cauſis excuſantibus exercentes opera prohibita die Feſto communiter addunt Doctores occurſum lucri tranſeuntis, id eſt, illius, quod amplius acquiri non poterit, niſi diebus Feſtivis talia opera fiant. Et hoc probatur ex Jure Canonico *cap. Licet de Feriis*, ubi Eccleſia, tanquam pia Mater, ex hac ratione diebus Feſtivis (prætor quam in majoribus anni Solemnitatibus,) indulget piſcationem halecum, quæ certo durante anni tempore tranſire ſolent. Unde ob paritatem rationis idem de piſcatione aliorum piſcium, certo tantum anni tempore occurrentium, & de aliis hujuſmodi rebus temporalibus, quæ cum tempore pereunt, niſi Feſtis diebus acquirentur, paſſim tradunt Doctores.

35. Tandem ſimilis opera diebus Feſtivis præſtari ſolita excuſat legitima conſuetudo, ſive generalis, ſive ſpecialis quorumdam locorum, quæ ſcitur, & toleratur a Prælatis Eccleſiaſticis. Ratio eſt; quia prohibitio talium operum die Feſto fuit introducta ſolo Jure Eccleſiaſtico; ergo nihil obſtat, eam tolli rationabili & legitime præſcripta conſuetudine contraria, cum generaliter hujuſmodi conſuetudo deroget Juri poſitivo humano *cap. ult. de conſuetudine*. Sic in pluribus locis Piſtores conſueverunt pinſere panem, & Cereviſiarii incipere praxaturam cereviſiæ a veſperis diei Feſti: Mercatores etiam in nundinis ſolent per aliquam diei partem exercere publicum mercatum.

Additio.

* Pariter vi conſuetudinis ſolent diebus Feſtivis fieri ſub nde præparatoria ad imminens convivium, occidi, excoriari, vel deplumari propterea animalia &c. Caſtropalao *tract. 9. part. 10. num. 3.* Item per conſuetudinem eximuntur e peccato in multis locis ruſtici, qui tempore meſſis die Feſto ſub veſperam acuunt falcem, & præparant materiam pro labore ſequentis diei neceſſariam; la Croix *lib. 3. p. 1. nn. 585.* Item excuſantur a peccato Barbitonſores radentes tali tempore barbas, præſertim ruſticis, ſeu operariis aliis diebus impeditis; la Croix *loc. cit. n. 591.* Sporer *tr. 3. in Decal. cap. 6. ſect. 4. n. 55.* & Felix Poteſtas *tom. 1. part. 2 num. 2027.* Non debent igitur Confeſſarii, ſi ſimiles labores audiant in Confeſſionali a ſuis pœnitentibus diebus Feſtivis exercitos, illico eoſdem arguere alicujus gravis peccati, ſed in dubio ulterius interrogare, utrum id ſoleat paſſim ab illis e iam conſcientioſis ſimilis conditionis hominibus practicari, nec ne? Et, ſi pœnitentes reſpondeant, hoc paſſim fieri ſcientibus, & non contradicentibus Prælatis, ſeu Superioribus, inferant, introductam eſſe deſuper conſuetudinem: interea tamen pariter ſæpius erit valde expediens, ſi diebus Feſtivis ſimiles labores ſaltem pro deinceps, & in futurum diſſuadeantur, in quantum commode intermitti poſſunt, maxime, ſi Confeſſarius videat, exinde negligi Verbum Divinum, Veſperas, Catecheſes &c. Profecto ex hac ipſa ratione plurimi Prælati ſeſe opponunt conſuetudini Barbitonſorum quoslibet ad ſe venientes ſine diſtinctione diebus Dominicis, ac Feſtivis radentium, prout non ita pridem inhibuit Epiſcopus Atrebatenſis in ſua Diœceſi, teſte Patre Henno *Tract. in Decalog. diſp. 3. quæſt. 4. art. ult. concluſ. 6.* *

QUÆSTIO IV.

Quæ ſit obligatio audiendi Miſſam diebus Feſtivis?

SUMMARIUM.

36 *Extat Præceptum de Miſſa reverenter audienda diebus Feſtis.*
* *Utrum, & in qua ætate Præceptum ſtringat pueros?*
37 *Peccat mortaliter negligens notabilem ejus partem; & quæ ſit talis?*
38 *Audire Miſſam, in quo conſiſtat?*
* *An cenſeantur audire confabulantes ſub ea?*
39 *Explicatur hoc amplius.*
(c) Tract. 6 diſt. 1 quæſt. 3 poſt n. 34 Addit. IV. & quæſt. 4 n. 43.
* *An cenſeantur eandem audire proſpicientes e domo ſua in templum?*
40 *An ſatisfaciat, qui ſimul duas Miſſæ partes audit plurium Celebrantium?*
41 *Vel ſaltem ſucceſſive?*
42 *Auditio Miſſæ num præferenda Concioni?*
43 *Alia Quæſita, remiſſive.*

36. CONCL. I. Extat grave Præceptum Eccleſiaſticum, reverenter audiendi Miſſam diebus Dominicis, Feſtiviſque. Patet hoc ex *can. Miſſas 64. de Conſecr. diſt. 1.* Et licet ibidem ſoli Sæculares nominentur, tamen ex communi conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, ſub dicto Præcepto etiam comprehenduntur Clerici, & Sacerdotes non celebrantes: quamvis hi, ſi dictis diebus celebrent, hoc ipſo, & quidem eminenter Miſſam audire cenſeantur. Idipſum liquet *ex can. Omnes Fideles 62. de Conſecr. diſt. 1.*

Additio.

* Utrum autem hoc ipſum Præceptum Eccleſiaſticum audiendi Miſſam etiam afficiat pueros, & in qua ætate, alia eſt quæſtio, in qua quidem præter jam dicta *tract. 2. diſt. 3. q. 1. Addit. poſt num. 11.* tenent Joannes Sanchez, Diana, Illſung & alii apud la Croix *lib. 1. num. 676. & lib. 3. part. 2. num. 615.* eoſdem, etiam rationis capaces, non obligari ante ſeptennium completum, uti nec ad alia Præcepta Eccleſiaſtica. Ratio eorum, meo judicio valde probabilis eſt; quia Leges Eccleſiaſticæ in obligando procedunt humano modo, & conſequenter nullum obligant, niſi præditum uſu rationis, quem adeſſe non præſumunt ante completum ſeptennium. Et licet dictos rationis uſus in extraordinario aliquo caſu apud unum alterumve adeſſet, attamen Leges ad extraordinaria talia non attendunt, ſed ad ordinarie contingentia, & conformiter huc ſtatuunt ſuas ordinationes *L. Nam. ad ea ff. de Legibus*. Quinimo, cum ad auditionem Miſſæ requiratur reverentialis & devota aliqua præſentia, quæ apud pueros ſeptennes vix aderit, prout ex eorum extravagantiis, & puerilibus actionibus colligitur. Gobat apud la Croix *loc. cit.* contendit, ad hanc obli-

obligationem contrahendam ſaltem apud pueros ruſticanos, aliosque conſimiles requiri annos diſcretionis, quam pueros communiter inter nonum & decimum annum, puellas vero inter octavum & nonum aſſequi exiſtimat. *

37. CONCL. II. Peccat mortaliter, qui notabilem Miſſæ partem dictis diebus culpabiliter audire prætermittit. Ita omnes Catholici, & patet ex proxime dictis. Et quidem notabilis pars eſt dimidia vel tertia pars ſecundum omnes Doctores, aut totum Miſſæ principium, une cum Epiſtola, & Evangelio, ut plures volunt, non autem, ſi ab initio Evangelii usque ad finem quis Miſſam audiat, etiamſi reliquum, nempe initium Miſſæ cum Epiſtola prætermiſerit. Addunt multi Doctores, ut Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 3. *num.* 3. Gobat *tract.* 5. *Theolog. Experim. num.* 135. Suarez, Rodriquez, Azorius, & quidam alii, etiam ab eo evadi peccatum mortale, qui venit primum poſt Evangelium, modo permaneat usque ad finem ultimi Evangelii incluſive: quia audiendo ultimum Evangelium videtur compenſare primum Evangelium neglectum.

38. CONCL. III. Audire Miſſam non eſt verba Miſſæ intelligere, utpote quod plebeii non poſſunt, nec audire Sacrificantem, quod ſurdi nequeunt, neque videre eundem, quod cæci fruſtra deſiderant: ſed Miſſam devote audire eſt eſſe præſentem Miſſæ, & vacare DEO, ſive corpore adeſſe, & mente attendere ad Sacrificium. Ita communis.

Additio.

* Ex quo infertur, Miſſam audiendi Præceptum transgredi non ſolum eos, qui ſub eadem dormiunt, ſed etiam, qui ſub illa per notabile tempus pingunt, ſcribunt, novellas legunt, vel de re ſeria confabulantur cum tanta intenſione, ut per totam Miſſam, vel ſaltem per notabilem partem non ſciant, ne confuſe quidem, quidnam agatur a Sacerdote: ſimiles enim non ſolum interne ſunt diſtracti, ſed etiam externe ponendo tales actiones, cum quibus in adductis circumſtantiis attentio quoque externa non videtur moraliter compoſſibilis, eo ferme modo, quo diſcurritur, ſi ſimiles actiones contingerent ſub recitatione Horarum Canonicarum. Paucis, tales quidem ſunt præſentes corpore, ſed non devota mente. *

39. Etenim ad auditionem Miſſæ requiritur ſimul & *devota, & corporalis præſentia*. Porro devotio iſta ad Miſſæ auditionem requiſita explicanda eſt conformiter neceſſariæ intentioni & attentioni, ad recitationem Horarum Canonicarum requiſitæ, de qua alibi. (*c*) Corporalis præſentia conſiſtit in hoc, quod quis ſuo corpore præſens ſit in eo loco, quo fit Sacrum, idque vel phyſice, ut ſi intra Capellam vel Eccleſiam, ubi Miſſa celebratur, præſens adſit, vel ſaltem moraliter, prout illi Miſſam audire cenſentur, qui animo Miſſam audiendi ſtant, aut flectunt ante januam illius Eccleſiæ, quam præ hominum multitudine ingredi non valent, vel qui introſpiciunt per feneſtram.

Additio.

* Prout etiam Gobat, Dicaſtillo, Tamburinus, ac Cardinalis de Lugo apud la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 463. & apud Felicem Poteſtà *Clericatus c.* 109. *num.* 7. putant, illum adhuc cenſeri ſufficienter corpore præſentem, ita, ut Miſſam audire dicatur, qui per interiectam parvam plateam e domo ſua in templum, vel ad Altare poteſt reſpicere. Quod ipſum Henno *tract. in Decalog. diſp.* 3. *quæſt.* 2. *concluſ.* 2. concedit ſaltem in caſu, ſi talis independenter ab aſſiſtentium aliorum multitudine plene advertat, quidnam a Sacerdote agatur. Ob quam paritatem cenſentur ſimiliter iuxta Gobat, & Dicaſtillo eſſe corpore præſentes, atque audire Miſſam remiges in navi permanentes, dum eadem legitur in littore, vel milites exiſtentes & auſcultantes in tentoriis, dum illa celebratur in publico campo, quamvis in ſpatio intermedio nulli eſſent homines Miſſam audientes. Aſt ego ſimilia in praxi non ſuaderem, ſi aliter commode & faciliter Miſſa audiri poſſit, nec aliunde habeatur cauſa excuſans ex enumerandis *Quæſt. ſeqq.* Etenim ſaltem quoad aliqua exempla ab aliis Doctoribus merito dubitatur pro tunc de morali præſentia. Profecto excommunicatus, ſi ex platea per feneſtram ſuam audiret Miſſam, non credo, quod cenſeretur de novo peccare, nec propterea deberet celebrans a Miſſa deſiſtere ex ea ratione, quia talis excommunicatus non diceretur Miſſæ moraliter corpore præſens, uti advertit la Croix *loc. cit.* *

40. Quæres. An ſatisfaciat Præcepto Eccleſiæ, qui audit partem poſteriorem unius Miſſæ v. g. ab Elevatione ad finem, & deinde priorem alterius Miſſæ usque ad Elevationem, vel econtra, aut ſi quis a duobus Celebrantibus, quorum unus Miſſam incipit, alter Elevationem peregit, ſimul audiat utramque? Reſp. I. Si quis non ſucceſſive, ſed ſimul audiat duas tales partes Miſſæ e duobus Sacerdotibus ſimul celebrantibus, talis non ſatisfacit Præcepto. Ita de facto indubitate tenendum eſt, & quoad hoc punctum nonnulli caute libri legendi. Siquidem Innocentius XI. hanc inter alias Propoſitionem, ordine 53. damnavit, & doceri, atque practicari prohibuit: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas eius partes imo quatuor ſimul a diverſis Celebrantibus audit.*

41. Reſp. II. Nihilominus multi Doctores probabile cenſent, mortaliter non delinqui ab eo, qui ſucceſſive audit duas medietates Miſſæ a diverſis Sacerdotibus dictas; quamvis veniale peccatum, & in ſuo genere grave committatur per hoc, niſi quis legitime impeditus fuerit, quo minus integram eiusdem Sacerdotis Miſſam audiret. Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 3. *num.* 4. Gobat *loc. cit. num.* 143. Navarrus, & nonnulli alii, quos citant, contra non paucos oppoſitum tenentes. Ratio eſſe poteſt: quia parum refert, quid de æquipollentibus fiat, ſimulque ordo partium inter ſe non videtur pertinere ad ſubſtantiam præcepti: ſic enim in ſimili ſatisfacit præcepto Eccleſiæ Clericus, qui prius recitat Laudes, quam Matutinum. Hæc ſententia necdum eſt condemnata; unde etiam Jo. Cardenas in *Criſi Theolog. ad Propoſitionem* 53. *Innoc. XI. cap.* 7. eam cenſet probabilem, dummodo impoſterum per ſedem Apoſtolicam oppoſitum non declaretur.

42. CONCL. IV. Auditio Miſſæ per ſe loquendo præferenda eſt ſacræ Concioni, ſi utraque audiri non poſſit. Ita communis: nam audire Miſſam diebus Dominicis, Feſtivisque, eſt de præcepto, non item audire Concionem, per ſe & ordinarie loquendo; atqui opus conſilii non eſt præferendum operi debito ex præcepto. Dicitur, *per ſe loquendo*: nam per accidens, & in caſu extraordinario fieri poteſt, ut Concio præferatur auditioni Miſſæ, ſi nimirum urgeat neceſſitas addiſcendi neceſſaria Fidei, hæcque commode nequeant alias addiſci, vel ſi exemplum unius neceſſarium ſit ad inducendos cæteros pro audienda Concione &c. Bonacina *diſp.* 5. *de Præcept. Decal. quæſt.* 2. *punct.* 2. *n.* 28. & alii.

43. Poſſet hoc loco Quæſtio moveri de peregrinis & advenis, an teneantur ad Feſta particularia locorum, per quæ tranſeunt, ibique abſtinere a ſervilibus, & Miſſam audire, item an quis de loco, ubi eſt Feſtum, poſſit omiſſa etiam Miſſa ad laborandum exire in alium locum propinquum, ubi id non celebratur. Verum de hoc, atque attinentibus materiis ex profeſſo iam dictum eſt *tract.* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. & 4. ibi videatur.

QUÆSTIO V.

Quæ Cauſæ excuſent a Præcepto audiendi Miſſam?

SUMMARIUM.

44 *Generatim a Miſſa audienda excuſat impotentia phyſica, & moralis.*
(*d*) Tract. 2 diſt. a num. 25. & ſeqq.
45 *Impotentia phyſica declaratur.*
46 *Impotentia moralis contingit variis modis.*
47 *I. Ob periculum boni animæ.*
48 *II. Ob periculum corporis.*
49 *Diſtantia loci an etiam excuſet?*
50 *In praxi quid circa hoc obſervandum?*
51 *III. Ob periculum famæ & honoris.*
52 *IV. Ob periculum bonorum fortunæ.*
53 *Excuſantur aliqui ex titulo pietatis,*
54 *Et officii.*

* Quid

* *Quid ſit ſentiendum de aurigis, & itinerantibus?*

55 *An impediti audire Miſſam, teneantur domi orare?*

(c) Ut dictum Tract. 4 diſt. 2 num. 28 & ſeqq. & diſt. 5 num. 9 & ſeq. & diſt. 6 num. 9 & Tract. 5 diſt. 1 num. 49.

44. CONCL. I. Quamvis plures communiter aſſignari ſoleant cauſæ, ob quas quis excuſari poſſit ab obligatione audiendi Miſſam die Feſto, eæ tamen commode reducuntur ad impotentiam, tum phyſicam, tum moralem. Hæc Concluſio ſupponit ex dictis (d) alibi, quod leges Eccleſiaſticæ in caſu impotentiæ non obligent; idque, quantum ad propoſitum, clarius habetur *cap. ult. ſi de Feriis*, ibi: *Niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat*. Quo ſuppoſito.

45. Probatur Concluſio inductione. Et quidem ob impotentiam phyſicam (quæ eſt impotentia ſimpliciter) excuſantur, qui detinentur in carceribus, in quibus Miſſa non celebratur. Item, qui tam gravi morbo decumbunt, ut Miſſæ intereſſe non poſſint. Similiter, qui longum iter faciunt non invenientes locum, ubi Miſſam audiant; ut fit in terris Infidelium, & in mari. Et idem de aliis ſimilibus.

46. Deinde ob impotentiam moralem plures adhuc excuſari poſſunt. Nam impotentia moralis cenſetur tunc contingere, cum nequit audiri Miſſa absque jactura boni notabilis æſtimationis, aut non niſi cum magna difficultate, vel labore; quæ poſtea in caſibus particularibus arbitrio viri prudentis diudicanda erunt. Quia igitur generatim ſunt quatuor bonorum genera, ſcilicet bona animæ, corporis, famæ ſeu honoris atque fortunæ, hinc circa ea omnia huiusmodi impotentia moralis accidere poteſt.

47. Hinc imprimis ob impotentiam moralem circa bonum animæ occurrentem excuſatur quis ab audienda Miſſa, ſi nequit adire templum ſine periculo labendi in peccatum: ut ſi quis tempore perſecutionis timeat periculum abnegandæ Fidei, ſi a perſecutoribus comprehendatur, aut ſi virgo prævideat periculum ſtupri in via ſibi inferendi, & huiuſmodi.

48 Deinde propter periculum imminens corpori excuſatur quis, ſi ex probabili conjectura, & non ex ſola vana imaginatione ductus timeat, ne in via aut in ipſo Templo vitam amittat, ut puta ob ſicarios, ob aeris intemperiem, vel infectionem &c. Item ſi timeat jacturam ſanitatis, aut recidentiam in morbum, vel adſit periculum notabiliter retardandi convaleſcentiam, ſi ipſe Sacrum audiat in Templo: uti quandoque contingit laborantibus febri, & aliis huiuſmodi morbis, in quibus ſtandum eſt iudicio viri prudentis, ac præſertim Medici.

49 Quæres an diſtantia loci excuſet ab auditione Miſſæ? Reſp. Quandoquidem diſtantia loci ad Templum non modicam ſæpe cauſet corporalem incommoditatem ſenibus, claudis, labore pridiano valde feſſis &c. proinde ex hoc capite talem nonnunquam contingit excuſari, præſertim accedente tempeſtate nivali, aut nimboſa. Ita communiter.

50 Etſi vero non poſſit abſolute determinari certa diſtantia, quæ ſit neceſſaria, ſimulque ſufficiens pro omnibus & ſingulis hominibus excuſandis, quandoquidem homines ſint adeo diverſæ complexionis, & alii robuſti, alii imbecilliores, aliqui etiam divites, qui curriculo ad Eccleſiam vehi poſſunt, ſimulque tempeſtatis nimboſæ atque hiemalis habenda ſit ratio &c. nihilominus loquendo de hominibus mediocriter valentibus, & peculiarem excuſationem non habentibus, quidam Doctores apud Gobat *tract. 5. Theol. Experim. num.* 486. ſufficere aſſerunt pro excuſatione peditis diſtantiam unius bonæ horæ, vel quinque horæ quadrantes: alii vero majorem exigunt diſtantiam, vel ſpectandam loci conſuetudinem aiunt, aut hoc abſoluta iudicio prudentum talitquunt expenſis circumſtantiis diſcernendum. Certe plerique ſibi ducerent Religioni, ſi ceſſante alia cauſa omitterent Miſſæ auditionem ob diſtantiam unius horæ, & punirentur illi, qui deprehenderentur ſere ſemper a re Divina abeſſe ſolum, quia diſtant ſesqui hora a Templo. Quamquam nullus prudens Confeſſarius movebit his ſcrupulum, etſi iterato tales maneant domi; cum variæ aliæ circumſtantiæ non raro concurrunt iter tam longum aggravantes, ut merito detur locus excuſationi.

51. Rurſus propter periculum famæ, & honoris quidam excuſari poſſunt. Sic communiter Doctores excuſant illum, qui non habet veſtem decentem, ita ut nequeat ſine dedecore, aut gravi deriſione, ſeu notabili pudore comparere in publico. Similiter excuſant puellam exteroquin honeſtam, quæ putatur caſta, & tamen geſtat uterum, ne videlicet publice confundatur, & huiuſmodi. Si tamen tales poſſint primæ Miſſæ in tenebris ſine probro intereſſe, obligentur ad eam audiendam, niſi aliud excuſet.

52. Tandem ob periculum bonorum fortunæ excuſantur ii, quibus imminet damnum in fortunis, ſi pro Miſſa audienda velint ire ad Eccleſiam: quod intelligit Gobat *loc. cit. n.* 491. non tantum de damno notabili, ſed etiam de metu mali mediocris bonorum. Sic famuli excuſantur, qui domi remanent ad eius cuſtodiam, vel ob furtum aut incendium avertendum &c.

53. His omnibus accedit titulus pietatis, officii ſeu obedientiæ; quamvis & hæc ad impotentiam moralem reduci poſſint. Sic ex titulo pietatis, ſeu Charitatis Proximi excuſatur ab audienda Miſſa, qui inſervit ægro, cui præſentia inſervientis eſt neceſſaria ita, ut ab ipſo recedere non poſſit: nam maius eſt vinculum præcepti Charitatis Proximi, quam Præceptum Miſſæ audiendæ, cum illud Jure naturæ, hoc autem Jure duntaxat poſitivo Eccleſiaſtico obliget. Idem in ſimilibus caſibus dicendum de matre, vel nutrice, quæ infantes deſerere non poſſunt, dum non habent alium eiſdem aſſiſtentem.

54. Ex titulo officii excuſantur excubitores ad portas, valla, turres, itemque cuſtodes pecorum, & huiuſmodi. Qui tamen tenentur mutare vices, quando ſunt plures, & poteſt a paucioribus, cuſtodia convenienter peragi, fiuntque ſucceſſive plura Sacra. Et hactenus dicta ad alios conſimiles caſus ſunt extendenda, atque iuxta exigentiam rerum applicanda.

Additio.

* Sic Aurigæ, qui per conſuetudinem habent ius vehendi aliquo die Feſto, excuſantur ab auditione Miſſæ, ſi hac audita vehere non poſſent abſoluta, vel ſaltem non niſi cum notabili damno; nam cui aliquid conceditur, conceduntur etiam omnia neceſſaria ad illud; la Croix *lib. 3. p. 1. n.* 684. dummodo prædicti hac doctrina non abutantur fingendo notabile damnum, ubi non eſt. Similiter excuſantur itinerantes, quando ducem, vel comitem itineris valde utilem, puta itineris gnarum, vel commodam occaſionem navigandi, aut curru vehendi amiſſuri eſſent, dum interim Miſſam audirent. Alioquin autem, ſi nulla accelerandi neceſſitas urgeat, omnes diebus Dominicis, vel Feſtivis iter facturi prius Miſſam audire debent, niſi prudenter exiſtimare poſſint, ſe ſub ipſo itinere Miſſam audiendi habituros eſſe occaſionem. Sporer *Tract. 3. in Decal. c. 4. ſect. 2. num.* 28. *

55. CONCL. II. In caſu, quo quis habet impedimentum legitimum non audiendi Miſſam die Feſto, conſilium omnino ſalutare eſt, domi per aliquod tempus vacare orationi, id tamen non eſſe in præcepto, docent Navarrus *cap.* 21. *Manual. num.* 7. Reginaldus *lib.* 19. n. 19. Herincx *part. 4. diſp. 8. de Sacrificio Miſſæ nu* 223. *&* 224. ſolventes contraria, & alii: cum talis oratio domi peragenda minime comprehendatur ſub nomine Miſſæ, ſimulque finis præcepti non cadat ſub præcepto. Nihilominus oppoſita ſententia quam nonulli tenent, in praxi pro poſſibili hominibus conſulenda eſt, ut, cum Jure naturali teneamur Deum quibusdam tum virtutum Theologicarum, tum Religionis actibus quandoque per vitæ decurſum revereri, (e) huic obligationi eo melius ſatisfiat. In quem proinde finem D. Auguſtinus *Serm.* 251. *de Temp.* optime loquitur, atque eum, qui non poteſt cum cæteris Sacro intereſſe, exhortatur, *ut ſaltem in domo ſua oret, & non negligat DEO ſolvere votum, ac reddere penſum ſervitutis*.

DISTINCTIO II.

De Tertio Præcepto Eccleſiæ, ſive de Jejunio.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Jejunium, & quæ ejus requiſita?

SUMMARIUM.

1 *Tertium Eccleſiæ Præceptum, quod?*
2 *Jejunium generaliter acceptum, &*
3 *Jejunium ſpecialiter, quid?*
4 *Jejunium naturale, requiſitum ad ſumptionem Euchariſtiæ, quid?*
Et quando violatur?
5 *Jejunium Eccleſiaſticum, quid?*
6 *Hoc non frangitur per potum.*
* *Quænam ſe habeant per modum potus?*
7 *Cautela circa hauſtum interdiu factum.*
8 *Ad Jejunium Eccleſiaſticum tria requiruntur.*
9 *Delectus ciborum, in quo conſiſtat?*
10 *Circa lacticinia eſt attendenda conſuetudo locorum.*
* *Quid ſit ſentiendum de pinguedine, & lardo porcino?*
11 *Abſtinentia plurium refectionum, quid importet?*
12 *Certa refectionis hora, quæ?*

1. TERTIUM Eccleſiæ Præceptum communiter ſequentibus verbis comprehenditur: *Jejunia certis diebus, temporibuſque indicta ſervato.* Concordat Canon 68. Apoſtolorum, de Jeiuniis Eccleſiaſticis obſervandis expreſſe ſtatuens: & textus *c. Quadrageſima 16. de Conſecr. diſt. 5 cum ſeqq. can.*

2 Cæterum Jeiunii nomen quandoque ſumitur generaliter pro abſtinentia a vitiis & peccatis; in qua acceptione D. Auguſtinus *Tr. 17. in Joannem*, relatus *c. Jejunium 25. de conſec. diſt. 5.* ait: *Jejunium magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum Jejunium.* Et D. Baſilius *Homil. 1. de Jejunio. Verum Jejunium eſt ab omnibus vitiis eſſe alienum.* In propoſito non accipitur Jeiunii nomen iam generaliter, ſed magis proprie, ac ſpecialiter pro abſtinentia a cibo & potu.

3. Jeiunium, prout ſumitur ſpecialiter, ac proprie pro abſtinentia a cibo & potu, rurſum duplex eſt, naturale ſcilicet, & Eccleſiaſticum.

4. *Jejunium naturale* eſt abſtinentia a qualibet re ſumpta per modum cibi, aut potus, vel etiam per modum medicinæ. Et tale Jeiunium de præcepto Eccleſiaſtico requiritur ad ſumptionem SS. Euchariſtiæ Sacramenti: unde Rubricæ Miſſalis *Tit. De defectibus diſpoſitionis corporis:* ſic loquuntur: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcunque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.* Ubi tamen mox ſubiungitur in hæc verba: *Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hæc ibi. Verum de Jeiunio naturali ex profeſſo hic non agitur, ſed de Jeiunio Eccleſiaſtico, de quo loquendo, ſit

5 CONCL. I. *Jejunium Eccleſiaſticum* eſt voluntaria abſtinentia a cibo iuxta præſcriptum Eccleſiæ. Ita in re communis. Dicitur, *voluntaria abſtinentia*: quia Jeiunium eſt actus virtutis Temperantiæ, & conſequenter debet eſſe actus liber, & voluntarius. Hinc, qui invitus omnino abſtinet a cibo, quia nimirum eo caret, potius eſurire, quam ieiunare cenſetur.

6. Dicitur ulterius, *a cibo*: quia potus, quamvis ſit vinum, non ſolvit Jeiunium Eccleſiaſticum, uti recte notat D. Thom. 2. 2. *q. 147. art. 6. ad* 2. Nec obſtat, quod quis ſæpius de die bibat non ſolum ad ſedandam ſitim (quæ cum ſit vehementior, & crebrius accidat hominibus præ fame, noluit Eccleſia, utpote pia Mater, potum prohibere) verum etiam ad ſedandam aliqualiter famem. Reſp. enim, adhuc non ſolvi Jeiunium: quia ſub præcepto Eccleſiaſtico Jeiunii non prohibetur intentio, ſed ſolum externa cibi refectio, quæ ſit contra præſcriptum Eccleſiæ.

Additio.

* Porro illa cenſentur ſe habere potius per modum potus, quam per modum alicuius comeſtibilis, quæ ex natura ſua, atque iuxta communem hominum, ſeu moralem prudentum æſtimationem non ſunt ordinata ad nutriendas ſolidas partes corporis, ſed magis ad extinguedam ſitim, vel ad vehendum, & concoquendum alimentum, quamvis ſimilia etiam aliqualiter per accidens ſoleant nutrire. Sic *inprimis* cereviſia ſe habet per modum potus, quia ex natura ſua, ac iuxta communem hominum æſtimationem ordinatur ad refrigerandum, ac ſitim extinguendam, & deſervit pro aliquo vehiculo, quamvis ob ſuccum triticeum, ſeu hordeaceum inibi contentum etiam aliqualiter ſoleat nutrire, famemque ſedare. Econtra vero lac, vel iuſculum habent ſe per modum alicuius comeſtibilis: etſi enim ſint quid liquidum, ex natura tamen ſua, & iuxta communem prudentum æſtimationem ordinantur per ſe ad nutriendas partes ſolidas corporis. *Secundo* decoctum ex erba *Thee* pariter cenſetur ſe habere per modum potus, quia ſimile decoctum non cenſetur ex ſe ordinatum ad ſedandam famem; ſed potiſſimum ad recreandos ſpiritus, & purificandum, ſeu mitigandum ſanguinem. Quidnam autem ſentiendum ſit de Chocolata & Caffee, ſequentia ex Patre la Croix *lib. 3. p. 2. num.* 129. & 1292. & aliis AA. ſubiungo; nimirum iuxta Thomam Hurtad. Lopez, Henriquez, & alios ſe habere per modum potus, ſicque diebus Jeiunii non frangere Jeiunium. Et ita teſte Henriquez *verſ. Jeiunium* de Chocolata (de qua tamen maior poſſet eſſe difficultas) declaravit Urbanus VIII. oblatis ſibi ingredientiis, & confecta in eius conſpectu Chocolata: ubi Pontifex repoſuiſſe fertur, eſſe, & manere potum. Idem reſponſum eſſe a Gregorio XIII. Pio & Paulo V. teſtantur plures DD. inquit Illſung *tract. 4. diſt. 1. num.* 39. quam etiam ſententiam defendit Cardin. Brancatius in diſſertat. de Chocolata, nec improbat Sabinus Bononienſis in Luce Morali *part. 1. tr. 38. num. 68.* Econtra vero habere ſe Chocolatam per modum cibi, ſicque diebus ieiunialibus frangere Jeiunium docent multi alii DD. cum Caſtropalao hic *part. 2. §. 2. num.* 4. Ratio eorum eſt, quia potiores ingredientiæ habent vim nutritivam, uti etiam Fabæ, Caffee. Mihi cum Felice Poteſtà *tom. 1. Exam. part. 3. num.* 2876. præplacet ſententia media Leandri, Dianæ, Remigii, & Eſcobar; nimirum ſi non multum miſceatur illius materiæ, ſed ſorbeatur tenue, tunc ſe habere per modum potus, ſicque non frangere Jeiunium ſecus, ſi multum miſceatur, & coquatur inſtar denſæ pultis, cum ibidem ſe haberet potius per modum cibi. Sic exemplificat Felix Poteſtas *loc. cit.* Si ſex unciis aquæ admiſceretur una, & media uncia Chocolatæ, ac media uncia ſacchari, talis Chocolata ſe haberet per modum potus: ſecus, ſi admixtio Chocolatæ foret in æquali, vel quaſi æquali pondere. Attendant ſibi hic illi, qui diebus Jeiunii ſimilibus præterea adiungunt, ſeu admiſcent lac, & ova, ſeſe per modum cibi habentia & multum nutrientia. *

7. Cæteroquin ſuppoſito ſemel, quod ſe aliquid habeat potius per modum potus, quam per modum alicuius comeſtibilis, exinde addunt adhuc DD. ad hauſtum interdiu factum etiam modicum panis, vel amygdalas paucas accipi poſſe, ne hauſtus ille noceat. Interim tamen cavendus, quantum ad hoc, exceſſus, ne repetitis ſæpius buccellis ad magnam tandem quantitatem deveniatur: nam Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 29. Propoſitionem damnavit: *In die Jeiunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.* Ab hoc proinde cavendum.

8. CONCL. II. Ad Jeiunium Eccleſiaſticum tria requiruntur videlicet Abſtinentia ciborum certi generis: Abſtinentia plurium refectionum: & certa hora refectionis. Ita rurſum communis Doctorum: & patet ex perpetuo uſu, atque praxi Eccleſiæ, & illico quoad ſingula declarabitur.

9. Quantum igitur attinet ad primum, nempe ad *Abſtinentiam a certis cibis*, ſive, ut loquitur Concilium Trid. *Seſſ. 25. c. 21. Delectum ciborum*: Inprimis

die-

diebus Jeiunii abſtinendum eſt a carne, deinde etiam a lacticiniis, videlicet a lacte, caſeo, & ovis, prout habetur *can. Denique diſt.* 4. ibi: *Par autem eſt, ut, quibus diebus a carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem, jejunemus, a lacte videlicet, caſeo, & ovis.* Accedit Decretum Alexandri VII. hanc inter alias, ordine 32. Propoſitionem damnantis: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

10. Verum his non obſtantibus, quantum attinet ad lacticinia, attendenda eſt conſuetudo tum generalis, tum particularis locorum: utpote quæ partim eſt optima legum interpres, partim etiam, ſicut de novo poteſt legem inducere, ita & priori derogare. Unde inprimis in Feriis ſextis, & Sabbatis per annum, quando aliud ieiunium de præcepto non occurrit, ubique locorum permittuntur lacticinia, etſi eius carnium ſit prohibitus. Deinde in quibusdam locis ova atque lacticinia ſolum prohibentur tempore Quadrageſimæ, & extra illud non ſunt vetita, alicubi vero diebus ieiunii etiam extra Quadrageſimam non permittuntur, ut notat Navarrus c. 21. *Manual. num.* 15. Tandem in Germania ex antiqua conſuetudine videmus permiſſa ova, & lacticinia omnibus ieiuniis totius anni, idque factum creditur ob defectum olei, atque aliorum ciborum Quadrageſimalium, qui alibi abundare ſolent.

Additio.

* Num autem in Regionibus, in quibus diebus ieiunii conceduntur ova, & lacticinia, pariter intelligatur conceſſa comeſtio ſanguinis, aut illius pinguedinis, quæ exprimitur e lardo porcino, vel ex adipe anſerum, aliorumve animalium, alia eſt difficultas; ubi Gloſſa, Hoſtienſis, Abbas, & Sylveſter apud P. Sporer *in Decal. tr.* 3. *poſt Caput quartum in Appendice ſect.* 1. *num.* 10. Reſpondent affirmative ex ea ratione: quia tam parum illa pinguedo eſt caro, ac ova, vel caſeus: item lac, & ſanguis iuxta Philoſophos tantum accidentaliter in colore differunt: ſi ergo licet veſci lacte, cur non & ſanguine? Ita illi. Econtra probabilior DD. & communior defendit negativam, ex eo præcipue fundamento, quia de iure communi ne quidem licet veſci ovis, & lacticiniis diebus formalis ieiunii, niſi in locis, ubi eſt introducta legitima conſuetudo; ergo, cum quoad lardum, & ſanguinem talis conſuetudo in his partibus Germaniæ necdum videatur introducta, præſertim reſpectu divitum aliis cibis abundantium, neque licebit veſci ſanguine, vel memorata pinguedine. Et hæc ſententia in praxi merito eſt ſuadenda: interea tamen, quia prior ſententia habet graves pro ſe Doctores, nec eiusdem probabilitas ex integro exhauritur, poterit eadem Confeſſariis iuxta Patrem Sporer *loc. cit.* principaliter ad duo deſervire. *Primo*, ut pauperibus licentiam veſcendi eiusmodi pinguedine diebus ieiunii concedere facile poſſint ob cauſam paupertatis, & defectum butyri. *Secundo*, ut ancillis vel famulis permitti poſſit, & coquere, & cocta comedere de adipe animalium, quando a Dominis iubentur, eiſve ſimilia comedenda proponuntur: interea tamen, ſi ipſimet heri vel heræ alias competentia pro ſuo ſtatu media habentes, quæ famulis, & ancillis ex tali adipe coctos cibos diebus ieiunalibus comedendos proponunt, confeſſionale accedant, iiſdem, in quantum cum fructu prudentiæ fieri poteſt, deinceps Confeſſarius ſimilia efficaciter diſſuadeat in locis, ubi non eſt iam introducta contraria conſuetudo, qualis tamen quoad pinguedinem animalium, ſeu ſanguinem vigere dicitur in Regno Siciliæ, teſte Felice Poteſtà, *tom.* 1. *Exam. Eccleſiaſt. part.* 3. *nu.* 2880. *

11. Quod ſecundum, videlicet quoad *Abſtinentiam plurium refectionum*, eſt ſciendum quod ad Jeiunium requiritur, ut in die (ſive intra ſpatium unius diei naturalis, a media nocte uſque ad aliam mediam noctem computandum: *arg. l. More Romano ff. de Feriis*;) non niſi unica refectio, ſeu comeſtio fiat: prout fatentur unanimiter Doctores, & patet ex perpetua atque univerſali Eccleſiæ conſuetudine. Verum tamen eſt, quod Eccleſia his poſterioribus ſæculis ob corporum infirmitatem, qui mundo ſeneſcente ſemper magis augetur, aliis rationabilibus de cauſis, ex longæva conſuetudine & tacito conſenſu indulſerit, ut præter dictam unam comeſtionem modicum aliquid cibi ſero per modum collatiunculæ ſumatur. Dicitur notanter, *modicum aliquid cibi*: quia, qui notabiliter excederet, procul dubio ieiunium frangeret: unde etiam illi dies, quibus prohibentur quidem carnes, non tamen duæ refectiones, dicuntur quidem dies abſtinentiæ, aſt non formalis ieiunii. Sed de hoc amplius *num.* 23. *& ſeqq.*

12. Tertia tandem Jeiunii conditio, quæ eſt *certa refectionis hora*, hoc importat, ut unica illa refectio non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat: unde & Breviarum Romanum in Benedictione Menſæ præſcribit, quod, quando ſemel comeditur (puta diebus Jeiunii) omnes preces dicantur ut in cœna. Et quidem hæc unica refectio prioribus ſæculis tempore Quadrageſimali uſque ad veſperam prorogari debebat, uti patet *ex c. Solent.* 50. *de Conſec. diſt.* 1. Aliis vero diebus ieiunalibus differebatur uſque ad horam nonam, quæ eſt tertia poſt meridiem, uti teſtatur D. Bernardus *Serm.* 4. *de Quadrageſima*. Cæterum hiſce poſterioribus ſæculis, quibus ob corporum infirmitatem conceſſa fuit collatiuncula veſpertina, pariter ob eandem cauſam uſu receptum eſt, ut refectio illa unica fiat circa meridiem, & Veſperæ in Choro tempore Quadrageſimæ dicantur mane ante comeſtionem, ut hic primævæ conſuetudinis Eccleſiæ memoria retineatur. Sed quia de iſtis tribus Jeiunii Eccleſiaſtici conditionibus ſpeciales occurrunt difficultates, hinc ſit

QUÆSTIO II.

Solvuntur varia dubia circa tres Jeiunii conditiones.

SUMMARIUM.

13 *Diſpenſatus circa uſum carnium an poſſit bis comedere?*
14 *Sententia negativa multorum.*
(a) Tract. 6. diſt. 5. num. 83.
15 *Affirmativa probabilior.*
* *Nec tamen altera ſententia caret ſuis gravibus fundamentis, eſtque in praxi obſervata apud aliquot Diœceſes.*
** *De facto in praxi tenendam eſſe negativam ex Brevi Tertio a SS. D. N. BENEDICTO XIV. expedito definitur. Addit.*
16 *Jejunium Eccleſiaſticum an violet replens ventrem cibis Quadrageſimalibus?*
Ratio dubitandi.
17 *Reſolutio Quæſtionis.*
18 *Solvuntur contraria.*
* *Quid, ſi comeſtionem primam per plures horas protrahat?*
19 *Sæpius in die Jejunii comedens carnes peccat toties, quoties comedit; & quidem mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ, quæ?*
20 *Quid, ſi ſæpius quis comedat cibos licitos?*
21 *Solvuntur Inſtantiæ.*
22 *Differentia inter præceptum de non comedenda carne, & non ſumenda ſecunda refectione.*
23 *Collatio veſpertina an permiſſa?*
24 *Quantum cibi in ea ſumere liceat?*
25 *I. Sententia, certas uncias admittens.*
Uncia, quid?
26 *II. Sententia, id determinandum cenſens pro varietate circumſtantiarum.*
27 *Vel admittens quartam partem juſtæ cœnæ.*
28 *III. Sententia, ad conſuetudinem locorum recurrens.*
29 *In Collatione an etiam qualitas ciborum ſit attendenda?*
30 *I. Sententia.*
31 *II. Sententia.*
32 *In praxi attendenda eſt recepta locorum conſuetudo.*
33 *Quale peccatum ſit anticipare tempus comeſtionis?*
34 *Quid, ſi juſta cauſa ſubſit?*
35 *An ſit peccatum ſumpta mane Collatione differre prandium ad veſperam?*
* *An, & quando prandium interruptum poſſit iterum continuari? Addit. I.*
* *Quænam quantitas extra prandium & Collationem comeſta conſtituat peccatum grave? Addit. II.*

13. Quæ-

Digitized by Google

13. QUæritur I. Circa primam Jejunii conditionem, an diſpenſatus circa eſum carnium, cenſeatur diſpenſatus ad non jejunandum, ita ut poſſit ſæpius de die comedere? Reſp. cum Maſtrio *diſp.* 12. *Theol. Mor. num.* 6. diverſas quoad hoc dubium eſſe Doctorum ſententias.

14. Et quidem negativam ſententiam non pauci tenent, ut Graffeus, Peiraza, aliique plures; quam ſententiam amplectuntur etiam Leſſius, Reginaldus, Cajetanus, Navarrus, & multi alii, loquendo de caſu illo, quo quis diſpenſatus eſt in eſu carnium non ratione debilitatis naturæ, ſed quia a piſcibus abhorret, aut hi ejuſdem temperamento nocere ſolent, vel quia cibi eſuriales valde caro pretio comparantur e. g. tempore Quadrageſimæ. Rationem dant: quia præceptum Eccleſiæ, quando non poteſt ſervari in totum, nihilominus in parte, quæ ſervari poteſt, ſervandum eſt. *arg. c. Cum dilecti: de Dolo & contumac.* Idem ſuadetur per ſimile: nam qui non poteſt recitare totum Breviarium, poteſt tamen recitare partem, tenetur ad recitandam partem, prout alibi (*a*) dictum. Sic etiam, qui eſt diſpenſatus in duplici refectione, non idcirco eſt diſpenſatus in eſu carnium. Confirmatur: quia, quando quis eſt diſpenſatus in eſu carnium, non ratione ſuæ debilitatis, ſed quia a cibis jejunalibus abhorret &c. nulla ſubeſt cauſa, cur gemina comeſtio concedatur: ergo ſaltem tunc ea erit illicita: nam diſpenſatio ſine cauſa non valet.

15. Affirmativa nihilominus ſententia eſt probabilior, atque inter Doctores communior, quam tenent Toletus, Diana, Tamburinus, Azorius, Filiucius, & Maſtrius, citans plures alios. Ratio eſt: quia abſtinentia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia Jejunii Eccleſiaſtici; ergo, qui diſpenſatus eſt quoad comeſtionem carnium, eo ipſo eſt diſpenſatus a jejunio, & conſequenter poterit bis vel ſæpius comedere, cum ſublata ſubſtantia Jejunii cenſeatur ſolutus a lege Jejunii. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ, quæ ſolum urgent in illis caſibus, in quibus præceptum Eccleſiaſticum poteſt ſervari quoad ſuam ſubſtantiam ſaltem ex parte, licet non ex toto; quod non fit, neque conceſſa comeſtione carnium fieri poteſt in Jejunio Eccleſiaſtico.

Additio.

* Aſt negabunt adverſæ ſententiæ Patroni, quod conceſſa comeſtione carnis non poſſit (uti pariformiter dicitur quoad recitationem Horarum Canonicarum) quoad alteram adhuc partem ſervari formale Jejunium; nam loquunt, Jejunium formale & proprie tale (prout diſtinguitur a ſimplici abſtinentia) includere ſubſtantialiter duas partes ab invicem diviſibiles, & independentes, nimirum abſtinentiam *a duplici refectione*, & *a carnibus*; neque non ſequi, facta diſpenſatione in una, eo ipſo eandem quoque fieri in altera parte; cum utrobique ſit aliqua diſtincta mortificatio, uti conſideranti patet. *Et hoc ipſum* (ait in ſnrmalibus la Croix *lib. 3. p. 2. num.* 1569.) *communiter declarant Epiſcopi diſpenſantes pro carnibus in Quadrageſima, dum addunt, ſe non aliter velle diſpenſare, quam relinquenda obligationem Jejunii quoad refectionem unicam.* Ita ille; ego autem credo; quod equidem hæc praxis forſan vigeat in Germania inferiori, ac vicinia, non tamen æque, ſaltem non ubique, in ſuperiori, ubi potius ſcio, in praxi ordinarie ſervari doctrinam primæ ſententiæ, taliter nimirum, ut, diſpenſatione facta in Quadrageſima circa comeſtionem carnis, etiam abſque ſcrupulo adhibeatur ſecunda refectio. Dixi *ordinarie*: etenim in duabus Diœceſibus bis jam vidi, fuiſſe a Reverendiſſimo Ordinario notanter 1739. declaratum, quod in Quadrageſima admittendo comeſtionem carnis, nullatenus intendat diſpenſare quoad duplicem refectionem, niſi aliunde quoad eam duplicem refectionem ſint exempti propter alias cauſas, puta ob longum iter, aut graves labores &c. † Lis omnis circa obligationem ſervandi Jejunii Eccleſiaſtici quoad illos, qui ex diſpenſatione carnes comedunt ex eo quia eſuriales cibi vel nocentes, vel haberi facile non poſſunt, modo dirempta eſt nova Conſtitutione Benedicti XIV. feliciter regnantis incipiente: *Non ambigimus*; ex qua conſtat, ſervandam in hoc caſu eſſe unicam comeſtionem. In ea varia etiam nova decernuntur, quæ vide in eadem Conſtitutione in Supplemento referenda. Vide etiam ejuſdem Declarationes circa Jejunium ibidem.

Additio.

** Quamvis antea opinio nunc relata fuerit pluribus viſa probabilis, nunc tamen oppoſita a P. Elbel Theol. Decal. Part. Proemial. num. 372. aſſerta ſententia merito in praxi retinenda eſt. Ita enim clare deciditur Brevi Tertio de Jejunio expedito a SS. D. N. BENEDICTO XIV. die 8. Julii 1744. ubi Pontifex Laudatiſſimus ſecundo loco iſtud ponit & reſolvit dubium: *An ii, quibus conceſſum eſt veſci carnibus, poſſint in veſpertina refectiuncula ea quantitate carnis veſci, quæ jejunantibus permittitur? Reſpondemus, non licere; ſed opus habere eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines jejunantes recta meticuloſæ conſcientiæ.* Decreto Summi Eccleſiæ Paſtoris adſtipulatur praxis plurium Diœceſium, in quibus jam pluries, dum tempore jejunii diſpenſatum eſt in eſu carnium, ſimul injunctum fuit, ut utraque conditio ſtricte ſervaretur de una tantum comeſtione carnium, & refectiuncula peragenda in cibo tantum, & quantitate cibi jejunantibus alias permiſſa.

Ex adducto igitur Diplomate Pontificio, & praxi clare fluere exiſtimo, ſubſtantiam jejunii omnino eſſe diviſibilem in abſtinentiam a carnibus, & ſecundæ comeſtionis vel refectionis tanquam in duas partes ſeparabiles: atque adeo licet excuſatus ſis ab una ſubſtantiali parte jejunii implenda, non ideo etiam ſtatim exemptus es ab altera parte ejuſdem: ut in pluribus præceptis, quæ circa materiam diviſibilem, & ſeparabilem verſantur, exempla in promptu ſunt: ſic qui totum Breviarium non poteſt recitare, tenetur ad partem, ſi hanc adhuc orare poteſt, quique totam Summam ablatam nequit reddere, illam tamen quantitatem, quam poteſt, tenetur reſtituere. **

16. Quæritur II. Quantum attinet alteram conditionem Jejunii, an ſemel tantum in die Jejunii comedens, ſed tot cibis quadrageſimalibus ventrem replens, ut nullam carnis afflictionem ſentiat, quinimo gulæ indulgeat, violet Jejunium Eccleſiaſticum? Ratio dubitandi eſt: tum quia Jejunium Eccleſiaſticum eſt actus temperantiæ: atqui talis actus temperantiæ in propoſito non intervenit ob exceſſum illum, qui degenerat in gulam, vel etiam ebrietatem; tum quia parum refert, quid de æquipollentibus fiat: atqui talis una exceſſiva comeſtio poteſt æquivalere duabus vel tribus aliis comeſtionibus, per quas utique frangeretur Jejunium Eccleſiaſticum. Tacentur aliæ rationes, quas ponit Covarruvias *lib.* 4. *var. reſolut. cap.* 20. *num.* 11.

17. Reſp. cum Reginaldo *lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 163. Cajetano, Medina, & aliis, quamvis talis perdat meritum Jejunii in totum, vel in partem; ſimulque peccet juxta qualitatem exceſſus (etiam mortaliter, ſi exceſſus jam magnus ſit, qui in non jejunantibus culpam mortalem induceret) nihilominus is non judicabitur ab Eccleſia tranſgreſſor Jejunii, neque ex eo capite punietur a Deo, ſed ex alio; quia videlicet peccavit peccato gulæ, aut, ſi exceſſit in nimio potu, peccato ebrietatis. Ratio eſt: quia talis non agit contra ſubſtantiam Jejunii Eccleſiaſtici; nam Eccleſia ſolum præcipit abſtinentiam a carnibus, & a ſecunda refectione, atque ut ante certum tempus non fiat refectio; quæ omnia in caſu poſito obſervantur.

18. Ad rationes dubitandi, & earum primam dicitur, Jejunium Eccleſiaſticum dici actum Temperantiæ, non quod Eccleſia illum præcipiat ut modificatum omnibus conditionibus virtutis Temperantiæ, ſed ut modificatum ad minimum ſaltem tribus jam enumeratis. Neque obſtat, quod Eccleſia præ-

cipiens jejunium intenderit corporum noſtrorum caſtigationem. Reſp. enim, hoc parum urgere; quia finis præcepti non cadit ſub præcepto, ita videlicet, ut ſine ipſe præceptus eſſe cenſeatur. Deinde ejuſmodi caſtigatio intervenit in propoſito ſaltem per hoc, quod fiat abſtinentia a carnibus, atque ſecunda refectione: aliæ vero mortificationes ſunt quidem ſaluberrimæ, atque a SS. Patribus paſſim commendatæ, eæ tamen non cadunt ſub ſpeciali præcepto Jejunii Eccleſiaſtici; ut dictum. Ad alteram inſtantiam negatur minor: etſi enim unica illa comeſtio poſſit æquipollere pluribus quoad quantitatem ciborum ſumptorum, non tamen pluribus æquipollere quoad multitudinem refectionum, quia ſemper manet unica refectio.

Additio.

* Utrum vero illa, qui tot cibis quadrageſimalibus unica refectione adeo replet ventrem ad prandium, ut nullam in abſtinendo de nocte a ſecunda refectione ſentiat mortificationem, utrum (inquam) ille adhuc Jejunium obſervare cenſeatur, ſi illam primam refectionem ſedendo in menſa protrahas, atque extendat per plures etiam horas, ita, ut tale convivium ferme attingat tempus collationis, alia eſt difficultas; ubi non deſunt Auctores, qui putant cum Tamburino & Fagundez hanc primam refectionem ultra duas horas citra fractionem Jejunii extendi non poſſe, ne alias prima comeſtio adeo in longum tempus protracta cenſeatur moraliter duplex refectio, quæ per præceptum Eccleſiaſticum prohibetur. Paſqualigus tamen cum Gobat *in Quint. tract. 5. lib. 26. num.* 8. talem apud Germanos praxin excuſat: tum ratione conſuetudinis etiam a Reverendiſſimis Ordinariis non ignoratæ, quæ in præceptis præciſe humanis multum valet: tum quia, etſi fortaſſis æquivalenter ſit duplex, formaliter tamen & actualiter eſt unica refectio, moraliter quidem diutius continuata, & cæteroquin finis præcepti non cadit ſub præcepto conformiter dictis antecedenter. *

19 Quæritur III. An, qui ſæpius comedit in die Jejunii, toties peccet, quot ſunt comeſtiones? Reſp. I. Quando in die Jejunii comeduntur cibi vetiti, ut puta carnes, toties peccatur contra præceptum Jejunii, quoties diſtinctis comeſtionibus manducantur tales cibi. Ita Doctores communiter. Ratio eſt: quia in præcepto Jejunii duo includuntur, quorum unum eſt ſimpliciter negativum, ſcilicet ne comedantur cibi vetiti, alterum vero affirmativum, nempe ut quis unica refectione, & quidem non niſi tempore debito ſumenda, contentus ſit: atqui per quamcumque carnium comeſtionem ſemper violatur præceptum Jejunii, quatenus eſt negativum; ergo etiam toties peccatur, & quidem mortaliter, niſi excuſet levitas materiæ. Et hoc ultimum idcirco additur, quia negari non poteſt, in propoſito dari poſſe peccatum veniale ob levitatem materiæ: ut ſi de cibis vetitis comedatur duntaxat modicum quid, puta in quantitate unius unciæ, vel (ut aliqui volunt) duarum unciarum.

20. Reſp. II. Qui vero ſæpius in die comedit cibos cæteroquin licitos, peccat ſolum per ſecundam comeſtionem contra præceptum Jejunii, non vero per tertiam, vel alias ſubſequentes. Ita Maſtrius *loc. cit. num.* 9. cum communiori & probabiliori Doctorum, contra Medinam, & alios. Ratio eſt: quia præceptum Jejunii non obligat ad impoſſibile: atqui poſita jam ſecunda comeſtione, quamvis culpabili, impoſſibile eſt, ut quis unica tantum refectione contentus ſit; ergo ad hoc amplius non obligat, & conſequenter ſit peccatum contra legem Jejunii in ſecunda tantum refectione, non autem in aliis ſequentibus. Dicitur, *contra legem Jejunii*: nam per ſubſequentes poteſt quis peccare contra Temperantiam, licet non contra præceptum Jejunii.

21. Nec dicas. Præceptum Jejunii eſt de unica tantum refectione: atqui toties quis agit contra hoc præceptum, quoties ultra unicam refectionem comedit interpolatis vicibus; ergo etiam toties peccat. Reſp. negando minorem: quia poſt ſecundam illicitam comeſtionem præceptum Jejunii de unica tantum refectione, ſeu potius, ut quis una duntaxat refectione contentus ſit, amplius ſervari non poteſt, atque quoad hoc ceſſat ejus obligatio.

22. Nec obſtat, quod quis ſæpius comedendo carnes in die Jejunii ſæpius peccet, ſicque a pari etiam plures ſumendo refectiones videatur ſæpius peccare. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem. Diſparitas eſt: quia præceptum de non comedenda carne eſt ſimpliciter negativum, obligans ſemper & pro ſemper in die Jejunii, poteſtque poſt primam comeſtionem carnis adhuc pro reliqua diei jejunalis parte ſervari: præceptum vero de ſumenda una tantum refectione, non obſtante, quod etiam prima fronte videatur negativum, nihilominus, re melius conſiderata, eſt affirmativum, obligans, ut jejunans ſit unica comeſtione contentus; & hoc poſt ſecundam comeſtionem eſt obſervatu impoſſibile.

23. Quæritur IV. Quid cenſendum de Collatione veſpertina? Reſp. I. Collatio veſpertina, quæ prioribus ſæculis ignorabatur, poſterioribus hiſce ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ mundo ſeneſcente ſemper magis magiſque augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, ex generali conſuetudine, & tacito conſenſu Eccleſiæ, in modica quantitate permiſſa eſt, ac licita. Ita communis. Et hanc Doctores non *refectionem*, ſed *refectiunculam* duntaxat, per quam Jejunium non ſolvitur, appellandam cenſuerunt, utpote in parva ſolum quantitate ſumendam.

24. Reſp. II. Quantum cibi in tali refectiuncula, ſeu Collatione licitum ſit ſumere, non tam facile eſt determinare; & forſan aliquibus illud D. Hieronymi dictum quadrat, quod refertur *can. Gloria* 12. *qu.* 2. *Plenus venter facile de Jejuniis diſputat*. Referam igitur præcipuas, & probabiliores ſententias Doctorum, ſaltem in hoc convenientium, quod refectiuncula illa (ut ipſum nomen demonſtrat) debeat eſſe modica, ne tranſeat in cœnam vel ſemicœnam.

25. Et quidem Filiucius *tract.* 27. *cap.* 2. *num.* 32. ait, in hac refectiuncula quatuor, quinque, vel ad ſummum ſex uncias, ſeu mediam libram ſumi poſſe, ut volunt (inquit) plerique ex Recentioribus. Unde ultra ſex uncias (*Uncia* eſt duodecima pars aſſis, ſive unius libræ: ſed libra aromatoria eſt major quatuor unciis, & continet triginta duas ſemiuncias) inciperet refectiuncula deficere a debita menſura, & accederet ad peccatum levius vel gravius, juxta quantitatem exceſſus.

* Ubi tamen adhuc bene nota, quod apud modernos Theologos ſoleat diviſio libræ fieri, uti in libra aromatoria, nimirum in ſexdecim uncias teſte la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1299. ubi hæc ponit formalia: *Duodecim unciæ ſunt libra, ſeu unum pondo apud veteres, ſexdecim vero apud nos.* *

26. Deinde alii aſſerunt, non poſſe taxari, ſeu determinari certam pro omnibus jejunantibus quantitatem cibi pro Collatione veſpertina, ſed eam variam eſſe poſſe pro varietate tum perſonarum, uti videre eſt in provectioribus ætate, infirmis, nobilibus perſonis, qui pluribus epulis & delicatioribus aſſueti ſunt: tum locorum, uti accidit in frigidis regionibus, ubi major Collatio conceditur, quam in calidis: tum exercitii & laboris, in quo quis occupatus eſt, vel defatigatus. Nam, quia hujuſmodi labor quandoque totaliter excuſat a jejunio, pariter exiſtente aliqua rationabili cauſa v. g. laboris, ſtudii, aut hujuſmodi, aliquid ultra conſuetum ſumi poteſt in Collatione.

27. Quod ſi regulam quamdam generalem etiam circa hoc petas, reſpondet Reginaldus *lib.* 4. *num.* 185. & poſt eum Layman *lib.* 4. *tract.* 8. *cap.* 1. *num.* 9. ordinarie loquendo, & niſi aliqua cauſa juſta excuſet v. g. laboris, infirmitatis &c. non eſſe notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ jejunanti ſpectata ſua complexione ſufficerent ad ordinariam cœnam: alioquin enim quis ſemicœnaret.

28. Alii vero, ut Bonacina *punct.* 3. *de Jejunio. num.* 2. citans Toletum, & alios, aſſerunt, hanc regulam eſſe deſumendam ex conſuetudine in ſingulis regionibus recepta: nam refectiuncula iſta eſt per conſuetudinem introducta; ergo ſumi poteſt juxta limites receptæ conſuetudinis. Cavendum tamen, ne tanta cibi quantitas ſumatur, ob quam Collatio tranſeat in cœnam, vel quaſi cœnam.

29. Reſp. III. Utrum in refectiuncula illa non tantum quantitas, ſed & qualitas ciborum ſit attendenda,

tur.

verſum diverſæ ſunt ſententiæ: in praxi tamen tum recepta locorum conſuetudo, tum aliæ circumſtantiæ erunt attendendæ. † Ciborum qualitas in veſpertina collatione in eo ſaltem attendenda eſt, quod ii, qui ex diſpenſatione carnes comedunt, in eadem collatione non poſſint carnibus in cibum & potum uti; ſed debent illam eo modo inſtituere, quo ſolent cæteri non diſpenſati, ut decernit Benedictus XIV. in ea Declaratione dubiorum, de qua in præcedenti adnotatione.

30. Prima pars de diverſitate ſententiarum inter Doctores ex eo patet: quia plerique Doctores pro Collatione ſolum admittunt leviuſcula ciborum genera, quæ parum nutriunt, & potius ad ſitim extinguendam deſerviunt; ut ſunt herbæ, poma, uvæ, & hujuſmodi fructus arborum, nec non & aliqua ex ſaccharo confecta. His tamen ex communi uſu, vel in defectum fructuum, vel ne hi ſoli noceant, panem addi poſſe concedunt, non obſtante, quod panis plurimum nutriat, famemque depellat: cibos autem qui communiter inter fercula apponuntur, ac juſcula cocta ex pane, & hujuſmodi, niſi adſit alia cauſa excuſans, cenſent eſſe prohibita. Ita Filiucius, Azorius, & alii, quorum ſententia communiori uſu videtur eſſe recepta.

31. Econtra Bonacina *loc. cit.* Cajetanus *verſ. Jejunium.* Petrus Marchant. *Trib. part.* 2. *tract.* 12. *tit.* 3. *quæſt.* 3. *dub.* 1. & alii volunt, in dicta refectiuncula non tam ſtricte prohiberi cibi qualitatem, ſicuti interdicitur quantitas: unde dictus auctor cum proxime citatis admittit, poſſe licite ſumi juſculum, modo non ſit de cibis prohibitis, comedi piſciculum, aut exiguam partem piſcis majoris, imo plures res in eadem Collatione degustari poſſe, dummodo cibi quantitas non excedatur, neque Collatio tranſeat in cœnam, nec aliud præceptum obſtet. Et hæc quoad diverſitatem ſententiarum.

32. Altera pars datæ reſponſionis, videlicet in hoc attendendam eſſe receptam conſuetudinem locorum, ex eo patet: quia refectiuncula illa eſt introducta per conſuetudinem; ergo juxta hujus limites poterit ſumi. Sic in partibus hiſce Septentrionalibus paſſim pro Collatione admittitur caſeus una cum ovis frigidis, quamvis hi cibi præ cæteris nutriant, atque in aliis terris prohibeantur. Quod autem de juſculis calidis cum Cajetano & Petro Marchantio addit Bonacina, id conſuetudo hactenus recepta non videtur admittere, ſaltem non in omnibus, præſertim in calidioribus regionibus, niſi in cauſa debilioris complexionis, vel alia juſta cauſa interveniente: prout ſurſum inter Perſonas nobiliores delicatioribus aſſuetas, aut ſtudiis gravioribus defatigatas quandoque fieri ſolet.

33. Quæritur V. Circa tertiam Jejunii conditionem, an ſit peccatum mortale, notabiliter anticipare tempus ordinarium comeſtionis in die Jejunii v. g. per unam, vel alteram horam? Reſp. Non deſunt equidem Doctores, qui putant, hoc eſſe peccatum mortale, ſi abſque cauſa juſta fiat: pro qua ſententia citatur Navarrus *cap.* 21. *Manualis.* *num.* 27. Covarruvias, Cajetanus, & nonnulli alii: dicendum tamen cum communiori, & probabiliori Doctorum, id non eſſe peccatum mortale, ſed veniale ſolum, ſi fiat abſque juſta cauſa. Ratio eſt: quia non violatur ſubſtantia præcepti Jejunii, ſed tantum circumſtantia quædam accidentalis. Leſſius *lib.* 4. *de Juſt. & Jur.* *c.* 3. *num.* 53. & alii.

34. Dicitur, *ſed veniale tantum*; *ſi fiat abſque juſta cauſa*: quia tunc fit aliqua inordinatio. Quod ſi vero juſta cauſa ſubſit, ut puta ſi iter ſit ineundum, ſi hoſpites dimittendi, aut hujuſmodi, nullum erit peccatum, ne quidem veniale.

35. Quæritur VI. Utrum ſimiliter ille peccet, qui mane ſumit Collationem cæteroquin ſumi ſolitam, & prandium uſque ad veſperas vel noctem differt? Reſpondet Bonacina *loc. cit. num.* 6. & Layman *num.* 10. cum aliis communiter, id continere peccatum veniale, ſi fiat abſque cauſa, eo quod pervertatur conſuetudo; nullum, ſi juſta cauſa interveniat v. g. copia negotiorum, non permittentium ſumptionem prandii in meridie, vel periculum infirmitatis, item piſcatio, venatio &c. Verum Maſtrius *cit. diſp.* 12. *num.* 8. Reginaldus *lib.* 4. *num.* 186. Azorius, & quidam alii probabile eſſe cenſent, talem (dummodo ſumat refectiunculam hora conſueta prandii, & non prius, niſi adſit alia juſta cauſa) nec venialiter peccare, licet ſine ſpeciali cauſa differat prandium ad noctem. Rationem dant: quia talis modus neque ex toto, neque ex parte ſolvit ſubſtantiam Jejunii: quinimo hic modus jejunandi magis conducit ad corporis afflictionem, unde & olim in Eccleſia primitiva refectio ſumebatur ad veſperam.

Additio I.

* Quæritur VII. Utrum, & quandonam peccet ille, qui diebus jejunalibus cœnam, vel collatiunculam veſpertinam ſemel inceptam, aſt iterum interruptam denuo continuat? Reſp. I. Si cœna, vel collatio veſpertina tantum mathematice, puta per aliquot Pater, & Ave, non autem moraliter fuit interrupta, eadem de novo etiam abſque ulteriori aliqua cauſa ad libitum poteſt continuari citra peccatum. Ratio eſt: quia tunc cenſetur adhuc eſſe una moraliter cœna, ſeu collatio, quoniam partes ejuſdem non reputantur juxta prudentum computationem ab invicem disjunctæ. Reſponſio hæc magis clareſcet ab exemplis. Sic videmus in multis Religionibus, quod Lector menſæ, & inſervitor antea ſumat juſculum, aliudve ſimile, & abſoluto ſuo officio continuet cœnam. Item ponamus, quod Petrus ab alio invitatus ibidem per aliquod tempus ſedens ad menſam, & ſaturatus competenter jam plicarit mappulam, interea tamen afferantur adhuc nobiliores cibi, in hoc caſu poterit continuare Petrus cœnam mutato ſuo propoſito. Quinimo idem concedunt Petrus Filliucius, Tamburinus, Sanchez, & Leſſius contra alios, ſi is jam a menſa ſurrexiſſet, facta gratiarum actione, aſt denuo ab aliis perſuaſus de novo aſſideret, ſuppoſito tamen, quod id fiat intra ſpatium unius circiter quadrantis; nam ſpatium unius quadrantis moraliter non cenſetur juxta DD. partes cœnæ diſcontinuare, la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1285. Item ponamus, quod Paulus relinquens menſam in uno loco, cui aſſidebat, intendat eandem abſolvere in altero, in quo efficaciter invitatus exſpectatur, poterit id licite facere, dummodo ſpatium inter duas tabulas non multum excedat quadrantem horæ. Ratio eſt: quia tunc hæ partiales duæ comeſtiones videntur intra tam breve temporis ſpatium conſtituere adhuc unam moraliter cœnam, nec videtur diverſitas locorum obeſſe, præſertim ubi id requirit honeſtas. Franciſcus Henno alias ſatis auſterus *tract. de Peccatis, diſp.* 4. *quæſt.* 4. *Concl.* 5. *Reſolut.* 4.

Reſp. II. Si cœna, vel Collatio veſpertina interrumpitur ex gravi cauſa, puta ob certa negotia, Paſqualigus apud la Croix *loc. cit. num.* 1279. putat, eandem intra ſuos terminos poſſe compleri abſoluto negotio, quamvis illud negotium duraſſet uſque ad tempus veſpertinum: quia, cum illa interruptio ſit involuntaria, cœna, ad quam jus habes, manebit complebilis per ſequentem comeſtionem. Econtra Tamburinus, Diana, Lezana, ac Sanchez ajunt, non poſſe inter primam & ſecundam comeſtionem majus ſpatium, quam unam vel ad ſummum duas horas intercedere, ut continuatio fieri queat. Mihi præplacet diſtinctio Leandri, ac Stephani a S. Paulo *Tom.* 5. *Theolog. Moral. D.* 5. *num.* 113. vel enim talis, antequam ſurgit a cœna, eſt jam ſatur, vel non? ſi prius, non poterit peracto negotio poſt tantum temporis ſpatium continuare cœnam; quoniam ob interveniens negotium diſparatum tanto tempore non videtur intercedere unio moralis inter primam & ſecundam comeſtionem, & cæteroquin talis in prima refectione jam fuit ſufficienter ſaturatus, uti ſupponitur. Quod ſi autem ante abitum ad negotium non fores ſufficienter ſatur, poſſes adhuc in reditu comedere ad ſaturitatem non obſtante tam longo intervallo inter has comeſtiones intercedente: etenim quilibet habet jus ſemel intra diem jejunii ad ſaturitatem comedendi, prout etiam eidem oſtiatim mendicantes poſſunt in hoc loco offam, in altero panem porrectum, in tertio aliud oblatum uſque ad ſaturitatem in die jejunii comedere, quamvis in quolibet ex his locis per aliquod notabile tempus exſpectare debuerint, uſque

dum ipſis quidpiam fuerit porrectum; uti recta ex D. Thoma notat Sporer hic *num.* 13.

Reſp. III. Loquendo proportionaliter de Collatione veſpertina, ſi quis ob negotium v. g. vocatus ſubito ad infirmum pericoloſe decumbentem debeat eandem interrumpere, vel talis ante abitum jam comedit quartam circiter partem juſtæ cœnæ? vel non? Si prius, nequit recedens continuare collationem: bene vero uſque ad hanc menſuram, ſi parum, & ferme nihil ſumpſiſſet ante diſceſſum ad infirmum.*

Additio II.

* Quæritur VIII. Quandonam peccet mortaliter, qui diebus jejunialibus ſine rationabili cauſa comedit quidpiam de cibis eſurialibus extra cœnam, & collationem veſpertinam? Reſp. I. Etſi comeſtio hæc fieret abſque cauſa ſufficienti, nihilominus ex communi DD. non peccari mortaliter, ſi quantitas illa de cibis eſurialibus tempore intermedio inter cœnam, & collationem veſpertinam comeſta non excedat duas uncias. Sunt autem duæ unciæ quarta pars ipſius collationis veſpertinæ, ſi pro integra collatione veſpertina octo unciæ, quæ mediam libram ſolent conficere computentur. Ita cum aliis Diana *art.* 5. *Tract.* 5. *Reſol.* 11. *ac part.* 10. *Tract.* 14. *Reſol.* 57. Sporer *in Decalog. Tract.* 1. *Proemial. cap.* 5. *ſect.* 2. *num.* 30. ac *Tract.* 3. *poſt. caput* 4. *in Appendice de obſerv. Jejun. ſect.* 1. *num.* 17. & Tamburinus hic *Tract.* 4. *cap.* 5. *a num.* 30. Ratio eſt: quia quantitas illa duarum unciarum, juxta communem æſtimationem prudentum exigua, minuſque notabilis cenſetur, ſive conſideretur ſecundum ſe, ſive in ordine ad totum, ſive etiam in ordine ad mortificationem carnis tanquam finem Jejunii, qui finis non læditur notabiliter, ſeu dictæ unciæ ſimul, ſeu ſucceſſive ſumantur. Ubi autem bene ex Sporer *loc. cit.* adverte conformiter Tractatui de Peccato, ſi intra eundem diem extra cœnam, & collationem veſpertinam modo una, modo altera, modo tertia, ac demum alia hora quarta uncia de comeſtibilibus ſumatur, multas materias parvas diſtinctis vicibus, ac ſucceſſive extra tempus licitæ refectionis ſumptas tandem concreſcere in unam materiam gravem, & frangentem Jejunium mortaliter. Interea tamen puto (ſalvo meliori) ſicuti in furtis minutis ſucceſſivis major quantitas requiritur ad conſtituendum peccatum mortale, quam ſi res ſimul, ac ſemel fuiſſet ablata, ita pariter ipſammet Eccleſiam tanquam benigniſſimam Matrem ſuo modo ſaltem, ac aliqualiter majorem quantitatem, & ultra duas uncias requirere ad conſtituendum peccatum mortale in ordine ad fractionem Jejunii, ſi ſimilia minuta ſucceſſive, quam ſi ſimul, & ſemel, ubi magis nutrire videntur, comedantur. Ne vero nimium laxa fiat hæc extenſio, pariter præ oculis eſt habenda Propoſitio ab Alexandro VII. ordine 29. ſuperius jam allegata ſequentis tenoris: *In die Jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.*

Reſp. II. Si adſit aliqua cauſa rationabilis ſimile quid modicum ſumendi, tunc neque peccatur venialiter per comeſtionem talis modici cibi. Ita communis; idque verum eſt, etſi cauſa illa non tam gravis exiſtat, ut ex integro eximat a Jejunio: nam utique major cauſa requiritur ad tollendum ex integro Jejunium, quam ad ſumendum quid modicum extra tempus cœnæ, & collationis veſpertinæ? Tales cauſas rationabiles exemplificat Sporer *loc. cit.* ſi quis ad confortandum ſtomachum debilem, vel ad tollendum oris fœtorem, ſimilemve ob cauſam ſumat offam, modicum fruſtum panis, vel electuarium. Item ſi Muſicus ad conſervandam vocem mane ſumat ovum recens, vel Profeſſor publicus, aut Concionator ante actum ſolemnem tuiculum, vel alius per modum medicinæ ſaccharum ſeu aromata, ſive ad refrigerandam naturam, aut extinguendam ſitim aliquam uvam, ſeu pomum. Similiter cum pluribus aliis inquit la Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1282. eſſe rationabile comedere quid modicum; ſi prandium differri debeat ultra horam communem; tunc enim ſumeretur potius per modum medicinæ, ne ſtomachus dolore prematur, aut vires deficiant.*

QUÆSTIO III.

Quæ ſit obligatio Jejunii?

SUMMARIUM.

36. *Jejunia ſola jure Eccleſiaſtico inſtituta ſunt.*
37. *Jejunium Quadrageſimale ab Apoſtolis inſtitutum.*
38. *Quid de Quatuor anni Temporibus?*
39. *Violare Jejunium Eccleſiaſticum eſt peccatum mortale.*
40. *Omnes Chriſtiani tenentur illud ſervare.*
41. *Sed primum completo vigeſimo primo ætatis anno.*
42. *Quid de ultimo die vigeſimi primi anni?*
43. *Adoleſcentibus, vel infantibus an liceat veſci carnibus?*
44. *Adoleſcentes poſſunt obligari ad Jejunium ex aliis cauſis.*
45. *Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt perſonalis,*
46. *Et certis diebus affixa.*
47. *Quid de Jejunio ex voto, vel pro pœnitentia injuncto?*
48. *Solvens Jejunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus committit unicum peccatum.*
   (*b*) Vide Tract. 3. diſt. 1. num. 41. & ſeqq.
49. *Quid, ſi quis ad illud tenebatur ex Voto, ac Præcepto Eccleſiæ?*
   (*c*) Ut dictum Tract. 3. diſt. 1. n. 47.
50. *Statuens per totam Quadrageſimam nunquam jejunare, vel non jejunans quot peccata committat?*
   (*d*) Tract. 3. diſt. 1. n. 57.
51. *Peccant contra Præceptum Jejunii, qui alios ad id violandum inducunt.*
52. *Caupo, apponens carnes hoſpitibus, an peccet?*
53. *An poſſit eis miniſtrare cœnam?*
54. *Jejunium quomodo obliget peregrinos, & advenas? remiſſive.*

36. CONCL. I. Omnia Jejunia ſolo jure humano, ſeu ex Præcepto Eccleſiæ inſtituta ſunt, quamvis Jejunium Quadrageſimale, nec non Jejunia Quatuor anni Temporum ex Apoſtolica traditione deſcendant. Ita communis. Ratio eſt: quia, ſi Jejunia eſſent juris Divini, ſive a Chriſto Domino inſtituta, non potuiſſet tanta variatio circa ea intervenire, quantam ex conſuetudine variis locis & temporibus patet eſſe inductam, ſiquidem contra Jus Divinum non valet conſuetudo *c. ult. de conſuetud.*

37. Cæterum ſub Jure humano Eccleſiaſtico comprehenduntur ordinationes Apoſtolorum, quas ipſi ut Rectores Eccleſiarum fecerunt. Et quidem Jejunium Quadrageſimale ad exemplum Chriſti Domini per quadraginta dies jejunantis ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum, patet ex Canone 68. Apoſtolorum: unde D. Leo *Serm. 6. de Quadrageſima* ait: *Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejuniis impleatur.* Et hoc ipſum alii SS. Patres paſſim docent. Verum quidem eſt, quod S. Ambroſius *Serm.* 25. afferat, *indictam eſſe Quadrageſimam a Domino.* At hujuſmodi dictum ex eo ſalvatur, quia Apoſtoli ad Chriſti imitationem, & ex Divino inſtinctu illud Jejunium præceperunt.

38. Porro Quatuor anni Tempora inſtituit S. Caliſtus Papa I. quibus Jejunium ex Apoſtolica traditione acceptum ab omnibus ſervaretur, ut habetur in Breviario Romano, & Lectionibus Feſti ejuſdem, *die* 14. *Octobris*: reliqua vero Jejunia ſucceſſive per Eccleſiam fuerunt inſtituta. * Ubi aliqui Doctores volunt, his annumerari quoque debere tres dies Rogationum conformiter *can. Rogationes* 3. *diſt.* 3. *de Conſecrat.* In his tamen terris praxis & conſuetudo oſtendit contrarium; uti etiam vi ejuſdem in Germania in aliquot Diœceſibus non jejunatur in Vigilia S. Mathiæ, ſi eadem incidat in unum diem ex tribus ultimis Bacchanalibus, quo caſu ad vitanda plura peccata populi Jejunium ab Epiſcopis transfertur; quamvis quoad noſtros in Rubricis particularibus Ordinis inferatur Decretum 23. Jan. anno 1694. editum ſequentis teno-

tenoris: *Jejunium omnino ſervandum in Vigilia S. Mathiæ Apoſtoli, occurrente Feria 3. poſt Dominicam Quinquageſimæ, nec anticipandum.*

39. CONCL. II. Hoc præceptum Jejunii ita obligat, ut, ſi abſque juſta cauſa violetur, committatur peccatum mortale. Ita communis, & certa Doctorum, paucis exceptis, & a Leſſio *loc. cit. n.* 32. relatis, qui volebant, tunc ſolum peccari mortaliter, quando ex conſuetudine aut contemptu violatur. Sed horum ſententiam rejecit Alexander VII. inter alias etiam ſequentem, ordine 23. Propoſitionem damnando: *Frangens Jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.* Accedit ratio: quia generaliter Leges Eccleſiaſticæ in materia gravi, qualis eſt hæc, obligant ſub mortali. Et hinc olim violatores Jejunii jubebantur excommunicari *cit. Can.* 68. *Apoſtolorum*; atqui excommunicatio non incurritur, niſi ob peccatum mortale.

40. CONCL. III. Omnes Chriſtiani completo vigeſimo primo ætatis anno tenentur ſervare Jejunium diebus ab Eccleſia præceptis, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur. Ita certa, & communis Doctorum; idque patet ex praxi & communi ſenſu Fidelium.

41. Additur notanter, *completo vigeſimo primo ætatis anno*: quia, cum adoleſcentes ante completum tertium ſeptennium frequentiore & abundantiore cibo indigeant ratione augmentationis, ſeu ob creſcentem ætatem, & caloris abundantiam, noluit Eccleſia obligationem jejunandi eiſdem imponere ante completum vigeſimum primum ætatis annum, ut tenet D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 159. *art.* 4. *ad* 2. & communis Doctorum; ac probat recepta conſuetudo.

42. Et hoc adeo verum eſt, ut etiam is, qui explet annum vigeſimum primum in die Jejunii, ante horam ejus ultimam completam necdum teneatur jejunare, ſed ea tranſacta tenetur, dummodo poſſit, nec antea receperit plures refectiones: quia tunc jam currit tempus præcepti Eccleſiaſtici, non vero prius. Bonac. *loc. cit. punct. ult. num.* 7. & alii. Adhuc tamen conveniens eſt, ut adoleſcentes etiam priori tempore ſeſe ad jejunandum exerceant, & aſſueſcant, plus, minus, ſecundum modum ætatis ſuæ.

43. Cæterum data doctrina de adoleſcentibus intelligenda eſt, quantum ad præceptum Jejunii quoad unicam refectionem: nam a carnibus, aliiſque cibis prohibitis & ipſi abſtinere tenentur. Infantibus tamen nondum præditis uſu rationis, utpote cum præcepti Eccleſiaſtici capaces non ſint, infra primum ſeptennium tales cibos dare licitum eſt: niſi conſuetudine in contrarium exiſtente id ſcandaloſum foret. Reginaldus *lib.* 4. *num.* 208. & alii.

44. Deinde poſita Concluſio loquitur ſolum de Jejuniis Eccleſiaſticis: quia adoleſcentes ante vigeſimum primum annum poſſunt quandoque ex aliis cauſis obligari ad Jejunium. Nam imprimis poſſunt teneri ad Jejunia ex Voto, vel vi regulæ: prout Profeſſi Regulam FF. Minorum jam ante completum vigeſimum primum annum tenentur ſervare Jejunia ſuæ Regulæ, cum per profeſſionem dictæ Regulæ vi Voti ab ipſis emiſſi ſuo juri ceſſerint, promittentes ſervare Regulam toto tempore vitæ ſuæ. Similiter adoleſcentes tenentur ad Jejunia pro Sacramentali pœnitentia impoſita.

45. CONCL. IV. Obligatio Jejunii ab Eccleſia indicti eſt perſonalis, unde nequit illud per alium perſolvi. Ita communis. Ratio eſt: quia finis Jejunii Eccleſiaſtici eſt, moderate affligere corpus, carnemque propriam edomare; juxta quod Eccleſia canit in Præfatione Miſſæ Quadrageſimalis: *Qui corporali Jejunio vitia comprimis, mentem elevas &c.*

46. CONCL. V. Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici eſt certis, ac determinatis ab Eccleſia diebus affixa, atque ideo ille, qui tali die jejunare non poteſt, aut etiam culpabiliter illud violat, non tenetur loco ipſius alio die jejunare. Ita rurſum communis; idque patet a ſimili in præcepto audiendi Miſſam diebus Feſtivis, atque in obligatione Sacerdotum recitandi Breviarium, quæ pariter diei affixa eſt, & cum die tranſit.

47. Dicitur, *Obligatio Jejunii Eccleſiaſtici*: nam loquendo de Jejunio debito ex voto, eſt attendenda ipſius voventis intentio: unde, qui vovit bis in hebdomada jejunare, dies autem certos non determinavit, poteſt, quibus voluerit, jejunare, & non jejunans hac die hebdomadæ tenetur alia jejunare: quia hic, & non aliter ſibi obligationem mediante ſuo Voto impoſuit. Qui vero vovit ſingulis Sextis Feriis jejunare, tenetur hiſce determinatis diebus jejunare. Sic pariter diſcurrendum de jejunio cuipiam impoſito a Confeſſario pro pœnitentia Sacramentali: quamvis, ſi ſecus non exprimatur, Confeſſarius non cenſeatur ita alligare jejunium certæ diei, ut, ſi tunc non ſervetur, aut ob impedimentum ſervari nequeat, pœnitens ſit liber a Jejunio illo impoſterum ſervando, ne Sacramentum Pœnitentiæ remaneat incompletum ob defectum Satisfactionis, quæ eſt pars integralis ipſius.

48. CONCL. VI. Qui ſolvit Jejunium ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus v. g. Vigiliæ & Quatuor Temporum, ſeu Vigiliæ & Quadrageſimæ, unicum numero peccatum committit. Ita communis. Ratio eſt: quia, licet talis ex duplici titulo obligetur, utrumque tamen præceptum Jejunii Eccleſiaſtici obligat ex eodem motivo virtutis Temperantiæ: atqui peccata non multiplicantur numero ex multiplicitate præceptorum, quando eandem virtutem reſpiciunt. Unde in ſimili omittens auditionem Miſſæ die Dominico, in quem incidit Feſtum de præcepto, non peccat duplici peccato. (*b*)

49. Additur notanter in Concluſione, *ex duplici præcepto Eccleſiæ obligatus*; dum videlicet omnia Jejunia Eccleſiaſtica ex eodem motivo formali virtutis Temperantiæ injunguntur. Nam ſecus dicendum, ſi quis obligetur ad Jejunium ex duplici præcepto, quod procedit ex motivo diverſarum virtutum, ut puta quando quis tenetur jejunare ex Voto, ſicque ex motivo formali virtutis Religionis, ſimulque ex motivo Temperantiæ, ratione concurrentis præcepti Jejunii Eccleſiaſtici: nam violans hujuſmodi Jejunium, duplici ſpecie peccati peccabit, nimirum & contra Temperantiam, & contra virtutem Religionis. (*c*)

50. CONCL. VII. Si quis ceſſante cauſa rationabili excuſante deliberate ſtatuit per totam Quadrageſimam numquam jejunare, ratione hujus pravæ voluntatis unum numero peccatum committit, gravius tamen: quod ſi vero poſtmodum hæc voluntas executioni mandetur, tot committuntur peccata numero diſtincta omiſſionis externæ Jejunii, quot ſunt dies jejunales. Ita Filliucius *tract.* 27. *cap.* 5. *n.* 87. & concordant ſuperius (*d*) dicta. Ratio primæ partis eſt: quia dum quis ſtatuit non jejunare per totam Quadrageſimam, actus hic reſpicit omnia illa Jejunia per modum unius objecti adæquati, non autem fertur voluntas diſtincte ſuper ſingulos dies Quadrageſimæ. Altera pars ex eo probatur: quia obligatio Jejunii eſt ſingulis Quadrageſimæ diebus (Dominicis duntaxat exceptis) affixa; ergo & ſingulis illis diebus tenetur quis jejunare, & dum non jejunat, committit conſummatam omiſſionem externam Jejunii præcepti.

51. CONCL. VIII. Peccant inſuper contra hoc præceptum Jejunii, qui alios ad Jejunium violandum ſcienter inducunt. Ita communis. Quia tunc tales cenſentur aliis cooperari in fractione Jejunii: eſt enim regula generalis, quod non ſolum peccet, qui præceptum tranſgreditur, ſed etiam, qui cauſa eſt, ut illud alii tranſgrediantur abſque legitima cauſa. Hinc peccant Patresfamilias & Oeconomi, qui ſubditis ſuis præbent cibos vetitos, quibus Jejunium ſolvant: quinimo non ſolum non debent tales cibos miniſtrare, ſed etiam monere, & curare ex lege Charitatis, ut ſubditi ceſſante juſta cauſa excuſante Jejunium ſervent. Non tamen tenentur ipſos cogere ad ſervanda Jejunia; nimis enim rigoroſum, & durum id eſſet. Filliucius *ibidem n.* 91.

52. CONCL. IX. Caupo, ſi advenientibus cibos vetitos, ut puta carnes, apponat in locis Catholicis, graviter peccat; niſi urgeat neceſſitas, aut hoſpites habeant facultatem eas comedendi. Patet hoc ex priori Concluſione. Additur, *in locis Catholicis*: nam in locis Hæreticorum, ubi communiter non obſervantur Jejunia, non eſſet illicitum carnes apponere, dummodo tamen hoſpites ipſas petant, vel non poſſet

centiſſime per longiorem diſcurſum excludit quidam Italiæ Theologus Venetus in ſuis Animadverſionibus, quas noviſſimæ Editioni Venetæ Dictionarii moralis Pontasii adjecit, impugnans Animadverſione I. R. D. Euſebium Amort ſcribentem, quod in favorabilem ſententiam, ſexagenarios abſolute a jejunio eximentem, major pars Theologorum Germanorum, conniventibus Epiſcopis, conſpiraverit, & quantum videtur, prævaluerit. At plane hiſce temporibus, ubi videmus naturam in dies magis deficere, rem ſic ſe habere, uti ait memoratus Euſebius Amort. Ipſemet oſtendit in ſua defenſione *Obſervat. 1. fol. apud me* 185. integrum catalogum Theologorum modernorum Germaniæ pro favorabili ſententia adducens, inter quos citat quoque Benedictum Baſſum per vaſtam Diœceſim Friſingenſem, & juxta dicti Auctoris fol. 590. in ſua magnitudine plures Diœceſes Italiæ exæquantem, Vicarium Generalem in Bibliotheca Juris Canonico-Civilis *Titul. Ætas num.* 19. Friſingæ anno 1712. typis vulgata.

Neque exinde Doctores Germani nimiæ laxitatis arguendi ſunt, quod in hiſce Regionibus Septentrionalibus, in quibus a potiori deeſt generoſum vinum, Senibus (uti fert adagium) Lac ſenum &c. inclinent in benigniorem quoad jejunium ſententiam: etenim ſi ab adverſariis beneficium duplicis refectionis *illimitate* conceditur juvenibus ante annum vigeſimum primum completum, etiam robuſtis, atque in illis Regionibus, ubi generoſum vinum, NB. vires ac ſtomachum plurimum confortans, levi reſpective comparatur pretio, cur non æque *abſolute* in his Partibus Septentrionalibus Sexagenariis? Item, ſi Senibus ſexagenariis duplicem non concedunt refectionem, eadem facilitate etiam octogenariis ob eaſdem rationes denegari poterit, ſi cum Navarro *in Manuali cap.* 21. *num.* 16. affirmari poſſit: *Gratia Dei octuageſimum annum agens perinde poſſum jejunare, ac cum agerem ſexageſimum; imo & quinquageſimum.* Unde meo judicio conformius ſuis principiis loquerentur adverſarii, ſi non ſolum vegetis Sexagenariis, verum etiam robuſtis juvenibus, quibus moderatum jejunium vires non notabiliter diminuit, ſimul cum Innocentio in Rubrica *de obſervat. Jejunii* facultatem utendi duplici refectione denegarent, vel utrobique concederent, prout etiam quoad ſenes apud Italos, noviſſime admittunt duo Italici Auctores ex noſtris, nimirum Felix Poteſtas Conſultor S. Officii *in Examine Eccleſiaſtico Tom.* 1. *part.* 3. *num.* 2891. & Sabinus Bononienſis *in Luce Morali Tract.* 38. *num.* 48. ambo Venetiis impreſſi. *

64. Addit ſuperius *num.* 62. citatus Sanchez, ſententiam aliquorum, qui fœminas quinquagenarias ob fragilitatem ſexus ſui cenſent a Jejunio excuſari, ſicut viros ſexagenarios, eſſe opinionem probabilem, ſpeculative loquendo, ſed in praxi non tutam. Et revera, niſi alia corporis debilitas accedat, aut conſtet, talem perſonam viribus tam defeciſſe, eadem in praxi ſequenda non eſt; imo ipſam omnino improbabilem cenſet Layman *cit. n.* 2. §. *illud.*

65. CONCL. III. Ratione Pietatis excuſantur e Jejunio, quicumque operibus præſtantioribus, et majoris momenti incumbunt, quæ una cum Jejunio abſque gravi incommodo perficere nequeunt; ut ſunt opera Miſericordiæ, tum corporalis, tum ſpiritualis, item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta adminiſtrare, ac huiuſmodi. Ita communis. Ratio eſt: quia labor mentis, ipſiuſque ingenii etiam redundat in corpus, illud affligendo, atque extenuando. Deinde Eccleſia ſuo præcepto intendit promovere Fideles ad opus bonum, non autem retrahere a meliori bono, ſeu operibus præſtantioribus, ut ſunt opera enumerata, & huiuſmodi. Et hoc verum eſt, ſive deinde opera illa gratis exhibeantur, ſive ob mercedem.

66. Dicitur in Concluſione, *quæ abſque gravi incommodo perficere nequeunt*: nam ſecus dicendum, ſi opera illa ſunt facile compatibilia cum Jejunio: quod quidem in praxi diiudicandum erit juxta arbitrium viri prudentis, ſpectata talium operum qualitate, & attenta ipſius operantis complexione. Porro in dubio melius erit ad tollendos omnes ſcrupulos, ut Superior cum talibus diſpenſet: quia circa hoc regula certa & univerſalis aſſignari non poteſt, niſi quod lex Jejunii Eccleſiaſtici non obliget cum magna difficultate. Res tota magis declaratur exemplis.

67. Sic excuſantur Concionatores, qui prædicant integra Quadrageſima, quia valde laborant: ſecus, ſi tantum ſemel prædicent, niſi multum debilitentur. Similiter Lectores, Confeſſarii, imo & Cantores, Advocati, Judices, Medici, & alii huiuſmodi, qui in ſuo munere ſunt aſſidui, atque cum magna mentis & ingenii occupatione per totum diem ſtudiis, lectionibus, & compoſitionibus intenti exiſtunt, adeo ut ſuum officium agere nequeant cum Jejunio, excuſantur ab eo: ſecus, ſi ſtudium &c. ſit leve. Et ita loquendo de aliis ſimilibus. Ratio eſt: quia ſicut labor magnus corporalis multum conſumit de ſpiritibus vitalibus; ita labor ſpiritualis de ſpiritibus animalibus, qui tamen æque, imo magis ſunt neceſſarii ad valetudinem corporis: unde ordinarie intentos labori corporali vegetiores videmus, quam occupatos continuis ſtudiis.

68. CONCL. IV. Ratione Neceſſitatis, ſive Laboris corporalis excuſantur a Jejunio, quotquot labore ſuo victitant, cum quo Jejunium commode cunſiſtere non poteſt: quales ſunt Agricolæ, & ferme mechanici omnes. Nec refert, utrum ſint pauperes, vel divites: quia hoc ipſo, quod ex officio laborent, excuſantur a Jejunio, ſi re ipſa laborem ſubeant; prout declaraſſe Eugenium IV. poſt alios refert Leſſius *cit. cap.* 2. *num.* 43. Accedit ratio: tum quia Eccleſia diebus jejunalibus nulli prohibet conſueta ſervitia, & labores ſubire: tum quia labor corporalis, ſi gravis ſit & ferme continuus, valde corpus defatigat, eiuſque vires extenuat, adeo ut laborantibus opus ſit frequentiori cibo pro reſtauratione virium.

69. Dicitur, *& ferme Mechanici omnes*: quia communiter excipiuntur Pictores, quorum opus eſt ingenii potius, quam virium: item Sartores, & Barbitonſores, quorum labor, cum ſit exiguus, per ſe loquendo non excuſat a Jejunio. Hinc Alexander VII. ſequentem inter alias, ordine 30. Propoſitionem damnavit: *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione Jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum Jejunio.* Verumtamen in caſibus particularibus attendendum, an non tales quandoque excuſentur ex aliis titulis, ut pura ratione paupertatis, ſi non habent alimentum ſufficiens pro una competenti refectione, vel alicuius debilitatis adiunctæ, aut huiuſmodi.

70. Ob eandem cauſam ordinarie excuſantur e Jejunio itinerantes, præſertim pedites, ſi ſuſcipiant longum iter, puta iter totius diei, vel iter quindecim, viginti, aut duodeviginti milliarium Italicorum: ubi nota, quod quatuor Romana, & quinque communia Italica milliaria faciant unam Leucam Germanicam. Ita exemplificant Bonac. *num.* 11. & Azorius *p.* 1. *l.* 7. *c.* 17. *qu.* 9. hic enim cenſetur gravis labor intervenire. Secus dicendum, regulariter loquendo, de iis, qui equitando, vel curru vehendo tale iter perficiunt: nam hoc genus itineris non ita defatigat. Unde & Alexander VII. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 31. damnavit: *Excuſantur abſolute a præcepto Jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.* Quod ſi vero iter longius ſit, aut probabile periculum ſubſit ſuperventuræ debilitatis ob nimiam corporis agitationem, etiam equitantes, vel curru vecti a lege Jejunii excuſabuntur. Et hiſce curru, aut equo iter agentibus annumerandi videntur ii, qui per aquam ratibus, aut navibus vecti itinera ſua neceſſaria perficiunt: nam ex una parte tales aqua vecti non ita defatigari ſolent, ſicut pedibus incedentes: ex altera vero parte etiam aquei humores multum moleſtant, atque extenuant corpus humanum, eiuſque vires debilitant. Quamquam in caſibus particularibus hoc ipſum penſata viæ diuturnitate, et temporis, complexioniſque conditione, aliiſque circumſtantiis, pio proborum virorum judicio ſit dimetiendum.

71. Cæterum allatam doctrinam de itinerantibus non pauci Doctores contra Jo. Sanchez, Paſqualigo,

& alios

Digitized by Google

& alios intelligendam cenſent de itinere neceſſario, & quod commode differri non poteſt: unde & aſſata Propoſitio damnata habet annexam clauſulam illam: *Etiamſi iter neceſſarium non ſit*. Et quamvis Azorius *loc. cit.* aſſerat, eum, qui ludendo valde eſt defatigatus, adeo, ut cibo ulteriori indigeat, tuto Jejunium ſolvere: mox tamen addit, ſi in fraudem legis ſe adeo quis ludendo defatigaverit, peccatum committi per hoc, quod abſque neceſſitate & utilitate præciſæ ea intentione, ſeu motivo non jejunandi detur cauſa frangendi ea laſſitudine jejunium, licet ea jam data non amplius peccetur in ſolvendo jejunio.

Additio.

* Ex dictis la Croix *l. 3. p. 2. n.* 1335. recte infert, omne opus inutile, ac incompatibile cum Jejunio eſſe omittendum, ſi commode omitti poſſit, & ſuppoſito, quod faciendo illud non ſervetur jejunium, prout cum aliis docet S. Thomas apud Moyam *T. 2. Tr. 6. D. 5. qu. 1. n.* 21. Atque propterea Tambur. *in Decalog. l. 4. c. 5.* § 7. *num.* 31. cenſuit neutiquam fuiſſe a peccato exemptum Juvenem illum nobilem ideo non ieiunantem, quia cum magno labore præciſe ex motivo ſatisfaciendi ſuæ voluptati exinde hauſtæ dabat operam arti ferrariæ in elaborandis ſclopetis. Ratio eſt; quia præciſe voluptas non videtur ſufficiens motivum ponendi tale opus laborioſum connexum cum exemptione a ieiunio. Excuſat tamen exterruquin iuſta cauſa, qualis iuxta Moyam *loc. cit. n.* 22. cenſetur omnis labor aſſumptus ad utilitatem ſpiritualem, aut corporalem propriam, vel alienam. Item excuſant opera Religionis, ac Devotionis, præſertim iam inchoata, & quæ ad aliud tempus commode differri nequiverint: ſic peregrinationem longinquam licet inchoare, & continuare, etſi per accidens aliqui dies Jejunii intercedant, in quibus Jeiunium ſervandi non eſt obligatio, ſi e. g. quatuor, vel quinque Leucas Germanicas ſimili die perficiſti, de quo pariter vide la Croix *hic num.* 1345. Bonac. *De peccatis. D. 2. q. 8. p. 1. num.* 16. Addunt Henriquez, Caſtropalao, Sanchez, & Bonacina, excuſare laborem ex quovis rationabili fine aſſumptum; uti ſi operoſe eas per plures horas ad amicum inviſendum, cum poſſes equo; quia nulla lex actionem aliquam ex fine honeſto ſuſceptam, vi cuius ponaris in eum ſtatum, ut non amplius adſtringaris lege, prohibere videtur: ſic e. g. ponamus, quod in tua Diœceſi die Veneris ſit formale Jeiunium, in altera vero vicina tantummodo dies abſtinentiæ, in ſimili caſu poteris utique ex fine honeſto te transferre ad alteram Diœceſin, quamvis exinde ponaris in eum ſtatum, ut non amplius obligeris lege formalis Jejunii? Cur igitur non etiam ex fine honeſto poteris pedeſter iter aliquod aſſumere, quamvis exinde ponaris in eo ſtatu, ut propter notabilem defatigationem non amplius adſtringaris lege. *

72. CONCL. V. Qui Jeiunium non ſervat, bona fide putans, ſe iuſtam non ieiunandi cauſam habere, non peccat, quamvis re ipſa non ſit iuſta & ſufficiens cauſa illa. Ita Reginaldus *loc. cit. n.* 228. Bonac. *punct. ult. n.* 19. & alii. Ratio eſt: quia bona fides eum excuſat.

73. Secus dicendum de eo, qui dubitat, an habeat juſtam cauſam non ieiunandi; is enim tenetur ieiunare. Ratio eſt: quia in dubio iudicandum eſt pro poſſidente: ſed poſſeſſio ſtat pro lege Jeiunii; ergo ſtante dubio Jeiunium eſt obſervandum. Intellige, niſi a Superiore diſpenſetur cum ipſo in Jeiunio, vel niſi is dubium practice deponat conſilio Confeſſarii, ſeu alterius viri probi & prudentis, aut alia ratione.

74 CONCL. VI. Supra recenſitis cauſis a Jeiunio excuſantibus addi poteſt alia cauſa, magis tamen extrinſeca, videlicet legitima Superioris diſpenſatio. Ita omnes Doctores; & patet ex ipſa Eccleſiæ, non raro diſpenſantis, conſuetudine. Advertendum tamen, quod diſpenſatione opus non ſit, quando neceſſitas eſt evidens, ſed ſolum, quando ea eſt dubia; idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam tantum refectionem.

75. Porro, ut ejuſmodi diſpenſatio ſit valida & licita, requiritur cauſa rationabilis, id eſt, talis quæ quidem ſufficiens videtur, adhuc tamen de eius ſufficientia ad excuſandum a Jeiunio dubitatur, ideoque ad Superiorem recurritur, ut ipſius auctoritate ſuppleatur, ſi quid deeſſet. Et quidem minor cauſa, eaque privata ſufficit, ut cum uno vel altero in lege Jeiunii per auctoritatem Superioris diſpenſetur: maior vero, eaque publica, ut cum integra Communitate diſpenſari valeat.

76 Cæterum eiuſmodi Superior, habens legitimam facultatem diſpenſandi in lege Jeiunii cum ſuis ſubditis, eſt Epiſcopus, aut Prælatus Regularis reſpectu ſuorum Religioſorum. Ratio eſt: quia ad Epiſcopum pertinet diſpenſatio iuris communis in illis caſibus; qui frequenter accidunt: idque tum ex præſumpta; & interpretativa voluntate Summi Pontificis, utpote ad quem ob caſuum frequentiam difficilis foret acceſſus pro obtinenda ſemper circa Jeiunium diſpenſatione; tum ex longæva conſuetudine, ac præſcriptione: alioquin certe Fidelium Communitati non eſſet ſufficienter proviſum. Et hæc eadem ratio militat de Prælatis Regularibus reſpectu ſuorum Religioſorum, utpote *in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent*. ut dicitur *c. Abbates de Privileg. in 6.*

77. Addunt Doctores, etiam Parochum ex cauſa rationabili poſſe cum particularibus Parochianis diſpenſare in lege Jeiunii: etſi enim Parochi (imo & Epiſcopi) non habeant poteſtatem ſupra Jus commune, quo præceptum eſt Jeiunium; tamen ſive ex tacito conſenſu Pontificis, ſive ex longæva conſuetudine, & præſcriptione, eiſdem acquiſita eſt Iuriſdictio, & facultas iſta diſpenſandi. Et hoc quidem paſſim fatentur Doctores in caſibus illis, quando Epiſcopus eſt abſens. Imo etiam præſente Epiſcopo, utpote ad quem gravioribus negotiis implicatum non tam facilis patet aditus, præſertim hominibus vilioribus, ad obtinendam diſpenſationem, poſſe Parochum cum aliquibus in caſu particulari, atque ex iuſta cauſa diſpenſare in lege Jeiunii, probabilius cenſet Maſtrius *loc. cit. num.* 26. cum aliis, quos allegat.

78. Quæres. An cauſæ, quæ iuxta dicta excuſant a Jeiunio Eccleſiaſtico, pariter excuſent a Jeiunio ex voto debito? Reſp. Affirmative, dummodo non conſtet de alia voventis intentione. Ita Sanchez *l. 4. in Decalog. c.* 11. *n.* 54. Bonacina *punct. 6. num.* 4. & alii. Ratio eſt: quia Votum eſt lex privata, quam ſibi quiſque ſponte imponit; ergo, ſi non conſtet de alia voventis intentione, eſt interpretandum iuxta diſpoſitionem aliarum legum circa eandem materiam, & conſequenter eædem cauſæ utrobique excuſabunt.

79. Additur notanter, *dummodo non conſtet de alia voventis intentione*: alioquin enim hæc erit attendenda; nam ſicut quis vovendo ſponte ſibi legem imponit, ita ſtrictiorem, ſi voluerit, imponere valebit. Sic poteſt adoleſcens ex Voto obligari ad Jeiunium ante vigeſimum primum ætatis annum, ut dictum *num.* 44.

80. Deinde loquendo de FF. Minoribus, ex vi Regulæ ipſorum maior requiritur neceſſitas, ut ieiunare non teneantur in Jeiuniis Regulæ, quam in Jeiuniis Eccleſiæ: nam ad excuſandum in Jeiuniis Eccleſiæ, non requiritur niſi probabilis neceſſitas; ſed in Jeiuniis Regulæ requiritur manifeſta, ut patet ex *c. 3. Regulæ*, ibi: *Tempore vero manifeſtæ neceſſitatis non teneantur Fratres Jejunia corporali*: ac notat Petrus Marchantius *ibid. Quæſt.* 3. & alii Expoſitores, quidquid nonnulli contradicant.

DI-

DISTINCTIO III.

De Quarto & Quinto Præcepto Eccleſiæ, Sive

De annua Confeſſione & Communione Paſchali.

QUÆSTIO I.

Quid ſit, & quo Jure, ac quando obliget Confeſſio Sacramentalis?

SUMMARIUM.

1. *Quartum Eccleſiæ Præceptum quale?*
2. *Confeſſio Sacramentalis, quid?*
3. *Ex Jure Divino neceſſaria eſt omnibus peccatum mortale committentibus poſt Baptiſmum.*
4. *Probatur hoc ulterius.*
5. *Præceptum Confeſſionis non ſtatim obligat poſt peccatum mortale.*
6. *Quid, ſi ſubſit periculum oblivionis peccatorum?*
7. *Conſultiſſimum eſt illico poſt peccatum agere poenitentiam: cur?*

(a) Ut dictum Tract. 1. diſt. 2. n. 46.

8. *Peccator non diu moraliter evitat novum peccatum.*
9. *Præceptum Confeſſionis obligat in mortis articulo vel periculo.*
10. *Corollaria.*
11. *Jure Divino obligat etiam quandoque extra mortis articulum.*
12. *Hinc merito Eccleſia præcepit Confeſſionem annuam.*

1. QUARTUM Eccleſiæ Præceptum ſequentibus verbis comprehenditur: *Peccata tua Sacerdoti proprio annis ſingulis confitetor.* De quo in Concilio Generali Lateranenſi, ſub Innocentio III. celebrato, & refertur *c. Omnis utriuſque ſexus. De Poenitentiis & remiſſionibus* ſic ſtatutum habetur: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti: & injunctam ſibi poenitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere.* Quod præceptum Eccleſiaſticum ut clarius intelligatur, nonnulla præmittenda videntur: hinc ſit

2. CONCL. I. *Confeſſio Sacramentalis* eſt accuſatio legitima de propriis peccatis, facta coram Sacerdote, ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium. Ita in re communis. Et quidem ly *accuſatio* ſtat loco generis, reliqua ponuntur loco differentiæ. Porro per ly *ad eorum veniam impetrandam virtute Clavium*, denotatur finis, ob quem fieri debet Confeſſio Sacramentalis, qui eſt conſecutio veniæ, ac remiſſio peccatorum obtinenda virtute Clavium, id eſt, virtute Sacramentalis abſolutionis a Sacerdote legitimam juriſdictionem habente ſuper confitentem prolatæ. Juxta quod Chriſtus *Joan. 20.* dixit Apoſtolis, eorumque legitimis Succeſſoribus: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

3. CONCL. II. Confeſſio Sacramentalis eſt a Chriſto Domino inſtituta, & omnibus conſcientiam peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi habentibus Jure Divino neceſſaria. Ita omnes Catholici, eſtque noviſſime definitum in Concilio Trident. *Seſſ. 14. Can. 6.* ibi: *Si quis negaverit, Confeſſionem Sacramentalem vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam jure Divino; aut dixerit, modum ſecrete confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum, anathema ſit.* Et cit. *Seſſ. 14. c. 5.* ſic habetur: *Ex inſtitutione Sacramenti Poenitentiæ jam explicata, univerſa Eccleſia ſemper intellexit, inſtitutam etiam eſſe a Domino integram peccatorum Confeſſionem, & omnibus poſt Baptiſmum lapſis Jure Divino neceſſariam exiſtere.*

4. Eadem Catholica Veritas præter continuam traditionem, atque perpetuum ſenſum Eccleſiæ deſumitur ex citatis verbis Chriſti *Jo. 20. Quorum remiſeritis peccata.* Siquidem, ut argumentatur Doctor Subtilis *4. diſt. 17. q. un.* & declarat Concilium Trident. *cit. cap. 5.* per dicta verba Chriſtus conſtituit Apoſtolos, eorumque Succeſſores Sacerdotes, ſuos Vicarios, tanquam Judices habentes poteſtatem remittendi, & retinendi peccata, in quæ Chriſti Fideles ceciderunt. Patet autem, Sacerdotes Judicium hoc incognita cauſa exercere non poſſe, neque ſervare æquitatem in imponendis poenis pro ipſis peccatis, ſi in genere duntaxat, & non etiam in ſpecie, ac ſingillatim oporteret poenitentes ſua peccata confiteri.

5. CONCL. III. Dictum Præceptum Confeſſionis Sacramentalis non ſtatim obligat, cum quis in peccatum mortale lapſus eſt. Ita communis; intelligendo tamen hoc ſalvis iis, quæ in ſequentibus Concluſionibus dicentur. Ratio eſt: quia præceptum Confeſſionis eſt affirmativum, quod obligat non pro ſemper, ſed ſolum pro determinato tempore.

6. Neque obſtat, quod, niſi quis illico confiteatur, incidat in periculum obliviſcendi peccatorum commiſſorum. Reſp. enim cum Layman *l. 5. tr. 6. c. 5. n. 4.* & aliis, adhuc eiuſmodi peccatori oblivioſo non incumbere obligationem illico confitendi, vel peccata ſua ſcriptis annotandi, cum nullo Jure id expreſſum reperiatur. Quinimo non tenemur confiteri niſi ea peccata, quorum poſt diligentem diſcuſſionem habemus conſcientiam, ut fatetur Concilium Trid. *Seſſ. 14. cap. 5. & Can. 7.* Quo facto, licet quorundam habeatur inculpata oblivio, adhuc eadem virtute Sacramenti remittuntur ſaltem indirecte.

7. Interim tamen conſultiſſimum eſt, omnibuſque vel maxime ſuadendum, poſt admiſſum peccatum mortale quam citiſſime per veram Contritionem ad Deum converti; imo etiam data opportunitate ad Sacramentum Poenitentiæ per doloroſam peccati Confeſſionem properare. Idque tum ad ejus conſequendam gratiam, atque amicitiam Divinam, evitandumque periculum damnationis æternæ: tum ut opera noſtra bona (quæ, ſi fiant in ſtatu peccati mortalis, ſunt mortua, (a) neque meritoria augmenti gratiæ, & gloriæ coeleſtis) hac ratione coram Deo meritoria evadant.

8. Accedit alia ratio: quia moraliter loquendo, & regulariter, nemo conſtitutus in peccato mortali diu obſervat totam legem, ac evitat novum peccatum mortale; nam, ut dicitur *Pſal. 41. Abyſſus abyſſum invocat.* Et S. Gregorius *lib. 1. Homil. 11. in Ezechielem*, ait: *Peccatum, quod per poenitentiam non deletur, mox ſuo pondere in aliud trahit.*

9. CONCL. IV. Dictum præceptum Divinum de facienda Confeſſione Sacramentali vel maxime obligat in articulo mortis, nec non & in probabili periculo ipſius. Ita communis. Ratio eſt: quia non eſt aſſignabile aliud tempus, in quo hoc præceptum Divinum potius obliget, quam in mortis articulo, a quo pendet tota æternitas. Accedit: quia, ſi tunc hoc præceptum non adimpleatur, id amplius ſecuta morte adimpleri non poterit.

10. Et conformiter dictis inſtarunt Doctores, quod non ſolum in infirmitate lethali teneatur quis ad Confeſſionem Sacramentalem, ſed etiam in quolibet probabili periculo mortis, id eſt, tunc, quando quis aggreditur actus arduos, in quibus veriſimile eſt, quod mors immineat: ut in bello mortali, in naufragio, & hujuſmodi, prout exemplificat Scotus *cit. diſt. 17. §. De ſecundo.* His addunt Summiſtæ foeminas primo parturientes, & quæ alias maximam in partu difficultatem expertæ ſunt: ſiquidem de hujuſmodi probabili periculo mortis æque militat ratio nec proxime allatæ. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

11. CONCL. V. Etiam quandoque per vitæ decurſum, atque extra articulum mortis præceptum Divinum Confeſſionis Sacramentalis obligat omnes, Fideles, conſcientiam peccati mortalis habentes, quod præceptum, ut a Populo Chriſtiano generalius obſervaretur, optime Eccleſia in Concilio Lateranenſi (*n. 1.* relato) præcepit, ut Fideles ſingulis annis ſaltem ſemel confiteantur. Ita præter communem Theologorum, docet Concilium Trident. *Seſſ. 14. c. 5.* ubi refellens inanem eorum calumniam, qui Confeſſionem a Divino mandato alienam, atque a Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis initium habuiſſe docere

non

non verebantur, loquitur in hæc verba: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti Fideles confiterentur, quod Jure Divino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat; ſed ut præceptum Confeſſionis ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur.*

12. Ex quo clare ſequitur, quod Eccleſia ſemper intellexerit, præceptum Confeſſionis quandoque extra mortis periculum obligare Jure Divino: quamvis, cum tempus illud non fuerit determinatum a Chriſto Domino, Eccleſia pie ſalubriterque, atque cum ingenti animarum fructu ſtatuerit, ut præceptum illud ab omnibus Fidelibus impleatur ſingulis ſaltem annis, ſicque tempus implendi præceptum iſtud Divinum determinavit.

QUÆSTIO II.

Quomodo Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obliget?

SUMMARIUM.

13. *Præceptum annuæ Confeſſionis, quos obliget?*
    An ſit præcepta Confeſſio venialium?
14. *Quid agendum habenti ſola venialia?*
15. *Confeſſio communiter fit in Paſchate, etſi ſufficeret ſemel in anno confiteri.*
    (*b*) Ac refertur ſupra n. 1.
16. *Solvitur inſtantia.*
    (*c*) Tract. 14. diſt. 2. q. 3. Concl. 3.
17. *In Paſchate non confeſſus tenetur confiteri per annum.*
18. *Quid de confeſſo ſola venialia, ſi poſtea peccet mortaliter?*
19. *Annus quomodo ſit computandus?*
20. *Præcepto Eccleſiaſtico non ſatisfit per Confeſſionem ſcienter invalidam.*
    * *Bene tamen per Confeſſionem Regulari privilegiato factam.*
21. *Pueri quando teneantur ad Confeſſionem?*
22. *Circa pueros in praxi quid obſervandum?*
23. *Præſertim a Confeſſario?*
24. *Alia a Confeſſario obſervanda.*
    * *Pueri qualiter examinandi?*

13. CONCL. I. Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis obligat omnes Fideles conſcientiam peccati mortalis habentes, eoſque ſolos. Ita Theologi communiter. Ratio eſt: quia Eccleſia non præcipit Confeſſionem peccatorum duntaxat venialium: tum quia hæc multis aliis remediis expiari poſſunt, ut fatetur Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 14. *cap.* 5. tum quia præceptum iſtud Eccleſiaſticum eſt determinatio præcepti Divini; atqui hoc eſt de peccatis duntaxat mortalibus; ergo & illud.

14. Notant tamen Doctores, ex conſuetudine Eccleſiarum, atque ad avertendum ſcandalum receptum eſſe, ut Fideles omnes ante Communionem Paſchalem Sacerdoti proprio ſe ſiſtant, &, ſi mortaliter numquam ſe peccaſſe aſſeverent, ſuper ea re Confeſſarii judicio ſeſe ſubjiciant. Quinimo in praxi utiliſſimum erit, etiam ſola venialia tunc confiteri, propter uberes ex Sacramento Pœnitentiæ fructus provenientes.

15. CONCL. II. Quamvis ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiaſtico ſufficiat ſemel in anno confiteri, nihilominus iſthæc Confeſſio communiter in Paſchate fieri, atque Communioni Paſchali præmitti ſolet. Ita communior, & probabilior Doctorum, nonnullis exceptis, qui volunt, præceptum Confeſſionis per ſe obligare in Paſchate, & non tantum per accidens ratione Communionis Paſchalis. Prior pars deſumitur ex Concilio Lateranenſi *c. Omnis utriuſque ſexus. De Pœnit. & remiſſ.* (*b*) ubi plus non requiritur, quam ut *omnis Fidelis omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur*: quæ verba, niſi quis vim inferat intelliguntur de toto tempore a principio uſque ad finem anni, prout argumentatur Lugo *diſp.* 15. *de Sacram. Pœnit. ſect.* 8. *n.* 157.

16. Nec obſtat communis conſuetudo confitendi in Paſchate, & quod tunc in pleriſque locis ſoleat exigi teſtimonium Confeſſionis Paſchalis, ſimulque, quod in *Extr. Vices illius. De treuga & pace*, dicatur: *De jure tenetur Parochianus ſaltem in Paſchate proprio confiteri Sacerdoti.* Reſp. enim, hoc totum fieri per accidens, & ratione Communionis Paſchalis, ſive, quia tunc præceptum ſumendi Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, cujus dignæ perceptioni, habita copia Confeſſarii, præmittenda eſt Confeſſio Sacramentalis, nec ſufficit ſola contritio de commiſſo peccato mortali; prout declaravit Concilium Trident. *Seſſ.* 13. *cap.* 7. & amplius ſuo loco (*c*) dicetur. Et per hoc patet altera pars Concluſionis.

17. Infertur proinde, quod, ſi quis ſive culpabiliter, ſive ob legitimum impedimentum in Paſchate non eſt confeſſus, is poſtmodum per anni decurſum confiteri teneatur: quia toto anno urget hoc præceptum, neque iſtud eſt affixum tempori Paſchali, ita ut cum illo tranſeat, ſicut tranſit obligatio audiendi Miſſam die Feſto.

18. Infertur ſecundo, quod is, qui Tempore Paſchali confeſſus eſt ſola venialia, teneatur adhuc confiteri mortale tunc invincibiliter omiſſum. Quin etiam obſervat Lugo *loc. cit. n.* 156. quod, ſi quis per totum annum frequenter confiteatur ſola venialia, quæ habet, & circa finem anni peccet mortaliter, obligetur hoc præcepto ad confitendum eodem adhuc anno illud peccatum mortale; ſiquidem Eccleſia præcipit duntaxat Confeſſionem mortalium ſemel in anno peragendam, qualem in caſu quis necdum feciſſe ſupponitur.

19. Quæres autem. Quomodo annus iſte ſit computandus? Reſp. duos dicendi modos cæteris eſſe probabiliores. Primus eſt eorum Theologorum, qui putant, annum eſſe computandum a die primo Januarii, & deinceps uſque ad initium ſequentis anni; cum iſto die communiter cenſeatur novus annus incipere, & prior deſinere. Secundus dicendi modus eſt illorum, qui aſſerunt; annum computandum eſſe a Paſchate in Paſcha, intelligendo per Paſcha omnes illos dies, in quibus poteſt impleri præceptum Communionis Paſchalis. Et huic computationi conſonat praxis, atque communior ſenſus Fidelium, arbitrantium, ſe dicto præcepto Eccleſiaſtico ſatisfeciſſe, poſtquam Paſchali tempore confeſſi ſunt: quamvis etiam pro tunc, juxta computum prioris ſententiæ, ſemel in anno confeſſi intelligantur. Unde patet, quod præſens quæſtio in praxi parum urgeat.

20. CONCL. III. Præcepto Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis non ſatisfit per Confeſſionem ſacrilegam, & ſcienter invalidam. Ita nunc pro certo tenendum: nam oppoſitam quorumdam ſententiam rejecit Alexander VII. dum ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 14. condemnavit: *Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Accedit ratio: tum quia, qui voluntarie facit Confeſſionem invalidam, revera non recipit Sacramentum Pœnitentiæ; cum ad hoc neceſſario requiratur vera, integra, & doloroſa Confeſſio: tum quia Chriſtus, & Eccleſia præcepit talem Confeſſionem, quæ conducibilis eſt ad conſequendam remiſſionem peccatorum virtute Sacramenti Pœnitentiæ: atqui talis non eſt Confeſſio voluntarie nulla, & ſacrilega; ergo.

Additio.

* CONCL. IV. Præcepto Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis ſatisfit, ſi eadem etiam a ſæcularibus extraneis deponatur apud Regulares Mendicantes, vel eorum privilegiis gaudentes, dummodo dicti Confeſſarii fuerint alias in illa Diœceſi approbati. Ita Fagnanus *in cap. Omnis utriuſque. De Pœnit. & remiſſ. num.* 56. Navarrus *in Manuali cap.* 27. *num.* 263. & præter plurimos alios fuſe Pignatellus *Tom.* 4. *Conſult.* 263. *per totam*, quod & ipſa communiſſima praxis confirmat. Patet autem veritas hujus Concluſionis imprimis ex Bulla Innocentii X. *Exponi nobis*, die 7. Februarii anno 1645. emanata, ubi confirmat Decretum Sacr. Congregationis Eminentiſſ. Cardinal. Concilii Tridentini Interpretum die 9. Julii anno 1644. editum, quod cenſuit, non poſſe Archiepiſcopum Burdigalenſem prohibere Regularibus, habentibus privilegia Apoſtolica, ut a Dominica Palmarum uſque ad Domini-

miricam in Albis incluſive adminiſtrare non valeant Perſonis ſæcularibus Sacramentum Confeſſionis. Probatur ulterius ex Bulla *Superna*. Clementis X. edita 12. *Junii*, & publicata in Urbe 2. *Auguſti anno* 1670. ubi §. 5. expreſſe ait, quod ſatisfiat (loquendo de Confeſſione annua) Conſtitutioni *Omnis utriuſque ſexus*, ſi eadem apud dictos Regulares exemptos peragatur. Licet cæteroquin gratis concedatur, quod, hoc non obſtante, Parochis ſimilium confitentium incumbat colligere & exigere ſchedam Confeſſionalem, ſeu teſtimonium dictæ annuæ Confeſſionis a ſuis Parochianis taltum Regularium non commenſalibus. Quod ſi dicti pœnitentes fuerint ſervitiales, ac ſimul commenſales horum Regularium, de ſimilibus apud Pittonium *Tom.* 2. *Decifionum quoad Regulares*, *numer. marginali* 1710. *Editione Veneta anno* 1719. legitur ſequens Declaratio Sacri Concilii edita 7. Julii anno 1607. *Sacerdotes Regulares poſſunt abſque Epiſcopi approbatione audire Confeſſiones ſæcularium, qui ſunt de regulari familia, & eorum continui Commenſales, nec tenentur reddere rationem proprio Parocho, quod præcepto Eccleſiæ ſatisfecerint, ſed tamen Superiori Regularium.* *

21. Quæres. Quandonam teneantur Pueri ad Confeſſionem annuam? Reſp. Eos teneri, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerunt, ſemelque in peccatum mortale lapſi ſunt. Ratio eſt clara: quia nullum eſt præceptum ne quidem Eccleſiaſticum, confitendi ſola venialia.

22. Interim tamen, cum Parentibus, vel Præceptoribus de primo peccato mortali puerorum conſtare nequeat, omnino conſultum eſt, atque in praxi neceſſarium, ipſos tempeſtive de neceſſariis ad Confeſſionem requiſitis inſtruere, atque poſt aſſecutos annos diſcretionis ad Confeſſionem mittere, ut eidem paulatim aſſueſcant, atque (ſi opus fuerit) præcepto Eccleſiaſtico ſatisfaciant.

23. Confeſſarius autem, utrum hujuſmodi Pueri, vel Puellæ ſint capaces abſolutionis, diiudicare debebit, non quidem ex ſola ætate, num videlicet ſeptennium impleverint (quamvis poſt illam ætatem de uſu rationis præſumptio eſſe ſoleat, *arg. c. Litteras. De deſponſ. impub.*) ſed multo magis ex ingenii, atque educationis qualitate: multi enim poſt eam ætatem primum, aliqui vero citius conſequuntur ſufficientem uſum rationis, ut non ſolum peccati venialis, ſed etiam mortalis capaces exiſtant.

* Quod ſi pueri, vel puellæ in clathris Confeſſionalis digitis ludant, ſi ſub Confeſſione alios extra Confeſſionale frequenter reſpiciant, ſi nugentur cum ſuo roſario, vel pileo, teſte Gobat, exigua dant ſpecimina ſufficientis judicii, & plenæ deliberationis, ſuntque magis inſtruendi.

24. Inſuper, poſtquam Confeſſarius circumſtantiis conſideratis judicavit, Puerum vere ac deliberate peccaſſe, ſive mortaliter, ſive ſaltem venialiter, conſiderare debebit, utrum ille de peccato doleat, & quidem ex motivo non mere humano, ut puta, quia a patre caſtigatus fuit, ſed ex motivo ſupernaturali per fidem cognito, videlicet propter offenſam Dei, metum pœnæ æternæ, aut purgatorii, vel turpitudinem peccati. Sunt enim aliqui adeo natura vagi, ut, licet ſatis diſpoſiti fuerint ad peccatum, non tamen diſpoſiti ſint ad dolorem ſupernaturalem eliciendum: qui proinde vel prius per Confeſſarium diſponendi ſunt, vel ſi id tam cito fieri nequeat, eiſdem, dummodo necdum mortaliter peccaverint, oratio quaſi loco pœnitentiæ imponatur, & benedictio (nondum vero abſolutio) Cruce ſuper eos formata impertiatur. Quod ſi vero omnibus conſideratis adhuc dubium remaneat de pueri capacitate, tunc abſolutio dari poterit ſub conditione: *Si es capax, ego te abſolvo &c.* Imo talis in mortis articulo ſic abſolvi debebit. Layman *lib.* 5. *Tract.* 6. *cap.* 5. *n.* 7. & alii.

Additio.

* Cæterum materiam examinandi pueros in Confeſſionali ſubminiſtrat la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1799. dum exiſtimat ab initio ipſos, niſi ſponte faſcantur, interrogandos eſſe circa unum alterumque punctum ex ſequentibus: nimirum an non fuerint mentiti, an in Eccleſia non garriverint, an aliis non dederint agnomina, an non fuerint aliis irati, vel alios percuſſerint, an non fuerint inobedientes Parentibus, vel Superioribus ſuis, an non ſenibus illuſerint? quod ſi per decurſum examinis ſeu Confeſſionis adverteret Confeſſarius pueros audaciores, & petulantiores, ulterius (bonis tamen ab initio verbis, ne deterreantur, ſicque peccata reticeant) recte inſtat Confeſſarius, an non impura verba protulerint, vel ſi id factum fuiſſe intelligat, ulterius pro exigentia circumſtantiarum (cum magna tamen circumſpectione, & cautela, ne ex ipſis interrogationibus potius peccare addiſcant) an non fuerint pueriliter relaxati &c. nam primæ ſeductiones puerorum (inquit la Croix *loc. cit.*) incipiunt a ſimilibus colluſionibus, denudationibus corporum &c. & Gerſon apud eundem ſuſpicando exclamat: *Utinam mala tam diligenter confiterentur, quam a pueris ſciuntur, & aguntur ab eis.* Quæ autem de pueris dicta ſunt, cum grano ſalis etiam quoad adoleſcentes applicari poſſunt. Quod ſi ex circumſtantiis Confeſſarius advertat, periculum ſubeſſe, ne in materia gravi perſonæ juvenes, præſertim alterius ſexus quoad peccata carnis, ex pudore nonnulla reticeant, excitet eas ad habendam confidentiam, promittendo, ſe miſericorditer velle cum ipſis procedere, obligari inſuper ad ſtrictiſſimum ſilentium; ubi econtra, ſi Confeſſario abſcondant, id totum aliquando manifeſtandum eſſe univerſo mundo in extremo judicio cum æterna damnatione. *

QUÆSTIO III.

An, & quæ ſit Obligatio Juris tum Divini, tum Eccleſiaſtici, ſumendi Euchariſtiam, etiam per modum Viatici?

SUMMARIUM.

25. *Quintum Eccleſiæ Præceptum, quod?*
26. *Jure Divino tenentur fideles ſumere SS. Euchariſtiam, & quidem ſæpius.*
27. *Tempus hujus obligationis determinavit Eccleſia, præcipiendo Communionem Paſchalem.*
28. *Huic præcepto non ſatisfit per Communionem ſacrilegam.*
(*d*) Tract. 2. diſt. 1. n. 48. & ſeqq.
29. *Corollarium.*
* *An ſatisfiat, ſi ſumatur in Eccleſiis Regularium?*
30. *Ad I. Communionem requiritur jejunium naturale.*
31. 32. 33. *Iſtud jejunium declaratur per Rubricas Miſſalis.*
* *Item per quatuor conditiones. Addit. I.*
* *Ex quibus varii eruuntur caſus. Additio II.*
* *Ubi etiam de dubitante, num adhuc ſit jejunus? Additio III.*
34. *In periculo mortis poteſt ſumi Euchariſtia a non jejuno.*
35. *Et ſæpius per modum Viatici.*
36. *An, qui mane communicavit ſanus, teneatur, vel poſſit communicare per modum Viatici?*
* *Aſſignantur varii caſus, in quibus ægroti poſſunt communicare non jejuni. Additio I.*
* *An ipſi poſſint communicari, ſi timeatur vomitus? Additio II.*
* *An ſi vehementi vexentur tuſſi? Additio III.*
* *An mediante cochleari? Additio IV.*
* *An a Regularibus ſacro Viatico provideri poſſint Commenſales, & ſervitiales Monaſterii? Additio V.*
* *An etiam extranei ſubito intra ſepta Monaſterii infirmati? Additio VI.*
* *De modo providendi, ſi eſt periculum in mora. Additio VII.*

25. QUINTUM Eccleſiæ præceptum hiſce verbis exprimi ſolet: *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel ex anno, idque circa Feſtum Paſchæ ſumito.* Et hoc præceptum Eccleſiaſticum habetur in Concilio Generali Lateranenſi, ſub Innocentio III. celebrato, atque refertur cit. c. *Omnis utriuſque ſexus. De Pœnit. & remiſſ.* ibi: *Suſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii Sacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem*

bilem cauſam, ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Hæc ibi. Quod ut melius intelligatur, præmittendo nonnulla de Præcepto Juris Divini, ſit

26. CONCL. I. Extat præceptum Divinum, obligans omnes Fideles adultos, ſumendi SS. Euchariſtiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, ſed etiam ante illud periculum, & quidem ſæpius in vita. Ita communis; atque deſumitur ex verbis Chriſti *Joan. 6. Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum Concordantiis. Accedit ratio: quia Euchariſtiæ Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum fuit per modum alimenti ſpiritualis, ergo non minus, atque alimentum corporale ſæpius in vita ſumendum eſt ad reficiendas vires animæ.

27. CONCL. II. Etſi præceptum Divinum ſæpius per vitæ decurſum per ſe obliget Fideles adultos ad ſumendam SS. Euchariſtiam, nihilominus ejuſmodi tempora non poſſunt generatim determinari, ſed definienda ſunt prudenti judicio, ita tamen, ut Sacra Communio non nimium differatur: unde, ut huic præcepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum ſatisfiat, Sancta Mater Eccleſia pie admodum præcepit, ut Fideles poſt annos diſcretionis ad minus in Paſchate Sacramentum Euchariſtiæ reverenter ſuſcipiant. Ita communis; & patet ex Concilio Lateranenſi *num.* 25. allegato.

28. CONCL. III. Huic præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis non ſatisfit per indignam hujus Sanctiſſimi Sacramenti ſuſceptionem. Ita de facto indubitanter tenendum, quidquid nonnulli olim in contrarium ſcripſerint. Siquidem noviſſime Innocentius XI. ſequentem inter alias Propoſitionem, ordine 55. damnavit: *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.* Et merito: quia Eccleſia in citato Concilio Generali præcepit, ut Fideles ſuſcipiant *reverenter* in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum: atqui hoc non fit per ſacrilegam Communionem; ergo. Accedit, quod Eccleſia ſaltem indirecte, & concomitanter poſſit præcipere actus internos, prout ſuo loco (*d*) jam dictum.

29. Et hinc indigne communicans in Paſchate non ſolum peccat graviſſime contra præceptum Divinum, ſacrilege illud SS. Sacramentum ſumendo, ſed etiam contra præceptum Eccleſiaſticum, non reverenter ſuſcipiendo Communionem Paſchalem, ac proinde tenetur iterum, & digne communicare.

Additio.

* Quæres. An ſatisfiat præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis, ſi eadem a Sæcularibus peragatur in Eccleſiis Regularium Exemptorum? Ante Reſponſiones nota, alios eſſe Sæculares extraneos, & alios, qui ſunt Commenſales, puta ſervitiales in dictis Monaſteriis Exemptis ſimul habitantes &c. H. N.

Reſp. I. Non defuiſſe Theologos videndos teſte Franciſco Henno *Tom. 2. Tract. de Euchariſtia Sacramento, diſp. 9. quæſt. 2. prope finem*, qui tenuerunt illimitate, Sæculares quoſcumque etiam extraneos æque quoad Communionem Paſchalem, uti quoad Confeſſionem annuam ſatisfacere præcepto Eccleſiaſtico, ſi eandem peragant in Eccleſiis Regularium Exemptorum: ſed huic ſententiæ contraria videtur Bulla Clementis X. *Superna*, §. 5. ubi id *duntaxat* concedit quoad Confeſſionem annuam his formalibus: *Eos, qui dictis Religioſis* (ſupple Exemptis) *ſimpliciter approbatis Paſchali tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni: Omnis utriuſque &c., quoad Confeſſionem* NB. *duntaxat ſatisfeciſſe cenſendos*. Accedit apud Henno *loc. cit.* aliqua Declaratio Cardinalium nomine & auctoritate Summi Pontificis Urbani VIII. 2. Martii anno 1638. edita.

Reſp. II. Specialiter, & limitate loquendo quoad famulos, & Commenſales eorundem Monaſteriorum Exemptorum eos ſatisfacere præcepto Communionis Paſchalis, ſi eandem peragant in dictis Eccleſiis Regularium, dummodo habeant conditiones inferius poſt *num.* 36. *Addit. V.* adducendas. Ita Bonacina *De Sacramento Euchariſtiæ, Diſp. 4. quæſt. 1. punct. 2. num.* 20. Barboſa *De officio & poteſtate Parochi part. 2. cap. 20. ſub num. 12.* Franciſcus Henno *loc. cit.* la Croix *lib. 6. part. 1. num.* 635. dicens per privilegium ita Societati JESU eſſe conceſſum, Lezana in *Summa QQ. Regul. Tom. 2. c. 16. n. 19. & Tom. 3. v. Euchariſtia quoad Regulares, num.* 8. & patet ex Bulla Leonis X. *His quæ*, edita anno 1513. atque videnda apud Peyrinum *Tom. 1. Privileg. Minim. inter Conſtitutiones Leonis X. num.* 4. ubi in formalibus conceſſit, ut poſſint etiam in habitu ſæculari deſervientium *quoties opus fuerit, etiam* NB. *Paſchatis tempore, & in mortis articulo in eorum Domibus, & Eccleſiis hujuſmodi Confeſſiones audire, ipſiſque, & eorum cuilibet Euchariſtiæ, & extremæ Unctionis Sacramenta miniſtrare.* Simile privilegium apud Miranda *in Manuali Regul. Tom. 1. qu. 49. v. Sed pro familiaribus*, reperitur a Clemente IV. datum familiaribus Fratrum Minorum.

Nec dicas. Juxta allegatam in reſponſione Bullam Clementis X. ſatisfit *quoad Confeſſionem duntaxat*: ergo non quoad Communionem Paſchalem. Reſpondeo enim diſt. antec. quoad Confeſſionem duntaxat loquendo illimitate & generaliter, id eſt etiam quoad extraneos, concedo, loquendo ſpecifice, & limitate quoad domeſticos præciſe, nego. Sic enim jura juribus concordantur, unde pari modo aliqua Declaratio ab adverſariis in contrarium allegata explicatur. Vide etiam dicenda inferius poſt n. 36. *Addit. V.*

30. CONCL. IV. Ad recipiendum digne Sacramentum Euchariſtiæ, extra mortis articulum, Jure Eccleſiaſtico requiritur, ut quis a media nocte illius diei ſit jejunus jejunio naturali. Ita communis, & habetur *c. Sacramenta, 49. De Conſec. diſt. 1. & c. Nihil, 7. qu. 1.* cum Concordantiis.

31. Porro in Praxi, quantum ad propoſitum, bene notanda ſunt verba Rubricarum Miſſalis Romani *Tit. 9. De defectibus diſpoſitionis Corporis*, ita ſtatuentium: *Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam poſt ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcumque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.*

32. *Si autem ante mediam noctem cibum, aut potum ſumpſerit, etiamſi poſtmodum non dormierit, nec ſit digeſtus, non peccat: ſed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, conſulitur aliquando abſtinendum.*

33. *Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt Communionem; cum non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.* Hactenus Rubricæ.

Additio I.

* Ut autem in variis contingentiis, & caſibus particularibus adhuc magis cognoſcatur, num quis ſit jejunus jejunio naturali, vel non, ſicque communicare queat, nec ne. Pater Albertus Reiffenſtuel *in ſua Cura magna*. §. 34. quatuor conditiones ex communi Doctorum aſſignat, quæ concurrere debent, ut fractum cenſeatur Jejunium naturale. *Primo*, illud, quod ſumitur, debet eſſe ſaltem aliquo modo nutriens. *Secundo*, debet ſumi ore ab extra. *Tertio*, ante ſacras Species. *Quarto*, aliter, quam per modum ſalivæ, aut reſpirationis. Aſſignatur pro qualibet iſtarum conditionum ſua propria ratio. Pro *Prima*; quia quod accipitur, debet ſe habere ſaltem aliquo modo per modum cibi, vel potus, prout etiam ſuo modo medicina ſolida comedi, aut liquida epotari dicitur: illud autem ſolum intelligitur ſe habere per modum cibi, vel potus, quod a ſtomacho alterari, vel ſaltem ex parte digeri poteſt, ſicque in ſubſtantiam hominis ſaltem aliquo modo converti, & conſequenter ſaltem ex aliquali parte nutrire. Pro *ſecunda*; quia in communi hominum æſtimatione, quod non ſumitur ad extra per os, non dicitur potari, aut manducari: alias enim, qui attraheret odorem, ſeu fumum per nares, cenſeretur non jejunus naturaliter: v. g. ſi Sacerdos in thurificatione Officii ſolemnis attrahit ſuffitum. Pro *tertia*; quia, ſi aliquid moraliter ſimul cum Euchariſtia ſumitur, fit una moraliter refectio: conſequenter nec dicitur talis præcedenter, & ante ſumptionem Euchariſtiæ non jejunus. Exemplum poni poteſt die Paraſceves, quando particula Ho-

ſtiæ

ſtiæ immiſſa vino non conſecrato ſimul cum ipſo ſumitur. Pro *quarta*; quia ſalivam deglutire, vel reſpirare denuo moraliter non eſt edere, vel bibere.

Additio II.

* Ex his ſuffulti caſus decidi, ac multi a fractione jejunii naturalis excuſari, & ſcrupulis eximi poſſunt, quales ſunt I. Illi, qui deglutiunt fruſtum metalli, lapillum, fragmentum teſtaceum, oſſiculum durius fructuum, capillum, ungues, plumas, ſegmentum ligni. II. Sumentes reliquias cibi intra dentes reſiduas conformiter Rubricis jam ſuperius allegatis. III. Sugentes humorem ex puſtulis dentium, ſeu palati, vel ſanguinem ex gingiva, dummodo intra os, & non ab extra. IV. Subito attrahentes per nares guttulam aquæ odoriferæ, vel tabacci pulveriſati. V. Sumentes vinum cum S. Hoſtia, licet mathematice loquendo vinum aliquo modo citius deſſuat, dummodo adhuc moraliter ſit una refectio. VI. Maſticantes aromata, ſi parum quid inſeparabiliter ſalivæ adhæreret. VII. Eluentes os, ſi fortuito, dum attrahitur aer, una, vel altera gutta propter naturalem reſpirationem deſcendat, quoniam etiam hoc non eſt comedere: ſicuti a pari non diceretur comedi muſca, quæ ſubito involaret in fauces, & ſic ipſam ſub reſpiratione in ſtomachum inferret, uti recte cum aliis a ſe citatis advertit la Croix *lib. 6 part.* 1 *num.* 564. *

Additio III.

* Quod ſi quis ob varias circumſtantias exiſteret dubius, num adhuc ſit jejunus, nec ne? non deſunt AA. qui cum Thoma Sanchez, Villalobos, Rodriquez, Bonacina, & Caſtropalao probabiliter negant, talem poſſe communicare; quamvis etiam habeantur alii, qui æque probabiliter defendunt, eum ſtante hoc dubio communicare poſſe, uti cum Gobat, Joanne Sanchez, ac Dicaſtillo tenent Layman *lib.* 5 *Theol. Moral. tract.* 5 *cap.* 5 §. 4 *num.* 36 Sporer *part.* 2 *Theol. Sacram. cap.* 6 *ſect.* 7 *num.* 474. Herincx *lib.* 4 *ſent. diſp.* 6. *quæſt.* 5 *num.* 59 & Boſco *de Sacram. diſp.* 4 *ſect.* 2 *concl.* 6. Ratio fundamentalis eſt: quia Eccleſia tanquam benigniſſima Mater non videtur filios ſuos jure communicandi, quod a DEO conceſſum habent, voluiſſe privare, niſi in reverentiam Sacramenti illos, qui poſitive noſcunt, ſe non eſſe jejunos: adeoque tantummodo dubitantes, erunt relinquendi in poſſeſſione ſui juris communicandi, usque dum ipſis aliunde conſtet, ſe non eſſe jejunos: nam melior eſt conditio poſſidentis. Atque hæc ſententia poterit præcipue deſervire illis, qui in certa aliqua Solemnitate cæteroquin habent magnum fervorem ad Sacram Communionem. *

34. CONCL. V. In articulo mortis, cum tunc urgeat vel maxime præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam, poteſt non jejuno hoc Sacramentum porrigi per modum Viatici. Ita communis Doctorum, extendentium hoc pariter ad probabile periculum mortis; & conſtat ex praxi, & conſuetudine Eccleſiæ.

35. Addunt Doctores, quod, qui in ejuſmodi articulo mortis Sacram Synaxin recepit, perſeverante morbo, atque eodem periculo, poſſit iterum atque ſæpius communicari per modum Viatici: quia moriturus valde indiget hoc alimento animæ ad vincendas tentationes tunc temporis magis occurrentes, & ſuperanda pericula peccandi.

36. Num autem moribundus, qui mane communicaverat ſanus, debeat, vel poſſit eodem adhuc die ſumere Euchariſtiam per modum Viatici, variant Doctores; prout videre eſt apud Gobat *Tract.* 4 *Theolog. Experim. n.* 374 *& ſeqq.* Qui poſtmodum recte negat, exiſtentem in tali caſu obligari ad denuo communicandum eodem die. Deinde aſſerit, probabilius eſſe, quod ne quidem liceat: etſi nihilominus probabile ſit, quod liceat. * Rotarius *Tom.* 2 *lib.* 2 *cap.* 2 *punct.* 5 *num.* 3 apud Thomam Montalvo in ſua Gloſſa fundamentali *cap.* 12 *art.* 2. *num.* 36. admonet Religioſos, ut vi ſui ſtatus, & Profeſſionis amplectantur illam opinionem in præſenti, quæ magis favet devotioni, & ſaluti animæ, qualis utique eſt illa, quæ vult iteratam in ſimili caſu ſumptionem. *

Additio I.

* Cæterum, quoniam ſubinde quoad ægrotos quosdam in particulari occurrunt variæ circumſtantiæ reddentes Sacerdotem anxium, an poſſit huic, vel illi infirmo non jejunio porrigere Euchariſtiam, vel num potius debeat ſuſpendere usque ad alterum diem? Pro conſolatione talium Sacerdotum æque, ac ægrotantium ſubjungo ſequentem doctrinam, quam la Croix *lib.* 6 *part.* 1 *num.* 612 ex variis Auctoribus collegit. *Imprimis* notant Tamburinus, & Dicaſtillo, Sacerdotem non debere hic ſcrupuloſe velle exſpectare jejunium ſequentis diei. *Secundo* advertit Adverſa *quæſt* 8 *ſect.* 9 §. 6 ſatis eſſe quod ægroto absque medicina, vel aliqua confortativa grave accideret exſpectare jejunium a media nocte usque mane. *Tertio* inquit Gobat, ſi æger longe diſtet v. g. duabus horis, & periculoſe ægrotet, poterit non jejuno Paſtor dare Viaticum, quamvis probabiliter poſtridie jejunus illud valeret ſumere infirmus, poſito, quod Paſtor commode exſpectare nequiret ſequentem diem, v. g. quia mane impeditur functionibus aliis Parochialibus, vel quia ſtatim poſt mediam noctem deberet de novo ſurgere ob itineris diſtantiam &c. *Quarto* addunt Navarrus, Lugo, Herincx, & Suarez, Communionem non jejuno, ſi fervide petat, poſſe dari non ſolum per modum Viatici, ſed etiam devotionis gratia, ſi inter priorem ſumptionem per modum Viatici, & inter aliam devotionis gratia decem, vel octo dies interceſſerint. Illud præterea notet Parochus, ut portans Viaticum ad ægrotum ſemper ad minus deferat duas Hoſtias, ut nimirum ſemper unam reſiduam iterum a domo ægroti rediens ſecum in templum referat: alioquin enim in reditu obviantes adorarent pixidem vacuam.

Additio II.

* Quæres I. An ægrotis poſſit dari Euchariſtia, ſi timeatur vomitus? Reſp. I. Si timeatur vomitus præciſe ex eo, quia ſubinde vomit talis ægrotus, poteſt eidem præberi Euchariſtia. Ratio eſt: quia exinde nondum cenſetur adeſſe periculum proximum, quod nunc brevi poſt ſumptionem Euchariſtiæ ſit vomitus venturus. Reſp. II. Si tamen poſtea nihilominus contingeret caſu apud talem brevi poſt Communionem vomitus, deberet attendi, num ibidem adhuc Species aliquæ Euchariſtiæ videantur, nec ne; Si non: vomitus comburatur, & cineres in Sacrarium mittantur, conformiter Rubricis *De defect. Miſſ. Tit.* 10 *num.* 14. Quod ſi ſimiles adhuc Species ibidem appareant, ſegregatæ purgentur, & poſtea ſuo tempore e Sacerdote ſumantur: vel, ſi nemo ſit, qui ob nauſeam ſumere velit, immittantur aquæ, donec diſſolvantur, ac conſumantur, & illa aqua in ſacram piſcinam conjiciatur. Reſp. III. Si ob certas circumſtantias timeatur prudenter vomitus brevi poſt ſumptionem Euchariſtiæ futurus, tunc communior DD. ait, abſtinendum eſſe a Communione ob periculum irreverentiæ; non tamen deſunt aliqui apud la Croix *lib.* 6 *part.* 1 *num.* 552 qui communicare adhuc licitum putant ex ea ratione; quia videtur melius eſſe, ut Sacramentum exponatur incerto periculo irreverentiæ, quam hominem, in cujus bonum Sacramenta inſtituta ſunt, privari certo fructu Communionis, nullas ex opere operato obtinendo. Illud certum videtur, quod ægrotis poſt ſumptam Euchariſtiam, non ſit, niſi intercedente quodam ſpatio e. g. unius ſaltem quadrantis horæ danda medicina de ſe provocatoria vomitus ob periculum grave irreverentiæ: ſi enim parva Hoſtia juxta plures DD. vix conſumitur intra ſpatium ſemiquadrantis a ſtomacho bene conſtituto, & hinc intra illud tempus etiam a ſanis ſimilis medicina ſumi non debet, certo adhuc majus ſpatium requiretur apud ſtomachum ægroti debilem. Hinc teſte la Croix *lib.* 6 *part.* 1 *num.* 476 ſuadent AA. (etſi non præcipiant) ut intra horam abſtineatur a vomitu. Videatur Boſco *de Euchariſtia. Diſp.* 4 *ſect.* 6 *n.* 115 *&* *n.* 116.

Additio III.

* Quæres II. An ægrotis poſſit dari Euchariſtia, ſi vexantur continua tuſſi? Reſp. cum la Croix *loc. cit. num.* 554 affirmative. Ratio eſt: quia, quamvis materia, quam ejiciunt, plerumque aſcendat a pectore, attamen non eſt periculum ejiciendi ſacras Spe-

cies, dummodo ad ſtomachum deſcenderint, quia via per quam ſputa ejiciuntur, non eſt œſophagus, ſeu via cibi, & potus ad ſtomachum, ſed vena aſpera, ſive via reſpirationis ad pulmones. Ex qua ipſa ratione recte infert la Croix *loc. cit. num.* 652. poſſe aliquem, poſtquam bene deglutivit hoſtiam, maxime ſi vinum ſimul ſumpſerit, brevi poſt exſpuere quamvis cæteroquin expediat pro majori ædificatione, ac reverentia per ſpatium unius *Miſerere* abſtinere, ſi commode fieri poſſit, aut ſaltem intra tempus quinque Pater, & Ave ſputum in ſtrophiolo excipere. *

Additio IV.

* Quæres III. An Euchariſtia per modum Viatici poſſit dari infirmis taliter, ut frangatur minima particula, ac impoſita cochleari una cum vino, juſculo vel aqua ori immittatur? Reſp. cum Diana, Poſſevino, & Præpoſito affirmative, ſuppoſito, quod abſit periculum irreverentiæ, & aliter ſumendo ægrotus magnam ſentiret difficultatem: nam ſi ægrotus non jejunus poteſt ſumere Viaticum, cur non etiam medio aliquo tali inſtrumento, cum utrobique praxis interpretetur conceſſionem piæ Matris Eccleſiæ? *

Additio V.

* Quæres IV. A quibusnam debeat dari Euchariſtia per modum Viatici Donatis, Oblatis, ſeu Tertiariis aliquo Sacro Habitu Tertii Ordinis veſtitis, vel aliis Commenſalibus ſeu Servitialibus cuiuſdam Monaſterii, ſi ibidem infirmi decumbant.

Ante reſponſionem nota, quod teſte noſtro Montalvo in ſua Gloſſa fundamentali *Tom.* 1 *cap.* 7 *art.* 2 *n.* 1 *Donati* dicantur illi, qui ultro ſe, & ſua, Religioni donant interveniente Contractu ex parte Donati permanendi in Religionis obſequio ſub Prælatorum regimine, & obedientia, atque ex parte Religionis eos alendi, & ſuſtentandi, ac non expellendi ſine legitima cauſa. *Tertiarii* proprie iuxta eundem Auctorem *loc. cit. cap.* 14 *art.* 4 vocantur illi, qui ſacro Habitu Tertii Ordinis induti vivunt, & aluntur ſub obedientia Superioris in dicto Monaſterio. Hi ab aliis quoque appellantur *Oblati*. *Commenſales* vero, *Servitiales*, aut *Familiares* nominantur quicunque etiam Seculares, qui Conventui deſerviunt, & inſuper intra Monaſterii ſepta habitant, atque degunt ſub Prælatorum obedientia & diſciplina non neceſſario ratione Voti, ſed ratione miniſterii, cui incumbunt, uti notat Montalvus *loc. cit. n.* 9. atque deducitur tum ex Concilio Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. cap.* 11 tum ex Bulla *Circumſpecta*, 67. Gregorii XIII. *num.* 2 ubi omnia enumerata copulative requiruntur. H. N. Reſpondetur, tales Donatos, Oblatos, ſeu Servitiales, ac Commenſales, ſi graviter in Monaſterio decumbant, providendos eſſe per modum Viatici ab ipſiſmet Regularibus dicti Monaſterii. Idem ſentiendum de extrema Unctione: Ita Rodriquez apud Ildephonſum in ſuo Tractatu de Moribundo *diſt.* 3 *quæſt.* 1 *num.* 489. ex Monumentis Ordinum, & Compendio Privilegiorum varia adducens privilegia. Montalvus in Gloſſa fundamentali *Tom.* 1 *cap.* 14 *art.* 4 *num.* 6 *& ſeqq.* Vincentius Petra Cardinalis in Commentariis ad Conſtitutiones Apoſtolicas *Tom.* 2 *Conſtitutione IX. Innocentii III. num.* 42. Ubi idem ſentit de ſepultura. Item Paſſerinus apud eundem *Tom.* 1 *de Stat. Homin. quæſt.* 187 *art.* 4 *a n.* 22 & Cardinalis de Luca *de Reg. Diſc.* 2 *n.* 50. Et præter alias conceſſiones apud Montalvum videndas patet ex Bulla Pauli III. *Licet Debitum*, edita 18. Octobris anno 1540. ubi §. 15. ſequentia habentur formalia: *iis vero, qui in ipſorum Præpoſitorum, & Sociorum morantur obſequiis, cuncta libere miniſtrare poſſint Eccleſiaſtica Sacramenta, & ipſos, cum decedunt, in eorum Cœmeteriis ſepelire.* *

Additio VI.

* Quæres V. A quibus debeat adminiſtrari Viaticum (idem dic de extrema Unctione) extraneis ſubito intra ſepta cuiuſdam Monaſterii infirmatis? Reſp. Si ſit periculum in mora, ſicque caſus neceſſitatis talibus Euchariſtia adminiſtranda eſt per modum Viatici ab ipſiſmet Regularibus dicti Monaſterii. Ita Pater Herincx *part.* 4 *diſp.* 9 *quæſt.* 4 *num.* 30. & alii apud, & cum Ildephonſo Tauſch *loc. cit. num.* 90. Probatur *primo* ex eo; quia nequit Parochus in alienum territorium involare, ibique iura Parochialia exercere ſimilia; ſicut econtra, ſi Religioſus extra Monaſterium periculoſe decumberet, nequiret eundem alius Regularis eiuſdem Monaſterii citra licentiam Parochi diſtrictus illius providere, ſed hoc potius incumberet ipſi Parocho ob eandem rationem; nam adminiſtratio Sacramentorum reſpicit iuriſdictionem localem in tali loco, in quo fit, uti notat Eminentiſſimus Cardinalis Petra *loc. cit. num.* 13. aſſerens ſimul aliquam declarationem S. Congregationis Concilii Trid. *in Collen* 11. *Aprilis* 1609. Probatur *ſecundo* ex conceſſione facta etiam poſt Concilium Tridentinum Benedictinis, ac Theatinis, ut refert Herincx apud Tauſch *loc. cit. num.* 490. ac ſub hac moderatione (ſi nimirum ſit caſus neceſſitatis) etiam admittit Eminentiſſimus Cardinalis Vincentius Petra *loc. cit. num.* 49. Extra caſum vero neceſſitatis, & ubi non eſt periculum in mora, ſunt contrariæ Declarationes ab eodem, & a Matthæuccio allegatæ, niſi vel petatur licentia a Parocho, vel etiam extra caſum neceſſitatis aliqua Religio adduceret deſuper ſpecialia Privilegia poſt Concilium Tridentinum obtenta. Quamvis cæteroquin per hoc neutiquam negatur, quod talis, forſan necdum decumbens ad mortem poſſit a Regularibus accipere Euchariſtiam ex devotione, quoties libuerit. *

Additio VII.

* Quæres VI. An ille, qui defert Euchariſtiam per modum Viatici ad ægrotum, teneatur ita feſtinare, ut potius currere cenſeatur cum Viatico ad infirmum, quam ire? Reſpondet ad hoc Sabinus Bononienſis *in ſua Luce Morali*, *Tract.* 44 *de Euchariſtia*, *num.* 53 ex Barboſa *de Officio Parochi*, *cap.* 20. *num.* 46. negative; eo quod ex una parte hoc Sacramentum non ſit neceſſarium neceſſitate medii, ſicuti Baptiſmus, & apud graves peccatores Pœnitentia; ex altera vero videatur repugnare reverentiæ debitæ tanto Sacramento, & decentiæ Miniſtri id portantis talis feſtinatio. *

QUÆSTIO IV.

Varia Quæſita circa ſumptionem Sacramenti Euchariſtiæ ſolvuntur; præſertim tempore Paſchali.

SUMMARIUM.

37 *An, qui Communionem Paſchalem non peregit, teneatur eam compenſare?*
38 *Sententia affirmativa eſt probabilior.*
39 *Ubi peragenda Communio Paſchalis?*
40 *Quid de Peregrinis, Vagis, &c.*
Quid de famulis Monaſteriorum?
41 *Sacerdotes, an tempore Paſchali debeant communicare in propria Parochia?*
* *An ſatisfiat in Eccleſia Cathedrali?*
42 *Parvuli ante uſum rationis non tenentur communicare.*
43 *Quando obligentur pueri ad Communionem Paſchalem?*
Praxis circa hoc.
* *Quid de pueris in articulo mortis ſit faciendum?*
44 *Mutis & ſurdis a nativitate, quæ Sacramenta poſſint miniſtrari?*
45 *An etiam Sacramentum Euchariſtiæ?*
46 *Energumenis, & epilepticis an poſſit Euchariſtia miniſtrari, & an fatuis?*
* *Quandonam Damnatis ad mortem?*
47 *Quæ ſint pœnæ non communicantium in Paſchate?*
48 *An aliquando poſſit differri Communio ultra tempus Paſchale?*
49 *Quid, ſi quis prævideat impedimentum communicandi tempore Paſchali?*

37. QUÆR. I. An, qui Communionem Paſchalem culpabiliter, vel iuſto impedimento detentus non peregit, teneatur eandem proxime compenſare? Ratio dubitandi deſumitur ex Concilio Lateranenſi, & c. *Omnis utriuſque ſexus*, *num.* 25 relato, ubi præcipitur *ſuſcipi Euchariſtiæ Sacramentum in*

Paſcha:

Paſcha: ac proinde videtur hoc præceptum eſſe affixum ipſi tempori Paſchali, non minus, ac præcepta Feſtorum, Jejuniorum, atque Horarum Canonicarum ſunt affixa certis diebus, ergo ſicuti hæc illis diebus culpabiliter, vel inculpabiliter omiſſa, non neceſſario compenſanda ſunt aliis diebus, ita & de præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis videtur dicendum. Et ita ſentiunt non pauci Doctores, uti videre eſt apud Lugonem *Diſp.* 16 *De Euchariſtia*, *ſect.* 4 Aliqui vero diſtinguunt inter communionem Paſchalem culpabiliter omiſſam, vel inculpabiliter; & hanc quidem compenſandam cenſent, non illam.

38 Verum affirmativa ſententia, aſſerens indiſtincte, Communionem Paſchalem poſtmodum eo anno compenſandam eſſe, communior & probabilior eſt, quam tenet Lugo *loc. cit.* Maſtrius *diſp.* 12 *Theol. Mor. num.* 54 Sinnig *diſt.* 4 *De Euchariſtia*, *quæſt.* 31 n. 55 Layman, Gobat, Sylveſter, & alii. Ratio eſt: quia hoc præceptum non eſt præciſe affixum tempori Paſchali, ſicuti præceptum jejunandi, vel audiendi Miſſam tali diei. Siquidem præceptum Communionis Paſchalis non eſt ſimpliciter unum (prout fit in aliis allatis) ſed continet virtualiter duo præcepta, unum Communionis ſaltem ſemel in anno peragendæ, ut ſatisfiat præcepto Divino ſumendi Euchariſtiam, alterum communicandi in Paſchate, ob venerationem hujus Solemnitatis: ergo, quamvis exſpiret hoc præceptum quoad ſecundum lapſum temporis Paſchalis, non tamen quoad primum. Et per hoc patet ad rationem dubitandi *n. præc.* allatam.

39 Quæritur II. Ubinam Communio Paſchalis ſit peragenda? Reſp. eam peragendam in propria Eccleſia Parochiali, niſi adſit expreſſus, vel tacitus aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel eius Superioris (puta Epiſcopi) ad alibi communicandum. Ita Herincx *diſp.* 6 *num.* 39 *De Euchariſtia*, Rodriquez, & alii; idque deſumitur ex *cit. c. Omnis utriuſque ſexus*. *De Pœnit. & remiſſ.* iuncta communi praxi Eccleſiæ, & conſenſu Doctorum. Unde ſine eiuſmodi licentia alibi communicans, iuxta Bonacinam *diſp.* 4 *De Sacramentis quæſt.* 7 *punct.* 2 *n.* 7 Palaum, & alios, non ſatisfacit præcepto. Verum rigor iſte procedit, quando ne quidem tacitus aut ſaltem rationabiliter præſumptus conſenſus proprii Parochi, vel eius Superioris adeſt: nam quando talis perſonæ qualitas, tempus, vel aliæ cauſæ concurrunt, ut arbitrio prudentis viri credatur fore contentus Parochus, ſi quis alibi communicet, ſatisfiet præcepto Eccleſiaſtico; nec erit peccatum mortale, recipere Euchariſtiam extra propriam Parochiam, quia tunc non miniſtraretur ſine iuriſdictione, cum adeſſet ſaltem tacita proprii Parochi licentia. Baſſæus *in Supplemento*. *v. Communio n.* 3

40 Excipiuntur etiam Peregrini, Vagi, & illi, qui extra propriam Parochiam tunc exiſtentes ad ipſam commode accedere nequeunt: nam tales poſſunt tempore Paſchali in Parochia, in qua degunt, Euchariſtiam ſumere, imo & in Eccleſiis Regularium, Baſſæus *v. Communio Sacra n.* 11 & alii. Idem communiter tenent Doctores de ſervis Religioſorum, qui degunt in Monaſteriis, vel aliis locis a cura Parochorum exemptis; uti etiam iam fuit præcedenter Additione poſt *n.* 29 probatum.

41. Inſuper Sacerdotes ſatisfaciant integre præcepto Eccleſiæ, ubicunque tandem celebrent tempore Paſchali: ſecus, ſi communicent more Laicorum. Diſparitas eſt: quia præceptum ſumendi Sacram Synaxin in propria Parochia ex recepta conſuetudine extenditur ad eos, qui Euchariſtiam ab alio ſumunt, volendo, ut Oves a Paſtore proprio paſcantur: non vero ad illos, qui celebrando ſeipſos communicant. Bonacina *cit. diſp.* 4 *q.* 7 *punct.* 2 *num.* 7 Gobat *loc. cit. n.* 74 & alii. Decretum aliquod Sac. Congregat. Rit. 27 Sept. anno 1608 editum & a Gavanto in Miſſ. *part.* 4 *tit.* 8 *n.* 7 ac a Merati eodem loco relatum ſic habet: *Omnes de Clero etiam Canonici Euchariſtiam ſumant de manu celebrantis in Feria V. in Cœna Domini.* *

Additio.

* Num autem ſive Sacerdotes more Laicorum communicantes, ſive alii Diœceſani ſacram Synaxin tempore Paſchali ſumentes in ipſa Eccleſia Cathedrali dictæ diœceſis ſatisfaciant præcepto annuæ Communionis, adhuc dubitari poſſet ea ea ratione, quia Eccleſia Cathedralis videtur eminentialiter continere omnes Eccleſias Parochiales dictæ Diœceſis. Hoc tamen non obſtante reſolvitur negative, niſi vel expreſſa, vel tacita, aut conſuetudine approbata licentia Epiſcopi, ſeu Parochorum accedat, prout accedere cenſetur, ſi talis de manibus ipſiusmet Epiſcopi tanquam Parochi Parochorum dictæ Diœceſis ibidem communicaret e. g. in Cœna Domini. Ratio eſt: quia nec Cathedralis Eccleſia eſt omnium Civium eiuſdem Diœceſis, quin ſæpius nec omnium eiuſdem Civitatis propria Parochialis, nec Parochus Cathedralis proprius omnium Diœceſanorum Parochus. Videatur Gobat hic *tract.* 14 *n.* 66 *

42 Quæritur III. An, & quando Pueri teneantur præcepto Communionis Paſchalis? Reſp. I. Certum eſt, parvulos uſu rationis carentes, nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Communionem. Ita declarat Concilium Trid. *Seſſ.* 21 *cap.* 4 bene ſubiungens: *Neque ideo tamen damnanda eſt Antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis aliquando ſervavit.* Ratio eſt; tum quia parvuli ſunt incapaces præcepti: tum quia ipſi non norunt debita cum reverentia hoc Sanctiſſimum Sacramentum ſuſcipere; qua de cauſa mos ille Antiquitatis miniſtrandi parvulis Euchariſtiam poſtmodum auctoritate Eccleſiæ ſublatus fuit.

43. Reſp. II. Tunc Pueri obligantur præcepto Eccleſiaſtico Communionis Paſchalis, quando *ad annos diſcretionis pervenerunt*, prout loquitur Concilium Lateranenſe *n.* 25 relatum. Cæterum, quando cenſendus ſit puer attigiſſe annos diſcretionis, ex actionibus rationalibus ipſius, cæteriſque circumſtantiis, prudenti iudicio Parentum, & vel maxime Confeſſariorum diſcernendum eſt; cum alii citius, alii tardius ſufficientem rationis uſum, & ſpiritualium rerum intelligentiam aſſequantur. Praxis autem obtinuit, ut octennes & novennes non compellantur ad Sacram Synaxin, atque inſuper Gobat *tr.* 4 *Theolog. Experim. n.* 88 poſt Suarez, & alios notat, poſſe differri Communionem Paſchalem in unum alterumve annum, poſtquam puer eſt ſatis intelligens rerum ad illam rite obeundam ſpectantium: ultra annum tamen duodecimum ordinarie non differatur: * Nec dicti pueri ordinarie admittantur, niſi iam præcedenter fuerint adſtricti ad audiendam diebus præceptis Miſſam, ab abſtinendum diebus Veneris & Sabbatinis a carnibus & ad deponendam Confeſſionem. Tempore Jubilæi oportet Confeſſarios nonnihil eſſe benigniores, quam alias in concedenda pueris ſacra Communione, uti Doctores communiter advertunt, & videri poterit apud Hulzmao *Tom.* 2. *tract.* 4. *n.* 636. *

Additio.

* Quinimo loquendo de articulo mortis, ſi parvuli etiam octennes ferventer peterent S. Viaticum, eſſentque circa illud antea iam ſufficienter inſtructi, vel ſaltem ſufficienter adhuc inſtrui poſſent, non foret parvulis petentibus hic panis cœleſtis denegandus, uti recte notat Boſco *De Sacramentis diſp.* 4 *ſect.* 8 *concluſ.* 6. cum aliis, quos allegat. Ratio eſt: quia in talibus circumſtantiis prudenter ſupponi poteſt, annos diſcretionis per iudicii maturitatem eſſe ſuppletos accedente adiutorio DEI, qui intellectum dat, & ſapientiam præſtat parvulis. Quod ſi vero in ſimili ætate conſtituti parvuli ipſimet ferventer, & devote non peterent, habet Confeſſarius ſufficientem cautam apud tam imbellicem ætatem, reſpectu cuius alias eſt ordinarie præſumptio de nondum ſufficiente maturitate, diſſimulandi realem Communionem: etenim ſignum hoc eſt, quod nondum ſufficienter penetrent dignitatem, & ſummam utilitatem tanti Sacramenti.

44. Quæritur IV. Utrum mutis & ſurdis a nativitate ſit porrigendum Euchariſtiæ Sacramentum, non minus, ac alia Sacramenta? Et additur, *non minus ac alia Sacramenta*: nam certum eſt, poſſe eiuſmodi ſurdo & muto, ſi cæteroquin non apparet indiſpoſitus, miniſtrari Sacramentum Baptiſmi, & Confirmationis, atque in articulo mortis extremam Unctionem. Deinde poteſt ipſi miniſtrari Sacramentum Pœnitentiæ, dummodo is, in quantum valet ſignis ac nutibus peccata ſua confiteatur: nam in caſu tantæ im-

potentiæ ſufficere Confeſſionem per ſigna & nutus, paſſim fatentur Doctores. Inſuper, cum ad matrimonium contrahendum non requirantur certa verba, ſed ſufficiat ſolus conſenſus contrahentium exterius expreſſus, poteſt mutus & ſurdus, ſi velit, atque inveniat aliquam volentem, matrimonium contrahere. *Cum, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare*, ut habetur *c. Cum apud* 23. *de Sponſal.* Sanchez *lib.* 2. *De Matrimon. diſp.* 8. *n.* 12. & alii. Verum de Sacramento Euchariſtiæ loquendo.

45 Reſp. Poteſt eiuſmodi ſurdo & muto etiam miniſtrari Sacramentum Euchariſtiæ, præſertim tempore Paſchali, atque in articulo mortis, dummodo aliunde non appareat indiſpoſitus. Ita Abbas Panormitanus *in c. Cum apud. de Sponſalibus.* Layman *lib.* 5. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 5. & alii. Quinimo, ſi diſcretionalium ſit maturior & perfectior, poſſe ipſis SS. Euchariſtiam ſæpius miniſtrari, ut puta in Feſtis ſolemnioribus, cenſet Herinck *cit. diſp.* 6. *quæſt.* 2. *n.* 16. Ratio eſt: quia tales muti & ſurdi ita quandoque ſunt perſpicacis & acuti ingenii, ut multa explicatu difficilia ex ſignis & nutibus facile percipiant, & viciſſim manifeſtent; ergo viſa aliorum Fidelium ad Sacram Synaxim accedentium devotione facile diſtinguere valent Cibum iſtum Angelicum a profano, accedente ſimul interiori illuſtratione Spiritus Sancti: & conſequenter, ſtantibus præmiſſis, poterit ipſis, utpote viatoribus, miniſtrari *Panis Angelorum, Factus Cibus Viatorum.*

40. Porro, quæ hactenus dicta ſunt de mutis & ſurdis, longe magis locum habent in energumenis (hoc eſt, a dæmone obſeſſis) epilepticis, & aliis infirmis: qui proinde non ſolum in Paſchate, ac mortis articulo, verum & aliis temporibus rite communicantur, dummodo Sacram Euchariſtiam abſque irreverentia ſumere poſſint, & cæteroquin indiſpoſiti non appareant. Circa amentes ſic habet Rituale Friſingenſe: *Amentibus communicare non licet; licebit tamen, ſi quando habeant lucida intervalla, & devotionem oſtendant, dum in eo ſtatu manent, ſi nullam indignitatis periculum adſit.* De ſemifatuis omnino nullus ſcrupulus eſt formandus, dummodo prævie pro modulo ſuæ capacitatis inſtruantur, & abſit gravis irreverentiæ periculum.

Additio.

* Quæſt. V. An, & quando damnatis ad mortem Euchariſtia dari debeat per modum Viatici? Reſp. I. Damnatis ad mortem iuxta communiſſimam Doctorum Theologorum ſententiam dari debet Euchariſtia per modum Viatici. Ratio eſt: quia hi ſunt in proximo mortis periculo conſtituti; atqui conſtitutis in proximo mortis periculo iuxta omnes dari debet Euchariſtia per modum Viatici: ergo. Unde teſtatur la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 607. & Herinck apud Ildephonſum Tauſch *in Tract. De Moribundo. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 533. S. Pium V. ſtatuiſſe, ut Judices id non permittentes ab Epiſcopis etiam per excommunicationem compellantur. Atque hoc præceptum communiter obſervatur in noſtra patria etiam quoad milites extra bellum: *in bello autem* (ſunt formalia Alberti Reiffenſtuel in Cœna magna *art.* 32.) *ſit proceſſus ſummarius, & quaſi inſtantaneus, ſed an bene? negat Gobat num.* 201. *ſed quid juvat militibus prædicare?* Ita ille.

Reſp. II. Ordinaria Damnatis ad mortem SS. Euchariſtia dari debet ante diem actualis executionis, quantum fieri poteſt. Ita communiter præſcribunt Ritualia, in ſpecie Friſingenſe *cap.* 5. *membr.* 2. *Obſervat* § 4. *num.* 5. & Ratio eſt: quia abſque alia gravi ratione non ſatis conveniens videtur, ut, qui per hoc Sacramentum ſpiritualiter vivificatus fuit, eodem die per manus carnificis deperdat vitam temporalem. Quod ſi alia gravis ratio hunc ordinem diſſuadeat, ipſo die executionis iuxta praxim Romanam teſte P. Alberto Reiffenſtuel *loc. cit.* provideatur etiam non ieiunus, ſi exigatur acceleratio executionis, uti notat la Croix *loc. cit.* *

47. Quæſt. VI. Quænam ſint pœnæ non communicantium in Paſchate? Reſp. Tales & vivi ingreſſu Eccleſiæ arcendi ſunt, & mortui Eccleſiaſtica Sepultura privandi. Ita enim ſtatuitur in Concilio Lateranenſi, & *c. Omnis utriuſque ſexus. De Pœnit. & remiſſ. num.* 25. relato, quamvis hæ pœnæ non ipſo iure incurrantur, ſed primum per ſententiam Judicis infligendæ ſint, prout colligitur ex contextu illorum verborum, & tenet communis.

48. Quæſt. VII. An aliquando licite poſſit differri Sacra Communio ultra tempus Paſchale? Reſp. Id fieri poſſe ob aliquam rationabilem cauſam, atque accedente conſilio proprii Sacerdotis, prout patet ex verbis Concilii Lateranenſis, *cit. num.* 25 relatis. Cæterum per proprium Sacerdotem, de cuius conſilio poſſit differri Communio Paſchalis, non ſolum intelligitur proprius Parochus, aut alius Superior, ſed etiam Confeſſarius, qui eo tempore Confeſſionem pœnitentis excipere poteſt: cenſetur enim ad hoc a propriis animarum Paſtoribus eo delegatus, quod poteſtatem acceperit Confeſſiones excipiendi. Herinck *loc. cit. num.* 38.

49. Et conformiter dictis reſponderi poterit ad illud dubium, an prævidens ſibi futurum impedimentum communicandi tempore Paſchali, teneatur prævenire, & prius communicare? Etſi enim quoad hoc ſint diverſæ Doctorum ſententiæ, quorum aliqui negant, alii vero affirmant, adeſſe talem obligationem præveniendi, nihilominus dicendum, quod tunc de licentia proprii Sacerdotis differenda ſit Communio ultra tempus Paſchale, iuxta citatum Concilium Lateranenſe, niſi forte prævideatur impedimentum duraturum per totum annum: tunc enim oportebit prævenire. Lugo *cit. diſp.* 16. *n.* 74. *& ſeqq.*

QUÆSTIO V.

Quid ſit ſentiendum de Communione frequenti, & quotidiana?

SUMMARIUM.

50 *Communio quotidiana nullo Jure præcepta eſt.*
51 *Solvitur inſtantia.*
52 *Frequens & quotidiana Communio per ſe loquendo commendatur.*
53 *Quid ſpectatis variis huius vitæ impedimentis? Notabilis ſententia D. Auguſtini.*
54 *An et Laicis negotiatoribus, & conjugatis permittenda?*
55 *Quid obſervandum circa Moniales?*
56 *Frequens Confeſſio, & Communio an ſit nota Prædeſtinationis?*

50. CONCL. I. Communio quotidiana nullo Jure Divino, aut Eccleſiaſtico præcepta exiſtit. Ita communis: idque noviſſime declaravit Decretum S. Congregationis Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, circa Communionem quotidianam 1569. die 12. Februarii editum, quod incipit, *Cum ad aures*, eſtque approbatum ab Innocentio Papa XI. Ratio eſt: quia iuxta *c. Omnis utriuſque ſexus. De Pœnit. & remiſſ.* de facto ſufficit, communicare ſaltem in Paſchate, non obſtante, quod olim Laici tribus ſaltem temporibus in anno, nempe in Natali Domini, Paſchate, & Pentecoſte, communicare debuerint. *arg. c. Etſi non frequentius.* & *c. Sæculares* 19. *de Conſecr. diſt.* 2.

51 Nec obſtat illud S. Anacleti Papæ *c. Peracta* 10. *de Conſecrat. diſtinct.* 2. *Peracta conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus.* Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, hoc intelligendum eſſe de Sacerdotibus, qui conficiunt, ſeu conſecrant, idque patet tum ex Summario ibidem, tum ex ſequentibus Capitulis. Porro loquendo de cæteris, non adeſſe talem obligationem, clare deſumitur ex Concilio Trid. *Seſſ.* 22. *cap.* 6. ubi nihil præcipiens, ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret, quid cuperet, tantum indicans inquit: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles aſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi huius Sacrificii fructus uberior proveniret.*

52. CONCL. II. Frequens, imo & quotidiana Communio, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte huius Sanctiſſimi Sacramenti, utiliſſima eſt, atque a Sanctis Patribus ſemper commendata. Hinc S. Ambroſius *lib.* 5 *de Sacramentis cap.* 4. ac refertur *can. Non iſte.* 56. *de Conſecr. diſt.* 2. ſic loquitur:

Iſte

Iſte panis quotidianus eſt ; accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere cum Concordantiis. Unde Concilium Trid. *Seſſ.* 13. *cap.* 8. Fideles exhortatur ad frequentem Communionem, & eam Fidei conſtantiam, animique devotionem ac pietatem, *ut Panem illum ſuperſubſtantialem frequenter ſuſcipere poſſint.*

53. Dicitur, *per ſe loquendo* : nam per accidens, & ſpectatis diverſis vitæ huius impedimentis, ac diſtractionibus (ut taceatur remorſus peccati gravioris) communius fieri ſolet, quod Laici ſæculares ad Sacram Communionem, qua par eſt, reverentia, & animæ ſuæ fructu quotidie ſumendam minus videantur diſpoſiti. Proinde hoc ſenſu S. Auguſtinus, relatus can. *Quotidie* 13. *de Conſec. diſt.* 2. ſic ait : *Quotidie Euchariſtiæ Communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & exhortor : ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit.*

54. CONCL. III. Quod ad Sæculares negotiatores attinet, frequens ad ſacram Alimoniam acceſſus, Confeſſariorum, ſecreta cordis explorantium, iudicio relinquendus eſt, qui ex conſcientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem proceſſu Laicis negotiatoribus, & coniugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt : quamvis coniugati ſerio admonendi ſint, ob Sacratiſſimam Euchariſtiæ reverentiam amplius continentiæ vacandum, puriorique mente ad Cœleſtium Epularum Communionem eſſe conveniendum. Ita citatum Decretum Sacræ Congregationis. Ubi idcirco ſubiungitur, quod Paſtoribus incumbat, non aliquos a frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis perceptione deterrere, vel accedentes repellere, ſed operam dare, ut unusquisque digne pro devotionis, & præparationis modo, rarius aut crebrius Dominici Corporis ſuavitatem degustet : & quod Epiſcopi, in quorum Diœceſibus viget huiusmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa gratias DEO agere, eamque adhibito prudentiæ temperamento, ſublata tamen omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicione, alere debeant.

55. CONCL. IV. Moniales, quotidie Sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis Inſtituto præſcriptis communicent : ſi quæ vero puritate mentis eniteant, & fervore ſpiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori & quotidiana Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis a Superioribus permittatur. Ita verbatim citatum Decretum, quod tum alibi, tum apud Jo. Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitiones ab Innocentio XI. damnatas* circa finem legi poterit.

56. Pro coronide ſciendum, quod Innocentius XI. hanc inter alias, ordine 56. Propoſitionem, *ſicut iacet*, merito condemnaverit : *Frequens Confeſſio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota Prædeſtinationis.* Quamvis enim frequens Sacramentorum Confeſſionis, & Communionis, debita cum reverentia & devotione receptorum, uſus recte connumeretur inter notas Prædeſtinationis (id eſt, inter ea ſigna, ex quibus probabiliter ſive coniecturaliter colligi valet, aliquem conſecuturum eſſe æternam Beatitudinem) prout oſtendit, atque pluribus SS. Patrum auctoritatibus firmat Hieremias Drexelius *Signo* 3. *Zodiaci* : id tamen in gentiliter viventibus locum habere nequit ; quia tales, hoc ipſo, quod vivant gentiliter, accedunt indiſpoſite, & Sacramenta illa recipiunt ſacrilege : atqui abſurdiſſimum eſt dicere, frequentem ſacrilegam Sacramentorum receptionem eſſe notam Prædeſtinationis, cum eo amplius Divina offendatur Maieſtas, quo frequentius eiuſmodi reiterantur Sacrilegia.

T R A C T A T U S XI.

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS, JURE PATRONATUS, ET DECIMIS.

1. PRÆSENTIUM materiarum Tractatus ex profeſſo quidem ad Jus Canonicum ſpectare videtur, ubi ſub propriis Titulis tum de Eccleſiaſticis Beneficiis, ac Jure Patronatus, tum de Decimis uberius agi conſuevit. Verumtamen, quia circa præmiſſa plures occurrere ſolent materiæ practicæ, & Forum Conſcientiæ reſpicientes, merito etiam in Theologia Morali diſcutiuntur, ne culpabilis eorum ignorantia multorum peccatorum origo ſit, & fomentum.

D I S T I N C T I O I.

De Beneficiis Eccleſiaſticis, eorumque Collatione.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Beneficium Eccleſiaſticum?

S U M M A R I U M.

1 *Præſens materia cur hic tractetur?*
2 *Beneficium generatim, quid? Quomodo in propoſito ſumatur?*
3 *Beneficium Eccleſiaſticum, quid?*
4 *Tria in eo diſtinguuntur.*
5 *Quomodo ſit jus perpetuum?*
6 *Eius Laicus eſt incapax.*
7 *Debet conſtitui auctoritate Eccleſiæ.*
8 *Beneficia Eccleſiaſtica majora, & minora.*
9 *Regularia, & Sæcularia.*
10 *Curata, & non curata, quæ?*
11 *Beneficia electiva, Patronata, & Collativa, ſeu libera, quæ?*
12 *Beneficia patrimonialia, & non patrimonialia.*
13 *Manualia, ſeu revocabilia, & non manualia, quæ?*
14 *Dignitas, Perſonatus, & Officium an differant?*
15 *Stricte quid ſit Dignitas,*
16 *Perſonatus, &*
17 *Officium?*
* *Commenda, Penſio, & Præſtimonium, quid?*

2. BENEFICIUM generatim ſumptum aliud non eſt, quam benevola actio tribuens gaudium capientibus : quo modo comprehendit quodlibet Beneficium, tam Laicale, quam Eccleſiaſticum. In propoſito ſermo eſt de ſolis Beneficiis Eccleſiaſticis, quæ auctoritate Eccleſiæ ſunt inſtituta, atque conferri ſolent Clericis propter officia ſpiritualia, & honeſtam eorundem ſuſtentationem, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare, vel negotiari cogantur ; ſimulque, ut adimpleatur illud Apoſtoli 1. *Corinth.* 9. *Qui altari deſerviunt, cum altari participant.*

3. CONCL. I. *Beneficium Eccleſiaſticum* eſt ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod officium ſpirituale, perſonæ Eccleſiaſticæ auctoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita in re Doctores communiter.

4. Tria ſiquidem in Beneficio Eccleſiaſtico diſtinguuntur. Primum eſt *Officium aliquod ſpirituale*, ut puta obligatio recitandi Horas Canonicas, deſerviendi alicui Eccleſiæ, adminiſtrandi Sacramenta, celebrandi certas Miſſas &c. Et hoc eſt omnino ſpirituale, non tamen eſt Beneficium, ſed fundamentum & cauſa Beneficii Eccleſiaſtici ; nam *propter Officium datur Beneficium c. ult. De Reſcriptis. in* 6. Secundum eſt *ius percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis* ; & hoc ius proprie dicitur Beneficium eſtque ſpirituale,

quia oritur ex ſpirituali officio, cui etiam annectitur. Tertium ſunt ipſi *fructus percipiendi ex bonis Eccleſiaſticis*, id eſt, ex bonis DEO dicatis, atque Eccleſiæ donatis: & hi ſunt quid temporale, ſicuteque venduntur abſque labe Simoniæ, prout patet in fructibus Decimarum.

5 Additur in data definitione, *Jus perpetuum*: quia de natura Beneficii Eccleſiaſtici eſt, ut inſtitutum perpetuo duret, & non conferatur ad certum duntaxat tempus, ſed regulariter ad totam vitam Beneficiarii, adeoque Beneficiarius in eo intituletur, ſeu inveſtiatur, *arg. c. Sanctorum diſt.* 70. ibi: *in qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuo perſeveret.*

6 Et ſubjungitur, *perſonæ Eccleſiaſticæ*: quia Laicus eſt incapax Beneficii Eccleſiaſtici; ante omne enim Beneficium requiritur prævius Clericatus, ſeu prima ſaltem Tonſura, adeo ut ſine eo quis ad Beneficium poſſidendum ſit inhabilis; nam generaliter Laici ſpiritualia poſſidere non poſſunt *c. Caſum. De Præſcript.* & alibi.

7 Dicitur ultimo, *auctoritate Eccleſiæ conſtitutum*: quia Beneficia non niſi auctoritate Eccleſiæ inſtitui, ſeu erigi poſſunt. Unde, ſi quis certas Miſſas, vel etiam Anniverſarium, in perpetuum fundaverit, niſi ſimul approbatio Epiſcopi acceſſerit, non erit Beneficium, ſed tantum pia donatio, vel legatum pium. Barboſa *lib. 3 Juris Eccleſiaſt. univ. cap. 4. num* 16. Engel & alii.

8 CONCL. II. Beneficia Eccleſiaſtica varie dividuntur. Ita omnes, & patet inductione. Inprimis enim *Beneficia* alia ſunt *Majora*, ut Papatus, Patriarchatus, Cardinalatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, quibus addunt Abbatiam: nam Abbates in ſuos *quaſi Epiſcopalem juriſdictionem* obtinent *c. Abbates. De Privileg. in 6* Et hæc communi nomine Beneficii, ac niſi ſecus exprimatur, comprehendi non ſolent, cum ſint *Culmina Dignitatum*; prout appellantur *cap. Venerabilis 37. De Præbendis*. Alia dicuntur *Beneficia Minora*, ut ſunt cætera prædictis inferiora.

9 Deinde *Beneficia* alia ſunt *Regularia*, alia *Sæcularia*. Illa ſunt, quæ ſolis Regularibus competunt, aut pro ipſis tantum inſtituta fuerunt: ut Abbatia, Prioratus &c. *Sæcularia* econtra cenſentur, quæ ſunt addicta, ſeu debita ſæcularibus Clericis, id eſt, illis, qui nullam regulam ex Ordinibus ab Eccleſia approbatis ſunt profeſſi, ſed in ſæculo exiſtentes ſervìunt DEO ſub Statu Clericali. Et de hac diviſione loquitur illud receptum Canoniſtarum: *Sæcularia Beneficia Sæcularibus, & Regularia Regularibus ſunt conferenda c. Cum ad noſtram*, & *c. Officii de Electione*, juncto Concilio Trid. *Seſſ.* 14 *de Reform. cap.* 10 Intellige, niſi cauſa neceſſitatis exigente, deque conſenſu Superiorum aliud fieri expediat.

10 Rurſum alia ſunt *Beneficia curata*, quæ videlicet curam animarum habent annexam: qualia habent Parochi &c. Alia dicuntur *Beneficia non curata*, ſeu quibus nulla ejuſmodi animarum cura eſt annexa: & in dubio Beneficium cenſetur non curatum, ac proinde aſſerenti curatum incumbit hujus probatio.

11 Iterum Beneficia Eccleſiaſtica juxta triplicem modum, quo communiter conferri ſolent, dividuntur in collativa ſeu libera, in patronata, & in electiva. *Beneficia electiva* vocantur, quæ conferuntur per electionem legitime celebratam, atque a Superiore confirmatam. *Patronata*, quæ ad Patroni præviam præſentationem, & ſubſecutam inſtitutionem a Prælato factam conferuntur; ſeu brevius: *Patronata* ſunt, quæ ſubſunt Juri Patronatus. Tandem *Beneficia collativa*, ſeu *libera* appellantur, quæ per liberam Superioris collationem ſine prævia Capitulari electione, vel alterius præſentatione conferuntur.

12 Beneficia ulterius dividuntur in patrimonialia, & non patrimonialia. *Patrimonialia* dicuntur, non quod Patrimonii naturam ſeu rationem habeant (nam ſucceſſiones in Beneficiis Eccleſiaſticis ſemper iniquæ, deteſtabiles, & Sacris Canonibus inimicæ reputantur. *c. Accepimus. De Pactis*. & *c. Ad extirpandas ſucceſſiones. De Filiis Presbyt.*) ſed quia juxta Fundatoris inſtitutionem non poſſunt conferri, niſi Clericis ex tali patria, loco, vel Parochia oriundis. *Beneficia non patrimonialia* viciſſim ſunt, quæ cuilibet digno, undecunque oriundo, conferri valent.

13. *Beneficia* tandem alia dicuntur *manualia*, alia *non manualia*. Prioris generis ſunt ea, quæ ad nutum conferentis avocari poſſunt, & propterea etiam appellantur *Beneficia revocabilia*. Sed hæc non ſunt proprie dicta Beneficia, cum de ſe non ſint perpetua. *Beneficia non manualia* econtra ſunt, quæ ſemel collata amplius adimi non poſſunt, niſi certis de cauſis a Jure expreſſis.

14. Quæres Quid ſit Dignitas, Perſonatus, & Officium, & an different? Reſp. I. Hujuſmodi vocabula quandoque ſumuntur pro ſynonymis, prout liquet ex *c. Cum accepiſſemus. De Conſtitut.* ubi idem Primiceriatus primo appellatur *Perſonatus*, deinde *Dignitas*, & tandem *Officium*. Unde in horum vocabulorum uſu attendendam eſſe locorum conſuetudinem, paſſim notant Doctores, ut Vallenſis. *De præbendis num.* 7. Pirhing *eod. num.* 10. & alii.

15. Reſp. II. Stricte loquendo prædicti termini inter ſe differunt: nam *Dignitas* eſt præcedentia cum juriſdictione, *Perſonatus* vero præcedentia ſine juriſdictione. Unde ea Beneficia cenſentur Dignitates, quæ habent annexam præeminentiam, atque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum cum imperio, & juriſdictione, & quidem (ut notat Sylveſter V. *Dignitas nu.* 1.) in Foro externo contentioſo: ut Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia. Fatendum tamen dignitatem etiam oriri poſſe ex inſtitutione: ut ſi in inſtitutione Beneficii cautum fuerit, quod ſit Dignitas. Item ex conſuetudine: nam ſi de conſuetudine Eccleſiæ alique reputetur Dignitas, licet de Jure non ſit talis, tamen Dignitas cenſeri debet.

16. *Perſonatus*, proprie accipiendo hunc terminum, eſt præcedentia ſine juriſdictione: qualem habere cenſetur ille, qui præ cæteris Canonicis ſui Ordinis locum magis honorificum in Choro, in Capitulo, in Proceſſionibus, & hujuſmodi obtinet. Unde Beneficium illud, cui talis præeminentia ſedis, & præcedentia abſque juriſdictione annexa eſt, dicitur eſſe *Perſonatus*, uti Senioratus &c.

17. *Officium* tandem eſt adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum ſine alia ſpeciali præcedentia, vel juriſdictione: qualem adminiſtrationem habent Sacriſta, Cuſtos, Theſaurarius, & hujuſmodi.

Additio.

* Quæres. An Commenda, Præſtimonium & Penſio ſint dicenda Beneficia? Ante Reſponſionem nota, quod *Commenda* nil ſit aliud, quam *Cuſtodia Eccleſiæ alicui commiſſa*, & quidem hæc antiquis temporibus collata fuit *ad tempus* etiam per Epiſcopos, de facto autem Auctoritate Pontificis, qui ſolet tales Commendas *in perpetuum* cum deſignatione fructuum aliquorum concedere de Eccleſia eximie meritis, ut exinde commodius ſuſtententur &c. *Præſtimonium* eſt illud ſtipendium ab Eccleſiaſticis redditibus abſtractum, quod datur Clericis in vitæ ſubſidium, præſertim dum ſtudiis operam impendunt. *Penſio* demum eſt certa portio fructuum ab aliquo Beneficio ad tempus ſeparata vel ob cauſam temporalem, v. g. ob miniſterium temporale Cantoris, Æditui Eccleſiæ &c. tuncque vocatur Penſio *Laicalis*; vel ob cauſam ſuſtentationis cujuſdam Clerici, e. g. Seniculi, & jam Emeriti, ſicque nominatur Penſio *Clericalis*, atque hæc communiter ſub nomine Penſionis intelligitur, niſi ſecus exprimatur. H. N.

Reſpondeo I. Commenda, prout nunc poſt Concilium Tridentinum a Summo Pontifice confertur, eſt proprie dictum Beneficium. Ita communis, & ratio eſt: quia in hac acceptione nihil ipſi deeſt ad rationem Beneficii proprie requiſitum: eſt enim jus perpetuum percipiendi certos redditus ob aliquod ſpirituale Officium, nimirum cuſtodiam Eccleſiæ Auctoritate Pontificia conſtitutum.

Reſp. II. Præſtimonium regulariter loquendo non eſt Beneficium; quia tantum datur ad tempus v. g. durantis ſtudii, nec habet annexum onus ſpirituale. Dixi *regulariter loquendo*, nam ſi conferatur in titulum, & quidem in perpetuum, foret proprie Beneficium, haberetque onus annexum recitandi Horas Canonicas; quoniam Beneficium detur propter aliquod ſpirituale Officium.

Reſp.

Reſp. III. Penſio Laicalis non eſt Beneficium, uti de per ſe patet, cum etiam Laicis dari ſoleat: Penſio vero Clericalis regulariter loquendo eo modo, quo Præſtimonium, non habet rationem Beneficii proprie dicti, hincque talis Penſioniſta etiam ante annum 14. inchoatum poteſt tenere Penſionem, quamvis nequeat abſque diſpenſatione acceptare aliquod Beneficium proprie dictum; neque talis tenetur ad Horas Canonicas, etſi Pius V. tales Penſionarios obligaverit ad recitandum Officium parvum Beatæ Virginis Mariæ. Videatur præſens Auctor *lib. 3. Decret. Tit. 5. §. 3.* *

QUÆSTIO II.

De Collatione Beneficiorum.

SUMMARIUM.

18 *Beneficia, quibus modis conferri ſoleant?*
19 *Alii modi eadem obtinendi.*
20 *Per electionem, quomodo valide acquirantur?*
21 *Major pars eligentium, quæ?*
Vota majora, quæ ſint?
22 *Sanior pars eligentium, quæ?*
23 *Per Præſentationem, quomodo acquirantur Beneficia?*
(a) Diſt. 3. per totum.
24 *Inſtitutio quid?*
25 *Inſtitutio triplex, videlicet Auctorizabilis,*
26 *Collativa, ſeu Verbalis, &*
27 *Inſtitutio corporalis, ſeu realis.*
28 *Inveſtitura, Inſtallatio &c. quid? & quam ſit neceſſaria?*
29 *Per liberam Collationem conferri Beneficium, & Collatio Beneficii, quid?*

18. CONCL. I. Beneficia Eccleſiaſtica tribus potiſſimum modis obtineri, conferrique ſolent, videlicet per Electionem, Præſentationem, & liberam Collationem. Ita communis; atque deſumitur ex illa vulgata diviſione Beneficiorum in electiva, patronata, & collativa, de quibus *n. 12.* jam dictum eſt.

19. Dicitur notanter, *tribus potiſſimum modis*: nam, quamvis hi tres ſint communiores, & præcipue uſitati modi, quibus Beneficia Eccleſiaſtica obtineri, conferrique ſolent, ea nihilominus etiam nonnullis aliis modis acquiri poſſunt; ut puta per poſtulationem, per Tranſlationem Epiſcoporum ab uno Epiſcopatu ad alium, item per Permutationem, & Reſignationem in favorem tertii cum ſecuta Collatione. De quibus partim in progreſſu, partim uberius in Jure Canonico per diverſos Titulos tractatur.

20. CONCL. II. Ut per electionem valide acquiratur, & conferatur Beneficium Eccleſiaſticum, neceſſe eſt, quod ea ſit canonice celebrata, & facta a majori atque ſaniori parte Capituli, ſive eorum, quibus jus eligendi competit. Ita deſumitur ex *c. Quia propter. & c. In Geneſi. De Electione.* & aliis locis Juris Canonici, ubi dicitur, quod electio non valeat, niſi vel omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſenſerit in electum.

21. Circa quod notandum, quod *major pars* cenſeatur ea, ubi eſt major numerus eligentium reſpectu totius Capituli præſentis. De jure enim non ſufficit (quidquid ſit de ſpeciali quorundam locorum conſuetudine contraria, de qua Engel *tit. de Electione n. 37.* poſt Zipræum) habere majora, ſeu plura vota comparatione alterius minoris partis *c. Eccleſia. 48. de Electione.* ſed requiruntur majora vota reſpectu totius Capituli præſentis, ita, ut, ſi ſint duodecim Vocales, requirantur ſaltem ſeptem vota *arg. c. Cumana. De Election. & c. Si cui. Eod. in 6.* Sufficit autem quicunque exceſſus ultra medietatem, etiamſi foret unius medii voti, v. g. ſi eſſent tredecim Vocales, ſeptem vota jam ſufficerent.

22. Porro *pars ſanior* cenſetur ea, quæ eſt juſtior, & majori ratione nititur & auctoritate. Gloſſa *in cit. c. in Geneſ.* ſive, ut alii loquuntur, *pars ſanior* dicitur, quæ conſtat Viris dignitate, ætate, ac tempore officii, nec non & prudentia, pietateque magis conſpicuis. Verum ſi nihil opponatur, nec non, in dubio, major pars numero præſumitur etiam ſanior *c. Eccleſia 57. de elect.* ibi: *Cum, ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur.* cum Concordantiis. Plura de Electione, vel electionis confirmatione, occurrente aliquo caſu, videri poſſunt in Jure Canonico *lib. 1. decret. tit. 6.*

23. CONCL. III. Per Præſentationem conferuntur, atque obtinentur Beneficia Eccleſiaſtica, quando ad præſentationem Patroni, & inſtitutionem ſubſecutam, factam a Prælato, ea conferuntur. Ita in re communis. Dicitur *ad præſentationem Patroni*, id eſt, illius, qui habet jus præſentandi Clericum idoneum ad tale Beneficium, & id proprio nomine appellatur *Jus Patronatus*; de quo inferius (a) ex profeſſo dicetur.

24. Additur, *& inſtitutionem ſubſecutam, factam a Prælato*: ſiquidem *Inſtitutio* eſt conceſſio Beneficii ad præſentationem Patroni facta: & tam ipſa, quam præſentatio pertinet ad Jus Patronatus. Beneficium namque Juris Patronatus non dicitur proprie conferri, cum Ordinarius non eligat perſonam providendam, ſed proprie Ordinarius dicitur inſtituere, Patronus vero præſentare. Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſiaſt. univ. cap. 13. n. 4.*

25. Cæterum allata particula intelligenda eſt de Inſtitutione collativa. Nam, ut notat Fagnanus *in c. cum Eccleſia. num. 18. & ſeqq. de cauſa poſſeſſ. & proprietat.* tres a SS. Canonibus aſſignantur ſpecies Inſtitutionis. Prima dicitur *Inſtitutio auctorizabilis*: nec aliud eſt, quam approbatio ad curam animarum *arg. c. Cum ſatis. de Officio Archidiac.* ubi Summarium ſic habet: *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi non committit curam animarum, id eſt, non habet inſtitutionem auctorizabilem.*

26. Altera vocatur *Inſtitutio collativa* (quam alii verbalem appellant) eſtque ea, per quam titulus Beneficii confertur: ut ſi Epiſcopus, vel alius ordinarius Collator præſentato ad Beneficium, vel verbis expreſſis, vel per litteras impertiatur confirmationem. Et hæc omnibus ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentatis adeo eſt neceſſaria, ut, ſi propria auctoritate Beneficium occupent, fructus illius colligant, aut ſimile quid facere præſumant, eo ipſo jus ex præſentatione ſibi quæſitum amittant, *arg. c. Avaritiæ. de Elect. in 6.* & poſt Garziam *de Beneficiis. p. 15. cap. 12. n. 217.* tradit Engel *tit. de inſtit. n. 2.*

27. Tertia tandem dicitur *Inſtitutio corporalis*, ſive (ut alii loquuntur) *realis*, neque aliud, eſt quam miſſio in poſſeſſionem Beneficii; quando nempe datur cuipiam actualis poſſeſſio ipſius. De hac fit mentio *c. Ad hæc. de Offic. Archidiaconi* ibi: *Inſtitutio corporalis, tam ſuper Beneficiis, quam etiam Dignitatibus ad ipſum* (Archidiaconum) *debeat pertinere.*

28. Et hæc Inſtitutio corporalis alio nomine vocatur *Inveſtitura, Inſtallatio, Miſſio in actualem poſſeſſionem.* Neque enim quoad titulum inſtitutus poſſeſſionem etiam vacuam Beneficii propria auctoritate, & ſine licentia, ſive introductione Superioris apprehendere debet; alioquin pœna ſaltem arbitraria per Prælatum puniendus erit. Covarruvias *lib. 3. variar. Reſol. cap. 16. num. 7. & ſeqq.* Engel *tit. de Inſtitution. num. 4.* & alii. Præſertim, ſi alicujus Eccleſiæ conſuetudo ſpecialis, vel ſtatutum id exigat, prout limitat Layman *in c. Noſti. 5. de Elect.* Alioquin enim illum, qui habet jus in re, ſive titulum Canonicum Beneficii, poſſe propria auctoritate vacantem ejuſdem poſſeſſionem apprehendere abſque alio Superioris, vel Judicis decreto, cenſet Pirhing *tit. de Præbendis. n. 55.* citans alios.

29. CONCL. IV. Per liberam Collationem confertur, & obtinetur Beneficium Eccleſiaſticum, quando illud ſolo jure Prælati libere, abſque prævia Capitulari electione, vel præſentatione confertur. Ita communis. Unde Barboſa *loc. cit. n. 3.* ait, quod *Collatio Beneficii* ſit a Superiore gratuito facta conceſſio. Et hæc alio nomine vocatur *Proviſio*: quia is, cui eſt facta Collatio, dicitur de Beneficio proviſus, aut Beneficium de perſona ejus proviſum.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Quinam Beneficia libere conferre poſſint?

SUMMARIUM.

30 *Papa habet poteſtatem conferendi Beneficia totius Mundi.*
31 *Solet ea conferre tribus modis, videlicet*
32 *Jure præventionis.*
33 *Jure devolutionis.*
34 *Cum certa tamen limitatione.*
35 *Et Jure concurſus, quomodo?*
36 *Quid juris, ſi idem Beneficium a Papa, & inferiori duobus conferatur?*
* *De Concordatis circa hoc. Additio I. & II.*
37 *Epiſcopus eſt ordinarius Collator Beneficiorum ſuæ Diœceſis.*
Habet ſuper his intentionem fundatam.
* *Nequit tamen ſibi aliquos ex Collatis reſervare fructus. Addit. I.*
* *Vicarius Generalis quæ Beneficia poſſit conferre vi ſui Officii? Addit. II.*
* *Qualia Capitulum Cathedrale Sede vacante? Addit. III.*
38 *Collatio Eccleſiarum Parochialium per Concurſum, quæ?*
39 *Forma dicti Concurſus.*
40 *Quid cenſendum de Primis precibus Imperatoris?*
41 *Non debeant eſſe ſecundæ.*
42 *In quibus Beneficiis non habeant locum?*

30. CONCL. I. Papa de Jure Communi habet poteſtatem conferendi omnia Beneficia Eccleſiaſtica totius Mundi. Ita communis Catholicorum; & habetur expreſſum in Jure Canonico variis in locis, ut *cap. 2. de Præb. in 6.* & *c. Si Papa de Privileg. in 6.* & *Clem. 1. Ut lite pendente &c.* ibi: *Ad quem* (Romanum Pontificem) *Eccleſiarum, Perſonatuum, dignitatum, aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum plena & libera diſpoſitio ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere.* Unde receptum dictum eſt; quod Papa habeat concurrentem juriſdictionem cum omnibus Eccleſiæ Prælatis: quinimo ipſe eſt *Ordinarius Ordinariorum.*

31 CONCL. II. Tribus præcipue modis Papa loquendo de plenitudine poteſtatis poteſt Beneficia conferre: jure devolutionis: Ita Rebuffus *in Praxi tit. de Devolutionibus* § 46 & alii. Idque oſtenditur inductione.

32 Inprimis *Jure præventionis* id fit, quando Romanus Pontifex cuipiam confert gratiam expectativam ad Beneficium primo vacaturum. *arg. c. Dudum.* & *c. Licet Eccleſiarum. De Præbendis. in 6* cum Concordantiis. Et hoc eſt ſpeciale in ſummo Pontifice, neque alteri conceſſum, quod Beneficium, ſeu Præbendam nondum vacantem certæ perſonæ promittere, & jus ad illud dare queat, *arg. c. Nulla de Conceſſ. Præbendæ.* Idque adeo verum eſt, quod etiam promiſſio Beneficii vacaturi per Prælatum Papa inferiorem facta nihil valeat, nullamque inducat obligationem *c. Relatum* & *c. Ex tenore. Eod.* ubi hujusmodi promiſſiones Beneficii vacaturi, etiam ſcriptis datæ, non tenere dicuntur; cum ſint attentatæ contra diſpoſitionem Concilii Lateranenſis.

33 Deinde *Jure devolutionis* Beneficia Eccleſiaſtica conferuntur a Papa, quando propter negligentiam conferendi, vel moram eligendi ab inferioribus Eccleſiæ Prælatis commiſſam, talis poteſtas conferendi ab inferioribus devolvitur ad Summum Pontificem; quia enim Eccleſiæ Cathedrales, & Regulares, ultra tres menſes vacare, ſeu Prælato carere non debent *text. clar. c. Ne pro defectu. De Elect.* alia vero Beneficia intra ſemeſtre, ſeu ſex menſes conferenda ſunt *c. Nulla de Conceſſ. Præbendæ* hinc, ſi ordinarii Electores aliquem intra præfatum tempus eligere, aut ei Beneficium conferre negligant, vel eligant, ſeu conferant illud indigno, jus eligendi vel conferendi Beneficium plerumque devolvitur ad proximum Superiorem, ac eo etiam negligente gradatim ad Summum Pontificem. *c. Quamquam. De Elect. in 6* & *cit. c. Nulla De Conceſſ. Præb.*

34 Veruntamen in hoc poſteriori loco habetur ſpecialis limitatio, dum ſtatuitur, quod, quando ad Epiſcopum ſpectat collatio Beneficii, & ipſe ultra debitum tempus conferre diſtulit, tunc non ad Superiorem ſive Metropolitanum, ſed ad Capitulum devolvatur collatio illius Beneficii. Idque merito ſtatutum fuit propter communionem, quæ eſt inter Epiſcopum, & Capitulum ſuum Cathedrale: quamquam hoc ipſum procedat duntaxat in Beneficiis, quæ pertinent ad Epiſcopum jure proprio, non autem in devolutis ad Epiſcopum propter negligentiam, vel delictum inferioris Collatoris, ut obſervat Abbas *in cit. cap. Nulla. de Conceſſ. Præb.* citans alios.

35 Tandem *Jure concurſus* Papa conferre poteſt Beneficia Eccleſiaſtica, eo quod ipſe cum quolibet ordinario Collatore concurrat in poteſtate & juriſdictionem. Nam quamvis Papa poteſtatem conferendi Beneficia Ordinariis contulerit, ſibi tamen majorem reſervavit *c. de Præbend. in 6.*

36 Unde de plenitudine poteſtatis poteſt Summus Pontifex quælibet totius Mundi Beneficia Eccleſiaſtica conferre, etiam nulla interveniente negligentia inferiorum Collatorum ordinariorum; & tunc inter Papam & reliquos inferiores Collatores datur locus præventioni, ita ut, qui prior contulit, ejus collatio rata ſit. Quod ſi idem Beneficium a Papa uni, & ab Ordinario alteri collatum ſit eadem die, nec appareat, quæ collatio fuerit prius facta, erit potior conditio poſſidentis: ſi vero neuter poſſideat, præfertur is, cui Papa, vel ejus Legatus contulit Beneficium. *text. clar. Si a Sede. de Præbend. in 6.*

Additio I.

* Porro illud adhuc notandum hic eſt, quod Summus Pontifex, etſi valeat de plenitudine poteſtatis conferre omnia Beneficia totius mundi: hanc tamen poteſtatem abſolutam non exerceat apud multas Nationes ob varia Concordata inter Sedem Apoſtolicam, & ſimiles Nationes erecta, juxta quæ ſe ſolet regulare. Sic de Concordatis Germaniæ inter Nicolaum V. Pontificem, & Fridericum III. Imperatorem anno 1447 initis, plura poterunt videri in Jure Canonico *lib. III. Decr. Tit.* 5 §§. 18 & 19

Additio II.

* In ſpecie ibidem Summus Pontifex promittit, quod neque per gratias expectativas, neque per quamvis aliam diſpoſitionem velit impedire liberam Collationem Ordinariorum, neque Epiſcopatus Germaniæ immediate conferre, ſed relinquere liberæ Electioni Canonicorum Cathedralium. Qua tamen ipſa occaſione præter confirmationem electorum Epiſcoporum etiam nonnullas alias Dignitates & Beneficia ſibi in Germania immediate reſervavit, quæ potiora ſunt ſequentia. I. Quæ vacant in Curia: cenſentur autem Beneficia tunc vacare in Curia, quando Beneficiatus in ipſa Curia Romana, vel prope eandem nimirum intra ſpatium duarum dietarum (ubi una dieta, teſte prælaudato Auctore in Jure Canonico *Lib. 3 Decr. Tit. 5 num.* 453 & *Tit.* 40 *num.* 27 quatuor circiter efficit milliaria Germanica) moritur, ſive id fiat in acceſſu, ſive in receſſu, ab eadem Curia. II. Quæ tanquam incompatibilia vacant per novam Dignitatem &c. a Summo Pontifice collatam. III. Quæ vacant per obitum Cardinalium; unde Epiſcopi Germaniæ in Cardinales aſſumpti ſpeciale indultum a Papa obtinere ſolent, pro libera poſt obitum ſuum Electione inſtituenda, uti notat P. Schmier hic. IV. Quæ vacant per legitimam caſſationem, aut per depoſitionem interveniente ſententia ipſiuſmet Summi Pontificis, vel etiam per tranſlationem Auctoritate Pontificia evenientem, aut per renuntiationem liberam a Papa acceptatam. V. Confert Summus Pontifex in Germania, niſi alicubi ſint ſpecialia Privilegia, Dignitates majores poſt Pontificales in Eccleſiis Cathedralibus, & Principales in Collegiatis, quales ordinarie ſunt Præpoſituræ. Dixi: *niſi alicubi ſint ſpecialia Privilegia*, qualia teſte Pichler *Lib. 3 Tit. 5 num.* 10 habent Præpoſituræ Cathedralium Eccleſiarum Salisburgenſis, & Auguſtanæ, ac Elvacenſis Principalis &c. quæ ſunt electivæ; Electus tamen a Summo Pontifice eſt confirmandus: item Præpoſituræ Ec-

Eccleſiarum Collegiatarum Bavariæ, ad quas nominare ſolet Sereniſſimus Elector &c. VI. Quoad reliquas Dignitates non *electivas*, item quoad alia Beneficia in Germania (ſi tamen non ſint Juris Patronatus Laicalis, nec manualia, nec Regularia ad nutum Superioris auferibilia, nec acceſſorie Menſæ Epiſcopali, Capitulari, vel Monaſterio unita, neque electiva &c.) ſibi Pontifex reſervavit poteſtatem conferendi alternative ſeu alternis vicibus, ita, ut regulariter loquendo eadem conferat Menſibus, *Januario*, *Martio*, *Maio*, *Julio*, *Septembri*, & *Novembri*, ſi nimirum in dictis Menſibus hæc Beneficia vacent, ſaltem ſi hæc vacatura per mortem & non præcise per reſignationem contingat: reliquis ſex Menſibus (nempe *Februario*, *Aprili*, *Junio*, *Auguſto*, *Octobri*, & *Decembri*) permittitur poteſtas conferendi ordinariis aliis Collatoribus. Incipiunt autem ſinguli, Menſes (e. g. Januarius) ſtatim, poſtquam hora ea nocturna ultimi diei præcedentis Menſis fuit audita, & finiuntur hora duodecima noctis ultimæ illius Menſis, puta in allegato exemplo hora duodecima diei trigeſimi primi Menſis Januarii. Cæterum ſolet ſubinde Pontifex ſuos Menſes aliis de Eccleſia benemeritis relinquare. Sic in Bavaria juxta particularia Concordata ibidem erecta in Menſibus Papalibus præſentat Sereniſſimus Elector, ſi pro tunc vacent. Vide de ſimilibus plura apud hunc Auctorem *Lib.* 3 *Decr. Tit.* 5 & apud Canoniſtas, ſi extraordinarius caſus occurrat. Quoad Bavariam vero de hac materia etiam tractat intimus Cancellarius de Schmid *Tom.* 1 *Semicenturia II. Controverſia XLI. XLII. & XLIII.*

37 CONCL. III. Poſt Papam ordinarius Collator Beneficiorum in ſua Diœceſi eſt Epiſcopus. Patet hoc ex *c. Nullus omnino.* 16. *quæſt.* 7 & *c. Cum ex injuncto §. fin. De Hæreticis:* ibi: *Ad cujus* (Epiſcopi) *officium tam inſtitutio, quam deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere*. Hinc Abbas *in cit. c. Cum ex injuncto. num.* 2 ait, quod Epiſcopus fundatam intentionem habeat ſuper inſtitutione, ac deſtitutione Sacerdotum in Beneficiis ſuæ Diœceſis, & ſi alius ſibi vendicat, probare debeat, jure ſpeciali id ſibi competere, quia de jure communi iſta pertinent ad Epiſcopum. Unde de his inferioribus Collatoribus impræſentiarum non eſt neceſſe agere: cum potius ſpecialia iura, quæ nonnullis inferioribus Collatoribus competunt, inſpicienda veniant.

Additio I.

* Quod ſi ſcire cupias, utrum Epiſcopus conferendo alicui Beneficium poſſit ſibimetipſi, vel ſuæ Menſæ Epiſcopali ex collato quidpiam v. g. medietatem fructuum primi anni reſervare? Reſp. negative, nam Beneficia ſunt ſine diminutione conferenda iuxta Titulum XII. & eiuſdem Capitulum unicum Libro 3. Decretalium.

Nec dicas, Papa poteſt ſibi reſervare Annatas, id eſt, fructus primi anni ex Beneficiis Sedi Apoſtolicæ reſervatis, & ab eadem impetratis Cameræ Apoſtolicæ perſolvendos: ergo idem poterit Epiſcopus. Reſpondetur enim negando conſequentiam, & paritatem: nam Summo Pontifici tanquam ſupremo Capiti Eccleſiaſtico competit plenaria diſpoſitio circa Beneficia *cap.* 2. *de Præb. in* 6. non ſic inferioribus Collatoribus, quibus talis reſervatio expreſſe reperitur interdicta, uti patet ex iam dictis ſuperius, & *cap. Prohibemus. de Cenſibus*. De quibuſdam autem Beneficiis ſibi reſervatis ipſemet Papa vi Concordatorum Germaniæ ſoleat exigere certas penſiones ſeu Annatas, vide *lib.* 3. *Decret. Tit.* 14. *n.* 16. *ac ſeqq.* & Pichler *Lib.* 3. *Decr. Tit.* 5 *n.* 61. *

Additio II.

* CONCL. IV. Vicarius Generalis Epiſcopi (ab aliis vocatus Officialis) vi ſui Officii, ac niſi ſpecialiter concedatur, non habet poteſtatem conferendi illa Beneficia, quæ alias ſpectant ad liberam Collationem Epiſcopi. Its communis. Ratio eſt: quia licet alias vi generalis mandati Vicarius Generalis poſſit omnia, quæ ſuo Epiſcopo conceſſa intelliguntur; cum conſtituat unum cum eo Tribunal juxta *cap.* 2. *de Conſuetud. in* 6. excipiuntur tamen res valde arduæ, & Collationes liberæ Beneficiorum, quæ habent ſe per modum Donationum, uti expreſſe deciditur *cap.* 2. *de Officio Vicarii in* 6 Hoc tamen non obſtante poteſt vi officii ſui ab aliis Patronis præſentatos inſtituere in Beneficiis, citra ulteriorem ſpecialem ſui Epiſcopi licentiam, quia eandem ipſummet Jus concedit, uti eruitur ex *cap.* 3. *de Inſtitutionibus*, ubi Summarium ſic habet: *Inſtitutio Beneficiorum ſpectat ad Epiſcopos, vel eorum Officiales*.

Additio III.

* CONCL. V. Capitulum Cathedrale Sede Epiſcopi vacante non poteſt concedere Beneficia illa, quæ ſunt liberæ Collationis ipſius Epiſcopi, uti decitum legitur *cap.* 2. *Ne Sede vacante*. unde in tali caſu, ſi ſimile Beneficium poſt mortem Epiſcopi vacare contingeret, ac novi Epiſcopi Electio, vel Confirmatio in longius tempus protraheretur, debet Capitulum regnans, vel potius conſtitutus ab eodem Vicarius Capitularis idoneum interim in illa Eccleſia vacante ſubſtituere, aſſignata ei ex fructibus Beneficii congrua portione, donec novus Epiſcopus de alio provideat; uti recte notat præſens Auctor *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 5. *num.* 183. ubi, uti etiam *Tit.* 9 fuſius tractat de hac materia. Cæterum, etſi Capitulum regnans nequeat conferre Beneficia antea libere ad Epiſcopum pertinentia, poteſt tamen per horum Vicarium Capitularem (quem tenetur iuxta Concil. Trident. *Seſſ* 24. *de Reform. cap.* 16 intra octiduum a morte Epiſcopi vel ſpecialem conſtituere, vel præcedentem demortui Epiſcopi Vicarium Generalem confirmare) a Patronis Præſentatos ad certa Beneficia Patronatus inſtituere; uti clare habetur *cap.* 1. *de Inſtitutionibus in* 6. *

38. Quæres, Quid cenſendum de Collatione Parochialium Eccleſiarum per Concurſum. Reſp. De hoc ex profeſſo agi in Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *de Refor. cap.* 18 Cum enim maxime expediat animarum ſaluti, eas a dignis & idoneis Parochis gubernari, hinc Concilium ibidem ſaluberrime decrevit, ut vacante Eccleſia Parochiali interim, ſi opus fuerit, idoneus in ea Vicarius cum congrua fructuum portionis aſſignatione conſtituatur, donec ipſi de Rectore provideatur. Exinde voluit, eiuſmodi Parochias non arbitrio Epiſcopi, ſed per Concurſum eſſe conferendas.

39 Porro forma Concurſus hæc aſſignatur, ut vacante Eccleſia Parochiali intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum aliquot Clerici ad Eccleſiam regendam idonei, coram deputandis Examinatoribus nominentur, vel, ſi ita pro Regionis more videatur magis expedire, per Edictum etiam publicum ad talem Parochiam aſpirantes vocentur, & comparentes examinentur per Examinatores in Synodo Diœceſana deputatos, &, qui peracto examine idonei iudicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, aliiſque rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam opportunis, Epiſcopo denuntientur. Ex quibus deinde Epiſcopus eum eliget, quem cæteris magis ideoneum iudicaverit, ipſique, & non alii Parochia conferatur; prout amplius habet Concil. Trid. *loc. cit.* Verum ab hoc Concurſu ſunt eximendæ nonnullæ Parochiæ, de quibus, infra *Diſſ.* 3. *n.* 41. & 42.

40. Quæres ulterius. Quid ſit cenſendum de primis Precibus Imperatoris? Reſp. Romanus Pontifex Imperatori recens electo, & a Papa confirmato, id poſtulanti, per ſpeciales litteras concedere ſolet pro Eccleſiis Germaniæ ſingulare privilegium, virtute cuius in qualibet Eccleſia ſemel perſonam idoneam, ſibi gratam & acceptam, ordinario Collatori nominare poſſit, qui ad Beneficium vacans, dummodo cæteroquin ſit idoneus, omnino recipi debeat. Et huiuſmodi nominatio per Romanorum Imperatorem facta dicitur proprio nomine, *Primæ Preces Imperatoris*.

41. Cæterum prædictæ Preces Imperatoris ſunt intelligendæ, dummodo idem Collator non niſi ſemel, id eſt, pro unico tantum Beneficio gravetur, nam alioquin non primæ, ſed ſecundæ Preces cenſerentur. Gravaſſe autem tunc cenſetur, ſi Preces ad effectum pervenerint, atque ſupplicans actu Beneficium illud obtinuerit: nam, ſi hic Precibus renuntiaverit, vel ex quocunque alio impedimento Beneficium illud non obtinuerit, nihil prohibet, quin Imperator novas Preces pro alio ad eundem Collatorem dirigere valeat.

Ad-

Digitized by Google

Additio.

* Atque dictæ Preces ſe extendunt non ſolum ad Beneficia ſimplicia, verum etiam ad curata; ad illas quoque Dignitates, quæ in ſequenti numero non excipiuntur: item ad Perſonatus, Canonicatus &c. non obſtante, quod alias illa Beneficia ſint reſervata Summo Pontifici, vel ſubjecta Alternativæ: item neque obſtante Turno (uti vocant Canonici) neque devolutione ad inferiorem Summo Pontifice, neque reſignatione libera in manus Ordinarii, neque obſtante Jure Patronatus Eccleſiaſtici penes alium reſidente. Uti vix non in formalibus notat Pichler *in ſua* Epitome Juris Canonici *Lib. 3 Tit. 38. n. 12.**

42. Ab his tamen primis Precibus excipiuntur Dignitates Pontificales, & primæ poſt illas: ut Præpoſituræ, vel Decanatus: item Prælaturæ, primæque dignitates in Monaſteriis, & Eccleſiis Collegiatis. Excipiuntur etiam Beneficia, quæ pertinent ad Jus Patronatus Laicorum: nam huic Pontifex nunquam cenſetur derogare, niſi id exprimat. Inſuper primæ Preces Imperatoris locum non habent, niſi ordinarius Collator ad minus quatuor Beneficia conferre poſſit: nam ſi unum duntaxat, vel alterum conferendum habeat, non tenetur ejuſmodi Preces admittere. Quinimo hæc clauſula, *Dummodo ipſi Collatores, & Collatrices ſaltem quatuor Beneficia conferre habeant:* litteris Pontificiis, Cæſareæ Majeſtati dictam facultatem concedentibus, inſeri ſolet, ne alioquin facile contingat, ut quis toto vitæ ſuæ tempore impediatur ab uſu juris liberæ ſuæ Collationis. Engel *tit. De Præb. n.* 70 Wagnerek *cap Is cui. §. 2 Eod. in 6* atque ipſemet præſens Auctor *lib 3 Decret. Tit.* 5 §. 20

QUÆSTIO IV.

Quibus conferenda ſint Beneficia? ubi & de Conditionibus ex parte eorum requiſitis.

SUMMARIUM.

43 *Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis conferenda.*
44 *Ea dignioribus in conſcientia conferri debent.*
45 *Mens Concilii Trident. circa hoc. Et Decretum Innocentii XI.*
46 *Concluſio procedit de omnibus Beneficiis curatis.*
47 *Quid de Beneficiis ſimplicibus,*
48 *Patrimonialibus, & Patronatis?*
(*b*) Ut infra dicetur diſt. 3. num. 44. & ſeqq.
49 *Eccleſiæ magis utilis, quis?*
50 *Dignus reſpectu Beneficii, & dignior, quis?*
51 *Unde deſumenda major dignitas?*
52 *Indignus, quis?*
53 *Conditiones, ut quis ſit dignus ad Beneficium.*
54 *I. Thorus legitimus.*
55 *II Status Clericalis.*
56 *III. Ætas legitima, & quæ ſit talis?*
57 *IV. Cœlibatus.*
58 *V. Abſentia cenſuræ, atque irregularitatis.*
59 *Quid de excommunicato excommunicatione minori?*
60 *VI. Probitas morum. VII. Scientia debita. VIII. Habilitas corporis.*
61 *IX. Intentio Status Eccleſiaſtici.*
62 *X. Carentia Beneficii incompatibilis.*
(*c*) Juxta dicenda diſt. 9. num. 19. & ſeqq.
63 *Electio indigni eſt ipſo jure irrita.*
64 *Valet tamen electio digni omiſſo digniore.*

43 CONCL. I. Certum eſt, Beneficia Eccleſiaſtica non niſi dignis, atque idoneis conferenda eſſe. Ita communis: nam rectæ rationi adverſatur, aſſumere ad officium ſpirituale perſonam indoneam. Hinc *c. Grave nimis. De Præbend.* dicitur: *Grave nimis eſt, & abſurdum, quod quidam Eccleſiarum Prælati, cum poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica Beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis. unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat &c.*

44. CONCL. II. Electores, Patroni, & Collatores Beneficiorum, præſertim curatorum, quantum in ipſis eſt, ſive in ipſorum libera diſpoſitione, tenentur in conſcientia ad præferendum inter dignos digniorem, ſeu quem magis Eccleſiæ utilem ipſi judicaverint. Ita poſt D. Thomam 2 2 *qu. 63 art. 2* & *qu. 185 art. 5* Doctores paſſim; adeo, ut Lugo *diſput. 35 de Juſt. & Jur. ſect. 2 num.* 10 hanc ſententiam appellet communiſſimam. Deſumitur hoc ex *c. Metropolitano. diſt.* 64 volente, quod *optimus ordinetur.* Concordat textus *c Licet.* 8 *q.* 1 ibi: *Qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium.* & alibi. Accedit ratio: quia diſpenſationes ſpiritualium principalius ordinantur ad utilitatem communem, juxta illud 1 *Corinth.* 12 *Unicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem:* atqui communis iſthæc utilitas non obſervatur, quando in diſpenſatione ſpiritualium, ſeu promotione ad Beneficia Eccleſiaſtica illi, qui ſunt ſimpliciter minus boni, præferuntur melioribus; ergo.

45 Hinc Concil. Trid. *Seſſ.* 24 *c.* 1 *De Reform.* expreſſe ait: *Alienis peccatis communicantes mortaliter peccant, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent.* Quorum verborum ſenſum, cæteroquin admodum clarum, cum nonnulli Auctores ſiniſtra interpretatione perverterint, Innocentius XI. ſequentem inter alias, ordine 47. Propoſitionem damnavit: *Cum dixit Conc. Trid. eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc digniores non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo; vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit Concurſus.* Hactenus Propoſitio damnata.

46. Dicitur notanter in concluſione *Beneficiorum, præſertim curatorum.* Eam enim poſt citatum Decretum Innocentii XI. procedere non ſolum de Epiſcopatibus, de quibus ex profeſſo loquebatur Concilium Trid., ſed etiam de omnibus illis, qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſive ſint Abbates, ſive Vicarii, aut Priores nullius Diœceſis, ſive Prælati Regulares, ob identitatem rationis, quin etiam de illis qui eliguntur ad Beneficia Parochialia, ad longum deducit Jo. Cardenas *in Criſi Theologica ad Propoſitionem 47. Innocentii XI.*

47. Notat tamen citatus Auctor *n.* 2 neque Concil. Trid. *Seſſ.* 24 *cap.* 1 *De Reform.* neque Propoſitionem allegatam Innocentii XI. agere de Beneficiis ſimplicibus, & nullam animarum curam habentibus; nam Concilium expreſſe agit de Paſtoribus Eccleſiarum; Propoſitio vero citata agit contra eos, qui Concilium perperam interpretabantur. Hinc non pauci Doctores apud Lugonem, *loc. cit. num.* in oppoſitum tenent de Beneficiis ſimplicibus: & quod in his non ſit peccatum mortale, prætermittere digniorem, dummodo vere dignus & idoneus inſtituatur, cenſet Layman *lib. 4 tract. 2 cap. 15 num.* 8 poſt Sotum, Leſſium & alios: ſiquidem Eccleſia plerumque non magnum inde detrimentum patitur.

48. Additur in Concluſione *quantum in ipſis eſt:* nam in Beneficiis patrimonialibus, ſive quæ ex primæva fundatione, ſtatuto vel conſuetudine, certo perſonarum generi, v. g. talis Familiæ, Patriæ &c. conferenda ſunt, id obſervari debet, dummodo adſint idonei, qui ex tali genere inſtitui poſſint non obſtante, quod alii meliores, ſed extranei, præſto ſint. Deinde, quando Patronus, præſertim Laicus, præſentat Clericum dignum ad Beneficium, tenetur eum Epiſcopus inſtituere (*b*) haud obſtante, quod judicet aliquem alium fore digniorem: ſiquidem hic eſt favor ſpecialis, & privilegium ratione Fundationis Patrono conceſſum, ut, quem voluerit, præſentare valeat, dummodo is cæteroquin idoneus ſit, ac dignus. Quinimo ex hoc fundamento probabiliter tradunt nonnulli Auctores, quos citat, & ſequitur Layman *loc. cit cap.* 15. *num.* 7. Patronum Laicum plerumque ſatisfacere obligationi ſuæ, ſi præſentet dignum, ac idoneum; ideo, ut periculum non ſit Eccleſiam ex illius proviſione damnum accepturam:

quamvis

quamvis ſecus dicendum ſit de Prælatis, & Parochis Eccleſiaſticis, ut puta quibus ex officio incumbit, Eccleſiæ quam optime providere.

49 Dicitur ultimo, *ſeu quem magis Eccleſiæ utilem judicaverint*: quia non tenetur quis aſſumere ſimpliciter meliorem, ſed meliorem quoad regimen Eccleſiæ, qui ſcilicet poſſit Eccleſiam & inſtruere, & defendere, & pacifice gubernare, prout loquitur Doctor Angelicus *cit. q.* 185 *artic.* 3 Unde & Concilium Trid. *loc. cit.* notanter monet, eos a Promotoribus eſſe promovendos ad Eccleſias, *quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint*. Hinc pro dictorum intelligentia.

50 Notandum, quod *Dignus* reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici dicatur omnis ille, qui habet ſufficientiam, omneſque qualitates a Jure requiſitas ad eius miniſterium. *Dignior* vero, qui comparatione aliorum maiorem ſufficientiam, aptitudinemque ad adminiſtrandum habere dignoſcitur. Et quidem iſthæc maior ſufficientia, dignitaſque non præciſe menſuranda eſt ex maiori doctrina, vel maiori probitate, aut nobilitate, ſed coniunctim ex omnibus animæ & corporis dotibus, ipſaque aptitudine ad regendum, adeo, ut Eccleſiæ, ſive Prælaturæ, cui præficitur, utilior fore credatur.

51 Et notanter hoc additur; nam maior iſthæc dignitas eſt deſumenda per comparationem ad bonum commune: contingit autem quandoque, quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens, poſſit magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel induſtriam ſæcularem, vel propter aliquid huiuſmodi; uti notat D. Thomas *cit. qu.* 63 *art.* 2.

52 Tandem *Indignus* cenſetur, cui deeſt aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale Jure requiſitis. Quod ultimum, ut melius pateat, ſit

53 CONCL. III. Ad hoc, ut quis ſit dignus ſive idoneus ad Beneficium Eccleſiaſticum, plures requiruntur conditiones; videlicet Thorus legitimus, Clericatus, Ætas conveniens, Cœlibatus, Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis, Probitas morum, Scientia debita, Habilitas corporis, Intentio Status Eccleſiaſtici, & Carentia alterius Beneficii incompatibilis. Ita Leſſius *lib.* 2 *cap.* 34 *dub.* 17 *& ſeqq.* omnes has conditiones ad longum explicans, & alii paſſim.

54 Itaque ad obtinendum Beneficium Eccleſiaſticum requiritur I. *Thorus legitimus*; hoc eſt, quod quis ex legitimo Matrimonio procreatus fuerit. Illegitimus enim cuiuſcunque Beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur.

55 II. *Status Clericalis*, id eſt, ut quis ſaltem prima Tonſura initiatus ſit. Nam alias quilibet, & ad quodlibet Beneficium inhabilis exiſtit, adeo quidem, ut non ſufficiat, poſt illud iam acquiſitum tonſurari. *c. Ex litteris. De Tranſaction.* Quinimo ſi Beneficium ex ſua inſtitutione requirat certum Ordinem, quicunque illo Ordine caret, hoc ipſo inhabilis cenſetur ad eiuſmodi Beneficium: niſi forſan dictum Ordinem intra tempus a iure præſcriptum obtinere valeat; prout adeptus Eccleſiam Parochialem ſatisfacit, ſi *intra annum, a ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri. c. Licet Canon.* 23 *De Elect. in* 6.

56 III. *Ætas legitima*, niſi cum aliquo diſpenſetur. *c. Cum in cunctis.* 1. *de Elect.* Porro pro quocunque Beneficio ad minimum requiritur ætas quatuordecim annorum inchoatorum; prout noviſſime ſtatuit Conc. Trid. *Seſſ.* 23 *cap.* 6 *de Reform.* ibi: *Nullus ante decimum quartum annum Beneficium poſſit obtinere.* Deinde ad Dignitates, vel Perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, requiruntur viginti duo anni iuxta Concil. Trid. *Seſſ.* 24 *cap.* 12 *de Reform.* Verum ad Beneficium Parochiale requiruntur anni viginti quinque ad minus inchoati. *cit. c. Licet Canon. De Elect.* in 6 ibi: *Decernentes, collationes de Parochialibus Eccleſiis, iis, qui non attigerint vigeſimum quintum annum, de cætero faciendas viribus omnino carere.* Tandem ad Epiſcopatum requiritur ætas triginta annorum. *cit. c. Cum in cunctis, de Election.*

57 IV. *Cœlibatus*, hoc eſt, ut quis non ſit Matrimonio ligatus. Siquidem quælibet collatio Beneficii facta ei, qui Matrimonio iunctus eſt, invalida exiſtit, niſi forſan quis conſentiente coniuge caſtitatem voverit perpetuam, nec bigamus exiſtit, *c. Sane.* 2 *De Clericis conjugatis*. Quinimo, ſi Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus habeat Beneficium, & poſtea contrahat Matrimonium, illud ipſo iure perdit *arg. cap.* 1 & *c. Quod a te Eod.* & cum Communi Doctorum tradit Sanchez *lib.* 7 *de Matrim. diſp.* 42 n. 4

58. V. *Abſentia Cenſuræ atque Irregularitatis*, hoc eſt, ut quis non ſit detentus ullo Juris impedimento, ut puta Irregularitate, Excommunicatione, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica Collatio ſiquidem Beneficii nulla eſt, ipſoque jure irrita, ſi fiat excommunicato excommunicatione majori, vel ſuſpenſo, aut interdicto: prout patet ex *c. Poſtulaſtis. De Clerico excommunicat.* & *c. Cum dilectus. De Conſuetud.* & *c.* 1 *de Poſtulat. Prælat.* Cum concordantiis.

59 Additur notanter, *excommunicato excommunicatione majori*: quia, ſi Beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, collationem non eſſe ipſo iure irritam, ſed irritandam *arg. c. Si celebrat. De Clerico excommun.* cenſet Leſſius *loc. cit. nu.* 116 quamvis nonnulli oppoſitum teneant.

60. VI. *Probitas morum*. VII. *Scientia debita*. Et VIII. *Habilitas corporis*, hoc eſt, ut quis bonis moribus, & ſcientia commendabili exiſtat; *c. Cum in cunctis. De Elect.* & alibi: ſimulque ea corporis aptitudine præditus ſit, ut decenter officium ſuum præſtare valeat.

61 IX. *Intentio Status Eccleſiaſtici*. Si enim quis accipiat Beneficium Eccleſiaſticum eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus ſuſtentari valeat, donec ſtudia ſua abſolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione poſtea Beneficium deſerendi, peccat mortaliter, nec poteſt tuta conſcientia illud retinere. Leſſius *loc. cit. dub.* 26 *n.* 132 allegans communem. Nihilominus ſatis eſt, ut quis ſincero animo, bonaque fide proponat Statum Eccleſiaſticum retinere, neque ab eo reſilire, niſi juſta cauſa ſupervenerit: quia non eſt mens Eccleſiæ, per Beneficium ita firmiter adſtringere Clericum ad Statum Eccleſiaſticum, ut nulla de cauſa, licet adhuc ſit conſtitutus in Ordinibus minoribus, poſſit eum deſerere ineundo Matrimonium.

62. X. *Carentia alterius Beneficii incompatibilis*, juxta inferius dicenda *Diſt.* 2 *Quæſt.* 2. Cæterum hoc non ita intelligendum eſt, quaſi Collatio ſecundi Beneficii incompatibilis ſit nulla: quinimo ea eſt valida, ſed adepta illius pacifica poſſeſſione vacat primum; prout declaraſſe Sac. Congregationem Cardinalium Concilii Trid. Interpretum refert Fagnanus *c. Super inordinata. num.* 9 *de Præbend.* Quod ſi vero Beneficiarius utrumque retinere perrexerit, utroque privatus exiſtit ipſo jure. (*c*)

63 CONCL. IV. Electio indigni, ſeu carentis aliqua ex qualitatibus ad miniſterium Beneficiale jure requiſitis, irrita eſt, ac nullius roboris: valet tamen electio de digno celebrata omiſſo digniori. Prior pars patet ex pluribus textibus Juris Canonici, in explicatione ſingularum qualitatum hactenus adductis. Concordat Concil. Trident. *Seſſ.* 22 *cap.* 4 *de Reform.* ibi: *Nec alius impoſterum fiat proviſio, niſi iis: qui jam ætatem, & cæteras habilitates integre habere dignoſcantur; aliter irrita ſit proviſio.*

64 Altera pars eſt Zoeſii *tit. de Elect. num.* 43 Engel *Eod. num.* 47 & aliorum. Ratio eſt, quia Eccleſia nullibi reiicit, neque irritat electionem de digno celebratam omiſſo digniore (bene tamen electionem indigni) idque ob bonum pacis: alioquin enim omnes propemodum electiones eſſent in diſcrimine, ac daretur locus infinitis litibus, ſi ea duntaxat de cauſa poſſet electio impugnari, atque irritari, quod non fuerit electus dignior. Nec obſtat, quod ſcienter eligentes dignum, omiſſo digniori peccent; nam *multa fieri prohibentur, quæ, ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, ut dicitur *cap. Ad Apoſtolicam. De Regularibus.*

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Quæ ſint Obligationes Beneficiorum?

SUMMARIUM.

65 *Obligatio Beneficiariorum multiplex.*
66 *Una eſt Horarum Canonicarum recitatio.*
(d) Tract. 6 Diſt. 5 n. 24 35 & ſeqq.
67 *Alia eſt Reſidentia perſonalis.*
68 *Epiſcopi, & Paſtores tenentur reſidere Jure Divino.*
69 *Alii vero Beneficiarii Jure Eccleſiaſtico.*
70 *De conſuetudine excipiuntur Beneficia ſimplicia.*
71 *Solvitur inſtantia.*
72 *Quibus de cauſis liceat abeſſe a Beneficio?*
73 *Epiſcopus quando, & quamdiu poſſit abeſſe?*
74 *Item & Canonici?*
* *Ubi etiam de fructibus, quos tempore abſentiæ lucrantur.*
75 *Quid de Parochis?*
76 *An hi poſſint abeſſe ſine alia licentia per duos menſes? Affirmant aliqui.*
77 *Melius alii negant, cum Addit.*
78 *Quid in caſu ſubitæ neceſſitatis?*
79 *Vel in abſentia ultra duos menſes?*
80 *Solvitur inſtantia.*
* *Additiones duæ notabiles.*

65. CONCL. I. Obligatio Beneficiariorum multiplex eſſe poteſt, pro qualitate ſcilicet Beneficiorum, atque Fundationum diverſitate. Patet hoc: tum quia in una Fundatione plura Miſſarum onera Beneficiarios imponuntur, quam in altera: ubi de obligatione dictas Miſſas perſolvendi plura invenies *Tract. 14 Diſt. 5 num. 87 & ſeqq.* tum quia nonnulli eorum quandoque ad Chorum alligati exiſtunt, non vero alii. Taceantur aliæ ſpeciales obligationes, quæ quibuſdam Beneficiis vi primævæ ſuæ Fundationis impoſitæ ſunt, non aliis: unde tenor Litterarum Fundationis vel maxime inſpiciendus & exacte obſervandus erit.

66 CONCL. II. Una principalis Beneficiariorum omnium, etiam necdum in ſacris Ordinibus Conſtitutorum, obligatio eſt recitatio quotidiana Horarum Canonicarum. Ita communis, & patet ex jam ſuperius (d) dictis.

67. CONCL. III. Alia Obligatio Clericis Beneficiatis incumbens eſt Reſidentia perſonalis. Patet hoc tum ex Jure Canonico antiquo *toto Titulo de Clericis non reſidentibus*; tum Jure novo, nempe ex Concil. Trident. *Seſſ. 24 de Reform. cap. 1.* ubi etiam adjungitur, ſi idem de Patriarchis, Archi-Epiſcopis, & inferioribus animarum curam habentibus, quod ultra tempus a Jure conceſſum abſentes præter reatum peccati mortalis etiam pro rata temporis fructus non faciant ſuos, nec tuta conſcientia retinere poſſint, alia etiam declaratione non ſecuta. Plura de hac Reſidentia videri poterunt in Jure Canonico *Lib. 3 Decret. tit. 4.*

68 CONCL. IV. Epiſcopi, & Paſtores, quibus cura animarum commiſſa eſt, tenentur ad ejuſmodi Reſidentiam perſonalem de Jure naturali, & Divino, ſaltem loquendo in genere, ac in illis circumſtantiis, ubi Jus poſitivum abeſſe non concedit. Ita Leſſius *lib. 2 de J. & J. cap. 33 dubit. 26.* Heinicx *diſp. 7 de J. & J. quæſt. 3.* Vallenſis, & alii; idque ſatis aperte ſupponitur in Concilio Trident. *cit. cap. 1.* ibi: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere &c. Quæ omnia nequaquam ab iis præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt, Sacroſancta Synodus eos admonet, ut N.B. præceptorum Divinorum memores &c. in judicio & veritate paſcant &c.* His ſimul verbis inſinuatur ratio Concluſionis: ſiquidem ſedulorum Paſtorum eſt, gregi ſuo invigilare, eique aſſiſtere, quod fit per Reſidentiam perſonalem, non autem mercenariorum more eundem deſerere.

69 CONCL. V. Etiam reliqui Beneficiarii, curam animarum non habentes, ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico, tenentur reſidere in loco Beneficii, ſive Dignitatem annexam habeant *arg. cap. 1 & ſeqq. de Clericis non reſid.* ſive aliud obtineant ſimplex Beneficium, quantumvis tenue ac modicum, prout deſumitur ex *c. Conquerente.* & *c. inter quatuor. Extr.*

70 Dicitur notanter, *ſpectato Jure communi Eccleſiaſtico*: nam imprimis hujuſmodi obligatio non deſcendit ex Jure naturali & Divino, ſed vel ex primæva Fundatorum intentione vel ſaltem ex ſacris Canonibus jam allegatis. Deinde loquendo de Beneficiis ſimplicibus, ex generali conſuetudine totius Eccleſiæ eadem perſonalem Reſidentiam non amplius requirunt: ideoque poteſt Beneficiarius per Subſtitutum illis deſervire, niſi Fundator diſertis verbis oppoſitum expreſſerit. Fagnanus *c. Cum omnes. num. 14 de Conſtitut.* Vallenſis, & Engel, & alii.

71 Quod ſi contra datas Concluſiones objicias: juxta *Regulam 68 Juris. in 6 Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*, cum Concordantiis: ergo non tantum habens Beneficium ſimplex, ſed & quilibet alius poteſt deſervire per Subſtitutum. Reſp. negando conſequentiam: nam allata Regula fallit, ſeu patitur exceptionem, quando electa eſt induſtria & opera perſonæ; prout ipſa in collatione Beneficii ſemper electa intelligitur *arg. c. Is cui de Offic. Judicis delegati in 6* Simulque, ut taceatur ſpecialis diſpoſitio Juris quoad hoc, contra rectam rationem eſt, ut non obſtante, quod Beneficium detur propter Officium, unus habeat Beneficium, ejuſque emolumentum, & alter præſtet onus, atque officium: niſi major aliqua ratio cogat Clericum a ſuo Beneficio ad tempus abeſſe: eique interim per alium idoneum Subſtitutum deſervire.

72 CONCL. VI. Nihilominus juſta de cauſa quandoque licitum eſt abeſſe a loco Beneficii. Ita Concil. Trident. *cit. Seſſ. 23 de Reform. cap. 1* ubi loquitur: *Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abeſſe poſtulant, & exigunt.* Recte tamen ibidem ſubditur, quod, quando tales, qui Beneficium Eccleſiaſticum curam animarum annexam habens obtinent, abeſſe contigerit, debeat cauſa legitimæ abſentiæ per Epiſcopum eſſe cognita, & approbata: ſimulque ipſi teneantur, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquere; ne, quantum fieri poterit, ex ipſorum Paſtorum abſentia Oves concreditæ nullum detrimentum accipiant.

73 CONCL. VII. Epiſcopus extra tempus Adventus, Quadrageſimæ, ac ſolemniora Feſta poteſt abeſſe ab Eccleſia ſua, per duos, vel ad ſummum tres menſes, ſive continue, ſive interrupte, ſine alia Superioris approbatione, etiam cauſa duntaxat relaxandi animum. Ita colligitur ex cit. Concil. Trident. & notat Barboſa *ibidem in Collectaneis. num. 15 & 16* & alii, quos citat. Ratio hujus affertur a Concil. Trident. ibi: *Quoniam, qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum Canonum ſententia non videntur abeſſe; quia ſtatim reverſuri ſunt.*

74 CONCL. VIII. Canonici Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum poſſunt a ſuis Eccleſiis inſiſtendo Juri ſcripto quolibet anno per tres menſes continuos, vel interpolatos vi Juris communis abeſſe: niſi ubi propriis Eccleſiarum conſtitutionibus longius ſervitii tempus requiritur. Ita Concil. Trident. *Seſſ. 24 cap. 12 de Reform.* & Barboſa *ibi in Collectaneis. num. 64* cum aliis. Intellige, dummodo non omnes Canonici ſimul abſint, ſed tot ſemper remaneant, ut ſervitium Eccleſiæ poſſit peragi: quia Concilium indulſit tres menſes abſentiæ non toti Capitulo, ſed Canonicis, ſcilicet ſingulis per vices. Fagnanus *in c. Licet. num. 35 de Præbend.*

Additio.

* Porro Canonici per dictos tres menſes abſentes juxta communem DD. æque lucrantur *fructus groſſos*, ac actualiter præſentes: ſecus dicendum *de diſtributionibus quotidianis*, quæ regulariter loquendo ſolis præſentibus, & Officio Divino intereſſentibus dantur. Ubi notandum, quod *fructus groſſi* dicantur illi, qui modo in Jure requiſito reſidentibus tribuuntur annuatim abſque reſpectu ſingularis præſentiæ in Choro ſeu Officio Divino. *Diſtributiones quotidianæ* autem

autem nominantur, quæ porriguntur cum illo reſpe- ctu ad intereſſendum Choro actualiter, unde etiam *Præſentiæ* intitulantur. Vide Jus Canonicum *lib.* 3. *Decret. Tit.* 4. §. 5. & 6.

75. CONCL. IX. Parochi vel maxime reſidere te- nentur propter periculum, ne in ipſorum abſentia quidam e Parochianis ſine Sacramentis decedant, aut in aliis ſpiritualibus animarum detrimentum patiantur. Ni- hilominus, quia circa Parochos quoque non raro occur- runt cauſæ aliquantiſper aliorſum diſcedendi, provi- de idem Sac. Oecumenicum Concil. *Seſſ.* 23. *cap.* 1. *de Reform.* ſtatuit in hæc verba: *Eadem omnino, etiam quoad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de Cura- tis Inferioribus, & aliis quibuſcumque, qui Beneficium aliquod Eccleſiaſticum, curam animarum habens, obtinent, Sacroſancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen, ut quandocumque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione relinquant. Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gra- tiſque concedendam, ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa, non obtineant.* Hæc Concilium: occaſione quorum

76. Quær. An Parochus per dictos duos menſes poſ- ſit abeſſe ſine alia licentia Epiſcopi? Affirmant Na- varrus *cap.* 25. *Manual. num.* 151. Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 4. *quæſt.* 10. Bonacina & quidam alii. Rationem dant 1. tum quia ante Concilium id licebat. *arg. c. Præſentium.* & *c. Si quis in Clero* 7. *quæſt.* 1. ubi per duos menſes, vel ſaltem per tres hebdomades poterat Sacerdos a ſua Eccleſia abeſſe, atqui a Jure antiquo non eſt recedendum ſine novo Jure expreſſo. *l. Præ- cipimus. C. de Appellat.* tum quia Epiſcopo, qui ta- men magis tenetur reſidere, id expreſſe permittitur a citato Concilio.

77. Oppoſita ſententia aſſerit, Parochos ne quidem primo bimeſtri poſſe abeſſe ſine licentia Epiſcopi. Ita Barboſa *in Collectaneis. ad cit. cap.* 1. Concilii Trident. *n.* 67. poſt Leſſium *lib.* 2. *cap.* 34. *n.* 159. Vaſquez, & plures alios. Et ſubdit Barboſa *n.* 68. quod Garzias, & Armendar deciſum referant, non poſſe Parochum per hebdomadem abeſſe non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto idoneo Vicario per Ordinarium approbato. Et hæc ſententia eſt conformior verbis Concilii Trident. proxime relatis, ut patet: quamvis ſimul attendi debeat praxis ſingularum Diœceſium, & an rigor iſte ſit ibidem receptus. *Credo tamen* (in- quit cit. Leſſius) *non eſſe uſu receptum.*

Additio.

* Item P. Pichler in ſua Epitome Juris Canonici *lib.* 3. *tit.* 4. *num.* 4. teſtatur, in his terris conſue- tudinem vigere paſſim, quod Parochi ad modi- cum tempus, v. g. ad aliquot dies diſcedant ſine pe- tita Epiſcopi licentia, ſubſtituentes ſub hoc tempus Vicarium, niſi habeant Cooperatorem, vel interim Parocho vicino curam ovium committant: prout ſub hac cautela etiam conſentit præſens Auctor in Jure Canonico *lib.* 3. *Decret. tit.* 4. *n.* 78. & 79. *

78. Illud certum eſt, quod, quando ſubita neceſſi- tas occurrit, qua nequit Parochus Epiſcopum adire, fas ſit eidem ad breve tempus abeſſe abſque expreſſa Epiſcopi licentia (nam ſubita neceſſitas, cum gravis ſit, non patitur dilationem, neque moram) dum- modo relicto idoneo Vicario bene provideatur, ne in ſua abſentia grex ſibi commiſſus ſpirituale damnum patiatur.

79. Inſuper certum eſt, ſi per longius tempus, ut puta ultra duos menſes, Parochus ſive conjunctim, ſive diviſim a ſua Parochia abeſſe velit, requiri cau- ſam gravem, atque expreſſam licentiam Epiſcopi; prout clare indicat cit. Concil. Trid. juncto *c. Licet Canon.* §. *fin. de Elect. in* 6. ubi dicitur, quod ſuper Reſidentia perſonali Parochi facienda *poſſit Ordinarius gratiam diſpenſationis ad tempus facere, prout cauſa ra- tionabilis id expoſcit.*

80. Nec obſtat, quod Parochus Jure naturali te- neatur ad Reſidentiam perſonalem. Reſp. enim, id intelligendum ſecluſa juſta cauſa & ceſſante legitima diſpenſatione. Verum de Reſidentia Beneficiariorum, & pœnis non reſidentium plura Canoniſtæ *Tit. de Clericis non reſidentibus &c.*

Additio I.

* Præſertim vero videatur præſens Auctor in Jure Canonico *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 4. maxime §. 3. ubi, etſi *num.* 91. & 92. inter alias cauſas, quæ Parochus etiam quoad plures, quam duos menſes a Reſidentia perſonali abſentes excuſant, admittat numerari abi- tum ad thermas pro recuperanda ſanitate &c. dum- modo interim aliunde ſufficienter provideatur Eccle- ſiæ; negat tamen ſimilem abitum Parochis eſſe lici- tum propter ingruentem peſtem, vel incurſum hoſti- lem. Ego autem, etſi hunc animarum zelum omni- no laudem (prout bello præterito novi talem zeloſum Parochum, qui, occupato per milites a potiori aca- tholicos certo oppido, ſub alienis occultatus veſtibus ſuis concreditis occulte adminiſtravit Sacramenta) nollem tamen peccati gravis condemnare illum Pa- ſtorem, qui (emergentibus præſertim ſubinde ſpecia- libus circumſtantiis) contrariam multorum DD. pra- cticat ſententiam, dummodo cæteroquin aliunde ovi- culis ſufficienter provideatur, prout bello præterito vi- di plures ex ſacris Religionibus præſertim Ordine Se- raphico interim in diverſis Parochiis ſubſtitutos: cum actualis Parochorum præſentia aliquoties nil aliud præſtiterit, quam quod & ipſi ſubſiſtentes fuerint per milites abducti tanquam obſides, ut citius exactæ ſolverentur contributiones. *

Additio II.

* Cæterum ſuppoſita, tempore contagionis peſtife- ræ, Parochorum præſentia tam pro ipſiſmet, quam etiam in caſu abſentiæ pro Subſtitutis utiliſſima per hunc Auctorem *loc. cit. num.* 103. & 106. præſcribun- tur obſervanda. *Imprimis*, quod juxta declarationem Sacræ Congregationis Concilii Tridentini teneantur peſte infectis tantummodo adminiſtrare duo Sacra- menta, *Baptiſmum* nimirum, & *Pœnitentiam*, ut ſic magis præſerventur pro oviculis necdum hac labe in- fectis. *Secundo*, ut in adminiſtrandis Sacramentis caute atque circumſpecte ſe gerant: quem in fi- nem ex præſcripto Medicorum ad manus habeant media præſervativa contra peſtem, e. g. non viſitent ægrotos jejuno ſtomacho, vel ſi aliter neceſſitas ob periculum in mora urgeat, opponant ad nares parum Theriacæ, aut ſtrophiolum aceto tinctum &c. nec fa- cile apud tales ſalivam, utpote vehiculum malignitatis deglutiant, ſed ſemper expuant. Limonibus ſeu eorum corticibus vesci ante acceſſum infirmorum ſaluberri- mum quoque eſſe remedium docuit juxta præfatum Auctorem ipſamet experientia. Inſuper excepturi Con- feſſionem peſtiferorum audiant eoſdem a longe, &, ſi fieri poſſit, curent, ut vel infirmi portentur ad aliud cubile prius fumigatum, vel, ſi aliæ circum- ſtantiæ non admittant, accedant feneſtram, aut ja- nuam; ubi tamen deberent interponi prunæ cum fu- mo ex granis, vel apicibus Juniperorum &c. ne Con- feſſarii attrahant auram veneno infectam, & necdum per ignem purgatam. Quod ſi ſimilia fieri nequeant, attendant ſaltem, ut ægrotus vertat faciem non ver- ſus Sacerdotem, ſed ad alteram partem, & tegumen- ta lectuli non moveat, ne venenatus ægroti halitus, vel vapor e lectulo egrediens pariter inficiat Paſtorem, ſicque oviculas adhuc ſanas horum privet aſſiſtentia. Præte- rea jubeant, ut in cubiculo decumbentis fiat fumus ſalutaris contra peſtem e. g. ex Juniperis, foliis ſeu corticibus Lauri, ex Nardo, Lavandula, Amaraco, ſeu Majorana, Salvia, Roſmarino aut ſimilibus co- pulative, vel disjunctive applicatis. Plura ſimilia præſervativa videri poterunt in Bezoartico animali Franciſci Alberti Hueber Archiatri Friſingenſis, at- que de tota hac materia fuſior recurret declaratio *Tract.* 24. *Diſt.* 2. *in Appendice poſt quæſt.* 5.

APPENDIX.

Qualiter Beneficiario obligato dimittere Beneficium ob Simoniam in ejuſdem receptionem commiſ- ſam practice ſuccurri queat?

SUMMARIUM.

* *Enumerantur adhuc ſuccincte pœnæ Simoniacorum. Ad- ditio I.*

* *Qualiter tales in Confeſſionali debeant examinari? Additio II.*
* *Ponitur caſus, & inſtruitur Supplica Romam dirigenda. Additio III. & IV.*
* *Quidnam agendum quoad fructus jam perceptos? Additio V.*
* *Qualiter agendum poſt denegationem? Additio VI.*
* *Quomodo diſpenſatio executioni ſit demandanda? Additio VII.*
* *De hoc notabili caſu. Additio VIII.*

Additio I.

* EQUIDEM totum illud ſuo modo jam erui poſſet: partim ex *Tract. 5. diſt. 3. quæſt. 3. & 4.* partim ex Jure Canonico *lib. 5. Decret. Tit. 3. §. 54.* nihilominus ſuccincte ibidem dicta recapitulando, ſimulque ipſam praxin in caſibus, qui Confeſſario aliquoties, præſertim tempore alicujus Jubilæi occurrere poſſunt, docendo, præ omnibus ante oculos poni debent pœnæ, quæ propter ſimoniacam receptionem Beneficii incurruntur, quales ex Jure Canonico *loc. cit. §. 55.* breviter extrahuntur, ſuntque ſequentes. *Primo* Excommunicatio reſervata Summo Pontifici, quæ tamen non incurritur, ſi gravitas culpæ, vel ſaltem pœnæ annexæ cenſuræ inculpabiliter ignoretur. Quinimo etſi etiam ea incurreretur, ab hac tamen Regulares Mendicantes abſolvere poſſunt. *Secundo*, Irregularitas, ſi ante abſolutionem a cenſura exerceatur actus Ordinis e tali Beneficiatio. *Tertio*. Nullitas collati ſimoniace Beneficii, ita ut prorſus nullum in illud acquirat jus, nec fructus inde perceptos faciat ſuos. *Quarto*. Perpetua Inhabilitas præſertim ad illud ipſum Beneficium deinceps obtinendum. *Quinto*. Privatio quoque aliorum Beneficiorum antea rite obtentorum, quæ tamen ultima pœna ante ſententiam Judicis non ligat: item ſi quis etiam privaretur per ſententiam Judicis Beneficiis rite antea obtentis, exinde tamen non teneretur reſtituere fructus propter talia Beneficia perceptos. De quibus omnibus videatur *Lib. 5. Decret. Tit. 3.* *

Additio II.

* Ulterius, dum ſimilis caſus in Confeſſionali proponitur, examinetur *Primo*. An proprie adſit Simonia, nec interveniat aliquis verus titulus excuſans. De quo vide *Tract. 5. Diſt. 3. quæſt. 3. Secundo*. Cognita vere Simonia attendatur, num fuerit præciſe mentalis, vel conventionalis, aut realis, de quibus *Tract. 5. loc. cit.* nam quoad primas duas ſpecies, etſi graviter peccetur, pœnæ tamen ſupra allegatæ non contrahuntur; ſi ex parte Simonia confidentialis excipiatur, de qua ſuperius *Tract. 5. Diſt. 3. num. 48. Tertio*. Si fuerit deprehenſa Simonia realis, & quidem utrobique ſaltem ex parte completa (puta propter præſentationem ad Beneficium ex centum ducatis promiſſis interea dandis quinquaginta) tunc attendendum ulterius. *Quarto*. Num illa Simonia fuerit commiſſa circa Beneficium proprie tale? vel improprie tale? nam ſi non fuiſſet Beneficium in cenſu proprio (puta Capellania, vel Vicaria præciſe temporalis) etſi adhuc peccaretur, non tamen contraherentur hæ pœnæ. *Quinto*. Suppoſito autem, quod dicta Simonia verſetur circa Beneficium proprie tale, tunc obſervetur ulterius, an hæc Simonia ſit perpetrata ab ipſo recipiente Beneficium, vel per aliquem tertium ignorante illo, qui Beneficium recipit, e. g. ſi Parens, vel conſanguineus Beneficiati, inſcio ipſo, dediſſet Patrono quinquaginta ducatos, ut præſentet filium, aut cognatum ſuum. *Sexto*. Quando Simonia realis foret commiſſa per tertium ignorante Beneficiato, tunc ſi dictum Beneficium eſſet ſimplex, poſſet ad retinendum diſpenſare Epiſcopus juxta *cap. 59. de Elect.* quinimo ipſemet Beneficiatus, qui integro triennio ignorans invincibiliter illam Simoniam a tertio commiſſam, bona fide Beneficium aliquod poſſedit, poteſt illud ulterius una cum fructibus tuta conſcientia retinere etiam abſque ulteriori diſpenſatione. De quo vide Jus Canonicum *loc. cit. a num. 279. uſque ad num. 280.* Item *n. 329. Septimo*. Quod ſi autem Simonia realis fuiſſet ſcienter ab ipſomet Beneficiato, vel ſaltem per tertium eo ſciente commiſſa, recurrendum foret Romam ad Datariam, ſi Simonia eſſet publica, vel ad Pœnitentiariam, ſi foret occulta. Ubi ex Tiburtio Navar. in ſua Manuductione ad praxin *part. 3. c. 8.* notetur *Octavo*. Quod ſacra Pœnitentiaria non ſemper cenſeatur diſpenſare, quando abſolvit, nec ſemper rehabilitet, quando diſpenſat. Poteſt enim ſubinde abſolvere a peccato Simoniæ, & a Cenſura annexa, nec tamen diſpenſare quoad irregularitatem per exercitium Ordinum a dicto Beneficiario cenſuræ ſubiecto contractum. Item poteſt diſpenſare quoad Irregularitatem, nec tamen rehabilitare ad dictum Beneficium, vel alia obtinenda. Aliquando tamen (etſi valde raro, & non niſi ex cauſa graviſſima) contingere poteſt, ut quis per eaſdem literas ſimul abſolvatur a Cenſura, diſpenſetur in Irregularitate, & rehabilitetur ad Beneficia in futurum obtinenda.

Additio III.

* Ut totum magis capiatur, ponemus, Titium nobili habenti Jus Patronatus Laicale ad Beneficium A, promiſiſſe centum, & actu dediſſe ex his quinquaginta aureos, ex quo etiam fuit præſentatus, & actu obtinuit Beneficium. Vix integro anno elapſo ſub aliquo familiari diſcurſu reſciens nullitatem collationis Beneficii, & fluentem exinde obligationem reſtituendi fructus perceptos, ac dimittendi dictum Beneficium (quas graviſſimas pœnas antea ignorabat) pœnitentia ducitur inſtantiſſime rogans Confeſſarium, ut ſibi procuret Romæ in Pœnitentiaria (quoniam caſus adhuc occultus eſt) diſpenſationem tam quoad fructus perceptos retinendos, quam quoad ipſum Beneficium. Pro motivo diſpenſandi allegat ſuam, ſuorumque conſanguineorum paupertatem, item periculum diffamationis, ſi relinquat Beneficium. Quid agendum Confeſſario? Reſp. I. Si Titius ex ignorantia coram Deo vere invincibili (qualis tamen ignorantia juris invincibilis pro foro externo non præſumitur) ignoravit non ſolum pœnas annexas, verum etiam ipſam culpam, credens bona fide tempore Collationis, eandem non eſſe illicitam, tunc nullas incurrit pœnas alias in Simoniacos latas, bene tamen adhuc nullitatem, utpote quæ etiam ſine culpa propria, non quidem per modum pœnæ, ſed inhabilitationis contrahitur; uti patet in caſu, quo Beneficium per Simoniam Tertii ignorante Beneficiato acquiritur. Ubi tamen circa nullitatem Collationis dicti Beneficii, & quoad retentionem ejuſdem diſpenſare potuiſſet etiam ab Epiſcopo, ſaltem ſi Beneficium fuiſſet ſimplex, juxta *cap. penult. de Elect.* Quinimo ex aliquorum ſententia; etſi illud Beneficium extitiſſet curatum, ſeu Prælatura, ſuppoſito tamen circa hæc ultima, quod res iſta necdum deducta fuerit ad forum contentioſum externum; unde dato hoc ſuppoſito non fuiſſet neceſſe recurrere ad Sac. Pœnitentiariam; uti totum deduci poteſt *Lib. 5. Decret. Tit. 3. num. 320.* Item *num. 336. & 337.*

Et licet ibidem præſens Auctor ſolum loquatur in caſu, quo is invincibiliter ignoravit Simoniam per Tertium commiſſam; videtur tamen aliquibus a pari idem dicendum ſaltem pro foro interno, & ante ſententiam Judicis, ſi ipſemet quidem committit Simoniam materialem, invincibiliter tamen ignorans, eſſe talem; ſi enim invincibilis ignorantia pro foro ſaltem interno tribuit poteſtatem Epiſcopo diſpenſandi in uno, cur non in altero? Videantur dicenda adhuc in Additione ultima, & Auctores ibidem citati.

Reſp. II. Quod ſi Titius ſtatim ad initium elargitionis pecuniæ reſcivit eandem præſentationem eſſe illicitam, quamvis fortaſſis ignoraverit pœnas huic actui illicito annexas, in ea hypotheſi necdum contrahit excommunicationem reſervatam (nam juxta DD. communiter cenſura Papalis non incurritur, niſi ea ſaltem in confuſo ſciatur) bene tamen adhuc incurrit nullitatem Collationis dicti Beneficii, & inhabilitatem ad illud reacquirendum, in quo puncto nequit amplius diſpenſare Epiſcopus, quamvis hæc Simonia adhuc foret occulta, uti fuſius probatur *Lib. 5. Decret. Tit. 3. num. 338. & ſeqq.* ubi etiam *num. 450.* allegatur Cardinalium Declaratio ſequentis tenoris: *Epiſco-*

ſcopus, etſi a Simonia occulta abſolvere poſſit, non tamen poteſt Simoniacum rehabilitare ad Beneficia impoſterum obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ per Simoniam NB. *occultam retinet.* quæ dicta ſi non de materiali, ſaltem utique formali Simonia intelligi debent. Quare recurrendum foret etiam in hac Simonia adhuc occulta ad curiam Romanam, ubi Reſp. III. Poſſe quidem Confeſſarium tentare formando nomine Titii ad Sacr. Pœnitentiariam ſupplicem libellum: duo tamen prophetizo tali. *Imprimis* probabiliſſime quoad fructus perceptos obtinebit diſpenſationem, ſi ſupplicans Beneficiatus conſiderato ſuo, ac ſuorum proximorum Conſanguineorum ſtatu fuerit pauper: alias debebit ſuſtinere compoſitionem relinquendo ſaltem certam partem in Reſcripto ſpecificatam aliis cauſis piis ibidem determinatis; puta in pauperum ſubventionem, & Eccleſiæ, in qua Beneficium ſitum erat, utilitatem. *Secundo*, quoad rehabilitationem in dicto Beneficio ordinarie impetrabit nihil, ſed ſcribetur Supplicæ, *dimittat*, intellige *Beneficium*. *

Additio IV.

* Inhærendo adhuc allegato proxime caſui, ſi Romæ tentare diſpenſationem placeat, poterit practice Supplica taliter inſtrui.

Titius (ponitur in Sacr. Pœnitentiaria nomen fictum) *cuidam Nobili habenti Jus Patronatus Laicale quoad Beneficium A. promiſit in occulto centum, & actu dedit quinquaginta aureos ex fine, & pacto, ut ipſum præſentet, prout etiam exinde præſentatus obtinuit Beneficium. Vix anno integro a tempore poſſeſſi Beneficii elapſo ex familiari diſcurſu devenit in notitiam, quod Collatio iſta non ſolum illicita (de quo jam antea habuit anxietatem) ſed etiam nulla fuerit, & quod teneatur ad reſtitutionem fructuum exinde perceptorum, ac ad dimiſſionem ipſius Beneficii, quas pœnas omnes antecedenter ignorabat. Cum autem vitium illud adhuc ſit occultum, & Orator prematur paupertate, ac prudenter timeat periculum infamiæ, ſi Beneficium dimittat, humillime ſupplicat pro diſpenſatione ad effectum, ut fructus perceptos, & ipſum Beneficium valide, ac licite retinere valeat. Pro qua gratia &c.*

Ad talem Supplicam, ſi non in hoc, ſaltem in alio caſu Simoniaco aliquando factam ipſemet legi, a Sac. Pœnitentiaria poſt repetitam ternam inſtantiam ſemper loco alicujus favorabilis reſponſi fuiſſe inſcriptum Supplicæ: *dimittat*, intellige *Beneficium*. Igitur his ſtantibus *

Additio V.

* Quæres I. Quidnam ulterius agendum, & quomodo pauperculo tali ſuccurrendum ſit? Reſp. I. Quoad fructus jam perceptos, dummodo talis ipſummet Beneficium ſimoniace acquiſitum dimittat, poſſe adhuc ſuccurri, formando de novo aliquam Supplicam, in qua rogetur, ut ſaltem fructus ex dicto Beneficio perceptos retinere liceat: prout etiam ſibi ſpem facere poterit vel condonationis abſolutæ (quando Orator fuerit pauper) vel alias ſaltem alicujus compoſitionis, uti jam innuimus ſupra. Reſp. II. Si hoc Beneficium ſimoniace obtentum dimittat, & paupertate preſſus ſupplicet, ut ſaltem habilitetur ad alia, pariter ſubinde impetrabit, prout ex noſtro Navarro adjungo formulam conceſſionis ſequentem.

Pro parte Sacerdotis Latoris præſentium Nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias a Sacra Pœnitentiaria abſolutionem, & diſpenſationem ſuper Irregularitate per eum contracta obtinuit, cum hoc tamen inter cætera .... ut ad quæcumque Beneficia Eccleſiaſtica in futurum obtinenda perpetuo remaneret inhabilis .... cum autem dictus Lator hujuſmodi inhabilitatem per aliquod tempus ſuſtinuerit, & preſſus ſive propria, ſive ſuorum paupertate, Beneficia recipere, licite poſſe deſideres, ideo pro ſuæ conſcientiæ quiete cupit per Sedem Apoſtolicam ſecum deſuper diſpenſari. Quare &c. Nos &c. Diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi eſt ita, cum dicto Latore, audita prius ejus Sacramentali Confeſſione, dummodo ſuffragentur ſibi digni Pœnitentiæ fructus, & merita, ſalvis alioquin remanentibus omnibus aliis ſibi in prædictis abſolutione, & diſpenſatione impoſitis, quod præmiſſis non obſtantibus quæcumque Beneficia Eccleſiaſtica, ſive cum cura, ſive ſine cura, quatenus illa ei alias canonice conferantur, recipere, retinere, fructuſque recipere licite valeat, miſericorditer diſpenſes in Foro Conſcientiæ &c. Datum &c.

Ubi Confeſſarius in Executione talis gratiæ ad tria advertat. *Primo*, an verificetur motivum, ob quod hæc gratia conceditur: quale motivum in allegato reſcripto eſt *Paupertas*; poſſet tamen, ſi adſit, etiam alia gravis cauſa adduci. *Secundo* attendat ad merita, & fructus talis pœnitentis Simoniaci, utrum nimirum a tempore delicti meliorem inſtituerit vitam. *Tertio* notet, quod, quamvis in memorata formula pœnitens rehabilitetur ad quæcumque Beneficia cum, vel ſine cura, id tamen non ſoleat fieri ſemper, ſed aliquando ad ſimplicia tantum, aliquando etiam ad alia, conſiderata qualitate delicti, tempore primæ obtentæ gratiæ, & meritis pœnitentis. *

Additio VI.

* Quæres II. An poſt trinam jam denegationem Sac. Pœnitentiariæ nulla amplius ſpes in memorato caſu ſuperſit Titio retinendi per aliquam diſpenſationem ipſum Beneficium ſimoniace antea acquiſitum? Reſpondeo in ſimili caſu vix ullam amplius ſupereſſe ſpem. Interea tamen practicus quidam, & peritus Styli Curiæ Romanæ ſuaſit, quatenus adhuc ſupplicetur, ſaltem ut Oratori daretur certum aliquod tempus congruum ad hoc, ut, quatenus opus, Beneficium ſuum ſine ſcandalo, & ſalva propria verecundia dimittere valeat: ubi ſubinde concedi ſolet alius adhuc annus cum inſcriptione: *Dimittatur intra annum*. Tale temporis ſpatium, ſi intra illud ſupplicetur de novo, ſolet bis, vel ter ad ſecundum, & tertium annum prolongari perdurante gravi cauſa aliqua motiva, & tandem (uti Romæ ſcripſit ille practicus) ſucceſſive ad dies vitæ prolongabitur. Hoc ſi obtinuerit Simoniacus, felicem ſe poterit reputare. Interea in ſimili caſu pro primo anno prorogationis emanavit Reſponſum a Sacra Pœnitentiaria ſequentis tenoris.

Sacra Pœnitentiaria tibi Confeſſario a Latore electo concedit facultatem, ipſum Latorem, quatenus, ſi eſt ita, audita prius ejus Sacramentali Confeſſione, a quibuſvis Sententiis, Cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit, Simoniæ labe, & exceſſibus hujuſmodi auctoritate Apoſtolica abſolvendi, & cum eodem ſuper Irregularitate per eum ex violatione cenſurarum quomodolibet contracta ad ſuos Ordines licite exercendos, eadem Auctoritate Apoſtolica diſpenſandi, ſibique fructus ex ipſo Beneficio male perceptos, quatenus vere ſit pauper, ita ut illos reſtituere nequeat, mediante aliqua Eleemoſyna arbitrio ſuo taxanda, & in pauperes diſtribuenda condonandi, injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, quodque intra annum ſub pœna relabendi eo ipſo in eaſdem cenſuras, ipſum Beneficium libere dimit-

ſat, nec non culpabiles in præmiſſis, quantum poteſt, moneat, & inducat ad impetrandam a Sede Apoſtolica abſolutionem, & aliis injunctis de Jure injungendis. In Foro conſcientiæ, & in Sacramentali Confeſſione tantum, & non aliter, neque ullo alio modo. Ita quod hujuſmodi abſolutio, diſpenſatio, & condonatio in foro judiciario nullatenus ei ſuffragentur. Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria die 16. Februarii Anno 1725.

Additio VII.

* Quæres III. Quid practice agendum Confeſſario a Beneficiato Simoniaco electo, ut tale Reſcriptum proxime allegatum executioni mandet? Reſp. Talis Confeſſarius, antequam ad executionem litterarum Apoſtolicarum procedat, I. Indaget, an crimen hoc Simoniæ ſit adhuc occultum: eſt enim hæc conditio, ſine qua non diſpenſaret Sacr. Pœnitentiaria. II. Utrum motiva diſpenſandi in Supplica allegata ſint vera: puta an Beneficiatus conſideratis conſiderandis ſit pauper, & num foret periculum diffamationis, ſi dimitteret Beneficium. III. Præſuppoſita Confeſſione Sacramentali huic Beneficiato Simoniaco pro modo culpæ Simoniæ, & exerciti Ordinum in cenſuris, per quod Irregularitatem contraxit, imponat pœnitentiam, & inſuper injungat ei, quod in illo Reſcripto additur, ut ante annum finitum, niſi interim novam prorogationem Romæ impetret, *Beneficium dimittat, & culpabiles in præmiſſis*, id eſt, complices, & comparticipes ejuſdem delicti Simoniæ, quantum moraliter poteſt moneat, & inducat ad impetrandam a Sede Apoſtolica abſolutionem. IV. Demum abſolvat a cenſuris, ac peccatis, & diſpenſet in Irregularitate contracta, ſuppoſito, quod hanc contraxerit, puta, ſi ſciens Simoniaco huic contractui eſſe annexam Excommunicationem, nihilominus celebraverit. *

Additio VIII.

* Non inacceptum ſpero Lectori, ſi adhuc ex Deciſionibus Caſuum R. Patris Pichler noviſſime editis ſequentem deciſionem, ordine 547. circa Diſpenſationem in puncto Simoniæ adjungam.

Duo eximiæ doctrinæ, & probitatis Sacerdotes, Henricus, & Wolfgangus ſollicitarunt ſibi Beneficia Parochialia conferri, plane digni aliis competitoribus præferri: ſed a quolibet ſeorſim ante Collationem exigebantur quingenti floreni ſub prætextu privilegii a Sede Apoſtolica conceſſi. Tergiverſabatur uterque initio, ſed, quia ſine hac penſione actum ſe agere videbant, demum conſenſerunt, & perſoluta dicta ſumma in Parochialibus Beneficiis inſtituti ſunt, quibus etiam ſumma cum laude præfuerunt per unum & alterum annum; interim tamen internos conſcientiæ ſtimulos paſſi, & multum anxii, utrum non ſimoniace fuerint promoti. Ambo itaque, ut hac tortura ſe liberarent, remedium quæſierunt. Wolfgangus quidem apud Epiſcopum, quia Epiſcopum in caſu Simoniæ occultæ pro foro interno abſolvendi a cenſuris, & diſpenſandi ad retinendum Beneficium ſimoniace obtentum, facultate præditum eſſe cognitum habebat juxta probabilem Leſſii, *L. 2. de J. & J. c. 35. dubit. 25. num. 140.* Henriquez *c. 26. de Excomm. l. 13.* Palao *de Simon. diſp. 3. punct. ult. n. 4.* P. Krimer *l. 5. tit. de Simon. n. 594.* Panormit. *in c. Poſtuláſti. De Cleric. excomm. & c. miniſtrante*, & quorumdam aliorum ſententiam, atque diſpenſationem abſque ullo fere onere impetravit. Henricus autem; ſeu ignorans hujus ſententiæ probabilitatem, ſeu eidem diffidens, ſicut alii Auctores nolunt eam approbare, Romam recurrit ad S. Pœnitentiariam, quæ quidem abſolutionem a cenſuris, & diſpenſationem ab Irregularitate quomodolibet contracta Confeſſario Henrici commiſit pro foro interno, injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, ſed adjecta conditione, ac onere, *ut intra annum ſub pœna relabendi eo ipſo in eaſdem Cenſuras, Eccleſiam Parochialem libere cum effectu dimittat, nec non fructus ex ea perceptos, prout de Jure, reſtituat*. Interea neſcio, qua via innotuit Henrico alias jam deſuper non parum anxio, & cum tempore ſemper magis dubioſo indultum Papale prætextum ignorari Romæ, ipſe tamen omnia diſſimulavit; id quod eo tutius & conſultius fecit, quod ipſe poſt obtentam diſpenſationem a S. Pœnitentiaria intra annum dimiſerit Beneficium Parochiale, uti juſſus erat, quamvis ante dimiſſionem actualem per amicum ſibi providerit de alia Parochia, quam etiam obtinuit, at exterius per viam permutationis, eo quod coram Officio Eccleſiaſtico crimen ſuum occultum, & neceſſitatem reſignandi aperire horruerit, interius tamen in ipſo ſupplici libello pro obtinenda nova Parochia non expreſſit permutationem, ſed ſic ſcripſit; *Dimiſſo, & deſtituo poſſeſſam Parochiam liberrime; quia tamen Parochus* (is erat, cum quo exterius permutare cenſebatur) *alio abire cogitat, rogo demiſſiſſime, ut me ad illius Parochiam benigniſſime admittere placeat non motative, ſed intuitu meritorum meorum:* quæ verba, *intuitu meritorum*, poſtea etiam inſerta erant litteris Collationis. Quod autem fructuum reſtitutionem, quæ pariter injuncta fuit Henrico, attinet, illam necdum fecit, licet jam tertius fere a Diſpenſatione executioni data fluat annus: non quidem ex perverſa intentione non reſtituendi, ſed partim, ne periculo manifeſtandi criminis commiſſi ſe exponeret, partim, quia pecunia ad negotia neceſſario, ut putabat, applicanda indigebat; firmiter tamen ſtatuens non ſolum Capitale, ſed etiam annuos cenſus inſtar alterius debitoris ſolvere ſuo tempore Eccleſiæ, ne hæc ex dilatione lucrum ceſſet. Quæritur jam, an in hac facti ſpecie nihil reperiatur ex parte utriuſque Parochi, quod improbari queat? Reſpondeo I. Circa Parochum Wolfgangum, ſi bona fide ex probabili ratione credidit adfuiſſe ex parte Collatoris verum Privilegium ſeu Indultum Pontificium exigendi ex ſuis rationibus pecuniam &c. potuiſſe diſpenſari ab Epiſcopo; ſecus autem multum ſubſiſto etiam pro foro conſcientiæ; uti erui poteſt ex dictis præcedentibus *Additione III. verſ. Reſpondeo* II. Reſpondeo II. Circa Parochum Henricum, verificatis omnibus circumſtantiis in facti ſpecie adductis, nihil haberem in contrarium. *

DISTINCTIO II.

De Incompatibilitate, Renuntiatione, & Permutatione Beneficiorum.

QUÆSTIO I.

Quæ Beneficia ſint incompatibilia, vel compatibilia?

SUMMARIUM.

1 *Mala ex pluralitate Beneficiorum ſimul retentorum obvenientia.*
2 *Ea quandoque poſſunt abeſſe.*
Et dantur Beneficia compatibilia.
3 *Incompatibilitas Beneficiorum ex duplici capite oritur.*
4 *Si unum ſufficit ad honeſtam ſuſtentationem, non licet plura habere.*
5 *Quod Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem?*
6 *Beneficia de ſe compatibilia, quæ?*
7 *Beneficia ſimplicia ultra duo nequeunt haberi.*
8 *Alia Beneficia compatibilia recenſentur.*
9 *Beneficia de ſe incompatibilia, quæ?*
10 *Beneficia uniformia ſub eodem tecto, quæ?*
11 *Corollarium de duabus Capellaniis ejuſdem Eccleſiæ.*
12 *Beneficium ſimplex poteſt adjungi alteri, tenues redditus habenti.*
* *Similiter Dignitati, Perſonatui, vel Officio ex defectu decentis ſuſtentationis poteſt adjungi Canonicatus in eadem Eccleſia.*

1. QUANTA mala oriri ſoleant in Eccleſia Dei, dum nonnulli plura obtinent Beneficia Eccleſiaſtica, paucis comprehendit Pontifex *c. Quia in tantum, de Præbend.* dicens: quod *multitudo Præbendarum canonibus inimica, diſſolutionis materiam & evagationis inducit, certamque continet periculum animarum*. Eadem mala amplius deplorat Pontifex *in Extravag. Execrabilis, de Præb.* eo quod execrabilis quorun-

Digitized by Google

nundam ambitio, & improbitas importuna, plura a Romanis Pontificibus non tam obtinere, quam extorquere pleramque noſcuntur Beneficia: adeo, ut (præter alia incommoda, quæ ibidem recenſentur) multi alii litterati, probique Viri a conſecutione competentium Beneficiorum impediantur, cultus Divinus minuatur, hoſpitalitas in ipſis Beneficiis debita non ſervetur, atque Eccleſiarum detrahatur commodis & honori, quæ carentes Defenſorum auxilio in juribus ſuis, & libertatibus multipliciter collabuntur.

2. Quia vero talia incommoda atque inordinationes quandoque certis concurrentibus circumſtantiis abeſſe poſſunt, hinc non ſequitur, univerſim illicitum eſſe, plura ſimul habere Beneficia. Quinimo eorum quædam eſſe compatibilia, ſatis indicat textus *in c. Gratia, de Reſcriptis in 6.* ibi: *Si talia ſint Beneficia, quæ ſimul urqueant de jure teneri.* Et idem manifeſte ſupponit Concilium Trident. *Seſſ. 7. cap. 4. de reform.* ibi: *Plura curata, aut alias incompatibilia Beneficia:* nam hujuſmodi limitatio fruſtra apponeretur, niſi aliqua extarent Beneficia compatibilia. Hinc Quæſtio remanet, unde oriatur, & quæ ſit Incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum?

3. CONCL. I. Incompatibilitas Beneficiorum Eccleſiaſticorum generatim ex duplici capite oritur; videlicet, ſi aut ipſa Beneficiorum inſtitutio non permittat, ut plura ab eodem adminiſtrentur; aut ſi unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat. Ita communis, uti patebit ex dicendis. Et quidem, quantum attinet priorem partem, ſeu Beneficia de ſe incompatibilia, ex profeſſo de ipſis dicetur *n. 9. & ſeqq.*

4. Quod autem ceſſante juſta diſpenſatione ſit illicitum, plura Beneficia, licet cæteroquin compatibilia, ſimul retinere, ſi unum ipſorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem ſufficiat, tenet Gloſſa communiter recepta *in c. Dudum. 54. verſ. Retinere, De Elect.* ubi ait: *Nota, quod, qui habet plura Beneficia, quorum alterum per ſe ſufficeret, non poteſt ſine mortali peccato retinere aliud.* Idem ad longum propugnat Abbas *in c. Extirpanda. §. Qui vero. num. 34. & ſeqq. de Præb.* & Layman *l. 4. tr. 2. c. 8. num. 2.* citans plures alios. Deſumitur hoc ex *c. Sanctorum diſt. 70.* & *c. Conquerente. De Clericis non reſid.* & *c. Cum teneamur, de Præb.* cum Concordantiis. Accedit Concilium Trid. *ſeſſ. 24. c. 17. de reform.* ibi: *Cum Eccleſiaſticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum &c. Statuit, ut impoſterum unum tantum Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur: quod quidem, ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri:* & conſequenter a ſenſu contrario, & quia exceptio firmat regulam in oppoſitum, quando unum Beneficium ſufficit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem, alterum conferri, & retineri non poteſt. Confirmatur: quia repugnat rationi naturali, ut quis plura ſimul non neceſſaria Beneficia occupando defraudet alios Clericos a conſecutione competentium Præbendarum, detturque anſa incommodis *num. 1.* enumeratis, niſi juſta cauſa interveniente, atque accedente legitima diſpenſatione id cohoneſtetur.

5. Quæres autem, Quodnam Beneficium cenſeatur ſufficiens ad congruam Beneficiarii ſuſtentationem? Reſp. Illud Beneficium cenſetur taliter ſufficiens, ex quo Clericus pro ſtatus ſui conditione, & ſe, & familiam ſuam honeſte valet ſuſtentare. Adde cum Valenſi *tit. de Conceſſ. Præb. §. 4. num. 10.* & aliis, parentes, fratres, & conſanguineos egentes, nam & hos poteſt Clericus ex reddítibus Eccleſiaſticis honeſte ſuſtentare, non autem augere, prout tum ex Can. 39. Apoſtolorum, tum ex Concil. Trid. *Seſſ. 25. cap. 1. de reform.* deſumitur. Inſuper circa hoc Gloſſa *in c. Conquerente, verſ. Sufficientia, De Clericis non reſid.* obſervat, atque ex utroque Jure oſtendit, quod oporteat, quantum ad propoſitum, conſiderare plura alia, utpote nobilitatem, ſcientiamque: quia tales Perſonæ ſunt amplioribus redditibus honorandæ. *c. De multa §. fin. de Præb.* Item, quod etiam hoſpitalitas, ipſaque jura Epiſcopalia perſolvenda attendi debeant: nam Clerici & hoſpitalitatem tenere, & jura Epiſcopalia perſolvere, & inſuper congruam ſuæ perſonæ familiæque ſuſtentationem habere debent. *c. De Monachis, de Præb.* cum Concordantiis. Et hinc, quodnam Beneficium dicatur ſufficiens ad congruam ſuſtentationem, arbitrio Judicis relinqui paulo plus, vel minus æſtimandum, conſideratis conſiderandis, qualitate ſcilicet perſonarum, locorum & temporum, reſolvit Barboſa *lib. 3. Juris Eccleſ. univerſ. c. 13. num. 183.* citans plures alios.

6. CONCL. II. *Beneficia de ſe compatibilia* ſunt ea, quæ vel ex Jure communi, vel ex Conſuetudine, Statuto, aut Fundatione ſimul obtineri, ac retineri poſſunt. Talia ſunt imprimis Beneficia ſimplicia non requirentia perſonalem reſidentiam, vel quorum unum requirit reſidentiam, alterum vero non: nam in his facilius admittitur pluralitas, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem; prout colligitur ex Concilio Trid. *ſeſſ. 24. de ref. c. 17.*

7. Cæterum Barboſa *loc. cit. num. 180. & 182.* refert, Sac. Cardinalium Congregationem declaraſſe, quod Epiſcopus non poſſit plura Beneficia ſimplicia ultra duo uni conferre, uſque ad ſufficientem ejus ſuſtentationem, abſque Apoſtolica diſpenſatione. Et ſi de facto conferat tertium, collatio illius ſit quidem valida, attamen, quando iſtud eſt ſufficiens pro congrua ſuſtentatione Clerici, vacent ambo Beneficia priora; ſin minus, vacet primum. * Quinimo præſens Auctor in Jure Canonico *lib. 3. decret. tit. 5. num. 267. & ſeqq.* ſtante conſuetudine legitime præſcripta admittit, quod Epiſcopus plura ſimplicia Beneficia, quam duo conferre poſſit abſque vacatione ullius, ſi hæc duo ad ſuſtentationem non ſufficerent. *

8. Deinde Beneficia compatibilia cenſentur, quæ in diverſis Eccleſiis ſunt, & nullam vel ſaltem non incompatibilem reſidentiam exigunt. Layman *cit. c. 8. n. 7.* & alii. Inſuper Beneficia de ſe compatibilia in eadem Eccleſia dicuntur, quæ diſformia ſunt, v. g. Præpoſitura, & Canonicatus; qualia proinde, cum utriuſque ſimul ſatisfieri poſſit, etiam in ſimul (ſi ita neceſſe ſit ad congruam Clerici ſuſtentationem) retineri poſſunt: *arg. cap. 1. de Conſuet. in 6.* Niſi alicujus Eccleſiæ ſpeciale Statutum, vel Conſuetudo repugnet.

9. CONCL. III. *Beneficia de ſe incompatibilia* (id eſt, abſtrahendo ab eo, quod unum eorum ad honeſtam Beneficiarii ſuſtentationem ſufficiat) ſunt ea, quorum quodlibet vel Jure naturali, vel Jure communi Eccleſiaſtico, aut ex Conſuetudine, Statuto, ſeu Fundatione continuam reſidentiam perſonalem poſtulat: ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Abbatiæ, duo Parochiæ, duæ perpetuæ Vicariæ & cætera curata Beneficia. Item duæ Dignitates, Perſonatus, aut duo Officia perſonalem reſidentiam ambo requirentia. *arg. c. Ad hæc, & c. Præterea, & c. Cum non ignores, & c. De multa, De præb.*

10. Similiter Beneficia uniformia ſub eodem tecto cenſentur incompatibilia: ut ſunt duo Canonicatus in eadem Eccleſia. Cæterum per *Beneficia uniformia ſub eodem tecto* intelliguntur ea, quæ in eadem Eccleſia ad eundem finem eodem tempore adimplendum inſtituta ſunt, adeoque habent idem prorſus onus & officium eodem tempore perſolvendum: uti contingit in duobus Canonicatibus ejuſdem Eccleſiæ.

11. Hinc infertur, quod duæ Capellaniæ in duobus Altaribus ejuſdem Eccleſiæ fundatæ cum onere, ut in uno Altari bis, in altero ter, diſtinctis diebus in eadem Eccleſia celebretur, non ſint Beneficia uniformia, ac proinde de ſe compatibilia. Quia, licet uno nomine generali Capellaniæ appellentur, cum tamen habeant diſtincta onera, ſeu officia in diverſis Altaribus peragenda, re ipſa non ſunt uniformia, ſed diſformia Beneficia: quæ proinde eidem conferri, & (dummodo primum eorum ad honeſtam Clerici ſuſtentationem non ſufficiat, neque conſtitutio, aut conſuetudo particularis repugnet) ſimul retineri poſſunt.

12. Unde & Concilium Trid. *ſeſſ. 24. c. 13. de reform.* ſtatuit, quod, ſi Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium, aut Beneficia Parochialia, ob temporum injuriam redditus tam tenues habeant, ut non ſuffi-

ciant ſuſtentationi decenti pro dignitate, ac qualitate perſonæ, & loci, auctoritate Epiſcopi liceat adjungere ſimplex Beneficium, donec melius proviſum fuerit.

Additio.

* Quinimo juxta præſentem Auctorem, accedente præſertim conſuetudine, poteſt in eadem Eccleſia Dignitati vel Officio ſuperaddi Canonicatus: e. g. ut quis ſimul ſit Præpoſitus, vel Scholaſticus, aut Cuſtos, & ſimul Canonicus; uti notat Gloſſa *in cap. 1. verſ. Niſi unicum, de Conſuet. in 6.* & Garzias apud præſentem Auctorem deſuper affert unam declarationem Cardinalium in una Valentina, anno 1593. editam, talemque conſuetudinem permittentem. Videatur in Jure Canonico *lib. 3. decret. titul. 5. num. 210.* *

QUÆSTIO II.

Quæ ſint pœnæ recipientium plura Beneficia incompatibilia abſque Diſpenſatione?

SUMMARIUM.

13. *Illicitum eſt plura ſimul obtinere Beneficia incompatibilia.*
14. *Citra diſpenſationem Pontificiam.*
15. *Triplex cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum.*
16. *I. Neceſſitas Eccleſiæ.*
17. *II. Utilitas Eccleſiæ.*
18. *III. Evidens meritorum prærogativa.*
19. *Plura incompatibilia Beneficia recipiens ipſo jure privatus eſt primo.*
20. *Intellige de facto.*
21. *Et poſt receptum, ſeu poſſeſſionem ſecundi.*
22. *Fallit, ſi quis fructus ſecundi Beneficii necdum percipiat.*
23. *Dicta privatio de facto incurritur ipſo jure.*
24. *Et quomodo intelligenda?*
25. *Solvitur notabilis inſtantia.*
26. *Quid, ſi quis primum cum ſecundo retinere contenderet?*
27. *In quibus caſibus plura ſimul Beneficia haberi poſſunt?*

13. CONCL. I. Quandocumque vel alterum Beneficium ſufficit ad honeſtam Clerici ſuſtentationem, vel ipſamet Beneficia de ſe ſunt incompatibilia, illicitum eſt, ſicque peccaminoſum, plura ſimul obtinere citra diſpenſationem Pontificiam. Ita communis. Et quidem, quantum ad primum membrum attinet, patet illud ex *c. Ad hæc. de Præbend.* ibi: *Illud eſt omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una, vel diverſis Eccleſiis plures Dignitates, vel Perſonatus obtineat &c.* Huc accedunt textus, & mala, ex pluralitate Beneficiorum provenientia, de quibus *num.* 1.

14. Altera pars, loquens de diſpenſatione Pontificia, ex eo probatur: quia habere plura Beneficia non eſt intrinſece malum, ſicuti mentiri, blaſphemare &c. ſed quamvis habeat quandam mali ſpeciem, ea tamen concurrentibus certis cauſis cohoneſtari poteſt.

15. Porro ejuſmodi juſta cauſa diſpenſandi in pluralitate Beneficiorum triplex a Doctoribus recenſeri ſolet; videlicet neceſſitas Eccleſiæ, utilitas Eccleſiæ, & evidens meritorum prærogativa. *arg. c. Tali. 1. q. 7.* ibi: *Niſi forte eos aut maxima Eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.*

16. Et quidem ob neceſſitatem Eccleſiæ poſſunt quandoque plura beneficia, etiam ultra congruam Clerici ſuſtentationem conferri, ſi deſint alii idonei Miniſtri, ut puta in locis Hæreticorum, in quibus eſt defectus Clericorum.

17. Deinde ob utilitatem Eccleſiæ id accidere poteſt, quando unus ſolus, licet abſens, magis putatur Eccleſiæ profuturus ſua auctoritate, potentia, doctrina & prudentia, quam alius præſens, vel plures alii: qua de cauſa filiis Principum conferuntur interdum plures Epiſcopatus, etiam ante ætatem, ut Eccleſiæ contra Hæreticos potentius defendantur. Pirhing *titul. de Præb. num. 191.* & alii.

18. Tandem de evidenti meritorum prærogativa habetur textus clarus *c. de multa. §. fin. de præb.* ibi: *Nullus plures Dignitates, aut Perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen, & litteratas perſonas, quæ majoribus Beneficiis ſunt honorandæ, cum ratio poſtulaverit, per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.*

19. CONCL. II. Quicumque de facto plura incompatibilia Beneficia, ſive curata, ſive alias incompatibilia ſimul recipere, ac retinere præſumpſerit, per receptionem ſecundi mox priori Beneficio eſt ipſo jure privatus, & is, ad quem ſpectat prioris collatio, libere illud confert, ſtatim atque inſtitutus ſecundum recepit. Ita habetur *cit. cap. de Multa, de præb.* juncta *Extravag. Execrabilis. §. Qui vero eod.* Accedit Concilium Trid. *ſeſſ. 7. de ref. c. 4.* quod prædicta Jura innovavit, & (cum illa loquerentur duntaxat de Dignitatibus, Perſonatibus, ſeu Officiis, aut aliis Beneficiis curam animarum habentibus annexam) ad alia Beneficia, etiam quomodolibet incompatibilia extendit; prout notat Fagnanus *in cit. c. de multa n. 3.* allegans deciſionem Rotæ, Garziam affirmantem ita eſſe indubitanter tenendum, & alios.

20. Dicitur notanter in Concluſione, *Quicumque de facto:* quia ſermo eſt de tempore moderno poſt Concilium Tridentinum; nam antehac variæ ſucceſſive emanarunt Conſtitutiones Pontificiæ, ut videre eſt, *c. Referente, de præb.* & *c. Quia nonnulli, de Cleric. non reſid.* & *cit. c. De multa:* atque *Extrav. Execrabilis.* Verum moderno tempore poſt Concilium Trid. procedit Concluſio, adeo ut hujus Decretum Fagnanus *loc. cit. n. 5.* ex quadam Cardinalium declaratione extendat ad plura Beneficia ſimplicia, ſi perſonalem reſidentiam requirant, aut primum ad congruam Clerici ſuſtentationem ſit ſufficiens: nam & talia ſecundum Canones ſunt incompatibilia.

21. Additur vero, *per receptionem ſecundi:* ſiquidem ſola aſſecuratio de altero Beneficio conſequendo non ſufficit ad inducendam dictam pœnam privationis, ſed requiritur actualis receptio, atque poſſeſſio ſecundi Beneficii: hoc enim importatur per ly *receptionem*, id eſt corporalem adeptionem, ut explicat cit. Fagnanus *num. 9.* & tenet Gloſſa *in c. de multa, de Præb.* Accedit ratio: quia in Jure *verba accipienda ſunt cum effectu, c. Relatum de Cler. non reſid.* & alibi.

22. Quinimo ob hanc rationem ſimiliter non cenſetur vacare primum Beneficium per adeptionem ſecundi Beneficii, cujus fructus ex cauſa etiamnum alius percipit; prout clare deciſum habetur *c. Si tibi conceſſo, de præb. in 6.* Rationem hujus ulteriorem dat Gloſſa *ibidem, verſ. Vacare,* quia talis non eſt adeptus plene, licet enim Beneficium habeat, fructus tamen non habet: & alioquin talis cogeretur mendicare, cum fructus ex ſecundo Beneficio non haberet, primo autem privatus exiſteret.

23. Dicitur ulterius in Concluſione, *priori Beneficio eſt ipſo jure privatus,* ſiquidem, ut hæc privatio modernis temporibus incurratur, non amplius opus eſt ſententia Judicis eam infligentis, ut olim *c. Quia nonnulli de Cleric. non reſid.* ſed de facto inducitur ipſo jure; prout liquet ex *cit. c. de multa de Præb.* juncto Concilio Triden. *Seſſ. 7. de reform. c. 4.*

24. Cæterum hæc Beneficii privatio intelligenda eſt quoad titulum, ſeu jus illud retinendi, non quoad poſſeſſionem: nam poſſeſſione Beneficii ejuſmodi Clericus privari non poteſt, niſi cauſa cognita; prout deſumitur ex *cap. Licet Epiſcopus, de Præb. in 6.*

25. Si dicas. Privatio Beneficii, & ipſum Beneficium nequeunt ſimul ſtare, cum privative opponantur; ergo, ſi Clericus ille ipſo jure privatus eſt Beneficio, repugnat, quod adhuc ejus poſſeſſionem retineat. Reſp. diſtinguendo antecedens: privatio Beneficii quoad titulum & poſſeſſionem ſimul nequit ſtare cum Beneficio, conceditur: privatio Beneficii quoad titulum duntaxat nequit ſtare cum Beneficio, ſeu Poſſeſſione ejus, negatur antecedens, & conſequentia. Nam, ut notat Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 29. num. 64.* leges illæ, quibus additur, quod delinquens ipſo facto ſit privatus officio & beneficio,

pri-

privant titulo, ſeu jure ad Beneficium, quatenus ipſo facto amittit jus ad illud, nondum autem ejus poſſeſſione, niſi poſt ſententiam Judicis.

26. CONCL. III. Inſuper, ſi quis prius Beneficium una cum ſecundo forte retinere contenderit, etiam ſecundo privatus exiſtit. Ita habetur *cit. c. de multa*, juncto Concilio Trident. *Seſſ. 7. cap. 4. de reform.* & tradit Fagnanus *cit. c. de multa num. 6. & 8.* dicens, hanc pœnam ipſo jure incurri. Ubi ulterius addit, Quamvis Gloſſa ſuper illam dictionem, *contenderit*, aſſerat, ad hoc, ut quis ſecundo etiam Beneficio ipſo facto privatus exiſtat, requiri, quod quis utrumque in Jure contentioſe retinere voluerit uſque ad litis conteſtationem: contrariam tamen aliorum ſententiam, qui volunt ex ſola retentione primi Beneficii cum ſecundo jam induci dictam privationem utriusque Beneficii, etiamſi, quando quis incipit conveniri, velit prius dimittere, eſſe tenendam; eo præſertim, quia Concilium Tridentin. *loc. cit.* hanc pœnam jure ipſo imponit illi, qui ejuſmodi Beneficia incompatibilia *recipere, & ſimul retinere præſumpſerit*.

27. Quæres. An in nullo prorſus caſu poſſit quis ſimul habere plura Beneficia? Reſp. Hoc in nonnullis caſibus accidere poſſe. Et primo quidem per legitimam diſpenſationem, de qua ſuperius *num. 15. & ſeqq.* Deinde id accidit ſine diſpenſatione, quoties ipſa Beneficia non ſunt incompatibilia, prout fit in Beneficiis ſimplicibus, quorum ſingula ad honeſtam ſuſtentationem Clerici non ſufficiunt. Tertio, ſi Eccleſia Cathedralis, vel Parochialis, aut Dignitas ob tenuitatem fructuum non ſufficiat congruæ ſuſtentationi Rectoris ſui, poteſt ſimul cum ea uniri, vel obtineri Beneficium ſimplex non requirens reſidentiam, iuxta Concilium Trid. *Seſſ. 24. de reform. cap. 15. & 17.* Inſuper ob eandem Eccleſiarum paupertatem poſſunt Epiſcopi, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati, uniones perpetuas Beneficiorum facere, & iſta poſtmodum ſimul ab eodem poſſideri, prout conceſſit idem Tridentinum *Seſſ. 21. de reform. cap. 5.* ubi ſequentia leguntur formalia: *Poſſint Epiſcopi: etiam tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegati juxta formam juris, ſine tamen præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcumque Eccleſiarum Parochialium, & Baptiſmalium, & aliorum Beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem:* ubi in ſimili caſu e. g. hæ Parochiæ ad invicem unitæ cenſerentur non amplius duæ, ſed unica Parochia, ſicque nec Epiſcopus conferre duo Beneficia incompatibilia proprie loquendo. Tandem ob præfatam cauſam quandoque Dignitati, vel Canonicatui acceſſorie annexa eſt Eccleſia Parochialis, quæ per idoneum Vicarium adminiſtrari, ac ſimul cum Canonicatu retineri poteſt: *text. clar. c. Extirpandæ. §. Qui vero, de Præb.* De hoc fuſius *lib. 3. decr. tit. 12. §. 3.*

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex ſit Renuntiatio Beneficiorum, & ex quibus cauſis fieri poſſit?

SUMMARIUM.

28. *Renuntiatio Beneficii, quid?*
29. *Non valet, niſi fiat coram legitimo Superiore.*
30. *Quilibet poteſt ſuo juri renuntiare, quomodo?*
 * *Beneficiatus ingreſſurus aliquam Religionem qualiter teneatur renuntiare ſuo Beneficio? Addit. I.*
 * *An ad renuntiationem, & quando requiratur conſenſus Patroni, ſi Beneficium fuerit Patronatum &c. Additio II.*
31. *Renuntiatio Beneficii tacita,*
32. *Et expreſſa.*
33. *Renuntiatio pura & conditionalis, quæ?*
34. *Ad renuntiationem requiritur juſta cauſa.*
35. *Sex cauſæ reſignandi Epiſcopatum.*
36. *Aliæ pro Renuntiatione Beneficiorum.*
 * *De Renuntiante, qui tamen intra 20. dies a ſua reſignatione moritur.*

28. CONCL. I. *Renuntiatio* eſt ſpontanea Beneficii Eccleſiaſtici dimiſſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Ita in re communis.

29. Dicitur, *facta coram legitimo Superiore:* ſiquidem Beneficia Eccleſiaſtica non niſi in manibus Ordinarii, hoc eſt, ipſius auctoritate interveniente reſignari debent *c. Si quis vero, & Si quis Presbyt. 7. q. 1.* Et aliter facta reſignatione non eſt valida; atque dimittens Beneficium ſine licentia ſui Prælati poteſt compelli ad illud reaſſumendum, etiam per Cenſuras Eccleſiaſticas *c. non oportet. q. 1. & c. Admonet, de Renunt.* cum Concordantiis.

30. Ne dicas. Quilibet poteſt ſuo iuri renuntiare. *c. Si diligenti de Foro compet.* ergo & Beneficiarius Beneficio, etiam ſine licentia ſui Superioris. Negatur enim conſequentia: nam regula illa eſt intelligenda, dummodo id fiat ſine præiudicio alterius, atqui poſt acceptationem Beneficii, & confirmationem manet Clericus Eccleſiæ ſuæ alligatus, quæ pateretur detrimentum, ſi quilibet ipſorum pro libitu ei renuntiare, & veniente lupo, id eſt, inſtante tribulatione, inſtar Mercenarii aufugere, oveſque ſibi concreditas relinquere valeret.

Additio I.

* Nec inſtes. Poteſt Beneficiatus abſque impetrata licentia Ordinarii ingredi aliquam Religionem a S. Sede Apoſtolica approbatam: ergo etiam poterit abſque dicta licentia renuntiare ſuo Beneficio. Reſpondeo enim, imprimis antecedens non eſſe verum, in caſu, quo ingreſſurus Religionem foret Epiſcopus, qui nequit ſuam ſponſam deſerere, etiam ſub ſpe melioris vitæ ſine conſenſu Papæ iuxta *cap. 10. de Renuntiatione*. Deinde etſi quoad inferiores Beneficiatos reſpectu ingreſſus in aliquam ſacram Religionem non requiratur, ut adhibeatur conſenſus actualis Ordinarii; cum talis ingreſſus etiam contradicente Epiſcopo fieri queat iuxta clarum textum Juris *c. Duæ ſunt. 19. q. 2.* conſulitur tamen (quinimo a pluribus Doctoribus exigitur) ut hæc licentia (quamvis eius obtentio non ſit neceſſaria) ſaltem petatur ob debitam erga Ordinarium reverentiam ante ingreſſum, ſimulque humiliter ſupplicetur pro concedendo tempore Novitiatus idoneo, qui Beneficium interim adminiſtret.

Reſp. II. Negando conſequentiam & paritatem. Diſparitas principalis eſt; quia Jus Canonicum in primo caſu id expreſſe concedit, in puncto autem renuntiationis expreſſe denegat. Accedit, quod per ingreſſum in Religionem non æque ac per renuntiationem relinquat aliquis ex toto Beneficium, ſed ſibi adhuc uſque ad Profeſſionem ius reſervat regrediendi, ſi ex Novitiatu egrederetur. Videatur de hoc fuſius Jus Canonicum *lib. 1. decret. tit. 9. num. 21. & ſeqq.* *

Additio II.

* Porro pergendo iterum de Renuntiatione, ſi Beneficium aliquod fuerit patronatum, vel electivum, etiamſi tale libere ac ſimpliciter poſſit reſignari in manus Superioris; nequit tamen id fieri titulo permutationis, vel in favorem tertii abſque Patronorum, vel Eligentium conſenſu; alias enim, niſi prædicti velint ſponte ratificare, poſſent ob præiudicium ſibi factum agere ad irritandam reſignationem, de quo vid. in Jure Can. *lib. 1. titul. 9. num. 61. & 62.* *

31. CONCL. II. Renuntiatio Beneficii Eccleſiaſtici alia eſt tacita, alia expreſſa. Ita communis ac patet inductione. Et quidem *Renuntiatio tacita* dicitur ea, quæ fit facto aliquo reſignationem ſignificante, vel ex diſpoſitione Juris eam importante. Nam, qui facit id, quo poſito ex ipſius Juris conſtitutione Beneficium amittitur, ſeu retineri nequit, eidem tacite, ſeu ipſo facto renuntiare cenſetur. Sic fit, dum Beneficiarius in Minoribus conſtitutus contrahit Matrimonium: quia tunc Beneficium Eccleſiaſticum ipſo iure vacat *argum. cap. 1. & 2. de Cler. conjug.* Idem dicendum de eo, qui Religionem ſolemniter profeſſus eſt: *c. Beneficium de Regularibus in 6.* & huiusmodi.

32. *Renuntiatio expreſſa* Beneficii Eccleſiaſtici illa eſt: quæ fit verbis expreſſis, aut ſcriptis, voluntatem renuntiandi aperte declarantibus coram legitimo Supe-

Superiore eam acceptante: poſt quam acceptationem non amplius datur locus pœnitentiæ, ſed poteſt Reſignans etiam invitus compelli ad dimittendam poſſeſſionem Beneficii juxta *cap. 12. de Renuntiatione*. Cæterum

33. Renuntiatio expreſſa ſubdividitur in puram, ſeu ſimplicem, & abſolutam, & in conditionalem. *Renuntiatio pura* ſeu *abſoluta* eſt, quæ fit ſine adjectione ullius conditionis, modi vel pacti. *Conditionalis* vero, quæ fit ſub certa conditione, pacto vel modo: ut ſi fiat Renuntiatio Beneficii ex cauſa permutationis, vel ſi quis illud reſignet in favorem tertii, puta, ut Beneficium conferatur Caio conſanguineo ſuo, & non aliter intendat reſignare; quod appellant *Reſignare in favorem tertii*, ſeu ſub clauſula, *Non aliter*. Inſuper Renuntiatio conditionalis cenſetur ea, in qua reſignans reſervat ſibi fructus vel penſionem ex Beneficio: de quibus ſingillatim in progreſſu.

34. CONCL. III. Ad Renuntiationem Beneficii requiritur juſta, & legitima cauſa; alioquin Superior eam admittere non tenetur, neque debet. Ita communis. Ratio eſt: quia, ſi quilibet pro ſuo arbitratu poſſet Beneficium relinquere, talis libertas in maximum Eccleſiæ detrimentum cederet aufugientibus paſſim per Renuntiationem Paſtoribus, ſi viderent lupum venientem ſeu tribulationem inſtantem.

35. CONCL. IV. Sex ſunt cauſæ, ob quas Epiſcopus poſt ſui confirmationem poteſt petere, & Papa ſolet concedere licentiam cedendi, ſeu reſignandi Epiſcopatum. Patet hoc ex *c. Niſi cum pridem de renunt.* ubi ſequentes ſex cauſæ enumerantur. I. *Conſcientia criminis*: non quidem cujuſcumque, ſed illius duntaxat, quod poſt actam pœnitentiam impedit executionem Officii. II. *Imbecillitas corporis* per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Paſtorale. III. *Defectus ſcientiæ*, etiam competentis. IV. *Malitia plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipſius regimine declinare. V. *Grave ſcandalum*, quod aliter ſedari non poteſt. VI. *Irregularitas perſonæ*; de quibus verſiculi ibidem in Summario allegati:

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala: cedere poſſit.

36. CONCL. V. Renuntiationes Beneficiorum inferiorum ſolent admitti tum ex prædictis, tum etiam aliis levioribus cauſis. Ita Pirhing. *tit. de Renunt. num.* 54. poſt Azorium, & alios. Sic in Curia Romana ſolet de facto admitti renuntiatio Beneficii inferioris, præſertim ſimplicis, quando reſignans multo tempore ſervivit in Eccleſia: vel quando is reſignat, ut Beneficium dimiſſum alteri conferatur, in cujus gratiam illud Clericus dimittit; dummodo in Sacris conſtituto, & reſignanti aliunde ſit proviſum, unde honeſte ſeſe alere poſſit. Concordat Bulla S. Pii V. quæ incipit: *Quanta Eccleſiæ* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani conſtit. 58. dicti Pontif.*) in qua plures cauſæ, ob quas inferiores Beneficiatii reſignare valeant, recenſentur, veluti ſi reſignantes ſint ſenio confecti, valetudinarii, aut corpore impediti, vitiati; ſeu quia eos ad aliud beneficium contigerit promoveri; vel ſi ſint Religionem ingreſſuri, aut Matrimonium contracturi, ſi ſtatim poſtea id re ipſa exequantur; quique ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii reſidere ſecuri: dummodo reſignaturis, & ſacro Ordini mancipatis aliunde ſit proviſum, quo poſſint commode ſuſtentari.

Additio.

* Quæres. An reſignatio habeat ſuum vigorem, ſi Parochus, vel alius Beneficiatus ægrotus ob continuas ſuas infirmitates reſignet, ſuppliciter proponens aliud idoneum ſubjectum: interea tamen intra viginti dies, a die reſignationis a legitimo Superiore acceptatæ numerandas, morte abripiatur? Reſp. Reſignationem ſimilem, ac Collationem Beneficii poſtmodum titulo reſignationis factam eſſe penitus nullam, ac ſi non fuiſſet, ipſumque tale Beneficium cenſeri vacare per obitum. Ita expreſſe habetur in Regulis Cancellariæ *Regula, De viginti. tempore Innocentii XII. ac Clementis* XI. apud Reiffenſtuel ordine 19. Atque Cochier in dictam Regulam ſcribens *num. 25. verſ. Itaque fruſtra*. Inſuper addit contra Rebuffum, eamdem procedere etiam quoad illos, qui dum actu reſignarunt, adhuc fuerant ſani; poſtea tamen intra hos 20. dies caſu quodam, aut ſuperveniente inopinato morbo vitam ſuam clauſerunt; ubi adducitur pro hac ſententia a P. Reiffenſtuel *lib. 1. tit. 9. num.* 71. Rota Romana, diciturque ibidem, ita declaraſſe Clementem VII. Cæterum ex eodem Auctore *lib. 3. decret. tit. 5. §. 16. & 17.* & ex dictis *tract. 2. diſt.* 1. *num.* 25. nota, quod Regulæ Cancellariæ nil aliud ſint, quam quædam Conſtitutiones, quas ſinguli Pontifices ad initium regiminis circa cauſas Beneficiales, & Judiciales facere, vel ſaltem a prædeceſſoribus factas innovare, augere, vel minuere ſolent, prout in Domino videbitur. Et licet in his partibus concordata Germaniæ Regulis Cancellariæ in multis derogent, non tamen in omnibus: in ſpecie non derogant eidem Regulæ *de viginti*: uti ſingulariter advertit Reiffenſtuel *lib. 3. tit. 5. §. 19. num.* 540. * † Benedictus XIV. in ſua Conſtitutione *Eccleſiaſtica Miniſteria Bullarii Tom. II. Num. X.* quoad renuntiationes, & ceſſiones Beneficiorum factas in manu Summi Pontificis innovat Conſtitutionem Gregorii XIII. incipientem *Humano vix judicio*, ac mandat, ne mandata procuræ ad reſignandum, admittantur ſi fuerint ſignata ante octo menſes quoad perſonas exiſtentes citra montes, vel duodecim ultra montes. Inſuper edicit, ut poſt Reſcriptum a Datario factum de admiſſione reſignationis intra ſex menſes quoad Citra-montanos, & novem ultra montes, poſſeſſio reſignatorum Beneficiorum capiatur, alias nullam eſſe reſignationem, decernit.

QUÆSTIO IV.

An ſit licita Reſignatio Beneficii in favorem tertii, vel reſervata annua Penſione?

SUMMARIUM.

37. *Reſignatio in favorem tertii, an ſit licita?*
38. *Quid, ſi quis ſimpliciter reſignet, & certam perſonam ſolum recommendet?*
39. *An tunc Epiſcopus teneatur, vel poſſit huic conferre?*
40. *Reſignare Beneficium reſervata penſione, an liceat?*
41. *Penſio, quid?*
42. *Id Regulariter illicitum.*
43. *Tamen ex juſta cauſa poteſt Epiſcopus conſtituere penſionem in Beneficio, & reſignans pro ea ſibi conſtituenda ſupplicare,*
  * *Vel præcipue aliquam amicabilem compoſitionem cum altero inſtituere, & quomodo? Additio I.*
  * *Qualis penſio poſſit ab Epiſcopo reſignanti deſignari? Addit. II.*

37. CONCL. I. Reſignationes in favorem tertii, ſeu cum clauſula, *Non aliter*, ob ſpeciem Simoniæ, quam habent, juxta Stylum Curiæ non poſſunt fieri, niſi in manus Summi Pontificis. Ita Leſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 35. dubit.* 14. poſt Navarrum, Rebuffum, & alios, ac ſequitur Engel *tit. de Renuntiat. num.* 8. citans communem omnium doctrinam, & in praxi obſervatam. Ratio eſt: quia Reſignationes Beneficiorum in favorem tertii ſpeciem quamdam præ ſe ferunt hæreditariæ ſucceſſionis, quam ſacri Canones ſemper deteſtantur, volentes, ut Beneficia Eccleſiaſtica ſecundum merita perſonarum, & quidem dignioribus, conferantur. Accedit, quod ejuſmodi Reſignatio cum clauſula, *Non aliter*, ſi fiat in manus Epiſcopi, aut alterius Papa inferioris, vel contineat Simoniam Juris Eccleſiaſtici, ut multi volunt, vel ſaltem ſpeciem talis Simoniæ: *Cum in ſpiritualibus omnis pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare. cap. ult. de pactis*, juncto *c. Quaſitum de rerum permut.* ibi: *Pactio præmiſſa circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet Simoniæ.*

38. CONCL. II. Si quis tamen ſimpliciter reſignet, & per modum recommendationis potius, quam rigoroſæ obligationis Epiſcopo certam aliquam perſo-

nam

nam nominet, non eſt jure prohibitum, quin Epiſcopus poſſit perſonæ recommendatæ, ſi ea cæteroquin idonea fuerit, ejuſque qualitas mereatur, Beneficium illud conferre. Ita Zoeſius *tit. de Simonia num.* 72. Covarruvias *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 5. *num.* 5. & Engel *loc. cit. num.* 8. Idque deſumitur ex *c. Cum univerſorum, de Rerum permut.* & *c. Ex parte n.* 12. *de Offic. Jud. deleg.* ubi ſimiles Reſignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint.

39. Notandum tamen cum citatis Auctoribus, quod facta ejuſmodi Reſignatione pure ac ſimpliciter in manus Epiſcopi, haud obſtante, quod preces pro aliquo oblatæ fuerint, Epiſcopus non ſit adſtrictus, ut huic conferat Beneficium, neque injuriam faciat nominato, ſi alteri conferat. Ratio eſt: quia, cum Renuntiatio in favorem tertii ſit Jure prohibita; ſimulque Reſignatio Beneficii debeat fieri pure, hoc ipſo non poteſt illi nominato jus quodpiam fuiſſe acquiſitum (nam ſola precum interpoſitio tale jus non tribuit) & conſequenter neque injuria per denegatam collationem eidem irrogabitur. Attamen non peccabit Epiſcopus, ſi conferat Beneficium nominato, pro quo preces fuere oblatæ, dummodo aliud Canonicum impedimentum non obſtet, & perſonæ qualitas id mereatur, ut dictum *n. prae.*

40. CONCL. III. Reſignare Beneficium Eccleſiaſticum reſervata annua penſione, coram Epiſcopo, vel alio Collatore Papa inferiore, regulariter loquendo non licet. Ita communis.

41. Ubi notandum, quod per *penſionem* in propoſito intelligatur jus percipiendi partem fructuum ex Beneficio alieno, auctoritate Superioris cuipiam juſta de cauſa conſtitutum: ut ſi auctoritate Epiſcopi aſſignetur Parocho, ob ſenectutem v. g. reſignanti, certa pars reddituum illius Beneficii, ab ejus Succeſſore ipſi perſolvendorum ad honeſtam vitæ ſuæ ſuſtentationem. Hoc prænotato,

42. Concluſio probatur ex eo: quia Beneficia Eccleſiaſtica ſunt conferenda ſine diminutione, id eſt, ſine novi oneris impoſitione, aut aliqua fructuum detractione; prout habetur toto Titulo, *Ut Beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur:* atqui hoc non fit, quando conſtituitur cuipiam penſio in Beneficio; ergo.

43. Additur in Concluſione, *regulariter loquendo*: nam ex juſta & rationabili cauſa poteſt non ſolum Summus Pontifex, ſed etiam Epiſcopus penſionem in Beneficio conſtituere: ut puta, quia reſignans eſt ætate decrepitus, vel infirmus, ut ſic ex penſione habeat, unde honeſte ſuſtentetur, vel quando pro bono pacis fit reſignatio Beneficii litigioſi, & hujusmodi. Barboſa *part.* 3. *de Offic. & Pot. Epiſc. allegat.* 85. *num.* 3. Engel *tit. de Renuntiat. num.* 10. & alii. Hoc ipſum deſumitur ex *c. Niſi eſſent de Preb.* ubi legitur quædam proviſio, ſeu penſio quadraginta librarum, reſignanti pro bono pacis per Judicem facta, & per Papam tolerata; ergo pariter nihil obſtat, quin pure ac ſimpliciter reſignanti Epiſcopus ex ejuſmodi juſta cauſa poſſit penſionem aliquam conſtituere. Quinimo pro ea ſibi conſtituenda poteſt ipſemet reſignans, ut ſecurior ſit, Epiſcopo ante Reſignationem ſupplicare *arg. c. Tua nos*, *de Simonia* ibi: *Rogans humiliter*.

Additio I.

" Inſuper juxta præſentem Auctorem & plures alios a ſe *lib.* 3. *decret. tit.* 12. *n.* 105. citatos poſſunt prævie ipſimet & invicem Reſignans, & Reſignatarius futurus ſuper penſione danda amicabiliter inter ſe tractare, non quidem ac ſi vellent, ac intenderent abſolute, & vi alicujus pacti per ſe ipſos hanc penſionem, ejuſque quantitatem concludere; ſed quaſi ſub conditione relata in conſenſum Epiſcopi, in cujus manibus beneficium libere debet reſignari, ſuppliciter quidem rogando pro penſione reſignansi conſtituenda; ſimul tamen ſeſe ejuſdem diſpoſitioni finaliter omnino ſubmittendo: nam omne pactum prævium circa Beneficia foret illicitum atque prohibitum Jure Canonico; in quo juxta Capitulum *Niſi eſſent*, 21. *de Prabendis*, penſionem quadraginta Librarum, ad dies gravati Prioris alteri pro bono pacis conſtitutam non aliter Papa toleravit, niſi quia NB. *non ex pactione partium*, *ſed ex juſſione Judicum* debebat exhiberi. Videatur Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 98. "

† Jure novo Benedicti XIV. ex ſua Conſtitutione *In ſublimi*, irrita & illicita declarantur clandeſtina pacta inter Reſignantem, & Reſignatarium contemporanea eidem reſignationi, quibus ſe obligat Reſignatarius ad penſionem caſſandam, & extinguendam per anticipatas ſolutiones. Irritas etiam ſimiles extinctiones, ſeu translationes commodi exigendi penſiones in favorem ipſius Reſignatarii, pacta certæ pecuniæ ſumma intra ſex menſes poſt adeptum a Reſignatario Beneficium inita. Si ſecus fiat, declarat Reſignatarium ab omni jure Beneficii ipſo facto excidiſſe, inhabilem eſſe ad alia obtinenda, & pecuniam ſolutam pro ea caſſatione reſtituendam eſſe, & applicandam ab Ordinario ad cauſſas pias. *Bullarii Tom. I. Conſtit. Num. XXX.*

Additio II.

" Quæres. Qualem penſionem poſſit Epiſcopus Beneficiato libere, & ex juſta cauſa Reſignanti deſignare? Reſp. I. Epiſcopus poteſt libere & ex juſta cauſa Reſignanti talem deſignare moderatam penſionem, quæ duret uſque ad mortem novi Beneficiati. Ita communis cum præſenti Auctore *lib.* 3. *decret. tit.* 12. *num.* 89. teſtaturque Gonzalez apud eundem, ita ſæpius fuiſſe deciſum a Rota, atque deducitur ex *cap.* 21. *de Prabendis*: ubi ſimili penſio impoſita admittitur. Reſp. II. Utrum Epiſcopus poſſit etiam Reſignanti deſignare talem penſionem, quæ duret uſque ad mortem ipſius Reſignantis, ita ut ad eadem non ſolum novus Beneficiatus, ſed etiam, ipſo mortuo, Succeſſor illius dare obligetur, uſque dum ipſemet primus Reſignans vita fungatur, inter Doctores controvertitur; ubi præſens Auctor *loc. cit. num.* 91. cum Fagnano, & aliis probabilius negat, id fieri poſſe ab Epiſcopo Inſiſtendo puncto Juris; quia hanc poteſtatem Summus Pontifex neque concedit ſuis Judicibus delegatis juxta *cap. Niſi eſſent.* 21. *de Prabendis*, addens ſequentem rationem, *ne forte circa proventus aliqua videatur facta ſectio &c.* quæ ratio utique pugnat æque quoad Epiſcopum, quam quoad Judices delegatos? Dixi notanter *inſiſtendo puncto Juris*: nam vi conſuetudinis ſaltem poſſe ab Epiſcopo etiam talem penſionem deſignari, ait cum pluribus a ſe citatis Schmalzgrueber *lib.* 3. *decret. tit.* 12. *n.* 8.

QUÆSTIO V.

An, & quomodo poſſit fieri permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum?

SUMMARIUM.

44. *Permutatio Beneficiorum propria auctoritate fieri nequit.*
45. *Secus, accedente auctoritate Superioris.*
46. *Solvitur inſtantia.*
 " *Additur aliquod notandum pro permutantibus.*
47. *Forma & modus permutandi Beneficia, qualis?*
48. *In permutatione Beneficiorum, an pro habente pinguiores proventus poſſit ſuppleri pretium?*
49. *Affirmant aliqui.*
50. *Oppoſita ſententia eſt probabilior, ac merito tenenda.*
51. *Nequeunt permutari proventus ſine Beneficio.*
52. *Solvuntur rationes prioris ſententiæ.*
53. *Poteſt tunc Epiſcopus penſionem conſtituere in pinguiori Beneficio.*

44. CONCL. I. Etſi illicita ſit, quin etiam accedente pactione Simoniaca, permutatio Beneficiorum Eccleſiaſticorum privata auctoritate facta, atque inſuper Beneficia Eccleſiaſtica perdant, qui ea propria auctoritate commutant: nihilominus licita eſt reſignatio Beneficiorum cauſa permutationis inter perſonas Eccleſiaſticas idoneas, auctoritate legitimi Superioris interveniente. Ita certa, & communis, patetque ſingula ex diverſis textibus Juris. Et quidem prima pars habetur *c. Quæſitum*, *de Rerum permutat.* ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa,*

ſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet Simonia, cum Concordantiis. Deinde, quod perdant ſua Beneficia, qui eadem propria auctoritate permutant, textus eſt clarus in *c. Cum olim Eod.* Cæterum ea communt DD. non cenſentur propria auctoritate commutare illi, qui præciſe quidem inter ſe conveniunt, aſt non niſi cum relatione ad futurum Superioris conſenſum.

45. Altera pars Concluſionis, quod videlicet legitima Superioris auctoritate interveniente, licita ſit reſignatio Beneficiorum cauſa permutationis, habetur *cit. c. Quæſitum, de Rerum permut.* juncta *Clem. un. eod.* Ubi inſuper additur, quod, ſi quæ Beneficia ex cauſa permutationis ab aliquibus reſignata fuerint, ea aliis, quam ipſis permutare volentibus conferri nequeant; alioquin Collatio nullius ſit firmitatis.

46. Nec obſtat textus *c. Majoribus de Præbend.* ibi: *Diviſionem præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus*. Reſp. enim cum Gloſſa ibidem, id intelligendum *ſine auctoritate Superioris*: Superior enim, ſi expedire viderit, poterit admittere reſignationem cauſa permutationis factam, per textus *num. præc.* allegatos, etſi hujuſmodi permutatio propria auctoritate neutiquam fieri poſſit. Et hoc modo concordantur jura juribus.

Additio.

* Ubi tamen ſemper, ac pro ſemper advertendum eſt, quod, etſi auctoritate Superioris, vel Legis ex juſta cauſa ſimilis permutatio Beneficiorum cum annexis conformiter jam dictis, & adhuc dicendis licite fieri queat; eadem tamen prohibita, & ſimoniaca ſit, ſiquidem auctoritas Superioris in ipſa permutatione interveniat, interim tamen permutantes *propter hanc ipſam permutationem* præter jam in occulto cætera inſtituerint pacta non ſolum conditionata ad Superiorum legitimam ſatisfactionem, verum abſoluta, & quæ potius Ordinariis abſcondere elaborant. Ratio eſt; quia, uti deducitur ex *cap. 7. de Tranſact. & c. ult. De pactis*, in materia Beneficiali omne pactum privatum de pecunia, vel alio temporali dando intuitu cujuſcumque reſignationis longe abeſſe debet. Et hinc ſimoniaca eſt permutatio, quæ fit cum pacto privatorum, ut Reſignatarius ſolvat Reſignanti illas expenſas, quas ille aliquando in Beneficii aſſecutione ſolvere debuit; vel poſito, quod unum Beneficium ex permutandis majores ferat redditus alio, ut alter qui permutatione acquirit pinguius, propterea ſolvat omnes expenſas in admiſſione permutationis propter taxam Cancellariæ e.g. in expeditione litterarum faciendas, vel ut mobilia in loco pinguioris Beneficii ſimul relicta, majori emat pretio &c. Vide Jus Canonicum hujus Auctoris *lib. 1. decret. tit. 9. §. 4.* *

47. CONCL. II. Forma, & modus permutandi Beneficia eſt, ut ea Clerici reſignent in manus Ordinarii, exprimentes, quod id cauſa permutationis faciant, ita tamen, quod prius acceſſerit conſenſus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel præſentandi habent. Quo caſu arbitrari debebit Ordinarius, num admittenda ſit reſignatio, nec ne? & ſi admittendam cenſuerit, nulli alteri, ſed præciſe ipſis cauſæ permutationis reſignantibus Beneficia illa conferre poterit, ac debebit; & collatio aliis facta non tenebit. Ita habetur *citat. Clem. un. de Rerum permut.*

48. Quæres. An in permutatione Præbendarum, ſive Beneficiorum Eccleſiaſticorum quoad titulum, quorum unum pinguiores habet proventus, abſque labe Simoniæ poſſit ſuppleri pretium pro minus valente? Ratio dubitandi eſt; quia, quando duæ Eccleſiæ jure proprietatis una cum ſuis poſſeſſionibus invicem permutantur, poteſt pro alterius Eccleſiæ poſſeſſionibus pretium ſuppleri, dummodo adhibeatur cautela in Jure Canonico *c. Ad quæſtiones, de Rerum permut.* inſinuata: hoc eſt, dummodo id fiat, non unicum duntaxat contractum inſtituendo (alioquin enim pretium refundi videretur etiam pro ipſamet Eccleſia, quod ſapit Simoniam) ſed faciendo duos contractus, quorum uno ad invicem gratis Eccleſiæ, altero autem poſſeſſiones earum cum refuſione certæ pecuniæ permutantur: ergo idem videtur poſſe fieri in propoſito.

49. Reſp. In ſolutione hujus dubii variant Doctores. Et quidem affirmant Angelus, & Sylveſter *verſ. Permutatio 2. quæſt. 6.* poſt Abbatem *c. Ad quæſtiones num. 3. de Rerum permutat.* Eandem ſententiam ex profeſſo tradit Leſſius *lib. 2. cap. 35. num. 101.* allegans Sotum & Cajetanum. Probant imprimis hanc ſententiam ex *cit. cap. Ad quæſtiones. Eod.* ob paritatem rationis. Addit Leſſius, hanc compenſationem exigi poſſe non pro exceſſu, qui remanet annexus ipſi titulo Beneficii, ſed pro incommodo temporali, quod quis ſubit ſeſe ſpoliando majoribus illis proventibus: aut ſpe ipſorum. Sed, quidquid ſit de probabilitate hujus opinionis.

50. Oppoſita ſententia non ſolum eſt probabilior, ſed jure merito tenenda; prout eam tenent Covarruvias *lib. 1. var. reſol. cap. 5. num. 9.* Navarrus *cap. 23. Manualis num. 100. §. Tertio.* Layman *lib. 4. tract. 10. cap. ult. num. 54.* citans inſuper Suarez, & Vaſquez, Engel *tit. De Rerum permut. num. 4.* poſt Barboſam, Vallenſis, & alii. Ratio hujus ſententiæ, ſimul & diſparitatis inter permutationem duarum Eccleſiarum una cum ſuis poſſeſſionibus quoad proprietatem, & inter permutationem duorum Beneficiorum quoad titulum una cum ſuis proventibus hæc eſt: quia in priori caſu duæ poſſunt intervenire, atque interveniunt permutationes, ſibi invicem non permixtæ; una videlicet Eccleſiarum, altera poſſeſſionum, duobus e. g. Monaſteriis pleno jure incorporatarum, juxta *cit. cap. Ad quæſtiones Eod.* Econtra in altero caſu una duntaxat poteſt intervenire permutatio, ſicque nequit adhiberi conſimilis cautela.

51. Probatur hoc ultimum: quia Beneficiarius non eſt dominus poſſeſſionum v. g. agrorum, aut prædiorum Beneficii (ſicque has diſtincto contractu permutare nequit) ſed ex iis tantum percipit redditus, ut quid acceſſorium ad ipſum Beneficium. Deinde Beneficiarius etiam non habet jus, & dominium reddituum futuro primum tempore obventurorum, ſed ea primum acquiſiturus eſt ſub conditione Beneficii retinendi, atque officii debiti præſtandi; ergo antecedenter eoſdem permutare nequit. Tandem permutatio illorum redditnum, cum ſint quid acceſſorium ad Beneficium, ſimulque primum acquirendi ſub conditione Beneficii retinendi, hoc ipſo nequit ſeparari a permutatione Beneficii, ſicut fit in permutatione Eccleſiæ, ſuarumque poſſeſſionum quoad proprietatem.

52. Et per hoc patet ad rationes prioris ſententiæ. Nam ad primum negatur conſequentia, & paritas inter permutationem Eccleſiarum una cum poſſeſſionibus, & permutationem Beneficiorum una cum redditibus: quia ibi poſſunt inſtitui duo contractus permutationis, non hic, ut proxime explicatum. Ad alterum dicitur, redditus futuros Beneficii, ac ſpem ipſorum conſequendorum habere neceſſariam dependentiam & connexionem cum Beneficio, cum ſint acceſſorium hujus: unde urget illud *can. Si quis abjecerit 1. quæſt. 3.* ibi: *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

53. Cæterum his non obſtantibus, poteſt auctoritate Epiſcopi [illegible] hujuſmodi caſu conſtitui penſio in pinguiori Beneficio, præſtanda alteri Beneficiario, non quidem pro compenſatione exceſſus, ſed quia illud e. g. ob utilitatem Eccleſiarum pro minus pingui relinquit. Engel *loc. cit. num. 4.* poſt Nacarrum *de Simonia conſil. 43. num. 4.* Vide Jus Canon. *lib. 3. decret. tit. 19. num. 28. & ſeqq. præſertim n. 33.*

DISTINCTIO III.

De Jure Patronatus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Jus Patronatus, & quomodo acquiratur?

SUMMARIUM.

1 *Jus Patronatus, quid?*
2 *Tribus potiſſimum modis acquiritur.*
3 *Quis cenſeatur Eccleſiam fundaſſe,*

4 *Ædi-*

4 *Ædificaſſe, ac*
5 *Dotaſſe?*
6 *Acquiritur Jus Patronatus etiam Præſcriptione,*
7 *Ac Privilegio, & quomodo?*
8 *Legitime acquiſitum tranſit ad hæredes.*
9 *Hi ſuccedunt non in capita, ſed in ſtirpes.*
10 *Jus Patronatus ab uno in alium transfertur 4. modis, nimirum*
11 *Succeſſione, Donatione,*
12 *Permutatione,*
13 *Venditione univerſitatis.*
14 *Tamen id per ſe vendi nequit.*
* *Jus præſentandi cui competat, ſi Caſtrum, cui annectitur, detur in Feudum, Emphyteuſin, aut Dotem, vel oppignoretur?*
15 *Jus Patronatus procedit ex gratia, & privilegio Eccleſiæ.*
16 *Hodie tamen non gratia cenſetur, ſed Jus.*
17 *Ejus etiam Laici, ac fœminæ ſunt capaces.*
18 *Solvitur objectio.*
* *Apud Impuberes quis præſentet?*

1. CONCL. I. *Jus Patronatus*, quantum ad propoſitum, eſt Jus nominandi, ſeu præſentandi Clericum idoneum, promovandum ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. Ita in ea communis. Dicitur primo, *Jus nominandi*: nam iſta duo hic ferme ſumuntur pro eodem, quamvis cæteroquin nominatio latius pateat, quam præſentatio. Et additur, *ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans*: tum ad magis explicandam naturam illius Juris Patronatus, de quo agitur in propoſito (nam Jus Patronatus nonnullas alias in Jure acceptiones habet) tum quia, ſicut inſtitutio, ita & præſentatio ad Beneficium non vacans irrita eſt: *arg. c. Illud, de Jure Patronatus*. Reliquæ particulæ patebunt ex dicendis.

2. CONCL. II. Tribus potiſſimum modis acquiritur Jus Patronatus reſpectu Beneficii Eccleſiaſtici, nimirum ex fundatione, ædificatione, & donatione. Ita Gloſſa communiter recepta in *c. Piæ mentis 16. quæſt. 7.* & concordat Concilium Tridentinum *Seſſ. 14. cap. 12. de Reform.* Unde verſiculus ille a citat. Gloſſa relatus:

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

3. *Fundaſſe* dicitur, qui fundum, ſeu terræ ſolum dedit, in quo Eccleſia conſtrueretur.

4. *Ædificaſſe* dicitur, qui Eccleſiam ſuis ſumptibus conſtruxit, *arg. c. Monaſterium 16. quæſt. 7.* cum Concordantiis. Quod ſi Eccleſia ſolum reparetur, ſeu reficiatur, Jus Patronatus non acquiritur, niſi ipſa fuerit penitus deſtructa. Si vero funditus deſtructa fuit, & de conſenſu Epiſcopi aliquis eam reædificet, licet forſan de eadem materia, verius eſt, hunc acquirere Jus Patronatus, ac priorem dominum non amplius remanere Patronum; prout tenet, ac probat Gloſſa *in c. Quoniam, verſ. Fundatores, de Jure Patronatus*.

5. Tandem *Dotaſſe* dicitur, qui Eccleſiæ annuos redditus ſufficientes aſſignavit. Porro, qui Eccleſiam ædificat, hoc ipſo videtur etiam ſe obligare ad dotandum, ſi nemo alius dotet: ſiquidem Eccleſia ſine dote conſecrari non debet, *c. Nemo Eccleſiam, de Conſecr. diſt. 1.* & *c. Cum ſicut. de Conſecr. Eccleſ.* juncta Gloſſa magna ibidem, dicente: *Qui fundat Eccleſiam, tenetur dotem aſſignare eidem*, ſubintellige; niſi alius dotare velit.

6. Dicitur notanter in Concluſione; *tribus potiſſimum modis*: nam quamvis enumerat tres ſint principaliores, nihilominus aliis quoque modis Jus Patronatus acquiri poteſt, videlicet Præſcriptione, ac Privilegio. Et quidem contra Eccleſiam ab initio liberam de facto non præſcribitur Jus Patronatus, niſi tempore immemoriali: quod ipſum tamen legitime probari debet, juxta præſcriptum Concilii Trid. *Seſſ. 25. cap. 9. de Reform.* Verum contra Eccleſiam non liberam, ſed patronatam, ſeu potius contra ejus Patronum præſcribitur Jus Patronatus ſpatio quadraginta annorum. Vallenſis *tit. de Jure Patronatus*. §. 1. & alii. * Quinimo, ſi prior Patronus non fuerit Monaſterium, vel alia cauſa pia, ſed potius aliqua perſona privata, ajunt communiter Doctores, ne quidem quadraginta annos requiri; ſed ſufficere cum Titulo decem inter præſentes, & viginti inter abſentes; abſque Titulo autem triginta. Ita præſens Auctor in Jure Canonico *lib. 3. decret. titul. 38. num. 15.* *

7. Cæterum ex Privilegio poteſt acquiri Jus Patronatus, quando ejuſmodi privilegium cuipiam de Eccleſia, vel Chriſtiana Republica bene merito a Summo Pontifice conceditur, etiamſi Eccleſiam illam non fundaverit, neque conſtruxerit, neque dotaverit. At vero Epiſcopus loci, aliique Prælati Papa inferiores tale privilegium concedere non poſſunt: *text. clar. cap. 2. de Rebus Eccleſiæ non alien. in 6.* juncto Concilio Trid. *loc. cit.*

8. CONCL. III. Jus Patronatus ſemel legitime acquiſitum tranſit etiam ad hæredes, niſi aliud ex prima Juris Patronatus conſtitutione appareat. Ita communis. Notanter additur, *niſi aliud ex prima &c.* ſiquidem in poteſtate Fundatoris eſt, an velit omnino remittere Jus Patronatus, vel ſibi tantum aut Familiæ ſuæ, vel etiam hæredibus extraneis reſervare. Engel *tit. de Jure Patr. num. 15.* & alii.

9. Notandum tamen, quod ſucceſſio hæredum in Jure Patronatus non fiat *in capita*, ſed *in ſtirpes*. Unde, ſi plures ſint ſimul Patroni, atque ex iis unus mortuus fuerit relictis tribus v. g. hæredibus, iſti tres hæredes unum tantum votum in præſentando habent, adeoque vel debebunt conſpirare in unius Clerici præſentationem, vel inter ſe antea convenire, ut alternis vicibus præſentent. *Clem. 2. de Jure Patron.*

10. CONCL. IV. Generatim quatuor modis ab uno in alium transfertur Jus Patronatus, videlicet ſucceſſione, donatione, permutatione, & venditione univerſitatis. Ita communis. Hinc illi verſus a Gloſſa *in c. Ex inſinuatione, de Jure Patr.* relati:

Jura Patronatus tranſire facit novus hæres:
Res permutata, donatio, venditioque.

11. Et quidem (ut taceatur *ſucceſſio* de qua *Concl. præc.*) Jus Patronatus transfertur ab uno in alium *donatione arg. cap. Illud, &c. Nullus eod.* Veruntamen in donatione Juris Patronatus perſonalis, ſi fiat de Laico in Laicum, vel etiam in Clericum qua perſonam privatam, neceſſario debet intervenire conſenſus Epiſcopi prout deſumitur ex citatis locis: ſecus dicendum, ſi donatio Juris Patronatus fiat per Laicum loco Eccleſiaſtico *c. un. eod. in 6.* Similiter non requirit conſenſum Epiſcopi, ſi unus Patronus alteri Compatrono jus ſuum cedat, donet, aut remittat, cum aliis tenet Barbuſa *part. 3. de Offic. & Poteſt. Epiſc. alleg. 71. num. 8. arg. Clem. 2. de Jure Patr.*

12. *Permutatione* quoque cum alia re ſpiritualis transfertur Jus Patronatus ab uno ad alium, *arg. c. Nemini regum 16. quæſt. 7.* Cæterum, ſi talis permutatio fiat in Laicum, requiritur conſenſus Epiſcopi; ſecus ſi fiat in Eccleſiam. Barboſa *loc. cit. num. 32.*

13. Tandem transfertur Jus Patronatus *per venditionem univerſitatis*, vel illius rei, cui illud inſeparabiliter adhæret; ut puta per venditionem Caſtri, ſive Comitatus, habentis annexum Jus Patronatus *arg. c. Cum ſæculum, de Jure Patr.* & alibi.

14. Dicitur notanter, *per venditionem univerſitatis*, id eſt, omnium eorum bonorum, ac jurium, quibus annexum eſt. Nam Jus Patronatus, cum ſit quid ſpirituale, aut ſpirituali annexum, per ſe vendi non poteſt abſque labe Simoniæ. *c. de Jure eod.* ibi: *Cum inconveniens ſit vendi jus Patronatus, quod eſt ſpirituali annexum*: juncto *c. Præterea quando, de Tranſact.* Imo etiam bona ipſa non poſſunt cariùs vendi propter annexum Jus Patronatus; idque ob allegatam rationem, & notat Barboſa ibidem *num. 34.*

Additio.

* Quæres. An, ſi aliquod Caſtrum, vel Prædium &c. cui eſt annexum jus præſentandi reale, detur alteri in Feudum, ſive Emphyteuſin, vel Dotem, aut oppignoretur per modum Hypothecæ, pariter trans-

transferatur Jus præſentandi in Feudatarium, Emphyteutam, Maritum, cui hos affertur, aut in illum, cui tale Caſtrum oppignoratur?

Reſp. I. Quoad Feudum, & Emphyteuſin affirmative, cum pariter dominium utile Caſtri vel Prædii cum fructibus in Feudatarium, & Emphyteutam transferatur, ſicque concomitanter etiam Jus præſentandi annexum. Ita arguitur ex *cap. 13. de Jure Patronat.* & ibi Gloſſa.

Reſp. II. Eodem modo quoad Dotem, ita nimirum, ut regulariter loquendo ſtante matrimonio non Uxori, quæ Dotem hanc attulit, ſed potius Marito competat Jus præſentandi. Ita communior contra Abbatem, & Azorium. Ratio eſt: quia nimirum Marito competit ſaltem fictione Juris ſuo modo Dominium civile una cum ſimilibus in allatam ab Uxore Dotem, uti eruitur *lib. 7. §. 3. ff. De Jure Dotium, & lib. 9. cap. de rei vindicatione*, quamvis cæteroquin negari non poſſit, Dominium naturale Dotis manere penes Uxorem *lib. 30. c. De Jure Dotium*: niſi bona illa immobilia dentur Marito tanquam æſtimata, & quidem æſtimatione, quæ facit emptionem; ubi acquireret quoque Maritus Dominium naturale, ſicque multo magis huic competeret Jus præſentandi, uti facile concedunt Doctores illi, qui alioquin nobis ſunt contrarii in hac Reſponſione.

Reſp. III. Hypothecario, cui Caſtrum, Prædium, ſeu Villa oppignoratur, regulariter non competit Jus præſentandi, ſed potius Domino Principali ejuſdem. Ita Gloſſa, Abbas, Matthæucius in Officiali ſuo Eccleſiaſtico, & alii. Ratio eſt; quia etſi Hypothecario competat poſſeſſio, & exinde actio realis in rem oppignoratam, nullum tamen Dominium, nec fructus rei oppignoratæ. Videatur de his ſuſius in Jure Canonico Auctoris *Lib. 3. tit. 38.* *

15. CONCL. V. Jus Patronatus ex ſola gratia, permiſſione, atque privilegio Eccleſiæ procedit: quatenus nimirum ex benignitate ejuſdem per Sacros Canones illud Fundatoribus, Ædificatoribus, & Dotatoribus Eccleſiarum, per modum cujuſdam remunerationis conceſſum eſt, ut hac ratione Laici, aliique Fideles magis provocarentur ad fundandas, extruendas, dotandaſque Eccleſias. Ita Fagnanus *in c. Quoniam. num. 4. & ſeqq. de Jure Patr.* & alii communiter. Idipſum deducitur ex cit. c. *Quoniam*, ibi: *Poteſtate* (præſentandi) *in qua eos Eccleſia hucuſque ſuſtinuit*: juncto *c. Si quis Epiſcoporum 16. quæſt. 5.* ibi: *Ædificatori Epiſcopo hæc gratia reſervetur*. Siquidem de Jure antiquiori Laici in Eccleſiis per eos ædificatis, vel dotatis nullum habebant Jus Patronatus, ſed ſtatim Eccleſiæ ipſæ cum Sacerdotibus ſuis ad ordinationem pertinebant Epiſcoporum; prout liquet ex *c. Noverint. 10 quæſt. 1.* & *c. Piæ mentis. 16. q. 7.*

16. Fatendum nihilominus, quod, quamvis ſpectato Jure antiquo Jus Patronatus, ejuſque conceſſio fuerit gratioſa, ut dictum, hodie tamen, cum per Jura nova ſit redactum in Corpus Juris, amplius non dicitur gratia, ſed juſtitia, & Jus commune. Fagnanus *loc. cit. num. 52.* Idque patet ex *c. Nobis, de Jure Patr.* cum Concordantiis: ubi conſtructori Eccleſiæ, vel Capellæ Jus Patronatus expreſſe tribuitur.

17. CONCL. VI. Non tantum Clerici, ſed etiam Laici, tam maſculi, quam fœminæ ſunt capaces Juris Patronatus. Ita communis. Et quidem de Laicis habetur expreſſus textus *c. Cum autem, de Jure Patr.* ibi: *Si Laicus fuerit, cui jus competit præſentandi*; & alibi. De fœminis pariter fit mentio *c. Ex litteris, Eod.* ibi: *Poſtmodum Abbatiſſa prædicti Monaſterii alium præſentavit etiam ad Eccleſiam ſupra ſcriptam*. Et *c. de Conceſſ. Præb.* dicitur de quadam Comitiſſa, quod in quibuſdam *Beneficiis Eccleſiarum jus habet Patronatus*.

18. Dicitur: Laici ſunt incapaces Juris ſpiritualis. *arg. c. Decernimus, de Judiciis*, & clarius *c. Tua, De Decimis*, ibi: *Cum Laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi, vel diſponendi facultas*: juncto *c. Cauſa de Præſcript.* atqui Jus Patronatus eſt quid ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum; ergo ejuſdem Laicus eſt incapax, ac præſertim fœmina. Reſpond. cum Gloſſa *c. Quanto. De Judiciis*, majorem eſſe veram loquendo de Juribus mere ſpiritualibus: ſecus de iis, quæ non ſunt quid mere ſpirituale, ſed duntaxat ei annexum; prout Laici poſſunt poſſidere jus ſunerandi. In Propoſito autem Jus Patronatus non eſt quid mere ac proprie ſpirituale, ſed *ſpirituali annexum*, ut loquitur textus *c. de Jure Patr.* ibi: *Jus Patronatus, quod eſt ſpirituali annexum*. Accedit, quod hoc Jus competat Laicis ex ſpeciali conceſſione, ac privilegio Eccleſiæ.

Additio.

* Quæres. An, ſi ille, qui habet Jus præſentandi, ſit adhuc ſub Tutoribus, poſſit per ſeipſum præſentare ad Beneficium, vel potius an debeat fieri per ſuum Tutorem? Reſp. I. Si talis nondum ſit egreſſus ſeptennium, juxta communiſſimam Doctorum ſententiam præſentatio debet fieri per Tutorem. Ratio eſt: quia talis præſumitur in tanto negotio nondum habere ſufficientem perpendendi rationem. Reſp. II. Si vero is ſeptennium quidem, nondum vero annos pubertatis ſit egreſſus, an talis præſentare valeat ſine auctoritate Tutoris, major eſt difficultas, ubi quidem plures cum præſenti Auctore *loc. cit. num. 38.* dicunt eſſe de decentia, non de neceſſitate, ut fiat cum auctoritate ejuſdem; Franciſcus tamen Schmier *lib. 3. tract. 1. part. 3. cap. 2. num. 96.* videtur contrarius allegans pro ſe *c. ult. de Judiciis in 6.* meo judicio fortiter ſtringens; cum ibidem; NB. *etiam in cauſis Beneficialibus*, major quatuordecim annis poſſit quidem agere per ſe ipſum, non tamen is, qui eſt infra hanc ætatem. *

QUÆSTIO II.

Quotuplex ſit Jus Patronatus, & quomodo Eccleſiaſticum differat a Laicali?

SUMMARIUM.

19 *Jus Patronatus varie dividitur.*
20 *Jus Patronatus hæreditarium, ac familiare,*
21 *Activum, & paſſivum.*
22 *Perſonale, ac reale, quid?*
23 *Ejus præcipua diviſio eſt in*
24 *Jus Patronatus Eccleſiaſticum, &*
25 *Laicale, & quid?*
26 *Jus Patronatus mixtum, quid?*
27 *Et quomodo reguletur?*
28 *Jus Patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale differunt, I. In tempore Patronis ad præſentandum conceſſo.*
29 *Et quæ circa hoc notanda?*
30 *II. Patronus Eccleſiaſticus nequit variare, ſicut Laicus.*
31 *Ratio diſparitatis.*
32 *Quid juris, ſi plures a Patrono Laico præſententur?*
(a) Adda dict. Tract. 11. diſt. 1. num. 63. & 64.
33 *III. Si Eccleſiaſticus præſentet indignum, perdit jus præſentandi; ſecus in Laico.*
34 *IV. Legatus a latere non poteſt conferre Beneficium Juris Patronatus Laici.*
35 *Huic Papa non derogat, niſi id exprimat.*
36 *Quid de Beneficio Juris Patronatus mixti?*
37 *Magis dignum trahit ad ſe minus dignum, quomodo?*
38 *In mixtis non ſemper attenditur dignius, quando?*
39 *V. Papa per ſimplicem conceſſionem &c. derogat Juri Patronatus Eccleſiaſtico, non Laico.*
40 *Limitatur hoc poſterius.*
41 *VI. Jus Patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale differunt quoad Concurſum.*
42 *A concurſu, quæ alia Parochia excepta?*

19. CONCL. I. Jus Patronatus varie dividitur, videlicet in hæreditarium, & familiare, in activum, & paſſivum, in perſonale, ac reale. Ita communis, & probatur inductione.

20. *Jus Patronatus hæreditarium* dicitur, quod tranſit ad quoſcumque hæredes, etiam extraneos. *Jus Patronatus familiare*, ſeu *gentilitium* econtra eſt, in quo tantum ſuccedunt illi, qui ſunt de ſanguine, & Familia Fundatoris: quæ diviſio patet ex dictis *n. 8.*

21. *Jus Patronatus activum* vocatur, quando Patronus poteſt præſentare ad Beneficium: & de hoc impræſentia-

ſentiarum agitur. *Jus Patronatus paſſivum* eſt, quando certi ex aliqua Familia (dummodo idonei adſint) excluſis extraneis debent ad Beneficium præſentari, & admitti: prout accidit in Beneficiis patrimonialibus, de quibus ſupra *diſt.* 2. *n.* 12.

22. *Jus Patronatus perſonale* eſt, quod cohæret perſonæ Fundatoris, vel ejus hæredis, ubicumque locorum exiſtat. *Reale* vero, quod cohæret certo loco, ut puta Caſtro, Prædio, Monaſterio, ac hujuſmodi: & hoc tranſit ad quemcumque talis loci poſſeſſorem.

23. CONCL. II. Nihilominus præcipua diviſio Juris Patronatus eſt in Eccleſiaſticum, & Laicale. Ita communis; atque deſumitur ex *c. Cum autem, de Jure Patron.* cum Concordantiis.

24. *Jus Patronatus Eccleſiaſticum* eſt, quod perſonæ Eccleſiaſticæ competit ratione Eccleſiæ, vel Dignitatis, aut Beneficii Eccleſiaſtici. Et tale cenſetur etiam eſſe illud Jus Patronatus, quod primitus fuit Laicale, poſtea vero a Laico fuit conceſſum Eccleſiæ, Capitulo, Monaſterio, vel cuipiam Beneficio: nam quia illud vi talis donationis jam competit Eccleſiæ, imposterum cenſebitur Eccleſiaſticum, & non Laicale, ut habetur *c. un. de Jure Patronat. in* 6.

25. *Jus Patronatus Laicale* dicitur; quod alicui ſive Laico, ſive Clerico competit ratione proprii patrimonii, vel ſucceſſionis paternæ, aut alterius tituli ſæcularis, non vero ratione Eccleſiæ, aut Beneficii Eccleſiaſtici. *arg. c. Cum dilectus*, juncta Gloſſa *verſ. Tanquam Laicus, de Jure patr.*

26. His additur communiter tertium membrum, ſcilicet *Jus Patronatus mixtum*, eſtque illud, quod partim nomine Eccleſiæ ad Clericum, & partim ex alio titulo ad ipſum, vel ad Laicum ſpectat, ac proinde eſt mixtum ex utroque; quale eſt, ſi Eccleſia fundavit ex ſuis bonis aliquam Eccleſiam, eamque Laicus dotavit, vel econtra.

27. Porro hujuſmodi Juri Patronatus mixto illud eſt ſpeciale, quod reguletur in particularibus caſibus vel ut Eccleſiaſticum, vel ut Laicale, prout exigit qualitas caſus magis privilegiata, magiſque favens Patronatui. Gloſſa *c.* 1 *verſ. Eccleſiaſticus, de Jure patr. in* 6. Covarruvias *Pract. Quæſt. cap.* 36 *num.* 5 & Fagnanus *c. Cum propter. n.* 6 *& ſeqq. de Jure patr.* cum communi. Ratio eſt: quia, ſi non privilegiatus in materia individua, ſive inſeparabili concurrat cum privilegiato, illius privilegio utitur. *arg. l. Si communem, ff. Quemadmodum ſervitutes amittuntur &c.* Ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimo generaliter in individuis privilegium uni ex ſociis conceſſum porrigitur ad omnes, juxta Gloſſam *fin. l.* 1 *C. De diverſis Reſcriptis*; ac pluribus exemplificat Fagnanus *loc. cit. num.* 53 *& ſeqq.*

28. CONCL. III. Inter Jus Patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale multiplex datur diſcrimen. Nam imprimis (præter diſcrimen, quod ſumitur ex utriuſque definitione) differunt, quod Patronus Eccleſiaſticus habeat ſex menſes ad præſentandum, Laicus vero quatuor tantum. *c. Eam te.* & *c. Cum propter, de Jure patr.* & clariſſime, *c. un. Eod. in* 6. Quod ſi vero Jus Patronatus ſit mixtum, & unus eſt Eccleſiaſticus, alter Laicus, omnes ratione communionis habent ſemeſtre: nam propter communionem non privilegiatum ſortitur naturam privilegiati, juxta dicta *n. præc.*

29. Cæterum iſtud tempus ſex, vel quatuor menſium incipit currere non a die vacationis Beneficii, ſed a die notitiæ dictæ vacationis, quam habent, vel conſiderata temporis, ac locorum diſtantia habere præſumuntur Patroni; prout in ſimili dicitur *c. Quia diverſitatem, de Conceſſ. Præb.* Quod ſi hoc elapſum fuit, & Patronus, ſive Eccleſiaſticus, ſive Laicus, nullum præſentavit ad Beneficium vacans, vel quia neglexit, vel quia ſi plures ſint Patroni, lis de Jure Patronatus inter eos orta eſt, & prius necdum deciſa: ſtatim elapſo illo tempore pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem ſpectat inſtitutio. *arg. c. Cum propter.* & *c. Eam te de Jure Patron.* Et merito: ne propter negligentiam, vel diſcordiam Patronorum Eccleſia diutius deſtituta Rectore patiatur diſpendium aliquod.

30. Secundo differunt: quia ſi Patronus Eccleſiaſticus idoneum præſentavit, non poteſt amplius variare, ſeu alium præſentare: quod ſi fecerit, nihilominus præfertur ille, qui primo eſt præſentatus, *text. clar. c. Cum autem eod.* Econtra Patronus Laicus præſentato uno, vel pluribus, poteſt adhuc variare, ac intra quadrimeſtre alium præſentare, non quidem privative, ſeu ex toto recedendo a primo, ſed accumulative, ſeu adjungendo ſecundum primo. *arg. c. Cum autem, & c. Paſtoralis, de Jure Patr. & Clem. Eod.* ac tenet Fagnanus *cit. cap. Cum autem num.* 6 cum communi.

31. Cur autem Laicis Patronis permiſſum ſit variare in præſentando, non item Eccleſiaſticis, multiplex ſolet dari ratio. Placet præ cæteris ea, quam affert Pirhing *tit. de jure patr. num.* 103 *&* 104; quia præſentatio Patroni Eccleſiaſtici, utpote nomine Eccleſiæ facta, habet vim electionis, ut poſt Innocentium, & Abbatem paſſim tenent Doctores; ergo ſicut eligentes publicato ſcrutinio variare non poſſunt *c. Publicato de Elect.* ita nec Clerici præſentantes. Accedit, quod hi nomine, & jure Eccleſiæ tales actus quaſi ex officio exerceant, ideoque, cum officio ſuo ſemel functi ſunt, acquieſcere debent: prout in ſimili dicitur de collatione. *c. Si tibi abſenti, de Præb. in* 6. Secus eſt de Patrono Laico: nam in ſuo proprio jure, & nomine præſentat. Accedit ulterius, quod Patronus Laicus ſit minus expertus circa Eccleſiaſtica, quam Clericus, utpote qui debet eſſe magis diſcretus, & amplius ſcire Jura: ſimulque, quod Laicus habeat minus tempus ad præſentandum, quam Clericus. Unde non mirum, quod ille poſſit variare, &, quia gravatur minori temporis ſpatio, ſublevetur in iſto.

32. Porro, ſi duo ſimul, aut ſucceſſivis temporibus a Patrono Laico ſint cumulative præſentati, tenetur ex iiſdem Epiſcopus præeligere digniorem: adeo, ut non ſit locus gratificationi, ſed peccet contra juſtitiam eligendo minus dignum; quamvis poſt factum ſuſtineatur electio de digno, omiſſo digniori, nec liceat poſthabito appellare, ut litium occaſiones amputentur. Fagnanus *loc. cit. num.* 28 *& ſeq.* citans alios; & deſumitur ex *c. Conſtitutis, de Appellat.* juncto *c. Paſtoralis, de Jure patr.* (*a*) Quod ſi vero ambo præſentati videantur æque idonei, vel ſit dubium, quiſnam ex iis ſit dignior, tunc illud judicio Epiſcopi relictum eſt, *text. clar. c. Cum autem. Eodem.* Eſtque ſtante pari dignitate locus gratificationi, adeo ut Epiſcopus poſſit eligere, quem maluerit, juxta Gloſſam ibidem *verſ. Judicia*, & alios.

33. Tertio differunt Jus Patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale: quia, ſi Patronus Eccleſiaſticus ſcienter præſentet indignum, ipſo jure privatus eſt ea vice poteſtate præſentandi, & ad proximum Superiorem, ad quem ſpectat inſtitutio, devolvitur libera collatio Beneficii. Secus eſt in Patrono Laico: nam licet is præſentet indignum, non eſt privatus jure præſentandi pro ea vice, ſed jubendus eſt alium præſentare. *arg. c. Cum vos, de Officio Judicis ord.* juncta Gloſſa *ibidem, verſ. Minus idonea.* Ratio hujus eſt eadem, quæ *n.* 31 allata fuit. * Cæterum examen, utrum præſentatus ſit dignus, ſemper ſpectat ad Epiſcopum, quamvis poſt debitam præſentationem ſubſecutura inſtitutio forſan pertineret ad aliquem Epiſcopo inferiorem. Concilium Trid. *Seſſ.* 25 *de ref. c.* 9. *

34. Quarto differunt: quia Legatus a latere Summi Pontificis poteſt conferre Beneficium Juris Patronatus Eccleſiaſtici abſque conſenſu, & præſentatione Patroni Eccleſiaſtici: ſecus eſt de Beneficio Juris Patronatus Laici nam hoc abſque conſenſu Patroni nequit conferre. *arg. c. Cum dilectus, de Jure patr.* & amplius explicat Gloſſa *ibidem, verſ. Quempiam præſentare.*

35. Quinimo generaliter Papa non cenſetur velle derogare Juri Patronatus Laicorum, niſi hoc exprimat. Fagnanus *c. Quoniam num.* 50 *de Jure patr.* poſt Gloſſam proxime citatam, & alios. Accedit ratio: quia Laici acquirunt Jus Patronatus ratione proprii patrimonii, quando fundarunt, ædificarunt, vel dotarunt Eccleſiam; unde non eſt æquum, ut jure inde quæſito facile priventur, ſicque retrahantur ab aliis piis fundationibus: ſecus eſt in Patrono Eccleſiaſtico, cui jus hoc competit non ob proprium patrimonium, ſed ratione Eccleſiæ.

36. Et ob eandem rationem Legatus nequit conferre Beneficium Juris Patronatus mixti (id eſt, partim ad Clericum nomine Eccleſiæ, & partim ad Laicum ſpectantis) ne ex ſocietate cum Clerico Patronus Laicus in re individua præjudicium, & incommodum ſentiet contra *Reg.* ex *juris in 6. Non debet aliquis alterius odio prægravari*, & Doctores paſſim. Quinimo, quia non privilegiatum propter communionem ſortitur naturam privilegiati, privilegium Patrono Laico competens, ne ipſo invito poſſit Legatus Beneficium conferre, etiam Patrono Eccleſiaſtico communicatur, juxta dicta *num.* 27.

37. Nec obſtat illud commune dictum: *Magis dignum trahit ad ſe minus dignum, arg. l. Quæ Religioſis, ff. de rei vindicatione*; atqui Jus Patronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum, quam Laicale; ergo. Reſp. enim cum communi, dictum illud procedere tantum quoad commoda, & privilegia, non vero quoad damna, odia, & pœnas.

38. Quod ſi urgeas. Hermaphroditus æſtimatur fœminei ſexus, quando hic prævalet in ipſo *l. Quæritur ff. de Statu hominum*, & tamen ſexus virilis eſt dignior, & magis prodeſt: ergo in mixtis non ſemper attenditur, quod dignius eſt, magiſque prodeſt, ſed quod eſt potentius. Reſp. diſtinguendo conſequens: ergo in mixtis naturalibus non ſemper attenditur, quod dignius eſt, conceditur: in mixtis, quæ ſunt talia Juris miniſterio, negatur. Nam in his Jus fingit, illud eſſe potentius & dignius, quod magis prodeſt, & ius alterius non lædit. Fagnanus *loc. cit. num.* 65.

39. Quinto differunt, quod ſimplici conceſſione, unione, aut reſervatione alicujus Beneficii per Papam facta derogetur Juri Patronatus Eccleſiaſtico, non vero Laico, niſi expreſſa & ſpecialis mentio fiat de hoc. Pirhing *de Jur. Patr. n.* 133. eſtque communis aliorum. Ratio eſt: quamvis Papa poſſet etiam Juri Patronatus Laicorum Fundatorum derogare, utpote cum hoc ipſis Fundatoribus ex gratia ſit conceſſum ab Eccleſia, non tamen huic adeo facile derogare ſolet; partim, ne Domini ſæculares e piis fundationibus retrahantur, ſi paſſim eorum juribus derogetur; partim, quia Prælati Eccleſiarum, ſicuti plus juris habent in bona Eccleſiaſtica, quam Laicalia, ita etiam in Patronatus Eccleſiaſticos, utpote ex Eccleſiaſticis bonis originem trahentes, quam in Patronatus Laicales. Concordant dicta *n.* 34 & 35.

40. Notant tamen Doctores, hanc doctrinam in quarta, & quinta differentia allatam habere locum duntaxat in Jure Patronatus Laicis competente ex fundatione, ædificatione, vel dotatione, non vero in eo, quod convenit ipſis ex ſpeciali gratia, privilegio, vel præſcriptione; cum enim in his deficiant rationes proxime allatæ, eidem cenſetur ſufficienter derogatum per clauſulam generalem: *Ad cujuſcumque Patroni præſentationem pertineat*.

41. Ultimo differunt Jus Patronatus Eccleſiaſticum, & Laicale quoad Concurſum: nam hic quoad Parochiales Eccleſias, etiamſi ſint Juris Patronatus Eccleſiaſtici, præmittendus eſt, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24 *cap.* 18 *de Reform.* Secus eſt de Parochiis, quæ ſpectant ad Jus Patronatus Laicorum: nam tunc non eſt locus Concurſui, ſed his ſolus examinari debet, quem Patronus Laicus præſentavit, & ſi dignus reperiatur, inſtitui.

42. Notat autem Engel *titul. de Præb. num.* 67. per Bullam S. Pii V. *Ad exequendum* (& habetur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*, *conſtit.* 47 *dicti Pontif.*) a præfato Concurſu eſſe exceptas Parochias Monaſteriis, vel aliis Eccleſiis incorporatas, in quibus non proprie Parochus, ſed Vicarius ponendus eſt.

QUÆSTIO III.

De Jure præſentandi, aliiſque Juribus Patrono competentibus.

SUMMARIUM.

43 *Patrono quatuor jura competunt, quæ?*
44 *Jus præſentandi quomodo competat Patrono?*
45 *Beneficium ſine conſenſu Patroni regulariter nequit conferri.*
46 *Fallit hoc in certis caſibus.*
47 *Collatio Beneficii ſine conſenſu Patroni non eſt ipſo jure irrita, ſed irritanda.*
48 *Patronus nequit ſe ipſum præſentare.*
49 *Prælatus tamen poteſt Patrono conferre Beneficium.*
50 *Poſſunt plures Patroni unum ex ſe ipſis præſentare.*
51 *Patronus poteſt præſentare ſuos filios, vel conſanguineos.*
52 *Quid juris, ſi plures ſint Patroni, & diſcordent in præſentando?*
53 *Præſertim ſi duo præſententur ab eis in pari numero.*
54 *Patrono debetur honor, & qualis?*
55 *Patrono competit jus defendendi Eccleſiam.*
56 *Quæ Patrono non liceant?*
57 *Patrono egenti ſuccurrendum ab Eccleſia.*
58 *Et quomodo?*

43. CONCL. I. Patrono ſive Eccleſiaſtico, ſive Laico præcipue quatuor jura competunt in Beneficio Eccleſiaſtico, reſpectu cujus habet jus Patronatus, videlicet jus præſentandi, præcedendi, defendendi Eccleſiam, atque ut ex bonis Eccleſiæ eidem indigenti modeſte ſuccurratur. Ita habetur *c. Nobis, de Jure Patr.* & complectitur Gloſſa ibidem hiſce verſiculis:

Patrono debetur honor, onus, utilitaſque:
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

44. CONCL. II. Jus præſentandi Clericum idoneum ad Beneficium Eccleſiaſticum, ſive ſimplex, ſive curatum, poſtquam vacaverit, adeo competit Patrono, ut Epiſcopus, vel is, ad quem ſpectat inſtitutio, teneatur eundem cæteroquin habilem admittere, atque in dicto Beneficio inſtituere. Ita deſumitur ex *cit. c. Nobis. De Jure Patron.* Dicitur, *Clericum idoneum*: nam, ſi hic ſit indignus, Patronus Laicus tenetur alium præſentare: Patronus vero Eccleſiaſticus pro ea vice privatur jure præſentandi, ut dictum *num.* 33.

45. CONCL. III. Beneficium Eccleſiaſticum ſine conſenſu, & voluntate Patroni, regulariter loquendo, conferri nequit, & ſi de facto collatum ſit alteri, quam illi, quem Patronus præſentavit, poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari, ipſoque inſtante debebit is, qui ſine ſuo conſenſu inſtitutus fuit, amoveri. Ita ſtatuitur *c. Ex inſinuatione. De Jure patr.* juncto *c. Decernimus*, 16 *qu.* 7.

46. Dicitur, *regulariter loquendo*: nam hinc imprimis excipitur caſus, ſi Patronus intra debitum tempus a Jure definitum neminem præſentavit: tunc enim pro ea vice devolvitur collatio Beneficii ad eum, ad quem cæteroquin pertinet inſtitutio, *c. Cum propter*, & *c. Eam te. De Jure Patr.* Deinde valet collatio, ſi Summus Pontifex de plenitudine poteſtatis conferat Beneficium, derogando expreſſe Juri Patronatus, ut jam dictum *num.* 39. Idem accidit, quando Patroni in præſentando diſcordant, & præſentatus a majori eorum parte non poteſt ſine ſcandalo inſtitui: tunc enim Epiſcopus ordinabit Eccleſiam, ſicut melius eam ſecundum Deum viderit ordinandam. *c. Quoniam Eod.*

47. Dicitur ulterius in Concluſione: *poteſt ad inſtantiam ejus collatio annullari*: ſiquidem collatio Beneficii extra dictos caſus abſque Patroni præſentatione facta non eſt ipſo jure nulla & irrita, ſed tantum poteſt per Patronum contradicentem irritari; ſi tempore is alium præſentet, aut expreſſe contradicat. Unde, ſi terminus Patrono competens poſt collationem per Epiſcopum factam fuerit elapſus, non reclamante, nec contradicente Patrono, manet collatio omnino firma. Barboſa *part.* 3. *De offic. & poteſt. Epiſ. allegat.* 70 *num.* 175 citans plures alios.

48. CONCL. IV. Patronus quamvis ſit Clericus, & cæteroquin idoneus, ſe ipſum ad Beneficium Eccleſiaſticum præſentare non poteſt. Ita communis; & patet ex *c. Per noſtras. De Jure patron.* Ratio eſt: quia præſentatio ſui ipſius ſapit vitium ambitionis. Concordat illud D. Gregorii Papæ, ac refertur *c. In*

ſcri-

ſcripturis, 8 *q.* 1. *Sicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. Et ſicut ſcriptum eſt: Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. Heb.* 5.

49. Cæterum, ſi Prælatus, ad quem ſpectat inſtitutio, motu proprio vocet Clericum Patronum, eique conferat Beneficium vacans, in quo dictus Clericus habet Jus Patronatus, valebit collatio: quia tunc Patronus non cenſetur præſentare ſe ipſum, aut Beneficio ſeſe ingerere, ſed Beneficium ſibi oblatum acceptare, adeoque in collationem ejus ſibi factam conſentire. Pirhing. *tit. de Jure patron. num.* 92. Imo poſſet hoc caſu Patronus Clericus procedere per viam deprecationis & ſupplicationis, rogare Epiſcopum, ut ſibi conferre velit illud Beneficium, atque eatenus poterit Ordinarius illum gratificando admittere. Barboſa *lib.* 3 *Juris Eccleſiaſt. univ. cap.* 12 *num.* 599. Abbas *in c. Per noſtras. De Jure patr.* & alii.

50. Inſuper, ſi plures ſint Patroni, poſſunt illi ex ſe ipſis unum Clericum Compatronum nominare, & præſentare: nam quamvis Clericus Patronus non poſſit præſentare ſe ipſum, poteſt tamen præſentationi de ſe per Compatronos factæ conſentire. Gloſſa *in c. Conſuluit. Eod.* Barboſa *part.* 3 *de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 72 *n.* 91 & alii.

51. CONCL. V. Nihilominus non eſt prohibitum Patrono, ad Beneficium præſentare filios ſuos, aut alios conſanguineos. Ita Engel *tit. de Jure patron. n.* 3 cum communiori. Et merito: tum, ne hi ſint deterioris conditionis, quam alii, quorum parentes nullum fundarunt Beneficium: tum, ne ipſummet Jus Patronatus, quod in Favorem Fundatoris, ejuſque hæredum introductum eſt, in ipſorum odium retorqueatur contra *Reg.* 61 *Juris, in* 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*, cum Concordantiis.

52. CONCL. VI. Si plures ſint Patroni ejuſdem Eccleſiæ, vel Beneficii, & hi in præſentando diſcordent, aliis hunc, aliis alium præſentantibus, præfertur is, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur aſſenſu, modo id ſine ſcandalo fieri poſſit. Ita habet *c. Quoniam. De Jure patr.* eſtque communis. Et quidem in tali caſu ſufficit præſentatio facta a majori parte reſpectu minorum partium, dummodo præſentatus cæteroquin ſit idoneus: veluti ſi ex ſex Patronis duo præſentent Titium, unus Sempronium, & tres Caium, hi tres prævalent, ac præfertur Caius, *arg. cit. c. Quoniam*, & notat ibidem Fagnanus *n.* 23 cum aliis. Additur vero, *modo id ſine ſcandalo fieri poſſit*, propter dicta *n.* 46.

53. CONCL. VII. Si autem duo ſint præſentati a pluribus Patronis in pari numero, vel ſi ex duobus Patronis unus præſentavit unum, & alter alterum, nemini eorum acquiritur jus petendi inſtitutionem. Ita Fagnanus *in c. Cum autem, n.* 23. *Eod.* & alii. Ratio eſt clara: quia ad hoc, ut præſentatus acquirat jus ad Beneficium, & conſequenter jus petendi inſtitutionem, requiritur, quod præſentatio ſit a majori parte Patronorum, *arg. cit. c. Quoniam. De Jure patr.* ibi: *Si forte in plures partes fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & pluriorum eligitur, & approbatur aſſenſu.*

54. CONCL. VIII. Præter jus præſentandi ulterius Patrono Eccleſiæ debetur honor. Ita communis; & patet *ex c. Nobis. De Jure patr.* ibi: *Pro fundatione quoque Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur.* Porro honor Patrono debitus conſiſtit in præcedentia Proceſſionis, quatenus in Litaniis, ac aliis publicis Proceſſionibus debetur ipſi locus dignior præ aliis Laicis. Item quod in Eccleſia ſua patronata debeat honorari per præcedentiam honorabilioris ſedis, & dignioris loci, atque anterioritatem in ſuſcipienda pace, thurificatione, & aliis conſimilibus caſibus. Barboſa *lib.* 3 *Juris Eccleſ. univer. c.* 12 *n.* 254 cum aliis.

55. CONCL. IX. Inſuper competit Patrono jus, ſeu potius onus defendendi Eccleſiam. Ita habetur *c. Filiis*, 16 *q.* 7. Unde Patroni munus eſt, ut curam & inſpectionem habeat quoad Eccleſiam & ejus bona, ne male alienentur, aut dilapidentur; & ſi quid in detrimentum Eccleſiæ fieri deprehenderit, neque Beneficiarius honeſta monitione præmiſſa deſiſtere velit, id Epiſcopo denuntiet, prout ibidem dicitur. Item ipſius munus eſt, ut Eccleſiam intra & extra Judicium defendat, *tanquam ejus Patronus & Advocatus*: hoc quippe nomine ipſe appellatur in *c. Præterea quoniam*, & *c. Cum autem*, & *c. Nobis. De Jure patr.* & alibi.

56. Non tamen debet Patronus veram aliquam juriſdictionem in Beneficiarium uſurpare, neque in iis, quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, ullatenus ſeſe ingerere, neque viſitationi ornamentorum Eccleſiæ, aut bonorum ſtabilium ſeu fabricarum proventibus ſe immiſcere (niſi id Patrono ex primæva inſtitutione, ac fundatione competat) ſed Epiſcopi ipſi hæc faciant, juxta Concilium Trid. *Seſſ.* 24. *De Reform. cap.* 3 *circa finem.*

57. CONCL. X. Tandem Patrono convenit, ut, *ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſte ſuccurratur.* Ita his verbis habetur *cit. c. Nobis. De Jure patr.* juncto *c. Contra*, & *c. Quicumque fidelium*, 16 *q.* 7.

58. Dicitur notanter, *modeſte ſuccurratur*; id eſt, habito reſpectu ad facultates Eccleſiæ, & ad qualitatem perſonæ, ut bene explicat, & probat Gloſſa ibidem. Hinc Barboſa *lib.* 3 *Jur. Eccleſ. univer. cap.* 12 *num.* 217 notat, quod tunc primum Eccleſia teneatur dare alimenta Patrono pauperi, quando ſupereſt ultra id, quod neceſſarium eſt ad cultum Dei, atque Miniſtrorum alimenta. In quo caſu ſunt præſtanda Patrono alimenta in domo propria, non autem in ipſa Eccleſia: & quidem non ſolum pro ſe, ſed etiam pro uxore, filiis, atque familia, ac inſuper alimenta integra, id eſt, cibus, potus, veſtis, lectus, & alia omnia, quæ ſub alimentorum nomine continentur, dummodo (ut dictum) Eccleſiæ ſuppetant facultates.

DISTINCTIO IV.

De Decimis.

QUÆSTIO I.

Quid ſint Decimæ, Primitiæ, & Oblationes?

SUMMARIUM.

1 *Decima, quid?*
2 *Decimarum ſolutio eſt actus Religionis, & Juſtitiæ.*
3 *Qui fraudant Decimas, quomodo peccent?*
Jubentur excommunicari.
4 *Excommunicatio hæc non eſt latæ ſententiæ.*
5 *Boni dimeium, & mali non dantium Decimas.*
6 *Primitiæ, quid?*
Primogenita, quid: & quomodo differant a Decimis?
7 *An extet præceptum offerendi Primitias?*
8 *Præſertim in lege Evangelica?*
9 *Oblationes, quid?*
10 *Oblationis nomen dupliciter accipitur.*
11 *Oblationes, an ſint de præcepto faciendæ?*
12 *Quid, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant,*
13 *Vel id habeat conſuetudo loci?*
* *Plura adhuc de Oblationibus.*

1. CONCL. I. *Decima* ſunt pars decima omnium fructuum juſte acquiſitorum, Deo in recognitionem ſui dominii univerſalis debita, atque Eccleſiæ Miniſtris quotannis exſolvenda. Ita in re communis; & deſumitur hæc definitio ex *c. Tua nobis. De Decimis*, ibi: *Decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe Decimas & Primitias aſſeverans*: juncto *c. Decimas Deo*, 16 *q.* 7 & *c. Ex transmiſſa. De Decimis*, cum Concordantiis.

2. Unde colligitur, quod ſolutio Decimarum, quatenus ſolvuntur a Fidelibus ob Dei cultum, atque in ſignum ſupremi ejus dominii in omnes res, & quod ab ipſo bona cuncta procedant, ſit actus virtutis Religionis: quatenus vero ſpectatur, prout eſt debita Eccleſiæ Miniſtris, nobis ſpiritualia præbentibus, ſit actus Juſtitiæ.

3. Hinc illi, qui fraudant Decimas, peccant & contra virtutem Juſtitiæ, & contra virtutem Religionis, crimenque committunt *Sacrilegii*, *c. Decimas, quas in uſum*, 16 *qu.* 7. Inſuper fraudantes Decimas, tum

in *c. Omnes Decimæ*, 16. *qu.* 7. & *c. Tua nobis. De Decimis*, tum in Concilio Trident. *Seſſ.* 25. *c.* 12. *De Reform.* excommunicari jubentur, ibi: *Cum Decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt &c. Qui vero eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur: nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur.* Hactenus Concilium.

4. Cæterum hæc Excommunicatio non eſt latæ, ſed primum ferendæ ſententiæ; prout deſumitur ex ly *excommunicentur*. Imo præmittendam eſſe trinam monitionem, antequam infligatur, recte cum aliis notat Barbosa *in Collectaneis ad cit. locum Concilii Trident. num.* 5. & favet textus *c. Omnes Decimæ*, 16. *q.* 7.

5. Inſuper, quod juſto Dei judicio frequenter in rebus temporalibus damna patiantur, qui Decimas dare negligunt, & econtra, qui Decimas diligenter dant, non ſolum ſanitatem corporis, ſed etiam cum temporali fructu bona cœleſtia promereantur &c. urgentiſſimis SS. Auguſtini, & Hieronymi auctoritatibus comprobatur *c. Revertimini* & *c. Decimæ tributa*, 16. *q.* 1. ubi D. Auguſtinus *Serm.* 219. *De Tempore*, inter alia ſic loquens refertur: *Cum Decimas dando & terrena, & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro avaritia dupli. ci benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei juſtiſſima conſuetudo, ut, ſi tu illi Decimam non dederis, tu ad Decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti.*

6. CONCL. II. *Primitiæ* appellantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborumque, Deo ut Largitori omnium bonorum in ſignum gratitudinis oblati. Ita deſumitur ex *cap.* 18. *Numer.* ibi: *Univerſa frugum initia* (id eſt, Primitias) *quæ gignit humus*; Additur notanter, *quæ gignit humus*: nam in animalibus, recepto ſtylo S. Scripturæ vocantur *Primogenita*. Unde patet diſcrimen inter Primitias, & Decimas; nam hæ ſunt decima pars omnium fructuum juſte acquiſitorum, iſtæ vero fructus primi arborum, agrorumque, & hujuſmodi.

7. Quæres. An extet præceptum aliquod offerendi Primitias? Reſp. I. In Lege Moſaica extabat præceptum offerendi Primitias, ut patet ex *cap.* 26. *Deuteron.* ibi: *Tolles de cunctis frugibus tuis Primitias, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit &c.* Item *Exodi*, 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum*, & alibi. Quia vero Cæremonialia, & judicialia veteris Legis per Chriſti mortem, atque prædicationem Evangelii evacuata fuerunt, remanet quæſtio loquendo pro ſtatu Legis Evangelicæ, ad quam

8. Reſp. II. Olim quidem ex præcepto Juris Eccleſiaſtici aderat ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias, prout colligitur ex *c. Præter*, *diſt.* 32. & *c. Decimas quas in uſum*, 16. *qu.* 7. ac notat Gloſſa *in cap.* 1. *V. In Primitiis*, *de Decimis*. Hodie tamen ejuſmodi obligatio ſolvendi Primitias in pleriſque locis per contrariam conſuetudinem ſublata eſt. Ita Pirhing *tit. de Decimis*, *num.* 172. Suarez, Azorius, & alii paſſim.

9. CONCL. III. *Oblationum* nomen, quantum ad propoſitum, accipitur pro illis oblationibus ſeu donis, quæ Fideles ad Altare offerunt inter Miſſarum ſolemnia. Ita deſumitur ex *c. Antiquos*, 10. *q.* 1. & *c. Omnis Chriſtianus. De Conſec. diſt.* 1.

10. Additur notanter, *quantum ad propoſitum*: ſiquidem Oblationis nomen interdum late accipitur pro omni eo, quod offertur Eccleſiæ; ſive id fiat in vita, ſive in morte, ſive ſit quid mobile, ſive immobile, *arg. c. Videntes*, 12. *qu.* 1. ibi: *Ipſæ res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur.* Quinimo oblationis nomen adeo large acceptum ipſas quoque Decimas & Primitias complectitur: verum ſtricte, & habito præſertim reſpectu ad communem modum loquendi dicitur oblatio, quod offertur Sacerdoti in Miſſa. Abbas *c. Cauſa*; *De Verb. ſignif.*

11. Quæres. An homines ad faciendas hujuſmodi Oblationes teneantur? Reſp. I. De ratione hujuſmodi Oblationum eſt, quod voluntarie offerantur; juxta illud *Exodi* 25. *Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.* Et hinc regulariter loquendo iſtæ Oblationes non fiunt de præcepto, niſi in certis caſibus. Ita D. Thomas 2. 2. *qu.* 86. Abbas *ad Rubric. tit. De Parochis*, & alii.

12. Additur notanter, *niſi in certis caſibus*. Etenim, ſi Miniſtri Eccleſiæ indigeant, neque habeant aliunde, unde ſuſtententur, tenentur Parochiani Jure naturali, & Divino ad Oblationes Presbyteris indigentibus faciendas: nam ex quo Sacerdos impendit ſpiritualia, debet conſequi temporalia; *Dignus enim eſt operarius cibo ſuo. Matth.* 10. Unde quamvis Sacerdos ob hoc non debeat ſubtrahere ſpiritualia, tamen Superior debet Parochianos compellere ad præſtandas has Oblationes Juris remediis. Abbas *loc. cit.* Covarruvias *lib.* 1. *var. reſol. c.* 17. *n.* 3. & alii.

13. Deinde tenentur Parochiani ad faciendas Oblationes, ubi hoc habet conſuetudo. Siquidem in multis locis conſueverunt Parochiani, præſertim diebus Dominicis & aliis præcipuis Feſtis, facere ejuſmodi Oblationes, juxta *Can. Omnis Chriſtianus. De Conſecr. diſt.* 1. atqui Fideles tenentur, poſſuntque cogi ad obſervandas laudabiles conſuetudines, *c. Ad Apoſtolicam. De Simon.* & amplius de Oblationibus oſtendit Hoſtienſis *in Summa tit. De Parochis*, §. *In tertia*. Et quidem hiſce caſibus adhuc Oblatio remanet quodammodo voluntaria, ſaltem quoad quantitatem, vel ſpeciem rei oblatæ.

Additio.

* Plura de Oblationibus valde practica invenies in Jure Canonico *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 30. §. 9. *præſertim num.* 190. *& ſeq.* ubi inter alia reperies, Oblationes ſingulas intra limites alicujus Parochiæ factas ex communiſſima Doctorum ſententia, repetitis deciſionibus Rotæ firmata, de jure ordinario pertinere ad Parochum loci, niſi conſuetudo, Privilegium ſpeciale, vel intentio dantium aliter doceat; prout de facto teſte eodem vi conſuetudinis & juxta intentionem dantium, Oblationes alicui Neomiſſæ ad Primitias factæ pertinent ad Celebrantem, etſi de jure alias omnes Oblationes, ad Altare quodcumque intra limites Parochiæ in loco non exempto contingentes, ſpectent ad Parochum. Item Oblationes, quæ fiunt ad Imagines beneficiis, aut miraculis, ſeu fama celebres, pertinent ad ipſam Eccleſiam, vel Sacellum, ubi exiſtunt, pro fabrica, vel ornatu Eccleſiæ, præſertim ipſius Imaginis, ſeu Statuæ fama, beneficiis, vel etiam miraculis celebris. Idem dic de cippis, menſis, vel capſulis in Eccleſia, vel pro reparatione, vel ad alium certum finem expoſitis. Item in Eccleſiis Regularium Oblationes applicari debent in eorum utilitatem; *Cum Monachis ibi ſervientibus debeat proficere, quidquid a Fidelibus offerri contigerit*, *cap.* 1. *De ſtatu Monachorum*. ubi tamen (niſi forſan iſtæ conſiſtant in meris conſumptibilibus, puta in Oblatione panis, ovorum, butyri &c.) prudenter quoque ac conformiter intentioni offerentium, attendendum ad Ornatum majorem Statuæ, aut Imaginis alicujus, fama, beneficiis, aut etiam miraculis claræ, atque reſpiciendum ſimiliter ad majorem ſtatui conformem ſplendorem Sacelli, aut Altaris, ubi forſan hæc Statua vel Imago exiſtit, uti recte advertit Pichler *Lib.* 3. *Juriſprudentiæ. Tit.* 30. *n.* 19. *

QUÆSTIO II.

Quo Jure, & ex quibus rebus ſolvendæ ſint Decimæ? Ubi etiam, quotuplices ſint Decimæ?

SUMMARIUM.

14 *Decimæ, an debeantur Jure Divino?*
15 *Præſertim in Lege Evangelica?*
16 *Quomodo ipſa dicantur deberi conſtitutione Divina?*
17 *Solvitur inſtantia contra Decimas.*
(*a*) Vide dicta Tract. 2. diſt. 2. num. 9. & 10.
18 *Decimæ ex quibus rebus debeantur?*
19 *Declaratur hoc.*
(*b*) Ut dicetur Quæſt. 4. per totum.
20 *Decimarum diviſio.*
21 *Decimæ Prædiales, Perſonales, & Mixtæ, quæ cum Additione.*
22 *Decimæ Prædiales, & Perſonales, quomodo, & quibus ſolvendæ?*
* *Decimæ Prædiales, majores, & minores, quæ?*

14. CONCL. I. Decimæ ſecundum ſubſtantiam ſpectatæ, quatenus videlicet ſunt neceſſarium ſtipendium

ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, ad ipſorum ſuſtentationem requiſitum, debentur ipſis Jure naturali, ac Divino: quatenus vero ſpectantur ſecundum quotam, ſive determinationem ſuam (id eſt, quod debeat dari ipſamet pars decima fructuum) tempore Legis Moſaicæ debebantur Jure Divino poſitivo, tempore vero Legis Evangelicæ Jure duntaxat Eccleſiaſtico, licet antiquiſſimo, utpote ab Apoſtolis derivato. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *quæſt.* 87. *art.* 1. & alii paſſim, paucis exceptis. Ratio primæ partis deſumitur ex citatis verbis Chriſti *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum Concordantiis. Altera vero pars, loquens de Lege Moſaica, patet ex *c.* 27. *Levit.* & aliis pluribus locis.

15. Tandem ultima pars, ſeu quod in Lege Evangelica debeantur Decimæ ſecundum quotam ſpectato Jure Eccleſiaſtico, patet tum ex plurimis textibus Juris Canonici jam allegatis, vel in progreſſu allegandis; tum ex eo, quia, ſi Decimæ ſimpliciter eſſent Juris Divini, non poſſet earum obligatio tolli per privilegium Summi Pontificis, aut contrariam conſuetudinem: atqui hoc fieri poſſe, patebit ex dicendis *Quæſt.* 4.

16. Nec dicas. In Jure Canonico *c. Parochianos. De Decimis*, expreſſe dicitur: *Decimæ non ab homine, ſed ab ipſo Deo ſunt inſtitutæ*: juncto *c. Tua Eod.* ibi: *Decimæ Divina conſtitutione debentur*; ergo non ſolum Jure Eccleſiaſtico. Reſp. enim, hujuſmodi auctoritates vel accipiendas eſſe de Decimis ſecundum ſuam ſubſtantiam ſpectatis, & quatenus ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ: vel dicendum, quod velint, Decimas Jure Divino deberi, non directe ac immediate pro ſtatu Legis Evangelicæ, ſed ſolum remote ac occaſionaliter, quatenus ad imitationem Legis Divinæ, pro veteri Teſtamento ſtatutæ, ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, per Conſtitutionem Eccleſiaſticam ſunt denuo conſtitutæ.

17. Quod ſi dicas. Cæremonialia veteris Legis jam ſunt evacuata, & de facto illicita obſervatu, *c. Majores. De Baptiſmo*. Reſp. cum Doctore Angelico *loc. cit.* Præceptum de ſolutione Decimarum non fuiſſe cæremoniale, ſed partim morale, partim judiciale. Et quatenus morale fuit inditum a Lege naturali, atque a Chriſto in Lege Evangelica renovatum *Matth.* 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*, cum Concordantiis. Quatenus vero judiciale erat, nempe ſecundum quotam, ſeu quoad determinationem decimæ partis, eſt renovatum auctoritate Eccleſiæ: ſicque illud de facto obligat ex vi novi præcepti Eccleſiaſtici. (*a*)

18. CONCL. II. Spectato jure communi debentur Decimæ ex omnibus, quæ licite acquiruntur. Ita habetur *c. Ex tranſmiſſa, de Decimis.* ibi: *Fidelis homo de omnibus, quæ licite poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur*, & alibi. Dicitur, *quæ licite acquiruntur*: nam de acquiſitis per furta, ſimoniam, uſuras, opus meretricium, ac hujuſmodi Decimæ non debentur, imo nec poſſunt recipi, ne Clerici cenſeantur approbare peccatum alterius, ut notat Gloſſa *ibidem.* v. *Licite.* Hinc *c. Non eſt putanda.* 1. *q.* 1. notanter dicitur; *Honora Dominum de tuis juſtis laboribus.*

19. Additur autem, *ſpectato Jure communi*: ſiquidem variis ex cauſis hæc obligatio ſolvendi Decimas, utpote ex Jure Eccleſiaſtico proveniens, tolli poteſt, & aliquis (*b*) a præſtatione Decimarum eximi, vel ex parte, vel etiam in totum, dummodo Miniſtri Eccleſiæ aliunde congruam habeant ſuſtentationem, ut puta ex ſufficientibus redditibus Fundationis Eccleſiæ, Oblationibus, aut Legatis piis.

20. CONCL. III. Decimæ dividuntur in prædiales, ſeu reales, perſonales, & mixtas. Ita communia. Siquidem, quantum eſt de Jure communi debentur Decimæ *de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis*, prout his ipſis verbis habetur *c. Non eſt. De Decimis*, cum Concordantiis. Itaque

21. *Decimæ prædiales, ſeu reales* ſunt, quæ perſolvuntur ex prædiorum, aut arborum fructibus, obventionibus molendinorum, vel ædium locatarum, & hujuſmodi. *Perſonales* dicuntur, quæ ex rebus, quas quiſque ſibi induſtria & opera ſua acquirit, perſolvuntur v. g. ex lucro honeſtæ negotiationis, venationis, militiæ &c. *Decimæ mixtæ* vocantur illæ, quæ partim prædiales, partim perſonales exiſtunt: cujuſmodi ſunt, quæ debentur ex fructibus pecorum, valuti ex fœtu, lana, lacte &c.

Additio.

* Plures tamen Doctores hoc tertium genus Decimarum non admittunt, defendentes, Decimas, quæ ex mero lucro honeſto proveniunt, eſſe perſonales, reliquas vero omnes merito dici debere prædiales: prout etiam *c.* 20. *de Decimis.* non fit mentio de aliqua tertia ſpecie Decimarum. Videatur in Jure Canonico *Tit.* 30. §. 1. *n.* 4. Eſtque expeditius pro practicis reſolutionibus. *

22. Porro Decimæ prædiales differunt a perſonalibus, quod illæ ſtatim, atque collectæ ſunt, ſolvi debeant: & quidem integræ abſque deductione ſparſi ſeminis, & impenſarum, quæ fieri ſolent in colendis prædiis vel agris, & colligendis fructibus &c. *arg. c. Cum ſint homines*, & *c. Tua nobis*, & *c. Paſtoralis. Eodem.* Econtra Decimæ perſonales ſolvuntur deductis prius expenſis, utpote, cum reſiduum duntaxat cenſeatur eſſe fructus, ſeu lucrum, *cit. c. Paſtoralis.* Inſuper Decimæ prædiales ſunt ſolvendæ Parocho, in cujus Parochia fructus creſcunt, & colliguntur, quamvis colonus alibi habitet: Perſonales autem ſolvuntur Eccleſiæ, ſeu Parocho, in cujus Parochia quis audit Divina, & percipit Sacramenta Eccleſiaſtica: niſi conſuetudine, conventione, aut privilegio aliud fieri oporteat, *cit. c. Cum ſint homines, de Decimis.*

Additio.

* Cæteroquin Decimæ prædiales adhuc ſubdividuntur in majores, ac minores. Majores ſunt, quæ ſolvuntur ex frumento quocumque ſive hirſuto, ſeu ſiliquas ſpinoſas habente (quale eſt hordeum, & avena) ſive plano, puta, ex adore, & tritico: item Decimæ ex vino, & oleo &c. Minores vero, ecoſetoi Carnaticæ, vulgo *Blutgebend*, ex pullis, anſeribus, aliiſque ex rebus levioris momenti. Multumque in hoc (ſuppoſito, quod Decimæ majores ad unum, & minores ad alterum pertineant) debet attendi conſuetudo locorum. In Jure Bavarico *Tit.* 28. *art.* 12. ad Decimas majores præter omne frumentum ſpectant ciceres, panicum, fabæ, & lentes: ad minores vero olera, rapæ, linum, canabis, milium, braſſica; item Decimæ ex fructibus arborum, & animalium &c. *

QUÆSTIO III.

Quibus ſolvendæ ſint Decimæ?

SUMMARIUM.

23 *Antiquitus Decimæ ſolvebantur Eccleſiæ, per Epiſcopos Clericis diſtribuendæ.*

(*e*) Ut dictum Tract. 7. diſt. 4. n. 30.

24 *Tunc Epiſcopi erant Parochi: ſecus de facto.*
25 *Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem.*
26 *Et habet ſuper iis Parochus fundatam intentionem?*
* *Quid ſentiendum de Decimis Novalium? Add. I. & II.*
* *Quidnam de carnaticis? Addit. III.*
27 *Epiſcopo de Jure communi debetur quarta pars Decimarum.*
28 *Quid de Decimis nullius certæ Parochiæ?*
29 *Limitantur prædicta.*
30 *Laici mere ſæculares ſunt incapaces juris Decimarum.*
31 *Secus de Laicis converſis, ſive Regularibus.*
32 *Laicis poteſt competere jus percipiendi fructus Decimarum, ut quid temporale ſunt.*
33 *Interveniente juſto contractu emptionis, conductionis &c.*
34 *An etiam per modum Feudi?*

23. Quæſtio præſens procedit præcipue pro moderno ſtatu, qua facta ſupponitur diviſio bonorum Eccleſiaſticorum in quatuor partes (*e*) ipſarumque diſtinctio Parochiarum: nam antea Decimæ de-

bebantur Eccleſiæ, ſive cœtui Clericorum in communi; & præſtabantur Epiſcopis cujuslibet Diœceſis, qui eas partim per Diaconos &c. inter pauperes tanquam Patres pauperum, partim inter Clerum & Miniſtros ſuæ Eccleſiæ, pro cujuslibet meritis, & neceſſitate, juſte, fideliterque diſtribuere tenebantur, *arg. c. Epiſcopus*, & *c. Præcipimus*, 12. *q.* 1. juncto *c. Decimas*, 16. *q.* 7. cum Concordantiis.

24. Siquidem Epiſcopi ſoli pro illo tempore erant Parochi, quibus totius plebis Diœceſanæ cura imminebat: cæteri autem Presbyteri, veluti ipſorum Coadjutores, ad nutum eorundem Epiſcoporum modo in hac, modo in illa parte Diœceſis Paſtorale Officium exercebant, *arg. c. in novo, diſt.* 21. & notat Barboſa *lib.* 3. *Juris Eccleſiaſt. univ. cap.* 26. §. 2. *n.* 4. Poſtmodum vero, facta illa redituum Eccleſiaſticorum diviſione; Parochiæ ſingulæ, ſingulis Presbyteris fuerunt conſtitutæ, ſingulisque Parochiis propria territoria per ſuos terminos aſſignata, in quibus cuilibet Presbytero tota ſuæ Parochiæ cura remaneret, prout habetur *c. Eccleſias*. 13. *q.* 1. Et de hoc tempore, ſive poſt diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum & Parochiarum diſtinctionem loquendo, ſit

25. CONCL. I. De Jure communi Decimæ prædiales ſpectant ad Eccleſiam Parochialem, ſuntque perſolvendæ Rectoribus illarum Eccleſiarum Parochialium, intra quarum fines prædia illa ſita ſunt. Ita communis; & habetur *c. Cum contingat. de Decimis*, ibi: *Cum perceptio Decimarum ad Parochiales Eccleſias de Jure communi pertineat*, Concordat textus. *c. Cum in tua. Eod.* ibi: *Alioquin Parochialibus Eccleſiis exſolvantur, ad quas de jure communi ſpectat perceptio Decimarum.*

26. Et hoc adeo verum eſt, ut Parochus loci, in quo prædia ſita ſunt, habeat pro ſe fundatam in jure intentionem ſuper omnibus Decimis intra limites ſuæ Parochiæ exiſtentibus; ita ut præſumatur, Decimas ad ipſum pertinere, niſi adverſarius, quicunque ille ſit, oppoſitum oſtenderit, *arg. c. A nobis. Eod.* Proinde propter iſtam Juris aſſiſtentiam Parochus non tenetur aliter probare, Decimas ſibi competere, ſed contrarium aſſerenti incumbit onus probandi, cum contra hanc militet Juris præſumptio, *arg. cap.* 1. *de Præſcript. in* 6. ac notat Barboſa *loc. cit. cap.* 26. §. 2. *num.* 8. cum aliis.

Additio I.

* Quinimo Parocho loci illius, in quo ſita ſunt prædia, in tantum Jus commune quoad Decimas aſſiſtit, ut poſito etiam, quod alius poſitive probaret, ſibi potius, quam præfato Parocho jure antiquo competere jus percipiendi Decimas generaliter circa hos vel illos fructus, hoc non obſtante, adhuc Parochus ille, inſiſtendo juri communi, poſſit prætendere Decimas integras ex Novalibus, ſaltem proprie talibus, *cap.* 65. §. *fin. & cap.* 29. *de Decimis*, niſi aliter aliunde clare oſtendat, Decimas etiam Novalium in ſpecie, ac particulari ad ſe pertinere. Dicitur notanter: *ex Novalibus, ſaltem proprie talibus*; ubi advertendum, Novalia proprie talia juxta SS. Canones dici illas terras nunc cultas, quæ antecedenter ultra memoriam hominum vel omnino incultæ jacebant *cap.* 21. *de verb. ſignificat.* vel eos ſolummodo proferebant fructus, qui ab immemoriali tempore non erant decimabiles, *arg. Leg. fin.* §. 2. *ff. de Termino moto*. Econtra vero Novalia improprie talia appellantur terræ antea quidem intra tempus immemoriale iam cultæ, & quidem fructibus decimalibus, aliis tamen, quam modernis, e. g. ſi ex pomario vel horto culinario fiat ager, vel ex agro vinea, vel ubi nunc ſeritur avena, antea vero ſiligo &c. De his ultimis etſi præſens Author in Jure Canonico *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 30. *num.* 152. *ac ſeqq.* eodem modo diſcurrat, non tamen inter DD. certum eſt, uti de prioribus, quod Parocho loci competat ius percipiendi Decimas haſce, ſuppoſito, quod alius generaliter colligat Decimas eiuſdem Diſtrictus &c. In Bavaria iuxta ius Statutarium *Tit.* 28. *art.* 13. illud ſingulare legitur, quod Decimæ Novalium proprie talium primo triennio ſemper ſpectent ad Parochum, reliquo vero tempore ad illum, qui alias Decimas eiuſdem ſoli colligit, de quo videatur Schmid *in Commentario in Jus Bavaricum, loco citato*. *

Additio II.

* Quæres I. Ad quem pertineant Decimæ quoad Novalia improprie talia? Reſp. Præſentem quidem Auctorem *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 30. *num.* 47. abſolute decidere taliter: *Si Novalia improprie dicta fiunt ex fundis, de quibus antea ſolvebantur Decimæ, debentur de his illi, qui prius Decimas de fundo iſto percipiebat, ſive Parochus ſit, ſive alius, cui ex privilegio v. g. Decimæ competunt.* Ita ille. Ego autem in triplici controverſia Canonica de Decimis, ædita Friſingæ anno 1736. fuſius probare conatus ſum, inſiſtendo Juri communi attendi debere in ſimili caſu, utrum ab alio extraneo extra Parochum illud Jus decimandi obtentum fuerit in ordine ad fundos *determinatos* non reſpiciendo *ad certum genus frumenti*, vel an potius in ordine *ad certum genus frumenti*, non reſpiciendo *certos & determinatos aliquos fundos*? In priori caſu convenio cum præſente Auctore, in poſteriori autem puto, Decimas, quoad novum genus ſeminati frumenti ſpectare potius ad eum, qui antea habuit ius colligendi Decimas de hoc ipſo genere frumenti, quamvis præcedenter in dictis agris non collegerit eaſdem pro eo tempore, quo ibidem ſerebatur frumentum alterius generis. Et ita videtur mecum ſentire R. P. Pichler *in ſua Epitome Juris Canonici. Lib.* 3. *Tit.* 30. *num.* 7. dum hæc ponit formalia: *ponamus in aliqua Parochia Decimas majores* NB. *indiſtincte ad aliquod Hoſpitale pertinere, minores autem, puta olera, rapas, linum &c. ad Parochum. Hoc caſu, ſi in agro, in quo prius ſeminari ſolebant certæ ſpecies fructuum ad majores Decimas ſpectantes, Decimæ ex his collectæ debentur Parocho. Deinde ponamus* (alium nimirum caſum) *quod* NB. *ex certis & determinatis fundis, ex hortis v. g. provenientes Decimæ ſpectent ad Parochum, ex aliis autem* NB. *determinatis fundis v. g. ex campis ſeu agris provenientes ad Hoſpitale: in hoc caſu quodcumque genus fructuum* NB. *mutata etiam cultura priſtina creſcit in hortis, Decimæ ad Parochum, & quodcumque creſcit in campis ad Hoſpitale pertinet.* Taliter explicatam aſſertionem, ait teneri a communi, videturque idem ſentire Illuſtr. Cancellarius de Schmid *in Commentariis ad Tit.* 28. *art.* 11. *num.* 9. Quid cæteroquin circa hoc punctum Jus Bavaricum quoad ſuos Decimatores ſtatuat, vide ibidem. *

Additio III.

* Quæres II. Ad quemnam Parochum pertineant Decimæ carnalicæ? Reſp. Niſi alicubi ſint ſpeciales locorum legitimæ conſuetudines: communiter & ordinarie loquendo hæ Decimæ pertinent ad Parochum, intra cuius Parochiæ limites paſcuntur, ſeu aluntur animalia, ex quorum fœtura Decimæ porriguntur. Et hinc, ſi pecora diverſis anni temporibus paſcantur, ſeu alantur in diverſis, & diſtinctis ab invicem Parochiis, pariter Decimæ pro rata temporis ſunt dividendæ: puta, ſi tempore hyemali fœno e. g. paleis & ſtramine alantur in una Parochia, & tempore æſtivali ducantur ad paſcoa ſita in altera Parochia. Ita deducitur *argum. cap.* 4. *de Decimis*. ubi præſupponitur ex paſcuis ſolvi Decimas, ac præter plures Doctores tenet S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 87. *art.* 3. *ad* 2. Videatur Melchior Friederich *Tract. de Decimis*; apud me *cap.* 4. *quæſt.* 1. *num.* 377. *& ſeq.* qui pariter notabilem caſum ponit tempore belli, ſi ibidem pecora ob metum hoſtium aliquo notabili tempore transferantur ad paſcua alterius Parochiæ ſecurioris ab hoſtium invaſione. Illud adhuc notanter addit Illuſtriſſ. D. Cancellarius intimus de Schmid *in Jure Bavarico Tit.* 28. *art.* 16. *num.* 6. Decimas carnaticas, ubi in uſu ſunt, ſolvi debere, quando fœtus iam eſt maturus, id eſt, quo fœtus quadrupedum non amplius lacte, & bipedum non amplius alis matrum indigent; nam omnium fructuum hæc natura eſt (inquit Joannes Andreas apud dictum Auctorem) ut in Decimationem veniant, quando ad uſum ſunt idonei: ad quid enim alias prodeſſent Decimatori immaturi fœtus, & pulli implumes? Nunc a Parochis pergendo ad Epiſcopos, ſit *

27. CONCL. II. Quamvis poſt factam Parochiarum diviſionem tanta circa perceptionem Decimarum competat Parocho aſſiſtentia Juris, & favor, exinde tamen non excluditur Epiſcopus loci a perceptione Deci-

cima-

cimarum prædialium. Nam imprimis ſpectato Jure communi debetur ei, tanquam Superiori, & Ordinario omnium Fidelium ſuæ Dioeceſis Paſtori, quarta pars Decimarum totius Epiſcopatus, prout liquet ex *citat. Conquerente. De Offic. Jud. ordinarii*, ubi Pontifex inter Jura Epiſcopalia recenſet *quartam decimationem*, juncto. *de quarta, de Præſcript.* & Concordantiis. Hinc Fagnanus *c. Cum contingat, num.* 13. *de Decimis*, cum aliis notat, quod Epiſcopus ſuper quartam Decimarum habeat intentionem fundatam.

28. Deinde quando Decimæ non ſunt in certa Parochia (veluti ſi prædia ſint multum diſtantia, & non incluſa in limitibus alicujus Parochiæ, vel ſi novalia fiant in nemoribus remotis, & extra limites Eccleſiarum Parochialium) tunc Epiſcopus fundat intentionem ſuper eas, adeo ut *ipſas ſecundum diſcretionem a Deo ſibi datam, alii Eccleſiæ deputare, vel ad opus ſuum poterit retinere*, prout habetur *c. Quoniam, de Decimis*. Notat tamen ibidem Abbas, quod, ſi certum ſit, ejuſmodi prædia, vel novalia includi in aliqua vicinarum Parochiarum, ſed ignoretur, quænam illa ſit, tunc Decimæ non debeantur Epiſcopo, ſed ſint dividendæ inter illas Parochias.

29. Additur notanter *num.* 27. *ſpectato Jure communi*. Nam per hactenus dicta non negatur, quin aliquo jure ſpeciali poſſit Epiſcopus tale jus amittere: ut puta ſi appareat de contraria conſuetudine; illa enim ſervari debet, cum in transferendo ius Decimarum ab una Eccleſia in aliam, plurimum valeat conſuetudo. Idem erit, ſi conſtet de compoſitione, vel appareat de quodam privilegio, aut intervenerit præſcriptio ſpecialis. Fagnanus *ibid. num.* 18. *&* 19.

30. CONCL. III. Laicis mere ſæcularibus nullo modo competit, ſeu concedi poteſt ius Decimarum, quatenus ſpirituale eſt; adeoque nec ipſæ Decimæ, prout ſunt fructus Eccleſiaſtici. Ita Pirhing *de Decimis. num.* 135. & communis aliorum. Patet hoc ex *c. Decimas, quas in uſum*, 16. *quæſt.* 7. ubi Laici Decimas poſſidere prohibentur, oppoſitum facientes dicuntur *ſacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere*. Idem deſumitur ex *c. Ad hæc*, & *c. Quamvis, de Decimis*, cum Concordantiis. Ratio etiam eſt; quia Laici non poſſunt poſſidere ſpiritualia, multo minus ſpiritualia officia miniſtrare Fidelibus.

31. Additur vero, *Laicis mere ſæcularibus*, ſive ut loquitur Pontifex *in cit. c. Quamvis. Eod. Laicis in ſæculo remanentibus*. Siquidem Laici converſi, etſi nullo Clericali Ordine ſint inſigniti, capaces ſunt iuris ſpiritualis; quia non ſunt meriti Laici, ſed inter Religioſos numerantur, propter tria Vota ſubſtantialia Religionis ab ipſis edita, ideoque Clericorum iuribus, & privilegiis gaudent: cuiuſmodi ſunt Hoſpitalarii, Profeſſi Ordinum Militarium, Equites Melitenſes. Teutonici Ordinis, *arg. c. Cum & plantare. de Privilegiis*. Unde talibus poſſunt concedi Eccleſiæ, & Decimæ, argumento a contrario deſumpto, cum non ſint *Laici in ſæculo remanentes*: ita tamen, ut tales Religioſi Laici non per ſeipſos (hoc enim defectu Ordinis exequi nequeunt) ſed per Clericos idoneos Eccleſias regant, & adminiſtrent. Abbas *c. Quamvis, num.* 3. *de Decimis*, & alii.

32. CONCL. IV. Nihilominus poteſt Laicis concedi, & competere ius percipiendi fructus Decimarum, quatenus intelligitur abſtractum a titulo & iure ſpirituali, & quidquid temporale exiſtit; videlicet ius præciſe percipiendi decimam partem fructuum. Ubi notandum, quod ius percipiendi fructus decimales non ſit res ſpiritualis intrinſece loquendo, ſicut ſunt tales gratiæ & virtutes per ſe infuſæ, ſed potius extrinſece, quatenus nimirum ius illud auctoritate Eccleſiaſtica cum aliquo titulo, ſeu officio ſpirituali e. g. cum obligatione adminiſtrandi Sacramenta connectitur. Unde, quando auctoritate Papæ aliquando connexio hæc iterum tollitur, nec etiam ius illud percipiendi fructus decimales amplius ſpirituale cenſetur, & conſequenter facta prius tali ſeparatione poterit id Laicis concedi.

33. Similiter poſſunt hiſce iuſto interveniente contractu concedi ipſimet fructus decimales Ita Gloſſa *c. Quamvis V. Conceſſerit. de Decimis*. Zoeſius *Eod. num.* 45. Pirhing. *num.* 138. ac alii. Ratio eſt: quia ipſimet fructus Decimarum non ſunt res ſpiritualis ſed temporalis. Hincque etiam iuxta *c. Veſtra de Locato*, poſſunt dari ad firmam (hoc eſt pro cenſu annuo aliis concedi) & libere locari, dummodo huiuſmodi locatio ad feudum, vel alienationem perpetuam non extendatur. Et talis locatio, quin & venditio fructuum decimalium ad unum, vel plures annos, paſſim fit: nam Decimæ ſic ſpectatæ ſunt quid mere temporale.

34. Quinimo ante Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. 1179. celebratum potuit non ſolum per Papam, ſed etiam per ipſos Epiſcopos Laicis dari perpetuo in feudum ipſum ius utile percipiendi Decimas, remanente iure directo penes Eccleſiam, ut Laici propter hanc liberalitatem ipſas Eccleſias ab Hæreticis, ac aliis oppreſſoribus defenderent. Et quamvis hæc poteſtas in dicto Concilio Epiſcopis adempta fuerit, tamen Decimæ prius perpetuo Laicis in feudum conceſſæ penes Vaſallos Laicos remanſerunt. *arg. c. Cum Apoſtolica, de his, quæ fiunt a Prælato &c.* & *c. Statuto. §. Sane, de Decimis, in 6.*

QUÆSTIO IV.

Quibus modis eximatur quis a præſtatione Decimarum?

SUMMARIUM.

35. *Variis modis poteſt quis eximi a præſtatione Decimarum.*
36. *I. Privilegio, & quali?*
37. *II. Per Conſuetudinem, & quomodo hoc intelligendum?*
38. *Corollaria.*
39. *III. Præſcriptione.*
40. *Solvitur inſtantia.*
41. *Quo tempore immunitas a ſolvendis Decimis præſcribatur? Declaratur c. 1. de Præſcript. in 6.*
(*d*) Ut dictum Tract. 7. diſt. 6. n. 15.
42. *IV. Compoſitione, ac remiſſione.*
43. *V. Gravi paupertate, & quomodo?*

35. CONCL. I. Variis modis accidere poteſt, ut quis eximatur a præſtatione Decimarum; videlicet privilegio, conſuetudine, præſcriptione legitima, compoſitione, remiſſione, imo & ob gravem paupertatem eorum, qui ſolutis Decimis non habent neceſſaria ad ſe, ſuoſque alendos. Ita Doctores paſſim; atque deſumitur ex diverſis textibus Juris, mox ſingillatim referendis: unde ſit

36. CONCL. II. A præſtatione Decimarum poteſt quis eximi privilegio, non quidem alicuius Principis territorialis Laici, aut Epiſcopi loci, ſed privilegio Summi Pontificis. Ita Vallenſis *tit. de Decimis*. §. 8. & alii. Prima pars habetur *c. Tua porro*, & *c. Dudum de Decimis*. ubi dicitur, neque Imperiali, neque Regali conceſſione quempiam a ſolutione Decimarum eximi poſſe, utpote quæ Divina conſtitutione debentur, & ſunt tributa egentium animarum. Altera pars ex eo patet: quia Epiſcopus nequit diſpenſare in Jure communi: nam *lex Superioris per inferiorem tolli non poteſt. Clem. Ne Romani de Elect.* Verum Privilegio Pontificio id fieri poſſe, patet ex *c. Suggeſtum*, & *c. Ex parte, & ſeqq. de Decimis*, ubi plura huiuſmodi Privilegia Ciſtercienſibus, aliiſque conceſſa referuntur. Videri poterit deſuper Barboſa *de Offic. & poteſt. Parochi, part.* 3. *cap.* 28. §. 3. *num.* 20. *& ſeqq.* ac in Jure Canon. *lib.* 3. *Decret. Tit.* 30. §. 4. *n.* 62. *& ſeqq.*

37. CONCL. III. Per Conſuetudinem alicubi legitime introductam ſimiliter poteſt induci exemptio a præſtatione quarumdam Decimarum; dummodo adhuc ex aliis Decimis, vel redditibus, tantum ſuperſit, quod ſufficiat iuſtæ Sacerdotum ſuſtentationi. Ita Covarruvias *lib.* 1. *var. Reſolut. cap.* 17. *num.* 8. & alii. Ratio eſt: quia Decimæ ſolo Jure Eccleſiaſtico debentur Clericis ſecundum quotam; ſed ſecundum ſubſtantiam, ſive ut ſunt neceſſarium ſtipendium Miniſtrorum Eccleſiæ, debentur Jure naturali, & Divino:

vino: atqui huic Juri nequit derogari per contrariam conſuetudinem, bene tamen priori *cap. ult. de conſuetud.* ergo.

38. Hinc valet conſuetudo, ut ex fœno, aut ex quibuſdam fructibus, vel bonis, præſertim minutis v. g. oleribus, fabis, rapis, & ſimilibus, alicui non ſolvantur Decimæ, aut ſaltem non integræ: ideoque jura dicentia, quod Decimæ ſint ſolvendæ integræ, intelligenda ſunt de integritate ſolvi ſolita. Similiter valet conſuetudo, ut Clerici nullas ſolvant Decimas, aut Laici non ſolvant perſonales: quinimo Decimas perſonales, ſeu ex lucro induſtriæ, hac ætate noſtra ferme in toto orbe Chriſtiano de conſuetudine legitime præſcripta non ſolvi, notat Navarrus *c. 21. Manual. num. 31.* uſumque in hac Decimarum materia valde variari, ita tamen, ut adhuc Clericis ſuperſit honeſta ſuſtentatio, paſſim obſervant Doctores.

39. CONCL. IV. Inſuper præſcriptione rite abſoluta poterit immunitas a ſolvendis Decimis obtineri per privatas, ſeu particulares perſonas, ſive Eccleſiaſticas, ſive Laicales. Ita Covarruvias *loc. cit. num.* 10. Pirhing *tit. de Decimis, num.* 129. & alii. Ratio eſt: quia ut dictum, Decimæ debentur Jure duntaxat Eccleſiaſtico: ergo nihil obſtat, quin per contrarium uſum legitime præſcriptum abrogari poſſint, & ſic immunitas ab eiſdem ſolvendis præſcribi; dummodo aliunde habeant Eccleſiæ Miniſtri congruam ſuſtentationem.

40. Nec dicas. Laicus non poteſt præſcribere jus percipiendi Decimas; ergo neque jus retinendi Decimas, id eſt, immunitatem ab eis ſolvendis. Reſp. enim negando conſequentiam, & paritatem: quia jus percipiendi Decimas propter aliquod Officium ſpirituale eſt etiam ipſummet ſpirituale, cujus Laicus eſt incapax; jus autem immunitatis, ſeu exemptionis a Decimis ſolvendis non eſt ſpirituale: hoc etenim tantum eſt quædam libertas, & commoditas temporalis integre percipiendi fructus ſuos, & nullo titulo ſpirituali fundatur, ac radicatur.

41. Cæterum Immunitas a ſolvendis Decimis bona fide, & cum titulo præſcribitur ſpatio quadraginta annorum: ſine titulo autem contra Parochos tempore duntaxat immemoriali; prout notant citati Auctores. Et hoc deſumitur ex *cap. 1. De Præſcript. in 6.* ubi generaliter decernitur, quod, quando jus commune reſiſtit præſcribenti, vel habetur præſumptio contra ipſum, non ſufficiat bona fides, ſed inſuper requiratur titulus, qui poſſeſſori cauſam tribuat poſſidendi, niſi allegetur, probeturque præſcriptio temporis immemorialis: atqui Jus commune reſiſtit præſcribenti immunitatem a ſolvendis Decimis; ergo. Accedit ratio: quia *poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*, juxta *Reg. 2. Juris, in 6.* atqui poſſidens immunitatem ſolvendi Decimas (cum huic jus commune reſiſtat, cujus ignorantia non excuſat) præſumitur habere malam fidem; niſi alleget titulum ſaltem coloratum, qui det juſtam cauſam poſſidendi, ſicque bonam fidem ex parte poſſeſſoris inducat, vel niſi probet poſſeſſionem temporis immemorialis, quæ eſt inſtar tituli, imo qua non poteſt allegari melior titulus de toto mundo (*d*) ergo.

42. CONCL. V. Compoſitione, ac remiſſione poteſt etiam cuipiam competere immunitas a ſolvendis Decimis. Ita Vallenſis *tit. de Decimis*, §. 8. *num.* 5. cum communi. Idque deſumitur ex *c. Ex multiplici, de Decimis*, juncto *c. Statuimus, de Tranſaction.* ubi ejuſmodi compoſitio approbatur. Idem de remiſſione liquet ex *c. Quia circa, de Privilegiis*, ubi pariter quarundam Decimarum facta remiſſio per Papam comprobatur.

43. CONCL. VI. Tandem gravis paupertas, ſive inopia, ut ſolutis Decimis quis non habeat neceſſaria ad ſe ſuoſque ſuſtentandos, excuſat interim a ſolutione Decimarum, donec melior fortuna advenerit. Ita Layman *lib. 4. Tract. 6. cap. 2. num. 8.* Abbas, Suarez, & alii. Ratio eſt: quia ob neceſſitatem tam gravem generaliter poteſt differri ſolutio debiti. Quinimo, ſi quis tempore Decimarum ſolvendarum fuerit conſtitutus in extrema neceſſitate, prorſus liberatur obligatione eas perſolvendi; cum tunc omnia ſint communia, & ſic ipſe conſumpſerit, quod ſuum erat. Verum, qui gravem ſolum neceſſitatem patitur, is liberatur non ſimpliciter, ſed donec melior fortuna aſpiret. * Plura adhuc de Decimis in emergentia alicujus caſus videri poterunt in Jure Canonico *lib. 3. Decret. Tit.* 30. *

T R A C T A T U S XII.

DE IMMUNITATE ECCLESIASTICA, ET INDULGENTIIS.

1. QUIA præſens materia omnibus Clericis ſcitu valde neceſſaria exiſtit, ne, quæ proprium ſtatum, & Eccleſiæ ſibi concreditæ tota concernunt, culpabiliter ignorent, ea juxta methodum a pluribus Auctoribus obſervatam in Theologia Morali merito pertractatur. Idipſum, dimiſſis difficilioribus ad Jus Canonicum Quæſtionibus, breviter præſtabit præſens Tractatus, ita tamen, ut ad finem ejuſdem ſimul agatur de Indulgentiis.

D I S T I N C T I O I.

De Immunitate Eccleſiaſtica ut ſic, ejuſque Speciebus.

Q U Æ S T I O I.

Quid, & quotuplex ſit Immunitas Eccleſiaſtica, & quo jure conſtituta?

S U M M A R I U M.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Munus tripliciter accipitur. Immunitatis etymon.*
3 *Immunitas Eccleſiaſtica, quid?*
4 *Eſt triplex. Localis, Realis, & Perſonalis.*
5 *Certum eſt, Immunitatem Eccleſiaſticam eſſe de Jure Divino quoad ea, quæ vere ſunt ſpiritualia.*
6 *Immunitas Eccleſiaſtica etiam quoad alia eſt aliqua ratione de Jure Divino.*
7 *Qua ratione hoc fiat, variant Doctores.*
I. Sententia.
(*a*) Tract. 15. Diſt. 4. n. 16.
8 *II. Jurique conformior ſententia.*
9 *Inſtantia contra hanc ſolvitur.*
(*b*) Tract. 11. Diſt. 4. n. 14. & ſeqq.

2. IMmunitas ſic dicitur a *munere*. Munus enim tripliciter accipitur. I. Pro dono: ſic munera dari, mittive dicuntur. II. Pro officio: unde Munera militaria, Munera civilia, qualia ſolent eſſe conjuncta cum honore. III. Pro obligatione, ſeu functione cuipiam impoſita: quo modo & *Municeps*, quaſi communium onerum, *ſeu munerum particeps*, dicitur. Et *Muneri* ſic accepto opponitur *Immunitas*, quæ eſt exemptio, ſive liberatio ab ejuſmodi obligationibus, & oneribus. Hæc ad propoſitum applicando, ſit

3. CONCL. I. *Immunitas Eccleſiaſtica* eſt exemptio, ſive jus, quo Eccleſiæ, res, & perſonæ Eccleſiaſticæ a publicis muneribus ſeu oneribus ſæcularibus liberæ ſunt.

ſunt. Ita Doctores paſſim, & patebunt ſingula ex dicendis.

4. CONCL. II. Eiuſmodi immunitas recte dividitur in localem, & realem, & perſonalem. Ita communis. Et quidem *Immunitas localis* eſt, quæ convenit Eccleſiis, aliiſque locis Eccleſiaſticis. *Realis*, quæ competit rebus Eccleſiaſticis, id eſt, bonis ad Eccleſiam, vel perſonas Eccleſiaſticas pertinentibus. *Perſonalis tandem*, quæ debetur perſonis Eccleſiaſticis.

5. CONCL. III. Certum eſt, quod Clerici, Eccleſiæ, earumque bona, ſi ſpectentur quoad ea, quæ vere & proprie ſpiritualia ſunt, Jure Divino ſint exempta a iuriſdictione & poteſtate ſæculari. Ita Covarruv. *Pract. Quæſt. cap.* 31. *num.* 2. *Concl.* 1. Barboſa *lib.* 1. *Juris Eccleſ. univ. cap.* 39. §. 2. *num.* 6. & communis aliorum. Exemplificatur hoc de Sacramentis, quorum cognitio ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum pertinet; adeo qui dem, ut iuxta Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *can.* 12. *Si quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos, anathema ſit*. Idem accidit in donis ſupernaturalibus ſpiritualibus, in beneficiis Eccleſiaſticis, in rebus ſacris, & aliis ſimilibus, ad quorum deciſionem ſupernaturalis cognitio requiritur. Ratio eſt: quia ſuper his nullam omnino poteſtatem a Deo acceperunt Principes ſæculares (his quippe tota poteſtas ſua immediate a Republica communicatur) ſed ad talia diiudicanda per Chriſtum ſupernaturaliter inſtituta fuit poteſtas Eccleſiaſtica, & tradita D. Petro *Joan.* 21. ibi: *Paſce oves meas*, eiuſque legitimis Succeſſoribus, ac per hos cæteris Eccleſiæ Prælatis.

6. CONCL. IV. Etiam quantum ad alia prorſus concedendum eſt, quod Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio Clericorum, Eccleſiarum, rerumque Eccleſiaſticarum aliqua ratione ſit de Jure Divino. Deſumitur hoc ex diverſis textibus Juris, dictam Immunitatem eſſe Juris Divini clare atteſtantibus. Loquendo enim de perſonali exemptione Clericorum, eam haberi de Jure Divino, patet ex *c. Si Imperator diſt.* 96. *& c. Sylveſter. & c. Relatum* 11. *quæſt.* 1. cum Concordantiis. Deinde Generatim loquendo de exemptione, ſeu Immunitate Eccleſiarum, habetur textus clariſſimus *c. Quamquam. De Cenſibus in* 6. ibi: *Cum igitur Eccleſiæ, eccleſiaſticæque perſonæ, ac res ipſarum non ſolum jure humano, quinimo & Divino, a ſæcularium perſonarum exactionibus ſint immunes*. Et ibidem Gloſſa v. *Divino* probat hoc ex *Geneſ. cap.* 47. ubi Pharao Rex Ægypti terram Sacerdotum fecit immunem & liberam, ne tenerentur cum aliis quintam partem fructuum ſolvere Regibus. Unde & in veteri Lege Sacerdotes, & Levitæ erant exempti a iuriſdictione ſæculari aliarum Tribuum, & obligatione ſolvendi tributa. His accedit Concilium Tridentinum *Seſſ.* 25. *c.* 20. *de Reform.* ubi ait, *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum Immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam*. Concordat *cap. Nimis. De Jurejurando*. iunctis variis Conciliis.

7. Dicitur notanter in Concluſione, *aliqua ratione ſit de Jure Divino*. Siquidem in hoc amplius declarando variant Doctores. Et quidem non pauci volunt, eiuſmodi exemptionem non eſſe de Jure Divino obligante, ſed ſolum a Lege humana, ſeu per privilegia in Corpore utriuſque Juris clauſa: dici tamen quadam ratione eſſe de Jure Divino, ſcilicet originaliter & initiative, quatenus Legi naturali valde conformis eſt, atque a veteri Lege Divina originem duxit; prout in ſimili ſuperius (*a*) dictum eſt, Decimas Divina conſtitutione deberi. Et huius ſententiæ ſunt Covarruvias *loc. cit. n.* 2. *Concl.* 3. Leſſius *lib.* 2. *de Juſt. & Jure cap.* 33. *num.* 30. Molina, Garcias, & plures alii, quos citat Barboſa §. 2. *num.* 5.

8. Alii econtra probabilius, Jurique conformius eſſe cenſent, Clericos etiam in temporalibus Jure Divino a Civili poteſtate exemptos eſſe; prout fortiter urgent textus *num.* 6. relati, atque tenet Gloſſa *c. Si Imperator diſt.* 96. & *c. Quamquam. De Cenſibus in* 6. Abbas *c. Eccleſia S. Mariæ num.* 6. *De Conſtit.* Barboſa *cit. cap.* 39. §. 2. *num.* 5. & rurſus §. 3. *num.* 3. pro hac ſententia allegans deciſionem Rotæ, & plurimos Doctores; Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 8. *num.* 1. Engel *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 23. aliique communius; quibus noviſſime acceſſit Proſper Fagnanus *c. Eccleſia S. Mariæ num.* 10. *De Conſtit.* aſſerens, quod *crebrior graviſſimorum interpretum ſententia eſt, eam exemptionem eſſe de Jure Divino*.

9. Neque obſtat allata inſtantia de Decimis, nam Decimas etiam hodie eſſe Juris Divini, quatenus requiruntur ad neceſſariam Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem, ſuperius (*b*) iam dictum eſt. Verum de hoc plura Canoniſtæ. * Uti fuſius præſens Auctor in Jure Canonico *Lib.* 2. *Decret. Tit.* 2. §. 9. *num.* 193. *ac ſeqq.* & *Lib.* 3. *Tit.* 49. *num.* 235. & 236.

QUÆSTIO II.

In quibus conſiſtat Immunitas localis, ſive Eccleſiarum.

SUMMARIUM.

10 *Immunitas localis conſiſtit in duobus; & quibus?*
11 *Judicia ſæcularia prohibentur fieri in Eccleſiis, vel Cœmeteriis, ſub nullitate actus.*
12 *Secus dicendum de Judiciis Eccleſiaſticis.*
13 *Solvitur inſtantia.*
Quid magis deceat?
14 *In Eccleſiis, ac Cœmeteriis facere contractus &c. non licet.*
15 *Sed ſi fiant: non ſunt irriti.*
16 *Quid de venditione candelarum?*
17 *Ibidem prohibentur fieri Concilia ſæcularia, Confabulationes &c.*
18 *Comoediæ profanæ.*
19 *Comeſtiones, vel accubitus &c.*
20 *Muſica impura, omneſque actiones ſæculares.*
21 *Quid de Diſputationibus?*
22 *Violentia Eccleſiis non eſt inferenda.*
Pœna contra facientium.

10. CONCL. I. Immunitas localis (quam alii appellant *Immunitatem Eccleſiarum*, ſub his etiam comprehendendo Cœmeteria, & alia loca Religioſa) conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani, & ſæculares ab Eccleſiis arceantur: deinde, ut malefactores ad Eccleſias confugientes, ibidem in vita & membris protegantur, neque violenter inde extrahi poſſint. Et quidem de hoc poſteriori fuſius dicetur *Diſtinct. ſequenti*; quantum vero ad prius attinet, ſit

11. CONCL. II. Imprimis in Eccleſiis, earumque Cœmeteriis prohibitum eſt, exercere Judicia ſæcularia; adeo quidem, ut totus Proceſſus iudicialis, & ſententia ſuper cauſa ſæculari ibidem lata, ipſo iure irrita, & nullius roboris exiſtat. Ita expreſſe ſtatuitur *c. Decet.* §. *fin. De Immunit. Eccl. in* 6. ac tenent Doctores communiter. Et hoc quidem procedit non ſolum de cauſis criminalibus, ſed etiam de civilibus, quæ ad Forum ſæculare pertinent; uti patet ex textu. Maxime tamen Immunitati Eccleſiarum repugnat, atque *abſurdum eſt, & crudele, ibi judicium ſanguinis exerceri, ubi eſt tutela reſugii conſtituta*, ut dicitur *c. Cum Eccleſia. De Immunit. Eccl.* Ubi proin, præter nullitatem proceſſus, etiam ſub pœna excommunicationis prohibetur agitare cauſas ſanguinis in Eccleſia, vel Cœmeterio.

12. Dicitur notanter, *Judicia ſæcularia*. Siquidem Eccleſiaſtica Judicia ibidem valide, & licite tractari poſſunt *arg. c. Qua fronte. De Appellat.* & docet Gloſſa communiter recepta *cit. cap. Decret. v. Sæcularium. De Immunitate Eccleſ. in* 6.

13. Nec dicas. Judicia Eccleſiaſtica prohibentur exerceri in die Feſto, non minus ac ſæcularia; ergo etiam utraque prohibentur exerceri in loco ſacro. Reſpond. enim negando conſequentiam & paritatem: nam æque, imo plus decet, ut Clerici in Forenſibus actibus non occupentur diebus Feſtivis, ac Laici. At loquendo de loco, Eccleſia præſumere potuit; Judicia Eccleſiaſtica cum minori ſtrepitu, minorique tempore expedienda fore, quam ſæcularia: ſimulque Judicem Eccleſiaſticum maiorem curam adhibiturum, ut omnia ſine irreverentia loci ſacri fiant. Fatendum tamen, magis decens eſſe, ut etiam Eccleſiaſtica Judicia non in Eccleſia, quæ domus eſt orationis, non iurgiorum, ſed in Palatio Epiſcopali, aut alio competenti

loco

loco fiant. Pithing *tit. de Immunitat. Eccleſ. n.* 7.

14. CONCL. III. Inſuper prohibitum eſt in Eccleſiis, earumque Cœmeteriis facere contractus, vel negotiationes, aut nundinas inſtituere. Ita communis; & habetur *cit. cap. Decet. De Immunitat. Eccleſ. in* 6. ibi: *Ceſſent in Eccleſiis, earumque Cœmeteriis negotiationes, ac fori cujuſcumque tumultus.* Idque merito ſtatutum eſt ad exemplum Chriſti Domini, qui ingreſſus in Templum Dei, *ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, & dixit eis: ſcriptum eſt, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Matthæi* 21.

15. Licet autem contractus in Eccleſiis facere ſit prohibitum; iidem nihilominus de facto initi valent: nam nullo jure irritantur, ſicut *cit. cap. Cum Eccleſia de Immunit. Eccleſ.* caſſantur Judicia ſæcularia. Simulque iſthæc Conſtitutio, cum ſit pœnalis, non eſt extendenda ad contractus, & notat Gloſſa paſſim recepta *cit. cap. Decet. v. Proceſſus.*

16. Cæterum in Templis vendere candelas, ſi id fiat ad Fidelium devotionem promovendam, non eſt illicitum. Azorius *part.* 2. *libr.* 9. *cap.* 9. *quæſt.* 5. Angelus, & alii. Nam prohibetur quidem omnis negotiatio, vel contractus, qui fit lucri gratia, aut Divina Officia perturbat, vel impedit: hoc tamen non accidit in venditione candelarum cauſa promovendæ devotionis Fidelium.

17. CONCL. IV. Ulterius in Eccleſiis prohibentur fieri *Concilia, Conciones, & publica Parlamenta* (intellige) quando talia fiunt de rebus mere temporalibus, & ſæcularibus; nam Concilia, & Conventus de rebus Eccleſiaſticis, aut ad pietatem ſpectantibus, recte ibidem inſtituuntur. Item *confabulationes quælibet, & quæcumque alia, quæ Divinum poſſunt turbare Officium, aut oculos Divinæ Majeſtatis offendere.* Ita his ipſis verbis habetur *cit. cap. Decet. Eod. in* 6.

18. Deinde Comœdiæ profanæ, ac ludi theatrales penitus in Eccleſiis fieri prohibentur, non obſtante quacumque conſuetudine contraria, quæ potius corruptela dicenda eſt. *cap. Cum decorem. De Vita & honeſt. Clericorum.* Quamvis pia & honeſta ſpectacula ibidem exhiberi valeant. Pithing *loc. cit. num.* 14. poſt Sylveſtrum. & alios.

19. Item *non oportet in Beneficiis, ſeu in Eccleſiis agapen facere, & intus manducare, vel accubitus ſternere. cap.* 4. *Non oportet, diſtinct.* 42. Neque intra Eccleſiam poſſunt ſupellectilia reponi, niſi id neceſſe ſit propter hoſtiles incurſus, aut alias neceſſitates, quibus tamen ceſſantibus ad priſtina loca reportari debent *arg. cap. Oratorium diſt.* 42. & tradit Azorius *loc. cit. quæſt.* 8.

20. Tandem noviſſime Concil. Trid. *Seſſ.* 22. *in Decreto de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ* ſtatuit, ut Ordinarii locorum *ab Eccleſiis muſicas, ubi ſive organo, ſive cantu laſcivum aut impurum aliquid miſcetur, item ſæculares omnes actiones, vana atque adeo profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant, ut Domus Dei vere domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit.*

21. Quæres. An licitum ſit, diſputationes in Eccleſiis habere? Reſpond. affirmative: quia ſcientia eſt donum Dei, & res ſancta. *arg. Lib.* 1. §. 5. *ff. De Extraordinar. cognition.* ibi: *Eſt quidem res ſanctiſſima, civilis ſapientia.* Abbas *c. Cum Eccleſia. De Immunit. Eccleſ.* Azorius *loc. citat. quæſt.* 4. Pithing *num.* 11. & alii.

22. CONCL. V. Ad Immunitatem Eccleſiarum pertinet etiam, ne quis eis violentiam inferat, infringendo earumdem fores, vel ipſas ſpoliando ſuis bonis, aut hujuſmodi quidpiam attentando. Patet hoc ex *c. Omnes* & *c. Quiſquis* 17. *quæſt.* 4. cum Concordantiis, ubi tales judicantur ſacrilegi. Quinimo Eccleſiarum Dei violatores, ſive cum effractione ſpoliantes Eccleſias ipſo jure excommunicati ſunt, *arg. c. Canonica* 11. *quæſt.* 3. & *c. Sicut antiquitus* 17. *quæſt.* 4. & *c. Conqueſti. De Sent. Excom.* juncta Gloſſa *ibidem v. Excommunicatos publice.*

QUÆSTIO III.

De Immunitate reali, & perſonali.

SUMMARIUM.

23 *Immunitas realis, & perſonalis, in quo conſiſtat?*
* *Loquendo de ipſis Perſonis Eccleſiaſticis certum eſt, quod gaudeant Immunitate perſonali.*
24 *Bona Eccleſiarum, & Perſonarum Eccleſiaſticarum ſunt triplicis generis I.*
(*c*) Conformiter dictis n. 6. & ſeqq.
25 *II. ac* 26 *III. Declaratur.*
27 *Bona Clericorum patrimonialia, an gaudeant Immunitate?*
(*d*) Ut dictum n. 6. & ſeqq.
28 *Quid de Bonis Feudalibus?*
29 *Aut ſi Fundator in Bonis Eccleſiæ reſervavit ſibi certam penſionem.*
30 *Quid loquendo de oneribus antiquis?*
31 *Ac etiam novis ſive poſtea imponendis?*
32 *Laici non poſſunt, etiam in communibus neceſſitatibus, novas collectas Eccleſiis, & Clericis imponere.*
33 *An poſſint præſtari abſque ulla exactione Laicorum?*
34 *Quæ conditiones requirantur, ut Eccleſiæ & Clerici in communibus neceſſitatibus contribuere teneantur?*
* *Quidnam Sæculares poſſint a Clericis petere titulo Impenſarum, & utrum tunc allegatæ conditiones requirantur?*

23. CONCL. I. Immunitas rerum, & perſonarum Eccleſiaſticarum (quam alias *realem*, & *perſonalem* appellant) generatim conſiſtit in hoc; quod res, atque perſonæ Eccleſiaſticæ, a juriſdictione ſæcularium Magiſtratuum, eorumque exactionibus, & oneribus, immunes ſint, & liberæ. Ita omnes Theologi, Canoniſtæ, & Juriſconſulti Catholici, eſtque definitum in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. *cap.* 19. & refertur *c. Non minus de Immunit. Eccleſ.* ubi etiam Laici collectas Clericis, vel Eccleſiis imponentes, aut juriſdictionem ipſorum uſurpantes, ſi moniti non deſiſtant, una cum fautoribus ſuis ipſo facto excommunicantur. Concordat Concilium Generale ſub Innocentio III. *cap.* 16. relatum in *c. Adverſus Eod.* juncto *c. Quia nonnulli Eod. in* 6. & *Clement. un. Eod.* cum Concordantiis.

Additio.

* Loquendo nunc in ſpecie de perſonali Immunitate, certum eſt, quod conformiter textibus Juris *can. Si Imperator Diſt.* 66. & *c. Sylveſter* ac *Relatum* 11. *quæſt.* 1. Clerici quoad ſuas proprias perſonas eadem gaudeant, cum Laici non habeant jurisdictionem in ipſas perſonas Eccleſiaſticas, utpote gaudentes privilegio fori, prout fuſius oſtenſum fuit a præſente Auctore *lib.* 2. *Decret. Tit.* 2. §. 9. & *Lib.* 3. *Tit.* 49. §. 9. & 10. Unde ex hoc capite Clerici ſunt immunes a Capitatione, proprie tali, quæ imponitur abſque reſpectu ad ipſa bona. Item ab Angariis, Perangariis, cum hæc ſint onera mere perſonalia, ſeu reſpicientia ipſas perſonas præciſe ratione *ſubjectionis*, quibus ab habentibus *juriſdictionem* in ipſas imponuntur. *

24. Ut autem quoad ipſa bona, ſeu Immunitatem realem hæc Concluſio melius intelligatur, ſciendum, quod bona Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, triplicis generis diſtingui poſſint. Primi generis ſunt ipſæmet Eccleſiæ materiales, una cum Cœmeteriis; item vaſa ſacra, veſtes, & quæcumque conſecrata, ſive benedicta ſunt, tanquam Divini Cultus inſtrumenta. Et de his certum eſt, atque ab omnibus (*c*) conceſſum, ea Jure Divino exempta a juriſdictione, & quibuſcumque exactionibus Magiſtratuum ſæcularium: nullam enim temporalem utilitatem habent, quæ in æſtimationem venire poſſit; utpote cum ad Divini Cultus miniſterium ſpecialiter dedicata, nullis aliis humanis uſibus applicari poſſint,

jux.

juxta *Regul.* 51 *Juris in* 6. *Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.*

25. Alterum genus complectitur bona Eccleſiarum tum immobilia, tum mobilia, quæ ſive a Fundatoribus, ſive ab aliis Fidelibus ad honorem Dei oblata ſeu donata fuerunt, ut per Prælatos Eccleſiarum in pios uſus, ut puta in ornatum Eccleſiæ, ac miniſtrorum ejus, ſive pauperum ſuſtentationem convertantur. Et de hiſce bonis procedere dictam Decretalem *Non minus* cum Concordantiis conveniunt pariter Doctores, eo quod ſint Deo oblata, atque ad cultum ipſius ſpecialiter deſtinata, ſicque non niſi in pios uſus convertenda (quod ſecus foret, ſi per exactiones ſæcularium gravarentur, atque diminuerentur) eum ſint ces Dei, & *Sanctum Sanctorum Domino. cap. Nulli* 12 *qu.* 2 & alibi.

26. Tertium bonorum genus eſt eorum, quæ ad Eccleſiam, aut Perſonas Eccleſiaſticas pervenerunt aliis titulis, ſive cauſis: ut puta emptione, hæreditate, arte, labore manuali, aut alio quopiam titulo temporali. Et de his, præcipue vero de bonis patrimonialibus Clericorum, poſſet nonnulla moveri difficultas: ſit tamen

27. CONCL. II. Non ſolum bona Eccleſiæ quocumque juſto titulo acquiſita, ſed etiam bona matrimonialia Clericorum gaudent Immunitate ab extraordinariis collectis, & juriſdictione ſæculari, atque potiuntur privilegio Fori. Ita communis Doctorum, uti teſtatur Barboſa *lib* 1 *Juris Eccleſ. univ. c.* 39 §. 5 *num.* 6. Layman *lib.* 4 *tr.* 9 *cap.* 6 *num.* 9. Pirbing *tit. de immunit. Eccleſ. numer.* 62 Engel *num.* 24 cum aliis. Et hoc aperte deſumitur ex Juribus *n.* 6 allegatis, utpote quæ de rebus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticarum perſonarum indiſtincte, atque pariformiter loquuntur. Accedit ratio: quia *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, juxta *Reg.* 42 *Juris in* 6 cum Concordantiis. Simulque magis dignum trahit ad ſe minus dignum, *arg. c. Quod in dubiis, de Conſecr. Eccleſ.* atqui dicta bona ſunt quid acceſſorium ad perſonas Eccleſiaſticas, ſimulque hæ multo digniores illis; ergo. Quinimo Magiſtratus ſæcularis nihil poſſet ſtatuere circa ejuſmodi bona Patrimonialia Clericorum, niſi obligando ſimul ipſaſmet eorum perſonas: ſed has gaudere Immunitate Eccleſiſtica fatentur omnes Catholici. (*d*) Et hæ rationes a pari, vel etiam a fortiori militant de bonis Eccleſiarum tertii generis: nam ut dicitur *L. Quæ Religioſis. ff. de Rei vindicat. Quæ Religioſis adhærent, Religioſa ſunt.*

Additio.

* Limitatur hæc doctrina I. quoad bona mobilia, vel immobilia, cum quibus Clericus negotiationem inſtituit, etenim *c. Quamquam, de Cenſib. in* 6 tantummodo illæ res Clericorum a ſimilibus oneribus dicuntur immunes, *quas non cauſa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt*, quod intelligi debet de negotiatione *lucrativa*, non autem præciſe *œconomica*. Ubi nota, quod *poſterior* ſit illa, qua quis emit res, ad ſui & familiæ ſuæ ſuſtentationem neceſſarias, vel ſaltem multum utiles ad eam conſervandam, & ſi quæ per accidens ſuperfluæ remaneant, eaſdem pretio currente divendit: econtra vero *prior*, ſeu *lucrativa* eſt, qua præciſe, vel ſaltem principaliter res aliquas lucri capiendi gratia comparatur, ut eadem vel in ſua priori ſpecie mutatis temporum, aut locorum circumſtantiis, majori pretio diſtrahatur, vel ut arte ac induſtria in aliam formam mutata, carius vendatur. Unde teſte præſente Auctore in Jure Canonico *lib.* 3 *Decr. Tit.* 49 *num.* 249 in ſenſu intento negotiari dicitur ille, qui rem aliquam emptione, mutatione, aliove contractu acquirit, & comparat eo animo, ut eam revendendo, diſtrahendo, vel locando lucrum reportet. E. g. I. Si clericus varia congreget, ſibique per emptionem procuret frumenta, ut tempore cariſtiæ in majori pretio vendere queat; vel II. Si Monaſterium erigat ex hoc principaliter ſine Aromatariam, ut conficiendo, & diſtrahendo medicinas capiat lucrum; nam Sacr. Congregat. Epiſcoporum, & Regularium die 9. Jan. 1602 declaravit: *Regulares non poſſe Aromatariam tenere, niſi pro ſeipſis, quo caſu viſitari non poteſt a Protomedico.* Videantur Barboſa 2 *part. de Poteſt. Epiſc. allegat.* 13 *num.* 13. Molina *de Juſt. de Jure Tract.* 2 *diſp.* 342 *Concluſ.* 5. Delbene *de Immunit. Eccleſ. cap.* 5 *Dubitat.* 3 *Sect.* 5 *n.* 3 præſens Auctor Reiffenſtuel in Jure Canon. *loc. cit.* *

28. Limitatur hactenus allata doctrina II. in bonis Feudalibus, & Emphyteuticis: nam hæc non pleno jure tranſeunt in Clericum, aut Eccleſiam, ſed dominus directus, qui eadem conceſſit, præter dominium ipſorum directum certas ſibi conditiones & jura reſervat: quæ proinde a Clericis, atque Eccleſiis erunt obſervanda. Unde pariter, ſi Eccleſia, vel Clericus a ſæculari domino v. g. Imperatore Feudum habeat, ac ſuper Jure Feudi quæſtio inter Clericum, & Laicum emerſerit, ea non per Judicem Eccleſiaſticum, ſed per dominum Feudi erit terminanda, prout deciſum habetur *c. Ex tranſmiſſa & c. Verum de Foro competenti.* Hinc reſpectu ſæcularis Feudi Eccleſia, vel Clericus non gaudet privilegio Fori, ſed tenetur coram ſæculari domino Feudi judicium ſubire; & convenitur coram eo in actionibus tam realibus, quam perſonalibus Feudum concernentibus.

29. Limitatur III. Si fundator ſeu Patronus v. g. Princeps territorialis in ipſa Fundationis limine ſibi certam penſionem, ſive annuos redditus in bonis Eccleſiæ attributis reſervaſſet, atque ipſus Epiſcopus ante conſecrationem Eccleſiæ eidem conſtituiſſet *arg. cap. Præterea quoniam. de Jure Patronat.* Ubi Patronis permittitur in Eccleſiis *antiquos & moderatos reditus a locorum Epiſcopis inſtitutos exigere.* Poſtquam autem Eccleſia jam ædificata, dotata, & conſecrata eſt, novi cenſus eidem imponi non poſſunt, nec veteres augeri *c. Prohibemus. de Cenſibus.* cum Concordantiis. Quod ſi ſecus fiat, illud irritum erit.

30. Limitatur IV. Quoad onera antiqua, ſeu quæ rebus, antequam ad Eccleſiam quocumque titulo deveniſſent, prius jam impoſita fuerunt: nam quælibet res tranſit cum ſuo onere *arg. c. ex litteris. de Pignoribus.* & alibi. Hinc Eccleſia, vel Clericus tenetur ad hujuſmodi onera antiqua præſtanda, dummodo ea ſint vera & realia, id eſt, ipſis fundis ſeu bonis inſita, perpetua, certa, & determinata, *arg. c.* 1 *ſuncti* Gloſſa *V. Senioribus* ac Summario *de Cenſibus*. Et in hoc ſenſu procedit textus *c. Si tributum* 11 *qu.* 1 ibi: *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum.* Et illud *c. Tributum* 23 *qu.* 8 *Quia de exterioribus Eccleſiæ, quod conſtitutum antiquitus eſt, pro pace & quiete, qua nos tueri, & defenſare debent, Imperatoribus perſolvendum eſt.* * Supple *Titulo conceſſionis Eccleſiaſticæ* non autem *titulo ſubjectionis*, ſeu in ipſos Clericos *juriſdictionis*. De quo videantur Panormitanus, Innocencius, Andreas, & Engel apud ſe cum P. Pichler in ſua Epitome Juris Canonici *Lib.* 3 *tit.* 49 *n.* 12. *

31. Dicitur, *quoad onera antiqua*; ſive ut Canone proxime relato dicitur, *quod conſtitutum antiquitus eſt.* Nam loquendo de oneribus novis, ſeu quæ imponuntur bonis Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum eo tempore, quo bona illa jam ſpectabant ad Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, ab ejuſmodi oneribus hæ prorſus immunes ſunt, per textus *n.* 6. allegatos. Et quamvis Bartolus *in l. Reſcripto §. fin. num.* 5 *de Minoribus* teneat, Principes Laicos poſſe efficere tributaria, & affecta omnia prædia eorum Territorii, ita ut, cum eadem ad Eccleſias pervenerint, obnoxia ſint collectis poſtea imponendis: tamen ejus cautelam eſſe falſam, & contra Immunitatem Eccleſiæ, & ab omnibus communiter reprobatam, ait Fagnanus *in c. Non minus num.* 11 *de Immunit. Eccleſ.* poſt Baldum, & Rotam, quos citat.

32. CONCL. III. Etiam in communibus neceſſitatibus, & utilitatibus Reipublicæ, prohibitum eſt Laicis ſub pœna excommunicationis, novas exactiones, ſeu collectas Eccleſiis, aut Clericis imponere. Ita hodie clariſſime habetur in Bulla Cœnæ Domini, ubi §. Imponentes collectas Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, ipſo facto excommunicantur. Idipſum tam antehac prohibitum fuerat in Concilio Lateranenſi, ſub Alexandro III. ac refertur *c. Non minus de Immunit. Eccleſ.* ubi contra oppoſitum attentantes ſic ſtatutum legitur: *Quo circa ſub anathematis diſtrictione fieri de cætero talia prohibemus: niſi Epiſcopus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem aſpexerint, ut*

ubi.

abſque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi Laicorum non ſuppetant facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda. Hæc ibi.

31. Dicitur, *abſque ulla exactione*; nam iſtud abſque ulla exactione, ac ſponte per Eccleſias, ex arbitrio Epiſcopi, qui dictam neceſſitatem inſpicere debebat, olim conferendum erat; ita ut ea *Laici humiliter & devote reciperent cum gratiarum actione*, prout declaratum fuit in Concilio Generali ſub Innocentio III. & refertur c. *Adverſus Eod.* Ubi tamen judicium ſuper his denuo admittur Epiſcopis, atque præcipitur, ut *propter imprudentiam quorundam Romanus Pontifex prius conſulatur; cujus intereſt, communibus utilitatibus providere.*

34. CONCL. IV. Ut in caſu communium neceſſitatum, vel utilitatum, Eccleſiæ, & Clerici contribuere debeant, plures requiruntur conditiones, ex allegatis textibus Juris deſumptæ. I. Ut neceſſitas, vel utilitas ſit publica. II. Ut Epiſcopus, & Clerus ſuper hoc deliberent. III. Ut dicta neceſſitas, vel utilitas ſit communis, tam Laicorum, quam Clericorum. IV. Ut ad eas relevandas non ſufficiant Facultates Laicorum. V. Ut contributio ab Eccleſiaſticis fiat ſponte, & ſine aliqua exactione ſeu compulſione Laicali: unde talis contributio, ſeu collecta non debet imponi auctoritate Magiſtratus ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici, ſimulque ad eam ſolvendam Clerici non ſunt compellendi per Judicem ſæcularem, ſed per Eccleſiaſticum. VI. Ut, niſi periculum in mora fuerit, deſuper Romanus Pontifex conſulatur. Ita deſumitur ex *cit. c. Non minus.* & *c. Adverſus, de Immunit. Eccleſ.* juncta *Clem. un. Eod.* prout fuſius explicat Fagnanus *c. Non minus n. 22 & ſeqq.* ac tenent alii Canoniſtæ.

Additio.

* Quæres. An proxime adductæ conditiones quoque requirantur, ſi neceſſitas, propter quam fiunt expenſæ, non præciſe reſpiciat ipſam communitatem in genere, ſeu aliquam Rempublicam in communi, ſed immediata redundet particulariter in commodum privatorum, nimirum in ſingula ejuſdem communitatis membra, etiam Eccleſiaſtica? Reſp. In tali caſu, juxta graves etiam Auctores proxime citandos, poſſe e. g. a Magiſtratu Laico peti a Clericis aliquam contributionem pro rata *titulo Impenſarum*; quin neceſſe ſit ad ſuperius mentionatas recurrare conditiones. Pro hac ſententia citantur Abbas *in c. Non minus num. 20.* Barboſa *in c. Adverſ. de Immunit. num. 4.* Gratianus *Diſcep.* 399 *num.* 16 & Sylveſter *V. Immunitas. quæſt. 5 num.* 20 ac tenent Pichler *lib. 3 Tit. 49 num.* 15. & fuſius Schmalzgrueber *Lib. 3 Decret. Tit. 49 num.* 32. *& ſeq.* atque teſte eodem Pignatellus *Tom. 1 Conſult.* 50 *num.* 5 addens, ita ſæpius reſpondiſſe S. Congregationem Immunitatis: etenim hujuſmodi contributiones ex una parte non exiguntur a Principe, vel aliquo Magiſtratu *titulo Juriſdictionis* in Clericos, nec a Clericis præſtantur in recognitionem *alicujus ſubjectionis*; ex altera autem parte æquum eſt, ut qui in particulari & quoad privatam ſuam perſonam immediate ſentit commodum, ſentiat & onus conformiter *Regulæ 55 de Regulis Juris in 6.* videturque in ſimili emergentia quaſi tacitum pactum inter ſæculares, & tales Clericos intercedere. Ex quo inferunt allegati Auctores, Clericos eſſe obligatos contribuere, ſi agrorum ripæ ſint adverſus vim fluminis muniendæ, ne fluvius inundet agros etiam proprios, ſi aperienda foſſa, ut aquæ alio deriventur, aut ducendus rivus, quo prata etiam Clericorum irrigentur, vel fodiendus puteus communis, ex quo etiam Clerici, ob defectum alterius, aquam accipiant &c. Notanter tamen annectit P. Schmalzgrueber *loc. cit.* Sæculares non poſſe in ſimili caſu per ſeipſos adigere ad contribuendum pro rata Clericos renuentes, ſed potius debere id per legitimos eorum Superiores efficere: nam, uti jam dictum eſt *Tr.* 2 *Diſt.* 3 *n.* 14. etſi frequenter Clerici obligentur ſervare Leges civiles *vi directiva*, non tamen adſtringuntur *vi coactiva*. Aliam cautelam adjungit P. Pichler *loc. cit.* ut nimirum a Principe, vel Magiſtratu non excedatur rata factarum deſuper impenſarum, puta; ſi contributiones ſub *titulo Impenſarum* ita augerentur apud Clericos, ut exinde aliqua pars inferri poſſet in ærarium publicum, vel applicari ad ſolvenda alia debita communitatis, aut ad conſervandum ſplendorem majorem Principis, vel ut aliqua civitas facilius ſuſtinere valeat expenſas faciendas ob adventum Principis, Nativitatem Filii Principis, aut Dotationem Principiſſæ, nuptias proxime celebraturæ, uti exemplificat P. Franciſcus Schmier *Lib. 3 Juriſprudentiæ Tr. 1 part. 3 cap. 4 Sect. 3 §. 1.* *

DISTINCTIO II.

De Jure Aſylorum.

QUÆSTIO I.

Quo Jure, quibuſqua locis competat Privilegium Aſyli?

SUMMARIUM.

1 *Immunitas localis in quibus conſiſtat?*
(*a*) Diſt. 1. num. 10.
2 *Privilegium Aſyli non eſt Juris Divini, ſed humani.*
3 *Solvitur inſtantia.*
4 *Circa jus Aſyli magnam vim habet conſuetudo.*
5 *Privilegio Aſyli gaudent omnes Eccleſiæ, etiam interdictæ vel pollutæ, cum Addit.*
6 *Item Cœmeteria, Sacriſtia, turres, atque atria Eccleſiarum.*
7 *Notabilis inſtantia ſolvitur.*
Eccleſia aliter ſumitur in materia Immunitatis, quam violationis.
8 *An gaudeat Immunitate tenens januam Eccleſiæ, vel ejus parietem?*
9 *Immunitate an gaudeat ſpatium 30. vel 40. paſſuum circa Eccleſiam?*
10 *Monaſteria, Hoſpitalia, Oratoria &c. gaudent Immunitate, & qua?*
11 *Rei cur potius confugiant ad Monaſteria, quam alia loca ſacra?*
12 *Confugiens ad Sacerdotem SS. Euchariſtiam portantem gaudet Immunitate.*
13 *Solvitur inſtantia.*
Et hoc amplius extenditur.
14 *Quid de Reo Euchariſtiam ſumente?*
Vel fugiente ad Sacerdotem S. Oleum portantem?
* *Quid de confugientibus ad Domos Parochiales, & Palatia Epiſcoporum?*

1. IMmunitas localis, ut jam ſuperius (*a*) dictum conſiſtit in duobus: videlicet, ut actus profani, & ſæculares arceantur ab Eccleſiis, & ut malefactores ad eas, aliaque pia loca confugientes in vita & membris protegantur, neque inde violenter extrahantur. Siquidem tum per Leges Civiles, tum Sacros Canones ſpeciale privilegium Eccleſiis, aliiſqua piis locis, ob majorem eorum reverentiam, conceſſum eſt, ut delinquentes, qui ad illas tanquam ad Aſylum confugiunt, per vim extrahi non poſſint. Et de hoc loquendo, ſit

2. CONCL. I. Privilegium Immunitatis, ſeu Aſyli Eccleſiaſtici non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, Civilis ac Eccleſiaſtici. Ita Covarruvias *lib. 2 variar. Reſolut. cap.* 20 *num.* 2. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 15. & communiter aliorum. Idque deſumitur ex *c. Inter alia. de Immunit. Eccleſiarum*, ibi: *Juxta ſacrorum Statuta Canonum, & Traditiones Legum Civilium, fugiens ad Eccleſiam &c.* Accedit ratio: quia, licet Jure naturali, ac Divino Deus ſit colendus, & reverentia Locis ſacris exhibenda, non tamen inde neceſſario infertur, hoc fieri debere, Immunitatem Reis ad Eccleſiam confugientibus præſtando; partim quia etiam crimina eſſe coercenda Jure naturali ac Divino ſtatuitur; partim quia reverentia Locis ſacris Jure Divino, & naturali debita ſatis obſervaretur per hoc, quod actus profani & ſæculares inde arceantur.

3. Nec obſtat, quod jam in Lege veteri Deus præcepe-

cepit Civitates refugii eſſe conſtituendas *Exodi* 21 *n.* 35 & *Deut.* 19 ſimulque etiam Gentiles ex inſtinctu naturæ aliqua Loca deſignaverint, quæ vocabantur *Aſyla*; atque, ipſum Concilium Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 20 *de Reform.* aſſerat, *Eccleſiæ, & Perſonarum Eccleſiaſticarum Immunitatem, DEI ordinatione, & Canonicis ſanctionibus conſtitutam.* Reſpond. enim, Leges veteris Teſtamenti, quæ morales non fuerunt, ſed tantum cæremoniales, aut Iudiciales, per adventum Chriſti expiraſſe. (*b*) Unde ius Aſyli iam non habetur ex veteris Legis obligatione, ſed ſolum ad quandam ipſius ſimilitudinem, & ſecundum congruam Juris naturalis æquitatem (quam etiam Gentiles agnoverunt) de facto per ſacros Canones, ac Leges Imperatorias, Eccleſiis aliiſque Locis ſacris conceſſum fuit. Nec obſtat Concilium Trid. *loc. cit.* Nam, ut concordentur iura iuribus, loquendo de Immunitate Aſyli, plus non vult, quam Aſyla ad imitationem veteris Legis, atque inſtinctu Divino, acceptaque a Deo auctoritate, per Canonicas Sanctiones conſtitutum eſſe.

4 Infertur proinde cum Barboſa *lib.* 2 *Juris Eccleſ. univ. cap.* 3 *n.* 82. Engel *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 9 Covarruvia, & aliis, quod circa hanc Immunitatem Eccleſiaſticam, ſeu ius Aſyli, habeat magnam vim conſuetudo; ac propterea ad eam multis in caſibus Judices recurrere debeant. Nam, quia hæc immunitas non eſt Juris naturalis, aut Divini, ſed humani duntaxat, conſequenter contrariam conſuetudinem admittit *arg. c. ult. de Conſuet.*

5 CONCL. II. Privilegio Aſyli gaudent omnes, Eccleſiæ, ſive conſecratæ, ſive nondum conſecratæ, dummodo auctoritate Epiſcopi benedictæ fuerint, aut alia ratione, ut puta erectione Crucis, ad publicum Miſſæ Sacrificii uſum deputatæ; prout liquet ex c. *Eccleſ. de Immunit. Eccleſ.* Idque procedit, etiamſi Eccleſia illa ſit interdicta, vel polluta, & necdum reconciliata: quia tales Cenſuræ, aut impedimenta Juris, utpote pœnalia & odioſa non oportet extendere ultra caſus a Jure expreſſos. Pirhing *loc. cit. num.* 3 Sylveſter, & alii.

Additio.

* Nec refert, quod tales Eccleſiæ necdum perfecte ſint conſtructæ, dummodo ibidem auctoritate Epiſcopi primus lapis iam fuerit poſitus, & loco Altaris modo in Rituali præſcripto Crux defixa. Idem ſentiendum, quamvis talis Eccleſia infortunio e. g. terræ motu corruerit, niſi ſit deſtructa auctoritate Superioris ſine ſpe reædificationis. Ratio horum omnium eſt; quia talis locus adhuc vere; & quidem auctoritate Epiſcopi obſequiis Divinis eſt dedicatus, quod ſufficit *arg. cap.* 9 *de Immunitate.* *

6 Præterea iure Aſyli gaudent Cœmeteria, una cum fabricis ad Templi ſtructuram attinentibus; ut eſt Sacriſtia, Turris, Atrium, Porticus, atque Ambitus: quia hæc omnia vel ſpectant ad Eccleſiæ fabricam, vel ei ſunt annexa. Quinimo Cœmeterium auctoritate Epiſcopi deſignatum, & ſacratum, obtinet privilegium Immunitatis, etiamſi ſit ſeparatum ab Eccleſia. Barboſa *loc. cit. n.* 63 *& ſeqq.*

7 Nec dicas. Si ſuper tectum Templi, aut in eius Turri, vel Sacriſtia, ſive ſubtus Eccleſiam in caverna committitur iniurioſa humani ſanguinis, vel ſeminis effuſio, non polluitur Eccleſia; ut notat Gloſſa communiter recepta *in c. un. De Conſecr. Eccleſ. in* 6 ergo neque gaudent iſthæc loca jure Aſyli. Negatur enim conſequentia: nam quando agitur de violatione, ſive pollutione Eccleſiæ, nomen Eccleſiæ ſtricte accipiendum eſt pro ſolo ſpatio, ſive ambitu interiore; eo quod materie hæc ſit quaſi pœnalis, & odioſa. Econtra dum ſermo eſt de privilegio Aſyli, quod eſt favorabile, & gratioſum, nomen Eccleſiæ accipiendum eſt late; quo ſenſu omnia ei annexa, & cohærentia complectitur: nam *odia reſtringi, & favores convenit ampliari*, iuxta Reg. 15 *Juris in* 6.

8 Huc facit c. *Si quis contumax* 17 *q.* 4 ubi puniri iubetur, qui fugientem *de atrio Eccleſiæ, vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit.* Quinimo hac ipſa de cauſa gaudet Immunitate, nec poteſt violenter abſtrahi, qui clauſam Eccleſiam reperiens, eius ianuam vel ſeram apprehendit: quia iam cenſetur exiſtere in Loco ſacro. Barboſa *ibidem num.* 65 Bonacina *diſp.* 2 *de Bulla Cœnæ qu.* 3 *punct.* 16 §. 4 *n.* 19 & alii. Et hoc extendunt non pauci Doctores ad illum, qui parietem Eccleſiæ exteriorem tangit: nam privilegia Immunitatis ſunt ampliandα; ſimulque talis cenſetur adhærere loco ſacro. Diana *part.* 3 *Tract.* 2 *reſol.* 73 poſt Aloyſium Riccium, & Bonac. *diſp.* 3 *in Decal. quæſt.* 3 *punct.* 4 *num.* 5 citans plures alios: quamvis non deſint oppoſitum tenentes quoad hoc poſterius.

9 Inſuper dicta Immunitas non tantum Eccleſiis, ſed etiam ſpatio quadraginta paſſuum circa maiorem ſive Matricem Eccleſiam, & ſpatio triginta paſſuum circa minores Eccleſias, conceſſum legitur c. *Sicuti antiquitus* &c. *Definitiv.* 17 *q.* 4 Verum hoc non habere locum quoad Eccleſias intra Caſtella, ſive muros Civitatum conſtructas, deſumitur ex c. *Quisquis* 17 *q.* 4 ibi: *Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum, caſtellorum, non ponuntur in hac triginta paſſuum obſervatione*; & poſt Archidiaconum notat Covarruv. *lib.* 2 *var. Reſol cap.* 20 *num.* 5 cum quo etiam notant plerique Doctores, iſtam Immunitatis ad quadraginta, vel triginta paſſus extenſionem de conſuetudine vix alicubi obſervari: quamvis Fagnanus c. *Eccleſiæ num.* 20 *de Immunit. Eccleſ.* referat, quod S. Congregatio Cardinalium indiſtincte ſervari iuſſerit Immunitatem per circuitum dictorum paſſuum, ſaltem in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis.

10 CONCL. III. Inſuper Monaſteria, ſeu Domus Religioſorum, & eorum horti, areæ, & quæcunque intra Monaſteriorum ſepta continentur, nec non Hoſpitalia, aut Oratoria auctoritate Epiſcopi conſtituta (ſecus, ſi Oratoria non ſint conſtructa auctoritate Epiſcopi) atque omnia alia loca, Religioni aut pietati deſtinata, dummodo eadem auctoritate Epiſcopi fundata fuerint, gaudent privilegio Aſyli. Ita Barboſa *loc. cit. num.* 67 *& ſeqq.* Fagnanus *cit. c. Eccleſiæ num.* 23 *& ſeqq.* & alii. Idque patet tum ex l. *Præcipimus. C. De his, qui ad Eccleſias confugiunt* tum ex c. *Id conſtituimus* 17 *q.* 4 cum Concordantiis; ac præſertim ex Bulla Gregorii XIV. quæ incipit. *Cum alias* 1591 deſuper emanata ibi: *Monaſteriis, Domibus, Locisque ſacris, aut Religioſis.*

11 Nec dicas. Si omnia huiuſmodi Loca religioſa gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, cur ergo communiter Rei confugiunt ad Monaſteria, non vero ad Eccleſias, quarum tanta eſt multitudo? Reſp. Id præcipue fieri ob maiorem Aſyli amplitudinem & commoditatem, quæ habetur potius intra ſepta Monaſteriorum, quam in Eccleſiis, vel aliis Locis religioſis; quamvis revera & hæc gaudeant privilegio Immunitatis, ſeu iure Aſyli Eccleſiaſtici.

12 CONCL. IV. Reus confugiens ad Sacerdotem, manibus Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum portantem extra Eccleſiam, gaudet iure Aſyli. Ita Abbas Panorm. c. *Sane. De Celebr. Miſſar.* Engel *tit. De Immunit. Eccleſ. n.* 52 Barboſa *cit. c.* 3 *num.* 69 allegans pro hac ſententia plurimos Doctores; qualis Covarruvias *num.* 6 non nihil de hoc dubitet. Ratio eſt: quia Sanctiſſimum Corpus Chriſti eſt longe dignius, quam Eccleſia materialis, ſimulque ipſis Eccleſiis conceditur hoc privilegium propter Corpus Chriſti; ergo multo magis huic, ſive Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento: *cum propter quod unumquodque tale, & illud magis tale.*

13 Nec obſtat, quod de hoc non habeatur textus clarus in Jure. Siquidem præſens materia eſt favorabilis, ideoque extendenda: & alioquin privilegium extenditur ad caſum non expreſſum, quando ex mente Privilegiantis poteſt ille caſus comprehendi. Et hac de cauſa iſtud intelligunt Doctores non ſolum in caſu, quo quis Sacerdotem, vel haſtam Baldachini apprehenderit, ſed etiam, ſi ſe perſonis comitantibus Sanctiſſimum Sacramentum immiſcuerit: quia omnes illæ cum Sacerdote Sanctiſſimum deferente unam Eccleſiam conſtituunt, quibus proinde favor iſte conceſſus intelligitur.

14 Neque hic ſequitur, quod etiam captivus ſumens Euchariſtiam gaudeat Immunitate. Siquidem privilegium Aſyli conceditur fugientibus ad Eccleſiam, vel Euchariſtiam; captivus autem non poteſt ad eam fugere, bene tamen Sanctiſſimo Sacramento ut Viatico, & ſpirituali Cibo animæ refici. Multo minus con-

fugiens ad Sacerdotem, ſanctum Oleum ad infirmos deportantem, gaudebit Immunitate: cum hic neque Jus faveat, neque paritas, ſive ratio ſaciendæ extenſionis. Barboſa *ibid.* cum aliis.

Additio.

* Quæres. An gaudeant privilegio Aſyli Ædificia Clericorum in communi viventium e. g. Patrum Oratorii, vel S. Philippi Nerii, item Domus Parochiales, & Palatia Epiſcoporum?

Reſp. I. Fabricæ illæ, in quibus Clerici in communi viventes inſimul habitant, gaudent iure Aſyli, ſi fuerint debita auctoritate Epiſcopi erectæ. Ita Peregrin *c. 4 nu. 67* & Delbene *De Immun. c. 16 dub. 9 ſect. 13* Ratio eſt: quia cenſentur loca ſacra, utpote auctoritate Epiſcopi ad cultum Divinum deputata. Reſp. II. Domus Parochiales inſiſtendo iuri communi, & præſcindendo a conſuetudine gaudent Jure Aſyli, dummodo non ultra triginta paſſus diſtent a ſua Eccleſia. Ita cum Barboſa & aliis præſens Auctor *L. 3 Decr. Tit. 49* §. 2 ac refertur ſic a Sac. Congregatione Immunitatis declaratum in una Nepeſine 4 Martii anno 1626 & *in* altera die 10 Decembris anno 1658 ut teſtatur Pignatell. *Tom. 1 Conſultationum* Reſp. III. Palatia Epiſcoporum pariter gaudent Jure Aſyli, ſaltem ſi non diſtent ultra quadraginta paſſus a ſua Eccleſia Cathedrali. Ita Menochius *L. 9 De Immunit. c. 5 v. Palatium Epiſcopi*, & ſub his terminis communis, atque deducitur ex *can. Sicut antiquitus 17 q. 4* ubi iubetur excommunicari, qui in tali circuitu Eccleſiæ maioris, ſeu Cathedralis perſonam hominis, vel bona eius inde ſubtraxerit, quod utique ſignum eſt prædictum circuitum, & Palatium Epiſcopi intra illud ſpatium contentum, gaudere Aſylo. Utrum vero eodem fruatur privilegio tale Palatium ultra quadraginta paſſus ab Eccleſia Cathedrali diſtans, inter DD. non convenit, ubi præſens Auctor *L. 3 Decr. Tit. 49 num. 51* cum Abbate, Fagneno, Sylveſtro, Hoſtienſi adhuc affirmativam tenet. E contra vero Decianus, Julius Clarus, Pignatellus, & alii negativam defendunt, putatque Menochius *lib. 4 cap. 5* eam procedere ſaltem in caſu, quo tale Epiſcopi Palatium, ultra quadraginta paſſus ab Eccleſia Cathedrali diſtans, neque habet aliquam Capellam publicam, in qua indifferanter homines ad audiendum Sacrum admittuntur. *

QUÆSTIO II.

Quæ perſonæ gaudeant Jure Aſyli Eccleſiaſtici?

SUMMARIUM.

15 *Rei ad Aſyla fugientes, varii.*
16 *Fideles Laici Rei, an omnes gaudeant Immunitate?*
17 *An etiam Debitores pecuniarii, vulgo Falliti.*
18 *Quid, ſi hi cum bonis ſuis fugiant ad Eccleſiam? cum Addit.*
19 *Clerici, & Religioſi delinquentes, an Immunitate gaudeant?*
Sententia affirmativa eſt probabilior.
20 *Declaratur Concluſio.*
Fallit in pœnis mere Eccleſiaſticis, quæ potius correctionem ſapiunt.
21 *Judæi, & Pagani, an gaudeant Immunitate?*
22 *Sententia probabilior.*
23 *Hæretici ob crimen hæreſis privantur Immunitate.*
24 *An ea pariter privati exiſtant ob alia crimina.*
25 *Sententia negativa, huiusque fundamenta.*
* *An gaudeant Immunitate, & quando deſerentes militiam? Addit. I. & II.*
* *An fœminæ confugientes ad Monaſteria virorum, aut vice verſa? Add. III.*

15. REntum ad Loca ſacra, tanquam Aſyla fugientium, alii poſſunt eſſe Fideles, alii Infideles: & illorum quidam Laici, quidam Clerici, vel Religioſi; Iſtorum alii Pagani, aut Judæi, alii Hæretici, & denique ii vel gravitate delictorum, vel ære alieno oppreſſi. Et de omnibus his procedit præſens Quæſtio.

16 CONCL. I. Certum eſt, omnes Fideles Laicos delinquentes, & ad loca ſacra confugientes gaudere iure Eccleſiaſtici Aſyli, dummodo non admiſerint crimina ſpecialiter excepta. Patet hoc ex c. *Si quis contumax 17 q. 4* & c. *Inter alia. De Immunit. Eccleſ.* cum Concordantiis, ac præſertim ex cit. Bulla Gregorii XIV. *Cum alias.* Et hoc intellige, etiamſi hi ſint excommunicati, vel interdicti: nam cenſura non privat Immunitate, cum huiuſmodi pœna nullibi ſit iure expreſſa, ſimulque Cenſuræ ſint medicinales, non mortales *arg. cap. 1 De Sent. Excom. in 6* Pirhing *loc. cit. num. 32* poſt Covarruviam *cit. cap. 20 num. 11* & alios.

17. CONCL. II. Fideles Debitores pecuniarii, qui ſolvendo non ſunt (vulgo, Falliti) confugientes ad Eccleſiam gaudent Immunitate. Ita Abbas c. *Inter alia num. 22 de Immunit. Eccleſ.* Barboſa *cit. lib. 2 Juris Eccleſiaſt. univ. c. 3 num. 45 & 47* Covarruvias *num. 14* & alii magno numero ab ipſis relati, quamvis non deſint quidam oppoſitum tenentes. Ratio eſt: tum quia in favorabilibus Reorum nomine veniunt debitores; Reus enim dicitur, cui movetur quæſtio, id eſt, intentatur actio, ſive civilis, ſive criminalis c. *Forus. De Verb. ſignif.* tum quia Bulla Gregoriana §. 2 expreſſe facit mentionem de *fraudulentis Decoctoribus*; ita tamen, ut revocet quæcunque privilegia, & indulta ipſos extrahendi; tum tandem, quia c. *Inter alia. De Immunit. Eccleſ.* generaliter prohibetur extrahi de Eccleſia invitus: adeo, ut etiam ſervus, ob timorem Domini ad Eccleſiam confugiens, non ſit reſtituendus, niſi de impunitate ſua Dominus eius Clericis iuramentum præſtiterit.

18 Cæterum, ſi fraudulentus debitor in creditorum præiudicium una cum rebus & bonis alienis ad Eccleſiam ſe recipiat, tunc de licentia Epiſcopi eiuſmodi bona ſunt conſignanda Judici ſæculari ad effectum, ut veris dominis reddantur. Barboſa *cit. num. 47.* Diana *part. 6 Tract. 1 reſol. 17* & alii. Nec obſtat c. *Definivit. 17 quæſt. 4* ubi prohibetur quidpiam *damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferri*. Nam loquitur textus de bonis propriis Rei, non autem alienis, & in quorum detentione idem delinqueret.

Additio.

* Unde, ne forte Rectores Eccleſiarum, ad quas tales Debitores confugiunt, nimium faveant ſimilibus, non raro in præiudicium Creditorum pecunias multas hiſce obæratis ſecum in locum Aſyli aſportantibus, & ex eo occulte poſtea aliorſum aufugientibus, bene notandæ ſunt ſequentes Declarationes S. Congregationis: Una Immunitatis die 1 Decembris anno 1617 dicens, *quod Decoctor non debeat res, & bona in præiudicium Creditorum ad Eccleſiam transferre, ſed debeant illa Judici Sæculari conſignari, ut adiudicet, cui de iure competunt*. Altera Congr. Epiſcop. & Regularium 14 Novemb. anno 1636 ubi præcepit *bona poſita in loco Immuni in præiudicium Creditorum, deponi debere in loco Immuni.* Et 12 Decemb. anno 1643 mandavit, *ut ex quadam Eccleſia extraheretur bona eo tranſportata in fraudem Creditorum: conſignanda tamen Judici competenti*. Videantur de hoc in caſu emergenti fuſius Delbene *cap. 16 dub. 11 ſect. 6 num. 17 & ſeqq.* & Menochius *lib. 4 de Immunitate cap. 7 v. Cæterum ad finem*. *

19 CONCL. III. An Clerici, & Religioſi in Aſylis tuti ſint etiam contra proprios Judices Eccleſiaſticos (nam contra Judices ſæculares defenduntur aliunde, videlicet per privilegium Fori) ita ut ab illis extrahi extra caſus Jure exceptos non poſſint, multum controvertunt Doctores, aliis affirmantibus, cæteris vero negativam ſententiam tenentibus, uti videre eſt apud Fagnanum c. *Inter alia n. 70 & ſeqq. de Immunit. Eccleſ.* Barboſa *lib. 2 Juris Eccleſ. univ. cap. 3 n. 137.* Sed merito uterque horum affirmativam ſententiam amplectitur, veluti probabiliorem, & magis communem: nam Canones generaliter loquuntur, non diſtinguendo inter Clericum & Laicum, ac proinde generaliter de omnibus ſunt intelligendi. Deinde privilegium Aſyli, hoc eſt, ut nullus violenter inde extrahi valeat, principaliter conceſſum eſt ipſi Eccleſiæ, ſive loco ſacro, idque propter reverentiam eius *arg. c. Reum &c. Frater 17 qu. 4* cum Concordantiis: ergo ſuffragatur cuilibet, ſive Clerico, ſive Laico, niſi ſit de ſpecialiter exceptis. Accedit, quod Clerici non debeant eſſe deterioris conditionis, quam Laici,

Digitized by Google

Laici, ſimulque nullibi hoc privilegium eis ademptum reperiatur.

20. Cæterum data reſolutio procedit quoad crimina graviora, & correſpondentes ipſis pœnas judiciales enormes, quæ limites diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ac Regularis correctionis excedunt: non vero quoad pœnas correctivas omnino neceſſarias pro conſervatione Status Eccleſiaſtici, ac Regularis. Infertur proinde, quod Clericus perpetrans homicidium non præmeditatum, ac extra locum ſacrum (quod additur, quia alioquin hoc delictum foret unum de exceptis) & confugiens ad Eccleſiam, gaudeat Immunitate; adeo, quod non poſſit inde violenter extrahi, & tradi Curiæ ſæculari, vel mitti ad triremes.

Secus eſt de delictis levioribus aut pœnis mere Eccleſiaſticis, quæ potius correctionem ſapiunt, quam vindictam publicam. Sic enim Religioſi delinquentes poſſunt ſecundum eorum inſtituta per Superiorem in Monaſterio coerceri, verberari, & in carcerem detrudi, imo, ſi opus fuerit, etiam de Monaſterio expelli, neutiquam ſuffragante ipſis Immunitate loci prout patet experientia, ipſaque Religionum conſuetudine, quæ eſt optima Legum interpres, & tenent Doctores paſſim. Similiter poteſt Epiſcopus Clericum, in flagranti crimine in loco ſacro deprehenſum, ſuis carceribus mancipare ad correctionem, abſque violatione Immunitatis Eccleſiaſticæ: tum quia hic non agitur de amiſſione vitæ, vel membrorum *arg. c. Inter alia De Immunit. Eccleſ.* tum quia alioquin diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ contra *c. Cum inter De Conſuet.*

21 CONCL. IV. Quantum ad Judæos, & Paganos, multi cenſent, eos ad Eccleſiam confugientes gaudere Immunitate Eccleſiaſtica; eo quod privilegium illud fuerit conceſſum loco ſacro, ob ejus reverentiam; atque ipſum, tanquam Eccleſiis favorabile, ſit ampliandum; ſimulque Canones illud concedentes loquantur generaliter & indiſtincte, prout inter plures alios vult, & argumentatur Fagnanus *loc. cit. num. 59 & ſeqq.* & Diana *part. 6 tract. 1 reſolut. 23* & pro hac ſententia Barboſa *cit. cap. 3 n. 44* allegat Declarationem S. Congregationis Controverſiis Juriſdictionalibus præpoſitæ, anno 1631 factam: de qua ſi legitime conſtabit, dicta ſententia omnino tenenda erit.

22 Cæterum inſiſtendo Juri communi probabilius videtur, eos non gaudere Immunitate, niſi ſincero corde parati ſint veram Fidem amplecti; ut tradit Abbas *c. inter alia num. 6 de Immunit. Eccleſ.* Covarruvias *num. 11* Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. num. 39* Layman *lib. 4 tract. 9 cap. 3 num. 12* Bonacina *diſp. 3 in Decal. quæſt. 7 punct. 6 §. 5 num. 3* & alii quamplures. Ratio eſt: tum quia ita habetur deciſum in Jure Civili *lib. 1 C. de his qui ad Eccleſias confugiunt*, quæ lex non reperitur in Jure Canonico correcta, imo potius approbata *cit. c. Inter alia* ibi: *Juxta ſacrorum ſtatuta Canonum, & Traditiones Legum Civilium*, tum quia indignus eſt, ut ab Eccleſia defendatur, qui Eccleſiam contemnit *arg. c. ult. de Immunit. Eccleſ.* Sic autem Eccleſiam contemnunt Infideles, nolentes veram Fidem amplecti, ipſamque Eccleſiam per Baptiſmum ingredi: tum tandem, quia Canones Immunitatis privilegium locale concedentes Eccleſiis intelligendi ſunt ſecundum materiam ſubiectam, hoc eſt, de perſonis Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubiectis, ſive de Fidelibus: ſiquidem iſtorum curam & gubernationem gerit Eccleſia, non Judæorum aut Paganorum, de quibus dicit Apoſtolus *1 Corinth. 5 Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Et per hoc patere poteſt reſponſio ad rationes in oppoſitum.

23 CONCL. V. Certum eſt, quod Hæretici ob crimen hæreſis priventur Immunitate Eccleſiaſtica. Siquidem in Bulla Gregoriana expreſſe excipiuntur *Hæreſis Rei*: idque merito propter enormitatem hujus criminis, ad Eccleſiæ ſubverſionem ſpecialiter tendentis.

24 Cæterum, an Hæretici propter ſolum crimen hæreſis; vel (ubi publice tolerantur, v. g. in Germania) etiam propter alia crimina, ut puta homicidium, furtum &c. Immunitate priventur, rurſum variant Doctores. Eos privari affirmat Covarruvias *cit. cap. num. 11* cum quibuſdam aliis: tum quia Hæretici, tanquam Eccleſiæ hoſtes & proditores omni ejus favore indigni ſunt; tum quia tales revera ſunt *Hæreſis Rei*, non obſtante, quod propter hoc crimen non inquirantur: atqui hæreſis Rei generaliter, & abſolute excluduntur a privilegio Immunitatis per Bullam Gregorianam; ergo.

25 Oppoſitam nihilominus ſententiam non pauci Doctores ſequuntur, ut Sylveſter *v. Immun. III. qu. 3* Zoeſius *tit. de Immunit. Eccleſ. num. 16* Pirhing *n. 40.* Engel *num. 19* & alii. Rationem dant: quia in Hæretico propter homicidium, vel aliud crimen ad Eccleſiam confugiente hæreſis ſe habet per accidens; neque enim is fugit ad Eccleſiam propter hæreſim, ſed propter aliud delictum. Accedit, quod Hæreticus per Baptiſmum jam ſit ingreſſus Eccleſiam, ejusque legibus obligetur; ergo pariter favoribus localibus, ſive Immunitate Eccleſiis ob earum reverentiam conceſſa frui poterit. Et hoc vel maxime tunc, quando is a pertinacia & errore recedens per veram pœnitentiam Eccleſiæ reconciliatus fuit, ſicque dignus effectus, ut illius favore & protectione, perinde ac alii Fideles, per Immunitatem defendatur, prout limitat Bonacina *cit. §. 5 num. 2.*

Additio I.

* Quæres I. An Milites illi, qui ſine legitima dimiſſione militiam deſerentes confugiunt ad Eccleſias, vel Monaſteria, gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica? Reſp. ad hoc quæſitum in praxi valde frequens, tales milites, niſi ſimul ſint conjuncta aliqua delicta gravia Immunitate gaudentia, de per ſe non gaudere, ſi ille, qui habet poteſtatem cavendi, ſufficientem præſtet cautionem, quod ſimilibus nullum in vita, aut membris nocumentum, nec verberatio nimium inhumana ferme ad mortem uſque, ſit inferenda. Ita cum aliis Gonzalez *in cap. inter alia de Immunitate Eccleſ. num. 8* & probatur a pari; quia etiam ſervus non gaudet ea Immunitate, ſed is Domino exigenti extradi debet, ſi Dominus præſtet ſecuram juratam cautionem de non inferendo ſimili nocumento; uti expreſſe habetur *cap. 6 De Immunit. Eccleſ.* juncta *Lege 4 C. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt*, ergo pariformiter erit diſcurrendum de milite deſerente militiam ſine legitima dimiſſione: nam, cur ſervus ſub prioribus conditionibus non gaudeat Immunitate, ratio eſt: quia a Domino ſuo fugiens ſui ipſius quaſi furtum facit, ſubtrahendo ſe a ſuo legitimo Domino; ſed hoc ipſum verificatur quoque quoad militem a militia transfugam; cum etiam prius per juramentum fidelitatis ſe Principi quaſi tradiderit, ſicque res quaſi illius facta fuerit, conſequenter deſerendo militiam per hanc ſubtractionem, ſeu per fugam ad Aſylum quaſi ſui ipſius furtum quoque facit, prout ſatis clare innui videtur *l. Præſenti 7 §. Sane 5 Cod. De his qui ad Eccleſiam confugiunt.* *

Additio II.

* Ex hoc Quæſito tria bene notanda eruere poſſunt Superiores talium Eccleſiarum, vel Monaſteriorum. I. ne ſtatim, & abſque ulteriori examine ipſimet cooperentur, ut tales transfugæ liberi evadant fugiendo aliorſum: etenim, ſi hoc reſciretur a Præfectis militum, poſſent non ſine gravi fundamento petere ſatisfactionem, & novi militis ſubſtitutionem, quia alterum fuerunt privati, cui forſan dediſſent ſufficientem cautionem de non inferendo gravi nocumento, ſi præcedenter fuiſſent requiſiti. II. Ne ſtatim fidant cuilibet cautioni, ac præprimis attendant, an is, qui eandem dat, habeat ſufficientem poteſtatem cavendi; ubi in nonnullis Provinciis hæc poteſtas dicitur competere Generalibus, vel etiam Chiliarchis ejusdem Legionis; in aliis vero (uti in Bavaria) non niſi Supremo Conſilio Bellico. Solet autem ordinarie in praxi exigi cautio ſcripta, ut miles eo ſecurior evadat a tam enormi pœna. III. Ut bene advertant, milites non gaudere Immunitate ob leviores reſpective pœnas evitandas ad Eccleſiam, ſeu Monaſterium confugientes; cum hæc Immunitas ſolum conceſſa ſit ad evitandas graviores, præcipue capitales; uti eruitur tum ex c. *Inter alia De Immunitate*, tum ex Gonzalez, ubi ſcribit in citatum Capitulum, *inter alia. De Immunit.* præſertim *num. 8.* Hinc ſuadendum ſimilibus, ut illico iterum redeant ad ſuos, ne, ſi reſciatur, pœnas ſuas aggravent. *

Additio III.

* Quæres II. An fœmina committens crimen non exceptum, & in aliquo extraordinario caſu confugiens ad Monaſterium Virorum, vel vice verſa Vir ad Monaſterium Monialium gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica, ita, ut excludi nequeat? Reſp. affirmative; ita tamen, ut ſi detur aliquis locus extra clauſuram, illuc ponatur. Quod ſi ſimilis locus non adeſſet, omni poſſibili præcedente cautela, & circumſpectione adhibita talis perſona inſiſtendo Juri, ab ipſa clauſura excludi nequiret: Ratio eſt; quia Jus tuendi vitam tanquam de Jure naturæ excuſat ab obſervantia Juris poſitivi, præcipientis, ne mulieres ingrediantur clauſuram Virorum, vel Viri clauſuram Monialium. Cæterum ad omne ſcandalum vitandum in tali caſu, ſi aliud remedium non ſuppetat, nec illico abſque periculo, ne deprehendatur, occulte (v. g. ſub alia veſte) aufugere iterum queat, poſſet mulier Rea ad Monaſterium Monialium, vel Vir Reus ad Conventum Virorum translocari. Videantur in ſimili caſu Rodriquez *Tom. 1. qq. Regul. quæſt.* 47 *art.* 4. Lezana *V. Clauſura num.* 131. Bonacina *de Clauſura quæſt.* 4 *punct.* 4 *num.* 13 & Delbene *de Immunitate cap.* 19 *Dub.* 43 *& ſeqq.*

QUÆSTIO III.

Quæ crimina non gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica?

SUMMARIUM.

26 *Omnia crimina gaudent Immunitate, niſi ſint ſpecialiter excepta. Corollarium.*
27 *Solvitur inſtantia.*
28 *Septem crimina non gaudent Immunitate.*
29 *I. Publici latrones, viarumque graſſatores. Et qui ſint tales?*
30 *Corollarium de furibus & aliis, cum Addit.*
31 *II. Depopulatores agrorum, & qui?*
32 *III. Committentes homicidia, vel mutilationes in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis.*
33 *Quando cenſeatur homicidium committi in Eccleſia?*
34 *Exiſtens in Eccleſia, & occidens aliquem extra eam, an gaudeat Immunitate?*
35 *An Immunitas amittatur ob alia crimina commiſſa in Eccleſia?*
* *Specialiter ob furtum Ciborii, vel Monſtrantiæ, ubi ſunt Hoſtiæ?*
36 *IV. Proditorie hominem occidens.*
37 *Homicidium proditorium, quod?*
38 *Quid de procurante abortum fœtus animati?*
39 *V. Aſſaſſinii Rei. Aſſaſſinium, quid?*
40. *VI. Rei hæreſis, ac VII. Rei criminis læſæ Maieſtatis in perſonam Principis.*
41 *Corollaria.*
* *Qualiter Bulla Gregorii XIV. quoad crimina ab Immunitate excepta adhuc fuerit ampliata? Additio I. & II.*
* *Ubi ſpecialiter de Homicidio præmeditato. Addit. III.*

26 CONCL. I. Omnia crimina gaudent Immunitate Eccleſiaſtica; quæ de Jure non reperiuntur ſpecialiter excepta. Ita communis; & habetur expreſſum c. *Inter alia de Immunit. Eccleſ.* ibi. *Fugiens ad Eccleſiam, quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus &c. Niſi publicus latro fuerit, vel depopulator agrorum &c.* Unde adulteri, raptores virginum, condemnati ad triremes, & huiuſmodi gaudent Immunitate; cum de Jure Canonico ſpecialiter non excipiantur.

27 Nec obſtat, quod ſpectato Jure Civili ab Immunitate excipiantur homicidæ quicunque, adulteri, & raptores virginum. *Auth. de Mandatis Princip.* §. *Neque aut Collat.* 3. Reſp. enim, quod in materia Immunitatis; utpote mere Eccleſiaſtica non ſit attendendum Jus Civile, ſed Canonicum, & quidem in omni Foro, quando eſt diſcrepantia inter utrumque.

28. CONCL. II. Septem ſunt crimina, quæ non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica: quæ licet in Jure Canonico paulo aliis verbis contineantur, tamen in Bulla Gregorii XIV *Cum alias* (& habetur *Tomo* 2 *Bullarii Romani Conſtit.* 7 *dicti Pontificis*) referuntur ſequentibus verbis §. 3 *Ut Laicis ad Eccleſias, Locaque ſacra & Religioſa prædicta confugientibus, fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere non verentur, aut qui proditorie proximum ſuum occiderint, aut Aſſaſſinii, vel hæreſis, aut læſæ Maieſtatis in perſonam ipſiusmet Principis Rei, Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur.* Hæc ibi.

59 CONCL. III. Primo itaque Immunitate non gaudent *publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur*, uti loquitur Bulla Gregoriana, & concordat textus c. *inter alia de Immunit. Eccleſ.* Et hoc eſt primum crimen exceptum; nam Latrones, & viarum Graſſatores parum differunt, niſi quod Latronis nomine illi tantum venire videantur, qui publicas vias obſidentes ſolent aggredi, & deſpoliare viatores cæde interveniente; Graſſatores autem viarum id faciant abſque cæde hominis: & utroque caſu crimen eſt exceptum. Tales cenſentur Pyratæ, & qui publicas obſident vias, vel arcem habent aut caſtrum, & inde erumpere ſolent ad deſpoliandum homines prætereuntes.

30 Infertur proinde, Fures recipi Aſylo. *Fures* enim vocantur, qui occulte, & ſine armis furantur, qui autem violenter aggrediuntur, ſive cum armis, ſive abſque armis, *Latrones*; prout habetur *Auth. Sed novo C. de Servis fugitivis*. Similiter is gaudet Immunitate, quidem in via publica hominis deprædationem attentavit, ſed non perfecit: quia in pœnalibus & odioſis, præſertim quæ cedunt in præiudicium Eccleſiæ, actus debent eſſe perfecti, & conſummati.

Additio.

* Quinimo non deſunt Auctores, qui cum Deciano & Bonacina putant, non ſolum illum, qui in via publica deprædationem incipiens, eandem necdum perfecit, gaudere Immunitate Eccleſiaſtica, ſed etiam alterum quoque, qui eandem deprædationem perfecit quidem, abſque tamen occiſione, vel mutilatione. Et quamvis hæc doctrina videatur pugnare contra proxime dicta *num.* 29 inſiſtendo tamen Bullæ Benedictinæ (de qua *Add.* poſt *num.* 41) graviſſimum ſane pro ſe habet fundamentum; cum ibidem apud me §. 3 ad privationem Immunitatis ex parte graſſatoris requiratur in formalibus, ut *graſſati mors, aut membrorum mutilatio* NB. *ſecuta fuerit*. Ex quo inferunt hi Auctores, quod publicus latro a graſſatore ſtricte loquendo non per hoc diſtinguatur; quaſi vero quoad talem latronem cædes vel mutilatio intervenire deberet, non vero quoad graſſatorem (uti tamen *num.* 29 innui videbatur) ſed potius per id, quod publicus latro vias, & itinera foris obſideat, graſſator autem intra Urbem in itinere publico graſſetur, ſive dein occidat, ſive non. *

31 CONCL. IV. *Depopulatores agrorum* dicuntur, qui ſegetes in agris deprædantur, comburunt, aut deſtruunt, vel agros alienos vaſtant: & hi non gaudent Jure Aſyli. Addit Barboſa *loc. cit. num.* 87. cum aliis, quod inſpecta Bulla Gregoriana, utpote abſolute loquente, hoc procedat de depopulatoribus agrorum ſive diurnis, ſive nocturnis; quamvis attento Jure communi ſolus nocturnus excludatur c. *Inter alia de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Vel nocturnus depopulator agrorum.*

32 CONCL. V. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere non verentur, illis pariter non ſuffragatur Immunitas Eccleſiaſtica; prout liquet ex allegatis verbis Bullæ Gregorianæ. Concordat *cap. de Immunit. Eccleſiaſt.* ubi & huius exceptionis ratio redditur illis verbis: *Cum in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt ſe indignos.* Et hoc procedit etiam in illo caſu, quo quis in una Eccleſia delinquit, & poſtea fugit ad aliam, cum enim una ſit

per

per totum orbem Eccleſia univerſalis, qui offendit unam Eccleſiam particularem, cenſetur omnes offendiſſe; ac proinde nullibi gaudet Immunitate.

33. Cenſetur autem homicidium, aut mutilatio in Eccleſia committi, non ſolum tunc, quando uterque intra Eccleſiam exiſtit, ſed etiam, quando quis extra Eccleſiam exiſtens, ſclopo, vel jaculo mutilat, vel occidit exiſtentem intra Eccleſiam: nam talis revera occidit, vel mutilat alterum in Eccleſia. Et hoc idem dicendum, ſi quis lethaliter vulneravit exiſtentem in Eccleſia, ſed vulneratus extra eam obiit; quia delictum cenſetur commiſſum in Eccleſia. Bonacina *Tom.* 2 *quæſt. 7 punct. 6 §. 2 num* 5 & alii.

34. Num autem viciſſim, ſi quis intra Eccleſiam exiſtens ſclopo, vel telo interficiat, ſive mutilet exiſtentem extra Eccleſiam, privetur Immunitate, variant Doctores. Negant Bonacina *loc. cit. n.* 3 Novarius, & quidam alii, eo quod talia proprie loquendo non in ipſa Eccleſia occidat, vel mutilet: ſimulque in hac materia, utpote odioſa & pœnali, non ſit facienda extenſio ab inchoatione homicidii ad homicidium ipſum. Affirmativa tamen ſententia, videlicet talem privari Immunitate, eſt communior; quam tenet Abbas *cap. ult. num.* 11 *de Immunit. Eccleſ.* Pirhing *eod. num.* 25 & Barboſa *cit. cap. num.* 111 citans plurimos alios: tum quia tale homicidium, quamvis conſummetur extra Eccleſiam, nihilominus in ipſa inchoatur, ſive principiatur: tum quia talis infert injuriam loco ſacro, abutens ipſo ad cædem, vel mutilationem injuſtam faciendam. * Et taliter etiam noviſſime decidit Benedictus XIII. in Bulla: *Ex quo Divina*. edita anno 1725. *

35. Quæres. An quis privetur privilegio Immunitatis non ſolum propter homicidium, vel mutilationem, ſed etiam propter alia crimina commiſſa in Eccleſia, v.g. propter furtum, adulterium, & hujusmodi gravia delicta, quibus infertur ſpecialis irreverentia loco ſacro? Reſpond. Spectata Bulla Gregoriana negative. Siquidem Pontifex in ſæpe citata Bulla §. 2 expreſſe declarat, delinquentes in nullis aliis caſibus, prærerquam in ſua Bulla expreſſis, poſſe ab Eccleſiis extrahi, ſimulque prohibet fieri extenſionem ad caſus in ea non expreſſos, *etiamsi ex paritate, identitate, aut majoritate rationis*. Barboſa *cit. cap.* 3 *num.* 105. Bonacina *loc. cit. n.* 11 & alii poſt dictam Bullam ſcribentes: quamvis ante ipſam non pauci oppoſitum tenuerint.

Additio.

* Dices. Ex hac Reſponſione ſequi etiam illos peſſimos homines, qui ciborium, ſeu vas illud, in quo SS. Euchariſtia actualiter continetur, ſurripiunt ex Eccleſia, gaudere Immunitate Eccleſiaſtica; cum etiam illud crimen, etſi graviſſimum, in Bulla Gregoriana vel Benedictina non contineatur inter excepta. Reſp. ad hoc illatum Farinacius in *Appendice de Immunitate Eccleſiaſtica num.* 217 negando ſuppoſitum, quod nimirum tam enorme crimen non contineatur ſub exceptis: videtur enim vere reduci poſſe ad crimen læſæ Majeſtatis in Perſonam Ipſiusmet Supremi Principis commiſſum. Accedit, quod ſimiles impiiſſimi homines ſint vehementer ſuſpecti de Hæreſi, quæ utique in Jure eſt inter crimina excepta conformiter dictis ſuperius *n.* 23. *

36. CONCL. VI. Inſuper, qui proditorie hominem occiderit, non gaudet Immunitate. Patet hoc ex allegata Bulla Gregoriana, ibi: *Qui proditorie proximum ſuum occiderint*. Cæterum *Homicidium proditorium* vel maxime tunc committitur; quando quis aliud verbis, & aliud mente gerit, atque ſub ſpecie amicitiæ Proximum interficit: prout fecit Joab duobus Principibus militiæ, Abner, & Amaſæ, quos ſub ſpecie oſculi præbendi occidit, 2 *Reg. cap.* 3 *&* 20.

37. Deinde generalius loquendo, *homicidium proditorium* cenſetur, quando vel ſub ſpecie amicitiæ (ut dictum) vel ſaltem nulla præcedente inimicitia, aut ſi præceſſit, eadem per reconciliationem ſublata, ſecurus, & nihil mali prævidens occiditur, v. g. ferro, veneno, a tergo, de nocte, vel per inſidias &c. Siquidem Homicidii proditorii malitia in eo conſiſtit, quod occidatur compos rationis, qui hic & nunc impotens eſt ad præcavendum.

38 Dicitur, *compos rationis*. Nam utrum procurans abortum fœtus animati ſecuto effectu, cenſeatur homicida proditorius, ac privetur Immunitate, eſt nova difficultas. Sed Bonacina *cit. punct.* 6 §. 3 *num* 8 probabilius eſſe cenſet, talem non privari, cum infans non occidatur per inſidias, ac doloſe, eo quod dolus in infantem, utpote rationis impotentem, non poſſit committi: nam dolus eſt machinatio ad decipiendum, ſeu fallendum proximum adhibita.

39. CONCL. VII. Aſſaſſinii Rei non gaudent Immunitate; ut expreſſe tradit citata Bulla Gregoriana. Porro *Aſſaſſinii* crimen trahit originem, & nomen a quibusdam infidelibus, qui Aſſaſſinii vocabantur, & accepta pecunia occidebant Fideles, quos aliqui volebant occidi; uti notatur per Gloſſam magnam *cap.* 1 *de Homicidio in* 6. Itaque Aſſaſſinii Rei ſunt illi, qui occiſorem promiſſo pretio conducunt, tum qui operas ſuas ad occidendum locant. Et hi omnes, utpote criminis Aſſaſſinii Rei, ſecuto effectu, non gaudent Immunitate.

40 CONCL. VIII. Præter crimen hæreſis (de quo jam ſupra *num.* 23 *& ſeqq.*) privantur Immunitate Eccleſiaſtica Rei criminis læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiusmet Principis commiſſi. Ita citata Bulla Gregorii XIV.

41. Dicitur, *in perſonam ipſiusmet Principis*. Nam ſecus dicendum de offendentibus Statuam Principis, vel cudentibus falſam monetam; non obſtante, quod & tales de Jure civili cenſeantur Rei læſæ Majeſtatis. Addunt Doctores, eum, qui offendit, ſive occidit Filios Principis, aut ejus Conſiliarios, vel Legatos, etſi reus exiſtat criminis læſæ Majeſtatis, nihilominus gaudere Immunitate, eo quod crimen non committatur in perſonam ipſiusmet Principis. Bonacina *cit. quæſt.* 7 *punct.* 6 §. 6 *num.* 3 *&* 4 Diana *part.* 6 *tract.* 1 *reſol.* 18 & alii, paucis exceptis, qui ex eo oppoſitum tenent, quod Conſiliarii, & Senatores cenſeantur eſſe *pars corporis ipſius Principis*. *L. Quisquis C. Ad Legem Juliam Majeſtatis*.

Additio I.

* Dices Juxta noviſſimam Bullam Benedicti XIII. *Ex quo Divina* &c. Romæ 15 Junii anno 1725 publicatam pariter ab Immunitate, & Aſylo excluduntur falſificantes litteras Apoſtolicas, NB. *Conflantes, adulterantes, aut tondentes quascunque Monetas*, vel ipſas monetas conflatas, adulteratas, aut detonſas ita expendere, & erogare præſumentes, ut fraudis conſcii, & participes cenſeri poſſint: item Miniſtri Montis Pietatis, ſive alterius publici Telonii, aut Banci pro depoſitis Principis, privatarumque perſonarum deſtinati, furtum, aut falſitatem in prædictis locis committentes: pariter ab Immunitate excluduntur non ſolum homicidæ proditorii, ſed etiam NB. illicitè *interficientes proximum ſuum animo præmeditato ac deliberato*: ergo hucusque dicta, quæ omnibus hisce Aſylum concedere videntur, non ſubſiſtunt. Reſp. præſentem Auctorem ex fundamentis ſuperius, præſertim *num.* 25 *& n.* 36 adductis, ac inſiſtendo Bullæ *Cum alias*. Gregorii XIV. equidem allegatis hic criminibus Aſylum cum aliis DD. communiter conceſſiſſe pro ſuo tempore, quo necdum recentiſſima Bulla citati Benedicti XIII. excipiens noviſſime illa crimina ab immunitate, emanavit; aſt de facto haud dubie pariter inſiſtendo modernæ recentiſſimæ Bullæ Benedicti XIII. *Ex quo Divina &c.* Adulteratores Monetarum, vel alia delicta hic ſpecificata committentes non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica; quoniam Benedictus XIII. ob auctam, atque in dies invaleſcentem perverſorum hominum malitiam, ne abutantur tales immunitate, priora crimina a Gregorio XIV. excepta adhuc magis ampliavit, ita ut non ſolum adducta a Gregorio, & *num.* 28 ſpecificata delicta excipiantur ab Immunitate; ſed etiam alia a Benedicto XIII. determinata, & hic in objectione allegata, quod bene notandum legentibus Auctores ante hanc recentiſſimam Bullam ſcribentes. Unde in forma Reſp. ad objectionem diſtinguendo conſequens: dicta illa, quæ adulterationi pecuniarum, & homicidio non proditorio &c. Aſylum concedere videntur, non ſubſiſtunt, inſiſtendo Bullæ Gregorianæ, & illi tempori, quo Auctor præſens ſcripſit, nego: inſiſtendo modernæ recentiſſimæ Bullæ Benedicti XIII. admitto conſequentiam.

Additio II.

* Porro in memorata Bulla Benedicti XIII. Concilio Romano a ſe celebrato poſtea inſerta, reperiuntur adhuc plura declarata, quæ antea erant controverſa, atque nonnulla alia ultra Bullam Gregorii XIV. extenſa. Sic *imprimis* conformiter dictis poſt num. 34 declaravit, Immunitate non gaudere eum, qui in Eccleſia exiſtens alterum extra Eccleſiam verſantem e. g. ſclopeto occidit; ubi antecedentes non deerant Auctores contrarium docentes. *Secundo* definivit, pro latrone publico in ordine ad privationem Aſyli habendum eſſe illum, qui unica tantum vice ibidem vel in via vicinali homicidium commiſit, ſeu mutilationem. *Tertio* decidit, ab Immunitate Eccleſiaſtica excludi falſificantes litteras Apoſtolicas. *Quarto* conflantes, adulterantes, aut tondentes quaſcunque Monetas, vel tales expendere, & erogare præſumentes. *Quinto* Miniſtros Montis Pietatis, ſive alterius publici Telonii, Banci, furtum aut falſitatem in prædictis locis committentes. *Sexto* eos, qui Aſylantes ab Eccleſia violenter extrahunt. *Septimo* quoad crimen Aſſaſſinii, non ſolum Mandatarios conducta mercede occidentes, vel mutilantes, verum etiam ipſosmet Mandantes. *Octavo* demum exclusit ab Immunitate omnes Proximum ſuum interficientes *animo præmeditato*, ſive inimicitia præceſſerit, ſive non: prout vidi in duabus tam Germaniæ Diœceſibus poſt hanc Bullam ſic fuiſſe iudicatum. *

Additio III.

* Quæres. Quodnam ſit Homicidium præmeditatum, ſeu NB. *animo præmeditato* commiſſum? Reſp. cum Farinacio *part.* 5 *oper. criminal. de Homicidio quæſt.* 125 *num.* 8 & 9 & Ubaldo Stoiber *de Immunit. Eccleſ. quæſt.* 7 *num.* 64. Homicidium præmeditatum eſt illud, quod reſolvitur in animo occidentis ex aliquo intervallo, antequam committetur. Unde non omne Homicidium voluntarium cenſetur in Jure præmeditatum; nam Homicidium ſubito in rixa, vel ex calore iracundiæ perpetratum abſque prævia per aliquod intervallum reſolutione poteſt adhuc eſſe voluntarium, & graviter peccaminoſum, ita ut occidens ante occiſionem præcognoſcat adhuc malitiam actus, quin tamen ſit præmeditatum. Ex quo conſequitur, quod vi Bullæ Benedictinæ de facto quidem privetur Immunitate Eccleſiaſtica, qui quocunque medicamento cum prævia deliberatione abortum fœtus animati procuravit, vel etiam inimicum ſuum, præcedente iam per aliquale intervallum de occidendo reſolutione, interfecit: ſecus tamen ſi in ludo vel rixa ita fuerit ſubitanea ira inflammatus, ut occidat proximum, quin prævio intervallo de eodem occidendo quidquam reſolverit. An autem animus præmeditatus interveniſſe præſumi poſſit, debet deſumi ex circumſtantiis, quæ ſi non adſint ſufficientes, potius in favorem Rei, & immunitatis Eccleſiaſticæ, ac præcedentium Bullarum judicatur abſque præmeditatione id contigiſſe. *

QUÆSTIO IV.

De commodis Immunitatis Eccleſiaſticæ, pœniſque eam violantium, ac modo extrahendi Reos criminum exceptorum.

SUMMARIUM.

42 *Commoda Reorum ad Aſyla fugientium.*
   I. Reus nequit inde extrahi &c.
43 *Quid, ſi exeat ſponte? Aut fictis promiſſis inductus?*
44 *II. Reus nequit condemnari ad mortem, vel pœnam corporalem.*
45 *III. Non poſſunt ei prohiberi neceſſaria victus & veſtitus.*
   Poteſt tamen cuſtodiri, ne aufugiat.
46 *IV. Fugiens ad Eccleſiam eſt recipiendus.*
   Unde ſuſtentari debeat?
47 *V. Non poteſt ſpoliari rebus ſuis; & quando?*
48 *Violatio Immunitatis, quale peccatum?*
46 *Ejus violatores incurrunt Excommunicationem,*
50 *Et alias pœnas.*
51 *Obſervanda circa extractionem Reorum jure Aſyli non gaudentium.*
52 *Hi nequeunt abſque licentia Epiſcopi extrahi.*
53 *Limitatur hoc.*
54 *Atque amplius declaratur.*
55 *Alia notanda.*
   * *Forma extradendi Reos præſcripta a Benedicto XIII. Addit. I.*
   * *Compendioſa dictorum recapitulatio, & inſtructio pro Superioribus circa quærentes Aſylum. Addit. II.*

42. CONCL. I. Privilegia Aſylorum, ſeu commoda Reorum ad Eccleſias confugentium, varia ſunt. Nam I. Reus in Loco ſacro nequit capi, aut vinculis conſtringi, multo minus per vim, ſeu invitus ex eo extrahi; prout habetur c. *Definivit.* 17 *quæſt.* 4 ibi: *Nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferre.* Concordat c. *Inter alia. de Immunit. Eccleſ.* ibi: *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus*, eſtque unanimis Doctorum.

43 Quod ſi vero Reus ſponte egrediatur (prout licite poteſt, etiam Rectoribus Eccleſiarum invitis) Immunitas non violatur: quia nulla Eccleſiæ fit injuria, neque Reus inde violenter extrahitur. Secus dicendum, ſi Reus ad Aſylum deſerendum verbis doloſis, aut ficta promiſſione Judicis impunitatem promittentis inductus fuerit, ac poſtea capiatur: quia dolus hac in parte pro vi habetur. Pirhing *tit. de Immunit. Eccleſ. num.* 52 poſt Azorium, Suarez, & Layman. Unde, qui verbis doloſis circumventus, atque præſtita a Judice ſecuritate, & impunitate Principis inductus exiit ex Aſylo, is Eccleſiæ reſtituendus erit, aut Judex tenebitur ei ſervare fidem promiſſam de impunitate vitæ, & membrorum. Barboſa *loc. cit. num.* 54 & alii.

44. II. Reus, quamdiu eſt in Eccleſia, non poteſt per ſententiam Judicis ad mortem, vel aliam pœnam corporalem condemnari: prout deſumitur ex c. *Reum* 17. *quæſt.* 4. &c. *Inter alia. De Immunit. Eccleſ.* ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem. vel ad pœnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debeat membra & vitam; ſuper hoc tamen, quod inique fecit, eſt alias legitime puniendus*: videlicet pecuniariter, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem, ut explicat Gloſſa v. *Puniendus.* & ſequitur Abbas ibidem, allegans communem Doctorum. Addit Pirhing *num.* 47 & Layman *loc. cit. cap.* 3 *num.* 13 poſt Suarez: talem neque pœna ſervitutis, neque exilii, neque triremis mulctari poſſe; eo quod hæ pœnæ ſint valde graves, atque corporalibus æquiparentur, imo earum quaſdam excedant.

45 III. Nequit prohiberi, quo minus ad Reum neceſſarius victus & veſtitus deferatur, *text. clar. l. Præſenti C. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt.* ibi: *Nec aliquando patimur, in ipſis Eccleſiis reverendis ita quemque detineri, atque conſtringi, ut ei aliquid victualium rerum, aut veſtis negetur, aut requies.* Et merito ſtatutum eſt: nam impedito Reo neceſſarium victum, foret aperta coactio; quia ipſe vel fame perire, vel exeundo ſe tradere cogeretur. Nihilominus prohibitum non eſt, ponere cuſtodias circa Eccleſiam, ne Reus libere aufugiat; vel ut capi poſſit, ſi ſponte exierit, aut fugam attentaverit. Layman ibidem cum communi.

46. IV. Rei ad Eccleſias confugientes recipiendi ſunt, neque inde repelli poſſunt, aut excludi. Nam Clerici, ac præſertim Rectores Eccleſiarum tenentur tueri Jura Eccleſiæ, ipſiusque Immunitatem; ergo hæc ipſi non poſſunt Reos ad eam confugientes excludere. Quinimo, ſi profugus non habeat bona propria, unde ſuſtentetur (nam ſi hæc adſint, ex ipſis ei alimenta præſtari debent) neque etiam a conſanguineis, vel aliis neceſſaria vitæ habere poſſit, hæc per Eccleſiam, utpote cujus tutelæ, & protectioni ſeſe commiſit, eidem velut pauperi præſtanda erunt: ne alioquin inedia, & neceſſariorum inopia urgente, invitus abire, & ſæculari Poteſtati ſeſe tradere cogatur. Abbas *cit.* c. *Inter alia, de Immun. Eccleſ.* Sylveſter v. *Immunitas. III. num.* 5 & alii. Qui tamen addunt, debere ejusmodi Reum, ſi poſſit, in commodum Eccleſiæ laborare: tum, ne Immunitas ipſi

ipſi ſit occaſio otiandi : tum , ut labore recompenſet alimenta ſibi præſtita.

47 V. Reus ad Eccleſiam fugiens nequit ſpoliari rebus, bonisque ſuis, quæ ſecum attulit in eam *arg. c. Deſieruit.* 17 *quæſt.* 4 Intellige hoc de rebus propriis Rei, non autem alienis, ſive alteri obligatis, & in quorum detentione idem delinqueret, ut dictum *num.* 58 Inſuper, ſi Reus arma prohibita ſecum detulit, ea poterunt ipſi etiam intra Eccleſiam auferri, delinquit enim is, qui fert arma legibus prohibita. Covarruvias *cit. c.* 20 *num.* 18 Layman *num.* 13 & alii.

48 CONCL. II. Per violationem Immunitatis Eccleſiaſticæ, ſive violentam Reorum ex Aſylis Eccleſiaſticis extractionem committitur graviſſimum Sacrilegii peccatum. Patet hoc ex *c. Miror & c. Frater* 17 *quæſt.* 4 ibi : *Qui admittere ſacrilegium non dubitavit.* & alibi. Accedit ratio : quia violenta talis extractio repugnat ſanctitati, & reverentiæ Locis ſacris debitæ. Hinc S. Auguſt. *Serm.* 5 *de Dedicat. Eccleſ.* ejuſmodi extractionem appellat grandem injuriam Religionis, & Divinitatis offenſam.

49 CONCL. III. Præter alias pœnas in Jure ſtatutas violator Immunitatis Eccleſiaſticæ olim excommunicari jubebatur ,c. *Sicut antiquitus* 17. *quæſt.* 4. cum Concordantiis ; quæ tamen continebant excommunicationem non latæ, ſed primum ferendæ ſententiæ . Verum hodie , ſive ſpectata Bulla Gregoriana, dicta excommunicatio eſt latæ ſententiæ ; prout liquet ex verbis ejuſdem Bullæ §. 8 ibi : *Quod ſi quis quacunque dignitate , & auctoritate præditus , contra hujus noſtræ Conſtitutionis tenorem attentare præſumpſerit , declaramus , eum ipſo facto cenſuras , & pœnas eaſdem incurrere* . Bonacina *Tom.* 2 *diſp.* 3 *quæſt.* 7 *punct.* 8 *num* 3. & alii. Taceo, quod in Bulla Benedicti XIII. talis extrahens privetur ipſomet Aſylo.

50 Dicitur notanter, *præter alias pœnas* , nam plures pœnæ in iſtos Sacrilegos Jure ſtatutæ ſunt . Et quidem de Jure Civili tales cenſentur Rei criminis læſæ Maieſtatis, *text. clar. L.* 2 *C. de his* , *qui ad Eccleſ. confugiunt*. Imo & ultimo ſupplicio affici iubentur *l. Præſent. C. Eod.* quamvis hæc pœna non videatur amplius eſſe in uſu . Inſuper ipſi de Jure Canonico, præter pœnitentiam publicam ab Epiſcopo iniungendam , incurrunt pœnam pecuniariam nongentorum ſolidorum , c. *Si quis contumax* , XVII. *quæſt.* 4. vel certe triginta librarum examinati argenti puriſſimi, c. *Quiſquis inventus* , *eod.* XVII. *quæſt.* 4 pro qualitate delicti, & delinquentium conditione , Judicis arbitrio variandam , & Eccleſiæ læſæ applicandam pro ſatisfactione .

51 Quæres . Quid obſervandum circa extractionem Reorum , privilegio Aſyli non gaudentium ? Reſp. De facto quoad hoc eſt obſervanda Conſtitutio Gregorii XIV. quæ §. 3 & 4 exacte tradit formam extrahendi Reos ex Aſylo Eccleſiaſtico ob commiſſa crimina excepta . Et primo mandat Pontifex omnibus Eccleſiæ Prælatis , ut eos, qui aliquod ex criminibus ibidem exceptis *judicio ſuo commiſiſſe videbuntur* , *quando a Curia ſæculari fuerint requiſiti* , *Miniſtris* , *& Officialibus Curiæ ſæcularis abſque irregularitatis nota* , *aut alicuius Cenſuræ Eccleſiaſticæ incurſu* , *tradi* , *& conſignari curent* . Quibus verbis clare innuitur , de facto non eſſe opus prævia cautione , vel iuramento, de impunitate vitæ & membrorum , Reo criminis excepti prius obtinenda : quidquid olim ſecus fuerit c. *Reum* & c. *Id conſtituimus*. 17 *quæſt.* 4

52 Deinde , ne Curiæ ſæcularis Miniſtri abutantur facultate , ſive de Jure communi , ſive per ſpecialia privilegia olim ſibi conceſſa, per ſe & propria auctoritate extrahendi eiuſmodi Reos , Pontifex dictam facultatem revocat, atque decernit, *ut Curia ſæcularis, ejuſque Judices & Officiales, ab Eccleſiis , Monaſteriis, Locisque ſacris prædictis , Laicum aliquem , ut præfertur , delinquentem , in nullo ex caſibus ſupra dictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi , vel ejus Officialis , & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab eo auctoritatem habentis* &c. *capere , extrahere , aut incarcerare non poſſint* .

53 Subdit tamen Pontifex unicam limitationem ciuſque cautelam , dicens : *Niſi eo caſu , quo ipſe Epiſcopus , dicta Perſona Eccleſiaſtica requiſitæ , illos in delictis ſuperius expreſſis culpabiles tradere , aut capturæ & incarcerationi intervenire , & aſſiſtere recuſaverint : tuncque reverentiæ Eccleſiæ , & Locis ſacris debitæ memores , prædictos delinquentes minori , quo ad fieri poterit , cum ſcandalo & tumultu , extrahere curent* , Hæc Pontifex .

54 Et hoc quidem, videlicet extractionem Rei abſque expreſſa Epiſcopi licentia per Judices ſæculares fieri non poſſe, quantumvis de qualitate criminis excepti certo conſtet , poſt dictam Conſtitutionem Gregorianam communiter tenetur (licet Auctores hanc antecedentes oppoſitum docuerint) & clare deſumitur ex allegatis eius verbis, utpote generaliter & indefinite loquentibus . Quod ſi vero ſuper qualitate criminis dubium emerſerit , eius cognitio (deducto prius Reo ad Carceres Curiæ Eccleſiaſticæ , ibique debite cuſtodito) ad ſolum Judicem Eccleſiaſticum , id eſt , Epiſcopum , ſeu ab eo Deputatum pertinet, tum qui hæc res eſt Eccleſiaſtica, adeo ut eius violatores ſacrilegium committant ; tum præſertim, quia noviſſime ſic declaravit Gregorius XIV. in ſæpe cit. Bulla §. 5 ibi : *Niſi cognitio prius per Epiſcopum , ſeu ab eo Deputatum , an ipſi vere crimina ſuperius expreſſa commiſerint*. Barboſa *lib.* 2 *Juris Eccleſiaſt. univerſ. cap.* 3 *n.* 157 & alii.

55 His addendum cum eodem Barboſa *n.* 168 & aliis , quod non poſſit Epiſcopus delinquentes Curiæ ſæculari tradere , niſi prius ſibi de excepto delicto perpetrato conſtiterit certe , non autem per indicia præcise probabilia , & præſumptive duntaxat. Item , quod Epiſcopus non teneatur ſtare proceſſui facto a Laica poteſtate : nam , quod hæc aliqualem cognitionem per viam facti pro informatione , an crimini commiſſo ſit annexa qualitas impeditiva iuris Aſyli, poſſit inſtituere , haud negatur. Et tandem , quod , ſi dubium fuerit inter Doctores , an delictum gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica , nec ne , debeat Judex Eccleſiaſticus pro Reo iudicare : nam Immunitas hæc, utpote ob reverentiam & favorem Eccleſiarum , aliorumque Locorum ſacrorum principaliter conceſſa , cenſetur eſſe materia favorabilis; ſimulque in dubio potius Reo favendum eſt, *juxta Reg.* 52 *Juris in* 6 cum Concordantiis.

Additio I.

* Dictis ultimis iterum ex Bulla Benedicti XIII. ſuperiori quæſtione iam citata de novo adiungendum, quod in extradendis ex Aſylo Reis criminum exceptorum , ſequens præſcribatur Epiſcopis norma . I. Quotieſcunque Curia Eccleſiaſtica a Curia ſæculari fuerit requiſita, ut Laicum aliquem delinquentem e loco immuni extrahi , & illi conſignari faciat , atque talia ſuper delicti excepti qualitate , ac perſonæ reitate ſubminiſtrata , vel acquiſita adſint indicia, quæ ad capturam decernendam ſufficere videantur , tunc Curia Eccleſiaſtica ad eiuſdem delinquentis extractionem ab Eccleſia , aliisve locis immunibus ope, ac medio ſuorum Executorum (implorato etiam , quatenus opus ſit , brachii ſæcularis auxilio) cum interventu Perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo, deputandæ procedere teneatur , extractumque ad ſuos carceres aſportari, ac ibi ſub tuta cuſtodia detineri curet, & faciat . II. Ubi vero ex proceſſu informativo deſuper conficiendo conſtat de crimine excepto, ac inſuper adverſus eundem extractum talia reſultant indicia , ut crimen ab eo fuiſſe patratum moraliter credi poſſit , eo tandem caſu præfato extractum Miniſtris , & Officialibus Curiæ ſæcularis tradere , & conſignare poteſt , ac debet ; exacta tamen , receptaque prius ab ipſis obligatione , in forma Juris valida , reſtituendi extractum Eccleſiæ ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ Summo Pontifici reſervatæ , ſuppoſito , quod ille extractus indicia contra ipſum acquiſita in ſuis defenſionibus purget , ac diluat . Quod ſi ea minime purgaverit , & vere delinquens repertus fuerit , Curiæ ſæculari in ipſum tali caſu , uti iuris eſſe cenſuerit , agere, atque procedere liceat, *

Additio II.

* Pro complemento huius materiæ ſæpius occurrentis, & non raro vel ob præcipitantiam Judicis ſæcularis , vel ob imprudentiam Rectoris Eccleſiæ graves tricas excitantis utile duxi , in compendio referre ea , quæ obſervanda ſunt ab ipſo Rectore Eccleſiæ;

vel

vel Monaſterii illius, in quo Reus quærit Aſylum. Itaque I. Eundem eventualiter, & extrajudicialiter examinet, ob quale delictum confugiat ad hoc templum, vel Monaſterium; &, ſi intellexerint, delictum eſſe non adeo grave, & conſequenter nec adeo gravem habere annexam pœnam, vel tantum concernere correctionem morum, candide aperiat, nullam pro eo adeſſe Immunitatem. II. Si reſciverit delictum valde grave, quod mortem aut mutilationem, aliamve quaſi hiſce æquivalentem promereatur pœnam, ulterius attendat utrum tale delictum ſit inter excepta, vel non, & quidem, ſi fuerit inter poſteriora, nequit excludere petentem Aſylum. Quod ſi vero eſſet inter excepta. III. Candide tali aperiat, quod hoc delictum non gaudeat Aſylo, & quod a Judice requiſitus teneatur eundem Poteſtati ſæculari iterum, interveniente ſaltem Auctoritate Epiſcopi, extradere. IV. Quod ſi talis, hoc non obſtante, abire nolit, poterit quidem interea eundem recipere, juxta præſentem autem Auctorem *Lib.* 3 *Decr. tit.* 49 *n.* 190 ad recipiendum non teneretur, ſi illud crimen indubitanter, & omnino certo ſit inter excepta. Quando vero adhuc dubitatur aliquo modo, utrum illud inter excepta numeretur, obligatur talem Malefactorem ad Aſylum admittere. V. Cum deinde fuerit a Judice ſæculari requiſitus Rector Eccleſiæ, ut hunc Malefactorem, qui non videtur gaudere Immunitate, extradat, humanis verbis reſpondeat, quod illico velit juxta ſuam, præſertim vi Bullæ Benedictinæ, obligationem ſcribere ad Reverendiſſimum Ordinarium, cujus eſt declarare, utrum talis gaudeat Immunitate vel non? ubi etiam Altiſſime facto veridicam ſpeciem facti cum omnibus circumſtantiis fideliter tranſſcribit, nec ullatenus intra hoc tempus directe vel indirecte cooperetur, ut, usque dum ab Epiſcopo, vel Conſilio Eccleſiaſtico, aut Vicario Generali adveniat reſolutio, Malefactor fuga elabatur: alias enim Rector Eccleſiæ teneretur de culpa, & deberet puniri a ſuo Superiore, uti apud hunc Auctorem *Lib.* 3 *Decret. tit.* 49 *num.* 174 præter alios advertunt Farinacius, & Cardinalis Thuſcus. VI. Si intra hoc tempus, usque dum Epiſcopus reſcribat, Poteſtas ſæcularis petat a Rectore Monaſterii aſſecurationem de ſufficienti cuſtodia Malefactoris, ne fuga interim elabatur, Rector Eccleſiæ ſancte ſpondeat, ſe nec directe nec indirecte ad talem fugam cooperari velle, impedire vero non poſſe, ſi libere & ſponte ſua forſan diſcederet. Quod ſi Poteſtas ſæcularis, his non attentis, vigilias interim non ſolum extra, ſed etiam intra Clauſtrum, aut in Camera Aſylantis poneret (quem tamen modum cum Farinacio reprobat Pignatellus *Tom.* 1 *Conſultat.* 128 *num.* 4 dicens, contrarium ſæpius a Congregatione fuiſſe declaratum, quod nimirum ſic non liceat) quod ſi, inquam, Poteſtas ſæcularis cuſtodiam nihilominus intra Clauſtrum poneret, nec Rector precibus ſuis interpoſitis impedire poſſet, ſaltem contra hunc actum proteſtetur, Reverendiſſimum Ordinarium deſuper reddat certiorem, & cum patientia exinde exſpectet reſolutionem, atque interim allaboret, ut ſaltem interea non committantur a cuſtodibus aliæ inſolentiæ, & circumvagationes non neceſſariæ per Monaſterium &c. VII. Poſtquam venerit reſponſio, & reſolutio ab Ordinario, Rector Eccleſiæ id exacte exequatur, quod ſibi in reſponſione injungitur: ubi plerumque conformiter Bullis Gregorianæ, & Benedictinæ juxta dicta præcedentia Reus vel ad carceres Epiſcopales (ſi nempe delictum necdum clare continetur inter excepta) ponendus; vel etiam Poteſtati ſæculari (quando ſaltem per Proceſſum informativum moraliter certo dictum crimen numeratur inter excepta) extradendus erit. VIII. Quod ſi per ſententiam definitivam Epiſcopi Reus ob commiſſum delictum exceptum conſignari debet Poteſtati ſæculari, hæc traditio fiat interventu deputatæ ab Epiſcopo Perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ Reum ad Miniſtros Juſtitiæ deducat, extra tamen locum Aſyli foris exſpectantes, niſi forte prædicti vocati fuerint ad coercendum Reum obtemperare & egredi renuentem. Videatur Bulla Benedicti XIII. §. 8 ibi: *Tunc Curia Eccleſiaſtica ad ejuſdem delinquentis extractionem ab Eccleſia, aliisve locis immunibus ope, ac medio ſuorum Executorum (NB. implorato etiam, quatenus opus ſit, brachii ſæcularis auxilio) & cum interventu Perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputandæ procedere teneatur.* * † Poſt Conſtitutiones Benedicti XIII. & Clementis XII. plurima dubia fuerunt excitata, quæ Benedictus XIV. edita Conſtitutione exponit, & alia opportune ſtatuit ac decernit: juvat integram exhibere.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

OFficii Noſtri ratio non eam modo ſolicitudinem Nobis imponit, ut Sacrorum Canonum Leges, & Prædeceſſorum Noſtrorum Romanorum Pontificum Conſtitutiones, in quarum interpretatione nihil dubium, aut perplexum occurrit, exactiſſime ſervari, & impleri curemus; ſed id etiam a Nobis expoſcit, ut exorientem circa aliquas ex illis dubiorum ſegetem, quæ earum debitæ executioni multis modis officere dignoſcitur, opportunis editis declarationibus, aut definitionibus, amputare ac removere ſtudeamus.

§. 1 Sane fel. record. Prædeceſſor Noſter Gregorius Papa XIV. providam Juris Canonici ſanctionem præ oculis habens, qua ſcilicet, ſub *Tit. De homicidio voluntario, vel caſuali cap.* 1 innovatum fuit vetus præceptum Legis a Deo in Exodo latæ: *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab Altari meo evelles eum, ut moriatur;* per ſuam Anno Incarnationis Dominicæ MDXCI. nono Kalendas Junii editam Conſtitutionem, quæ incipit: *Cum alias,* iis, qui proditorie proximum ſuum occidiſſent, ad Eccleſias, locaque Sacra, & Religioſa confugientibus, Eccleſiaſticam Immunitatem minime ſuffragari decrevit. Tum vero piæ memoriæ Prædeceſſor quoque Noſter, ac Dignitatis Noſtræ amplificator Benedictus Papa XIII. Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXXV. ſexto Idus Junii, edita Conſtitutione, quæ incipit: *Ex quo Divina*, non eos tantum, qui proditorie, ut præfertur, homicidium patraſſent, verum etiam interficientes proximum ſuum animo præmeditato ac deliberato, ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excluſit & repulit. Demum ſan. mem. proximus Deceſſor Noſter Clemens Papa XII. in ſua Conſtitutione, quæ incipit: *In ſupremo Juſtitiæ ſolio*, Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXXXIV. Kalendis Januarii edita, eos etiam, qui homicidium in rixa commiſiſſent, dummodo homicidium non fuiſſet caſuale, vel ad propriam defenſionem, Immunitatis prædictæ beneficio minime gaudere voluit atque decrevit.

§. 2. Inſuper iidem proxime memorati Prædeceſſores Benedictus, & Clemens, ad ea, quæ in jure Canonico, & in Gregoriana Conſtitutione recenſebantur, nonnulla alia delicta addiderunt, quæ, ſi qui commiſiſſent, eos a prædicto beneficio aſyli, & confugii apud Eccleſias, ac Loca Sacra & Religioſa, excluſos fore ſtatuerunt, variaſque a Doctoribus, ac dicti Juris, & Conſtitutionum Apoſtolicarum Interpretibus, de Immunitate locali agentibus, excitatas quæſtiones & controverſias, declarando ac definiendo ſuſtulerunt; ut ex earundem Conſtitutionum tenore colligere licet, atque etiam ex una e Noſtris Inſtitutionibus, quam olim dum Archiepiſcopalem Bononienſem Eccleſiam præſentes moderabamur, pro illius Populi curæ Noſtræ concrediti inſtructione, edidimus, quæque impreſſa extat *Tomo II.* Editionis Italicæ *num.* XXI., in Latina vero Editione *num.* LXI.

§. 3. Ad hoc autem, ut Curia aliqua Eccleſiaſtica, in caſu alicujus ex delictis exceptis hujuſmodi, ad extractionem Delinquentis e loco immuni procedere, eumque ad ſuos Carceres transferre poſſet, quum præfatus Benedictus Prædeceſſor ſatis eſſe voluiſſet, ut ſuper delicti excepti qualitate, ac perſonæ reitate, ea ſuppeterent indicia, quæ ad capturam decernendam ſufficientia reputari ſolent; ut vero extractum hujuſmodi Miniſtris, & Officialibus Curiæ ſæcularis tradere & conſignare valeret, ea decre-

crevisſet indicia ex proceſſu informativo adverſus extractum ipſum confecto reſultare debere, quæ, juxta regulas Juris, vocantur *ultra torturam*; alter deinde Prædeceſſor Clem. XII. ampliando declaravit, ut quoties Eccleſiaſtico Judici, ex indiciis, non quidem ultra torturam, ſed ad torturam tantum ſufficientibus, de delicto excepto per extractum commiſſo conſtaret, poſſet idem extractum huiuſmodi Curiæ ſæculari tradere & conſignare. Cæterum iidem Prædeceſſores nec auctoritatem Eccleſiaſticam ullo pacto per præmiſſa imminui, nec inde ullam Juſtitiæ lædendæ occaſionem captari poſſe voluerunt. Siquidem extractiones Delinquentium huiuſmodi e loco immuni nunquam ſine auctoritate Epiſcopi, & interventu Perſonæ Eccleſiaſticæ ab ipſo Epiſcopo deputandæ, fieri poſſe ſtatuerunt; nec unquam extractos ipſos, prædictis etiam concurrentibus indiciis, Curiæ ſæcularis Officialibus tradi & conſignari, niſi ea lege, ſub graviſſimarum cenſurarum pœnis ſervanda, ut Eccleſiæ, ſeu Loco immuni reſtituerentur, quatenus in progreſſu Cauſæ iidem extracti indicia huiuſmodi purgarent atque diluerent.

§. 4 Cum autem ea, quæ per Clementem Prædeceſſorem prædictum, Juris communis, & Gregorianæ, ac Benedictinæ Conſtitutionum ſanctionibus addita fuerunt, ultra fines temporalis Dominii Apoſtolicæ Sedis minime extenderentur, viſum eſt Nobis, eadem ad alias quoque Regiones, quarum Supremi Principes id poſtulaſſent, opportune ampliari poſſe. Itaque in Concordatis, tum, quæ Anno MDCCXLI. cum Cariſſimo in Chriſto Filio Noſtro Carolo utriusque Siciliæ Rege illuſtri, tum quæ Anno ſequenti MDCCXLII. cum alio pariter Cariſſimo in Chriſto Filio Noſtro Carolo Emanuele Illuſtri quoque Sardiniæ Rege ſancita fuerunt, præmiſſas, aliaſque in Clementis Litteris præfatis contentas diſpoſitiones, in eorundem Regum Dominiis locum habere conceſſimus; mox etiam ad alia Principum id expetentium dominia, peculiaribus reſpective editis Litteris, quarum exemplum videre eſt in *Tom. I. Bullarii Noſtri Conſtit. LXXXVIII.*, quæ incipit: *Alias felicis*, extendimus & ampliavimus.

§. 5 Verum, quum tot iſta per Prædeceſſores Noſtros prædictos, ac per Nos ipſos adhibita ſtudia, non omnes quæſtiones, quæ in Tribunalibus excitari ſolent, tam ſuper qualitatibus homicidiorum, quæ pro exceptis haberi debeant, quam ſuper modo exequendi præfatas Conſtitutiones in variis homicidiorum hujuſmodi, aliorumque exceptorum delictorum caſibus, de medio tollere, ſeu penitus antevertere valuerint; id adhuc oneris Nobis relictum eſſe judicavimus, ut conſtitutas in hoc rerum genere agendi regulas, ad quas ſæpiſſime tam Eccleſiaſticorum, quam Sæcularium Judicum acta expendere & exigere neceſſe eſt, nequaquam ultra difficultatibus & dubiis involutas remanere pateremur. Itaque, omnibus mature penſatis, auditiſque nonnullorum Venerabilium Fratrum Noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, aliorumque gravium Virorum, Juriſque Canonici peritorum, & in criminalibus judiciis verſatorum conſiliis, motu proprio, ac de Apoſtolicæ, qua fungimur, auctoritatis plenitudine, Noſtram & Prædeceſſorum Noſtrorum mentem in hunc, qui ſequitur, modum declarare, & quædam etiam ex integro, ut infra, ſtatuere decrevimus.

§. 6 Ac primum quidem, cum in memorata Gregorii Prædeceſſoris Conſtitutione, quæ incipit: *Cum alias*, dum ea delicta enumerantur, quæ ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excluſa cenſeri debent, de Laicis delinquentibus duntaxat mentio habeatur, deque his etiam tantummodo loquutus fuerit alter Prædeceſſor Benedictus in ſupracitata Conſtitutione, quæ incipit: *Ex quo Divina*; placuit laudato Prædeceſſori Clementi XII. hujuſmodi Conſtitutiones per ſuam, quæ incipit: *In ſupremo Juſtitiæ ſolio*, ad Eccleſiaſticos etiam cujuſcumque gradus, & ordinis, homicidium animo præmeditato ac deliberato patrantes, extendere & ampliare, ita ut nec ipſi, in hujuſmodi caſu, Eccleſiaſtica Immunitate juvari poſſint; dummodo tamen commiſſi per eos homicidii cauſa ab eorum Judice Eccleſiaſtico competenter cognoſcatur, ipſique ab eo, ſi rei reperti fuerint, citra pœnam ſanguinis, ad præſcriptum Sacrorum Canonum condigna puniantur animadverſione.

§. 7 Cum autem dubitatum fuerit, an ſub hac Clementis Prædeceſſoris ampliatione & extenſione Regularium quoque Ordinum Profeſſores, & Alumni comprehendantur; Nos, ad omnem ſuper hoc dubitationem tollendam, decernimus & declaramus, omnes & ſingulos cujuſcumque Ordinis, Congregationis, Militiæ, & Inſtituti Regulares, tam in ipſis expreſſe Profeſſos, quam illis quomodolibet adſcriptos, cujuſcumque gradus & conditionis extiterint, etiamſi ex ipſorum Ordinum Privilegio, ſeu alias, qualibet expreſſa & individua mentio de ipſis, eorumque Ordinibus, ad hoc ut ſub præſentis, aut præmiſſarum Conſtitutionum cenſura comprehendantur, habenda foret, ſi qui unquam, quod Deus avertat, homicidium animo præmeditato ac deliberato patraverint, a beneficio Immunitatis Eccleſiaſticæ, juxta formam earundem Conſtitutionum Benedicti, & Clementis, excluſos fore, & cenſeri

§ 8 Et quoniam prædictus Clemens Prædeceſſor ſpeciali Decreto edito die 5 Octob. anni MDCCXXXVI. expreſſe declaravit, Mulieres etiam, quæ aliquod delictum ejuſmodi commiſiſſent, quod inter excepta, & ab Immunitatis localis beneficio excluſa, juxta præmiſſa, haberi debeat, pari jure hac in re cum Viris cenſeri, & ſub diſpoſitione ipſius Litterarum incipien.: *In ſupremo Juſtitiæ ſolio*, æque in omnibus comprehendi debere; Nos hujus noſtræ Conſtitutionis tenore declarationem prædictam approbamus & confirmamus, eique inviolabilis legis, juxta quam in occurrentibus caſibus judicari omnino debeat, plenarium robur adjicimus: Decernentes ſimiliter, ac declarantes, ſub ejuſdem Clementis, noſtræque huius Conſtitutionis diſpoſitione, etiam Milites in omnibus & per omnia comprehenſos eſſe, nec ullum militare privilegium, hac in parte, ipſis ſuffragari poſſe, aut debere.

§. 9 Præterea quum in præfata Clementis Deceſſoris Conſtitutione ab Immunitatis prædictæ beneficio excludantur omnes & ſinguli tam Laici, quam Eccleſiaſtici inquiſiti, & proceſſati, vel in contumaciam banniti, & condemnati, *ex cauſa & occaſione homicidii, etiam in rixa commiſſi cum armis, ſeu inſtrumentis ſuapte natura aptis ad occidendum, dummodo homicidium non fuerit caſuale, vel ad propriam defenſionem*; ſæpe diſputari contingit, an is, qui uno caſu, vel ex propriæ defenſionis neceſſitate, homicidium in rixa commiſerit baculo, aut ſaxo; quæ ſcilicet vel arma non ſunt, vel ſi ita appellari poſſent, non tamen arma ſuapte natura ad occidendum apta reputari ſolent; ab Immunitatis localis beneficio excluſus haberi debeat. Nos igitur ſuper huiuſmodi dubio definiendo decernimus, quemcumque Homicidam ſive Virum, ſive Mulierem, ſive Laicum, ſive Eccleſiaſticum Sæcularem, aut cuiuſvis Ordinis Regularem, qui etiam baculo, aut ſaxo proximum ſuum occiderit, Eccleſiaſtici confugii beneficio minime gaudere, ubi ex delicti circumſtantiis dignoſcatur, illius actum, quamvis in rixa commiſſum, non caſu, aut ex neceſſaria defenſione, ſed ex odio, & nocendi animo ac voluntate prodiiſſe. Quæ quidem definitio noſtra conformis eſt Divinæ Legi, quæ habetur in Libro Numerorum *cap.* 35., ubi deſignatis Civitatibus refugii pro iis, qui ſanguinem proximi nolentes effudiſſent, ita ſubiungitur: *Si quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus eſt, reus erit homicidii, & ipſe morietur. Si lapidem jecerit, & ille occubuerit, ſimiliter punietur. Si ligno percuſſus interierit, percuſſoris ſangine vindicabitur. Propinquus occiſi Homicidam interficiet, ſtatim ut apprehenderit eum, interficiet. Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quidpiam in eum per inſidias, aut cum eſſet inimicus, manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit, percuſſor homicidii reus erit; cognatus occiſi, ſtatim ut invenerit eum, jugulabit: quod ſi fortuito, & abſque odio & inimicitiis, quidquam horum fecerit, & hoc, audiente populo, fuerit comprobatum, atque inter percuſſorem, & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata, liberabitur innocens de ultoris manu, & reducetur per ſententiam in Urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec Sacerdos Magnus, qui Oleo Sancto unctus eſt, moriatur.*

§. 10.

§. 10. Accidit autem in homicidiis, id quod in aliis delictis exceptis locum non habet, ut qui percuſſus, aut ictus fuerit, non ſtatim moriatur, ſed plerumque per aliquot horas, aut dies ſpiritum trahat. Interim percuſſor ad Eccleſiam, aliumve locum immunem confugiens, aſyli jure gaudet, quo privari non poteſt, ut homicida, quamdiu percuſſus ab eo in vivis agit; dumque ex ipſo loco immuni de ſaucii vita ſolicite explorare non deſinit, ſi eum diutius victurum intelligit, a capto aſylo nequaquam diſcedit; ubi vero illum ex accepto vulnere vitam amittere agnoſcit, arrepta fuga, Magiſtratuum diligentiam prævertens, tempeſtive ſibi conſulit, meritaſque pœnas evadit. Quod quum ab iis, qui juſtitiæ adminiſtrandæ propoſiti ſunt, Nobis expoſitum fuerit perſæpe evenire, & quidem non ſine magna publicæ tranquillitatis pernicie, ob impunitatis ſpem, quam facinoroſi homines ex huiuſmodi evaſionis fiducia concipiunt; iidemque poſtularint, huiuſmodi malum opportunis providentiæ noſtræ remediis ſubmoveri;

§. 11. Ideo Nos, de prædictorum Fratrum noſtrorum, aliorumque prudentum conſilio, per præſentes decernimus, ac mandamus, ut percuſſore ad Eccleſiam, aliumve Sacrum aut Religioſum locum confugiente, ſi Chirurgi ad inſpiciendum vulnus acciti, *grave vitæ periculum* adeſſe retulerint, percuſſor ipſe e loco immuni, ſervatis ſervandis, extractus carceribus mancipetur; hac tamen lege, ut Eccleſiæ omnino reſtituatur, ubi is, qui vulneratus fuerit, ultra tempus a legibus conſtitutum ſuperſtes vivat, & quidem ſub iiſdem pœnis, quibus in memoratis Benedicti, & Clementis Litteris ii ſubjiciuntur, qui delinquentem ex indiciis ad torturam ſufficientibus ſibi traditum reſtituere recuſent, poſtquam in ſuis defenſionibus huiuſmodi indicia diluerit.

§. 12 Quod vero in citata Gregorii Prædeceſſoris Conſtitutione circa facultatem demandati extractionem delinquentium e loco immuni in caſibus exceptis ſtatutum fuit; ut ſcilicet ea ad ſolos Epiſcopos, alioſque Epiſcopis ſuperiores Prælatos pertineat, non vero ad alios Epiſcopis inferiores, etiamſi alii Ordinarii ſint, aut Nullius Diœceſis; ita ut occurrente caſu in loco exempto, & Nullius Diœceſis, tunc negotium huiuſmodi ad viciniorem Epiſcopum devolvatur; id quod ab alio quoque Prædeceſſore Benedicto in ſuperius allegata ipſius Conſtitutione confirmatum fuit; id ipſum Nos quidem præſentium Litterarum tenore approbamus, & confirmamus. Sed quoniam nonnullæ ad Nos querelæ ſuper hoc delatæ fuerunt, quod quædam Curiæ Eccleſiaſticæ pro parte Officialium Curiæ Sæcularis requiſitæ, extractionem delinquentium in caſibus exceptis hujuſmodi diutius quam par eſt, protrahere conſueverunt; Nos ipſis Venerabilibus Fratribus Epiſcopis, aliiſque Superioribus Eccleſiarum Prælatis, enixe ſtudioſeque ſuademus, & reſpective mandamus, ut omnem querelarum occaſionem in hoc rerum genere ſtudeant amovere, & quoties de delinquentibus in caſibus exceptis huiuſmodi agatur, ad opportuna indicia adverſus eos colligenda animum intendere non recuſent; ſicque ea, quæ iuxta præmiſſa requiruntur, re vera ſuppetere agnoſcant, eorundem delinquentium extractionem e loco immuni quamprimum decernant, ut vel in Epiſcopalibus Carceribus nomine Eccleſiæ detineantur, vel etiam ad Curiæ Laicalis Carceres eiuſdem Eccleſiæ nomine retinendi, cum debitis cautelis transferantur. Nec enim Eccleſiaſtici zeli officium in eo ſtatuendum eſt, ut juſtitiæ curſus per Apoſtolicas Conſtitutiones præſcriptus adverſus facinoroſos homines impediatur; verum in Eccleſiæ immunitate, aliiſque omnibus Eccleſiaſticorum locorum, & perſonarum iuribus aſſerendis, & ſuſtinendis, quum ea, contra ſacrarum legum præſcriptum infringi, ac violari contingat. Quum tamen huiuſmodi moras tunc maxime intervenire putemus, quum præfata delicta excepta non in Civitatibus, ſed per Diœceſes, in locis a Curiæ Eccleſiaſticæ reſidentia remotis, perpetrantur; idcirco Nos per eaſdem præſentes prædictis Epiſcopis, aliiſque ſuperioribus Prælatis facultatem concedimus & impertimur, ut, quoties in huiuſmodi caſibus pro parte Curiæ Laicalis requiſiti fuerint, Vicariis ſuis Foraneis, ſive etiam aliis perſonis Eccleſiaſticis ad id per ipſos Antiſtites deputandis, committere poſſint, ut indicia ad extractionem neceſſaria iuridice colligant; ut, his nimirum inſpectis iidem Antiſtites, prout iuris erit, ad delinquentium huiuſmodi extractionem quantocius decernendam procedere valeant.

§. 13 Et quidem hæc omnia, quæ per præſentes hucuſque declaravimus, definivimus, atque ſtatuimus, tam in hac Urbe noſtra, & in Bononien., Ferrarien., Beneventana, aliiſque omnibus Civitatibus, Terris, & Locis, Nobis, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiectis, etiam ſpecialem, & individuam mentionem requirentibus, eorumque Curiis Eccleſiaſticis, & Sæcularibus, etiam Baronalibus, quam etiam in aliis Regnis, Provinciis, atque Ditionibus, ad quas dictæ Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutiones, ſive peculiaribus conceſſionibus, ut ſupra, ſive per viam *concordati* extenſæ, & ampliatæ fuerunt (quatenus nimirum congruere dignoſcantur cum eiſdem Concordatis, quibus nulla in re derogare intendimus,) locum perpetuo habere, ſuoſque debitos effectus ſortiri, & obtinere, & ab omnibus, & ſingulis Ditionum, Regnorum, Locorumque huiuſmodi tam Eccleſiaſticarum, quam Sæcularium Curiarum Judicibus, Magiſtratibus, Officialibus, & Miniſtris, aliiſque omnibus, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, per omnia obſervari volumus, atque decernimus.

§. 14 Illud etiam, quod in præallegatis Noſtrorum Prædeceſſorum Conſtitutionibus, ſub graviſſimarum pœnarum interminatione, diſtricte vetitum fuit, ne ſcilicet Curiæ Sæculares, eorumque Magiſtratus Judices, & Officiales quicumque, ab Eccleſiis, Monaſteriis lociſque ſacris, aliquem delinquentem, etiam in caſibus exceptis, ſine Eccleſiaſticæ auctoritatis interventu, capere, extrahere, aut incarcerare; neve ad declarandum crimina a prædictis admiſſa eſſe de exceptis in eorundem Prædeceſſorum Conſtitutionibus (quum id ad ſolos, ut præfertur, Epiſcopos pertinere dignoſcatur) quoquo modo procedere audeant ſeu præſumant; Nos quoque iiſdem motu, auctoritate, ac tenore confirmamus, & innovamus; atque ab omnibus, ad quos pertinet, ſeu pertinebit in poſterum, inviolabiliter etiam perpetuo obſervari præcipimus; contrafacientes quoque, & tranſgreſſores, eaſdem omnes pœnas, quæ in præallegatis Conſtitutionibus indictæ ſunt, omnino incurrere ſtatuimus atque ſancimus: Decernentes, in numero tranſgreſſorum huiuſmodi eos etiam eſſe & cenſeri, qui, in ſpretum Eccleſiaſticæ auctoritatis, & Canonicarum Sanctionum, præſcripto ad Superiores Eccleſiaſticos recurſu poſthabito, Eccleſias, & Loca immunia obſidere præſumunt, ac impediendo, ne ad illos, qui Sacro confugio ſe tuentur, alimenta deferantur, ſive aliter, eoſdem in Curiæ Sæcularis poteſtatem ſe dedere cogunt; Nos enim eos, qui talia auſi fuerint, ſive confugientes huiuſmodi de exceptis delictis, ſive de aliis non exceptis inquiſiti ſint, omnes & ſingulas pœnas atque cenſuras adverſus Eccleſiaſticæ immunitatis violatores, in iure, ac in prædictis Conſtitutionibus Apoſtolicis latas atque ſtatutas, incurrere decernimus ac declaramus. Sane huiuſmodi artes atque violentias aliis etiam retro temporibus tentari conſueviſſe non ignoramus; ſed ſimul etiam ab Eccleſia damnatas ſemper atque proſcriptas fuiſſe comperimus; idque ſatis demonſtrant ea, quæ in pluribus Provincialibus Conciliis, labentibus decimotertio, ac decimoquarto Eccleſiæ ſæculis, ſtatuta leguntur; ibi enim, expoſitis Eccleſiarum circumſeſſionibus, interceptione alimentorum, aliiſque artibus, quibus ii, qui ad Eccleſias confugerant, ad deditionem adigebantur, quicumque ſimilia attentare præſumpſerint, anathematis mucrone feriuntur. Et Nos igitur, qui Eccleſiæ ſpiritum circa præmiſſa toties aperte declaratum, atque a Prædeceſſoribus Noſtris conſtanter ſervatum, cavere neque poſſumus, neque volumus, eidem per omnia inhærentes, decernimus, & declaramus, omnes, & ſingulos, qui ſub Eccleſiaſticæ Immunitatis tutela degentibus, huiuſmodi ratione vim inferre auſi fuerint, præter alias pœnas atque cenſuras adverſus eiuſdem Immunitatis violatores, ut præfertur, latas atque ſancitas, ſine alia declaratione incurren-

das

das, omni beneficio ac privilegio Eccleſiaſtici confugii & aſyli tam apud Eccleſias, & loca immunia ab ipſis ſic violata, quam apud alias quaſcumque Eccleſias, & Loca Sacra, & Religioſa, indignos, atque privatos fore, & habendos eſſe, non ſecus ac alii omnes, *qui confugientibus vim inferunt, aut ipſos ab Eccleſia, aliove loco immuni violenter extrahunt, & abducunt*; quos ſcilicet laudatus Prædeceſſor Benedictus XIII. in ſua allegata Conſtitutione, *non illius tantum Eccleſiæ, quam violarint, ſed cujuſcumque etiam alterius Eccleſiæ immunitate gaudere nequaquam poſſe aut debere* declaravit; & quorum Nos numero ſupradictos etiam jure & merito accenſendos eſſe decernimus.

§ 15 Denique quum, ſicut accepimus, inter temporalis Dominii Noſtri, ac nonnullarum finitimarum Ditionum Curias, reciproce quædam conſuetudo inoleverit, ut qui certi generis delicta in alterutra ex Ditionibus hujuſmodi commiſerint, & intra fines alterius ſe receperint, inſtante Curia illius Ditionis, in qua delictum commiſſum fuit, capiantur, eidemque Curiæ tradantur; cumque, ſicut etiam Nobis expoſitum fuit, hujuſmodi traditionibus aliquando moram afferri contingat, propterea quod delinquentes hujuſmodi, in Terris, ad quas confugerunt, ſub Eccleſiæ alicujus, vel alterius loci immunis tutela ſe receperint: Idcirco Nos, Eccleſiaſticæ Immunitatis rationes cum recta Juſtitiæ adminiſtratione, & Reipublicæ tranquillitate opportune copulare volentes, decernimus, & mandamus, ut, ſi hujuſmodi confugientes delictum aliquod ex iis, quæ in Apoſtolicis Conſtitutionibus præfatis excepta ſunt, in temporali Romanæ Eccleſiæ Dominio patraverint, indicia ad capturam requiſita, ab Epiſcopo Diœceſano, ſeu reſpective vicinori illius loci, in quo delictum commiſſum fuit, excipientur, ſeu cumulentur; eaque ad Epiſcopum alterius loci, in quo delinquens aſylum accepit, ſine mora tranſmittentur; ut hic nimirum, quatenus traditioni præfatæ locus eſſe debeat, extractionem delinquentis e loco immuni, auctoritate ſua, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ, fieri mandet. Eademque ratione, ſi in præfatis aliorum Principum Ditionibus, in quibus traditionis prædictæ conſuetudo viget, ejuſmodi delictum commiſſum fuerit, quod, ſive in vim Gregorianæ, aut Benedictinæ Conſtitutionis, ſive ratione *Concordati* cum Apoſtolica Sede initi, ſive extenſionis alterius Conſtitutionis Clementis XII. ab eadem Apoſtolica Sede ſpecialiter impetratæ, pro excepto haberi debeat; volumus, & ſtatuimus, ut Epiſcopus ille, ad quem, ratione loci delicti commiſſi, id pertinere dignoſcitur, memorata indicia ad capturam requiſita cumulari faciat, eaque tranſmittat ad Epiſcopum Ditionis Eccleſiaſticæ, intra cujus juriſdictionis fines illius delicti reus aſylum delegit; ut hujus ſcilicet Antiſtitis auctoritate, aliiſque ſervatis ſervandis, a confugii loco extrahi, ac, ſi ita res ferat, externæ poſtulanti Curiæ valeat conſignari. Volumus tamen, ut in quolibet ex præmiſſis caſibus, in quibus de delictis, ut ſupra, exceptis tantummodo agitur, prædictarum Benedicti, & Clementis Conſtitutionum, ſeu Concordatorum reſpective leges, atque tenores, inviolabiliter obſervari; tum ſcilicet in eo, ut delinquens Eccleſiæ nomine in carceribus retineatur; tum etiam in eo, ut per Epiſcopos dumtaxat, privative quoad omnes alios etiam Eccleſiaſticos Judices, ex indiciis, ut præfertur, ad torturam ſufficientibus, declaretur, an delictum, de quo eſt quæſtio, inter excepta connumerari debeat, nec ne; tum denique in eo, quod pertinet ad obligationem reſtituendi reum ad formam dictarum Conſtitutionum, quatenus is in progreſſu cauſæ, indicia hujuſmodi ſibi adverſantia purgaverit, atque diluerit.

Sequuntur ampliſſimæ formulæ confirmatoriæ &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXLIX. Idibus Martii, Pontificatus Noſtri Anno Decimo.

D. Card. Paſſioneus.

J. Datarius.

VISA DE CURIA

J. C. Boſchi.

Loco ✠ Plumbi.

J. B. Eugenius.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

Publicata die 6 Aprilis ejuſdem anni.

DISTINCTIO III.

De Indulgentiis.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theſaurus Eccleſiæ?

SUMMARIUM.

1 *Indulgentiæ variæ acceptiones.*
2 *Quomodo ſumatur in propoſito?*
3 *Theſaurus Eccleſiæ datur, & quid ſit?*
4 *Is declaratur ex verbis, Extrav.* Unigenitus.
5 *Conſtat ex meritis ac ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum.*
6 *Solvitur inſtantia.*
* *Declaratur, qualiter ſatisfactiones Sanctorum veniant in Theſaurum Eccleſiæ.*
7 *Ubi is repoſitus maneat?*
8 *Theſaurus Eccleſiæ dupliciter conſideratur.*
9 *Quomodo diſpenſetur?*
10 *Præſertim ut includit ſatisfactiones Sanctorum.*

1. INdulgentiæ nomen, quod a verbo *Indulgeo* derivatur, quandoque accipitur pro lenitate, ſeu condeſcendentia; ut 1 *Cor.* 7 *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Alio modo ſumitur pro remiſſione, ut *Iſaiæ cap.* 61 *Prædicare captivis Indulgentiam*, quæ verba apud S. Lucam *cap.* 4 referuntur taliter, *prædicare captivis remiſſionem:* ut proinde Indulgentia quandoque ſumatur pro remiſſione.

2 Hanc utramque ſignificationem Theologi conjungunt, & Indulgentiam vocant remiſſionem pœnæ temporalis, & condonatis peccatorum culpis ſæpe remanentis, quæ fit ex cauſa juſta & rationabili, per diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ. Hujus autem nomine aliud non intelligitur, quam Theſaurus ſpiritualis ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, qui applicari poſſit reis alicujus pœnæ temporalis, poſt peccata quoad culpam in Sacramento Pœnitentiæ jam dimiſſa non raro reſtantis. Et de hoc loquendo, ſit

3 CONCL. I. Datur in Eccleſia ejuſmodi Theſaurus ſpiritualis, ex meritis Chriſti, & ſatisfactionibus Sanctorum conſtitutus, qui nunquam exhauriri, ſed per legitimam Indulgentiarum conceſſionem diſpenſari poteſt. Ita omnes Catholici; atque patet tum ex perpetua traditione, ac ſenſu Eccleſiæ; tum ex mox allegandæ Extravagant. *Unigenitus:* tum ex Concil. Trid. *Seſſ.* 25 *in Decret. de Indulgentiis*, cujus verba *num.* 25 referentur. Fundatur inſuper, hæc Catholica veritas in illo Symboli Apoſtolici articulo: *Credo Sanctorum Communionem.* Nam Corpus myſticum Eccleſiæ non ſolum Chriſto tanquam capite conſtet, ſed etiam Sanctis tanquam nobiliſſimis membris; juxta illud *Rom. cap.* 12 *Multi unum Corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.* Atqui in corpore ſano caput & reliqua membra habent talem communicationem ad invicem, ut quod uni ſuperfluit, alteri communicetur; ergo idem dicendum de corpore Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia.

4 Porro pro vera intelligentia hujus Theſauri Eccleſiæ juvat adducere verba *cit. Extr. Unigenitus*, quæ in Jure Canonico habetur inter Extravagantes Communes. *Tit. De Pœnit. & Remiſſ.* ubi præmiſſa prærogativa meritorum, atque ſatisfactionum Unigeniti Filii DEI Jeſu Chriſti, ſic loquitur Pontifex Clemens VI. *Quantum ergo exinde, ut nec ſupervacua, inanis aut ſuperflua tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum Militanti Eccleſiæ acquiſivit, volens ſuis theſaurizare filiis pius Pater, ut ſic ſit infinitus theſaurus hominibus, quo, qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti. Quem quidem theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditum, ſed per B. Petrum, Cæli Clavigerum, ejuſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios commiſit Fidelibus ſalubriter diſpenſandum, & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quam ſpecialiter* (prout

cum

cum Deo expedire cognoſcerent) vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum . Ad cujus quidem theſauri cumulum B. DEI Genitricis , omniumque Electorum a primo Juſto uſque ad ultimum merita adminiculum præſtare noſcuntur : de cujus conſumptione, ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum , tam propter infinita Chriſti (ut prædictum eſt) merita , quam pro eo , quod , quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad juſtitiam , tanto magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum , Hactenus Pontifex in cit. *Extravag. Unigenitus .*

5 Ex his proinde ſequitur, quod Theſaurus Eccleſiæ conſtet imprimis ex meritis & ſatisfactionibus Chriſti , quarum valor cum ſit infinitus , Theſaurus hic exhauriri nunquam poterit . Sequitur ulterius, quod ex dignatione Divina ad conſtituendum dictum Theſaurum , ejuſque cumulum accedant , atque adminiculum præſtent merita Beatiſſimæ Virginis MARIÆ , omniumque Sanctorum : idque tum propter valorem generaliſſimum , qui in omni opere bono reperitur , atque univerſæ Eccleſiæ obvenit : tum ex eo, quia plurimi Sancti uberiora opera bona & ſatisfactoria peregerunt , pluſque paſſi ſunt , quam opus fuerit pro remiſſione pœnæ temporalis eorum peccatis debitæ ; ut patet in B. Virgine MARIA , nullius macula peccati unquam contaminata , & S. Joanne Baptiſta jam ſanctificato in utero materno. Item in SS. Apoſtolis, atque innumeris SS. Martyribus , Confeſſoribus , Virginibus , aliiſque Sanctis . Unde , ne alioquin ejuſmodi merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum , quoad vim ſatisfactoriam a Deo irremunerata remaneant , ſimulque , ut in Corpore Myſtico Eccleſiæ perfecta ſervetur *Communio Sanctorum*, & quod uni ejuſdem membro ſuperabundat, alteri communicetur, prout alioquin in corpore ſano fieri aſſolet , congruum fuit , ut ex Divina dignatione , ac non obſtante infinitate meritorum Chriſti , etiam merita, ſive ſatisfactiones Sanctorum , ad conſtituendum iſtum ſpiritualem Theſaurum Eccleſiæ aſſumerentur .

6 Quod ſi objicias , Satisfactiones Chriſti repoſitæ in Theſaurum Eccleſiæ ſunt infinitæ ; ergo non eſt opus , ut ad eas accedant ſatisfactiones Sanctorum . *Reſp.* diſtinguendo conſequens ; ergo hoc non eſt ſimpliciter & abſolute neceſſarium , conceditur : neque hoc eſt congruum , ac Divinæ Providentiæ , Juſtitiæ, & Munificentiæ conſentaneum, negatur . Siquidem merita ſeu ſatisfactiones Sanctorum reponuntur in Theſauro Eccleſiæ , non quaſi ſatisfactiones Chriſti per ſe non ſufficerent , ſed ex dignatione Divina , ne alioquin ipſæ quoad vim ſatisfactoriam maneant irremuneratæ: ſimulque quia hoc ipſum perquam glorioſum exiſtit Chriſto Domino , a quo omne bonum Sanctorum promanat , ipſiſque Sanctis , in quibus Chriſtus ſicut Caput in ſuis membris honoratur, perhonorificum, magiſque per hoc eluceſcit perfecta unio Sanctorum cum Chriſto Capite ſuo.

Additio.

* Urgebis. Sancti pro bonis operibus ſuis jam copioſiſſimam mercedem , ac præmium ipſimet receperunt in cœlis ; ergo ex illis nil ſupereſt in terris , quod reponatur in Theſaurum . Accedit, quod purus homo non poſſit pro aliis mereri augmentum gloriæ , ſed tantum pro ſe ipſo . Ante *Reſp.* nota ex dictis *Tract. 5. diſt. 2 qu. 6 cum Additionibus* . quod in aliquo bono opere duo reperiantur , *meritum* , & *ſatisfactio* : ratione *meriti* accipiunt Sancti mercedem ipſimet, quoniam nemo mereri poteſt alteri immediate augmentum gloriæ , uti recte objectum . Econtra vero poſſumus *ſatisfacere* pro aliis; quoniam ſatisfactio ſe habet per modum ſolutionis , quæ utique fieri pro altero poteſt : cum igitur multæ ſatisfactiones a Sanctis exercitæ longe ſuperarint pœnas , quas ob peccata ſua forſan ex altera parte incurriſſent , hinc , ne maneant irremuneratæ , reponuntur in Theſaurum Eccleſiæ . Poteritque itaque in forma diſtingui antecedens : Sancti jam receperunt mercedem pro bonis operibus qua meritis , concedo antec. ſemper etiam qua ſatisfactionibus nego ant. *

7 Dices . Si datur talis Theſaurus Eccleſiæ , conſtans ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum , ubinam locorum is reperietur ? *Reſp.* Hanc eſſe ſatis lepidam inſtantiam ; nam , cum Theſaurus iſte ſit mere ſpiritualis , ac moralis , utpote conflatus ex ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum , quæ ſunt quid ſpirituale ac morale, utique in nullo loco materiali hujus mundi repoſitus jacet . Ille igitur exiſtit dumtaxat in mente Divina , in quantum ante oculos Dei merita, & ſatisfactiones ſuperabundantes Chriſti , & Sanctorum nondum oblivioni ſunt traditæ, ſed vivunt etiamnum, uſque dum aliis indigentibus Eccleſiæ membris opportune communicentur, ſicque quantum fieri poteſt, debitum ipſis præmium remiſſionis pœnæ temporalis redditur.

8 Quæres . Quot modis diſpenſetur Theſaurus Eccleſiæ ? ubi notandum , quod Theſaurus Eccleſiæ poſſit dupliciter conſiderari . I. Ut conſtat ex meritis Chriſti. II. Ut conſtat ex meritis Chriſti & Sanctorum ſimul , juxta proxime dicta . Hoc prænotato

9 *Reſp.* I. Conſiderando Theſaurum Eccleſiæ, prout conſtat ex meritis Chriſti , ſic ipſe diſpenſatur , nobiſque applicatur variis modis videlicet per Sacramenta, per Miſſæ Sacrificium , perque alia pia opera Fidelium , ipſaſque Indulgentias . Ratio eſt : quia, quotieſcunque aliqua culpa , vel pœna nobis remittitur, aut aliquod gratiæ auxilium præſtatur , ſemper Theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur , & diſtribuitur ; eo quod hujuſmodi beneficia nobis non conferantur , niſi intuitu atque virtute meritorum & Paſſionis Chriſti .

10 *Reſp.* II. Spectando Theſaurum Eccleſiæ , prout non ſolum ex meritis Chriſti , ſed etiam ex ſatisfactionibus Sanctorum conſtare intelligitur , ſic ipſe duntaxat per Indulgentias diſpenſatur . Ita Suarez *part.* 3 *Tom.* 4 *diſp.* 51 *ſect.* 4 & Maſtrius *diſp.* 23 *Theol. Moral. num.* 9 cum communi . Ratio eſt : quia Sacramenta , Miſſæque Sacrificium habent ſuam dignitatem , atque valorem ex opere operato duntaxat ex meritis & paſſione Chriſti , qui ſolus, utpote Redemptor noſter , promeruit nobis facultatem , per bona opera conſequendi gratiam vitamque æternam , ac proinde per hæc nobis non applicantur merita ſive ſatisfactiones Sanctorum , bene tamen per indulgentias. Et de his loquendo , ſit

QUÆSTIO II.

Quid, & quotuplex ſit Indulgentia?

SUMMARIUM.

11. *Indulgentia , quid?*
12 *Hæ non tollunt culpam, ſed pœnam peccatorum.*
13 *Earum effectus.*
(a) Modo uberius declarando num. 38 41 & 42.
* *Solvitur objectio .*
14 *Indulgentiarum diviſio . Plenariæ , ſeu totales , quid?*
15 *Indulgentia plena , plenior, & pleniſſima , non differunt quoad remiſſionem pœnæ .*
16 *Bene tamen quoad aliquas facultates .*
17 *Indulgentiæ non plenariæ , ſeu partiales , quæ?*
* *Qualiter intelligendum , ſi cum plenariis conceduntur partiales?*
18 *Indulgentia certorum annorum,*
19 *Aut dierum , quomodo intelligendæ?*
20 *Quadragena , ſeu Quarena , Septena , & Carena, quid?*
21 *Hæ male negliguntur.*
22 *Indulgentia perſonalis ,*
23 *Localis , &*
24 *Realis ; quid?*

11. CONCL. I. *Indulgentia* , quantum ad propoſitum , eſt remiſſio pœnæ temporalis , peccatis actualibus , quoad culpam jam remiſſis , coram Deo adhuc debitæ , ab habente poteſtatem facta per applicationem ſufficientis & condignæ ſolutionis, ex communi Theſauro Eccleſiæ . Hæc definitio in re eſt communis Theologorum , & patebit ex declaratione ipſius.

12 Dicitur , *remiſſio pœnæ temporalis* ; quia Indulgentiæ non valent ad remiſſionem culpæ neque mortalis , neque venialis , ſed ſolum ad remiſſionem pœnæ temporalis , quæ poſt culpam jam remiſſam non

ratio

Digitized by Google

raro reſtat luenda, prout omnes Theologi fatentur. Accedit ratio: quia peccatum mortale non poteſt tolli, niſi per infuſionem gratiæ ſanctificantis: hæc autem non confertur per Indulgentias, ſed ſolum per Sacramenta, in re, vel voto rite ſuſcepta. Et quamvis peccata venialia multis remediis expiari poſſint, ut docet Concilium Tridentinum *Seſſ.* 14 c. 5 nihilominus ipſa quoad culpam non diminuuntur per Indulgentias: nam hæ ſupplent locum ſatisfactionis peragendæ poſt culpam jam remiſſam, & conſequenter hanc non remittunt, ſed virtute boni motus interioris, aut recepti Sacramenti prius jam ablatam ſupponunt.

13. Unde Indulgentiæ valent duntaxat ad tollendam per modum condignæ ſolutionis pœnam peccatis quoad culpam jam remiſſis non raro adhuc debitam, ſeu reſtantem: ac proinde effectus earum ſolummodo eſt, tollere pœnam peccatis debitam per applicationem ſufficientis ſolutionis ex Theſauro Eccleſiæ (*a*) non vero ipſammet culpam peccatorum. Cæteræ particulæ datæ definitionis patebunt ex dicendis in progreſſu.

Additio.

* Dices. Poteſt contingere, quod quis non niſi peccata venialia habeat, & in his ſubito apoplexia tactus moriatur abſque Sacramentorum receptione vel prævio dolore, aut acquiſitione quarundam Indulgentiarum. Quid ergo cum tali peccatore fiet in altera vita, ſi alii non poſſint applicare pro ipſo Indulgentias quoad remiſſionem culpæ ex una parte, & ex altera ipſemet amplius nequeat pro ſe in purgatorio mereri hanc remiſſionem? Reſpondetur, in tali extraordinario caſu Miſericordiſſimum Deum *reatum culpæ* vel ſub ipſo egreſſu animæ juſtæ, vel ſtatim poſt egreſſum remittere, quia pro tunc haud dubie retractat (quamvis non meritorie) peccata ſua. Exinde remanet aliis vivis facultas pro tali applicandi Indulgentias, ut pariter acquirat remiſſionem *pœnæ reſtantis*.*

14. CONCL. II. Indulgentiarum variæ ſunt diviſiones. Ita communis, idque patet inductione. Imprimis enim indulgentiæ quoad quantitatem pœnæ, quæ remittitur, dividuntur in plenarias & non plenarias. *Indulgentiæ plenariæ*, ſeu totales ſunt, quibus remittitur tota pœna temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debita.

15. Ubi ſciendum, quod aliqui diſtinguant inter Indulgentiam plenam, pleniorem, & pleniſſimam: cujus diſtinctionis fundamentum deſumunt ex *Extrav. Antiquorum, De Pœnit. & Remiſſ.* ubi Pontifex pro Anno Jubilæi *non ſolum plenam, & pleniorem, imo pleniſſimam omnium concedit veniam peccatorum*. Sed revera quoad effectum remiſſionis pœnæ temporalis nullum inter eas apparet diſcrimen; cum non ſolum Indulgentia pleniſſima, ſed etiam plenior, & plena in rite diſpoſitis conferat omnium veniam peccatorum, ſive pœnarum pro peccatis quoad culpam prius remiſſis debitarum. Neque per illum loquendi modum Pontifex aliud intendit, quam concedere *Indulgentiam adeo plenam, prout Clavium poteſtas ſe extendit*; ſicuti Papam interpretatum fuiſſe in Conſiſtorio, teſtatur Gloſſa ibidem V. *Pleniſſimam*.

16. Nihilominus quoad ſpecialia privilegia, & amneas facultates poteſt cum Marchantio *Tom.* 3 *Tribunalis. tr.* 5 *tit.* 2 *q.* 3 Maſtrio *cit. diſp.* 21 *n.* 25 & quibusdam aliis, ſequens inter dictas Indulgentias notari diſcrimen: ut *Indulgentia* dicatur *plena*, ſeu *plenaria*, quando tota pœna, poſt culpam adhuc in Foro ſeu judicio Dei debita, per applicationem Theſauri Eccleſiæ remittitur. *Plenior*, quando poteſtas extraordinaria abſolvendi a Caſibus reſervatis ſuperadditur. *Pleniſſima*, quando ultra hæc etiam diſpenſationes in Votis, & hujuſmodi vinculis conceduntur: prout fieri ſolet in Jubilæo (de quo procedit *cit. Extravag. Antiquorum.*) ac Indulgentiis in forma Jubilæi datis.

17 Porro *Indulgentiæ non plenariæ*, ſeu partiales dicuntur illæ, quæ ſolum ſunt remiſſivæ partis pœnæ temporalis, peccatis quoad culpam jam remiſſis debitæ: ut ſunt Indulgentiæ certorum annorum, aut dierum, item indulgentiæ illæ, quæ dicuntur *Quadragena*, *Septena*, *Carena*, aut quando remittitur tertia, vel quarta pars peccatorum.

Additio.

* Cæterum non raro pro eodem die, præſertim tempore Stationum quadrageſimalium invenies conceſſas Indulgentias plenarias, & ſimul ac ſemel alias partiales, v. g. mille annorum &c. Quod equidem nullatenus ſignificare vult, quaſi quis ſimul, & ſemel ambas pro ſe lucrari valeat: etenim, ſi obtineat plenarias, eo ipſo non indiget partialibus, ut conſideranti patet. Adeoque talis conjunctio Indulgentiarum plenariarum, & partialium potius ſignum eſt, in ſimili caſu vel fuiſſe diverſos Indulgentiarum Largitores, unum nimirum quoad Indulgentias plenarias, alterum quoad partiales; vel, ſi fuerit unus, idemque Largitor, indicat, additas Indulgentias partiales fuiſſe ſubjunctas, ut poſſit applicari defunctis per modum ſuffragii; vel denique inſinuat, additionem hanc fieri ad cautelam, ut ſcilicet ſimus certi, cauſam Indulgentiarum eſſe ſufficientem ſaltem ad acquirendas partiales; ſi non totales. Ita cum Suarez, Palao, & Corduba, Gobat *Tract.* 4 *de Indulgentiis. part.* 2 *cap.* 2 *n.* 275 & Katzemberger *in Supplement. Theolog. Sacrament.* Patris Sporer *cap.* 3 *ſect.* 1 *n.* 9. * † Circa tamen indulgentias ſtationum Urbis, vel in ipſa Urbe vel extra conceſſas, vide inferius dicenda.

18 Quod ſi quæras, quid intelligatur per Indulgentias mille vel centum annorum, aut dierum, item per Quadragenam &c. Reſp. I. Senſus hujusmodi Indulgentiarum non eſt, quod totidem dies, vel anni pœnæ Purgatorii remittantur, cum dentur indulgentiæ nonnullæ decem millium annorum, nec tamen veriſimile ſit Purgatorium, quod poſt diem extremi Judicii mox ceſſabit, adhuc decem millibus annorum duraturum. Unde

19 Reſp. II. Senſus illius locutionis, ac hujusmodi Indulgentiarum, eſt, quod per talis Indulgentiæ collationem tanta pœna cuipiam remittatur, quanta remitteretur virtute illius pœnitentiæ, quæ ſecundum formam Juris, & conſuetudinem Eccleſiæ olim ſtatuebatur, ſi ipſa tot diebus vel annis in hoc mundo perageretur. Quæ vero, & quanta ea ſit, optime novit, ac determinavit Dominus Deus. Et conformiter dictis,

20 Reſp. III. *Quadragena*, ſeu *Quarena* eſt Indulgentia quadraginta dierum, id eſt, relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum, olim ab Eccleſia pro certis peccatis ſtatutam. Porro *Septena* eſt Indulgentia ſeptem annorum, ſeu relaxatio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet remiſſa ob pœnitentiam ſeptem annorum. *Carena* vero eſt Indulgentia utramque prædictam complectens, ita, ut ſit remiſſio tantæ pœnæ, quanta fuiſſet redempta per pœnitentiam quadraginta dierum in pane & aqua peractam, & per aliam pœnitentiam ſeptem annorum ſubſequentem. Tannerus *tom.* 4 *diſp.* 6 *dubit.* 8 *n.* 99 & alii magis communiter.

21 Quia igitur ejusmodi pœnitentiæ olim ab Apoſtolis, ſacriſque Canonibus ſancitæ admodum graves extiterunt, per quas proinde multum expiari poterat de pœna temporali peccatis debita: hinc merito Gobat *tr.* 2 *Quinarii cap.* 3 *n.* 286 obſervat, eos peſſime ſibi conſulere, qui ad ſolas Indulgentias plenarias attendunt, neglectis dierum vel annorum Indulgentiis, quas tamen ſæpiſſime ſive pro ſe, ſive etiam pro Defunctis intra modicum temporis ſpatium lucrari poſſent.

22 CONCL. III. Ulterius Indulgentia ratione ſubjecti, cui conceditur, dividitur in perſonalem, localem, & realem. *Indulgentia perſonalis* eſt, quæ directe conceditur alicui perſonæ determinatæ, vel toti Religioni, aut Communitati; quales plures conceſſæ ſunt Religioſis, & variis Confraternitatibus.

23 *Indulgentia localis* eſt, quæ alicui pio loco conceditur ad ejus devotionem augendam, in ordine ad perſonas in tali loco orantes, aut alia præſcripta opera ibidem peragentes: quales ſunt illæ, quæ conceduntur devote viſitantibus hanc vel illam Eccleſiam, ibique orantibus. Et hujusmodi Indulgentiæ dicuntur locales, non quod ipſi loco ſecundum ſe concedantur (ſolus enim homo eſt capax Indulgentiarum non vero Eccleſia materialis, utpote quæ eſt res inanimata) ſed quia Fidelibus in tali loco devote orantibus concedantur.

24. *Indulgentia realis* eſt, quæ conceditur rebus mobilibus, ut pura Granis, Numiſmatibus, Imaginibus, Roſariis, aut huiusmodi, in ordine ad homines. Et hæc Indulgentia pari paſſu ambulat cum locali, dempto eo, quod localis Indulgentia loco, ſive devote ipſum viſitantibus, realis autem rei mobili, ſive eam devote penes ſe habentibus, atque opera ad Indulgentiæ conſecutionem præſcripta peragentibus concedatur.

QUÆSTIO III.

De Poteſtate concedendi Indulgentias, & Conditionibus ad earum valorem requiſitis.

SUMMARIUM.

25 *Datur in Eccleſia Poteſtas concedendi Indulgentias.*
26 *Idem probatur ex S. Scriptura.*
27 *Papa poteſt Indulgentias conferre omnibus Chriſti Fidelibus.*
28 *Epiſcopi, quas conferre valeant de Jure communi?*
29 *Quid de aliis Prælatis inferioribus?*
30 *Ad Indulgentias validas 4. conditiones requiruntur.* I. *Auctoritas legitima concedendi.*
31 II. *Cauſa juſta.*
32 *Et quæ talis ſit?*
33 III. *Status gratiæ ex parte recipientis.*
34 IV. *Executio operis præſcripti.*
35 *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant &c.*

25. CONCL. I. Datur in Eccleſia Poteſtas divinitus collata D. Petro, eiuſque legitimis Succeſſoribus, concedendi Indulgentias, & per earum conceſſionem diſpenſandi Theſaurum Eccleſiæ. Ita certa omnium Catholicorum; eſtque de Fide; & patet tum ex *cit. Extravag. Unigenitus.* tum ex Concil. Trident. *Seſſ. 25 in Decret. de Indulgentiis*. ubi ſic loquitur: *Cum poteſtas conferendi Indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit: atque ejuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit: Sacroſancta Synodus Indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum auctoritate probatam, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit: eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt; vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant.* Hactenus Concilium.

26 Eadem Catholica Veritas deſumitur ex illis verbis Chriſti *Matth. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claves Regni Cælorum: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Quæ promiſſio, *ſolvendi quodcunque*, cum ſit ampliſſima & generalis, extenditur ad omnia vincula ſolvenda, quæ poſſunt homines impedire a conſecutione ſalutis æternæ: unde cum inter hæc vincula etiam connumeretur vinculum reatus pœnæ temporalis, retardans hominem ab ingreſſu Regni Cœleſtis, etiam poteſtatem ſolvendi hoc vinculum per opportunam diſpenſationem Theſauri Eccleſiæ, ſeu Indulgentiarum conceſſionem Chriſtus S. Petro, eiuſque legitimis Succeſſoribus impertivit.

27 CONCL. II. Summus Pontifex poteſtate a Chriſto accepta, ſicque Jure Divino, & primario ac principaliter ſibi competente poteſt ex rationabili cauſa Indulgentias, ſive generales, ſive particulares, omnibus Chriſti Fidelibus diſpenſare. Ita omnes Catholici: & deſumitur ex *cit. Extr. Unigenitus*. tum ex dictis *n. præc.* Accedit ratio: quia poteſtas diſpenſandi bona communia primario penes Principem reſidet: atqui Summus Pontifex eſt Princeps, & caput viſibile totius Eccleſiæ; ergo.

28 CONCL. III. Epiſcopi poſſunt Jure communi concedere Indulgentias unius anni pro die Dedicationis Eccleſiæ: at vero pro Anniverſario Dedicationis ejus, & in aliis caſibus ob juſtam cauſam duntaxat quadraginta dierum Indulgentias. Ita habetur expreſſum c. *Cum ex eo. de Pœnit. & Remiſſ.* juncto *cap. ult. Eod. in 6.* Hinc infert Laymanus *lib. 5 tract. 7 cap. 4 n. 2* quod, ſi Epiſcopus ultra limites poteſtatis ſuæ Indulgentiam concedit, ea omni Jure ſit irrita quoad exceſſum. Dicitur *quoad exceſſum*: valet enim nihilominus Indulgentia illa uſque ad terminum poteſtatis Epiſcopalis: quia *Utile non debet per inutile vitiari*; Juxta Reg. 37 *Juris in 6* ac tenet Gloſſa *v. Nam obtinent. cit. cap. ult.*

29 CONCL. IV. Nullus Prælatus Epiſcopo Inferior, neque Provinciales aut Generales Ordinum poſſunt Jure communi atque ordinario Indulgentias concedere. Ita communis; & habetur clare deciſum c. *Accedentibus. de Exceſſibus Prælat.* Dicitur, *Jure communi & ordinario*; id eſt, niſi forſan quisquam ſpeciali conceſſione, aut commiſſione per Summum Pontificem ſibi facta quasdam Indulgentias (ut quandoque fieri ſolet) concedere valeat: nam tunc Indulgentiæ conceduntur ex delegatione, ſeu commiſſione Summi Pontificis, cuius limites bene erunt obſervandi.

30. CONCL. V. Ad hoc, ut Indulgentiæ ſint ratæ & validæ, requiruntur quatuor conditiones: duæ quidem ex parte concedentis, nimirum auctoritas legitima, & juſta cauſa concedendi Indulgentias; & duæ ex parte ſuſcipientis, videlicet ſtatus gratiæ, ac executio operis injuncti. Ita Bellarminus *lib. 1. de Indulgentiis, cap. 11.* & communis. Et quidem de auctoritate legitima concedendi Indulgentias per præcedentes Concluſiones, & textus Juris allegatos patet.

31 Deinde ad valorem Indulgentiarum requiri cauſam juſtam, ita quidem, quod concedens Indulgentiam ſine cauſa juſta non ſolum peccet, ſed etiam Indulgentia ipſa ſit invalida, conceditur paſſim ab omnibus. Ratio eſt: quia Papa non eſt dominus Theſauri Eccleſiæ, ſed diſpenſator, juxta illud 1. *Corinth. 4 Sic nos exiſtimet homo ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Diſpenſator autem non poteſt ſine cauſa, & ad libitum ſuum de rebus Domini diſponere: alias enim potius diſſipator bonorum Domini ſui foret, quam diſpenſator.

32. Porro cauſa juſta diſpenſandi Indulgentias non eſt ſola utilitas, quam Indulgentiæ afferunt perſonis illis, quibus conceduntur: ſed præterea requiruntur alia cauſa finalis extrinſeca, quæ Pontificem moveat ad Indulgentias prudenter diſpenſandas: qualis præſertim eſt ea, quæ redundat in Eccleſiæ utilitatem, bonum commune, ac Dei & Sanctorum gloriam. Atque hoc inter alia deſumitur ex praxi: quia Pontifices non ſolent facile concedere Indulgentias, niſi in Feſtivitatibus Dei & Sanctorum, ut ſic Fideles magis ad eorum honorem proſequendum excitentur. Item in publicis Eccleſiæ, vel cujusdam Provinciæ Catholicæ neceſſitatibus, ad quas ſublevandas conceduntur vel Jubilæa per totum mundum, vel Indulgentiæ perſonales pugnantibus contra Turcas. Imo ordinarie conceduntur Indulgentiæ ſub onere orandi pro exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, Fidei Catholicæ propagatione, hæreſum atque ſchiſmatum extirpatione, Principum Chriſtianorum concordia, & hujuſmodi.

33 Tertio, ex parte recipientis Indulgentiam, certum eſt, quod requiratur ſtatus gratiæ: quia homo exiſtens in peccato mortali non eſt capax Indulgentiæ, utpote cum per hanc ſola pœna temporalis peccato quoad culpam jam remiſſo debita remittatur. Quamvis autem nonnulli velint, requiri ſtatum gratiæ etiam, quando opera pro lucrandis Indulgentiis præſcripta perficiuntur, atque hoc ipſum in praxi merito ſit obſervandum, præmittendo vel Confeſſionem, vel ſaltem perfectam Contritionem: nihilominus communior, & probabilior eſt Doctorum ſententia, ſufficere ad lucrandam Indulgentiam, quod homo ſit in ſtatu gratiæ pro eo inſtanti, quo ultimum opus præſcriptum perficitur, atque Indulgentia conſummatur, & ejus effectus eſt percipiendus. Lugo *diſp. 27 de Pœnit. num. 83* Maſtrius *num. 61* Herincx *diſp. 4 de ſatisfactione, quæſt. 11 num. 77* & alii.

34 Quarto tandem ad conſequendum fructum Indulgentiæ requiritur ex parte lucrantis executio operis præſcripti. Ratio eſt: quia Papa concedit Indulgentiam ſub conditione huius, vel illius operis exequendi; ergo, ſi opus non perficitur, neque Indulgentia obtinetur.

35 Omnes hæ quatuor conditiones apte continentur in illo vulgato Theologorum dicto: *Indulgentia tantum valet, quantum ſonat, Clave non errante, & Chriſto non reprobante.* Id eſt: *Clave non errante*, ob

deſe-

Digitized by Google

defectum legitimæ poteſtatis, aut juſtæ cauſæ conferendi Indulgentias: *& Chriſto non reprobante*, ob indiſpoſitionem recipientis, qui vel non eſt in ſtatu gratiæ, vel ſaltem opera præſcripta non rite peragit.

QUÆSTIO IV.

De Subjecto Indulgentiarum capaci; & quomodo proſint Defunctis?

SUMMARIUM.

36 *Beati in cœlis, damnati, & infantes non ſunt capaces Indulgentiarum.*
37 *Bene tamen Baptizati viventes adulti.*
38 *Hæ ipſis applicantur per modum abſolutionis, habentis annexam ſolutionem &c.*
39 *Catechumeni, an ſint Indulgentiarum capaces?*
40 *Quid de ipſis pie Defunctis?*
41 *Animæ purgatorii ſunt capaces Indulgentiarum, ſed per modum Suffragii.*
42 *Indulgentiæ aliter conferuntur vivis, aliter defunctis.*
Clauſula per modum Suffragii, *quid denotet?*
43 *Indulgentiæ, an certo proſint illis defunctis, quibus applicantur?*
Rationes ſententiæ negativæ.
44 *Affirmativa eſt probabilior.*
45 *Fundamenta ejus.*
46 *Solvuntur rationes in oppoſitum.*
47 *Cur diverſæ Indulgentiæ pro eadem Anima applicentur?*

36 CONCL. I. Neque Beati in cœlis, neque damnati in inferno, neque infantes, aut perpetuo amentes ſunt capaces Indulgentiarum. Ita omnes Doctores: Ratio clara eſt: quia Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporalis ex peccatis actualibus quoad culpam iam remiſſis coram DEO adhuc debitæ. Atqui Sancti in cœlis non habent talem pœnam etiamnum reſtantem (quia illuc *non intrabit aliquod coinquinatum. Apoc. 21*) damnati vero ſunt in ſtatu disgratiæ, atque ultimo termino damnationis æternæ: infantes autem, & perpetuo amentes nullum commiſerunt peccatum actuale.

37 CONCL. II. Loquendo de adultis etiamnum viventibus, omnes baptizati, atque in ſtatu gratiæ conſtituti, & opera iniuncta peragentes ſunt capaces Indulgentiarum, per quas ipſis pœna temporalis peccatis eorum quoad culpam iam dimiſſis adhuc debita, remittitur non per modum ſimplicis ſolutionis, neque per modum meræ abſolutionis, ſed per modum abſolutionis ſecum habentis annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Ita Herincx *loc. cit. quæſt. 6 num.* 55 Maſtrius *diſp.* 23 *Theol. Moral. num.* 10 Bellarminus *lib.* 1 *de Indulgentiis cap.* 5 Suarez & alii. Prior pars patet ex dictis *num.* 37 *& ſeqq.*

38 Altera pars probatur ex eo: quia per Indulgentias hinc diſpenſatur ſpiritualis Theſaurus Eccleſiæ, ſicque intervenit ſolutio, illinc vero in diſpenſante requiritur Jurisdictio, qua poſſit alterum ſolvere, & conſequenter ſimul intervenit abſolutio. Unde Pontifex c. *Quod autem De Pœnit. & Remiſſ.* loquens de Indulgentiis, ſic ait: *Cum a non ſuo Judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus, ut proſint proprii Judices ſpecialiter indulſerunt.* Nota ly *vel abſolvi*, & ly *proprii Judices*.

39 CONCL. III. Adulti necdum baptizati, proprio tamen actu contritionis, ſive Baptiſmu flaminis juſtificati, e. g. Catechumini etiamnum viatores, non videntur eſſe capaces Indulgentiarum. Ita Maſtrius *loc. cit. n* 55. cum communi, & probabiliori Theologorum. Ratio eſt: quia tales per ianuam Baptiſmi, actu recepti, nondum ſunt ingreſſi Eccleſiam, neque adhuc eius iurisdictioni ſubiecti: atqui Indulgentiæ viventibus non proſunt, niſi ſubditis *arg. cit. c. Quod autem De Poenit. & Remiſſ.* Idipſum probat praxis, & conſuetudo Eccleſiæ, quæ hactenus non niſi Fidelibus, hoc eſt, iam Baptiſmi Charactere inſignitis, conſuevit Indulgentias concedere.

40 Additur notanter, *Catechumeni etiamnum viatores*: nam loquendo de ipſis in ſtatu gratiæ jam defunctis, ſatis probabile eſt, prodeſſe eis Indulgentias per modum Suffragii: quia defunctis conceduntur Indulgentiæ non per modum abſolutionis judiciariæ, ſicuti vivis, ſed per modum Suffragii, prout illico amplius declarabitur: hinc ſit

41 CONCL. IV. Animæ Fidelium in gratia defunctorum, & ob reſtantem pœnam temporalem ſuis peccatis debitam in purgatorio exiſtentium ſunt capaces Indulgentiarum; quamvis hæ eiſdem non applicentur per modum abſolutionis (ſicuti fit reſpectu viventium) ſed per modum Suffragii, habentis ſimul annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ. Prima pars eſt certa, & patet ex receptiſſima praxi Eccleſiæ, atque communi ſenſu Fidelium; ac deſumitur ex illo Articulo Symboli Apoſtolici: *Credo Sanctorum Communionem.* Ratio poſterioris partis eſt: quia Summus Pontifex Chriſti in terris Vicarius, non habet jurisdictionem in defunctos, ſicuti in Fideles viventes; non enim Chriſtus *Matth.* 16 promiſit D. Petro, ejusque legitimis Succeſſoribus poteſtatem abſolute ſolvendi quodcunque, ſed cum limitatione: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.*

42. Et hinc fit, quod Romanus Pontifex ſive per ſe, ſive per alios, quibus id commiſerit, Fidelibus etiamnum viventibus conferat Indulgentias vi Clavium, ac per modum abſolutionis, ſimul tamen habentis annexam ſolutionem ex Theſauro Eccleſiæ, ut jam dictum. Verum defunctis non ſic confert Indulgentias per modum abſolutionis judiciarie, ſed duntaxat *per modum Suffragii*, habentis tamen annexam ſolutionem ex communi Theſauro Eccleſiæ; quatenus offeruntur DEO Patri infinita Chriſti merita, & ſatisfactiones Sanctorum, per modum condigni pretii pro liberatione Fidelium Animarum e pœnis Purgatorii, additis precibus, ut eadem pro harum liberatione miſericordiſſime acceptare velit. Et hoc denotat clauſula illa communiter inſerta Brevibus Apoſtolicis, concedentibus Indulgentias pro defunctis *per modum Suffragii*, prout communior Doctorum explicat; quamvis nonnulli aliam ejus explicationem afferant, uti videre eſt apud Filliucium *Tom.* 1 *tract.* 8 *cap.* 8 *num.* 204 *& ſeqq.* Verum occaſione prædictorum.

43 Quæres An Indulgentiæ pro defunctis certo & infallibiliter illis proſint, quibus applicantur? Non deſunt, qui hoc negent: ſiquidem effectus Indulgentiarum pro defunctis dependet ex liberali acceptatione DEI: atqui credibile eſt, quod DEUS facilius acceptet, Indulgentias applicatas pro iis defunctis, qui ex hac vita deceſſerunt magis digni tali gratia, ut puta quia in vivis fuerint magis ſoliciti in acquiſitione Indulgentiarum & oratione pro defunctis. Nam, ut in ſimili de Miſſæ Sacrificio, orationibus, atque eleemoſynis, inquit D. Auguſtinus *lib. de cura pro mortuis cap. ult.* & refertur c. *Non æſtimemus* 13 *quæſt.* 2. *Non pro quibus fiunt, omnibus proſunt; ſed his tantum, quibus, dum vivunt, comparatur, ut proſint.* Et his ſimilia habet idem S. Auguſtinus, relatus c. *Tempus* 12 *quæſt.* 2. Idipſum videtur ſuadere praxis Eccleſiæ ac ſenſus piorum Fidelium, ſæpius applicantium Indulgentias pro una eademque anima purgatorii. Et pro hac ſententia citantur Durandus, Caietanus, Canus, Corduba, & quidam alii. Verum his non obſtantibus.

44 Reſp. Indulgentiæ rite acquiſitæ, & pro determinata anima ex intentione Summi Pontificis applicatæ ſecundum Ordinariam DEI legem certo ac infallibiliter proſunt eidem; ita, ut anima illa de Theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii ſibi applicato iuvetur, vel ad totalem remiſſionem pœnæ, & liberationem e purgatorio, ſi Indulgentia fuit plenaria, vel partialem, ſi hæc erat partialis. Ita Rodericus *Tom.* 2 *qq. reg. quæſt.* 97 *art.* 3 Gobat *Tract.* 4 *Quinarii num.* 483 *& ſeqq.* Filliucius *loc. cit. num.* 205 atque Maſtrius *diſp.* 24 *Theol. Moral. num.* 47 aſſerens, hanc eſſe communiorem & probabiliorem ſententiam.

45 Deſumitur data reſponſio ex modo loquendi Summorum Pontificum, qui in Brevibus Altarium privilegiatorum concedere ſolent, *ut quicumque Sacerdos*, ſervatis ſervandis, ac diebus in Brevi ſpecificatis, *Miſſam Defunctorum pro anima cuiuscunque fidelium Defunctorum ad præfatum Altare celebrabit, anima*

ipſa de theſauro Eccleſiæ per modum Suffragii Indulgentiam conſequuntur ; ita Domini noſtri &c. Suffragantibus meritis , Purgatorii pœnis liberetur . Ubi ponderandum ly *pro Anima cuiuscunque*, ac ly *Anima ipſa &c.* nam huiusmodi locutio promittit liberationem Animæ determinatæ e purgatorio . Accedit ratio : quia ex una parte quælibet anima purgatorii eſt capax Indulgentiarum ; cum exiſtat in ſtatu gratiæ , ſitque DEO coniuncta per charitatem : ex altera parte DEUS non ſolet ſinere, ut preces Eccleſiæ ſint irritæ; ſimulque Communio Sanctorum ſeſe extendit etiam ad Eccleſiam purgantem, ſive Fideles in gratia ſanctificante decedentes , atque exiſtentes in purgatorio.

46 Nec obſtant rationes prioris ſententiæ. Ad primam ſiquidem negamus conſequentiam: etſi enim credibile ſit, Deum non ſolum alia Eccleſiæ Suffragia, utpote Miſſæ Sacrificia , orationes , eleemoſynas, & ieiunia , ſed etiam Indulgentias generaliter pro defunctis applicatas , facilius admittere pro illis , qui in vita fuere ſtudioſi Indulgentiarum, ac ferventius memores piarum animarum ; id tamen de Indulgentiis pro hac determinata anima applicatis (ſecundum Legem DEI ordinariam) non videtur dicendum . Ad D. Auguſtinum poteſt reſponderi eodem modo : niſi dicere velis; Sanctum Doctorem ita locutum fuiſſe ad excludendum valde malos, ſive decedentes in ſtatu peccati mortalis, qui, dum vixerunt, ob ſtatum ſuum peccaminoſum non promeruerunt, ut Indulgentiæ atque Suffragia Fidelium ſibi poſt mortem prodeſſent.

47 Ad ultimum dicitur , diverſas Indulgentias pro una , eademque anima merito applicari : tum quia non conſtat, an Indulgentia pro tali defuncto hic & nunc rite obtenta ſit , & nulla ex conditionibus ad eius validitatem requiſitis defuerit , v. g. iuſta cauſa concedendi tales Indulgentias, celebratio numeri Miſſarum pro valore Altaris privilegiati præſcriptarum &c. tum quia ignoratur , utrum non ob peculiarem cauſam DEUS voluerit reſpectu talis animæ exceptionem quamdam facere a lege ſua ordinaria , ipſique pro nunc, iuxta inſcrutabilia iudicia ſua , negare fructum Indulgentiarum ſibi applicatarum : tum tandem , quia allata noſtra reſponſio eſt quidem probabilior , atque communior inter Theologos, ſed non omnino certa; ac proinde merito pro iisdem animabus reiterantur Suffragia, Miſſæ Sacrificia , atque Indulgentiæ. *Melius enim ſupererunt iſta eis , quibus non obſunt , quam eis deerunt, quibus proſunt* , ut loquitur D. Auguſtinus, relatus *cit. c. Non æſtimemus 13 quæſt. 2.*

QUÆSTIO V.

Varia dubia circa Indulgentias breviter ſolvuntur.

SUMMARIUM.

48 *Ad lucrandas Indulgentias an ſit neceſſaria Confeſſio?*
49 *Et quando?*
50 *Quid, ſi quis habeat ſola peccata venialia?*
(*b*) Ut dictum Tract. 10. Diſt. 3. n. 13.
51 *Unica Confeſſio , & Communio an ſufficiat pro pluribus Indulgentiis?*
52 *Quanto tempore poſſit præcedere?*
53 *An eodem opere v. g. oratione poſſint obtineri plures Indulgentiæ?*
54 *Sententia negativa probatur.*
55 *Sed limitatur.*
56 *An eadem Indulgentia poſſit ſæpius obtineri repetito opere?*
57 *Decretum Sac. Congregationis circa hoc.*
58 *Praxis Fidelium.*
59 *Omittens levem partem operis iniuncti an lucretur Indulgentiam?*
60 *Hæc levitas quomodo menſuranda?*
61 *Non valens intrare Eccleſiam, an foris lucretur Indulgentias?*
62 *Quid de Indulgentia conceſſa viſitantibus quinque Altaria?*
63 *An, ſi alicui Feſto eſt annexa Indulgentia, tranſlato Feſto etiam eadem transferatur?*
64 *An Indulgentia Portiunculæ habeat aliquid ſpeciale?*
* *An eadem poſſit applicari etiam pro aliis vivis?*
65 *Quomodo ibidem intelligendi ſint termini : toties quoties?*
66 *Quomodo Indulgentiæ ceſſent?*
* *An ceſſent morte concedentis , vel ceſſante cauſa motiva?*

48 QUÆRITUR I. Utrum ad lucrandas Indulgentias ſemper ſit neceſſaria Confeſſio Sacramentalis? Reſp. I. Si in conceſſione Indulgentiarum non expreſſe præſcribatur Confeſſio, certum eſt, eam non requiri actualiter, ſed ſufficere, ut Indulgentiam lucraturus exiſtat in ſtatu gratiæ , aut præmittat contritionem perfectam de peccato mortali, ſi quod habuerit.

49. Reſp. II. Quando Confeſſio in forma Indulgentiarum præſcribitur , utpote ſi dicatur, *præmiſſa , aut facta Confeſſione* , & lucraturus Indulgentiam habet peccatum mortale , non ſufficit ſola contritio , ſed requiritur actualis Confeſſio ad eius conſecutionem . Ita ſatis communis Theologorum ; quia Confeſſio actualis tunc cenſetur eſſe conditio neceſſario requiſita per Breve Indulgentiarum ad earum effectum , ſeu conſecutionem. † De quo iterum cum agemus de anno Jubilæi in Anno ſancto.

50 Reſp. III. Quando Confeſſio quidem in forma Indulgentiæ præſcribitur , tamen Indulgentiam lucraturus nullum habet peccatum mortale, ſed ſola venialia, licet tutius & conſultius ſit, facere Confeſſionem de ſolis venialibus, nihilominus ſatis probabile eſt, tunc non requiri Confeſſionem actualem, niſi in forma Indulgentiæ expreſſe requiratur Confeſſio etiam de ſolis venialibus. Ita Suarez *diſp. 52 ſect. 3 nu. 5.* Herinex *cit. diſp. 4 nu.* 80 & alii paſſim. Ratio eſt : quia , etiamſi Confeſſio requiratur, id intelligendum eſt, quando pœnitens habet conſcientiam peccati mortalis : nam Confeſſio peccatorum ſimpliciter prolata intelligitur in SS. Canonibus de Confeſſione mortalium ; prout in ſimili patet ex præcepto annuæ Confeſſionis, ad quam (*b*) nemo obligatur, niſi habeat remorſum peccati mortalis . Accedit , quod Confeſſio videtur tantum exigi præſuppoſitive, ſeu tanquam certius medium acquirendi gratiam juſtificationis, vel tanquam neceſſaria ad Communionem in habentibus peccatum mortale, quæ ſimul frequenter præſcribitur.

51 Quær. II. An unica Confeſſio , & Communio ſufficiat ad lucrandas plures Indulgentias, eodem die diverſis Eccleſiis conceſſas ? Reſp. affirmative; eſtque certa, & communis Doctorum ſententia. Imo hoc idem dicendum erit , quamvis ſecunda Indulgentia non eadem die, ſed ſequenti (dummodo quis perſeveret in ſtatu gratiæ, ut recte limitat Baſſæus *v. Indulgentia num. 2*) vel intra debitam diſtantiam occurrat . Lugo *diſp. 27 de Pœnit. ſect. 6 num.* 93 & alii. Quia Confeſſio, & Communio non videntur exigi directe , ſed ſolum præſuppoſitive, ad maiorem diſpoſitionem ſubiecti ob finem intentum, ut proxime dictum.

52 Porro , quantum ſe extendat ly *vel intra debitam diſtantiam* , non omnino conveniunt Doctores . Et quidem , ut taceantur dies pauciores , Portel *in Dubiis Regular. v. Indulgentia* 11 *n.* 5 poſt Commitolum, & Bonagratia Habtenſis *in Summula Quæſitorum Regularium v. Indulgentia* 125 poſt Baſſæum extendit hoc ad quatuor dies, dummodo quis de novo mortaliter non peccaverit . Deinde Gobat *tract.* 3 *Quinarii num.* 181 cenſet non ſolum allatam doctrinam procedere, quando ſequenti die occurrit altera Indulgentia, ſed inſuper arbitratur , quod, ſi quis primo die Auguſti ſuſceperit Sacramentum Confeſſionis, & Communionis, poſſit, die ſexta eiusdem menſis absque nova Confeſſione , & Communione lucrari Indulgentiam, quæ omnibus confeſſis, & communicatis illo die proponitur ; eo quod hic vere poſſit dici eſſe confeſſus, & communicatus.

53 Quæritur III. An eodem opere v. g. unica oratione poſſit quis lucrari plures Indulgentias diverſis viis conceſſas ? ut ſi quis eodem die plures Indulgentias diverſis granis benedictis conceſſas lucrari intendat, quarum aliquam pro ſe*, alias pro defunctis applicare velit , an is teneatur ad hunc finem conſequendum opera præſcripta v. g. preces iterare? Et quidem

quidem de Confeſſione, & Sacra Communione jam paret ex proxime dictis: verum de aliis operibus ad Indulgentiarum conſecutionem præſcriptis loquendo,

54 Reſp. Eodem opere non poſſunt diverſæ Indulgentiæ lucrari, niſi forſan illæ eſſent per modum unius. Ita Lugo *loc. cit. num.* 90 *& ſeqq.* poſt Suarez, & alios, Maſtrius *num.* 65 Herinckx *num.* 82 & alii. Ratio eſt: quia ad ſingulas illas Indulgentias requiritur cauſa propria, & diverſa; ſimulque oratio directe præſcribitur pro ſingulis Indulgentiis, & conſequenter oportet eam reiterare.

55 Additur tamen, *niſi forſan illæ conceſſæ eſſent per modum unius:* ut cum viſitanti talem Eccleſiam conceduntur Indulgentiæ omnium Eccleſiarum Urbis: tunc enim per unicum actum, ſeu unam viſitationem poſſunt omnes Indulgentiæ illæ lucrari; prout ſatis indicat ipſamet formula talis conceſſionis.

56. Quæritur IV. An poſſit obtineri ſæpius eadem Indulgentia repetito opere injuncto? ut ſi viſitantibus talem Eccleſiam concedatur Indulgentia, & quis eam ter viſitet, an toties lucretur Indulgentiam? Reſp. I. Si ejuſmodi Indulgentia ſit conceſſa in perpetuum, & opus injunctum repetatur diſtinctis diebus, toties acquiritur Indulgentia, quoties illud perſolvitur. Ita certa, & communis: nam id ſatis convincit formula dictæ conceſſionis.

57 Reſp. II. Quod ſi Indulgentia concedatur pro certo duntaxat die, & opus pium ſæpius intra eundem diem repetatur, non niſi ſemel Indulgentia plenaria eodem die lucrari poteſt. Hæc reſponſio eſt quidem contra non paucos antiquiores Auctores (quorum ſententia circa Indulgentias non plenarias necdum videtur relecta) ſed de facto indubitanter tenenda, ob Decretum Sac. Congreg. circa Indulgentias editum, ac per Innocentium XI. die 7 Martii 1678 approbatum, & inviolate ſervari juſſum; ubi §. *fin.* declaratur, *ſemel duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus lucriſieri.* Ita ſonat Decretum.

58 Nec obſtat pia praxis Fidelium ſæpius intra eandem diem opus præſcriptum, v. g. orationem, aut Eccleſiæ viſitationem peragentium. Nam hoc fit ad certius & ſecurius lucrandam Indulgentiam plenariam: ſi enim quis prima vice opera præſcripta defectuoſe peregiſſet, adeo ut Indulgentiam per ea non fuerit meritus, lucrabitur ipſam, ſi eadem opera iterum, & ſine defectu intra debitum tempus obeat. Gobat *Tract.* 4 *Quinarii num.* 203 poſt Bonacinam.

59 Quæritur V. An prætermittens levem partem operis injuncti conſequatur Indulgentiæ effectum: ut ſi ad conſequendam Indulgentiam ſit injunctum Roſarium, vel jejunium, & quis vel de die aliquid modicum deguſtet, vel e Roſario unum aut alterum *Ave* omittit? Reſp. Etſi res hæc nonnihil ſit dubia, eo quod Indulgentia ſolum, ac indiviſibiliter concedatur pro toto opere: adhuc tamen probabilius eſt, non impediri effectum Indulgentiæ ex omiſſione partis, quæ tum in ſe, tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit. Ita Maſtrius *loc. cit. num.* 69 Gobat *ibid. num.* 190 *& ſeqq.* Suarez, Bonacina, & alii. Ratio deſumitur ex illa generali regula; *Parum pro nihilo reputatur*, ſimulque, quia poſita etiam levis partis omiſſione adhuc opus injunctum ſimpliciter præſtatur.

60 Additur notanter, *quæ tum in ſe, tum reſpectu operis injuncti levis exiſtit:* nam ejuſmodi pars non tantum abſolute, ſed etiam reſpective, debet eſſe minima: unde non lucratur Indulgentias, recitantibus tria, vel quinque *Pater*, *& Ave* conceſſas, qui unum omittit; hæc enim omiſſio, licet ſecundum ſe ſit levis, tamen reſpectu talis operis cenſetur eſſe notabilis. Quod ſi vero quis omittat partem notabilem, ille neque totum fructum Indulgentiæ, neque partem ipſius conſequitur. Lugo *cit. diſp.* 27 *num.* 89 Gobat *num.* 188 *&* 189 & alii.

61 Quæritur VI. Utrum non valens intrare Eccleſiam, ſive ob multitudinem hominum, ſive quia eam clauſam reperit, poſſit lucrari Indulgentias, viſitantibus talem Eccleſiam conceſſas, orando ante fores, vel in Cœmeterio ipſius? Reſp. affirmative: nam talis cenſetur moraliter Eccleſiam viſitare, & in ipſa orare; ſimulque in favorabilibus nomine Eccleſiæ etiam Cœmeterium comprehenditur.

62 Secus dicendum de Indulgentia conceſſa viſitantibus quinque Altaria: licet enim exiſtens, atque orans in Cœmeterio dicatur moraliter viſitare Eccleſiam, non tamen cenſetur moraliter viſitare hoc, vel illud Altare. Itaque ad viſitanda Altaria oportet ingredi ipſam Eccleſiam, atque eadem vel motu locali devote inviſere, vel ſaltem in loco ſic ſito exiſtere, unde ſeſe convertendo ad quodlibet eorum, ſicque orando moraliter cenſeri poſſit, unumquodque ipſorum viſitaſſe; nam motus localis ad hoc ſimpliciter neceſſarius non eſt. Lugo *cit. diſp.* 27 *num.* 98. Maſtrius *loc. cit. num.* 23 & alii.

NB. Sequentia Quæſita equidem in effectu ſunt novæ Additiones; quia tamen jam in priori Editione ponebantur ſub ordinariis numeris, ideo & hic relinquuntur.

63 Quæres VII. Utrum, ſi alicui Feſto eſt annexa Indulgentia, tranſlato Feſto etiam transferatur ipſa Indulgentia? Ad hoc Dubium poſt recens Decretum S. Congregationis reſpondet noviſſime noſter Felix Poteſtas in Examine Confeſſ. *part.* 1 *tom.* 4 *cap.* 8 *num.* 3739. Quando eſt Feſtum Fori, ſeu tale, in quo populus abſtinet a ſervilibus, illudque præciſe transfertur quoad Chorum & recitationem Officii, tunc non transferri Indulgentias; ſecus vero eſſe dicendum, ſi Feſtum illud etiam transferatur quoad forum, modo talis translatio non fiat voluntarie, ſed juxta Rubricas & Ritum Eccleſiæ. Ratio deſumitur ex mente Summi Pontificis, iden teſte S. Pio V. in Bulla 34 ad talia Feſta Fori Indulgentiam concedentis, ut eadem ſit ad uſum, & devotionem populis. Populus autem non attendit multum ad ipſum Officium, ſed ad id, quod eſt publicum, nempe ad Feſti ſolemnitatem quoad Forum. Ex quo fit, quod tranſlato Feſto non ſolum quoad Officium, ſed etiam juxta Rubricas quoad Forum pariter transferatur Indulgentia, non vero transferatur Indulgentia, ſi Feſtum Fori transferatur præciſe quoad Officium. Reſpondeo II. Si Feſtum aliquod non eſt Feſtum Fori, ſeu tale, in quo debet abſtineri a ſervilibus, tunc locum habet Decretum Sacræ Congregationis Rit. editum 20 Junii 1690 eſtque talis tenoris. *Tranſlato Feſto, in cujus die conceditur Indulgentia, non transfertur etiam Indulgentia, niſi ex conceſſione ſpeciali.* Dicitur notanter, *niſi ex conceſſione ſpeciali*, quale Indultum ab Innocentio X. teſte la Croix obtinuit Societas JESU circa Feſtum S. Franciſci Xaverii, ſi incidat in Dominicam primam Adventus, ubi non ſolum Officium, ſed pariter Indulgentia transfertur in diem Lunæ proxime ſequentem. Quod Indultum noviſſime confirmavit Clemens XI. 24 Novembris 1702.

* 64 Quæres VIII. An Indulgentia Portiunculæ habeat aliquid ſpeciale præter communes alias Indulgentias, & quidnam? Reſpondeo, præterquam quod hæc Indulgentia originem trahat ab ipſo Chriſto Domino, adhuc ſequentia habet ſpecialia. Primo. Loquendo de ipſa Eccleſia Portiunculæ, ſeu S. Mariæ Angelorum prope Aſſiſium, ibidem Fideles ſingulis diebus, ſi dictam Eccleſiam viſitant, poſſunt lucrari Indulgentias plenarias. Ita noviſſime & clariſſimis terminis conceſſit Innocentius XII. in ſuo Brevi: *Redemptoris & Domini Noſtri &c.* edito die 8 Auguſti 1695. Vide noſtrum Patrem Felicem Poteſtas *part.* 1 *Exam. Confeſſ. tom.* 4 *c.* 8 *n.* 3797.

Secundo. In Eccleſia S. Mariæ Angelorum prope Aſſiſium Indulgentiæ in Anno Sancto non ſuſpenduntur. Ex Brevi Innocentii X. 5 Julii 1650 Clementis X. 22 Novembris 1674 & Innocentii XII. 22 Auguſt. 1699. Quin imo Benedictus XIII. multis Provinciis pro anno Jubilæi 1725 conceſſit, ut tempore Jubilæi Indulgentiæ plenariæ in Feſto Portiunculæ etiam alibi a Chriſti Fidelibus pro vivis obtineri valeant. Tertio. Extendendo gratias ad alias Eccleſias totius Ordinis Seraphici per totum orbem diffuſi, certum & extra ullam eſt controverſiam, quod in dictis Eccleſiis omnibus Chriſti Fidelibus ſint a Summis Pontificibus in Feſto Portiunculæ conceſſæ Indulgentiæ plenariæ, atque hoc in perpetuum 2 Auguſti a primis veſperis uſque ad occaſum Solis, quas ipſas Indulgentias Fratres, & Sorores trium Ordinum, item Chordigeri, & Syndici noſtri Apoſtolici juxta ſpecialia Privilegia Apoſtolica, videnda apud Holz-

Holzman *tom.* 3 *tract.* 4 *num.* 770 lucrari poſſunt in caſu impedimenti etiam extra noſtra templa & Oratoria, puta infirmi in ſua Camera, itinerantes in aliis Eccleſiis &c. dummodo alias conditiones adimpleant. Quarto. An Fideles frequentantes eo tempore dictas Eccleſias, toties, quoties accedunt, lucrentur Indulgentias plenarias, prout eſt communis perſuaſio, teſte P. Felice Poteſtas *loc. cit.* etiam Romæ non ſolum apud ſimplices, verum etiam apud viros doctos & Primates, exinde diem iſtum continuis viſitationibus inſomentes, magna erat ſuo tempore controverſia, quæ ex eo crevit, quia Innocentius XI. in Brevi ſuperius allegato, & Romæ die 7 Martii 1678 edito ſtatuit, ſemel duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam lucrifieri. Cum autem Summus Pontifex in citato loco videatur loqui de Indulgentiis ordinariis, Indulgentia autem Portiunculæ ſit extraordinaria, utpote ortum habens a Chriſto Redemptore, & exinde ſemper a Summis Pontificibus ſpecialibus favoribus condecorata, Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Trident. Interpretum die 17 Julii 1700 ſuſtulit hanc controverſiam, ac reſpondit: *Servandum eſſe ſolitum*, poſſeque conſequenter FF. Minores, uti antea, ita etiam deinceps licite populo perſuadere, eaſdem Indulgentias lucrifieri illo die toties, quoties. Vide de hoc fuſius Sabin. Bon. in Luce Morali *part.* 2 *tract.* 65 *in Apologia*. Quinto Indulgentia Portiunculæ poteſt per modum Suffragii applicari etiam Defunctis. Ita conceſſit Innocentius XI. in ſuo Brevi; *Alias Fel. record. &c.* edito die 22. Januarii 1687 uti videndum apud P. Auguſtinum Matthæucium in ſuo Officiali Curiæ Regularis *verſ. Indulgent. num.* 16. *

Additio.

* Quinimo non deſunt AA. qui, usque dum conſtet de contraria declaratione Sedis Apoſtolicæ, ſaltem tanquam probabile defendunt, etiam id ſpecialiter competere Indulgentiis Portiunculæ, quod poſſint pariter applicari aliis vivis in ſtatu gratiæ exiſtentibus. Ita Wadingus *tom.* 1 *Annal. ad ann.* 1223 *num.* 8 Ratio eſt: quia etſi in ordinariis Indulgentiis id non ſoleat, nec legatur fieri quoad alios vivos, uti fuſius deducit Sabinus Bonon. in ſua Luce Morali *p.* 2 *tr.* 65. *in Append. prope finem*; id tamen abſolute loquendo fieri per Papam poſſet ex una parte, prout etiam notat la Croix *l.* 6 *part.* 2 *num.* 1328. Ex altera autem parte, quod in ordine ad ſpeciales Indulgentias Portiunculæ actu ſic contingat, probat communis perſuaſio fidelium miraculoſis exemplis comprobata teſte Pitonio *p.* 2 *dub.* 15 apud Bonaventuram Conorum in Jubilæo iubilo Portiunculæ. Et hinc Eccleſiæ Portiunculæ Sacriſtano vix aliquot millia ſchedarum ſufficiunt, vi quarum teſtatur, quod peregrinantes pro aliis vivis Principibus, aut Magnatibus abſentibus has Indulgentias lucrati adfuerint. Videatur deſuper Andreas Mohr in ſua Portiuncula Theologica *part.* 1 *c.* 1 *dub* 3 *n.* 27.

* 65 Quæres IX. Poſito, Indulgentias Portiunculæ lucrifieri poſſe toties, quoties, quomodo hi termini ſint intelligendi? Reſpondeo, meo quidem iudicio eſſe ſingulis vicibus interpolandam aliquam moram: Interea tamen pro conſolatione Fidelium pono verba formalia P. Felicis Poteſtas *loc. cit. num.* 3803 *& ſeqq.* ubi ſic ait: *Plures tenent, eſſe intelligendum, ut viſitationes pro eodem die fiat, ſive moraliter interruptæ, ſive continuatæ, quia favores ſunt ampliandi. Alii docent, viſitationes debere eſſe moraliter interruptas, ut inter unam & alteram viſitationem aliquod mediet opus & interpolatio. Afferunt exemplum in humanis: ſi quis enim, poſtquam Principem inviſit, ſtatim, & per plures vices abſque interpolatione ad inviſendum rediret, tales viſitationes plus ſaperent riſus, aut ſtomachi, quam prudentiæ. Si, quid ſentiam, ſcire cupis, dico ſecundum modum plus ſapere prudentiæ humanæ, primum plus pietatis, ac ſimplicitatis. Scio tamen cum S. Job. cap.* 10 *DEI non eſſe oculos carneos, nec, ſicut videt homo, illum videre.* Ita ille. *

* 66. Quæres ultimo. Quomodo Indulgentiæ ſemel conceſſæ iterum ceſſent? Reſp. Imprimis, ſi tales Indulgentiæ fuerunt ad certum tempus limitatæ, vel ſub certa conditione conceſſæ, tempore iſto elapſo, vel conditione deficiente, etiam ceſſant Indulgentiæ. II. Si Indulgentiæ ſunt certo loco affixæ, eo deſtructo pariter ceſſant: hincque etiam opus eſt nova conſecratione, cum moraliter non cenſeatur eadem numero Eccleſia, ut notant Barboſa, Abbas, Sylveſter, & alii citati in Jure Canonico *lib.* 3 *decret. tit.* 40 *n.* 11 Quod, ſi talis locus v. g. Templum paulatim per partes deſtruatur, & per partes iterum reædificetur, non ceſſabunt Indulgentiæ; etenim in ſimili caſu videtur perdurare adhuc eadem moraliter Eccleſia, ob quam rationem iuxta la Croix hic pariter non indiget nova conſecratione. III. Si Indulgentiæ ſint datæ ad certas res v. g. ad Roſaria, Medalia &c. iis deperditis, vel moraliter deſtructis etiam deperditur Indulgentia, v. g. ſi frangatur una pars transverſa Crucis Terræ ſanctæ, illa Indulgentia ceſſat, cum ex hac fractione moraliter deſierit forma Crucis. Et licet aliqui cum Gobat velint defendere, ſi talis res e. g. Crux iterum redintegretur, manere Indulgentias, mihi tamen cum pluribus aliis videtur, non manere eaſdem, quoniam poſita ſemel fractura iam non cenſetur amplius moraliter eadem numero Crux, ſi poſtea redintegraretur, ſicuti deſtructa ſimul & ſemel Eccleſia, non cenſetur manere eadem, etſi ex prioribus a potiori materialibus reædificetur. IV. Demum ceſſant Indulgentiæ per expreſſam concedentis, vel eiuſdem Succeſſoris revocationem. *

Additio.

Porro per ſolam mortem concedentis non ceſſant Indulgentiæ antea per expeditionem Brevis conceſſæ iuxta communem, & teſte Suarez hic *diſp.* 57 *ſect.* 2 *num.* 2 certam Sententiam. Ratio eſt; quia hæ poſt expeditionem Brevis, quamvis necdum ad manus ſupplicantis pervenerint, iam ſunt gratia facta, quæ non exſpirat morte concedentis, ſed tanquam Beneficium Principis debet manere. *Reg.* 16 *Juris in* 6. Similiter Indulgentiæ non ceſſant ceſſante poſt intervallum cauſa motiva, dummodo hæc cauſa ſubſtiterit ad initium conceſſionis; v. g. quando ad tempus Indulgentiæ fuerunt conceſſæ pro converſione cuiuſdam Provinciæ ad Fidem Catholicam: ſi Provincia fuerit iam ex integro converſa, antequam tempus præfixum pro Indulgentiis totaliter effluxit, exinde non illico ceſſant illæ Indulgentiæ. Ita cum Maſtrio, Gobat, Pilliuccio, Card. de Lugo, & Suarez communis, & vera Sententia teſte P. Kazenberger *loc. cit. num.* 56. Ratio eſt: quia hæc conceſſio Indulgentiarum non eſt vulnus Juris, uti diſpenſatio, ſicque nec odioſa aut reſtringenda, ac præterea ſe ea habet per modum liberalis donationis; donatio autem non ceſſat, etſi poſt actum donationis completum ceſſet cauſa motiva: ſic, ſi dono pauperi quinque florenos ex motivo ſublevandi ejuſdem miſeriam, illa donatio ſubſiſtet, ſuppoſito, quod tempore donationis fuerit pauper, etſi poſt hanc donationem iam factam talis pauper hæreditate, vel inventione theſauri venerit ad pinguiorem fortunam, atque exinde poſt actum donationis ceſſet ipſum motivum donandi. Accedit, quod cauſa motiva donandi Indulgentias non ſoleat ita adæquate, & totaliter ceſſare, quin ſaltem remaneat partialiter bonum commune Chriſti fidelium, ut nimirum per ipſas ſimiles Indulgentias reddatur populus Chriſtianus Domino acceptior, fiat Sectator bonorum operum, atque efficiatur aptior Divinæ gratiæ. *

QUÆSTIO VI.

Quæ Indulgentiæ per Paulum V. revocatæ, ac de novo Regularibus conceſſæ fuerint?

SUMMARIUM.

67 *Paulus V. revocavit Indulgentias Regularibus conceſſas.*

* *Non vero Tertiariis.*

68 *Et quas generatim?*

69 *Corollaria circa non revocatas.*

* *Ulteriora Corollaria de non revocatis.*

70 *Indulgentiæ indubitatæ; ac per Paulum V. de novo conceſſæ Regularibus* I. II. III.

71 IV. V. VI.

72 VII.

72 VII. (c) Supra num. 57. citatum.
73 VIII. IX. X.
74 XI. XII. XIII.

67 ADvertendum, quod Paulus V. per ſpecialem Bullam, quæ incipit *Romanus Pontifex die* 23. *Maji* 1606. editam (eſtque in Bullario Romano, Tom. 3. ac inter eius Conſtitutiones ordine 21.) ob varia dubia, incertitudinem & confuſionem earum, *omnes & ſingulas Indulgentias quibuſcunque Ordinibus, & Inſtitutis Regularibus hujuſmodi, etiam Mendicantibus, & quibuslibet perſonis Regularibus conceſſas, perpetuo revocaverit*, atque ipſarum loco novas conceſſerit. Quia vero nonnulli poſtmodum audebant aſſerere, priores Indulgentias eſſe denuo renovatas, Alexander VII. ad iſtum errorem ſubmovendum, inter alias Propoſitiones etiam ſequentem, ordine 37 damnavit: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.* *

Additio.

* Intelliguntur autem in præſenti per *Regulares* illi, qui in aliqua Religione approbata tria vota ſolemnia emiſerunt. Unde, ubi non poteſt exhiberi ſpecialis & expreſſa aliqua caſſatio, revocatæ non cenſentur Indulgentiæ conceſſæ Tertio Ordini intra, vel extra clauſtra, abſque ſolemnibus Votis exiſtenti: ſic enim, quando dubium hoc fuerat S. Congregationi Indulgentiarum propoſitum, an nimirum in generali revocatione Indulgentiarum Pauli V. quæ continetur in Bulla *Romanus Pontifex* comprehendantur perſonæ, quæ ſubſtantialia vota Religionis non emittunt ſive intra, ſive extra clauſtra degentes? Reſpondit, *eas minime comprehendi*, quod reſponſum Innocentius XI. in Conſtitut. *Alias*, emanata 10 Octobr. Anno 1686 confirmavit. His prænotatis, ſit *

68 CONCL. I. Generatim loquendo, per Bullam Pauli V. revocatæ ſunt illæ ſolæ Indulgentiæ, quæ directe ac principaliter conceſſæ fuerunt ipſis Religioſis, ac Monialibus. Ita Gobat *loc.cit.* c.546. Bonagratia Habſenſis. *In Summula Quæſtionum Regularium verſ. Indulgentia n.* 222 & alii. Siquidem Paulus V. ibidem aſſerit, a ſe revocari *Indulgentias quibuscunque Ordinibus, & inſtitutis, & perſonis Regularibus conceſſas*: quæ verba, cum ſint correctiva Jurium antiquorum, ſunt ſtricte intelligenda, videlicet de illis ſolis, quæ ipſis Ordinibus, & perſonis Regularibus conceſſæ fuerunt, ut, v. g. quoties FF. Minores celebrant, vel communicant, Indulgentiam plenariam conſequantur, ſi id fecerint in die Dominico, aut Feſtis Domini, vel B. MARIÆ Virginis; aut quoties Religioſi dicerent Pſalmum *Miſerere*, & huiusmodi.

69 Colligitur proinde, quod per dictam Bullam non ſint revocatæ Indulgentiæ, quæ promiſcue concedebantur Religioſis & Sæcularibus. Neque illæ quæ conceſſæ ſunt univerſis Chriſti Fidelibus, viſitantibus in certis Feſtivitatibus Eccleſias Regularium; cum hi non debeant eſſe deterioris conditionis, quam alii Fideles. Neque eæ, quæ conceſſæ fuerunt Sæcularibus, ut puta parentibus, cognatis, intuitu Religioſorum, aut ipſis Religioſis pro Animabus purgatorii, ac huiusmodi: nam tales non fuerunt directe conceſſæ ipſis Regularibus.

Additio.

* Ex dictis cum noſtro Rodriquez Dominicus Viva *in Append. Indulg.* §. 3 *ac* 5 infert *primo*, non eſſe revocatas illas Indulgentias ab Innocentio VIII. Fratribus Minoribus, & huius Ordinis Monialibus conceſſas, vi quarum illi, quotieſcunque pro animabus ſui Patris, vel Matris, aut utriuſque celebraverint, easdem e purgatorio eripere valeant; hæ vero, & omnes cum ipſis communicantes, quotieſcunque iſta Synaxi refectæ fuerint, animam liberare poſſunt: item pariformiter, quotieſcunque *Officium Defunctorum*, vel etiam præciſe Pſalmum *Miſerere* recitaverint, uti Leo X. Fratribus Minoribus, & prius Sixtus IV. Canonicis Regularibus Lateranenſibus largitus fuit. Ratio huius aſſertionis eſt: quia dictæ Indulgentiæ non immediate pro Regularibus, ſed pro animabus in purgatorio fuerunt conceſſæ. Infert *ſecundo*, neque ſub hac revocatione comprehendi Indulgentias 3800 annorum, conceſſas legentibus vel audientibus Miſſam.

Item 1000 annorum, recitantibus quinque *Pater & Ave* in honorem Paſſionis Domini & amaritudinum B. V. MARIÆ. Quindecim annorum, audientibus Concionem Regularium privilegiatorum. Quinque annorum & totidem quadragenarum, comitantibus Viaticum ad infirmos delatum. Viginti dierum, inclinantibus ad SS. Nomina *JESU*, & *MARIÆ*. Triginta dierum, idem facientibus ad *Gloria Patri &c.* Quadraginta dierum, oſculantibus S. Crucem. Totidem, recitantibus *Salve Regina*. Sexaginta dierum, perſolventibus *Ave Maria*. Ducentorum dierum genuflectentibus coram Sanctiſſimo. Ratio eſt: quia hæ Indulgentiæ non pro ſolis Regularibus, ſed etiam pro Sæcularibus fuerunt conceſſæ.

70 CONCL. II. Indulgentiæ indubitatæ, ac per Paulum V. de novo conceſſæ omnibus perſonis Regularibus quorumvis Ordinum ſunt ſequentes. I. Habitum Regularem a legitimis Superioribus cauta profitendi in eo ſuſcipientibus, & vere pœnitentibus, confeſſis, ac Sacra Communione refectis Indulgentia plenaria. II. Profeſſionem (ut ſupra) emittentibus Indulgentia plenaria. III. Cuilibet Religioſo intra Clauſtra ſui Monaſterii viventi, qui in Feſto principali ſui Ordinis confeſſus, & Sacra Communione refectus fuerit, aut Miſſam celebrans pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, Romani Pontificis ſalute, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, pias ad DEUM preces effuderit, Indulgentia plenaria.

71 IV. In cuiuslibet vero mortis articulo, ſi patiter vere pœnitens & confeſſus, & Sacra Communione refectus, vel ſi id facere nequiverit, ſaltem contritus, nomen JESU ore, ſi potuerit, ſin autem, corde devote invocaverit, Indulgentia plenaria. V. Qui primam Miſſam canonice promotus, & conf. ſſus celebraverit, vel confeſſus & communicatus eidem Miſſæ interfuerit, aut ipſo die Miſſam ſimiliter celebraverit, Indulgentia plenaria. VI. Spiritualia Exercitia per decem dies facientibus Indulgentia plenaria. Ubi tamen ſciendum, quod noviſſime Alexander VII. in Bulla, *Cum ſicut.* & habetur *tom.* 5 *Bullarii Romani Conſtit.* 68 *dicti Pont.*) huiusmodi Indulgentias conceſſerit FF. Minoribus, qui per octiduum vacaverint Exercitiis Spiritualibus.

72 VII. Religioſi intra Clauſtra viventes, qui ſuam Eccleſiam devote viſitaverint, & ut præfertur, oraverint, conſequuntur easdem Indulgentias, quas viſitantes Eccleſias Urbis, extra eam diebus Stationum conſequuntur, in omnibus diebus perinde, ac ſi ipſas Urbis Eccleſias perſonaliter viſitarent. Circa hoc autem notandum eſt Decretum Sacræ Congregationis (c) quæ *Indulgentias Stationum Urbis, quæ a Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicata ſunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis, diebus tantum Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat*. Ita Decretum.

73 VIII. Omnibus Religioſis intra Clauſtra viventibus, qui quinquies Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam ante altare eorum Eccleſiæ dixerint, in quolibet die quinque annos, & totidem quadragenas. IX. Eaſdem Indulgentias lucrantur exiſtentes extra Clauſtra de licentia ſuorum Superiorum tanquam Prædicatores & Lectores, ſi dictas preces ante quodlibet Altare dixerint. X. Religioſi, qui per medium integrum ſingulis diebus ſpatio mediæ horæ Orationem mentalem fecerint, ac confeſſi, & Sacra Communione ultima Dominica menſis refecti fuerint, lucrantur ſexaginta annos, & totidem Quadragenas.

74 XI. Qui vero contrito corde & pœnitentes eorum culpas & peccata, ac imperfectiones in Capitulis culparum accuſabunt, & ſpiritualiter communicabunt, & exercitium virtutum facient, tres annos & totidem Quadragenas. XII. Miſſiones ad Terras Infidelium acceptantibus &c. Indulgentia plenaria XIII. Orationibus quadraginta Horarum per Superiores Ordinum indictis in Viſitationibus Generalibus, qui ſpatio duarum horarum interfuerint &c. Indulgentia plenaria. NB. de qua ultima Indulgentia ex Cardinali de Lugo notat Viva *in Appendice de Indulgentiis* §. 3 quod abſque priori onere comprecationis

Pin-

Provinciales in viſitationibus eandem Indulgentiam plenariam ſoleant elargiri ea conceſſione Gregorii XIII. deinde etiam Urbani VIII. Cæterum omnia alia patent ex citata Bulla Pauli V. unde deſumpta ſunt.

NB. Subſequentes duæ Quæſtiones ſunt denuo de novo additæ: relinquuntur tamen ſub numeris ſuis, utpote ſic iam in Editione quarta poſitæ, quibus adhuc alia per modum Additionum ſubiunguntur.

QUÆSTIO VII.

Quæ Indulgentiæ ab Innocentio XI. declaratæ ſint apocryphæ?

SUMMARIUM.

75\. *De Indulgentiis ab Innocentio XI. declaratis tanquam apocryphis, cum variis notabilibus.*

* *Et quidem imprimis circa Indulgentias conceſſas ad recitationem Salutationis Angelicæ. Addit.* I. II. *&* III.

* *Secundo quoad Cruces Caravacenſes, & Monſerratenſes. Addit. IV. & V.*

* *Tertio quoad Roſaria Hieroſolymitana & Birgittina. Additio VI. prope finem.*

* *Quarto Declaratio Clauſulæ additæ Decreto Innocentii XI. quod tantum ſemel in die lucrifieri poſſit Indulgentia plenaria in certos dies conceſſa. Addit.* VII. VIII. & IX.

75\. DElatæ ſæpius fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſitam Indulgentiæ quædam confictæ, & omnino falſæ, quæ per diverſas orbis Chriſtiani partes circumferuntur: aliæ vero examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt, vel apocryphæ, vel a Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod datum eis tempus præteriiſſet: quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant, Chriſti Fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe Indulgentiæ, remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quam ob rem eadem Sac. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in indicem referri curavit.

Tales imprimis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ a Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem Charitatis JESU Chriſti Domini Noſtri, *Precor te piiſſime Domine* &c. Ab Urbano II. Eccleſiæ S. MARIÆ, ut vulgo dici ſolet Compagnulæ, & S. Victoriæ. Ab Eugenio III. Revelationi de Plaga in humero JESU Chriſti, facta S. Bernardo. Ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis. A Boniſacio IX viſitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in eius die Feſto. A Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis B. MARIÆ Virginis. Ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgo dictæ Laghetti. A Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci, primum in Urbe impreſſæ, & deinde Mediolani Anno 1665 (ſuas tamen habent, & veras Confratres Archi-Confraternitatis Chordigerorum S. Franciſci) Recitantibus ſalutationem Angelicam ad pulſum horologii, & Imagini Conceptionis MARIÆ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cuius pedibus Luna ſubiecta eſt, a Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum. A Clemente VIII. dicentibus orationem: *O magnum Myſterium &c.* & Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant Montis Serrati Avenione impreſſæ; tum aliæ pro animabus Chriſti Fidelium defunctorum, impreſſæ Mantui 20 Julii 1606. A Paulo V. cantantibus Hymnum: *Te Matrem DEI laudamus, Te MARIAM Virginem confitemur &c.* vel ſi die Sabbati interfuerint, dum idem canitur, & Coronis, Roſariis, Imaginibus, & Numiſmatibus, quæ Medalias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante Anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV dicentibus: *Sia lodato il Santiſſimo Sacramento, Laus Sanctiſſimo Sacramento.* Ab Urbano VIII. in honorem eiuſdem Sacramenti precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus celebrata Miſſa dicentibus: *Ave Filia DEI Patris, Ave Mater DEI Filii &c.* A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac veſpere conſuetam Antiphonam: *Angelus Domini &c.* & in fine: *DEO Gratias & Mariæ.* Ac demum aliæ a nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut aiunt, Coronæ Myſteriorum Paſſionis Domini noſtri JESU Chriſti, prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai; qua repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die a purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Peruſii Confraternitatis Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis Sancti Bernardi ad Columnam Traiani. Tales demum aliæ Cruceſignatorum S. Euſtorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Eius generis ſunt & illæ conceſſæ, ut aiunt, Capellæ Roſarii in Eccleſia S. Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Sanctiſſimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Tondoni die Feſto Inventionis Sanctiſſimæ Crucis, vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque Feſtivitatum B. V. vel recitantibus Officium S. Franciſcæ Romanæ, aut Antiph. *O Paſſio magna &c.* in memoriam Paſſionis JESU, aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio Sacr. Rituum non probat) aut orationem, quæ impreſſa cum Imagine S. Annæ circumferri ſolet: *Ave gratia plena &c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. Virg. Immaculatæ, quod aſſerunt a Paulo V. probatum fuiſſe, aut Orationem: *DEUS, qui nobis in Sancta Syndone &c.* (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 25 cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam *Ave Filia DEI &c.* poſt Communionem recitandam, vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti Nomen: Indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari affirmant, pro dicentibus Orationem illam vere piam: *Deus, qui pro Redemptione Mundi &c.* tum quæ impreſſæ fuerunt Papiæ anno 1670 ſub hoc titulo, Sommario dell'Indulgenze conceſſe dalla Santità di N.S. Papa Leone X. all' Imagine della Concettione della glorioſa Vergine Maria: vel Piſauri ſub nomine beatæ Joannæ anno 1608 evulgatæ: vel Barlettæ, ſeu Baruli recitantibus quaſdam, non ſane malas orationes, lucrandæ: vel Parmæ a viſitantibus per Quadrageſimæ dies Eccleſias tertii Ordinis Sancti Franciſci; vel Piſtorii, & Vaſtallæ a recitantibus orationem: *Ave Sanctiſſima Maria Mater DEI, & Regina Cœli &c.* & aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ ſunt, quæ Crucibus *Caravacenſibus tributæ dicuntur*, vel Coronæ, ſive ſtellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis conſtat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloyſiæ ab Aſcenſione Hiſpaniæ Monialis Ordinis Sanctæ Claræ, vel menſuræ altitudinis JESU Chriſti Domini noſtri, vel Imagini, aut menſuræ vulneris lateri eius inflicti, vel orationi, ut aiunt, in ſepulchro Domini noſtri repertæ, & Indulgentiæ, ut aiunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Birgittæ, Mechtildi, & Eliſabeth, vel Beatæ Joannæ de Cruce, & conceſſæ, ut aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem, & Miniſtrum generalem Fratrum Minorum obſervantiæ Sancti Franciſci.

Omnes vere & ſingulas iam dictas Indulgentias Sac. Congregatio partim eſſe confictas, & plene falſas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini ſuffragari poſſunt, eaſque in futurum ullo in loco ut veras publicari, & lucrandas Chriſti Fidelibus proponi vetat, foliaque, & libros, ubi ſic proponuntur, ſeu aſſeruntur, omnino præcipit aboleri, niſi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen, vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, taciteque probatis haberi.

Ac

Digitized by Google

Ac demum omnes Indulgentias conceſſas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9 Januarii 1597. Coronis, Roſariis, Granis, ſeu Calculis, Crucibus & Imaginibus ſacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit: *Romanus Pontifex &c.* editum 23 Maji anno 1606. perſonis Regularibus quarumcunque Religionum & ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 515 Clementis VIII. cujus initium: *Quæcunque &c.* & 68. Pauli V. incipientem: *Quæ ſalubriter &c.* habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam JESU, Capitulo, vel Cœtu quocunque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſque perſonis, vel perſona, etiamſi earum vel ejus mentio ſpecialis, & individua facienda eſſet, niſi fuerint deinde Romani Pontificis Auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius eſſe roboris & momenti pariter declarat.

Porro Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Chriſtianæ, Confraternitatibus ſanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, Nominis DEI, Roſarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis Captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Auguſtini, & S. Monicæ, niſi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias vero Stationum Urbis, quæ a Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis, diebus tantum Stationum in Miſſali Romano deſcriptis, ſuffragari poſſe declarat: ſemel autem duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſſimum, cuncta Sanctitas ſua probavit, & inviolate ſervari juſſit.

Datum Romæ die 7 Martii 1678.
Aloyſius Cardinal. Homodeus.
Loco ✠ Sigilli.
Michael Angelus Riccius Secret.

Additio I.

* Quod concernit *Angelus Domini*, id, quod noviſſimum eſt, addere volui, nimirum Benedictum XIII. in Brevi *Injunctæ Nobis*, edito 14. Septembris anno 1724. conceſſiſſe de novo Indulgentias perpetuas illud cum tribus *Ave Maria* ad ſonitum campanæ recitantibus mane, aut meridie, ſeu veſpere. Et quidem tales recitantes *imprimis* quoties id egerint, præmiſſa, ſi in gravi peccato fuerint, contritione lucrantur Indulgentiam centum dierum. *Secundo*, quolibet menſe ſemel Indulgentiam plenariam, ſi confeſſi, & Sacra Communione refecti conſuetas pro lucrandis Indulgentiis preces perſolverint. Circa hanc tamen clementiſſimam conceſſionem duo moventur dubia: & quidem. *

Additio II.

* Dubitatur *primo*. An Regulares has Indulgentias lucrari poſſint, ſi ad ſonitum campanæ impediti recitent *Angelus Domini* privatim alio tempore? Reſpond. de hoc adeſſe indultum die 5 Decembris anno 1727 emanatum ſequentis tenoris: *Litteris in forma Brevis emanatis die 14 Septembris anno 1724 Sanctiſſimus Dominus noſter Benedictus XIII. Papa omnibus utriusque ſexus Fidelibus ad ſonitum campanæ conſuetas preces Angelus Domini &c. recitantibus ſemel in menſe die ab unoquoque eligendo, ſi confeſſi, & ſacra Communione refecti fuerint &c. plenariam Indulgentiam conceſſit. Reliquis vero diebus prædictas preces, ut ſupra, recitantibus Indulgentiam centum dierum. Quia vero Sanctitati ſuæ expoſitum fuit, quod ſæpe Regulares, aliique in Religioſis domibus commorantes eo tempore, quo mane, meridie, aut veſpere campana pulſantur, quibusdam actionibus ad regularem obſervantiam ſpectantibus detinentur, & ideo, eaſdem preces tunc temporis recitare minime poſſunt; ac in ſimul præfatorum nomine humillime ſupplicatum fuit, ut Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione, prædictas preces alio tempore recitando, eaſdem Indulgentias lucrari valeant. Ea propter Sanctiſſimus Dominus noſter audito voto S. Congregationis Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſitæ benigne indulſit, ut Regulares omnes aliique in Religioſis Domibus commorantes, ſi, dum, ut ſupra, campanæ pulſantur, aliquod opus exercent, quod ad Regularem obſervantiam pertinet, nihilominus ſupra memoratas Indulgentias acquirere poſſint, dummodo ſtatim, ac opus prædictum expletum fuerit, preces ſupra memoratas flexis genibus devote recitent.* *

Additio III.

* Dubitatur *ſecundo*. An illa recitatio *flexis genibus* facienda adeo neceſſario ad valorem Indulgentiarum iſtarum requiratur, ut neque diebus dominicis, neque intra tempus Paſchale dictæ preces ſtando perſolvi queant? Ratio dubitandi eſt; quia juxta communem ſenſum contra Gavantum recitatio Angelica eſt potius *Oratio*, quam *Adoratio*, atqui juxta præſcriptum Rubricarum ad Orationem diebus Dominicis, ac tempore Paſchali potius debet ſtari, quam genuflecti: ergo etiam in præſenti, cum non præſumatur, Summum Pontificem velle alligare Indulgentiam illis actibus, qui ſunt contra Rubricas. Hoc prænotato, Reſp. Si recitationem Angelicam *Orationem eſſe putas* (inquit in formalibus Gavantus Tomo II. Theſauri SS. Rituum, *Sect. 6 cap. 13 num. 28*) *ſtare debes, ſi adorationem, genua flectere. Ego exiſtimo adorationem eſſe Verbi Divini: ſed quia N.B. communior eſt hodie ſenſus, & uſus, quod ea ſit Oratio, nec ego genua flecto cum aliis*. ita ille: nec cenſetur Summus Pontifex (uti inquiunt alii) per ſuam Conceſſionem voluiſſe hunc ſenſum communem immutare, neque laudabilem conſuetudinem diebus Dominicis, & tempore Paſchali ad recitationem Salutationis Angelicæ *ſtandi* in rememorationem Reſurrectionis Dominicæ ita tollere, ut *ſtando* non amplius obtineantur Indulgentiæ. Hoc duplici fundamento ductus pariter ego judicavi, poſſe probabiliter dicto tempore Indulgentias memoratas etiam *ſtando* obtineri. Cui ſententiæ pariter adſtipulatur noviſſime Apollonius Holzman *Tom. 2 Theolog. moral. tract. 4 numer.* 804 adjungens inſuper Summum Pontificem probabiliter noluiſſe valorem Indulgentiarum ipſi ſitui, ac modo Orationis, ſed ſoli ſubſtantiæ ejuſdem recitationis alligare, ſicut a pari, quamvis in ordine ad obtinendas Indulgentias Stationis SS. Sacramenti in Calendario Franciſcano Romæ impreſſo dicatur, ut *ſex Pater, & Ave cum totidem Gloria Patri &c.* ante Altare SS. Sacramenti recitentur *brachiis extenſis*, ob eandem rationem *brachiorum extenſio* non requiritur ad ipſum valorem Indulgentiarum, ſed ſola ſubſtantia recitationis, uti ait Engelbertus Pauck *in Vinea Seraphica cap. 21 n. 93 prope finem*, quia nimirum Summus Pontifex valorem dictarum Indulgentiarum cenſetur ſoli recitationi precum in honorem Sanctiſſimi Sacramenti alligaſſe; præſertim cum recentiores Pontifices quoad Stationem SS. Sacramenti de brachiorum extenſione mentionem non faciant. Ita diſcurrunt dicti Auctores, quos adhuc libenter ſequerer, niſi quoad recitationem Salutationis Angelicæ me abſterreret aliqua Declaratio Sacræ Congregationis genuflexionem etiam tempore Paſchali requirentis apud Cajetanum Merati in ſuo Theſauro Sacrorum Rituum, Romæ in Typographia Vaticana impreſſo *tom. 2 part. 2 ſect. 5 c.* 2 *folio apud me* 237. ubi tamen addit, quod Regulares, ſi, dum pulſatur ſignum Salutationis Angelicæ, ſint impediti ob aliquod exercitium ſui Inſtituti, ita ut nequeant pro tunc perſolvere flexis genibus, poſſint id præſtare ceſſante impedimento, & ſic conſequi Indulgentias; uti de hoc Indultum Summi Pontificis adducit Joſephus Fonſeca ab Ebore in ſuo Regeſto Romæ impreſſo *apud me folio* 319. *

Additio IV.

† Sed dubium penitus ſublatum eſt; Siquidem Benedictus XIV. ut conſtat ex Notif. Ab Em. Card. Vic. Romæ publicata die 20. Aprilis, Anno 1742. Confirmatis prius ſupradictis ſanctæ memoriæ Bened. XIII. Indulgentiis juſſit Orationem ſolitam a veſperis cujuslibet Sabati uſque ad totam Dominicam ſequentem a ſtantibus recitari; et inſuper durante tempore Paſchali (quod in Veſperis Dominicæ SS. Trini-

tatis

tatis terminator) loco ſolitæ orationis Antiph. *Regina cæli* cum Verſic. & Oratione correſpondente: *Deus qui per Reſurrectionem* a ſtantibus ſubſtitui. Qui tamen eam memoriter recitare neſciverint eaſdem Indulgentias acquirunt, ſi ſæpe dictam Orationem *Angelus Domini* ſtando recitaverint.

† Quæres I. Cum Innocentius XI. ſupra annumeret inter Indulgentias apocryphas quæ crucibus Caravacenſibus tribuuntur, an huiuſmodi cruces ſicut Numiſmata & Roſaria quæ ex Monſerrato dicuntur, ſicut & alia huiuſmodi Indulgentiis nunc fruantur. Reſpondeo ſere omnibus ſtabilitæ de novo Indulgentiæ certæ, & indubitatæ, ac ſublatæ quæ ex errore ſolebant prius circumferri. Nos hic ſubiicie mus duo tantum exemplaria; quia omnia alia non multum differunt, & ea duo communiua ſolent a Summo Pontifice concedi, vel ſacris Numiſmatibus ab eodem benedictis, vel a Prælato in Apoſtolico Palatio ad impertiendam huiuſmodi benedictionem deputato, vel etiam ſolet ab eodem Pontifice facultas communicari Peregrinis, Viris Religioſis, Miſſionariis, & aliis ut eandem benedictionem in aliquo determinato numero impertiantur, tam Numiſmatibus, quam coronis quæ vulgo dicuntur S. Birgittæ. Indulgentiæ igitur forma a Benedicto XIII. edita, & a Clem. XII. ac Benedicto XIV. Servata, eſt huiuſmodi.

FORMULA

Indulgentiarum, quas Benedictus XIII. Coronis, Roſariis, Crucibus, parviſque Imaginibus, ſeu Numiſmatibus ex auro, aut argento, aliove metallo confectis (Medaleis vulgo nuncupatis) in futurum concedet, variis veteribuſque formulis in hanc unam redactis.

Quicunque ſaltem ſemel in hebdomada Coronam Domini, aut Roſarium, ejuſque tertiam partem: aut Officium, vel divinum, vel parvum Beatiſſimæ Virginis, vel Defunctorum, vel ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, vel Graduales recitare: aut rudimenta fidei tradere, aut detentos in carcere, vel alicujus Domus. Hoſpitalis ægrotos viſitare, aut pauperibus ſubvenire, aut Miſſam vel audire, vel ſi eſt Sacerdos, celebrare conſuevit: ſi vere pœnitens, & Sacerdoti per Ordinarium approbato confeſſus, Euchariſtiæ Sanctiſſimum Sacramentum acceperit in quolibet ex diebus infraſcriptis: nimirum die feſto Nativitatis Domini Noſtri Jeſu Chriſti. Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes Sanctiſſimæ Trinitatis & Corporis Chriſti: & die Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis, & Nativitatis Beatiſſimæ Virginis: tum feſto Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ, Sanctorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, Andreæ, Jacobi, Joannis, Thomæ Philippi & Jacobi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Judæ, Matthiæ, atque Omnium Sanctorum: piaſque ad Deum preces fuderit pro hæreſium extirpatione, fidei Catholicæ propagatione, pace, & Chriſtianorum Principum concordia, cæteriſque Romanæ Eccleſiæ neceſſitatibus; Plenariam ſuorum peccatorum remiſſionem, & Indulgentiam conſequetur.

Qui eadem aliis feſtis Domini, aut Beatæ Virginis peregerit; in quolibet eorum percipiet Indulgentiam ſeptem annorum, ac totidem quadragenarum: qui demum alio anni die, Indulgentiam centum dierum.

Quiſquis animam ſuam Deo in articulo mortis devote commendans invocaverit Jeſu nomen ore ſi potuerit; ſin minus ſaltem corde vere pœnitens, ac uti dictum eſt, confeſſus, & Sacra Communione refectus, ſi potuerit, alioquin ſaltem contritus, Plenariam peccatorum ſuorum remiſſionem, & Indulgentiam conſequetur.

Quicumque in celebranda Miſſa, vel ſumenda Euchariſtia, aut Officio divino, vel parvo B. V. recitando, priuſquam incipiat, devotam aliquam præparationem adhibuerit; quinquaginta dierum Indulgentiam qualibet vice percipiet.

Qui detentos in carcere, aut ægrotos in Noſocomiis viſitaverit, eos aliquo bono opere adiuvando, aut Doctrinam Chriſtianam in Eccleſia, vel domi filios aut propinquos, aut famulos docuerit; toties quoties Indulgentiam ducentorum dierum conſequetur.

Quicunque ſaltem ſemel in hebdomada recitare conſuevit Coronam, aut Roſarium, aut Officium B. V. vel Defunctorum, aut Veſperas, unumque ſaltem ex Nocturnis, & Laudes, aut ſeptem Pſalmos Pœnitentiales; & Litanias, earumque preces; quo die id fecerit, præter Indulgentias a S. Pio V. conceſſas, Indulgentias centum dierum percipiet.

Qui ad pulſum campanæ alicuius Eccleſiæ, mane aut meridie, aut veſpere conſuetas preces Angelus Domini &c. dicet, vel ſi eas ignoret, ſemel Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam: vel dato ſigno orandi pro Defunctis; Pſalmum De profundis, aut ſi hunc neſciat, Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitabit; eandem Indulgentiam adipiſcetur.

Eandem pariter conſequetur, qui feria ſexta devote cogitaverit de Paſſione & Morte Jeſu Chriſti: terque Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitabit.

Quiſquis vero pœnitens peccata commiſſa emendare firmiter propoſuerit, conſcientiamque ſuam excuſſerit, ter Oratione Dominica, & Angelica Salutatione devote repetita: vel in honorem Sanctiſſimæ Trinitatis eaſdem preces ter, aut ob reverentiam quinque vulnerum Jeſu Chriſti quinquies devote recitaverit; Indulgentiam dierum centum lucrabitur.

Qui pro Chriſti fidelibus ægrotis in exitu vitæ conſtitutis pie Deum orabit, vel ſaltem pro ipſis Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam ſemel dicet; ea die quinquaginta dierum Indulgentiam conſequetur.

Habentes in cubiculo, vel quovis alio loco decenti domus, ubi erunt Crucifixi ſignum, Crucem, aliamve ſacram Imaginem a Sanctitate Sua benedictam, ſi coram illis præſcriptis precibus recitaris, cætera, quæ ſupradicta ſunt, adimpleverint; eaſdem Indulgentias quiſque pro ratione precum, operumque impletorum adipiſcetur.

Quilibet omnes ſupradictas Indulgentias memoratis diebus, aut ipſe adipiſci, aut fidelibus defunctis per modum ſuffragii applicare poteſt. Imagines autem ſint, ut vult Sanctitas Sua, non charteacæ, ſed ex auro confectæ, aut ex argento, aliove metallo, quæ Sanctos repræſentent Canonizatos, vel in Martyrologio Romano deſcriptos.

In diſtribuendis huiuſmodi Coronis, Crucibus &c. eorumque uſu Sanctiſſimus ſervari iubet Decretum fel. rec. Alex. VII. editum ſub die 6. Feb. 1657. nimirum ut Coronæ, Cruces, Roſaria, Numiſmata (quæ vulgo Medaliæ nuncupantur), & ſacræ Imagines cum præfatis Indulgentiis benedictæ non tranſeant perſonam illorum, quibus a Sanctitate Sua conceſſæ ſunt aut quibus ab his prima vice diſtribuuntur, neque commodari aut precario dari poſſint: alioquin careant Indulgentiis iam conceſſis: & aliqua re ex prædictis deperdita, pro ea ſubrogari altera nullo modo poſſit, quacunque conceſſione, aut privilegio in contrarium non obſtante.

Aliud ſummarium juſſu SS. D. N. Benedicti XIV. Romæ editum pro Roſariis ſeu Coronis S. Birgittæ hic ſubjicitur:

Sanctiſſimus D. N. Benedictus XIV. Roſariis ſeu Coronis S. Birgittæ nuncupatis, & benedictis a Superiore Monaſterii aut ab aliis ſacerdotibus ordinis SS. Salvatoris ſeu S. Birgittæ ad id deputatis, præter Indulgentias infraſcriptas iam Conceſſas a Leone X. & a Clemente XI. S. M. recognitas & approbatas a S. Congregatione Indulgentiis præpoſita, de novo per litteras Apoſtolicas die 15 Januarii 1743. emanatas, alias infraſcriptas adiungit.

1. Quicunque Roſarium aut Coronam recitaverit lucrabitur centum dies Indulgentiæ pro ſingula oratione Dominica, centum pro ſingula ſalutatione Angelica, centum pro quolibet ſymbolo Apoſtolico. Leo X. die 10. Julii 1515.

2. Qui Roſarium aut Coronam quindecim decadum recitaverit, præter ſupradictas Indulgentias obtinebit inſuper ſeptem annos & totidem quadragenas. Idem.

3. Quid id fecerit cum alia ſeu aliis perſonis, omnes

Digitized by Google

nes & ſingulæ eaſdem indulgentias conſequentur ac ſi ſeparatim recitaſſent. Idem.

4. Supradictas Indulgentias patet quilibet vel pro ſe lucrari vel in ſuffragium animarum in Purgatorio exiſtentium applicare. Benedictus XIV. die 10. Mart. 1742.

5. Qui dictam Coronam recitaverit ſaltem quinque decades ſingulis diebus per integrum annum, & Contritus confiteatur & ſacram communionem ſumpſerit die ad ſuum arbitrium deſtinato, & pro concordia inter Principes Chriſtianos, pro hæreſum extirpatione, pro exaltatione S. M. Eccleſiæ pias ad Deum preces effuderit Indulgentiam plenariam obtinebit, & remiſſionem omnium delictorum cum facultate eam applicandi animabus in Purgatorio exiſtentibus, Clemens XI. die 22. Sept. 1714.

6. Qui Coronam ad minus quinque decadum ſaltem ſemel in hebdomada, recitare ſolitus ſit, confeſſus & Communicatus in feſto S. Birgittæ, & viſitans Eccleſiam ſuam Parochialem, vel aliam, & ibi ut ſupra oraverit, obtinebit Indulgentiam plenariam omnium ſuorum delictorum. Bened. XIV. die 15. Januarii, 1753.

7. Quicumque in mortis articulo Animam ſuam Deo commendans confeſſus, & Communicatus, & ſi id non potuerit ob aliquod impedimentum, ſaltem contritus ore, vel ſi id etiam non potuerit corde ſuaviſſimum nomen JESU invocaverit, obtinebit omnium ſuorum peccatorum Indulgentiam. Idem.

8. Qui ſolitus fuerit ſingulis diebus per integrum menſem hanc coronam recitare, Confeſſus & Communicatus quocunque die intra eundem menſem voluerit, & Eccleſiam aliquam viſitaverit, ibique ut ſupra oraverit omnium ſuorum delictorum plenariam Indulgentiam conſequetur. Idem.

9. Qui eandem coronam ſecum detulerit, & ad ſignum campanæ genuflexus orabit pro aliquo fideli in periculo mortis conſtituto lucrabitur quadraginta dierum Indulgentiam. Idem.

10. Qui coronam ſecum detulerit, & cum dolore peccatorum Conſcientiam ſuam examinaverit, & ter dixerit *Pater*, & *Ave* obtinebit Indulgentiam viginti dierum. Idem.

11. Qui eandem coronam ſecum deferens die feſtivo aut feriali ſacroſancto Miſſæ ſacrificio interfuerit, vel concionem audiverit, vel Auguſtiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, cum ad ægrotos defertur, comitatus fuerit, vel aliquem ad viam ſalutis revocaverit, vel aliquod aliud pium opus peregerit in honorem D. N. J. C. aut B. Virginis Dei Matris, aut S. Birgittæ, ac ter recitaverit *Pater Noſter & Ave Maria* obtinebit Indulgentiam centum dierum. Idem.

12. Omnes has Indulgentias poteſt quilibet pro ſe lucrari, vel in ſuffragium animarum Purgatorii applicare. Idem.

Ut omnes & ſingulæ Indulgentiæ obtineantur debent prædictæ Coronæ ſeu Roſaria prius benedici a prædictis Patribus ordinis SS. Salvatoris S. Birgittæ nuncupatis, & inſuper ſacra Congregatio inhærens decreto die 26 Novembris 1714. emanato prohibet ut vendantur, vel mutuo commodentur, vel in pignus aliis tradantur; tunc enim conceſſam Indulgentiam amittent: Si vero deperdantur coronæ non poſſint aliæ ſubrogari, niſi prius a dictis Patribus benedictæ ſint.

Additio V.

† Quæres quid dicendum de Indulgentiis conceſſis Crucibus, Numiſmatibus, aut Roſariis Monſerratenſibus? Reſpondeo certas & veras eſſe quæ in ſummario per Benedictum XIV. approbato ſunt expreſſæ. Emanavit a Breve: *Piis orthodoxorum Principum*: die 21. Martii, 1729. & antiquis abrogatis, de novo Crucibus, ſeu Numiſmatibus, aut Roſariis ab Abbate Ordinis S. Benedicti Monaſterii Montis Serrati benedictis ſequentes largitur gratias.

Primo. Indulgentias plenarias in Feſtis Nativit. Dom. Epiph. Reſurrect. Aſcenſion. Pentecoſtes. SS. Trinitatis. & Corporis Chriſti. Item in Feſtis Purificationis, Concept. Annuntiat. Aſſumpt. & Nativit. B. V. Item in Feſt. Omn. Sanct. & ſancti Benedicti, ſi habentes talia Numiſmata vel Cruces &c. fuerint confeſſi, & communicati, atque conſuetas pro extirpatione Hæreſum &c. preces perſolverint, nec non ſaltem ſemel in hebdomade Coronam Domini, vel Beatæ Virginis, vel Officium Divinum recitaverint, aut pauperibus ſuccurrerint, aut Miſſam legerint, vel ei aſſiſterint &c.

† *Qui idem fecerint aliis feſtis D. N. J. C. aut B. Virginis SS. Apoſtolorum, S. Joſephi, ſponſi B. V. SS. Mauri, Placidi, Scholaſticæ, & Gertrudis ſingulis vicibus ſeptem annos & totidem Quadragenas Indulgentiæ lucrabitur. Qui ſemel vel plures in die dicere ſoleat:* Benedicta ſit Puriſſima & Immaculata Conceptio B. V. M. *ſingulis diebus lucrabitur* 40. *dies Indulg.*

Secundo. Qui confeſſi, & communicati fuerint Feria V. in Cœna Domini, & in Paſchate, atque ad DEUM *oraverint pro exaltatione S. Matris Eccleſiæ, & conſervatione Summi Pontificis, eandem Indulgentiam, quam Sanctitas ſua diebus prædictis populo concedit in Benedictione ſolemni.*

Tertio. Qui oraverint pro conſervatione, & augmento Religionis S. Benedicti, erunt participes omnium bonorum operum. quæ in hac S. Religione fiunt.

† *Qui infirmitate vel alia cauſa impeditus Miſſam recitare vel audire non poterit, Divinum officium vel officium parvum B. V. vel alia pietatis exercitia omiſerit, lucrabitur eaſdem indulgentias quas conſequeretur ſi ter* Pater, & Ave & *ſemel* Salve Regina *recitaverit, atque addat in fine:* Benedicta ſit Sanctiſſima *Trinitas, & laudetur ſanctiſſimum Sacramentum, & puriſſimæ conceptio ſanctiſſimæ Virginis Mariæ Conceptæ ſine peccato originali. Debet tamen confiteri & ſacram Communionem ſumere, vel ſaltem contritus id ſe facturum firmiter ſtatuere.*

Quarto. Quicunque in articulo mortis SS. Sacramenta receperint, vel ſi per aliquod impedimentum recipere non poſſint, fuerint contriti, dicendo, ſi lingua non poſſint, corde JESUS *& Maria, obtinent plenariam Indulgentiam omnium ſuorum peccatorum.*

Quinto. Qui audierint, vel (ſi ſint Sacerdotes) celebraverint Miſſam, & oraverint pro Chriſtianorum Principum proſperitate & ſuorum Statuum tranquillitate, lucrantur Indulgentias ſeptem annorum, & totidem Quadragenarum.

Sexto, Quicunque peregerint aliquam cuiuscunque generis orationem præparatoriam ante Miſſæ celebrationem, vel ante S. Communionem, aut ante recitationem Officii Divini, vel B. V. Mariæ, conſequuntur qualibet vice 50 *dierum Indulgentiam.* *

† Reliqua utpote ſuperdictis conceſſionibus ſimilia omiſimus; nec tantum Abbati Monaſterii Montis Serrati hanc Conceſſionem ſancta Sedes indulſit, ſed per Germaniam Benedictus XIV. ipſam extendit ad Monachos ejuſdem ordinis Bohemiæ, Moraviæ, & Sileſiæ exiſtentes, ut videre eſt in Decreto S. C. die 21. Aprilis, 1742.

Additio VI.

* Jubet Sanctitas ſua in hoc Decreto, ut in duobus præcedentibus, obſervari Decretum Alexandri VII. *nimirum quod hæ Cruces &c. cum dictis Indulgentiis benedictæ non valeant pro alia perſona ab illa, cui conceſſa, vel cui prima vice fuerant diſtributa, atque hæc non poſſit commodare aliis, a quibus rogata fuerit; ſecus Indulgentia ſuum effectum perdet.* Cæterum dicta quoad ſimilium Crucum conceſſionem & diſtributionem cum P. Appollonio Holzman *tom. 2. tr. 4. de Pœnit. n.* 799. intelligo, ſi fuerint datæ dictæ Cruces &c. & applicatæ jam pro proprio uſu, quod nimirum tunc tales Cruces pro proprio uſu applicatæ nequeant ab his iterum aliis donari, vel commodari cum effectu transferendi in eos ipſas Indulgentias: ſecus, ſi fuerint datæ eo fine, ut accipiens aliis pro libitu diſtribuat. Etiam non videtur amiſſa indulgentia, ſi alii commodetur ex juſto motivo roſarium, v. g. ut nunc amicus qui illud ad manus non habet recitare valeat. Videndum Decretum ſacræ Congregationis die 23 Feb. 1718. Per fractionem vero Roſarii vel imaginis videtur Indulgentia non amitti, ſi pars reſidua ſit præcipua & moraliter eadem, v. g. ſi ex ſeptem, unam vel duas decades in corona amittas.

Præterea declarat Sua Sanctitas, quod ſi aliqua talis Crux, Corona, Roſarium, vel Medalia perdatur, non poſſit ſubſtitui alia, quæ non ſit benedicta per Abbatem Monſerratenſem.

Pro-

Prohibet inſuper, ne pro his Crucibus præbeatur, vel ſolvatur res etiam minima, ſub pœna perdendi omnes Indulgentias, & aliis pœnis per Epiſcopos, vel Inquiſitores Fidei imponendis Quæſtoribus, & quibuſcunque aliis, qui res ſacras venales habent, Similes clauſulas apud Holzman *loc. cit. num.* 798. *& duobus ſequentibus* reperio inſertas Decretis Clementis XI. & Innocentii XIII. circa Cruces Hieroſolymitanas, uti & circa talia Roſaria, ac Coronas Birgittinas. *

Additio VII.

* Quæres III. Quomodo intelligenda ſit ultima declaratio Decreto Innocentii XI. in fine addita, quæ ſic ſonabat: *Declarabat* (Supple S. Congregatio cum approbatione Summi Pontificis) *ſemel duntaxat in die lucrifieri plenariam Indulgentiam in certos dies viſitantibus Eccleſiam, aut aliud pium opus peragentibus conceſſam*. Reſpondeo, etſi plures antiquiores DD. voluerint, Indulgentias omnes indefinite, id eſt, abſque reſtrictione explicita ad unicam duntaxat vicem conceſſas, obtineri poſſe intra diem non ſemel duntaxat, ſed toties, quoties eodem die interruptim Eccleſia viſitatur, aut aliud præſcriptum opus pium peragitur: quoniam Beneficium Principis (uti aiebant) indefinite concedentis gratiam potius eſt ampliandum, quam reſtringendum ad unicam vicem, niſi ipſemet Pontifex ſic reſtringat expreſſe; hæc tamen allegata doctrina ſic univerſaliter prolata poſt noviſſimum citatum Decretum Innocentii XI. amplius ſuſtineri nequit *quoad Indulgentias ordinarias* ipſiſmet vivis conceſſas, ſi eædem ſint *certo diei affixæ*, & quidem *plenariæ*, ac poſito, quod vellent vivi talem Eccleſiam ſæpius viſitantes, aut præſcriptum pium opus peragentes *ſibimetipſis eaſdem ſæpius de die applicare*. Ita clare eruitur ex formalibus allegati Decreti, dummodo ad ſingula verba illius bene attendatur. *

Additio VIII.

* Dicitur notanter I. *Loquendo quoad Indulgentias ordinarias*: nam aliter diſcurrendum de extraordinariis, puta Portiunculæ, ſub hoc ordinario Decreto non comprehenſis, pro quibus jam ſuperius adducta eſt ſingulariter favorabilis reſponſio S. Congregationis, & inſuper a Sabino Bononienſi *part.* 2 *Lucis Moralis tr.* 65 *in Apologia*, affertur ſpecialis Bulla S. Pii V. Indulgentias Portiunculæ *toties quoties* expreſſe largientis.

Dicitur notanter II. Suppoſito, quod *eædem affixæ ſint certis diebus*: nam ſi non ſic forent affixæ, ſed perpetuæ pro quocunque anni die obtinendæ, non deſunt DD. qui defendunt eaſdem adhuc pro ſe etiam intra unum diem obtineri poſſe ſæpius. Ita enim cum Petro Murga, Paſſerino & aliis tenent Gobat hic *tract.* 3. *num.* 143. & Kazenberger *in Supplem.* Theolog. Sacrament. *cap.* 3. *ſect.* 1. *num.* 51. Rationem aſſignant iſtam; quia ex una parte Decretum Innocentii XI. ſuperius allegatum tantum loquitur de Indulgentiis certo diei affixis, non autem de perpetuis ad quemcunque diem totius anni extenſis; ex altera vero Beneficium Principis concedentis aliquam gratiam nemini præjudicioſam, potius eſt ampliandum, quam reſtringendum ad unicam duntaxat vicem, ubi ipſemet Pontifex expreſſe non ſic reſtringit.

Dicitur notanter III *Si fuerint plenariæ*: etenim quoad partiales, de quibus pariter declaratio illa Innocentii XI. nullam facit mentionem, æque ſuſtinent aliqui DD. eaſdem, quamvis certo diei affixas, obtineri poſſe *toties*, *quoties* ob rationem ſuperius adductam. Ita Dominicus Viva *tract. de Jubil. quæſt.* 6 *art. ult.* & *in App.* §. 5. *n.* 8.

Dicitur notanter IV. Indulgentias plenarias pro vivis certo diei affixas obtineri intra diem non poſſe ſæpius, *poſito, quod vivi Eccleſiam talem plenariis Indulgentiis decoratam viſitantes velint ſibimetipſis applicare ſæpius*: nam, ſi datur a Summo Pontifice licentia, eas per modum Suffragii donandi defunctis, poſſe pro tunc illis intra diem ſæpius applicari, ſi Indulgentiæ non fuerint expreſſe ad unicam duntaxat vicem limitatæ, & inſuper repetantur viſitationes aliaque præſcripta pia opera illa, quæ eo die adhuc repeti poſſunt; tuetur Dominicus Viva *loc. cit.* *

Additio XI.

* Verum valeant hæ nonnullorum DD. contra allegatam Innocentii XI. declarationem exceptiones, quantum valere poſſunt, ego quoad tres ultimas nonnihil ſubſiſto, an per ſtylum Curiæ approbentur, niſi Pontifex circa unam alteramve Indulgentiam extraordinariam in particulari expreſſe, vel ſaltem propter uſum ac perſuaſionem publicam, præſertim ſi ſimul ſolitum a Sacra Congregatione approbetur, tacite conſentiat, Indulgentias tales intra unum diem lucrifieri poſſe *toties*, *quoties*. Nec dubium hoc meum ſufficienter mihi ſolveretur per illud principale horum Doctorum fundamentum: nimirum quod Beneficium Principis gratiam aliquam indefinite concedentis ſit potius ampliandum, quam ad unicam duntaxat vicem reſtringendum: *reſponderi enim poteſt imprimis*, hoc argumentum, ſi quid evinceret, probare nimium: videlicet, Indulgentias plenarias ordinarias certo diei affixas poſſe quoque pro Vivis obtineri *toties*, *quoties*, dummodo fuerint indefinite (id eſt non limitando explicite ad unicam tantum vicem) conceſſæ, quod equidem ob hoc ipſum fundamentum admiſerunt multi DD. ante Innocentium XI. is tamen per allegatum Decretum reprobavit. Ex quo erui videtur, quod Pontifex per ſuum modum loquendi indefinite circa Indulgentias nolit intelligi, quaſi exinde vellet concedere eaſdem ordinarie intra diem ſæpius, quam unica vice. Dixi *ordinarie*; nam quoad extraordinarias non eſt difficultas, præſertim ſi adſit inſuper aliqua ſpecialis Bulla, vel Decretum Sacræ Congregationis. Igitur *Reſponderi poſſet in forma II.* Beneficium equidem Principis non debere ſine gravi fundamento reſtringi, ſed nec ampliari ultra ſenſum veriſimiliter ab ipſo Principe intentum. Quomodo autem ordinarie nolit Pontifex tanquam ſupremus Princeps quoad Indulgentias conceſſas intelligi, quaſi eaſdem de die annueret dare ſæpius per hunc modum loquendi indefinite, videtur ſaltem probabiliter deduci ex jam dictis. Cæterum reſolvendo proprius haud dubie nocere non poterit, ſi in ſimilibus circumſtantiis intra diem viſitatio, aliaque pia opera repetantur, & uſque dum aliter ab Eccleſia declaretur, intentio conditionata formetur, ut, ſi ſæpius hæ Indulgentiæ in tribus ultimis exceptionibus contentæ obtineri poſſint, velit quis eaſdem ſæpius pro ſe, vel pro defunctis, conformiter dictis ſuperius lucrari. Quod ſi ex tunc a parte rei non eſſent plures, quam unica vice lucrabiles, ſaltem ex frequentiori viſitatione Eccleſiæ, & aliis piis operibus peractis habebit meritum ex opere operantis, poteritque fructum ſatisfactorium animabus in Purgatorio applicare.*

† Cæterum plurimæ Indulgentiæ nuperrime ſunt conceſſæ, quæ additis antiquioribus certis & indubitatis plurimum Chriſtifideles juvant, ut ſibi pœnas in Purgatorio cum ab hac luce migraverint, & eaſdem Fidelium animabus ibidem exiſtentibus innuant. Non omnes quæ revocatæ ſunt non curamus hic tranſcribere, ſatis aliquas innuiſſe: potius quæ ſunt conceſſæ, vel facile concedi ſolent indicabimus. Ac de iſtis primum

QUÆSTIO VIII.

Quænam Indulgentiæ poſt novam reformationem ſoleant de facto ordinarie concedi Romæ Eccleſiis, vel Altaribus; & quomodo practice petantur? Ubi etiam de notabilioribus quibuſdam Clauſulis, quæ nonnullis Brevibus apponi ſolent.

SUMMARIUM.

76. *De Indulgentiis, quæ de facto ſolent ordinarie ad inſtantiam concedi Eccleſiis.*
Item, quæ Altaribus privilegiatis?
77. 78. *Quomodo intelligenda ſit Clauſula:* Dummodo alia ſimilis &c.
* *Ponitur deſuper notabilis caſus.*
79. *De clauſula*: Dummodo ſeptem Miſſæ &c.
* *Adjunguntur notabiles ſuper hanc Clauſulam declarationes.*
80. *An non detur Altare privilegiatum cum minori numero Miſſarum?*

* No-

* *Novum circa hoc Decretum quoad Fratres Minores. Addit. I. & II.*

81. *Quo tempore incipiat Conceſſio Altaris privilegiati, aut alterius Indulgentiæ?*

* *An computetur annus Jubilæi?*

82. *Quomodo practice petenda ſit pro Eccleſia aliqua Indulgentia?*

83. *Qualiter petenda pro Altari privilegiato quoad omnes Defunctos?*

84. *Quomodo pro Confraternitate?*

* *Alia circa erectionem Confraternitatis obſervanda.*

85. *Quomodo pro Altari privilegiato alicujus Confraternitatis?*

86. *An pro expeditione Brevium Indulgentiarum aliquid debeat expendi?*

76. ETSI Summi Pontifices alii ſoleant conceſſiones Indulgentiarum ampliare, alii vero, ne ipſa multitudo contemptum, vel negligentiam pariat, reſtringere, ſicque ob variationem circumſtantiarum nequeat adduci uniformis quoad conceſſionem Indulgentiarum pro perpetuis temporibus obſervantia; iuvat tamen pro aliqua ſaltem directione in medium afferre, qualiter poſt novam Indulgentiarum reformationem ordinarie (& niſi Summus Pontifex alicui ſpecialem faciat gratiam) ſoleant concedi Indulgentiæ, prout hanc ipſam informationem Roma accepimus a noſtro Procuratore Generali Curiæ Romanæ, eamque iam quartæ Editioni adiunxi cum numeris ordinariis, prout etiam hic obſervo, ne confuſio fiat in novo indice.

FORMULA NOVA.

Qualiter de facto concedantur Indulgentiæ pro Eccleſiis, aut Altaribus privilegiatis, ſi Romæ petantur?

§. I.

77. INdulgentia quadraginta horarum *in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, Parochialibus, Conventuum Regularium, virorum tantum, & Confraternitatum, ſemel tantum in anno, & ad ſeptennium: in Italia continuatarum, ultra montes interpolatarum occlis tempore. In aliis Eccleſiis, ut ſupra non qualificatis, ac ſignanter in Eccleſiis Monialium, & Conſervatoriorum non conceduntur.*

Nota I. Quod per Conſervatoria fœminarum intelliguntur certa Loca a fœminis electa, ut ibidem DEO ſerviant &c.

Nota II. Non eſſe mirandum, quod hic, & alibi excludantur Eccleſiæ Monialium; quoniam ipſis præter Indulgentias ſui Ordinis conceduntur ſpeciales inferius. Quinimo in Bavaria vidi etiam in nonnullis Monaſteriis Monialium inſtitui Comprecationem quadraginta horarum; ubi tamen, ut deſuper Romæ impetrent Indulgentias per gratiam extraordinariam, indigent Patrono ſpeciali.

§. II.

INdulgentia Novennæ Nativitatis Domini Noſtri JESU CHRISTI, conceditur pro Eccleſiis ut ſupra qualificatis, tantummodo per Septennium.

Indulgentia Feriarum ſextarum Menſis Martii, vel Quadrageſimæ pro Eccleſiis, ut ſupra, qualificatis, tantummodo ad Septennium.

Indulgentia plenaria ad Septennium in Eccleſiis ſæcularibus, cum ſuis ſolitis reſtrictivis pro Titulari, vel in uno anni die feſtivo alicujus Sancti in Martyrologio Romano deſcripti, vel una Dominica in anno, vel pro Dedicatione earundem Eccleſiarum.

§. III.

In Eccleſiis Regularibus Virorum, & Monialium.

PRo *Eccleſiis Regularium* (quæ nimirum alias jam habent Indulgentias Ordinis) *conceditur plenaria ad Septennium ſine reſtrictivo pro Titulari tantum.* Nec hoc mirum, cum dictæ Eccleſiæ pluribus aliis Indulgentiis Ordinis decoratæ ſint, uti noſtræ in Feſtis S. Catharinæ Bonon. S. Paſchalis, S. Bernardini, S. Antonii de Padua, S. Bonaventuræ, S. Claræ, S. Ludovici Epiſcopi, S. P. Franciſci, S. Petri de Alcantara, S. Joan. de Capiſtrano, & S. Didaci &c.

Indulgentia plenaria ad Septennium in Eccleſiis Regularium, ſub titulo B. Mariæ Virginis pro una ex Feſtivitatibus ejuſdem B. Mariæ Virginis cum clauſula: dummodo præter ea, quæ ſunt Ordinis &c.

§. IV.

In omnibus Eccleſiis exceptis Monialium, & Conſervatoriorum.

INdulgentiæ ſeptem Altarium duodecim vicibus in anno ad Septennium.

Litaniæ B. M. Virginis ſemel in hebdomade ad Septennium.

§. V.

In omnibus Metropolitanis, & Cathedralibus.

DUæ plenariæ in anno cum ſolitis reſtrictivis ad Septennium.

§. VI.

Pro Monialibus intra clauſtra.

PRæter Indulgentias Ordinis &c.

Indulgentiæ plenariæ in quatuor anni Feſtis, per Moniales eligendis, & ab Ordinario approbandis, ad Septennium.

Litaniæ Beatæ Mariæ Virginis ſemel in hebdomada ad Septennium.

Septem Altaria duodecim vicibus in anno ad inſtar ſeptem Altarium Baſilicæ S. Petri de Urbe ad Septennium.

Septem Eccleſiæ de Urbe ter in anno ad Septennium.

Scala Sancta ad inſtar &c. ad Septennium.

Novennæ Nativitatis Domini Noſtri JESU Chriſti ad Septennium.

Indulgentia plenaria in Articulo mortis pro Monialibus nunc viventibus.

§. VII.

Extra clauſtra.

PRo titulari tantum.

Et in Eccleſiis ſub titulo B. M. V. pro una ex ſeptem Feſtivitatibus ejuſdem B. M. V. cum clauſula; dummodo præter ea, quæ ſunt Ordinis &c.

Taceo hic, quod Eccleſiæ Monialium ſæpius ex ſpeciali gratia ſoleant incorporari Lateranenſi, vel alteri Eccleſiæ, ex qua pariter pro ſe, quin etiam ſæpe pro aliis præſertim conſanguineis acquirere poſſint magnas Indulgentias.

§. VIII.

Pro Hoſpitali.

INdulgentia plenaria in articulo mortis pro morientibus in Hoſpitali, ad Septennium.

§. IX.

Pro Miſſionibus.

INdulgentia plenaria ad inſtantiam Archi-Epiſcoporum, & Epiſcoporum, ad Septennium.

§. X.

In Regno Poloniæ.

UNa plenaria, & alia ſeptem annorum, ac totidem Quadragenarum cum ſolitis reſtrictivis in Parochialibus & Collegiatis Eccleſiis, ad Decennium.

§. XI.

Altaria privilegiata in genere.

IN omnibus Eccleſiis conceditur Altare privilegiatum (exceptis tamen Monialium, niſi ſint Parochiæ) ſemel in hebdomade cum octava mortuorum, ſeu Commemorationis omnium Fidelium, & cum numero ſeptem Miſſarum. Bis autem in hebdomade cum numero quatuordecim Miſſarum, ad Septennium.

Nota denuo, quod, etſi Moniales hic excludantur, nihilominus in ſequenti numero earum Eccleſiæ ſaltem quoad ſe, & conſanguineos Altari privilegiato condecorentur. Itaque.

§. XII.

Pro Monialibus.

ALtare privilegiatum ſemel in hebdomade ſine numero Miſſarum pro anima cujuscunque Monialis, earumque Conſanguineorum, & Affinium primi, ac ſecundi gradus, nec non Monaſterii Benefactorum, ad Septennium.

Ex quo patet, quod Privilegium Monialium ex parte ſit majus præcedenti; cum non reſtringatur ad numerum Miſſarum: partim vero minus; quia limitatur ad certas perſonas, ut ad Moniales, & certos Conſanguineos, ac Benefactores tantum.

Quod ſi Monialium Eccleſiæ ſint ſimul Parochiæ, conceditur Altare privilegiatum, etiam pro anima cujuscunque Chriſti Fidelium ſemel in hebdomade, cum numero ſeptem Miſſarum, ad Septennium.

§. XIII.

Pro qualibet Confraternitate.

ALtare privilegiatum ſemel in hebdomade ſine numero Miſſarum: aſt tantum pro animabus Confratrum & Sororum, ad Septennium.

Ex quo patet, quod, ſi in aliqua Eccleſia Parochiali, vel alia ſint tantum duo, vel ad ſummum tres Sacerdotes, & nequeant ob defectum numeri Miſſarum obtinere Romæ Altare privilegiatum abſolutum pro omnibus Chriſti Fidelibus, conſultum ſit, ut ibi inſtituant Confraternitatem, vel incorporentur alicui Archi-Confraternitati, ex quo ſaltem obtinere poterunt Altare privilegiatum pro fratribus & ſororibus abſque eo, quod requiratur aliquis certus numerus Miſſarum.

§. XIV.

Pro Hoſpitali.

ALtare privilegiatum pro morientibus in Hoſpitali ſine numero Miſſarum, ad Septennium.

§. XV.

In Polonia.

ALtaria privilegiata ſemel in hebdomade cum numero trium Miſſarum, & bis in hebdomade cum numero ſex Miſſarum, ad Decennium.

78. Quæres I. Quomodo in Brevibus Indulgentiarum intelligenda ſit illa clauſula: *Dummodo in Eccleſia alia Indulgentia conceſſa non ſit, quæ adhuc duret*, vel etiam altera; *Volumus autem, ut, ſi alia Indulgentia in dicta Eccleſia perpetuo, vel ad tempus nondum elapſum duratura conceſſa ſit, præſentes ſint nullæ*. Reſpondeo, tam noſtrum Franciſcum Diaz in Directorio trium Ordinum *fol. 315.* quam Claudium la Croix S. J. *lib. 6. Theol. mor. part. 2. n. 1379.* afferre Decretum Innocentii XI. declarantis hanc clauſulam, ut ſequitur.

Cum a S. Congregatione Indulgentiis, ſacriſque Reliquiis præpoſita Cameracenſis Archi-Epiſcopus quæſiviſſet, quæ vis & ſententia clauſulæ (quæ hodie Brevibus Indulgentiarum apponi ſolet) volumus autem, ut, ſi alias Chriſti Fidelibus dictam Eccleſiam quolibet anni die viſitantibus alia Indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapſum duratura, conceſſa fuerit, præſentes litteræ nullæ ſint. *S. Congregatio, re diligentius examinata, clauſulam ſic explicandam cenſuit, ſi videbatur Sanctiſſimo Domino Noſtro. Ea minime contineri Altaria privilegiata pro defunctis, neque Indulgentias, aut certo perſonarum generi conceſſas, ut Confraternitati, Regularibus, & Capitulo, aut certum pium opus in ipſa Eccleſia peragentibus, ut Litanias, aliasve hujusmodi preces recitantibus, ac iis, qui Chriſtiana doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, & qui Sanctiſſimi Eucharistiæ Sacramenti expoſitioni cum oratione quadraginta horarum interſunt, neque Stationum Urbis & ſeptem Altarium indulgentias ſeptem Altarium Baſilicæ Vaticanæ conceſſas, neque demum, quæ pro unica vice conceduntur. Cæterum, ſi alia indulgentia ſive plenaria, ſive non plenaria, in perpetuum, vel ad tempus, tam ab eodem, tum ab alio Romano Pontifice, generatim Chriſti Fidelibus, Eccleſiam vel aliquod ejus Altare ſeu Capellam viſitantibus, eodem anni die vel diverſo conceſſa fuerit, de qua non fiat in litteris Apoſtolicis mentio, has litteras ob adjectam Clauſulam eſſe prorſus irritas, ac nullas.* Datum die 23. Julii 1676. *De hie autem facta relatione ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum die 18. Martii 1677. ſententiam Congregationis approbavit. Affixum & publicatum &c.*

Additio.

* Aſt formemus ſequentem caſum. Eccleſia Parochialis N. ad ſeptem annos decorata eſt Indulgentia plenaria ad Feſtum S. Jacobi Patroni dictæ Eccleſiæ. Parochus cupiens prorogationem harum indulgentiarum ad aliud Septennium, mature, & ne litteræ retardentur, jam ad initium ſexti anni ſcribit Romam, atque etiam intra paucos menſes novum Breve Conceſſionis impetrat cum allegata tamen clauſula: *Dummodo alia Indulgentia in Eccleſia conceſſa non ſit*. Videns autem Parochus, quod primum Septennium necdum ſit elapſum, ſicque Eccleſia ſua adhuc vi primi Brevis ultra annum dictis indulgentiis decorata perſiſtat, dubitat exinde, num validum ſit Breve ſecundum pro alio tempore ea ex ratione: quia *Eccleſia ſua alia Indulgentia decorata jam eſt*, utpote cum primum Septennium needum exſpiraverit? Reſpondeo tamen ad hoc dubium omnino valere ſecundum Breve indulgentiarum, ita nimirum, ut ultimo anno primi Septennii adhuc pro Feſto D. Jacobi ſubſiſtant Indulgentiæ vi primæ conceſſionis, pro ſubſequenti autem tempore vi ſecundi Brevis Apoſtolici proxime impetrati. Ita recte Gobat apud Kazenberger *in Supplement. Theolog. Sacrament. Patris Sporer cap. 3 ſect. 5 num. 59.* Ratio eſt: quia dicta clauſula, dummodo *alia Indulgentia conceſſa non ſit &c.* ita intelligi debet; ut alia indulgentia modo ſuperius explicato in Eccleſia non exiſtat poſt elapſum primum Septennium. Videatur Kazenberger *loc. cit. num. 68* ad finem. *

79. Quæres II. Quomodo circa Altaria privilegiata intelligenda ſit illa clauſula: *Dummodo in ea ſeptem Miſſæ quotidie celebrentur?* Reſpondet ex P. Gobat Matthæuccius *in ſuo Officiali Curiæ Regularis, verſ. Indulg. num. 28* ſenſum eſſe, dummodo *ſoleant celebrari*; adeo, ut conditio non deficiat, ſi aliquando caſu & fortuito contingat non tot celebrari, præſertim quia dictio *quotidie* non videtur ſumi grammaticaliter, ſed moraliter. Ex quo etiam Gobat apud citatum Auctorem putat, propterea Indulgentiam non corruere, ſi quandoque, aliqua juſta cauſa vel neceſſitate aut infirmitate vel ob hoſtium incurſum uno die, vel etiam menſe non celebrentur ſeptem Miſſæ, dummodo tamen alias regulariter ſic ſoleant celebrari.

Additio.

* Ne autem tempus illud, quo ſubinde ſeptem Miſſæ per diem in tali Eccleſia non leguntur, nimium extendatur, ex eodem Matthæuccio in cautela Confeſſarii *lib. 5 cap. 27 num. 67* bene notanda veniunt Reſponſa Sac. Congreg. ad dubia ſuper numerum Miſſarum celebrandum in Eccleſia, in qua eſt Altare privilegiatum. Petebatur itaque

Primo, *An abſentibus Religioſis ex cauſa Prædicationis tempore Quadrageſimæ, & Adventus, vel quando occaſione Feſtivitatum, vel funerum, aut ſimilium a Superioribus ad celebrandum alibi mittuntur, Indulgentiæ conceſſæ cum certo numero Miſſarum, quæ ob dictas*

cau-

Digitized by Google

cauſas adimpleri non poteſt, prorſus ceſſent, vel pro tempore, quo dictas numerus Miſſarum non fuerit adimpletus, fiat ſuſpenſæ, vel potius maneant in ſuo robore?

Secundo. *An idem ſit ſtatuendum deficiente præfixo numero Miſſarum ob infirmitatem Sacerdotum tam Regularium, quam Sæcularium?*

Tertio. *An pariter idem ſit ſtatuendum deficiente prædicto numero Miſſarum ob abſentiam ab Eccleſiis ſæcularibus Canonicorum, & Sacerdotum per aliquot dies, & menſes?*

Horum dubiorum Reſolutionem Summus Pontifex remiſit S. Congreg. quæ anno 1701. 30. Julii reſpondit:

Ad primum. *Quoad primam partem pro tempore Adventus, & Quadrageſimæ remanere ſuſpenſas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.*

Ad ſecundum. *Non remanere ſuſpenſas.*

Ad tertium. *Proviſum in primo.*

Hucusque Reſponſ. S. Congreg. videnda apud Kezenberger *loc. cit. ſect.* 2 *n.* 134. ac in ipſo Bullario Clementis XI. edito Romæ anno 1723. folio apud me 542. *part.* 3. *Decr.* 3. *Sac. Congr. Conc. Trid. Interpretum*, *

80. Quæres III. An pro impetrando Altari privilegiato non poſſit obtineri reſtrictior numerus Miſſarum? Reſp. Præter Altaria Confraternitatum (de quibus iam antea) etiam quoad alia poſſe obtineri Privilegium, ſi ſupplicetur, ſaltem cum minori numero, nimirum quinque Miſſarum; quinimo, quotiescunque aliqua ſpecialis adeſſet circumſtantia, v. g. ſi Eccleſia undequaque ab Hæreticis circumdata, vel ſi ob vicinarum aliarum Eccleſiarum carentiam tot eſſent onera Miſſarum, ut piis Fidelium deſideriis, & intentioni alias ſatisfieri nequiret &c. reſtringeretur numerus etiam ad quatuor Miſſas. Ita modernus ſtylus Curiæ.

Additio I.

* Item die 14. Decembris anno 1725 per ſpeciale Decretum Benedictus XIII. Fratribus Minoribus noſtro Generali ſubiectis Altare privilegiatum in eorum Eccleſiis conceſſit abſolute: & quidem in perpetuum pro animabus quorumcunque Chriſti Fidelium taliter, ut, ſi in ſimili Eccleſia quatuor Miſſæ celebrentur, Altare Privilegiatum valeat pro una feria cuiuslibet hebdomadis: ſi decem Miſſæ, pro duabus feriis: ſi quindecim, pro tribus: ſi viginti quinque, pro quinque feriis: & demum ſi triginta quinque, quotidie. In Regno vero utriusque Poloniæ conceſſit Altare Privilegiatum perpetuum pro una feria cum numero trium Miſſarum: pro duabus feriis cum numero ſex Miſſarum quotidianarum. Quinimo in Eccleſiis ſitis in partibus infidelium, vel hæreticorum conceſſit Altare Privilegiatum in perpetuum pro una feria cuiusvis ſeptimanæ absque expreſſione numeri Miſſarum: quam gratiam pariter indulſit Eccleſiis Monialium, aſt tantum pro ipſis Monialibus, earumque Conſanguineis, Affinibus, & Benefactoribus.

Additio II.

* Inſuper noviſſime (ideſt 24. Martii anno 1741.) Benedictus XIV. clementiſſime per Indultum *Cum ſicut*, conceſſit, ut in noſtris Eccleſiis quoad effectum Indulgentiarum cenſeantur omnia & ſingula Altaria privilegiata, & quidem absque ullo numero Miſſarum præfixo, & absque determinatione certi temporis, ſi ibidem ab aliquo ſub regimine & gubernio noſtri Generalis exiſtente celebretur Miſſa pro Defuncto ex Confratribus ſeu Sororibus in die obitus, vel alia conformiter Ordinationibus Generalibus, aut Provincialibus. Quinimo quoad Moniales amplius extendit, ita, ut Defuncta gaudeat hoc privilegio, ſi pro eadem in prædictarum Eccleſiis dicatur Miſſa etiam a Sacerdote ſæculari, vel Regulari extraneo; illudque Indultum datum fuit pro perpetuis temporibus. *

81. Quæres IV. Quando in Bulla Conceſſionis habetur, dari gratiam ad Septennium v. g. quo tempore hoc Septennium incipiat? Reſpondeo, valde multos Auctores antecedenter defendiſſe, hoc Septennium incipere non a die gratiæ Romæ conceſſæ, ſed a die publicationis, & approbationis ab Epiſcopo; cum Papa videatur velle concedere Septennium utile, quod utile utique non incipit ante approbationem & publicationem Epiſcopi. Hoc tamen non obſtante hodie obſervandum eſt Decretum Sac. Congreg. Indulgentiarum noviſſime editum ſequentis tenoris:

Diſcuſſo dubio in S. Congreg. Indulgentiis & ſacris Reliquiis præpoſita: an attentis verbis, quæ in Brevibus Indulgentiarum apponi ſoleat, præſentibus ad Septennium tantum valituris, Septennii initium a die Publicationis Brevis deſumendum ſit? Eadem S. Congreg. die 18 Maii 1712 declaravit, non a die Publicationis, ſed a die dati Brevis Septennii tempus incipere. Et facta relatione SS. Domino noſtro per me infra ſcriptam Secretarium die 20 einsdem Menſis, Sanctitas ſua Congregationis ſententiam approbavit.

I. M. Card. Gabriellius Præf.

Raphael Coſmas de Hieronymis Secretarius.

Romæ Typis Cameræ Apoſtolicæ, 1712.

Additio.

* Indagabis ulterius. An, dum in Brevi Conceſſionis datur Septennium pro duratione Indulgentiarum, etiam intra ſpatium huius temporis computetur annus Jubilæus Romanus, ſi incidat intra idem tempus? Ratio dubitandi eſt; quia intra talem annum Sanctum, loquendo de Jubilæo ſingulis 25 annis Romæ celebrando, omnes Indulgentiæ plenariæ pro vivis extra Romam ſuſpenduntur; adeoque loquendo quoad Indulgentias conceſſas pro vivis ille annus vacans non videtur computandus intra numerum ſeptem annorum, qui pro Indulgentiis in Brevi Apoſtolico fuerunt clementiſſime aſſignati, & utique conceſſi tanquam ſeptem anni utiles, ſicque Indulgentiæ illæ adhuc poterunt uno anno extendi ſubtrahendo annum Jubilæum, quaſi non eſſet, prout ſic ſentiunt Bellegambe *part.* 2 *ſect.* 4 *q.* 6. Gobat *de Jubilæo num.* 56. & *de Indulgentiis n.* 663. la Croix *lib.* 6 *part.* 2 *nu.* 1378. Kazenberger *in Supplem. Theolog. Sacram. P. Sporer cap.* 3 *ſect.* 1 *nu.* 60. & ex parte Dominicus Viva *de Jubilæo quæſt.* 4 *art.* 5 *num.* 5 poteſtque idem probari a paritate rationis: quia etiam, quando locis piis datur conceſſio locandi per triennium ſua prædia, iuxta communem DD. annus ex natura ſua ſterilis non numeratur, nec computatur ſub hoc triennio. Interea tamen Paſqualigus hic *quæſt.* 316 eſt contrarius allegatis ſupra Doctoribus; quia in Brevi non dicitur, quod gratia valeat per ſeptem annos, ſed ad Septennium; illud autem intereſt inter *Septennium*, & *ſeptem annos*, quod *Septennium* ſignificet ſeptem annos continuatos, *ſeptem anni* vero indicent illos etiam interpolatos. Accedit, quod ipſemet Summus Pontifex videtur inſinuare velle, per Septennium non neceſſario debere intelligi ſeptem annos utiles, ſed continuos; quoniam conformiter dictis ſuperius numeratur Septennium illud non a die *Publicationis* ipſius Brevis Apoſtolici, ſed a tempore *Dati*, quamvis ſubinde ob locorum diſtantiam inter diem *dati Brevis*, & inter diem *Publicationis* notabile temporis ſpatium etiam multorum menſium intercedat, antequam Breve illud ſit utile. Et hoc ultimum fundamentum me multum trahit in ſententiam Paſqualigi, niſi aliter declaret Pontifex; atque ſic etiam obſervatur in praxi, prout noviſſimus teſtis eſt Franciſcus Van Ranſt in ſuo opuſculo de Indulgentiis, & Jubilæo Romæ impreſſo, & Summo Pontifici Benedicto XIII. dedicato *quæſt.* 5 *num.* 14. Quinimo, dum hæc jam ſcripſeram, emanavit per Benedictum XIII. die 9 Februarii Anno 1725 Decretum ſequentis tenoris: *Sua Sanctitas declarat, quod in omnibus Indulgentiis, tam plenariis, quam particularibus ad Septennium conceſſis, debeat computari, & continuari Septennium a die dati Brevis Apoſtolici, etiamſi infra dictum Septennium annus Sanctus occurrat, in quo omnes Indulgentiæ pro Vivis ſuſpenduntur.*

82. Quæres V. Quomodo practice petatur Indulgentia pro Eccleſia aliqua? Reſp. quod loquendo de Eccleſia debeat I. exprimi Patrocinium, ſeu Titulus Eccleſiæ. II. utrum ea ſit ſæcularium, vel Regularium, & qualium. III. Diœceſis, ac Locus, in quo illa Eccleſia exiſtit. IV. demum dies, pro quo Indulgentiæ deſiderantur; v. g. taliter inſtruendo Supplicam.

Humillime petitur Indulgentia Plenaria ad Septennium pro Eccleſia Parochiali (ſi ſit Regularis, declaret etiam Ordinem) *Divi Petri* (ſuppoſito nimirum, quod hic ſit Patronus Eccleſiæ) *Civitatis N. Diœceſis N. ac pro ipſo Feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli.* Si alium

diem eligas pro Indulgentiis, eundem ſpecifica conformiter inſtructioni ſuperius datæ.

83. Quæres VI. Qualiter practice petendum ſit pro quolibet defuncto indiſcriminatim Altare privilegiatum? Reſp. Modus petendi Altare privilegiatum eſt ferme idem cum præcedenti, v. g. loquendo de priore Eccleſia Parochiali, ſuppoſito, quod in aliquo ejuſdem Altari petatur Privilegium, Supplica ſic inſtrui poteſt.

Petitur humillime Altare privilegiatum ad Septennium pro Eccleſia Parochiali S. Petri Civitatis N. Diœceſis N. atque in ea ſito Altari ſummo (ſi aliud eligatur, ſpecificetur) *pro qualibet Fer. VI.* vel *pro Feria una ſeptimanæ ab Ordinario Loci ſpecificanda*. Quod, ſi deſideraret reſtrictionem numeri Miſſarum, deberet pariter id exprimi.

84. Quæres VII. Quomodo, ſi in aliqua Eccleſia deſideretur Confraternitas de novo erigenda, ſimilis erectio practice petenda ſit una cum Indulgentiis? Ante reſolutionem nota, quod aliud ſit petere erectionem Confraternitatis, & aliud aggregari alicui Archi-Confraternitati. Aggregare enim competit Archi-Confraternitatibus, non autem Confraternitatibus; & hinc, ſi petitur inſtitutio Confraternitatis in aliqua Eccleſia, debet ſupplicari in Curia Romana; quod ſi autem petatur, Eccleſiam aliquam aggregari alicui Archi-Confraternitati, v. g. ſacri Roſarii, vel Chordæ S. P. Franciſci &c. talem aggregationem ex ſpecialibus Privilegiis, & cum conditionibus in Bulla Clementis VIII. *Quæcunque a Sede*, ſub die 24. Decemb. 1604. edita præſcriptis etiam poſſunt concedere Generales Ordinum. Hoc notato,

Reſp. Quando petitur primo erigi aliqua Confraternitas in certa Eccleſia (ponamus adhuc in exemplo Eccleſ. Parochialem S. Petri) tunc Supplicatio Romam dirigenda taliter inſtrui poteſt.

Petitur humillime Breve cum ſolitis Indulgentiis pro Eccleſia Parochiali S. Petri Civitatis N. Diœceſis N. & in ea erigenda Confraternitate N. (hic nominetur, qualis ſit Confraternitas) *Feſtum Principale rogatur determinari N.* hic ſpecificetur, quale Feſtum Principale hujus Confraternitatis petatur: etenim advertendum, quod ſimile Breve ſoleat non tantum ad Septennium extendi, ſed de ſtylo Curiæ eſſe perpetuum, & quod in Feſto Principali concedatur Indulgentia plenaria, uti pariter pro die ingreſſus, & in articulo mortis; pro quatuor autem Feſtis minus Principalibus plerumque ab Ordinario determinandis Indulgentiæ ſeptem annorum dentur.

Additio.

* Cæterum, ne forſan petendo Romæ approbationem alicujus Confraternitatis noviter erigendæ in vanum labores, ſequentia ex Lantuſca, & Matthæuccio *verſ. Confraternitas*, præ oculis habe. I. Quod non ſoleat in una eademque Civitate ordinarie concedi duplex Confraternitas ejuſdem generis, & inſtituti, ſi ſolam Confraternitatem SS. Sacramenti excipias, quam Paulus V. anno 1607. 7. Februarii in qualibet Eccleſia Parochiali inſtituendam concedit, & exoptat. II. Quod non ſoleat concedi talis erectio, niſi de prævio conſenſu Ordinarii loci cum litteris teſtimonialibus ejuſdem. III. Quod pariter Statuta hujus novæ Confraternitatis prius ab Epiſcopo, qui eſt loci Ordinarius, examinanda, & approbanda ſint. IV. Quod Breve Conceſſionis Romanæ promulgari non debeat, niſi prævia cognitione Ordinarii. Quoad Archi-Confraternitatem Chordigerorum S. P. Franciſci datur a Summo Pontifice Superioribus Generalibus ipſiſmet licentia erigendi eandem in propriis, & quoad Archi-Confraternitatem SS. Roſarii etiam in alienis Eccleſiis. Vide Matthæuccium. *

85. Quæres VIII. Qualiter practice petatur Altare privilegiatum pro Confratribus, & Sororibus alicujus Confraternitatis? Ante Reſp. Nota ex dictis, quod tale privilegiatum Altare detur, abſque eo, quod certus numerus Miſſarum requiratur; & hinc (inquit la Croix *lib. 6. Theolog. Moral. part. 3. num. 931.*) ſufficeret, etſi hebdomatim unica tantum Miſſa dicatur, dummodo celebretur illa die, qua determinatur Privilegium. H. N.

Reſpondeo; Altare Privilegiatum *pro Confratribus, & Sororibus* eodem ferme modo petitur, ac *pro omnibus Fidelibus Defunctis*, excepto, quod in petitione huius Brevis exprimi quoque debeat Titulus Confraternitatis, v. g. taliter.

Petitur humillime Altare privilegiatum pro Eccleſia Parochiali S. Petri Civitatis N. Diœceſis N. & in eo ſito Altari Confraternitatis N. pro Feria N. (hic ſpecificetur dies, vel ſi determinatus non petatur, ponatur ſic) *pro una Feria cujuſvis ſeptimanæ ad arbitrium Confratrum eligenda de conſenſu Ordinarii.*

86 Quæres ultimo. An pro Brevibus Indulgentiarum ſupra memoratis debeat expendi certa taxa pecuniaria? Reſp. Si excipias inſtitutionem Confraternitatis de novo in aliqua Eccleſia, omnia reliqua expediuntur gratis pro DEO & Scriptura, excepto, quod Agenti præter honorarium (ſi aliquod gratis vis offerre, ad quod tamen non obligaris, attende, ne in hoc ignarus ſtyli Curiæ ab aliquo decipiaris) ratione Agentiæ abſque Memoriali viginti Bajoci, cum Memoriali autem quinquaginta Bajoci dentur, qui quinquaginta Bajoci noſtra moneta conficiunt circiter unum florenum. Vide de hoc la Croix *loc. cit.* Dixi notanter: *Si excipias inſtitutionem Confraternitatis &c.* nam teſte eodem la Croix quoad hanc eſt certa taxa novem circiter florenorum.

APPENDIX,

Quænam Indulgentiæ a ſingulis Chriſti fidelibus facile obtineri poſſint?

SUMMARIUM.

† *Indulgentiæ quæ ſingulis diebus obtineri poſſunt.*
† *Quæ ſingulis Hebdom. & menſibus.*
† *Singulis annis.*
† *Numerantur aliquot Confraternitates & ſodalitia.*
† *De Indulgentia in Articulo mortis.*

ANtequam Tractatum de Indulgentiis abſolvamus, operæ pretium eſt aliquot innuere quæ facile a fidelibus obtineri poſſunt, non quod omnes amplecti mens ſit, ſed ut plures uno veluti proſpectu ob oculos poſitæ fideles excirent ne utiliſſimo commodo ſe & ſanctas animas in Purgatorio detentas iuvandi ſe privent. Cum autem plurimæ Indulgentiæ plurimis piis operibus conceſſæ a nobis ignorentur, debemus Intentionem habitualem ſæpe ratificare, lucrandi omnes quæ operibus a nobis exercitis lucrari poſſumus, eas animarum ſanctarum refrigerio applicandi v. g. illi animæ quæ magis indiget, quæ nobis dum vixit in corpore conſanguinitatis vinculo, vel alio titulo peculiarius attinet, &c. applicemus etiam preces noſtras pro intentione Summi Pontificis in conceſſione Indulgentiarum, nempe pro pace & concordia inter Principes chriſtianos, pro Hæreſum extirpatione, & ſanctæ Romanæ catholicæ Eccleſiæ exaltatione.

Additio I.

Indulgentiæ quæ ſingulis diebus obtineri poſſunt.

† Qui dum alios ſalutat vel latino vel vernaculo Sermone dicet: *Laudetur Jeſus Chriſtus* & qui reſpondet *Amen* vel *ſemper* vel *In ſæcula ſæculorum*, uterque lucratur 50. dies Indulg.

Totidem dies lucratur qui devote & reverenter invocat nomen Sanctiſſimum *Jeſu* vel *Mariæ*. Qui Litanias approbatas SS. nominis Jeſu recitat lucratur 300. dies Indulgentiæ, qui vero recitat Litanias B. V. ducentos. Eaſdem Indulgentias lucratur quicunque ſuis inſinuationibus & conſilio promovet, innuit, & perſuadet hunc pium uſum. Sixtus V. Conſt. *Redituri* 11. Julii 1587. Clem. X. *Conſt. 131. pag. 219. Tom. 7.* Vide Amort *qq. Tract. poſt quæſt. 55. n. 5.*

Qui

Qui ad horam primam noctis ad ſonum Campanæ recitat Pſalmum *De profundis* vel *Pater Noſter* & *Ave Maria* cum xt Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis in ſuffragium fidelium animarum lucratur centum dict Indulg. Clemens XII. Conſt. 184.

Qui recitat tertiam partem Roſarii B. M. V. lucratur quinque annos & quinque quadrag. Indulg. pro ſingula tertia parte ejuſdem Roſarii, Siſtus IV. Conſt. 18. *Ea quæ* tom. 1. Bull. Cher.

Qui recitat Coronam Salvatoris dictam Camaldoleoſem ſingulis vicibus lucratur 200. annos Indulgentiæ applicabilis pro defunctis. Sic conceſſit Clemens X. Clemens vero XII. eandem Indulgentiam conceſſit recitantibus coronam ſeptem dolorum B. V. Inſuper Benedictus XIII. conceſſit ſeptem annos & totidem quadrag. Superius videri poſſunt Indulgentiæ conceſſæ recitantibus coronam Benedictam dictam S. Brigitæ, & ſecum ferentibus numiſmata ſacra benedicta.

Qui comitatur SS. Viaticum cum ad Infirmos defertur lucratur, ſi cereum accenſum detulerit, ſeptem annos & totidem quadrag. ſi vero cereum non deferat, quinque annos & totidem quadrag. ſi impeditus alium ſubſtituat cum cereo, tres annos & totidem quadr. Ita Innocentius XI. Conſt. 42. & Innocentius XII. Conſtit. 98. quam devotionem jam olim Martinus V. Indulgentiis promoverat, & Eugenius IV. ampliaverat.

Quoties pater vel mater filios vel domeſticos ſuos Doctrinam Chriſtianam attente docet centum dies Indulg. lucratur. Greg. XV. 27. Sept. 1622. Innoc. XI. Conſt. 157.

Jam ſupra dictum eſt circa Indulgentiam conceſſam recitantibus ad ſonum campanæ *Angelus Domini* in qua omnes controverſias optime diremit Benedictus XIV. qui idem ſingulis feriis ſextis cum hora tertia vel tertia poſt meridiem in Eccleſiis Parochialibus ſonat campana recitantibus flexis genibus quinquies *Pater noſter Ave Maria* in memoriam paſſionis & Agoniæ D. N. J. C. & pro pace & concordia inter Principes chriſtianos, hæreſum extirpatione, Sanctæ Eccleſiæ exaltatione, ac pro ſalutari perditorum hominum emendatione conceſſit centum dies Indulgentiæ. Vide tom. 1. ejus Bull. n. 1x.

Aliam utiliſſimam Indulgentiam conceſſit idem Pontifex, die 16. Dec. 1746. quam verbis ex Litteris Apoſtolicis tranſcriptis juvat hic referre: Poſtquam enim orationis mentalis utilitatem, & excellentiam mirifice commendat, & ſuorum Prædeceſſorum curam laudat in oratione tam vocali, quam mentali promovenda, ita proſequitur.

Nos autem laudatiſſimis eorumdem Prædeceſſorum Noſtrorum exemplis incenſi, non ſolum omnes & ſingulas indulgentias, peccatorum remiſſiones, & pœnitentiarum relaxationes per eoſdem Noſtros Prædeceſſores pro recitantibus quaſcumque vocales preces (dummodo nunquam revocatæ fuerint) aut quomodolibet orantibus; quocumque modo ſive ad tempus, ſive in perpetuum ad hanc uſque diem conceſſas, Apoſtolica auctoritate, tenore præſentium, ſub iiſdem prorſus modo, ac forma confirmamus, &, quatenus opus ſit, de novo concedimus; verum etiam alias inſuper iis præſertim, qui mentalis orationis, ſeu meditationis ſtudio operam dederint, ut infra, impertimur. Primum itaque omnibus & ſingulis, ſive qui tam in Eccleſiis, quam alibi, & ubicumque locorum publice, & private quoſcumque homines orandi, ſeu meditandi rudes quomodocumque orare, & meditari docuerint, ſive qui piæ orandi, & meditandi inſtitutioni hujuſmodi, ut præmittitur, interfuerint, dummodo vere pœnitentes, ac Sacra Communione refecti, qua vice id egerint, ſeptem annos, & totidem quadragenas de injunctis eis, ſeu alias quomodolibet debitis pœnitentiis in forma Eccleſiæ conſueta relaxamus. Iis vero tam docentibus, quam addiſcentibus, qui aſſidue præmiſſa peregerint, ac ſimiliter vere pœnitentes, ac Sacra Communione refecti, pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint; ſemel in menſe pro uniuſcujuſque commodo, & arbitrio, plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem, quam per modum ſuffragii animabus Chriſtifidelium, quæ Deo in charitate conjunctæ ab hac luce migraverint, applicare poſſint, miſericorditer in Domino concedimus. Inſuper iis, qui per duos quadrantes continuatos, vel ſaltem per quadrantem horæ ſingulis diebus, & per totum menſem, orationi mentali dabunt operam, & vere pœnitentes, & confeſſi, Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint, ac pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, & Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces pariter effuderint, plenariam ſemel quolibet menſe omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem, quam itidem per modum ſuffragii animabus Chriſtifidelium, quæ Deo in charitate conjunctæ ab hac luce migraverint, applicare poſſint, auctoritate & tenore ſimilibus miſericorditer in Domino elargimur. Etſi autem, juxta divinum Domini Noſtri Jeſu Chriſti præceptum, oportet ut quiſquis oraturus, ne ad inſtar Hypocritarum videatur ab hominibus, intret cubiculum ſuum, & clauſo oſtio oret Cœleſtem Patrem in abſcondito: tamen, cum ipſe Dominus dixerit, quod ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, & Sanctus Joannes Chryſoſtomus prædicet, eſſe in oratione cum fratribus plus aliquid, videlicet concordiam, conſpirationem, amoris conjunctionem, & charitatis clamorem felici ſocietate, ex qua orationes infirmiores ſe ſimul complexas, validiores in Cœlum evehit; optimum eſſet, ubi commode fieri poſſet, ut, quemadmodum in nonnullis inſtitutum eſſe accepimus, ita in omnibus & ſingulis Diœceſibus in morem poneretur; nimirum, ut ſingulis diebus dato certo campanarum ſigno, ſive in Eccleſiis..... ſive in propria Domo Patresfamilias eo, aut alio opportuniori tempore, ante Imaginem Sacram cum tota Familia convenientes orent.

Deinde omnibus Prælatis Eccleſiaſticis maximopere commendat ut pium meditandi uſum æternæ ſaluti utiliſſimum aſſidue promoveant.

Additio II.

Indulgentiæ quæ ſingulis menſibus obtineri poſſunt.

† Celeberrima eſt Indulgentia Plenaria Communionis generalis quæ ſingulis menſibus a Religioſis Societatis Jeſu promovetur, & ſæpius a Sancta Sede Litteris Apoſtolicis laudata & promota fuit.

Qui mane Meridie & Veſpere ad ſonum campanæ ſolitus ſit recitare Angelus Domini præter Indulgentiam centum dierum pro ſingulis vicibus lucratur ſemel in menſe plenariam, ſi confeſſus fuerit & Sacra Communione refectus die a ſe eligenda, ut ſupra diximus quæſt. VII. ſub num. 75. ut Conceſſit Benedictus XIII. & declaravit Bened. XIV. Hanc ſimilem Indulgentiam plenariam eodem modo obtinendam lucrantur fideles coronam B. V. & ſimilia ſingulis diebus recitantes, quæ ſingula indicare brevitatis cauſa omitto.

Qui Proceſſioni fieri ſolitæ a Cordigeris S. O. S. P. Franciſci devote interfuerit centum annos Indulgent. a Siſto V. conceſſæ obtinebit. S. Pius V. ſeptem annos & totidem quadrag. conceſſit illis qui Proceſſioni SS. Roſarii interſunt, quæ fit prima Dominica cujuslibet menſis.

Qui ſemel in menſe diem quem vocant Præparationis ad mortem in ſpiritus renovatione impenderit, vel exercitia ſpiritualia S. Ignatii ſaltem per quinque dies peregerit in domibus, quas vocant exercitiorum S. Ignatii, vel in aliis locis ſub cura & ſtudio PP. Societatis Jeſu lucrantur Indulgentiam plenariam ſi Confeſſi ſint & Sacra Communione refecti. Hanc gratiam conceſſit Benedictus XIV. primo pro Provincia Sicula Soc. Jeſu ſub die 22. Febr. 1753. cum facultate abſolvendi peragentes exercitia ſpiritualia vel ſaltem diem quem vocant *de ritiro* ſive ſolitudinis, ab omnibus Cenſuris & reſervatis, exceptis tantum caſibus in *Bullæ Cœnæ* contentis, deinde ſub die 29. Martii, & 16. Maii ejuſdem anni eandem gratiam ampliavit pro toto orbe Catholico, & tandem per

Literas Apoſtolicas ſuper eodem argumento tertio editas eandem gratiam conceſſit pro omnibus locis, ubi dicti Religioſi exercitia ſpiritualia vel diem præparationis ad mortem peragi curaverint vel intra vel extra eorum habitationem.

Additio III.

Indulgentiæ quæ ſingulis annis obtineri poſſunt.

† Omnes qui alicui Confraternitati vel Sodalitio ſunt adſcripti certis diebus Indulgentiam plenariam obtinent ſi confeſſi ſint & ſacra Communione refecti. Ita pariter qui coronas, roſaria, vel ſacra numiſmata benedicta apud ſe habent. Etiam non ſolum Regularibus ſed plurimis aliis conceſſum eſt, ut lucrari poſſint Indulgentias ſtationum urbis, de quibus ſupra num. 72. Quænam ſint Indulgentiæ ſtationum urbis valde obſcurum eſt, nec ut aliqui judicant plenariæ ſunt, illarum tamen antiquitas & tot Summorum Pontificum conceſſiones noſtram devotionem excitare atque inflammare debent, ut illas devote lucrari curemus.

Si Indulgentias qui ſingulis annis ab omnibus Chriſtifidelibus obtineri poſſunt enumerare meum eſſet, vix dies aliqua omitteretur præcipue in magnis urbibus, in quibus vel ob continuum expoſitionis SS. Sacramenti per quadraginta horas pium morem, vel ob feſta Sanctorum particularia, Dedicationes Eccleſiarum & ſimilia, plurimæ conceſſiones factæ ſunt, die illa Eccleſiam viſitantibus ſi confeſſi & ſacra Communione refecti pro intentione Summi Pontificis pias ad Deum preces effuderint. In noſtris Eccleſiis non ſolum die celeberrimo quo Indulgentia de Portiuncula obtinetur, ſed plurimis aliis diebus intra annum, ut in die P. N. Seraphici, & diebus pariter feſtis præcipuorum ſanctorum Ordinis, tam Eccleſias fratrum, quam ſororum viſitantibus Indulgentia plenaria conceſſa eſt. Sic etiam in aliis Ordinibus Religioſis tam virorum quam Monialium Eccleſiæ diebus feſtis præcipuorum cujuslibet Ordinis ſanctorum ſimiles Indulgentiæ ſunt conceſſæ.

His adjungi poſſunt Indulgentiæ conceſſæ a Benedicto XIII. celebrantibus tradecim Feriis ſextis præcedentibus feſtum S. Vincentii Ferrerii, ejuſdem ſancti memoriam. Ita pariter Clemens XII. illis qui totidem feriis ſextis Devotionem a S. Franciſco de Paula inſtitutam exercuerint. Demum Benedictus XIII. & Benedictus XIV. conceſſit Indulgentiam plenariam in quacumque Eccleſia & in quocumque anni die feſtum S. Aloyſii Gonzagæ Soc. Jeſu celebretur; & inſuper celebrantibus ſex continuos Dominicos dies, in ſingulis Indulgentia plenaria quocumque anni tempore conceſſa eſt.

Hinc vides quam tibi facile ſit & ſaluti ſuæ, & animarum fidelium defunctorum levamini providere. Adde plurimas Indulgentias ut ſupra dictum eſt ſacris numiſmatibus applicatas, ſeu coronis & roſariis; ut præter relatas, coronam ſeptem dolorum B. V. M. benedictam a Religioſis ordinariis Servorum ejuſdem B. V. ad id deputatis, coronam Salvatoris D. J. C. a Patribus Camaldolenſibus & ſimilia.

Additio IV.

† Confraternitates vero erectæ ſunt plurimæ quæ magno Indulgentiarum Theſauro locupletantur. Celebriores ſunt quæ ad Ordinem Seraphicum ſpectant, de quibus videndæ ſunt Literæ Apoſtolicæ Clementis X. Conſt. 178. & aliæ Confraternitates SS. Roſarii e Patribus Prædicatoribus, Sacri Scapolaris a PP. Carmelitanis, Centurati B. V. a Conſolatione a PP. Auguſtinianis, SS. Trinitatis a PP. ejuſdem Ordinis, & B. Virginis de Merceda a Patribus ſimiliter ejuſdem Ordinis, qui utrique Redemptioni captivorum laudabiliter incumbunt. Tandem in Societate Jeſu Confraternitates B. V. a Bona Morte, & ſodalitia B. V. Primæ Primariæ Congregationi aggregata, quæ novis Indulgentiis adaucta ſunt & a nullo authore hactenus evulgaris; unde operæ pretium eſſe duximus hic ſubjicere folium Romæ editum ſive Summarium prout prodiit authoritate S. Cong. Ind. Præp.

SUMMARIUM

INDULGENTIARUM

Conceſſarum tam Congregationi Primæ Primariæ ſub Titulo Annunciationis B. Mariæ Virginis in Collegio Romano, quam cæteris Sodalitiis, Confraternitatibus, aut Congregationibus in reliquis Societatis Jeſu Collegiis, Domibus, Seminariis, Reſidentiis, & quibuſcumque aliis locis ſub gubernio ejuſdem Societatis exiſtentibus, vel Sodalitia ſint Scholarium tantummodo, vel non Scholarium, vel utrorumque ſimul, ſive utriuſque ſexus Chriſtifidelium; dummodo eidem Congregationi Primæ Primariæ a Præpoſito ejuſdem Societatis pro tempore Generali juxta facultatem ipſi ab Apoſtolica Sede conceſſam pluteſque confirmatam ſint aggregatæ.

Indulgentia Plenaria pro omnibus utriuſque ſexus Chriſtifidelibus.

1. Quicumque Sodales, aut qui ſunt extra Sodalitatem Chriſtifideles utriuſque ſexus vere pœnitentes, & confeſſi, ac Sacra Communione refecti Eccleſiam ſeu Capellam, Oratorium, ſeu locum ubi erunt in die Feſtivitatis, ſeu Solemnitatis Invocationis, ſeu Tituli, ſub quo unaquæque Sodalitas erecta ſit; a primis ejuſdem diei Veſperis uſque ad Solis occaſum ejuſdem Feſtivitatis pie viſitaverint; & ibidem pro Republicæ Chriſtianæ conſervatione, & augmento, pro hæreſum extirpatione, Principum Chriſtianorum mutua & univerſali pace, ac Romani Pontificis proſperitate oraverint; vel alias preces pro ſua quiſque devotione ad Deum effuderint, Indulgentiam plenariam conſequuntur.

2. Si Sodalitium alium Titulum ſeu alium Patronum habuerit præter Beatiſſimam Virginem, eo die, quo ejuſdem Feſtum celebrabitur eodem modo Indulgentia plenaria conceſſa eſt; ſi talis titulus non adſit, cujuslibet Congregationis Moderator poteſt ſingulis annis eligere quem voluerit.

3. Utraque Feſtivitas etiamſi extra locum Sodalitii celebretur, & ad alium diem infra annum, etiam ad diem Dominicum transferatur; prædictæ Indulgentiæ eo die, quo celebratur Feſtum, & ad Altare, in quo celebratur, conceſſæ ſunt; etiam ſi incidiſſet eo die Feſtum duplex, quo caſu una Miſſa Votiva ſolemnis de hujuſmodi Feſto tranſlato celebrari poterit.

Indulgentia Plenaria pro ſolis Sodalibus, ſeu Sodalitiorum Miniſtris, ſeu ipſis inſervientibus.

4. Quo die in Sodalitatem quiſpiam recipitur, ſi vere pœnitens, & confeſſus fuerit, eodemque die Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerit in Eccleſia, ubi prædicta Sodalitas fuerit, vel ubi potuerit, plenariam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem conſequitur.

5. Item in articulo mortis.

6. Item Sodales, qui Feſtis diebus Natalis, & Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Annunciationis, Aſſumptionis, Conceptionis, & Nativitatis B. Mariæ Virginis vere pœnitentes, & confeſſi Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ibidem ſumpſerint.

7. Nec non ſemel in Hebdomada in iis diebus, in quibus juxta dictæ primæ Primariæ, ſive aliarum alibi erectarum, vel erigendarum Congregationum, ac Sodalitatum ſtatuta, ac regulas, ſeu conſuetudines, Sodalium Conventus haberi ſolent; & vere pœnitentes & confeſſi, ac Sacra Communione refecti, Eccleſiam, ſive Capellam, Oratorium, ſeu locum uniuſcujuſque Congregationis, ac Sodalitatis viſitaverint, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, & Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint: quoties tamen in eadem Hebdomada bis, aut ter conveniunt Sodales, dies pro Indulgentia plenaria conſequenda erit ad ſingulorum arbitrium; moneantur tamen Sodales a Moderatorum directione in his, & omnibus dependere.

8. In

8. In Sodalitiis, in quibus Sodales veſpere, noctu, ſeu alia quacumque hora poſt meridiem convenire ſolent, dies pro Indulgentia plenaria conſequenda, vel eadem, vel ſubſequens eſſe poteſt ad eorum arbitrium.

9. Moderatores ejuſdem Societatis Jeſu Presbyteri quoties Congregationum Sodales, aut Miniſtros viſitaverint, eoſque ſpiritualibus monitis, ſive ad morborum incommoda patienter toleranda, ſive ad mortem de manu Domini libenter acceptandam adhortaverint, & coram aliqua Crucifixi Salvatoris Noſtri imagine ter ſaltem Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam juxta Pontificis & S. Matris Eccleſiæ mentem ab ipſis recitari curaverint, quo die iidem Infirmi SS. Eucharistiæ Sacramentum ſumpſerint, Indulgentiam plenariam ipſis applicare poſſunt.

10. Indulgentiam plenariam ſemel in Hebdomade conceſſam, bis in anno lucrari poſſunt Sodales etiam ſi locum ipſum Sodalitii non viſitaverint; dummodo aliud Templum viſitent, in quo Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumant, & Generalis Confeſſio, vel totius anteactæ vitæ, vel ab ultima Generali præcedat.

11. Hac occaſione Generalis Confeſſionis uſus magnopere laudatur, uti etiam præcipue a Summis Pontificibus ſpecialis erga Beatiſſimam Virginem Mariam devotio commendatur; Sodalibus inſuper injungitur, ut Præpoſiti Generalis, ac peculiarum Moderatorum ab ipſo deputatorum mandatis conſiliiſque alacri, & prompta voluntate obtemperare nunquam recuſent.

Indulgentia ſeptem annorum, quam iidem conſequuntur toties quoties.

12. **Q**UI corpora Sodalium, vel aliorum Chriſtifidelium ad Eccleſiaſticam ſepulturam proſecuti fuerint.

13. Qui per campanæ ſignum de extremo alicujus Fidelis agone, aut tranſitu admoniti, Deum pro infirmi ſalute, aut ejus felici tranſitu, vel pro defuncti requie fuerint deprecati.

14. Qui Cœtibus tum publicis tum privatis, vel divinis Officiis, vel ſpiritualibus colloquiis, & exhortationibus;

15. Qui piis Officiis etiam in Sodalium, vel aliorum Chriſtifidelium defunctorum per ipſam Congregationem ordinandis, & a Præpoſito Generali Societatis Jeſu, vel ejus Vicario approbandis; &

16. Qui Miſſæ Sacrificio diebus ferialis, interfuerint.

17. Qui conſcientiam ſuam diligenter examinaverint veſpere antequam cubitum eant.

18. Qui pauperes infirmos tam Sodales, quam alios in Hoſpitalibus vel domibus privatis; &

19. Qui carcere detentos viſitaverint.

20. Qui pacem inter inimicos conciliaverint.

Declaratio, & alia Indulgentia.

21. **H**AS omnes Indulgentias conſequi poterunt Sodales abſentes locorum commorantes, ſi apud Eccleſiam eorumdem locorum, aut alibi, ut poterunt, opera præſtabunt, quæ ſunt ſervanda ad hujuſmodi Indulgentias conſequendas.

22. Sodales conſequuntur omnes Indulgentias Stationum Eccleſiarum Urbis, ſive intra, ſive extra muros illius; ſi diebus Quadrageſimæ, & aliis anni temporibus, ac diebus Stationum hujuſmodi, Eccleſiam Societatis Jeſu, ſi ibi fuerit, alioquin aliam Eccleſiam, ſeu Cappellam in locis, ubi eos pro tempore eſſe contigerit, devote viſitaverint, & ibi ſepties Orationem Dominicam, & ſepties Angelicam Salutationem recitaverint.

Indulgentiæ pro Defunctis.

23. **O**Mnes ſupradictæ Indulgentiæ applicari poſſunt in ſuffragium Animarum Fidelium Defunctorum.

24. Altare cujuſvis Congregationis, aut Sodalitii ejuſmodi eſt Privilegiatum cum extenſione ad omnes Sacerdotes pro Anima quorumlibet ipſorum Sodalium tantum.

25. Ipſi vero Sodales Sacerdotes poſſunt pro Anima ſuorum pariter Sodalium celebrare Miſſam cum eodem Privilegio ad quolibet Altare cujuſcumque Eccleſiæ.

Sacra Congregatio Indulgentiis, Sacriſque Reliquiis præpoſita ſupra expreſſum Indulgentiarum, ac Privilegiorum Summarium approbari, publicari, ac imprimi poſſe cenſuit; de quibus facta per me ejuſdem Sacræ Congregationis Profecretarium die 7. Decembris 1748. Sanctiſſimo Domino relatione, Sanctitas Sua Votum Sacræ Congregationis benigne approbavit.

Fr. J. Portocarrero Præf.

Loco ✠ Sigilli.

A. E. Vicecomes Profecretarius.

Hactenus Summarium pro Sodalitii B. V. Quæ vero ſpectant ad Sodalitium bonæ mortis videri poſſunt in Bullario Benedicti XIII. ſicut privilegia & Indulgentiæ aliis Sodalitiis conceſſæ, ut jam ſupra diximus.

Additio V.

† Supereſt ut breviter dicamus de Indulgentia in mortis articulo: vix fidelem chriſtianum reperire poteris, cui ob aliquem titulum hujuſmodi Indulgentia plenaria non ſit conceſſa, ita enim pia mater Eccleſia filiorum ſuorum levamen aſſidue curat, ſed ad majorem fidelium utilitatem & commodum Benedictus XIV. facultatem conceſſit Epiſcopis ut aliis Sacerdotibus communicare poſſent auctoritatem impertiendi Chriſtifidelibus in articulo mortis conſtitutis Indulgentiam plenariam. Juvat ex Litteris Apoſtolicis præcipua capita huc tranſcribere.

A M P L I A T U R

Epiſcopis facultas impertiendi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria Fidelibus in mortis articulo conſtitutis; etiam per alios, tam in Civitatibus, quam in Diœceſibus, ab ipſis ſubdelegatos.

B E N E D I C T U S   E P I S C O P U S

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

PIA Mater Catholica Eccleſia, de æterna Filiorum ſuorum ſalute in primis ſollicita, quum hanc intelligat ab extremo ipſorum mortis articulo potiſſimum pendere, nunquam prætermiſit omnibus eos ſubſidiis pro hujuſmodi temporis neceſſitate opportunis juvare, atque inſtruere, tam iis nimirum, quibus opus eſſet ad æterna præcavenda ſupplicia, quam quæ apta & ſalubria forent ad evitandas pœnas temporibus definitas, quas in altera vita hominis plerumque ſpiritibus, etiam dimiſſa mortalis culpa, æternæque pœnæ reatu, in Purgatorio igne luendas manere non ignorat. Quamobrem, licet ex veteri ſimul, & recenti Eccleſiæ diſciplina, graviorum quorundam criminum abſolutio Romano duntaxat Pontifici in univerſo Chriſtiano Orbe, aliorum autem ſingulis Eccleſiarum Præſulibus in eorum Diœceſibus, reſervata fuerit; attamen adveniente unicuique Fidelium ſupremo migrationis die, omnes hujuſmodi abſolutionum reſervationes ceſſare, & cuilibet Sacerdoti liberam, & plenam facultatem eſſe, quemcumque pœnitentem a quibuſcumque peccatis, & criminibus, nec non Eccleſiaſticis ſententiis, atque cenſuris abſolvendi, provide declaratum fuit. Præterea quum in Eccleſia immenſus, & ineſtimabilis exiſtat Theſaurus ſpiritualis, ex infinitis conſtans ſatisfactionibus Paſſionis, & mortis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ac præterea ex meritis, & ſatisfactionibus glorioſæ Virginis Genitricis Dei Mariæ, omniumque Sanctorum,

& Elec-

Digitized by Google

& Electorum, cujus Theſauri diſpenſationem Salvator Noſter Beato Petro Apoſtolorum Principi, ejuſque in perpetuum Succeſſoribus tradidit; hoc ſemper ſummo ſtudio curarunt Prædeceſſores Noſtri Romani Pontifices, ut illius divitias in moribundos Fideles large diffunderent, & maxima omnium amplitudine, quæ Indulgentia Plenaria nuncupatur, cujuſque impertiendæ jus in Apoſtolica Sede unice reſidet, ipſis potiſſimum applicarent: Quam quidem in rem Epiſcopis per Eccleſias conſtitutis vices ſuas cum opportunis facultatibus delegarunt; ne ullus in Orbe Terrarum angulus eſſet, ubi Catholicæ Religionis profeſſoribus hujuſmodi adjumenti copia deeſſet, pro extremo illo momento, quo ipſorum ſalutis cauſa in diſcrimen adducitur.

Deinde deſcribit formam qua Epiſcopis Indulgeri ſolet & ſiquando ampliata eſt ea facultas; affert Congregationis Concilii ſententiam, & propriam in Epiſcopalis officii adminiſtratione experientiam; diluit quæ adverſus frequentes Indulgentiæ plenariæ in articulo mortis conceſſiones objici poſſunt, & Pontificiam benignitatem tum antiquis tum recentioribus exemplis corroborat: facultates ad Triennium Epiſcopis ad vitam prorogat, adjecta facultate delegandi alios pios Sacerdotes tam ſæculares quam regulares: modum præſcribit quo facultas ampliſſima aliis Epiſcopis in poſterum concedetur, & Prælatis etiam inferiorem juriſdictionem habentibus; oſtendit Indulta morte Pontificis non expirare, nec ſubdelegationes morte vel deceſſu delegantis; paterne Epiſcopos adhortatur ut ægrotos exemplo Chriſti Domini aſſidue viſitent, eiſque monita ſalutaria inſinuent, & tandem ita proſequitur.

Formula igitur, quam pro Impertienda Benedictione, & Plenaria Indulgentia moribundis Fidelibus applicanda, ut præfertur, in poſterum adhibendam eſſe præſcripſimus, talis eſt:

M O D U S

A. SS. D. N. BENEDICTO PAPA XIV.

approbatus.

Pro opportunitate temporis ſervandus, ut infra in Rubricis notatur, ad impertiendam Benedictionem in articulo mortis conſtitutis, ab his, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica delegatam.

Benedictio in Articulo mortis cum ſoleat impertiri poſt Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ unctionis illis Infirmis, qui vel illam petierint, dum ſanæ mente, & integris ſenſibus erant, ſeu veroſimiliter petiiſſent, vel dederint ſigna contritionis; impertienda iiſdem eſt, etiamſi poſtea linguæ, cæterorumque ſenſuum uſu ſint deſtituti, aut in delirium, vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, impœnitentibus, & qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, eſt omnino deneganda.

Habens prædictam facultatem; ingrediendo cubiculum, ubi jacet Infirmus; dicat: Pax huic Domui &c., *ac deinde ægrotum, cubiculum, & circumſtantes aſpergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam.* Aſperges &c.

Quod ſi Ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & abſolvat. Si Confeſſionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum contritionis; de hujus benedictionis efficacia, ac virtute, ſi tempus ferat, breviter admoneat; tum inſtruat, atque hortetur, ut morbi incommoda ac dolores in anteactæ vitæ expiationem libenter perferat, Deoque ſeſe paratum offerat ad ultro acceptandum quidquid ei placuerit, & mortem ipſam patienter obeundam in ſatisfactionem pœnarum, quas peccando promeruit. Tum piis ipſum verbis conſoletur, in ſpem erigens fore, ut ex divinæ munificentiæ largitate eam pœnarum remiſſionem, & vitam ſit conſecuturus æternam. Poſtea dicat.

℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit Cœlum, & Terram.

Antiphona.

Ne reminiſcaris Domine delicta Famuli tui (*vel* Ancillæ tuæ) neque vindictam ſumas de peccatis ejus.

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter &c.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.
℟. Sed libera nos a malo.
℣. Salvum fac Servum ſuum (*vel* Ancillam tuam, *& ſic deinceps*).
℟. Deus meus ſperantem in Te.
℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiſcum.
℟. Et cum ſpiritu tuo.

O R E M U S.

Clementiſſime Deus, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui neminem vis perire in te credentem, atque ſperantem, ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice propitius Famulum tuum N., quem tibi vera Fides, & ſpes chriſtiana commendant. Viſita eum in ſalutari tuo, & per Unigeniti Tui Paſſionem, & Mortem, omnium ei delictorum ſuorum remiſſionem, & veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus ſui Te Judicem propitiatum inveniat, & in ſanguine ejuſdem Filii tui ab omni macula abluta, tranſire ad vitam mereatur perpetuam. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.

Tum dicto ab uno ex Clericis adſtantibus Confiteor &c. *Sacerdos dicat* Miſereatur &c. *deinde:*

Dominus Noſter Jeſus Chriſtus Filius Dei vivi, qui Beato Petro Apoſtolo ſuo dedit poteſtatem ligandi, atque ſolvendi, per ſuam piiſſimam miſericordiam recipiat confeſſionem tuam, & reſtituat tibi ſtolam primam, quam in Baptiſmate recepiſti; & Ego facultate mihi ab Apoſtolica Sede tributa, Indulgentiam plenariam & remiſſionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris &c.

Per ſacroſancta humanæ reparationis myſteria, remittat tibi omnipotens Deus omnes præſentis, & futuræ vitæ pœnas, Paradiſi portas aperiat, & ad gaudia ſempiterna perducat. Amen.

Benedicat Te Omnipotens Deus, Pater,
Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

Si vero Infirmus ſit adeo morti proximus, ut neque Confeſſionis generalis faciendæ, neque præmiſſarum precum recitandarum tempus ſuppetat, ſtatim Sacerdos benedictionem ei impertiatur.

Quæres an dicta Indulgentia in articulo mortis intelligatur in articulo vero ſeu præſumpto? Martinus Navarrus de Jubilæo Notabili 3. n. 4. Suar. Diſp. 56. Sect. 1. n. 3. Judicat ſi conceſſio facta eſt a Pontifice abſolute ſine interventu Confeſſionis Sacramentalis, Indulgentiam valere in ſolo articulo vero: ſi autem facultas detur Confeſſario abſolvendi a culpa & pœna infirmum in mortis articulo conſtitutum, judicant valere gratiam etiam ſi vera mors non ſubſequatur; notant eo caſu Indulgentia pro illa vice obtenta non valere iterum ſi rurſus ad mortis articulum deveniat. Cum vero hujuſmodi conceſſiones ampliori forma nunc temporis expreſſæ ſint, præſenti quæſtioni locus non eſt.

Q U Æ S T I O IX.

De Jubilæo, & variis ipſum concernentibus.

S U M M A R I U M.

87 *Annus Jubilæus in lege veteri, quis, & unde ſic dictus?*
88 *Annus Jubilæus in Eccleſia Catholica, quando celebretur?*
Vocatur etiam Annus Sanctus.
* *Ritus celebrandi Jubilæum.*
89 *In Anno Sancto ſuſpenduntur aliæ Indulgentiæ.*
90 *Jubilæum Anni Sancti ſequenti anno extendi ſolet ad Diœceſes ad ſolicitantes.*
* *Corollarium circa Moniales, & alios impeditos.*

91 In.

91. *Indulgentiæ in forma Jubilæi, extra Annum S. qua ratione concedantur?*
92. *Jubilæum, quid?*
93. *Quæ facultates in Jubilæo concedantur?*
94. *Opera tempore Jubilæi præſcribi ſolita, quæ?*
* *Jubilæum an exſpiret per mortem Papæ?*
95. *In Anno Sancto non ſuſpenduntur Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum.*
96. *An tunc ſuſpendantur Indulgentiæ pro mortis articulo?*
97. *Non ſuſpenditur Indulgentia Eccleſiæ Portiunculæ conceſſa.*
98. *An ſuſpendantur Indulgentiæ partiales?*
99. *Præſertim conceſſæ ab Epiſcopo?*
* *De aliis quibuſdam Indulgentiis in ſpecie.*
Uti etiam de poteſtate abſolvendi a caſibus, an ſuſpendatur in Anno Sancto? Addit. I. & II.
100. *Ad Jubilæum requiritur executio operum præſcriptorum.*
101. *Et quidem perfecta, cum Additione.*
102. *Quid, ſi omittatur pars levis?*
103. *Opera debet quis exequi per ſe ipſum.*
104. *Quid, ſi detur eleemoſyna per famulum?*
105. *Opera peragenda tempore præfixo.*
106. *Et non ante tempus duarum hebdomadarum.*
107. *An lethaliter decumbens poſſit alibi lucrari Jubilæum Romæ publicatum?*
* *Quid ſit ſentiendum de exiſtentibus in locis hæreticis &c.*
108. *Tria Jejunia ſunt ſtatutis diebus peragenda.*
109. *Niſi fiat commutatio, & per Confeſſarium tranſlatio in alios dies: & quomodo hæc facienda?*
110. *An hi ſtatuti tres dies jejunii debeant intra unam ex duabus hebdomadibus neceſſario abſolvi?*
* *Utrum Confeſſio, & Communio poſſit poſt peracta intra unam ſeptimanam reliqua opera differri in ſequentem Dominicam? Addit. I.*
* *Ponuntur circa hoc duo notabiles caſus? Addit. I.*
111. *Opera poſſunt fieri in diverſis locis.*
112. *Idque exemplificatur.*
113. *Itinerantes poſt ſuum redditum poſſunt lucrari Jubilæum.*

87. PRo majori ſequentium intelligentia eſt prænotandum, quod olim in Lege veteri ſeu Moſaica, Hebræorum populus clangentibus tubis excitabatur ad recolendum annum quinquageſimum ingreſſus Filiorum Iſrael in Terram promiſſionis; qui & *Jubilæus* dicebatur, a voce Hebræa *Jobel*, quæ buccinam ſignificabat, ut vult Lyranus *in cap.* 25. *Levit.* quamvis alii alias Jubilæi derivationes ponant, uti videre eſt apud Navarrum *tom.* 3. *Commentar. de Jubilæo & Indulg. notab.* 1. Et quidem in hoc anno quinquageſimo, debita gratis remittebantur, poſſeſſionesque ad priſtinos dominos abſque pretio revertebantur, ac præter nonnulla alia ſervi libertate donabantur; prout patet ex *Levit. c.* 25. *Num. c. ult.* & aliis Sacræ Scripturæ locis.

88. Quia igitur Chriſtus Dominus non venit ſolvere legem, ſed ſpiritualiter adimplere; hinc ad ſimilitudinem antiqui Ritus, utpote futurorum præfigurativi, in Eccleſia Catholica dudum jam altiori quadam ratione inſtitutus fuit *Annus Jubilæus*, ſive remiſſionis, & gaudii ſpiritualis, concedendo videlicet Fidelibus, Baſilicas de Urbe devote viſitantibus, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam, ſeu Indulgentiam: qua de cauſa annus ille per antonomaſiam *Annus Sanctus* appellatur. Et quidem juxta morem antea jam in Eccleſia vigentem, de quo Navarrus *loc. cit. notab.* 1 *num.* 11. & *notab.* 7. *num.* 4. Bonifacius VIII. *in Extravag. Antiquorum, de Pœnit. & Remiſſ.* ejuſmodi Jubilæum conceſſit pro quolibet centeſimo anno. Verum ob brevitatem vitæ humanæ, atque, ut quamplures tanti Theſauri participes fieri mererentur, terminus iſte per Clementem VI. imprimis reductus fuit ad annum quinquageſimum, ut habetur *in Extravag. Unigenitus Eod.* & poſtea per Paulum II. & Sixtum IV. ad annum vigeſimum quintum. *Extravag. Quemadmodum Eod.*

Additio.

* Porro Ritus, a Dominico Viva *in Tractatu de Jubilæo* Summo Pontifici BENEDICTO XIII. pro tunc Archi-Epiſcopo Beneventano, ac S. R. E. Cardinali, dedicato *qu.* 1. *art.* 2. taliter deſcribitur. Die Aſcenſionis Domini ante Annum Sanctum maximo apparatu in Divi Petri Æde poſt Evangelium recitatur publice Pontificis Diploma de proximo Jubilæo: in pervigilio deinde Nativitatis Domini mane habetur ſolemnis ſupplicatio, & poſt meridiem a Sacello Palatii ad Eccleſiam S. Petri ſe confert Pontifex: hanc omnino occluſam reperit, ipſe vero Portam muratam (quæ *Sancta* dicitur; tum quia calx, & lapides ejuſdem ſpecialiter benedicuntur; tum quia eamdem lucraturi Indulgentias ingrediuntur) ter percutit argenteo malleo, & bis ſummus Pœnitentiarius, dum interea certæ preces perſolvuntur. Poſtea fabri murarii murum dejiciunt, ingrediturque Pontifex Eccleſiam, ac Veſperis intereſt. Quidam Cardinalis interim eodem Ritu Portas Sanctas in aliis tribus Eccleſiis, quæ in Bulla Jubilæi ſemper ſpecificari ſolent, reſerant, ut viſitentur ab iis, qui Jubilæum ſunt Romæ lucraturi. Anno integro elapſo denuo in pervigilio Nativitatis omnes Indulgentiæ, interea in reliquis mundi partibus ſuſpenſæ, reviviſcunt, ubi denuo habentur ad S. Petrum ſolemnes Veſperæ, poſt quas, præmiſſa ſolemni ſupplicatione, lapides, calx, aliaque id genus benedicuntur, ipſeque Pontifex, ac deinde ſummus Pœnitentiarius calcem jaciunt cochleari argenteo, ternoſque lapides ponunt, ac deinde murus a murariis erigitur, manetque integer, donec iterum Annus Sanctus recurrat. *

89. Ut autem hoc Anno Sancto durante Chriſtianæ Nationes ex omnibus Orbis partibus eo amplius in Fidei & Religionis unitate congregarentur, eodemque pietatis ac devotionis ſpiritu Baſilicas de Urbe, quo maximo fieri poſſet concurſu, durante Jubilæo viſitarent, & frequentarent, hinc eodem Anno Sancto quæcunque aliæ Indulgentiæ ſolent ſuſpendi, idque per ſpecialem Bullam deſuper expeditam, cujus exemplar refert Gregorius Gobat *tract.* 3. *Quinarii*, *circa initium*.

90. Verum, quia non omnes pro lucrando Jubilæo Romam perſonaliter accedere poſſunt: hinc Summi Pontifices pro ſua pietate ſolent Jubilæum Anni Sancti extendere anno ſequenti ad alios Epiſcopatus; iſtud tamen non faciunt motu proprio, ſed dumtaxat ad inſtantiam vel Nunciorum Apoſtolicorum, vel Epiſcoporum pro ſuis reſpective Provinciis, aut Diœceſibus, ferventiſſime ſollicitantium. Gobat *cit. tract.* 3. *Quinarii n.* 489.

Additio.

* Quinimo infra ipſum Annum ſanctum ac Jubilæum Romanum ſolent Romani Pontifices pro ſingulari ſua benignitate expedire ſpecialem aliquam Bullam, vi cujus clementiſſime concedunt, ut Moniales, & viri Religioſi illi, qui vi Profeſſionis habent clauſuram, uti pariter carcerati, & infirmi etiam ſub ipſo Anno ſancto Romano poſſint domi lucrari Jubilæum, ſi vere habeant animum eundi Romam ad lucrandum Jubilæum, quando iſta impedimenta eſſent remota. Ita ex Urbano VIII. pro anno 1625. 28. Januar. Ex Innocent. X. pro 1650. 22. Febr. Ex Clement. X. pro 1675. 6. Febr. & ex Innocent. XII. pro anno 1700. 19. Januar. talem Bullam verbotenus refert Van Ranſt *de Indulg. q.* 8. *n.* 3. *

91. Inſuper extra Annum ſanctum conſueverunt Summi Pontifices, tum poſt ſuam quiſque Coronationem, tum quando Eccleſia Catholica gravibus neceſſitatibus atque anguſtiis premitur, concedere per univerſum Orbem Chriſtianum Indulgentiam pleniſſimam, ſeu in forma Jubilæi: ita tamen, quod eo tempore non fiat ſuſpenſio cæterarum Indulgentiarum (ceſſat enim tunc allata *num.* 93. ratio hæc ſuſpendendi, unde etiam nulla apponitur Bulla cæterarum Indulgentiarum ſuſpenſiva, prout fit in Anno ſancto) conceduntur tamen facultates abſolvendi a reſervatis, & commutandi vota, prout amplius ex dicendis patebit: ſolet autem Jubilæum ordinarie, & niſi aliter expreſſe diſponant Pontifices, præciſe concedi pro vivis, non autem pro defunctis. His prænotatis, ſit

92. CON-

Digitized by Google

92. CONCL. I. *Jubilæum* eſt Indulgentia plenaria a Summo Pontifice conceſſa viſitantibus certas Eccleſias, & præſcripta pia opera peragentibus, una cum conceſſione certarum facultatum in Brevi Apoſtolico expreſſarum. Ita in re communis. Et ratio eſt; tum quia omne Jubilæum eſt Indulgentia plenaria, licet non econtra; tum quia quoad effectum remiſſionis pœnæ temporalis, non differt Jubilæum a cæteris Indulgentiis plenariis, cum hæ omnes in rite diſpoſitis conferant omnium veniam peccatorum, quoad culpam jam remiſſorum, ut dictum num. 15. differt tamen ab his quoad ſuperadditas ipſi ſpeciales gratias ſeu facultates, in Brevi Apoſtolico expreſſas.

93. Et quidem ordinarie loquendo, atque extra Annum ſanctum conceditur Jubilæum lucraturis, ac præſcripta opera peragentibus expreſſe (alias vero ſaltem deductive) ut poſſint ſibi eligere Confeſſarium a locorum Ordinariis approbatum, qui habeat facultatem abſolvendi eos pro foro conſcientiæ a quibuſvis caſibus reſervatis, atque cenſuris, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, & inſuper vota quæcunque (Religionis, & Caſtitatis perpetuæ exceptis) in alia pia opera commutandi. Aliquando tamen una vel altera harum facultatum non conceditur, ut notat Gobat *cit. tract.* 3. *Quinarii num.* 2. ſed id ex tenore Brevis Apoſtolici, Jubilæum indicentis, deſumendum erit, ſicut, & quænam pia opera pro lucrando Jubilæo ſint peragenda.

94. Etenim in Anno ſancto, præter Confeſſionem Sacramentalem, & ubi in Bulla ſpecialiter requiritur, etiam Communionem ſufficit certo dierum numero quatuor Urbis Eccleſias devote viſitare, ibique pias ad DEUM preces effundere, juxta formam præſcriptam: quale quid etiam accidere ſolet in extenſione Anni Sancti ad alias Diœceſes facta. Quod ſi vero ad avertendas graves Eccleſiæ neceſſitates extraordinarium Jubilæum publicetur, ſolet communiter exigi, ut Fideles extra Urbem exiſtentes prima, vel ſecunda hebdomada indicti Jubilæi, Eccleſiam, vel Eccleſias, ab Ordinariis locorum aſſignandas viſitent, ibique juxta præſcriptam intentionem DEUM adorent, ac feria quarta, ſexta, & ſabbato alterius ex duabus hebdomadis jejunent, pariterque peccata ſua confiteantur, & ſacra Communione reficiantur, & eleemoſynas pro arbitrio ſuo faciant: quamvis ſimul concedi ſoleat, ut, ſi qui ex cauſa infirmitatis, vel alterius juſti impedimenti, unum, vel alterum prædictorum operum præſtare nequiverint, id Confeſſarii in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare valeant; prout amplius liquet ex contextu Litterarum Apoſtolicarum Jubilæum indicentium.

Additio.

* Porro Jubilæum ſemel Romæ publicatum non exſpirat per mortem Papæ concedentis illud, ſi cauſe conceſſionis adhuc duret; præſertim, cum in eo caſu gratia jam ſit facta, quæ juxta Canoniſtas *lib.* 1. *Decret. tit. de Reſcriptis*, non exſpirat morte concedentis. Vide de hoc in caſu occurrente Paſqualigum, & Dominicum Viva apud la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1396. *

95. CONCL. II. Quamvis Anno ſancto, ac Jubilæo in Urbe durante ſuſpendi ſoleant tantiſper omnes & ſingulæ Indulgentiæ, etiam perpetuæ, per quoscunque Romanos Pontifices conceſſæ, ut dictum *num.* 89. nihilominus tunc non intelliguntur ſuſpenſæ Indulgentiæ Altarium Privilegiatorum pro defunctis, neque aliæ conceſſæ eodem modo directe, ac immediate pro defunctis. Ita Gavantus *in Addit. ad Manuale Epiſcoporum*, *verſ. Indulgentia*, & alii: atque ita fuiſſe declaratum tum ab Innocentio X. tum noviſſime a Clemente X. refert Gobat *cit. tract.* 3. *Quinarii num.* 45. *&* 48. *in App. I. lit. a & ſeqq.* quamvis in hac poſteriori Declaratione addatur, quod illæ Indulgentiæ ſuſpenſæ habeantur, quas poſſunt ſibi lucrari vivi, ut eas poſſint concedere animabus purgatorii per modum Suffragii.

96. Major difficultas eſt de Indulgentiis conceſſis pro articulo mortis. Et quidem has etiam ſuſpendi in Anno ſancto, cenſet Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 8. *n.* 2. Tannerus, & quidam alii: nam Breve ſuſpenſivum Indulgentiarum loquitur indiſtincte, imo Sixtus IV. *in Extravag. Quemadmodum*, *de Pœnit. & Remiſſ.* expreſſe ſuſpendit omnes Indulgentias in vita, ſeu in mortis articulo conceſſas. Oppoſitum nihilominus, videlicet Indulgentias pro mortis articulo tunc non cenſeri ſuſpenſas, tenet Gavantus *loc. cit.* Lezana *tom.* 3. *Summæ*, *verſ. Jubilæum n.* 5. Bonacina *diſp.* 6. *de Indulgentiis q.* 2. *punct.* 8. *num.* 2. & alii, qui referunt, quod ita Urbanus VIII. declaraverit, ejusque Declaratio Romæ publicata fuerit a Vice Regente Pœnitentiariæ: atque hoc ipſum declaraſſe Innocentium X. refert Gobat *cit. n.* 45. prout id ipſum fecit Clemens X. Accedit ratio; tum quia reſpectu agonizantium ceſſat ratio ſuſpendendi Indulgentias, videlicet concurſus ad Baſilicas Urbis, tum quia Succeſſores Pontifices in ſuis Bullis omittunt clauſulam illam, *ſeu in mortis articulo conceſſas*, olim a Sixto IV. inſertam, ſicque nunc velle videntur: alioquin enim, ſi voluiſſent, idem expreſſiſſent *arg. c. Inter corporalia*, *de Tranſlat. Epiſc.*

97. Inſuper, quod non ſit mentis, & intentionis ſuæ, ſub generali Indulgentiarum ſuſpenſione comprehendere, neque in verbo Romani Pontificis comprehenſam eſſe Indulgentiam Eccleſiæ Portiunculæ prope Aſſiſium die 2. Auguſti conceſſam, declaravit Clemens VIII. Urbanus VIII. & Innocentius X. ut refert Lantuſca *in Theatro Regularium*, *verſ. Indulgentia in* 6. Declarationem dicti Innocentii X. per extenſum allegans. Tacentur Indulgentiæ conceſſæ Baſilicis Romanæ Urbis, & nonnullæ aliæ, quas pariter in Anno Sancto non ſuſpendi, fuſius oſtendit Gobat *cit. tr.* 2. *Quinarii n.* 40 *& ſeqq.*

98. Inſuper, cum Sixtus IV. in *cit. Extravag. Quemadmodum*, pro Anno Sancto tantum ſuſpendat Indulgentias plenarias, hinc non ſuſpendi tunc Indulgentias partiales, tradunt plerique Doctores: nam dictio ille, *plenarias*, firmat regulam in oppoſitum de partialibus. Et licet in recentioribus Bullis non amplius addatur ly *plenarias*, adhuc non ſuſpendi tunc partiales Indulgentias, probabile cenſent Gobat *loc. cit. num.* 47. & Herincx *de Pænit. diſp.* 4. *q.* 13. quia in his favorabilibus verba Succeſſorum videntur intelligi debere ad mentem Anteceſſorum: ubi clare & expreſſe non conſtat de contrario. Interim tamen hæc doctrina non caret difficultate, eo quod Pontifex in modernis Bullis indiſtincte ſuſpendat *omnes & ſingulas* Indulgentias.

99. Illud certius eſt, ac probatur ex ratione proxime allata, quod, cum Pontifex Anno Sancto ſolummodo ſuſpendat Indulgentias, quæ ſunt conceſſæ a Romanis Pontificibus, idcirco non intelliguntur ſuſpenſæ Indulgentiæ ab inferioribus conceſſæ, ut ſunt Indulgentiæ 40. dierum, quas poteſt concedere Epiſcopus.

Additio I.

* Quod ſi ſcire cupias in ſpecie, an in Anno Sancto ſuſpendantur Indulgentiæ conceſſæ Numiſmatibus, Granis, & Coronis, ſeu Rosariis: item Indulgentiæ Stationum, Scalæ Sanctæ, ac Lateranenſes? Reſpondeo ſuccincte I. Indulgentias plenarias affixas Coronis, Granis, ſeu Numiſmatibus, & directe pro vivis conceſſas Anno Sancto ſuſpendi. Ita la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1401. Ratio eſt: quia per Bullam Jubilæi annuntiativam ſub terminis generalibus ſuſpenduntur *omnes & ſingulæ* Indulgentiæ ſub quacunque forma conceſſæ, uti recte advertit Dominicus Viva *tract. de Jubilæo q.* 4. *art.* 1. *num.* 1. Reſp. II. Nec in Urbe Romana Indulgentias Stationum, nec Lateranenſes, aut Scalæ ſanctæ ſuſpendi. Ita cum Filliucio, Lezana, & Gobat, Dominicus Viva *loc. cit. n.* 2. Ratio eſt: quia Gregorius XIV. & Clemens X. apud eundem Auctorem expreſſe ſic declararunt. Reſp. III. Indulgentias Stationum, Lateranenſes, & alias quascunque ſaltem plenarias Ordinibus Religioſis, Sodalitiis, & Confraternitatibus extra Romam exiſtentibus conceſſas per modum Communicationis in Anno Sancto ſuſpendi. Ita Zerola in praxi Epiſcoporum. *verſ. Annus Sanctus*, cum Dominico Viva *loc. cit. num.* 2. Ratio partim jam deſumitur ex Reſponſ. I. partim apud Viva deducitur ex ipſa Declaratione Gregorii XIII. in ſua Bulla Jubilæi. Dico notanter *ſaltem plenarias ſuſpendi*. Quidnam enim quoad

loca

loca extra Romam de partialibus, ſeu de Indulgentiis non plenariis ſentiendum ſit, utrum etiam hæ ſuſpendantur, jam eruitur ex dictis ſupra *num.* 98. Qualiter autem Benedictus XIII. a ſuſpenſione in Anno Sancto exceperit Indulgentias conceſſas ad recitationem Angelicam, & viſitantibus SS. Sacramentum, aperietur *Appendice II. Additione VII.* ubi de his plura.

Additio II.

* Præterea, dum in Anno Jubilæi Romani ſuſpenditur per Bullam facultas extra Romam abſolvendi a caſibus reſervatis, & commutandi Vota, ſatis convenit inter DD. ibidem ſuſpendi tantummodo eam facultatem abſolvendi, & commutandi, quæ conceditur a Pontifice in ordine ad lucrandas Indulgentias, non autem illam, quæ datur independenter ab Indulgentiis. Ita expreſſe declararunt Urbanus, & Clemens VIII. teſte Cardinali de Lugo *tom.* 3. *diſp.* 20. *num.* 594. Hinc ſequitur, non ſuſpendi facultatem, quam habent Epiſcopi ex Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 6. abſolvendi ab occultis Papæ reſervatis, & diſpenſandi cum impeditis adire Romam, aut etiam per alia ſpecialia privilegia. Ratio eſt: quia ſimilia habent non vi Jubilæi, ſed intuitu Officii, vel ex ſpeciali gratia Summi Pontificis.

Sequitur II. Nec Anno Sancto, dum Jubilæum celebratur Romæ, ſuſpendi privilegia Regularium ad abſolvendum alias ex ſpeciali Clementia Sedis Apoſtolicæ conceſſa; nam & iſta facultas non eſt data intuitu lucrandi Indulgentias. Ita cum communi Dominicus Viva *de Jubilæo qu.* 4. *art. ult.* & Franciſcus Van Ranſt *de Indulg. q.* 5. *num.* 15.

100 CONCL. III. Ad obtinendum Jubilæum requiritur ex parte lucrantis executio operum præſcriptorum: & quamvis optandum ſit, atque pie allaborandum, ut homo ſaltem præmiſſa vera contritione ſit in ſtatu gratiæ toto illo tempore, quo ſingula opera præſtat; tamen probabilius eſt, ſufficere ad conſequendam Indulgentiam Jubilæi, quod ultimum opus perficiatur in ſtatu gratiæ. Hæc concluſio ſequitur ex dictis *num.* 33. & 34.

101. Sunt autem opera præſcripta ita perfecte adimplenda, ut, ſi aliquod ipſorum vel penitus, vel ſaltem quoad partem notabilem omittatur, ſive id fiat ex ignorantia ſeu oblivione, ſive etiam ex impotentia (ſecluſa commutatione in aliud pium opus a Confeſſario facta) non obtineatur quidquam de Indulgentia Jubilæi. S. Thomas 4. *diſt.* 20. *q.* 3. Gobat *cit. tract.* 3. *num.* 61. & alii communiter: ſiquidem Papa concedit hanc Indulgentiam ſub conditione executionis operum præſcriptorum, dando ſimul facultatem, ut eadem in caſu juſti impedimenti poſſint per Confeſſarium in alia pietatis opera commutari: atqui non impleta conditione nemo conſequitur id, quod ſub conditione datur; quia deeſt animus concedentis.

Additio.

* Nec dicas. Pueri necdum annos diſcretionis attingentes, non ſolent admitti ad Sacram Communionem, uti notatum fuit ſuperius *Tract.* 10 *diſt.* 3 *num.* 43 & tamen lucrantur Jubilæum, uti tenent communiter Doctores: ergo ad obtinendum Jubilæum non neceſſario requiritur ex parte lucrantis executio omnium præſcriptorum.

Ad hanc objectionem reſpondent plures Doctores negando conſequentiam, & ſuppoſitum, quod Bulla Jubilæi a pueris, necdum annos diſcretionis attingentibus, requirat ad obtinendas Indulgentias ſacram Communionem, uti notant Viva *de Jubilæo q.* 8 *art.* 4 *num.* 4 & 5. & Holzman *tom.* 2 *tr.* 4 *num.* 656. Interim quia Gobat cum aliis contendit, ad obtinendum Jubilæum abſolute neceſſariam eſſe *Communionem* ſecluſa Confeſſarii *Commutatione* in aliud opus, cum abſolute, abſque aliqua exceptione, exigatur; Confeſſarius tutius apud tales pueros, quos judicat adhuc ineptos ad Sacram Synaxin, commutabit S. Communionem in aliud opus. Unde in forma adhuc aliter poſſet diſtingui conſequens argumenti contrarii: ad obtinendum Jubilæum non neceſſario requiritur executio omnium operum præſcriptorum, ſi ex rationabili cauſa fiat commutatio aliquorum operum, conc. ſecluſa commutatione, negatur: etenim ſecluſa commutatione non obtinetur Jubilæi Indulgentia, ſi aliquod opus requiſitum omittitur vel ex toto, vel ſaltem quoad partem aliquam notabilem. *

102. Additur notanter, *vel ſaltem quoad partem notabilem*: quia, etſi res dubia ſit, utrum prætermittens levem partem operis injuncti conſequatur fructum Indulgentiæ, v. g. ſi quis ſub die præſcripti jejunii, aliquid modicum deguſtet, quod tamen non ſufficit ad fractionem totalem jejunii: vel ſi quis ex injuncto Roſario omittat unum vel alterum Ave Maria, & hujuſmodi. Etſi, inquam, res ſit non nihil dubia, tamen probabilius eſt, quod etiam hic parum pro nihilo reputetur, ac proinde omittens ejuſmodi minimam partem non excidat fructu Jubilæi, aut alterius Indulgentiæ: nam adhuc opus injunctum ſimpliciter impletur, v. g. ſervatur jejunium quoad ſubſtantiam, recitatur Roſarium &c. Suarez *diſp.* 52. *de Indulgent. ſect.* 5 *num.* 3. Bonacina *cit. diſp.* 6 *quæſt.* 1 *punct.* 5 *num.* 52. & concordant dicta ſuperius *num.* 59. & 60.

103. Porro lucraturus Jubilæum debet opera præſcripta per ſemetipſum exequi, ut puta jejunando (etiamſi necdum attigerit vigeſimum ſecundum annum ætatis) Eccleſias viſitando &c. ſiquidem Pontifex in Bulla Jubilæi exigit induſtriam perſonæ, ſive actus perſonales lucraturi Jubilæum, veluti conditionem & diſpoſitionem ipſius ad illud digne & fructuoſe conſequendum.

104. Nec obſtat, quod quis per famulum ſuum poſſit dare eleemoſynam; nam talis hoc ipſo, quod de propriis, adhuc cenſetur moraliter & proprie dare eleemoſynam, licet interveniente miniſterio ſui famuli. Et nota, quod in tali caſu nihil præjudicetur Domino quoad valorem Indulgentiæ, ſi famulus ille ſit conſtitutus in peccato mortali: bene tamen, ſi famulus non det eleemoſynam pauperibus, ſed eam ſibi fraudulenter retineat; quia tunc revera deficeret conditio datæ eleemoſynæ, * ſuppoſito nimirum quod integram eleemoſynam retineret: ſecus credo dicendum, ſi tantummodo partem, quamvis etiam notabilem, dummodo altera pars, quæ pauperibus datur actualiter, adhuc ſit eleemoſyna proportionata ſuo modo reſpectu principalis elargientis: alias enim Dominum ſuum talis famulus exponeret ſaltem periculo non lucrandi Indulgentias, conformiter dicendis in proxima Appendice *Addit. III.* *

105 CONCL. IV. Inſuper ad conſecutionem Jubilæi requiritur, quod opera præſcripta peragantur tempore in Bulla præfixo. Ratio patet ex dictis; quia nimirum nemo lucratur Jubilæum, niſi ſervatis conditionibus, ſub quibus conceditur. Quia igitur in Jubilæis, quæ ob gravem Eccleſiæ neceſſitatem extraordinarie concedi ſolent, communiter habetur inſerta clauſula illa, quod opera præſcripta peragi debeant *prima vel ſecunda hebdomada*, ab Ordinariis Locorum, vel eorum Vicariis &c. indicenda; item quod *Feria quarta, ſexta & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis* jejunium ſervetur. Hinc.

106 Infertur primo, quod, etſi Confeſſio Sabbato ante primam Dominicam juxta praxin ſcientibus, & non contradicentibus Ordinariis, juxta doctrinam Pauli Layman, Caſtropalao, Gobat & Kazenberger peragi queat, quoad reliqua tamen opera non lucretur Jubilæum, qui incipit opera præſcripta facere ante tempus duarum hebdomadarum taliter ab Ordinario indictarum: quia deficit conditio debiti temporis. Lugo *diſp.* 27 *de Sacram. Pœnit. ſect.* 7 *num.* 527. Navarrus *Conſil.* 1 *de Conſtit. num.* 9. & alii.

107 Verum in caſu urgentis periculi (ut puta, ſi quis lethaliter decumbat) & accedente commutatione hujus conditionis in aliud pium opus per Confeſſarium facta, poſſe Jubilæum Romæ jam publicatum obtineri alibi, cenſet Fillinucius *tr.* 8. *de Sacramentis num.* 287. citans pro ſe multos graves Doctores, ſed tacito nomine: ejuſque doctrinam ſecure in praxi obſervari ex cauſa, ſentit Gobat *cit. tr.* 3 *num.* 64. Ratio eſt: quia in Bulla Jubilæorum extraordinariorum expreſſe concedi ſolet, quod Confeſſarius ex cauſa legitimi impedimenti, ratione cujus pœnitentes opera pro lucrando Jubilæo præſcripta vel eorum aliquod præſtare nequeunt, *in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare poſſit, eaque injungere, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout communiter loquuntur Bullæ Pontificiæ Jubilæum

læum extraordinarium indicentes. Ergo poſt publicatum Romæ Jubilæum, pro toto orbe Chriſtiano conceſſum, hoc ipſo Pontifex concedere, atque indulgere cenſetur, quod Confeſſarius circa conſtitutos in articulo mortis poſſit uti facultate commutandi opera, & conditiones præſcriptas, eaque pro lucrando Jubilæo iniungere, quæ ipſi pœnitentes ante obitum ſuum adhuc efficere poterunt. Quod enim maius impedimentum, quam inſtans mortis Articulus? Et quis credat, ab hac largiſſima facultate, circa juſte impeditos Confeſſariis expreſſe conceſſa, voluiſſe Papam, pientiſſimum Patrem, & Paſtorem omnium Fidelium, excludere ſolos agonizantes, eo quod tempus Jubilæi in propria Diœceſi deputatum necdum advenerit?

Additio.

* Profecto P. Franciſcus Van Ranſt, alias in hoc puncto contrarius admittit tamen in ſuo Opuſculo *de Indulg. q. 2. n.* 14. quod, ſi darentur quædam loca, in quibus Jubilæum præ vehementia perſecutionis Hæreticorum, & forſan emergente exinde abſentia Vicarii Apoſtolici publicari nequiret, poſſit nihilominus Jubilæum a Fidelibus ibidem exiſtentibus acquiri ſtatim, ac ad illos pervenerit notitia de publicatione facta Romæ, per viſitationem ſcilicet Eccleſiæ (quæ deputanda eſſet ab Ordinario) commutandam a Confeſſario in aliud quoddam opus pium juxta circumſtantias locorum, & prudentiæ ſuæ arbitrium; quia ibi publicatio, & deſignatio Eccleſiæ ab Ordinario facienda eſt impoſſibilis, nec videtur velle Summus Pontifex hujusmodi Fideles privare hac univerſali Indulgentia poſt publicationem Romanam: cur igitur hæc ipſiſſima voluntas Summi Pontificis non poſſit etiam præſumi quoad infirmos morti quaſi proximos? Idem a fortiori dicendum in caſu, quo quidem in principali loco Diœceſis promulgatio, & Eccleſiarum deſignatio facta iam fuit, non tamen in Parochiis, in quibus ſimiles pericoloſe decumbentes exiſtunt. *

108. Infertur ulterius, quod ille non lucretur Jubilæum, qui aliis diebus, ac in Bulla præſcribuntur, jejunat; ut puta, ſi quis loco jejunii Sabbatini ieiunet Feria quinta: nam talis non peragit jejunium tempore præſcripto, ſicque agit contra formam, niſi forte ex cauſa rationabili interveniat commutatio huius conditionis per Confeſſarium facta in aliud pietatis opus, iuxta proxime dicta.

109. Ubi breviter duo ſunt Confeſſario notandi I. Quod, ſi tempore Jubilæi conceditur Confeſſariis facultas commutandi opera præſcripta, requiratur ad hoc rationabilis cauſa; nempe, quod pœnitentes præ infirmitate, paupertate, neceſſario laboritio, vel alio iuſto impedimento, dicta opera, vel eorum aliquod præſtare nequeant, vel ſaltem non abſque gravi difficultate: ubi Confeſſario id conſolationi eſſe poterit, quod, ſi cauſa commutandi re ipſa foret inſufficiens, bona tamen fide iudicata ſufficiens, id non impediat valorem commutationis; quia in Bulla commutatio remittitur iudicio ipſius Confeſſarii. II. Notandum Confeſſario, quod commutatio illa debeat fieri in alia opera æquivalentia: alioquin enim non foret mera commutatio, ſed partialis diſpenſatio. Layman *cap. 3. de Indulg. num.* 12. Gobat *tr. 3. Quinarii num.* 109. citans alios. Attendendum tamen eſt circa hoc ad ſtatum pœnitentis, eiusque qualitates, & vires: nam commutatio præfata debet fieri iuxta prudens arbitrium Confeſſarii in talia opera, *quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*, prout loqui ſolent Bullæ Jubilæorum. Dicta quippe æqualitas operum non præciſe ſpectanda eſt ex ipſa ſpecifica operis præſtantia, ſeu pœnalitate, ſed ex fine per Pontificem in largitione Jubilæi intento. Unde ægrotis loco ieiunii iniungi poterit vel largitio copioſioris eleemoſynæ, ſi poſſunt, vel aliquarum precum recitatio: ſicut & pauperibus, nullam penitus eleemoſynam dare valentibus, oratio, aut iterata Eccleſiarum viſitatio, & huiusmodi. Atque iſta operum commutatio non ſolum intra ipſam Confeſſionem (prout communiter fieri ſolet, eſtque conſultius) ſed etiam extra eam, niſi aliter in ſuis Bullis Pontifices ſpecialiter reſtringant, poteſt per Confeſſarium a pœnitentibus electum exerceri: dummodo fiat, ſaltem inchoative, intra duas hebdomadas pro Jubilæo deſignatas; prout amplius tradit Gobat *cit. tract. num.* 110 *&* 111 cum aliis.

110 Inſuper non potitur Jubilæo, qui (ceſſante memorata rationabili commutatione) diebus cæteroquin debitis ieiunat prima hebdomada ſemel, & alia hebdomada bis: debent enim omnia tria ieiunia diebus ſtatutis intra unam eandemque hebdomadam peragi, prout requirunt Bullæ Pontificiæ illis verbis: *Ac Feria quarta, ſexta & Sabbato alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis jejunaverit*. Nam dictio illa alternativa, *alterius ex duabus*, ſatis indicat, tria illa ieiunia debere coniungi, ac fieri intra unam eandemque hebdomadam: idque eo magis, quia Pontifex hac intentione ieiunium indicit, ut caro maceretur; ad hunc autem finem plus deſerviunt ieiunia magis iuncta, quam interpolata per integram hebdomadam. Lugo *cit. diſp.* 27. *n.* 105. Gobat *tract.* 3. *Quinarii n.*312 cum aliis, contra Bonacinam *citat. puncto* 5 *n.* 34.

Cæterum, an etiam reliqua opera, pro conſequendo Jubilæo præſcripta, debeant fieri intra unam eandemque hebdomadam, non adeo conveniunt Doctores. Affirmat Lugo *loc. cit. num.* 105. Henriquez, Buſembaum, Sanctarellus, & alii, qui id probare conantur ex verbis Bullæ Jubilæi. Negat Bonacina *cit. punct.* 5. *num.* 34. Diana *part.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 12. & alii, quorum ſententiam eſſe probabiliorem, eo quod verba Bullæ Jubilæi hoc non convincant de aliis, operibus præter tria ieiunia, cenſet Gobat *loc. cit. num.* 72. quamvis prior ſententia utique ſit tutior, ac proin in praxi merito tenenda, & conſulenda.

Additio I.

* Quoad Confeſſionem autem, & Communionem loquendo omnino extra ullum eſt periculum, illas, abſolutis in una ex duabus hebdomadibus reliquis operibus ad Jubilæum requiſitis, peragi poſſe in Dominica immediate ſequenti, uti declaravit ipſemet Summus Pontifex Gregorius XIII. apud la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1417. Imo ſuperaddit P. Schmalzgrueber *lib.* 5 *Decret. tit.* 38 *num.* 157. ſic conſultum eſt facere, ut ita opus ultimum ſit Communio, quæ hoc modo certius diſponit ad Indulgentiam plenariam conſequendam, cum pro tunc ſtatus gratiæ adeſſe ſupponatur. *

Additio II.

* Quod ſi autem ponas caſum, quod quis, reliquis omnibus uſque ad Sacram Communionem peractis, ultima Dominica ob interveniens impedimentum communicare nequeat, puta quia antea inadvertenter aliquid bibit, vel comedit, in tali caſu poterit Confeſſarius Communionem vel in tempus proximum e. g. in proximum diem Lunæ prorogare, vel in aliud opus commutare, uti cum Diana notat Felix Poteſtas *in Examine Confeſſ. n.* 3828. Ponamus autem gravem alium peccatorem, qui Confeſſionem & Communionem non differt uſque in Dominicam ſequentem, ſed potius peragit intra ipſam ſeptimanam, antequam reliqua opera pro Jubilæo præſcripta ex integro abſolvit; talis, ſi poſtmodum ante ultimum præſcriptum opus v. g. ante ieiunium Sabbatinum iterum reincidat in peccatum grave, debet ante hoc ultimum opus adhuc elicere Contritionem perfectam, ſi Jubilæum lucrari intendit: repetita autem Confeſſio, & Communio, etſi pro maiori ſecuritate conſulatur, neutiquam requiritur; quia in Bulla duplex Confeſſio vel Communio ex una parte non exigitur, ex altera vero etiam per perfectam Contritionem quis ſe iterum in ſtatum gratiæ reponere poteſt. *

111. CONCL. V. Opera præſcripta tempore Jubilæi poſſunt impleri in diverſis locis, ut puta viſitando Eccleſias in loco domicilii, & alibi ieiunando, confitendo &c. Ita Lugo, *ubi ſupra num.* 123. Sannig *lib.* 5 *Decret. tit. de Pœnit. & Remiſſ. c.* 2 *num.* 16. & alii. Ratio eſt: tum quia favor Jubilæi non eſt localis, ſed perſonalis: tum quia nullibi in Bullis requiritur identitas loci, ſed duntaxat viſitatio Eccleſiarum deſignatarum, ac devota præſtatio operum præſcriptorum.

112. Infertur proinde, quod, qui tempore promulgati Jubilæi cœpit aliqua opera præſcripta perficere, v.g. viſitando Eccleſias, poſſit in itinere reliqua opera peragere. Inſuper, ſi quis a principio promulgati in ſua patria Jubilæi non erat præſens, ſed primum Feria quinta advenerit, poterit is ieiunio Feria quar-

quarta alibi peracto, vel hoc ex juſta cauſa in aliud pietatis opus per Confeſſarium commutato, reliqua opera in patria proſequi.

113. Quinimo, ſi malit, poterit talis in itinere conſtitutus ſequenti hebdomada jejunium præſcriptum una cum cæteris operibus peragere, haud obſtante, quod tempus Jubilæi in ſua patria jam effluxerit. Ratio eſt: quia in Bulla Jubilæi facultas univerſalis conceditur navigantibus, aut iter agentibus, ut, cum primum ad ſua ſeſe domicilia receperint, poſſint opera præſcripta peragere, ſicque Jubilæum lucrari: atque in hunc finem, ut omnia majori quiete, ac devotione perfici valeant, conceditur eiſdem ſpatium duarum hebdomadarum non minus, ac cæteris.

APPENDIX I.

Ad priorem Quæſtionem, explicans conditiones Jubilæi, ſuperiori Quæſtione enumeratas.

SUMMARIUM.

* *Qualiter ſit inſtituenda viſitatio Eccleſiarum? Addit. I.*
* *Quomodo ibidem ſint perſolvendæ preces? Addit. II.*
* *Qualis danda eleemoſyna? Addit. III.*
* *Quomodo obſervandum Jejunium? Addit. IV.*
* *An ſatisfiat per opera alias debita? Addit. V. VI. & VII.*

Additio I.

* QUÆRES I. Quomodo ſit inſtituenda viſitatio Eccleſiarum in Jubilæo præſcripta? Reſp. I. Viſitatio Eccleſiarum facienda eſt devote, ubi ex D. Thoma 2. 2. *qu.* 182. *art.* 1. nota cum Dominico Viva hic *qu.* 8. *art.* 5. *num.* 3. devotionem requiſitam in eo conſiſtere, quod talis viſitatio ſit ordinata ad cultum DEI; unde, ſi quis præcise viſitaret Eccleſiam ex eo fine, ut ibidem perſonam alterius ſexus adducat ad peccatum carnale, talis viſitatio, niſi peſſimus ille finis adhuc ante ingreſſum in Eccleſiam ſaltem ſub itinere revocetur, non foret ſufficiens, utpote non devota, id eſt, non ordinata ad DEI cultum: cum talis intentio mortaliter peccaminoſa videatur incompoſſibilis cum voluntate colendi DEUM per eum ipſum actum, qui ob peſſimum finem eſt graviter peccaminoſus, ac DEO ſumme abominabilis. Interea per dicta iſta non negatur, quod adhuc viſitatio aliqua poſſit eſſe devota, ſi inſtituatur a gravi peccatore habitualiter in ſuo peccato permanente, modo non ipſamet viſitatio ordinetur ad finem mortaliter malum, ſed potius ad DEI cultum, quæ ordinatio ad cultum Divinum utique etiam in peccatoribus gravibus moraliter bona eſt, ſicque devota. Videatur Viva *loc. cit. num.* 5. Suadetur tamen haud dubie tanquam melius, ut talis quoque peccator gravis conetur ſaltem ante viſitationem elicere contritionem, vel deponere Confeſſionem. Quinimo ſuppoſito, quod viſitatio illa eſſet ultimum opus Jubilæi, idipſum neceſſario requiritur. Cæterum la Croix *hic num.* 1432. putat, non obſtare devotæ viſitationi; ſi eadem inſtituatur curru, vel equo, niſi aliter expreſſe in aliqua Bulla requireretur. Reſp. II. Num in Anno Sancto, in quo præſcribuntur plures Eccleſiæ ſæpius viſitandæ; num (inquam) omnes Eccleſiæ in tali Jubilæo pro viſitatione ſpecificatæ debeant ſimul & ſemel, ſeu uno die abſolvi, vel num una ex præſcriptis Eccleſiis hoc, altera alio die aſſumi queat, non conveniunt inter ſe Doctores. Et quidem affirmativam tenent Filiucius *hic tr.* 1. *cap.* 11. & la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1432. omnino talem viſitationem diebus diverſis modo ſuperius indicato poſſe inſtitui; aſt, niſi ex rationabili cauſa ſimul interveniat aliqua commutatio, ſecurius defenditur negativa cum Navarro, Boſſio, Quarto, & Dominico Viva *de Jubilæo qu.* 8. *art.* 5. *num.* 2. videtur enim primæ ſententiæ obſtare praxis Fidelium, qui eodem die omnes præſcriptas Eccleſias ſimul viſitant; praxis autem, & obſervantia declarant Jus *cap. Cum dilectus, de Conſuetud.* Quinimo Innocentius XII. pro Romano Jubilæo 1700. celebrato apud Dominicum Viva *tr. de Jubilæo*, ad finem *folio apud me* 87. expreſſe declaravit, quod Romæ integra viſitatio præſcriptarum Baſilicarum debeat fieri intra unum diem 24 horas in ſe continentem, computando initium hujus diei, & finem ab una media nocte uſque ad alteram: ergo idem erit ſentiendum, ſi tale Jubilæum altero anno extendatur ad alias terras. Interea tamen, ſi poſt Annum Sanctum alibi conceduntur Jubilæa, attendere oportet Parochos, quantum prudenter fieri poteſt, ne in pagis apud ruſticos pro viſitatione nimium ab invicem diſtantes præſcribant Eccleſias: alias enim præſertim mala tempeſtate multi has viſitationes intermitterent, aut Confeſſarios continuo pro commutatione urgebunt, prout experientia non raro docet, dum frequenter fiunt tales commutationes, & quidem prudenter a Confeſſariis vel in proximiores Eccleſias ſæpius viſitandas, vel etiam in preces, aliave pia opera maxime apud ſenes, debiles, operarios, ac opifices ex labore quotidiano victitantes. Reſp. III. Si poſt Annum Sanctum Romanum ad inſtantiam Nuntiorum, ſeu Epiſcoporum alibi conceditur Jubilæum, ubique pro lucrandis Indulgentiis præſcribuntur viſitationes repetitæ certarum Eccleſiarum, ſolent hæ viſitationes ad minorem numerum reſtringi, ſi fiant cum Proceſſionibus, quam ſi contingerent ſine iſtis. Sic vidi in praxi obſervari præcedenti Jubilæo anno 1700 ubi in aliquibus Diœceſibus una Proceſſio ab aliqua communitate inſtituta æquivalebat tribus, alibi quatuor viſitationibus particularibus, ita, ut loco quindecim viſitationum particularium ſufficerent quatuor, vel quinque, proceſſionaliter inſtitutæ. Et tali modo etiam obſervatur Romæ in Anno Sancto; ubi, cum alias deberent quatuor Eccleſiæ ſpecificatæ viſitari trigeſies, ſi tamen Religioſi Proceſſionem inſtituant, ſufficit tertia, & apud alias Communitates ſtudent uni quintam talis viſitatio, prout colligitur ex Declaratione Clementis X. emanata pro Jubilæo anno 1675. Reſp. IV. In Jubilæis extraordinariis tempore Coronationis Summi Pontificis, aut valde gravis totius Eccleſiæ neceſſitatis concedi ſolitis, ad lucrandas Indulgentias ſufficit unica viſitatio, & quidem unius tantum Eccleſiæ ſaltem extra Urbem Romanam, uti inquit Holzman *tom.* 2. *part.* 5. *tract.* 4. *num.* 647. Et licet Ordinarii communiter pro majori populi commoditate, aut devotione plures Eccleſias ſpecificent, addere tamen ſolent, ut ad minimum ſemel ſaltem una ex ſpecificatis Eccleſiis viſitetur. *

Additio II.

* Quæres II. Qualiter ſint perſolvendæ preces in viſitatione Eccleſiarum requiſitæ? Reſp. I. Preces in Bulla Jubilæi, quando viſitantur Eccleſiæ, requiſitæ debent perſolvi ad mentem Summi Pontificis: non eſt autem neceſſe, ut ſub oratione exprimatur finis Summi Pontificis ſpecifice, ſed ſufficit in genere orare ad eam intentionem, quam requirit Pontifex pro lucrando Jubilæo. Ita cum Boſſio, Sanctarello, Quarto, & Paſqualigo Dominicus Viva hic *q.* 7. *art.* 5. *num.* 6. Ratio eſt: quia per illam intentionem genericam eo ipſo ſaltem implicite oratio dirigitur ad finem a Pontifice intentum. Reſp. II. Si certæ, & ſpecificæ preces in Bulla Jubilæi ſub viſitatione Eccleſiarum non determinantur, tunc equidem Suarez, Henriquez, Bonacina, & alii probabiliſſime cenſent, ſufficere quaſcumque minimas, præſertim, ſi attenta mente perſolvantur; cum adhuc ſalvetur vera perſolutio alicujus orationis: ad in praxi merito conſulenda eſt tanquam ſecurior ſententia Rodriquez, Coninch, & Dominici Viva, requirentium orationem congruam, tanquam medium magis proportionatum ad obtinendum finem a Pontifice intentum. Profecto Doctores teſte P. Kazenberger *tract. de Indulg. p.* 3. *quæſt.* 10. ſuadent communiter, ſi aliud pro recitatione ſub qualiber viſitatione in Bulla non præſcribitur, ut ſaltem ſex Pater, & Ave cum Credo recitentur. Quod ſi quis preces vocales perſolvere nequeat e. g. Mutus, non excluderetur ab Indulgentiis, ſi ſaltem mentales perſolvat, uti apud Holzman *loc. cit. num.* 648. notant Gobat, Viva, & la Croix.

Digitized by Google

Croix. Securiſſimum erit, ſi id e. g. apud mutuam fiat per commutationem Confeſſarii; non enim deſunt Auctores, qui de per ſe loquendo cum Van-Ranſt *de Indulgent. quæſt. 7. num. 20.* negant, ſufficere orationem mentalem. Reſp. III. Preces ſub viſitatione Eccleſiarum faciandæ debent perſolvi cum ea attentione, quæ requiritur ad ſubſtantiam orationis, de qua in Tractatu de Horis Canonicis; unde ſaltem probabili periculo invaliditatis exponit ſuum Jubilæum ille, qui voluntarie, & deliberate ſub his precibus requiſitis mente diſtractus exiſtit per notabilem requiſitæ orationis partem. Porro, ſi quis Eccleſiam, ut has preces perſolvere valeat, amplius ingredi nequeat, puta, dum jam oſtium invenit clauſum, teſtibus Suarez, Lugo, & Diana, ac conformiter jam dictis de Indulgentiis in communi, ſatisfacit orando ad oſtium; quoniam adhuc moraliter cenſetur preces perſolvere in Eccleſia. *

Additio III.

* Quæres III. Qualis ſit danda eleemoſyna, ſi eiuſdem elargitio in Bulla Jubilæi deſideratur, prout requiri ſolet in Jubilæis extraordinariis, quæ tempore Coronationis Pontificis, aut pro ſublevanda extraordinaria neceſſitate Eccleſiæ conceduntur? Reſp. Equidem, ſi non expreſſe aliud inſinuatur in Bulla, quamplures DD. æque deſcendere his, uti præcedentur de precibus ob paritatem rationis; nimirum ſufficere eleemoſynam quamcunque. Interea tamen loquendo in praxi prudenter diſcurrit quoad divites la Croix *lib. 6. part. 2. num. 1427.* ponendo ſequentia vix non in omnibus verba formalia: *Si Bulla nihil determinet, ſufficere eleemoſynam quantumcunque parvam etiam pro quovis divite, docent Diana, Fauſtus, Rodriquez, Leo, & alii. Econtra Navarrus, Cordub. Regin. & Alloza probabiliter volunt, dandam proportionate ad perſonæ facultates. Et licet Bullæ modernæ dicant*, prout unicuique devotio, & charitas ſuggeſſerit: *nihilominus Zech, Pourre, & alii adhuc aiunt ſufficere quantumcunque parvam: ſed alii melius dicunt, ſimul habendam eſſe rationem dictaminis interni plus minusve ſuadentis. Et quia* L. ſi quis, *2.* §. 5. ff. de Dolo *habetur, minima non eſſe conſideranda, recte ſubinfert Dominicus Viva* q. 8. art. *6. quando aliquid committitur arbitrio operantis, non ſufficere quidvis minimum, ſed menſurandum eſſe ſecundum Regulas prudentiæ. Quinimo, ſi in Bulla talis extraordinarii Jubilæi poneretur hæc clauſula*, juxta cuiusvis facultatem: *dives utique deberet plus dare, quam alius.* Ita ille merito loquendus, cum ipſa praxis doceat, quod divites (niſi omnino fuerint Euciones) etiam de facto ſoleant ordinarie, communiter plus dare, quam alii minus habentes, alias ſibi timerent de non lucrando Jubilæo, ſi e.g. tantummodo ad eum finem darent unicum obolum, vel cruciggerum, prout pariter advertit Van-Ranſt *de Indulg. quæſt. 7. num. 24. ac ſeqq.* Porro per pauperes, quibus eleemoſyna danda, poterunt hic etiam merito intelligi egentes neceſſariis ad conſervandum ſtatum: item Eccleſiæ, aliave loca pia vere indigentia luminaribus, ornamentis, ædificiis, ſuſtentatione &c. uti cum Navar. Lug. Sanch. Diana & Bellegambe advertit la Croix *loc. cit. num.* 1429. qui etiam ſuperiori *num.* 1416. ex S. Thoma 2. 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. notat, ſub nomine eleemoſynæ comprehendi poſſe quodcunque ex ſeptem Miſericordiæ operibus corporalibus, e. g. mendicum domi excipere &c. Cæteroquin in Monaſteriis ſolet tali tempore Superior ſubditos monere, ut faciant intentionem, quia nomine Conventus loco eleemoſynæ copioſiorem panem, aliaque ſubminiſtrabit egenis &c. quod idem teſte Van-Ranſt *de Indulgentiis quæſt. 7. nu.* 25. facere poterit Paterfamilias reſpectu uxoris, ac ſuæ familiæ. *

Additio IV.

* Quæres IV. Quomodo ſit obſervandum jejunium, ſi illud requiritur, prout fit in Jubilæis extraordinariis tempore Coronationis novi Pontificis, aut in gravi neceſſitate Eccleſiæ? Reſp. Obſervandum eſſe jejunium eo modo, quem ſingulæ Provinciæ tenent illo tempore quoad alia jejunia: conſequenter nec impedit illud collatiuncula de nocte, nec potus, nec modicum quid ſumptum intra diem. Ita apud la Croix, Sanchez *in Decalogum lib. 4. cap.* 11. & Franciſcus Bellegambe *De Jubilæo part.* 3. *ſect.* 5. *quæſt.* 1. Ratio eſt: quia etiam alias, ſi Eccleſia jejunium præcipit, illud injungit juxta modum in illis Regionibus conſuetum: & hinc in vigiliis Germani comedunt adhuc ova, atque lacticinia, prout utique etiam facere poſſunt tempore Jubilæi. Porro, cum jejunium requiratur tanquam conditio ſine qua non ad id, ſuppoſito, quod Jubilæum illud, in quo præſcribitur, lucrari velint, adſtringuntur etiam illi, qui alias ad ieiunium necdum ſunt obligati, ut pueri, ſenes, itinerantes, ac infirmi, niſi hæc jejunia in aliud opus pium a Confeſſariis commutentur. Quæ tamen ieiunii commutatio in aliud opus pium non debet facile fieri, niſi id obſervari nequeat abſque notabili incommodo, uti contingere poteſt apud valde infirmos, & ex itinere, vel labore notabiliter fatigatus. Ita recte annotat Dominicus Viva hic *quæſt.* 8 *art. ult.* præſertim *num.* 4. qui exinde eodem articulo accurate ſubiungit, quod ſi Jejunium Jubilæi incidat in aliquod Feſtum principale alicuius civitatis, non illico debeat illud commutari in aliud opus pium, v. g. in eleemoſynam, ſed potius ab Epiſcopo transferri ad alium diem hebdomadis non impeditum: nam ſic Eccleſia etiam practicat in aliis ieiuniis, ſi incidant e. g. Vigiliæ in diem Dominicam, aut in aliquod principale Feſtum. Quinimo teſte Van-Ranſt hic *quæſt. 7. num.* 22. Urbanus VIII. ſimile Jubilæum anno 1634. concedens tempore Paſchali etiam ibi conſueta impoſuit jejunia. *

Additio V.

* Quæres V. An, ſi pia opera ſuperius mentionata, quæ pro Jubilæo lucrando iniunguntur, jam ſint alias debita, tales nihilominus ſatisfaciant Bullæ Jubilæi per eadem opera, ſicque per ipſa adhuc obtinere poſſint Indulgentias Jubilæi? Caſus emergentes ſunt varii: puta, poteſt quis eſſe iam aliunde obligatus ad viſitandam Eccleſiam, ut die Dominica audiat Miſſam ibidem, vel poteſt eſſe adſtrictus ad jejunandum vi Voti, aut Præcepti Eccleſiaſtici &c. Quæritur ergo, an nihilominus per ſimilem viſitationem Eccleſiæ, vel ieiunium quis ſatisfaciat Bullæ Jubilæi extraordinarii, & lucretur Indulgentias ibi contentas? Reſp. a potiori loquendo, niſi contraria mens Summi Pontificis in ſpecialibus circumſtantiis deſumatur, talem per mentionata opera aliunde debita ſatisfacere, & lucrari Indulgentias Jubilæi. Ita Sabinus Bononienſis *part.* 2 *tract.* 65 *quæſt.* 29. & la Croix *lib. 6 part.* 2 *num.*1425. ac teſte eodem, communis, præſertim ſub his terminis. Ratio fundamentalis eſt: quia ex una parte potuit ſupremus Chriſti in terris Vicarius Pontifex Indulgentias tales intuitu huius operis alias debiti concedere: quæ enim in hoc implicantia? & ex altera parte, cum non reſtrinxerit expreſſe Bullam ad opera præciſe ſupererogatoria, ſed abſolute conceſſerit cum his operibus, oportet ordinarie mentem eiusdem in cauſa hac favorabili ſic interpretari, quod nimirum dederit eas Indulgentias, ſi allegata opera peragantur, ſive dein eadem alias iam ſint debita, ſive non; nam Beneficium ſupremi Principis patitur largam interpretationem *Leg. Beneficium, ff. de Conſt. Princip.* niſi aliunde ſit ratio reſtringendi, vel ſpecialiter in Reſcripto aliquo veriſimilius conſtet de mente contraria eiusdem. Accedit, quod dum in Jubilæo illo extraordinario iniunguntur ieiunia, iisdem contentus ſit Pontifex ad obtinendas Indulgentias iuxta communem, quamvis dicta ieiunia incidant in quatuor tempora, vel in dies Vigiliarum, vel in Quadrageſimam, ubi alias eſt obligatio ieiunandi, quod utique ſignum eſt, non requiri a Summo Pontifice ordinarie opera ſupererogatoria, ſeu alias indebita. Sic etiam utique cenſetur quis ſufficienter viſitaſſe Eccleſiam ſuam Parochialem, etſi aliunde fuiſſet obligatus eam adire pro eo tempore, puta feſtivo, ad audiendam Miſſam, quæ alibi non amplius celebratur, dummodo in dicta Eccleſia preces ad intentionem Pontificis pro lucrandis Indulgentiis devote perſolvat. Item, ſi tempore Jubilæi incideret tempus Paſchale, poſſit quis per Confeſſionem & Communionem Paſchalem ſatisfacere præcepto Eccleſiaſtico de annua Confeſſione, & Paſchali Communione, & ſimul etiam per hoc ipſum

ipſum opus adimplere conditionem confitendi, & communicandi, pro lucrandis Indulgentiis requiſitam, prout fatetur ipſemet Pater Apollonius Holzman *tract. de Sacrament. Pænit. loc. cit. num.* 661 alias in hoc puncto contrarius; etenim, niſi veroſimilius conſtet de mente contraria Legislatoris, poteſt quis duplici obligationi per unum idemque opus ſatisfacere, e. g. ſi Feſtum S. Matthiæ incideret in Dominicam, foret quidem duplex obligatio audiendi Miſſam (nimirum tam ratione Dominicæ, quam ratione Feſti) cui tamen obligationi duplici ſatisfit per unicam auditionem unius Miſſæ, uti in confirmationem hujus noſtræ ſententiæ adducit P. Franciſcus Van-Ranſt *de Indulg. q.* 7 *n.* 1. *

Additio VI.

* Dices. Non obtinet aliquis Indulgentias Jubilæi per illam eleemoſynam, quam alias elargiri debet ex juſtitia: ergo per opera alias debita non acquiritur Jubilæum. Reſp. enim concedendo anteced. in caſu ſpecificato, & quoad ſimiles obligationes ex juſtitia: nego tamen exinde conſequentiam, & paritatem quoad alios caſus, in quibus non invenitur aliqua ſpecialis ratio. Diſparitas eſt, quod illa ſolutio debiti ex juſtitia tollat rationem eleemoſynæ proprie dictæ, utpote cum datio eleemoſynæ non ſit reſtitutio, ſed potius aliqua gratuita donatio: econtra vero jejunium exhibitum, quia præceptum eſt (idem dic proportionaliter de aliis ſimilibus piis operibus) non tollit rationem jejunii. Unde notanter diximus *a potiori loquendo*, & niſi contrarium *ex ſpecialibus circumſtantiis* colligatur (uti colligitur in materia Juſtitiæ) poſſe in ordine ad Indulgentias Jubilæi obtinendas ſatisfieri per opera aliunde debita, loquendo de operibus, quæ ſunt in enumeratione caſuum comprehenſa. *

Additio VII.

* Urgebis. Si quis aliunde tenetur ex voto ſingulis diebus ad certam intentionem recitare ſeptem *Pater & Ave*; non ſatisfacit pro obtinendo Jubilæo, ſi hanc recitationem applicet præciſe loco precum ad Jubilæum alias requiſitarum: ergo adhuc per opera alias debita non acquiritur Jubilæum. Anteced. probatur a pari; nam ſi tali pœnitenti in Confeſſionali injungerentur pro ſalutari pœnitentia ſeptem *Pater & Ave*, talis non ſatisfaceret præciſe recitando illa ſeptem *Pater & Ave*, ad quæ aliunde vi voti adſtringitur: etenim ſi injungitur certum opus ſub titulo oneroſo, ut exinde quis obtineat certam gratiam, ac beneficium, exinde non ſatisfit per opus aliunde debitum, uti patet in exemplo proxime allato: ergo. Reſp. ad hanc ſatis efficacem inſtantiam diſtinguendo ultimum illatum: non ſatisfit per opus aliunde debitum, ſi ex aliis circumſtantiis veroſimilius conſtet, requiri novum opus ſupererogatorium, conced. ſecus, negatur. Cum itaque Papa non ſolum preces, ſed etiam applicationem ad certum finem præſcribat poſitive in Jubilæo, veroſimilius non videtur eſſe contentus cum illis precibus, quæ jam aliunde, & quidem pro longe alio fine debentur. Unde bene diſtinguendum eſt inter hæc duo, præſcribere perſolutionem certorum operum; & præſcribere applicationem horum operum ad certum finem. Sic Clericis in Sacris conſtitutis præſcribitur quidem perſolutio Horarum Canonicarum, non tamen applicatio harum precum ad certum finem; cum poſſit talis recitans pro ſe, vel pro aliis applicare. Loquendo de Jubilæo *quoad ipſas preces in Eccleſia perſolvendas* non ſolum requiritur perſolutio earum, ſed annectitur etiam applicatio ad certum finem: non autem talis annexio applicationis reperitur in Bulla Conceſſionis Jubilæi circa ſacram Confeſſionem vel Communionem; alias certe ſi in aliqua Dominica Jubilæi incideret ſimul Communio Generalis applicanda pro Defunctis, vel ſi fructum hujus Communionis quis antecedenter jam alteri donaſſet, talis communicans per prædictam Communionem non ſatisfaceret Jubilæo contra communem perſuaſionem Fidelium. Item ſi talis non ſatisfaceret Jubilæo, nec Sacerdos in Miſſa ſatisfaceret, ſi obligaretur alteri integram hanc Miſſam ex ſtipendio applicare, & tamen per illam Communionem, qua in dicta Miſſa ſumit Sacrum Corpus Chriſti, vellet lucrari Jubilæum. *

QUÆSTIO X.

De Facultate abſolvendi a reſervatis & commutandi Vota tempore Jubilæi. Item quoties quis hac facultate frui queat?

SUMMARIUM.

114 *Tempore Jubilæi ſolet Confeſſariis concedi poteſtas abſolvendi a reſervatis.*
115 *Et commutandi vota.*
* *An quilibet Confeſſarius ab Epiſcopo approbatus poſſit hanc duplicem poteſtatem exercere etiam erga Moniales, & Regulares, ſi tali confiteantur? Additio I. & II.*
116 *Jubilæum non poſſe bis obtineri, eſt probabilius.*
117 *Nec etiam in duobus locis.*
118 *Quamvis non deſint oppoſitum tenentes.*
* *An poſſit quis virtute Jubilæi bis abſolvi?*
119 *Valida eſt abſolutio a reſervatis, obtenta in Jubilæo ab habente animum adimplendi opera præſcripta, licet poſtea hæc non peragat.*
120 *Secus, ſi non habuiſſent animum ea implendi.*
121 *Utrum abſolutus a reſervatis peccet mortaliter, ſi poſtea non præſtet opera Jubilæi?*
122 *Virtute Jubilæi poteſt quis abſolvi a reſervatis oblitis, eo jam peracto, cum Additione.*
123 *Hoc ipſum tenent aliqui de commutatione votorum.*
124 *Alii vero negant.*
* *Qualia vota in Jubilæo excipiantur?*
125 *Probabilius eſt, in Jubilæo concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi, niſi excipiatur.*
126 *Idque probatur multipliciter.*
127 *Et confirmatur.*
128 *Solvitur ratio oppoſitæ ſententiæ.*
129 *Reſpondetur ad Declarationes SS. Pontificum.*
* *Item ad aliquod Decretum.*
130 *Excepta Hæreſi non cenſentur excepti caſus Hæreſim ſapientes.*
* *Quidnam proſit opinionum probabilitas ad obtinendos favores Jubilæi?*

114. PRo majori intelligentia ſequentium eſt notandum, quod tempore Jubilæi præter Indulgentias plenarias, omnibus Fidelibus opera præſcripta rite peragentibus conceſſas, duplex communiter poteſtas reſpectu eorum concedi ſoleat Confeſſariis, quos ipſi ex approbatis ab Ordinariis locorum elegerint. Prima eſt, quod hi poſſint eos pro ea vice, & in foro conſcientiæ tantum, abſolvere ab omnibus cenſuris, & peccatis, quamvis notoriis, etiam reſervatis tum a locorum Ordinariis, tum a Summo Pontifice, ac etiam contentis in Bulla Cœnæ Domini: dummodo non ſint publice denuntiati, incidiſſe in aliquam ſententiam ſeu cenſuram excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti; nam tales expreſſe in Bulla excipiuntur, niſi intra tempus celebrationis Jubilæi ſatisfecerint, ſuppoſito tamen; quod ſatisfacere poſſint; alias enim ſufficeret cautio etiam juratoria reſpectu talium. Solet quoque interdum expreſſe excipi crimen hæreſis, ut videre eſt in Jubilæo Innocentii X. anno 1648. die 21. Martii publicato quod Gobat circa initium *Tract.* 3. *Quinarii*.

115. Altera facultas conceſſa Confeſſariis, eſt, quod poſſint quæcunque vota ipſorum (Religionis, & Caſtitatis exceptis, atque juxta Franciſcum Van-Ranſt *de Indulg. quæſt.* 11. *num.* 3. illis quoque demptis, quæ immediate tendunt in favorem tertii, ſi ab eodem fuerint acceptata) in alia pia, & ſalutaria opera commutare. Ubi nomine *Caſtitatis* intelligitur Caſtitas perpetua, & integra, ut in ſimili dictum eſt ſupra *Tract.* 6. *diſt.* 3. *num.* 45. & 46. Non tamen ſolet concedi ordinarie ulla facultas diſpenſandi ſuper aliqua Irregularitate quomodocunque contracta, prout amplius ex verbis Bullæ cujuslibet Jubilæi patere poterit.

Additio I.

* Porro, utrum illa duplex poteſtas commutandi vota, & ab omnibus ſimul peccatis, atque cenſuris abſolvendi, Confeſſariis quibuscunque, *a locorum Ordinariis in genere approbatis*, tempore Jubilæi conceſſa, ſe in tantum extendat, ut quoscunque accedentes, & Jubilæum lucrari intendentes, non ſolum Sæculares, verum quoque Regulares exemptos, atque Moniales, etiam absque prævia licentia, aut deputatione ſpeciali, reſpectu dictarum perſonarum exercere valeant, major eſt difficultas. Ubi *quoad Moniales* communis DD. contra Kerchove, Franciſcum Van-Ranſt, & Montalvum reſpondent negative, eo quod Confeſſarius approbatus in genere ab Ordinario loci, non cenſeatur approbatus ſpecifice & relate ad Moniales; ſicut a pari juxta Clementem X. approbatus pro audiendis Confeſſionibus Monialium unius Monaſterii, minime cenſetur approbatus ſine legitima licentia pro Monialibus alterius Monaſterii, nec Confeſſarius ex ſua gravi ratione præciſe approbatus pro viris, cenſetur approbatus pro fæminis, uti recte notant Matthæucius *verſ. Officialis quoad Moniales num. 50. ac 51.* Dominicus Viva *tract. de Jubilæo quæſt. 9 art. 2* Felix Poteſtas *in ſuo Examine tom. 1. n. 1444. ac ſeqq.* & Lantuſca *in Theatro Regularium, verſ. Jubilæum num. 2* ubi etiam hic ultimus adducit aliquam Declarationem Cardinalium Congregationis Epiſcoporum, & Regularium. Oportet tamen, ut illi Superiores, quibus alias de jure competit deputare Confeſſarios pro Monialibus, in hoc puncto tempore Jubilæi non ſint parci, etiam plures, ſi deſiderentur, ex ordine deputando Confeſſarios extraordinarios pro pleniſſima earum ſatisfactione ſpirituali, uti recte advertit Lantuſca *loc. cit.* adducens deſuper *num. 1* aliquod Decretum Cardinalium, editum anno 1634. 24. Martii. *

Additio II.

* Quoad Viros autem *Regulares exemptos*, utrum poteſtas abſolvendi *paſſive loquendo*, etiam erga eosdem tempore Jubilæi exerceri queat, ita, ut a quocunque extraneo Regulari vel Sæculari Confeſſario (dummodo a locorum Ordinario fuerit approbatus in genere) ab omnibus peccatis, atque cenſuris tempore Jubilæi abſolvi queant, acriter inter Doctores certatur; ubi Kerchove in Statuta Generalia *cap. 6. § 22. num. 109.* cum pluribus aliis defendit affirmativam, idque etiam citra licentiam, & aſſenſum Superioris, aſſerens pro ſe aliquam Declarationem Gregorii XIII. editam *die 19. Decembris anno 1581.* Econtra Dominicus Viva *tract. de Jubilæo qu. 9.* cum aliis, propugnat negativam, ſi ſit ſermo de Confeſſariis NB. *extra illam Religionem &c.* addens, ita vivæ vocis oraculo declaraſſe ipſummet Gregorium XIII. tempore poſteriori, nimirum *die 24. Octobris anni 1584.* uti refertur in Compendio Regularium S. J. *verſ. Gratiarum Uſus*, putoque hanc ſententiam ſaltem procedere in illis Regionibus, aut Provinciis, in quibus alias ſingulariter eſt interdictum confiteri extra Ordinem ſub nullitate actus: nam tunc aliquis Confeſſarius extraneus, ſeu extra illam Religionem non cenſetur e quaſi Ordinario reſpectu ſui ſubditi (nimirum a Provinciali in ſubditos ſuæ jurisdictioni ſubjectos habente quaſi Poteſtatem Epiſcopalem) approbatus. Confirmatur a pari: juxta multos ex Adverſariis approbatus ab Ordinario loci generice non poteſt absque ſpeciali licentia tempore Jubilæi excipere Confeſſiones Monialium, idque ideo, quia alias approbatus in genere non cenſetur approbatus in ſpecie pro Monialibus, ſed etiam approbatus alias a loci Ordinario in genere, non cenſetur approbatus in ſpecie pro Religioſis exemptis, ſi Superior major eorum, habens in ipſos, & eorum Monaſteria poteſtatem quaſi Epiſcopalem, expreſſe contradicat: ergo. Et hinc noviſſime noſter Thomas Montalvus in ſua Gloſſa fundamentali anno 1740. Matriti edita, *tom. 1. cap. 16. art. 5. num. 21.* bene advertit, de Monialibus, & ſupra memoratis Regularibus exemptis quoad Jubilæum debere pariformiter diſcurri, nimirum utrobique affirmative, aut utrobique negative. His de poteſtate commutandi vota & abſolvendi a peccatis atque Cenſuris tempore Jubilæi prænotatis, pro ſolutione ulteriorum dubiorum circa materiam præſentis Quæſtionis occurrentium, ſit *

116\. CONCL. I. Probabilius eſt, quod Jubilæum ad duas hebdomadas extenſum non poſſit bis obtineri; ac proinde, qui intuitu ejus abſolutus eſt a reſervatis hebdomada priori, non poſſit denuo hebdomada ſequenti reiteratis operibus abſolvi a reſervatis, in quæ noviter incidit. Ita Lugo *diſp. 27. de Sacrament. Pœnitent. num. 121.* citans Suarez, Sanchez, & alios. Filliucius *num. 261* aſſerens, ita fuiſſe declaratum a Sacra Congregatione Concilii, anno 1620. & rurſus *num. 278.* ubi refert, ita reſpondiſſe Clementem VIII. ac noviſſime Sannig. *loc. cit. num. 55.* Fundatur hæc ſententia præter allatas jam declarationes in eo: quia Indulgentia tantum valet, quantum ſonat Bulla; atqui Bullæ Jubilæorum utuntur clauſula disjunctiva: *Qui prima, vel ſecunda hebdomada*, & infra: *Alterius ex duabus hebdomadis*; ergo non niſi disjunctive poterit Jubilæum obtineri prima, vel ſecunda hebdomada, & conſequenter non bis, ſeu copulative in utraque.

117\. Atque hinc ulterius infertur, quod, ſi quis in uno loco, v. g. Salisburgi, lucratus eſt Jubilæum, ibi prius publicatum, & poſtea veniat Friſingam, ubi ſerius idem Jubilæum publicatur, non poſſit ſecundo idem Jubilæum lucrari, & abſolvi a reſervatis; quia, licet locus ſit diverſus, Jubilæum tamen eſt idem. Lugo *loc. cit. num. 121.*

118\. Additur notanter in Concluſione, *probabilius eſt*, quia non deſunt Doctores, qui affirmant, poſſe Jubilæum ſæpius, atque in utraque hebdomada obtineri, ſi opera præſcripta repetantur, eo quod Beneficium Principis ſit lariſſime interpretandum, quando non tendit in præjudicium tertii. Henriquez *lib. 7. de Indulgent. cap. 21. num. 5.* & noviſſime Gobat *Tract. 3. Quinarii num. 92. & ſeqq.* citans plures alios, ac proinde *num. 256.* inferens, quod prima hebdomada abſolutus a cenſuris, ſi reincidat in illas, poſſit ſecunda hebdomada denuo abſolvi repetitis operibus: quorum ſententiam Lugo *cit. num. 122.* probabilem cenſet, etſi noſtram appellet probabiliorem.

Additio.

* Ex qua ultima doctrina etiam Sanchez apud la Croix *lib. 6. part. 2, num. 1450.* deducit, multo magis, & a fortiori quempiam ſæpius a peccatis reſervatis ſeu cenſuris abſolvi poſſe intra ſpatium unius, nimirum illius ſeptimanæ, qua quis peragit opera ratione Jubilæi præſcripta; atque hanc ſententiam valde favorabilem ſaltem procedere putant usque ad illud tempus, quo quis ultimum opus in Jubilæo præſcriptum complevit. Quinimo Cardinalis de Lugo, & Caſtropalao idem reſpectu unius ſeptimanæ defendunt, etiamſi primis diebus illius ſeptimanæ quis jam abſolviſſet omnia opera pro Jubilæo præſcripta, quia (inquiunt) pro favoribus Jubilæi acquirendis admiſſus videtur cuilibet aſſignata una tota ſeptimana: quoniam Bulla Jubilæi abſolute concedit favorem Jubilæi opera præſcripta peragentibus una ex deſignatis ſeptimanis. Altera autem verba: *pro hac vice tantum abſolvat &c.* ſi in aliqua Bulla Jubilæi reperiantur, non videntur referri *ad actum abſolvendi*, quaſi nimirum quis unica tantum vice abſolvi poſſet a cenſuris, & caſibus reſervatis, ſed *ad tempus Jubilæi*, nimirum, quod ſimilis poteſtas abſolvendi e cenſuris, & peccatis tantum duret tempore Jubilæi, non autem ultra.

At dices, apud Filliucium reperiri contrariam huic ſententiæ Declarationem S. Congregationis, volentis ſemel tantum acquiri poſſe Indulgentiam per Jubilæum conceſſam, & NB. ſemel tantum quempiam poſſe a reſervatis abſolvi. Reſpondent ad hanc Declarationem Gobat, & Diana apud Dominicum Viva *tract. de Jubilæo quæſt. 6. articul. ult. prope finem*, non conſtare authentice de eadem. Ego vero (ut verum ingenue fatear) in reverentiam hujus Declarationis, quæ pariter allegatur a Van-Ranſt *loc. cit. quæſt. 5. num. 15.* & cui accedunt alia gravia fundamenta apud Viva *loc. cit.* videnda, vix amplius auderem, ſuppoſito, quod quis intra illam ſeptimanam jam fuerit *complete* Jubilæum lucratus, & primum poſtea

con-

Digitized by Google

committeret de novo caſum reſervatum, practicare ſententiam Cardinalis de Lugo, ac Caſtropalai, niſi aliunde doceat, hanc Declarationem, cujus valorem, ac ſubſtantiam alii graves DD. pro viribus defendunt, non eſſe authenticam. *

519. CONCL. II. Valida eſt abſolutio illius, qui animo adimplendi omnia requiſita pro lucrando Jubilæo, die *Lunæ* alterius hebdomadæ confeſſus eſt peccata reſervata, & ab eis, atque annexis cenſuris, etiam Papæ reſervatis, obtinuit abſolutionem pro Foro conſcientiæ, licet poſtmodum opera præſcripta implere negligat. Ita Zerola *part.* 2 *Praxis Epiſcopalis*, *verſ. Abſolutio quæſt.* 51. Lugo *diſp.* 20. *de Sacrament. Pœnitent. num.* 500. Sanchez *lib.* 4 *in Decalog. cap.* 54 *num.* 42 Bonacina *diſp.* 5 *de Sacrament. Pœnit. quæſt.* 7 *punct.* 5 §. 5 *num.* 16. citans inſuper Suarez, Vaſquez, & alios: quamvis nonnulli velint, in tali caſu cenſuras, earumque reſervationem redire. Ratio Concluſionis eſt: quia abſolutio ejusmodi fuit data omnino abſolute, non autem ſub conditione de futuro, ergo ſemel habita ſimpliciter tenet. Accedit, quod pœnitens cum intentione peragendi omnia requiſita confeſſus, rite fuerit diſpoſitus pro recipienda abſolutione ab omnibus peccatis, & cenſuris etiam reſervatis virtute Jubilæi, quod lucrari vere intendebat; nam in ordine ad iſtud obtinendum Papa conceſſit facultatem abſolvendi a reſervatis.

520. Additur notanter, *qui animo adimplendi omnia &c.* nam deficiente intentione adimplendi opera ad Jubilæum requiſita ex parte confitentis, deficit quoque facultas abſolvendi a reſervatis ex parte Confeſſarii, cum ipſam Pontifex ſolum conceſſerit in ordine ad conſequendum Jubilæum, ac proinde defectu poteſtatis abſolutio illa nunquam fuerit valida. Lugo, Bonacina, *ubi ſupra*, cum aliis.

521. Variant autem Doctores, utrum in priori caſu pœnitens graviter peccet, ſi, poſtquam tempore Jubilæi obtinuit abſolutionem a reſervatis, mutato animo non præſtet opera præſcripta, ſicque Jubilæum lucrari negligat. Et quidem Suarez *diſp.* 32 *de Pœnitent. ſect.* 4 n. 5 arbitratur, talem graviter peccaturum. Econtra Sanchez *loc. cit. n.* 54 Lugo, Bonacina, *ubi ſupra*, Gobat *cit. tract.* 3 *n.* 262 & alii, probabilius eſſe cenſent, talem non peccaturum mortaliter: nam, ex quo bona fide petiit, & accepit abſolutionem a reſervatis, non apparet ſufficiens fundamentum inducendi obligationem ſub mortali ad præſtanda cætera opera; cum nulli gravem injuriam inferat, ſibique potiſſimum noceat non lucrando Jubilæum: ad quod nulla lege ſub mortali obligatur.

522 CONCL. III. Qui confeſſus eſt tempore Jubilæi animo illud lucrandi, atque ex oblivione omiſit confiteri peccatum reſervatum, poteſt peracto Jubilæo ejus abſolutionem obtinere a ſimplici Confeſſario. Ita Lugo *cit. diſp.* 20 *num.* 99 Filliucius *tract.* 8 *cap.* 10 *de Jubilæo num.* 279 Sanchez *loc. cit. n.* 17 Suarez, & alii. Ratio eſt: quia per abſolutionem tempore Jubilæi generaliter, & abſolute datam jam cenſetur ablata reſervatio pro oblitis: & conſequenter poſtea ab his poteſt abſolvere ſimplex Confeſſarius.

Additio.

* Quod practice loquendo bene obſervari debet a Confeſſariis, alias extra Jubilæum non præditis facultate abſolvendi a Caſibus reſervatis Papalibus, vel Epiſcopalibus, ſi (maxime in Confeſſionibus generalibus, præſertim brevi poſt aliquod Jubilæum) ipſis ſimilia reſervata peccata a Pœnitentibus ſuis afferuntur, interrogando ex tunc eoſdem, an forſan dicta peccata non jam ante Jubilæum commiſerint, ac ibidem illa ex oblivione in Confeſſione tempore Jubilæi facta omiſerint? nam dato hoc ſuppoſito poſſent adhuc ſimiles Pœnitentes a talibus Confeſſariis abſolvi. *

523. Id ipſum autem, quod ante de abſolutione dictum fuit, non pauci Doctores cum Sanchez *lib.* 8 *diſp.* 14 & Diana *part.* 5 *tract.* 12 *reſol.* 40 extendunt etiam ad commutationem votorum, ita ut ille, qui præſtitit opera pro conſequendo Jubilæo præſcripta, poſſit tranſacto etiam tempore Jubilæi votorum antea factorum commutationem petere, atque obtinere a quovis Confeſſario. Ratio eſſe poteſt: quia, qui ſemel lucratus eſt Jubilæum, acquiſivit jus ad obtinendas omnes gratias Jubilæi, etiam pro tempore ſequenti, ſi eas pro tunc petere fuit oblitus; & conſequenter, ſicut poſtea poteſt obtinere abſolutionem a reſervatis, ita & commutationem votorum. Ita Sanchez *lib.* 4 *in Decalog. cap.* 54 *num* 39 Leſſius *lib.* 2 *de Juſt. & Jur. cap.* 40 *num.* 109 Gobat *loc. cit. num.* 243 citans plures alios.

524. Fatendum tamen, quod Suarez *lib.* 6 *de Voto cap.* 16. *num.* 14 & Bonacina *diſp.* 4 *in Decalogum quæſt.* 2 *punct.* 7 §. 3 *n.* 14 & quidam alii negent, commutationem votorum fieri poſſe poſt peractum tempus Jubilæi, niſi hæc pro tunc jam fuerit inchoata, ſicque perpetua juriſdictio delegata Confeſſarii, dicendo v. g. *Commuto tua vota in ea opera, quæ poſtmodum ero deſignaturus.* Alioquin enim (inquiunt) tranſacto tempore Jubilæi, exſpirat juriſdictio Confeſſarii; neque enim eſt paritas inter abſolutionem a reſervatis, & commutationem votorum: nam illa jam abſolute, & ſine aliqua conditione facta fuit ipſo tempore Jubilæi, non ſic commutatio votorum, niſi in caſu jam excepto. Videantur dicta *n.* 109 prope finem.

Additio.

* Porro, cum in poteſtate commutandi Vota, tempore Jubilæi conceſſa, excipiantur Vota perpetuæ Caſtitatis, & Religionis, videndum in materia de Votis *tract.* 6 *diſt.* 3 *quæſt.* 3 *ac* 4 *cum Appendice*, quænam proprie cenſeantur Vota perpetuæ Caſtitatis, & Religionis: nam, ſi non ſint proprie talia, ita, ut in ipſis etiam Religioſi Mendicantes extra Jubilæum virtute ſuorum Privilegiorum diſpenſare valeant, pariter eadem Vota alii Confeſſarii, alias non privilegiati commutare poſſunt in Jubilæo illo in quo generaliter conceditur poteſtas commutandi Vota, exceptis Religionis, & perpetuæ Caſtitatis &c. Subjungunt Dominicus Viva *de Jubilæo quæſt.* 12 *art.* 2 *num.* 7 *ac* 8 & la Croix *lib.* 6 *part.* 2 *num.* 1462 poſſe commutari Vota perpetuæ Caſtitatis ab impuberibus emiſſa, non obſtante, quod in Bulla Jubilæi excipiantur Vota perpetuæ Caſtitatis. Ratio ipſorum eſt: quia impuberes præſumuntur non perpendiſſe ſufficienter matura deliberatione ſtatum perpetuum Caſtitatis; hincque eorum Vota non comprehendi ſub reſervatione Bullæ. Profecto impuberes juxta *cap. Atteſtationes*, *de Deſponſat. impub.* nequeunt eligere Matrimonium; quia in ea ætate non præſumuntur, (quamvis cæteroquin ſuo modo poſt ſeptennium jam capaces rationis) deliberatione NB. ſufficienter mature perpendere ſtatum perpetuum tam gravis obligationis.

525 CONCL. IV. Quando in Bulla Jubilæi datur Confeſſariis facultas abſolvendi pro Foro conſcientiæ ab omnibus cenſuris, & peccatis, *quantumvis gravibus & enormibus, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi ſolitis, & aliàs . . . . quomodocumque reſervatis*: probabilius eſt, etiam concedi facultatem abſolvendi ab Hæreſi, haec expreſſe excipiatur. Ita Filliucius *cit. tract.* 8 *cap.* 10 *num.* 265 aſſerens, ita fuiſſe reſponſum in Sacra Pœnitentiaria 1617 occaſione Jubilæi tunc promulgati. Zerola *part.* 2 *Praxis Epiſcop. verſ. Abſolutio quæſt.* 8 *concl.* 4 citans Sotum *diſt.* 22 *quæſt.* 2 *art.* 3 Corduba *in Summ. quæſt.* 8 Fagundez, Lugo, Azorius, pluresque alii, ac noviſſime Gobat *cit. tract.* 3 *Quinarii num.* 248 *& ibi in Appendicula*, quamvis etiam multi teneant oppoſitum, ut videre eſt apud Barboſam *part.* 2 *de Officio & Poteſtate Epiſcoporum alleg.* 40 *n.* 31.

526 Ratio Concluſionis eſt: quia verba generalia generaliter ſunt intelligenda, ſimulque negari nequit, quin Hæreſis connumeretur inter caſus Bullæ Cœnæ Domini. Deinde causa motiva, ob quam Pontifex per Bullam Jubilæi ſolet Confeſſariis concedere ampliſſimam illam facultatem abſolvendi, ſolet aſſignari iſta; quia videlicet Sanctiſſimus Dominus Papa *cupit omnes Chriſti Fideles participes fieri hujus pretioſiſſimi Theſauri*, ſeu Jubilæi: atqui etiam lapſus in Hæreſin, & de hac vero pœnitens, & contritus pertinet ad Chriſti Fideles: cur igitur is ſolus de mente Pontificis non poterit particeps fieri tanti Theſauri, niſi expreſſe excipiatur? Notum quippe eſt, quod beneficium Principis, nulli tertio præjudi-

cans, ſit largiſſime interpretandum, ut *c. Olim*, de *Verb. ſignif.* & quod favores ſint ampliandi, non reſtringendi, iuxta *Reg.* 15. *Juris in* 6. cum ſimilibus.

127. Accedit, quod, ſi Papa a tam generali & favorabili conceſſione velit eſſe exceptum crimen Hæreſis, ſoleat illud expreſſe excipere prout ſæpius factum eſſe oſtendit Gobat, *ubi ſupra*; ergo, quando ille expreſſe, non excipit, cenſetur per verba tam generalia, atque iotum Jubilæi, velle dare Confeſſariis poteſtatem abſolvendi etiam a crimine Hæreſis pro Foro Conſcientiæ, *arg. c. Quia circa de Privileg.* ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepiſſe*, ſicut iam fecerant alii Pontifices, quando hoc primum voluerunt eſſe exceptum.

128. Nec obſtat ratio Doctorum oppoſitæ ſententiæ, ſeſe fundantium in gravitate, & rigoroſa reſervatione Hæreſis: unde (inquiunt) hoc crimen non venit in generali conceſſione abſolvendi, cum ſit ſpeciali nota dignum, iuxta Reg. 81. *Juris in* 6. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus*. Nam contra eſt: quia, licet ſit opinio multorum Doctorum, non venire in generali conceſſione Caſuum Bullæ Cœnæ crimen Hæreſis, propter eius enormitatem, tamen in nullo iure probatur, & alioquin Viri etiam doctiſſimi contrarium ſentiunt, quod & in uſum, & praxin deducitur Romæ in ſacra Pœnitentiaria, ut inquit Filliucius *loc. cit.* atque intrepide, ſingulariter a Confeſſariis Septentrionalibus, ubi impune graſſantur Hæreſes, in uſum deduci poſſe, notat Gobar *cit. num.* 249. *circa finem*. Accedit, quod ſi vera eſſet oppoſita ſententia, non niſi ſuperflue, & nugatorie quidam Pontifices expreſſe crimen Hæreſis excepiſſent, utpote quod per ſe, & aliunde iam fuiſſet ſufficienter exceptum.

129. Afferuntur quidem in favorem oppoſitæ ſententiæ nonnullæ Declarationes SS. Pontificum, uti videre eſt apud Barboſam *cit. num.* 31. Verum reſpondet Diana *part.* 1. *tract.* 5. *reſolut.* 1. poſt Fagundez quod de illis non conſtet authentice. Certe reſponſio Sac. Pœnitentiariæ, per Filliucium adducta, ſtat in oppoſitum. Quod ſi revera tales Declarationes Pontificiæ emanarint, non erit locus dandus noſtræ ſententiæ: niſi dici poſſit, quod dictæ Declarationes emanarint a Pontificibus circa proprias ſuas Bullas; aut, quod ipſæ reſtringantur intra limites Hiſpaniæ, aliorumque locorum, ubi viget Officium S. Inquiſitionis, ad cuius inſtantiam dictæ Declarationes emanarunt ut patet ex verbis Decreti a Diana *ubi ſupra* relati.

Additio.

* Oppones Decretum S. Congregationis ſub Alexandro VII. 15. Maii anno 1656. editum ſequentis tenoris: *Cum crimen hæreſis præ cæteris graviſſimum ſpeciali nota dignum ſit, decrevit facultatem abſolvendi ab hæreſi NB. in Jubilæis, vel aliis ſimilibus Conceſſionibus non cenſeri comprehenſam, niſi præciſis verbis concedatur facultas abſolvendi ab hæreſi*. Reſp. ad hunc textum, qui etiam pro fundamento in Jure Canonico *lib.* 5. *decr. tit.* 7. §. 8. *num.* 400. adducitur, eundem eſſe intelligendum quoad loca, ubi hæreſes ſunt rariores, ac viget Officium Inquiſitionis; non autem, ubi eæ impunite graſſantur, uti in Germania. Et ita etiam noviſſime reſolvit Van Reoſt *in ſuo Opuſculo de Jubilæo, Romæ impreſſo, & Benedicto XIII. Summo Pontifici dedicato, & a Reverendiſſimo Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici approbato*, *q.* 10. *n.* 4. *

130 His addendum cum Diana *part.* 4 *reſol.* 140. Gobat *loc. cit. num.* 250. & aliis, quod, licet quandoque in Bullis Jubilæi expreſſe excipiatur Hæreſis a generali facultate abſolvendi, non idcirco cenſeantur excepti alii caſus hæreſim ſapientes: ut eſt lectio, ac retentio librorum hæreticorum una cum cæteris caſibus in primo Articulo Bullæ Cœnæ contentis; nam talia delicta non poſſunt cum verborum proprietate dici hæreſis.

Additio.

* Quæres. Quid proſit opinionum probabilitas ad lucrandas Indulgentias, vel favores Jubilæi? Ubi nota, quod favores Jubilæo annexi dicantur *electio Confeſſarii, poteſtas abſolvendi a reſervatis, vel commutandi Vota &c.* qui favores expreſſe in Jubilæis extraordinariis, quin & in ordinariis Anni Sancti quoad poteſtatem abſolvendi, & commutandi concedi ſolent, prout patet ex Bulla Clementis X. annectenda in Appendice poſt hanc Quæſtionem. Hoc prænotato, ut quæſitum iſtud magis capiatur, ponuntur exempla in his Quæſtionibus iam comprehenſa, e. g. diſceptatur inter Doctores, num Anno Sancto ſint revocatæ Indulgentiæ partiales, vel non? Item, num obtineantur Indulgentiæ Jubilæi, nec ne, ſi parum quid ex operibus iniunctis intermittatur? Pariformiter controverti poteſt inter Doctores loquendo de favoribus Jubilæi, num ſub poteſtate abſolvendi, & commutandi tempore Jubilæi conceſſa hoc, vel illud in ſpecie comprehendatur, nec ne &c. Poſito ergo, quod ego veriſimilius iudicem, non revocari Anno Sancto Indulgentias partiales, vel valere eaſdem, etſi parum quidpiam ex operibus iniunctis intermittam, aut loquendo de favoribus Jubilæi, comprehendi ſub facultate abſolvendi, vel commutandi etiam licentiam circa caſum inter DD. controverſum, ſicque abſolvam, vel commutem, In his, & ſimilibus caſibus quæritur, quid mihi proſit iudicium meum ex ſimilibus probabiliſſimis fundamentis firmatum poſito, quod a parte rei Indulgentiæ partiales æque ac plenariæ a Papa Anno Sancto eſſent revocatæ, aut Pontifex etiam ob intermiſſionem levem operum iniunctorum non concederet Indulgentias, vel nollet ſub poteſtate abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ comprehendere hæreſin? Ad quod

Reſp. I. Opinionum probabilitas in ordine ad Indulgentias Jubilæi, vel etiam alias in tantum prodeſt, ut is, qui juxta eandem operatur, non incurrat notam temeritatis, & conſequenter nec excommunicationem, aliaſve pœnas Eccleſiaſticas latas in illos, qui falſas Indulgentias ſpargunt, & defendunt tanquam veras, alioſque ad eas inducunt. Ita communis, & ratio eſt: quia hæ pœnæ ſolummodo feruntur in illos, qui *ſcienter* Indulgentias falſas iactant tanquam veras: tales autem, quibus ex valde gravi fundamento Indulgentiæ apparent veræ, non habent ſcientiam de falſitate earum: ergo.

Reſp. II. Non deſunt aliqui AA. qui cum Amico *tom. 8 D.* 21. *a num.* 47 & Dominico Viva *de Jubilæo q.* 3 *art.* 1. defendunt, opinionum probabilitatem conferre etiam ad obtinendas ipſas Indulgentias, ita, ut ſi forſan ſequendo talem opinionem probabilem error contingeret, ipſemet Pontifex hunc errorem ſuppleret, adhuc eo non obſtante ex theſauro Eccleſiæ concedendo Indulgentias: aſt communior Doctorum eſt contraria, ſemper ſibi perſuadens, Pontificem non alligaſſe valorem Indulgentiarum opinioni eaſdem lucrantium, ſed ſuæ voluntati, & certis præfixis conditionibus; nam iuxta commune: *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant:* id eſt (uti loquitur D. Thomas) quantum ſonant arbitrio eas impertientis, & ad certas conditiones adſtringentis, quas concedens judicat affigendas, non vero quas lucraturus probabiliter putat attendendas.

Reſp. III. Loquendo de aliis favoribus Jubilæi tribuentibus Confeſſario facultatem abſolvendi, & Vota commutandi reſpectu eorum, qui Jubilæum lucrari intendunt, opinio probabilis, ſaltem ſi ſit æque probabilis, vel omnino probabilior altera, in tantum prodeſt, ut attendendo præſertim ad principia reflexa, moraliter certo juriſdictionem tribuat tales favores exhibendi. Ita Viva *loc. cit. art.* 2 & la Croix *lib.* 6 *part.* 2 *num.* 1445 ac teſte ipſo communis. Ratio eſt: quia in Sacramento Pœnitentiæ error communis ius tribuit, quatenus Eccleſia ad evitanda multa incommoda, & præjudicia ſupplet in eo caſu defectum iuriſdictionis, eo ipſo tribuendo eam, quando prudenter iudicatur adeſſe, prout fuſius ſolide probat Dominicus Viva *loc. cit.* *

AP-

APPENDIX II.

Continens Bullam ſuſpenſivam tempore Jubilæi in Anno Sancto. Item ſubjungitur notificatio Gratiarum, & Declarationum factarum occaſione Jubilæi Romæ celebrati, ac noviſſima Conceſſio Benedicti XIII. quoad Indulgentias pro defunctis applicandas, & alias pro vivis; ac demum declaratio ultimi Jubilæi in Anno Sancto ſub Benedicto XIV.

SUMMARIUM.

- * *Bulla ſuſpenſiva Indulgentiarum tempore Jubilæi in Anno Sancto. Addit. I.*
- * *Deducitur notabile Corollarium. Addit. II.*
- * *Ponuntur Declarationes Clementis X. & Benedicti XIII. circa ſuſpenſionem Indulgentiarum in tali Jubilæo. Addit. III. & IV.*
- * *Eruuntur exinde notabilia Corollaria. Addit. V. VI. ac VII.*
- * *Apponitur ſpecialis favor conceſſus pro defunctis. Addit. VIII.*
- * *Item alius pro vivis. Addit. IX.*
- * *Repetuntur ſuccincte omnia dicta de Anno Sancto. Addit. X.*
- † *De ultimo Jubilæo in Anno Sancto ſub Benedicto XIV. Add. XI.*

Additio I.

BUlla ſuſpenſiva Indulgentiarum Tempore Jubilæi Romani anno 1725. celebrati.

BENEDICTUS.

EPISCOPUS Servus Servorum DEI.

Ad futuram rei memoriam.

* *CUm Nos nuper ſancti Jubilæi celebrationem a vigilia Nativitatis Domini Noſtri JESU Chriſti proxime futuræ inchoandam, & uſque ad finem ſequentis anni duraturam univerſo populo Chriſtiano, de Venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium aſſenſu, indixerimus, ac omnibus utriusque ſexus Chriſti Fidelibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, nec non Sancti Joannis Lateranenſis, & Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe Baſilicas viſitaverint, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, remiſſionem, & veniam conceſſerimus, prout in noſtris deſuper confectis litteris plenius continetur; cupientes, ut Chriſtianæ nationes ex omnibus terrarum Orbis locis in alma Urbe noſtra in Fidei, ac Religionis unitate congregatæ, eodem pietatis, ac devotionis ſpiritu Baſilicas prædictas, quo maximo fieri poterit concurſu, durante eodem Jubilæo viſitent, & frequentent, multorum Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum exemplo adducti, omnes, & ſingulas Indulgentias, etiam perpetuas, & peccatorum remiſſiones, ac facultates, & indulta abſolvendi, etiam a caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, etiam in litteris die Cœnæ Domini legi ſolitis contentis, quibusvis Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, etiam Sancti Joannis Hieroſolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus, etiam Mendicantibus, Congregationibus, Confraternitatibus, etiam Laicorum, Univerſitatibus, & piis locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conventibus, Magiſtris, Superioribus, & tam ſæcularibus, quam quorumvis, etiam Mendicantium, Ordinum Regularibus perſonis, Coronisque, Granis, Imaginibus, Numiſmatibus ex metallo, ſeu quacumque alia materia confectis, tam ſingulariter, quam univerſaliter, per quoscumque Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros, ac etiam Nos, etiam ad inſtantiam Imperatoris, Regum, Ducum, aliorum Principum, aut ipſis etiam Imperatori, Regibus, Ducibus, & Principibus, vel aliis quacumque alia mundana, vel Eccleſiaſtica Dignitate, etiam ſpeciali nota dignis fulgentibus, etiam ad inſtar Jubilæi, aut alias quomodocumque, & ex quibusvis cauſis, & occaſionibus ſub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clauſulis, & Decretis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac alias quomodolibet conceſſas, & conceſſa, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & decreta præſentibus pro expreſſis haberi volumus, Apoſtolica Auctoritate, de eorumdem Fratrum conſilio, & aſſenſu, ac poteſtatis plenitudine, ſuſpendimus, & ſuſpenſas, ac ſuſpenſa eſſe declaramus, easque, & ea, eodem anno durante, nulli prodeſſe, aut ſuffragari debere. Irritum quoque, & inane decernimus, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca per præſentes Auctoritate Apoſtolica præcipimus, & mandamus, ne interim aliæ, quam indicti a Nobis prædicti Jubilæi Indulgentiæ ſive publice, ſive privatim, quovis prætextu, ubivis locorum, & gentium ſub excommunicationis, eo ipſo incurrendæ, aliisque arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis publicentur, vel nuncientur, aut in uſum demandentur. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, nec non Eccleſiarum, Monaſteriorum, Conventuum, Ordinum, Congregationum, Hoſpitalium, Confraternitatum, Univerſitatum, Collegiorum, & Locorum, aliorumque prædictorum etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, exemptionibus, ex indultis Apoſtolicis illis, eorumque Superioribus, & perſonis ac aliis quibuscumque per eosdem Romanos Pontifices Prædeceſſores Noſtros, ac Nos, & dictam Sedem, ejusque Legatores ſub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clauſulis, & Decretis, & ex quibusvis cauſis, conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamſi in illis caveatur expreſſe, quod ſub ſimilibus, vel diſſimilibus ſuſpenſionibus nequaquam comprehendantur, niſi de illis ſpecialis, & individua mentio fiat; illis alias in ſuo robore permanſuris, ad effectum præmiſſum, hac vice duntaxat, ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Et quia difficile nimis eſſet præſentes quocumque, ubi illis opus fuerit, perferri, volumus earum exemplis etiam impreſſis Notarii publici manu, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eamdem prorſus fidem in judicio, & extra ubique locorum adhiberi, quæ adhiberetur præſentibus, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſuſpenſionis, declarationis, decreti, præcepti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo Septingenteſimo vigeſimo quarto, pridie Nonas Julii, Pontificatus Noſtri Anno primo.*

P. M. Card. Prodatarius.
F. Card. Oliverius.
Viſo de Curia I. C. Archiep. Amaſenus.
Regiſtrata in Secretaria Brevium.
Loco † Plumbi.

L. Martinettus. *

Additio II.

* Hæc Bulla omnino convenit cum aliis duabus, quas Clemens X. *pro Anno Sancto* 1675. & Innocentius XII. *pro Anno Jubilæi* 1700. ediderunt, ubi iiſdem, ac Benedictus XIII. *pro Anno* 1725. utuntur potiſſimum verbis in ſuſpenſione Indulgentiarum extra Romam, prout omnes tres collationavi.

Ex quo etiam ad tollenda multa dubia recte ex Dominico Viva *Tract. de Jubil. quæſt. ult. art.* 1 *num.* 2. deducitur, quod ſiſtendo in allegata Bulla non aliæ Anno Sancto 1725 intelligantur ſuſpenſæ Indulgentiæ, quam quæ fuerant ſuſpenſæ præcedentibus duobus Jubilæis pro anno 1675 & 1700. Romæ durantibus; niſi Pontifex expreſſe ſe aliter declaret. Ratio aſſertionis eſt: quia, dum alias Pontifices Succeſſores iiſdem, ac Anteceſſores utuntur verbis, etiam eodem modo veniunt intelligendi quoad illa verba. Idque præcipue locum habet, ſi in Bullis addant (prout faciunt in Jubilæo) ſeſe multorum Prædeceſſorum ſuorum veſtigiis inhærere. Hinc, quamvis, ſi volumus nuda verba noviſſimæ Bullæ ſuperius allegatæ inſpicere, viderentur pariter ſuſpenſæ Indulgentiæ plenariæ in articulo mortis, vel Altaribus privilegiatis pro ſolis defunctis conceſſæ, item illæ, quæ alias ſunt datæ pro Eccleſia Portiunculæ &c. Nihilominus, quia anteceſſores Pontifices, quorum NB. veſtigiis ſe inhærere ait SS. D. Benedictus XIII. expreſſe declararunt, ſe nolle ſub his ipſis verbis, & clauſulis ſuſpenſivis comprehendere allegatas proxime Indulgentias ſpeciali mentione dignas, uti præter alios in ſpecie de Portiuncula teſtatus eſt Innocentius XII in Bulla. *Cum ob ſacri Jubilæi &c.* edita 21. Aug. 1699. pari modo intelligenda erunt eadem ipſamet verba, quatenus ſunt inſerta noviſſimæ Bullæ ſuſpenſivæ Benedicti XIII. *

Additio III.

* Audiamus itaque Declarationem Clementis X. quam poſt emanatam pro Anno Jubilæi 1675. talem Bullam extra Romam ſuſpenſivam Indulgentiarum poni fecit ſequentis tenoris:

Gaſpar Tit. S. Sylveſtri in Capite S. R. E.
Presbyter Cardinalis Carpineus SS. D. N.
Papæ Vicarius Generalis.

I. *Cum Sanctitas Domini Noſtri, prout nobis vivæ vocis Oraculo mandavit, cupiat magis dilatari gratias conceſſas omnibus illis, qui convenerunt, venturique Romam, conſecuturi pleniſſimum Jubilæum hujus Anni Sancti, mandavit nobis exponere infra ſcriptas conceſſiones, declarando etiam illa, quæ in dubio erant, aut vocabuntur, non ſine fidelium turbatione, & ſcrupulis conſcientiarum; quarum paci, & quieti conſulturus Summus Pontifex hæc ſtatuit. Ut itaque Confeſſarii, & Operarii multiplicentur ad majorem commoditatem, & conſolationem fidelium utriusque ſexus, in omni plenitudine paternæ Charitatis concedit amplam Facultatem Pœnitentiariis Baſilicarum D. Petri, S. Pauli, S. Joannis Lateranenſis, & S. Mariæ Majoris, ſive illi ſint ex numero antehac eſſe ſolito, ſive ex jam aucto, & deinceps augendo. Ad hæc eadem facultas datur Parochis tum Sæcularibus, quam Regularibus omnium Parochiarum Romæ (durante tamen Jubilæo Anni Sancti) abſolvendi, videlicet in ordine ad lucrandum præſens Jubilæum, fideles ab omnibus ſententiis, & cenſuris Eccleſiaſticis contra illos pronuntiatis, & fulminatis a Sacris Canonibus, aut Judicibus quacunque de cauſa, & ab omnibus peccatis, & exceſſibus, ac delictis quantumcunque gravibus, & enormibus, etiam a caſibus reſervatis non ſolum ab Epiſcopis, aut aliis a Prælatis inferioribus, verum etiam a Pontifice ipſo, & a Sede Apoſtolica Cœnæ Domini, & in aliis quibuſcunque Conſtitutionibus Summorum Pontificum, in foro Conſcientiæ tantum: ubi tamen Sua Sanctitas declarat, ſe non intelligere, aut diſpenſare, nec dare facultatem diſpenſandi, aut habilitandi, & in priſtinum ſtatum reſtituendi, quæ ad Irregularitatem publicam, aut occultam, vel notam, defectum, incapacitatem, & inhabilitatem quomodocunque contractam ſpectant, at quidem in foro conſcientiæ. Neque vult Sua Sanctitas, ut præſens facultas illis ſuffragetur, qui a Summo Pontifice, aut Judicibus Apoſtolicis vel aliis Eccleſiaſticis excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti ſunt declarati, vel publice denuntiati ob ſententias, & cenſuras Eccleſiaſticas, quas incurrerunt, adeo, ut iſti omnes abſolvi non poſſint, niſi prius ſatisfecerint, aut obedierint, & partes ſibi contrarias pacificas ante reddiderint; ita, ut iidem Pœnitentiarii, & Parochi, durante hoc Anno Jubilæi Sancto, commutare poſſint omnia Vota (exceptis Caſtitatis, & Religionis) in alia opera pia; imponendo nihilominus hiſce fidelibus, & quibusque aliis pœnitentiam ſalutarem, & alia opera pia, quæ iidem Confeſſarii præſcribent.*

II. *Concedit pariter Sua Sanctitas Confeſſariis Religioſis cujuscunque Ordinis, Congregationis, & Inſtituti, qui a nobis, vel a noſtro Vicesgerente ſunt approbati, aut deinceps approbabuntur, eamdem facultatem paulo ante explicatam abſolvendi a cenſuris, & a caſibus reſervatis, commutandi vota, modo ea non ſint ſubſtantialia Religionum, Ordinum, Inſtitutorum, imo & Religioſis Confeſſariis eadem datur facultas NB. reſpectu ſui Ordinis, & illis æque, qui modo Romæ verſantur, quam illis, qui huc ſunt venturi hoc Anno Sancto, ad quem ſe extendit tantum hæc facultas.*

III. *Ut etiam facilitetur iisdem Religioſis conſecutio Anni Sancti, & Jubilæi, tantique Theſauri ſpiritualium gratiarum, & ut illi ſuo exemplo populum ædificent, compareantque debito cum decore, qui decet perſonas Deo dicatas; ſignificatur eiſdem, Suam Sanctitatem contentam eſſe, ut illi viſitent quatuor Eccleſias aſſignatas ter tribus diebus continuis, aut interpolatis, una ſimul, aut quoad majorem partem euntes, & incedentes reſpectu eorum, qui in eodem Conventu, aut Domicilio verſantur, & ſic conſequantur Sanctiſſimum Jubilæum, ac ſi viſitaſſent easdem Eccleſias triginta vicibus, aut diebus. Ut tamen obſervent cætera, quæ in Bulla Jubilæi continentur, hortamur & nos eosdem Religioſos in Domino, ut incedant ſervato ordine quam modeſtiſſime, recitantes Pſalmos, vel alias preces, & laudes Divinas decantantes.*

IV. *Idem Indultum, ut viſitentur tamen quatuor diebus continuis, aut interpolatis eædem Eccleſiæ, concedit Summus Pontifex etiam alumnis, & convictoribus juvenibus, qui operam dant ſcientiis, & liberalibus artibus, & vivunt in eodem convictu; modo & illi eant ſaltem quoad medium partem, quos comitabitur Præfectus, aut Rector, vel alii, qui eiſdem præſunt, ut eadem gratia fiat iisdem Præfectis, Magiſtris, & Famulis; moneantur tamen hi omnes, ut ſervent modeſtiam, & ordinem inter eundum, orantes, vel pium quid tractantes. Regulares vero aliunde huc profecti ad lucrandum Jubilæum Sanctum, ſi voluerint ſe conjungere aliis ſuæ Religionis, eandem habebunt facultatem, & lucrabuntur Indulgentias, ſi eodem modo ter viſitaverint Eccleſias ſupradicto modo; ſi vero non poſſent exſpectare aliorum commoditatem, aut adveniren: cum alii lucrati ſunt Indulgentias, concedit Sua Sanctitas, ut illi quinquies viſitando Eccleſias per quinque continuos, aut interpolatos dies lucrentur easdem Indulgentias, quas fuiſſent lucrati viſitando per quindecim dies easdem Eccleſias, prout Bulla præſcribit. Conceditur etiam Congregationibus, & Confraternitatibus, quæ aliunde huc veniunt, ut ſimul, ſemel viſitando Eccleſias, & bis ſeparatim Fratres aut Sorores ſatisfaciant viſitationibus præſcriptis in Bulla, ac ſi quindecies viſitaſſent.*

V. *Et cum maxime Sua Sanctitas ſecundum viſcera paterna compatiatur paupertati, ac multiplicibus miſeriis advenarum, eorumque plurimorum, qui non habent unde ſe tamdiu alant, vel neque ſufferre poſſint moleſtias tot viſitationum intra quindecim dies, remittit arbitrio, diſcreto tamen, & prudenti dictorum Pœnitentiariorum, & Parochorum, ut quivis diſpenſet juxta cujusvis pœnitentis indigentiam, & poſſibilitatem in aſſignando numero viſitandarum Eccleſiarum dando eiſdem omnem facultatem circa id neceſſariam, & opportunam. Eodem modo, quia cives, & incolæ Romani qui inceperunt viſitare Eccleſias, ſed morbo impediuntur proſequi ſanctum opus, ne priventur fructu laborum inchoatorum, & piæ intentionis, qua aggreſſi ſunt opus, ne affligantur corpore & animo, concedit eiſdem Pœnitentiariis, & Parochis, facultatem commu-*

Digitized by Google

mutandi opera injuncta viſitandarum Eccleſiarum per triginta dies, in alia, quæ valeant eſſe proportionata poſſibilitati dictorum civium, & incolarum infirmorum. Quod ſi repente mors immineat, antequam obtineant hanc commutationem, concedit illis ſua Sanctitas Jubilæum, ac ſi omnia opera neceſſaria explevisſent.

VI. Ut etiam finaliter tollatur omnis ambiguitas, & ut fideles ſint certi de Indulgentiis, quas poſſunt lucrari, declaramus una cum Oraculo Suæ Sanctitatis, ut ſupra inſinuatum, quod in ſuſpenſione Generali Indulgentiarum, quæ continetur in Bulla data 5. Maji 1674. publicata vero 17. Septembris ejuſdem anni, non intelligantur ſuſpenſæ Indulgentiæ Altarium privilegiatorum pro defunctis, neque aliæ conceſſæ eodem modo pro defunctis (verum illæ ſuſpenſæ habeantur, quas ſibi poſſunt conſequi vivi, ut eas poſſint concedere animabus purgatorii per modum ſuffragii) & nec minus Indulgentiæ conceſſæ in articulo mortis, & facultates communicandi eas aliis: ſicut nec ceſſant modo facultates Sanctæ Inquiſitionis, & Officialium ejuſdem, aut Miſſionariorum, qui ab eodem Tribunali, vel a Congregatione propaganda Fidei, vel cum auctoritate Apoſtolica ad id fuat deputati; & ſpecialiter facultates abſolvendi ab hæreſi illos, qui abjurato errore redduntur capaces earum gratiarum.

VII. Ut autem conſervetur pium inſtitutum, & conſuetudo viſitandi templa, in quibus celebratur comprecatio quadraginta horarum, & præcipua Sanctuaria colendi hac in Urbe, concedit Sua Sanctitas, non obſtante ea generali Indulgentiarum ſuſpenſione, ut Indulgentias ſolitas conſequi poſſint fideles utriuſque ſexus, quas alias conſequebantur: ſi viſitent ſeptem Eccleſias, & Scalam Sanctam diebus determinatis, eo modo, & his cum conditionibus, quibus illæ fuerunt conceſſæ, eaſdem lucrantur Indulgentias. Quivis inſuper, qui viſitat templa, ubi habetur expoſitum Venerabile, & eſt comprecatio quadraginta horarum Circularium, & Ordinariarum, quæ ſunt in publico folio a nobis exponendo, & publicando hujus Anni Sancti decurſu, ita, ut ibidem aliquo tempore inter preces detineatur, prout illi videbitur, Confeſſione prius, & Sacra Communione peractis, aut ſaltem concepto firmo propoſito confitendi, lucrabitur is ſeptem Indulgentias, & totidem quarantenas toties, quoties id præſtiterit.

Datum Romæ ex ædibus noſtris die 1. Febr. 1675. Jubilæi. *

Additio IV.

* Huic Declarationi æque, ac ipſi Bullæ ſe conformarunt Innocentius XII. anno Jubilæi 1700. & Benedictus XIII. qui ultimus ſub num. V. adhuc liberalior noviſſime circa ſuſpenſionem Indulgentiarum ſequentem dedit notificationem.

DECLARATIO.

Ex vivæ vocis Oraculo Sanctiſſimi Domini Benedicti XIII. quod Indulgentiae in Anno Sancto ſuſpenſas facta per Fabricium Paulucci S. R. E. Cardinalem, & Sanctitatis Suæ Vicarium Generalem.

I. *Ad tollendam omnem ambiguitatem, & ut fideles ſint certi quoad obtinendas in Anno Sancto Indulgentias, declaramus, quod ſub ſuſpenſione Indulgentiarum in Anno Sancto non contineantur Indulgentiæ conceſſæ Altaribus privilegiatis, vel alias immediate pro defunctis. Intelliguntur autem ſuſpenſæ illæ Indulgentiæ, quas alias conſequi valent vivi cum facultate applicandi eaſdem defunctis per modum Suffragii.*

II. *Item in Anno Sancto non ſunt ſuſpenſæ Indulgentiæ conceſſæ in articulo mortis, uti nec facultas haſce aliis communicandi.*

III. *Praterea non ſunt ſuſpenſæ Indulgentiæ, quæ concedi ſolent Cardinalibus, Legatis, Nuntiis Apoſtolicis, & Epiſcopis, ſive in uſu Pontificalium, ſive in danda Benedictione, vel in alia ſolita forma.*

IV. *Nec ceſſant ullo modo facultates Tribunalis S. Inquiſitionis, atque Officialium ejuſdem, ſive Miniſtrorum, ac Miſſionariorum ab hoc ſacro Tribunali, aut a Sacra Congregatione de propaganda fide, vel alias Auctoritate Apoſtolica deputatorum. Specialiter apud mentionatos non ceſſant facultates abſolvendi ab hæreſi illos, qui pœnitentes eandem abjurant, ſeque dictæ abſolutionis capaces reddunt.*

V. *Ut etiam conſervetur devota conſuetudo viſitandi principalia Sanctuaria hujus Urbis, ac SS. Sacramentum ſub comprecatione 40. horarum expoſitum: pariter, ut ſtabiliatur pius uſus genuflexionis ad Pulſum Salutationis Angelicæ, Sua Sanctitas concedit ſequentes Indulgentias.*

Illi, qui devote viſitant ſeptem Eccleſias, aut Scalam Sanctam, vel templa, ubi ſunt Stationes, diebus, qui alias ſpecificantur, ſolitas lucrantur Indulgentias abſque ulla diminutione.

Item, qui comitantur Sanctiſſimum Viaticum deportatum ad infirmos, vel, ſi fuerint impediti, ſaltem mittentes illuc quodpiam lumen, obtinent eas Indulgentias, quæ alias propterea a Summis Pontificibus conceſſæ fuerunt.

Inſuper manent adhuc in ſuo vigore Indulgentiæ a Sua Sanctitate conceſſæ Fidelibus, qui ad ſonitum campanæ mane, aut meridie, ſeu veſpere flexis genibus devote recitaverint Angelus Domini.

Finaliter illi, qui viſitant templa, ubi habetur expoſitum Venerabile, & eſt comprecatio 40. horarum circularium, ac ordinariarum (quæ hora indicantur in publico folio a nobis expoſito, & adhuc per decurſum hujus Anni Sancti exponendo) lucrantur Indulgentias 7. annorum, & totidem Quadragenarum toties, quoties id præſtiterint, ſi tamen aliquo tempore, prout ipſis in Domino videbitur, inter preces ibidem detineantur, & Confeſſionem, ac SS. Communionem præmittant, vel ſaltem firmum propoſitum confitendi concipiant.

Datum Romæ 10. Januarii 1725.

F. Cardinalis Vicarius.

Nicolaus Antonius Canon.

Cuggio Secretarius. *

Additio V.

* Occaſione dictarum Declarationum quæres. An vi earum a ſuſpenſione Indulgentiarum in Anno Sancto intelligantur exemptæ Indulgentiæ ſeptem Eccleſiarum, & Stationum &c. ſiquæ tales reperiantur extra Romam pro vivis conceſſæ etiam plenariæ? Suppono hoc quæſitum, ſimiles Indulgentias ſuperiori Declaratione Benedicti XIII. *ſub. num. V.* adductas valere adhuc Romæ in Anno Sancto, loquendo, tam de Indulgentiis Stationum, quam ſeptem Baſilicarum; nimirum Lateranenſis, D. Petri, D. Pauli, Sanctæ Mariæ Majoris, D. Laurentii, SS. Fabiani & Sebaſtiani, ac demum Sanctæ Crucis in Hieruſalem: nam quamvis verba Bullæ Jubilæum pro Anno Sancto annuntiantis, & *ſub Addit.* I. allegatæ videantur velle, ubivis locorum generaliter, ſicque etiam Romæ eſſe ſuſpenſas Indulgentias, exceptis ſolis iis, quæ ratione Jubilæi Romæ obtinentur, ipſæ tamen adjunctæ Declarationes ſatis indicant, Romæ non ſolum Jubilæum, ſed & Indulgentias antea dictas valere, ut conſervetur conſuetudo viſitandi *principalia Sanctuaria NB. ejuſdem Urbis.*

Hoc ſuppoſito Reſp. Extra Romam Indulgentiæ Stationum, & ſeptem Eccleſiarum, aliæque ſimiles ſaltem plenariæ intelliguntur adhuc ſub ſuſpenſione in Anno Sancto comprehenſæ. Ratio eſt: quia in declarationibus tam Clement. X. quam Benedicti XIII. ſpecificatæ Indulgentiæ a ſuſpenſione excipiuntur ſolum *in Urbe Romana*: motivum enim principale conceſſionis eſt *conſervatio devotionis viſitandi Romana Sanctuaria*, ad exemplificationem peregrinorum, qui Romam tendentes, & præter Portam ſanctam etiam alia principalia Sanctuaria viſitantes non ſolum Jubilæi, ſed & aliarum Indulgentiarum ſeſe exinde participes reddere valeant. Et certe, ſi memoratæ Indulgentiæ non ſolum Romæ, ſed ubique ſubſiſtere intelligerentur, tunc poſſent pro vivis,

nempe pro ſe ipſis omnes Fideles ubivis locorum propter Stationes in Quadrageſima, ac aliis temporibus quamplures lucrari Indulgentias plenarias, ſicque fruſtraretur magna ex parte finis dictæ ſuſpenſionis in Anno Sancto, qui finis principalis fuerat, ut exinde Fideles magis incitentur ire Romam ad Sacra Limina pro eo tempore, quo vident alibi ſuſpenſas Indulgentias præſertim plenarias. *

Additio VI.

* Dices. Quando allegata Declaratio Clementis X. & Benedicti XIII. excipit a ſuſpenſione in Anno Sancto Indulgentias immediate conceſſas pro defunctis, item pro vivis in articulo mortis, intelliguntur non ſolum Romæ, ſed ubivis locorum a ſuſpenſione exceptæ in Anno Sancto: ergo etiam pariter diſcurrendum de Indulgentiis proxime ſpecificatis. Reſp. neg. conſeq. & paritatem: nam priores, uti patet attente legenti Declarationes, *abſolute* excipiuntur a ſuſpenſione in Anno Sancto, poſteriores vero ſolum *in Urbe Romana*. Quod ſi in aliis Jubilæis futuris aliter de novo declararetur, haud dubie ſtandum eſſet in illa Declaratione, uti etiam, ſi nova gratia in futurum concederetur. *

Additio VII.

* Indagabis adhuc. An pariter Indulgentiæ datæ ob Salutationem Angelicam, item occaſione Comprecationis 40. Horarum ad expoſitionem Sanctiſſimi, vel alias conceſſæ comitantibus Sanctiſſimum per modum Viatici deportatum ad infirmos, an (inquam) etiam memoratæ Indulgentiæ aliæ pro vivis immediate datæ cenſeantur in Anno Sancto pro vivis extra Romam ſuſpenſæ? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi eſt; quia proxime *Addit. IV.* allegata Declaratio Summi Pontificis eodem modo loqui videtur de his, ac de aliis Indulgentiis ſeptem Eccleſiarum, & Stationum, adeoque erunt æque, ac illæ conformiter dictis præcedentibus quoad vivos extra Romam ſuſpenſæ tempore Jubilæi in Anno Sancto. Et ad hanc quidem ſententiam multum propendebam, uſque dum contrarias litteras Roma, & Neapoli recepi, annunciantes valorem mentionatarum Indulgentiarum etiam extra urbem. Ratio eſt: quia motivum eximendi dictas Indulgentias a ſuſpenſione in Anno Sancto erat conſuetudo viſitandi Sanctiſſimum Sacramentum, & ſtabiliendi pium uſum genuflexionis ad pulſum Salutationis Angelicæ: atqui hoc motivum eximendi a ſuſpenſione non ſolum procedit Romæ, ſed etiam alibi, ubi ſimilis pius uſus introductus eſt; adeoque etiam quoad alia loca erit dicta exemptio intelligenda, cum in Bulla non fiat modificatio ad ſolam Urbem Romanam.

Quare ad facile præveniendum alicui objectioni notandum, quod Pontifex in ſuperius *Addit. IV.* allegata Declaratione pro cauſa eximendi a ſuſpenſione Indulgentias Stationum, Scalæ Sanctæ, & ſeptem Baſilicarum adduxerit motivum limitatum, nimirum hoc: *Ut conſervetur devota conſuetudo viſitandi principalia Sanctuaria NB. hujus Urbis*, id eſt Romanæ: hincque mirum non eſt, quod iſta exemptio a ſuſpenſione ultra Romam non ſit extendenda. Econtra vero motivum eximendi a ſuſpenſione Indulgentias reſpectu comprecationis ad expoſitionem Sanctiſſimi, & ob recitationem Salutationis Angelicæ conceſſas erat illimitatum, nimirum, *ut conſervetur devotio erga Sanctiſſimum, & pius uſus genuflectendi ad pulſum Salutationis Angelicæ*; adeoque non eſt mirum, quod etiam hic favor extra Romam extendatur. Et ita (ſalvo meliori) puto ſentiendum, uſque dum aliter declaretur a Summo Pontifice. *

Additio VIII.

* Quæres ulterius. An a Benedicto XIII. intra Annum Jubilæum 1725. non fuerit conceſſa nova gratia Fidelibus extra Romam tempore Jubilæi in bonum Defunctorum? Reſp. in *bonum Defunctorum* ab Alleſato primum poſt ipſam præcedentem notificationem, ſeu Declarationem fuiſſe de novo conceſſam aliquam ſpecialiſſimam gratiam, quæ non legitur data ab Anteceſſoribus: etenim Anteceſſores, prout jam ſupra innuebatur, illas Indulgentias Plenarias tempore Jubilæi extra Romam etiam ſuſpenderunt pro Defunctis, quæ antea potuerunt ipſis applicari tantum indirecte per modum Suffragii, immediate autem datæ fuerunt pro vivis, uti ſunt Communio Generalis, & menſtrua nonnullarum Confraternitatum: quos equidem ſuos Anteceſſores etiam ad initium ſecutus eſt Benedictus XIII. in notificatione 20. Januarii 1725. emanata, ac ſuperius jam allegata; poſtea tamen (id eſt 9. Februarii 1725.) ea ſpecialiſſima gratia conceſſit pro Anno Jubilæo 1725. ut omnes prorſus Indulgentiæ pro vivis conceſſæ, etiam illæ, quæ alias nequeunt per Suffragium donari Defunctis, hoc Anno Sancto tantum extra Romam pro ipſis Defunctis (non autem pro vivis) applicari valeant. Tenor conceſſionis eſt ſequens:

Manente in ſuo vigore ſuſpenſione omnium Indulgentiarum pro vivis, uti in Bulla prememorata continetur, ſua Sanctitas dat facultatem pro hoc anno ſolum omnibus Fidelibus lucrandi omnes illas Indulgentias ſuſpenſas pro vivis, ad effectum duntaxat eas directe, & immediate applicandi per modum Suffragii animabus Defunctorum: & non aliter: Dico: omnes, id eſt: Indulgentias tam temporales, quam perpetuas, tam plenarias, partiales, locales, vel perſonales: conceſſas quocumque modo per ſummos Pontifices, vel per Legatos Apoſtolicos; & non ſolum illas, quæ datæ ſunt cum facultate eas applicandi pro Defunctis, ſed etiam omnes alias, in quibus talis facultas non eſt appoſita: ita tamen, ut fiant omnia opera in earum conceſſione præſcripta. Et hæc omnia, ut per merita Jeſu Chriſti Redemptoris noſtri, ejuſque Sanctiſſimæ Matris & omnium Sanctorum, de quibus Theſaurus Indulgentiarum cumulatur, illæ animæ quantocyus poſſint tranſire a flamma caſtigante (ut ait S. Auguſtinus) in flammam beatificantem, & cœleſtem Jeruſalem per ſuas ſanctas portas intrare: ita ut præſens annus etiam pro animabus Purgatorii dici poſſit Annus Sanctus, & annus jucundus Sanctiſſimi Jubilæi. Datum 9. Februarii anno 1725. Adverto tamen, quod hæc gratia utpote extraordinaria, non debeat extendi ad alios Annos Sanctos, uti nec altera ſubſequenti quæſito ſpecificata, niſi ſimiliter ſic ſubſequentes Pontifices declarent. *

Additio IX.

* Quæres ultimo. An a Benedicto XIII. intra annum Jubilæum 1725. fuerit pariter conceſſa extraordinaria aliqua gratia *pro vivis*? Reſp. affirmative. Sic enim Benedictus Sanctiſſimus toti Nationi Germano-Belgicæ noſtri Seraphici Ordinis ad humiles preces ex ſpecialiſſima gratia indulſit, ut in ſingulis ejuſdem Eccleſiis ab omnibus Fidelibus utriuſque ſexus *pro vivis* obtineri valeant Indulgentiæ plenariæ in Feſtis S. Antonii Paduani, Portiunculæ, & S. P. Franciſci. Quinimo, loquendo de Provinciis ſtrictioria Obſervantiæ, has Indulgentias plenarias *pro vivis* quoad Feſtum S. Franciſci idem Sanctiſſimus, per ſpeciale Decretum die 18. Auguſti anno 1725. emanatum, extendit ad Eccleſias Reformatorum totius Familiæ Ciſmontanæ. Quod idem Sanctiſſimus die 7. Septembris 1725. adhuc magis ampliavit ad omnes prorſus Eccleſias totius Ordinis tam Fratrum, quam Monialium ac die 28. Septembris 1725. eodem modo conceſſit in Feſto Immaculatæ Conceptionis B. V. Mariæ.

Porro primum Breve Apoſtolicum clementiſſimæ conceſſionis ſic ſonat.

San-

Digitized by Google

Sanctiſſimus Dominos noſter Divina Providentia Pontifex Benedictus XIII.

Supplicationibus P. Joannis Thoni Fratrum Minorum Recollect. Nationis Germano-Belgicæ in Romana Curia Agentis (non obſtante communi Indulgentiarum ſuſpenſione) pro Feſtis Sanctorum Antonii, & Franciſci, ac ſanctæ Mariæ Angelorum Portiunculæ nuncupatæ in ſingulis Eccleſiis Ordinis & Nationis prædictorum, etiamſi Monialium, nec non Oratoriis Miſſionum prædicti Ordinis, omnibus utriuſque ſexus Chriſti Fidelibus, vere pœnitentibus, & confeſſis, ac ſacra Communione refectis, qui aliquam ex ſupradictis Eccleſiis, ſeu Oratoriis a primis Veſperis uſque ad occaſum ſolis dierum hujuſmodi devote viſitaverint, & ubi pro Chriſtianorum Principum concordia, Hæreſum extirpatione, ac S. Romanæ Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem miſericorditer in Domino conſequi poſſe, benigne conceſſit. Hac die 4. Maji 1725.

Coſmus de Hieronymis Secretarius.

Loco † Sigilli.

Romæ Typis Rev. Cam. Apoſtolicæ 1725. *

Additio X.

* Pro complemento totius materiæ de Jubilæo repetuntur ſuccincte omnia illa, quæ hactenus de eodem dicta fuere, prout ordinarie contingere ſolent. Quare

Imprimis, dum ſingulis viginti quinque annis Romæ Jubilæum ordinarium celebratur, illud antecedenter indicitur, & per ſpecialem Bullam *Addit. I.* allegatam omnes reliquæ Indulgentiæ ſuſpenduntur intra hunc Annum Sanctum: qualis ſuſpenſio non contingit, ſi aliquod Jubilæum extraordinarium e. g. tempore Coronationis novi Pontificis, vel magnæ neceſſitatis Eccleſiæ promulgatur.

Secundo poſt breve tempus intra ipſum Annum Sanctum emanat Declaratio, quales nimirum Indulgentiæ intelligantur in Anno Sancto ſuſpenſæ, vel non, prout legitur *Addit. II.*

Tertio ſolet intra eumdem Annum Sanctum emanare aliud Breve, vi cujus Monialibus, aliiſque Religioſis perſonis ſpecialiter Clauſuræ addictis, uti etiam infirmis, ac carceratis ſub ipſo Anno Sancto conceduntur Indulgentiæ Jubilæi, ſubjuncta tamen clauſula, quod alias parati eſſent Romam ire ad lucrandum Jubilæum, ſi hoc impedimento non detinerentur. Similem conceſſionem fecit Benedictus XIII. per Breve *Pontificia ſolicitudo* editum 12. Januarii anno 1725. poteriſque explicationem talium Brevium, ſi cupis, videre apud Dominicum Viva *de Jubilæo quæſt. 7.* & apud Franciſcum Van Ranſt in Opuſculo *de Indulgentiis quæſt.* 8.

Quarto finito Anno Sancto ad inſtantiam Epiſcoporum ſolet emanare alia Bulla, vi cujus pariter extra Romam conceditur Jubilæum, in quo non requiruntur (uti in Jubilæis extraordinariis) certa jejunia, ac eleemoſynæ, ſed præter Confeſſionem & S. Communionem tantummodo aliquot viſitationes Eccleſiarum. *

Additio XI.

† Anno 1750. Benedictus XIV. plurima doctiſſime vulgavit documenta circa Jubilæum, quæ ſi collecta obſerventur integrum & locupletiſſimum tractatum in hac materia conficerent. Conſtitutiones, Brevia, Inſtructiones, Litteras Encyclicas, & ſimilia videri poſſunt in opere de Anno Sancto qui Romæ ſub prælo eſt; & in tertio tomo ejus Bullarii. Primo loco legitur Allocutio ad S. R. E. Cardinales habita in Conſiſtorio ſecreto feria ſecunda die 3. Martii anni 1749. In qua hiſtoriam Anni Sancti a Bonifacio VIII. deducens primo ad centum annos, inde ad quinquaginta, inde ad triginta tres, & tandem quater in quolibet ſæculo nempe ad 25. annos ſtabilitum recenſet paternam ſuam curam circa Eccleſias reſtauratas, Noſocomia pro excipiendis peregrinis in meliorem ordinem redacta, & alia quæ tum temporali tum potius ſpirituali fidelium commodo inſervire poſſunt ſe curaturum exponit. Feria etiam 2. die 5. Maji eodem modo & occaſione agit de tempore publicandi Litteras Indictionis Jubilæi univerſalis, de conditione ſumendi Sacram Euchariſtiam pro Indulgentia plenaria obtinenda, de ſacris Miſſionibus ut præparentur fideles & diſponantur, & ait ſe inſtructiones & declarationes ad dubia tollenda editurum promittit.

Tandem prodiit Conſtitutio = Peregrinantes a Domino, & futuram civitatem patriam noſtram inquirentes = data 5. Maji 1749. qua indicitur univerſale Jubilæum proximi Anni Sancti, cauſas illius exponit, ad illum Fideles invitat, initium, terminum, opera injuncta commemorat, Hæreticos & Schiſmaticos paterne alloquitur, Epiſcopis Jubilæi publicationem committit, chriſtianorum Principum auxilia expetit. Alia Conſtitutio prodiit die 17. Maii eiuſdem anni ſuſpenſiva Indulgentiarum & facultatum vertente anno univerſalis Jubilæi, & incipit: Cum nos nuper Sancti Jubilæi celebrationem: quamvis fere cohæreat mens Pontificis cum dictis de Jubilæo anni 1725. iuvat hic tranſcribere illa quæ a generali ſuſpenſione excluduntur, ſic enim proſequitur:

Itaque, præſervatis & firmis remanentibus Indulgentiis conceſſis in articulo mortis, ac facultatibus ſeu Indultis illas impertiendi ſeu communicandi, tam Venerabilibus Fratribus Epiſcopis, ac dilectis Filiis Prælatis Locorum Ordinariis, in vim, ſeu ad formam noſtrarum Literarum nonis Aprilis anni MDCCXLVII. editarum, quam aliis quibuſcumque communiter aut perſonaliter, ſeu pro certo Perſonarum genere, gradu, aut numero conceſſis; iiſque pariter, quas fel. record. Prædeceſſor noſter Benedictus Papa XIII. cunctis Fidelibus Salutationem Angelicam, ſeu alias preces de tempore, mane, aut meridie, ſeu veſpere, ad campanæ pulſum, de genu, vel, iuxta dierum & temporum rationem, ſtando recitantibus; Item Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum, quam ipſe Benedictus, noviſſimo Jubilæi anno durante, omnibus Chriſtifidelibus, tam in Urbe, quam extra eam ubicumque degentibus, qui ſacramentaliter confeſſi, & ſacra Communione refecti, vel ſaltem vere contriti, & cum firmo propoſito confitendi, Eccleſias, in quibus Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum pro oratione quadraginta Horarum, eo anno durante, expoſitum eſſet, devote viſitaſſent, ibique iuxta Sanctæ Matris Eccleſiæ mentem oraſſent, toties quoties id egiſſent, benigne conceſſit, quamque Nos etiam, illius exemplo, pro proxime ineunte Jubilæi anno, & tam pro Urbe, quam pro aliis ubique locis, præſentium tenore, libenter concedimus, & elargimur; Atque illis etiam, quas ſimilis memoriæ Innocentius XI. & Innocentius XII Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri, Fidelibus Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, cum ad Infirmos defertur, devote comitantibus, vel lumen, aut facem per alios ea occaſione deferendum, ſeu deferendam mittentibus, ſimiliter conceſſerunt; tum etiam Indulgentiis a S. R. E. Cardinalibus de Latere legatis, & Apoſtolicæ Sedis Nunciis, ac Epiſcopis, in uſu, ſeu exercitio Pontificalium, aut impertienda Benedictione aliave forma conſueta, concedi ſolitis; Item ſalvis & firmis remanentibus Indulgentiis Altarium Privilegiatorum pro Fidelibus Defunctis, aliiſque eodem modo pro ſolis ipſis Defunctis conceſſis; atque etiam aliis quibuſcumque Indulgentiis, & peccatorum remiſſionibus, alias pro vivis conceſſis, ad effectum dumtaxat, ut Chriſtifideles illas animabus Fidelium Defunctorum, quæ Deo in charitate coniunctæ ab hac luce migraverint, per modum ſuffragii directe applicare valeant; quas omnes & ſingulas, licet pro eo quod reſpicit vivorum favorem, hoc Jubilæi anno durante, generaliter, ut infra, ſuſpenſas, ad prædictum tamen effectum, ipſius anni decurſu, etiamſi in ea-

in earum conceſſionibus huiuſmodi applicandi facultas induita non fuerit, ab omnibus utriuſque ſexus Chriſtifidelibus, qui iniuncta in ipſis conceſſionibus opera cum debitis diſpoſitionibus impleverint, acquiri poſſe concedimus, & indulgemus.

Præſervatis etiam & firmis remanentibus facultatibus Tribunalis Officii Inquiſitionis adverſus Hæreticam pravitatem auctoritate Apoſtolica inſtituti, ejuſque Officialium; Miſſionariorum quoque, & Miniſtrorum, qui ab eodem Tribunali, ſeu a Congregatione Venerabilium Fratrum noſtrorum ejuſdem S. R. E. Cardinalium negotiis Propagandæ Fidei præpoſita, vel alias a Sede prædicta ad id deputati fuerint, & præſertim facultate abſolvendi ab Hæreſi illos, qui, abjuratis eorum erroribus, capaces ejuſmodi abſolutionis redduntur; aliiſque facultatibus, quæ ab Officio Pœnitentiariæ noſtræ Apoſtolicæ, Miſſionariis, in Locis Miſſionum, earumque occaſione, ab ipſis exercendæ, conceſſæ fuerint; item ſalvis & illæſis remanentibus facultatibus tam Venerabilium Fratrum Epiſcuporum, aliorumque Superiorum Antiſtitum, in ſuis reſpective Diœceſibus, circa diſpenſationes & abſolutiones ſuorum Subditorum in caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, prout ipſis a Sacra Tridentina Synodo, ſeu alias, etiam in publicis, a jure communi Eccleſiaſtico, & ab eadem Apoſtolica Sede, pro certis perſonis & caſibus, indultæ permiſſæque dignoſcuntur; quam etiam Superiorum Ordinum Regularium, quæcumque ipſis in Regulares pariter ſibi ſubjectos a Sede Apoſtolica prædicta tributæ fuerunt.

Cæteras omnes & ſingulas Indulgentias, tam plenarias, quam non plenarias, etiam perpetuas, & peccatorum remiſſiones, ac facultates, & indulta abſolvendi, ... ſuſpendimus, & ſuſpenſas, ac ſuſpenſa eſſe declaramus, eaſque & ea eodem anno durante nulli prodeſſe ac ſuffragari debere,

Die 26. Junii 1749. Idem Pontifex ex Arce Gandulphi tranſmiſit Epiſtolam Encyclicam ad omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos in qua de providentia ſua agit circam Annum Sanctum, de ſacris peregrinationibus diffuſe differit, & pro illis Apologiam ductiſſime inſtituit omnes & ſingulos diviſim ad Jubilæum invitat, utilitatem Indulgentiarum, bonorum operum, & præcipue confeſſionis generalis graviſſimis ſententiis exponit, plurima Confeſſariis monita pro ſuo munere rite exercendo inculcat: peregrinis ut cum fructu ad Jubilæum accedant multa commemorat, eis copiam directorum ſpiritualium, & hoſpitia etiam ſe paraturum ſpondet. Menſe Novembri ejuſdem anni prodiit Conſtitutio *Convocatis* qua Pœnitentiariis & Confeſſariis deputatis præſcribuntur facultates, adjectis opportunis monitis & declarationibus. Nos ad meliorem notitiam in hac re, judicamus hic tranſcribere facultates quæ ad Confeſſarios quatuor Baſilicarum urbis ſpectant, & aliquas declarationes; aliæ vero Confeſſariis deputatis a Cardinali Vicario omittimus, & facultates abſolvendi a reſervatis intra urbem datam Confeſſariis a pœnitente electis, utpote quæ omnia facile ex dicendis intelligentur. Poſtquam enim Majori Pœnitentiario injunxit ut in quatuor urbis Baſilicis plures pro Anno Sancto Confeſſarios provideat, ita proſequitur.

Deinde dilecto itidem Filio noſtro S. R. E. Cardinali, noſtro in urbe ejuſque Diſtrictu Vicario in ſpiritualibus Generali, commiſimus pariter atque injunximus, ut ex Confeſſariis tam Sæcularibus, quam Regularibus, ab ſe alias ad audiendas Romæ Confeſſiones approbatis, quamplures magno numero deſignare non omittat; imo etiam, ſi ita ad concurrentium tam Romanorum, quam Exterorum utilitatem & commoditatem neceſſarium aut expediens fore judicaverit, omnes a ſe, ut prædiximus; approbatos, vel approbandos, deſignare in eum finem non dubitet, ut facultatibus illis, quæ a Nobis inferius, earundem præſentium tenore, Confeſſariis hujuſmodi ab eo deſignandis tribuentur, ſtatim ſe a Nobiſmet ipſis inſtructos eſſe intelligant, eaſque exercere libere valeant, audiendiſque Confeſſionibus Fidelium quorumcumque, Jubilæum huius Anni Sancti lucrari volentium, operam dare aggrediantur, & aſſiduo charitatis & zeli ſtudio pergant. Pro Confeſſariis autem Monialium, aliarumque Virginum, ſeu Mulierum in perpetua Clauſura Romæ viventium, ſicut etiam Oblatarum, aliarumque in Religioſis aut Piis Domibus, ſeu Conſervatoriis degentium, nec non carceribus detentorum, & morbis impeditorum, quæcumque opus erunt, quæque nobis in Domino expedire videbuntur, aliis noſtris peculiaribus Litteris ſtatuemus.

Porro Pœnitentiariis ſive in quatuor præfatis Baſilicis, ſive in aliis Urbis Eccleſiis per Cardinalem Majorem Pœnitentiarium, ut præfertur, deputatis, vel per Anni Sancti curſum deputandis, ſubſequentes facultates, pro hoc dumtaxat Anno Sancto duraturas, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine concedimus, & impertimur: videlicet.

Abſolvere poſſint per ſe ipſos tantum, & in foro duntaxat conſcientiæ, quaſcumque perſonas ſibi confitentes, etiam Regulares, cujuſcumque ſint Ordinis, Congregationis, & Inſtituti, etiamſi ex præſcripto Superiorum, vel ſuarum Conſtitutionum, etiam a Sede Apoſtolica approbatarum, vel alias ex Indulto, Decreto, aut præcepto Apoſtolico, extra propriam Religionem peccata ſua confiteri prohibeantur, a quibuſcumque Sententiis Excommunicationis, aliiſque Eccleſiaſticis Cenſuris, etiam Summo Pontifici, & Sedi Apoſtolicæ quomodolibet, etiam in Bulla Cœnæ, reſervatis, & a Sacris Canonibus fulminatis; nec non ab omnibus peccatis, & exceſſibus quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis; injunctis tamen ſalutaribus pœnitentiis, & aliis de jure iiſdem Pœnitentibus injungendis.

Abſolvere item poſſint a ſupradictis Cenſuris in jure latis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, quamvis publicæ in partibus ſint, quamvis deductæ, aut nominatim declaratæ, ac denunciatæ in iiſdem partibus ſint per Locorum Ordinarios, aut alios quoſcumque Judices; præmonitis tamen Pœnitentibus de Libello, ut infra, in his caſibus publicis omnino conficiendo. Poſt abſolutionem nimirum conficiant Libellum ſupplicem, expreſſo nomine, cognomine, ac Diœceſi Pœnitentis, & caſu hujuſmodi publicæ Cenſuræ ſubjecto; & ſubtus ſcribant teſtimonium abſolutionis ab eadem Cenſura conceſſæ; eundemque Pœnitentem dirigant ad Officium Pœnitentiariæ Apoſtolicæ ut recipere poſſit Breve in forma Miſſi, vel remiſſi abſoluti, juxta praxin ejuſdem Officii Pœnitentiariæ.

A cenſura ab homine, ſeu a quocumque Judice de partibus, nominatim lata, abſolvere valeant ad effectum duntaxat Indulgentias præſentis Jubilæi conſequendi; ita ut, ſemel ac conſecuti Jubilæum fuerint, eadem, quæ antea, Cenſura adſtricti remaneant, ac teneantur parere Judicis ſententiæ, & abſolutionem ab eodem petere, perinde ac ſi nunquam abſoluti fuiſſent. Atque his Pœnitentibus nullum detur teſtimonium abſolutionis, neque Confeſſionis.

Abſolvere inſuper valeant, pro foro conſcientiæ tantum, a Cenſuris propter hæreſin formalem externam incurſis, dummodo tamen Pœnitens neminem habeat hæreſis complicem; prævia coram ipſo Confeſſario abjuratione ſecreta; atque etiam pro caſu, quo Pœnitens habeat quidem hæreſis complicem, vel complices, ſed hujuſmodi complex, ſeu complices, in Regionibus, ubi hæreſis impune graſſatur, exiſtant, & degant.

Omnia, & ſingula ſimplicia Vota, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervata, etiam jurata, commutare diſpenſando poſſint in alia pia opera.

Votum tamen perpetuæ Caſtitatis, nonniſi Mulieribus ita commutare poſſint, ob periculum incontinentiæ, vel ob timorem pudicitiæ; & quidem tantummodo ad effectum nubendi; eaſdem monendo, facturas contra idem Votum, ſi extra uſum Matrimonialem delinquant; & remanſuras eodem prorſus, ac antea, voto Caſtitatis obſtrictas, ſi Marito ſupervixerint.

Votum autem Religionis iiſdem tantum Mulieribus commutare diſpenſando poſſint ad effectum nubendi, ſi altecutra ſupradicta cauſa interceſſerit; ad effectum vero vitam tantum cœlibem in ſeculo ducendi, ſi vel dote ſufficiente ad ingrediendum Religionem careant, vel Religionis onera ſufferre poſſe rationabiliter diffidant.

Habeant etiam præ oculis, quoad Vota, infraſcripta

Mon-

Monitum, quod inter alia pro ipſis Pœnitentiariis mox ſubjicienda.

Diſpenſare poſſint ſuper irregularitate, ob violationem Cenſurarum duntaxat contracta, & occulta remanente, cum Sacerdotibus, aut in ſacris conſtitutis, tam Sæcularibus, quam Regularibus.

Cum illis, qui ſcienter, vel ignoranter cum impedimento Secundi & Tertii, vel Tertii ſolum, aut Tertii & Quarti, vel ſolius Quarti gradus Conſanguinitatis, vel Affinitatis, etiam ex copula licita provenientis, Matrimonium jam contraxerunt, dummodo hujuſmodi impedimentum occultum remaneat, diſpenſare pro foro tantum conſcientiæ poſſint, ad remanendum in Matrimonio.

Cum illis, qui a Dataria Apoſtolica diſpenſationem obtinuerunt ſuper aliquo impedimento publico, quod tamen non ſit Primus & Secundus, vel Secundus tantum gradus Conſanguinitatis, vel Affinitatis ex copula licita provenientis, & præ verecundia copulam inter eos ſecutam in eadem Dataria tacuerunt (dummodo nullitas prædictæ diſpenſationis ex hujuſmodi reticentia provenientis occulta ſit) diſpenſare pro foro tantum conſcientiæ valeant, tam ad remanendum in Matrimonio jam contracto, quam ad illud contrahendum, ſi nondum ſit contractum.

Diſpenſare item pro foro tantum conſcientiæ valeant ſuper impedimento dirimente occulto tam Primi & Secundi, quam Primi tantum, aut Secundi tantum gradus Affinitatis, ex copula illicita provenientis, tam in matrimonio contracto, quam in contrahendo.

Diſpenſare ſimiliter pro eodem foro, tam de contracto, quam de contrahendo, poſſint ſuper occulto impedimento criminis, neutro tamen machinante; ideſt quando ſolum concurrant adulterium, & fides data de Matrimonio contrahendo poſt Conjugis mortem.

In prædictis Matrimonialium Diſpenſationum caſibus poſſint etiam, quandocumque opus fuerit, pro foro conſcientiæ, legitimare prolem, non tamen ex adulterio ſuſceptam.

Diſpenſare ad petendum debitum poſſint in caſu Affinitatis inceſtuoſæ Matrimonio ſupervenientis.

Ad petendum pariter debitum cum illis, qui Voto ſimplici Caſtitatis obſtricti, Matrimonium contraxerunt, diſpenſare valeant, illos monendo, facturos contra id Votum, ſi extra uſum Matrimonialem delinquant, ac remanſuros eodem prorſus, ac antea, Voto obſtrictos, ſi Conjugi ſupervixerint.

Super Viſitatione quatuor Baſilicarum, cum Exteris, qui vel ob paupertatem, vel ob aliam urgentem cauſam, in Urbe remanere non poſſunt, diſpenſare valeant, vel reducendo ad tres ſaltem dies Viſitationes earundem quatuor Baſilicarum, alioquin per quindecim dies ab iiſdem viſitandarum; vel viſitationes præſcriptas in alia pia opera, ad ipſorum Pœnitentiariorum prudens arbitrium, commutando.

Cum Civibus autem, & Incolis Romanis, qui morbo, vel aliquo legitimo impedimento detenti, non valent præfatas Baſilicas viſitare, poſſint præſcripta iiſdem per triginta dies Viſitationis in alia pia opera, quæ illorum poſſibilitati proportionata eſſe viderint, diſpenſando commutare; ſuam tamen conſcientiam oneraturi, ſi ſuper hujuſmodi Viſitationibus inconſulto, & ſine juſta & rationabili cauſa, ſive cum Exteris, ſive cum Romanis Civibus, aut Incolis diſpenſaverint.

Quia vero magnopere intereſt conceſſis facultatibus prudenter, & circumſpecte uti, ne, minus caute illas exercendo, tum juſto diſciplinæ vigori, tum ipſarum Animarum vero bono detrimentum afferri contingat; Ideo poſt facultates a Nobis pro hoc Anno Sancto memoratis Pœnitentiariis conceſſas, congruum & opportunum ducimus nonnulla Monita pro recto earundem facultatum uſu ſubjungere; quæ quidem tam ab ipſis omnibus, & ſingulis, quam etiam a reliquis Confeſſariis, ut ſupra, deſignandis, attente legi & conſiderari jubemus, ac pro norma, & regula haberi, cui ſe in ſuæ quiſque facultatis exercitio, prout caſus popoſcerit, exacte conforment.

Primo itaque meminerint, nulli penitus Confeſſario dari in præſenti Jubilæo, aut in quovis alio, facultatem abſolvendi complicem in quolibet inhoneſto contra ſextum præceptum peccato; atque omnem Confeſſarium, reſpectu hujuſmodi complicum, eſſe omni tum juriſdictione, tum approbatione deſtitutum, & prorſus inhabilem, cujuſcumque Jubilæi, ſive Indulti beneficio, ad normam Conſtitutionis Noſtræ incipien. *Sacramentum Pœnitentiæ*, Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXLI. Kalendis Junii, Pontificatus Noſtri Anno primo editæ.

Intelligant, hujuſmodi facultatibus peculiaribus a Nobis ut ſupra, pro hoc Anno Sancto ſibi conceſſis uti ſe non poſſe, niſi cum iis Pœnitentibus, qui præſentis ejuſdem Anni Sancti Jubilæum conſequi ſincere & ſerio volunt; atque ex hoc animo ipſum lucrandi, & reliqua opera ad id lucrandum neceſſaria adimplendi, ad Confeſſionem apud ipſos peragendam accedunt; neque item poſſe uti cum iis Pœnitentibus, qui hujus Anni Sancti Jubilæum ſemel jam lucrati fuiſſent, prout inferius explicabitur.

Advertant inſuper ſupradictas abſolutiones, commutationes, diſpenſationes, non poſſe a ſe exerceri extra actum Sacramentalis Confeſſionis, neque extra ſuam cujuſque Baſilicam, vel Eccleſiam, niſi in caſibus alias ſibi a Majori Pœnitentiario permiſſis, vel permittendis; vel in caſu adminiſtrandi Pœnitentiæ Sacramentum alicui Infirmo, qui quam corporalis ægritudinis cauſa ad Baſilicas ipſi reſpective deſignatas accedere perſonaliter nequeat, eorum aliquem arceſſendum duxerit, ut Confeſſionem Sacramentalem pro Jubilæi conſecutione, ut præfertur, apud ipſum expleat.

Non prætermittant ſuam cuique Pœnitenti ſalutarem pœnitentiam imponere in Sacramento, ne prætextu quidem Jubilæi per eundem Pœnitentem conſequendi.

Ab occultis Cenſuris ob partem læſam incurſis non prius abſolvant, quam parti læſæ Pœnitens ſatisfecerit; vel ſi prius pœnitens nequeat, non eum abſolvant, niſi juret ſe ſatisfacturum, cum primum poterit. In publicis autem, huic ſatisfactioni conſulere tur juxta praxim Pœnitentiariæ Apoſtolicæ, ad quam dirigendus erit Pœnitens cum Libello, de quo ſupra.

Violantibus Clauſuram Monialium ad malum finem, in caſibus etiam occultis, imponant prohibitionem accedendi in poſterum ad quævis Monaſteria, & Eccleſias Monialium; monendo Pœnitentes hujuſmodi, ita ipſos abſolvi a Cenſuris ob relatam violationem incurſis, ut ſi impoſitam illam prohibitionem non ſervaverint, relabantur eo ipſo in eaſdem Cenſuras.

Religioſos vero ſuam violantes Clauſuram per Mulierum introductionem ad malum finem, ita a Cenſuris propterea incurſis abſolvant, ut ſuper inhabilitate ulterius per hoc contracta ad Dignitates, & Officia ſui Ordinis conſequenda, nullatenus cum iiſdem diſpenſent.

A lectione Librorum prohibitorum, præſertim in Bulla Cœnæ contentorum, non ante abſolvant, quam Pœnitens Libros, quos in ſua poteſtate habeat, Inquiſitori, vel Ordinario, ſecrete tradiderit; vel ſe, quam primum poterit, traditurum promiſerit, ſi tradere ante abſolutionem nequeat.

In abſolvendis Regularibus a ſuo Ordine Apoſtatis, vel Fugitivis, ſervent modum in ſua Tabella præſcriptum.

Denique, quoad Vota, noverint ſibi abſtinendum ab eorum commutatione, in quibus agitur de præjudicio tertii. Quare in eo, quod pertinet ad Vota, quamvis ſimplicia, ſeu perſeverantiæ, ſeu alia, emitti ſolita in aliqua Congregatione, vel Communitate, & in Vota obligatoria a tertio acceptata, non ſe ingerant. Nec admodum diſſimiliter ſe gerant circa Vota pœnalia, ſeu præſervativa a peccato, ne detur anſa peccandi liberius; niſi forte circumſtantiæ adſint, quæ aliquam commutationem ſuadeant, & commutatio futura judicetur ejuſmodi, ut non minus a peccato committendo refrænet, quam prior Voti materia.

Deinde expoſitis facultatibus quas aliis Confeſſariis impertitur, inter alias declarationes ſive magis apertas voluntatis ſuæ declarationes ita præſcribit:

Confeſſionem & Communionem pro hoc Jubilæo conſequendo injunctas, non neceſſe eſt viſitationibus quatuor Baſilicarum præmittere. Satis erit vel in

hujus-

hujuſmodi viſitationum decurſu, vel etiam poſt eaſdem viſitationes expletas, Confeſſionis, & Communionis Sacramenta ſuſcipere.

Cum Confeſſio Sacramentalis in hoc Jubilæo ſit opus injunctum, peragenda eadem erit etiam ab eo, qui ſolis peccatis venialibus tenetur, ſi hoc lucrari Jubilæum velit.

Si quis poſt Confeſſionem peractam, in lethale peccatum (quod Deus avertat) inciderit, antequam omnia omnino opera pro Jubilæo hoc lucrando injuncta expleverit, Confeſſionem denuo præmittere debebit, priuſquam ultimum ſaltem ex aliis injunctis operibus expleat, ut Indulgentiam hoc Jubilæo conceſſam conſequatur.

Quamvis injuncta pro hoc Jubilæo Communio ſit; pueri tamen, qui nondum ad primam Communionem admiſſi fuiſſent, neque intra hunc Annum Sanctum, Parochi proprii, vel Confeſſarii judicio, admittendi videantur, cenſeri poſſunt ab illo injuncto opere legitime impediti; eiſdemque Communionem in aliud pium opus arbitrio Confeſſarii præſcribendum commutari permittimus.

Ad injunctam Baſilicarum viſitationem perficiendam non opus eſt in eaſdem Baſilicas per Portas Sanctas, vel per harum aliquam ingredi, vel egredi.

Si quod ſuperveniat Indultum, quo præſcriptus initio viſitationum numerus ad minorem redigatur; quiſquis, ante id Indultum, Viſitationes peregiſſes paucioribus numero diebus, quam qui in Indulto præſcribuntur, is Viſitationes a ſe jam peractas utiliter computare poterit ad conficiendum numerum Viſitationum hujuſmodi Indulto præſcriptarum; ſuperaddendo nimirum alias, quæ deſint ad explendam ſummam Indulto præfinitam. Si vero eam ſummam, ſeu numerum antea jam explevisset, vel etiam exceſſiſſet; unum ſaltem diem Viſitationis quatuor Baſilicarum prætcrea adjunget, ut Indulti beneficio frui valeat.

Injunctæ piæ preces in ſingularum Viſitatione Baſilicarum, ad fines Nobis propoſitos, & in noſtra Bulla Indictionis expreſſos effundendæ, ſatis erit, ſi vocales fuerint. Qui ſola mente ad eoſdem fines devote orare voluerit, laudandus eſt, aliquam tamen etiam vocalem orationem adjungat.

Qui hoc Anno Sancto bis, aut pluries omnia & ſingula opera, vel primitus in hujus Jubilæi Indictione præſcripta, vel ſuperveniente forſan aliquo Indulto, ea, quæ in ipſius Indulti conceſſione pro ejuſdem Jubilæi conſecutione præſcribentur, plena iteraverit; vel prius ad Indictionis, deinde ad Indulti formam, vel prius ad formam Indulti unius, deinde ad alterius fortaſſe diverſi formam, ut præfertur, iteraverit; bis quoque aut pluries poterit hoc Anni Sancti Jubilæum lucrari. Nos enim, habita ratione annui ſpatii, ad quod hujuſmodi Jubilæum protenditur, ita de Apoſtolicæ liberalitatis plenitudine concedimus & indulgemus; hoc tamen declarantes, neminem poſſe, niſi ſemel, idest prima tantum vice, frui ſeu potiri favoribus huic Jubilæo adjunctis: quare poſt primam vicem nullus gaudere amplius poterit beneficio aut abſolutionum a novis cenſuris & caſibus reſervatis de novo fortaſſe contractis, aut commutationum, aut diſpenſationum in facultatibus ſuperius poſitis contentarum.

Opportunum eſſet doctiſſimam diſſertationem ſubjungere ab eodem Summo Pontifice conſcriptam & evulgatam, quæ Romæ prodiit, & legitur in tertio tomo Bullarii Benedicti XIV. ſub numero XXI. In ea enim omnes quæſtiones & Controverſias olim excitatas in aliis Jubilæis circa opera injuncta, circa facultates conceſſas, & earum uſum mirifice exponit, dilucidat, & in præcedentibus Conſtitutionibus ſublatæ, in hac Epiſtola Encyclica ad Pœnitentiarios & Confeſſarios de novo exponuntur. Data fuit die tertia Decembris 1749. Illam brevitatis cauſa omittimus; fere enim quadraginta paginas occupat, facile tamen erit qui in hoc argumento completum tractatum deſiderat illam obſervare atque perlegere. Neceſſario tamen ducimus hic afferre aliqua ex §. VIII. Circa duo præcipua opera injuncta Confeſſionis & Communionis. Ita enim ait.

Optandum omnino eſſet, & melius, ac tutius procul dubio foret, ſi antequam viſitatio Baſilicarum inciperetur, fructuoſa præmitteretur Confeſſio, ut viſitationes ipſæ in ſtatu gratiæ fierent, atque iteraretur confeſſio, ſi quis, viſitationibus inceptis, in lethale aliquod peccatum prolaberetur. In Actis Eccleſiæ Mediolanenſis *part. 7. edition. Mediolanen.* 1599. *pag.* 1031. magni Sancti Caroli Borromæi ita legitur: *Ante omnia autem unicuique ſedulo curandum eſt, ut conditiones a Sanctitate Sua in litteris conceſſionis ipſius Jubilæi expreſſas diligenter obſervet; quoniam minime illud conſequeretur, qui eaſdem non obſervaret. Harum prima eſt, ut vere contritus, & confeſſus ſit, quod unuſquiſque facere debet antequam viſitationes Eccleſiarum incipiat, pro majori ſecuritate Sancti Jubilæi acquirendi. Ob tandem cauſam ſi quis poſtquam confeſſus eſſet, & Eccleſiarum viſitationes incoepiſſet, in mortale aliquod (quod Deus avertat) peccatum prolaberetur, mortale peccatum confiteri debet, ac deinceps reliquum dierum numerum perſequi, qui ſupererunt ad completum uſque numerum dierum quibus quatuor Eccleſiarum viſitatio ab eo facienda erit.*

Hujuſmodi porro agendi ratio a S. Antonino *in Summa part.* 1. *tit.* 10. *c.* 3. §. 5. *in fin.*, a Cardinali Bellarmino *de Indulg. lib.* 1. *cap.* 13. *Controverſiar. tom.* 2., a Becano *in Summa t.t. de Sacramentis cap.* 28. *de Indulgentiis quæſt.* 6. Bezonio *de Anno Jubilæi lib.* 5. *dub.* 3. §. *Dico ſeptimo*, & Pittias *in verb. Indulgentia caſ.* 13. pro tuta agnoſcitur, & approbatur. Quod vero & Nos id ſummopere cupierimus, & ex animo cupiamus, ſatis intelligi poteſt tum ex iis, quæ in ſupradicta Encyclica Epiſtola noſtra ſcripſimus, tum ex iis, quæ fecimus, dum proxime præterita æſtate publicas per Urbem Miſſiones haberi juſſimus, tum denique ex his, quæ facimus, dum hoc Adventus tempore, uſque ad Feſtum S. Thomæ, eaſdem Miſſiones per varias Eccleſias Urbis continuari curamus; quæ omnia ad eum tantummodo ſcopum & finem diriguntur, ut a peccatoribus rite, & cum emendationis fructu Confeſſiones prius fiant, quam Porta Sancta aperiatur, ac proinde antequam Baſilicarum viſitationes fieri incipiant; nec illud etiam omittendo, quod deſiderium hujuſmodi noſtrum, & ex ipſa Conſtitutione noſtra: *Peregrinantes* ſatis deducitur, in qua viſitationibus Eccleſiarum Confeſſio, & Communio præmittitur.

Verum nequaquam in hoc difficultatis ſumma verſatur; ſed præcipuum in eo dubium conſiſtit, num videlicet, ſi forte a quopiam lethalis culpæ reo viſitatio Baſilicarum incipiatur, & continuetur, & ſic ab eo hujuſmodi opus fiat, quod bonum eſt eo bonitatis genere, quo eſſe poſſunt opera, quæ a peccatoribus fiunt; deinde vero idem rite & recte confiteatur, & ſacram Communionem in ſtatu gratiæ recipiat; proindeque in ultimo opere, quod ad Jubilæum conſequendum adimplevit, in ſtatu gratiæ ſit; num, inquam, præcedentes Eccleſiarum viſitationes pro ſufficienti operum injunctorum implemento haberi & cenſeri poſſint. Super hoc difficultatis puncto fuſe diſſerit Navarrus *de Jubilæo, notabili* 19.; ſed communior opinio eſt, viſitationes etiam in ſtatu peccati factas ſufficere ad Indulgentiam conſequendam, dummodo poſtremum opus, in quo acquiritur Indulgentia, in ſtatu gratiæ perficiatur; cum temporalis pœna non remittatur, niſi peccato deleto, ac remiſſa æterna pœna, quod quidem per Pœnitentiam obtinetur. Ita inſigniores Theologi in ſuis Theologicis operibus ratiocinantur, videlicet Suarez *in* 3 *part. D. Thomæ tom.* 4 *diſp.* 52 *ſect.* 2 *num.* 7, Valentia *tom.* 4 *diſp.* 7 *quæſt.* 20 *de Indulg. punct.* 5 §. *Non tamen*, Cardinalis de Lugo *de Sacram. Pœnit. diſp.* 27 *ſect.* 6 *num.* 83, Sylvius *part.* 3 *D. Thom. tom.* 4 *in ſuppl. tert. part. quæſt.* 27 *art.* 1. Eſtius *in* 4 *Sent. diſt.* 20 §. 8 *per tot.* & *ſignanter verſ. Cæterum*, & *ſeqq.* Juvenin *in Tract. de Sacram. diſp.* 13 *de Indulg. quæſt.* 6 §. *Cæterum*, aliique complures. Illi etiam, qui Morales Theologi dicuntur, in hac re concordi ſententia ſunt, quos inter Filliuccius *Oper. Mor. tom.* 1 *tract.* 8 *cap.* 10 *quæſt.* 5 *num.* 238, Sanctarellus *variar. reſol. quæſt.* 76 *num.* 15, La Croix *lib.* 6 *part.* 2 *de Indulg. num.* 1410, Bonacina *de Jubilæo quæſt.* 6 *art.* 2 *num.* 4

num. 4, item alii, qui ex profeſſo de Jubilæo ſcripſerunt, ex quibus Viva *in Hiſtor. Indulg. inter quæſt. & reſ. pract. quæſt.* 32, Amort *tom.* 1 *pag.* 203 *Ven. edit. ann.* 1698, atque illi etiam, qui Romæ Tractatus de Indulgentiis compoſuerunt, atque ediderunt, in quorum numero PP. Paſſerinus *de Indulg. quæſt.* 73 *per tot. & præſertim num.* 514, Vanranſt *in Opuſcul. de Indulg. quæſt.* 6 *num.* 7 *& ſeq.* ac Theodorus *in Tractatu de Indulg. lib.* 1 *cap.* 8 *art.* 1 *per tot.* Hæc autem, quæ communis opinio dici poteſt, ſuo & quidem valido fundamento non deſtituitur, quum Eccleſiarum viſitationes, licet ab eo, qui in gratia non eſt, factæ, opere ſint moraliter bona, quanquam æternæ vitæ non meritoria; licet enim opera inimici ſint, illius tamen inimici ſunt, qui ſe ad reconciliationem cum Deo comparat, atque diſponit: hoc vero prioribus Eccleſiæ ſæculis in publicis illis pœnitentiis adumbratum videtur, quæ ab illis fiebant, qui in graves, ac publicos exceſſus prolapſi erant, qui quidem antequam abſolutionem ab ipſis obtinerent, & ſic in eodem ſtatu peccati, in adimplendis operibus ac pœnitentiis ſibi præſcriptis ſe exercebant. Hoc autem ſemel conſtituto, quod in ultimo opere, quod ad conſequendam Indulgentiam adimpletur, ſtatus gratiæ abſolute neceſſarius ſit, quodque non item abſolute requiratur huiuſmodi ſtatus, dum alia iniuncta opera adimplentur, in ſententiæ huius confirmationem laudati Auctores publicam Fidelium conſuetudinem advocant, ei ſatis notam, qui Indulgentiam concedit, & ab eodem non improbatam; cum fieri vix poſſit, ut ſibi perſuadeat, viſitationes, quæ ad Jubilæum conſequendum vel per triginta, vel per quindecim dies interpolatos fiunt, non niſi ab iis fieri, qui in gratia conſtituti ſunt; neque vero a ſententia ſua removentur, ob eam cauſam, quod in Jubilæi univerſalis Bulla viſitationi Baſilicarum Confeſſio, & Communio præmiſſa ſit; huic etenim argumento reſpondent, ordinem verborum non adæquatam eſſe regulam pro ordine factorum, ac præterea adiungunt, in Indulgentiis ſufficere auctoritatem in concedente, gratiam in recipiente, ac pietatem in cauſa; pias autem eſſe Baſilicarum viſitationes, licet ab eo, qui in gratia conſtitutus non eſt, factæ ſint, dummodo debitis cum circumſtantiis adimpleantur, quum ad conſequendam habitualem gratiam præparationes ſint.

Atque hæc eſt ſumma eorum, quæ in ſententiæ hujus comprobationem afferri ſolent ab iis, qui eandem tuentur; a qua Nos, in præſenti minime recedendum ducimus, neque recedimus. . . . . Quoniam, licet quoad Nos, magis ac magis ſemper in votis habeamus, ut viſitatio Eccleſiarum in ſtatu gratiæ fiat, ac proinde vel poſt fructuoſam Confeſſionem, vel ſaltem poſt Contritionis actum; reputantes tamen, non omnia quæcomque optamus poſſe ſemper contingere, humanamque fragilitatem commiſerari opus eſſe; a fructu Indulgentiæ minime excludendos illos exiſtimavimus, qui non præmiſſa Confeſſione, viſitationem Eccleſiarum incipiunt, ac proſequuntur, dummodo quando opus ultimum perficiunt, in quo Indulgentia acquiritur, in ſtatu gratiæ ſint; ac dummodo viſitationes ipſæ cum ſenſu devotionis adimpleantur. In Bulla: *Peregrinantes* legitur *devote viſitaverint*; In Extravaganti 1 *Unigenitus* ineſt verbum *devotionis*; In alia: *Quemadmodum*, verbum *reverenter*; Navarrus autem *de Jubilæo ſub num.* 44 eadem illa verba exponens, ita ait: *Per quæ ſignificatur, viſitationes has Eccleſiarum fieri debere bene, & quidem recte; nam licet, per aſſerta cum communi, non ſit neceſſarium ut fiant in ſtatu gratiæ, neceſſarium tamen eſt, quod ſint actus boni moraliter.* Ad injunctum igitur viſitationum opus adimplendum neceſſe eſt, ut viſitatio fiat conſilio atque animo exhibendi honorem Deo, aut Sanctis eius; ut tam in itinere, quod ad Baſilicas habetur, quam in eaſdem ingrediendo, modeſte incedatur, atque in hiſce aliquis religionis actus exerceatur. Ex quo deduci poteſt, quod, ſi quis nullo pio fine, ſed mere ductus curioſitate viſitatum Eccleſias ſe confert, aut animi relaxandi, ſeu, quod dicitur, deambulationis habendæ gratia, iter conficit, Jubilæum minime conſequitur. Illum vero omnino omittimus, de quo dicere ſupervacuum eſt, qui in actuali peccato mortali, animo, exempli gratia, alios ad peccandum inducendi, Eccleſiam viſitaret; ut, & alios ſimiles caſus indicando, diſſerunt Vanranſt *de Indulg. quæſt.* 7 *a num.* 27. *ad num.* 20, Conſtantinus *part.* 2 *cap.* 6 *pag.* 121. Quarti *tract. de Jubil. pag.* 146. *& ſeq.* Viva *de Jubil. quæſt.* 8 *art.* 5 *num.* 3. Pignatellus *de Anno Sancto dub.* 21 *cap.* 8. Amort *in quæſtionibus practicis in fine Hiſtoriæ Indulgentiarum quæſt.* 72, aliique complures.

Confeſſionis præceptum, prout e iure Divino ſtatutum fuit, ſola mortalia peccata comprehendit, nec ad venialia extenditur. Cum vero Eccleſia in Concilio Lateranenſi certum confitendi tempus, quod eſt Paſcha Reſurrectionis, præſcripſerit, controverſia eſt, num neceſſitati confitendi peccata mortalia, aliam adiecerit, ut venialia etiam peccata confiteri neceſſarium ſit. Et quamquam communiter dicatur, nequaquam adiunctam eſſe neceſſitatem etiam venialia peccata confitendi ad adimplendum præceptum, non deſunt tamen Auctores, qui pleni ſtudio ac zelo contrariam opinionem tuentur, ac docent, eum, qui non niſi venialia peccata habet, ſaltem in Paſchate Sacerdoti ſe ſiſtere debere, ut ei notum faciat, ſe, Divina opitulante gratia, nonniſi venialium culparum ſibi conſcium eſſe. Juvenin *de Sacramentis diſſert.* 6 *cap.* 3 *art.* 2. Du Hamel *tom.* 7 *tract. de Pœnitentia diſſert.* 3 *cap.* 2 *num.* 5 §. *Quod vero dicendum*, Habert *tom.* 8 *de Pœnitentia cap.* 9 *quæſt.* 2. Auctor additionis ad Pontas *tom.* 1 *in verb. Confeſſio caſ.* 51. in editione latina, Auctor Theologiæ Moralis ad uſum Seminarii Petrocorienſis *tom.* 4 *lib.* 2 *tract.* 1 *quæſt.* 9. videri poſſunt. Nos hanc controverſiam intactam relinquimus. S. Antoninus in Summa ſua *tom.* 1 *tit.* 10 *cap.* 3 *num.* 10 *ultima impreſſione Veronæ* expreſſe docet, rem dignam ac laudabilem ad conſequendam Indulgentiam fieri a Pœnitente, qui a lethalibus peccatis liber cum ſit, venialia confitetur. Verum ad propoſitum noſtrum ne id quidem ſufficiens erat, quoniam controverſiæ caput non circa utilitatem, ſed circa neceſſitatem verſatur. Quæſtio enodanda illa eſt, quæ inter Theologos agitatur, utrum videlicet, cum ad Jubilæi conſecutionem Confeſſio præſcripta ſit, etiam iis, qui peccata mortalia non habent, ſed tantummodo venialia, præſcripta intelligatur. Apud Sanctarellum *quæſt.* 76 *variar. reſolut. num.* 2 *& ſeq.* & in curſu morali Salmanticenſium *tom.* 1 *tract.* 6 *cap.* 7 *punct.* 3 *num.* 34. Auctores tam pro affirmativa, quam negativa parte collectos videre eſt. Ipſi vero, ſe affirmativæ opinioni, quam quidem tutiorem aſſerunt, adhærere profitentur. Cardinalis autem de Lugo *diſp.* 27 *de Sacramento Pœnitentiæ ſect.* 7 *num.* 101, ac Leander *part.* 1 *tract.* 5 *diſput.* 14 *quæſt.* 76. negativam partem ſequuntur, ea niſi ratione, quod, quando de Confeſſione ſermo eſt, de mortalium peccatorum Confeſſio ſemper intelligatur. Cum vero non deſit auctoritas iniungendi Confeſſionem etiam venialium, quemadmodum probe Cardinalis de Lauræa *in* 4 *ſent. tom.* 2 *neceſſ. Sacram. Pœnit. diſp.* 24 *art.* 2 §. 4, & Clericatus *de Sacrament. Pœnit. deciſ.* 50 *n.* 7. quod etiam Pontificis Clementis V. in Clementina, quæ incipit: *Ne in agro, de ſtatu Monachorum*, comprobatur, ubi Monachis onus ſaltem in menſe confitendi imponit, etiamſi probabiliter poſſet ac deberet exiſtimari magnam ipſorum partem non niſi venialia peccata habere; cumque etiam certum ſit, quod, dum ad Jubilæi conſecutionem facienda præſcribuntur opera, quæ ex natura ſua mera conſilii opera, ac ſupererogatoria eſſent, velut exempli gratia ieiunium per aliquot dies, ab Eccleſiaſtico præcepto non præſcriptos, ſive devota Baſilicarum viſitatio, quemadmodum in præſenti Anni Sancti Jubilæo ſit; præſcribi etiam venialium peccatorum Confeſſio iis poteſt, qui mortalia non habent, etiamſi extra huiuſmodi circumſtantias, atque in abſtracto loquendo, peccata venialia confitendi obligatio non adeſſet. Ita Nos ſecimus, ac declaravimus, ad Jubilæum conſequendum, etiam ab eo, qui nonniſi peccata venialia habeat, confeſſionem peragendam fore. *Poſſet autem Papa, ſi vellet, expreſſis verbis injungere, ut qui Indulgentiam conſequi vellet, venialia* pec-

peccata confiteretur, ſicut injungit alia opera ſupererogationis, neque tamen hoc eſſet facere venialia materiam neceſſariam Confeſſionis, ſed cum alias venialia ſint congrua materia Confeſſionis, illam quoque exigeret, ſi vellet, in acquiſitione Indulgentiæ, quæ Benzonii verba ſunt *de Anno Jubilæi lib. 5 cap. 16 dub. 6*

Ne multa, quæſtioni illi, quæ inter Theologos fit, utrum, quando ad conſequendam Indulgentiam Confeſſio præſcribitur, ille, qui non niſi peccata venialia habet, ad confitendum obligetur, tunc locus eſt, cum Confeſſio tanquam diſpoſitio ad ſtatum gratiæ pro Jubilæi conſecutione neceſſario requiritur; non autem quando Confeſſio inter præſcripta opera comprehenditur, quemadmodum nunc a Nobis factum eſt, dum eandem, ut opus injunctum ad conſequendam Indulgentiam impoſuimus; ſicut etiam Palq. *quæſt.* 63. Viva *de Jubilæo quæſt.* 8 *art.* 3. § *dices*, & Conſtantinus *de Anno Sancto part.* 2 *cap.* 5 *pag.* 106. appoſite animadvertunt.

Hanc ita deciſam quæſtionem alia ſolvenda difficultas excipit, quæ circa illum verſatur, qui cum & confeſſus jam ſit, & per vices aliquot Baſilicarum viſitationes fecerit, in novum aliquod mortale peccatum prolabitur; de hoc ſiquidem inter Doctores diſputatur, quid illi ad conſequendum Jubilæum faciendum ſit; teneatur ne factas jam viſitationes iterare, an vero ei ſatis ſit ante poſtremam viſitationem contritionis actum elicere, an demum ad confitendum commiſſum peccatum obligetur. Quidam contritionis actum ſufficientem eſſe exiſtimarunt, ex eo, quod in Jubilæi Bulla unica tantum confeſſio præſcribatur, quæ in propoſito caſu ſupponitur adimpleta, atque item ex eo, quod per contritionis actum rite conceptum ſtatus gratiæ ad conſequendam Indulgentiam neceſſarius acquiratur. Ita Cardinalis de Lugo *de Sacr. Pœnit. diſp.* 27 *ſect.* 7 *num.* 102, ac Leander *part.* 1 *Oper. Moral. tr.* 5 *de Sacram. Pœnit. diſp.* 14 *de Indulg. quæſt.* 79. ratiocinantur, qui etiam aliorum Auctorum, qui ſecum ſentiunt, auctoritatem adducunt. Verum, cum ab aliis, ac præſertim a Suar. *diſp.* 52 *ſect.* 3 *num.* 7, a Filliuc. *t.* 1 *tr.* 8 *c.* 6 *num.* 147, a Quarti *pag.* 109. & a Conſtantino *part.* 2 *c.* 5 *in fin.* conſideretur, quod Confeſſio in Bulla præſcripta, refertur ad Indulgentiam, & quod conſequenter Confeſſio mortalium peccatorum uſque ad terminum, quo Indulgentiæ fructus obtinetur, commiſſorum requiritur, jure ac merito docent, quod ille, qui confeſſus eſt, & Baſilicarum viſitationes incœpit, ſi ante ultimam viſitationem in mortale peccatum incidit, confiteri debet; quodque contritionis actus ad conſequendum Jubilæum minime ſufficiens ſit: Ad repetendam item Confeſſionem illum etiam obligari addunt, qui peccati alicujus in Confeſſione prius facta, per innoxiam oblivionem non enunciati, reminiſceretur. Atque huic Nos ſolidiori ſententiæ adhæſimus, Peccatorem ab onere iterandi viſitationes Baſilicarum jam factas abſolventes, alteri tamen oneri obnoxium relinquentes, ut prius confiteri debeat, quam poſtremam compleat Baſilicarum viſitationem. Dictum eſt, Nos eum ab onere viſitationes jam factas iterandi liberaſſe, cum quæſtio circa hanc obligationem tunc ſolum locum habeat, quum admittitur opinio, quæ ſtatum gratiæ tanquam neceſſarium eo tempore, quo injuncta opera adimplentur, requirit, non autem quando neceſſitas ſtatus gratiæ reducitur ad noviſſimum opus, in quo Indulgentia obtinetur, quemadmodum Benzonius *de Anno Jubilæi lib.* 5 *cap.* 15 *dub.* 9. probe animadvertit.

In præſenti Anni Sancti Jubilæo, ſicut ſupra indicavimus, & ſicut etiam in Bulla *Peregrinantes* ſancivimus, inter injuncta opera, Sanctam etiam Communionem enumeravimus. Cum vero quidam ſint, qui per eorum ætatem, ac naturalem mentis captum, ad Confeſſionem tantum, non autem ad Communionem admittuntur, aditum aperiri prævidimus diſputationi, num ſcilicet hi, quos diximus, Jubilæi conſequendi capaces ſint; quæ quidem Quæſtio ab Auctoribus in omnibus aliis Indulgentiis, in quibus pro opere injuncto Communio præſcribitur, tractata eſt. In hac controverſia quorumdam opinio fuit, quod, quum hi, de quibus agitur, Communionis minime capaces ſint, etiam conſequendi Jubilæi incapaces remaneant, cum nihil vel impotentia, vel legitimum quodvis impedimentum proſit illi, qui nequit, vel impeditur, præſcriptum ad Indulgentiæ conſecutionem opus adimplere. Ita Lavorius *part.* 1 *cap.* 21 *de Jubilæo num.* 31. ratiocinatur; quin ullum nec ipſe, nec alii, qui ejuſdem partis ſunt, præſidium agnoſcant in Facultate, quam fortè Confeſſarius haberet, injuncta opera commutandi in favorem illius, qui ea exequi impeditur; tum quia hujuſmodi Facultas commutationem Sanctæ Communionis non comprehendit; tum etiam quia eadem ad illos reſtringatur, qui caſu aliquo impediuntur, ut ſunt Moniales, in carcere detenti, ægroti, qui Baſilicas viſitare nequeunt, vel pauperes, qui eleemoſynam impertiri non poſſunt, quando inter opera injuncta eleemoſyna comprehenſa eſt; ideoque ad illos extendi non poſſit, qui non per accidens, ſed ex diſpoſitione juris, ad præſtandum id, quod in Jubilæi Bulla præſcribitur, incapaces ſunt. Atque hæc Paſſerini *de Indulg. quæſt.* 46, Cardinalis de Lugo *de Sacram. Pœnit. diſput.* 27 *ſect.* 7 *num.* 118, Vantanſt *de Indulg. quæſt.* 7 *num.* 32. ſententia eſt. Nec vero ex altera parte defuere, qui ſe mentis Summorum Pontificum interpretes ſponte facientes, contenderunt, injunctum opus Communionis ad illos minime extendi, qui per ætatem communicandi incapaces ſunt, cum conditio hæc, quoad iſtos, *de jure* impoſſibilis ſit; aut ſupponi debere, dari a Pontifice Confeſſariis Facultatem in aliud pium opus Communionem commutandi, etiamſi id expreſſe non dixerit. Horum nomina apud Paſſerinum *loco nuper citato* videre eſt. Nos vero ad hujuſmodi controverſiam ac difficultatem tollendam, Confeſſariis Facultatem dedimus Communionem in aliud pium opus commutandi pro pueris illis, qui ad primam Communionem nondum admiſſi ſunt, quique ex Parochi, vel Confeſſarii judicio, ad eum capacitatis gradum non pervenerunt, ut Anni Sancti decurſu ad primam Communionem admitti poſſint. Hæc Pontifex

Die 28. Novembris Motu proprio prodiit Decretum Pontificium ut certis Judicibus Peregrinorum & Advenarum Anni Jubilæi cauſæ Civiles & Criminales ſummarie expedirentur. Deinde in eodem Bullario legitur ſub numero XXIII. Allocutio ad Cardinales habita die prima Decembris, in qua tres ipſorum ad aperiendas Portas Sanctas in tribus Baſilicis, ſibi reſervata Porta recludenda in Baſilica S. Petri. Die vero 17. Decembris Conſtitutio publicata eſt, in qua Indulgentiæ Jubilæi pro Monialibus, Oblatis, Tertiariis &c. nec non Anacoretis, Eremiticis, infirmis & in carcere aut captivitate detentis conceduntur; cum facultatibus circa abſolutiones & votorum commutationes, inter impeditos annumerat ſenes ſeptuagenario majores, & plurima Paternæ providentiæ & Pontificiæ dignationis ſigna oſtendit erga illos qui aliquo modo impediti ad Urbem accedere non poſſunt. Tandem initio Anni Sancti ſub die 12 Januarii 1750. prodiit alia Conſtitutio, qua Regulares Apoſtatæ ad ſuos Ordines cum pœnarum condonatione revocantur. Die 7. Decembris ejuſdem anni in Conſiſtorio ſecreto tres Cardinales pro claudenda Porta Sancta in tribus Baſilicis una ſibi reſervata declarat, & nominat. Die 25. Decembris Conſtitutionem *Benedictus Deus* evulgavit pro extenſione univerſali Jubilæi ad univerſum orbem Catholicum, & die prima Januarii ſequentis anni Epiſtolam Encyclicam ad omnes Epiſcopos ſuper hoc argumento tranſmiſit. Multa hic erudite exponit, quæ ne inſtitutæ hujus operis brevitati eamus inficias, non exhibemus, placuit ea omnia adnotare, ut qui uberius de Anno Sancto tractatum deſiderat, ad ea quæ indicamus recurrat.

QUÆ.

QUÆSTIO XI.

De Suffragiis.

SUMMARIUM.

131 *Suffragium dupliciter ſumitur.*
132 *Suffragia Fidelium ſunt triplicis generis.*
(d) Tract. 14. Diſſin. 5. per totum.
* *Habentque fidelium opera triplicem fructum.*
133 *De fide eſt, dari inter fideles communicationem bonorum operum.*
134 *Poſſunt fideles juſti ſe invicem juvare per Suffragia etiam quoad fructum ſatisfactorium.*
135 *Solvitur inſtantia.*
136 *Ut Suffragium alteri proſit, tria ex parte offerentis requiruntur.*
I. Status gratiæ.
137 *II. Intentio offerendi pro alio.*
138 *III. Opus de ſe ſatisfactorium.*
139 *Quæ requirantur ex parte ejus, pro quo offertur?*
140 *Declaratur.*
141 *Suffragia pro aliis oblata, adhuc proſunt offerenti.*
142 *Is nihil perdit, quin potius lucratur.*
143 *Prælati Regulares, quid concedant per Litteras Fraternitatis, ſeu Suffragia Ordinis?*
144 *Hæc poſſunt communicare Benefactoribus.*
145 *Prodeſt talis communicatio,*
I. Per modum meriti de congruo.
146 *II. Per modum impetrationis.*
147 *III. Per modum ſatisfactionis.*
148 *Indulgentiæ plenariæ pro talibus poſt mortem applicabiles.*
149 *Solvitur inſtantia.*
150 *Differentiæ inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum Ordinis.*

131. SUFFRAGIUM, quod a *ſuffragari* (hoc eſt, aſſiſtere, vel auxilium præbere) derivatur, dupliciter accipitur. I. Pro voto, quale in electionibus ad Officia, & Dignitates dari ſolet: ſed hæc acceptio ad propoſitum non ſervit. II. Pro auxilio, quod alteri præbetur: & hoc modo dicuntur Fideles mutuis ſeſe Suffragiis iuvare, quando precibus ad Deum fuſis, aliiſque piis operibus ſeſe mutuo iuvare ſatagunt.

132. Porro huiuſmodi Suffragia, quibus unus Fidelis alterum iuvare poteſt, generatim ſunt triplicis generis, videlicet Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium, Indulgentiæ, & propriæ actiones bonæ ac ſatisfactoriæ, ut orationes, ieiunia, & huiuſmodi, quibus Fideles ſeſe invicem iuvare poſſunt. Fideles autem, quibus eiuſmodi Suffragia applicari poſſunt, duplicis generis exiſtunt, nempe viatores, ſive exiſtentes in Eccleſia militante, & mortui in Purgatorio, ſive qui ſunt in Eccleſia purgante: nam Sancti in cœlis nullo indigent Suffragio, damnati vero eiuſdem ſunt incapaces. Quia igitur de Indulgentiis hactenus iam dictum, & de SS. Miſſæ Sacrificio (*d*) alibi dicetur, ex profeſſo nunc de tertio Suffragiorum genere agendum reſtat.

Additio.

* Ubi ante Concluſiones adhuc prænotandum occurrit, quod quodlibet opus moraliter bonum, ab homine in gratia Dei ſanctificante conſtituto elicitum, triplicem habet fructum ſibi annexum: nempe meritorium, ſatisfactorium, & impetratorium. *Meritorius*, eſt quatenus de condigno meretur quis augmentum gratiæ, & exinde etiam cœleſtis gloriæ; cum gratia ſanctificans ſit ſemen gloriæ &c. atque hunc fructum nemo poteſt alteri donare iuxta Theologos communiſſime, cuius rationem valde ſolidam affert P. Kazemberger in ſuo Supplemento *part.* 1. *cap.* 3 *ſect.* 4 *in Appendice folio* 244. *Satisfactorius* dicitur, quatenus per tale opus ſatisfit pro pœnis temporalibus ex aliquo peccato, quoad culpam iam dimiſſo adhuc reſtantibus. *Impetratorius* eſt, quatenus exinde impetratur aliquod ſpirituale, vel etiam beneficium corporale, ad animæ tamen ſalutem conducens. His prænotatis, ponitur

133. CONCL. I. De fide certum eſt, dari aliquam inter Fideles bonorum operum communicationem, quibus ipſi ſeſe mutuo iuvare, ac ſibi invicem ſuffragari poſſunt quoad fructum impetratorium. Patet hoc ex illo Articulo Symboli Apoſtolorum: *Credo Sanctorum Communionem.* Huius quippe Articuli, iuxta omnes Theologos, ſenſus eſt, quod detur in Eccleſia communio bonorum operum inter homines iuſtos, quibus ſe invicem iuvare poſſunt: nam homines iuſti ſunt membra unius corporis myſtici Eccleſiæ ſub uno Capite Chriſto *Rom.* 12. *& Epheſ.* 4. ergo, ſicut in corpore ſano unum membrum poteſt ferre auxilium alteri indigenti, ita & in Corpore myſtico Eccleſiæ. Hinc *ad Rom. cap.* 15. ait Apoſtolus: *Obſecro vos fratres, ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum.* Et *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini: multum enim valet oratio juſti aſſidua*, & alibi.

134. CONCL. II. Poſſunt inſuper Fideles juſti ſe invicem juvare per ſuffragia ad ſatisfactionem pro pœna temporali. Ita certa, & communis Catholicorum, contra Hæreticos; atque hoc ipſum a Catechiſmo Romano S. Pii V. *in fine de Sacramento Pœnitentiæ*, deducitur ex citato Articulo Symboli Apoſtolorum de *Communione Sanctorum*. Si enim datur talis communio quoad fructum impetratorium, cur non etiam quoad fructum ſatisfactorium, præſertim cum ſuperius allegati textus loquantur abſolute, & cæteroquin non obſtat aliqua ratio ſpecialis quoad fructum ſatisfactorium?

135. Nec obſtat illud *ad Galat. Unuſquiſque onus ſuum portabit.* Et 2 *Corinth.* 5. *Ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit.* Reſp. enim, huiuſmodi textus Sacræ Scripturæ loqui de retributione finali poſt hanc vitam: & ſenſus eorum eſt, quod in extremo iudicio nullus puniatur pro peccatis alterius; neque præmiandus ſit propter bona opera aliorum, ſed quilibet pro propriis geſtis duntaxat. Per hoc tamen non negatur, quin unus de facto poſſit ſatisfacere pro pœna temporali, poſt culpam peccatorum dimiſſam aliis adhuc reſtante, ſicque ipſos ſive viventes, ſive mortuos in Purgatorio iuvare ſuis Suffragiis. Nam etiam *ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur.* 2. *Machab. c.* 12.

136. CONCL. III. Ut Suffragium habeat ſuum effectum, tres ex parte offerentis requiruntur conditiones. I. Status gratiæ: nam exiſtens in ſtatu peccati mortalis indignus eſt remiſſione culpæ & pœnæ, ſicque non poteſt pro altero offerre opera ſatisfactoria ex opere operantis, ac nomine proprio; etſi ſecus ſit de Miſſæ Sacrificio, quod habet effectum ſuum ex opere operato, nec non de precibus, in perſona Eccleſiæ a Sacerdote in Miſſa & Divino Officio perſolutis, quæ non obſtante malitia Miniſtri habent ſuum effectum, quatenus dicuntur nomine Eccleſiæ. Vide in hoc etiam *Tract.* 1 *diſt.* 2 *Additione poſt num.* 48 *& tract.* 14 *diſt.* 5 *quæſt.* 4 *&* 5. præſertim *num.* 59 *& num.* 60.

137. II. Requiritur, ut offerens habeat intentionem offerendi pro altero opus ſuum, eique Suffragium applicandi. Et hæc quidem applicatio debet antecedere opus bonum, non ſubſequi: alioquin vel applicabitur ipſi operanti, ſi indiget eiuſmodi ſatisfactione, vel, ſi is non indigeat, nec, dum operatur, applicavit alteri, quoad fructum ſatisfactorium reponitur in Theſauro Eccleſiæ. Sufficit tamen applicatio habitualis, hoc eſt, præterita & nondum revocata. Maſtrius *diſp.* 23 *Theol. Moral. num.* 84. & alii.

138. III. Ut eiuſmodi opus ex ſe ſit ſatisfactorium, hoc eſt, habeat valorem & pretium ad ſolvendum debitum illius, pro quo offertur. Et talia opera generatim ſunt tria, videlicet Oratio, Jeiunium, & Eleemoſyna; ſub quibus omnes aliæ operationes pœnales comprehenduntur.

139. CONCL. IV. Ut Suffragium quoad vim ſatisfactoriam habeat ſuum effectum, etiam ex parte illius, pro quo offertur, tres requiruntur conditiones.

I. Quod

I. Quod indigeat Suffragio. II. Quod ſit in ſtato gratiæ. III. Quod peccata, pro quibus ſatisfactio exhibetur, iam ſint remiſſa quoad culpam. Ita communis. Siquidem pœna non remittitur, niſi prius peccatum quoad culpam fuerit dimiſſum.

140. Additur, *quoad vim ſatisfactoriam*; nam quoad vim impetratoriam poteſt Suffragium prodeſſe etiam exiſtentibus in peccato mortali, eiſdem de congruo promerendo, atque impetrando ſpecialia gratiæ auxilia, quibus interius illuminati citius ad pœnitentiam convertantur, atque a variis tum animæ, tum corporis periculis præſerventur &c.

141. CONCL. V. Suffragia pro aliis oblata non redduntur inutilia offerenti, quin potius adhuc multipliciter ei proſunt. Ita communis, & patet inductione. Siquidem primo eiuſmodi opus bonum prodeſt ipſi operanti in ratione meriti: ſeu quatenus homo iuſtus per illud de condigno promeretur augmentum gratiæ ſanctificantis, & gloriæ cœleſtis: nam hoc ſemper manet operanti, & nequit alteri donari. Deinde ultra hoc meritum operis peracti eidem remanens, loco fructus ſatisfactorii, & impetratorii, aliis ex toto, vel ex parte applicati, accedit novum meritum ratione ipſius actus Charitatis, quo quis per applicationem boni operis a ſe peragendi ſuo Proximo ſubvenire. Inſuper tale Suffragium poteſt offerenti quoad valorem ſpecialiſſimum illius boni operis, utpote quem non poteſt licite alteri applicare.

142. Ex quibus proinde liquet, offerentem Deo ſua bona opera ex motivo Charitatis, & Miſericordiæ ſpiritualis pro aliis, præſertim pro Animabus in purgatorio, parum exinde perdere, quin potius lucrari: eo præſertim, quia Æterna Veritas dicere dignata fuit *Matth. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*, atque ipſæmet Animæ purgatorii, tanti Beneficii neutiquam immemores, ſive adhuc in ſtatu Purgationis (ut nonnulli volunt) ſive ſaltem in ſtatu adeptæ cœleſtis beatitudinis, Deum pro ſuis benefactoribus exorare ferventius ſtudebunt.

143. Quæres. Quid concedant Prælati Regulares, dum quoſdam Sæculares, præſertim Benefactores, admittunt ad communionem ſpecialem operum & Suffragiorum Ordinis, ſive Religioſorum ſibi ſubditorum? De hoc ex profeſſo agunt Emanuel Rodericus *Tom. 1 qq. regul. quæſt.* 33 *art.* 2 *& ſeqq.* Miranda *tom.* 2. *Manual. Prælat. quæſt.* 50 *articul.* 3. Suarez *part.* 3 *tom.* 4 *diſp.* 55. *ſect.* 1. Lugo *diſp.* 7 *de Pœnitent. ſect.* 8. Baſſæus v. *Suffragium num.* 1. Sorbus v. *Indulgentia quoad ſæculares quarto in Annotat.* & alii.

144. Et ſciendum, quod Urbanus V. prout refertur in Monumentis Ordinis, & Compendio Privilegiorum v. *Indulgentia quoad ſæculares quarto num. 6.* concellerit, *ut Generalis & Provinciales totius Ordinis Minorum poſſint communicare Suffragia, Indulgentias, orationes, & bona ſpiritualia Benefactoribus Ordinis:* idque fieri communiter ſolet concedendo eis *Literas*, quas vocant, *Fraternitatis*, ſive *Suffragia Ordinis*, ſeu *Filiantias*, prout formulam talis conceſſionis refert Lantoſca in Theatro Regularium v. *Bona ſpiritualia.* Notant vero citati Auctores, hanc conceſſionem, qua gaudent etiam alii Ordines habentes communicationem Privilegiorum, nihil continere, quod Jure communi non ſit conceſſum: nam de Jure communi iam poteſt quilibet Prælatus bona & merita ſuorum Subditorum communicare, & applicare Benefactoribus ſuis. Hoc prænotato

145. Reſp. Hujuſmodi communicatio bonorum operum Ordinis prodeſt hominibus ad eam per Prælatum admiſſis multipliciter. Imprimis quidem indirecte, per modum cujuſdam meriti de congruo: quia, ex quo quis efficitur membrum, ac ſocius talis Religionis, congruum eſt, ut ob merita ejuſdem Religionis Deus ſpeciali auxilio & protectione foveat, atque cuſtodiat perſonas ipſi Religioni conjunctas, etiamſi ad hunc finem merita illa non referantur. Sic propter decem juſtos, ſi ibi inventi fuiſſent, peperciſſet Dominus Sodomæ, Gomorrhæ, ac finitimis Civitatibus *Geneſ.* 18. Rodericus *loc. cit. art.* 3. Suarez, Lugo, & alii.

146. Deinde dicta admiſſio prodeſt illis perſonis etiam directe per modum impetrationis: tum quia, cæteris paribus, efficacior eſt oratio juſti facta pro perſona ſibi conjuncta, quam pro extranea: tum quia tales perſonæ fiunt directe participes omnium Orationum, Miſſarum, aliorumque Suffragiorum, quæ generaliter fieri ſolent pro ipſa Religione, ac membris ejus. Unde bona opera talis Religionis poſſunt de congruo mereri (juxta dicta *num.* 140 & 145) atque impetrare, ut Deus Confœderatis illis ſpecialia gratiæ auxilia conferat, quibus a vitiis avocentur, interius illuminentur, atque animentur ad profectum in virtutibus, inſuper præſerventur a peccatis, a morte, & ab aliis malis tum ſpiritualibus, tum corporalibus. Ita citati Auctores, & alii.

147. Ulterius juvat illa unio, atque communicatio bonorum operum Confœderatis (dummodo habeant conditiones *num.* 139 aſſignatas) ad aliquem fructum ſatisfactionis conſequendum: tum quia in Communitatibus Ordinum Religioſorum præter quamplures Miſſas, præſertim Conventuales, peraguntur plurimæ preces, pia exercitia, & bona opera pœnalia, atque ſatisfactoria, quæ generaliter applicantur pro Fratribus, Benefactoribus, ipſiſque Confœderatis, tam vivis, quam defunctis; tum quia ſatisfactiones illæ, quæ piis Religioſis ſuperabundant, vi talis communicationis applicantur cæteris.

148. Addit Baſſæus *loc. cit. num.* 2. quod pro animabus habentium prædictas Literas Participationis poſſint Religioſi illius Monaſterii, cujus olim fuerant Benefactores, celebrare Miſſam, quæ eas liberet a pœnis purgatorii; idque ex conceſſione Clementis VIII. Fratribus Minimis facta, & communicantibus cum eis, quæ refertur *Tom.* 2. *Privileg. ejuſdem Ordinis Conſtitut.* 50 *dicti Clementis*.

149. Objicies contra dicta. Si prælati Regulares poſſent Benefactoribus applicare bona opera ſubditorum, præſertim quoad vim ſatisfactoriam, hoc ipſo concederent Indulgentias: atqui hoc dici nequit; ergo. Reſp. negando ſequelam: nam multiplex eſt differentia inter conceſſionem Indulgentiarum, & Suffragiorum.

150. Primo ſiquidem Indulgentiæ juxta iam dicta *quæſt.* I. & II. *ac* IV. conceduntur ex communi Theſauro Eccleſiæ, ac virtute Clavium, non ſic Suffragia. In illis diſpenſantur etiam ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, ex operibus olim iam peractis, in his ſola pia opera Subditorum adhuc viventium, & partim peragenda. Ulterius de illarum infinitate, ac ſufficientia conſtat; ſecus de bonis operibus alicujus Communitatis Religioſæ. Et ob tam multiplicem differentiam fit, quod ſuſpenſis Indulgentiis non ſuſpendatur iſthæc communio Suffragiorum Ordinis. Rodericus *loc. cit. art.* 7. pluribus iſthæc Suffragia declarans, & alii, in ſpecie P. Kilianus Kazenberg *part.* 2 *cap.* 3 *ſect.* 4 *in Appendice de Suffragiis* utiliter in hac materia legendus.

FINIS TOMI PRIMI.

MAG 2006357

Digitized by Google